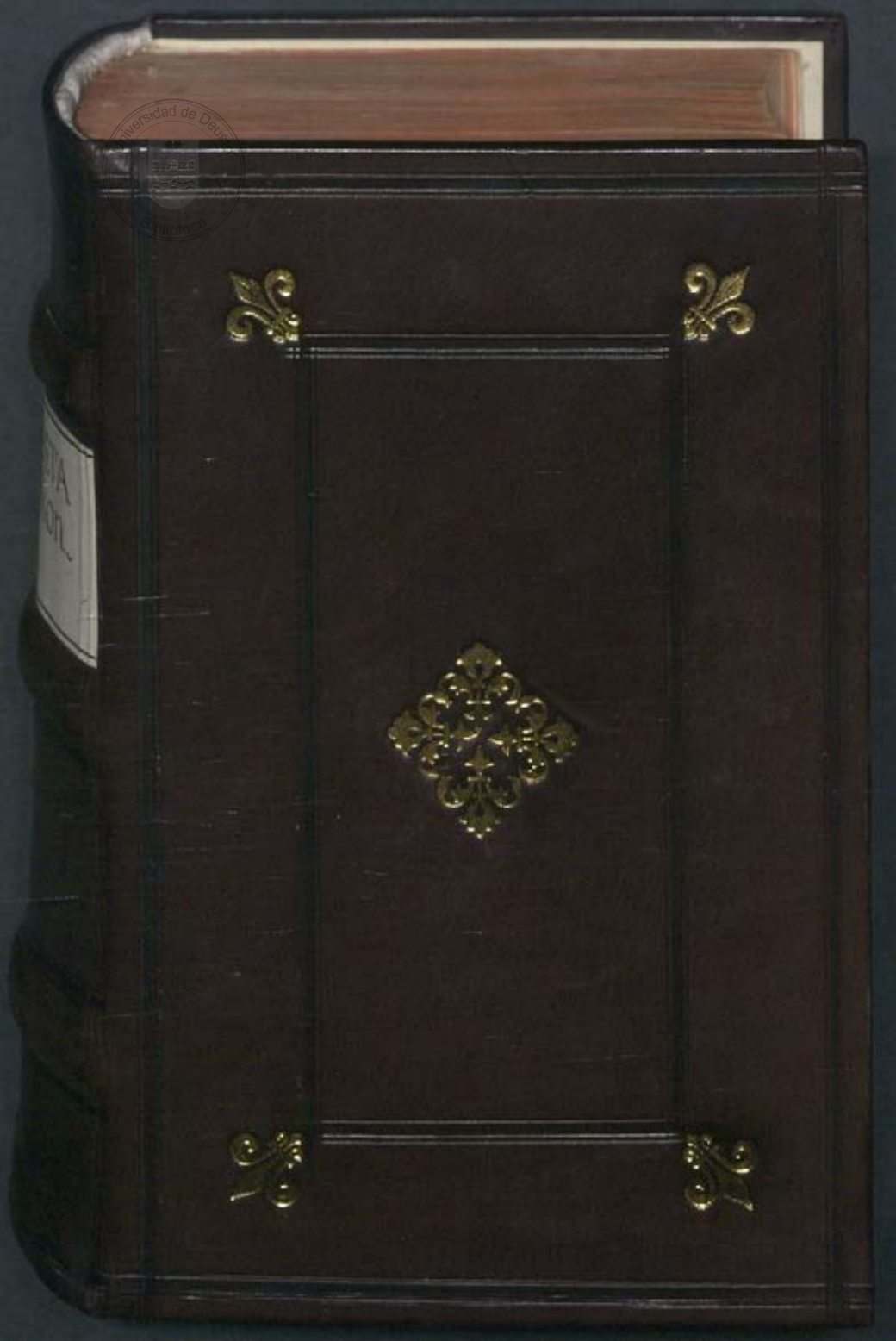

AZPILCUETA
Enchiridion.
1592

Universidad de Puerto Rico
Biblioteca

Universidad de Puerto Rico
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ENCHIRIDION,

SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET POENITENTIVM,

Omnium penè dubitatam resolutionem complectens, quæ communiter in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, restitutiones, absolutiones, censuras & irregularitates.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA, DOCTORE NAVARRO.

Quod quidem ab auctore quarto recognitum, & demum paulo ante mortem ab ipso locupletatum, suæ primum citationibus ad marginem relegatis, indicibus nouis exornatum, & quibusdam aliis accessionibus auctum prodit.

DE QVIBVS VIDE BIBLIOPOLÆ EPISTOLAM.

LVGDVNI,
SVMPTIBVS IOANNIS BAPTISTÆ BVSSON.
M. D. XCII.

FACULTAD TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

De S. Ignacio de Alzeneca

Universidad de Deusto
Biblioteca

BIBLIOTECA SOCIETATIS JESU PROVINCIAE TOLETANAE

S. D. N.

GREGORIO XIII. PONT. OPT. MAX.

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCTOR NAVARRVS,

In ista mira gubernandi vigilantia perpetuam perseuerantiam.

QVOD Enchiridion, siue Manuale Confessariorum, & pœnitentium ante annos viginti sermone vulgari ederam, nunc latinitate donatum editurus, tuæ, quæ secundum diuinam prima est, Maiestati, audeo nuncupare, Beatissime Pater, non quidem, quòd humilitatem Auctoris, & operis non agnoscam, neque quòd istam tuam, Sacrosanctæque Sedis, cui præsides sublimitatem post Dei maximam, cui nil nisi altum offerri decuit, exploratam non habeam: sed quòd in id me moueat primùm vehemens illud desiderium signo aliquo testandi meam erga te obseruantiam, & pietatem, conceptum iam inde, à quo tempore missus in Hispaniam à latere Legatus, admirabilis prudentiæ, iustitiæ, constantiæque specimen toti ei edidisti illustrissimum. Deinde, quòd visum est nonnullis esse muneris, ætatis, & officij mei, vt qui iunior in alijs Regnis multis Regibus, & principibus officinæ meæ pauperis munuscula obtulerim, iam senior multis annis in tuis moratus, & sacerrimo tuæ Pœnitentiariæ Prætorio adscriptus, offeram istud humile quidem, sed ad id, ni fallor, perutile, & longè alijs præstantius Sanctitati tuæ, à qua, & fæl. rec. Pio V. quem tu tanti facis,

tantóque opere præter aliorũ consuetudinem, quibus præcessorum facta displicere solent, imitaris, & qua licet, exuperas, maiora beneficia, quàm ab alijs accepi. Accedit quòd eisdem ipsis visum est, vt opus in Hispania Hispano sermone ab homine Hispano cõpositũ, Hispaniarũ summæ, eidémque incõparabili Proreginæ Dominæ Ioãnæ Austriacæ Lusitaniæ Principi dicatum, idẽ in Latio ab homine iam quadamtenus Latino, factum Latinũ, Latinorum Regi, totiúsque Christiani populi summo Patri dicetur, quò, vt illud fuit ab omnibus illius subditis maximo cum plausu susceptũ, ob Maiestatem tãtæ patronæ, quæ tot Augustorum, & Augustarum, tot Regum & Reginarũ vxor, mater, filia, nurus, soror, amita, & matertera extitit, & extat, quæque omnium virtutum heroicarum radijs, ceu sydus irradiãs, earũ se toti orbi præstat exemplar: ita hoc à toto orbe Christiano tibi subdito pari plausu, & eò maiori, quò materies illius spirituum patri magis, quàm corporũ dominis cõueniat, suscipiatur, te patrono velut Deo quodã tutelari, qui nõ solùm dignitate, qua Prodeus es, sed etiã meritis longo interuallo oẽs superas, quippe qui per ingenitas, & inditas animi, corporisque dotes diuini, humanique iuris præstãtissimarumque omnium artium exactã cognitionẽ tibi cõparasti, quíque ab ineunte ætate concrescentẽ prudentiam, iustitiam, fortitudinem, constantiã, modestiam, omnéque virtutis decus coluisti, ita vt existimeris alius Fabius Maximus tẽperantia, Curius frugalitate, Xenocrates constãtia, Fabricius magnanimitate, Scipio prudẽtia, Marcellus animo, iustitia Cato, Iulius dictator clemẽtia,

tia, nisi qua parte ea, fide, spe, ac caritate exornando eos superas, per quas ab imo in summa per omnes munerum gradus progressus, & non per flexanimas, ac potentes Cæsarũ, Regumque cõmendationes, non per eblandita suffragia viã tibi ad hanc monarchiã muniisti, aut certè Deus ipse muniuit, & ita quidẽ, vt dignus fueris, qui prima collatione intra Sacrosanctũ Illustrissimorum Cardinalium conclaue habita, Spiritu sancto afflante, omnium vnanimi consensu in Maximũ Pontificẽ deligereris, cùm numquã fortassis in Summo illo Senatu interregni anteriores, tãto muneri subeũdo tot pares fuerint. Quò euenit, vt si vllus vmquã huic cœli vicariæ vrbi, adeoque toti imperio Christiano iucundissimus dies illuxit, si ex honore cuiquã delato ad illos, qui eum decreuerũt immortalis gloria, & ad bonos oẽs incredibilis lætitia redũdauit, is certè III. Idus Maias 1572. concordibus cunctis omnium sacri Senatus Patrum suffragijs, te Pont. Max. renũciato, obtigit. Quid enim factum est vmquam, vel ad commendationem Patrum purpuratorũ illustrius, vel ad recreãdam Rempublicam Christianam morte pientissimi Pontificis Pij V. cuius in locũ suffectus es, summo mœrore confectã opportunius, aut sapientius: quàm te Dei Vicarium delectũ esse? Neque ve, ò Patres purpuratos sua fefellit spes, nec orbem sua expectatio, quandoquidem cerneris tecum te reputare, non tam Regem dominantem, quàm pastorem verè Gregorium super grege tuo vigilare debentẽ, vocatumque à Deo tamquam Aaron, non ad festum, non ad voluptates, aut otium, sed ad labores, curas, & vigilias, quibus ita

te totum dedis, vt nihil à te inferius solium modestè recteque moderante, nunc supremum moderans degeneres, & (vt Fabricij verbo vtar) difficilius à recto, quàm Sol à suo cursu, auertaris. Quamobrem B. Pater confidenter supplico Sanctitatem tuam, vt hoc munus humile humillimi filij, & serui, quod antea sereno animo susceptisses, nunc serenissimo susceptum pere digneris: simul benedictionem tuam Apostolicam impartiri ei iam octogenario, quo te præeat in cœlum, in aliquo eius recessu locandus, ex quo te olim post multos annos sanctissimè populo Christiano impensos videre liceat, maximo dracone victo, amplissima eius sede, vel alia cuiuspiam eiusdem ordinis, donatum. Amen.

AD EVNDEM.

BEATISSIME PATER.

EN Enchiridion, siue Manuale Cõfessariorum, quod Sanctitati tuæ octogenarius ante circiter decẽ annos dedicaueram, & postea ter in hoc decennio reuisum, & nunc iam quantò serius, & accuratius, adeo pluribus in locis, quã putabam emendatum, auctum, ordinatum, & illucidatum, (vt cuipiam videri possit nouum) denuo eidem nonogenarius cõsecro, supplicando quã humillimè sublimitati tuæ post diuimã primæ, vt ex alto humilia respicies, animo de more sereno, ac benigno suscipere digneris munus pauper in paupere officina refectũ, & ab Auctore paupere quidẽ: sed quã dignissimã pro sua tenuitate cõcipere potest, reuerentia oblatũ: quo animosius audeã eidem offerre alia omnia opuscula mea simili diligẽtia recognita, & lucidiora, vtiliorá; facta simul typis excusa: quod propediẽ me facturum spero in gloriam D.N. Iesu Christi, qui te suum summum in terris Vicarium, Ecclesiæ suæ sanctæ, quàm diutissime seruet incolumem. Amen.

IDEM

IDEM,

PIO LECTORI S.

NVMQVAM adeo noui, candide Lector, illud omnibus notum, Curæ posteriores meliores, vt in hac huius nostri Enchiridij, siue Manualis recognitione vltima. Siquidem cùm illud ante hac ter recognouerim, emendauerim, reformauerim, atque auxerim: nihilominus nunc tot loca emendanda, reformãda, elucidanda, ordinanda inueni, quòd cogor memoria repetere illud, quod Ecclesia Catholica Spiritu sancto illi Deo nostro æterno, donorũmq; omnium largitori cantat & psallit: *Sine tuo numine, nihil est in homine, nihil est innoxium, nihil sincerum, nihil limpidum, nihil integrum.* Cuius opem quam humillimè implorando, & quæcumque dixerim Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ, quæ vna, vt suprema omnium est magistra, censuræ, & cuiusuis alius melius sentientis iudicio submittendo, conabor, vt hoc opus omni nationi orthodoxæ hactenus gratum, post hac sit longe gratius. Ob quod etiam omittimus multa, quæ ad te præfati fuimus in primis tribus editionibus, eo quorundam piorum, & prudentium consilio, ne quæ tunc ob aliquas causas erant opportuna, nunc eis cessantibus tibi videãtur importuna. Omittimus etiam asteriscos hactenus additos, & in hac recognitione addendos: ne frequentia eorum Lectorem remoretur, & eius attentionem impediat. Nomina item eorum, ob quorum interrogata & monita multa addidimus & addimus: quia nonnulli eorum nolunt nominari: & nonnullis aliorum nominatio displicet: & modesta prudentia, quæ maxima est, Romana id quadamtenus fastidit. Vale in Christo Iesu: qui nos omnes saluet.

Amen.

IOANNES BAPTISTA BVYSSON LECTORI S.

BONO melius aliquid dari & D. Nauarrus scripsit alicubi, & experientia rerum magistra demonstrat. Manuale itaque illius, quod certatim quodammodo Galli, Hispani, Germani, Italique typographi & viuo auctore, & ipso mortuo sæpè euulgarunt, librum bonum esse, vtilémque Christiano orbi, qui negare audebit; ille simul libros penè omnes, qui hactenus editi sunt, frustra fuisse in lucem emissos non dubitabit asserere. Nos autem his in nostris officinæ librariæ rudimentis, & quasi incunabulis illud melius, vtriusque reddere conati sumus. Nam in primis citationes illas lectoribus admodum importunas, & plerisque illorum rudioribus, qui sacra iura legésque ne à limine quidem salutauerunt incompertas, ad marginem, quantùm commodè sensus pati potuit, relegauimus: Sed dices fortè: Numquid non Simon Ramloteus auctoris dum viueret amicissimus id ante te præstitit? Fateor id equidem. Sed ille non tam genuinum Nauarri Manuale, quam calamistratum quèdam personatúmq; Nauarri nomine Enchiridion edidit. Dum enim auctoris stylum satis pro sapiente & erudito Doctore iuris vtriusque, & sacræ Theologiæ non imperito: magis in Panormitano quàm in Marco Tullio, & in Bartholo vel Accursio, quàm in Sallustio, & in D. Thoma, quàm in Iulio Cæsare versato cultum, calamistris quibusdam murere, & quàplurima, quæ superflua iudicat amputare, vel certè quæ auctor ex Concilio Tridentino ad verbum excerpserat quasi truncare voluit, adulterinum quèdam pro vero Nauarro nobis partum supposuit: nos itaque eum talem exhibemus, qualis ipse à nobis videri præoptarat, integrum videlicet, simplicem & eo maximè nomine decorum, quòd aduentitio & fucato decore careat. Tantùm dedimus operam, vt variorum collatione exemplarium, nævis & maculis omnibus abstersis, nitidus, & elegans appareret. Aliqua tamen adiecimus, vt quæ Bullæ Cœnæ Domini fœlicis recordationis Gregorij XIII. Sixtus V. adiecerat, & paucula alia, vt in eare lectoris studia & labores adiuuaremus. Neque verò parui momèti esse putamus, quòd in singulis paginis literis initialibus non nudũ tãtùm capitis nomen, sed quid potissimũ in ea pagina explicaretur spectandum subiecimus. Sed in quo maximè nostra propriè versata industria est, duo fuerunt indices, Canonum & legum expositarum prior, rerum & verborum posterior: quorum altero insulsam illam, quæ in alio indice habebatur dicendi summulam sustulimus. Intellectus cap. de hoc de Simonia, & similia: & loco eiusdem copiosissimum Iuris canonici capitum & legum aliquarũ in hoc opere expositarum indicem attexuimus. Sacræ verò Scripturæ locorum expositorum nomenclaturam ad indicem rerum in verbo, scriptura, propter eorum paucitatem redigere visum est. Cæterũ index rerum multis nominibus alios indices antea editos superare conuincitur. Nam quod erat impeditissimum, nõ iam per capita & numeros contextus est, sed per paginas, atque tribus etiam literis, quæ principium, medium & finem paginæ denotant, est compactus. Accessit etiam quod non ex summarijs capitum & paragraphorum, sed ex ipsis quasi libri medullis excerptus, melius & clarius Auctoris mentẽ sententiámq; quàm alij hactenus editi iudices exprimit atque declarat: & quod cuique videre licet triplo maior quã alij editus nunc primum prodit. Quod à nobis eo maximè consilio factũ est, vt quoniam alij casuum conscientiæ tractatores ordinẽ vt plurimum sequuntur Alphabeticũ, qui id in nostro Nauarro desiderant, ita indicem adornatum haberent, vt eã methodum amplius in ipso non requirerent. Hæc ferè sunt quæ nostro huic Manuali D. Nauarri accesserunt, lector Beneuole, quæ si à te animo accipi beneuolo sentiã, efficiam profectò, vt breui nomẽ meum, quod adhuc fortè obscurum tibi fuit, multorum librorum tam S. Theologiæ quàm vtriusque iuris doctrina clarissimorum editione tibi gratum & vniuerso orbi Christiano illustre euadat. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

NONNVLLA TVM SOLVTA ORATIONE TVM ADSTRICTA DOCTORIS NAVARRI clarorum virorum elogia: & primùm,

***

EPITAPHIVM.

D. O. M.

MArtinus ab Azpilcueta H.S.E. diuini humaniq́ue iuris consultiſ. qui Salmanticæ primùm (*dicere debuerant qui Tholosæ & Caturci primùm in Gallia, deinde Salmanticæ*) deinde Conimbricæ fauentibus Portugalliæ & Hiſpaniæ Regibus, ius Pont. docuit. Romam profectus Pio V. Gregorio XIII. Sixto V. PPP. MMM. carus, omnibus nationibus gratus, huic xenodochio beneficus. Obiit XI. Cal. Iulij CIↃ. IↃ. XXCVI. ætatis anno XCIV. M. V. D. VIII. multis ſuæ doctrinæ peruulgatis monumentis Martinus Zuria auunculo ſuo B. M. Poſ.

1586

IVLII ROSCII HORTINI IN Martini Nauarri doctiſsimi tumulum.

MArmore ſub gelido Nauarri ærentia membra,
Stant clauſa in cineres non abitura leues.
Aſt animus puris purus ſe ſe intulit aſtris,
Clarǽque perpetuò fama ſuperſtes erit.
Ille quidem dignus non cuius ſtamina Clotho
Solueret, eſt vitæ quo duce aperta via.
Vt tamen in terris æquauit Neſtoris annos,
Sic cœlo indigeti ſtat ſine fine quies.

Georgius

GEORGIVS CALANDRVS LVSITANVS IVRISCONS.

Candido Lectori S.

EXPECTABAM (Lector benenole) aliam maiorem occaſionem, qua poſſem Domino, ac præceptori meo officij mei debitum ex integro perſoluere, ſed recens editio aurei Enchiridij, ſiue Manualis Confeſſariorum, & operum aliorum eiuſdem frequentia non patiuntur longiores moras, & me quaſi nolente cogunt, vtcumque prodire foras, ac illum veluti magnæ ſummę creditorem, leui quodam, ſed grati animi indice, munuſculo præuenire, donec pleno aliquando opere ſatisfaciam. Sic frondibus coronantur Diuorum altaria, & mola litant, qui thura non habent. Quod autem præcipuè me ad hoc adegit, eſt, quod arbitrer è Republica Chriſtiana eſſe, vt vel leuis notitia habeatur de magna æſtimatione eruditionis eius: quam cum vitæ integritate coniunctam ſemper habuit, déque qualitate operum eius, quo libentius ea legantur. Ob oculos ergo propono tibi, candide Lector, vnum noſtri ſæculi doctrinæ, ac ſanctitatis exemplar, D. Martinum ab Azpilcueta Doctorem Nauarrum, qui tam præfato Manuali, quàm omnibus aliis, vtrumque ſartum tectum oſtendit. Alterum quidem, dum primum in ſe, deinde in aliis vitia omnia atque peccata remediis opportunis extirpat, & actus hominum ad bene beatéq; viuendum ſedulo inſtruit. Alterum dum in iis rite peragendis omnia iuris diuini, & humani, & vtriuſque philoſophiæ penetralia reſerat, & abſtruſa quæque recludit, & in medium profert, ea copia, vt nihil addi poſſit, ea breuitate, vt nihil diminui, tantò in hac vltima manu ſuis prioribus ſuperior, quantò ſuæ priores aliena ſuperarunt. Sic ſunt eiuſdem Auctoris opera nouiſſima, vel quæ addendo prioribus olim editis locupleterat: vel quæ de nouo nunc edit plurima. Vergente quippe deorſum conditione corporea, vigor ſpiritus in ſublimiora conſcendit, & quaſi alter naturæ cygnus quò morti proximior, eò ſuauiùs modulatur. In eo ſub tenui

tenui carne tenuissimus spiritus enitescit: quasi sine carne totus spiritus. Nihil turbidum manat, nil insipidum: sed omnia pura, ac defæcata, vtroque sale, tam conscientiæ, quam sorentiq; bene cõdita. Fluunt ex ore doctrinæ, ac sanctitatis flores, Amaltheæ cornu copiam dixeris, sic gratiq, ac lepore, doctæ ac beatæ animæ circumflant vndique, siue antiquis operibus addit, siue de nouo cudit. Vtriusque temporis ego testis oculatus sum, qui à quadraginta annis Salmanticæ, & Conymbricæ (Castellæ, ac Lusitaniæ literarum Emporiis) cœpi sub eius disciplina operam iuri nauare, & vsque ad præsens, quo Romæ in almo gymnasio, gratia S.D. N. Gregorij XIII. Pontificis Opt. Max. iam per septennium iuris Pontificij ordinarius interpres, quamtumuis minimus existo, eiusdem D. mei præceptoris eximis scriptis addisco, & quotidie proficio, sicut omnibus multum, sic magis nouissimè. Quanto igitur maiori laude putas, Candide Lector, quòd celebrare potuissent hodierna eius opera insignes illi duo viri, quorum Epigrammata subiicitur edita Conymbricæ ab hinc annis triginta quinque, quo tempore ille primos suos edebat fœtus: quorũ alter heroico, alter elegiaco carmine cecinerunt, toto orbe iam tunc celebertimum Nauarrum, tum prælegendo, tum de iure respondendo in inclytis Hispaniarũ Academiis ea, quæ didicerat, simul & docuerat antea iunior in Gallicanis, si vidissent eũdem nunc longè seniorem, & maiori otio Romæ vetera sua augentem, & noua indies proferentem, & vtraque ingenio acutissimo exornantem, industria solertissima elaborantem, doctrina absolutissima perficientem, gratisque ad quæsita tamquam alterum iuris Apollinem ex tripode respondẽtem? Deduxi Candide Lector, magni mei præceptoris, ac domini primas hic tantùm lineas: depingent alij suos colores, hoc artem oratoriam, in qua non adeo versor, desiderat, illi simplex veritas, in qua soleo versari, sufficit. Bene vale, & fruere.

Romæ XX. Martij M. D. LXXIX.

DVO

DVO

EPIGRAMMATA

ILLORVM DVORVM

INSIGNIVM VIRORVM,

Quos Regia Maiestas ex Gallia Conymbricam magnis honorariis duxit, primis Auctoris operibus ante triginta annos Conymbricæ adiecta,

Alterum illius eruditissimi, qui tunc insignis Collegij bonarum artium Conymbricensis professor erat primarius.

AD AVCTOREM,

MActe animi, venerande senex, qui pectore sancto
Abdita secreti reseras penetralia iuris:
Et veras recludis opes, vitijque rebellis
Sæpe renascentem resecas rationibus herbam.
Non tu Dictæo mendacia callidus antro,
Auctoremque Iouem fingis, lucóue Capeno
Auia nocturnæ simulas commercia nymphæ,
Nec tripodas Phœbi mentita oracula fundis:
Sed liquida veri puris de fontibus vnda
Pectora nostra rigas: moresque in praua fluentes
Corrigis, & iustis legum compescis habenis.
Spes nimias, animosque feros moderamine flectis.

O si poëta qui ista ediait: hęc ex animo seruaret, quâ fuisset fœlix qui nunc est miserrimus.

Pontifi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pontifices tu per ſacros, dominoſque potentis
Auſoniæ, Regeſque doces diſcrimine certo
Noſſe modum iuris: flexúque obliqua doloſo
Exigis ad Canones interpres commodus æquos.
Ergo velut dubijs Phœbea oracula rebus,
Aut Libycas ſortes, aut Dodonea petebant
Templa inopes veri, trepidóque inſtante tumultu:
Sic cùm perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris ſinuoſo tramite fallit
Semita: tu dubios regis, errantéſque reducis,
Confirmas trepidos, reuocaſque in cæca ruentes:
Et mala ne ſerpant rabioſæ ſemina litis,
Ante caues: & inſtitiæ præceptor inermis
Aurea compoſitis inſtauras ſecula bellis.

ALTERVM
IACOBI TEVII I. C.
ELOQVENTISSIMI
AD EVNDEM.

MEns, lingua, ingenium, naturæ dona parentis
Sint licèt, artificis munere cuncta nitent.
Pura quidẽ, & minimis mens cãdida ſordibus vt ſit
Natura, arte eadem purior eſſe poteſt.
Linguæ itidem ſonitum præbet natura ſuauem,
Suauior, vt fiat, poſtulat artis opem.
Quis neget ingenium noſtra magis arte iuuari,
Vt ſolet aſſiduo vomere cultus ager?
Hæc data diuino tria ſunt tibi munere dona,
Mens pia, & ingenij lumen, & oris opes.

Purius

Purius illa tamen ſtudiis exculta niteſcunt,
Et rude ſi quid erat, ſedulus arte dolas.
Sidera ceu claro debent ſua lumina Phœbo,
Sic ſua virtutum lumina terra tibi.
Sermo fluit facilis, ſapienti è pectore manans:
In ſene doctiloquo Neſtore qualis erat.
Teſtis erit linguæ, & mentis latiſſimus orbis:
At quale ingenium ſit tibi ſcripta docent.

Addemus his etiam Simonis Magni Ramlotæi Belgæ. I. V. D. ad Chriſtianum lectorem endecaſyllabum quod primæ huius operis Latinæ editionis fini inſertum fuerat.

Auctoris tibi, Chriſtiane lector
Doctrina & pietas ſtupenda nota eſt:
Toto notus in orbe, nam Nauarrus
Doctor gloria magna Chriſtianæ
Gentis: Quin etiam monarcha iuris
Qualem ſæcula priſca non tulere
Nec præſentia nec ferent futura.
Sed ne ſingula perſequi laborem
Scripto quod memoro politiore
Olim quod dabo voce ſed ſoluta
Librum perlege ponderaque, quo nil
Eſt exactius eruditiuſque
Deprendes (ſiquidem nequit ſupremum
Numen fallier) arborem probatam
Suauem non niſi ferre poſſe frugem.

QVONIAM

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVONIAM ELENCHVS PRAELVDIORVM INSERITVR infrà initio Præludiorum, ideo hic tantùm inserimus Elenchum capitum in hanc, quæ sequitur, formam.

ELENCHVS CAPITVM.

De cõtritione, prima parte sacramenti Pœnitentiæ. cap.1.
De confessione, secũda parte Pœnitentiæ. cap.2.
De satisfactione, tertia parte Pœnitentiæ. cap.3.
De potestate, scientia, & bonitate Confessarij. cap.4.
De interrogationibus pœnitentis, & qua prudentia faciendæ. cap.5.
De peccatorũ circumstantiis. cap. 6.
De conseruanda fama proximi in confessione. cap. 7.
De sigillo cõfessionis. cap.8.
In quibus casibus confessio iteranda. cap.9.
Quomodo confessarius excipiet confitentem. cap.10.
De primo præcepto Decalogi. De colendo Deo. cap. 11.
De secundo præcepto, De non vanè iurando. cap.12.
De tertio præcepto seruandi festa. cap.13.
De præcepto honorandi patrem, & matrem. cap.14.
De quinto præcepto, De non occidendo. cap.15.
De sexto præcepto, De non mœchando. cap.16.
De septimo præcepto, De non furando. cap. 17.
De octauo præcepto, De non falsè testando. cap.18.
De nono præcepto, De nõ cõcupiscendo vxorem proximi. cap. 19.
De decimo præcepto, & consiliis euangelicis. cap.20.
De quinque præceptis Ecclesiæ. cap.21.
De septem Sacramentis Ecclesiæ. cap.22.
De superbia, & septem peccatis capitalibus, cap.23.
De operibus misericordiæ, & sensibus exterioribus. cap.24.
De peccatis diuersorum statuum. cap.25.
Quomodo se geret confessarius erga cõfessum. cap.26.
De censuris Ecclesiasticis, casibus reseruatis, & irregularitate. cap.27.

ENCHI-

ENCHIRIDION SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET POENITENTIVM.

COMPLECTENS RESOLVTIONEM omnium penè dubiorum, quæ communiter in sacris confessionibus occurrere solent circa peccata, absolutiones, restitutiones, censuras, & irregularitates.

QVONIAM totus hic liber de peccatoris anima per pœnitentiam à peccato liberanda tractat, præludemus pauca, quæ considerata, & perpensa facilè possunt nos peccantes vrgere ad agnoscendam aliquorum nostrorum erga Deum optimum maximum ingratitudinem, imprudentiam, & impudentiam, qua maiora minoribus, immo & mala bonis, & pessima optimis præponimus. Ea verò duximus cõtrahenda in decem præludia, nihil planè, quod non sit vtile, & necessariũ fere omnibus, etiam vtrumque ius callentibus, continentia.

ELENCHVS PRÆLVDIORVM.

Primum ob oculos proponet nobis peccantibus animæ nostræ dignitatem.

Secundum, eius vires, & potentias sensitiuas.

Tertium, eius vires, & potentias intellectiuas

Quartum, finem vltimum, & beatitudinem, in quam creati, & redempti sumus, & miseriam æternam, quam cauere debemus.

Quintum, animæ passiones, & habitus, quibus in merita, vel demerita mouemur.

Sextum, animæ, actus humanos, quibus in æternam beatitudinem, vel miseriam itur.

Septimum, quæ sint merita, & demerita.

Octauum, membra demeriti in peccatũ originale, & actuale.

Nonum, peccati actualis varia genera, & quid sit peccatum mortale: & quid veniale: & quibus notis peccatum mortale à veniali discernatur.

Decimum, pœnitentiæ sacramentum, & eius partes.

DE ESSENTIA ANIMAE RATIONALIS PRÆLVD. I.

SVMMARIVM.

1 *Anima quid sit definitur.*
2 *Definitio genere & differentia constare debet.*
3 *Animam qui dixêre corpoream, aut mortalem hæretici.*
4 *Animam vnam tantùm esse in homine contra glossam.*
5 *Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse.*
6 *Anima rationalis quem in finem creata.*
7 *Gratia & operibus, & non sola fide hominem saluari.*
7 *Iustus sit nullus, nisi per merita Christi, nec per illa, lege priuata, nisi sic & sic communicata.*
7 *Gratiam primam nemo de condigno meretur.*
8 *Christi anima quo tempore iusta & beata effecta.*
9 *Mariæ, Ioannis, & Hieremiæ anima quando iusta facta.*

10 *Animam humanam imaginari paruulis membris distinctam error.*
10 *Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.*
11 *Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte.*
11 *Christi corpus totum in tota hostia, & totum in qualibet eius parte.*
12 *Animam asserere non esse formam substantialem hominis hæreticum.*
13 *Intellectus dicti Pauli de interiore, & exteriore homine.*
14 *Animæ sedem esse cor, & illam in sanguine habitare & crescere, vt intelligendum.*
15 *Scientia hæc potius discenda, quàm alia.*
15 *Animam, Deum, & Angelos putans corporeos an peccet, & sit hæreticus.*
16 *Peccatur quibus modis circa credenda de anima. & nu. 17.*

DE præfata essentia animæ rationalis dicimus sequentia. Primò, quod multi, qui corpori magis, quàm animæ indulgemus, parum auscultamus illud [a] *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum, quanta fecit anima mea.* quando quidem nimium occupati in curando corpore, parum de beneficiis illi à Deo collatis curamus. Ob quod ait B. Bernard. [b] *Multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt, alios inspiciunt, & se ipsos deserunt, Deum quærunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est Deus.* Et illud, *O anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, redempta sanguine, deputata cũ angelis, capax beatitudinis, hæres bonitatis, rationis capax, quid tibi cum carne, vnde tanta mala pateris?*

[a] *Psal. 65.*

[b] *In prima Meditatione.*

1 Secundo, quod animæ nostræ rationalis perfecta cognitio nulli vmquam sine sacrarum litterarum, aut fidei orthodoxę cognitione plenè patuit. Quapropter, omissa definitione animæ, quam tradit Arist. [c] quamq; explicat Angelicus, & omniscius ille Tho. [d] scilicet, *Anima rationalis est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis.* definiamus eã nostro proposito sic aptius: *Anima rationalis est substantia, per se subsistens, incorporea, immortalis, creata à Deo ex nihilo, vbi & quando infunditur corpori, vt sit forma substantialis eius, per se, ad beatitudinem per gratiam, & bona opera consequendam apta.*

[c] *Libr. 2. De anima tex. 4. & 5.*

[d] *1. part. q. 76. art. 4.*

2 Dixi, *Substantia*, ne definitio careat genere, quo & differentia debet constare omnis optima definitio. quod docuit per theoriam Aristot. [a] & per praxim & vsum iurisconsultus Vlpianus [b] vbi Bart. & alij hoc explicant: & constat verbum substantia, esse genus ad animam humanam: omnis etenim anima humana est substantia, vt probat diuus Thomas. [c] nō tamen econtratio omnis substantia est anima humana.

Dixi, *per se subsistens*, vt differat ab anima vegetatiua plantarum, & à sensitiua cæterorum animalium, quæ non possunt per se subsistere, vt probat idem sanctus Thomas. [d]

3 Dixi, *Incorporea*, ad differentiam substantiæ corporeæ, & ad damnationem Diogenis, & aliorum ethnicorum philosophorum, qui dixerunt, animam esse vētum, vel aërem, vt refert B. Isidorus. [e] & S. Antoni. [f] quos appellat hæreticos Tertullianistas Isidorus. [g]

Dixi, *Immortalis*, tum ad retundendam hæresim, quæ, vt ait Isidorus [h] Arabicorum est dicentium, animam simul cum corpore interire: quod hęreticū esse declarauit conc. Lateran. [i] & antea probauit S. Thomas. [k]

4 Tum ad differentiam aliarum animarum, quæ cum suis corporibus moriuntur, vt ait ibidem S. Thomas & glossa, [l] quæ tamen innuit vnum falsum (quod etiam malè affirmat Ioan. Brunus. [m]) quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & sensitiua, qua sentimus: significat etenim in nobis esse tres animas, videlicet vegetatiuā, sensitiuam, & rationalē, & morientibus nobis mori duas, quod vtique falsum est: quoniā nulla est in homine alia anima præter rationalem, vt habetur in libro de Eccles. dogmat. [n] & latè probat B. Thomas. [o] Et ita ipsamet est vegetatrix, siue vegetatiua, & sentiens, siue sensitiua: & intelligens, siue intellectiua.

Dixi, *Creata à Deo*, ad damnandam hæresim Tertulliani, asserentis animas ab Angelis creari, vt tradit B. August. [p] contra Symbolum Apostolorum & Niceni Concilij, & cap. firmiter. [q] quibus docemur, Deum esse creatorem omnium visibilium & inuisibilium.

Dixi, *Ex nihilo*, ad fugiendum hæresim Gnosticorum, qui vt ait Isidorus [r] & refert August. [s] ob altitudinem scientiæ: quam sibi arrogabant, se ita appellare voluerunt: & dixerunt ex natura Dei creatas animas, & non ex nihilo. quæ hæresis fuit etiam Manichæorum: damnata per primum concilium

a Libro 6. Topic. cap. 2. & 3.
b In l. 1. ff. de dolo mal. & l. 1. ff. de testam.
c 2. li sent. dist. 3. q. 1. art. 2.
d 1. part. q. 75. art. 3. & 4. & q. 76. art. 3.
e Libro 11. originū sive etymologiarum c. 1. de homine, & partibus eius.
f Part. 1. tit. 2. cap. 4. in prin.
g Vbi supra lib 2. ca. 5. relatus in 4. pen. 24. q. 3.
h In eod. cap. 1.
i De fid. c. 1. in prin.
k 1 part. q. 67. art. 2. ad 3. & 2. 3 q. 164. art. 1. ad 1.
l Cum. 1. S. porro. verb. intellectiua de sum. Trinit. & fid. catho.
m De spō salib. concluſ. 14. num. 4. in Cap. 15.
n in prin. tom. 3. inter opera Aug.
o In 1. part. q. 76. art. 3. & lib. 2. contr. Gent. c. 58. & de anima artic. 11. & quolibet. 1. q. 4. art. 1.
p In libr. de hæresib. ad Quod vult deum, capi. 88.
q De sum. Trinit. & fid. catho.
r In dicto cap. 5. vbi supra cap. 6.

Brae

Braccharen. [a] in hæc verba: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit substantia extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

Dixi, *vbi & quando infunditur corpori*, ad fugiendum errorē Origenianorum, asserentium animas hominum iā inde à principio mundi fuisse simul cum angelis creatas in cælo: & inde postea mitti in corpora, vt ait Isidorus [b] & refert S. Thomas. [c] Cōtra itē illos, qui asserūt, prius creari animas, quā in corpora mittātur, quod videtur sensisse glossa [d] dum ait, animam prius viuere quàm sit in corpore. quod tamen hæreticum esse dicit gloss. Ioan. [e] in hæc verba memoratu dignissima, quæ decerpere potuit ex Magistro sententiar. [f] *Fides nostra est, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat animas & creando infundit.* Cui consonat S. Thom. communiter receptus. [g] Ita quod anima non creatur in cælo, sed intra corpus: & non antequam infundatur: sed cum infunditur, vt infra [h] dicetur.

5 Dixi, *Vt sit forma substantialis eius per se.* Primùm ad declinandam hæresim eorum, qui dixerunt animam non esse formā substātialē corporis. Deinde contra eos, qui dixerunt, non esse talem formam, saltem inquantum est rationalis, quos damnauit concilium Viennense [i] in hæc verba: *Porro doctrinam omnem, seu positionem, temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substātia animæ rationalis, seu intellectiua verè, ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ, inimicam fidei, pradicto sacro approbante concilio reprobamus.* & tradit S. Thomas. [k]

6 Dixi, *Ad obtinendam beatitudinem*, quo monstraremus finem illum vltimum & felicissimum, ad quem habendum creatæ sunt animæ nostræ, ac subinde nos ipsi, iuxta illud B. Augu. [l] citatum à Magistro. [m] *Fecit Deus rationalem creaturam, qua summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo frueretur.*

7 Dixi, *Per gratiam*, ad excludendum errorem Pelagianorum tradentium (vt refert B. Augustinus [n]) posse nos per solam potentiam naturalem cum concursu generali Dei, sine vlla ope speciali gratiæ iustificari, & glorificari, quos appellat hæreticos I. fidorus [o] qui damnati fuerunt olim in concilio Mileuitano, [p] & conc lio Africano, [q] relatis in tribus capitibus vltimis de consecrat. dist. 4. & nouissimè in conc. Trid. [r] vt dicemus [s].

8. Dixi: *Et per bona opera*, ad significandum, quod licet primam gratiam, qua per baptismum, vel pœnitentiam iustificamur, nemo suis operibus de condigno mereri possit, vt definit

a Cap. 5.
b Vbi supr.
c In 1. part. q. 118. ar. 4.
d Capit. si quis obiecerit. 1. q. 3.
e In 2. quod verò nō formatum. 32. q. 2.
f Lib. 2. de fin. 17.
g In d. lib. 2. sent. dist. 3. q. 1. ar. 4. dist. 17. q. 2. art. 2. & 1. part. q. 90. art. 4.
h Eodem nu. 11.
i in clem. 1. §. porro, de sum. Trinit. & fide catho.
k Opusc. 24.
l In Enchirid. c. 3.
m In 2. li. sent. dist. 2.
n in præcitato lib. de hæresi. ad Quod vult deū, cap. 88.
o In capit. penult. 23. quæst. 5.
p Cap. 5.
q Cap. 82.
r Sess. 6. c. 1. & can. 1. 2 & 3.
s In prol. num. 17.

præfatum concilium Trid. [a] & docet S. Thom. [b] nullus tamen adultus iudicio rationis fungens lege communi iustificatur, nisi præuio aliquo actu moraliter bono, à libero arbitrio suo producto, etiam si fide perpolleat, iuxta illud Augustini. [c] *Omnis, qui iã suæ vitæ arbiter constitutus est, cùm accedit ad sacramentum fidelium, nisi eum pœnitet veteris vitæ, nouam non poterit inchoare. ab hac pœnitentia cum baptizatur soli parvuli immunes sunt: nondum enim vti possunt libero arbitrio.* [d] & iuxta ea, quæ tradit S. Tho. [e] Adultus, inquam, iudicio rationis fungens: quia infantes, pueri, & adulti carentes iam à natiuitate ratione, ob merita Iesu Christi Domini nostri per baptismum communicata eam nunc sub lege gratia consequuntur, [f] & olim sub lege naturali, & scripta ob eadem merita applicata per circumcisionem, & alia sacrificia & oblationes, in id instituta consequebantur, non tamen ex opere operato, sicuti nunc per sacramenta. [g]

9 Domini autem nostri Iesu Christi anima illa glorioßissima, & semper benedicta lege priuata, sine vllo eius actu & merito præcedente, in primo suæ conceptionis instanti, non solum fuit iustificata, sed etiam beatificata, quoad beatitudinem animæ propriam, vt ante & post alios declarat S. Thom. [h] Eadẽ item lege priuata beata & immaculata virgo Maria, Dei mater in primo suæ conceptionis instanti, B. item Ioannes Baptista, & Hieremias antequam nascerentur, sine vllo sacramento & sacrificio fuerunt iustificati, iuxta ea, quæ leguntur, & notantur, Luc. 1. & Hierem. 1. & tradit S. Thomas. [i]

10 Tertio dicimus, quòd ex hac definitione sic explicata infertur primo, errare illos, qui imaginantur animas humanas esse diuisibiles, quales sunt animæ aliorum animantium, habentes capitula, seu parua capita, brachiola, manuscolas, & alia membra, quæ respondent corporis partibus, quas animãt & informant. Quoniam anima rationalis est res incorporea, & indiuisibilis, neque habet vlla talia membra: immo tota est in toto corpore, & tota in qualibet eius parte quoad ipsam animæ substãtiam, & essentiam. quòd docet S. Thom. ab omnibus receptus [k] post beatum Augustinum, [l] quemadmodum Deus optimus maximus est totus in toto mundo, & totus in qualibet eius parte: quia est vbique secundum Magistrum, & alios, [m] & S. Tho. [n] & sicut sanctissimum Christi corpus in almo & admirabili Eucharistiæ sacramento totum atque integrum est sub tota panis & vini specie, & totũ sub altera tantum ac qualibet eius parte, [o] & definiuit nuperrime sacrosanctum

a *Sess. 13. cap. 3.*
b *In can. 3.*
c *Sup. nu. 2 & 3.*
d *Cap. fin. mitt. de sum. Trin. & fide cath.*
e *Opus. 13.*
f *In cap in quadam. 8. sed aduers. sum. de eccles. brar. missa.*
g *Iuc. 19. de ciuit. Dei cap. 3. per totum. & in lib. q. vet. & nou. test.*
h *3. par. q. 27. ar. 3. & 3. lib. sent. dist. 18. ar. 2. 4 & seq. & opuscu. c. 238.*
i *In d. 3. part. q. 27. art. 2 & 8. & q. 27. per tot. & 3. lib. sent. d. 3. q. 1. ar. 2. & 3.*
k *In 1. par. q. 8. art. 2. ad 3 & in 3. part. q. 40. art. 1. & in 1. lib. sent. d. 37. q. 1. art. 1.*
l *Lib. 8. de Trin. c. 6.*
m *In dict. 1. lib. sent. dist. 37.*
n *In præcitata 1. part. q. 8. art. 2. & 3. lib. contra gent. c. 61.*
o *Cap. singuli. & ea, vbi post. de consec. dist. 2.*

ctum concil. Trid. [a] declarando [b] hæreticum eum, qui negat totum Christi corpus contineri sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta.

11 Secundo infertur, animam non esse hominem: tum quia anima, vt diximus [c] est substantia incorporea, & immortalis, [d] & tradit sanctus Thom. [e] tum quia homo duabus partibus cõstat: anima nempè rationali & corpore. Id quod tradit gratiosissimus auctor Innocent. tertius [f] in hæc verba, *Ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum coniunctione verus homo subsistit.* quod ipsum antea docuit sanctissimus ille pater noster Augustinus [g] & latius ex presßit diuus Thom. [h] post Aristot. [i]

12 Tertio infertur, cauendũ esse, ne quis ex illis verbis eiusdem Augustini. [k] *Oportet primum domum compaginari, & sic habitatorem induci*, colligat id, quod vtinã nemo colligeret: nempè perinde animam rationalem esse in corpore, ac motor nauis est in naui, & habitator domus in domo, quod non sit vera, & essentialis forma humani corporis: quoniam hoc est hæreticum, & damnatum per element. 1. [l] vt prædiximus. [m]

13 Quarto infertur, quod Paulus cum [n] appellat hominem interiorem partem intellectiuam, & hominẽ exteriorem partem sensitiuam, noluit dicere, quòd aliqua illarum pars separata sit homo, vt quidam hæreticus Tertullianus nomine inde collegit, auctore S. Thom. [o] sed quòd secundum rei veritatem pars intellectiua est principalior pars hominis: & secundum aliquorum falsam æstimationem pars sensitiua est pars principalior eius: & totum solet interdum nominari à parte principaliori, vt declarat idem S. Thomas. [p]

14 Quinto infertur, glossam illam [q] quæ inquit, *cor esse animæ sedem*, non esse ita intelligendam, quòd anima soli cordi insideat, indéque reliquum corpus gubernet: sed quòd licet per se totam immediatè omnes eius partes animet & informet: in corde tamen operatur quamplurima eorum, quæ ad vitam pertinent, quæ non operatur in aliis partibus, iuxta illud Parthenices Marianæ.

Cor prius ex illo, quoniam descendit in artus
Vitalis calor, à pleno ceu flumina fonte:
Illic prima domus vitæ, postrema per illud
Discedent terris animus vestigia ponit.

Neque tamen ex hoc eleganti elogio colligas, prius tempore cor ipsum animari, quàm cætera alia corporis membra: nec posterius tẽpore, quàm illa destitui ab anima. Quoniam

a *Sess. 13. cap. 3.*
b *In can. 3.*
c *Sup. nu. 2 & 3.*
d *Cap. fin. mitt. de sum. Trin. & fide cath.*
e *Opus. 13.*
f *In cap in quadam. 8. sed aduers. sum. de eccles. brar. missa.*
g *Iuc. 19. de ciuit. Dei cap. 3. per totum. & in lib. q. vet. & nou. test.*
h *3. par. q. 27. ar. 3. & 3. lib. sent. dist. 18. ar. 2. 4 & seq. & opuscu. c. 238.*
i *In d. 3. part. q. 27. art. 2 & 8. & q. 27. per tot. & 3. lib. sent. d. 3. q. 1. ar. 2. & 3.*
k *In 1. par. q. 8. art. 2. ad 3 & in 3. part. q. 40. art. 1. & in 1. lib. sent. d. 37. q. 1. art. 1.*
l *Lib. 8. de Trin. c. 6.*
m *In dict. 1. lib. sent. dist. 37.*
n *In præcitata 1. part. q. 8. art. 2. & 3. lib. contra gent. c. 61.*
o *Cap. singuli. & ea, vbi post. de consec. dist. 2.*
p *In 1. epist. 2. ad Cor. cap. 4.*
q *Cap. 1. de sacra vnctione, in prine.*

vno & eodem tempore creatur à Deo ex nihilo intra corpusculum iam ad id organicè fabricatum & paratum, & simul ei infunditur, & cuilibet parti coniungitur tamquam forma eius substantialis, & essentialis, ex qua & illo corpusculo constituitur verus homo, vt colligitur ex sancto Thoma cõmuniter recepto [a] & ex Magistro, Scoto, & aliis. [b]

Sexto infertur, ad eundem item modum intelligendum esse illud B. Augustini, [c] *Anima, quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur habitare.* Infertur item, quod in illo dicto B. Hieronymi, [d] *Nec potest viuere anima, nisi crescendi capax sit*, per verbum, *anima*, intelligẽdum esse hominem animatum, vt ibidem glossa intellexit per figuram Synecdochen, capiendo partem pro toto (quamuis recentior editio aptius pro anima habeat animal.) anima enim humana nec augeri, nec minui potest: sed semper manet eadem, & incorruptibilis, vt supra dictum est, & probat S. Thomas [e] & Scotus, Bonauentura, & alij. [f]

Septimo infertur, illud Virgilij, [g] *Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo Seminibus*, quod glossa [h] intelligit de hominibus, esse quidem verum in eo sensu, quòd origo hominum quoad animam est immediatè à Deo per creationem ex nihilo intra corpusculum, quod embryo dicitur: non autem in illo, quod de aliqua parte cælesti fit illa facta: hoc enim est, vt diximus, erroneum.

15 Octauo infertur, lõgè magis è re nostra esse per se, & simpliciter scire prædicta, eadémque ruminare, quã alias scientias (etiam iuris) cognitioni fidei Catholicæ minimè necessarias. tum per illud dictum Bernardi: [i] tum quia hæc pertinent ad cognitionem fidei orthodoxę, cuius studium esse vtilius & melius, quàm aliarum scientiarum, (etiam iuris, etiam laicis) singulariter definiuit Innocent. receptus [k] tum quia oportet omnes credere, saltẽ implicitè, omnia, quæ sunt Catholicæ fidei. hoc est credere in genere esse vera omnia, quæ credit sacrosancta Catholica Romana Ecclesia: & etiam explicitè articulos fidei secundum S. Thomã [l] saltem eos, quos illa solennizat, secundum eundem, quoad hoc ab omnibus receptum. [m]

Nono infertur, quæstionis esse quotidianæ, An, & quantum peccent circa prædicta errantes? immo, An sint hæretici, adeo vt incurrant censuras contra eos latas?

Ad quam quidem quæstionem dicendum videtur primo, quod peccant, nisi simplicitas, vel ignorantia iusta eos excusset: & quod sunt hæretici, si pertinaciter id teneant. [n]

Secundo

a 1. dist. 44. q. 1. art. 2. & 4. & 3. part. q. 118. ar. 2.
b In 2. lib. sent. d. 17.
c In præcepto cap. Moyses 32. q. 1.
d In lib. 2. aduer. Iouin. & in cap. ne tales. de consec. dist. 5.
e 1. par. q. 75. art. 5.
f In 2. lib. sent. d. 17.
g Lib. 6. Aen.
h In §. fin. inst. de iur. nat. gen. & ciu.
i Relatum supra initio huius præludij.
k In cap. firmiter. num. 6. de sum. Tri. & fid. Catho
l 2. 2. q. 2. art. 5 & 6.
m Ibid. ar. 7
n Ar. gale. 1. de sum. Tri. & fid. catho. §. porro. iuncta gl. in verb. pertinaciter, & gl. 1. §. penul. iuncta glos. eod. verb. de vsur. & tradit Sanctus Thom. vbi supra.

Secundo, quod non sunt hæretici, si pertinaciter non errãr, hoc est, si habent præparationem animi actualem, vel virtualem resipiscendi, & credendi contrarium, cùm primum nouerint, id teneri pro fide ab Ecclesia Romana: quales arbitror innumeros, qui simpliciter, & bona fide sine pertinacia imaginantur animas humanas, exutas corpore paruulas quasi infantes: eo quod frequenter audiunt, vel legunt, animam sancti Pauli, primi eremitæ visam fuisse in huiusmodi figura à sancto Antonio per Angelos in cælum deferri, vt in eius vita describit diuinus Hieronymus: & animam sanctæ Scholasticæ à beato Benedicto eius fratre [a] & alias ab aliis. Sicut & imaginantur angelos infantulos: & (quod peius est) imaginantur etiam ipsum Deum patrem omnipotentem figuræ cuiusdam viri grauis & senescentis: & Spiritum sanctum columbam: eo quod passim vident angelos pictos puerili figura in tabulis repræsentationis Natiuitatis, & Ascensionis domini nostri Iesu Christi, & Assumptionis Deiparæ Virginis, & alibi sæpe: & eo quod vident Deum Patrem repræsentatum in figura grauis, senioríque hominis: & Spiritum sanctum in specie columbæ: quas imaginationes falsas concipiunt, eo quod non satis docentur à parochis, & concionatoribus, animas, & angelos non esse corporeos: & longè minus infinitè Deum ipsum optimum maximum, licet per species corporeas repræsententur: & quod huiusmodi repræsentatio ideo fit, quia spiritalia, & incorporea nequeunt oculis corporeis repræsentari talia, qualia verè sunt: & ita repræsentantur in figuris, quæ significent nobis, non quidem ea esse talis figuræ: sed aliquas eorum virtutes, & proprietates habere. Figura etenim infantilis animæ, quæ in cælum defertur, significat eius innocentiam, & quod eiusmodi figura angeli ornãtis Christi Natiuitatem, & Ascensionem, & eius Mariæ matris Assumptionem, significat simplicem, & promptam deuotionem ad eis ministrandum. Senilis verò ætas in Deo Patre summam eius auctoritatem, & prouidentiam designat. Columbæ verò, quæ simplex & amans est figura summam simplicitatem, & amorem Spiritus sancti, qui est summus & simplex amor Patris, & Filij eis consubstantialis. Nam si satis hæc docerentur, libenter deponerent huiusmodi falsas imaginationes, crederéntque firmiter, quod nec anima, nec angelus, & longè minus Deus ipse Pater, nec Filius, qua parte est Deus, nec Spiritus sanctus vllatenus visu corporeo cerni possunt.

a Vt in 2. lib. Dialogorum 1. ap. 33. scribit B. Gregor.

16 Tertio, quòd cum, vt plurimũ, nulli orthodoxorum concipiant prædictas imaginationes cum credulitate pertinaci,

Universidad de Navarra Biblioteca

quod Deus, angeli, & animæ habeant corpora, siue quod sint corporea, non solùm non sunt censendi hæretici, immo nec regulariter peccare, saltem mortaliter, si simpliciter & bona fide id faciant: per id quod in simili singulariter dixit Innocent.[a] cui nemo hucusque quem viderim, contradicit: & adsistit Panorm.[b] communiter receptus, videlicet, non esse hæreticum, immo neque peccare eum, qui naturali ratione motus falso opinaretur, Patrem in diuinis seniorem & antiquiorem esse Filio: & Filium Spiritu sancto, modo paratus sit corrigi ab Ecclesia iuxta August.[c] quod ipsum tenet Castren.[d] de omni alia hæresi, quam quis sine pertinacia credit, vel asserit, nesciens contrarium teneri à sancta Catholica Romana Ecclesia.

17 Quarto, quòd hoc limitandum est primo, ne procedat quoad forum exterius, in quo præsumentur hæretici, licet verè tales nõ sint, & ideo, vt plurimum, aliqua pœna maiore pro qualitate personarum plectuntur, qui probatur, vel confitentur asseruisse talia.[e] Secundo, ne procedat quoad forum conscientiæ quoad peccatum in iis, qui tenentur scire illa esse de fide, licet id sua culpa ignorent, vel non animaduertant, nec considerent. Tales enim, & si coram Deo, & in foro conscientiæ non sint censendi hæretici[f] nec consequenter in illo foro incurrant censuras, & alias pœnas contra hæreticos statutas: censendi sunt tamen grauiter peccare, cum ignorantia iuris, quod quis tenetur scire, nõ excuset.[g] quod satis sentit Innoc.[h] dum sentit differre clericos à laicis in materia credendi fidei articulos, & clarius Panorm.[i] quamuis nec ipsi, nec alij, quod sciam, hoc satis declarent. Sed probatur ratione illa irrefragabili, quod paria sunt scire, vel scire debere[k] & constat grauissimè peccare illos, qui scientes, contrarium esse de fide, affirmant talia: ergo etiam qui nesciũt, si scire deberent, grauiter peccant, licet illa qualis qualis ignorantia & incogitantia cum fide implicita, & proposito saltem virtuali credendi quicquid nouerint, & aduerterint esse de fide, à pertinacia, censura, & aliis pœnis excuset.[l]

Quinto, quòd nullus prædictorum errorum, nec alius, si tantum mentalis fuerit, inducit excommunicationem, nec alias pœnas à iure statutas, licet verè sit hæresis, & peccatum mortale grauissimum.[m]

Circa prædicta ergo alij peccant mortaliter, & sunt hæreti-

a *In 4. cit. alt. confirmat. & sum. Trinit & fid. cath. nu. 7*
b *In cap. fin. de sum. Trin. & fid. cath. nu. 4. & seq. & in cap. 1. nu. 182. & in cap. dixit apostolus. 24 q. 3.*
c *Aug. ca. accusatus. in princ. & §. 1. & 3. de hæret. lib. 6.*
d *Lib. 1. aduersus omnes hæreses cap. 9.*
e *Vt præcitati asserunt.*
f *§. notandum posita sub cap. si quem pœnituerit. 1. q. 4. cũ glo. & omnibus aliis scribentibus, & c ignorantia. cum glos. & ei adnotata de reg. iur. lib. 6 & tradit S. Tho. in 1. 2. q. 76. art. 2. & 4. & q. 10. art. 2 & 2. 2 q. 2. art. 5.*
g *In dicta ca. sicuti ce de sum. Trin. & cath. nu. 2.*

h *Vbi sup.* i *Vbi sup.* k *l. quod tẽ mihi dare oportet. ff. de reb. cred. cum multis ibi à recentioribus allatis.* l *In quod faciunt cap. hæc est fides. 24 q. 1. & cap. dixit apostolus. 22. dist. 2. q. 2. quæ latius tradit E. Antonius. 2. par. tit. 21 c. 2. §. 1.* m *Vt docetur infra c. 11. nu. 22.*

ci: alij

ci: alij peccant mortaliter, & non sunt hæretici, alij non peccant, vel solum venialiter.

Primi ordinis est primo, qui sciens & aduertens contrarium teneri à sancta Catholica Romana Ecclesia, credit animam non esse substantiam, quæ per se subsistere possit, differentem à corpore, quod informat.[a]

Secundo, qui cum eadẽ scientia credit, eam esse corpoream, vel habere formam humanam in parua membra digestam.[b]

Tertio, qui cum eadem scientia credit, eam simul cum corpore interire.[c]

Quarto, qui cum eadem scientia credit animas creari, ab angelis, vel esse de substantia, vel parte Dei.[d]

Quinto, qui cum eadem scientia credit, omnes animas creari antequam infundantur corpusculis.[e]

Sexto, qui cum eadem scientia credit, animam non esse formam substantialem humani corporis.[f]

Septimo, qui cum eadem scientia credit, posse nos saluari solis viribus naturalibus, & nostro libero arbitrio sine gratia speciali supernaturali.[g]

Secundi ordinis sunt, qui prædicta credunt ignorantes, vel non aduertentes contrarium teneri à sancta Ecclesia Catholica Romana: quod si scirent, & aduerterent non crederent illa: sed sunt personæ, quæ id scire, & aduertere, debent.[h]

Tertij ordinis sunt, qui credunt prædicta nescientes, nec scire debentes contrarium teneri ab Ecclesia.[i]

a *Sup. nu. 2. 3. & 18.*
b *Num. 3. & 18.*
c *Num. 3.*
d *Num. 4.*
e *Num. 4.*
f *Num. 5.*
g *Num. 7.*
h *Num. 12. & 13.*
i *Ibidem.*

De animæ potentiis, quatenus est vegetatrix, & sentiens.

PRÆLVD. II.

1 *Anima potentia quid, & quotuplex.*
2 *Potentia sentiendi exteriores quinque, interiores quatuor. 3.*
4 *Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ sensitiuæ.*
5 *Sensualitas appellatur vis appetens sensibilis, irascibilis, & concupiscibilis.*
6 *Anima rationalis distinguitur à potentia sensitiua.*

1 DE potentiis animæ, quatenus est vegetatrix, & sentiens, dicimus pauca. Primo, quòd potentia, seu virtus, siue vis animæ, de qua hic agimus, est proximum principium operationis eius, vt satis colligitur ex sancto Thoma.[k]

Secundo dicimus, quod diuina bonitas eam ornauit omnibus

k *1. part. qu. 77. art. 1. & 4. & q. 79. per totam.*

nibus potentiis, virtutibus, & viribus, quas habet anima vegetans, siue vegetatiua, qua plantæ viuunt, adeo quidem, quòd meritò anima rationalis posset appellari vegetatrix, siue vegetatiua, vt resolutè ait Ioan. Maior.[a] Siquidem cum in homine, vt dictum est supra [b] vna sola sit anima: & videamus eum nutriri, augeri, & perfici: & nutritum, auctum, & perfectum similem sibi generare, consequens planè est, eius animam habere omnes vegetatiuæ animæ potentias, vires, facultates, quæ sunt tres. Nutritiua, quæ conseruat corpus, Augmentatiua, quæ auget & perficit illud: & Generatiua, quæ sibi simile producit, iuxta illud Arist. [c] *Opera animæ vegetatiuæ sunt tria, generare, alimento vti, & augmentum facere,* vt declarat sanctus Thomas. [d]

2 Tertio dicimus, quod eadem illa bonitas ornauit eam etiam potentiis, viribus, & facultatibus omnibus animæ sensitiuę: adeo quidem vt merito anima rationalis appellari possit sentiens, siue sensitiua, vt rectè dicit Ioan. Maior. [e] Cùm enim videamus, hominem mouere sese, efficitur eum habere potentiam motiuam animæ sensitiuæ. Cùm item perspiciamus, eum sentire & cognoscere, consequitur, eum habere potentiam animæ sensitiuæ cognoscitiuam, quę diuiditur in interiorem, & exteriorem. Exteriorem exercet per potentias exteriores, quæ sunt quinque, Visus videlicet, Auditus, Odoratus, Gustus, & Tactus, quos recensuit etiam glossa [f] interiorem autem cognitionem sensitiuam exercet per potentias sensitiuas interiores, quæ sunt quatuor.

3 Prima est, Sensus communis, cuius munus & officium est recipere interiùs cognitiones omnium, quæ prædicti quinque sensus exteriùs cognoscunt, & de illis iudicare. Secunda est Imaginatiua, seu Cogitatiua, cuius munus est seruare omnia, quæ recipit Sensus communis. Tertia Æstimatiua, ad quàm spectat recipere intentiones, quas animal naturaliter percipit, sed aliter quàm per sensus exteriores: vt est illa, qua ouis æstimat lupum esse suum inimicum. Quarta est Memoratiua, cuius officium est conseruare tamquam in thesauro intentiones, quas æstimatiua recipit, secundum sanctum Thomã [g] qui [h] ait, Auicennam addidisse his quintam, videlicet phantasiam: sed superuacaneè, cùm eius officium efficiat Imaginatiua.

4 Quarto dicimus, quòd hæc eadem anima nostra habet potentiam appetendi, qua pollet anima sensitiua, quia potest appetere ac renuere, quę per sensus prędictos cognoscit, Quę quidem potentia appetitiua sensualitas vocatur à sancto Thoma,

[a] *In 2. lib. Sentent. dist. 28. q. 2.*
[b] *Prælud. 1. num. 4.*
[c] *2. lib. de anim. tex. 13.*
[d] *1. part. q. 78. ar. 1. & de anima art. 13.*
[e] *In dicta 2. lib. sent. dist. 28. q. 2.*
[f] *l. quod nec. ff. de adqu. poss.*
[g] *1. part. q. 78. art. 4. in corpore quæst.*
[h] *In q. 78. art. 4.*

Thoma, [a] quæ vox, quamuis non videatur latina, ea tamen vtitur etiam Magister. [b] vbi eam definit.

5 Quinto dicimus, quod hæc sensualitas, siue potentia, siue vis appetitiua sensitiua diuiditur in concupiscibilem, & irascibilem. Concupiscibilis est illa, per quam anima humana, quatenus conuenit cum sensitiua, potest appetere, siue velle, vel renuere, siue nolle illa, quæ apprehendit cõuenire, vel nõ conuenire per prædictos sensus, ea ratione quod cõueniant, vel non conueniant. Irascibilis verò est illa, per quam audet resistere illis, per quæ impugnantur, vel per quæ impediuntur illa, quæ sibi conuenire videntur. Itaque potentia irascibilis propugnatrix est potentiæ concupiscibilis, vt dixit Sanctus Thomas. [c] qui [d] probat, prędictas duas potẽtias subdi ratiõi, eiq́ue obedire: licet quoad aliquid ei repugnent, & submurmurent. Quoniam dictante ratione, non esse expetendum, vel cupiendum, aut renuendum illud, aut illud, aut non esse resistendum illi, aut illi, aut omnino obediunt, aut certè refrænantur. Quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte sedamur, considerando aliqua à nobis, vel ab aliis propositia rationi consentanea: ficuti [e] Dauidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iustissimas. Amor item effrænatus, & furens Marię Magdalenæ, repressus & extinctus fuit per prædicationem Domini nostri Iesu Christi, diuinæ & humanæ rationi consentaneam. [f]

6 Sexto, quod satis grauis quæstionis est, An quælibet prædictarum potẽtiarum vegetatiuæ ac sensitiuæ sit re ipsa idem quod anima? In qua quidem quæstione illa videtur verior, facilior, & commodior sententia, quæ habet, nullam harum potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus est vegetatiua, vel sensitiua cognoscitiua, aut appetitiua, esse idem quod ipsamet anima, eo quòd omnes prædictæ potentiæ constant & sunt compositæ ex aliqua parte corporis & ipsamet anima: sicut totus homo constat ex anima, & toto corpore. Et ita sicut totus homo nõ est sola anima ipsius, vt prædictum [g] est: ita partes illæ hominis, quæ sunt potentiæ sensitiuæ, & organa sensuum ipsius non sunt sola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis constant: quia eadem ratio, quæ est de toto ad totum, est de parte ad partem [h], quod longè dilucidiùs, quàm alij omnes tradit Ioan. Maior. [i]

Circa potentias animæ humanæ nullus ferè peccat, credendo illud, aut illud, nisi qui scit, vel scire debet, vnam tantùm animam (rationalem scilicet) esse in homine, iuxta dicta supra [a]

[a] *1. part. q. 81. ar. 1. & à Ioan. vigesimo secundo in proœmio clementinar. & ab Innoc. 3. in cap. 1. §. in vertice, de sacra vnctione.*
[b] *In 2. lib. sent. d. 24.*
[c] *In dicta q. 81. art. 2.*
[d] *In sequ. art.*
[e] *1. Reg. ca. 25.*
[f] *Luc. ca. 7.*
[g] *Prælud. 1. num. 11.*
[h] *l. quæde rea. ff. de rei vendicat. & cap. pastoralis. §. item cum totum. de offi. delegat.*
[i] *In 2. lib. sentẽt. dist. 16. q. 2.*

de præl. 1. num. 20. supra [a] & nihilominus credit, animam rationalem non sentire, sed solùm intelligere: quia consequenter videtur confiteri, plures animas esse in homine, quod est erroneum. An autem id sentiens sit hæreticus, vel peccet mortaliter, facile colligitur ex præludio. 1.[b]

[a] Num. 16. & 17.

De potentiis animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua.

PRÆLVD. III.

1 *Anima rationalis quas potentias habeat: & an sint ipsa. 2.*
2 *Anima & memoria non differunt: sicut nec intellectus & ratio. 3.*
4 *Anima tur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus possibilis, & ratio, tum superior, tum inferior.*
5 *Anima appetitus, & intellectus variè appellatur.*
6 *Appetendi & noscendi vis intellectiua, vt differt à sensitiua.*
7 *Intellectus an potior voluntate.*
7 *Voluntas & intellectus varie modo animam mouent.*
8 *Appetendi vis diuiditur vt sensualis.*
9 *Anima sola rationalis habet liberum arbitrium.*
10 *Liberum arbitrium non esse homini hæresis.*
11 *Liberum arbitrium, vt sufficit ad cadendum, & non ad surgendum.*
11 *Gratiam gratum facientem primâ nemo de condigno meretur.*
12 *Gratia Dei quæsita sine dono perseuerantiæ non perdurat.*
13 *Anima plura nouit vi rationali, quàm sensitiua.*
14 *Anima vt nouit se, & angelos, & vtriusque actus.*
15 *Anima & angelus non cognoscunt per suas essentias, vt Deus per suam.*
16 *Homo imago Dei est quoad mentem, non quoad corpus.*
17 *Imago Dei est mulier sicut vir.*
18 *Homo imago Dei quoad naturam, potentias, & actus.*
19 *Homo qua via Deum vnum & trinum melius cognoscit.*
20 *Generatio, & processio in diuinis spiritualissima.*

1 DE potentiis animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua dicimus sequentia. Primò, quòd Deus Opt. Max. donauit animam rationalem humanam non solum præfatis potentiis, quibus decorauit animam vegetatiuam, & sensitiuam: sed etiam aliis duabus longè nobilioribus, videlicet potentia intelligendi, quam scholæ intellectum appellant, & potentia appetitiua, siue appetendi,

petendi, quam eædem voluntatem nominant.

2 Secundo dicimus, quòd sanctus Thom. cum suis assecl[a] ait, illas non esse animam; sed ab ea, & inter se re ipsa differentes, ita vt anima sit substantia: intellectus verò & voluntas duo accidentia diuersa inseparabiliter ab ea [c] manantia. Scotus autem contra tenet [b] cum suis sequacibus, & omnibus Parisiensibus, exceptis Dominicanis, vt testatur ibidem Ioan. Maior. [c] qui eam per multas propositiones dilucidius, quàm alij omnes ibi explicat: sicut econtrario Gabriel diffusius aliis obumbrasse videri potest. Equidem Scoto magis accedo: tum ob eius rationes: tum quia cum parum, immo nihil referat quoad salutem animæ, de qua tractamus, vtram harum teneamus, per hanc vitamus multas difficultates, quæ multùm laboris, & parum vtilitatis ingerunt: tum quia ipsemet S. Thom. [d] ait, memoriam non esse potentiam separatam ab intellectu: & ante [e] affirmat, intellectum possibilem non separari ab intellectu agente, nec speculatiuum à practico [f] nec rationem ab intellectu: nec rationem superiorem ab inferiori. 5 Ad quæ omnia dicenda vir sanctissimus, itidémque doctissimus eo mouetur, quòd absque necessitate non sunt res multiplicandæ, iuxta illud Arist. [h] *Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora.* Id quòd nõ latuit glossam [i] & æquè ferè facilè sustineri potest, quòd hæ duæ potentiæ, intellectus scilicet, & voluntas sint vna & eadem res inter se, & cum anima ipsa, & quod memoria & intellectus sint vna, & eadem potentia: tum denique, quod clarissimus ille iuxta ac sanctissimus rerum vtilium doctor Isidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione [k] eámque declarauit quam breuissimè per hæc verba, *Hæ* (videlicet potentiæ) *ita adiunctæ sunt animæ, vt vna res sit: pro efficientiis enim causarum diuersa nomina sortita est anima: nam & memoria mens est: vnde & immemores dicuntur amentes: dum ergo viuificat corpus anima est: dum vult, animus est: dũ scit, mens est: dũ recolit, memoria est: dum rectum iudicat, ratio est: dum Spirat, spiritus est.* Quæ quidem verba aperte sonant, animam pro varietate officiorum variis appellari nominibus: non quidem eo quod illæ vires & potentiæ sint ab ea, vel inter se re distinctæ: sed eo quod diuersos, & distinctos effect[s] operatur per illas: quemadmodum Deus ipse, cùm sit vna res simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina: cùm tamen nihil sit in eo, quod non sit ipsiusmet substantia [l] & sicut vnus & idem homo propter varia officia, varia sortitur nomina: dicitur etenim pater, quia filium habet, rex, quia regnum,

[a] 1 part. q. 77. ar. 1 & lect. 1. sent. dist. 3 q. 4. ar. 1. & de anima art. 12. & alibi sæpe.
[b] In 2. lib. sent. dist. 16. q. unic. 1.
[c] quæst. 1.
[d] In dicta 1. part. qu. 79. art. 7.
[e] In eadem q. art. 1 & 4.
[f] Ibidem art. 11.
[g] Art. 2. & 9.
[h] 1. Physic. cer. cap. 5. 1. 10 prine. & in fine. item 1. de sum. Trin. & fid. cathol.
[i] 11. lib. regionum, siue cry mologiarum cap. 1. [k] Iuxta confirmitor. de sum. Trin. & fid. cathu. adiuncta gloss. in verb. sim. plex omnimo, & tradit Aquinas 1. part. q. 3 & 4. p. art. 1.

regnum, & comes, quia comitatum.

4 Tertio dicimus, quòd anima humana, quatenus habet vim intelligendi, variè appellatur. Nam appellatur intellectus, qua ratione intelligere potest: & intellectus agens, qua ratione agnoscit & agit cognitiones & notitias: intellectus verò possibilis, quatenus recipit eas: memoria verò, quatenus eas recolit, secundùm Arist. [a] ratio autem dicitur secundùm Augustin. [b] quatenus aliud ex alio deducit: quod pulchrè declarat S. Thomas [c] pars verò superior rationis secundùm eúdem Augustin. [d] eo quòd intendit æternis concupiscendis, & considerandis, pars verò inferior rationis, quatenus intendit temporalibus gubernandis, quòd latius declarat idem Tho. [e] & Magister, & alij. [f] intellectus verò speculatiuus quatenus id quòd intelligit, non ordinat ad opus: practicus autem, quatenus id, quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat [g] iuxta illud Arist. [h] *Intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus.*

5 Quarto dicimus, quod cadẽ anima variè appellatur, quatenus habet vim volendi, vel nolendi rationalem. appellatur enim propriè animus, vt Isidorus ait, [i] appellatur item à vulgo volũtas: quamuis à nullo auctore linguæ Latinæ idoneo, quem legerim, sic appelletur. Nam ille actus volendi, vel nolendi, qui barbarè dicitur volitio, vel nolitio, est Latinè voluntas: vt docet Marcus Tullius, [k] ibi: *Appetitionem, quã Graeci ὁρμὴν appellant, nos voluntatem vocamus.* Quod ipsum sentit Aug. [l] ibi: *Voluntas est animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum.* Appellatur etiam spiritus à Paulo, [m] ibi: *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem.* vbi spiritus significat concupiscentiam spiritualium, vt colligitur ex S. Tho. [n] Appellatur item appetitus intellectiuus vulgariter. Verumtamen quia loquendum est vt plures, vim, seu potentiam intelligendi appellabimus intellectum: vim verò, seu potentiam volendi, aut nolendi voluntatem, vt vterque tam Scotus, quàm S. Thomas appellant.

6 Quinto dicimus, quod ex iis infertur, quod voluntas, quæ est vis, & potentia volendi, & appetendi intellectiua lõgè differt à vi, seu potentia volendi, seu appetendi sensitiua. tum quod illa [o] ad plura extenditur. tum quod hæc appellatur sensualitas, vt in proximè præcedenti præludio diximus, iuxta illa, quæ tradit Arist. [p] quæ subtiliter tractat vterque Thom. [q] illa verò à vulgo appellatur voluntas, seu potentia, vel vis appetitiua, siue rationalis. tum ob illud Pauli, [r] supra relatum. *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autẽ aduersus*

a *Lib. 3. de anima.*
b *Libr. 3. super Genes. ad literam, c. 20.*
c *In 1. par. q. 79. art 8.*
d *Ibidem cap. 13.*
e *In dicta q. 79. ar. 9.*
f *In 1. lib. sent. di. 24.*
g *In practica q. 79. art. 11.*
h *3. lib. de aia. tex. 49*
i *Vbi sup.*
k *4. libro Tuscula.*
l *Libr. 1. Retract. c. 13. & c. 1. §. 1. 13. q. 5*
m *Ad Gal. 5.*
n *Ibidem lect. 4. & 2. 1. qu. 30. artic. 4. in corpor. q.*
o *Vt infra in 2 diff. n. 23. dicetur.*
p *3 de anima.*
q *In 1. par. q. 80. art. 2.*
r *Ad Gal. 5.*

suis carnem, vbi per *carnem*, significatur sensualitas: per *spiritũ* autem voluntas superior. tum quia experimur, nos velle aliqua per sensualitatem, à quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam, iuxta illud eiusdem Pauli. [a] *Sentio aliam legẽ in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* tum quia potẽtia appetitiua sensitiua, siue sensualitas, non est ipsa anima: sed pars quędam hominis compositi ex anima, & materia, siue corpore, in qua est vis appetitiua sensitiua. Voluntas autẽ est secundum opinionem quam sequimur, ipsa anima pura: secundum verò sanctum Thomam est accidens quoddam inseparabiliter ab essentia animæ fluens, vt dictum est.

a *Ad Roman. 7.*

7 Quibus quidem omnibus addo asseri ab omnibus, quod alia ratione voluntas, siue anima velle potens mouet intellectum, siue seipsam intelligere potentem: & alia anima, quatenus est intellectus, voluntatem. Voluntas enim mouet intellectum veluti volendo, & imperando, vt agat illud, aut illud: intellectus autem mouet voluntatem præsentando ei obiectum & rationem, qua illud velle, aut nolle debeat, vt declarat S. Thomas. [b]

b *1. 2. q. 9. art. 1.*

8 Sexto dicimus, quòd sicut sensualitas, & potentia appetitiua animæ humanæ sensitiuæ comprehendit vim irascibilẽ, & concupiscibilem, quę non re, sed tantùm ratione differunt, sic potentia, & vis appetitiua animæ intellectiuæ cõtinet sub se irascibilem, & concupiscibilem eiusdẽ partis intellectiuæ, per quas non solùm potest facere id, quod faciunt concupiscibilis, & irascibilis sensualitas circa sensilia: sed etiam circa ea, quæ tantùm sunt intelligibilia, & potest concupiscere ea omnia, quæ cognouit per sensum, vel rationem conuenire, & tenuere contraria: quod est officium partis cõcupiscibilis. Potest item renuendo resistere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impedientibus, quæ cognoscit esse talia, siue per sensum, siue per intellectum: quòd est officium irascibilis, vt colligitur ex S. Thoma. [c]

c *In dicta q. 81. art. 3.*

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua est sensitiua non habeat liberum arbitrium: habet tamẽ illud qua ratione est intellectiua. tum per illud, [d] *Deus ab initio constituit hominem & reliquit eum in manu consilij sui*, id est, libertate arbitrij sui, secundum glossam eiusdem, & S. Thomam [e] tum quia liberè eligit, & refutat per potentiam, siue vim appetendi ea quæ sibi repræsentantur à potentia, siue vi intelligendi, & iudicandi, ratiocinando, quod fusissimè docet Magister [f] cum aliis in eum commentãtibus, & S. Thomas: [g] tum quia hoc distat inter inanima, & animata sola anima ve-

d *Eccl. 15.*
e *1. p. q. 22. art 2. & 2. 2. q 140. artic. 1.*
f *2. lib. sent. d. 24.*
g *In dicta 1. p. qu. 83. per quatuor articulos.*

getatiua tãtũ ex vna parte, & animalia brura ex altera, & hominé ex tertia, quòd prima agũt sine iudicio proprio: alia cũ iudicio proprio sed naturali, nõ libero: homo verò ex iudicio proprio libero, potẽti diuersa eligere. Nec ideo putet quis liberũ arbitrium esse actum, vel habitũ naturalẽ infusum, vel acquisitũ alicuius potentiæ: quia immo est ipsa potentia animi, vt concludit S. Thomas [a] post Magistrum, [b] vbi idem S. Thomas & alij idem affirmant: & cùm per supra dicta, [c] non distinguantur re ab anima, secundum eos, quos in hoc sequimur, sed solum ratione, consequitur liberum arbitrium esse ipsammet animam ea ratione, quod cognoscendo aliquid per vim intelligendi potest libere illud velle, vel nolle per vim appetendi: & ideo non abs re definitur à prædictis esse facultas voluntatis & rationis: quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoscendi, & ratiocinandi, seu consultandi, qui pertinet ad intellectum, seu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, seu vim appetendi. Itaque anima est, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata.

a 1. p. q. 83. art. 2. & 3. b 2. Sent. d. 24. c Num 1.

Anima est liberum arbitrium.

10 Cæterum circa liberum hominis arbitrium duæ sunt hæreses. Altera est Lutheranorum, vel potius antiqua Albanensium per impium Lutherum renouata, quæ omnino negat inesse homini liberum arbitrium. Altera est Pelagianorũ quæ habet (vt testatur B. Aug. [d] tantum esse illi liberi arbitrij, vt per illud solum sine speciali gratia possit iustificationem mereri. Quarum prior reprobatur nõ solum à S. Thoma vbi supra, & latissimè à Castrensi, [e] & à quamplurimis aliis alibi: sed etiam à sacrosancto Conc. Trid. [f] in canonibus de iustificatione: quorum quartus sic habet, *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque possit dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, meréque passiuè se habere: anathema sit.* Quintus verò sic inquit, *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine re, figmentum denique à Sathana inuentum in Ecclesiam: anathema sit.* Sextus demum sic: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permissiuè solum, sed etiam propriè, & per se, adeo, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli: anathema sit.*

d In lib. de hæres. ad quod vult Deũ. c. 88. e In l. 2. p. aduersus omnes hæreses, vbi de libertate. f Sess. 6. de iustificat. can. 4. 5. & 6.

11 Cuius rei consideratio valde nobis profuerit: multum etenim

etenim nos ad eius gratiam petendam, & flagitandam submittet, reputare nobiscum, posse quidem nos mala facere per solum nostrum liberum arbitrium: bona vero, quæ sufficiãt ad vitam æternam consequendam nequaquam. Posterior vero hæresis prædicta Pelagianorum, damnata olim in conc. Mileuitano, [a] nuper iterum damnata fuit à sacro Conc. Trident. [b] Primus sic habet: *Si quis dixerit, hominem suis operibus quæ per humanæ naturæ, vel per legis doctrinam fiunt, absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo: anathema sit.* Secundus vero sic: *Si quis dixerit, ad hoc solum diuinã fect. dist. 4. gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iuste viuere, ac vitam æternam promereri possit: quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrumque, sed ægrè tamẽ, & difficulter possit, anathema sit.* Canon vero tertius sic ait: *Si quis dixerit, sine præueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.*

a Can. 1. & ca. 4. & 5. relatis in tribus cap. 3. de consec. dist. 4. b Præcepta sess. 6. de iustificat. per tres canon. 1. 2. & 3.

12 Quibus addendum, quod etiam ad præstandum in gratia iam quæsita, & perseuerandum in ea ad finem vsque, egemus auxilio Dei speciali, vt probat Aquinas communiter receptus. [c] Immo & Concil. Trident. declarauit [d] contrariũ esse hæresim. Quare summo studio nitamur eam quærere, & quæsitam conseruare, ne Deus noster nõ minus iustus, quàm misericors, videns nostram in ea quærenda oscitantiam, & in eadem conseruanda negligentiam obiiciat nobis illud. [e] *Abscondam faciem meam à vobis, generatio enim peruersa est, & infideles filij*: à qua nos indignatione misericordia eius infinita liberet, Amen.

c 1. 2. quæst. 109. art. 10. & 3. 114. art. 2. & in 2. lib. sent. d. 28. art. 2. d In dicta sess. 6. cap. 13. & c. 22. e Deut. 32.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & si qua, & quæ etiam quoad bene operandum mortaliter tantum, dicemus infra. [f]

f Cap. 27. num. 190.

13 Octauo quod longè plura potest anima nostra cognoscere, & appetere, quatenus est rationalis, quam quatenus est sensitiua. Nam quatenus est sensitiua nihil aliud cognoscere, vel appetere potest (vt prædiximus) quam corporea, & sensilia: quatenus verò est rationalis potest cognoscere, ac appetere primum omnia sensilia. etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia, & singularia prædictæ illius potentiæ se extendunt per notitias, & appetitus immateriales, secundum omnes: licet de modo, qui parum facit ad conscientias, inter eos omnes non conueniat, vt videre est per vtrumque Thomam. [g]

g 1. part. q. 86. art. 1.

14 Deinde potest etiã cognoscere & appetere õnia vniuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

salia insensilia, incorporalia, & spiritualia: puta se ipsam & suos actus interiores: angelos item: & eorum actus, immo & Deū ipsum aliquo modo, & in ei[a] simplicissima, indiuiduaque subtãtia Sanctissimã Trinitatem personarũ (licet non naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei festi. *Qui dedisti famulis tuis in confessione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare unitatem.* Non tamen dicimus, Deum esse primum, quod cognoscimus, cum communiter per cognitionem creaturarum (quæ sunt eius vestigia) in illius, qui est causa earum, agnitionem veniamus, iuxta illud Pauli.[a] *Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*: vel per doctrinam, seu prædicationem magistrorum,[b] quæ omnia latius fundari possunt per ea, quæ tradit Angelicus doctor.[c]

a *Ad Roman. 1.*
b *Ad Roman. 10 & cap. cum ex iniusto. de hæret.*
c *1. Par. q. 88. artic. 1. 2. & 3.*

Nono dicimus, quod anima nostra cognoscit sẽ per intellectus sui actum, suam naturam considerando: quæ consideratio tam vtilis erit ea vtentibus, quam eius negligentia nocens ea non vtentibus, iuxta S. Thomam[d] qui[e] concludit animam nostram per vim intellectus cognoscere proprium actum intelligendi iuxta illud B. Augustini[f] *intelligo me intelligere.* Immo & proprium actum volendi, iuxta illud eiusdem ibidem, *Intelligo me velle*: per quem modũ, etiam in statu præsenti, possumus intelligere Angelos, saltem imperfectè, & per similitudinem, etiam affirmatiuè aliquid cognoscere de illis, vt declarat diuinus Thomas.[g]

d *In dicta 1. p. q. 87. art. 1.*
e *In sent. 3. & 4.*
f *9. de Trinit. 3.*
g *1. p. q. 88 art. 1.*

15 Decimo dicimus, quod inter cognitionem Dei, & cognitionem Angeli, & animæ, nostræ plurimum interest. Deus enim sua simplicissima essentia, sine vlla alia qualitate, vel accidente, & sine vllo discursu se, cunctãque alia simul intelligit: Angelus verò, & anima nostra nihil cognoscunt, per suas ipsorum essentias: sed per qualitates sibi inhærẽtes. Siquidem omnis tam Angeli, quam animæ nostræ intelligẽtia, notitia & cognitio est quædam qualitas, & accidens reale distinctũ ab eis, & eorum potentiis, inhærens illis: quæ colliguntur ex S. Tho.[h] Inter Angelum autem, & animam nostram hoc interest, quod hæc intelligit cõponẽdo & diuidẽdo ea, quę actu simplici apprehendit, & ratiocinando, seu aliud ex alio ex eis deducẽdo: Angelus verò sine vllo discursu simulac quidditatẽ rei cognoscit, omnia, quæ illam cõsequuntur, apprehendit.

h *Vbi supra art. 3. & 4. & de anima art. 20.*

16 Vndecimo dicimus, debere nos quammaximas gratias Deo agere, eo quod non solũ dederit nobis esse, vt aliis creaturis suis inanimis: & viuere, vt plantis: & sentire, vt bestiis: sed etiam sapere, & intelligere, vt Angelis: & ita effecerit nos imagi-

imagines sui ipsius, iuxta illud:[a] *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*: quæ imago Dei non consistit in corporali figura, neque in esse, vel sentire: sed in esse intellectuali, quo præstat cæteris animantibus, secundum D. Augustin.[b] & in sapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoscendum & amandum eum, vt inquit S. Thom.[c] quod quidẽ beneficium nullis aliis creaturis concessit, præterquam Angelis: qui eo maiorem eius imaginem, quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neque homo quoad alias partes, quam quo ad mentem gerit prædictam Dei imaginem: sed solum vestigium, sicut & aliæ creaturæ, vt declarat idem S. Thomas.[d]

a *Gen. 1.*
b *In libr. illius imitatorum, quæstionũ q. 11.*
c *1. part. q. 93. artic. 2. & 4.*
d *Vbi sup.*

Nec obstat[e] lex si quis, quatenus habet, faciem hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ, eo quod ad imaginem pulchritudinis cœlestis est figurata. Quia non significat, vt aliqui putant, imaginem Dei, quæ est in homine, esse secundum faciem corporalem, & ideo non esse maculãdam: sed solum insinuat, corpus hominis erecta facie longè aptius esse ad contemplandum cælum, & ad significandum imaginem Dei, eius in mente reconditam, quàm cæterorum animalium: & propterea maius vestigium relucere in eius corpore (præsertim facie) quam in allis, vt ait Augustinus[f] & declarat S. Thomas[g] & ideo non esse maculandam.

e *l. si quis mutat. luca. C. de pœn.*
f *In præstata libr. ultimo imitatorum quæstionũ q. 11.*
g *In dicta q. 93. artic. 6. ad 3.*

17 Duodecimo dicimus, quod hæc imago Dei ita est in muliere, ac in viro, vt post, & ante alios cõcludit S. Thomas[h] quia vterque habet animam rationalem, & intellectualem naturam. Nec obstat illud,[i] *Vir est imago Dei, mulier verò imago* (aliàs gloria) *Viri.* Nec illud Augustin.[k] *Mulier ad imaginem Dei non est facta.* Non, inquam, hæc obstant, quia non agunt de imagine Dei principali, quæ consistit in essentia hominis: sed de alia minus principali, quæ consistit in productione, & processione. Nam quo ad hanc vir dicitur similis Deo: eo quod sicut ille à nullo alio est, ita vir ex nullo alio homine processit: mulier autem processit à Deo assumente illam ex homine, vt sentit sanctus Thomas.[l]

h *Vbi supra art. 4.*
i *1. Cor. 11.*
k *Libro quæstion. veteris testam. q. 45. relatum in c. hæc incipit. 33. q. 5.*
l *Vbi sup. Animæ nostræ quomodo sit imago Dei secundum suas potentias.*

18 Decimotertio dicimus, quod anima nostra non solum est imago Dei, secundum suam naturam intellectualem: sed etiam secundum suas potentias, & actus: quia non solum, quatenus est apta ad cognoscendũ, & amãdum Deum, est illi similis: sed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi, & volendi. Primo, quia sicut Deus ille summus, habens in se simplicissimam substantiam potest meminisse, intelligere, ac velle sine vlla immateriali qualitate: ita & anima nostra

Universidad de Deusto
Biblioteca

stra habens immortalem substantiam potest meminisse, intelligere,ac velle sine aliqua materiali qualitate: licet non sine immateriali, vti Deus.Secundo,quòd sicut in illa summa vna, diuina,& indiuidua essentia sunt tres personæ, Pater, & Filiꝰ,& Spiritus sanctus: ita & in anima nostra vna,& indiuidua sunt tres potentiæ, memoria, intellectus, & voluntas. Tertio, quòd sicut in illa summa, & indiuidua substantia est Pater,qui cognoscendo se generat notitiam & imaginem suæ quæ est Verbum, & Filius eius, ei consubstantialis & rursus Pater, & notitia illa, & Verbum supremum, quod est Filius, amando sese producunt summum illum mutuum amorem sui consubstantialem, qui est Spiritus sanctus:ita in essentia animæ nostræ ipsa sese intelligendo per suum intellectum generat notitiam sui,quæ est eius imago:& per illã notitiam, quæ eius est imago,& voluntatẽ generat sui amorem. Quarto,quod sicut Filius genitus à Patre, non est Pater,neque Spiritus sanctus:nec Spiritus sanctus productus à Patre & Filio, est Pater,aut Filius,aut vterque:ita neque imago illa,quæ est filia quædam animę,est ipsa anima,siue intellectus,nec amor sui productus ab ea,& à notitia sui,qui est quidam filius eius, est ipsa,nec intellectus,nec voluntas.Est tamen immensa differentia:quia notititia illa,imago, & Verbum à Patre productum est substantia,& consubstantialis eius imago coæterna: amor item ille summus à Patre,& Filio productus est substantia,& consubstantialis coæterna vtrique : at Verbum,& imago,& notitia nostræ animæ,intelligendo se genitam est accidens & accidentaria forma:similiter & amor à notitia,& voluntate productus est accidens,& non substantia,& recentior ea:quæ omnia sunt ex mente omnium.[a]

Mysterium S. Trinitatis per nostram animam additur.

a In 1. lib. sent. dist. 2. & S. Tho. 1.par.q.93. artic. 7. & eiusdem in 1.lib. sentent.dist.3. q.4. art. 1. & q.5.

19 Decimoquarto dicimus semper memorandum esse id, quod sentiunt B. Augustꝰ. [b] & Bernardus [c] optimam nempè viam perueniendi in Dei cognitionem esse per cognitionem exteriorem vagam introire in cognitionẽ nostræ animæ stabilem:& per eam satis ruminatam ascendere ad cognitionem eius diuinæ maiestatis. Quibus addo, quod omnia excellentissima via perueniendi ad qualem qualem illius summi summæ Trinitatis mysterij,& personarum diuinarum emanationis cognitionem est consideratio eorum, quæ proximè superiori Corollario continentur:per quam stolida illa,& pudenda imaginatio eorum, qui generationem Filij Dei, & processionem Spiritus sancti imaginãtur veluti corporalem, explodituꝛ, & longè abigitur:qua in re,multos multum errare,nouimus:& in iis quendam gente Iudæum,& professione Christianum

b Iuc. 31. Soliloq.

c In cap. 1. Meditat.

stianum, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in hac alma vrbe valuit,& maximis largitionibus,& astutiis officio sanctæ Inquisitionis in Lusitaniæ regna introducendo frustra obstitit. Is enim omnes leges, & sectas expertus ad spurcissimam Mahometis sectam tandem transfugit,eam,quæ Iudæorum est, eo exosus,quod diceret, nullum Iudæum, qui sibi vir bonus videretur, vnquam inuenisse. Christianam vero,quam dicebat sibi ex omni alia parte placere, eo respuens, quod firmiter doceret,& crederet,Deum habere filium:quod ei videbatur impossibile : quale profectò, immo impossibiliũ impossibilissimum videri debet, stolidè,nefandè, ac hæreticè imaginanti (vt ille imaginabatur) generationem filij Dei esse corporalem : possibile verò, immo & infinita Dei omnipotentia dignissimum cõtemplanti, generationem illam esse per spiritualissimam, vt sancta mater Catholica Ecclesia Romana sanctè contemplatur : contemplanti,inquam, & quam submississimè suspicienti, & adoranti. Scio item,multos multum sibi profuturos, si sæpe memoria voluerint generationem illam Filij Dei, qua Pater æternus,vti memoria fœcunda, generat Filium, qui est summa notitia, & imago eius & productionem illam, qua Pater & Filius producunt Spiritum sanctum,summum vtriusque amorem esse spirituales,& quadamtenus similes generationi spirituali, qua in essentia animæ nostræ memoria fœcũda generat ipsius notitiam, & imaginem:& rursus illa, & volũtas eiusdem amorem producunt.

Generatio in Deo est spiritualissima & possibilissima.

Contra dicta errat. Primo qui credit non esse homini liberum arbitrium.[b] a *Nu. 10.*

Secundo, qui credit liberum arbitrium sufficere ad benemerendum gratiam de condigno.[c] b *Nu. 11.*

Tertio, qui credit Angelos, vel animas se solis sine accidentibus cognoscere.[d] c *Nu.13.*

Quarto, qui credit, hominem esse imaginem Dei quoad corpus.[e] d *Nu. 15.*

Quinto, qui credit generationẽ in diuinis esse corporalẽ.[f] e *Nu.19.*

Quis autem horum peccet mortaliter, & sit hæreticus, & excommunicatus : & quis tantùm peccet mortaliter, & non sit hæreticus:& quis non peccet saltem mortaliter,colligitur ex prælud.1.[f] f *Nu. 16. & 17.*

De summa beatitudine, & summa miseria.

PRÆLVD. IIII.

a Beatitudinis & miseriæ aeterna notio magnũ ad pœnitẽtiã & cauar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 *Finis quid:duplex,vltimus,& medius, & quid vterque.*
3 *Finis multiplex,verus,falsus,cuius,& quo,& quid sint.*
4 *Finis vltimus & beatitudo idem.*
5 *Beatitudo essentialis est actus intellectus S. Thomæ, voluntatis Scoto.*
6 *Beatitudo quid sit,& quotuplex.*
7 *Deus est quidquid in eo est.*
8 *Beatitudo est actus,& non habitus,neque potentia.*
9 *Beatitudo sine cognitione,& amore Dei esse non potest.*
10 *Beatitudo vera duplex perfecta,& imperfecta.*
11 *Beatos non videre Dei essentiam asserere hæreticum.*
11 *Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata,neque fidei, sed intuitiua.*
12 *Beatitudo perfecta vt secura: & quid imperfecta.*
12 *Paulum & Moysem non fecit beatos visio Dei transitoria.*
13 *Dei visio intuitiua inseparabilis à gaudio,& delectatione.*
14 *Beatitudo ab omnibus intenta,paucis est nota.*
15 *Beatitudo creatura obiectiua increata, sed formalis creata.*
16 *Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quari, asserere hæreticum.*
17 *Beatitudo humana duplex,perfecta & imperfecta.*
18 *Beatitudo imperfecta,qua magis ad perfectam accedat.*
19 *Beatitudo perfecta satiat animum cunctis cupitu,qua sunt hæc.*
20 *Miseria quid,& quotuplex,& eius partium definitio num.21.*
22 *Miseriam inferni esse interminabilem,est de fide.*
23 *Miseria summa quatuor gradus.*
24 *Pœna summè miserorum supremi gradus septuplex.*
25 *Beatitudo summa,& miseria ei cõtraria sunt explicitè credẽda.*
26 *Peccata ad plangenda hæc præcipuè mouent.*

DE summa beatitudine,& summa miseria dicimus sequentia. Primo, quod quia vix aliquid aliud magis nos ad verè pœnitẽdum mouere potest,quam earũ frequens consideratio, ideo expedit eas ob oculos hoc in loco proponere. præsertim cùm etiã ethnicus Persius carpserit illum,qui vltimum finem, in quem est creatus,nõ sibi proponit,vti scopum,in quem suas actiones dirigat,per illa verba.[a]

a *Satyr.3.*

Est ne aliquid quò tendis,& in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corues,testaque lutoque,
Securus quò pes ferat,atque ex tempore vivis?

Cuius quidem finis & scopi definitio, & inquisitio quamplurimorum Philosophorum ingenia frustra exercuit. Nec enim

enim plenè satisfecit operosa illa hac de re Aristotelis inquisitio,[a] & longè minus verbosa illa Marci Tullij,[b] qu= profecto non sunt tanti facienda, quãti ego ea olim adolescens faciebam:imitatus gloriperas illos, qui malunt veritatem discere per ambages ex ethnicorum Philosophia obscura & nubila, quàm rectà ex Euãgelio claro & sereno,à sacris doctoribus exposito.

a *In lib.1. & 10.Ethicor.*
b *In quæstio. de finib. bon. & malor.*

2 Secundo, quod nuper [c] definiuimus ex mente Aristotel. *finem esse bonum verum vel apparens,quod propter se appetitum, facit, vt aliud propter ipsum appetatur.* Cuius definitionis declaratione breuitatis studio hic non repetita, ad memoriam reuocamus,quòd ibi,[d] diuisimus finẽ in vltimum & medium. Vltimus est, qui propter seipsum solum amatur.& hic est duplex. Alter est verè vltimus,& omnium creatorũ scopus, qui propter se tantum, & non propter aliud est amabilis: qualis est solus Deus,vt probat S.Thomas [e] quippe qui super omnia est diligendus. 5 Alter est falsus, quem falsi homines pro sua falsa imaginatione impudẽtissimè, stolidissimèque tacitè,vel expressè fingunt, & adorant,iuxta illud Apostoli. [h] *Quorum Deus venter est*,qualis erat voluptas Epicuro,in quem Marcus Tullius duos libros [i] ferè prodegit.Finis medius est,qui propter se, & propter aliud amatur. qui etiam est duplex. Alter verè medius: ille scilicet, qui verè est propter se, ac propter aliud amabilis:quales sunt virtutes, & honesta omnia,secundum Ambrosium. [k] Alter falsè medius:ille scilicet, qui non potest esse amabilis propter se:qualis est pecunia, vel non est amabilis propter aliud:qualis est Deus.

c *In Commentar. de finib.humanorũ actuũ super c.3. minister.13. q.5.*
d *2. Physicor.c.3.&* S. Tho. *aliorum in 1.lib.sent. dist.1.*
e *Num. 4. f 1.2. q.1. art.1.& q. 27.art.1. & Deuter. 6.Matt.22. Marc.12.et Luc.10.*
h *Ad Philip.3.*
i *Prædictorum 5. de finibus bonor. & malor.*
k *Lib. 1. officior.*

3 Tertio dicimus, quod etiam [l] diuisimus finem, in finem cuius,& in finem quo(licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur.) Finis cuius est id, in quo est ratio boni: finis autem quo adeptio & possessio,siue vsus,vel fruitio ei⁹:vt anari finis cuius est pecunia, in qua est ratio boni: finis verò quo est adeptio, possessio,& vsus eius, vt declarat S.Thomas. [m] & ita finis, & scopus cuius totius humanæ vitæ est ipse Deus optimus maximus,sempẽrque benedictus,in quo,est summa & infinita ratio boni: finis verò quo eius adeptio, & possessio, siue fruitio.

l *Ibidem, num.6.*
m *1.2.q.1. art.4.& q. 2.art.7.*

4 Et consequenter alius est finis vltimus noster cuius, & alius finis vltim⁹ noster quo:&quia vltimus finis noster cuius, & obiectum beatitudinis nostræ siue beatitudo obiectiua, idem sunt: & finis vltimus noster quo, & adeptio finis cuius, siue beatitudo essentialis nostra, etiam idem sunt: consequitur aliud esse beatitudinem nostrã essentialem, & aliud eius-

dem obiectum, secundum omnes Catholicos in locis prædictis, præsertim S. Thomam [a] vbi definit beatitudinem esse tialem esse rem creatam,& factam:obiectum autem eius esse Deum ipsum,increatum,& rerum omnium creatorem.

[a] 1.d.1.1. q.1.art.1.

Beatitudo nostra in quo sita sit.

5 Quarto dicimus, quod(vt aliorum opiniones prætermittam) sanctus Thomas cum suis assectis, & Scotus cum suis diuersimodè definiunt beatitudinem,siue finem vltimum verum quo nostrum : quoniã S. Thomas cẽset eam essentialiter esse actũ intellectus speculatiui:Scotus autẽ esse actũ voluntatis. Vterque namque ait,eam esse actum potentiæ maximæ

Vt prælud. 3.nu.7. diximus.

intellectiuarum:& S. Thomas eam putat esse intellectũ: Scotus autem voluntatem: de qua tamen differentia,quæ solam theoriam respicit,& non praxim, quò nos animum in hoc opere intendimus : cuiusque nihil refert, an hoc, vel illud teneamus,parum curandum censentes,sequimur in definienda beatitudine opinionem S. Thomæ, quæ receptior videtur. Quibus addimus,quod beatitudo,& beatitas tempore Marci Tullij Ciceronis videbantur nomina duriuscula: sed ea vsus emolliuit,& generaliter sumpta videntur significare omnem rei volitæ possessionem, iuxta illud vulgo iactatum, *Beatus qui possidet.*

Beatitudo diuiditur.

6 Et quia non solum res verè bonas, sed etiam malas, quæ aliqua ratione apparent bonæ,velle solemus,beatitudo diuidi potest in veram, quæ definiri potest esse possessio veri boni:& in falsam, quæ communiter definitur esse possessio bonum tantùm apparentis, iuxta illud Regij Prophetæ: [b] *Beatum dixerunt populum,cui hæc sunt: Beatus populus cuius Dominus Deus eius:* quorum quidem prius ad falsam : posterius vero ad veram pertinere ait S. Antoninus.[c]

[b] Psa.143.

[c] In 4.part. tit.1.cap. 4.§.1.

7 Quinto dicimus, quod beatitudo vera diuidi potest in summam,quæ est summum bonum,siue vltimus finis verus: vel possessio eius, & in non summam , quæ est possessio boni non summi. Beatitudo rursum summa in increatam,& creatam.Beatitudo increata est ipsemet Deus optimus maximus: qua ratione est infinita sui ipsius cognitio , & fruitio. Cùm omnis operatio Dei,& quidquid est in Deo,sit ipsemet Deus qui se ipso solo simplicissimo cognoscit & amat se , & omnia alia, vt probat S. Thomas communiter receptus.[d] Beatitudo vero summa creata generaliter sumpta definiri potest iuxta mentem prædicti sancti Thomæ , *esse cognitio intellectiua Dei cum fruitione eiusdem.*

[d] 1.p.qu.3. per totam, & de simplicitate Dei art.3. & 6.& in quæst.14.de scientia Dei ar.2.& q. 20.de amore Dei ar.1.

8 Dixi,*Cognitio*,pro genere ad insinuandum,quod beatitudo essentialis creata est operatio, siue actio,vel actus: & non potentia,

potentia,non habitus,neque alia vlla virtus animæ partis intellectiuæ,vel sensitiuæ,vt probat S. Thomas,[a] asserente Philosopho [b] fœlicitatem , siue beatitudinem esse operationem secundum virtutem perfectam.

[a] 1.2.qu.3. art.2.

[b] 1. & 7. Ethicor.

Dixi,*Intellectiua*,ad insinuandum,quod beatitudo est operatio præstantissimæ potentiarum animæ,quæ est intellectus, secundum S. Thomam quem sequimur: & ad significandum, quod beatitudo non potest esse in parte sensitiua,vt luculenter demonstrat idem. [c] Contrarium enim est hæresis, de qua Alphonsus Castrensis. [d]

[c] Libr. 3. contra gent. cap. 33.

[d] Lib.3 aduersus omnes hæreses verbo beatitudo.

9 Dixi,*Dei*,ad excludendas omnes cognitiones aliarum rerum , etiam eas , quibus dirigutur actus omnium virtutum moralium:actus item,& cognitiones pertinentes ad prudentiam, & ad cognitionem omnium aliarum artium, in quibus non consistere beatitudinem non solum probat, sed etiam demonstrat angelicus Doctor. [e] Immo neque in vlla cognitione , quamlibet ampla , omnium substantiarum separatarum,seu angelorum: siue quia illa non potest haberi sine Dei cognitione, vt idem Angelicus Doctor [f] demonstrat: siue quia etiam si absque illa haberi posset : tamen sine illa non sufficeret ad hoc,vt esset beatitudo,per ea,quæ idem auctor [g] adducit.

[e] Vide supra. ca 32. 33. & 35.

[f] Vide supra, & inferius lib.4.c.40. 41. & 43.

[g] Ibidem cap. 44.

Dixi,*Cum fruitione eiusdem*:quia cognitio,quæ Dei fruitione caret,non potest esse beatitudo,quæ vtramque cõprehendit,vt infra patebit: quare cognitiones illæ,quas multi theoricè(sine vllo amoris affectu)differentes, concipiunt de Deo, non sunt beatitudo : quippe,quibus non inest fruitio, quæ est inhæsio rei per amorem propter ipsam solam conceptum, vt tradit S. Thomas communiter receptus.[h]

[h] 1.2.q.11. art.1.& 3. & qu. 12. art.1

Sexto dicimus , quod beatitudo summa creata est duplex: altera perfecta: imperfecta altera. Perfecta est *cognitio Dei intellectiua , intuitiua , perpetua cum fruitione eiusdem , producente summum gaudium ac delectationem , & satietatem omnium desiderabilium.*

Dixi,*Cognitio Dei intellectiua*,eadem ratione, qua in definitione beatitudinis in genere.

Dixi , *Intuitiua , siue visiua :* tum ad confutandum errorem Armeniorum,asserentium beatos non intueri Dei essentiam: quod hæreticum est per ea,quæ tradit Alphonsus Castrensis, [i] Tum ad confutandum errorem Beguinorum,dicẽtium posse quem in hac vita esse perfectè beatum, & ab exercitio virtutum absolutum: qui damnatur in clem. [k] tum quia nulla cognitio citerior illa potest dici beatitudo perfecta essentialis.

[i] Lib.3 aduersus omnes hæreses, verbo beatitudo in princ.

[k] Ad nostram. de hæret.

Non

Universidad de Deusto Biblioteca

Deus quatenus finis hominis supernaturalis est, a 1. part. q. 2. art. 1. & 2. & 2. lib. sent. dist. 3. q. 1. art. 2. b Vbi supra. & lib. 1. contra gent. cap. 12. 13. & 14. c In prælud. contra gentil. multis cap.

Non quidem illa confusa, & communis, quæ ferè communiter omnibus hominibus ineſt: ſiue quia Deum eſſe ſit per ſe notum, ſicut alia demonſtrationis principia: ſiue, quòd verius exiſtimat S. Thomas, a quia euidenti ratione demonſtratur: præſertim illa, qua homo videns res naturales certum ordinem ſeruare (cùm ordo abſque ordinatore non conſiſtat) percipit aliquem eſſe ordinatorem earum, vt pulchrè deducit S. Thomas, b Non etiam illa, quæ per demonſtrationem habetur, licet altior ſit prædicta cõmuni: tum quia licet per eam oſtendatur Deus eſſe immortalis, æternus, incorporeus, omnino ſimplex, vnicus, & alia huiuſmodi, vt præfatus auctor c dilucidè oſtendit: per eam tamen non peruenitur ad cognoſcendum Deum eſſe commune bonum, poſſibile communicatu omnibus hominibus, quibus inſitum eſt beatitudinis deſiderium: neque ad cognoſcendum multa alia prædicata de Deo: tum quia perfecta beatitudo omnem miſeriam excludit: & cognitioni prædictæ multiplex miſeria, & horror adiũgi poteſt, vt palam eſt: tum per alia, quæ profundè tradit S.

d Vbi supra cap. 37. Thomas. d Non item ſufficit illa cognitio, quæ per fidem habetur, licet ſit longè certior, purior, & amplior, quam prædicta, quæ per demonſtrationem contingit: tum quia beatitudo eſt perfecta humani intellectus cognitio: & cognitio fidei ex parte intellectus eſt imperfecta: quia per eam non capit perfectè id, cui credendo aſſentitur: tum quia beatitudo (cùm ſit vltimus finis) tranquillat, ſiue quietat naturale deſiderium: & cognitio fidei non tranquillat, immo accendit, & inflammat eam habentem ad videndum illud, quod credit, & amat: cùm quiſque, quod credit, & optat, deſideret videre: tum per alia, quibus idem auctor id concludit. e

e Vbi supra, ca. 44. & 2. Corint. cap. 12. g Lellius 2.

12 Dixi, *Perpetua*: quia tranſitoria, de qua qui eam habet, non eſt certus perpetuo eſſe duraturam, non ſufficit: qualis fuit illa Pauli, qua in raptu vidit Deum, f vbi hoc g declarat S. Thomas & qua etiam Moyſes vidit eum, ſecundum Auguſtinum, h quæ non fecerunt eos beatos: immo remanſerunt viatores, vt Ioan. Maior poſt alios dixit. i Eſt enim de neceſſitate beatitudinis certitudo perpetuitatis eius, vt latè probat S. Thomas. k

h Cap. 11. Super Gen. ad litteră. i In prooemio 1. libr. ſent. qua. 1. k 1. 2. q. 5. artic. 4. & li. 3. contra Gentiles. c. 61. & 62. & 4. cont. gent. c. 92. l 1. 2. qu. 4 art. 2 & 3.

13 Dixi, *producente ſummum gaudium, & delectationem*, ad ſignificandum, hoc eſſe inſeparabile ab illa cognitione, ſiue intuitione Dei beatifica. Nemo enim poteſt habere ſummũ bonum, quod eſt intuitio Dei, abſque ſumma delectatione, vt tradit idem S. Thomas, l ex viſione enim Dei cauſatur tã ta delectatio, vt qui Deum videt, nulla delectatione indigere poſſit,

poſſit, vt ipſe ait. a

a Vbi supra art. 2.

Dixi, *Satietatem omnium deſiderabilium*, ad maiorem declarationem præfati gaudij, & delectationis: & ad ſignificandum, quod nulli beatorum deeſt aliquod bonum deſiderandum: cùm habeat ipſum bonum infinitum, quod eſt bonum omnis boni, ſecundum Auguſtinum, b relatũ c à S. Thoma. d

b Epiſt. 56. & 13. de Trin. ca 7. c Vbi supr. d q. 3. ar. 2.

Beatitudo vero imperfecta eſt *cognitio Dei intellectiua, non mentitiua, perpetua, cum fruitione eiuſdem.*

Dixi, *Non intuitiua perpetua*, ad differentiam perfectæ beatitudinis, quæ requiritur, vt proximè dictum fuit illud vtrũque: & quia donec ad illam perueniat ſemper creſcere poteſt, contra alium errorem, damnatum in clement. e

e Ad noſtrum, de hæretic.

14 Septimo dicimus, quod iure quis mirari poteſt, vt inquit B. Auguſtinus, f quod cum omnes homines naturaliter deſideremus conſequi beatitudinem illam & fœlicitatem æternam: cúmque omnes ob oculos eam habere debeamus, vti ſcopum, in quem noſtras actiones tãquam ſagittantes ſagittas in metam dirigamus, g pauci tamen collatione aliorum ſatis eam explicitè nouerunt, & noſcunt. Siquidem cum illa (præſertim perfecta) nequeat ſatis cognoſci, nec percipi abſque Catholicæ fidei lumine, pauciſſimi gentilium, etiam Philoſophorum, ad iuſtam & perfectam cognitionem peruenerunt, & perueniunt: pauci quoque Chriſtianorũ collatione aliorum eam ſaltem ſatis explicitè noſcunt: & pauciores iuſtam nauant operam ad eam cognoſcendam, & ob oculos habendam perfectam, & exercendam imperfectam: per quã tandẽ peruenimus ad perfectam illam omnibus votis ſemper deſiderandam.

f In lib. 13. de Trinitate, cap. 4. Beatitudinem quam pauci norũt & pauciores aſſequantur. g Vt ait philoſophus à Catholicis recepti. in 1. Ethicor. cap. 1.

15 Octauo dicimus, quod licet obiectum beatitudinis, ſiue beatitudo obiectiua, & vltimus finis cuius beatitudinis, qui ipſemet Deus eſt, ſit res increata, iuxta illud, h *Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus:* beatitudo tamen ipſa, qua quis formaliter eſt beatus, res creata eſt, vt poſt, & ante alios concludit S. Thomas. i

h Symbol. Athanaſij. i 1. 2. qu. 3. art. 1. & q. 20. art. 1. Beatitudo quid creatum eſt.

Eſt enim *qualitas quædam creata in potentia intellectiua, qua Deus clarè, & facie ad faciem cognoſcitur* ſi eſt perfecta: per ſpeculum verò in ænigmate, ſi eſt imperfecta, vt ait Paulus k

k 1. ad Corint. 13.

Nono dicimus, quod neque beatitudo formalis perfecta, neque imperfecta eſt ipſa anima beata: neque vlla eius potentia: neque vllus habitus: vel virtus eius, etiam caritas, etiã conſummata in patria: ſed neque eſt gratia ipſa gratum faciens (ſiue teneamus cum S. Thoma eſſe aliam à caritate, quod ſignificat clement. l ſiue cum Scoto eſſe eandem) ſed

l 1. 2. diſt. de ſum. Trin. & fid. ca. 2.

neque

Universidad de Deusto
Biblioteca

neque est aliquod aliud bonum, vel opus operatum, manens extra operantem: sed est operatio, non quidem transiens in exteriorem materiam: qualis est fectio, & vstio, quæ non perficit agentem, vt ait Philosophus,[a] sed manens intra ipsum: qualis est intellectio, & (vt ita dicam) volitio, seu voluntas: quæ perficit agentem secundum eundem.

[a] 9. Metaphys. suæ.

16 Decimo dicimus, quod inter productionē beatitudinis perfectæ, & imperfectæ plurimū interest. Perfecta enim nullatenus potest produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus, neque gratuitis, quamlibet magnis, sine illo admirabili gloriæ lumine, iuxta illud. *In lumine tuo videbimus lumen.* quod Deus ipse sua infinita bonitate indit intellectui beati, quo eleuatur, & augetur virtute ad illam admirandam operationem clarè videndi Deum, immenso lumine resplendentem, vt probat S. Thomas,[b] quin & in dicta clement.[c] declaratum est, hæreticum esse dicere contrarium, vbi glossa[d] assignat rationem desumptam ad litteram ex S. Thoma. Imperfecta verò potest produci absque illo gloriæ lumine: in gradu quidem infimo viribus naturalibus animæ, quibus peruenit ad cognitionem, & fruitionem Dei confusam, vel claram per demonstrationē eius existentiæ & bonitatis: in altiore verò gradu addito dono fidei, & spei informis: in maximo autē addito dono mirabili caritatis & gratiæ superna bonitate infusæ, qua anima fit Deo grata, & ad perfectam beatitudinem accepta: & de hac quidē imperfecta beatitudine, quę est principiū, vel via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ, intelligendę sunt omnes scripturæ vtriusque testamenti, appellantes aliquos viatores beatos, secundū mentem omnium Catholicorum.[f] Cuiusmodi sunt. [g] *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum.* [h] *Beati quorum remissæ sunt iniquitates.* [i] *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem.* [k] *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* [l] *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius:* & octo beatitudines euangelicæ,[m] & aliæ innumeræ.

Lumē gloriæ quid. Psalm. 35.

[b] *Vbi supra q. 3. cum Mag. Sent. & omnibus aliis in 4. li. sent. dist. 49.*

[c] *Ad nostrum de hæretic.*

[d] *In verb. nō indiget.*

[e] *Vbi supr.*

[f] *In locu prælegato, & Psalm. 1. n. 31.*

[g] *Psal. 1.*

[h] *Psal. 118.*

[i] *Et 111.*

[k] *Psal. 118.*

[l] *Psal. 127.*

[m] *Matt. 5. Luc. 6.*

Vndecimo dicimus, quod Euangelia, & Epistolæ Catholicæ, & Symbola appellātia beatitudinem vitam æternam, non significant, illam esse substantiam, & esse viuentis: sed prædictam beatificam, & æternam operationē viuentis: sola enim beatitudo Dei est ipsius esse. Boëtius item dicens, [n] *quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus:* non definit beatitudinem per genus: sed per effectum, scilicet, quod beatitudo perfecta causat statum nullis bonis egentem, vt sentit Sanctus Thomas.[o]

[n] *Lib. 3. de consolat. Philosophiæ prosa 2. in prine.*

[o] *1. part. q. 26. a. 1. & 2. 3. q. 3. ar. 2. & 3. in dicta dist. 49. quæst. 2.*

17 Duode

17 Duodecimo, quòd licet beatitudo Dei sit ipsemet Deus, quia eius esse, vt prædictum est, sua est operatio: beatitudo tamen perfecta creata, siue angelorum, siue hominū, est operatio ab eorum substantiis, & esse distincta, contra hæresim Armeniorum, de qua Alfonsus Castren.[a] non tamē est intersupra, sed sempiterna, qua semper, & æternum vnientur ei, vt supra[b] est declaratum, quo confutatur hæresis Origeniana, de qua Alfonsus[c] post August.[d]

[a] *Vbi supra verbo, beatitudo. in prine.*

[b] *Num. 11.*

[c] *Vbi supr.*

[d] *In lib. de hæresi. ad Quod vult deum, c. 42. & 43. & 21. de ciuit. Dei ca. 20.*

[e] *Ead. nu. 11.*

18 Decimotertio, quod humana beatitudo est duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta est, quę supra[e] definitur: quęque nulli potest contingere in hac vita, vt declaratum est per concilium Viennense,[f] quoniam, vt ait Arist.[g] nō potest esse perpetua, & sine interruptione, tum esus & potus, tum somni, & aliarum actionum necessariarum. Imperfecta vero est, qua homo in hac vita per cognitionem, & cōtemplationem Dei, adiuncto amore, coniungitur eidem: quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur: quo nomine vita contemplatiua plurimum superat actiuam, quæ multò magis interrumpitur, iuxta illud testimonium Christi. *Maria optimam partem elegit,* nulla tamen cognitio Dei, quantumlibet intensa, & quantalibet fide, spe, & caritate comitata, & continuata, in hac vita potest dici perfecta, vt prædictum est. Cui consonat illud Parthenices Marianæ.

Felices quicumque illis à Syrtibus altam
Visuri pacem sunt in loca tuta recepti.
Nam neque mens vllam secus est habitura quietem,
Nec latos sensura dies, nec dulcia sæcla.

[e] *Clem. ad nostrum vers. quarto. de hæretic.*

[f] *10. Ethic. cap. & vltimo Metaphisic. Luc. 10.*

Et illud Iob. [h] *Homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miseriis:* at nemo potest esse simul miser, & beatus, vt supra dictum est.

[h] *Cap. 13. Beatitudo qua & quātā bona cōferat.*

19 Decimoquarto, quod hæc beatitudo summa & perfecta, quæ est intuitio, & visio Dei, implet cumulatissime etiam ante iudicium finale, vt definit conc. Floren.[i] omne desiderium cuiuslibet generis omnium bonorum homini à natura insitum, iuxta illud [k] *Qui replet in bonis desiderium tuum.* Et illud [l] *Satiabor cū apparuerit gloria tua.* Omnia enim, quæ homo naturaliter desiderat, reducuntur ad scientiā, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris sublimitatem, aut ad famæ celebritatem, aut ad sui conseruationē: at omnia prædicta cumulatissimè affluentissiméque confert prædicta, quam credimus & speramus, visio beatifica. Siquidem, vt egregiè deducit sanctissimus, qui ea nunc fruitur, Aquinas[m] confert primo omnium generum, & specierum & virtutum, & totius ordinis vniuersi,

[i] *Sub Eugenio IIII. de qua per Alfonsum vbi suprà.*

[k] *Psal. 102.*

[l] *Psal. 16.*

[m] *In præal legato libr. 3. contra Gentiles, cap. 61.*

vniuersi, & omnium, quæ sunt in rerum natura scientiam. Secundo, vt in omnibus, & per omnia voluntas sit recta, & per omnia pars hominis inferior, parti superiori subiiciatur & omnia ratio gubernet. Tertio, honoris sublimitatem, quatenus beatus Deo, sæculorum summo regi vnitus, ipse quoque merito rex dicitur, iuxta illud a *Regnabunt cum Christo*. Quarto nominis, & famæ celebritatem non solum apud homines, quorum opinio falli potest: sed etiam apud ipsum met Deum, angelos, & sanctos eius, ita vt in sacra scriptura merito dicatur gloria, iuxta illud b *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Quinto, diuitias, iuxta illud c *Gloria & diuitiæ in domo eius*. Sexto summã voluptatem, iuxta illud d *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Septimo sui conseruationem, iuxta illud e *Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus, nec sol*. & illud f *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt*. Quæ quidem omnia confirmantur, eo quod (vt Isaias g & Paulus h inquiunt) *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se*. Quod paulò magis explicans B. Auguſt. i relatus à S. Anton. k hic ait. *Quanta illa fœlicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus*. & paulo post. *Quid est enim aliud quod per prophetam dixit: Ego ero illorum Deus & ipsi erunt mihi plebs: nisi ego ero, vnde satientur, ego ero quæcunque amabilia omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona*, & paulò inferius in fine. *Ibi vacabimus, & videbimus, videbimus & amabimus: amabimus, & laudabimus*, Iuxta illud (addit B. Anton.) l *Beati qui habitant in domo tua in sæcula sæculorum laudabunt te*. Et quamquam non omnes erunt pares in gloria, sicut nec fuerunt pares in merito: quia alius alio clarius Deũ videbit, & Deo copiosius fruetur, iuxta illud m *In domo patris mei mansiones multæ sunt*: & illud Pauli, *Sicut stella à stella in claritate differt*: quo confutatur error Iouiniani contrarius, vt tradit Alfonsus Castrensis, n post conc. Florentin. o aute quod clarius S. Thomas, receptus p omnes tamen omnino omnibus concupitis repleburtur, satiabuntur, & tranquillabuntur.

a 2. Apoc. 20

b Psal. 83.
c Psal. 111.
d Psal. 35.

e Esaiæ 25. f Apoc. 21.

g Cap. 64.
h 1. Corint. cap. 2.

i In vlt. li. de ciuitat. Dei c. vlt. in princ.
k In 2. part. tom. 22. cap. 5. §. 16.
l Psal. 83.
m Ioã. 14.
n Cor. 15.
n Fracitatali. 3. ad versus vanes hæreses, verbo Beatitudo, hæres. 7.
o Supra citatum.
p 1. 2. qu. 3. art. 2.

Miseria duplex & quid illa sit.

Capit. non omnis. 2. quæst. 5.

20 Decimoquinto dicimus, quòd sicut malum est duplex, verum, & apparens: ita miseria est duplex, vera, & apparens. Vera est passio veri mali: apparens verò passio mali apparentis tantùm, qualis est passio vinculorum phrenetico, & fames esurienti, otioso, quæ ipsum ab bene operandum incitat.

21 Decimo

21 Decimosexto dicimus, quod miseria vera diuiditur in summam, & non summam. Summa miseria est *passio carentiæ visionis, & fruitionis Dei*, quæ diuiditur in perfectè summam, & imperfectè summam: sicut & beatitudo summa. a Miseria perfectè summa est *miseria carentiæ visionis, & fruitionis diuinæ, comitata æterno sensus cruciatu, & omnium malorum genere*.

22 Dixi, *Miseria* pro genere. Dixi, *Carentia visionis ac fruitionis*, ad differentiam aliarum mille miseriarum, quas in hac misera vita patimur. Dixi, *Cum cruciatu*, ad excludendam carentiam visionis Dei, quam sæpe patimur in hac vita sine cruciatu, immo aliquando cum voluptate, iuxta illud b *Lætantur cùm malefecerint: & exultant in rebus pessimis*, relatum c à Gratiano.

Dixi, *Æterno*, ad excludendam miseriam existentium in Purgatorio, quorum cruciatus est temporarius, d & ad damnandum errorem Origenianorum, & aliorum asserentium, præfatam miseriam aliquando terminandam. de quo post Augustinum. e Alfonsus Castrensis. f

Dixi, *sensus*, ad excludendam miseriam decedentium cum solo peccato originali, qui pœnam quidem patiuntur damni, hoc est carentiæ visionis Dei: sine tamen aliquo cruciatu. g

23 Dixi, *Omni omnium malorum*, ad explicandum illam terribilem horrendam pœnam, quam patiuntur decedentes in peccato mortali, qui perfectè summam miseriam patiuntur: & ad confutandum hæresim, quæ habet, verum infernum esse in hac vita, & non in alia. de qua per Alfonsum h nullus enim cruciatus in hac vita est eiusmodi, vt palam est.

Miseria imperfectè summa, est, *miseria carentiæ visionis, & fruitionis Dei, sine cruciatu*, saltem sensus, qualis est miseria decedentium cum solo peccato originali. qualis est item existentium in Purgatorio: immo & illa viuentium, qui nullam cognitionem Dei coniunctam cum fruitione eiusdem habent, qui ore, vel opere sunt de numero insipientium, qui dicunt in corde suo (vt inquit Regius Prophetа. i) *Non est Deus*.

24 Decimoquinto dicimus, quod ex prædictis infertur, eos solos, qui locati sũt in inferno illo loco in quo, testãte Iob, k *nulla est redemptio*, esse in supremo gradu miseriæ: qui vero in loco, quem Limbum puerorum vocant, in gradu eis proximo: qui autem in Purgatorio, in tertio: qui autem adhuc viuentes nullam Dei optimi maximi cognitionem & fruitionẽ habent, in quarto. Porro miser & infœlix quiuis supremi gradus iure dicere potuit, cum infectus mortifero peccato decederet, illud l *Vadam (& non reuertar) ad terram tenebrosam*,

a Vt suprà dximus.
b Proue. 2.
c In 2. quæst. de excessib. prælator.
d Cap. cum Matthæus. 3. tertio, loco de celebrat. missar. & ca. anima. & cap. pro obeuntibus. 23. quæst. 2.
e In lib. de hæresib. ad Quod vult deum, c. 43.
f Lib. 3. aduersus omnes hæreses verbo. beatitudo hæres. 3. & lib. 2. verbo. Infernus, hæresi. 2.
g Ca. maiores. §. verũ quidem. de baptismo. & cap. firmissimè. de consecrat. d. 4. & tradit S. Tho. in 3 lib. sentent. dist. 23. q. 2. artic. 1. quæstiuncula 2. & in 4. dist. 45. qu. 1. art. 2.
h Vbi supra, verbo infernus.
i Psal. 52.
k Cap. 10.
l Iob. 10.

Universidad de Deusto Biblioteca
TEOLOGIA Univ. de Deusto BIBLIAO

& apertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, & nullus ordo: sed sempiternus horror inhabitat.

a 3 p. tit. 9. cap. 3. *Infernorũ pœna descriptio.*

Ex quo elogio prolixè colligit B. Antoninus a septuplicem pœnam, quarum summa, paucis additis, & multis detractis est, quod prima est carcer æternus, situs in loco infimo, turpissimo, & obscurissimo, in quem omnis fæx elemẽtorum effundetur, quem non potest non summè horrere anima nobilissima, ad altissimum idémque nitidissimum, & splendidissimum cæli empyrei palatium creata, vt rex delicatissimus carcerem squallore, & pædore sordentem non potest non maximè horrere.

Secunda est priuatio visionis intuitiuæ Dei parientis omnigenam miseriam, quam S. Chrysostomus tanti faciebat, vt diceret, *malle se mille alias pœnas infernales pati, quam eà æternum priuari.*

Tertia ignis ille ardentissimus, quo adeo infœlices ardebunt, vt illi soli pœnæ nulla martyrum tormenta æquari possint, teste Augustino. b

b *In lib. de vera & falsa pœnit. ca. 27. & habetur in §. fi. de pœnit. dist. 1.*

Quarta, desperatio, nulla vmquam, dum Deus erit Deus, consolatione, refrigerio, nec redemptione leuanda. Sicut enim summè perfecta beatitudo omnem excludit miseriã, sic summè perfecta miseria nullam consolationem admittit. c Quia *quod operatur appositum in opposito, operatur propositum in proposito*, vt ius dicit, & tradit S. Thomas. d

c *Ca. fiendum. 1. qu. 1. & sic tota tabula. ff. de vulgari, & pupill.*

d *De malo q. 8. art. 6. & quæst. 13. art. 4.*

Quinta, tenebræ, tum exteriores densissimæ, quæ nullo solis radio, nullóque splendore ignis, qui licet ibi plurimus sit, est tamen obscurissimus, attenuantur, tum interiores, quibus adeo cæcantur, vt Deum putent iniustum. & scientia hic quæsita, & per mortem plurimum aucta, quæ beatis est solatio, eis sit maiori supplicio, dum per eam clariùs cognoscunt quantæ beatitudinis damnum sua culpa patiantur: vnde vermis ille sæuè corda eorum corrodens & lanians numquam intermoriturus oritur.

Isai. 66.

Sexta, societas cacodæmonum, & continua cum eis conuersatio, quorum aspectus adeo terribilis, vt quidam vir sanctus, e vnius solius aspectu fere exanimatus, postea in se reuersus testaretur, malle se fornacem ignis ardentem ingredi, quam iterum eum videre.

e *Testante Eusebio, vbi supra.*

Septima, confusio. vt enim habet prædictum elogium, *ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* horror, inquam, clamorum, blasphemiarum, lamentorum, eiulatuum Deo, sibiipsis, & sociis, tam cacodæmonibus, quam aliis infœlicibus maledicentium, maléque precantium, quibus cõfunditur illud innumeris nominibus lamentabile regnum.

25 Decimosexto dicimus, quod omnes orthodoxi debemus sub pœna peccati mortiferi credere non solum implicitè, sed etiam explicitè vitam æternam, & mortem æternam. Quoniam omnes sub prædicta pœna tenemur explicitè credere articulos fidei, vt ait S. Thomas, a vt minimum eos, quos sancta Catholica Romana Ecclesia soliemniter celebrat, secundum eundem b & hunc articulum de vita æterna, & morte æterna illi contraria, non solum celebrat per finem symboli Apostolorũ, quo illa vtitur, & Nicæni & Athanasij: sed etiam per festum particulare omnium defunctorum, postridie festi omnium sanctorum, & per missas defunctorum, & alia multa diuina officia.

a 2. 2. qu. 1. art. 7. & 8. *quem omnes probãt.*

b *Vbi supra art. 7.*

26 Decimoseptimo dicimus, experros asserere, nihil fere magis mouere homines ad peccata præterita plangẽda, & alia in posterum non committenda, quàm frequens, & intensa beatitudinis, & miseriæ prædictarum, earumque æternitatis meditatio: quod sanctis probat illud c *Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis*, Duæ enim illæ sunt bona pars illorum nouissimorum, & earundem eiusmodi meditatio pars non minima exercitij cuiusdam illustrissimæ Religionis, quo breui eius nouitij perducuntur ad iustum voluptatum, vanitatum, & cupiditatũ contemptum: & ad pium amorẽ & cultum Dei, angelorum, sanctorum, & sanctarum, præsertim principis omnium gloriosissimæ virginis matris Mariæ, quæ nobis ea impetret, sempérque conseruet, Amen.

c *Eccles. 7.*

De passionibus, habitibus, virtutibus, & vitiis animæ rationalis.

PRÆLVD. V.

1 *Passio anima quid, & nulla propriè in appetitu intellectiuo.*
2 *Passiones principales quatuor: & alia quot, & quæ.*
3 *Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitiuo.*
4 *& quinque in irascibili: & earum subordinatio. num. 4.*
Bonum absolute consideratum obiectum potentiæ concupiscibilis: & consideratum vt arduum potentiæ irascibilis.
5 *Passionum aliæ bonæ, aliæ malæ suapte naturæ.*
6 *& quæ bonæ & quæ malæ in se, & suo genere. & 7.*
7 *Passiones animæ omnes esse morbos? falsum.*
8 *Auctorum dicta de passionibus animæ vt interpretanda.*
9 *Dubijs, & non in claris esse locum coniecturis.*
10 *Passionum sacra confessio qualis esse debeat.*
11 *Confessarius confitentem passiones quid monebit.*
12 *Habitus quid & quotuplex. num. 13.*

14 *Virtus quid, & vt non repugnat peccato.*
14 *Vitium quid, & vt non repugnat merito.*
15 *Peccatum mortale vt solum charitati repugnat.*

1 DE passionibus, habitibus, virtutibus, & vitiis animæ rationalis dicimus sequẽtia. Primo, quod *passio animæ est motus appetitiuæ virtutis, sensibilis, in imaginatione boni, vel mali*, secundum Damascenum [a] relatum & declaratum à S. Thoma. [b] Ex quo infertur, quod passiones propriè non sunt in appetitu intellectiuo, & voluntate superiori, quatenus distinguitur ab appetitu sensitiuo, & inferiori eiusdem, licet inueniantur in eo motus præuenientes deliberationem conformes motibus appetitiuæ virtutis sensibilis, iuxta mentem S. Thomę. [c]

[a] Lib. 3. ca. 22. circa principiũ, [b] 1.2. q. 22. art. 3. [c] In dicta. 1. 2. quæst. 17. art. 7.

2 Secũdo dicimus, quod passiones principales sunt quatuor duæ potentiæ concupiscibilis, scilicet gaudium, & tristitia, & duæ potentiæ irascibilis, spes scilicet & timor, iuxta illud Seuerini Boëtij. [d]

Gaudia pelle,
Pelle timorem.
Spemque fugato,
Nec dolor adsit,
Nubila mens est.
Vinctaque frænis,
Hæc vbi regnant.

[d] 1 de consolat. Philosophi, metro vltimo.

Passionum. genera.

Et iuxta illud Parthenices Marianæ.

Libr. 4.

Quatuor aduersis miscentur vt aquora ventis,
Eoo, Zephyro, Libyco, gelidóque Aquilone.
Sic totidem nostras ingenti turbine mentes.
Subuertit furiis, pectúsque in prælia mittit.
Spes leuat arrectos, metus alto à vertice fluctus
Dejcit: hinc animum pulsat furibunda voluptas:
Inde dolor, fluctus ceu fracti fluctibus altum
Clamore ingeminat, piceis abscondita nimbis
Nec radios fundit ratio, nec vela gubernat.

3 Tertio dicimus, quod gaudium est de bono præsenti: tristitia de malo præsenti: spes de bono futuro arduo: timor de futuro malo arduo, vt exprimit S. Thomas. [e] Est autem vna passio, quæ non habet contrariam, nisi priuatiuè, vel per cessationem ab ea, puta ira: irasci enim non est aliud contrarium propriè, quàm mitescere, & ab ira cessare, secundum philosophum, [f] declaratum à S. Thoma. [g]

[e] 1.2. q. 25. art. 4. [f] 3. Rhetor. cap. 3. [g] Vbi supra quæst. 23. art. 4. in corp. quæst.

Dixi autem, quatuor esse principales passiones, significãdo eas

esse alias minus principales. sunt enim omnes vndecim, vt tradit S. Antoninus, [a] sex quidem in potentia concupiscibili, amor scilicet, & odium, desiderium, seu concupiscentia, & fuga, siue rectiùs renutus, aut refutatio, & gaudium, siue delectatio, & tristitia, siue dolor. In irascibili autem quinque, spes scilicet, & desperatio: timor, & audacia, & ira, cui, vt paulo superiùs diximus, nulla alia passio opponitur. Ille verò suprà dictæ quatuor ea ratione dicuntur principales quia sunt fines & scopi aliarum passionum, quod cum ordine, & sufficientia illarum colligitur, præsupposito quòd obiectum potentiæ appetitiuæ concupiscibilis est bonum, vel malum absolutè consideratum: obiectum verò irascibilis bonum, vel malum arduum, siue difficile, cõsideratum sub ratione arduitatis, vel difficultatis, vt tradit S. Thomas. [b] quem subtiliter defendit ibi Caietanus contra subtilem Scotũ: quamuis quoad animæ salutem parum referat, vtrum illorum sequamur.

[a] 2. par. tit. 8. cap. 2. in prin. [b] 1.2. q. 23. art. 1.

Quarto dicimus, quod ex prædictis, colligitur præfatarum vndecim passionũ ordo: & quod quatuor prędictæ sunt principaliores, sic, bonum absolutè consideratum causat in potentia appetitiua quandam complacentiam ob conformitatem & aptitudinem, quam habet ad illam, quæ est amor, siue prima passio amoris: bonum autem amatum, & nondum habitum causat desiderium adipiscendi illud, quod est secũda passio desiderij, seu concupiscentiæ, bonum verò desideratum iam adeptum, siue obtẽtum parit in appetitu quietem quamdam ex ipso bono adepto: quæ est tertia passio, videlicet delectatio. Econtrario autem malum cognitum causat displicentiam ob ineptitudinem, vel contrarietatem, quam habet ad appetitum, quæ est passio quarta odij contraria passioni amoris: malum verò cognitum, & exosum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventum generat fugam, vel (vt clarius loquar) respuitionem, vel latinius renutum, ne eueniat, quæ est quinta passio, contraria desiderio: malum autem iam acceptum, siue ventum causat tristitiam, vel dolorem, quæ est sexta passio, contraria gaudio, & lætitiæ: quæ sunt sex passiones potentiæ appetitiuæ concupiscibilis. In potentia verò irascibili sunt quinque: nam bonum apprehensum, vt arduum & difficile propter bonitatem, quæ habet aptitudinem, & conformitatem ad appetitum generat spem, quę est prima passio irascibilis. Idem autem speratum vt quęsibile nondum adeptum generat fiduciam, vel audaciam, quæ est secunda passio irascibilis: & econtrario malum apprehensum, vt ineuitabile generat desperationẽ, quę est tertia passio

potentiæ irascibilis, contraria spei, secundum S. Thomam.[a] Malum autem futurum apprehensum, vt euicatu difficile generat timorem, quartam irascibilis potentiæ passionem, contrariam fiduciæ, & audaciæ, secundum eundem S. Thomam.[b] Quinta verò passio potentiæ irascibilis est ira, quæ generatur frequenter ex malo iam accepto, quæ non habet contrarium, secundum Aquinatem,[c] quia bonum arduum iam adeptum non parit passionem vllam in irascibili: sed gaudium in potentia concupiscibili: quia desinit habere rationem ardui. Dixi autem, frequenter iram nasci ex malo accepto: quoniam frequenter nascitur ex tristitia sola, quæ pertinet ad potentiam concupiscibilem.

5 Quatto dicimus, quòd præfatarum passionum aliquot etiam per se in genere considerari dicuntur bonæ, & aliquot malæ. Bonæ quidem, quia vt beatus Augustinus[d] ait, misericordia ad virtutem pertinet: & misericordia, quatenus est dolor, siue tristitia de aliena miseria est passio, vt declarat S. Thomas.[e] Aristoteles item[f] ait, verecundiam esse passionem laudabilem quæ species quædam timoris est, vt bellè declarat Angelicus doctor.[g]

6 Et quia sicut quidam actus exteriores considerati in suo genere, siue ex obiecto suo dicuntur boni, vt dare eleemosynam, & subuenire proximo vt habetur in iure.[h] & tradit laudem Angelicus doctor: ita passiones quædam, quæ sunt de obiecto suo genere bono, quales sunt misericordia, quæ est quædam tristitia de malo proximi, & verecundia, quæ refugit à turpitudine, meritò in se, & suo genere sunt bonæ. Malæ autem sunt in se, & suo genere quædam passiones, illę scilicet quæ sunt de obiecto suo genere malo, cuiusmodi est gaudium de malo alieno, & tristitia de bono alieno. Sicut etiã quidam actus exteriores in se, & suo obiecto sunt mali, vt capere alienum & percutere proximum, iuxta doctrinam S. Thom.[k] quę autem sunt bonæ, & quę malę mox dicetur. Neque obstat opinio Stoicorum, quæ habet, omnes passiones esse malas, & animæ morbos, & perturbationes. quoniam illa opinio est falsa aut certè intelligenda, de passionibus rectæ rationi dissonantibus, aut eam præuenientibus, vt declarat S. Thomas.[l]

7 Quinto dicimus, quòd ex iis infertur. Primo non omnes passiones esse bonas, neque omnes malas, vt Stoici docuerũt: sed alias esse bonas, illas scilicet, quę rectæ rationi consonant: & alias malas, illas scilicet, quę illi dissonant. De amore bono est illud,[m] *Qui amat sapientiam, lætificat patrem suum.* De malo autem illud[n] *Nihil est iniquius, quam amare pecuniam.* De desiderio

a 1.2 q.25. artic. 2. in corp. q. & q. 44. art. 4.
b Dicta q. 35 art. 1.
c Præcitata 1.2. qu. 23. art. 3.
d In lib. 9. de ciuitat. Dei, cap. 5. & 2.2. q. 30. art. 3.
e In 4. Ethic. cap. 9. & 1.2. q. 42. art. 4.
f
g
h Cap. venerabilibus §. fi. de sim. excom.
i In præcitata 1.2. q. 28. art. 2.
k In dicta quæst. 28. art. 3.
l In dicta q. 24. art. 3. in corpor. quæst.
m Proverb. 10.
n Eccl. 10.

desiderio bono est illud.[a] *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.* De malo autem illud.[b] *Desiderium peccatorum peribit.* De bono gaudio, siue lętitia illud.[c] *Intra in gaudium domini Dei tui* De malo autem illud.[d] *Gaudium hypocritæ est instar puncti.* De bono odio est illud.[e] *Iniquos odio habui.* De malo illud,[f] *Odium pro dilectione mea.* De desperatione bona est illud.[g] *Desperauit David se posse euadere.* De mala autem illud.[h] *Denudare amici mysteria desperatio est animæ infidelis.* De tristitia bona est illud.[i] *Tristis est anima mea vsque ad mortem.* De mala autem illud.[k] *Fœlix vir qui no habuit animi tristitiam.* De bona spe, siue fiducia est illud.[l] *Quoniam Dominus spes eius est.* Et illud[m] *Habe fiduciam in Domino.* De mala autem illud,[n] *Spes impiorum peribit.* Et illud.[o] *Fiduciam habuisti in malitia.* De timore bono est illud.[p] *Initium sapientiæ timor Domini.* De malo illud,[q] *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor* De ira bona illud.[r] *Irascimini, & nolite peccare.* De mala autem est illud.[s] *Desine ab ira & derelinque furorem.* Quibus addo, quod malarum aliæ sunt mortaliter malæ, illæ scilicet quibus frangitur lex cuius fractio est mortalis, & aliæ venialiter tantùm, illæ scilicet, quibus frangitur lex, cuius fractio est venialis tantùm.

8 Secundo infertur, omnes textus, tam Bibliorum, quàm canonum, & legum, omnia item dicta sacrorum doctorum, & etiam Ethnicorum generatim significantium, non esse amanda, neque desiderãda temporaria, neque de illis adeptis gaudendum, intelligi debere de amore, desiderio, & gaudio inordinatis, seu rectæ rationi dissonis. Illa autem, quæ habent non esse odio habendum proximum, nec fugiendum, nec de morte, aliisue malis acceptis contristandum, numquam irascendum, intelligenda sunt de odio, fuga, & tristitia inordinatis, seu rectæ rationi dissonis.

9 Ex quo subinfertur, proculdubio excusari posse à nota hæreseos eos, qui generaliter asserunt, nõ esse timendum, aut non esse sperandum in homine: sine timore seruiendum domino Deo nostro: non esse timendum Diabolum: procurandum esse mentis securitatem, & id genus alia. quoniam hæc omnia possunt esse aliquo respectu ordinata, siue rectæ rationi consona, & consequenter bona, & Catholica, & in dubio generale verbũ, quod ad bonum sensum, & malum trahi potest, interpretandum est in bonum.[t] Dixi supra, generaliter, & nullatenus declarando se loqui de inordinato: nam si id faciant, in illo sensu malo sunt accipienda: quia in claris non est locus coniecturis.[u]

a Psal. 118.
b Psal. 111.
c Matt. 25.
d Iob. 20.
e Psal. 118.
f Psal. 108. 3. Reg. 25.
g Eccl. 27.
h Matt. 14.
i Eccles. 14.
k Psal. 13.
l Proue. 3.
m Proverb. 13.
n 40.
o Eccli. 1.
q Psal. 13.
r Psalm. 4.
s Psal. 36.

t l. in ambigua ff. de legibus ca. 7. decretal. ca. 1. de iureiur. lib. 6. l. me ita. ff pro socio. & l. si procurator. ff. de cond. & demonst. l. contin. §. cũ ita. ff. de verbo. obligatio.

10 Tertio infertur quiddam confessariis quotidianum, vt delicet, quòd pœnitentes multi confitentur, se habuisse præfatas passiones, amoris, odij, spei, desperationis, gaudij, tristitiæ, timoris, & iræ, &c. & non declarant satis, an habuerint eas bene, vel male ordinatas: neque qui declarant habuisse illas inordinatas, satis declarant, quanta fuerit earum inordinatio, vt iudicari possit, an peruenerint ad culpam mortiferam, & consequenter admoneri possint, & debeant, vt de illis tam quam de mortalibus doleant, id est, vt ita doleant, quod proponant firmiter numquam se admissuros similes, iuxta ea quæ infra [a] notantur.

a *Cap. 1. nu. 2. & cap. 2. num. 3.*

11 Quare pœnitens qui sic generatim & confusè confitetur huiusmodi passiones, interrogandus est, num omnes illæ, vel quæ illarum fuerint tantæ, vt mouissent eum, ad volèdum potius transgredi legem ad peccati mortiferi pœnã obligantem, quàm desistere prosecutionẽ huiusmodi passionis, amoris, odij, gaudij, lætitiæ, tristitiæ, vel spei, & fiduciæ, timoris, & iræ: nisi confessarius ex qualitate personæ, vel modo confitendi tacitè coniiciat paruitatem, vel magnitudinem malitiæ, vel vanitatis earum, vt frequenter coniiciunt.

Habitus quid.

12 Sexto dicimus, quòd habitus animæ est *qualitas stabilis inhærens essentiæ ipsius, vel alicui potentiæ eius, inclinans eam ad aliquid agendum.* Dixi, *qualitas*, pro genere: quia omnis habitus est qualitas: non tamen e contrario omnis qualitas est habitus, vt docet Arist. [b]

b *In prædicamen. qualit.*

c *Prælud. 6. num. 1.*

d *In prædicabilibus.*

e *In 1. libr. Sentent. dist. 17. & libr. 2. dist. 26.*

f *1. 3 fin. de summa Trinit. & fid. catho.*

g *In 1. 2. q. 110. art. 1.*

h *In dicta dist. 17. & 26.*

i *Sess. 6. can. 11. 3. Vol. 1.*

k *1. 2. q. 50. art. 2.*

Dixi, *Stabilis*, ad differentiam actus, qui est transitorius, vt infra [c] dicetur. Dixi, *Inhærens*, ad significandum, quod non est anima, neque aliqua substantia per se subsistẽs: sed quoddam accidens quod potest subiecto adesse: & abesse, sine illius corruptione, secundum Porphyrium. [d] Per quod reprobatur opinio Magistri, dicentis [e] gratiam esse ipsummet Spiritum sanctum, & hæresis Lutherana quæ habet, gratiam non esse inhærentem contra clem. [f] & tradita per S. Thomam, communiter receptum [g] & eundem & Scotum, & alios omnes: [h] & contra Concil. Trident. [i]

Dixi, *Essentia ipsius*: ad includẽdum gratiam gratum facientem, quæ secundum opinionem S. Thomæ inhæret essentiæ animæ, qua regeneratur, & fit consors diuinæ naturæ iuxta illud, *vt simus consortes naturæ diuinæ*, declaratum per eundem S. Thomam. [k]

Dixi, *Vel alicui potentiæ, inclinans eam ad aliquid agendum*, ad includendum omnes habitus alios à prædicta gratia, qui secundum eundem non inhærent essentiæ animæ: sed potentiis eius,

eius, quas disponunt, inclinant, & impellunt ad aliquid benè, vel malè agendum: quod colligitur ex eodem S. Thoma, [a] & ex Arist. [b]

a *In 1. 2. q. 49. art. 3.*

b *2. Ethic.*

An autem habitus gratiæ, & habitus caritatis distinguantur re, vt ait S. Thomas cum suis affectis [c] an verò ratione tantum, vt sentit Magister, & affirmat Scotus cum suis: [d] & an caritas inhæreat plus animæ potentiæ differenti re ab ea, sed inseparabili, vt ait S. Thomas, an ipsi animę, vt alij, de quibus est Ioan. Maior. [e] nõ tracto: quoniam quoad animæ salutem nihil refert, an hoc, vel illud teneamus.

c *In dicta 1. 2. qu. 110. art. 3. & in 3. part. q. 7. art. 1.*

d *In 3. libr. sent. d. 26.*

e *3. lib. sentent. dicta d. 26. qu. 1.*

13 Septimo dicimus, quod habitus est duplex, infusus, & adquisitus. Infusus est, quẽ benignissimus Deus solus infundit, vt probatur, [f] & tradit S. Thom. communiter receptus. [g] Adquisitus autem est, qui producitur ab actibus frequentatis: ita quod actus est causa partialis habitus acquisiti, vel aucti: & è cõtrario, habitus est causa partialis producẽdi nouos actus similes illis, per quos est genitus, vel auctus, vt colligitur ex S. Thoma [h] qui id probat necessitatem habituum.

f *In d. cle. 1. §. fin. & in ca. main-res. in fi. de baptis.*

g *1. 2. q. 51. art. 4.*

h *In 1. 2 q. 51. art. 4. & quæst. 49. art. 2. & 3.*

Octauo, quod duplex est habitus adquisitus, bonus, & malus. Bonus est qui producitur ab actibus bonis: malus autem, qui ab actibus malis.

i *In art. 4.*

14 Nono dicimus, quod virtus est habitus animæ bonus: vitium autem habitus animæ malus: tum per illud Augustini *k Virtus est qualitas, qua facit bonum habentem: vitium autẽ qualitas, secundum quam malus est animus*: tum quia vitium est cõtra naturam hominis, quatenus homo est, vt probat Angelicus doctor [l] qui [m] concludit, actum malum peiorem esse simpliciter habitu malo, quamuis secundum quid (eo quod vitiũ est diuturnius (sit peius actu malo, & vitioso: & [n] concludit, actum malum, qui est peccatum compati sibi virtutem, sicut & actus bonus compatitur sibi vitium: quamquam peccatum mortale non potest esse simul cũ caritate regina virtutũ, quæ est gratia gratum faciens, vel ab ea inseparabilis, quęque est habitus omnium longe nobilissimus à Deo supernaturaliter infusus, licet possit esse cum fide, & spe informibus. [o]

k *Libro de perfec. mor. circa finem 4. ratiocinationis, relatum à S. Thom. 1. 2. q. 71. art. 1.*

l *In præcitata qu. 71. art. 2.*

m *In art. 3.*

n *In ar. 4.*

o *Vt ibidẽ S. Thomas tradit, & Conc. Trid. nuper definiuit, sess. 6. cap. 14. & can. 27.*

De actu humano, siue morali animæ humanæ.

PRÆLVD. VI.

1 *Actus humanus & moralis idem: & quid sint.*
2 *Voluntarium simpliciter, & secundum quid.*
3 *Violentum quid, & in quo à metu differat.*

4 *Metu facta regulariter valere, sed rescindi posse: nisi, &c. nu.*
5 *Sacramenta quæ metu facta valent.*
6 *Violentus nullus est actus elicitus, siue interior.*
6 *Voluntas etiam à Deo non cogitur violenter.*
7 *Metu factum rescinditur, non autem blanditiis extortum.*
8 *Ignorantia, quæ facit actum non esse humanum.*

DE actu humano, siue morali dicimus sequentia. Primo, quòd ea, quibus in beatam vitam, vel mortem æternam ab adultis mentis compotibus itur, sunt actus humani, siue morales: secundum S. Thomam, receptum. [a] Definitur autem actus humanus, siue moralis esse *actus hominis transitorius, & voluntarius perfectè, ac simpliciter, vel omissio eius.*

Actus humani quid a *In 1. 2. q. 6. art. 1. & alibi in 2. libr. sent. d. 24 & 25.*

Dixi, *Transitorius*, ad differentiam habituum, qui sunt qualitates stabiles, & permanentes. [b]

b *Iuxta Arist. in prædicamento qualit.*

Dixi, *Voluntarius*, ad excludendum actus hominis omnino violentos: qui sunt illi, quorum principium est ab extrinseco, passo non conferente vim, ideſt, eo qui patitur, non opitulante, neque iuuante, qualis est is, quo homo per vim absolutè facit, vt oblatio thuris quę per manum violenter ab alio ad idolum adactam idolo fit. [c]

c *Cap. presbyteros. 30. distinct.*

Dici. *Perfectè*, ad excludẽdum actus puerorũ, amentium, & subito ex sola imaginatione absque deliberatione more brutorum agentium, quorum actus, & si ea parte sint voluntarij, quia propter finem (saltem imperfectè cognitũ) aguntur: non tamen sunt perfectè voluntarij: quia nõ aguntur propter finem satis perfectè cognitũ, eo quòd non agũtur ob finem cognitum propter rationem, & proportionẽ quẽ habet finis ad id, quod propter illum agitur: quod solius iudicio, & ratione vtentis est, vt pulchrè de more docet Angelicus doctor. [d]

d *In 1. 2. q. 6. art. 2.*
e *Secundum eundem S. Tho. in 2. dist. quæst. 6. art. 6.*

5 Dixi, *Simpliciter*, ad includendos actus factos metu, qui licet non sint secundum quid voluntarij: sunt tamen simpliciter tales, [e] & probatur per cap. sacris. [f] quatenus ponit differentiam inter communicationem violẽter incussam, & metu siue vi conditionali factam. Dixi, *Vel omissio*, ad comprehendam omissionem, per quam id, quod quis potest, & debet agere, non agit; iuxta eũdem [g] ex quo, & altero Thoma [h] colligas, tria requiri ad hoc, vt omissio cuiuspiam sit purè voluntaria, videlicet, quòd possit, & debeat facere, & non velit, negatiuè tantùm, id est, quod neque velit, neque nolit: nã si nollet agere, ideſt, haberet nolitionem, siue voluntatẽ non agendi, non esset tam actus omissionis, quam commissionis.

f *Cap. sacris qua vi.*
g *Ibidem.*
h *Vbi supra, art. 3. Omissio vt sit purè voluntaria quid requirat.*

Secundo

Secundo dicimus, quod ex iis infertur. Primo ratio decidẽdi principij causſæ [a] quatenus habet, nihil peccare illam, cuius omnino renitentis virginitas violatur, quia immo, vt beata Lucia, relata ibi à Graciano dixit, *ea duplicatur ad coronã.*

a *12. qu. 3. Vide exemplar.*

4 Infertur secundo, quod actus (etiam metu factus) est actus humanus, quia est voluntarius simpliciter, licet sit inuoluntarius, secundum quid, vt ait Aquinas [b] & probatur in cap. merito, [c] quatenus habet, eum, qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet non propter se, sed propter aliud. In quare insignis quidã Theologus [d] & insignissimus Decius [e] lapſi fuerunt, quatenus dixerunt, metu facta non esse simpliciter voluntaria: sed secundum quid tantum. Ratio siquidem diuersificatis inter violenter, & metu factum, illa est; quod violenter dicitur, cuius principium est ab extrinseco, passo non conferente vim, siue non adiuuante, iuxta legem, [f] quæ habet, *vim esse rei maioris impetum metui resisti non posse*, vt tradit Angelicus doctor. [g] qualis est thurificatio supradicta: quod autẽ metu fit, licet ab extrinseco impulsionem habeat: passum tamen, id est, cui compellitur, confert vim, & adiuuat: quia consentit. [h]

b *In 1. 2 q. 6. art. 6.*
c *13. qu. 1.*
d *In quodam epistola ad me scripta.*
e *In l. vel. ſſ. de reg. iur. & l. ſſ. quod met. caus. f. 2. quæst. 175. art. 1. ad 1.*
f *Dicitur a. merito. & l. 2. ſſ. quod met. caus.*

5 Et ita factum per vim puram, nec meritum, nec peccatum est: neque prodeſt, neque nocet quoad vllum forum: quia non est actus humanus, factum autem metu, quia est actus humanus, potest aliquando esse meritum, & (vt plurimum) prodeſt, & nocet quo ad vtrumque forum: quãuis regulariter rescindi possit, [i] nisi quoad sacramenta characterem imprimentia, quoad quæ non potest rescindi, [k] & nisi quo ad ea, quæ liberã & spontaneam voluntatem requirunt, vt matrimoniũ. [l] quia illa metu facta nihil valent, & sine vlla rescissione sunt inualida, siue nulla.

g *Vt rescindi queat ſſ. restituta. capiatur ex abbat. de his, quæ vi met.*
h *Conradus. 5. item quæritur. de baptiſ. & eius eff.*
i *Cap. cum locum de ſponſal. & verum. cap. de iu, quæ vi met.*
k *2. q. 6. art. 4.*

6 Infertur tertio, quod nullus actus voluntarius elicitus, siue interior potest esse violentus: nam nullus talis fit, passo nõ conferente vim. Voluntas enim, siue anima velle potens, non potest absolutè cogi, siue per vim præcisam ad actum à se ipsa eliciendum, ideſt, ad volendum, aut nolendũ, vt pulchrè probat S. Thomas, [m] Nam, vt [n] ait, etiam si moueatur, & cogatur à Deo ad volendũ, nõ patitur violentiã: quia ipsa confert vim, & adiuuat, dũ vult: & ita non fit passo non conferente vim. & consequenter non est violentum per supra dicta.

l *Ibi ad 4. & secundũ S. Tom. in dicta q. 6. art. 7.*

7 Infertur quarto, quod nullus actus, neque interior neque exterior definit esse voluntarius, eo quod producatur per cõcupiſcentiam plurimum impellentem animum ad volendum: immo est magis voluntarius. [o] Quæ potest esse recta & noua

ratio

rario, quare blanditiæ faciunt, vt actus per eas factus rescindi non possit, sicut metus. & quod licet testamentum metu factū non valeat,[a] testamentum tamen vxoris blando sermone mariti procuratum valet. [b]

8 Infertur quinto, quod actus factus per ignorantiam aliquando est actus humanus, & aliquando non, & quidem est actus humanus, regulariter: non est autem humanus quando tria concurrunt. Quorum primum est ignorantia illius rei, quam quis non tenetur scire. Secundum, quod non sit affectata, seu desiderata vel procurata. Tertium, quod sit talis, sine qua non fieret actus, quia hæc tria efficiunt inuoluntarium. Quæ pulchrè determinat Angelicus Doctor,[c] & probatur in c. 2. de constit. [d]

Infertur denique sexto, actum humanum non esse habitū: quia hic est stabilis, ille autem vt dictum est, transitorius. hic impellit eum, cui hæret ad actus sibi conuenientes: ille verò non: vt satis colligitur ex clemen. [e]

a l. fin. ff. si quis aliquē &c. proinde.
b l. fin. C. eod. & dicta l. ff. si quis aliqu.
c In dicta q. 6. art. 1.
d Et capit. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. & c. fi. 37. di. & melius. 8. notandum. qui. & sub. cap. turbat. cum eis adnotatis pro glos. & doctoris.
e 8. fin. de summa Trinit. & fid. cathol. & Cardi. Imo ien. ibidem.

De actu humano, siue morali bono, qui est meritum, & malo, qui est peccatum.

PRÆLVD. VII.

1 *Meritum quid & quotuplex.*
2 *Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. nu. 3.*
3 *Bona in peccato mortali facta quantum prosint.*
4 *Actus humanus malus, & peccatum morale idem.*
5 *Peccatum mortale quid, latè.*
6 *Lex æterna quid, & quid ei contrarium.*
6 *Omissio pura cur dicitur factum negatiuè.*
7 *Verba illa, dictum, factum, & concupitum quomodo accipiantur.*
8 *Definitio huc peccati cur eligitur.*
9 *Peccatum & delictum in proposito idem.*
10 *Peccatum originale quomodo voluntarium.*
11 *Peccatum veniale qua ratione verè peccatum.*
12 *Peccata omnia esse mala quia prohibita, vt defendatur.*
13 *Peccatum non est vitium: & quibus constat. nu. 14.*
15 *Peccatum vt aliud est in genere entis, & aliud in genere moris.*
16 *Actus manens idem in genere entis nunc bonus nunc malus.*
17 *Actus nullus simul bonus, & malus, etiam diuersa ratione.*
18 *Bona in agendis ne sint mala, magna cura adhibenda.*
19 *Peccatū cordis, oris, & facti in genere moris vnū tantum esse.*
20 *Confiteri peccatum mentis sine operis nō sufficit: sed cōtra sic.*
21 *Peccatum non esse reatum, licet aliquando sic vocetur.*
21 *Reatus quid proprie, & ad quid transfertur.*
22 *Reatum pro obligatione ad pœnam esse filium peccati: triplicem. num. 23.*
23 *Actionis mater obligatio.*
24 *Otiosum omne malum.*
24 *Circunstantia cuius defectu omnis actus sit malus.*
25 *Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem.*

1 DE præfatis mēbris actus, moralis diximus multa. Primo, quod actus humanus, siue moralis diuiditur in bonum, & malum: & quod bonus est, *qui nulla lege ob se, neque ob suas circunstantias prohibetur*. & appellatur meritum, secundum mētem S. Thomę cōmuniter recepti. [a]

2 Secundo, quod meritum est duplex. Alterum simpliciter seu de condigno. Alterum secundum quid, seu de congruo. Meritum simplex, siue de condigno est, *quod meretur gratiam, & gloriam, & vitam æternam*. Quod definiri potest esse *actus humanus bonus, factus ab eo, qui habet gratiā Dei gratū facientē*. Cui[2] meminit gloss. [b] Quę gratia gratū faciens definiri pōt, esse *donum Dei super naturale, infusum à Deo creaturæ rationali, quo est illi ad vitam æternā accepta*, ex mente S. Thomæ. [c] Quę gratia est tanti valoris, quod etiam illa, quam habet vnus particularis est maius bonum, quam aliud bonum naturale totius vniuersi, secundum Thomam. [d]

3 Meritum de congruo, vt S. Thomas [e] & alij multi loquūtur, siue meritum secundum quid, vt ipsemet S. Thomas ibidē nominat, *est actus humanus bonus, factus ab aliquo extra gratiā Dei existente*, cui de quadam congruitate, & secundum quid debetur aliqua merces spiritualis, vel temporalis, vt sentit glossa, [f] quæ ponit illos duos senarios.

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terra,
Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.

Cui est alia similis in alio loco, [g] vbi super [h] addidimus aliquos fructus vltra eos, quos scripsimus infra: [i] qui fructus licet magnæ sint in se vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum faciente, & gloria æterna, ei respondente, adeo paruæ sunt vt [k] dicantur, nihil prodesse: cum tamen de fide sit prodesse ad multa, vt dictum est, & satis definit Conc. Trid. [l]

4 Tertio dicimus, quod licet verbum, peccatum, generaliter acceptum, [m] significet omnem deuiationem, vel declinationem à rectitudine operi debita, siue in naturalibus, siue

a 1. 1. quæst. 114. art. 6.
b In 6 fin. clemē. 2 de sum. Trini. & fid. Cathol. verbo, omnibus.
c 1. 2. q. 110. & 111. & Scoti, & aliorum in 2. lib. sent. d. 28. & 27.
d 1. sec. qu. 113. arti. 9. ad 2.
e In dicta q. 114. a. 6.
f Cap. quod quidam de pœniten. & remiss.
g In capit. quærat. 5. quod autē. de pœnit. dist. 3.
h Num. 2.
i Luca 17. num. 267.
k Ca. nihil de consecr. dist. 5.
l Sess. 6 ca. 7. & can. 5.
m Vt docet S. Thom. in 1. part. qu. 63. art. 1.

mora

moralibus: [a] in proposito tamen solum accipitur pro deuiatione in moralibus, qualis est omnis actus moralis malus, siue peccatum morale. Definitur autem peccatū morale à variis. ex omnibus autem definitionibus, quas post veteres auctores tradit magister cum S. Thoma, & aliis recentioribus [b] & quæ non latuit glossam. [d]

5 Videlicet *peccatum est dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei æternam*, tum quia clarior, & visitatior est: tum quia cōuertitur cum suo definito. Nam cuicunque conuenit definitum, id est, peccatum, conuenit etiam definitio: & è contrario, vt per infra dicenda patebit. Nam lex æterna, vt idē Augustait [e] & post eum Angelicus doctor, [f] *est summa ratio Dei, quæ iam inde ab æterno cuncta ordinauit, & post mundum creatū omnia gubernat*, iuxta illud Poëtæ.

Quid habet Phlegeton, quidquid caua viscera terræ,
Quidquid habet pelagus, quidquid secat æra pennis,
Fecisti solus, totumque opus ipse gubernas.

Et ita quidquid est contra legem, & rationem naturalem, est contra legem æternam: licet non ecōtrariò, quidquid est contra legem æternam, sit contra legem & rationem naturalem: qualia sunt quæ supernaturalibus obuiant, & fere omnes hæresis, blasphemia, & similia. quod docet Angelicus doctor. [g]

6 Nō obstat primo, quod prædicta peccati definitio non videtur conuenire puræ omissioni, quæ, [h] saltem tribus cōcurrentibus est actus humanus malus, & peccatum: & tamen nō est dictum, factum, aut concupitum. nam licet illa omissio nō sit dictum, factum, aut concupitum affirmatiuum est tamen negatiuum. est namque non dictum, quod debeat dici: non factum, quod debeat fieri: vel non concupitum quod debebat concupisci. quoniā affirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus, vt in hac specie tradit Aquinas [i] & probatur per l. si mora. [k] quæ non factum, quod debebat fieri, vocat factū. Ibi enim iurisconsultus appellat factum omissionem traditionis dotis faciendæ mulieri. Et glossa [m] ait, diuisionem illam iurisconsulti, qua diuidit stipulationem in stipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam stipulationem de non faciendo, & non dando.

7 Non item obstat secundo, quod res dictæ, factæ, aut concupitæ non sunt peccata: quia illa verba definitionis, dictū, factum, & concupitum, non accipiuntur pro illis rebus: sed pro ipsis actibus dicendi, faciendi, & concupiscendi, seu volendi

[a] *Iuxt. Arist. Physicor. vbi nō omne naturale vocat peccatum.*
[b] *In 4. libr. sentent. dist. 22. & in 1. 2. quæst. 71. art. 6.*
[c] *In 2. lib. contra Faustum, ca. 27.*
[d] *In capit. ille rex de pœnit. dist. 3.*
[e] *In libr. 1. de libero arbitrio ca. 6.*
[f] *2. 2. q. 91. art. 1.*
[g] *In dicta qu. 91. art. 1. sūt. & late iuxta ac subtiliter enucleat alter Thom. ibidem.*
[h] *Vt prædictum est supra prælud. 6. num. 3.*
[i] *In 1. 2. q. 71. art. 6.*
[k] *ff. solut. matrimonio.*
[l] *Vbi admouuit. gl. in Recepta ibi per Bar. Alexā. & alios in l. 2. de verbor. obligationibus.*

lendi eas, hoc est, pro ipsa dictione, factione, & vt ita dixerim, concupitione, seu volitione. vel latinius voluntate: quod post alios Gabriel rectè intellexit. [a]

8 Non obstat tertio, quod illa definitio August. [b] videlicet, *Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat*, nullam facit mentionē de dicto, vel facto: cū enim mētione fecerit de concupito, & voluntate, quæ radix est maliciæ dicti, seu dictionis, facti, seu factionis vel actionis, adeo quidem vt vnum tantūm peccatum constituatur ex illis, [c] faciendo mentionem de voluntate, satis videri potest fecisse mentionem de illis, quorum malitia pendet ab ea.

9 Non obstat quarto, quòd secundum hanc definitionem delictum esset peccatum: & tamen August. [d] significat, quod peccatum est perpetratio mali, & ita commissio: delictum autem desertio boni, & ita omissio, quod adnotauit glossa, [e] & ante illam Magister, [f] quia ibidem ipseme: Magister, dixit, indifferenter apud auctores, omne peccatum nomine delicti intelligi: & econtrario omne delictum nomine peccati. [g]

10 Non obstat quinto, quod peccatum originale infantis, immo & nondum nati est peccatum: & tamen nō videtur esse dictum, factum, aut concupitum: quia licet non sit factum, aut concupitum personale ipsius actuale: est tamen suæ naturæ humanæ. [h]

11 Quarto dicimus, quod ex prædictis infertur primo, omne veniale peccatum esse peccatum: quia ei præfata definitio conuenit. tum quia illud appellat peccatum Augustinus, [i] tū quia S. Thomas, [k] omnem actum inordinatum, & vitiosum appellat peccatum. at inter omnes conuenit, omne peccatum veniale esse actū inordinatum tum quia Magister, [l] præsupponit veniale peccatū comprehendi sub verbo, peccatū, quod ab Augustino [m] definitur esse dictū, factū. &c. Contrariū vero ait S. Bonauentura cum aliquot aliis [n] videlicet peccatū venniale non esse contra legem, sed præter legem. Cui consonat etiā Angelicus doctor, [o] dicēs, quod diuisio peccati in mortale & veniale nō est diuisio generis in species, quæ æquali ter participant rationem generis: sed est diuisio analogi in ea, de quibus prædicatur secundum prius & posterius: *nō enim*, inquit, *est contra legem, sed præter legem.* vbi Caietanus nihil non facit, quò illum à telis Durandi [p] vbi nostram illationem tueatur, defendat. Quin & ipse Caietanus [q] carpit Scotum, eo quòd [r] dixisset, peccatum veniale non esse contra le-

[a] *In dicta qu. 91. q. 1. art. 1. & contra gent. cap. 139.*
[b] *Lib. 2 sententiar. dist. 43. 22. art. 1.*
[c] *In dict. 22. eiusdem 2. lib. sententiar.*
[d] *In dicta qu. 91. q. 1.*
[e] *In lib. 1. Retract. c. 15. relata à Gratiano in c. 1. 5. 1. 15. q. 1.*
[f] *Vt in prælud. sequēt. dicemus.*
[g] *In quæstionibus Lexic.*
[h] *In regul. peccatum. & reg. de illam. de regul. iur. lib. 6.*
[i] *In 4. libr. sent. dist. 42. q. Per cap. ille rex. de pœnit. d. 3. & c. si peccatum. de pœnit. dist. 2.*
[k] *Iuxta dicenda in princ. prælud. sequ.*
[l] *In cap. vnū 5. sūt. d. 25. & Iuā. Chrysostomus in cap. de quæridum. de pœnit. dist. 3.*
[m] *1. 2. quæst. 87. art. 1.*
[n] *Cum cæt. S. Tho. & aliis in 2. lib. sent. dist. 22. & 42.*
[o] *Vbi sup.*
[p] *In dicta dist. 42.*
[q] *Ibid. q. 1.*
[r] *1. 2. qu.*

gem

gem: quia negari non potest esse contra legem æternam & virtutis. Quæ quidem contentio dirimi posse videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis sufficienti ad assequutionem æternæ vitæ impediendam: altera vero de contrarietate secundum quid, quæ solum sufficit ad eam differendam.

12 Infertur secundo illud celebre elogium, quòd *non omne peccatum ideo est malum, quia prohibitum*, [a] intelligendum esse de prohibitione humana: non autem de prohibitione legis æternæ, per quam omne peccatum prohibetur, vt ex hac definitione colligitur, & aduotauit S. Thomas. [b]

13 Infertur tertio, peccatum non esse vitium: quoniam peccatum est dictum, factum, aut concupitum, & ita actus, vt supra dictum est: vitium autem est habitus, secundum Marcum Tullium, [c] quod etiam colligitur ex Ambrosio. [d]

14 Infertur quarto, peccatum constare ex duobus, videlicet ex ipso actu, qui est quædam res naturalis, & ex tortuositate, (vt ita dixerim) & defectu rectitudinis, qua caret, eo, quod deuiat, & est cõtra legẽ, & regulam æternã: quæ rectitudo appellatur priuatio, inordinatio, tortuositas, & deformitas & quod, quatenus est actꝰ, & res, merito dicitur quodam bonum naturale: quia omnis res, quatenus est aliquo modo est bonum naturale: iuxta illud *Omnia quæ fecerat, erant valde bona*. Sed quatenus est defectus, & priuatio boni dicitur malum, & nihil, ab Auguſt. qui verbum, *nihil*, positum in illo celebri dicto *Sine ipso factum est nihil*, exponit de peccato quod non est intelligendum de peccato quoad ipsum, actum quatenus est quædam res: sed de peccato, quatenus est inordinatio, & deest ei rectitudo, vt post, & ante alios declarat S. Thomas, [e] vbi concludit, non debere dici peccatum esse a Deo, nisi cum illa additione, in quantum est actus, & in quantum est quædam res.

15 Infertur quinto aliud esse peccatum in genere naturæ, & prout est quoddam ens naturale: & aliud in genere moris, & prout est quoddam ens morale. Nam, vt in illatione præcedenti est dictum, peccatum est aliquid & bonum prout est ens naturale, & prout est ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo subinfertur fieri posse, quod actus, qui fit vnus & idem numero in genere entis, vel naturæ, nunc fit bonus, & paulo post malus in genere moris, id est, quatenus est ens morale. Nã ambulatio, qua quis vadit ad ecclesiã est vna, & eadem res in genere naturæ. at si eam cupit facere ob inanem gloriam, erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauerit, & si

[a] *Iuxt. gloss. cel. in c. ex par. 1. de offic. deleg.*
[b] *In dicto art. 3. ad 4.*
[c] *In 4. lib. Tusculana. relatum à S. Thom. in 22. 2. qu. 71. art. 1. ad 3.*
[d] *In ea. ille text. de pœn. d. 3. vbi gloss. Ioan. singularis. Peccatum ex duobus constat.*
Genes 1. Super Ioã. Ioan. 1.
[e] *In 2 libr. sententiar. dist. 37. qu. 1 art. 1. Peccatum à Deo nõ est.*

& si mutata voluntate cõtinuat eam ad Dei obsequium, erit bona, dum ei de aliis requisitis nihil desit, vt tradit Aquinas. [a]

16 Ex quo subinfertur, quòd vnus actus, qui est simplex, & idem numero secundum genus entis, & naturę, potest esse duplex, & diuersus in genere moris, puta bonus & malus, peccatum & meritum: id quod idem Aquinas probat. [b] Et quãuis ille de actu solo exteriori formet & prosequatur quæstionem, non tamen ob id intelligas, contrarium sensisse de actu interiori, quod ibidem adnotauit Caietanus, cuius quotidianum exemplum accipe in actu volendi comedere carnes, continuato ab hora, qua licet eas comedere vsque ad horam, qua non licet: quod non raro contigit apud infimates in carnis priuio, & apud summates passim in noctibus quæ præcedunt dies, quibus esus carnium vetatur, qualis est dies Iouis, & quicũque præcedit. Quatuor tempora, & festorũ vigilias.

17 Animaduertendum tamen est, quòd nullus actus pro eodem tempore adæquato potest esse bonus simul, & malus, peccatum, & meritum, etiam diuersa ratione: qui implicat contradictionem: nam si est malus, aliqua rectitudo ad bonitatem necessaria ei deest: & si est bonus, nulla: quia bonum constat ex integra caussa, secundum Dionysium, [c] id, quod affirmat S. Thomas. [d]

18 Quibus (proh dolor) consequens est, bonam operum aliquorum nostrorum partem esse malam: minor enim pars est eorum, quibus nulla deest rectitudo, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunstantię. Quamobrem magna cura, & studio est opus, vt quæcunque agimus, circumspecte agamus: ne bona, quæ labore magno ad bene merendum perficimus, parua incuria perdamus: vel (quod peius est) fiant nobis mala, ob quæ puniamur.

19 Infertur sexto quod peccatum interius, quo quis peccat, volẽdo aliquid dicere, aut facere, & dictum, & factum ipsum exterius sunt quidem plura entia, & plures res, quo ad essentiam rei naturalis. Si quidem alia res est exterior actus, & alia interior: sunt tamen vnum peccatum in genere moris: quidquid voluat, & reuoluat satis leuiter & inutiliter Io. Maior: [e] quoniam, vt eleganter de more ait Aquinas. [f] actus interior, & exterior ei respondens, licet sint duo in genere, & esse naturę: in genere tamen & esse morali sunt vnus. Neque tamen ex hoc inferas sufficere pœnitenti confiteri omne peccatum interius solùm sine exteriori: quoniam oportet confiteri omnia peccata mortifera, [g] & cõstat, peccatum exterius esse peccatum mortiferum, quando interius est huiusmodi, & licet

[a] *1. 2. q. 24. art. 2.*
[b] *Vbi supra.*
Nullus actus peccatum & meritum esse potest.
[c] *Cap. 4. de diuinis nominibus.*
[d] *1. 2. qu. 1. a. 3. & clarius in 2. libr. sententiar. di. 40. q. 1. art. 4. & Ioannes Maior ibidem q. 7 & Caiet. super Matthæ. cap. 6.*
[e] *In dicta d. 42. q. 2.*
[f] *1. 2. q. 20. art. 3.*
[g] *Cap. omnis. de pœn. & remiss. & clarius in ea. 2. & can. 6. sess. 14. Concil. Trident.*

d peccatum

peccatum interius, & exterius sint vnum peccatum in genere moris sunt tamen duo in genere naturæ, vt prædictum est.

20 Neque obstat, quod sufficit confiteri exterius: quia qui confitetur exterius, implicitè confitetur interius, a cùm sine illo non esset peccatum. Non autem contrà, qui confitetur interius, videtur confiteri exterius: cùm interius passim inueniatur sine exteriori: & non concludit hoc adesse quod contingit abesse, b

21 Infertur sexto, peccatum esse aliud à reatu peccati: tamen quia peccatum per prædicta est dictum, factum, &c. reatus autem peccati est obligatio nata ex peccato ad pœnam subeundam: tum quia Magister, c ait, quod licet aliquando in sacris puris auctorum verbum, reatus, significet culpam, & aliquando pœnam: id tamen non contigit ex originaria verbi significatione: sed quia, cùm reatus sit quoddam medium inter illa, nomen eius transfertur ad significandum extrema: tum quod verbum, reatus, est verbum nouum & incognitum Marci Tullij ætati, & à Messala sub Augusto Cæsare vsurpatum, d Vsurpatum, inquam, pro statu rei criminis: quod colligitur ex Iurisconsultis diuersis. e quidquid ibi reuoluat Accursius. Vbi adnotauit Budæus, errore nimio apud Iurisconsultos ætatis nostræ pro crimine reatum accipi.

22 Et quamuis iuxta sensum Budæi, etiam obligatio ad pœnam, non dicatur propriè reatus, sed ipse status rei, qui accusatus est, & inter reos receptus: Gregorius tamen & Magister cum Aquinate & aliis f pro illa obligatione accipiũt. At quia duplex est peccatum: alterum mortale, alterum veniale, & duplex est reatus. Alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam. Alter, quo quis obligatur ad pœnam temporalem, secundum omnes.

23 Itaque peccatum est mater reatus: reatus verò filius peccati, sicut obligatio est mater actionis, h & actio filia eius. i Reatus autem siue obligatio ad pœnã est triplex: quia peccatum eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pœnam obligat. Quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorsus conscientiæ, iuxta illud Augustini. k *Omnis inordinatus animus sibi ipsi est pœna*: quam conscientiæ remorsum esse dixit Sanctus Thomas. l Quatenus autem offendit ordinem Dei, obligat ad pœnam æternam, vel temporariam ab eo infligendam. Quatenus verò offendit legem humanam, obligat ad pœnam illius legis per hominem latam. Quò fit, vt qui peccamus considerare deberemus, quod licet possimus effugere frequenter hominis legis latoris pœnam,

a *Argu. l. Labeo. §. Tubero. ff. de suppellect. leg. ar. 2. item ea. ff. de aqua & aq. pluu. arc.*
b *l. neque natales. C. de probationibus & in præsentia. eod. tit.*
c *In 2. libr. sententiar. dist. 42.*
d *Vt docet Quintilianus libr. 8. institutionum. cap. 3.*
e *ff. de pœn.*
f *In capi. si peccatu. de pœnit. dist. 1. vbi supra*
g *Cap. vnic. §. eriminis. 23. dist.*
h *l. licet. §. ea obligatio. ff. de procuratoribus.*
i *Gloss. in rub. de actionibus Instit.*
k *Libro 1. Confess. ca. 12.*
l *1. 2. q. 87. art. 2.*

pœnam, errata nostra ignorantis, nequaquam tamen possumus vitare pœnam Dei, omnia cernentis: nec conscientiæ nostræ, omnia nostra videntis: nisi per pœnitentiam legitimam, & peccato accommodam.

24 Infertur septimo, quod actus deliberatus, qui nõ est bonus, est peccatum: quoniam multi sunt actus, qui iuxta suum genus, vel suã speciem, idest, ex obiecto suo neque boni sunt, neque mali, qualis est deambulatio in campum & leuatio festucæ, vt S. Thomas, communiter receptus habet: a nullus tamen inuenitur in indiuiduo, qui non sit malus, si non est bonus: quoniam nullus talis inuenitur, cui non desit bonitas vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunstantiæ: & quamuis olim contrarium visum fuerit mihi verius sequuto Scotum: b eo quòd videbatur dari posse actus indifferens sine vlla circunstantia in nullum finem bonum, vel malum ordinatus: postquam tamẽ legi Caietanum c sequutus sum hoc: quia omnis actus deliberatus otiosus est malus, iuxta illud *De omni verbo otioso, &c.* Sed redij postea ad eam illa firma ratione, quòd omnis actio, quæ non fit ad aliquem finem est otiosa: & ita deest ei circunstantia finis, siue ordinatio ad bonum finem: & consequenter est cõtra legem ęternam, quę ad bonitatẽ actus exigit omnium circunstantiarum concursum rationabilem, quæque habet hominem agere propter finem: iuxta Arist. d

25 Infertur octauo, quam vanè, & stultè errauerint multi super peccato actuali. Alij quidẽ, vt Valẽtius, quod peccatum non est à libero arbitrio, sed à Dæmone tantum. Alij, vt Lutherus, quod omne opus, quamlibet rectè factum, est peccatum. Alij, vt Aetius, & Armenij, quod aliqua sunt peccata omnino itremissibilia. Alij, vt Vualdẽsis, quod nullum peccatum mortale est tolerandũ, etiam ad vitandũ maius malum. Alij, vt Iouinianus, quod semel iustificatus nõ potest amplius peccare: de quibus late Castren. e Alij, vt Vualdenses, quod per peccatum mortale perditur omnis potestas, tam laica, quam ecclesiastica, vt per eundem Alfonsum constat. f

a *2. 2. q. 18. art. 2.*
b *In 2. lib. sent. d. 7. & 41. & quod lib. 12.*
c *Super S. Thom. in d. art. 8. Matth. 12.*
d *In 2. Phy sicor. cap. 3. relatũ à S. Thom. 1. 2. quæst. 1. ar. 1. & 2.*
e *Libr. 11. aduersus omnes hæreses verb. peccatũ hæresi. 3. & sequent.*
f *Vbi supra verb. potestat. hæresi. 1.*

De peccati vna specie, quæ est peccatum originale.

PRÆLVD. VIII.

1 *Peccatum duplex, originale, & actuale: & quid originale.*
2 *Peccatum aptius genus ad originale, quam carentia iustitiæ originalis.*
3 *Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 *Peccatum quod primi parentis, vt transfertur in descendentes.*
5 *Iustitiam originalem sibi, & omnibus perdidit Adam.*
6 *Peccatum originale non est reatus, & cum eo omnes nascimur.*
7 *Peccatum originale non est multa, quorum nomine appellatur.*
8 *Peccatum originale excludit omnes à vita æterna.*
9 *Peccato originali vt caruit Christus, & mater eius.*
10 *Peccatum circa originale qui sic, & sic errant hæretici.*

1 DE prefata peccati originalis specie dicimus primo, quòd peccatum diuiditur in peccatum originale, & peccatũ actuale: & quòd peccatum originale, attenta magis mente quàm verbis Anselmi [a] & Magistri, & aliorum [b] potest definiri esse *peccatum primum primi parentis, quatenus fuit natura transfusum per virtutem seminalem in omnes, immediatè, vel mediatè ab eo genitos, quod sibi & illis perdidit iustitiam originalem quoad hoc sæculum, & beatitudinem æternam quoad alterum.*

a *De conceptu virginali, cap. 2. & 3.*
b *In 2. lib. sententiar. d. 30. & S. Thom. 1. 2. q. 81. & 82.*

2 Dixi, *Peccatum*, pro genere, quia licet Anselmus frequentius receptus ponat [c] pro eo, carẽtia iustitiæ originalis, & alij concupiscentia, vel habitus improprius, vel fomes, vel lex membrorum, vel tyrannus, & alij reatus, vel pœna: aptius tamen ponitur peccatum. Tum per hæc verba circumspectè dicit S. Thomas. [d] *Sicut peccatum actuale est peccatum personæ quia per voluntatem personæ peccantis committitur: ita peccatum originale est peccatum naturæ, eo quòd per voluntatem principij humanæ naturæ commissum est. & sicut peccatum actuale, quod per peccatum personæ trahitur ad singula membra per aliquem actum personalem: ita peccatum originale trahitur ad singulos homines per actum naturæ, qui est generatio.* Tum per præfatum Concil. Trident. quatenus [e] declarat hæreticum eum, qui dixerit, Adamum inquinatum per inobedientiæ peccatum, mortem, & pœnas corporis tantùm in omne genus humanum transfudisse: non autem & peccatum, quod mors est animæ. Et quatenus [f] definit, hæreticum esse negare, quod per baptismum remittatur omnis reatus originalis peccati: aut asserere non tolli totum id, quod verâ & propriam peccati rationẽ habet.

De conceptu virginali, cap. 2. & 3. — *Peccatum originale est reatus.* — *Peccatum originale veri hominis peccatum est.*
c *Vbi supr.*
d *Ad Rom. 5. lect. 3 vol. 2.*
e *Vbi supra 6. 2. ff. 5.*

3 At per baptismum non tollitur carentia originalis iustitiæ, nec concupiscẽtia, nec habitus ille improprius, neque fomes, neque lex membrorum, neque tyrannus, licet aliquantum refrænetur, secundum omnes. Ergo nullum illorum est de verâ & propria ratione peccati originalis: ac consequenter neque verum genus definiti, quod est de quidditate & ratione speciei.

a *Iur. Pontificium in Tradicabilibus.*

4 Dixi, *Primum primi parentis*: quoniam alia peccata, quæ ipse fecit, vel posteri eius faciunt, non sunt peccata originalia, neque transierunt, neque transeunt in posteros. [b]

b *Vt probat S. Tho. receptus in hoc ab alijs 1. 2. qu. 82. artic. 3. & melius in præallegata lect. 3. c. 5. ad Rom.*

Dixi, *Quatenus fuit natura*: quia quatenus personale, ac sola personali voluntate commissum fuit, non fuit neque est originale, neque transfusum: sed quatenus fuit peccatum naturæ, & voluntate posterorum eius commissum, ea ratione, & modo, qui ex prædictis verbis S. Thom. colligitur.

c *Tunc. sententiâ citatâ d. 30. S. Tho. 1. 2. q. 81. a. 4. & 3. lib. sentent. d. 31. q. 1. art. 2. & alior. præsertim Durãdi in dist. d. 30. quæst. 3.*

Dixi, *Per virtutem seminalem*, ad significandum quomodo, & à quo, & in quos deriuatur. Nam homo, qui in puris naturalibus crearetur miraculosè alia de materia, quàm humana carne non haberet hoc peccatum originale: quia ille non esset ex Adami posteris. Immo nec si crearetur de carne humana ratione alia, quàm per virtutem seminalem, [c] & tamen careret iustitia originali, & fomite, ac concupiscẽtiam, quam baptizati habent, haberet. [d]

d *Vt satis colligitur ex eadem S. Thom. q. 82. art. 4. Iustitia originalis quid.*

5 Dixi, *Quo sibi & posteris, perdidit iustitiam originalem quoad hoc sæculum*, ad insinuandum illud grande, irreparabileque damnum, quod sibi, & nobis intulit protoplastus. Illa enim iustitia erat quoddam donum supernaturale, inditum à Deo Adamo pro ipso, & pro posteris eius, quo vires inferiores subiiciebat superioribus, & superiores Deo, harmoniam quãdam miram constituens: cui per peccatum amissæ successit discordia, & rebellio deploranda, & potentia concupiscendi tam sensualitatis, quàm volũtatis superioris effrenata, secundum omnes. De qua Poëta quidam celebris, post quam graphicè consecutipsit mortem, & alia, quæ perditio hæc iustitiæ attulit, concludit.

Hæc fuga iustitiæ nostris mala cuncta diebus
Intulit, &c.

e *Cap. firmissimo de consec. d. 4.*

Dixi, *Et beatitudinem, quo ad alterum sæculum*, ad ostendendum terribilem effectum, quem hoc peccatum operatur, scilicet quod facit æternùm vita carere beata. [e]

f *Vt probat Magister. 2. lib. sentent. d. 30.*

6 Secundo dicimus, quod ex præfata definitione infertur primo, peccatum originale non esse reatum, [f] quia, [g] vt diximus, peccatum non est reatus.

g *Supra in præla. præcedenti, num. 22.*

Infertur secundo, hæreticos esse, qui dicunt, nunc nasci homines cum verò peccato: quia est contra prædicta, fundata in illo

Rom. 5. ad Epheſ. 2. & 1. Cor. de conſecrat. diſt. 1. c.

in illo Apoſtoli. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt:* & in illo eiuſdem. *Eramus natura ſicut & cæteri filij iræ.* Et in definitione cap. firmiſſimè credo a & Concil. Trident. b

b Vbi ſupra §. 1.

7 Tertio dicimus, quod peccatum originale non eſt actus perſonalis, neque potentia, vt palam eſt, neque habitus, vt diſtinguitur ab actu: quia eſt peccatum: & nulla peccata ſunt habitus, vt dictum eſt ſupra c quamuis latè accepto vocabulo metaphoricè dici queat habitus, eo quòd, vt ille inclinat ad ſuos actus, ita originalis peccati fomes inclinat ad ſuos d Neque eſt verè concupiſcentia, ſeu, e concupiſcibilitas, neque fomes peccati, licet materia eius aliquomodo dici queat, f & licet quãdoque vocetur peccatum, nominando effectum per cauſam, iuxta illud Apoſt. * *Nõ regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, adiuncta expoſitione S. Thomæ, g dum ait, non *iubere Apoſtolum, ne peccatum, hoc eſt fomes peccati, ſit in nobis, ſed quod non regnet in nobis, qui debemus, & poſſumus cũ gratia Chriſti ei reſiſtere.* Quoniam h vt dictum eſt, per baptiſmũ tollitur totũ id, quod eſt de vera ratione peccati originalis, vt determinat Concil. Trident. i & tamẽ experimur baptizati poſt baptiſmũ motus iræ, amoris, & voluptatis, præuenientes rationem, qui ex fomite illo manant. Et idem eſt dicẽdum de carentia iuſtitiæ originalis, quæ per baptiſmum non reſtituitur.

c Pralud. præcedenti num. 14.
d Iuxta S. Thom. 1. 2. q. 82. art. 1. ad 1. & Durãdum & alios in 2. lib. ſent. diſt. 30. q. 1.
e Vt Magiſter in dicta d. 30. declarãs ait.
f Iuxta S. Tho. in dicta. qu. 82. art. 3.
* Rom. 6.
g Ibidem lectio 3.
h Supra, num. 3.
i Vbi ſupr. Peccatum originale quid proprie.

8 Quarto, quod peccatum originale propriè eſt peccatum, ſeu culpa, ſiue deformitas, & defectus rectitudinis, qua caret ille actus primi peccati primi parentis, quatenus fuit actus voluntarius totius naturæ, omniũmque ab illo deriuandorum per virtutem ſeminalem, eo modo, quo initio huius prælectionis monſtratum eſt.

k In 1. 2. q. 82. art. 2.
l In 3. & 4.

Quinto, quod in vno homine non eſt, niſi vnum peccatum originale, vt idem S. Thomas receptus k docet: qui l conclu-
m Per finẽ præfat. definitiõis. & ea. firmiſſime. de conſecrat. d. 4.

dit ineſſe id omnibus hominibus, & æqualiter. Cui cõſequens eſt, omnes homines mundi, natos iam, & nondum natos, mares, & fœminas, adultos, & paruos, diſcretos, & fatuos, quotquot manẽtes in originali peccato moriuntur & moriẽtur, damnantur, ſaltem pœna damni, per quam excluduntur à vita æterna beata in æternum. m

quod Gratiam attribuit ſingulis Angelis.

9 Sexto, quòd hoc peccato originali caruerũt dominus noſter Ieſus Chriſtus, n quia non deſcendit ab Adamo per virtutem ſeminalem, & glorioſiſſima Virgo eius mater, ſecundum

nimi partem tribuat Maioſt. Torrentiar. in 2. lib. d. 30. lib. de Dignitatibus eccleſiaſticis. n Secundum Aquinatem 1. 2. quæſt. 81. art. 5. & 3. part. q. 27. art. 3.

pleroſque

pleroſque Catholicos, eo quod fuit præſeruata priuilegio particulari: quamuis plerique grauiſſimi & ſanctiſſimi viri cõtra ſentiant. Vnde neutra opinio eſt damnanda, iuxta iuſſa Papæ Sixti I V. a renouata nuperrimè per Conc. Trid. b

a In ex Ianuan. 1. de reliqu. & venerat. ſanctor.

10 Septimo, quod contra prædicta errat, & eſt hæreticus, qui non conſitetur, Adamum ſtatim ac peccauit, ſanctitatem, & iuſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſéque iram & indignationem Dei, atque mortem ſibi cõminatam, totúmque Adamum per illam offenſam ſecundum corpus, & animam in deterius commutatum fuiſſe. c

b Vbi ſupra §. vltr.
c Vt habet Conc. Trid. ſeſſ. 5. ca. 1.

De peccati altera ſpecie, quæ eſt peccatũ actuale, & de ſpeciebus eius, præſertim mortali.

PRÆLVD. IX.

1 *Peccatum actuale quid, & quæ eius ſpecies noſcenda confeſſario.*
2 *Peccatum diuiditur ſeptem modis, in cordis, oris, & operis. nu. 2.*
3 *Et in facti, cordis, & conſuetudinis.*
4 *Et in ſeptem capitalia.*
5 *Et in Deum, proximum, & ſeipſum.*
6 *Et in peccatum per exceſſum, & defectum.*
7 *Et in peccatum mortale, & veniale.*
8 *Peccati diuiſiones in quod proſunt confeſſariis.*
9 *Mors animæ triplex, ſignata per tres ſuſcitatos.*
10 *Peccatum mortale & veniale ſpecie differunt.*
11 *Peccatum ad mortale poſſunt obligare leges humanæ.*
12 *Conſcientia contra legem quis dicitur peccare.*
13 *Ignorantia quæ excuſat.*
14 *Subreptio quæ excuſat.*
15 *Paruitas rei vt excuſat: & quid ſit illa remiſſiue.*
16 *Diſpenſatio quæ excuſat à mortali.*
17 *Diſpenſatio alia iuſta, alia iniuſta, alia nulla.*
18 *Diſpenſatio ſine cauſa qua non mortalis.*
19 *Diſpenſatio inferioris circa legem ſuperioris qua valet.*
20 *Cauſa quæ iuſta excuſat circa legem humanam.*
21 *Peccatũ mortale eſt contẽptꝰ conſilij diuini & ſalutis proximi 18.*
22 *Finem vltimũ nõ ponit in creatura quiſquis mortaliter peccat.*
23 *Peccatum quoddam duplex, quoddam ſimplex, quoddam multiplex.*

HAEC re dicimus primo, quòd peccatum actuale definiri poteſt, *eſſe peccatum, quod non eſt originale.* Dixi, *Peccatum*, pro genere, & reliquum pro differentia.

1

2 Secundo, quod quia erroneum, & hæreticũ eſt illud paradoxum

doxum Marci Tullij. *Omnia peccata sunt aqualia.*[a] & non sic ficit pœnitenti confiteri peccata sua in genere, neque confi sario ea sic audire: sed oportet confiteri, & audire illa in sp cie,[b] ideo peccati actualis diuisiones sunt considerandæ.

Prima est Anselmi[c] in peccatum cordis, oris, & operis: q per tria verba prædictæ definitionis clarè probantur. Quæ men diuisio non est generis in suas species, sed eiusdem pc cati in diuersos gradus vt suprà[d] diximus, admonendo co fessarium quiddam quotidianum.

3 Secunda diuisio est Augustini,[e] in peccatum cordis, facti & consuetudinis: quæ etiam non est diuisio peccati in mem bra diuersæ speciei: sed in tria membra diuersorum gradu eiusdem peccati. Quod elegãter de more ait ibi Augustin significari per tria genera mortuorum, quos Dominum s suscitasse ait Euangelium,[f] cui glossa, gattexuit illa carmina magna pietate parique arte composita.

Mens mala mors intus, malus actus, mors foris, vsus
Tumba, puella, puer, Lazarus ille notant.
Hanc verbo, hunc motu, lacrymando suscitat illum
Christus, & in modico nascitur ager homo.

4 Tertia diuisio est S. Gregorij[h] in septem capitalia. Et rur sus septem capitalia in quinque spiritualia, videlicet Inanem gloriam, Iram, Inuidiam, Auaritiam, & Accidiam: & in d carnalia Luxuriam scilicet, & Gulam. Quæ est diuisio peccat in membra specierum diuersarum, seu diuersorum generu subalternorum: quia singula illorum septem à se inuicè diff runt specie, cum eorum omnia obiecta specie differant. Ip autem, quod in alia editione hoc in loco subiecimus de diff rentia confitendi aliquam circunstantiam necessario co tendam non confesso ipso peccato, omittimus: quia satis e primitur infra.[k]

5 Quarta diuisio est Isidori[l] in peccatũ in Deũ, & proxim & se ipsum,[m] quæ tamẽ diuisio parũ est cõfessariis necessari

6 Quinta diuisio[n] in peccatũ per excessum, & in peccatu per defectum: de qua idem dicendum est, quod de duabu proximè præcedentibus.

7 Sexta diuisio peccati est in peccatum lethale, seu mortale, siue mortiferum, & in peccatum veniale: quæ diuisio a generis in suas species, nec ne, satis colligitur ex his quæ pra diximus.[o]

Tertio dicimus, quod longè vtilissimum fuerit pœnitentis confessarióque nosse notas, quibus veniale à mortali discer

a *Vt tradit S. Tho. repetus ab omnibus ea tialicis 1.2. q.72. art.2. & q.2 art. 6. de Malo.*
b *Vt infra ca.2. latius tractatur.*
c *In lib. de similit. cap. 24. relati ab eod. S. Thom. 2.2. q.162. art. 4. & in 1. super tri⁹. de pœn. 1.*
d *Prælud. 7. n.m. 11.*
e *In lib. de sermone. Domini in monte re lat. in cap. sicut tribus de pœn. d. 2.*
f *Mat. 9. Lu ca 7. Io. 11.*
g *Dist. ca. sicut trib⁹.*
h *In li. 31. Moralium, ca. 31. rela ta à Mag. Hro in 2. li. Sent. di. 42.*
i *Vt eruditè declarat. S. Thom. in dicta q. 72. art. 3.*
k *In cap. 6. sub finem infra eod.*
l *In lib. de sum. bono. m Quã refert S. Tho. vbi supra. art. 4.*

n *Colligitur ex S. Thom. vbi supra articul. 5.* o *Prælud. 7. num. 11.*

natur quod non satis discernitur dicendo, quod mortale sit contra legem: veniale verò præter eam. Quia suprà[a] probatum est, etiam peccatum veniale esse contra legem: & per intalia. Notæ autem præfatæ satis colliguntur ex definitione infrà scripta peccati mortalis, & tua declaratione.

8 Quarta, quod peccatum mortale *est peccatum contra preceptum diuinum, vel humanum, promulgatum, receptum, & non derogatum, æterna pœna mumitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, quod ignorantia, subreptio, vel paruitas rei, aut dispensatio iusta vel causa iusta, quo ad legem humanam ab ea non excusat, vel contra diuinum consilium contemptum, vel contra salutem animæ proximi spretã, vel ob finem malum, vel in quo finis vltimus ponitur.*

Dixi, *Peccatum*, pro genere: quia omne peccatum mortale est peccatum: non tamen contra omne peccatum est mortale, quandoquidem innumera sunt venialia.[b]

Dixi, *Contra præceptum*: quia factum contra consilium, etiã diuinum, regulariter non est peccatum, etiam veniale.[c]

Dixi, *Contra præceptum diuinum vel humanum*, vt comprehenderem præcepta naturalia diuina, diuina positiua, & humana, quæ tria possunt obligare ad mortale. Diuina quidem, siue naturalia, siue positiua, iuxta illud[d] *Maledicti qui declinãt à mandatis tuis.* Et illud,[e] *Si iustitias meas profanauerint, & mãdata mea non custodierint.*

8 Lex verò humana[f] si modo sit & promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte, contra quam agitur.[g]

Dixi, *æterna pœna mumitum*, ad excludendũ peccata, quæ fiũt cõtra præcepta legũ, quę nõ infligũt pœnã æternã. Qualia sũt etiã aliquot diuina, puta de nõ iocosè, nec officiosè mentiendo.[h] Qualia sunt etiam illa, quorum auctor non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt sunt statuta Dominicanorum.[i] Qualia item sunt statuta complurium aliorum ordinũ, & collegiorũ, facta instar Dominicanorũ. Qualia itẽ sunt, quę nõ continent verba præcipientia, sed tantum ordinantia, vel statuentia, vt sunt multæ leges sæculares.[k]

9 Dixi, *Vel contra aliquid pro tali habitum*, ad comprehendendum peccata facta contra conscientias dictantes, vel dubitantes ea esse mortalia, quamuis non verè sint talia.[l] Quibus addo, quòd ad hoc, vt peccatum sit mortale, non sufficit quod fiat contra conscientiam, quæ dictat, id esse peccatum simpli-

a *Prælud. 7. num. 11.*
b *Capit. de quotidianis, de pœnit. dist 3. c. fi. & d. & ca. pœnit 14. q. 1.*
d *Psal. 118. elteuarius. versic. 5.*
e *Psal. 88. versic. 31.*
f *Iuxta c. 2. de maior. & obedient.*
g *ff. legat. 4. d. vt late tradunt in Commentario prædicti c. fraternitatis 12. q. 2.*
h *Cap. primum. 22. q. 2 & latius tradimus inf. a cap. 23. num. 47. post Castellanum 13. ma 1. Opusculor. Opuscule 23. q. 1. & 22 q. 72. art. 3.*
i *Secundum S. Thom. 2. 2. q. 186. ar. 9. ad 1. quæ sequuntur Ioan. Andr. & alij in cap. relatum. ne clerici. vel monach.*
k *Vt latius tradit*

l *Per cap per tuas. 2. de simon.*

pliciter,sed oportet,vt dictet esse peccatũ mortale. Vnde p
cata,quæ fiunt cõtra cõscientiã dictãtẽ illa esse venialia, v
esse simpliciter peccata,solùm erunt venialia,si ex se alioqe
non sunt mortalia. Quia,[a] in causato nõ potest esse plus v
tutis,quàm in id potentia causæ infundat. Pro quo facit ea
pit. licet ex quadã. [b] Et conscientia, quod aliquid sit venial
vel simpliciter peccatum, non infundit in id grauitatem
talem,quam non habet. Addo itẽ, quod non sufficit, nec re
quiritur ad hoc cõscientia,vel dubietas generalis:sed requ
ritur & sufficit specialis,vt post Thomas à Vio [c] tradidimus
in cap. si quis autẽ. [d] verbi gratia. Si iurisperitus dubitaret in
genere,an iurisconsultis liceat die festo consulere: nulla ra
men enim teneret dubitatio,an hoc die festo hoc cõsiliũ hu
à se dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis ef
scientiæ peccarum:econtrario autem,si quis arbitretur licere
generaliter iurisperitis,diebus festis consulere: dubitet ad
an nunc,& huic,& hoc consilium sibi liceat dare,peccatũ e
set ex capite dubitationis. Addo denique, quod nõ sufficit a
hoc scrupulus in genere, nec in particulari. nam si quis fa
opus licitum,quod credit ei licere, non peccat, licet angat
scrupulo generali,vel particulari in contrarium. [e]

10 Dixi, *Quod ignorantia non excusat*: quoniã illa quando
facti,imo & frequẽter, quãdo est iuris excusat eo modo, q
reddit actum inuoluntarium, vt supra [f] declaratum fuit.

11 Dixi, *Subreptio non excusat*: ea enim in omni materia e
cusat à peccato mortali. [g] Qualis frequẽter inuenitur in d
cidiæ materia,dum quis habet dispicentias quasdam bon
rũ diuinorũ nõ satis deliberatas. Cui addi potest paruitas
dicij,qualẽ habent semimiẽtdores,vel semiebrij,vel adeo
turbati,quod licet sufficiat ad veniale nõ tamẽ ad mortale.

12 Dixi, Vel paruitas rei:quia etiã hęc in omni materia e
cusat. [i] Quæ aũt quantitas dicatur magna & notabilis ad e
ciendũ furtum mortale,latius,quam alij,tractauimus in C
ment cap. final. [k] cuius summa inseritur infra. [l]

13 Dixi, *Vel dispensatio iusta*: quia hęc quoq; semper excu
Per iustã aũt intelligo eã, quę valet ipso iure, licet non fuer
iustè facta, quales multę fiũt circa leges humanas: quãuis m
la earũ, quę circa legẽ diuinã,& naturalẽ sine iusta causa fiũ
inuenitur talis: nulla enim earum valet ipso iure. quia nullus
Princeps id faciendi facultatem habet. [m] Arbitror autẽ, q

a *Vt ait Hald. l. 1. ff. de sent.*
b *De restitu. & cap. 3. §. hoc notandum. qui feud. dar. poss.*
c *Dilectorum. Opusc. Opuscul. 31. resp. ad 13. vers. septimũ dubitũ.*
d *Num. 61. & seq. de panit. d. 7.*
e *Vt late probauimus in præcitato. e si quis autem num. 63.*
f *Prælud. 6. num. 1.*
g *Vt diximus infra ca. 11. num. 4. & tradidimus in capit. inter verba. 11. qu. 3. post alios ibi citatos, præsertim S. Thom. qu. 88. ar. 3. & 2. 2. q. 32. a. 5. & quæst. 88. art. 3.*
h *Vt pulchre determinat. Ioã. Maior, in 3. libr. sententiar. di. 37. q. 1.*

i *Secundum S. Thom. in locis proximè citatis.* k *14. q. 6.* l *Cap. 19. post principium.* m *Panor. & ibi Ioseph. & gloss. solennem cap. non est. de voto: qua agit de dispensatione super voto: & gloss. cap. quamuis. eod. qua agit de dispensatione super iuramento.*

licet dispensator peccet: tamen dispensatus, si bona fide, ni
xus superioris auctoritate putat, eam sibi iusta de causa esse
datam excusatur, donec satis nouerit, eam nõ fuisse sic datã. [a]

14 Tales etiam sunt, quæ fiunt circa legẽ diuinã & natura
lẽ iusta de causa ab eis, qui potestatẽ habent. [b] Tales itẽ sũt,
quæ fiunt à Principibus, qui non recognoscunt superiores,
circa suas leges, etiam sine iusta causa, modo sine subreptio-
ne fiant. nã iustę dicentur quoad hoc, etiam si dispensans,&
dispensatus ambo sciant, non inesse iustam causam. quia li-
cet Princeps dispensans circa suã legem sine causa peccet, [c] &
licet dispensatus peccet, nolendo sine causa se conformare
moribus honestis illorũ, quibus conuiuit, [d] non tamen pec-
cat ob transgressionem legis per dispensationẽ ei relaxatæ:
quia illa dispensatio, & relaxatio (licet iniusta) valida est ipso
iure, vt absolutio excõmunicationis iniusta. [e] Aduertendum
autem, quod peccatum, quod admittit superior in relexando
sine iusta causa suã legem erga aliquẽ, [f] & peccatũ quod di-
spensatus committit, petendo eã sine dicta iusta causa, solum
sunt venialia, si scandalũ & dãnum notabile alterius cessant. [g]

15 Magna ramẽ quæstio est, an dispensatio inferioris circa le-
gẽ superioris, etiam in quo ei cõceditur potestas dispensan-
di, sine iusta causa facta valeat? Et verius puto nõ valere. tum
quia dispensatio definitur esse *relaxatio legis, causa cognita*, [h]
quia sic se habet inferior ad legẽ superioris principis: sicut il-
le ad legem Dei. [i] Et dispensatio principis superioris circa
legem Dei sine iusta causa nihil valet, nec excusat, vt prædi-
ctum est. tum quod Innoc. singulariter dicit, [k] quod dispen-
satio à Legato facta, etiam auctoritate Papæ sibi commissa,
sine iusta causa non valet.

Quibus omnibus addo primo, inferiorem non censeri di-
spensare circa legem superioris, nisi id exprimat, etiam si iu-
beat, aut permittat fieri aliquid, quòd sine ipsius dispensatio-
ne iustè fieri nequiret. [l]

Addo secundo, quòd non creditur ei dicenti, se facere illã
aliqua iusta causa, nisi illa probetur, si nõ est facta cũ causæ
cognitione, per ea, quæ latius adduximus in Comment. cap.
non liceat. [m] Immo neque si fiat cum illa, si sciretur, causam
esse falsam quoad forum conscientiæ: quamquam dispensa-
tus credens bona fide secum dispensatum, excusari posset ob
superioris auctoritatem.

Addo tertio, quòd dispẽsatio ab inferiore circa suam, vel

& concordata ab Ostien. & Panor. in cap. diuersis. filliacus de cler. coniug.

a *Arg. cap. quid culpatur. 33. quæst. 3.*
b *Secundũ tradictam glossã.*
c *Iuxta mentem vtriusque Thom. 2. 2. q. 96. art. 5. quã latius explicauimus in prædicto cap. si quando de rescript. ex cap. 8. num. 32.*
d *Contra c. quæ ratio. 2. d. 2.*
e *Ca. venerabilibus. 5. sanct. de sponsa. vbi. 6.*
f *Per cap. iudicium. 18. q. dist.*
g *Secundũ Cuiacium. 1. 2. q. 96. art. 1.*
h *Hoc gloss. fatemur.*
i *5. nisi vigeret. 1. quæst. 7.*
k *Cap. cum inferior. de maior. & obed. en. & ea. in fine.* 21. dist.
l *In capit. sudum. 2. de elect.*
m *Iuxta dicta Innoc. relata, 8. q. 12. quæst. 2.*

præde

prędecessoris,vel inferioris sui legē facta valet in vtroq; fo-
10,etiā si pro solo voluntatis libito eā fecerit. Immo etiā ar-
bitror,cum tacite dispensare circa illam, quoties prudens &
sciens iubet,aut concedit fieri aliquid contra eā,nulla de di-
spensatione mentione acta, quæ breuitatis causa latius in
præsentia non confirmo.

16 Dixi,*Vel iusta causa*:quia [a] causa rationabilis semper ex-
cusat,saltem à mortali trangressorem legis humanæ. [b] Eā ve-
rò causam equidē dixerim iustam,ob quam legislator, si ad-
esset,eum pro excusato habere. [c] Quin & causa, quam quis
bona fide putat iustam,etiam si omnino iusta non sit, excusat
à mortali,licet non à veniali vt elegāter dicit Caietanus. [d]

17 Dixi,*Aut contra diuinum consilium contemptū*:num licet cō-
silia diuina non obligent,etiā ad veniale, vt prædictū est ta-
men qui ea per contemptū transgrediuntur, vel non implēt
mortaliter peccant iuxta glossam singularem receptam. [e]

18 Dixi,*Vel contra salutem animæ proximi spretam*, nam qui
facit aliquid,quod ex se nō est mortale, nec fortè illicitum
qualis est exornatio mulieris, vel viri per contemptum salu-
tis animæ proximi, quem credit spiritualiter per eam pecca-
turum,mortaliter peccat,quamuis nō ita peccaret, si huiusmo-
di contemptus adesset. [f]

Dixi,*Vel ob finē mortalē*: quia omnis actus in finē mortalē
relatus est mortalis,etiam si suo genere mortalis non sit. [g]

19 Dixi,*Vel in quo finis vltimus constituitur*: quia per hoc effi-
citur mortale. [h] Constituere autem videri potest quis aliquē
vltimū finem in aliquo,quando sic afficitur ei,vt malit auersio-
à Deo,siue mortaliter peccare,quod continet auersionem ab
eo, quàm omittere illud. [i] Sed contrarium esse verius dixi-
mus [k] tum quia hoc non exprimitur à præfatis,tū quia alio-
qui bis peccarent omnes, qui semel scienter peccarent mor-
taliter:quia transgrederentur legem, quod est vnum peccā-
tum:& ponerent finem vltimum in eo,quod est alterum,cum
quòd multi peccant mortaliter, cognoscentes se minimè in
eo finem vltimum constituere.

Quinto dicimus, quod peccatum veniale potest definiri
esse *peccatum actuale,quod non est mortale.*

20 Sexto, quod pōt addi alia diuisio peccati in simplex, &
multiplex:peccatū simplex est,*quod vna sola ratione est peccatū*
vt furari,& fornicari sine alio malo fine,vel alia mala circūs-
tātia. Multiplex aūt est,*quod multiplici ratiōe est tale*: vt furari
ad mœchādū,& persecutere religiosum. Vnde oportet cōfessa-
rium

a *Vt dicitur in ca. 6 infra. num. 42.*
b *Secundū mentem S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 6. & alibi in dicto num. 47. citatorum.*
c *Arguitē. gloss. singularis, & communiter recepta in l. tale pactum. §. quis prouocauit. ff. de pact.*
d *In 2. 2. quæst. 147. artic. 3. post alios non citatos ab eo, quos ibidem citauimus.*
e *Inc. quia autē. 19. d.*
f *Vt late dicetur infra cap. 13. num. 23.*
g *Cap. cum minister. 23. q. 1. vbi post S. Tho. 1. 2. qu. 17. ar. 4. idla & tradimus, qu. 23.*
h *Vt tradit vterque Thomas in dicta 1. 2. q. 88. ar. 4. & Per dicta vtriusque Thom. in dict. art. 4. & artic. 5 qu.*
k *In commentario prædicti cap. cum minister. num. 23.*

rium & pœnitentem circūspicere non solū an actus sit peccatū
rationi sui obiecti tantùm:sed etiā,an sit tale ratione alterius
mali finis, vel malæ circunstantiæ. Totuplex est enim pecca-
tum,& totuplicis speciei,quotuplici ratione diuersa est tale.
Furtum enim factum ad mœchandum est peccatum iniusti-
tiæ ratione obiecti, quatenus est contrectatio rei alienæ:&
peccatum luxuriæ ratione finis, quatenus fit ad mœchandū:
& si fieret in loco sacro, esset sacrilegium: & si ad emendum
gladium ad occidendum hominem, diceretur homicidium.
Dixi,*Mali finis,& mala circunstantia*:quia non omnes circun-
stantiæ multiplicant peccatum,vel speciem peccati. [a]

Septimo dicimus,quòd hæc diuisio confirmatur eo, quod
etiam bonus actus, qui est contrarius peccato est simplex &
aliquando multiplex. Simplex, *qui vna sola ratione est bonus.*
Multiplex autem, *qui multiplici ratione est talis.* Verbi gratia,
ieiunium passum ea sola ratione,quod est præceptū,est actus
bonus simplex,& aptus ad solam virtutē obedientiæ, & eius
præmium quærendum: passum autem ad castigādum corpus
est duplex, & aptum ad quærendum etiam virtutem castita-
tis,& præmium eius:passum verò ad placendum Deo est tri-
plex,& aptum etiam ad quærendum charitatem, & eius præ-
mium: passum autem ad sacrificandum carnem suam Deo
quadruplex,& aptum etiam ad quærendum lattiæ, siue reli-
gionis virtutē,& præmium eius,& sic de singulis. Quod ma-
ximè olim [b] commendauimus pro via compendiaria ad vir-
tutes,& earum præmia cumulanda.

a *Vt dicitur in cap. 1. in prine. num. 42. de pœnit. d. 5.*
b *In capit. fratres. de pœnit. d. 5.*

De pœnitentia,& eius partibus.

PRÆLVD. X.

1 *Pœnitentia quid generaliter, & aliqua sine dolore, & aliqua cum dolore.*
2 *Pœnitentia verbum latinum quid propriè, & quid impropriè significat.*
3 *Pœnitentia alia bona,& alia mala.*
4 *Pœnitētiæ Sacramenti à Christo instituti tres actus,de fide est.*

1 DE pœnitētia, & eius partibus dicimus pau-
ca.Primo, quod pœnitere dicitur generali-
ter,qui nollet feciſſe aliquid iā à se factum.
Quod dupliciter contingit. Vel sine dolo-
re,vt in beatis,quos sine dolore suorum er-
ratorum pœnitet, [c] vel cum dolore, vt in
viatoribus,qui non solùm nolunt, sed etiam dolent peccasse,
iuxta illud Augustini, [d] *Pœnitere est pœnam tenere.*

c *Vt tradit Angelicus doctor in 4. lib. sententiar. dist. 14. quæst. 1. ar. 3. quæstiuncula 3. & 4.*
d *In 2. pœnitentiar. 2. de pœnit. dist. 3.*

2 Secundo,quòd verbum,pœnitentia, minime latinum esse,& vtendũ esse loco eius verbo Græco μετάνοια plerisque sum est:sed eo vtitur Plinius iunior in illo. a *Superest vt agam pœnitentiam pœnitentiæ suæ.*Et senior. b *Nihil est fœdius agere his,quam gesta rei pœnitentia.* Et quòd verbo pœnitudo, vtitur Sacra Scriptura in eadẽ significatione, c & vtrũque proprie significat actum pœnitendi, hoc est nolendi feciſſe aliquid se factum. Transfertur tamen ad significandũ ſacramentum pœnitentiæ, d & etiam ad significandum pœnam à ſacerdote in ſatisfactionem impoſitam e & proprius ad ſignificandum habitũ, qui eſt virtus inclinans ad prædictum pœnitendi actum immediatè,vel mediatè,iuxta S.Thomam & præfatos diuidentes pœnitentiam in pœnitentiam virtutem, & pœnitentiã ſacramentum.In hoc autẽ libro,vt plurimũ,vtemur eo ad ſignificandum habitum pœnitendi, quæ eſt pœnitentia virtus,vel eius actum,vel ſacramentum pœnitentiæ, vel poenam,quæ à confeſſario iniungitur confeſſo.

3 Tertio dicimus,quod verbũ pœnitentia generaliter acceptũ includit malam, qualis eſt, quæ de opere bono habetur & bonã, qualis eſt quę du opere malo concipitur, de qua in propoſito agendum eſt Porro pœnitentia bona priori modo accepta.videlicet pro actu, ſiue habitu bene dolendi iã inde ab Adamo protoplaſto incepit: fuitque ſemper ad ſalutem neceſſaria iis,qui peccatum mortale incurrerunt, f Pœnitentia verò,prout eſt ſacramentũ,cœpit à paſſo Chriſto,qui omnia ſacramenta nouæ legis, & in iis pœnitentiæ inſtituit, nouiſſimè clarius,quam vmquam declarauit prædictũ Cõcilium forma,& illa ponatur in illis miniſtri verbis. *Ego te abſoluo* &c. tamen quaſi materia eius ſunt illi tres pœnitentis actus Contritio, & Confeſſio, & Satisfactio.Et adeo quidem quod declarauit hæreticum, qui contra dixerit per iſta verba *quis negauerit,ad integram, & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ,videlicet Contritionẽ,Confeſſionem,& Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur, anathema ſit.* Et quia in iis tribus actibus recte proponendis,iuſtificatio eius, qui gratiam baptiſmalem perdidit, præcipuè conſiſtit k ideo ab illis inchoatus, fauore diuino tamen iterum prius implorato, ſubmittendo quæcumque dixero Sanctiſſ. D.Noſtri, eiúſque Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Romanae iudicio(exoptatæ cuiuſuis alterius melius me ſentientis cenſura.)

ENCHI

a *Epiſt.19. Lib.7. cap.11.*
b *Deut.32. & 1. Reg. 12.*
c *Vt in ca. quod in te. de pan. & remiſſ.*
d *Cap. ſolicitis de pœnit. diſt.5.*
e *Vide declaratio ſuper ſacroſanctum Conc. Tridẽt ſeſſ. 6. capit.14. cap.1. & Seſſ.14.ca non.1.*
f *In diſta ſeſſ.14.c.3.*
g *In cano. 4. eiuſdem ſeſſ.*
h *Vt dicta declarauit idem Conc. Trid. ſeſſ.6.c.14.*

ENCHIRIDION, SIVE MANVALE CONFESSARIORVM, ET POENITENTIVM,

COMPLECTENS RESOLVTIONEM omnium penè dubiorum,quæ in ſacris confeſſionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones,cenſuras,& irregularitates.

DE CONTRITIONE PRIMA Parte Sacramenti Pœnitentiæ.

CAPVT PRIMVM.

SVMMARIVM.

1 Contritio quid,& vt non eſt eſſentialiter dolor.nu. 3. & nu. 4.
2 Pœnitudo peccati eſt nolle illud admiſiſſe.
3 Amor Dei debet eſſe firmiſſimus,& vt non intẽſiſſimus.nu.4.
4 Amor Dei ſuper omnia, & obedientialis eſt virtualis cõtritio.
5 Contritio quem,de quo,& quantum dolorem requirat.& nu. 7.& 8.
7 Contritio non neceſſaria de futuris, ſed propoſitum ea cauendi.
9 Pœnitens non tenetur credere,ſe mortaliter non peccaturum.
10 Peccatum licet contritum,eſt tamen confitendum.
11 Contritus virtute vt tenetur conteri actu.
12 Propoſitum virtuale vitandi futura quando ſat pœnitenti.
13 Et quod ſatis eſt oranti, ſacrificanti, & bona in Deum referenti.
14 Contritionem eſſe dolorem,& deteſtationem vt intelligitur.
15 Contritio in finem vitæ dilata quo ad quæ dubia.
16 Contritus non eſt qui non odit peccatum pluſquam alia mala. num.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 *Contritus vt est, qui conatur esse contritus, & non est.*
19 *Pœnitens volens peccare data certa occasione non absoluendus.*
20 *Dolor pœnitentiæ vt non debet esse nimius. & num ai.*
21 *Cõtritio quæ singularis requiritur de singulis peccatis. & nu.*
24 *Contritio singularis non necessaria de venialibus.*

a *Quæ in cap. perfecta. de pœnit. dist. 1. citamus.*

Contritio quid sit.

1 NTIQVORVM & recentiorum [a] secuti sententiam, definimus, quod, Contritio est *pœnitudo voluntaria, cum dolore summo actuali, vel virtuali, peccatorum propriis tam commissi, quatenus offensa Dei, super omnia detestatum ipse venia, & proposito non peccandi amplius (saltem mortaliter) & confitendi, & satisfaciendi, vt minimum virtuali.*

b *Vt supra præliud. 10. nu. 2. & 3. diximus.*

c *In 1. Tho. Opusculor. Opuscul. 4. quæst. 1.*

d *In 4. lib. Sentēt. dist. 19. q. 1.*

e *In eodem 4. lib. sent. distinc. 14. in fin.*

Vbi supra.

f *Secundum Scotum in 4. lib. sent. distinct. 17. art. 3.*

g *Vide n. 2. & sequ. pulc. S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 1.*

h *Vt tradit S. Thom. in 4. lib. sent. distinc. 14. qu. 1. art. 3. quæstiun. 3.*

2 Dixi, *Pœnitudo*: tũ pro genere, quia omnis cõtritio est pœnitudo, sumpto verbo, pœnitudo, pro actu pœnitẽdi, [b] nõ tamen contra, omnis pœnitudo est cõtritio: tum quia licet asserãt, contritionẽ esse doloré, alij pudoré, alij aliud: ipla tamen quo ad suã essentiã propriè est pœnitẽtia, seu pœnitudo & actus pœnitẽdi, seu nolendi peccasse, vt clarius aliis explicauit Cardinalis ille doctissimus Cãet. [c] quod antea sentiebat Paludanus [d] & subtilis doctor, quẽ ipsi tacent [e] qui admittunt subtiliter ait, quod hęc quatuor inter se distinguũtur. Pœnitentia virtus, quæ est habitus, inclinãs nos ad volendũ vltionem nostri peccati. Voluntas puniendi, seu velle punire, quod ea oritur Pœnitudo peccati, seu nõ velle peccasse: quę est punitionis. Et susceptio ac toleratio punitionis, quę est [f] factio, vel pars eius. Quorum discrimen ex eo constat, quod singula illorum sine tribus reperiuntur: quamuis tertiũ [g] quarto quadamtenus contineatur: quæ breuitatis gratia [h] parum praxi sunt vtilia, non explicamus: quod tamen [i] Scotus facit vbi supra. Tertium autem scilicet nolle peccasse, est essentialiter, vt ita dixerim, contritio.

3 Dixi, *Voluntaria*, tum quia pœnitentia violenta, qualis est damnatorum [f] non sufficit, neque illa, quæ repente, ac quasi naturaliter sine vlla deliberatione prouenit, quia non est voluntaria, per ea, quæ supra [g] posuimus.

Dixi, *Cum dolore*, ad differentiã pœnitentię dolore carentis, qualis est illa beatorũ, qui sine vllo dolore meminerũt peccatorũ olim admissorũ, & nollẽt illa admisisse. [h] qualis inuenitur reperitur in eo viatore, qui nollet peccasse, sine actuali cõtri-

ratione, quod ipse id perpetrauit, sine qua non nascitur dolor, [a] Non curo hic tractare illam opinionem subtilem doctoris subtilis [b] quẽ latè sequitur Andreas à Vega: [c] videlicet, quod pœnitẽtia ornata iis, quæ in proposita nostra definitione continentur, sufficit ad delenda peccata, etiam si absque dolore contingat, vt hic dicitur contingere posse: quia id de rarissimè contingentibus est, de quibus lex parum curat. [d]

4 Dixi, *Maximo*, non quidem ideo, quòd dolor ille debeat esse summè intensus: ratus enim, aut nullus dolor est, qui non possit magis intendi, vt omnes sentiunt, & experientia (quæ [e]) docet. Neque ideo, quòd omnes alios dolores superare debeat: non enim opus est, vt damnatorum dolorem excedat, qui omnes huius sæculi dolores facilè vincit. [f] Neque quòd æquari debeat illi acerbissimo, quem saluator noster Iesus Christus pro nobis miseris patiens sustinuit, qui fuit maior omni alio huius sęculi dolore. [g] Immo nec debet esse intensior quolibet alio dolore cuiusuis mali: sed debet esse maximus, quoad æstimationẽ, id est, quod malit peti, perpessumq́, fuisse omnia mala, quàm mortiferè peccasse. [h] Sicut etiam diximus, amorem Dei maximũ esse debere, non quidem necessariò quoad intensionem, sed quoad firmitatem, hoc est, quod dilectio eius præferenda est omni dilectioni cuiuscunque creaturæ, nec propter vllam aliam debet remittenda: non tamen est necessum, vt intensior sit ea, qua parentes nostros, vel filios diligimus vt dixim⁹ sequuti S. Thomã.

5 Dixi, *Actuali, vel virtuali*: quia sufficit actus, qui licet non sit pœnitentia talis formaliter: est tamẽ virtualiter secundùm Scotum communiter receptum. [k] Qualis est actus peccatoris, quo amore Dei vult subire martyrium sibi oblatũ repente, sine peccatorũ memoria. Immò quilibet amor Dei, quo plus quam omnia alia diligitur, videtur virtualis peccatorum pœnitentia, secundùm communem, [l] quam sequitur ille doctissimus & perspicacis ingenij vir Ioan. Medina. [m] Et meritò, cùm ille hoc intelligendum esse existimet de amore, quẽ obedientialem vocauit, qui virtualiter continet voluntatem efficacem adimplendi, quidquid Deus præcipit. Verũtamen eruditissimus iuxta: ac pius frater Dominicus Sotus, soli martyrio hoc tribuendũ esse existimauit. [n] Sed prior sententia confirmatur primo eo, quod in hoc plus operatur amor, quo quis martyrium patitur, quam pœna eius subita. [o] Secundo, quod

a *Secundũ Scotum in 4. lib. sent. dist. 14. quæst. 1. art. 2. quæst. 3.*
b *In prædicamẽt. cap. de ad aliquid.*
c *In 4. lib. sent. dist. 14. art. 3. quæst. 1. ad 4. & in 3. dist. 27. quæst. 1. nu. 2.*
d *Quam sit de electis. lib. 8.*
e *Capi fi. de pœn. dist. 3.*
f *Secundũ S. Thom. 3. part. q. 46. art. 6. ad 4. & qu. 48. artic. 2. in cor. q.*
g *Secundũ eundem S. Thom in 4. lib. sent. distinct. 17. quæst. 1. art. 3. quæstiun. 1. q. 3. ad 3. & quolib. 1. q. 5. ar. 9. & 1. 2. q. 109. art. 3. in addit. 1. quæstiun. 10.*
h *Secundũ Scotum in 4. lib. sent. dist. 14. qu. 1. ar. 10. & in 3. dist. 27. quæst. 1.*
i *Argum.*

1 *Cui assentit Gabriel in præcitato 4. lib. sententt. dist. 14. quæst. 1. concl. 12. & 13. & in 3. dist. 27. quæst. 1.*
m *In eodi. de pœnit. quæst. 2.*
n *Lib. 1. cap. 18 de nat. & grat.*
o *Argum. 1. ad Corint. cap. 13.*

fieri potest, vt quis plus amet, desideretur martyrium, non patiendo illud, quàm alius patiendo, præsertim momentanea. Posset item contingere, vt ex duobus, qui sese martyrio obtulerunt, alter, qui plus diligit, & desiderat, nō patiatur, alter verò sic. Tertio, quod eiusmodi amor extenditur ad recipiendum martyrium debitum: immo & ad volendam concipiendam formalem contritionem tempore, & loco debito, sicuti recte a probat Medina. Quamobrem aperte constat, quantum hæc sententia à Lutherana dissideat: est enim limitanda procedere tantum, quando defectus temporis, aut inculpata incōsideratio peccatorum fuit in causa, quominus formaliter pœniteret, cum tamen Lutherus, nec actuale, nec virtuale propositum huiusmodi requirat, dicens sufficere resipiscentiam & nouam vitam, quod damnatum est à sacro Conc. Trid. b

a *Vbi supra.*

b *Sess. 14. capit. 4. & can. 5.*

6 Interrogatus autem, An id, quod fertur dixisse quidā insignis doctor Academiæ Complutensis assumptus postea ad Episcopum Legionensem, meritissimum, videatur tenendum, nempe contritionem suapte natura requirere formale propositum de non vlterius peccando, sed per accidens, temporis vel cōsiderationis defectu, sufficere virtualem: respondi affirmatiue: modo ita eum peccatorum pœniteat, quod si adesset ad futura, proponeret de nunquam iterando ea, nec admittendo futura. Ea ad hunc modum intelligenda videntur, quæ de sufficientia propositi virtualis eruditè ac magnificè nuper scripsit prædictus Andreas à Vega. c Et hinc coniungi videtur illud Siluestri, d *Qui mauult mortaliter peccare quàm contritus est.* Et illud Paludani, e *Cui displicet, quod huiusmodi sit malem contritionem sibi comparare non potest, contritus est,* de quo mox plura.

c *Libr. 13. capit 22. de iustificat.*

d *Verbo Contritio. quæst. 1.*

e *In 4. lib. sentēt. dist. 17. quæst. 2. concl. 3.*

f *Capit Iudæus. de sacrament. dist. 3. & tradit S. Tho. in 3. partic. q. 86. art. 1. & alij in 4. lib. sent. dist. 14. & 16. & Adrian. de pœnit. q. 1. col. 2.*

7 Dixi, *propriij iam commissi*, ad differentiam de pœnitente de peccato alieno, & ad significandum, quod non sufficit opus, vt sit de peccato futuro: licet, vt statim subiiciamus, quo intentio, seu propositum non peccandi amplius, virtuale debeat complecti. Præteritum quidem ad hoc, quod non repetat illud denuo. Futurum verò ad hoc, vt illud non admittat.

g *Vt asseruit Angelicum doctor in dicto 4. lib. sent. dist. 17. q. 2. art. 3. q. 1. ad 4.*

Dixi, *Quatenus est offensa Dei*: quia ob id principaliter debet pœnitere, nam quem alio respectu (puta metu pœnæ, infamiæ, aut alio simili) principaliter pœnitet, vt proditorem Iudam, & Antiochum pœnituit, non concipit eam, de qua loquimur, pœnitudinem & contritionem. f Plus enim pœnitere ac dolere oportet de peccato, eo quod sit offensa Dei, quàm quod incommodet sibi. g

8 Addo

8 Addo, quod ex iis, quæ a diximus, & b dicemus, infertur, non esse veram illam opinionē, quam nuper vidimus defendi in selectis quibusdam comitiis. Videlicet, sufficere ad condonationem peccati per sacramentum pœnitentiæ attritionem, qua pœnitens dolet de peccato, etiam si sciat, eam non esse contritionem, nec doleat propter Deum, vel quia eum offendit: sed propter infamiam, vel alia mala temporalia. Oportet enim in primis, vt pœniteat ob amorem Dei, vel eo quod est eius offensa, saltem virtualiter, & quod videatur ei sufficere illa pœnitentia: aut saltem quod non videatur ei non sufficere ad petēdam absolutionem. c Quamquam pœnitere minus principaliter de peccato ob prædictos respectus non obuiat contritioni, modo principalius id fiat, eo quod est Dei offensa: sicut & amare Deum minus principaliter ob eius in nos collata, vel conferenda beneficia non obuiat merito diligendi eum principaliter ob semetipsum, iuxta illud. d *Inclinauī cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem*, id est, propter repositam mercedem, quam promisisti his, qui tibi placuerunt. Quinimmo minimè malum est pœnitere solum metu pœnæ, infamię, vel alterius mali: modo voluntatem peccandi excludat, vt luculenter declarat Conc. Trid. e Cuius illa verba, *Si voluntatem peccandi excludat*, perinde significant, ac illa: Modo non ea mente pœniteat, & eis respectibus, quod si illi non intercederent, non pœniteret, immo peccare pergeret.

a *In hoc num. 7.*

b *Infr. nu. 33.*

c *Arg. sap. firmissimè, 15. qu. 1. & eorum qua supra allata sunt.*

d *Psal. 118.*

e *Sess. 14. cap. 4. §. illa vero.*

Dixi, *super omnia dilecti*: quoniam amor Dei, nisi maior sit, quam quiuis alius cuiuscumque rei (saltē quoad firmitatem) non sufficit: immo est peccatum, si magis aliud, quam Deus, vel æquè ac ille diligitur. f Quod intelligendum est de amore, quo diligitur Deus comparatiuè, minus quàm aliud, vel æquè ac ille: non autem de amore, quo simpliciter diligitur Deus sine comparatione ad illud minus, licèt amor ille verè non sit amor super omnia, vt facilè colligat quis ex dicto Concil. Trid. g Dixi, *Cum spe veniæ*: quia sine illa saltem virtuali non contingit venia. h

f *Vt sentit Ambrosius in cap. pœn. 1. de pœnit. distin. 3. & Concil. Florentinum cōtra eum sub Eugenio IIII. in pœnit.*

g *Teste Adriano de pœnit. q. 1. col. 3. post Palud. in 4. lib. sent. dist. 17. q. 1. col. 1.*

9 Dixi, *Cum proposito non peccandi amplius (saltem mortaliter)* quia sine eo non sufficit. i Licèt enim pœnitudo non se extendat ad peccata nondum perpetrata: non tamen fiet contritio, nisi eam comitetur propositum vitandi in posterum omnia, & singula peccata mortifera, tam præterita, & præsentia quo ad effectum non cōmittendi ea denuo, quam futura. k Non tamen est necessarium, vt credat pœnitens se amplius nō peccaturum mortifere: quinimmo id quandā superbiam saperet,

i *Licet enim pœnitudo non se extendat ad peccata nondum perpetrata: non tamen fiet contritio, nisi eam comitetur propositum vitandi in posterum omnia, & singula peccata mortifera, tam præterita, & præsentia quo ad effectum non cōmittendi ea denuo, quam futura.*

k *Non tamen est necessarium, vt credat pœnitens se amplius nō peccaturum mortifere: quinimmo id quandā superbiam saperet,*

vt oppositum humilitatem. [a] quia satis est, vt nolit amplius peccare, & proponat id efficere ope diuina.

10 Dixi, *Cum proposito confitendi:* quia licet cõtritio dimittat peccata, quoad culpam: non tamen tollit obligationem confitẽdi ea proprio sacerdoti, iuxta illud saluatoris N. Iesu Christi. [b] *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*: hoc est, non sunt remissa quoad obligationem confitendi ea Ecclesiæ. [c] Neque cum ratione pugnat, eum, qui restituitur in Dei gratiam per contritionem, teneri ad confitendum offensam: cùm & is, cui crimen in foro laico ea lege condonatur, vt vnum annum in bello militet, à die quidem condonationis in gratiã Regis redit: tenetur tamen militare illum annum. Dixi, *Saltem mortaliter*: quia non est necessum habere propositũ numquam peccandi venialiter, &

11 Dixi, *Et satisfaciendi*, propter ea, quæ inferius [e] dicentur. Et adieci, *Vt minimum virtualiter*: eo quòd sicut actus, qui est penitentia virtualis sufficit, ita eadem ratione sufficere videtur, quod eam comitetur id, quod est propositum virtuale confitendi, satisfaciendi, & amplius non peccandi. [f] Et licet Caietanus & sentiat tale propositũ debere esse expressum: in summa tamen idem sentit, & meritò, cùm nihil referat, quid ex æquipollentibus fiat [i] & tacitum, & expressum, siue virtuale, & formale exæquantur, [k] quod tamen intelligo præcedere, quando defectus temporis, vel quædam inculpabilis inconsideratio pœnitentis fuit in causa, quominus haberet formale propositum.

12 Neque obstat, quod quidam dicitur tenuisse mordicus contrarium: scilicet semper requiri propositum formale mutandæ vitæ, & non peccandi de cætero. Tum per rationes his à nobis insinuatas, quæ si satis explicentur probant, sufficere propositum virtuale, quando (vt limitauimus) defectus temporis, vel inculpabilis consideratio pœnitentis est causa non habendi formale. Tum, quod etiam cõtritio virtualis sufficiat quòd est plus. [l] Tum quòd Conc. Trid. [m] requirit quidẽ propositum non peccandi de cætero in genere, & non in specie formale: & ita satisfit ei per virtuale, quod est vna species proposiri generaliter concepti. [n]

13 Tum, quod etiam ad horas canonicas rectè pronunciandas requiritur propositum intendendi, & attendendi: at sufficit virtuale. [o] Tum quod ad conficienda sacramenta, præsertim Eucharistiæ, maximum propositum, & maxima intentio & attentio, conficiendi ea requiruntur: at sufficiunt propositum, intentio, & attentio virtualia. Ita quod licet qui confirmat, vngit, absoluit, & consecrat nullum propositum actuale, siue formale, neque vllam intentionem, neque attentionem actualem, siue formalem habeat quando id facit, conficit verum sacramentum, modo ea virtualiter habeas, secundũ omnes. Tum denique quod, vt opera sint bona, debẽt in aliquem bonum finẽ referri: attamen sufficit, vt virtualiter referantur. Quin, & vt sint meritoria, oportet ea referri in Deum: at sufficit relatio virtualis, etiam illa, quæ fit tacitè per gratiam habitualem. [a]

a *Quod tenetur Inn. exceptus in cap. omnis. de pœnitẽt. & remiss.*

b *Ioan. 20.*

c *Vt innuit Adrianus in 4. de confess. quæst. 2. & tradit S. Thomas in 4. libr. senten. dist. 17. q. 2. art. 1. quæstiuncula 1. in cor. q. & innuit Conc. Triden. sess. 14. cap. 1.*

d *Arg. cap. septies. de pœn. dist. 3. c. Cap. 3.*

e *Quod Io. Maior in 4. libr. sent. dist. 14. q. 3. affirmat.*

f *Lib. 3. Opusc. 20. Opuscul. 4. quæst. 1.*

g *Verb. cõfessionis cõtritio 12. & verbo confessionis intentio.*

h *l. fin. ff. mand. & ea. licet ex quadam de rebus.*

i *l. cũ quid ff. de rebus cred.*

k *Vbi supra n. 3. dixim.*

l *Sess. 14 cap. 4.*

m *Vt prob. auimus in Enchirid. de orat. & horis canon. cap. 13. num. 17.*

n *Vt nuper scripsimus in gloss. sum. num. 8. & cap. ecce. num. 1. de pœnit. dist. 1.*

o

COROLLARIA.

14 EX hac definitione sic explicata multa inferuntur. Primo, quod communis modus loquendi probatus à Concil. Florentino, & Trid. [b] per quem cõtritio definitur esse animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, intelligendus est causatiuè, hoc est, quod est causa doloris, & detestationis: eũ per supradicta * constet, non esse dolorem essentialiter: sed causam, ex qua, & aliis ad id necessariis nascitur dolor, si alium de non impediatur. [c]

15 Secundo infertur, quòd plurimum decipiuntur quidam putantes, quemlibet dolorem, & quamlibet pectoris tunsionem, & quamlibet prolationem Miserere mei, esse contritionem, & sufficere ad lethalium peccatorum condonationem impetrandam: cùm ad id sit necessaria talis pœnitentia, qualem superius depinximus, nobili ac generoso animo digna. Neque obstat quòd quilibet peccator quãlibet magnus; præsumitur mori contritus, siqua contritionis signa ostenderit, [d] puta si petierit confessionem, si iurauerit parere mandatis Ecclesiæ: si cùm loqui non possit, subleuat oculos, aut palmas in cœlum, aut tundit pectus. [e] Non, inquam, hoc obstat: quoniam id solum procedit quo ad effectu, vt Ecclesia præsumat, eum habere pœnitentiam, prædictis qualitatibus ornatam ad effectum non denegandi ei ecclesiasticam sepulturam, non autem ad effectum astruendi, quod per id impetret à Deo veniam peccatorum mortiferorum: nisi veram concipiat pœnitentiam, quam concepisse præsumitur.

Tertio infertur, quod meritò B. Augustinus dubitabat [f] de salute illorum, quos non ante, sed post ægritudinem pœnitebat peccasse. Nam, vt eius dictum ibi declarantes diximus, æger pressus ægritudine, metu mortis, & aliis cutis, vix erigit animum ad descriptam contritionem concipiendam, & ita

a *Vt patet S. Thom. 3. lib. sent. d. 4. qu. 1. art. 4. & 5. & aliis alibi, dicimus in cap. charitas. 3. de pœnit. dist. 3. num. 23.*

b *Sess. 14. cap. 4.*

* *Hoc eadẽ cap. num. 3.*

c *Secũdum Scotum in 4. lib. sent. d. 14. & 16.*

d *Ca. à nobis de sent. excomm.*

e *Vt exprimit Hostiẽ. communi. ter receptus in dicta ca. à nobis.*

f *In lib. 30. hom. homil. 41. & in lib. de pœn. c. 17. & dubitat in c. si quis pœnitet. & in capit. si quis autem. & cap. fin. de pœn. dist. 3.*

ibi Augustinus dubitabat de vera salute, non autem de præsumpta ad concedendam absolutionem, & ecclesiasticam sepulturam, quod omnes debemus animaduertere, & concionatores frequenter prædicare.

16 Quarto infertur, quòd vt pœnitudo peccati perueniat ad gradum contritionis necessarium, oportet, pœnitentem plus odisse peccatum, quàm quoduis aliud malum pœnæ odio dignum, simul & velle vitare idem plus, quàm quodlibet aliud malum vitatu dignum, vt sentit S. Thomas, [a] & rectè declarauit Thomas à Vio. [b]

17 Quinto infertur, non esse contritum eum, qui actu, aut virtute non est eo animo, vt malit generatim pati quamlibet pœnam, quam mortiferè peccare, aut peccasse, quidquid inde sentiat. [c] Quoniam vt S. Thomas sensit, [d] omnis, qui est contritus, habet charitatem: & omnis, qui charitatem habet, Deū plus quàm se amat: & omnis, qui Deum ita amat, mauult perdere se, & suam vitam, quàm Deum: & cum per peccatum mortiferum perdatur sibi Deus, consequens est, vt malit (saltem generatim) omnia mala pati, quàm sic peccare. Dixi autem, *generatim*: quia nemo vt idē D. Thomas ait, [e] & ante illum Innocentius censuit [f] tenetur ad conferendum speciatim, reputando secū, quòd malit illud, & illud, mortis genus & pœnarum pati, quàm peccare, peccasséue. Immo id esset imprudentiæ: sicut & imprudens foret confessarius, qui interrogaret pœnitentē, mallétne potius filios suos, vel se mortē obire, quàm peccasse: aut sit ne paratus potius mori, perderéve filios, quàm mortiferum peccatum admittere? Quoniā nimia est huiusmodi tētatio, & [g] sicut delectabilia plus mouent animum ad delectandum, si speciatim recogitentur, quàm si generatim: ira terribilia multo plus terrent, si speciatim cogitentur, quàm si generatim, & fieri potest, vt qui generaliter malit omnia mala pati, quàm mortiferè peccare, nolit hoc, aut illud malum speciatim consideratum, quocirca satis est confessario, vt videatur ei pœnitens sufficientem peccatorum pœnitudinem habere.

18 Si vero intellexerit, eum minimè eam habere, laboret quantū poterit addere ei animum ad eam habendā, & ad malendum perdere in genere alia omnia sua bona, quàm Deum, qui est summum bonum eius, & omnium, sine quo nihil est bonum. Quod si fortè non possit eius animum ad tam excelsum contritionis gradum attollere, contendat eum eleuare saltem ad hoc, quod verè ipsum pœniteat, quod talem non habeat, per ea quæ breuiter [h] tanguntur, & hoc sufficit, vt sit contritus,

[a] *Quodlibet. 1. art. 9. & omnes in 4. lib. sentent. 17. q. 2. art. 4. quæstiun. cuius 1. ad 4. & in di. 14. & 17.*

[b] *Tom. 1. Opuscul. Opuscul. 4. q. 1. & Opusc. 17. q. vnic.*

[c] *In capit. omnis. de pœniten. & remiss.*

[d] *Dist. quodlib. 1. art. 9.*

[e] *In dicto quodlibet. 1. art. 9.*

[f] *In practicato ca. omnis de pœn. & remiss.*

[g] *Vt peritè ait idē Angelicus doctor dicto art. 9.*

[h] *Infra ca. 2. num. 4.*

contritus, vel saltem ita attritus, vt possit absolui. [a] Quę conclusio non parum consolationis secum adfert, & est communis apud S. Thomam & S. Bonauēturam & omnes Theologos. Diximus, *Saltem ita attritus, vt possit absolui*, quò tollamus scrupulum, quem vir quidam valde doctus, & pius sanctissimæ Sodalitatis Iesu nobis contra hoc insinuat. Eo quod pœnitere, ac dolere quòd aliquid non habeā, non est illud habere: sicut nec dolere eo, quòd non communicauerim, est communicare, neque perinde valet. [b] Neque animo diseruciari eo quod nō sim confessus, est confiteri: sicut nec velle arborem conscendere, est ipsam cōscēdere. [c] Dicimus itaque re vera pœnitere quem, eo quòd non habeat contritionem, non esse illam habere (saltem formaliter) neque pœnitere me, quod non valeo pœnitere, quantum mihi expedit ad contritionem habendam, sufficit ad ipsam habēdam: nisi alias iam ipsam habeam: sufficere tamen ad credendum, me habere iustam attritionem, quo possim à confessario absolui, & à Deo veniā obtinere, media sactamen tali absolutione. Quin & dici posset, esto talis dolor non sit contritio formalis: desiderium tamen habendi eam, adiuncto iusto dolore, quo dolet se non posse peruenire ad contritionis perfectionem (saltem virtualiter) esse ipsam contritionem in voluntate partis intellectiuæ sitam, fomento Dei auxilij bona desideria fouentis, etiam si pars sensitiua recalcitret. Vtilis, & desiderata breuitas, quam liber expostulat, negat locum aliis replicationibus, & triplicationibus, potiùs subtilibus, quàm fructuosis, quod autem hucusque dictū est, nobis videtur sufficere ad scopum, quem proposuimus.

19 Porrò bonum signum est, quod pœnitens sua sponte affirmet, se malle mortuū esse, aut quid aliud simile pati, quàm peccasse, iuxta sententiam doctissimi Card. Ioan. à Turrecremata, [d] qui secutus S. Bonauēturam tenet, peccatorem, qui secum statuit, potius peccare mortaliter, quàm mori, non esse absoluendum: illi verò, qui nihil circa hoc secum deliberauit, etiam si dubiter, quid faceret, dum se in tali articulo constitutum adspiceret, non esse denegādam absolutionem: dummodo habeat propositū non peccandi, & nollet offendere Deum, etiam si talis illi occurreret occasio. Quocirca valde deplorandi sunt, qui ad confessionem, & communionem accedunt cum proposito vindicandi se auctoritate sua propria de illis, qui eos alapis, aut plagis cæderent, aut fustibus percuterent, vel proditores latrones, meretices, Iudæos, Sarracenos, Hæreticos, vel aliis huiusmodi nominibus compellarent, aliāve simili iniuria afficerent. Eodem item modo deplorādi sunt illi,

[a] *Iuxt. Paludanū in lib. 4. sent. dist. 17. qu. 1. art. 3.*

[b] *Vt probamus in cap. vt quod par. de consecrat. dist. 2. post Ioā. Turrecrem. contra gloss. ibidem.*

[c] *Vt ait gloss. in l. in vendendo. C. de cōtrahen. emption.*

[d] *In sum. de pœnitēt. dist. 3.*

qui ad prædicta sacramenta accedunt antequam exuant suam depraua-tam voluntatem vtendi hac, vel illa illicita voluptate, si ea, vel illa occasio eam percipiendi cum aliqua muliere, vt viro eis occurreret. Illi etiam, qui antequam ab animo deponant propositum perpetrandi quidquid Rex, pater, Dominus, amicus, aut socius ipsis præciperet, aut rogaret, etiam si lethale crimen illud esset, prætata sacramenta sumunt. Horum profecto misereri debemus, ipsósque cum lachrymis cõpassionis regare, vt attendant, se in quodam diabolico statu, quæ damnatio æterna est, delitescere, qui tali confessione, & communione magis ac magis excrescit.[a]

a *Arg. ca. si propter. & ca. si cui de pœnitēt. dist. 1.*

20 Sexto infertur, dolorem sensus, singultus, plãctus, lachrymas, & id genus alia non esse ad contritionem necessaria: quoniam sufficit dolor volũtatis rationalis ex pœnitudine manãtum per supra dictã: tum quia, [b] hic dolor non est in manu nostra, licet vtile sit illum habere, & desiderare, fieréque largitur eo, quod peccauerit, quàm quod alia damna ei accidissent. [c] Cui consequens est illud Paludani, [d] scilicet pœnitentem debere hoc desiderare, non esse intelligendum de debito obligationis: sed decentiæ tantum & vtilitatis. Parísque ratione non incõueniens fuerit, vt pœnitens maiore dolore sensus afficiatur ob mortem patris, aut alterius cognati, vel plagam propriam, quàm ob peccatum admissum: quod passim contingit. Immo neque oportet, vt is dolor voluntatis rationalis sit intensior alio quouis dolore rationalis voluntatis ob alia multa concepto. [e] Sufficit enim, vt pluris faciat malum peccati & ob id perdere, vel perdidisse Deum, quàm quoduis aliud malum generatim ad finem euitandi illud, dolendíque non euitasse. [f] Quinimo satis est, vt velit, conetúrque ita dolere, & si non possit: doleátque ex animo se non posse id facere, [g] & subinde quamuis intensiùs persentiat, & defleat mortem patris, quàm peccatum admissum: satisfacit tamen, si non modò malit Deum nõ offendere, vel offendisse, quàm patrem suum viuere.

b *Vt S. Th. in 4. libr. sent. dist. 17. qu. 2. art. 1. q. 1. & art. 2. quæst. 1. & 2. art.*

c *Secũdum omnium mentem.*

d *In dicto 4. lib. sent. dist. 17. qu. 2. art. 3. approbatum à recentioribus.*

e *Per dicta supra hoc ca. num. 4.*

f *Iuxta Maior. in 4. lib. sent. distinct. 14. quæst. 2.*

g *Per dicta supra num. 21. & n. 19.*

21 Septimo infertur, quod dolor sensilis ex pœnitentia nascens, & alia corpus affligentia, qualia sunt ieiunare, cilicia vestire, humi accubare, & aliæ similes austeritates non debent adeo modum excedere, vt humani corporis habitudinẽ corrumpant, efficiántque pœnitentem inhabilem ad faciendum ea, quæ secundum suum statum facere tenetur. Dolor enim ille nititur amore Dei, super omnia dilecti, qui huiusmodi mœrorem reiicit.[h]

h *Cap. non mediocriter de confecr. dist. 3. & tradit S. Thom. in 4. lib. sent. dist. 17. q. 2. art. 3. & Opusc. 1. ar. 5.*

22 Octauo, quòd licet aliqui sentire videri possint, [a] de singulis peccatis mortalibus singulas pœnitudines esse habendas: contrarium tamen est tenendum cũ Ioãne Maiore & Cardinale S. Sixti eruditissimo, [c] scilicet sufficere, quod peccatorũ pœnitudo adeo sit extensa, vt saltem virtualiter protẽdatur ad vniuersã mortifera, tã ea, quę meminit, quam quæ non meminit. Non enim est necesse, vt pœnitens recogitans, confiténsve sua peccata de vnoquoq; peccato mortifero specialẽ, & singularem eius pœnitudinẽ concipiat: sed satis est, vt concipiat generalẽ eiusmodi pœnitudinẽ, quæ virtute se extendat ad omnia mortifera: siue id faciat ab initio, cũ incipit reuocare in memoriam peccata cõfitenda: siue inter reuocandũ: siue quouis alio tẽpore, vel temporis momẽto, qualis est pœnitudo, qua hominẽ pœnitet Deũ tã mortiferè offendisse quouis modo cũ proposito, saltem virtuali, confitendi, & satisfaciendi quando, & vt necessum fuerit, & numquam amplius sic offendendi, eo quòd cum super omnia diligit, capitalémque eiusdem offensam plus, quam quiduis aliud odio dignum odit.[d]

a *Videlicet Raym. summa. & Angel. ver. contritio. §. 3. Ludolph. 1. part. vitæ Christi, cap. 20.*

b *In 4. lib. sent. distinct. 17. q. 3.*

c *Tomo 1. Opusculor. Opuscu. 4. q. 2. & super 3. part. S. Thom. q. 87. art. 3.*

d *Vt supra hoc eodem ca. num. 19. tradidimus.*

23 De hoc intelligitur illud [e] *In quacumque hora conuersus fuerit, & ingemuerit peccator, &c* Nã, vt alia omittã, si de singulis peccatis singulæ pœnitudines concipiendę essent, cõtingeret casus, in quo quis adhuc viuens priuaretur potẽtia cõsequendi salutẽ æternã, contra expressa canonũ sacrorũ testimonia, [f] & cõtra prędictũ Ezechielis locũ. Nã qui mille peccata lethalia cõmisisset, & solã quartã horæ partem victurus ægrotaret, aut ad suspendiũ duceretur, non posset viuens cõcipere de illis mille peccatis mille pœnitudines ad id necessarias, quò saluaretur. Nolumus tamen dicere, quòd sicut eiusmodi pœnitentia generalis sufficit ad remissionem omniũ peccatorũ obtinendã: ita etiã sufficiat ad eximendũ pœnitẽtẽ ab obligatione reuocandi in memoriã, & detestandi tempore debito omnia genera, & species illorum, quæ peccauit, enumerando illa numero certo, vel verisimili confessario.

e *Ezech. c. 33. Relatũ in cap. ponderet. 50. distinct.*

f *In ca. 3 de pœnit. dist. 7. & d. cap. ponderet. 50. distin.*

Dixi, *Genera, & species*: quia nõ tenetur singulorũ criminũ cuiuscumq; speciei in particulari reminisci, neque etiam in individuo singula detestari: id quod etiam sentit Medina. [g]

g *Vbi supr.*

24 Nono, nõ esse necessariã pœnitudinẽ supra definitã ad condonationẽ venialiũ consequendam: neque consequenter oportet, vt pœnitudo vnius venialis ad aliud extendatur, tũ quia sufficit ad remissionem venialis quicumque dolor, siue actualis siue virtualis: quamuis non sit tam magnus, quàm exigitur ad delẽda peccata mortalia, iuxta S. Thomam receptum, [h] tũ quia, vnũ veniale põt remitti sine alio. [i] Quia illa

h *In 3. par. q. 87. art. 1. ad 1. & in 4. lib. sent. dist. 16. quæstiuncula 2.*

i *Vt idem vbi supra tradit.*

venialia tantummodo remittuntur, ad quæ dolor ille, [illegible] actualis extenditur, iuxta eundem S. Thomã [a]. Cæterum quia dubitat, an peccatum sit mortale, vel veniale, debet ita quilibet pœnitere, ac si esset mortale, vel saltem cum conditione: Si, & Quatenus esset mortale, secundum illud Augustini: Tene certum, & relinque incertum.

24 *Contritio delet omne peccatum etiam ante confessionem.*
25 *Quæ semper fuit necessaria, sed non statim post peccatum.*
26 *Pœnitudo quæ sufficiat ad condonanda peccata.*
27 *Contritio quando, & in quibus necessario habenda. & num. 28 & num. 30.*
31 *Pœnitudo maior de maiori peccato bona sed non necessaria.*
32 *Contritio carens debitis circumstantiis non est contritio.*
33 *Attritio duplex. & quæ non sufficit ad absoluendum confitentem. & 34. & 35.*
36 *Pœnitentia minor sufficit baptizando, quàm absoluendo.*
37 *Attritio quæ cognoscitur non esse contritio non sufficit baptizando.*
38 *Attritus vt sit contritus, & non attritio contritio.*
39 *Contritio perficitur gratia, & ad eam mouent sex.*
40 *Contritionis effectus qui sint.*
41 *Contritio quod non sit pars pœnitentiæ, & attritio sit media hæresis.*
42 *Contritio quæ sufficit. & quæ non ad absoluendum. & num. 43*
43 *Sacramentum baptismi per se tendit in peccatum, Eucharistiæ per accidens.*
44 *Attritio quæ sufficit ad Eucharistiam non valenti confiteri. & quæ absoluendum valenti confiteri.*

[a] *In dicta 3. part. qu. 89. art. 4.*

[b] *Capit. si quis autem de pœnit. dist. 7.*

[c] *Cap. dixi. & ca. magna de pœnit. dist. 1.*

[d] *3 part. q. 86. ar. 2. & in 2. li. sent. dist. 17. art. 3. quæstiuncula 2.*

[e] *In capit. Deus, qui. de pœn. & remiss.*

[f] *In gloss. sum. & in cap. accedentes de pœn. dist. 1.*

[g] *In ea. penult. §. quibus. præfata dist.*

[h] *Sess. 14. cap. 4.*

24 DECIMO infertur, verum esse, id quod ferè omnes asserunt, nempe frequenter per solam contritionem, etiam ante confessionem, & pœnitentiæ sacramentum actualiter susceptum condonari mortifera peccata, iuxta iura [c] & S. Thomam, à Paludano & aliis receptum, & à Panormitano etiam [e] quod & nos, [f] nuper latius tradidimus: licet Magister Gratianus, [g] cũ aliquot antiquioribus dubitasset, de quo tamẽ hodie non licet dubitare post declarationẽ Concilii Trid. [h] quod tamẽ addit, huiusmodi cõdonationẽ, & reconciliationẽ nõ esse adscribendã Cõtritioni sine sacramẽto, id est, confessionis voto, quod in illa includitur, quia talis cõdonatio nõ est credenda fieri per solã pœnitudinẽ, & dolorẽ inde natum: sed potius per gratiam, quam ita pœnitenti donat Deus

Deus, quaq; illa pœnitudo sit contritio, iuxta glossam receptam. [a] Gratia enim causa est formalis condonationis peccatorum, secundum S. Thomam. [b]

25 Vndecimo infertur, quod sicut nũc in lege gratiæ cõtingit, sola pœnitẽtia peccata dimitti, sic etiã ante eã in lege naturali & scripta, vera pœnitẽtia remittebãtur, id, quod euidẽtiore ratione dicendũ est, certũ etenim est, quòd tunc nondũ erat sacramentũ pœnitẽtiæ institutũ, nec sacramẽtalis cõfessio. Certũ itẽ, quod etiã tunc erat remissio peccatorũ, etiam mortaliũ: & ita nisi per pœnitentiã virtutis actũ, & contritionẽ illa contigisset, nullatenus alias cõtingere poterat. Facit, quod licet, vt prędictũ est, sine sacramẽto pœnitẽtię, actu suscepto, cõtingat aliquãdo remissio peccatorũ: numquã tamen cõtingit sine pœnitẽtia. Hęc enim pœnitẽtia semper fuit, est, & erit iure naturę ad salutem necessaria, [c] nullaq; necessitas excusat ab ea. Etenim, qui post lethale crimen admissũ ante mortẽ nõ est verè contritus, licet nõ detur ei spaciũ ad recolendũ, & detestãdũ peccata sua, ob id potissimum, quòd in ipsa peccati perpetratione moritur, vel subitanea morte corripitur, absq; dubio dãnabitur: licet ille, qui cõfiteri ea nõ potuit, si cõtritionẽ habuit, excusetur ab obligatiõe cõfitẽdi, vt post & ante alios exprimit D. Antonin⁹. [d] Dixi, pœnitẽtia vera: nõ aũt pœnitẽtia qualificata, mõ supra dicto: nam hæc est vna ex tribus sacramenti pœnitẽtiæ partibus, & includit in se propositũ cõfitendi, vt inquit D. Thomas, [e] quod nũquã fuit necessarium ante legẽ gratiæ, nec lege naturali præcipitur plus quã ipsa cõcessio, sicut postea dicem⁹, [f] neq; plusquã sacramentũ pœnitentię, quod est legis nouę tantum, secundum omnes.

26 Duodecimo infertur, quęstionis non mediocris esse, An possit inueniri pœnitudo, cui tota hęc nostra definitio cõueniat, per quã peccata mortalia nõ cõdonẽtur? Scotus enim, [g] & Cardinalis S. Sixti, Caietanus, [h] aiũt posse. Tum quia iuxta eos pœnitudo prędicta diuiditur in eã, quę appellatur forma ta, hoc est, quã gratia Dei iustificans, & cõdonãs peccata formar, & ornat: & in eã, quę informis dicitur, hoc est, quã prędicta gratia nõ ornat. Tũ quia peccator nõ põt sibi suo solo libero arbitrio, sine gratia gratũ faciẽte quęrere veniã, [i] & seclũ prędictos põt prędicta pœnitudinẽ cõcipere viribus suis naturalibus, quibus Deũ super omnia diligere possum⁹, iuxta Scotũ [k]. Tum quia eiusmodi pœnitudo non est vltima, & immediata dispositio ad gratiam: quoniam alioquin scire posset quis, se esse in statu gratię sine vlla reuelatione, quippe qui

[a] *In capit. cuiuscunque. de pœnit. dist. 1.*

[b] *1. 2. q. 113. ar. 8. & in 4 sent. dist. 1. ar. 4. quæ tiuncula 1. & traditimus latius in cap. conuertimini. nu. 3. & in dicta ca. accedentes. nu. 4. & 5. de pœnit. dist. 1.*

[c] *Sicuti late in gloss. Summa de pœn. dist. 1. & d. 3. præliminum.*

[d] *In 3. part. tit. 13. capi. 18. §. 2.*

[e] *In 4. lib. sent. d. 17. qu. 1. art. 1. quæstiuncula 1.*

[f] *In ca. seq. num. 2.*

[g] *In 4. lib. sent. d. 14. q. 2. art. 2.*

[h] *Tomo 1. Opusculor. Opuscul 3. quæst 2. & quæst. 4.*

[i] *Iuxta tria postrema capp. de confes. rat. dist. 4. & Conc. Trid. sess. 6. cap. 1. & cano. 2. & gloss. in ea. mag.*

scire

Universidad de Deusto Biblioteca

scire posset, se habere eiusmodi pœnitudinem: quod est contra expressa sacræ Scripturæ, & iuris testimonia. a

Contrariũ tamẽ nobis videtur verius, quod etiã concedit eruditissimus Catharinus b, quia eiusmodi pœnitudo nõ potest haberi sine amore Dei super omnia, qui solis viribus naturalibus sine gratia haberi nequit post Adami peccatũ, vt docet D. Thomas declaratus ibidẽ à Caietano: c tũ quia licet Scotus, d & Gabriel e qui eũ sequitur, teneat, posse nos post Adæ peccatũ nostris propriis viribus diligere Deum super omnia, addunt tamen, neminem ad eũ gradũ peruenire, qui gratiam Dei non assequatur. Quinimmo subiiciunt, nõ solum præsentem actualẽ pœnitudinem, sed etiam virtualẽ, quæ ex amore Dei super omnia resultat, sufficere, esseque vltimam, & proximam dispositionem ad gratiam Dei gratum facientem quærendam, ita vt nemo ad eam perueniat, quem misericordissimus Deus suã gratia non donet.

Neq; obstat fundamẽtũ alterius opinionis videlicet, quæ hanc opinionem sequitur, posse nos scire Deo esse gratos ex reuelatione speciali: quia negamus, nos posse scire, quod pœnitudinem omnibus prædictis qualitatibus ornatam habemus: tametsi frequenter iustè id credere possimus.

27 Decimotertio infertur, quod licet si toto tempore, quo quis se agnoscit lethale peccato mortuũ de bono consilio, possit & debeat curare, vtà tã graui morbo resurgat, periculũq; mortis subitę, ac æternæ effugiat, iuxta illud *Ne tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diẽ.* & iuxta S. Thomã & cõmunẽ f nõ tamen ad id tenetur præcepto, ad nouũ peccatũ mortiferũ obligante: nisi ea temporis parte, qua memorię occurrit quo ad vsum, id est, cupiendũ, vel renuendũ, cõmittendum vel omittendum, secundùm communem opinionem. Immo neque tunc ob ea, per quæ id affirmauit Adrianus, g & obiter quæ nos addimus, h quidquid Catharinus, i dicat de Caietano, qui secum pugnat in eo, quod facile potuit eum excusare, si voluisset. Et hoc est tenendum, quoniam sicut alia præcepta affirmatiua de baptismo suscipiendo, & confessione facienda non obligatur sub pœna noui peccati, nisi pro tempore necessitatis: ita per consequutionẽ præceptum affirmatiuũ de se conuertendo non obligat sub pœna noui peccati lethalis: nisi in articulo necessitatis, in illo verò sic. Quamobrem ad prædictam pœnitudinem concipiendam tenebimur imminente articulo mortis naturalis, vel violentæ, vel administrandi, suscipiendíve aliquod sacramentum. Immo etiam instante populi necessitate aliqua grandi, ex absque

a *Videlicet Eccle. 9. & cap. finale de purgat. ca. & Concil. Tridẽt sess. 6. ca. 9. contra inanem hæreticorũ fiduciam. & can. 12.*

b *Lib. 3. ad notarium in Caietan. adnotat. de sacramento pœnitentiæ.*

c *1. 2. q. 109. art. 3.*

d *Vbi supr.*

e *In dist. 3. libr. sent. dist. 17. q. 1.*

Eccles. 5.

f *In 4. libr. sent. dist. 17. & Caieta. Quolib. 7.*

g *In 4. de Confess. qu. 1. & Card. S. Sixti Quolib. 7.*

h *In 3. par. gloss. Summa de pœn. dist. 1. num. 10. sequ.*

i *Vbi supr.*

k *Secundum omnes.*

absque orationis feruore prouideri non posset. a

28 Decimoquarto infertur, quod licet salutare ac frugiferum consilium sit, vt toties concipiamus pœnitudinem omnium peccatorum mortalium, tam iam aliàs contritorum, quàm aliorum, quoties ea nobis memoriæ occurrerint: non tamen est præceptũ, quod nos obliget ad eã habendã bis speciatim de eodem, quia Deus non iudicat bis in idipsum: b tametsi teneamur, ne vnquam illud nobis placeat actu, vel virtute: quoniam licet illa noua (vt ita dicam) complacentia nõ suscitet illam ptiorem culpã, quæ iã extincta fuit: producit tamen nouã et similẽ. c Vnde licet illud aliquorũ consiliũ, vt peccata præterita, etiã bene confessa, frequẽter ad memoriã reuocemus, quo melius illa iterũ atq; iterum detestemur, & veluti quendã myrrhæ manipulũ, id est, sanctæ tristitiæ de illis faciamus, vehementer probem, quo ad peccata, quæ suapte natura tristitiã, metum, aut terrorẽ incutiunt: non tamen crediderim, eos intellexisse de illis, quorum refricata memoria ad illicitã delectationẽ instigat. Cuiusmodi sunt peccata carnis, magni cuiusdam honoris, & lucri temporalis: quinimmo consultius existimarem, corũ nunquã amplius in particulari meminisse: nisi quando opus est semel illa confiteri cũ debita contritione, vt recte insinuat Frater Ludouicus à Granata Dominicanus, vir vita, & doctrina concionator ornatissimus, in eo libro admodũ sancto & celebri, quem de oratione composuit: vel quando appetitus carnis sunt probe mortificati per vehementem aliquam contẽplationem, aut orationem, siue per eximiam quandã abstinẽtiam, siue per morbos, aut dolores. Quoniam omne delectabile in particulari consideratum ad sui desiderium allicit, iuxta Aristotelem d & S. Thomam. e

29 Decimo quinto infertur, magnæ prudentiæ, sanctíque consilij esse curare, vt post peccatũ admissum, quàm citissimẽ nos eius pœniteat: cùm per id etiã ante cõfessionẽ in Dei gratiã redeamus. adeo quidẽ vt fieri possit, vt qui cẽties mortaliter peccauit per totum anni ab vltima confessione spaciũ, non manserit quatuor horis sine Dei gratia: eo quòd statim ac peccauit, singulorũ peccatorũ legitimè pœnituerit. Quocirca multi simplices sunt meritò instituendi, existimantes eos, qui mortaliter deliquerunt, semper esse in crimine quousque cõfiteantur. Nam, vt ã. declarauimus, ad hoc, vt à peccatis resiliant, satis est eis habere excellentem illum doloré, suprà definitũ: quamuis remaneant obligati adhuc ad cõfessionẽ, cęterum, cum huiusmodi homines raro, vt pote rudiores,

a *Secundũ Adrianum vbi supra.*

b *Naum. 1. & cap. nisi cleric. §. de adulteriis vero de iudic.*

c *Arg. c. notum. 2. q. 1. & cap. 1. de offic. delegat. ea. sicut tribuendo de pœn. dist. 1. & ea. sed pẽ sandum. 6. dist.*

d *1. Ethic.*

e *Quolib. 1. q. 1. art. 9. & dicemus inf. ca. 9. & hoc in specie sensit idẽ S. Tho. in Opusc. 6.*

a In Repet. §. in Lenitie, de pœn. dist. in. 1. nota. 18. n. 5.
b 2. ad Cor. 12. & c. nihil, de consecr. dist. 5.
c Cap. quod quidam. de pœnitēt. & remiss.
d Et in Repet. c. quādo. de consecr. dist. 1.
e In 4. libr. sentēt. dist. 14. qu. 2. 1.
f Capit. 27. num. 269.
g In 3. part. tit. 14. cap. 18. in principio.
h Contra capit. 1. de pœnit. dist. 7. & capit. ponderet. 3. dist.
i In 3. libr. sent. di. 17. quæst. 1.
k Quod tam sup. num. 3. dictum est.
l Arg. ca. tempora. 26. qu. 7. secundum S. Thom. in 4. lib. sentent. dist. 17. q. 1. art. 1. & 2.
m Arg. ca. valū. de pœnit. dist. 3.

res, doleant, vt dolere cōuenit, nisi quādo cōfessariū adest, vti nos diximus, [a] ideo consiliū optimū & sāctissimū esset ad inducere ad frequenter confitendū, & saltem in tribus festis Paschalibus, & in festo Assumptionis Deiparæ virginis, item respectu conducit, maximè subito post peccatu contritionē habere, ne videlicet bonorū operum, quę ante cōfessionē fiunt, iactură faciamus: quæ quidem perirent, nisi adesset confessio. Nam opera quantumcunque moraliter bona, si extra charitatem in statu peccati mortiferi, absq; dubio pereunt, & mortua reputantur, quantum attinet ad gratiam & gloriam promerendā, [b] licet quoad alia prosint, iuxta [c] quam [c], in quibus tribus locis alias latè id tradidimus. [d] Dicit etiam post alios Ioan. Maior. [e] vt inferius explicatur. [f]

30 Decimo sexto infertur, quod (quidquid dicat B. Antoninus [g] tenendum est, quod peccator licet neq; speciatim, nec particulatim meminisset alicuius peccati mortalis nondum condonati, posset tamen de illo cōtritionem habere, eundo pœnitudinem modo supra dicto qualificatam. Alioquin enim sequeretur, eum qui alicuius peccati mortalis nondum remissi recordari non posset, esse extra statum salutis, [h] quamuis responderi possit in tali casu, amorem, quo diligeret Deus super omnia, sufficere, vt Gabriel insinuauit: [i] replicatamē posset, [k] eiusmodi amorē esse contritionem virtualē.

31 Decimoseptimo infertur, quòd licèt de grauiori peccato grauior requiratur pœnitētia, siue pœnitudo: hoc tamē [l] intelligēdū de cōsilio, & honestate, [l] nō autē de necessitate, quoniā definitio supra tradita nihil tale requirit. Et quia secundum mentē communē doctorum, quam explicat Ioannes Maior [n], pœnitudo circumamicta debitis circumstantiis, suprādictis, quantumcunque sit remissa, & breuissimo tempore, etiam in instanti concepta, satis est ad crimina diluenda quantum ad culpam, & ad commutandū pœnam æternam inferni in temporalem purgatorij, contra sententiam Scoti, quæ hodie communiter non probatur.

32 Dixi, *Debitis circumstantiis*: quoniam si ego alienum rem habeo, & potens restituere non restituo: vel habeo odium mortale, quod ab animo non expello: vel non relinquo sodalitia & occasiones valde propinquas peccandi mortaliter: vel non peruenio ad concipiendum propositum actuale, quo malim potius mori, quàm mortiferè peccare, non habeo veram pœnitentiam, neque proinde consequor remissionem.

33 Decimooctauo infertur, quòd pœnitentia de peccato

n In præcitato 4. lib. sent. dist. 14. q. 1. & dist. 17. q. 1. o In dicta dist. 14. q. 2. n. 2.

imp

imperfecta, quam neque debitæ circunstantiæ, neque qualitates prædictæ ornant, poterit nuncupari attritio: non autem contritio, quæ secundum Caietanum [a] est duplex. Altera eorum, quos pœnitet moraliter peccasse, vellentque non peccasse: sed non omnino statuunt à peccatis suis abstinere. Altera eorum, quos pœnitet quidem peccasse, & statuunt amplius non peccare, non concipiendo peccatum, vt rem supra omnia detestabilia detestandam, neque reputando ipsum vitandum supra omne vitabile. Quinimmo, etiam pœnitudo illa, à nobis supra definita, quam habent illi, qui detestantur peccatum supra omne detestabile, ipsúmque vitare proponunt supra omne aliud merito vitandum, est attritio, vt ipse arbitror, quo adusque Deus propter suam misericordiam, gratiam suam impartitus fuerit: sed est alterius speciei, secūdum eundem, appellatúrque contritio informis. At secundum opinionem communem, quam suprà secuti sumus, cuicumque habenti eiusmodi pœnitentiam Deus pro sua misericordia statim elargitur gratiam: & subinde non inuenitur sine gratia.

Attritio duplex.
a *Tomo 1. Opuscul. Opusculor. 4. quæst. 1. & Opuscul. 5. quæst. 5.*

34 Prima species prædictarum attritionum non sufficit, vt per eam solum remittatur peccatum, immo neque per eam, & absolutionem sacramētalem simul: quinimmo peccat, qui cum ea petit, aut accipit absolutionem. Id quod etiam est dicendum de illa pœnitudine, quam quis concipit ob id solū, aut saltem principaliter propter detrimentum honoris, quietis, aut vtilitatis temporalis, aut propter metum infamiæ, laborum, aut pœnæ temporalis, vel æternæ: quamuis talis pœnitudo non sit peccatum, neque malum opus (vti quidam dixerunt) immo potius est laudanda nisi quando eo animo concipitur, quod peccaret, vel à peccato non cessaret, nisi eiusmodi malum, vel metus intercederet. Quoniam hoc iam esset nouum peccatum, adiungere, [b] vt supra diximus.

b *Capit. si propterea. & c. si cui de pœnit. dist. 1.*

Secunda item species attritionis non sufficit, secundum eundem, vt propter illam remittantur peccata, etiam absolutione sacramentali adiuncta: licet sufficiat ad ipsam absolutionem licitè petendam, ac recipiendam absque vlla culpa: & ad hoc, vt illa ita sit valida, vt non teneatur reiterare cōfessionem: immo etiam ad obtinendum effectum sacramenti, quando pœnitens prædictam pœnitudinē fuerit consecutus.

35 Ab hac opinione propter summam eius auctoritatem, & quia ei à nemine contradicitur, hucusque numquam fui aufus discedere: sed nunc sub debita censura, videtur, eum, quē iure, & ex animo pœnitet moraliter peccasse, & statuit

in

in posterum nunquam amplius peccare, ob id principaliter quod peccatum est offensa Dei, & credens sine cauta ignorantia, suum dolorem esse in id sufficientem, cõfiteatur sacerdoti, recipitque sacramentalem absolutionem, non solùm satisfacere præcepto confessionis, sicut ille dicit: sed etiam cõsequi gratiam, & misericordiam à Patre gratiarum, & misericordiarum: quoniam nulla Scripturæ sacræ loca habemus expressè, necessarium esse concipere peccatum tamquam quid maxime omnium vitabile, & detestabile. Solum enim habent, *pœnitentiam* [a] *agite. Pœnitemini.* [b] *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* [c] *In quacunque horâ conuersus fuerit peccator, omnium quitatum suarum amplius non recordabor.* [d] *Conuertimini ad me. Scindite corda vestra.* [f] *Dixi confitebor aduersum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* [g] Nullum præterea concilium, neque summus Pontifex, neque quam ex tot sacris doctoribus, in Decreto citatis, eo modo interpretatus est, quòd iamdiu Concil. Florentin. [h] & deinde Tridentinum [i] clarius, & explicatius dixerunt, nempe, necessarium esse dolere de peccatis cum firmo proposito non peccandi de cætero, & cum spe veniæ: neque requirunt hismodi reflexiones, comparationésque difficiles, paucis cognitas, & paucioribus vsitatas. Quinimmo B. Augustinus [k] constituens differentiam inter conuersum, & verecundum dicit, versum esse, qui timore pœnæ compulsus abstinet a peccato: conuersum verò, qui solummodo, vel saltem principaliter, propter Dei amorem à peccato supersedet, & quia ipsum pœnitet offendisse Deum. Et accedit ad hoc, quod pauci (collatione aliorum) confitentes ab institutione confessionis in nostra tempora fecerint, & faciunt hoc, quod dicimus, intelligit. Quocirca recreat nos audiendo fratrem Franciscum à Victoria, virum profectò piissimum, clarissimúmque doctorem, qui Hispanias rara illa sua Theologica eruditione (sacramentali præsertim, & morali) quamvis anteccessoribus illustrauit, idipsum asseruisse: quin etiam quantum intelligo, idem sensit Dominicus Sotus [m] asserens illud, quod in sequenti corollario continetur, quod hoc confirmat. Ex quibus omnibus constat, quàm vtilis, & necessaria sit homini pœnitenti confessio.

36 Decimonono infertur, ad illam magnam differentiam, quam idem Magister Sotus ponit inter pœnitentiam peccatorum ad suscipiendum baptismum necessariam, &

a *Matth. 3. & Luc. 3.*
b *Marc. 1. & Actu. 3.*
c *Luc. 3. & cap. considerat. 3. fin. de pœnitent. dist. 1.*
d *Ezech. 33. & ca. pœnitent. 30. d.*
e *Ioel. 2. & ca. conuertimini. de pœn. dist. 1.*
f *Ioel. 2. & ca. scindite. de pœnit. dist. 1.*
g *Psal. 31. & cap. 1. de pœn. dist. 1.*
h *Sub Eugenio IIII. in decreto de sacramentis.*
i *In sess. 14. cap. 3.*
k *In c. nullus. 3. quod quamuis. de pœn. dist. 7.*
l *Practicata sess. 14. c. 4.*
m *Lib. 2. de na. & gr. cap. 13.*

inter eam, quæ necessaria est ad sacramentum pœnitentiæ: videlicet quod ad suscipiendum baptismum sufficit quæcunque pœnitudo & detestatio peccati cum cessatione à peccãdo, quod sit extra propositũ peccandi, & quod non placeat ei peccasse, id, quod ait sentire Concil. Triden. [a] quinimmo addit, vbi suprà, volenti baptizari sufficere quantulamcunque attritionem, vt baptismi sacramentum illi possit conferri: quamuis manifestum sit, illam non esse contritionem: ad sacramentum tamen pœnitentiæ requiri pœnitentiam de peccatis propter amorem Dei, & eo quod peccatum est eius offensa: & quod à pœnitente putetur esse contritio, vel saltem non credatur non esse contritio, aitque sibi videri Conc. Trident. [b] id sensisse: per quod plurimum præcedens corollarium corroboratur.

Hæc tamen doctrina, licet satis bona videatur, quantũ pertinet ad sacramẽtũ pœnitẽtiæ: quãtũ tamẽ pertinet ad sacramẽtũ baptismi admodũ noua mihi visa est. quatenus habet, qualẽcunq; pœnitudinẽ, etiamsi agnoscatur nõ esse cõtritio, aliunctà cessatione à peccatis, satis esse ad baptismi sacramẽtũ suscipiendum: quoniã B. Auguit. relatus in aliquot decretis expressè ait, hominẽ peccati mortalis reatu implicitũ nũquam Dei gratiã assecuturum, nisi eũ veteris vitę pœniteat. Nam ait, nullũ hominẽ vitam æternã accepturum, qui non fuerit hic à malo per pœnitentiam, fidemq; conuersus & per sacramentũ fidei, & pœnitentiæ, id est, per baptismũ liberatus: & paulo inferius, *Maioribus opus est*, inquit, *de malis suis pœnitentiam agere:* & loquitur de pœnitentia ante baptismum. & *Nisi eum pœniteat veteris vitæ, nouam non poterit inchoare, ab hac pœnitentia, cum baptizantur, soli parvuli immunes sunt &c. Agant homines ante baptismum pœnitentiam, &c.* Idipsum eisdem penè verbis affirmat Ambrosius. [f] Quin & alij omnes in aliis locis asserere solent, his, qui post baptismum in peccatum prolapsi sunt, necessariã esse pœnitentiam. Diuinus etiam Petrus Apostolus, sic ait, *Agite pœnitẽtiam, & baptizetur vnusquisque vestrum.* Vbi non videtur de quacunq; pœnitudine intellexisse: sed illa, quæ concipitur propter Dei amorem, & eo quod peccatum est eius offensa: & quamuis aliquam Concil. Trid [h] dicat sufficere aliquod odium, & detestationem: addit tamen esse necessarium, vt talis sit pœnitentia, qualis ante baptismum exigitur: non tamen explicat qualis illa sit: & consequenter id reliquit antiquæ interpretationi.

37 Quapropter equidẽ sub debita correctione semper con-

a *Sess. 6. cap. 6.*
b *Præallegata sess. 14. capit. 4. & sess. 6. c. 14.*
c *In ea frequentissime. 15. qu. 1. & in libr. de fid. ad pet. cap. 30.*
d *Cap. omnes. de consecr. dist. 4. & in lib. de pœnit. medic. cap. 2.*
e *In capit. si quis ibi & in epist. 108.*
f *In cap. 1. & 2. de pœnit. dist. 3. & Aug. 2.*
g *All. 2.*
h *Practicata sess. 6. capit. 6. & cap. 14.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sulerem illis, qui infideles adultos aliquos baptizant, siue apud nos, siue apud Indos, vt prius illos inducant ad pœnitudinem peccatorũ mortiferorum, eo quod illis offenderint Deũ, quẽ super omnia amare, & honorare debuissẽt. Nec auderem asserere, eis licere baptizare illos, quamuis videam nitere eos non ob amorem Dei: sed ob alias causas. Quare firmo, perperã agere illos, qui, vt fama est, baptizãt Indos antequam videant, eos habere pœnitudinem, quæ videatur contritio: eo quod petunt baptismum, eo respectu principaliter quòd pileus, vel alia ludicra illis donãtur: licet aliquã pœnitudinẽ suæ malæ vitæ leuem, & imbecillẽ conceperint ob aliquas causas, quæ amore Dei nequaquã nituntur. Videtur tamen nobis posse aliã assignari differentiã inter pœnitentiam ad baptismũ suscipiendũ necessariã, & illã, quæ ad sacramentũ pœnitentiæ necessariò requiritur: videlicet quod ad baptismum sufficit pœnitentia, seu pœnitudo generalis omnium peccatorũ mortaliũ, totiusq; vitæ malæ transactæ, adducendo ad summũ aliqua in memoriã, non descendendo particulariter ad omnes eorum species: qua praxi videtur vsus fuisse diuinus Petrus in baptizando eos, quos primos in festo sancto Pentecostes, Act. 2. legimus baptizasse: ad recipiendum verò sacramentalem absolutionem vltra hoc etiam opus est recolere omnes species peccatorum, & de illis omnibus specialiter pœnitere: licet in individuo non teneatur singillatim, siue particulatim de singulis cuiuslibet speciei pœnitere, vtcunque, vt suprà dictum est.[a]

Inter pœnitentiam ante baptismũ & post illum discrimen.

[a] *Num. 21*

38 Vigesimo infertur, quod quamuis virtute sacramenti attritus fiat contritus: ipsa tamen attritio non efficitur contritio, secundùm S. Thomã,[b] licet iuxta Scotũ[c] quẽ ex pluribus sequitur Caietanus,[d] superueniente Dei gratia, fiat cõtritio. Possunt tamẽ consiliari, intelligendo S. Thomã de attritione quę nõ est cõtritio propter defectũ intrinsecũ ex parte subiecti, & scopi, qui esse debet Deus ipse, vel amor eiusdẽ: quatenus videlicet ille dolor nõ cõcipitur solũ, nec principaliter propter amorem Dei, vel eo quod peccatum est eius offensa, vel iniuria: sed solũ, vel tantùm, aut principalius propter dãnum, quod ipsi ex eo contigit, vel timet sibi hac in vita, vel in futura euenturum: huiusmodi enim attritio numquam efficitur contritio, licet ad eam ducat: Scotũ vero, eiusque sequaces, qui contrarium opinantur, de illa pœnitudine, quę est attritio, & non contritio, non ob defectum istum intrinsecum ex parte obiecti: sed ob aliam causam extrinsecam: qualis est defectus gratiæ, vel propositi de abstinendo.

[b] *In 4. lib. sent. dist. 17. qu. 2 art. 1.*
[c] *In eod. 4. qu. 1. art. 1.*
[d] *Tom. 1. Opusc. 1. Opusc. 4. quæst. 1.*

Vig

Vigesimoprimo infertur, non esse nimis firmum illud Ioã. Maioris:[a] videlicet, neminem esse adeo imprudentem, qui tempore, quo peccata sua confessario confitetur, non illa detestetur formaliter, aut virtualiter. Non esse, inquam, nimis firmum: quia inde sequeretur, quemlibet confitẽtem habere iustam contritionem: quod est contra duo præcedentia corollaria, & dicta in principio huius capitis. Scotus autem[b] non ita laxè loquitur circa hoc, ac quidam aiunt: immo secundum eum, nulla pœnitudo momentanea sufficit ad remissionem peccati: quamuis iuxta communem, quam secuti sumus suprà, sufficiat.

[a] *In præfatione 4 lib. sententia. dist. 17. q. 3.*
[b] *In dist. 4. lib. sentẽt. dist. 14. qu. 2. art. 1.*

39 Vigesimosecundo infertur, quòd causa contritionis ex parte Dei est eius gratia, & misericordia: ex parte verò nostra sunt sex, quæ secundum Raymundum, relatũ à S. Antonino,[c] disponunt ad gratiã obtinendã. Memoria, scilicet, peccati: Pudor ex peccato proueniens. Vilitas eius: Timor iudicij diuini: Meditari quod per illud cælestem gloriam amittimus, nostrúmque creatorem offendimus: Spes veniam consequendi, & gratiam amissam recuperandi, perueniendique ad fœlicitatem æternam. Conducit etiam maxime ad hoc cõsiderare,[d] quod qui mortaliter delinquit, in effectu Deũ à se proiicit: sicque illum tractat, ac si non esset vltimus finis, & subinde ac si non esset summus Deus: reputaréque secum, & ruminare, quidnam faceret, vt à Rege veniam impetraret, si eum negasset esse suum Regem: & quod, si semel Rex illi veniam concederet, quantum sibi caueret in posterum, ne iterum in eandem rebellionem prolaberetur: certo sciens à Regis voluntate & nutu pendere vitam suam, sicuti nostra pendet à Deo.

[c] *Tom. 3. tit. 14. cap. 18. §. 5.*
[d] *Vt in ca. fratres. de pœnit. dist. 3. num 56. diximus.*

40 Vigesimotertio infertur, quòd effectus contritionis est, non solum delere peccatum quantum ad totam culpam: vt ex suprà dictis cõstat: verum etiam extenditur ad remittendã aliquã pœnæ temporalis portionem, in quã æterna commutatus, secundùm S. Thomã, non tamen aboleat, vt plurimum, totã pœnã: quod nos in extrauagãte vnigenitus[e] abundè satisfecisse colligimus, vbi de culpa & pœna disputauimus.

[e] *Num. 22*

Dixi: *Vt plurimum*: quia nonnumquam tanta est contritio, vt deleat omnem culpam, & remittat omnem pœnam,[f] nũquam tamen ob id tollitur obligatio confitendi peccatum secundùm omnium sententiam.

[e] *Num. 21. & num 31. Vere dixi. & cap. magna de pœnit. dist. 1.*
[f] *In 3. par. qu. 86. art. 4. sent. dist. 17. q. 3. a. 2.*

41 Vigesimoquarto infertur quod sanctissimè à sacro sancto Tridentino Concilio definitum est,[g] hæresim esse dicere,

[g] *De pœnit. & remiss. in tractat. de indulgentiis sanct. par. 6. in Lexicon de pœnit. dist. 2. notab 12.*

[a] *4. dist. 15. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. & 4. dist. 17. q. 2. art. 1. quæst. 1.*
[b] *Sess. 14. cap. 3. & 4.*

pœnitudinem, siue pœnitentiam, non fuisse quouis tempore necessariam ad impetrandam culpæ mortalis condonationem. Dicere item contritionem non esse vnam ex tribus partibus quas sibi tãquam materiam substituit pœnitentiæ sacramentum. Dicere item esse malum examinare conscientiam ad dolendum peccatorum memoriam cum ipsorum detestatione, & emendationis proposito: quamuis ad gradum integræ cõtritionis non perueniat. Dicere item, non esse de fide, contritionem non solum includere in se cessationem à peccato & vitæ nouæ propositum, & inchoationem, sed veteris odium continere, & propositum illud confitendi tempore debito cum spe obtinendi veniam, & misericordiam: licet

a *Num. 11. & 12.*

suprà diximus,[a] sufficiat propositum virtuale, quando dictus temporis, vel inculpata consideratio pœnitentis fuit causa, vt non habeatur formale. Dicere item, contritionem

b *Num. 30.*

iustam non esse necessariam nunc in lege gratiæ ad

c *Per capit. pœnitet. de pœnit. dist. 3. & c. fol. de pœn. dist. 1. cum multis, quæ ibi addimus.*

mortalis post baptismum admissæ deletionem.

42 Vigesimoquinto infertur, quod cuidam erudito videtur, dixisse nos suprà [b] attritionem cognitam, id est, quæ cognoscitur non esse contritio, non sufficere ad absolutionem. Contra quod opponit multa, quæ alias hic scripsimus: nunc breuius respondemus. Primò, nos id non dixisse ibi, sed ex eo tacitè colligatur, multas esse attritiones, quæ non sufficiunt ad iustam absolutionem. Qualis est pœnitudo

d *In libr. 2. de nat. & grat.*

teriti sine proposito actuali, vel virtuali vitãdi futura, vel

e *In capit. conuertimini. verficul. leprosi & cap. omnis. de pœn. dist. 1. & Ioan Maior. & eorum, quos ipse sequitur in 4. lib. sent. dist. 14. q. 2.*

stituendi malè parta. [c] Fateor tamen, me secutum fuisse tum, quatenus ait [d], quod ad suscipiendum sacramẽtum pœnitentiæ requiritur attritio, quam putet pœnitens esse contritionem: vel non putet non esse contritionem.

Secundò, quod licet ex præfato Soti dicto videatur: tenendum, non sufficere ad absolutionem attritionem illam, quæ cognoscitur non esse contritio: intelligendum tamen est de necessariò de attritione, quæ putatur non esse contritio, futura talis, etiam munita calore absolutionis sacramentalis. Cum Sotus sequatur opinionem S. Thomæ, communiter receptam, aientis, sufficere ad deletionem peccati attritionem illam, quæ accedente sacramento fit contritio.

f *In ea. 4. lib sententi. dist. 17. qu. 2. art. 1.*

Tertiò, quod eius tria priora argumenta vrgent quidem contra sententiam Gratiani [e] quæ habet, per sacramentum pœnitentiæ non remitti cuipiam culpam: quia remittitur per contritionem præcedentem. à qua quidem sententia nos semper discessimus secuti S. Thomam communiter receptum, [f] vt est videre suprà, [g] & in Summa de pœnit.

g *Eod. cap. num. 16.*

h *Dist n. 1. nu. 1. & 2.*

& latius & neruosius in cap. conuertimini. [a] Vrgent, inquã, eius argumenta contra præfatam opinionem: nihil tamen faciunt contra Sotum, neque contra nos, qui fatemur, quamplurimos confiteri cum attritione, quæ sola non facit eos contritos: sed accessione sacramenti fiunt contriti: quorum de numero maiorem partem plebis esse putauimus. [b]

a *Num. 1. eod. dist.*

b *In d. cap conuertimini. num. 2.*

43 Quartò, quod differentia inter sacramentum pœnitentiæ, & Eucharistiæ quoad hoc propositum non consistit in hoc, quod illud (vt ipse ait) solis infirmis, & mortuis datur: hoc autem solis sanis: sed quod illud per se ordinatur ad sagendam: & contra hoc principaliter ad sanitatem conseruandam, & augendam. Siquidem sacramentum pœnitentiæ iustè datur secundum omnes eis, qui sola peccata venialia, vel sola mortalia iamptidem confessa, & remissa confitentur, qui creduntur esse sani: cum nequeant venialia, neque mortalia iam confessa & condonata repugnent caritati, vt tradit S. Thomas [c] & frequentissima praxis selectorũ presbyterorum: præsertim monachorum, habet confiteri, quoties celebrant: quos tamen certum est nõ semper confiteri mortalia noua: sed venialia, vel mortalia antiqua iam confessa.

c *In 4. lib. sent. dist. 22. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1.*

44 Cuius rei ratio est, quia omnia sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, vt post receptam sententiam [d] definitur à concilio Tridentino [e], ita sacramentum Eucharistiæ frequẽter auget caritatem, & non sanat: & contra sacramentum pœnitentiæ frequenter per accidens sanat: cùm scilicet aliquis credens probabiliter, se esse in statu gratiæ, in quo tamen non est, sumit illud, vt docet D. Thomas communiter receptus. [f]

d *Dist. 1. lib. 4. sent.*

e *Sess. 7. de sacramentis in genere. can. 6. 7 & 8.*

f *In 3. par. q. 79. art. 3.*

Quintò negamus, ex prædicto Soti dicto sequi, quod tanta dispositio requiratur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, quanta requiritur ad sacramentum Eucharistiæ. Tũ quia ad sacramentum Eucharistiæ non solum requiritur cõtritio, sed etiam confessio, secundum glossam receptam [g], approbatam à Concilio Tridentino. [h] Tũ quia ad Eucharistiam oportet, putare se esse in statu gratiæ: ad absolutionem autem sufficit putare, se ita esse attritum, quod, mediante illa, fiet contritus.

g *In cap. de iramine. de celebr. miss.*

h *Sess. 13. can. 11.*

45 Sextò negamus, sufficere ad absolutionẽ sacramẽtalẽ attritionem, siue pœnitudinem, qua peccator cessat à peccato propter solam pœnam inferni, quatenus pœna est, si nullus

f 3 actus

Universidad de Deusto
Biblioteca

actualis, vel virtualis Dei amor, vel odium peccati, quatenus est ipsius offensa eum comitetur, per dicta supra.[a]

a Præfertim, num. 34. & 37.

De confessione sacramentali, secunda parte sacramenti pœnitentiæ.

CAP. II.

1 *Confessio sacramentalis quid.*
2 *Confessio non fuit inducta iure naturæ.*
3 *Sed diuino Iesu Christi Domini nostri.*
4 *Confessio facta laico non est sacramentalis.*
5 *Confessio sacramentalis exigit multa. & 6. 7. & 8.*
6 *In quibus multi errant.*
9 *Confessio, quo tempore facienda, lege diuina.*
9 *Quo humana: & quo extra illa. & num. 10.*
11 *Confessio sacramentalis fuit instituta à Christo.*
11 *De omni mortali, & eius circunstantiis.*

Cõfessio pœcatorum quid.

SEcunda pars sacramenti pœnitentiæ est Confessio sacramentalis (quam vocalem, & auricularem appellamus, quod voce, & in aurem secreto fiat) quam addentes aliqua recentiorum definitioni, præsertim Gabrielis [b], in hunc modum possumus definire. Confessio sacramentalis est *peccatorum accusatio secreta, de suis peccatis, coram proprio sacerdote, ad illis sacramentaliter absoluatur.*

b *In 4. lib. sentēt. dist. 17. quæst. 1.*
c *Praludium. num. 2.*
d *Vt ter. sit. de confessio. Digest. Codice. Decretalium, & lib. 6.*
e *Eod. nu. 6 & 7.*
f *Cap. omnis. de pœnit. & remissi. ici, peccata. & ibi, Sua.*
g *Dist. cap. omnis. ibi, Sacerdoti, & clarius in Concil. Tridēt. sess. 14. cap. 6.*
h *Dist. ca. omnis. ibi, sacerdoti.*

Dixi, *Accusatio*, pro genere, ex quo & differentia debet constare omnis difinitio, vt dictum est suprà, [c] & ad differentias accusationum, & confessionum iudicialium, vel quæ accidunt extra iudicium: quæ quidem non gratia seipsos accusandi, sed propter alios fines fieri solent. [d]

Dixi, *Secreta*, cum ad excludendum generalem illam, publicamque cõfessionem, quæ fit in principio, aut medio Missæ, vel aliàs sæpissimè: tum ad insinuandum non esse necessarium, vt fiat publicè, vel aliquo tertio audiente: quamuis etiam aliis audientibus facta valere possit, [e] vt infra trademus.

Dixi, *De suis peccatis*, ad reijciendum illam, qua quidam fit de virtutibus, quidam verò de peccatis alienis accusant. [f]

Dixi, *Coram sacerdote*, ad excludendam illam, quæ fit apud quoniam illa non est sacramentalis. [g]

Dixi, *Proprio*, id est, habenti iurisdictionem in foro conscientiæ supra illum, qui seipsum accusat. [h] Nam illa, quæ fit

alij, quam proprio sacerdoti non est sacramentalis: siquidem absolutio facta ab illo, qui non est sacerdos: vel à sacerdote, qui non est proprius, non est sacramentalis. [a]

Dixi, *Vt ab illis absoluatur*. quoniam quæ fit propter alium finem, non est sacramentalis: cum essentia sacramenti pœnitentiæ in absolutione consistat vt diximus. [b]

2 Ex qua definitione infertur primo, illam confessionem Domini nostri Iesu Christi, [c] *Confiteor tibi, Pater cæli, & terræ*, & alias multas huiusmodi confessiones, quarum in multis Psalmis fit mentio, non fuisse sacramentales: sed potius Dei laudes.

Infertur secundo, hanc confessionem sacramentalem non fuisse iure naturali inductam, cum post aduentum redemptoris nostri omnia sacramenta nouæ legis initium habuerint iuxta sententiam omnium [d] quam nuper expressit Concilium Tridentinum [e] & ita consequenter post Christi Domini aduentum incœpit sacramentalis confessio, quæ est vna pars sacramenti pœnitentiæ, vt prædictum est. [f]

3 Infertur tertio, quod sacramentalis confessio, [g] non fuit inuenta, neque instituta in paradiso terrestri, [h] neque à Iosue, [i] neque à Iacobo Apostolo, [k] neque ab Ecclesiæ consuetudine, [l] sed immediatè à Christo Domino nostro, vt tradit Aquinas: metenim ex prefata definitione colligitur, hanc confessionem sacramentalem esse partem substantialem eius, iuxta S. Thomam [n] & communem opinionem, [o] vt latiùs diximus. [p] Id quod etiam explicauit Conc. Trident. [q] declarans id fundari irrefragabiliter in illo [r] *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt.*

4 Infertur quarto, confessionem factam homini laico non esse sacramentalem, ob idque suo loco & tempore repetendam esse, secundum omnes. [s]

5 Infertur quinto, huiusmodi confessionem sacramentalem, & auricularem, vt legitima sit, requirere sexdecim conditiones, quæ iis versibus continentur.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens nuda, & discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

a Capit. 22. num. 11.
b *In ea sacrificii. de confes. dist. 2.*
c *Matt. 11.*
d *In 4 libr. sent. dist. 1.*
e *Sess. 7. cano. 1. de sacramēto in genere.*
f *Supra c. cap. 1. num. 23. & prol. 10. num. 4.*
g *Vt in glo. summa de pœnit. dist. 3. num. 2. dicimus.*
h *Vt quidā relati ab cad. gloss. dixerunt.*
i *Vt alij, quos eadē ess. refert. assentiuntur.*
k *Vt alij ibid. relati affirmarunt.*
l *Vt ipsamet gloss. a Canonist. ibi & in capit. omnis. de pœnitēt. & remiss. communiter recepta videtur fuisse.*
m *In 4 lib. sent. dist. 16. & dist. 17.*
n *In 3. par. q. 84. art. 2. & in lib 4. lib sent. di.*

o *In 4. lib. sentent. dist. 17.* p *In 2. par. gloss. summa de pœnit. dist. 3. num. 14.* q *Vbi supra & in sess. 14. cap. 3. & canon. 3.* r *Ioan. 20.* s *In 4. lib. sentent. dist. 17. & in quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. Vbi supérrime multa de confessio. scripsimus.*

Quæ quidem sexdecim conditiones explicantur à S. Tho-
a In 4. lib. sent. dist. 17. q. 3. art. 3. ma a & à S. Antonino b nósque etiam c copiosius & vtilius ex-
b In 3. part. tit. 14. & cap. 1. & 2. plicauimus, dicentes in summa, quod *Simplex*, insinuat, quo-
c Inc. fra-tres. de pœnit. dist. 5. num. 2. & seqq. fit sine plica generalitatis, vel diiunctionis verborum, ne
confessarius peccatum ita intelligat, vt possit discernere, an
sit mortale, vel veniale.

6 Circa quod multi grauiter errant, qui mortaliter pecca-
runt nimis comedendo, nimis bibendo, loquendo, ridendo,
murmurando, irridendo, iocando, & alia similia facien-
quæ cum possint esse, immo frequenter sint venialia, confes-
sarius intelliget, illa esse venialia. Quare oportet diligenter
explicare circustantias, per quas facta fuerunt mortalia: puta
quod fuerunt facta cum notabili Dei, vel sanctorum, vel Ec-
clesiæ, vel sacramentorum, aut religionum irreuerentia: aut
cum notabili aliquo nocumento salutis spiritualis, aut cor-
poralis, honoris, famæ, vel alterius rei, siue ad se, siue ad pro-
ximum pertinentis: vt ita constet, an grauitas culpæ pertin-
ret ad mortalem, nec ne, nisi ex qualitate personæ, vel mo-
confitendi confessarius talem conijciat paruitatem vel gra-
uitatem malitiæ, d per ea, quæ infra super vnoquoque pa-
cepto, e tradentur.
d Vt dixi-mus supra prælud. 5. num. 11.

7 *Humilis*, id est, cum signis animi submissi, modestique re-
e Ab 11. c. vsque ad 21. & super vtroque vi-tio cap. 23. ra, id est, sine missione rerum impertinentiu. *Fidelis*, id est, sine
mendacio: maximè in his quorum veritatem confessio ne-
cessario requirit. *Frequens*, id est, quod fiat sæpe: quę conditio
apponitur propter illum, qui sæpe cadit: quæ quidē est secun-
dum cōsilium: præterquam in illis tātum casibus, & tempo-
bus, quibus ea præcipitur fieri à iure, vel statuto. *Nuda* sermo-
iocis, aut alia re peccati grauitas non occultetur. *Discreta*,
quod fiat verbis honestis, sitque debitis circunstantiis exor-
cata. *Libens*, hoc est, voluntaria: nempe vt fiat (saltē principa-
ter) propter Deum: licet alioquin minus principaliter ex ve-
recundia, vel quacunque alia humana causa is, qui confitetur,
moueatur. *Verecūda*, videlicet, ne sicuti fabula, vel historia im-
pudenter narretur: sed cum pudore cordis, quem facies ip-
præ se ferat. *Integra*, quod nullum crimē (saltem lethale) omis-
adhibita debita diligentia recordatur, taceat. *Secreta*, quo si-
gnificatur primo quod ab eodē pœnitēte, nō autē per aliū fie-
ciēda sit: deinde, quod nullus teneatur cōfiteri, tertio alio au-
diēte, immo neq; licet regulariter, saltē de peccatis occultis.

Cæterum, quia ex prædicto verbo, *Regulariter*, intulerunt
aliqui viri pij, me sensisse hoc loco, licere aliquando publicè
confiteri, quod videbatur esse contra hanc conditionem de-
creti om-

creti omnibus probatam; & quod ipse post S. Antoninum a & post Caietanum b, dixit esse peccatū infamare seipsum, con-
stituendum est, quod confiteri publicè non est illicitum, eo quod specialiter id prohibuerit Dominus noster Iesus Chri-
stus: sed quia regulariter non licet publicare propria peccata: verumtamen quia nonnumquam licet publicare illa in ali-
quem finem bonum, ptout rationibus & exemplis Sancto-
rum Ambrosij & Anselmi probauimus: c ideo etiam licet ali-
quando facere dictam confessionem, audientibus aliis, vt
scitè declarauit sanctum Concil. Trident. d subdens, quod
Christus non præcepit, quod peccator confiteatur publicè:
sed quod non vetuit, quin aliquis in vindictam suorum sce-
lerum, & sui humilitatem, com ob aliorum exemplum, tum
ob Ecclesiæ offensæ ædificationem delicta sua publicè confi-
teri possit. Propter quod tollitur scrupulus de valore, ac iu-
stitia illarum confessionum, quæ fiunt in mari à periclitā-
tibus, & à peste infectis, remotis à confessario, & à vulneratis
in præliis inter medendum, audientibus chirurgis, & aliis
opitulantibus. Illarum item, quæ fiunt per interpretem ob
ignorantem idioma confessarij: quia non desinunt valere,
& esse legitimæ, eo quod alij eas audiant.
a 22. par. tit. 1. ca. 4. §. 2.
b 2. 2. q. 73. art. 3. ad 3. ca. inter ver-ba. 11. qu. 3.
c In d cap. iter verba.
d Sess. 14. cap. 5.

Lacrymabilis, id est, quæ secum gerat contritionem, supra e
definitam: vel saltem attritionem illam secundam, quam f
memoratimus. *Accelerata*, id est, vt simul atque peccatum
commissum est, fiat. quod quidem est consilium, vt dicetur
infra g *Fortis*, vt præ timore, aut pudore, vel verecundia, nihil
ex necessario dicendis omittantur. *Accusans*, se ipsum: non
autem carnem, mundum, aut dæmonem, vel saltem non æ-
què, aut ita principaliter, sicut ipsum, *Verere* demum *para-*
ta, nempe confessario, ita vt pœnitens habeat in animo exe-
qui, quod confessarius ei præceperit: quod quidem partim
est de consilio, partim verò de præcepto. h
e Cap. 1. nu. 1. & seqq.
f Supra l. 1. num. 34. & seq.
g Num. 11.
h Vt mox-dicetur, cap. se-quenti ex-plicabitur.

9 Infertur sexto, per solam legem diuinam non esse defini-
tum tempus, quo homo confiteri teneatur: esse autem defini-
tum iure canonico humano, omnes peccatores semel in an-
no obligari ad confitendū. i Religiosus autem S. Benedicti, &
alij saltem de honestate duodecies in anno, semel scilicet fin-
gulis mensibus, ad confessionem adstringuntur, k omnes
item sanctimoniales, l Vnde, secundum communem opinio-
nem, non tenetur peccator simul ac mortiferè peccat, statim
confiteri: etiamsi fuerit sacerdos, aut mōnachus, vel pecca-
tum sit notorium, secundum Panormitanum, m S. Thomam
communiter receptum, n id quod nos etiā o copiosius disputa-
i Cap. omnis. de pœnit. & remiss.
k Clemen. vna. §. sane. & ibi Gloss. de stat. mon.
l Cap. 18. sess. 25. de reg. & monial. Concil. Trident.
m In practica sua ca. nu. de pœnit. & remiss. nu. 101.
n In 4. lib. sent. dist. 17. q. 3. a. 1. & ea fra-tres. de pœnit. dist. 2. a. num. 9.

tauimus: quidquid dicat Innocent.[a] præterquam quãdo vt sacram communionem accipere, aut sacrum facere, & habe copiam confessarij iuxta glossam singularẽ omnium calcul approbatã[b] & nunc denuo à sancto Concilio Tridentino co firmatum cõtra nouam Caietani opinionem.[c] Quocirca qu accedit ad quemcunque ordinem sacrum recipiendum, qua niam sacram Eucharistiam accipere debet, vti communi opi nione receptum est, debet cõfessus accedere secũdum B. Tho mam, [d] vel etiam quando instat verisimilis mortis articulus quem definit esse Panormitanus, illum, in quo homines com muniter moriuntur, [e] qualem facit probabile naufragium, im minens prælium, & grauis, & acuta febris, [f] tempus item pariendi, vt post Host. Panormitanus[g] concludit, saltem qua ad mulierem, quæ nunquam peperit, vel experta est partu difficiles.

10 Debet item cum probabiliter credit, se per totum an num non habiturum opportunitatem confitendi: vel etiam quando conscientia dictat, illum ad confessionem teneri, quamuis ad hoc satis esset, illã deponere, si fuerit erronea, vel quando vouisset pluries confiteri, [h] vel etiam, secundum aliquos, quando statim post confessionem, & communionem in Paschate recordaretur, se fuisse oblitum alicuius culpæ mortiferæ in confessione: quod tamen nullus tenet, nec eam concludit necessariò faciendum, & ita non est asserendum, nisi fortè in illo, qui iam ad sacræ Eucharistiæ perceptionem accinctus, antequam eam sumat, recordatur alicuius mortalis culpæ nondum confessæ, & ne aliis sit scandalo, aut impedimento, aut quia eius confessarius non est præsens, communicat, proponens eam statim à communione confiteri, nolens in sequentem annum confessionem illius peccati differre: quod licet secundum rigorem iuris antiqui non posset probari esse necessarium, si propositum illud non peruenerit ad votum: siquidem cum eo non peruenerit, non habuit vim obligandi, secundũ Archidia. [n] & ea quę alibi nos tradimus, videtur tamen probari de iure nouo Concil. Trid. quatenus præcipit, vt qui necessitate vrgente absque præuia cõfessione celebrauerit, quã citissimè postea cõfiteatur: & videtur, quod si concilium interrogatũ fuisset de laicis, qui licitè interdum communicant absque præuia confessione, veluti in prædicto casu, vel aliis huiusmodi, in quibus deest copia cõfessarij, idem

a *In d. cap. omnis. & gloss. in sum. de pœn. ea. dist. 3. in cuius parte, num. 27. & seqq. id diximus.*
b *In cap. de homine. de celeb. miss. per argum. à contrario sensu in sess. 13. cap. 7.*
c *In 3. part. q. 80. art. 9. & in c. 21. epist. 1. ad Cor. & in sum. verb. commun. vt inferius, ea. 21. num. 49. dicemus.*
d *Quodlib. 1. art. 11.*
e *In cap pastoralis. §. 1. nu. 5. de offi. ord.*
f *Cap. cum infirmitas de pœnit. & remiss.*
g *Argum. l. 2. §. si non propter ff. si quis cautionibus.*
h *Vbi supra.*
i *Argumẽ. ea. final. de præscript.*
k *Argum. cap. inquisitioni. de sent. excomm.*
l *Argument. cap. magna de vsur.*
m *Argument. cap. peruenit 24. quæst. 2.*
n *In cap. 1. 17. quæst. 1.*
o *In c. fratres. numer. 19. de pœnit. dist. 1.*
p *Sess. 13. cap. 7.*

& de

illis definisset: & ita videtur definisse, iuxta glossam singularem.[a] An autem propter obliuionis periculum quis ante tempus statutum confiteri teneatur dicemus infra.[b]

11 Sexto dicimus, quod post primam huius libri editionem sanctum Conc. Trident.[c] excommunicauit eum, qui dixerit, confessionem sacramentalem non esse vel institutam, vel ad salutem necessariã iure diuino ei, qui post baptismum in culpam lethalem inciderit: aut non fuisse à Christo Domino instituram, & præceptam. Eum item, qui dixerit nos non obligari iure diuino ad confitendum omnia, & singula peccata mortalia, quorum memoriam cum debita, & diligenti præmeditatione habemus, etiam occulta, & interna, solo voluntatis consensu absque verbis, & operibus consummata, & circunstantias, quæ speciem peccati ex vna specie in aliam mutant. [d] Eum item, qui asseruerit, hanc confessionem omnium peccatorũ, quam Ecclesia seruat, esse impossibilem: vel illam habuisse originem à consuetudine, vel ordinatione Ecclesiastica: vel ad eam non teneri omnes, & singulos vtriusque sexus Christi fideles, & ob id suadendum esse eis, vt non confiteantur tempore Quadragesimæ. [e] Vel quod non est bonum confiteri peccata venialia. [f] Quo fit, vt temerariũ sit aliquorum laicorum iudicium, qui iudicant clericos, & religiosos toties peccasse mortaliter, quoties vident, eos confiteri: quod iàm prædicari deberet ad seruãdam famam illorum, qui frequentant confessionem, etiam cum eis non est necessaria, & ad eos in id animandum, ne tam pium, & salutare opus omittant: quod vidi omitti ab aliquibus, ne dicerentur, vel crederentur ab eis, qui viderent eos tam frequenter confiteri, peccata mortalia confessos fuisse: & consequenter tam frequenter peccasse mortaliter. Quando autem, aut in quibus casibus confessio, quæ nulla est, debeat iterari, dicetur infra.[f]

a *In l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis.*
b *Capit. 21. num 15.*
c *Sess. 14. capit. 1. & canon. 6.*
d *Cap. 5. & canon. 7.*
e *Cap. 1. & canon. 2. & sess. 13. canon. 9. de sacr. eucha.*
f *Eod. c. 1. & can. 7.*
g *Capit. 9. num. 1. & sequent.*

De satisfactione, tertia parte sacramenti pœnitentiæ.

CAP. III.

1 *Satisfactio quid. Et est necessaria etiam post restitutionem 2.*
4 *Satisfactio triplex non est necessaria ob triplex genus peccati.*
6 *Satisfactio sit opere alias debito. Et cur melior imposita 5.*
7 *Satisfactio sacramentalis in mortalifacta quid prodest.*
Pœna peccati temporaria, in quam æterna mutatur, an per bona opera in malo statu facta tollatur.
2 *Bona in malo statu facta prosunt etiam ad præmia gratiæ.*
9 *Satisfactio vna pensat offensam factam, altera cauet futuram.*

10 Occa

10 *Occasio peccandi propinqua cauenda non remota.*
11 *Miles & mercator nō tenentur necessario abstinere ab arte*
12 *Occasio, quæ est propinqua peccandi vni, non semper est alteri*
13 *Pœnitens non tenetur credere, se non peccaturum in arte sua*
14 *Occasio propinqua studiosè definita.*
15 *Occasione, de qua credendum, quod raro inducet ad mortale.*
16 *Matrimonio inualido coniuncti vt possunt licitè cohabitare.*
17 *Absoluendus quando quis, licet peccandi occasionem non*
18 *Miles volens redire ad bellum, quod credit iniustum, non*
soluendus.
19 *Concubinarij qui non possint absolui, & qui possint.*
20 *Hospita solita pollui cum hospite quomodo potest absolui.*
21 *Absoluenda quæ familiares peccantes cum cognatis, &*
& num. 22.
23 *Absoluendi, qui aulici non sunt regnarum mensis præsentes*
num. 24.
24 *Absoluendus non est miscens se cœtui lasciuo: & nu. 26.*
25 *Absoluendus non est qui comedit ad mortale incitantia.*
26 *Clystera quis fundens non absoluendus.*
27 *Fœminam quis manducens non absoluendus.*

a *In 4. libr. sentent. dist. 15. quæst. 1. artic. 1.*
b *Vi inl. 1. ff. ꝙ satisd. cogan. & in l. si cum. §. omnia ff. de pignorat. act.*
c *Vi in cap. perfecta. de pœnit. dist. 1. & in ca. satisfacti. de pœnit. dist. 3.*
d *Cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6.*
e *In rubri. de restitut. spol.*
f *In 4. libr. sent. dist. 15. & tota tit. de restitut. spol.*
g *l. restitutre. ff. de ver bo sig. & c. fi quem. §. fin. 2 qu. 3. & dicimus latius in di cta sub.*
h *In dicta d. 15. quam probat cap. sæpe. de re stit. spol.*
i *In capit. satisfacti. de pœnitēt. dist. 3. nu. 3.*
k *l. 1. ff. de compens.*
l *In 4. libr. sent. dist. 15. q. 1. art. 1.*
m *Psal. 118 cita fac, Domine.*

DE satisfactione dicimus multa. Primo, quod satisfactio secundum Scotum [a] bifariam sumitur: largè videlicet, siue in genere, [b] & strictè, siue in specie. [c] Et largè quidē cepta comprehendit restitutionem: quippe quæ est genus illam, vt innuit glossa [d] & diximus. [e] Accepta verò strictè fert ab illa: quoniam restitutio est redditio rei acceptæ, damni illati compensatio, secundū omnes, [f] vel repositio in eum statum, quem habuit. [g] Neque enim est solutio culpæ contra Deum commissæ, immo potius est à peccati cessatio, iuxta communem sententiam. [h] Satisfactio verò specie accepta, nempè pro tertia parte sacramenti pœnitentiæ definiri potest, vt nuperrimè definiuimus, [i] *passio voluntaria pœna pro peccato, ad placandum Deum, cum proposito non offendendi eum amplius.*

Dixi, *Passio*, pro genere, & non, vt in alia editione, Compensatio: quia compensatio propriè non est simplex solutio: sed debiti, & crediti inuicem inter se contributio, [k] qualis videtur propriè omnis, de qua loquimur, satisfactio.

Dixi, *Voluntaria*: quia debet esse actus virtutis, vt probat S. Thomas communiter receptus, [l] & omnis actus virtutis debet esse voluntarius, iuxta illud. [m] *Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine.*

2 Ex qua

2 Ex qua definitione infertur id, quod Catholica doctrina contra execrandam Lutheranorum temeritatem nos docet: videlicet, cum, qui peccauit, non solum teneri ad restituēdum damnum illatum alteri, si quod intulit: [a] verum etiam ad satisfaciendum Deo pro offensa, & iniuria ei per rebellem trāsgressionem eius præceptorum facta, siue alteri noceat, siue non, sicut resolutè diximus, [b] nempè fore necessarium pœnitentiam propositum satisfaciendi Deo in hac vita per pœnitentiam. aut indulgentiam: vel in purgatorio per pœnā. An verò teneatur sub pœna peccati acceptare pœnitentiam à sacerdote iniunctam, & ad habēdum propositum satisfaciendi in hac vita dicemus infra, [c] vbi contrarias opiniones referemus.

3 Secundo dicimus, satisfactionem tripliciter fieri: videlicet reiuniis, orationibus, & eleemosynis, secundum omnes; [d] ad quas, omnes aliæ satisfactiones reducuntur: quoniam vigiliæ, peregrinationes, & alia huiusmodi, quæ carnem affligunt, iunio adnumerātur: opera verò misericordię corporalia eleemosynis: spiritualia verò orationi, secundum Scotum. [e]

Tertio dicimus, non esse satis limitatum illud, quod multi dicunt: scilicet, quod sicut tribus modis cōtingit peccare: corde, ore, & opere: ita tribus modis oportet satisfacere: nempe corde per contritionem, ore per confessionem, & opere per satisfactionem: quoniam hic non agimus de contritione, & confessione, quæ sunt aliæ partes sacramenti pœnitentiæ: sed solum de satisfactione, quæ est tertia pars ab illis distincta. Et si responderis, contritionē, & confessionem, quatenus sunt duo opera pœnalia, posse nuncupari species huius tertiæ partis, licet alioqui sint duæ partes eiusdem sacramenti propter diuersas rationes, replicabo, esse multa peccata, quæ non perueniunt ad os, & plurima, quę nō perueniunt ad opus: pro quibus tamen omnibus est satisfaciendum.

4 Quarto dicimus, quod hæc satisfactio fieri potest per bona opera aliàs debita, vt copiosè deducit Caietanus, [f] dū tamen illa fiant non solùm ad debitum persoluendum: verùm etiam ad satis faciendum pro peccato: quin etiam potest fieri per ærumnas, tribulationes, & flagella à Deo nobis inflicta, & patienter tolerata, offerendo ea in recompensationem nostrarum offensarum, iuxta S. Thomam; [g] quod postea Conc. Trid. redegit in articulum fidei. [h]

5 Quinto dicimus, quod satisfactio à confessario iniuncta, & à pœnitente acceptata duplici ex causa est præstantior illa, quam quisque sponte sua suscipit. Primo, quia est illa magis satisfactoria: nam ex definitione colligitur esse quid sacramentale,

a *Ca. si res. 14. q. 6. & reg. peccatum de reg. iur. lib. 6.*
b *In cap. 1. §. nonat ss. de pœn. dist. 3. & in d. cap. satisfacti. de pœnit. dist. 3. & dicemus infra ca 26.*
c *In dicto ca. 26. num. 1. & 20.*
d *In 4. lib. sentēt. dist. 16. & facit cap anima. 13. quæst. 1.*
e *In præcitato 4. libr. sentēt. dist. 15. q. 1.*
f *Tom. 1. Opusculor. Opuscul. 6. quæst. 1.*
g *In 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. art. 4.*
h *Sess. 14. ca. 2. & 9. & can. 13.*

mentale, quod cæteris paribus ob sacramenti fomētum ma-
rem habet effectum, iuxta ea quæ diximus.[a]

6 Deinde quia, secundum omnes, satisfactoria est, licet
in peccato mortali, saltem pro tempore, quo peccator ab
surrexerit: altera verò minimè, iuxta S. Thomam & alios,
cet nos [c] opinionem magis communem Scoti, & Ioan. Ma-
tis [d] tenuerimus, dicentes, eam non solum valere quoad
litantem Ecclesiam: sed etiam quoad triumphantem eccle-
distinctionem Cardinalis Caietani.[e]

7 Neque obstat, quod quidam dicitur opponere, quòd
cundum S. Thomam, & quosdam alios, nullum opus in
peccati mortalis factum est satisfactorium pro pœna pecca
debita, ea ratione, quod opera nostra bona non sunt satisf
ctoria, nisi virtute passionis Domini nostri Iesu Christi,
quòd illa non communicatur, nisi eius amicis, sibique gra
non, inquam, hoc obstat. Tum quia etiam ipse affirmo, Ia
mere S. Thomam, [g] Bonauenturam, Richardum, & Dur
dum, [h] & Caietanum [i] quorum sententiam appello comm
nem ibi. [k] Tum quod non est pro communi opinione a
ritas aliqua, cui necessariò sit standum: nec ratio, qua
cessariò eam euincat. Tum quod omnes sentiunt, pœnit
tiam à sacerdote iniunctam, & in peccato mortali adimp
tam prodesse pro tempore, quo peccator ad gratiam surre
rit. Tum quod etiam idem S. Thomas post Magistrum
ner [m] suffragia facta pro defunctis ab existente in pecca
mortali prodesse illis, qui sunt in purgatorio: quod etiam
gustinus triumphus Anconitanus asseruit [n] quem retuli
[o] Tum quod multi tenent, peccatum veniale posse re
absque mortali, quorum sententiam validis argumentis
niuimus. [p] Tum quod ipsemet Christus, & Apostoli eius
preces aliquorum peccatorum sanarunt multos ægros
etiam antequam iustificarentur. Tum quod rationi contr
noue responderi potest, concedendo quidem, opera nost
non esse satisfactoria pro pœna peccato debita, nisi per vir
tem, quam accipiunt ex passione Christi, vt declarat sacros
Conc. Trid. [q] & quod illa nō communicatur, nisi suis amic
sibique gratis quoad gratiam & gloriam æternam, nec con
sequenter quoad remissionem æternæ pœnæ, vt sentit idem
Conc. Trid, [r] negando tamen, quod non communicetur bon
operantibus quoad pœnam temporalem, in quam, remissa
culpa, cōmutatur æterna, vt satis sentit idem Conc. quatenus

[a] In cap. 1. in prin. de pœnit. dist. 6. num. 36.
[b] In 4 libr. sent. dist. 16. q. 1. art. 2.
[c] In practi. tato ca 1. in prin. n. 40.
[d] In dist. 4. lib sentent. dist. 15 q. 2.
[e] In dilu tum 2. O puscul. O. pusc. 6. q. 1.
[f] In ca. 1. in prin. num. 46. de pœnit. dist. 6.
[g] In 4. lib. sent. dist. 15. qu 1. art. 3.
[h] In ca di stinct. 15.
[i] In practi tato tum. 1. Opusc. 1. oler. Opuscul. 6. q. 1.
[k] Et in eo. c. 1. §. sacer dos, n. nucr. 25. & seq.
[l] In 4. libr. sent. di. 45.
[m] In 2. libr. sentēt. dist. 41. q. 1. art. 4. q. 4. ad 3.
[n] In sum made pote state Papæ 1. part. qu. 22. art. 2.
[o] In tract. de Iubile. notab. 22. nu. 1. & in ca. §. nu. 1. de pœnit dist. 4.
[p] In practica §. sacerdos. nu. 25. & c. de quotidiano. nu. 11. de pœnit. dist.
[q] Sess. 14. c. 8. & 9. & ca. 13. & 14.
[r] Sess. 6. cap. 8.

habet

habet, eam communicari quoad præparationem necessariam ad consequendam gratiam iustificantem, quod est maius, quam remissio pœnæ temporalis, in quam iam commutata est per remissionem culpę. Tum quod bona in statu peccati mortiferi facta prosunt ad multa, iuxta glossam,[a] & nos quoque post alios vtrobique tradidimus, [b] etiam tangentia iustificationem, qualis est præparatio ad gratiam: auxilium item speciale ad illam faciendam, vt prædictum Conc. satis probat.

[c] Tum quod maior ratio suadet, vt cōmunicetur quoad pœnam temporariam, quàm quoad pœnam æternam, quæ commutata est in temporalem: & communicato principali videtur communicatum accessorium. [d] Tum denique, quod communis opinio non facit ius, immo vnius sententia meliore ratione fundata debet ei præferri. [e] Quare non damnantes communem credimus, hanc esse veriorem, & eam cupimus esse omnibus persuasam ad effectum implendi pœnitentiam, & faciendi multa bona opera in malo statu peccati. Cupimus autem alteram credi ad effectum magis abominandi peccata mortifera, vti horrenda monstra, eo quòd secundum illam, non solum auferunt gratiam, sed etiam facultatem satisfaciendi pro pœna temporaria peccatis iam condonatis, & venialibus debita, quod etiam insinuauimus alibi. [f]

Sexto dicimus, quod post primam editionem huius libri Concil. Tridentinum [g] excommunicauit eum, qui dixerit totam pœnam simul cum culpa remitti semper à Deo, ita vt non sit opus amplius quàm credere Christum dominum pro omnibus satisfecisse. Excommunicat item affirmantem, non satisfacere nos Deo pro peccatis per pœnam temporalem, in quam commutatur æterna: nec per veniam culpæ, mediantibus meritis Domini nostri Iesu Christi: nec sufferendo mala pœnæ nobis à Deo inflicta, vel à confessario iniuncta, vel à nobis sponte suscepta. [h] Excommunicauit item asserentem, satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Iesum peccata redimunt, non esse veros Dei cultus, sed traditiones hominum, & doctrinam humanitus adinuentam, gratisque confictam. [i] Est tamen notandum, quod, vt dictum Concil. [k] defuit, nostræ satisfactiones non habent vim, neque efficaciam, nisi nitantur meritis Domini nostri Iesu Christi, qui eam eis tribuit.

9 Septimo dicimus, quod cùm in exordio huius capitis dicitur, quod satisfactio hæc, quę est tertia pars sacramenti pœnitentiæ, habet duas partes, quarum vna est passio voluntaria pœnæ pro peccato, seu offensa facta: & altera abstinentia à facienda:

[a] Cap. quod quidam. de pœnit. remiss. & ca. quærat. §. quod autem. de pœnitent. dist. 3.
[b] Et in hoc Enchirid. supra pral. 7. nu. 1. & latius infra cap. 27. nu. 170.
[c] In dicta §. 8. ca. 7.
[d] Argu. l. cum principalis. & l. nihil. §. cum principalis. ff. de regul. iur. & cap. accessorium de reg. iur. lib. 6.
[e] l. a. §. sed nec. C. de veter. iur. enucl. can. vnde hoc Panorm. re captus col. 1. gir.
[f] Sub finē præmit. §. sacerdos.
[g] Sess. 14. c. 8. & 9. & can. 12.
[h] Cano. 13.
[i] Cano. 14.
[k] In præditto cap. 8.

facienda: & quod hæc, secunda pars requirit, vt S. Augustinus ait, [a] vt excindantur causæ peccandi, quæruntur grauissimi & peritissimi cõfessarij grauissimas & quorundam quæstiones quarum decisio pendet ex duabus generalibus. Altera est, An ad absoluendum pœnitentem sit necessarium ille statua, se non vsurum amplius occasione aliqua, qua illum ad peccandum impulit? Altera, An sit opus, vt statuat numquam se præbiturum alteri occasionem peccandi, quam antea præbuerit.

10 Ad quarum priorem respondebimus in hac additione posteriorem vero in ea, quam faciemus infra. [b] Respondeo itaque primo, non teneri statuere numquam se vsurum occasionibus remotis. Nam alioquin, sicut ad aliud propositum adduxit Paulus [c] esset necesse migrare ab hoc mundo: siquidem quid fere in eo est potest esse occasio peccandi, quia potest talis occasio bona valetudo, & morbus, diuitiæ, & paupertas: habere, & non habere vxorem, parentes, liberos, sanguineos, amicos: pax item, & bellum, prosperæ, aduersa: & quid non [d] Nec etiam tenetur statuere se perpetuo abstenturum ab occasionibus propinquis peccandi venialis, quia cum ad sui absolutionem non sit necessarium propositum numquam venialiter peccandi: ita neque necessarium propositum numquam vtendi occasione venialiter peccandi. [e]

Respondemus secundo, necessarium esse abstinere à propinquis, sed quales dicuntur huiusmodi? Respondeo, quod audire alium optimè respondentem, quàm respõdere nemo, quem viderim, id pro dignitate definit, & sufficit eius determinatio est difficilis.

11 Primo quidem, quia non videtur satisfacere illa Gregorij [f]: licet sit omnium optima, scil cet: quòd est illa, quam possumus: aut non sine magna difficultate vti sine peccato. Etiam S. Leo [g] dicit difficile esse, militi & negotiatori abstinere se à peccato, suam artem exercendo, & certum est, quamuis cet sit bonum consilium pœnitenti militi, aut negotiatori ad artem suam reuertatur [h], non tamen est necesse, vt præcipiamus, [i] quod illius dicta continent.

12 Deinde, quia id, quod vni est occasio propinqua huiusmodi, non est alteri: nam adolescenti & puellæ est occasio propinqua huiusmodi degere solos in eadem domo, [k] quamen non est seni, & puellæ, neque vetulæ & adolescentulæ terea non est, vt plurimum, talis occasio cohabitatio cum

a *Inca. sacrificijs. de pœnit. dist. 3. & in lib. de dogm. Eccles. cap. 34.*
b *Ad cap. 14. nu. 32. c 1. ad Corint. 5.*
d *Iuxta ca. de occidendis. sub fin. 23. qu. 5. & ea, quæ notantur à S. Thom. 2. 2. quæst. 43. artic. 1.*
e *Argum. à maiori, iuxta clem. 1. de religios. & venera. sanctor. & cap. cum à nobis. de elect.*
f *Iuxta. negotium. de pœn. dist. 5. & in hom. 24. in Euang.*
g *In c. qualitas. & in cap. contraria. de pœn. dist. 5 & in epist. 10. ad Rusticum.*
h *Vt. consideret. 5. in ult. omnibus. de pœnit. dist. 5.*
i *In præceptis capit. qualitas. & cap. contraria. de pœnit. dist. 5.*
k *Argum. 5. esse. cap. absit. 11. quæst. 3.*

rere sua, filia, nepte aut sorore, [a] quandoque tamen fic. [b] Adire item conspectum tyranni principis Turcarum est occasio propinqua huiusmodi deficiendi à fide homini pusillanimo, & inconstanti: non tamen forti, & constanti, immo est occasio martyrij. [c] Denique nulla occasio est, quæ nos possit cogere ad peccandum: quia, vt inquit Aug [d] *peccatum adeo est voluntarium: vt nullo modo peccatum sit, si non sit volutarium*, & tradit Aquinas [f] & nulla occasio est, quæ aliquando non faciat peccare aliquem: & quod peius est, nullum est officium in quo qui in eo versantur, interdum non peccent, iuxta illud [g] *Quid est in hominum vsu bono ac licito, vnde non possit pernicies irrogari?*

13 Respondemus tertio, quòd, vt aliqua occasio sit huiusmodi, non satis est, vt pœnitens & confessarius credant, quod nisi pœnitens se abstineat ab ea, nonnumquam ob eam peccaturus est, etiam mortiferè in suis officiis, neque oportet id credere, vt pœnitens absoluatur, iuxta Innoc. receptũ [h] quamquam teneatur proponere numquam se amplius ope diuina mortaliter peccaturum: & paucorum militum, & negotiatorum confessarij credunt, illos in posterum non peccaturos mortaliter in illis suæ vitæ artibus: attamen, vt dictum est, non debet eis præcipere, ne ad eas redeant, cum neque B. Ioannes Baptista præceperit, [i] militibus ab eo quærentibus, quid facto opus esset, vt salui fierent, deserere militiam, neque Ecclesia præcipit militi, aut negotiatori, ne perseueret in suis officiis: quamuis id consulat, [k] immo numerat illa inter licita, tametsi periculosa. [l]

14 Quarto respondemus, quod occasio propinqua huiusmodi, à qua pœnitens necessariò debet abstinere, atque statuere, se numquam ea vsurum, vt à confessario absolui possit, est omnis illa, & sola, *quæ est peccatum mortale: aut talis occasio peculiaris, qua credit, vel debet credere confessarius, vel pœnitens, numquam, vel raro, se vsurum esse sine peccato mortali, bene perpensis eius circunstantijs.* Dixi, *Quod in se est peccatum mortale*, vt includerem officium, & artem Necromantiæ, & fœnerandi, & alias artes, & officia, quæ non possunt exercere sine peccato mortali. Dixi, *Peculiaris*, ad excludendam occasionem generalem, quam præbet officium, ars, aut exercitium, quo possumus vti licite credimus tamen nos aliquã do in eo peccaturos mortaliter, hæc enim non est talis occasio: siquidem illum, qui dixerit, eam esse talem, oportet dicere deserenda esse à pœnitente omnia officia, & omnes artes, in quibus aliquando peccauit, vt possit absolui: quia

a *Cap. volumus. & c. cum omnibus. 31. dist.*
b *Cap. 1. de celebrat. cleric. & mulier.*
c *Cap. presbyt. 50. dist.*
d *In 5. 15. quæst. 1. & in 1. Retra. cap. 15.*
e *Facunt cap. tolerabilius. & c. ita ne. 32. q. 5.*
f *2. qu. 71. artic. 5. & quæst. 73. ar. 8. & alibi sæpe.*
g *Ca. de reliquis. 23. quæst. 5.*
h *In ca. nouit. de pœn. & remiss.*
i *Luc. 3.*
k *Iuxta c. consideret. 8. in fin. de pœn. dist. 5.*
l *Cap. nolli. c. militare. 23. q. 1 cap. quamuis. 88. dist. & tradit S. Tho. in 4. libr. sentẽt. dist. 16. q. 4. art. 2 quæst. 3.*

Occasio peccandi quæ fugienda.

omnia præbent occasionem generalem peccandi, de qua e
dendum est, quod nonnumquam in peccatum mortale
inducet, per proximum superius dictum cuius contrari
ibi probatum est. Dixi, *Confessarius, aut pœnitens*: quia
est, vt alter eorum credat, aut debeat credere. Dixi, *Nunq
aut raro*, vt excluderem eas, quibus frequenter vtimur
peccato mortali, & includerem eas, quibus rarissime vti
sine illo. Dixi, *Perpensis circumstantiis*, vt significarem, quod
possunt esse causa, vt eadem occasio sit talis vni pœniten
& non alteri: quia possunt facere, vt confessarius, vel pœ
tens credat, quod numquam, aut raro per eam est pecca
rus. Huius autem definitionis probatio nititur eo, q
nemo potest absolui, nisi statuat (saltem virtualiter) nu
quam se in posterum moraliter peccaturum: & conseq
ter euitaturum occasionem, quæ ex se fit mortifera
peculiaris huiusmodi quam probabiliter credit pecca
mortalis causam sibi fore, iuxta illud[a] *Qui amat periculum*
peribit in illo. [b] quippe non vitare huiusmodi occasionem
peccatum mortale: at talis est occasio, qua credit, se
semper ad sic peccandum impulsum iri.

a Eccles. 3.
b De q. e
late dixi-
mus in cap.
si qui au-
tem. nu. 4.
& 5. de pœ
nit. dist. 1.

Ex qua definitione colligitur peculiaris responsio ad gr
uissimas & quotidianas quæstiones nobis propositas. P
est, quod confessarius non debet regulariter absoluere p
nitentem, qui non vult relinquere occasionem, quæ
omnes, qui sunt ei similes, facit quasi semper mortaliter p
care. Quoniam confessarius, & pœniens debent credi
quòd id, quod efficit aliqua causa in vno subiecto, efficie
lia ei similis in alio subiecto simili: à pari enim causa in
subiecto par producitur effectus, secundum doctrinam A
stotelicam. [c]

c Libro 7. Physicor.

15 Dixi, *Regulariter*: quia bene poterit, quando tales occa
runt circunstantiæ, quæ persuadent, quod nunquam, aut ra
peccabit propter eam: quamuis non se abstineat ab ea, a
re multum ruminata, Spiritusque sancto commendata, v
detur, quod tunc possunt hoc credere confessarius, & pœ
tens, quando quatuor concurrunt. Primum, vera pœnite
præteritorum. Secundum, verum propositum non peccan
cum se inuenerit in ea. Tertium, credulitas, quod, Deo
uante, non peccabit, cum in ea se inuenerit. Quartum
quod subsit aliqua rationabilis causa non se separand
ab ea.

16 Ad quod me mouet. Primo, quod occurrit mihi ex
sus, in quo duo, quorum matrimonium ob certum occul

impedimentum erat inualidum, post susceptos liberos qua-
tuor annis simul cohabitarunt in eadem domo expectantes
dispensationem, separati tantum à toro, continentes se à ve-
nereis, non secus ac frater & soror. Deinde, quod Papa Lu-
cius tertius, [a] definit, posse duos matrimonio iunctos vi-
uere coniunctim, vt frater & soror: licet non valeat eorum
matrimonium ob coëundi impotentiam. Cuius argumenti
vim non tollet, qui responderit, quòd ea impotentia eos à
peccato præseruabat, tum quia poterat alter esse potens, tum
quod experientia constat, multa eaque turpissima esse pec-
cata inter multos, qui tametsi non sint ad copulam apti:
sunt tamen ad se polluendum, & sordidæ ac fœdæ delecta-
tioni indulgendum: & de iis quidem loquitur prædictus
Papa, si satis eius verba expendantur. Tertio, quod non ex-
pedit nimis adstringere pœnitentem: *quia qui nimis emun-
git, elicit sanguinem* [b] Quarto, quod multum interest inter
peccatum, & occasionem peccandi, quippe non licet vm
quam ad peccatum redire: ad occasionem autem licet ob
multas causas, quatuor prædictis concurrentibus. Quinto,
quod non est opus credere, numquam in posterum se mor-
taliter peccaturos, per dictum Innocentij approbatum & su-
perius adductum. [c]

a In capit. cõsultat. o-
ni. de fili-
gio. & nat-
ef.

b Prouerb.
c. 30. & ca.
denique. 4.
dist.

c In ea. om-
nis. de pœn.
& remiss.

17 Secunda responsio, quæ ex prædicta definitione colligi-
tur, est, quod rectè faciunt confessarij, absoluendo multos
adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, ven-
dendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione
illarum in eadem domo: licet non proponant, perpetuò ab-
stinere ab occasione peccandi, quam id illis præbet quamuis
sæpius peccent voluntare, verbis, aut tactibus impudicis, &
etiam copula, quia occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccan-
dum, non est ex se peccatum mortiferum: neque huiusmodi,
vt fere semper: iuxta moraliter peccare eos, qui ea vtuntur:
& consequenter proposita definitio occasionis propinquæ nõ
conuenit illi.

18 Tertia, quod non potest absolui miles, qui vult redire
ad bellum, quod credit esse iniustum: neque qui vult redire
ad suam Necromantiam, vel Superstitionem, aut exercitium
vsurarum, aut cambiorum vsuriorum, aut cõtractuum in-
iustorum, & alia similia: quę exerceri sine peccato mortali nõ
possunt, iuxta mentem S. Thom. [d]

d 2. 2. qu.
169. art. 2.
ad 4. & 4.
lib. sent. di.
18. q. 4. art.
3. quæst. 4. in
corpore. qu.
e In verb.
concubina-
tus.
f Lodou.
verbo.

19 Quarta responsio, quod non possunt absolui concubi-
natij publici, iuxta Angelum [e] neque etiam hi, de quibus id
scitur ab aliquibus, iuxta Siluestrum, [f] quia est occasio, quæ

in se est peccatum mortale ob scandalum quod scienti præbet. vnde conuenit ei prima pars propositæ defi-
tionis.

Quinta, quod regulariter non possunt absolui concu-
a *Capit.16. num.20. & seqq.* narij, quantumuis occulti, vt dicemus infra, a quia confes-
rius, vel pœnitens debet credere, quod nunquam, aut rarò
simul viuant, omittent peccare mortaliter voluntate, vt
bis, vel opere. Dixi, *Regulariter*: quia recte poterunt absol-
ui concurrentibus quatuor prædictis, quæ sufficiunt, & sun
necessaria, vt confessarius & pœnitens credant numquam
aut raro futurum relapsum per rationes in secunda resp-
sione adductas.

Sexta, quod non potuit absolui quædam concubina, n
lens omittere occasionem & voluntatem vitandi suum e
cubinum ægrotantem, & tenendi, aut porrigendi ei ca
lam in agone mortis, si sciebatur eius esse concubina: e
est occasio, quæ in se est peccatum ob scandalum, quod s
tur. immo neq; si nesciebatur, nisi concurrerent illa quat
b *Supr. nu.* quæ diximus debere concurrere, b quem concursum ego
15. non crederem interuenire: nisi illa conciperet propositu
hortandi eum, saltē generatim, & sincere ad pœnitentiā p
catorum præteritorum, vt eorum memoria per præsen
renouata sit potius theriaca, quàm aconitum. Nam tūc,
c *Cap. cum cessante. de appellat.* cessaret ratio prohibitionis, cessaret quoque prohibitio.
20 Septima, quod confessarius potest iuste absolue
lam hospitam, quæ hospites excipiens, quoties quem
certum excipit, habet rem occultè cum illo: modo statua
polliceatur numquam in posterum se recepturam eum, e
non data alia cautione, quia nullus est textus, neque ra
quæ probet, aliam cautionem esse præstandam. Immo,
currentibus prædictis quatuor, posset eam absoluere
huiusmodi proposito, & promissione, quando absque ma
detrimento, & scandalo non posset eum ab hospitio suo p
hibere: modo proponeret, ac promitteret, numquam se
lam cum eo solo in aliquo cubiculo separato versaturam,
dicturā, se præteriti ex animo pœnitere, & iam cōfessam
se, proposuisseq;, numquam se amplius cum eo peccaturam
21 Octaua respōsio, quod possunt absolui, sine separatione
cognatæ, ancillæ, ac famulæ, quæ rem habuerunt cum
consanguineis, dominis, vel his, in quorum domo degun
concurrentibus quatuor prædictis: quorum quartum, sc
cet causa notabilis, est, quod non possunt sine magno incon
modo, & detrimento separari.

Est tamen quæstio notabilis, An possint absolui prędictæ iterū absque separatione si recidерint? & videtur nobis pos-
se, concurrentibus prædictis quatuor. Et idē dicendum arbi-
tror de tertia, & quarta vice: quia nō solum semel aut bis, vel
septies: sed etiam septuagies septies est parcendum, a & a *Matt. 18. Luc. 17. Et capit. septies de pœn. dist. 3.* quia quotidie absoluimus multos, qui quotannis recidunt: & quia recidere non est necessarium argumentum ad iudi-
candum pœnitentiam præsentem, vel prætetitam non fuis-
se, aut non esse veram. b Veruntamen ipse, si essem confessa-
rius, non absoluerem eas, si viderem, quod vicibus præteri-
tis nulla emendatio, neque inchoatio eius extitisset: neque si circumstantiæ infirmitatis, pusillanimitatis, & magna pro-
pensio earum ad peccandum, & diffidentia, quam habent illæ de pœnitudine alterius partis mihi persuaderent, quod nisi separarentur, nulla consequeretur emendatio. Et faci-
lius negarem absolutionem famulæ, quàm cognatæ: & co-
gnatæ, quæ non esset in primo gradu, quàm ancillæ: quia fa-
cilius possunt separari aliæ, quàm aliæ. Et ante absolutio-
nem præciperem eis, vt forti, & Christiano animo dicerent
personis, quibus cum degunt, & peccant, negari sibi absō-
lutionem, nisi separentur, obsecrareque vehementer per
Deum, vt ineant rationem, qua honestè ab illis separentur,
alioqui se confessario obedituras, quo pacto absoluerē eas:
quia mihi viderentur satis quatuor prædicta concurrere. &
postea quamuis non sequeretur separatio: si tamē conseque-
retur notabilis emendatio, eas iterum absoluerem spe maio-
ris correctionis futuræ, commendata re Iesu Christo Domi-
no nostro, & vtendo prudentia, & varia circūspectione, quæ
ob varietatem circunstantiarum adhiberi deberet, proposito
ante oculos primum remedio spirituali animarum: deinde e-
tiam honoris, & bonorum temporalium, quantum fieri pos-
set, & nonnunquam vterer erga ancillam eo remedio nouo,
quod ponimus infra. c

c *Capit. 16. num. 22.*

22 Nona responsio, quod idem dicendū est de illo, qui oc-
culte rem, aut impudicos tactus habet cum aliqua cōsangui-
nea, aut alia sibi amica in alia domo degente, scilicet, eum
absolui posse sine proposito numquam ingrediendi eam.
quāuis ego adigerem eū, vt proponeret, se numquam solum
cum illa sola sine maxima causa in eadem camera versaturū:
& vt admoneret eā, se pœnitere peccati cū ea cōmissi, & cō-
fessum esse: rogaretq; eā, vt idem faceret: persuasumq; sibi
haberet, frustra eā cogitaturā, se amplius rediturū ad illud pec-
catū, vel se solū cū ea in aliqua secretiore parte cōuersaturū.

23 Decima, iuste fuisse responsum cuidam aulico, quia assistens de more curiæ Reginæ mensæ, adeo blande cum quodam nobili eidem mensæ adsistenti colloquebatur, vt non solum se obiectaret sermone, & cogitatione sordidissima, sed etiam turpi se pollutione interdum fœdaret. Fuit enim responsum ipsum non posse absolui: nisi statueret, numquam se in posterum sic conuersaturum cum ea, etiam si crebrius admoneretur ducendi eam in vxorem, & pares ad id essent: quoniam talis occasio est in se peccatum mortale, & consequenter proxima, quæ necessario euitari debet per primam definitionis partem.

24 Quinimmo addo, non satis esse, vt proponat, se cum illa in posterum non sic versaturum: quia necesse est, vt proponat, se non versaturum, etiam alio modo ex se licito: de quo tamen crederet, suam imbecillitatem & amorem erga illam eiusmodi esse, qui quasi semper eum induceret ad peccandum, quoties cum ea sic versaretur. Id quod est aliquando de puellis nobilibus adstantibus Reginarum mensis, de adolescentibus, & adolescentulis nobilium, & rusticorum, qui in aliquibus partibus conueniunt, & mutuo sese misceant & contingunt: & dum choreæ ducuntur, & alia spectacula fiunt, illi in illarum gremiis recumbunt, fingentes id facere quo illæ capita eorum vermiculis purgent: interdum iniucem dicere sē se tangentes, & amplectentes, & facientes id genus alia, dignissima, quæ à concionatoribus publicè reprehenderentur.

Vndecima, quod possunt absolui, concurrentibus præfactis quatuor, qui sunt in facie Ecclesiæ coniugati, & propter legitimum aliquod occultum impedimentum non contrahant, sed eorum matrimonium, expectántque dispensationem, vt denuo contrahant, & ex separatione sequeretur notabile commodum. a

a Per supra dicta num. 16.

25 Duodecima, quod etiam absolui potest ille, qui ob ardorem calidarum incidit in adeo graues carnis tentationes, vt eum aliquando impulerint ad consentiendum pollutioni vel fornicationi, sine proposito numquam in posterū sic cadendi, concurrentibus quatuor prædictis. Immo credo, quod in hoc casu sufficeret concursus trium priorū, quia occasio non est propinqua: quippe quæ non est in se peccatum mortale, neque facit quasi semper mortaliter peccare illos, qui ea vtuntur, quod tamen intelligendum est de illo, qui non comedit sic in hunc malum finem, nam si comederet in eum illud esset in peccatum mortale: & consequenter esset non statuere

statuere, numquam se illa vsurum.

26 Decima tertia, quod etiam potest absolui, concurrentibus prædictis quatuor, qui ob sermonem, vel confabulationem, choream, vel amplexum alterius iuxta honestam patriæ consuetudinem, sæpe per delectationem morosam, & deprauatam voluntatem peccauit, absque proposito numquam ea occasione vtendi: quo etiam in casu credo sufficere concursum trium priorum, quoniam hæc occasio non est ex iis, quæ sunt in se mortifera: neque ex iis, quæ fere semper ad mortiferè peccandum nos inducunt.

Decima quarta responsio, quod idem est dicendum de vitro fundente clysteres mulieribus, & de fœmina eosdem fundente viris: & de chirurgo, & medico, qui medendis pulchris fœminis in locis secretioribus sæpe peccarunt, saltem morosis delectationibus, & libidinosis ac deprauatis voluptatibus.

Decima quinta, quod idem item est dicendum de confessario, qui, quoties audit confessionem certæ eiusdam personæ, peccat: & de pœnitente, qui idem facit, quoties confitetur certo cuidam confessario consueto: & non possunt communicare sine aliqua magna nota: poterunt etenim absolui sine mutatione, concurrentibus quatuor prædictis.

27 Decima sexta responsio, quod idem est dicendum de persona, quæ ex eo, quod ducat aliam manu, aut ducatur ab alia: vel quia videt lauantes fœminas in flumine, aut viros natantes, aut ex aspectu pedum, crurium, pectorum, cinctum, brachatum, perizomatum, aut aliorum eiusdem generis sæpe peccauit. Quamquam optimum esset cauere ab iis omnibus, quando ex eo non sequeretur notabile damnum.

De potestate, scientia, & bonitate confessarij.

CAP. IIII.

1 *Confessarius debet habere potestatem, scientiam, & bonitatem.*
2 *Sacerdos non omnis potest audire confessiones.*
3 *Sacerdos non omnis habet iurisdictionem actualem.*
4 *Sacerdos in articulo mortis quoslibet absolvit.*
5 *Et quem extra illum num. 6. & 7.*
6 *Confessarius quis perfectus, & quis sufficiens.*
9 *Confessarius audiens ex præcepto minori scientia indiget, quam audiens sponte, & num. 10.*
11 *Confessarius potest esse quis idoneus vni loco, & non alij.*

12 *Confessarius non est sufficiens absque iusta scientia, & sola potestate.*

13 *Confessarius imperitus qui excusetur à culpa.*

14 *Prælato præcipienti audire confessiones quis subditus nō p*

15 *Confessarius absoluens in peccato peccat, sed valet absolu*

16 *Absolutio sacramentalis quoū sit actus iudicialis est de fa*

Circa hoc caput de potestate, scientia, & bonitate co-
sarij diximus, primo confessarium debere pollere p-
state, [a] item scientia, [b] item bonitate, vt recte suo mu-
perfungatur. [c]

2 Et potestas quidem consistit in hoc, quod sit presby-
habens iurisdictionem actualem, ordinariam, vel dele-
tam, quæ ad peccata sibi confessa extendatur, iuxta id, q
habetur in iure [d] & in Concil. Trid. [e] & tradit S. Thomas.

3 Ex quo efficitur, vt non omnis sacerdos eo ipso, quod
cerdos est, ad id idoneus sit: quia licet per sacerdotalem
racterem accipiat potestatem, & iurisdictionem habitua-
ad absoluendum (quidquid aliqui Neoterici contra pra-
iura perperam dixerint:) actualem tamen, quæ ad id nece-
tia est, non recipit, puta ordinariam, vel delegatam à
Pontifice, seu Vicario, vel à Parocho: vel saltem vt ra-
bullarum, vel propter alias concessiones possit à pœnis
eligi tamquam proprius sacerdos.

4 Nam aliter neque in Quadragesima, neque alio tempo-
poterit validè, & efficaciter absoluere, iuxta Panormita-
communiter receptum [g] & Adrianum [h] & nos latiùs tradi-
mus: (circa quod aliqui, etiam docti, decipiuntur:) præ-
quam in mortis articulo, in quo quilibet simplex sacer-
potest audire confessiones, & à quacunque censura, &
buscunque casibus absoluere. [k] & ea quę latius scripsimus
tradit S. Thomas, [m] & nuper declaratum est & optime à Co
Tridentino [n] adiecta tamē modificatione inferius appo

5 Ab hac etiā regula excipiuntur illj, qui nō habent, nisi v
lia aut mortalia aliàs rité ac legitimè confessa, quos q
libet sacerdos audire potest secundum Caietanum: [p] q
quidem non ea de causa licet, quod ad id non opus sit
dictione ordinaria, vel delegata, [q] sed propter aliam ra
nem, quam nos, illius confutata, dedimus in cap. placuit.

6 Porro in primo horum duorum casuum, quos excipimus
puta in articulo mortis, poterit etiam religiosus sine licen
superioris validè, & licitè absoluere: quoniam tunc ab ip

a *Cap. 1. in prin. de pœnit. dist. 6. & quæ ibi diximus.*
b *Dist. ca. 1. §. caueat. & quæ ibi tradidimus.*
c *Dicto ca. 1. §. labo. ret. & §. sacerdos & quæ ibi scri pſimus.*
d *Cap. admi. nimus. §. re ce. & cap. generaliter. §. ecce.*
e *Sess. 14 ca. 6. & 7.*
f *In 4. libr. sent. dist. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. & Pan. libet. 12. & 31. Opus tri. 19. cap. 4.*
g *In ca. com. de pœn. & remiss. num. 7.*
h *De con fess. dub. 2.*
i *In capit. placuit. nu. 2. de pœnit. dist. 6.*
k *Arg. cap. quod de in. de sent. ex com. ea pa ſtoralis. 1. præterea de offic. ordin.*
l *In cap. 1. & c. si quis suadente. 17. q. 4.*

m *Vbi supra.* n *Sess. 14. cap. 7.* o *In prin. ca. 21. num.* p *In summa, verbo absolutio.* q *Vt ille ait.* r *Nam. 21. de pœnit. dist. 1.*

Papa habet eā, saltē tacitam. At in secundo casu nēpe quando non sunt, nisi venialia, aut mortalia iam ritè & legitimè confessa non potest licitè absoluere: quamuis valeat absolutio, secundum doctrinam Paludani, [a] à S. Antonino [b], Angelo [c], & alijs receptam, nempe religiosum non posse audire confessionem aliquam, nisi ad hoc à prælato suo fuerit tanquam idoneus expositus: etiamsi pœnitens aliàs ex priuilegio Sūmi Pontificis possit quemcumque sacerdotem, siue sæcularē siue regularem eligere: eo quod religiosus non habet velle, ne-que nolle. [d] Quod sane, iudicio meo, debet intelligi de illo religioso, cui aliquo statuto suæ religionis, vel mandato sui superioris est negata facultas audiendi confessiones: non tamen de aliis. Tum quia nullus textus, neque ratio efficax reperitur, quæ opinionem Paludani contra illos fundare valeat. Tum quia religiosus in multis habet velle, & nolle, iuxta S. Thomam communiter receptum [e] & Dominic. [f] Tum etiam, quia audire confessiones est opus caritatis: & quemadmodum religiosus absque alia superioris sui licentia, dummodo sibi præceptis non desit, neque prohibita transgrediatur, potest pacem componere inter duos inimicos, & bonum consilium dare consulenti ipsum: ita etiam poterit, & fortiori ratione, componere pacem inter Deum, & proximum, vt saluetur. Tum denique quia hoc obseruant communiter regulares, aliique plurimi religiosi, quibus nullum est statutum aut præceptum contrarium.

7 Secundo dicimus, quod quamuis clerici sæculares non possint alij aliorum audire confessiones post Concil. Trid. [g] sicut poterant antea: possunt tamen alij religiosi, qui ante illum poterant virtute suarum bullarum confiteri clericis sæcularibus idoneis. De quo tamen dubitat quidam vir doctissimus. Cuius dubium auferri potest ea consideratione, quod hil mutatur quo ad illos. Sic enim habet, *Quamuis presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatem accipiant, decreuit tamen sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationē, quæ gratis detur, obtineat: priuilegiis, & consuetudine quacunque, etiā immemorabili, non obstantibus.* Per quæ verba non prohibentur regulares audire confessiones: & à iure antiquo non est recedendum, nisi quatenus inuenitur expressum. Illa item cōsideratione, quod ratio, quæ mouit mutare

a *In 4. lib. sentēt. dist. 17. q. 3.*
b *3. par. tit. 17. cap. 7.*
c *In verbo confessio. §. 4.*
d *Cap. nullus. ex quorundam. de elect. lib. 6.*
e *2. 2. quæst. 104. art. 5.*
f *In prædicto ca. quorundam.*
g *Sess. 23 cap. 15.*
h *I. Præcipimus. C. de appellat. & c. 1. de transl. prælat.*

illud in sæcularibus, qui regulariter sunt in hoc distractiores & negligentiores, non habet locum in religiosis, qui regulariter sunt in eo circunspectiores, & diligentiores. & ita cessant verba, & ratio, qua sola cessante, lex quoque cessat, etiam si verba non cessarent: quæ tamen in hoc casu cessant.

8 Tertio dicimus, quòd confessarius, vt sit perfectus, & solus possit de omnibus discernere, debet probe tenere, atque callere sacramentalem & moralem Theologiam, vtriusque iuris peritiam, & constitutiones Synodales illius regionis, qua audit confessiones: vti nos probauimus. b verumtamen sit sufficiens muneri suo obeundo, satis, & necessarium est, libros, siue Græcos, siue Latinos, siue vulgares relegens, & genterque secum consideraus intelligat, quæ peccata ex quæ illi, quos audit, cõmuniter perpetrant, sint mortalia, quæ venialia, & quæ circumstantiæ sint necessario confitendæ, quibúsque criminibus annexa sit cõmunicatio, quæ sint peccata reseruata, quæque restitutionem expostulant: vt saltem sciat dubitare in iis, quæ alij mediocriter eruditi intelligunt, vt nouerit consulere peritiores quo modò, & quando agendum sit id, de quo dubitat. Quod si auditurus sit clericos, debet etiam scire illos casus, in quibus irregularitas incurritur, aut saltè nosse dubitare circa illos, vt nos probauimus. c Quæ quidé resolutio fũdatur, partim in dictis S. Tho. d & in commentis, e & Caietani, f & aliorũ doctorũ. Partim in eo, quod vnusquisq; nosse debet id, quod illi necessariũ est ad suũ munus officiũ rectè exercendũ, g etiã lege naturali. iuxta illud Poetæ:

Publica lex hominum: naturáque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inscitia debilis actus.

Partim, eo quod scientia eminens non est necessaria: quæ niam satis est illa, quę dicitur sufficiens, iuxta Innocentium. h Partim quod Ecclesiæ primitiuæ presbyteri nihil amplius, quàm quod dictum est, sciebant. Partim, quod satis sit in iudicio exteriori mediocrem quandam causarum peritiam habere, vel saltem aliquem adsessorem, vt sit iudex. Partim, quod mille ab hinc annis in tota Ecclesia Christiana ita communiter obseruatum esse videtur.

9 Ex qua resolutione sequitur primũ, nõ esse valde iuri cõsonã illã differẽtiã Durãdi, receptã Sá. Anto. kaliisq; doctorib. & à nobis etiã, l quã cõstituit inter cõfessarios, qui ex obedientia, & caritate on⁹ cõfitẽdi assumãt, & inter eos, qui sua sponte ad id faciendũ sese offerũt. Videlicet, quod ij, iuxta illos, teneantur de omnib⁹ sibi à pœnitẽte propositis iudicare. An illud sit mortale, nec ne: An habeat restitutionẽ, aut excõmunicationem annexam? An cõtractus sit licitus, vel illicitus? An impediat communionẽ nec ne? Ille autẽ, qui ex obedientia, & caritate id oneris suis humeris imponit, nõ obligatur ad amplius, quam ad id, quod dictum est: quoniam hæc differentia nullo canone comprobatur: & quoniam si vera esset, pauci, aut nulli ex confessariis sæcularibus salui fierent: & quia obedientia non liberat à peccato illum confessarium, qui cognoscens se non intelligere, quod opus est ad audiendum confessiones, eas audit, sicut asserit idem diuus Antoninus. a Solum enim excusat illum, qui dubitat, an ipse sciat, quod sufficit, an nõ. b Tum quia §. sæpe, c ad hanc sententiam allegatus à remotis agit, & nihil concludit. Primum quia agit de illo, qui se gratis offert ad depositum custodiendum.

10 Deinde quia, quamuis dicat, huiusmodi depositarium teneri ad resarciendum damnum, quod sua culpa contigit, ad quod alias nullatenus teneretur, d non tamen dicit (vt quidam illi falsò imponunt) teneri ad illud damnum, quod culpa sua leuissima acciderit: & consequenter debet intelligi de leui culpa, vt rectè annotauit Decius. e Quibus accedit, quod qui gratis se offert ad custodiam depositi non debet ad amplius obligari, quam ille, qui propter stipendium idem facit, vt sentit Gregorius. f Eum autem, qui ratione stipendij aliquid custodiendum recipit, non obligat culpa leuissima, licet obliget leuis, & & qui tunc huic oneri sponte sua se offert (vt plurimùm) propter aliquod stipendium, quo vitam suam substentare valeat, facit. Denique, quod Panormitanus & Imolensis qui tenent cum communi sententia, depositarium sponte se offerentem obligari ad culpam leuissimam, fundantur in eo, quòd huiusmodi depositarius præsumitur accipere depositum propriæ tantum vtilitatis intuitu: & consequenter videntur sentire, quod si constaret illum sese huic labori obtulisse intuitu illius, qui deponit, non esset tunc obligatus, nisi ex dolo, vel lata culpa, quod si intuitu vtriusque id fecerit, tunc teneretur ex lata culpa & leui. Manifestum est autem, confessarium onus audiendæ confessionis assumere principaliùs, aut æquè principaliter propter pœnitentem, & in eius gratiam, quàm propter se: & consequenter non tenetur, eo quòd se obtulit ad amplius, quam ad vitandum culpam latam, aut leuem: & id, quod communiter eidem officio operam nauantes euitare solent, & sibi cauere ab eo, ad quod iuxta talis muneris naturam videntur obligari. Et hoc in toto orbe videmus communiter obseruari.

Secundo sequitur, quod non quicunque est idoneus ad audiendam

a *l. adigere. §. quasi. ff. de iureiurand.* *C. ea. cum accessent de appellat.*
b *In dicto §. caueat. num. 6.*
c *In dicto §. caueat. num. 27.*
d *Lib. 4. sent. dist. 17. in expositione textus, siue litera.*
e *Verse. sacerdos. de pœn. & remiss.*
f *In summa, verbo cõfessus necessaria.*
g *Capit. nouit. sine cul. de regu. libr. 6. & l. illiciti. penu. ff. de offic. præsid. in executio.*
h *In c. cum in ecclesia. de elect.* *l. certi. C. de iudic. & cap. statutum §. ad sessorem de rescr. lib. 6.*
k *In 3. par. tit. 17. c. 12.*
l *In præd. §. caueat.*

a *Vbi supr.*
b *Arg. cap. quid culpatur. 23. q. 1.*
c *l. 1. ff. de positi.*
d *Cap. 2. de positi.*
e *In l. conuallus. col. 1. ff. de regiur.*
f *In præd. tit. 2. p. 2. de positi.*
g *Dicto cap. 2.*

diendam confessionem alicuius certæ personæ, vel in alio
certo loco, est idoneus ad audiendam confessionem quor-
uis aliorum, & in quocunque loco. Pro quo facit illud P
matica sanctionis Gallicanæ, [a] quatenus sentit, in opp-
muro cinctis habiliores rectores, seu parochos poni debe-
id quod multis errandi occasionem tollit.

11 Tertio sequitur, quod qui audit confessionem in alq
vico, aut pago rusticorum & simplicium hominum non in-
eget scientia, quanta ille, qui audit in ciuitate: neque q
audit in ciuitate mediterranea tanta, quanta, qui in ci
maritima: nec qui in maritima, tanta, quanta, qui in vn
so quodam Regno, vel India: nec qui audit vbi sunt multi
ri literati, quos possit consulere, vt vbi nullus est talis.

12 Quarto sequitur, quod confessarius, qui nescit discer-
re, in quibus casibus possit, aut non possit absoluere: neq
differentiam inter maiorem & minorem excommunicat
nem: vel ignorat peccata mortalia communia, aut simp
cem fornicationem, aut voluntatem deliberatam ad p
candum mortaliter esse peccatum mortale: vel quamcum
superbiam, iram, inuidiam, aut gulam existimat esse mor
lem: vel circa dubios contractus, saltem dubitare min
nouit, non excusatur à culpa, quantalibet bona vita, con
tia, subtilitate, & ingenio naturali præfulgeat ad alia m
ra obeunda. [b] Et quod ille, qui eiusmodi confessarios ad
diendum confessiones præfecit, vel præfectos tolerat, m
grauius peccat. [c]

13 Quinto dicimus, veram esse illam sententiam S. Ant
nini [d] videlicet, huiusmodi confessarium imperitum in p
bus casibus excusari posse. Primus est, quando is, qui co
tetur, est valde sibi ipsi sufficiens ad suorum peccatorum g
uitatem confessario exponendam, & reputatur habere rect
conscientiam. Secundus casus est, quando confitentes
personæ spirituales solitæ sæpe confiteri: & perinde com
uiter non aliis, quam peccatis venialibus tenentur. Tertius
est, quando pœnitens est in articulo mortis, & non adest
alius, qui possit eum audire præter illum. Qua eadem ra
ne idem videtur dicendum de confessario, qui est apud Ind
deles, Sarracenos, vel Gentiles, penes quos sunt Christian
liberi, vel serui catenis vincti, vel soluti, quibus non est co
pia confessarij peritioris. [e]

14 Sexto dicimus, quod etiam qui obedientiæ præcepto
confessiones audit, iudicando se ad id non esse idoneum, pe
cat: nam neque prælatus id ei debet præcipere, [f] neque sub-
ditus, si non est idoneus, debet id acceptare. [a] At si dubitat
de sua sufficientia, potest prælati se se præcepto conformare,
[b] saltem si nouerit, prælatum id muneris ei non iniunxisse
ira, odio, amore, vel cupiditate permotum. Superior autem
cum secura conscientia poterit hoc illi præcipere, si iudicat,
illum idoneum audiendis confessionibus, quibus eum præfi-
cit, iuxta id, quod dictum est. [c]

15 Septimo dicimus, quod bonitas confessarij ad minus de
bet esse tanta, vt sit, vel probabiliter credat, se esse extra sta-
tum letiferæ culpæ, [d] nam si in eo statu audiret confessiones,
& absolueret mortalis culpæ reatum incurreret: quia omnis,
qui recipit: vel administrat sacramentum in peccato mortali,
mortaliter peccat, iuxta iura, [e] & tradidimus nos post S. Tho-
mam, [f] licet eius absolutio communiter valeat. [g]

16 Octauo dicimus, quod postquam hæc fuerunt typis ex-
cusa, declarauit S. Conc. Trid. [h] hæreticum eum, qui dixerit,
absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum iu-
dicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declaran-
di, remissa esse peccata confitenti modo tantum credat, se es-
se absolutum, aut sacerdos non seriò, sed ioco absoluat. Eum
item, qui dixerit, non requiri confessionem pœnitentis, vt
sacerdos eum absoluere possit. Eum item, qui dixerit, sacer-
dotem, qui in peccato mortali est, potestatem ligandi, & sol-
uendi non habere, & ita absolutionem ab eo impertitam non
esse validam: vel eum, qui non est presbyter posse sacramen-
tum absolutionis conferre.

a Titul. de collatione. §. in eccles. adiun. Glossem. in verbo mu-
ratu.

b Arg. cap. non est puta-da. 1. q. 1.

c Arg. notatorum in gloss. c. 1. de offic. deleg. & affir-mat Alber tus Magi-ster S. Tho-mæ, Rina-uen. & aly 4. lib. sent. dist. 17. & distinctius D. Anto. 3. part. tit. 13. cap. 6. §. 1.

d Vide supr.

e Arg. c. 1. §. final. ne sed. vacan. lib. 6. & l. generaliter. §. furtos. ff. de Do-natoribus.

f Arg. 1. ad Timoth. 1. & 1. & canoni-hil. de elec. & c. fi. eod. tit. lib. 6.

a Cap. non est puta-da. 1. q. 1.

b Arg. cap. quod culpa inf. 23. q. 1. & verum, qua tradit diam Tho. 2. 2. q. 104. art. 5. & 1. lib. Scotet. dist. 19. art. vlt. ad 3.

c Arg. cap. apostolicæ. de sent. ex-c. m. innisf. & cap. in-nouit. de elect.

d Capi. 1. §. caueat. & §. laboret. de pœn. d. 6.

e Capit. il-lud. 95. dist. & cap. per Isaiam. 1. quæst. 1.

f 3. part q. 64. art. 6. & 4. libr. sent. dist. 5. qu. 2. art. 2. q. 1. in cap. quando. de consec. dist. 2. cap. 6. nu. 41. & seq.

g Arg. cap. maledicam & dicit ea. per Isaiam. 1. quæst 1.

h Sess. 14. canon 9. & 10

i Capi. Non est putada. 1. q. 1. & c. inuenitur. 30. quæst. 5.

De his, quæ confessarius debet pœnitentem interrogare, & qua prudentia id facere debet.

CAP. V.

1 *Confessarius quæ debet interrogare sub pœna culpæ mortalis. num. 2.*

2 *Confessarius interrogando seruet hæc tria: Et circa peccata carnis hoc. 4.*

Dicvnt de iis, quæ confessarius tenetur pœnitentē interrogare, & qua prudentia id agere debet, præsupponimus primo, quod is, cui iniunctum est aliquod onus, debet illud rectè subire. [i]

Secundo

Secundo præsupponimus, hoc esse præcipuum confessarij munus, ideoque prudenter exercendum, ac subinde inquirendum, pœnitentem id, quod expedit, & non amplius, ex illud [a] Augustini relatum à Gratiano, [b] & à Magistro, [c] *Diligens confessarius sapienter interrogeret peccatorem, quid forsitan nesciat, vel verecundia vult occultare*: quibus verbis addit B. Thomas [d] confessarium teneri scrutari conscientiam peccatoris, sicut solet medicus ægritudinem ægroti, & iudex causam litigantium.

2 Ex quibus infertur. Primo, verum esse illud Angelici, quod nos latius tractauimus, [e] nempe, confessarium teneri subtrahere peccati mortiferi ad interrogandum omnia, quæ ipse putabit, animaduertit, & credit esse necessaria ad hoc, vt confessio sit integra & fructuosa, cuiusmodi est quòd ipse existimat pœnitentem velle silere ob ignorantiam, inconsiderationem, obliuionem, [f] nam hoc ad suum munus pertinet, [g] sed non cuiusmodi, quod (suo iudicio) pœnitens, aut intelligit, aut aduertit, neque præ obliuione, verecundiáve prætermittit: nemo enim potest sibi persuadere, pœnitentem id non perpetrasse, vel iam alias fuisse confessum: quamuis omittere aliquando non debeatur esse mortiferum. [h] Equidè ex confessionibus, quas audiui, intelligo, duas interrogationes esse maximè necessarias. Alteram de numero peccatorum, cuius expressio est necessaria, vt dicetur infra [k] quia video paucos exprimere, quoties peccauit in hoc, & toties in illo: immo sibi satisfecisse videntur, dicendo, Sæpe, sæpius, aut, Infinitis vicibus: quod non sufficit. Alteram de specie particulari eius, quod generaliter confitentur: quoniam adeo generaliter confitentur nonnulli, vt nequeant per se satis intelligere confessarius, an sit peccatum veniale, an mortale, vt declaratur supra. [l]

3 Infertur secundo, quòd confessarius debet obseruare [m] tria, quæ nos comprobauimus. Primum est, vt non interrogaret omnia, quæ pœnitens poterat commisisse: sed tantum ea, quæ homines eiusdem qualitatis efficere solent. [n] Vnde nec nobilem laicum debet interrogare illa, quæ communiter soli ecclesiastici solent facere, secundum est, vt solos interroget consueta peccata, quæ ferè omnes nouerunt: qualia sunt transgressiones vitatiores præceptorum Decalogi, & septem crimina capitalia, & omissiones circa quatuordecim articulos fidei, & circa septem Ecclesiæ sacramenta, & opera misericordiæ, & circa custodiam quinque sensuum, & alia huiusmodi. Non autem interroget peccata occultiora, quæ perditissimi homines inuenerunt: vel si forsan [illegible]

a In lib. de vera & falsa pœnit.
b In c. 1. de pœn. dist. 6.
c In 4. dist. 17.
d In 4. dist. 17. a. 2. expositione istius.
e In summa, verbo interrogationes. in principio.
f In dicta §. diligens.
g Arg. cap. sit rector. 33. dist.
h Can. omnis de pœn. & remiss.
i Arg. dicitur infra quæ. 7. & in Reg. verb. 11. q. 3. dicimus.
k In cap. 2. 1 Capit. 1. num. 6.
m In d. §. diligens. nu. 2. & seq.
n Arg. 2. de pœnitentiis, cù hic, quæ in dicto §. diligens circa hæc dicimus.

his verbum fecerit, ita cautè & dissimulanter faciat, talibúsque circumloquiis vtatur, vt si pœnitens illa commiserit, proferat: sin minus ea non edisca.

4 Tertium, vt in peccatis carnalibus non descēdat nimium ad peculiares circumstantias, singulas quásque minutatim interrogando, ne seipsum, aut pœnitentem ad aliquam delectationem alliciat: etenim quemadmodum docet Philosoph. [a] & S. Thomas [b] delectabilia tanto magis mouent, quanto particularius considerantur. Quocirca cum de pollutione voluntaria, & extraordinaria, vel de fornicatione interrogat, nihil de modo perpetrandi disquirat: satis est enim dicere, quoties id commiserit: modo id explicet, quod necessarium est ad ipsius peccati naturam & speciem dignoscēdam, citra desensum ad aliquas turpes circumstantias peccati. Quod adeo verum est, vt nullatenus pœnitenti permittere debeat, nimis distinctè illas exprimere, [c] & consequenter summatim tārum debet interrogare de osculis, amplexibus, aliúsque tactibus impudicis eos, qui non sunt obstricti matrimonio: illos autem, qui obstricti sunt, magis perfunctoriè, vel nihil prorsus, vel solum ad intelligēdum, an aliqua extraordinaria pollutio fuerit subsequuta: vel an illi tactus fuerint cum probabilis pollutionis periculo: quoniam alia, aut non sunt peccata, aut non sunt nisi venialia, vti rectè Caietanus [d] explicuit, & inferius dicetur. Immo & cum circa hoc aliquid confessarius interrogauerit, honestis vocabulis vti debet, neque turpiter nominet, quod est turpe auditu. [e]

a 3. Ethicor.
b Quæstib. 2. q. 3. art. 9.
c Vti post alios in d. §. diligens. diximus.
d 2. 2. quæst. 154. art. 1.
e Arguend. prim. proœmij decretalium.

De circumstantiis peccati.

CAP. VI.

1 *Circumstantia quid: & quæ sint eius species num. 2.*
2 *Circumstantia mutans speciem necessario confitenda.*
4 *Circumstantia prohibita alia lege, quam ipsum peccatum, vt confitenda.*
5 *Circumstantia extenuans peccatum quando confitenda.*
6 *Circumstantia, quæ necessario confitenda. numer. 7. 8. & sequent.*
13 *Circumstantia personæ, & religionis quando confitenda.*
14 *Circumstantia conscientiæ contrariæ quando confitenda.*
15 *Circumstantia numeri non est propriè circumstantia.*
16 *Peccati numerus vt augeatur iterando, continuando, & interrumpendo. num. 17. & 18.*

19 *Pœnitens potest uno verbo mille peccata confiteri.*
20 *Circumstantia oblita potest confiteri, peccato non confesso.*

1 DE peccati circumstantiis dicimus, primo, quòd peccati circumstantia iuxta mentem iuris a Panor. & aliorum interpretum b sancti Thomæ c & omnium aliorũ d & Antonini e quos retulimꝰ, f & alibi, *est quoddam accidens actus humani. ff. de pœnis cap. sicut dignum de homicid.* b *Ibidem.* c 1.2. qu. 7. & in 4. li. sent. dist. 16. d *Ibidem.* e 3. par. tit. 17. c. 4. 17. §. 4. Gers. 2. par. fol. 170. f *In princ. dist. 24. consideret.* g *In d. cap. consideret. num 3.* h *In 4. par. q. 77. art. 2. col. 2.* i *In d. q. 7. ar. 3. in corp. quæst.* k *In 4. dist. 16. q. 3. a. 2.* l *In princ. d. ca. consideret, nu. 4.* m *Circumstãtia quæ confitenda.* n *Ibidem. num. 3.* n *In d. dist. 16. q. 3. art. 2. quæst. 3.* o *Num. 74.* p *Sess. 14. capit. 5. & canon. 7.* *a Cap. consideret. de pœnit. dist. 5. d. aut. ista. ff. de qui peccatum est.*

Divi, *Accidens*: quoniam nulla circumstantia actus est eadem substantia. Dixi, *Actus humani, qui peccatum est.* quoniam sæpe fit, vt actus, qui secundum se non est peccatum, fit talis adiuncta tam circumstantiam. Cum enim tunc ipsa circumstãtia sit illud, in quo peccatum consistit, non est accidens cari: sed illius rei, quæ peccatum est, sicut nos & eluc sequuti Alex. Halensem. h

2 Secundo dicimꝰ, quod circumstantiæ actus moralis sunt ptem, quæ cõtinentur in illo versiculo, *Quis, quis, ubi, quibus, xilia, cur, quomodo, quando*, (relato à S. Thoma. i) qui nobis placet, quàm ille Palud. k vti nos diximus. I quoniam illo Palud ponitur verbum, *Quoties*, quod numerum denotat co, *Quibus auxilis*: & numerus non est circumstantia: sed tius peccati multiplicatio, vt ibidem tradidimus.

3 Tertio dicimus, quod harum circumstantiarum omnium læ, & solæ in sacramentali confessione necessariò exprimibent, quæ efficiunt opera, quorum sunt circumstantiæ: cata mortalia: vel quod illa, quæ sunt mortalia vnius cici, fiant etiam, vt sint alterius: vel quod est mortalis vnam causam, sit etiam propter aliam: siue mutent ipsa ex vna in alteram speciem siue secus: iuxta communem pinionem, quam copiosè m pertractauimus: & solæ illæ, & nes sunt huius generis, quæ secundũ S. Thom. n vltra malitiã eiusdã operis habent specialem repugnantiam cum ratione cundum Scotum verò illæ sunt in confessione aperiendæ quæ diuersis, specialibúsque præceptis prohibentur.

Diximus *Specialibus*: quoniam non sufficit esse talia, quorum in altero includatur: qualia sunt lex prohibens homicidium, malum, & prohibens homicidium, quod etiam in dicto primo pio o probauimus, & in corollariis sequentibus speciatim explicabimus. Ante quorum explicationem admonemus, quod postquam hæc fuerunt Hispanè excusa. Concil. Triden. P. sess. uit, hæc reticum esse, qui dixerit, nos non teneri ad confitendas circumstantias, quæ peccati speciem mutant, quod quidem intelligendum de circumstantia, quæ speciem peccati vertit

mutat in mortale, vel speciem vnius mortalis in aliud mortale: non autem de illa, quæ mutat speciem vnius venialis in aliud veniale, quod non est necessariò cõfitendũ, iuxta glossam a Et quãuis prædictũ Conc. nõ loquatur expressè nisi de illa circumstantia, quæ mutat speciem peccati: intelligendum tamen est etiam de illa, quæ opus alioquin ex se bonum, vel saltem non malum, facit mortiferum: immo etiam de illa, quæ facit, vt opus, quod ob vnum respectum est mortiferum, sit tale ob alterum: quamuis species operis quantum ad suam essentiã, minimè mutetur: quoniam circumstãtia, quæ facit de bono malũ, vel de veniali mortale, vel de mortali vno respectu, vt sit tale altero, dici potest mutare speciẽ, vt mulro post dicetur infra. b Ratio enim, quæ ad hoc definiendum Concilium mouit, est, quod confessarius est index, qui in causa pœnitentis non posset æquam ferre sententiam absque manifestatione circumstantiæ, quæ mutat speciem peccati; quæ quidem ratio militat etiam in tribus præ dictis circumstantiis: quare idem iuris debet esse de omnibus. c

Ex prædictis infertur primò, non esse confitendas illas circumstantias, scilicet esse peccatũ cõmissum in secunda, vel tertia feria, aut in prato, vel vinea, manu dextra, vel sinistra: quoniam per has nullum prædictorum trium fit: siquidem non fit mortale, quod sine illis non esset tale, neque etiam fit lethale alterius speciei, neque alio respectu.

Infertur secũdo, quod peccans ob fiduciã, quod postea per confessionem veniam obtinebit, non tenetur de necessitate id confiteri: quia non est circumstãtia adeo peccatum aggrauans: immo potius minuit, vt inquit Caietanus, d quidquid Bonauent. e insinuauerit.

4 Infertur tertio, quod is qui furatus est aliquid sacrum, vel ex loco sacro, non satisfacit dicendo, se id furtum fecisse: sed oportet exprimere, esse rem sacrã, vel de loco sacro surreptam: nam hæc circumstãtia efficit, vt quod est mortale vnius speciei, aut vno respectu, fiat etiã alterius, vel altero respectu: eo quod specialiter prohibetur lege particulari alia distincta ab illa, quæ furtum prohibet, quæ quidem præcipit, ne quid sacrum, aut de loco sacro surripiatur. f Id quod etiam est dicendum de homicidio, & fornicatione in loco sacro perpetratis: per hanc enim circumstantiam fiunt mortalia alterius speciei, eo quòd ob alium respectum, quàm legis diuinæ: lege scilicet humana speciali prohibentur. g

Infertur quarto, eum qui cum coniugata, vel religiosa, vel

a *Ca. omnis. de pœnitẽt. & remiss. recept. ibi, & in 4. li. sent. dist. 17.*
b *In illat. 4. num. 5. & seqq.*
c *l. illud. ff. ad l. Aqui.*
d *2. 2. quæst. 111. art. 2.*
e *In Apo. leg.*
f *Cap. quisquis. quæst. 4.*
g *Cap. proposuisti. de causcer. ecclesi. vel altar. & cap. ecclesi. de consecrat. dist. 1.*

cognata rem habuit, non satisfacere confitendo, se cū [illa] na concubuisse: quoniam debet exprimere, fuisse coniug tam, religiosam, vel consanguineam: nam in primo casu propriè adulterium: in secundo verò sacrilegium: in tert autem incestus: & consequenter, quod erat mortale vnius neris, efficitur alterius. Is item, qui deliberauerit furari, possit rem habere cum religiosa, & coniugata, tenebitur co fiteri furtum, sacrilegium, & adulterium: nam & si tria sint vnus interior actus voluntatis: ille tamen ex triplici sa, eáque diuersa est crimen mortale. Siquidem trifariam tioni pugnat, & tribus etiam distinctis, & specialibus legib prohibetur.

Ex quibus facilè colligas respōsum ad quæstionem, nob nobis propositam: An scilicet coniugatus, qui rem habuit vxore aliena, teneatur declarare non solùm se esse co iugatum: sed etiam illam, cum qua rem habuit? Resolu da est enim affirmatiuè: quia est circumstantia, quæ se sola mutat speciem peccati, & ita est confitenda per dicta.

Infertur quinto, quod omnis circumstantia finis, proh ta per aliam legem specialem & diuersam ab illa, qua pr palis actus prohibetur, debet in confessione explicari: iusmodi est circūstantia furantis ad fornicandum, occidendum, vel percutiendum alterum.

Infertur sexto, eum, qui mentitur, vt alios delectet sine terius detrimento (quod est mendacium iocosum, & ven le tantùm) hac intentione, vt etiam si intelligeret esse mo le, nihilominus mentiretur, teneri illam circumstantiam fateri: quoniam per illam efficitur mortale, quod sine illa esset tale.

a De pœnit. & remiss. b In 4. dist. de excep.

c §. Imperatores. ff. ad l. Iuliā. de adult. d In l. vt vim. ff. de iust. & iur. e In d. cap. cōsideret. verb. tenia tenue. de pœn. dist. 1. f In d. cap. cōsideret. num. 1.

5 Septimo, quod non tenetur illas circumstantias confite quæ peccatum extenuāt. Vnde qui peccauit cū muliere q dam ab ea prouocatus, non tenetur confiteri se esse pro catum ab illa: siquidem id peccatum extenuat, per cap. fi ficauit, a quod in hoc dixit singulare Fely. b & per l. si adulte rium cum incestu c quam ad hoc aiebat singularem Iaso aptissimus tamen ad hoc propositū iuris textus: e immo cō nio cōmunis, quam sequebamur: f videlicet, quod pœnite illā circumstantiā subticere debet: quia in confessione sacr excusare non debet, nunc displicet. tū quia nulla lege, aut tione fulcitur, qua id possit efficaciter cōprobari. tum quia quocunque modo illam exprimat, se ipsum sufficienter accu sat, imputando sibi culpam, quam habet nihil illi detrahen

neque adiiciens. Tum quia secundum Bonauenturam, a & communem, quam b secuti fuimus, tenetur manifestare illas circumstantias extenuantes, quæ ita extenuant, vt efficiant non esse peccatum, vel ad summum veniale tantùm, quod alias fuerat mortale: qualis est circumstantia grauis morbi, quæ nullum, vel veniale tantum peccatum facit esum carnium in Quadragesima: & etiam quando eas confessarius pœnitentem interrogat: vel quando ex earum occultratione occasionem alicuius mali idem confessarium apprehenderet. c

a In 4. lib. sent. dist. 20. b Vbi supra.

c Arg. cap. nihil. de præscript.

6 Infertur octauo, quòd quamuis sit laudabile confiteri circumstantias, quæ ita peccatum adaugent, vt illud ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: opinio tamen communior & probabilior habet, hoc non esse necessarium, quando augmentum illud non est in causa, vt venziale mortale fiat, vel alterius speciei mortalis, vel alio respecta: quod nos vbi suprà copiosè confirmauimus, & satis declaratum est nunc per Concil. Trident. d licet Marsilius e communem istam sententiam restringat, ne sit ei locus in circumstantia, quæ clarè & manifestè peccatum adauget: à quo ibi discessimus ob multas variásque considerationes.

d Sess. 14. ca. 4 & 5. & can. 7. à contrario sensu. e In libr. 4. sent. qu. 20. art. 1.

Et quamuis post hæc Dominicus Sotus asseruerit idem, quod Marsilius contra communem: non tamen debemus ab ea discedere.

Tum quia confessarij tam magnam inueniunt difficultatem in perquirendis omnibus circumstantiis mutantibus speciem, etiam sine perquisitione non mutantibus, sed notabiliter aggrauantibus, vt putent quasi impossibile perquirere has, & illas: & Deus non obligat ad impossibile, neque ad nimis difficile, iuxta mentem S. Thomæ. f

f In 4. lib. sentēt. dist. 15. q. 1. art. 2. & Concil. Trident. sess. 6. ca. 11. & can. 12.

Tum quia multi pœnitentes remanent cum magnis scrupulis, an confessi fuerint benè, aut malè, videntes pauca peccata esse vnius speciei, quæ non sint maiora, vel minora notabiliter, quàm alia eiusdem, ratione personæ, loci, moræ, modi, præludiorum, aut consequentium: & ita fiunt importunissimi confessariis, redeuntes ad se reconciliandum, & dicentes, confessi fuimus, peierauimus, percussimus, fornicati fuimus: sed non diximus tempus, quod in eo consumpsimus: neque quod paulo ante, aut post diximus, aut fecimus hoc, vel illud, quod augebat peccatum.

g In 4. dist. 17. qua 2. art. 4.

7 Et vix est vlla via alia sedandi & tranquillandi eos,

quam docendo, illas circunstantias non esse necessa confitendas: quia non mutant speciem saltem in gra moris.

Item quia peccator non tenetur, vt asserit commun idem Sotus [a] confiteri mala verba, signa, & gestus, quæ tecedunt homicidium, aut percussionem: sufficit enim cere, interfeci, percussi, neque oscula, & alia multa quæ præcedunt fornicationem: sufficit enim dicere, catus sum.

Neq; cogitationes & voluntates apparatuum ad furand vel cõmittendum alia delictaimmo satisfacit vtrimũ a confitendo, vt dixit Sotus post alios, [b] dicẽdo: Percussi, feci. Decies fornicatus, Furatus fui toties, &c. Tũ quia Concil. Trid. [c] cui interfuerunt viri doctissimi, & sanctissim qui de his opinionibus in scholis disseruerũt, declarauit cũstantias, quæ mutant speciem, esse confitendas. [d] Tum nique, quod interest plurimum ad salutem animarum, memus, & non horreamus confessionem: in quod inuaba leuiatio eius ab omnibus illis oneribus & difficultatibus quibus potest leuari, iuxta eius institutionem diuinam declarationem sanctæ matris Ecclesiæ: *Iugum enim Dom suaue est, & onus eius leue.* [e]

Neque obstat, quod quidam dicitur dubitare de hac stra sententia, quam nobiscum fatetur esse commun allegans pro ea multos, quos nos non citamus, eo quod aliquos graues auctores contrarium tenere, quos nos legimus: sed intrepidè hanc partem elegimus. Tum fundamenta, quæ hic, & in aliis locis à nobis traduntur. Tum quia, puto eos, qui dubitant cauere debere, ne ferè semper, eos post auditas, vel factas con fiones conscientia mordeat, dictans, se non satis inquis se, vel expressisse grauitatem peccatorum, quam circu stantia intensionis, & extensionis actus, aut irreuerentia contemptus, temporis, loci, personæ, & aliæ inde cunt.

8 Quibus addo, quod quãuis hæc nostra, quæ, vt dixim communis est opinio, videatur facere pro alia conclusio prædicti Soti, [f] de qua nuper interrogati fuimus: non ta videtur nobis vera. Illa enim conclusio habet, non esse nece se confiteri virginitatis circunstantiam, id est, quòd is qui fitetur, est virgo, si voluntas formicandi non peruenit ad ctum, quamuis secus sit, quando peruenit. Non inquam videtur vera. Tum quia peccata voluntatis, oris, & operis

[a] In 4. dist. 17. quæst. 2. art. 4.

[b] In dicto art. 3.

[c] Practica sess. 14. c. 5. & can. 7.

[d] Arg. l. 1. ff. de offic. eius cui. & capit. cum Apostolica. de his, quæ fiunt à prælat.

[e] Matt. 11.

[f] In dicta diff. 17. qu. 2. art. 4.

sunt eiusdem speciei, & non differunt, nisi quod alia sunt magis perfecta quam alia, vt dicemus infra [a] & consequenter ituprum mentale, quod est voluntas habendi copulam cũ virgine, aut cum sit virgo, erit eiusdem speciei, cuius stuprũ reale, quod est ipsa copula: & si quis eam habuit, debet confiteri illam circunstantiam, vt ipsemet ait, etiam debet confiteri, qui eam voluit habere, licet non habuerit: cum alia species luxuriæ sit velle fornicari cum virgine, vel cum sit corruptus, vel corrupta. tum quia Conc. Trident. [b] declarauit circunstantiam, quæ mutat peccati speciem ex vna in aliam, necessario esse confitẽdam: qualis est hæc, de qua loquimur: vt prædictum est. Tum denique, quia non facit pro eo prædicta opinio communis: quia loquitur de circumstantia non mutante speciem peccati: conclusio verò eius de circũstantia illam mutante. Videtur tamen nobis hæc communis opinio restringenda.

Primo, ne procedat in circũstãtia, quę sic auget peccatũ, vt ratione ipsius fiat reseruatũ, saltẽ ex vi constitutionũ synodalium, quæ solent aliquando furta aliqua, & damna curtæ cuiusdam quantitatis Episcopo reseruare, vel addere, quod absolutio, siue restitutio fiat certo quodammodo.

9 Secundo posset etiam restringi, ne procedat in ea circunstantia, quæ habet annexam excommunicationem, vel efficit, vt ea sit Papalis, quemadmodum leuis percussio clerici est episcopalis [c]: grauis verò est Papalis. [d]

Tertio limitatur in ea circunstantia, quam confessarius interrogat, & non potest fieri absque periculo alicuius spiritualis incommodi, vt rectè asserunt Syluest. [e] quamuis Ioan nes de Friburgo, qui fuit auctor summæ confessorum, id non dicat in loco citato ab eo, [f] neque etiam vbi de hac materia tractat. [g]

10 Quarto dicimus, quod circunstantia diei festi non est necessario confitenda: quoniam non facit esse lethale, quod sine illa non esset tale: neque alterius speciei talis, neq; alio respectu: nisi esset opus seruile [i] festis prohibitũ, quale nõ est peccatum iuxta S. Thomã. [h] Quam assertionem confirmauimus [k] multis fundamentis, respondendo totidẽ aliis oppositis, secuti in eo Cardinalem Caietanum, [l] resolutumq; Syluestrum, vbi testatur, doctissimos quosq; ordinis Dominicani conuenisse, & hanc opinionem susceptisse: & Iacobũ Almayñ. [m] Quãuis cõmunis opinio posset in duobus casibus obseruari, sicut diximus: [n] nẽpe quando eo fine peccatum cõmittitur, vt in eo fiat aliquod opus manuale prohibitum

[a] In ca. 16. num. 9. post S. Tho. 2. 2. q. 32. art. 3.

[b] Sess. 14. ca. 5. can. 7.

[c] Ca. peruenit. de sent. excom. vbi textus singulares.

[d] Capit. si quis suadente. 17. quæst. 4.

[e] In summa, verbo confessio. 2. quæst. 9.

[f] Lib. 3. tit. 33. quæst. 11.

[g] Lib. 2 tit. 14. q. 21.

[h] In 3. lib. sentẽt. dist. 37. artic. 1. quæst. 2.

[i] In dicto cap. considerat. num. 17. & seqq.

[k] 1. 2. qu. 7. & 2. 2. qu. 122. art. 4. & in quæst. 10. & in summa verbo dies festus.

[l] Verb. circunst. mortis. q. 3. & verbo dies Dominica. q. fin. & in secunda secundæ. fo. 63.

[m] In 4 lib. sentẽt. dist. 17. col. 24.

[n] Ibidem. num. 40.

h 3 in il

in illo die,& quando intentione & proposito violandi festa lethale crimen admittitur.

11 Quinto dicimus, quòd circumstantia diei ieiunij, orationi consecrati, licet videatur aliquantulum augere peccatum: non est de necessitate confitenda, nisi peccatum petretur cum proposito violandi per illud huiusmodi dies. Quoniam non efficit mortale, quod alias non esset tale, mutat in speciem mortalis, nec facit, vt nouo respectu sit tale: quorum aliquod requiritur ad hoc, vt circumstantia confessio sit necessaria,[a] vt suprà dictum est, & probauimus.

Sexto dicimus, quòd quamuis circumstantia loci sacri possit peccatum grauius reddat secundum accidens: tamen non est necessario confitenda, nisi quando ipsum opus peccandi violatari, vel immunitati eiusdem loci directè contrariatur, qualis est humani sanguinis, vel seminis effusio, vel violenta abstractio eorum, qui ad loca sacra confugiunt. Quoniam his, quod erat mortale propter vnam causam, fit etiam tale propter alteram, [b] vel quod peccatum non erat, addito lùm veniale ex genere suo ratione talis circumstantiæ mortale, vt est actus coniugalis inter virum & vxorem dem sine causâ iusta exercitus, qui quidem in aliis locis carum non esset.

12 Septimo, quod qui in Ecclesia committit peccatum quod superbiæ, periurij, aut gulæ, &c. non tenetur necessario confiteri circumstantiam loci sacri: neque qui existens dem loco desiderat occidere, ferire, vel fornicari extra illum dummodo non cupiat id committere in eodem. Nam qui le desiderium conciperet, etiam si extra locum sacrum sisteret, circumstantiam sacrilegij, quod in eo admitti, teri teneretur. [c]

13 Octauo dicimus, quòd quamuis circumstantia personæ aliquando peccatum augeat, quia cæteris paribus plus peccat dignitate aliqua præditus, quàm priuatus, prælatus plus, quam subditus, [e] & sapiens plus, quam ignorans, [f] & multo plus ille, qui affectat ignorantiam, vt libentius peccet, quam peccaret sciens, [g] & bonus plus, quam malus melior, quàm minus bonus: & licet propterea vtile sit, huiusmodi circumstantiam confiteri: non tamen communiter necessarium est: quoniam illa, vt plurimum, neque ex venialibus cit mortale: neque ex mortali vnius speciei mortale alterius neque ex mortali vno respectu, mortale alio propter aliquem finem. At verò quando hoc fieret, puta cum agitur contra votum, vel contra statum voto firmatum, vt cum religiosus fornicatur, circumstantia personæ confitenda est: quoniam tunc aliquod ex illis tribus prædictis efficitur. Quod quidem non ita fit, quando religiosus blasphemat, vel quoduis aliud crimen, quod non est contra sua vota, vel regulam, quam est professus, admittit, vt post Caietanum [a] diximus. [b] Circumstantia enim religionis communiter non facit esse mortale, quod suapte natura non erat tale: neque etiam facit esse alterius speciei, quod ex se erat alterius. Et ita patet responsio ad id, quod nuper quæsitum fuit, An scilicet religiosus, qui fornicatus est, teneatur confiteri, se esse religiosum: nam per prædicta est palam, cum ad id teneri.

14 Nono dicimus, quòd tunc demum, & non aliàs, est necessarium confiteri circumstantiam, quòd peccauerit contra conscientiam, quãdo opus effectum ob nullam aliam legem: sed solùm propter conscientiam erroneam tantũ fit peccatum: tunc enim solummodo vnum ex tribus illis prædictis, & non alia efficere manifestum est sicut nos [c] nouè declarauimus.

Decimo, quòd numerus peccatorum nõ est circumstantia: sed additio peccati ad peccatum. Quoniam frequẽtatio peccati non circunstat prius peccatum: sed constituit nouum & separatum à priori. Circa quod quatuor diximus. [d] Quorum primum est, non esse satis dicere, Peccaui sæpe in hoc genere peccati: quoniam verbum illud: Sæpe, ita verificatur in numero denario, immo & in binario, sicut in centenario, [e] quamuis Archidiaconus [f] partem affirmatiuam defendat, quem licet Angelus [g] noluerit reprobare: merito tamen eum reprobauit Cardinalis Alexandrinus. [h]

15 Secundum, peccatorẽ teneri ad dicendũ certum numerũ peccatorũ, si eum nouerit exprimere, dicendo: Hoc peccatum commisi toties: quòd si certum numerũ minime nouit, debet secum rationem ponere, quoties in die, vel hebdomada, aut mense, plus minúsve illud peccatum admiserit, & exponere numerum verisimiliorem. Peccaret enim mortaliter, qui præ pudore vel hypocrisi aliquid ex numero, cuius meminit, subtraheret, immò etiãsi per culpã suã latã fiat, quo minus recordetur, eo quod ea de re nihil antea secum præcogitarat, cum tamen id facere potuisset, & proinde confessio nihil valet.

Tertium, satis esse absque aliquo numero suum statum sufficienter manifestare: veluti si qua publica meretrix per decennium parata & exposita ad fornicandum, tam cum clericis, & religiosis, & virginitate præditis quàm laicis & coniugatis, aut solutis: & posit conuersionem cõfiteretur, exprimeret que se toto illo tẽporis spatio in eo statu fuisse, hoc inquã,

a In prim. d. cap. consideret. num. 32. vers. ad primum.

b Act. cap. eccles. de consecrat. dist. 1. & c. propositi. de consecr. eccles. & c. 1. cod. tit. lib. 6.

c Vbi principio dicti cap. considerat num. 12. diximus.

d Capit bonum. 40.

e Cap. præcipue. 12. quæst. 3.

f Cap. sicut dignum. de homic.

g Ca. penul. 37. dist.

a 1. 2. qu. 7. art. 1.

b In dict. prim. cap. consideret. num. 32.

De numero peccatorum confitendo.

c Vbi supra numer. 28. & 63.

d In d. cap. consideret. num. 41.

e Iuxt. gloss. 1. cap. materia. de vit. & honest. cleric. late Gerr. in princip. Clem. sæpe. de verb. significa.

f In capit. imitare. 6. qu. 1. & in prim. d. ca. consideret.

g Vers. confessi. 1. §. 23.

h In d. cap. imitare.

satis esset, vt post Cardinalem Caietanum[a] cõclusimus, derantes illa verba. *Quantum perseuerauerit, & desinat perseuerauerit peccauit.* Per quæ prædictam sententiam lariter probauimus, [c] & addidimus, eum qui annum grum omisit dicere horas canonicas, satisfacere, dicto Anno integro omisi diuinum officium.

16 Quartum, quod toties numerus peccatorum aug quoties peccatum ipsum, vel voluntas peccandi, quæ intercisa, renouatur secundum Ioannē Andream, [d] quod nè verum est in peccatis internis, quæ solo animo cu mantur, vt odium, & hæresis: non autem idem est in illis opere exteriori consummantur, nam illa voluntas non tur iterari, donec opere exteriori perficiatur, vel inte patur: vt euenire solet, quando quis vadit in longinqu homicidium perpetrandum, & in ipso itinere, quod conficit, nunc de illo, nunc de aliis meditatur. hic enim peccat in hoc amplius, quàm vnum peccatum, licet gr[a]uius iuxta Caietanum, [e] quem in dicto principio mur, ponderantes textum ad hoc singularem. [g]

Ex quo inferimus primo, peccatū non iterari, aut cari etiãsi durãte opere exteriori multoties volũtas interrũpatur, & renouetur: neque etiã econtrario, si eadem voluntate opus multiplicetur exterius, antequ delictum finiatur, vti copiosius [h] comprobauimus.

Infertur secũdo, quòd omnes actꝰ interiores & exteri qui tãtummodo sunt veluti quædã via ad vnicũ peccatu petrandum, vnicum tantũ efficiunt peccatũ, etiamsi illa fuerint interrupti: quales sunt passus itineris, præparat qui, lanceę, aliorũmque armorum vna cũ desideriis, varia cibus interruptis, verbo, esu, & somno renouatis, eius, qu dit ad occidendum aliũ triginta, vel quadraginta millia distantẽ: nam licet illi actus in genere entis cõsiderati, sin latim sint multæ & variæ res: tamẽ considerati tãquam v partes ipsius peccati, quibus totũ peccatum est consum dũ, non amplius, quã vnũ peccatũ efficiunt: sicut lapides lũnæ, ligna, reliquáque materia vnius domus multa sunt cundũ se sumpta: cæterũ omnia simul cõsiderata tanquã tes vnius domus, non amplius, quã vnicã domũ conficiun

17 Nunc autem ad soluendas sex quæstiones ab hinc quibus mensibus nobis propositas addimus primo, non solum plures actus exteriores, tendentes in vnum catum principale, qui diuersi sunt in genere entis, cens conflituere vnum peccatum in genere moris, saltem quo effectum

a *Tomo 1. Opuscular. Opusc. 18. quæst. 1.*

b *In dicto capit. consideret.*

c *Vt ibi diximus.*

d *In regul. delictũ. col. penult. de regul. iur. libr. 6. in Mercur.*

e *In dicto 1. tomo Opusculorũ Opuscul. 17. quæst. 3.*

f *Num. 48.*

g *In c. cum pro causa. de sentent. excomm.*

h *In dicto prin. n. 44.*

i *l. cũ qui. ff. de vsuc. & l. qui v niuersa. ff. de alq. pos. , eff.*

effectum confitendi numerum peccatorum, quando vnus est in alium via: sed etiam quando quis vno impetu fertur in illos omnes. Tum argumen. præfati cap. cum pro causa [a] quarenus probat, eum, qui vno impetu pluries percutit clericum, semel tantum excommunicari. Tum argumento aliorum iurium, per quæ Ioan. Andr. [b] concludit, quendam Anglicum, qui tres ictus vno impetu intulit clerico, semel tãtum excommunicatum fuisse. Tum quòd ille vnicus impetus videtur includere quandam vnitatem in genere moris, & efficere, vt quadamtenus vnus eorum sit ad alium via, vel consequens: licet suapte natura in genere entis per se subsistat. Tũ, quod qui vnico impetu bis, vel ter appellat, semel tantum appellasse dicitur, [c] & qui bis, vel ter eandem rẽ in testamento, vel codicillis legauit, videtur semel legasse. [d]

Adimus secundo, quòd sicut actus præambuli ad actum principalem peccati non augent numerum peccatorum, necessariò confitendum: ita eadem ratione nec consequentes, nec subsequentes actum principalem peccati: quales videntur esse actus, quibus quis fecit aliquod peccatum principale: & postea inordinatè gaudet, lætatur, tristatur, dolet, vel loquitur de illo, vel accessoriis eius. Tum quod eadem ratio videtur, & sic idem est de vtrisque iudicandum. [e] Tum quod qui furatus est infantem, qui apud eum adoleuit, vnum furtum fecisse dicitur. [f] Tum quod pauci, collatione aliorum, inueniuntur, qui post vindicatam iniuriam: post fornicationem in domo sua securè habitam: post furtum & dolum addendo, comedendo, bibendo, & ridendo, iuxta illud, [g] *Lætantur cùm malè fecerint*, attamen nemo dicet, eorum omnium numerum nominatim esse confitendum. Tum quia totus Ecclesiæ Christianæ vsus videtur habere, quod sicut sufficit homicidæ confiteri, se occidisse talem hominem, non confitendo numerum volũtatum, & aliorum actuum inordinatorum præambulorum illius homicidij, ita sufficit confiteri illud, non confitendo numerum actuum consequentium, quibus id ea placuit, & monstrauit aliis, verbis, vel factis placuisse fidelibus. Et quòd sicut fornicanti sufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum voluntatum, dictorum, & factorum præambulorum inordinatorum: ita sufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum voluntatum, dictorum, & factorum inordinatorum consequentium. Tum quia, licèt singuli præfatorum actuum sint per se ipsos peccata mortifera quoad iudicium Dei exactum: & licèt

a *De sent. excomm.*

b *In dicto Mercur. ad dilictum. de reg. iur. lib. 6.*

c *Cap. Lotharius. ad iuncta glo. verbo appellauit. 31. quæst. 2.*

d *l. cũ quæstio. C. de legat.*

e *l. illud. ff. ad l. Aquil. ca. dudum. 3. de elect. l. incisum. de. §. iuuenes. ff. de furtis.*

g *Prouer. 2.*

oporteat vt contritio, per quam sunt remittenda, fortm[a]
vel virtualiter perueniat ad omnia illa, quoad tamen tot
salutare pœnitenti r, & huius vitæ, quod facere debet cum
satius, satis est, vt numerus eorum sic patefiat ei, vt statu
nitentis satis pateat confessario ad iudicandum qualem
debeat exhibere medicinam, vt pulchrè declarauit Ca-
nus. [a] Cùm ergo communiter post, & ante actum princ-
lem multa cogitata, dicta, & facta inordinata soleant hab
satis constat confessario quoad iudiciũ suum salutare fec
dum status pœnitentis, quoad illam speciem peccati. A
tramur autem, quòd licèt, qui rem habuit cum aliqua,
teneatur confiteri colloquia, oscula, & alios huiusmod
ctus antecedentes, & consequentes propinquos ad coitu
tenetur tamen qui bis coiuit, etiamsi vnus actus sit prop
quę alteri, dicere se bis coiuisse, illa ratione diuersitatis
vnus coitus istorum non est communiter via, neque pec
bulum ordinatum ad alterum, neque consequẽs illum,
quis vno impetu fertur in vtrumque: colloquia vero, osc
& amplexus sunt communiter præambula, & consequ
coitum, quem præcedunt, vel consequuntur. Non autem
causa adiecimus suprà, *Tendentes ad vnum peccatum princ*
quoniam si actus illi sunt peccata separata secundum se,
ordinantur ad alia peccata, tot peccata committuntur,
sunt illi ex natura sua, vel quot sunt fines depraui, ad
diriguntur: nam qui pergit ad homicidium perpetrandu
in via furatur, rapit, peierat, blasphemat, vel suum effic
tum, iter, & colloquia non solum dirigit in homicidium
ceptum: verum etiam in adulterium, infamiam, & sacrile
tot peccata diuersa cõmittit, quot sunt ibi actus in se ma
quot fines diuersi mali, [f] quos dirigũtur: quod ipsũ est d
de actib⁹ cõsequẽtibus, & de illis, in quos vno impetu fer

Ex quibus infertur primo, quod licèt quando inter pri
bula, & consequentia, & actum principalem fit aliqua m
bilis interruptio, illa sint peccata diuersa, etiam in gen
moris, etiam ad effectum, vt contritio formaliter, vel virt
liter debeat peruenire ad illa: non tamen videntur diuer
quoad effectum necessariò confitendi numerum eorum,
quòd sine illa specificatione satis videtur constare sta
confitentis quoad iudicium salutare sacerdotis.

18 Infertur secundo decisio primæ prædictarũ sex quæ
num: scilicet, quod qui eodẽ impetu dicit alteri quatuor,
quinque iniuriosa verba significantia diuersas iniurias:
quod sit fur, falsarius, hæreticus, cẽsendus est peccare diuer-

peccata.

peccata. Tum quia non sunt antecedentia, neque consequen-
tia ad vnum principale peccatum: neque sunt vnum, neque
vnius speciei. Tum quia, licet qui vno impetu infert clerico
tres ictus non fit nisi semel excommunicatus: si autem vno
impetu, etiam vnico ictu tres ferit clericos, ter est excommu-
nicatus, secundum Ioan. Andream. [a] Tum quia eadem ratione
qui ferit, & blasphemat, & hæresim asserit, tria peccata com-
mittit cum numero necessario confitenda, [b] qui verò dicit to-
tidẽ verba iniuriosa, significantia tantùm vnã iniuriã: vt quia
appellat aliquẽ quater, vel quinquies furẽ, hæreticũ, vel latro-
nem, vnũ tantùm peccatũ admittit quoad necessitatẽ cõfiten-
di numerum instar bis: vel ter vnico contextu appellantis. [c]

Infertur tertio decisio secundæ quæstionis: scilicet, quod
qui dicit alicui vnum verbum iniuriosum: & ille respondet,
vnde prouocator replicat, eidem dicens tria verba iniuriosa,
peccat tria peccata, si tres diuersas iniurias significant: vnum
autem solum, si tantum vnam.

Infertur quarto decisio tertiæ quæstionis: scilicet, quod qui
impetecatur mortem alicui, & toti familiæ eius, duo tantum
peccata committit: non tot, quot sunt personæ familiæ. Tum
quod tota familia pro vna persona ficta accipitur. [d] Tũ, quod
familia, licet significet multos: eos tamẽ collectiuè tamquam
vnum corpus fictum significat. Tum quod qui vnam domum
vult inflammare, vel exurere, non videtur peccare tot pecca-
ta, quot partes habet, sed vnum: quia vnum corpus composi-
tum ex multis vult inflammare, vel exurere. [e] Et qui vult fu-
rari vnam myriadem ducatorum, vel vnum aceruum tritici,
vnum solum peccatum videtur peccare. [f]

Infertur quinto decisio quartæ quæstionis: scilicet, quod
qui blasphemando maledicit diuo Petro, & vndecim Aposto-
lis, duo tantùm peccata videtur admittere, eisdem rationibus.

Infertur sexto decisio quintæ quæstionis: scilicet, quod sex
peccata peccat, qui peccans molitiei peccatum inducit sibi
succedaneè in memoriam, vt magis delectetur, virginem, vi-
duam, nuptam, cognatam, & monialem: quia sunt quinque
peccata diuersarum specierũ: cùm virtualiter prædictis quin-
que commisceatur, vel eis mortiferè delectetur, & nulla illo-
rum sint antecedentia, vel consequentia alterius.

Infertur septimo decisio sextæ quæstionis: scilicet, quod
semel tantùm videtur peccare quoad necessitatem confitendi
numerum, qui post vnam fornicationem cum amica habitam,
eam vigesies osculatur non ad iterandam fornicationem, sed
ad maiorem delectationem: quia illa omnia oscula videntur

conse

a Tom. 1. Opusculor. Opuscul. 5. quæst. 1.

a In diffe Mercur. c. delictum. de regulis iur. lib. 5.
b Arg. l. prætor. §. final. ff. de iniur.
c Dicit ea. Lotharius. adiunct. gl. verbo appellauit 21. quæst. 2.
d l. 1. ff. si fam. furtũ fecisse dicatur.
e Arg. l. cum qui. ff. de vsurp.
f Arg. um. l. vulgarius. ff. de furtis. & ea. vulgar. de pœnit. dist. 1.

consequentia fornicationis, & rei iam habitæ.

Infertur octauo solutio illius quæstionis: quot nempe cata committeret ille, qui longo tempore illicitis amor irretitus, mulierem persequitur, sed non potitur ea? dico enim, vt minimum toties illum peccare, quoties interrum malam illam voluntatem peccandi conceptam cessando impendenda opera exteriore pro illo tempore, & iterum ea illam continuat. Ita quod si diem integrum, vel mod aut partem eorum insumpsit musicis cantilenis, quo mu rem alliceret, vel opportunitati captandæ, qua ipsam allo retur, vel aliis officiis, quibus in illum finem pessimum flecteret, quamdiu talis voluntas & opera exterior non in rumpitur, vnum tantùm peccatum erit, licèt tanto grau quanto diuturnius. At verò si opera illa exteriore, quam adhibet, finita, vacat aliis negotiis, quæ non sunt via, præludia ad prædictum opus, & iterum redit ad eandem malam voluntatem solam, vel ad aliam faciendi aliud exterius simile, vel dissimile præcedentibus ad prauum finem consequendum, peccatum aliud committet, & inde peccata tenebitur confiteri, quot interruptiones, nouationes huiusmodi interuenerint, præter multas alias Iuntates, seu volitiones absolutas, quas habuit absque consummatione: & confitendo numerum verisimilem rum satisfaciet.

19 Decimo dicimus, quod pœnitēs potest vnico verbo le peccata mortalia confiteri: veluti dicendo, Millies bla maui: Millies peieraui: Millies fornicatus sum: Millies dere statui: Millies feci contra meū votum, vel iuramen Decies consului alicui, vt in peccato mortali perseueraret lud aut illud toties feci ad finem fornicādi: quoniā huius di cōfessioni nihil deest ad ipsius integritatem, etiā si tot cata paucis, sed claris verbis expressetur, vt nos [a] post Ca num diximus.

a *In princ. d cap. confi dever. num. 11.*

Vndecimo, quod circumstantia scandali in duobus ca est necessario confitenda, secūdum omnes, vti nos [b] dixim Quoniā in his vnū ex tribus illis supradictis efficitur. Prim sus est, quando scandalū est formale, hoc est, quando alio dictum, aut factum fuit, animo prouocandi alium ad pec tum mortale, & non solum tenetur cōfiteri id, quod prop animo dixit, aut fecit: sed etiam tenetur explicare illam cati specie, ad quam prouocare intendebat. [c] Posterior est, cum per opus suo genere bonū aut indifferens, secund specie tamen, & apparentiam malū præbetur occasio pec

b *In cap. 1. §. animad uertere. nu. 5. de sent. dist. 5.*

c *Per dicta supra in c. præcedenti, num. 2.*

mortiferè. Super alio verò tertio casu diuersa est auctorū sententia: videlicet cùm quis mortiferè corā aliis peccat absque proposito prouocandi eos ad mortiferè peccandū: nā Adrian. a Ioan. Maior, b & Syluest. c sentiunt partem affirmatiuā: beatus autem Thomas [d] negatiuam, quatenus ait, quod licet gratuitus peccet, qui peccat publicè, quàm qui peccat occultè: non tamen ob hoc dicitur cōmuniter peccatum scandali speciale, quod ipsum affirmat Caietanus. [e] Nobis idem nunc videtur, quod vbi supra [f] visum fuit: nempe quod priori opinioni sit locus, quādo eiusmodi peccatum per eiusmodi personam, vel in conspectu eiusmodi hominum admittitur, quod verisimiliter id videntes, peccati occasionem accipient: opinioni verò posteriori S. Thomæ sit locus, quando non sit per talem personam, nec coram talibus, vt ibidem latius extendimus.

a *In 4. de sacram. cons fess. q. 4.*
b *In 4. dist. 38. quæst. 3.*
c *In summa verbo scandalum. quæst. 3.*
d *2. 2. q. 43. art. 3.*
e *In summa, verbo scandalum.*
f *§. animaduerte- re.*

20 Duodecimo dicimus, notandum esse, eum, qui obliuiscitur confiteri circumstantiam necessario confitendā, non obligari ad iterum confitendum peccatū, quod iam est confessus: sed satis est ei, vt solam circumstantiam cōfiteatur: verbi gratia. Iuranit quis se non iecturum manus violentas in clericū, furatus est, blasphemauit: post quod confessus est, se illa fecisse, oblitus dicere, quod antea iurauerat, se illa nō cōmissurum, non tenetur ad iterū confitendum illa: sed satis est confiteri, quod semel, bis, ter, vel toties, licita iuramenta fuit transgressus: vel confiteri se fecisse aliqua opera in se mala, quę se non facturū antea iurauerat: quod [g] latiùs tradidimus.

g *In d. cap. confiderei, num. 204.*

Neque obstat, quod, vt quidā opponit, si vt nos approbam⁹, nō est necesse cōfiteri illas circūstantias, quæ notabiliter aggrauant non mutando speciē, sequeretur, quod sufficeret fortiter animi corde & opere confiteri peccasse corde, nō exprimendo quod opere cōpleuerit. Et quod qui ter sola mente peccauit, & bis mente & opere, satisfaceret cōfitendo se quinquies decreuisse formicari. Sequeretur item posse cōfitentē respondere confessario interroganti, an opere peccauerit, quod non: quia potest negare illa, quæ non tenetur necessariò confiteri, quę sunt venialia, & etiā mortalia iā legitimè confessa. Ad quę respōdetur negādo eiusmodi consequētias: quia cōclusio nostra, quā ipse quoque probat, loquitur de circumstātia peccati, & nō de peccato, neque de ipsius perfectione, ad quæ fiūt cōsequentiæ, nam peccatū operis non est circumstantia peccati tantùm, sed peccatū & perfectio peccati cordis: & à diuersis non fit illatio, [h] & peccata operis oportet confiteri: quia tenemur cōfiteri omnia peccata, [i] vt supra [k] post S. Thomā. [l] declarauī

h *l. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audientiam. de decim.*
i *Cap. omnium. de pœnit. & remiss.*
k *In prælud. 7. num. 19. & 20.*
l *Ibi citatum.*

clarauimus addentes rationem, quare sufficiat confiteri peccatum operis sine confessione peccati cordis,& non econtrario,peccatum cordis sine peccato operis.

Quod pœnitens debeat famam proximi conseruare, non manifestando complices delicti.

CAP. VII.

1 *Manifestare aliena peccata qua lege prohibitum.*
1 *Confessio sacramentalis qua lege debet esse integra.*
1 *Legum duarum contrariarum vtra potior.*
2 *Pœnitens non debet nominare personam,cum qua peccauit.*
3 *Circumstantia alioqui necessariò confitenda quæ caret tamen*
4 *Confessor vt scandalizari potest ratione circumstantiæ.*
5 *Pœnitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.*
5 *Pœnitens quando mutato habitu confitebitur.*
6 *Communicari potest absque confessione inopia confessarij.*
7 *Confessarius quis prodesse possit,& non obesse.*
8 *Verecundia non est iusta causa adeundi extraneis confessarium.*

a 11. qu. 3.
b Capit. 18.
c In glossa summæ de pœnit. dist. 5. & supra cap. 2.
d Arg. cap. Iuliani. & c. si Dominus. 11. q. 3. & c. sicut. adiuda gl. verb. necessitat. de sacr. dist. 1. vbi diximus, & aliquid in c. sacerdos. num. 12. de pœnit. distinct. 6.
e In 4. lib. sentet. dist. 21. art. 1. q. 3. & sacer. cap. eorum. 2. q. 1. & c. 1. de offic. deleg.

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præsupponimus primo,infamare alterum iniustè, & reuelare aliena peccata ea ignoranti, esse peccatum, lege diuina naturali prohibitum, vt diximus in cap. inter verba [a] in cuius confirmatione id pro sexta conclusione collegimus, eamque pluribus aliis ornauimus, & infra [b] in breue cõpendiũ contraximus.

Secundo præsupponimus, quod lex præcipiens, vt confessio sacramentalis sit integra, est lex diuina positiua à Christo Domino nostro instituta, vt docuimus.[c]

Tertio præsupponimus,quod quando duæ leges conuenientes in aliquo casu concurrũt,in quo alterius obseruatio est omittenda, tunc temporis illa quæ maior est, minori debet præferri,& hæc illi cedere,[d]

2 Ex quibus infertur primo, pœnitentem non debere nominare personam,cum qua peccauit:quoniam suprà dicta lex naturalis diuina hoc prohibet.

Secundo infertur, quod confessarius præuidens pœnitentem velle nominare personas delicti consortes, vel per quas ipse induxit, vel à quibus fuit ad peccandum inductus, debet statim ei occurrere,ipsamque admonere,ne illas nominet, alioquin ipse confessarius pariter peccet infamiæ peccato contra dicendo vt ait S.Bonauentura.[e]

3 Tertio infertur, quod quamuis opinio communior, [a] affirmet, quod quando circumstantia necessario cõfitenda non potest manifestari absque reuelatione tertiæ personæ, tunc potest licitè illa reuelari: opposita nihilominus est verior, quam tenet Innocen. [b] & Ottien. [c] & nos latius asseruimus, nempe quod potius debet circumstantiam tacere,quam proximum diffamare, quando alterum de duobus necessario fieri oportet. Exemplum de pœnitente, qui commisit incestum cum propria matre, vel filia, vel extitit mediator, vt ab alio committeretur:sed quia pœnitens,vel mater, vel filia confessario sunt noti, non potest cognationis gradum exprimere absque mulieris infamia: in hoc enim casu tenetur circumstantiam tacere, & eam non infamare. Primum, quia lex de non infamando proximo, diuina naturalis est: Lex autem, quæ iubet confessionis integritatem, est diuina positiua, & ita hæc debet illi cedere, [e] cum non sit locus vtrique. Deinde, quia secundum opinionem communem, pœnitens debet tacere peccatum quod in confessione detectum, sibi, vel confessario probabile damnum animæ, vel corporis, vel famæ afferret. Veluti,si pœnitens confessarij fratrem occidisset, & si confiteretur se aliquem occidisse, statim sacerdos putaret suum fratrem ab illo occisum: aut si cognatam suam,quæ filia esset confessarij, carnaliter cognouisset, & circumstantiam cognationis exprimeret, confessarius suam esse filiam suspicaretur: quibus casibus pœnitens debet curare concedi sibi facultatem confitendi alteri: quam si impetrare non potest, tunc omnia alia peccata debet exponere, & vnum illud tacere, cum proposito illud eidem confitendi, quando prædictum cessauerit impedimentum, secundùm S. Thomam [f] & Alios quos probarum à Ioann.Maiore.[g]

4 Denique, quia communis habet opinio, quod si pœnitens ob id quod fœmina est, vel ob peccati enormitatem, vel propter alias causas probabiliter credit, si suum peccatum, vel eius circumstantiam proderet in confessione, scandalum magnum, vel grandem occasionem peccandi mortaliter confessario præberet, tunc nullo modo debet illam confessario detegere secundùm Adrianum [h] eo quod lex quæ scandalum prohibet,est diuina & naturalis,[i] Quæ autem obligat ad confitendum omnia peccata, & omnes eorum circumstantias est quidem diuina, sed positiua, [k] & consequenter patet, illam esse fortiorem ista: & quando concurrunt simul, hæc illi cedere debet. [l] Quod quidem est verum, saltem quando scandalum illud passiuum, quod ex tali confessione inferretur,

ex igno

a In 4. lib. sent. dist. 16.
b In c. omnis. de pœn. & remiss.
c Ibidem.
d In dicto cap. sacerdos. nu. 95. & 96.
e Per dicta in 5. fin. 6. distinct.
f In 4. dist. 17. q. 3. art. 4.
g In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 5.
h In 4. de confess. q. 4. vers. ad argumenta quæ contra hæc.
i Matt. 18. & Marc. 9. & ca. 2. de oper. nouæ nuntia.
k Vt supra diximus.
l Per prædictum. 1.

ex ignorantia, vel infirmitate, non autem ex malitia pro-
a In 4. lib. sentēt. dist. 17. quæst. 3. ret, vt sentit Ioan. Maior. a

Neque obstat, quod quidam contrariam teneant sen-
Tum quia fundamenta nostra longè fortiora sunt, quam
damenta contrariæ. Tum, quia fundamentum principale
trariæ est, quod communis tenet oppositum. quod ipsum
nos asserimus. Sed non obstat, quia à communi recedendum
quando pro contraria est textus, vel ratio, cui non potest
b Infra ca. 27. nu. 220. bene responderi, vt diximus b & rationibus prædictis
test bene responderi à communi, neque ille ibi eis re-
per text. in cap. gloss. & communi in capit. Tum quia præsupponunt, me esse auctorem huius opi-
quòd demiratus sum, cū citauerim duos grauissimos
illius, scilicet, Innocentium & Ostiensem. Tum quia
ctum dictum S. Thomæ quod in hoc allegaui, est com-
receptum, nec ille illud negabit, cum sit eiusdem ordi-
ex eo efficaciter infertur opinio nostra, à qua non est dis-
dum: quamuis etiam Sotus immemor nostrarum ratio-
quatur communem. c Tum denique, quia omnium fere
c In 4. libr. sent. dist. 18. q. 3. art. 1. tia, vt d dicemus, habet, quod confessarius, qui non potest
fiteri peccatum aliquod sine reuelatione confessionis,
d In capit. seq. num. 5. tacere illud, & reliqua confiteri. Quæritur est autem
nobis, An qui commisit incestum, teneatur confiteri
stantiam graduum cognationis, & affinitatis. Cui re-
mus teneri, quoniam aggrauat peccatum, mutando
Alia enim species incestus est copula cum cognata in pri-
du, & alia cum cognata in secundo, & alia cum cognata
tio, & alia cum cognata in quarto, & circunstantia, quæ
e Sess. 14. c. 5. & can. 7. tat speciem, confitenda est per Conc. Trid. e

Quarto infertur, quod pœnitens in casibus, in quibus
potest confiteri circumstantiam necessario confitendam
f In 4. libr. sentēt. dist. 17. quæst. 3. terius infamia, debet secundum omnes doctores, f pro-
facultatem confitendi alteri, qui eum minimè noscat: &
lem non inueniat, debet mutato habitu confiteri illi, qui
ipsum agnosceret, ita, vt neque ex voce, aut alio signo
hendatur, & nomen proprium, patriam, & professionem
ceat. quod licitè facere potest: quia hæc nō tenetur ma-
re, nisi quando ex illis oritur aliqua circunstantia neces-
fitenda: qualis est esse coniugatum, quoad illam cui
matrimonium lædit: vel esse religiosum quoad cui
votū religionis infringitur. Confessario autem satis est
nitens eum certiorem faciat, se posse ab illo audiri &
ui. Nolumus tamen dicere, hanc solam causam sufficere
pœnitens possit extraneo confessario, non habenti in

uilegium confiteri absque sui parochi, vel alterius licentia:
hoc enim non est verum, secundum Paludanum receptum, a
quod & nos b tradidimus. a In 4. libr. sentēt. dist. 18. quæst. 3.

6 Quinto infertur, quod quamuis aliqui sentire videan-
tur, quod quandò nullum ex prædictis remedium inuenitur, b In ea sacerdos. & in cap. fi. de pœn. dist. 6.
huiusmodi pœnitentem videri non habere copiam confessa-
rij, & subinde posse sine præuia confessione communicare, c
nihilominus tamen verius arbitramur in tali casu debere re- c Arg. glos. fin. recepta ca. de homine. de celebr. miss.
liqua omnia peccata confiteri omisso illo, aut eius circum-
stantia, quæ non potest absque dicto periculo exprimi, cum d Sup. cod. num. 3.
proposito tamen id confitendi, cum primum occurrerit cō- e In 4. dist. 17. qu. 3. f. Arg. cap. hinc videtur 22. q. 1.
fessarius, cui absque tali periculo possit illud manifestare per
prædicta, d vt Maior sentit. e

7 Sexto infertur, quòd quando proprius confessarius hu-
iusmodi est, vt probabile sit, confessionem talis peccati, &
circumstantiæ illi factam profuturam, & nullatenus obfutu-
ram, potest & debet pœnitens illam ei confiteri, f hoc enim
non est infamare: quia nihil contra ius reuelatur. Nam iure
fieri potest reuelatio criminis alterius, ei, quem scit profutu-
rum, & non obfuturum, iuxta S. Thomam g dummodo prius g Iuxta S. Aug. in dict. cap. hoc vid. tur & in quæst. in Leuit. in cap. 5.
cum per se corripiat, vel nulla sit ei spes correctionis, per suā
correctionem, per ea, quæ in repe. cap. inter verba. h dice-
bamus. h 11. qu. 3. conclus. 6.

8 Septimo infertur, non esse instam causam adeundi extra-
neum confessarium, non habita facultate proprij, timorem, i Verb. eua-
quòd post confessionem parochus magis sollicitè, & accuratè sio. 1. q. 6.
illius curam sit habiturus, nec aliter bene, vt primum de ipso
opinaturus, secundum Siluestrum: i tum quia nulla est lex,
neque ratio, quæ id contineat: tum quia pudor solus ad hoc
non est legitima causa, nisi quando adeo magnus foret, vt
pœnitentem constitueret in periculo tacendi aliquod peccā-
tum, vel circumstantiam necessario confitendam, vt k di- k In c. placuit. nume. 110. de pœnit. dist. 6.
ximus.

De sigillo confessionis.

CAPVT VIII.

1 *Sigillum confessionis quid, & quare sic vocetur.*
2 *Sigillum secreti duobus modis sumitur, & quid sit.*
3 *Sigillum confessionis quæ includat, & quos obliget. 4. & 7.*
4 *Sigillum omne confessionis est sigillum secreti, non e contrario.*
5 *Confessor non potens confiteri sunum peccatum, nisi reuelando confessum, taceat illud.*
6 *Sigillum confessionis etiam post mortem durat.*

8 *Confessarius vt sæpe confessionem detegit. nu. 9. & 10.*
11 *Sigillum confessionis quando non violatur. nu. 12. & 14.*
13 *Confessor audiens multos pueros vt peccat.*
a *De pœni. dist. 2. num. 15.*
15 *Confessor deponens de sibi confessis quis frangit sigillum.*
16 *Confessor dicens in tali loco admittuntur grauia peccata, male facit.*
b *In 4. libr. sent. dist. 21. qu. 3. art. 1.*
17 *Confessor quas pœnitentias imponit prudenter.*
18 *Confessio similitudinaria non inducit sigillum.*
q. 3. ad 3. & l. 1. §. fin. & l. 6. ab initio. & l. si quis signatoribus. ff. quemadm. test. aperi.
19 *Confessor vt iuste negat adulteram non esse sibi confessam adulterium.*

1 PRo fundamento dicendorum decurtantes ea, quæ
didimus in cap. sacerdos,[a] post S. Thomã [b] & contra-
nem opinionem, dicimus primò, sigillum nihil aliud esse, q
obligationem, vel debitum occultandi aliquid: dicique sigil-
per metaphoram: nam sicut sigillum continet occultam re
obsignatam in chatta, vel tabula, [c] ita obligatio seruandi
liquod secretum efficit, ne illud fiat manifestum.

d In dicto cap. sacerdos. nu. 33.
e 5. quæst. 1.
f In dicto c. sacerdos, in prin. nu. 3. cum seq. & Cap. sacramentum. de restitu. cum ex annotatis per Pan. & Feli. & per Innoc. & Panor. in ca. omnis de pœni. & remiss. & Panor. in c. qualiter. & fi. si vero. sub finem. de accusat.

2 Secundo dicimus, quod sigillum secreti diuidi
gillum legis diuinæ naturalis, quod est obligatio
naturali inducta ad occultandum aliquid, & in sigillum
fessionis, quod nihil aliud est, quam obligatio à lege diuina
positiua per Redemptorem nostrum inducta, ad occultan-
dum, quod in sacramentali confessione reuelatur. qui quan-
propter multas causas, quas [d] adduximus, voluit, vt quæda
alia secreta regulariter obseruanda, cap. qui ambulat, [e] q
cum aliis citauimus [f] sæpe possint, & debeant reuelari, vbi
cet quando iubet superior, [g] vel quando occultatio cau
creti nocet animæ, corpori, honori, aut rei familiari alteri;
diximus, [h] tamen confessionis sigillũ numquam est referen-
dum, præterquam in vno casu: nempe quando qui con
est, ad id facultatem dederit quibusdam conditionibus ad
ctam, [i] quinimmo confessarius, qui directè vel indirectè
fessionem detegit, siue absoluat pœnitentem, siue non, id
per peccat mortaliter, siue id faciat præ timore, etiam ip
mortis, siue gratia vitandi scandalum, aut commodum a
quod reportandi, vel propter quemcumque alium finem
ctum, aut prauum. [k]

g In 4. sent. dist. 21.
h In dicto c. sacerdos.
i Vt infra num. 12. & seqq. dicetur.
k Capit. sacerdos. de pœn. dist. 6.

3 Tertio dicimus, quod idem redemptor noster Iesus Chri-
stus voluit, vt sub ista obligatione non solùm includerentur
peccata mortalia & venialia, verùm etiam eorum circumstã-
tiæ necessariò, vel voluntariè confessæ, & quæcunque alia
quæ licet peccata non sint: sunt tamen talia, per quæ detecta
detegi potest, directè vel indirectè, in genere, vel in specie,

cum qui confessus est, confessum fuisse, se admisisse aliquod mortale, vel aliquod particulare veniale, etiam si leuissimum foret, vt diximus in cap. sacerdos, [a] per dictum cap. omnis, [b] in illis verbis, *caueat sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.*

a *Nunc. 61.*
b *De pœni. & remiss.*

4 Quarto dicimus, quòd hoc sigillo & obligatione secreti confessionis non solùm ipse confessarius remanet obligatus, verùm etiam, [c] omnes illi, qui confessionem sacramentalem audierint, vel intellexerunt licitè, vel illicitè, mediatè, vel immediatè, siue sint clerici siue laici, siue viri, siue fœminæ. [d]

c *Vt diximus in cap. 1. in princ. num. 27. de pœn. dist. 6.*
d *Iuxta S. Thom. Pa. nod. & omnes alios in 4. dist. 21.*

5 Ex quibus infertur primo, quod omne sigillum confessionis est etiam secreti naturalis: non autem è contrario omne sigillum secreti naturalis est sigillum confessionis.

Secundo infertur, quòd sigillum confessionis est fortius alterum, quoniam alterum solùm introductum est à lege diuina naturali: hoc autem, de quo in præsenti agimus, à lege diuina, naturali, & positiua.

Tertio infertur, quòd quamuis qui aliquod horum sigillorum infregerit, peccet mortaliter: grauius tamen peccat, qui frangit confessionis sigillum, quàm qui alterius secreti naturalis, quoniam ille peccat contra duas diuinas leges: hic autem contra legem naturæ tantùm. Sicut etiam grauius offendit, qui reseat secretum, quod iurauit seruare, quam ille qui solùm idem promisit, [e] vti copiosius in d. cap. sacerdos, [f] diximus.

e *Cap. 1. 22. quæst. 1. & glos. in ca. iuramenti. cod. caus. quæst. 3.*
f *Num. 30. & seqq.*

6 Quarto infertur, quòd confessarius, qui commisit aliquod mortale, quod non potest confiteri absque confessio sibi factæ reuelatione, tenetur illud tacere, & reliqua confiteri cum proposito illud etiam confitendi, quando absque prædicti sigilli præiudicio facere poterit, secundum omnes, [g] quatenus tenent, quod, vt dictum est, non est nisi vnus casus, in quo illud liceat reuelare, qui quidem non est hic.

g *In 4. sent. dist. 21.*
h *In dicto c. sacerdos.*
i *Iuxta ea. 1. in princ. de pœnitẽt. dist. 6.*
k *Capit. ex litera. de pœ. cap. pastoralis. de decis. l. 2. & S. Caietan. caus. pœn. vel hypothecit. contr. l. In 4. libr. sentẽt. dist. 21. q. 3. art. 1. & 2.*

7 Quinto infertur, quòd sicut, [h] diximus, non solum sacerdos & laicus, cui propter aliquam necessitatem fit confessio, [i] & etiam interpres qui partes pœnitentis, qui linguam ignorat, agit, hoc secretum obseruare tenentur: verum etiam qui casu vel dolo, licitè vel illicitè alienius confessionem audit: immo & is, cui causa consilij petendi ab eo, vel detrahendi reuelatur, quoniam res cum onere suo transeunt, vt iura habent, [k] & tradit S. Thomas receptus à Panormitano & aliis [l] & confessio simul ac fit in forma sacramentali, annexam habet obligationem secreti: adeo quidem, quòd iudex nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

deberet agere, aut aggredi ob famam, vel indicium, quod de oriretur.

Sexto infertur, quòd hoc sigillum & obligatio durat etiã post mortem: quoniam nascitur ex præcepto negativo, quod vis quoad semper, & pro semper obligat, vt ait S. Thomas & Panormitanus, & alij.

a 2. 2. q. 33. ar. 2. in corpore quæst.

b In ca. nouit. de iudic. Archi. in princ. de pœn. dist. 5. & in cap. fi peccauerit. 2. q. 1. & c. præcepta. de confecr. dist. 1.

8 Septimo infertur, q hoc sigillũ violauit b, veluti diximus quidã parochus, qui suo parochiano publicè cõquerenti, q sibi Eucharistiæ sacramentum denegabat, publicè etiã in modum respondit. Ne quæraris, amice, quod ubi denego sacramentum: quia habes casum reseruatum, à quo ego non possum te absoluere. Nam perinde est, ac diceret, ille casus est mihi aliquod mortale: siquidem venialia remitti solent. d

c In dicto c. sacerdos. num. 53.

d Arg. glo. 2. de pœn. & remiss. lib. 6.

9 Octauo infertur, quòd confessarius in hunc modum loquens, Ille mihi confessus est multa, & valde grauia peccata, cõfessionem detegit, vt nos post Paludanum c diximus. Etiam ille, qui duarum aut trium personarum confessionem auditis, de vna illarum sic loquitur, Hic nullũ peccatum mortale habuit: quoniam indirectè videtur significare, alios mortalia fuisse confessos, sicut d diximus, adijcientes idem.

e In 4. libr. sent. dist. 21. qu. 3. in dicto cap. sacerdos. nu. 54.

Cogere illum, qui confessione pœnitentis audita, statim consulit virum doctum præsentem, à quo quid agendum sit in quo casu confessionis quærit, & accepto consilio illico vocat vt eum absoluat.

f In dicto c. sacerdos. num 57. & 58.

Nono infertur, quod hoc etiã sigillum infringit facerdos, qui eum ipse alteri confitetur, accusat se absoluisse aliquem de peccato simoniæ, eo modo vt alter sciens à quo fuisset confessarium electus, facile poterat coniicere, quisnam fuerit absolutus vt f diximus.

g In dicto c. sacerdos. num 58.

10 Decimo infertur, quod grauiter errabant quidam confessarij, quos Ostensis, h narrat, se vidisse ridentes & iocantes, qui sibi inuicem confessiones auditas referebant dicendo hunc modum, Quidam miles, vel quædam mulier venit me hodie, & illud, aut illud mihi confessi sunt. qui quamuis illorum nomina non exprimerent: per coniecturas tamen facile fuerat deprehendere. quo in loco etiam addendit eos, qui dicunt, Ille confessus est admodũ bene. Confessio illius non mihi satisfecit. i

h In summa de pœn. & remiss. in quo tenetur.

i Vide cap. sacerdos. de pœn. dist. 6. num. 59. de summa.

Neq; obstat, quod Conc. Trid. k iussit, vt confessarij animaduertant pœnitentias publicas iis, qui publice peccarunt cõgruas esse, ad malum inuitaturas, cõsilio aliorum manifesto, vt quos ad malum inuitarunt, eosdem ad bonum incitent: tum quia noluit statuere, vt confessarij

k Sess. 24. capit. 8. de reform.

hoc facerẽt eo modo, quo sciatur eas ab illis fuisse impositas: tũ quia nõ loquitur de confessariis, tũ quia illud esset rũpere indirectè sigillum illud, tum quia etiã erat sancitum antea, a vt peccatis publicis imponatur publica pœnitentia: sed illud vt b probauimus, intelligitur in foro mixto exteriori in quo posset intelligi hoc dictum Concilij: & nõ in mero interiori, quod significat dictũ Conciliũ in tribuẽdo potestatẽ episcopis mutandi pœnitentiã publicã, de qua loquitur: tũ quia nõ est recedendũ ab antiquo iure, quando nouũ ad id nos non cõpellit. itaq; credo, confessarium non debere palã facere indirectè, quod pœnitens sibi confessus fuit aliquod peccatum publicum scandalosum, imponendo ei pœnitentiam publicã sic, vt credatur ab illo fuisse data: quamquam bene posset imponere ita, vt crederetur, pœnitentem à se illud facere ad ædificationem eorum, quos scandalizauit, & etiam posset ei suadere, vt hoc significaret illis, quos scandalizauit, dicendo se id facere, quo sciant se ex animo pœnitere, percuperéque, nequis eius exemplo peccet.

a In cap. 1. de pœn. & remiss.

b In capit. sacerdos. de pœn. dist. 6. num. 57. & seqq.

Vndecimo infertur, quod contra hoc sigillũ etiã facit, qui de concubinarijs, vel alijs publicis peccatoribus asseuerat, illos peccata illa publica fuisse sibi cõfessos. quãuis enim non sint reuelata, siquidẽ iã publica erant: tamẽ ratione vlicuisse, vt cõprobauim⁹, c Ille itẽ reuelat cõfessionẽ, qui dicit ille cõfessus est mihi: sed ego eũ nõ absolui. constat enim eũ, qui huiusmodi verba audierit cõiecturũ, pœnitentẽ cõfessum esse aliquod peccatũ mortale: quamuis Caietanus, cuius argumẽtis d respõdimus, oppositũ teneat. Præterea secũdũ oẽs illic etiã infringit sigillũ, qui dicit, Ego illũ non absolui, quia nõ vult restituere, vel reliquere cõcubinam, aut alia peccata.

c In dicto c. sacerdos. num. 62.

d Ibidem, num. 64.

Duodecimo infertur, quod nõ frãgit hoc sigillũ parochus illic, qui accersitus ad sacrã Eucharistiã ministrandã publicis vsurariis, vel alijs similibus peccatoribus, quorum confessionẽ vel ipse, vel alius audierat, cũ illis ita se gerit, ac si nihil per cõfessionẽ accepisset, & in hunc modũ loquitur, Hi homines quamdiu apparet hucusq; in peccato publico permanserunt. & permanes, & publico peccatori, quousq; etiã publicè constet, quod desiit esse talis, nõ debet Eucharistiæ sacramentũ publicè ministrari. Nã istiusmodi verbis nõ reuelatur cõfessio, neq; quidquam falsè dicitur, c sicuti post Paludanum diximus. f At verò si diceret, Ego nõ possum, vel non potui illos absoluere, quia publicam illorũ pœnitentiam non video, iam tũc violat sigillũ: quod nos multis rationibus, & cõtra Caietanũ

e In 4. dist. 8. quæst. 4. col. 2.

f In princ. cap. 1 num. 91. & 92. & in c. sacerdos. num. 63. de pœnit. dist. 6.

g In princ. dicti capituli sacerdos. nu. 65.

confirmauimus. Ille autem qui dicit, Ego audiui confi-
nem Petri, vel, Audiui peccata Petri, vel, Petrum à suis p-
tis absolui, non est sigilli violator. tum quia per hoc non
rit aliqua mortalia peccata generatim vel speciatim sibi
se confessa, nec aliqua venialia in specie. tum quia in
nihil amplius dicit, quam si dixisset, Confessus est mi-
ego ipsum absolui, quibus verbis nullus confessionem
a In dicto c. sacerdot. num. 62.
late videtur, vt a diximus, nisi quando aliquis adeo
confessus, vt nolit alium scire se tali sacerdoti fuisse
sum, quod quidem contingit, quando vxor fratris ipsius
fessarij contra maritum peccauit, confitetúrque alteri
sua peccata, vt postea rei qua præter illud vnum, ma
tri vel consanguinei confiteatur, qui quidem si nosset,
alteri fuisse confessam, aliquid mali suspicaretur.

12 Decimotertio infertur, quod non rumpit sigillum,
dicit, Eo ad audiendam reconciliationem Petri, qui
nutissimis peccatis, vt solet, caput mihi obtundet: nam
lùm in genere peccata venialia alterius manifestat. Ne
item violator sigilli, qui sine expressione causæ denega
b In 4. lib. sent. dist. 21.
cui suffragium in electione prælati, eo quod eius pecca
confessionem cognouerat. Neque ille, qui dicit, Tale
c In dicto dub. 12.
tum mortale in confessione audiui, dummodo adeo
d In ca. omnis. num. 1. de pœnit. & remiss.
spectè & cautè hoc dixerit, vt nullo modo possit co
persona, quæ tale peccatum fuerat confessa, secundum
e In dicto c. sacerdos. num. 31.
danum & communem opinionem b & Adrianum c qua
Panormita, d oppositum sentiat, cuius argumenta satis
tè & sufficienter, e dissoluimus: ibi tamen, f adiecimus,
f Num. 11. & Argu. l. Illud. C. de epise. aud. & 9. fin. author. de sanct. epis. & gloss. cum decret. de vita & hon. cleric.
esse talia verba numquam proferre, nisi propter magn
proximi vtilitatem, & quòd viri grauissimi raro ita loqu
berent, & rarius minus graues, & rarissimè leues: quon
facilius, quàm illi incidunt in suspicionem criminis de
lato sigillo confessionis.

13 Decimoquarto infertur, quòd sacrilega est illa par
tum quorundam consuetudo audiendi simul multos
in vnum congregatos, iam rationis vsum habentes sine
necessitate. tum quia pœnitentiæ sacramento iniuria
ciunt, ipso ad risum & iocum abutentes. g Tum etiam
ipsi pueri postea suorum sodalium confessiones alijs
h Dupon. & remiss.
manifestant, in quo contra multa præcepta delinquitur,
i Dist. 50.
in cap. omnis, h & in 4. i habentur vt k diximus.

14 Decimoquinto infertur: quod confessarius interro-
k In dicto c. sacerdos. num. 119.
tus, quid egerit circa penitentem, quem non absoluit, respon-
dere debet se suo munere fuisse perfunctum: at verò si ab-

ret, se non absoluisse, iam sigillum perfringeret: nam tunc probabilem ingerit suspicionem, aliquod peccatum graue confessum esse pœnitentem, vel aliquam excommunicationem incurrisse, vel nolle emendari: quantumuis Caietanus hoc defendere contendat, vt a diximus.

a In præallegato cap. sacerdos. num. 93.

Decimo sexto infertur, quod non rumpit sigillum istud confessarius, qui circa peccatum, quod audiuit in confessione, consilio alterius indigens, eo modo postulat illud sibi dari, vt ex eius verbis nullo modo possit intelligi quis fuerit auctor sceleris. b

b Cap. offert. de pœn. & remiss. & dixim. supra eod. ca. illud. 11.

15 Decimo septimo infertur, quod confessarius, qui vocatus in testem ante iudicem exponit, quòd in confessione acceperat, quia alio modo idipsum intellexerat, non dicitur sigillum confessionis dissoluere: dummodo ita prudenter deponat, ac si numquam quidpiam tale in confessione percepisset, secundum S. Thomam c ab omnibus receptum, vt nos id etiam d diximus. Nam si aliquid aliud adderet, ex his, quæ nouit in confessione supra id, quod ante cognouerat, siue rem ipsam, siue rei certitudinem augendo, iam fit sigilli violator secundum mentem omnium doctorum, quam Siluester e expressit.

c In 4. libr. sent. dist. 21. qu. 3. art. 2.
d In dicto c. sacerdos. num. 61.
e Verb. confessio. 3. qua. 1.

Decimo octauo infertur, quod nec ille infringit hoc sigillum, qui ex licentia pœnitentis libere & sponte, & ex iusta causa sibi concessa confessionem detegit secundum S. Thomam f & multos alios quorum opinionem multis textibus, & rationibus comprobauimus, g nouam aliam rationem antiquæ definitioni reddentes.

f In 4. libr. sentèt. dist. 21. quæst. 2. art. 2.
g In dicto c. sacerdos. numer. 121. & seqq.

16 Decimonono infertur, quod male facit confessarius, licet non dicatur confessionis reuelator, ita loquendo, in tali loco (expresso nomine loci, in quo audit confessiones) grauia crimina perpetrantur. Nam simplices scandalizantur, existimantes his, & aliis similibus verbis confessiones reuelari, atque subinde speciem mali præseferunt: & ideirco ab illis abstinere debemus, sicut diximus, h iuxta illud Apostol. i *Ab omni specie mali abstinete vos.*

b In dicto c. sacerdos. num. 34.
i 1. ad Thess. 5. relatum in cap. cum ab omni. de vit. & hon. cleric.

17 Vigesimo infertur, quòd nõ est prudẽtis cõfessarij iniungere pœnitenti multa ieiunia, & graues alias pœnitẽtias, quas ille teneatur statim à confessione vel paulò post eã perficere, quando pœnitẽtiæ fuerint huiusmodi, vt cõmodè & secretò fieri nõ possint, absq; eo quod ab aliquib⁹ videãtur, qui subinde suspicetur propter grauia aliqua crimina illas fuisse iniũctas à cõfessario, sicut k diximus: quãuis aliqui affirmẽt propter grãa peccata graues quoq; imponi posse pœnitentias

k In præallegato ca. sacerdos. num. 103.

dummodo ex eo nulla specialis suspicio exoriti possit pter ista, vel alia crimina confessa fuisse imposita. ex quia confessarius nullo modo, nec in genere, nec in potest reuelare aliqua peccata mortalia sibi esse confessa non esse securum arbitramur, nisi consensus pœnitentis de causa datus id iustificet.

Vigesimo primo infertur, quod non facit contra confessarius, qui ex Petri confessione intelligens, Ioan fuisse illius complicem in delicto, postea Ioannem de mine interrogat: dummodo non exprimat, quòd eum a acceperit, secundū Siluestrum. a immo nec in particula terrogando sigillum aperit, quando Ioannes veri suspicari non potest illud expressisse Petrum in confes quia nimirum peccatum eiusmodi erat, vt circa illud sarij soleant interrogare. Caueat tamen, ne tunc quod de Petro scisciterur, iuxta Siluestrum b.

a *Verb. confessio. 3. qu. 10.*

b *Dilla q. 16.*

18 Vigesimosecundo infertur, quod qui reuelat secr reuelatum sibi sub sigillo confessionis, vt vulgo fit, sine mentali peccatorum suorum confessione, non frang lum confessionis, secundum Innocentium, Panormita communem c quos retulimus d, etiam si genu flexo, & uio signo crucis in fronte reuelauit vt diximus e citato hoc Sotum, & Caietanum, quem ille non citat.

c *In ca. omnis. de pœn. & remiss.*

d *In ca. sacerdos. vn. 19. de pœnit. dist. 6.*

19 Ad illud verò dubium, quid faciet confessarius ad mulieris ductus in aliquod desertum à marito eius vel à tyranno, & interrogante, an sua vxor confessa fuer se adulteratam esse, intentando ei mortem, si veritatem dixerit: respondeo, quòd potest absolutè dicere, & si opus iurare, eam sibi non esse confessam vllum adulterium ciendo mente, eo modo quo dicere obligetur.

e *In rep. ca. inter verb. 11. quæst. 3.*

In quibus casibus confessio debeat iterari.

CAP. IX.

1 *Peccatum rectè confessum semel non est necesse iterum fiteri.*

2 *Absolutio etiam iniusta valet, nisi adsit defectus substantialis.*

3 *Sacramenta collata excommunicato regulariter valent.*

4 *Absolutio à peccatis etiam iniusta excommunicati communiter valet nu. 5.*

6 *Absolutio carentis iurisdictione non valet. nu. 7.*

8 *Confessio facta excommunicato, suspenso, vel interdicto valet nu. 9. & 10.*

11 *Confessio facta curato carenti omni titulo inualida.*

12 *Confessio facta nescienti, aut nolenti absoluere, vt conuenit, nulla.*

13 *Confessio sine proposito vitandi futura, vel non integra nulla.*

14 *Confessio emittentis aliquid confiteri iusta de causa valet. num. 15.*

16 *Confessio sine debita cura reminiscendi quæ non valet.*

17 *Confessio non iteranda ob pœnitentiam non impletam, neque, &c. num. 18.*

19 *Confitens ei, cui male confessus est, vt non tenetur confessa confiteri.*

Circa hoc dicimus primo, conclusionem esse ab omnibus Catholicis receptam, a peccatum semel ritè ac legitimè confessum non esse necessario iterum confitendum, attenta sola lege diuina & canonica. Immo neque lex vlla humana sancire potest, quę ad id faciendum obliget absque pœnitentis consensu, iuxta veriorem sententiam S. Thomæ, b & aliorum complurium, scilicet Gersoni, c Paludani d, & Iacobi Almaini, e & Dionysij, quem Ioannes Maior & Iacob. sequuntur & Adrianus f quos g fratres h sequuti fuimus.

a *In 4. dist. 17.*

b *Quolib. 1. art. 13.*

c *In lect. 2. super Marc.*

d *In 4. lib. sentent. 17. quæst. 3.*

e *Ibi.*

f *In 4. de sacra. confes. quæst. 1.*

g *In capit.*

h *Num 30. depœn. dist. 3. & in ca. fin. nu. 112. & seqq. de pœn. dist. 6.*

i *Capi. 1. 11. q. 3. c. 1. cum inter. de re iudic.*

k *Capit. 1. eod. & l. 1. & tot. tit. C. quando prouo. non est necesse.*

2 Secundo dicimus, quòd sicut aliæ iudicium sententiæ communiter valent, etiam si sint iniustæ, i nisi quando defectus est substantialis, k ita eadem omnino ratione absolutio sacerdotis regulariter valet, etiam si fuerit iniusta, quando nihil ex substantialibus deest, secundum mentem omnium. l

l *In d. lib. 4. libe sent. dist. 17. argum. l. illud ff. ad l. g. Aquil. & cap. 1. de translat. prælator.*

3 Tertio dicimus, quod quamuis peccatum sit excommunicato ministrare sacramenta, si tamen illi conferantur, vera sunt & valida, vt m affirmauimus siquidem professio facta ab excommunicato valet. n Matrimonium item ab illo contractum. o Sacramenta item Eucharistiæ, Confirmationis, & Ordinis ab eo administrata, vel suscepta valent propter rationes p adductas.

m *In ca. 1. §. cæterum. num. 23. & seq. de pœnit. dist. 1.*

n *Cap. cum illorum. de sentent. excommunic.*

o *Capit. sicut. de eo, qui duxit in matri.*

4 Quarto dicimus, quòd ex præmissis deducitur, primo absolutionem à peccatis, quæ confertur maiore aut minore excommunicatione ligato communiter, valere: quia excommunicatio non inducit defectum substantialem absolutionis à peccatis, quamuis excommunicatus, qui dat & accipit eam sciens, sacrilegium committat, q vt contra Angelum, r probauimus. qui quidem incautè pro se adduxit Richard. s quem constat nobiscum sentire, & consequenter il-

p *Vbi supra.*

q *Argu. cap. sicut ebræa. de elect. excom. minist.*

r *Cap. sacris. de his quæ vi metusue causa fiunt. & in cap. fratres. num. 40. de pœnit. distinct. 5.*

s *Cum constet 1. §. 4. & verb. confessio 11. 12.*

t *In 4. libr. sentit. dist. 21. artic. 3. quæst. 4.*

lum ad iterandum confessionem nō teneri, vt [a] proba-
post Caietanum [b] & maximè prædicta absolutio valet,
do excōmunicatus nesciebat, vel non aduertebat, se e
communicatum, siue ignorantia, aut inconsiderato
iusta, siue secus: dummodo quando absoluebatur, neque
deret, neque aduerteret, se peccare recipiendo absolu
vt cùm aliquis est excommunicatus, & nesciens id, vel
aduertens, se excommunicatum esse, bona fide peccat
confitetur, & petit absolutionem, sicut solent multi
qui ignorant se propter percussionē clerici in minoribus
stituti, vel prima tōlura initiati excommunicationem
rere: iam etiam ignorant, vel non aduertunt sententia
communicationis generalem esse promulgatam contra
qui fructus arborum: vel quid aliud surripuerint: hi
quamuis remaneant obligati ad impetrādam absolutionē
excommunicatione, non tamē tenētur iterare confessio

Et si excommunicatio esset iniusta, multo potiori ratione
leret absolutio. Quemadmodum enim qui excommunic
excommunicatione inualida, siue nulla, potest iustè abs
secundum omnes; [c] sic etiam excommunicatus per exec
nicationem validam, sed iniustam in foro conscientiæ ab
ram Deo potest à suis peccatis absolui. quoniam in illo
non est excommunicatus, vt sentit Richardus [d] & Adria
expressit, & ex Felino, & alijs ab eodem citatis [e] colligitur
obstat, quod Siluest. [f] sequutus Paludanū tenuit contra
dicta, scilicet absolutionem impensam excōmunicato non
lere, quia in cap. fratres, [h] admonui tenendum esse circa ho
multis contra Paludanum ibi relatum per multas ration
ficaces Caietani, quem in ca. fratres, [i] contra Paludanum
& sequor. Et sic quod Manuale alicuius Episcopatus gene
ter habet, confessionem excommunicati maiori excommu
catione reiterandam esse, limitandum est ad casus ibi exp
sos, & infrà infinuatos. Neque etiam obstat, collationē bo
ficij excōmunicato factam nihil valere, [k] quia ius humanu
circa ea, quæ sunt iuris humani sancire potuit: quod non
cit, nec potuit facere circa substantialia sacramentorum, q
sunt iuris diuini ab ipso Iesu Christo Domino nostro in
ta, vt apertius quàm vmquam Conc. Triden. [l] dixit.

5 Secundo deducitur, inanem esse absolutionem concessa
illi excommunicato, qui non solum intelligit se esse excom
municatum: sed etiam nouit esse lethalem culpam recipere
vel procurare sibi dari absolutionem à peccatis, antequam a

a *In prælat. ca. fratres, num. 43.*
b *Verb. absolutionis impediment. 6. & ver. confessionis iteratio, & Tom. 1. Opusculor. Opusc. 3. q. 3. & ficit ea. Apostolica. de cleri. excommunicat. & ea, quæ ait Cardin. cons. 42. & Feli. in cap. sicut tua. ex la. t. de fim. Arg. ex Sot. de sent. excō. lib. 8. & per mul ta à nobis citata, in præsert. ea. cum contingat. de rescript.*
d *In 4. dist. 18. artic. 3. quæst. 4.*
e *In 4. de confess. qu. 4. col. 10.*
f *In 4. dist. restitib. cap.*
g *In verb. confessionis. 1. quæst. 3.*
h *De pœnit. distinct. 3. num. 30.*
i *De pœn. distinct. 3. num. 30.*
k *Cap. postulasti. de cleric. excomm. ministrand.*
l *Sess. 7. canon. 1.*

excommunicatione absoluatur: quoniā huiusmodi defectus est substantialis, non quia absolutio excommunicato impenditur scienti se talem esse: sed potius quia integram confessionem non facit: siquidem non confitetur peccatum illud, quod perpetrat petendo sibi absolutionem conferri, sciens se peccare petendo & accipiendo eam, & sacerdotem impendendo. Et quamuis integra fuisset confessio, puta si ipse confiteretur illud peccatum, quod in expetenda absolutione committit: tamen adhuc nihil valeret, quia deficit contritio vel attritio debita, quæ confessionem comitari debuisset, vt constat ex supradictis. [a]

6 Tertio deducitur, quod absolutio confessarij non habentis iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, nulla est, & debet iterari: quoniam defectus potestatis est essentialis non solum quoad hoc, [b] sed etiam quoad alia omnia, secundum omnes, [c] & tactum fuit supra, [d] & est expressum in Conc. Trid. Nec sufficit ratificatio facta à proprio ordinario confessario, quamuis pœnitens hac fiducia fretus confiteretur, quod id gratum & ratum ille habiturus esset. Quoniam nulla ratificatio efficere potest, vt sit sacramentum, quod ab initio non fuit tale, secundum Paludanum. [e]

Nec hoc est contrarium sententiæ Ostiensis, [f] dicentis sufficere ratificationem: non enim dicere voluit, confessionem extraneo confessario factam cum spe futuræ ratificationis à proprio faciendæ per eam fieri validam: sed quòd confessio facta extraneo credenti probabiliter, quod id est gratū de præsenti proprio, valet, vt rectè docuit Siluester. [g] Cuius rei exēplum, vt li diximus inuenitur in parochianis duorum parochorum, seu curatorū qui adeo sunt familiares, & amici, quòd vterque illorum tam vult, vt alteri confiteantur ac sibi: nam alteri parocho confitentur, absque alia licentia validæ reputantur, nō quidem vi ratificationis futuræ: sed cuiusdam præsentis ratificationis, & licentiæ tacitæ.

7 Quarto deducitur, quod sicut absolutio confessarij potestate carentis ad absoluendum pœnitentem nihil valet, ita absolutio illius, qui eam habet ad absoluendum de aliquibus peccatis, & non de alijs, eo quod alia sunt reseruata, alia verò non, vel ob aliam rationem, valet quo ad illa, quo ad quæ non est defectus potestatis, qui est substantialis, quoad alia verò, quoad quæ est talis defectus, minimè. Quamobrem pœnitens, cum id ei constiterit, non tenebitur omnia peccata iterum confiteri: sed solum illa, à quibus eum confessarius non

a *In cap. 8. num. 37. & seq.*
b *In 4. lib. sent. dist. 18. cap. 4. ficit l. fin. ff. de iurisd. omn. iudi. & ca. 2 de consp. lib. 6.*
c *In cap. 4. ficit l. fin. ff. de iurisd. omn. iudi. & ca. 2 de consp. lib. 6.*
d *Sess. 24. cap. 6. & 7.*
e *In 4. lib. sentēt. dist. 17. quæst. 3.*
f *In summa de pœnit. & remiss. facies consideranda. nu. 14. vers. sitan.*
g *In verb. confessor. c. 5. 3. versic. nillana si sacerdot.*
h *In capit. placuit. de pœn. dist. 2. num. 105.*

valuit

valuit absoluere, secundum omnes.[a]

8 Quinto deducitur, quod confessio eius, qui confessus communicato, suspenso, vel interdicto, publicéque denunciato, & declarato nihil valet, & est iteranda: quoniam excommunicatus non habet potestatem sufficientem ad tentiam validam proferédam, [b] id quod item est affectum de illo, qui ita publicè manus violentas in clericum iniecit, nulla possit tergiuersatione celari, etiam si denunciatus fuerit, vt patet ex fine extrauagan. *ad euitanda scandala*. tini V. cuius verum tenorem trāscribimus infra, [c] decernit ex statutis Ecclesiæ Gallicanæ: quem S. Antoninus [d] & alij non fuerunt assequuti, quæque innouata fuit per Lateranense sub Leone X. [e] Quamuis maius dubium sit lo, qui est notoriè suspensus, vel interdictus, vel excommunicatus propter aliam causam, quam propter notoriam percussionem: sed idem omnino iudicandum esse de illo, de notoriè excōmunicato propter clerici percussionem, [f] multis fundamentis, & contrariorum argumentorum solutionibus asseruimus: quamuis contrarium passim in audiamus in Germania, Gallia, & aliquot aliis Regnis, tholici nō vitant eos, qui notoriè sunt hæretici, ac consequenter excommunicati, [g] & cōsuetudo dicitur optima legum terpres, [h] quę consuetudo quoniam scitur, & toleratur a mis Pontificibus, qui eā nequeunt de facto extirpare, fatendum test dici excusare catholicos ea vtentes: quod etiam infra, [i] & post illa latius resoluimus, [k] quòd hæretico non si non est denunciatus excommunicatus, licitè communicatur: & ita recedimus à patificatione denunciati, & notorie communicati, suspensi, vel interdicti, quam hic ansea per illa multa, quibus idem fecimus. [l]

9 Sexto deducitur, quod valida est confessio, & absolutio pœnitenti concessa, qui præ ignorantia confessus est sacerdoti, vinculo excommunicationis, vel interdicti, vel suspensionis irretito: qui quidé nō est publicè denunciatus, sed tamen est excommunicatus, vel suspensus per sententiam à iure, ab homine, vel statuto latam, [m] quoniam censuræ occultæ præteriro tempore, & etiam aliæ in præsenti, nisi fuerint publico denunciatæ, non impediunt valorem actus, qui nomine publici officij exercetur. [n]

10 Est tamen dubium, an idem sit dicendum de confessione facta alicui excommunicato, qui quamuis non sit notorius, neque denunciatus vt talis, tamen hoc ipse pœnitens ignorat.

a *In 4. lib. sent. dist. 17.*
b *Capit. ad probādum. de re iudic. & c. vers. tam. de dol. & cōtu.*
c *Capit. 27. num. 35. & prim in ca. 1. §. labor. num. 10. de pœn. dist. 6. d 2. par. tit. 9. c. 10. §. 1. ver. sextum & Fel. in c. Rodulph⁹. de sentent. excom.*
e *Vt infra dicetur.*
f *In d. §. labor. à n. 14.*
g *Capi. excōmunicamus. de hæres. & per bullam Cœna Domini, quæ quotānis in vrbe fertur.*
h *Cap. cum dilectus. de consuet. & l. minime. ff. de leg.*
i *Capit. 27. num. 35.*
k *In Clem. cel. de vit. & hon. Clem. 47.*
l *In practica 10. §. latior. m Vt patet ex dict. extrau. Martini V.*
n *Capi. ad probādum. de re iudic.*

ignorat. Et quamuis aliqui partem negatiuam amplecterētur, quia Calderinus affirmat, [a] receptus per Panormitanū & cōmunem, & alios quos [b] Felinus refert, omnes actus excommunicato, etiam occulto, ratione publici officij exercitos in fauorem illius, qui eiusdē excōmunicati operam expoſcit, esse inanes, & nullius effectus: verumtamen opposita est tenenda sententia: quoniam licet opinio Calderini eius ætate ante dictam extrauagan. Martini V. tamquam vera defenderetur, erat enim talis: posit tamen amplius non est tenenda, vt [c] diximus antequam legeremus Felinum, [d] qui & si subdubitās tenet illam definitionem non habere locum post illius extrauag. editionem: quoniā fundabatur in eo, quod qui nouit aliquē ministrum publicū esse excommunicatū, peccat participando cum eo: & post illā extrauagantē non peccat, nisi denunciatus, vel sit notoriè excommunicatus, quamuis excōmunicatio sit specialis, sicut nos post Cosmam, [e] defendimus. [f] Verumtamē est, quod si confitens peccaret mortaliter inducendo hunc confessarium excōmunicatum ad audiendam suā confessionē, sciens illum tali vinculo detineri, & se non posse illi confiteri absque reatu lethalis culpæ, idque aduertens tale peccatū nō confiteretur, huiusmodi cōfessio & absolutio nullius essent momēti: non eo quod confessio fieret excōmunicato, vel quia absolutio impenderetur à tali: sed quia confessio non esset integra, quippe quòd in ea non exprimeretur peccatū in confitēdo ei, & ab eo sacramentalē absolutionē accipiendo admissum. Vnde infertur, idem omnino dicendū esse de illo, qui confitetur sacerdoti mortali peccato irretito etiā non excommunicato, quando ob id, quod illū ad se audiendū & absoluēdum induceret, peccat mortaliter, & aduertēs se in hoc peccare: illud tamē peccatū non cōfitetur. Huiusmodi autē inductio siue persuasio tunc est peccatū mortale, quando absque vlla necessitate, vel debito quo alius teneretur, illum induxit ad faciendum sacrum, vel ministrandum aliquod sacramētum, quem scit mortali crimine infectum: quia non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, &c. [g]

11 Septimo deducitur, quòd cōfessio facta parocho, qui nullum titulum bonū, aut malum habuit à superiori, & absolutio ab eodem impensa nil valent: & ideo sunt reiterandæ, [h] propter potestatis defectum, qui est essentialis. Non diximus *fructum bonum aut malum*: quoniā absolutio data ab eo, qui titulū habet, licet malū à superiori, & virtute eius possessionem accepit, non est irrita secundum Innocentium [i] quem

a *In dicto cap. Ad probandum. de re iudic.*
b *Ibidem col. penult.*
c *In cap. dilectus. de sent.*
d *In dicto cap. ad probandum.*
e *In §. fatuterum Ecclesiæ Gallicanæ. tit. de excōmunic. non ligan. verb. generaliter.*
f *In §. laboret. num. 15. de pœn. dist. 6.*
g *Ad Rom. 1. & capit. nouum. 1. de pœnit. dist. 1. quæst. 1.*
h *Secūdum Panorm. in ca. nihil. de elect. col. 6. & Ioan. Andr. 2. eo. tit. & Summa Rosella, verbo, confess. 3. 41. & Silues. eod. qu. 19. vers. ex his excludit. & Cajeta. verb. absolutionem impedimenta. vers. & præterea & verb. confessio iteratio vers. sacramento*

i *In dicto cap. Audiuimus. 2. or. quia cap. nouum. 1. quæst. 4.*

Panormitanus & communis ibi sequuntur, & idem dicit absolutione data ab eo, qui aliqua de causa bonum titulum quo fruebatur, amisit: dummodo amissio illa non esset notoria. Cui quidem casui quadrare potest quoddam dictum

a In dicto cap. dudum allegat. glos. verb. decepta. secundum Panormitanum. idem col. 7.

Gregorij ix. a Immo & ille, qui bona fide confitetur non habuit nullum titulum, neque bonum, neque malum habuit: vel qui notoriè amisit eum, quamdiu in sua bona fide permanet, saluabitur. Si tamen postea eam amiserit, confitendum erit, secundùm Panormitanum. b

b In dicto cap. nihil. & dudum. 2. & supra dictus.

12 Octauo deducitur, quod confessio facta sacerdoti vel nesciuit, vel noluit vti circa absolutionem formæ substantiali ad id necessaria, nihil prorsus valet: quamuis habet defectum essentialem, c quamuis crediderim, raro numquam hac sola de causa confessionem inanem fieri: niam ferè omnes nouerunt formam substantialem absolu-

c Arg. de homine, de celeb. miss.

di, de qua cum suis antecedentibus & consequentibus

d Infra ca. 26.

summatim, d agemus, & expressimus copiosius e & communiter loquendo nemini deest intentio & animus absolu-

e In princ. ca. 1. de pœnit. dist. 1. à numer. 7. & seqq.

Illud etiam addiderim, duobus modis posse prudentem confessarium dignoscere, quando pœnitentis confessio, quod imperito confessario facta fuerit, debeat iterari, videlicet, quando ipsum ipsiusque omnimodam ignorantiam uit: & quando ex discursu confessionis sibi factæ, id colligit eo quòd in rebus grauibus, quas minimè ignorare debuit, nullum remorsum conscientiæ, aut scrupulum iniecit ipse pœnitenti. Veluti si simplicem fornicationem, vel omissionem

f In cap. 1. num. 1.

ctæ communionis in Paschate, vel semel in anno, esse peccatum mortalia diiudicare non nouit, ex supradictis. f

13 Nono, vt attingamus defectus, qui ex parte contritionis contingunt, deducitur, quòd confessio sine proposito vitandi peccata mortalia in posterum, quamuis secum gerat quale desiderium vitandi, nihil valet, & iteranda est: quasi confessio illius, quem pœnitet alienum vsurpasse, & non habet restituendi animum: qualis item est confessio eius, qui

g Arg. ca. peccati vltimo. de reg. iur. lib. 6. ca. legatur. 2. 2. q. 1. & ca. illud. 95. dist. & ca. per Isaiam. 1. quæst. 1.

doler se fornicatum fuisse, sed non statuit relinquere consuetudinem: nam pœnitens, qui non confitetur propositum non tandi illud, quo mortaliter offendit, non integrè confitetur & si illud simul cum aliis peccatis confiteatur, se ipsum inhabilem & incapacem absolutionis efficit. g At verò qui peccatis præteritis dolet, proponitque futura vitare, quamuis non adeo doleat, neque ita perfectè illa vitare propo-

nat, vt perueniat ad sufficientem contritionem, neque ad eam attritionem, quæ adiuncta sacramento in contritionem

transeat, non tamen tenebitur iterare confessionem, vt in cap. fratres, a probauimus: nam alioqui nemo scitet se recte fuisse confessum, siquidem nulli constare potest, an sit in statu gratiæ, iuxta illud. b *Nemo scit, an sit odio, vel amore dignus*, c & ex consequenti nemo scit, an fuerit contritus: nam si hoc scire posset, posset etiam illud, d & quia confessio iterati non debet eo solo, quod sit informis, qualis est illa per quam gratia & caritas non obtinentur, secundum Sanctum Thomam e & latè tradit alter Thomas, f quamuis Gratianus, g cum suo magno interprete, h & alijs autoribus oppositam sententiam tueantur. Sed, quòd prædiximus, haud dubiè tenendum est, vt i tradidimus.

a Num. 33. de pœnit. dist. 3.
b Eccles. 9.
c Cap. si. de purg. cano.
d Arg. cap. dixit. eius. qua. de pœnit. dist. 1.
e In 4. dist. 17. qua. 3. a. 1. q.
f Quæst. 3. in materia confessionis.
g In ca. fin. de pœnit. dist. 3.
h In glos. fi. cuiusli. c. fi.
i In dicto cap. fratres. num. 30.

14 Decimo deducitur, quod quoad effectum ex parte confessionis nihil valet confessio, quæ non est integra, eo quod pœnitens prudens & sciens præ pudore, aut hypocrisi, vel alia iniusta causa omiserit confiteri aliquod peccatum mortale, vel quod probabiliter ipse dubitabat, an esset tale, vel aliquam circumstantiam necessariò confitendam, vel etiam eo quod data opera & studiosè cõfessus est lethalem culpam alicui sacerdoti, à quo non bene intelligebatur: vel confessio non fuit aperta & clara ob verba obscura: vel quia confessarius dormitabat, vel quia confessionem diuisit, dum vni sacerdoti partem vnam peccatorum suorum, alteri verò partem alteram confitetur: cùm omnia peccata siue cordis, siue linguæ, siue operis, siue occulta, siue manifesta, vni eidemque sacerdoti dicenda & confitenda sint: quamuis ille non possit ab omnibus absoluere: & propterea necessarium sit ad superiorem recurrere, secundum S. Thomam k quem Scotus, & communis sequuntur, & est textus l & in Concil. Florent. m

k In 4. libr. sentèt. dist. 17. q. 3. a. 4.
l In ca. omnis. de pœnit. & remiss. & in ca. 1. & 3. eadem. de pœnit. 2.
m In decret. Eugen. 6. quartum.

15 Vndecimo, quòd non tenetur pœnitens iterare confessionem, in qua aliquid ex his omiserit confiteri propter aliquam causam, quæ iusta sit, qualis est verisimiliter credere, quod confessio peccati ipsum cõfessarium ad peccandum alliceret, vel induceret in notitiam alicuius peccati & peccantis, quorum notitiam ipse habuit per confessionem propter illa, quæ supra a diximus. Neque etiam tenebitur confessionem iterare, si omisit aliquid confiteri, nesciens illud esse lethale. Nam quamuis ignorantia legis diuinæ aliquando non excuset à peccato, excusat tamen, nec peccet id non confitendo, sicut post Ioan. Gersonum, Adrianum, & Syluest. definiuimus

a Num. 14.

o nouam huius rei rationem afferẽtes. Et consequenter pueri vel puellæ, qui grandiores factu nouè agnoscunt esse peccatum mortale,

o In capit. fratres. de pœnit. dist. 3. num. 12.

mo, tale, quod alias omiserunt confiteri, ignorantes illud tale, non tenentur iterare confessionem eorum, quæ confessi fuerunt, vt etiam tenet Syluest. a

a *Verb. confessi. 1. q. 3. versic. qui ex nescientia.*

16 Duodecimo deducitur, quod qui confessus est nō ad ta debita diligentia, qua peccata commissa in memoriam uocaret, & ob id aliquod peccatum omisit, debet confi repetere: quoniam patitur defectum essentialem ex parte fessionis, siquidem culpa sua non extitit integra. Quæren debeat esse huiusmodi diligentia nos b radicitus pertra mus, vbi in summa diximus, tantā debere esse ac sufficien ta viro prudenti & æstimatori humano videbitur nece hominibus eiusdem qualitatis & conditionis, cuius e nitens ille, attenta saltem ipsius voluntate, qua exp terrogari à confessario & de interrogatis respondere sicut c diximus, magnam partem diligentiæ requisitæ

b *In dist. 2. fratres nu. 66. & seq.*

c *Ibidem, num. 80.*

plet. Confessarius autem, qui defectum notabilem circa debitam diligētiam agnoscit in pœnitente, debet illi imp vt eā adhibeat, & postea redeat: nisi articulus mortis, vel scandali, vel alia similis causa persuaserit contrarium tiam ait Adrianus. d

d *In 4. de sacrament. confessio.*

17 Decimo tertio deducitur, confessionem quoad defi ex parte satisfactionis nō esse necessario iterādam, ob id pœnitens pœnitētiam sibi iniunctam adimpleuerit exacta gratiæ: immo neque ob id, quod eā nullatenus impleuerit in bono, neque in malo statu, siue id per obliuionē, siue gligentiam vel contemptum contigerit, vt e absque assecuti sumus post S. Thom. qui hoc sentit, f de quo nihil tat Caiet. g neque Ioannes Maior, h neque etiam Palud situm dicit, si satis eius verba expendātur: quāuis aliquo ansam B. Antonino præbuerit, qui Angelū & Siluest. la Cūmque id sæpe consuluissemus, & affirmatemus nostr Paludanum id tenuisse, valde gratum fuit postea vidisse, num k de conclusione nostra & de mente Palud idē quo sensisse: quæ quidē sententia proculdubio tenēda est, quo aliquot confessionalia contineant, nisi quando pœnitenti absolutionē iniungitur pœnitentia: & ille eam imponen contemnit, aut iustā curā non adhibet, quo postea iniun nitētiæ recorderur, vt eam possit adimplere: quod optim git Caiet. l tūc enim nihil valeret, etiam si postea eā imm exequeretur, non quia illam nonadimplet, sed quia quan la iniungebatur, peccauit, & de illo peccato non se accusa que ideo non fuit integra confessio.

e *In capit. contrarium num 20. & seq. de pœnit. dist. 5.*

f *Sum. lib. 2. tit. 12. art. 12.*

g *In sum. verbo. confessio. iterat. 10. vers. ex suprà dictis autem.*

h *In 4. lib. sentēt. d. 18. 17. quæst. 2.*

i *In eadem dist. 17. q. 3.*

k *In 4. de confess. col. penult. in fine.*

l *Vbi supr.*

18 Decimoquarto deducitur, quòd confessio illius, qui credidit, se non habere tantam virtutem, qua de cætero à peccatis abstineat, valida est, immo etiam si credat se ante mortē peccatorum mortaliter: quoniā hic defectus non est essentialis, neque accidentarius, vt suprà a post Innocentium b communiter receptum affirmamus. Non valeret tamen confessio illius, qui crederet se non posse à Deo sufficiens auxilium ad non peccandū mortaliter impetrare. Siquidem hic non solum non doleret de omnibus peccatis præteritis: verūm etiā peccatum infidelitatis committeret, non credens, Deum cuicunque facienti, quod in se est, gratiam concedere, vt rectè dixit Adrianus. c

a *In cap. 1. num. 9.*

b *In 2. d. 28. art. ult. dub. 4. & remiss.*

c *In 4. de sacrament. confess. q. 4. col. penult.*

19 Decimoquinto deducitur, quod quando pœnitens propter iterandam confessionem adit eundem sacerdotem, qui meminit peccatorum, vel saltem pœnitentiæ, quā iniūxerat, non tenetur iterum confiteri in particulari peccata iā semel confessa: sed satis erit illi dicere in genere in hunc modum. De omnibus peccatis, quæ tibi pater alias fui confessus dico Deo meam culpam, & tibi, &c. & deinde declarare peccatum, quod scienter omisit, cum simulatione, fictione, & mala intētione, qua id fecit. Si verò eidem sacerdoti non confitetur, vel confessarius neque peccatorum, neque pœnitentiæ, quam ratione eorum injunxerat, recordatur, debet tunc pœnitens repetere confessionem, perinde ac si antea non fuisset confessus iuxta opinionem communem S. Antonini, d & Syluestri, e qui alios citant.

d *3. part. tit. 14. cap. 19. §. 4.*

e *Verb. confess. 1. q. 3. vers. si tamen confiteretur.*

Diximus, *Neque recordatur pœnitentiæ*: nam si memoriam illius haberet, satis esset, immo etiā meo iudicio, si recordatur status, quem habebat pœnitens, saltem in confuso, quo casu opinio Medinæ f obseruari posset, qui quidem aliorum vestigiis adhærens absolutè tenet, prædictam memoriam necessariam non esse. At verò quando nihil ex hisce tribus cōcurreret, esset confessio nona, & subinde oporteret eam esse integram.

f *In Cade confessio fo. 75.*

De modo, quo confessarius erga pœnitentem se gerere debet.

CAP. X.

1 *Confessarius sic recipiat pœnitentem, Et hæc interroget.* 2.
3 *Confessor quæ dicat in principio, medio, & fine.*
4 *Confessor quid moneat confessum non satis contritum.*
5 *Pœnitens quomodo confessionem inchoabit.*

6 *Confessor non ostendat pauorẽ, nec sinat nominare crimi*
7 *Confessor pœnitentem volentẽ palliare peccata quid*
8 *Confessor interrogando pœnitentem unde incipit.*

1 CIrca hoc dicimus primo, quod confessarius re
audire confessionem, primum (saltẽ de confes
tenus vacauerit, debet mentem suam ad Deum eleuare
formaliter vel virtualiter, saltem corde, dicere illud
mundum crea in me Deus, & spiritum rectum in nouis in
bus meis: id est, in funde mihi mentem puram, & intellec
rectam, vt ad hoc tam sanctum negotium non me
saltem principaliter, cupiditas gloriæ, vel lucri, aut vo
tis, vel studium placendi hominibus, aut res nouas dis
& pro tua infinita bonitate fac, vt vterque nostrum
quidem audiendo, hic verò dicendo tuæ Maiestati

2 *Psal. 50.*

Secundo debet pœnitentem suscipiendo, exhibere
qualem eum esse debere significant illi versus, quos
mus b relatos à S. Thoma. c

Confessor dulcis, affabilis, atque suauis,
Prudens, discretus, mitis, pius, atque benignus.

Ipsumque animare ad sua vulnera detegenda, & ad
de ipsorum vulnerum sanitate concipiendam.

Tertio debet inducere pœnitentem, si nouit, ad fac
actus exteriores confessioni conuenientes, qui sunt
flectere, signo crucis se præmunire, &c. & si ignorat, eu
doceat, admonendo ipsum, vt intelligat se potius Deo
homini confiteri: ideoque cum maxima reuerentia id
debere: iubeátque ei vtrumque genu in terram deflec
faciem ad vnum latus inclinare. Quod si eum non
gnouit, de eius statu & conditione interroget, vt quo
dit possit illum rectius interrogare. Si autem ipsum
uit, ab his supersedeat vt diximus. d

b *Inc. 1. §. quibus co gnita num. 1. de pœnit. dist. 6.*
c *In 4. lib. sentẽt. dist. 17. in expos. text. in fine.*
d *Inc. consideret. in princ. num. 80. de pœn. dist. 5. argu. l. 1. §. de acti. empt e. cum qui. de reg. iur. lib. 6.*
e *Caieta. in sum. verb. interrogat. confessio. §. scito secun do. versic. secunda si est impedi tus. argum. ea. nihil. de præscrip & capit. 2. de operat noui. nunciat.*

2 Quarto interroget eum, an aliquo detineatur impedi
to, ob quod non debeat eum absoluere: quale est habere
cubinam, quam nolit domo eiicere: quale est esse vsura
& nolit desistere: quale odium capitale contra aliquem
ceptum, quod nolit ab animo expellere: ne postea de illo
ratur dicendo, Voluisti primũ mea audire peccata, & p
mihi absolutionem denegas? Eodem item modo se gera
ga Ecclesiasticum multis incompatibilibus beneficiis
sta dispensatione oneratum: ipsumque admoneat, vt
mnia sibi consulat, quo pacto habeat securam conscien
& deinde eius audiet confessionem. e Quod quidem

licet hucusque nobis placuerit, nunc tamen valdè damnosum videtur. Tũ quia hoc est pertrahere pœnitentẽ ad suos defectus manifestandos extra confessionẽ: tum quia fieri potest, vt postquam fuerit confessus, pariterq; admonitus à confessario nouũ animũ induat exeundi à peccato, in quo prius residere destinabat. Nõ est etiã necessarium interrogare, an sit excommunicatus in hunc finem, vt confessarius viter excõmunicationem minorem, quã incurrunt, qui excommunicato communicant: quia non incurrunt illam communicando in his, quæ ad eius animæ salutem conducunt, a talis autẽ est confessarij cum pœnitente collocutio, & communicatio circa peccatorum confessionem. Neque Clement. 1. b neque Inocentius post quã facta fuit illa, citatus malè à summa Rota fecit aliud senserunt: quoniam satis est, vt absoluta iam cõfessione prius pœnitens ab excommunicatione, quàm à peccatis absoluatur. d

a *Cap. cum voluntate. de sentent. excomm.*
b *De priuileg.*
c *Verb. confessus. 1. §. 10.*
d *Vt in ca. præcedent. num. 4. dictum est.*

3 Quinto, consideret attente à principio vsque ad medium, & à medio vsque ad finem confessionis, an propter aliquam causam ex supradictis e teneatur pœnitens iterare confessionem, vel confessiones alias præcedentes: & si inuenerit ipsum teneri ad eas repetendas, & id pœnitens nõ aduerterat, debet ipsum admonere, vt iterum conscientiam examinet, si per tẽpus licuerit, maxime si multorum retro annorum confessiones repetere debeat. Si autem nulla adsit causa iterandi confessionem, roget, an debitam adhibuerit diligentiam ad recolenda sua peccata, per quam excusatur à confessione obliuionem, vel confessiones alias præcedentes: & si inuenerit ipsum torum: quo casu satisfacit confitendo ea, quæ occurrerint, cũ proposito confitendi alia, cum ea in memoriam venerint. Vtilèque fuerit accusare se ad cautelam de negligentia, si, & quatenus eam admiserit.

e *In cap. præcedent. num. 4.*

4 Sexto prudenter etiam consideret, an pœnitens debitam contritionẽ gerat: caueat tamen ne ipsum in tentationes dãnosas & superuacaneas coniiciat, vt f dictum est: & si videtur eũ nõ habere sufficientẽ contritionẽ, cohorteturi eũ ad maiorẽ concipiendã illis considerationibus, g quæ sunt priuatio gratiæ, mors animæ, amissio fœlicitatis æternæ, recessus à patrocinio diuino, & accessus ad subiectionem diaboli. Deinde inducat illũ ad Dei amorẽ, propter quẽ dolorem & detestationẽ de peccatis præteritis, & propositum firmum cauendi sibi in futurũ concipere debet. Quòd si adhuc his omnibus ad dolorem non sufficienter eum moueri consideret, interroget, an doleat, quod non doleat tantùm, quantùm deberet, & an vellet huiusmodi dolorem sufficientem concipere. Quod

f *In cap. 5. num 17.*
g *In col. 1. num. 35. tallu.*

si annuat, satis erit. [a] At verò si eius dolor non eo vsque ueniat, vel quia non proponit in posterum se à peccatis abstinere, licet id quadamtenus desideret, vel nolit restituere, concubinam relinquere, vel odium à se repellere, vel dicat se nō posse, vel nolle castè viuere, vel officio, quod sine peccato mortali exercere non potest, renunciare, vel alia huiusmodi, nullo modo eum debet absoluere. [b] Poterit tamen cerdos aliquam iniungere pœnitentiam, [c] eum tamen absolnendo, non remanere absolutum, neque satisfecisse Ecclesiæ præcepto de confessione semel in anno ad minus peragendo quidquid dicat Syluester [d] vt sensit Adrianus [e] & latè probat Medina. [f] Nihil enim valet talis confessio: tum propter defectum ex parte contritionis vt [g] supra dictū est, quia concilium generale Romanum [h] & Florentinum in hac re oppositam sententiam expresserunt. Præterea debet sacerdos admonere, vt quotcunque bona opera possit facere, eo quod certat, quo Deus cor eius illuminare, & emollire ad agendam pœnitentiam dignetur, [k] sed non debet illi absolutionem impertiri, & præcipitare, etiam si eam importunè satagat extorquere, ad vitandum scandalum aut desperationem præ se ferens. Quoniam autem in dubio sacrilegij peccatum committeret absoluendo: necessarium est sacerdotis scandali aliquam rationem habere debet: quoniam ignorantia sibi illud accipit, nemine ei dante, ideoq; scandalum Pharisæorum cū est, & subinde negligendū. [l] iuxta S. Thomam [m] & communiter alios. [n] An verò qui tacet aliquod peccatum in confessione, incurrat excommunicationem synodalium constitutionum inferius [o] dicetur.

5 Septimo, vtile est, quamuis non necessarium, vt pœnitens iubeatur à confessario hoc modo suam confessionem concludi: *Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ semper virgini, sanctis Apostolis Petro & Paulo, & omnibus sanctis cœlestibus, & tibi pater, quia peccauī nimis cogitatione, verbo, opere, &c.* Deinde verò, si pœnitens non statim id facere inceperit, admoneat, vt omnia peccata, quorū memoriam habet, & quibus conscientia magis stimulatur, statim exponat, non putando culpam sibi soli, vel potius principaliùs, quàm vel dæmoni, mundo, carni, sodalibus, vel corporis constitutioni, siue complexioni, & circunstantias necessarias declarando.

6 Cùm verò aliquod graue, vel turpe peccatum ab ipso dicerit, nulla signa admirationis, abominationis, aut pauoris ostendat, veluti spuendo, vel se cruce signando, vel signa commouendo: quin potius ac si nihil audiret, vsque ad finem confessionis dissimulet, & tunc cum iam velit pœnitentiam imponere, peccatorum grauitatem & deformitatem exponat, secundum omnes. [a] Porro si viderit pœnitentem velle aliquam personam nominare, etiam propter aliquam circunstantiam necessario explicandam, nullatenus id patiatur, iuxta suprædicta. [b] Et si viderit se ipsum excusantem in hunc modum, Ego non occido, Alienum non rapio, Nulli malè volo, manuetè & benignè reprehendat, insinuans locum illum non esse excusationis, sed accusationis potius: subindeque verbis suauibus eum animet ad accusandum se, timore prorsus relegato. Et si pœnitens per seipsum peccata recenseat, patiatur pro libito suo ipsum dicere quantumcunque rudi & crassa, vt dicunt, Minerua, & sine ordine rem exponat: sic agnoscet quibus peccatis magis implicatus extiterit, & de quibus debeat eum amplius interrogare, vt diximus. [c] At qui, si maluerit de illis interrogari, quàm solus eadem referre, dummodo propositum habeat ad omnia mortalia crimina referandum (etiam si de illis non interrogaretur) esset ea de causa condemnandus, sed potius adiuuandus. Si tamen deliberaret aliquod mortale non confiteri, nisi de illo confessarius interrogaret, peccaret mortaliter, & tunc confessarius, si forsan hoc intelligeret, ad detestandum hoc peccatum ipsum instigare deberet.

7 Octauo, si confessarius viderit pœnitentem peccata sua occultare velle, vel probabiliter credit ea obliuisci, vel putare non esse peccata mortalia, debet cautè & prudenter illū pertrahere ad dicēdum ea, ipsumq; docere illa esse lethifera, persuadendo vt ea, de quibus dubitat, an commiserit nec ne, confiteatur tamquam dubia, & non tamquam certa, & indubitanter commissa referantur, neq; etiā tamquā non admissa relinquantur: & denique talem se ore & lingua manifestet exterius, qualem se in corde agnoscit interius, in hunc modū seipsum incusans, Videor mihi in hoc, vel illud peccatum cōcere debere, si dubitat circa aliquod peccatum, an sit mortale vel veniale. Cæterum si ambo dubitauerint, tunc pœnitens sub conditione, peccatum in hunc modum detestetur, Si hoc est mortale, me pœnitet de illo tamquam de mortali. Similiter si de aliquo actu dubitaret, an bonus esset aut malus, sub eadem conditione ipsum detestetur, scilicet: Si & quatenus est malus: quoniam si bonus est, nullo pacto eum detestari debet. [d] Si verò recordatur se lethale crimē admisisse, nō

a *Per suprædicta in dict. cap. 5. num. 18.*
b *Per capi. quod quidā. de pœn. & remiss.*
c *Iuxta idem cap.*
d *Verò confess. 4. q. 2. versic. & hoc quidē.*
e *In 4. de confess. q. 4. §. sed quid si crassa ignorantia.*
f *In C. de confess. de confess sine pœnit.*
g *In c. præcedēn n. 13.*
h *In c. omnis vtriusq. de pœn. & remiss.*
i *In decreto Euge. IIII.*
k *Iuxta dictum capit. quod quidam. & ca. fulsat. de pœnit dist. 1.*
l *Arguitur Matth. 15.*
m *2. 2. q. 43. art. 7. ad 2. & in 3. pa. q. 42. art. 3. in cor. qu. & eandem in 4. libro sentēt. dist. 38. q. 3. art. 3. q. 2. ad 1.*
n *Dicta dist. 38.*
o *Infra. 17. num. 109.*

a *Arguit. cap. 1. §. Cæterum. §. diligens & §. quisquis. de pœnit. distinct. 6.*
b *In cap. 7. num. 2.*
c *Ind. 5. diligens. nu. 6.*
d *Ioann. Maior in 4 lib. sent. dist. 17 q. 3.*

tamen occurrit in specie, quod fuerit, tunc fatentur se quisse mortaliter, etiam si de eo in specie memoriam habet.[a]

a *Idem Maior vbi supra.*

8 Nono, postquam pœnitens explicauit quidquid circa peccata dicendum recordatur, si sacerdoti visum fuerit lum non absolutè & perfectè illa manifestasse, vt non contingit, debet tunc sacerdos ipsum interrogare circa quod sibi necessarium videbitur à decem præceptis Dei gi initium faciendo.

Circa quod rarò, vt puto, mortaliter pecca: confessa nisi cum principaliter acceptat officium audiendi confessiones ob lucrum, fauorem, curiositatem, vel carnalem voluptem. Dixi, *Principaliter*: quia qui minus principaliter dicta horum quæreret, non peccaret, etiam si non acceptaret illud officium, nisi aliquod eorum respiceret tanquam finem, sine qua id non faceret.[b]

b *Per ea qua latius tradidimus in comm. ca. cum ministr. 24. quæst. 3.*

De primo præcepto Decalogi, nempè de lendo Deo, & aliis duobus præceptis, cet de diligendo Deum, & credendo in

CAP. XI.

1 *Symbolum Apostolorum est summa Christianis credenda*
1 *Oratio Dominica continet summam à Deo petendorum.*
2 *Decalogus etiam nunc durat: & est speculum baptizatorum.*
3 *Decalogus continet summam eorum, quæ agere & vitare nemur.*
4 *Præcepti transgressio omnis mortalis nisi, &c.*
4 *Præceptorum multorum transgressio quæ vnicum peccatum*
5 *Præceptum de diligendo Deum super omnia, & proximum cut seipsum cur non sit de decem Decalogi.*

c *In princ. Opuscul. 4. & 2. 2. qu. 1. art. 2.*
d *In Enchi. Christiana institutione in prin.*
e *Exod. 20.*
f *Cap. 1. §. fin. de sum. Trinit. & fide cathol. & cleric. si dominum. de re iud. & vener. sanct.*

Circa hoc dicimus primo cum S. Thoma c & Concilio Colonienſi d quod quemadmodum summa omnium quilibet Christianus tenetur credere in symbolo Apostolorum comprehenditur, & in oratione Dominica omnium à Deo petenda sunt: ita in Decalogo, quem Deus per magni illius serui sui Moysis electę plebi suę tradidit, omnium, quæ facienda sunt, exprimitur. Noluerunt tamen patres innuere nihil, quod non contineatur in symbolo necessario credendum: neque quidquam, quod non contineatur in Decalogo, esse faciendum: siquidem omnes nemur credere mysterium sanctissimæ Eucharistiæ, quamen non continetur in symbolo. Omnes item obligan-

Deum diligere super omne aliud, quod tamen in Decalogo non habetur, vt dicitur infrà.[a]

a *Eod. cap. num. 6.*

2 Secundo dicimus, quod Decalogus, siue decem præcepta legis antiquæ adhuc in noua & Euangelica perseuerant: quoniam licet vetus illa lex quantum ad ceremonialia & iudicialia, expirauerit,[b] non tamen quoad moralia, quæ pertinent ad legem naturæ, cuiusmodi sunt decem præcepta, excepto tertio, quantum ad Sabbathi obseruationem, secundum Gratianum[c] & S. Thomam.[d]

b *§ final. d. dist. & c. 1. de purific. post. part.*
c *In dicto §. fin.*
d *1. 2. quæst. 100. artic. 4. & omnes alii in 3. lib. sentent. dist. 27.*

3 Tertio dicimus, quòd hæc decem præcepta, vt rectè dicitur in dicto Colonienſi consilio, sunt veluti quoddam speculum, quod traditur baptizato, vt intueatur, quantùm per fidem acceptam vitam suam renouauerit, & ordinauerit: vel quantum via illa declinauerit, per quam Spiritus sanctus in baptismo acceptus ipsum deducebat: & qua in re, vel quantum candidam illam vestem, quam ibi induerat, transgrediendo, quod ibi promiserat, maculauerit: & vt postquam maculas & vulnera probè conspexerit, de illis doleat, & cum integra fiducia redeat ad medicum, qui nullum ægrotum (etiam in eundem morbum sæpissimè relapsum) à se repellit, & reijcit.[e]

e *Matth 9. & 11. 1. 2. q. 88. art 5. & 6. & 2. 2. qu. 80. artic. 4. & qua. 19. art. 4.*

4 Quarto dicimus, quòd quidquid est contra aliquod ex decem præceptis, regulariter est mortale, nisi vna ex tribus causis ipsum excusauerit. Prima est defectus deliberationis, vt contingit in accidia, siue tędio circa spiritualia, subitò nos surripiente. Secunda est paruitas, siue exiguitas rei in his, quę sunt contra ipsa præcepta: cuiusmodi est paruum & exiguum furtum, iuxta S. Thomam,[f] & nos latius tradidimus[g] post S. Antoninum[h] & vt colligitur ex quadam * Augustini sententia à Gratiano relata,[i] ibi: *Ebrietas si assidua sit*, & ibi: *Si plus præsumum exasperauerit.* Tertia est defectus iudicij sufficientis, qui contingit in semidormientibus, aut semiebriis, vel aliquo perturbatis, quod quamuis tale iudicium ad peccatum veniale sufficiat, tamen ad completam rationem mortalis non sufficit, iuxta Ioannem Maiorem.[k]

f *In 3. fin. cap. vnum. 23. dist.*
g *In repet. capit. inter verba 11. quæst. 3.*
h *2. par. tit. 4. ca. 3. §. 7. & 8. & Adri. quodlib. 3. cum minister reges.*
i *Augustin. sermo. 41. de sanctis sine 4. in die animarum*
k *In 3. lib. sentet. dist. 37. q. 1. & In cap. 6. num. 3.*

Quinto dicimus, quod peccatum commissum contra plura præcepta, quorum vnum est generale, alterum speciale in generali comprehensum, non est nisi vnum: exempli causa, Homicidii est contra præceptum speciale de non occidendo, & contra generale de obsequendo & obediendo Deo in omnibus, quæ præcipit, & contra præceptum de gratia & amore diuino conseruandis: non est tamē nisi vnicū peccatū, sicut tacitū est cū de circumstātiis necessario contendis ageremus.

Ex quo colligitur responsio illius quæstionis, nuper
propositæ, An qui non ieiunat vigiliam S. Matthæi, quæ
quatuor tempora incidit, aut missam in die Dominico
quo concurrit aliud festum obseruandum, nõ audit, an
nachus Franciscanus, qui non ieiunat die Veneris, in qua
qua vigilia incidit, satisfaciat confitendo, se non ieiu
aut non audisse missam in vno die, in quo ad id præce
nebatur? Respondendum enim est, quod non: quia dicit
bet se eo die ad id duobus diuersis præceptis specialibus
a *Supra n. 9. num. 10.* gatum fuisse, per dicta suprà. [a] Quamquam qui vnum
tum, ex quo alia sequuntur, committit, vt qui aliquem
gnum eligit, ex quo malæ gubernationes oriuntur, qui
b *2. part. de accept. per sonn.* vnum peccat, secundum Alexandrum Alensem [b] &
Bonauentura. [c] Quod autem non solum peccet
qui facit opus: sed etiam qui vult deliberatè id facere, a
c *In 4. lib. sent. d. 5. super lite-* lectatur in eo & qui consentit aliquo nouem modo
ra Magistri, q. 2. explicantur infrà, [d] traditur infra. [e]

5 Sexto dicimus, quod præcepta de diligendo Deum
omnia, & proximum sicut seipsum non numerantur inter
d *Num. 11.* decē: quod docuit S. Thomas, [f] quoniam in Decalogo
e *Num. 12. & 13.* fuerunt hominibus tradita prima principia, quæ vnu
f *1. 2. q. 100.* que per seipsum, natura magistra, vel per fidem inco
qualia sunt hæc, quæ fons & origo Decalogi, & decem
ceptorum in eo contentorum existunt: neque etiam a
dem Decalogo traduntur ea præcepta, qu- difficilè, n
maximam industriam ingenij ex his decerpũtur: sed ea
illa, quæ ab omnibus possunt facilè deduci. Vnde inu
præcepta de fide, & caritate non contineri in Decalogo
præsupponi ad illum: quod multi graues doctores ad
g *1. 2. q. 100. art. 4. & 2. 2. q. 44. ar. 4. & quæs. 79. art. 2.* runt: & præsertim S. Thomas, [g] Caietanus, [h] & S. Antoni
Et consequenter errant, qui dicunt primum Decalogi
ceptum esse de diligendo Deo: est enim contra prædict
contra textum ipsius Decalogi, [k] Cuius primum præcep
h *2. 2. q. 84. art. 8.* est illud, *Non habebis Deos alienos coram me*: quibus verbis
i *4. par tit. 4. ca. 1. §. 1.* lũ peccatum superstitionis, & idololatriæ, quæ sunt contra
virtuti religionis & latriæ, prohibentur. Quæ quidem v
k *Exod. 20.* non est theologica, sed moralis secundum S. Thomam
l *2. 2. q. 44. art. 2.* ptum, [l] & nulla ibi fit mentio de dilectione Dei & proxi
quæ pertinet ad virtutem caritatis, [m] quæ theologica est
m *2. 2. qu. 23. art. 2.* Errant etiam, qui putant præceptum de credendo in Deo
n *2. 2. q. 82.* esse primum Decalogi eadem ratione: cùm fides sit vir
& 2. 2. qu. 3. art. 8. theologica, & non moralis.

De præcepto de diligendo Deum, quod non est Decalogi.

6 *Præcepta de diligendo Deum, & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi: & quando adimplenda. num. 7. 8. 9. & 10.*
11 *Præcepti transgressio, etiam mentalis tantum, quæ mortalis. & num. 12.*
13 *Delectatio quæ morosa, & concurrentibus quatuor mortalis.*
14 *Delectationi malæ resistere virtus, consentire peccatum.*
15 *Crimen non incurritur per solum consensum.*
16 *Restituendi obligatio non contrahitur solo consensu.*
17 *Præcepta Dei non impleri posse in statu malo in quo sensu est de fide.*

1 SEptimo, quod necessarium videtur hic tractare de præcepto amandi Deum, & credendi in eum, quæ duo, hoc præceptum primum, & omnia alia Decalogi præsupponunt, vt satisfiat his, qui peccata, quæ fiunt contra hæc duo præcepta, reducunt ad primum Decalogi. Et ita primo ponemus ea, quæ pertinent ad præceptum de amando Deum. Secundo, ea quæ pertinent ad præceptum de credendo in eum. Tertio, & propriè est primum præceptum Decalogi.

Circa quod dicimus primo, quod hoc præceptum de amando Deum non est quidem primum Decalogi: sed maximum omnium præceptorum tam Decalogi, quàm aliorum, iuxta Domini nostri Iesu Christi doctrinam [a] quæ diuersis verbis habetur in Scriptura. Nam in Deuteronomio [b] sic habetur. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.* Et in Euangelio Matth. [c] sic, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua: & in tota mente tua.* Et apud Marc. [d] sic, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex toto virtute tua.* Apud Lucam verò [e] *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* Omnes tamen in sensu conueniunt, & in summa hoc sibi volunt, Deum præcipere, vt eum plenè & integrè diligamus, non quidem quoad hanc vitam, eo modo, vt omnibus horis & momentis id actu faciamus: hoc enim fieri non potest in ea, in qua cibo, somno, labore, & negotiis necessariis id interrumpitur: sed vt explicat S. Thomas [f] vt scilicet in omnibus totam intentionem

a *Matt. 22.*
b *Cap. 6.*
c *Cap. 22.*
d *Cap. 12.*
e *Cap. 10.*
f *2. 2. q. 44. art. 3.*

c *In addi. ea. quæst. de confess. distinct. 1. & sup. cap. 1. num. 2.*

b *1. 2. quæst. 109. artic. 3. & 2. 2. qu. 124. art. 3.*

c *In 1. dist. 1. q. 2 & in 4. dist. 14. q. 1. Cætera. 2. 2. qq. 49. art. 4.*

d *1. 2. q. 100. art. 10. & 2. 2. qu. 49. art. 1. & 6. & melius q. 109. ar. 3. & 1. Tomo Opuscular. Opuscul. 4. quæst. 1.*

f *In 2. libr. sentēt. dist. 38. quæst. 1. art. 3.*

g *1148.*

h *Hoc ex. ca. num. 17.*

i *In libr. de perfect. iustit. in responsione ratiocin. 10.*

k *2. 2. qu. 44. art. 6. & in 3. lib. sent. dist 37. q. 3. art. 4.*

l *S. Thom. 2. 2. qu. 33. artic. 2. & Archid. in ca. si peccaverit. 2. qu. 1. & Summa de pœnit. distinct. 3.*

ab omnibus recept a

tionem nostram, quæ per cor exprimitur, in eius amorem obsequium dirigamus, totúmque nostrum intellectum (quod *per mentem* significatur) illi subijciamus: omnesque affectus (qui *per animam* notantur) ad normam suæ sanctissimæ voluntatis componamus & denique omnia nostra opera exteriora, quæ nomine *fortitudinis, virtutis, & virium* significantur, illi conformemus. In summa verò hoc totum nihil aliud est, quam Deum nobis præcipere, vt se propter seipsum super omnia magis quam cætera omnia diligamus, eidemque totis viribus tam interiori, quàm exteriori obsequio: magis, inquam, intensione non quoad intētionem & feruorem: sed quoad ęstimationem & appretiationem, vt explicuimus [a] post S. Thomā & alios Neotericos, inter quos est Ioann. Maior. [c] Hoc est, vt Deus eiúsque amorem pluris, quàm aliquam creaturam, immo quam vniuersas æstimemus & faciamus: & propter nullam eius potius eligamus mortem oppetere, quam ipsum vllo modo, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare.

7 Secundo dicimus, quod hoc magnum præceptum diligendo Deo super alia omnia post peccatum Adæ non potest, nisi in statu gratiæ adimpleri secundum aliquos, inter quos videtur esse S. Thomas. [d] Contra quod tamen facit, quod homo sola virtute naturali, etiam existens in peccato mortali potest concipere, immo concipit partim Deum esse omnia diligibilem, & finem omnium vltimum, & conuenienter eum vt talem diligere potest. Deinde, quòd datur actus Dei super omnia sine gratia, vt probat Caietanus. [e] Patet quod ipsemet S. Thomas [f] affirmat, posse quem sine gratia implere præceptum diligendi Deum, quoad substantiam actus, licet non quoad meritum beatitudinis, quoad quod patet intelligi prędicta prior eius opinio, quod satis sentit concordia S. Thomæ [g] quæ distinctio sit etiam in aliis patet infrà. [h]

Tertio dicimus, quod est quæstio difficilis, non tamen tractata, quam necessaria & quotidie occurrens, videlicet quando teneamur ad hoc præceptum actu adimplendum sub pœna noui peccati mortalis, eo modo, quo in hac mortali vita expleri potest: nam perfectè non nisi in alia adimplendum secundum Augustinum [i], & S. Thomam [k] Difficultatem nim ingerit, primum, quod sit affirmatiuum præceptum, consequenter non obligat pro quocumque tempore, non videtur præfinitum tempus, quo id fieri debeat, inde, quod dicta videtur Scoti sententia, [m] à quo eo-

m *Distinct. 3 sententias distinct. 37 quæst. 3.*

Adrianus, [a] nempe, nos omnibus festiuis diebus teneri ad illud: quia nullus est textus, nec vlla ratio, quæ id necessario concludat, & ita non videtur asserendum, [b] nam missa, quam illis diebus præcipimur audire, [c] rectè audiri potest sine tali amore actu concepto: vnde rari, vel nulli se huius omissionis accusant. Præterea, quod nimis laxa videtur opinio dicētium, non obligari nos ad implendum illud præceptum amplius, quam semel in vita: quod meo iudicio Sotus, [d] rectè confutat. Decidit aliquando non obligari nos amplius, quam ad opus exterius in quocumque statu exhibitum: puta ad increpandū blasphemum, & S. Thomas [e] dicit hoc præceptum non impleri, nisi in statu gratiæ: rum quod idem Sotus [f] tenet obligare pro tempore baptismi, & idem [g] docuit, ad recipiendum baptismum non esse necessarium tantùm efficere, quantum requiritur ad recipiendum pœnitentiæ sacramentum: quoniam ad hoc non sufficit attritio, quæ nosci tur non esse contritio: ad baptismum autem sic, secundum ipsum: tum etiam, quia idem affirmat, vnumquemque quoties insigne aliquod beneficium à Deo consequitur, teneri ad illud explendum: quod tamen nulla lege, neque ratione efficaci euinci posse videtur: & ita non est asserendum. [h]

8 Quarto dicimus (saluo tamen meliori iudicio) sanctissimum quidem consilium esse, vt non solùm diebus festiuis: verumetiam quotiescumque commodè poterimus, nitamur implere prædictum mandatum, præmissa (si opus fuerit) debita nostrorum criminum detestatione: sed non præceptum, quod nos sub reatu nouæ culpæ mortalis obliget, nisi primo, cum ad vsum rationis peruenimus, & iam habemus vel habere debemus cognitionē, referendi & dirigendi nos ipsos, nostráque omnia opera in Deum ipsum tamquam in nostrum vltimum finem, saltem in confuso, & eo modo, quo id pueri præstare possunt, vt sensit subtiliter S. Thomas [i] quem (licet in alium finem) retulimus in Enchirid. de Oratione. [k]

Secundo, cùm tenemur ad habendam contritionem de peccatis mortalibus, [l] vt explicuit Caietanus, [m] quoniam contritio sine hoc amore haberi non potest. [n] Non tamen ad id tenemur, quoties ministramus, vel accipimus sacramenta: quoniam sufficit nobis habere tunc gratiam, vel caritatem habitualem, quamuis non habeamus amorem prædictum actualem, quia non tenemur tunc habere contritionem: nam sufficit habuisse antea, & non perdidisse gratiam habitualem. Ex quo sequitur, non esse necessarium hunc amorem actualem,

quando

a *2. 2. q. 4. de confess.*

b *Cap. cum salubriter. 2. q. 3. §. consideremus Authen. de trient. & semiss. collat. 3.*

c *Per capit. missus. de consecrat. dist. 1.*

d *Libr. 2. de iust. & iure quæst. 3. artic. 12. & libr. de natur. & grat. cap. 19.*

e *Vbi supra.*

f *Vbi supr.*

g *Libro 2. de nat. & grat. ca. 13.*

h *Iuxt. dictum capit. consuluisti.*

i *1. 2. q. 89. art. 6.*

k *Capit. 2. num. 13.*

l *Iuxta d. in capit. 1. num. 31.*

m *In dicto artic. 2.*

n *Vt ibi dictum est.*

quando baptismus est ab adulto recipiendus, licet

a *Præcitato libro 1. de nat. & gra. cap. 32.* Sotus.[a]

9 Cõtra quem facit, quòd ipsemet [b] asseruit, ad bap-
non esse necessariam contritionem: sed satis esse
b *Dict. lib. 2. de natu. & grat. ca. 15.* etiam illam, quæ scitur non esse contritio, licet id
videatur verum, per ea quæ [c] diximus. Facit etiam
dem, quod eadem ratione teneremur implere hoc
c *In dicto ca. 1. nu. 37.* quotiescumque aliquod sacramentum recipimus,
quenter cum contrahimus matrimonium, quod
Satis enim est, vt non simus in peccato mortali,
liter credamus: quamuis huiusmodi adeo excelsum
actualem animo nõ concipiamus. Facit item, quod
cati mortalis reũ diceret esse illum, qui octo dies
mum rectam contritionem de peccatis concipiens,
probabiliter constituens in statu gratiæ, postea
cati mortalis admissionem sine hoc amore actuali
susciperet: quare hic tertius casus est restringendus
qui ante baptismum non habuerunt contritionem.

Tertio quotiescumque tenemur proximum ex
ligere: nam tunc pariter eodẽ amore Deum diligere
siquidem hi duo amores sunt eiusdem generis &
amore proximi amor Dei tamquam finis ineluditur,
d *2. 2. qu. 44. ar. 2. & 2. 2. qu. 25. art. 1.* gitur ex vtroque Thoma [d] vt infra [e] dicemus.

e *Capit. 14. num. 4.*

10 Quibus addo primò, eum, qui diligit Deum, proba-
credens se esse in statu gratiæ, subindéque suum
se amorem Dei super omne aliud, quamuis in rei ver
sit huiusmodi, neque sit in eodem statu, nihilomin
adimplere hoc præceptum, quoad effectum cuita
peccatum, quod admitteretur ob omissionem impl
quoniam sine speciali reuelatione scire non potest
f *Eccles. 9. & Iob. 9. relati in c. fin. de pœnit. & rem. extra.* do est in statu gratiæ, [f] vt definit Concil. Triden.
nisi hoc teneamus, nequiremus scire, quando hoc
impleremus.

& tradit Addo secundo, quod posset (nostro iudicio affirma-
S. Tho. 2. 2. q. 112. ar. 3. hoc supremum mandatum, licet præcipuè & princip
& Sess. 6. c. 9. & can. 12. 13. & cessum illum amorem à caritate profectum nobis
14. minus principaliter tamen etiam obligat aliquando
gendum Deum hoc eodem amore, vel alio bono &
non obligando nos ad præfatum sublimem caritatis
tem quamuis hoc præceptum ad id non obliget: obl
h *In l. ve. luti.* men nos lex naturæ, quæ habetur [h] ibi: *Vt patriæ, parentes*
i *ff. de iustit. & iur.* *pareamus:* [i] quæ satis iubet amare patriam, reges,
dominos, quin etiam omnes proximos, in quibusdam

& etiam Deum ipsum, tamquam Regem, parẽtem, dominum,
gubernatorem, & protectorem, saltẽ aliquo bono amore na-
turali, & propterea, vt docuit bene prædictus Sotus, [a] quando
Deum audimus blasphemari, aut inhonorari, tunc tenemur
ad actum diuini amoris, saltem vt naturalis boni, quo impul-
si, eum, qui in Deum blasphemus, vel contumeliosus extite-
rit increpemus. Quod quidem ita faciendum esse Conc. Late-
ranen. [b] in specie præcepit. Nec obstat his dicere, quod amor
Dei debet esse talis, quo ille super omnia diligatur: & quod
nisi talis sit, non est bonus vt videtur sentire S. Thomas: [c] re-
spõdetur etenim, quod licet diligere Deum comparatiuè mi-
nus quam illum, vel æquè ac illum, sit malum: diligere tamen
eum absolutè æquè, vel minus absque vlla comparatione, non
est malum, vt alij dicunt: quæ quidem omnia tamquam quo-
tidiana, & parum specificata debitæ correctioni subiicimus.

a *Vbi supra.*

b *Sess. 9. 8. ad abolendam.*

c *1. 2. quæst. 109. a. 3.*

11 Quinto dicimus, quod non solum est peccatum mortale
transgressio præcepti sub eius pœna obligãtis: sed etiam pro-
positum transgrediendi, immo & desiderium deliberatum id
faciendi, immo & (quod maius est) ipse consensus, ipsa voli-
tio, seu voluntas vera, & expressa delectandi se illa transgres-
sione cogitata: licet nec faciat, nec proponat, nec desideret fa-
cere. Qualis est consensus illius, qui de antiquo peccato mor-
tali cogitat absque proposito & desiderio id faciendi, eo ta-
men animo, vt ex eo nascatur & crescat ei aliqua delectatio,
quã fruatur. Quinimmo (quod maius est) consensus, & vo-
luntas interpretatiua, vel tacita illius est culpa lethalis. Quæ
planè omnia consonant communi opinioni, quæ colligitur
ex B. Augustino, [d] & Magistro sententiarum [e] & ex S. Thoma
& B. Antonino [g] & Ioanne Maiore [h] & Caietano [i] & ex eis,
quæ nos clarius, & copiosius, quam alij resoluimus, [k] vbi in
summa diximus, consensum verum & expressum, quem Caie-
tanus positiuum vocat, ipsius delectationis esse illum, quem
supra docuimus.

d *Lib. 10. de Trinit.*

e *In 2. dist. 24. eũ sum commentatoribus.*

f *1. 2. q. 74. a. 8. par. sit. S. 6a. 1. §. 5.*

g *In 2. dist. 24. q. 18.*

h *In summa verb. delectatio mo. ros. in prin. & tom 1. Opuscular. Opusc. 14. quæst. 1.*

i *In ca. cognoscentes de pœnitẽt. dist. 1. & in ca. sed pensandum. dist. 6.*

k *1. 2. q. 74. artic. 8. In capi. sed pensandum. dist. 6.*

12 At verò tacitus consensus, quem alij interpretatiuum,
alij motosam delectationem dixere: Caietanus autem nega-
tiuum non positiuum appellauit, tunc demum est peccatum
mortale, quando quatuor concurrunt. Primum vt id, de quo
sumitur delectatio sit lethalis culpa vt ait S. Thomas. [l]
Secundum, vt qui delectatur aduertat se delectari: nam si
circa id non aduerteret, quamuis diem integrum delectatio
perduraret: non peccaret mortaliter, iuxta textum mihi sin-
gularem, in ibi: *Ex deliberatione consentit.* Neque satis est ad-
uertere: nisi integrè aduertat secundum Caietanum. [n]

l *1. 2. q. 74. artic. 8.*

m *In capi. sed pensandum. dist. 6.*

n *Vbi supra.*

Tertium,

Tertium, vt non obsistat delectationi, eam à se abigendo contendendo: quoniam si id conaretur, iam potius quam vitio esset tribuendum: quamuis eam à se non repelleret.[a]

a Dilecta. sed pensandum.

Quartum, vt absque rationabili causa omitteret eam reiicere: etenim si omitteret eam depellere, quia non vi & virtute animi pollere, vt certus sit, se non ita vidisse flexum iri ab ea, vt actum, de quo est, velit: neque ea luntas eius superior, seu rationalis, velit ea sensuali delectione frui, non esset culpa, saltem lethalis, dummodo se non consentiret in illam. Id quod item dicendum ideo delectationi non resisteret, eamque à se non reg eo quòd crederet quo magis velit tentationi obsis contra ipsam pugnare, eo illa magis augeretur, nueretur: sicut erga carnis illecebras contingere solet quidem fugiendo potius, quam resistendo superan

b 2.2.q.33. artic.1.

cundum S. Thomam b & Ioann. Gersonum c & alios Idem esset, si delectationem illã omisisset expellere, occupationem honestam, & necessariam, aut vtilem queret: quale est studium & lectio rerum impudicarum huiusmodi delectationes prouocantium, necessaria legendum scholasticis, vel cõcionandum populo. Qua audire confessiones de rebus impudicis, & alia huius

c De pulsat. not. 7.

d In dicto Opusc. 14. q. 1. 2. & 3.

argumento eorum, quæ singulariter scripsit Caietan consequenter, vt hoc sit mortale, oportet illum, cui ex delectatio oritur, esse talem, vt suæ imbecillitatis & tudinis præteritæ ratione habita merito credere tene nisi illam reprimeret, in ipsum opus malum, vade delectatio, vel saltem in delectationem eiusdem op rè & realiter consensurum.

e In cap. cogitationis. de pœnit. dist. 1.

Ex qua quidem resolutione intulimus e decisionem torum casuum, qui quotidie contingunt, quos hic gratia tacemus.

13 Infertur item ex eadem resolutione, delectatio morosa nuncupatur (à mora videlicet deducto vocabulo non esse ita nominatam ratione temporaneæ durationis propter moram, quam facit ipsa ratio in ea non exp quia nimirum eam non repellit quàm citissimè potest bet: vel (quod deterius est) quia eam deliberatè accep quidem vel in instanti fieri potest, secundùm omnes autem duobus casibus peccatum mortale committitur opus exterius numquã fiat, neque adsit propositum Quod quidè verissimum est, nõ solum in peccatis carn

vetum etiam in reliquis, iuxta mentem omnium, quod expresè S. Bonauentura a adnotauit.

a In 2. libr. sentẽt. dist. 24. in expositione litterã.

14 Itaque resistere delectationi, quæ nascitur ex cogitatione alicuius peccati mortalis virtus est: adsistere autem, & adsentiri expresè lethalis est culpa: non resistere verò neque adsistere aliquando est peccatum veniale, & aliquando mortale, scilicet quando quatuor illa supradicta concurrunt: quoniam omnis voluntas deliberata de peccato mortali, vel (prius loquendo) omnis voluntas deliberata se delectandi de actu, qui est peccatum mortale, est mortifera. b

b Cap. 1. §. ponderosius 42. d. & S. Thom. 1. 2. q. 74. art. 1.

At quoniam in huiusmodi delectationibus, maximè si carnales sunt, semper inest aliquid periculi ratione naturæ humanæ corruptæ, expedit vt qui huiusmodi delectationes habuit, & non est certus, an ipsis consenserit, neque an sufficienter resistere, de illis in confessione se ipsum incuset, dicens se dubitare, an quantum debuit illis resistere contenderit. Nam si credit se consensisse, vel non restitisse, vt eis frueretur, vel admodum negligenter se gessit in eis depellendis, cum probabili consentiendi periculo in easdem delectationes, vel in opera, ex quorum cogitatione illæ nascuntur, tunc necessarium est confiteri, quod circa hoc credit & sentit.

c Ad Roman. 1. d Capi. 1. de offi. delegat. vbi glos. & omnes cap. notum. 2. q. 1. cap. sicut dignum. per totum de homic. e 2. 2. q. 88. artic. 7. in corpo. q. & in 4 libro sent. dist. 15. qu. 1. art. 3. quæst. 3.

15 Sexto dicimus, quòd non solum peccat, qui aliquod peccatum committit, & in eo perpetrando est præcipuus exequutor, verumetiam omnes alij, qui eidem culpæ consentiunt, iuxta illud. c *Non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus.* d consentiunt, inquam, aliquo nouem modorum contentorum in duobus senariis, quos posuit Sanct. Thomas scilicet.

f Capit. 17. num. 17. & num. 210. & seqq.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

g Cap. cum quis. de sent. excom. lib. 6. & c. felicis. 5. illud de pœnit. dist. 1. Ostiã. in summa de pœn. §. quibus. & Caiet. in summa verb. restituere. §. consensus. & Fem. in tract. Quando committit. & alij alibi.

16 Quibus significatur illum consentire delicto, qui iubet, consulit, consentit, laudat, recipit principalem delinquentem, vel adiuuat, vel non impedit verbo, aut opere, vel non manifestat, cum teneatur & possit: quorum modorum interpretatio & dilatatio, inferius f fiet. Interim autem dicimus, peccare mortaliter eum, qui aliquo istorum nouem modorum, principali auctori delicti consentit: quamuis non semper incurras easdem censuras & irregularitatem, neque eamdem restituendi obligationem, quas ille. g

Diximus autẽ in tribus vltimis modis, *Cũ teneretur & possit:* nõ enim potestas sine obligatione satis est, secũdũ S. Tho. h &

h 2. 2. quæst. 44. art. 4. & quæst. 72. art. 6. & 1. 2. quæst. 8. artic. 3.

vtrobi

a *In 2. 2.q. 64. art. 7.*
b *Praliud. 6. num. 3.*

vtrobique Caiet. & melius 2 vt nos diximus supra. b

Vnde infertur, quod cuilibet modorum peccandi, fa
vel volendo facere aliquod peccatum possunt adiungi
nem, iuxta nouem modos illi consentiendi, quos &
per infra expressimus, aliquando tamen infinuabimus
tamen nunc admonentes, tunc aliquem consilio suo,
operibus teneri impedire, quando ex officio, quod
alio titulo ad id faciendum obligatur. Tunc etiam, quam-

c *Inc. 1. de restit. spol. & cap. 24. & 32. infra & cap. inter verba. 11. qu. 3. & proinde diximus in Cum iuxta. c. non in inferen. da. 24. q. 3. diximus.*

ximus circa id extremam patitur indigentiam, & ipse
ipsum præstare, non se in consimilem necessitatem
do, etiam si ob id rei familiaris, aut honoris iacturam
faciat: immo etiam cum proximus re illa maximè in
ipse sine vitæ suæ, salutis, honoris & rei familiaris
potest commodè id facere: per id quod c aliàs dixim

17 Septimo diximus, quod vniuersa ista decem præ
alia omnia possunt impleri ab illo, qui est in peccato
quoad substantiam actus & præcepti, & effectum eum
peccatum, quod incurreret, si non adimpleret illud
finitionem Aquinatis d communiter recepti. quod Con

d *In 1. 2. q. 100. art. 10. & 2. 2. qu. 44. artic. 2. & 6.*
e *Sess. 6. cap. 11.*
f *Lib. 3 sen. dist. 17.*

e sensit: declarans hæreticum esse illum, qui dixerit, op
stra ob id solum quòd fiant extra statum gratiæ, esse
quidquid dixerit Diõ. Carthusianus f quem aliquot alij
fuerunt. Est enim hoc vnum inter alia commoda,
facta etiam in peccato mortali secum afferũt (de quibus
sa g licet ad promerendam gratiam in hac vita, & glo
futura nihil valeant) implementum præcepti in illo statu

g *In 1. quod quidam. de pœnitẽt. & remiss.*
h *Can. nihil de consecr. dist. 5.*
i *Et in §. fi. de pœnit. dist. 4.*
k *Supra num. 6.*

latius diximus i sub qua regula includitur etiam præcep
diligendo Deo iuxta declarationem nunc additam. k Ex
tollitur ratio, qua insanus Lutherus insane docuit, Deum
disse nobis duo præcepta, quæ in hac vita non possumus
plere, nempe præceptum de diligendo Deo, & de non
piscendo. quod efficacissime post alios confutat Caietan
damnauit Conc. Trid. m

Contra præceptum de diligendo Deum, v non est Decalogi, vt peccatur.

18 *Odium Dei vt genere suo maximum peccatorum.*
18 *Præceptum diligendi Deum quis frangit.*
19 *Amat qui firmat aliquid quàm Deum peccat, non*
mentitur.
20 *Amat quisnam Deum ob alia, quàm ob ipsum, &*
mandus.

l *In lib. aduersus omnes hæreses verb. præceptum. in principio.*
m *Sess. 6. cap. 11. & canon. 18.*

18 Contra hoc præceptum de bene diligendo Deo peccat
mortaliter primo, qui deliberatè odit Deum, quod
quidem ex genere suo est maximum omnium peccatorum,
vt probat S. Thomas. a Tum quia actus, qui opponitur actui

a *2. 2. q. 34. art. 3. & q. 39. ar. 2. & 1. 2. quæst. 73. art. 4.*
b *Ethic. 1.*
c *Cap. vltim. 2. de pœnit. d. 3.*
d *Matt. 22.*

summè bono, summè malus est, secundum Arist. b Actus au
tem maximè bonus est Dei amor, c cui odium Dei est con
est, d Tum quia directè separat à Deo, quod alia peccata cõ
meniter non faciunt, sicut explicuit S. Thomas. e Dixi, *Deli*
berat: quoniam subreptio iudicium præueniens in quacun
que materia excusat a mortali, vt diximus supra. f

e *1. 2. q. 34. art. 2.*
f *Praliud. 9. num. 11. & eadem cap. num. 4.*

Secundo peccat mortaliter, qui omittit amare Deum su
per omne aliud amabile, quo tempore id tenetur facere, de
quo supra. g

g *Num. 6. & seqq.*

Tertio peccat mortaliter, h qui omittit referre ac dirigere
se, suáque omnia in Deum tamquam in primum principium,
& vltimum finem suum, tempore quo ad id tenetur. Quan
do autem ad id teneatur, etiam h dictum est.

h *Eodem.*

Quarto peccat mortaliter, qui amat Deum, sed minus,
vel non plus quàm alia comparatiuè, hoc est actu, vel virtute,
expressè aut tacitè gerens in animo, quod tantum, vel æquè
affirmat, vel amat alium ac ipsum Deum: secus autem si ab
solutè sine comparatione id faceret, iuxta declarationem
superius positam.

19 Quinto peccat, qui seipsum, vel suam vxorem, filium,
aut Regem suum, & dominum, vel quamcumque aliã crea
turam firmius diligit, quam ipsum Deum. Dixi, *Firmius*: quia
non debet peccato imputari diligere seipsum, vel alium in
tensius, aut feruentius, quam Deum, dummodo Deus firmius
& fortius diligatur, vt in additione capit. quando i enuclea
simus, & supra k etiam tetigimus.

i *De consecrat. dist. 1.*
k *Eod. cap. num. 6. & seq.*

Admonemus item, indirectè diligere creaturã amplius,
quàm Deum, non esse contra hoc præceptum: quoniam qui
cunque peccat mortaliter, indirectè plus diligit aliud, quam
Deum, inquantum aliquid vult contra eius præcepta: atta
men huiusmodi delinquens non ideo peccat contra istud
præceptum, quoniam directè non facit contra ipsum, neque
aliquid operatur, quòd secundum se, & suam naturam se
parat à Deo, sed secundum accidens, iuxta S. Thomam l, &
Scotum. m

l *1. 2. q. 34. art. 2.*
m *In 1. lib. sent. dist. 1. q. 1. sub fi.*

20 Sexto peccat mortaliter, qui diligit Deum eo solo, vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcipuè & principaliter, quod ab eo accipit, aut sperat percipere spiritualia, vel temporalia bona, iuxta Franciscum a Soto, Tho-
a In 1. libr. sent. dist. 1. b Verb. charitas. qu. 1. c 1. 2. quæst. 113. art. 3. d Sess. 6. cans. 26. & 31.
ronem a & Sylvestrũ b vti in dicta additione post S. Thomam sub finẽ diximus. Vnde infertur, Cõcil. Tridẽt. d quando declarat esse hæreticum asserentem, esse peccatum, operari ne ob remunerationem obtinendam, esse intelligendum eo, qui tacitè vel expressè minoris æstimat præmium quod sperat, quàm ipsum largitorem, vel saltem absque cogitatione aliqua vnius, vel alterius, & absque eo quòd finem ultimum & principalem constituat, rectè operatur.

Septimo peccat mortaliter, qui eo tempore Deum negligit, quo sub peccati mortalis reatu tenetur, vel adest mortis periculum, vel necessitas recipiendi, vel administrandi aliquod sacramentum sese obtulit, e nisi prouidebat
e Ioan. Tabien. verb. charitas. §. 30. & sentirat astra Maior in 3. lib. sent. d. 37. q. 1.
crederet se gratiam, vel caritatem habere.

Octauo peccat mortaliter, qui deliberatè vult in hoc sero seculo perpetuo viuere, quia bonis eiusdẽ, nempe diuitiis, gaudiis etiã licitis, scientia, & aliis huiusmodi delectatur propter alias causas secundùm Adrianum, f quamuis putet non sit longam vitam exoptare, etiam aduertendo quòd ob id æterna gaudia differuntur secundùm eundem.
f In 3. de confess. q. 4. sub fin.

Nono peccat qui festinis diebus omisit producere se de diligendo Deo super omnia alia, secundum Ioan. Gerson, nam g sed oppositum cum Adriano h verius supra exposuimus.
g Verb. charitas. §. 20. h In 4. de confess. q. 5. col. 1 sub fi. 1 Num. 7.

De præcepto de credendo in Deum, quod non est Decalogi.

21 *Præceptum credendi, & præceptum diligendi differunt.*
21 *Infidelis duplex, positiuè, & negatiuè: hic non peccat, ibi sic.*

21 CIrca hoc præsupponimus primo, quod præceptum rectè credendo in Deum, quod pertinet ad virtutem fidei, tã differt à præcepto de diligẽdo, quod pertinet ad virtutem caritatis, quàm virtus fidei, quæ inclinat ad credendum, à virtute caritatis, quæ inclinat ad diligendum, quamuis gè alia & maior est, quam illa, k & monstrat S. Thomas.
k 1. Cor. 13. & ca. charitat. in 2. de pœnit. dist. 2. l 2. 2. quæst. 23. art. 6. m 2. 2. q. 16. art. 1.

Secundo præsupponimus, quod licet S. Thomas, m & Cajetano declaratus dicat, quòd licèt in multis locis veteris & noui testamenti, n fuerint data præcepta de diligendo Deum, in veteri tamen non fuerunt data de fide: quamquam
n Supra n. 1. citato.

tum est, neminem vnquam saluum factum esse, neque placuisse Deo sine fide teste Apostolo, a cui consonat principiũ symboli Athanasij. *Quicunque vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat catholicam fidem, quam nisi quisque integram inviolatamque seruauerit, absque dubio in æternum peribit.* b nam infidelis positiuè, qui est omnis, qui non vult credere post fidem sibi satis notificatam, peccat peccatum infidelitatis, per quod damnatur: & infidelis negatiuè, qualis est omnis, qui nõ erecta non credendo, nec ob hoc damnetur, damnabitur tamen propter alia peccata, vt eleganter declarat vterque Thomas.
a Hebr. 11
b Et capit. firmiter, de summ. Trinit. & fide cathol.
c 2. 2. q. 10 art. 1.

Contra præceptum de rectè credendo in Deũ, quod non est Decalogi vt peccatur.

22 *Præceptum credendi frangit, qui credit non esse catholicum, quod tenetur credere esse tale.*
22 *Excommunicatus qui dicto, vel scripto affirmat contrarium fidei.*
22 *Hæresi & hæreticus quid, & vt excommunicatus.*
22 *Fautor quis nam sit.*
21 *Dubium de fide non facit scrupulum, neque subreptio.*
22 *Credens quemlibet saluari in sua lege vt peccat.*
22 *Fides articulos expressè, & in particulari non credens quando peccat.*
22 *Articuli fidei qui sint explicitè credendi.*
22 *Credens Patrem in diuinis maiorem esse Filio vt peccat.*

21 COntra hoc præceptum peccant mortaliter. Primo omnes infideles, quibus satis notificatum est Christi Euangelium & non credunt ei: & omnes fideles, qui credunt quidem ei, sed peruersè intelligunt illud, vel alia loca sacræ scripturæ contra sensum ab Ecclesia catholica definitum, vel ignorant aliquid tale, quod explici, è scire tenentur.

Secundo, qui pertinaciter credit aliquam hæresim, qualis est, quidquid sanctæ fidei Catholicæ contrarium est, d & est hæreticus, li est baptizatus secundùm communem e & tradit Alfonsus Castrensis, f & subinde est excommunicatus g per bullam Cenæ Domini, vt in ea videre est, h dummodo erroneum illum, verbo, vel scripto, vel opere (etiam sibi soli) exercitum: alioquin verè nõ est excommunicatus, quoniam ob solum actum interiorem non incurritur excommunicatio, vt
d Cà rectè & cap. hæc est fides. 24. quæst. 1.
e In rub. de hæret.
f Lib. 1. adversus omnes hæreses. capit. 9. & ibi in capit. notabi. 3. num. 4.
g Copit. excommunicamus. de hæret. & cap. audiuimus. 24. quæst. 1.
h Anton. 3. part. tit. 23. c. 13. & fol. ut infra c 27. nu. 54.

post Caietanum [a] diximus [b] & nuper latius in cap. cogitationis. [c] Addidimus autem, *Pertinaciter*: quoniam si præ ignorantia id credit, quia sibi videtur Ecclesiam hoc tenere, & est paratus errorem deponere, quandocunque de veritatem fuerit edoctus, ille non est hæreticus, neque excommunicatus, vt etiam post Innoc. [d] communiter receptum diximus, addendo, quod nec peccat mortaliter regulariter. Ille autem dicitur pertinax, qui credit animo non discedendi à sua persuasione, etiam monitus, contrarium ab Ecclesia teneri. [f] Immo & qui credit aliquid, quod scit esse contra fidem vel contra Catholicæ Ecclesiæ definitionem: licet affirmet esse paratum ad corrigendum seipsum, vti post Caietanum diximus. [h] Porro verum est, quod quamuis Ecclesia non teneret esse hæreticum illum, qui aliquid credit, quod manifestè fidei Catholicæ, & articulis eiusdem est contrarium, si tamen assereret se esse paratum ad correctionem suscipiendam, tamen Deo tamen, neque hæreticus, neque excommunicatus est, si verè ignoranter id facit, & quidquid sancta Mater Ecclesia docet, verè & implicitè credit, iuxta tradita. [i]

Tertio peccat mortaliter, qui de rebus fidei pertinentibus dubitat. [k] At verò subreptitia dubietas, & non deliberata maximè illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & quæ voluntatem habentis illam perdurat, vel non est peccatum, aut solū veniale, [l] & multo minus scrupuli, qui contra exoriri solent, & cōtra voluntatē habiti molestē perduntur.

Quarto peccat mortaliter, qui deliberatè credit, quamcunque infidelem, si benè moraliter vixerit, posse in lege sua saluari. [n]

Quinto peccat mortaliter, qui iam discretione pollens negligit scire explicitè, & in particulari esse vnum Deum, qui mundum vniuersum creauit, & iustissimè regit: qui esse vnicum & solum in essentia, & trinum in personis, credit Patrem, Filium, & Spiritū sanctum, in quo inestimabile sacratissimę & adorādissimę Trinitatis mysteriū continetur. [o] Christum mentem S. Thomæ: nam licet ante aduentum Christi Redemptoris nostri satis esset credere vnum Deum, qui remunerat bonos, & malos punit, iuxta Apost. [p] post sanctæ fidei suæ euangelij promulgationem, non satis est illud credere, quamuis in genere, vel implicitè credat quidquid sancta Mater Ecclesia tenet, & credit. [q]

[a] *In summa verbo hæresis.*
[b] *Inc. inter verba. 11. quæst. 3.*
[c] *De pœnit. dist. 1.*
[d] *In capit. firmiter. de summa Trinit. & fide cathol.*
[e] *In addit. ea. quando. de consecr. d. 1. nu. 72. & supra prælu. 1. nu. 11. & seq.*
[f] *Arg. glos. fin. clem. 1. §. porrò. de summa Trinit. & fide cathol.*
[g] *2. 2. q. 11. art. 4.*
[h] *In repet. ea. nouit. de iudic. uer. 3. num. 41. & in dicto prælud. 1. num. 15. repetitum.*
[i] *In prædicto prol. 1. dicto num. 11. & seq.*
[k] *Cap. dubium. de hæret.*
[l] *Ioā. And. receptus in dicto capit. dubium.*
[m] *Vt post Iacobum Mainerum in 3. lib. sententiar. dist. 25. quæst. 4. nat in repet. cap. inter verba. 11. quæst. 3. conclud. 2. dub.*
[n] *Cap. 1. §. fin. de summa Trinit. & fide cathol. & princip. & fin. Symbol. Athanas.*
[o] *2. art. 8. communiter recept.*
[p] *Hebr. 11.*
[q] *S. Trinitatis mysterium explicitè credere*

Sexto peccat mortaliter, qui prædictam discretionem habens, negligit scire explicitè, & in particulari secundam personam sanctissimæ [a] Trinitatis scilicet Filium Dei Patris, qui est idem Deus, qui Pater, propter nostram salutem factum esse hominem, natum & mortuum, iuxta mentem eiusdem [b], quidquid Rosella dicat, quem iussit Siluester confutat. Immo & qui ignorat illos articulos prædicti Symboli, saltem quos Ecclesia sollennizat, vt prædictos secūdum ettam S. Thomam [c] & diximus supra [d]. Quocirca omnes parochos, patrinos, parentes, & cōfessarios (præsertim plebeorum, & etiam concionatores obsecramus, vt fidem istam articulorum explicitam, & in particulari, cæterorumque, qui in Symbolo Apostolorum, quo sancta Romana Ecclesia vtitur, continentur, sæpissimè commendare, & inculcare non desinant, quoniam in vniuersa Christiana republica circa hæc tāta est socordia, vt multos passim inuenias nihil magis in particulari, & explicitè de hisce rebus credere, quam ethnicū quemdam philosophum, sola vnius veri Dei naturali cognitione prædirum: quamuis modo non audetem cæterorum articulorum, quos non adeo sollemnizat Ecclesia, ignorantiam, tanquam lethalem & mortiferam condemnare: dummodo saltem implicitè, & in genere credatur, quidquid sancta Mater Ecclesia Romana credendum præcipit.

Septimo peccat, qui nō ediscit, & memorię mādat Symbolū Apostolicū, & orationē dominicam, latina, vel alia lingua, quod saltem est venīale graue, [e] vt etiā inferius [f] dicemus.

Octauo peccat, qui circa sanctissimæ Trinitatis mysterium [g] credit, Patrē Filio, aut Filium Spiritui sancto antiquiorem, vel Patrē, aut Spiritū sanctum humanam, vel aliā corpoream formā habere, vt Filius in quantum est homo habet: vel diuinā generationem, aut processionem Spiritus sancti esse instar generationis humanæ, vel alterius corporeæ, vt diximus supra [h]. Et quidē ipsum excusare possunt: immo & quasi semper excusant à peccato, vt supra [i] tradimus. Et [l] explicatius, generationem Filij in diuinis esse instar productionis notitiæ ab intellectu, emanationem autē Spiritus sancti esse similē processioni amoris ab intellectu & voluntate: nullo aūt modo per modum corporeæ generationis, id quod aliqui temerè ac stultè comminiscuntur, vt [k] admonuimus.

Nono peccat mortaliter, qui contra sacrum Concil. Trident. [l] asserit veterem, & vulgatā editionē sacrę scripturę non

[a] *Secundū eundem, & communem.*
[b] *Ibidem, d. 1. §.*
[c] *Ibidem.*
[d] *Prælu. 4. num 55.*
[e] *Per capit. vos. de consecr. d. 4. & dixi num. in repet. ea. quando de consecr. d. 1. nu. 20. nu. 20. post Paludā. in 4. lib. sent. d. 13. quæst. 1. col. 2.*
[f] *In cap. 13.*
[g] *Prælud. 3. num. 19.*
[h] *Prælud. 1. num. 17. post Iunac. & alios ibi citatos.*
[i] *In dicto prælud. 3. num. 21.*
[k] *Ibi.*
[l] *Sess. 4. in decreto de editione, & vsu sacrorum librorum.*

esse pro authentica habendam: vel qui eam contra vniuersalis Ecclesiæ Dei declarationem, & contra concordem sanctorum patrum sensum interpretatur: quamuis eius interpretatio numquam sit edenda.

De præcepto de colendo, siue honorando Deum, quod est primum Decalogi.

23 *Præceptum colendi Deum, vt differt à præcepto diligendi credendi.*

23 *Superstitio est maximum vitiorum moralium.*

24 *Superstitio quadruplex, & qualibet prater primam huius.*

25 *Dæmones bifariam inuocantur, expressè & tacitè.*

25 *Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis.*

Religio omnium virtutum moralium maxima.

a 2.2.q.81. art.2.& 4.

b 1.2.quæst. 63.

c 2.2.quæst. 122.artic.2.

d l.1.ff.de offic. eius, cui mand. est iur.&c. cum glossa. de his, quæ fiunt a prælat.sine consen. capit. c 2.2.q.81. art.2.recipiat.

f 2.2.q.91. art.3.aduersus quæ ait quæst. 94. art.1.

g Ca.sicut dicit 22.q.1. & l. & si contra tabulas.ff.de vsu'f. & pauell.

h 2.2.q.81. 2.2.&

DE præcepto de colendo, siue honorando Deum, vel primum Decalogi, dicimus primo, quod hoc præceptum differt à prædictis duobus præceptis de diligendo & credendo in eum, quam differt virtus religionis virtutibus moralibus, licet omnium suprema, secundum S. Thomam a à virtutibus fidei & charitatis, quæ sunt excellentiores, & longe omnibus moralibus maiores, secundum eum receptum. b

Secundo dicimus, quod nemini debet videri præceptum hoc non fuisse conuenienter datum. Exod. 20. eo quod sit fuit negatiue, & non affirmatiuè, sicut præceptum quod est de honorando parentes. Tum quia id factum fuit ea ratione quam altè declarat S. Thomas c. Tum quia, dum vbi vera cultus falsorum deorum præcipitur cultus veri Dei, mento à contrario sensu, quod est fortissimum d præceptum quam quod in tertio præcepto directè iubentur sanctificari.

Tertio dicimus, quod sicut virtus latriæ, seu veræ religionis, ad quam pertinet hoc præceptum, est maxima inter omnes morales virtutes, vt probat S. Thomas e, ita vitium superstitionis & falsæ religionis, quod quidem hoc primo præcepto prohibetur, ex genere suo est maximum omnium peccatorum, quæ actibus virtutum moralium opponuntur. Quod Thom. f sensit, & nititur ea ratione, quod contraria sub contrariis dicuntur. g Vnde quemadmodum virtus religionis latriæ inclinat & ordinat nos ad Deum ipsum debito colendum & honorandum, tamquam primum principium supremumque gubernatorem nostrum, qui nos creauit & regit. h Sic etiam è contrario vitium hoc superstitionis & religionis inclinat ad reddendum Deo cultum pernicio-

superfluè, vel etiam ipsi creaturæ tacitè, vel expressè. a

24 Quatuor dicimus, quod quatuor sunt falsæ religionis, vel superstitionis species, vt ex B. Augustino. b & ab vtroque Thoma c colligitur. Prima est, qua pernicioſus vel superfluus cultus exhibetur Deo. Est autem pernicioſus cultus, qui cęremoniis mendacibus, falsitatem aliquam præseferentibus, redditur: quales sunt Iudaicæ cęremoniæ: significant enim Messiam esse venturum secundum S. Thom. d Superfluus verò cultus est, qui illis cęremoniis exhibetur, quæ neque ad Dei gloriam, neque ad subiiciendum carnem spiritui, & spiritum Deo ipsi quidquam conferunt, iuxta S. Thomam. e qualis est cęremonia quædam orandi ante solis ortum, vel audiendi sacrum à sacerdote, qui vocetur Ioannes, vel dicendi bis Alleluia, vel Pater noster &c. quando semel tantum est dicendum. Secunda species est, qua cultus diuinus alicui creaturæ redditur, gratia ipsam honorandi: & hæc dicitur Idololatria. Tertia species est, qua cultus diuinus redditur creaturæ ad assequendam aliquam scientiam vel instructionem: & hæc dicitur Diuinatio. Quarta species est, qua idem cultus tribuitur creaturæ, vt ab ipsa opera nostra dirigantur.

Quinto dicimus, omnes istas superstitiones ex genere suo esse lethalia crimina valde grauia, excepta prima specie, quæ parte continet cultum superfluum: sed non contrarium diuinæ, aut humanæ legi: sicut ieiunare in die dominica, vel dicere Pater noster adeo priuatè, & sibi soli, ac si non esset pars & membrum Ecclesiæ, secundum Caietanum. f Quarta etiam species non est peccatum mortale, quando bona fide, vel præ ignorantia ea aliquis vtitur, antequam veritatem edoceatur, vel ex mente S. Thomæ, g & S. Antonini h & Caietani i colligitur, secùdum quos in istis duobus casibus non est commutanda amplius, quã veniale peccatũ, vt infertius explicabimus.

25 Sexto dicimus, quod duplex est modus inuocandi dæmonem. Vnus est expressus: alter verò tacitus. Expressus est, quo apertè vocatur, vel inuocatur dæmon, vel ht aliquid, quod creditur opera ipsius dæmonis fore perficiendum; secundum mentem S. Thomæ, quam Caietanus k expressit: nam inuocatio dæmonis fit, quoties aliquis enititur efficere aliquid per causas, quæ hoc virtute suã naturali, neque ex diuina, aut ecclesiastica dispositione possunt illud efficere, vel quando huiusmodi causæ tanquam necessariæ adiunguntur aliis, quæ non valent talem effectum producere, iuxta mentem S.

a 2.2.q.92. art.1.& 2.

b Ps.libr.1. de collat. Christiand. cap.18.21. & sequent. tom.cap.aliud 20.q.2.

c 2.2.q.92. art.2.

Superstitionis quatuor species.

d 2.2.q.93. a 1.

e Dicta q. 92.art.2. & sacer 1. quæstion. 4. disp.

f 2.2.q.96. art.1.

g Vbi supra.

h 2.part.tit. 22. capit.1. §.23.

i 2.2.q.95. art.2.

k 2.2.q.82. art.3.

2.2.q.86. art.1. & in multis art. q.81. conf dem.1.2.

Thomę a cuius definitionis exemplia possunt esse quę ab ista radice procedentes, quos potuit Caietanus. Qui primus est vti verbis sacris hac conditione, vt sint ad illa, vel illa materia: vel tali tempore, aut hora: & alius modi, quæ neque ad diuinum cultum, neque eius hon neque ad rectam rationem pertinẽt. Secundus est, causis naturalibus aliquos characteres, vim significa bentes, qui quidem ad dęmones illos probe intelligun feruntur, vel sunt omnia ignota, quæ ipso quod sunt citè ad eos referuntur. Tertius est, vti causis natura effectum supernaturalem, veluti ad agnoscendas h canas cogitationes, vel ad subitò medendũ. Quartus bis sacris ad inanem effectum, sicut ad mouendum supra filium, vel ad voluendum cribrum, quæ quidẽ ba sacra, sed ipse diabolus mouet, vt illis verbis bi faciat exhiberi. Quintus est, miscere falsa, veluti Christum habuisse febres. Qua quidẽ in re iure quis illorum hominum impudentiam, qui his & aliis simili peristitionibus credunt, quod Deus tam frequenter tus fuerit veculis quibusdam deliris, & hominibus tibus, & (vt plurimum) corruptis moribus, vitaque fibili ea, quæ non est elargitus sanctis, quibus in gra alto profunda suæ diuinæ sapientiæ arcana, virtute infinitæ potentię, qua tot miracula fecerunt, commu quamuis malis interdum concedat, quod aliquot b

a In summa verbo incantatio.

c Num. 14. concedit, vt infra c tangitur.

d Sess. 25. in decreto de inuocatione sanctorum.

Septimo dicimus, quòd Concil Trident. d declarat ticum eum, qui dixerit à nobis sanctos inuocandos aut eorum preces nobis apud Deum nõ prodesse: aut reliquias & imagines non esse nobis venerandas. Item clarãdo, quod vt sanctissimum est, imagines honestæ rum, maxime domini nostri Iesu Christi, & eius matris re & colere, sic peccatum est imagines ornare, & habere sua venustate, nuditate, forma aut habitu, ad libidinem lia vitia alliciant. In quo multos (etiam religiosos) etiam deo, vestientes dominam nostrã, & B. Mariam Magdal & alias sanctas ornamentis profanis, & vanis, quibus

e Vbi supr. honestiæ fœminæ sese vestire verentur. Item declarau se idololatriam credere illis aliquam diuinitatem, aut tem inesse, præterquam ad ea, quarum sunt imagines sentanda. Item declarauit ibidem, neminem debere in sia collocare, nec domi habere imagines insolitas, & iso tas sine approbatione episcopi.

Circa præceptum maximũ de colendo Deum, quod est Decalogi, vt peccatur.

26 *Præceptum de colendo Deum frangitur triginta octo modis*
præter participantes, vsque in finem cap.
27 *Excommunicatus an sit exterius faciens opus infidelitatis.*
27 Disputare de fide laico illicitum.
28 *Ars Magica vetita.*
29 *Maleficium an maleficio tolli possit.*
30 *Sortes quæ prohibitæ, & quæ licitæ.*
31 *Incantatio prohibita, & fide indigna.*
32 *Philtra quæ illicita.*
33 *Adoratio imaginum quæ illicita.*
34 *Somnia quibus non credendum.*
35 *Reliquiæ, nomina, & breuia vt gestanda, & num. 35. & 36.*
36 *Augurijs non credendum.*
37 *Dæmonis herbam, & musicam nihil resistere.*
38 *Ars notoria illicita, & quæ sit illa:*
39 *Striges, & Sagæ reprobatæ.*
Duella illicita, exceptis duobus, & quæ prohibita per Concil.
Trident.
40 *Tentare Deum illicitum, etiam per Martyrium. & 41.*
41 *Martyrium pati quando crimen mortale.*
Dij, Deabusque gentilium, aut planetis aliquid diuinitatis
tribuere impium.
Magister Poetas gentiles prælegens vt peccat.

COntra hoc præceptum de colendo Deum peccat mortaliter primo, qui seipsum, vel alium circuncidit, vel vtitur aliquibus cęremonijs Iudaicis, vel Mahometicis, quę aliquam falsitatem nostræ sanctæ Catholicæque fidei contrariam significat, etiam si minime veram esse credat.a

26 Secundo peccat mortaliter, qui expressè dæmonem, Solem, Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam, tanquam Deum adorat, etiam solo cultu exteriori. b Vel habuit dæmonem, seu spiritum, quem vocant familiarem, vt ipsum admoneret, vel ei ostenderet, renuntiaretue, quæ in locis remotis, aut certis geruntur. c Circa quod nullatenus excusamus Reges, qui non puniunt eos, qui huiusmodi dæmonibus familiaribus vtuntur, sed potius experunt ab eis certiores fieri, de his, quę in hostiũ castris geruntur, aut quæ aduersarij moliuntur.

27 Tertio peccat mortaliter qui ex meru, vel aliam ob causam dicit ex animo aliquid contra fidem, vel consensit in

a *Per supradicta. num. 12. & seqq.*
b *Supra num. 13.*
c *Sicuti colposse prohibemus in cap. nouit. de iudic. nat. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquot opus infidelitatis exterius, etiam si intra se, & de suo oppositum crederet: sicut Marcellino Papæ contigisse [a] qui non solum est excommunicatus in foro exteriori, sed etiam in foro conscientiæ, secundum Caietanum. Sed huius oppositam sententiam olim pro responso dato interrogati de certis casibus, qui cuidam religioso Societatis Iesu apud Sarracenos agenti occurrerunt erga Christum quosdam, qui timore perculsi, & propter alias causas, Sarracenos finxerunt, & sequuti sumus eum, qui Ordinarium Inquisitorum composuit, [c] quod nunc quoque arbitramur, quàm quod Caietanus asseruit. sic enim Abbas & Ioan. Tabienti [e] visum est. & profectò etiam si hoc assereret, nos eandem sententiam teneremus: quoniam iusmodi non est verè hæreticus: quamuis grauissimè secundum Alex. Halensem. [f] id quod ex hæretici, hæresis definitione, quam [g] adduximus, comprobatur. Et excommunicatio illa iuris, quæ continetur in bulla Cœnæ Domini fertur contra hæreticos credentes, vel contra fautores & receptatores hæreticorum, quorum de numero non censendus is, de quo modo loquimur: nisi quando ad opus exterius hæreticum commisisset, alicui hæretico auxilium præstando: in quo casu, excommunicatus remaneret, non quia hæreticus, sed quia fautor hæreticorum est.

a *Cap. nunc autem. 21. d.*
b *2.2.q.11. art.1.*
c *In verb. hæreticus.*
d *Verb. hæresis.q.2.*
e *Verb. hæreticus.nu. 2. & verb. Apostasia. num.3.*
f *2.part.tit. 13. mem.2.*
g *In repet. cap. nauit. de iudic.mobilibus. 3.nu. 42.*

Quarto peccat mortaliter, qui aliquem habitum, gnum Iudæi, vel Sarraceni defert in loco, vbi in vestibus quouis alio charactere vnusquisque suæ legis professor indicat. h Id enim facere perinde est, ac præ timore dæum esse, aut Sarracenum confiteri. non autem propter solam omissionem signi vel habitus Christiani dummodo signa Iudæorum, aut Sarracenorum non geret, sicut rectè docuit idem Caiet. i

h *Ita Ang. verb. infidelitas. 3. & Sylues. eod. verbo & Caietan. in summa verb. habitus omissio.*
i *2.2.qu.3. artic.2.*

Quinto peccat mortaliter, qui disputat de fide, cum eus, sciens laicis esse prohibitum sub excommunicationis pœna de illa disputare secundum iura. k & Caietanus quem limitat hoc in disputante gratia exercitij: hicrò non fit talem non includi hic: quia nescit, neque debet laicus se sibi tali pœna prohibitum.

k *Cap. quicunque. de hæret. libr. 6. & l. penult. C. de summa Trinit.*

Sexto peccat mortaliter, qui aliquas reliquias falsas, quam si verè sanctorum essent, adorandas proponit, vel uas imagines pro miraculis falsis obtulit imagini Christi vel beatissimæ Virginis, aut aliorum Sanctorum: vel mili exemplo prouocati aliquid templo offerant, vel

l *In summa verb. disputatio.*
m *In 2.2. q. 12. a.1.1.*

similia ad offerendum comparent, vt inde aliquid accedat lucri: quoniam magna diuino cultui infertur irreuerentia, mendacia circa res sacras persuadendo, [a] & quia est primæ speciei superstitionis per dicta supra. [b]

a *Caiet. vbi supra in verb. superstitio.*
b *Num. 23.*

22 Septimo peccat mortaliter, qui dæmonem expressè, cordæ, vel verbo inuocat, quo sibi fit auxilio, consilio, vel fauori: quæ est tertia species superstitionis, de qua supra. [c]

c *Dict. num. 23.*

Octauo peccat mortaliter, qui dæmonem per modum obsecrationis adiurat, vt ab eo aliquid discat, vel vt auxilium ab eo accipiat. [d] Quamquam licitum sit dæmones adiurare per modum exactionis, obstringendo eos ecclesiasticis exorcismis, vel quando sine inuocatione ipsi adsunt, vt solent in arreptitijs adesse mulieribus licet tùc eos interrogare, sine prece tamen, & sine aliquo societatis pacto ad aliquorum vtilitatem, secundum B. Antoninum. [e] Quin etiam colloqui cum ipsis dæmonibus corpora hominum obsidentibus, ob curiositatem, vel vanitatem tantùm non est plusquam venale: quoniam nullo pacto illis couti licet, nisi tamquam inimicis. [f]

a *Cap. illud 26. qu.5. & supra eodem titulo num. 23.*
d *2. part. tit. 13. t. 1. §. 5.*
e *Caiet. vbi supra in verb. superstitio primò præcepit.*
f *In 1. lib. sent. dist. 37. q.1. a.3. C. de maleficis & mat.*

Nono peccat mortaliter, qui Necromantiam, vel aliquam aliam magicam artem discit, vel ea vtitur, vel deliberato animo eam vult edisserere, vel ea vti: quoniam iuxta Richardum non est scientia: sed potius superstitio. [h] Quod si libros habet, & nolit eos comburere, non est absoluendus, secundum Angel. [i] nam tertia species est superstitionis, de qua supra. [k]

g *Verb. superstitio.§. 3.*
h *Ead. nu. 21. & 24. l. Arg. cap. illud. 26. quæst.5.*
i *In Leui. 19.*
k *Dict. num. 22.*

Decimo peccat mortaliter, qui vult dæmonis opera vel aliis illicitis modis thesaurum inuestigare, [l] vel si consulit, aut conflat malos maleficos, aut eos in domum suam accersit causa præsentandi aliquid, contra illud, [m] *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, &c.* [n] Vel veneficia aliqua composuit, vt incantationibus, aut inuocationibus dæmonum tacitis vel expressis noceret alicui. [o] *Maleficos non patieris viuere.* [p]

l *Arg. cap. illud. 26. quæst.5.*
m *Leuit. 20.*
n *Dict. num. 8. de malef. & mat.*
o *Exod. 22.*
p *Dict. malef. & mat.*

29 Vndecimo peccat mortaliter, qui aliquod maleficium, aut incantationem alio maleficio, aut incantatione dissoluit, aut peccandi alium, vt dissoluat: quamuis ille esset ad id agendum paratus, secundum S. Thomam [q] & Ioan. Maiorem. [r] commisceret receptos. Id quod etiam Syluester [s] comprobat: quid quid dicat Angelus: [t] nũquam enim est licitũ aliũ ad peccandum inducere, quamuis ille sit ad id paratus: quia non licet consentire peccanti, [u] quamuis liceat alieno peccato vti, dummodo res ipsa, quæ petitur, non sit peccatum. [x] Quod latius

q *In 4. dist. 24. q.1. a.3.*
r *Idem, quæst.2.*
s *Verb. maleficium. q. 8. num.1. & 2.*
t *Arg. cap. 1. ad Rom. & cap. nullus. & 2. num. C. de maleficis & mat. & 4. q.1.*
u *Cap. nec licet. 11. quæst.3.*
x *Cap. sanctorum. 26. quæst.5. & Verb. superstitio. §. 3.*

tradidimus in Repet. cap. inter verba, [a] At qui fas est
ciū licitis modis dissoluere: puta exorcismis approbatis
benedicta, sanctorum precibus, vera pœnitentia, de-
[b] In 4. lib. charistiæ perceptione, secundum omnium doctorum
sent. dist. 15. tiam præcipuè Ioan. Maioris [b], & etiam sine vllā inuoca-
qua. 2. soluendo vinculum capillorum, vel aliarum rerum,
incantatio continetur.

30 Duodecimo peccat mortaliter, qui interrogat,
interrogare diuinos siue diuinatores circa aliquod secre-
quidpiam aliud secretum, vel id ipsum sortibus, aleis,
[c] Deut. ca. libris, cribro, astrolabio tentat cognoscere, [c] aduersus
17. *Non inueniatur in te qui Pythones, ac diuinos consulat.* [d]

[d] Dicta l. Decimotertio peccat mortaliter, qui adhibuit fidem
nem 9. C. de nes ad animalia seruanda, vel inuenienda, &c. vtendo
maleficis. & sacris, aut prophanis, vel aliqua alia vana obseruatione
mat.

[e] S. Thom. 31 Decimoquarto, qui credit effectum illum, qui ex
2.2. qu. 96. bus magorum, diuinantium, & incantatorum procedit,
art. 4. ad 2. si ad sanitatem perueniatur, virtute verborum, vel
quas applicant effici, cùm huiusmodi res iuxta naturam
ad similem effectum producendum tali virtute carent;
niam talem effectum dæmon efficit per alias causas na-
quas ad id ob pactum expresè, vel tacitè cum incan-

[f] Dicta q. conuentum applicat, secundum S. Thomam [f] & S. Anto-
96. art. 2. nem & reliquos omnes. [h]
[g] 2. par. tit. 12. cap. 1. Decimoquinto, qui aliquem peregrinum, quem [g]
[h] In libr. 2. Gittanum, Itali verò Cingarum, & Galli Aegyptium
sent. dist. 7. vocant, de fortuna sua percontatur, animo credendi id
ille responderit: quamuis si ex curiositate, vel ridendo
id faceret, non esset lethalis culpa, nisi persona talis esset
ditionis, vt ex illa interrogatione alij grauiter offenderen-
[i] Cap. 2. de tunc enim ratione scandali grauius peccatum esset. [i]
nouit. oper. nunciat. 32 Decimosexto peccat mortaliter, qui alicui philtrum
[k] Aug. ver- poculum amatorium propinat, vt ab ipso ametur. [k]
bus interro- Decimoseptimo, qui rebus sacris & ecclesiasticis ad
gatio primi incantationem, aut maleficium facit, aut fieri procurat,
præcepti. aqua baptismali, oleo sancto, ara consecrata, verbis con-
tionis, &c. vel aliquid horum secum ob malum finem
[l] Antonin. part. 2. tit. 12. ca. §. 12. [l] Cui casui in plurimis diœcesibus excommunicatio
lis, annexa esse solet.

Decimo octauo, qui ob sanitatem alicui restituendam
quid applicat, quòd nulla virtute pollebat ad sanandum
ti cingulo metiri, vimen findere, aperire arborem, vinum
pra certam herbam emittere, lienis morbos sicare, aut
pro-

pter ignorantiam excusetur.

Decimonono peccat mortaliter, qui Sanctorum imagi-
nes solum propter ipsamet adorat, sine vlla in ipsos Sanctos
tacita, vel expressa relatione, & sine respectu, quòd repræsen-
tent ipsos Sanctos in cœlo degentes, aut ipsum Deum. [a]

Item qui fingit, parat, aut habet fictas aliquas imagines
sanctorum, vel alias ita nudas, lasciuas, & inhonestas, vt pro-
babiliter credi possit, motum iri aliquos per eas ad concipien-
dum, & volendum turpia vt supra [b] diximus.

Item qui fingit, parat, aut habet imagines aliquas probro-
sas virginis matri, Sanctis, summo Pontifici, Cardinalibus, Epi-
scopis, aliisve Prælatis ecclesiasticis, aut iniurias orthodoxæ,
catholicæque fidei.

33 Vigesimo peccat mortaliter, qui aliquid futurum, vel ar-
canum credit ob id maximè, quia aliquid somniauit propter
expectam, aut tacitam dæmonis inuocationem, videlicet, quia
propter insomnium credidit illud, ad quod vis somnij extren-
di non potest: veluti se nunquam fore interficiendum, vel
quod thesaurum inueniet, vel scire quam sit vxorem ductu-
rus, secundum S. Thomam. [c] Quamuis credere aliquid, quòd
in somniis accepit, dum existimat esse reuelationem diui-
nam, vel causam, aut signum naturale sufficiens ad significan-
dum quod protendit, non est peccatum, iuxta eundem S.
Thomam [d] & Cajetanum. [e]

Vigesimoprimo peccat mortaliter, qui propter ea, quæ som-
niauit, omittit facere aliquid ad salutem animæ necessarium,
vel operatur aliquid eiusdem saluti contrarium: licet si non
est tale, solum venialiter peccet. [f]

34 Vigesimosecundo peccat mortaliter, qui certam spem
confidit in deferendis aliquot nominibus scriptis, firmiter
credens propterea fore, vt numquam in bello vulneraretur,
laeteretur, vel repentina morte raperetur, aut quod neque aqua,
neque igne periret, vel quod erga principes omnia sint illi
prospere cessura: quoniam huiusmodi nomina neque virtute
naturali, neque ordinatione diuina, vel ecclesiastica vllā vim
habent ad tales effectus producendos, & consequenter vana
est eorum obseruatio. [g] Quocirca talia breuia vel nomina
sunt reprobata, & peccant mortaliter, qui ea confingunt, vel
qui illis vtuntur, vel qui consulunt, vt alij eisdem vtantur, iux-
ta B. Antoninum [h] nisi adeo ignorantes & rudes fuerint, vt
eos ignorantia excuset.

35 Vigesimotertio peccat, qui breuia aliqua (vt vulgo vocāt)
vel con-

[a] De consecrat. d. 3. cap. pertatum. & ca. venerabiles.
[b] Num. 25.
[c] 2. 2. q. 95. ar. 6. Dauer. 12. cap. sciendum.
[d] 2. 2. quæst. 4.
[e] In dicta art. 6.
[f] In summa verba somniorum observatio.
[f] Vt Cajet. ibidem tradit.
[g] Per dicta supra, num. 22.
[h] 2. par. tit. 12. capit. 1. §. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel coniurationes, vel nomina, collo appensa gestant, [illegible] quatuor conditiones concurrant. Prima est, quod [illegible] na cognita, & intellecta & sancta: veluti ex euangelio [illegible] ptura sacra, aut aliquo viro sancto desumpta. Secunda [illegible] in eis nullus alius character aut signum, præter [illegible] cem, aut aliud sacrum contineatur. Tertia, quod [illegible] hil sit falsi, aut vani, aut ad inuocationem dæmonum [illegible] nens. Quarta, quod nullam constituat spem in modo [illegible] di, vel ligandi, neque in eo, quod in membrana, vt vocant, [illegible] gine, aut cum sol oritur, vel quando legitur euangelium [illegible] conscribantur, vel quod debeant tot sigillis ligari, & [illegible] virgine, aut quod à nemine videatur, & alia similia [illegible] neque ad laudem Dei, neque ad alium effectum naturalem [illegible]

a 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 23. ex. cap. nemo licet. 26. q. 6.

vel institutum deseruiunt, secundum S. Antoninum à tinum ab Arles, conterraneum nostrum, b & sanctum ex S. Thoma. c

b De superstitionibus, num. 4. vel decem Tractatuum.

Vigesimoquarto, qui facit, aut defert aliquos scriptos in die Ascensionis, credens minorem virtutem bituros, si ante Euangelium decantatum, vel peracta, vel in alio die, in quo talia verba Euangelii eiusmodi schedulis contenta decantari non solent, descripti. d

c 2. 2. q. 96. art. 4.

d Rosell. verb. sortilegium §. 2.

Vigesimoquinto, qui defert aliquas reliquias super sa quadam, & vana obseruatione ductus: veluti si vas gestandæ, sit trigonum, vel rotundum, &c. quæ nimirum alia huiusmodi ad diuinum cultum nihil attinent, & alium effectum naturalem, vel alium institutum debitum. Veruntamen religiosum est cum decenti veneratione quias portare, absque aliarum vanitatum interpositione ta eundem S. Thomam. f

e S. Thom. 2. 2. qu. 96. art. 4.

f Vide supra.

36 Vigesimosexto, qui in die B. Ioannis Baptistæ herbas ligit, credens in tali die collectas maiori virtute quam si in alio die, vel post ortum solis colligerentur, die S. Petri, vel alterius Sancti iumentis venam perfo-

g In dicto tract. de superstitionibus, num 1.

vtilius fore credens: nam id illicitum est, iuxta Magistrum Arles, g quoniam quamuis peccatum non sit herbam nalem colligere simul cum oratione dominica, vel symbolo ex deuotione fiat, & absque superstitione, vel erga ba vti, h attamen si aliqua vanitatis species inseritur, rationem habet, licet aliquando propter ignorantiam simplicitatem, lethale non sit. i

h Ang. 2. cap. non licet. 26. q. 5.

i Per dicta supra num. 22. & seq.

Quibus addo, quod mulieres quibusdam signis

dictionibus sine superstitione & vanitate, licitis orationibus & exorcismis vtentes verbi gratia, obtestantes per passionem Christi, & alia huiusmodi, non peccant mortaliter. Veruntamen, horum vsus debet illis merito interdici: quoniam sæpissimè multa vana & superstitiosa intermiscent, nisi alias sint personæ honestæ & prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo existimatio, nisi ex hoc aliæ simplices personæ assam arriperent, ad quidpiam simile faciendum: si enim ea illis præberetur occasio, deberent huiusmodi personæ honestæ ab his protinus abstinere, iuxta verbum Apostoli. a *Ab omni specie mali* (alias mala) *abstinete vos.* b Porro, illi, qui vulgò salutatores vocantur (quantumcumque aliàs sint perditissimi homines) licitè possunt suo munere perfungi: quoniam gratia illa gratis data, huiusmodi hominibus à Deo solo conceditur in vtilitatem aliorum. c

a 1. ad Thes. 5. 22.

b Cap. cum ab omni. de vit. & honest. cleric.

c vt sentit B. Antonin. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 11.

c Margarita confess.

37 Vigesimoseptimo peccat mortaliter, qui eo, quod audit aues garrire, viulare lupos, mugire boues, & rugire leones, & alia animalia &c. vel quia obuiauit lepori, aut mulieri grauidæ, certò credit sibi mali quid quam imminere. d

d Cap. illud. 26. q. 2. & seq.

Vigesimooctauo, qui certo credit aliquem, quia sub talli sydere vel constellatione natus fuerit, vel propter complexionem, aut physionomiam, cogi ad bene vel malè operandum. e

e Cap. illud 26. quæst. 2.

38 Vigesimonono, qui obseruat illum diem potius, quàm illum ad exeundum domo, vel ad iter agendum, vel quo pede statim à somno terram cõtingat, vel quem pedem primum calceet: vel quòd domo egrediens in limine impingat, & ob id retrocedit: vel quia simulatque excitatur à somno, statim sternutauit, & ob id in lectum reuertitur: qui has & similes vanitates obseruant, vt plurimum venialiter peccant, antequam à suis curatis, vel concionatoribus, vel confessariis admoneantur. Post admonitionem autem, f iam mortalia crimina inducuntur.

f Secundum B. Anton. 2. part. tit. 11. & citata sup. cod. cap. vii. 24.

Trigesimo, qui discit vel vult discere artem, quam notoriam vocant, quæ certis ieiuniis, & variis quibusdam observationibus, sapientiam infusam pollicetur S. Thomas. g

g 2. 2. quæst. 96. art. 2.

Trigesimoprimo, qui credit herbas, vel musicam contra dæmones aliquid posse: quamuis verum sit contra passiones & humores corporeos vim habere, quæ si ad quamdam temperiem reducantur, non adeo potest vexare dæmon. h

h Angel. verb. superstitio. §. 6.

Trigesimosecundo peccat mortaliter, qui credit veneficos, aut veneficas, vel stryges corporaliter peractra vehi ad diuersa

loca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Cap. epiſcopi. 22. quæſt. 5.*
b *2. 2. qu. 95. ar. 3.*
c *2. partic. cap. 1.*
d *In 2. par. qu. 1. tribus libris.*
e *2. 2. q. 95. art. 2. capi. 1. 2. & 3. de ſortileg.*

loca (vt illi exiſtimant.) [a] Quamuis credere, quod aliquando licet raro, dæmon aliquos de loco in locum Deo permittente transportet, non eſt peccatum, Caietanus [b] & experientia docet. Quidam compertum eſt in Germania, vti traditur in Malleficarum. [c] & probatur rationibus latè deductis. [d]

Trigeſimotertio, qui vult ſortes experiri, aut experimentum per eas dæmon, vel cæli conſtellatio ipſum admoneat, vel aliquid arcani, aut futuri reuelet, vel factò opus eſſet, vel aliquid arcani; aut futuri reuelatio, vel ſortes tacit ad electionem eccleſiaſtici beneficij, nullo prorſus habito bonorum & idoneorum delectu S. Thomas. [e] quamuis ſortes mittere ad rei alicuius partitionem, vel ad capiendū eum, qui in grauente neceſſitate, ſubmittendo ſe fortunæ, quæ ſola diuina prouidentia eſt, non eſt illicitum. Verbi gratia militibus, aut bellicoſis quinam clerici, aut monachi, etiam ex oculo vitæ remanſuri ſint ad miniſterium Eccleſiæ, & qui diſceſſuri, ne omnes periclitentur, neque Eccleſia deſolata relinquatur, ſecundum eundem auctorem.

39 Trigeſimo quarto peccat mortaliter, qui aliunde vocatus ad duellum, vel prouocatus acceptat: quod inter ſpecies poteſt numerari, ſecundùm vtrumque Thomam, ſed dumtaxat caſibus exceptis. Primus eſt quando Rex iniuſtè impugnatus videt ſe viribus inferiorem alio ad duellandum in prælium. Secundus eſt quando aliquis ſalutis, ſe interimendum præuidet, vel iniuſtè ſibi membrum quod amputandum, niſi duellum acceptauerit, & quamuis Ranus [h] latiùs de hoc loquatur: quod idem eſt dicendum de eo qui vult, conſulit, delectatur, copiam ve ad id præbet. Sed his concedit. [i] Et quamuis ex vrgente aliqua cauſa non poſſit delerare poſſit: nullatenus tamen id concedere valet. [k] Nam tem ſacroſanctum Conc. Trident. [l] excommunicat eos terris ſuis permittunt duellum, ſiue ſingulare certamen quod, quamuis ſit Imperator, & priuat iuriſdictione in quo id permittit, ſi illud obtinet ab Eccleſia, & eos minio directo, ſi eſt feudum: & facientes, & eos cant patrinos, excommunicat, notat infamia, & reputat homicidas, & morientem in eo priuat ſacra tura, & eum qui conſuluerit, aut ſpectauerit illud municat.

Trigeſimoquinto peccat mortaliter, qui ſumit, vel vult ſumere, vel cogere ad ſumendum ferentem aqua rum candens, vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentem gredi, vel quid aliud ſimile tentat, vt à ſuſpicione quod ſibi imponitur, ſeipſum expurget. [m]

f *2. 2. q. 95. art. fin. cap. 2. de purg. vulg. capit. nonnulli. 23. q. 5.*
g *Secundus Caietan. ibidem.*
h *1. Reg. 17.*
i *Vt in addit. 1. quæſt. de conſecrat. diſt. 1. diximus.*
k *Secundum eundē Caietanum, vbi ſupra.*
l *Seſſ. 25. cap. 19.*
m *Cap. fin. de purgat. vulg. & ca. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. tho. 22. qu. 95. artic. 8. ad 3.*

40 Trigeſimoſexto peccat mortaliter, qui Deum tentat, ſe martyrio temere offerens, ipſoſque infideles irritans, & occaſionem illis ſuggerens ad eum occidendū ſine aliqua cauſa, quæ vi præcepti, aut conſilij ad ipſum obliget, & dirigat. [a] Eſt autem martyrium in præcepto primo quantum ad animi præparationem: tenemur enim potius velle mori, quā fidem deſerere, aut peccare mortaliter, ſecundum S. Thomam communiter receptum. [b] Deinde quantum ad effectum, id eſt, ad ipſum actualiter perferendum, quando ſubire ipſum eſt neceſſarium ad fidem, aut bonitatem multorum conſeruandam, vel ad vitandas blaſphemias. Eſt autē ſolum in conſilio, quando ex eo nihil amplius, quam Dei gloria, vel fidei exaltatio conſequitur, ſecūdum mentem eiuſdem doctoris. [c] Neque ad perferendum martyrium eſt neceſſaria perfecta caritas, quamuis huiuſmodī caritas exigatur, quò cum voluptate, & gaudio toleretur, ſecundum eundem S. Thomam [d] quoniam etiam in ſtatu peccati mortalis poteſt ſubiri, iuxta Apoſt. [e]

Trigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui Deum tentat, dicendo aliquid, aut faciendo intentione expreſſa experiēdi diuinam potentiam, ſapientiam vel pietatem, vel tacitè faciendo aliquid, quod tantùm ad hanc experientiam faciendum conduceret. Verbi gratia, concionari nulla præuia meditatione, (ſi eam poſſet adhibere) ſecum reputans per interiorē inſpirationem à Deo ſibi neceſſaria ſubſidia præſtitum iri, ſecundum Rodolphum. [f]

41 Trigeſimooctauo peccat mortaliter, qui ſe probabili periculo mortis, aut mutilationis obiecit ſine neceſſitate, aut vtilitate, veluti ægrotus, qui reſpuens humanum remedium, quod facilè haberi poteſt, ſoli ſe diuinæ prouidentiæ cōmittit. [g] Quamuis nolle vti medicina tempore martyrij, vel alio propter commodum ſpirituale, puta propter carnem domandā, paſſionéſque efferueſcentes comprimendas, vel vt ſimilitas Chriſti paſſionem ſentiret, perferēdo vulnera, vel cauſeria, morbum iliacum, aliaſque huiuſmodi corporum ægritudines, quæ mortis periculum ſecum non afferunt, nullum eſſet peccatum, ſed potius meritum, vt rectè docuit Caietanus. [h]

42 Trigeſimonono peccat mortaliter, qui credit habere aliquid diuinitatis cæli planetas, Saturnum, Iouem, Martem, Solem, Mercurium, Venerem, & Lunam. Qui item credit, cæ licolas boſes illos idololatras, & facinoroſos Herculē, Bacchū, Iouē, & id genus alios, vel fœminas inhoneſtas, vt Vene-

a *Aug. ep. ſi. d. inter. S. Thom. 2. 2. qu. 124. art. 1. ad 3.*
b *In quæ. lib. 4. art. 20.*
c *2. 2. quæſt. 124. art. 3. ad 1.*
d *In diſtinct. quolib. 4. art 12.*
e *1. Cori. 13. & S. Tho. ſententiam in diſtinct. quolib.*
f *1. part. vitæ Chriſti cap. 32.*
g *S. Thom. 2. 2. qu. 97. art. 1.*
h *In diſtinct. art. 1.*

rem, Iunonem, & id genus alias, quos, & quas Gentiles libris celebrant, & stolidissimè extolluntur.

Quadragesimo peccant magistri, qui prælegentes fabulas gentilium poëtarũ, & aduertẽtes vel aduertere tes, quòd discipuli incipiunt credere, illos, vel illas habere vel aliquam diuinitatem, non monent eos veritatem Catholicam: vt scilicet firmiter sibi persuadeant, illos homines puros, & vitiis magis, quàm virtutibus cruciatique in inferno, cruciatúmque iri æternum: quod hoc fecerint, videntur eorum errori consentire, & quia sunt ab eo non reuocare. a In quo, vt scio, magistri multi lim peccasse, ita credo, plurimos nunc quoque peccare à cõcionatoribus frequẽter moneri è re Christiana arbitror.

Quadragesimo primo peccat mortaliter, qui contra pradictis aliquo ex illis nouem modis, b relatis.

a Contra c. 1. Pauli ad Romanos. & ca. 1. de offic. delegat. & cap. notum 2. q. 1. & ea qui potest & multa alia. 23. quæst. 1.
b Eod. cap. num. 16.

De secundo præcepto Decalogi, de non assumendo nomen Dei in vanum.

CAP. XII.

1 *Præceptum secundũ Decalogi quid per nomẽ Dei cõprehendat.*
1 *Iurare quid sit. Et est actus latriæ & religionis. nu. 2.*
3 *Iuramentum sine tribus comitibus peccatum. & est duplex.*
4 *Iurare nunquam licere dicens est hæreticus.*
5 *Iurare per creaturas quando blasphemia.*
8 *Iurans falsa vt peccat. & seq.*
8 *Iurare secundum suam intentionem, & non illius, cui iurat, vt peccatum. nu. 9.*
10 *Iuramentum rei paruæ an obliget ad mortale.*
11 *Iuramentum conditionale quod ligat. nu. 12. & quod sine animo adimplendi. nu. 13. & quod factum cum dolo. nu. 15. & 16. & quod dolosum. nu. 13. 14. & quod de re vana. nu. 17.*
18 *Iuramentum de redeundo in carcerem quod ligat. & quando factum secundum intentionem remotam eius, cui iuratur. num. 19.*
20 *Peccat, qui talẽ ad iurandũ inducit, & qui se famulo*
22 *Iuramentum de secreto seruando quando ligat. & non.*

c Exod. 20. iuxta glossam. & opinio. communem.

1 PRo fundamento dicendorum, præsupponimus primo non solùm illum assumere nomen Dei in vanum, qui per eum malè iurat, vel benè iuratum malè adimplet, sed etiam eum, qui malè vouet, vel malè adimplet, quod bene vouit: vel qui effutit blasphemias, aut iniuriosa verba contra

Deum & Sanctos: quod rectè sensit conc. Colonien. a & alij in quibus est Angelus. b Dicemus autem primo de hoc præcepto, quatenus agit de iuramento: & mox de eodem, quatenus comprehendit votum. Demum de eodem, quatenus vetat blasphemiam.

Secundo præsupponimus, quod *Iurare est affirmare, vel negare aliquid, adducendo expressè vel tacitè Deum in testẽ tamquã infallibilem veritatem*, iuxta ea, quæ c diximus sequentes sententiam Gosfredi & aliorum f & S. Thomæ, e & aliorum ibidem & S. Antonini. g

Dixi, *Expressè*, ad includendum iuramenta, quæ fiunt huiusmodi verbis, Allego, vel facio Deum testẽ huiusce rei, *tacitè* autem cum dicimus, Viuit Deus, per Deum, &c. Vel nominando aliquam creaturam, in quantum in ea resplendet diuina veritas: vt quando quis iurat per euãgelia, per sanctos, per cœlũ, vel per salutẽ domini sui: quod perinde est, ac si iuraret per Deum, cuius veritas est in Euangelio, vel per veritatem, quam Sancti crediderunt, vel per Deum, à quo pendet salus domini sui. h Idem facit, qui nominat creaturã aliquam à se dilectam, vt in ea diuina exerceatur iustitia, si verum nõ sit, quod iurat. Vt qui iurat per vitam suam, aut patris, aut filiorũ, vel iurat adiuncta execratione, nisi quod iurauerit verum fuerit: quod appellatur iuramentum per execrationem, vt sentit Thomas i & Caietanus declarauit, singulariter insterim adnotans, non committere duplex peccatum, nempe execrationis & periurij, qui asserens aliquid falsi, insuper adiungit. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, nisi verum sit, quod affirmo. Cum enim ea execratio prolata sit sola causa aduocandi Deum in testem, non erit amplius quàm periurium: nam ad eius agnitionem non extenduntur vltra intentionem eorum. k ex quibus infertur primo, iurare esse actum suapte natura bonum: quia est actus latriæ, siue religionis, quo diuinum honorem illi, per quem iuratur, exhibemus: allegatur enim tamquam infallibilis testis, & prima veritas, quæ Deus est. l

Infertur secundo eum, qui aliquid affirmat, vel negat, dicendo: Per fidem meam, vel, In fide mea, vel, in veritate, nihil iurare: nomine fidei, aut veritatis nihil amplius, quam fidẽ & humanam veritatem intelligat, iuxta illam loquendi normam, qua principes & nobiles communiter vti solent dicendo, Per fidẽ meam regalem, vel per fidem gentilis, siue nobilis hominis. Neque etiam iurat, qui dicit: Deus scit, an ego verum dicam. Neque qui dicit, Hoc dixerim coram Domino,

a In explicatione secundi præcepti.
b In verbo interrogatio secundi præcepti. Iurare. q̃d.
c In rub. de iureiur.
d In summa 2. q. 1. c. 2. §. 7. art. 2. & in 1. 1. 45. q. 1.
f In rub. de iureiur. in. 2. par. tit. 10 cap. 3.
g Arg. Iacob. cap. 5. & cap. & si Ch. illud. de iureiur. & gloss. singul. cap. quoties. 1. q. 7. & 8.
i In dicta q. 89. art. 1.
k l. non omnis. ff. de reb. cred. & cap. ad audientiam. de decim.
l Cap. à nobis 2. de sent. excommun. secundũ S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 4. & probat dictum ca. & si Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 2.q.89. art.1. si careat intentione iurandi: non enim inuocat Deum, quam testem eorum, qui dicit: sed tãquam spectatorem. b Ie. em. 4. c Reliquum. 5. & inrabunt. 22. q.1. & dicto cap. & si Christus. d 2.2.q.89. ar.2. & 3. e Ibidem. f In dicto capit. & si Christus. g Secundum Goffred. in summa de iureiuran. ab omnibus receptum. h Cap.6. i Et ca. & si Christus. de iureiur. S. Thom.2. 2.q.89.art. 2. & in 3. lib. sent. d. 39.art.2. Ocam. lib. 2. contra errores vere. iuramentu. k Num.1. 2.2.q.99. ar.4. aliũ dictum quæ sit q.81. art.2. in Cap. iuramet. 22.q.1. n 2.2.q.13. art.1. & 3. lib. sent. d. 14. in expositione. o Eodem num. 2. & per ea. decretum. 22. quæst.1. & S. Thomam 2.2. quæst. 89. art. 6. & dicto 3. lib. sentent. dist. 39. in expositione.

quam testem corum, qui dicit: sed tãquam spectatorem. dum Caietanum a quem tamen non sequimur in eo, quod serit, non iurare illum, qui dixerit, Deus scit, me vere re: qui enim huiusmodi verbis vtitur, Deum vt testem cit, secundum sanum & communem intellectum.

3 Infertur tertio, quòd omne iuramentum, ad hoc tum sit, requirit tres comites: nempe veritatem, iudi iustitiam: hoc est, quod verum sit quod iuratur: & q stum: & quod cum reuerẽtia debita Deo fiat. Et si his tribus ei desit, peccatum est, per illud b Et iurabis ritate, & iudicio, & iustitia. c & S. Thomam. d Peccatum mortale regulariter, cùm ei veritas deest, vel tanta fit mortale, id quod iuramento confirmatur. Venial cùm non deest nisi iudicium, siue reuerẽtia, vel iustitia vt cùm iurat quis, se facturum aliquid, quod solum e tum venialiter: non enim erit tunc amplius, quam secundum communem sententiam, à Caietano e nobis f explicitam.

Infertur quarto, quòd duo sunt genera iuramenti, assertorium, quo vel præterita, vel præsentia asseruntur terum verò promissorum, quo futura promittuntur, duobus etiã modis peccari põt ratione iuramenti, scilicet perce ii iurando, vel male adimplendo, quod rectè iura

4 Infertur quinto, quòd peccat mortaliter contra ho ceptum, quatenus agit de iuramento. Primo, qui credit suapte natura esse maluni, & numquam licitum. & non mortaliter peccat, sed etiam est hæreticus, si pertinax facit: quia id est contrarium contextui h Deut. i Et cum se, vt supra dictum est, k actus latriæ, & religionis, quæ virtutes morales supremum obtinet principatum, secundum eundem S. Thomam. l

Secundo, qui iurat per dæmonem, vel Mahometum, per Idolum aliquod, aut Deum falsum, m simúlque blas mat. quoniam id, quod Dei proprium est, scilicet, effectu bilem veritatem, tribuit creaturæ: quod est blasphemia notata à S. Thoma. n

Tertio, qui iurat per aliquam creaturam, nulla hab ratione, aut respectu tacito vel expresso, eam adducens quam testem infallibilem suæ sententiæ, subindeque honorem, & reuerentiam ei tribuens, secundum com mentem, & ea quæ diximus supra. o

3 Diximus, *Eam adducens veluti testem*, &c. quoniam iurare per creaturam absque respectu tacito vel expresso bonitatis diuinæ in ea resplendentis, & sine tacita vel expressa intentione adducendi eam in testem infallibilem, sed in talẽ, qualis ipsa est in se, & non designando ipsam tamquam obiectum, in quo diuina iustitia exerceatur, non esset meo quidem iudicio iuramentum: non enim tunc adducitur Deus tamquam testis, neque etiam esse peccatum exillimarem: quoniam non exhibetur diuinus honor creaturę corã Deo. Verum est tamen quod Christiani, quando iurant per creaturam aliquam sacram, vel in qua valde notabiliter relucet bonitas diuina, qualia sunt, Cœlum, Sol, Luna, Stellæ Luminosa, communiter iurare videntur, & saltem in foro exterior excusabuntur à peccato grauissimo deferendi honorem diuinum creaturæ, sed iudicabuntur obstricti vinculo iuramenti: in foro autem interiori, & coram Deo peccatum grauissimæ superstitionis admittunt, si prædictas creaturas tamquam testes infallibiles infallibilis veritatis allegarent, etiam si per Deiparam Virginem iurarent: tamen nullo iuramenti vinculo obligarentur, si neque actu, siue actualiter, neque virtute, seu virtualiter Deum in testem, sed potius ipsam creaturam, vt talis est, aduocare vellent, b quod quidem facere videntur, qui iurant per suam veritatem, aut fidem: vel per fidem, quam suo generi vel dignitati debent, per has barbas, per has vestes, per hos capillos, per has galeas, & per alia vilia, in quibus nihil diuinæ bonitatis specialim relucet. quos arbitror non iurare, bene neque male, neque intentionem id faciendi habere, per suprædicta.

c Quarto peccat mortaliter, qui iurat falsum, sciẽs aut existimans esse falsum, & aduertens se iurare, quod quidã dofacit: maior natu, siue puer: dummodo annos discretionis attigerit, d siue ob vtilitatem suam, siue alienã, siue ex leuitate huc iocandi, vel excusandi, & se purgãdi gratia, siue ob timorem mortis, siue ob alias quascunque causas iurauerit: quamuis id iræ furore percitus faceret, iurando non solum per Deum, per sacrosanctã euangelia, per beatam Virginem, per sanctas: sed etiam per vitam propriam, & per conscientiam: vel dicendo, Ita Deus me adiuuet. e Neque obstat solennis gloss. f quę dixit non esse amplius quam veniale iurare falsum iocãdi gratia: nã cõmuniter & merito reprobatur,

a Vt patet ex suprad. dicto, num. 1. & 2. & ex tacente S. Tho. dicta dist. 39. qu. 1. art. 1. ad 4. & ad vltimum communiter receptam.

b Arg. cap. & si Christus in principio de iureiur. retinen. ta. considerat. ea clericũ. cap. si quis per caput 22. qu. 1. & S. Thom. vbi supra.

c Cap. animaduerten. dum. 22. q. 1. d Cap. 1. de delict. puer.

e S. Bonauent. in 3. lib. sent. dist. 39. qu. 1. & Gabri. eadem dist. f Capit. veniens. de iureiur.

vt & nos eam prælegentes reprobauimus.

Quinto peccat mortaliter, qui iurat falsum, non a[liter] esse tale: veruntamen ita dispositus iurat, vt etiam si [sci]ret esse falsum, nihilominus iuraret propter peruer[sam] suetudinem, qua tertio quoque verbo tam falsa, [quæ] iuramento confirmat, quod etiam tenuit Caietanus [a] niam inconsideratio illa non fuit causa, sed potius [cu]ramenti. Quamquam communiter iurare falsum, [de]rando, an illud sit falsum, vel an iuret, non est [sum]veniale secundum S. Thomam [b] & communem op[in]

7 Sexto, qui per ignorantiam, quam crassam, vel [af]vocant, iurat falsum, credens se iurare verum, [c] quam debitam adhibet diligentiam, nihil peccat, [d] si tamen adhibet, sed non quantam debet, non amplius quàm ter delinquit, secundum eosdem.

Septimo peccat, qui iurat veritatem, credens esse quod iurat, & considerans id quod iuramento firmat; uertens se iurare, quamuis iocandi gratia id faciat. rum si quod iurat, aduertit, non aduertendo se iurare vel contra aduertit, se iurare, non aduertendo quid non peccat mortaliter, licet graue veniale peccet. neque hoc, neque illud aduertit, immo vtrumque beratione, & consideratione facit, peccat quidem veniale leue. [f] nisi forsan ipsa inconsideratio ex voluntate liberata, & ex contemptu oriretur: tunc enim esset ratione contemptus. [g]

Octauo peccat, qui iurat aliquid, affirmans illud rum nesciens an ita sit, nisi affirmet eo solùm modo, lud nouit, ad normam videlicet illam, qua Archidiaconus respondet Episcopo super eo, qui sacros ordines suscipiendo enim, cum esse bonum & dignum, cum tamen rectè percalleat: quoniam id nō simpliciter asseueret, interim adiiciens, *Quantum humana fragilitas nosse potest*.

8 Nono, qui iurat id, quod est verum secundum suam, non autem secundum intentionem illius, cui cùm esset iussus iurare à iudice competente seruato iuris, vel se offerendo sponte ad iurandum. [k] Dixi, *iudice competente*, &c. quoniam si iudex iuramentum exigens fuerit, vel esto quod sit competens, interrogat tamen iuris ordinem, vel est alius homo priuatus, qui per aut importunitatem iuramentum extorquet, tunc terit id, quod secundum suam mentem est verum, rem secundum mentem alterius, cui exhibet iura-

a 2.2.q.89. art.3.
b Dicto art.3.
c Ioā. Andr. in cap. tua. de iureiur. Ang. & Siluest. verb. periurium.
d Caiet. ibi.22.q.3.
e Dicta declarationes. secundum eos.
f S. Bonauent. in 3. dist. 39 qu. 3. art. 1. g. Angel. verb. periurium, ante §. 1.
h Angel. in 3 dist. 39. Ang verb. periurium, §. 4.
i Cap. 1. de erut. in ordin fieri & omnes ibi, & Angel. verb. periurium. §. 3.
k Cap. quacunque ar. 22. qu. 1. S. Thom 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4.
l Capit. hinc petente, &c. ibi.
m Caiet. ibi.22. qu. 3. in corpus Cū mult. la de hoc dis
n Sum.

Sicuti B. Franciscū fecisse ferunt, qui rogatus, qua perrexisset quidam homicida, qui iuxta eum transierat, manus per manicas immittens respondit, nō transisse illac, intelligens non transisse per illas manicas, vt referunt Angelus de Perusio & Ioannes de Anania, [b] quamuis idem Angelus dicat [c] eum manu autem tetigisse, de quo nos [d] mentionem fecimus, adtur, potest optimè respondere, quod nescit, intelligendo, non eo modo se scire, quo illud dicere teneatur.

9 Vnde infertur, quod quando iudex interrogat de aliquo delicto, quod notorium non est, neque de eo habetur semiplena probatio, neque eius infamia præcessit, neque indicia approbata intercedunt, neque ex eius occultatione alteri euenit notabile præiudicium, quamuis indirectè in damnum accusatoris redundet, non tenetur ille iudici respondere secundum eius intentionem, rei veritatem manifestando: satis enim est eum, qui iurat dicere veritatem iuxta intentionem suam, vt diximus [f] post S. Thomam [g] & Maiorem. [h] Et consequenter mulier, quę secretum habet impedimentum, ratione cuius neque velit, neque possit habitare cum viro, & propterea excommunicationis sententiam patiatur, cum postea eam in articulo mortis constitutam oporteat iurare, se cum marito vitam acturam, vt possit absolui, tunc temporis potest & debet iurare, se id facturam, concipiendo intra se conditionem illem, si id sine peccato fieri possit: & ob hoc si postea cognouerit ex infirmitate, & ad matrimonium nequaquam redietur, periurij rea nullatenus erit. [i]

10 Decimo peccat, qui iurat se aliquid licitum effecturum, quod postea non facit, [k] quamuis ira percitus iuret, modo non esset tanta, quæ iuranti iudicium ad mortalem culpam sufficiens adimeret, [l] de quo infra. [m] An autem idem sit de illo, qui iurat rem leuem licitam, est dubium. nam Caietanus [n] tenet quod sic. Cuius sententia aliàs magis placuit, quā consentanea tenuerūt B. Antonius [o] & Siluester [p], & post eos Sotus. [q] Nunc autem magis placet prædicta opinio S. Antonini. Tum quia videtur esse receptior, à qua non soleo recedere sine textu, vel efficaci ratione ad id cogente. [r] Tum quia paritas est in omnium præceptorum materia excusat à culpa mortali, [s] ergo etiā in materia præcepti de impiēdo iuramen-

a In l. 1. item §. si tibi. ff. de condic. ob turpem causam.
b 10. 22. qui eū sure. col. fin. de iurt.
c In l. quibus. §. qui ex voluntate ff. de iur.
d In capit. inter verba 22. q. 5. conclus. 6.
e In 4. de confess. dub. 10. col. 3. & in quolib. 1. dubitat. C.
f In dicto cancer verbū. 22. qu. 3. conl. 2.
g 2. 2. q. 72. artic. 1. ubi Caiet.
h In 4. di. 15. q. 2.
i Ang. ex variis quæstat. Panor. post Ostien. & communem cap. litteras. ne. 20. de reg. spol. inuito de illo capit. humana ne vic.
k Secundū omnes in 3. lib. sent. di. 39 & cap. si vero. de iurisiur.

tum paruitas & leuitas rei excusabit à culpa mortali, quia, lex Dei de non furando, vel non iniuriando non ligat, quàm lex iuramenti: at paruitas furti, & iniuriæ à mortali secundum omnes, vt [a] diximus. Tum quia, præcepto Ecclesiæ vel iuramento tenetur recitare diuinum & qui sine contemptu vnum vel alterum versiculum non peccat mortaliter, secundum omnes. Tum quia non stat cõsideratio illa Caietani, quæ me alias in eius flexit videlicet, quod versiculus vnius psalmi relatus officium, quod est quid magnum, quia est pars eius reputatur pro modico & nihili, idem tamen versiculus ab aliquo promissus, nõ est pars alterius magni, sed dam totum per se. Non, inquam, obstat illa consideratio quod non omne totum est quid magnum, immo parum cuius furtum non inducit culpam mortalem, nec iniuria de dolo, secundum eũdem & alios omnes, quamuis ali- nem furti pro eo dandã de rigore iuris sufficiat. & Tum ipsemet fatetur iuramenta matrum de dando filiis pomo, vel castigando eos non impleta nõ facere culpæ mortalis, secundum communem. & difficile est fare illas alia ratione, quàm paruitatis: quamuis alias mus eas fortiore ratione excusare, quam ipse Caietanus quia iuramentum de faciendo peccato veniali non quam peccatum veniale, vt supra dictum est, & fracti menti de facienda re leui & parua, non videtur esse pe ctione iuramenti de faciendo aliquid, quod est peccatum niale. Tum denique, quòd par est credere Christum cord. simum non condemnaturum morte æterna illum iurauit vni, vel alteri se saluaturum salute parui momi nomine illius vnum, vel alterum, vel dicturum aliquid mi momenti. Quare tenendum videtur cum communi care quidem venialiter, qui iuramentum de re parua non implet, non autem mortaliter, quod ipsum de re leui dicemus. [c]

11 Ex quibus infertur responsio ad illam quæstionem nobis propositam, An qui dixit, Deus male mihi vertat non adiuuet, si amplius lusero, ab hoc iuramẽto absolu- fit nulla alia de causa, quàm quòd ipse magnum laborem fiderium & tentationem patiatur? Respondeti enim quòd non quia est verum iuramentum per id quod dicitur, & de re graui factum: & sine iusta causa à iura- iusto de re graui absolui nemo potest, [c] quamuis in re liorem, aut æquè bonam, vt alia iuramenta commu-

[a] *In dict. num. 4.*

[b] *Panorm. Archidiac. Imol. Felin. & alii in c. Cum contingat, de iureiur. Nauar. in Manual. c. 12. num. 2. Sylu. verbo Iuramentum, 1. q. 2. Caiet. 2. 2. q. 89. art. 5. Ioan. Medina de restitut. q. 1. de iureiur. Ioan. Gallinarius, Instit. de verum dialect. verb. animo.*

[c] *Inf. num. 40.*

[d] *Num. 1. & 4.*

[e] *Gloss. sol. lemnis, & recepta ea, quamuis, de iureiur. lib.*

set, quod tamen interroganti, ne faceret consului & persuasi. quia illud iuramentum de ludo illicito in magna quantitate intelligebatur, quod è republica est etiam è castris militum exulare, & non de ludo licito in parua quantitate, qui animi causa etiam togatis licet, & ita nuper sanctissimus D. N. Pius V. renuit in simili casu dispensare.

Vndecimo, qui iurat aliquid facere, & postea id non facit, eo quod aliquod eueniat, quod si euenisset à principio nulla- tenus se id facturum iurasset, aliquando peccat mortaliter, aliquando verò minimè, sicut inferius [a] dicemus.

12 Duodecimo, qui iurat se non iturum, aut non transitu- rum per illum, aut illum locum, ne libidinis aut illiciti ludi occasione teneatur, & post eadem occasione permanente, pertransit: quamuis qui hoc iuraret absque alicuius finis bo- ni & honesti, aut vtilis intuitu, non peccaret mortaliter con- trafaciendo: quia iuramentum esset vanum, iuxta Caieta- num [b] & mentem S. Antonini. [c]

13 Decimotertio, qui iurat deliberatè se aliquid facturum sine animo adimplendi, [d] quoniam qui iurat aliquid, tenetur habere animum id adimplendi sub pœna lethalis culpæ. Vn- de qui iurat aliquid illicitum facere eum animo faciendi, bis peccat, scilicet volendo illicitum admittere: deinde iurando se id facturum, quoniam contra iustitiam iurauit. Qui verò iurat se aliquid illicitum perpetraturum sine animo adim- plendi, vno tantum modo peccat, secundum mentem Caieta- ni, iuxta quem etiam rationabilis timor mortis in casu si- milli nullatenus excusat.

Decimoquarto peccat, qui sophisticè, & dolosè aliquid iurat, aliter intelligens, quam ille cui iurat intelligit, nulla in- tercedente causa, aut iusta ratione vtendi tali duplicitate, non totum peccat mortaliter (vt dictum est) verum etiam postea non adimplens illud, secundum sanum & communem intellectum illius, cui præstitit iuramentum. quoniam quan- do iurans vtitur, dolo, aliter verò minimè, iuramentum ad- impleri debet, secundùm sanam & communem intentionem illius, qui iurauit, [f] quamuis quando qui iurat est in bo- na fide, aliter verò vtitur dolo, debet tunc promissum adim- pleri secundum intentionem iurantis. [g] Quare non peccat non adimplendo, quod iurauit, qui dolo aliquo circumuen- tus iurauit, si dolus est eiusmodi, vt si à principio rem præui- disset, nullatenus iurasset: quoniam iuramentum non obli- gat extra intentionem illius, qui bona fide iurat, siue in ge- nere, siue in particulari iura serit se hoc, vel illud facturum,

[a] *Capit. 18. num. 19.*

[b] *In summa verbor. peruirum.*

[c] *Vid. supra.*

[d] *Cap. 1. & 2. 22. qu. 1.*

[e] *2. 2. q. 89. art. 5.*

[f] *Cap. quacunque arti. 22. q. 5. & omnes ibidem. Innoc. & cæteri in c. ueniens, de iureiur.*

[g] *Caluma na aurea. 22. q. 5. Innocentius communis in dict. capit. uenions &. Tum. 2. 2. qu. 89. art. 7. ad 2.*

quod sibi ab alio fuerat iniunctum. a Neque Deus ea mentum bona fide emissum alio modo acceptat, quàm secundum quem ex corde processit. b

14 Decimo quinto peccat, qui ob metum iurat aliquid tum facere absque intentione obligandi se ad implendum lud, vel cum intentione adimplendi, quod tamen non facit, c quoniam redimere propriam, vel alienam vexationem virtutis opus est. d Et omne opus virtutis iuramento fir sum est faciendum, e vt nos f respondendo cum communi li textui, post Caietanum g diffusè probauimus. Verum tamen secundum prædictos, quòd si quando iurauit tum, habuit intentionem perficiendi quod iurauit, sensu vero, licet diuerso ab illius mente, qui ipsum compulit, tunc neque peccaret iurando, neque etiam implendo amplius quam ipse intellexit. quoniam tunc tur aliquis iurare secundum intentionem illius, qui ramipsum ad iurandum cogit, iuxta ea, quę dicta sunt propter qui iurat latroni, se centum aureos illi daturum conditione intra se concepta, si forsan illi debet, non illos persoluere, si aliàs non debet. i Et quamuis hoc plum non placeat Caietano, k rectè tamen potest quoniam nihil falsi in eo iurari liquido constat.

15 Decimo sexto, qui iurat aliquid facere contra aliquod præceptum, puta furari aliquid notabile, ponere odium, vel alteri auxilio esse in opere peccatis: veluti si cum aliis coniurauit ad defendendum vel trandum aliquod scelus, vel agendum aliquid dientiam. l Diximus, *In opere peccati mort alis* quoniam rat aliquid facere, quod non est amplius quàm lum venialiter peccat iurando & adimplendo, potiùs potissimum ratione compleret, quia videlicet iura apposuit, sicut rectè insinuauit Sylvest. m Etiam si Angelus o assueueret. quoniam circunstantia illa di veniale ob id, quòd iurauerat, potius extenuat exaggerat culpam, quia in eo aliquā reuerentia habetur.

16 Decimo septimo peccat, qui iurat se non quid, ad quod non tenetur, est tamen secundum id facere, quam non facere, si forsan erat aliquid filia euangelica pertinens: veluti si iuraret, se daturum, aut non creditum rem suam, vel non

a *Cap. Quia tardius. 1. veniens, de iureiur.*
b *Dist. ea, humana 22. vers. 22. q. 1.*
c *S. Tho. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 3. & Aueu. 2. part. tit. 10. c. 8. 5. quinto casu.*
d *l. nec timorem. §. fin. & l. iisdem quidem. ff. quod met. caus. & ca. dilectus. 1. de simon.*
e *Capit. si vero de iureiuran. & cap. quamuis paulò. de pact. libro 6.*
f *In cap. verum. de iureiuran.*
g *In dicto art. 7.*
h *Supra, num. 13.*
i *Secūdum Siluest. verbo iuramentum. 4. 5. 7. versic. secundum.*
k *In dicto art. 7. ad 3. l Ca. in malis. cap. qui sacramento & cap. necesse. 22. quæst. 4. m Secundū S. Anton. 2. part. tit. 3. capit. 4. §. 1. col. 4. n Verb. iuramentum. 4. quæst. 1. o In verbo iuramentum. 1. §. 2.*

eleemosynam ei, qui grauem non pateretur indigentiam, vel non ingressurum religionem, vel non acceptarum sacros ordines, vel episcopatum, & alia similia. a Sed nobis oppositum magis placet: quoniam neque S. Thomas b neque S. Antoninus c dicunt hoc esse mortale, vt aliqui existimarunt. Caietanus etiam d & Ioan. Tabienna e & glossi communiter recepta f sed à nemine in hoc adducta, tenent non esse lethale. Et ratio est, quoniam deterius videtur iurare se aliquid facturū, vel facere omissurum, quod quidem factum vel omissum est veniale, quàm iurare se facturum aut omissurum, quod ex genere suo non est peccatum, licet contrarium eius sit melius eo. Iuramentum autem peccandi venialiter, non est amplius, quam quando non iurauit animo non adimplendi, etiam in casu in quo si non faciendo peccaret mortaliter: quoniam hoc perinde iam esset, ac iurare se sceleus lethale commissurum, quod quidem semper esset mortale, vt in præcedentibus dictum est. Et quamuis huiusmodi iuramenta sine peccato obseruari possint, tamen ad sui obseruationem non obligant: quoniam vt docuit S. Thomas, g huiusmodi iuramentis Spiritusancto apponitur obstaculum, cuius est proprium sancta desideria animis infillare. Quocirca talia iuramenta propria etiam auctoritate iustitiæ possunt infringi, iuxta S. Antoninum, h quidquid Archidiaconus, i Ioan. Andreas, & Panormitanus k dixerint.

17 Quin etiam addimus fore melius frangere, quàm seruare iuramentum de re, quæ suapte natura sit otiosa, vel ad malum & bonum pariter indifferens: vt verbi gratia, qui iurauerat se non habiturum in suum ministerium illum aut illum, vel se non alloquuturum aliquem de hac vel illa re: vel non aditurum alterius domum: vel non missurum pannos conquendos ad tornum illius: vel eius apothecam non adire, vt aliquid emat, &c. nisi huiusmodi iuramenta propter aliquid fierent ex aliquo pacto, l vel soli Deo propter vitandam aliquam occasionem peccandi, quæ inde sibi submitteretur. m

18 Decimooctauo, qui iurat se in carcerem rediturum, & non reuertitur, quamuis sciat se ob id mortem obiturum, eamque sibi inferendam iniustè secundum Caietanum, n licet Ioan. Tabienna o nitatur Caietano respondere: verum non satisfaciens per violentiam, & Ioan. Andr. in specie, in sub de iurtiur, modo carcer non sit iniuriosus, qualis esset si foret ptiuatus alicuius latronis, vel tyranni, p vel iudicis non cōpetentis, siue

a *Secūdum Angel. verbo iuramentum. 1. §. 3. & Siluest. verbo, iuramentum. 2. quæst. 7.*
b *2. 2. q. 89. art. 7. ad 1.*
c *2. par. tit. 10. c. 8. §. tertius casus.*
d *In dicto art. 7. ad 6.*
e *verb. iurare. §. 10.*
f *In cap. 1. 15. dist. 5*
g *Dicto ar. 7. ad 3.*
h *2. par. tit. 10. cap. 8. §. rectius casus per cap. si aliquid. 1. & 2. 22. quæst. 4.*
i *In dicto cap. si aliquid.*
k *In cap. si vero. de iureiur.*
l *Ang. verbo iuramentum. 4. §. 1.*
m *Sicut supra num. 12. dictum est.*
n *2. 2. q. 89. art. 7. ad 4.*
o *In verbo iurat. §. 10.*
p *Panor. in dicto cap. si vero glossi communiter recepta. clem. pastoralis. de sponsal. & matr.*

etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam competentis, absque tamen iuris ordine prouio & quamuis cum iurat se rediturum, non habeat animum uertendi, secundum Angelum.[a]

[a] *Verb. iuramentum, 1. §. 11.*

Decimonono peccat vxor, quæ marito iurat se de crimine carere, hac ratione persuasa, quia videlicet [illegible] iuramento confirmare: quoniam egerat pœnitentiam, [illegible] que iam adulterium sacerdoti confessa, [b] quamuis [illegible] eam circa hoc ad iurãdum compellit, tũc quia id [illegible] potest illa iurare, quod secundum suam intentionem [illegible] est, falsum autem iuxta mariti mentem, vt constat ex [illegible] ctis [c] quod nos latius, & profundius confirmamus. [d]

[b] *Arg. cap. fi. de purg. canon. Silues. verb. iuramentũ. 2. §. 8.*

[c] *Numer. 3. Arg. verb. iuramentũ. 4. §. 1.*

[d] *In Summa pra dicti c. humana aucto. 22. q. 5.*

Ex quo infertur responsio ad interrogationem [illegible] ctam, An qui iurat se nõ habere rem aliquam ab alio [illegible] vt ab ea danda, vel commodanda se excusẽt, peccet [illegible] deri enim debet, peccare, si mens eius verbis cõsonat [illegible] si non tenetur ad dandam vel commodandam, neque [illegible] dendum iuxta mentem petentis, & ea mente iuret, [illegible] habeat illam, ad eam illi dandam aut commodandam [illegible] prædicta.

19 Vigesimo peccat, qui tempore pestis iurat veritas ciuitatis, sed dolosè contra intentionem interrogãtis, [e] quoniam ad ingrediendum ciuitatem sua sponte [illegible] nili forte custodes ciuitatis crederent aliquam vehementem [illegible] fectam peste, quæ re vera non erat: vel ingressurus [illegible] liter credit, neque se, neque aliquid suum esse pestiferatum, & subinde verum iurat, se non transisse per [illegible] locum secundum præcipuam intentionem, licet [illegible] rum custodum. Eadem est ratio de scholasticis [illegible] qui cathedrarum candidatos, siue oppositores (vt vocãtur) [illegible] tra scholas alloquuntur de illis rebus, quæ ad [illegible] minimè faciunt, quod tamen si postea cum [illegible] confiterentur, exinde redderentur inhabiles ad [illegible] gium conferendum, & ea de causa iurati respondent [illegible] candidatorum quidquam fuisse loquutos, intra se [illegible] tes, nihil egisse de illis rebus, quæ contra statutorum [illegible] fuisse videbantur.

[e] *Silueſter. verb. iuramentum. 3. quæſt. 2.*

[f] *Arg. cap. ſi vera cap. ex. & cap. veritatis. de iureiur. & Cap. ille. 22. q. 5.*

[h] *In 3. dist. 38.*

Vigesimoprimo, qui iurat se rationem habiturum [illegible] vtilitatis ad aliquam communitatem pertinentis, vel [illegible] nus, quo fungitur, quam tamen postea non habet. [f]

Vigesimosecundo peccat mortaliter, qui inducit [illegible] dum eum, quem falso iuraturum arbitratur, & nisi [illegible] cit iuris ordinem sequutus, sicut iudex ad alterius [illegible] stantiam, secundum Richardum [h] quocirca [illegible]

videtur, non esse deferendum iuramentum illi, de quo magna habetur præsumptio, quod illud non obseruabit: quod sentit Alexander IIII. [a] quatenus asserit ob hoc non esse recipiendum iuramentum à clericis se non redituros ad suas concubinas, vbi Panormitanus inquit, rectè fuisse consultũ, si scholastici vniuersitatum non adstringerentur iuramento se Rectori parituros, esset enim præstantius, vt aliis pœnis ad id agendum stimularentur. Vnde infertur, perperam agere confessarios cum pertrahunt pœnitentes ad vouendum, vel ad iurandum se ab aliquo carnali peccato, vel alio, quod perinde ac illud allicis, abstenturos. [b]

[a] *In c. clerici. de cohabit. cler. & mulier.*

[b] *Angel. verb. iuramentum. 3. §. 11. & Sil ueſt. eodem verb. qu. 9. Cajet. 2. 2. quæſt. 88. art. 2. col. 3.*

Diximus, *reducit*: quia textus de tali loquitur. Vnde videtur inferri, quod si alter sponte se offert ad iurandum, adsitque rationabilis causa ad recipiendum iuramentum, non peccat ille, qui recipit secundum Siluest. [c]

[c] *Vbi ſupra.*

21 Vigesimotertio, qui expostulat iuramentum à famulis, vel seruis suis, vel quibuscunque aliis, vt declarent auctorem alicuius furti ei facti, ea intentione, vt furem in omnibus casibus prodant: quoniam id licitè fieri nequit, nisi in illis, quibus alij exteri possent furtum reuelare: ipse autem vult obligare suos ad id faciendum in omnibus casibus: quod minimè tam est, vt latius inferius [d] dicemus. Petere tamen ab eis iuramentum, quo adstringerentur vera dicere in illis casibus, in quibus exteri etiam veritatem detegere licitè possent, non esset peccatum iuxta mentem B. Antonini, [e] & etiam Angeli, Siluestri & Tabien. [f] licet paullo aliter loquãtur, & diximus. [g] Neque etiam liceret simpliciter exposcere iuramentum, vt verum exprimant, etiam si non adiatur, vt in quolibet casu id faciant, vt patet ex eis, quæ nos [h] diximus.

[d] *In ca. 18. e 2. part. tit. 19. c. 3. §. 8.*

[e] *Verb. ſumilia.*

[f] *In ca. inter verba. 17. q. 3 conclus. 6.*

[g] *In dicta c. ſeuel.*

[h] *Siluester. verb. iuramentum. 3. quæſt. 23.*

22 Vigesimoquarto, qui iurat facere, vel implere aliquid, credens se nõ posse illud præstare, veluti si iurat se ad certum tempus persolurum debita, probabiliter credens non futurum ei facultatem ideo tempore faciendi, [i] Cæterum si iurat quamuis non satisfaciat, non peccat. [k] Si tamen trãsacto tempore ad id definito, quàm citissimè poterit non persoluerit, peccabit. [l]

[k] *Cap. quærelam. de iureiur.*

[l] *Argumẽta. ea. cum dicitur. de dolo. & cautum. l. Celſus ff. de recept. arbit.*

23 Vigesimoquinto peccat, qui iurat sub sigillo secreti, se aliquid habiturum, quod in Concilio, Senatúve pertractatum est, vel suæ fidei commissum fuit, & non occultat, & manifestat in casibus, in quibus non debet [m] idem de illo, qui alterum inducit ad violandum eiusmodi secretum, secundum S. Antoninum. [n]

[m] *Arg. ea. qui ambulat. 5. qu. 5.*

[n] *2. par. tit. 10. c. 8. §.*

De præ

De præcepto secundo, quatenus continet non malè vouendum, & benè votum benè adimplendum.

24 *Votum quid. De re mala non valet, sed de præcep-*
num. 25.
26 *Votum obligat ad implementum sui sub reatu mor-*
26 *Votum non fit per propositum solum.*
26 *Votum mentale quid sit, & qualem deliberationem*
27 *Votum absque animo adimplendi quo modo obligat*
plementum.
28 *Votum de re necessario futura, & de re illicita, &*
renti, vt indifferenti est, & de eo, quod est contra
Christi non valet. & seq.
30 *Votum in finem malum non valet, sed sic in bonum*
ortum. & num. 31.
32 *Finis malus, & bonum ex malo natum differunt.*
32 *Votum propriè non est malorum renunciatio, qua*
ptismo.
32 *Votum est duplex, nempe solemne & simplex.*
32 *Votum plus obligat quàm iuramentum, cum eo con-*
tradicentium.
a In 4. lib. sent. dist. 38. & S. Tho. 2.2. qu. 88. art. 1. & 2. & aliorum sibi. B. Anton. 2. part. tit. 12. capit. 2. in princ. Abbid. in cap. qui bona. 17. qu. 1. & Pano. & aliorum in c. litteras de voto. & communem opinionem.
32 *Voti opus melius, quam voluntarium, quod sic est*
33 *Confessarius sic admoneat pœnitentem, qui voti*

14 DECLARATO iam hoc præcepto, quatenus non male iurandum, declaremus nunc idem, quatenus concludit non male vouendum. Pro quo præsupponimus, quod secundùm mentem Magistri, S. Thomæ, & aliorum,
a Votum est, *Promissio, deliberatè Deo facta, de aliquo bono ri à superiori non irritata.*

Dixi, *Promissio*, pro genere, & ad insinuandum, quod sufficit desiderium, neque propositum etiam valde efficax tum faciendi nisi simul adsit animus seipsum obligandi ad eundem communem.b

Dixi, *Promissio*, in genere, ad significandum, quod promissio sit votum, sufficit, vt solùm sit mentalis, & nihil dicatur, aut scribatur, modo fiat animo, vel mente vouendi secundum communem.c

Dixi, *Deliberatè*: quoniam promissio subita, & absque consideratione facta non sufficeret. Sufficit autem tanta deliberatio & consideratio, quanta ad peccandum mortaliter

a In 4. lib. sentēt. dist. 38. 1. col. 2.
b In ea materia. qua habetur similē 2. q. 1. in summa
c In capit. duduum. de conuers. coniug.
d Ludenicus Rama. sing. 402. & Tasson in l. si filiam. C. de offi. testam.
e Vt tacta est supra eadem nu. 20.
f Ind q. 88. art. 5. ad 3.
g Cap. si aliquid. & ca. in malo. 22. quæst. 4.
h In 4. lib. sent. dist. 38
i In 2. 2. q. 88. art. 2.
k 1. par. tit. 11. ca. 2. 8. 1.
l In dicta q. 88. art. 2. in Verb. votum 1. 6. 2.
m In dicto cap. 2. 8. 1.
n In dicto cap. 2. 8. 1.
o Ca. puella. & ea si. 20. q. 2.
p In dicta q. 88. art. 9.
q Ecclesiast. & ca. licet cap. magna. de voto. S. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 3. & omnes in dicta distinc. 38. lib. 4.

rendum sufficeret, secundum Paludanum a communiter receptum. Nam, vt ait glossa singularis, b iudiciū quod sufficit ad obligandum diabolo, sufficit ad obligādum Deo. Vnde infectur, votum factum ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non absorbet adeo, vt tunc posset mortaliter delinquere, validum esse, vt ex Ioan. Andrea & ex communi opinione c colligitur, etiam si multi graues auctores, d opposītum senserint: quod ipsum est dicendum de iuramento.e

25 Dixi, *Facta Deo*: quoniam omne votum tacitè, vel expressè, mediatè, vel immediatè fit Deo, secūdum S. Thomam.f Ex quo colligitur responsio ad quæstionem nuper nobis propositam, An vouear, qui dicit alteri, Ego promitto tibi, me cum illo, aut illo amplius non lusurum responderi enim debet, quod non: quia non est promissio facta Deo, & ita illi desinitio voti supra posita non conuenit.

Dixi, *De aliquo bono*, ad significandum, quod promissio de re illicita, quæ vel veniale, vel mortale peccatum est, non est votum.g Dixi, *Maioris boni*: non quidem vt Richard. Maior, & alii,h quod alii, dicūt, quia votū necessario fieri debeat de his, quæ sunt de consilio, non autem de præcepto: satis enim est, vt sit maius bonum, siue sit de consilio, siue de præcepto, secundum eundem S. Thomā.i Quamobrem qui vouit non fornicari, neque adulterari, & non furari, per huiusmodi votum ita obligatur, vt si fregerit illud, non solum censeatur transgredi præceptū de non fornicando, vel non adulterando, aut non furā do: sed etiā præceptum hoc de adimplendo voto, & subinde non sufficeret tali transgressori culpā sine huiusmodi circumstantia confiteri, vt bene adnotauit S. Antoninus k & melius Caietanus, licet oppositum, sed malè tenet Ioan. Tabienna.l

Dixi etiam, *De bono maioris*: ad significandum, quod votum faciendi vel omittendi aliquid facere, cuius contrarium secundum se melius est, nihil valet, cuiusmodi esset votum non ingrediendi religionē, non mutuandi pecuniam, & alia huiusmodi. Secundum S. Antoninum.m

Dixi, *A superiori non irritata*: quoniam vota filiorum familias, religiosorum, & aliorū, qui alterius potestati subduntur, legitimè à suis patentibus, prælatis, aliisque superioribus irritata non obligant, o secundum S. Thomam p & omnes alios.

26 Secundo præsupponimus, quod ex hac definitione infertur primo, omne votum ad sui obseruātiam obligare sub pœna peccati mortalis.q

Secundo infertur, solum propositum faciendi aliquid boni, absque promissione & animo se ipsum obligandi, nō obligare

commu

communiter sub reatu mortalis culpę: quia non obligat
a 2.2.q.88. art.1. dū Sanctum Thomam receptum,[a] quem sequitur & Caiet. & Panormitanus [c] quidquid videatur asserre Gabriel.[d]

b In capit. qui bona. 17.q.1.

Tertio infertur, votum fieri posse absque verbis, [e]

c In ca. litteras quoram. de voto.

Quarto, quod deliberario, quæ satis est ad obligandum diabolo per peccatum mortiferum, eadem sufficit ad obligandum nos Deo per votum ad vitam æternam conducentem. Supra dictum est per glossam singularem [f] quę id ante Panor. & Caietanum [g] dixit.

d Dicto c. qui bona. 17.q.1.

e Arg. cap. cum apud. de sponsal.

f In capit. mulier. 32. quæst. 2.

Quinto infertur, quod huiusmodi deliberario in mente temporis fieri potest. & satis est, quod actu vel virtute duret propter illud Panor. [h] quod deliberatio, & propositum promissionem præcedere, intelligendum est, de præcedentia philosophi aiunt, naturę, seu causæ, & non temporis. Ad id non est opus, vt per aliquod spatium tęporis deliberatio cedat voti, sed vt ad merendum, vel peccandum mortaliter ficiet facta in eodem momento temporis, in quo bonum aut peccatum admittitur, sic etiam, vt votum fit valide, est, vt in eodem momento temporis tat deliberatio, & votum ipsum. nam quamuis vtrumque simul in eodem re efficiatur: semper tamen deliberatio præcedit votum, ra, quemadmodum substantia solis præcedit suam lucem ignis calorem suum. Est tamen valde magna differentia, votum, quod magna præcedente deliberatione fit, & non subitaneo, & repentino motu, vel passione aliqua inducente, cuiusmodi sunt illa quæ passim à quibusdam, & cunque leui cupiditate fiunt: quoniam huiusmodi vota dispensantur, commutantur, vel redimuntur, alia via sic: quod etiam Caietanus [k] probat.

g Dixit.

h In dicto c. litteras. de voto. col. 2.

i Cap. 1. de voto.

k Vbi sup. art. 1.

l Haxt glossam l. in vendentia. C. de contrahend. emptio. & iuxta cap. ex parte. de sponsal.

Sexto infertur, quod solum propositum ingrediendi religionem sine promissione tacita vel expressa, etiam in quis habitum religionis, non efficit votum: quia [m] vouere, & aliud proponere vouere, l quamuis Palud. & Anton. [n] & aliquot alij, per cap. consulti, [o] tueantur, quoniam in casu illius capitis fuerat propositum implicita, aut virtualis, vt declarat optime Panormitanus, [p] & Caietanus [q] & alij etiam alibi.

m In dicta q. 1. art. 2.

n In dicto cap. 1. §. 1.

o De voto.

p In dicto cap. litteras. de voto.

q In dicta q. 88. art. 1.

Septimo infertur, quod qui Deo aliquid promittit, & sine animo adimplendi promittat, re vera vouet, & adimplere: secus autem esset, si verbotenus obligandi promitteret, vt eleganter prædictus Caiet.

r In dicto art. 1.

confirmat, vbi subdit, quòd quemadmodum Ecclesia, ei qui vouit, si postea dicat non habuisse intentionem seipsum obligandi, non creditur: sic etiam perperam agunt religiosorum prælati, qui sine aliis coniecturis, suis subditis iurantibus se non habuisse intentionem profitendi, cùm professi sunt, facilè credunt.

28 Cajetano infertur, quòd non est votum promissio, quæ de rebus necessariò euenturis fit, quale est votum de moriendo,[a] neque etiam votum de re, quæ in se sit culpa lethalis, aut venialis: quoniam illud non est bonum, & multò minus erit maius bonum. Immo promissio facta de faciendo aliquid, quod est peccatum mortale, est mortalis: & promissio de faciendo veniale, est venialis, vt suprà, [b] dictum est de iuramento.

a Arg. l. 1. ff. de cond. & demonst.

b Num. 15.

Nono infertur, quod promissio de re indifferenti, quatenus indifferens est, non est votum: quoniam res indifferens non est quid bonum secundum se, nisi aliqua circumstantia apponatur, quæ rem alioqui indifferentem bonam efficiat. exempli causa, Votum denò nendo, vel nō filādo die sabbathi, etiam in honorem beatissimæ Virginis matres, vel votum eundi in ciuitatem Genuensem, vel non adeundi talem domum, absolutè & simpliciter emissum, non est dicendum votum, quoniam nihil horum secundum se est malum, aut bonum. Neque enim in die sabbathi nere vel filare ex natura sua deputari potest inter obsequia beatæ Virginis. Licet votū de non nendo die sabbathi, vt aliquoties Virginis Rosarium recitetur, vel de ciuitate Genuensi adeunda ob videndā adoandámque Christi imaginem, quam Veronicam appellant, vel non ingrediendo talem domum, ne quam personam impudicam inspectet, quæ se ad libidinem, vel ad ludos illicitos prouocaret, sint valida. quoniam per has circumstantias, quæ alioquin erant indifferentia, fiunt bona. [c] Quamobrem Cajet. à singulariter definuit.

c Arg. cap. peccatum. 23. q. 1. ea dicipina & cap. & qui semel. 33. dist. 4. dist.

d In dicta q. 88. art. 2.

29 Decimo infertur, quod vota de non faciendo aliqua, quę [e] Redemptor noster consulit: vt vouere non seruare castitatē, pauperatem, & alia huiusmodi, quamuis licitè valeant obseruari, minimè tamen obligant, [f] quin potius ita vouens peccet, licet vt plurimùm nō grauius, quàm venialiter, quod latis diffusè idem Caietanus [g] confirmat, præterquam si huiusmodi vota fierent gratia displicendi talium consiliorum diuinam auctori, vel animo non adimplendi talia cōsilia, quāis occurreret casus, in quo vim præcepti obtinerent.

e Cap. fin. 33. q. 4. & sola ea canones in Addit. sent. dist. 38 q. 1. col. 2.

f In dicta q. 88. art. 2.

30 Vndecimo infertur, quod votum maioris boni ... lum finem emissum non obligat, siue finis ille malus ... illius boni, quod vouetur, quale est votum faciendi ... syuam ob inanem gloriam aucupandam, vel ob alterc... luptatē illicitā: siue sit finis ipsiusmet voti, quale est ... quo dux ad bellum iniustū proficiscens, promittit ... operi pio mille ducatos oblaturum, vt victoriam ... quam, consequatur, ea intentione vt illud votum ... ad talem victoriam assequendam, vel in gratiarum ... victoriæ iniquæ. quoniam omne opus cuius finis est ... ipsum quoque malum est. [a] Et consequenter quāuis ... vouetur, bonum sit: votum tamen de illo propter ... nem malum est: & ita non est conueniens materia ... 31 Dixi, *Iniquæ* quoniam si quis voueret aliquod ... gratiarum actionem euentus victoriæ absolute ... quirate & iniustitia consideratæ, quatenus est ... donum Dei, valeret votum: sicut valet votum de ... liquid pium in gratiarum actionem pro filio, quem ... Deus ex concubina, attenta illa datione filij absolute ... iustitia fornicationis, tamquam quodam Dei dono ... dicetur. At vero, si neque finis boni quod vouet, neque ... dem voti esset malus, licet causa quæ impellit ad vo... mala esset, non ideo votum desineret esse bonum.

32 Exemplum de eo, qui aliquam religionem pro... non collimando, neque dirigendo suam professionem ... vota in finem luxuriandi, licet ad id impellatur spe ... riendi occasionem luxuriandi. Idem est omnino ... de eo, qui aliquid vouet anteaquam in duellum sine ... re certamen descendat, hac intentione, vt à morte, vel ... re liber à certamine egrediatur. Idem quoque de eo ... uet aliquid, si Deus illi concedat filium generare ex ... quæ sua nō est. Etenim quamuis velle vincere, vulnerare ... cidere in duello iniusto malum sit: velle tamen sine ... sanum & incolumem, euadere, non est tale. Et quamuis ... habere cum illa, quæ non est propria vxor, scelus sit, ... tamen filium ex illa dono Dei, non est tale. Ide dicendum ... illo, qui huiusmodi votū fecerit, Si à Deo illa, aut illud ... lia bona per fas, aut nefas consequar, illud aut illud ... nū faciam: quoniam huiusmodi votū non adhiberet ... medium ad peccatum, neque vt gratiarum actio gratia ... sed vt gratiarū actio pro re in se bona, & dono Dei ... fortiori validius erit votum, quod fit in vltionem ... peccati, verbi gratia, Aliquis vouet illam aut illam ...

a *Cap. cum inuisset. 23. q. 3. in vlt. Communiter doctores latini hoc dicimus. & certum est putanda. 1. quæst 1.*

tiam vel pœnam subire, vel petere Hierosolymam, vel summam aliquam pecuniæ erogare piis operibus, si tale, vel tale scelus admiserit, vt subtiliter & late post alios Card. Caiet. a confirmat.

Duodecimo infertur, quod abrenunciatio illa malorum, quæ fit in baptismo, non est propriè votum, vt dixit Paludanus b & neruose probat Caietanus c quamuis Magister, & alij multi oppositum docuerint. quorum opinio vera est intellecta de voto improprio.

Decimotertio infertur* quod duplex est voti genꝰ. Alterū solenne. Alterum simplex. Votum solemne est, *quod professionis tacita, vel expressa religionis approbatæ, vel ex sacrorum ordinum susceptione celebratur.* d Simplex autem est, *quodcunque aliud siue secretum, siue publicum fuerit*, vt ait Paludanus communiter receptus, e & beatus Antoninus. f Et quāuis mortaliter peccatum admittat, qui violauerit votum simplex, & nonnumquam etiam scandalum præseferat: maius tamen crimen est, grauiusque scandalum communiter sequitur ex voti solemnis transgressione. g

Tertio præsupponimus, votum maiorem vim obligandi habere, quam iuramentum, secundum S. Thomam h quamuis Ioan. Maior, i oppositum tueatur. Cuius quidem opinio vera est, quando vtrumque principaliter fit in honorem Dei, vel vtrumque principaliter in vtilitatem proximi. Opinio autem S. Thomæ procedit, cùm votum principaliter fit in honorem Dei, iuramentum autem principaliter fit in vtilitatem proximi, vt communiter fieri solet, quod nos, k vtramque opinionem conciliantes, definimus. & postea Michael à Medina, l egregiè probat, quòd obligatio iuramenti est firmior, quàm voti, licet hæc sanctior sit illa, cùm per illam promittamus proximo, & per hanc Deo.

Quarto præsupponimus, bonum opus factum ex voto plus meriti habere, quam aliud non ex vi voti factum, secundum doctrinam S. Thomæ m & Richardum & alios omnes, n & glossam singularem, o qui quidem omnes sentiunt B. Anselmum in lib. de similit. asseuerant eum, qui aliquod bonū facit ex vi voti, similem esse illi, qui arborem cū fructu suo donat arborem: quamuis opus consilij plus meriti habeat, cæteris paribus, quàm opus præcepti, p iuxta communem opinionem, quam declarat præcitatus Medina. q

Quinto præsupponimus, confessarium teneri admonere pœnitentem, qui non adimpleuit votum tempore, quo

a *In dicta q. 88. art. 2.*
b *In 4. dist. 38. q. 2.*
c *In dicta q. 88. art. 2.*
d *Duplex votum.*
e *Cap. 1. de voto & voti. red. li. 6.*
f *In dicto 4. lib. dist. 38. q. 2.*
g *2. part. tit. 11. c. 2 §. 1.*
h *Arg. cap. bona. 40. dist. & ca. præcipue. 11 q. 3.*
i *2. 2. qu. 89. art. 8.*
k *In prædicta 4. lib. dist. 38 q. 3.*
l *In cap. quanto. de iureiur. lib. 3 ca. 22. & 25 de continentia sacerdotū. tit. 2. 2. qu. 88. ar. 9. & Opuscular. 17. c. 12 & Opusc. 18. cap. 1*
m *In 4. lib. sent. dist. 38.*
n *In cleu. 1. de reli. & veneratione sanct.*
o *Cap. cum in officio. de testamen. tis.*
p *In Cedrense de pœn. quæst. 41.*

debebat, non liberari ab obligatione postea adimplendi propter pœnitentiam, quam iniungit, eo quòd votum impleuit tempore debito, nisi aliqua impossibilitas eius facti superueneriat, vel eiusmodi erat, quod debito non transeunte, eiusdem obligatio transibat, iuxta mentem Caiet.[a]

[a] In summa de materia voti.

Modi vsitatiores, quibus peccatur malè voto, vel malè votum implendo.

34 *Vouens rem mortalem, vel venialem vt peccat.*
34 *Vouens item id quod est præceptum, vel contra* [illegible] *nu. 35. & 36.*
37 *Vouens stulta vota, vt non pectendi se, non lauandi.*
38 *Vouens illud, quod sciebat, se non posse præstare.*
39 *Votum, vel partem eius quis rectè frangit ob causam* [illegible]
41 *Vouens quis tenetur statim implere, vel ad tempus, &c.*
42 *Vouens sub conditione, & satagens ne adimpleatur* [illegible]
43 *Vouens si perpetrauerit illud, aut illud crimen.*
43 *Vouens ob malum finem, vel ob bonum, qui nã sit* [illegible]
43 *Vouens virginitatem, & eam postquam violauit* [illegible]
45 *Vouens se vxorem ducturum, & postea non duxit.*
44 *Votum religionis impediens, vel ab illa abstrahens* [illegible] *tenetur nu. 54.*
46 *Votum religionis suadens, vel ingressum ordinis dissuadens.*
46 *Vouens religionem, & quia non retinetur vt ipse* [illegible]
46 *Vouentem religionem an statim ligent onera eius.*
47 *Vouens ingredi & profiteri, & postea exit.*
48 *Vouens religionem strictiorem, & intrat laxiorem, &c.*
49 *Religionis de ingressu an consulendum.*
50 *Religionem relaxatam ingrediens, vel in eam filios mittens nu. 51.*
52 *Vouens præ timore mortis spiritualis, aut corporalis, aut* [illegible] *mali, &c.*
53 *Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum* [illegible]
53 *Vouens non bibere vinum, & crebro id violat, vel* [illegible] *quid in tempore certo, quo transacto illud non* [illegible] *nu. 54.*
54 *Voti quem pœnitet, vel dubitando de voto an violet, violat.*
55 *Votum qui non adimplet per alium, quod per ipsum* [illegible] *test.*
56 *Vota defuncti qui non adimplet, adiunctis exemplis* [illegible]

59 *Dispensat super voto per falsam aut iniustam causam.*
59 *Vouere qui pertinaciter tenet esse malum.*
60 *Votum coniugum de abstinendo, & pactum an paria. & 60.*
62 *Votum mariti & vxoris sine licentia quod vulet. & 61.*
Votum de ingressu religionis generale an tollat resultatio vnius superioris.

14 EX præmissis infertur, multos peccare contra hoc secundum præceptum, quatenus præcipit non malè vouendum, & bene votum rectè adimplendum. Et primo peccat, qui vouet aliquod peccatum mortale, vt occidere, odisse, seu odio habere, &c. per supradicta.[a]

[a] Num. 11

Dixi, *Mortale*; quoniam votum de re, quæ in se solum est peccatum veniale, non etiit plusquam veniale, nisi vouens ea mente votum emitteret, etiam si esset peccatum mortale, nihilominus id se facturum voueret.

Secundo, qui vouet se facturum id, ad quod sub pœna mortalis culpæ tenetur, vt non fornicari, vel confiteri in Quadragesima, & non implet, & peccat non solum quia fornicatur, vel non confitetur, sed etiam quia transgreditur votum. quò fit, vt huiusmodi peccatum cum hac circumstantia confiteri teneatur, per supradicta,[b] quidquid dixerit. Ioan. Tabiena,[c] cuius opinio non habet locum etiam in illo, qui vouet in genere se non amplius peccaturum, quidquid Ioan. Maior,[d] insinuauerit.

[b] Capit. 4. nu. 3 & 4.
[c] In verbo votum. 3. 2.
[d] In 4. lib. sent. di. 38. quæst. 1.

15 Tertio peccat, qui id, ad quod solum de consilio tenebatur, vouet se non facturum, etiam si occurreret casus, ad quos ex vi præcepti obligaretur, vt qui vouet non mutuare, aut nõ facere eleemosynam, etiam in casu extremæ necessitatis, non solum quia huiusmodi voluntas secundum se talis erat, verumetiam quia eam voto firmat. Idem dicendum est illo, qui vouet se non facturum id, quod est de consilio, eo animo, vt displiceat Deo tantùm, quantùm mortalia crimina ei displicere solent: secus tamen esset, si voueret Deo, vt displiceret eo gradu, quo venialia ipsi displicent, tunc enim non amplius quàm venialiter, quod ipsum leuius esset, quando quem votum emitteret non aduertens se in eo diuinæ bonitati rem ingratam admittere, vt Card. Caietanus egregiè docet, & tactum est supra.[e]

[e] 2. 2. q. 88. art. 2.

16 Quarto, qui vouet aliquid quod suapte quidem natura est extra consilium euangelicum, aut maiũ, vel nõ ita bonum sicut oppositum, vel indifferens, sed id facit cum aliqua circumstantia vel respectu, quod sit bonum & honestũ & postea

[f] Num. 1.

non adimplet: vt si vouet ingredi aliquod monasterium, diu in eo regularis obseruantia non viget: vel vouet discere eleemosynam: vel non fideiubere, aut non matrimonium contrahere quid illi vel illi extra tempus cuiusdam eximiæ aut extremæ necessitatis, ne aliquam exinde occasionem peccandi habeat. num sicut multa sunt ex genere suo bona, quæ tamen ex circumstantiæ mala fiunt, sic etiam multa sunt ex genere suo mala, vel non adeo bona, sicut eorum opposita, vel indifferentia, quæ ratione alicuius circunstantiæ reddantur meliora, vel melioria, quàm eorum opposita. [a]

37 Quinto, qui emittit aliqua vota stulta, vel temeraria, qualia sunt non pectere capillos in die sabbathi, non lauare caput, non edere animalium capita in die B. Ioannis Baptistæ, non immittere ossa in ignem in festo S. Laurentij, & alia huiusmodi, quæ neque ad honorem Dei aut suam, proximive vtilitatem videntur spectare, & absque vlla dispensatione & licentia sui confessarij tenentur, secundum Siluestrum. [b] Quod verum est intelligendum illo vouente, qui credit huiusmodi vota valere, vel dubitat de eorum valore, & ante dispositionem conscientiæ illa transgreditur, non autem de eo, qui scit, vel credit non valere, quamuis possent licite obseruari, vt Gratianus docuit. quoniam propria vouentis auctoritate possunt irritari, quippe quæ secundum S. Thom. [d] ridicula sunt, & superstitionis speciem præseferunt, [e] quòd ipsum proximum poterit de illo, qui vouet se nudum peregrinaturum, quòd id inhonestum est, & posset valetudini corporis maximè nocere, præsertim in hyeme: quamuis S. Antonino, & huiusmodi votum in aliud fore commutandum.

38 Sexto peccat, qui vouet aliquid sciens, & animadvertens, se non posse illud adimplere. [g] Dixi, *Animadvertens*, secus esset si non aduerteret illam impotentiam. *Non enim linguam non facit, misi vox mens.* [h]

Septimo, qui vouet se animo obligandi, & non adimplendi, secundum Caietanum [i] & recte quidem: quia debitum non soluendi Deo, quod ei debet.

Dixi, *Animo se obligandi*: quia qui vouet animo non obligandi, non tenetur voto in foro conscientiæ. nam licet verè votum, ita quod ille teneatur voto, qui vouet animo obligandi, & adimplendi, vel saltem animo obligandi est, qui autem qui vouet sine animo saltem se obligandi est [k] cta, [l] & quia actus agentium non operantur vltra intentiones eorum. Quare aptè responsum fuit nuper,

a *Arg. text. in fragm. ea venerabilibus. 8. peruert. de sanct. excom. lib. 6. ea. ne quis. 22. q. 2. cap. nolo. 33. qu. 1. & ea, cum multis. 35. quæst. 3.*

b *Verb. vota. 1. q. 3.*

c *In ea sin. 22. q. 4.*

d *2. 2. q. 88. art. 2.*

e *Secundum Reymundū, in summa lucinitali, & Albertum in 4. d. 38.*

f *2 part. sin. 11. c. 1. §. 3.*

g *Aut. vot. votū. 2. §. 9.*

h *Capit. homines. 22. quæst. 2.*

i *2. 2. q. 88. art. 1.*

k *Per supradicta. num. 36.*

l *Ibidem.*

illum non implendo suum votum factum animo vouendi, & non implendi, primo vouendo, secundo non implendo.

39 Octauo peccat, qui vouet votum licitum, ipsumque postea violat: peccat inquam, mortaliter toties, quoties ipsum violat, [a] secundum omnes: nisi id fecerit per obliuionem tolerabilem, vel ægritudinem, vel ob aliam iustam impotentiam: vt qui vouet templum aliquod, siue pauperum xenodochium edificare, vel certam eleemosynam facere, & postea fit inops: aut vouet ieiunare, & postea ægrotat. [b] Porro si postea redit ad plagiorem fortunam, vel sanitari restituitur, totū, vel partem, quam possit, tenebitur adimplere: sicut illa, quæ vouet castitatem, & postea nupsit, cōsummauitque matrimonium, non tenetur ad plene perfecteque castitatem seruandam: quoniam debitum coniugale viro suo tenetur persoluere, cum ille ab ipsa expostularit: tenetur tamen obseruare secundum partem sibi possibilem, scilicet ad non exigendū debitum. Quinimmo debet etiam voluntatem habere seruandi castitatem perfecte & integre, quando sibi fuerit licitum & possibile, puta marito vita fā defuncto. [c] Vnde infertur, quòd voto iā emisso superueniunt, quæ si à principio accidere, ille non liberatur quis à voti obligatione propter omnia illa, quę qui vouit, à vouēdo desisteret, vt infertius, dapertius dicemus.

40 Nono, qui vouet aliquid etiam minimum: puta dicere vnum tantum Psalterij versiculum, vel Aue Maria: postea vero non dicit, vel dare poculum aquæ frigidæ amore Christi, & non dat, secundum Caietanum. [e] Cuius, opinio licèt aliàs placuerit, nunc tamen contraria, quam tenet Sotus, [f] magis placet, per ea quæ supra, [g] diximus.

41 Decimo peccat, qui vouet aliquid se statim facturum, vel intra certum tempus, siue votum esset tacitum siue expressum, quod tamen non statim, vel intra tempus præfinitum implet, secundum S. Thom. communiter receptum, [h] per certum Deut. [i] Quod si certò nouit, se non vouisse animo statim adimplendi, neque tempori terminum præfiniisse tacite vel expresse, intra quod votum adimplere tenetur, non peccat mortaliter non adimplendo, quamdiu conscientia non remordet se esse in mora circa eius implementum. Hoc enim est signum, quod non est transactum tempus, intra quod tenebatur implere illud, iuxta mentem prædicti Cardinalis. [k] Et si culpa sua factum esset, vt iam non posset implere, tam peccauit, eo quod ad voti executionem se ipsum reddidit impotentem: vt quæ vouit virginitatē, si se corrumpi pateretur, non solū teneretur obseruare, quod supererat adimplendum,

a *Cap. licet. & cap. magna, de voto.*

b *Aug. ver. votū. 3. q. 3.*

c *Cainta. in Summa, de materia voti.*

d *Infra. 28. num. 3.*

e *2. 2. q. 88. art. 7.*

f *Lib. 7. qu. 2. art. 2. de iust. & iur.*

g *Nu. 10. de iuramento reliqua & parua.*

h *2. 2. q. 88. art. 9. ad 3. & in 4. lib. sent. dist. 38. qu. 1. art. 1*

i *Cap. 23.*

k *2. 2. q. 88. art. 2. & ib. summa de materia voti.*

verum etiam dignam agere pœnitentiam: quia cùm ipsa sit impotês ad integrè virginitatem obtentam

a *Angel. in repetitione ff. de reg. iur. & ca. cum missa. de cel. lib. 6*

42 Vndecimo, qui facit votum adiecta tamen aliqua conditione, cuius implementum ipse impedit, & postea implet votum, secundum Richardum. b Vnde infert, non liberum ab obligatione voti, eum, qui vouit Deo aliquid sub conditione, Si Deus ipsum ab aliquo peccato præ- poſtea verò non facit id quod fecisset, aut deliberauit ad se præseruandum ab illo peccato, quando pro- promuisset, vel se in illud peccatum præcipitem de- implendum remaneret adstrictus: quamuis Angelus non adeo bene sententiam Richardi referre videatur.

b *In 4. lib. sent. dist. 38. art. 3. q. 3.*

c *Verb. votū. 1. §. 10.*

43 Duodecimo peccat mortaliter, qui vouet ingre- gionem, si fornicationem, vel adulterium, aliud ve- mitteret hac intentione, vt huiusmodi peccata vi- gratia imponendi sibi aliquam pœnitentiam, vel a- obligat, si hoc vel illud sibi accideret: quod quidem etiam completa conditione non implet: quoniam & vota conditionalia sunt, & ideo conditione adim- gant, quamuis si contentum in conditione ponere- ne, non valerent, vt dictum est, c nec facta sub con- bligarent ante adimpletam conditionem, nisi voto set in causa, quo minus adimplerentur: vt mater, qui ieiunare, si filius recuperet sanitatem, non tenebitur -nium, si filius moriatur. f

d *Aegid. Lambert. de verb. significat. c. si pro te. de sent. excom. lib. 6.* e *Supra num. 39.*

f *Ant. ver votū. 1. §. 2.*

Præsuppositio igitur, quod vota huiusmodi condi- etiam pœnalia, quibus quis vouet ingressum mona- peregrinationem in terram sanctam, vel Vrbem, &c. aut illud euenerit, aut illud peccatum admiserit, valeat- situm est nuper, quis in huiusmodi dispenset? Ad quod respondet, g antequam peccetur, episcopum posse, & non nisi Papam. Sed nobis videtur discrimē esse inter quo quis vouet ingredi religionem, vel peregrinari ad sanctam vel Vrbem, &c. si tale, vel tale peccatum com- & inter casum, quo quis vouet non admittere tale pec- sub pœna eundi Hierosolymam, aut ingrediendi reli- &c. quia in priori casu, solum est votum votum co- religionis, in quo neque ante, neque post adimpletam tionē episcopus dispensare potest, h in secundo vero ta sunt. Alterum absolutum tale peccatum nō com- alterum conditionale & pœnale ingrediendi religio- peccauerit, &c. quorū prius est principale, & posterius fortium. & certum est in priori voto principali epi-

g *Lib. 7. q. 4. art. 3. de instit. & iur.*

h *Vt dicetur infra. num. 71.*

pensare posse, i eum non sit votum perpetuæ castitatis, neque religionis, neque aliud ex quinque Papæ reseruatis. & ita videtur antequam prius absolutum violetur, & per illius violationem posterius conditionale purificetur, episcopum in vtroque dispensare posse. sum quia accessorium sequitur principale, k cum quia, sublato priori principali per episcopi dispensationem, tollitur secundum conditionale, quum per violationem prioris, quod non est, non possit purificari.

i *Per nota in præsentia num. 73.*

b *Capit. accessorium. de reg. iur. lib. 6. cum principalis. ff. eod.*

Ex quibus infertur solutio quæstionis nuper propositæ, An valeat iuramentum, aut votum non ludendi aut non ingrediendi talem domum, quæ illi occasionem peccandi præbet, sub pœna eundi genibus Hierosolymam, ore bufonem ferēdo? responderi enim debet, valere quidem quoad ipsam protestationem: sed non quoad circumstantiam ferēdi bufonem: quia id inhonestum est, & nullius erga Deum reuerentię. Nec quoad circumstantia eūdi genibus: quia est impossibile, ipsa est honesta & possibilis: & ita merito quoad ipsam valet, licet non quoad circūstantias, *d quando sunt separabilia*, vt hęc. Decimotertio peccat mortaliter, qui vouet aliquid propter malum finem, veluti ieiunare, vel eleemosynam facere, vt ea, non vouere propter malum finem: & ideo teneri ad impleri illud, adimpleta conditione, per rationē ibidē allatā. Decimoquarto peccat mortaliter, qui vouet virginitatem animo perpetuo eam seruandi, & post votum semel, vel plures violarum proponit non continere, secundum S. Thomā, communiter receptum, h Secus autem esset, si eo animo eam voueret, vt ad eam semel amissam seruandam non teneretur: quia actus agentium non operantur vltra fines eorum. i Portō, qui vouet non ducere vxorem, non censetur vouere continentiam, & ideo fornicando non peccaret, plus, quàm si illud non vouisset, k licet qui vouet continentiam, ducendo postea vxorem peccet mortaliter secundum omnes. Verum est item, quod votum absolutè ducendi vxorem non valet: siquidem vxorem ducere est à statu perfectiori ad minus perfectū descendere, scilicet à statu continentium, ad statū coniugatorū. l Dixi, *absolutè*: quoniam si voueret ea de causa, quod se imbecillem, & vix sufficientem ad resistendum peccato fornicationis agnosceret: & quòd nisi vxorem duceret carni succumberet, obligatētur, vt rectè adnotauit Caietanus m quoniam illa

c *Arg. l. Nepos Praetula. ff. de verb. signif. & facien. 12. quæst. 3.* d *Arg. c. vtile per inutile non vitiatur de reg. iur. lib. 6.* e *Richar. in 4. dist. 38. q. 1. & Latius Caietanus. 2. 2. q. 88. art. 2.* f *Eodem num. 30. & seqq.* g *2. 2. q. 88. art. 3. ad 2.* h *In 4. lib. sent. dist. 38. li. non vouisse. ff. de verb. sign. cap. ad audientiam. de decim.* k *Rosel. verbo impedimentum. 4. cap. 12.* l *Arg. cap. cupitis. 32. quæst. 1. num. 2. q. 88. art. 1.*

illa circumstantia de adhibendo remedio propriæ cæ-
becillitati facit, vt quod alioquin erat minus bonum, fi-
tur maius bonum. Per quod ante tres annos respon-
neri ad ducendum vxorem quemdam, qui vouit vxo-
cere, dum periculum mortis nauigando incurriter, vel
carnis, quo maxime laborabat, commodiùs resiliens.

44 Decimoquinto peccat mortaliter, qui a liquem
à proposito religionis, quod volebat exequi obliga-
portunitate, & aliis circumstantiis ad id necessariis, dis-
Paludanum, [a] & S. Antoninum [b]. Grauius tamen pec-
post ingressum religionis, in qua animo stabili, per
egressum ei persuasit: grauissimè verò, si post profes-
sine iusta dispensatione fecit eum apostatare, iuxta
prædictorum. Quinimmo in tertio casu tenetur eum
sum restituere religioni, si potest, vel si non potest a
milem, vel se ipsum religioni tradere, secundum Sco-
quod etiam in præcedentibus casibus esse faciendum
B. Antoninus [d], & Adrianus [e], nobis tamen post Cae-
videtur sufficere in illis casibus suadere alteri aequa
ingrediatur religionem, etiam si hoc illi omnino non
deat, quod etiam idem Scotus vbi suprà videtur
ex vtroque Thoma [f] potest facilè deduci. Quinimmo
mus in nullo casu teneri quempiam se ipsum religioni
re, quod Ioan. Maior, [g] non exiguis argumentis per-
horum contraria dissoluens tenet, & Sotus. [h] Illud ve-
opinione communi persuasum habemus, illum qui
alium ab ingrediendi, vel profitendi religionem pec-
aliqua bona intentione, iustisque de causis non pec-
que incidere in canonem. [i] Conc. Tride. cuius tenor
infra, [k] in quibus iustis causis sunt, quod volens ingr-
coniugatus, & sine consensu coniugis vult id facere
credit ipsum nullatenus religioni conuenire, ipsique
tilem, vel propter suum spirituale commodum, quod
sius ingressuri conuiuis percipit sibi ad honestè vi-
conducens, præsertim ea de causa, quòd in monaste-
quod ingredi destinat, malè contra disciplinam ingr-
viuitur. nam inducere ad talem religionem & eandem
di, & in ea recipi peccatum est: siue sit virorum, siue
rum, non obstante, quod ab Ecclesia toleretur, sicut
opinionem communem, quam rectè explicat Caietanus
45 Præterea in ea fumus sententia, quod etiam si bo-
gnum sit, aliquem ad religionem inducere, secundum
nium in non esse tamen valde laudādum illum, qui

a In 4. dist. 25. quæst. 2. art. 2.
b 1 par. tit. 2. ca. 1. §. 1.
Ang. Silu. Tabien. & communiter verb. restitutio.
c In 4. dist. 38. qu. 3. in resp. ad 2 quæst.
d Vbi supr.
e In 4. de restit. q. 3.
f 2. 2. q. 62. art. 2.
g In 4. dist. 43. q. 17.
h Lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iur.
i Cap. 15. de reg. sæff. 25.
k Capit. 14. num. 17.
l 2. 2. quæst. 189. art. 3. in Practica 2. 2. qu. 189. art. 3.

alteri vouere religionis ingressum: quoniam, vt rectè tetigit Caietanus [a] & idem experientia ipsa nos docet, minus alacri animo perferunt onera religionis, minúsque perseuerant, qui votis ipsis quasi coacti ingrediuntur, quam qui libera, spontaneáque voluntate id faciunt, etiam si vtrumque ex genere suo rectum & licitum sit, secundum S. Thomam. [b] Præterea hoc etiam addimus, quòd sicut qui inducit alium ad religionem, vbi perfectè regula obseruatur, laudabiliter facit, iuxta eundem S. Thomam: ita è contrario qui alteri suadet ingredi religionem adeò laxatam qualem modo dicemus, & vbi regula perpetuam obseruatur, peccat. Adiicimus etiam, eum, qui vouit ingredi religionem, non satisfacere ingrediendo, vbi regula non seruatur, & vbi cum dissolutione viuitur: & si quando vouit, non intendit ingredi aliam religionē præter illam, & nulla sit spes breui post modum tempore illam suæ pristinæ sanitati restituendi, non tenebitur ingredi illam, neque adiam: quoniam eius votum quodammodo ratione euentus iam factum est illicitū, vt subtiliter adnotauit Ioānes Maior. [d] Quod idem dicimus de illo, qui monasterium reformatum, vbi recipiatur, non inuenit: quamuis inueniat aliquod, quod vocatur reformatū, sed re vera constat non esse tale: quoniam ibi vnusquisque pro sua voluntate vitam agit, & ferè omnes puranter esse malæ conscientiæ: at verò contrarium esset dicendum de illo, qui inueniret monasterium, quod non dicetur reformatum, nihilominus tamen re vera in timore Domini, & votorum essentialium obseruantia, & sub regimine obedientiaque sui prælati ibi communiter viuitur, etiam si non adeo strictè sicut regularis disciplina exigit, quoad ea, quæ accidentaria sunt, ibidem viueretur. [e]

Decimosexto peccat, qui vouet religionem in genere & absolute, neque saltem animo suo votum restringit ad hanc, vel illam religionem, hoc vel illud monasterium: & quia cum eodem recipere, vbi ipse vellet, non vult intrare aliam, quæ ipsum reciperet. [f]

Dixi, *Non restringit*: quia si restringeret, saltem animo, ad certam aliquam religionem, vel certum monasterium, & ibi nollent ipsum recipere, non teneretur aliam ingredi, etiam si ibi libenter reciperet: quia limitata causa limitatum protendit effectum, [g] quamuis præfatur Sotus, [h] absque sufficienti fundamento dicat, debere eum prius curare ingressum in illam, & si eum illa non receperit, teneri intrare aliam: quod tamen nullo iure, nullāque efficaci ratione probatur, & ita non est tenendum, [i] sicut statim [k] dicemus.

47 Decimo

a Vbi supr. art. 2.
b 2. 2. qua. 189. artic. 3.
c Vbi supr. art. 2.
d In 4. lib. sentēt. dist. 38. q. 2.
e Cajet. 2. 2. q. 88 ar. 3. & 4. cap. non est. & cap. magna. de voto.
f Non enim nullius est certum propositum de suscipiendo Ordine. h Lib. 3. de iust. & iur. qu. 2. art. 1.
g Cap. cum salutis. 2. q. 3. considerauimus. authen. de sanct. & semiss. collat. 3.
k Infra num. 48.

47 Decimoseptimo peccat, qui vouet ingredi eam quod monasterium, vel certam religionē intentionē obligandi ad obseruandam continentiam, etiam si non tatur, neque ad habitum, neque ad professionem, & eam, dum vixerit, seruare, eo quòd non fuit admis-

Dixi, *Vouet intentione se ipsum obligandi, &c.* quoniam ruit intentione, sed absolutè vouet tale monasterium ligionem intrare, quin etiam (quod amplius est) p vel professionem emittere, ad nihil eorum erit ob poterit vxorem ducere, si non admittatur. Immo etiam rit admissus ad habitum, si postea contraxerit matrim licet peccet contrahendo, non tamen obligatur ad tiam obseruandam, & quamdiu matrimonij vinculū poterit coniugale debitum postulare: nam quemadmo qui promisit Deo intra annum sacros ordines susceptu tempore non suscipiar, peccati quidem reus erit, sed adstrictus ad diuinum officium recitandum, ad quod sacer, si ipsum suscepisset, obligabat, iuxta late tradita

a De conf. disp. 1. ca. 7. num. 2.

cap. quando, a neque si in peccatum fornicationis pro faciet contra votum vel continentiam, quam ordo habet annexam: sic etiam qui vouet ingredi religionem ca permanere, si postea duxit vxorem, tenebitur quo tione peccati non exiguam agere pœnitentiam, & co tinere voluntatem adimplendi votum, si aliquando at quamdiu matrimonij vinculum durat, non tene

b 2. 2. qua. 189. art. 4. c Lib. 8. qu. 2. art. 1. de iust. & iur.

continentiam obseruandam, vt copiosè & subtiliter Caietanus b comprobat. Cæterum ei Sotus, c contra ca differentiam, quam assignat inter illum, qui vouet se obligauit ad religionem, & inter eum, qui vouet ingr profiteri. Sed nobis opinio prædicti Cardinalis magis Primo quia, sicut longè distant inter se votum de ingr do religionem ad eam probandam, & de ingrediendo eam professurum, cámque perpetuo retinendam, & de

d Capit. ad apostolicā. de reg. c. 1. & cap. nam solum. eo. de tit. lib. 8.

votum obligandi se ad vnum ex his duobus erit valid sum à voto, quo se quis obstringit ad alterum.

Secundo, quia nullus iurisperitus (meo quidem iudi uenietur, qui non iudicaret, dispensationem illam obti petitam, quam qui vouit ingredi simul & profiteri imp exprimendo tantum, quod vouit ingredi, & tacendo vouit etiam profiteri. e

e Arg. cap. postulasti. de rescript.

Tertio, quòd qui vouet tantum ingredi religionem que ingreditur, & post ingressum vouet profiteri, ma plius obligabitur ad professionem faciendam, quam

qui postquam ingreditur non emisit votum de profitendo in ea. a

Quarto, quòd ius commune non adeo obligat ad perse- uerandum eum, qui vouet ingredi ad probandum, sicut obli- gat votum, quod quis facit perseuerandi & profitendi, siue id ante ingressum, siue post faciat: quoniam iuri communi satis- facit ingrediendo bona fide, & sine dolo, vt probet, viresque suas experiatur: quamuis si talis vitæ ratio displiceat, poterit, si libeat, exire. b At verò si emisit votum profitendi, nihil tale efficere licebit, nisi iusta causa in id eū iuuet. c Quocirca mihi persuasum habeo, eum qui prius horum votorum emiserit, posse intra annum probationis religionem, quam elegit, re- linquere, eo solo, quòd modus ille viuendi displiceat: non au- tem illum, qui posterius emisit, nisi post dispensationem im- petratam ex causa, quæ viro prudenti videatur iusta, d qui au- tem vouit fieri religiosus nihilo alio expresso solum ingres- sum videtur vouere, secundum vtrúmque Thomam. e

a Arg. c. 1. de treug. & pac. & ait. toc. ataque. c. communia de success. b Dicto c. ad Apostoli- cam. & dicto capit. non solum. ibi. Pro vo- luntate. & capit. 1. ibi Libere. c Arg. cap. non est. & cap. magna. de voto. d Arg. dicti capit. non iusta gloss. 1. 2. q. 189. art. 4 e 2. 2. q. fin. art. penult. & 3. Cap. qui post votum. de reg. li. 6. h Verb. vo- tum 3. §. 11. 1. 2. q. 44. 189. art. 2. & In capit. porrectum. de regul. i In dicta 1. q. 88. art. 3. ma 2. quæst. 189. art. 10.

48 Decimooctauo peccat, qui vouet strictiorem ingredi re- ligionem & postea ingreditur laxiorē, secundum S. Thomam, sed tam non tenebitur illam strictiorem intrare, si professio- nem emisit in ea, vbi laxius viuitur, f & aliàs verò sic, secundum Archidiaconum communiter ibi receptum. Adiicimus etiam eum, qui vouet religionem, si nulla eum velit admittere, posse in seculi remanere & vxorem ducere, secundum Angelū h & Card. Cajetanum i quamuis Innoc. IIII. k oppositum scutire videatur. At verò qui vouet aliquam intrare religionem, sine expressa tamen vel tacita limitatione huius aut illius mona- sterii, si in finitimis & propinquis cœnobiis non admittatur, remouetur ad remotiora, externàque profiteri, vbi sit aliqua spes quod eum recipient: at verò si saltem tacitè secum intel- lexit de monasteriis tantum suæ regionis, aut regni, vel lin- guæ, si in his non inueniat receptores, non tenebitur ad alia monasteria tentanda: quod etiam placuit prædicto Cardinali l

f 2. 2. q. 189. art. 4. g Cap. qui post votum. de reg. li. 6. h Verb. vo- tum 3. §. 11. 1. 2. q. 44. 189. art. 2. & In capit. porrectum. de regul. i In dicta 1. q. 88. art. 3. ma 2. quæst. 189. art. 10.

49 Dicimus tamen, quod quamuis S. Tho. m affirmet, non esse opus nimio consilio, longáque deliberatione ad statuen- dum propositum ingrediendi religionem propter rationes & auctoritates, quas ibidem adducit, & propter alias, quas nos etiam, & scripsimus: nihilominus tamen hoc esse intelligēdum de illo, cui specialia non obstant impedimenta puta morbus, debita, exteráque huiusmodi: sicut in eodem loco exprimit, & de illo, qui adeo bene sit ad ingressum religionis dispositus, ac vt in Deo totam suam collocarit fiduciam, quod eius auxi- lio quæcunque onus religionis valebit sustinere secundum

m 2. 2. quæst. 189. art. 10.

n In addi- tione capit. quando. de conse. di. 1.

prædictum

prædictum Cardinalem, qui ait hoc adeo esse notorium quod qui huiusmodi fiduciam non habet, eam debet [illegible] re multa oratione, sacra confessione, sactæ Eucharistiæ dua perceptione, & sacræ scripturæ lectione: neque [illegible] grediatur, quàm saltem speret huiusmodi voluntatem [illegible] ciámque post ingressum sibi à Deo præstitum [illegible] conclusio singularis & quotidiana est. Gerson vero [illegible] Maior, [b] aliquid amplius videntur exigere: quibus [illegible] adde, quæ hac de re diximus, [c] & quod S. Thomas [illegible] quod vouens ingredi religionem non tenetur [illegible] perseuerandum in ea, nisi specialiter id intenderit: [illegible] singulariter Caietanus quod vouens ingredi, & [illegible] sus sunt paria, si expressè non intendatur fieri religiosus [illegible] uocabiliter, & in esse perfecto.

a *In regul. mortal.*
b *In 4. dist. 38. qua. 1. sub finem.*
c *In Comment. capit. non dicatis. 22. q. 1. a. 2.*
d *In dicta q. Art. 4.*

30 Decimonono, qui ingreditur & profitetur religionem [illegible] quam, & quia ibi regularis obseruãtia nequaquam [illegible] obseruat illa religionis præcepta, quæ sub reatu culpæ [illegible] lis obligant: neque excusabitur, eo quod non intendat [illegible] re se ad viuendum arctiùs, quàm in tali monasterio [illegible] eadem ratione, qua non excusatur à continentia ob- [illegible] qui sacros ordines suscepit, absque intentione se obligandi [illegible] eam seruandam: quocirca qui huiusmodi religionem [illegible] nasterium ingreditur, & profitetur, si tunc non omnia [illegible] sub reatu mortalis delicti obligãt, præmeditatur, vel [illegible] meditatus non intendit se ad illa obligare, tenetur ad [illegible] intentionem mutare in illam, qua intendat talia [illegible] præcepta in posterum obseruare, vel eam nouè pro- [illegible] rectè adnotauit prædictus Maior, [e] quod quidem [illegible] quoad essentialia vota, non autem quoad alias accessi- [illegible] obseruationes, quæ sunt iam sublatæ, vel mitigatæ ex [illegible] priuilegijs veris, vel tempore immemoriali præscripto [illegible] licentia tacita, vel expressa proprij prælati ad hoc [illegible] habentis: vel ex consuetudine quæ licet non sit immo- [illegible] lis, est tamen adeo rationabilis, & tot annorum, ac [illegible] tus & antiqua, quæ ad ita emolliendas prædictas obli- [illegible] nes sufficeret: quoad quas obseruationes rectè potest [illegible] di optimo Panormitani [f] quem prædictus Ioann. Ma- [illegible] tiosius, liberiúsque quam par erat, carpsit cum [illegible] Card. Florentinum [g] & post eum multos alios in quo- [illegible] Felin, [h] & Aufrerius, [i] immo & S. Antoninus [k] idem [illegible] Cúmque constet totius orbis Christiani maximam [illegible] idem obseruare ipso summo Pontifice scienter & [illegible] consequenter ipsum aliquatenus dispensante [illegible]

e *In 4. dist. 38. q. 2a.*
f *In cap. super 2a. de regularibus & c. Deum qui. de vi. & honest. cleric.*
g *In capit. cum ad monasterium de statu mon.*
h *In capit. nam consuetudo. de consuet.*
i *Decisio. Thol. 442*
k *3. par. tit. 16. cap. 2. §. 22. & 23.*
l *Tunc. de sing. sing. cap. qui circa. de consang.*

tulum illud, cuius est illa glossa, non probat id quod illa dicit, sed aliud singularius, vt [a] diximus.

a *In cap. si quis autem num. 69. de pœn. dist. 3.*

31 Vigesimo peccat, qui filios, vel filias offert monasteriis religiosis, vbi animia cum libertate & licentia viuitur, & promissa secundum regulam suam & religionem non obseruantur, iuxta mentem Card. Caietani, [b] quod tamen limitandum est: procedere, quando filiæ, vel filij traduntur monasteriis in eisdem educandi instituendique, quo in eis fiant monachi, vel monachæ, & ibi tam licentiosè viuitur, ac supra [c] dictum est: aliàs non esset peccatum, saltem mortale, vt patet ex his, quæ ibi, & in præcedenti casu diximus.

b 2. 2. quæst. 189. art. 5.
c Eod. cap. num. 46.

32 Vigesimoprimo, qui vouet præ timore mortis animæ, vel corporalis naturalis, vel casualis concepto in periculo infirmitatis, maris, partus, naufragij, belli, hostium, aliisve similibus, & non implet, etiam cõditione, sub qua fortè vouit, completa: quoniam timor, quo mors animæ timetur, qui à Deo proficiscitur, neque ille, quo timetur mors corporis naturalis, casualis, vel accidentaria, immo neque timor mortis violentæ, qui non infertur ad extorquẽdum votum, infirmat illud, [d] nisi tantus sit, vt hominem ab vsu rationis alienet. [e] Impediret autem timor mortis violentæ, qui dicitur iustus, vel alterius analis ad sufficientis ordinati ad extorquendum votum secundum ius, per quod id tradunt Panor. & alij [g] adiũctis quę etiã à diximus: quidquid dixerit Syluester [h] post Cardinalem aiunt glossis, idem Panor. & communis, [i] & Fortun. [k] & nos ne dũ loco eius vitio librarij, vel impressoris Panorm. allegat.

d *Ca. Gaudeamus. 17. q. 2. cap. si. cui reijc. de regul.*
e *Cap. sicut tuam. eo. dem titu.*
f *Cap. 1. de his, quæ vi.*
g *Ibi. & in d. cap. sicut nobis.*
h *In c. Abbas. de his, quæ vi.*
i *De volu. fi. illat. 11. num. 342.*
k *In c. verum. de iureiur.*

33 Vigesimofœcũdo peccat, qui vouet aliquid dignum, quod [l] vouerat, sed est huiusmodi naturæ, quod de se aliud maius bonum excludit: vt qui vouet perseuerare in religione aliqua huc, tamquã illud adimplet: quoniam illud votum ad alterum ex dictis suprædictis obligat: non autem ad perseuerandum in minus bono, si ad alterum perfectius transire voluerit, iuxta communem omnium, quam Ioan. Tabienna [m] explicuit.

l *Verb. votum. q. 8.*
m *In d. cã. Abbas.*

34 Vigesimotertio peccat, qui vouet se nunquam, dum viuet, vinum, vel quid aliud simile bibiturum: postea tamen bibit, quotiescunque id facit: etiamsi in eadem die multoties bibere: quin etiam quamuis non promittat, se non bibiturum, nisi quadam die certo, puta die Veneris, aut Sabbathi: nam licèt Paludanus [o] innuere videatur, quod tunc tantùm prima vice esset peccatum mortale, non autẽ secunda, vel vlteriori, nisi id ex contemptu faceret: oppositũ tamen, scilicet quod qualibet vice mortale peccatũ admittatur, verius apparet: in quod etiam

n *In verbum. 1. §. fin.*
o *In 4. dist. 38. q. 4.*

etiam tandem ipse Paludanus ibi, & in alio loco dependet, & Ioan Maior [a] id asseuerat.

a In eadem dist. q. 1.

54 Vigesimoquarto, qui vouet aliquid facere aliquo tempore, veluti orare, ieiunare aliquo certo die, & non præscripto tempore, immo & si post illud non fecerit cuius commodè poterit: quoniam qui tenetur [b] quod persoluere suo creditori ad præstitutum diem, si soluerit tenetur postea soluere. [b] Quod tamen non est procedere, quando qui vouet, non respexit tempus, diem vel tempus, quo promisit explere votum, vt ter non respiciunt confessarij in diebus quos imponendos pœnitentibus, iubentes, vt diebus Veneris & tribus vnius mensis, vel anni ieiunent: pœnitens enim quo illorum dierum non ieiunaret, teneretur alio posnare. Quo quidem casu, sententia Syluestri [c] potest secus esse tamē quādo principaliter respexit tempus quam vouit, veluti onus, aut quid adiacens ipsum sibi præfixit qualis est mens & intentio sanctæ matris circa ieiunia, quæ in honorem huius vel illius sanctatutis diebus anni fidelibus proponit obseruandos, & si aliqua omittimus, quāuis in eo peccemus, & ob tiam agere teneamur, nihilominus tamen nulla de net obligatio ad totidem aliis diebus, quot omittinandum, vt luculenter Cardinalis [d] sub finem explineque qui diuinum officium vno die dicere omittit, alio die tenetur persoluere, sed solum ad pœnitentiadam pro delicto tenetur, sicut diffusius [e] diximus.

b l. Celsus. ff. de reper. arbit. capit. cum di e. lect. de dol. & contum.

c In verbo votum. 2. quæst. 4.

d Quæst. 32. art. 12.

e In reper. ca. quando. de confess. dist. 1. capi. 10. num. 13.

f Argu. ca. venientibus 27. quæst. 1. & Augustin. votum. 1. §. 13. Sylvest. ver. votum. 2. quæst. 20.

Vigesimoquinto qui vouet, & pœnitudine ductus vult illud adimplere. [f] Non tamen peccaret, si differret, ob hoc tantum, quod pœnituerit vouisse, & postea adimpleat, & proposituin non adimplendi non habuerit, & licet additio ad prædictum Angel. oppositum sentiat, præsupponens, paria esse, quem pœnitere se vouisse, & adimplere votum, quod falsum est.

g Rosell. ver. votum. 1. §. 7.

h In capit. scripturæ. de vote & Fœnerm. in ca. licet. an. sit. S. Anton. 3. part. tit. 11. ca. 2. §. 1. Angel. verb. votum. 2. §. 7. & Sylu. verb. votum. 2. Innocentij.

Vigesimosexto, qui vouet aliquam abstinentiam, quid aliud simile, & dubitans postea, an debeat, nec ne absque superioris dispensatione, quem facturum dixerat, votum violat. [h]

i Casus autem, in quibus aliquis sibi substituere ad complendum votum, quæ

ipsum id minime valet, sunt qui sequuntur. Primus, quando votum ipsum, saltem tacitè, ad id videtur extendi, vt votum opitulandi his, qui in terra sancta pugnāt, extenditur ad opē per alium ferendam. Secundus, quādo aliquis vouet id, quod nullatenus per seipsum poterit executioni mandare, secundū eosdem auctores. [a] Tertius quando qua culpa effectus est impotens ad votum implendum, secundum maiorem præto dicitur, quocirca oppositum cum Syluestro [b] verius arbitramur.

a Vbi supr.

b Vbi supr. ca. 1. ff. de pœnis mer. Pan. & alij in ca. licet. de voto.

56 Vigesimooctauo peccat hæres, qui vota realia defuncti non adimplet: sunt autem illa, quæ ad rem familiarem illius pertinere videntur: vt pote si vouisset rēplum struere, vel pro amore Dei eleemosynam aliquam elargiri: quoniam ita meritis eiusmodi votis satisfacere, ac alia debita persoluere, secus tamē est de personalib⁹, cuiusmodi sunt vota ieiunādi, macerandi corpus, cōtinendi, & alia similia. [d] Quæ procedūt sine hæres fu filius, siue extraneus quispiā alius, nisi ipse spōte suasse ad id voluit obligare, secundum Paludanum communiter receptum [e], qui addit, quod quando ille, qui defunctus est, emiserat votum, partim reale, partim verò personale, & expressit vtrumque: puta votum pergere ad D. Iacobum, ibique aliquem aureum offerre, vel monasterium ædificare, & ipsum ingredi, hæres non tenebitur ad id quatenus est personale, sed quatenus est reale: & ita in duobus exemplis fundaretur, sic quatenus est reale: & ita in duobus exemplis modo positis non tenebitur adire D. Iacobum, neque monasterium intrare: tenebitur tamen ipsum ædificare, & calicem offerre. At vero, quando expressit solum votum personale, nō autem reale, quod erat accessorium, ad nihil tenebitur: verbi gratia. Hæres illius, qui vouit adire D. Iacobum, non tenebitur ipse illuc pergere, neque tenebitur illa persoluere, quæ defunctus eo accedens expendisset. Item hæres illius, qui vouit religionem, non tenetur in demortui locum, seipsum religioni dicare, neque monasterio conferre illa bona, quę mortuus secum asportasset si illud ingressus fuisset. [f]

c Sunt quidam dd. de iuram. reiic. argu. c. 1. q. 3. & 21. q. 3.

d Ca. super de iureiur. & Thom. 2. 2. q. 89. ar. 9.

e Ca. super Literis. & ibi Panor. de reg. iur. & ca. ad audientiam. de rescript. & ibi glos. C. si contra ius vel vtilit.

f In ca. non est de voto. & c quamvis. de iureiur. & ibi Panor. & Ioan. Andr. quæst. 3. de voto. & ca. 1. de his quæ fiunt a Prælat. sine consens. capit. & ibi Panor. & Ioan. Andr. quæst. 3. de voto.

57 Vigesimonono peccat, qui ob falsam, vel iniustam causam veri dispensationem impetrat, vel dispensat in ipso: quemadmodum dispensatio, quæ falsæ causæ innititur, subreptitia est, & irrita, [a] quæ autem sine causa iusta fit, non tollit diuinæ legis obligationem, iuxta glossas communiter receptas, & quamuis Adrianus [b] teneat, quòd ille cui concedi tur dispensatio sine causa, & contra legem penitus humanā, robur

a Vbi supr.

b In 4. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil peccet, licet dispensator sic: oppositum tamen, co-
a 2.2.q.86. art.3. nuit Caietanus a nobis verius esse videtur, videlicet vo-
b In capit. quæ contra mores. 1. distinct. peccare, propter rationes, quas ille ibi affert, & quas adiecimus. Occurrit tamē nūc cōcordia prædictorū, videlicet ponēdo differentiā inter actū dispēsandi, & actū vtendi dispēsatione iā impetrata sine subreptione, cedo, & opinio Caietani procedat ī priori: opinio vero ni in posteriori: quo multa dubia quotidiana solu-
c 2. 2. q. 88. artic. 4. & lib. 3. contra Gent. capi. 138. Addo tamen, illū qui dispensat grauius peccare, quam petit & impetrat: nihilominus tamen neutrum co- talitet: nisi quando ex tali dispēsatione notabile ali- dalū exoritur. Addo item, quod multo minor cautio
d Liber. ad uersus omnes hæreses. verbo, votum. ad dispensandum sine peccato circa legem omnium nam, quam circa legem naturalem & diuinam.

58 Trigesimo peccat, qui credit pertinaciter esse vouere, etiam cum debitis circunstantiis, sicut alique tici tenent, secundum mentem S. Thomæ c quod cum late probat Castren. d

e In 4. distinct. 38. f Ad Rom. 1. & 2. 2. de offic. dileg. g In exp. 1. de conuers. coniug. 59 Trigesimoprimo peccat, qui vel quæ ex consensu gis emittit votum continentiæ: postea verò debitum gale poscit, secundum omnes. Id etiam est dicendū tum soluit ei, qui de ipsius consensu votum emisit, licet S. Thomam e, quoniam consentit peccato mortali, ter admittit coniugale debitum exigēdo, & subinde Attamen non peccaret, si peteret, secundum Innoc. mit. & aliis, g & Syluestro h receptum.

h Verb. votum. 3. §. 2. i Cap. quod Deo 33. q. 1. k Inno. c. nimis. qui cleric. vel vouent. ubi text. sing. Trigesimosecundo peccat, qui, vel quæ coniux, ambo votum simplex continentiæ fecerunt, alter alte- bitum ab altero petit, i quamuis alter illorum voce violauerit fornicando, secundum omnes: quoniam bet frangere suum votum ob id, quod alter suum

l In 4. dist. 32. q. 2. m Ver. matrimonium. 7. §. 1. & verbo dispens. §. 9. Verum est tamen, quod si timeant sibi incontinentiam rent à summo Pontifice dispensationem obtinere: quod episcopus id facere nequit, nisi forsan quando illud magno timore originem duceret, qui tamen nō erit voti obligationem impediendam, secundum communem

n In cap. at si clerici. §. de adulteriis vero. de rud. nionem, k quidquid dixerit Ioan. Maior. l Cuius opinio set habere locum, quando ad sedem Apostolicam recursus, vti Syluester m insinuauit. Cuius rei radicem expressimus, vt inferius o dicemus.

o Num. 76. p Arg. ca. præterea. de spons. Dixi, *Postquam votum fecerunt*: quoniam si tantum pepegerunt inter se ad certum vsque tempus abstinere ti vsq; ad Pascha, bene possunt ambo postea mutare

Immo etiam si alterum illorum solum pœnituit pacti, & alter intelligit, eum quem pœnitet pepigisse, propensum esse ad continentiam, & facilè in eam lapsurum, tunc deberet ei debitum coniugale persoluere, secundum Hugonem Cardinalem a: nam quamuis pactum præcesserit inter eos, non tamē vouerunt, & ita sibi inuicem possunt remittere pactum.

a 1. ad Corinth. 7.

60 Est tamen notandum, quod votum alterius coniugum sine alterius consensu de non soluendo debitum, immo etiā de non petendo, est illicitum, secundum S. Thomam b & Paludanum c, quoniam est graue onus alteri, eo quod in eā necessitatem adigitur, vt pudorem petendi debitum semper subire cogatur. Quocirca non solum episcopus huiusmodi votum potest dissoluere, immo & alter coniugum potest omnino illud irritare: quippe quod in sunm præiudicium vergat. Neque duo capita, d quæ contrarium significare videntur, aliquid obstant: non enim innunt, eum, qui professus est religionem abique coniugis consensu, non posse petere debitū, sed potius non posse exigere, hoc est, ad ipsum persoluendum compellere. e At verò votum non habendi copulam, nisi quā do mos gerendus sit alteri coniugum, licitum est, vimo; habet obligandi: quoniam qui tale vouet, sibi soli & non alteri præiudicium facit, f & quia qui profitetur religionem, vouet non habere copulam carnalem, alter coniugū, qui sine alterius consensu profitetur, non solū vouet non exigere debitū, sed etiā negit petere, ne ī soluere: ideo eius votū, quāuis nihil valeat quoad non soluendum & non petendum debitū cōiugale, quatenus alteri coniugi præiudicat, valet tamen quoad non exigendum, & non petendum, quatenus sibi tantū præiudicat. Quo fit vt altero mortuo, huiusmodi coniux ad castitatem seruandam teneatur: quamuis si postea vxorem duxerit matrimonium sit validum, vt probè docuit Syluest. g

b In 4. lib. sentēt. dist. 32. q. 2. c Ibidem. quæst. 2. d Videlicet eanquidem. & placet. de conuers. coniug. e l. exigere. ff. de iudic. & l. si constante. ff. sol. matrim. cū ea admot. f Syluester verbo votum. 3. §. 2. g Verb. votum. 4. q. 2.

61 Trigesimotertio peccat, qui vel quæ coniux vouet rem, quæ non tendit in præiudicium alterius, veluti ieiunare, vel baptizare, vel dare eleemosynam ex his, quæ vltra dotē possidet: facere aliquid, ad quod ex vi legis diuinæ, aut humanæ tenetur, facere autem illud non adimplet, secundum mentem omniū doctorum, quam Angelus h & Syluester i expressit.

h Verb. votum. 2. §. 2. i Verb. votum. 3. q. 1.

Dixi, *quod non vergit in præiudicium alterius*: quoniā si aliquo modo præiudicat, nullā vim habet obligandi. Vnde mulier, quæ vouet abstinentiā, vel peregrinationē sine mariti licentia, non tenetur eas adimplere, k si maritus repugnauerit. Immo etiā si, ipso cōsentiente, talia emiserit vota, & postea ille contradixerit, vxor non adimplens votum non peccabit:

k Ca. manifestum. & cap. veluti. 32 quæst. 1

maritus verò peccat, quando sine causa, quòd [illegible] cesserat postea reuocat,[a] quamuis consensum, quod [illegible] in votum cõtinentiæ, reuocare non valeat. [b] Nec [illegible] iniuriam, præiudiciúmve vxoris, quantũ attinet ad [illegible] debitũ, quidquam vouere potest: nã quoad hoc [illegible] ditionis esse iudicantur. [c] Mulier verò, quæ antequam [illegible] ret, aliqua vota vouit, & postquam nupsit non potest [illegible] mariti præiudicio ea implere, excusabitur ab eorũ [illegible] ne, si maritus numquam prębeat assensum: quo tamen [illegible] tuo tenebitur eadem implere. [d]

62 Trigesimoquarto, qui vouet terræ sanctæ [illegible] licentia vxoris suæ, vel etiam absq; licentia, & [illegible] plet, [e] quamuis consultius esset nihil tale vouere, [illegible] potest vitum comitari; neq; etiã absq; periculo incon[illegible] tiæ remanere, secundum S. Thomam [f]. Vxor etiã, [illegible] Hostiens. Panormit. & communem [g] potest huiusmodi [illegible] sine licentia mariti facere, & tenebitur illud adimplere [illegible] do sine periculo incontinentiæ id posset efficere, [illegible] talem facultatem, quæ posset milites secũ ducere, [illegible] esse possent: quãuis S. Thomas [h] & Syluester [i] oppo[illegible] tur. Sed primum verius apparet, etiã si nullus ipsorum [illegible] terius licentia possit habitum suum in habitum religionis [illegible] quos tertij ordinis vocant, vel cuiuscunque alterius [illegible] nis mutare: quoniam id præiudicium, ac non nihil [illegible] ac fastidij affert.

Adde hic dictis [k] quod vouens generaliter ingredi [illegible] gionem, vel specialiter aliquam religionem non [illegible] se, saltem tacitè, ad certum monasterium non conse[illegible] facere voto, eo quòd refutetur ab vno: vel altero [illegible] lius religionis, licèt sit Prouincialis vel Generalis: [illegible] cognita iudicaret, illum esse ineptum religioni, [illegible] tius probauimus.

[a] Richar. in 4. distinc. 31. quæst. 2. art. 2.
[b] Sylues. vbi supra.
[c] Cap. gaudemus. de diuort. & cap. si quis vxorem. 32. quæst. 1.
[d] Cap. manifestum. 33. quæst. 3. Rosse. vers. vot. 2. §. 8.
[e] Capit. ex multa. de voto.
[f] In 4. lib. sentẽt. dist. 38. quæst. 2. art. 4.
[g] In dicto capit. ex multa.
[h] In dicto art. 4.
[i] Verb. vo. num. 3. q. 1.
[k] Supra num. 48.

De irritatione, commutatione, dispensa[illegible] & ratificatione votorum.

63 *Dispensare, commutare, & irritare votum differunt.*
64 *Dispensant & commutant soli prælati: sed quidam [illegible] sed non æquè.*
65 *Votum de nunquam peccando venialiter non valet.*
65 *Votum de non peccando mortaliter valet, sed facilè [illegible]*
65 *Votum de non peccando hoc, vel illud veniale, vt valet.*
65 *Votum religiosi de non peccando irritat superior.*

65 *Vota nonnisi suo irritat superior: licet ei quo ad iurisdictionem subsit.*
65 *Vota secularia per professionem tolluntur.*
66 *Votum irritatum non resurgit per mortem irritantis.*
67 *Vota religiosorum, quæ valida, & quæ à nutu pendent superioris.*
68 *Vouere potest qui potest peccare, vel mereri.*
69 *Vota religiosorũ, & minora quomodo differant, & conueniant.*
70 *Votum potentium ad matrimonium quæ irritari possunt.*
71 *Vota mendicantium ratificantur, nisi, &c.*
72 *Dispensans super voto, vel commutans illud cui peccat.*
73 *Religiosus dispensatus per hunc subreptionem.*
74 *Votum qui superior post approbatum irritat.*
74 *Votum ab alio factum à se ratum non implet, &c.*

63 PRo hac dicendorum præsupponimus primo, dispensationem, commutationem, & irritationem, inter se differre. Nam irritatio non aliam causam expostulat, quam voluntatem illius, qui ad irritandum habet facultatem. [a] Dispensatio verò causã iustã & rationabilẽ requirit: quia qui habet auctoritatem dispensandi, potest omnino votum relaxare absque eo, quod loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc [illegible] tam vouens, quàm qui dispensat manent in conscientia secuti. Cõmutatio autem, vel redemptio voti exigit, vt id in quod [illegible] voti fit cõmutandũ, redimẽdúmve æquè bonũ sit aut melius, [illegible] quàm id quod vouit: tunc aũt æquè bonũ exigitur, quando ex [illegible] aliqua causa rationabili commutatur: tunc verò melius re[illegible] quiritur, quando sine aliqua causa, sed solum ex mera volun[illegible] tate alĩ facienda commutatio, iuxta mentem omnium, quam [illegible] regimis Card. Caietanus [b] explicuit. Vnde infertur id, quod [illegible] nos eundem Cardinalem [c] secuti [d] diximus: nempe, eũm qui [illegible] habet potestatem ad dispensandum & commutandum, posse [illegible] partim dispensando, partim vero commutando relaxare vo[illegible] tum sine causa omnino iusta ad votum ipsum omnino rela[illegible] xandum, imponendo aliquid loco eiusdem vouenti, licet mi[illegible] nus sit eo, quod vouit.

64 Secundo præsupponimus, prælatos tantũ ecclesiasticos [illegible] habere potestatem dispensandi, vel commutandi vota, secun[illegible] dum S. Thomã [e] & alios, [f] & omniũ sententiam. Multi autem [illegible] alij habent potestatem irritandi vota: puta pater, & eo defi[illegible] ciente, maior quæ tutelam filiorum suscepit, & ipsi tutores, [illegible] vel curatores pupillorum, vel minorum. Maritus etiam põt [illegible] vxoris vota, & dominus vota seruorum, & Abbas vel alius [illegible] prælatus vota religiosorũ irrita facere: [g] nã, vt rectè definit S. [illegible]

[a] Cap. puella. 20. qu. 2. ca. manifestum. 33. q. 5. t. adde l. 2. ibi. in 4. dist. 38. q. 1. & S. Anton. 2. part. tit. 11. capit. 2. §. 6.
[b] 2. 2. q. 88. art. 12.
[c] Vbi supr.
[d] Li. 5. cap. 8. ca. quanto. de iureiur.
[e] 2. 2. q. 88. art. 12.
[f] In 4. lib. sent. dist. 38.
[g] Ca. illud. 20. q. 1. cap. mulier. 32. q. 5. & cap. puella. 20. q. 2. & ca. manifesta. & cap. no. luit. 33. q. 5. ch sum. gest.

a 2.2.q.88. art.8. Thomas a nullus, qui alterius subditur potestati, potest tere votum, quod validum sit in eis, in quibus ille absque eius consensu.

Tertio præsupponimus, non omnes præfatos ritandi potestatem sortiri: quoniam pater, & mariciente patre illi succedit, vel tutor possunt omnia re, tam realia, quæ ad rem familiarem pertinent, nalia, quæ fiunt ab illis, qui pro ætatis defectu matrimonium contrahere: adeo vt, qui vouerunt, amplius illa vota implere teneantur, etiamsi ipsi irritarunt, in ea denuo consentirent: nisi vouens iterum ratificaret. Idem omnino dicendum est quoad vota religiosorum: at verò neque pater, neque curator vllo modo possunt irritare vota iustam peruenit ætatem, in qua matrimonium potest here, si vota sint personalia, & iuri illorum non

b Arg. c. si quis. de iud. lib. 6. qualia sunt, votum religionis, & votum castitatis. camen irritare vota realia ad rem familiarem pertinentia etiam personalia, quæ illis præiudicant. Neque quid rem facit, vt vota illa sint purè personalia, vel per onalia, & accessorie realia: quale est votum religionem, c quoniam de his omnibus perinde est, ac si purè personalia essent. d

c Capit. in præsentia. de probat. authentica. ingressi. C. de sacrosanct. eccles. cum ea sint.

Maritus autem nullo modo potest vxoris vota nulla facere, neque rursus vxor vota mariti, alter alteri præiudicium facit, quidquid dicat S. Antoninus c secundum Angelum & Syluestrum (quem tionem S. Thomæ g quam adduximus suprà, præcasu, quando alter coniugum notoriam fornicationem carnalem siue spiritualem admitteret, h qua de causa lorum poterit nullum reddere votum alteri, quod fit inxerat ad numquam coniugale debitum exigendum, vt constat ex supradictis. Dominus item potest seruus quæ in suum præiudicium vergunt, omnino abolere vero nequaquam, secundum omnes.

d Arg. ea. accessoriam de reg. iur. lib. 6. cum sint eor.

e In capit. scripturæ. de voto.

f Verò votum. 4 q. 3. g 2.2.q.88. art.8.

h Capit. Augusto. 27. q. 2. secundum Panor. in c. fin. de conuersione. i Ioann. 3. cap. 3.

65 Pro solutione autem quæstionum, quæ mihi proponuntur, dico, quod votum numquam candi, & numquá peccandi non valent: quia sunt ni in hac vita impossibili, iuxta illud (*Si dixerimus, non habemus ipsi nos seducimus.* Item votũ taliter peccandi, videtur esse de re tam difficili, impossibili, vt non obliget, aut certè facilè relaxari debeat. Item votum non committendi

peccatum veniale, valet. Credo tamen eius transgressionem non esse, nisi veniale communiter, sicut nec alia transgressio voti de relaui esse videtur: quia votum quod est quedam lex, quam sibi vouens tulit, non magis eum obligare videtur, quã lex à Deo, & Ecclesia ei lata, cuius leuis transgressio non est mortifera, a & votum non committendi tale, vel tale peccatum mortale, validum est, eiúsque transgressio duplex peccatum est, & transgressor circumstantiam voti contrariam esse satis conuenientem ad vouendum eam, quæ præcepta est, vt dictum est, b quamuis quæ solum consilij est, magis erepta sit. Item, quod verior mihi videtur Soti opinio c quam Caietani d scilicet, quod superior religiosi, omnia eius vota, quamuis fiunt de non peccando tali vel tali veniali peccato, aut tali vel tali mortali, irritare potest: quia quãuis præceptum non committenda aliis legibus tenetur: nouam tamen obligationem, quam sibi sufficientem ad id libertatem non habens imposuit, tollere potest. Item quod superior non potest irritare vota nouitiorum, sicut professorum: quia illorum voluntas adhuc à superioris voluntate non pendet, e licet ei subiaceat quoad iurisdictionem, & superioritatem, saltem commutabiliter & reuocabiliter, licet non irreuocabiliter pro tempore, quo sunt nouitij, sicut professi: & ira cognitio, & animaduertio de delicto nouitij ad superiorem Ecclesiasticum pertinebit, per illud iuris f quatenus probat nouitium religionis approbatæ gaudere priuilegio canonis g & conferri Ecclesiasticam personam, h & quod cognitio de delicto nouitij pertineat ad Ecclesiasticum iudicem, expresse determinat Ioan. Andr. Domin. & Francus i, quod ipsum tenet idem Domin. & communis, k & tradit latissimè Panormit. post Ioan. de Ligna. l Item votum quod religiosus, cum esset secularis fecit, ipso facto commutatur in votum solemne religionis. m

a Ca. omnis. 5 fi. 25 dist. S. Tho. 2.2. q. 88. art. 3. & alii loci citatis in ca. 11. nu. 4. vt ibidẽ dicimus.

b Supra nu mer. 55.

c In lib. 7. qu. 3. art. 3. de institut. & iur.

d 2.2. q. 88.

e Arg. c. 1. & c. beneficium de reg. lib. 6.

f Arg. cap. religiosa §. 1. de sentẽt. excom. li. 6.

g Si quis suadente diabolo.

h Arg. ea. dus sunt. 12. quæst. 1.

i In d. cap. beneficium. de regular. lib. 6.

k In dicto cap. religiosa §. 6. 2.

l In c. cum venerit. de iudic. num. 21. & seq.

m In Ca. scripturæ. de voto cum ex adnotat.

n In capit. volunt. 22. quæst. 1.

o Augu. in quæst. num. quæst. 38.

p Vt supra dictum est.

Interrogatus autem: An maritus vota, quæ sua vxor antequam zuberet fecit, irrita & nulla facere posset? Respondi posse, si matrimonio præiudicant, prout est textus singularis n quem ad hoc à paucis citati credo, in quo S. o August. ait, *Vt si adhuc nuptæ consecrarat pater vota persoluere, si antequam perfolueret nupserit, & voto eius non placuerit, non persoluat.* Interrogatus item: An maritus omnia vota, quæ vxor sub eius potestate facit, irritare possit: & qualia possit? & qualia non? Respondi non posse, nisi ea quæ sibi præiudicant. p

a In 1. capit. Scripturæ. de voto.

66 Quarto supponimus, fuisse opinionem Innocentij, vota eius, qui habet ætatem nubendi, aut ducendi vxorem, non esse irritanda à parentibus, curatoribus, maritis, vel vxoribus, dominis, parentibus, curatoribus, tutoribus, sicut obligant quoad ea, quæ non sunt in potestate irritantium, iuxta communem opinionem: ita quidam putant obligare simulátque ipsi vouentes liberantur à potestate irritantium. Sed profecto contrarium vero videtur, ni conformius nobis apparet, b vt tenent Panormitanus, & Syluest. d & Caietanus c nisi quando expressè id facturos vouerunt, posteaquam ab alterius subiectione liberos inuenirent, secundum omnes.

b Per cap. quid sit, & cap. placet. de voto & voto. c In dict. cap. Script. d Verb. votum. 4. q. 3. e 2. 2. q. 88. art. 8.

67 Quinto supponimus, vota religiosorum, quæ sunt irritabilia, neque in genere neque in specie est eis prohibitum inde secundum se sunt valida, non ideo nullius valoris æstimari: quia sunt irritabilia, quinimmo ad sui eduentum obligant, quousque ab illis, qui id possunt facere, fuerint etiamsi prius ea nunquam approbassent: quoniam semper fieri videntur, si superior non contradixerit. At verò vota, quæ fiunt in rebus præiudicium superiori, alioquin tamen licitis, non obligant, donec superior ea probauerit: quoniam sub hac conditione fieri creduntur, si videlicet superior annuerit, vt Caietanus f rectè definiuit. Et hoc modo debet limitari quoddam dictum concilij g Agathensis: h *Sciendum non esse licitum vouere.*

f Vbi supr. & Basilio in decretis tributur, & colligitur ex cap. 2. de institu. monast. & ea. 21. inst. monast.

68 Sexto supponimus, quod licet qui carent ætate ad contrahendum matrimonium, si eo iudicio præditi possint iã & mereri, & peccare, quæcúque vota, siue realia, siue realia, regulariter emittere possunt, quibus tur, iuxta glossam insignẽ, ab omnibus receptã, [illegible] parentes horũ vel tutores omnia illa rectè possunt

h Cap. manacho. 20. quæst. 4.

Dixi, *Regulariter*: quoniam voto solemni religionis possunt obstringere, etiam cum consensu patrum, bene tamen voto simplici, quidquid aliud inuoluerit, & Rosella, malè percipientes, quid sibi voluerunt mas m vt optime declarat Sylueſter. n

i In ca. mulier. 32. q. 5. Panor. cum communiter. c. 2. de voto. k Ca. puella. 20. qu. 2. & ea. mulier. 32. q. 5. de sumpt. ex c. 30. Rom. l Cap. 1. de voto. lib. 6. m. 2. q. 88. art. 6. n Verb. votum. 3. q. 5.

69 Septimo supponimus, illud quod definitum est [illegible] ris, qui nondum ætatem nubendi, vel ducendi vxorem habent, tunt, ſtæuendum esse de religiosis, quorum attinet ratum irritationem, quam ipsorum superiores facere possunt, scilicet, eorum vota, quæ de rebus bonis honestisque, quæ neque suæ regulæ, neque præceptis diuinis, [illegible]

riorum thartis repugnant, valida esse quamdiu sibi à suis superioribus non obsistitur. Verumtamen illi pro mera voluntate sua, sine alia ratione & causa possunt illa irritare, & nulla reddere, sicut sensit Innocentius communiter receptus, & S. Thomas iuxta Cardin. Caietani interpretationem, b & Paludanum c & sic venit intelligendum prælegatũ illud Concilium Agathense, si est tamen circa hoc adnotandum, quod licet rectè possimus affirmare quoad effectum, ne monachus teneatur adimplere votum, satis esse quod superior iubeat ei, ne faciat id quod vouit, vel nolit ad id agendum facultatem concedere, eſto prius non sit effectus certior de voto: quoad effectum tamen, vt votum irritum, & inane fiat, non satis est hoc, sed præterea necessarium est, vt prælatus de voto ipso iam præmonitus, voluntate & auctoritate sua illud omnino irruet, & nullum faciat, quod optimè docuit Caietanus. e

a In capit. Scripturæ. de voto. b 2. 2. q. 88. art. 8. c In 4. dist. 38. q. 2. & S. Antonin. 2. part. tit. 11. c. 2. §. 6. d In c. manacho. 20. quæst. 4. e In dicto art. 2.

70 Octauo dicimus, quod illi quibus satis ætatis est, vt possint contrahere matrimonium, possunt etiam quæcunque vota personalia facere, eademque adimplere tenentur, etiam reliquis patribus, aut eorum curam gerentibus: eiusmodi sunt vota continentiæ, religionis, dicendi aliquas orationes, & alia similia: dũmodo regimini & gubernationi domus patrum, aut parentum potestati, siue rei familiari, nihil nocumenti, aut iniuriæ inferant. Talia enim vota nihil valerent, nisi esset in subsidium terræ sanctæ, vel fierent ex rebus captiuis, hoc est in bello vel quasi in bello partis, de quibus infrà agemus, vel cum expresso tacitóve consensu parentis, vt optimè collegit Sylueſter. f At verò vota realia, quæ priualiter ad rem familiarem pertinent, si ab illis fiant, qui possunt nubere, vel vxorem ducere, licet valida sint, possunt tamen penitus aboleri, aut irritari à parentibus vel curatoribus, donec ad vigesimumquintum annũ peruenerint: quemadmodum tam personalia quàm realia puerorum, qui ad decimumquartum annum, & puellarum quæ ad duodecimum non peruenerint, secundum B Antonium. h

f Capit. 17. num. 141. g Verb. votum. 3. q. 4.

Dixi, *Principaliter, quæ ad rem familiarem pertinent*: quoniam vota quæ accessoriè illam tangunt, nõ possunt irritare, quando adiunguntur personalibus, quæ ab eis irritari non possunt; eiusmodi est votum professionis, quod quidem ex ipsa fertur, i

h 1. par. tit. 11. capit. 2. §. 10.

71 Nono supponimus, patrem & tutorem posse votum solemne annocare, si factum fuerit ab eo, qui nõ habet ætatem, vt possit contrahere matrimonium. Intrãdum est autẽ antea

i Capit. in præsentia. de præb.

quàm ad prædictam ætatem peruenerit: quoniam
irritari non potest. a Cuius contrarium accidit circa
simplex, quod etiam postquam ad legitimam ætatem
nerit, poterunt irritare: dum tamen filius adhuc in
ratũ non fecerit votum: quod egregiè Caietanus adu

Decimo supponimus, quod vt aliquis votum iuxta
dum ratificasse censeatur, non satis est credere votum
emisit validum fuisse, & ideo proponere illud adimple
ratione illius in monasterio permanere, putans
esse validam: sed oportet, vt resciat illius nullitatem, &
illud nouè validare, vt singulariter tradit Caietanus
sequimur: tum per rationem eius: tum quia etiam
sentit: d tum quia etiam nouo consensu opus est ad
dum matrimonium nulliter contractum, e quin
cessarium est, vt ita gratum habeat, vt velit quod
tea factum ab ipsa ratificatione sit validũ, etiam si
valuisset, quòd præclarè etiam idem Cardinalis

Vndecimo, quod hæc consequitur peccare
carens potestate ad dispensandum, commutandum
dum, vel irritandum votum aliquid horum fecit.

Secundo, qui habens tantùm potestatem ad reddi
vel commutandum, qualem habent multi confessarii
bullarum, aut Iubilęorum electi, dispensat super voto
sum irritat, & nullum facit iuxta iura; quatenus ha
lè facere eum, qui extra territorium suum, vel pote
bi concessam aliquid facit: immo & actus ab eo
valet, vt sensit Caietanus h quod etiam i diximus
quod vti iurisdictione, quam quis non habet, peccatum
thale, secundum S. Thomam receptum. k

Tertio peccat, qui ex ordine Mendicantium ad
regulares vult transire ex dispensatione Papæ: & q
lexit illam se obtinere non posse, nisi prius habitum
ois id eum dimisit. & aliquando secularis vel
fit, & postea eam dispensationem impetrans, huiusmo
bolicam astutiam subiicet, vt l comprobauimus.
huiusmodi religioso consulendũ est id quod
admonuimus, vt v delicet ad pristinam illam
reuertatur, vel iterũ supplicet summo Pontifici, vt
nitate non obstante, dispensationem ratã & valid
75 Quarto, qui cùm esset superior, potestatem
irritandi, vel obliterandi aliquod votum, in ipsum
postea verò sine rationabili causa, ipsum ex mera
proprio impulsus affectu, vel fingés illud votũ

a Cap. puella, & ibi Cardin. S. Sixti. 20. quæst. 1.
b 2.2.q.89. art. 5.
c Vbi sup.
d l. si per errorem. ff. de iurisdi. omn. iudic.
e Vt dicemus infra ca. 22. num. 47. & 48.
f Vbi sup.
g Arg. ca. 2. de iudicat. lib. 6. & l. final. ff. de off. iud. iudic.
h 2.2.q.88. art. 12.
i In capit. quando. de iureiur.
k 2.2.q.89. art. 6.
l In prælec. ea si quando. de reg. recip. except. 6 num. 4.

vergere præiudicium, irritat & annullat, cùm parum, aut nihil inde emanaret nocumenti, secundùm prædictum Cardinal. Caietanũ. a Qui tamen adiicit, subditos non peccare, si non adimpleant votum, quod fuit ita perperam irritatum, sicut etiam superiores nihil peccant, dum legitimè irritant subditorum vota solùm pro libera voluntate sua, sine causa aliqua & malitia, antequam illa approbentur: quoniam in hoc suo iure vtuntur. b

a 2.2.q.88. art. 8.

74 Quinto qui votum à parentibus suis, vel aliis factum & à se ratificatum non implet: non autem si non ratificauit, nisi animo seipsum obligandi ad nihil aliud amplius, quàm ipse voluerit. c

b Cap. puella. 20. ibi Cardin. 20.q.2. cap. volait. & cap. manifestũ. 33.q.5.
c Cap. licet, cum ei admiserat. per omnes. de vot.

Quis super voto dispensare, aut illud commutare valeat.

75 Dispensant soli Prælati Ecclesiastici circa vota.
76 Papa solus dispensat super voto solemni, & aliis quinque.
Episcopalem iurisdictionem habens an in hoc æquetur Episcopo.
76 Episcopus vt dispensat in voto continentiæ perpetuæ.
77 Dispensans & dispensatus super voto absque iusta causa vt peccent.
78 Dispensandi vna causa super voto est lenitas vouendi, &c.
78 Vota vas obsta cui debentur facta dispensatione.
79 Votum omne tollit professio religionis: sed nõ iusiurandum quæ parte proximum tangit.
80 Votum qui commutare potest an possit dispensare.
80 Vsus commutatio vi Crucciatæ facienda est in eius vtilitatem.
80 Votum castitatis bis frangit, qui nubit, & consummat.
81 Vota futura includit potestas dispensandi.
81 Peccata futura includit potestas absoluendi.

75 CIRCA hoc dicimus primo, quod soli prælati Ecclesiastici habent potestatem dispensandi & commutandi vota propter rationem, quam S. Thomas communiter recepit reddit d per illud. e *Nam & ego quod dixi, &c.* Dixi, *Et quæcumque commutandi*: quia non potest quis auctoritate propria commutare votum, etiam in melius, nisi manifestum sit, illud esse gratum Deo, vt pulchrè declarat Caietan. f neque consequentes confessarius, neque alius, cui non sit data facultas commutandi vota.

d 2.2.q.88. art. 12.
e 2. ad Corinth. 2.
f In præsente. art. 12.

Secundo

a Per capit. ex multa. de voto. ad inuita gloss. fungu. verb. incumbit.

Secundo dicimus, quod solus Papa, vel qui potestatem ipso peculiarem habet, potest super quinque votis dispensare, scilicet super voto perpetuæ continentiæ, religionis ingressus nationis in Hierusalem, vel Romam, vel ad S. Iacobum Compostellæ. Etenim quamuis nullus textus reperiatur, qui ista vota soli Papæ reseruet, præter votum in Hierusalem,

b Secundum Panorm. in dicto ca. ex multa quæ ibi sequi. Ruuenn.

quinimmo neque hoc, quando ex deuotione, & non ex fidium terræ sanctæ fit, b iuxta tamen Romanæ curiæ stylum qui satis colligitur ex extrauaganti Sixti IIII. cuius verba sunt summo Pontifici reseruata. Vnde secundum aliquos

c Et sic dominus. de pœnit. & remiss.

cumque inferior ab aliquo istorum quinque tentatus fuerit uere, præterquam quod peccaret mortaliter, pœnam excommunicationis incurreret, d quod tamen non esset

d Per dicta extrauag. Sixti IIII. absolueret: quoniam de tali tantum ipsa lex

e Verb. ex communic. 7. casu. 32.

vti post Syluestrum e & Angelum f nos g expressimus. Ceteris autem votis alij Prælati inferiores poterunt dispensare,

f Verb. ex communic. s. §. 31.

vt Episcopi, vel qui iurisdictionem episcopalem sortiuntur, quamuis Panormitanus h solam commutandi potestatem illis concedat: sed non est verum propter ea quæ ipse adducit.

g Super eadem extrauagante.

Tertio, quod prælati inferiores episcopis, non habent iurisdictionem quasi episcopalem, nihil tale possunt, sicut

h Ca. propo. Innocent.

Innocent. k nisi ad hoc præscriptione, vel priuilegio potiantur. Verum est tamen, prælatos regulares posse

fiunt, de consuet. prab.

muniantur. Verum est tamen, prælatos regulares posse

i In cap. de vota.

giosorum suorum vota irritare, l id quod etiã Sylvester seruit: immo & dispensare si sunt exempti: quoniam

k Ibid. c. 1.

iurisdictio quasi episcopalis reputatur, m aliàs verò

de voto ab Host. veli.

quidquid aliqui sensisse videantur.

Quarto dicimus, quod nullus præter summum Pontificem

quisque ambus communiter recept. & d Panorm. in d. cap. 1. explicatorem.

potest dispensare super voto continentiæ solemniter emisso per sacri ordinis susceptionem iuxta communem

l Sicut dictũ est supra, nu. 63. m Verb. vot. tum. 4. q. 3.

doctorum sententiam affirmantium, illũ posse dispensare

n Iuxt. glo. sing. & re cept. elem. 1. de rebus

voto solenni per professionem facto, si grauissima adsit necessitas, secundum Innocent. & glossam communiter

ecclesi. non alienan.

ptam, o quam nos p copiosè roborauimus.

o In ca. cum ad monasterium. de statu monach. p In cap. sicut. de

76 Quinto dicimus, quod communis doctorum sententia habet, quod quamuis episcopi non possint dispensare

flit. sful. q Iux. Sylvest. verbo votum. 4. quæst. 4.

Paludanum

a Immo, & secundum Antoninum & alios idem facere possent circa votum de nunquam contrahendo matrimonio. b In hoc vltimo tamen contrarium tenet Caietanus, c cuius opinio licèt aliàs mihi placuerit, nunc tamen magis placet opinio Angeli, & Syluestri. Tũ quia illa seruatur in facto pœnitentiariæ prætorio. Tum quia præsupposita opinione communi, quam ipse quoque Caietanus tenet: scilicet, matrimonium, sed præceptum, non potest verè dici æquiualere votum de non nubendo, & votum castitatis, per quod corruit eius fundamentum, vna cum responsionibus ad duo argumenta nerua, quæ ipse contra se proponit, quæ nimia subtilitate potius, quàm æquitate niti videntur.

a In dist. 38. q. 4.

b Angel. verbo votum. 4. §. 9. & Sylvest. quæst. 4.

c Tom. 2. Opuscular. opuscul. 11. quæst. 1.

Sexto dicimus, neminem sibi persuadere debere, summum Pontificem pro mera voluntate sua sine iusta causa posse dispensare, aut commutare vota, neque omnem dispensatum sine iusta causa posse esse securum. d Neque obstat cap. veniens de iureiur. quatenus habet, in quocumque iuramento esse superioris illa verba non significant excipi voluntatẽ Papæ, vt rectè ponderauit S. Thom. f sed nullo iuramento, aut voto iuri & auctoritati summi Pontificis derogari, aut detrahi posse, quominus cum rationabili causa in illis possit sanctè dispensare. Quamuis in religiosorum votis & iuramentis intelligendum sit (saluo iure superioris voluntate) & ex consequenti, salua voluntate summi Pontificis, qui est supremus omnium Antistes. Non enim est quoad hoc Papæ tanta potestas super alios omnes ordines Christianos, quanta eidem, & aliis religiosorum prælatis super religiosos, vt explicuit optimè doctissimus Caietanus. g Est tamen notandum, quod quæuis causa reddẽs complementum iusti voti malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, est satis iusta & rationabilis ad dispensandum, secundum omnes post S. Tho. h Immo etiam ad hoc, vt sine dispensatione implementum eius omittatur, si manifestum sit vnum ex rebus supra explicatis efficere, vt patet ex his quæ in superioribus diximus.

d Per glos. singul. cap. non est. de voto.

e De iureiur.

f 2. 2. q. 88. art. 12.

g In dicto art. 12.

h 2. 2. q. 88. art. 10. i Num. 34. & seq. post S. Thom. 2. 2. q. 88 art. 10. & 12.

k In cap. 1. de voto.

77 Septimo dicimus, quod vna ex iustis causis ad dispẽsandum est facilitas, vel facilitas in vouendo, secundum Panorm. & per illum textum, & S. Anton. l Imbecillitas item eius, qui vouit ad exequendum, quod vouit, scilicet, ad ieiunãdum, vel peregrinandum. Habere item numerosam familiam, quæ absque graui incommodo, patroni absentiam tolerare non potest, & alia similia, de quibus certa omnino regula afferri non

l 2. part. sit. 12 cap. 1. 3. princ.

potest,

potest, & subinde arbitrio superioris definiri debeant, nor-
a In cap. 1. de voto. mit. a iuxta quem b sufficit necessitas, vel vtilitas, quæ tamen non requiritur, sicut quidam senserunt: enim, vt sit vtilitas priuata. c

b Per sine c. ex multa. de voto.

Octauo, quòd superior, qui votum commutat, debet pendere vouentis qualitatem, & expensas, quas faciebat in explendo voto peregrinationis, vel alitorum similium illas, quas domi suæ facturus esset, illásque omnes ad opera conuertere, laborem autem itineris in ieiunia, & nes mutare secundum Angel. d iuxta quem votum non à paupere emissum minoris redimi potest, quam voluntis. Item si impedimentum sit temporarium, tunc tionem aliquam temporis concedere potest.

c Arg. ca. 2. & 3. de voto.

d Verb. votū. 4. §. 12. e In 4. lib. sentēt. dist. 38. q. 1. art 3 & 22. q. vlt. art. 3

78 Nono, quod quamuis aliqui crediderint, mutatum promissum dandum esse illi, cui promissum est, etiam cuta voti dispēsatione, aut commutatione: oppositum versius arbitramur, iuxta mentem S. Thomæ e Angelū nostri. g Id quod Caietanus efficaciter probat, & proprius. f Potest enim dispensari in tali voto sine consecui vouetur, vt ibi efficaciter probamus. Porro quoddum vna ex legitimis causis ad votum castitatis commutandum est magna fragilitas, quam vouens in scipso experitur, obseruandum votum, & ob quam se credit non adimplerum, quod vouit: k ita etiam certissimum est, quod aliud votum posse in religionis votum permutari, loquendo Hierosolimitanum. m

f Verb. votū. 3. §. 26. g Verb. votum. 4. q. 1 h Tom. 2. Opusc. 22. q. 1. de voto non nubendo.

i In malla. de reuelatione ecclesiastic. qu. 1. num. 71. num. 1.

k Angelus verbo votum. 4. §. 1. l Caietan. in sum. verbo veti commutatio.

79 Decimo dicimus, quod licet quilibet simplex sacerdos possit à quocumque peccato, & quacumque excommunicatione & fractione voti in articulo mortis absoluere: non potest aut in votis dispensare, aut aliquod illorum commutare. Etenim sola peccatorum absolutio, non autem votorum dispensatio vel commutatio illis conceditur, secundum omnium doctorū, quod etiā explicuit S. Thomas: quidem etiam in multis Iubilæis videmus accidere, etiam, o comprobauimus eum, qui non habet amplioctoritatem, quàm commutandi, non posse dispensare, non habet potestatem nisi ad dispensandum, non posse mutare, cum ista inter se sint valde diuersa: & potest legium dispensandi possit aliquid operari, absque commutationem extendatur.

m Cap. sicut peruenit. de voto.

n Verb. votū. 4. §. 12. o In 8. in Leuitico. cap. 27. nu. 2. & seq.

p Lib. 7. q. 4. art. 3. de iust. & iur.

Illud autem, quod Sotus, p asserit, fortè rem non pendens: scilicet, cum qui habet potestatem ad dispensandum, quod amplius est, habere etiā ad cōmutandū, quod

Forsan verum est in illis, qui sunt huiusmodi auctoritatem forti iure communi, & tamquam ordinarij: non autem in his, qui priuilegiorum vi, & tamquam delegati eandem adepti sunt, q & notatur in cap. 1. b vbi post alios resoluit Decius, priuilegium ita interpretandum, vt aliquid operetur contra ius: sed dato aliquo tali, in reliquis erit restringendum: quia priuilegia sunt restringenda. c

q Arg. cap. priuilegia. 3. dist. & c. sanct. & ca. porro. de priuileg.

b De cler. c Dicta c. porro, de priuil.

Vndecimo dicimus, quod Papa Innocentius VIII. concessit confessatis ritè præsentatis ex Ordine fratrum Minorum, vt possint in omnibus votis dispensare, in quibus possunt Episcopi, præterquam in voto peregrinationis vltra duas dietas, in concessione 15. quod etiam commemorat Compendium priuileg. reliq. Idem etiam possunt confessarij Ordinis Dominicani, & aliorum, qui priuilegiorum Ordinis S. Francisci sunt participes.

d Ca. grauū. & ca. relatum. de offic. deleg. admittō. c. si cui nulla. de prab. lib. 6. & cap. si super gratiam. de offic. delegat. eodem lib. e Ca. ex parte. de cens. libr. & notatur in ca. 2. de pact. lib. 6. & in cap. cum C. latius. de foro compet. & Rel. in cap. cum sit. num. 9. eod. tit.

Duodecimo dicimus, quod aliqui simplices in eo sunt errore, vt simul atque diploma siue bullam acceperunt, in qua Papa concedit, vt confessarius possit certa illorum vota vel commutare, vel dispensare, credant se statim à suis votis liberari. Etenim aliud est committere potestatem dispēsandi, vel commutandi, aliud verò dispensare & commutare, d quocirca ab ipso confessario petere debent, vt sua debita in alia opera pietatis commuter, aut dispenset. Enim verò nisi cōfessarius fuerit requisitus, immo etiam si fuerit, nisi dispēsauerit, aut commutauerit, licet aliàs ab omnibus peccatis absoluat, & plenariam indulgentiam illis concedat, vota adhuc sicut antea in suo vigore perseuerant.

f Cap. fin. c. ex multa. de voto.

Decimotertio, quod etiam si votū neminem alium, etiam se ipsum vouentem obliget quoad obligationem personalem, sicut dictum est, neque quoad realem ex vi pacti contractus & promissionis voti: obligat tamen cum ex vi pacti contractus & promissionis eo modo, quo obligaret eum iuramētū alterius, g quamobrem populus, qui nunc est, tenetur ad implenda vota de obseruanda, quæ fecerunt, aut aliarum rerum eiusdem populi, qui ante ab hinc annis præcessit: quādoquidem est vnus idēmque populus, f aut ex vi voti, quia est idem populus, aut saltem ex vi contractus & promissionis, quæ in successorem vniuersalem pertransit. h

g Cap. cum sit. num. 9. eod. tit.

h Cap. dene. que 7. q. 1. vbi glossa & l. proponebatur. ff. de iudic.

Admonemus insuper confessarios, qui vota per bullas Cruciatæ commutant, quod commutatio in vtilitatem ipsius Cruciatæ fieri debet: in quo multi errant commutantes ea in ieiunia, orationes, peregrinationes, missas, & eleemosynas pauperum, quia tenor bullæ habet, vt huiusmodi commutatio

fiat in

g l. 1. & 2. C. de haered. actio.

fiat in vtilitatem Cruciatæ & idem dicendum est de commutant virtute Iubileorum, aut aliarum gratiarum præcipiunt hoc facere in vtilitatem aliquorum particularium. [a]

a *Angel. in lib. 1. ad Aquil.*

Decimoquarto, quòd quæsitū est nuper à nobis, tra simplex castitatis votū cōtraxit matrimonii, gredi religionem, antequam illud consummet; do suum votum persoluere possit, & non alio. & visum fuit, quod sic, & Soto quod nō, [c] & nobis pinio Soti verior visa fuit: quia votum ingredi non fecit, & quia videtur sufficere, vt suum votum tendo debitum impleat, quamuis reddendo peccet monium consummat. Sed postea, omnibus satis Siluestri verior visa est: tum propter eius rationem omne votum oblata opportunitate persoluendum portunitatē in id adesse, negari non potest, antequam monium consummetur, [d] tum quia S. Thomas & dus [e] tenent, quòd qui contra votum castitatis matr contraxit, consummando illud peccat, quod verum si post contractum & non consummatum ad seruand tū castitatis non teneretur, quod seruari sine ingress nis nequit. Neq; obstat, quod ingressum religionis non vouit, quia sufficit aliud illi propinquum & eius transgressione vna virtualis ad illud obligatur. Tū quia idē Sotus fatetur, quod votū religionis tractum, & nondum consummatum matrimonium gressum obligat: & non alia ratione, quam quod solui potest, & eadem ratio voto castitatis conuen tur.

b *Verb. matrimonium. 7. quæst 5. & in 4. lib. sentēt. dist. 37. q. 2. art. 1.*

c *In 4. dist. 38.*

d *Cap. cum inhibitio. de spons. salut.*

e *In 4. d. 28.*

Ex quo sequitur, quod votum religionis, quod est firmius, quàm simplex castitatis: & quoad aliqua infirmius est: quia qui religionis ingressum vouit, nec ante, nec post matrimonium contra illud peccat; castitatem vouit, sic quia votum religionis ante non magis ad seruandam castitatem, quam ad ieiunia cæremonias & statuta religionis seruanda obligat; sequitur, quod qui contraxit matrimonium & contra solum simplex religionis votum, postea debitum tere debitum sine alia dispensatione potest: quia traxit contra votum castitatis, iusta dispensatione get, quæ est quotidiana & singularis concessio. Quinibus est consequens, quod qui castitatem vouit, monium contraxit, & postea consummauit, duo pec-

Vnum in contrahendo, alterum in consummando: quamquā Sotus tenet non nisi vnum committere, & verum esset, si vera esset eius altera opinio superius refutata.

Quibus omnibus addē, quod Sotus, [a] tenet, quod per Cruciatam potest quis absolui à peccatis post eam concessam commisso, non tamen dispensati in voto post eam facto. sed non recte. Tum quia omnes rationes, quæ adducuntur ad probandum Iubilæa, & alia indulta ad absoluendum à peccatis concessa, includere peccata futura, nisi excipiantur, concludunt etiam vota futura, quorum relaxandi potestas in eis datur, vt videri potest per rationes, quas nos in tractatu de indulgentiis, [b] asseruimus contra glossam [c] quæ tenuit includere futura peccata. Tum quia facultas, quam sancta Sedes Apostolica facit suis Legatis ad dispensandum super votis, extenditur ab eis ad futura. Tum quia commissarij Cruciatarum pallium relaxant, vel commutant vota facta post illas cōcessas.

a *Lib. 7 qu. 4 art 3. de iustitia. & iure.*

b *Super §. in Leuit. de pœnit. dist. 1. not. 34. num. 4.*

c *Extrauagan. 1. de pœn. & remiss.*

De præcepto secundo, quo ad blasphemiam.

61 *Blasphemia quid? & est duplex, mentalis & vocalis.*
62 *Blasphemia est contraria confessioni fidei. nu. 83. Et secundo præcepto, &c.*
63 *Blasphemus quomodo absoluendus.*
64 *Blasphemus quis iocando, aut turpiter nominando, vt peccat.*
65 *Maledicens creaturis quis blasphemus.*
66 *Blasphemus an sit, qui cantilenas prophanas diuinis admiscet.*
67 *Interrogatus quod sit qui, & vt iuste negat.*
68 *Iuramentum quod ligat post, ad quod non ligat cum sit.*

DE blasphemia, quæ etiam per hoc secundùm præceptum vetatur, dicimus primò, quod secundùm Ambrosium, & Alex. Halensem, [e] & S. Thomam [f] communiter reperitur. Blasphemare est: *dicere tacitè, vel expressè, verbo, vel scripto contra Deum, aut eius sanctos quidpiam contumelioſum,* & quod quidem fit vel tribuendo Deo, quod illi non conuenit, vel abtribuendo quod conuenit, vel tribuendo creaturæ, quod soli Deo proprium est: quod si sola mente dicitur, est blasphemia mentalis, si verbo, vocalis: si autem scripto, scripta. Secundo dicimus, quòd blasphemia est confessioni fidei, & charitati diuinæ contraria, & diuino honori videtur detrogare, & propterea peccatum est mortale grauissimum,

d *In lib. de paradiso.*

e *Part. 2. summæ. q. 14.*

f *2. 2. qu. 13. Blasphemare quid.*

P secun

22.1.q.13. a.1.2.& 3.

secundum S. Thomam communiter receptum. a Quo neque blasphemia exterior,neque interior,secundum tum sit dicenda hæresis:aliud est enim credere, aliud etiam si sola mente dicatur,& blasphemia in dicendo sis autem in credendo consistit secundum veritatem

b Dicta q. 13.

mam b vbi adiecit iunior tribus modis contingere dicere:scilicet desiderando,præcipiendo,affirmando.

83 Tertio dicimus,quòd nullus blasphemus debet etiam in foro conscientiæ, absque eo, quod absolu-

c Sess. 9.5. ad absolvendam, d 11. qu. 3. conclus. 8.

cuiusdam confessarij grauissima illi pœnitentia imp quod statuit concilium Lateranense vltimum, sub X. quod nos in cap.inter verba d transtulimus & damuimus.

Quarto, quòd interrogatus: An teneatur quis co alterum:quem blasphemantem audiuit, quamuis com non sperentur, Respondi, quod sic, & quod id accrim tenetur,si sine suo periculo facere potest, vt sancitu citato concilio Lateranensi.

84 Quinto,quòd contra hoc secundum præceptum nus blasphemiam vetat,peccat mortaliter, primo, phemat contra Deum, vel Sanctos his vtens loqu dis,Pigeat Deum,vel,Doleat Deus,Non credo in Deo denego,aut maledico Deum,&c. vel dicens, Deus misericordem,non seruare iustitiam, esse acceptor sonarum,non videre quæ aguntur in mundo,aut mo humana,aut illum iniustè punire, vel hoc aut illud efficere:vel tribuit homini,quod soli Deo cõuenit hominem beatum facere,vel posse ventura prænoscere dùm prædicta: quamuis iocosè ista diceret, si

e Secundum Bernar. de Bustis. 1. part.sermone 17. 12.2.q.13. art.2.

verba significant, & cũ deliberatione illa protulit, si tantùm iræ furore correptus, & passione excæcatus millia verba prorupit,vt quid diceret, quidve verba ficarent minimè aduerteret, tantùm venialiter Thomam f. Si verò attendit esse verba blasphema taliter delinquit, etiam si repentina correptus ira protulerit,ipsumque statim pœnituerit illa dixisse, eundem. g Neque quidquam ad rem facit, an subsecu ira ex iniusta causa originem habeat, vel ex lodo, vel aliqua occupatione circa rem illicitam,secundum lum,h etiam si contrarium teneat Panormit. Neque est verum,quantum attinet ad forum exterius. Neque est ad peccandum mortaliter, quòd talis inconsideratio pranata quadam consuetudine cum propriæ salutis

f Vbi supr. h Verb.blasphemia. 5. 6. i In ca. statuimus, de ma'ed.

ptu coniuncta,vel ex culpa lata procedat,iuxta Syluestrum a Verb.blasphemia.q. 4.

dummodo illa inconsideratio prolationi talis blasphemiæ causam dederit,hoc est,quod si animaduerteret id quod pronunciat,non pronunciaret illud secundum Caietanum. b

85 Secundo peccat mortaliter,qui Deum,vel Sanctos iniuriosè nominat:pudenda ipsorum membra propriis nominibus explicant,& aduertens quod dicit, etiam si iocandi gratia id faceret, c quamuis vti istis modis loquendi, puta, Per corpus Domini, Per sanguinem eius, siue iurando, siue cum alio contendendo,non est blasphemia, d quoniam post Christi incarnationem Deus dicitur habere corpus & sanguinem, in quantum homo, non autem in quantum Deus, de quo in additione c quando, e copiosius diximus.

b In summa verbo blasphemia c Angelin interrogationem 1. præcepti. d Calet. vbi supra. e De consecr. dist. 1.

86 Tertio,qui maledicit alicui creaturæ ratione carenti,in quantum est creatura Dei: est enim blasphemia perinde ac maledicere Deum:si tamen simpliciter maledicit, non intendendo aliquid amplius, tunc solum erit verbum otiosum & vanum,ac consequentet veniale tantùm quod etiam placuit Caietano. f

f 2. 2. q. 13. art. 1.

87 Quarto, qui diuino cultui cantilenas sæculares profanas & turpes admiscet,siue illa voce humana, siue alio organo proferantur: vel patitur,aut procurat,vt misceantur, quoniam in hoc cultui ecclesiastico, & Deo ipsi irrogatur iniuria, à quem nos etiam in Enchirid. de Orat. h sequuti sumus (quod ipsum decreuit nunc Conc. Trid.) i vbi etiam cum eodem Caietano adiecimus, quod si aliqui præ rustica simplicitate existimarent ista licere recreandi animi gratia, quoniam videntur communiter in his vsum,& consuetudinem inualuisse, & tamen intelligerent id esse illicitum, & scelus esse mortale,quatenus id facerent,excusarentur quidem à tanto,sed non à toto.Nunc autem dicimus nobis nõ videri lethale eriminis cum cantilena est turpis & lasciua, vana & profana, & canatur durante diuino officio ab his,qui iã sunt præmonuit id non licere.Idem asserimus de his, qui in nocte Natalis Domini turpes rhythmos, vel scommata sibi inuicem occinant,vel execrationes quasdam interserunt,tempore quo diuini lectiones petunt benedictiones,vt diximus. k

g Iuxta Caiet. 2.2. q. 91. & in summa verbo organorum vsus. h Ca. 16. can. 42. & 43. i Sess. 22. in decreto de observandis, & euitandis in celebratione missæ.

k In dict. loc. can. 42.

Rogatus autem, An ille, qui furatus aliquid interrogatus à iudice incompetente, vel alio sine iuris ordine legitimo, verum tale quid sit furatus, possit secura conscientia respondere verbo absolute & simpliciter, se id non esse furatum,intelligendo intra mentem & tacitè penes se, quod non est furatus illo die,mense,vel anno:puta anno millesimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

quingentesimo septuagesimo primo, vel secundo & respondi affirmatiue per fundamenta solida, & irrefragabilia quæ pro Paludano, Gabriele, & Adriano, & aliis plurimis nentibus, & affirmantibus præfato modo respondendum non mentiri, adduximus infra. [a]

[a] Capit. 21. num. 41.

89 Rogatus item, An iuramentum de actu, qui [illegible] iuramenti est illicitus, liget iurantem pro tempore [illegible] fuerit licitus: puta iurauit numquam ingredi talem [illegible] odio matris meæ, quæ eam inhabitat, qua mortua [illegible] habitari ab alia, quæ potest esse mihi occasio peccandi [illegible] di partem affirmantem esse veram in iuramento [illegible] & apto comprehendere eundem actum, tam tempore [illegible] illicitus, quàm quo est licitus: partem vero negantem [illegible] ramento speciali, vel restricto ex natura verborum [illegible] causa, ob quam fit, vel aliis circumstantiis ad actum [illegible] pro tempore, quo est illicitus. Exemplum primi, Iurauit generaliter seruare omnia statuta Ecclesiæ N. inter quæ [illegible] pore iuramenti inuenitur vnum factum contra [illegible] episcopo & capitulo, cuius obseruantia est illicita [illegible] verò confirmatur illud ex certa scientia à S. Sede [illegible] ca, quo eius obseruantia fit licita, is tenebitur [illegible] statutum post confirmationem Papæ vi iuramenti, [illegible] prehendatur sub illo, & possit seruari sine interitu [illegible] dio salutis æternæ. [c] Item iurauit quis generaliter [illegible] intrare talem domum nulla adiecta causa speciali, [illegible] prædicta, [d] temerarium, siue vanum est, si tamen [illegible] pit inhabitari ab aliqua, cuius consortium teneatur [illegible] re, pro tempore inhabitationis illius ligabit eum [illegible] tum, quia nec ex natura verborum, neque ex causa [illegible] circumstantia restringitur ad solùm tempus, quo [illegible] vel temerarium: aut vanum est. Exemplum [illegible] quis numquam intrare talem domum, donec mater [illegible] inhabitauerit, vel ob causam finalem euitandi [illegible] conuersationem, quòd illicitum est, si postea alio [illegible] mater: & eam inhabitare cœperit alia, cuius [illegible] set magna peccandi occasio tali iuranti, poterit [illegible] trare illam sine violatione iuramenti: quamquam [illegible] causa deberet id euitare: quia iuramentum illud [illegible] ex natura verborum vel ex causa finali ad tempus [illegible] temerarium, vel illicitum, & actus agentium non [illegible] vltra intentionem eorum. [e]

[b] Arg. ca. quod super iis. & re-tum, quæ ibi citat. Felyn. de maiori. & obedient.

[c] Arg. c. si vero de iureiuran. & c. quamuis. de pæn. eodē tit. li. 6.

[d] Supra n. 16. & seq.

[e] l. non amplius. ff. si certum pet. & cap. fin. de prob.

De obseruatione festorum, quod pertinet ad tertium præceptum Decalogi, Sabbatha sanctifices.

CAP. XIII.

1 *Festi dies omnes Christianorum sunt lege humana inducti.*
2 *Festi obseruatio nunc non tam stricta ac olim.*
2 *Festis diebus præcipimur audire missam, & vetamur opus seruile facere.*
3 *Finis præcepti alius ab eo non est in præcepto.*
3 *Seruilia opera, quæ sunt.*
4 *Seruilia septem opera permittuntur, quinque non seruilia prohibentur.*
4 *Festa vt possint relaxantur ob necessitatem, quàm ob pietatem.*
5 *Festis quod licet gratis, licet ob mercedem.*
5 *Festa, mutant tollunt, & moderantur lex & consuetudo.*
6 *Festa sua omnis regio, & morantes in ea debent obseruare.*
6 *Festus dies quos viator seruare teneatur.*

1 CIrca hoc dicimus primo, omnia Christianorum festa, [illegible] etiam dies dominicos, solo humano iure, nulla verò iure diuino naturali, aut supernaturali esse in Ecclesiâ introducta, vt à comprobauimus. Id quod etiã sentit Ioannes Turcremata, [b] & clarius Archidiaconus, [c] & S. Thomas [d] supra Hieronymum, & Remigium: quamuis Panormitanus [f] cum multis aliis, & Angelus [g] teneant, saltem dies dominicos iure diuino festiuos esse, quam sententiam Siluester [h] communẽ esse asserit. Verumtamen quod modo definiuimus est tenendum. Quamuis ius naturale, & diuinũ præcipiant nobis, Deum ipsum honorare & reuereri, non tamen definiunt tempus, quo in nouo testamento id facere teneamur: solùm autem ius humanum decernit, statuitque certos dies, in quibus ab operibus seruilibus cessare oportet, vt id faciamus. Nec obstat cap. licet [i] quo ipsi nituntur, quatenus habet, quod eadem quæ veteris, quàm noui testamenti pagina septimum diẽ humanæ quieti deputauerit, quoniam potest nouè, & singulari modo responderi, ad summum probare, quod in vtroque tam noui, quam veteri testamento inueniatur, quòd vnus de septẽ diebus debet obseruari: non tamen quòd hoc Deus præcepe-rit vtroq; nã licèt id præceperit in veteri testamẽto præcepto

Festa Christianorum non sunt de iure diuino.

[a] In c. licet de feriis. & in cap. 1. de consec. d. 3.

[b] In dicto cap. 1.

[c] In c. ita nos. eadem dist. 3.

[d] 2. 2. quæst. 122. art. 4. & 1. S. Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 7. §. ante penult. & 10. Master in 3. lib. sent. li. 37. q. 2.

[e] De sacram. cap. 14.

[f] Cap. licet. de feriis.

[g] Verb. feria. §. 43.

[h] In verbo dominica. q. 2. vers. 7.

[i] De feriis.

cæremoniali: in nouo tamen testamento, in quo illa uit, à principio Apostoli auctoritate sua, & diuina cœperunt diem Dominicum obseruare, idemque fa libus præceperunt. Vnde infertur, quanta sit cons uis circa custodiam & obseruationem festorum.

2 Secundo dicimus, quod ius humanum Christ non adeo strictè præcipit, suos dies festos obseruari diuinum antiquum suum illud sabbathum tradid uandum, secundùm S. Thomam communiter tra Quapropter multa nobis in diebus dominicis fier tuntur, vt præparare cibos: & alia huiusmodi, quæ in sabbathis veteris legis fieri poterant. Vnde e quitur, vt circa prohibita in nostris festis nobis fit pensatio, quàm in rebus prohibitis in sabbatho fi secundum eundem S. Thomam.

Tertio dicimus, quod hoc præcepto de colendis præcipitur cultus diuinus interior, qui in meditan lendo Deo consistit: sed tantùm exterior, qui con dienda missa. & in abstinendo ab operibus seruil rioribus, quæ ministerio corporis sunt exercenda ganter docuit Caietanus: quoniam quamuis finis cepti sit, vt homo Deo vacet, ipsoque fruatur, & in cat, vt docuit S. Thomas: quando tamen finis aliud à re præcepta, tunc non cadit sub præcepto, S. Thomas communiter receptus, hasseruit. Verum quod sunt necessaria propositum & attentio interna ctè audiendum sacrum, quo fit religionis opus.

Quarto dicimus, in diebus festiuis non omnia hibe i, sed tantum seruilia, quæ sunt illa, quæ propo tibus conueniunt, iuxta illud *Omne opus seruile* 20. Non autem illa, quæ communia sunt tam iis, quàm illis, quibus seruitur secundum eundem.

Quinto dicimus, quod ex supradictis inferun nerum opera notata à S. Thoma in diebus festis ceri. Prima illa, quibus in diuino cultu Deo seruim cunda, quibus spiritualia exercemus, qualecũ doc vel scripto, Tertia, quæ sunt ad salutẽ corporalem proximi ria Quarta, quę ad salutẽ corporalem proximi fa ria, *Erue illos, qui ducuntur ad mortem.* Quinta necessaria ad vitandum damnũ sibi, vel proximo *Non videbis bouem fratris tui.* &c. Sexta quibus per consuetudinem Ecclesiæ. Septima, piscari quæ consuetudinem eiusdem Ecclesiæ.

a *Arg. cap. fin. de cons. fuet. & l. 2. C. quæ sit longa cons. fuetudo.*
b *In dicta q. 122. art. 4. ad 4.*
c *In dicto art. 4.*
d *Cap. mos sanctus. de cons. fecr. dist. 1.*
e *Cap. ieiunia. cum gloss. & Archid. de consecr. dist. 3.*
f *2. 2. quæst. 122. artic. 4. in princ.*
g *Ibidem.*
h *1. 2. quæst. 100. art. 9.*
i *Leuit. 23.*
k *In di. q. 122. art. 4. ad 3.*
l *In dicto art. 4.*
m *Ioann. cap. 5.*
n *Iux. gl. sf. in rubricam cap. 22. numerorum.*
o *1. Machab. 4.*
p *Et cap. discipulos. de consecr. dist. 1.*
q *Prou. 4. cap. non in sustenda. 25. q. 3.*
r *Deut. 22.*
s *Cap. licet de feriis.*

Sexto dicimus, quòd quinque sunt opera non seruilia, quæ prohibentur in festis iure canonico: nam a prohibentur mercatus iudicium, ciuile, vel criminale, & iuramentum: nisi pro pace, vel alia necessitate præstetur. b & omnis processus & strepitus iudicialis, nisi pietas suadeat, necessitas vrgeat.

4 Septimo, quòd non omnia, quę possunt fieri gratia necessitatis, possunt fieri ratione pietatis: nam propter necessitatem omnia opera tam seruilia, quam non seruilia, exerceri possunt: sed non omnia permittuntur causa pietatis, si per pietatem intelligamus virtutem illam, qua patriam & parentes veneramur, dicut accepit Marcus Tullius, c & August. d Neque si pietatem pro misericordia accipiamus. Etenim quamuis opera, quæ ex natura sua ad misericordiam pertinent vt vestire nudum, alere pauperem, e in omnibus diebus festis possint licitè fieri, f immo & opera iudicialia, g alia tamen opera seruilia, quę ex sola intentione operantis ad misericordiam distinguntur, fieri nequeũt quamobrẽ qui sub misericordiæ & pietatis prætextu, absque alia vrgẽte necessitate in diebus festiuis ædificant, vel reficiunt pontes, sternunt vias, tota errant via, iuxta Caietanũ h. At verò si per pietatem cultum Dei intelligamus, tunc dicimus, omnia illa opera, quæ suapte natura immediate tendunt in honorem Dei, veluti portare cruces, & reliquias sanctorũ, licite fieri posse. Immo & alia, quæ sunt veluti præambula & præparatoria horũ, quæ simul vel paullo ante solent fieri: veluti pulsare cymbala ante missam, vel vesperas. Diuersa tamen ratio est de aliis operibus, quæ licet sint præparatoria in supradicta, ante tamen festum ipsum cõmode possunt fieri: qualia sunt formas (quas hostias veneramur) consecrandas effingere, verrere Ecclesiam, tapetibus nouare: & multo minus illa opera, quæ secundùm se non deseruiunt diuino cultui, neque sunt præparatoria in illum: qualia sunt arare, ferere, & metere ad aliquod subsidium Ecclesiæ præstandum, quo diuinus cultus ibi fiat: nam ista non licita, nisi iusta intercedat necessitas: vt si Ecclesia adeo esset egena & pauper, quod necessariis ad cultum careret.

5 Octauo dicimus, quod tam licitè ac principaliter potest aliquis in diebus festis ob pecuniam, quod gratis licitè fieri potest: & quod propositũ & intentio lucrandi, non faciat vt opus, quod aliàs ex suo genere non est seruile, ob hoc fiat tale formaliter, vel materialiter. Quod post Caiet. Caietanũ i validissimis rationibus, k comprobauerunt, quamuis Richardus l & Ioan. Tabienna m & Siluester n

a *Iur. c. 1. de feriis.*
b *In ca. fin. de feriis.*
c *3. Rhet. ad Herenn.*
d *Cap. 3. 22. q. 2. & lib. 10. de ciuit. cap. 1.*
e *Cap. ariani. 1. dist.*
f *Iuxt. gloss. cap fin. de feriis.*
g *Dicto c. fin.*
h *2. 2. quæst. 122. art. 4.*
i *2. 2. quæst. 122. art. 4. & in summa, verbo festus pagina penultima.*
k *In c. sententia. de cons. fecr. dist. 3. & lib. 3. de iust. & Angelus verb. feria §. 8. in Ver festiua. nu. 17.*
l *Verb dominic. qu. 4.*

uon satis rem perpendentes, contrarium tenerent. Ad
a Sess. 21. cap. 12. addo, quòd nouissimè Conc. Trid.[a] declarauit, eos
suo episcopatu seruari ab episcopo præceptos
quamuis exemptis seruandos esse.

Nono dicimus, quòd quamuis festa, quæ iure
b In c. pro-nunciandis de consec. d. 3. & cap. cum quæstus, de feriis, & alibi. sunt omnibus obseruanda, sint iam expressa & descri-
multa tamen ex eis abstulit consuetudo, & alia indu-
propter in singulis regionibus illa festa obseruanda
lex, aut constitutio synodalis recepta, & non abroga-
consuetudo præscripta, ibi præcepit obseruari, c
dem, vt dictũ est supra, d omnia ex lege humana indu-
c Per pra-dictas c. & c. fi. de consuetud. Ex quo infertur primo, quòd si consuetudo præscr-
cipit id, quod passim fieri videmus, vt à media nocte
mediam noctem festa seruentur, neutiquam seruand-
d Ead. cap. nouis. 1. primis vesperis vsque ad secundas vesperas, quamu-
lum commune id præcipere videatur, e & quod in vi-
e Cap. 1. de feriis. ret, vt solum seruentur vsque ad meridiem, vel vsque
lennia missarum peracta, postea possent opera seruil-

Infertur secundo quòd vna quæque prouincia, aut
obseruare tenetur illa, eo modo, & tantùm, quæ, quo-
quantum consuetudo ipsius præcipit obseruari.

Infertur tertio, quòd qui degit in aliquo loco, tene-
seruare festa illius loci vbi tunc degit: non autem
quæ in eius propria patria obseruantur, argu. c. illa
f 12. dist. gloss. f ibi, *Dum fueris Romæ, Romano viuito more, alibi, viuito sicut ibi.* Vt de ieiuniis, & de facultate non
vel edendi oua, lacticinia, aut animalium interfina
veneris, sabbathi, & aliis diebus vigiliarum, ieiunio-
g Capit. 23. nu. 119. post Cardin. & Panor. ibi citatos. abstinentiarum dicetur inferiùs. g

Infertur quarto, quòd operarij, qui ad locandas ope-
vadunt in alias regiones, non tenentur obseruare
fuorum locorum, sed illorum, vbi ad tempus com-

Infertur quinto, quòd perperam agunt paroch
chianis pœnitentias, aut publicas pœnas imponen
in festis illis, quę in propria sua parochia obseruan
vbi illa non seruabantur, operas suas conducti pra-

Infertur sexto, posse rationabiliter teneri eos
vigilia, & etiam in ipso die festo, à suo proprio lo
laborandi gratia commeant, vbi festum illud
tur, iuxta rigorem iuris nullatenus peccare: si
violant festa, vbi obseruari debent, dum tamen
egrediantur: missam audiant, quoniam dies festus
deprehendit, ad ipsum obligauit: vt ego iter faciẽs

purant me ad audiendam missam, vel faciendum obligatum:
eo quòd ante meridiem transibam, egrediebar, & ingredie-
bar aliquem locum, vbi obseruabatur aliquod festum, quod
aliis in locis non erat obseruandum: quamuis crediderim so-
lum transitum non adeo obligare.

Modi peccandi morraliter vsitatiores contra hoc tertium præceptum de colendis festis.

6 Festum, qui violat, peccat mortaliter, nisi aliquod horum ex-
cuset.
7 Festum qui violat iter agendo, deferendo onera, &c.
8 Festum qui violat, vi, metu, præcepto, vel coactione, vt peccat.
9 Festum vt violat, qui vendit, emit, permutat, &c.
10 Festum an violet tonsor, piscator, molitor.
num. 11.
11 Venator qui violat festum.
12 Festum an violet mulio: qui in eius vigilia mittit iumenta
operatum.
13 Consulere pro lucro an liceat festis.
14 Festum an violet ob pietatem, vel necessitatem, vel sine illa
transcribens librum, pulsans lyram, canens, &c. nu. 14.
15 Festum an violet laborans ob necessitatem, qui ludit, saltat,
venatur, & otiosè tota die vagatur.
16 Festis Crucis, Michaelis, Innocentium, & S. Siluestri licitè quis
laborat.
17 Festo de violato, quadam accusandi consuetudo mala.
18 Festis contrario bona, sed non necessaria.
19 Festum an violet, qui omittit in eo opera præcepta.
C Quando in Missa quando necessaria.

Circa hæc peccat primò, qui diebus dominicis, vel aliis
festis sub præcepto obseruandis, aliquod opus seruile,
vel ex aliis quinque prohibitis, facit: nisi excuset exiguitas,
vel iusta consuetudo, vel necessitas aliqua spiritualis, vel cor-
poralis salutis suæ: vel proximi, vel detrimentum imminens
rebus suis, vel proximi, quod non potest differri, neque præ-
uideri, vt patet ex supradictis, [a] ob quam necessitatẽ, aut con-
suetudinem excusantur, qui frumentum ex area deferunt in
horrea, vel vuas, ex vinea, quando imbres, & pluuię timentur,
& quicunque alij, qui similia faciunt. Sic etiam fabri ferrarij,

a Nu 3. & ex Hostiens. in summa de feriis 3. 4.

qui equos iter agentium ferrant, & macellarij, qui carnes in festis, easque præparant ad vendendum, tex non potuerunt parare. & tabernarij, hospitum tores, qui in suis tabernis aut hospitiis propter ne cessitatem cibos & necessaria vendunt: non autem dãt, aut inebriẽtur, id faciunt. [a] Cuius tamẽ oppositio nobis videtur, nec tenẽda, vbi cõsuetudo cõtraria

7 Excusantur etiam, qui cibos & edulia, & alia vendunt: puta panem, vinum, fructus, herbas, & carnes diei festo conducunt. [b] Excusantur etiam Agasones mentis oneratis diebus festis suum iter non intermittunt, non autem qui de domibus suis proficiscuntur die cum se continere potuissent, iuxta Caietanum vbi tempus differre, nisi ante, aut post audiant missam.

Dixi, *Oneratis*: quia conducere deonerata non quàm iter facere, & iter facientes excusantur: quia ducant mulos onustos suis lectis, vestibus, & vasis missam audiant, licet longius & toto die iter faciant liquantulum itineris facere, non est opus seruile, non hibitum in festis, & sine vlla excusatione consuetudo necessitatis fas est, secundum omnes. Et idem dicendum detur de longiori, & totius diei itinere. & licet festum quos hoc sub genere operis seruilis ponatur: consuetudo men effecit, vt liceret, modo missa audiatur.

Similiter excusantur, qui diebus festis exequuntur ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio interrumpi diem non potest, [d] & tõsores, qui diebus festis iustos aperiunt, & subdiri, & serui iussi, & compulsi à domino opus agendum festis diebus non ob cõtemptum diuini alterius rei gratia, qui nisi morẽ gererent, in magnum damnum personale, vel reale incideret, maxime si ad pretermissa non fuit. Idem dicendũ est de vxoribus & qui in potestate sunt maritorum, & parentum, & dominorum possunt, [e] id quod supra diximus. [f] Et si sunt famuli rij finito tempore, in quod se astrinxerunt, discedere nec intra tempus debẽt parere suis heris, nisi aliquando iusta. Si quis tamen iuberetur, vt operaretur in festis, ecclesiæ, uæ illa sanxit, non debet obedire, si ob oculos certam ab eis propositam mortem videret, enim iam non solum esset cõtra ius humanum, sed contra firatis excusatio communiter locum habet, sed etiam diuinum & naturale, quo superiorũ obseruãtia

[a] *Angel. in supra §. 12.*

[b] *Caiet. vbi supra.*

[c] *Vbi supr.*

[d] *Angel. verb. feria. §. 19. Caiet. vbi supra. Rosel. vbi supra casu. 23. & 24. Sylues. vbi supra. q. 5.*

[e] *End. cap. nam. 5. Ant. cap. sicut de his quæ vi. & cap. si quis. 32. q. 5.*

[f] *l. veluti. ff. de institor. & iur. & Lect. 10.*

8 Secundo peccat, qui vendit, aut emit die festo, multùm temporis in eo consumendo, [a] non tamen si parum, vt fieri solet in emendis aut vendendis candelis, & aliis similibus, quibus de pretio non est conueniendum: quia iam æstimata sunt, aut cito fit, iuxta omnium sententiam, [b] quod temperandum videtur iuxta sequens.

Tertio peccat, qui nundinas adit, aut in eis negotiatur, non audita missa, cùm possit: aut facit contra iussum episcopi: nisi exiguitas excuset: aut in eiusmodi negotio magnum suscipiet damnum, nisi eo die tractaretur, aut alia iusta causa excusaret. [c] Nec refert, an nundinæ agantur die Dominico, aut festo maiori, aut minori: quia si consuetudine præscriptum est, nulla est prohibitio noua eius, qui prohibere posset, licet audita missa, negotiari eo die. Cum enim omnes dies festi lege humana constituti sint, vt dictum est supra, [d] consuetudo poterit moderari festum diei nundinarum: quia etiam omnino tollere posset. [e] Quemadmodum iam modificati sunt, quantum ad rem, quæ in auctione venduntur, auctoritate iudicis, vel alia secũdum Caietanum, [f] & etiam vigiliæ solemnium festorum, quantum ad tonsuram, quam tonsores exercere possunt ad duas horas post noctis ingressum, secundum dispensationem Eugenij Papæ IIII. Quod intelligi debet in his regionibus, in quibus cultus fit à vespera in vesperam, vt iure communi fieri debet, [g] nam vbi cultus festi incipit à media nocte, & ad mediam noctem perdurat, vt apud nos vsu receptum est, hoc priuilegium non est in vsu: quandoquidem absque priuilegio tondere possunt vsque ad mediam noctem. [h]

¶ Addimus item cum Caietano, [i] quòd neque tondere barbam, neque in id consentire vno, aut alio die festo est peccatum mortale, ob paruitatem operis: neque etiã veniale, si aliquis sine iusta causa, licet contrarium senserit Archid. [k] cuius sententia locum habet in tonsore, qui multis barbam detondet, vel aliter parat: Neque peccant, qui piscantur die festo certum piscium genus, quod tantum certis diebus aduenit, vel conspicitur, & illico discedit, nisi tunc capiatur. Cuius generis sunt Thunni, Halecia, & Sardæ: aliquam tamen eleemosynam debẽt erogare in Ecclesias viciniores, aut in pauperes, quia licet ea non lo quatur, nisi de Halecibus, siue Armguis: eadem tamen ratio idem suadet in reliquos nominatos pisces. Certum etiam videtur molere molendinis fluminum, vel ventorum, quæ sine magna occupatione molunt, maximè si adsit consuetudo, & à prælatis non prohibeatur. Contrarium tamen dicendum est de molitura pistrinorum, quæ magnam occupatio

[a] *Cap. 1. de feriis.*

[b] *Et præsertim Sylues. verb. Dominica. quæst. 3.*

[c] *Sylues. vbi supra.*

[d] *End. n. 1.*

[e] *Arct. cap. fin. de venerand.*

[f] *In summa. verb. in festo locata.*

[g] *Cap. 1. de feriis.*

[h] *Arg. l. more Romano ff. de feriis.*

[i] *2. 3. quæst. 122. art. 4.*

[k] *In capit. peruenit. de consec. d. 3.*

[l] *Iuxta ea, licet. de feriis. cum ei adnotat. per Panor. & alios & per Angelum, verbo feria. §. 14. & 32. Caietanus vbi supra.*

occupationem, & laborem requirit, excepta magna
a Secũdum Rosel. verb. feria. §. 9. sitate. a

10 Quarto qui laborat etiam pro pauperibus dieb
etiam audita missa, principalius propter aliquod co
vel amicitiam, aut cognationem, quàm ob eleemosy
etiam principalius propter paupertatem: verum
b In summa verbo feria. adeo magnam, aut vsque ad vltimam eius potent
secundum mentem Monaldi. b Neque discrimen
est inter dominicos, aut alios dies festos maiores,
res, secundum eundem: nisi quod maius festum ma
sam requirit, quod ipsa vulgi consuetudo seruat.

11 Quinto, qui laborat diebus festis in extruendis
ciendis pontibus aut viis: quamquam sit pietas, &
dia erga viatores, tamen absque magna, quæ vrgeat
c 1. 2. q. 122. ar. 4. & in summa verb. festus dies. tate id facit, secundum Caietanum c contra alios
ob dicta supra, d secundum quem & omnes licet
diebus festis iis, qui aliter se sustentare nequeant,
d Eodem c. num. 4. occulte faciant, vt vitetur scandalum, & audiatur

Sexto peccat mortaliter, qui venatur festis die
e Nu. 8. ex Caietan. in summa in verb. festus. dita missa, secũdum omnes: non tamen si eam audiu
si venaretur quæstus causa per superius dicta, e quia
seruile opus, neque de numero quinque non seruilium
bitorum, neque lucrandi finis efficit, vt tale sit, quod
f Verb. feria. §. 13. cant Rosella, f & Siluester. g

g Verb. Dominica qu. 3. 12 Septimo peccat, qui iumenta sua festo die, aut
spera mittit aliquò, vt alterius diei festi vtilitatem
sent impedita, lucretur. h Nisi mittat propter res
h Secundũ Rosellã vbi supra. §. 22. & 23. ciusdem diei, vel sequentis, quæ aliter deuehi non
& nisi qui conducit, missam audiat, ac breui itinere
i Eodem c. num. 8. consuetudine excusetur, per superius dicta, i quod
telligendum est de iumentis oneratis: nam vacua
k Eodem c. num. 6. test, ob superius dicta. k

Octauo peccat mortaliter doctor, aut litterat
consilium principaliter ob quæstum, etiam illi, qui
quo venit, secundum Siluestrum l & communem
l Vbi supra qu. 3. conclus. 3. tiam. Cuius tamen contraria est longe verior
silium non est opus seruile, neque aliquod ex
m Eodem cap. num. 3. prohibitis: tũ quia quod licitum est facere diebus
inde fieri potest ob lucrum, ac in professis, vt
n In dicta q. 122. ar. 4. & in summa verbo festus dies. Quare non est peccatum instruere, siue informare
etiã cum procuratore & aduocato, verbo, aut scripto
pecuniã, & minus prælegere aliquã facultatẽ
est exercitatio operis spiritualis, vt latè probatur à

13 Nono peccat mortaliter iudex, qui audit litigatores die-
bus festis, a quamuis enim non sit opus seruile, est tamen vnũ,
de quinque non seruilibus prohibitis: nisi ob pietatem, & mi-
sericordiam id faciat: quia quæ nõ sunt seruilia, licet sint pro-
hibita, conceduntur fieri ob solam misericordiam absque alia
necessitate, & ob hanc rationem licent multo magis, quàm
seruilia, vt supra, b diximus. Satisque iusta necessitas vide-
tur, si alio tempore, aut ad iudicem accedi non potest: aut te-
stes haberi nequeunt. c Quamobrem excusantur iudices ru-
sticorum, qui diebus festis, secundum consuetudinem ali-
quarum regionum, ius dicunt rusticis: eo quòd aliis diebus
neque iudices, neque testes suppetunt, aut ne pauperes amit-
tant suos dies operarios, quibus ad vitam sustentandam ma-
ximè indigent.

a Cap. fi. de feriis
b Eodem c. num. 3. & 4.
c Caietan. vbi supra.

14 Decimo, qui transcribit librum, aut instrumentum ob
quæstum, secundum Rosellam, d & Angelum e nõ tamen pro-
pter rationem ab eis allatam: sed quia quamuis scribere de se
non sit opus seruile, etiam si ob lucrũ fiat: sed seruile est tran-
scribere, & transcribendo componere libros, vt lucretur, quia
hoc mechanicum, & corporale est.

d Verbo feria. §. 12.
e Eodem verb. §. 31.

Ex quo sequitur, non esse peccatum scribere litteras, con-
silia, neque instrumenta, de iis rebus, quæ licitè fiunt diebus
festis, etiam si ob lucrum fiant, per supradicta, f quod idem
est iudicium de eo, qui pulsat organa, vel alia instrumẽta, aut
cantat die festo, siue principaliter id faciat ob diuinum cul-
tum, siue ob honestam animi recreationem, siue ob aliquem
alium finem pium & necessarium, siue ob quæstum, quidquid
dicant Angelus & Siluester, quia non sunt opera seruilia, ne-
que talia ex fine lucrandi efficiuntur. g

f Eodem c. num. 5.
g Vt supra eod. c. nu. 3.

15 Admonemus autem hoc loco quatuor. Primum, quòd li-
ceat episcopus sub pœna excommunicationis iuberet, vt ne-
mo diebus festis operaretur, qui tamen ex necessitate id face-
ret, eiusmodi pœnæ non esset reus: quia sententia eius gene-
raliis, iuxtà id interpretanda est: nempe quòd nemo efficiat
opus, nisi lege concessum. h At cuilibet conceditur opus vitæ
necessarium, i vt supra dictum est. Et si in excommunicatio-
ne iuberetur, quod neque necessitatis causa, neque pietatis la-
borent, contineret errorem intolerabilem contra legem, k &
consequenter irritum esset. l

dictum est. h. Argu. l. si procurator, ff. de condict. indebit. c. Quinta vallis. de iureiuran. vt in ca. inter verba. 11. q. 3. conclus. 6. diximus. i Cap discipulos. de cõsecr. dist. 3. k Cap. fin. de feriis. l Arg. c. 1. de 11 iudic. & cap. per tuas. de sent. excom. Rosel. vbi supr. §. 27. & Syluest. vbi supra. quæst. 7. m Vt habetur in Compendio priuilegiorum fol. 89.

Secundum, quod Papa Eugenius IIII. m constituit, vt laici,
qui operarentur in festis S. Crucis, & S. Michaëlis mensis Se-
ptembris, & in festis Innocentium, & S. Siluestri non peccent

mortaliter,

mortaliter, nisi huiusmodi dies dominicis incidant, [illegible] audita missa, reliquum tempus diei festi continuo [illegible] tionibus, in bellorum simulachris, siue lusibus & [illegible] in lusibus, in choreis, aut otiosè vagantur, non peccant mortaliter: quia non faciunt opus seruile, licet hi grauiter [illegible] liter secundùm Caietanum, [a] quia tempus diuino cultui [illegible] secratum Deo non tribuunt: & quia in huiusmodi actibus [illegible] nibus multa occurrunt peccata mortalia, secundùm [illegible] ninum [b] vbi ait, omnium lacrymis defendam esse [illegible] norum cæcitatem, qui grauius Deum offendunt [illegible] ciusdé diuino cultui dedicatis, quàm tota hebdomada [illegible] tam parandam instituta.

a In summa, verbo festa sanctificata, 3.par.tit. 9.ca.3.§.3.

16 Ex quibus infertur responsio ad interrogationem [illegible] factam. An necessitas sola sine licentia superioris [illegible] peccato festo die operantem? Respondeo, quòd [illegible] tas est iudubia, adeo vt quamuis episcopus præciperet [illegible] raretur, posset operari: vt suprà dicitur, cessante [illegible] dalo: quoniã cum eo nihil agi debet, [c] quemadmodum [illegible] qui iustam causam & claram non ieiunandi habet, [illegible] faculrate excusatur. [d]

c Cap. nihil de præscri. d Ioannes S. Tom. 2. 2. quæst. 147. e In sacerdot. nu. 107. de pœnit. d.4.

Tertium, quod reprehensione dignissima est [illegible] rochorum consuetudo, qui suos parochianos, qui [illegible] lauerunt, aut die quo præcipitur ieiunium non [illegible] gunt ad petendum publicè veniam, die sequenti [illegible] rum solemnia cum eorum infamia, præsertim [illegible] transgressiones sunt occultæ, & non nisi ex confessione [illegible] gnoscuntur: amentiáque maxima est credere, illum [illegible] blicè confessus est, liberum esse à secreta confessione [illegible] peccati, quam confessario tenetur facere, vt probauimus.

f Verbo feria. §.2. g In summa verbo cæcitas. & 2. 2. quæst. 132. art. 4. h Verb. dominus...quæstion. 4. i Inst. missas. de consecr. dist. 1. k Verb. feria. §. 2.

17 Quartum, quòd quamuis contritio, aut compunctio [illegible] catorum optima sit in diebus festis: præsertim [illegible] gunt se peccato mortali teneri, non tamen præsumunt [illegible] pœna peccati, secundùm Rosellam [f] Caietanum [illegible] strum [h] quos in hoc sequimur.

l In summa verbo violatio festorum. m In repet. ca. quando. de consecr. d. 1. §. nu. 19. & cap. 2. num. 5.

Vndecimo peccat mortaliter, qui diebus festis [illegible] audit, vel audit distrahendo se sponte ad cogitationes [illegible] attentioni missæ debitæ impatibilium. Quia [illegible] diebus festis cum mediocri attentione est [illegible] dum Angelum [k] & Caietanum [l] & nos late diximus.

18 Duodecimo peccat mortaliter, qui alijs temporibus [illegible] vacauit orationi, ad quam tenebatur ex priuata [illegible] quales sunt preces canonicæ horatiæ, & quas [illegible]

fuit pro pœnitentia, & à proprio prælato spirituali est iniussa, ex communi omnium sententia. Et idem est dicendum de illo, qui preces ad Deum facere prætermisit eo tempore, in quo nullum aliud remedium suæ salutis, aut proximi esse videbatur. Tunc enim lex diuina naturalis ad id nos obligat, vt proximus exemplum de illo, qui in grauissimam tẽrationem impatientiæ, aut libidinis iniectus, iudicat nullum aliud remedium ad victoriam superesse, præterquam speciale auxilium Dei, oratione impetrandum, & de illo, qui eminus intuens duos in duello conserturos manus, existimat nullum aliud esse remedium, nisi speciale auxilium Dei orat one impetrandum, ad diuincendum illud duellum iniustum, in his enim casibus id à Deo petere tenetur, de quo in seqq.

a In diffa repet. capit. quando. 2.a. §. num. 15. b In 4. dist. 15. quæst. 1. c Verb. oratio. §. 8. d Ioannes tata in l. vt vim. ff. de iust. & iur. e In comment. Caiet. in 2. 2. da. 83. q. 1. f Iuxta dictum ca. non in 2. 2. q. 86. art. 1. g In dicto cap. omnis. h 3 par. tit. 2. & Ioan. Andr. Panor. & com mun. in rubr. de paroch. i In ca. fin. de simon. m Verb. decima. §. 2. n Verb. dominic. §. 1.

Contra hoc opponit quidam, quòd ex hoc sequeretur teneri quem de præcepto ad orandum pro iis, qui auctoritate iudicum condemnantur, vel suspenduntur, quod est falsum. Cui respondemus negando illationem: quoniam ij iustè occidentur à nobis, [e] in illis autem sic. [f]

19 Decimotertio peccat, qui nil inter missarum solemnia offert die festo, cum haberet vnde posset, & cum ei ex antiqua consuetudine offerendum esset, cum notabili scandalo, aut prębendo occasionem, ne maior pars populi offerat, [g] quia licet communi lege nemo ad offerendum diebus festis obligetur, secundùm S. Thomam [h] & Ioan. Turrecrematam [i] & S. Antoninũ, [k] tenetur tamen consuetudine, vbi à decem annis recepta est, secundum Panormitanum [l] cui satisfit communicet, quando maior pars populi, capituli, aut collegij offert. Neque eam infringit, qui eo quòd tunc non habeat, non offert, facileque est offerre quod libitum cuique fuerit, secundùm Siluestrum [m] nisi præscriptum sit, vt offeratur certa & definita quantitas, iuxta sententiam præcitatorum, & Siluestri. [n]

De quar

De quarto præcepto honorandi patrem & matrem, & amandi proximum.

CAP. XIIII.

1 *Religio est virtus annexa iustitiæ.*
1 *Pietas, quæ est virtus annexa iustitiæ, non est misericordia.*
1 *Misericordia, quæ est virtus coniuncta caritati, misericordia.*
2 *Obseruantia virtus coniuncta iustitiæ.*
2 *Religio aliquando vocatur pietas, immo & obseruantia.*
2 *Religionem spectant tria præcepta: quatuor pietatem, & obseruantiam.*
3 *Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto.*
3 *Proximi quonam pacto comprehendantur in quarto præcepto.*
4 *Patres in tribus honorantur, sed minus quàm Deus.*
5 *Præceptum diligendi proximum non est ex decem: Certum nascuntur.*
6 *Amor proximi caritatiuus, & naturalis, quo modo duplex.*
7 *Præceptum de diligendo proximo ad quid pro semper.*
8 *Amandi proximi præceptum in malo statu vt impleatur.*
9. & 10.
10 *Consuetudo direndi, Damon te arripiat, diabolica.*
10 *Amor honestus inter virum & vxorem per quam naturatur.*

1 PRo fundamento dicendorum præsupponimus quod inter virtutes, iustitiæ annexas, quæ est vna, quæ nuncupatur religio, quæ iuxta Marc. S. Thom. b est virtus, *impellens hominem ad hon dúmq; Deũ, tã quã primum principium nostrum quo viuimus*: ita est alia quæ dicitur pietas, quæ Tul. c & S. Thom. d est virtus, *quæ impellit ad rẽtes, cognatos, patriã & amicos tãquã principia quibus subsistimus, & conseruamur.* Et quatenus muni vsu loquendi pietatem, & misericordiam accipiat: tamen re vera diuersa sunt. tum quia est virtus annexa caritati, secundum S. Thomam pietas autem annexa iustitiæ, secundum eundem

a In 3. Rhetoric. ad Herennium.
b 2.2.q 82.
c Vbi supr.
d 2.2.quæst. 101.
e 2.2.q. 30. art. 1.
f 2.2.quæst. 101. art. 1.

pietas impellit ad reuerentiam præstandam personis prædictis: misericordia autem, vt aliorum necessitatibus, opitulemur, vt docuit Card. Caietanus a frequenter tamen à viris doctis altera alterius nomine nuncupatur. Quibus addimus, quòd licet prædicta virtus pietatis præcipuè animum inclinet ad honorem exhibendum supradictis personis, tanquam principiis nobis secundariis, à quibus nostrum esse accipimus, & in eo conseruamur: tamen secundariò & minùs principaliter, etiam inuitat parentes ad honorandum proprios filios, & fratrum & vxorem ad mutuò se honorandum.

2 Secundo præsupponimus, quod est alia tertia virtus, adiuncta etiam iustitiæ, quæ dicitur obseruantia: secũdum quę Marcum Tullium, b & S. Thom. receptum c est, *qua vires in dignitate constitutæ veneramur tamquam principia, non quidem copiosa seruitute, sed gubernationis.* & vt religio antecellit pietatem, sic pietas obseruantiam & quemadmodum religio sepissime pietatis nomine significatur, iuxta B. Augustí. d & S. Thomam e sic etiam obseruantia sæpissime nomine pietatis exprimitur, secundum eundem. f Item quemadmodum tria præcepta prima primæ tabulæ, quæ supra memorauimus, pertinent ad religionem, quæ est annexa iustitiæ, sic etiam hoc, quod est quartum, secundum ordinem Decalogi, & primum inter præcepta secundæ tabulæ, datur præcipuè de operibus spectantibus ad pietatem: secundariò verò de operibus obseruantiæ. Immo iudicio meo, ad omnia opera caritatis, quæ proximo debentur, potest facile extendi, iuxta dictũ quod iam S. Bonauenturæ, g quod statim in medium proferemus.

Tertio præsupponimus, quod pater potest præcepto suo filium obligare ad peccatum mortale: immo & re vera obligat quoties rem alicuius magni momenti, quæ sub eius potestate posita est, ipsi præcipit, vt post Alexan. de Ales, h colligunt Angelus, i & Siluest. k pro quibus est textus. l

3 Quarto præsupponimus, quod in hoc præcepto sub nomine parentum iuxta concilium Colonienſe, quo loco de hoc agit, præcipuè intelligimus eos, qui nos genuerunt, consequenter item, patriam, & amicos eius, quæ nos conseruat m & fouet. Secundariò autem intelligimus gubernatores ecclesiasticos, n & seculares, o & qui nostri curam gerunt, quales sunt tutores & curatores, p magistri, pædagogi, immo & omnes proximi iuxta S. Bonauenturam, q nam quodammodo cognati nostri sunt, quandoquidem omnes ab eodem parente Adamo originem ducimus. r Quæ licèt vera sint, quatenus hoc præce-

a In dicta q. 101. ar. 1.
b 3. Rhetor.
c 2.2.quæst. 101. art. 1.
d Libr. 19. de ciuitate Dei cap. 1.
e 2.2. q. 101. art. 2.
f In dicta q. 101. art. 1.
g In 3. d. 3. in expositione litera.
h 3. par. super 4. præcepto.
i Verb. filius. § 30.
k Eod. ver. quæst. 22.
l Deut. ca. 21. & ad Ephes. c. 6.
m Ad Ephes. 6.
n 1. ad Cor. 4.
o 4. Reg. 5.
p ff. de auditorit. tutor. & curat. per totum titulum.
q In 3. dist. 30. in expositione litera.
r l. vt vim ff. de iustit. & iure.
s Iuxta glo. dicta. l. vt vim.

ptum extenditur ad actus virtutis pietatis, & obser-
caritatis erga proximos: non tamen quo ad effectu
tendi necessario circumstantiam personæ offen-
enim non videntur intelligi omnes proxim
solùm veri parentes, & superiores quoad ea, in quib
bent potestatem super nos.

4 Quinto præsupponimus, quòd honor, de quo p
hoc loquitur, in tribus consistit, videlicet in amand
do, & honorando, tam corde, quam verbo & opere.
a Luc. 14. est contrarium illud Euangelij, a *Qui non odit patrem*
matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, &
meus esse discipulus. nihil enim aliud sibi vult,
b Matt. 10. idem Dominus dixit, b *Qui amat fratrem, aut matrem*
quàm me, non est me dignus. id est, quod Deus vult,
mus quidem, amemus, audiamus, & honoremus
non tamen plus, neque tantùm, sicut eum, & quod
ille præceperit aliquid, quod parentum imperio
tunc ipse præferatur.

5 Sexto, quod præceptum illud de diligendo proxi-
c Matt. 22. se ipsum, c non numeratur inter præcepta Decalogi
etiam præceptum de diligendo Deo super omnia
d Supra to dē c. 11. nu. 3. & 8. post 6. Thom. numerari diximus. d Quemadmodum enim præcep-
lectionis Dei super omnia est origo, unde immedia-
nantur tria prima præcepta Decalogi: sic etiam hoc
gendo proximo est principiū, unde quartū præcep-
alia, quæ sequuntur originem ducunt: quæ quidem
secundæ tabulæ nuncupantur, sicut tria prima
e Ead. to. cuntur primæ tabulæ, e de quibus pulchrè S. Thom
f 1.2 q. 122. ximus, *immediatè*: quoniam mediatè vel immediatè
ar. 4. ad 6. & gloss. fin ca. quid in omnibus. præcepta ab illo primo de diligendo Deo super omn
quam à primo principio deducuntur: ab ipso
pullulat præceptū de diligēdo proximo sicut se ipsum
22. q. 7. declarationem S. Thomæ g ab omnibus receptam.
g 2. 2 qua. 44. art. 2. 6 Septimo præsupponimus, quòd duæ sunt species
h 2.2. q. 23. art. 1. & 2. ar. 1. & 1.2. qu. 26. art. 3. ad 6. amoris proximi, quod facilè colligas ex utroque
Alter naturalis & humanus. Alter supernaturalis &
qui caritas, vel caritatiuus appellatur. Amor natu-
humanus ille est, quo proximū diligimus ea ratione
homo, cognatus, vicinus, vel quocunq; alio relato
que Deum ipsum supra omnia dilectum, neque
licitat m, neque capacitatem ad illam in se
i 1. 2. q. 30. art. 4. autem humanus in duos alios amores fabulinos
eundem S. Thomam i non obstante illa fabulitate

Caietanus tetigit. Alterum vocant amorem concupiscentiæ,
quo proximum ipsum principaliter ad aliquod bonum no-
strum voluptarium, commodum, vel vtile amamus. Alterum
vocant amicitiæ, quo principaliter proximum ad bonum
eius voluptarium, commodum, vel vtile amamus. Et vter-
que eorum potest esse bonus, & honestus, si fuerit benè or-
dinatus: & vterque malus & inhonestus, si fuerit malè ordi-
natus. Alter autem est amor supernaturalis & diuinus, seu
caritatiuus, vel caritas infusa, qua proximum amamus, & est
eiusdem generis, & naturæ, cuius est amor Dei caritatiuus,
seu caritas, secundum S. Thomam a Nam licet obiectum ma- a 2.2.q. 23.
teriale amoris caritatiui proximi sit idem proximus, obie- art. 1.
ctum tamen formale, siue ratio, vel causa amoris, est ipsa di-
uina & infinita bonitas, quæ nihil aliud est quàm ipse Deus
super omnia benedictus, vt ait idem sanctus Thomas explis-
cans ibi à Caietano. b Etenim neque amor ille concupi- b 2.2.q.25.
scenti, quo proximum ad nostram voluptatem, aut vtilita- art. 1.
tem amamus, neque etiam amor amicitiæ naturalis, quo
ipsum diligimus ad bonum illius, eo quòd sit cognatus, so-
cius, vicinus, vel amicus, vel propter quamcunque aliam cō-
municationem temporalem est caritas, seu caritatiuus, sal-
tem in quantùm talis est, iuxta mentem eorundem, quod in
dicta additione, c latiùs dicebamus, quod parū à multis ad- c Ca. quæmu-
uertitur. do. de consec. dist. 1. Amor ca-
ritatiuus quis sit.

7 Solus enim ille amor proximi est caritas, seu caritatiuus,
quo ipsum diligimus, eo quòd est capax & aptus, sicut nos,
ad participandum nobiscum illam æternam beatitudinem,
quam diuina bonitas nobis dare & communicare digna-
tur gratissima sui visione & gaudio æterno, & inexplicabi-
li. & optare illam ei tanquam illius capaci. Sic etiam ad hoc,
vt amor quo nosmetipsos diligimus, sit caritatiuus, seu cari-
tas, oportet, vt ea nos ratione diligamus, quòd Deus pro-
pter illam infinitam bonitatem nos fecit capaces æternæ fœ-
licitatis, quæ in intuendo eo semper pariter, & amando, &
fruendo consistit, vt suprà, d latè diximus. Verum est tamen, d In præ-
quòd, quemadmodum omnis actus cuiuscunque virtutis ind. 4.
potest fieri actus caritatis imperatus, quando fit intuitu
caritatis: sic etiam amor concupiscentiæ, vel amicitiæ hone-
stus fit actus caritatis imperatus, si ob eam habeatur. Sicut
enim honestè debitum, eo solo, quod iustum est, est actus
virtutis iustitiæ, & actus caritatis imperatus, si fiat etiam
ob finem Deo placendi: sic actus amandi patrem eo solo,
quod pater est, est actus virtutis pietatis, & non caritatis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fit tamen actus caritatis imperatus, si haberet
nem Deo placendi. Vnde facilè infertur, quàm
parcus huius amoris caritatis vsus sit inter C
vulgares: cùm licet omnes aliquos ament, eo ge
gnati, vicini, conterranei, placidi, iucundi, aut vtil
men sunt, qui (nisi rarò) ament alios ea ratione, q
capaces beatitudinis æternæ, & quod nisi culpa
fiat, ea simul fruentur, videndo & diligendo eu
gaudio Deum infinitè bonum, & quem misit Filiu

a Ca. Quam sit, de celeb. lib. 6. Dominum nostrum Iesum Christum, vt experim
rum magistra est, a plusquam oportet, attestatur
hoc veniat in mentem altioris ordinis hominibu
noris ordinis proximos: adeò quidem quod vix
fumates sordidos, & squallidos tantæ rei fore fœc
pes, & satis supérque putent facere, si eos aliquo
gnentur: si eos non contemnant: vel saltem si amen

b Ioan. 15. naturali diguentur, parum considerantes, quod de
mo amore præcepit Christus in illis verbis b *Hoc est*

c Ad Colos. 3. *meum, vt diligatis inuicem,* & Paulus c in illis verbis
nia tamen mutuam caritatem habere, quæ est eam
tionis.

8 Octauo præsupponimus, quod circa hanc ma
dubium, à nemine (quod sciam) pro dignitate resol
videlicet tempore teneamur ad præceptum de d
ximum sicut nos, sub pœna noui peccati mortalis
plendo tunc illud? Ad quod breuiter (salua debita
respondeo primo, quòd nos obligat semper, & p
ne vmquam ab amore, & dilectione, qua Deum &
in genere ex caritate diligimus, vllum etiam ist
strum, vel Dei excludamus, nisi iam in æternis fe
ciis in inferno condemnatus, iuxta mentem vtriu

d 2. 2. q. 25. art. 8. & 9 & q. 83. art. 8. mæ d iuxta quam quod de damnatis dixi, intelligi
9 Respondeo, secundo, q nos obligat, vt quoti
micus, qui nos offendit, veniam à nobis postulet
gamus, & specialia amoris signa illi ostendamus,

e In dicta q. 83. art. 8. tem eorum dem. e Sed crediderim, satis esse ipsum
more aliquo naturali, & huius amoris aliqua signa
etiã si amorem illum excellentem, & sublimem
caritatiũ minimè corde concipiamus: ad hoc n
aliquam culpam mortalem propterea incidamus
trarium nullo iure, nec vlla efficaci ratione conc

f In dicta q. 83. art. 1. quia licet hoc primo aspectu contrarium vide
ipsi dicunt, f introspecti tamen forte hoc sentient

Respondeo tertio, quòd nos obligat etiam hoc præceptũ, quãdo proximus est cõstitutus in extrema necessitate nostri auxilij ad salutem animæ suæ: qualis esset infans aliquis, aut mẽte captus aut etiam cordatus, qui fine baptismi Sacramẽto tam iã esset moriturus: qualis esset etiam, qui deposceret aliquod cõsilium, vel solamen, vel auxilium aliquod spirituale à nobis, sine quo verisimile esset eum condemnatũ iri. Dixi, *quando ad salutem animæ nostro indiget auxilio*: quoniam putatum non peccaturum eum, qui hunc amorem caritatiũ non conciperet erga eum, qui eam pateretur extremam necessitatem vitæ corporeæ, si modo alio amore naturali inferiore proximo, puta cognatum, amicum, socium, vel vicinum diligere soleret, vtpote prosequendo, ei opitularetur. a Nec quidquam obstat dicere, eandem esse rationem illius, qui absque amore caritatis, solo amore naturali impulsus, subuenit proximo in periculo spirituali constituto: quoniam rarissimè poterit euenire, vt huiusmodi necessitati spirituali occurri possit absque desiderio spiritualis salutis, quod formaliter, aut virtualiter amorem caritatis includit.

a Argu. notatur in capite. 10. d. & in l. necessarij. ff. de liber. agnoscend. & eorum, quæ Caietan. 2. 2. q. 25. art. 1. tradidit.

Quæro, quòd vt suprà, b diximus, viderut nobis non peccare, quãdo illum, qui bona fide credens se esse in statu gratiæ, cum tamen nõ sit, adimplet præceptũ, de diligendo Deum ex caritate, quando ad id est obligatus: ita à fortiori satisfacere videtur præcepto de diligẽdo proximo ex caritate, qui extra statum gratiæ illud implet, putans verisimiliter se in eo esse.

b Cap. 11. num. 7.

Quæro, quòd posset etiam defendi, numquam obligari ad implendum hoc præceptum de dilectione proximi in statu gratiæ ex speciali amore caritatis: nisi cum necessitas administrandi Sacramentum ei, qui extrema necessitate spirituali laborat, vel alia similis causa ad id compellit, & obligat, quæ omnia tamquam quotidiana commendamus.

Secũdo, quòd ex his infertur, quàm diabolica sit illa consuetudo maledicendi proximo, dicendo, Diabolus te arripiat, Commendo te dæmoni: & è contrario, quàm Angelica, quàm vtilis & consolans illa, corde ac voce dicendi. Dominus te sanctum faciat, Deus te perducat ad paradisum, &c. Vtinam illic nos aliquando conueniamus, & aliæ similes, præsertim viri fœminis: & fœminæ viris. Etenim tale desiderium verè in animo conceptum valde refrænat, cohibétque, ne amor hominum, & honestus degeneret in libidinem, quod frequens aut esse Hieronymus.

c Cap. num in referenda 35. q. 3. num. 27.

Septimo, q obseruãda est regula, quã in Cõmẽtario quodãm à nemine alio traditã ex eis, quę ibi præmissa fuerunt, intuli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus: & postea transtulimus,[a] nempe quod quoties cum proximum in periculo patiendi aliquod notabile damnum, quo non potest, vel creditur non posse liberari, aut subueniat, toties obligatur ad eum liberandum, si sine ui peccari, modo id præstare possit absque damno, vel prudens iudicaret sufficere ad excusandum.

a *Infra ca. 23. num. 33.*

De peccatis filiorum contra parentes circa hoc præceptum.

11 *Filius vt peccet mortaliter odiendo parentes, non cupiendo, aut eis amoris signa non manifestando.*
12 *Filius qui non obedit patri, quo ad regimen.*
12 *Filius parentes feriens, ad iram prouocans, vel maledicens, contemnens, mortem exoptans, vel non carcere.*
13 *Filius qui parentibus in magna necessitate constitutis non succurrit.*
14 *Filius qui ob parentum subuentionē non egreditur religionem.*
15 *Filius qui non ducit vxorem, quam pater vult.*
16 *Filius, qui parentum male parta non restituit, vel non implet.*

11 EX prædictis infertur, quod peccat contra hoc præceptum de honorando parentes primo filius, qui eos odit, vel aliquod graue dānum desiderat parentibus ex graue & iniustum odium, & desiderium deliberatum mali cuiquam, etiam extraneo, aliquod damnum mortale peccatum mortale: multo magis odium in parentes, ob quales grauius erit, geretque secum circunstantiam, quam confitendam.[b]

b *Per supradicta c. num. 3. & seqq.*

Secundo filius, qui esto, quòd non odit parentes, sed potius diligit, numquam tamen, vel raro signa amoris ostendit: quin potius semper illos toruo intuetur, & ita asperè alloquitur, ac si eos odio haberet, secundum Lyram[c] & Siluestrum[d] & Tabiennam[e] quemlibet diligere, reuereri, ipsisque obedire tam corde, quàm operibus, vt expositum est.[f]

c *Verb. filius. 5. 10.*
d *Verb. filius q. 22.*
e *Verb. filius. 5. 10.*
f *Num. 4. supra vid.*

12 Tertio peccat filius, qui in rebus pertinentibus ad gubernationem domus, & rei familiaris parentibus, g nisi quando ex incogitantia, absque contemptu, & obstinatione omittit; tunc enim venialiter tantum delinquit. *Si vero ipsi*

g *Angel. Syluest. & Ia. Tabien. vbi supra.*

non pertinent ad ipsorum parentum gubernationem & eorum obedire noluerit, non peccat mortaliter.[a]

Quarto, filius qui non obedit in his, quæ pertinent ad bonos mores, & ad salutem animæ: vt pote fugere noxia sodalitia conterranea: ludos prohibitos, meretrices, aliaque huiusmodi vitia, quibus tempus infœliciter absumitur.[b]

Quinto peccat, qui filius parentes, etiam leuiter percutit, vel contumeliosis verbis ipsos cum animi deliberatione inuestigat, merito illos ad iracundiam notabilem prouocet.[c]

Sexto, filius qui ex animo ipsi maledicit, siue viuis, siue iam sæculo defunctis: si tamen ore tenus tantùm maledixit, non amplius quam venialiter offendit.

Septimo, filius qui alicuius criminis eos accusat secundum Richardum[f], nisi esset proditionis crimen in Regem, vel in Respublicam, nam in hoc casu quamuis non obligetur, vt declarauimus, tamen si assumit, nihilominus liceret, immo sæpissimè obligatur, vt nos diximus.

Octauo filius, qui ita parentes contemnit, vt sibi dedecori & contumeliæ futurum esse existimaret se pro filio illorū haberi.[h] Diximus, *Contemnit*, nam si absque contemptu id facit ad vitandum aliquod incommodum famæ, vel ob aliam huiusmodi causam, non peccaret mortaliter, maximè si parentes tacitè, vel expressè in eo consentirent, ad fugiendum illum incommodum, quod ex incommodo filij eis proueniret. Contra tamen hæc opponit quidam, quod licitè quis potest se inhonoratum iudicare: eo quod patre Iudæo, vel hæretico, vel perduellione sit natus. Cui respondetur, illum dicere nos hic peccare illum, qui se adiectum, vel infamem putat: eo quod sit talibus parentibus natus: sed longè aliud est licitè peccare illum, qui adeo despicit parentes suos, vt se putet, &c. Ita quod ratio peccati non est sita in eo, quod se vilem putet, sed in eo quod despicit indebitè parentes in eo quod despicit.

Nono tenetur honorare per hoc quartum præceptum, quos etiam si sint pauperes, & abiecti, & ipse diues & nobilis teneatur honorare.

Decimo peccat mortaliter filius, qui parentibus mortem deliberat, quo citius ipsorum bona ad se perueniant, vel non dat optatam, quo ipsos à captiuitate liberet, vel ab insano furore, quo fiunt mente capti & iudicij expertes,[m] hæc enim de causa posset hæredari,[n] vel si forsan prohibuit, ne testarentur: vel à tantisper bonis alienis bonis ipsorum animos auertit.[o]

Decimo peccat filius, qui parentibus magna necessitate de cæteris non subuenit, maximè circa victū & vestitum, vel

a *Angelus & Syluest. vbi supra.*
b *Secundū authores supra allegatos.*
c *Secundū Richardū in 3. d. 37.*
d *Alex. in 3. part. de 4. præcepto, & Richard. vbi supra.*
e *Exod. 21. & Alex. vbi supra.*
f *Vbi supr.*
g *In cap. 1. num. 7. de offic. deleg.*
h *Argum. l. maxima. ff. de relig. & sumpt. fun.*
i *In repet. capit. auer verba. 11. qua 3. conclus. 8.*
k *Alex. vbi supra.*
l *Arg. l. 1. ff. si quis. C. ad lex. Iul. maiest. & c. 2. & c. Statutum. & 24. cum secundum. de hæretic. lib. 6.*
m *Arg. ca. 2. de conss. præb. & l. fin. C. de patr.*
n *Aduer. vt cum de*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2 Arg. cap. inter cætera 22. q. 2. c. non satis. & dilectus. & Aug. verb. filius. 2. 30.

b Argu. l. si quis alibe ru. 5. idem rescripsit. ff. de lib. & posth. adita gl. ff.

c Argum. c. pasce. 22. dist.

d 2. 2. quæst. 101. art. 4.

e In dicto art. 4.

f In dicto art. 4.

g Matt. 15.

h In 4. lib. sent. dist 37. quæst. 18.

i In Comment. 3. de regul. super ea. nihil tam. 12. quæst. 2. num. 41.

k Arg. ea. alter. 32. q. 1. & ea. honoretur. 32. qu. 1. & ea. 2. de desponsat. impub.

l Ca. de rapt. 36. q. 2. & author. sed si post. C. de nupt. C. de inoff. test.

m In c. ex electione. de constit.

n In repet. ext. per vestras. de donat. inter virum. 5. q. 2. q. 104. art 5. & q. 188. art. 6.

grauibus morbis detentis: cum id commodè facere nisi sciat patrem ex propriis bonis, vel officio, quo sibi posse consulere: tunc enim non tenetur ex quidquam conferre: nisi munus illud, aut ars, callebat, suo statui esset dedecori. b

14 Vndecimo, qui filius parentibus in extrema constitutis, eiusque auxilio & ope indigentibus, religionem, vel ab ea non egreditur, etiam si quando verisimile est egrediendo, ipsis posse subter verò minimè, c vel quando parentes ita grauis cessitas, quæ licet non sit extrema, est tamen talis, obligat ex præcepto ad eorū inopiam sublevandam rò minimè, & eo non obstante ingreditur religiomas. d quamuis in hoc casu, si iam est professus, exire debet tamen pro viribus in statu suo perfectu subuenire, secundum Caietanum. e Per quam reli duæ opiniones contrariæ sentientes, videlicet S. Tho colai Lyrani, f & Ioan. Maioris, h possunt ad conco duci. Illud autem addimus, quod ille nō tenetur egre si parentes sunt in tali necessitate constituti, quæ ingreditur religionem, tunc tenetur egredi, quæ grediendo tali necessitati subuenire non posset, q verò posset, quoniam huiusmodi debitum præcedit ligionis ingressum: id quod optime Ioan. Maior vi detur intellexisse. quæ quidem omnia post hæc sing

15 Duodecimo peccat filius, qui ducturus vxorem ducere in vxorem, quam pater præcepit, vt illo mod inimicitiæ periculosæ sopiantur, vel contra præcepu num se minimè dignam vxorem ducit, k secundum uent. licet enim iuxta insignes glossas, l pater nō p exhæredare eo quod contra ipsius voluntatem ma git non indignum se: immo neque etiam si indigu communem opinionem, quam sequuntur Felin. & P & Ioan. Lupus, n & S. Thomas o Nihilominus tamen le facit, & patri iniuriam irrogat, & ex consequen mortaliter, quando saltem contrauenit voluntati p rationabili causa, vel tali, quæ coram Deo iusta & iuxta hunc modum limitandum est, quod in hoc initio dicitur. Ex quo potest colligi nouus & singu lectus, e. r. p quatenus habet: filium teneri ducere lam, de qua assumenda pacisci tur pater: videlicet q

solum debet de honestate, sed etiam de necessitate, quo ad effectum non peccandi: licet non quo ad effectum, vt ad id cogi possit.

16 Decimusextio peccat, qui filius, cui ex hæreditate patera aliqua bona obueniunt, quæ scit iniuste, vt per vsuras, parta fuisse: & ea, vt par est, non restituit. a

Decimoseptimo peccat, qui filius, ex negligentia, vel auaritia diu differt debita patris defuncti persoluere, vel legata testamenti adimplere, maximè illa, quæ ad pia opera pertinent, iuxta beatum Antoninum b Diximus, *Diu Differt*: quoniam exigit temporis procrastinatio circa hæc non videtur crimen lethale, immo nec veniale, si ea de causa potissimum pios exercitationes eroganda, quamuis huiusmodi intentio non sufficeret ad rem diutius differendam. d

a Cap. Michael. de vsuris cum glos. & notata ibi per omnes.

b 2. par. tit. 3. cap. 7. §. 3. & cap. 8.

c Arg. l. si debitori. ff. de iudic.

d Secundū S. Thom. qua. 88. 8. art. 14.

De peccatis parentum erga filios contra hoc præceptum.

17 *Pater & mater peccant non succurrendo filiis.*

17 *Mater, quæ filios non lactat propriis vberibus, vt peccet.*

17 *Pater, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, vel Xenodochiorum.*

17 *Patres, qui vetant vota filiorum, in quæ iam consenserant.*

17 *Patres, qui dolo, aut timore filios inducunt, aut extrahunt à religione.*

18 *Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota.*

17 *Patres, qui sinunt filias suas amare, vel amari ob malum finem, vel iam desponsatas habere talibus impudicis.*

17 Decimoquinto contra hoc præceptum peccant pater & mater, qui notabiliter negligunt exhibere illa, quæ ad filij necessitatem spiritualem, aut corporalem pertinent, si nulla est ex excusatio paupertatis, vel alterius rationabilis causæ. e

Decimosexto peccat mater, quæ filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter deligere nutricem bonam, vel gere curam circa bonam pueri educationem, vel vsque ad tionem et non ministrauit necessaria, per ea, quæ diximus alibi, f quamuis nolle filium propriis vberibus lactare sine causa talia, non sit amplius, quàm veniale, & cum causa nequæ veniale.

Diximus, *vsque ad triennium*: quoniam deinceps pater ipse tenetur omnia necessaria filio exhibere, nisi sit pauper, & filio nulla sint bona, neque ars, aut officium decens, quo possit

e Cap. duo ista. & ea. non patet. 32. qu. 4. 1. ad Thim. 5. text. secū. in cap. si quis religionem. 32. dist.

f In cap. ad diuin. 3. dist. & argum. cap. fin. de consec. fidel. & l. nec filium. C. de patr. potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Arg. l. uxorem, & l. si quis à libero ff. de libe. agnos.

seipsũ alere: neq; sit alias adeò ingrat⁹ & crimino- dum iura exhęredari mereatur, a quod rectè no-

b Verb. fi- lio, §. sa-

Decimoseptimo peccat mortaliter pater, qui ob exponit filios ad hospitalia pauperum, vel ad

c l. uxorem, ff. de liber. agnos. & n. 1. & 2. de infant. expos. cum gloss. ibi adnotatis.

tis, aut ad alia loca publica: vel priuata, & vel non etiam spurias, dotare, cùm possit. d

d Cap. cum haberet, de eo, qui duxit in matrimon. secundum Panormitanũ ibidem, & Vualdẽ. de success. ab intest. & Dec. in ca. clerici, de iudic.

Decimooctauo peccant parentes, qui absque causa aliquod, siue peregrinationis, siue abstinentiæ, quod eorum bona venia fecerant, reuocant, iu- ta præ-

e In capit. 21. num. 61. & 63.

Decimonono parentes, qui filium ab aliqua quam fuerat ingressus, cùm iam esset in ætate ad

f Cap. paul. la. 20. qu. 2.

dum sufficiente, vi, vel dolo reuocant, f vel si qui- qui vel quæ votum continentię, aut religionis

g Arg. cap. 2. & ei adnotat. de eo, qui duxit in matrimon. secundum Panormitanũ ibidem, & Vualdẽ. de success. ab intest. & Dec. in ca. clerici, de iudic.

quam ad ætatem deliberandi peruenerant, consue- gunt ad coniugium eligendum. g

Vigesimo, qui parentes, dolis, aut minis, alii- di mediis filiam cogunt religionẽ imitare, h magnus ætatis nostræ abusus, & causa ruinæ vt in illis maledicantur perpetuo, qui eas in id

h Arg. ca. duo sexta. quæstio. 3. quæst. 4.

Ob quod nuper sanctum Conc. Trid. i in hac re- *Anathemati sancta Synodus subiicit omnes, & singulos, cuiuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam clericos, quàm laicos seculares, vel regulares, atque etiam quælibet de- gentes, si quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel aut aliam quamcunque mulierem inuitam, præterquam in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad habitum cuiuscunque religionis: vel ad emittendam pro- que consilium, auxilium vel fauorem dederint, quique non sponte ingredi monasterii, aut habitum suscipere, nem emittere: quoquo modo eidẽ aditui vel præmissis vel auctoritatẽ interposuerint. Simili quoque anathemati* piendi, vel veti emittẽdi, quoquomodo sine ipsa

i Sess. 25. c. 18. de regu.

Vigesimoprimo, qui parentes patiuntur filias amatores ob malum finem, vel eas à suspecta separant: qualia sunt aliquarum fœminarum verisimile est ipsas ad peccandum impulsuras.

Vigesimosecundo peccant mortaliter parentes filiam turpem vitam agere, vel vti fucis & ducendum aliquem in peccatum mortale, & ipsum prehendunt, neque corrigunt. k Veruntamen quod se ornet cultius, quàm statui suo conuenit malo, saltẽ mortali, non peccat amplius quàm

k Arg. ca. duo sexta. quæstio. 3. quæst. 4.

consequenter parentes amplius, quàm veniali- non reprehendendo eam. Siquidem qui consentit alterius, nõ grauius peccat communiter, quàm

a Cap. 1. de offic. deleg.

Vigesimotertio peccant parentes, qui consentiunt, vt cum filia sua sponsa vtatur sponsus tactibus impudicis, & enormi- bus, vt docet S. Thomas b id quod eiusdem commentator am- plificat ibidem. Quamuis oscula & amplexus videntur licita talibus sponsis, etiam ob solam delectationẽ inde percipien- dam, tamquam principium nuptiarum promissarum, quę aliis essent illicita: & multo magis quando absque fine delectatio- nis, sed honesti amoris & benevolentiæ, & necessitudinis in- tuendi, id faciunt: ita & parentes licitè eis possunt ea permitte- re, sed quia communiter sponsi cum soli absque arbitris con- uersantur, huiusmodi tactibus impudicis vti solent, non debe- cet eis permitti, vt soli secretò conuersentur.

b 2. 2 quæst. 154. art. 4.

De peccatis coniugum contra hoc præceptum.

1ũ Coniux vt pereat, vetando coniugi missam, & ieiunium.
2ũ Coniux pereuntes, vel verbis infamans coniugem.
2ũ Vxor notabiliter tollens obedientiam marito, & cæt.
2ũ Vxor nolens migrare cum marito.
2ũ Coniux prouocans coniugem ad magnam iram, vel ad blas- phemandum.
2ũ Coniux notabiliter contemnens coniugem.

Vigesimoquarto peccat contra hoc quartum præceptum coniux, qui, vel quæ absque causa prohibet coniugi, ne diebus festis audiat missam, aut cogit violare aliquod præce- ptum diuinum, aut Ecclesiasticum, obligans sub pœna pecca- li mortalis: puta ne ieiunet ieiunia præcepta, iuxta mentem Beati Antonini. c

c 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. de ieiun. Antonin.

Vigesimoquinto peccat, qui vel quæ coniux immoderatè petenti, aut verberat coniugem: siquidem neque seruum ita cædere debet. d

d l. si quis filium. ff. de his, qui sũt sui, vel alieni iur. §. fin. Inst. eadem tit.

Vigesimosexto, qui causa coniugandi, vel infamandi nota- biliter, deliberatè aliquod verbum, licet ex suapte natura mi- nimè iniuriam, aut contumeliam irrogandi, aliquid dicit, quod sua- pte natura est aptum ad infamandum, & inde infamia subse- quitur: vel saltem adest periculũ eius infamiæ probabile, iux- ta sententiam S. Thom. e Quod nos etiam, f comprobauimus.

e 22. qu. 73. art. 2. f In ea. in- ter verba. 22. q. 3 con- clus. 3.

20 Vigesi

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 Vigeſimo ſeptimo peccat mortaliter vxor, quæ est notabiliter inobediens, in his, quæ ad regimen familiæ, bonóſque mores pertinent.[a] Peccat etiam, non vult ſequi maritum alio migrantem, culpæ mortalis eum tenetur comitari,[b] niſi pactum fuerit inter eos, ne maritus alio migraret: tunc enim neretur, niſi viro aliqua iuſta neceſſitas illinc diſcedendi peruenitet: vt morbus, vel capitalis inimicitia. Neque teneretur ſequi maritum vagabũdum, ſi eo tempore, trimonium cõtraxerunt, ille non ſolebat vagari, vel modi mariti morem non intellexerat.[c] Etenim ſi ab uiſſet à principio, tenetur eum ſequi, quandiu ex ſa ille vagaretur: non tamen ſi ob turpem cauſam vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis quia tunc nullatenus ipſum ſequi teneretur. Qui vagatur, abſque dubio peccat, & proinde non ſentiendum.[d]

Vigeſimooctauo qui, vel quæ coniux per iram blaſphemiam prouocat coniugem, & ſciens, aut illum, vel illam ad blaſphemiam, vel ad aliam pam prouocatum iri, non ſe reprimit.[e]

Vigeſimonono peccat mortaliter vxor, quę rito debitam ſubiectionem præſtare, vel illi aliquid imperat, aut eius iuſtum præceptum non impleꝛ præceptum, vt ſuperflua & vana, moréſque exuat.[f]

Dixi, *Contemnit*: quoniam cum præceptum maius, quam Eccleſiæ,[g] & illud non obliget ſemper tali, ſi deſit contemptus, iuxta S. Thom.[h] non etiam ceptum ſemper obligat, ſi contẽptus abſit, licèt aliqua

a *Ca. eſt ordo. & cap. hæc imago. 32. quæſt. 1. Richardi. vbi ſupra. diſt. 37.*
b *Cap. vna quæque. 33. quæſt. 2.*
c *Gloſſ. in dicto ca. vnaquæque. & capit. ſi quis. necceſſitate. 34. quæſt. 1.*
d *Arg. cap. nõ ſemper. 32. quæſt. 3. & Sylueſt. verb. vxor. quæſt. 9.*
e *Arg. cap. ſi de iniur.*
f *Arg. cap. cum caput. 33. quæſt. 1.*
g *Arg. ea. rum, quæ ſupra eadẽ ca. num. 12. diximus.*
h *2. 2. quæ. 186. art. 9. & late per nos in tub. de pœnit. & remiſſion. epiſcopum.*

De peccatis dominorum, & Superiorum erga ſeruos, & famulos, & ſubditos: & è contrario.

21 *Dominus vt violat quartum præceptum erga ſubditos.*
22 *Subditus vt violat quartum præceptum erga ſuperiores.*

21 TRigeſimo peccat Dominus, vel herus, qui negligit ea, quæ pertinẽt ad ſeruorum, famulorum ſuorum conſcientiam, non curando ne aſſuescant malis vel præcẽpta Dei, aut Eccleſiæ violare: aut non confiteri & communicare, & miſſam audire diebus

rutis: vel negligit notabiliter procurare illis ſacramenta Confirmationis, & Vnctionis extremæ ſuo tempore, & aliàs chriſtianè viuere.[a]

Trigeſimoprimo Dominus, vel herus, qui habet ſeruum neophytum, ſeu nouè ad fidem conuerſum, & non curat per ſe, neque per alium Chriſtianam doctrinam ipſum docere, & quid ſit eſſe Chriſtianum, & ſubinde qualem vitam agere teneatur.

Trigeſimoſecundo herus, vel Dominus, qui notabiliter negligit noſſe peccata manifeſta ſeruorũ, & famulorum ſuorum, vt poſſit eos corrigere, ſecundum S. Antoninum,[b] & eum, qui ex familia ſua neque verbis, neque alia iuſta pœna emendatur, debet ab ea eiicere, vel ei neceſſaria denegare: ſi verisimiliter credit hac ratione ad bonam mentem illum reuocatum iri.[c] At ſi verisimile eſt, eum à domo expulſum deteriorem fore, melius erit eum domi retinere, adhibendo ei remedia quæ commode poterit.[d]

Trigeſimotertio peccat Dominus, vel herus, qui prohibuit ſeruis luis, maximè quos ſciebat cõcubinis alligatos, ne vxores ducerent.[e] Dixi: *Prohibuit*: quoniam non tenetur præbere conſenſum, facultatémque illis facere ad contrahendum matrimonium: ſed tantùm ad non prohibendum: eo quòd valde diſtare præbere conſenſum, & non impedire, vt luſerius,[f] dicemus: quamuis neutro caſu liberatem aſſequantur.[g]

22 Trigeſimoquarto peccat mortaliter ſubditus, qui notabiliter contemnit ſuperiores, vel illis honorem notabilem, & debitum denegat: etiam ſi ſint dyſcoli, & mali.[h]

Trigeſimoquinto peccat mortaliter ſubditus, qui leges, & præcepta iuſta ſuperiorum violat: eo quòd putat, in hac vita neminem in alium poteſtatem habere: & non ſolùm peccat mortaliter,[i] ſed etiam eſt hæreticus.[k]

Trigeſimoſexto peccat mortaliter ſubditus, qui iuſta ſuperiorum præcepta, aut leges omittit obſeruare: quòd non vult ſe illis ſubmittere: quamuis credat illos eſſe verè ſuos ſuperiores: quod eſt propriè peccatum inobedientiæ, iuxta S. Thomam.[l] Etenim ſi aliis de cauſis id omittit, aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter, aliquando nullo modo, iuxta cauſarum varietatem, qua de re latius,[m] tractabimus.

a *Arg. cap. duo ſunt. 35. q. 4. & 1. ad Tim. cap. 1.*
b *2. par. tit. 1. c. 5. §. 2.*
c *Arg. reg. S. Auguſtini cap. 1.*
d *Arg. ca. quantumlibet. 47. diſtinct.*
e *Cap. 1. & per totum titulum, de coniug. ſeruor.*
f *Capit. 11. de matrim. num. 34.*
g *Iuxta mẽtem gloſſ. Panorm. & communiter in cap. 1. de coniugat. ſeruor.*
h *1. Petri ca. 2. & ad Roman. 13. cap. ſolita. de maior. & obed. c. omnis. de cenſibus.*
i *Contrac. adhuc. 29. diſtinct.*
k *Extrauag. vnã ſanctam. de maiorit. & obedien. & ſupra. 2. 2. quæſt. 104. art. 1.*
l *2. 2. quæſt. 104. art. 5.*
m *Tr. ſupra. 2. num. 30.*

Qui pec

Qui peccant contra quartum præceptum quatenus extenditur ad honorandum proximum.

23 *Proximum non honorans qui violat hoc quartum præ*
23 *Proximus qui non diligit se, aut proximum tantum*
tenetur.
23 *Proximus qui alium excipit à suis orationibus gene*
23 *Proximus, qui non diligit proximum, cum teneatur.*
23 *Amat qui plus se, aut corpus, quam animam suam.*
24 *Amat qui se ipsum, vel proximum cum offensa mortali*
24 *Proximus, qui desiderat, vt alius mortaliter peccet, o*
demnetur.
24 *Excommunicationem qui procurat in suam, vel*
condemnetur.
25 *Accusare qui aut denuntiare recusat, quando debeat.*
25 *Odium, & rancor duplex.*
25 *Odium aut rancorem malum quis dicitur habere.*
25 *Inimico an quis debeat amoris signa ostendere.*
25 *Iniuria non omnis affectus eam remittere potest.*
25 *Iniuria veniam vter offensorum petere debeat.*
26 *Periculo peccandi se exponens, vel agens contra*
tiam.
27 *Peccatum mortale alterius, qui non impedit, cum pos*
suo nocumento.
27 *Peccati alterius qui est causa, nisi & ea.*
28 *Peccat qui mortaliter, vel speciem eius rei præbet,*
ita peccet.
29 *Peccat qui venialiter, vt alium sic peccare faciat, fal*
liter peccat.
30 *Proximus, qui facit aliquid, ob quod credit alium*
peccaturum.
30 *Proximus familiaris alicuius cum scandalo alterius*
31 *Proximus qui rancorem, aut odium non deponit, n*
trahatur.
31 *Proximus, qui scandalum præbet edendo carnes,*
ieiunant.
32 *Occasio quæ necessario vitanda pœnitenti, vt ab habi*
33 *Finis principalis operis boni licet non possit esse h*
illo, potest tamen esse minus principalis, modo
lum culpa, seu peccatum.
34 *Occasionem dare ad veniale, veniale tantum*

35 *Occasio peccandi per alios de se bonos, quæ vitanda.*
36 *Synagogas, Mezchitas, & Idola, qui facit, aut reficit.*
36 *Missa præsente tempore canens, saltans, &c.*
37 *Membra pudenda nuda ostendens, vel videns.*
37 *Ornatus se ornatu ad peccandum provocante.*
37 *Scurra, vel alius peccans causa alios ridendi, bibendi, &c.*
38 *Peccatum veniale potest omni malo pœna, & disponit ad*
mortale.
38 *Peccati causam qui dat arma, vel alia commodando.*
39 *Peccat suadens alij peccatum, licet nolit vt faciat illud.*
& 42.
39 *Peccat petens, quod peccatum est, etiam ad id parato, & alio-*
qui bonum, num. 40.
40 *Iurat vt per falsum Deum ethnicus velle malum, sed non vt*
iurat, dicet sciat iuraturum per falsum Deum.
40 *Vsurarius tenetur pecunia commendans illam vt peccet.*
40 *Petentem per minus arcere à maiori vt bonum.*
41 *Peccat quando petens bonum ab eo qui dando peccabit.*
41 *Saltatrix mali ad missandum inducit, eo quo peccatum.*
42 *Tyrannum rogare pro iustitia, aut gratia non est peccatum.*
42 *Pensata, an sint vrbanè dicta, in peccata mouentia.*
43 *Tactus mamillarum & quidam alij qualis occasio peccandi.*
43 *Scholarum gradus, & præmia Minervalia cur licita.*
43 *Sciantia licet ob eas detur gradus, & cathedræ licita.*
43 *Artes mechanicæ licet sit occasio malorum, vt bona.*
44 *Scientia malus vsus non efficit eam malam.*
44 *Legem non arguit malam malus eius vsus.*
44 *Publice conuentus in bonum finem iusti, & boni.*
44 *Scandalum ob quod non omittenda præcepta, vel consilia.*
46 *Ratio quæ non omittenda ob scandalum.*
Bonum speciem mali habens omittendum, aut excusandum.

23 TRIGESIMOSEPTIMO peccat qui quãdo tenetur, non amat se, vel proximum caritate, siue amore caritatis, id est propter Deum, & quia sunt capaces æternæ beatitudinis, ex optando eam sibi ipsis, vt in addit. [a] latius dixi-mus, & supra, [b] breuiter repetiuimus: vel amore naturali tenetur, quo id facere tenetur sub pœna mortalis peccati, & quòd [c] insinuauimus.

a *Repet. ca. quamde, de consecr. d. 1.*
b *Eadem cap. 7. & 9.*
c *Eadem, num. 3.*

Adde 38. Quo peccat qui aliquos à participatione, & communione generalium orationum, in quibus pro aliis orate solent, excludit, quales sunt illæ petitiones orationis Dominicæ, *Panem nostrum da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, &c.*

iuxta

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 2.2.q.25. art. 4.6.8. & 9. iuxta mentem S.Tho. a

Trigesimonono,qui habuit animum non diligend. subueniendi cuipiam proximo, eo quod ille si peccet cum offenderit,vel ob aliam causam,casu quo illud salutem necessarium,secundùm vtrumque Thomam.

b In dist. art.1.& 2. Quadragesimo peccat,qui amat,aliquam aliam firmius,quàm animam suam,vel corpus suum animam proximi,vel honorem,aut fortunas pus proprium,aut proximi,adeo quod omittat opitulari extremæ necessitati illius,cui tunc

c S. Bonauentura & Richardus in 3 dist. 29. non desit ei,cui minus deberet.c Etenim non re, quod oportet, nisi etiam debitus diligendi puta primo firmius Deum,quàm alia omnia. Secundo fos quo animas nostras, Tertio, animam proxim

d Libr.1.de doct. Christ. cap. 23. & 26. & Tho.recentum. 2. 2.quæst.26. per totam. e Capit. 11. num.6. proprium corpus ,iuxta Augustd Dixi, Firmius intensius, aut feruentiùs : quoniam non tenemur dicta additione,& supra,e declarauimus,vbi probatis esse quod firmius diligamus,hoc est, vt plures æstimemus id , quod magis amare debemus,& eius quàm id quod minus debemus & eius amorem.

Quadragesimoprimo,qui tantum amat scipsum vel amicum,vel delicias,diuitias, honores, dominia poralem,vt sit paratus pro iis animo, vel opere Deum ter offendere,secundum Scotum,& Francie.Maiorem

f In lib.1. sent. dist.1. 24 Quadragesimosecundo peccat,qui desiderat mortaliter delinquat , vel damnationē æternam (quod grauius est)Deum orauit , vt aliquid hor eueniat,vel ex animo maledixit , vt ille aut ille ferni flammis crucietur: vel sententiam excom

g Vt in dicta addit. diximus. contra proximum facit pronunciari hoc animo, ipsi ablatam non restituat,animæ suæ iactura huiusmodi admittat. g

h Capit.24. a num.17. & seqq. 25 Quadragesimotertio , qui non reprehendit, aut non denunciat,cùm debet,vel reprehendit, aliter quàm debet,&c.vt inferius,h dicetur.

i Capit. si quis contristatus. 20. dist.22.fol. fas de pœn. dist.1. Quadragesimoquarto peccat,qui eo quod ctus, vel alia de causa aliquem odio & rancore Etenim quilibet offensus tenetur remittere ex & rancorem malum : immo & ad non concipi

k Greg. 7 in syn. Rō. & in dict. cap. falsa. contra suum offensorem , quantaliber fuerit sententiam diui Gregorij. k

Dixi,*Odium & rancorem mali*ū , qui est vna ex diæ,nō enim obligatur ad eiiciendum illum

qui nascitur ex ira, qua quis apperit , vt per iudicem castige-
tur delictum:immo aliquando tenetur illum concipere, con-
seruare , & ostendere , a puta quando ad salutem spiritualem
offensoris,vel ad Dei obsequium, aut ad Reipubl. vtilitatem
concludit, sicut b diximus. Non tenetur etiam cum alioqui,
neque si signa amoris ostēdere,nisi tēpore necessitatis:satis est
enim habere animum ad talia signa ostendenda in prædicto
tempore,iuxta S.Thomam receptum , c maximè quando of-
fensor satisfacere renuit , aut non vult sufficienter id facere,
immo nec tunc tenebitur sub reatu peccati illū in suam con-
uersationem:& amicitiam peculiarem admittere , quamuis
aliquod signū speciale amicitiæ teneatur ostendere , vt tactū
est supra. d Quocirca confessarij aduertere debēt, quando &
quomodo ob hoc offensis absolutionē negent, vel concedāt,
vt docuit Caietanus e Multominus item tenetur condonare
satisfactionem iniuriæ,quæ in iudicio peti potest, f immo a-
liqui sunt , qui etiam si velint , non possunt id facere, quales
sunt vxor,filiusfamilias nondum manciparus, seruus, & reli-
giosus , g quoniam actio contra iniuriantem ad superiores
pertinet,scilicet ad maritum,patrem, dominum,& prælatū. h
Addimusque,quòd quando duo se mutuo offendunt , & am-
borum offensio est æquè grauis , qui prius offendit , debet
prius reconciliationem petere:at vero si posterior iniuria sit
maior, posterior debet prius eam petere. i

a Capit. si in quo cap. est positus in mis-sa. b In dicta additione. c 2.2.q.25. art.9. d Eadem num.9. e In dicta q.25.ar.9. f Iuxta glo. singu. in dic. decapit. si quis contristatus. g Iuxta gl. receptā in capi. parochianos. de sententi. excommunic. h Secundū glossam præallegatam. i Sylued.in verbo aurea casu 36.

26 Quadragesimoquinto,qui periculo peccādi mortaliter se exponit, vt qui dubitans de aliquo , an sit mortale nec ne, facit illud:aut omittit confiteri, k vt S. Bonauentura l & Ca-
tanus in tenent: & fortiori ratione lethale crimen incurrit,
qui agit eōtra cōscientiā,dū facit aliquid,aut omittit facere,
quod illo in particulari & indiuiduo dictat esse peccatū mor-
tale:nec enim tenetur eā deponere,aut quod illa dictat facere. n
27 Quadragesimosexto peccat mortaliter, qui potens im-
pedire,nec alius mortale crimen admittat,non impedit.p Hāc
conclusionem, quam significant multi textus,nos in alia hu-
ius repetitionis editione limitauimus , solum procedere in eo, qui
sine reuerentia,incommodo,& dedecore id poterat impedi-
re,& vt latius diximus . q Neque obstat id quod numero se-

k Arg.14. q. quæ autem dist.5.ca.ibi num.17.& 21.capitosè diximus. l In 4.dist. 17. m In singulis verbis particulæ spectandis se exponere. n Capit.per totum. o In prælegendo 2.quæst. p In repet. cap.si quis autem num.122. capitosè diximus. o In dicto cap.si quis autem,num.121. q Secundum Flym.in dicto cap. quæ sint. r In repetit.cap.inter verbas.& in fine cap.24 num.20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quenti dicitur, videlicet, quod non peccat mortaliter ab vsurario mutuo pecunias expoſcit, quem credit & peccato non mutuo daturum. Nec etiam, qui puto ſuo, vt baptizet ſibi filium, credens eum effectu mortali, & quòd abſque contritione illius peccati bit, & videtur vtrumque horum poſſe ab huiuſmodi ne abſtinere abſque incommodo, verecundia, & ſaltem in caſu, quo qui petit ad vſuram non grauſ tur neceſſitate, & inuenirentur ſacerdotes, qui proprij curati, quæ facilè ſolet concedi, ad baptiſ ſtrare vellent: & certum eſt, quòd illa peccata creduntur conſequutura præfatas petitiones, impedirentur. Accedit etiam, quòd non peccat hoc ſolum mulier, quæ gloriæ vanæ & venalis tacta, abſque alio fine mortali ſe fucat, & ornat aliquos, qui ipſam ſic fucatã & ornatã videbuntur cupiſcentiam mortalẽ exarſuros, [a] attamen abſque incommodo verecundiæ, & dedecore huiuſmodi ornatu temperare. Addo his fundamentis etiam inferius, [b] opponitur, eum qui omittit defendere, ne ab alio percutiatur, cum poſſit ſine mento auxiliari, non incurrere excommunicationem in foro conſcientiæ, ſi abſque dolo malo, & miſerit defendere. Item, quod inferius, [d] etiam neminem teneri alteri ſpiritualem eleemoſynam reatu mortalis culpæ: niſi ei, qui eius extremam gentiam: & manifeſtum eſt, eum, qui voluntarie thale committit, ſciens & aduertens illud eſſe tale, per ſe illud excuſare, non eſſe in extrema neceſſitate li, vt ei ab alio ad id auxilium præſteretur. Sed ſunt egregia) dubiorum exactam ſolutionem [e] fra, [=] quoniam id illi loco eſt aptius.

28 Quadrageſimoſeptimo peccat, qui conſilio re, vel ope alij eſt cauſa peccandi mortaliter. [f] tem dicere, quòd quicunque ab alio aliquid petit, petitionem illam futuram eſſe alteri occaſionem mortaliter, eſt cauſa illius peccati: non enim eſt ſta cauſa id petit, eſt autem quum ſine illa id facit neceſſitate oppreſſus mutuum poſcit ab vſurario, lum ſine vſura nullatenus mutuo daturum, non uis peccet qui dat. Peccaret autem qui abſque peteret, [g] iuxta Ioannis Maioris definitionem nit, cum, qui curatum ſcelere aliquo mortali

[a] *Vt infra, ca. 29. num. 23. docetur.*
[b] *Capit. 27. num. 78.*
[c] *De qua in c. quanta, de ſent. excomm.*
[d] *Capi. 24. tantis, 22. & ſeq.*
[e] *Capit. 21. num. 18. & in cap. 24. num. 16.*
[f] *Cap. nuli. de pœn. d. 1.*
[g] *Vt etiam in cap. 2. §. facerdos, num. 8. de pœn. diſt. 4. declarauimus.*
[h] *In 4. lib. ſentẽt. diſt. 1. 1. quæſt. 1.*

crat, vt filium ſuum baptizet, non propterea peccare, etiam ſi ſciat illum non præmia pœnitentia peccati baptiſmatis ſacramentum poſtea adminiſtraturum, & per conſequens ea de cauſa reatum mortalis culpæ incurſurum, [a] quæ quidem doctrina ſuæ procedit, quando id quod petitur, ex ſe non eſt peccatum, vt in exemplo prædicto in adminiſtratione baptiſmatis. Secus in petitione mutui: nam ſi tale eſſet, numquam liceret, vt ſi peteret dari ſibi baptiſma abſque contritione, vel mutuo dari ſibi ſub vſura, vt optime tradit Caietanus. [b]

Quadrageſimooctauo peccat, qui facit, aut dicit aliquid, quod de ſe non eſt mortale, cum intentione tamen alterum ad illud inducendi, vel abſque tali intentione facit aliquid, quod præ ſe fert ſpeciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram talibus eſt ſufficiens impulſus ad peccandum mortaliter arbitrio boni viri, & prudentis, ſecundum S. Thomam [c] & S. Antoninum [d], quod etiam poſt ipſum nos [e] tradidimus.

Dixi, *quod de ſe non eſt mortale*: quoniam ſi eſſet tale de ſe, eſſent duo peccata effectu, vel vnum cum circũſtantia ſcandali neceſſariò confitenda ob ea, quæ in duobus locis prædictis tradidimus.

29 Dixi etiam, *Et quia ſit in tali loco, & coram talibus*: quoniam quod ex ſe non eſt peccatum mortale, licet habeat ſpeciem eius, factum coram alio ſine intentione inducendi ad peccatum non eſt mortale: immo etiam quod de ſe eſt mortale, commiſſum coram aliis abſque tali intentione, & abſque periculo probabili impellendi alios in peccatum non affert ſecum circumſtantiam neceſſariò confitendam, vt [f] noua quadam diſtinctione duas oppoſitas opiniones ad concordiam redegimus. Item neque veniale peccatum ſit ampliùs quàm veniale eo quòd fiat animo alliciendi alterũ ad peccandum venialiter, ſecundum omnes.

30 Quadrageſimonono, qui tam parui æſtimat ſalutem ſpiritualem proximi, vt abſque neceſſitate, vel vtilitate, ſed ex mera libertate ſuæ voluntatis aliquid agit, quòd credit proximum ad mortaliter peccandum illecturum, eſt exemplum in factis, quæ ſine cauſa exhibet ſe conſpiciendam illi, quẽ credit ſimulatque perſpexerit, peruerſum aliquod deſiderium peccandi mortaliter concepturum etiam ſi illa non intendat ad huiuſmodi deſiderium allicere, vt, & poſt B. Antoninum [h] defendimus.

Dixi, *abſque neceſſitate, vel vtilitate, ſed ex mera voluntate*, quoniam ſi alioquin non poteſt cõgruo quodam modo talia

[a] *Cap. præterea de illit. eccleſſ. verb. agentibus. & verbo communis. 32. diſt.*
[b] *2. 2. q. 78. artic. 4. & part. 3. qu. 64. art. 6.*
[c] *2. 2. q. 43. art. 3. & 4.*
[d] *3. part. tit. 7. cap. 4. §. ante.*
[e] *In cap. 6. ſupra cod. & in c. 1. §. animad. uertere. uel. 9. de pœnit. diſt. 3.*
[f] *In dicto §. animad. uertere. num. 11.*
[g] *In dicto §. animad. uertere. numer. 6.*
[h] *2. part. tit. 7. cap. 4. Facit ea. quæ dicta ſunt de præſcrit. & capit. 2. de oper. non nunciat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

loca non adire, aut tunc temporis illis non adesse, vel alio solet videri: quia verbi gratia, eundum est illo ad fiam, vel alio, vel sedere opportet ad ianuam eum & affinibus, ne inurbanitatis possit argui, nullatenus cat, secundum eundem. Hic occurrit scrupulus temnendus, qui ex alio notabili postea dicendo circa mulierem, quæ propter appetitum inanis quo solùm venialiter delinquit, fuco facié depingit, cet in hoc mortaliter: sed inferius, [a] ad hoc dubium dimus, illi enim loco melius quadrabit.

a In ca. 16. num. 34.

31 Quinquagesimo, qui absque causa necessaria, alicuius mulieris suspectæ consuetudine familiari aduertens se scandalum præbere aliis, qui malè de cant: tamen ab ea non discedit, eo quòd nihil facit lum aliorum. Eodem modo peccat, qui frequenter debitam clausuram non obseruantes inuisit, & inde occasionem accipit detrahendi & murmurandi, etiam quin castè viuat, & recta intentione loca illa frequen item, qui domi suæ habet aliquam mulierem, de qua lus sinistri aliquid suspicatur, sine sit cognita, sine quandiu eam à se non reiicit. [b] Idem dico de eo, qui cum fœmina, cum qua eum rem habere populus suspicatur, etiam si alioquin, neque cogitatione cum ea peccet, inter verba, [c] etiam diximus.

b Ioann. Maior. in 4. lib. sent. 15. q. 30. c 11. qua. 3. concluf. 3. d Capit. 3. num. 9. Occasio data peccati mortalis quæ.

32 Altera duarum quæstionum suprà [d] propositarum remisimus huc terminandam, est, An qui occasionem di alteri præbet sine proposito numquã amplius eam di, absolui possit? Ad quam respondi, quod occasio alterum peccare, à qua pœnitens abstinere, & amplius se eam daturum statuere debet, quo absolu definiri potest esse omnis & sola illa, quæ est actiuum mortiferum, hoc est, quòd qui eam dat, dando peccat. Et si roges, quæ est illa, quam liter peccat? Respondeo, quod omnis & sola illa *per peccatũ mortale, aut intentione principali vel minus inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo spiritualem proximi, aut in id, saltem interpretatiue*

e 2. 2. q. 43. art. 4. f Vt supra in ca. 6. num. 19. dictum est.

Dixi, *Per peccatum mortale*, vt omnis illa occasio pera mortaliter mala detur, includatur in præcipi tione. De qua occasione agit S. Thomas [e] quousque ne peccatum mortale, quo scandalizamus, non debe cumstantiam necessariò confitendam, [f] cùm tamen licear peccare mortaliter, clarũ est, quod nõ est ob

qui non proponit, se numquam daturum occasionem peccãdi per peccatum mortale: quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad consequens necessarium. [a]

a Arg. l. 1. lud. ff. de ad qu. ren. hasdit. &c. præterea. de offic. delegat.

33 Dixi, *aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad peccatum mortale*, ad includendum omnes occasiones, quæ cum hac intentione dantur, siue opera ex se bona sint siue mala, siue ad malum, siue ad bonum inuitent: quia simulac cum hac intentione dantur, tales sunt, iuxta Sanctum Thomam [b] Nec huic obstat, quod in cap. inter verba, [c] & in cap. quando, [d] & latius nuper in commentario cap. eũ minister, edita, scilicet, quod opus non definit esse bonum, si principaliter propter Deum fiat, aut quia est bonum, quamuis minus principaliter, ob aliquod bonum temporale fiat, proper quod si principaliter fieret, malum esset. Non, inquam, hoc obstat, quia intelligendum est, quando quod minus principaliter incenditur, non est malum culpæ, seu peccatum: sed res bene appetibilis, quamuis non possit esse finis principalis virtutis, quæ præstantior ea est. Id autem, quod in hac definitione dixi, intelligendum est de eo, quod est malum culpæ, seu peccatum, quod nullatenus desiderare, nec velle, nec nobis finem principalem, nec minus principalem proponere possimus. Cuius enim finis malus est, ipsum quoque malum est, quia est malum culpæ, & inter finem malum, quia est tropter, eo quod sit medio minus bonus, quod hic potest esse finis minus principalis boni operis: ille vero non.

b 2. 2. q. 43. art. 4. c 11. qu. 3. d De consecr. dist. 1. & in addit. eiusd. e 23. qu. 3. num. 30. f Dilloca. cum mmisc. 23. quæst. 3. g Ioan. 30.

Dixi, *Aut ad iuuando*, ad includendum eas, quibus quis dat operam ad peccandum, opem enim ferens peccat, [h] qualis est, quam præbet is, qui aliquam synagogam Iudæorum ædificat, aut reficit: quamuis sine aliqua intentione mouendi ad peccandum id faciat.

h Cap sicut dignum. 9. idi autem. & 9. hi quoque. de homicid.

Dixi, *aut contemnendo salutem spiritualem proximi*, ad includendum eas, quæ dantur ob proximi salutis contemptum, qualis est, quam dat is, qui ideo transit per ianuam domus alterius, quem ob illam transitum mortaliter ira, aut amore proprio peccaturum credit, quod nihil pendat, aut parui æstimando peccaturum credit, quod alias non esset, Sanctus Thomas [i] & ante illum glossa [k] putata singularis à nostris.

i 2. 2. quæst. 186. art. 9. k Cap. quia autem. 10. dist. l Ad Rom. 14. mutuam. 2. 3. 1. ca. 1. 2. 2. q. 43.

Dixi, *Aut consentiendo*: quia consentiens peccat, sicut principalis. [l]

Dixi, *Aut saltem interpretatiuè*, ad includendum eas, quæ dantur per eũ, qui aliquid facit, quod ex sua natura & circũ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

stantiis, cum quibus facit, adeo ad peccatum mortale
vt maiorem partem eorum, quæ sunt eiusdem qualitatis
sunt hi, quibus datur illa occasio, in peccatum mortale
cere soleat: aut facit aliquid, quod quamuis ex sua
circumstantiis tale non sit: tamen credit & aduertit, aut
certam aliquam personam, ex sua infirmitate, aut ig-
mortaliter peccaturam, & antequam huic rei pro-
facit: aut credit & aduertit, ex malitia peccaturam,
vlla causa, & sine vtilitate sua, nec aliena illud facien-
remittit aliquid facere contra legem iustitiæ, aut
præceptum, ob quod alius mortaliter peccat. Addidi
Certam aliquam personam: quia non sufficit credere
generaliter: peccaturam, vt qui ad animi recreatio-
quem ludum instituit, non peccat, eo quod aliquem
peccaturum credat: sicut nec ille, qui credit, aliquem
esse in aliquo oppido, aut in aliquo magno conuen-
a *Cap. Ofius de elect.* cat, vt colligitur ex textu singulari, [a] quamuis ex
sit præsumptio particularis, licet peccaret, si credat
aut illum illius oppidi, vel conuentus esse malum.

34 Dixi *faciendi mortaliter peccare*: quia non sufficit
veniaiter peccare facit, cum, vt absoluatur, non sit
posito numquam amplius ad veniale redeundi, quo-
b 3. *part. q.* 87. *art. 1.* lus est, iuxta Sanctum Thom. [b] & suprà, [c] dictum fu-
c *Capit. 1.* casionem venialiter peccandi per opus, quod non e
le, dare, ad summum est peccatum veniale, & alibi
d 2. 2. *q. 43. art. 4.* iuxta eundem Sanctum Thomam. [d]

Ex qua generali, & resoluta definitione, malorum
rum, quæ à nobis postquam ad sexagesimum annu-
nimus, quæsita sæpius fuerunt, peculiaris respondet
tur. Primo quidem, quod talem occasionem dat, qui
ram alio mortaliter peccat, per primam partem d
e *In cap. 6. num. 9. & seq.* tionis, licet eam tali modo non dederit, vt ex
necessario confitendæ causa esset, quod quando
dictum fuit.

35 Secundo, quod talis est occasio, quam dat qua
sona, quæ cum intentione principali inducendi ad
inhonestum & mortiferum aliquam electionis
aut alloquitur, inuisit, docet, consulit: & à formo
ea, quæ datur visu, nutu, blanda & amatoria loqu
blandimentis, tactibus, muneribus, aut obsequ
nem directis: quia harum cuilibet secunda pars
tionis conuenit. Nec obstat dicere, quod
nis mortifer, qui prærendebatur, non sequitur,

voluntas, vt alius mortaliter peccet, mortifera sit, vt supra, [a]
post S. Thomam [b] & S. Antoninum [c], & Magistrum, [d] dicitur:
& sic qui aliquam harum occasionum dedit, nisi statuat numquam amplius eam se taliter daturum absolui non debet.

36 Tertio, quod est talis, vt colligitur ex Caietano [e] quam dat, qui etiam sine alia praua intentione facit, aut reficit Idolum apud Indos: aut Synagogam, apud Iudæos: aut Mezchitas apud Mahometanos: aut Pagana templa apud Paganos: aut Hæreticã apud Hæreticos, aut facit aliquid aliud, cui[us] principalis vsus est peccatũ mortale: quia occasionẽ ad illud dat cũ auxilio, & sic in tertia parte dictæ definitionis cõprehẽditur.

Quarto, quod etiam talis est, quam aliqui diebus festis, missa ab ipsis audita aliis, qui eam non audierunt, præbent, saltando, ludendo, choreas ducendo, saltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus præsentes tempore, quo audire miss ex præcepto tenentur, detinent, eo solo, quòd eorum saluti spirituali parui pendunt, respõdentes dicentibus eos occasionẽ peccãdi præbere, nihil sua referre, cùm ipsi eã audiant: quia eis quarta particula dictæ definitionis conuenit. Quapropter gubernatores, qui hæc fieri publicè tẽpore diuino officiorũ, saltè præceptorũ, prohibent, laude digni sunt.

Quinto, quod est talis illa occasio lasciua, & inciuilis, quã præbent, qui pudenda ostendunt, aut vident nuda, aut operta vestibus tenuissimis, sine circumstantia iustificante, quamuis id sine intentione inducendi ad culpam mortiferam faciant, per primam definitionis partem: quia talis occasio est peccatum mortale, cùm ex sua natura communiter ad culpam mortiferam, saltem voluntatis, aut delectationis mortiferæ inducat. Vnde legitur, Barnabam maledixisse nudis, & mulieribus nudis: & sine proposito numquam amplius se eam daturos non sunt absoluendi. Dixi, *Sine circumstantia iustificante*, ad excludendum ex hoc numero aspectus & actus, quos infirmi talium membrorum medicis, chirurgis & dilectoribus permittunt.

Sexto, quod etiam est talis, quam dat, qui credit aliam certam personam obuiam sibi factam in concupiscentiam, aut iram mortiferam ex sua infirmitate, aut ignorantia casuram, & hoc aduertens obuiam illi sit, non prouidendo eius infirmitati, aut ignorantiæ, quamuis sine intentione, vt illa peccet: ex hoc facit: quia illi conuenit sexta prædictæ definitionis particula, videlicet, Consensus interpretatiui.

Septimo, quod talem occasionem non dat, qui sine intentione & contemptu mortifero ita se ornat, vt credat quidem

[a] *Capit. 11. num. 11. & num. 13. & 18.*
[b] *1. 2. q. 74. 3. par tit. 3. cap. 1. §. 3.*
[c] *In 2. dist. 24. & In Maiorem dicta dist. 24. q. 18.*
[d] *2. 2. quæst. 169. art. 2. ad 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

se ab aliqua persona totius populi, aut circi, vel Ecclesiæ, dio, vel concupiscentia mortifera habendum, si illo vsus cit tamen à quo, aut id non aduertit: nec etiam si scire intelligat quòd ex malitia, prava consuetudine, & habitu quem habet, peccabit: quales sunt hi, qui non solum occasiones fugiunt: sed etiam aucupantur, immo & procurant: quia eiusmodi occasioni nec dicta sexta pars

a 2. 2. quæst. 186. a. 11. 9. versic. ad 4.

alia dictæ definitionis conuenit, & per hanc & præcedentem decisionem, id quod Caietan. dicit, a & quod Sylvestri affirmant, conciliari potest.

b Verb. ornatus. q. 4.

Octauo, quod nec etiã est talis occasio illa, quã dat ra & alij, qui præbent occasionem nimiam ridendi, cantandi, bibendi, vestiendi, aut loquendi, modo nimio, peruenient ad culpæ mortalis excessum. Per sepientem dictæ definitionis partem, ex numero dictarum occasionum excluditur, quia solùm venialiter peccare facit: quam magnopere illis est consulendum, vt ab eo abstineant,

c Vt sentit. glossin c. si aliquid. 32. q. 4. & probat ca. 1. eũ seq. 22. q. 1. d 1. 2. q. 88. art. 3.

quia ob nullam omnino rem peccatum veniale committendum est, c quantominus tot sunt committenda? Idem etiam vnum tantùm peccatum veniale disponit ad quod iuxta S. Thomam d. Idem dicendum est de eo, qui quid, aut facit, vt ad amorem vanum, aut veniale tantum lum alliciat, qualis est illa, qua quis videt, allo sequio aliquam fœminam prosequimur, non quidẽ ucat eam in copulam carnalem, neque in tactus neque delectationem moresam: sed quo illa delectu aspectu, alloquio, pulchritudine, ac ornatu, & eum intueatur, complacentiam de bene constituta & na significando, sine alia delectatione, aut fine lis: quamquam magna circumspectione opus est, qua mortali culpa inficiatur.

38 Nono, quod interdum absolui potest, qui occa terficiendi dedit ob commodatam ballistam ne, licèt numquam se amplius sic commodaturum tuat, & interdum non: quia commodare ex sua occasionem non efficit: circumstantiæ tamen sent. Proinde, si quis alicui, qui cum alio rixatus est mo ballistam petenti commodauerit eam, talem casionem: quia interuenit auxilium, aut concursus spiritualis, aut consensus saltem interpretatiuus quintam & sextam dictæ definitionis partem ciendum, vt aliquid sit eiusmodi occasio. Idem eo, qui commodat, aut vendit læcam, scolopetum,

alia arma, aut pigmenta, aut chartas lusorias, talos, orbiculos, aut aliquid aliud, quod bene & male alteri tradi potest.

Decimo, quod talis est illa occasio quotidiana, quã dat, qui imperat, consulit, aut togat alium, vt falso iuret, iniuriam inferat, percutiat, fornicetur, aut aliud opus manifestè malum faciat, ad tentandam virtutem eius tantùm, licet non intendat eum, ad id inducere: immo introrsum desideret, ne illud faciat: quia est peccatum mortale: nam est actus suapte natura, ad culpam mortiferam inducens sine circumstantia iustificante: & hic illi prima dictæ definitionis pars conuenit.

39 Vndecimo, quod talem occasionem non præbet, qui ab eo, qui ex sua malitia est ad peccãdum paratus, petit aliquam rem ex se bonam: quæ tamen est materia exercendi peccatum ab ipso concupitum, quamuis talis sit ea quam dat ille, qui petit aliquid, quod est peccatum ab eo, qui ad id accinctus siue paratus est. Ex quo colligitur ratio, quam quidam perdoctus quærebat: cur qui munum ab vsurario, ad dãdum sub vsuris parato, ob mansuetudinem petit nõ peccat: qui verò petit ab eodem ad vsuram peccat? Est enim ratio, quod qui primum petit, non petit ab eo rem malam, quamuis materiã peccãdi offerat: qui autẽ petit posterius, sic, vt rectè declarauit, & probauit Caietanus, a cui concordat Dominicus Sotus, tacito eo, b Pro quo facit decretum S. Augustini, c quo probatur non esse peccatum, petere ab infideli, vt se promissis statutũ iuret, licet illum per suum falsum Deum iuraturum sciat, quãquam petere, vt per illum suum falsum Deũ iuraret, peccatũ esset. Fatetur etiam ratio superius tacta, scilicet non esse peccatũ occasionẽ peccãdi sine mala intẽtione cũ necessitate, aut vtilitate præbere ei, qui ex sua malitia peccat: quamquã petere, vt peccet, aut vt is, quæ peccatũ est, faciat, sic. Facit etiã, quod sicut illud decretũ, d probat, & S. Thomas dixit, e alieno peccato sine consensu in illud vti licitum est, quemadmodum ipsemet Deus pro sua bonitate nostris peccatis in bonos fines vtitur. 40 Duodecimo, quod non est talis occasio illa vsu frequentior, quam aliquis dat deponendo suos nũmos apud nummularios vsurarios, aut contractus vsurarios exercentes, qui propios habent ad illas exercẽdas, vt dixit S. Thomas, f quia nulla particula dictæ definitionis illi conuenit. Est autem talis illa, quam dat, qui deponit apud talem nummularium, qui propios nummos non habet, quibus suas vsuras exerceat, sicut idẽ S. Thomas sentire videtur: quod verius videtur, quam quod Caietanus super ipsum, g insinuauit. Idemque quod nobis, visum fuit Soto, h quia differentia, quam S. Thomas inter

a Vbi supra.
b De iustitia & iure lib. 2. qu. 1. art 1.
c Cap. mouet. 22. q. 1. & habetur epist. 154. ad public.
d Cap. mouet. 23. q. 1.
e 2. 2. q. 78. art. 4.
f In dicto art. 4.
g In dicta q. 78. art. 4.
h Lib. 6. q. 1. sub fine, de iustit. & iur.

illos duos ponit, nõ satis bene verificatur, intelligen-
vt Caietanus quo ad peccatum veniale, quod v
quia suam pecuniam non deposuit prudenter, cum
do ei, quem credebat eã impensurum, cùm propriã
ret, & alius non: quia prudenter deposuit apud
dit eã non impensurũ, cùm propriã habeat nã
à mente S. Thomæ est maxime alienus: quæ est
tabilis pro mille apud cãbia vsuraria exercẽtes

Decimotertio, quod talẽ occasionem nõ præ
ad committendum aliquod peccatum minus
eum ad maius cõmittendum deliberatũ, nec vale
do illud ei dissuadere, vt etiã inf. à [a] dicemus, quan
tanus [b] oppositum tenuerit, quia licitum & etiam
precari, & persuadere ei, qui proponit interficere,
rari, vt satis esse ducat percutere, aut fornicari, vt
gustinus [c] dixit, & Adrianus [d] & etiã Sotus, [e] & Cor

Decimoquarto, quod per prædicta declarati
clusio Soti, [f] scilicet, quod non peccat, qui aliquid
bonũ est, petit ab eo, qui dare aut facere bene
scit, alium dando, aut faciendo petitum peccatum
per prædicta vera videtur, quando sine contẽptu
tualis proximi, & non præbito ad illud auxilio,
in illud etiam interpretatiuo petitur, & alius per
& non per solam ignorantiam, aut infirmitatem
quando aliquid horum concurrit, non videtur vera

Decimoquinto, quod illa conclusio, quã post
& Syluestrum [i] asserimus infrà, [k] scilicet mortaliter
qui credens, sacerdotem esse in peccato mortali, &
non pœnitebit ante missam, quã faciet, inducit ipsum
celebrãdam, est intelligenda de sacerdote ab Eccle
communicationẽ, aut suspensionem notoriam
præparato, nec ad missam obligato, aut per
infirmitatem, & non per malitiam peccantem
la intentione, aut consensu, aut contemptu
lis eius inducit, & non alias, vt colligitur ex
quæ, [l] copiosius diximus. Propter quæ omnia
rogantes sacerdotes, vt pro illis missas faciant aut
cramenta administrent, raro ob id peccant.

Decimosexto, quod nec etiam est talis ea, quam
alicuius tyranni, qui dominium & iurisdictionem
status vsurpauit, eidẽ dat, petens iustitiæ administ
aut beneficium, seu gratiam aliquam honestam
definitio illi non conuenit, cùm ipse per malitiam

a *Capit. 17. num. 261.*
b *Vbi sup.*
c *Libr. 1. de adulter. coniug. cap. 19. & inc. si quid ve. rius 33. q. 2.*
d *Quolib. 1. qu. ult. 2.*
e *Super eq. 2. ad Rom.*
f *In summa verbo tyrannus.*
g *Lib. 6. q. 2. art. 3. de iust. & iur.*
h *In 4. lib. sentẽt. dist. 24. q. 1. art. 3. ad 3.*
i *Verb. clericus, §. 1. quæst. 2.*
k *Capit. 25. num. 52.*
l *In cap. 1. § sacerdos. num. 3. & seq. de pœn. dist. 2. post vtrumque Thom. in 3. part. quæst. 64. art. 6.*

subditos nõ petat opus ex se malum: quamuis materiam pec-
candi offerat, immo ad minus peccandum inducat. Siquidem
dat operam, vt qui peccat alienam potestatem vsurpando, non
peccet etiam iustitiæ administrationem & beneficiorum, seu
gratiarum distributionem prætermittendo, vt rectè Caieta-
nus [a] declarauit.

a *In summa verbo tyrannus.*

41 Decimoseptimo, quod talis fuit illa, quam quidam nobi-
lis religioso cuidam iuueni ab eodem hospitio excepto dedit,
introduceret ei in cubiculum noctu puellam sine intentione
iudicandi illam, aut illam ad peccandum: sed tantùm tentan-
di eius castitatis virtutem: quia prima dictæ definitionis pars
ei obuiare videtur, cùm illud opus peccatũ sit mortale, quip-
pe quòd sua natura est inductiuum ad culpam mortiferam:
nisi illius magna religio, & puellæ magna honestas circumstã-
tiam iustificantem produceret. Idem item dicendum de ea,
quam dedit is, qui amatoriè quandam mulierem sollicitauit
noleus, vt illa is id consentiret: sed vt intelligeret, quid respõ-
deret. Idem item dicendũ de ea, quam alius dedit alteri, cùm
soli esset, studiosè dicens sine mala intentione, vt eam expe-
riretur, si ne multum deprecarer, dormires ne mecum?

Decimooctauo, quod non erãt tales, quas sibi mutuò dede-
rũt duo Hispaniæ magnates, cùm alter alteram super mulam
suam vxore secum ferret, qui cùm transirent cum suo comitatu per
locum quendam secretum, absque fine mortali, aulicè dixit il-
li, Qualis locus erat hic, domina, ad voluptati indulgendum,
si nulla alia fuisset? & illa respondit: Erat quidem valde aptus, si
non alius fuisset, cum impotentiæ insimulans. Nec etiam illa,
quam grauis quidam vir dedit, dicens sine alio malo fine vr-
banæ feminæ honoratæ cuidã fœminę, Vis vt in eodem lecto
non mentiamur? quia quamuis hæc verba per se ad peccatum
mortale dirigantur ex qualitate tamen personarũ, fine, & mo-
do dicendi colligebatur circumstantia quædam, moderãs vim
eorum, quam ad inducendum ad peccatum mortale habent:
de quo calla & aliis similibus, qui occurrunt inter aulicos vr-
banè iocantes ego satis hucusque dubitaui.

Decimonono, quod diu, multumque dubitaui, an esset talis
illa, quam quidam sacerdos ante triginta annos mihi confes-
sus fuit, se dedisse, admonẽdo, iocoso honestóque amore abs-
que mala intentione manus honestæ cuiusdam mulieris pe-
ctoris, & easdem mamillas tangendo, cuius decisionem num-
quam hactenus affirmare sum ausus: nunc autem dico mihi vi-
deri eam non esse talem: quia nulla pars prædictæ definitionis
eam comprehendit, quãdo tactus ille ex sua natura non tantum

inci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

incitat ad peccatum mortale, vt quasi semper mortale
care faciat personas, quæ sunt eiusmodi qualitatis, q
dixi, iocosè fit: quamuis si seriò fieret, aliud dici deberet
dicendum est de eo, qui absque mortali fine & intentio
quam fœminam per manum, aut brachium ducit: v
a Caiet. 2.2. quæst. 154. art. 4. vtrúmque sit iuuenis. Et etiam de eo, qui manum pro
vellicat, aut brachium torquet, aut eius pedem lu
Et etiam de eo, qui amplectitur, & osculatur, vbi
suetudo, modo partium obscœnarum aspectus &
de quibus iam dictum est, & modo non sit alius fi
tio mortalis, vt solet fieri in choreis, iocis, saltation
quibus ludis ad recreationem adhibitis, maximè
tos, & familiares, in quibusdã regionibus plus q
43 Vigesimo, quòd nec etiam est talis occasio illa
quam dant Vniuersitates, Studia, Collegia, gradus, o
doctoratus ad docendum scientias licitas insti
ti propter illa peccent, docendo, discendo, gradu
suffragia ferendo, & male rem gerendo, per super
tionem, vanam gloriam, inuidiam, auaritiam, tec
dacia, subornationes, & etiam periuria. Ob quæ hon
rium dixit ille Hæresiarcha Vuicleffus damnatus
b Sess. 2. Constantien. b cuius articulus damnatus ibidem e
tates, Studia, Collegia, graduationes, & magisteria, in q
vana gentilitate introducta: & tantum prosunt Eccles
bolus. Sed longè verior est nostra hæc responsio: quæ
occasionem non comprehendit prædicta resolutio. Q
tamen esset, vt considerarent Rectores, & Guberna
larum & collegiorum, tanta esse peccata, quæ in illis
tuntur, vt occasionem dederint illi hæretico, & sua
bus ad illud de ipsis affirmandum. Ideóque omnibus
& viribus nauarent operam diminuendis illis, etiam
no exinanire non possent.

Vigesimoprimo, quòd nec etiã est talis occasio, quæ
peccandi scientiæ licitæ Theologiæ, Legum, & M
quamuis quidã scripsit, quod animæ peribãt ob Gra
logiam ad earum salutem inuentam: & corpora ob
nam ad eorum valetudinem inuentam: & bona per
eorum conseruationem lata: quia culpa non est
suorum auctorum: sed eorum, qui eis abutuntur. Ita
c In libr. 6. aduersus omnes haereses, verb. fascinia. dicendum de aliis scientiis & artibus, quas infamia
famus Cornelius Agrippa, & damnare damnatus
luerunt, quos eorum debellator Castrensis refert.

Vigesimosecũdo, quòd nec etiam talem occasionem

qui illas artes mechanicas exercent, quarum operum vsus bonus & malus esse potest: quamquam plures illis malè venialiter vtantur, vt in cap. negotium, a probauimus: quia per septimam particulam dictæ resolutionis excipiuntur: quandoquidem peccatum veniale non admit gratiam diuinam, nec illius dimissio ad illam consequendam est necessaria, secũdùm sanctum Thomam b & dictum fuit supra. c Ob quod mihi videtur, absolutionem non esse denegandam personis, quę comparent pigmenta, indusia, collaria, sudaria, mammillaria, & alia valde operosa, quibus communiter homines male venialiter vtuntur, licet confessarij ab hoc eas abducere deberent, præsertim moniales, quæ cum sint professæ statum perfectionis illustrem à dandis, & accipiendis vanitatum occasionibus, multum cauere debent, licet nõ sint nisi venales: quia quamuis maculam non inspergant, tollunt tamen decoris lucem & obscurãt, vt declarauit sanctus Thomas d post S. Augustinum, qui e dixit, *Peccata venialia, si multiplicentur, decorem nostrum ita exterminant, vt à caelesti sponsi amplexibus nos separent.*

a De pœnit. dist. 5. num. 5. & 19. & 37.

b 3. part. q. 87. art. 2.

c Capit. 1. num. 26.

d 1. 2. q. 87. art. 2.

e In lib. de pœnit. medic. cap. 2.

Vigesimotertio, quòd nec etiam dat talem occasionem, qui habet artem faciendi opera, quæ ex se sunt talia, vt illis homines bene, & male vti possint: quamuis maior pars male etiam eam exerceat. Bona enim est lex illa naturæ, quòd aliqua ars, aut alia res non est mala, eo quod plures male etiam mortaliter ea vtantur. Bona etiam est lex de non iurando irreligiosè per verum. Sancta est item lex sexti, & decimi Thomæ & Caietani, f & præcipuè per istã rationem, quòd de vno solo Deo rectè colendo, quamuis maior hominum pars, immo & nouem ex decem, qui sunt Pagani, Iudæi, Mauri, Hæretici, & multi Catholici malè etiam mortaliter ea vtantur. Bona etiam est lex de non iurando irreligiosè: sed maxima hominum pars recensendo in ea Gentiles, Iudæos, Mauros, & Hæreticos, & Catholicos, quos omnes illæ obligant, iurant aut habent voluntatem iurandi per falsos Deos, aut irreligiosè per verum. Sancta est item lex sexti, & noni præcepti Decalogi, de non fornicando, nec concupiscendo: maior tamen pars in illam mortaliter peccat, opere, ore, voluntate deliberata, aut morosa delectatione carnali contra naturam, aut præter illam.

f In præsentem. ca. negotium. nu. 5. & de pœnit. dist. 5. g 2. 2. q. 69. art. 2.

44 Vigesimoquarto, quod nec etiam talem occasionẽ peccandi dat, qui ad bonum finem permittit, aut instituit cum moderatione debita supplicationes, congregationes publicas, & solemnes orationes, mercatus, nuptias, primas missas, belli simulachra, publica conuiuia, & exercitationes curiales, aut choreas, & ripudia faciẽdo: quia prædicta resolutio

eam non

Universidad de Deusto
Biblioteca

catu non comprehendit: & quia sunt opera supererogationis, quibus homines & bene, & malè vti possunt. Et quia multi ex illis occasionem peccandi capiant: multi tamen bene vtuntur, & ex his, qui malè vtuntur quamuis aliqui taliter peccent: maior tamen pars sine comparatione peccat amplius, quàm venialiter.

Vigesimoquinto, an occasio peccandi, quæ ex aliquorum datur sit talis, vel non, infra [a] dicetur.

Vigesimosexto, an sit talis occasio, quæ ex periculo panarium publicorum datur, infra [b] dicetur.

Vigesimoseptimo quòd talis est occasio, quam dat, ne scandalizet alium, qui iniustè offenditur, omissio cere, quod sub reatu mortalis culpæ efficere tenebatur tancorem in inimicum conceptum deponere, vt proximo extrema necessitate laboranti, secundum Thomam. [c] Neque etiam opera, quæ non sunt præcepta consilij: puta dare eleemosynam, ieiunare, & id genus omittenda sunt ob malitiam, invidiam, vel malè affectam voluntatem illorum, qui propterea scandalizantur, scandalum Pharisæorum. [d] Immo nec quando scandalum ignorantia, vel infirmitate animi oritur, quod peritorum ignorantium, seu imbecillium nuncupatur, debemus ra in totum relinqui: sed occultari, aut d fieri quæ neatur proximus bonitatè eius, quod facit. Quod si modi admonitionem adhuc scandalizatur, nihil dum tale scandalum: tunc enim iam sit Pharisaicum admoniti non intelligunt rationem, quæ illis redditur tiqua consuetudo, vel alia ratio, qua ipsi nituntur, eis non esse iustam illam rationem, quæ ipsis traditur enim, quia scandalum non ex malitia, sed ex ignorantia tur, talia opera, etiam secundum se bona: cum sint cessitate salutis spiritualis: dimittenda sunt, vt Christus docuit. Nemo tamen subinde cogiter, in grauximi, aut propter euitandum scandalum, licere vnicum peccatum veniale committere, secundum mam: immo neque propter impediendam mortem mentiri vllo modo licet. [h]

Vigesimooctauo, quòd talis est occasio, quam dat aliqua causa occulta vescitur carnibus in diebus ab prohibitis, vel qui ieiuniis præceptis non ieiunat, propter ignorantiam scandalizari videntur, eccitur, vt patet ex prædictis.

a *Infr. seq. num. 9.*
b *Infra n. 17. num. 185.*
c *2.2. q. 44. art. 7. Richard. in 4. lib. sentent. dist. 38. & tex. in cap. vestris. de reg. iur. S. Antoni. 3. part. tit. 7. cap. 4. §. 3.*
d *Matt. 15. & ca. inter verba. 11. quæst. 3.*
e *In dicto capit. inter verba.*
f *2. 2. q. 34. art. 1.*
g *In 3. dist. 23. artic. 3. ad 3.*
h *Cap. super eo. de vsur. & c. prima 22. qu. 2. sicut gloss. singu. cap. sua. quid. 22. quæst. 4.*

Quid restituet animæ proximi bona lædens.

41 *Restituat quo pacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ.*

41 Circa hoc dicimus, quòd, qui proximo nocuit in bonis animæ: eo quod ad peccandum mortaliter ipsum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonũ quod sua opera amisit, ipsi restituatur: nam si rerum corporalium restitutio est necessaria, multò certè amplius spiritualium: quæ ad animam pertinent. [a] Siquidem hæc nobiliora bona sunt illis. [b] Proinde quo pacto ad peccandum, ad pœnitẽtiam: & opera meritoria compulsando, exhortando, & pro eo Deum precibus, tum propriis, cum alienis si opus est, interpellando, eiúsque conuersionem imperando, renocare contendat: absque tamen peccati occultatione. Vnde constat, quantùm oneris contrahat, qui alium ad peccandum inducit: quoniam vix dignam restitutionem facere potest: siquidem voluntas, quæ semel corruit ad virtutem resurgit, secundum Scotum [c] in hoc communiter ibi receptum, & Adrianum [d] & al os alibi. Sed hæc omnia videntur intelligenda de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccandum induxit: vt si pater, dominus, aut paterfamilias auctoritate sua induceret filium suum, aut clientem, vt cum alio inimicitias exerceret, aut litteris præditus, aut hæreticus quispiam alteri persuaderet, illum, aut illum contractum non esse vsurarium: vel illam, aut illam doctrinã esse veram: cùm contrarium esset verum: vel qui sussurrando, & falsa renunciando inter duos inimicitias disseminat. Non est autem intelligendum hoc de illo, qui ad peccandum impulit alium, qui scit illud esse peccatum, & potest liberè, & absque vllo timore, aut exuberantia illius, qui induxit illum ad peccandum, abstinere ab illo peccato, & ab illo resilire, nam hic ad nullam restitutionem à iustitia præceptam, de qua hic loquimur, tenetur. Siquidem nihil commisit contra iustitiam: quamquam deberet illum ex caritate, sicut alios peccatores, & aliquando plus coercere, id quod eruditè insinuauit, & meo iudicio, efficacitèr probauit Sotus, [e] & latius nos nuper tradidimus. [f]

a *Aegu. ca. cũ in can. de eleem. & sacrific. & ancient. multi. 13. magis. C. de sanct. eccl.*
b *Capit. de terrem. 6. quæst. 1.*
c *In 4. libr. sentẽt. dist. 16. q. 3.*
d *In 4. de reg. it. q. 31.*
e *Lib. 4. q. 4. art. 3. de iust. & iur.*
f *In ca. nauis. de pœnit. dist. 1.*

De quin

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quinto præcepto Decalogi. Non occides.

CAP. XV.

1 *Præceptum quintum vetat mortem corporis, non animæ.*
2 *Occidens iustè bellans iustè, & se, vel alium defendens.*
3 *Mors alienæ pro medio defensionis propriæ an sit licita.*
3 *Vita proximi quando plus æstimanda, quam propria.*
3 *Defensio iusta inculpata tutela.*
4 *Fugere quis an teneatur.*
4 *Honorem ob tuendum vt licet alium percutere.*

a *In declarat. huius præcepti.*
b *Matt. 5.*
c *1. 2. q. 72. artic. 7.*
d *Ca. quãdo. de consecr. dist. 1.*
e *In præl. 9. num. 3.*
f *Exod. 22. cap. ille 23. quæst. 4.*
g *2. 2. q. 64. art. 2.*
h *In dicto artic. 1.*
i *In 4. lib. sent. dist. 15.*
k *Cap. nisi. ea. noli. 23. quid culpatur. & cap. milites. 23. q. 1.*
l *Clem. 1. de homic.*
m *In dict. q. 64. art. 7.*
n *3. per tit. 2. ca. 3. sub finem.*
o *Ver. bellum. q. 2.*
p *1. de rest. spo.*
q *De homicid.*
r *Vt supra ea. præced. dictum est.*

PRo fundamento dicendorum dicimus primo, Concilium Colonien. [a] hoc præceptum fuisse datum ab eodem, qui illud tradidit, vt patet [b] ibidem: per illud non solùm prohibetur homicidium, aut occisio: verum etiam voluntas id faciendi. Etenim vt [c] Thomas receptus [d] quem nos sequimur in additione pro [e] peccata cordis, oris, & operis eiusdem sunt species.

Secundo dicimus, hoc præceptum tanto nectine debere, quanto potiores ob fines latum fuit, quam ditione congessimus: & quod ille infringit illud, qui ctam, vel aliquem alium respectum publicum, vel iniustum, vult, procurat, aut operatur aliquod detrimentum personale, aut corporale notabile proximi, non vult, procurat, aut operatur detrimentum animæ aut met Concilium sensit.

2 Tertio, quod sæpe quis licitè alterum occidit, iudex publica auctoritate, [f] iuxta illud *Maledictus qui vinere super terram*: secundum S. Thomam [g], certam iuxta alterum Thomam [h], quæ est communis opinio Scotum. Secundo in bello iusto, quod etiam auctoblica geritur. [k] Tertio ob vitæ propriæ defensionem, to, quando aliter rem suam tueri non potest, quod tanum, [m] & Antoninum [n] & Syluestru [o] probant olim [p], quod opportunè pro hoc facit, vbi refert cap. 2. [q] quod secundùm Panormit. ibidem communis in illis verbis, *Te tuáque liberando*. Respondemus tionem, quæ pro illo facit: videlicet, quod [r] tenemur diligendũ vitam proximi, quam nostras forsunas, mus, inquam, quod illud est verum in casu necessitamen illũ, maiorem curam habere quis debet tuam ad suam: suorúmque vitam tuendam, & ad vitæ

dam, quàm vitæ alienæ, iuxta S. Thomam receptũ [a] pro quo facit l. vt vim. [b] At qui capit alienã titulo alio, quàm necessitatis, non est positus in illa. Quinto, propter defensionẽ proximi v. Innoc. Panor. & Cõmun. [d] quidquid dicat Fottun. [e] Omnes autem hi casus vna in re conueniunt: scilicet, quod in omnibus eis peccat occisor, qui ob odium, aut vindictam primum occidit; [f] differunt autem in aliis: etenim in tertio casu, qui hominem necat, neque peccat, neque est irregularis: in cæteris autem licet non peccet, fit irregularis, iuxta gloss. singul. ab omnibus ferè receptam. [g] Item, qui in duobus prioribus casibus: scilicet, iudicis auctoritate, aut in bello iusto occidit, aut habet occidere, potest quidem habere propositum, & animum occidendi, propter bonum pacis, & tranquillitatem reipubl. at qui in aliis casibus occidit, non potest iustè habere animum occidendi, nec apprehendere mortem alterius tanquam medium ad se defendendum: solùm enim debet intendere in defensionem sui, rerum suarum, aut proximi: scilicet eriade mors aggressoris fuerit subsecuta, vt videtur sentire S. Thomas [h] & expressit latè ibi Caietanus & Cardinalis S. Sixti, [i] & Abulensis [k]. Pro quibus faciunt aliqua dicta S. Augustini, quorum præcipuum est in dicto cap. *de occidendo*. *Non sunt homines ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles aut publica functione fungatur.*

Contrarium tamen tenuimus nos, [m] quod etiam postea videtur nouum, & nouitates, qua parte fieri potest, sunt fugiendæ: [o] tum quia vim vi repellere licere, omnia iura clamant: vt habet prædictum cap. olim. [p] Tum quia licet quis ex se petentem occidere. [q] Tum quia, nisi S. Thomam id noluisse dicere, satis probat Sotus. [r] Tum quia Augustini dictum intelligendum est de præfatum Augustini dictum intelligendum est de alium, quàm aggressorem, vel aggressorem sine peccato: quoniam omnis inuasus, vt pluri- [s] Tum quod alioqui vix vllus vmquam occideret, [t] Tum quod metus mortis, quæ est secundum Philosophum omnium terribilium maximum, non permittit, vt fragilitas humana tam æquo animo sit, vt percutien-

a *In dicto artic. 7.*
b *ff. de iust & iur.*
c *Glos. ca. 1. Clem. 1. homicid. & in summa. 1. quæst. 7.*
d *In cap. si vere. 1. de sent. excõ. Panor. in c. penult. de cler. pere.*
e *Præstare lr. vt vim. ff. de iust & iur. ca. 4.*
f *Cap. cum miscer. 23 q. 5.*
g *Quæ est penult. cle. mont. 1. de homic.*
h *2. 2. quæst. 64. art. 7.*
i *In cap. de occidendo. 23. q. 5.*
k *Super Matth. ca. 5. q. 48.*
l *Aug. epist. 154. ad publi. hic.*
m *In dicto cap. olim.*
n *In lic. fo. q. 1. de iust. & iur.*
o *Capit. ex parte. de consuet.*
p *Ext. de sent. excom. cum alias. ff. Ad. Aquil. l. sed est. lib. 8. & l.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Secũdum glos. sic em. 1. de homic.*

do aggressorem, solùm velit se defendere, & non occidere, ita qui se defendit, etiam vibrando ensem, non peccat, etiam si spiculũ dirigat in gutturaggressoris: vt tenet Caietanus, & cat Sotus. Quare non licet occidere alium, antequam occidatur, ne occidatur ab eo, habita opportunitate fugiendi, licet sciatur id eum velle facere: quia nulla iura naturalia, nec humana hoc permittunt in alium, quàm aggressorem. Et hoc videtur præfatus Augustinus videtur innuere.

b *In l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iud. se vendicare.*

Credimus autem dici posse, quoad hoc, illum esse aggressorem, qui decreuit occidere alium, nulla mora posita, qua vllo modo possit effugere mortẽ, nisi prouenerit antequam aggrediatur: qualis videtur esse vxor, quæ nouit se occidendam à marito pugione, quem suppositum cubili ad occidendã eam dormientem, & non portatum, concluſa claue ianua. Non tamẽ videtur talis, qui existimat fidiatorem suum, nondum aggredientem, à quo tamen certo credit se occidendum, nisi præueniat, de quo mox dicemus. Item eruditus interrogauit: quia hoc casu interponitur mora diei, mẽsis, vel anni, qua posset liberari se abſentando, detinendo se domi, vel aliquo tuto loco, morte, morbo, aut inimitia insidiantis: quod, vt puto, esse verũ quoad forum conscientiæ, ita videtur in foro exteriori excusatum iri, & non plectendum, ut minatus fuit mortem occidenti: & erat confessus multas nas exequi: quod Castren. annotauit. b

c *Vt in gl. fin. di. cap. alim. plus quam alij declarauit.*

d *Per d. ca. alim. & per dictam l. 1. C. vnde. vi & per tradita à S. Antoni. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1.*

e *Iux. praxim gloss. f Iux. eandem gloss. singul. communit. recentiorũ, Diana l. 1. q. 1ux. prædicta in 4. casu supra eo. tit. nu. 2.*

b *Castrens. in dicta gl. verb. moderamen. de pœn. Panor. 21. Aristot. 4. Ethicor. & gloss. extrauag. sint. ad vnum literam §. porro. verbo hu. et. de verb. signific.*

Item, vt quis in tribus vltimis casibus iustè occidere posset, vt circa defensionem obseruet moderamen inculpatæ tutelæ: vt id solùm faciat, sine quo iniuria non potest repulsandam iniuriam necessaria, d nec consequenter occidat eo, qui sine illis inuaditur, e nisi quãdo pugnus iste ita, aut paulo minus fortis, quàm ensis inuadit. Idẽ dicendum detur, quando nisi se armis defenderet, iniuriam honoris, aut personæ pateretur: siquidem & rectè quis ob suarum rerum custodiam alterum occideret: honoris valet, quàm alia bona fortunæ, h & iniuria personæ ior est, quàm fortunarum. i

c *Vt in gl. fin. di. cap. alim. plus quam alij declarauit.*

d *Per d. ca. alim. & per dictam l. 1. C. vnde. vi & per tradita à S. Antoni. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1.*

e *Iux. prædicta gloss. f Iux. eandem gloss. singul. communit. recentiorũ, Diana l. 1. q. 1ux. prædicta in 4. casu supra eo. tit. nu. 2.*

f *l. in seruum. ff. de pœnit.*

4 Ex quo k inferebamus, quod si ille, quem alias non tenetur, non põt absq; suo dedecore fugere, non tenetur fugere: & si non potest vitare vulnus, aut alapam, quam ille molitur impingere, nisi ipsum occidendo, potest eum occidere. Contrà verò, qui iã est vulneratus, vel quem affectat

k *In dicto cap. alim. extrau. glossem Panorm.*

quit & fugit, non potest absq; peccato illum occidere: quoniã iam illud est vindictam sumere, & limites defensionis transgredi. a Quod limitandum existimo, quando affectus iniuria vulneris, aut alapæ, vel alia: magnam sui honoris iacturã facere: si fugientem non persequeretur, b nam talis posset eum perſequi, & persequere tãtum, quantùm ad sui honoris defensionem opus esset: nam licet illud nõ esset defendere personã neque fortunas: esset tamen defendere honorem, quẽ licet c iure, cum multis videtur id expedire, licet res manifesta sit: item, si uxorem occidentem, aut cupientem occidere vxorem in adultetio deprehensam, peccare mortaliter, d quamuis in foro exteriori minimè puniatur. An autẽ inuasus potẽs se defendere fuga excusetur ab irregularitate, traditur infrà. e

a *Secũdum Richard. in 1. lib. sent. dist. 37.*

b *Vt tenet Victor. de iur. bel. ca. 2 & 3.*

c *Vt prædictum est.*

d *Cap. inter hæc. 32. q. 2. vbig. of singul. & celeb.*

e *Capit. 27. num. 211.*

Peccat mortaliter quis contra hoc quintum præceptum.

1 *Occidens feriens, procurans, & eo gaudens: nisi id faciat, se, vel*
6 *alium, vel sua bona defendendo, vel sit latro.*
4 *Latro diurnus & nocturnus in quo differunt.*
7 *Occidens casu, & exponens se periculo mortis corporalis.*
Irregularis est occidens maritum alicuius fœminæ ob sui defen-
2 *sionem.*
3 *Occidens, aut ferieni ministros iustitiæ, etiam se defendendo.*
9 *Duella mala, vel torneamenta imens, vel eis adsistens.*
10 *Torneamenta quædam sunt licita.*
11 *Mortem alienam desiderans, vel ea se delectans.*
12 *Delectari potest quis bono nascente de alterius morte.*
13 *Mortem propriam iratus exoptans, aut vitam abbrenians.*
14 *Excommunicatus qui clericus seipsum percutiens.*
Martyrio se ob tædium vitæ offerens, aut optans se non fuisse
15 *natum.*
16 *Comedens, vel propinans notabiliter noxia.*
17 *Infante cum tenero in eodem lecto dormiens.*
18 *Mater quæ filium suum tenerum admittit in lecto.*
19 *Abortiens, vel abortiendi periculum subiens, vel procurans.*
21 *Irregularis fit quis propter abortum procuratum.*
22 *Bellum ad iniustum pergens, vel in eo militans.*
23 *Restitutis ei instrumentis in bello inuito.*
24 *Mortem ad iniustam pergens, vel ab ea non liberans. nu. 17.*
27 *Vindictam non vetans, consentiens illi, vel morti aliquo ex no-*
xiæ modo.
17 *Testem ad condemnandum nemo tenetur se offerre.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

18 *Taurorum agitatio quando auctori vita valde erudelis.*
18 *Taurorum agitatio Gallis, & olim Nauarris interdicta.*
19 *Taurorum agitatio per Pium V. prohibita sub excommunicationis pœna.*
19 *Taurorum agitationi duellis æquata qui prohibentes.*
20 *Festa sanctorum non tauris, sed iis exhibenda.*
20 *Taurorum agitatio torneamentis æquata, ac maledicta.*

5 EX præfatis infertur peccare mortaliter cõtra hoc præceptũ primo, qui iniustè occidit, aut fustè, vel aliter notabiliter ferit alium, aut quidquid horum vult, procurat, aut delectatur ea fecisse. [a] *Id autem* Ioan. Maior [b] admonet, vt confessarius interroget quoties dam, quid implerit ipsum ad occidendum, & quantum poris in proposito perseuerauerit, & quoties deceptus facere, & post quam perfecit, quoties meminit, & placuit: illa, inquam, admonitio pertinet ad peccatum cumstantiam, quàm numeri vocant, & non pertinet hoc peccatum, quam ad alia. Et quòd dicit, totiesillum peccare mortaliter, quoties id voluit, debet iuxta illa, quæ in cap. 1. [c] definita sunt: scilicet, vt dat quando absque interruptione operis exterioris terior continuatur, vel absque interruptione rioris apparatus exteriores, & præludia cantur.

Dixi supra, *Iniustè*, quoniam, qui iustè occidit stam defensionem proximi, vel sui honoris, & re etiam si aliter propriam vitam defendere posset, licèt irregularitatẽ contrahat. [d] Quamuis pos pissemus, contrarium tenuerit ibidem reuerẽdissimus biẽsis Didacus à Leyua, secutus Fortunium, [e] eo di defensor non peccat: quæ ratio fragilis est: aduocati, & testes, & alij sine peccato cooperantur damnandum morte delinquentem, non peccent, reantur: attamen irregulares fiunt, secundùm omnes mus infra, [f] & seruat Curiæ Romanæ stylus, Quare à communi non est recedendum.

5 Secundo peccat mortaliter, qui noctu, aut sine terimit, cum posset illum apprehendere, & se fare, non occidendo eum, per resolutionem cõmunem enim quamuis magna intercedat differentia ad forum exterius, inter latronem diurnum & quod hic præsumitur occidere velle, non autem

a 33. q. 1. in fine summa.
b In 4 lib. sentẽt. dist. 17. q. 4.
c De pœnit. dist. 3. ca. 47. & supra ca. 6. num. 14 & seq.
d Iuxta gl. singul. quæ penult. est. clemẽt. 1. de homic. vt rep. per omnes ibi & Sylu. ẽ verbo homic. 1. quæst. 9.
e In l. vt vim. ff. de iust. & iur.
f Cajet. 2ª. num. 209.
g Ci. quam grauit. de crimi. pœna. & cap. ex litteris. de exułtit.
h In cap. si persidetur. de homic.

forum tamen conscientiæ nihil est differimini: quia occisor scit veritatem, cui in hoc foro cedit præsumptio. [a]

Tertio, qui occidit aliquem, etiam propter tuendam suam castitatem, quam adhuc saluo omni honore suo poterat benè defendere fugiendo, vociferando, vel alio modo, iuxta cõmunem opinionem, quam S. Anton. [b] optimè declarauit. Nec interest an sit vir, aut fœmina sic se defendens.

6 Quarto, qui casu occidit, percutiue aliquẽ præter intẽtionem: nec ille in culpa fuit in non aduertendo, vel non adhibẽdo eam diligentiam, quam homines mediocriter prudentes in similibus actibus adhibere solẽt: ne mors aliqua, vel noxa personalis consequatur: vt si deiiciens tegulas ex aliquo tecto, antequam deorsum eas mitteret, non prænonuit transeuntes, nec vllam eius rei signum posuit: aut castigaturus aliquem puerum, non abstulit gladium à cingulo, quo erat cẽ cinctus, per quem postea è vagina elapsum, illum occidit, aut lædit. [c] Et addimus, quod ad hoc, vt homicidium casuale sit peccatum mortale, nec ne, parũ facit ad rẽ, an opus vnde mors consequitur, licitũ sit, vel illicitum: nã in vtroque casu crimen erit lethale, si præcesserit culpa in non adhibendo debitam diligẽtiam ad periculum mortis vitandũ, & in neutro, si ea fuerit adhibita: quãuis quantum ad irregularitatem plurimum referat, vt Caietanus [d] sufficienter probauit.

7 Vnde infertur illud S. Antonini, [e] qui illicitè aliquid aggreditur, quod est causa, vt alium occideret propter sui necessitatem defensionem, non solùm peccat id aggrediẽdo, sed etiam homicidia: quod est intelligendum, quãdo opus illud illicitum erat quædã via ad homicidium perpetrandum. [f] Vt si intendens tantum percutere hominem interimit, & probabiliter præsumitur ex eius efficaciter pet e. fin. [g] Per quod defendi potest aliud eiusdem Antonini dictum: [h] scilicet, quod qui ad mulierem adulterandam accedit, eiúsque maritum interficit, vt se defendendo, non peccat, qui eũ inuentum cum illa volebat occidere, est homicida, quia via ad tale homicidium, & subinde præuideri ei posse, & esse via ad irregularitatem. Talis enim ingressus iure dicitur esse ad irregularitatem: de quo latiùs infrà. [i]

Secundo peccat, qui damnatus ad mortem, occidit, aut periculosa fuga, resistentia est iniusta, [k] & Scotum communiter recipit. [l]

Tertio, qui ne timidus, pusillanimis, aut ignauus abeatur, vel per audaciam nimiã decernit deliberatè amittere, aut amittendi periculo exponere vitam, aut membrum aliquod,

a Arg. ca. 1. & ca. si qui. cum si aduoc. de sponsi.
b 2. par. tit. 7. ca. 1. §. 2.
c Capit. ad audientiam. 1. later. ca. presbyterũ. de homic. l. si putater. ff. ad l. Aquil.
d 2. 2. q. 64. art. 8.
e 3. par. tit. 3. ca. 8. §. 2.
f Iuxt. mag. tum Cajet. in d. art. 8.
g De homic. lib. 6.
h In dicta §. 2.
i Capit. 27. num. 337.
k Iuxt. gl. l. vt vim. ff. de iustit. & iur.
l In 4 lib. sentẽt. dist. 15. quæst. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel partem eius notabilem, aut inferendi notabilem
in proximi personam, loco, tempore, vel modo indebito
mentem S. Thomæ [a] receptam, & per Caietanum
Dixi, *Deliberatè*: quia subreptio & inconsideratio
aggrediebatur, ipsum excusare posset à mortali, &
per dicta. [d] Neque obstat, quod ex hoc videtur
fallsum: scilicet latronem, qui furatur peccare
furando, & se exponendo periculo suspensionis, quia
tur de illo, qui per intimiditatem, ne habeatur
& directè per se, se exponit periculo perdendi
tro autem non se exponit per se, & directè, nec per
tem eiusmodi periculo, sed per accidens, & per
secutionem, quod non diuersificat, nec multiplicat
peccati, [e] vt ait S. Thomas. [f] Et ideo concedo, quod
furaretur, ne à sociis iudicaretur timidus
pter furtum incurrere posset, bis peccaret.

Octauo peccat, qui aliquo ioco vtitur cum
vitæ probabili, puta funambulus super funes in
eis corpus volutans, iuxta Syluestrum si quod
non procedit quando prudentis arbitrio ille
viribus & velocitate pollebat, locúsque sic erat
sine periculo verisimili talem iocum exercere

Ex quo infertur responsio ad quæstionem: An
vel dãt venenum ad experiendam theriacam
cent? Et aliis quidem videntur non peccare,
his: scilicet, quòd qui composuit illam pro
beatur, & quòd eam de consilio insignium
de more iuxta præcepta medicinæ compositam
facto in aliquo bruto animali periculo, vtrum
bata sit: quòdque tam qui dat, quàm qui sumit
dit theriacam esse talem, qualis esse debet
composita: & nullum subesse mortis, nec
damni corporalis periculum. Aliis tamen
bus libenter accedo ante periculum, vel
ctum: eo quòd satis experimenti, potest
tamen factum non audirem damnare

9 Nono peccat mortaliter, qui aliquod
lare certamen illicitum aggreditur, vel
menta, aliáve huiusmodi exercitia
mum cædes, vel grauia vulnera
induxit: vel non impediuit, cùm

Dixi, *Vt plurimum: unde cædes, vel grauia*
quoniam multa torneamenta, hastiludia, ludos

a 2.2.quæst. 120. art. 1.
b In summa verbo timiditas.
c Caietan. ibidem.
d Tucca. 2. supra ea. num. 4.
e Arg. l. si quis ne cam fam. ff. de reb. credit. cum multa alia citatis per recentiores.
f 2.2.q.42. artic. 2.
g Verb. art. quæst. 6.
h Arg. extrauagã. 1. Ioan. xxij. de torneamen.
i Capit. monemachiã. 3. q. 1. ca. 1. & 2. de elec. puguat. in duello & ca. 1. de torneam.

carnarum, vel virgarum quibus equites tecti clypeis ludere
solent, aliáque huiusmodi, quæ exercentur, eo adhibito mo-
deramine, quo cædes & alia pericula caueantur, non sunt illi-
cita: sed potius permittuntur, [a] quod probat Ioannes Maior,
licet, quandoque, sed rarò mors & vulnera notabilia conse-
quantur. Dixi, *Duellum illicitum*: quoniam qui iussum duel-
lum ingreditur, non peccat: quale est illud eius, cui per sen-
tentiam iniustam, vita vel membrum eripiẽdum est, nisi cum
accusatore in arenam, & illud duellum descendat: quale est
etiam illud Regis, vel Ducis, qui videns se fouere iustitiam,
& ab aduersario multo maiori potentia præcelli, quo credit
se in vniuersali prælio ab eo superandum: & ideo eligit duel
lum & singulare certamen, iuxta sententiam Caietani. [c] Nu-
per autem Concil. Trid. [d] addit multã quoad duelli mate-
riam, quæ supra [e] posita fuerunt.

Decimo peccat, qui interfuit huiusmodi torneamentis,
aut duellis illicitis cum magna sui animi voluptate, consen-
sulque deliberato: quod fierent, vel tali intentione spectat
cos, vt licet foret sibi interdictum spectare illos sub reatu
mortalis culpæ, nihilominus tamen spectaret eos, vel eius
præsentia fuit in causa, vt tales ludi fierent, Syluester [f] quam-
uis extra hos tres casus non erit amplius, quam veniale: nisi
ratione scandali fiat mortale, eo quod spectator sit sacerdos,
aut monachus. [g] Dubio autem quotidiano, quod circa hæc
monet quidem respondetur infra. [h]

Vndecimo peccat, qui deliberatè alicuius mortem op-
tat, vt in eius munus, aut officium succedat, vel ne reprehen-
datur, aut castigetur ab illo secundum omnes: vel etiam si
quamuis mortem nemini desideret, neque ex alterius cæde
velocitatem capiat: sed animaduertens deliberatè delectatur
eogitatione peruersi operis homicidij, quia inde sibi aliquod
bonum, vel vtilitas prouenire posset, vt sentit S. Bonauentu-
ra, quamuis delectati propter bonum vel vtilitatem, quæ ex
illa morte sibi oriuntur, non autem propter ipsam mortem,
non est peccatum, propterea, quæ alibi [k] diximus. Quin e-
tiam optare licet alterius mortem, aut morbum, aut rei fa-
miliaris iacturam, in finem, vt conuertatur ad Dominum: vel
ne conualescat, in finem, vt conuertatur ad Dominum: vel
ne conualescat, in finem, vt conuertatur ad Dominum: vel
ne conualescat

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Lib. 3. q. 22. art. 1. de iust. & iur.*
b *Capit. si non licet. 23. q. 1.*
c *Lib. 1. de cruc. Dei. d 2. q. 64. ar. 3. & Ouiedo Mallanat. de repl. cat. in form. 2. Aduent.*
e *l. Liberi homo. ff. ad l. Aquil. f. contingit. 1. de sentent. excomm.*
f *In dicto art. 3. & Indist. contingit. de sentent. excomm.*
g *In dict. ca. contingit.*
h *Syluist. verb. martyrium.*
i *In cauit. non modicum. 2. ca. fœc. dist. 3.*
k *2. 2. quæst. 147. art. 2.*
l *Della artic. 2.*
m *In 4. pa. in fermon. Dominic. 2. Quadrag.*
n *Cap. non sanè. 14. q. 3 uers. sin. leg. 1. C. de priuat. carc.*
o *Innocen. recept. in cap. tua de*

ob hunc finem desiderare eam, vt speciatim tradita
11 Duodecimo peccat mortaliter, qui deliberate
bi mortem, aut membri mutilationem præ ira,
dedecore, paupertate, aut pro quouis alio inferno
tat, b iuxta B. Augustinum c & S. Thomam recepto
niam nemo est dominus, saltem quo ad hoc, sua
rum membrorum, c& ob alias rationes, quas B. Tho
ducit. Proinde si ea de causa, eum esset clericus,
chus, sibi ipsi manus iniecit, excommunicationem
iuxta Ioan. And. Panormit. Felyn. & alios omnes,
illam incurrit, qui zelo deuotionis pectus pugno
ma, vel corpus vt cohiberet, disciplina percutit. Ne
iudicio nostro, si talis est percussio, vt sibi licite
inferre: licet non consentire, vt sibi ab alio infer
est capillos, aut barbam vellere, se alapis cædere
parentum, aut amicorum, iuxta mentem omni
rum, h quamuis nullus eorum hoc expresserit.
12 Decimotertio peccat, qui seipsum offert, vel
mum offerendi ad martyrium principalius ob vitæ
dium, vel alium finem indebitum, quàm ob sanctæ
tholicæ amorem. i

Decimoquarto, qui vult vitam decurtare, aut abs
abstinentias, quas scit, & aduertit esse indiscretas
absque intentione abbreuiendi eam, id faciat: sic
quòd eam decurtat, iuxta sentent. B. Hieronymi,
que Thomam, l quamuis id velit, aut faciat, quò
pro peccatis suis satisfaciat.

Dixi, *Quas scit, & aduertit esse indiscretas*: quia
esse mortale, si se bonum opus facere existimat
ueniale, si faciat id existimans probabiliter eas
discretas secundùm Caietanum. m Id quod etiam
videtur sentire.

Decimoquinto, qui propter aliquod infirmum
liberatè se numquam natum fuisse. Alexand. tra

Decimosexto, qui coniecit aut fuit causa coniec
quem in carcerem iniustè: siue sit iudex, siue non,
tenetur totum damnum, & iniuriâ, quam inde
13 Decimoseptimo peccat, qui ægrotans, aut
aut bibit aliquid, aut dedit alteri sano vel ægro
dum, aut bibendum, probè intelligens, vel
bens, sibi vel alteri inde graue aliquod nocumen
euenturũ, p maximè si illa medicus interdixerat

amicit. arg. cap. fin. de iniurin. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.

num sit exiguũ, nõ erit amplius, quã veniale, secundũ eundẽ.
Decimooctauo, mater vel nutrix, quæ cubellum infantem,
ne eiuler, aut se ipsa surgens è lectulo frigoris intemperiem
patiatur, in suo lecto noctu ita collocat, vt periculum immi-
neat inter dormiendum puerum suffocandi, siue suffocet
eum, siue non. a Atqui non peccat, saltem mortaliter, si non
est tale periculum verisimile, etiam si casu eum suffocet: puta,
quia cubile est amplum, & puerum à se longè posuit, neque
collocat, subinde solet mutare, immo vbi semel se
14 Decimonono peccat, qui mulierem grauidam, cum no-
sse illam verum gestare, ita grauiter afficit, siue sit maritus,
siue alius, vt in probabile periculum abortus ipsam coniciat,
etiam si opifica non abortiatur: sicut è contrario, si in tale pe-
riculum probabile illam non impulit, etiam si postea abor-
tiatur, non tàm peccat mortaliter, c quamuis non fiat irre-
parabile, si fœtus caret anima rationali, d neque ea de re du-
bitatur, e fœtui autem, si masculinus sit, ad diem 40. infundi-
tur anima, si verò fœmineus ad diem 80. f

Vigesimo peccat mulier grauida, quæ procurat abortum,
fœmendo pharmata in eum finem confecta, vel nimio labore
corpus deligando, vel quocumque alio modo, etiam si ef-
fectus non sequatur: nam vt quis letaliter delinquat, satis est
animum habere, vel culpam, quam latam appellant,
admittere. f Immo etiam si absque proposito abortiendi facit
aliquid, quo tali periculo probabiliter se exponit: vt cũ graui
ventri humores supponit, vel immoderatis laboribus corpus
fatigat, vel tripudiis, aut choreis nimiis exultat, iuxta mentem
B. Antonini. g Atqui si iocus est leuis, & moderatus, & peri-
culo carens, non peccat mortaliter, etiam si postea eam con-
sequatur abortus. l

Vigesimoprimo peccat, qui proficiscitur, aut vult in bel-
lum proficisci, sciens illud esse iniustum, saltem ex parte il-
lius, aut vult opem ferre. k Immo etiam si eo pergit stipendij
solutionem, nihil attendens, an iustum sit vel iniustum, siue
sit iustum, siue non. l Quin etiam si sciat, bellum esse iustum,
vadit tamen cum intentione depraua principaliter inimi-
cos occidendi, aut prædia, & rem omnem deuastandi, quam-
uis in hoc casu non obligetur restitutioni. m Neque etiam in
casu, si bellum est verè iustum, propter eandem rationem,
Verum est tamen, subditum posse iussè ad bellum proficisci
(si imperio domini sui admonitus pergat) etiam si non secum

Antonin. Caietan. 2. 2. quæst. 40. artic. 1.

a *Argum. cap. consulisti. 2. q. 5. & c. fin. de hu. qui sibi occid.*
b *Iuxta mentem Panorm. in d. cap. fin. & Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 5.*
c *Argu. ca. sicut ex literarum. de homicid.*
d *Cap. aliquando. 23. q. 2.*
e *Gloss. in capit. si aliqui. de homicid.*
f *Iuxta glo. recepta in summa. 2. dist. per illum text.*
g *Cap. 1. de præsumpt. cap. si quis per negligentiam. de confecrat. dist. 2.*
h *2 par. tit. 7. ca. 8. §. 1.*
i *Iuxt. Panorm. in d. cap. sicut.*
k *23. q. 1. in princ.*
l *Caiet. in sum. verbo bellũ. pa. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

præmeditetur, an sit iustum, dum tamen cre-
Neque vlla est differentia inter subditum &
ante belli exordium eidem Principi inserui-
Caietanum. b

16 Vigesimosecundo, qui fert, aut vult ferri
sententiam, aut alterius nocumenti corpo-
quem. c Vel si iniustè morti damnatum non li-
facere possit, iuxta illud, d *Erue eos, qui du-*
vel inuaso ab inimicis suis, cum possit, non
dum B. Ambros. e si tamen commodè verbis,
que suo periculo, potest suppetias ferre, alioqui
tur, nisi esset officiarius publicus, qui etiam
bet defendere eum, quem sibi videtur defendere
dum S. Antoninum. f

17 Vigesimotertio, qui suo testimonio aliq
morte, pœna damni, vel infamia, potest liberari
testificari id, quod nouit, etiam si non iubeatur
que saltem facit, quod in se est, denunciando
potest prodesse g S. Thom. h Gabriel. i nisi per
sacramentalem tantum id nosset: tunc enim
& non intromittere se ad liberandum eum, etiam
set suspendendus, ac si nihil penitus audiisset
uit, an reus data opera delictum illud in ea
ticuerit. k Nullus tamen se tenetur offerre ad
ferendum, quo aliquis condemnetur nisi quando
formam esset à iudice constrictus, etiam si
periculum immineret: quia ille sponte suâ se
ingessit: reus autem inuitus, secundum eundem
quando accusator, quia obligatur ad id in
sat, m qui verò contra aliquè falsum protulit
quod ille est in periculo perdendæ vitæ, debet
reuocare, & omnem suâ operâ adhibere, vt illum
si ob id oporteat eũ perdere vita. Quamuis qui
ob quod alius eũ periculo vitæ suę est in
obligatus seipsum prodere, seque periculo
tendi exponere: quod Sotus videtur insinuare, n
tia iuri conformior videtur illa, quã habuit Mo
tam præcedenti, fundans se magis in caritate,

Vigesimoquarto, qui cùm aliqua affectus
retque cognatos suos, vel amicos vindictam
non vetuit eis id expresè. p

Vigesimoquinto, qui esto, quòd nihil facie
ex supradictis, tamen consentit in eo aliquo

a *Cap. quid sit peccatum.* 23. q. 1.
b *In summâ verbo bellum. part. 2.*
c *Cap. omnis. 43. dist.* *cap. 2. de re iud. lib. 6.*
d *Prou. 24.*
e *In capit. non in iurenda. 23. quæst. 3. & lib. 1. de offic. cap. 27. & 2. part. tit. 7. ca. 1. §. 2.*
f *Arg. cap. 2. de crimi. falsi.*
g *2. 2. q. 70. art. 1.*
h *In 4. lib. sentèt. dist. 13. q. 2. art. 2. concl. 7.*
i *Ioann. Maior in 4. lib. sent. dist. 31. q. 1.*
k *Dilla q. 70. art. 1.*
l *Vt in c. inter verba. 11. q. 3. explosus diximus.*
m *Lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iur.*
n *In C. de panitent.*
o *Capit. Presbyter. de homicid.*

illis supra à nobis a expositis, puta impetando, cõsulendo, præbendo consendum, laudando, malefactorem recipiendo, vel ipsum adiuuando, vel non impediendo verbis, operibus, aut monitu, cum id posset, & teneatur facere. b

18 Vigesimooctauo peccat, qui agitat, vel facit agitare tauros. Citra quod interrogatus Madritij, vbi Curia Regia residet: An ludus agitationis taurorum sit peccatum mortale? Respõdi sequenti. Primum, ante septuaginta annos me coram consessario Complati accusasse, quòd cùm essem adhuc puer illius academiæ scholasticus, taurorum agitationis spectaculo interfuissem. Secundum, quòd quia tunc vidi duos aut tres homines, a quodam tauro feroci immaniter dilaniari, statui nunquam amplius eorum agitationis spectaculo interesse: & ita numquam amplius interfui: nisi semel Salmanticæ ad id coactus vt muneris decantatus & patronatus, quo in quodam viro doctissimo ad doctoratum prouehendo, de more fungebar, vbi Dei gratia nullum detrimentum acceptum fuit.

Tertium, quod ab hinc 20. & 30. annis libenter subscripsissem, prædictam agitationem esse peccatũ mortale. Tum quia audiueram à præceptoribus meis Parisiensibus, qui celeberrimæ illius academiæ Complutensis fundamenta iecerunt. Tum, quod in Gallia non solent sic agitari: cuius rei causa non est, quam aliqui existimant: scilicet, quod sint ferociores. Nostra enim ætate Tholosæ quædam Vacca, quam præduces quidam Burgensis Hispanico more in amplo suæ domus pauimento agitare fecit, ipsummet, ascensis aliquot scalis, interfecit. Tum, quòd eiusmodi agitationis spectaculum multorum peccatorum superbiæ, vanæ gloriæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & aliarum specierum occasionem præbet. Tum, quod, vt antea in hoc ipso loco diximus, illiciti sunt ludi, quos ordo Societatis Iesu, quæ illustri & frugifero inistituit, tam fortis gladio corporali, quàm ille spirituali) ad fugiendum hostem, quàm ad expectãdum se assuefacere: ebdomade numquã huiusmodi ludis intererat. Tum quod torquia vt ille Capitaneus Ioannes ab Azpilcueta, & Xabier (qui dem ordini fatetur illius celeberrimi c Francisci à Xabier, vnius è tredecim primis eius ordini Societatis Iesu lõgè illustri & frugifero inistituit, tam fortis gladio corporali, quàm ille spirituali) tum fecerit, tam fortis ad expectãdum se assuefacere: ad fugiendum hostem, quàm ad expectãdum se assuefacere: ebdomade numquã huiusmodi ludis intererat. Tum quod torquia iure canonico prohibentur, d adeo vt qui in illis moritur, quamuis confessus, & sacra communione munitus decedat, non sit in sacro loco sepeliendus: & agitatio tauro-rum terremotis similis videtur. Ergo de ea idem erit ius. e

a *In cap. 11. num. 13.*
b *Vt ibidẽ dictum est.*
c *Fabitur Nauarrus decẽ enim Patres huic ordini initium dederunt.*
d *Cap. 1. & 2. de testament.*
e *l. illud. ff. ad l. Aquil.*

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed post ab hinc decem annis & citra, non sine ... ferere, immo, vt id facerem à multis seruis Dei ... uinè & importunè rogatus, respondi, quod agitationes ... cum moderamine, & debita cautela de se non ... sanctissimam tamen fore legem. quæ illam ... niam raro debita cautela, & moderamine ... gem, nunc postea quam ego in Vrbem appuli, ... V. Pontifex maximus mira pietate, prudentia, & ... mini oues suas dirigendi desiderio ardens tulit, & ... uit: Kal. Nouembris anni 1567. in hæc verba.

PIVS Episcopus seruus seruorum ad perpetuam rei memoriam.

19 DE salute gregis Dominici nostræ curæ diuina ... diti, prout ex debito pastoralis officij adstringi ... cogitantes fideles cunctos gregis eiusdem ab omnimo ... periculis, etiam ab animarum pernicie, perpetuo ... Sanè licet detestabilis duellorũ vsus à diabolo introd ... ta corporum morte, animarum etiam perniciem ... to Concilij Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus ... que ciuitatibus, & aliis locis quamplurimi ad ... suarum & audacia in publicis priuatisque spectaculis ... & aliis feris bestiis congredi no cessant, vnde etiam ... tet, membrorum mutilationes, animarũmque pericula ... oriuntur, &c.

Nos igitur considerantes hæc spectacula, vbi tam ... vel foro agitantur, à pietate & caritate Christiana ... volentes hæc cruenta, turpiáque dæmonum, & non ... tacula aboleri, & animarum salati, quantum cum ... prouidere omnibus & singulis Principibus Christianis ... tam Ecclesiastica, quàm mundana, etiã Imperiali, Regia ... alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupatis ... uis communitatibus, & rebus publicis hac perpetua ... tutione valitura sub excommunicationis & anathematis ... facto incurrendis prohibemus: & interdicimus, ne in ... ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiusmodi spectacula ... rum ferarúmve agitationes exercentur, fierve permittant.

Militibus quoque cæteris que aliis personis, quam ... bestiis in præfatis spectaculis ipsi tam pedestres, quàm ... gredi audeant, interdicimus: quod si quis eorum ... Ecclesiastica careat sepultura.

20 Clericis quoque tam regularibus, quàm ... Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus ...

communicationis pœna, ne eisdem spectaculis intersint similiter prohibemus. Omnes quoque obligationes, iuramenta & vota, à quibus ... per ... uentatis vel collegio de huiusmodi taurorum agitatione, etiam ... ipsis falso arbitrantur, in honorem sanctorũ seu quasi ... munis Ecclesiasticarum solẽnitatum, & festiuitatum, qua diuinis ... laudibus, spiritualibus gaudijs pijsque operibus, non huiusmodi ludis ... celebrari & honorari debent, hactenus factas, & facta, seu in futurum ... que declaramus.

Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus S. R. E. feudatarijs sub pœna priuationis feudorum, quæ ab ipsa Romana Ecclesia obtinent, reliquos vero Principes Christianos, & eorum dominos præfatos hortamur in Domino, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia & honore præmissa omnia in suis dominijs ac terris huiusmodi exactissimè ... seruari faciant, coherentiam ab ipso Deo mercedem tam boni operis ... recturi. Archiepiscopi & Episcopis aliisque locorum ordinarijs in virtute sanctæ obedientiæ, sub obiectatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ præcipimus, quatenus in ciuitatibus & ... singulis præfatis præsentes nostras litteras sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris Ecclesiasticis observari procurent. Non obstantibus constitutionibus, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1567. Kalend. Nouembris Pontific. nostri anno secundo.

Vltima extrauagantis definitionem limitarem, salua sanctæ Apostolicæ censura, ne procederet in agitatione taurorum, vel aliarum ferarum ita moderata, vt probabiliter crederetur non consecutura notabilia nocumenta personarum, pecorum, montes, vulnera, ossiũ rupturas, & id genus alia. Tum, quia regula & finis, quæ mouerunt eius latorem ad eam edendam, sæpe frequenter ex huiusmodi agitatione consequentia, vt colligitur ex proœmio eius, vnde solet causa legis cognosci, & quæ cessant in agitatione, vt supradictũ est, de moderata, & ita cessare debet etiam eius dispositio in ... Tum quia licèt prohibita sint absolutè totneamenta, ... rationis legis debet restringi, vel extendi ... ratio illius prohibitionis absolutè, vt dictũ ... in extrauagãte. e & vsus totius Christiani orbis obtinet. Tũ, quia videmus vbique, etiam in vrbe, passim ... tauros, bones, & buralos chordis longis pedes vel cornuali-

a l. fin. ff. de hæred. instituen. & quia præter. de electio. cum eis adnot.
b Argu. l. cum pater. §. dulcissimum. ff. de leg. 2. & l. adigere. §. quamuis ff. de iure patron. capit. suggestum.
c Amminiculum. cum adnot. eius à Panormo, ab alijs recepta. de appel. & ea quæ ... tra fol. sum. de probat.
c Per ea. t. de tornea-ment.
d Supra num. 9.
e De tor-neament.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nua ligatos, etiam per medios calles transiru bo-
tes: quod tamen nemo etiam post prædictam ex-
damnat, quamuis aliquando contingat aliquod
cumentum. Immo quotannis in carnisprivio
equorum, bufalorum, equarum, & asinorū, bra
ti propositis in vrbe celebratur: quamuis casu
cursu eorundem nonnunquā prædicta mala
quia multi viri, eruditione, pietate & religione
nabāt agitationes taurorū eo modo, quo cō
approbarunt agitationes illas, quas ter maxima
Isabella huius nominis prima, Regina Catholica
cornuum cuspidibus præcisis, & nimia agitantium
coërcita, tuti sque refugiis opportunè constitutis.

Ex quo infertur, quòd etiam ante hanc cons
nandum erat studium illud, quo multi magnates
rebant & conseruabant ferociſſimos tauros, qui
agitati aliquos occidissent, & iudicium illod
iidem & alij ferè omnes iudicabant spectacula
dicta, in quibus nulli occiderentur, vel vulnerarentur
gida, & insipida, & vituperio digna. Et quamquam
nes, vt profertur, moderatas non auderem
post hanc extrauag. longè tamen melius arbitrarer
rum vti aliis ludis, quibus Gallia, quæ hilarior
que Hesperia, ad hilarandum populum & publi
significandam, tempore meo vti solebat, iuxta
bus publicis, hastiludiis equitum, vel peditum
tilibus aduersus dracones fictos, vel effigies
tas, quæ se percutientes in vno brachio repe
exercitiis arcuum, balliſtarum, scloporum, fi
globorum ligneorum tum manu, tum clava, vel
pulsorum, chorearum honestarum cum vulgari
uè inuentarum, & pellis & folliis Lusitanis, &
exercitiis, quibus homines non solum recreantur
ad bella, & alias artes honestas habiliores red
autem pellæ puellæ paruæ ditissimè ornatæ, quæ
lium & saltantium humeris insidentes, manuum
rum ac totius corporis gesticulatione plurimum
spectantes delectant. Folliæ verò sunt manus
ea grande tympanum saltantium, canentium &
sonorarum agitatione mirè populum exhilarant
vllius iactura.

Ad quid teneatur qui alium occidit, aut percutit.

SVMMARIVM.

Homicida liberi, vel serui quid restituere debeat.
Homicida quas impensas restituere tenetur.
Homicida an teneatur se carceri offerre.
Homicida quid teneatur soluere cognatis.
Vir & alij rei etiam puniti publica pœna restituant damna.
Occidens defendendo se sine moderata tutela punietur mitius, quam aggredient, sed restituet quantum ille.
Duella quæ inter particulares milites exercituum licent.

1 VLTIMO SEPTIMO peccat mortaliter, qui alium iniustè occidit, & non vult satisfacere. Circa quod dicimus primo: quòd Scotus [a] cui satis consonat Adrianus [b] ait primo ad ſinitum putare, eum, qui bonum proximi necat, teneri ad restitutionem: non autem, qui proximum ipsum occidit. Contra quos tamen faciunt multæ leges [c] vt illa quæ habet, hominem liberū nullo pretio æstimari posse, & alia [d] quæ statuit, liberum nullam recipit æstimationem. & illa [e] quæ statuit, quamuis contra dominum alicnius animalis, quod occidit, & ius petendi medicationis impensas & stipendia, quæ lucrifeciſſet, nihil ramen potest petere pro eicatrice, & deformitate, neque etiam si occidatur, [f] quod etiam clarius asseruit Ostiens. [h] Itaque sit resolutio: eum qui occidit, aut percutit aliquod animal brutum teneri illi restituere tantum, quanti erat illud, quod occidit. Immo & quanto minoris valet ob defectum ex vulnere relictam: & quòd etiam, qui percussit hominem liberum, teneatur ei restituere medicationis impensas, & stipendia, quæ lucrifeciſſet, tempore medicationis, & tempore totius vitæ, quatenus ob illam percussionem inhabilis esset effectus: deformitatem autem ex vulnere relictam nullatenus tenebitur compensare. Qui verò liberū hominem occidit non tenetur ad soluēdum quidquid pro vita quā abstulit, quamuis sic pro eo, quod in se

medican

a *In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 3.*
b *In 4. de restit. q. fin. & Ioann. Maior, in eodem 4. d. 15. q. 14.*
c *Videlicet. l. liber homo. ff. ad l. Aquil.*
d *l. final. de bis, quæ deiic. vel effud.*
e *i. ex hac. ff. si quadr. pauper. fec. dic.*
f *Ioan. glo. dicta l. ex vac. & l. qua actione §. si quis ff. ad l. Aquil.*
g *In summa ad l. Aquil.*
h *In summa de iniur.*

medicando impendit antequam obiret, & pro dicto filij & heredes eius perpessi sunt, vt statim dicetur, id, quod in eius funere moderato iuxta conditionis expensum est tenebantur. Argumentum eiusmodi sumptus [a], quamquam hoc vltimum non ad nos expressit.

[a] Arg. ca. fi. de rapt. & l. qui se cedit. ff. ad l. Aquil.

23 Secundo dicimus, quod idem Scotus ait homicidam debere patienter perferre mortis poenam sibi inflictam, etiam si suis propriis manibus non [illegible] lam confecisse: quod quidem recte dictu est. [b] Nam iudicio meo, tenetur vinculis & carceribus, [illegible] rendae se ipsum offerre, etiam si hoc facere [illegible] valde conduceret.

[b] Arg. glos. singul. cap. fraternitas 12. q. 2. & eorum, quae diximus in rubric. de panis.

Tertio quòd idem ait quòd si pœnâ mortis [illegible] tē expediret reliquū vitæ tempus contra [illegible] quòd si hoc non placet, debet aliqua restitutione [illegible] boni viri homicidiū cōpensare, satisfaciēdo [illegible] libus, quæ tanti esse videantur, quanti vita [illegible] æstimāda erat, secundū æquipolentiā, seu [illegible] hac re inueniri potest: veruntamen hoc non [illegible] necessarium per supradicta.

[c] In ca. 1. de sanct. pott Specul. tit. de iniur. §. sequitur. num. 26. & l. 2. §. 1 ff de iniu. qui dicet. vel effud. [c] Vid supr. § In 4. di. 21. quæst. 18. in fine.

24 Quarto, quòd ipsemet dicit, quòd vltra hoc [illegible] cire parentibus, filiis aut cognatis occiſi quam [illegible] ram, quam illi ratione necis perpessi sunt, [illegible] stum est. Vnde Panorm. [c] apertius rem totam [illegible] tantùm hæredibus defuncti restituendum esse, [illegible] viuens suo labore, aut arte lucrari poterat, [illegible] videtur iure quinquaginta aureis æstimatum [illegible] xit singulariter Ostiensis. [c]

Quinto dicimus, quòd ex his infertur id quod [illegible] afferuit, nempe eū vinculo maioris restitutionis [illegible] sutorem, aut quemuis aliū artificem mechanicum [illegible] nobilem aliquē occidit, etiam si grauius crimen [illegible] hunc occidit, quàm qui illum. [g]

[g] Arg. l. aut furta. ff. de pœn. & cap. aut furta de panit. d. 1. [h] Sciliret rem peccatum. de regul. iur. l. b 6. & ca. si cut dignū. §. sed de hæ mic. & ea. ff. res alie na. 14. q. 6.

25 Interrogatus, An homicida, latro, aut [illegible] quē iudex puniuit, ad soluendū damnū, quod [illegible] neatur? Respōdeo, quòd est quæstio quodammodo [illegible] clarata, quā ter, cùm tres glossas sollēnes, [illegible] gimus, & postea obsequētes voluntati Reuēdi [illegible] mini, simul & amici mei P. Pradani Illustrissimi [illegible] tatis Iesu determinauimus, concludētes, [illegible] naturalis & diuina obligat eos ad restituendum [illegible] antequam à iudice puniantur, & illa punitio [illegible]

publicā irrogatur, est cōpensatio iniuriæ reipublicæ illatæ, quæ non liberat à debito, quo parti tenetur: cum qui duobus diuersas res debet, nō liberatur soluendo vni quod ei debet, nec soluendo vni, quod alteri debet [b]: & cōsequenter qui pubblicā pœnā passus, habuerit quo priuato dāno id satisfaciat, soluere debebit & hoc sentit Innocēt. si bene pōderetur. [c] Nec obstat, quod Fel. [d] & alij multi ex glossis prædictis colligūt, aut ad pœnā pecuniariā non teneri: quamuis postea satis bonā ad soluendam eam acquirat: quia aliud est dicere, quē propter pœnam corporalem à pecuniaria excusari, quod illæ probant, & aliud dicere, quem propter pœnā corporalē à soluendo interesse parti excusari, quod illæ nō dicunt, & nos asseruimus, id quod etiam sensit Iason [e], quod tamen nō limitandum videtur, quando pars læsa vellet, vt delinquens per pœnam corporalē non solùm Reipub. sed etiam sibi satisfaceret. [f] Ex quo sequitur, quod hæredes eius, qui decollatus, vel suspensus est per sententiam, obligantur ad restituendum damnum, quod intulerat parti, sicut ad soluendū ea habita & immo & Fiscus, si eius bona cōfiscata fuerint. [h]

[a] Vide nuperatus ff. ad l. Aquil. & c. vt fama de sent. excommun.

[b] Cap. ea re de iure iur. ea. fecit di. grū. §. sect. de homicid.

[c] In capit. Odoardus de solut.

[d] In cap. ad liberādum. de iudæis.

[e] In §. penult. num. 23. de act.

[f] Arg. l. 1. ff. qui iurisdic. cog.

[g] & l. Rem. §. omnis ff. depos. all.

[h] l. prima. C. ex delict. defunct.

26 Secundo diximus, inter Scotum & Cōmunē vbi supra conuenire expetas restituere, quas percussus in se medicādo fecit, & longe quidquid lucrifecisset ex arte vel officio suo quando habuit, immo & quidquid magis in reliquo vitę tē pore suo labore ob id lucrifacere poterat. Vnde confessarius nō debet eā, qui occidit, aut qui percussit absoluere, nisi prius [illegible] illud damnū compēset, aut re vera proponat restituere, iuxta [illegible] sententiā: quod quidem totū intelligendum est de eo, qui [illegible] se aliquid facit, aut occidit. Nam qui secundum ius simi- [illegible] tur obnoxius. [i]

[i] Clementina prima de homicid. cap. a- lim de re- stitut. ff. ea- liat. ea en adnotat.

27 Nō est tamē connumerandus inter eos, qui iuste homicidium perpetrat, & subinde minorē pœnitētiā in foro interiori, & [illegible] nostro iudicio, quidquid alij opinētur) quāuis multò [illegible] & aliorū pœnā in foro exteriori mereatur, quā ille, qui vo- [illegible] quidā homicidij altertū occidit, [k] nihilominus tamē tātę restitutioni, [illegible] tenetur obnoxius, saltem si culpa lethalis existat. [l] Si- [illegible] huiusmodi mors nō solū iniusta est mala intētione: sed [illegible] exterius operetur opere exteriori. Quod addimus ad excludē- [illegible] ex illo dicto Caietani, scilicet, eū, qui alterū occidit in bello [illegible]

[k] Per text. ibi valde singulares, in capit. fi- nali. de pœn. & remiss. & l. fi adulte- rium. §. Im- pub. 44 ver. 1.

[l] Iacob. de ex plagis. Sing. ff. ad l. Aquil. in 2. quæst. 44 ver. 1.

iusto, vel ex iusto præcepto, iniquo animo, & intento propter intentionem iniquam peccet: non tamen vllam restitutionem.

Neque obstat, quod quidam dicit, tenere me hic dam aggressoris, qui per inaduertentiam nō seruata inculpatæ tutelæ, & eo accessit, vt peccaret mortaliter tam teneri restitutionem, ad quantā homicida volun- a In verbo. restituitur 3. quæst. 2. Contra quod ait tenere Syluestrum a & pro eo Sot. minor culpa minorem inducit restitutionem. Non hoc obstat. Primo, quia Syluester agit de solutione non de restitutione damni, & interesse, de quo non Ait enim, occidentem ob ineuitabilem necessitatem lam pœnam teneri, nisi det causam aggressuræ, quatur ad restitutionem arbitrio boni viri: non vero de restitutione damni dati, vel interesse ob illud tis. Secundo per incogitantiam videtur ab eo dici, nor culpam minorem restitutionem meretur: videtur xisse hoc, Minor culpa minorem pœnam meretur, quodlibet furtum notabile obligat ad restitutionem tem odium Dei, quod est suo genere maximum. culpa seiuncta à dolo obligat ad tantam restitutionem tam ei coniuncta. Tum quia etiam sine culpa incogitantiæ tenetur restituere: vt cùm animal alicuius non adhibuit cere, nocet alicui sine vlla culpa domini. b

b Dicto c. fi. de iniur. c Num. 9. Dubium remissum hunc suprà c est, An videatur ser- d In summa verba duellum. 1. ra sententia Cajetani d, qua damnat milites, qui ad acceptant singularia certamina vnius contra vnum, contra duos, 10. contra 10. &c. ad quæ prouocantur bus, quæ dubiū proponenti displicet, eo quod exi- e 1. Reg. ca. 17. uocantiū animosior fieret, si prouocati ea non Pro quo ipse cito, quod e Goliæ prouocatio à Dauid cepta, & quod milites debent honori suo consulere, f In c. alim de rest. spol. & Eod. cap. num 4. quæ Panormitanus & alij tradunt f quæ suprà § ad eum honorem, quem renuendo talia perderent, tror vtriusque sententiam teneri posse: Caietanū certaminibus, quæ offeruntur & acceptantur darum virium, & artis pugnandi, & gloriæ vanæ fine respectu, saltem principali belli victoriæ quod ipsius verba significant: proponentis autem cum acceptantur principaliter ad commodandum ctoriæ & honori, ac reputationi fortitudinis, (quæ plurimum ad victoriam conducunt) seruatis quod eius ratio significat.

De sexto præcepto, Non mœchaberis vel non fornicaberis.

CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum 6. non fornicando, & 10. de non concupiscendo quæ vetant. nu. 2. & 3.*
2 *Luxuriam an ignorantia, vis, aut metus excusent.*
3 *Luxuria omnis reducitur ad has sex species.*
4 *& an sint & admissa cum moniali vt est varia ob varias causas.*
5 *Vxor sua Dei est anima viri, sicut & fœmina.*
6 *Luxuria ratione loci & personæ sacræ est sacrilegium.*
7 *Sacrilegium cur non sit violatio dormitorij, & ecclesia sic.*
8 *Confessarii quæ monacha non potest.*
9 *Incestus gradus cur necessario à confessario exprimendus.*
10 *Confessarius quantum debet interrogare circa peccatum luxuriæ.*

1 PRo fundamento dignoscendorum qui peccant mortaliter contra hoc sextū & decimum præceptum præsupponimus, primò id quòd iam a diximus, scilicet, hoc præcepto nobis esse à Domino interdictam quamcunque copulam extra legitimum matrimonium. Proinde quæcumque talis copula est peccatum mortale, quamuis sit soluti cum soluta, quæ simplex fornicatio appellatur: adeò quidem, vt contrarium affirmare sit hæresis, vt determinauit concilium Viennense, b Neque ignorantia ab hoc excusat, neque etiam existimare non esse peccatum rem habere cum publica meretrice. Ea enim hæc ignorantia iuris naturalis, & diuini adeo manifesta, quæ nullatenus excusat. c Ne que metus, aut minæ mortis, vel infamiæ, neq; pudor vociferandi, neque timor incurrendi quæ vociferationem consequeretur, ab hac culpa excusat. Sufficit enim voluntas, aut consensus etiam coactus, vt culpa mortalis macula cōtrahatur. d Nam potius debet quis omnia mundi mala perpeti, quàm illi consentire. e Excusat tamen vis absoluta, qua sine vllo cōsensu cogeretur adulter aut fornicari, adeo quòd si virgo existeret, quę semper proposuit hūiusmodi ob cernæ voluptati contradicere, non deberet virginitatem, saltem quo ad Deum, vt gloriosissima & tesp ondit Paschasio in hæc verba: *Si me feceris inuitam violari,*

a 2 In additione capit. quando. de consecrat. distinct. 1. b Clem. ad nostrum. de hæretic. c 1. qu. 4. §. notandum, & ea. ignorantia, de reg. iur. lib. 6. d Ca. meritum. 15. qu. 1. e Capit. sicut. 32. q. 5. cap. sacrosancta. de hu quæ vi. & Anton. 3. part. tit. 1 cap. 6. sub finem. f 32. q. 5. in summa. 32. q. 4. art. 3. ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lari, castitas mihi duplicabitur ad coronã. Quod præcedat de actu ipso delectationem aliquã percipere: modo non ipsum actum, neq; delectationẽ voluntate deliberata amplectatur. Nam talis delectatio non esset voluntaria: sed damnaretur. Nam talis delectatio non esset voluntaria: sed damnaretur. Nam talis delectatio non esset voluntaria: sed damnaretur.

a *Resp. 10. ad Augustin. & in capitulo, Vir cum propria. 33 q. 4.*

& est esse in medio ignis, & non ardere, vt dixit S. Gregorius: neq; tenetur manus iratas injicere in eum, qui vim infert: neque clamore se defendere. Satis est enim, si quis sentire ad hoc, vt non peccet coram Deo mortaliter. Similiter dixit Sotus: b quamuis quo ad forum externum meretur consensisse (si contingeret id ei intra claustra) neque clamauit, neque petiit opem ad sui defensionem posset. c Illud vero, quod idem Sotus addit, non teneri huiusmodi fœminam, etiam suis propriis meritis re, & quòd satis sit non se componere, aut præparare scænum illum actum, dummodo animo non consentiat, ficile profecto poterit contingere. Quare credo pernestas repertum iri, quæ aliquo modo nõ resistant, ne clamore, & sine manuum injectione in eos, qui iniuria afficere nituntur: quæ opinio Soti sic limitata placet, quàm opinio Caietani, d dicentis debere clamare obstante infamia, quæ inde sequi posset. Interrogandus An sententiam peccare mortaliter, quæ saltem sine clamore, & percussione non resistit: & quid si os aptat in id sua membra, vel tibias aperit, vel vestes spondi me sensisse non peccare solùm non resistendo, alia in quæstione contenta faciendo, quia ea faciens consentiat ipsimet actui obscæno: participat tamen do ad illum quod sufficit, vt peccet iuxta tradita autem solùm non resistit non cooperatur, sed solùm quæ etiam sensit Sotus, f licet rationem non videat

b *Lib. 3. q. 1. art. 3. de inst. & iur.*

c *Vt habetur Deuter cap. 22.*

d *Infra num. 12. tacto. & Cajet. 11. num. 13. & fusius in c. 17 num 20.*

e *Vbi supr. q. 1. q. 2. 74 ar. 3 & 2. 1. qu. 45. art. 1. & 3.*

f *Quod in addit. 1. capi. quando de conf. cr. d. 1. dixim. & probatur efficaciter per cap. 1. de att. & ea. meretrici. 32. q. 1. & cap. nec solo. & ea. qui vide. 32. q. 1.*

2 Secũdò præsupponimus, quòd simul ac vetans censeret vetitum desiderium, & propositũ faciendi, mo & consensus deliberatus delectandi se in eo, vitra aut cogitatu, etiam sine opere alio, actu, nec prop desiderio committendi illud, vt colligitur ex S. Tho hoc probato. g At consequenter quamuis desiderium ptum, quo vetatur desiderium copulæ illicitæ, non tum: per hoc tamen sextum fuisset vetitum. h At Deus noster in hac & furti materia speciatim per nouum mum præceptum, vetuit desideria & proposita, eo quòd delectatio, quæ ex cogitatione sola nascitur, est quædam bonum apparens, ad sui desiderium inuitans. i

g *Secũdum Sanct. Tho. 2. 2. qu. 100. art. 5.*

3 Tertio præsupponimus, quòd omnia luxuriæ

ea tam cogitationum & delectationum, quàm verborum & operum, vt plurimum, sunt ex vna sex specierum, aut genere cum. a Quarum prima est fornicatio simplex, quæ est inter solutos: solutos, inquam, non solùm à vinculo matrimoniali, sed etiam à cognatione & affinitate, ordine sacro, religione, voto, & infidelitate. Si enim alter esset vinculum aliquo prædictorum vinculorum, non esset simplex fornicatio. b Secunda species est adulterium, scilicet, cum alter vel vterque est coniugatus. Tertia est incestus, quando scilicet, ambo sunt consanguinei, vel affines, ad quem reduci potest sacrilegium, quod admittitur quando alter vel vterque est persona religiosa, professa, aut ordine sacro insignita, aut cognatione spirituali coniuncta c aut admissa in loco sacro. Quarta stuprum quando scilicet, fœmina est virgo: est enim peccatum speciale ratione fractionis signi virginalis, vt docet sanctus Thomas. d Non sufficit autem quo ad hoc, vt vir sit virgo, quod notauit Caietanus. e Quinta est raptus, quãdo scilicet violẽter aliqua cõtra voluntatem ipsius, vel patris eius extrahitur à domo sua, quãtus id fiat ad ducendam eam in vxorem post habitam copulam: & etiam quando violenter extorquetur copula, siue sit virgo siue non, f licet illa vim passa, si nullatenus consentit, non peccet, vt dictum est Sexta est contra naturam, quando non solùm peccatur contra rationem naturalem, vt in speciebus sit prædictis, sed etiam contra ordinem, quem natura ad habendam copulam carnalem ordinauit, iuxta vtrũque Thomam, g vt contingit cùm peccat vir cum viro, fœmina cum fœmina, aut vir cũ fœmina extra vas naturale: quod pessimã, & abominabile, & indignum quod nominetur peccatum est: quamuis contingat inter maritum & vxorem. Eadem species est etiam cùm peccatur cum animali bruto, quod bestialitas dicitur, & est omnium, quæ sunt contra naturam maximum, iuxta sanctum Thomam h

Ad ostendẽdũ tamen non ideo nos dixisse suprà, quod omnia luxuriæ peccata sunt prædictarũ sex specierũ, quòd non esse species: sed quia hæ sunt celebriores, seu quia directe, vel indirectè omnes reducuntur ad castimã & luxuria, quia illa est ipsa spiritualis Dei, qui est omniũ pater, & creator, qui violat eã, violat spõsam alienã, affinémque suam: & etiam eadem gloss. vocat eã sacrilegiũ, eo quod rẽ sacram violat, iuxta illud S. Thomę, k videlicet, aliquod sacrilegii est species luxurię, & aliqua species luxurię sacrilegiũ,

a *Vt ait Graua, in ca. 2. 3. cum ergo 36. qu. 1. adiuncta ea. mulier. 27. qu. 1. & ea. extraordinaria. 33. qu. 2. & S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. id quod recte declarat Caiet. tan. 2. 2. q. 154. art. 7. & Thom. 2. sic. q. 154. art. 2. & 2.*

b *Cap. si quis. quæst. 1. & 2. quæst. 154. art. 2.*

c *In dicto art. 2.*

d *Cap. raptores. 36. quæst. 2. & 2. 2. quæst. 154. art. 1.*

h *2. 2. quæst. 154. art. 12.*

i *Iuxta gl. cap. virgines. 27. q. 1.*

k *2. 2. quæst. 154. art. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

licet [a] solas prædictas sex species posuisset, quòd Caie-
defendit per quosdã respectus, quos cum aliis quæ
quæ non sunt tãtæ vtilitatis, quam subtilitatis prude-
to. Nec refert, an peccãs sit religiosa, vel religiosus,
Deus tam verus spõsus est animarum virorum, quæ
stitatem diuino cultui dedicãt, quàm fœminarum, quæ
faciunt. Et tam sacrilega est, cæteris paribus, fœmina
qua rem habet religiosus, quàm sacrilegus fœmina,
habet cum religiosa, & sacrilegiores ille & illa, qui
ambo religiosi, se sibi mutuò commiscent. Sacrilego
dici potest omnis copula etiam ipsorum coniugum,
ratione loci sacri est illicita. Quæ omnia hinc satis
& illinc audacia illa impudens, temeraria, & infer-
quidam cum irreuerentia effrenata & diabolica
nachas violare, immo etiã de eo gloriati: quin &
in suas concubinas, mouerunt admodum Reuerendus
iuxta ac doctum virum, Priorem Ecclesiæ sanctæ
Pilar Cæsaraugustanæ, ad exhortandum nos, vehe-
execraremur: quod adeo de se fœdum est, adeo abo-
& execrandum corã Deo Opt. Maxim. & Angelis
que iram Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa
mensa est diuina, ob hoc, & ob diluuium tam effrenat
riæ, etiam inter cognatos, adeo propinquos & affines
audeamus exprimere, & inter coniugatas, & virgines
cratas, quàm non sacratas, vt non immittat in nos
dum diluuium aliquod tribulationum, non solùm
lium, quibus corpora, honores, & fortunæ pereant,
spiritualium, quibus animæ nostræ pericliterentur.

Interrogatus autem, An monasterium & dormi-
ligiosorum sint eiusmodi loca sacra, quæ peccata
commissum faciant esse sacrilegium? Respondi, nõ
niam sunt quartæ speciei rerum sacrarum, secundum
mam [c] etsi ad sacrilegium satis esset eiusmodi pecca-
mitti in loco sacro quartæ speciei, sacrilegiũ esset
que in quibuslibet agris, prædiis, aut domibus Eccle-
mitteretur, quippe quæ omnia sunt sacra eiusdem
iuxta S. Thom. [e] Non obstat quod ecclesia & cœm-
loca sacra, quæ faciũt, carnis peccatũ esse sacrilegiũ,
sunt tertię speciei rerum sacrarum, iuxta eundem S. Thom.

Interrogatus item. An sanctimonialis, quæ cum
laris, aut antequam professionem faceret, occulte
est, suæ congregationis velum suscipiens peccet &
peccare, nisi cum dispensatione, saltem epicopali

a *In eadem quæst. art. 1.*
b *Super dicto q. 154. art. 1.*
Deus est sponsus veterum religiosorum atque & virginum sacrarum.
c *2. 2. q. 99. art. 3.*
d *Capit sacrilegium. cap. qui rapuit. c. quisquis. 17. q. 4.*
e *Vbi supr.*

honesta cautela suscipiat, vt Syluester [a] perbellè declarat.
Quod ipsum arbitror etiam de illa quæ voluntariè sese pol-
luit, vt colligitur ex S. Thoma communiter recepto, [b] ob
quod fortuitam paucæ grandiorum, sine cautela licitè consue-
crati gaudent.

Aduertendum item, quod non dixi, prædictas sex species
luxuriæ esse species specialissimas, sed potius genera subal-
terna continentia sub se alias species: nam sub specie incestus
continentur incestus cognatorum diuersorum graduum, quę
sunt diuersæ species specialissimæ: & ita non sufficit confiteri
habuisse rem cum cognata, si habuit cum cognata 1. 2. vel 3.
gradu: sed oportet exprimere gradum, quia circumstantia
illa licet non mutet speciem generalem, siue genus incestus,
mutat tamen speciem specialissimam: quod sufficit ad hoc, vt
sit necessario confitenda iuxta tradita. [c]

4 Quarto principaliter præsupponimus, periculosum esse
nam confessario quàm pœnitenti immorari nimis in huius
materiæ interrogationibus, proinde debet se quamcitissimè
ab eis expedire, interrogando sola necessaria, non descenden-
do nimis ad particularia & minutiora, per dicta supra. [d]

Quinto, quod quidquid Angel. & aliquot alij contra suam-
ceptum pertinctetur coniunctim omnia, quæ pertinent ad
ipsum, vna cum eis, quæ pertinent ad decimum, quam diui-
sim alia circa illud.

a *Verb. conscientia vir gin. q. 1.*
b *2. 2. quæst. 152 artic. 3. ad 4.*
c *In cap. 7. supra n. 4. & seqq.*
d *In cap. 6. & tradita a Cast.*

Præceptum de non mœchando quis frangit.

1 *Præceptum sextum de non fornicando, vel decimum quis frangit.*
2 *Pollutio voluntaria & inuoluntaria variorum casuum & 7.*
3 *Pollutionis incurrendæ periculo consentiens.*
4 *Pollutio dormienti aduenies, &c. an possit placere ob finem bonum. num. 8.*
5 *Referri potest in Deum quidquid non est peccatum.*
6 *Pollutio præterita, & futura in quo differant.*
7 *Generationem matrimonialis copula qui impedit.*
8 *Fornicandi desiderium, & delectatio morosa quando peccatum.*
9 *Fornicandi cordis, oris, & operis eiusdem speciei.*
10 *Delectatio actus quam cogitando percipit, si lætatur.*
11 *Delectatio præsens de copula præterita, vel futura quando peccatum.*

11 *Oscula quæ peccata.*
12 *Sponsalia hæc faciunt licita, quæ alias non sunt.*
13 *Tactus qui peccata.*
14 *Ornans se, & insidens fenestris, cantans, audiens qui peccat.*
14 *Comedit, qui in finem, vt magis luxuria peccata.*
15 *Amans insequens amatam vt peccat.*
14 *Lætans domum meretrici, vt peccet.*

5 HOc præceptum de non mœchando, vel non fi-
do frangit, primo, qui habet copulam carnal-
legitimum matrimonium, & tenetur dicere, q-
habuit, & cum qualibus personis, quò sciat confi-
ius speciei est puta si est simplex fornicatio, vel
incestus, stuprum, sacrilegium, raptus, aut contra
a *Hoc cap. num. 3.* iuxta dicta supra.[a] Et aduertendum, quod tamen
cat per copulam cum vna eademque persona dece-
b *In 4. di. 17. q. 4.* tam, quantum peccaret, si eam cum diuersis decer-
qualitatis, haberet: quod Ioan. Maior [b] expressit.

6 Secundo frangit præceptum qui procurat, vt
ei pollutio, aut placuit sibi deliberatè contingens
procurata: aut cùm possit & debeat eam impedire,
pedit: aut probabili periculo, vt eueniat se exp-
uendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo
carnali delectatione: aut immiscendo se conse-
vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocat, à qui-
& debet se auertere: aut in fine, vt sibi euentur
medit aliquid, aut bibit, quamuis ad exonerandum
id faciat. Quod genus peccati vocatur mollities,
c *2. ad Corinth. 5.* genere peccatorum contra naturam, de quo Apo-
Molles non possidebunt regnum Dei. quod licet mal-
do cum alterius opera contingit, propter partic-
alterius peccato, non tamen ob id fit alterius speci-
d *2.2. quæst. 154. art. 11.* pula Sodomitica accederet, iuxta sententiam Caiet-
nisi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: pro-
ter id intercederet personæ alicuius memoria, &
siue desiderium eam libidinem explendi cum illa
esset mollities, sed etiam alia luxuriæ species, cuius
la re habita cum illa persona: puta adulterium si
incestus, si cognata: sodomia, si alterius sexus, fœtor
e *Vbi supr.* dem Cardin. [e]

7 Dixi, *Qui procurat*, &c. quoniam pollutio, quæ
tra voluntatem euenit, non est peccatum qualis est,
nit dormienti, & seminis fluxum patienti, & violento

tactus ei, qui non consentit in eo. Dixi, *Cum possit, & debeat impedire & non impedit*: quoniam non sufficit potentia impediendi, nisi adsit obligatio id faciendi. Nam qui operi alicui inembris potest eiusmodi pollutionis euentum impedire, tenetur opus illud intermittere, non cessat ab eo, & ob id pol-luitur, non peccat, si nullatenus pollutioni aduenienti con-fouit. Exempla proponi potest in eis, qui ad prædicandum, cessando ab opere illo, & se in alia diuertendo, sed quia non doctandum, disputandum, audiendum confessiones, aut allo-querendam fœminas ex causa honesta, cùm sint ipsi viri, vel cuntur, non peccat, cùm sint ipsæ fœminæ, vident, legunt, audiunt, aut dicunt aliqua turpia, aut talia, quæ illam prouocant. Et enim quamuis possint, non sunt tamen obligati ad omitten-dum id, quod faciunt, quò pollutionis euentum impediant. Quare & ea illis eueniat, non peccant, modo nullatenus, vt fuerit dictum est, ei aduenienti consentiant. Quæ omnia col-gantur ex his, quæ sentit S. Thomas,[a] & expressit S. Anto-nius, & Card. Ioan. de Turrecrem. [c] & Cardin. Caietanus. [d] Quod ipsum respondimus & nos cuidam Veredario, seu cur-sori vocati diplomate, qui non poterat aliter impedire, quam ab equo descendendo, & pedibus incedendo. Quæ tamen om-nia intelligenda sunt, de illis solis, qui probabiliter credunt, voluntatem eorum superiorem siue intellectiuam in huius-modi pollutionem non consensuram. Alij enim qui credunt contrarium, potius debent omittere confessiones, prædica-tionem, cuiuscumque credariorum sellinatum, & quiduis aliud ob eam Caietanus [e] dicit, & nos [f] tractantes illud [g] *Qui amat periculum, peribit in illo*, tradidimus. Non est item peccatum mentum, cupere vt sibi dormienti contingat pollutio (quo le-nocturnum) per solam viam naturalem, nullam, ad id cau-sam præbendo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in hac parte sequi Caietanum [h] & Syluestrum [i] & alios, præser-tim gloriosum illum Antoninum: [k] non tantum ob eius au-thoritatem, (quamquam mihi semper maxima est) sed etiam ob hanc rationes.

Primo, quod hæc, de qua loquemur, pollutio non est in se peccatum secundum omnes: & quidquid non est peccatum in obsequium Dei est referibile, iuxta omnium sententiam, quam docet & exprimit Caietanus. [m]

Secundo, quod sermo est de desiderio, siue cupiditate, quæ nullo modo est pollutionis causa, quale est desiderium eius qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat quandoque in somnis e o quo solet euenire fudor in leuamentum naturæ.

a *3. part. q. 80.*
b *2. part. tit. 6. ca. 3.*
c *In ca. fe-stinantium. & cap. sed pessundum. dist. 6.*
d *Tom. 1. Opusculo-rum, Opusc. 14. q. 1. & 3. qu. 10. & in summa verb. pollutio.*
e *Vbi supr.*
f *In cap. si quis autē. de pœn. d. 1.*
g *Eccles. cap. 3.*
h *2.2. quæst. 154. art. 3.*
i *Verb. pol-lutio.*
k *2. par. tit. 3. cap. 3.*
l *Cart. 2.2. q. 8. art 2.*
m *In quæst. 151. art. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia, quod eiusmodi pollutio non aliquatenus quoad hoc: nam etiam S. Thomas [a] Paludanus [b] aliis asserunt, non esse peccatum, complacere sibi de pollutione ob sanctum finem, & purum, & ab omni fæcatum, cùm tamen peccatum propter nullum finem tum, vel effectum quamlibet sanctum, possit vllo modo [c] probauimus.

[a] *In 4. lib. sent. dist. 9. quæst. 1.*
[b] *in eadem dist. q. 3.*
[c] *In ca. inter verba. 32 qu. 3. & supra inc. 23. num. 20. & in addit. 2. quando. de consecr. dist. 3.*

Quarta, quod inter complacentiam de futura & de præterita nulla est, quantum ad hoc, alia quam quod complacentia de futura posset esse cau At nos expressim agimus de complacentia, quæ causa illius, vt etiam hi, quos sequimur, loquuntur.

Quinta, quòd doctores, qui contrarium affirmant gendi sunt de desiderio, & cupiditate, quæ aliqua v lutionis, vel aliquid prouocationis eius, licet in nem, & non de illa, de qua nos agimus, quæ nullam causa, nec quid prouocatiuum eius, neque ad malum ad bonum finem.

Sexta, quòd falsum est dicere, quòd omnes, qui aliquid procurent illud habere: & quod quidquid derare, licet & procurare, possum enim desiderare propriam meam: immo & alienam in multis casibus eam rogare Deum: at non est mihi licitum procura

[d] *Lib. 3. q. 32. art. 1. de iust. & iur. & 2. 2. quæst. 154. art. 3.*

opere, quod rectè elucidat Sotus, [d] & doctè ac erudi Caietanus, [e] per illa verba, *Aliud est velium, aliud illud respicit obiectum, hoc voluntatem. Et patet quia quam recte desiderare, vt eueniat ei mors iussu Regis, contra suam voluntatem facienti quidquid pareat, ei, & se defendat ab ea.*

[e] *Vide Caiet. 2. 2. q. 154. art. 3. & Ant. 2. part. tit. 8. ca. 3. Sylvest. verb. pollutio.*

Septima, quod medicus potest desiderare, vt ei tur contra ipsius voluntatem, eueniat pollutio [f] saluti eius plurimum conducta ita) sine vlla culpa tis, & sine vlla illicita procuratione: quas ob rationes in præsentia respondere nescimus, & ob prædictos sequimur auctoritatem, hanc partem sine vlla peruicaci, & præiudicio eius, qui contra contendere rectione debita tenemus.

[f] *Iuxt. glo. receptam. verbo vel. dicti ca. statuentum & S. Tho. 2. 2. q. 154. artic. 2. & Ioa. Maio. tom. in 4. lib. sent. d. 9. quæst. 2.*

8 Addimus, non esse peccatum mortale, comedere aut calida edulia, ob quod pollutio eueniat, dummodo comedat ea eo fine, vt ei eueniat, sed solùm, vt sua faciat. Ex quibus infertur, pollutionem, quæ dormienti dit, non esse in se peccatum, licet esset in causa, [g] est voluntaria: & quia, vt [g] diximus, nemo, dum

[g] *In addit. ca. quando. de consecr. d. 1.*

potest bene mereri, neque peccare, etiam venialiter, nisi exquando peccatum, vt si somnum acciperet pro instrumento peccandi, S. Thom. [a] vt acciperet, qui se somno dederet, eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat, tunc enim esset peccatum, vel saltem executio eius eo modo, quo percussio facta fugitiæ est peccatum, seu executio peccati, quod percutiendum emittit. Non est item peccatum, saltem mortale, pollutio illa, quę incipit euenire alicui, quamvis sensualitas ea delectetur, [b] immo neque si incipiatur posteaquam est semiexcitatus, siue experrectus, antequam plene expergiscatur, modo absque eam patientis consensu deliberato voluntatis rationalis perficiatur, posteaquam esset plene experrectus, iuxta mentem Card. à Turrecr. [c] quia ad constituendū peccatum mortale iudicium integrum requiritur. [d]

[a] *In dicta artic. 5. & Caiet. tomo 1. Opusculorum. Opuscul. 14. quæst. 1.*
[b] *Iuxt. cōmunē sentētiam in 4. lib. sent. d. 9. & Ioan. de Turrecr. in ca. sed pensandum. art. 5. dist. 2.*
[c] *Vide supr. d. Cap. omnis de pœn. & remiss. & ca. 1. de delict. puer. & cap. inebriatur. 15. q. 1.*
[d] *Sylvest. verb. pollutio.*

Tertio frangit hoc præceptum is, cui pollutio dormienti eueniret, posteaquam plenè expergiscitur, placet deliberatè ob delectationem, quam inde cepit, præsertim si desiderat, vt iterum ei ad se delectandum eueniat. [e] Dixi, *Ob delectationem, &c.* quoniam si placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationis causas fouandas, non procurando, vt eueniat, non est peccatum, [f] etiam si comedat aliquid, vnde putat eam euenturam, modo hoc in hunc finem non faciat, licet ad satisfactionem galæ id comedat. [g] Facit cap. de occidendis. [h]

[e] *Caiet. 2. 2. q. 154. art. 3. & Ant. 2. part. tit. 8. ca. 3. Sylvest. verb. pollutio.*
[f] *Antonin. & Sylvest. vbi supra.*
[g] *Antonin. & Sylvest. vbi supra.*
[h] *22. qu. 5. & l. si quis nec causam ff. de reb. credit.*

Quarto peccat, qui habens tem cum aliqua dat operam, vel conspiat, procurando, vt tali modo coeat, vt inde ne sequatur fieri conceptio, quod peccatum est cōtra naturam, iuxta S. Thomam [i] & Caietanum: [k] quo ad ambos quidem, si amborum consentiant, sin autem, quo ad consentientem tantum, qui hoc consentiat, est tota culpa.

[i] *2. 2. quæst. 154. art. 12.*
[k] *In comment.*

Quinto peccat, qui habet propositum, vel desiderium delectandi de illa morosè expressim, vel tacite. Expressim vel delectatur de illa morosè expressim, vel tacite. Expressim quidem fouendo, vel consentiendo expresè, & deliberatè in delectationem, quæ ex turpi cogitatu illius nascitur in sensualitate, siue appetitu sensitiuo. Tacitè verò, si aduertens se illaqueari, & duci in periculum consentiendi, non expellit, nec aliter expellere fine iusta causa, quæ ab expellendo eam excusat. Quod probatur per regulam superius [l] positam.

[l] *Capit. 12. num. 13.*

Tenetur autem peccat, quoties habuit eiusmodi propositum, aut delectationem motosam, siue circa vnam interrumpendo eos actus, siue circa multas simul, aut separatim, iuxta S. Antoninum

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 2.part.tit. 3.ca.2.§.6. b In ca. 11. supra eodem num.13. & 14. c 1.2.q.72. art.7.

toninum [a] & omnes alios secũdum superius dicta, cata cordis, oris, & operis eiusdem sunt speciei, & runt secundum maiorem, vel minorem perfectionem dum S. Thomam. [c] Proinde iuxta varias circumstantiarum personarum, quas sic concupiuit, sunt etiam cies horum malorum propositorum, & desideriorum, cati speciem mutãt: nam quæ sunt erga coniugatam, teria, quæ erga cognatas, incestus, quæ erga virgines, de quibus supra dictum est. Et ideo hæ circumstantiæ riò sunt confitendæ cum numero illorum propositorum, desideriorum, siue concupiscentiarum. [d]

d Sylvest. verb. luxuria. §.3. & dicta in ea. 6. supr. eod. e Dicto 1. Tomo Opusculorum, Opuscula, 14.q.2.

Sexto is cui deliberatè placet delectatio, quæ ex cogitatione copulæ carnalis, quam habituris est vel illa, quando sibi facta fuerit vxor, aut si aliquo iuxta sententiam Caietani, [e] quoniam quamuis luntas conditionalis habendi copulam cum illa, quando sua vxor fuerit: quamuis item liceat ei spe, quam concipit habendi aliquando illam, non licitum ei admittere deliberate delectationem carnalem inde nascereturnam quamuis voluntas conditionalis futuræ, nil ponat in esse, illa tamen delectatio, quæ citur, non est conditionalis, nec futura: immo præsens soluta, quæ est conclusio singularis, ratione singularis qua latius scripsimus nuper. [f]

f In cap. ii. cui. num. 1. & seqq. de pæn. dist. 1.

Septimo, qui, vel quæ coniux mortua vel mortua ge meminit copulam carnalem in matrimonio tempore terito habitam, & delectationem carnalem, ex eius ortam admittit, & ea deliberatè gaudet, vel aduertens litati suæ eam inesse, ac exponi se periculo pollutionis rendæ, vel consentiendi in eam, non expellit, nec expellere cogitatum suum in aliud per disciplinam modo, diuertendo, per regulam superius, & ad digressionem quæ morosa delectatio sit peccatum mortale, tradunt rumtamen est, viduum & viduam licitè posse memorare pularum carnalium temporis præteriti, & gaudere habuerint, & quod in eis delectati fuerint, immo & illis habere nunc actu, & in præsentia delectationem illa recordatione, seu memoria nasceretur, iuxta communem trinam, & mentem, quam dilucidius exteris omnibus rauit Caietanus. h Quod ipsum per eadem rationem etiam nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulæ tæ præteritæ, aut futuræ coniugis absentis nascitur,

f Capit. 11. num. 14.

h In præal. legato To. mo 1. Opusculorum, Opuscula. 14. q. 1. & 2.

crescit delectatio in sua sensualitate: quantumuis nemo, quod sciam, illud exprimat, [a] de quo latius nuper diximus. [b]

11 Octauo, qui deliberato & stabili animo vult amplecti, exosculari, aut tangere, aut amplectitur, exosculatur, aut tangit fœminam, cùm sit mas, vel marem cùm sit fœmina, animo fruendi delectatione carnali, quæ ex huiusmodi actu nascitur scilo quod tactus ille non sit de se impudicus, esto etiam quod tangeret personam, quam desiderabat, atque sperabat in coniugem accipere, si nondum acceperit) iuxta sententiam virtuosique Thomæ [c] & S. Antonini. [d]

a Arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & capit. 2. de translatione prælat. b In præal legato ca. si cui. & cap. si forte. de pœnit. dist. 1. c 1. 2. quæst. 154. art. 4. d 2. par. tit. 3. cap. 1. §. 7. & 9.

Dixi, *deliberato animo*, quoniam appetitus ille, qui in sensualitate nascitur, aut ex voluntate, anteaquam intellectus id animaduerterit, & voluntas ei deliberatè consentiat, aut etiã omittat eam expellere cum periculo consentiendi, saltem in illam delectationem, non est peccatum mortiferum, per regulam superadictam. [e] Dixi, *Ad fruendum delectatione carnali*, quoniam facere vel velle facere illa ad se delectandum honestè, vt faciunt multi, qui tangunt, osculantur, & amplectuntur pueros, puellas, cognatos, vel cognatas, nihil peccant, vt diximus semper. [f]

e In ca. 11. num. 13. & in hoc ipso ca. num. 9.

Dixi item, *Osculari, tangere, & amplecti*, non autem dixi videre, & alloqui: quia hæc cùm fiunt honestè in finem honestum, puta ad vrbanitatem debitam, ad se recognoscendum suos vanitatem, vel ad de rebus honestis admonendum, vel ad laudandum Deum, quod adeo pulchra opera efficiat, aut ob honestum amorem: immò, & ad se delectandum castè, honestè amando, non est peccatum: immo est virtutis actus, modo non faciat ea tali loco, tempore, & modo, quo se periculo concipiendi mali propositi operis, vel delectationis luxuriosæ se exponat. Nec est plusquam veniale facere prædicta, vbi solam curiositatem cognoscendi, qua pulchritudine, aut ornatu incessu, aut gestu sit: immo nec oblectare se etiam videndo, & alloquendo eiusmodi creaturam formosam, & perspiciendo res eius nouas, & pomposas, modo nulla inde mala illam comitetur, nec alia mala delectatio carnalis, suapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum, vt docet Caietanus, & probat, ponendo magnum discrimen inter videre, & alloquium ex vna parte, & tactum ex altera. Pro cuius euidentia, quod Hieron. in Epistola ad Eustoch. de virginitate scribit, paullo ante, & post illa verba, (*Claude ostium cubiculi tui, foris vagentur virgines stultæ, &c.* siquidem ille hortatur ad optima, & ad fugienda etiam minus bona,

e In capi. si cui. de pœn. d. 2. nu. 11. & seqq.

f In Tomo 1. Opusculorum, Opuscula 14. quæst. 3.

h Epist. 22.

quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ ipsis possunt esse impedimenta, qualia sunt illa, à quibus debent tamen deterreri, & abhorrere, & dehortamur à malis, discernendo illa à bonis, & ostendimus esse talia.

12 Dixi etiam, *nec desponsati*, quia illi quamuis non habeant tantum de futuro contraxerint, quamuis non licitè, & cum peccato, sine proposito saltem antea in matrimonium consentiendi, neque hodie post Concil. Trident. [a] cum tali possint licitè tamen possunt non solum se cernere, & alterum gaudio & voluptate, quæ inde nascitur: sed etiam se mutuo, amplecti, & tangere se tactibus, qui de se sunt pudici, & frui voluptate, quæ oritur ex eis, sine voluptate amplior. Sponsalia enim, quæ initium matrimonii faciunt facultatem fruendi voluptate præambula matrimoniali, quæ singularis est eiusdem Caietanus natio. [b] Quæ tamen intelligenda venit, quàdo id fit tecta, ne contingat pollutio, nec periculum probabile currendæ, aut consentiendi in eam, vel in copulam matrimonialem, antequam expresè, vel tacitè matrimonium hant, licet post Concil. Trident. [c] non sufficiat tactus: quod quia raro contingit, cùm soli fœminæ lantur, amplectuntur, & tangunt, plurimùm expectant opportunitates eiusmodi, donec coniuges hæreat, cederentur.

13 Diximus item, *tactibus, qui suapte natura non* eiusmodi si tales essent, quales sunt tactus verecundos cum nus debent consentiri: immo si ad euitandos eos farium, petendum esset cum clamore auxilium, pro infamia, quæ alteri partium, vel vtrique inde cundum Caiet. [d] cui hac in re contrarius est Sotus pra [e] & ei accedimus cum moderatione, de qua

Nono peccat, qui vadit ad aliquem locum, cleſiam, quo videat, & concupiscat inordinate fœminas, [f] ob intentionem mortiferam: quod dum de illo, qui mittit, aut tradit, recipit, epistolas, aut aliqua dona, quamlibet parua intentione. [g]

Decimo peccat, qui quærit mediatrices, aut consequendum suæ concupiscentiæ effectum. [h]

Vndecimo peccat, qui, vel quæ se in fenestra, exhibet, animo, vt cerneretur ab aliquo, vel aliqua, qua scit se carnaliter amari, & eo conspectu moratum iri, licet in opus peccati non consentiat, in quo thaliter peccat, quoties id facit, secundum S. Antoninum

14

14 Duodecimo, qui se vestit, vel ornat eo animo, vt videatur alicui suæ pulchritudo, ob quam carnaliter, & mortaliter ametur: non autem si facit illud, vt ametur honestè, licet carnaliter in finem contrahendi matrimonium, vel alium honestum: immo neque si id facit, quo ametur inhonestè, sed non mortaliter, ad luxuriam videlicet tantùm venialem.

Decimotertio, qui animo deliberato delectatur, loquendo, cantando, vel audiendo verba luxuriæ turpia, etiam sine male operandi proposito, per lupetius dicta [a] & per alios alibi, & omnis qui verbo tactu, vel scripto dat causam alteri peccandi, tiam ipse nolit peccare, neque vt alter peccet. [b]

Decimoquarto, qui nutu oculorū, verbis, musico cantu, aut aliis similibus nititur prouocare aliquē vel aliquam ad concubitum, qualia hastiludia, & alia similia ad prouocandū aliquam in eiusmodi peccatum mortale collimata, & directa. [c]

Decimoquinto, qui falsò gloriatur, se cum illo, vel illa rem habuisse, quinon solùm peccat: sed & tenetur restituere fa mam, quam per id aufert. [d]

15 Decimosexto, qui comedit, aut bibit plusquam oportet, aut quærit aromata, vel aliqua calida, quo magis hoc Luxuriæ peccato delectetur: nisi sit coniux, qui si faciat id ad debitum matrimoniale commodè soluendum, nihil peccat: & si facit quo magis in eo soluendo delectetur, tantum veniale admittit. [e]

Decimoseptimo is, quem piget impotentiæ coeundi luxuriosè, quamuis pigere impotentiæ ad copulam matrimonialem, secundum omnes.

Decimooctauo peccat, qui aliquam mulierem mala cum fama, quamuis non sit peccatum, secundum omnes.

Decimonono peccat, qui locat domum, vel aliquam eius partem alicui meretrici, quam scit vel probabiliter credit in ea meretricaturā, seu suo corpore turpem quæstum facturam, ex eum videat peccato consentire, & ad id admittendum in quo ac consequenter peccat. [k]

Quid

a *Inca.11. num.8.*
b *Arg. cap fi. de iniur.*
c *Alexan. Hal. tract. de luxuria,*
d *Arg. reg. peccatum. de reg. iur. lib.6.*
e *Angel. in interrogat. circa gulā. §.17.*
f *l. item apud Labeonem. §. appellare. ff. de iniur.*
g *Vt l. cod. l. §. si quis virginem.*
h *In ca.15. num.45.*
i *In c. noli. de pœn. d.1.*
k *Arg. ea. 1. de offi. de leg. cum sq. nolibus.*

a *Sess. 24. in decreto de matrimonio.*
b *In 2.2.q. 154. art. 4.*
c *Vbi supr.*
d *In 2.2.q. 154. art. 4. sub fin.*
e *Eodem. num.1.*
f *Iuan. Glos. ca. ads 24. quæst.1.*
g *Sylvest. verb. donatio. 5.1.*
h *Alexan. Hal. tract. de luxuria.*
i *2.par. tit. 5.ca.1.§.7.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid restituere oporteat, qui rem habet cum virgine, vel ea quæ putatur virgo, & non est.

16 *Virginem qui defl orat, quid restituere si dolo, aut impotun. &c. & 17.*
18 *Virgini qui promittit se eam ducturum in vxorem.*
19 *Virgini corruptæ, quæ putata virgo æque bene nubat.*
19 *Restitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam.*

16 VIgesimo peccat, qui rem habet cum ea, quæ putatur se virgo & non est, & non vult facere illa bona. Circa quod dicendum primo, quod qui rem habet cum ea, quæ putatur virgo, sine dolo, & deceptione, quia illa se ad id offert, vel leuiter rogata eam, non tenetur restituere in cõscientiæ foro, etiam si vere tenetur tum quia *scienti & sponte consentienti non fit iniuria*, a tum, quia lex, quæ obligat ad soluendum aliquid, quod defl orauit, agit de decipiente. b Diximus. Lemor importer & importune fuit rogata, satis dicitur coacta, quo effectum. c

a *Ca. scienti. de regul. iur. lib. 6.*
b *Cap. 1. de adult. Exod. 22.*
c *Arg. l. 1. C. de rapt. virg. & similis capit. scienti.*

Secundo dicendum, quòd in foro exteriori florator iubebitur eam dotare; in vxorem que dotare, & fustibus cædi, d quamuis eam inco ueniisset, & neget, eam fuisse talem, nec ipsa se bet, satis enim est ei, quòd ipse nõ probet cõtra que præsumitur illam fuisse tunc virginem, & asserũt Antonius, Panor. & Communis. e & S. Ant

d *Dist. 1. de adulter.*
e *Capit. 1. eod tit.*

17 Neque obstat hoc, quod hic dicimus (neque virginem defl orauit, si ea tam bene nupsit, ac si virgo rito corruptionem minime percipiente, ad restitu nem teneri, non placere euidam religioso) quia asserit Victoria: quia respondetur primo, laudan multũ præfatum Victoriam, defendereque eius dictu ille contra me citat.

f *In dicto cap. 1. & 2. de adult.*
g *Per tit. 5. ca. 6. §. 2.*
h *In prima cau. supra eadem.*

Secũdo, quod Victoria loquitur de satisfactione de restitutione, quas differre, vt genus & species ita certũ est, corruptorem virginis, etiam si nihil tuibilis per hoc ei eueniat, teneri actione iniuria faciendum pro illa per pœnam impositam, vel licet æquè bene nubat, vt rectè ait Victoria, sed tutionem, vt ego dico: quia pœna pro iniuria

i *Per l. apud Labeonem. §. si quis virginem. ff. de iniur. & per cap. si quis eam de pœnit. dist. 1.*

vel etiam ipso iure imposita non debetur in foro conscientiæ. a restitutio enim respicit damnum pretio æstimabile ablatum, vel impeditum, reddendum, etiam in foro conscientiæ, per definitionem eius, quam tradimus infra. b

a *Per §. in hac. sub ca. fine 33. q. 1.*
b *Capit. 17. num. 6.*

Et ita respondetur, quod ad saluandum dictum præfati Victoriæ, quod alias certè de rigore saluari non potest, adiecimus, intelligendum esse illud quo ad restitutionem in foro conscientiæ faciendam, quando virgo corrupta, licet bene nubat, ac si fuisset incorrupta, tamen post nuptias, & notitiam corruptionis à marito habitam tractatur male signis, verbis, absentia, & aliis factis, quod eli magnum damnum, aut interesse ex illa corruptione consequatur, & restituibile.

Tertio dicendum, quod qui importunis precibus, & appellationibus, aut falsis promissionibus sine pollicitatione eam ducendi decepit, in vtroque foro tenetur. In exteriori quidẽ ad id, quod supra dictum est: in interiori verò ad ducendam, vel ad faciendum id, quo illa maneat contenta, vel ad resarciendum ei damnum omne, quod inde illi euenerit, scilicet, quanto minoris eget, quo talem adipiscatur maritum, qualem virgo adipisceretur, iuxta boni viri arbitrium, quod & Antonius c & aliquid amplius, ob verecundiam, quam sua vita sua passura est, & ob contumelias, quas ob id à fornicatore est acceptura, vt nos d diximus, addentes non obligari ad eam omnino dotandam, quoniam id pœna est, quæ in foro exteriore omnino nõ debetur, donec à iudice imponatur. e

c *Vbi supr.*
d *In dicto cap. 1.*
e *Dicto §. in hoc. 33. q. 2. & §. singularis. cap. fraternitas, 12. q. 2. in cuius Comment. id late tradamus.*

Quarto dicendum, quod si promittit se ducturum eam, fuerit ex animo vero, siue ad decipiendam eam ficto ad explenda promissa, tã in interiori quã exteriori obligatur, & explenda magis si interueto id firmauit, si ille esset valde nobilis, vel artificis mechanici filia, eo enim casu, vel quia hanc rationi præsumptionis non est locus in foro exteriori, ratio aptior fuerit, quod illa non potest allegare se deceptam esse: quia non est decepta, vel non debet scire, quia paria sunt scire, vel debere scire, quod quod ad saluandum dictum præfati

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum ducendi eam, tamen tenebitur ad resarcien-
num, eo quòd promissio ducendi, vim habet sal-
importunarum: idem dicendum de eo casu, quo
fuit vera, & ex animo facta, sed esset probabile,
trimonio eam consequuturo, grande aliquod
ceretur, vt in eo, qui promittit, & est sacris initiatus
habuit vxorem, aut pater renuit omnino illam
19 Dicendum quinto, quòd vltra prædicta
placandum illius patrem, & ad satisfaciendum
tia illata, secundũ S. Thomam[a] & Caietanũ[b] &
Victoria, Gymnasta primæ functionis in sacra
solutissimus Academiæ Salmãticensis, cum non
dem, functionis eiusdem essemus in sacris
pe illum, qui virginem dolo, aut importunis
rupit, obligari ad satisfaciendum ei detrimentum
virginitatis fractione illatum, etiam si illa æquo
ret, ac si præfatum sigillum non amisisset, quod
tur ex dicto tertio supra posito, & rationibus in eo
ad eos saltẽ casus, in quibus nos ibidem respondimus,
quando defectum huiusmodi deprehendit illius
propter hoc eã relinquens, ab eaq; discedens, peregre
ciscitur, aut eã asperè, nimiumq; seuerè tractat, quam
dicio nostro) illa determinatio, seu resolutio
ne procedat, locumve habeat, quando maritus
fectum non deprehendit: immo existimat se illum
virginem, quales permultos esse plurimis in locis

Dicendum septimo, quòd is, qui dolo, fraude,
importunis habuit rem cum aliqua iam ab alio
pro virgine reputata, ac habita, & per hoc eam
cet in nihilum in foro conscientiæ ob virginitatem
tenearur, ob famam tamen ereptam tenetur, secundũ
Maiorem,[d] quæ omnia sunt intelligenda de illo, qui
nit ad copulam carnalem.

a 2.2. quæst. 154. art. 6.
b Ibidem.
c Vbi supra & alibi.
d In 3. lib. sentẽt. dist. 37. q. 22.

Concubinarius quis non debet absolui.

20 *Concubinarius verus, aut pro tali habitus, quis non debet absolui & 21.*
21 *Ancilla, cui dominus abutitur, vt est ab eo separanda.*
22 *Concubinarij vt plurimum excommunicati.*

Circa hoc dicimus primo, quòd concubinarius cohabitans concubinæ adeo peccat, vt non debeat absolui ab ea separetur, cum proposito numquam amplius ad eam redeundi: tum quia non potest vere pœnitere, non abscindendo occasionem & opportunitatem peccandi, adeo propinquã, ac est hæc cohabitatio, vt latius diximus, a Thom. à Paludão, & ab aliis receptũ, & à S. Anton. b & Sylvestro, d tum ob ea, quæ supra, e diximus esse ad veram pœnitentiam necessaria: tum per ea, quæ profunde dicta fuerunt de peccandi occasione, f cum non possint sine grandi periculo habitare insimul, quin alteruter, vel vterque ipsorum opere, verbis, voluntate, aut delectatione peccet. Nil tamen aliud dicimus, quid faciendũ sit eo casu, quo possint ipsi absque peccandi periculo cohabitare, quàm quod rarissimè id contingit: & quod non debent absolui absque proposito deliberato numquam conuersandi opere, animo, aut voluntate. Idem quod dicimus de concubinariis, dicendum credimus de his, quos populus credit esse tales, licet non sint, dummodo id ab omni malæ specie cauendũ est, iuxta Apostolũ, g & etiam ab omni specie mali. Secundo, quod idem, quod diximus de cõcubinario, dicendum est de illa persona, quæ cuidam alteri cohabitando, ne ruat ob suam fragilitatem vitare, ac (vt rectius dicamus) fugere debet. Quia enim ab ea debet separare se ab ea, quãuis sit pater, maritus, filius, frater, aut vxor, ob eandem rationem, eo quòd ancilla, qua dominus eius luxuriosè abutitur, si nequeat, vel nolit ei resistere, aut putat, quod ob suam fragilitatem non possit ei resistere, nisi fugiendo, quòd iustè posset fugere, tamen si non resistat, vel resistere nolit, peccandi occasionem attrahit, h immo, iudicio nostro posset dominũ eam vendat alteri, qui ea non sic abutatur; tamen hoc nemo alius exprimit, siquidem ob asperũ & cruciatum corporis cruciatum, qui longe minor est animæ cruciatu, possit ad illud compellere, & cuius rei rationem, quæ fundatur in occasione peccandi alterius, quam alij tracta-

a In ea. sententia. de pœnit. dist. 3.
b In 4. dist. 15. q. 1. art. 1. quæst. 3.
c 3. part. tit. 14. cap. 26.
d Verb. confessio. q. 23. & ab alijs S. animi.
e Capit. 1.
f Supra ca. 10. nu. 32.
g 1. ad Thess. 5. & cap. cum ab omni. de vita, & honest. Cleric.
h Capit. fi. infidelit. & cap. Idolatria. & c. seq. 28. q. 1. l. 1. si. ff. de aedil. edict. & ea præcipi. 12. q. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus in hac postrema editione, supra.[a]

23 Tertio, quod cõcubinarij non solùm peccant, sed communiter excommunicantur per constitutiones Synodales, vt in Episcopatu Conimbricẽsi: & hodie vbique gitimè prius moniti sunt excommunicandi, & exilium mittendæ, iuxta id, quod statuit Concilium Tridentinum in hæc verba, *Statuit huiusmodi concubinarios tam solutos quam vxoratos cuiuscunq; status, dignitatis, & conditionis existant, quã ab Ordinario, etiã ex officio ter admoniti ea de re fuerint, quã ab earũ consuetudine non recesserint, seque ab eis concubinatus non separauerint, excõmunicatione feriendos esse, à qua non absoluatur, nisi per seipsum admonitioni factæ paruerint. Quod si in concubinatu perseuerauerint, & ea de re iuris neglectis permanserint, cõtra eos ab ordinario, seu alio iudice ad id deputando, absque vlla appellationis litate criminis procedatur. Mulieres siue coniugatæ, siue viduæ, quæ cũ adulteriis, seu cõcubinariis publicè viuunt, si ter admonitæ non paruerint, ab Ordinariis locorũ nullo etiã requirente, ex officio ter pro modo culpæ puniãtur, & extra oppidũ, vel districtum, quod ab Ordinariis videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio secul. eiiciantur, aliis pœnis contra adulteros, & concubinarios iuris suo robore permanentibus.*

[a] *Capit. 14. num. 32. & seqq.*

[b] *Sess. 24. ca. 8. de reformat. matrimony.*

De coniugum luxuriæ peccatis.

24 *Coniux cognoscens suam vt non suam, vt petat.*
25 *Coniux negans sine iusta causa coniugi debitum petenti.*
27 *Debitum negandi coniugi quæ iusta causa.*
28 *Coniux non discedens à coniuge adulterante cui potest.*
29 *Maritus vxorem adulteram, quibus casibus non potest.*
30 *Matrimonium contra simplex votum castitatis non vel consummans.*
31 *Voto castitatis de consensu coniugis alterius contracto, tit, vel reddit debitum, secus si absque coniuge vouit.*
32 *Debitum vt negatur ob menstruum, aut lotum semen.*
33 *Coniux conceptionẽ impediens, & ob id semen extra dens.*
34 *Coniux qui sit patrimus filij per ignorantiam, vel prudens.*
34 *Coniux rectè reddit debitum malè petenti, secus.*
34 *Cognatio spiritualis spontanea, vt maior requisita.*
35 *Coniux cognatam nescens, vel coniugi adulterandi dans.*
36 *Matrimonium clandestinum contrahens sine quæ sit illa. & 37.*

37 *Lex non cessat cessante fine, sed sic cessante inconueniente legis.*
38 *Matrimonio qui occulto ante benedictionem vtitur.*
39 *Matrimonium nolle publicare cur peccatum.*
40 *Matrimonium, qui cum duabus contrahit, quid faciet.*
42 *Matrimonium contrahens ante scitam coniugis mortem, quid faciat. nu. 41.*
Coniuges se impudice tangentes, & extra ordinem pollentes.

[a] *Cap. indignãtur. 32. quæst. 6.*
[b] *Arg. gl. l. illud. C. ad l. Iuliã de adul. & trad. Calet. 2. 2. q. 154. art. 2.*
[c] *Cap. erig. ad uersus. gloss. verb. amator. 32. quæst. 4.*
[d] *in 4 dist. 32. q. 3.*
[e] *3. par. tit. 2. c. 20. §. 1.*
[f] *In 4. lib. sent. d. 32. §. Arg. c. 7. 1. ad Corin. ca. 1. & ca. 2. de cõiug. lepr.*
[g] *De coniug. leprof.*
[h] *In dict. 32. lib. 4. qu. 1.*
[k] *In summa verba matrimonium. part. 2. & alii. l 3. par. tit. 20. §. 6. & alii. Rasphius in verb. de debitum coniugale.*
[l] *Arg. l. de quibus. ff. de leg. & capit. dilectis 3. de appellat.*
[m] *In dicto §. 6.*

Circa hoc dicimus multa. Prima, quòd quamuis peccatum mariti adulterantis cæteris paribus sit maius, quam vxoris adulteræ, secundum Augustinum,[a] quia maioris virtutis ratione vincit, & melius potest resistere, debetque vxor sua forte uncertam; & maius scandalum generat.

Secundo dicimus, quòd peccat coniux, qui, vel quæ coniuge eo animo non habet, quòd haberet, vel vellet habere illam, etiam si non esset sibi coniux, aut qui, vel quę tam velit habere cum alio, vel alia ac coniuge, secundum Paludanum,[c] & S. Antoninum.[e]

25 Tertio, qui, vel quæ coniux sine causa legitima negat coniugi debitum loco & tempore idoneis petitum, secundum omnes,[f] nisi petenti precibus contrarium suadeat, quæ tamen non debent esse nimium importunæ. Nec ab eo excusat Quadragesima, nec alius dies quamlibet festus, etiam Paschæ, neque voluntas se à pluribus liberis habendis excusandi.[g] Multòque plus peccat, quando ira, odio, aut malo alio fine id negat.

Dixi, *tempore & loco idoneis*: quia non tenetur reddere in loco publico, aut sacris, nec quando probabiliter timeret incontinentiæ ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortum, &c. 26 quæ iubent, vt leprosi coniuges coniuncti viuãt, vt colligitur ex Paludano,[i] & Caietan,[k] & S. Anton.[l]

Dixi, *Petenti*, quia non obligatur offerre, nisi petatur: vnde sufficit quod petatur verbis, nutibus, vel operibus.[m] Fernandez Augustinus de Ancona relatus à S. Antonino[n] ait, quòd omnes modis debitum coniugale petit vxor, scilicet, suo ingenio, siue conditione per quam mariti efficiant eam id desiderare sed præ verecundia dissimulare, eo quod feminæ naturaliter sunt in hac re verecũdiores viris. Et ego tamen dicendum est de marito illo, qui ob pusillanimitatem

[a] *Cap. indignãtur. 32. quæst. 6.*
[b] *Arg. gl. l. illud. C. ad l. Iuliã de adul. & trad. Calet. 2. 2. q. 154. art. 2.*
[c] *Cap. erig. ad uersus. gloss. verb. amator. 32. quæst. 4.*
[d] *in 4 dist. 32. q. 3.*
[e] *3. par. tit. 2. c. 20. §. 1.*
[f] *In 4. lib. sent. d. 32. §. Arg. c. 7. 1. ad Corin. ca. 1. & ca. 2. de cõiug. lepr.*
[g] *De coniug. leprof.*
[h] *In dict. 32. lib. 4. qu. 1.*
[k] *In summa verba matrimonium. part. 2. & alii. l 3. par. tit. 20. §. 6. & alii. Rasphius in verb. de debitum coniugale.*
[l] *Arg. l. de quibus. ff. de leg. & capit. dilectis 3. de appellat.*
[m] *In dicto §. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In capit. ex publ. de conuers. coniug. & cõmunio.*
b *Richard. in 4. libr. sent. d. 32.*
c *Capit. si cuius. 34. d.*
d *Contra c. consul. ciuis. 2. quæst. 1.*
e *Cap. 1. & cap. si quis. 32. quæst. 1.*
f *Vbi supra in 4. libr. sent. dist. 32.*
g *I. par. tit. 1. c. 10. §. 9.*
h *Cap. duæ. 28. quæst. 1.*
i *3. part. tit. 2. capit. 20. §. 9.*
k *In diffinitiõ. sententiar. dist. 32.*
l *Tom. 1. Opusculorum Opusc. 12. q. 13 & Opusc. 31. resp. 14.*
m *Ca. nihil iniquum. 32. quæst. 6.*
n *Capit. item. eadem caus. q. 1.*
o *Cap. cum per bellicæ. 34. quæst. 1.*
p *Capit. in latum. eod. caus. & q.*
q *Cap. dist. erectionem. de eo, qui cognit. cons. sang.*

lanimitatem suam, vel ob vxoris duram conditionem, signem auctoritatem, non audet expresse hinc petere ob eãdemmet rationem: quamuis nemo id 27 Quarto, quod iustam etiam causam denegandi habet coniux ante consummatum matrimonium, trare religionem, ad quod & ad professionem tempus bimestre, vel quod vir bonus arbitrabitur, norm. [a] Non est tamen talis causa stultitia, vel tis, si ei reddi potest absque periculo notabilis næ, à qua petitur. [b] Et quamuis quo ad copulam vxor sint omnino pares, differunt tamen in eo quod fit bigama vel irregularis ob copulam carnalem, cum adulteratum fuisse: ille verò sic ob copulam cum ea, etiam ignorans eam adulteratam fuisse, [c] dice iubente id sub censuris facere tenetur ex relatis, bare nec ne, quod ad forum conscientiæ, quo ad [d] mur, quidquid aliqui absque ratione ac lege dicant. 28 Quinto peccat, qui maritus, sciens suam vxorem terari, non se separat ab ea, immo petit, & soluit [e] coniugale, [e] secundum omnes, nisi quando adulterium occultum, aut illa se iam emendauit, aut eo fine petit, quo ipsemet non incidat in adulterium, nec beat occasionem credendi se vxoris esse lenonem, Paludanum [f] & S. Antoninum. [g] Quamobrem vxor niter non peccat, non recedendo à marito, nec reddendo ei debitum, esto sit publicus adulter. [h] non est eius corrigere maritum, vt est manifestum lam. Tum quia numquam, aut raro putabitur mariti adulterium consentire, vt recte S. Antoninus fit, post Paludanum [k] & probat Caietanus. [l] 29 Aduertendum tamen, non posse maritum terij vxorem, si etiam ipse adulteratus est, [m] vxor fuit vim passa, [n] neque quando probabiliter suum maritum mortem obtisse, [o] neque si quis mariti specie rem habuisset, [p] neque si marius occasionem ei præbet, [q] neque si marius tolerat eam, posteaquam sciuit eam adulteratam fuisse, te baptismum id fecit. [r]

30 Sexto peccat qui, vel quæ coniux vouet aut numquam contrahere matrimonium, & postea hit, etiam si non consummet: & iterum, si postea prima vice ad suam petitionem, secundum omnes

Cap. si quis vxorem. 32. quæst. 1. *Cap. gaudemus. de diuo.*

quoties id petit, secundum fere omnes, [a] quamuis aliqui contradicant, & minus benè, quidquid Angelus dicat. [b] Verum tamen est, quod quia (secundum omnes) qui eiusmodi votum emisit, potest habere copulam quando eius coniux id petierit tacitè, aut expressè, poterit habere copulam quando eius coniux id petierit tacitè, aut signis, aut ingenio, & conditione, [c] potest etiam qui sic vouit, obtinere ab episcopo dispensationem ad debitum petendum ob grande peccandi periculum, & difficultatem continentiæ, quæ est similis ei, quam habet sitiens à potu aquæ præsentis oblatæ se abstinendi. [d]

Quæsiuit quidam doctissimus confessarius, cur hoc loco dixerim omnes affirmare eum, qui post votum simplex castitatis factum, vxorem ducit, peccare, cum Clerinus [e] & Antonius [f] in contraria sint sententia? Respondi, me hic loquutum fuisse de illo, qui ducit vxorem animo consummandi matrimonium, & communiter matrimonium contrahi solet, in quo omnes consentiunt: prædicti autem duo auctores de illo, qui animo suscipiendæ religionis ante matrimonij consummationem loquuntur, de quo ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico, cum peccare non tam, eo quòd frangat votum, quàm eo quod sponsam decepit, vt Sotus [g] rectè dixit, & ante ipsum Sylvest. [h] & quia magnum damnum infert ei, quippe quæ non ita facile alij nubet, ob suspicionem cogitur eam ad matrimonium contrahendum cum ea simulatione, & eiusmodi propositio, qualis esset notabilis mortis, aut infamiæ metus, quamuis non esset satis iusta ad matrimonium impediendum, & dirimendum, non peccaret, modo damnum, ne quid detrimenti sua culpa ei eueniret, quo casu, ut ait Caiet. Calderini, & Angeli intelligi posset.

31 Quinto peccat, qui vel quæ coniux cum alterius consensu castitatem, & post debitum petit secundum omnes, etiam qui, vel quæ consentit voto, & etiam si non vouit, sed consensit alterius voto id petit, quia peccatum consentit: non tamen est idem dicendum, si ipse, qui non vouit, peccat, contrahendo voto quod non emisit: nec debitum, à quo votum quod fecit non abdicauit. Quæ quidem coniux faciens alteri facultatem vouendi, non videtur renunciare iuri, quod habet petendi, secundum Innocentium [i] communiter per Panormitanum, & alios merito receptum. Quod si ambo commuti consensu continentiam vouerunt, ambo peccant mortaliter

[a] *Glass. ed. quodam. v. placet. cum quib. Pano. transit, de conuers. coniug. & Tolet. Andr. & commun. in cap. ex rursus. qui clerici, vel vouent, & Palud. communis & Tol. Maior in 4. libr. sent. d. 32. Ang. verb. matrimoniũ. 3. impedimẽtũ. 1. §. 3. & melius Rosel. verbo impedimẽtum 4. §. 7.*
[b] *Vbi supra.*
[c] *Vt supra dictum est ead. capit. num. 23.*
[d] *Iuan. Angel. Rosel. & Maior.*
[e] *In capit. rursus. qui clerici. vel vouent.*
[f] *Verb. matrimonium. 3. §. 1.*
[g] *In 4. diff. 38 q. 2. a. 1.*
[h] *Verb. matrimonium. 7. quæst. 5.*
[i] *In cap. 1. de conuers. coniug.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

liter, a vt supra b dictum est, vna cum aliis quibus iugum vota pertinentibus: quamuis si ambo à se mutuo debitum peterent, & ambo eo gne vouerunt, vterque id peteret, si posset, haberent copulam, parent, secundum Angel. c quod melius docet R. Sot. 4. Neque obstat, quod quidam ait, me asserere hic reddat debitum marito voto castitatis adstricto mortaliter, etiam si matrimonium sit consummatum ei non placet, cum eius contrarium probabilius Conarru. e

Cui respondeo primo, me non dicere, quòd illa quia loquor de vxore, quæ reddit debitum marito cto voto de consensu eius: & ipse opponit de matito voto sine ipsius consensu, de quo etiã Conarru.

Secundo, quod pro nostra parte videtur esse, nus f in illis verbis. *Quod te non exhortarer, aut hoc ipsa consensit.* per quæ significat coniugem, de sensu maritus vouit castitatem non posse illã debitum.

Tertio, quòd ratio, cur vxor non debet reddere marito sine ipsius consensu voto adstricto est, quia consensu vouit: quæ cessat cum illa consentiendo facit: & meritò, quia quæ adiuuat ad vouendum, iuuare ad contrarium & ad votum infringendum.

32. Octauo, qui vel quæ coniux debitum petit, tempore menstrui, secundum S. Thomam h & alios, pro quibus videtur facere cap. ad eius i. Contra assierendum est cum Paludano k, nempe, quòd non tiam venialiter) si eo fine petit, aut reddit, ne dio, vel vt fornicationem eius vel propriam excitet, ter autem numquam, etiam si credat ex huiusmodi xu monstrum aliquod conceptum iri, vt affirmat & S. Antoninus l & ante multos annos tradiderat paucos asserit vir doctissimus Alfonsus Castrensis.

Nono, qui, vel quæ coniux in loco sacro, siue tantum benedicto cum coniuge rem habuit, Paludanum o & S. Antoninum p Caietanum, q Iosa recremaram r siue eam habeat, vt voluptate fornicationem vitet: & siue ad modicum tempus Ecclesia, siue ad multum, vt tempore belli, quæ cant, Angelus s & relati per eum.

Neque obstat, quòd quidem dicit contrarium

a *Cap. quod Deo pari. 33. q. 5.*
b *Capit. 12. num. 10.*
c *Verb. matrimonium. 3. impedimentum. 5. §. 1.*
d *Verb. impedimentũ. 4. 5. 7.*
e *2. part. de sponsalibus cap. 5. §. 1. num. 6.*
f *In c. quod Deo pari. 33. quæst. 5. & ipse. 199. ad Ecclesiam.*
g *Arg. l. 36 legatam. ff. de adimen. lega. & cap. fi. de verb. signific.*
h *In 4. lib. sent. d. 32.*
i *3. distin.*
k *In 4. dist. 32. quæst. 1.*
l *3. part. tit. 1. cap. 30. §. 2.*
m *In dicto ca. ad eius.*
n *De lege penal. lib. 1. cap. 12.*
o *In dicta dist. 32.*
p *3. part. tit. 1. cap. 20. §. 2. & alios.*
q *Verb. matrimonialis vsus.*
r *In §. sed eum natu. vale. artic. 4. dist. 1.*
s *Verb. debitum. §. 32.*

bilius, quia id tenet Sotus a post Angelum à Clauasio. Non, inquam, obstat. Primo quia S. Antoninus, Paludanus, & Caietanus, quos hic cito, & Cardinalis Turrecremata, quem etiam citat cito maioris sunt auctoritatis, quam Angelus, & Sotus, quos ipse citat, licet ego nullius essem: & ideo non deberet præfatam meam opinionem damnare, sola eorum auctoritate, nulla alia ratione id muniendo.

Secundo, quod Sotus non est contrarius huic meæ opinioni, immo consentit ei per omnia, nisi qua parte dubitando dicit, *Forte*, limitat in copula occulta: quam tamen aut non esse occultam, si eam habeant iacentes in eodem lecto, & idem non debere id eis permitti.

Tertio quidã, vt ait Caietanus, non inconuenit, vt ob reuerentiam Dei, & loci sacri teneantur multo tempore abstinere, eum id requirant frequenter facere, etiam ob reuerentiam Regis quem maritus occupatur in rebus militaribus. Cui addo idem effectum occuparur in aliis negotiis ipsi regi, vel reipub. vel suis priuatis necessariis.

Quæro, esto talis copula est illicita, eo quòd per eam polluitur Ecclesia, & etiam si haberetur post multam temporis in ea mentionem secundum omnes. & etiam Sotum, qui addit eam haberi posse in campanis, aut in aliquo alio loco Ecclesiæ occulto. Adeo, quod etiam dubitatio illa Soti de copula non polluatur Ecclesia, vt ipse ait, & est verum dum manet occulta. Sed potest sustineri: quia licet per talem copulam Ecclesia polluatur, non tamen ipse aut, & est verum dum manet occulta. Sed potest sustineri: quia licet per talem copulam Ecclesia, vt ipse ait

Universidad de Deusto
Biblioteca

34 Vndecimo qui, vel quę coniux fuit patrinus filii baptizaretur, vel confirmaretur malitiosè, quo coniugi debito coniugali fraudaret, & ideo non reddit illud cui fu non potest petere, sed tenetur reddere. Quando autem litiosè fiant huiusmodi patrini, non possunt à fornicatum absque peccato petere: quamuis alteri peccatum dere teneatur. Si autem errore, necessitate, aut ignocti, vel iuris fiat, huiusmodi patrinus ius petendi latenus perdit: quæ omnia satis colliguntur ex

a *In cap. si vir. de cognat. spirit. & eius fœtu.*
b *In 4. dist. 32. q. 1. a. 1. emeluf. 7.*
c *Verb. matrimonium. 8. quæst. 7.*
d *Capit. 12. num. 19.*
e *In dicta cap. si vir.*

xandri III. responso a simul adiuncta, quam super mus iampridem opinionum concordia, ob ea, nus b scribit, cui concordant Vuendelinus ibi &

Interrogatus autem à quodam solutionem quod fieri potest ex eo, quod diximus supra, de gem, qui reddit debitum coniugi, qui vel quæ eius vouit continentiam, peccare ea ratione, peccato? Respondi argumentum quidem esse torsisse ingenia Hostiens. Ioan. Andr. Anto. aliorum c aliis alia docentibus: nec video vllam soluerit, sed puto solui posse, negãdo, quod sensus inueniatur in vtroque casu, quoniam in vir. agitur de impedimento, quod cauon in sensum coniugis reddere debitum debeant, in stro dicto de impedimento, quod nascitur de iugis debitum reddere debentis, sine quo non & ita minus tenetur impedimento, quod sola consensu inducitur, quàm impedimento, quod sensu suo inducitur. f Cæterum sanum conilium ambo, vel alter nequeunt se abstinere, petant dispensari ab episcopo, quem in hoc dispensare posse, S. Syluester h aiunt, argu. eorum, quæ adnotant. Interrogatus Romæ, an qui infantem fecit suum, quem abortiuit amica eius baptizauit rum absente clerico, posset ducere in vxorem tione illam amicam? Respondi non posse: fitas efficiat, vt possit compater cum vxore demque commatre licitè rem habere, vt hic men efficit, ne nascatur comparernitas, nium nata illud impediat & dirimat. k

35 Duodecimo, qui vel quæ coniux habuit gis cognata, vel cognato, & postea debitum ad reddendum teneatur, & an impediat à post copulam cũ cognata vel cognato suo

f *Arg. cap. 1. de frang. & pact.*
g *3. par. tit. 2. cap. 15. §. 3. sub fin.*
h *Vbi supra.*
i *In cap. 1. de eo, qui excom. consang. vxoris suæ. Rubrica verbo impedimẽtum. 6.*
k *Per cap. ad limina, tunctis glo. vltima 30. quæst. 1.*
l *Capit. qui dormierit. 27. quæst. 2.*

colligendam est ex his, quæ dicentur infra. a

Decimotertio peccat, quæ cõiux facit marito peregre proficiscenti facultatem habendi rem cum aliis mulieribus, vel consentiens se cum aliis domi manentibus misceat, aut cum commodè posset non impedit eiusmodi commistionem, secundum S. Antoninum. b

36 Decimoquarto, qui vel quæ coniux clandestinè matrimonium fine iusta causa contrahit, c etiam si contrahat cogitando, & restibus, quia licet id sufficiat ad hoc, vt matrimonium valeat d non tamen ad hoc, vt desinat esse clandestinum per alia iura, quibus præfatum concilium non derogat. Iusta autem causa id faciendi visa est Caietano. e quando cessant omnes inconuenientia, ad quæ vitanda iure vetantur contrahi clandestina matrimonia.

37 Contra quem facit doctrina eiusdem, f nempe, quod lex non desinit obligare sub ditos ad id, quod præcipit, etiam si absque illo laboretur fine, in quem id præcipit: esto, quod responderi posset, aliud esse dicere, quod lex præcipiens aliquid ob aliqua inconuenientia, illis cessantibus, non obligat, quòd dicit Caietanus g & antea dixit Panormitanus h & aliud dicere id, quod aliquem bonum finem præcipitur, cessare, si finis ille aliunde habeatur, quod ipsemet i ait, & nos etiã k tradidimus. Iusta præcludubio tamen esset causa, quam ipse ibi- quentione ad id conuenienti possunt clandestinè contrahe- ob aliquod impedimentum l habita enim di- re, & ex facto pœnitentiariæ pr torio probata, quatenus etiã post Concil. Trid. qui publicè semel contraxerunt, tenentur ab eis contrahere, ob dispensationem nouè obtentam quoad fornicationis ramtum, iuxta ea, quę habentur infra. m Iu- nam in causa minori nubendi clandestinè alicui sibi mulsatis esset, quando prospicit se à suo curatore traditum ri simili casu conuenienti. Nos quoque respondimus fornicationis, nec alias pœnas incidisse confessarium, & tam nefandæ duceret in vxorem concubinam suam, ex qua quo illos faceret legitimos, & quo ad transeandem ex hoc seculo, ater melius adornaret.

Decimoquinto peccat, qui, vel quæ coniux matrimonio clandestinè contracto, vtitur, quia eiusmodi vsus, non solum est vetitus sed etiam malus, secundum Cardinal. Caietanum n quod palam verum est post præfatum Concil. Trident.

a *Capit. 22. num. 42.*
b *3. par. tit. 14. ca. 9. §. 1. sub. fin.*
c *Cap. cum inhibitio. de clandest. desponsa.*
d *Iuxta ea. 1. de reform. sess. 24. Concil. Trident.*
e *Tomo 1. Opusculorum. Opusculo 12. q. 2. f 1. 2. quæst. 120. & 122. artic. 3.*
g *Vbi supra.*
h *In c. quoniã. contra. de probat.*
i *In dicta q. 120. & in dicto art. 3.*
k *In capit. ad hæc. de prob.*
l *Capit. 22. num. 70.*
m *Per cap. aliter. 32. quæst. 1.*
n *Dicta quæst. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trident. post quod nihil valet matrimonium sine testibus contractum: sed quod etiam hodie id sit probatur probare id, quod supra diximus, nempe matrimonium clandestinum etiam si contrahatur coram parochis, extra faciē Ecclesiæ. Porro præfatus Caietanus matrimonij vsum numquam esse mortiferum, eo quod actionem nuptialē antecedat, id quod antea dixit Angelus & Syluester. c Non quia non inueniatur textus, qui videatur, vt quidam neoterici dixit, si quidem aliter d inuenitur, neque ob rationes, quas predixi, sed quia nulla ferè transgressio eorum, quæ dicitur prohibentur est mortifera, iuxta omnium sententiam, contemptu, vel magno cum scādalo, ea fieret. Quamuis Tabienna e (pulchrè monstrans, S. Thomam non quod Angelus & Syluester aiunt) absque iusta causa primo prima vice peccare: quod ipsum ante illum D. Antonius, f quod tamen non videtur rem dicere lo iure, vel ratione talis differentia inter primam alias probatur. Et adde, quod pro Caietano videtur tus, g Concil. Trident. h quatenus hortatur, & mo contrahentes non cohabitent in eadem domo donec actionem sacerdotalem in templo recipiant.

Interrogatus autem, An qui matrimonium contrahit, eo solo, quod non vult illud publicare, peccet, quamuis matrimonio non vtatur? Respon altera pars poscit, vt publicetur, aut periculum imminet, & nulla est iusta causa, qua differatur suo non satisfacit: immo etiam, licet vterque nullum sit incontinentiæ periculum, si ex eo carur, ea damna & pericula timeantur, quæ ex destino otirentur i aliás verò non. k

39 Decimosexto, qui vel quæ coniux primum contrahit cum priore, & postea publicè cum posterio ber rem cum posteriore, etiam si iussu Ecclesiæ nication præcipientis eam haberet, iuxta sententiam nem quidquid Magist. sent. communiter refragan Peccat etiam si habet rem cum priore, existimans putant, eam non esse ipsius coniugem. m Non tamen ret, si absque scandalo eam haberet, teneretur autem conuiuere. Ecclesia id iubente, si absque periculo cum ea, vel eo, id facere potest, alioquin minime; id excommunicaretur, n quod tamen hodie non nisi in terris, in quibus illud non est receptum. Vide

a *Dicto Opuscula. 12. quæst. 3.*
b *Vers. debitum. §. 1.*
c *Eod. verbo. quæst. 8. Caietan. in summa verbo matri. many peccata.*
d *32. qu. 1.*
e *Verb. matrimonium. §. 3.*
f *3. part. tit. 1. cap. 12.*
g *In dicto capit. 1. de reformat. sess. 24.*
h *Vers. præterea.*
i *Argum. 1. adigere. §. quamuis. ff. de iure patro.*
k *Arg. cap. cum cessante. de appellat.*
l *In 4. dist. 37.*
m *Per dicta in §. præcedenti.*
n *Arg. cap. inquisitioni. de sent. excommun. Syluest. verbo debitum coniugale. quæst. 9.*
o *Post cap. 1. de reformat. matrimon. sess. 24. Concil. Trident.*

matrimonium fuisset coram parocho & testibus, clam tamen alias contractum, si per mortem parochi & testium, vel alia de causa probatio prioris matrimonij deesset.

40 Decimoseptimo peccat qui, vel quæ coniux antequam faciat certum sit de prioris coniugis morte, matrimonium contrahat nouum, a & etiam si post cōtractum habet rem cum posteriori, subsistente causa probabili ad dubitādum de morte prioris: alioquin non sit euidens & manifesta) debitum petit. b Imo & si reddit petitum, etiam iubente superiore, antequā illam adhuc dubietatem deponat, ad effectum saltem reddendi eum qui facit aliquid, quod credit esse mortale: sed etiam Probamus enim c non solum peccare mortaliter Primo, quia probabiliter de prioris coniugis morte dubitat, an sit mortale nec ne. Imo & si reddit petitum, etiam iubente superiore, antequā illam adhuc dubietatem deponat, ad effectum saltem reddendi debitum, quamuis non credat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatum veniale admittit, & dignus est qui cō magna reprehensione, peiorque animali bruto, modi actu modum naturalem seruat.

Vigesimo qui, vel quæ coniux nullum petenti nec vult facere, sed consentit in eo aliquo modo uem, quos supra, [a] declarauimus, scilicet mandando, do, consentiendo, laudando, tacendo, auctorem participando, vel opitulando, aut non impedien opere, aut admonitione, cùm posset & deberet id diximus, quædam alia tradentur infra.[b]

a Capit. 11. mun. 10. & in cap. præcedenti, nu. 37.
b Cap. 25. mun. 144.

De muliere fingente se habere filium

43 *Mulier fingens se prægnantem, vt absoluatur.*
44 *Vxor quid faciet vt non se infamet. & in fine quæ-*
44 *Restitui non debet res familiaris cum fama pro-*
& seq.
45 *Restituat damnum, qui tradidit filium suum ad*
ponendum.
48 *Infantis hospitali expositi impensas quis soluat.*
48 *Mulier testans vt iustè potest spurium filium suum.*
49 *Adulter potest non credere esse filium suum.*
49 *Causa etiam remota, quæ obligat restituere.*
c In ca. offic. de pœn. & remiss.
50 *Restituetur quantum iusto filio læso ob spurium*
50 *Legitima filiorum varia in variis regnis.*

d Vt habet textus illius cap. & Panor. & communiter ibi declarant. e Tamb. 1. Opusculo 17. Opusculo 31. resp. 14. f In 4. dist. 15. quæst. 3. post art. 4. in resolutione articuli. g 2. par. tit. 2. c. 11. §. 2. in fine, & melius tit. 2. c. 4. §. 4.

43 VIGESIMO PRIMO dicimus peccare rem coniugatam, quæ supponit sibi patrem se prægnantem, & parere filium alienum, quem pit ab alio, illam item, quæ suscepit filium ex

Secundo, quòd absolui potest, id non reuelando per id noceat patri putatiuo, efficiendo vt alium pro suo enutriat, etiam hæredi eius, quamuis tiuus, & spurius habitus pro verò & legitimo ditatem patris putatiui, aut partem eius, ex centius III.[e]

44 Tertio dicimus id, quod supra dictum procedere quando maritus indubiè crederet & ipsa timet mortem sibi ab eo inferendam, peccaturum, si reseiret. [d] Immo sufficit timor mam perdendi, secundum Caietanum, subtilissimus doctor Scotus, [f] & S. Antoninus

ius Cardinalis, [a] ait, non tenetur restituere bona ordinis infe- 22. 2. q. 62. art. 6. & in dicta resnotis cum iactura bonorum ordinis altioris, saltem commu- pōsione 14. niter, & bona famæ altioris ordinis sunt, quam bona rei fa- b Vt diximus in re- miliaris, quia melius est bonum nomen, &c. [c] vt etiam bona vi per. cap. in- ter verba. 11. quæst. 3. c Panor. 22. 41 Nec obstat dicere, quòd Panormit. [e] & communis viden- d l. in ser- tur oppositum tenere, quòd si reuelare potest absque animæ, & uorum. ff. de pœnit. corporis periculo, & putaret sibi fidem habendam, debet re- e In dicto cap. officij. uelare: quia sanoc. cuius mentem ibi omnes sequuntur, ait f In 4. lib. sentēt. dist. 15. q. 17. Ecclesiam posse ponat exemplum in malo corporis & ani- mæ: non tenetur, si quod grande malum consequeretur. Et alia non teneri, illud esse dicendum de malo famæ, quia illud, quamuis negat, illud esse dicendum de malo famæ, quia illud prædictum Prouerb. *Melius est bonum nomen, quam* dicti Caietan. probat. Nec obstat, quod Ioannes Maior, [f] *diuitiæ multæ*, quod constat esse grande malum, vt ratio præ- allegatus concludit, cum id fecit sine iusta supradictorum fundamentorum.

44 Quarto dicimus, quod si mulier illa iam erat de adulte- rio infamata, & credit probabiliter absque periculo corporis & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides, tam a patre, quam a filio, debet reuelare, quæ communis est con- clusio Innocentij. [g]

Quinto, quod si crederet ipsa, filium suum spuriū & fictum ex adulterio esse, & credit probabiliter absque periculo corporis & animæ posse id reuelare, & quod sibi adhibebitur fides, tam a patre, quam a filio, debet reuelare, quæ communis est concl

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Sess. 25. cap. 3. de Regular.*

est hodie post Conc. Triden.[a] præter Francisca-
norum,& eorum,qui Minorum de obseruantia
quòd ante ingressum & professionem renuntia
patris putatiui, alioquin enim nil prodesset hæc
gressus ille, cum monasterium posset hæreditar
niētē adire. b Alterum,quòd quando nō potest
ingressum persuadere,nec satisfacere pro bon
successurus,debet bona mariti augere,tanto pl
vltra quam per matrimonium obligatur,& tan
dendo in vestitum & victū de his, quæ bon
potest,vt quod per hanc parcimoniam reliquetur
quetur damno per filium illato,vel inferendo.
id fuerit, satis, debet donare in vita, vel relin
tantùm, quanto in id opus fuerit,filiis legitimis
bonorum suorum,quæ liberè, in animæ suæ, v
gratiam relinquere potest. c Demumque quan
non fuerint satis, sufficiet ei contritio, & vo
Scotus dixit sufficere.

b *Arg. c. in præsentia. cum si adsit. de probat.*

c *Iuxta author. nouissima. & authē. vndè si parens. C. de inoffic. testam.*

48 Septimo,quòd etiam obligatur ad refarcien
prædictum is, qui tradidit ei filium suum ad ingr
tum,& fingendū eiusmodi figmentum.Adulter
lum concepit, si credit, aut credere debet ex
quia illius damni causam dedit, & qui causa
damnum dedisse videtur, d & vt alterius vo
& refarcitio vtrúmque liberat, sic alter
aut nolente refarcire alter obligatur, per ea
sequenti scribentur. Quin etiam si infans
hospitali alicui,vt ibi nutriretur, obligari inc
impensas, quas in eo nutriendo fecit,h eos
cusaret,ob id quod hospitalia in pauperes
tuuntur.c

d *l. qui sic cidit ff. ad leg. Aquil.*

e *Capit. de vendentibus & pro ea quæ ibi late tradit Lapus in repet. de reli. & domib.*

Interrogatus, An mulier,quæ de adulterio
testari possit,cum id facere posse nō videatur,
eos legitimos esse, quod est mendacium pro
dicendum.f Respondi posse:tu quia potest
absque aliqua legitimi intētione:tum quia fo
test legitimos appellare, intelligendo quod
muni existimatione,iuxta latè per nos adno
plurimùm interest legitimorum, eam restau
cientiam ,quantum pius poterit eis relinquere
49 Octauo,quòd confessarius non debet
tionem imperare adultero non credenti,nec
eiusmodi filium esse suum, siuę quòd mater

f *Capit. primum. 32. q. 2. cap. super eo. de vsu.*

g *In ca. duabus. de vsur. 32. q. 3.*

h *Iuxt. supradicta.*

adulterari,siue quòd ipsa quoque dubitat,an sit filius adulte-
ri,vel mariti sui,siue quòd reputat,eam,ad se obligandū,mē-
tiri,decendum S.Antoninum.a Nec ipse adulter facile debet
ere se ad id obligatum. b Si autem adulter credit, eum
esse suum filium, restituere debet patri putatiuo impensas,
quas in eo nutriendo fecit,& etiam hospitali, si apud illud
educatus fuit: Insuper & præfato patri restituere debet do-
nationem,quam de patris hæreditate habuit,vt S.Antoni-
nus,& Syluester & communis probant. Quamquam
D.Thomas,& contrarium teneat, motus eo, quod non videtur
filius id,quod de patris hæreditate habuit, cum ex fornicatione
& adulterio sit: Sed fornicationem & adulterium
proxima illius damni. At cōmunis opinio videtur
fornicationem fieri adulterā ad id teneri,quæ tamen non est pro-
ximè illius immediate ex adulterio,neque ex partu,sed ex
quem peperit. Tertio, quòd adulter est causa satis
licet non proxima, & non oportet esse proximā,
ex quo tenetur,iuxta notata c Quarto, quod adul-
ter in illud damnum,quod generandum, & est via &
ex quo sequitur, tamquam effectus eius, quo casu etiam causa
proxima esset.f

a *In 2. par. tit. 1. cap. 3. fub fin.*

b *Arg. ca. Dominus. de secund. nupt.*

c *Vbi supr.*

d *Lib. 4. q. 7. art. 2. de inst. & iur.*

e *In cap. si egressus. & cap. finā. de injur.*

Atque quod addit idem Scotus, g quod filiis patris puta-
tiui hæreditas non debet restitui tantum, quanti valet hæ-
reditas quantum restituendum esset,si post adquisitionem
hæreditatis reseruarised multò minùs,iuxta prudētis & boni vi-
rum,quæ singularis cōclusio est, confirmariq; potest,
quod vterq; Thomas ait, h Id tamen, nostra sententia,
tunc tantùm procedere, quādo restitutio fa-
cienda est filiis successuris,antequam succedant, id est, quan-
do successuri sunt viuis,& dubitatur, an filius puta-
tiuus sit eo tempore, quo de diuidenda hæreditate
agitur:nam post patris putatiui mortem,& adi-
tam hæreditatem, videtur iā tractari de bonis quæsitis,
& non debendis est illis tantùm quātum valet id, quòd si-
bi obuenit, i quamuis Scotus (nostro iudicio)in
contrarium loquatur.

f *Capit. fin. de homicid. lib. 6.*

g *Vbi supr.*

h *2. 2. q. 62. art. 2.*

Rectius omnia resoluendo dicendum,quod si persona obli-
gata ad hoc restituendum, accesserit ad confessarium prius,
quam peccet imus moriatur,debet se informare, quan-
do explerit in filio putatiuo educando, vel forsan dotem,

i *Arg. l. cū hæredes. ff. de aquil. poss.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut sponsalitiam largitatem ei tradendo, vel in simi-
diis sustentãdo: & sic quã, & quantã mercedẽ mereatur
putatiu⁹ à suo patre putatiuo, & habita horũ ratione,
illi personę, vt id residuũ, quod patri deberet, ei reddat.
suadeatque illi, vt concipiat propositũ restituendi, si
tuerit id, quod præfatus filius putatiuus de bonis
tatiui acquisiturus est, si superuixerit illi. Quod si
præfata pœnitẽs est mortis periculo propinqua, vel
liis filiis, vt dixit Scot. non tantũm quantũm debetur
iã hęreditatẽ acquisiisset, vna cum illis filius putati
tò minùs, quantò minoris æstimari debent bona
putatiui mortem, illi quęrenda, ob illam dubitatio
siturus sit, nec ne? Idque poterit facere meliorando
consultorum vulgus loquitur, alios filios de illa bo
te, quam cuicunq; volet, liberè poterit relinquere.
variorum Regnorum leges: in his quidem Castel
tia & quinta,[a] in Regnis verò Portugalliæ de rer
verò Nauarræ de omnibus, excepta minima re
terris, in quibus ius commune seruatur, de semiss
te. c Si autem præfata persona pœnitens acceſſerit
sarium priusquam patri putatiuo succesſerit, & tam
damnum iam intulerit, præcipiat ei confessarius,
fratribus, quos filius putatiuus læsit, omne damnum
eis intulit, quam optimo modo poterit, quidquid
& qui eum sequuntur, dixerit.

a l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri.
b Lib. 4. Ordinat. tit. 20.
c Auth. nouissima. & authen. unde si parens. C. de inoffic. testam.

De septimo præcepto Decalogi, Non furtum facies.

CAP. XVII.

1 *Furtum quid, & diuiditur in mentale, & reale.*
1 *Præceptum non furandi, quæ, & quot prohibeat.*
2 *Furtum genere suo mortale, sed excusans ab eo quæ alia.*
2 *Furtum ad causandum mortale, quanta quantitas.*
2 *Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens quid.*
2 *Furtum pauperi & diuiti factum qualiter mortale.*
3 *Furtum propter omne mortale nũ semper existimandum.*
3 *Doli actio non datur ob omnem quantitatem, sed ob culpam facit.*
4 *Furtum mortale hæc quantitas facit.*
4 *Furtum à mortali culpa septem excusant.*
5 *Metus minor iusto attenditur in foro conscientiæ.*

1 *Finis utilis animæ, & bonis domini excusat à furto.*

QVia hic locus est opportunus, in quo ponatur summa
Commentarij nostri,[a] iuxtà iam aliàs promissa, ideo
contingendo ea, quæ hoc loco tradita fuerunt in Hispano,
cam illi ad quæ fiebat remissio, dicimus primo, quòd furtũ
definitur à iurisconsulto,[b] esse, *dolosa contrectatio rei alienæ,*
inuito domino suo, ad proprietatem eius, aut possessionem, aut vsum
acquirendum. c

Dixit, *Contrectatio*, per quod intelligimus etiam voluntatem contrectandi, quæ est mentale furtum. Dixit, *Alienæ*: quia sine contrectatio, quatenus est, aut merito creditur sua esse, non est furtum.[d] Dixit, *Inuito domino suo*, quia quod eo volẽte fit, non est furtum.[e] Dixit, *Dolosa*: quoniam iocosa, & officiosa ad reddendum cantorem dominum, non est furtũ, vt ibi Maior.[f] Dixit, *Ad acquirendum proprietatem, aut possessionem, &c.* quia ad hoc, vt sit furtum, sufficit vt contrectans velit aliquod horum adquirere, secundum omnes. Ex quibus infertur furtum esse duplex, reale, quod est contrectatio realis & mentale, quod est voluntas sic contrectandi: quæ definitio iurisconsultorum est vsui loquendi proximior, quam dicta Maior. vbi suprà.

Secundo dicimus, quod hoc præcepto, vt diximus, g non solum prohibetur contrectatio occulta, vel voluntas eam faciendi, quæ proprię furtum dicitur: sed etiã omnis illa, qua aliquo iniuste accipitur, & iniuste retinetur, & omnis iniusta damni illatio, & per consequens violenta, & depredatio. h Et omnium rerum alienarum vsurpatio illicita, h & contra voluntatem omnis voluntas deliberata faciendi aliquod prædictorum, & operis eiusdem sunt speciei, immo vnum: quoniam vt supra diximus,[i] post S. Thomam [k] peccata voluntatis, otis, & operis eiusdem sunt speciei, immo vnum peccatum quæ sunt solius volũtatis, ad restitutionem obligant, vt l est dictum.

Tertio, quod omne furtum ex suo genere est mortale secundum S. Thomam in & probatur in dicto cap. fin. n Excusantur autem furtum à culpa mortali. Primo quidẽ parnitas rei, quia in omni materia peccati, illa & alia duo excusant à peccato mortali, vt diximus supra, o post S. Thomam p & Anton. & Adrianum. q Ex quo sequitur, quod saltem in genere furtum paruum, quod non attingit culpam mortalem, differt specie à furto magno, quod attingit illam, quia circumstantiam, quæ facit actum esse mortalem, hæc quantitas, circumstantiam, quæ facit actum esse mortalem, hæc quantitas, sine qua ille non esset talis, mutare speciem in genere moris.

a Capi. fin 14. q. 6.
b In l. 1. ff. de furt.
c Ejus restituitur in l. 2. Instit. de obligat. quæ ex delict. nascũ.
d l. inter omnes. 5. restit. ff. de furt.
e Eodem §. restit.
f In 4. lib. sentẽt. dist. 15. q. 18.
g In addit. c. quando. de consecr. dist. 1.
h Ca. pen. & le. 14. q. 3.
i In Prælu. 7. num. 19. & capi. 11. num. 11.
k 1. 2. q. 72. art. 7.
l In dicta c. 11. nu. 16.
m 2. 2. qu. 66 art. 6.
n 14 quæst. 5. & capit. fures. cum tribus seq. de furt.
o In capit. 11. num. 4.
p 1. 1. q. 88. art. 3. & 6. & 2. 2. qu. 3 art. 1. & quæst. 59. art. 4
q 2. par tit. 4. cap. 3. 9. 7. & 8.
r Qualit. 3. 3 Cap. 6. nu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quartò dicimus, quòd magnæ quæstionis est, quo
tas excusset à mortali, quia id nullo iure naturali, di
humano definitum est: communiter tamen tenetur, p
rectè, id boni viri arbitrio relinqui: quoniam, quatenus
relinquuntur à lege, arbitrio boni viri sunt debenda.

a l. 1. ff. de iust. & iure. & cap. de iustis. de offi. deleg.

Quintò dicimus, quòd sæpe confessarij nos
interrogantes, quæ quantitas sit ad hoc notabilis,
nos talem arbitraremur? quibus conati fuimus satisf
sequentia posita in præfato Commentario cap. fin.
quod qui parum furatur, volens multum furari,

b 14. qu. 6.

c In d. ca. fin. 14. q. 6. Herem. in summam. ad Titum.

peccat, vt S. Hieronymus c clarè sentit: nam volun
& ipsum factum eiusdem sunt malitiæ, iuxta S. Tho
ptum, d qui autem rem paruulam furatur sine
maiorem furandi, & maius damnum proximo
paruula illa res valet, furtum mortale non commit
si sciat dominum, id molestè laturum, si ei denunc
que eam à se petitam, daturum fuisse, secundum C
quãuis S. Thomas ibi de hac re aliquantũ obscurè

d 2. 2. q. 66. art. 6.

Secundò, quòd qui furatur aliquam paruulam
subulam à sutore, aut acum à sartore, ob quod, &
subulam, vel acum non habet à labore cessat, nec
rem notabilem, quamuis ex eo notabile damnum
redundet, licet contrarium sentiat Sylvester, f cui
Sotus, g quia qui paruã illã rem furatur, quamuis
num decem ducatorum inferret, non tamen duplo,
duplo illius damni condemnaretur, sed duplo, aut

f Verb. furtum. g Lib. 5. q. 2. arti. 3. de iust. & iur.

plo rei illius paruæ furto subtractæ, quatenus ex
nifestum, aut non manifestum. h Illa tamen parua
ptio esset mortalis, si qui furripit, scit, aut scire
debet, ex furto illo paruulo eiusmodi damnũ pos
no euẽturum, nõ quia res illa surrepta notabilis
voluntas illam surripiendi sit voluntas surripiendi

h ff. in duplum. & ff. quadruplipl. Institut. de actio.

i Cap. fi. de iniur. l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil.

lem: sed quia damni notabilis causam dat, & cons
dare videtur, i quæ sunt diuersa, vt ex diuersitat
de furtis, & de iniuriis, facile colligitur. Quod
cendum de eo, qui paruulam rem furatur, credens
minum magna molestia & perturbatione affectu
fecit quidam famulus suo hero diuiti nobis no
do magnum quoddam malum cydonium, quod
ille habebat, & magni æstimabat, ad ostendendum
monuerat suos famulos, notabili se molestia affe
illud furarentur. Is enim famulus non admis
bile, quamuis ob molestiam notabilem, quam

liter peccare potuisset, si quidem credebat, aut credere debe-
bat, illa molestia dominum afficiendum esse.

Ex quibus infertur, quòd aliquando qui rem paruam pau-
peri aufert, mortaliter peccat, non autẽ qui opulento simi-
lem aufert, & aliquando è contrario, qui aliquam rem paruã
auferet diuitis, peccat mortaliter, & non qui similem aufert
pauperi: nam qui furripit subulam sutori, vel acum sartori,
credit, vel debens credere, eos nõ habere alias, quibus ope-
retur, & ideo damnum notabile eis euenturum, peccat mor-
taliter. Eum autem qui diuitibus eisdem auferret: & è contra-
rio, qui diuiti furripit rem paruam ab ipso magni æstimatã,
quale erat pomum, de quo supra diximus, credens, vel crede-
re debens, cum ob id notabili molestia affectum iri, mortali-
ter peccaret, non autem qui idem faceret pauperi rem illam
non maioris, quàm valet facienti: quia ille dat causam nota-
bilis molestiæ, hic verò minimè.

Tertiò, quod licet in aliquibus Episcopatibus per consti-
tutiones Synodales declaratum sit, ne quis excommunicetur
pro re, quæ minoris cẽtum dipondiis valeat: & in aliis ne pro
re, quæ minoris duobus regalibus, seu iuliis valeat, non tamẽ
ideirco censetur definitum illam esse quantitatem necessa-
riam, vt sit mortale, siquidem quamuis non debeat, nisi pro
peccato mortali excommunicatio ferri, a vt latius tradimus
infra, b nõ tamen pro quolibet mortali fertur ipso iure: & sic
præfatæ constitutiones interpretandæ sunt, quòd quamuis
propter quantitatem minorem, quàm duorum regalium,
aut centum dipondiorum, mortaliter peccetur, nemo tamen
propterea excommunicandus.

a Ca. nemo, & ca. nullus. 11. q. 3. b Capit. 27. num. 9.

Quarto, quòd aliqui colligerunt ex Soto, c summam duo-
rum ducatorum non esse notabilem quantitatem, consi-
derata petionæ, cui furtum fit: sed nobis, neque
a prædicto Sotum id sensisse, neq; esse verum: tum quia
S. Thomas d à culpa mortali non eximit furtum, nisi quando
est de re minima: nemini autẽ videtur esse talis in hac regio-
ne, si de re minima in se consideratus: tũ quia idem S. Thomas sensit,
quod licet furtum sit domino significans secus esse, si puta-
ret dominum id displicituru. Et quamuis Caietanus magno
cum iudicio, & rectõ nostro iudicio, eius sententiam extendat ad
quodcunque alienum fuisset à mente S. Thomæ: tum quia in
Episcopatibus, ex consilio virorum doctorum &

c Lib. 5. q. 2. art. 3. de iust. & iur.

d 2. 2. q. 76. art. 8. ad 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prudentum statuitur, vt excommunicatio pro furto
dipondiorum, & duorum regalium, siue iuliorum
a Capit. 27. num. 9. tur, vt prædictum est, & vt infra,[a] dicemus, E
maior non nisi ob peccatum mortale ferri debet.
b Dicto c. nemo. & cap. nullus. 11. qu. est. 3. Non obstant in contrarium citata. Non primum
est denegare actionem doli contra eum, qui
tem duorum ducatorum decipit: & aliud dicere,
mortaliter, qui in minori decipit, quia lex actio
c l. 2. C. de rescr. vend. & ca. cum dilecti. de empt. & vend. contra emptorem & venditorem, qui in minori
iusti pretij decipit,[c] tamen ille mortaliter peccat,
ter decipit, iuxta doctrinam S. Thomæ receptam.
4 Quinto, quod consulerem confiteri mihi, vel
lenti, vt reputaret pro notabili quantitate, quod
constituendi culpam mortalem. Primo summam
galium, vel iuliorum: immo & vnius, etiam dimidij
d 2. 2. q. 77. art. 7. non haberet pro tali minorem quarta parte regalis
in hac regione, nec in alia, quę pecunia ęquè atque
daret. Nec damnarem eum, qui teneret mediam
midiam, non esse notabilem. Sed neque nunc
nia numerata minoris pretij est, quam numquam
tirem ei, qui assereret, non esse notabilem ad hoc
tem, quæ vnum iulium, siue Regale, aut tres
contineret, sequutus in hoc mentem cuiusdam
strissimi Ordinis Carthusiani.

Secundo consulerem, quod pro tali haberet vnum
caponem, & etiam vnam gallinam mediocrem,
gione vbi illa solum dimidio regali, vel iulio
etiam duodecim ouorum ablationem: & idem
quarta rubij tritici, & quarta vini: tum quia
rum rerum communiter pro re maiori minima
tum quia licet olim in publica disputatione,
e 14. qu. 6. cto cap. fin. [e] nihil horum attingentes habuimus
mus non esse concedendam actionem furti,
pter ablationem, aut retentionem tam exiguæ
pertingeret ad culpam mortalem: asserumus
acceptionem, aut retentionem vnius gallinę
f Instit. de verb. dialf. nobis irrefragabiliter probat §. gallinarum. [f]

Tertio, quod furtum minoris quantitatis
est peccatum mortale, illi qui credit, vel credere
iri per illud damnum maius dimidio regali, quę
vnius acus, aut fibulæ, aut alterius instrumenti
qui credit, vel credere debet, quòd ob defectum
substracta est, damnum maius dimidio regali

dimidia mercede. Notandum tamen est, quod si daretur excom
municatio propter solum furtum, quæ alia damna non com
prehenderet, qui ciusmodi furtum commisisset, excommuni
catus non esset, quia vt supra diximus, aliud est furtum in
strumenti tam praui pretij, & aliud damnum, quod eius abla
tione, aut retentione fit; quia si duplo, aut quadruplo furti
condemnaretur, prout manifestum, aut non manifestum est
set non damnum, sed solum pretium sutrepti instrumenti du
plicaretur, vel quadruplicaretur iuxta omnium sententiam,
vt supra dictum est.

Quæro, quod excommunicatio generalis contra eos, qui
seruant, aut malè ablatum non restituunt, omnes iniustè au
ferentes, aut retinentes tantam quantitatem, quanta ad pec
candum mortaliter satis est, comprehendit, quia comprehen
datur sub proferentis verbis & mente, quę est animas à pec
cato mortali abducere, & ne in illud prolabătur cauere, [b] nisi
per constitutionem Episcopatus, vel intentionem excommu
nicantis, aut aliam viam excipiantur, qui ad aliam certam
vsque quantitatem maiorem non auferunt, qui enim excipe
runtur non comprehenderentur, quia excommunicatio non
potest non comprehendere tur, [c] nisi quos, & quot, qui excommunicat, aut qui eam petit,
valet, vt infra dicimus. [d]

Quinto, quòd de illo, qui multa minima sępe suo hero, aut
alij, aut multis aufert, teneret id, quod infra [e] dicetur.

Secundo, & tertio principaliter excusant furta à mortali
peccato excusat etiam à veniali ignorantia probabilis,
equę ac si esset aliena, & extrema necessitas, vel adeo grauis,
ut ratio boni viri, ad id sufficiat, [f] & etiam præsumptio
dominum rei æquo animo id laturum, [g] non au
tem æquo animo ferret; nam qui facit id, de quo dubitat,
peccatum mortale, [h] quamquam in hoc casu postremo ad restitu
tionem non teneretur. [k] Neque excusaret præsentia, & pa
tientia domini patentis id præ timore, aut pudore, secun
dum communem [l] & probatur per illam conclusionem Adria
ni, quòd in foro conscientiæ transactio, & dona
tio non valeat, quoties non fiunt animo libero, etiam si non
intercedat tantus metus, quantum forum exterius ad invali
dandum alias requirit, iuxta ea, quæ leguntur & notantur [l]

a In dicto §. sit duplum. & §. quadrupl. Instituit. de actio.
b Arg. c. 1. de sent. excommun. lib. 6. & ca. 2. de constit. eod. lib.
c Capit. 27. num. 14. d Eod. cap. nu. 130. & 140.
e Capit. 11. num. 4. f. Capit. si quis propter necessitatem. de furt. vbi Panorm. & alg.
g l. inter omnes. §. relle. ff. de furt.
h Dicto §. relle.
i In cap. si quis autē. num. 17. & seq. de pœn. dist. 5.
k Dicto §. relle. & Sylu. verb. furtū. q. 2.
l Vid. supr. m In 4. de restit. quæst. 2. vers. ex quibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

interpositas.[a] Excusat etiam à culpa mortali cum cans, vt cùm quis vult furripere, si Deus id non vet

Quinto excusat impotentia recuperandi bona dalo, quia tunc clam capere potest.[c]

Sexto excusat propositum restituendi, quæ accep no proprio, vt qui à fure, aut latrone vilissime furatus est, aut rapuit, vt domino suo restituat.

Octauo excusat insita voluntas proficiendi tualiter, vel temporaliter, vt cùm quis occulè gmenta aut fucos alicui mulieri eis malè vtendi peccandum prouocanti: aut gladium furioso, oecidat: aut pecuniam, aut folia lusoria, vel alias dat, modo ex hoc magnum scandalum non sequa Antoninum [d] quia nulla harum est contrectatio, fraudulenta, quæ ad furtum requiritur per præ

a C. de trãsact. & l. metum. 1. & 2. ff. quod metus causa.
b Arg. cap. si pratre, de reser. lib. 6. l. credere diem. ff. de verbo. sign. Caier. verb. cogitatio.
c Per gloss. memorabilem. cap. sua gentium. 1. dist. & dictum singulare Innoc. 22. alim 1. de restit. spol.
d In 1. par. tit. 1. capit. 14. §. 2.
e Eodem n. num. 1.

Restitutio quid.

6 *Restitutio quid, cum definitionis declaratione.*
6 *Restitutio est actus iustitiæ vera, num. 7.*
7 *Restituenda res aliena etiam non restitutæ pretio.*
10 *Restituenda ipsamet res aliena surrepta.*
11 *Restitutio duplex, formalis & virtualis, qualis sit*
11 *Restituendi necessitas ex qua lege nascitur.*

6 QVoniam autem non solùm accepto alieno, restituendi retentio, est contra hoc præceptum, [f] necessarium fuerit dicere de restitutione quid sit. Secundo, quis ad eam teneatur. Tertio, quibus tuendum. Quarto, quantum. Quinto, cui. Sexto, mo, quomodo. Octauo, quo ordine. Nono, quando.

Restitutio igitur, vt ad primum veniamus, uius, quàm hactenus, definiri potest esse *actus commutatiuæ, quo redditur alteri, quod sumptum est, vel retinetur lege veræ iustitiæ, formaliter, vel virtualiter, de corporis, honoris, vel pecuniæ.*

Dixi, *Iustitiæ*, quo differat ab actibus virtutum carum, Fidei, Spei, & Caritatis, quibus redditur debitus interior: & ab actibus Prudentiæ, Temperantiæ, & aliarum virtutum eis attributarum tentialium, quibus animis nostris potiùs, quàm nostris rebus exterioribus medemur, & proficimus post S. Thomam diximus latius, & vtilius iusta.

Dixi, *Specialis*, quo differat ab actibus Iustitiæ

f Can. sape. de restitut. spol. & c. si res. 14. q. 6.
g Eodem num. 11.

versatur in referendo omnium virtutum moralium actus ad bonum commune humanum: sicut caritas in referendo eos-dem ad bonum commune diuinum, quod est Deus, vt post S. Thomam [a] diximus in Tractatu de reditib. eccles. [b]

Dixi, *Commutatiuæ*: quia vt S. Thomas [c] receptus ait, requiritur æqualitas inter id, quod restituitur ex vna parte, & id quod debet restitui ex altera: & quia non est actus distributiuæ, quæ commune priuatis diuidit.

Dixi, *Quod suum est*, ad significandum, quod per ca. si res. [d] & communem omnium doctorum in illa comminiscentium, & Cajetanum [e] quisquis rem alienam cõtra voluntatem domini bona fide habuit, & retinet, & alio si mala: quia si bona fide accepit & retinet, si eã amittit, aut absque ipsius culpa periit satisfacit restituendo id, quo factus est locupletior. [f] Itaque qui bona fide emit aliquid à nõ domino, tenetur suo domino aliud restituere simul ac eius esse scierit, et ã nõ reddito pretio eo dato, [g] & si iam illud non habet, tenebitur ad id, in quo factus est locupletior, puta, pretiũ, quod pro illo habuit. [h]

7 Quod si nihilo factus est locupletior, ad nihil tenetur dominus neque alteri, cui bona fide venderet illud eodem, vel minoris pretio, quo emerat, [i] quia nihil amplius, quam suum habet, dare si plutis venderet, quam emisset, illud plus restituere teneretur: quia quo ad illud alienum retinet, aut aliud quo ro, vt recte dixit Caietanus. [k]

Contra quæ facit primo, quod is bonæ fidei venditor re-emptori de euictione. [l] Sed respondetur, quòd libera-bonæ fidei emit, habet, [m] quia ea factus est locupletior, quod etiam in conscientia tenebitur.

Secundo facit contra hæc argumentum cuiusdam eruditi, ad se, quòd bona fide vendit, auricalchum pro auro, post-quam ab alio bona fide receptam tertio tradit, postea quam id reciperit, teneri ei restituere legitimam. Secundum, & non potest inste vtrumque retinere.

Sed responderi potest ad duo prima, quod non est eadem ratio de tradente pecuniam aduiterinam, vel auricalchũ pro aurum, & de tradente rem alienam, sed veram, quia ille tradit intrinsecus defectuosam: & ita falsam, & communiter est

a In 2. 2. q. 23. art. 4.
b Quæst. 2. monete 1.
c 2. 2. q. 62. art. 1. & q. 62. art. 1.
d 14. qu. 6. & ea sæpe. de restit. spol.
e In ver. sequi loco supra citato
f 1. sed etsi. §. 1. & l. aut venditor. §. 1. ff. de petit. hæred.
g l. mater & l. mandatum. C. de rei vend.
h Per dict. l. sed si possessor. §. 1.
i l. in creditore. & l. cum ea. ff. de euictio.
k 2. 2. q. 62. art. 6. & in summa verb. restitu. §. 2. ratio. pro quo sunt dicta. sed & l. si. & l. item veniunt. 1. capit. fin. de empt. l. 1. & toto titul. ff. de euict.
l l. in creditore. ff. de euict.
m Eodem c. num. 167.

Universidad de Deusto
Biblioteca

veram iusti valoris, & ita communiter non est in peccato mortali. Et ratio est, quia ex iustitia commutativa non tenetur quis plus soluere, quam recipiendo neque dãdo. Et vrgenti, quid si vterque eodem modo peccauerit, vel neuter in ea re cõcedi posset idem de vtroque: tum

a *Arg. ca. duodecim 2. de elect.*

9 Ad tertium verò, quòd solùm concludit bonam fidem non excusare ditorem teneri ad cedendam actionem de eundo, non negamus, & proximè concessimus. Sapiens qui ad cœnam inuitatus ex vitulo alieno edit, quamuis tuere teneatur id, quod mala fide comedit: si tamen fide fecit, solùm tenetur ad illud, quod ob illam mestico sumptui subtraxit: & si nihil subtraxit, nihil tur: quia solum quod subtraxit est apud eum alieno. Idem dicendum est de vsu alienæ vestis, suam esse arbitratur: si enim ob id, quod eam seruauit, tenetur soluere vsum, aut quantum priæ pepercit.

Tertio facit, quòd iure dubitari possit, an fide rem alienam à non Domino, de hoc certior reddere venditori possit, & suam pecuniam quod respondetur posse, vt respondet Alexan. ctor irrefragabilis, b quem Gabriel, c & alij

b *4. par. q. 80. mem. 3.*
c *In 4. lib. sent. dist. 15.*

Quarto, quòd videtur cooperari venditori in retinendo alieno, quod Medina contra tenet dit venditorem numquam restituturum eam

Ad quorum prius respondetur, negando, ptam à non domino, reddit ei, vt pretium peret, cooperetur ad peccandum: tum quia mini recipiendi rem alienam à se vendentem, carum, quia id nõ est de se accipere alienum teri facere sanctè ad finem restituendi eam illle tenetur restituere illam domino: & ita restituit illi, videtur iuuare eum, ad exeundum non ad peccandum. Ad posterius autem, negando dinæ dictum: tum quia id non satis probat: plus tenetur sibi prouidere, quam domino rem non domino recuperato pretio sibi actum iustum, & si ob id per accidens non sua contingat damnum domino, ei, qui reponit rem penes eum, à quo acce ge iustitiæ obligetur ad aliud, & quod gigit, non est adeo attendendum. e

8 *Arg. l. si præses. C. de Iere. & aq. & cap. non licet. 23. q. 2.*

e *l. si quis pe. causam ff. de reb. cred.*

10 Qui autem mala fide recipit, aut tenetur restituere eãdem rem si potest: sin minus, tenetur restituere illius valoris, qui tunc erat, quando recepit, quod pluris valuit à tempore iniustæ acceptionis, si

ignorantia sine sua culpa perierit: quia qui mala fide contrectat, & retinet rem alienam, semper est in mora, & suo damno perit, a & ille dicitur habere bonam fidem in hac materia, qui probabiliter credit rem suam esse, aut eius, qui sibi eam dedit, aut illum qui sibi dedit, ius habuisse ad eam dandam. b

a *In re sua. ff. de cond. furt. cap. mora. cum ei alunt. de rest. iur. lib. 6.*
b *Caput, si virgo. 34. q. 2. & gloss. in c. si diligenti de præsc.*

Dixi, *vel quod ei debetur*, ad includendum redditionem quatenus debitum, vel quasi delicto, vel lege, statuto, vel sententia obligante, ad id conscientiam, vel testamento, aut alia vltima voluntate. c

c *Iuxta varias leges variorum ritualorum. ff. & C.*

Dixi, *lege vere iustitiæ*, ad excludendos actus religionis, & aliarum virtutum attributarum, vel potentialium iustitiæ, quibus redditor quidem debitum, sed non lege veræ iustitiæ, quæ versatur in reddendo debitum rei exterioris secundum æqualitatem, cum tamen religio, & aliæ virtutes iustitiæ potentiales versentur in reddendo debitum honestatis tantum vt liberalitas: vel non secundum æqualitatem, vt religio, &c. non obstat, quod actus restituendi debitum propter transgressionem legis iustitiæ distributiuæ, est restitutio vera de iustitia, vt dicitur infra, d quia iustitia distributiua vera iustitia est, & non similitudinaria: est enim altera species iustitiæ, vt habetur 5. Thomam receptum. c

d *Eadem. num. 86.*
e *2. 2. q. 61. art. 1.*
f *l. si rem. §. omnis. ff. de pignor. actio. & l. 1. ff. qui satisf. cogant. & gloss. verbo restituat. c. peccatum. de rest. iur. lib. 6.*

Dixi, *vel virtualiter*, ad includendas condonationes, & alias satisfactiones, quæ virtualiter sunt restitutiones. f

Dixi, *de bonis animi, &c.* ad significandum, quod non solum ad restitutionem tenetur, qui debet pecuniam: sed etiam quælibet bona animæ, & corporis, & honoris, quæ dicta. g

g *In ca. 14. num. 78. & ca. 15. num. 26. cũ seq. & infra. 18. num. 33.*

Necessitas autem restituendi nascitur ex omni transgressione legum veri, & specialis iustitiæ, per quam aliquod damnum alterius infertur, prout statim dicetur: non autem ex transgressione legum caritatis & misericordiæ, quia alius damnificatur, vt affirmauit Alex. Halensis, h quos sequitur Adrianus i quem ptimus Scotus, k quod etiam affirmat Sotus ramquam communiter receptum, l quod latius aliis fundat, & propugnet Adrianus, qui tamen non videtur reddere rationem, cur restitutio ex transgressione legum caritatis, & misericordiæ, immo & cæterarum virtutum à vera & speciali iustitia, non ordinatur per se, sed per accidens, quatenus damnum à vera & speciali iustitia, non ordinatur per se,

h *3. part. q. 87.*
i *In 4. par.*
k *In 4. de restit. qu. 1.*
l *de cur. tionibus cã fert.*
m *In repet. capit. Inter verba. 11. q. 3. conclu. 2. & infra.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& directè ad ablationem alicuius rei exteriùs
solùm per accidens, & indirectè: quia immediatè
a 2.2.q.58. liter versantur circa actus interiores, secundum S.
art.7. ad 1. & art.8. Transgressio autem legum iustitiæ, quæ principaliter
circa actus exteriores secundum eundem, per id quod
b In prædicta reper. capit. inter verba c Capit.24. num.7. dinatur, ad auferendum aliquid ab alio, b quod contra-
di obligationem. Ob quod diximus pridem, b mutatio-
re inter testem obligatum ad dicendum verum lege
& inter obligatum lege caritatis, vt etiam infra: quæ
ferentia inter obligatum ex contractu ad alterum
obligatio iustitiæ, & inter obligatum ad idem per
mosynæ, quæ est actus caritatis, vel misericordiæ.

Quis restituere teneatur.

12 *Restituere quis teneatur, late, & 13. & 14.*
14 *Peccare faciens quis, & quid restituat.*
15 *Metus minor iusto cogit restituere in foro anima.*
16 *Libertas animi non tam minuitur blandiris, ac mi*
17 *Restituere plus tenetur delinquens, quàm cæteri*
sentiens. & 18.
19 *Ministrum à restituendo, non excusat ipsum dom*
20 *Delinquens non excusatur eo quòd alium inf*
20 *Opitulans damnum danti, qui totum, quæ*
restituet.
d In 2 par. tit. 2 cap. 1. § 2. 20 *Barbonum, quã ducem verbem vallauero*
stituet.
e Verb. restitutio. 2. 21 *Furantem non impediens quis restituet, &*
21 *Damnum impedire cum periculo qui etiam*
f In summa verb. restitutio. & 3. 22 *Restituet quis confessarius negligens.*
2 quæst. 62. § Num. 7. 23 *Confessor potest dicere hæredi restituendo*

12 EX prædictis colligitur vna regula breuis, &
Omnis & solus ille ad restitutionẽ tenetur, qui
rem alienam tenet, vel aliquid lege iustitiæ
h l. 1. ff. de furt. & c. 1. eodẽ. tit. cum ea ad-
nor. bet. Quæ regula continet illas viginti manus
i Institu. de obligat. quæ ex quasicõ tractu. § 1. § tutores. & § hæredes. ratoriam, raptoriam, &c. quas S. Antonius
tractauit, & decem & septem dicta, quæ adiunxit
duas regulas, aut radices Caietani.

Ex qua regula infertur, quod tenetur ad restitu
mo, tenens rem alienam, de quo supra. b Secun
ex contractu, h Tertio, obligatus ex quasi
pupillo, &c. i

13 Quarto, obligatus lege aliqua iustitiæ, aut statuto con-
tractum obligante, quod addo propter pœnas debitas mul-
earum legum pœnalium, quæ non debentur in foro conscien-
tiæ, ante condemnationem iudicis, iuxta glossam cap. frater-
nitatis. Meam Commẽtario vtiliter & breuiter diximus, quę
sunt illic dicendo, addendo, tollendo, ac declarando pluri-
ma, quæ postissimè scripsit in duobus libris de lege pœnali
egregius Alfon. Castrensis Illustrissimi ordinis Francisca-
norum decus.

14 Quinto, obligatus ex testamento, vel alia vltima volun-
tate, & certo, obligatus ex sententia iusta, c etiam condemnan-
te alterum iuxta D. Thomam. d Septimo, obligatus ex deli-
ctis alienam e bona aliena animæ, qualis est persuasio vi-
olenta, dolo, vel metu facta, de quo supra. c Aut bona cor-
poralia, quale est homicidiũ, vulnus, &c. de quo supra. f Aut bo-
na famæ, gloriæ, & famæ, quale est cõrumelia, detractio, &c.
de quo infra. g Aut bona pecuniaria, qualia sunt furtum, rapi-
na, &c. h quædam cum consensu damnificati,
per metum, siue vim conditionalem.

15 Quod verum est secundum omnes de timore, qui iniustè
incutitur, & est tam magnus, vt in constantem virum cadere
possit, quamuis sua culpa in illum incidat, i non tamen de eo,
quod timebat inferre potest. l

Per quod soluitur quæstium, An datum ab aliquo timore, ne
iniuste iniciatur per iudicẽ, k aut alium, qui iure damnum,
quod timebat inferre potest. l
Et videtur, quòd sic, qui est iure accusare potest, repeti possit, tamquã
iniuste datum? & respondi non posse, per citata hic, & per
communia dicta glo. & doctrina Bart. cõmuniter recepta. m Nec
obstat, quòd iniuste iniciatur, si talis nõ est vt in virum cõ-
stantem cadere possit, quo ad iudiciuni exercitium, in quo paria
debet consentire sponte, & per eiusmodi metum, qui non
cadit in constantem virum, n non tamen quo ad forum con-
scientiæ, eo idem censetur, quod quis iusto metu consen-
tiat, dummodo coram Deo ille fuerit causa
iustus consensus, vt rectè dixit Adrianus. o
Hoc tamen verum id, quod Caietanus his addidit, p
videri, quòd ad forum conscientiæ consentire
non teneatur, quo ad id, quod Caietanus his addidit, p
quia vero, q & ideo, quia S. Thomas r determinat, quod passio amoris non
tollit voluntarium sicut passio timoris: tum quia est con-
tra rationem, quia idem ad id mouetur: scilicet, quòd metus
consen

a 2.2.q.62. art.3.
b ff. & C. de legib. hæc. de testa. de legat. & fideic. com. & alia tit.
c De quæst. de re iudic.
d 2.2.q.62. art.3.
e Capit.14. num.42.
f Capit.15. num.22.
g Capit 18. num.33.
h C. ff. de furt. vi bonor. rapt. vnde vi. & quod vi, aut clam.
i C. vbi vi. de sponsal.
k l.3. ff. ad mat. conf.
l l. nec timorem. & l. si mulier. ff. quod met. cau.
m In l. accusationes. C. de his quæ vi.
n l. metũ. 2. ff. quod metus cau. & Panor. ad iuncta glo. ver. cæterum. de his quæ vi.
o In 4. de restit. q.2.
p In summa ver. rest. 5. quia vero.
q C. si quis aliquando rest. prohib.
r 2.2. q.6. art.6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

consensum diminuit: amor verò & blanditiæ eandem
tum quia est noua doctrina nullo iure fundata, quæ
cum habere posset, quàdo precibus & blanditiis non
tacitæ inessent: quales solent inesse precibus non
dominorum solitorum malè tractare eos, qui precibus
parent: cui consequens est, mulieres perditas non teneri
stituendum ea quæ suis blanditiis absque dolo, quo
fraude obtinuerunt ab amicis suis, qui donare non
poterant, vt infra dicemus. Quamquam oppositum
a *Vbi supr.* ne textu, & ratione necessaria tenet.

17 Octauo tenetur restituere obligatus ex quasi de-
b *Instit. de obliga. quæ ex quasi de lict. nascũ. in princip. & §. 3. instit. eod. tit.* iudex qui iniquam sententiam tulit ob ignorantiam
imperitiam. b Et is, ex cuius domo aliquid eiectum
cauit alium, c & tabernarius, & institor tabernæ, &
nauis, & eius exercitor, de furto, & maleficio in nau-
facto. Et caupo, vel stabularius, de re sibi ab hos-
mendata. d

d *§. item si. & §. item exercitor. instit. eod. tit.* Nono, qui consentit delinquenti, siue faciendo,
uem modorum relatorum supra, c puta simpliciter
do, vel iubendo, consulendo, laudando, recipien-
pando, tacendo, non impediendo, aut non manifes-
namque omnes & singuli peccant, vt delinquendo
lictum: licet nulli teneantur ad restituendum tan-
tùm ille: quia faciens semper, & in totum tenetur.
sex: puta iubens, consulens, consentiens simpliciter,
laudans, aut participans, non nisi ad restituendum
ad eos peruenit, & cuius fuerunt causa, sine qua dam-
fuisset factum.

e *In 4. de restit. qu. 1. col. 12.* 18 Alij verò tres: scilicet, tacens, non obstans &
f *Verb. restit. 3. q. 6.* stans solum tenentur, quàdo ad id ex officio obligatus
g *Lib. 4. q. 7. art. 1. de iust. & iur.* uis fraudulenter, & mala voluntate tacuisse, aut
manifestare prætermisisset, iuxta omnium fere
opinionem, vt rectè tradit Adrianus, f & Sylueſter
quamquam Angel. Richardum secutus contendat
idem etiam sentiat eruditissimus Cardin. Caietan.

h *In sum. verb. restitutio. & 2. 2. quæst. 62. art. 4.* 19 Ex quibus infertur primo, quòd qui damnum
curit, aut occidit proximum iussu alterius ob id
præcipientis, tenetur satisfacere percusso, aut
bus, sic famulus vsurarij, qui domini sui iussu
i *Eod. cap. num. 260.* vtilitatem pecuniam ad vsuram dedit, restituere
Caietanus h singulariter dixit, & infra l declarabi-
m *In 4. li. sententiarum dist. 15. quæst. 2.* est, qui facit delictum, & dominus consentiens
quidquid contra innuat Paludanus. m

10 Nec excusatur, eo quod si ille famulus nõ dedisset, alius
eam dedisset, sicut nec excusatur percussor, quod si ipse illum
non percussisset, alius percussisset: quia si aliquis dominus suis
famulis diceret, vt occiderent N. & cùm quisque eorum vel-
let, & posset illum occidere, vnus anteiret, non excusaretur à
restitutione: nec etiam ab extremo supplicio per ipsum iudi-
cem infligendo, ob id, quod vel dominus id fieri præceperit,
vel quod etiam si homicidium illud ipse nõ perpetrasset, alius
iussu eiusdem, vel omnes simul illud erant perpetraturi.

Secundo infertur, quòd iuuans facientem delictum, coope-
rando, qui includitur sub verbo participans, ex mente S. Tho-
mæ, & communiter, aliquando tenebitur ad restiturionem to-
tius damni per facientem illati: puta, quum fuit causa, sine
qua nihil damni fuisset illatum: aliquando verò non nisi ad re-
stitutionem partis: eius scilicet cuius est causa, sine qua non
fuisset illa pars damni illata, licet reliquum sic: & aliquando
non tenebitur, nisi ad restituendum illud, quod ad ipsum per-
uenit: quatenus non fuit causa sine qua non fuisset totũ dam-
num illatum: & aliquando ad nihil: puta, quando sine illius
ope nouum damnum inferretur, & nihil ad eum peruenit.

Tertio infertur, iustè nos nuper consuluisse eum, qui ita iu-
uat Bothonium. Decem in capienda & diripienda Vrbe, anno
1527. quòd sine eius ope id non fecisset, teneri ad restitutio-
nem omnium damnorum: eum verò, sine cuius ope id factum
fuisset, non teneri nisi ad id, quod ad se peruenisset: vel eius
ope, quæ sine ipso non fuisset illata: & ad nihil, si nihil ad
eum peruenit. Nec fuit causa, sine qua non, totius, vel partis il-
latæ. Concludimus itaque, secuti sententiam Innocent. b b *In cap. fi-*
& Abbat. & Sylueſt. d cum citatis ab eo, sequuntur: immo *cut dignũ. de homic.*
& communis tenent, auxiliatorem, & opem ma- c *In 4. lib. sent. dist. 15.*
nifestans, & animo præstantem solùm teneri ad restituendum d *Verb. restit. 3. qu. 6.*
quod ad eum peruenit, & non plus, si delictum factum fuis- e *In 4. de restit. §. de*
set, vel dominum datum, etiam si ille, eam opem non tuliſſet: *currentibus*
& hanc sententiam argumentis validis munuimus, respondenti- *cum furẽ.*
bus ad obiecta, quæ pro Caietano, & Soto contrarium tenenti-
bus adduximus.

Quarto infertur, quòd si aliquis inueniret furem, qui à
furto furaretur, acciperétque aliquid, quo taceret, non
teneretur restituere; quod alius furatus fuisset, neque
quod accepit, si fur is erat, dummodo esset persona, quæ
ex officio ad clamandum, aut manifestandum non tenere-
tur: quidem addit, quod restituere non tenebitur, quamuis

eidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eidem vicino, cui res subrepta fuit, se interrogatum vidisset: responderet, se non vidisse. Secus autem ei ad hoc teneretur, vt iudices, & domini, qui ob officium capiunt, vt iustitiam custodiri faciãt, & etiam patres, tutores, & curatores, quod ad bona filiorum pillorum, aut minorum. a Nolumus tamẽ dicere, semper teneatur non obstante quolibet periculo vulnerum, impedire quodlibet damnum, sed sine temeritate facere potest, vt (nostro iudicio) per illa verba, *Non multum imminet periculum*, Sylvester ait, c non tenetur officialis cum periculo suæ vitæ & status seruare personam, aut statum cularis, quamuis sic (nostra sententia) Rempublicam tio postularet. d

a *Argu. l. cum ea fulum. ff. vbi autem & alii. seqq. C. de bona. quæ lib. & capit. duo. 23. q. 4.*
b *2. 2. q. 62. art. 2. ad 3.*
c *In Rosa aurea, ca. sua 30.*
d *Arg. l. minimè. ff. de relig. & sumpt. fun. & l. vt patria. ff. de iust. & iur.*

Ex quibus sequitur, quod qui in Capitulo, Conclu alia vniuersitate, vbi maiori parti statur, & vbi pa gia feruntur, & pauciores maioris partis sententiã quamuis peccet consentiens in delicto secundum men non tenetur ad restitutionem damni, quod sententiam consequitur: quia eius causa non fuit. e Contradixisset ipse, id consequeretur, vt Caietanus rectè, id procedere, quando qui suffraganeus, cui suffragia reuocare, & quando qui suffragator, suum suffragium maiorem partem non mutaret fragiis concluserit: nam si crederet, quod propter dictionem alij suam sententiam mutarent, & ret, cùm id facere deberet, diceretur consentire fos causa illius partialis diceretur: & ita tenere officio ad id obligaretur per prædicta.

e *Inxta l. quid mar. ff. ad municip. ca. 2. de bo. quæ sunt à maiori parte cap.*

22 Decimo infertur, quod confessarius, qui p erassam, aut affectatam absoluit ante restitutio quam præcipiat eam confitenti ad id parato tus ad restituendum: quia fuit in causa, ne dam suum erat, vel ei debebatur, reciperet. h Quod fessario videnti, aut credenti, quod nisi restitu ret confesso, non restitueret, & si præciperet co, qui solum credit confessum esse obligatum dum, & id non præcipit ob incogitantiam: non id ipsi confesso curæ fore: nam is non est causa endi.

f *In dict. cap. 3. V. Verb. restit. capit. 2. part. 3.*
h *Resell. verb restitutio. 2. 3. Angel. verb. restitutio. vlt. §. 3.*

Nec obstat, quod quidam contradicat: primo ctore, nec vlla ratione probabili contradicit: cito graues auctores: scilicet, Angelum, &

quod ratione friuola nititur: scilicet, confessarium non teneri ex officio procurare vtilitatem creditoris: sed solum confitentes, quod videtur dixisse pro consulere pœnitenti, vel id quod subdit, *Et iuuare animam eius*: quæ ratio falsa est contra ipsum: cum præcipere pœnitenti restitutionem, ad quam tenetur, sit consulere illi, & iuuare animam eius. Ter-tio, quod ego non affirmo dictum prædictorum auctorum esse vniuersaliter verum: sed restrinxi illud ad casum, in quo negligentia præcepti de restitutione est causa, cur confessus non restituat: quo casu palam est eum peccare cũ obligatione restituendi. 23 Addo etiam, quod Ioan. Maior b difficilè esse cẽset, quod confessarius iussit dicere possit hæredibus eius, cuius ipse cõfessionẽ audiuit, sibiq; mandauit, vt post eius obitum diceret eis, vt restituerent illud, ad quod obligatus remanebat: quia per hoc videtur reuelare confessionem sibi factam. Nec mirũ est, cum id teneretur reuelare: quia ipse sequitur opinionem Scoti, tenentis, quod confessarius non potest reuelare confessionem causa data. Nobis tamen, qui sequimur, & probamus opinionem S. Thomæ & communem, d nõ videtur difficile, cum per tale mandatum, expressa, aut tacita facultas ad reuelandum iusta de causa concedatur. e

a *Capit. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.*
b *In 4. lib. sentẽt. dist. 21. quæst. 3.*
c *In eadem dist. 21.*
d *In ea sacerdos. de pœnit. dist. 1. a num. 118. vsque ad 120. & sup. eo. t.*
e *Arg. l. 2. ff. de iurisd. omn. iudic. capit. præterea. de offic. deleg. l. 1. cum à quo. & l. manifestis. C. de solut. & Authent. hoc nisi, eodem tit.*

Quæritur hic, quid debeat confessarius iubere pœnitenti, qui ex ludis diues redit? Respondeo idipsum, quod aliis, qui ludit in bellis iustis, vel iniustis, vel in pace, tyrannicè, vel iuste. Monarchia, nec vlla tortuosa tyrannis euertere potest, quo quidam Nostrates pij, & eruditi ediderunt aliquem timorem quendam futurorum malorum præsentium, & timorem vitæ incutiũt, digna decisione summæ potestatis apud illos altæ, & summa Laica.

Quid restituendum.

24 Restituatur alienum, idem ipsum, & fructus, vel interesse.

25 Alienum res malè retenta cui perit.

RESTituendum autem est regulariter idipsum, quod actor est, vel debetur, si fieri potest: nisi creditor sit contentus, si autem nõ potest, eius æstimatio, 2 si est de rebus, quæ habent æstimationem. 3 Quæ tamen non sunt vita, salus, libertas, honor, & similia: quia pro eis restituendum est, quod vir bonus

h *l. libert. homo. ff. ad l. Aquil. c. contigit. de sent. excõ. l. in seruer. ff. de pœnit.*
i *Arg. ea. de cauſis. de offi. delega. l. 1. ff. de in ius vocã. deliber*

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 Dixi, *Regulariter*: quia fallit, quando per restitu-
eiusdem rei, peccator occultus manifestaretur, aut a-
liud magnum incommodũ sequeretur, per infra dicta.
si res retenta iniustè est fructifera, restituendus fruc-
omnes fructus, & emolumenta, a quæ sunt ea quæ
necessariis impensis in illis acquirendis, colligendis
seruandis factis supersunt, b habita tamen ratione
malæ fidei iuxta supra dicta. c Sed si res non est fru-
est restituendum, quod ex eius vsu, & industria
patam eam tenet, lucrifactum est.

a *Cap. grauis. extra. et adnotat. de restit. spol. l. cum prætor. ff. de verb. sign. & 3. qu. 1. per totam.*

b *l. fructus. ff. sol. mat. l. si a domino. §. fructus. & l. planè. in fi. ff. de petit. hæred.*

c *Num. 7. & 8.*

Per quod soluitur dubium de illo, qui torquem
domino emptum sæpius locauit, an pretium loca-
tuere teneatur? Respondendum enim est negandũ
rarius & latro non tenetur restituere, quod locat
cunia ad vsurã accepta, aut furtiua, negotiationi
cantes: immo qui illud acciperę vellet, vsuram
secundùm Scotum, c nisi quando acciperet pro
vereſſe, aut acciperet is, cui furripitur pecunia,
habebat ad soluendum suo creditori, & ob eius
tur ad vsuram accipere, aut vendere suũ prædiũ
ei debitũ soluat: quia talis accipere posset à latro
hic deberet restituere omne illud, quod ob id
nibus impensis, & damnis ob id acceptis. Et qui
lam, aut equũ meritorium, seu locari solitum,
net aliquanto tempore, quod in causa fuit, ne do-
mercedem lucraretur, non satisfacit, etiam in foro
tiæ, restituendo solùm equum, aut mulam sine
deductis impẽsis debitis, & deduci solitis, vt ait

d *Cap. plerique & cap. fin. 14. quæs. 3.*

e *In 4. lib. sentèt. dist. 15. quæst. 2.*

f *In 4. lib. sentèt. dist. 15. q. 27. & 28.*

26 Quin etiam, si fuit vi raptus, furto sublatus,
& periit in potestate eius, qui rapuit, sustulit, aut
netur soluere, quanto maioris valuit à tempore
cepit, donec illum domino, loco, & tempore
conuenientibus obtulit: & si dominus legitimè
luit accipere, satisfacit, restituendo tantùm,
pore quo accepit.

Quantum restituetur.

27 *Restituatur quãti æstimatur dãnum certum.*
27 *Restituendæ rei, si valor incertus est, quid fiat.*

27 REstituendum verò est tantùm, quantum
æqualitatem debiti, aut damni illati: sed
tas debiti, aut damni est certa, necesse est, vt

tantur: sed si quantitas est incerta, cuiusmodi est damni ho-
nocis, fame, vulnerum, fructuum speratorum, seminum fero-
rum, damni emergentis, aut lucri cessantis, & aliorum simi-
lium, restituendum est, quantum bonus vir consideratis om-
nibus, eiusmodi potis, loci, & personæ, &c. circunstantiis arbi-
trabitur. Et vir bonus tantùm arbitrari debet, quantùm ad
æquitatem requiritur, si poterit, sin minus, quod propius
ad eam accedat, b habita ratione bonę, vel malæ fidei iuxta
posita supra. c

a *l. certi condit. ff. de reb. cred. & in prine. instit. de verb. oblig. & l. 1. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.*

b *Arg. l. fideicomm. §. quãquã. ff. de legat. 1. & capit. Quintana. lit. & cap. veniens. de iurciur.*

c *Num. 7.*

Cui restituendum.

40 *Dominus, cui sua res est restituenda, quis dicatur.*
40 *Domino restituendum quando custos est suspectus.*
40 *Domino suo restituenda res regulariter, sed fallit.*
40 *Prælato dissipanti quæ res Ecclesiastica restituenda.*
40 *Furi cui non restituenda res furtiua.*
40 *Metus qualis excusat, quo ad forum conscientiæ.*
40 *Restituendum an regulariter malè datum, & malè acceptũ.*
40 *Restitutio pauperibus facienda quando de præcepto.*
41 *Meretrix nec alia mulieres solutæ, coniugatæ, vel sacræ tenen-*
tur de præcepto ad restitutionem & 34.
41 *Restituere tur magis tenetur, qui accipit, pro eo quod tenetur*
facere, quàm qui accipit pro eo, quod tenetur non facere.
41 *Datum ob maleficium, quo titulo retineri potest.*
41 *Instrumentum cap. de hoc. de simon.*
41 *& 34.*
41 *Restituendum, quod malè accipitur, sed non quod malè datur.*
41 *Restituendum omne quod accipitur pro eo, quod gratis tene-*
tur dari, vel fieri.
41 *Exempla non restringunt legem.*
41 *Restituant testis, aut iudex acceptum pro testimonio, aut sen-*
tentia.
41 *Genuit qui debet facere, turpiter pro illo accipit.*
41 *Restituendum l. 4. §. sed & quod meretrici ff. de condi. ob turp.*
cau.
41 *Meretricis opera an aliquid valeat in genere entis, sed non*
merit.
41 *Copula meretricis, & aliorum delinquentium in foro Dei æ-*
qualis. & 19.
41 *Restituendum in foro exteriori tantum quoad hoc æquantur.*
41 *Meretrices petant accipiendo, sed non tenentur restituere.*
41 *Credibile per se, vt sit muendibile ratione admisti.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

HOc in loco, Christiane Lector, in editione vulgata consideraui quinque casus occurrentes in hac materia, in quibus quæritur, Cui est restituendum: in quibus nō sine causa a Didacio vigili discessimus à communi sententia, quo ad quæ etiam nunc perplacent, licet nonnulla, quæ in eo munem tenui, merito displiceant. Alia igitur eiusdem clariore, ac vtiliore omnia resoluturus simul ac ea, quæ Didacus à Leyua, & Couarruuias, meus demia Salmanticensi feruentissimus auditor, ac simo filio habitus. & postea eruditissimus doctor, sta, ac celebertimus scriptor, ad demum insignis Segobiensis, dignitate perillustris & Reuerēdissimus, a quod à nobis ieiunius eidem prælectum, eruditè, copiosè ditauit.

28 Protestatus igitur nullum vnquam scriptorē, qui omnes alios in hac re superauit, nec me hactenus in ea mihi satisfeciſſe, & sperans nunc omnibus & facere, precibus gloriosissimæ Mariæ Magdalenæ, sacer est, fretus, dico primo, distinguendum esse de restitutione rei alienæ malè acceptæ, vel malè tantum quod est aliena: aut de restitutione dāmni ligendo per damnum tam iniustam acceptionem, sit detrimenti illationem: ac in priori quidem niendum, quod res aliena regulariter domino reda, siue sit absolutus dominus, siue dispensator les sunt prælati Ecclesiarū, b vt olim copiosè probauimus nuper. c Per dominū autē intelligimus eriā illū, diæ est commissa res accepta, aut damnificata, dominij alterius: & consequenter, quo ad hoc nus pignoris creditor, & depositi depositarius, state, aut custodia est illud, & vestis fingendę lanę, mēti lauādi fullo, seu lotor, & rei cōmodatæ cōmo nā eis restituendū est, quod ab eis acceptum fuit, quorum sunt. e Verū est tamen, quod in foro conris dominis restitui possunt, f adhibita necessaria ne prædicti custodes damno denuo restituendi alia molestia, néve incurrant in iactură existimatis, diligētię, aut probitatis: & modo illud sine cōtra ne alterius iniuria fiat: maximè autē hoc ſiet, quod aliquis prædictorum habetur ſuſpectus, quod

a *In §. 2. p. 2. ca peta. tum. de reg. iur. lib. 6.*
b *Cap. fin. 16. qu. 1. & cap. postea. valu. de donat.*
c *In cap. 1. & ca. cum secundum de prab.*
d *In tract. de reditt. ec cle. super d. cap. fin. 16. qu. 1. & in Comment. c. non liceat Papæ. 12. quæſt. 2.*
e *Argum. l. eum. & l. fun. & l. itaque ful. lo in princ. §. ſed eſſi res pignor. ff. de furt.*
f *Argu. d. l. bona fid. & not. in cap. in litteris de reſt. ſpo.*

dominio, aut non sine magna difficultate, aut damno, quia est sui iuris rerum, aut opulentus, aut prodigus, aut alia simili prauæ qualitate affectus; iuxta omnium sententiam. Immo in illis casibus domino restituendum esse viderunt, nisi timeatur aliquod damnum personæ, honoris, aut alia molestia, vt recte sensit Sotus. a

29 Dixi, *Regulariter*: quia nonnumquam alteri est faciendum, cum dominus est furiosus, prodigus, aut habet tutorem, aut curatorem. b

Secundo, quando prælatus est dissipator, qui disperdit bona Ecclesiæ secundum Caietanum c & alios recentiores; iuxta quæ non est ei restituendum: sed in vtilitatem Ecclesiæ conuertendum. Nobis tamen videtur, quod si prælatus non est dissipator, nec ei coadiutor datus, & quod restituendū est, sunt fructus & prouentus, quorum ille est legitimus dispēsator, & etiam quando id quod est restituendum, ad ipsa bona Ecclesiæ pertinet, quæ ipse non potest, nec debet sine causa alienare, quia non est textus, qui ad aliud obliget, quamuis in hoc casu melius esset ex eorum sententia facere, adhibita tamen cautelae alia inconuenientia consequerentur.

Tertio, quando ignoratur dominus rei restituendum, adhibita diligentia, de qua infra. e

Quarto quando est longinquus, aut tali loco, vt ad eum nec restituendum est Iesu Christo Domino nostro, hæredi pauperibus eius, aut aliis pijs operibus: quia hoc consonum legi naturali videtur, & significat cap. cum tu: h

Quinto, acceptum à fure, quamuis ipsius non sit, restitui & debet eidem, quo ipse possit, vt debet restituere illa cui furatus fuit, nisi cessantibus aliis incommodis, teneretur restituere, iuxta S. Au-

Ex quo respondetur affirmatiuè ad quæsitū. An satisfiat domino, aut cui fur tenetur restituere, iuxta S. Au-

a *Lib. 4. q. 7. art. 1. de inst. & iur.*
b *l. pupillo. ff. de solut. §. furiosis. §. pupillos. Institut. de inuti. stipul. §. Obligari. ff. de auctor. tut.*
c *In sum. verb. restitutio. cap. 4.*
d *Arg. not. in ca. veritatis. de dolo, & cont. & inc. venerabili, de offic. deleg. & cap. fin. de accusat. & cap. pertinuit. de fideiuss.*
e *Eod. cap. num. 170.*
f *Cap. 1. ad Hebr. cap. quoniam. 1. dist.*
g *In capit. nunc. de iudic. num. 3. & 8.*
h *De usur. ca. quisquis. 14. q. 3.*
i *Infra. nu. 43.*
k *2 par. tit. 2. cap. 1. §. 4. pro qua sotus l. bona fides. ff. depos. & Syl. verb. restit. 4 q. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In capit. quia plerique, de immun. eccles.*
b *Iul. metã. ff. quod met. caus.*
c *In l. properandum. C. de iudic. & cap. fin. litibus. de dolo, & eautum.*
d *Ex cap. verum. de iureiur.*
e *In 4. de restit. capi. aggredior versicul. ex quib. omn.*
f *Quæst. 7. de rest. & iur. lib. 4.*
g *Arg. ca. fin. & ibi. nat. de iniur. & in cap. solicit. & illud. de pœn. lib. 6. & per glos. in verb. sim plici fauor.*
h *Par 2 c. 5. in princ.*
i *Verb. restitutio. 2.*
k *Verb. restitut. verb. turpe.*
l *Verb. restitut. 2. & verb. eleemos. q. 4.*
m *l. ill. in. C. de collat. ea. legatur. 13. quæst. 2.*
n *l. vbi. cum l. sequ. ff. de condict. ob turp. caus. capit. in pari delicto. de regul. iur. lib. 6.*
o *Vbi supra.*
p *Verbo restitutio.*
q *Verbo restitutio. 2. quæst. 2.*
r *Vbi supra.*

Primum, quod damnum datum alicui contra ius vo-
tem, vt datum per furtum, rapinam, vim, aut metum
reuerentialem ad id sufficientem, per astutiam, dolum
cipiendo, ne faceret aliquod damnum iniustum, tene-
bet damnificato per tales malos actus, secundum bo-
nor. & communem. a Per metum autem intelligo quo-
rum conscientiæ, non solum illum, quem Iurisconsul-
lant iustum, & cadentem in virum constantem, & ali-
minorem: talem tamen, qui sic fuit causa dandi rei
di, quod nisi interuenisset, non fuisset datum, vel ali-
quoniam tam canones, quam leges requirentes pro
iustum metum respiciunt forum exterius, in quo
rescissio actuum ob leuem metum, omnium fere
rescissio: & ita Respubl. litibus redundaret, contra
nem iuris. c Quę desumuntur ex mente Hostien. & Ba-
dr. d & ex verbis Adrian. e & ex Soto. f

Addidi tamen vltra alios: *Talem tamen, &c.* quia
tantum erit inualidus actus per metum leuem iudi-
ro conscientiæ, quatenus ille fuit causa, saltem fini
factus non fuisset. g

Secundo dico, quod acceptum iniustè de volunta-
ita quod turpitudo versetur ex vtraque parte, non
tuendum, saltem regulariter vlli de præcepto
editione vulgari affirmauimus contra communem
que ad illã nobis semper placuit: sed tunc re aliter
secuti fuimus S. Anton. h Monald. i Angel. k & Syl.
quo facit primo, quod nulla est lex diuina, nec
secularis, neque canonica, qua hoc iubeatur: &
dicendum. m

Secundo, quod leges n & canones huius materiæ
quidem id, quod propter delictum datur, repeti
neque quod ob delictum promittitur, peti: sed
piunt acceptum ob delictum esse alicui reddendum

Tertio, quod est regula Veruercelli, receptæ a S.
Angel. p & Sylvest. q & ab aliis quamplurimis, quæ
tio, quæ non est facienda alicui certæ personæ, sed
bus, non debetur ex præcepto, sed solum ex con-
rectè limitat Sylvester, vt procedat in eo, quod ad
personæ, nec alicui collegio debitã fuit, cuius de
ribus erogari præcipitur, nec his relictum, nec

nec per legem præcipientem, nec sententiam specialem adiu-
dicatum. Cum igitur iuxta communem in hoc casu restitu-
tio præceptiua, & non patri facienda sit, consequens est, quod
non sit de præcepto.

Quarto, quod quando malum, ob quod datum fuit, non
consequitur, vt si datum est iudici, quo iniquè iudicaret, & re-
iudicauit, & Episcopo, quo ordinaret, aut beneficium
conferret, & nec ordinauit, nec beneficium contulit, datori,
& non pauperibus restituendum est, vt doctissimus Medina a
efficaciter probat. a *Ioan. C. de restit.*

Quinto, quod vt mox dicemus, meretrix non tenetur de
præcepto restituere id, quod pro mercede prostibuli accipit,
& quæ aliæ mulieres solutæ, coniugatæ, vel sacræ: & tamen,
eadem quo ad forum conscientiæ, in omnibus eis turpitudo
versatur ex vtraque parte, vt statim efficaciter probabimus:
ergo, &c.

Non obstat primo argum. Adriani, quo sic in effectu argu-
mentatur, qui accipit aliquid, vt faciat bonum, quod præci-
pitur facere, tenetur ad restitutionem, vt iudex qui accipit
aliquid, vt rectè iudicet, & fur ne furetur amplius, & deposita-
rius, vt reddat depositum. b Ergo à fortiori qui accipit ali-
quid, vt faciat malum, quod tenetur non facere. c Non, inquã, b *l. 2. §. 4. & vlt. ff. de cond. ob turpem caus.*
huic argumentum obstat: quia solui potest negando, maiorem
esse necessitatem restituendi acceptum ob malum patrandũ,
quam acceptum ob bonum debitum faciendum: quia non est c *Argum. authent. multo magis. C. de sacr. eccles. c. cũ in cunctis. de elect.*
tanta. Tum quia, qui dat alteri, vt bene suo officio fun-
gatur, non peccat, & dat quasi coactus: quia videt, aut timet,
quod nisi det, desinit, accipiens non est bene officio suo functu-
rus, qui ob maleficium patrandum dat, peccat, & sine simi-
li: ideo non est ei restituendum. Tum quia, qui
accipit, vt quod debet faciat, accipit aliam meredem
à Deo, quam habet ad officio suo fungendum: & ideo
non debet illud retinere tamquam indebitè datum, in quo
iniustitia sit danti. d Tum quia, qui accipit, vt quod debet fa-
cere, non remanet in conscientia obligatus ad aliud: d *Per præ-dicta ler. & l. 1. & per tit. ff. de condi. indeb.*
qui autem accipit ob maleficium, eo secuto, communiter re-
manet ad refaciendum damnum per illud datum. Tum quia
communis fatetur, cum, qui ob maleficium accipit, non tene-
tur ad restituendum danti, sed pauperibus, & aliis pis operi-
bus: ita debet fateri, quod hæc obligatio restituẽdi degene
ret à propria restituendi ratione, qua res in primo statu repo-
nitur: & consequenter debet fateri, non reperiri in hoc casu
eandem rationem restituendi, quantam in altero, in quo resti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Vbi supr. qua. 19. sub finem.*
b *Verb. restit. 2. §. 4.*
c *In ca. non sanè. 14. q. 5. & epist. 54. ad Macedon.*
d *l. iurisgentium. §. fi. ob malef. ff. de pact. l. generaliter. ff. de verb. oblig. cum vtrobique per gloss. & doct. citatos in c. fin. de pact.*
e *Arguit ea. sæpe. de restit. spol. & c. fi. rer. 14. quæst. 2.*
f *In c. quia plerique. de immun. eccles. & probatur per l. 2. §. & 4. ff. de condict. ob turp. caus. §. Iuxta autem. de condict. sine causa. & condict. indeb. & de rei vendi.*
h *Per præsens leges & per leg. tit. ff. pro derelicto.*
i *Capit. de hoc. de simonia.*
k *Iuxta extrauag. 2. de simonia.*
l *Vt Felyn. post alios ibi notat.*
m *Iuxta Aff. ff. solutum in vap. sf. aeternitas. 12. quæst. 2.*

tutio fit ipsi danti per prædictas leges. Tum quia dicit Augustinus,[a] post Angel.[b] fatetur, quod ex mente S. Aug. ob maleficium accipit, satisfacit restituendo pauperibus, ei, qui dedit, aut cui maluerit, saltem antequam poenitentiam agat. Et ratio dicit, facultate recipiendi in sui peccati poenam prædictam, tamen asserit id, quod accipit, vt fiat quod debet, & per consequens debet restituere: & per consequens debet restituendum: & per consequens debet restituendum. rem esse obligationem restituendi acceptum ob maleficium, quod debet facere, quàm obligationem restituendi acceptum ob maleficium patrandum. Per quæ omnia dissoluitur argumentum Adriani clarè dissoluitur.

32 Non obstat secundo illud, quod plurimum valet: nempe quòd titulus, quo aliquid ob maleficium datur, ipso iure nullus,[d] ergo qui accipit ob maleficium, non iure tenet, & consequenter iniustè, & tenetur restituere. fur vel raptor: quia tenet alienum inuito domino, quam, hoc obstat: tum quia licet pactum, vel contractus, quod ob maleficium datur, non valeat in illa forma, partes solæ prætendunt facere: valet tamen vt donatio, dam virtualis, vel vt quidã actus habendi pro dece lex in pœnam malè dantis interpretatur: aliter habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc, beat necessario reddi, vt alta mente dixit Anton. Panor.[f] Ex quibus colligitur non esse parias: quod accipiens, nullo penitus titulo præcedente accipiat prædicto qualiquali & turpi titulo præcedente in priori daretur cõdictio sine causa, vel indebiti dicatio.[g] In secundo autem nulla condictio habet

Non obstat tertio, quòd acceptum per simoniam test iustè retineri,[i] cum tamen ex vtraque parte pitudo,[k] responderi enim potest primo, secundo quod illud ca. non agit de vera restitutione rei non iubet restitui danti, sed Ecclesiæ iniuriam detur necessario restituendum esse Ecclesiæ: quæ ibi alij non citant,[m] determinat. satis esse tur pauperibus. Sed contra solutionem hanc lius cap. quibus adstruitur, non posse illud periculo retineri: & ita concludit necessario dum propriè, vel impropriè aliquibus. Alij dispositio illius cap. continet pœnam, quæ in foro conscientiæ ante iudicis condemnationem

& hæc responsio eodem modo refellitur, quo prior: quare respondeam est, cap. illud continere quiddam speciale in illis crimine propter ea, quæ ibi notantur, & melius colligi possunt ex vtroque Thoma[a] & Medina,[b] & Soto: [c] scilicet, quod ibi acceptum fuit pro spiritualibus, quæ nullam æstimationem habent, vt ait Medina: aut quia necessario gratis dari debent, vt ait Sotus: nam etiam continet speciale in eo, quod debeat restitui Ecclesiæ iniuriam passæ: quamuis dicat Sotus. S. Thomas & Sotus,[d] quod an fecerint per inadvertentiam, dicam infra.[e]

Tertio principaliter dico, quòd damnum iniustè datum per acceptionem iniustam ab eo, qui iustè dedit, ita vt turpitudo ex parte accipientis tantùm, restituendum est danti quod dedit. Ita, & quod Adri.[g] copiosè probat. De hoc numero sunt lictor, Notarius, Milites, & corũ Duces, & alij, qui ad faciendum id, quod debent, accipiunt: puta, qui accipit, quò nõ furetur, iniuriam non inferat, quò rectè iudicet, aut recta testificetur, aut suum officium impleat, aut quæ tenentur.[h] Hoc tamen moderatur Soto, si reddat, aut quò faciat, vel facere prætermittant alia familia, aut quæ tenentur. Hoc tamen moderatur Soto, si procedat in his, qui accipiunt ad faciendum illa, ad quæ aliæ legibus obligantur, non autem in accipientibus, ad quæ aliæ legibus aliarum virtutum tenentur: qualis est, qui accipit, quò non fornicetur, quò missam audiat, quando tenetur.

Contra moderationem hanc facit. Primò, quòd videtur quod nullo textu iuris, neque vlla efficaci ratione probatur. Deinde, quod l. 2.[k] habet, repeti posse quod datur alicui, ne sacrilegium faciat: & constat legem, quod sacrilegium, esse legem pertinentẽ ad religionem, [m] receptus docet. Secundùm quem eundem, [n] restitutio iustitiæ. Tertiò, quòd glos.[u] & communis virtus à virtute iustitiæ. Tertiò, quòd glos.[u] & communis esse contra legem castitatis & temperantiæ, quod datur alicui, ne fiat meretrix, & contra legem iustitiæ. Quartò, quòd eadem lege[o] caueatur furi, vt indicet socium furem, quod datur furi, vt indicet socium furem, quod datur ab eo, qui est ineptus militiæ deligenti cum excusaret à tyrocinio, repeti potest,[p] & tamẽ militem, tenetur ad bene deligendum legibus militiæ pertinent ad fortitudinem, quam ad iustitiam, saltem commutatiuam. Sexto, quòd eadem

a *22. 2. q. 23. art. 7.*
b *C. de restit. q. 20.*
c *Libr. 4. q. 7. art. 1. de iust. & iur.*
d *Vbi supr.*
e *Capit. 23. num. 111.*
f *Cap. non sanè. 14. quæst. 5.*
g *Vbi supra qu. 19. col. 4.*
h *Per l. 1. ff. de condictio. ob turp. caus. & alia, quæ affert Adr. vbi supra.*
i *Libr. 4. q. 7. art. 4. de iust. & iur.*
k *ff. de condictio. ob turp. caus.*
l *In 2. 2. q. 99. artic. 2. & 3.*
m *Vbi sup. q. 81. art. 4.*
n *Cum qua transeunt omnes in l. 4. iustit.*
o *§. fin.*
p *l. quod cultandi. C. de condict. ob turp. caus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratio turpitudinis videtur militare in eo, qui capit
faciat quod tenetur facere legibus aliarum virtu-
eo, qui accipit, vt faciat quod tenetur facere legi
pitudo enim consistit in eo, quod accipit merce-
quod sine mercede tenetur facere, quæ ratio pro
in omnibus, qui debito legali tenetur. Septimo,
tione repeti potest datum alicui, ne sacrilegium
videtur repeti posse datū alicui, ne parentes de
pediat, siue rebellet magistratibus, & superio
mēdax, & ne vindicet se indebitè, aut ne alia ig
perpetret, cùm omnia hęc sint debita proxim
tum potētialium iustitiæ, sicut sacrilegium per
nis. Quare moderationem Soti arbitror solum
his, qui accipiunt, vt faciant id, ad quod tenen
honestatis morali, & nō debito legali; quale est,
tutis liberalitatis, & virtutis gratiæ, vt plurimū
tem esse verum, quod prædictus Sotus alibi vi
accipit aliquid, ne malè faciat, siue vt faciat, quo
cere, non teneri ad restituendum in foro cons
qui dedit repetat illud: quia potest tenere illud
dantis consensu, donec repetierit saltem extra
quo facit, quòd lex non prohibet tradationem
datæ, ne maleficium fiat, sed tantùm concedit
quæ est actio personalis: quales sunt omnes c
quam rationem facilè respondeti potest, etiā
trarium tenet Fortunius, c quē sequitur præd
34 Ex quibus infertur, quod restituere te
ob testimonium, quod ferre tenebatur, sicut &
pit, vt ferat sententiam, vt diximus. d Secundo
hæc consequentia regulariter valet, is tenetur
facere. Ergo turpiter accipit aliquid quò fac
dem ratione valebit illa argumentatio. Is pot
cuniam, quò hoc agat in mercedem illius ac
tenetur id gratis facere.

Dico quarto principaliter, quod acceptans
turpem causam fornicationis, non est necessa
etiam in foro cōscientię. In qua conclusione
Theologi, quàm Canonistæ & Legistę, Gucc
mas h. Palud. & alij: i sed ratio nulla reddi
tis facit. Non quidē prima Iurisconſ. k quam
quitur S. Thom. l videlicet, quòd mercēs

a *Vbi supr.*
b *Vt notatur in rubri. de condict. indeb. & alibi sæpe.*
c *In l. inrisorum. §. si ob maleficium. ff. de pact.*
d *Vbi supr.*
e *In repet. capit. inter verba. 17. q. 3. can. 6.*
f *Iuxta gl. l. 4. §. fin. ff. de condict. ob turp. can. 28. plura. singul. Abb. à Inf. cui simil. gloss. in ca. qui cum fure de fur. vbi latè Anan.*
g *Vt videre est apud scribētes in l. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de condic. ob turp. caus.*
h *2. 2. q. 32. art. 7.*
i *In 4. lib. sentēt. dist. 15. & super gloss. communiter receptā in sum. 14. qu. 5. & quos latius citat præclarus Rever. Sotomaiorensis in d. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6 part. 1. §. 2.*
k *Vide cod. libr. ob turp. caus.*
l *Vbi supra & omnes alij post eum.*

eo, quod sit meretrix: non tamen turpiter accipit, cùm sit me-
retrix. Non inquam, satisfacit illa ratio. Tum quia videtur si-
bi ergogare, cùm præsupponat turpe esse meretricari, & non
esse turpe mercede pro meretricio capere: cum l. 2. a probet
ideo turpiter accipere quem aliquid, vt hominē occidat: quia
turpe est sacrilegiū facere. Et l. 3. habet tur-
pe accipere, vt iniquè iudicet, quia turpe est ini-
què iudicare. Et l. 4. turpe accipere, vt stuprum faciat: quia
turpe est stuprum facere. Cum igitur dicat esse turpe mere-
tricari, cogetur etiam dicere esse turpe propter meretriciū ac-
cipere. Nec credo Iurisconsultum posse defendi, nisi per æqui-
uocationem, dicendo quod cum sentit turpe esse meretricari,
loquitur de turpitudine veræ iuris naturalis, quod ipse nouit,
licet diuinum, contra quòd etiam est, ignouerit, secundum
communem doctrinam, b & S. Thomam c & Ioan. Maiorem. d
Cum autem ait nō turpiter accipere, sentit de turpitudine iu-
ris humani, quod permittit meretricari. Quod si quis ita de-
fenderit Iurisconsultum vt defendendus est, cogetur dicere,
quod hoc naturali & diuino, sicut turpe est meretricari, ita
etiam esse turpe pro meretricio aliquid accipere. Et cùm in so-
lutione consequentiæ sua naturale, & diuinū sint necessario seruāda, e
consequens consequenter fateri, quod in illo foro vtrūque est tur-
pe & meretricari, & ob meretricium aliquid capere: & ita ra-
tio non sufficit quòd ad forum conscientiæ, licet satisfa-
ciat ad forum exterius, in quo impunè licet meretricari.
Quapropter ideo non satisfacit prefata ratio, quia cōcludit ne-
cessariò falsum: scilicet, esse veram opinionem Cyni, &
Abb. Antonini, Panormitani, & cōmunis: g videlicet, quod
accipere ob fornicationem à mulieribus solutis clam formi-
nea non est necessariò restituendum: & magis id, quod acci-
pere à meretricibus, & monachis ob eandem causam, non mi-
nus licitum est, quàm accipere mares, præsertim clerici & religiosi à fœ-
minis solutis, & monachis vtriusque sexus, & clericis:
quia ratio prædicta, scilicet quia ratio humanæ, cessat in illis omnibus,
quibus ex exteriori foro hi omnes puniuntur per le-
gem humanam. Cui tamen contrarium est verum, vt tenet Henricus
& Confessionarij, quibus in locis nunquam fuerunt mihi
visi. Ad quæ omnia hic i quibusdam ad respondendum huic argumento: & ita
non est necessarium illud, nec respondi, & miror quod cùm illud gra-
uiter confellentur Cyn. Anton. Panormit. & qui sequuntur

a *Eiusdem iuris.*
b *Gloss. in clement. ad nostrum. 1. debent.*
c *2. 2. quæst. 154. art. 4.*
d *In 3. lib. sentēt. dist. 37. q. 39.*
e *Cap. sunt quidam. 32. q. 1.*
f *Inst. 2. C. de condict. ob turp. caus.*
g *In capit. quia plerique de immunit. eccles.*
h *Vit. ad l. Iul. de adult. ff. & C. & c. 1. & 2. de adult. & Ionica. C. de apostat. vir. & 17. quæst. 3. per totam.*
i *In capit. peruenit de adult.*
k *Et in d. edocentatū. & in cap. 1. & 2. de adult.*

cos:

Universidad de Deusto
Biblioteca

cos: nemo tamen nostrum, qui contrarium tenemus, satisfacit, nec certè satisfieri potest, nisi alia ratione quàm tione prædictæ Iurisconsulti.

35 Non etiam satisfacit ratio Adriani videlicet trix nil accipit alienum inuito domino. Tum quia locus in omnibus aliis delictis, in quibus aliquid, vt delinquat, quam in meretricio. Contrarium tenet ipsemet Adrianus & communis nostri prædicti tertij dicti tenet. Tum quia significat hoc esse speciale in meretricio, per illa *tione*. Ratio item Caietani [a] videlicet, quod vilis materia vendibilis, & non rei sacræ: quam Sotus res magni facere videtur, licet aliqua ex parte ad ponendum differentiam inter acceptum simoniæ, & acceptum ratione meretricij, quo dam, eam ille reddit: non tamen satisfacit, quæ æquè, immo magis vēdibilis est opera eius, quàm litandum in bello iniusto, ad duellum commit ste cædendum, vel occidendum alium, quàm dem palàm, & passim conducuntur, vel emuntur rum, quos vulgus Hispanum *borrones*, vel *bo* ras ad pugnandum cum bestiis, & idem facit Cuieta. & prædicti, qui eum sequuntur, negant aliis delictis, in quibus ex vtraque parte versatur ergo illa non satisfacit.

Ratio verò, quam prædictus Segobiensis, & alios sentit: videlicet, quod lex permittit, & tolerat ram meretricis, non tamen alias prædictorum op test defendi: tum quia ipsimet affirmant acceptum bus, quæ nō sunt meretrices, licet sint coniugatæ, non esse restituendum: & constat, nulla lege esse earum in hac re operas iustas fieri: tum quia lex diuina, quæ necessario est seruanda in foro conscien nat illam: nec vlla lex humana eam potest approbare iustificare: [d] tum quia sequeretur, quod acceptum pugnandi aduersus feras, cum probabili vita ceretur turpiter acceptum, secundum leges humanas aliarum gentium, quæ id probant, aut certè iuxta prædicta, [e] quod tamen videtur esse contra corundem: quod idem esset dicendum de operis rum ad duella, vbi permittuntur, & ad talia

[a] *In 2. 2. q. 32. art. 7.*

[b] *l. 1. §. vemonet. ff. de postul.*

[c] *l. in arenam, C. de inoff. testa.*

[d] *Arg. cap. erit autem lex. 4. dist. & c. fin. de præscript. e In l. 1. §. vemonet. ff. de postula. & l. in arenam cum ei adnotat. C. de inoffi. testam.*

mentur: quod tamen est contra l. 1. & 3. [a]

36 Quare omnibus omnium dictis ruminatis, asserenda ar- [a] *ff. de condi. ob turp. caus.*
bitror tria. Primum, quod nulla est differentia quo ad forum conscientiæ, in quo lex naturalis & diuina necessariò seruanda est, inter acceptum ob operam meretriciam ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtrimque turpitudo versatur, ab altera: quia in omnibus datur, & accipitur, consentiente, & voluntariè datur, & in omnibus æquè admittitur turpitudo ab vtraque parte, quò ad illud forum.

Secundum, quod ratio solida & vera, quare acceptum ob operam meretriciam, non est restituendum, est, quod acceptum volentibus ab alio ita vt ab vtraque parte admittatur turpitudo, nisi est de præcepto restituendum, iuxta conclusa supra contra Paludanum, Adrianum & alios multos, pro D. Antonin. Med. Ang. & Syluest. ibi citatis. [b]

Tertium, quod verus intellectus §. supra citati, [c] colligitur ex dictis in confutatione primæ rationis, videlicet, turpe esse meretricari iure naturæ, non tamen iure humano: ideoque meretrix turpe faciat, attento iure naturali, quod est meretricem: & ita ille §. solum loquitur de meretrice, quo ad forum & territorium, in quibus opera meretricia est permissa, & non quo ad forum & territorium, in quibus est damnata, & punitur: quale est forum conscientiæ: quo meretrix turpiter accipit mercedem, attento iure humano, quod permittit, eam esse meretricem: & ita ille §. solum habet locum, quo ad forum & territorium, in quibus est permissa, & non quo ad forum conscientiæ, in quo damnata est. Et consequenter meretrix quo ad forum conscientiæ, in quo damnatur, non minus peccat accipiendo mercedem, pro illa opera fœda, quam præstat, quàm qui accipiunt pro opere locatis ad occidēdum, ad (vt ita dicam) iniustè bellandum, ac alia huiusmodi: nec consequenter in illo foro tenetur minus ad restituendum, quàm illi per conclusa in præfato dicto secundo non tenetur de præcepto, sed de consilio tantùm ad restituendum: tenetur de præcepto, sed de consilio tantùm restituendum: communis, & antiqua speciali & [c] *Inxta ca. denique. 4. dist.*

37 Ex quibus tribus dictis, & eorum fundamentis infertur [d] *Sed & quod meretrici.*
quod prædictus §. [d] habet locum non solum in meretricibus in omnibus aliis, qui operas suas locant, aut in omnibus rebus, quæ permittuntur in foro exteriori, sed etiam in interiori: qualia sunt multa quæ permittuntur in spectaculis carnisprimij, & aliorum festorum, & in ornamentis, choreis, &c. Quales itē erant pugnæ,

quas

quas Romani permittebant cum feris, ad quas operas, licet fierent infames, vt sunt meretrices, tebantur, & non puniebantur plus quàm illæ, & suarum operarum pretium, nō secus quàm illæ, clusio quotidiana comprehendens innumeros, operas ad multa ludicra, quæ sunt saltem peccata ita damnata in foro interiori: sed quia non sunt exteriori, quo ad mercedem accipiendam, & æquantur meretricum operis.

a *Iuxt. prædictam. l. 1. §. remanet cum seq. ff. de pœn. & l. an are nā. C. de inoffic. testam.*

78 Secundo infertur, opinionem doctissimi Ioannis quam prædicti Didacus, & Sotus penitus exp qua parte ait peccare meretrices accipiendo quam debitum operæ suæ fornicariæ: tum quia cedem pro opera occidendi aliquem iniustè, infamandi, vel aliquod aliud delictum faciendi, secundum omnes, & non alia ratione, quàm quia alia præcepta facere, est peccatū. Ergo & accipere pro fornicandi opera est peccatum, cùm illa opera foro conscientiæ: tum quia in confesso est, quod quiuis alius locans operas suas ad committendum accipiens mercedem ob eas peccat: tum quia

b *In Cod. de rest. qu. 22.*

c *Ioann. 1. expost. ab Augost.* d *Videre est in l. iurisperitia §. si ob maleficia. ff. de pœn. l. 1. 2. & per totum. ff. de condict. ob turp. caus. & l. generaliter. ff. de verb. oblig. & l. 1. ff. de receptis. & C. de cond. ob turp. caus. per totum tit. & ca. 1. de hæreti. lib. 6. & in alio innumerabilibus locis.*

cludat quod opera meretricis sit inuendibilis, catum, & peccata nullius pretij sint, immo nihil *Sine ipso factum est nihil*, id est, peccatum, eo quod Sotus, licet opera illa fœda meretricis, quatenus nullius sit pretij: quatenus tamen est res quædam vsui accommodata, pretio æstimari potest. Libenter argumentum Medinæ non concludat, operam illam genere entis esse inuendibilem, concludit tamen bilem in genere moris, & actus intrinsecè malos iustè posse promitti, dari, vel accipi, sanctorum et iuris vtriusque auctoribus. d

79 Nec vsquam inuenies textum, qui significet pere pretium pro opera peccandi, vel peccato cepta vna meretrice, quo ad forum externum, non peccat, nec punitur, & eius operæ pro tum: tum quia non est bona consequentia, quia licet opera meretricis, quatenus est opera, humano accommodus, est alicuius pretij, & go pro ea aliquid accipi potest: quoniam rior, qua peccator operatur peccatum, vt & tamen nullus vnquam Catholicorum, quod citè posse pro ea, saltem, quando est iniustè

est opera meretricia, capi aliquam mercedem.

40 Non obstat, quod actus peccati consideratus in genere entis sit quoddam ens, & consequenter quoddam bonum, & à Deo, ac dæmone: aliter idem consideratus in genere moris sit malus, & sublatus pretij: quia omnia iura diuina, & humana re- a *In Prælu. 7. nunc. 14. & 15.* spectant in eo magis id quod est in genere moris, quàm quòd est de genere entis, quæ sunt insuperabilia: & ita vetant absolutè, & generaliter actum accipiatur, detur, vel promittatur aliquid, exceptis tribus, una fornicatione, & aliis similibus actibus, qui sunt peccata in foro interiori, permittuntur tamen in exteriori, vna

Universidad de Deusto
Biblioteca

malum turpibus, quod graue crimen esse pronunc-

Quinto infertur, partim verum, & partim falsum communiter aiunt glossæ à multis receptæ, à quo-nent, promissionem de dando meretrici ob operam ciam non valere, nec ex ea posse agi. Per præcepta id esse verum quo ad forum conscientiæ: falsum ad forum externum: & è contrario partim esse verum falsum, quod ait Bartolus c à multis receptum, sionem prædictã valere: quia verum est, quo ad falsum autem quo ad forum internum.

Neque obstant illa tria, quæ quidam hic oppo-tenuisse me in Manuali Hispano, feminas contra sacratas peccare accipiendo turpe lucrum pro-cubitus. Secundum, quod nunc omissa prima neo, posse quidem illas petere, & sibi retinere quam debitum legale, sed tamquam debitum to. Tertium, contrarium tenuisse Sotum. Cæte-uarruuiam, quia respondetur primo, supernacue-tare primum, & tertium; eum ipsemet aliquan-præfatam mutationem fecisse, & discedere ab fati Soti, Caietani, & Couarruuiæ. Secundo, quia videtur satis intellexisse mea diligenter scripta, negligenter notata: quoniam confundit petitionem tutionem; promissum, & acceptum; fori interni & naturale male cognitum ab ethnicis, & idem haec à catholicis; obscurat debitum legale, & merito finalem, & impulsiuam. quæ omnia ego distinctè & fortasse (absit iactantia) altius, & resolutius vmquam & distinctius declaraui, vt ex eorum alijs omnium aliorum temporum collatio, facile ruditus quisque lector colliget.

Sexto infertur, cõfessarios prædictarum mu-rum impudicorum, quibus ob impudicitiam sum est, & nondum traditum, debere illis nos consuluimus cuidam, qui præcepto confi-tis, magnis promissis eius illectus, accepta cidit quendam, & ob id vertit solum in aliud rebatur, quod ille Magnas nõ soluit omnia bat illa. Consuluimus enim, vt caueret, ne fibi debita iustitia legali: quia non erant tales sionis nullitatem: & quia per talem peccatum, quod ante fecerat, & ita nouè sed quod in litteris, quas ei scriberet, &

a *In capit. quã graue. de excess. prælat.*
b *Inl. 4. ff. de cond. ob turp. caus. & in l. 2. C. eod. & in l. affectionis. ff. de donat.*
c *In dicta l. 4. ff. de cond. ob turp. caus.*

dare, confiteretur primum, agnoscere se nihil sibi propter il-lam operam illicitam præter ipsum infernum, de iustitia de-bere: & ita nil se petere ob eam, tamquam debitum legale: sed forte licere illi, vt misereretur eius necessitatis & indigen-tiæ, & posse mittere illi promissa, in eleemosynam: non quidem propter eius factum, quod erat abominandum: sed propter affectum illum magnum obsequendi ei, qui fuit tantus, vt præceptis Dei præferret eius præcepta. Ita, quòd nullatenus placeret ei suum factum illicitum, nec approba-ret illud dicendo, ob id esse ipsi aliquid debitum: sed solum voluisse affectum magnum atque desiderium obsequendi, quo ei fuit, cum eius iussa complenit, & erat obsequendi ei in licitis & honestis, quando ea scriberet, & mandaret. Ita delictum non sit causa principalis petendi promissa: sed necessitas & occasio, sine qua nõ peteret. Quod ipsum, mutandis, debet consulere confessarius ei, qui pro-dare aliquid ob delictum, pòst quod perpetratum vult quod ob id promisit: nempe, quod perpetratio delicti non principaliter, vt necessitati eius subueniat, vel honori suo Quod vtiliter dixit Caietanus. a Sic igitur præfa-a 2. 2. q. 62. art. 5. vtriusque sexus personæ debent coram Deo, & agnoscere, nil sibi deberi in foro cõscientiæ ob il-damnata in illo foro: & ita nihil velle, nec desi-quidquam ob ea promissorũ eis tamquã debitum nouè peccent ea nouè approbãdo: sed cupere & subueniatur soluendo promissa tãquam mor-magno illi amori, quo fuerunt in promissorem illam illicitam, & quo sunt quando hæc petunt, tantum in licitis & honestis: quod ipsum in dando eis promissa, qui promiserunt. Et prædictus homicida per viam iustam plura obtinuisset per iniustam, ita hæc quoque per-plura consequentur per hanc viam Deo pla-per contrarium.

infertur, omnia suprædicta intelligenda esse de sine maribus, qui sine fraudibus notabilibus aliquid extorquent: sed non de his, quæ cum notabilibus id faciunt. Verbi gratia, dicendo se es-N. longe maiora extorserunt: quia eiusmodi, fraudatores, b restituere tenẽtur, iuxta ea, quæ dice-post Gerard. & Adrian. Non sunt etiam intelligẽ-da de

b *ff. & C. de dolo.*
c *Num. 78.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a l. 2. & 3. C. de null. præscrip. & l. 1. & 2. C. de præscr. minor. ea. si quis presbytero. de reb. eccles. non alien.

da de his, qui accipiunt quidem sine dolo; sed ab eis possunt dare.[a]

Vbi restitutio facienda.

42 *Restitutio rei alienæ fiat vbi sita est, si bona fides.*

42 *Debitum ex contractu, vel quasi solvatur vbi debitum petitur.*

43 *Debitum ex delicto, aut quasi solvatur vbi damnum satis.*

43 *Debitum in India petitum an cambiis minuendum.*

b Cap. 2 de consti. & l. si posse. ff. de petit. hared.

c l. 1. ff. de eo quod certo loco cap. P. & G. de offic. deleg. & ea. dilectis. de foro compet. §. præterea. Instit. de actio.

d Arg. cap. fin. de foro compet. & adnot. in iurisp. præd. tu.

e l. restitut. 2. & 3. ff. de verb. signi. & l. 1. C. de fundet. pass. & restit. & 2. q. 1. §. si. Sentit. D. Tho. & explicat Caiet. 2. 2. quæst. 62. art. 5.

f l. 1. ff. quæ sit sol. cogan.

g End. cap. num. 11.

h Et retin. titulus, ff. de re, quod cert. loco, &.

42 REstitutio autem facienda est vbi sita & ita vbi est sita res, quando restitutio est de solo, quod est res aliena: cum qui bona fide, & iustè possidet, nihil perdere debeat.[b] Si tamen restituendum sit ex delicto, aut quasi debetur fieri debet in loco expressè conuento, aut quasi debetur in loco destinato ad solutionem, aut vbi petitur, hac lege, vt præstitutum solutio nec creditori nec debitori noceat, & si locus præstitutus non fuit, restituendum est iudice competenti petetur.[d]

43 Sed si restitutio ob delictum, aut quasi debetur, facienda est in loco, in quo ipsa facta mutatur, is, cui fieri debet, accipiat, siue restituatur vbi mutuatus, siue vbi est dominus, siue in alio loco, ad quod destituisset: ita vt damnificatus nulla impensa vel damno uetur, quam si damnum datum non fuisset: eo, in quo dominus seruasset, si ab eo ablata essent, quamuis semper sufficit restituere vbi creditor per dicta supra.[g] Ex quo colligitur cuius impensis fit suum mittendum.

Quæstionis magnæ fuit nuper in vrbe, An dedit mille in India, ea lege & conditione, vt lapso, posset ea petere à mutuatario vbicunque niretur, an postea inuentus in Vrbe teneatur illa mille, an vero possit deducere cambia, quæ ductio illorum ab India in Vrbem. Et quidem randus soluendo illa integra mille in India, deductis cambiis, quoniam lex 1. h non solum in debitis aliarum specierum, sed etiam rata.[i]

i Textus est in l. 4. ff. de eo quod certo loco.

44 *Restitui, & facienda est eo modo, quem causa cur debetur postulat.*

44 *Remisso sine rei soluendæ præsentia sufficit ad restitutionem.*

44 *Debitum remissio solutio quædam est. & 46.*

44 *Debitum facilius remittitur, dum res soluenda præsens nō est.*

REstituendum autem est eo modo quem natura contractus, delicti, aut vltimæ voluntatis requirit, & suf- a obligatus per se, vel per alium restituat. a Et si de- ctum est, etiam restitutio occulta debet esse. b restituendum est, ne quando per alium occultè fit, internū- tione permaneat, vt dicetur infra.[c]

Et quidquid S. Anton.[d] & Din.[e] & alij alibi dicant, suffi- cat, & voluntariè remittat, & condonet, f siue realiter fortum conscientiæ, vt is cui restitui debet, eatur, & coram cōstituatur, quò accipiat, aut cōdonet: lium verbo offeratur, siue absq; vlla reali, vel verbali creditor precibus partis, aut alterius alicuius in- confessarij, aut alterius remittat & cōdonet, modo & ex animo remittat, & ea sit talis quæ donari possit, vt Caietanus g resoluit, & Adrianus h sensit. Et credendum ex animo remittere, si ipse id affirmat, cùm vt Caietanus i aduertit, nemo alius sit suæ voluntatis se cessit.

Quod verum est, si contrarium non arguunt cōiecturæ: ponimus interuenisse in quodam casu, in quo au- dominus, qui suos subditos precibus suis non per se aut alios vexabat, à quibus certam con- Et videtur nobis cautū, quod Caietanus sin- addidit scilicet, quod pauper diuiti debens nō ferat offendat id quod est soluendum, sed deprecetur efficatur ad condonandum: cùm multo facilius, habemus, quam quod possidemus, remittamus & Neque id obstat condonandi liberalitati, sed tentationem reprimendam valet.

Quis ordo in restitutione seruandus.

45 *Primum omne soluendum si potest: sin minus, prius certum, ff. de transact. l. sed & si ego. ff. ad Vallea.*

quam incertum. & 48. Et prius res sua Domino, num. 49. quam alius, & illud num. 50. & 51. Et prius talium, & tantum contractuum quam vsurarum. nu. 53.

a Arg. cap qui per alia. de reg. iur. lib. 6.

b Arg. cap. si peccauerit. 2. q. 1. §. non tibi dico. de pœni. dist. 1.

c Lod. cap. num. 67.

d 2 par. tit. 2. cap. 4.

e In regul. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

f Iuxta gl. in dict. cap. peccatum. verb. restituatur. & Hostiens. in summa de vsur. §. qua pœna. verb. quid si.

g In summa verbo restitutio.

h In 4. de restit. qu. 2. col. 4.

i Vbi supr.

k Arg. l. 1. §. qua ueranda. ff. quarū rer. actio non det. & glos. l. 1. ff. quod iussu.

l l. cum hi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

51 *Restituere contra ordinem præditum non tenetur.*
53 *Debitor creditori posteriori prius petenti non tenetur.*

47 IN restituendo seruetur ordo, quem iuris
manum præscribunt, scilicet quod nullus
quando suppetit vnde omnibus soluatur, cui
debetur sit soluendum, iuxta illud S. Paul. a *Reddite*
rem, cui debitum, debitum, & cui tributum, tributum.
non suppetit ad omnia soluenda prius debita
creditores sciuntur, soluantur, quam incerta.
tores ignorantur, propter quatuor rationes S.

48 Vnde sequitur, vt bene admonuerunt Silue-
tanus multos errare, qui cum non possint
stituere, componunt se super incertis cū
id quod eis remittitur tamquam proprium
creditores defraudando, verum est tamen, quod
adhuc in eadem specie permanet, puta quod
cratus, repertus, aut ablatus, adhuc integer, &
beri eis dominus, nec inueniti, poteſt dari pau-
gādo in eius pauperes, & pia opera: quia nec
ri præiudicatur: siquidē debitor non tenetur
tori satisfacere: & constat, quod ille numquam
mo semper alienus. f

49 In debitis certis seruandus est ordo Ratio
cepti g scilicet, quod primū suo domino sum
cōmodatum, depositum, furto subtractum,
adhuc in sua forma, & specie reperitur: quia
restituere debet, bonis non numeratur, cum
numquam ad illum translatum sit, immo semper
cuius erat remansit. Et ideo ante omnia alia
dum est. b Secundo loco venditori soluendum
eius, quod vendidit emptori, penes quem
quia quamuis illius dominium in emptorem
tamen remansit obligatum solutioni, quamdiu
& specie penes emptorem inuenitur. k Pro
mo l. 2. l per argumentum à fortiori. Deinde,
tur valde æquum, & rationi consentaneum,
effectum, quo in hoc cæteris creditoribus
do omnium solutioni debitoris bona non
50 Et idem eadem ratione videtur de
oneroso datum fuit. verum est tamen, quod
tis valeat, quàm pretium pro ea promissum
duum cedet aliis debitis soluendis. Verum

a *Ad Roman. 13.*
b *Et §. 1. Institut. de iust. & iur.*
c *2. par. tit. 3. cap. 7.*
d *Verb. restit. 4. q. 5.*
e *Verb. restit. cap. 3.*
f *§. sacra. Institut. de rerum diuis. in.*
g *In l. pro debito. C. de hon. auctor. ind. poss.*
h *l. si ventri. verb. si tamen ff. de priu. cred. l. traditionibus. C. de pact.*
k *Iuxta dictum Bal. & eos qui eum referunt vbi supra.*
l *ff. quibus cau. pignor. vel hyp. tacit. vent.*

creditor non habet hoc priuilegium in pecunia habita ex re
vendita, nec emptor in pecunia habita ex noua eiusdem rei
venditione, nec in eo, quod permutatione illius habuit, quia
huius actionem in eius locum succedit. a

Tertio loco seruandā sunt statuta regionis, si quæ inueni-
antur specialia, super ordine restituendi, vt dicuntur esse in
aliquibus regionibus de nummulariis fraudatoribus: & si nō
sunt, seruetur ius commune, iuxta quod ij, quibus bona fue-
runt vendita, & obligata, aliis præferuntur, & postea in sua do-
tem sunt, & sicut aliis creditoribus, quibus non sunt bona
priuilegiata hypothecata, quamuis tacitè sint. b

Quarto loco sequuntur ij, quibus sunt tacitè hypothe-
cata bona ordine, postea depositarij, nisi quando depositum fuit
pecunia ad negotiandum, & vt soluerentur vsuræ, aut inter-
esse: tunc enim depositum vim mutui habet. d

Quinto loco subsequuntur, qui habent priuilegium per-
sonale, quod præferantur aliis sine obligatione reali. Postre-
mo loco tenent alij creditores, qui non habent hypo-
thecam, aut obligationem bonorum expressam, nec tacitā,
priuilegium personale, siue cōsideratione, quis eorum sit
prior, aut posterior: ita vt quod prædictis satisfactis superet
pro tota parte nominum inter hos diuidetur recipiendo,
secundum solidum pro libra, vt dici solet: deductis tamen
omnibus expensis necessariis, sed non pomposis, ac super-
fluis, & sequiarum debitoris morrui, & publicatio-
nis, aut confiscationis bonorum, & aliis ad aditionem hæreditatis
spectantibus, iuxta Paludanum communiter receptum e & S.

Addendum tamen, quod qui alteri mutuum dedit pro
quo habet hypothecam bonorum domini illius in solutio-
nem, naui, aut alia re simili præfertur omnibus,
ratione consequenda. g

Addendum tamen, quod qui debitor soluendo hunc or-
dinem seruat, suæ conscientiæ non satisfacit, iuxta
Medic. & Siluest. h si ignorantia iuris, aut fa-
cti excusat, i nisi quando creditor aliquis in pe-
titorio in iudicio, aut extra illud fuit aliis di-
ligentior, quia tunc non solum potest, sed etiam debet
creditis in iudicio, aut extra illud fuit aliis di-
cum aliis soluere k modo alij non sint magis
quam ipse. Et idem, quod hic diximus de debitore sol-
uendo, intelligendum de creditore petente, nempe quod non
possit petere suum debitum, quod diligentius perijt, si

a *Iuxta gl. Bar. & cōmunem in l. Labeo. ff. de verb. sign.*
b *l. assidua. C. qui pot. in pign. hab. & l. quamuis. de priu. fisci, & l. si nominum. §. fin. ff. depos. & l. si ventri. ff. de priu. cred. & l. certi condict. §. final. ff. de rebus credit.*
c *In 4. lib. sentēt. dist. 15. quæst. 3. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3.*
d *l. 2. ff. qui potio in pig. quer. habet.*
e *Verb. restit. 8. q. 3.*
f *Arg. cap. ea rede iudic.*
g *l. pupillus. ff. quæ in fraud. cred. Syluest. vbi supra. 8. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

alij non sunt magis priuilegiati, alioqui hic, vidob-
tiam, quæ habet, vt illis priusquam ipsa tandem pe-
Vnde infertur peccare generos, & nurus recipien-
tinentes de bonis socerorum, quod eis debetur, ta-
rum bona aliis magis priuilegiatis debent. Acce-
a Verb. re- nobis videtur, quod Caietanus a dicit, quod vidu-
stit. cap. 1. debet soluere, quod debet per contractus licitos,
est pauperior factus, quales sunt emptionis, &
vsuras iniquè extortas etiam si ante illos contra-
extortæ. Per quod soluitur, quod hic nouè contra-
tamen prius eas soluere, quàm quod debet pau-
gratuitos, quibus pauperior est factus. Non obsta-
dina teneat oppositum, dicens vsuras esse magis
gisque prohibitas à iure diuino, naturali, & huma-
retentio debitorum ex aliis contractibus quia ma-
rum: magis enim indubiè debeo tibi, quod ad
b Vt colli- quàm quod per vsuram tibi ademi: cum in mora
gitur ex c. quamuis dubitarit, & in vsuris multi: quamuis mul-
quoniam in omnibus alia, quæ breuitatis gratia omitto.
de vsur. & elem. 2. eo. titul.

Neque obstant illa tria, quæ quidam hic notat,
dicere, quod quando bona, quæ sunt restituenda,
ciunt omnibus creditis persoluendis, & creditori
quales, restitutio est facienda pro rata. Secundo,
bitorem ad restituendum, quando posterior exi-
tum suum exigit. Tertium vtriusque dicti con-
c Cap. qui probabilius; quia *qui prior est tempore, potior est*
prior de re- *in*
gul. iur. in 6. Cui respondetur primo, me non dicere præ-
ipse dicit, sed hæc. Si prædictis, scilicet primo
ctis, aliquid superetur, pro rata parte nominan-
licet nullatenus priuilegiatos, diuiditur: non
sint contraria, vt dicit S. Antoninus, & est vsu-
tidiana praxi receptum.

Secundo, quod ego expressè assentior dicen-
debitor potest, & debet soluere prius creditori
prius petenti, & exigenti debitum, in iudicio, vel
quàm priori nullatenus priuilegiato, præ-
d l. pupil- in petendo adhibet. d Et ita fallum est, quod
lus. ff. qua nota me dicere; scilicet debitorem teneri
in fraud. cred. priori creditori, quando posterior prius
git, quoniam expressè contrarium asserenti
dicta diligentia posterioris in petendo
eum potiorem, sicuti hypotheca, & aliud

Tertio verum esse non, quod ille ait,

debitor, qui scibs se debere creditoribus chirographariis nulla-
tenus priuilegiatis, & sua sponte nō coactus, neque exactus,
neque requisitus soluit posteriori fraudans priorem ea parte,
quæ illum cōtingeret, si bona venirent, secundum communē
sententiā peccare grauiter, & teneri ad restitutionē: eo quòd
soluat quod alteri debetur. a Per quod damnantur multi, qui a Iuxta ea.
volentes significari quibusdam, & videntes sua bona esse di- cate. de in-
uidenda verisimili ob suam mortem, vel ob fugam, vel restituen.
aliam aliquam inter creditores non priuilegiatos, dimi-
nuendo credita pro tata soluunt eis integra; quorum de nu-
mero si caueat præfatus religiosus, si consuluerit hoc ta-
libus debitoribus.

Quæro, quod incogitanter videtur allegare pro suo pro-
posito cap. præfatum, *qui prior est tempore, potior est iure*: quia
magis probat antiquiorem creditorem debere præferri po-
steriori, quàm suum propositum: cùm palàm sit creditorem
ad sua quærere sibi credendo, quàm petendo, cùm ex illo,
non ex hoc nascatur obligatio contra debitorem. Nec po-
test huic inductioni respondere à defendente, quod posterio-
ri diligentius petenti possit iustè solui; nisi id, quod iurisconsul-
tus in præcitata lege pupillus, sentit nempe non esse cæte-
ris paria: cum posterior creditor est diligentior in petendo.
Et præfata regula, *qui prior*, intelligitur quando cætera sunt

Quando est restituendum.

b Vt supra ea adnotauit gloss. per l. quotiens. verùm sunt est par conditio potior. vnde sumpta fuit illa regu. ff. de reg. iur.

Regulæ a fatim facienda.
Præceptiua affirmatiua, & negatiua non æque ligant.
Debitor quoties nouè peccat non restituendo.
Restituere quis non posse commodè dicitur.
Restituere non debent bona minoris ordinis cum damno maioris.
Debitum ex delicto, & contractu quo ad quæ paria.
Dominum proprij boni, & lucri non restituere alienum.
Instrumenta ad vincendum necessaria quando non restituenda.
Confessarius an absoluat eum, qui semel iussus non restituit.
Restitutio extrema differt, sed non tollit restitutionem.
Restitutio extrema non tollit restitutionem etiam eius, quod
in ea capitur, & ea minor minus.
Communia bona, & communicanda longe differre.
Restitutio patienti satisfit etiam non donando.
Dominium non fit rei, quæ vsu consumitur, eo quod iure illam
consumat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

62 *Dominus consumens suam rem interdum restituere tenetur.*
62 *Causa limitata limitatum producit effectum.*
62 *Necessitas decentis status differt restitutionem.*
63 *Damnum debitoris, & creditoris quod differt restitutionem.*
63 *Damnum quod formidatum reipublicæ evitandi.*
63 *Restitutionem excusat metus probabilis periculum.*
64 *Debitor sciens se talem, antequam damnetur, solvere.*
65 *Confessarius quando iustè differt debitori solvendum.*
66 *Debitor differre non potest soluendo paulatim.*
67 *Restituet quis per alium quando, & per seipsum.*
68 *Testanti qui potest statim restituere non iustificatur.*

54 REstitutio autem facienda est statim tota. Nam [a] ab omnibus receptum. Pro quo est, quatenus habet, tantum fere peccare, qui alienum quam qui accipit. Et quod præceptum restituendi fit affirmatiuum, quatenus expresse iubet restituere: men negatiuum, quatenus tacitè præcipit non retinendum, inuito suo domino. Et præcepta negatiua semper obligant, quamuis affirmatiua non ad semper tempus, iuxta eundem S. Thomam. [c]

55 Ex quo infertur primo, decisio dubij quando quis ob retentionem alieni nouè peccet? nam quod non peccat nouè singulis momentis: & quàm semel peccat communiter, qui illud inuitò tinet: & quod peccat, quoties proponit non restituere tenetur, quamuis de restitutione non secundum aliquos quoties commode restituit: quod tamen intelligendum est, si quamuis non statuat illud non restituere, quidem illud potius est status peccati, quàm

Secundo infertur, quòd quamuis qui nocte Ecclesia recordatur, se alienum habere, & posse stituere, statim debeat proponere actualiter restituere: non tamen statim à lecto surgere, gredi, quo id restituat: quia id non potest commodè est, id facere, quum commodè potest, boni id autem, quod hic quæritur. An hæc commodè referatur ad tempus, vel ad facultatem restituendi detur, quod ad vtrumque: ad tempus quidem facultatem autem, per statim dicenda, seruando

Tertio infertur, quod sicut ignorantia

restitutionem excusat: [a] sic etiam multo magis ab statim restituendo excusabit. Et vt condonatio creditoris pro semper à restitutione excusat, sic ab statim restituendo mora voluntaria dilatio excusabit: siquidem permanere non retinet. Et vt perpetua restituendi impotentia perpetuo excusat, sic impotentia retinendi statim ab statim restituendo excusat.

56 Et dicitur non posse, non solùm qui est in extrema necessitate, aut nullo modo potest: sed etiam qui commodè non potest. Sic autem dicitur commode non posse, qui non potest sine graui damno suorum bonorum altioris ordinis, qualia sunt vitæ, & salutis, respectu famæ, & rei familiaris: & qualia sunt quæ sunt eiusdem ordinis, quod aliqua dilatio parum cedens excusare potest, vt accuratè Sanctus Antoninus prosequitur.

57 Et ita qui statim aliena bona fortunę restituere sine amissione proprium suæ vitæ, salutis, aut famæ non potest, ad restituendum non tenetur: nam quemadmodum iuxta ordinis restituenda, cum damno suorum altioris ordinis, & similiter minus tenetur ad aliena inferioris ordinis, & cum amissione propriorum altioris ordinis statim eadem ratione, qui debet centum aureos solvendos, si non potest statim soluere sine magno rei familiaris, puta non nisi domum suam, aut alium multò minoris vendat, quàm valeat, ad statim dum non tenetur.

58 Quod (nostro iudicio) non solùm locum habet in debito ex contractu, aut vltima voluntate, sed etiam in eo, quod ex delicto nascitur, vt sentit B. Antoninus, & Caietanus addicat, quia quamuis hæc duo debita conueniant in hoc, quod vtrumque ad suum originem differant (quia in vnius origine in alterius non) quòd ad hunc effectum tamen conueniunt, quod vtrumque restituere tenetur, & in vtroque mediocris impotentia excusat, & sic in vtroque mediocris impotentia, mediocriter excusare debet. i

59 Addunt quidam religiosus hic ait, asserere me excusari, quod quidam restitutione eum, qui si statim restituat, amittet à restitutione acquisitum per vsuras, vel latrocinium, vel quod sequitur: cuius contrarium ait esse tenendum. Cui respondeo, mirari me, quòd vir alioqui pius, & reli-

a *1.3.q.62. art.fin.*
b *Deresti. fpol.*
c *2.2.q.33. artic.2. & Arch.ca.si peccaverit, 2.q.1. & in summa de pœnit. dist. 5. Panorm. & omnes in c. nuuit. de iudic.*
d *Caietan. 2.2.qu. 66. art.5.*

a *l. quod te ff. de rebus cred. cum aliis adnot.*
b *l. Nepos Proculo. ff. de verb. signi cap. fin. quæst. 2.*
c *Vbi supr. dictum est.*
d *2.par tit. 2.cap.4.*
e *In ca. 16. num. 44.*
f *Arg. cap. cum in cunctis. de elect. & electi. & authen. multo magis. C. de sacrosanct. Eccles.*
g *Vbi supr.*
h *Vbi supr.*
i *Argu. de tota ad partem, l. qui de tota. ff. de ris vendi. & cauti. patfaralia. 3 item si totum de eff. deleg.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gioſus imponat mihi, etiam religioſo, quàm ego, nec hic, nec alibi dixi, ſcilicet excuſari quem
a *Num. ſeq.* ne ob conſeruandum ſtatum acquiſitum per vi
cinium, vel aliam iniuſtitiam. Immo in hoc ipſo
non poſſe quidem excuſari à reſtituendo alicui, q
illud ſibi videretur euenire ſibi magnum damnum,
b *Num. 22.* ne quod reſtitutio alienorum non eſt damnum
cùm per id nihil proprium pereat. Et quod paulò
cum ſcilicet, qui non poteſt decenter viuere
tum ſuum, ſi totum quod debet, ſtatim reſtitue
tur de ſtatu nobilitatis, vel alio iuſtè quæſito.

Secundo, quod quidquid dicat Sotus, & cæte
ruuias, vt puto pro grandi obſeruantia, qua eum
c *Tuſc. n.* multis, & irrefragabilibus argumentis probant
tra Sotum, & quaſdam ſuas nouas imaginatio
veram illam præcellentem doctrinam, quam
aliis tradit eruditiſſimus Caietanus in locis ibi cita
d *In regul. peccatū. de regul. iur. lib. 6. part. 2. col. ante penult.* etiam ſatis tacite videtur ſequi Couarruuias
gulariter non eſſe faciendam reſtitutionem
ferioris ordinis cum iactura bonorum ſuperio
præfatus religioſus mordere velle videtur, ſi
non faciat.

Tertio, quod ego in nihilo recedo à Couarruuias à me, quo ad propoſitum, ſi ſerena
dicta perpendantur, quod facile, ſi vacatet, & breui
libro affectata, id permitteret monſtrarem: nam
e *Vbi ſupra col. 4.* uarruuias, licet me tacito, tenet eidem eſſe
dilatione danda debitori ex delicto, & debitori ex
quòd ipſe hic dico.

59 Aduertendum tamen, quod non dicitur magn
num propriorum bonorum; eo quod ſint magna
f *Verb. reſtitutio.* reſtituendę: quia, vt rectè Caietanus f dixit, illud
rum bonorum iacturam facere: ſed aliena reſtitu
etiam dicitur magnum damnum propriorum bono
g *Vbi ſupr.* lucrari, eo quòd reſtituturus eſt; quia vt idē dixit
eſt amittere ſuum, ſed alieno non vti: quod non
non habet locum in inſtrumentis artis, qualibus
parat, qui reſtituere tenetur, iuxta S. Antoninum
h *Verb. reſtitutus, ca. 6.* damnum propriorum bonorum ab ſtatim reſtitu
ſat, quando reſtitutionis dilatio etiam magnum
cui eſt reſtituendum infert, iuxta omnes.
i *2. par. tit. 2. cap. 1.* Quarto infertur, quod quamuis æquum eſſe
ctum Caietani h quod ante ipſum S. Antoninum

quod confeſſarius non debet abſoluere eum, qui ſtatim reſti-
tuere tenetur, niſi prius actualiter reſtituat, ſi antea à confeſſa-
rio iuſſus, reſtituere prætermiſerit: quia quamuis fides pœniten-
tis in his, quæ pro ſe, & contra ſe dicit, habenda ſit: proui-
dens tamen etiam debet, ne qui ſemel defecit, iterum defi-
ciat: licet, inquam, hoc dictum videatur æquum: talis ta-
men pœnitens occurrere poſſet, & tales circumſtantiæ tem-
poris, loci, & cauſæ, vt confeſſarius ſolo reſtituendi propoſi-
to contentus eſſe debeat: cùm etiam Deus tunc eo (ſua be-
nignitate) contentus ſit, a quia non eſt ad amplius faciendum
opportunitas, b per quæ reſpondetur affirmatiuè, ad no-
an quæſitum: An qui ſubtrahit decimas, aut impedit ſolutio-
nem earum, poſſit abſolui ante realem reſtitutionem, ſi ab ea
aliqua ſupradictorum modorum excuſatur legitimè, non ob-
ſtante Concil. Trid. quod c prohibet abſolui ante ſatisfactio-
nem eiuſmodi ſubtrahentem, vel impedientem.

Quinto infertur, quòd in neceſſitate extrema conſtitu-
tus, non habens aliud, quàm quod ad ſuam, ſuorúmque vitam
eſt neceſſarium, reſtituere non tenetur, niſi creditor eadem ne-
ceſſitate prematur: immo neque ſi eadem prematur, d niſi do-
minus eius, quod reſtituēdum eſt, ſemper penes creditorem
remanſerit, quid quid Ioan. Tabienna e dicat.

Magna tamen circa hoc quæſtio incidit: An ſit vera com-
munis opinio f quam recentiores ſequuntur in Armilla au-
tore videlicet, eum, qui in extrema neceſſitate, quo ea ſe li-
berauit, aliquid accipit, ad reſtituendum illud non teneri, licet
id grauetur fortunam euadat. Ad quam breuiter reſpon-
detur propoſitum eius, quod rectiſſimè Adrianus g defendit, ve-
rum eſſe: nam efficaciter probamus h quòd nemo ſit
obligatus ad id accipere etiam auctoritate pro-
pria, & ſine iudice, quatenus eſſet ad id neceſſaria: tum quia con-
ſensus dominus rei, qua eget, ad liberandum ſe ab extrema ne-
ceſſitate licet poſſet tuto eam

Universidad de Deusto
Biblioteca

modando, vel locando ei rem illam, qua eget, ...
dominium illius; verbi gratia. Aliquis ... alioqui ...
diues, in montibus Alpibus, vel Pyrenæis ... ratio ...
tem extremam alicuius vestis patitur: & aliquis ...
per, deferens vestes pretiosissimas, holosericas, ...
miniorum carissimis duplicatas, siue fulfuras, ...
tur quidem ei vnam, vel duas, vel plures, & quo ...
illam necessitatem subleuandam eget, commodare ...
sed non dare & transferre in illum illarum dominium ...
cum se in aliquem locum, vbi necessitas illa cessaret, ...
posset illam, vel illas, quas commodauit, repetere: ...
negabit: tum quia nemo diceret, quod si quis ...
aliquo in loco fame moriens obuiaret alicui pistori, ...
mulos panibus coctis onustos aliquo agenti, ...
omnium illorum panum, cùm tamen qua ratione ...
minus vnius, eadem quoque fieret omnium, ...
illorum ad sedandam famem vteretur. Neque ...
ceret, pistorem obligatum esse ad dandum ...
nium illorum illi: neque illum auctoritate propria ...
nes eos sibi occupare: immo quilibet eruditus dicet, ...
cere pistorem communicando illi esurienti panes ...
ad illam esuriem sedandam: tum quia ridiculum ...
grauitati legum cõtrarium dicere, extremam famem ...
ti quæri dominium omnium panum, qui in foro ...
& illico sedata per vnum panem fame, illud ei ...
sus iterata fame fieri eius, & propulsata ea, ...

a *In d. §. eũ in eadẽ. & d. cap. sicut hi, 47. dist.*

lius: tum quia glossæ receptæ a asserunt, verbum ... in loco dicto, *Necessitas omnia facit communia*, exponendo ... se, per Communicanda.

62 Concludo igitur, per extremam necessitatem ... obligare quidem proximos eius ad subueniẽdum ... quanto est opus ad liberandum eum ab ea, facere ... capiendi illud, etiam propria auctoritate: non tamen ... eum ipso iure dominum illius necessarij: & eo ... neri regulariter ad restituendum, cum ad pinguiorem ... nam peruenit. Dixi, *Regulariter*: quoniam nonnunquam

b *Infra. num. 113. c Lib. 4. q. 7. art. 1. de iust. & iur.*

b dicemus, ex paruitate rei, & aliis coniecturis, ... test, eum ad id non teneri.

Non obstat, quod Sotus c nouè distinxit inter ... habet bona aliqua, vbi extrema necessitate vrget, ... bi, & inter eum, qui alibi ea habet, & inter ... tempore talis necessitatis insumptum fuit, quæ ... esum pertinentes, & inter illud quod insumptum ...

qualis est restit, aut cuius, quo vsus est: & concludit, quòd ... qui alibi habet bona, ad restitutionẽ expensi tenetur, & etiam ... qui nõ habet ad restituendum id quod insumptum in illa ne- ... cessitate non fuit: sed non ad id, quod in ea impensum, & ... consumptum fuit. Non inquam, obstat: tum quia ipse fatetur, ... quod ea bona alibi habet, restituere tenetur etiam insum- ... ptum: & eam vnius regionis bona non adimant necessitatem ... extremam, in quam in alia incidit, fateri debet, quod extre- ... ma necessitas sola non facit dominum rei alienæ, vt ea vtatur ... sine obligatione restituendi. tum quod præsupponit falsum, ... quod omnis, qui licitè vti potest eo, quod vsu ... consumitur, illius dominus efficitur: quia ipsemet a tenet, ... quod Franciscanus eius, quod licitè comedit, & consumit do- ... minus non est, b quod nos latius confirmauimus: cum quod ... hæc præsupponit falsum, quatenus significat, quòd nemo, ... qui consumit aliquid tamquam illius dominus, si est verus ... dominus illius, ad illud restituendum tenetur: nam qui con- ... sumit panem & vinum mutuò acceptum, tamquam domi- ... nus, & exiterus verus illius dominus consumit, d tamen sol- ... uit, & restituere tenetur. Et ita quamuis extrema ne- ... cessitas aliquem dominum faceret, quo ad effectum illum ab ... obligatione restituendi li- ... beraret, non ob id eundem ab obligatione restituendi li- ... quid per mutuum, vel alium iustum contractum, absque do- ... minio acquiritur: tum quòd necessitas solum tribuit ius ad ... rem, & non amplius, & ad hoc sufficit mutuò, vel ... alio contractu iustè accipere, aut illi dare; ... cognoscitur causa limitatum producit effectum. f ... Dicendum igitur, quòd qui aliquid in extrema necessitate ... constitutus, vel alibi bona habeat, siue non, siue illud totum consu- ... mendo, g quoniam vltra prædicta sequeretur ex con- ... trario, quod si aliquis mille militum dux in extrema ... necessitate, vel villæ comederet, soluere ei non teneretur, ... nisi per coniecturas probabiles iustè præsume- ... retur, quòd habeat, siue illud totum consu- ... mendo, & cogendum, vt illi detur, quod sufficit, vt li- ... beretur ab ea, & non amplius, & ad hoc sufficit mutuò, vel ... alio contractu iustè accipere, aut illi dare; ... quia causa limitatum producit effectum. f ... Dicendum igitur, quòd qui aliquid in extrema necessitate ... constitutus, vel alibi bona habeat, siue non, siue illud totum consu- ... mendo, g quoniam vltra prædicta sequeretur ex con- ... trario, quod si aliquis mille militum dux in extrema ... necessitate, vel villæ comederet, soluere ei non teneretur, ... nisi per coniecturas probabiles iustè præsume- ... retur, quòd habeat ducatorum aureorum alimenta alicuius pri- ... mi diei, & ita non dicendum, h ... Non obstat, quod Sanctus Antoninus dicat, quòd ... quilibet pro dignitate sui status viuere, ad illud non te- ... neatur, quòd ea faciat, quæ sunt perfectionis esset, vt ait Sanct. Anto- ... ninus, modo ex eo animus restituendi illi quamprimũ poterit,

a *Lib. 4 q. 1. de iustit. & iur. loquens, de restitut. ad conditionem de verb. significat.*
b *Instaca. eadem de verb. signi. lib. 6.*
c *In d. Tractatu præallegato q. 1. Mart. 14. num. 1.*
d *l. 2. §. appellata. ff. de rebus cred.*
e *Arg. cap. non cessante. cum ei admittat. de appellat.*
f *l. non omnibus. ff. de rebus cred.*
g *Vt supra tallum est. & latius dicetur infra, numer. 118. & 119.*
h *l. nam quod absardum ff. de bonis libert.*

& modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

& modo curet, ne quid in alios vsus, quàm necessarios & decentes impendat, quo reliquare aliquid, & paratum habeat restituere possit.

63 Infertur septimo, quòd quando ex restitutione differenda redundaret damnum corporis, aut animæ cuiuscunque, non est statim facienda: quia nec furioso, nec cuipiam depositus, quo creditur, se aut alium peracturo, restituendum est. a Neque eadem ratione volenti bellum tractare, aut re iniustè, sua pecunia, qua id faciat, & sortiri eum ea magnum damnũ reipub. obueniret: siquidem ex hoc priuato præponitur. b Et consequenter nemo debet denare Reges, aliósve Principes, qui aliqua tuitiua na retinent, credentes probabiliter ex eorum reddi regna passura magna incommoda, & bella inde men non procedunt, quando æqualia, vel multo la probabiliter crederentur euentura ex retentione, restitutione. Depositarius enim, qui sicut putatur gladij furentis, vel alius penes se depositi secundum fionem alicuius iniustam, ita creditur ex retentione se maiora mala, puta furentem, vel alium cum & amicorum turba, se & suam domum cum sunt incensurum, restituere tenetur, argum. ne iurium prædictorum, quæ illa fundant, quod scimus euenisse. Et idem dicendum videtur, quod biliter creditur, quod ex restitutione statim facta tur adulteria, fornicationes, aut alia peccata mo indigentia restituẽti, aut eius filiis, aut filiabus vt dicit Sanct. Antoninus d hæc mala sine comparti maiora, quàm damnum, quod creditor ex dilatione partitur, immo sunt bona altioris ordinis, quàm creditori debentur.

64 Infertur octauo, quod multi damnantur ob nem debitorum, nullum sibi de ea scrupulum cuti endo, credentes se antequam per sententiam tur, non teneri: quia quoties qui alicuium iniuste siderare debet, se illud debere, & proponit formal tualiter non restituere sine vlla iusta causa, quia toties mortaliter peccat, iuxta Ioan. Maior. e modum qui concubinam retinet, non est pœnitens tentiæ illusor, & confitendo peccatum peccat opere & voluntate, sine iusta causa alicuium vere pœnitens, iuxta Scotum. f

65 Infertur bono, quòd confessarius non potest

a Capit. nec quis. 12. q. 2.

b Capit. licet. de reg. & au. h. de restit. & ea quæ part. §. licet coll. 3.

c Argu. l. si quis sua. ff. ad leg. Aquil.

d Vbi supr.

u In 4. di. 15. q. 1. ar. supra 15. c. nu. 33. de ela. anim.

f In d. lib. sentēt. dist. 15. q. 2.

dilationem concedere, quando certo scit, eum soluere posse, nisi contrariat aliqua causa prædictarum supra a quę ab statim restituendo excuset. Quibus adnumerarem casum, in quo vidit confessarius, debitorem nolle se resoluere ad totum debitum statim restituendum, ob aliquod emolumentum inde sperandum, & creditorem nolle concedere dilationem, quam sibi aliquam; & numquam, aut non tam cito, nec tam facile acquirat dilationem concedendo, suum recuperaturum, & ea occasione debitor suam fidem obstringit se ad certũ tempus & dilationem concedere posset, iuxta mentem Angelorum. His enim concurrẽtibus confessarius dilationem concedere posset, & tunc esset conscius, non contentus foret, si sciret, vt ipse secretum intimare non teneatur.

Infertur decimo, quòd qui debet, & statim totum restituere potest, & non vult nisi certam partem in singulos menses vel annos, quousque solutionem finierit, non est absoluendus, quidquid dicat Hostien. & alij Summistæ, iuxta Adrian. c in secretum, quod confessarius, qui talem absoluit, eum magno peccato mortali, per prædicta: quod Ioannes dicit, quia qui debet & potest cõmodè restituere, & nõ facit, peccat in alijs mutuo, aut alio iusto modo contractis. Sed etiam non solum procedere in debitis ex delicto, & furtum.

Vndecimo, quod qui non potest furtum, aut aliud damnum datum restituere per se, sine sui manifestatione, non debet se, sed per aliam personam secretam & fidelem id facere, ad quod confessarius, cui reseratum est peccatum aptior ad restituendum, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia si restituere, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia si restituere non restitueret, non liberaretur debitor ab obligatione media non restituerent, non liberaretur debitor ab obligatione, vt exprimit Sanct. Antoninus, e etiam quãdo pro dominium rei restituendæ in eum, qui recipit, translatum fuit: quamuis non quando translatum non fuit. f Et idem Sanct. Antoninus addit, quod confessarius, cui reseratum est peccatum aptior ad restituendum, modo pro fideli habeatur. Caueat tamen, quia si restituere non restitueret

Universidad de Deusto
Biblioteca

non discedit, si aliquid ex prædictis cum non vacet (a) Angel. verb. restit. 3. §. 2.
do id fecit, quia probabiliter credit, quod sibi (b) 2.2.q.62. art.8. ad 2.
præstabit, & nisi hoc persuasum haberet, statim (c) Eadem c. num.31.
stitueret.[a] Addo tamē, quòd qui nō potest statim (d) Arg. ca. vnic. de præscript.
debet remissionis schedam, aut dilationem à (e) In Quo libet. 6. art. 23.
tere, iuxta S. Tho.[b] receptum, nisi tali petitione (f) In Quo libet. 3.
nifestaretur p̄ supra dicta,[c] aut aliquod scādalū (g) Cap. baptismi. vbi. de consecr. d. 4. ea. eum Martha de celeb. miss. & cap. debitum. de baptism.
Quæsitum est autem à multis, An defunctus (h) Infra e. mensurarum. adnitta glo. de pœnit. dist. 1.
Purgatorio donec eius debita soluantur? Respon- (i) Extrana. 1. de pœnit. & remiss.
iuxta S. Thom.[e] & Adrian.[f] quia fieri potest (k) Per ca. in litteris. de baptis.
tyr, vel statim post baptismum, quem recta intē- (l) Vbi supr.
hdes catholica, [g] vel cum contritione ad omnes
lendam sufficienti, [h] vel absolutus virtute Iubilæi
cis. [i] Non obstat, quod Angel. dixit cōtrarium.
Vt à peccatis suis valeat liberari. quia, vt olim
Salmanticæ, diximus, loco verbi, *Valeat*, quod
functum, debet legi, *Valeant*, quod referatur
quod significat per restitutionem debitorum
des liberari à peccato suo negligentiæ: aut
intelligatur de ope tribuenda mortuo, accidit
ces creditorum, vel pauperum bene satisfactio
S. Thomas, [l] solutio debiti parum prodest
dentaliter, modo prædicto. Quare filij, aut
tione digni sunt filij, & alij hæredes, qui
defunctis, quòd propter debita tenentur
miserentur sibi, quod tenentur in
eorum solutionem negligentes, aut
tis frequenter contingit.

De impediente bonum alienum.

69 *Impediens à consequendo aliquo bono quo tenetur.*
70. & 73.
69 *Restitutio præsupponit debitum legale.*
69 *Priuatio præsupponit habitum.*
70 *Testamentum, vel legatum qui facit mutari.*
71 *Intellectus l. 1. §. denique ff. de aqua plu. arcen.*
71 *Argumentum à contrario quando valeat.*
72 *Iustitia distribuēdi beneficia, & officia pari ratione est iustitia distribuendi communes pœnas singularibus.*
73 *Beneficiariorum malus electus vel collator peccat.*
73 *Impediens malo animo cur non restituit, & quo sit.*

69 *Restituens qui suffragantes siue votantes.*

DVbitatur hic, An qui alium à consequutione officij, beneficij, aut alterius boni impedit, restituere teneatur? Quamuis multum dissentiant doctores, vt patet per Adrianum, & quæstio sit difficilis, eamque Caietanus (a) In 4. de restit. q. 10. art. 2.
ad quem refert, omnibus tamen perpensis, nobis placet, quod Adriano non displicuit, quamuis illud non asseruerit (b) 2.2.q.62. art. 2.
expresse. Impediens autem à consequutione officij, beneficij, aut alterius boni, dicitur, qui impedit illum à consequendo officium, aut beneficium, aut alio bona ea ei debito, vt habenti ius ad illud, & damnum passo tenetur, *qui impedit illum à consequendo officium, aut beneficium, aut alio bona ea ei debito, vt habenti ius ad illud, & damnum passo tenetur*, non est perfectum, quod appellant ius in re acquisitum, quod habebat acquisitum aliquod ius imperfectum inter virtuti, aut vltimam voluntatem, collationē, aut alium modum legitimum, aut erat ei de iustitia, quod habebat acquisitum aliquod ius imperfectum, per quod acquiritur bonū, sed quoddā imperfectum, per quod acquiritur aliqua actio vel officium, quod appellant ad rem per iustam promissionem, emptionem, institutionem, electionem, præsentationem, oppositionem, gratiosum, legitimam, aut alium titulum, qui nō dat ius in re, sed ad rem, per quod illi conuenit, & acquiritur aliqua actio vel officium ad iure petendum: nisi impediatur per modos (c) Posita supra num. c.
(d) In d. qu. 62. art. 2.
(e) Vbi supra.
(f) Vt colligitur ex gl. & alijs In
(g) Vbi supra.
(h) l. docem. ff. de verb. oblig. ea ad
(i) l. fin. C. ſi quis aliqua.
(k) l. Arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ducit, quamuis in foro cõscientiæ peccarum inducatur, iniciatur ei opus aliquod exterius iniurium, & contra gibus iustitiæ, vt lictor mala intentione fustigandus natum, licet peccet, non tamen tenetur restituere quam, & miles in bello iusto occidens hostem, vt ciuitatem malo animo & fine, peccat quidem, nenetur restituere: quia licet transgrediatur legem aliarum virtutum, non tamen transgreditur legem specialis, quarum transgressio sola est iniusta. Quæ restituendum, vt probamus cum communi [a] tiam Sotus, quem post hæc scripta legimus, Paludano & communt, [b] quatenus aiunt, malã sine opere iniurioso inducere obligationem

Per quæ soluitur negatiuè illud nouum quæ dio alicuius famulum prosequitur, & efficit, vt mittat eum, qui non potest inuenire alium, rij ei soluat, quantum dimittens, teneatur restitu dendum enim est quòd nominis efficeret, vt stitiæ legem ante lapsum temporis cõuenti. Non obstat l. Proculus, [c] quam Caiet. [d] citat minũ, [e] pro nobis faciunt, habent enim cum in suo, non teneri vicino, licet incideris venas bat aqua in eius puteum. Neque obstat l. tus, quia vitiosa est allegatio, & videtur volu quatenus significare videtur, cum qui puteum aliud opus in suo facit, vnde damnum vicino teneri de damno, si non facit animo nocendi, contrario sensu, quod tenetur, si eo animo deri enim potest primo, quòd argumentum su, licet alioqui sit validissimum in iure, quoad ea quibus contratiũ exprimitur in celebrẽ & receptã, vt tradit ibi latè Felinus optimus in c. a nobis 2. [k] & Secundũ omnes tio mala sine opere iniurioso non obligat, damnum, vt prædictum est. Quæ soluta quod Vipianus ibi noluit inuere obligationem propter malum animũ induci, sed vt clarius ctum Marcelli, negantis eo casu actionem non esse locum actioni de dolo sine malo dolus non datur, [l] facit pro hoc, quod post sunt ipsiusmet Vipiani, neque alia lex posset malum animum: sed solum an quis iure faciat opus, quo nocetur proximo.

a *In tract. de red. præ dill. qua. 2. mouit. 4.*
b *In 4. qu. 6. art. 3. ad 1. 17.*
eff. de dam. infect.
d *Vbi supra.*
e *§. fin. eo. titul. ff. de nouit. oper. nunt. §. denique. 1. ff. de aq. pluu. arc.*
h *l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iur. & cap. Apostol. de his quæ fiũt a prælat. sine consens. eap.*
i *In cap. significatti de foro cõpet.*
k *De sent. excommu. l. dolum. C. de dolo.*
l *Fluminũ. & Proc. ut.*

Non obstat, quod etiam S. Thomas [a] significat actum, malo animo factũ inducere restitutionẽ in aliquo casu, quo bono animo factus non induceret. tũ quia S. Thomas non loquitur de actu solo animo malo facto, sed malo animo iniuriosi facto, puta per vim, metũ, dolum, vel fraudẽ, hæc ea intelligendus est de actu iniurioso alteri, vel de quo diximus. tũ quia etiam idẽ S. Thomas videtur dicere §. denique. & quia non occurrit sufficiẽs ratio, cur aliqua parũ firma. De quibus vnũ est, quod aliquo casu ad restitutionẽ, sed non secundũ æquale. [b] Alterũ, quod æquiparat in hoc collationi necessario probari põt, & reprobatur ea manifeste, nec peccat si æquè dignus est. At qui iã contulit vni, teneretur restituere, etiã si secundus esset lõgè dignior. Vnde qui propositum firmiter cõferre alicui beneficium, si voluntate alteri cõtulerit, valet collatio, & nõ tenetur ge id restitutionẽ, quod cum saluare nititur Sotus, parũ sibi constat. Quare dicta S. Thom. reducenda videntur ad ea, quæ ob eorũ verbis recedere fit solitus: quod quia nõ probatur, & tribuenda obseruãtiç, qua sacros canones, & sacras leges adeo magna, vt nec Thomistæ sciunt contratiũ, in quo etiã Sotus se satis inuoluit, Paludanus Caietanus & alij, purauerũt S. Thom. ideo qui ea male distribuit aut male impẽdit, conquenter ceutum aureos cõmunes singularibus ita & ille tenebitur. Non inquam, hæc ratio obilla solum militat in beneficiis, & officiis publiad alia nihil probat: tum quia non est eadem communitatis in singulos eius, & de distriorum, & publicorum officiorum communi- vel Reipublicæ in singulos eius: nã vt perspi- sunt beneficia, & munera publica cõ- communitatis diuidendi singulis eius sunt debiti eis.

a *In d. qu. 62. art. 2.*
b *Secundũ eũdem ibidem, art. 1.*
c *Vt videre est vbi supra.*
d *In illare sponsione ad 4.*
e *Vbi supra.*
f *Vbi supra.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo quod beneficia, & officia publica sunt instituta propter seruitium Ecclesiæ, vel Reipublicæ, & propter eos, qui seruituti sunt. Et collatores eorum debent, tamquam debita eis quibus distribuunt, quam debita seruitio Ecclesiarum, & tamquam ministrorum earum: ita quod, per bonam, vel malam eorum non fit principaliter commodum, vel damnum gendis, sed Ecclesiis, vel repub. quibus sunt præfectus ab aliquo domino ædificio alicui conligendo artifices idoneos, vel minus idoneos, modum, vel damnu principaliter, quos ad illud opus deligere omittit, sed domino damni dat, non tenetur restituere illis, quos re, sed ipsi domino, cuius ædificium est male bene constructum.

Confirmantur hæc, eo quod licet iustitia lud, aut illud officium, vel beneficium, aliquibus ger, regulariter tamen nemini ius perfectum lant in re, quo suum fiat, concedit, nec imperat appellant ad rem, quo debitum illi fit, & petere, quamuis sit dignior, nec vmquã talis aut Republica Christiana fuit, erti sæpe sæpius dando digniori, aut dando indigno peccet. tum autem communes sunt particularibus di, vnusquisque eorum ius aliquod habet, ob betur, & suam partem, aut saltem quantum tere potest. Dixi supra in conclusione non faciendam impedito, quia reipub. vel, alij cienda esset, vt ex proxime dictis colligitur.

Dixi, *Nisi impediat per modos iustitiæ contrarios*, vim metũ, dolũ, mendacium, &c. quia si per pediret, teneretur. Vnde si mentiens me esse esse eius consanguineũ, aut esse spuriũ, aut per alias fraudes, aut per vim faceret me tum, aut legatum, aut collationem, aut præ neficij, officij, aut alterius boni, & commodi decretam, restituere mihi tenetur, iuxta a Gerardum, relatum per Adrianum, b licet in hoc se extendat. Ratio vero, cur male candi hanc necessitatem restituendi non autem, fraus, aut communatio, & alij modi quod intentio sola damnificandi est contra non contra iustitiam commutatiuam, cuius

a Per l. 1. & 2. C. si quis aliqu. testa. prohi. & l. fin. ff. de hæred. instit.
b Vbi supra.

tio, & mendacium, fraus, & comminatio sunt contra iustitiam, quia per hæc iustus modus acquirendi, qui impedito competit, impeditur. Non tamen tenetur restituere, quantum impedit, nec quantum soluere deberet, si eripuisset iam quæsitum acquisitum, aut debitum: sed quantum consideratis circumstantiis, iudicio boni viri videbitur, vt communiter in aliis casibus, saltem iuxta æquitatem, & consuetudinem in his semper seruari solitam.

74 Ex quo sequitur, quòd quando beneficia, officia, & cathedræ dantur per oppositionem, seu concursum digniori, eximendi futuro, quòd necessitatio debeant conferri candidatis sempere præstituto concurrentibus, & competentibus, si beficium in id qualificati, & aliquis impediuit, ne darentur oppositoribus, seu concurrentibus candidatis, sed restituere tenetur, quia illi iam ius quoddam perfectum ad petendum, vt alicui ex ipsis darentur. Quæ- a *Vbi supra* dendum etiam, qui iniuste ab opere agricolam, à scribendo impedit, tenetur restituere: quia impedit ab eo, quod ipsi sure conuenit, scilicet labore, aut scribere. Nec obstat, quod Sotus, a significare videtur: quia non lo- *colum. pe-* de beneficiis suffraganeis aliis, quam candidatis, de quibus *nult.* ordinarium non teneri, quamuis peccent eo modo, quo electores beneficiorum, b Sequitur etiam, quod b *Per sua* qui sine vi, mendacio, aut fraude, *præmissa.* beneficium alicui digno conferendi, ne me cognosceret, quia ille non cognouisset, mihi illud contulisset: quia illud beneficium non erat meum, nec mihi debebatur, nec ab eo propter iniustitiæ contrarios prohibitus fui.

Quæ causæ non restituentem à peccato excusant.

76 *Restitutionem à debita excusant hæc nouem. & seqq.*
77 *Debitor non tenetur esse securus per remissionem, quoad peccatum.*
78 *Debitor non tenetur dicere debitum non petatur.*
79 *Debitor non tenetur, nisi liberatur specie perempta.*
80 *Debitor non liberatur specie perempta per furtum, vel latrocinium, vel procuratio non est debiti restitutio.*
81 *Debitor per profanum quando sit restitutio.*
82 *Debitor non tenetur ab qualem ignorantiam, ab quo excusatur & 83.*
83 *Debitor non tenetur ab eo quem sufficiebat debet furem, caueat sibi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

81 Præscriptio, quæ à restitutione excusat.
86 Cessio qualis bonorum excusat à restituendo.
87 Bona vitæ, salutis, libertatis, & famæ esse inæstimabilia.
87 Quæ non est necesse reddere pro æstimabili dum vile.
88 Liber homo quis possit vendi à se licet non possit alium.
89 Bona trium ordinum vitæ, famæ, & pecuniæ.
89 Fama, vita, & libertas, & connumerant, & æstimantur.
90 Compensatio, quæ fit pro vita, & fama non facile admittitur.
90 Famam nullier proba pluris, quam libertatem æstimatur.
90 Metus infamiæ, vt excusat adulterã, vel furtum.
90 Intellectus, & inductio cap. efficax. de pœnit. & rem.
91 Vita non est amittenda propter famam illatam.
91 Æstimabile aurum etiam maximum, fama non est.
91 Adultera de Ecclesia non extrahitur sine scandalo.
91 Fama per æquivalens nequit restitui secundum alia.
91 Fama bonitatis sola æstimabilis non alia.

75 POrro multa à restituendi obligatione excusant, ex quibus primum necessitas, de qua supra. Secundum condonatio, aut alia satisfactio, qua creditor sit contentus, quæ si est perpetua perpetuo excusat, & si temporanea tempore, quo duraverit, concurrentibus debitoribus quod fiat per eum, qui donare potest, & liberam bonorum administrationem habeat. Potestus, quod & sponte fiat sine vi, metu, dolo, aut fraude aliqua.

Ex quibus infertur primo, quòd non prodest alicui satisfactio, qua creditor sit contentus, putà ob diffidentiam recuperandi debitum, natam ex mora debitoris minatur, quod si pro centum, quæ debet, centum quinquaginta pro integra solutione, non habiturus sit. secundum Caietanum. & ante eum, deest ei secunda cõditio. Secus tamẽ est de illo, qui rãdi, quã concipit ob alias causas, vt recte Silvester.

76 Secundo infertur, non esse opus certa condonatione, aliqui desiderant, quod sit parata condonatio, quam quidam theologi relati à S. Antonino pecunia ponatur realiter coram creditore, sed sufficit bis offeratur, quod requirunt alij relati per Antoninum quia satis est, vt creditor sciens, & possit, faciat, vt sentit glossa. Immo, vt bene inferunt

quando restitutioni obnoxius est pauper, & creditor ita dives, vt remissio, vel dilatio debiti foret opus misericordiæ, conforme illi est, vt antequam pecunia realiter, vel tacaliter præsentetur, remissio petatur: quia quemadmodum actus liberius in absentia fœminarum, & obiectorum verecundiæ non exercentur; & abstinentiæ in absentia suavium etiam liberius in absentia solutionis, & ante oblatam, præsentatam, & receptam pecuniam, quàm post exercentur.

77 Tertio infertur, quòd non est necesse, quod debitor habeat propositum debitum soluendi, si ei non remittatur, ad hoc vt remissio, & condonatio creditoris valeat; quamvis sic debitor peccatum dimittatur.

78 Quarto infertur, quòd debitor, qui dicit creditori, se ad soluendum quantùm sua facultas ferit paratum esse, & simul rogat, vt ergà se vtatur misericordia, & liberalitate, consecutus sit remissionem debiti, fiet liber à peccato, & restituendi necessitate, si soluendi voluntatem habebat, esto quòd non fieret remissio: si verò talem voluntatem non habebat, liberatur quidem à restituendi necessitate: non autem à peccato, quod peccabat nolendo soluere, etiam non sequuta remissione. Silvester: a nam debitor, qui habet voluntatem inordinatam interiori contra septimum præceptum, hoc quod vtinam multi, qui compositiones faciunt, non inciderent.

79 Quinto infertur, quòd si aliqua persona proba tractat cum debitore, & dicit, Ego curabo, vt N. soluat tibi tantùm, si tu velis, vt remissio, & debitor paratus sit facere, quidquid potest, si creditor remittit, immunis est à peccato, & restituendi necessitate, si non habet voluntatem soluendi quàtum potest. Debitor quidem à restitutione immunis: sed nõ à peccato. Secus, si dicto modo, aut diffidentia numquam debitũ remittitur, quod si persona internuncia dicit remissionem esse factam, & non ita res se habet, à restitutione quidem non fit immunis; quamquam si de eo dubitat, de veritate dicto excusatur, quoad contrarium rescierit, soluere tenebitur, aut soluendi voluntatem petere. c

80 Sexto infertur, quod nõ excusatur debitor à peccato,

a Eodem num. 80.
b Cap. peccatis adiun. Glossa recepta, verb. restituatur. de reg. iur. li. 6. & l. 1. ff. qui sanè sibi. eod.
c Arg. cap. veniens. de rest. adiun. Silu. iv. quæ supra end. cap. nu. 43. diximus.
d In dicto art. 1.
e Verb. restitut. 7. qu. 1. & 2.
f Vbi supr.
g In dicta reg. peccatum. lib. 6.
h 2. par. tit. 2. cap. 6.
i In dicta regula peccatum.
k Vbi supra.
l In dicta regula peccatum. nu. 3. q. 82. art 6.

a Verb. restitutio 7. quæst. 2.
b Arg. cap. si res. 14. q. 6. & ea. que de rest. spol.
c Argum. ex. ea. que de rest. adiũ. cap. significante. de pign.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eo quod creditor non petat ab eo debitum, ob reuerentiam reuerentialem, aut ob ignorantiam debitoris, aut ni viri soluendo erat: quia eo casu creditor scienter non remittit, aut dat dilationem; quamuis excusetur alio respectu, qui eum inuoluntarium faciat, quia ter credere potest, sibi ab eo dilationem dari, vt notarunt Augelus,[a] & Siluester.[b]

Octauo infertur, quod qui aliquid debet in genere, hominem, bouem, aut equum, aut tot modios tritici, amphoram vini, à solutione, aut restitutione non excusatur quamuis species, quas ad soluendum destinauerat, perierint, si omnia eius bona disperirent: quia debitor non liberatur specici peremptione, quamquam debitum reputa illius, vel illius hominis, bouis, equi, vestis, &c. ter excusatur illius speciei peremptione, si absque culpa, & culpa, & ante morem periret. Nec etiam potest, saltem in foro conscientiæ, si sciretur, quod pecunia erat apud creditorem, ac apud eum, dūm ex contractu delicto deberetur.[c] Secus tamen si cōstaret, aut certum quod antequam res periisset, dominus vēdidisset, aut fuisset,[f] & declarat Siluester.[g] Ille autem dicitur ra restituendi, qui tenetur ex delicto,[h] & etiam ex tractu, & non restituit ad diem præfixum, vel postquæ scit, vel scire debet, rem esse alienam, ipse iusta causa eam retinendi: nam si eam retinet ex quarum impensarum, quas bona fide circa eam credendo iusto errore suam esse, non cessetur a

8t Tertia causa principalis à restitutione excusat dum aliquos iurisperitos, est dedisse, aut procurasse aliquod beneficium Ecclesiasticum, quod saltem spirituale non potest solui temporale, vt probatum deo neque à soluendo eo, quod propter obligationem excusat, quamuis si post datum aut procuratum gratis creditor ille causa gratitudinis debitor à restitutione libet erit. Et idem per eandem dicendum est de officiis, quæ sine simonia, aut pro vendi non possunt, quamuis non de aliis, quæ pro tur, & emuntur; quia horum datio, aut procuratio debitoris facta, idonea solutio est.»

Quæritur autem hic, an sit locus prædictis in laribus, quæ sine peccato vendi non possunt, sicut

a *Verb. mora. §. 1.*
b *Ea. verb. quæst. 2.*
c *l. interdum, C. si certum pet. vel. in l. quod te mihi. ff. de rebus cred.*
d *l. fin. §. ff. ad leg. Rhod. de iact.*
e *l. si ex legati causa. ff. de verb. obligat. eum et adiut. Siluester verb. restitutio. 7. qu. 3.*
f *l. cū res. §. fin. ff. de leg. 1.*
g *Verb. restitutio. 3. quæst. 1.*
h *l. 1. ff. de cond. furt.*
i *Dicta l. quadre. & arg. cap. fi. de præscr.*
k *l. illud. ff. de pet. hæred. & l. 2. qui rē cōmendatam ff. de furt.*
l *Cap. cum pro. 1. 3. 7. in fine cum sequentibus, de præb.*
m *Arg. ca. 1. 3. quæst. 1.*

a *Iuxta gl. in cap. 1. de postul. prælat. libr. 6. verb. de cætera.*
b *Ang. glos. sing. & recepta in ca. capellanus. de ferijs.*
c *In 4. de restit. q. 88.*
d *Arg. cap. Apostolica de cler. ex commu nist. & ea. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. Sylvest. verb. restitutio. 1. q. 7.*
e *Eod. cap. cum 9.*
f *l. 1. ff. de vsucap. & toto tit. de præscript. l. 1. C. de vsucap. transf. & glos. 16. q. 3. in summa.*
g *ff. de vsucap.*

restrictum titulus est validus, licet in eo peccetur, quales sunt emptiones, venditiones factæ a regibus, vel aliis facultate ad id petita, in quibus faciendis, solet nonnumquam interuenire peccatum, saltem veniale. Esse verò, quando in eo non solum peccat, sed etiam titulus est nullus, eadē ratione, qua antea id quod restituendum erat, suum esse; quia forte ad. Quinta causa principalis est probabilis ignorantia facti, qua excusat, aut illud non debere; quia erat debitum ex contractu. Et etiam ignorantia iuris obscuri, a hactenus obuenerat, aut illud non debere; quia erat debitum à pœna contractum. Et etiam ignorantia iuris obscuri, a quando viri scientia, & conscientia præditi consulti, quod ad restituendum non tenetur.[b] Secus tamen si quis consuleret eos, quos credit sibi placita respondere. Et etiam qui consulunt multos, qui dicunt illi, ipsum ad nihilominus tenetur, & ab aliis consulendis non desistit, donec aliquem reperiat, qui ei respondeat, ipsum non teneri, & Quia potest quam reliquis fidem adhibet, iuxta Adrianum.[c] Dixi supra, *ignorantia probabilis*: quia non excusat crassa, & supina, quæ est illa, qua quis emit à milite Missale, aut aliquo iurato pannolo sericum, aut alterius generis pānum, eodem, aut certè dubitare debeba: habuisse illum, per fortunam rapinam, aut bellum iniustum, non adhibita diligentia ad veritatem sciendā. Nec etiam excusat ignorantia eius, qualis est ea, quæ ignorat iniustum esse rem furto emptæ, vel eam sibi retineat.[d] Quemquam, quia quisquam alterius est obligatus quā alteri, potest illud tale vendere, aut permutatori, & pretium recuperare, aut quod pro illo dedit, deprecatus eum, qui majè accepit, & mafuum illud suo domino restituat, per dicta supra.[e]

Quinta causa est canonica præscriptio, aut vsucapio, qui est modus acquirendi dominium vtile, aut directum alicuius rei cum legitimo tempore, modo ad id legitimo, quod qui eam exceptionem ad retinendum eam, quæ competit, non habet.[f] Et vt nemini videamur per incuriam immobilium bonorum vsucapionem appellemus, quod quamuis modus acquirendi rēmobilium præscriptio, iuxta vulgarem opinionem exceptionum vtriusque iuris: verius tamen videtur, quod talis modus appelletur vsucapio, & exceptio, quę ex multis legibus, & canonibus colligit, ac emittuga disciplinarum omnium encyclopædia

Universidad de Deusto
Biblioteca

toti orbi vsque ad miraculum Illustris Andreas Alciat. alij recentiores in aliis locis monstrant.

a *In l. vt sunt. ff. de verb. signi.*

Non sine causa diximus, quòd præscripto carent: quia legalis iuris ciuilis, quæ sacris canonibus non offendit, non excusat. Et ideo nulla præscriptio excusat, quæ fuit, & continuata mala fide, seu à sciente tempore, excusat: nec etiam, quæ cæpta bona fide si postea finiretur, mala successit. b Vnde nec leges patronorum, vel statuta Ciuitatum, quibus statuitur, quot annorum lapsum, debitum peti possit, debitorem se debere, & non soluentem in foro conscientiæ iuxta communem, quam tenet Ancha. c

b *Ca. vt vigilanti. ca. fin. de præscript. cap. possessor. de regul. iur. lib. 6.*

c *In capit. peccatum. de reg. iur. lib. 6.*

86 Sexta causa, quæ excusat est cessio bonorum. Nam si creditor ea relinquit creditoribus, d quæ in foro externo quoad debita ex contractibus orta, quæcumque fuit, ne debitor cedens in plus teneatur, quàm cedere possit, de iis, quæ postea quæsierit. Quod tamen intelligendum de debitis, quæ ex delicto nascuntur, se priuatum partis, nõ autem quoad interesse publicum, quoad illud, qui non habet in ære, debet luere corpore. e Et hoc *in foro exteriori*; nã in foro conscientiæ non excusat, nisi tenus necessitas eum sine cessione excusaret, de qua diximus. hoc est, ita quòd ei suæ artis instrumenta, & ictum necessaria iudicio boni viri duntaxat relinquantur. f

d *ff. de cess. bon. & C. de his, qui bonis ced.*

e *l. 1. §. & generaliter. ff. de panit. & glossa. nam sathanas 86. dist. & capit. si vera. 14. quæst. 6.*

f *Eod. cap. nu. 60. cum seq.*

87 Septima causa est impotentia restituendi: bona sine famæ iuris periculo, per ca. officij, g cum declarationem illam Innocen. IIII. communiter receptam. Et ideo restitutio, quæ est actus iustitiæ commutatiuæ ad æqualitatem partes reducit, non obligat ad damnum tioris ordinis, & inæstimabilia pro bonis fortunæ, tioris sunt ordinis. Qui autem bona proxima & ticulo vitæ, & salutis restitueret, non maleficus essent, quin laudem promereretur, obrationem & tes, quibus pulchrè Sotus k probat, licitum est & prudèter pro defensione sui amici & proximi, rei familiaris, & pro quolibet actu virtutis offerimus, verã ratione huius septimæ causæ, quia nõ esse, quòd homo suę vitę, & salutis dominus tẽ eius custos sit, cũ potestate ponẽdi eã pro Deo, ca, pro amico, pro suis bonis, etiã pro quolibet

g *De pœni. & remiss. Argu. l. in seruorũ. §. fin. ff. de pœnit.*

h *Argu. l. in seruorũ. §. fin. ff. de pœnit.*

i *Vt dictũ est supra eodem cap. nono. 2.*

k *Lib. 3. q. 2. art. 6. de iust. & iur.*

Ll. liber homo ff. ad legem Aquil. & ea. cau. ting. l. 1. sin. ff. de exhib.

88 Octaua causa est impotentia restituendi: bona

libertatis, & sui ipsius ẽditione: quia quamuis lex vetus a statuerit, vt qui furto sublatum reddere non posset, venderetur, de etiam vt debitor seipsum aut suos filios pro debito ciuili traderet, b & quamuis idem nunc sanciri posset: numquam tamen in republica Romana, postquam Christiana effecta est, desuetum fuit, vt aliquis pro debito ciuili seruus efficeretur: sanctum fuit, ne quisquam ad id cõpellatur. Ratio huius esse videtur esse eadẽ, quæ septimæ, videlicet, quòd libertas sit altioris ordinis bonum, quàm bona fortunæ, & sua inæstimabile, sicut vita, & salus, d & ideo non est danda pro bonis fortunæ, quæ sunt inferioris ordinis, & sua natura inæstimabilia. Quamquam non male faceret, qui pro faciendo restitutionẽ se quasi seruum creditori traderet, aut se alteri vendere: nulla enim lex diuina vetus, vel noua id vetat, immo statuit, ne quis ad id compellatur: de quamuis ius e probet emptionem liberi hominis scienter factam non valere, non tamen probat vendentem se ob grandem necessitatem peccare. Et l. 2. f habet, posse patrẽ vendere filium etiam inuitum propter necessitatem: & hodie passim Christiani in Aethiopia multos emũt, qui se ipsos vendũt, ut se vendi consentiunt. Quod licitum permissumque esse ob prædictos bonos fi scripsit. Vnde sequitur, quòd ratio huius causæ excusandi, non est quòd homo liber suæ libertatis dominus nequaquam sit, sed prædicta. g Nona causa est impotentia restituendi: bona sine famæ iactura, secundum doctissimum Card. Caietanum h dicentem, quemadmodum bona vitæ & salutis sunt altioris ordinis, quàm fama: sic bona famæ altioris ordinis sunt, quàm bona fortunæ, & pecunia æstimationem receptam. Et ideo quamuis ad restitutionem bonorum inferioris ordinis teneatur, cum iactura tamẽ hoc tenet Ioan. Maior, i & Adrianus k & posthunc Sotus resolutionem prædictã Caietani refutat, quòd non esse horum ordinum rationem habendam, sed æstimationem famæ cum æstimatione debiti esse conferendam: & quòd æstimatio famæ tantùm posset æstimationem fortunæ superare, quòd non teneretur restituere: & è contra tamẽ videtur ei magis Metaphysicæ, quam Philosophię illius iactura. Moueretur ad id primo, quòd doctrina Caietani videtur esse contra Aristotelem, qui dicit, quòd aliqua res pecuniaria: magna tamen pecunia pluris æstimatur: sicut quamuis pretiosus ex plumbum, in tamen plumbũ viginti pondo pluris

a *Exod. 22.*

b *Leui. 25. & 4. Reg. 4.*

c *In l. ob æs alienum & aut. sed hodie. C. de all. & obli gat. & in c. 2. & ibi gl. de pignor.*

d *l. Libertas. ff. de regul. iur. el. & liberi homine. cum 2. seq. ff. de obligat. hom. sunt. f C. de patr. qui fil. distr.*

g *Lib. 4. q. 2. art. 2. de iust. & iure.*

h *2. 2. q. 62. art. 2.*

i *In 4. libr. sentẽt. dist. 15. q. 17.*

k *In 4. de restit.*

l *Lib. 4. q. 6. art. 3. de iust. & iur. & q. 63. 7. art. 2.*

m *Cap. duo sunt. 95. di.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

pluris æstimatur, quàm vnum granum auri. Tertio, quia læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ illustrem aliquam infamauit, restituere suo iudicio tenetur, si etiam si ipsi ob id mors subeunda foret.

His tamen non obstantibus Caietano erudissimo dum censeo. Primo, quia eius doctrina non tam Mo- nititur, quam Philosophiæ morali, quę neminem c dandam suam vitã pro debito ciuili, & non alis quia hæc est inæstimabilis, & altioris ordinis ctum est: quæ eadem ratio militat in fama t cuniarij: siquidem etiam fama sua natura b mabile, sicut salus & vita, & superat bonum ta illud. a *Curam habe de bono nomine, hoc enim nebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni lius est bonum nomen, quam diuitiæ multæ, & Aristo- rem esse maximum bonorum exteriorum*, quem Thomas. d Cui alter Thomas ibi consentit. e

90 Nec obstat quod quando fama restituitur non pecunia est compensanda: tum quia id non fit, suapte natura æstimabilis sit, sed quia alia compe- nequit: tum quia etiam pro vita, & salute idem quæ tamen ob hoc nõ dicuntur æstimabilia: tum datur pro pretio famæ, quæ nullum habet, sed pro tione damni, quod ob eius iacturam obuenit, tilato aliquo membro, datur aliquid non pro tæ integritatis, quæ nullũ habet, sed pro damno defectu euenit per leges prædictas, & ea quæ tuerunt, quorum consideratio ad hæc maxime

Secundo, quod Sanct. Thomas b eodem modo restitutione famæ, quo de restitutione vitæ, aut restitui nequeunt: nam in vtroque dicit par & in vtroque dicit compensandum esse. Et sa- fatione famæ loquitur, se remittit ad prædicta vbi loquitur de compensatione vitæ, aut membri cens in famæ restitutione idem esse faciendum ablata, & membro abscisso dixerat, per quod famam æstimari non posse. Et quòd id, quod pro tur, non datur magis pro solutione, quàm quod vita erepta, aut membro abscisso. Et quòd aliqua bona famæ, quàm pecuniaria: & quod nõ proce- tium boni pecuniarij cum pretio famæ, quod cum damno ex eius iactura sequuto.

Tertio, quod liberras, fama, & honor, existima-

a Ecclc. 41. b Prouc. 22. c 4. Ethi.

d 2.2. quæst. 129. art. 1. c Et in q. 31. art. 1. ad 3. & q. 115. art. 2. ad 1. & Gl. ca. fina. de pœnit. & in Extravag. ad conditorem. Ioan. xxij. §. vnus, verbo honori, de verborum. significa.

f Inl. §. 1. & l. fin. ff. de his, qui dein. vel effud. & l. ex hac. ff. si quadrup. pau.

g Capit. 13. num. 3. lit. x. q. 62. art. 2. ad 1. & 2.

h In 2 Ispan. ad 2.

videtur, & vt dictum est, nemo pro solutione debiti se venundare tenetur. Ergo nec parti ratione se infamare. a

Quarto, quòd mulier quæ pro honesta habetur, potius seruitutem, cum bona fama, quàm libertatem cum infamia eligere debet. b Ac pro restituendis bonis se in seruitutem tradere non tenetur. Ergo minus tenebitur, quando ob id pro honesta habeatur.

Quinto, quod restitutio, vt dictum est, c est actus iustitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatem inter accipientem, & eum, à quo accipit constituit, & restituere debitum cum iactura famæ, quæ magna inæqualitas foret.

Sexto, quod Innoc. III. d apertè dicit, quòd metus indicandi adulterium marito, vxorem à restituenda hereditate, existimationem, & inter famam magnatum & immmatum. Nec vmquam quisquam ausus fuit, quòd ob id non teneatur reuelare debitum, & perdere famam pro solo debito, quæ longe maior est.

Septimo, quòd non potest dici, quod Innoc. III. f non sensit restitutione bonorum inferioris ordinis: quia clarè dicit, quod metus amittendi bona altioris ordinis excusat à restitutione bonorum maioris ordinis: quia clarè dicit, quod metus amittendi maioris consequendi ex indicatione adulterij maioris, excusat vxorem à restitutione hæreditatis, quam ipsa legitimo habitus obtinebit: & cum textus de quolibet iusto intelligenter loquatur, de quolibet iusto intelligendus est. Quòd metus infamiæ talis sit, g etiam de infamia

Octauo, quod durum, & nouum videtur id, quod prædicitur fine aliquo auctore asserit: scilicet, eum, qui illustrem familiam infamauit, ad restitutionem famæ

Nono, quod similitudo auri & plumbi non concludit: quia sua natura pecunia est æstimabile: & ideo maior potest pretio superare minorem alterius: sed pecunia æstimabilis, sicut nec etiam vita, sa-

Decimo, quod rarissimè continget casus, in quo bona citò, restitui non possint sine iactura famæ, faciliori ratione in casu prædicti c. officij: in quo mulier suppositum, aut ex adulterio occulto filium suscepit: in quo reuelare tenetur, quòd non tenetur id reuelare marito, si tamen sine metu amissionis vitæ se in monasterium

a Argu. l. illud. ad l. Aquil.

b Argu. l. ipsi quidē. §. ff. quod metus caus. fa.

c Supra. 20. cap. num. 6.

d In ca. officij. de pœnit. & remiss.

e Argu. l. de pretio. ff. de publ. in rem act. c. solita. de maior. & obed.

f In d. cap. officij.

g Dicta l. ipsi quidem cum §. ff.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sterium tutum recipiens reuelare posset; quandoquidem
ecclesia eam suo marito restitui, absque ullo
permittet.[a]

a Aug. cap. litterarum. sub ff. de restit. spol. & cap. inter alia. de immun. Eccles.

Denique facit, quod si contraria opinio vera
retur, nullum inter restitutionem debiti fama
scrimen fore: cùm iuxta illam in vtraque
eius, qui restituere tenetur excusetur, & in nulla
vtraque pretium pecuniarium magnum, vel
tur. Sequeretur etiã, quod semper fama per
posset, contra sententiam S. Thomæ [b] communem.

b 2.2.qu.7. art.3. ad 2.

Concludimus ergo, quod restitutio debiti
via possibili procurãda est, sed si non inueniatur
fine amissione vitæ, aut libertatis, aut famæ, non
facienda. Moderamur tamen opinionem
solum procedat in fama bonitatis virtute
ralem consequente, & non in fama ex alijs
parta: qualis est fama ingenij, scientiæ, viri
divitiarum, & aliarum rerum similium in
trariæ sit locus: quia fama harum non videtur
vt est fama bonitatis, iuxta ea quæ ex Eccles.
citamus: quas duas species famæ, & infamiæ
que locum esse detractioni, probabimus infra.

c Capit. 13. num. 22.

De restitutione bonorum incertorum

92 *Bona incerta quæ dicantur.*
92 *Restitutio bonorum incertorum, vt reformata*
92 *Bonorum incertorum restitutio, ex*
92 *Neque id Episcopus vetare potest,*
92 *Episcopi absolutionem eius, qui bona*
uare possunt.
93 *Pauperibus restituendum, vt potest*
91 *Pauperem dici omnia pia opera &*
93 *Compositio de incertis, quæ*

d In c. cum sit. de Iudæo, eadem ibi explicatorum. e l. 1. de adquir. rerum dom. & §. nullius Inst. de rer. diuis. f Ipsum. l. 3. & cap quæ iure. 2. dist. g Iuxta gl. ex dicta l. 1. & dicto §. nullius.

92 BOna incerta sunt, *bona debita alicui hominum, quorum quantitas ignoratur, etiam post inquisitionem*
iuxta communem sententiam. d Dixi, *bona debita alicui debita*, ad excludendum ea, quæ in mari
habita pro derelictis, quæ occupantis fiunt, e
excludenda sacra & religiosa, quæ licet
minis sint: sunt tamen Dei, non solum
quo omnia sunt eius, f sed etiam alio
qui ignoratur, ad differentiam aliorum,

vel iusta inquisitione sciri possunt. dixi, *vel quantitas ignoratur*, ad g significandum dupliciter aliqua dici incerta: quamuis glossa illa, quorum quantitas ignoratur, appellet incerta, dicens, *etiam post inquisitionem debitam*: quia ante illam non contiignorantia, h si per eam saltem hæredes cognosci possent, secundum Thomam receptum. c Quorum restitutio pauperibus est facienda. d Et secundum multos Episcopis est relerenda, secundum Hostien. e sed cõtra, cuius veritatem copiosè, f probauimus: vbi eum, qui restitutioni est obligatus, per se ipsum Episcopus contrarium iubere non potest, nec regu- eo contra voluntatem debitoris se interponere, se- Archid. & Rofel. h & alios, quos refert Siluester, i quod verum videtur, quod consuetudo contraria non contra legem naturalem esset, siue quia irra- Episcopis communiter non magnæ curæ pauperes, iuxta Siluestrum. k Quamquam consuetudo ipsis restitutionem horum bonorum glossa l mentionem fecit, defendi posset in- absolutione peccati commissi ob illorum non restitutione, & ordine cõfessariorum, hoc confessariis, ne absque consilio Episcopi absol- prohibere parti, vt, si per se ve- conscientiam prout debet exone- distinctione aduertæ opiniones omnes inter sententiæ possunt. simul & constitutiones synodales multo- Episcopum defendi.

regulariter, quia episcopus interponere se potest primus, cùm restitutioni obligatus mori- & executore. Secundus, cùm qui restitue- vult id facere, & contra illum in iudicio pro- qui restituere debet, nõ rectè distribuit. huiusmodi res ab eo, qui est, aut fuit manife- tamen, quod propter omnes rationes, ob quas debitorem rerum certarum non statim restituen- tempus absoluere potest, à fortiori debi- quod si restitutioni obnoxius totum, aut aliquam partem capere, maxi- Episcopi, aut Confessarij. tamquã vnus ex pau- ea, quæ infra n dicemus. o Neque est necesse in- orandi, vel alia pia faciendi pro animabus eorum,

a Cap. 2. de pœn. & remiss. lib. 6. b Ca. innotuit. Innoc. gl. de elect. c 1. 2. q. 62. art. 3. d Cap. cum ru. de offic. e In dict. c. cum tu. & in summa de pœni. & remiss. f In Commun. dict. cap. cum sit. & Verb. restitutio. 2. §. 14. g Ead. verbo. 9. 2. Pisan. restitu. 6. Gabriel. in 4. d. 15. q. 2. conc. 12. & Ioan. de Lapo. & Cæ. d. in dict. ca. cum sit. de Iudæ. i Verb. restitutio. 2. quæst. 5. k Vbi supr. l Cap. 2. de pœn. & remiss. lib. 6.

m Vbi supra.

n Ead. cap. num. 151. o Et latius in tract. de redit. eccles. q. 3. num. 25. m. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Arg. l. 2 Kiual. ff. ad Leg. Aquil. & c. inter cæter. de rest. spol.*
b *Capit. ofi prouenda. & cap. non iust. 86. d.*
c *Vide Host. Ioan. And. Panorm. Imol. & alios ibi.*
d *Sanch. de matr. lib. 6. c. Ca. dub. 22 qu. 2. & c. fi. q. 1.*
e *In dicto tract. q. 1. num. 20. num. 1.*
f *In tract. de cens. part. epist. cap. 7.*
g *Vt dixi num. 21. in d. Tract. q. 1. num. 27. in fi. & sublit. Caiet. 2. 2 qu. 100. art. 1. ad 7.*
h *Ibidem.*
i *In Comment. capit. non licet Papa 12. q. 2. §. 12. n. 3. in Arg. de quia contingit de reg. Ioan.*
n *Arg. di Eborum supra, nu. 72.*

eorum, quib⁹ restitutio debebatur, quę necesse est pauperibus iniungere, quia non est tenax ad probet; quamuis ad ea, quibus alij obligentur. Addimus etiam, quod licet pientius esset, pauperibus & ex his cæteris paribus meliores, b non tamen quia nulla lege aut ratione id cauetur. c

Per pauperes verò intelligimus non solum pauperes, sed etiam Ecclesias, xenodochia, & monasteria, luminaribus, ędificiis, & aliis similibus insignitis, Ioan. And. communiter receptum, d aut alia quę ditus Ecclesiastici æquè aut magis, quàm hæc debentur. e Et certũ est illos in alia opera pia se, quod latius probamus, f quidquid dicat Panor. Cuius opinioni in legatis pauperibus factis locum Immo & pauperes intelliguntur non solùm necessitati etiam alij egentes i is, quæ sunt eis ad decentiam

Per quæ resoluo affirmatiuè illud nouè quæsitum retineat quis illud, quòd per compositionem fa mera Apostolica super incertis retinere modo ta iuxta definitionẽ datã supra, k & modo indiscreta: vt quia 20. millia pro 3. vel 4. milibus vt dicit Caietanus, k quia Papa habet administ ralem omnium, quæ debentur pauperibus, per mus. l Et ita potest iusta de causa applicare donare aliqua iusta de causa, qualis est recupe quod aliàs non recuperaretur, vel tardè. Adde curatores huiusmodi compositionum, quòd donec eas adipiscantur, si cum possint non ribus. Immo & post compositionem, si est tuendi sibi condonata, etiam si non fuisset fuit, cui remissum est furtum, peccaret, si tuendi illud, etiam si non esset remissum.

De fructibus beneficiorum male impensis.

94 *Confessarius quid de impensis beneficiary*
94 *Impensa omnia inordinata peccatum, sed*
laici.
94 *Regularis beneficiarij impensa quæ*
94 *Beneficiarij regularis, & secularis, qua*
94 *Beneficiarius quæ profane impen*

94 COmmunis & vera opinio habet, Beneficiarios impendentes fructus suorum beneficiorũ in prauos, vanos, vel profanos vsus, & ab eisdem accipientes, non solum peccare, sed etiam ad restituendum teneri, vt late probamus, declaramus, & limitamus in Tracta. de redit. ecclesiast. a Summã quorum hæc spectantium in monito vltimo, b quamplurima considerentur pro paucis, quæ hoc in loco in vulgari posita- nemus, in gratiam confessariorum de verbo ad verbum repo-

a *Quæst. 1. 2. & 3.*
b *Dicta quæst. 2.*

Igitur quid admonendi sunt confessarij, & consultores beneficiorum, ne facile peccati mortalis & restitutionis dã- nent, vel absoluant beneficiarũ confitentem malam bono- rum factam impensam, immo maturè considerent. Primum, quòd quorumcunque bonorum à quibuscun- que quoquo modo factam, si est inordinata, hoc est con- tra debitam rationem naturalem, diuinam, vel humanam, om- nem rectam rationem inordinatam esse peccatum saltem venialem: quia illa est prodigalitas, hæc auaritia: hæc est con- tra virtutem liberalitatis per defectum, illa contra eandẽ per excessum, & ita vtraque mala, & peccatum saltem veniale, quod probat S. Thomas. c Inter impensam autẽ prodigam, & nimiam eleemosynam beneficiariorum de reditibus ecclesia- rum vna parte, & similem de reditibus laicis ex altera, hoc differentiam, quòd hæc regulariter est venialis: illa vero mortifera, d

c 2. 2. q. 118. *artic. 1. & 119. art. 2.*
d *In dicto tract. 2. q. 3. monito 34. post S. Tho. in dist. qu. 119. art. 2.*
e *Author in gl. fin. C. de sacrosanct. eccl. cap. in præsentia. de probat.*

Deinde animaduertant: An sit regularis, vel secularis. Et si regularis eadem censura censeant impensam factam ex quoquo modo quæsitis ante vel post professionẽ, si bonis ecclesiasticis: quia illa omnia sunt ecclesiasti- quidquid habebat ante professionem, sit per eam vel ordinis, e & quidquid post eam quæret, adqui- & dictum est in dicto Tract. g & modum resti- impensa pono ibidem. h Si autem est sæcularis, eadem censura censeant impensam factam ex quoquo modo quæsitis, vel quasi, i Quorum in numero sunt mortaliter peccare magis quàm laicum, si bona ratione dignitatis clericalis, missando, prædi- eadem ptobatur. Idem si erant ecclesiastica, sed reli- & etiam si auarè fuerint reliquata, siue residua eorum parte, quæ illi ad decentem vitam erat Item si ea beneficiarius ipse sit commeritus ex ob- præstitis vltra ea, quæ tenebatur præstare in-

f *Capi. cum olim. 2. de priuileg.*
g *Quæst. 1. monit. 8 & tribus sequentibus, & 36. & 91.*
h *Quæst. 2. monito 20.*
i *Per posita in monit. 19.*
k *Per monitũ 28. & duo sequentia q. 1. & monitũ 44. eadem q.*
l *Prædicta monit. 26. & seq.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruiendo mediocriter suo beneficio,[a] vel si tantum rit Ecclesiæ suæ vel pauperibus ex bonis patrimo- quantùm de reditibus ecclesiasticis impendendi. Iu- tundem potest pro patrimonialibus habere de pro- neficij, quantùm in eleemosynas, & alia opera pia rit, postquam beneficium fuit adeptus, [b] quod est notandum. Iudicet etiam bene impensum, quod pauperibus quibuscunque etiam alienigenis, & tra suam parochiam, vel episcopatum sint, [c] etiam rint data in necessitatē naturę, sed tantùm decen- Idem faciat si fuerit impensum in decentiam, [d] Ecclesiæ immediatam, vel mediatam, hospitę regem, procures, & iudices eius: litteratos item, & cos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tem- tunis prosint, vel non noceant Ecclesiæ, vel iusti- litigando pro iuribus Ecclesiæ, vel pro sua electi- uisione.[e] Idem si fuerit impensum in remunera- quiorum à cognatis, amicis, vel famulis ei præ- iudicet de vere irreuocabiliterque donatis ad pia, etiam in articulo mortis. [g] Idem etiam de beneficiarij, quod seruat in pia opera etiam de probabiliter sperentur. [h] Nec puteat male impen- beneficiarius malè viuat & ob id perdat fructus, canonicè possideat. [i] Idem item iudicet, de quo- stributiones quotidianas, quod de aliis reditibus sitis per pensiones. [l] Pro male vero impenso iudi- nem superfluorum sine iusta causa, & sine pro- pendendi piis operibus, saltem futuris proba- [m] Beneficiarium autem, qui fuerit confessus notabilem quantitatem de reditibus ecclesiasti- nè, aut profanè extra casus & modos sub pœ- hensos iudicet peccasse mortaliter, tenetque ad qua parte poterit illam, piis operibus. In hoc qui gratuito contractu recipit à beneficiato, nō esse patrimonialia, vel quasi patrimonialia, sas prædictas largita, peccare mortaliter, tenetur randum, quòd donans restituat, & restituere cerit.[n] De restitutione autem lucri, quod in tur,[o] & de restitutione famæ.[p]

[a] *Per posit[a] in q. 1. num. 29. cap. mo- nito. 27.*
[b] *Per idem monitum.*
[c] *Per dicta monit. 17.*
[d] *Per idem monit.*
[e] *Per ibidē dicta, & monit. 18.*
[f] *Per moni. 36. cad. q. 1.*
[g] *Per dict. monit. 34. 81. & seqq. di. q. 1.*
[h] *Per mo- nit 21.*
[i] *Per mo- nit. 20.*
[k] *Per mo- nit. 22.*
[l] *Per mo- nit. 31.*
[m] *Per mo- nit. 15.*
[n] *Iunct. monit 61. n. 1. & quæst. 2. monit. 16.*
[o] *In ca. 22.*
[p] *In ca. 1.*

Præceptum contra septimum

95 *Præceptum contra septimum pecet mortaliter. & seqq.*

114 *Mercenario & famulo male soluens, vsque ad nu. 114.*
114 *Excommunicatio non ligat eum, qui clam sua recuperat.*
114 *Videtur tantum legale recuperationem occultam iustificat.*
117 *Quid.*
117 *Legitimum quis qui male soluit.*
118 *Beneficiati extrema exeuntes à peccato, sed non à restitutione. & nu. 119.*
120 *Venatur, & piscatus prohibiti. & an restitutio excuset.*
121
122 *Rectores qui domini iubent inutiliter.*
124 *Capitularium, venatus, & piscatus & c. 123. & 124.*
126 *Columbarium quod licitum 127.*
127 *Animalia qui ferit accidit, vel includit. & nu. 128.*
129 *Aper. & examina earum capiens.*

[a] *Vt supra, num. 1.*
[b] *Arg. l. inter. §. penult. ff. de furt.*
[c] *Vt ibi num. 2.*
[d] *Supra, num. 26.*
[e] *Ca. pœnale. 14. q. 2.*
[f] *2. 2. q. 66. art. 2.*
[g] *Per præ- dicta supra ca. 6. nu. 3.*
[h] *Vbi supr.*
[i] *Arg. to- tius tit. ff. quod me- tus causa, & de his, qua vi in vbi. Gre- gorianu. & libro 5. tit. 12.*
[k] *Ca. quis- quis. 17. q. 4.*
[l] *Ca. eòque- sti. de sent. excom. de quo infra. c. 27. n. 94.*
[m] *Post Pa- nor. Fel. & communia in dict. ca. conquestli.*
[n] *In 4. di. 15.*

Primo contra septimum præceptum, qui rem a lienam sensibilem furatur, vel vult furari.[a] Secundo, qui sem suam propriam, credens esse alienam, accipit: quamuis quo ad forum exterius pœnam non incurrat, [b] nec quo ad forum interius ad restitutionem obligatur.[c] Tertio, qui rem suam, in quam aliquod ius alius habebat, per id tempus nocet, vt pignus traditum, aut [d] Quarto, qui vi accipit, aut vult accipere aliquid, quod pertinet ad rem sacram, [e] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [f] ideoque habet circunstantiam sacrilegii, secundum S. Thomam: fideoque habet circunstantiam sacrilegii confitendam, [g] & non solùm de accepto, sed de honore, quem per iniustam vim abstulit, satisfacere tenetur. Quinto, qui sine rei ablatione iniuriam faciunt, iuxta eius voluntatem contractat, vt pignus traditum, aut locatum vel commodatum. [h]

Sexto, qui vi, aut vult accipere aliquid, quod pertinet ad rem sacram, [i] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [k] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [l] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [m] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [n] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [o] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [p] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [q] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [r] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [s] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [t] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [u] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [v] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [w] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [x] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [y] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina, [z] & est alterius, & peioris conditionis, quàm sua: est enim rapina,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod qui effracto sacrario sanctissimum Eucharistiæ sacramentum furaretur, excommunicatus esset. Locum autem, quo ad hoc dicitur quælibet Ecclesia, xenodochium, cœmeterium per illos sacratum. b

a Cap. constituras. de relig. domi.
b Cap. 1. de consecr. eccles. lib. 6.

96 Sexto peccat, qui recipit aliquid notabile, vt iudex, pro ferenda iusta sententia, facere tenebatur, vt iudex, pro ferenda iusta sententia, pro dicenda veritate, aut accusator pro accusatione, quã tenetur, aut vt desistat ab ea iniustè, & non prosequatur, tuere, quod accepit ei, qui dedit, vt dictu est supra, vis grauius peccet, qui capit, vt faciat quod facere debet, aut omittat quod facere debet: non tamen præcepto restituere, quod accepit: quamuis ad illud facit tenetur, per dicta suprà. c

c Capi. non sane. 14. q. 3. c. milites. 11. 33. q. 1. l. 1. & 2. ff. de candidi. ob turp. caus. d Eod. cap. num. 14. e Eod. cap. num. 33. f Arg. cap. requisisti. de restam.

Septimo, qui alterius iussu aliquid emit, & dimisse, quo sibi illud plus retineret, iuxta S. Antonin. pro impensis necessariis acceperit, aut vêditor dominum non pro quo emit. f

Octauo peccat, qui distributor onerum, & communitatis vel alius non distribuit iuxta alicuius cõmunitatis vel alius non distribuit iuxta oneris, quàm debet imponendo, & alis minùs onerat par est tribuendo, secundum Antonium & omnes, nec odio, nec alio malo animo id faciat, nisi ignorabilis iuris, aut facti eum excuset: quia tunc habilis iuris, aut facti eum excuset: quia tunc non uam violat & restituere tenetur grauato id, in quo secundum omnes. g

g Præsertim Cajeta. 2. 2. q. 62. art. 2.

Nono peccat, qui prælatus, aut dominus, cui rendi beneficium ecclesiasticum, aut officium fert illud indigno secundum omnes, vt h diximus, re tenetur, etiam si sit Papa secundum omnes, digno, vel digniori vt aliqui dicunt, sed resp. damnum intulit per supra dicta. i

h In capit. grauis de præbend. i Eod. num. 72.

97 Decimo, qui impediunt aliquem etiam spi mo, à cõsequutione alicuius boni, officij, aut erat ei quæsitum ius in re, vel ad rem, vel mala secutione alius, in quo nondũ erat tale ius quæsitum priore illo casu tenetur ad restitutionem in nisi vi, metu, mendacio, aut minis id factum suprà. k

k Eod. c. n. 79. & seq. l Argum. cap. fin. de minor. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.

Vndecimo, qui pœnam, vel multam iniustam est causa, vt alius id faciat, aut ne suum ius restituendi obligatione, iuxta omnes. l

98 Duodecimo peccat, qui sibi capit aliqua

mari amittuntur, neque sunt piratarum, nec infidelium, siue ex mari, siue ex littore accipiat, cum restituendi obligatione, quatenus ea perirẽt nisi ille occuparet, qualia sunt fauorabilia, pap. rus: cùm ex caritate opem suis proximis ferre teneatur, & si fuerit in mora restituendi, etiã ante monitionem ipso facto est excommunicatus quo ad Deũ, licet quo ad Ecclesiã debeat præcedere monitio, vt ibi declarat Panor. Quod locum habet, nisi periculo mortis etiã non adeo probabile sit periculum, quo ea seruaret: quia tũc sibi retinere possit, quo ad opem ferendam eũ tali periculo nõ teneatur. Quemadmodum etiam tunc si dominus iusserit se recuperaturũ per aliud medium, scilicet, quia mare ad littus eiiceret aut non teneatur, soluta sui laboris mercede iudicio boni viri, S. Anton. Angel. a & Siluest. e

a Capit. excommunicationi. de raptorib. l. si quis. ff. de incend. rui. & naufra. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. b Dist. ca. excommunicationi. c 2. par. tit. 1. c. 19. §. 2. d Ver. naufragiũ. §. 3. e Eod. verbo quæst. 2.

Quemquam simplex, qui crederet illud accipere sibi licere per statuta regionis, aut per aliquam aliam rationem non peccaret, nec ipso iure excommunicatus oem, mortaliter non peccaret, nec ipso iure excommunicatus effet, licet respondere teneretur, si iudex sub excommunicationis pœna moneret scientes ad manifestandum. Interomnes autem conuenit, capta omnino derelicta, vel pro derelicto habita, non esse restituenda, per ea quæ infra, f dicentur. Nam ramen putatur habitum pro derelicto, quod in mare ob fugiendam ad eorum onere leuandã iactitur, g quãuis sic illud, quod dominus deserit, eo quod existimat, quod licet recuperabili probabili periculo vitæ posset: neminem tamen illud & idem dicendum de accipientibus ab iis, quorũ bona igni deflagrant, qui grauius peccant, quàm

f Eod. num. 170. de restitut. mutuo. g Secũdum gloss. Pane. & communem in cap. cum dilecti. de accusa. h l. si quis merces. ff. pro derelicto. i Gab. in 4. d. 15. q. 3.

Illud autem, quod quidã aiũt me affirmare hic, posse quemlibet & bona ignoti deflagrant, nec affirmare, neq; dicere illud, sed lõgè aliud: quod quidã aiũt me affirmare hic, posse quemlibet seruare sibi bona Christianorũ piraticã exercẽ- tium, & bona ignoti deflagrant, nec affirmare, neq; dicere illud, sed lõgè aliud: quod licet peccet, qui capit aliqua eorũ, quę in mari amittuntur naufragiũ amissa. Non, inquam, obstat, quia respõdeo, quod non sunt piratarũ, nec infidelium: &c. quod est aliud ab eo, quod dixi, piratarũ, nec infidelium: &c. quod est aliud ab eo, quod dixi, quod non sunt piratarũ, & infidelium, & quod non sunt piratarũ, nec infidelium: &c. Tum quòd solùm dãno carentia mari amissa, si non sunt piratarũ, & infidelium, & quod non sunt piratarũ, & infidelium, & quod non sunt piratarũ, nec infidelium: &c. Tum quòd solùm dãno carentia mari amissa, si

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Capit. à nobis. 2. de sent. excō.*
b *In c. cum Apostolica de in., quæ fiunt à prælat. & Felyn. in ca. significatti. de foro competenti.*
c *Ca. efficte. misericordes. de regul. iuris. & In l. 2. & aliquot alijs. ff. de capitis, & postl. reuer.*
d *In l. 2. ff. de ca pitis, & postl. reuer.*
e *Vt in ca. ne quis. 22. quæst. 2.*
f *Tot tit. ff. de vsur.*
g *Tot. titu. ff. pro derelict.*
h *Cap. eod. num. 5.*
i *l. item si verberatū. ff. de rei vend. & l. Lucius. ff. de euict.*
k *l. 2. ff. de vsucap.*
l *Cap. pessimam. 23. q. vlt. & cap. si quis de sent.*
m *Pan. & communiter in cap. ex quarti. & cap. 2. de sent. excō.*

sumi ad probandum id, quod est contrarium iuri, tur in aliis mille locis, quorum aliqua referuntur li. b Et consequenter si est verum iure communi, git contra me, mulè profectò colligit per illud contrario sensu. Tertiò, quod asserit esse verū colligitur à contrario, de infidelibus, cum quos bellum iustum: & quilibet pius debuit credere, xisse me de aliis. c Quartò, quod nec per somnum intellexi res à piratis raptas non debere dominis stitui, si cognoscantur; quamuis de receptis ab hoste & postea recuperatis distinguatur. d Quintò, quod facile debuit damnare sine vllo auctore id, quod tus S. Antoninum, Angel. & Siluest. æquè videat nempe quod qui cœpit aliquid amissum in manu retinere, tribus concurrentibus. Primum, quòd ille erat perditum, si non saluasset ipse. Secundum, quòd rit spem recuperandi. Tertium, quòd saluans non vitæ periculo ob id se obiiceret.

Nec obstat ratio illa generalis, quod res alicui reperiatur, est domino restituenda: quoniam id petuo verum: fallit enim cum iusta causa obtinuit Et in re vsucapta. f Et in re pro derelicto habita. accepta pro legali debito, iuxta supradicta. g Princeps iusta de causa militi concedit, & in eo videtur interuenire iusta causa cōstata ex eo, quod satis præsumi potest habuisse pro derelicto. h non tenebatur tam grande periculum subire: & quin illud omnino periret. Et quod sicut vsucapio acquisitionem rei alienæ, ne incerta sint rerum fortiori videtur iustificare causam retinendi ceptum, ne omnino periret, cùm longè penes se pertire, quàm eius dominium penes quem est. adiuncta præfata spei recuperandi amissum. ne derelictionis: & quòd fortuna, quæ est ipsa pe uina, insperatam rei recuperationem ei confer.

100 Decimotertio peccat, qui non cadit in aliquam domum, aut locum, aut legetes [illegible] restituendi obligatione. l Et si locus erat [illegible] aut cœmecterium, aut xenodochii, &c. ipso facto municatus, & quamuis antequam denunciet, absolui possit, non tamen postea. m Sed si locus non est ipso facto excommunicatus, quamquam nicari debeat. Et tales quando dicantur denunc

dicetur infrà. a Auctor verò incendij, aut alterius delicti manifesti, occultus, non potest pœna excommunicationis compelli ad se manifestandum, sed ad restitutionem debitam faciendam. b

100 Decimoquarto peccat, qui soluit, aut solui facit iniustè debitum carcerem iustè coniectum, cum obligatione reddendi debitum creditori: quamuis misericordia motus id faciat, nisi sit adeo pauper, vt neque per se, neque per alios soluere possit: quia tunc quemadmodum ipse tenetur soluendo, & fugiendo non peccat, ita nec alius, qui iussione probibuit soluere posset: quia tunc quemadmodum ipse tenetur soluendo, & fugiendo non peccat, ita nec alius, qui iussione auctor esset, nec restituere creditori tenetur, secundum communem: quamuis secundum aliquos sic ad compensandum damnum, quod inde carceris custodi euenit. Contra quem tenet Caietanus quem sequimur, d eo quòd, qui è carcere licitè fugit, ad damna custodis non tenetur: quia illud tantum per accidens sine intentione eius, qui se carcere liberare contingit.

101 Dixi, *Condemnatum in carcerem ob debita*: carceratus enim ob delictum, vel morte, aut abscissione membri dignum, licitè fugere potest, iuxta S. Thomam; e siue peccatum occultum sit, siue non, f quidquid dicat Cardinalis, siue condemnatus sit, siue non, & etiam carcerem rumpendo, aut limando compedes, dummodo per iustitiæ ministro, quidquid dicat Henri. h & alios, qui quæritur, vt capiatur iustè aut iniustè, i vt optimè Caieta. k defendit. & à fortiori ratione, quia tenetur alteri

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte Infidelium captus fuit. [a] Idem est, si Christianus ab alio Christiano detinetur: sed si captus fuit in parte Infidelium, quale esset, si Christiani incursarent ciarum, aut pace cum illis constituta, Infideles aliquos restituere honestam redemptionis mercedē a suis non personam propter animæ periculum, ad tiam restitutionem tenetur in casu aliquo, si Infidelis cumcisionem, aut idololatriam Christianum co- quia ipso facto omnino liberatur, [c] & ita quæ Infidelis peccat, quin bene meretur Siluest. [d]

104 Neque obstat, quod quidam ait, me dicere hic in bello captum non posse fugere, & ad suos redire: ratione damnat, quòd non distinguo inter seruum & bello captum, vt Sotus distinguit. [e] Non, inquam, stat: quia respōdetur primo, non dicere me id, quod ponit: quia non loquor in specie de captiuo fugiente stibus ad suos, sed in genere de captiuo fugiente ad Secundo, quòd citat glossam, [f] quæ sine vlla dubitatione nit, seruum in bello iusto captum peccare fugiendo, mino. Tertiò, quòd Sotus non firmè asseuerat, quòd inter seruum emptum, & bello captum: sed eum ctore allegato facit per verbum, ecce, & paulò post dicium iurisprudentibus, miscendo aliqua, quæ indigent. In quibus est, quod cap. si quis seruum bat cōclusionem præfatę glossæ, in quam ipsam non loquitur de seruo fugiente, sed de tollente fugiendum, & quod potest intelligi de emptione, fio confutatur. Tum eo quòd, si peccarum est uum ad fugiendum, à fortiori peccatum erit, cùm plus delinquat regulariter faciens actum, lens illum. [h] Tum quod, ex nulla parte illius dentis, quod ei concordat, potest colligi cōclusio se, vnde fuerunt illa excerpta agere de seruo fu- quàm de bello capto. Tum quod nullum tum responsum [i] nec vlla Imperatorū cōstitutio, mentator eorum classicus eius nouam distinctionem meminerim, fecit. Tum quòd ius gentium publi- vel maiorem auctoritatem potuit dare domino in bello quantam consensus priuatus, cum ca, præsertim omnium gentium maiorem in personas hominum, quā vllus priuatus, habeat causa publica inducendi seruitutem bello iustior fuit, quàm causa priuata, ob quam

a Arg. cap. domin⁹. 32. quæst. 2. & 4. 1 cap. vt prædem.

b Arg. cap. nouit. 33. qu. 1.

c Ca. nulla. 54. dist.

d Ver. furtum. q. 6.

e Lib. 4. q. 2. art. 2. de iust. & iur.

f Ca. ius gē tium. 1. d.

g 17. qu. 4.

h Per ca. 1. cum ei ad not. de offic. deleg. & per dicta supra eadē cap. nu. 14.

i In ff.

k In C. 1. Argum. l. liber homo. ff. ad leg. aquil. & ea. cōtinet. de sent. excō. nouis. cum adnotatis. & alibi sæp.

fuit conseruatio publica vitę innumerorum bello captorum: de causa seruitutis per emptionem fuit priuata, & pauciſſimorum. Tum quòd Couarruuias in locis per opponentem citatum, & alibi de hac distinctione meminit. & expresè [b] affirmat, peccare seruum fugientem à domino, si fugeret extra limites suæ Christianæ cogit seruos redire ad dominos suos, nisi fuerit regna Francorum, & partia communis Roma, quæ dominum non ferunt, vt in illis vllus Christianus sit seruus: qualia sunt regna Hispaniarum, & inueniātur in regnis, quæ de more antiquissimo seruos habent. Quarto, quòd praxis totius fere Ecclesiæ Christianæ, & quibus tamen absoluendis fine concepto proposito redeundi ad dominos suos audiui abstinuisse multos eruditos

105 Decimosexto, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, nisi ignorantia probabilis excuset, & ad restitutionem teneatur. [c] Donate autem non possunt Abbates, religiosi, moniales, [d] serui, & alij, qui non habent aliquid suum proprium, & filij, qui sunt in potestate patris. [e] Licet hi eogitant donare bene possint, si liberam administrationem habeant, & etiam aliis, ex suis bonis castrēsibus, aut quasi castrēsibus, [f] possunt etiam illi omnes, cum expressa, vel tacita facultate superioris donare. Quā habere creduntur, qui eum donare student, peregrinantur, ad largiendas eleemosynas pauperibus, iuxta id quod alij scholastici suę conditionis, & facultatis faciunt. [g] Et etiam in casu extremæ necessitatis, & etiam magnæ, si ad superiorem non pateat confugium. Panormitanum receptum. [h]

Item etiam vxor, quæ præter dotem non habet alia bona, quæ Paraphernalia vocantur, donare regulariter potest de consensu, aut tacito consensu mariti, nisi quando ipse, [i] sub qua limitatione includi possunt octo casus, in quibus vxori donare est licitū, quos post alios, [k] Siluestrinos, & alios refert, & sequitur Nauarrus. Neque furiosus, qui non habet certa interualla, [l] neque ad meliorem redire solet. [m] Neque prodigus, qui habet curatorem, nisi ex authoritate. [n] Neque minor 25. annis: quia ei bonis interdictum. [o] Neque minor 25. annis: quia ei donatio valebit, si post illos eam ratam habuerit. Neque personæ Ecclesiasticæ de reditibus Ecclesiasticis, vel modis tactis, neque hæretici, nec rebelles, nec

a Scilicet ea peccata 2. par. §. 11. nu. 6. & c. 10. num. 10. li. 5. variar. resol.

b In dicto ca. nouit. 10. approbāda præfatam glossā. c Abenal. in summa.

d Cap. non dicatis. 12. quæst. 1. e l. filiusfamilias ff. de donat.

f Dicit. l. filius cū glos. & communi. g Arg. l. si longinqua. ff. de indic. glossa. dicatis. & l. 2. ff. de iurisd. omni. iudic.

h In cap. si quis de fu. & glos. d. c. non dicatis.

i Tucta gl. capit. quod Deo part. 21. quæst. 1.

k In 4. dist. 15.

l Verbo extremosrna. quæst. 1. in l. Iuliā. ff. de minor.

m l. pupillus. ff. de acquir. rerum domi.

n Su-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cap. vestem. de hæret. ea. cum secundum. eod. tit. lib. 6. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiest.

alij similes, quos lex ob sua delicta suis bonis ipsis uat. a Quamquam illi, quibus donata ab illis sunt, v sententiam declaratoriam retinere possunt, a

Decimoseptimo, qui recipit aliquid notabile pro non esse illius, à quo accipit per contractum, hoc siue gratuitu, ecù restituendi obligatione, vt dicta

b Aug. ver. donatis. 1. §. 4. Sylnest. eodem q. 1. §. 1.

107 Decimooctauo, qui se sanctum, deuotum, infirmum, aut religiosum, cùm non esset, simulando mulatione eleemosynam ab eo, qui patefacta

c Alex. 4. part. q. 22.

non dedisset, obtineret, cũ obligatione restituendi tum ei fuit, non illis à quibus accepit: quia tam

d Eod. cap. num. 10.

merecedem suam consequuti sunt, sed pauperibus tum communiter receptum, c & copiosius Adrianus

e In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.

tamen postea, & tenuit, quod huiusmodi hypocrita tionem non tenetur, nisi eleemosyna magna esset munis videtur verior, quia quòd eleemosyna sit parua non refert, quo ad forum interius, de quo

f In 4. de restit. q. 15.

non refert nisi quo ad præsumendum: An erogans aut non habuerit animum absolutè eroganti,

g Lib. 9. q. 7. art. 3. de iust. & iur.

ptio cessat in foro interiori, vbi sola veritas valet, men communem limitamus, ne procedat, quando

h Arg. c. & si quæstiones de iudic.

non est causa finalis, sed tantùm impulsiua, esse simulatio, qua paruæ eleemosynæ acquiruntur,

i Ca. tua & cap. is, qui. de sponsal.

sic quæsitum fuerit restituendũ, non est ei, qui dedit, munis, per quos omnia opera pia intelliguntur

k Arg. tex. optima in l. 2. §. fin. ff. de donat.

citauimus supra, k quia causæ finales illius eleemosynæ fuissent videntur: scilicet, amor Dei, & necessitas pauperis ti pro seruo Dei: & ideo quamuis hæc secunda

l Eodem num. 93.

quo ad pauperem simulantem erogatio non valeat Deum tamen valet: quia cessante vna ex duabus

m §. affinitatis. Inst. de nupt.

bus; non cessat dispositio, m & in ipsum Deum transiit, eo modo, quo eis, quod diuinæ iustitiæ

n Arg. l. si quis. ad. de. inuendum iuncta glo. verbo minui. C. de Episcop. & cleri. & §. si quis in nomine. aut de Eccles. tit. colla. 9. & not per Ioan. in cap. cum super. de excus. prælat.

tur, transit, n & ideo impendendum est in eo, Deum specialiter pertinent, sed non necessitate perum personas.

Nec obstat, quod quidam damnet hanc quam teneo eleemosynam factam simulanti se non esset, non esse restituendam facienti eam, gna: quia Sotus contrarium tenet. Non, inquam, respondetur primo, me allegato Soto, & perpendo ne tenuisse, quod nunc teneo. tum quia ipse

præsumptione, quæ non habet locum in foro conscientiæ, de quo loquimur, contra veritatem, quæ in eo respondet. Tum quòd datum principaliter amore Dei, licet non acquiratur ei, cui datur; acquiritur tamen Deo, & operibus piis, quæ sunt ipsius, vtrancea respondi. Tum quòd causa principalis eleemosynæ, quæ legitimè datur, principalior est Deus ipse, quàm is, cui datur amorem datur. Et quod causa finalis est potius eadem ab altera, vt probo in cõtextu. Et quòd opinio Soti procedat non solum in eleemosyna magna, sed etiam in parua, quando ex hac largitorem eius noluisse dare Deo, nec operi- bus pijs alijs, si non esset quærenda ei, cui datur per multa, quæ breuitas Enchiridij, & occupationes maximæ non patiuntur scribere.

Decimonono, qui mercenario diarium suum statim non soluit, contra illud a *Non morabitur opus mercenarij. &c.* Vel solu- it quidem, sed non in ea re, quam debet, sed alia: puta panno, aut ciborio contra eius voluntatem, cùm possit soluere in re conuenta; & si in ea non poterit soluere; id in quo soluet æstimandum erit, iuxta pretium commune. Et si mercenarius eo non indiget illud vendit, & non inuenit pretium, quo ac- cepit, ad dominum tenetur, iuxta S. Antoninum b & commu- nem. Quod meminisse deberent cõfessarij, & admonere con- cordes in eis terris, in quibus Duces, & alij ministri Re- gum soluunt stipendia militibus in pannis, quibus illi non in- diguerunt, quoties longè viliori pretio statim vendere coguu- nt. Ad soluendum tamen diarium temporis, quo seruus ægro- auit eius seruus herus. c Et si mercenarium, vel quemlibet alium suum familiarem, qui suas operas locare consuescit, nullo pre- tio conuenerit, tenetur ei soluere tantùm, quanti alium similem esse potest, tenetur ei soluere tantùm, quanti alium simile opus boni viri arbitrio. d

Ad hoc locum congruit quæstio illa iam pridem nobis propo- sita, de eo, qui denauit sua, aut renunciauit beneficio suo, vt pos- set cooptari in aliquod collegium, in quod soli pauperes admittuntur; sit habilis ad illud? Ad quam numquam antea fui ausus respondere, licet sæpe rogatus, præsertim Salmanticæ. Et addui multa pro veraque parte, quorum summa fuit, quod paupertas prædicta videtur culpabilis procu- allegationibus breuitatis gratia, est. Pro parte negati- ata, quæ non debet prodesse. Pro parte verò affir- mata, quod in ea vere pauper tempore cooptationis, quod

a Capit. 19. Leuit.

b 2. par. tit. 1. c. 17. §. 1.

c Gloss. in l. si vno. §. ea quidã. ff. locat.

d Feder. cons. 11. Angel. & Sylu. verb. familia.

solùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

solùm statuta requirunt: & quòd non est factos ad
& quod nemo diceret eum inhabilè, si id propter
fecisset: & quod studiosè, siue virtuosè, & meritò,
propter Deum relinquit bona, qui ea relinquit eo
piscatur locum opportunum studiis, & virtutibus,
maiore cum auctoritate Deo, Ecclesiæ, & Reipub.
quoque muniatur qualitatibus, & opinione necessa
sequenda loca, in quibus id præstare valeat. Per quæ
hãc partem, modo donatio esset irreuocabilis inter
de retrodonando, & renunciatio beneficij sine vlla
confidentia illicita de retrocedendo: quoniam alioq
esset fraudulenta, & ipso iure nulla, per quam non
beneficium, secundum Innocen.[a]

a *In c. cum vniuersorum. de rerum permutatione & Ret. in antiq. 7. de reuin. & probat extrauag. 1. de simon. & extrauag. Pij. IIII. & melius nona Pij V. de confidẽtia. relata infra cap. 23. num. 110.*

Vigesimo, qui non vult soluere famulis debitum
expressè conuentum cum illis, cum obligatione
per proximè dicta: vel soluere quidem vult pretium,
tum, sed illud est longè minus iusto.

109 Vnde sequitur primo, quod maior pars
artium mechanicarum: quales sunt factores, sarto
tarij, & cæteri qui accipiunt famulos, quos ty
eos doceant suas artes, ob idque nullam eis mer
buunt, aut exiguam, & interdum etiam pro victu
bent, aliquid accipiunt: & scholastici Salmanticen
piunt famulos, ex conuentione expressa, vel tacita,
tum tempus ad studendum concedituros, & parce
nariolos pro obsonio, & singulis, in singulos mens
tria calceorũ: & postea occupant eos in alijs rebus
rum voluntatem, adeo, vt non possint discere alia
studere, peccant cũ magna obligatione restituendi
quod illi accipiunt propter tempus discendi, & d
ereptum. Et si eos volentes occupant, tenẽtur illa
tùm dedissent aliis, qui absque tempore studendi,
ipsis seruissent.

Sequitur secundo, peccare cũ obligatione
qui accipiunt famulos, conuentione facta, quod
litteris, & illis amplius stipendium non tribuunt,
quibus facultatem studendi faciunt: quia notabi
nus ea mercede, quàm eorum obsequia mereren

Sequitur tertio, quòd nobiles, qui absque conue
pressa pueros precibus parentum accipiunt, &
victum, & vestitum: quale gestabant quando
& per se, aut alios eos elegantia morum, & artibus
rum hominum instituunt, quo ad viri fiant, &

honestè eiusdem dimittunt, obligationi iustitiæ, qua erga eos
tenentur satisfaciunt: quia illis, ex conuentione expressa, aut
tacita plus non debetur, nec plus illa ætas, nec illud obsequij
quod meretur, nisi intercederet lex, promissio, aut consuetu-
do peculiaris ad plura obligans.

Sequitur quarto, quòd qui accipiunt œconomos, em-
ptores à secretis, archiriclinos, pueros satellites, à pedibus, &
alios similes famulos, cum obligatione: vt sint parati ad illis
conuenta debita, & horis, quibus eis placuerit seruiendum, &
quæ poterunt illis victum, nec vestitum, sed certam pecuniam,
quæ ad eorum victui non sufficit, tenentur soluere reliquum,
& præterea honestam aliquam mercedem, pro merito ob-
seruantiæ. Dixi *cum obligatione, vt sint parati ad seruiendum illis debitis diebus & horis*: quia si non accipiunt nisi vt tres, aut
quatuor menses illis seruiant, non tenebuntur ad aliud, quàm
quod obsequia illorum mensium mereburtur, nec si eos ac-
ceperunt ad aliquot horas diei, quemadmodum aliqui doctores
Salmanticenses aliquos accipiunt in comites, qui eos comi-
tentur, cuntes ad prælegendum, & inde redeuntes, & diebus
festis quando proficiscuntur ad rem sacram, aut ab eadem re-
uertuntur ipsi, aut iplorum coniuges, non tenebuntur ad sol-
uendum plus, quàm obsequium illarum horarum, cũ obliga-
tione parati se præstandi ad seruiendum illis horis meretur.

Sequitur quinto, quòd magnates, qui suis famulis dant
victum pertinentem ad victum & vestitum moderatum nõ suf-
ficientem, non obligando tamen eos ad continuũ obsequium:
vt habitent, aut relideant certum tempus, vbi rese-
rant, & compareant coram eis saltem singulo quindeci-
die semel, non tenentur ad soluendum plus, quàm
expressa, nec obsequia facta eos ad amplius obli
plus, quàm conuentis eorum opera vtantur,
tenebuntur, quanto plus eos sibi seruiendo occupa-
minus tẽporis ad agenda sua negotia eis relinquent.

meritorum iustitia eos ad id obligat per ius na-
Dignus est enim mercenarius mercede sua.*[a]*

Tertiomo peccat, qui clam recipit, quod sibi deberi
pro victu, dolo, aut alio delicto à se admisso: licèt
data propter delictum regulariter retineri possint:
peti: & minus tamquam debita legalia reci-

a *Luc. 10. 1. 1. 13. q. 2.*

Quinto peccat, qui occulte recipit, quod suum est,
vel sibi

b *Eod. cap. num. 41.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel sibi iustè debetur, cum commodè iure recuperare
aut qui (etsi commodè iure recuperare nō posset) in
riculo mortis, aut amissionis alicuius membri, quæ
pter furtum condemnare posset; obiicit: & qui id
conscientiam sibi dictantem, quòd ita recuperare
est mortale: & qui aduertit vel aduertere debet, quo
occulta recuperatione redundaret magnum scandalum
damnum ei, qui habebat eam rem, quam sic ille
penes se depositam: aut pignoratam, aut commodatam
ad restitutionem non teneatur. a Non est tamē pos
cultè recipere, quòd sibi verè debetur, quando aliter
cuperari non posset propter defectum, iniustitiam
tiam, vel affectum iudicis alteri parti fauentis, &
recuperare posset, non tamen commodè propter
tē, & magnitudinē sumptus in recuperatione faciē
ex tali lite simultates orirentur, aut licitè sine iu
posset, non tamen sine amissione gratiæ, & amicitiæ
debet, b modo in tali recuperatione ex cōditione
113 Prima, ne aliquod ex prædictis inconuenientibus
tur. Secunda, ne plus debito suo accipiat. Tertia, ne
damnum corporale aut spirituale, quod ex eo in
dundaret. c Quarta, vt res quam accipit, non sit ablata
to, nec latrocinio ablata, nec inualidē ab eo qui
ita. Quinta, vt caueat, ne iterum tale debitū sibi
quod debitor recordatus illius debiti, vel paratus
non soluendi illud ei satisfacere velit. Cauebit autem
quo modo honesto debitori, aut eius hæredibus
bil eos illo nomine vlli debere, secundùm S. Antoni
ta, vt illud verè & de iustitia sit ei debitum: nisi
piuntur, nostro iudicio, vsurpantes ex bonis fori
rum pro suorum obsequiorum satisfactione, quæ
aliqua compensatio remuneratoria debeatur &
dinis & antidoralis: non tamen debetur de iustitia
gali: obligatio enim gratitudinis, quam antedictam
non parit actionem, neque ius petendi, sicut obligatio
per notata à S. Thoma. e
114 Ad nouē autem quæsitum hic respondetur
quod Martinus, qui rem depositam apud Ioannem
pit pro debito, quod Ioannes ei debet, teneatur
nifestare ob latam excommunicationem
tem, vel scientem: quia nullo iure concessum
piat in compensationem rem à debitore
sua: & ita est prohibitum per hoc septimum

a Gabr. in 4. d. 15. q. 1.

b Turrecr. super in cap. mos gentium. 2. dist.

c Gabr. vbi supra. Syl. in Rosa aurea casu 87.

d 2. quæst. 1. c. 23. §. 1.

e 23. q. 3. §. 38. & 100. & ab alio in hæc iura ff. de iust. & iure. & l. sed & si. §. cōsulunt. ff. de petit. hæred.

demnet etiam decipi eos, qui putant sibi licere auctoritate propria vlisci iniuriat, quas per iustitiæ ministros non possunt, quamuis glossa a (quam Paulus Castren. consulendo sequutus fuit, sua impressione antiqua, quod non licuit mihi nunc inuitare) dicit posse. Et etiam, qui accipiunt aliquid occulte ob penitentiæ impositionem. c

Nonadecimum, in quo sunt sequentia. Primum, quod excommunicatio generalis. Episcopi, qua monitione præmissa excommunicant scientes, & non reuelantes res subtractas alicui nocentis, quis eas subtraxit, nō obligaret eum, qui sic recuperat, etiam si dubitet legali fuisse subtractas: secus tamen si dubitaret, & dubitet legali fuisse subtractas, & virtute excommunicationis etiam id scientes, modo pro comperto haberent, quòd eas subtraxerit: & merito propter eius dictum dubitatem ab animis suis deponere deberent. d

Quæ procedunt, etiam si Episcopus iuberet reuelari eos, qui rem illam pro recuperatione rerum suarum acceperint, vt bene probat Siluester. e quidquid Rosel. dicat: quod ipsum non videtur, quando datur excommunicatio specialis ob illam rem, quidquid dicat Siluester: f tum quia quamuis specialis sit quo ad res, tamē quo ad personas generalis est: tum quia excommunicatio maior generalis non ligat eum, qui mortaliter non peccat, tum quia nemo se, nec alium innocētem tenetur prodere, præsertim ad damnum, & præiudicium. h Tum quia, licet Siluester ait, si intentio iudicis est, vt manifestaretur, quod acceperit in iustam compēsationē, intolerabilem erroneam, & ita non valeret. i Tum quia clausula huiusmodi semper solita in litteris Apostolicis sub forma *significa-*tione, aut dubitatur. k Nec refert, an res sit deposita, ad forum conscientiæ, quidquid aliqui dicant. l

Secundo notandum, quòd si is, qui bene accepit, iurare posset, se non intelligendo intra se aliquem, qui male accepisset, quòd in dubium est id, quod dixit doctissimus debitoris parati ad soluendum illi peccaret, teneretur restituere per dicta. o Quarto, quòd licet aliquis non debeat regulariter accipere, etiam

a *l. nullum C. de Iudæ.*
b *In eum filia mihi 203.*
c *Vergl. c. fraternitas 23. qu. 2. & alia, quæ in eius communia diximus.*
d *Arg. gla. singul. in l. Titius flor. ff. de condict. & demonst. & eorum quæ addit ei Felin. in cap. cum contingat. de rescript.*
e *Verb. furtum. 1. q. 3.*
f *Vbi supr.*
g *Ca. nullum cap. nemo. 11. qu. 3. vt in ca. inter verba. concluſ. 6. 21. q. 3. dictum.*
h *Cap. quis aliquando. versiculo. dices. de pœnit. dist. 3.*
i *Cap. 3. de restitutis.*
k *Vt dicitur in ca. inter verba. concluſ. 6. arg. l. si procurator. ff. de condict. indebi.*
l *Arg. l. 3.*

m *Arg. cap. humanæ aures. 22. quæst. 5. & in Ord. c. de restit. quæst.*
n

occultè,

Universidad de Deusto
Biblioteca

occultè, quod est eius, qui restituere tenetur, & non commodè compelli potest, vt suo creditori iuridice; tamen, potest de bonis mariti, qui debet, & non tiam contra eius expressam voluntatem, quia ei trix. b Ex hoc faciendo adiuuat eum ad seruandum modo sine scandalo id faciat. Gab. c & prouidet tus intelligat, se illi non debere, recuperata scheda ab eo cui soluet, aut alio modo, per prædicta. d

117 Vigesimotertio, qui occultè accipit, quod fit, ad illius tamen restitutionem nō tenetur restituere quamdiu probabiliter, an suum sit dubitat, nec pit, quo ad proprietatem: certum tamen est, posse tuisse illius, qui eam antea habebat, & sic manet ab eo, qui accipit, donec restituat, aut certo iuste sic tenetur ad restituendum. f

Vigesimoquarto, qui non soluit legata pia tempo do debitis: g ad cuius peccati remissionem non sufficit situm in posterum soluendi, si tunc soluere sine trimento potest per supradicta. h quod locum habet talia legata fiant tantum eorum duobus testibus nonica iura valent, i non obstante contrario quā prætudicās libertati Ecclesiæ, non valeret berēt illud, & iudicarēt secundum illud exordium 118 Vigesimoquinto, qui absque necessitate ad edendum, aut vestiendum accipit, eum restitu tione: quia illa licet excuset à tanto, non tamen cum extrema quisque possit sine aliquo peccato pro se solum, sed etiā pro alio, qui est in casu bet, nec aliter ei subuenire potest, in Remanet ad restituendum regulariter exceptis casibus est, n quamuis oppositum communis dicat. Quę poterit in re adeo parua, vt probabiliter credat eam gratis concessurum, & etiam in magna, tuaturum, sed etiam gratis concessurum, & do eā accipit. Quæ ratio probabiliter excusat eius domini circumstantiis colligi potest, si nū liberalis, nū cognatus, & amicę est, qui solitus syuas elargiri solitus, vt rectè prædicti Doct. 119 Inter omnes autem conuenit, peccare necessitatem extremam occultè res alterius fluas ad sibi, aut alteri subueniendum accipiat

a Arg. cap. forte. & c. denique. 14. q. 5.
b Genes. 1. c In 4. lib. sent. di. 15. quæst. 1. d Supra n. 116.
e In Codic. de restitut. fol. 66.
f Arg. cap. sæpe. de restit. ff. & l. 1. ff. de fur. qui habet furtum fieri, quo ad possessionem.
g Cap. quia oblationes. 33. quæst. 2.
h, Eodem cap. nu. 66 & 67.
i Cap. relatum 1. de rest. am.
k C. grauedis sine. extrem. Rosel. verbo excōmunicatio 1. 18. excōmunic. & infra. traditur. c. 27. nu. 118.
l Ca. si quis de fur.
m Ca. sicut hi. 47. d. & ca. discipuli. de consecr. dist. 1.
n Supra eadem cap. num. 62.
o In C. de restit. quæst. 3.
p Cap forte & cap. denique. 14. quæst. 5.

erogatio superfluorum non semper est debita pauperibus: tū quia etiam quando est debita eis per dominos earum est fa ciendæ, & ad eos pertinet pauperum, & piorum electio, vt quibuscumque: & consequenter alius, nec pro se, nec pro alio acciperc possit vt prædictū est, & tradit S. Thomas b cōmu ter recepta. Necessitas aūt extrema, quę sit, infra c dicitur. 120 Vigesimosexto, qui aliquod animal domesticū in præ dium sine damnum inferēs occidit, aut grauiter percutit: quia est ei ius id faciendi, sed solum expellendi ab eo, & in clusi, donec de damno dato dominus eius monitus satis facit, d nisi consuetudo, priuilegium, vel aliquod statutum contra disponeret. e

Vigesimoseptimo, qui venatū, aut piscatū, eū iuste nō pos sit prohibere eū obligatione restituēdi emolumentū, quod consecutus est ex eius venatione, aut piscatione. f Et non potest iuste prohibere, nisi primo, & principaliter impediuit. Primū est auctoritas regia iusta, aut vi, & metu introducta. Secundū, vt ob occasionē fratrū extra loca prohibita, nō puniat eos, qui non procurant dolis eas è prohibito loco extrahi, vt extra illū eas capiāt: alias enim pu nire posset. Tertiū, vt prohibeat in suis propriis ſdiis, quāuis, ſdiis in aliorū damnū consentiant. Parū tamē prodest qui bus inagratibus dicere sæpius se restituturos eiusmodi & mimas eorū, quia eis sæpe opus habent, ea pete restituunt. Quintū, vt caueat prohibens, ne ad restituendum, g quia ei non est omnino iustus, inducit resti tuendi, & alioqui nō esset exercēda, nisi in consuetos id facere, & ad qui seruaret peccaret mortaliter, q asserit Silu. k scientes, de regul. iuris. lib. 6. i Supra eo dem. k Verb. re stit. 3. q. 2. §. 4. & verbo

a In Tra ctatu præ dicto. qu. 1. mona. 17. b Qualib. 2 art. 12. c Capit. 24. num. 6. d S. extra. Possit. de l. Aquil. & l. Dominus Mauius. ff. rad. & glo. iuncta tex tu in cap. si laserit. de iniur. & damno dat. e Arg. c. si. de consuet. ca. penulte gio 3. dd. & l. omnes po puli. ff. e inſt. & ru re. & trad. Arg. text. ho furtum. §. 50. f Gabr. in 4. d. 15. qu. 3. arg. 2. & clus. 3. co rol. 1. l. in laqueum. ff. de acqua. rer. domi. g Arg. c. si tenere. de reſcript. l. itaque fulo. ff. de fur. h. Arg. c. a.

C tes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes inuenissent, fecisse id necessitate, quæ eos à pro-
cusabat, & non permittunt eis plura, quã talia requi-
git. Dixi, *Nisi scirent, &c.* quia dubitatio non excu-
bio enim tuciora sunt eligenda. a Excusarentur etiam
eos, quos in eiusmodi locis inueniunt, esse obligatos
adeo domini prædictorum iuriam amicos, vt pro
credant illi eorum venatum placiturã. Non tamen
uentos tales esse, qui si facultatem à domino petere
nerent, sed eam petere noluut. Ex hoc sequitur, quod
obligatione restituendi damnum custodes, qui ea
videre prædicta loca prohibita ingredientes, quo
nentur, aut piscentur in eis propter aliqua dona
sui amici, aut consanguinei: quia tenentur pro
no dominum, ob iuramentum præstitum, & ob fidem
quamuis non tenerentur per prædicta, restituere si
id acciperent.

123 Vigesimonono peccat custos, qui se abscõdo
tur ab iis, qui talia loca prohibita ingredi volunt,
intercipiat, aut puniri faciat secundum aliquos, qui
nio dura nobis videtur, saltem quo ad eos, qui pro
gredi, quo semel deprehensi iterum ingredi cauta
eos inferre damnum notabile in locis eiusmodi
Tum per ea, quæ diximus in cap. inter verba, à Tor
positum omnes fere custodes faciunt, idque ab
tur: & ita nemo se deceptum dicere potest, cũ dic
des, id est constituti ab his, qui iuste prohibent, &
quia constituti ab iis, qui iniustè, & tyrannice
nil tenentur, licet iurauerint se capturos, aut de
quos inuenerint, quam in malis promissis seruan
124 Notandum tamen est iuste prohiberi ven
tarum ferarum, certis temporibus, scilicet quando
oua faciunt, aut nutriunt, aut tempore nivis, aut
illis instrumentis venatus fiat, aut ne talibus ac
quis vtatur: quia eiusmodi prohibitiones in pro
tem redundant. Sed qui talium prohibitionum
nantur, restituere, quod venati sunt, nõ tenentur,
dicis condemnationem, Med. b & probatur per

Nec obstat, quod quidam ait, me dicere fa
abscondunt se, vt venatores prohibita transgre
peccent, & comprehensi multentur, aut de
stitutionem. Non, inquam, obstat: quia respõdeo
rari me, quod vir religiosus, imponat mihi
cet se imperfectiori falsum: cum omnino

a *Capit. ad audientiam de homic. & c. si quis autem. de panis. lib. 7. vbi late de hoc dicemus.*

b *Med. C. de restit. q. 12 colu. 2.*

c *Eod. cap. num. 31. & sequent.*

d *11. q. 3.*

e *Act. cap. sicuti. de regul. in 6. lib. 6.*

f *Act. cap. 8 12. qu. 4. & cap. non est obligatorium. de regul. in 6. lib. 6.*

h *Vbi supra.*

i *Receptum e. fraternitas. 12. q. 2.*

ne rationibus munitam, vt patet ex contextu. Secundo, quod
tatis ignorat, me opinari peccare omnes, qui vetita venan-
tur, & vetita prohibita faciunt; & vetita extrahi extrahunt,
per illa vetita, et libere peccent: quod ego nec existimo, nec
quidquam adhuc aliquor multos nihil peccare per ea, quæ feri-
ipsa.

Tertiõ qui prohibet suis subditis, ne eiiciant, aut ne
capiant intra suis prædiis damnum inferentes, cum in-
non restituendi integrè damnum, aut postea cũ esset
lus. Tertiõ nemo peccat, qui ad venandũ profectus, per-
canes sui nocent alienis aquibus domesticis, puta
aut famulis notabile damnum in erant prædiis, aut satis,
Omnibus de venatione prædictis, addo id, quod ne-
videlicet, quod reges, & magnates prohibentes, ne feræ
quæ non sunt inclusæ occidantur à dominis prædio-
rum, non excusantur à peccato per propositũ
damna etiam consequuta restitutione, magis
excusatur fur, aut raptor per propositum restituendi
fecerit, aut rapuerit, etiam sequuta restitutione:
per eiusmodi propositum, & restitutionem conse-
excusetur à peccato, quod admittit damnifi-
excusatur à peccato, quod admitteret non restituen-
aliena inuito domino. Aliud enim pecca-
furari, vel rapere, & aliud damnum illatũ
non restituere: & ita excusatus
ab illo: quia à diuersis non fit illatio. d
domestica nocet prædiis
mortaliter, etiam si postea cumula-
consequenter non solùm oportet
restituat, & confiteri, quod non sufficienter, vel non de-
inuito domino quòd concionatores prædicare,
restituerit damnum illatum: sed etiã quod in-
se debeant.

Tertiõ secundo peccat, qui habet columbarium illi-
notabili aliorum præiudicio, e Dixi, *illicitum*, qua-
habet agros satos, in quibus sufficienter, saltem
columbæ alantur: nec qui tenet illud est pa-
secundum quodlibet damnum notabile, quod il-

a *Capit. 23. num. 12.*

b *In 4. lib. sent. dist. 15. q. 2. art. 2. conclus. 5.*

c *In summa de pœnit. & remiss.*

d *l. Papinianus. ff. de minorib. cap. ad audientiam. de decim.*

e *Act. cap. si vas. de iniur. & l. 1. ff. quadrup. pau. fec. dist.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

læ fecerint, quando ei constiterit: nec vnum damnum
compensatur: puta, quia vicinus eius, cui sua voluptas
non habet totidem, quæ tantumdem ei nocant, to-
rentibus aliquot horum tolerari potest, iuxta Pa-
S. Antoninũ & communem: [b] non autem quando
num notabile proximi nascitur, sicut nascitur ex co-
aliquorum prædiuitum, qui nec seruant agros, nec
lunt, & habent columbaria columbis conserta, qui
subditorum, vel vicinorum suorum viuunt, qui
ob metum maioris damni non audent, secundum
ior. [c] Quamquam (nostro iudicio) regulariter
qui columbaria habent, vbi non est lex, quæ ibi
est consuetudo, quæ id permittat: & populus pa-
nec damnum notabile apparet, attento quod ad
pertinent, & æquè ferè prosunt stercorando, quæ
pascendo, & eas reges tolerant, & si non essent co-
mesticæ, essent palũbes syluaticæ, vt sunt colũ-
ues, quod optimè Siluester [d] insinuauit.

127 Trigesimotertio peccat, qui in suo colum-
semina spargit, aut aliqua arte vsus est, qua colum-
columbariis ad suum pertraheret, cum oblatione
si paruitas eum non excusat, Med. [e] Quod tamen
videtur, vt procedat tantùm in eo, cuius principa-
alienas inescare: non autem in eo, qui principaliter
suas pascere, & retinere, ne alio euocentur. [f]

128 Trigesimoquarto peccat, qui sibi accipit
animalia aliena domestica etiam fugitiua, vel
plumas, aut ona in vtilitatem suam conuertat, pu-
secundum Ioan. Maior. [g] quia ob fugam non
cuius erant. [h] Idem dicendum est de accipiente
mum redire solita, vt sunt, sues, apes, pauones, co-
ui qui abeunt, & redeunt. Et de illo, qui accipit
ea priusquam illam consuetudinem reuertendi
quam amisisse videntur, cum ad horas & dies
redire desinunt, post quæ accepta capientium

129 Apes tamen, aut examina antequam
dantur, & aliæ aues ex alienis arboribus
pientis, qui per hoc furtum non committit, etiam
no prædio accipiendo, priusquam ab ingredi
censu arboris à domino prohibeatur: immo
cet tunc iniuriarum teneretur. [l] Prohibitus autem
cite, si prædium est muro, aut sepe cinctum.

a In 4. lib. sentẽt. dist. 15. quæst. 2. b 2. par. tit. 2. cap. 1.

c In præcept. 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.

d Verb. restitutio. 2. quæst. 4.

e In C. de restit. q. 3.

f Argum. l. si quis nec causam. ff. de rebus cred.

g In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.

h §. gallinarum. Inst. de rerũ diuis.

i §. pauonum. & §. apũ. Inst. de rerũ diuis. l. naturalem. §. 1. & 2. ff. de adquirend. rer. domi.

k Ita Angel. l. de quibꝰ. ff. de leg. l. l. naturalẽ. §. pauonum. & §. ctruas. ff. de acquirer. dom.

130 Damnum datum à multis diuisis, vel vnitis sub duce, vel
131 Restituendum debiti, qui fauere vel consilio impedit.
132 Consilium suũ scientia ob hoc non multum confidat.
133 Damnum ad aliquod laudando, aut alias animat.
134 Ratihabens damnum suo nomine datum.
135 Ratihabens suo nomine factum delictum semper punitur, quia
fingitur esse persona delinquens.
136 Testimonium aliq; tacendo verum vt peccat.
137 Mutum vltro à testificando, & denunciando vt excusat.
138 Monitus sub excommunicatione denunciare, vel reuelare
quid sciat.
139 Monitus reuelare ad plus tenetur, quàm monitus denun-
ciare.
140 Custos ex officio, vt plus tenetur, quàm alius.
141 Inducens tenetur restituere reipub. aut priuato.
142 Damnum qui dat ministrans alienæ hæc faciat. nu. 138.
143 Furatur qui aliquid ab eo, qui illud dedisset, aut multa parua.
144 Damnum datum cum impensis, & interesse restituendum.
145 Confitens tur furi non tenetur soluere impensas istius.
146 Damnum datum qui impedit volenti illud impedire: & qui
tenetur ad terrendum istos, si per incuriam damnum datur.

131 Trigesimoquinto peccat, qui cum multis adunatis
sub vno Duce, siue, vt vulgus ait, Caporali, vel sine
latrocinium, aut damnificandum vadit. [a]
Restituere autem non tenetur, nisi id quod ad eum perue-
nisse constet talis causa fuit, quod sine ipso illud non fuisset
dubium est quod si fuit causa totius, tenetur restituere totũ
ceteris restituentibus, & si partis partem, secundum posi-
tum. Et si multi singulatim vineam aliquam ingrediãtur,
quisque, & vnusquisque suum racemum capiat, e-
nullus in ea relinquatur, nullus eorũ mor-
nec restituere tenetur, & multo minus tota
quia nullus eorum damnum notabile facit, nec est
sensus, nec in id consentit.

132 Trigesimosexto peccat, qui procurat, vt rex, aut magnas,
quis cuiquam tollat, vel ne cui, quod sibi debetur re-
ve ad id debitor cogatur, quod multi magnates
eorum, aduocari & procuratores sæpe faciunt,
etiam mortaliter peccant, sed etiam restituere te-

a l. 1. ff. de famil. furt. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. b Supra, num. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

132 Trigesimoseptimo, qui malè consilio fauet, sè, immo & si bona fide: sed non adhibitis debitis, ad veritatem assequendam. Quare qui ea debitis, ad veritatem assequendam. Quare qui ea debitis;

denuntiare, & non in monito testificari, vel nouum testimonium adhibere. Quod si iudex post monitionem testificandi, tenetur id facere, [a] præsertim si iudex postea requisitus de hac barionem coram ipso factam, eam supplendam esse. Quod si is qui illud scit ad testificandum veniat, [b] quia ad id non pitur, vt denunciet sed vt testificetur, & nisi in primo nendo eo casu excusata ob cognationem, vel alium de quo infra [d] dicetur.

16 Quadragesimoprimo peccat, qui constituto uitatis, aut agri non obstat damno notabili, quod bat, saltem clamando cum obligatione restituendum, per dicta supra. [e] Quamuis qui ad id ex officio netur, licet peccet malitiosè tacendo: restituere tenetur, per dicta ibidem: immo nec peccare, si ingens tia per negligentiam aut modestiam non se ingerat tiis alienis, id facere omittit. Sed si ex officio, aut tenetur impedire, & administrare iustitiam: quod aut iudex, peccat, & restituere tenetur, iuxta mæ, [f] & supra dictum est, [g] adiunctis etiam illis, & Angel. dicunt, & nostri scribunt. [h]

Quadragesimosecundo peccat, qui iudex damnum restitui, cùm posset, siue sit Reipub. particularis, cum obligatione restituendi, iuxta muniter receptum. [i]

137 Quadragesimotertio peccat, qui curator alienorum negotiorum gestor, administrator norũ, & filius, qui res sui patris tractat, qui cipalis, & ob eius vtilitatem alicui damnum & ad restitutionem in solidum tenetur, si stituant, & ex eorum bonis restituere potest, administrationem retinet, & prudenter facere ita vt ab ipso postea domini reposcere non dictam administrationem non habet, & eit tisfacere non possit, debet dicere principalibus quòd satisfaciant. Et si illi restituere nolu tuere, si potest: occultè tamen potest accipere nis tantundem, quò satisfaciat, obseruatis uandis ab iis, qui occultè sua debita recuperant fuerunt supra. [k]

138 Quadragesimoquarto peccat, qui occ pit ab eo, cui non displicet acceptio sibi nocia is licet peccet venialiter, non tamen mortaliter ceptio, aut retentio non est contra voluntatem modus solùm accipiendi, quod ad peccatum

a *Iuxta ea ad nostrã. 2. cũ ea adnotat. per Fanor. & alios de iureiur.*

b *Iuxta c. fin. de iureiur.*

c *Angel. verbo denuntiatio. §. 3.*

d *Capit. 25. nu. 41. & sequenti.*

e *Eodem cum. 122.*

f *2. 2. q. 62. art. 7.*

g *Eodem cum. 18.*

h *Iuc. quãta. de sent. excom. & not in cap. inter verba. 11. qua. 3. conclus. 6. diximus.*

i *In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2.*

a *Eodem. cum. 13.*

sufficit, vt definierit bene Adrianus, [a] & Caietanus. [b] Id quod de filij, ob verecundiam parentum faciunt. Serui etiam & famuli accipientes à suis dominis panem & fructus, quibus vsicunque, putantes dominum illa concessurum esse, si ab illo petierentur, si illic inuenirentur, quamuis nollet, vt se insolo accipere.

19 Diuisiones vsitantur nam qui caperent ad donandum, vel vendendum alteri, vt solẽt aliqui panem coctum, vinum, aut oleum, aut alia similia mortaliter peccarent, & tenerentur restituere: quia non solùm modus, sed ipsum factum in damno fit. Qui tamen minutatim vno die quid exiguum, puta quadrantem seu quatrinum, & aliis multis diebus singulis tantundem caperent, nulla vice peccarent, nisi venialiter. etiam si totaliter accepta ad notabilem quantitatem. consecuti modo iã inde à principio, vel postea non habuerint animum furandi notabilem quãritatẽ per illa parua furta hoc tamen hoc animo, siue fine illo peruenirãtur ad quantitatem notabilem, restituenda videtur illa. Quò fit, vt notabilem per sola venialia, quæ obligent ad restitutionem sub pœna peccati mortalis. Quæ limito procedere in eo, qui continuato tempore, fine magnis interuallis illam notabilem quantitatem conflaret: non enim dicerẽ teneri ad restitutionem sub pœna peccati mortalis illos famulos, qui aliquot diebus vnius mensis aliquot eiusmodi furta facerent, & post aliquot alios totidem vel duos menses totidẽ, & post aliquot alios totidem in fine trium vel quatuor annorũ conflarent quantitatem etiam duplo maiorem, quàm sit illa, quæ semel furti peccati mortalis, etiam postquã peruenerint ad notabilem quantitatem, si numquam percipiẽdo illa parua intentione ad illam, ratione illa firma, quod cæteris paribus peccat, qui capit, quã qui retinet, & quod qui capit sine restitutione proueniendi ad quantitatẽ notabilem, peccat plusquam venialiter. Ergo nec retinendo illa. Debitum autem à quodam hic nobis propositum, an sit tenetur restituere impẽsas, quas furtum passus est ad illam quærendam re sibi furto subtractã? Respõdeo, quod vir prudens & bonus facere debuisset: quia earũ non solùm fur, sed etiam quilibet alius malefactor tenetur ad interesse damni, etiã extrinsecum. [d] Rogantes confessarij non obligant eos ad illud restituendum, quia forte non est confessum eis tale damnum, aut probabiliter credunt damnum

a *In 4. de restit.*

b *In summa verbo furtum.*

c *Capit. sacerdote de restit. spol.*

d *l. qui tabulas. & l. is cui. §. fin. ff. de furt. & glossa pta in l. 1. verb. cæsi. & ver. consequenter. C. de sent. ex. quæ præsc. quod int. gros.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

passos contentos fore restituto principali quod filius

a *Arg. l. 1. ff. qui sat. cog.* censeatur restitutum. a

Quadragesimoquinto peccat, qui impedit alterum ad impediendum damnum, quod tertius infert quarto, & ad restitutionem tenetur, licet alioqui tertium: quia impediendo opitulatorum, iuuat nocitorum, vt rectè innuit Medina. b Sed cum obligatione restituendi, qui aliquos amouet, vt illos mitteret ensibus districtis ad terrefaciendum locum, aut ludum, si ex eo damnum sequeretur, diligentiam debitam: ne damnum notabile fiat.

b *In C. de restit. fol. 19.*

c *Arg. cap. presbyteru. & cap. lator. & cap. continebatur. de homicid.*

De peccatis patrum circa bona filiorum

141 *Peculium filiorum quadruplex. & seqq.*
142 *Clericis quibus quæsita sint quasi castrensia.*
143 *Pater an solus filiis succedat.*
144 *Donatio facta à patre quæ valet. & nu. 145. & 146.*
144 *Filius seruiens patri quale mixtum peculium habeat.*
147 *Donatio à patre filio facta quatenus reuocetur.*
148 *Filius qui plus alijs patri seruit, quid plus habeat.*
149 *Donatio coniugis facta coniugi quæ valeat.*
150 *Legatum à patre relictum filio, cui alio debetur.*
151 *Patris hæredes quod damnum datum filio restituant.*
152 *Filiæ renunciatio cum enormi læsione ex valet.*

d *Nu. 137.* c *De qua ibi. fil. castr. ff. de castrens. pecul. cum ei adnotat. & in rub. C. eo.*

141 QVadragesimosexto peccat mortaliter, qui dat aut dat bona filiorum suorum aliquo debito infrascripto, d cum obligatione restituendi, rum intellectu, octo præsuppono.

Primum, quòd quatuor bonorum genera, filij viuentibus parentibus habere possunt, scilicet, castrensia, aduentitia, & profectitia.

g l. fin. C. de inoffi. testa. L. 1. §. fi. ad Macedo. Bart. in l. si forte. ff. de castrens. pecul. in tract. de duob. fratribus. h l. cum multa. C. de bon. quæ lib.

Secundum, quod castrense est, *quod filius in bello* & hæc bona solius filij sunt, tam quo ad vsufructum dominium, & in eis pater nihil habet, *secundum* 142 Tertium, quod quasi castrense est, *quod acquirit per officium aliquod publicum, puta Medici,* Scribæ, aut Magistri in aliqua septem artium liberalium, quouis alio publico, propter quod stipendium beneficium Regis, vel Reginæ, h & quod clericis ratione, aut suis beneficiis curam animarum habentibus, cum administratione, aut sine ea niam etiã quælibet alia bona clericorũ, falcem

quæ clericatum iure communi sunt quasi castrensia. a In quibus eis plus habet iuris pater, quam in castrensibus, b quod an ea conditione seruetur, infra dicetur.

a Authent. presbyteros C. de episc. & cleric. secundum. Host. in sum. Panorm. & communiter. in c. quia nec. de testam. & ca. cum statutum. de restit. in integr.

Quartum, quod peculium aduentitium est peculium filij familias in castrense, nec quasi castrense, aliunde quàm a patre, & ex bonis eius, & ob gratiam illius principaliter habitum, & ex bonis illi hæreditario iure à matre, aut à suis consanguineis bona, per notata. c In his bonis aut peculiis proprietas & vsusfructus patris, quamdiu viuit regulariter, d nisi eam donauit, aut reliquit filio, vetuit, ne patri quæreretur effectus, e & cum in bonis filij sui cum fratre succedit, sedendum inter illos, h quamuis fratres habeat, nec ad diuidendum legem Ludouicinã, i

b l. unus filium. C. de bonis. quæ liber. c Vbi supra. d Dicta l. non solum. & l. cum quarter. C. de bonis, quæ lib. e Authen. excipitur. eod. tit. & in casu dubitare, idem, eod. tit. f Authent. item. C. eod. g Per l. 6. & 7. Taur. h Titu. 7. lib. 4. ordinat.

144 Peculium vero profectitium est peculium filij familias habitum à patre, aut eius causa, aut de eius bonis, nec ad bonum, nec ad officia publica pertinens: & in his tam proprietas, quam vsusfructus est patris. Nobis tamẽ videtur esse aliquod aduentitium, partim profectitiũ: scilicet, quod filius ex illis bonis acquirit, aut patri acquirit, aut acquirit, quidquid dicat Siluester: nã quãuis rectè dicat: quod quod ramen filius ob suum laborem & industriã prodebito patris est, & tanto plus, quàm cæteri fratres, debet habere, quanto plus quam illi in eis quærendo, aut certè tantùm quantùm mercedis solui deberet, qui tantundem laboraret, aut potius dimidium, quæ de bonis, & pecunia etiam clandestinè acquirit per suam industriã lucratur, per singularem doctrinam plurimorum auctoritate fulcit Decius, l quod filius tenetur, concurrentibus duobus. Alterum est, quod quod expresse, aut tacitè protestetur se eo animo seruire, ob suam operam, & laborem det ei tantùm, quãquam extraneo dare deberet, si ipse ei non seruiret. Me- dictum attendi, potest ad effectum, quòd relinquere potuerit tãtum plus ei, quam eius aliqui extraneo, ob similia merita dare deputaretur in sua legitima, iuxta mẽtem

i Ff. quo à liberis. & idem. ff. de lib. agnosc. & l. Neseminæ. ff. de neg. gestis. & l. cum ea adnotat per gloss. & doctores.

l In l. illud. C. de collat. & l. cum antiqui. C. de inoffic. testament. k In l. 1. §. nec castrense. ff. de collat. bon.

Bart.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In l. 1. §. castrensia. ff. de castr. pecul. & l. si donatione. C. de collat.*

b *In eod. v. nu. seq. & num. 141.*

c *l. fin. C. de inoffic.*

d *l. Pomponius. ff. fami. ercisc. & ff. de collat. bon. & C. de cod. dec. per totum.*

e *C. fami. ercisc. l. 4.*

f *Vt in l. cum oportet. & l. nō solum. §. sin autem. C. de donat. quæ libert.*

g *l. 2. §. castrens. ff. de castr. pecul. & l. si donatione. C. de collat. & l. frater à fratre. ff. de condict. indeb.*

h *Arg. nat. in c. tua. & ii, qui. de spons.*

i *In l. si forte. ff. de castrens. pecu.*

k *In dicto l. si donat. C. de collat.*

l *Infra nu. 152.*

m *De donat.* n *l. 1. C. de inoffic. donat.* o *Argument. l. Neptunus. & l. aliment. C. eodem.*

a Bart. b Et quamquam hæc duo dicta colligantur ex statim b dicetur: visum tamen est hic declarare: quotidiana, & parum ab aliis resoluta.

145 Quintum, donationem à patre factam filio, ipsius potestate, non valere, nec ab illo factam patri vna, & eadem persona reputantur. c nili prima in dotem, aut matrimonium. d Secundo, mobilium bello. e Tertio, vsusfructus, quem in bonis filij habet pater. f Quarto facta pro meritis, & seruitijs ta Bartolum communiter receptum. g Et in foro sufficit ea esse vera. h Sed in foro exteriori probari sufficit patrem dicere ea vera esse, iuxta eundem, non habetur dicenti de se alium benemeritum, id requiritur ad hoc, vt iure aliquid facere possit donatio, iuxta eundem, & communem.

146 Et cùm dubitatur, an pater filio donet ob meram liberalitatem, præsumendum est dare ob cessesserunt, & alias ob liberalitatem iuxta gl. ceptam. k Quinto, facta in omnibus casibus in tio à marito facta vxori suæ, aut ab vxore facta qui referūtur in summa, l quia iuxta doctissimum donatio inter maritum & vxorem, & donatio filium communiter æquiparantur. Notandum donatio patris, & matris facta filio, quæ non est tia, quamlibet valeat, aut eorum morte confirmetur, vita non reuocarunt, si tamen excedat quantitatem patres liberè disponere possunt, iuxta varias regnorum, quas statim citabimus, & legitimam liorum præiudicat, reuocanda est, quātum quæ iudicium eorum excusandum. n

148 Sextum, quòd si vnus filius patri suo seruit, quamuis pater pro remuneratione eius meritorum fit, quanti illa merita valent, & quantūm extenditur differt: si tamen non dat, nec filius in vita cum pa- vt sua merita remunerarentur, saltem vt extenditur statur se ab eo, aut eo mortuo, ab eius hæredibus suis fratribus hæredibus remunerationem a suorum meritorum poscere non potest, quia illud li facere censetur. o

149 Septimum, quòd donatio à marito facta vx-

vxore marito post contractum matrimonium de præsenti, aut ante pro tempore, quo contractum iam fuerit, non valet: & donatio ante quam moriatur cùm libuerit, reuocare potest, a ejusdem sit per tertiam personam, & per modum remissionis debiti, b excepto quando Imperator, aut Rex donat Imperatrici, aut illa illi. c Et quando donatur pecunia pro redemptione rebus igne absumptis. d Et quando donator pauperior ob talem donationem non efficitur, quamuis recipiens ditior fiat. Et quādo recipiens non fit ditior, quamuis donatio per se talem donationem non efficiat pauperiorem. Et quādo donatur pro tempore, in quo maritus, aut donatarius post mortem dōnatoris id habeat, f quando autem eorum moritur. e Et quando donatio fit mortis causa, vt donatarius post mortem dōnatoris id habeat, f vxor marito donet ad aliquem honorem, aut dignitatem consequendam. g Et quando maritus extante matrimonio, vxori donationem remittat, aut aliquā eius partem remittit, f nullo tamen alterius debiti non valet. Et quando maritus vxori suæ in mortem, aut annum, aut quamdiu superstes fuerit, pro vita sua, & suorum certum quid pro æstimatione Oritanum, quod pater, qui legatum aliquod filiæ, cui debebat dotem, reliquit, videtur reliquere in solutionem, in partem solutionis illius, l quia est debitum, quod lege

Quadragesimoseptimo infertur peccare mortifere patrem, filio, vel alteri aliquid notabile à suo filio familias notabile, quo ad proprietatem de bonis aduenfamilias: vel administrando ea ita male, vt notatercitur, siue vsumfructum habeat, siue non, quo casu tenetur, siue vsumfructum habeat, siue non, quo casu heredes post obitum patris damnum illud, cùm damnificarint, refarcire tenebūtur. Sed si pater vsum honorum habebat, & nō damnificauit prolum fructus illorum, nec pater, nec fratres ob restitutionem tenentur. o

Quadragesimonono peccat pater, qui inducit per me- ad contrahendum, aut dolum, & fraudem suum filium, legitimæ, vel patrimonio renunciet cum iu- fore dote minore legitima, cum obli- Dixi, *per metum, aut fraudem*: quia si

a *l. 1. ff. de donat. inter virum & vxor.*

b *l. si spou- sus. ff. eod.*

c *C. eod. l. penult.*

d *ff. eod. l. quod si vir.*

e *l. sed inte- rim. ff. eod.*

f *Vt in d. l. sed inte- rim.*

g *Secūdum gloss. in d. l. sed inte- rim.*

h *l. quod adipiscen- da. ff. eod.*

i *Gloss. fin. & ibi Oy. & Bal. in l. si constan- te. de dona. ante nup- tias.*

k *In l. ex animo ff. de donat. inter virum, & vxor per il- lum text.*

l *Capit. qui absti'erit. 12. quæst. 2.*

m *Argum. ex. qui abs- ti'erit. 12. quæst. 2.*

n *Arg. ver bo, pecu- lium. §. 22. Sylue. eod. verb. q. 15.*

o *Argu. à contrario, ea, quæ in. vbi Domi- nic. & alij de pact. li- bro 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

spoute id faceret, teneretur ad seruãdum iuramentum, si enormiter, vel etiam enormissime lederetur ex hoc, scientiæ: quamuis non in exteriori, quia ex tali dissimulatione aut fraus præsumitur, secundum Petrum de Ancharano, Decius, b quæ tamen præsumptio in foro conscientiæ non valet. Qua distinctione contrariæ opiniones relatæ possent componi possent.

a *Cons. 32. & in reg. accessorum. de reg. iur. lib. 6.*
b *Cons. 180.*
c *Iux. nor. in capit. ii. qui. & capit. tua de sponsal.*

De peccatis mariti, & vxoris contra septimum præceptum.

d *Iud. cap. 180. & 182.*

153 *Maritus vt peccat accipiendo ex bonis vxoris sua non*
155 *Vxor vt peccat capiens ex bonis mariti, vtrum sit casib. nn. 154.*
153 *Paraphernalia bona quæ sunt.*
153 *Eleemosynam octo casibus vxor largiri potest, &c.*
155 *Dos tota vxori reddenda, licet ornatus non fuerint.*
155 *Maritus cur non necet vxori in paraphernalibus.*
155 *Vxor etiam valde dotata non potest donare, &c.*
155 *Maritus sine vxore quid possit, vbi omnia hæc tractantur.*

153 QVINQVAGESIMO peccat mortaliter maritus, vbi, aut alteri accipit aliquid notabile, ex bonis dotem vxor habet, quæ græco vocabulo προικα appellat lex vlt.e nam alienum contra ius vsurpat. Paraphernalia sunt, *quæ vxor sibi reseruat præter dotem, ad onera matrimonij dedita.* f

e *C. de pact. conuent.*
f *l. si ergo. §. dotem §. de iur. dot.*

Quinquagesimoprimo, quæ vxor sibi, aut alteri accipit bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem, g S. Thom. 2. 2. qu. 32. art. 1.

gnatis, ludis, pigmentis, & id genus aliis, cum ornandi, tum alendi causa, h Cap. pasce. 86. dist.

stituendi, g quia, nec eleemosynam ex bonis mariti munibus absque eius licentia dare potest, nisi forte egentitcauendo tamen, ne ob id maritus egestate laboret.

cundo, vbi consuetudo regionis habet, vxorem eleemosynam panis, aut vini largiantur, ibi etiam vxori id placiturum marito, quamuis expressè id prohibeat, verisimile est id maritum facere, ne eleemosynæ debitum consuetum tribuat. Si autem ex hoc grauis esset discordia, da abstinere, iuxta S. Antoninum. i

i 2. par. tit. 1. cap. 19 §. 1. argu. ex per tuas. 1. de simon.

154 Tertio, cùm facit ad euitandum aliquod graue malum, vt Abigail k fecit. Et ratione huius, & præcedentis

k 1. Reg. 25.

fortioris, fi eam facit ad ipsius damnum spirituale euitandum, vt cum marite est malignus, & illa moderatè largitur, vt Deus eum illuminet, & ad pœnitentiam conuertat, modo sine eius scandalo fiant. a Quarto si maritus est amens. Quinto, si maritus ob absentiam tunc administratio domus ad eam spectat, quia nec ratio iure firmo nituntur, verius est eam in his casibus non posse dare ad summum plus, quam eius maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo parcere potest, vbi consuetudo & statuta prouinciæ aliter disponunt. Quod si vbi consuetudo non sit, tenetur vxor relinquere aliqua in pauperes eroganda. c Septimo, si dedit marito dotem ad sustentandum familiam, & oneranda debitam domus administrationem luerandi, vendendi, emendi, aut aliam similem: Quæ possent conciliari opiniones contrariæ glossæ d & Theologorum S. Thomæ, Richardi & Paludani. e Siquidem ex præcepto caritatis primum domesticis subueniendum est, & sic dixit Astensis) sua familia eo non indigeat: quia vt familiæ detur. Abstensis) sua familia eo non indigeat: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

illa, sibi & vxori reuocare, vt tradit Ioan. Lup. a

a *In rub. de donat. inter vir. & vxor.*

Ad tertium nouè, quæritur respondimus, quod si maximam dotem dederit marito, non potest ad centia dare illa 40. aureos, etiam ei, qui eam stant citata in contrarium de pupillo, quem ad restituendum ea, quæ de suis bonis etiam nec deponentem qui de rebus à se depositis idem facit, quia vterque horum tenetur ad fert, an minutatim iteratis vicibus, an vna principio 40. dare statuerit, per dicta supra. c

b *Arg. cap. veniens. 2. eũ similib. de restitut.*

c *Eod. nu. 142.*

Ad alia quatuor noue hic quæsita, vbi m°. Primo, quòd etiam in Portugallia, vbi na mariti & vxoris communicantur, donatio libus, etiam sine vxoris consensu valet: est tota administratio bonorum, & potest lienare mobilia, licet non immobilia. d

d *Iuxt. tit. 6. lib. 4. ad fi. & tit. 8. libr. 4. ord. Lusitaniæ.*

Secũdo, quòd tenetur tamen computare illa immo & facere, quòd vxori suæ id innotescat, ne tantundem plus sibi cedat, per prædicta. Tertio, tarius, qui credit maritum non manifestantem in sua parte clam illa donatum computaturum, eius rei admonere. Quarto, quòd idem est to, qui in terris, vbi lucra fiunt communia, vxore sua, quia licet impensa eius prouida, vel nuat lucra: non tamen id facit donatio, quæ ticit sicut illa.

De peccatis filiorum circa bona pat

156 *Filius qui de bonis paternũ, patre nolente, eo volente, vel donante vltra legitimam.*

158 *Filius fruens fructibus, vel pecunia patris, seq.*

158 *Legitimam filiorum in variis regnis, variet.*

159 *Filius studiorum impensam à patre factam, re*

160 *Filij legitimam non minuit ornatus, nec impensa*

160 *Filius quæ alimenta studij computat, nec pensas*

161 *Filius donatum patris intuitu nolenti, nec pensas studij soluere, nec perditas ludi, nec putat in legitimam. & seq.*

161 *Filij lucra de patris pecunia facta & seq.*

156 *Vter quorum vocalium domina. & quorum vsuaria. & seq.*

QVinquagesimosecundo peccat filius, qui aliquid non tabile ex bonis patris contra eius voluntatem acci- ſit: quia filius nullum ius in bonis patris viuentis habet, quam quod debet ali ex eis, si ex suis non potest. a ita quod ce eis inuenerit, patri, aut saltem eius hæredibus, singulis pro tam soluere debet: nisi pater viuens illud ei condonarit, nouissimum b etiam si bona, ex quibus id accipit fo- rem & accipiat ad eleemosynam dandam non egenti ad dandum egenti extremè, si eius neces- Etiam & accipiat quando probabiliter cõiicit patrẽ suũ eo de eius licentia peregrinatur, aut in pere- tatem habentium partem eleemosynas illas, quas instar sui si- Poteſt etiam cùm bona ipsius aduentitia ad Quinquagesimotertio, qui filius accipit sibi, vel alteri bonis patris datis sibi in peculium profectitium, vel ex fructibus aduentitiorum pertinenti- rum, vel ex fructibus bonorum cum præiudicio vsus- contra eius voluntatem: vel cum eius volun- pater donare potest, eo quod excederet suam & quantitatem, quam pater cuilibet extraneo re- Quod interdum dimidia, g & iuxta leges Regnorũ tertia, h & Regnorum Castellæ quinta, i & etiam donandum ea, quibus filiis volet: & si mortuo pa- non vult in diuisionem conferre cum suis fra- liter peccat, cum obligatione restituendi per Idem est si vltra legitimam per donationem aliquid accipit.

Quinquagesimoquarto, qui filius accipit fructus ex ali- bonis patris viuẽtis de consensu eius: & post mor- vult in diuisionem cum cæteris fratribus illos pater permittat, & consentiat eos accipi ab eo commendi eius merita, intra tamen quantitatem, potest, k quod ipsum etiam est dicendum de quam in peculium profectitium à patre accipit, se-

a *l. si quis à liberis. ff. de lib. agn.*

b *2. par. tit. 2. l. 15. §. 1.*

c *Eod. cap. num. 153.*

d *Eod. cap. num. 90.*

e *Arg. l. fi. longius. ff. de indic. cum ei ad- uocat.*

f *Eod. cap. num. 145.*

g *Auth. de trien. & ſe miſſ. collat. 1. & auth. nouiſſima. C. de inoffi. teſtam.*

h *Libr. 4. ordm. titul. 78.*

i *l. 2. & 8. diuiſ. §. 1. 15. Tauri.*

k *Bart. in tractat. de duob. fratribus, nu. 1. & 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Vbi supr.* cundum mentem Bart.[a] idem quoque dicendum de eo,
b *l. filij ff. fam. herc.* pater nomine filij emerat, cum id labore atque industria
c l. 1. C. de castr. pecu. filius promeritus esset.[b]

Bart. in de stor alta tu, num. 16. 159 Quinquagesimoquinto peccat, qui filius non re-
ferre ea, quæ pater ipsi emit, sed viuens non tradidit.
d In l. illud. C. de coll. ab omnibus recep tam. uis sint libri, arma, aut alia, quæ si traderentur
tre, bona castrensia, aut quasi castrensia fierent,
proprietatem, & vsumfructum: quia omnino pa-
nent, & sic inter fratres dimidenda essent: licet
talia pater emit, filius iam esset doctor, aut
c Arg. l. secundum naturam ff. de reg. iur. ra. quò illa fierent bona castrensia, aut quasi castrensia.
cessè est, vt in vita patris ea tradantur. [c] Et
dum est de libris, quos pater emit, & tradidit filio
qui fauit. ea. tit. lib. 6. sabatur in literarum studiis, si doctor effectus
f Iuxta leg. 17. & 18. Tauri mancipatus non erat: quia non fuerunt facta
castrensia. Verum est, tamen non teneri accipere
dum æstimationem, qua empta fuerunt, si non
g Vbi supr. arg. l. 1. C. de dot. promiss. stimantur, iuxta gloss.[d] nec etiam plutis, si crescat
tio creuit, iuxta Raphaelem, cuius contrarium
Rom. quod verius nobis videtur.[e]

h In l. si ita dotem. §. si pater ff. soluto mat. in. & in §. sciendum. l. 1. C. de rei vxor. act. c. esse. de testament. 160 Ad nouè hic, quæsitum respondimus, quod filius
tenetur conferre illa, quæ cum eo præ cæteris
in vestitu, cibo, & equitatu, quia id non est donatio
talis, quæ in legitima computari debeat: nisi pa-
nauit ei aliquam summam, vt de ea pro illius
ret, & ipse suo arbitrio in prædictis impendit, quam
eam, vt alias donationes.[f]

i Rol. cap. nu. 144. & seq. & nu. 148. & 118. facit. l. fi. C. de coll. & Bart. in dicto tract. num. 28. Adde, quòd si pater filij nulla bona habebat, & ipse
in studiis literarum, non tenetur in parte sue legi-
putare alimenta, quæ ibi accepit. Sed hic, si pater
culium castrense, aut quasi castrense filij habebat,
sumitur, eum aluisse tamquam administrator bonorum
iuxta Barth. [g] Quamquam in relictis credimus pro
voluntatem distinguitur, an debitum esse non-
voluntate contractum, iuxta communem. [h]

k Secundū Bart. in l. 1. nec castrense. ff. de collat. bono. 161 Quinquagesimosexto peccat, qui filius, a quo
ttis pecunia lucratus est, eo mortuo non vsus est
obligatione restituendi, præter partem lucri,
re & industria meruit, vt utilibet extraneus pro-
cedente protestatione expressa, vel tacita, per præ-
cam conferre non tenetur per prædicta: quæ pars
ter est dimidium eius, quod lucrifecit, [k] quæ pars
l In l. illud C. de collat. in fin. auctoritate fulcit Decius, [l] vt diximus supra.

162 Idem de filio, qui viuente patre datum, aut relictum
alicui ab aliquo extraneo fortius patris, & non sui contem-
platione, mortuo patre non vult conferre: quia illud est pe-
culium confectitium, per supra dicta,[a] secus tamen esset, si
ei datum, aut relictum, ipsiu met contemplatione fuit, aut
vterque. quo tam emancipatus erat. [b] Quod si non constat
ex qua ex earum personarum, & modo relinquendi, & aliis simili-
bus, quæ boni viri arbitrium. [c] Idem de filio, qui non vult
filio de patre soluere debita honesta, quæ suus frater in lite-
rarum studijs viuente patre, qui eum ad ea miserat, con-
tulit, cum obligatione restituendi, [d] quamuis conferre
ad impensas studij, in quo perseuerare intendit, non te-
neatur.[e]

163 Item dicendum de filio, qui non vult computare in suã
legitimam morte patre sumptus, quos ille in sua bona ad-
uersitate necessarios fecit: aut qui in eorum perpetuum emo-
lumentum fundabant, cùm pater eos animo recuperandi
faciebat, cum obligatione restituendi. Secus tamen esset, si eos
animo non petendi fecit, quod si non constat, parui præsu-
mantur, & fructuũ æstimationem excedant. [f] Illud constat,
quod si sumptus non erant ad eadem bona necessarij, nec in
magni, vel fructuũ vtilitatem redundantes ad patrẽ,
pertinent.[g]

164 Item dicendũ de filio, qui mortuo patre nõ vult cõputa-
re in sua legitima bona patris, quę insumpsit in ludos, & vsus
ratione, in quos frequẽter filij scholastici pecunias à
patre ad id statuto ex pietate illam soluit. [i] Idem e-
tiam si filius in sua legitima computare nõ vult sumptus,
quos in ea cõputandi in eius nuptiis fecit: secus
si animo id fecit, quod in dubio præsumitur. [k]
Quinquagesimoseptimo, qui gener vestes pretiosas, &
alia ornamenta, vt margaritas, an-
data suæ vxori à socero, etiamnũ ex-
in vxoris legitima cõputare non vult,

a Ineo. ca. num. 144. b l. sed si quid. ff. de vsufruct. Bartho. vbi supra nu. 7. c Arg. l. 1. ff. de iure delib. & c. de cauſis. de of. deleg. d l. sed Iulianus. §. penul. ff. ad Maced. & Bart. in dicto tract. num. 16. & Bald. in ad dit. inſtit. e Iux. Bar. & Bald. vbi supra, num. 17. f Bart. vbi supr. nu. 22. g Iux. Bar. recept. di. num. 22. hl. illud. C. de collat. & communem ſuper ea ſcribentium. i Arg. l. liber captus. C. de capt. Bart. in d. troll. n. 31. k l. 3. §. fin. ff. de munus. & honor. Bar. vbi ſupra. nu. 30. freit. l. ex patre. §. filius cum glo. ff. famu. hercisc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum obligatione restituendi, si aliud in vltima voluntate declarauit.[a] Non enim potest dici eorum donatio ratihabitione confirmata, cum non constet, nec præsumatur de ea certi confirmata, cum non constet, nec præsumatur de ea certi sed cõcessio vsus eorum,[b] sed necessaria in vsum quotidianum non tenetur computare, nec pretiosa eo pretio, quo emerunt: tuerunt: sed quo valent tempore collationis, negotiationis, opes, aut dignitas personarum adeo sunt magna, vt donatio præsumatur.[c] Nec vestes lugubres, quia vxoris sunt, sibi retinet: quia, quod consanguinei mariti ipsi vxori pertinet ad eum, & ad vxorem, quod consanguinei vxoris ad eam dant.[c]

a *Dicta l. ex parte cũ glossis. Bald. in addit. Bart. in tract. de dubijs tribute.*

b *Argu. l. id vejmũ tum. ff. de peculi. & l. mortu. in fi. ff. de donat. inter virum, & vxor. & Bart. vbi supra, nu. 22.*

c *l. filius. ff. de donat. Ang. verb. peculiũ. §. eodẽ verb. quæst. 12.*

d *Per glo. in l. ex re domini. ff. de stipul. serv. & Angel. verb. peculium. §. 12.*

e *Bartho. l. sed si plures. §. in arrogato ff. de vulg. & pupil.*

De peccatis falsariorum.

167 *Falsarius, qui nummos in substantia, falsauit, vel*

167 *Qui circumcidit, aut attenuat nummos.*

168 *Qui scripturam, ponderа, mensuras, aut sigillum*

169 *Falsarij Bullarum, qui excommunicati.*

169 *Reliquiis, vel miraculis falsis, vel veris in malam*

169 *Quæstus turpis reliquiarum quis est.*

167 QVinquagesimooctauo peccat, qui numismata, substantia, pondere, aut forma falsificans, scit, aut sciens tales esse vsus est, iuxta mentem omnium, gatione restituendi damnum, quod contigit, quia fit circa substantiam, scilicet subtrahendo, aut vnum metallum pro altero,[f] aut circa pondus maiori cudendo,[h] non autem ita contingit circa solùm falsificat formam cudendo sine potestate, aut imprimendo characterem, & formam alicui consensu eius, cuius erat,[i] quia primis dominis damnificauit, & non tertio: restituto primo num passo, si scitur: sin autem pauperibus. k Non tetur, quòd talem ab alio accepit, quia eius erat, & non debet. Si tamen ignorabat falsam esse, dicunt tia excusatur: sed postea ea excussa damnificatus tenetur, & saltem si ipse fuit in culpa accipiendo vera. Et non cui dedit, si ipse pro vera impendendo erat notabile: alias non, per supra dicta.[l]

f *l. Paulus. ff. de solut.*

h *l. 1. ff. de contrahent. empt.*

i *l. finem. & l. qui nummos. ff. ad leg. Corn. de fal.*

k *Argum. cap. cum tua de vsur. & dicta rum supra eodem num. 8. & 10.*

168 Quinquagesimonono peccat, qui auctoritate priuata, fortitudine aut alijs instrumentis circumcidit, aut aquis acrioribus attenuat numismata, cum obligatione restituendi.[a] Dixi, Primum, quia secus est si hoc fecit publica eius, qui eos cudi iussit, vt illo maiores ad æqualitatem pretij aliorum redigerentur. Dixi, Publica, quia priuata non liceret reducere ad illam æqualitatem: immo qui id faceret, teneretur restituere id, quod contraderet ei, qui cudi iussit, aut monetario, qui eos cudit, si aliud plus perit ipsi monetario, & non iubenti.

169 Sexagesimo peccat, qui aliquam scripturam in damnũ alterius falsat, aut ea sciens falsam esse vtitur, aut malitiosè abluendit, aut pecuniam dedit, aut rogauit scribam, vt sibi eandem aut aliam quãlibet scripturam falsam faceret,[b] cum obligatione restituendi omne damnum, quod inde sequitur. Et si fuerit erat Papæ, est excommunicatus excõmunicatione Papæ reseruata,[c] licet solam vnam literam, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum sententiam demeret. iuxta commentum. d Quod non credimus esse verum, saltem quo ad forum conscientiæ, vt post Ioan. Gerson, tradidimus, e de tradent infra. f Vt etiam non incurrit, qui hoc fecit in libris iam non valent, quæque iam euanuerunt, secundum Richardum. g

Sexagesimoprimo, qui falsat pondera, stateras, mensuras, scienter vtitur, cum obligatione restituendi. h Sexagesimosecundo peccat, qui vtitur falsis reliquiis, aut falsis scienter vtitur, cum obligatione restituendi. h

De peccatis circa inuenta.

a *Iuxta gloss. recept. in d. ca. quanto.*

b *Tota tit. ff. & C. ad leg. Corn. de falsi.*

c *Iuxta ca. ad falsarios. de crimine falsi.*

d *In ca. dura. de crimin. falsi.*

e *In ca. ad audientiã. 3. de reser.*

f *Caper. 27. num. 62.*

g *In 4. lib. sent. dist. 18. art. 12. q. 3.*

h *Capit. 1. de empt. & vendit. l. 2. par. tit. 2. ca. 11. §. 7.*

k *Cap. 2 de reliqu. & l. nemo. C. de sacros. eccl. & clarius Conc. Trid. sess. 25. de inuoc. &c.*

l *In repet. c. inter verba. 11. qu. 3. concl. 3. & in Enchirid. de Orar. cap. 6. num. 15. & seq. & nuper in Comm. c. cum miniller. 23 q. 3. nu. 9 & 10. cũ seq.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bona quæ nullius, & quæ derelicta, nu. 170.
Pauper pauperi restituendum, an possit sibi retinere.
Thesaurus quid, & inuentus cuius sit, & nu. 171.
Dominium directum, & vtile definitur.
Thesauri restitutio etiam ante sententiam facienda.
Thesaurus non est omnis pecunia abscondita.
Thesaurum prædy empti non reddit emptor cuius sit.
Inueniens aliquid vi fluminis in suum fundum vendit.
Animal laqueo captum inuentum cuius sit.

a In 4. lib. sent. dist. 15. b In c. 11. num. 4. & speciatim supra eod. ca. num. 3. c §. item lapilli. Instit. de rer. diuis. d l. falsus. §. si fullo. ff. de furt. & l. interdum. ff. de acqui. poss. & §. ff. Instit. de rerum diuis. e In cons. 307. f Num. 176. g Goff. in di. §. si ita. h l. qui lenanda. ff. ad l. Rhod. de iact. i Angel. l. naufra. C. de fur. cap. excommunicationis. de raptu. k Arg. cap. cum tua & ei adiut. de vsur. l In Euch. de Orat. in 7. num. 14. & supr. eodem capit. num. 81. & in Tract. de restitu. q. 3. monit. 25. num. 3. m Arg. ca. quatuor. 4. qu. 3. Ioan. Andr. in 4. lib. sentent. dist. 15. quæst. 1.

170 Sexagesimotertio peccat, qui aliquid notabile inuenit, & sibi retinet, vel quamcito, & commodo potest non reddit perdenti, si eum cognoscit, aut ea, quæ oportet, vt eum noscat, iuxta Scotum secundum, *Notabile*, quia minus eo non inducit mortale, dicta. b Dixi, *Alienum*: quia non est peccatum accipere sibi, quod nullius est, cuiusmodi sunt lapides pretiosi littoris maris, quæ inuenientium fiunt, c qualia sunt etiam, quæ aliquando quorum: sed desierunt esse illorum quorum fuerunt effecta aliorum, vt thesauri, de quibus plura dicta. item quæ à suis dominis pro derelictis habentur. licta autem quis habere suam rem per diem coniecturis, de quibus est, quod tacet, & non quæ per alium, in quod allegatur Feder. Senen. quid vltra, mea sententia requirit, quod infra plura iacit librum apertum in mare, vel fluuium, & ciat tempore tempestatis. Non tamen idem clausum, saltem illo tempore, h & minus id quod fertur. i

171 Quod si per debitam inquisitionem perdidit, vel cuius est, pauperibus restituendum uentor est pauper, potest sibi totam, aut partem re tamquam vnus ex eis, saltem ex consilio ea, quæ diximus alibi. l Caueat tamen, ne à se tate falsus debitam inquisitionem omittat, & quàm sit se sibi persuadeat. m

172 Sexagesimoquarto peccat, qui casu thesaurum occultum in loco alieno inuenit, & dimidium reddit, aut si data opera absque facultate domini uenit, & totum non reddit, saltem sui laboris ctæ, iuxta mentem glossæ. n Pro cuius declaratione

quid thesaurus est pecunia sub terram, vel alibi abscondita vetustate temporis, cuius dominus ignoratur, & de cuius occultatione nullus est memoria, & qui secundum ius commune totius est eius, qui inuenit illum in eo, quòd plenè suum est, quod ad dominium illorum & vtile: & si casu inuenit in alieno, dimidium est eius, & similiter domini loci, vbi est inuentus. Sed si data opera inuenit in alieno, distinguendum videtur, an de consensu domini loci fuerit quæsitus, an sine illo, & priore casu totus debetur inuentori: posteriore vero totus domino loci, vt potest prædictum. & rectè resoluit Syluester. b

Et quæ sequitur primo, quod creditor, qui thesaurum in domo, quam pignori habet inuenit, & maritus, qui inuenit in domo dotali vxoris, dividere debet eum cum debitore, aut vxore: & etiam, qui in agro, aut domo ad modicum tempus conducticiorum, & ad longum, nempe ad vitam, aut vsque in emphyteusim perpetuam, vel ad decem annos, quem tempus constituunt, vt mox dicitur: quia huius horum est integer dominus, c & sic dimidium directo dominio dare debet. Et è contrario, si inuentor habet dominium directum dimidium dare debet habenti vtile, vt colli-

Dominium autem directum tantum dicitur habere is, qui proprietatem rei sine vsufructu habet, vt qui in emphyteusim perpetuam, aut ad vitam dedit, aut ad decem annos tantum. Dominium vero vtile tantum dicitur habere, qui sine proprietate habet ius fruendi re perpetuo, vel pro sua vita, aut saltem pro decem annis, iuxta glossa. e

Item dicitur secundo, cum, qui thesaurum in loco publico, sacro, siue religioso inuenit, partiri debere cum fisco, aut cum, aut prælato Ecclesiæ, cuius est ille locus, vbi est inuentus. Dixi supra, secundum ius commune: quoniam vbi aliæ consuetudines, aut de aliis rebus inuentis, illæ seruandæ sunt, & non est expectanda sententia iudicis, vt rectè monuit Dixi supra, quia licet ille non dicat, hæc restitutio non fit in foro conscientiæ, quod aliquam pecuniam dispersam per aliquem locum inueniens, restituere teneatur, quia non est thesaurus, vt dicta, & trad. Bal. ibidē est de illo, qui aliquam rem inuenit in loco publico, aut quo melius seruaretur, quia proprie non est thesaurus, de quo loquitur ius, nullum ius sibi acquirit, qui eam inuenit, imo tenetur restituere illi, qui abscondit, aut eius hæredibus, aut pau-

a l. nunquid §. thesaurus. ff. de adquir. rer. dom. & melius. in §. thesaurus. Instit. de rer. diuis. & melius in l. 1. C. de thesaur. lib. 10. b In aurea Rosa cas. 19. c l. 2. ff. si ager vect. vel emph. prædat. d In l. si quis. §. fin. ff. de adquir. rer. dom. & in l. in causa. ff. de precar. & §. thesaurus. Instit. de rer. diuis. e Clem. 1. de reb. Eccle. non alie. & allata per Decium cons. 204. & alios ibi. f 2. q. 6. act. 1. g In act. 5. illatis sing. ca. fraternitas. 12. q. 2. h In rub. de rerum diuis. l. 1. auctore. ff. de veri. vendit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pauperibus: quod si non facit, mortiferè peccat, a futuris apparet, non multum temporis fluxisse, ex quo fuit. Qui verò emit aliquod prædium, siue vi hausum, siue venditori, b quamuis sciens in eis thesaurum inuenit, nil tenetur eo, qui id ignorabat, iuxta S. Thomam, equidquid acquirit.

Sexagesimoquarto peccat, qui thesaurum aut rem alijs diuinationibus, & modis illicitis quæsitis, ex quibus efficiat in suo, & quod inuenit, fit fisci. d Videtur tamen retinere posse illum, quousque condemnetur, quia præsumitur fallacia. Alter qui factis tantùm, & vocatur fraus, vt S. Thomas. Iterum dolus diuiditur in verum, & præsumptum. Verum est Bartolus & Panormitanus, nam licet dolus nō possit probari, nisi per confessionē partis, vel cōiecturas, quo minus intra quem illud faciat, & dominus nil scire præsumitur, satis præsumi potest, cum id pro derelicto habetur retinendo non peccet. g

Auis autem, & fera in laqueo etiam alieno inoccupata, pientis fit, h nisi vbi contraria consuetudo ei, qui parauit adiudicet. i

a *Vt sent. gloss. dict. §. thesaurus. Iustit. de rerum diuis.*
b *Dicta l. à tutore. vbi supra.*
c *2.2. q. 66. art. 1*
d *l. vnica. C. de thesaur. li. 10.*
e *Arg. gloss. sing. 2. a. fraternitatis. 12. quæst. 2.*
f *Arg. l. qui leuanda. ff. ad l. Rhod. de iact. Gabr. in 4. libr. sent. dist. 15. q. 8. sub fin.*
g *Arg. d. l. qui leuanda cum ei adnot.*
h *l. in laqueum. ff. de acquir. rerum do. mi. §. illud quæsitum. Inst. de rerum diuis.*
i *Ioannes Maior in 4. lib. sent. dist. 15. q. 10.*

De peccatis circa contractus & priùs circa depositum.

177	*Fraus species doli.*
177	*Culpa quid, & quotuplex. 178.*
177	*Dolus quid, & quotuplex.*
177	*Fallacia species doli.*
178	*Casus fortuitus quid, & idem vni casus alteri non.*
179	*De quo nemo nisi in tribus casibus tenetur.*
179	*Contractus magis obligat eum, cui gratia fit.*
180	*Contractus per quosdam transit dominium, & per quosdam non.*
181	*Deponens mutuabile cum facultate vtendi, &c.*
181	*Depositarius vt peccat non reddendo, cui vult.*
181	*Depositarius se offerens non ad plus tenetur, quàm &c.*
181	*Depositarius ne de dolo teneatur, quid faciat.*

177 AD cognoscendum peccata, quæ circa depositum, commodata, mutuata, pignorata, & locata committuntur, præsupponimus primum, quod plurimum interest, vtrum quis dolo, an culpa, an casu peccat, vel peius hat, & an quis leui, vel leuissima: ideoque definiendum est, quid quodque illorum. Definiuntur autem à Panormitano a post Bartholum b & S. Thomam. c

Primo, quod ex mente omnium prædictorum dici potest, culpa generaliter sumpta, *est voluntaria inordinatio*, vt loquitur S. Tho. *aut deuiatio à bono*, vt Bartholus, *quod culpa generaliter sumpta, siue deuiatio voluntaria, aliquando dicatur fraus, aliquando inconsideratè, ideo fraus sit species culpæ, siue de industria, & aliquando inconsideratè, ideo dicitur dolus, & culpam simplicem. Dolus autem est machinatio, seu circumuentio ad decipiendum, seu fallendum alterum.* Dolus autem est duplex. Alter qui fit verbis, & vocatur fraus, vt ait S. Thomas. Iterum dolus diuiditur in verum, & præsumptum. Verum est Bartolus & Panormitanus, nam licet dolus nō possit probari, nisi per confessionē partis, vel cōiecturas, quo minus intra quem illud faciat, & dominus nil scire præsumitur, satis præsumi potest, cum id pro derelicto habetur retinendo non peccet. g

Auis autem, & fera in laqueo etiam alieno inoccupata, pientis fit, h nisi vbi contraria consuetudo ei, qui parauit adiudicet. i

a *In cap. 1. de commod. & cap. finali de sponsi.*
b *In l. quod Nerua ff. depos. cum vocat. ibi, & alibi se pe per nostros doctores.*
c *1. part. q. 48. ar. 3. & 8. & 2. 2. q. 21. ar. 2. & 1. 2. qu. 111. art. 2.*
d *l. ff. de dole. gloss. in vt. scient. lib. 6.*
e *In dicto art. 8.*
f *Iuxta gl. ca. 1. de rer. nunc. lib. 6. & in l. dolum. C. de dolo.*
g *Arg. cap. fina de ff. eius et ad. nat.*
h *Iux. l. ius gentium. §. sed si fundi adiu. gloss. ff. de pact.*
i *Vbi supr.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem fortuito fit, quòd sine vllo dolo & culpa custodis agitur, contingit, qualia sunt, quæ contingunt per latrones, opinatum, furtum latronum, terræ motus, grandinem, fulmina, & alia similia.[a] Monemus autem, quod aliquis eventus dici potest casus fortuitus respectu vnius, & non respectu alterius, vt incendium domus respectu eius, qui incendit, dolo aut culpa dicetur non casu fortuito contingere, respectu vero aliorum, qui nullatenus fuit eius conscius, casus fortuitus erit illud.

179 Tertio, quòd regulariter nemo tenetur de damno casu fortuito contingit, nisi in tribus casibus: primus est, si ad damnum casu fortuito contingit, aliquis culpa præcedit, vt qui equum sibi vsque ad Bononiam commodatum duxit ad Mediolanum, & post Bononiam ei fortuito casu mortuus fuit, incidit in latrones, qui ei rapiunt illum. Secundus est, si mora præcedit, & fit deterior, aut perit alteri, quod sine mora apud commodantem.[b] Tertius, cùm sit pactum, quod quibuscumque casu fortuito amitteretur, ei qui recepit.

Quarto præsupponimus, quod quandoque aliquis tenetur in fauorem, & vtilitatem solùm alterius: quandoque vtilitatis vtriusque: quandoque solius: & quandoque ille regulariter tenetur de dolo & lata culpa, leui, & leuissima: autem non nisi de dolo, & lata culpa. Et in fauorem vtilitatem vtriusque sit, vterque tenetur de dolo, lata culpa, & non de leuissima, nec de casu fortuito.

180 Quinto præsupponimus, quòd dominium rei de vno in alium non transit per quos dominium rei de vno in alium non transit per quos aliqui per quos transfertur. De numero non transit, qui est contractus depositi, per quem sola custodia rei transmittitur [o] & regulariter sit in fauorem eius, qui custodiam rei commodat. Et contractus commodati, per quem solus vsus alicuius rei, quæ vsu non consumuntur, datio gratuita mulæ, libri, vestis, & id genus aliorum, regulariter fit in fauorem accipientis: & contractus locati conducti, per quem vsus alicuius rei, quæ vsu consumuntur, pretio conceditur, qualis est concessio rerum domus, prædij, mulæ, equi, & id genus aliorum, & contractus pignoris, per quem debitor creditoris aliquid pignorat.[h] De numero verò transferentium aliquid in alium est emptio, & venditio,[i] permutatio, donatio, & mutuum, per quod gratis creduntur res, quæ in numero, pondere, & mensura consistunt, & vsu consumuntur, [k] qualia sunt fructus numerata, panis, vinum, & oleum.

181 Sexto, quod depositum prædictarum rerum in numero, pondere, & mensura consistentium, facta facultate vtendi eis vel

a *l. Quæ fortuito. C. de pign. actio.*

b *Per supra d. a num. 44*

c *Dict. ca. 2. & l. in rob. ff. eod. & l. 1. C. eod. & l. 1. §. 11. ff. de act. & obl.*

d *l. contra. ff. de reg. iur. ea. late adnot. ibi per Decium.*

e *l. 1. & l. licet. ff. depos.*

f *Ca. 1. cum ei adnot. de commod. & tota tit. ff. commod.*

g *Tota tit. ff. & C. locat. & in Decret. eadem tit.*

h *l. 1. ff. & C. de pign. & eodem tit. in Decretal.*

i *ff. & C. de contrahen. empt.*

k *l. 2. 3. appellat. ff. de reb. credit.*

vt eis vtatur, incipit esse mutuum, simul ac depositarius incipit eis vti.

Sexagesimo septimo peccat, qui deponit rem in numero, pondere, vel mensura consistentem, cum facultate vt ea vtatur, vel intentione principali, vt aliquid lucri inde reportet, aut intentione principali, vt aliquid lucri inde reportet, quia per proximè dicta in effectu mutuat, speràs de re peccat, quia per proximè dicta in effectu mutuat, speràs lucrum: quod esse peccatum [b] patebit. Idem vel a fortiori peccat, qui depositum deponenti petenti reddere non vult, dum deponens in suum damnum, aut alienum reperire queat, qui depositum deponenti petenti reddere non vult, dum deponens in suum damnum, aut alienum reperire queat. Et nisi quando bona deponentis publicata, deponens furens deponens arma, ea ad se, vel alium læsurus, dum deponens furens deponens arma, ea ad se, vel alium læsurus, depositum fisco reddendum est, [c] de quibus supra, [d] Et nisi quando bona deponentis publicata, depositum fisco reddendum est, [c] de quibus supra, [d] Et nisi quando latro, apud eum, à quo furatus erat, deponeret, [e] quia tunc depositum efficax est: quia tunc depositum efficax est: quia tunc latro, apud eum, à quo furatus erat, deponeret, [e] Sexagesimo octavo peccat, qui depositarius depositū amittit, dum deponens, vel lata culpa eius, de quibus supra, [g] reddere non vult, quando non, si culpa leui sit amissum: quia regulariter depositum non tenetur nisi gratia solius deponentis sit, & per contractum altero tantum facto gratia solius deponentis sit, & per contractum altero tantum facto per se, gratia factum, altera pars de culpa leui non tenetur, per supradicta. [i] Vnde si ob custodiam aliquam per se, gratia factum, altera pars de culpa leui non tenetur, per supradicta. [i] Vnde si ob custodiam aliquam rationem, vel occasionem peccandi præberet, quòd non libenter reciperet, tenebitur si sua culpa, quamuis leui amittatur. Et etiam quando ipse se obtulit custodiendum, si non fuisset, vel casu fortuito, nisi præcesserit rationem, vel occasionem peccandi præberet, quòd non libenter reciperet, tenebitur si sua culpa, quamuis leui amittatur. Et etiam quando ipse se obtulit custodiendum, si non fuisset, vel casu fortuito, nisi præcesserit pactū, ne depositarius de dolo teneatur: quia tunc pactum non valet pactū, ne depositarius de dolo teneatur: quia tunc pactum non valet [k] Et etiam quando gratia depositarij depositum factum est, vel fuisset

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *l. in commodato. §. ſicut. ff. cõmod. & ca. 2. de cõmod.*

b *Verb. cõmodatum. §. 4*

c *Ind. ca. 2. de commod. & in ds. l. in rebus*

d *Ca. ſi non licet. 23. q. 5. & l. pra. ſes. C. de ſeruit.*

e *l. 1. ff. de poſt. capit. qualiter. eod. tit.*

f *Verb. precariũ. q. 1. & Arg. cap. 2. de cõmod. cum ei adnot.*

h *l. qui inuenta. ff. de furt. & §. placuit. Inſtit. de obli. quæ ex delict. l. ſi vt certo. ff. cõmod.*

i *l. in re furtiua. ff. de condi. furt.*

k *Eod. cap. num. 178*

l *l. qui rem. ff. de furt.*

m *l. ſi commodauero. ff. commod.*

n *Verb. cõmodatum. §. 14.*

o *l. qui vas §. ſi ergo, ff. de furt.*

eius voluntatem; & cum eius damno notabili obligatione reſtituendi [a] niſi commodans tam ea patereꝛur, ſi non repeteret, ſecũdùm Angelum, quo ad forum conſcientiæ Siluester, quando commodatario alio remedio ſibi, quo illud damnum vitaret, præſtituiſſet: quamuis illud commodatum ſibi non ſolueret: ſtro iudicio, in vtroque foro peccat, qui cõmodatum pus reuocat: quia textus indiſtinctè loquitur, & tio in vno foro potiùs, quam in alio concludit. Et quis (cæteris paribus) ſibi magis, quàm alteri cõmodet, propoſito cætera non ſunt paria: quia commodatum tate propriæ rei vſum alteri concedit, & ſuum damnum tenetur. [e] Sed ſi res ad certum vſum, & ad certum modata non fuit: ſed quouſque commodanti placuerit precarium vocatur) cum libuerit, repetere poteſt, abſque cauſa, & cum damno alterius repetentis, lo id facere videretur. Siluester. [f]

183 Septuageſimoprimo, qui commodatarius ad tempus non reddit, aut deterius factum ſua culpa ſima reddit, quo commodans, non fuit contentus commodatarius in alium vſum, quàm conceſſum, to vtitur: aut diutius, quam conuenerat, li commodantis, & eſt obligatus ad reſtituendum quamuis deterior fieret caſu fortuito: quia tunc & omnis ſua eſt in mora, [i] & caſus fortuitus ei ta nocet, vt ſupra [k] dictum eſt. Non eſt tamen ſi probabiliter credit eum, qui commodauit, eo quòd ipſe feciſſet, & ideo illud fecit. [l] Nec no commodatarius, ſine cuius culpa res cõmodata deterior eſt effecta ſolo vſu: ad quem res cõmodata mo ſaltem in foro conſcientiæ, reſtituere non modatum, quod periit, aut deterius effectum eſt certum eſt eodem modo peritura, aut deterius & ſi tempore competenti commodanti reſtituere id, quod commodantis ob moram interfuit, [m] commodatam, cum domini damno notabili glio dat. [o] Et qui commodatum ſui tantùm gratia lariter accipi ſolet, ſi ſua culpa etiam leuiſſima ſtituere tenetur. Sed ſi accipit ob cauſam, & commodat: quemadmodum vxor ornamenta maritus, aut amicus cõmodat, recipit, quæ vtique accedat, non niſi ad damnũ dolo, aut culpæ

ſi vtriuſque gratia commodatur, vt commodantur vaſa argentea, & alia familia ad ſplendidè aliquem dominũ, vel amicum conuiuem excipiendum tenetur ad damnum dolo, aut lata, & leui culpa datum: ſed non ad id quod leuiſſima datum [a] Quamquam Sotus [b] recenter contra omnes dicit, ſe credere commodatarium non teneri de damno dato culpa eius ad mortalem in foro conſcientiæ non peruenit. Sed ſatisfactionem eſt: quia hæc obligatio non tam deſcendit ex natura contractus.

Septuageſimotertio peccat, qui miſit commodatum, pignoratum, aut locatum per nuncium non habitum pro fideli, & remittendo dolo, aut culpa eius, & non vult ſoluere: [c] quæ per officium communiter pro fideli habitum, [d] commodantis, pignorantur, deponũtur, locantur, vt ſunt domus, & familia, quorum dominium non tranſit in accipientem ad illam ferendam pro fideli habitum.

184 Quamuis contrarium ſit dicendum de rebus mutuatis: [e] quæ conſumuntur: quia dominium eorum tranſit in accipientem, ſi per nuncium fidelem & diligentem mittantur, ideo licet per nuncium ſint ſolutæ, non ſolutum fit effectus per eos, non liberatur mittens, iuxta

Septuageſimoquarto, qui commodatarius rem ſibi commodatam vult reſtituere, niſi ſolutis prius impenſis, quas ſi quamuis pro compenſatione alterius debiti liquidas habere tenetur, quales ſunt victus & curationes exiſtentis, & etiam in pignus magnarum impenſarum curationem ab aliquo morbo, aut inueſtigatio- familia factarum. [h]

De peccatis circa locata, & conducta.

a *l. si vrsus non reddens pensionem, prope locata perdita. & seq. ff. loc.*

b *Ferdinandus Sotus dat remissionem his casibus. & seq. de iust. & iure. Tract. 6. quæst. 2. art. 3. dub. 3.*

c *Arg. cap. significante. de pigne. Barto. in l. eum, qui. ff. commod.*

d *l. qui argentum. ff. commod. & Barto. vbi supra.*

e *In l. incendium. C. si vert. pet. & l. quæ te. ff. eod. & d. ca. significante. & in rebus. §. possunt. ff. commod. Barto. in l. diuortia. §. impẽdia. ff. ſol matr.*

f *tax. commun. arg. à contrario. l. fin. C. de compenſ. & capit. 2. de depoſ.*

h *Dicto §. possunt. & Barto. vbi supra.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

193 *Locator in quatuor casibus potest auferre rem locatam.* num. 194.
195 *Locãs domum in malos vsus, vel dolum vsus, per*
195 *Callitatis seruanda, hæc vera remedia.*
195 *Meretricum permissio, vt licita, & domus ea in*
an id expediat.
195 *Permissio peccati nulla cum participatione*
195 *Locare domum meretrici, aut alij peccatrici*
195 *Tributum meretricum tanquã sordidum ab*
196 *Dolia, & alia vasa vitiosa, scienti vendenti*
197 *Operarius, qui non laborat iustè restituit.*
198 *Conductor non soluens, vel damnificans*
199 *Conductor partiarius, non partiens*

187 SEPTVAGESIMO QVINTO, qui locat aliquid, Dominus remissionem quia cõpensationi anni fertilis cum sterilis fuerit, vt in aliis regnis iure communi locus est,[a] secundo, quòd sterilitas fortuita est, quæ contingit ex infortunio tantùm, frigore, tempestate, terræmotu, magna alluuione, locustis, bruchis, & id genus aliis, quæ absque aliqua culpa agricolæ contingunt.[b] Et quamquam multæ sunt opiniones circa definitionem sterilitatis prædictæ: omnibus tamen perpensis videtur, quæ definit esse illam, quam consuetudo, vel communis opinio regionis probat: quòd cessantibus his eligatur ilia Bartoli: [c] sterilitas, aut consuetudo, vt si solent colligi tres, vna tantùm colligantur, vt si solent colligi duæ tantùm colligantur, vt si solent colligi quatuor, quæ ex tribus partibus, quæ communiter colligi solent, vna deducta tribus fructibus, duo soluantur. Quamquam nõ aliqui dicant, quòd tunc sterilitas vnius anni compensanda est cum fertilitate alterius, cum in dicto casu sterilitas ex vitio, aut tenuitate agri, in quo multa semina iacta fuerint, non sufficere, vt colligatur tantùm, quãtùm colligi solet, aut plus solito colligatur, vt tertia parte minus ad sterilitatem sufficit, vt tertia parte minus colligatur. Et in hoc nulla est differentia, an pensio sit numerata an alia quauis re.[d]

Verùm quòd hæc remissio locum non habet, cùm locatores sunt socij partiarij, tam lucri, quàm damni.[e] Quando sterilitas ex vitio, aut tenuitate agri, in quo multa semina iacta fuerint, non sufficere, vt colligatur tantùm, quãtùm colligi solet, aut plus solito colligatur, vt tertia parte minus ad sterilitatem sufficit, vt tertia parte minus colligatur. Et in hoc nulla est differentia, an pensio sit numerata an alia quauis re.[d]

Universidad de Deusto
Biblioteca

eidē non debet esse damno: nec etiam quando res locata fuit molendinum, ex quo conductor percipere quinquaginta solet, & quia reliqua molina destructa sunt, hoc anno centum percepturo tantum geri debet, sicut ob sterilitatem casu fortuito minui solet, Panormit.[a] & Syluest.[b] quia conductio est disciplina.[c]

192 Quintò, quòd qui aliquam rem perpetuam emphyteusim temporariam, aut perpetuam habet, annos pensionem soluere cessat, ipso facto eam perditate solutionis mora purgetur, quæ purgetur, tionem, vel statim post eam sine alia dilatione, noc. & Ioan. And.[e] & Bald.[f] quamuis gloss. & bitrio iudicis relinquant, quod verius videatur, est alterius personæ priuatæ, non amittitur ante trium annorum lapsum, sed moram propter maius temporis spatium, quod ad eam tur.[h] Sed si dominus prædij debet emphyteutæ tùm sibi debetur, non perdit propter compensationem lutionis vim habet.[i]

193 Sexto, quòd qui domum suam in certum ante præfinitum tempus ab ea colonum, vel uere potest in quatuor casibus.[k] Primus, quando tempus: scilicet, in decem, aut ad minimum in locatum fuit, & in duobus primis annis perfecit aut quando in minus tempus locauit, & die soluit, nec celeriter satisfaciat. Secundus, quando tationem propter aliquam necessitatem habere opus habet,[m] si tamen commodè alter sibi non dicetur necessitatem habere. Quæ tamen quid dicat Syluester,[n] vt si tunc eum alio vxorem duxit, & cum ea separatim ipse vivendo pore locationis non indigebat.[o] Sed in hoc & pensionem pro rata temporis, pro quia abutitur bet.[p] Quartus, quando conductor abutitur damno filius, recipiēdo meretrices, debēs & id gen' nihili homines, & tūc nihil ei de tenetur: aut malè ea vtitur, & cum damno sues introducendo, arbores cædendo, aut non colendo, quo casu de pensione remitte

a *Tu d. cap. propter.*
b *Verb. locat. q. 14.*
c *Capit. hostiē. 32. distinct. l. iff. de his, qui sunt sui vel alien. iur.*
d *Capit. patuit. de locat.*
e *In d. cap. patuit.*
f *Tital. de locat.*
g *In d. cap. patuit.*
h *Inst. C. de iur. emph.*
i *Arg. cap. ff. de dep. f. vir Panor. & alij.*
k *Cap. propter. §. 1. cum gloss. de locat.*
l *Idem. C. de locat. & d. cap. propter. §. 1.*
m *Dicta l. idem. & d. ea. propter. §. 1.*
n *Verb. locat. q. 5.*
o *Dict. ea. propter.*
p *Dict. ea. propter. §. 1.*

& potest in iudicio damna petere.[a]

191 Septimoquinto peccat, qui suam domum, aut aliā rem locauerit, quem putabat ea ad peccatum mortale abusurum, vel anima locat ei, quem putat interficere, aut iniuriose tractare, vel occidere: aut locat domū suam, ad vsuras in ea continuandas: quia auxiliū ad peccātum mortaliter præbet.[b] Ad quod hoc in loco quæritur, respondimus multa, quorum primo, quod licet potestati publicæ permittere, quia aliqua ciuitatis parte sint meretrices, secūdum Thom. communiter recepto[d], dicente, quod vt habetur 2. Reg. 12. ex hoc quod aliqua mala, quò maiora vitentur, vel maior bonum consequatur, ista potestas humana imitata cum, id facere possit.

Secundus secundò, quod non licet permittere lupanaria, quæ alicubi permittuntur, videlicet constituendo, & locando domos earum, quàm locarentur quia magis lucrātur, quàm illæ, & recipiēdo aliquam partē: quia hic modus cōtinet participationē peccati, & vt erudītē dixit Caietanus[e] precedentis. Tertiò, quod non licet locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, in qua aliis non permittit eas habitare: quia ad hoc cōdemnationem iustam transgreditur.[f] Quartò, quod non licet locare domum vsuratio ad exercēdum fœnus.[g] Quintò, quod licet locare domum meretrici, ad meretricandum, vel locat domum meretrici, ad meretricandū, quia potest difficilē defendi posse, quòd non peccet mortaliter, & condemnationem iustam transgreditur.[h] Sextò, quòd non licet locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, in qua permittitur habitare. Tum quia licitum est locare domum vsuratio ad exercēdum fœnus. Tum quia licitum est locare domum meretrici, ad meretricandum, & ad habitationem positam supra.[i] Tum quia, quāuis possit politica permittere meretrices, consultores, & adiuuantes ad eas: non tamen potest efficere, quin & excedentes ad eas: non tamen potest efficere, quin & excedentes ad eas non peccent: & negari nō potest, eum, qui facit domū meretrici ad meretricandū iuuare ipsam in peccato, quia fundamenta, quibus contrarium[k] defenditur, non efficiēdo, primo, quod licet cuiq; vti iure rē suā, etiam ei, quem credit aliquo modo, in ea peccaturū peccandi, & ad exercendū artem, cuius licitum est, quē peccandi, nec consequenter ad exercendam artem, cuius peccandi habet in se peccatum inseparabiliter admixtū: non licitum est locare domum peccato-

a *Panorm. & Ioan. de Imola in d. ca. propter.*
b *Arg. cap. ff. de iniur. & capit. 1. de offic. delegat.*
c *In fin. de ordine.*
d *2. 2. q. 10. artic. 11.*
e *Supradicta art. 11.*
f *Contra c. qua causa 3. dist. mores.*
g *Cap. 1. de vsur. lib. 6.*
h *Dict. cap. 14. num. 33.*
i *In dicto cap. 11.*
k *Ibi.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus: puta concubinario, aleatori, peiratum, & p
aliis non excommunicatis, ad viuendum honeſt
credantur peccaturi: non tamen ex eo conſequitur
ceat locare meretrici domum, ad viuendum honeſt
& exercendo artem, cuius exercitium inſeparabiliter
peccatum admixtum: quia id nulla humana poteſt
fieri licitum, cùm ſit contra legem naturalem & diu
licèt iuſta de cauſa permitti poſſit. Contrarium
ne ſcrupulo affirmat Ioannes Maior. b Pro quo ſa
id ſeruat conſuetudo totius fetè orbis Chriſtiani
prædictum dictum Auguſtini ab omnibus recepto
teſt exequi ſine domorum locatione. Et quòd ſit
ſciente, & patiente Papa, locantur, & ſemper
locari domus meretricibus. Et conſiſtorij abſolu
per abſoluerunt locatores earum ſine propoſito
tali locatione. Et quod ad contraria, quæ vrgen
reſponderi poteſt procedere in eis, qui locant
cipali, vel minus principali, vt meretricentur: non
eis, qui locant illis ad viuendũ tantum, cum diſpo
Deo vera meretricij, & artis meretricandi. Et q
care videtur, c quatenus verat locari domos
nus exercendum, & quatenus non verat locari
tantũ alienigenis: quãuis replicari poſſit, probabi
permittitur locatio vſurarijs indigentis ad finem
foro exteriori, non tñ qꝰ liceat in interiori, de q

Quintò, quòd magis expediret nõ permittere
dem, quod difficilè eſt defendere, quod licèt
locare domus, in quibus meretricentur, vt dictum
rarò locantur ad tam purum finem viuendi,
ſecatur aliquis finis, ſaltem minus principalis
di, vel de lucro participandi. Secundo, quòd
cipiũt hac occaſione prius peccare, quàm alias
Tertio, quòd libido non extinguitur nec remi
accenditur ei us vſu ſecundum Magiſtrum,
clinationi ſenſualitatis malo habitu: quia de
tiora ſunt vno. c Quarto, quòd caſtitatis habitus
malæ inclinationi refrenatur illa & non lapſum
li reſiſtenti. Quinto, quod finis per eã procuratus
neſtè ſollicitentur, non attingitur: vix enim
eos, qui ad eas ſollicitãdas ſunt apti, nõ adire
mo poſtquã malè sũt eis aſſueti, tãto magis
tãt, quo maiore impetu naturę & vitij ferũtur
met noui pueros caſtiſſimos venientes ad

a *Aug. cap. ſunt quidã. 32. q. 1.*
b *In 4. lib. ſentẽt. diſt. 41. q. 11.*
c *Diffo ca. 1. de vſur. lib. 6.*
d *Libr. 2. diſt. 2.*
e *Capit. 1. de treug. & pace.*

vbi non eſt eiuſmodi occaſio fornicandi, ob eã, quę in illis ſe
offerebãt, animas, ſtudia, & corpora ipſa contagio infecta
gentes. Secundò, quòd meretrices ipſæ, poſteaquam deſinũt
eſſe ad illud, ſæpe lucrum aptæ, mille malorum inſtrumenta
ſunt. Octauò, quòd mares maiore vigore ſunt ad reſiſtendũ
libidini, quàm fœminæ. a Et fœminis nuſquam hac permiſ-
ſione tribuitur. Nono, quòd verum remedium contra li-
bidinem eſt ardens amor caſtitatis, vitatio eius perdendæ
occaſionis, vigilantia ad reſiſtendum coniuncta cum abſti-
nentia, ieiunio, ſobrietate, & labore aſſiduo, ſuper omnia gratia diui-
na, quam omnium contraria lupanaria requirunt.

Cæterũm, quæ primò, p. ſimam eſſe permiſſionem, qua
Chriſtus ſancta domos ſuas, vel in rugiuolis contiguis, per-
quas meretrices, quò plures eò diuertant: quia non fit au-
ctoritas publica, & eſt ei mixta participatio.

Secundò, eſſe peccatum mortale quærere lucrũ, vel tribu-
tum ex meretricio, & ſordis meretricum opera & lucro: qua-
re Nicephorus, b huiuſmodi lucrum & tributũ
Pontificem, feris quibuſque barbaris indignũ, &
ſummiſque laudibus effert Anaſta-
magnificetia illud omnino ſuſtulit: quod
Alexandro. Cuius rei
ſcentę, admonuit præcellens Doctor Cæ-
iuris peritia, ſed & hiſtorię at-
præclarus, nuper à S.
Referendiariorum numerum co-
ſapiẽtiæ Romanæ Gymnaſia per-
dimidium huius operis
Vrbis olim æmulæ, ab eodem
eruditiſſimos quóſq; propẽ-

Tertiò, quòd libido non extinguitur nec remittitur, ſed
accenditur ei us vſu ſecundum Magiſtrum, d quia de ſe
clinationi ſenſualitatis malo habitu: quia de ſe
tiora ſunt vno. c Quarto, quòd caſtitatis habitus
malæ inclinationi refrenatur illa & non lapſum
li reſiſtenti. Quinto, quod finis per eã procuratus
neſtè ſollicitentur, non attingitur: vix enim
eos, qui ad eas ſollicitãdas ſunt apti, nõ adire
mo poſtquã malè sũt eis aſſueti, tãto magis
tãt, quo maiore impetu naturę & vitij ferũtur
met noui pueros caſtiſſimos venientes ad

a *Capit. indignatur. 32. q. 6.*
b *Libr. 16. cap. 22. hiſt. eccleſ.*
c *l. ſed ad. des. §. ſi quis ff. locat.*
d *Aug. ver. locatio. §. 24 & Sylueſt. eodem verb. q. 18.*
e *Sylueſter vbi ſupra.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

197 Septuagesimoseptimo peccat operarius, qui pro salario diario, fideliter non laborat, ob quod conductori tabiliter damnificatur, cum obligatione damnum resarciendi. a Idem si promisit, se illud laboraturum, & dolo, aut sua culpa, id non præstat, b secus tamen si ob id accepta mercede non vult conductori damnum ob id accepta restituere, c & si est paratus ad præstandum, sed aliter conductoris non præstat, diarium ei persolvendo, quia ob aliquem casum fortuitum, ex parte ipsius operarii, d ductoris cõtingentem, quando cõductus diarius non videtur si ille nõ conduxisset, repetisset, d aliàs non ita fuisset. tiæ quæ tamen limitatio nobis non videtur rei conditio

198 Septuagesimooctauo, qui pensionem rei locatæ domino non soluit, eò quòd ea non vtitur, quia ob aliquem casum fortuitum, ex parte ipsius locatoris, tem non potest, cum obligatione restituendi, f secus si Angelus f & Sylvester g procedere quãdo dominus eam illi locauit, alteri locare omisit, alias non, salua conscientiæ. Sed nec hæc limitatio, nostro iudicio, batur: & aduertendum, quod in illa quæthoc. Ad cationis, & quælibet alia pensio sit soluenda in fine anni: resolutio glossarum h ponitur in

Annua si debet, tunc insseries caput anni.
Anno si debes, in fine tenebaris anni.

Circa quod varij variè loquuntur: sed tenet. in primis conuentio partium est attendenda, & ea consuetudo regionis, & eis deficientibus, tempus da est in fine anni, quando vnica solutio est facienpus ponitur causa differendæ solutionis, vt infra alios. i Dixi, *Regulariter*: quia illud est facienda causa propter quam datur, & ex persona, vel circunstantiis aliud conijcitur, vt Panormi. k

199 Septuagesimonono, qui dolo, lata culpa, vel suorum, infert notabile damnum ex conductione illud satisfacere, l secus tamen est, si inferre, aut resistere nõ potest: aut non tenetur, aut casu fortuito nec culpa, nec mora eius præcessit, per dicta loca.

Octuagesimo, qui colonus partiarius locauit fundum rusticum, aut certam eius partem, absque

tempore finito, de omnes fructus earum percipit, aut eas cædit, aut alios ad exortio ipsius dolo, vel culpa, eas cædit, aut eatenus fundum deteriorat, & non vult restituere domino suam partem, vel laborem. *

De peccatis circa iura, & tributa Regia, & publica.

Tributa, & iura regia, qui non soluit vt peccat.
Tributa per auctoritatem imponens, aut exigens vt peccat.
Tributa per auctoritatem imposita exigens, vt peccat.
Clerici qui grauantes gabellis excommunicantur.
Clericos qui grauant, an clerici gabellis grauentur.
Tributorum quæ grauant, an clerici gabellis grauentur.
Gabellæ rerum, quas homines ad suam necessitatem ferunt.
Gabellæ ob mortes debent fieri verum pandat.

Octuagesimoprimo peccat, qui tributa, & iura iustè imposita, a Pontificia, Regia, aut alia publica contra rationem temporalis, b quod planè procedit in iuribus debitis, ex contractu, vel honorabili impositione, non soluit, cum obligatione restituendi, c & etiam si dubitat, an ipse, vel alius ad eorum statum pertinentia, aut alia via ad eum deuoluta sit obligatus, cum intentione obligandi ad mortale, aut per aliquam legem, vel iussionem iustam imponentis, quando per aliam legem, vel iussionem iustam imponentis, quando per aliam legem, vel iussionem tacitam, vel expressam obligationem ad pœnam æternã per impositio. nem, vel ignorantiam, vt infra c dicetur, & d olim diximus, obligationem temporalis, vt infra c dicetur, & d olim diximus, quibus non subiacet locationis, aut alios cum illis initos. Et e- quibus non subiacet locationis, aut alios cum illis initos. Et e- quibus non subiacet locationis, aut alios cum illis initos. Et e-

Universidad de Deusto
Biblioteca

obstante contraria consuetudine: nisi quando tales emerent ad negotiandum, & mercaturam exercendam.

a Gabr. in 4 lib. sent. dist. 15. haberent facultatem à Papa ad illa ab eis exigenda.

201 Rogatus à multis, vt hãc decisionem ampliarem, & mentionem gubernatorum laicorum, qui frequenter imponunt superindicta extraordinaria super panem, vinum, carnibus, panno, & aliis id genus ad victum, & vestitum, Gabellas: quæ Itali vocant Gabellas, Hispani Sisas, Galli Tailias, & Gabellas, & ea perinde petunt, aut peti iubent, ac si tunt ab Ecclesiasticis personis, quæ ad ea soluenda gantur, ac à laicis. Eorum item, qui vectigalia, & ponunt pro facultate vehendi, exportandi, & currus, mulos, & alia iumenta, vacua, vel onusta petunt, iubent, aut permittunt peri ab Ecclesia laicis, quamuis id, quod vehunt, important, vel de eorum patrimoniis, aut prouentibus Ecclesiasuos vsus conuertendum. Rogatus, inquam, hic sem hic addere, quæ gratia breuitatis omisi, monere. Primo, eos grauissime in his peccare, nitatemque Ecclesiasticam offendere, contra das: etiam bullæ cœnæ Domini incurrere, mosos infringendo, in quibus sunt cap. hæc b 96. dist. clesia, c cap. aduersus, d cap. nouerint, e cap. cundo, quòd glossa singularis g dixit, quod ris, tota Italia ob hæc est interdicta: & quòd ciis, qui earum facta norunt, testificentur, quod ditu horrendum est. Tertio, quòd attestamur, & nostris famulis, satis multa huiusmodi vetera regnis exacta fuisse. Ideoque iure vereri, ne indies magis, & magis iratus, consultores rumpubl. de prædictis canonibus parum cipes, ac Respubl. nimium illis credentes, & uaritiæ inhiantes grauissime tandem castiget. rari me, quod cùm tot has censuras incurrat, meu confessarij locorum, vbi hæc agentur, æstiment, & eas incurrentibus absolutionem pauci Episcopi, qui excommunicatas, & & terras, vbi hæc fiunt, iubentur, & præmonent cùm præceptum eis sit à Concilio Viennen. peccati mortalis id faciant, postquam denun quòd tamen facilè constare potest: quamquam audita, id fieri debeat. i Quamquam etiam pulos Italiæ & gubernatores, & exactores

b 96. dist.
c De constit.
d De immun. Eccle.
e De sent. excommun.
f De cens. lib. 6.
g Clemen. præsenti. de censibus.

h Dist. cle. præsenti.
i Per g. off. memorabilem eiusdem clem. verbo confiterit.

720 sanæ Pœnitentiariæ seruio à summo Pœnitentiario S. D. N. petitæ absolutiones à censuris ob hæc incursis, restitutionem promissa, parata, vel facta: quos vtinam aliorum regnorum parochi imitarentur. Amen.

Ad secunda illa, quæ Hispani vocant cochlearia, & scutras, quæ soluuntur ex granis in forum importatis, & in alia quæ ferè pleræ ad vendendum deposita, & aliæ id genus Gadiligentiæ, quæ in multis regni Castellæ locis, tam à clericis, quàm laicis exigi audio, persoluuntur, licitè à clericis exigantur, iis, quibus conuentiones melius, quàm nos norunt, delegamus. Addo, quod portoria, & alia tributa Regia & publica non sunt soluenda de iis, quæ quis ad suam, & suæ familiæ necessitatem secundum Angelum. a Sed contra tenet S. Antonin. a valet, secundum verius est, & quotidianus vsus comprobat, & consuetudo potest inducere id omne, quod lex, & contra eam, hoc lege Itarui posse, vt etiam idem S. Antoni-

a Verb. pecunia. §. 3.
b In 2. par. cap. 24.
c Capit. fin. de consuetud. & l. 2. C. quæ sit longa consuetud.

Octauo quinquarto, qui debitor Gabellæ, cui publicanus: fiscus debitor Gabellarum defert iuramentum, aut remittit eum debitorem, vt veritatem pretij, aut quantitatis mercium quas defert dicat: & acceptat, & non plenè eam manifestat obligatione restituendi, d quòd est verum, etiam re- d Medina. C. de restit. q. 13. sub fi. stitutionis, quæ habet, quòd regulariter, qui fraudat le- e De qua infra ca. 13. a num. 36. gem, quæ defert dicat: & acceptat, & non plenè eam manifestat obligationem restituendi, d quòd est verum, etiam restitutionis, quæ habet, quòd regulariter, qui fraudat leg

Universidad de Deusto
Biblioteca

vsuram admittit, [a] nisi sit vsus, qui gratis inter amicos solet: qualis est libri iuxta S. Thomam [b] detectore, qui dolo, aut lata culpa, aut leui pignus perdiderit, vel non vult restituere. Item si creditor pignus debitoris [c] casu fortuito, modo mora non præcedat. Nec potest pignus quocunque modo periret, debitori perire.

204 Idem de creditore paciscente cum debitore, vt soluente ad certum tempus, pignus sibi cedat, aut certum diem redimi possit, [e] nisi quando non in lucrum, sed in pœnam debitoris fit pactum, vt pro vsuris habeatur: quod sentit Panor. [f] & S. Anton. Idem de creditore, qui expressè paciscitur, vt pignus vendatur, non soluto intra certum tempus debito, & non facta notificatione, debitori non notificat, [g] nisi etiam denuo notificatio esset necessaria. [h] Et licet de pignore pactum fit, trina tamen monitione facta, vendi potest: modo inter monitiones, seu denunciationes fas triduum interijciatur. Si autem nulla facta de vendendo, vel non vendendo, vnica denunciatione quo transactis duobus annis, propria auctoritate iudicis possit, [i] non autem prius sine auctoritate iudicis.

205 Et si creditor bona fide pignus minoris, quam beretur vendit reliquum à debitore petere potest. modum etiamsi plutis vendit restituere tenetur. diu debitor aliquid etiam solum quadrantem debitum totum pignus retinere potest, quoad ille soluatur. test etiam creditor pignus à debitore ad tempus non soluente alteri pignorare, & potest etiam pignorare bona fide in pignus factas repetere: et si erat animal, in pastum factus, & tenetur etiam putandam in sortem fructus ex pignore percepti impensis, quas in eorũ collectione, aut conseruatione.

Octuagesimosexto peccat qui vasa sacra, ornamenta, & ornamenta Ecclesiastica pignorat, [m] nisi magna necessitate, puta redemptionis captiuorum, & tionis pauperum, & aliorum operum Ecclesiæ cessariorum.[n]

De peccato vsuræ circa mutuum

206 *Vsura quid duplex, vera, & [illegible]*

206 *Mutuum duplex, verum & [illegible]*

[a] *De qua infra, num. 217.* [b] *2.2. q. 32. a. 1. ad 6.* [c] *Gloss. in l. si creditor. C. de pignor. actio.* [d] *§ fin. Instit. quibus modis re contrahit. obliga. & l. qua fortuito. C. de pignor. actio.* [e] *l. fin. C. de pact. pign. & v. significante. de pignor.* [f] *In d. cap. significant. § 2. par. tit. 5. cap. 9.* [g] *In aurea Rosa casu 28. l. si communeri, ff. de pign. actio. Ang. vers. pignor. 8. 9.* [h] *Gloss. in cit. l. si conuenerit.* [i] *l. fin. C. de iure dominor. & Angel. vbi supra, & Syluest. vers. pignus. q. 10. in Ang. vbi supra. § 8. n. 1. quamdiu. C. de distract. pignor.* [l] *[illegible] C. si pignor. dat.* [m] *l. 1 rerum ff. de pignor. actio.* [n] *Augustin. [illegible] cit. c. de pignor.*

207 *Vsura vtraque pagina specialim vetita, eam probant haretici.*

208 *Vsura mentalis duplex, sed neutrum vsura mentalis.*

209 *Vsura mentalis emili vetita, sed valde etiam exercita.*

210 *Vsura remissa, qua, & quando licita fuit.*

211 *Mutuum quæ mentio sine facta faciat.*

212 *Mutuum secundaria nec vsuram nec simoniam facit.*

213 *Vsura est lucrum ob dilationem solutionis.*

214 *Vsurare plures ob dilationem, aut minoris ob anticipationem.*

215 *Interesse quid, quotuplex, & quod peti potest.*

216 *Interesse lucri cessantis patitur sine his conditionibus.*

217 *Mutuum lucrati liciti contra Caietanum & Sotum.*

218 *Vsura ob solutionem dilatam quid lucri capere liceat.*

DIcimus de peccato vsuræ circa mutua, huic loco ad id spectantia, iuxta promissionem in præfatione factam, declarationem eorum, quę in Commentar. de vsuris [a] scripsimus. Fundamenta, quibus soluerentur duæ quæstiones anno 1514. soluere iusserat mihi Vlyssipone Cardinalis maximus Cardinalis tituli Sanctorum quatuor Coronatorum omnium virtutum heroicarum panegyricum, & humanarum eximia cognitione coruscans Infans Portugalliæ, Henricus, tunc frater Regis Ioannis eius nominis III. & postea moderator grauissimus, patruus obseruandissimus, Regis Don Sebastiani huius nominis primi, iuuenis quidem, sed pacis, & belli gestis Christianissimi, gloriosissimi, & gerendorum spe maximi. De quibus nunc lachrymis obortis nihil aliud dicam, quàm quòd ipse rex dicitur cecidisse fortissimus, contra Sarracenos in Africa: quamuis sint, qui dicant, eum adhuc viuere: quia corpus eius omnium qui prælio cæsi sunt, insignissimum numquam inuentum fuerit. Cardinalis præfatus eius patruus in Regem assumptus, & Regis Cardinalitiáque dignitate gloriosissimus, & temporali, dum captus fuit in regnum pacatissimum, æternum migrauit.

Quæstionis ergo illius Commentarij est, quod continet quatuor primis habetur, notabilia. In quorum quatuor primis habetur, quæstionis hoc verbum, vsura prima sui significatione [illegible] vsuram cuiuslibet rei, iuxta illud Marci Tullij, pro

[a] *Cap. 1. 14. quæst. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rabirio, *Vsuram huius lucis, &c.* tamen iuxta significationem quam in hac materia communiter habet, significat omne lucrum prouenies ex contractu mutui, & Græcis dicitur τόκος, quod est, partus, quasi à mutuo partum, & Hebræis נשך Neschec, id est, morsus, quo mutuans mutuatum mordere videtur, vt quidam recentiores scripserunt. Et quòd commodatum differt à contractu commodati: quia per hunc transfertur dominus rei commodatæ: per illum autem non. a Nu. 180. b Iuxt. glo. recept. in capit. 1. de commod. c Infl. quibus mod. re contr. oblig. in princ.

datæ, vt dictum est supra. a Licet conueniatne hoc contractu terque debet esse gratuitus, b & quod mutuum non recipitur in solis rebus, quæ vsu consumuntur, & in pondere, numero, & mensura consistunt: puta, pecunia numerata, oleo, pane, tritico, & id genus aliis, quæ vsu consumuntur. c Dixi, *verum mutuum*: quia velatum, siue palliatum, aliis rebus, & contractibus inuenitur. Mutuum, inquam, verum est, quod secundum suam formam apertam, & omnium contrahentium intentionem, non habet latentem, & mentem contrahentium retinentem formam latentem, & mentem contrahentium præsumptam, est mutuum: quale est omnis contractus, qui fit à mutuo, in quo quis minoris iusto pretio hominem emit, vel vendit, dio, quærit aliquid propter anticipatam solutionem, vel tra, quo quis vendit alij pretio maiore iusto superiorem, d dilatam solutionem, d qui enim emit ro. rem ad menses infimo valentem 12. ob anticipatam solutionem, & detur mutuare pretium, quod dat, & illud minus valens, quod dare deberet, accipere pro vsura: qui vero vendit rem valentem ad summum, & pretio superiori, ob dilatam solutionem, videtur mutuare pretium, & vendit accipiendo illud plus iusto pretio, quo res valet pro vsuris, vt in prædictis iuribus probatur. Quæ pretium sit infimum, quod medium, & quod supremum, ditur infra. e Vnde licet omnis vsura in solo contractu verseturi quia tamen contractus mutui est duplex, palliatus: ita duplex est vsura: vera, quæ in mutuo pallato reperlata, seu palliata, quæ in mutuo palliato reperitur. 207 In quinto, & sexto notabili habetur: vsura est peccatum vsuræ, & aliud vsura: quia peccatum accipere, vel velle lucrū vsurariū. Vsura vero est *pecunia æstimabile suapte natura, quod principaliter & primo palliati quæritur.* Dixi, *lucrum*, pro genere, & differentiam lucri non æstimabilis peccatis ad differentiam lucri spiritualis meriti, & gratiæ, quod fit, quando, & quatenus cut oportet apud Deum, iuxta illud f

d Capit. in vsur. & ca. ad audientiā. de emp. & cap. illo vet. de pign. cum eis aduenat. e Capit. 23. num. 78. f Psal. 111.

mutuetur & commodat *sine mutuat*: & illud Euangelij. a *Centuplum accipietis &c.* Quod propriè non est vsura, licet aliquando vsurarum nomine sic dicatur. b Et ita mutuare quem, vt præsentetur, vel cogatur ad beneficium, vel vt illud sibi conferatur, non est propriè peccatum vsuræ, licet sit peccatū simoniæ, quæ est species vsuræ. Dixi, *Suapte natura*: ad differentiā lucri quasi virtutis, & amicitiæ, quod mutuando quæritur, & non est vsura: quia suapte natura non est pecunia æstimabile, aliis plutis æstimarent amicitiam, quam mutuando quærunt, quam pecuniā, quæ ex eo ab vsurario quæritur. Dixi, *præcipuè*: quia licita est intentio minus principaliter quærendi aliquid pecunia æstimabile, vt infra dicitur. Dixi, *ad differentiam eius, quod ratione veri interesse*, vel damni emergentis accipitur: quia illud non est vsura. c Dixi, *Veri vel palliati*: ad includēdum lucrum, quod ex mutuo palliato, de quo supra. d

a Matt. 19. b Luc. 19. Thom. 2. 2. q. 78. art. 1. c Iuxt. glo. fine. & recept. ca. cognoscimus de vsur. sexta ca. 2. & ca. salubrem. ter. co. tit. d Num. proxime. e Crusen. 1. de vsur. f Cap. quia. & c. super eo. de vsur. g Exod. 22. h Cap. 1. parte. 14. quæst. 3. i Luc. 6. k Inn. consuluit. eod. tit. & Cæ. Lapera. sub Leon. X. & ex alijs. l Per cap. 1. 14. q. 6. & alia in dicto notab. 6. adducta.

Dixi, *præcipuè*: quia licita est intentio minus principaliter quærendi aliquid pecunia æstimabile, vt infra dicitur. Dixi, *præcipuè*: ad differentiam eius, quod ratione veri interesse, vel damni emergentis accipitur: quia illud non est vsura. c Dixi, *Veri vel palliati*: ad includēdum lucrum, quod ex mutuo palliato, de quo supra. d

Habetur secundo, quod vsura est illicitum lucrum, & vel accipere illam peccatum mortale, adeo quidem, vt asserere sit hæresis, e & non solum iure humano: sed naturali & diuino veteris & noui testamenti prohibetur hoc septimo præcepto Decalogi, *Non*, & quo omnis rei illicita vsurpatio, qualis est vsura, prohibetur, & quod est præceptum vtriusque testamenti, & specialiter prohibetur in nouo, per illud f *Mutuum date*, nihil inde sperantes: contra impium Molinæum, & pium Socum, & per quæ eriam ratio eorum confutatur. Et quod nouum testamenti specialiter prohibet non solum cum pacto expresso, aut tacito reddendi plus aliquid principali, vt plus aliquid re mutuata restituatur. l In primo notabili, & duobus sequentibus habetur, quod est peccatum aliud ab vsuræ peccato est duplex: & mentale, & reale, quod est voluntas peccandi absque verbo, secuto: ita peccatum vsuræ est duplex: mentale quod est *voluntas lucrandi vsuram opere non secuto*: & reale, *quod est voluntas eam lucrandi opere sub secuto*. mentalis differt à peccato mentali vsuræ: quia *voluntas quærendi lucrum ipsum ex mutuo dato intentione quærendi illud sine vllo pacto expresso vel tacito*, de qua sunt disputātes An vsura mentalis obliget ad restitutionem? nam de peccato vsuræ mentali tantùm nulla est quia sicut nullum aliud peccatum mentale tantùm

obligat

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligat ad restitutionem: ita nec peccatum vsuræ mentalis tum. Sed disputant, An lucrum quæsitum ex mutuo dato ne principali ob illud dato obliget ad illum: ita quod peccatum vsuræ mentale tantùm, & vsuræ mentalis est vsura mentalis definita supra esse &c. quæ non dicitur mentalis, quia lucrum sed quia sola intentio mentalis sint causa di illud: quæ hactenus (quod sciam) nullibi Et quod nunc etiam legibus secularibus rum est expressè prohibita vsura, & implicitè niani Imperatoris, secundùm cōmunem, Et ita nullus Christianus eam clarè exercuit aliqui velatè, siue palliatè, maiorem, quam nam maxima, quæ olim permittebatur, centum mensibus ipsam sortem exæquat: se sors vnum pariat, & duodecim in anno, Barthol. Socin. b cui concordant Budæus & ibi citatis, & alij alibi: & ea tantùm in tis periculum in se suscipiente, in alia verò partes centesimæ, hoc est, octo pro centum non negotiantibus dimidia centesimæ, tum in anno: & nobilibus tertia pars, id pro centum. Et nunc aliqui velatè, siue palliatè grandes, vt interdum sors pariat decem, & tum ab vnis nundinis in alias: quæ tamen anno occurrūt: & ita triginta & amplius Item antea ex vsuris vsuræ non capiebantur, biorum cambia corradūtur.

209 In decimo, & vndecimo notabilibus habetur, tentio principalis lucrandi ex mutuo sufficit ad dam vsuram, etiam sine pacto expresso, vel tacito, pium Molinæum: non autem minus principaliter tum.[d] Tum quia id tenent glos. & Innoc. e à plu- bus Theologis & Canonistis receptis. Tum quia cia [f] & cap. quid proderit [g] probant, licitum esse prælato seruire cum spe secundariæ, licetnon principaliter quod beneficium obtinendi. Tum quia quamuis quæ quamuis non liceat intendere principaliter minus principaliter. Verbi gratia non licet diuina officia audire principaliter propter tidianas: minus principaliter tamen licet larem. [h] Non licet etiam principaliter seruire munerationis terrenæ, sed minus principaliter

a *In Mercur. regul. peccatum. de reg. iur. lib. 6.*

b *In l. filius ret. §. item. ff. ad l. falcid.*

c *Verbo. C. de vsur. & l. placuit. ff. ad.*

d *Lib. 4. q. 1. art. 2. de iust. & iur.*

e *In d. cap. consuluit. de vsur.*

f *20 dist.*

g *81. d. cum suis gloss.*

h *Et recep. in cap. 1. de cler. non resid. lib. 6.*

a *Psal. 118.* *Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem.* Adeo, quod Concil. Trident. b definiuit b *Sess. 6. can. 32.* concubitum esse hæreticum. Tum per alia ibi latius adducta: vna quod licet illum, neque principale, neque minus principale lucrum, quàm lure debitum ex mutuo expectari possit: quia tamen tamquam antidorale, & remuneratorium de iustitia debitum. Ibi etiam cum communi quod tam principaliter, quàm secundario possumus lucrum amicitiæ & gratitudinis ex mutuo: & tam principaliter, quàm secundario lucrum pecuniarium ex illa & gratitudine: sed non nisi minus principaliter, & secundario, post quam principaliter propter lucrum mutuauit, pecuniæ ratione mutui. Et consequenter, lucrum agnoscens, illam intentionem mutat in in- minus principaliter accipiendi, si postea gratis da- non est vsurarius, vt rectè dicit Angelus, c Et ita c *Verb. vsu-* omnes, qui cum spe lucri mutuant, sine qua *rar.* amor Dei, & virtutis, & lucrum minus principalis, finis eorum principalis alicuius actus, non suf- ficit, quod ille non fieret sine illo: sed oportet, quod pluris vel æquè principaliter diligatur, ac alius finis, propter quem ille fit, vt latè pro- ximè & supra proximè recugimus. Neque etiam peccat, qui d *In d. cap.* principaliter ob lucrum, bona fide aliquid acci- *cum minor.* mutuatarius, existimans id sibi amanter, & gratis ab *num. 27.* mutuatione, existimans id sibi amanter, & gratis ab non det tam ob gratitudinem, quàm ob timo- quamuis si postea id intelligeret, teneretur ad resti- tuendum sibi dabatur, existimabat non dari sibi li- e *2. p. ar. tit.* berè, & ex sola caritate mutuaret. g *1. ca. 7. §. 6.* & ibidem, quod ex qualitate rei datæ, ex lucro, f *2. 2. q. 32.* damus, & ex eo, quod in tali casu virtus gratitudi- *art. 1.* nis exigat, & prudens confessarius consulere g *Laur. in* possit. Dicimus etiam, illum, qui eo quòd à suo debi- *tract. de salubri-* tore recuperare commodè non potest, mutuat illi *ter. de vsu-* ras & *Sot.* non peccare, quia nihil ab eo accipit vi mutui, *tomo. vbi* Adiscimus tamen, hoc casu cauendum esse *supra.* ne sub obliquo pacti debiti redditionem, vel per schedu- h *In 4. lib.* *sent. dist.* *15. q. 29. in* *prine.*

petant,

Universidad de Deusto
Biblioteca

perant, vel accipiant sponte solutum, pro ea quæ dib-

a *Eod. cap. nam. 112.* simili supra.[a] Non peccat etiam, qui accipit aliquid pro mercedem laboris sui, vel famuli numerandi nummi-niæ summam: quia non vi mutui, sed laboris numerandi pit. neque qui capit aliquid pro sumptu, & labore

b *Idē Ioan. Maior vbi supra.* pecuniam mutuatam longè absenti.[b]

210 In duodecimo notabili & duobus sequentibus

netur, quod qui vendit, permutat, aut locat mutuo

tio ob anticipatam solutionem, est vsurarius, sic

omnis, qui vendit, permutat, aut locat majori

maximo, siue rigoroso ob dilationē solutionis

c *Nu. 186.* supra posita. [c] Et quod in hoc sæpe videmus

emunt, vel locant reditus episcopatuum & benefi-

gistratuum, Prouinciarum, Dominiorum, oppidorum

torum, vendibilium exactiones, & alios reditus Ap-

scoporum, beneficiariorum, & aliorum prælatorum

te pressorum, multo minori iusto pretio infimo

nem anticipatam vnius anni, & minori ob dilationem

minori ob trium. Et contra, qui vendunt, aut locant

cinnamomum, piper, &c. pannum, sericum, lanam,

bros, papyrum, & alia similia: boues, vaccas, equos,

pecora iis, qui eorum indigent ad sustentandum

dum præsentem pecuniam ex eis protinus recedo

noris iusto pretio. Vendunt, inquam, vel locant

sto pretio rigido, & summo propter dilationem

tantò plus addunt pretio, quanto solutionis dila-

tit. Dixi, *propter dilationem, vel anticipationem*, quia

fieret propter bellum, pestem, vel inopiam victu-

præsentis. Monemus item ibidem canere sibi de

sticos, & sæculares prædiuites, qui agros colonis

sto pretio rigido locant propter dilationem

rum debitorum, aut propter mutuationem

dum, & victus, aut pecuniæ ad alia necessaria

tionis dilatione, quibus rebus fatigant eos

gentes ad viuendum miserius, quàm si eorum

& eos etiam qui reditus suos, quàm maximo

locant in auctionibus publicis, allicientes ad

pollicitationibus, & donariis incrementorum

cant *Pacta*, & dilationibus solutionum,

renūciationes ab omni iore alienas, quales

tem paucissimas Hispania vidit: nulla

per huiusmodi submissiones, & ad casus

nes minuitur iustum alioqui pretium

mercem, quod locantes tam excessiuo pretio sunt in causa, vt

quidditates vtantur mendaciis, & malis artibus in venden-

dum eas, ne gentium, quod soluunt, ex eis corradant, quibus, ni

vtantur impossibile est illud corradere.

211 In decimoquinto habetur, quòd interesse generaliter

dicitur *damnum emergens, & lucrum cessans: eo quod aliquid*

sit facere, & non facere, secundum glossam.[a] In qua definitione, coniun-

ctio, &, accipitur pro, Vel, & verbum, *Fieri*, prout compre-

hendit. Non facere: eo quod non facere sit facere. [b] Et quod

dicitur, *damni emergentis*, Habeo pecunias ad reficiendum

domum, vel emendum æstare triticum, aut fœnum, & eas mu-

tuo, quia ad præstitutum diem non soluisti, domus

ruit, triticum duplo carius emi, pecora fame intetiere,

damnum accepi. Exemplum interesse lucri

cessantis, Habeo pecunias, quibus merces eme

re, vel ad negotiandum, eas tibi mutuo, & die præfixo non

soluis, quod ob id facere cesso, est meum interesse

lucrum.

212 Inter omnes conuenit, vtrumque horum contin-

gere posse tribus casibus: primo, quando

mutuum peti posse tribus casibus: primo, quando

ad soluendo præcessit. [d] Secundo, cùm id ante, aut post

contingit: mutuum tamen datum fuit per aliquam

Tertio, cùm à principio conuenit de soluendo damno,

tribus casibus non solum licet accipere, & exigere,

à principio conuenire de summa, quæ vltra

sed prudenda est ex verisimili illo interesse dam-

vt latè prædictus Sotus scripsit, [f] quamuis

hanc materiam restringere sit conatus:

hodie non procedit in materia cambio-

Pij V. transcriptam infra, [g] vt ibi di-

tota difficultas sita est in casu, quo quis sponte,

pecunias expositas negotiationi, aut rerum

emptioni, ob quarum mutuationem cessat à

& frugiferorum emptione, an is possit capere

lucri cessantis contingentis ante moram, & cul-

sequitur, protestatus tamen, quòd contrariam:

opinionem non damnat quam etiam lau-

probauimus 14. rationibus,

quas ipse pro sua adduxit. Quæ tamen conclusio

intelli

a *In verb. possit. l. 1. C. de sent. quæ pro eo quod int. prof.*

b *ff. mora. ff. solu. matri. & gloss. l. 2. recepta in princ. ff. de verb. obligat.*

c *Secundum eandē gloss. dict. l. 1.*

d *Gloss. celebris in cap. conquestus. de vsur. & alia multa ibi citata.*

e *Eod. numer. 302.*

f *Libr. 6. q. 1. art. 3. de inst. & iur.*

g *Eod. cap. nato. 400.*

h *In ca. fin. de vsur.*

i *In prædicto art. 15.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligenda est, dummodo omnis dolus, & fraus
suras abiit, & modo non tamquam res acquisita
res in spe posita, & quæ impediri multis modis
tur, etiam in contractibus, in quibus etiam bo
cipio conuenire (in cambiis enim hodie, vt pro
licet) maximè si mutuetur res cum pacto de
quoniam interesse lucri cessantis non debetur
interesse extra rem damni emergentis. a Ergo
non debetur, nisi pacto præcedente. b Ergo
quod pecunia mercatoris negotiationi expo
emptioni frugiferæ rei destinata, pluris vale
tanta aliorum, & etiam ipsius, illi non ita
etiam triticum satum, vel fationi destinatū, valet
alterum tantùm absolutè considerandum. Et
cultas, quæ pecuniæ ad lucrandum inest, abstra
eius pretium non plus augeat, quàm sine illa
men in eo, qui scit & vult vti ea ad istiusmodi
pluris valeat, sicut facultas generandi, quæ est in
lutè considerata, non efficit, vt plus valeat: cō
in eo, qui illud iam satum habet, aut fationi
liud simile ad seminandum non habens, facit
rur ad effectum, vt vendere, & etiam mutuare
qui furto illud sustulerit, plus quam alteri restitu
Et quòd qui habet aliquid quod cōmunitèr
pluris quam 10. valet, pluris illud alteri vendere
uis illi multo plus valeat: tamen si sibi plus
dere potest eo pretio, quod sibi valet accipere
plùs, quantò tibi plus valet, iuxta S. Thomam
receptos. Et quodlicet operarius potest acquirere
rarum suarum, quas omisit ad preces alterius,
promisit, sic & mercator lucrum, quod ad
omisit propter promissionem de relatione
212 In decimosexto notabili, & tribus
netur, quod non sunt necessariæ tot conditiones
piendum interesse lucri cessantis ex mutuo
& quidam alij alibi requirunt: licet aliquando
enim est, vt hic lucrandi modus nō tantum
tūm negotiationis: quod tenet etiam Sotus
non est necessario: nam iustum, & inuitum
aut prauitate animorum, & intentionum
petum externorum æqualitate, & inæqualitate
Vnde & rectè ait idem Sotus k nihil refert,
rogatus, & quæsitus à mutuatario, an

a Secūdum Bartol. & communiter, in d. l. c.

b l. si seruū. in. §. cum pecunias. ff. de vsurp. ff. de aliis. empt. c. de quæ l. illud. ff. ad leg. Aquil. d. leg. 1. §. sub fin. ff. de ex quib. caus. lect. & tradit. Caiet. 2. 2. q. 78. a. 1. quod antea fuisse Sent. in 4. lib. Sentēt. dist. 15. quæst. 1.

c 2. 2. q. 77. art. 1.

f In 4. lib. Sentēt. dist. 15. quæst. 2.

g In q. 5. de vnitate Ecc. h Verb. vsura. q. 15. i Aristo. 5. & 5. Ethi. & D. Tho. 2. 2. qu. 78. art. 2. & q. 59. art. 2. k Lib. 6. q. 2. art. 2. de iust. & iur.

quid ad iustitiam commutatiuam pertinet, seruetur. Secun-
ta, quod interesse sit verū, quæ necessaria est. a Tertia, quod
ne cessatio, vel non solutio sit causa amissionis lucri, secundū
quem, quòd non est secundum Caietanum & Medinam, b
cessatio mutuatæ pecuniam habet aliam, qua negotietur.
Quæ tamen limitatio non procedit, si aliam pecuniam ad
aliter facturus, eam ad fortuitas necessitates destinaret, neque
se committere vellet, quod prudentiæ est. Quar-
tum dubium vltimum sit assuetus, quia ex tali consuetudi-
ne non procedit in foro conscientiæ, in quo veritas
& ratio hoc non. Quinta, vt non recipiat interesse
cum sortem, quod verisimiliter lucratus fuisset. Quod
pluris valeat, per dicta supra, c & mutuare sine
lucrum sortem, quæ non videtur necessaria: quia non tene-
tur ad effectum, vt vendere, & etiam mutuare con-
qui furto illud sustulerit, plus quam alteri restitu-
Et quòd qui habet aliquid quod cōmuniter
pluris quam 10. valet, pluris illud alteri vendere
uis illi multo plus valeat: tamen si sibi plus
dere potest eo pretio, quod sibi valet accipere
plùs, quantò tibi plus valet, iuxta S. Thomam
receptos. Et quodlicet operarius potest acquirere
rarum suarum, quas omisit ad preces alterius,
promisit, sic & mercator lucrum, quod ad
omisit propter promissionem de relatione
212 In decimosexto notabili, & tribus
netur, quod non sunt necessariæ tot conditiones
piendum interesse lucri cessantis ex mutuo
& quidam alij alibi requirunt: licet aliquando
enim est, vt hic lucrandi modus nō tantum
tūm negotiationis: quod tenet etiam Sotus
non est necessario: nam iustum, & inuitum
aut prauitate animorum, & intentionum
petum externorum æqualitate, & inæqualitate
Vnde & rectè ait idem Sotus k nihil refert,
rogatus, & quæsitus à mutuatario, an

a Tum mens. tem gloss. & omnium in dicto capit. conquestus.

b Vide supra.

c Cap. tua. de spons.

d Num. 300.

e Eod. cap. num. 60.

f 1. ad Thess. sal. 5. & cap. cum ab omni. de vsu. & hoc. vbi. eler.

g Eodem num. 6.

h S. Thom. 2. 2. q. 62. in princ.

i Argum. l. mutuum. ff. de re. bus. iur. & l. talentum in princ. ff. de alien. empt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibidem etiam continetur, quod non possint capere iustè ratione interesse lucri cessantis, qui vel non possunt negotiari, nec res frugiferas mutuant ad interesse: neque illi mercatores, qui cuniæ summa negotiantur, & non maiori, & habent ad interesse mutuant: neque qui in nundinas important, & emptis mercibus sufficientibus reliquas pro interesse mutuant: quod interesse verum prætendere possunt per prædictam, qui suas, vel aliorum grandes pecuniarum aliis, atque aliis tradunt in vnis nundinis solu-
a Nu. 199. tis cum aliquo lucro, aliqua ratione defendi potest infra. a

213 In notabili vigesimo, & duobus seqq. quod montes Pietatis erecti modo infradicto, b Tomo 2. Opuscular. Tractat. 6. de Monte Pietatis. quod contra Caietanum b & Sotum c probatur ob mis argumentis, dilutis eorum rationibus. Modus hic, Aliquis opulentus deputat aliquam quantitatem, vel pecuniarum ad mutuandum quotannis pauperibus ab eis acceptis: quo pro quantitate pignoribus ab eis acceptis: quo pro quantitate pignoribus ab eis acceptis: quo pro quantitate pignorib

Universidad de Deusto
Biblioteca

241 *Vendens aliqui, quod vendendum est, &c.*
242 *Deponens pecuniam cum pacto, aut intentione.*
242 *Vsura in deponendo, & depositario accipendo.*
243 *Vendens equū maiorisequam valet, licet post.*
244 *Vsura est soluere famulis alicuius, vt post.*
245 *Vsura est soluere ante diem statutum ob lucrum.*
246 *Vsuram iuratam non soluere quando peccatum.*
247 *Actio, & passio eiusdem rei dantur contraria.*

214 OCtuagesimosexto peccat mortaliter, qui ex bonitatis: nisi impotentia, vel consensu expresso, vel
a Num. 54. creditoris excusetur, aut alia supradicta. a Peccat, qui
mutuat aliquid ob lucrum notabile pecuniae, vel
uentum expresse, aut tacite, aut principaliter spectando,
b Sup. eod. num. 210. dicta. b Et notandum vsurario non sufficere, vt dicat, si
quoties ad vsuram dederit: quia oportet vt dicat, si
ties secum animo deliberato dare constituit. Et si
ignorat numerum verum, dicat verisimilem, vel
nusue: vt fieri debet in omnibus peccatis mortalibus,
c In cap. 6. num. 13. sup. prae. cit. numerus certus ignoratur, vt dictum est: & in dubio
nes Maior. d Idem si à principio sine ipse principaliter
d In 4. lib. sentēt. dist. 15. q. 29. tuauit ex sola caritate: & postea illam concepit, & per
lud, per ibidem dicta. Idem de illo, qui non vult
e In 4. lib. sent dist 15. solutionis debiti absque aliquo lucro: nisi pro
tercsse accipiat, per prædicta.
f Capi. 2 de emptit. 215 Octuagesimoseptimo peccat, qui mutuat
na, nisi intra diem statam soluerit ei, quem sciebat
credebat ad eam diem soluere non posse, cum ob
restituendi, secundum Scotum, & communem. Et
g Ca. suam. cum gloss. & communi, de pœn. nam exigit ab eo, qui sine sua culpa per impotentiam
soluit quia regulariter vbi non est culpa, pœna
f Idem si soluta patte debiti totā pœnam exigit,
do obligatio est diuisibilis. g Sed non in pœnam exigit, sed
more eam incurrendi soluat, præsertim quando
tionem, quàm pœnæ incurrionem. h
h Dicto c. suam. l. si pall. quo pœnam C. de pall. 216 Octuagesimooctauo, qui creditor vitur
pignoris sibi traditi cum pacto non computandi
in quam est computanda omnis commodum
percipit deductis impensis legitimis, vt supra
i Eod. cap. num. 23. & 28. deductio est in causa, quod vsuram non
tūm in pignore impendit, quantum vtilitatis

Nec consequenter, qui equum paruæ vtilitatis in pignus accipiens, onere alendi eum. Neque qui domum egentem
maioris impensa refectionis, quàm pensio eius
tantis. Tolerabilem tamen puramus esse tuiu illud Soti, a quod nō te-
netur in partem solutionis accipere fructus collectos ex pi-
gnore debitor non colligebat, nec colligere cogitabat.
valeat. Non enim sufficit esse fructus bonorum debitoris, & cos
actu in potestate à creditore retineri posse. Tum quia alio-
quin debitor à creditore retineri posse. Tum quia alio-
quin debitor non colligeret, quàm debitor cogitabat, eū ad re-
tinendum esse, creditorem, qui sua solerti industria ter
minos, quamplus collegisset nō teneri, q̄ palā est absurdū.
Octuagesimonono, qui mutuator accipit pignus cum
pactō legis commissoriæ, scilicet, vt nisi ad præfixum diem re-
uenditum, addēdo, quod omnes fructus, aut pars
tradicti fructus manerent debitoris, vel in sortem,
compensarentur: quia pactum legis commissoriæ
in pignore sine fraude vsurarum valet, & etiam
vel statim: compensarentur: quia pactum legis commissoriæ
in pignore sine fraude vsurarum valet, & etiam
ipso die luendi pignus esset venditum iusto
pretio, vt ipso die luendi pignus esset venditum iusto
pretio, vt ipso die luendi pignus esset venditum iusto
pretio, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruaturus, cum obligatione restituendi, [a] quia locupletior quid ex mutuo; secus si verisimiliter dubitabat, an reciperet, aut minoris esset valiturum. Secus item si ad illud tempus seruaturus erat, & libertatem soluendi tacite remittebat tempus debitori non adimit. [b]

220 Nonagesimoprimo peccat, qui mutuat aliquid [c] grauabile cum pacto, vel intentione principali, vt in sua taberna emat: aut ad suam molat: aut in suo prædio laboret, iuxta mentem Panormi. [d] Idem de eo, qui alicui mutuat cum pacto, vt ille sibi mutuet alia viri satisfacere [d] quamuis Siluester e dicat, vt patet. Quod procedit, etiam si mutuatarius, qui aliquid perdat, nec mutuatori aliud commodum acquiratur, quod ille sit obligatus in suo molendino molere, aut in taberna emere, &c. quidquid dicant Ange. Rosel. & Gabriel: quia illa obligatio molendi, aut laborandi, in tali casu est æstimabile: & ideo quamuis non recuperet pecunia æstimabile cum pacto, vel intentione principali, quòd sibi illud officium conferat, restituere non teneatur: secus, si principaliter id faciat, vt deprecetur, vt doceat, vt fetibat, aut aliud quid simile faciat. Idem de eo, qui medico mutuat cum pacto, vt sibi medeatur: sine sit alius medicus, qui sanare possit, siue nō, quidquid distinguat Medina. [b] Idē de eo, qui mutuat alteri cum pacto, vt ille sibi mutuet alia quamuis æstimabile, secundum glossam: [e] quidquid dicat Sylu. [f] nisi quando solùm obligat per pactum ad id, ad quod tenetur naturali gratitudinis obligatur, secundum aliam Sylu. [g]

221 Dixi, *Cum pacto vel intentione principali*: quia si cum pacto vel intentione minus principali, quod tale officium pecunia æstimabile, licet id, quod tali officio [a] *Eodem modo, cap.* [b] *In Cod. de restit.* [c] *Sing. quæ est secunda q. 3. q. 3.* [d] *In 4. de restit.* [e] *Quæ est 1. eiusdē cap.* [f] *Verb. vsur. 1. q. 17.*

222 Nonagesimotertio, qui mutuat alicui triticum cum pacto, vt alterum tantū recens sibi restituat, sciens [g] *In d. cap. nauigā. & ea. in Cōit. de vsur.* [h] *Verb. vsur. 1. q. 11.*

223 Nonagesimoquarto peccat, qui Regi, vel [i] *In d. cap. in Cōitat. de vsur. S. Anton. 2. pa t. cap. 7. §. 12.*

mutuat cum pacto, vel intentione principali, vt sibi conferat aliquod officium pecunia æstimabile, licet id, quod tali officio [a] *Eodem modo, cap.* [b] *In Cod. de restit.* [c] *Sing. quæ est secunda q. 3. q. 3.* [d] *In 4. de restit.* [e] *Quæ est 1. eiusdē cap.* [f] *Verb. vsur. 1. q. 17.*

[a] *Capit. in cōsit. 2. nauiganti. de vsuris.* [b] *Angel. verb. vsur. 1. §. 36.* [c] *In ea sin. de vsur.* [d] *Caietan. summa verb. vsur. exterior. cas. 2.* [e] *Verb. vsura. 1. q. 7.* [f] *In 4. de restit. Gabri. 4. libr. sentet. dist. 15. q. 11. ar. 3. in princ.* [g] *Eod. modo. & in specie dixit Sylu. verb. vsur. 1. q. 3.* [h] *Capit. nauiganti. de vsur.* [i] *In d. cap. nauiganti.* [k] *Caietan. summa verb. vsura exterior. cap. 22. & Ioan. Maior in d. 4. li. sent. dist. 15. qu. 24. arg. 3.* [l] *Eod. cap. num. 221.* [m] *Syluest. verb. vsur. 1. quæst. 32.* [n] *1 natura. ff. de præscript. verbis.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mariæ Septembris valebit in Metropoli Ioan. Madritij, anno 1528. editarum.

215 Nonagesimosexto, qui quod sibi debetur, non exigere vsque ad tempus, quo eius pretium creuerit; aut differre, vt plus accipiat. Quia tenetur tantundem recipere, quantum tempore solutionis valebat, & non plus. Nec excusat, quod tempore illo tenetur impensam, quam in custodiendo faceret, & periculum solutionis vitare. Idem de illo, qui alteri mutuat, cum pactione, vt illi tempore, & non ante restituat: aut in alio loco quam vbi mutuauit, in quo iure tenetur, reddat, b quia illam obligationem potest aestimare. Nam pecunia aestimabilis est, vltra sortem lucratur. Non enim emit, qui non petit triticum, quod sibi debetur, vsque ad tempus, aut tempus, in quo carius esset: nisi directè, aut indirectè (nostro iudicio) impediat, vt (nostro iudicio) solutionem impediat, vt pauper Augusto anni fertilis soleat, qui nolens, vt pauper Augusto anni fertilis soleat, vt illo tritico ad suam vtilitatem vtatur, & nullo pacto vendat, vt vendatur: eò quòd non soluit. Ad quas fraudes vitandas, ter statutum est in Lusitania, vt qui triticum mutuat, ante diem S. Mariæ Aug. non petierit, non possit petere ad sequentem annum.

b Antonin. vbi supra.

216 Nonagesimoseptimo peccat, qui pecuniam mutuat, vt aurea ei soluatur, si ideo hoc faciat, vt plus tempore lucretur, c quamuis bene possit pecuniam aureis, & aureum argentea emere, & vendere: & etiam aliquod moderatum accipere, d quia non lucratur ex hoc, sed ex permutatione, emptione vel venditione, & ex commodatione pecuniæ, vt pignori detur, ad aliquem finem: quia ad huiusmodi fines, etiam pecuniam commodari potest, e & tradit Scotus receptus.

c Hostiens. in summa. de vsur. §. an aliquis. sub finem. d Caieta. in summa, verb. vsur. notab. 2. cal. 12. e l. 3. §. fin. & l. seq. ff. commod.

217 Nonagesimooctauo, qui triticum, vinum, aut alicuius prædij ante messem, vel vindemiam emit, f anticipatam solutionem emit, quàm collecta fuisset. Secus tamen si æquo pretio, licet minori ob periculum, quod subiiciuntur, emeret. h Nec interest, an emat cum tali agri, aut vinum talis vineæ: aut cum talis agri triticum tales agri, aut vinum talis vineæ: aut cum talis agri triticum tales agri, aut vinum talis vineæ: aut cum talis agri triticum tales

iuste minoris emi posse debita, quæ non sunt soluenda ad annum secundum, vel tertium, vel decennium, &c. si præsenti die soluenda forent. Tum quia mutuo actionem, quàm rem.[a] & alia, quæ congerit Doct. hoc non est mutuare, sed emere, & non emere quæ soluendos, sed ius, eos ab hinc ad aliquod tempus non di. Tum quia hoc ius, quod vno anno est inutile, let, quàm si esset statim vtile. Per quod patet ipsemet Caietanus dixit[c] scilicet cum, qui debet reos in fine anni, non posse eorundem remissionem pio anni minoris centum emere. nam qua ratione tius illam actionem emere, eadem poterit ipse quem datur, redimere, quidquid in hoc Sotus men, & Caietani opinio saluari poterit, intelligendo demptione facta minoris ob solam solutionis nem, vt in principio huius casus insinuauimus: & procedunt quando ob alios præcedentes cessa emuntur, cessante omni fraude vsuratum. Et ad cordiam reduci debet S. Thomas[d] relatus, & Antonino[e] & latè Angelus[f] & latius Syluester, quod Caietanus, & Sotus sentire videntur. Non quotidiana, & iuridica notanda sunt. Non obstat consequeretur diuitem posse dare alteri centum post annum cum aliquanto auctario: quia respondo gando sequelam. Tum quia, vt dictum est, hæc cessante fraude vsuraria, quæ in eo non cadit. Tum ctio, de qua loquimur, iustè venditus, & quatenus vendendam is, cui dues dat illa.

233 Centesimoprimo peccat, qui centum mutuo pro lucro decem accipit, & eadem alteri prorogando aliorum decem ratione mutui soluendorum nus Maior.[i] Secus tamen, si illa decem acceperit se damni, quod aliàs pateretur, per iuptadicta.[k]

234 Centesimosecundo, qui emit censum temporarium, redimibilem, vel irredimibilem, super quarum nibus ad id requisitis, super quarum numero, & misimus Lectorem in Hispano[l] Caius simmus, tulimus in hoc latino, excepto illo notabili, quod ex parte relata fuit; quorum loco subiungam tem, quam ille numquam satis laudatus P. in Vrbem appulsum, in hæc verba prorumpit.

a *l. minus. ff. de regul. iuris.*
b *In regul. qui actionem. ff. eod.*
c *In dicto art. 2.*
d *Ad lectorem Florentinum.*
e *2. par. tit. 1. ca. 8. §. 4.*
f *Verb. vsur. 1. §. 64.*
g *Verb. vsur. 2. q. 14.*
h *l. 2. cum sequ. ff. de hared. vel act. vend.*
i *In 4. lib. sentèt. dist. 15. q. 2. art. 2.*
k *Nu. 111.*
l *Ad nat. 22. Cõmentarij cap. 1. 14. §. 3.*
m *Nu. 213.*

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORVM DEI, AD PERPETUAM rei memoriam.

Cum nos Apostolicæ seruitutis obeuntes cognouerimus immunitatem celebratis fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, quos nulla ratione reprehendimus intra limites à nostris antecessoribus constitutos statutos: verum etiam, quod deterius est, contra eosdem limites manifestum contemptum præseferunt, non potuimus facilitibus, propter ardentem auaritiæ stimulum, legum quin grauiter tenemur, salutis consulentes, & piarum mentium saluari antidoto non mederi.

Hinc est quod nostra constitutione statuimus, censum, seu annuum reditum certis finibus designata sit.

Quæ pro immobili habeantur, & de sui natura fructifera, & quæ pro mobili habeantur, & de sui natura fructifera, & quæ pro mobili habeantur, & de sui natura fructifera, & quæ pro m

Universidad de Deusto
Biblioteca

Postremò, census omnes in futurum creandi non
tum, vel pro parte perempta, aut insuffi
te effecta volumus ad ratam perire: sed etiam
extingui, non obstante longissimi etiam temporis
immo centum & plurium annorum præscriptione,
aliquibus pactis directè, aut indirectè talem
bus, quibuscumque verbis aut clausulis

Cum verò traditione pretij reditus extinguan
per bimestre ante id denuntiari, cui pretium
nuntiatio intra annum tamè etiam ab inito
vbi pretium nec volens intra bimestre solu
tum exigatur: Volumus nihilominus quidcumque
gui posse, præuia tamen semper denuntia, de qua
tibus hic, de quibus suprà, idque observare
ries ac pluries denūtiatū fuisset, nec vnquā effe

Pacta etiam continentia pretium emptionis
ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam
prohibemus contractuque sub alia forma
nerationis iudicamus. Et ita (illis
quid vel expresse, vel tacite contra hæc nostra
mitti, aut dimitti contingat, à fisco volumus

237 *Hanc autem salutiferam sanctionem*
creando: verum etiam in creato quocumque
do post publicationem constitutionis creatis
bus seruari volumus. Declarantes pretium
numquam posse ob temporum, aut contrahentium
aliud accidens nec quoad vltimo tempori
licet legem ipsam ad contractuum
tamen omnes, in quot sub alia forma
in Domino, vt singules contractus
subijciant, & animarum saluti

Roma anno 1568. 14. Kal. Februa.

Cui adnotamus aliqua in prædicto Comme-
gnito, quæ, ne Manuale nimium crescat, pr
238 Centesimo tertio, qui mutuat cū pac
vltra sortem sibi reddēdam det aliquid nece
vel pauperibus: quia non licet vsuram lucr
mendos captiuos. b Secus tamen de mutuo
tur iniuria, non quidem per rationem, quam
Siluester c reddunt, scilicet, quod vnicuique
tionem redimere, d quia illud de vexatione
tur: & vexatio, qua iniuria affectus iniurianti
xat, non est iniusta. e Quare nos hic notanda

a Cap. 1. 14. quæst. 3.
b Ca. super eo. de vsur.
c Verb. v. sur. 1. q. 11.
d Cap. dilectus. 2. de simon.
e Iuxta gl. singu. receptam, cap. si quis contrita rus. pe. dist.

ad pœnā inferiæ non debetur in foro cōscientiæ. a Et quòd *tacite* vel pacto nudo tollatur ipso iure actio iniuriarū, *quod non valerent tam quęrere, quod requirit.* c. quoniam: *dum solutionis, quæ non esset ante sententiam alteri in* *sententia deinde liberari. Quò fit, quòd mutuare cum pacto,* *ut non solum pœna remittatur: sed etiam damnum, quod af-* *ferre solet. Non peccat etiam, qui pecuniam, qua vult* *mutuat, quòd fructiferum mutuat alteri, cum pacto, vt soluat* *sortem, quotannis valerent.* d Non obstat quod *dicitur dixisse, quod illud pœnæ debitum est legale:* *ante sententiam & ante fit mutuum.*

Centesimoquarto peccat, qui vēdit triticum, vel aliquid *non est seruaturus, & tenetur ad restitutionē eius,* e *quamuis* *tempus vēditionis acceperit, vno mense vsque ad alium, in quo veri-* *simile pro pretio maiore, quo valiturum est alio, ad* *certum tempus mutuare vno mense vsque ad alium, in quo veri-* *simile valebit, vt reddatur æquè bonum in illo, vel an-* *tē, vt rectè sorus adnotat. Dixi, Non est seruaturus, &c.* *non facere, tribus concurrentibus, primum, ne sum-* *ma fiat sim vna parte eius valuit decē, & in alia quin-* *de viginti, nō nisi quindecim capiat, iuxta Alex.* f *pretio deducat tantum, quantum seruando* *iuxta expertorum iudicium. Tertium, vt* *quas in seruando in illud vsque tempus fa-* *obstat distinctio Caietani* h *magis difficilis,* *vtilis: quia quidquid ille dicat, æquius est di-* *finale de vsur. moderatur ea in ciuitate: quam*

Ex hoc loco infert quidam, dicere me non pos- *pretio rigoroso pretio iusto, soluendo tempore, ad* *seruaturus erat: sed tantum moderato, quod ipse* *sed longe aliud scilicet, quòd qui vendit rē* *ra est aliquo tempore, ad quod vsque seruа-* *mensē Maio, nō potest iustè accipere pretium* *rum, quo valebit aliquo die illius mēsis: sed* *quod valebit toto mēse, collatis pretiis quibus* *diebus illius. Ita quod, si aliquo die valuit de-* *Arbee esse cōtentus* 11. *Et si seruaturus erat* *hebdomadam, & in eius diebus valuit multis* *medium illorum. Et si vendidit pretio, quo*

valeret

a *Iuxta gl.*
b *sing. ca. fra-*
ternitas. 12.
quæst. 2.
b *l. si vnus.*
ff. pactus ne
peteret. ff.
de pact.
c *14. qu. 4.*
d *Per d. su-*
pra, nu. 111.
e *Cap. fi. de*
vsur. & ibi
per omnes.
Ang. verb.
vsur. q. 14.
f *In l. quod*
te ff. fiscert.
pecar.
g *Mator v.*
bi supra.
Quæst. 32.
n. 1. q. 77.
art. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

valeret certo die vsque ad quem seruaturus erat, & a-
riis horis valuit variis pretiis, accipiat medium eo-
240 Centesimoquinto peccat, qui vendit aliquid
lutione in aliud tempus pretio maximo, quo valet
illud.[a] Vbi tamen concluſimus non esse vitandum
ſibi ſoluatur pretium medium minimi & maximi
ptionis tempore, vsque ad tẽpus, in quod alicui
valeret, ſiue eius pretium creſceret, ſiue decreſceret.
241 Centeſimoſexto peccat, qui aliquid ei, qui
digebat, vendidit eum pacto, aut voluntate pro
tim ſibi minoris iuſto pretio reuendat, hoc est
vendidit pretio iuſto, quamuis ſummo; & poſtea
vult illud reuendere, & nõ inuenit alium, qui
ditor iterum pretio iuſto, quamuis infimo & pro
gel. [c] De qua diuiſione pretiorum, & aliquo
nentibus, infra [d] dicetur. Vſus tamen huius
licèt iuſtæ, lædere poſſet famam mercatoris,
rus: & laudarem valde mercatorem, qui ſe
videret neminem alium velle dare pretium iuſtum,
mum, maximè ſi daret mediocre. Notandum
ram admittit qui ſuas merces, quo lucratum
portat, & dilata ſolutione pluris iuſto pretio
vendit, eo quod aliarum aduẽtu, aut eo pretio
non ſolum non lucraretur, ſed etiam per
cunia etiam ſummo pretio venderet, per
242 Centeſimoſeptimo peccat, qui
pecuniam apud aliquem mercatorẽ, aut
intentione principali, vt aliquod lucrum
nuum ei ſoluatur ſalua ſorte: & tenetur
quamuis non interueniat pactum, & quamuis
poſitum. [e] Nec ignorantia excuſat. f Nec
illam; eò quòd mercator, aut fugere aut de
quia illud lucrum non ob periculum, ſed ob
palliatum accipitur. Tum quia illud peri
derabile per notata. g Secus tamen eſt, ſi
tentione principali prædictis præfatum
acciperet à depoſitario gratis donante
nem, eo quod ex pecunia depoſita
bentius ſuam pecuniam penes
depoſitam habeat. Et etiam
quòd ob huiuſmodi largitionem
auferet, quia omnia hæc ſunt
mercator illud daret, tamquam

[a] *Hoſtiẽ. in ſumma de vſur. §. an æquo. verſ. quid ſi vendat. & nos copioſè ſupra c. 12. in aliis tract. de vſur. diximus.*

[b] *Intra tit. 43. Ordin. Regni Luſitaniæ.*

[c] *Verb. vſura §. 60.*

[d] *Capit. 23. num. 78. & ſeq.*

[e] *Cap. conſuluit. cum ei adnotat. de vſur.*

[f] *Gloſſ. in c. plerique. 14. quæſt. 3. & in d. cap. nauigantes. & c. 11. ſunt auaritiæ. 14. q. 3.*

[h] *Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2.*

ut pecuniæ obligatus, & dominus ob hanc eandem ratio-
nem acciperet, aut ſperaret, & etiam ſi principaliter ob hæc
non peteret.

243 Centeſimooctauo, qui equum, aut aliam rem omnium
pretioſiſſimam non maioris pretij, quam quindecim aureorum ob di-
uerſitatem temporis, vel loci, vel alterius circumſtantiæ
maioris momenti, viginti aureis vendit, cum obligatione re-
uendendi eamdem quocunque: licet poſtea propter mortuos alios equos
ſui ſimilis mercedes & ſtipendia perſoluere intra certũ tem-
pus teneatur, intra quod ob nummorum inopiam, illis ſoluere
non poterit, pacifcitur ſe illis ſoluturum, ſi à domino ſibi plus
ſoluerit, eo quod ſoluerit, detur, vt decem pro centum, [b] niſi
in his ſit intereſſe excuſaretur: quamuis Rex, vel ille alius
dicat, ſe gratuitã donationẽ illius pluris facere. Tum
quia hoc in effectu eſt mutuare pecuniam, vt ad
eadem cum aliquod auctario ſoluatur. Tum
donatio non eſt vera; cum non ex liberalitate, ſed ex
quærendi pecuniam mutuam fiat. [c] Idem etiam de
rationibus, &c. obligato, ſi aliquid ab his, quibus ſol-
accipit, vt anticipet ſolutionem per prædicta, [d]
eſt intereſſe, aut iuſta actionis emptio excuſet.

244 Centeſimonono, qui mutui accepti vſuras ſoluere iura-
dem ſtatutum non ſoluit, nec impetrauit abſolu-
vel à parte: nam licet promiſſio ſoluendi vſu-
iuramentum tamen ſoluendi illas obligat, [e]
poteſt abſolui, [f] & ſolutas repetere. [g]

245 Centeſimotricẽſimo, qui bono fine fieri poteſt vir-
ſe indifferens, quo bono fine fieri poteſt vir-
Vſurarij; quia non iurat, nec promittit ſol-
earum acceptio eſt peccatum; ſed quate-
ſoluens vſuras videtur peccare con-
ſtantiam Sancti Thomæ, [h] qua eadem ratione
à nolente mutuare, eſt licita: nam actio
poteſt eſſe bona, & paſſio mala: & contrà paſſio
mala, iuxta illud glo. [i] de Chriſti paſſione; *Actio*
*fuit mala, iuxta illud glo. i de Chriſti paſſione;

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cap. cum Iuuenes de fide instr. & l. fi di patrem. ff. de contrahen. empt. & l. si fundum, b ff. à te. C. de pact. inter empt. & vendit. & Lenit. 2. secundum Innoc. Host. Ioan. Andr. Ian. & communem Canonistarum in cap. ad nostrum. de empt. & legislatum in d. l. si fundu. & Cap. de simul. centr. cas. 2. & omnes Theologos in 4. li. sen. d. 15. b l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. & gl. recept. & ca. illo vers. verb. percepti. de pignoribus. c Dicta l. fundi partem. ff. de contrahēd. empt. & d. ca. ii. Ioan. de fide instrum. d Capit. Illorum de pignoribus. e Dicta l. fundi partem. ff. de contrahend. empt. f Numer. 234. g Argument. l. quod si nolit. ff. de

250 *Pœnitenti pro se, & contra se in foro conscientiæ.*

248 CEntesimodecimo peccat mortaliter, qui cū pacto de retrouendēdo simulatè, animo non emendi, & vsurā cōmutuē. Quia cum tuandi, quàm emendi, & vsuram cōmutuē. Quia cum noris iusto pretio, etiam dempta parte, quæ tum diminuit, peccat quidem peccatū inuitibus, tæ coram Deo, licet aliquando coram hominibus vsura, secundum omnes. Pro quo notandum est, ctum de retrouendendo est pactum, *quando venditor vendere rem emptam venditori, quando intra certum tempus, quod licitum est & dimissis*

Secundo, quòd emptor nō teneatur restituere rim perceptos, nisi à tempore motæ, quam fuit pit. b Tertio, quòd iustè potest etiam ibam locare honesta pensione. c Quarto: quòd ad iustitiam currere debent aliqua, primum, vt simulatio, emptoris, absit, ita vt emptor verè & principaliter mere. Secundū, ne fiat, pactum, vt redemptio, tio, quàm emptio facta est. d Tertium, quòd conlud eo solo, vt placeat venditori, & quod non emeret, nisi putaret esse redimendū, non est iuridicum. Tum quia nullo iuro, vt tum quia sæpe contingit, aliquem posse vere mere cum pacto retrouendendi, quod minime non absque illo: quia non habet satis pecuniæ tio emendam sine illo pacto, sine quo plures multi nolient res aliquas emere, quas tamen quos oportet eas vendere, emunt quidem vere pacto, sed sperantes eas redimendas, quas alias

249 Nec etiam est necesse regulariter, quòd pactum fiat, quòd vltra certum tempus id quia perspicuum est posse fieri pactū de retro lum vnum annum, duos, tres, aut plures: pactum, ne vltra illa tempora præfixa redimat

Dixi, *Regulariter*: quia post extractā, & relatam supra, f in emptione census non est nouum & singulariter notandum. Nō est enim alij dicunt, nec emptor vsuræ dare solitæ, meretur solitum facere, & quia licet ad hoc

reuenti iuuare posset: non tamen in foro conscientiæ, in quo cessat omnis præsumptio. a

Tertio etiam est necesse, né fiat pactum, vt ante duos, vel tres annos venditor redimere non possit, & postea sic: quia tale pactum est licitum, licet pluris valeat, quod vendatur, quàm quod cum pacto quando libuerit redimendi, quamuis non quanti si absque aliquo pacto venderetur. Et hoc videtur verum illud Ioan. Maioris, b quòd vendens emptorem pacto quando libuerit redimendi, nihil de suo iure vitiat, nemini iniuriam facit. c Quamuis emptor aliquid capiat ratione sui interesse: quia fundatores, qui vendunt prædia nō sata, & vindemiaturi, pacto redimendi intra annū & solent redimere pauperibus, vel vindemiam, solutis impensis, lege Nauerina, vel vindemiam, solutis impensis, lege Nauerina, vel vindemiam. Quinto, quòd si non redemerit ante Pascha, non possit redimere nisi post messem, vel vindemiam. Quinto, quòd in his, & similibus regimus de coniecturis ad præsumendum in foro cōscientiæ, eiusmodi emptorem habuisse intentionem magis emendi, quàm emendi, & eiusmodi venditorem magis pro vendendo, quàm vendendi, siquidem de solo foro conscientiæ agimus in quo pœnitenti pro se, & contra se creditur.

a Cap. tua. de iureiura.

b In 4. lib. sentēt. dist. 15. q. 43.

c Cap. cum ecclesia. de electi. & l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur.

De vsura in societate.

Societas quid, & quotuplex, & vt ineunda nu seqq.

Quæritur vt sors & lucrum in societate, & 255.

Quæritur vt capitale cum lucro. & 255.

Verba Glos. per vestrat. de donat. probant lucrum sine periculo.

Glos. Iulian. qui lucratur in Gallia, & Italia.

Quæritur an liceat de reditu missæ dicantur.

Quæritur vt sors lucrum in societate perpetuus.

Quæritur an legatum cap per vestrat. de donat. sit perpetuus.

Quæritur vt sors salua lucrum salua sit perpetuus.

Verba Glos. Iulian. qui lucratur in Gallia, & Italia.

Quæritur an liceat de reditu missæ dicantur.

*Quæritur vt sors &

fertur: non autem rei in societatem collatæ, sino periculo conferentis, sicut industria & labor perico-

a *l. si tibi area mea. ff. de præscrip. verb.* ferentium.[a]

b *Capit. per vestras. de donat. inter vir. & vxor.* 252 Ad hoc autem vt societas iusta sit, tria requiruntur. Primum, vt negotiatio licita sit.[b] Secundum, vt periculum eam conferentis, hoc est, vt si pereat, non pereat.

c *Glos. & plerique. 14. q. 3.* Tertium, vt in omnibus iudicio prudentum seruetur, & pro quantitate partium collatarum dividatur,[d] vt post alios Caietanus,[e] hoc exemplo declaratur: vnus confert mille aureos, alius laborem sua industriam quingentos æstimatum: alium suam industriam quingentos aureos, vt hæc societas licita & sancta sit, ex his omnibus tribus facienda est. & ex lucro & iactura pro rata eius quisque capere debet, vt si isti tres quingentos aureos caperent, & reuertur, duo singulos ducentos aureos caperet, & tertius centum. Sotus tamen,[f] dixit, non esse habendam rationem tatis pecuniæ, quam quis in societatem conferrit, cui exponitur. Iustius tamen videtur contrarium. habetur in l. si non fuerit. § Tum quia hoc nouum adhuc nulli negotiatores vti sunt. Tum quia longe securius est dicere, societatem ea quantitate esse torum, qui æstiment pretium pecuniæ collatæ, expressa aut tacita, vt in primis conferenti reiecta eius iactura facta fuerit, & pretiū industriæ, & laboris ferentium absque aliqua ipse quisquam pro nisi lucrum adsit: quippe simul confuderent, nulla iustitiæ suspicionem esse, ex eo quod ei, qui pecuniam consensu eius minus lucri, quàm par sit detur, quæ donare potest. Per quod manifestè societatem quas aliquot prædiuites cum suis famulis, attis exiguæ industriæ contrahunt, quo eis bona diuitias conciliet, & conferendo in societatem mas pecuniæ, solum ad dimidiam, aut tertiam lucri partē eos obligant: quāuis etiā deffendi portius esse locationes cum salario incerto, quod

h *Angel. & Sylu. verb. societas.* 253 At si vnus pecuniam, & alius pecuniam & operam cōculit, pluſquam torū percipiet.[h] Quādo autē alius quam contulit accepit, & industriam in societatē confert, tota iactura in cōferentis, & tota laboris eius qui eā adhibuit, siue iactura in principio, siue in

i *In l. 1. C. pro socio.* fine negotiationis fiat, iuxta Bartolū & Baldū in

k *2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.*

quæ vera opinio est, maximè in foro conscientiæ, iuxta Au-
ctorem & Siluestrum.[a] Tum quia alioquin pars pecuniæ, ad
quam solum alius teneretur, à periculo libera esset, quo-
ad eam operam contulit, & consequenter, quoad illam partem,
esset societas & non societas.

a *Verb. societas.*

254 Tum quia si in fine societatis lucrum esset, ante quàm
lucrum sit pecuniam contulit, eam in primis accipere de-
beret: non quia nō liceret pacifici, vt dimidiam, aut tertiam,
aut quartam partem pecuniæ perditæ alius, qui laborem aut
industriam posuit, persoluat: quia nullam ex illa partem su-
per lucro inueniatur lucrum finita societate: immo tota
pecunia restituitur. Tū quia, vt qui pecuniā contulit eā
qui laborē aut industriam adhibuit, ea perdit, quæ
tanta & plutis æstimantur, quàm pecunia collata. nā
forsit esse labor, & tanta industria, vt licitum sit paci-
cum ea conferri, duas partes ex lucro, & dominus pecu-
niam tertiam accipiat. Verum tamen est, quod si pecunia
cum lucro diuideretur, iustum esset & communiter il-
lud fieri, secundum omnes.[b]

b *Vbi sup. pra.*

255 Tertium, quod periculum pecuniæ collatæ vitare
possit conferens, facta cum socio conuentione, vt se fa-
cultatis, aut (vt ainnt) assecuret suscipiendo in se periculum
ipsius, aut vt tanto minus de lucro communi accipiat:
quia ratione tertius potest eā assecurare, eadem potest &
ipse. Quæ cōfirmantur ex eis, quę
dominus Vlyssippone, contra quamdā maximi pō-
deris, & Caietano,[c] & Siluestro,[d] videlicet, quod sic
contractus. Primus societatis, in quā alius pecuniā,
& industriā conferat. Secundus, quo qui operam
lucro remisso. Tertius, vt ad tollēdas suspicio-
nem certi retineat. Pro quo facit efficaciter,
negat eum, qui confert aliquam pecuniam in so-
posse assecurari de sorte, & de aliqua certa parte lu-
cro finis contractus assecurationis & lucri cum ter-
tio, cessante omni fraude, & simulatione.

c *Verb. societas. 2. q. 2. dixit.* d *In 4. lib. sententiar. dist. 15. q. 49.* e *In tom. 1. Opusculat. tractat. 31. resp. 11.* f *Verse. societas. 1. q. 1.*

257 Quod possunt fieri eodem tempore, vt monstrat

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Dicto 4. lib. sent. di. 15. q. 49.*

præcitatus Ioan. Maior, [a] & non solũ formaliter & expressè, sed etiam æquiualenter & implicitè. Vt ſi quis negotiator publicè protestaretur, se paratum ad accipiendum pro quocunque volente illi conferre illam in societatem, & pacto de assecuratione sortis a 4 rationem 4 pro centenario, & certi certi 4 pro duodecim incerti lucri. Ita quod si certo verisimili 12. ex centum acciperet quatuor pro certificatione sortis, & quatuor pro certificando lucro, & consequenter non teneatur reddere, nisi quatuor pro centenario, & alius sciens, hanc protestationem, conuenit cum eo dicens: Ego confero tibi centum in societatem negotiationis, pro assecuritate sortis, & redemptione lucri incerti, nomine assecurationem tuam.

b *De dona. inter virum & vxor.*

256 Pro quo, præter prędicta vrget [c] per vestram inductum: Ibi Papa iubet, vt maritus vergrane ære alienum deponatur apud aliquem mercatorem, quo ex pacto onera matrimonij sustentet, & ita interim vt dos salua seruaretur, siquidem ob hoc tubebatur mercatori traderetur, quod erat eam periculo obnoxium. Fuit item, certũ aliquod lucrum inde prouenturum, & onera sustinenda. At hæc duo fieri non possunt, nisi pecunia curatione, & lucri incerti pro certo redemptione. Ergo tacitè voluit illa fieri.

157 Facit etiã, quod in multis Galliæ locis, quibus legebamus, audiuimus, & nunc in aliquot Italiæ montibus idẽ seruari, quod Ecclesiæ, & viduæ, & re antiquo conferebant suas pecunias mercatoribus quatuor secura pro centum in suam sustentationem tur, quæ consuetudo defendi nullo modo potest, ctum, quẽ Ioan. Andr. & nonnulli alij allegãt, in fauorem Ecclesiarũ, viduarum & pupillorum, mutuari poterat: quia esset vsura, quæ nec vllo alio modo dos captiuos admitti põt, [d] Nec vllo alio modo subuenire quàm dicendo, quòd exordiũ cæpit ab hoc, & qui fit eum securitate & redẽptione prædicta, & fuit vsq; ad illud tẽpus. Ad quod consuetudo tertiam partem lucri dubij verisimilis, quod regulariter obuenire posset, accipiebant, nam verisimile crum centum ad minus erat 12. vel 15. & non tenebatur quatuor pro centũ: quod significat, illos eliquos pro securitate eiusmodi, & redemptione dubij lucri linquere. Pro quo facit etiam, quod Cajet. scripsit,

c *Dict. ca. per vestras.*

d *Capit. super ex. de vsur.*

e *In d. tom. 1. Opusculorum, Tract. 31. respons. 11.*

hos tamen hoc, cessante omni fraude & simulatione, & vt ipse Bon formaliter, aut æquiualenter prædicti tres contractus vendunt. De quibus omnibus copiosius scripsimus in primum Comment. a respondendo ad quædam Soti argumenta. Et valdè optare, vt episcopi, vel saltẽ Pontifex Max. prædictã consuetudinem esse iustã, cò quòd prædicta consuetudo in terris, in quibus à tẽpore immemoriali habuit originẽ huiusmodi licitam, & ita bona conscientia seruari posse, monitis præsertim depouẽtibus, & confitentibus, vtpote prædictos contractus faciant, vel habeant facere, quia requisiti ad eius valorẽ. b Licitum est etiam quo quis pecunia aliena negotiatur, omne lucrum illius tradit, & ei à domino certum quid, & ab omni laborẽ, & industria soluitur: quia huiusmodi contractus non est societatis, sed locationis. & ideo si dolo, vel culpa, aut illius ministrorum contingerit domino tenetur, quia gratia vtriusque fit, per

a *Cap. 1. 14. quæst. 3.*

b *Ca. super quibus d. de vsur. &. l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quæ. & arc.*

c *Ced. cap. nume. 179. Angel. & Sylues. v. in supra. d l. 1. & 3. ff. de vsufru. earum. quæ. sunt consum. e Arg. cap. significasti. ea ex, quæ illi adiciuntur. de prob.*

Quæ hic de pecunia legatã parocho, & beneficiato [c] Ecclesiæ, vt perpetuo singulis mẽsibus, tot missæ pro quot ex lucro illius, ad rationẽ quinq; pro cẽtenario, quot diei poterunt: Respõdeo, legatũ esse licitũ, quia [d] consumptibile ad rationẽ vnij pro viginti, si inuenitur, vel plurij pro centũ: & si nec ea, censum reditus [e] ad aliquem opulentum, qui sortem, & alium, quanto maius poterunt, assecuret pro [f] Nu. 158. [g] Arg. cap. nuper quidẽ. de testam. & l. legatum. ff. de administr. rer. ad ciui. pertin. & l. legatum. ff. de vsu fruct. lega.

Quæ dicendis illud sufficiat arbitrio Episcopi. [g] decimo peccat, qui dat pecuniam in sotentibus, in certum lucrum: quamuis tres cia non est vera: sed simulata societas, quæ

decimotertio, qui verè coram Deo pecuniã

Universidad de Deusto
Biblioteca

in societatem contulit in lucrum,& damnum,id est in societatem contulit in lucrum,& damnum,id est in
blicam mutui,aut depositi scripturam accepit,quæ
in periculum notabile suæ famæ,& bonorum pericu-
niam posset voluntate mutata suam pecuniam
mutuatam repetere,quamuis peteret. Quare etiam
pturam si lucrū participare vult, rescindere debet
respondimus, hoc locum non habere in eo negotio
contra intentionem pecuniam conferentis pro
scripturam mutui,aut depositi loco societatis,
illam conferens scripturam prædictam, quam ille
potest rescindi facere,& aliam societatis fieri
test.& etiam pignora accipere pro securitate restitu
suę pecuniæ,nisi amittatur:& etiā pacisci,ne tali
cimonio,nec in tali,aut tali loco aut tempore,
tali homine negotietur:& si mercatur rebus,aut
pore,aut persona pacto exclusis negotiat' fuerit
periculo erit,qui contra pactū fecit,iuxta S. Anto
qui cōfert pecuniam in piscatū nauticū,modo
260 Centesimodecimoquarto peccat,qui local
las,aut alia animalia pēsione iniusta notabiliter
sa,c aut cogit agricolam ad solvendam iustam
quo desinit laborare sine culpa sua ob culpam
sum fortuitum contingentem circa eum vel
ea, quæ d diximus,& glossa,e aut cogit ad
rum post mortem,aut damnū naturale vel
aut culpa leui eius eueniens; quia hæc omnia
sunt,f nisi cum agricola pacisceatur,vt periculum
modo eueniret, esse commune vtrique, & ab
pretio,vel facta debita diminutione pericu-
pacto esset iusta. g Quin, & si absque
quid vltra debitum ab agricola, h absque
num contingeret ne durius boues exercet
midium dāni quoquo modo contingētis ad
facta ob id aliqua pensionis diminutione,
Tum quia qui eius voluntarem nō
quit S.Bernar. i Tum quia mori potest
declaratione,aut mutare intentionem,
sius hæredes miserum agricolam vexare.
261 Licitum item est tradere animalia
ea lege, vt lucrum sit commune, & pericu-
capiat,donec pretium eorum domino
sint communia, modo ea,quæ ante
terierint, domino intereant, & non

a 2.part.tit.
t.c.7.§.32.
b Ead.cap.
nu. 251.&
263.
c In authē.
perpetua C.
de sacrosā
Eccles.
d Supra,
num.192.
e l. si vnus,
§.item cum
quidam.ff.
locat.
f l.fin.& §.
quia sitam. ff. si
quis caut.
stand. ind.
c.1.de com-
mod. c.1.de
dep. Gabr.
in 4. libr.
sentt. dist.
15.q.11.ar.
3 dub.2.&
Rosell. verb.
vsura 3.
§.13.
g Arg.cap.
cum Ioan.
de fide in-
strum.
h Ex fola
contract.

Restitutionem a qui alios contraria tenentes conciliat. Circa a 2.part.tit.
hanc,b ponit regulam,per quam omnes casus deciduntur;sci- t.c.3.§.39.
licet, quod omnis societas circa animalia, in qua ponuntur b In fine
pecora,quibus alicui socierum, iudicio boni viri, notabile illius §.
damnum infertur,est illicita,& recte quidem:quia etiam om
nis diuisio sua commoditatum partes non respondent ex re- c Ead.cap.
gula petitionis in societatē collatis est illicita;per dicta supra.c num.251.

De vsuræ participantibus,& eam non restituentibus.

Pecuniam, qui suadet, aut sub ea petit,vt peccat.
Pecuniam non est ad minus peccandum inducere.
Pecuniam a non volente restituere, qui accipit solutionem cre-
ditæ malas finet,vel impedit,sic grauī mutuetur, & seq.
Pignora ab vsurario emptum,restituendum.
Pignora bona non sunt obligata, & sunt vendita.
Pignorum rei quæsita per vsuras quærit vsurarius.
Pignora rem empta ab vsurario quærit emptor.
Pignora rem datam,vt vendicet qui dedit.
Pignoris rem notabilem ab vsurario quando restituet.
Pignora pro alio exercens, etiam famulus obligatur.
Pignoris vsura, qua peccat viuendo de bonis sui mariti. &
Pignorum filij,& famuli,qui peccant de bonis eorum vi-
uendo.
Pignoris vsuram recipiens ab eo dotem,vt peccat.
Pignoris ab vsurario datam retinendi remedium.
Pignoris non est mariti vsus pignoris pro dote dati & 274.
Pignoris, qui iudex iubet solui,aut non restitui, & aduocatus,
procurator, & testis,qui ad id auxilium præbent,restituere
tenentur nu.277.
Pignoris instrumentum faciens, vt peccet.
Pignoris vsuras, & fructus pignoris restituat.
Pignoris manifestum ante restitutionem ab soluens peccat.
Pignoris manifesti nullum datur Sacramentum nisi. & 280.
Pignoris qui manifesti iustum nisi hæc præcedant.
Pignoris qui manifesti, & a quo absoluendus. & nu.281.
Pignoris dominus eius, qui de societate vsuraria. & 283.
Pignoris dominum adhibens,quid de suo impendere debeat.
Pignoris decimoquinto peccat mortaliter,qui indu- d Cap.1.ad
cit quem,vt sibi,aut alteri tertio det ad vsurā:quia Rom. capi-
certum consentire peccatum mortale est, d quanto tulum 2.
magis quæst.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis ad illud inducere? Qui autem accipit ad vsuram qui ad id est paratus, aut petit ab aliquo mutuum dare & quia alius non vult gratis mutuare, accipit ab eo vsuram, peccat mortaliter, nisi ob finem mortalem accipiat, vt pote ad eleemosynam faciendam, aut ad dotandam filiam, aut ad vitandum damnum notabile, quod alias incurreret, aut ad lucrum notabile, quod alias amitteret, quæ omnia sunt venialiter, si ob causam iustam accipit, sed si ob vanam, aut nullam accipit, aut ob finem venialem; scilicet ob vanitatem, aut curiositatem, peccat venialiter, aut ob finem mortalem, peccat mortaliter, vt pote ad luxuriam, aut ad alia mortalia peccata committenda, aut vt ex illis habeat, vnde honeste viuat, iuxta mentem S. Thomæ, & communem sententiam nostrorum doctorum, [b] quos Caietanus refert, & sequitur. Non est igitur accipere ad vsuram licitum sine peccato, nisi ex causa, quæ sufficiat, vt ei, qui bi ad vsuram detur, quia est petere aliquid, quod non debetur, & ideo sine peccato facere non potest, quod numquam licitum est, vt docet S. Antoninum [d] & Caietanum, [e] sed sic ab eo recedendum.

At si rogatus petat vsuras sibi promitti, nec vult mutuare, potest sub iis licitè accipere.

265 Constitutus tamen in extrema necessitate, non tenetur inducendo ad mutuandum sibi sub vsuris eum, qui mutuare non vult, iuxta Inno receptum: [g] quia non tenetur proximum ad peccandum inducere: sed contrahere, vt peccet, hoc est, potius peccatum vsuræ, quam bonum mittat: quod licitum est, [h] & verum etiam videtur, si mutuum det futurum non peccaturum, qui mutuum ad vsuram petit, & ita communiter tenent Doctores: etiam, aut inconsiderationem petentis, aut quia non rogaturum eum, vt gratis mutuet: quod certum est, si petat, vt pote ad quas merces ad res vanas, graue vt alienum contrahendum, & uxorem, & liberos notabiliter damnificando, vt [i] Panormitanus, [l] quamuis non loquatur ille de capitibus familiarum, de emente (habita fide de pretio) merces, quæ postea vendit, quòd Hispani Mohatram vocant, quæ omnia dicendum de illo. [k] Et notandum, quod qui mutuum dat, scit vsuratiũ in fines malos, aut vanos, non posse licitè petere ab eo solutionẽ, si facta ea, vsuras restituere debet: qui mutuat in malos fines, nõ habẽti vnde soluat, dignus est, cui nõ soluatur, si aliis debitoribus non indiget, [l] quod ad forũ cõscientiæ videtur tenere: quia in casum, quo debita essent æquè priuilegiata, quo ad vsuras.

265 Centesimodecimoseptimo peccat, qui non mutuet, nisi ad vsuram, nec mutuare gratis, vt non mutuet, nisi ad vsuram, nec contrahere, vt contractum vsurarium faciat, non tenetur [n] ne restituendi in solidum. [o] De emente autem pro ratio amissum, ob non solutionem vsuræ non

modum ac de emente rem alienam, secundum mentem Scotistarum, vsurarius videtur quærere dominium, nec dominium, quod hoc in loco in Hispano scripsimus declarantes, quòd bona vsurarij non sunt obligata ad restitutionem, quia nullo iure probatur huiusmodi dominium ablatum ibi à Pan. & communis, [c] per illa, quæ dicta sunt de vsuris extortis: quia nullo iure probatur huiusmodi dominium inductum ibi à Pan. [d] contra glossem quam etiam Ant. & Fran. reprobant. Secundo, quòd dominium rei venditæ transeat in emptorem tita, quod non potest auferri, nisi per restitutionem, vt Panormitanus illo capitulo contrarium significanti, quę communiter recipitur. Tertio, quòd dominium rei venditæ transit in emptorem tita, quod non potest auferri, nisi per restitutionem, vt Panormitanus illo capitulo contrarium significanti, quę communiter recipitur. Quarto quòd debitor, qui soluit vsuras pro earum restitutione, vt Panormitanus, & communiter Modernorum tenet. [e] Quarto quòd debitor non potest recuperare rem, quam pro vsuris soluit vsurario, quamuis eam sit, immo & si pignus aliunde titulo gratuito, falsa causa, vel iniusta &c. [f] de reb. eccl. non alien. per l. fin. C. eod. tit. lib. 6. [g] Extra de vsur. cap. 4. [h] Sylu. verb. vsura 2. q. 1. & Caiet. 2. 2. qu. 78. art. 4. & in d. resp. 15. [i] Vbi supra. [k] Libro 6. q. 7. ar. 5. de rest. & inv. [l] Agnus. illud. ff. ad l. Aquil. & caludius, 2. de elect. [l] Gabr. in 4. lib. sent. dist. 15. qu. 2. Sylues. verb. vsura. 1. qu. 7. [m] Eod. ca. 4. num. 22. [n] Sylues. verb. vsura 7. q. 2.

[a] In 4. in sent. dist. 15. [b] Sanch. cons. 4. cap. 6. num. 209. [c] Inn. cons. 82. & in cap. 2. [d] De vsuris. [e] In vltra quæ cap. & in ca. 1. cod. tit. lib. 6. [f] Cap. si quis vsurã 14. quæst. 4. [g] In d. cap. 1. num. 18. [h] Ec l. si seruus, & l. mutuum. ff. de reb. eccl. [i] Iuxta S. Scot. in sua contrarium. [k] Arg. cap. sicut non sua. 46. dist. & cap. fin. iuncta. Sylues. quæ alios refert, verb. vsura 7. q. 4. [l] Per supra dicta ibi. cas. num. 12. & per determinata à Caiet. in summa & 2. 2. qu. 62. art. 2. in fine q. 4. [m] Arc. ca. quid culpatur. 23. q. 2. & ca. 2. de cons. [o] Per dicta supra ca. 2. num. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sales, Hispani Corredores vocãt. Quod est reprobandum

eos, qui rogarunt, vt daretur ad vsuram: non autem qui simpliciter rogarunt, vt daretur mutuum: dixi *per ex parte vsurarij*: quia si principaliter incitat ex parte digentis, rogans vsurarium paratum ex se ad mutuandum vsuram, vt illi mutuaret non peccaret.

268 Centesimodecimonono peccat vxor vsurarij, quæ maritum non habere amplius, quàm ad restituendum

extortas, viuit ex eius bonis, cùm ex suis, aut ex suo labore honestè viuere posset.

tum bonis, aut ex suo labore honestè viuere posse. Et nostro iudicio restringẽdum est ad eam, quæ vsurarij bona vsura acquisitis, quorum dominium in vsurarium transiit; qualia sunt pignora frugifera: & ad eam, quæ tuosius, quàm eius statum deceat, viuit: non tamen quæ solùm impendit ea, quæ in eam, eo quod vxor ob dotem allatam impendere tenetur maritus.

plus obligatur maritus ad eam sustentãdam, quàm restituendũ, quidquid Siluester & alij dicant, neque necessarium est, quamuis sanctum, eam maritum opportuno ad eas restituendum inducere. & Deum, vertat precarineque amplius, quàm alia vxor, dictorum bonorum custodiam, conseruationem & cationem incumbere: neque, vt vsurarius res incuret tioni obnoxias retineat. & Episcopus cum ea, vt quam pauper viuere possit dispenset, neque vt necessitate, quidquid Silueſter, & alij dicant, neq; vlla ratione, ea esse de necessitate iuuitis proba

269 Quod ipsum fere dicẽdum est de vxore, libet non habentis vtra ea, quæ tenetur soluere re. f Idem quoque de liberis, qui aliis inseruiendo sed non de illis, qui aliis inseruiendo vltandos pater non tenetur. g

270 Idem etiam de famulis, qui sui vltro impendunt, tur, & de filiis, & famulis ignorantibus bona, pendunt, & iniustum stipendiũ afferendo, aut aliquid liari, laborando, effodiendo, aut aliquid domi eam administrando, modo ne eandem rem pro in stipendium accipiant. h Sed non est idem de filio, siue famulis, quorum opera, quamuis fit licita, ferre tantùm vtilitatis rei familiari, quantum ipsi est eorum, qui non nisi ad comitatũ, aut similem

a ff. Anton. 2. par. tit. 1. ca. 9. §. 13.

b Iuxta Cardin. in clem. 1. q. 8. de vsur. & Imol. in eadem clem. num. 55.

c Argu. l. assiduis. ff. q. pat. in pign. hab.

d Verb. vsura 8. q. 2.

e Vbi supra.

f Argum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cap. dudum 2 de elect.

g l. si quis a liberis. §. fin. ff. si filius. ff. de lib. & posth.

h Gabr. in 2. lib. sent. dist. 15. q. 3.

familes seruiunt, iuxta S. Bernardinum. Et multo minus si ad eos inuitet, vt ad alendos canes, accipitres, &c. a

271 Centesimoseptuagesimo peccat, qui capit dotem à socero vsurario, cùm bona soluendis vsuris, quas debet non sufficiant, aut debent scire, quod nostra sententia, intelligitur, non totum quando res ipsæ vsura acquisitæ in dotem sunt, sed quando dos est extra modum, sed etiam quando in aliis rebus, quarum dominium ad vsurarium non transiit, sed moderata, & necessaria datur: quia capit ab eo, qui potest: & quia vxor sine peccato potest: & quia vxor sine peccato non potest, si illa vult & maritus non vult, vxor peccat, & non maritus; qui tamen de tali re per ciare non debet. Et si inter vtrumque conuenit de restituendo, vterque in statu damnationis versatur. b

272 Hoc non remedio vti possunt, si socer satis habet ad petere ab Episcopo, vt adiudicet iis non habentibus, quo se ea bona dotalia, quæ pauperibus essent restituenda. c Quod autem diximus, vxorem absque consensu mariti sui vsuras restituere non posse, intelligendum est ex illarum restitutione scandalum sequitur, & secreto absque eiusmodi scandalo id facerer, per

273 Centesimoseptuagesimoprimo peccat socer, qui genero suo, dotis, grádiam frugiferum in pignus soluendæ quem debet ei pro dote, vt ei relinquat ex eo fructus, quos ille potest percipere. d matrimonio coniuncto, e quo hoc eõceditur genero bona possit socero, vel alij, qui liberaliter mutuo principaliter ratione mutui, sed alia iusta, & quia id nullo iure prohibetur, quod etiam Silue- stris, & admittit. f Quæ autem sit illa ratio, & ad quas personas extendatur, supra dixi. g

274 Centesimoseptuagesimosecundo peccat iudex, qui vsurario aduocato, qui iuuant in hoc vsurarium, aut restitutionem earum petenti, cum obligatione resti-

a Aug. vtrobo restitutio 1. §. 21.

b Cap. peccatum. de regul. iuris. lib. 6.

c Supra eod. numer. 92. Angel. verb. restitutio. 1. §. 20. & Syluest. verb. vsura 8. q. 5.

d Eod. nu. 153.

e De vsur. f Supra eodem. nu. 219.

g Verb. vsura 3. q. 2. h Eod. cap. num. 219.

i Arg. cap. post miserabilem &. c. Michael. de vsur.

k Per dicta supra eod. ca. dnu. 17.

276 Neque excusantur, quod scripturæ in super dictarentur, si conscientia dictabat, esse factas pro vsura

a *In d. cap. Michael.* Hostiensem, a vbi hoc non ait Innocentius, licet tenet Syluester. Idem de notario publico faciente contractus simulatum, quod licet formaliter licitum contractum neat, verè tamen continet vsurarium: vt cùm verè retur, scribit, quod venditur, vel pro centum detur, pfit centum, vel è contrario, ita vt pro contracta

b *Per supra dicta eod. ca. num. 11. & 12.* stum describat, cùm obligatione restituendi: nisi restituat, b cum efficaciter socius dani infert: uis si hoc in fauorem eius, qui mutuum accepit, digebat, & vsurarius gratis mutuare nolebat, cum scriptura continente apertè illam, restituere communicantur tales contractus simulatos facturilicet mortaliter peccaret, & esset excommunic nec esset ob scripturam apertam vsuram contra per eam, nec damnum intulit, nec eius causa cum ea, & qui accipit, & qui mutuum dedit aequ nisi eam faciat in locis, vbi ex statuto iniusto, suetudine, qui mutuum ad vsuram acceptum,

c *Verb. vsura 7. q. 3.* dam compelluntur: quia tunc restituere tenetur pra, & per Syluest. c Certum est etiam Notarij quam pro labore scripturæ contractuum vsurar restituendam non teneri, quamuis in eo peccet; mercedem accipiendo non peccat contra iustitiam.

d *Eod. nu. 12. & Syluc. vbi supra. q. 9.* lum imponit necessitatem restituendi per dicta supra. 277 Idem de reitibus eiusmodi contractus absque testib rum: quia eiusmodi contractus absque testib Quæ procedunt, non solùm in teste, & notario sctum esse vsurarium, sed etiam in dubitante, qui

f *Arc. cap. 3. Eccles. & ca. dubium. de haret. & cap. si quis autem. de pœnit. di. 7.* dubietatem exuerit, testificatur, vel facit testi rarium, f cùm latè ibi à nobis traditis: quamuis nus peccaret, per ea, quæ g scripsimus. Dixi, *Amb tatem exueret*: quia si per opinionem aliquam nis tuleritam ratione, illam exueret, posset id

g *Ibidem num. 86.* tia facere, per dicta. h

h *Ibidem num. 85.* 278 Centesimovigesimotertio peccat, qui vsuram stituit, quod vltra sortem accipit, vel fructus perceptos, vel quos percipere potuit. Nec excusa mutuatarius multum eius pecunia lucrifaciat, Molinæum: quia non ratione lucri mutuatur, sed recipit. Quod si ipse non restituerit, hæres eius tenetur: & si fuerint multi, quisque pro sua parte

pio eorum non habet vnde restituat, aliur ad id pro suæ hæ-
ditatis parte, quatenus feret, obligabitur. a Immo, & legata-
rij, & donatarij, & qui gratuitè acceperunt aliqua ab vsurario,
tenebuntur restituere, si quæ obuenerunt ad hæredes non suf-
ficientes facti sunt locupletiores, per supradicta. Ad
restitutionem tamen, quod suo nomine pecunia vsuraria emit,

a *Cap. tua. nos de vsura.*

279 Centesimovigesimoquarto peccat sacerdos, qui vsura-
rium absolutionem audit, vel cum absoluit, vel aliquod
ei ministrat, antequam vsuras, quoad po-
restituere; aut præstet cautionem de restituendo cum pi-
bus fideiussoribus, iis à quibus eas extorsit, si præ-
sint alioqui iis, qui eis acquirere possunt. Et si non sint
ipse, aut eius Vicario, aut ipsius proprio paroche,
fidei digois, aut aliquo notario ex ordinarij
cautione exprimat veram summam debiti,
arbitrio recipientis. Qui si scienter obliga-
debito receperit, ad restituendum residuum
vsurario nolenti hoc facere, nemo debet esse te-
nec confessionem eius audire, nec ipse de-
sepeliri, & eius testamentum ipso iure est nul-
vel fideiussores dare non potest, iuret se
in loco sacro sepeliret, nisi prius prædictis
quamquam, d quin
communicetur, e vt infra dicetur. Quod si vsura-
mortis est, & vult prædicta præstare: sed non
sacerdos: e eius confessio audiri potest. & ab-
ab eo facultate Episcopo eius promissionem
si conualuerit, ipsum, & si moriatur, eius hære-
compellat. f

b *In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 32.* c *Inn. cum tu. de vsur.*

d *De vsur. lib. 6.* e *Per cler. 2. de sepul.* f *Arg. cap. si quis suadente. 17. q. 4. & asserit Syluest. verb. restitutio. 2. q. 1.* g *Panor. & Aur. Barcel. in sua ad nostram de empt. & vend.*

manifestius dicitur, qui palam, & noto-
mutuat, aut suas res ob dilatam solutionem ca-
tribus tribuat sicut aliqui dicunt: sed quod
quando fit, sit manifesta. g Neque hoc requiri-
fit, vt postea per sententiam, aut alias, illud palam,
secundum prædictum Ant. & citatos ab eo,
videtur.

h *Aregum. clem. dudũ. de sepul.*

Dolorem verò in hoc casu intelligimus non so-
sed etiam quemliber confessarium potesta-
facturi confessionem eius legitimam haben-
qui alijs acquirunt, sunt liberi in patris po-
& serui proprij, aut bona fide possessi. i No-

i *Institu. per quas per-sõn. nobis acqui.*

tarius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tarius autem in hoc casu extraneo non acquirit.

a Dist. ea. quæquam. verb. mandatum. mandato ordinarij faciat, secundùm glossam, quæ ge, quo ad effectum satisfaciendi præcepto ho casu: nam quo ad alios acquireret iis, quibus

b In d. cap. quæquam. c. 4 & 5. Memorabile. & quæ Latius ibi Bald. in l. 2. C. pro socio num. 6. quæ sequitur Ias. in §. sequent. Instit. de act. n. 40. & eum, qui ait vterque Abb. 2. qu. 78. art. 4. ad 5. d In dicto num. 6. e Contra gloss. receptam in l. si fuerit. ff. pro socio. f Iuxta Bald. in d. l. 2. num. 5. g In d. l. 2. h Argum. l. sed & si. §. quod autē. 2. ff. de petit. hæred. & l. cum duobus. §. quidam Sagarium. ff. pro socio.

Peruſ. b rectè declarauit.

282 Centesimoviges imoquinto peccat, qui contra pecuniam in societatem nautarum volentium in mare longinquum, & non habentium vnde in id necessaria, eo pacto, vt tanta sibi lucri quanta cuiuis alij nautarum, & vt euentus maiorum periculo: & quod ex lucro futuro primum sufficeret ei soluendæ, quisque pro sua ratia vero vacui manent. c Tum quia, vt ait Bald. est particeps pecuniæ in societatem collatæ, re aliquam partem eius in negotiatione perdita communicauit suam pecuniam nautis, cuius pes esse voluit. Tum quia vult esse socius omnium tuum, at iacturæ non nisi vnius. Tum quia sors principalis sit sibi salua. e

283 Credimus tamen, eum hanc conditionem se, vt casu, quo tota pecunia, siue sors ab eo pars amitteretur, nautæ soluerent eam pecuniam impenderent in impensas, quas domi faceret alius in societatem suam pecuniam, alius laborem confert, qui laborem, & industriam bet de lucro deducere totas sui victus quas vltra domesticas faceret, f & licet verius Saliceto, g & esset verum quando teruenitet: non tamen esset, quando sic illud non est iniustum, cum illi non obligetur uendam, nisi pro ea parte, quam impensæ domi fecissent, in quo nulla inæqualitas bata inuenitur. h

De vsura circa cambia.

284 *Mutuum quodnis cum pacto, vt mutuans*

285 *Mutuum pecunia ab vno numerata*
pacto.

285 *Asseuratio licita & vtilis.*

285 *Vsuræ nauticæ esse nunc vetitæ*

285 *Vsura non est aliquid pro fidentissimo*

286 *Cambium quid. & quid sit*

Pecunia eadem numerata plus alij valet.
Pecunia antiquior emptore, & licita etiam in pecunia.
Pecunia sui peculiaris quis: & qui alij (ipsem, in quos locari
pacto liceat non mutuari vel commodari.
Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum re-
quirit.
Cambium etiam pecunia pro pecunia, vtriusque valorem
æqualem requirit.
Nemo exigat id quod est pro eo quod nondum est.
Cambium primum per officium mutuandi licet, sed non est
licitum.
Cambium secundum per minutum licet etiam priuatis, etiam
in filijs.
Pecunia sua maiori pretio præfixo exponi potest.
Cambium tertium per litteras licet quatuor seruatis: &
quod merces cambientis incerta.
Cambium tertium de vno loco ad alium valet, sed non de
tempore ad tempus.
Cambium quartum translationis realis licet.
Pecunia sui meræ est vendibilis, sed non vt est pretium.
Cambium quintum rationem interesse veri, sed non falsi lucri.
Cambium rerum per custodiam pecuniarum licet.
Campsor capit & reddit pecuniam dupliciter, re, & chiro-
grafo.
Depositum qui apud campsorem gratis custodientem vsura-
rium.
Cambium septimum præsenti pecunia pro absente licet, hoc
est usuale.
Contractus nominati & innominati in hoc pares.
Pecunia sua esse de causis plus valet, quàm alia.
Pretium auctoritate priuata vt mutari potest.
Pecuniam alicubi, quando plus recipere potest
alibi.
Pecunia præsens tanto plus valet absente, quanto distantior:
& c. nunc. 296.
Pecunia minoris pro maiore vt liceant. num.
298 & 299.
Lib. V. de Cambiis, & quæ post non sint licita 301.
Numerus Regibus sub vsuris vt licitum.

CENTESIMOVIGESIMOSEXTO peccat mortaliter contra hoc septimum præceptum, qui quærit lucrum no-
cumentum facit, vel realibus contra iura naturalia,
diuina,

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuina, vel humana iusta exercitia. Pro cuius executione lectu, inseremus huic ad id opportuno loco mentarij capit. final. de vsur. quod est vnum de Manuali adiunctis, quorum summam huius latini opportunis locis inseret in eam primisimus.

284 Summa igitur prædicti Commentarij huius tuno inferenda est, quod in primis quinque quod principium illius capituli, aliter intelligi thien. Ioan. And. & aliis in illud commentantibus Maiore, Caietano, Syluestro, Medina, & aliis tis, quos ipsemet olim sequutus fuerat, & quos lectus nullatenus quadret contextui eius, & perspicuè monstratur, licet sit verus in se, videlicet tuare alicui pecuniam traiiciendam per loca pericto, vt mutuatarius faciat eam assecurare à mutuin id aliquo pretio, est pretium vsuræ: quia vera tur mutuanti obligatio, vt assecuretur ab eo pericepto. Et quod secundus intellectus est, quod niam traiiciendam per loca periculosa, est censendus in se ob aliquod pretium, est censendus vsurarius tuendi ratio noua, & germana redditur, per quam non fuisse Gregorio animum reprehendendi, quas quotidie in magnam Reipub. vtilitatem fieri, sed neque declarare, quod mutuare cum pacto teneatur facere assecurare permittendo, si vltra dubium erat, & indignum, vt tãta opera declarari fuisse animum decernendi esse verè peccatum suscipiendo periculum in se, & assecurãdo pericuverè vult pecuniam per loca periculosa traiicere, eam sibi assecurari iusto pretio: quia hoc constat ro conscientiæ licitum est, vt ibidem monstratur, mus obuiandi quamplurimis vsuris palliatis, quotuando cum assecurationis, suscepto pro eo pretio, mis, qui volentes sibi mutuari, & non inuenientes mutuarent, fingebant se velle traiicere pecunias, & velle sibi eam assecurari, addito pretio, quod nirent mutuatores. Obuiauit autem malitiæ huinem iuris, & de iure, qua qui hoc faciunt, vsurarius: & ita non dixit, cum; qui hoc facere censendum. hoc est, præsumendum esse vsurarium, nisio digna fuit sanctitate & eruditione Gregorius matur ratione prædicta, per quam tolluntur

quæ prædicti, & etiã nos intellectũ communem reliquimus. lat. lanum. 6. 7. & 8. habetur, quod confitenti se mutuasse pecunias alteri, earum securitatem depositi, quo eas mari, aut aliis periculosis locis transferret: & sine fraude ipse eidem securitatem præstitit pretio, quo ab alio eam accepturus erat nisi restituto est præcipienda à confessario. Et quod prædicti cap. intelligendum esse illas veritas quo ad secundum quod multis fundamẽtis probatur. Et quod illud cõ- cap. solum est locus in mutuante pecuniã nuquo ad interius, si propter pecuniæ, aut alterius mutuationis sumuntur: sed non si, & quatenus ob solam ipsius principali mutuationis certæ quantitatis) modo non acquod multis fundamẽtis probatur. Et quod illud cõ- cap. solum est locus in mutuante pecuniã nuquo ad interius, si propter pecuniæ, aut alterius mutuationis sumuntur: sed non si, & quatenus ob solam ipsius principali mutuationis certæ quantitatis) modo non acquod multis fundamẽtis probatur. Et quod illud cõ- cap. solum est locus in mutuante pecuniã nuquo ad interius, si propter pecuniæ, aut alterius mutuationis sumuntur: sed non si, & quatenus ob solam ipsius principali mutuationis certæ quantitatis) modo non ac-

a l. hoc iure §. 1. ff. de donat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio, siue emptio, siue depositum, siue quinquagesima. Et ibi
reale, & siccum. Et quod cambium siccum, iusta S. Ant.
& alios Theologos, ibi citatos, est *cambium sine re-*
uno, & hic accipitur in extrauag. Pij. V. infra ad reditus
300. relata. Sed Laurētius in dicto Comment. citatus,
a In verb. vsura 4. te omnes de hoc meminit, dicit, cambium siccum, *quod*
cāpsor prius dat, quā accipiat: quod ipsum etiā Sylvest.
quia dat antequā accipiat, dicitur siccū. Reale vero,
quo cāpsor prius accipit pecuniā, quā det. Et quod alia
Caietani, Medinę, Soti, & aliorū non videntur vera,
ex mente omnium potest vtiliter dici, sequendo ea,
cambiorum. Primum, ratione officij mutuandi, quod
est in vsu. Secundum, per minutum, quo præsens pro
præsenti commutatur. Tertium, per litteras. Quartum,
translationem. Quintum, ob interesse. Sextum, per
Septimum, per commutationem pecuniæ præsentis
sente.

387 In num. 11. & tribus seqq. continetur, quod
est antiquior emptione, quæ cœpit post inuentam
numeratam: & quod pecunia fuit inuenta, vt esset
quo necessaria vitæ emerentur, & vt rerum venalium
mensura quædam publica. Et quod postea
mutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiendi, quæ
negotiandi pecuniis vltro citróque dandis, & accipiendis
licet Arist. non sit visa licita: tamen ordinata ad
sustentationem, vel alium finem honestum, etiam
nis licet ex mente S. Thomæ ibi citati & sequentium
licet primus finis pecuniæ sit emptio, & vendi-
men alij septem secundarij, in quos ea licite
biendo, permutando, opes ostentando, vel etiam
ius delectando, & iure siue succo eius medicando,
excepto mutuo, & commodato, licite præbens
capere pretium pro eius vsu: qui autē mutuat, & præ-
care in aliquem vsum prædictorum, licite præbens
quid accipiat, peccat coram Deo, eo ipso quod
quod in omnibus commerciis, & contractibus
mutuaiuæ, est seruanda æqualitas, ita quod tan-
ptum, quanti datum: & è contrario in emptione
b In 4. lib. sent. dist. 15. q. 1. art. 2. tatos, præsertim Scotum. b Et ita sicut in emptione
ti debet valere merx, quanti pensio pro ea soluenda
vsus rei locatæ, quanti pensio pro ea soluenda, &
dandus pro mula, quanti mula pro eodem tempore
quenter in commutatione, & cambio pecuniæ, quæ

dere danda, quanti accipienda: & quod huic consequens est,
quod nullo cambio, in quo pecunia pro pecunia datur, po-
test accipi aliquid vltra iustum valorem pecuniæ, quam dat
ratione cambij, quatenus est permutatio, nisi adiungatur a-
lia iusta ratio accipiendi: quia si cambium aliarum rerum,
quod est secundum antiquius, & magis necessarium, non est
iustum, seruata æqualitate valoris vtriusque rei campsæ,
cambium pecuniæ pro pecunia non erit iustum, nō
seruata æqualitate valoris vtriusque pecuniæ. Et quòd qui
dat pecuniam pro alia maiore post vnum, vel duos, vel
plures menses reddenda, iniustè facit per prædicta, quia vult
accipere maioris valoris pro re minoris, via permutatio-
nis secundum Hostiens. ibi citatum admittit vsuram
palliatam, & quod non est necesse ad iustitiā permutationis,
quod res permutentur, & sotus ibi citati aiunt, quod res accipienda
& data emi, vendi, & promitti pōt, per ibi citata.
Pro cuius declaratione probatur: quia nullo iure id cauetur,
quod res alia permutatur: immo contrariū ostenditur, eo
quod licitè

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro alia, recepto illo pluri, præsertim in foro conscien-
quia quidquid dicat Medina, quamuis illa moneta a-
sit à Republica certo pretio, ad vsuum suum principa-
est esse pretium, & licet nemo cogi possit ad dandum
maius pretium quàm constitutum: propter tamen
cundarium vsum, & singulare interesse, iuste possit
amplius accipere, quod etiam Sotus affirmat. Et
cambium est iniustum, quoties campsor plus lucri
lege, vel consuetudine statutum recipit, & quoties
adulterinam, prauam, fractam, aut vsu non receptam
permutanti tradit, aut cum in pretio decipit.

289 In num. 21. & aliis decem seqq. continetur, quo-
tium cambium, vocatum per litteras, est iniustum, &
necessarium: quia per illud virtualiter transfertur
de vno loco in alium quamlibet remotum, virtua-
rum, quibus efficit campsor, vt tradatur tanta pecu-
lio loco, quanta ei datur, in quo ipse dat litteras, &
amplius pro iusta mercede. Et quòd dicitur cambium
teras, quia communiter fit per eas: quamuis etiam
per nuncium, vel per ipsum campsorem. Et quòd ad
requiritur, primo, vt seruetur æqualitas valoris in
datam, & accipiendam: quia in omnibus contractibus
nominatis, quam innominatis, seruanda est æqualitas
cõmutatarũ, iuxta prædictã omniũ præsertim Scho-

Secundo, quòd campsor non accipiat plus lucri
q; illa non creuit ex eo solo, quòd tardius fit accepta
cunia virtute literarum, vel eo quòd à principio
tur ei pecunia, vel pars eius, sed expectat solutionem
tempus, quo certum fiat litteris satisfactum esse:
creuit ex eo, quod tota pecunia statim soluatur, vel
uius tempus solito: quia per dicta supra, a propter
tionem, vel dilationem solutionis, iustum vel pro-
augetur, nec minuitur.

a Eodem n. 318.

290 Quare qui minoris cambiũt, accepta pe-
per litteras, quas vocant cambij, quam dilata
litteras, quas vocant crediti, non possunt excedi
mum pretium mercedis excedat, quamuis intra
iusti pretij pluris cambire possint, dilata solutio
tim facta, per dicta. b Excusari, inquam, non
mercedis huiusmodi cambij, licet ratione incertitu-
quando forte excusari possint, iuxta infra dicenda
tertio requiritur quod campsor, qui dat pecuniam
in aliis qualibet remotis locis, iciat vel proba-

b Eod. nu. 318 & infra cap. 23. num. 77.

quod persona, cui eas dat, habeat pecunias, vel fidẽ, & volun-
tatẽ faciendi litteras, quas de soluendis illis sibi tradit, &
Casus probat prædicta Extrauag. relata infra. a Et quòd alio-
quin, videtur iniquam admittit, & iniquiorẽ si eas tradit cum
pactum factum soluantur intra tres menses ibi campsori ab eis,
cum illis contrahitur solutio, soluatur intra sex menses Romæ
Bononiæ cambij, quo ibi erat soluendo, & lucro recambij
ad quos constituitur soluendo. Addo nunc quarto esse necessarium, vt lo-
cum, in quo est soluenda pecunia, longè distet à loco, in quo
datur fuerit: alioqui enim esset cambium de tempore
tempore, quòd non licet, & non de loco ad locum quòd

a Num. 300.

Quòd, attento solo iure naturali & diuino, æquè iustè
possit fieri hoc cambium per litteras de Ciuitate vnius Re-
gni ad aliam eiusdem, sicut ad aliam alterius Regni: quod
videtur fieri contrarius in locis ibi citatis tenet: quamuis in
hoc casu iure humano id prohibeatur ad tollendas
fraudes inducendo præsumptionem earum: quod ra-
men non ligaret in foro conscien-
tiæ, quòd non de loco ad locum, & non de loco ad locum quòd
tempus, quòd non licet, & non de loco ad locum quòd
tempus, quòd non licet, & non de loco ad locum quòd

b Vt ex eadem Comment. num. 67. colligitur, & probatur prædicta extrauagan.

c Arg. cap. fin. & ca. quæ de præscript. & ibi notat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quartum cambium per translationem realem, quod emendo, vendendo, permutando, aut per alium innominatum, quærendo pecuniam valentem in qua Prouincia, quàm in alia, eo quod ibi non eius materia non tanti ibi, quanti alibi æstimatur, est deformata, fracta, rasa, relecta, aut insuffi ftea realiter transferendo in aliam, vbi aliquo ris valet. Et quòd pecunia emi, & vendi potest, quid dicant cum Soto: qui licet neget, cam emi dit tamen posse permutari, non solum tamquam tallum, sed etiam tamquam moneram, quæ pluris, vel minoris iusto pretio lege, & statuto quæque considerata, vt quædam merx est res ven Sotus ait, campsibilis, licet non considerata, quod tum cambium, quo campsor recipit aliquid vltra interesse damni emergentis, vel lucri cessantis, campsor cessando ob id ab alio iusto cambio, vel nio, vt proximi necessitati cambiendo succurrat, soluendi ei tantùm, quantùm fuisset aliter locuple-

a *Ead. cap. num. 111.* & mutuare sic liceret per dicta supra a Dixi, cus esset, si non cessaret, vt mercator, qui quamdam rit vnam pecuniam, mereatur alia tantam, caretur, si non mutuasset illam. Quibus addo

b *Per extrauag. infra transcriptam.* V. b statuisse, ne à principio certum incerede in cambiis.

291 In num. 36. & quatuor seqq. continetur, est etiam sextum cambium, quo quis lucratur pecuniarum, vt lucrantur argentarij, hinc banchieri tate publica constituti ad custodiendas pecunias ces iubent apud eos deponi, qualque alij singuli, lege, vt habeant eas paratas ad reddendum, fuerint, habeantque librum rationum depositorum tarum, salua iusta mercede pro tempore, quo rint: quia huiusmodi officium est vtile Reipub. & lario publico, vel priuato. Et quòd etiam sine fieri potest, vt aliquis habeat custodiam pecuniæ vel talium personarum voluntium præstare, apud eos suas pecunias deponere: quia id ex tractus locationis ex parte campsoris, vel ductionis ex parte deponentium, quem tamen omnes tituli de locat. & conduct. Et quòd depositio pecuniæ apud campsorem, licet

translatione chirographorum acceptatorũ ab eis pro pecunia numerata. Et quòd duobus etiam modis fit redditio, scilicet numerando, & tradendo chirographos, quibus rogat alium campsorem, vt pro eo numeret. Et quòd non est verum id, quod dicunt quinque de mille cum redditur in numero, cui- tradebatur, & cum per chirographum nihil. Tum quia ex eis. Tum quia contra omnia iura est, quod a- deponente ei teneatur soluere præfata quinque, quæ debet ob custodiam, & prædictas rationes campso- Quæ quidem allegatio licet esset iustissima, mihi ta- quando capienti pecuniam virtute chirographi è lon- remissam parum profuit. Et quod nulla certa merces esse præstituta prædictis campsoribus pro prædicta & opera iure communi, neque particulari saltem ideo, cessante conuentione, definienda est boni penfatis penfandis. Quamquam video, quod in tolum non soluitur propter hoc banchariis: sed & agitur ab eis gratia deponentibus, eo quod vendo pecunia deposita in cambiendo & nego- in aliquibus partibus Hispaniarum & Gallia- gratia referrur reddendo 6. vel 7. pro centum in certum sit, hos postremos vsuram committere, si cessio, vel tacito ea accipiunt: & illos primos, si ex custodiam gratis pecunias depositas, & facultatem v- accipiunt pro salario custodiæ sibi aliàs debi- esse eas reddere simul ac petuntur: & v- pecuniam, gratis ea condonetur: quia vt dictum est depositi facta facultate depositario illa vten- a *Ead. cap. num. 110.* pacto expresso, vel tacito accipitur vsura est. Dixi, quia donatio antea facta vim pacti vsurarij ha- ex se patet.

num. 41. & 11. seq. continetur, quod etiam est licitum cambium, quod fit per commutationem præsentis absente: & quod nil refert quo ad hoc, an com- fiat per emptionem, quæ est contractus nominatus: per contractum do, vt des, vel facio, vt nominatis differant, quo ad aliqua, quo ad hoc tamen differunt, vt dictũ est suprà a quia sicut emptio, & ven- b *Eadem num. 117.* ex inæqualitate valoris mercis, & pretij

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ex augmento pretij ob dilationem solutionis, & tionem eiusdem propter anticipationem solutionis, permutatio,& cõtractus do,vt des.& alij innominati ex hoc infertur nil referre,an contractus,quo vnus accipit pecuniam in vno loco,vt det, vel accipiat lucro in alio,appelletur emptio,vel vẽditio,vt Cath permutatio,vt Sotus,& aliquod alij,aut do,vt des facias dare,vel facio dare,vt des &c.quod iuri pro tur:eadẽ enim mensura iustitia eius,quocunque pelletur,metienda est.Et quòd vt dictum est,secut & receptam sententiã,pecunia etiam,quatenus commutari potest, & ex eius commutatione negotia cẽsũ quæri.Et quòd octo possunt esse in causa quare neta potest valere pluris,vel minoris,quam alia. uersitas metalli.Secundũ,diuersitas bonitatis eiusd Tertiũ,diuersitas formę,& ponderis.Quartũ,diuersi rum.Quintum,reprobatio totalis,vel partialis.Sextu poris diuersitas.Septimum,copia,vel defectus.Octa sentia,vel præsentia.Et quòd vna pecunia numquã ris,vel minoris ex eo,quòd citius,vel tardius debita pienda sit:in quo grauiter multi mercatores,& mu rasse videntur. Et quòd, qui centum ducatos mu num,si intra illud crescat eorũ valor auctoritate p hent solui eidem totidẽ in fine anni, si eos ea vsq uaturus, vel mutuauit eum pacto, vt reddentur e alij eiusdem metalli,& formæ,siue maioris siue m ne anni valerent,quidquid Sotus,cui respondent immo,& si non erat seruaturus eos, neque fecit pa ctum,sed simpliciter mutuauit illos autore Bart.cõmuniter receptum. Et quòd sicut quælibet plus valet,vbi est inopia eius, quã copia, ita numm pluris valet, vbi est magna inopia auri: & aug magna inopia argenti:quia pecunia,vt prædictum merx est.Pro quo vltra alia citamus legem in hos

a *Qua 4. est. ff. de eo, quod certo loco.*

295 In num.53.& 14.seqq.continentur quæ dictis, quòd auctoritate publica cõstitutum est netæ publicę,quod nõ potest mutari priuata rei non valeant plures Iulios, vel Regales respec rum,quàm copiæ,quia id est verum eo respectu tium, & quoad effectum cogendi quem ad acc pro pluritinon tamen eo respectu, quo sunt meta les,siue commutabiles, & quo ad effectum vendi eos quærere, præsertim data eorum pecunia;

sim,vt audio à fide dignis,licet pretiũ secuti tum expresse à Principe sint vndecim Iulij, & taci- derit ad vndecim cum dimidiato: mutari cum quærente seu- ,additis vno duobus, vel tribus obolis,siue cogatur illo pretio accipere.Et quòd pre- augetur ob multitudinem volen- minuitur ob paucitatem volentium dare. Idẽ tamen limitan- per viã cambij. & ob paucitatem volentium mercium valor crescit per multi- tudinem volentium dare,vel accipere per viã emere,nõ autem per multitudi- Et quod ducatus pluris Castella:& quod Marapetini Ca- Et consequenter, quod mu- Lusitaniæ iustè capere potest aliquid Lusitania iustè capere potest,quàm in Castella,& è contrario mutuans centũ in Ca- Lusitania si alia ratio integros in Lusitania,& è contrario mutuans centũ in Castella,& è contrario integros in veteri,nec in Italia,& minus & quod pecunia præsens pluris valet ex præsenti cæteris paribus,eò quòd ex se requirit periculum in traducendo,secundũ Cald. Caietani,Siluestri,& Medinę,& rationibus probauimus,licet per accidens contingat, & tergensa ementis possit deferri absens: quia ex se sine illis fieri non possit.Et consequenter, a *In consil. ut de vsur.* ducatis præsentibus emit centum & sex Alexandria.Et quòd eadem ratione sola lege na- Medinæ, centum & vnum existentes Hispali, Cruciates eiusdẽ Regni Castellæ.Et quod tantò absens,quanto maior est distantia.Et con- aliquando absentia efficit,quòd ducatus ab- pluris in loco suo,quã præsens in loco suo,æqua- præsenti minoris valoris,& aliquãdo mi- maioris,iuxta distantiam locorum maio- & valoris alterius:cuius exemplo ibi ponũtur.An

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem sicut absentia pecuniæ minuit eius valorem, ita & status eius absens, & futura post annum, vel aliud tempus, ius, vel minus minuat valorem eius, ita quod præsens valeat plus, quàm illa, magnæ quantitatis, quam faciunt adducta supra ad probandum, quod post aliquot tẽpus potest emi iuste pretio minori

a *Supra eodem cap. num. 230.*

196 In nu. 68. & seqq. quòd in principalibus regnis Galliæ, & Belgij habentur tres, vel quatuor nundinæ tis temporis interuallis distinctæ. Et quod singulæ bent magnam quantitatem pecuniarum, quibus ces emuntur sed in fine prædictarum nundinarum iisdem, quibus antea, vel aliis volentibus ex ac das in nundinis, in aliis Ciuitatibus existen gnorum proximè futuris, cũ aliquo certo, vel & in fine aliarum nundinarum recipiunt illam cũ illo lucro per se, vel per suos institores. Sic tim tradunt eas aliis, vel eisdẽ soluẽdas in terminis status alterius Ciuitatis, & in fine quod in proximè præteritis. Et ita non solum pecuniam, sed etiam eius lucro viuunt, & non abs re dubitatur, an hoc genus cambij

Quibus nunc addo, esse hute dubio soluctione subsistimus ante aliquot menses Doctor doctissimus iuxta, ac pissimus, & quodam reuerendissimo animarum Epiſcopo, An sit licitum illud genus cambiorum lia hodie formaliter, & reliquum orbis dicitur, nempe, quòd multi habentes pecuniam & nolentes, vel non potentes vti ante prædia, quorum reditu se substentent, in hunc modum: quod Genuæ, vel alibi pro scuto Marchæ, quod valet Lugduni proximis nundinis 61. vel 66. plus, prolixius, vel breuius tempus inter datio numquam tamen dant 67. quia tunc accipiunt ab his, quibus dant pecuniam tertios, qui illa scuta in illis soluant, qui rursus dant illa scuta sibi soluta uenda Genuæ, vel alibi in terminis ctario certo, vel incerto determinando mox illa scuta soluta cum auctario vel aliis soluenda in aliis nundinis do vt prædictum est sexagesima quæque

Marchæ: & ita continuo suo cambia renouantes suas ...ntes angat: vtriusque dubij similitudo colligitur ex eo, ...que genere cambij campsor dat pecuniam alibi, ...que soluendam cum aliquo auctiario certo, vel in- ...certo. Et vtriusque resolutio est perneccssaria omnibus ...negotiatorum totius orbis Christiani confessa- ...ope, quàm breuissimam. Pro parte ne- ...videntur in effectu mutuare, & accipere ...sortem propter dilationem temporis; quòd est ...affirmatiuã verò facit, quod infinitus est numerus ...honestorum, qui hac arte viuunt: nam non so- ...campsores, qui eam palam exercent: sed ...alii diuites, infimates, mediocres, & summates, ...ecclesiastici, vtuntur ea, deponendo, seu commendan- ...pecuniæ campsoribus, vel mercatoribus prædicto mo- ...cum pacto, vel intentione principali, vt eis ...hæreat, vel certæ lucri incerti, pro quantitate- ...commendatis: qui omnes confitentur, absoluuntur, ...non querannit: & temerarium videtur eos om- ...confessarios damnare. Facit item, quod vt ait ...huiusmodi cambiis omnia commercia com ex- ...cessarent, & propria pauperiora fierent.

b *In Cõsil.*

Solutione igitur eorum dico primo, non posse il- ...per reductionem ad aliquam septem specie- ...dictarum: & quòd nõ possunt reduci ad pri- ...ad secundam, neque ad quartam, neque ad sex- ...id perpendere volenti. Secundo, quòd nulla- ...defendi, quatenus eò maius auctiarium acci- ...plus temporis interiacet inter dationem, & solu- ...ratione veri interesse: quia id lucri fit ratione di- ...ad soluẽdum, quod nullatenus licet, vt præ- ...Tertio dico, quòd possunt saluari reducendo ad ...quintum, modo pecunia, quæ datur in cambium ...sit destinata mercaturiæ, vel rebus frugiferis ...quòd causa principalis, quare cessatur ab illis, sit ...cambium: modo item seruentur illa, quę in illis ...supra diximus, & prædicta Extrauagans requirit. ...dico, quòd etiam defendi possunt, quatenus reduci ...septimam, quo pecunia absens maior emitur, vel ...præsenti minori, vel datur pro ea: qui vt d... ...pecunia absens suapte natura minus valet, quàm præ- ...sentanti, commutanti, vel alias danti. Oportet au- ...quòd in eis seruentur illa, quæ in illa specie cambij ser- ...uanda

c *Supra eodem cap. num. 212.*

d *Supra, num. 194.*

a *Ca. in Ciuitate. de vsur. cũ aliis supra cod. numer. 218.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

uanda esse diximus, & consequenter aduertant, an pecunia in eo loco distanti valeat pluris, quàm in isto collato illo pluri cum minori, quo propter absentiam a *Supra eodem, num. 227.* ducant ad æqualitatem, quæ, vt prædictum est, fit per mutatione, quocumque nomine censeatur, legitima & diuina requiritur. Quare si eadē pecunia plus valet Venetiis, quàm Metinæ, carius debet emi Metinæ, quàm Venetiis: pecunia existens Metinæ emenda esset Lugduni, & contrario. Quo forte iustificantur cambia illa, quæ fiunt inter Metina Vlyssipponem, & Vlyssippone Metinā: licet enim differt Vlyssippo à Metina, quàm Metina ab Vlyssippone, tamen minoris emitur Metinæ ducatus existens Vlyssippone, quam ducatus existēs Metinæ ematur Vlyssippone, quàm Metinæ ducatus pluris valet Vlyssippone, quàm Metinæ.

298 Aduertant item, quod sicut necessarium est ad candam emptionem, commutationem, vel datum actualiter, vel virtualiter vera merx vendita, vel commutetur, vt præsupponunt l. 1. & 2. *b ff. de contrahē. emp. & § pretium. cum seq. Instit. eodem.* ad iustificationem huiusmodi cambij pro reditu optimum, vt accipiens pecuniam præsentem, & commutans pro illa absentem, habeat illam in loco saltem virtualiter: & quod dans præsentem, & absentem emere, vel cum illa commutare, alioquin emptio, & mutuum palliatum, & consequenter *c Eod. cap. num. 230.* illicitum per dicta supra.c

299 Dixi, *saltem virtualiter*, quia sufficit, quod habeat sub credito, ita quod certo sciat, vel saltem probabiliter credat, quod habebit eam, ad quem destinantur literæ dat, quod tradet eam is, ad quem destinantur literæ.

Aduertant etiam, quòd sicut ementi pecuniam minoris, quàm valeat cōmuni æstimatione in loco, detracto eo, quo minùs valet propter absentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ, taliter, & tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ partis notabilis, quæ ad iustum pretium requiritur: sic campsor, qui præsenti pecunia emit absentem, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ notis, quàm valeat communi æstimatione propter absentiam, etiā detracto, quo minoris valet propter absentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem in foro conscientiæ tabilis, quæ ad iustum pretium requiritur. Et eodem modo cambiens, dat pecuniam minoris valoris, pro maioris valoris soluenda alio loco ei, qui nec realiter habet eam ibi habet, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem: quia virtualiter vsuram committit. Nec ad excusandum sufficit quod ignoret, eū illam habere, vel nō habere, vel probabiliter credat eam habere: quia ignorantia in facti non excusat, a qualis est hęc. b

Quæres, quod oporteat scire, nō excusat, a qualis est hęc. b

Quæres, quod tam in his duobus generibus cambiendi, quàm in aliis debent seruari contenta in extrauag. Pij V. quæ

a *1. q. 4. § notandum.* b *Arg. ca. iuuenitur. cum gloss. de elect.*

Pius Episcopus &c. In eam pro nostro pastorali officio cum diligenter inrumbimus, & infra. Primum igitur damnamus, & omnia cambia, quæ sicca nominantur, & ita confinguntur, vt videlicet ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrari, ad quæ loca ij, qui pecuniam recipiunt, literas quidem remittere videantur, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, vt transferri videantur, tradita pecunia ibi denique cum interesse reposita, quam à principio ita conuenerat, vel certè talis intentio erat, qui in nundinis aut loco supradictis huiusmodi cambij traduntur, vt postea ipsi quoque in nundinis aut loco supradictis huiusmodi cambij per reditum faciat. Cui malo simile etiā illud est, cum quis pecuniam sine alio nomine fictī cambij traduntur, vt postea in loco, vel alibi cum lucro restituantur, sed & ipsis cambiatoribus, qui ita appellantur, interdum (vt ad nos perfertur,) cambiatoribus recepta, seu etiam tantummodo promisso differunt. Quæ omnia vsuraria esse declaramus, & ne fiant districtius prohibemus.

*Mandamus quoque in cambiis, quantum cum Deo possumus, prouidē, & quæ fœneratorum statuimus, ne deinceps fiant, sine principio, sine aliàs, certum & determinatum tempus habeat, sine principio, sine aliàs, certum & determinatum tempus habeat, sine principio, sine aliàs, certum & determinatum tempus habeat

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ita nõ damnat omnia cambia, in quibus exquam accipiat, licet omnia illa appellentur *Secundum per proximè dicta.* a Secundo, quòd non potest

a *Supra relatã in nu. 294.* Laurentium.[a]

Nota secundo ex versiculo, *vt contrahamus*, per viam emptionis, & commutationis rei præsentis cambij per litteras requiri illud tertium, & quarta pra b diximus esse necessaria, videlicet, quòd si probabiliter credat, eũ cui dat pecunias posse

b *Nu. 283. & 287.* mittit, & quòd litteræ dentur ad alium locum

Nota tertio, quòd est vsura nomine cambij lucrum, quod capiunt campsores nomine cambij bij à debitoribus propter dilationem, quam vsque ad proximas nundinas, quod est

c *De vsur.* suluit.[c] Sed non adeo clarè: quod est

d *Nu. 297.* ad forum conscientiæ, quando pro vero

e *Eod. cap. num. 339.* per proximè dicta,[d] & prius supra.[e]

Nota quarto, quòd licet iure communi Extrauag. conuenire à principio, vel postea non lutionis super interesse verisimili, vt certum adeo quòd dixit Med. f soluendum esse conuentum à principio, licet in fine apparere fuisse, cui consentit Sotus, g post eam cam

f *In C. de restit. fol. 131.* g *Lib. 6. q. 2. art. 3. de rest. & iur.* materia cambiorũ, licet in aliis sic, quam à recedatur plusquam exprimitur, h quod est, quo ad forum conscientiæ, quando coram Deo: quia hæc lex, vt ex ea pate

h *l. præcipimus. C. de appell.* in præsumptione, cui non est locus in

i *Capi. tua. & c. 1. qui de sponsal. cum eis ad mul.* idem sit in mutuo, quod in cambiis, dubitando vtraque pars defendi. Sed quia hæc bitans à iure communi, iustior videtur pars

Nota quinto, quòd non possunt exercere ad proximas nundinas, vel proximos cambia præfigi consuetos: quod tamen esse, quo ad effectum cartus cambiẽdi, nundinas, quàm ad proximas. Non enim bere, ne maior dilatio detur debitori sine ris lucro.[k]

k *Argu. l. quod sinuosa. C. de leg. & ea. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.* Nota sexto, quòd per hæc solui potest quam sæpe in Vrbe fuimus interrogati dare alteri Romæ centum scuta pro in Hispania cum aliquo augmento. demus, primo, quòd non per viam si non habebat illa destinata ad mercan aliquid frugiferum: quia nullum verum

a *Num. 297.* per viam emptionis, & commutationis rei præsentis
b *Eodem. num. 298.* cum absente, si aliter formaliter, nec virtualiter habet illa
c *Eodem. num. 298. 1* ad forum conscientiæ, quæ vendit in Hispania formaliter, vel
d *2. par. tit. 1. cap. 3. §. 30.* e *Verb. vsur. 4. q. 13.* f *2. 3. 2 par. tit. 11.* g *Per capi. in Cuiforte. de vsur. & cap. ad nostram. de empt.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

al. 1. ff. de iure delib. cap. de cau-sis. de offic. delegat.

quia res indefinitæ arbitrio boni viri sine fraude non omnes ducati cum auctario suo, quibus vtendum, & habendi sunt eiusdem pretij, sed varij, & maiores, iuxta varietatem locorum, ad quæ, vel vnde transferuntur: & ita non sunt damnandi, tanquam illiciti vendi: & ita non sunt damnandi, tanquam illiciti vendi: quos in prædicto Commentario sequuti sumus.

301 Defendere autem illos, qui mutuant sub interesse vertimili lucri cessantis, &c. aliquo modo eos cogentibus, non videtur posse, quia id iure naturali est peccatum, vt dictum est: b nulla mala vitanda admittendum est: c Tum quia licet mentiri, d & mentiri, & ad vsuram dare, dentur. e Tum quia saltem multi eorum tantum possunt illas accipere: quia pecuniam, quam habent paratam ad exercendam mercaturam, non vertunt census emendos, vt satis definit Sotus. f Tum cambij non videntur posse accipere: quia non videbire cum lucro in loco ad eundem, neque in tempore das, vel tertias per prædicta: & Reges capiunt vendum verè in locis extra sua dominia sita, vel in fuis litteris: & omnia cambia licita reputolud in fuis litteris: & omnia cambia licita reputoquia, vt audio, capiunt illas pecunias cum pridi auctarium ad rationem 5. 8. aut 10. in cen. ad nullum genus cambij liciti reducitur. Tum diffi cile est reducere huiusmodi cambia ad septimæ speciei, & ad nullum aliud iustè possit re consulendum videtur viris pecuniosis non vt mercaturam, neque intendentibus exercere pro etiam si non mutuarent, vt sine vllo temporali tis principaliter mutuent suas pecunias, propter pro spirituali virtutis, & meriti, speratione aliquam remunerationem antiloralem: nec cis census iusto pretio cum pacto redimendi per reditibus publicis illarum, vel illarum tuum: habentib⁹ verò pecunias destinatas ad mutuent sub interesse vertimili lucri cessan-

b Supra, num. 211. c Cap. ita ne. & cap. ille rabi-lem. 3 q. 5. d Glos. iuncta textu recepto in cap. si aliquid. 22. quæst. 4. e In ca. su-per eod. de vsur. f Lib. 6. q. 2. art. 3. ce nes. & iur.

De octauo præcepto Decalogi. Non sis falsus testis.

CAP. XVIII.

1 *Præceptum octauum quid principaliter & quid consequenter habeat.*

2 *Testans ignotum esse verum, vel peccat.*

Præceptum verborum septuplex, & præcipuè ex intentione iudicandum. & nu. 4.

3 *Mendacij quid quintuplex, & quod mortale, etiam in iudicio.*

4 *Iocosa falsa, & vitam sanctorum fictam prædicans.*

5 *Testificatio quæ obligat ad mortale latè.*

6 *Testificatio quæ ad obligationem sufficit.*

7 *Simulatio, & Hypocrisis mendacia factorum, & quæ mortalet.*

8 *Iactantia temerarium quid, & crebro parit mendacium.*

9 *Contumelia, conuitium, & improperium quid.*

10 *Detractio quid, & quæ inhonoratio mortalis.*

11 *Correptio falsa, quæ contumelia carere debet.*

12 *Murmuratio quid, quæ mortalis, differt à detractione, & contumelia, & seqq.*

13 *Derisio quid, quæ blasphemia, & quæ mortalis. nu. 16.*

PRæfundamento dicendorum in hoc cap. præsupponimus, & ex mente S. Thomæ recepta, a quod hoc præceptum principaliter prohibetur latio falsi testimonij iudicialis, & non latio: & secundario omnis significatio inordinata eorum, quæ fit mentiendo, detrahendo, derisionem, figmenti, & factorum, quæ fit mentiendo, detrahendo, maledicendo, detrahendo. De quibus omnibus, quo ordine proposita sunt, dicetur.

Præsupponimus, quod omnis significatio huiusmodi peccatum veniale, per tradita supra. b Tum verborum, & quæcunque talis est saltem venialis autem est omnis, & sola illa, quæ fit animo nocendi in bonis spiritualibus, aut tempo-nocendi non nocendi sine tali animo: aduertendo causam ita nocendi sine tali animo: aduertendo aduertere debendo per illam notabiliter noceri, notabilis nocumenti dari, aliàs non: quamnis grauissima sit, iuxta mentem S. Thomæ c declaratam per Caietanum.

Tertiò peccat mortaliter contra hoc præceptum testificando aliquid ex septem positis infra, d nam falsum ob tria est peccatum mortale, iuxta S. Thomã e per cap. 1. f puta ob iuramenti violationem, est mortalis. g Ob iniustitiam, quæ etiam est mendacij.

Nunc autem hic quæritur, An testis testatus aliquid sciens esse tale, sed credens cuipiam illud affirmanti restituere illud, quod ob id cõdemnatus sol-

a 2. 2 q. 111. art. 3. ad 2. & latius Alex. Halensis in 3. part. q. 1.

b Prælud. 7.

c Vbi supra. & qu. 73. art. 3.

d Cap. 23. num. 39.

e 2. 2 q. 72. art. 4.

f De crimi. falsi.

g Ter supra dicta in cap. 12. h In ca. 11. num. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quit? Respondeo, non teneri (licet peccet grauiter) illi esse tantæ probitatis, vt ei consitenti, communiter stianè viuenti merito credi possit, quia iustè credens nemini iustitiam fecisse, [a] alioqui fic: & etiam si rescierit, quia contrarium credere debet, nam ut dicit locus coniecturis. [b]

Secundo peccat, qui mentitur notabiliter, [c] *Os quod mentitur, occidit animam.* Dixi, notabiliter illud. alioqui solum venialiter peccaret per *leuitatem*, cium autem *est significatio falsi, vel putati falsi pro vero* dum August. [d] nam illud quod additur, *& de animo* non est necessarium ad essentiam mendacij, sed ad eius grauitatem secundum mentem eiusdem sancti nium: & ita est actus contrarius virtuti, quæ appetitus tas, quæ dirigit ita nos ad conformandum dicta, & stra, vt vera dicamus, & fidem seruemus, iuxta S. Narratio autem fabularum Aesopi, aut aliarum gnificando expressè, aut tacite cas non esse veras facium, vt rectè Caietanus [g] insinuauit: quia non tur per eam falsum pro vero.

Diuiditur autè mendaciũ, primo in formale, gnificatur verũ puratũ falsum, materiale tantum, catur falsum puratum verum, & mixtũ, quo significatur sum, puratũ falsum, vt declarat S. Thomas, [h] Secundo in iocosũ, quo tãtum delectatio quæritur, Officiosum, mini nocet, & alicui prodest, quę duo nõ sunt necessaria à Religioso, aut ab alio cuiuslibet status perfectionis, nisi iuramento firmentur, aut cũ magno scãdalo, animo non abstinendi ab eis: quauis essent mortalia tra conscientiam, quæ illa esse peccata mortalia, cundum vtrumque Thomã. [i] Perniciosum, quod bus spiritualibus, corporalibus, aut temporalibus mortale, quando dicitur cum intentione nocendi, di, aut notabiliter nocet. Ad quas tres species læ octo, quas S. Augustinus posuit, [k] quarum quæ nere est mala, etiã secundum Aristot. [l] quæ est actus, vt supra dictũ est, & ita non põt dici absolute veniali, etiã pro vita, vel anima alicuius seruanda. S. Thomas, [m] qui [o] sensit, omne mẽdaciũ esse mortale: esse mortale: quod verum esse de mẽdacio pernicioso tinẽtis, & non alterius dixit ibi Caietanus & sequitur tamen asserimus, [q] quod mendacium dicens in iocando nente ad iudicium, non est mortale, cooperiendo

a *Arg. glos. singularis. l. Titio fundus. ff. de cõd. & demon. vnata à Felyn. in cap. cum contingat. de rescript.*
b *l. Continuus. §. cum ita. ff. de verb. obligat.*
c *Sapien. 1.*
d *In ca. homines. 22. quæst. 2.*
e *In §. ille. sub ca. beatum. eadem caus. & q. 2. q. 3. ar. 3. ad 1.*
g *In dicta q. 110. ar. 1.*
h *Vbi supra ar. 1.*
i *In eadem 2. 2. qu. 110. art. 1. & 4.*
k *Inc. primum. 22. quæst. 2.*
l *In 4. Ethic.*
m *Ca. super eo. de vsur. & in dicta ca. primum.*
n *Vbi supra art. 3.*
o *In q. 69. art. 1.*
p *In dicta q. 110 ar. 2.*
q *Inc. fra. tres. nu. 27. de verbis dif. 1.*

per nimiæ Christiano doctore Magistro Fratre Martino à Ledesma professore huius nostræ Academiæ Conymbricẽsis eloquentissimo, qui gloria, & magnũ decus est illustrissimi Ordinis Dominicani: quod ipsum fecimus [a] postquã legimus ac relatione regendi iecereti, vbi [b] idẽ tenet, concludẽdo, quod mentiri dicatur, quod extra illud dictũ, tale nõ est. mendacium esse mortale, eo solo, quod in iudicio exterioris per consequens quãdo non est notabiliter dãnosum, sed tãtum esse veniale, vt etiã infra [c] repetemus. Per quod ex illa oppositio cuiusdã docti fundata [d] scilicet reum moraliter peccare, negando extra iudicium alteri: quia ibi sanctiã iudicij concurrunt saltem duæ aliæ, scilicet reum peccare, mẽtitur in materia fidei sacræ scripturæ, quia de sua natura est mortaliter, perniciosũ, & personale nocendi notabiliter, & persuadendi aliquod à Religioso, aut ab alio cuiuslibet status perfectionis, animo non abstinendi ab eis: quauis essent mortalia cundum vtrumque Thomã. [i] Perniciosum, quod bus spiritualibus, corporalibus, aut temporalibus mortale, quando dicitur cum intentione nocendi, di, aut notabiliter nocet. Ad quas tres species læ octo, quas S. Augustinus posuit, [k] quarum quæ nere est mala, etiã secundum Aristot. [l] quæ est actus, vt supra dictũ est, & ita non põt dici absolute veniali, etiã pro vita, vel anima alicuius seruanda. S. Thomas, [m] qui [o] sensit, omne mẽdaciũ esse mortale: esse mortale: quod verum esse de mẽdacio pernicioso tinẽtis, & non alterius dixit ibi Caietanus & sequitur tamen asserimus, [q] quod mendacium dicens in iocando nente ad iudicium, non est mortale, cooperiendo

a *In repet. ca. sit vter verba. 11. quæst. 3.*
b *Members 2. quæst. 7.*
c *Cap. 21. num. 37.*
d *Eodem. num. 27.*
e *In 2. 2. q. 69. ar. 1. & q. 70. art. 1.*
f *Cap. quisquis. 7. q. 1.*
g *Ca. vt fama de sent. excommun. & l. ita. vulnerat. ad l. Aquil.*
h *In d. qu. 110. art. 2.*
i *Vbi supr.*
k *Ca. iuramenti. 22. q. 5. & ca. 1. de poll.*
l *Cap 1. 12.*
m *Ca. vult. 22. qu. 2.*

I 2 solum

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum expressam: sed etiam tacitam. [a] Dixi, *Iuramentum*
dam fictam, quæ sit animo non obligandi, vt
Thomas. [b] Quamuis peccet significando habere
obligandi, quem non habet, etiam mortaliter, si
biliter noceat, vel intendat nocere per præd
Ex quo infertur, nõ obligare promissio
cipalis non est vera, si ei, qui promisit, nõ
gandi absq; ea: nec refert quo ad forum
causa exprimatur, aut taceatur: quia opinio
qui expressionem causæ requirunt, intelligitur
riori, in quo absque ea animus obligandi non
rectè insinuauit Sylvester: [d] non autem in
in quo soli veritati standum est. [e]
7 Dixi, *Deliberata*: quia facta absq; deliberatione
cessaria non obligat per ea, quæ supra [f] de
Ex quo colligi potest, q̃ illa deliberatio sufficit, q
quæ sufficit, & requiritur ad votũ. Dixi, *Voluntaria*
aut dolo extorta non sufficit in conscientia: nec
tũ iuxta S. Thomam: [g] nec etiã in foro exter
regulariter actori actio detur: eo tamẽ excepto
Dixi etiã, *Nuda*, quia iure naturali, diuino &
illa obligat. [i] Dixi, *Rei licitæ*, quia impossibilis
Dixi, *Possibilis*, quia promissio rei impossibilis
Dixi, *Notabilis*, quia cũ furtũ rei notabilis nõ sit p
tale, licet veniale sit, vt supra dictũ est: nec
tio promissæ rei exiguæ erit mortalis: quãuis
autẽ res sit notabilis supra dictum est. n Per
excusantur, qui promittunt alicuius nomine
dicturos, aut alia mandata parui momenti ad
turos, & postea non perferunt. Et qui precantes
& alia similia parua pollicentur, etiam si intra
idipsum cõfirmassent secundum eos, quos in
ne sequimur. o
Dixi, *quam mutatio rerum status nõ*
tatione superueniente, non obligat, iuxta Sotum
sic, approbatum per S. Thomã, [p] vt si is, cui promi
sanuerit. q Vel si quã promisi ducere, fornicata
quod tẽpore promissionis erat licitũ, fiat illicitum
tera pars eam remittat, vel pro sua parte nõ

[a] *l. labeo. & l. item quia. ff. de pact.*
[b] *2.2. quæst. 110. art. 3. ad 3. & sicut cap. humana. 22. q. 3. & l. obligationũ. 1. ff. de act.*
[c] *In cap. 1. de don. & in c. si cauponæ. de fide instr.*
[d] *Verb. pactum. q. 4.*
[e] *Cap. humana. 22. qu. 3. & cap. de sponsa.*
[f] *Ca 12. nu. 20. & 26.*
[g] *2.2. q. 88. art. 7.*
[h] *l. 2. C. de inuti. stipu. & l. ad inofficiosa. C. de his quæ vi.*
[i] *Cap. 1. de pact. & l. 1. ff. sed tradit. Ioan in cap. nouit. de iud. & Fel. in proœmio Gregoriana, nu. 21. & in c. qua in ecclesiarum. de constitu. nu. 35. post 8. art in ex-*

tra. 34. ad reprimendam verb. denunciationem. [k] *Cap. in magna. 34. quæst. 3. & l. nam. ff. de regul. iur. c. 30. nemo ad impossibilia. sed vide lib. 6. nu. 4.* [l] *In dicta cap. 12. num. 16. & 40.* [m] *2.2. q. 88. art. 7. quæst. 2.* [n] *Cap. quamadmodum. de iureiur. vbi glossa. 2. q. 5. quæst. 2.*

sorta promissio facta est. [a] Dixi, *Cuius causa &c.* quia si ali-
quid promiseris, sine respectu rei ab eo pro-
missæ, ille aliquid tibi promiserit sine respectu rei à te
promissæ, non liberaberis ab obligatione ex eo, quod tibi
non liberabit nec contrà, ille ex eo, quod tu illi non satisfa-
cies. Hæc non sunt intelligenda de qualibet mutatione,
sed si promittens præcogitasset, non promisisset,
habenda est in foro conscientiæ; [c] & etiam exte-
si prudentis viri considerasset negotij circum-
quam promisisset, si illud præcogitasset: qua de
scripsimus.
Dixi, *Facta*, quia absq; facto non peccat mortaliter, qui factis rem aliquam falsam
damnum notabile alterius significat: vt qui vult
facit quò appareat talis, nolens esse talis [d]
perniciosum: nam mendacium dicitur
qualis est simulatio, qua significamus esse,
hypocritis, qua significatur bonus, qui nõ est
Augustini & Isidori explicatã per S. Tho-
facta esse factis, aut verbis mentiri: facere aũt
quo appareat bonus, quum non sit, sine norabili
est veniale: sed facere opera, quibus bo-
non sit, sine intentione ostendi se bonũ, nõ
iuxta mentem omnium, quã rectè Caietanus,
collimetur illud in aliquem finem malũ, puta,
doceat, aut aliquam dignitatẽ ecclesiasticã
indignus est, cõsequatur, aut nisi in tali si-
constituat, iuxta Alex. 2. & Caietanũ. [h]
Ad nouũ hic quæritũ, scilicet,
genere, conditione, gradu, &c.
collegia, vel alia munera? Respon-
per leuia, & minus idonea indicia, aut signa,
illud, firmiter iudicat de ꝓximo aliquid
notabile, vel quod peccat mortaliter, aut est
quia est mẽdaciũ mẽtale perniciosũ cõtra
indicare. secundũ mentem S. Thomę, [m]
peccati mortalis aliquẽ bonę existima-
eũ, eo solo, ꝙ videat eũ cũ muliere secreto
videt aliquem comedere mane, aut sæpe in
precepto, quia forte causã nõ iciunandi habet:
aliquẽ, non ita familiariter atq; solebat cũ

[a] *l. cũ præmium. 2. C. de pact. nat. peruenit. 2. de iureiur.*
[b] *Iuxta nostra in dict. cap. peruenit. & dicta l. cum proponat.*
[c] *Iuxta gl. ff. & cap. sacrificasti. 1. de iudicijs.*
[d] *Super gl. dict. capit. quemadmodum.*
[e] *2.2. q. 111.*
[f] *In summa verb. Hypocrisis.*
[g] *2. part. de Hypocrisi.*
[h] *Vbi supra. [i] Rosian. in cap. arquat. & denique. 14. quæst. 3.*
[k] *Supra c. 17. nu. 107.*
[l] *1. ad Cor. 4.*
[m] *2.2. qu. 66. art. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquo versari, aut leuem aliquam iram odium, & omnis indignatio mortifera est, omne odium, & omnis indignatio mortifera est, a Capit. 14. num. 21. diximus: & alij similes, qui firmiter facile iudicia cidisse, vel furatos fuisse.

10 Octauo peccat, qui alicuius honorem notabiliter lædere, vel lædit, aut causam dat lædendi per b 2.2.q.72. art. 2. liam, conuitium, vel improperium, secundum S. Tho- c ff. de iniur. mam, b iuxta cuius mentem *contumelia est signum mali culpæ facta præsenti*, vt appellando furem. Pro quo facit l.1. c *Conuitium* vero, *significatio alicuius mali culpæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ*, vt furem, vel cæcum. d *Improperium* autem est *signum temporis necessitatis ei collati*, quamuis hæc nomina d l. si non conuitij. C. de iniur. confundantur.

11 Quæ tria sunt contraria honori: quoniam honor e 2.2.qu.2. a.2.& melius. 2.2.q. 63.art 3. tatis, secundum S. Thomam e de quo nos latius. f In dict. repet. cap inter verba. 11.quæst. 3. canilas. 4. & seq. Dixit, *Lædere intendit* &c. quia si huiusmodi ligatio ret causa iustæ castigationis, aut correctionis, non esset peccatum: nam Christus appellauit discipulos fatuos, g Luc. vlt. stolus Galatas insensatos, h

12 Dixi, *Iniste*: & ita cum causa principalis eius ob- h Ad Gal. 3. & non ira: quia si hæc esset causa principalis, grauis i Verb. contumelia. foret, & frequenter mortale, vt ait Syluester, cum k In eodem art. 2. S. Thomam dicere, k quòd quamuis hoc aliquo casu possit: fit tamen rarissimè, vbi ait Caietanus non esse ri posse, nisi quando specialiter Spiritus sanctus mouet, cente Ciceron. l *Omnis animaduersio, & castigatio* l 1. Offic. *vacare debet.* Secundo, quod vt absque peccato fiat propter correctionem, oportet, vt solum legentem cuius correctio prætenditur, alioquin enim esset mortale peccaretur. m Tertio, eum qui contumeliam infert, animo eum infamandi, præter peccatum contumeliæ, m Cap. primum. 22. quæst. 2. tractionis committere, & non sufficere confiteri, quod dixerit contumeliam: sed oportet confiteri, quod fuerit n Nu. 416. & intentione eum infamandi, vt vbi supra diximus.

13 Nono peccat, qui bonam amicitiam alterius notabiliter lædere, vel lædit, aut dat causam lædendi per o Supra. num. 3. surrationem, animaduertens, vel animaduertere debens facere, per dicta. o Susurratio autem est *significatio* p 2.2 q.74. art 2. *mali culpæ alienæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, vel causæ abijciendæ, inter quam seritur discordia*, vel causa abijciendæ, inter quam seritur discordia, p secundum quem ibidem, eo dicitur S. Thomam,

quæ lædit honorem, & à detractione, quæ famam, quod dat, licet amicitiam: & est grauissimum peccatum, secundum eundem ibidem, & non debet absolui donec, quo ad eum potest, illos inter se reconciliet: aut si id præstare non potest, damnis inde sequutis iudicio boni viri satisfaciat, iuxta summam Rosel. a nostro tamen iudicio absolui potest, modo firmiter hoc facere proponat, per dicta supra. a Verb. inuidia. 6. d.

Dixi, *Bonam amicitiam*, quia sanctum est (iuxta illud c *Non* b Cap. proximo. num. 19. *veni pacem, sed gladium.*) tollere malam, qualis est con- c Matt. 10. & Act. 20. tra S. Paulum. d Dixi, *Per susurrationem*, quia si fieret per ordinatam si- e Eadem num. 2. cut, non esset peccatum per ea, quæ dicta sunt de amicitia: & de tali necessario est intelligendum id, quod f l.1.b.2.qu. 1. de iniust. & iur. dicens licitum esse viri minuere de amicitia duorum, qualis erat Iudæorum contra S. Paulum. d Dixi, *Notabiliter*, quia exigua læsio non est mortalis per supradicta. Dixi, *Per susurrationem*, quia si fieret per ordinatam sicut, non esset peccatum per ea, quæ dicta sunt de amicitia: & de tali necessario est intelligendum id, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia eius finis est, vt quis turbetur & erubescat, secundum

a *In 4. qu. 75. art. 1.* Thomam.[a]

b *Capit. 12. num. 32. & infra. c. 23. num. 117.*

Vndecimo peccat, qui maledicit, &c. vt supra n. 12. præcepto,[b] dictum est, hoc addito, quod maledictio accipitur hic pro maledicto, sed pro imprecatione mali, secundum S. Thomam.[c]

c *Vbi supra, q. 76.*

De detractione siue murmuratione.

17 *Bonis in quinque honorarijs nocere vt peccet.*
17 *Detractio quid, quotuplex, & quæ mortalis & ve*
19 *Fama quid, vt hic accipitur, & quotuplex.*
20 *Famæ damnum notabile quid. & 21. 22. 23.*
24 *Detractor quod falsum imposuerit peccat mortaliter.*
26 *Detractor, qui secretum detegit peccat mortaliter.*
28 *Prodigalitas etiam famæ regulariter non est mortua*
29 *Detractor, qui sumum crimen detegit etiam verum.*
30 *Detractor non est accusator, aut alius iuste erimen*
& seqq.
34 *Detrahit qui inuentor libelli famosi illum legen*
& 31.
36 *Detractor quis audiens, vel referens mala, vel bona*
num. 37. & 38.
38 *Detractor quis iudex inquirens, interrogans, vel*
nuntiari, vel visitans, aut procurans aliquid fieri
40. & 41.
42 *Restituere famam, vel alias compensare læsor, quo*
nentur. & seqq.
44 *Famam non læsam tentans eam lædere non reb*
si &c.
45 *Fama læsa mendacio aliter quàm læsa vera reſtitu*
46 *Famæ restitutio condonari etiam iuste potest, nisi*
46 *Debitum condonat is, cui principaliter debetur.*
47 *Famæ ablatio an compensetur ablatione reoperta.*
47 *Famæ debitum non tam facilè tollitur ac alia bona*
47 *Famæ restitutio excusatur vita, vel salute proxi*
uione, & num. 48. & seqq.
49 *Reus negans quæ non infamat accusatorem.*
50 *Famam qualis relator mali non restituat.*

17 DVodecimo peccat mortaliter, qui aliquem de quinque bonorum honorabilium, scilicet

famæ, gloriæ, & reuerentiæ, quæ infra a definientur, a *Capit. 23. num. 8.*
occulti iacentis lædere, vel lædit, aut dat causam lædendi
manifestè fit per detractionem, secundum S. Tho- b *2. 2. q. 73. art. 3.*
mam, & latius tradita per nos c
secundum quem ibidem, & latius tradita per nos c *In repet. cap. 11. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6.*
de hac materia murmurato, vel infamatio, quæ pro eadem
materia sumitur, definiri potest esse *significatio alicuius mali*
culpæ, facta non rationabili inordinata, expressa siue dire-
cta, vel indirecta: qua lædi tur, vel periclitatur eius fama,
& existimatio.

Dixi, *Significatio*, pro genere, in quo conuenit cum men-
dacio, & omnibus aliis verborum peccatis supradictis.
Dixi, *Mali*, ad comprehendendum omne malum cul-
pæ, & defectus naturæ, & etiam diminutionem boni.
Dixi, *Culpæ & non alterius*, per statim dicenda. Dixi, *Ho-*
minis, quia infamatio famę, & gloriæ Dei, An-
gelorum, & creaturæ irrationalis, qua-
tenus ad Deum, quo ad eius naturam, non est detra-
ctio, sed blasphemia, siue id fiat ad honorandum, siue infa-
mandum, & deridendum, secundum mentem
D. Thomæ, licet Angeli & canonizati nostri proximi sint, d *2. 2. q. 73. art. & qu. 13. art. 2.*
& sit differentia de Doctr. Christiana, relatum à S. Tho. e *2. 2. q. 33. art. 10.*
Dixi, *Expressa siue directa*, ad
differentiam malæ, quæ non est mala, immo bona significatio
ut docet S. Antoninus. f Dixi, *Expressa siue directa*, ad f *2. part. tit. 3. cap. 4. in prim.*
differentiam malæ, quæ directè significatur malum aliquod.
differentiam malæ, quæ indirecta, ad includendam illam, qua dicendo
significatur malum, qualis est illa, qua quis dicendo
se esse robustus, tubicundus, pinguis, artis ve-
rendi valdè peritus, significat tacitè quod carni
bus spiritui seruit. Dixit, *Lædi tur*, & non, Tollitur, ad
significationem partis famæ. Dixit, *Aut periclitatur*, ad
significationem mali, qua non lædi tur fama:
quamuis aliquis non credenti illud propter suam
malitiam, vel ineptitudinem dicentis, vel auctoritatem fide di-
gni detrahentis. Dixi, *Famæ vel gloriæ*, quia signifi- g *Eadem num. 1.*
cat honorem, non est detractio, sed h *3. part. tit. 3. cap. 4. §. 1. ver ſimile prima inter dos.*
& testimonij verbum, *Alienæ*: quia non solum i *2. 2. q. 73. art. 2.*
Caietanus dixit, h & sentit Caietanus, i dicen-
tes, qui seipsos infamant; quamuis metu tor-
quentis dixit, quod tamen k moderamur. Non etiam k *Vbi supra. & infra num. 28.*
prædicti: quia quamuis regulariter detra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctio in absentia fiat, potest tamen fieri in presentia: nam qui alteri præsenti malum significat, quamvis id (vt communis dicit) sit communius tollit honorem, est tamen etiam detractio, quamvis tollit honorem, vt idem S. Antoninus, vbi supra explicabatur per illud.[a]

a Eccles. 5.

Qui furatur, vt adulteretur, per se loquendo, magis quàm fur.

19 Porro fama, vt hic accipitur pro bona existimatio bona de aliquo, *qua putatur bonum*, vel habere bonum *vsum*, Dixi, *Existimatio*, pro genere, vt non solum comprehendat opinionem communem, sed etiam quamlibet & singularem vnius, vel alterius per infra dicenda. *Qua putatur*, ad includendam existimationem, qua quis habere aliquod bonum, quod non habet, vel habet minus quantum putatur habere. Dixi, *Bonum*, propter ea qua putatur habere virtutes Theologales, vel Moral. *Vel habilis*, &c. ad includendum existimationem, qua putatur habere prudentiam, & alias virtutes intellectuales, litteras, artes, sagacitatem, industriam, habilitatem, vel alias dotes animi, vel corporis inditas, vel quæsitas.

20 Vnde sequitur, quod fama est duplex. Altera, quæ putatur esse bonus moraliter. Altera, quæ putatur esse bonus quem finem. Quamvis autem prædictæ differant inter se, quoad alia, vt traditur, tamen pœnitendi, & confitendi parum dicitur quidquid hic de lædente famam dictum est, de lædente alia. Famæ vero & alicuius quantum norabilium damnum est duplex. Leue, & Notabile quod non est notabile. Notabile autem quantum *causa, vt infamato aliquod bonum notabile auferatur, aut putetur tale bonum non esse.* cuniarum auferatur, aut putetur tale bonum non esse. sentit Caietanus c quamvis non ita explicet. notabile animæ, corporis aut honoris dicitur, denti, & bono tale videbitur: considerato tempore, & alijs, d quamvis supra e nihil dicat. nare quantitatem damni notabilis peccatum 21 Detractio porro diuiditur primo in cundùm Alex. Alensem, f & S. Thomam, Scotũ. bSed, vt diximus, reducuntur ad ficatio mali falsi, & mali veri secreti. malem tantùm, & materialem tantum, rialem simul, vt k mendacium diuiditur

b *In dicto cap. 23. nu. 9.*
c *2. 2. q. 73. art. 2.*
d *Arg. l. 2. ff. de iure delib. & c. de caus. de offic. de leg.*
e *Cap. proximus nu. 3.*
f *2. part. 4. 246. memb. 1. sub fin. q. 2. 2. f. 73. art. 3. ad 3.*
g *In 4. lib. sent. di. 15. quæst. 4.*
h *Vbi supr.*
i *Supra nu. 2.*
k *Supra nu. 2.*

Qui se animo lædendi & non lædit. Materialis tantum est, *qua lædit, & non se animo lædendi.* Formalis, & Materialis simul est, *qua se animo lædendi, & lædit.* Porro quælibet detractio suo genere est peccatum mortale: quia longè maius bonum est talis fama, quàm pecunia.[a] Et læsio pecuniæ, qualis est furtum, est peccatum mortale, vt dictum est, [b] ergo & detractio. Dixi, *Ex se*, quia secus est de detractione famæ aliorum dominorum, quæ non est peccatum mortale, quoties fit animo non notabiliter lædendi: aut absque tali animo, quia tunc non discretur. Est autem mortale, quoties fit animo notabiliter lædendi: aut dar causam eiusmodi læsionis, ad quam aduertere debens probabiliter, ex suo dicto aut facto, aut aduertere debens probabiliter, ex suo dicto aut facto, eam inferri, vel illatum iri. Veniale tantum est, si animo lædendi parum, aut sine malo animo parum notabiliter, sed ignoranter, vel sciens, sed inaduertens, non teneretur aduertere.[c]

a *Prouer. 22. & Eccles. 41.*
b *Supra e. proximo, num. 2. & sq.*
c *Arg. cap. 2. de constitut. §. nec tandem. 2. q. 4. fin. ca. Excubatur.*

Ex dictis patet peccat mortaliter, qui peccatum falsum imponit: quia per hoc bona fama morum alicuius notabiliter lædit, nisi per aliquam circumstantiam damnum notabile lædatur, nec dat illi causam, quia non est de se mortale: quia de se non infert damnum notabile famæ, nec dat illi causam, quia non est de se mortale: quia de se non infert damnum notabile per proximè dicta. Dixi, *De se*, quia per accidens potest esse mortale: vt cùm ex impositione, vel detectione cuiuspiam fama notabiliter lædatur. Vnde si plures imponant, vel detegant alicui peccatum notabile, & mortale, quia deregere falsos defectus naturales, puta, claudus, mancus, gibbosus, ignarus, & alia huiusmodi, quæ non pertinent ad bonam famam morum, non est mortale, nisi regulariter mortale, vt prædictum est: quia id

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligo etiam verum putatum falsum, quæ est levis malis tantum, quæ quo ad detegentem est peccatum

a *Arg. cap. homines. 22. quæst. 2.* si falsum esset. a Dixi *Alteri*: quia imponere sibi non tale regulariter, & de se. b

b *Vt infra, num. 27. dicetur.*

25 Decimoquarto peccat, qui imponit peccata vera sa, aut defectus naturales, vel pœnæ falsos cum cumstantiis, quod inferunt damnum famæ notabile. Maximè dictis colligitur: Noui quemdam virum integrum, & probum, ab adipiscendo egregio quodam munere repulsum, per culpas veniales vanitatis & iracundiæ, vel quemdam alium per defectus generis, vitiis, & vitiosis similium falsos, ab amicitia valde viili, & honorabili: quod proximè dicta confirmantur.

26 Decimoquinto peccat, qui peccatum verum secretum alterius detegit inordinate: nisi aliqua virtutia excusetur à mortali: quia licet longè grauius peccet falsitatis, qui falsum imponit, quàm qui verum detegit: ex parte tamen nocumenti famæ patet ratio ad hoc, vt detractio sit mortalis, per dicta. c Dico, quia detegere notoria facti, vel iuris, est tantum venialiter nocendi, non est peccatum saltem mortale. illi, quibus deteguntur, ea ignorent: nec in regula guntur, scirentur, vt si quis in Lubianæ dicere lium in Castella fustibus ictum fuisse, etiam si illum nia præsens, & ab iis, quibus dicitur cognoscatur, probauimus quatuor fundamentis & trium sequentium lutionibus muniuimus, & sentit Caietanus, & Ioan. Maior. f Addidi, *Notoria iuris*, quia quæ iuris diuulgata fuerunt, propter infamiam illorum, qui sunt in eo loco, ad quem illa non peruenit, sunt dicendum de detectione illorum, quæ citò cognituri facta ei, qui ea citò cognituri est, iuxta S. Thomam ibi retulimus.

c *Supr. eod. cap. num. 2.*
d *In dicta repet.*
e *Tom. 2. Opusculor. Tract. 31. resp. 2.*
f *Dist. 21. quæst. 2.*
g *Lib. 3. q. 10. art. 2. de iust. & iur.*
h *In 3. lib. Sentèt. dist. 29. q. 2 art. 3. ad 1 & 2.*
i *Lib. de ratione tegendi secreti vel detegendi, num. 1. quæst. 3.*

27 Dixi, *Alterius*, quia detegere propria peccata creta, & imponere sibi falsa suo genere, & regulariter nisi veniale: quamuis per illud notabiliter famæ omnino amittatur, vt magister Sotus, explicando te Adrianus k sensit, quem ille non erat.

k *In 4. de restit. q. 33. & Dub. lib. 11. pag. 17.*

28 Quia prodigalitas regulariter non est peccatum le, vt sentit S. Thomas l & detectio propriæ peccatum iustitia, sed prodigalitas famæ, iuxta glo. per alia, quæ adduximus alibi, vbi conclusiones nione contrariam Caietani diximus illa deberi

l *2. 2. q. 120. art. 2. & 3.*
m *In Proœmio Gregorianо verb. prodigal.*

ipsum infamia damnum animæ, aut vitæ propriæ, aut alicuius infamia, aut bonorum alicuorũ sequitur. Animæ pro- a *Capit. in- rauit. cũ ci* ne, aut honoris, aut bonorum alicuorũ sequitur. Animæ pro- *adnotat. per* prium, vt quando indigens notabiliter fama ad se honestè con- *alios, & e-* seruandam prodigit. *Animæ alienæ*, vt qui pro iusto habitus *tia per nos,* in eadem prodigit, aliis turpissima sua delicta detegit, quod probabi- *de prob. ca-* liter, & alia turpissima sua delicta detegit, quod probabi- *tener. de re* hanc, aut alia turpissima sua delicta detegit, quod probabi- *iudic.* liter est causam, vt alij in eadem incidant. *Vitæ propriæ*, vt *bl. nõ tan-* quod detegit, ob quod eiusdem, aut alicuius *tum. ff. de* mortificationem, aut aliorum virtutum integrum, aut *appell. l. li-* aliorum mereatur. *Infamiæ alienæ*, vt qui monachus, *ber homo ff.* se ipsum infamant peccatis, quæ ipsorum ordini, *ad leg. A-* ipsum infamiam inferunt. *Bonorum alie-* *quil. capit.* notabilem infamiam inferunt. In quibus quatuor *contingit. 2.* quem, cuius opera ad sui gubernationem Respub. *de sent. ex-* illam se facit ad id ineptum. In quibus quatuor *comm. gloss.* nemo neget, esse peccatum mortale se ipsum infama- *singu. 1. pa-* peccatum mortale, vt dictum est supra. c *ternam inter* Quia sequitur à fortiori, regulariter non esse mor- *hæredem ff.* tale, vt dictum est supra. c *de pact.*

b *Vt dictũ est supra. c. 22. num. 5.*

Quia sequitur à fortiori, regulariter non esse mor- *c Vt dictũ* tale, vt dictum est supra. c

c *Detractione rec. & dete. memb. 3. quæstione final.*

Quia sequitur à fortiori, regulariter non esse mor- *c Vbi supr.*

d *Capit. si nõ licet. 23. quæst. 3.*

e *2. par. tit. 2. ca. 4. nu- me. 5.*

f *Vbi supr.*

g *Vbi supr.*

h *In 4. de Cor. fratern. vol. 17. ver- bo ad 2.*

i *In dicta li. de ratio. tem. membr. 2. q. 1. par. 2.*

k *In dicta li. de ratio. tem. membr.*

l *Verb. ac- cusatio. q. 3. nu. 2. q. 71. art. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

appetitu id fiat.

31 Idem dicendum de eo, qui sine accusatione, aliqu
mortifera intentione, detegit peccata vera alio
quando, & quomodo sua detectio Reipub. conse
puniat, aut caueat, ne proximus damnum spiritua
porarium accipiat. Vt qui denunciat hæreticum, ne
pat: proditorem, ne prodat: lepra, aut pestè labo
morbo contagioso, ne suo morbo alios inficiat: aut
ordinetur, aut ei beneficium conferatur, aut ne
hæreditatem admittatur: latronem, ne furetur:
suo falso testimonio noceat: aut adulterum, & fo
vt ab aliis caueatur, & alios similes assumat, & fa
præparatos: de quibus alibi [a] diximus: quia hoc
dinatè: quoniam iure conceditur, b & consq
quis latronem, & furta eius occulta detegere ad
na Reipub. & priuatorum, etiam sine correctio
per eam non speratur correctio, aliàs non, nisi
de illis specialiter & iuridicè interrogatur, non
Ioan. Maiorem. [c]

a *Vbi supr. à nu. 834. vsque ad num. 855.*
b *l. si quidem. C. de furtis. l. si quis. & l. eum qui. ff. eodem cum additis vbi supra num. 848.*
c *In 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2. & S. Thom. 2. 2. qu. 76. art. 1.*

32 Vnde non peccat, qui causa vitandi damnum aut spirituale innocentis crimen alterius detegit, sciens Ioannem equum furatum fuisse, cuius furti reus [d] tum Ioannis detegat, si ob id Petrus liberandus re tenetur, & lucrus tradimus, [e] per illud. *Si mortem deducuntur*, & alia: quod postea tenuit. non peccat, qui vt testis coram suo iudice & ecta, & defectus proximi detegit: quia ille natè, vt latè [h] probauimus. Nec qui sua detectus suo iudici, & superiori confitetur, quando do iure diuino & humano potest, aut debet: detegere inordinatè, vt [i] copiosè probauimus hac re attingendo.

d *Vbi supr. num. 702.*
e *Vbi supr. num. 702.*
f *Prou. 24.*
g *Lib. 3. qu. 7. art. 1. de iust. & iur.*
h *Vbi supr. num. 632.*
i *Vbi supr.*
k *Vbi supr.*

33 Dixi, *Nisi aliqua circumstantia eueniat de* non esset peccatum, aut non nisi venialè. Vt cum mortalia eius, qui se de illis iactare solet, ad lædendi detegit, quia eius fama falsum testimonium tur, vt [k] diximus: & qui absque intentione lædendi sonæ, quæ non obest, & forte proderit: quales perinde est, ac nulli dicere, quales eosmet ipsos creduntur nullatenus nocituri, nec peccabit. Caietani [m] detectio mali parèti facta non tandum est, nisi huiusmodi peccatum esset

l *Capit. hoc valetur. 22. quæst. 1. m. 2. q. 73. art. 2.*
m *2. 2. q. 73. art. 2.*

detectio facta ei plus, vel æquè noceret filio, quàm

2 Testimonio peccat, qui inuenit scriptum, in quo aliquis ea peccata ad memoriam suæ confessionis scripserat, & ea fraudulenter tollit, ne fiat manifesta. Item qui scribit, se audisse talia peccata, quorũ euulgatio parum fa- me nocet. Idem de illo, qui legit, etiam si non diuulget sche- dam. Item qui principio scriptum erat: Memoriale meorum peccatorum, aut aliud simile, quo scire teneretur eius aucto- rem, aut ab alio legi, vt a diximus: quia licet fortè non in- tendat iniuste lædentia: dat tamen iustam lædendi cau- sam, vel iustius per prædicta.

a *In ca. sicut dist. de pœn. dist. 5. nu. 1. & 3.*
b *5. q. 1. ca. 1. & 2. l. 1. C. de libell. famos.*

34 Decimo peccat, qui libellum famosum compo- nit, vbi peccata aliena falsa, aut vera occulta scribens, & in quo proponit, quòd legatur, aut talem libellum inuenit, & non supprimit, quòd diuulgauit. [b]

35 Vndecimo, qui peccata aliena vera, vel falsa audita non tenetur, quam audiuit, augendo illa, vel certitudinem il- lorum mutando, aliter aliis refert: quia perinde facit, ac si tãquam falsum diceret: & ita idem est iudicandum de vtroque. [c] Di- cit, quia alioqui non peccaret, saltem mortaliter, si famam eius notabiliter lædere, nec lædit, nec audisse, nec aliquid aliud, quod esset iusta cau- sa lædendi, puta auctoritas personæ cũ additione rem terrorem facientium, quibus probabilis cau- sa lædendi, quia ille nõ solùm, hoc, sed quod- cunque peccatum facit mortale per dicta supra, [e] quam- uis ipse non credere.

c *Arg. cap. didicimus. 2. de elect.*
d *In dict. ca. pœnit. num. 272.*
e *Eod. cap. num. 1.*

36 Duodecimo peccat, qui audit detrahentem mortaliter, non resistendo, quum id facere deberet: nam detrahentem, plus & minus æquè, atque ille peccare mortaliter: qui enim audit incitando alium, & in- ducendo ad detrahendum, [f] per decretum Vrbani, & quod ramen non est causa mali, sed de eo, qui ma- le agit & est causa mali, sed de eo, qui ma- lum audit & est causa mali, sed de eo, qui ma- lum defendit: & ob id melius probant duo capitula quæst. 1. & 2. quæst. 1. vt diximus: qui autem audit, nec prædicto ad peccandum eo se delectans, tantùm, quantùm, [h] delectatione, quod ita detrahatur, licet nõ ex reuerentiam, aut aliam non prauam ratio- nem, non peccat mortaliter, nisi in tribus casibus,

f *Quolib. 11. quæst. 7.*
g *Capit. qui alibi. 74. quæst. 3.*
h *Cap. ille. ca. qui exi- stit. 22. q. 2.*
i *Vbi supr.*
k *2. 2. q. 73. art. 4.*

iuxta

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In di. q. 71. art. 4.* iuxta S. Thomã. a Primus, si est superior, puta aut magister, qui resistere tenentur. Secundus, si eo magnum damnum dicenti, vel alteri euenturum, famiam, & quod contradicendo vitare poterat. Tertius, si do fama eius, cui detrahitur notabiliter laesa. Quartus, si Antoninum, & Caietanum c probauimus; quia his verbis, aut gestu tristi, aut aliis signis ad illud audiendum riter meretur, vt ibidem addimus.

b *Vbi supr. nu. 342. & 349.*

c *Verb. detrallio.*

Vigesimo peccat, qui interrogatus de vita, & moribus cuius, vel alias cum teneretur ad nonficendum, lius tacet eas cum eius notabilt damno bonã quærendi per supradicta.

38 Vigesimo primo peccat, qui iudex inquisitionis vel per viam inquisitionis procedit contra aliquem cedente in famia: quia intendit laedere famam, dit, aut dat causam laesioni inordinatæ contra hibent specialiter procedi per viam inquisitionis quem, iusta infamia non præcia, d Nec iudex potest duos, aut tres testes, quibus eius delictum probatur, à fortiori minus, quòd sint aliqui indicia, e Nec bauimus, f quod Sotus h & Caietanus. Dixi, genter aduerterunt propter dictum quoddam S. bene intellectum, vt ibi declaramus. Dixi, neraliter inquirere potest, nulla persona, nec presso. k Dixi etiam, *Per viam inquisitionis*, cusationis legitimæ potest, vt supra dictum est. quod delictum sit notorium, licet delinquens ad hoc, vt quæri de eo possit generaliter, & nominatim, an ille, aut ille id fecerit, vt ibi cum Innoc. communiter recepto diximus, & Sius in Comment. rubricæ. l

d *Cap. Ju per lit. & ea qualiter & quãdo. 2. de accus.*

e *Per cap. inquisitionem 41. tit.*

f *Vbi supr.*

g *Nu. 320.*

h *De raris. 105. numb. 2. q. 4. vers. at vero. & clarius pau lo post. versu tertiæ dubium. 12. 2. q. 42. art. 2.*

k *L. 1. cap. vlt. ff. de offic. præsid. & c. 2. de offic. ordin.*

l *De iudic. de num. 31.*

39 Vigesimosecundo, qui iudex interrogat reum fessum delictum de socio, aut auxilium præstitit, rat occultus extra casus infrascriptos, in quibus cet, eadem ratione, qua supra. Idem est de eo qui socios occultos indicat extra casus infrascriptos.

40 Vigesimotertio peccat, qui testis generaliter cialis generaliter omnibus subditis præcepit, aut audierunt talem delinquentem, & non denunciarunt Sotum, n ratione supradicta; quia id est contra subditi non tenentur denunciare delictum, nisi mittitur vt damnum, quod fecit restituatur, absque eius denunciatione. Oppositum

m *Vbi supr. num. 361.*

n *Vbi supr. pag. seq.*

a *Ibid. resp. conclus. 6.*

b *L. si procurator. ff. de condict. indeb. cap. causã qua. de rescript. c. 2. q. 1. art. 1. ad 1.*

c *Tom. 1. Opusculor. Tractat. 11. respons. 5. ad 1.*

d *Tom. 1. Tractat. qualiter & quando. 1. cum ea adnot. de accus.*

e *In repert. capit. horret verbo 11. q. 3. concla. 4.*

f *In 4. quæst. quæ. 3. q. 8.*

g *Prou. 22. & Eccles. 41. cum alijs relatis. vbi supra num. 211.*

h *Cap. peccatum de reg. iur. lib. 6. Ap. Scotum alijsq. 14. quæ. 4. 2. 2. q. 62. art. 2.*

i *1. par tit. 2. tit. 2. §. 3.*

k *In 4. dist. 15. de panis. vers. quid de excommunicatis.*

l *In dicta di. 15. q. 10. 1. 2. vel. 11. q. 2. 2. q. 73. art. 1.*

quomodo restituatur, aut condonetur.

Quinquinto peccat, qui non vult restituere damnum famæ notabile datum iniuste à se, vel ab eo, cui alteri illud non condonanti, si nulla causa excusat. Tum per textum memorabilem. g Tum quia damnum famæ necessario restituendum est, vt latrocinium, h & damnum bonæ famæ maius est quam bonum pecuniarium, h & damnum pecuniarij necessario est restituendum. i Ergo & famæ. Ita tenent S. Thomas, k S. Antoninus, l & communiter Richardus & alij, m & Hostiensis n Vnde famia boni pecuniarij ei, cui debetur interdũ detrahitur, saltem statim excusat: abundantia tamen famæ non item: immo ad restituendam eam magis restituendo, saltem statim excusat: abundantia tamen famæ non item: immo ad restituendam eam magis tenetur. Ioan. Maior o probat. Quin etiam sicut peccatum habentem famam læsit per vnum peccatum mortale, vt recte Adrianus p probat, & S. Thomas q sentit

K

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In 4. dist. 20.
b Exod. 21.
c Per cap. 1. de iniur.
d Et l. ex hac. ff. si quadr. pau.
S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. recepta ab alijs dist. 15. q. 1. art. 2.
e In 4. lib. sent. de restit. q. 1. 4.
f In dicta quæst. 14.
g Vbi supr. num. 861.
h Homil. 9. super Ezechiel.
i 2. 2. q. 72. art. 3.
k In cap. nolo 32. q. 1. & cap. non sunt audiẽdi. 11. qu. 3.
l Nu. 869.
m Lib. 4. q. 6. art. 3. de inst. & iur.
n Arg. l. si. de iniur.
o In 4. prædict. & vbi supra num. 871.
p Quolib. 11. littera ff.
q Vbi sup. num. 771.
r In dicto Quolibet. ver. pen.

tit, perpendente id Caietan, quidquid in hoc fuerit sensérit.

43 Immo, & qui ob vitę periculũ, aut alias rationes, restituere non põt, eã compensare tenetur, vt qui aut manũ abscindit, quã restituere non põt, tenetur b renouatã, c & declaratã ibi per Doctores. d Non excusatur saltẽ quãdo mentiẽdo infamauit, eo plo, vel triplo magis ciuilẽ famã augeat, iuxta supra diximus. Nec etiá excusatur, eo quod infamia liberauerit suis optimis factis falsitatẽ e impositũ fuit docens, aut abolita eorũ apud quos fuit mala, quam ipsi concepernnt opinione, eo quod detrahentis intellexissent, iuxta Adrianum. f Quæ sequuti fuimus: nunc tamen non sequimur, quia solũm probant teneri ad restituendũ damnum, quod tus accepit, quamdiu infamatus manserit, sed non recuperatæ restitutionem.

Porro addo primo, quòd infamatus, quando ex tionem famæ suæ, quando est persona publica, gorium h & S. Thomam, i & declarationem S. Aug. k positam vbi supra. l

Addo secundo, quod dãnum acceptũ á male rante infamia non est integrè restituendum, si tũm prudenti & bono viro, ipsum fuerit, secundũ quod nostro iudicio intelligendum est de damno rendi, & non de damno boni iam quæsiti. m

44 Dixi, *Damnum datum*: quia volitum, & quod dari non potuit, vel pœnituit, & non secuta, volens nocere, noxa non sequuta, peccat, quia tur restituere, per sæpè dicta. n Vnde qui dereliquit aliquos animo infamandi eum, etiam per iocum, vindictam, quæstum, aut aliam rationem inducta, malam opinionem non conceperunt, nec bonã amittere famam, quia eam non habebat, tenetur restituere famam, quia eam non habebat, peccet, vt Adrianus p determinauit, quem sequitur

Addo tertio, quod tenetur restituere qui infamauit do alium, alterius famam notabiliter excedunt, eundem, r quales multos in Curiis, aulis, scholis, ligionibus reperias.

45 Addo quarto, quod qui famam alienam recuperauit debet eam restituere, asserendo se fuisse mendacium dixisse falsum: immo & testes adducere, si quæ

fis difficultatem, quibus contrarium persuasit, secundum Soa Quorum postremum durum videtur nobis putantibus tatis esse iurare, si aliàs ei non crederetur. Tum quia maiorẽ eandem sui credendi reuocationem iurando eam, quam deb iurando falsum, quod eis fine iuramento dixerat. Tum quia eos ad credendi reuocationem iuramento fuit in vsu. Tum quia restibus tunc demum esset opus, quum esset suspicio illum ad reuocationem inductum.

Addo quinto, quod etiam infamans detegendo delictum occultum restituere tenetur, iuxta S. Thomam b comprobatum fuisse: quod nõ sufficere dixit Hostiẽsis. c Addo sexto, quod delictum de tali dixi, illud verum existimabã, ego tamen plus nocet. At restitutio, cùm actus sit iuscrendo, dicere Sotum, f eum, qui verum dicẽdo inmortaliter peccare hæredem, qui prædictã com- g Cap. statutum 5. si. ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- h Cap. ad. Dixi, *Ab eo cuius hæret est*: quia hæres detra- *peccatum. de reg. iur.* lib. 6. ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & o Cap. sta- *tutum 5. si.* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *quid. adiu-* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & *ta glossa. de* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *refer. lib. 6.* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & *cauigis. de* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *consti. eod.* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & *lib. per la-* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *cum ab spe-* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & *culi.* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- o 2. 2. q. 73. ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & *art. 2. & in* ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *summa verb.* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & p In 4. dist. ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene- *15. q. 16.* ere, secundum Adrianũ h id efficaciter probantẽ & ad. Solã in iudicio exteriori, sed etiã in interiori tene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nō valere: quia etiam interdum peccat, qui annuit, a Cap. quod dicam. 4. q. 4. Archi. in ca. sicut hi. 47. dist.

aut debitum remittit,[a] eius tamen remissio valet, & obstat. Secundo, quod damnū infamiæ principaliter, & famarū, & minus principaliter bonum publicū, & priuatum. Sed ad dubium autem, quod videtur hoc consequi. An his, qui ad restituendum fuit causa, vt alius perderet maxima bona, ex-

b Ca. quam uis pactum. iuncta glo. de pact. lib. 6. & glos. fi. de vsu. de vt iud.

donatio eius, ad quē damnum principaliter pertinet, ductis ibi latè per Hyppol. nam si mille modij tritici fir, & pauperibus, qui sibi de eo prouidere empro- mosyna potuissent: sed quia ad me solum principaliter nent, & ad ciuitatē & pauperes minus principaliter, condonatio comburent eam illos liberat, vt cæteros

c Vbi supr. num. 158. & 223.

mus. Opinio tamē Maioris & Caietani posset habere illis quatuor casibus, in quibus supra dictum est

d Num. 22.

mortaliter eū qui sese infamat. Per quæ respondetur quæsitum, quòd non solum potest cōdonari iniuria restitutio, ad hoc vt condonatio valeat: sed etiam condonatio sit iusta, & meritoria, quando scilicet

e Iux glos. ca. peccatū. de reg. iur. lib. 6.

causa, & aliis circūstātiis concurrētibus, cū quib' debiti remissio est meritoria. e Dixi, *Alteri*: quia non tur eā sibi restituere, nisi in prædictis quatuor casibus remissio famæ nō valet, & detractio est peccatum.

47 Ad primum nonē hic quæsitum, An qui se marunt, per compensationem à restituendo excusari spōdeo negatiuē. Tum quia nō videtur esse æqualis

f In ca. bona fidei. de depos. & l. i. ff. de compens.

pensationi per dicta Panor. post alios. f Tū quia illatum, per reciprocam infamiam non tollitur, sed vnius per debitum reciprocum alterius. g Ad quod condonatio infamiæ factæ petenti generalem omnium detractionum excusat restitutionem, non verisimilis intentio condonantis extenditur, & pot-

h Arg. l. cū Aquil. ff. de transact.

h Ad tertium, quod infamatus conuertendo infamante, videtur quidem remittere iniuriam, obligationem restituendi sibi famam quam abstulit alius creditor per cōuersationem cum debitum. k Dixi, *Cessante causa*: quia sunt aliqui casus restitutione excusantes, è quibus est iste, quia

i l. non solum. §. 1. ff. de iniur.

k l. cum de indebito. ff. de prob.

l In d. repe. concluſ. 4. & seq.

saltim: quamuis teneatur ad refarciendum damnum quia quatuor sunt bonorū ordines, videlicet, gratiæ, famæ, aut honoris, & pecuniæ: & bona gratiæ sunt potiora bonis secūdi: & secūdi potiora tertii, & quarti, vt l tractauimus: & nemo tenetur restituere ferioris ordinis cū iactura bonorū superioris, vt dispositum

determinauit. Cuius determinationem in hac tra-

a1. 2. q. 62. art. 6. ad 3 & in parvis opuscu- lis. libr. 17. resp. 14.

b Supra c. praxim. num. 23. & seq.

c Lib. 4. q. 6. ad 3. de iust. & iur. d Iuxta c. efficq. de pan. & remiss. supra c. 16. nu. 43. declaratis. e 2. par. tit. 2. ca. 2. §. 3. f In 2. 2. qu. 67. artic. 2. ad 2.

Quod datum nobis videtur, deberet enim sufficere

g In 4. de restit. q. 33. h Vbi supr. d nu. 639. & anum. 864.

K 3 ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad restituendum famam, quam accusator amisit, si illud non probauerit, si illud confiteri non tenebatur negando peccaret. Nec etiam si confiteri tenebatur, respondet accusatorem calumniari, sed decipi. Nec respondeat calumniari, si sibi non credatur, cum & alij credunt, accusatorem (quamuis intentum probare potuerit) contra suam conscientiam non accusare. hæc omnia Caietanus [a] probauit. Et contraria communia & aliorum, [c] procedere potest in accusato, qui dum crimen obligatus, non solùm illud negat: sed confirmat suam accusationem calumnioſam eſſe, & id quidquid Caietanus [d] de hac re subtiliter magis, quàm rè disputet. Ad noue hic quæsitum respondeo, eum debita minorem à iudice damnatur, eo quòd ritatem, quam tenebatur confiteri, non obligari in tiæ foro ad subeundam eam, ad quam damnatur, fessa veritate: quia in eo non tenetur ad pœnam, dice damnetur. [e] Dixi, *ad pœnam*: quia debitum, & citra condemnationem, immo & post iniquam nem, debetur. [f]

50 Nec item obligatur, qui delicta aliena à se absque tamen affirmatione solum refert, quamuis ea credant secundum Adrianum [g] & Sylueſtrum, dat eis iustam causam credendi, nisi circumstantiæ vel alia eam iustam efficeret: & nisi referés existimare debeat, quòd audientes ea ita credant, affirmaret, per rationes positas, [h] nec qui stulte scientibus illud, quamuis tunc de illo non cogitet. do, qui dicit adeo leuis est, & qui audiunt adeo dicto nihilo moueantur. Nec quando is, in quem vilis est, & absque aliqua fama in illa materia, tabilem iacturam faciat. [k] Nec qui peccatum tali sui auctoris pœnitentia refert, vt absque eum honoret. Nec qui solam occasionem præbuit: vt qui ioco quamdam monialem filium suum ad fores Ecclesiæ, aut xenodochij sset? & illa apud Deum, & homines valdè quos in prauam suspicionem venit. Nec etiam detractor conspicuus, & dignitate antecedens, netur famam alicuius hominis infimæ sortis, eum excusat pretiosæ famæ amissio: quam restitutione faceret, vt à restituendo aliquo excusatur ob magnam iacturam suorum, quam

a 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2.
b Richard. Scoti & aliorum, dist. 15. art. 1. q. 1. & Scoti. q. 4. art. 3.
c In aliis quæstionibus ibidem.
d Vbi supr.
e Iur. & S. f. receptam in ea fraternitate. 12. q. 2. & S. Tho. 2. 2. qu. 62. artic. 3. pro quibus tex. in § in hoc. sub ea fine. 33. quæst. 2.
f Inno. cum cõmuni, in c. quia plerique. de immun. Eccles.
g Vbi supr. eod. tit. sub fin.
h Verb. detrallio, qu. 4.
i In dicta conclus. 4.
k Iuxta Adrian. in dicto Quodlib. 11.
l Lib. 4. q. 4. art. 2. ad 2. & fin.

quid vt nouum ita videtur durum in praxim deductum, nisi alia compensatio fieret, aut obtineretur condonatio.

De detectione siue reuelatione secreti.

1 Tertium confessionis non reuelandum, etiam metu mortis, nisi in casu.

2 Secretum quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis.

3 Secreta clam, & quæ apertio mortalis.

4 Secreta seruatio, aut reuelanda, non autem alia, etiam metu.

5 Confessio, quæ multis videtur, & non est Sacramentalis.

6 Famæ proximi seruanda, quando non necessaria.

7 Famæ proximi seruanda, quando aliter ipse potest seruari.

8 Famæ quis confitendo crimen non peccat.

9 Famæ quis confitendo crimen non peccat.

10 Confessarius, quas vices se, & consortes reuelare iubebit.

11 Iudex, qui reum de se, & consortibus interrogando, & torquendo peccat.

12 Secretum nulli nocium, etiam iubenti non reuelandum.

13 Secretum mali proprij, & neglectum famæ, quæ mortalis.

14 Secretum promissi detecto peior, quàm non promissi.

VIgesimosexto peccat confessarius, vel quiuis alius, qui detegit aliquod peccatum, quod iustè, aut iniustè confessionis Sacramentalis didicit (quamuis sit veniali facultate iusta de causa à pœnitente facta. Et conuenit etiam interpres confitentis lingua confessario idem laico, cui aliquis in extrema necessitate confitetur: [a] a quo consilium de confessis petitur. Et qui se consuluit, quòd alicuius peccata nosceret, etiam si tortus, & quamlibet maximo metu mortis id facere, & omnes isti obligantur ad subeundum potius mille mortes, quam id facere, vt prædictus Doctor, [b] dixit, & nos copiosè, [b] scripsimus.

Circa declarationem dico primo, quod secretum, & aliorum declaratione definiri potest, *esse id, quod à nemine, vel à paucis, neque notorium, neque notoriam, ex* [c] & eiusdem, & Scoti, [d] & Caietani. [e]

Secretum, quod dupliciter in secretum, quod de se ab plurimis scitum potest, quales sunt soli, & omnes actus interiores: & in secretum, quod de se à plurimis scitum potest, quales sunt soli, & omnes actus exteriores, qui non est famosus. Rursus dividitur in tres species, Primum est omnis actus exterior, qui non est famosus: quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

celandum regulariter, quale est omne occultum, v-
ctio noceret animæ, corpori, honori, vel fa-
aliquius. a Secunda est, cuius celatio à sciente e-
tacitè promissa est. Tacitè promittitur, cùm id c-
modo dicendi secreto, nulla de celando expressa
ne facta, vt doctor subtilis b sentit. Tertia, ad q-
lex diuina positiua confessionis Sacramentali
le est omne peccatum Sacramentali confessione

Dico tertio, quod prima species secreti præce-
naturali generali de non nocendo proximi
honori, vel famæ, aut fortunis, quæ decepti
ceptis secundæ tabulæ Decalogi, d quæ probau-
cendum proximo aliquo modo. Secunda vero
ge naturali de præstandis promissis. e Tertia vero
legem diuinam positiuam de seruando secreto
& ideo tam obligat, quàm aliæ duæ: quia obligat
illud directè, aut indirectè sciunt sub pœna peccati
in omnibus casibus, vno solo excepto, scilicet
tens iusta de causa illius detegendi facultatem
probauimus. Et secunda magis obligat, quàm
obligat in omnibus casibus, in quibus prima, &
nam qui promisit seruare secretum, ex quo
damnum alteri non inferat, non debet detegere
præcipiente superiore. At prima species non
quod enim quis scit aliter, quàm per secretum
tenetur reuelare superiore præcipiente, etiam si
nullus læderetur, secundum S. Thomam. e Verum
quod promissio seruandi secreti parui momenti
gat, nisi ad summum ad venale, vt recte Caiet
sicut nec secretum, de occultis parui momenti
obligat ad maius. Non enim magis peccat
tuum immoderatum venialem secreto mihi
risum eundem secreto à te fusum detegendo
eundem.

Dico quarto, quod omnis detectio peccati
cramentali detecti, aut per eius medium
mortale, excepto casu prædicto, siue illud
publicum, siue graue, siue leue, secundum
interdum sit mortale triplici ratione, vt cum
ctum est occultum, & graue: quia eius celatio
missa. Interdum duplici, vt cum est publicum
verò vna tantum, vt cum est leue per prædicta
peccatum confessum est parui momenti, aut

a *Capit. si peccauerit. 2. qu. 1. & notatur in c. qualiter, & quando. 1. de accus.*
b *Vbi supr.*
c *De qua supra ca. 2. num. 3.*
d *Eod. 20.*
e *l. 1. ff. de pact.*
f *In d. ca. 1. dixim⁹, & in d. capit. sacerdos. d. num. 30.*
g *2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.*
h *In dicto art. 1.*

rum est peccatum mortale, nisi per legem diuinam, &
dictum, quamuis sit veniale, ob eius secretum tacitè à
detectio promissum. Vnde videtur, quod confessarius, qui
audiret peccatum graue, teneretur confiteri circumstan-
tiam duplicis, vel triplicis vinculi, si adesset, per præ-

Dico quinto, quòd detectio secreti aliarum duarum spe-
cierum mortalis, nisi fiat in casu à iure permisso, aut res
tuum pro nocueris, quod eius detectio nemini notabili-
ter, & absque intentione notabiliter nocendi fiat: quia
illud, si obstet legi naturali prædictæ de non nocendo,
proximo malo secreto, vel secretò commisso: propter
secretum damni definit esse mortalis, sicut menda-
cium eli contra illam, & non est mortale, nisi sit nota-
bile, vt dictum est supra. b Et furtum paruæ rei cō-
tra eandem naturalem est, c non est tamen mortale,
quia sic mortalis, est. Ratio autem, quare detectio peccati, etiam
secreti sit mortalis, quia licet per eam parum læda-
tur plerumque sacramentum, quatenus retrahit pœnitentes à con-
fessione peccata publicentur: quę colligitur ex iu-
re, vt dictum est. d Oportet autem, vt sciatur secretum esse parui
momenti, vt eius detectio non sit mortalis: quia si pro-
cedat, an sit grauis ponderis, mortalis esset. f
Septimo peccat mortaliter, qui referat, aut le-
gat scripturas, aut scripturas alienas, quę in secreto ob-
tentas, animo lædendi aliquem notabiliter, vel læden-
dum sequi, per prædicta, & nisi ex consensu expres-
so eius, à quo, vel cui mittuntur, id faciat, aut de
legitima, h vt reipore belli Præfecti finitimis ho-
stibus referant. Prælatus item, & prælata eas, quæ suis
subditis mittuntur. i Peccat autem, sed non nisi
venialiter, imprudenter, putans eas
apertis sine consensu, imprudenter, putans eas
ob curiositatem, sine vlla intentione nocēdi
alicui vllo notabili, aut periculo pro-
uenturo, sola causa sciendi noua, vel captandi ri-
sus, & recreationis, aut ex eleganti voluptatem:
contra caritatem Dei, nec proximi necessario
peccant tamen mortaliter, si id faceret cum præ-
dicto nocumento aut periculo certo,
dubio nocendi: quia est falsarius, k & quia
voluntatem domini, & ira admittit fu-

a *Capit. si.*
b *Eadem num. 2. l. 1. ff. de furt.*
c *Supra. proxima, num. 2.*
d *Ex cap. si diligens, & notatur ibi de foro cōp.*
f *Aug. ca. si quis. autē. de pœn. dist. 7. & ewā. quæ ibi la- trocinia⁹.*
g *Sup. eod. ca. num. 2.*
h *Aug. l. iuste. ff. de acquir. poss.*
i *Capit. non dicatur, 11. quæst. 1.*
k *Vt ait gl. appropriata. c. cum si- mus. de sep. d. l. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum,[a] per alias rationes, quas scripsimus alibi, a probabiliter credatur. Quod hæc ratio videtur idē concludere in casu proposito: quia in illo paruitas, vel (vt ita dicam) nullitas materiæ excusat à mortali, vt in quacunque alteritas peccati. Adde his illud quotidianum, singulariter asserentis, inimicum mittentis, vel intitur, epistolam absque aliquo peccato reseratur illam aliquod damnum sibi parari iustè timet, habere locum, etiam quando probabiliter timetur per eam aliquod damnum iniustum alteri, & quod pediat, illam reserat, [e] cauendo tamen, quoad terit, ne cui vllum damnum iniustum inferatur.

54 Vigesimooctauo, qui secreta in iustam alicuius ciem non vergentia Ciuitatis, concili), aut exercitus rum magnum damnum reuelat, etiam si mero tuno aut amissionis vitæ id faciat, per prædicta. Vnde spanum à Gallo in bello captum, quamuis vi torqueatur, non posse, salua conscientia, secreta citus Hispani, ad ipsius conseruationem necessaria re: nec contra, Gallum Hispanis secreta exercitus nec illum, qui delictum alienum secreta exercitus vt idem prædictus doctor singulariter affirmat. & quod de secretorum testium litigantium decedit tormentis facienda dixit, moderanda nobis videtur lùm procedant, in damno irreparabili, vt quia mutilatio membri sequeretur: non autem quando ex cuniaria, vel alia ex illis, quæ facilè à delegente testi timetur, vt ibidem innuimus. Dixi, *in medium non vergētia*: nam talia reuelari possunt, vt prudentissimi, & fidelissimi Chusai, qui consilia pessima Dauidē admonuit, [f] & Ehsei, qui insidias gis Syriæ Israelis Regi denunciauit, [h] si bono fungitur officio, qui denuntiat cui, quod mala oportet, peccatores, peccata, & stratagemata aut proximo, quia hoc iure potest, & debet facere probauimus, per varia iura, [k] de quibus etiam quatenus habet, eum, qui scit aliquem tam habere sanguinea eius, quam vult ducere, ceneri denunciantur. iustum matrimonium, & peccata, quæ ea ex occasione diantur. Quæ etiam procedunt in presbytero, qui etiam ille proditiones, homicidia, & alia deteriora nunciare absque periculo irregularitatis ob id incurrendæ, modo protestetur, se id solùm facere ad euitandum

a *l. 1. ff. de fiuct. §. placuit. Inst. de obliga. quæ ex delict.*
b *In d. ca. sacerdos.*
c *In ca. 11. num. 4.*
d *2. par. sin. l. c. 22. §. 1.*
e *Arg. cap. non in iuramenta. & eorum, quæ ibi congerimus. 22. quæst. 5.*
f *Arg. cap. eū cessante. de appella.*
g *2. Regul. cap. 17.*
h *4. Regul. cap. 8.*
i *In d. cap. sacerdos. n. 14. & seq.*
k *Per c. non in iuramenta. 23. q. 5. & §. 1. dist. 83. c. quanto. de sent. excom. & ea ipsa pretio. 23. q. 4. & alia.*
l *2. de pœn.*

missione, vt hoc sanguinis effusionis pœna impediantur, vt Nicolaus Caietanus [a] probat, [b] licet protestatio solum videatur quo ad forum externum, per dicenda. [c] Presbytero, quem modo iurato seruare, & non detegere illa secreta sacramentalem nouerit: per eam enim solam cognita conscientiam, quam copiosè [e] probauimus, excepto vno, de quo infra [f] diximus.

55 Tertio, *quia* oportet esse talē, per quam pœnitentes confiteantur peccata sua, non enim sufficit dicere, *Sacramentalem confessionem* iuxta Innoc. Panor. & communem, [g] per quam pœnitens flexis, & signo Crucis fronte signata, id fiat, per propositum confitendi peccata, & absolutionem accipiendi: quia talis detectio non est Sacramentalis, nec maiori sigillo obligat, quàm aliud extra confessionem detectum. Vnde determinat Sotus. [h] & ante ipsum clariùs, & firmiùs Caietanus, [i] quem ille non refert, cuius rei ignorantia plures errant. & eis, quibus detegunt, ingerunt seruitutem, vel excommunicatio, vel vt testes coram iudice fiſtuntur, vitent illa detegere, dum super eis denunciandi, [k] necessitate denunciandi, eò quòd sunt Reipub. pernitiosa.

Aduertendum tamē, quod detectio peccati occulti, etiam si non sit fraterna correctione præmissa, non licet: nisi *frater peccauerit in te frater tuus*: [l] præsertim si ea sciēs credit suis precibus, & admonitione secreta, illa (secundum S. Thomam [m] receptum communiter) probabiliter credit: alioqui enim posset, & deberet statim denunciare. Ex quo sequitur in proditionibus contra Principem, & hæresibus ad docendum alios directis admonitionem fecretam necessariam esse: ratione cuius omnino cessaturas. Aduertendum item, quod si imminentibus malis id esset necesse: [n] probabiliter credere potest, proditionem, & hæresim, & denunciare personas, & delicta, quæ [o] secundum imminentibus malis id esset necesse: [n] probabiliter credere potest, proditionem, & hæresim,

Universidad de Deusto
Biblioteca

præmissa, bono animo crimen occultum fideliter
(quia quamuis sit qui defendat, correctionem fraternam
esse lege diuina speciali præceptam, nemo tamen
neget, eam lege generali caritatis præceptam) si
animo id facit, verus corã Deo detractor est, secundum
57 Vigesimonono peccat, qui reus secundum iuris
interrogatus sua delicta secreta grauia non confitetur
tra qui confitetur illa contra iuris ordinem interrogans
cundum mentem omnium. Dicitur autem interrogans
cundum iuris ordinem semper, & solum, quando
runt. Primum, quòd iudex interrogans sit competens
dum, quòd delictum sit probatum plenè, vel saltem
hoc est saltem per vnum testem omni exceptione maiorem,
per iudicia illi æquipollentia, vel per infamiam
tam. Tertium, quod sit notificata illi huiusmodi probatio
sciat, in quo statu est, vt colligitur ex S. Thoma,
cum pulchrè declarante, quos etiam latrones
multa capita, quibus probatis, nemini
& quemliber scientem se iam proditum per
bationem debere iudici præcipienti, vt
58 Trigesimo, qui reos consortes suos
in casibus in quibus id facere debet: aut
casibus expressis, de quibus est crimen
leficij, proditionis, & hæresis. Quibus addo
contra se confessi sunt, etiam non interrogati,
re socios, quos iustè credunt præteritorum
mo paratos esse ad noua, cum magno damno
uato committenda, nec per Euangelicam
rectum iri: quales sunt regulariter latrones,
tij, hæretici, stryges, falsinatores, & alij
confessarij eiusmodi reos monere debent, vt
nuncient, vt particulariter dixit Sotus, quod
nostra sententia, ita peccent hi non admonendo:
do, ac illi non denunciando: absolutus enim
contra ius diuinum, & humanum.
59 Trigesimoprimo peccat iudex, qui interrogat
seipso, vel de consortibus suis præter iuris ordinem
iustè dar causam notabilis infamiæ proximi, vel
ratem suam inquirit,

l Per dicta in dict. a repet. cap. inter verba cæcl. 8. m Deuæ. cap. nouit. 2. de sponsal. facult. 1. & 7. de sponsal. diff. 3. cap. peccati. cæcl. de regul. & cap. 3. de constitut. 6.

n Contra l. fin. ff. de testi. cum. iudic. & cap. 3. de constitut. 6.

n debet secundum eundem iuris ordinem: quia præiudicat
Reipubl. cuius interest delicta puniri. a Quis au-
tem sit iuris ordo, secundum quem debet, vel non debet
ri. De his autem, in præcedenti modo peccandi dictum
rum de se, in præcedenti modo peccandi dictum
bus autem non debet interrogare, nisi in casi-
bus expressis: & in illis non nominatim, an sint illi, aut
ratione, an sint aliqui: & quod doceat reum, si videt
aut faciat facultatem ei consulendi confessarium
quos reuelare: alioquin enim non auderem ex-
esse per se, aut nefas detegere crimina, & quocun-
ordo reos ad benè, vel malè detegendum omnes
iudicij, atque executoris famam sibi com-
etiam tam coram Deo emendaros, etiam si nulla
indicium sit contra illos. Et minus excusare au-
tormentis cogit reos ad reuelandum socios,
quibus interrogare permittitur, quando
indicium, nec præsumptio legitima dictat,
Salic. c concludit. Neque eos, qui in
Theologorum, & Iurisperitorum senten-
adeò clarè sunt conuicti, quòd in conscientia
Iudex præsumit ob solam malitiam
eos pernegare, vt latè d scripsimus, limi-
confessio peccat, qui peccatum sibi secreto com-
quod nisi vergit in graue damnum alterius, etiam
quando vergit in damnum alterius, si alia via po-
detegendum, quod remedio est necessarium: nam
contrarium videri potest alicui
peccat Episcopus, aut alius prælatus, aut
alicui saluti prouidendum constituta,
famæ restitutionem non petit, secun-
alij religiosi, quibus sola propriæ salutis
patienter, quatenus eos tangit, nisi
contrariũ requirat. Magis enim quã-
proximi alacris patientia fallæ infamiæ, quàm
propriam famam negligunt, cùm

a Vbi supr. art. 12.
b 2. 2. q. 69. art. 1. & 2.
c Ibidem.
d Vbi supr.
e Per capit. quãdo. ver. sic. non tibi dico, vt te prædat. de pœn. dist. 1. & c. si quis. 6. qu. 1. & ca. 2. de maior. & obed. & ca. 2. de confess. & alia.
f Ernos. in ca. 1. de confess. l. 1. C. de confess. & exhib. reor. l. fin. ff. ad exhib. l. latrone. l. diuus Adria. ff. de custod. & exhib. l. prouincia-rum. C. de feriis. & l. 4. §. mandatis. ff. ad l. Iul. pecu. & l. 1. C. de fals. mon.
g l. 1. C. de malefic. & mathe.
h l. fin. C. de malefic. & mathe.
i l. penult. & fin. C. ad leg. Iul. maiest.
k Capit. si fidei fauorem de hæret. lib. 6.

a l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & c. vt fama. de senten. excõ.
b Contral. respicien-dum. ff. de pœnis.
c l. fin. fina. quæs. 3. C. de accusat.
d Tol. repet. 3. cap. inter verba cæcl. 8.
e 2. 2. q. 69. art. 2.
f Quolib. 10. art. 14.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Vbi supr. & explic. Caietan. in sum. verbo sumam propriam.*

eam Deo offerant, vt sentit S. Thomas a Dixi, *nisi* quia sicut quiuis religiosus licitè cuiam de sua ha- poterit, & eam tueri: ita si degit inter personas ad paratas, secus faciendo peccaret grauiter, & di- psum infamat. c

b *Iuxt. glo. receptam in cap. semel Christus. de consecrat. distin. 2. per d. ca. nolite. & cap. non sunt audienti. 11. quæst. 3.*

Trigesimoquarto peccat, qui interrogatus sum- tionibus de peccatis publicis, aut satis generaliter nulla expressione facta de occultis, aut insuffi- ne de illis, reuelat occulta, siue ipsi fuerint secre- ipse viderit ea in secreto fieri, si non erant proba- aliis nocendum, aut si denunciat, quæ probare non ta illud. d *Qui ambulat fraudulenter, reuelat secreta.*

c *Arg. ca. si non licet. 22. q. 1.*

quod quatuor decretis, & aliis cõfirmamus. Tã uis iuret se dicturum, quod scit, vere respondere nescire absque periurij metu, intelligendo non non ita scire, vt detegere teneatur, & quidquid fius à Sepulueda, & Sotus: quod vernotius probat Tum quia, qui iurat dicere, quidquid dicere, quod licitè potest, & non amplius.

d *Proue. 11.*

e *Relatum in cap. qui ambulat. 5. q. 1. S. Tho. 2. 2. qu. 70. art. 1.*

61. Trigesimoquinto peccat, qui secreto fibi uulgat, aduertens, aut aduertere debens iuste, terius notabile damnum, aut notabilem discom- sit expressè rogatus, nec promiserit secretum, le, quod prima facie eius detectio non videretur gatus tamen, eius secretum promisit, & peccat tatio, ob quam illud roganti notabiliter con- Quamuis solùm sit venialis detectio secreti, puta mint notabiliter nocituram, vt recte Caietanus supradicta. f

f *In repet. capit. inter verba. 11. q. 3. concl. 6.*

g *Henric. de Gandauo quolib. 5. in prine. Adrian. in 4. de restit. S. ostensit. col. 6.*

h *In ca. humana 22. dist. 1.*

i *Arg. ca. 1. de iureiur. libr. 6. l. si procurat. ff. de condict. indebit.*

k *2. 2. q. 72. art. 2.*

l *Et in cap. sacerdos. 24. quæst. 3. dist. 6. ad num. 30.*

m *Post. in cap. 16.*

De nono præcepto, Non concupisces vxorem proximi tui.

CAP. XIX.

Amari se velle amore mortali, mortale.

1 CONTRA hoc præceptum eisdem modis quibus contra sextum: quia vtrobique eadem implicitè prohibetur. Quare modis peccat solum addimus, quod peccat amari amore ratè cupit, vel gaudet amari amore libidinoso, vel aliàs quamuis non sic amet: quia consensus suo, vel alieno, iuxta dicta: n vbi dictum est

n *Supra in cap. 16.*

consensus in proprium, vel alienum peccatum, & delecta- mentalia sint mortales.

De decimo præcepto, Non concupisces rem proximi tui, & de consiliis Euangelicis.

CAP. XX.

1 *Concupiscentia inordinata rei notabilis mortalis est.*

2 *Concupiscentia quid, & duplex, & quis venialis, & quis mortalis.*

3 *Lucrum quid, & principali lucrandi negotiatio, & communiter ma- num. 4.*

4 *Iudex iudo vertus sibi lege ad mortale obligante, & etiam li- ras ad competens donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter pec- ra. & 12.*

5 *Lex ciuilis iuris communis ludi obliget ad mortale. Iudex omnis alex. & principaliter ob lucrum prohibitus. Mercatio etiam industria principaliter ob lucrum, saltem Gamalie. & 8.*

6 *Furtum rei notabilis clerico sacrato, & monacho mortalis. Furtum de se nullus laico mortalis, & quis ei gloriosus. Latro, quo dicatur coactus.*

7 *Iudex, & clericus magis peccat, quàm laicus. Testimonium falsi per testes, & vt peccent. Testimonium ministri quando peccant. Consulens fraudem periuram fallens: & non monens, vt peccet. Non soluens ni iuret non soluat, & tunc, &c. Res perdita quid faciet. Res reperta, siue commissa, vel apuesta quæ licita. Res inuenta non restituenda, nisi, &c. & num. 19.*

1 CONTRA hoc decimum præceptum peccat mortali- a *In addit.* ter, primo quicumque inordinatè cõtra iustitiam con- *ca. quando.* cupiscit notabile. Dixi, *inordinatè*: quia qui concupiscit *de consecr.* emptionem, permutationem, hæreditatem, aut *distin. 1. &* non inuitum, non peccat. Dixi, *contra iustitiam, & no-* *supra in c.* tabile. Quia qui concupiscit inordinatè contra solam liberali- *11. num. 4.* tatem, vel gaudet amari amore libidinoso, *& cap. 17.* peccat contra iustitiam, solum venialiter peccat per *num. 2.* accidens. S. Thomæ b explicatam ibi per eius b *2. 2. q. 59.* mentem. Et quia hic solum agimus de transgressio- *ar. 4. & q.* nibus per ludum, & iocum, quia de aliis c actum *168. art. 3.* fuse alibi fecimus. c *Supra c.* *17.*

2 Primo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 4. Ethic. b 2.2. quæst. 168. art. 2.

2. Primo, quod ludus & iocus est, *actus præmittendus recreandum animum per voluptatem*, sicut dicit Thō. b Dixi, *principaliter*: quia qui magis fit ob alium finem, quam ob animi recreationem non est iocus, nec ludus, sed actus alterius virtutis, vel vitij. Item actus plex, bonus & malus. Bonus est, *qui fit ad recreationem sine vlla mala circumstantia*: ex quo fit, tur habitus, & consuetudo honestè ludendi, & virtus, quam Aristot. c Eutrapeliam vocat. Is tus moralis inter duo vitia extrema excessus, & teriacet, d ita hæc interiacet, inter excessum dendi, & inter defectum inordinatum ab eo. probat Sanctus Thomas longè tamen frequ per excessum, quam defectum: quia ludo, & condienda est vita, ac sale cibi, iuxta Cicc.

c *Vbi supr.* d *Iux. eundem, & gl. sextus. in 5. hac quæst. de pœnitent. distinct. 5. sub cap. charitas. 3.* e *In d. quæst. 168. art. 3. & 4.* f 1. *Offic.* g *Num. 4.*

Secundo præmittimus, quod ludus exercetur lege vetatur, vel circumstantia mala vestitur, vt tem, & suo genere est venialis: quis autem fo dicetur. f

3 Tertio præmittimus, quod ludus exercetur animo lucrandi potius est negotiatio, quam lu prædicta definitione colligitur: quæ negotiatio mala est. Tum quia per eam aufertur amici dum, vt ait Aristoteles. Tum quia per eam gu nis aleæ subiiciendis, & multum temporis in est occasio vt coniuges, liberi, & familia pau bonorum, & custodiam eorum, cum manifes herum vno aleæ iactu, tantam bonorum videant. Tum quia paucissimi, aut nulli per mo per eandem inplita mala, & vitia inde fis admonet. h Dixi, *ferè*: quia finis proxim probabili credulitate lucrandi à ditijs, vel amici, aut superioris diuitijs, possent quand ludum, & negotiationem honestare. i

h *In sum. de excess. prælat.* i *Argu. ex istis, quæ ait D. Tho. de mercat. 2.2. qu. 77. a. 1. ad 3. & 2.2. quæst. 118. art. 3. & in sum. verbo ludus.*

Quarto præmittimus, quòd ludus non circumstantia animi principalitèr lucrandi tabile, ab eo, qui donate potest, vt probat etiam ex nimio, & ardenti ludendi affectu ditur ad alicuius legis, quæ obligat ad mortem. Qualis est eorum, qui noctes in ludo tes amissas præceptas omittunt, aut fabrum fionis bonorum, sine quibus negotium liberos, ac reliquam familiam sustentare

debita statuto tempore soluere, aut putantur inepti ad rem bellicã, & ciuilia Reipubl. eis ad illa notabiliter e- mentis, & mentis, ne pecuniam ad ea necessariam eis datam ludos, & deploranris eorum vicem, quòd cùm ludos egregiè agendis apti, ob hanc vnam rem ad id inepti. Neque etiam ex circumstantia loci sacri: sure caueatur, nisi cùm specialiter talis in eo lu- sint: qualis est comœdia rerum prophanarum, cum notabili scandalo, vel irreuerentia Dei, vel immo sine vllo peccato, & cum merito potest quis honestam causam ludere: puta quò infirmus, qui il- quò otium pellatur, aut solatium capiant mi- tempore belli custodiunt: quamuis sine vlla iu- facere sit saltem veniale iuxta Caietanũ. c Ne- circumstantia personæ: nam sine vlla culpa, etiam ve- clericus, & monachus interdum etiam talis, & charis- datur poterit ob honestam causam: puta ad excitan- recreandum socium ægrorum ea re indigentem, frangere legem vllam ad mortale obligantem, de Neque ex circumstantia temporis: quia quamuis rum diem festum in ludis præsertim operosis iales sint ludus pilæ, præli vmbratilis, & simi- tamen non est, nisi missa, aut aliud diuinum offi- proprio, vel votum omittatur. Neque ex eo, quod eueniat, quam industria nitatur, nisi alioqui animi fit, tantò aptior est, quantò magis fortu- & insuetiæ nititur: quia intentionem animi contra vulgi opinionem, omnium ine- ludos latrunculorum, quem Itali Scacchorum, Ascdrez, & Galli Eschez vocant: quia is minus, animum relaxat: quamuis magis liceat, quàm ali- legi prohibentur. e

a *Cap. cum decorem. de vita, & honest. cler.* b *Capit. de- cet. §. cæs- sent. de im- mun. eccle. lib. 6.* c *In d. qua. 168. art. 3.*

d *Num. 6.*

e *Iuxt. glo. exceptam in autoꝛ. inter dicimus. C. de epiſc. & cler. & gla. e. clerici. 2. vbi Panor. & alij. de vita, & ho- neſt. cler.* f *De vita, & honeſt. cler. & ea. decet. §. cæſ- ſent. de im- mun. eccle. lib. 6.* g *Sess. 4. §. fin.* h *Argum. ca. nos ſolo. 33. qu. 5. & trad. S. Th. 2.2. q. 154. artic. 4.*

Arrearentia notabili Dei, vel dictis, & factis in se cum decorem, f & Concil. Trid. g quòd gra- vel mortali circumstantia vestitis. Dixi, *Irreuerẽ- tiæ ferè verba prohibuit: Mandat, & præcipit sancta ca. sacrosancta quisquã vllis sacræ scripturæ locis vtatur ad mutationes, adulationes, detractiones, superstitiões, im- & ad ineludendos ludos impudicos, & mortiferos.* h Dixi, *vel mortali circũstantia vestitus:*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Argum. ca. nihil. de præstrip. & capit. 1. de bonnea. & cap. ad audientiam. de homic.*

b *Capit. 11. num. 4.*

c *Cap. episcopus. 23. dist. & l. 1. ff. de aleæ lusu. & alear. & authen. aleatum. vsus. C. de relig. & sumpt. fune. & cleric. à de vita. & hon. cleric.*

d *Per d. authent. inter diuinum. C. de episcop. & cler. & §. interdiximus. authentic. de episcop. coll. 9. vnde illa sumitur.*

e *Per l. quod in ea. tenio. ff. de aleæ lusu & alea. iuncta gl. eius & gloss. d. cap. 1. 23. distin. & gloss. l. si tibi. §. 1. ff. quarū rer. actio non dat.*

f *Iuncta l. exigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. & capit. sicut. & capit. nemininem. de appellat. & ibi per eu positam, & receptam.*

ad includendos ludos, qui fiunt cum notabili damno notabili alterius nocumento, vel periculo eius: quia ad excludendos ludos, qui fiũt cum circumspectione principaliter lucrandi, nimietatis ardoris, & auiditatis sacri loci, tẽporis, vel personæ sine prædicto scandalo mento, & periculo, & trãsgressione alterius legis obligantis: hi enim licet, vt plurimùm, sint mali, non sunt ob hoc mortales per proximè dicta.

5 Tertio peccat mortaliter quicunq; ludit cum eo do prohibito sibi lege obligante ad mortale: vel cũ eo, qui donare non potest, vel à potente donatus tu coacto, vel per dolum, & fraudem deceptus. Dixi, quia paruitas excusat à mortali, vt supra dicta est. sæpe. Dixi, *ludo prohibito sibi*: quia multis prohibetur dus, qui non prohibetur aliis: nam multis interdicitur to, iuramẽto, aut statutis Collegiorum, & Canonicorum qua genera ludorum, quæ aliis non ita vetantur.

6 Dixi, *lege obligante, &c.* qualis an sit vlla humana munis, quæri potest: & responderi primo, lege obligante ad veniale, prohiberi communiter omnem ludum magis nititur casu, & fortuna, quàm industria & arte ditur ob lucrũ principaliter per iura citata, vbi dicitur tam laicis, quàm clericis interdictus ludus aleæ.

7 Per quam significatur omnis ludus, principaliter te, aut casu, quã industria, & arte ex mente communi est ludus ad tabulas, d qui licet multum nitatur industria gis tamen fortuna: de quibus videntur etiam tarum lusoriarũ, quorum aliqui magna quidem tuntur, sed maiori fortuna. Dixi, *qui luditur ad ludi-ster, &c.* ad excludendũ eũ, quo potius causa lucri tionis, quàm lucri parua tempore ludus ille vel cœna luditur causa solatij, nullius rei pono, proposito, vel solùm alicuius esculenti, vel potu bis lucrifactũ semel soluatur, vel spiritual liter rũ pro vincẽte à victo dicendarũ. Tum quia ratio legis, quæ cessat in prædictis, & consequenter uaritiam, quæ cessat in prædictis, & consequenter

8 Secundo dico, quod simili lege prohibetur industria, & arte potius, quàm fortuna alterius principalius luditur causa lucrandi, quàm recreationis Tum quia est inordinatus lucrandi actus, cum ordinatæ sit vsus in alium ferè semper contrariũ: quia ad honestam animi recreationem inuentus, vertitur in corruptionem turpem, eademque intendentem, & fatigã- tem, vt dicta sunt. Tum quia dicta authentica aleatum: permittens generaliter ludorum industria, & arte magis quàm for- tuitum, vetat ne præmium maius, quàm vnius solidi vincenti tacitè prohibens, ne principaliter aliqui lu- dant, etiam ludo permisso, tacitè etiam limitans quæ permittit ludi pecunia saliendo, currẽdo, &c. qui sunt ludi magis industria, quàm fortuna pecuniam vnius tantùm solidi.

Tum dico, quod lege, etiam ad mortale obligante, monachi, & clerici beneficiarij, vel in sacris constituti ludere huiusmodi ludis aleæ, siue fortu- notabilem quantitatem, præsertim de fructibus Ecclesiasticorum. Tum quia prædictam in- canonicam transgrediuntur. Tum quia præfa- iubent clericum ob aleæ lusum deponi ab offi- beneficio: quod mortalem culpam præsupponit. d Ioann. Maior, Adrianus & Caietanus e signifi- in prophanum, & malum vsum redirubus in runtur contra illa multa, quæ citauimus. Concil. Trident. ll præcipit seruari iura ante il- ga, & alia Concilia super ludo, & luxu clerico-

rum de fructibus beneficiorum: quia idem puto, rum, licet non quo ad restitutionem, de his, qui bonis patrimonialibus, nam ratione solius ordinis, interdicuntur eis huiusmodi ludi. Canones e- uiusmodi lusus, vt videre est in eis, fundatis in il- Apostol. & *Nemo militans Deo, &c.* Dixi, *Beneficiarij, ordinibus constituti*, ad significandum, quod de aliis de laicis est censendum, per doctrinam Panormi. receptam.l

Tum dico, quòd non audeo dicere tam graui lege hu- manis laicis lusum, etiam principaliter ob lucrum, Thomæ receptus ait, k & supra l est significa- Tum quia prodigalitas eorum de se non est non videntur in hoc submitti prædictis cano- leges prædictæ seculares super hoc latè non ad mortale: siue quia intẽtio legislatorum dicenda, m siue quia quo ad hũc effectũ nõ

a *Contra c. ff. de verb. signific. l. de- quia inuti- liter. ff. de admin. leg.*

b *l. 2. ff. de aleæ lusu.*

c *Vide 23. dist. & ea. inter dilectos de excess. prael.*

d *Arg. cap. non affera- mus. 24. quæst. 1.*

e *Vide supr.*

f *In tractat. de reditib. eccles. q. 1. moni. 20.*

g *Sess. 25. capit. 1. de reform.*

h *2. Timot. 2.*

i *In ca. cle- rici. 1. de vit. & hon. cleric. & in ca. 1. & 2. de pa- stul.*

k *2. 2. quæst. 221. art. 2.*

l *Eodem, num. 1.*

m *Infra, cap. 21.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

videntur receptæ, cùm in omnibus mundi partibus ordinis laicos videamus magnam pecuniarum summam maximam eorum partem principaliter propter ludum, & à cõfessariis, sine proposito numquam ita facile solui: quod facere nequirent, si in eo mortaliter peccarent, siue quia leges illæ non tractant de materia tantæ importantiæ, vel modestiæ: quæ vt plurimùm solùm ad obligant. Dixi, *lege humana*: quia secus esset, quoad loci, temporis, personæ, vel modi ludendi prohibentes. ge naturali, vel diuina, de reuerendo Deum, & sanctissimum curandis rebus publicis, vel priuatis fuis, & Eucharistiæ sacramentum accedentes. soluendis debitis, ad quæ de præcepto tenentur, &c. cet non ausim dicere, eos tam forti lege humana deo tamen orare omnes, præsertim illustres, virtutem tent se grauiter, saltem venialiter peccare, tangendo

b Per dicta num. 2. & 3. c Vt infra dicitur. d Cap. præcipue. 11. quæst. 3.

tiationem exercere, b lucrúmque, quod in eis fit, omnibus appellari, & sæpissime esse restituendum. iorem apud virtutis studiosos infamiã incurrere, maiores, maius scandalum præbent. d Ideoque ab eis perpetuo abstinendi non posse sine graui sanctissimum Eucharistiæ sacramentum accedere. iorem gloriam apud Deum, & homines adepturos. minore pecuniæ lucro, sola vel penè sola victoriæ posita pro palmario in signum victoriæ ad reuocandum pro magnitudine sua amicos alliceret.

Quinto dico, ad discernenda prædicta tenues qui liter ob lucrũ ludere, quoties tãti, aut plures, quot animi recreationem. Dixi, *tanti, aut plures*: quia ti faciat illud, ac animi recreationem. Dixi, *sanè*, ximus, e non autem dixi, vt Syluester. f Quoniam licuius actus, non sufficit, vt sit causa, sine qua vt ibi dixi, proposito euidenti exemplo de clerico ces maturinas non surgeret, nisi lucri faceret, neque missam faceret, nisi quam vocant propter illa tamen maioris facit illa, quam quod propter illa poterit quis ludere principaliter recreationis causa, non luderet, nisi lucrum expectaret. Sumatur ergo conscientiam consulat.

e In ca. inter verba. 21. q. 3. & in Enchirid. de orat. & hor. canonic. cap. 16. num. 14. & in eius addit. & nuper in comment. capit. cum multi ser. 23 q. 3. num. 73. f Verb. ludus. quæst. 3. §. 6.

12. Dixi, *vel ludo licito cum eo, qui dõnare* tali rem notabilem ludit, siue sit clericus, siue mortaliter, secundum omnes: etiamsi ex cipium, filius, qui adhuc in patris potestate

ra mortali, monachus, & similes, secundũ Ioan. And. Cald. & communem. a Iustum tamen videtur id quod Sotus b insi- nuat, scilicet, filium etiã sub patris potestate cõstitutũ, qui de facultate in scholis studet, aut in Curia versatur, licitè ludo impendere. Cui addo idem dicendum de religioso commeatu quatuor, aut quinque de centum, quę ad recreationis causa faciat: quia pater & prælatus id ludo commeatu negotiatur impensis sui Abbatis, modo studet, aut negotiatur, c non placet tamen. Quod illud addit: nempe huiusmodi filium non posse à colludere cum pluribus, & lucrari, quam cum vno, & ratione contrarium præsupponunt. Tum quia omnes ratio, quæ concludat, pauperem aliquem honestum, & etiã plebeium, & mendicum non posse amicum à diuite, quàm diues ab ipso. Tum quia ca. si qua pupillus, d probant, contractum cum pupillo, valere in alterius præiudicium, quamuis non valeat. Tum quia iniuriam pati potest, qui eã sequit. f Tum quia amissa facultate faciendi, & patiendi, & lucrandi non amittitur, g quamuis facultas precedere posset in eo, qui falsò dicendo, se habere donandi, & perdendi, allicit alium ad lusum, vel à cuadc, &c. Tum quia metus, dolus, & fraus obligatum, quamlibet alioqui licitum ita inficiunt, irritandus. i Per coactionem autem intelligo consuetam inuitationem, & inductionem, sed reprobationem, vt inuitatus, & rogatus, si non luderet, esset ei falso metu, vel tam grandi reuerentiali, vel cum ludo discederet, vilis, & abiectus reputaretur, secundum eorundem, quos etiam Sotus k sequitur: quod

a In d. cap. clerici. 2. b Lib. 4. q. 3. art. 1. de iust. & iur. c Arg. glos. clem. 2. de vit. & honest. verbo conuersen. dum. & ea- rum, quæ latè scripsi- mus in ca. sum ad ma- nasterium de statu monach. d 12. qu. 2. e Inst. de inutil. stipul. f l. illud. ff. de iniur. transsata in capit. illud. 12. quæst. 2. g Per di. l. illud. h Arg. l. 2. C. si minor. maior. se esse dixi. i Capi. Abbas. cũ glos. de his quæ vi. & ista tit. ff. quod met. caus. & de dole & trad. ver- sequr Tho. 2. 2. qu. 32. art. 7. ad 2. k Lib. 4. q. 4. art. 2. de iust. & iur. l Cap. clerici. 2. de vit. & honest. 12. num. 4. Ad Rom. 2. & cap. 2. de offic. Angel. verb. ludus. §. 6.

m Per dicta supra cap. o Angel. verb. ludus. §. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

15 Quinto peccat, qui eiusmodi lusoribus fabricat mum, mensam, candelas, aut alia in ludum necessa- quæ probatur peccare, qui consentit peccanti, ratio perando, iubendo, mandando, inuitando, vel indu expressè, vel tacitè directè, vel indirectè fauit ceptor. Et quia grauiter contra hoc viget quidam bitans, b an idem tenuerim, addo, me idem etiam re: idque confirmo per tres leges priores, quibus næ statuuntur contra eiusmodi susceptores.

16 Et ad inconuenientia, quæ ipse hinc infert, potest per ea, quę supra d respondi pro iacentibus retricibus in ea parte ciuitatis, vbi permittuntur ha per ea, quę Caietanus subtiliter distinguit, vt nam pro ieiunaturis in die ieiunij, limitata tamen nim defendi potest non peccare famulum meretri riorum ministrantem, neque iuuantem cõcubinam nandum, neque ministrantes mensis Sybaritica neque opifices, qui calceos, & sandalia, vel vehi meretricibus, & alios similes: modo id sine villo peccatum faciant: quoniam non inducunt, neque rectè ad illud: susceptores autem prædicti tacitè, plurimùm expressè inuitant, & iuuant directè, huiusmodi ludos mortales, & consentiunt eos, & infinuat, si non hunc, alium susceptatum eos, id, quod dixi supra, g contra ministrum mixtum pro ministro nudo eiusdem: & contra lenonem quem alij conservi erant occisuri.

17 Sexto peccat, qui dissimulando petitiam magnę habet in ludendo pila, vel alio eiusmodi ludo, longè imperitiorem ad ludendum, aut falsis vtitur, legésve ludi cum notabili damno eorum ditur: quia vtitur dolo, & fraude: de quibus eo, qui ludit non apposita pecunia cum iuramento do, quod perdideris, & non soluit. h

Per quæ respondeo ad nouę quæstiones. Ad quod peccat mortaliter, qui scienter ait, se habere cta, quàm habeat, quò lucretur, & qui adhibet monet: & qui accipit priorem locum, & qui lant: quia primus decipit: secundus acceptat cratus est: tertius, quia surripit iura aliena, quãuis non teneretur restituere quamdiu ob id quantũ illud ius prioris loci valet: licet qui

a. Arg. cap. error. 23. di. & distinct. in d. ca. 1. vbi supra, & cap. 17. a num. 17.
b In ca. 22.
c ff. de aleat. lusu, & aleat.
d Capit. 17 num. 193.
e 2. 2. quæst. 147. art. 1. sub fin.
f Capit. 22. num. 22.
g Capit. 17. d num. 18.
h Arg. ea. debitores. de iureiurando. vt Medic. vbi supra late probat.

restituere, quantum illa in area redderet: sed quanti ctur in herba. a quæ tria tunc, & tantum procedunt, cum damnum notabile infertur per supradicta.

Ad quartũ respondeo, quod inspector ludi non peccat contra iustitiæ, eo quòd non admonet ludentem errare ando, vel non capiendo priorem locum, si id non pro- quamuis aliquando peccaret contra legem cari- tamen teneretur restituere: ad id enim sola lex iusti- per citata supra. b

Ad quintum, quod ludens sub fide sua non iurata non pec- in regno Hispaniæ non soluendo: quia diuæ memoriæ in Comitiis Mantuæ Carpentariæ, siue Madritij ne luderetur sub fide soluendi, etiam ludis salis est pilæ: simul irritas declarando quascunque obligationes, & fideiussiones, quæ ad id præstu- Quod ipsum esse seruandum, etiam in alijs regnis iu- præfatus Adrianus, c quod efficaciter videtur pro- Didacus (qui quam superiora excuderentur, eadem erat Keuerendissimus Segobiẽsis, nunc autem Hispaniarum Maximi Præses) d licet contra te- Adrianus & Castrensis, f Nihil tamen prædictus de iurante soluere, sicut nos hic egeramus de solo Neque autem aimus, teneri ad soluendum iuran- posse tamen repetere soluta instar solum soluere vsuras, qui eas non tenetur soluere, nisi & iurans soluere in vsuras, potest petere absolutionem, antequam soluat, potest petere absolutionem, qua obtenta non

Tertio peccat, qui facit rei notabilis sponsionem, quæ Hispanis Apuesta, Gallis Gagement dicitur, ludentes sibi aliquid mutuo promittunt in ali- certum incertum præteritum, vel futurũ, certo sciens, esse verum, & id dissimulat, vt alium ad spõsio- quia dolo, de quo supra, in damnum notabile qui enim sine dolo eam facit, non peccat: quia legi iustitiæ est contraria: imo est conso- plurimum obuiet liberalitati Neque obstat quod & Adrianus I contrariũ significare videantur, eam ratio satis examinata idem concludit. Tum dicunt eos, qui sic volunt lucrati, mortaliter pecca- quòd peccare: quod etiam nos cum Caietano quasi

a S. Thom. 2. 2. qu. 62. artic. 4. & supra c. 17. num. 27.
b Capit. 17. num. 17. & infra c. 24. num. 3.
c In 4. de restit. q. 12.
d In capit. peccatum. de reg. iur. lib. 6. §. 4. num. 1.
e Vbi supra. q. 12.
f De lege pœnal. lib. 2. cap. 8. ex. vellar. 3.
g Capit. de- bitores. de iureiur.
h Cap. 1. de eareetur.
i l. cum ad præsens. ff. de reb. cred. & l. à Titio ff. de ver bo. oblig. per quam hæc notãt Paulus, & Alexand. ibi approbati per Iaf. & citati per eum ibi, & in d. l. cum ad præsens.
k In 4. lib. sentẽt. dist. 15. q. 1. & seq.
l In 4. de restit. q. de ludo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fatemur, dicentes id ferè semper esse liberalitatem & ita lucrum sordidum.

19 Octauo peccat, qui lucratur aliquid notabile licito, ab eo, qui non potest donare, vel à quo debet attracto, aut dolo vel fraudulenter, vt prædictum est, vult illud restituere secundum omnes. Dixi, *Notabile*, secundum veriorem opinionem, quidquid dicat Gabr. [b] nemo lucrifacta in ludo, etiam illicito, tenetur restituere de præcepto, etiam pauperibus, vterque S. Thomas [c] & explicant Ioannes Maior, [d] & Caietanus. [e] Tum quia nihil accipit contra voluntatem domini, qui sine dolo, & fraude lucrifit, neque quod emptionibus & venditionibus, aut locis sacris, quamuis in eo mortaliter peccatur, est necessario restituendum: quia non obligatur. [f]

Adde, quod qui tenetur restituere lucrifacta, non potest compensare cum perditis vno, non potest compensare cum perditis verò cum vno durante eodem contractu: cum perditis ab eodem, non solùm durante eodem ludo, etiam si alij sint liciti, & alij illiciti, sed etiam vsque finem nihil censetur lucrifactum: sed etiam habilis: quamuis de rigore iuris in hoc vltimo casu possit, sed sequimur Siluestrum & hoc tenentes, qui falsis talis, aut chartis, aut alias dolo & fraude ab alio, compensare posse cum iustè lucrifacta, non enim videtur iustum, vt compensetur cum iniustis: quo casu procedat opinio contraria. Addo, etiam ministri & inspectores, quibus ludentes ex medium aliquid conferunt, tenentur restituere, quorum ad id tenetur, alias non. [h]

a *In d. cap. clerici. & in ra. quæ plurique. de immunit. eccles.*
b *Vbi supr.*
c 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2.
d *Vbi supr.*
e *In suma verb. ludus.*
f *Iuxt. gloss. sing. in cap. decet. 8. cessent. de immun. eccles. lib. 6.*
g *Verb. ludus. q. 17.*
h *Gabr. in 4. dist. 15. qu. 13 dub. 8. in fine.*

De consiliis Euangelicis.

20 *Consilia spernens, vel non implens quando præcepta non implet.*
21 *Consilia Christi præparatione animi seruanda.*
21 *Consultum à Christo statum non esse tam bonum asserere, hæresis.*
22 *Consilium contra Christi authoritatem.*

Cauenda animæ gaudens quis non peccat.
Faciendum quod non est omne in Deum potest referri.

Omnia consilia Euangelica, aut canonica peccat mortaliter, qui ea per contemptum verum non implet, vel quoniam implere, etiam tempore, quo fierent præcepta: [a] per contemptum simplex implementi eorū alio tempore esse de se & absolutè meliora, quàm contraria: Dixi, *Per contemptum*, quia si

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Capit. non omnes. 1. q. est. 1.*

23 Et caritas tritici non est malum culpæ, sed pœnæ. Quia licite potest quis gaudere caritate, quatenus per eam potest quis gaudere de augmento pretij, non gaudere de cædibus & Angelus dicat. d Dixi, *Quicumque*: quia quilibet, etiam si absque verò contemptu per solam negligentiam omittit: quod rectè Sylvest. b probat, quidquid tes victu, vestitu, & venereis refrænantur, & sobrie recordantur, & omnes ad orationem refugium, mo dolendo de causa eius, vt gaudemus de quatenus nos redemit, & dolemus, quatenus per Iudæi: & nepos beneficiarij demortui gaudent, ius sibi collato, dolens de morte patrui: & filius nis obuenientibus ei per mortem patris, gaudet mùm. Tum quia licite potest quis etiam desiderare quo Respubl. pace fruatur, Turcarum Princeps ni tranquillentur, vt b dictum fuit post Alexandrum mam & clarius Sotum, quamuis desiderare tatem tritici, vel gaudere, quod illa euenerit, pœnarius vendatur, peccatum est.

b *Supra. 23. num. 10.*

De quinque præceptis Ecclesiæ primo & primo de Missa audienda festis diebus.

CAP. XXI.

1 *Missam vnam totam non audiens sine vrgente causa, peccat mortaliter.*
2 *Missa quæ pars notabilis, & quotidiana de festo audienda.*
3 *Missa omittenda qua causa iusta, & an intentione.*
4 *Missa ab audienda qua vidua exeat, aliæ vel domum.*
5 *Missa an audienda in parochia.*
6 *Missam audire sine attentione debita non satisfacit.*
7 *Missa ab audienda excusatus an teneatur.*
9 *Missa ab audienda qua familia, vel magister.*
10 *Missam tangentes plurimi errant.*
10 *Missa & diuinorum cantu nulla lesione.*
da.
10 *Ecclesiam non turbent strepitu, deambulando.*
phana.

1 PRæcepta principalia Ecclesiæ sunt quinque. Primum missa audienda festis diebus. Secundum, decimas certis diebus. Tertium de soluendis decimis. Quartum confitendo semel in anno. Quintum, de communicando semel in Pascha te.

Contra horum primum peccat mortaliter. Primo, quicumque missam integram die festo sine iusta causa non audierit, etiam si absque verò contemptu per solam negligentiam omittit: quod rectè Sylvest. b probat, quidquid Angelus dicat. d Dixi, *Quicumque*: quia quilibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuxta citata. a Dixi, *Festo*: quia nemo ullo alio die pto tenetur, etiam clericus vel monachus, nisi scopus, quia cap. fin. b quod maximè ipsum obligat dicit, eum teneri, sed nō decere, vt ullo die illum omittat; lo, inquam, alio die etiam ieiunij, & Quadragesimæ cap. solent, c quod maximè in contrarium vrget. Ad dissuetudine: aut intelligendum est de consilio, vt Rosel. d & Siluester, e quamuis plurimū deceat, quicumque id commodè facere potest, temporibus tamque sacris D.N. Iesu Christi, qui in ea festiuitate sfteriis dedicato.

a Supra, c. 11. num. 4.
b De priuil. lib. 6.
c De consecr. dist. 1.
d Ver. missa. §. 13.
e Verb. missa. 2. q. 1. §. dicitur. tertio.

3 Diximus, *Sine iusta causa*: quia cum ex licita nes omittitur: qualis est illa, ob quam nō potest graui damno animę, corporis, honoris, bonorum vel proximi, f qualem habent etiam excommunicati dicti, licet absolutionē procurare neglexerint; illam, quam consequi possunt, negligendo procurare non tamen peccant non audiendo missam, quia queunt audire. g

f Argum. l. Nepos Prætulo. ff. de verb. sign.
g Arg. cap. quia diuersitatem. de cleric. præb.

Nec obstat cap fin. h quatenus habet, non potest re sine licentia, nec procurantibus eam, extra ctioni præfixum, quia est diuersa ratio, vt ibidem notatur. Talem habent etiam infirmi, & ea ne salutis damno, eam audire nequeunt. Nec fine periculo nō possunt relinquere eos, quos quibus est impedimento aliquod graue ne tione sui officij exire prohibentur; quales custodes, & domini, & eorum consolatores, negotiis moram non patientibus impedirent quoque, qui audiendo missam socios negotiis Et pauperes, qui carent vestibus, sine quibus pudore eam audire non valent, secundum

h De elect.

i Vbi supra quæst. 2.

Siluester i explicat, tametsi non excusat eum, tem generale non excusat eum, qui iure legio speciali eam illius tempore audire clerici etiam primæ tonsuræ secundum

k Inca. fin. de sent. excommunic. lib. 6.

receptam per totam Hispaniam, sed nō per trariam Archid. tempore nostro seruabat.

4 Vidua item, quæ iuxta regionis consuetudinem tem mariti domi se continens eam non audit, vel integrum mensem: sed non, quæ per num non audit, Siluester, l quod ipsum contra seruat insignis quædam Hispanis

l Vbi supr. in Inn. 3. part. tit. 9. cap. 1. §. 2.

mens ridue toto vno anno de consuetudine domi se con- ...ur, & non audiunt eam.

Quæ autē dicere: An id liceat? Dico primo difficile de- ...ere, posse aliquando consuetudinem nō valere, modo ad alia ...ngatur. Tum quia prædicti fatentur, valere consue- ...dinem continendi se sic, quindecim, vel triginta diebus; & ...ere cogantur probare consuetudinem continendi ...ebus, & 100. dies, & consequenter per sex menses & ...um; cum lex de audienda semel in anno missa, aut ...aut ter mensibus, non sit magis naturalis, vel diui- ...dienda semel intra quindecim, vel ...Tum quia negari non potest, posse ferri legem, ...de causa præceptum hoc relaxaret aliquibus ...consuetudine: cum quidquid induci potest humana ...vel annum, & cōsequenter cōcedendum est idem ...consuetudine, a & hæc causa videtur iusta in ter- ...facile de viduis malè præsumitur. ...decus, laude dignam futuram viduam, quæ hac con- ...habita, imitaretur nobiles illas & glorioſas ...& Magdalenam Lazari sanctisorores in eo, quod ...substante luctu, quo fratrem recens mortuum luge- ...runt ad excipiēdum Dominum Iesum adhuc ...ipsa exiret ad videndum eum iam immortalem, ...in sacramento extantem, & exorandum, vt ...sepulchro eduxit, sic sui mariti animā à pur- ...illo) educat. Et dignior haberetur illa, quæ ...illarum regionum, quę vadunt ad ecclesiam ...primi anni viduitatis diebus, exoraturæ Deum ...& in medio missæ panem & ceram pro illis ...quæ imitaretur altissimos eosdemque po- ...& Christianissimos Lusitaniæ Reges nostros Ioan- ...tertium, & Catherinam huius nominis ...admirabilis cultus & amoris erga Deum exem- ...audire publicè missam pontificalem, & vesperas ...Epiphaniæ anni 1554. qui erat tertius dies ...illo funeris Principis: immo Principum flo- ...& omnium Regnorum & statuum suorum ...tenetque matrimonio coniuncti incompara- ...illius numquā satis laudati Caroli V. fi- ...Philippi II. Regis Catholici sorori, Ioānæ, ...& Dominæ nostræ, quæ in illo lamenta- ...in dissimulanda morte, quam clandestine ...pugnanti miris modis occultabatur, ne esset

a l. de quibus. ff. de leg. & c. ff. de consuet. l. venditor. §. si constat. ff. commun. præd.

causa

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa aborsus, admirabilem & inauditam Regi erga Deum religionem, erga coniugem amorem, erga tatem, erga omnes magnanimitatem, paudentiam adhuc adolescens, totis viginti diebus abstiam suum vsque fœlicissimum partum monstrauit. quidem: quod sola in cubiculo secretiori, diuinam omnino subiiciens, ne ab oratio pro tanta perturbatio eam retraheret, præsentiæ diuinæ tione illam mitigabat. Amorem verò erga coniquocumque temporis momento vacabat, in inexplebiles soluebatur lachrymas. Pietatē ergo ipsis verbo, gestu, & habitu, summum suum & tam dilecti filij morte conceptum, pro maximo bendi desiderio dissimulantibus, se conformabat. do contra omnem coniugalem affectum semper excruciabatur dolorem ex omnium dilectorum nantem, & redundantem, & nulli vel cari aperiendo: & soceros simul, vel singulariter ad frequenter aduentantes, eisdem vultu, & gestibus bant excipiendo, & ridentibus, festāque vestē do, festāque se veste ornando nulla interim de tantóque coniuge apud eos, vel vllos alios etiam intra suum secretissimum cubile, inter nullis lachrymis, nullis ad Deum precibus ceti moniti, quòd se fine vlla tamen vnce querimebat, accederent consolaturi eam, quę vehs altum premebat corde dolorem, quæ vllis visa, nec lecta, nec audita fuisse arbitrari mo, eodémque diuino sapientiæ, cuilibi, fortitatis dono donata fuerunt.

Tertio dico, quod episcopus regionis, vbi seruatur, rem se dignam facier, si suis concionibus suaserit populo suo, vt illa festa saltē ad octo, vel quindecim dies restringantur, consensu in synodo statuatur. Non enim audet quid alij dicant, posse ipsam ex abrupto suo ste laicis inuitis tollere. Cauent autem suam intra domum inclusionem ob vanam principaliter patiantur, cùm eam in sacrum peccatorum pœnitentiam offerre debeant, plusquam in Ecclesia pro eis orando. Cauendo extendant vltra suæ conditionis vsum. 5 Excusatur etiam nupta, quæ sine magno

a *Arg. cap. quæ contra mores. 3. distinct.*

interesse non potest. a Non dixi tamen, *In sua parochia:* audiendo extra illam, etiam in aliquo oratorio, modo id non faciat ob contemptum eius, vel scandalo, modo id non faciat ob contemptum eius, vel quo ibi à contrario sensu Pan. id colligit, sine id causa, puta quia proprius parochus est excommunicatus, denunciatus, aut suspensus ab or- vt denotius ibi audiat, aut illic simul audiat missam, aut vtiliorem concionem siue sine illa, mo- prædicto. Tum per prædictum cap. 2. Tum generalis tolerata id videtur habere: adeo Episcopus suis subditis praecipere non potest, quia consuetudo est gene- Episcopus non potest tollere, nec restringere ius cō- generalem totius orbis consuetudinem, quæ & ita excommunicatio, quam cōtra eam secundum S. Antoninum & Syluestrum. Leo X. in breui contento in supplemento priuil. *Auctoritate Apostolica tenore præsentium* parochiales, *in ecclesiis fratrum ordinum* Ecclesia de missa audienda, nec in aliquam labem quam vt propterea incurrere. Conc. Trid. quatenus habet, teneri quem ad concionem in parochia sua, si commodè potest: agit de missa, sed de concione. Non obstat etiam de- quatenus habet, vt episcopi moneant populum, vt Dominicis & solemnioribus festis ad suas quatenus non ait, vt iubeant, neque eos teneri, Apostolica iubere circa hoc opportuna: nisi & monachorum tam generalis consuetu- videri debere opportunum, vt cum scanda- Pius V. in Bulla motus proprij la- declarauit, audientes missas festis Mendicantium satisfacere huic præ- tenor cum moderatione, quam ipsemet publicetur interea, ponetur in fine

moraliter, qui missam quidem die festo animum iis, quæ attentioni necessario

debitæ

a *Arg. cap. vltim. 33. quæst. 5.*
b *Cap. 2. de parochi.*
c *Vbi supr. quæst. 5.*
d *Arg. cap. inferior. 21. dist.*
e *l. de quibus. ff. de leg.*
f *Arg. ca. 1. de sent. & re iudic.*
g *V. i supr. quæst. 5.*
h *Conc. 50.*
i *Sess. 24. capit. 4. de reform.*
k *De obseruandis, & euitandis in celebrat. miss. sess. 22.*
l *§. final. 4. dist. & §. quod præcipitur. 14. quæst. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

debitæ repugnant in aliqua eius parte notabiliter, pingendo, scribendo, dormiendo, & alia huiusmodi.

a *Verb. festa.§.42.*
b *Ver. miss. 2.quæst.8.*
c *In summa verbo, festorum violatio.*
d *Vbi supr.*
e *In Enchir. de Orat.cap. 20.num.23.*
f *Capit. 11. num.17.*
g *In 3. lib. sentēt. dist. 9. & 17.q. vnica.*
h *Verb. festa.§.40.*
i *Vbi supr. ca.3.nu.3.*
k *In 4. de sanctific. qu. quæritur. sub fin.*
l *Capit. 12. num.2.*
m *1.2. qu. 100.artic.9. & 10.*
n *In Tractatu de veteribus ecclesiasticis. q.1.monit. 01.num.3.*
o *Verb. festa.§.42.*
p *Capit.12. num.178.*

Non tamen est tenendum aliud Sanctis Angelis, a Sy lucstio 8.8. Co- do secundum mentem Angeli, a Sy lucstio 8.8. Co- eum, qui Ecclesiam adit principaliter ad videndum quendam fœminam pulchram, aut ob aliud quod non satisfacere huic præcepto. Tum quia præsupponit opere malo, præsertim mortali, pleri præceptum, quod esse falsum late probatum est. Tum quia potest mus supra. f Et quamuis nonnulli dicant probabile eū, qui iusta de causa die festo ab audiēda missa nulla prece saltē mentali, id supplet, qua Deus- num, & creatorem reuereatur, & super omnia sentit Scot. g & Angel. h moti eo, quod omnia re diuino tēpore aliquo ad orandum sub prima talis tenetur, vt diximus, i & quòd hoc Ecclesia Dominicis, & festis diebus, quando missa audienda videtur hoc renendū. Tum quia tollit ob- bligationē præcepti de missa audienda nec adducta ab Adriano, k & supra à nobis. I Tum lectio Dei super omnia sit finis huiusmodi præ- cunt, non tamen eo præcipitur, quia finis præcepto, vt post S. Thomam m latius tradimus.

8 Tertio peccat, qui audiens missam ex præ- vel publicas preces ita recitat, vt missę audien- attentionem nō adhibeat secundum omnes. Nec refert, an preces sint debitæ iure communi, vel aliàs, an verò voluntariæ: nam quidam, quos Gabriel Maior, Caietanus, & alij multi, quos ego citauimus, vera resolutio est, quam ibi defen- quem eodem tēpore satisfacere præcepto audi- & de dicendis horis canonicis, aut alijs pœnitentiam iniunctis, modo non adeo te- alteri necessariam attentionē adimat: quod nemo teneatur ex præcepto audire, & simul ba sacerdotis: quia satis est, vel ex lōgin- & surgendo, genua flectendo, vel alia adhuc liter exoptare, vt sacerdos, qui pro communi sacrificat, à Deo exaudiatur, quod facit. horis canonicis necessariam attentionem ad- sertim quando horas, & preces præcipuas tat, quo nec audire, nec intelligere singulos

Sacerdos abest, vel quia submissè & secreto sacerdos lo- quitur, vel audiens surdus est, vel ob alia similia. Quare con- tra opinionē locus est, quo ad melius esse, vel cum alteri ex necessario debita subtrahitur: adeo quod si eam non adhiberet, neutri satisfaceret, iuxta illud glossæ: a

Non legores tua sellabitur hora.
Quandoque, & quandoque carebit vtroque.

a *l.1.mino.C. de assess.*

Vel peccat dominus, pater, vel herus, qui notabiliter filium, vel in opera, quæ differri poterant occupando eum, vel famulum, est causa, nec die festo missam audiant, maximè si ad alia nuptiarum, vel ludorum spectacula ferenda videtur consuetudo illa, qua nobiles conueniunt, aut fenestræ eis permittantur. Quamuis excusentur, nisi saltem aliquot solennioribus festis missas eis audire permittant. Quando autem filia adolescens nubet, mater etiam, quæ ad illam custodiendum domi remanebit, excusabitur. s Ad nouē hic quæsitū, respondemus non excusari ab audienda missa die festo ob men- strua illis contingunt, nisi debilitas alia in id sufficiens

b *Arg. cap. duo.23.qu. 4. & c.fin. de iniur.*
c *Verb. festa.§.42.*
d *Ver. miss. quæst.2.*
e *Arg. cap. accessorium de reg. iur. libr.6. cum citatis.*

Item peccat mortaliter, qui dicit non offerri in missa f *Arg.c.ad* sacrificium incruentum, quod in cruce fuit oblatum *finem.3.dist.* vt definit Concil. Trid. g aut in missa non offerri *& cap.2.de* propriam sacrificium, aut quòd offerri in ea sacrifi- *purific.post* cium aliud, quàm nobis Christum ad manducandum *parium.* Christum non fecisse sacerdotes Apostolos per il- g *Sess.22.* lud sacrificium tantum esse h aut missæ sacrificium tantum *cap.1.* gratiarum actionis, aut nudam commemorationem h *Ibidem.* crucē peracti, non autē propitiatorium, vel solum *canon.3.* orationibus & aliis necessitatibus offerri debere. k i *Canon.2.* rogari Christi sacrificio in cruce peracto l *Canon.3.* sacrificium, aut illi per hoc derogari. l Aut impo- *Canon.4.* missas celebrare in honorem sanctorum, & pro m *Can.5.* consecrare. n Aut cæremonias, & vestes missæ n *Can.6.* benedictiones, illicitas esse. p Aut quod nihil submissa o *Canon.7.* in missa. Aut lingua tantum vulgari eam p *Canon.8.* Aut aquam non miscendam esse vino in ca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Conc. p.* b *In eodem Concil. sess. 23. in prin.* c *Sess. 22. in Decret. de observ. & vitr. in celebr. miss.*

lice offerendo.[a] Aut non esse optimum omnium bus purgatorij suffragium.[b]

Idem Concil.[c] iussit, vt iubeant episcopi, ne uentio super dicendarum missarum mercede, nouis offeratur quidquam magis coacti, quàm quòd nulla missa dicatur extra Ecclesiam, aut quod nõ subiaceat visitationi ordinarij. Et quod byter notoriè criminosus eã dicat, nec diuinis sit. Et quod nulla cantio lasciua, vel profana tui, etiam organico, nec in ea fiant extremonia cum superstitioso candelarum numero. Et quod Ecclesia actiones, & colloquia vana, vel peccami tiones, strepitus, clamores. Idem concilium, riis, vt moneant teneri parochianos ire ad audi cionem in suis parochiis, quoties commodè

d *Sess. 24. capit. 4. de reform.*

De secundo præcepto Ecclesiæ de ieiunando.

11 *Ieiunia determinantia ius naturale omnia non*
13 *Ieiunium non frangit potus, nec medicinæ, nec*
14 *Ieiunium bina comestio, & collatio matutina.*
15 *Ieiunij qui cibi veniã.*
16 *Ieiunio a seruando triplex causa, quæ excusat.*
17 *Ieiunio liberat bonum etiam mercede fit exercitus.*
18 *Ieiunij qua peregrinatio, & cum vocare dicitur.*
20 *Ieiunium quæ causa tantum vacatiua & debita.*
21 *Ieiunia circa, etiã episcopus, & alij prælati.*
22 *Præceptum Ecclesiæ totum, aut pro parte, quidum.*
23 *Ieiunio non omnis solutus potest edere carnes.*
24 *Ieiunium ad frangendum qui inuitat, peccat.*
25 *Peccatum quando non est inuitare ad edendum.*
26 *Ieiunij die quis ministrans cibos peccat.*
27 *Ieiunare quis, licet edat mane, teneatur.*
27 *Ieiunium frangit præueniens horam, sed non nam.*
27 *Ieiunat famulus, sed nemo die Dominica.*

11 COntra hoc secundum præceptum Ecclesiæ do peccat mortaliter. Primo, qui sine cau bum, quocumque tempore sumit, excepto die iri carnis aliqua grandi tentatione: quia

Quid generet tali casu à tali cibo abstinere, siue ieiunare, Thomæ S. Thomæ recepti.[a] Quod castitatis cultores, & eius uerint, & alia mente reponant. Dixi, *Dentibus iri:* quia credere se tentatum iri, etiam grauiter, modo spe- Dei non se consensurum illi, iuxta dicta supra.[b] peccat, qui die ieiunij præcepti ab Ecclesia à me- diem non noctem vescitur plures, quàm semel cibis vetitis, sine causa iusta, vera, vel putatiua, tione, quod asserit S. Thomas c & Caietanus d est- & S. Thomas cum communi,[e] & Innoc. cum Ecclesia, iteratis per verba præceptiua: quia tota Eccle- præcepto accepit, vt significat S. Hieronymus f & ieiunij præcepti. Tũ ad excludendum tantùm con- significandum, esse aliquos dies ad id designa- eam Quadragesimã, & quemlibet eius diem, & Temporã, quæ ex tota 76. dist. colligitur esse Quartam, Sextam, & Sabbathum immediatè sequen- Exaltationem Crucis, S. Luciæ, & diem Ci- illud vulgatum. *Post Pen. Cru. Lu. Ci.* id est post Pen- Crucem, post Luciam, & post Cineres: & dies iure cõmuni, aut particulari præceptarum. Por- quoniam Breui, misso ad Legatum Hispaniæ sta- Vigilia S. Ioannis incideret in die corporis iunetur, scilicet feria quarta, & nõ quin- verò vouens ieiunare omni feria sexta, vel carne, & non ieiunare die Natalis Domi- incidentes? Respondeo, quod non.[l]

Ecclesia ad significandum, omnia ieiunia Chri- esse instituta iure humano, & nulla diuino, nec na- præcepto: nã etsi Quadragesimæ ieiunium antiqui- præfiguratione præstet, arctiusq; sit ob id seruã- S. Thomam k & nonnulli, de quibus est ille Fran- Gius & eloquens Tholosas, qui encomium aduersus Lutheranos scripsit, iuris diuini il- verè tamen iuris humani est, secundum cõ- confirmauimus.[l]

quia ieiunium Ecclesiasticũ à me- mediam sequentem durat, iuxta definitio- omnium sententiam, nam cap. de esu car- significare videri alicui potest, de diximus.

a 2.2. quæst. 147. art. 3.
b *Capit. 14. num. 7. & 8.*
c *Vbi supr.*
d *Ibidem.*
e *In 4. lib. sent. dist. 15.*
f *In cap. de obser. ieiun.*
g *In c. vtinã. 76. dist.*
h *In c. ieiunia de cons. dist. 3.*
i *Pere. fin. de obseru. ieiun.*
k *Vbi supr. art. fin.*
l *In capit. Quadrageſima de cõsecr. dist. 1. in l. more Romano. ff. de feriis.*
m *De cõsecr. dist. 1.*
n *Iuxta gl. finem.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

13 Dixi, *Vescitur*: quia licet bibere sæpius vinum, ac inter vescendum, & mane & vespere iuxta S. Thom.[a] pulchra ratione id asserentem: quamuis non sit dum & famem sedandam biberet, quidquid sumpsit & ratiõe ad id idonea dicãt. Esto, quod nõ vitiabit qui cœpta, & nondum finita digestione biberet, quod ieiunium frangat, sed quia actum inordinatum iusta causa, puta caritatis, pacis, societatis, sitis, ad cum excusaret, vt etiam Caietanus ait.[b]

Dixi etiam, *Vescitur*, ad excludendos eos, qui sumunt causa medicinæ, aut causa præguſtandi norum, vel infirmorum, quibus interdum etiam si cibi præguſtandi sint ova, vel carnes, & dragesima, quia non sumunt illud in cibum, sed vel vt ex debito officio suis dominis seruiant, nec soluunt ieiunium, nec excusantur ab eo. Id dicendũ de iis, quos inter comedendum legere possunt præsumere aliquid, cœna in linem lectionis cundum omnes. Et idem de iis, qui vesperina collatione die, qua ieiunant, vruntur, comedendo lius fructus, vel panis, vel vtriusque iuxta modo ne tantùm sumatur, vt ieiunium desinatur, tũm,[c] ne potus noceat, quod etiam nulla ne fieri potest, sed etiam si ad sustentandam & quamuis non bibatur iuxta mentem Innocen. communis,[d] explicatam à Caietano[e] & meliorem probauimus,[g] ea præsertim ratione, quod eorum nia sint, vt prædiximus, iure humano indicta, tudine rationabili præscripta duriora, vel quidquid aliqui dicant.

14 Non licet tamen vti mane collatione vbique prandium in vesperum differre, iuxta Caietanum,[h] quia illa non fit medicinæ causa, nec fieri possit, lius consuetudinis, quia nullibi est talis: & contra ius est, non est amplificanda, & quamuis cinæ, debilitatis, complexionis, vel necessitatis saria agendi, iustè id fieri posset.

Dixi, *Pluries quàm semel*, quia vnica comestio tia ieiunij, nisi quatenus consuetudo aliquam tit. Quare qui facta cœna de mensa surrexit, plius non comedendi, & postea rediit ad eã, & tur frangere ieiunium, secundum Aichidiaconum ius opinione faciunt ea, quæ de iteratione cœnæ

14 Quod idem videtur de illo, qui facta meridie cœna, eodem symbolo, seu collatione notabiliter immoderate quod frequenter fit in Vigilia Natalis Domini, præsertim in Catalonia, vbi multa ex laccaro confecta, & condita quo reuera frandatur ieiunium) & admittit verã comestione collationis tectam, seu palliatam. b Sola autem ulterior: quia illa sola ieiunium frangit, secũdum quem sequuntur rectè Angelus, d & Syl. quid disputet Ioan. Maior, f modo in tertia, vel eatur cibi vetiti: quia quoties quis edit illos ieiunium, secundum omnes. Sunt autem cibi vegetales non sunt limaces, g ouа item & lacticinia in aliis autem temporibus solum carnes, vt sentit S. Thomas, i quamuis nemo id satis in vrbe seruati videmus: tametsi in Hispania, Gallarum omnia exæquentur. In omnibus tamen lacticiula, k licet in orbe nouo, & terris & aliis, in quibus nondum est talis cõsuetudo, ea seruanda est consuetudo quadraginta annorũ qua, & lacticiula reducitur ad vnam ex tribus, scilicet imfacilitatem, & manus bonum, secundum S. Thomam à Caietano. m

Dixi, *Vescitur*: quia etiam vnica illorum comestione peccat secundum omnes. Dixi, *Vescitur*: quia etiam vnica illorum comestione peccat secundum omnes. Sunt autem cibi vegetales non sunt limaces, g ouа item & lacticinia in aliis autem temporibus solum carnes, vt sentit S. Thomas, i quamuis nemo id satis in vrbe seruati videmus: tametsi in Hispania, Gallarum omnia exæquentur. In omnibus tamen lacticiula, k licet in orbe nouo, & terris & aliis, in quibus nondum est talis cõsuetudo, ea seruanda est consuetudo quadraginta annorũ qua, & lacticiula reducitur ad vnam ex tribus, scilicet imfacilitatem, & manus bonum, secundum S. Thomam à Caietano. m

Dixi, *Iusta causa*, quia illa secundum omnes excusat, ut infra reducitur ad vnam ex tribus, scilicet impotentia eximit ab hac lege pueros vsq; ad impotentes, & ideò arbitrio prudentis, aut sufficiens, quilib

Universidad de Deusto
Biblioteca

comedere, quantùm eorum saluti sufficiat. Est enim infirma sunt complexione, vt vacuo stomacho [illegible] rem, vel vertiginem patiantur, aut tota nocte cal[illegible]

a Caietan. vbi supra.

mire nequeant.[a]

Secunda causa, scilicet necessitas, excusat quem a[illegible] do, quoties oportet facere ipsum aliquid impedi[illegible] vitæ, aut sui status decori conseruationem neces[illegible] ad vitandum damnum aliquod notabile, aut lu[illegible] quid, quod rarò lucrifieri potest. Et omnis alia [illegible]

b Vt ibi supra addit Caieta. pro quo facit c. licet. de feriis.

quæ à festo seruando excusat. b Non tamen illa [illegible] iudicio, excusat. Excusatur enim à ieiunio fabr[illegible] carpentarius, agricola, & quilibet alius operarius [illegible] quàm assiduo suo labore non potest se, aut [illegible] sustentare, aut collocare suas filias, aut studijs [illegible]

c Vt ait ibi vbi supra, art. 1.

saria suppeditare, nec sibi, nec suis ad cultum [illegible] cessaria comparare, c qui tamen ab obseruantia [illegible] excusarentur. Vnde sequitur, illud Eugenij III. [illegible] uilegium esse, quàm iuris communis declaratione [illegible] scilicet, suas artes exercentes, aut colonos, colo[illegible] disque agris, aut aliis operam dantes, siue sint doctor[illegible] peres, ad ieiunia sub peccato mortali non teneri. [illegible] fariis absolui posse consulêdo illis, vt in electione [illegible]

d Rosell. verb. ieiunium §. 10. Sylues. eod. verb. q. 3.

piis operibus occupêtur, d quia nullos eorum, qui [illegible] rioso incumbunt, vt plurimum tam diues est, [illegible] ad aliquid ex prædictis non indigeat. Et à fortio[illegible] qui ieiunando, non potest ad suam, aut aliorum [illegible] talem, vel corporalem necessaria efficere, vel [illegible] ex officio, aut obedientia, verbo, aut scripto [illegible]

e Secundum Caieta. vbi supra ar. 3. & in summa, verbo ieiunium. cas. 1.

fessiones audire. e Eadem causa excusat eos, qui [illegible] suo officio, vt par est, fungi nequeunt, quia vt [illegible] necessitatis non impedit, sic nec obligationis. [illegible] ter excusatur magnum iter facturus, saltem [illegible] tus, qui vxori suæ reddere debitum aliter non [illegible] quæ ieiunando marito satis placere nequit.

17 Tertia causa, scilicet maior bonum, excusat [illegible] possunt ieiunando sanctioribus, & ancillæ [illegible]

f Aug. cap. non mediocriter de ieiun. dist. 3. §. Vbi supra art. 2.

care, quibus non ieiunando vacarent, f quia [illegible] sericordiæ spiritualia & corporalia, quæ est virtus [illegible] actus misericordiæ, quæ est virtus [illegible] cuius actus est ieiunium, iuxta Caietanum. [illegible] Siluester limitant hoc procedere in eis tantum, [illegible] mercede ob solam caritatem faciunt, & non [illegible] mercedem id faciunt absque alia ad id obligatione [illegible]

[illegible], aut beneficij: quod verum est, cùm id faciunt principaliter [illegible] sent, vt se à ieiunio excusent, a nam si principaliter causa [illegible] deretur, vel misericordiæ, vel cultus Dei, & minus principaliter [illegible] propter mercedem id facerent, ab eo excusarentur: [illegible] quod principaliter intenditur, debet attendi. b

a Argum. l. & qui data opera. ff. ex quibus cau. maior.

b l. si quis. ff. de rebus cred. & si cum quæ supra cap. 17. nu. 201. addeuntur.

Vnde sequitur, solam peregrinationem voluntariam non [illegible] causam excusandi, nisi cum propter personæ au[illegible] ad ieiunium deuotionem auget peregrinando, & ie[illegible] peregrinari nequit, aut cum ardor deuotionis ex[illegible] dit, efficit, vt salubrior sit animæ peregrinatio, [illegible]

Clax. Caiet. 2.2.q. 147. artic. 3. & in summa verb. ieiunium, cas. 3. Glax. Gab. in 4. di. 15. q. 3 art. 1.

c Caietan. quia secus esset, quando est vota, præcepta, [illegible] in pœnitentiam, & differri commodè nõ potest, [illegible] tempus implendi accedit, & socij, qui tunc ad id se [illegible] necessarij, postea deerunt. d Si autem vtrumque [illegible] facere potest, non excusatur, vt rectè adnotat Syl[illegible] Quod si quis dubitat, an opus pium, & voluntarium, [illegible] nondit, excuset ab obligatione ieiunandi, consulat su[illegible] sui sæcularibus est episcopus, & monachis præla[illegible] adire, alioqui, proepiscopus, vel parochus, [illegible] adquiescat secundum Caietanum. f

Verb. ieiunium. q. 9. §. 2.

d Vbi supr.

e Vbi supr.

f Cap. mulieres. & cap. volunt. 33. quæst. 5. Glax. Syl. vbi supra. Gab. in 4. lib. sent. dist. 15. q. 4. art. 1. & 2. par. tit. 6. c. 3. §. 3. an. 17. Sylues. verb. ieiunium. q. 9. & Caiet. in summa. eod. verb. & in 2. 2. q. 147. art. 3.

Etiam vxor à ieiuniis voluntarie votis, si ma[illegible] go. Inuo autem quo ad ieiunia Ecclesiæ, nisi cum [illegible] mento inter ipsam, & maritum notabilis discordia, [illegible] aut scandalum, itxa, percussio, aut blasphemia con[illegible] Quia Deo gratius est conseruare pacem, & im[illegible] prædicta mala, quàm ieiunare, secundum eundem di[illegible] alia opera pia eiusmodi ieiunia auctoritate supe[illegible] tari debere, quod magis esse consilij, quàm [illegible] obis pro prædicta videtur.

g Inuo, a vera, vel putatiua, quia si quis bona fide [illegible] iudicat ad non ieiunandum causam esse, & ob id nõ [illegible] non peccat, saltem mortaliter, secundum Paludanũ, i [illegible] & alios, k Illi tamen, qui dubitat, an sine nota[illegible] sua salute ieiunare possit, cõfessarius consulere [illegible] regretur: & si per id cognouerit esse sibi notabili[illegible] ad superiorẽ pro dispensatione confugiat, qui verò [illegible] facere, nõ est absoluẽdus: quia nõ est satis cõtri[illegible] nisi parere Ecclesiæ. l Qui autẽ nõ potest ie[illegible] Quadragesimã, sed potest bis, vel ter in hebdo[illegible] facere, eoque satisfacit præcepto, ita Caiet. m

h Angel. & Syl. in summa. Astesan. excus. & 2. 2. q. 147. art. 2.

i Inxta S. Anton. in Decret. quæstionum. q. Pro quo fit expl. ad audientiã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

21 Dixi, *Aut sine dispensatione*, quia illa excusat omnes: solus autem Papa circa ieiunia generalia dispensare potest, & absolutè, ne quis ieiunij lege teneatur, vel non tali aut illo die ieiunet, etiam episcopus videtur posse illo aut illo die ieiunet, etiam episcopus videtur posse dispensare, immo & eo absente parochus, & quilibet cum suis religiosis, iuxta S. Thomam, b quem Caietanus sequitur. Tum quia licet hoc iure expresso probari non possit, tamen necessitatibus quotidie occurrentibus probabiliter potest. Tum quia videtur receptum consuetudine, c & in dubia dictionem dare potest. d

22 Ex quo infert Caietanus, e non debere prælatos petere suæ conscientiæ subditos petentes ab ipso aliquam dispensationem, vt liceat eis cœnare aliqua de causa in die ieiunij ante horam comedere, quia potius debent eis concedere, ac liberare, ac nihil pium opus commutare. Notandum tamen est, quòd licet aliud pium opus commutare. Notandum tamen est, quòd licet eundem, quod dispensatus, vt comedat diuersis vicibus, non tamen quàm semel non videtur dispensatus, vt comedat diuersis vicibus, non tamen que dispensatus, vt comedendo carnes possit semel tantum, & non plus dispensatus, vt possit bis eas comedere; nec dispensatus, vt possit ante horam iustam prandeat, videtur à ieiunando liberatus, nec necessitas, aut iusta causa, quæ excusat ab ieiunio, videtur excusare ab omni parte illius: ieiunare enim

f *In dicta q. 147. art. 3.* potest, tenetur: quia, vt ille ait, f præceptum ieiunij potest totum seruari non possit, seruandum tamen est quoad eam partem, quo ad quam seruari potest. g Notandum

g *Pro quo aptus text. in cap. cum dilecti. de dolo & cæt. cum citato à glos. & doctores hic ibi.* non excusatur quis à ieiunio propter exercitia corporalia, nisi multi absque textu & ratione etiam, quia debent ieiunium soluendo aliam non liberatur. h

23 Tertio peccat mortaliter, qui iusta de causa ieiunando, cum sustentari possit esse ieiunio exemptus, ne, quis, aut lucticinijs vescitur, iuxta S. Antoninum, i & probatur ratione posita sub finem. k

h *l. cum & l. manifestè. C. de fo. mi.* 24 Quarto peccat, qui ad cœnam inuitat, & probabiliter dubitat ob illam inuitationem ieiunium frangere, quia dat causam proximo aliàs seruaturus esset: quia dat causam proximo mortaliter secundùm Caietanum, licèt non videatur peccare in eo, qui scit inuitatum alibi esse cœnaturum. Inuitationem tenuimus primum hic, & postea in

i *2. part. tit. 7. ca. 2. §. 7.* k *Nu. proximo.* l *2. 2 quæst. 147. art. 4.* quadã additione vulgari lingua scripta per modum

præcepti alia mente re perpẽsa, credimus posse saluari eam sententiam eius in eo, qui ex causa iusta inuitat paratum, & forsitan meretem

Universidad de Deusto
Biblioteca

sentit in actum cœnandi, vel cum causa quatenus est tum, vel est causa, ob quam ieiunium illius diei suspenditur, quæ omnia declarantur dicta, [a] quæ ad hanc reducenda sunt reducenda.

26 Quarto peccat, qui paterfamilias, œconomus, rius, hospes, aut caupo, mane aut vespere diebus suis filiis, famulis, aut aliis, quorum curam gerit, aut strat, aut iis, qui suam tabernam, aut cauponam pinat eos cibos, quibus illos, ieiunium solemne credit, aut saltem dubitat, aut dubitare debet, quos fortassis non sit causa principij peccati, est tamen per quem peccatum exequitur, secundum Caietan continuationis illius, & ita peccato consentit & co vt Ioan. Maior [c] tradit, non autem si satis apparet neri ad ieiunandum, eo quod sunt iter facturi, tes, senes, infirmi, grauidæ, aut nutrices: aut probabdit habere aliquam causam occultam legitimam, di, & illis occulte ministrat, aut saltem sine scandalo Ad quæ reducenda sunt, quę tanto apparatu, ut Gab uens tamen tabernarios, & caupones, qui parati strare cibos in die ieiunij quibuscunque petentibus monitione de ieiunio facta, nullâque ratione habita beant iustam causam non ieiunandi, an peccent, mortaliter peccare, quod ex prædictis sequitur.

27 Quinto peccat mortaliter, qui in diebus bos vetitos ministrat sine dispensatione legitima, suetudine id permittente. [e]

Sexto peccat, qui mane comedit in die ieiunij ignorantiam, vel incogitantiam, quæ à violabili cusat, & ob id non ieiunat, quia non obstante tali poterat ieiunare, ac si nihil comedisset, & hora feci. [f] Dixi, *Talem*: quia secus est, si est culpabilis, do non excusaret: eò quòd iam fractum ieiunium non potest illo die, & alio non tenetur secundo quidquid dicat Paludanus, h vt qui eo die omittit, non tenetur altero die recitare, vel hora

Septimo peccat, qui notabiliter abstinet cibis medendi, in loco consuetam præcum, quod probat Caietanus [i] quidquid dicat Angelus, iusta de causa id facit, vt quia nō vacabit deuotè dere, siue ob iter arripiendū, siue ob hospitem, nestā causam. [n] Licet autē pro libito prælati, superstitione fiat iuxta S. Anton. [o] ab omnibus

tegrant ieiunium, qui ante vesperas Quadragesimæ comedit, vel alijs ieiuniorum diebus antea nonam, recitatam, [a] *Vbi supr.* & Caieta. *vbi supra dicto art. 7.*
debitis officijs diuinis addictis id facere sine iusta causa non [b] *Palud. in 4. dist. 15. q. 4. art. 2. & Gab. ibi dē q. 3. art. 1. notab. 4.*
cum Caietano S. Antoninum. [a]
Gabriel peccat, qui compellit famulos ad ieiunandum obli- [c] *Capit. si quis presbyter. 30. d. & inuxt. S. Thom. in 4. dist. 15. qu. 3. art. 3.*
gatos ad opera illi impatibilia, quæ commodè non possunt differri possunt, [b] id quod item dicendum [d] *Arg. cap. vtinā. 79. dist. quod. ibi. & in c. si quis presbyter. tradit vterque Cardin.*
de illis, qui ex consuetudine ieiunant diebus Dominicis, quia superstitiosè credunt ieiunandum esse contra consuetudinem Christianorum, [c] licèt ob salutem suam, studium, domandam [e] *Per capit. decima. ca. reuertimini. 18. q. 1.*
carnem, aut alios bonos fines, immo meretur. [d]

De tertio præcepto Ecclesiæ, De soluendis decimis.

Decimæ quæ ad quotam iuris humani, quo ad sustentationem cleri, & ita quo ad illam tolluntur consuetudine, & non qui ad bonam, nu. 30.
Decimæ triplex, prædiales, personales, & mixtæ.
Quotam personalis non imperat Papa.
Decima personalis in quo à prædiali differt, & non soluitur.
Decima soluenda non deducta impensa, nec semine, &c.
Decimæ debent, vel impediens ante restitutionem non absolutur.
Quotæ, vt decima soluenda.

Quarto hoc præceptum de soluendis decimis, peccat mortaliter, primò, qui decimam Ecclesiasticam iuxta dum soluit integrè, cui debet, secundum omnes, [e] *In rubr. de decim. & in cap. fin. de parochijs illi proximo.*
subdit, quæ Innoc. communiter receptus citat, [f] pro quo- [f] *Exod. 22.*
dico, primo, quod lex illa vetus & repetita in [g] *Vbi supra.*
decima Leuitarū diuino cultui addictæ decimam [h] *Luc. 10.*
ad congruam sustentationem, quæ debebatur ei, eò [i] *Quæst. 2. art. 8. & quæst. 6. artic. 10. & 2. 2. qu. 87. art. 1.*
secundum S. Thomam [k] declaratum ibi pulchrè per [l] *In repet. cap. in nouella. de decim. lib. 6. & in c. 1. de decim. lib. 6. & in*
probabiliores, alibi [l] quamuis Innoc. [m] & glos-
ab omnibus ferè nostris, præsertim à Petro Rauen. [n] Sed malè: quia certum est, eā non deberi

[m] *Vbi supra.* [n] *Capit. 1. de decim. lib. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

lege naturali, cum illa nullum ante Moysem nec post-
te Christum, alios, quàm Hebræos ligauerit, quod
esset lex naturalis, a & consequenter erat iudicium
monialis, quas non solùm est verum, sed de fide ca-
so Christo. b Vnde Ioan. Maior c ait contrarium esse
licet Canonistæ illud tenentes non debeant reuelare
& d speciatim confutat prædictum Raymundum, ne-
sequentem Innocentium, eo quod eorum dicta non
præcepta iudicialia legis veteris non expirasse, sed
lis. Nec obstat dictus §. ille: quia intelligendus est de
diuina esse solebat, aut de lege diuina veteri, quæ
næ exemplo fuit, sicut dixit Caietanus. e

29 Secundo dico, triplicem esse decimam: Prædialem
nalem, & mixtam. Prædialis est, quæ prouenit ex fru-
diorum: tritico scilicet, vino, oleo, &c. personalis
lucri ex sola industria, aut labore personæ quæritur,
lucrum mercedis, mercis, officij, venationis, &c. mi-
quæ partim ex prædiis, & partim ex industria capi-
est fœtuum pecudum, & pullorum anium. Et in hac
siæ est generalior, quàm vetus, quæ solam decimam
lem, aut mixtam soluere iubebat.

30 Dixi, *Ecclesiasticam*: ad includendam triplicem
supradictam. Dixi, *iure debitam*: ad excludendam eam
suetudine, vel conuentione rationabili, non debeat
tota Italia seruat, & bene quidem: quia tanta
est, decima non debeatur, quo ad quotam iuris
illam diminui, vel tolli, modo congrua sustentatio
rali debita relinquatur ministris Ecclesiasticis. f

Ex quibus sequitur primo, quòd qui soluit
tem, quàm decimam, vel decimam de vnis fructibus
non: modo soluat totam partem cōsuetam, & de
ctibus decimari consueuerit, satisfaciat modo sum
gruam sustentationem habeat, per prædicta. g
casibus, de quibus Panorm. h quem sequitur Ang.
quidem prior est, quando Papa soluere iubet
opinione prædicta Theologorum, supra citata
probata, eiusmodi iussus absque noua causa
& ab eo supplicari posset. k Posterior vero
stri Ecclesiæ necessitate pressi decimas petunt
casu non esset soluenda quota decimæ propter
nùs, vel tantùm prout congrua sustentatio
tùm requireret: quia hoc iure naturæ, cui
do derogare nequit, debetur: illa vero

a *Arg. cap. in genesim. 1. dist. 5. & prem. 5. dist. b 5. fin. 4. dist. & c. 1. de purific. post part.*
c *In 3. lib. sentēt. dist. 37. in q. 3. col. 2.*
d *Col. antepenult. & seq.*
e *In d. art. 1. & facit in simile ea. cum esset. de testa. & ad c. Quadragesima de constit. dist. 1. aptè respōdet in col. penult.*
f *Capit. ad Apostolicæ & cap. pastoralis, cum gloss. & ea adnotat. de decimis.*
g *Arg. cap. fin. de constit. & l. 2. C. quæ sit longa consuetud.*
h *In cap. à nobis. de decim.*
i *Verb. decima. §. 2.*
k *Iuxta c. si quando. de rescript.*

non derogat.a

consistat secundo, idem dicendum de personalibus, quod
c dicit, dicere, quod non debentur, vbi est consuetudo legi-
ma non soluendi eas, : qualis est ferè nostra ætate
de Christiano, exceptis salariorum famulorum, &
aliquarum regionum Hispaniæ. Inter has enim,
interest, quod eæ numquam fuerunt debi-
etiam veteri, illæ verò sic Hebræis tantùm: &
deducantur impensæ, & solùm lucrum decimatur:
item per notata, b id tamen est certum de lucro il-
quod est restituendum, non esse soluendam decimam
de alio verò sic, modo non sit per notorium pec-
ex tali enim lucro nō est accipienda, ne illud
videatur, iuxta glossam communiter receptam. c

Tertio dico, qui soluit quidem decimam iure debitam,
peccat, qui soluit quidem decimam iure debitam,
ipsius impēsas lationis, aut collectionis fructuum,
partem, aut pensionem, quam domino prædij soluit, d
partem peiorem: quia licet non debeatur optima,
mediocris. e

Quarto dico, qui soluit quidem omnes decimas debitas,
vbi, quando, vel quibus iure, vel consuetudine le-
legitimo pacto inter Ecclesiasticos, & lai-
debet, f nisi legitimo pacto inter Ecclesiasticos, & lai-

Quinto addo, quod Concil. Trid. h sic præcipit, *Qui decimas*
habuerint, aut impediunt, excommunicentur: nec ab hoc
peccato restitutione secuta absoluantur: quod intelli-
gendum est, qui restituere possunt antequam sacrosanctum
Dominum sumere debeant, aut moriantur. i Condona-
tio facta ab eo, cui debentur, sufficeret ex mente glossæ
Vide referr. an diues sit qui debet, an pauper, vt re-
de Ioan. Maior, l quidquid sentiat S. Antoninus, m
beneficiarius condonando diuiti, quod pauperibus
diues accipiendo, quod illis erat dandum,
teneri ad restitutionem, iuxta ea, quæ di-

Sexto addo, qui primitias iure, vel consuetudine legiti
non soluit, vbi, quando, & quibus debet, o & con-
glossæ, vel confessarius, qui dehortatur, aut auer-
decimarum est etiam excommunicatus, iuxta

a *Capit. fin. de consuet. vt dictum est supra. num. 18.*
b *In cap. ad Apostolica. cap. non est. c. ex transmissa. de decimis.*
c *In d. cap. ex transm.*
d *Contra c. tua nobis. & cap. non est. de decim.*
e *Ioannes Maior vbi supra.*
f *Arg. cap. certificari. de sepul. & ea. ea te. de iureiur.*
g *Cap. statuimus. & ea. veniens. de trāsact. cum ea adnotat.*
h *In sess. 25. c. 12. de reform.*
i *Arg. ea. rum, quæ dicta sunt supra. cap. 17. num. 36.*
k *Cap. peccatum. de regul. iuris. lib. 6. verbo, restituatur.*
l *Vbi supra. m 2. part. tit. 4. ca. 3. §. 7. & specialius & tradit*

Universidad de Deusto
Biblioteca

De quarto præcepto Ecclesiæ, De semel in anno confitendo.

33 *Confessio omnium mortalium intra annum per singularia: & interdum ante Quadragesimam: vtilis tantum: nisi, &c. & seq.*

37 *Confitendo qui mentitur, vel nolens integrè fatetur, aliter, & seq.*

40 *Confessio talis, qualis eius finis, & quis præcipuè.*

41 *Confitens, qui laico, vel qui confessarium mutat, aliter. & 42.*

43 *Pœnitentium iniunctam, qui non implent, pœna mutare.*

44 *Confessarij dictum, qui reuelant peccata mortalia.*

a *Capit. omnis vtriusque sexus. de pœnitēt. & remiss.*

33 CONTRA hoc præceptum de semel in anno confitendo peccat mortaliter primo, qui non confitetur a bens discretionem, & potest omnia sua peccata mortalia confiteri. b Et quamuis semel in anno confessionem non fit, nisi vnum peccatum mortale meminerit, quoties quis proponit non confiteri vno anno peccatum mortale, totiens peccat, iuxta omnium sententiam. Quid autem (de qua loquimur) sacramentalis, & quæ requirit, cum quatuor notabilibus tiones, quas requirit, est suprà. c

b *Vt significat glos. singular. in summa de pœnit. di. 3.*

c *Cap. 2.*

d *Dicto ca. omnis.*

e *Aegym. ca. duæ ista. nomina. 33. quæst. 4.*

Dixi, *habens discretionem*: ad excludendos eos, qui eam autem videtur habere puer, qui ob malefactum darut, & bonum discernit à malo, & interrogatus, nocentem interficere: aliena inuadere: fœminæ alia huiusmodi negatiuè respõdet. Et interrogatus, fit esurienti panem porrigere: adire Ecclesiam, sponder. Sed non omnes eodem tempore, eam quod diligenter considerare debent ij, quibus ob Porro decens est consuetudo, vt vno, aut altero cipiant confiteri, quàm communicent, quo rentia id faciant. f

f *Aegym. ca. duæ ista. nomina. 33. quæst. 4.*

34 Dixi, *potest*: quia si copiam confessarij non excommunicatus, & non negligit procurare aut ex consilio confessarij in longius tempus differt, aut aliàs impeditur, non peccat. g

g *Et in 4. lib sentent. dist. 16. per omnes.*

h *Sess. 14. canon. 7.*

i *Arg. c. si quis autem de pœnitēt. dist. 1.*

Dixi, *peccata mortalia*: quia hoc præceptum nialia, etiã si mixta sint mortalibus, iuxta nia receptam ibi, h & probatam per Concil. do dubitatur, an sint mortalia, i aut tanquã

men semper ex in mortale inducendum, nisi fortiter fræ- a *In dist. 4.*
dulenter confitendo, iuxta S. Bonauent. a Quibus consequens *lib. sentent.*
est, quod omnes, si velit, confesso vno veniali peccato, alterum *distinct. 16.*
quod non confitetur, remittantur. b Vtile tamen est carenti mortali, sæpius venialia con- *sub fin.*
fiteri: per id augetur gratia, pœna purgatorij minuitur, & b *Io. Maior & alij, vbi*
cautior redditur, ne quoquam peccãdi mortaliter renouatur, & habi- *supr.*
tus peccandi diminuitur. c Dixi, *semel in anno*, & c *Syluest. verbo, confessio. 1. q. 4.*
de his, quæ à dicta fuerunt. *5. 5.*
Qui autem peccat mortaliter, qui non confitetur, etiam ex- d *In dicto cap. 2.*
pectat Quadragesimam, occurrente casu, in quo ad id obligatur. e *In d. ca. 2. num. 6. & dub. 5. q.*
Qui autem cautus c attigimus, quibus prædictus Ioan. *consideren. autorit. de*
Medina adiicit alium, in quo quis nouit se memoriam omnium *pœnit. & remiss. col. 8.*
mortalium peccatorum, in Quadragesima minimè habitu- *& ca. confessus. 2.*
rum: quod videtur vtile, sed non necessarium. Tum quia fe- *quæst. 3.*
cundum ipsum non meminerimus. Tum quia nulla lege ad id f *Ioannes de*
obligat. f Tum quia anni decursu toties peccamus, vt veri numeri in *Turrecremata. de pœnit. dist. 3.*
Florent. citatum à nobis, g cui Trident. consentit, h *num. 60.*
non adhibenda est mediocris diligentia, quam ibi g *In ca. fraternitet de pœnit. dist. 3.*
necessaria excogitauit, quaque scrupulis onerari *num. 60.*
pœnitentes. h *Vbi supr.*

i *Cap. 9.*

k *Ca. quem pœnitet. de pœnit. di. 1.*

l *In 4. lib. sentēt. dist. 17. quæst. 1. art. 1.*

m *In 4. de confess. q. 1.*

n *In c. quã pœnitet. de pœn. dist. 1.*

o *Cap. quamlu. 30. q. 1.*

p *In dicta sessio. 14. canon. 3.*

Peccat, qui non iterat confessionem, in quibus casi- i *Supra* ſ positis, sciens, aut scire debens se ad k *Ca. quem* contritionem omnium. *pœnitet. de*
Non tenetur confiteri potest ore proprio per semetipsum, *pœnit. di. 1.*
nec ad id facere, nisi tantum per scriptum, vel nuncium l *In 4. lib.*
Dixi, aut pudorem. k Dixi, *potest*: quia qui per seipsum *sentēt. dist.*
potest, non tenetur ad confitendum per alium, nec *17. quæst. 1.*
per scriptum, nec etiam per interpretem. Si tamen id faceret, *art. 1.*
confessio, & absolutio, quæ scripta mitteretur, secun- m *In 4. de*
dum Host. l & clarius Adrianũ, m quos secuti fuimus, n *confess. q. 1.*
Quamuis aliqui contradicant. Tum n *In c. quã*
quia per interpretem fit, semper fuit, & est in vsu *pœnitet. de*
Ecclesiæ, quæ per scriptum à præsente pœnitente fit, *pœn. dist. 1.*
Tum quia fallum est de ratione intrinsecæ con- o *Cap. quam-*
fessionis, vt fecerat Cõcil. enim Trident. p expresè ait, *lu. 30. q. 1.*
ipsum publicè, licet nemo ad id teneatur, & si p *In dicta*
aliquis eam publicè faciat, quam tertius insidiosè audiret, nil *sessio. 14.*
differt confessio, quam dictum cap. quem pœnitet: habens non esse *canon. 3.*
intelligi debet, quãdo verbo commodè
contradicat præfecto cap. qualis: quod secundum

vnum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnum intellectum glossa habet eam per scripturas. Tum quia hæc opinio misericordiam Dei, virtutem pœnitentiæ,& deuotionem pœnitentiam agendi ita retrahit à confitendo alienę linguę homines,& ad tales scribere, & ægrotos in domum parochi aggrauare nequeuntes: quod tetigimus.[a]

37 Quinto peccat mortaliter, qui mentitur in confessione, affirmãdo, aut negando aliquod mortale, non ex aliqua grauiori animo fallendi confessarium, putans se tali mendacio non posse esse peccatum, quando quidem dicat Caietanus, confessario cuidã familiari suo confitentur quæ ad iudicium, in quo illud sit peruersum. [d] Dixi, eo solo, quod dicat se confiteri: non quidem, quia est mendacium, quia ad illius exercitium sufficientem: qualis non est fum: licet veniale verum sit.

38 Et quod dictum est de veniali, est dicendũ de mortali legitimè confesso: cùm neutrius confessio sit necessaria, & vtriusque sit sufficiens materia sacramenti sacramentum mortale, aliàs legitimè confessum.

39 Sexto peccat, qui inter confitendum proponit confiteri aliquod peccatum mortale, si confessarius procurat aliud audire: quod agnoscens confessarius procurat, si potest, impedire: pœniteat peccati nolendi confiteri integrè.[j]

40 Septimo peccat, qui confitetur eadem posit ea, cui debet temere, vt [f] diximus, confitentem ne ea lum: puta, ad consequendum aditum ecclesiæ, aut ad effect mortale, aut ob vanam mortalem gloriam actus, cuius finis mortalis est, ipse quoque actus *mortaliter malum*: quia confiteri ob finem mortale: quamuis enim eximius vir ille Angelus cionari, missam celebrare, & alia principalia dedicata facere propter honorem, & alia principalia mortale: contrarium tamen tenendũ est, vt diximus. Addimus autẽ, quod vt aliquis principaliter, ne notetur, aut infametur in publico tũ apparitoris siue Merini, aut pœnæ pecuniariæ

[a] In dict. capit. quum pœnitet. de pœnit. dist. 3. num. 4.
[b] Vt diximus in dicta, fratres. num. 37.
[c] 2.2. quæst. 89. art. 1.
[d] Vt diximus in cap. fratres. de pœnit. dist. 3. nu. 18. & in cap. inter verba. nu. 725. & supra cap. 18. num. 7. ver. 12.
[f] In d. cap. 2. num. 4.
[g] Contra pralu. cap. omnis. & Conc. Flor. & Trident. sess. 14. c. 7.
[h] Cap. cum minister. 23. q. 3. cum sit, quæ latè adiecimus ei.
[i] Verb. vanagloria. s. 2.
[k] In repet. capit. inter verba. 11. quæst. 3. conclus. 4.

necessitatis sed oportet, vt id æquè, aut pluris quam confessum, ad absolutionem faciat, quod pauci faciunt: quamuis confiterentur, nisi aliquo respectu prædictorum, non limiti temporario in id mouerentur, per ea, quæ in prædictis diximus, præsertim [a] disputando de causa non minus principali actus humani. Vnde sequitur, confessario cuidã familiari suo confitentur quæ non peccata, etiam obscena, & postea alteri probo, & sanctæ: quod de se non est malum: & si finis veniale: peccatum veniale erit, & si mortalis, mortale, & frequenter est, sanctus, & probus, immo infallibilis, quidquid dicat Syluester [b] & alij, quorum distinctionem dicti nostri reduci potest.

Quinto peccat, qui confitetur laico, vel clerico non presbytero: aut absque necessitate, cum possit confiteri presbytero: aut animo accipiendi ab eo absolutionem sacramentalem, & detegendo peccata mortaliter secreta imprudenter, & communem, [c] & Card. Turrec. [d] quod confitetur, animo detegendi ab eo, qui confitetur peccatum mortale, se esse solũm de eo, qui bona fide credens (licet absque peccato mortali se infamare non potest, [e] quia necessitate, esse sacrilegium, & esse graue peccatum mortale: non autem de eo, qui bona fide credens (licet non sit absolutionem sacramentalem, datã a laico, [f

Universidad de Deusto
Biblioteca

ea occurrent, quę nescit, an fuerit confessus, vel sit probabilem causam credendi se illa confessum; nullo se periculo subiicit, eò quòd certo nesciat, se confessum non fuisse: morbus enim, quo laborat, facit, vt pro certo habere debeat, quod alias recordaretur, pro dubio reputare deberet: eò quod passio animæ, vt ait Philosophus, in talibus iudicij constantiã ei a limit, & toc dubia phantasiæ motus sedare possit, vt ad rimendum numquã se bene confessum sit, sine magna molestia phãtasiæ motus sedare possit, multa pericula tã corporis, quãm animæ incurrenta vtriusque opera bona impediuntur, vt recte patet.

a *In summ. verb. confess. cendit.* siderat Caietanus, a addens idem dicendum de confessiones, non quia sunt scrupulosi; sed quia proponunt omnino integrè confiteri, vt debent.

b *2.2.q.99. art.3.* liter peccant, non quia iterant eum ad id tenentur, non bene iterant, & magnam irreverentiam committunt. b Verum to faciunt contra ea, quæ ait S. Thomas. Vtrum quod quamuis nemo ad confessionem peccatorum ne factam iterandam teneatur, sanctum tamen est confiteri, si deuotionis causa, eum quieta conscientia tædio confessariorum: & aliorum bonorum impedimento fiat: quia quãuis per primam contritionem, & fionem remissa fuerit eorum culpa, frequenter tamen mittitur tota pœna temporaria hic, vel in purgatorio da, in quam æterna mutata fuit, quæ per secundam & quartã confessionem tollitur, aut diminuitur. Ex verecundiæ, qua pœnitens in confessione afficitur, tione virtutis sacramentalis absolutionis, qua sacramentum largitur, aut auget gratiam: sed etiam diminuit nam suprà dictam, iuxta illud S. Augustini, *c. Qui confitetur in ipsa venia turpitudinem erubescit, meretur quatenus gratiam remissionis*: quem ita ibi intelligendus est iuxta Panormit. d

c *In capit. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1.*

d *In cap. ex si. §. de administr. vt. de iudic.*

43 Vndecimo peccat, qui pœnitentiam sibi à confessario impositam, & à se acceptam in satisfactionem omnium peccatorum mortalium, non implet, cum tamen eam implere possit. Dixi, *acceptatam*: quia si pœnitens eam acceptare, nisi vt infra *c* dicetur. Tum quia implere tenetur, vt latiùs alibi *f* diximus. Tum quia dicat Caietanus, *g* maiorè vim habet sententia confessarij iudicis in foro ecclesiæ, quàm alterius iudicis in foro acceptata ad implementum sui obligat ipso facto. *h* Tũ quia in dubio hæc est communis interpretatio

e *Cap. 16.*

f *In cap. 1. §. porrò fi. de pœn. dist. 3. num. 13.*

g *In 2.q. de sacrific.*

h *Cap. 2. de reg. iur. in 6.*

Panormitanum, & inniti tur illo Euangelij, *Quorum retinueritis, retenta sunt*: quia consulta tantum nec ad mortale ex Christi præceptum: quia consulta tantum nec ad mortale obligat. b Dixi, *in satisfactionem*: quia quæ impleri debet ad venialia obligat. c Dixi, *ad quod tenetur*: puta, vt singulis confessionem eius, ad quod tenetur & communicet, & quod debet restituat, ad quæ confessarius non obligat: quia regulariter expressio certorum non obligat: quia nihil operatur, c nec qui declarat statum mortalium: quia, quæ ob veniale imponitur, non ex se, & de facilitate inest,

Universidad de Deusto
Biblioteca

59 *Communicare, qui tenentur plures in anno, & peccat. diat, & deceat.*

45 CONtra hoc præceptum quintũ peccat mortaliter, qui non cõmunicat in Pascha, nisi excusetur. Primo, quia non communicare per octo dies, iuxta declarationem Eugenij IIII. quam uerunt Panormit. & alij, b & S. Anton. c sed eam non tauit Ioan. Maior, d nisi de licentia proprij sacerdotis quot plures dies differat, e & nisi fir excommunicatus, dictus, aut suspensus à communione, & neque impotentiam facti, aut iuris, aut ob aliud impedimentum le est illud occultum, quo impeditur à faciendo, rit absolutio. f In quo casu patienter perferendus pœnam Ecclesiæ, potius meretur: modò pro habilitatem ad absolutionem censuræ, & percep ctámque communionem secundum omnes, plicat Gab. g Vbi autem est consuetudo legitima pra satisfaciendi huic præcepto, communicandi Quadragesimæ die: qualis est in nostra Communitis aliis locis, sufficeret conformare se illi, vt di tamur tamen, ne quis statim à prima confessione integrum dilata communicet, sed expectet aliquo stea denuo confessus ea, quæ in memoriam terea peccauerit, mundius ad illam purissimam que mensam accedat. Et quamuis D. Antonius uester k sequitur, & etiam Medina i tenens, cha resurrectionis non communicauit, non tenetur noui peccati ad communicandum vsque ad illam quod ipsum dicunt S. Antonius & Sylvester, ne, contradicente in hoc Medina, a nobis tamen videtur in vtroque verius. Tum quia si, vt Medina intra vnum annum non confitetur, ante finem confiteri tenetur: eo quod prædictum cap. omnis semel in anno præcipit, eadem ratione, qui non uit in Pascha, tenebitur ad communionem sem terius anni: cum idem ca. communionem semel cipiat: nam prædictum cap. præcipiendo Pascha duo in effectu præcipit: scilicet, communicare in anno, & communicare in Pascha: & licet possit impleri alterum de communicando semel men alterum de communicando in Pascha: & dicitur, o de citato ad cõparendum certo die, potest comparere illo die, tenetur comparere illum poterit. p Tum quia licet quando

a *Cap. omnis. de pœnit. & remiss.*
b *In d. cap. omnis.*
c *In 3. part. tit. 9. ca. 9.*
d *In 4. lib. sentẽ. dist. 17. quæst. 3.*
e *Dict. ca. omnis.*
f *Vt in casu capit. inquisitioni cum ei adnotat. de sen. excom.*
g *Serm. 11. de Eucha.*
h *In capit. consideret. de pœnitẽt. dist. inst. 5. §. caueat. num. 1.*
i *2. part. tit. 8. ca. 9. §. 1.*
k *Ver. Eucharistia. 3. quæst. 13.*
l *In C. de pœnit. dum de confess. tract.*
m *Vbi supra.*
n *Vbi supra.*
o *In capit. cum dilecti. de div. & contu.*
p *Cui consord. l. Celsus ff de re script. arbitrum citat. vtrobique.*

pletum præfinitur, eo lapso, ea finiatur, a quando tamen præfinitur ad dilatandam solutionẽ, non finitur per latissimo vegetior efficitur, b vbi hoc adnotat Pacommuniter receptus: ac terminus Paschæ in prædictus, non præfinitur ad finiendam obligationẽ, fundamentum, quòd præceptum de ieiunando die, & de singulo quoque die recitandis horis ca. non obligant ad ieiunandum, aut recitandum, & relatus per nos c illa ieiunia, & illas horas præceptis confessionis, & communionis non determinat tempus confitendi, & cõmunicandi, obligatio illo die communicandi, eodem modo manet, vt quantocyus poterit satisfiat: cum annus fuerit pro dilatione pura satisfactionis, & peccat mortaliter, qui communicat credens, f se mortalis culpæ reum, f idem de eo, cum proposito non seruandi legem alicui mortale obligantem, aut redeundi ad concubinam aut ad aliud quodpiam mortale iam confessum, non restituendi alienum, aut non deponendi, vel rancorem mortiferum, &c. idem de illo, qui peccato præterito mortali ob vtilitatem inde acquisitum, quamuis ad illud redire amplius nolit: qui delectant vsura, mendacio, fraude, vel furto: ea, bona sibi quæsiuit: aut fornicatione, aut quibus suscepit liberos, quos impensè amat: hoc animo deliberato facit, mortaliter peccat, qui proponat numquam ad ea redire, licet sine peccato de iis, & aliis per quodcunque peccatum admissis non subiectis, modò eum pœniteat aut saltem non placeant illa sibi, neque quòd quæsita fuerint, & quod clarè resoluit Ioan. delectari de quibusq; bonis esse ex quibus ea, qua parte malè sunt, non deserere, modò eis credit, aut credere debet, se mortalis culpæ ignorantia affectata, siue procurata id ignorat: quia

a *Cap. sicut. de sponsa.*
b *Per d. ca. cum dilecti.*
c *Num. 12.*
d *In c. 1. de celeb. miss. num. 28.*
e *In Enchirid. de Orat. & hor. Canonic. cap. 10. num. 38.*
f *1. ad Corinth. 11.*
g *Vt in d. c. inter vera. 11. q. 3. concl. 4. & in addit. c. quando diximus, citando alios.*
h *In 4. lib. sentẽ. dist. 14 quæst. 2. art. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

delectatur se nescire illa esse peccata, vel ea non ne-
ne ad confitendum illa teneatur: immo, & quando
gnorantia crassa, qua laborat, qui ad id secundum
catum, vel recordandum an fuerit, non tenetur dili-
communiter suæ conditionis homines vtuntur
tum, & communem, [a] ille tamen non credit, excu-
netur, se esse mortalis culpæ reum, ad communio-
que nouo peccato, qui debita diligentia in re
consulendo doctos adhibita nullius mortalis cul-
est, siue quia talem non meminit, siue quia ignora
talem, aut se non satis contritum esse. Ie cum de-
uerenter communicans non peccat nouè, etiam
pæ mortalis reus; quin interdum virtute tantu
veniam consequitur, dum eius calore fit de
secundum S. Thomam communiter receptum,
est necesse ad rectè communicandum scire, si
Dei esse.

47 Tum quia hoc non nisi reuelatione speciali
potest, [c] Tum quia sufficit probabiliter credere
quod facere potest, qui se contritum esse probabiliter
& ille se contritum esse probabiliter credere
Deo dicere potest tria, quæ ponit Ioan. Gerf. 4 Q
mum est, *Domine omnium peccatorum meorum,*
lium, ex animo me pœnitet, & propter ad ea vitanda
redire, & ab aliis in posterum cauere. Secundum,
nia. Domine, tempore congruo confiter. Tertium, *Do*
facio, & faciam tui amore. & quia tuam immensam
bonitatem offendi, debeo eam honorare super omnia

48 Tertio peccat mortaliter, qui habens copiam con-
hibitionem Ecclesiæ: eò quòd est excommunicatus,
ctus, aut suspensus à communione, per iustum
quando huiusmodi censuræ in se nullæ essent: po-
diximus, [e] aut ininstè coram Deo, & fecerat
aut in terris vbi id ignoratur, iuxta ea, quæ [f] pos
alios [g] scripsimus.

49 Quarto peccat, qui habens copiam confitendi
nicat ante confessionem actualem cuiquam
mortalium, numquam antea legitimè confessi
eorum absolutionem: quamuis veram de eis
habeat, iuxta S. Thomam, [h] Scotum & alios, [i] Ca-
gularem ab omnibus nostris receptam, a quam
nus, [l] quem sequitur Armilla oppositum tenet. Ca-
nionem, & fundamenta euidenter refellimus.

a *In 4. lib. sentēt. dist. 9. & in ea. quotidie. de consecrat. dist. 1.*
b *In 3. par. q. 79. art. 3.*
c *Capit. fin. de purgat. canon.*
d *In. fin opere tri. partite.*
e *In repet. capit. cum contingat. de rescript. in 2. remedio contra executorem Apostolicum, nu. 4.*
f *In cap. penul. de sentēt. excōm.*
g *In ea. fin. de restibus cogen.*
h *3 part. q. 80. ar. 4 & in 4. distin. 17. q. 3. art. 1. quæst. 4.*
i *In 4. distinct. 9.*
k *In ea. de homine. de celeb. miss.*
l *In summ. verb. communio, & 1. ad Corint. 11. & in d. art. 4.*
m *In gloss. summæ de pœnit. dist. 3. num. 31. & seq.*

d. Conc. resciss. [a] Dixi, *habens copiam*: quia secus, si eam
habeat, vt illa glossa singularis dixit, quam non habet,
sine scandalo confiteri nequit: vt qui in altari inchoata
missa, alicuius peccati non confessi recordatur, cui suf-
ficiendo de illo, cum proposito confitendi ad missam
dum. Idem de illo, qui iam venit cum aliis ad com-
sionem suscipiendam, & peccati alicuius non confessi re-
& non potest illud decenter ante illam confiteri,
municando absque scandalo abstinere: potest enim
care cum proposito illud confitendi, secundum
Gloss. & sylvestrum. [c]

50 Quinto peccat, qui omittit communionem, ad quam te-
tur ex odium, vel voluntatem non parcendi, aut non
dendi, aut non faciendi aliud, ad quod sub mortali rea-
tur: quia enim nouo peccat: quia nemini malitia sua de-

51 Sexto peccat, qui intra vnum diem naturalem post habi-
tionem carnalem, aut pollutionem illicitam, etiam
nem, & confessus communicat, quod [e] latè olim suasi-
runt aliqui nullum esse textum, vel rationem necessario
dictum, quod multis prudentibus confessariis visum
Quare prætermissis quibusdam, quæ hic super
dictis, affirmamus idem, quod in postrema additio-
diximus; nempe hoc de rigore iuris non procedere:
ne quia pro eo faciant: immo quod vera contritione;
confessione præcedente, & nullo contemptu, nec di-
notabili, nec alio, quod obstet interueniente, pō-
esse, & communicare humiliter, secundum Paluda-
plasium. [f] Minus autem procederet in eo, qui post
tem inter dormiendum absque peccato mortali ha-
mnis ex causa mortali contingeret) communica-
celebraret, confessus illam causam, iuxta ea, quæ ibi
nolens diximus. Et minus in eo, qui ex necessitate;
cio proprio, aut alterius, necessario ab ipso præstan-
rum, aut ducitur magna deuotione, iuxta S. Thomam
rum, [h] & nos diximus. [i] Et licet coniugati intra
debito coniugali satisfecerint, cōmunicare de ho-
debent: non tamen peccant, saltem plus quam
communicando, iuxta communem, quā tenet Ca-
sicet etiam si intra diem, quo communicauerunt,
gale reddant: secundum Albertum Magnum. [l]
peccat, qui hanc sanctam communionem perci-
qui sui erat proprius parochus, nec superior absque

a *In sist. 13. ea. 7. & canon. 11.*
b *In 4. distinct. 9.*
c *Verb. Eucharistia. 2. quæst. 3.*
d *Capit. 1. versiū. nō igitur. de pœnit. dist. 5.*
e *In cap. 1. de pœnitēt. dist. 5.*
f *In 4. distinct. 9. & Verb. Eucharistia 2. quæst. 10.*
g *In 4. lib. sentēt. dist. 9. & in 3. part. qu. 80. art. 7.*
h *In summ. verb communio sacramēt.*
i *Argum. ca. vlt. cum proponas. 32. quæst. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

eiusdem licentia expressa, vel tacita, aut privilegio

a *Inn. Cardi. clem. 1. de privileg. quæst. 11.* tra Quadragesimam, aut Pascha, etiam in articulo

etiam si sit religiosus, per dictum Sylvestrum

nisi ignorantia excusetur: & qui absque tali licentia

b *Verb. excommun. 6. excommun. 11. quæst. 3.* si est religiosus, excommunicatus est, & verum

cimus concessit cuiliber sacerdoti ordinis Minorum

nis anni die sacrosanctum Domini corpus

strare possit, excepto solo die Paschatis, &

c *Dixit. cle. 1. de privil.* Dominicanis, & reliquis omnibus, qui eius

de qua infra cap. 27. num. 101. tur: quod etiam scimus, concessum esse

d *Vt habetur in supplem. privileg. Apostol. concess. 100.* rito Patribus Illustrissimis Societatis

fionibus, & communicandis confessis extra

quamvis ob aliqua quibusdam videri possit, hanc

nem diei Paschatis resurrectionis intelligendam

ni communione, qua huic præcepto satisfit,

telligenda videtur de sola communione diei

ad satisfaciendum præcepto sive non: quia præ-

pa satis id declarat in prædicta concessione,

e *In monumentis ordin. Minorum secundo impressis.* quæ addit simili Nicolai V. concessioni

narcemus eum, qui acciperet, aut qui sanctissimum

tum ministraret, quando eiusmodi effugium

causa, vt iudicio boni viri credi possit

fore, si intelligeret, propter tacitam quandam

f *In cap. 9. num. 5.* hoc oriri videtur: per ea, quæ in simili casu dicta

53 Octauo peccat, qui communicat, aut celebrat

aut potus ex proposito sumptionem

media nocte, cum valet, aut ita ægrotat, vt

differre in sequentem diem, quamvis eodem die

aut ipsam medicinam sumeret. *Dixi, ex proposito:*

g *Capit. liquido. & ea, sacram. cum vis admor. de consecrat. dist. 2.* tire reliquias cibi dici præcedentis dentibus

quam aquæ guttam, aut particulam alicuius rei,

aut gustando ius, vinum, aut aliud simile, absque

esendi, tamquam saliuam, non impedit

celebrationem: quia non est proprie sumere

tum. Dixi etiam, *eodem die elapsa media nocte:*

h *In d. cap. liquido.* ptum non impedit, quamvis propè mediam noctem

i *Per cap. si confiteatur. de accusat.* postea non dormiat, nec digerat, iuxta communem

firmauimus, licet aliqui contradicant, quod tamen

k *3. part. q. 80. artic. 3. ad 1.* bat, vt ibi aliàs diximus. Licet, qui ex eo non

mentem conturbatam sentit, cõmunicare

beat, iuxta S. Thom. k quãuis cõmunicando

taliter Dixi, *cum valet:* quia infirmus

re commodè non valens, communicare

nem ad ministrandum infirmo, nec ad vitandum scan-

dalum iussa prælati inferioris Papa, iuxta communem.

sacerdos, qui pluries eodem die communicat, vel ce-

lebrat, nisi in certis casibus: non peccat, tamen

sacramentum, vel aliàs non celebrando communicat sine

aliquo super pellicio, quamuis cap. Ecclesiast. b hoc significet

Angelum: e verè enim id non intendit, vt rectè in-

celebrando: loquitur enim de sumente corpus, &

qui non celebrando communicant, non perci-

pientem sub specie vini, vt sentit glossa recepta, e &

Cons. Trident. f

peccat parochus, qui communionem subdito,

forum, sine publicè petenti, tempore quo iure commu-

nem denegat propter peccatũ mortale occultum,

confessione audiuit, à quo illum non absoluit: eo

tum eius pœniteret. Tum quia id est detractio, &

peccati occulti. Tum quia est reuelatio peccati sibi

fatemus. Dixi, *occultum:* quia ob publicum, & no-

torium, licet aliis peccatoribus notoriis, & vsura-

peccatorum eos pœniteat, & sanctissimè confitean-

est publicè communio ministranda (quamuis sic in

facere publicè pœnitentiam agant, aut parochus ab

facultatem publicè denunciet iam eos pœnitere,

ex ipsorum bona conuersatione, aut alio

modo de vitæ emendatione constet: vt qui ipsorum

offensi fuere, eorundem emendatione ædifi-

Romanent. & Paludanum h & nos. i

appellamus, quod est manifestum per senten-

confessionem in iure, vel euidentiam rei, quæ

aut per testibus testibus probari possit, vt l latè tra-

receptas à Panormit & aliis. Dixi, *quod in con-*

fessione celari potest, k & non aliud, licet duo-

non possit illam tali tempore petenti: po-

facere denegare secretè petenti, quamuis

petat: quia nec detrahit, nec detegit pecca-

reuelat confessionem sibi factam. Dixi,

quia in alio non solùm non potest dene-

ipse ad præbendum, nec ille

dolet: cùm nec ipse ad præbendum, nec ille

peccat, qui pater, tutor, curator, aut hetus,

a *Cap. sufficit. de consecr. dist. 2. capit. cum. subsist. de celeb. miss.*
b *23. dist.*
c *Verb. sacerdos. §. 2.*
d *Verb. sacerdos. q. 4.*
e *In capit. comperimus. de consecr. dist. 2.*
f *Sess. 21. cauon. 2.*
g *In capit. sacerdos de panit. dist. 2. num. §. 4. & supra cap. 1.*
h *In 4. dist. 17. q. 4. col. 3. & 4.*
i *In ca. 1. in prim. nu. 9. & 5. q. & in ca. sacerdos. num. 63. & seq. de pœnitent. dist. 2.*
k *Cap. fin. de cohab. clericor. & mul. & ca. fin. iuncta gl. ibi de tep. ordin.*
l *In ca. vestra. de eohab. clerico.*
m *Vbi supra, & quæ supra diximus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

negligit notabiliter procurare, vt sui liberi, [illegible] aut famuli domi suæ viuentes, & ad communicent tempore debito, maxime si [illegible] beat illos non communicaturos, nisi à se [illegible] mus, *ad id obligati*: quia secus esset de aliis; quales [illegible] secundum honestam consuetudinem aliquando [illegible] municant, quàm confiteantur ob reuerentiam [illegible] tiilla enim consuetudo præceptum, [illegible] certè declarat: quin dici etiam potest eádem [illegible] præceptum diuinũ, de communicando, iuxta illud, [illegible] *ducanertis carnem filij hominis, non habebitis* [illegible] vt nec in articulo mortis teneantur communicare, [illegible] ætatem, in qua sani tenerentur: quanquam non [illegible] communicarent, nisi valde pueriliter iudicio [illegible] cum prædicto Card. addimus, prædictos, [illegible] bernantur, & eorum monitionem expectare, [illegible] nec moneantur, quamuis eorum curam gerentes, [illegible] quo monendo peccant, qui si dubitauerint, [illegible] eorum confessarios, & eorum consilium si [illegible] 58 Duodecimo peccat, qui laicus, vel clericus [illegible] do, communicat sub vtraque specie, & [illegible] dent, e damnat eum, qui dixerit Christi [illegible] uino teneri ad sanctissimum Eucharistiæ [illegible] vtraque specie panis, & vini sumendum, & [illegible] qui dixerit, Ecclesiam errasse statuendo, [illegible] conficientes sacramentum sub specie [illegible] nicent, & g definit, hæreticum esse, qui [illegible] grum Christum sub vna tantum specie [illegible] eos, qui asserunt parvulos visu rationis [illegible] ctam communionem obligari.

59 Decimotertio peccat monachus S. Benedicti, communicat semel in mense, i & monialis [illegible] quæ idem non fecerit. k & quotidie autem [illegible] vel celebrare proculdubio delicti est, & [illegible] contratium: quamuis aliqua circumstantia [illegible] firmat S. Thomas: m quare, qui experitur [illegible] lebrationem, aut communionem, deuotionem [illegible] erga Deum augeri, & reuerentiam, [illegible] non minui, faciat hoc quotidiè, sin autem [illegible] do, quo deuotius atque religiosius id [illegible] Thomam: n adde, quod olim omnes, qui [illegible] communicabant, o & postea etiam laici [illegible]

a *Argum. ca. duo. 23. quæst. 4.*

b *Præditi cap. omn. de pœni. & remiss.*

c *Iean. 6.*

d *Vt sentit gloss. 2. cap. comperim. de cons. dist. 2.*

e *Sess. 21. quod in ca. 2. & in can. 1.*

f *Cap. 2. & can. 2.*

g *In cap. 3. & can. 3.*

h *In cap. 4. & can. 4.*

i *Clem. ne in agro. §. sanè. de stat. monach.*

k *Conc. Trident. sess. 23. capit. 20. de regul.*

l *In ca. quotidie. de cons. dist. 2.*

m *In 3. par. q. 79. a. 9. 10. & in d. dist. 12.*

n *In 4. lib. sent. dist. 11.*

o *Capit. peruenit. de consecrat. dist. 2.*

Natalique Domini, a & diuus August. omnes communicandum, saltem singulis dominicis cohortatur. b & certè honorabiliores viri & fœminæ, saltem quatuor prædictis diebus, & in festo omnium Sanctorum, quàm ad satisfaciendum huic præcepto, sufficit semel in tempore Paschali communicare. c An autem Eucharistiæ sit dandum damnato ad mortem, infra, d

a *Can. & si non frequentius, eod. dist.*

b *In dicto cap.*

c *Per d. ca. omnis.*

d *Capit. 22. num. 23.*

De septem sacramentis Ecclesiæ in genere.

CAP. XXII.

Sacramentum quid, & vt gratiam ex opere operato confert.
Sacramenta septem, tria non iterabilia, quatuor autem sic.
Hæresim extra septem vnderim errores Vtidenti damnati.
Sacramenta alia sunt de essentia eorum, alia de præcepto.
Sacramenta non credens, vt debet, ea dans, aut sumens in mortali peccat.
Sacramentum sumens ab excommunicato, &c. & dans, vel sumens in mortali, & inutilem malum ad dandum & bonorum ea verbo aut facto, vt peccat.

Dicturus de Sacramentis sola confessariis, & præcipue necessaria, præmitto primò, quòd verbum, [illegible] significat secretum, iuxta illud. e *Sacramentum regis abscondere bonum est.* Secundo, iuramentum, f ter[illegible] ex, vt accipitur in hac materia. Sed quia du[illegible] quod rãtum significat. g Alterum verò, [illegible] & facit rem significatam: quo modo acceptũ, [illegible] Magist. & aliis, h Ioan. Andr. & aliis, i breuiss[illegible] potest, ex mente Augustini, k vt ibi diximus, [illegible] Dixi, *signum*, pro genere: quia omne [illegible] intelligendo de sensibili: quia quodli[illegible] Augustini, l intelligendo item de signo efficaci, [illegible] quodlibet illorum efficit, saltem instrumen[illegible] significat secundum S. Thomam, m licet [illegible] Dixi, *res sacra*, ad differentiam aliorum si-

e *Tob. 12.*

f *Authen. sacramenta puberum. C. si aduersus vendit.*

g *Capit. signum. de consec. dist. 2.*

h *In 4. lib. sent. dist. 1. Hugo. de Sacramen. non iterum.*

i *In ea. sacrificium. de consecr. dist. 2.*

k *In ea. detrahem. 1. q. 1. & melius in d. ca. sacrificium. ibi, visibile sacrificium.*

l *In 3. par. q. 60. art. 1.*

m *Conc. 8. sess. 7.*

guorum

gnorum alia significantium, & operantium, quales sunt Zodiaci. Intelligendo item, per rem sacram, gratiam, & sanctificantem, quam quodlibet Sacramentum significat, & producit. Cui definitioni consonat illa Magistri, Sacramentum est *invisibilis gratiæ visibilis forma*, [a] cum illa additione *similitudinem gerit, & causa existit*: quia proinde quod Signum visibile, hoc sensibile effectum rei sacræ, puta gratiæ inuisibilis: nam dicere, quod Sacramentum efficiat gratiam, est dicere, quod gerit similitudinem gratiæ, est dicere, quod similitudinem significat illam: & dicere, cuius causa existit, est dicere, quod efficit eam. Itaque interrogatus, quid sit Sacramentum? breuiter, & securè respondere potest, quod sit *signum* (intelligendo per rem sacram gratiam, & per signum sensibile aliquo quinque sensuum) *efficiens gratiam, qualiter gratiam, quam significat*. Dixi, *instrumentaliter*. Deus potest creare principaliter gratiã, iuxta illud, omnes receptum, [c] & ideo ipse solus potest infundere gratiam. Sacramentum, vt definit Conc. Trid. mox referendum, differunt ab aliis operibus differunt in eo, quòd gratiam ex opere operato, vt habet præfatum Concilium, verò tantum ex opere operantis, hoc est, quia Sacramentum per virtutem, & institutionem diuinam, [d] terminatam à Deo gratiam in anima suscipientis, cij experiris, & nec mereri, nec peccare valenti, [e] liter producit, modò mortalis peccati obicem non ita omnibus parem gratiam Sacramentalem, [f] uis præter illam Deus illud suscipienti aliam minorem gratiam pro maiori, vel minori suscipientis conferat.

a *Relata in dicto ca. sacrificium.*
b *In 4. lib. sent. dist. 1.*
c *2. 2. qu. 1. art. 1.*
d *Canon. 2.*
e *Capit. 1. veniens. de transact.*
f *In 4. dist. 1. & in ds. rub. de Sacram. non iter. an.*
g *Sess. 7. can. 1.*
h *Trid. sess. 7. canon. 1.*
i *Ibidem.*
k *Canon. 2.*
l *Canon. 3.*

2 Secundo præsupponimus, quod septem hæc nouæ legis, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Extrema vnctio, Matrimonium, & Ordo, iuxta [g] larem [h] & doctrinam cõmunem, [i] probatam Floren. & nuper per Trident. & quotum tria, id est, nec dari, neque prodesse possunt, nisi ptismus, Confirmatio, Ordo: alia verò quatuor

Tertio præsupponimus, quod Sacramenta dicere esse plura, aut pauciora, quam septem, menta: aut aliquod eorum non esse proprie aut à Sacramentis antiquæ legis non differre, re, [k] aut nullum eorum aliqua ratione esse non esse omnia necessaria, sed aliquod eorum

omnia singulis necessaria non sint, [a] aut solùm significant, & non continere gratiam, aut eam rite accipientibus conferre ex opere operato cõferre, [b] aut quod horum tria, Baptismus, Confirmatio, & Ordo non imprimant characterem animæ, & signum quoddam indelebile, propter quod non possunt, [c] aut ab omnibus Christianis administrari omnibus posse, [d] aut non requiri in conficiendis intentionem, saltem faciendi, quod facit Ecclesia, quod peccato mortali ministri Sacramenti confectio, [e] aut nulla, [f] aut ritus Ecclesiæ omitti, aut mutari quem præsupponimus, quòd quodlibet Sacramentum Quorum alterum est velut materia substantialis, quæ sunt de essentia Sacramenti, sine quibus omnino est nullum vero velut forma substantialis, quæ sunt de necessitate Sacramenti, sine quibus omnino est nullum & necessitate Sacramenti, id est, quod peccatur confiquæ sunt de necessitate Sacramenti, id est, quod peccatur confiteri etiam alia, for illis, sed Sacramentum est validum, vt in Baptismo materia substantialis, & inuocatio Sanctissimæ Trinisi forma substantialis, sine quibus nil valet: verba vero illa dicam forma posita, sunt tantùm de necessitate præest, peccatur baptizando sine illis: sed baptismus

a *Canon. 4.*
b *Can. 5. 6. 7. & 8.*
c *Canon. 6.*
d *Canon. 10.*
e *Canon. 11.*
f *Canon. 12.*
g *Canon. 13.*
h *Capit. 1. cum ei admodum. de baptism.*
i *Per ea. ad abolendam. de haret. & per pradictas 13. canones.*
k *Capit. 25. num. 56.*
l *In gloss. summa de pœn. dist. 1. num. 33. per ea. illud. 45. dist. ea. per Esaiam. 2. qu. 1. ibi. Tale. & ibi. Omnia sacramenta.*
m *Capit. 1. num. 56.*
n *Supr. ea. 1. num. 24.*

Verba verò præfata sacramenta in genere peccat mortaliter, qui credit aliquid ex damnatis per prædictũ Conc. vel debent scire id esse damnatum, & est hæreticus, excommunicatus, si verbo, vel scripto id expressit, per sanctam Dominũ, de qua infra. [k]

Item peccat, qui credens, vel credere debens se reum ministrat, saltem sollemniter, aliquod sacrasuscipit; nisi ita se credat attritum, vt diximus latiùs, [l] quamSacramenti, fiat contritus, vt diximus latiùs, [l] quamsic excusatur, vt quidam putant, subita minisaccipiendi sacramenti necessitate, veluti si morticum baptismum à sacerdote imparato deposcit, hoc aliquem præxtextum habere possit iuxta opi- [m] qui dicunt cuique peccato mortali proprium adhibendum: quod vno momento fieri non porationem præxtextu nititur, veram sequendo opinicomprehendat, quod puncto temporis præstari faciendos administraturus sacramẽtum aliquod

quan

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantumlibet imparatus inueniatur, deleatur omnibus suis peccatis mortalibus contritionem habeat perfectam, vel ad illa sacramenta hoc satis sit: ad celebrandum autem communionem præter contritionem confessionem peccati requiritur, vt suprà dictum est.a

a Capit. 21. num. 49.

4 Tertio peccat, qui suscipit aliquod sacramentum dote excommunicato, interdicto, aut ab eius ordine suspenso, & denunciato pro tali, vel à notorio excepto baptismo & communione tempore necessitatis.b

b Capit. 16. num. 23.

Quarto peccat, qui citra necessitatem id sacramentum, aut ad dandum alteri sacramentum, quod credit existere in peccato mortali occulto, aut petit debita de eo pœnitentia illud facturum, vt ipse dicit, aut faciat, aliàs non facturus, vt suprà dictum est.c

c Cap. 21. nu. 12. & seq. d 2. 2. q. 99. art. 3.

Quinto, qui verbo, aut facto notabiliter irreuerens cui sacramento facit secundùm S. Thomam.d

De Sacramento Baptismi.

5 *Baptismus, quid, quotuplex, & quæ illi substantialia.*
6 *Baptismi errores Tridenti damnati.*
6 *Baptismum minuirans, vel ju[n]ctens in mortali peccato.*
6 *Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat.*
7 *Baptismus à quocumque collatus valet.*
7 *Baptismus sine concursu materiæ, forma, & ministri valet.*
7 *Baptizans chrismate veteri, vel non sanctificato.*

5 SAcramentum Baptismi est sacramentum per vnum ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel tantùm præcepto, qui baptizat, solùm debita intentione abluitur. Dixi, Sacramentum, quia liqua pro differentia: & Aquæ naturalis, in qua quod hæc est eius essentialis materia, non solùm artificialis, vt rosacea, secundùm omnes, vt patet ex Conc. Triden. f Dixi, Per vnum ab alio ablui, quia ipso baptizari potest. g Dixi, In nomine Patris, &c. tio expressa totius Sanctissimæ Trinitatis, vel huius sacramenti. h Vnde forma baptismi, quæ est hæc. *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* i quamquam illa verba, *Ego, & Amen*

a Vt declaratur suprà num. 2.
b In d. cap. multi.
c In reper. cap. à quodam. de Iust.
d Iuxta ca. baptismi de consecra. d. 4. & capit. decretum de baptism. & S. Thom. 3. part. q. 66. art. 11.
e In d. sess. 7. per 14. can. super baptismo. confirmat.
f Canon. 1.
g Canon. 2.
h Canon. 3.
i Canon. 4.
k Canon. 5.
l Canon. 6.
m Can. 7. & 8.
n Canon. 9.
o Canon. 10.
p Can. 11.
q Can. 13. & 14.
r In summa de consecr. eccles. & sac. l. primâ. ff. de regul. iur. & glo. in l. omnis definitio. eodem tit. & in rub. cod. tit lib. 6.
t Per capit. quemadmodã. 23. q. 7.
u Eod. n. 2.

Sacramenti, sed de necessitate præcepti.a An autem consecrans sub hac forma, vel tantùm præcepto, qui baptizat, solùm nomine Sanctissimæ Trinitatis, aut Christi, tangit suprà tractamus.c Quo fit, vt solus baptismus aquæ, baptismus sanguinis autem, qui fit per martyrium, qui per pœnitentiam sine copia baptizandi solùm dum.d

6 Conc. Trid.e damnauit eum, qui dixerit baptismum esse necessariam.f Aut aquam naturæ veram Baptismi doctrinam.h Aut non valere, qui per infidelem, etiam cùm intentione faciendi, quod Ecclesia.i Aut non esse ad salutem necessarium.k baptizatum amittere gratiam, si vult credere.l ad vllam aliam legem, quàm credédi.m Aut eius tollantur vota post ipsum emissa.n Aut per me- esse rebaptizandum apostatam ad fidem reuer- baptizandum ante ætatem, qua Christus baptizatus sine solemnitate moritur, antequam illa Hostien,r affirmat puerum extra- Tum quia matris sepeliendum esse in loco sacro. Tum regulæ, nisi probetur exceptio,s & regula est, puerum esse Christianum charactere christia- & nullo iure speciali prohibetur.

Baptizans chrismate veteri, vel non sanctificato.

7 Baptismus à quocumque collatus valet.

7 Baptismus sine concursu materiæ, formæ, & ministri valet.

Baptizans chrismate veteri, vel non sanctificato.

e In 4. lib. sent. dist. 3. & Sess. 7. can. 2.
f Cap. decretum de baptismo.
g Cap. multi. de consecr. dist. 4.
h Cap. 1. de baptismo.

6 Baptismi errores Tridenti damnati.

Baptismum minuirans, vel jungens in mortali peccato.

Obstetrix ignorans formam baptizandi peccat.

7 Baptismus à quocumque collatus valet.

7 Baptismus sine concursu materiæ, formæ, & ministri valet.

Baptizans chrismate veteri, vel non sanctificato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

irregularis,[a] de quo latius infra.[b]

Tertio, qui est in causa, aut in notabili casu, ne baptismo moriatur, aut renuit dare baptismum articulo mortis: cùm nullus eo aptior ipsâ loquela possit esse presbyter, de qua intelligendum

Quarto, qui baptizat in peccato mortali impœnitens, per dicta supra.[d]

Quinto, quæ obstetricis officio fungens, docta baptizandi formam ignorat, Paludanus[e] & S. Antonin. necessitate,[g] immo & presbyter, qui cùm non sit presbyter, baptizat sine exorcismo, & aliis solennitatibus debitis extra Ecclesiam, præter quam principium baptismus collatus à quocunq; siue mare, siue fluuius, siue deli, siue infideli cũ intentione faciendi, quod Ecclesia valet,[k] etiã si baptizans cũ pro ludicro baptizaret. Peccat autem laicus, qui (etiam in necessitate) presente clerico, & clericus minor præsente presbytero communicat[l], aut alio modo impedit. Septimo peccat, qui baptizat sine forma & intentione tiali baptismi supra positis: aut sine intentione virtuali faciendi, quod Ecclesia præcepit. Dixi, baptismus valet, & iterandus est, iuxta modum omnes.[n] Et idem de eo, qui durante processu substantialium baptismi, non tingit aqua, vel post illã,[o] vbi hoc sentit Caiet. & magis Iod. Mauc. id satis exprimit Caiet. & magis Iod. Mauc. dixit: oportere ablutionem concurrere cum instanti prolationis eorum, quod tamen non rationes Caietani.[s]

Octauo peccat, qui vngit baptizatum adultum dentis anni citra casum necessitatis.[t] Idē dicas iusta necessitate baptizat alterius parochianum, te sui parochi, vel Episcopi, aut cius Vicarii. Si fo facto est excõmunicatus, quãuis regulariter ob administrationē aliquorum aliorum, quos infra.[y] Adde, quod ad hoc, vt aliquis incurrat

[a] *Capit. qui bis &c. ext. de constit. dist. 4.* [b] *Capit. 27. num. 246.* [c] *Dist. 4. quicunque & art. 4. pasce. 76 d.* [d] *Eod. cap. 7 num. 2.* [e] *In 4. lib. sent. dist. 5. quæst. 2.* [f] *3. part. tit. 24. cap. 13.* [g] *Dist. 4. constat.* [h] *Clem. 1. de baptis.* [i] *Cap. 1. de cleric. non ord. minist.* [k] *Cap. quicunque 4. à quodam. ea. constit. ea. mulier. de constec. dist. 4.* [l] *In d. 4. de bitum.* [m] *In dictu cap.* [n] *In d. 4. de baptism.* [o] *Capit. de tribus. 1. q. 1.* [p] *3. part. q. 60. art. 8. & q. 66. art. 1.* [q] *In 4. d. 2. q. 2. art. 4.* [r] *Dist. cap. de tribus.* [s] *Tome 1. Opusculor. Tract. 11. q. de collatione ord. cap.* [t] *Cap. si quis de his de consec. dist. 4. cap. Apostolus de pœnit. dist. 16. quæst. 1.* [u] *Cap. si quis de presbyter. non baptis.* [x] *Clem. 1. de pœnitet.* [y] *Cap. 27. num. 18.*

quantularumque pars eius tangatur aqua quã- [a] *Arg. c. ne-* [b] *ist quemquam de consec. dist. 4.* [b] *3. part. q. 60. ar. 7. & 61. art. 12. & in 4. d. 6. art. 1. q. 1. c. In c. vul- gata. nu. 3. de pœnitet. dist. 1.* [d] *Cap. 1. §. per finem de sacer. vnct.* [e] *In 4. lib. sent. dist. 7. q. 3. §. In vrb. de sacram. vnct. ran.* [h] *Dist. ea. 1. de sacra. vnct.* [i] *Super S. Thom. in d. qua. 72. per ea. 1. de sa- er. non ite- ran.* [k] *Cap. 1. de sacr. vnct.* [l] *Vbi supra art. 3.* [m] *In Ca. quã- to. de con- secrat. & communis vbi supr.* [n] *61. dist.* [o] *Vbi supr. art. 8.* [p] *Dist. ea. 1. de sacra vnct.* [q] *Vbi supr. art. 6.* [r] *Ca- nonist. sunt, de con- sec. dist. 4.* [u] *Vt supra*

De Sacramento Confirmationis.

Confirmatio quid, & quod est verè & propriè sacramentum. Confirmationis minister ordinarius Episcopus, & quando presbyter. Confirmanda sit, vel sit, peccat Episcopus. Confirmans existens in mortali peccato, vel omittens ob contemptum peccat. Materia Parrinum requisita, & ordinem præcedit. Forma. Confirmatio aliàs vocatur manus impositio, d & ex sententia Magistri, & omnium, e & vtriusq; Thomæ f & Scoti, definiri potest, esse sacramentum Vnctionis chrismatis, quam Episcopus frontem baptizati mungit, sub certa forma.

Confirmatio sacramentum pro genere, reliqua pro differẽtia. Dixi, ad designandum materiam eius, quæ est chrisma, h Balsamum autem non de necessitate præcepti. k Dixi, *Consecrati*: quia consecratio aquæ non sit de necessitate sacramenti, quòd efficaciter probat Caietanus ex oleo & balsamo. i Super S. Thom. in d. qua. 72. per ea. 1. de sacer. non ite- ran. k Cap. 1. de sacr. vnct. l Vbi supra art. 3. m In Ca. quã- to. de con- secrat. & communis vbi supr. n 61. dist. o Vbi supr. art. 8. p Dist. ea. 1. de sacra vnct. q Vbi supr. art. 6. r Ca- nonist. sunt, de con sec. dist. 4. u Vt supra

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Ibidem. art. 4. b Cap. 1. de consec. dist. 1.

S. Thomas:[a] hoc enim sacramento baptizatus ita fortis, ad constanter confitendum eum, & fortiter pugnandum contra eius inimicos, [b] & ita signatur crucis, quæ est signum Ducis. Quorum omnium bona pars confirmatur

c Sess. 7. de confirmat. tribus canonibus.

Trid. quod [c] declarat hæreticum, qui dixerit, in Ecclesia non esse verum sacramentum, aut ullam eius ordinationem, aut ineſſe, aut eius ordinarium ministrum non esse Episcopum, vbi ponderandum est, quod ait ordinationem significans posse esse delegatum dispensatione Apostolica, vt dictum est.

9 Circa hoc sacramentū peccat mortaliter Episcopus, existens Episcopus, ministrat illud, vel existens non consecratus, vel non consecrato, vel non consecrato oleo non consecrato, vel non consecrato oleo non seruata prædicta forma per supradicta.

d Eadem. num. 8.

Secundo, qui suscipit illum credens, vel credens mortalis culpæ reum esse, per dicta supra. d

e Arg. cap. 1. de consec. dist. 5. f In dicta dist. 7. g In dicta dist. 7. h Cap. sua. de sponsa. i 2. 2. quæst. 186. art. 9. k Ive. quinquat. 21. dist.

Tertio, qui per contemptū non curat se confirmari. [e] Dixi, *Per contemptum*, quia si non videatur illi esse peccatum esset venialis, cum non videatur illi esse peccatum, ria, vt ait Scotus: [f] Contemnere autem videtur, qui sumere cōmode, omittit, secundum Paludanum, [g] qui est, quo ad præsumptionem fori exterioris, quæ ad cessat, hin quo ille verè contemnit, qui ideo omittit, quod parui facit, per ea, quæ dicit S. Thomas, pulchrè explicat Caietanus & Archidiaconus, quos sequitur Dominicus. [i]

l Inc. nullus. 33. dist.

Quarto peccat, qui patitur se sine patrino confirmari, dens, aut credere debens, quòd licet hoc non sit de sacramenti, est tamen de præcepto.

m Conc. Trid. de reform. cap. 2. sess. 23. n In d. dist. 24. q. 1. art. 4. sub fin.

Quinto peccat, qui non se tacit confirmari, dinationem. [m] Conc. Trid. de reform. cap. 2. sess. 23. censurā incurrit, aliquoties respondi. Tum quia ignorantia nis negligentia non est mortalis, vt dictum est. Tum iure id cauetur, nam nec prædictum concubinarium pœnā, quàm quod non admittatur quis, cuius concubina fuerā ante confirmationem. Tū quia, licet charactera necessitate sacramenti requirat, charactera tamen requirit characterem confirmationis. Quia tamen cum Soto, [n] peccare quidem, sed non mortaliter tem, vel ministrantem, etiam sciens ordinem eius mationem, modò id sine contemptu fiat.

Eucharistia sacramentum polyonymum, & quid.
Eucharistiæ circa sacramentum errores.
Communio, quod non requirat confessionem, disputare ma-

Sacramentum hoc Eucharistiæ polyonymum, siue multiplex est. Vocatur enim Græcè Eucharistia, hoc est, bona gratia: quia vt Magister ait, [a] Iesum Christum, qui est omnium bonorum fons, & origo, continet. Hostia item, Sacrificiū, Sacramentum altaris, & viaticum, ob eas rationes, quas recēsuit S. Thomas, [b] & paulo latius nos reddimus. [c] Communio item, [d] quia per eam mente Magistri, & S. Thomæ, & aliorum eorum, *verum corpus & sanguinem Iesu Christi* pro genere, reliqua pro differētia. Dixi, *sacramentum* pro genere, quòd vno eodemq; modo existunt in hoc sacramento, vt dictum

Universidad de Deusto
Biblioteca

populo proponendum adorandum. [a] Aut non [illegible]
illud in sacratio, neque deferre ad infirmos. [b] Aut [illegible]
nione non sumi realiter Christum totum. [c] Aut [illegible]
etiam discretos, non teneri communicare [illegible]
Aut presbyterum non posse seipsum communicare. [d]
lam fidem sufficere ad bene communicandum. [e]

Secundo peccat, & est excommunicatus, qui [illegible]
tando defendit opinionem habentem licere [illegible]
ctualem confessionem mortalis culpæ [illegible]

a Canon. 6.
b Canon. 7.
c Canon. 8.
d Canon. 9.
e Canon. 10.
f Canon. 11.
g Præfato canon. 11.

De Sacramento Pœnitentiæ.

11 *Pœnitentia quid, & quot, & quæ partes eius.*
11 *Pœnitentiæ circa sacramentum multa definita.*
11 *Pœnitentiam in mortali sumẽs, vel ab eo qui est in mor-*
tali.

11 POenitere quid sit, & an vox pœnitentiæ sit æquivoca, quod pœnitentia est duplex, virtus, & sacramentum, & alia iis annexa, præmissa sunt suprà. [h] & ex eorum dictis constat, sacramentum pœnitentiæ esse *signum rememorativum, demonstrativum, & prognosticum, quo sacerdos sibi subditum, & confitentem legitimè absolvit ab eo, quo tristo dolore, & proposito satisfaciendi absolvit ab eo, quo tenetur.* Est autem hoc sacramentum, pro genere, reliqua vero pro differentia. Dicuntur autem tres partes integrales eius, scilicet Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ sunt quædam virtutes, quibus est dictum, [i] generatim, & singulatim.

h In præludium. 10.
i In d. præludium.
k In tribus cap primis 14 sess. 14.

Circa hoc sacramentum peccat, primo qui [illegible] vera definita à Trid. Conc. [k] aut dubitat de [illegible] credens, aut credere debens, ea esse ab Ecclesia [illegible] finita: & si verbo, aut scripto id exprimit, [illegible] per bullam Cœnæ prædictam. Definita vero [illegible] hęc, Quod Pœnitentia semper fuit necessaria [illegible] ti mortalis. Quod sacramentũ Pœnitentiæ [illegible] aduentum Christi, nec ante mortem, & [illegible] Quod postea nil prodest nondum baptizato. [illegible] principaliter instituit illud per illa verba, [illegible] &c. per quæ eadem fuit data potestas [illegible] qui post baptismum mortaliter peccant. [illegible] reticum dicere, sacramentum pœnitentiæ [illegible] priè sacramentum, institutũ ad reconciliandum [illegible] m Canon. 1. tes mortaliter post baptismum. [m] Aut [illegible] cramentum Baptismi, & Pœnitentiæ [illegible]

appellari secundam post naufragium tabulam; [a] quia, vt Concilium subiicit, materia & forma eorũ est diuersa, [illegible] operetur, vt minister Baptismi sit iudex, sicut minister [illegible] ac quia sacramentum Pœnitentiæ nil prodest nõ [illegible] ce baptismus relapso post eum in mortale. Et cõ- [illegible] prodest non Baptizato & Pœnitentia lapso post [illegible] in mortale, &c. Aut verba illa, *Quorum remiseritis*, [illegible] intelligenda de potestate remittendi peccata, b [illegible] pœnitentiam non requiri Contritionem, [illegible] & satisfactionem, quasi materiam & partes e- [illegible] alium, quam episcopum, vel presbyterũ ab- [illegible] habere, [d] Aut eosdem si mali sunt, eam [illegible] esse iudices ad absoluendum confessum, sed [illegible] eũ absolutum. [e] Admoneo lectorem non ex- [illegible] omnia contenta in canonibus prædictæ sessionis [illegible] pertinent peculiariter ad Contritionem, excer- [illegible] suprà, [f] & quæ ad Confessionẽ, [g] & quæ ad Satis- [illegible] superiùs. [h]

a Cap. 3. & canon. 2.
b Canon. 3.
c Canon. 4.
d Cap. 7. & canon. 11.
e Cap. 6. & canon. 9.
f In cap. 1.
g Cap. 2.
h Cap. 3.

Solo peccat, qui absque Contritione, vel iusta attritione [illegible] rum suorum, aut absque proposito ab eis abstinẽ- [illegible] dendi debita, aut existens excommunicatus ante [illegible] nem ab excommunicatione, absolutionem sacra- [illegible] procurat, aut vult absolui ab aliquo non presby- [illegible] excommunicato denunciato, aut suspenso, aut si [illegible] sacram à parocho alieno, vel à suo notorio pecca- [illegible] sum fuit esse in mortali, & Pœnitentiam non actu- [illegible] absolutionem per suprà dicta. [i]

i In dictis tribus cap. & in 14. num. 3. cum seq. & in c. 11. num. 12.

De Sacramento extremæ vnctionis.

Extremæ vnctionis quid, & vnctio cum verbis concurrat.
Extremæ vnctionis quas partes tanget, & quibus sit verbis, &
quare morbo & non violenter morituro datur. nu. 14.
Extremæ vnctionis de sacramento multa veritates Tridẽtinæ.
Extremæ vnctionis tantemptus, vel in mortali susceptio mor-
talis.

Sacramentum Extremæ vnctionis est sacramentum, *quo per vncta oleo consecrato certas corporis partes infirmi reuelantis certa verba cum debita intentione profe-*

k Cap. 1. de sacra. vnct. adinstitu notatu ibi, & in 4. li. sent. dist. 23.

Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. [illegible] Ad designandum neminem alium posse illud [illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministrare, vt definiuit Concil. infra citandum. Deinde
desiguandum actum ministrandi, qui consistit in vn-
fieri debet durante verborum prolatione, aut sacra-
a *Supr. cod.* nis principium, vt in simili dictum est, a de sup-
b *Num.* 7. confirmante, c & de ordine dicetur infra. d
c *Num.* 8. 13 Dixi, *Certas partes.* Vnctio enim debet fieri
d *Num.* 17. ribus, auribus, ore, manibus, pedibus, & renibus. Dic-
&c. ad designandum cui sit ministrandum hoc sacra-
non enim sufficit, vt sit in quouis probabili pericu-
in quali est morte damnatus, præsiom ingressus, aut
pestate iactatus. neque quælibet infirmitas sufficit
tet, vt sit talis, quæ probabile mortis periculum
cundum omnes: cuilibet tamen eiusmodi infirmo
stræudum, etiam si iam sit amens, & phreneticus, si
reuerentia sacramenti id fieri possit, & potuerit, aut
& antequam insaniret expressè, aut tacitè petierit, aut
meminisset, petiturus fuisset, nec in peccato mortali
insanierit: quamuis sint, qui ætatem pubertatis non
immo & si dubitatur, an sit mortuus, administretur
conditione si non est mortuus: nō tamen iam spes
nec incœpta ministratio perficienda est, si antea sensus
xi, *Oleo sacro*, ad designandum materiam, quæ iuxta
uarum, per Episcopum consecratum. Dixi, *Crucis*
gnandum eius formam, quæ iuxta Conc. Flor. sub
oculi infirmo vnguntur, *Per istam sanctam Vnctionem*
pissimam misericordiā indulgeat tibi Dominus quod
per visum. Quando autem, dicendum est *per aures*
nares *per odoratum*: quando os *per orā virtutum*:
per tactum: quando pedes *per integerrimā iustitiæ*
libidinis: quāuis multæ Ecclesiæ vtātur illis verbis.
tissimam benedictionem, loco horum. Per istam
ricordiam, nec nocet, per mox dicenda, dicendum
in eundem scopum tendentium. Quæ fere omnia
o *Iacob.* 5. per illa. o *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros*
orent super eum, vngentes eū oleo in nomine Domini
saluabit infirmum. & alleuiabit eum Dominus, & si
dimittentur ei. nam per verbum, *Infirmatur*, exprimitur
infirmo vngendo, & per verbū, *Presbyteros*, dicitur
& per verba, *Vngit, & oleo*, dicta de vtu & materia. &
per verbum, *Alleuiabit*, probatur hoc sacramentum
salutem corporis, quando spirituali infirmi expedit
verba, *Et si in peccatis sit*, &c. per hoc sacramentum
ti. Et quia nō exprimuntur mortalia, nec venialia

sacramentum, si reliqua ad id necessaria concurrant. a Vn- a *Arg. cap. solita. de maior. & obed. & ca. si Romanorum. 19. dist.*
ctum secundum communem principaliter institutum fue-
rit secundum communem principaliter institutum fue-
rit venialia, tamen etiam mortalia remittit. Quò fieri
posset, vt aliquis moriens absque hoc sacramento damnare-
tur, & nullus eo saluaretur: fieri enim potest, vt aliquis sua
culpa facere non possit, aut quamuis posset, non censet
se facere ei, quia est iam confessus, sine tamen Con-
tritione ad remissionem sufficienti, & postea
tritio si superueniat, quæ licet de se non sufficiat ad
remissionem, sacramenti tamen calore adiuncto sufficeret,
remissionem S. Thomæ b communiter receptam, scilicet b *3. part. q. 79. art. 1.*
vbi sacramenti aliquem ex attrito contritum fieri,
vbi supra. c Quare magnæ curæ nobis huius sacra-
mentum esse debet, vt morientes beati semper viua- c *Cap. 1. nu. 40. & 41.*
mus.

Hæc ratio cur morbo, vel senio, & non alio modo mo-
riens administratur, est, quia sic morientis iudicium & con-
scientia roborabatur corporis, & sensuum omnium imbe-
cillitate. d Quin & dæmon acrius eum illa hora, quàm quā- d *Ca. multæ eū bis. quæ ibi scripsimus. de pœnit. dist. 7.*
uis antea peccatorum repræsentatione, & spectris
horribilibus affligit. Quod vsu venire iis non solet, quibus vita
& mors imminet, quia moriuntur integro iudicio & firmo,
& ad horum repræsentationibus affliguntur, ideo non ita
facile his, ac huic illa vnctio.

Qui hoc sacramentum peccat mortaliter primo, qui
non credit, & vera definita super eo à sacro Conc. Trid. e aut e *Sess. 14.*
contra sacrorum veritatem credens, aut credere debens ea es-
se falsa, & Concilio definita, & si verbo, vel scripto id
faciat. f excommunicatus, per sæpe dictam bullam Cœnæ. f *Canon. 1.*
Secundo est hæreticum esse dicere Extremam vn-
ctionem esse veré, & propriè sacramentum institutum
à Christo Domino nostro Iesu Christo, & promulgatum à
beato Iacobo. Aut non conferre gratiam, sicut alia. Aut non
remittere peccata, nec alleuiare infirmum, aut iam cessasse,
aut non fuerit gratia curationis. g Aut non posse Ecclesia Romana repugnare sententiæ beati g *Canon. 2.*
Iacobi, & ideoque eum posse iussè mutari, & contemni. h Aut h *Canon. 3.*
non per presbyteros intelligi sacerdotes, ideoque posse per alios quàm Episcopos, & sacerdotes ministrari. i Nemo tamen inferat ex i *Canon. 4.*
his verbis alias Ecclesias alia vti verborum æquipollen-
tia, quæ licet ipse Dominus illud instituerit, verba
tamen aliquibus est ministrandum, non præscripsit.

Adeo quod D. Ambrosius verbo indicativo, *Fugo te*, &c. retur, quæ communis est sententia profundè fundatur

a In dicta dist. 23. dano [a] per quod tollitur dubiũ è longinquo nobis

16 Secundo peccat, qui ægrotus, vel senex cum articulo mortis non petit hoc sacramentum per

b In 4. dist. 23. iuxta omnes. [b] Idem si non petit filio, seruo, famulo aut alij suæ curæ commisso per supradicta in

Tertio peccat, qui accipit credens, aut credere mortalis culpę reum sine confessione, vel contritione, attritione, quæ calore huius sacramenti vim

c Co. 31. nu. 37. ar. 3. cap. duo. 23. qu. 4. tingeret, per supra dicta. [d]

De Sacramento Ordinis.

17 *Ordo in genere quid, & quis ecclesiasticus, & quid sacramentum.*

18 *Ordo Theologis septuplex, Canonistis nouemplex.*

18 *Ordinis circa sacramentum errores Tridenti damnati.*

18 *Ordinatus ab Episcopo titulari, vel contra Pontificis*

18 *Ordinatus ab Episcopo titulari, vel contra Pontificis tem, vt peccat.*

d Eod. cap. num. 2. 18 *Episcopus ordinatus alienum, aut suum sine titulo, ex*

e Lib. 19. de Ciuit. Dei cap. 13. 18 *Ordinatus non renunciet, nec alterius titulum, ejus de-*

f 23. dist. g De ordi. cognit. & ff. de decret. ab ord. fac. h l. 2. ff. de stat. homil. i Ca. solita. de maior. & obed. k ff. mi testi. tunsta gloss. Inficie. de iurt. nat. l Li. 2. de Sacramen. cap. 118. m Sess. 23. cauen. 3. n In 4. lib. sent. d. 24 o In sum. ma. 23. dist.

17 ORdo generaliter & propriè sumptus *est parium, dessariumque rerum sua cuique loca tribuens*: hinc dicitur ordo Prædicatorum & Minorum, *dispositio*. quomodo capitur in c. ad hoc, i & in vulgata & quia personæ præstant rebus, ideo hominum ordines tior est ordine rerum. [h] Et quia inter homines Deo dicatos spirituales præstant aliis, [i] ideo per Antonomasiam ordo tione ordinis simpliciter prolati intelligitur ecclesiasticus cut appellatione iuris Ciuilis, Romanum, & Apostolicus, lus, [k] & definitur à Thoma Vualdensi, *Ius sacramentale stratium habitudo legitima vnique rationi mysterij ecclesiastici* tamen materia accipitur pro sacro ordinatore & Minorum, homines in ecclesiasticum ordinem cooptantur, ex Conc. Trident. [m] & potius secundùm mentem, quam ba Magistri, & aliorum, [n] & glossæ [o] potest definiri, *sacramentum, quo traditur character, & potestas ad res charistiam, vel in id administrandi.* Dixi, *Sacramentum*, nere, reliqua pro differentia. Porrò materia ordinis est tio rei sensibilis, vt libri, vel calicis, quæ & accipiunt, ctus earum debent concurrere cum prolatione verborum formæ, ita vt durante ea fiant: quoniã si ante, vel post

esse nolle, vt latè demonstrat Caietanus [a] & suprà a In Tract. 16. de Collat. ordin. nec in simili, [b] & de Confirmatione, [c] & de Extrema b De Baptismo nu. 7. c Num. 8. Quod iuuatur multis in quibus est c. fin. [c] quod d Num. 22. e De Sacramẽt. non iterau. ter in contratum fortiter retorqueri potest, quatenus supplendum, & non iteranduin, sed respondendum, f In d. dist. 24. q. 1. art. 4. esse refrendum ad manus impositionem, & non eorum duosum prius meminit: illa enim non est sacramenti, vt tactus, seu acceptio, quod rectè declarat Sotus. [f] Forma verò est prolatio verborum pro varietate ordinum sunt varia, sicut & res tradi-Conueniunt tamen in significando traditionem ad designandum, quod character & potesnon sunt sacramentum, sed effectus eius. eorum, quæ habent hoc sacramentum esse ligaculum, & potestatem, debent censeri ciũ, & non per genus, & differentiam, vt illa Videre, quod non vides. Et illa Azon. [g] Appellandi, &c. ad distinguendum ordinem presg In Rubr. de appell. Ordinet autem sunt nouem secundum Canonis constituunt ut Tonsuratus, Ostiarius, Exorci- h In c. cum contingat de aet. & qualit. per illum text. & per cap. clerec. 21. d. c. periculu. 22. dist. i In d. dist. 24. k Cap. nullum 32. d. 2. decernim⁹. 23. d. & ea. r. de vita lib. 6. l Sess. 23. m Conc. 1. n Canon. 2. acolyti, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, & Quorum secundum communem Theologorum, [i] dicentium, Primam tonsuram, & Episcoesse ordines, sed officia. Quorum quatuor maiofacti, non quidem, quod omnes non sint sacri, votum solenne castitatis, non vt es[k] Concilium definita super eo à dicto Conc. Trid. [l] aut de dubitat: & si hoc verbo, vel scripto exprimat, Concilium per bullam Cœnæ suprà fæpe citatam. Concilium hæreticum esse eum, qui dixerit, non esse potestatem aliquam consecrandi, & offecorpus & sanguinem Domini, & peccata remitofficium tantùm, & nudũ ministerium vel eos, qui non prædicant, prorsus Aut præter Sacerdotium non esse in alios ordines, & maiores, & minores, per quosdam in Sacerdotium tendatur. [n] Ordinationẽ non esse verè & propriè

sacramentum à Christo Domino nostro institutum, aut figmentum quoddam humanum excogitatum à rudi ecclesiæ...icarum imperitis. Aut esse tantum meum a Canon. 3. eligendi ministros verbi Dei, & sacramentorum, aut sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum, de frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum sanctum*, eam non imprimi characterem, vel qui sacerdos fuit, laicum rursus fieri posse, b Aut sacram Vnctionem, quam b Canon. 4. sia in sacra Ordinatione vtitur, non tantum non requiri, contemnendam & perniciosam esse, c militet & alia c Canon. 5. cæremonias. c Aut in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat Episcopis, d Canon. 6. byteris, & Ministris. d Aut Episcopos non esse Presbyteriores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi: vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem: vel ordines ab ipsis collatos, sine populi, vel potestatis secularis cõsensu, aut vocatione, irritos esse. Aut eos, qui e Canon. 7. ab ecclesiastica potestate rite ordinati, nec missi ab illa, liũde veniũt, legitimos esse verbi & sacramẽti ministros: Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, esse legitimos, ac veros Episcopos, sed figmentum humanum. f Canon. 1. Potrò aduertendum est, quod prædictum Concilium non g Canon. 2. 3. 4. & 7. definit vtra opinio Theologorum, vel Canonistarum sit verior, h De can. sacer. lib. 1 ca. 17. & 23. dinum numero sit tenenda, quod sperabamus, vt in Catechismo scripsimus: licèt 5 canonistis videatur aliqua esse probabilis. i Tanlla glass. 32. di. & allegata in cap. Quare probabilis videtur vtraque. Mea tamen sententia est, k In trait. de modo & rit. ord. suscept. l Eod. cap. num. 2. m ca. quoniam. 69. d. sapit. cum contingat. Innoc. Hostiens. Ant. & alios de stat. & qualit. tur assentiri Medina, h salua tamen, quam præfert, sententia, ue ordinationes: scilicet tres maiores, & quatuor minores, verè & propriè sacramentum, cui prædicta ordinatio adhæret: nit: alios autem potius esse sacramentalia. Et ita quidam copatum recedo à communi Theologorum, qui cum Scoto, Ocham, Durando, Gabriele, Almaino, Maiore, & aliis, præsertim ponunt quatuor sacros Ordines, & per quatuor Sacramenta, can. quibus ego bona fide nescirem respondere. Quæ tamen tuor verò minores, & primam tonsuram, vt ex Concilio Trid. sess. 23. ca. 4. de reform. constat, non esse Sacramentum. Et ratio stis. Tum per rationes Caietani, i Tum quia non videtur iunctum votum castitatis solemne. Tum quia non videtur damnare omnes, qui accipiunt eos, non præmissa confessione, vel saltem contritione sufficienti: quod tamen necesse esse videtur, si tur esse numerus, quòd tamen necesse esse videatur, si sacramenta vera gratiam conferunt eos, qui non ponunt obicem. dicta suprà. l Tum quia conferunt eos etiam habens attritionem. Secundo peccat, qui credens, vel credere desinens, non ordinat lis culpæ reum, Episcopatum, vel aliam ordinē suscipiens.

Contrahunt autem qui alios, secundum eos, qui ne- Sacramenta, quos sequimur.

Contrauenit nouis statutis Conc. Trid. quod a In sess. 24. co. 2. de reform. Episcopi, etiam si sit illius familiaris, & continuus ...ratione ordinum, quousque suo Prælato visum ...ui titularis ab exercitio Pontificalium per ...Episcopus ordinare potest eum, qui fuit fa- b Sess. 23. ca. 9. de re- ...ctum, si beneficium statim re ipsa, & sine form. ...quòd nemo promoueatur ad ordines c Sess. 14. ...crimen, & extraiudicialiter, & quòd ei qui à cap. 1. de re- ...gradibus, aut dignitatibus ecclesiasticis fuerit form. ...tractus vlla licentia de promouendo, aut ad ...gradus, aut dignitates antea consequutas re- ...prælati voluntatem. Et d quod Episco- d Ibidem ...ad tempus sibi visum suum subditum cap. 1. ...auctoritate, absque suo præcedenti ...inhabilem. Et e quòd episcopus, aut e Sess. 22. ...collatione quorumcumque ordinum, pro cap. 3. de re- ...aut pro sigillo nil quidquam etiam sponte form. ...Et notarii pro scriptura, si eis nullum sala- ...rium constitutum, decimam tantum ...accipere possint. Et f quòd non concedat f Sess. 25. ...examinatis & approbatis. Et g quòd ne- cap. 9. de re- ...sufficiens, pacificè possidere. Et quòd form. ...regnare nequeat, nisi facta mentione, quòd g Sess. 21. ...tunc promotus, eaque resignatio non cap. 2. de re- ...aliunde posse commodè viuere, & ali- form. ...fuit legitimè constet eum beneficium ec- ...possint. Et quòd patrimonium, vel pensionem obti- ...nequeant, nisi quos episcopus iudi- ...prius, quòd patrimonium ...eis ad vitam honestè sustentandam, ...alienare nequeant, donec benefi- ...aliunde habeant, vnde hone- ...contrauenit illis præceptis, vel prohibi- h Ca. 23. nu. ...infrà. h Alij modi peccandi ratione Ordi- 18. & seq. ...quæ de matrimonio infrà dicentur, i Eod. cap. num. 12. ...& administratione. k k Capit. 23. num. 70.

Universidad de Deusto
Biblioteca

19 *Matrimonium quatenus sacramentum, quid & quotuplex.*
infideles.
20 *Matrimonij sacramentum conferre gratiam ex de*
20 *Matrimonij materia, & forma quæ, cum exeng*
21 *Matrimonium indissolubile regulariter sicin natura, de*
tem soluitur.
22 *Diuertere ob quæ potest, vel debet, remisse à coniug*
23 *Adulterans perdit ipso iure ius exigendi debitum,*
petit.
23 *Adulterans perdit ius negandi debitum adulterato*
23 *Debitum in foro animæ non debetur adulterans.*
24 *Adulterantis coniux quando religionem ingredi*
25 *Sponsalia quid, & quibus modis soluuntur.*
28 *Sponsalia omnia ipso iure soluuntur per cum de*
28 *Sponsalia duobus modis transeunt in matrimonium.*
29 *Matrimonij, & sponsalia contrahendi qui sint*
29 *Matrimonium regulariter omnis infra statu*
here potest.
30 *Matrimonij impedimenta quot, & quæ non*

a *Vt colligitur ex l. 1. ff. de ritu nupt. & primo Inst. de pat. potest. & ex Mag. & alijs in 4. libros sent. dist. 26. & in rubr. de sponsa. & matrim.* b *Ca. veniēs. de presbyt. non baptis.* c *Iuxta ea. debitum. & ei adnotat. de bigamis.* d *Inst. nuptias. ff. de reg. iur. & in cap. sufficiat. 27. quæst. 2.*

19 PRæsupponimus primo, quòd sacramentum matrimonij est *sacramentum, quo fit maris & fœminæ uiduum vitæ consuetudinem retinens*, a Dixi, *consuetudinem*, ad differentiam coniunctionis, quæ est in bestijs, quæ non habent rationem, nec ordinem ad vitam humanam, sed solum ad generationem. Nec obstat, quòd matrimonium sit inter baptizatos, qui non sunt capaces sacramentorum, quia una est Baptismus, b quia apud eos nō est matrimonium tenus est sacramentum, sed tantùm, quatenus est signum & prædicta definitione definitur solum sacramentum matrimonij, siue matrimonium, quatenus est sacramentum *Maris, & fœminæ*, ad differentiam sacramenti Ecclesiæ nitentiæ, quibus fit quædam coniunctio inter Christum mam metaphoricè, c Dixi, *Coniunctio*, intelligendo de proprie nem animorum, quàm corporum, vt glossa dicebat, quia bus supra dictis, & est textus. d Dixi, *Individuam*, quia lubile, hoc est, non potest, nisi morte naturali separari, ui, nec sic coniuncti possunt aliis alterò viuente contrahere, vterque alteri debet fidem seruare, & debitum conferre dere, & se mutuo in administranda re familiari iuuare, ter eorum sine alterius consensu continentiam potest.

20 Ex quo infertur, Matrimonium Christianorum

ctus ex opere operato, nisi obex ponatur iuxta communem glossam, b & nonnullos eam male approbantes, ex ratione definitionis patet, illud esse sacramentum, quod ex opere operato gratiam cōferre, c quod constat Conc. Trid. d mox citandum, post quod nō solum dicenda, sed etiam pro hæretico habendus est, qui dixerit illa glossa, aut certè caute legenda sunt ea, quæ scribit Caiet. e Addo hic omnia, quæ dicentur in hac materia intelligenda esse de fœminis, & è contrario, nisi aliud expressum fuerit.

Præsuppono, quod quamuis diuersi de materia & forma huius sacramenti sentiant, præsertim Adrianus, f placet mihi, quod cōsensus expressus & legitimus permanens sufficiat, quod habendum idonearum, siue expressus consensus habendum sit materia, & verba, aut alia signa, & quibus ille exprimitur, sint forma, quæ interrogatione consensum, vt materia stipulationis, quæ interrogatione & responsione conueniente fit, est consensus, & quamuis ad stipulationem necessaria sunt verba, non sic, immo interdum auditio, & taciturnitas, contradictione, vt quādo pater contrahit pro filia præsente, & nō contradicente, & pro quo aptus est, & filia verò verba & signa sufficiunt, & requiruntur, significatur fiatim vna cum dicto, vel signo, alia sunt corporis potestatem tradere, iuxta omnium ritus, aut signa, neque scriptura, h ad matrimonium tangam in meum vel meam conjugem, &, Ab hoc tempore mihi uxore vel marito habebo, aut, Volo vt sis mea vxor, & etiam quo ad vinculum, & interdum quo ad torum tantùm, & interdum quo ad torum, & vinculum, per professionem solemnem religionis approbatæ, & per dispensationem Papæ iusta de iure, excepto Caietano. s Quorum opinio adeo

a *In Rubr. de sponsal. & in 4. li. sent. dist. 26.* b *Ca. quidquid. 1. q. 1.* c *Vt supra eod. num. 1. dictum est.* d *Sess. 7. canon. 6.* e *Lib. 8. de locis Theologic. cap. 5.* f *In A. de matrimon. quæst. 1.* g *l. 1. in princ. & §. 1. ff. de verbor. obligat. cum si adunat.* h *Per dict. l. 1.* i *Cap. cum apud. & cap. tua de sponsal.* k *Iuxta gl. communiter recepta tam in cap. honoratus. 27. quæst. 2. l. §. penult. de dispens. impub. lib. 6.* m *Capitis inter. de sponsal.* n *Capit. ex parte. de sponsal.* o *l. fin. ff. man. ea. fit cer de testam. mil.* p *Capit. ex publicum. de*

q *Sess. 24. canon. 6.* r *In dicto cap. ex publica.*

seruatur,

seruatur, quod etiá ter, vel quater ad petitionem coniugis antequam in vrbe venissem oblatas, fœre. Paulus III. & IIII. per suas dispensationes dissoluerunt quandam nuptias omnino clandestinè contracta, nondum consummatas, remedium animarum alioquin probabiliter periturarum.

a Lib. 7. de inst. & iur. attestor ne quis sequutus Sotum, a contra Caietanum, scrupulum ingerat iis, qui eiusmodi sanctissima gaudent, vel post hac fruentur. nam & post cum Michael

b Lib. 3. de sacra. Hosp. coniugia. na, b Caietanum & communem est sequutus.

Diuiditur etiam matrimonium contractum inter infideles etiam post consummationem, si altera pars eorum postea Catholicam conuertatur, & altera noluerit ei cohabitare sine contumelia Creatoris, & fine nisu ad peruertendum.

c Cap. gaudemus. de diuort. cendam eam in mortale, c quia, vt dictum est, non est sacramentum, sed contractus tantùm. Diuiditur etiam in ad torum, & cohabitationem, & non quo ad vinculum propter fornicationem, iudicis auctoritate, iuxta illud, *Quæ dimiserit vxorem nisi ob fornicationem, &c.* & etiam

d Luc. 16. e Relatum in ca. diuortij. 32. quæst. 2. & c. dominus. eod. caus. quæst. 7. læuitiam cõiugis, & ob aliquas alias causas. f Diuidit quo ad torum tantùm ob fornicationem per solam nem & glossam. g

f Notatus super text. sing. ca. literas. 5. fin. de restitut. spol. 22 Circa quæ alias hic addidi primò, posse coniugem tholicum, vel Catholicam discedere à cohabitando gis Lutherani, vel Lutheranæ ad suam hæresim

g Ca. nostr. 32. quæst. 2. non tamen nouè contrahere.

Secundo idem esse dicẽdum de coniuge, qui, vel qua vel sua coniuge inducitur ad aliud peccatum mortale, h Ver ca. 2. de diuort. poterit ab inducendo retrahi. i

i Palud. in 4. lib. sent. d. 39. qu. 2. ad. fin. Tertio, respondisse nos cuidam nuptæ posse illam à suo marito adeo laxo animo, & nimium fidenti, cebat in domum suam quosdam amicos patum bus, vel aliquo eorum cum ea relictis exibat dò directè, modò indirectè, modò verbis, modò bant eam in aliquod peccatum cordis, & in operis: & rogatus ab ea, ne id faceret, negligebat etiusmodi maritus saltem indirectè inducebat dum. Tũ quia non tenebatur ei conuiuere

k Diff. ca. literas sub fine. l De sinon. cap. 18. 22 qu. 1. & 22. præcipimus 32. q. 1. tix corporalis volenti eam occidere, vel venenare, cate, k ad quod reducendum est cap. 2. batur conuiuere illi sub tanto periculo tantò grauior est corporali, quantò anima Tũ quia vxor potest discedere à marito

non debitum, a Tum quia non obstat, neminem posse cogi ad apostatandum, b quia non potest etiam cogi ad apostatandum, quod tamen discedere à consorte in apostasiam inducat, quia fœdè casus est in hoc l. si lenones. d

a Vbi supr. b §. 1. 11. q. 1. c Per dictũ capit. 2. de diuort. d C. de epis. & cler. audien. & in c. discretionem. intellige de eo, qui coepit, cognosc. vxor. sua.

c Per dictum capit. 2. de diuort. coniugem à coniuge recedere non posse propter morbum alij Gallicum, alij appellant Neapolitanum, e quod coniux à coniuge non potest ob amentiam, nec quod probabile mortis periculum inferret, per præ- quod dolens respondi quidam amico religionem intra- ne, eò quòd vxor fuerit cœperat, quia commodè po- se efficiendo arcere.

e Arg. ca. si vxorem. & ca. horrendum. 32. q. 5. & Alex. in l. si cum dote. §. si mater. ff. solut. matri. f Ca. 3. & 9. de coniug. leprof. non peccare vxorem eo, quòd non discedit à marito etiam in adulterio perseuerante, neque eo quòd ei non debitum, etiam si publicè adulteretur, modo non placeat (quod fere semper contingit) & probabili- uxor eum non destituturum ab eo, licet ipsa ei debi- nec maritus peccaret, idem faciendo cum adultera, si displiceret ei adulterium, & pensatis perso- nis, temporis, aliisque circumstantiis fieret proba- non posse ab adulterando arceri sine maximo scan- dalo, vel publico, vel priuato. Per quod limitanda sunt

g De adul. & ca. 1. 32. quæst. 1. Primo, quod coniux adulterans non potest exigere de- bitum tamquam licitum, siue publicum, siue occultum sit & siue coniux innocens sciat, siue nesciat illud, quia adulterans ipso iure perdat ius exigendi: non tamen per- dendi, vt concedat illud, si voluerit, eò quòd vincu- lum durat non obstante adulterio, quod esse de Concilium, h declarauit, & facit illud licitum: naturali, diuino, vel humano prohibeatur: nam in euang. i concedat innocenti facultatem ne- tamen negat potestatem reddendi illud, facultatem petendi tamquam rem li- debitam. Quibus est consequens, posse con- adulterans denegare debitum sine vlla iuxta illud, *Frangenti fidẽ fides frangatur ei-* declaratio est mentis Caietani. l

h Vbi supr. i Matth. 5. & Luc. 16. k l. cũ prospanus. C. de pact. e. peruenit. do iureiur. l In Tomo 1. Opusculorum Tractatu 31. responso. 4. coniux innocens, etiam si cœpit negare debi- postea adulteretur, tenetur ei reddere, quia tionem tollitur, quo ad potestatem negandi hoc crimen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Ca. intelleximus. de adul.
b Arg. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. cum similibus.
c Cap significasti. & ca. porro de diuort.
d Cap. 1. 32. quæst. 1.
e Cap. cum sit nos. ante cap. cum inter. de consang.
f 27. q. 2.
g In dist. c. discretionē. num. 8.
h Sicetæ præallegatus. ca. Agathosa.
i l. 1. ff. de sponsal. S. Tho. & omnes in 4. d. 27.
k Cap. præterea 2. de sponsal.
l Inno. Card. ibidem.
m Arg. ca. quia Iudæ. de pœn. lib. 6.
n Contra l. quod priuatæ. C. de leg. & c. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.
o In d. cap. præterea.
p V. & ff. 3. salia q. 9.

crimen. a quòd confessarij magnopere adnitere debent ad præcipiendum multis maritis, qui recedunt à tacto vxore propter præsumptum, vel verum adulterium, & fœdus aliis, vt ipsi redeant ad eas: hi enim nullatenus istos admittendi, nisi prius incipiant reddere debitum vxoribus, & concipiant propositum efficax reddendi illud. b

Nono, quòd non obstant prædictis iura, quòminus non posse coniugem innocentem discedere ab adultero ne iudicis auctoritate, nisi adulterium sit notorium, & intelligenda sunt quo ad forum exterius, non autem interius, de quo agimus. Per quæ declaranda est glossa, quæ dicit, quòd si vir sciens vxorem adulterari, eam tamen traxit, & consummauit matrimonium, & postea vxor decerant testes, fuit absolutus, & coniux nupsit alteri, set ingredi religionem? Respondi, non posse. Tum nulla religionum, quæ non sit militaris, admittere eam, verum fateatur, sine licentia debita vxoris, quam non fu illa dare nequit remanens in seculo, præterea quia lo statu. c Nec obstat c. Agathosa, tum, cuius vxor fornicata est posse religionem ingredi, id intelligendum est de illo, qui non dedit vxori causam tem propinquam adulterandi, vt declarat Panormitan. muniter receptus, & qualem videtur dedisse consilium quia, si moreretur is, cui illa nupsit, teneretur cum ea etiam si professionem fecisset. h

25 Quarto principaliter præsuppono, quòd sponsalia sunt Matrimonij, sed promissio eius, quod sponsalia est de promissione mutua: siue reciproca: quia licet tantum sufficiat ad se obligandū, non tamen sufficit ad lia efficiēda, nisi altera quoq; pars tacite, aut expresse teri promittat, secundum omnes. Aliæ autem, & non sunt necessaria, licet illis firmiora fiant.

Porrò spōsalia non sunt, vt Matrimonij insolubilia, multis modis dissoluuntur. Primo per potestatem, & etiam si sint iurata, secundùm cōmunē. Primo, quia tracturum cum aliqua paupere ob amorem Dei, & synam. l Tum quia Deus recipit illud in reliquam eo ipsa potest ei renunciare. m Tum quia licet tum in fauorem eius factum, possit ei valere, & præiudicare. n licet oppositum teneant Innoc. & Pan. Siluester, o quorum opinionis color per

mulos per alterius in religionem ingressum, a & cum alterius sponsalia contrahere, etiam antequam professus sit, b cuius opinio probabilior est contraria, eam tenent, ea ratione, quod nouiciatus est iusta cedendi ab sponsalibus: eò quòd dedit causam: vt iocosamente tracto, & placato posset improperari ei, quod ludendi, & inconstans, & alia, quæ materiam possunt cum sacrificium tenentes cōcedunt sufficere nouitiatum a- per alterius matrimonij verbis de præsenti contra- ctum, deinde nondū sequuta per spōsalia ite de futuro, eo- rum matrimonium sequuta. c Dixi, *affectu maritali*: quia sponsalia secundū iura antiqua, secundū quę sponsalia in Matrimonij per solā copulā carnalē. quod su- per Conc. Trid. vt dicetur infra, d concurrente ātē sponsalia non dirimūtur, nisi secūda esset cognata, ex prima ex coitu licito intra gradū prohibitū. Di- cendo effe cognata, *vel affinis, ex coitu licito intra gradū* cum si talis esset, neutrā in vxorē ducere posset se- cundū a antiquā. Non quidem primō, propter im- pedimentū publicæ honestatis ex primis sponsalibus, quia etiam secundum iura antiqua non sufficeret, f per alterius ad aliā regionē migrationē absque eō illa, sed iudex certū tēpus redeudi præfi- illud nō rediit, quę præfinitio est necessaria, tuxta ciuile, licet illud. cui nō est stādū, tēpus præfi- enim quod absēs in eadē prouincia expecte- & si in aliā trib^a, vt tradit S. Anto. i & Silue- procedit etiā in spō alib^a iuratis secūdū Panor. l per superuenientem affinitatem ex eo, quod al- habuit cum cognato, vel cognata intra gradum ius partis, prius quam copulam maritalem sponsio haberet. m

a In d. cap. ex publico. & cap. venient. qui clerici. vel vsoen.
b Syl. verb. sponsalia. quæst 10.
c Cap. ficut ex litteris. de spons.
d Eod. ti. 28. & c. 25. num. 144.
e In cap. si. qui de sponsalibus.
f Ca. præterea 2. de sponsalibus. vbi Panorm. Præpositus. & communiter.
g Ca. de illis de sponsal.
h Iul. sept. ff. de sponsal. & l. 2. C. de repud.
i 3. part. tit. 1. 2. 8. 1.
k Vide supr. q. 1. 6. 4.
l Dist. cap. de illis.
m Cap. ex parte qui cognat. consang. vxor. sua.
n Ca. à nobis. & cap. de illis. 1. de despons. impub.

P salia

salia essent adeo nulla, vt ex illis nullum impedimentum publicæ honestatis oriretur: & ita alteruter eorum cum gnata, vel cognato alterius matrimonij contrahere posset.

Septimo, per lapsum temporis prælituti ad matrimonium de præsenti contrahendum. nam per illum is, per quem stetit, quominus fieret, liberatur, & alteri potestas nupta da est, propter fidem violatam. b

Octauo, per superuenientiam lepræ, paralysis, aut alius morbi contagiosi, aut amissionis oculi, nasi, aut alterius membri deformitatis. c

Nono, per superuenientem fornicationem alterius, siue voluntariam, siue coactam. e Alterius, inquam, non partis nolente parte, quæ innocens est, non sunt dissoluendi xi, *superuenientem*: quia per præcedentem non sunt soluendi, nisi tempore cõtractus ignoraretur, & ante inuentum tractum nosceretur, secundum omnes: quæ proinde non fornicatione spirituali, quæ fit per hæresim, aut per

Decimo, per votum castitatis præcedens illa, quod sequens non dissoluat: quia alter in alterius præiudicium uere nequit, excepto voto religionis, quod etiam post tractum matrimonium facere, & implere potest, & tenebitur religionem intrare, iuxta Paludanum. g Capit. non qui autem promisit alicui non ducere aliam, quam tenetur ducere illã, licet aliam licitè ducere ueperit, h cundem Paludanum i & Adrianũ m dicentem, neq; opinionem esse contra hoc, neque sequendam, si uis eam sequatur (sed male, nostra sententia) sibi

Vndecimo, per superuenientem inimicitiam capitalem quam dissolui possunt, iuxta Hostiensem. o

Duodecimo, per omissionem implementi eius, quod missum est, siue voluntariam, siue inuoluntariam, ut si promissa non præstatur, secundum Ioan. Andream. p & sponsa certam dotem sponso non promittit, vsque ad fua bona promittere, secundum glossam. q præceptum tos à Conarruuia, r adeo, quod si post sponsalia fiat, ita non possit omnia, quæ tunc habebat tradere, netur eam sponsus ducere.

Decimotertio, per famam impedimenti ad dum inter eos canonici. s Decimoquarto, per ptionem ordinis sacri, t iuxta Antoninum. u quem

a *Cap. litteras de desp. impub. & c. 1. eod. tit. lib. 6.*
b *Cap. sicut ex litteris de sponsal. cum ei adnotat.*
c *Ca. litteras de coniug. leprof. & c. quemadmodum. de iureiur.*
d *Dicto ca. quemadmodum.*
e *Iuxta glossam receptam ibidem verbo oculos.*
f *Arc. ca. 2. de translat. prælat.*
g *Capit. non solum. 28. q. 1.*
h *Cap. rursus. qui clerici, vel voluerit, vel non.*
i *Vt supra dictam est.*
k *In 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1.*
l *Vbi supr.*
m *In 4. de matrimon. quæst. 22.*
n *Ver. matrimonia. 2. q. 30.*
o *In summa. de sponsa. §. 8. ubi rationem in cap. 2. & cap. requisiuit. de sponsal. ff. de iur. dot.*
p *In cap. de illa. de conditi. appos.*
q *2. part. cap. 3. num. 4 in Epit.*
r *Ca. cum in nostra. de sponsa.*
s *In c. de illa. de sponsa.*
t *Lirll. extrauag. antiquæ.*
u *In rubr. de sponsa.*

quamuis per eum Matrimonium de præsenti non Decimoquinto, per superuenientem cognationem Decimosexto, per morum alterutrius contrarietatem, secundum Pan. d Decimoseptimo, per Decimooctauum, per superuenientem, quod si præcessisset non fuissent secundum mentem S. Thomæ, e ad quem alij quinquagesimum reijciendos. f ponit, redigi possunt.

Quamuis tamen est secundum Hostiensem & Ioan. Andream, g sponsalia in casibus prædictis regulariter non dirimi, & ideo auctoritate iudicis Ecclesiastici esse, & ita, qui absque tali auctoritate cum alia uidentur, grauiter peccare videtur, i quamuis nõ mortaliter dissoluuntur: scilicet quãdo alter eorum religionem intrat, aut ipso facto cum alia verbis de præsenti, & generaliter dicti potest. quod in nullo casu dissoluendi sponsalia est manifesta, tum quia tales ab ipso iure absoluuntur, & idem quando sponsa sunt clandestina: quia

Verùm sponsalia duobus modis in Matrimonium primo, per copulam carnalem subsequentem affectu, id est, cum intentione Matrimonium habeatur fornicatio affectu, id est, sine & copulandi tamquam maritus, & vxor, sed matrimonij vinculo, non est Matrimonium Hostiensem, o secundum antiquam iura, quæ quomodo essent ponitur infra. p Secundo per declaverbis aliquo aperto signo de præsenti verbis aliquo aperto signo habuerint, aut sponsalia quamcumlibet simul & osculatus, & amplexus interuenerit copula tenetur. q

Quod ætas legitima contrahendi matrimonium in masculis est 14. annorum completorum, & in fœminis 12. annorum completorum; & ad sponsalia in vtrisque: quamuis si potentia superueniat, prius possunt, quæ tamen vsque ad illam ætatem

a *In c. de illa. de sponsa.*
b *Lirll. extrauag. antiquæ.*
c *De qua infra cod. c. num. 44.*
d *In ca. veniens. qui clerici. vel vouen.*
e *In 4. lib. sent. dist. 27.*
f *In d. cap. de illa.*
g *In d. §. fi.*
h *In d. cap. de illa.*
i *Cap. si duo puer. de de sponsal. impub. & ca. sæcularis. 21. q. 2.*
k *Ver. sponsalia. q. 12. §. vltima.*
l *In d. cap. de illa. col. fin.*
m *Verba sponsalia. quæst. 11.*
n *In capite. 11. qui. de sponsa.*
o *Ibidem.*
p *Capit. 23. num. 144.*
q *Capit. sin. de sponsa. & Arct. in cons. 144. ex folio.*
r *Cap. puberes de desponsal. impub. & ca. 1. §. idem quoque. eadem tit. lib.*

iudicio præditus, potest Matrimonium contrahere, nisi specialiter prohibeatur, vel aliquod impedimentum intercedat inter contrahere volentes,[a] Dixi, *iusto iudice*: quia antecedenter potest amentię non potest.[b]

a *Can. cum apud de sponsal.*
b *Capit. dilectus. de sponsal.*
c *In 4. lib. sent. dist. 34.*

De impedimentis Matrimonij in genere.

30 IMpedimentum Matrimonij secundùm S. Thomam[c] communuem, est duplex. Alterum impediens tantum. Alterum impediens & dirimens, cò quòd facit, vt impediti non solùm edrahere, sed etiam, vt ipsum Matrimonium contractum non valeat: non autem cò quòd dissoluat Matrimonium, quia nullum contractum ante illius impedimentum: quia nullum Matrimonium dissoluit. Impedimenta vero huius generis sunt duodecim, continentur his versibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis.

31 Impedimentum vero impediens tantùm dicitur, quod impedit, & non dirimit, ideò facit, quod peccent, qui impediti contrahunt, sed Matrimonium contractum valet. Impedimenta vero huius generis sunt duo.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Impediunt fieri, permittunt iuncta teneri.

Ad quæ quidem duo reducuntur alia omnia, licet sparsim per dictis versibus non contineantur, quæ infra tangentur.

De impedimentis dirimentibus erroris personæ, & conditionis.

32 *Error multiplex personæ, conditionis seruitus, & libertatis. & 33.*

33 *Error personæ, vel conditionis seruitus matrimonium.*

35 *Matrimonio ab erroneo qua auctoritate rescindatur.*

34 *Matrimonium seruorum consentiunt domini, vt ad inuicem habeant, vel ad vendere possit eos, & arcere à debito reddendi.*

34 *Matrimonium contrahens seruus, an Dominus teneatur.*

34 *Error personæ, & conditionis dirimunt, secus in alijs.*

32 PRimum impedimentum dirimens Matrimonium est error personæ. Est autem error personæ triplex, quia

quod sit alia, vt quod sit libera, cùm sit serua, vel quod sit talis Regis, Ducis, Comitis, aut alterius, cuius nō est. Item si credatur indeterminatè, quod est filius Regis, nobilis, aut diuitis, non est error personæ, sed conditionis, nec etiam si credatur filius talis Regis, & talis filij cognitio non habeatur. Si talis Regis, & talis filij cognitio non habeatur, sed tamen persona est, credere, quod sit primogenitus eorum non sit, & propter spem, quam habet illud in patrimonium succedendi, ei nubit tamquam primogenito, error est personæ.[d] Aug.[e] nisi absolute consentiret in eū quem tunc Matrimonium valeret, quamuis credebat, ex falsa mentem S. Thomæ & communis.[e]

Primo ob hoc impedimentum peccat, qui procurat, consentit, vel sponsalia à se, vel ab alio per errorem contracta, quæ aliàs non contraherentur,[f] & probatur S. Thom.[g] & Matrimonium sic contractum, nihil valet. Secundò error personæ, vel conditionis seruilis, secus si error sit alterius qualitatis,[h] qualis est credere de plebeio, quod est nobilis, de inopi, quod est diues: de plebeio, quod est virgo.[i] Item de bonæ famæ de corrupta, quod est virgo.[k]

Tertiò impedimentum dirimens Matrimonium est conditionis seruilis, quo quis credit seruū esse liberū: & ideò contractū à libero cum serua, quā putabat liberā, & e contrario, contractum à libera cum seruo, quem credebat esse liberum, nihil valet: licet contractum eū libero, vel ab ea, qui, vel quæ credit esse seruū, vel ancillam, & & tradit S. Thomas & cōmunis,[l] & Anton. & fit Matrimonium erroneū fuerit clandestinum, & auctoritate se separare potest, quo ad totū, & potest, sed non quo ad cohabitationem, nisi in facie Ecclesiæ contractū, quo ad Ecclesiæ,[m] quod procedit etiam si dominus eam manumiserit ipso inscio, & cum ea contrahat coniugalē habuerit, quia talis copula præsumitur primi consensus, qui nullus fuit,[n] si tamen habitā, Matrimoniū fiet validum secundum, dicere non post Conc. Trid. vt dictum est supra. Si autem ignorauerit contrahit cū illa Matrimonium: sed coget illam Ecclesia, vt

a *Ref. verb. impedimēt. 2. & Sylu. verb. Matrimonium. 8. q. 1. §. 5.*
b *In cap. 2. de coniug. seruor.*
c *In summa.*
d *Ver. Matrimonium. impedimēt. 4. §. 5.*
e *In 4. lib. sent. dist. 30.*
f *Aug. ver. Matrimonium. 5. impedimenta §. 16.*
g *De defe. 2. 2. qu. 57. art. 4.*
h *Cap. 2. 30. quæst. 2.*
i *Cap. 1. §. error. eod. quæst. 1. & 29. qu. 2. §. in ista. sub cap. si quis liber.*
k *In 4. lib. sent. dist. 36. art. 2.*
l *Verbo Matrimonium impedimēt. 4. §. 10.*
m *In 2. præpositi. de coniug. seruor.*
n *Arg. ea. parte. & c. significa. de diuort.*
p *Ref. verb.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Capit. fin. de coniug. seruor.* consentiat in illud, iuxta glossam, a quod est verè dictum: dùm legitimè alteri nupserit. quæ glossa addit, quod Dominus tradens suam ancillam tamquam liberam libero ei eam esse talem, manumittere illam videtur. Quæ sunt intelligenda, etiam de libera contrahente cum libero. Dominus, qui consentit Matrimonio sui ierui, non tollit locum ad reddendum debitum non concedit peccatum quamuis seruus contrahens Matrimonium teneatur ad ei obsequendum magis, quàm ad debitum reddendum: quàm ad hoc tenetur. & quamuis Dominus possit Matrimonium, etiam suo consensu contractum cum seruo, vt vltra non tamen in tam remotas regiones, vt vltra Matrimonium impediatur, iuxta communem, b & S. Thomam, ibidem stum esset, ne ad tam remotas venderet, etiam dum voluntatem eius contraheret, quamuis ad id tub pœ- talis peccati, non tenetur, iuxta communem, d ibidem do commodè in vicinas vendere non posset.

b *In cap. 1. de coniug. seruor.*

c *In 4. dist. 36.*

d *In d. c. 1.*

Errores autem aliarum qualitatum: vt pote fortunæ, nobilitatis, virginitatis, fortunæ, & reliquarum, non tamen: quia id nullo iure caueturrimmo contrahentium, mus suprà.

e *Cap. 1. 29. q. 1. & 5. iis ca. subiecta. si quis liber. eod. q.*

De impedimentis dirimentibus voti, & cognationis spiritualis.

35 *Votum solenne castitatis impedit & dirimit Matrimonium.*

35 *Votum post solenne contrahens nullitèr contrahit, & dirimitur.*

36 *Cognatio spiritualis tam Baptismi, quàm Confirmationis quid, & ad quos Tridenti restricta num. 37.*

37 *Patrini sunt solum hodie, qui designantur, & quot designentur num. 38.*

39 *Patrinus an fiat omnis tangens, dum sacro fonte suscipitur.*

f *Capit. 12. num. 32.*

39 *Cognatio spiritualis non nascitur ex filiatione post baptismum. & 40.*

g *Cap. 1. de voto. lib. 6. extravag. 1. de voto. Ioan. Xxij.*

h *Clem. 1. de consang. & affinit.*

i *Eod. cap. num. 13.*

35 TErtium impedimentum dirimens Matrimonium est votum solenne castitatis, quod excludit per se, & ex natura sua, vel tacita religionis approbatæ, vel huius expressa, vel tacita religionis approbatæ, vel huius susceptione, vt dictum est suprà, post quod, qui contrahit, peccat mortaliter, g & est excommunicatus, h & de veto simplici dicetur infrà. i

36 Quartum impedimentum dirimens Matrimonium

est cognationis spiritualis, quæ est triplex, carnalis, spiritualis, & legalis. Cognatio spiritualis, quæ Matrimonium impedit, & dirimit (nam de non dirimente infra eodem nu. 72.) est *affinitas duarum personarum, quæ ex statuto Ecclesiæ baptizati, & Confirmationis administrationem, vel baptizati, vel confirmati*, iuxta mentem omnium, a secundum iura antiqua erat triplex, paternitas, & fraternitas: secundum dictam glossam receptam ab eo, quæ contrahitur inter baptizantem (qui locum patris sit, siue sit clericus, siue laicus, vir, aut fœmina) & baptizatum, & patrinum, qui locum matris tenet, siue plures, siue vir, siue fœmina. b Communis est, quæ contrahitur inter patrem & matrem baptizati ex una parte, & ex altera inter baptizantem, & patrinos, qui ex facto fonte suscipiunt, si sunt baptizandi, quamuis sint schismatici, aut hæretici, & aliàs non; quod alij dicant: neque etiam inter baptizantem, & patrinos. Fraternitas est cognatio inter baptizatum, & baptizantis, & patrinorum, etiam non legitimos habitos post baptismum. Dixi, *olim secundum iura*, quia Concil. Trident. d

a *In rubr. de cognat. spirit. & commun. lib. 4. sent. dist. 40. & glossa, ac communiter ibi. ca. 1. ext. ritual. lib. 6.*

b *Ca. quamuis. de cognat. spirit. lib. 6.*

c *In 4. lib. sent. dist. 42. art. 1. q. 3.*

d *Sess. 24. ca. 2. de reform. matrim.*

tollit omnem illius cap. quod sic habet, *Sancta Synodus tantum sine vir, sine mulier, iuxta sacrorum canonum, vel ad summum vnus, & vna, baptizatum de baptizante, inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem ac matrem tantùm, & baptizatum, baptizantem inter quos, ac non inter baptizantem, & baptizatum, baptizantis patrem ac matrem tantùm, spiritualis cognatio contrahi, ad quos, & quot id baptismum conferendum accedat, ita ad eos, quos, & quot abit, sciscitetur, quem, vel quos elegerint de sacro fonte suscipiant, & eum, vel eos tantùm, quos ex eis, quem tornationem contraxerint, ne ignorantiam, & spiritualem, nullo pacto contrahant. Et quæ ex conformatione contrahitur, confirmationem, illiusque patrem & matrem, ac tenentem eum, similiter inter alias personas huius spiritualis cognationis, omnino sublatis.*

Hoc statutum cessat quæstio, an multi, & quot fratres baptizati, & omnes filios,

Universidad de Deusto
Biblioteca

filios, vel quos patrinorum, vel baptizantis sit baptizatus: mentum: & an inter baptizatum, & filios adoptivos patrum, & baptizantis: & an inter baptizatum, & vxorem vel cubinam, vel maritum patrini, vel matrinæ, vel baptizantis: & an cognatio transeat per actionem, vel passionem, vel iugem, vel concubinam, ante, vel post cognitam: & an suscipientes, respondentes, vel tangentes baptizatum, vel eorum sint patrini, vel matrinæ: quoniam tota cognatio spiritualis redacta est ad solam eam, quæ est inter patrinos, baptizatum, patrem, & matrem baptizati: & inter baptizatum & patrem, & matrem baptizati: & an nulla est hodie fraternitas, aut confraternitas nulla inter paternitas inter baptizantem, & patrinos: nulla inter baptizatum, & coniuges, & concubinos, vel concubinos dictorum, & minus, inter ipsosmet patrinos. Et ideo non cato possunt esse patrini maritus, & vxor. Nulla item respondentes tangentes, & alios; nisi fine ad id designati quamuis videatur relinqui dubium: an quando designantur in patrinos, per culpam parochi, vel alterius cessitate baptizatis, soli, & omnes tangentes baptizatum cognati iuxta ius antiquum: quod verius videtur quoad re antiquo non sit recedendum, nisi quo ad exceptas a uo,[a] & Concilium videtur loqui, quando designantur patrini, quod ipsum dicendum videtur, quando designatur vnus, vel duo designantur: & admittuntur, quando designantur guatos fieri, quia multa fieri prohibentur, quæ facta tenent in quod facit doctrina Bart. communiter receptæ.

40 Notanda tamen sunt tria. Primum, etiam illos puer in domo baptizatur propter necessitatem exercitatur, & tate, & postea cum ea in Ecclesia exercitatur, & ea ratione matice, credunt ex hoc postletiori actu ortri cognationem non ex priori, cum contra se res habeat: quia priori actu non est Sacramentum, sed sacramentale, per quod non racter imprimitur, nec confertur gratia ex opere operato, cet sit actus catechismi, & exorcismi, ex quo alia cognatio minor impediens, & non dirimens nascitur, vt parochus non Ob quod multùm expediret, vt parochus non solùm ea, quæ Concilium prædictum iubet, sed etiam in tali mento scriberet illum actum supplendi non solùm catechismum, sed tantùm catechismum eum exorcismo.

Secundum, cognationem spiritualem impedientem non dissolvere Matrimonium contracto superveniente, sed impedire, vt supra dictum est. Exactionem debiti coniugalis impedire, vt supra dictum est.

rum, quod eodem modo est restricta cognatio, quæ ex Confirmatione, quo quæ nascitur ex baptismo, dictum Conc. supra relatum, & ita totum cap. [a] simi- [a] De cognat. spirit. lib. 6.
li. Adde, quod non baptizatus non potest esse [b] S. Thom. in 4. d. 42. q. 1. art. 3.
que contrahere hanc cognationem, [b] baptizatus [c] Sot. & Syl. verb. Matrimonium q. 2.
sit hæreticus, &c. [c]

Quæres autem dumtaxat pater baptizatus in necessitate [d] Cap. 1. de cognat. spirit. lib. 6.
sum suscepturn ex fornicatione possit contrahere [e] Per ea ad limina. 31. quæst. 1.
nium cum illius matre? respondi non posse: [f] In 4. dist. 41. art. 1.
habet, cognationem spiritualem impedientem [g] In arbore consanguinitatis, lib. 6.
contrahi inter baptizantem, & parentes [h] In arbore affinitatis. [i] Ca. diffinitionem de eo qui cognat. suæ.
non excipitur, nisi baptizans filium suum, [k] Cap. extraordinaria. 55. q. 3. [l] In d. cap. extraordinaria.
sit, vel sui: cum qua, vel quo iam contraxit Ma- [m] In 4. lib. sent. dist. 42.
ea ratione, quod per actum bonum, non debet [n] 3. p. art. 1. cap. 22.
Matrimonio sancto antea contracto, quæ cessat [o] Cap. non debet. de consang. & affinit.
de quali quæ habetur, per quod videntur sol- [p] Sess. 24. ca. 4. de reform. Matr.
quæ in contrarium adducit Sotus, [f] qui tamen
tenere contrarium, nec etiam Paludanus.

De impedimento cognationis carnalis.

Quæ, quid, & quantum restricta per Conc. Trid.
Cognatio carnalis perfecta quid, & quæ gignit affinitatem.

Cognatio autem carnalis, seu consanguinitas, *est pro-*
pinquitas duarum personarum, ob quod una ex altera, vel
ambæ ab eodem descendunt, secundum glossam receptam, [g] pa-
tres fuerunt consanguinei, quia vnus ab alio de-
scendunt. Quæres: quia ambo à tertio descendunt.
Dicendum est, *propinquitas duarum personarum, qua-*
rum una alterius copulam habuit, secundum
glossam receptam, [l] & ita non sufficit
Deum violatio virginitatis, nec quælibet
mentem S. Thomæ & communem, [m]
& S. Antoninus explicant.

Primo igitur primo consanguineos, vel affines in-
gradu non posse Matrimonium licitè contra-
cum, sed prædictum Concilium, [p] li-
gradum tantùm, si aruens in vlteriori-

ribus gradibus Matrimonium post eam contractum non dirimi. & licet contextus illius non addat, illud non impedire, sed tantùm non dirimere: & ideo potuisset aliquis dicere, quòd licèt Matrimonium contractum per affines in illicita tertij & quarti gradus valeat: peccare tamen contrahentes sine dispensatione: quia à lege veteri non discessum est nisi quatenus per nouam exprimitur, a tamen Pius V. proprio super hoc edito contrarium declarauit, b dicens etiam affinitatem, nec dirimere, nec impedire.

a *I præcipimus. C. de appell.*

b *In extrauag. ad Romanũ late anno 1566.*

Sequitur secundo, huiusmodi contrahentes non solùm peccare, sed etiam excommunicatos esse, sicut sunt consanguinei, c nisi excuset ignorantia, de quo infrà. Aqui vero contrahunt tantum sponsalia intra quartum gradum, peccant quidem, sed non sunt excommunicati, nisi copula sequatur: & ea sequuta fit, iuxta communem secundum iura omnes, d ex quibus infertur, quod huiusmodi sponsalia per quæ sponsalia transibant in Matrimonium, per se non obligent ad carnalem sequuram: non tamen hodie post Conc. Trid. sess. 24. tamen secundùm iura antiqua non procedebant, quia ex huiusmodi sponsalibus nulla oriebatur actio, ut patet ex cap. 1. de sponsa. rum conscientiæ, nisi in eo, qui vxorio affectu copulam habuerat, alias enim in illo foro non esset verum Matrimonium, iuxta omnes, f ex quibus infertur, quod huiusmodi sponsalia contrahentes ante legitimam ætatem, non sint coacti: quia in effectu sponsalia tantùm de futuro contrahunt, g idem de contrahentibus credentibus se contrahere, quia verò non sunt: nam peccant mortaliter, & non valet Matrimonium, si credebant illud non valere, alias sic, vt refert resoluit, h quod autem dictum est de vxore adoptati, & adoptantis, vxorem, quæ durat perpetuo, sicut dictum est de quibuscunque harum cognationum impedit, & dirimit Matrimonium, iuxta glossam & communem, b licet non contrahant, quo ad cognationem transuersalem.

c *Cap. 1. de consang. & affin.*

d *Capit. 27. num. 141.*

e *Vt dictũ est supra n. 23. & 28.*

f *In capit. is qui. de spons.*

g *Cap. 1. §. 1. de spons. lib. 6.*

h *In verb. Matrimonium. 7. q. 13. §. 1.*

De impedimento cognationis legalis.

Cognatio legalis quid, quotuplex, & quomodo dirimit. num. 45.

44 COgnatio vero legalis, *est propinquitas ex adoptione cuius in filium proueniens*, secundùm omnes, i & est triplex. Prima est ascendentium, secunda descendentium, scilicet adoptantis, & adoptati, & denique transuersalium, scilicet inter adoptatum, & adoptantis filios naturales, quæ nec dissolutione adoptionis, nec emancipatione tollitur, k secunda quasi trãsuersalis, scilicet inter adoptatum, & adoptantis filios naturales adoptantis durante adoptione, nec contrahi potest, nec existẽte in potestate patris, & nõ aliàs, licet ex adoptione emancipatus sit, l tertia est affinitas, scilicet inter vxorẽ adoptati, & adoptantem, & adoptantis vxorem, quæ durat perpetuo, sicut dictum est de quibuscunque harum cognationum impedit, & dirimit Matrimonium, iuxta glossam & communem, b licet non contrahant, quo ad cognationem transuersalem.

i *Post gloss. ea. 1. de cognat. legal.*

k *Cap. ita diligere. 30. qu. 3. & §. ergo. Instit. de adoptionibus.*

l *Cap. 1. de cog. legal. l. qui per adoptionem. ff. de adopt.*

Quibus sequitur inter adoptãtem, & adoptiui matrem non posse matrimonium non contrahi, & quod adoptans aliquam personam non potest cum illa, nec aliqua eius descendentium gradum Matrimonium cõtrahere: quia sunt ascendentes, & descendentes. Item, quod non potest cum vxore filij adoptiui eo mortuo, nec filius adoptãtis cum vxore adoptãtis eo mortuo: quia est cognatio tertij gradus inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item, quòd filius naturali adoptantis hoc viuente, & illa in eodem statu manente, Matrimonium contrahere non potest, c nisi ipse moriatur, aut filia emancipata, aut si est illegitima, d quia tunc eam filia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dixi, *adulterari*: quia si non erat verè coniux, licet putatiuè talis, non impedit, [a] impedit tamen si fit verum, quamuis non impedit lutum quo ad torum, vel cohabitationem. [b] Dixi etiam *adulterari*, quia nec datio fidei de contrahendo, nec contractus de ne adulterio sufficit. [c] Dixi, *scienter*: quia si vterque putat alterum ter ignorat, possunt matrimonium contrahere; sicut si alter tantum ignorans mortuus fuerit, qui impediebat: & si alter tantum ignorans, penes eius arbitrium est, sublato impedimento denuo matrimonium contrahere, vel non, [d] donec sciens cum tertia contrahat. Et hoc modo ignorans non resciuerit ante mortem impedimentum, postquam resciverit, non habuerit copulam.

47 Notandum item, quod vt matrimonium inter ignorantes tollatur impedimentum, & scientem valere incipiat, non sufficit cessatio impedimenti, & consensus nouus scientis; quia necesse est, vt etiam ignorans denuo in illum consentiat, per quod sciens sibi notum fuerit interuenisse impedimentum, per quod matrimonium non valuit, & fiat ei iusta libertas ad consentiendum. [e] videntur hæc ei notificari, & dari libertas, quando sciens putat matrimonium nil valuisse, ob aliquod impedimentum, per quod nouere, & quod non cogitur ad denuo contrahendum, sed quia non exprimatur speciatim impedimentum, per quod matrimonium rem libertatem deducatur: quin, & præsertim id facere, quando non conuenit, vt illud speciatim nouerit, sæpe à domo lui matrimonij dicere gratiosè, suspicor te non esse matrimonium meum, ob quod rem meam aliqua de causa, ideo rogo te plurimum me, quillitatis meæ conscientiæ, & consolationis, vt si, & quando nus opus fuerit denuo nos pro coniugibus habeamus. Sed dùm mentem Caietani. [g]

[a] *Cap. significasti. de eo qui dux. in matrim.*
[b] *Ca. significasti. & ea. ex litter. eod. tit.*
[c] *Dist. ea. significauit. & ea. l. 31. quæst. 1.*
[d] *Capit. 1. eodem tit.*
[e] *In final. ca. 1. de eo, qui dux. in matrimon.*
[f] *In 4. lib. sent. d. 35.*
[g] 2. *Tomo opusculorū Trail. 12. de matrim. q. 2. & in suma verbo Matrimonium. pag. 8.*

De impedimento dirimente infidelitatis.

48 *Matrimonium, quæ infidelitas impedit, quamquam dirimat.*
49 *Matrimonium, quod inter infideles nullum, & quod ratum habendum.*

48 SEXTVM impedimentum dirimens matrimonium est infidelitas. Matrimonium etenim contractum à fideli cum infideli, nondum baptizato nullum est, etiam si ille conuertatur, nisi ambo simul conuertantur. [h] Ratio est, quia per baptismum, & fidei nam licet, vt suprà dictum est, matrimonium inter infideles esse possit, quatenus est contractus, non tamen quatenus

[h] *Ca. nouit. vbi gloss. 32. q. 1.*
[i] *Cap. gaudemus. de diuort. & cap. de inde. 28. dist.*

sacramentum, [a] nec etiam vt contractus valet, si contra leges naturales, [b] & multo minus quando contra leges naturales, quàm cum vna contrahitur. [c] Intelligendum tamen, quod matrimonium infidelium non separatur, quo ad cohabitationem à non separare possit, quo ad cohabitationem à non separare possit, nisi cum alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [d] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [e] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [f] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [g] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [h] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [i] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [j] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [k] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [l] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [m] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [n] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [o] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [p] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [q] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [r] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [s] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [t] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [u] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [v] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [w] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [x] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [y] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ- [z] ex quo alter eorum ad fidem conuertatur, licèt cõ-

[a] *Arg. cap. veniens. de presbyt. non baptizat.*
[b] *Arg. cap. fi. de diuort.*
[c] *Ca. de infidelium de conjug. & effect.*
[d] *Dist. ea. gaudemus.*
[e] *Per cap. gaudemus. de diuort.*
[f] *Dist. ea. quante. & d. cap. gaudemus.*
[g] *Dist. cap. quanto. In 4. lib. sent. di. 39.*
[h] *In ca. non oportet. 28. quæst. 1. In dicta dist. 39.*

De impedimento dirimente violentiæ, vel metus.

Impedimentum metus iuste cõtractum, immo & consummatum, dirimit.

Quæ iniusti metus definitus, & declaratus.

1 TERTIVM impedimentum dirimens matrimonium est violentia, vel metus: pro cuius declaratione præmittendum est, quamuis omnes contractus, facti per metum [k] iniustum, secundum glossam & communem, [l] licet [m] ipso iure non sint irritandi, secundum Garciæ oppositum tenuerit: [n] & quamuis Sacramentum character imprimitur, sicut in baptismo, [o] Sacramenta tamen, & Sacramentum matrimonij nihil valent, [p] quia ita Ecclesia decreuit; [q] vt Doctor & alij tradunt, [r] quæ tamen sola sine statuto non sufficerent.

Secundò quod non quilibet metus ad hoc sufficiat, sed solum is, qui cadat in virum constantem, [s] qui de iniuria

[k] *In ca. abbas. de iur. quæsti.*
[l] *De vlr. ff. ill. at. vt. in C. matrim. §. item quæritur. de hæret.*
[m] *Cap. veniens. 1. ex. cum locato. de sponsal. & text. ir. resp. ad ea. quæ in c. significauit. de eo, qui dux. in matrim.*
[n] *In d. c. p. cum locum.*
[o] *L. metum. ff. quod met. caus.*

definitur à S. Tho. communiter recepto, etiam à Scot. scili-
le, *quo minus malum maius euitandi causa, facere tur*, ta
mus b & iurè tradit Conarruuias. c

Contra quam definitionem occurrunt hoc tempore
nuali sermone Hispano scripto, quædam; primum, quod
nor timor est iustus mulieri, quàm vir, iuxta glossatorum
larem & à plurimis laudatam, d quæ non esset vera à
finitione perpenderetur.

Secundum, quòd vera, & communis sententia habet, ad
metum iudicis, vel prudentis arbitrio esse definiendum, qua-
dùm glossam e & prædicta definitio satis concludit, est
definitum.

Tertium, quòd communis Panor. Præpos. & aliorum
rum habet contra Host. f quòd qui matrimonium
tis contractum, metu quoque mortis contumacia
matrimonium validum facere, & quidem ratione
bili, scilicet, quod essentia matrimonij est, vt consen-
ber, g secundum omnes: & cum consensus directus
moniũ, metu mortis extortus, non sit satis liber à
sensus indirectus. & per quandam consequutionem
ex copula eodem mortis metu, extorta, non erit satis
tamen secundum definitionem prædictam non
ftus, quippe, quod non eligitur minus malum
maius: imo maius malum, scilicet peccatum
tandam mortem corporalem, quæ est malum minus.

Quartum, quod nihil malè venialiter factũ, quòd
sto metu factũ, quòd non est peccatũ, etiã venialiter
omni alio malo, quòd non est peccatũ, secundũ
nes Theologos, & Canonistas, & fecit glossa, & quod
Sotus, qui definitionem prædictam sequitur, satis

Quintum, quod omnis rectus iudex iudicabit
stum mortis, & mutilationis esse iustum absolutè
ratione, an per illum liberetur à maiore malo, vel
etiam metum ablationis omnium bonorum, vel
tis eorum, saltem si magna sunt, n & merito,
dam sunt iuxta glossam receptam iuncta extra

Sextum, quod etiam omnis rectus iudex
alio alius generis metu, non solum malum
sed etiam circumstantias fortitudinis, vel
lum sexus, vt dixit prædicta glossa, sed etiam
guitudinis, vel patientiæ animi, aliorumque
tum passurita quòd eiusdem mali obiecti metum

a *Ibidem in 4. lib. sent. d. 29. art. 2.*
b *In d. cap. cum locum.*
c *In spic. 4. 2. parte, ca. 4. §. 2. à num. 29. & in 2. part. cap. 3. §. 4.*
d *In d. cap. cum locum.*
e *In cap. ex parte. cum dilectus de his, quæ vi.*
f *Inn. consiliarium. & ibi prof.*
g *Per d. ca. cum locum.*
h *Iuxta c. cum. cum alias in 10. 32. q. 5.*
i *In ca. fi. quod met. caus.*
k *In cap. si aliquod. 22. quæst. 4.*
l *In d. q. 22. art. 1. in 1. & 2. ff. quod met. caus.*
m *Cap. 1. de rest. spol. lib. 6.*
n *Inf. allegand. Cdo adducend. de mort. indic. & priuat. per l. ipli quidem cum fili concord. ca. ff. quod met. caus. & ca. cum dilectus, alias cita ff. de his, quæ vi, met. caus.*

dum in alio vanum non considerando, an metum pas-
cur à maiori malo, an à minori.

quòd ad reddendum actum inefficacem coram
liber timor, etiam minor iusto, modò sit causa,
principalis eius, vt dictum est, a & proba-
quia leges constituentes discrimen inter alium
fundant super præsumptione, qua præsu-
causam actus, alium verò non: & lex fundata
non habet locum coram Deo, si veritas ei

quòd quoad hunc effectum necessario receden-
definitione S. Thomę communiter recepta, licet ob-
plurimum, quo ad effectum excusandi à culpa:
singularis, e quatenus notat exilio capite pæ-
annullare votum pueri vouentis religio-
quoad forum exterius, cui tamen non conuenit

quòd licet suscipiens ordinem sacrum metu iusto,
autem ordinis suscipiat, d non autem obligatur
illis annexo, e tradit S. Thomas, f & in specie
timor, qui non est iustus ad annullandum Sa-
est iustus ad annullandum votum. Per quæ nuper
obligati ad preces horarias, & à bellis iustis
quæ illi sunt annexæ, filium cuiusdam maximi
maximo reuerentiali metu patris infantis, &
beneficiorum accepit, iunctis, quæ concurrebant
per quæ omnia dicendum est, definitionem
merito à nemine, quod sciam improbatam,
esse necessario limitandam: quibus est conse-
metus mortis, quo testis falsum deponit,
secundum definitionem S. Thomæ, nec
excuset à peccato, etit tamen iustus, quo ad in-
testimonium, & quo ad excusandum eum à
fecisse secundum definitionem prædictæ glos-
idque ipsum omnino dicendum de
mortis fecit instrumentum, vel testamen-
quidem, sed instrumentum, vel testa-
Id etiam ipsum omnino dicen-
matrimonium metu mortis contractum,
peccare quidem, sed non
liberum, quo matrimonium valeat:
non solum annihilat matrimonium
se consentire, sed & eius, qui verè
consen

a *Sup. cap. 17. num. 30. post Adrl. & alios ibi citatos.*
b *Ca. 11 quę & ca. 1ua. de sponsa. ciu eu adque.*
c *Cap. præsens. 22. q. 3.*
d *Arg. cap. maiores, §. item quæritur. de baptismo.*
e *Arg. cap. 1. de vo. qua vi.*
f *2. 2. q 88. art. 11.*
g *Verb. ar. de 3. §. 4. quæst. 18.*

consentit, secundum S. Thomam & communiter Cardinalis incautè ibi dicat: secundum quos coacta postea liberè consentiat, saltem tacitè, voluntate perseuerante, firmatur matrimonium: id cogi potest volente parte coacta, b & si spontè videtur tacitè consentire, quod ad forum conscientiæ tamen quo ad interius, nisi verè consentiat, c

a In 4. dist. 29. & d. c. cum secun. & in c. ab hac. de his, qua vi.
b Per cap. ad id. & ibi notata de sponsa.
c Argum. cap. ma. de sponsa.
d Cap. 2. de Cler. coniug. §2. & cap. 1. & sup. si quis eorum. & cap. erub. f cap. 32. dist. e Capit. impetrauit. 32. quæst. 1. f In 4. dist. 37. q. 2. g Cap. per ma. de cognat. & affinit.
h Capit. 77.
i Eodem num. 31.
k Pet. de Pal. in 4. d. 37. q. 2. col. 2.
l Cap. Apostol. 37. q. 2. S. Thom. vocatur in 4. dist. 37. art. 2.

DE IMPEDIMENTO dirimente ordinis.

Ordo sacer cur impedit, & dirimit matrimonium, & quibus.

OCTAVVM impedimentum dirimens matrimonium, & est ordo sacer. nullus enim sponte initiatus a prædictis quatuor sacris ordinibus, potest contrahere matrimonium, & si contrahit non valet: quia ex eâ ancorata tum solenne castitatis, quod impedit matrimonium, & mit, d ad quod votum eos suscipiens obligatur, quam propositum non sit illud seruare, nec ad id se obligare obstat, quòd nemo cogitur vouere, e quia Ecclesia ad ordines sacros cogit, sed solùm statuit, vt qui vouet fit ad matrimonium inhabilis. Et sic qui vouet tur, voluntariè illam inhabilitatem incurrit, quia vo si contrahat illud, est excommunicatus, & de qua an sit irregularis dicetur ibidem. Dixi, *sponte*, quia iusto metu initiaretur, iuxta dicta supra. f

Porro coniugatus, qui ordinem sacrum suscepit inuita sua vxore, non solùm peccat cum suscipiat, sed postea cùm debitum coniugale exigit, & idem si suscepti ordinibus, ex illius consensu legitimo, g de quo men legitimus, nisi ipsa religionem ingrediatur, vel nex, & castitatem vouerat. l

De impedimento dirimente secundarum nuptiarum.

53 *Matrimonium contrahens cum secunda, viduata, quæ dicta, vt peccat, & quid agat, fusius tractatur per ta & seq.*

53 *Filius Matrimonij putatiui qui legitimus.*

54 *Matrimonium contrahens secundo, quam nouerat, quid agat.*

5 *Dubius, credens, & sciens, in hoc pares.* 55 *Matrimonium*

Matrimonium contractum à credente illud non valere, an valeat.

NOnam impedimentum dirimens matrimonium, est matrimonium præcedens, quod dirimit sequens: nullum potest contrahere cum alia viuente prima, etiã non consummata, & eandem ducta: ita tamen, quod valuisset si iam prima alteri nupserit, & liberos suscepisset, quod proh dolor! frequenter contingebat, a Trident. & peccat, nec absolui potest saltem sine propósito non cognoscendi secundam, a nec vlla remissione, nec temporis longinquitas in hoc prodest, b quin contrahat cum illa, post habitam de morte illius quam habeandam sufficeret fama, si in longinquitate fuit, secundum Anton. b cui contradicit Sylu. rectè defendit eum Sylvester, c aut si erat ingressus, non apparuit, de qua re litteras dederunt, iuxta glossam receptã, d ex fama orta ex horum aliquo ad eum peruenire, e contrahere cum secunda, & sine peccato cum ignorante primũ matrimo- nium, f porro filij ex ea legitimi forent. c

a Tot. tit. de sponsa. duarum.
b In cap. in præsentia de spons.
c Verb. matrimonium. 3. quæst. 13. verb. 4.
d In c. quoniam spontea. ut nõ cogatur.
e Per ea. ex tenore huius glos. communiter recepta, quæ filij sint legit.
f Per cap. dominus. de secũd. nupt.

Et peccat, nec absolui potest, quæ contrahit cum probabiliter suum primum maritum mortuum, de eius vita acceptum credens probabiliter suum viuere, petit debitum coniugale, credens illum viuere, petit debitum coniugale, & petens ob nuncium, de eius vita acceptum credens illum viuere, petit debitum coniugale, & petens probabiliter suum primum maritum mortuum, & petens ob nuncium, de eius vita acceptum credens illum viuere, petit debitum coniugale, & petens dubitat, potest & debet reddere, g & petens dubitat, potest & debet reddere, iuxta communem probatam, f contra quam stat secundo: si tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

cium alterius non sit credendum, sed in suum fit, prohibendo ad hunc effectum mortuum esse, & non peccando de illo, quo ad hûc effectum: & si certò inciderit, debet viuere, relinquere debet secundum, & redire ad primum.

a Dist. cap. dominus. adiunctæ c. inquisitioni. de sent. excommun. b Cap. cum per bellicã. 34. q. 3.

enim adulteraretur [a] & primus eã accipere debet, nisi vita certior facta cum secundo rem habuerit, [b] hæc omnia & cta sunt de vxore nubente secundo, censeantur dicta de rito ducente secundam.

56 Peccat item ille, ac illa, qui, vel quæ credens suum vel suum maritum viuere, cum re vera mortua, vel esset, matrimonium cum alia, vel alio contrahit: nec matrimonium, si dum contrahit, credit illud nũ: nec quia non consentit legitimè in matrimonium: licet matrimonium valere, licet credat contrahendo peccare taliter, vt rectè Syluester [c] explicit, declarando eiusdem esse opiniones, quæ contrariæ videbantur.

c Verb. matrimonium. 8. q. 13. §. 1.

De impedimento iustitiæ publicæ honestatis.

57 *Impedimentum publicæ honestatis quid, & quam multa sint. Trident.*

58 *Matrimonium, vel sponsalia à parentibus contracta. lent.*

58 *Sponsalia inualida etiam publica, non impediunt matrimonium. vllum.*

57 DEcimum impedimentum dirimens matrimonium est iustitiæ publicæ honestatis: quod definitur esse: *impedimentum ab Ecclesia inductum dirimens matrimonium contractum inter sponsum, aut maritum, & omnes consanguineas sponsæ aut maritj intra gradum prohibitum, iuxta mentem omnium* & S. Thomam & alios, [c] sciendum est tamen, quod licet carnalis ad hoc impedimentum non sit necessaria, si tamen interueniente aliud impedimentum affinitatis naturalis, erat necesse iure antiquo, vt sponsalia, aut matrimonium valerent: quia sufficiebat purè fuisse contracta sine aliquo impediebat vsque ad quartum gradum: [d] sequuta illius parentela, Concil. Trid. nulla sponsalia inualida vltra primum gradum dimentum, neque valida vltra primum gradum: [e] & ideo autem etiam inualidum per verba de præsenti contracta, producere hoc impedimentum, & consequenter dirimere hoc à sponsalibus per verba de futuro contracta, declarauit Pius Quintus, [f] quamuis etiam hodie, quod de sponsalibus

d In d. cap. ad audientiam. & c. sponsam. e In 4. lib. sent. dist. q. f De quo infra. g Cap. 1. de sponsal. lib. 6. h Sess. 24. ca. 3. de ref. matri. i In extravagan. ad Romanum lata anno 1566.

sponsalibus potest de matrimonio contracto per verba de præsenti inter impuberes: quia illud resoluitur in sponsalia

a Ex eo sequitur primo, quòd qui primum cõtrahit spõsalia, & deinde matrimonium cum cognata eius, non potest accipere: quia matrimoniũ cum secunda prohibetur impedimentum iustitiæ publicæ honestatis nullum fuit. Secunda rem habuit, neutram habere potest, non propter hoc impedimentum, non priorem, propter impedimentum secundum omnes. [b]

Secundo, quòd hoc impedimentum hodie non contrahitur inter sponsalibus, vel matrimoniis contractis inter cõsanguineos, aut affines inter gradum prohibitum, aut eũ ordine sacro, aut religioso: quia sunt inualida, licet olim non essent inualida ex defectu consensus: quia non erant inualida ex sponsalibus à parentibus contracta: quia non censebantur, aut nisi sunt præsentes sine cõtradictione, & tertiò quòd illud Paludani [d] cõmendatũ à nobis & Hispano, scilicet ex sponsalibus, & matrimoniis clandestinè contractis, non nasci hoc impedimentum hodie, etiam ex publicè contractis, si sunt publicè contractis, si sunt inualida, non nascitur: quia ea, quæ præcesserunt Concilium, prodesse

a Ex eo caput. 1. §. 2. de despons. impub. lib. 6. b In ca. litteras de despons. impub. & ca. ex litteris de eo, qui cogn. consang. uxor. c Cap. 1. §. porro de despons. impub. lib. 6. d In 4. dist. 27. q. 1. a. 1. e Ver. sum de sponsal. & ca. 1. eo. tul. lib. 6. cum ibi adnotat. f Per dict. Extravag. Pij V. §. Ad. cap. fin. de consti. h In 4. lib. sent. di. 32. 3. part. tit. 1. cap. 12. k Cap. fraternitatis. de sig. & malef. l Dict. cap. fraternitatis.

De impedimento dirimente impotentiæ.

Impotentia quid, & dirimit: quid faciet sic impotens &c.

Impedimentum impedimentum dirimens matrimonium est impotentia coeundi. Est autem impotentia impedimentum, *impedimentum perpetuum naturale, aut* [g] *legalem naturalem perfectam*, iuxta mentem [h] & S. Antonini. [i] Dixi, *Perpetuum*, quia remedium sufficit. [k] Illud autem est perpetuum, quod non fine probabili periculo animæ, aut cor- poris potest. [l] Dixi, *Naturale, aut accidentale*, ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

significandum ex duabus causis hoc oriri, scilicet, quia
quæ significatur per verbum *frigidis*, [a] & accidentale, quia
verbum *maleficiatis*: quoniam ad impedimentum frigi-
reducitur omnis alius naturæ defectus, aut excessus, &
membri, quę copulam impediunt, & ad maleficium, quo
nationem, quodlibet accidentale, quòd ex abciss. vel
tione, vel alio artificio nascitur. Dixi, *Ad copulam*
perfectam, quia non sufficit impotentia generandi, quæ
nibus, aut aliis sua natura, aut arte sterilibus inveniun-
glossam receptam. [b] Potrò hoc impedimentum est
& dirimens. [c]

60 Vnde sequitur, non esse verũ illud, quod dicunt [d]
& S. Antoninus, [e] quod qui potens matrimonium con-
cum impotente, sciens impotentem esse, non potest
re ab illo contra eius voluntatem, eò quòd est verum
monium, & sibi debet imputare contrahenti cum
quia fundamentum eorum falsum est, cùm inter eos
verum matrimonium fit, annihilante illud hoc impe-
to, quòd est impediens & dirimens: quod etiam
uester, [f] quamuis idem, [g] contrarium dicat. Ex quo
tur, cum id scientem non posse vti tali matrimonio ad
ctationem carnalem, quamuis illi tamquam sanis &
conuiuere possint, vt sensit Cælestinus, & eius glosa. Ne
verè maritus est, & non potest habere copulam carnalem
fectam, vt quia nõ potest fundere semẽ, licèt pœnam
vxore, ad habendam eã, secundùm Caietanum i & alios.

De impedimentis impedientibus, & non dirimentibus matrimonium in specie, & primum de impedimento conditionis.

61 *Conditio quid, & quatuplex in matrimonio, quæ sit quæ annihilat, quæ vitiatur, & quæ differt. 62. & demonstratione. & 62.*

63 *Cõditio si N. voluerit, an eo semel reuocto, vel reuocato, cessat impedimentum. & 63.*

64 *Matrimonium conditionale solui per carnalem copulam impletam. & 65.*

66 *Conditio non omnis impleta quo ad Ecclesiam impedit.*

67 *Conditio quæ matrimonium purum reddit.*

61 PRimum impedimentum impedientis, & non dirimentis matrimonium, est conditio. Est autẽ conditio, vt hic sumitur, *incertus futurum fiat, ex cuius dispositionis, quousque aliquid futurum fiat, ex cuius fu-*

quid verba eius, & verba Bart. [b] sonent, & denotatur [a] *In rubr. ff. de condit. & demonstr.*
conditionem (ſ) vel aliud æquipollens ex mente
loquentis, velut, *Duco te, vel ducam te in vxorem si illud, aut*
non.

Conditionum autem in matrimoniis tria sunt genera. [c] *causas tit.*
quæ sunt turpes, & contra substantiam, aut [c] *Inno. glos. recep. in ca. fin. de cond. apposi.*
matrimonij), qualis est illa, *Si curaueris non concipere*,
contra bonum generationis, & illa, *Si aliam ditiorem* [d] *Cap. aliquando. & capit. solet, 32. qu. 5. d. cap. final.*
quæ est contra bonum indiuiduitatis, & illa, *Si*
aduerso quæsieris, quæ est contra bonum fidei. Quæ [e] *Cap. de illusionibus super 32. & cap. per tuas. de cond. apposi.*
annihilant matrimonium. [d]
rum, quæ sunt turpes, aut factu impossibiles [f] *Cap. 1. de cond. apposi.*
substantiã, aut bonum matrimonij, qualis est [g] *In 4. de matri. q. 40. volu. 13. & 14.*
fuerit, Si occiderit, Si celum digito tetigerit, quæ nõ [h] *In d. cap. final.*
pro non appositis in fauorem matrimoniorũ [i] *l. illa in stipulatio. ff. de cond. institut. l. cum ad præsen. eũ seq. ff. si cert. per. & conditio. ff. Inst. de verbo obligat.*
matrimonia, in quibus illæ ponuntur, censentur
conditione contracta.
rum, quæ sunt honestæ, qualis est illa, *Si pater*
det, quæ si sunt veræ conditiones, [g]
suspendunt, quousque impleantur, [h] modo po-
principio, & suspensiuè: secus enim si à principio re-
contractum suspensiuè, [i] iuxta intellectum
communis probant, & modo ambę par-
cõsentiãt, aut tacitè, altera eas exprimẽte, &
secundùm Adrianũ, [k] quãuis Inno. [l] requirat
partis consensum: absq; tamen sufficienti
sunt veræ conditiones: quales non sunt de
præsenti, veluti illa, Si N. mortuus est, aut si
quia non est vera conditio: immo statim,
matrimonium nullum est: si vera statim valet [m] &
causa in illo posita non suspendit, secundum
dicitur, *Matrimonium tecum contraho, quia talis*
modus, vt cum dicitur, *Contraho tecũ matrimo-*
nium si mercatur, aut dummo talis rei. Et quamuis hæc
modus, & demonstratio numquam suspen-
tamen quando sunt contra substantiam, aut
nij, aut personæ errorem inducunt, de quo

sequitur primò, quòd qui matrimonium con-
si pater meus voluerit, non esse matri-
pater consentiat, & quod simulatque con-
matrimonium esse incipit, si contrahentes ad eius

[a] *Positum in rubr. de frig. & malef.*

[b] *Cap. quod sedũ de frig. & malef.*

[c] *Cap. 1. & 3. de frig. & malef.*

[d] *In d. 34. quæst. 2.*

[e] *2. part. tit. 1. c. 12. §. 1.*

[f] *Verb. matrimonium. 9. q. 18. sub final.*

[g] *In eadem quæst. §. 2.*

[h] *In c. laudabilem. de frig. & malef. iuct.*

[i] *2. 3 quæst. 274. art. 1. col. 6.*

[k] *In capit. cõsideret. de pœnit. di. 3. num. 42.*

a *Cap. super eo. & cap. per tuas. de cond. appos.*

b *Argum. l. bonæ. ff. hæc formæ. ff de verb. signif.*

c *In d. cap. super eo.*

d *Verb. matrimonium. 3. quæst. 4.*

e *Vbi supr.*

f *Lib. 6.*

g *Cap. cum in iure. de offic. deleg.*

h *Capit. si gratiosè. de reser. lib. 6. & Rof. verb. Matrim. §. 3. & 5. vers. Matrim. 4.*

i *Rof. verb. Matrim. 4.*

k *Arg. d. ca. super eo. & ca. si pro te. de rescript. lib. 6.*

l *Innocen. in d. ca. si pro te. Dian. ea. super eo. in textu, & in glossa.*

m *Dian. ea. super eo. in textu, & in glossa.*

n *Vbi supr.*

vsque consensum in illa voluntate permaneant, a nuente, omnino esse desinit. Magnæ tamen quæstionis confirmetur per consensum eius, postquam semel xerit præstitum: pro negativa enim parte facit, quod eius actus videatur attendendus, b verius tamen videtur firmari, si quousque ille consentiat, contrahentes sus durer, aliàs non, iuxta Card. c & Silvestrum. d Nostris autem quæstionis est, quando pater tacet non contradicendo, nec consentiendo expresè. Nobis placet opinio stri, e quatenus ait, confirmari si per signa colligitur tacere: cò quòd ei placeat: & infirmari si colligatur tacere, quòd displiceat: non autem quatenus ait consentiendum dubio tacere, quòd placeat: quia id videtur esse contra lam. *Is qui tacet non fatetur, nec negare videtur*, f quæ habet, *facta non præsumi, nisi probentur*, g quas non quo ad hunc casum iure limitatas.

64 Sequitur secundo, quòd si tempore quo apposita ditio pater est mortuus, & filius ignorat, statim non matrimonium: quia conditio non potest impleri, cùm tuus, nec consentire, nec dissentire possit. h Si autem trem esse mortuum pro non apposita (quia impossibilis benda est, & consequèter censendum matrimonium

Tertio sequitur, quod si ante conditionem impletam ta partium voluntate mutata contrahit cum alia, valet lud matrimonium valebit, licet post illud contrahat tio impleatur, k quia in his, quæ ex voluntate solùm tis pendent implementum conditionis non retrahitur tempus dispositionis, l sed impleta conditione, censetur contrahat cum secunda perfectum est matrimonium, cogi potest ab Ecclesia recipere primam, m

65 Quarto sequitur, referre multum, an quis dicat, *ho tecum matrimonium, si permiseris coitum*, vt infinuat lios, n quia in priori casu statim fit matrimonium, & de fornicario coitu, quia condicio est turpis, & habetur nō apposita: & si intelligat de vxorio, timul ac coierit fectum quo ad Deum, & Ecclesiam: quia impleta conditio sub qua fuit contractum. In posteriori autem, si intelligat nent sponsalia pura, & consequenter copula erit matrimo quuta, fit matrimonium præsumptum quo ad Ecclesiam dum iura antiqua, vt mox dicetur: quo ad Deum autem nisi copula esset vxoria: si autem intelligit de coitu fornicario

sponsalitia, quæ sequuta copula purificantur, quo Deum, & Ecclesiam: & transeunt in matrimonium præ- quo ad Ecclesiam; quo ad Deum autem fiunt de absolutè absoluta, & purificata per conditionis im- sed non matrimonium, nisi consensus matrimo- tes actum, vt dictū, est, ab vtraque parte adda- dendos post sponsalia pura, per quæ mens obscura declaratur: sed quum prædicta sponsalia non possint per licitum coitum, & ille non possit haberi, nisi sponsalia, necesse est consequenter dicere, illa non per illam copulam: aut certè per eam transire illa matrimonium coram Deo: quod nobis videtur ve- firmum secundùm iura antiqua, licet non secundum Tridentinum: secundum quod non potest fieri ma- nisi præsente parocho, & duobus vel tribus testi- dicetur infra. a & tactum est supra, b & dicetur infra. c Ergo sequitur, quod per hæc verba (*tecum contraho, si inueuero*) intelligendo per inspectionem honesta- tatem, est matrimonium conditionale: quia est ve- quæ est de re futura, & honesta: & intelli- inuentione per copulam carnalem, est purum ma- ergo ad Ecclesiam: quia talis conditio, eo quod benda est pro non apposita. Et eadem ratione, per *contraham tecum, si te per copulam virginem inueue-* tum sponsalia. Et per illa, *contraham tecum, si per honestas fœminas inuenero*, cōtrahuntur spon- sponsalia, quo ad Ecclesiam: quamquam quo ad matrimonium contrahitur, aut sponsalia conditionem, si verè coram eo, fuit animus ad implementum illius. d

demum sequitur, quòd matrimonium contra- verba. *Duco te in vxorem, si eras sol orietur*, vel per conditionem necessario euenturam importent, esse & non euenturam, e Host. Card. & Panorm. f con- alios illam male approbantes: quamuis in foro conscientiæ, non sit tale, si verè fuit altum, vsque ad solis ortum.

a *Eod. cap. num. 89.*

b *Eod. cap. num. 21.*

c *Capit. 21. num. 44.*

d *Arg. cap. tua. & cap. si qui. cum eo annot. de spons.*

e *In 4. dist. 27. quæst. 3.*

f *In cap. per tuas. de cōdit. appos.*

impedimento interdicti, & feriarum.

dum, vel contra interdictum superioris con-
ne peccat.

69 *Matrimonia clandestina, quæ hodie nulla vna alia forma statutis.*

70 *Ecclesiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando exigenda cum causa non contrahitur.*

71 *Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum.*

68 SEcundum impedimentū impedies, sed non dirimes matrimonium est interdicti, & feriarum, vt cum quis ne contrahat matrimonium cum aliqua ob aliquod impedimentū Episcopus, Iudex, aut parochus interdicit, huiusmodi sponsalia & matrimonium contrahere attentabunt, eos sanctæ synodi arbitrio, & nullos esse decernit pro vt eos præsenti decreto irritos & annullat.

a Per tit. de matri. contract. contra interdict.

b In 4. dist. 27. q. 2. colum. 1.

cum causa, non contrahitur.

71 *Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum.*

68 SEcundum impedimentū impedies, sed non dirimes matrimonium est interdicti, & feriarum, vt cum quis ne contrahat matrimonium cum aliqua ob aliquod impedimentū Episcopus, Iudex, aut parochus interdicit, huiusmodi sponsalia & matrimonium contrahere attentabunt, eos sanctæ synodi arbitrio, & nullos esse decernit pro vt eos præsenti decreto irritos & annullat.

a Per tit. de matri. contract. contra interdict.

b In 4. dist. 27. q. 2. colum. 1.

c Vt recte defendit Sylvest. verbo Matrimon. 7. quæst. 1.

d Cap. cum inhibitia. de clandest. desponsal. & per omnes in 4. d. 28. q. 1. colu. 1. & 4.

e Sess. 24. c. 1. de refor. Matrimon.

Matrimonium fit contractum, si verè non subeat impedimentum, licet peccat contrahendo, sicut & peccat, qui contrahit matrimonium per verba de præsenti clandestinè, sine iusta causa, aut publicè sine trina denunciatione præmissa in Ecclesia facta, quo qui impedimentum interceos esse scivit, & tamen contrahit, dicent illud, d & est excommunicatus, non quidem ipso iure, sed per sententiam, quæ in plerisque omnibus Episcopatibus Hispaniæ est.

69 Et quia multa circa hoc statuit Conc. Trident. operæ pretium fuit hic aliqua eius quibusdam sublatis, quæ in vulgari vsu non sunt, loco inseruerim.

Primum est errare dicentes, quòd matrimonia clandestina contracta ante illud concilium, non valent: vel quòd parochus non potest contrahere matrimonium sine Ecclesiæ parochialis licentia: vel quòd parentes possunt illud irritare.

Secundum, quòd matrimonia clandestina eò contracta valeant, contrahere tamen illa detestabile est.

Tertium, quòd ob causas ibi expressas statuit in hac parte Sancta Synodus præcipit, vt in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parocho in continuis diebus festivis in Ecclesia inter missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum. Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, vbi parochus viro & mulieri interrogatis, & eorum consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel alia verba iuxta receptum vniuscuiusque provinciæ ritum. Quod si aliquis probabilis fuerit suspitio matrimonium malitiosè impediri, si ante tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantum fiat, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius

in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, dum denuntiantur, ipse expedire inde cauerit, vt præmissis ordinarijs ipse expedire inde cauerit, vt præmissis denunciationes remittantur, quod illius prudentia, & iudicio relinquit. Qui aliter quam præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarij licentia & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sanctæ synodus sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit pro vt eos præsenti decreto irritos & annullat.

Quicunque sacerdos sine licentia parochi contrahentes aliquos, etiam prætextu immemorialis consuetudinis, quæ tollenda est, nisi quam proximè ab ordinario eius, qui coniungendos curabit, approbata fuerit, coniungere præsumpserit, is & qui matrimonium contractum scienter apud se custodiat.

Quod, Parochus habeat librum, in quo coniugum nomina & lacum contracti matrimonij describat.

Quod, Prædicta Synodus hortatur coniuges, vt antequam matrimonium contrahant, vel saltem triduo ante matrimonij consummationem pij accedant.

Quod, sit quæ prouincia aliis vltra prædictas laudabilibus, & ceremoniis hac in re vtuntur, eas omnino diligenter conseruari.

Quod, Prædicta Synodus vehementer optat.

Quod, Hoc decretum in vnaquaque parochia suum robur habere incipiat à die primæ publicationis, in ea facta.

Quæ dies habere incipiat à die primæ publicationis, in ea facta fuit enumerandos.

Contra hæc primo, quod concilium non annullat clandestina, sed solū illa, quæ fiunt sine parocho, vel alio sacerdotis facultatem in id ab eo, habentis, & sine duobus, vel tribus testibus. Quod expresse decernit, de matrimonio cōtracto sine licentia sacerdotis proprij, vel alius præsentia. Et quod dicunt verificatur, *qui aliter*. Et cōtrà, quod valeant intelligēdus de cōtrahen. clādestinè. Secundo, quod facies Ecclesiæ alibi dicitur, vt in Lusitania: alibi ipsa Ecclesia, vt in Belgica, & multorum secundum Maiorem. a vt in bona consuetudine est. Et vbi est talis consuetudo, ad hoc vt dicatur in facie Ecclesiæ, sufficit præsentia cognatorum, & amicorum. Ecclesiæ autem numerus, iuxta Pan. communiter videtur contrahi satis in facie Ecclesiæ, cum inhibitio præmissa, contrahatur coram parocho, vel

a In 4. dist. 27. quæst. 1.

b In d. cap. cum inhibi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel eius locum tenente, & duobus, vel tribus testibus.

Tertio aduertendum, quod si contraherent coram proprio parocho & testibus, non præmissa trina denunciatione, vel dimissa legitimè, valeret quidem matrimonium, sed essent clandestinum, quo ad alios effectus, quam annullandi matrimonij: quia quo ad illos nō videtur derogari tam à quo non est recedendum vltra quàm recedit nouus Ad tendum quarto, quod hodie etiam cum iusta causa nouus bit clam sine parocho, & testibus contractum: licet possit potuisse contrahi diximus hic, sequun Caietanū. videretur sentire concilium, qua parte facit facultatem po relaxandi prædictas denunciationes, quando ei videtur conueniens: non tamen facit, vt facultate remittendi tiam parochi & testium. Sed (quod valde notandū) Pius V. declarauit, non esse illos necessarios, in casu denuo matrimonio, ab iis qui illud publicè cum denunc ne sufficiente contraxerunt: sed propter aliquod impedim trahatur, quod fieri posse, sine vlla parochi & testium tia, antequam ad Vrbem veniremus, respondimus. claratione sacrum Pœnitentiariæ Prætorium requiri tur. Aduertendum quinto, quòd licet sufficiens cau xandi denunciationes sit, quod nobilis cum ignobili, cum paupere, senex cum adolescentula matrimonium trahere velit: aut quòd timeat consanguineos, iuxta S. Antoninum, non tamen subiicunt ad hoc, vel presbyter determinari à prædicto Concilio. Aduertendum spensare circa prędictas denunciationes, Episcopum mus aut conficeri, nisi in terris, vbi id fieri consueuit. 71 Circa hoc peccat mortaliter, qui tempore prohibitis benedictionem nuptiarum accipit, sed non suam solenniter sponsam traducit, sed non, & illa sponsalia, vel matrimonium de præsenti contrahit, sine benedictio, & traductio solennis prohibetur, iuxta Thomæ & Paludani. g

Tempora verò prohibita iure antiquo sunt ab Aduentu que ad Epiphaniam, à septuagesima ad Pascha, & tres uam, & à tribus Litaniarum, siue Rogationū dictas, mum diem Pentecostes. h Conc. autem Trid. restringens tempora, in hæc verba. *Ab aduentu D. N. Iesu Christi vsque diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum vsque in octauam*

a *l. præcipimus. C. de appellat.*

b *In opusc. tom. 1. tract. 22. q. 3.*

c *In 4. dist. 22. q. 2. conclus. 4.*

d *3. part. tit. 1. c. 16. §. 1.*

e *Capit. cæpellanus. de cæp. non oportet. eū tribus seq. 35. quæst. 4.*

f *Iuxta glo. recep. in dicto c. cæpellanus. per illum text.*

g *In 4. dist. 42. Caietan. in summa verb. Nuptiarum peccata Syl. verb. matr. peccata & verb. Matrimonio 7. quæst. 2.*

h *Dict. ca. cæpellanus.*

i *Sess. 24. ca. 10. de ref. matrim.*

ne benedictionē nuptiarum, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter obseruari sancta Synodus præcipit: in aliis verò temporibus eas solenniter celebrari permittit. Cōsummare autem per copulam absque solemnitate nuptiarum, & traductione solemni in domum nullo tempore peccare, sed solum prima vice. Caietanum a quem sequimur quamuis Panormitanus, & quidam alij sine ratione necessaria.

a *In summa verb. matrimonium.*

b *In 4. dist. 32. & Ref. verb. impedimentum. q. 3. c. 3. part. tit. 2. cap. 17.*

De impedimento sponsalium, & catechismi.

Quando ex catechismo non dirimit, & an restricta Tridenti. Quod non mutuo trahitur ad mensum, si est eadem ratio.

Tertium impedimentum impediens, sed non dirimens est cognatio spiritualis, nata ex baptismo, & confirmatione, est quod nascitur ex sponsalibus antea contractis cum alia matrimonium, aut sponsalia contrahit cum vna, cum qui post contracta sponsalia cum vna, cum qua mutuo aliter secundum omnes: & venialiter, sed grauiter, si ex causa id facit ante facultatem ei à iudice concessam, vt supra, & diximus. Matrimonium tamen contractum hoc impedimento solum est impediens, & non dirimens, vt dictum est suprà.

c *In 4. dist. 22. q. 2. conclus. 4.*

d *3. part. tit. 1. c. 16. §. 1.*

e *Capit. cæpellanus. de cæp. non oportet. eū tribus seq. 35. quæst. 4.*

f *Iuxta glo. recep. in dicto c. cæpellanus. per illum text.*

g *In 4. dist. 42. Caietan. in summa verb. Nuptiarum peccata Syl. verb. matr. peccata & verb. Matrimonio 7. quæst. 2.*

h *Dict. ca. cæpellanus.*

i *Sess. 24. ca. 10. de ref. matrim.*

d *Eod. cap. nuncio 27.*

e *Capit. per catechismū, de cognat. spirit. lib. 6.*

f *Cap. ante baptismum de consecr. dist. 4. & Eod. cap. nuncio 31.*

g *Dict. ca. per catechismū.*

h *In ca. non debet. de cons. & affinit.*

i *In ca. 1. de temp. ordin. lib. 6. colu. 3. vers. sed fallit quinto. & Franc. colu. 3. vers. fallit quinto.*

Catechismus autem *est instructio baptizandi, de articulis nostræ fidei necessarij ante quam baptizetur, de articulis nostræ* f Ex qua instructione nascitur cognatio spiritualis inter eosdem personas, inter quas ex baptismo, & non dirimit, h illa verò vtrumque

Dubitatur autem, An hæc cognatio censeatur restricta per Concil. sicut illa, quæ nascitur ex baptismo, & confirmatione? respondeo affirmatiuè arg. gloss. solen. i quamuis aliqua fuerint sublata quædam genera publicæ honestatis, quod mea sententia, vt ibi per Vexpos. vnum, quod nō sic colligitur: sed sic aliud nostro proposito contrarium est metiens, alterum mēsum, lex corrigere, vel limitare quæ ex baptismo oritur, metitur eam,

quæ ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ ex confirmatione & catechismo nascitur, & matrimonia limitans illam, videtur hanc quoque imitatus.

De impedimento voti simplicis, iuramenti, & consuetudine.

73 *Votum simplex castitatis non dirimit matrimonium, & quibus seruandum.*

73 QVintum impedimentum impediens tantùm, est votum simplex Castitatis. Omnis enim, qui post votum simplex castitatis emissum, matrimonium contrahit peccat: etiamsi votum esset limitatum ad tempus dum lapsum, matrimonium tamen valet, [a] etiam si vouisset, secundùm communem, & etiam gloss. [b] ei imponatur, & etiam si contraheret animo ingrediendi religionem post contractum, secundùm Richardum, [c] & S. Antoninum. [d] Debet tamen seruare votum, qui potest sine præiudicio alterius, & ita petere non potest debitum post consummatum matrimonium, [e] sicut vt dicitur supra, reddere priusquam consummet, quia ante religionem potest, [f] nec matrimonium mortua prima vxore denuò contrahere potest, iuxta S. Thomam & communem, [g] & Antoninum etiam si iurasset contrahere: quia tale iuramentum non obligat à voto, immo per illud redditur illicitum, & nullum. [h] Peccat item, qui matrimonium cum ea, quam castitatis emisit, an valeret matrimonium tamen valet. sciebat, contrahit, [i] respondit valere, dubium est: nam Host. intelligi, quando tali qui interrogatus ab eo, qui votum sic modo respondetur, vt voti violandi occasio detur? [k] Idem rium, quando tali & tali modo respondeatur, quod non occasio datur: quamuis eam ille ex bono responso accipiat, [l] rectè sentit Siluester. [m] Idem quod dictum est de iuramento, [n] & de consuetudine, non videtur dicendum de iuramento, ex mente gloss. [o] Cæterùm exemplo duorum cõpatrum antea hic positum omitto, quia de re non est hodie per Concilium Tridentinum relatum.

a *Cap. 1. 27. dist.*
b *In cap. si quis votum 27. quæst. 1.*
c *In 4. dist. 38.*
d *Verb. votum. §. 9.*
e *3. par. tit. 1. ca. 16. & Sylu. verb. Matrim. 7. q. 1. §. 2.*
f *Capit. 16. num. 20.*
g *Capit. ex publicis. de coniuges.*
h *In 4. dist. 38.*
i *In cap. de eo. 30. q. 1.*
k *Cap. non est obligatorium. de regul. iuris. lib. 6.*
l *Tunc aglo. sing. in cap. non nouim, 17. q. 1.*
m *Ver. matrimonium, 9. q. 3. §. 9.*
n *Arg. cap. debiturei. de iureiur.*
o *Ca. super eo. de coñs. spirit.*

De reliquis impedimentis dirimentibus.

74 *Matrimonium impedimentum, sed non dirimens quæ sint illa.*

Parentelam, & mariticidium impediunt matrimonium.
Vetitum correlatiui extenditur ad aliud, si eadem est ratio.

Raptus impedit matrimonium.
Error qualis, & circa quæ impedit matrimonium.
Conditio vt impedit matrimonium.
Cognatio solennis vt impedit matrimonium.
Affinitas cum cognata, quàm affini impedit matrimonium, & Episcopus dispensat. & 75.
Impedimentum fictè contractum, nullum coram Deo, & quo modo detur, & quo creditur deceptio.
Impedimentum secundum contrahens, decepta quid agere debeat.
Qualitas contraria facto inualida, & qua nocet matrimonio.
Impedimentum contractus, qui ob finem malum mortalis, vel venialis.
Consensus sufficit consensus diuerso tempore sic datus.
Matrimonium contractum in excommunicatione, vel mortali, est validum, sed valet.
Impedimentum, impedit scientia nullitatis eius superueniens.

Quod impedimentum non denuncians: vt peccat, & vt teneatur.
Quæ circa sacramentalia inducí potest.
Doctrina Siluesterius Cardinalis S. Seuerina laudatus.
Impedimentum quibus danda, & an præmittenda benedictio.

Impedimenta benedicenda, secunda non item.

74 IMpedimentum non dirimens est incestus, [a] de quo dicetur infra. [b]
Votum viduitatis, [c] & quamuis Siluester dicat nullo modo idem esse de (vt ita dicam) maritícidio, sequimur oppositum affirmat. [d]
Pœna non debet extendi vltra suum casum, [e] quod fallit in illis correlatiuis, in quibus eadem ratio est. Secundum Pan. [f] ita hoc resoluentem: & cadē, quod suadet idē in vxore, quòd in marito, quod non obstante huic argumento non respondeat.
Impedimentum est, raptus sponsæ alterius, [h] quod tollitur per Concilium Trident. [i] factum est dirimens, quamdiu raptor in raptoris manserit, in hæc verba. *Decernit sancta*

a *Cap. 1. & 2. & capit. transmissa. de eo. qui cogn. cons. sang. vxor. sua.*
b *Num. 75.*
c *Cap. admouere. 35. quæst. 2.*
d *Dicta d. 24.*
e *Cap. pœna. de pœnit. dist. 1.*
f *In proœm. Greg. & alios citatos ibi per Felyn.*
g *In d. 27.*
h *Castaign. 27. q. 2.*
i *Sess. 24. cap. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit; eam raptor in uxorem habeat. Nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, & quæ dignitatum incapaces: si fuerint Clerici, de proprijs gradibus decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, si eam voluerit, dotare, sive non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.

a Ca. de ea. 27. quæst. 2.
b Dist. ca. qui presbyterii. de pœn. & remiss.
c Vbi supr.
d Ca. de his. ea. antiqui. 32. quæst. 2.
e Cap. si ergo. qui. 27. quæst. 1.
f Vt in Rubr. C. de incest. nup. & alijs locis infra citandis.
g Per ea. 1. & 2. & c. transmissa. de eo, qui cognou. consang. vxor.
h In 4. dist. 34. q. 1. art. fin.
i Dist. 35. ca. 2. sub fi.
k 3. par. ca. 22. §. 4. tit. 12.
l Verb. matrim. 7. Impedimento vlt.
m In epit. 4. cap. 6. in princ. nu. 4.
n In d. c. 1. & 2. de eo, qui cognou. consang. vxor.
o Verb. incestus §. 1.

Nonum proprij filij de fonte susceptio, animo matrimonium exigere à se possit.[a]

Decimum est Preibytericidium, [b] quamuis Pan. aliter velit, locum non habere, quousque in iudicio conuincatur.

Vndecimum impedimentum est pœnitentia solemnis iuncta, & facta.[d]

Duodecimum matrimonium scienter cum mortali contractum. [e] Quoniam verò super impedimento incestus, quod fuit disputatio in sacro Pœnitentiæ prætorio, quam cautè, prudentia, miráque dexteritate tamquam summus Pontifex tiarius præsidebat Cardinalis Alciatus Illustrissimus, omniiuga disciplinarum encyclopædia clarissimus, hoc impedimentum patefecit: his quæ alias hic scripsi, substituo primum, plerósque omnes iuris doctos, & peritos strictè ac propriè appellare incestum solùm consanguinea, vel affine in gradu prohibito. [f] Secundò, omnes conuenire, ex omni incestu oriri impedimentum. Tertium, nullum oriri impedimentum impediens, & dirimens. Tertium vero, quod nitatis impediens, & dirimens. Quartum, quod ex incestu cum affine, durante matrimonio, oriatur impedimentum. Quintum, quod ex incestu cum consanguinea, etiam post mortem coniugis, nullum oriatur impedimentum. Sextum, quod ex incestu cum quacumque alia, [g] quamuis plerique omnes, & Doctores gos tenere ex incestu cum consanguinea, & affine oriri impedimentum affinitatis: nullum tamen aliud fuisse ante Concilium matrimonium contractum admitratur, in quibus ea, quæ mas [h] communiter receptus & Sotus [i] S. Antoninus [k] & alij sequuntur, ut ait Couarruuias. [l] In Tum quia eis nullo iure id caueri, cùm prædicta capitula alias non [m] incestu cum affine. Tum quia, vt ait Richar. hoc inductum ob gratuitatem criminis, sed ob [n] fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis.

Contrarium verò tenent plerique omnes Canonistæ Pan. & Præpos. [o] quos hic ego sequutus fui ex Angelo. Tum quia, vt ibi dixi, id stylus curiæ seruat, dum dispensatio sanguinei, qui se incestu polluerunt, contrahant inter

tum apponit clausulam, vt superstes sine spe coniugij
c. Tum quod cap. si duo.[a] habet, *consanguineos matrimo-* [a] 35. qu. 6.
niari debere, & posse cum alijs contrahere. si iuuenes
secundo, vt ait glossa indigere dispensatione, si scien-
tus fuerint, quæ tamen propter iuuentutem dari po-
test. Tum quod cap. fin. [b] de consanguineis concubinarijs, ait, [b] 35. qu. 5.
& sine spe coniugij maneat. Tum per cap. *de incestis.* [c] [c] 35. qu. 3.
eam morte præuentus fuerit alter, quamdiu viuit grauis-
simo, & nulla remota coniugij deputandos. Tum quia ratio,
quæ tenuerunt multotũ cap. 35. causæ, colligitur, quare mul-
tum fuit in eis ad declarandum incestuosum cum affi-
nem contrahere, quàm incestuosum cũ cõsanguinea,
quia de illo plus poterat dubitari, quàm de hoc.
Tum ratio prædicta Richardi est firma, cũ incestus cum
affine præcedente matrimonio, idem faciat. Nã c. si quis
duas habet, quod cũ duabus sororibus fornicatus non [d] 35. qu. 2.
debeat etiam cũ alia, nisi quædam concurrant, ob
quæ non, & vbi ait glossa. Tum per c. si quis cum matre
& cum per c. qui propinquam, [e] in quo Papa Fabianus [e] 35. qu. 3.
propinquam sanguine vxorem ducunt, & separantur, xxxv [f] Ead. cau.
quæstione. hoc autem impedimentum dispensare potest, & de- & quæst.
cernit, si timeatur incontinẽtia, [g] & iuxta Paludanũ [h] [g] Ca. metiq.
quos sequimur contra Pan. & Præp. tenẽtes [k] cap. in addi-
non dispensare in incestu cũ consanguinea, sed cũ tione 33.
quia plerique tenent, vt diximus proximè, incestum q. 1. & cap.
non nullã inducere impedimentũ. Tum quia iuribus ex literis.
permittitur dispẽsatio simpliciter. Quin addimus, 1. de eo, qui
consuetudine, quod ob nullum incestum dispen- cogn. consang.
tandum, quando incontinentia timetur, etiam Episcopi vxor.
non esse necessariam, secundũ Paludanũ, S. An- [h] In 4. dist.
tonium vbi supra, quidquid alij dicant. Immo ad- 34. quæst. 1.
huc consuetudine seruari, cui credimus, ideo col. 3.
dispensationem à Papa, vel Episcopo, nisi ad cõtrahen- [i] 3. part. tit.
dum, quam si S.D.N. sciret, iuberet forte, 1. c. 11. §. 4.
propter incestuosis apponeretur prædicta [k] In d. c. 1.
clausula cum incestuosis apponeretur prædicta [l] Vbi supra
prohibitio, &c. An autem idem possit facere Episco- col. 4.
pus ex aliis delictis orto, dicitur infra. [m] [m] Nu. 16.
Hæc autẽ animo ficto, vel inordinato, vel cõ-
fessionis sacramẽti dicendũ primo, peccare
mortaliter matrimonium, aut sponsalia ficte sine animo

verè

Universidad de Deusto
Biblioteca

verè contrahendi, & non efficere quo ad Deum, & forum conscientiæ matrimonium, quamuis copula sequatur, si postea in eam non consensit: licèt quoad Ecclesiam sit matrimonium ratum. a Ca. 11. qui. cap. 1. de despons. & matrimon. 101.

a ptum secũdùm iura antiqua, a quam Syluester sectatur, non secundum ius nouum Concilij Trident. ex quo statuitur sponsalia non transire in matrimonium per subsequens copulam, vt dictum est supra. c

b Ver. matrim. 4. q. 8. c Lor. 2. nn. 23. & 28.

Secũdo dico, quòd ad validãdũ tale matrimonium non sufficeret cohabitatio cum ea tãquã propria vxore contracta, neque deret sufficere propter cõfessarij, vel alterius auctoritatem, ad id coiret, aut cohabitaret animo denuo cõtrahẽdi, ex quo id sufficienter constaret, licèt probat Silu. d quia per talẽ cohabitationẽ, & eius continuationem vult denuo matrimoniũ cõtrahere, sed vti dicta cohabitatio, & eius limitatio Silu. licet iuridica sit secũdũ antiquam iuris formam, nõ tamẽ secũdũ ius nouũ Cõcilij Trid. vt proximè dictum est.

d Vbi supr. quæst. 10.

Tertio, quòd ex hoc sequitur, quod valeret matrimonium initum cũ alia secũdo cõtractum, antequam primũ nouo cõtracto dissolueretur, & cõsequenter cũ secũda cohabitatione, & eius triusq; cõfirmaretur, & cõsequenter cũ secũda cohabitatione, & eius triusq; cõfirmatione. e Quod patet, quia si quis iuramento promisisset, & sub pœna mortalis cõfirmare primum, antequam secundum contraheret, si absq; scãdalo posset, Ang. e & Silu. f tenetur primum cõfirmare, & cõtrahat. g quia tenetur verificare verba, quibus se obligauit, nisi tanta sit inæqualitas, vt illa præsumere debeat eum noluisse obligare. Et ita tenent Doct. in 4. dist. 27. quæst. 2. h In 4. dist. 27. vbi Ioan. q. 1 pro quibus sciunt ca. 1. & 2. de adult. cum ea nouit.

e Vbi supr. §. 23.

f Vbi supr. quæst. 2.

g Sylu. in 4. dist. 27. quæst. 2. h In 4. dist. 27. vbi Ioan. q. 1 pro quibus sciunt ca. 1. & 2. de adult. cum ea nouit.

Porrò, ita decepta alteri nubere non potest, nisi quando bona fide, & probabiliter iudicio prudentis, & boni viri credens, se non habuisse matrimonium decepit, verum dicere, asserendo se non habuisse matrimonium, & ideo trahendi cum illa, sed tantùm decipiendi. Vir bonus autem non decipit, prudens id arbitrabitur, si statim post contractum id declaratum fuerit, & ratum, & cum alia contraxit, aut religionem professus est, & postea tamen dem, si non statim id declaratum fuerit, postea tamen ratificauerit, & firmat, & est alioqui fide dignus & bonorum conscientiæ, & per aliquod tur, aut si sint adeo dispares, vt non sit verisimile eum illa verè contrahere voluisse, aut si sint adeo pares, vt non sit verisimile monium cum illa verè contrahere voluisse, aut si sint adeo pares, vt non sit verisimile modi indicia, & ille duxerit aliam, vel professus fuerit religionem, nem alioqui enim non est rerum ei alteri nubere, quæ sæpe diuites, & nobiles, ob egregiam formam, & bonos & alios fines matrimonium cum fœmina pauperibus, & humilibus conditionis verè contrahunt. Quæ colligenda ex Syluester. k Quibus addimus ordinis sacri susceptionem, quæ esse coniecturę quo ad hoc, cuius est matrimonium ratum

i Verò. matrimonium. 4. §. 3. k Ver. matrimonium. 4. quæst. 3.

professio. a

a 2. 4. q. cap. 1. de vot. lib. 6. & tradit Adri. in 4. q. 4. col. 3. de matrim. b Arg. cap. inquisitioni de sent. excõmu. & c. dominus. de secund. nupt. cum cõcordia illoria nostra relata supra eod. ca. num. 14. & 31. c Iuxta gl. recept. c. sua de spons. d Cap. cum Mt. & vi denot. per omnes, de constit. e Arg. c. 1. de his, quæ vi metusve caus. f Cap. cum minister. 23. q. 1. g Vt in ca. cum minister num. 30. probatur. h In 4. dist. 27. quæst. 3. i Verò. matrimonium. 4. quæst. 2. k Ver. ibidem scripsi. l Arg. cap. intelligentia. de verb. sign. ca. sua. de spons. & ca. humana

Secundò dico, quòd si illa cùm secundo contraxerit, ante consummationem credendi se fuisse deceptam, non debet, nec secundo debitum reddere, aut petere, si autem rationẽ habeat credendi se fuisse deceptam, non debet, nec secundo debitum reddere, aut petere, si autem rationẽ habeat viri, & prudentis satis probabilem ad id credendum, potest petere & reddere. At si eiusmodi ratio non habeat, quæ non sufficiat ad credendum in foro, sed ad euitandum præiudicium mariti sic, & non exigere. b

Tertiò, quòd peccat, qui fictè contrahit matrimonium cum alia, quã cum qua prius, fine iusta causa contrahit

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris interuallo interiecto, altera alibi assentiat, non
in suo consensu perduret, iuxta Host. & Ioan. And.
vt si altera pars verè consensum præberet, altera
quæ post 10. 20. vel plures dies, & menses vere assen
manente altera in suo consensu, verum matrimonium
Consensus autem prioris tãdiu dicitur durare, quam
recedit ab eo. b Dixi, *Legitime*, quia si aliquod impedi
subesset, quo cõsensus præstitus redderetur illegitimus
teret vt impedimento sublato, denuo ambo consentire
inde ac si nullo vmquã tempore contraxissent. c

81 Nono dico, peccare illum, qui excommunicatus
municatione maiori, aut minori, vel infect⁹ peccato
ante illius detestationem matrimonium contrahit, q
nis excommunicatus etiam minori excommunicatione
percipiendo sacramento prohibetur, d & etiam mortal
caro infectus ante pœnitentiam. e Valet tamẽ matrim
Quare qui credit, aut probabiliter dubitat de excommu
tione, priusquam contrahat, quærat ahiolutionem. f

82 Decimo, peccare illum, qui post contractum matri
nium sciens illud nõ valuisse, habet rem cum coniuge. g
tem dubitat, perpendendæ sunt rationes dubitandi, quæ
sunt esse tantæ, vt credere teneatur, & perinde se debe
bere, ac si sciret, & tam paruæ, vt ad nullum effectum
debeat, & tam mediocres, vt credere debeat ad effectum
exigendi, & non ad effectum non reddendi. h

Vndecimo, quod non tenetur ad credendum filio de
dimẽtum, eo quod vnus testis etiam fide dignus, aut
amicus, & proprius parochus id ei asseruerit, quia licet
vnius fide digni sufficiat, vt iusse credere possit de
glossam singularem, non tamen sufficit ad inducendum
cessitatem credendi, ad id enim oportet esse duos. i Mo
netur credere coniugi etiam cum iuramento affirman
numquam in illam consensisse, quando eum ita vxorem
& præsumere potest mentiri nunc eum, qui se cum
facetur. Si tamen leuiter credit, nec petere, nec reddere
tum potest, durante illa credulitate, quam tamen leuiter
ceptam, leuiter deponere potest, reuocante coniuge illos
ctum, vel habito illo pro mendacio, seu quali habetur de
sia, vel ob alia indicia, iuxta mentem Richar. de

83 Duodecimo, qui iussus sub pœna excommunicationis
denunciat impedimentum, quod scit subesse inter vtrosque

a Capit. ex litteris. de sponsa. b Mai. in 4. dist. 27. quæst. 2. c Host. cap. num. 27. d Capit. si celebrat. de cler. excom. ministr. e Cap. illud 31. d. vt supra. end. ca. nu. 2. dictũ est. Angel. verbo matrimonium. 2. §. 7. f Cap. significasti. de eo, qui duxit in matrim. & Cæter. in vltima verb. matrimon. g Arg. cap. per tuas. 2. de Simonia & eorum, quæ latius diximus in cap. si quis autem. de panit. dist. 7. num. 31. cum seq. h Tucc. dicta in d. ca. si quis ante. & supra eod. ca. nu. 14. & seq. i Inl. Tit. fundus. de cond. & demonst. l Incert. ea. sum. a nobi. de testa.

m Argument cap. per tuas. de probat. n In 4. dist. 27. art. 3. quæst. 2. (vsq; verb. matrimonium. 2 quæst. 2.

a Modus autem denunciandi impedimentum sal-
uandi, quod ex peccato nascitur, est, vt prius de illo se-
creto monear, vt ab illo matrimonio desistat,
desistere, denunciet superiori, aut alteri, qui im-
pedimento nondum contractum testimonium vnius
probare non possit: quia ad impedien-
dum, b vt diximus, c contra Maiorẽ: d sed si satis in-
de illius denunciatione magnum scandalum sequutu-
rum probare possit, ad denunciandum nõ tenetur,
dictum, e vt latiùs diximus. f

Secretio, quod quãdo vnus solus siue sit proprius sa-
cerdos alius quilibet, scit aliquos iustè ob iustam igno-
rantiam coniugatos, neutri parti dicere debet, e-
tiam si inde habenda. Tũ quia ex eo nullum commodũ
& magnum incommodum sequi potest, cùm illi nõ
alterius separare. Tum quia nemo tenetur alium
monere, quando est error facti, vel iuris hu-
regulariter à vulgo ignoratur, & nullum tertij

a Arg. cap. 2. de maior. & obed. b Cap. præterea. 2. de sponsa. c In 4. de facer dei. nu. 17. de pœnit. d. 6. d In 4. dist. 21. e In 4. de confess. q. 5. dub. 7. f In repet. c. inter verba. 17. q. 3. & Arg. notator. in §. notandum. 1. q. 4. & in ca. quæ autem. de regul. iur. lib. 6. & eorum, quæ tradit. Adrian. in 4. de sponsa. q. 5. dub. 7. col. 3. & nec tã. c. si quis de Pœnit. d. 7. num. 66. manifestando verisimile intelligitur, seu contra communem capit. quia circa. de cõsang. & affinit.

De Benedictione nuptiarum.

Benedictione nuptiarum dicendum primo, peccare il-
lum, qui benedicit secundas nuptias solenni benedictio-
ne, quæ intra missam fit, vel qui suscipit illam cre-
dere debens, non debere benedici. a Secundo di-
communicauit mihi Illustrissimus & Reuerendiss.
Iulius Antonius Sanctorius, tit. S. Bartholo-
Seuerinæ vulgo nuncupatus, libertate animi,
geáque virtute, præsertim iustitia, constan-
Sed. Apost. omnibus clarissimus, mihi
alij nominibus, tum etiã quòd magna pars
Kachizidij, siue Manualis traductionem ipse
(quã alij nomini meo inuisissent) obuia-
Conc. Trid. b hortatur contrahentes matri-
benedictionem suscipiendam, ante consummatio-
considerandũ est, quòd hortatur, & non præcipit,
causas id esse de cõsilio, & ita non esse peccatum
nuptias, etiam prima vice, nec exigendo, nec

a Arg. cap. 2. de maior. & obed. b Cap. præterea. 2. de sponsa. c In 4. de facer dei. nu. 17. de pœnit. d. 6. d In 4. dist. 21. e In 4. de confess. q. 5. dub. 7. f In repet. c. inter verba. 17. q. 3. & Arg. notator. in §. notandum. 1. q. 4. & in ca. quæ autem. de regul. iur. lib. 6. & eorum, quæ tradit. Adrian. in 4. de sponsa. q. 5. dub. 7. col. 3. & nec tã. c. si quis de Pœnit. d. 7. num. 66. manifestando verisimile intelligitur, seu contra communem capit. quia circa. de cõsang. & affinit. h Per cap. primum. & vlt. de secund. nupt. i Capit. nostrates. & ea sponsus. 30. quæst. 5. k Sess. 24. ca. 1. de ref. mat.

reddendo, nec vbi est consuetudo benedicendi. nec vbi

a 1. Tomo tract. 15. b Prædicti c. nostrates. c Cap. quia autē. 10. di. d Cap. 1. & cap. Vir. de secun. nupt. e Eod. nu. 1. & 2. f Cap. apostat. 32. q. 1. g Eodem num. 15. h 1. q. 1. relata supra num. 22. i In rubr. de spons. & vbique. k In d. dist. 42. ß fin.

Tum per rationes Caietani.[a] Tum per §. finalē, [b] qui expressè habet id non esse peccatum, significans nec veniale esse, quidquid Caietanus absque necessaria ratione dicat, modò id fiat sine contemptu. Omissio enim cum illo non esset mortalis esset, qualis est omissio cuiuslibet conditionis alterius ci, iuxta glossā singularē. [c] Secundū, iure cōmuni dicendas nuptias esse benedicēdas, [d] cuius ratio non est illa quam dat glossa illius, scilicet, q̄ sacramentū non debet reiterari, quia hæc benedictio est quid sacramentale, & non sacramentum per dicta supra. [e] Tum quia sacramenta non imprimunt characterem iterabilia sunt, vt ibidē dicitur, nā & matrimonium q̄ sacramentum est iteratur. [f] & etiam Extrema vncti quā verum sacramentum esse definit Concil. Trid. remanet pra, [g] in quo glo. c. quidquid, [h] & per Pan. [i] damnata quatenus dixit in matrimonio nō conferri gratiā. Eā ratio solida, quā sensit Mag. post Ambros. [k] quòd Ecclesia tuit benedictionem hanc super vllā personā reiterari, nobis alij alias rationes, cur id vetuerit tradant, nobis videtur esse alia, quod dedecere videtur, vt benedictiones lemnes rerum & personarum, quales sunt consecratio fix, altaris, virginum, cathechismus, exorcismus, oleum aliæ similes iterentur, ne vilipendantur.

l Per text. irrefragabilem in d. cap. vir. m In 4. di. 42.

Ex quo infertur, quòd quidquid involuant aliqui, iure communi scripto, secundæ nuptiæ contractæ ab vtraque parte, vel altera prius benedictæ, sunt benedictæ. Et si benedicerentur secūdē, reiteretur benedictio super eas que, vel super alterā. Non obstat opinio S. Thomæ ibi, & alibi, per eius scholæ vitos doctissimos ibi, & alibi, exceptis Soto, qui forte ne contradiceret S. Thomæ ibi nō iterari debet reduci ad terminos glossæ prædictæ, id est, quod in loco, vbi est consuetudo. Per eam enim inducitur quòd solùm cùm virgo nubit viduo quo casu ille loquitur, non cùm virgo ducit viduā, vel cùm vidua nubit viduo benedictio tur, vel reiteretur benedictio, licèt rationabiliter dicendo, do in primo mēbro, quàm in secūdo, & in secundo primo tio: quia hæc prohibitio iuris humani est, & sicut per ita per consuetudinem contrariam tolli potest. [o] Nec dicere quod consuetudo in sacramentalibus non est quidquid dubitet Roch. cum citatis ab eo. [p] contra verum, & probatur irrefragabiliter per c. de ista, immo & cap. 2. q ibi, *nisi consuetudo antiqua*. & glossa cet aliqui, tam illum quàm illā incautè pro cōtraria

n l. de quibus. ff. de leg. cap. fin. de consuet. o In 4. fin. de consuet. p De consuet. dist. 4. q De temp. ord. r Eod. cap. nuper. 15.

Ut supra, [a] dictum est consuetudinem, qua aliis verbis ritus sacrorum vsitio ministratur, esse seruandam, sicut & aliis ritibus Græcis, & Latinis Baptismus ministratur, & alibi aliis matrimonium per sacerdotes celebratur: & in Ordinibus conferendis aliud alibi habet consuetudo extra substantiam differre etiam, quod contrahentes primas nuptias, & secundas conditionem susceptam iterum contrahentes, debent quidem, quia ratio iterationis in eis cessat.

Dispensare super impedimentis matrimonij quis possit.

Matrimonij omne fere impedimentum legis humanæ, & cur Papa semper non tollit.

Omnia impedimēta nō dirimentia tollit Episcopus.

Dirimentia dirimentia an tollat consuetudo.

Matrimonium clandestinum de licentia Episcopi hodie contrahitur.

Matrimonium impedimento sublato denuo contrahendum.

Quæ sint difficilius detur in contracto scienter quam ad cautelam.

Quæ curiarum stas annullat, & quæ expressio.

Quæ dispensatio danda gratis cum aliqua trium causarum, aliàs non cum in secundo, nisi cum Principibus.

Primo dicendum, quod Papa in omnibus impedimentis matrimonij iure humano inductis dispensare potest. Sunt omnia prædicta impedimenta, tam dirimēdi quam dirimentia, excepto impedimento consanguinitatis ascendentes, & descendentes: & impedimento quod defectum consensus legitimi inducit, [b] quia scilicet Papa non potest, quippe qui est iuris naturalis. Ideo absolvimus, [b] post illum gloriosum martyrem Joan. Roffensem in consilio pro Regina Anglorum D. Catherinam incomparabilem, incomparabilem, qui fecit illam religione Christiana glorioſſimam ex Vxorem Vxoritam: & post alios antiquos, & recentiores ad hoc ille copiosè adducit. Tum quia impedimenta lege diuina iudiciali, aut cæremonialia fuerint, quia tamen illa non erat naturalis, a Christo passo, ad quem vsque durabat, [d] & ita non ligat, vt diuina sed vt humana renouata fuerunt. Tū quia ratio naturalis, quæ inerat ei, ob

a Arg. cap. cuncta per totum. 9. q. 3. & cap. proposuit de consens. prob.

b In cap. litteras de rescript. spol.

c Leuit. 18. d d. d. 8. fin. & cap. 2. de purif. post part.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam conueniebat eam statui, non erat tanta, quæ
vlla constitutione positiua diuina, vel humana cohiberi
ita non constituebat ius naturale, vt fuius declarari
quam conclusionem omnes fere orbis Christiani
conuenerunt in casu prædictæ Regimæ. Verùm tamen
Papa non solet dispensare in gradibus prohibitis
b *Dist. ca.* uissima de causa, non quia non potest, sed quia non
18. Laudi. In quam conclusionem constandum est quidquid
rimi in plurimis locis ordinariis, & extraordinariis
c *Vt in di.* runt, c licet enim Papa dispensare possit super præ-
ca. litter. de nibus impedimentis, super matrimonio tamen legitimo
denunciat. tracto, & consummato non potest, iuxta illud
d *Matt. 19.* *coniunxit, homo non separet.* e Contractum autem, & con-
e *Relatum* matrum inter infideles quomodo diuidatur, vel dissol-
in cap. gau- dictum est supra, f non autem dicitur consummatum per
demus. de pulam precedentē illud, sed per subsequentē: & hoc
diuort. quam sequatur religionem ingredi potest. g De matrimonio
f *Eod. cap.* autem, quod præsumebatur olim per copulam consummari
num. 22. & sponsalia, nihil dicimus hic: quia iure nouo Concil.
40. den. h per solam copulā non transeunt sponsalia in ma-
g *Ca. verū.* nium, vt sæpe dictum est præsertim supra, i & infrà dicetur
de conuers. 85 Secundum dicendum, quod Episcopus dispensare
coniug. in impedimento à se, aut ab inferiori suo inducto, quo
h *Sess. 24.* le inueniretur: immo etiam in impedimento incestus
cap. 5. de re- prā, l diximus, immo, & in omnibus aliis impedimentis
form. impediunt, & non dirimunt, iuxta mentem Paludan.
i *Eod. s. nu.* Antonini n exceptis votis castitatis, & religionis, in
23. & 28. etiam ipse Papa non sine magna difficultate, & causa
k *Capi. 23.* sat, & licet stricto iure communi, contrarium dicatur
num. 144. eo quòd inferior legem superioris nec tollere, nec
l *Eodem* potest, o & non videtur id excessum, nisi quo ad impe-
num. 75. tum incestus, sequor tamen eos. Tum quia ex
m *In 4. d.* tate, & rationis paritate hæc concessio extendi
28. quæst. 2. Tum quia videtur, quod consuetudo non tantum
n *Sayr. tit.* sed quod etiam nec à Papa, nec ab Episcopo
2. c. 16. §. 4. satio, quando cum illo impedimento
o *Capit. In-* concurrit: nondum enim adhuc in tanta
ferior. 21. d. dini id fieri. Votum autem de non
ele. ne. Ro- votum castitatis, vt tenuimus
mani. de e- nitentiariæ prætorium, quidquid
lect. test Episcopus dispensare, vt in
p *Capit. 12.* responsum est.
num. 43. Dubium autem, an Episcopus
q *Ibi cita.* possit dispensare super
& ita.

clandestinè contrahendo, quod consuetudo fere
habebat, sublatum est per prædictum Concilium su-
quod expresè id concedit.
dendum, quod Episcopus non potest dispensare
impedimento, quod impedit, & dirimit, secundum
quando impedimentum occultum est, & matri-
lium, & separatio magno scandalo foret, & ad
cia Nuncium potestatem ad id habentem con-
propter magnam paupertatem, aut alia legi-
affirmant Angelus & Siluester, quorum
nulgauimus Salmanticæ, & propter quorum
demonstratam, sed non approbatam neque re-
nonnulli Episcopi aliquoties dispensarunt,
approbauimus per argumēta neruosa. a
dendum, quod matrimonium: quod est ob ali-
nullum, non incipit valere propter dis-
Fœ superuenientem, etiam cohabitatione, &
requisitum, b vt tradit Panor. post Ioan.
necessarium est, vt denuo contrahatur: quod ta-
contrahi potest modo tradito suprà. d
dendum est, quod licet olim facilius dispensaba-
matrimonium: hodie tamen iure Concil. Tri-
dispensatur: cuius ea de re verba sunt. *Si quis*
scienter matrimonium contrahere præsump-
& sine dispensationis consequenda careat. Idque in
habeat, qui non tantum matrimonium contrahere,
requisitas in contrahendo matrimonio negle-
punit & infra. Si verò solemnitatibus ad-
aliquod posse a subesse cognoscatur, cuius ille
habuit, tunc facilius cum eo, & gratis di-
Ex quibus colligitur, quòd consummatio illi-
quæ olim inclinabat Papam ad dispensan-
omnis expressio falsi mouentis
concedendam, nocet, non autem, qua-
idem facientis, sed solùm ea, quæ tacet
vera idem facientis, sed solùm ea, quæ tacet
exprimi, secundum Rot. f pro quo
cui adde idem videri dicendum de ta-
quòd æquipollenter exprimit falsum: quia
idem est iudicium, h qua de re posumus
Monacho monito à Banchario, quòd Papa

a *Inn. assi. §. de adult. de vltr. fe- quasti. Ioā. de Lign. & Panor. ibi- dem.*
b *Arg. §. fed natura- lia. Inſtitu. de iure na- tur. gent. & Ciuil. & ca- nus natura- le. 1. dist.*
c *In ea. per vniuersitē, d. num. 22. qui filij sint leg.*
d *Eodem*
e *Sess. 24. ca. 3. de re- for. matri.*
f *In matr. decis. 31. de reiect. num. 3. & Bel- lam. decis. 99. & Pe- tyn. vbi su- pra.*
g *C. de Epiſcop. au- dien.*
h *l. fin. ff. man.*
i *In præc. ca si quan- do. de rescr. except. a.*

non concedet ei gratiam transeundi ad regulam lapsi, nisi nouerit eum habitu omisso apostatasse: qui dubitat vno, vel altero die, se præsentat Bancario, quo tempore pam de eius apostasia, vt moueatur, ad concedendam gratiam: is enim licet expresè non exprimat falsum, tamen sic, sibi indicando, quod non dimisit habitum, traret illam, sed ob alias causas, quibus multi tentunt, & qui impetrat dispensationem contrahendi gnata, cum qua rem habuit tacito incestu, videtur lenter tacitè dicere, quod non committit illum, & pollenter exprimit falsum, & consequenter gratia nulla.

a *Vbi supr.* 87 Sexto dicendum, quod prædictum Concilium, prædicta statuit alia, in hæc verba. *In contrahendis nis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, ter magnos Principes, & ob publicam causam.*

Septimo dicendum, quod solas tres causas habet pro iustis, ad dispensandum etiam in quarto gradu, defectus dotis competentis: extinctio magnæ litis, & maior pars sibi partium suæ Ciuitatis, vel loci in quo inhabitat, sunt ei consanguinei, vel affines intra gradum: vel si est alius locus minor, si ipsa non habet cientem dotem, ad nubendum extra illum. Dubium est, an sufficiat defectus dotis competentis ad contrahendum cum illo, qui eam poscit: an vero requiratur defectus ad trahendum cum quolibet sibi pari: & videtur sufficere, quia beneficium dicitur ineompetens vni, licet alius sit competens, b & non omnis dignus beneficio in genere, dignus hoc, vel illo, vt sentit vterque Thomas, c & potest quod communiter est iustum in vna prouincia, vel vrbe, vnius rei, non est iustum eiusdem in aliquo particulari, vel mense, eiusdem prouinciæ, vel anni, vt dicitur infra. d

b *Cap. cum adeo, tum Aug. off. de rescript.*
c 2.2. q. 61. art. 2.
d *Cap. seq. num. 78.*

De superbia, & septem peccatis capitalibus.

CAP. XXIII.

1 *Virtus, vitium, & habitus quid, & quotuplex.*
1 *Actus bonus, & malus tripliciter, & quid bonum, seu malum simpliciter, & quare nullus in individuo negotiatore quis ordinatus.*
2 *Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis duplo pauciores.*

Cap. sequentia, quibus non est superbia, septem hoc verbo significata, quorum 4.

Tractari de septem capitalibus vitiis, & actibus eorum enumeremus primo, vt supra a dictum est, quòd habitus, aliud actus siue actio, & operatio: & quod *qualis mentis, mouens eam ad actus similes illis, ex* est: & quod est duplex, bonus, qui est virtus, malus, qui est vitium, & mouet b *Ex prædicta.* bonus actus, & malus, qui est vitium, & mouet quod actus est duplex, vnus indeliberatus, & deliberatus, qui est triplex, bonus, malus, & indeliberatus, qui neque est bonus, neque malus: alius vo- quod bonus est triplex, ex obiecto tantùm, vt ie- ex circumstantia tantùm, vt loqui ad vtilitatem ex vtroque, vt ieiunare ad obediendum præcepto. triplex, ex obiecto tantùm, vt mentiri ad vtilita- circumstantia tantùm, vt ieiunare ob vanam ex vtroque simul, vt mentiri ad perniciem proximi: autem, quales sunt innumeri, puta tacere, loqui, & similia, quæ de se nec sunt bona, nec ma- fieri possunt: & tale indifferens non re- ratione, quod si quis daretur, maximè es- c *In d. præ- lud.* finem bonum, neque malum ordinaretur: quia esset otiosus, & consequenter malus, circumstantiæ finis, licet ex obiecto esset indiffe- rens, iuxta doctrinam Dionysij d quam potuit exceri- d *4. cap. de diui. nom.* bonum, siue actus simpliciter bonus, & ordina- consistat ex integra causa, id est ex concursu iustificati, & circumstantiarum, tam actus simpliciter, & peccatum ex quocunque iustificabilis, vel non iustificati, siue & mentiri: quæ nulla circumstantia possunt iustificati, quia frequenter obiectum actus est obiectum de se malum: sed iustificatur qualis est occisio hominis, quæ cum sit tamen per culpam occidendi, & le- Itaque in toro hoc capitulo per actum intelligimus actum bonum vtroque quàm ex circumstantiis, qui est meri- & per inordinatum, ominem

Universidad de Deusto
Biblioteca

actum ordinato contrarium qui est peccatum saltem venia-
le. Idem per vitium, habitum malum, & per virtutem, habi-
tum bonum.

2 Secundo, quòd duplo plura sunt vitia, quam virtutes:
cuique virtuti duo vitia opponuntur: alterum per excessum,
alterum per defectum, in quorum medio virtus consistit: a ta illud Horatij, a *Virtus est medium vitiorum & utrumque*
illum. relatum à glossa. b

3 Tertio, quod septem vitia, quæ vulgus septem pota-
rius c & alij altè docentes capitalia appellat, sunt septem vitia principalia, quæ & longe
peiora, neque etiam quia semper, aut frequentius mortalia appellat, sunt septem mor-
talia: aliqua regulariter sunt venialia, sicut infra dicetur: sed ideo
sunt fontes particulares, ex quibus alia multa dimanant: &
quorum numero non est superbia, iuxta S. Gregorium &
Thomam.

4 Quinimo est horum septem, & aliorum omnium Regina,
secundum eosdem (quamuis vulgus contra existimet) pro-
rum faciliori memoria retinenda hac voce (Saligia) vocum
telligendo per litteram S, Superbiam, per A, Auaritiam, per
Luxuriam, per I primum, Iram, per G, Gulam, per I secundum,
Inuidiam, per A secundum, Accidiam. Ad quod apprimè
vox Snaligia, octosyllabon, per quarum primam videlicet
S, intelligitur, Superbia omnium vitiorum Regina, & pri-
Vanagloria, quæ est vnum ex septem vitiis capitalibus, &
alias sex prædicta alia sex, de quibus omnibus, & eorum
crandis filiabus ordine, quo proposita sunt, dicemus.

a *Lib. 1. epist. 18 fi. ad Iasamp-tum ex Ar-rist. 2. Ethic.*
b *Cap. cha-ritas. 3. 8. fin. de pœn. dist. 2.*
c *31. Mor.*
d *Vbi supr.*
e *2. 2. quæst. 162. a. 1. & q. 132. ar. 2.*

De Superbia Regina omnium vitiorum.

5 *Superbia quid, quotuplex, & eius etymon.*
6 *Superbia sola de se mortalis contemptum subiectionem requirit.*
7 *Humilitas ad sui essentiam, non requirit expressam ad Deum subiectionem.*
8 *Superbiæ quatuor species, quæ potius sunt eius effectus quàm hæreses. num. 8.*

5 SVperbia est plurimùm vsitata, & parum nota: nam re-
putarunt eam esse omne vitium: & parum nota: nam re-
sio legis, quæ per omne vitium fit. Et alij genocasu illius
men inter eam ex vna parte, & ambitionem, inanem gloriam
& vanamgloriam ex altera: adeo quod Magister sententia-
esse species illius, quod est contra Augustinum sententiam
tet receptum: alij, in quibus videtur esse vitiosus Thomas,

f *In 2. dist. 42. q. 1. a.*
g *Libr. de nat. & gra-tia.*

quos in Manuali Hispano sequuti fui-
mus ad eius essentiam actualem cõtemptum sub-
iectionem Deo, & legi eius: quod in præsentia non possum
approbare, cum id (gratia Deo) pauci Christiani fa-
ciant omnes aliquo modo superbiamus. Quare dicen-
dum, *Superbire* descendere à verb. *supereo* in-
de *superbia* euphoniæ, vnde superbia est quædam (vt ita
dicam) superbia in genere significat omne, quod superit,
vel excellit alia, secundum glossam: b vbi superbia
accipitur, & actus, *quo quis superit, seu supergreditur ali-*
um, excellere, & excellêtæ alia ponitur. Vnde licet ver-
bum *superbio* sæpius pro elato & fastuoso, & insolenti acci-
pitur, vt Horatij, c

Achilles & fastus, iuuenémque superbum.

& Virgilius Maron, d

Ille superbum pro nobili, excellenti, vel sublimi capitur, iux-
ta illud Virgilij,

Ille superbum Ilion.

Ille superbum latè Regem, bellóque superbum.

Secundum, quòd superbia generaliter sumpta di-
citur bonum, & malum, quod adnotauit S. Thomas: f su-
perbia in habitum superbiæ, & actum eius. Super-
bia autem potest esse *vitium monens, sine inclinans ad*
actum excellentiæ propriæ, quatenus est excellentia.
Et hoc genere: quia omnis superbia habitus est vi-
tiosus: vnde vitium est superbia habitus. Est enim
superbia ab aliis, vt probè docet S. Thomas. g Dixi,
includendo amorem, & desiderium excellentiæ, vel
complacentiam de ea, ad notandum, quòd est
quædam superbia non rationis, vt monstrat idem S. Tho-
mas, ad includendum omnem, quo appe-
titus de se falsa, vel vera, sed mala, vel bona in nul-
lum ordinatum, qualis est solus ille, quo appe-
titus de vera, & bona, & in finem bonum directa,
sed illa enim non est actus superbiæ, sed mo-
tus appetitus excellentiæ meritæ, siue debitæ
bonis, & actibus, quibus quis secundùm rectam
rationem præstare, iuxta S. Thomam. i Dixi, *excel-*
lentiam, quia id non est necessarium: sufficit
excellentiam propriam immeritam, vel meritã
in hac actuali relatione præferẽdi se proximo.

Dixi,

a 2. 2. quæst. 162. art. 1.
b *Isai. cap. 60.*
c *Æneid.*
d 1. *Æneid.*
e 3. *Æneid.*
f *Vbi supra art. 1.*
g *Vbi supra art. 2.*
h *Ibidem art. 1.*
i *Vbi supra art. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dixi, *quatenus est excellentia*, quia appetitus eius, quia vana gloria, & circa alia aliud: hæc enim, & id genus alia, sunt excellentiæ.

6 Et ita ad essentiam superbiæ non requiritur odium temptus Dei, nec legis eius, nec renitus se subiicio despectus proximi, magis quàm in aliis vitiis, quæ nant immediatè ad illa.

Nec obstat prædicta doctrina S. Thomæ, quia prædi ri potest in superbia, quæ de se est peccatum mortale tem generaliter in omni superbia. Sic nec videtur lud Caietani, eum, qui propriâ excellentiam inordinat fine actuali contemptu diuinæ subiectionis, non ec liter, & directè superbum, est enim formaliter superbus non illa superbia, quæ de se sit mortalis: & ita non perbia directè auertit à Deo: sed sola superbia directa mus esse de se mortalem, de qua intelligitur esse legata per S. Thomam, quatenus habet, peccatum esse omnibus aliis, quæ omnia ideo tan dixi, ne plurimi continua superbia laborantes non ec li contemptu subiectionis Dei, & eius legis: cum pauciſſimi Christiani eam cupiunt: & ne plurimos ab hoc vitio, dicētes, nos nullam excellentiā cupere ex ſua laude priuemus, qui frequētiſſimè actum humilitatis ciunt, non se subijciendo expresse Deo, vel legi eius: tamen non esset ille, quia cum sit contrarius superbiæ teret cum circumstari subiectione actuali, si superbia traria requireret, & expressum contemptum, & remotio iusmodi subiectionis: quare sicuti humilitatis actus cere sua bona naturalia minora bonis naturalibus alterius: & sua dona minora diuina maioribus alterius: & sua bona omnia naturalia diuina gratiæ non se subiiciendo expresse Deo, vel legi eius: quia corum memoria expressa, vt satis constat ex S. Thom ita superbiæ actus est præponere quē sua naturalia bona nora maioribus naturæ bonis alterius: & sua naturalia diuina maioribus diuinis alterius: & sua diuina bona gratiæ diuinæ alterius, licet non faciat id cum expresso temptu Dei, vel legis eius: & sicut renuere excellentiæ recta ratio id dictat, sine vlla actuali memoria Dei, de

a *Psal. 118.*

b *2.2. quæst. 162. art. 1. licet in art. 2. aliud videatur sentire.*

rio: ita appetere excellentiam immeritam, sine vlla memoria Dei, est actus superbiæ.

Secundum, quod species superbiæ sunt quatuor, a Gregorium a declaratum à S. Thoma: b prima est sibi ipso solo bona naturæ, qualia sūt ingeniū, memoria, vires, pulchritudo, &c. aut bona fortu- diuitiæ, honor, potētia, &c. aut bona spiritua- gratia, scientia, prophetia, facundia ad prædi- &c. quorū nulla habet à se ipso, sed om- a Deo. Secunda agnoscere quidem illa à Deo tamen gratis, sed ex iustitia, scilicet ieiuniorum, quæ non habet, cuiuscūq; ordinis illa sint. Quar- eorum, & id genus aliorum. Tertia, arroga- inordinatè, aut velle, vt sibi submittan- eum præcedant. Aduertendum tamē huiusmodi non esse immediatas species superbiæ: sed illius hæc constituunt in intellectu, & ratione: illa verò illis infecta iudicium corrumpit, efficitque, ita se res haberet: maius enim est ex se ab alio, vel suis meritis, quā dono, vel magna, maiora, quā alij, vt probè declarauit S. Tho. c peccat mortaliter primo, qui appetit propriam voluntate se Deo præponendi per dicta. d actuali contemptu diuinæ subiectionis, vel le- adeo amat propriam excellentiam, vt iudicet prædicta quæ sunt falsa, vel aliquod illorū aduertenter, & in specie: quia quadamtenus, licet abstrahat, & aduertenter: quia secus si id primo ex incogitantiam ita iudicaret, secūdūm communiter receptum. Dixi, *in specie*: quia cre- deliberatè, & aduertenter, non est actus su- iudicij secundūm S. Thomam. f

a *In lib. 23. Moral.*
b *Vbi supra art. 4.*
c *Vbi supr.*
d *Num. 6.*
e *Vbi supr.*
f *In dicto art. 2.*

qui appetit inordinatè excellentiam, vel de ander, aut lætatur, sine actuali quidem con- Dei, & eius legis: sed cum notabili irre- proximi, ex eo resultante: quia hoc supra fæpius dicta.

De vana gloria.

quæ, & quæ, & appetere illa de se non malum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

9 Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, quid.
10 Gloria vana quid, quot, & quæ filiæ eius. & 11. &
11 Præsumptio quid, & quæ mortalis. & 14.
11 Ambitio quid, & quæ mortalis. & 21.
11 Pertinacia quid, & quæ mortalis. & 31.
11 Discordia quid, & quæ mortalis. & 34.
11 Contentio quid, & quæ mortalis. & 34.
25 Laude falsa, vel aliàs inordinata gaudet non semper
lum.
13 Finis aptus spiritualium nil temporale est. & 15.
14 Iurisdictionem alienam vsurpare mortale.
14 Gratiam, vel gloriam æternam, seu arbitria ipsi
sumptio.
25 Beneficia incompatibilia, vel plura, quorum
non licent.
15 Beneficium appetendo quomodo quis peccat.
16 Iactantia filia prima vanæ gloriæ, quid, & quæ
17 Inuentio nouitatum secunda filia vanæ gloriæ, quid,
do mortalis. & 18.
18 Vestitus qui licitus, qui venialis, & qui mortalis, & 19.
20 Ornatus, fucus, fictio, & auctio pulchritudinis, qui
talia.
21 Confessarius dubius, an confessa sint mortalia, confessor
22 Ornans se, vt in coniugem appetatur, vestitus vetus
grus sexui quis peccet.
23 Vestiens se habitu religioso, quis mortaliter peccet, &
24 Curiositas quid, & quod semper est peccatum, & quæ
tale. & seq.
30 Libri qui purgandi, & qui prælegendi pueris.

9 PRIMO præsuppono summatim quædam, quæ in-
ctaui alibi,[a] quòd bona honoratia sunt quæ-
cet laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, & quod
sermo elucidans magnitudinem alterius virtutis, & quod
est, exhibitio reuerentiæ in testimonium alterius virtutis, &
luta,[c] & quod fama est attestatio populari de re aliqua,
quod gloria est clara cum laude notitia. & quod inanis
animi reputatio, qua bonitas alterius magnificatur, & quod
que conueniunt, primo, quod frequenter alia præ-
piuntur. Secundo, quod nullum eorum est virtus
lis, vel moralis. Tertio, quod sunt materia boni
Quarto, quod appetitus, vel contemptus horum
ptè natura, neque est bonus, neque vitiosus, de

a In ca. in-
ter verba.
22.q.3.con-
clus. 4. &
super in 5.
Ethic. tract.
5. num. 47.
b Num. 37.
c Num. 42.
d Num. 43.
e Num. 32.
& 31.

ordinatus, quum est ordinarus, malus, quum est inordi-
Quarto, quòd appetitus eorum, etiam inordinatus, re-
est venialis: in quinque verò casibus mortalis, se-
communem, quos ibi a reduxi ad tres, scilicet cum a Num. 36.
de malo mortifero, vel de alio, in quo finis vltimus
vel saltem ad effectum frangendi legem ad morta-
contemnit vel in finem aliquem mortalem referendo, &
contemnitur eorum inordinatus regulariter est venia-
malo autem, cum contemnitur laus de gratia Dei gra-
ter manans: vel in eo finis vltimus constituitur,
quidam philosophi fecerunt: vel in finem mortaliter
fecerint.

præsuppono, quòd appetitus, & contemptus ho-
que ordinatus, est, quo appetitur aliquod horum
ra, & de se bona, vel indifferenti in finem bonum
non animum, nec maius quàm eius bonitati debe-
tantum testimonium certum, & diuinum, sed tam-
monium incertum: & contra appetitus eorum inor-
is, quo appetitur aliquod horum de re falsa, vel
indifferenti, in vanum, malum, aut nullum fi-
vel de bona maius, quàm eius bonitati debea-
tantum testimonium veritatis certum, vt diuinum,
humanum, vt b diximus ex mente S. Thomæ c &

præsuppono, quod vanagloria pro habitu malo,
ad inordinatum appetitum gloriæ, secundùm
communiter recepti. e Dixi, *appetitum*, ea
definitione superbiæ. f Dixi, *inordinatum*, quia
ad virtutem pertinet. Dixi, *gloriæ*, ad differentiam
nis, præsumptionis, & aliorum vitiorum,
dicunt ad appetitum inordinatum aliquorum,
gloriam: non tamen immediatè inclinant ad
ad alia, eo respectu, quo pariunt gloriam:
superbia, & mox dicam de ambitione: vanagloria verò pro actu est appetitus
per quem generatur, & augetur vanaglo-
vitiosum generantur actus similes illis, ex

vanagloria est vitium capitale, & parens
quæ eius filiæ nuncupantur: quia illa vitia
alterius, quæ se ad finem illius principa-
alia vitia sunt, quæ ex se tendunt in ma-
gloriæ, quæ est finis illius, scilicet iactantia,

b In dist.
art. 2.
c 2.2. quæst.
141. art. 1.
& de ma-
lo. quæst. 8.
d Super
Matth. c. 8.
q. 3. adum-
bra. ex qua
idē S. Tho.
dixit 2.2. q.
18. art. 2. &
9.
e 2.2. quæst.
141. art. 4.
f Sup. 22. 5.

que

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua inclinat ad declarandum inordinatè verbi proprium vel
tiam, inuentio nouitatum, *inclinans ad ostendendum inordi*
eandem veris factis: laude vera, vel vana dignis. Et pertinacia,
ad idem, falsis factis inclinat, pertinacia, *ad*
tentandum iudicium inclinans, discordia, *inclinans ad inordi*
ostendendum nostram voluntatem, *voluntati alterius*
Contentio, *inclinans ad inordinatè altercandum. Inobedi*
inclinans ad inordinatè remittendum ipsa, saltem quatenus

Quinto, quod præsumptio,& ambitio à vanagloria
runt, & non sunt eius filiæ, sed sociæ magnanimitatis
a *Vbi supr.* riæ, secundùm S.Thomam. a Præsumptio enim, *qua vim, vel*
clinans ad appetitum inordinatum eorum, qua vires
excedunt Ambitio vero, *vitium inclinans ad inordinatum*
ris appetitum.

12 Ex quibus infertur, quod peccat mortaliter præ
gloriam, laudem, aut famam appetit de re aliqua, quæ
catum mortale, puta ex duello, occisione, mutilatione,
cussione iniustis, vel iustis in finem mortaliter malum
aut constituit vltimũ finem in aliqua gloria famæ, vel
vel pro ea adipiscenda, vel non amittenda proponit
aliquam legẽ ad peccatũ mortale obligantem, vt fa
lier, quæ ne infametur, stupro consentit, & tales, qui
cium perdat, vel, vt aliud consequatur, iniustè iudicat
cionator, qui ne pulpitum amittat, tacet vera, de
b *Vbi supr.* dicenda, secundùm omnes, v b latè dixi. Appetere
nu. 341. & seq. riam inordinatè de aliis, quæ non sunt peccata, aut
venialia, nec directa in finem mortalem, aut nõ est
aut solùm veniale.

13 Secundo peccat, qui se, vel alium laudat de re
mortaliter mala, vel falsa, aut vera, & non mortaliter
la: cansam tamen præbens probabilem & verisimilem
ni notabilis cultus Dei, aut boni proximi, aut
vel alium bonum facerdotem, bonum confessarium
num iudicem, bonum medicum, bonum concionatorem
cùm esset malus, aut certè non tam bonum, peccat
bligationc restituendi damni, si quod inde
c *Arg. c. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.* *ni notabilis*: quia aliàs tantùm venialiter peccaret.
d *Vbi supr. num. 138.* 14 d

Tertio peccat, qui falsè laudatus, sciens, & adeo
de aliquod damnum notabile inde sequturum, non
cit, saltem quantùm oportet, ad illi obviandum; non
gulariter neque approbatio explicita, neque tacita
dis erit plusquam venialis, si fuerit de re bona, aut

ritualiter mala. immo non est peccatum, sed virtus
sine contradictione falsum laudẽ, modò ea non dele-
ctu, quo est falsa, vel laus, mendacium, aut a-
dictum esset saltem veniale, a vnde, qui de aliqua a *Cap. pri-*
mũ. 22 q.2.
ca. super eo. de vsur.
sua virtute necessaria falsè laudatur, vt cùm vxor
altera de fidelitate laudatur, eam neqs approbare,
vere debet: immo neque peccat falsè laudatus, eò
quòd laudari, non ob falsam laudem: sed quia per o-
quam habens alij de virtute suo statui necessaria,
dum, vt b diximus. b *Vbi supr. num. 137.*

peccat, qui res principaliter institutas ob honorẽ
cum eas, & salutem animarũ, principalius, vel æ-
liter ob vanã gloriam facit: quale est concionari,
celebrare, precari, & id genus alia, secundùm Abu-
Augustum, d quod post alios, e efficaciter confuta- c *Super Matth. c. 6. quæst. 3.*
tentes solum esse veniale. Nullũ autem peccatũ, d *Verb. va-*
gloria.
num est facere illa principaliter propter Deum vel e *Vbi supr. nu. 347. re-*
latæ.
fortitudo, & sancta, & secundario propter gloriam, f *Et in di. ca. cum mi-*
nister. n. 63. & 2.2. quæst. 132.
humanam in finem aptum relatam, per ibi dicta
Qui ergò præsumit cum notabili irreuerentia Dei, vel g *2.2. quæst. 117. in d. c. inter verba. nu. 100. & sequent.*
proximi spirituali, vel corporali: honorario,
tenetur exercere officium, nesciens illud exercere, vt
sacerdo, cõfitendo, medicando, vt nos post S. Tho- h *2.2. quæst. 117. in d. c.*
mas animaduimus: quamuis non sit, nisi veniale illud
esse irreuerentia, & damno notabili proximi. i *S. Tom. 2. 2. qu. 60. art. 6.*
Qui alienam iurisdictione vtitur, aut sua extra k *In 3. par. tit. 3 cap. 1. §. 4.*
dictum, vel absoluit à peccatis, à quibus non po-
testate, vel commutat vota sine auctoritate ad id l *Cap. pla-*
cuit. ca. duo-
bus sequ. de
cons. dist. 4.
m 2.2. q. 17.
art. 1.
n *In 3. di. 31.*
o *Vbi supr.*
secundum S. Antoninum. k
Qui confidit se gloriam æternam sine meritis cõ-
quos meritis sui liberi arbitrij, absque gratia Dei,
primo, se (etiam de condigno) gloriam æternam
habitualem gratiæ adepturum, est meritum, & actus
Theologicæ, secundùm S. Thomam receptum. m
Qui confidit gratia Dei se priuatum non iri,
peccatum confidit, si quod inde peccat, veniale
Qui non abstinet ab occasione, qua semel
cum parauit, & non bestiarum, iuxta Richar-
Qui non abstinet ab occasione, qua semel
cum parauit, & non bestiarum, iuxta Richar-
dum, aliquando, videndo, vel alloquendo ali-
quem, si propter suam inconstantiam, vel fragi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

litatem probabiliter putat se succubiturum: aliquo modo peccat vt plurimum venialiter, si aliqua de causa ad id teneatur, vt ximus.[a]

15 Decimo peccat, qui ambit honorem de re, quæ sine tum mortale, aut ad committendum mortale, aut mum finem ponit, aut ita appetit, vt malit mortale amittere, quàm eum amittere, vel nō adipisci. Quæ quens in ambientibus, præsertim per concursum, & tionem, cathedras, beneficia, officia, collegia, ordines præsentationes, nominationes ad illa, secundum uis alias, regulariter, appetitus inordinatus honoris cedat metas culpæ venialis, vt latius dixi.[b]

Vndecimo peccat, qui appetit, vel accipit plura beneficia incompatibilia, sine iusta dispensatione, c aut plura bilia, quā quæ ad suā honestam sustentationē sufficiunt, glossam singularem[d] quæ in ius redacta videtur per Cōc. Trid.[e] per quod videtur sublata moderatio Cardinalis quatenus inquit, illam glossam procedere solum in eo, pit plura beneficia (quorum vnum ei sufficit) ad vivendum stuosius, vel ad thesaurizandum, & non in eo, qui quærit ad faciendum largiores eleemosynas, & alia opera pia, quem sequuri fueramus,[g] sed postea, h nouè conciliū prædicta opinio Card. non habet locum quoad hoc, vt plura beneficia (quorum vnum sufficit) possit obtinere ne dispensatione, sed sic, quoad hoc, vt possit obtinere stè cum eo, qui non vt fastuosius viuat, vult illa, sed faciendum plura opera pia, in quæ sola impendit reditus rum, viuendo ex solo reditu beneficij sufficientis.

Duodecimo peccat, qui accipit beneficium Ecclesiasticum spirituale principaliter propter honorem, aut temporariam, secundum S. Antoninum. Quod limitat cedere in eo, qui est eo indignus ob ignorantiam, vel defectum: nam suprà[k] diximus, quod fallum sit, quod tale facere ordinata ad cultum diuinum principaliter na temporalia.

Decimotertio peccat, qui quærit officium aliquod exercere illud, secundum S. Antoninum. Quod limitat dit in eo, qui quærit illud fide bona, & animo vtendi peritorum, quando fuerit ei necesse, & credit se habere opportunitatem vtendi illo, m quod frequens est in oppidis, & pagis, quibus iudices ignari huius gradus, 16 Decimoquarto peccat, qui per iactantiam, quæ mogenita vanæ gloriæ est, se, aut suos laudat, vel

[a] *Vbi supra n. 433. cum seqq. & latius supra c. 3. à n. 1.*
[b] *Vbi supr. num. 340.*
[c] *Capit. de multa. de præb.*
[d] *Recept. in ca. dudum. 2. de elect.*
[e] *Sess. 24. ca. 17. de reform.*
[f] *In clem. gratia de rescript.*
[g] *In repet. cap. ad hæc. de præb.*
[h] *In Misc. sol. de Orat. Assisi. d. 3. 2. part. tit. 3. ca. 3. §. 4.*
[k] *Ead. cap. num. 13.*
[l] *Vbi supr. §. 3. & probat. l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil. & c. non est putāda 1. q. 3.*
[m] *Arg. l. clari iuris. C. de iudic. & c. statuta. §. offerre. in fine. de princip. de rescript. lib. 6.*

fiat, aut cum iniuria, vel scandalo proximi notabili, aliquid dixit,[a] *Non sum sicut cæteri hominum, nec sicut* aut cum notabili damno proximi, puta asserē- esse, vel aliquem horum esse magnum aduocatum, habilitatis. Sic aliàs enim solùm est veniale, iuxta S. ceptum[b] Alexandrum Alensem.[c]

Quamuis peccat, qui per inuētionem nouitatum, dam vanæ gloriæ, adinuenit nouas epulas nouas cæteras, & ludos: aut alia noua de se mortalia: tem directa: aut in iactura notabilis cultus aut alicui publici, vel priuati, iuxta mentem om- de illo, qui vestitu, aut ornatu, animo pelliciendi si concupiscentiam mortalem, licet ea non le- S. Thomam,[d] quia finis mortalis est, & ad mini- motus est actus, quā eius finis.[e] idem item de illo, modo nouis ornatu ornat, vt non desisteret ab eo, aliqua lege ad mortale obligante, ob vanā, capit delectationem. Tum quia contra caritatem peccatum per eiusmodi complacentiam fit mor- complacentia, & non de qualibet alia debet Aug. & *Nullum peccatum*, inquit, *veniale est*, nale, *dum placet*. Idem de illo, qui ob orna- implere præceptum, vt qui ob eum omittit

peccat ornando se etiam splendidè pro sui & more regionis, modo id bono fine faciat: licet, licet alius, vel alia ad eius concupiscentiam ciatur, solúmque venialiter peccat, qui e- religiosa, se moderatè ornat, ob solā habitudinem, & compositionem absque alio fi- mortali, immo etiam si notabiliter mo- id faceret, vt egregiè adnotauit Caietanus licet id fit contra virtutem: non est tamen Dei, proximi, vel propriā, quàm pro- non est mortalis, vt infrà dicetur, licet sit liberalitatis.

peccat, quamuis sic venialiter, qui con- modo id nō vereretur lege aliqua ad morta- confiteretur illi æquipolleure, nec qui se or- tatus suus requirit, nisi id esset in debita, vel non præbendi alimenta,

[a] *Luc. 18.*
[b] *Vbi supr.*
[c] *2. par. tit. de iactantia.*
[d] *2. 2. quæst. 109. art. 2.*
[e] *Cap. cum minister. 23. q. 5. & qua ibi late dicuntur post eundem S. Th. recept. 1. 2. qu. 10. art. 4. & 6. S. Tho. 2. 2 q. 24. art. 10. & 11.*
[f] *Relatum in c. vnum. 9. crimina. 25. dist.*
[g] *Cap. missas. de consecr. dist. 1. Aug. cap. quisquis. 21. dist. ca. quia contra mores. 2. distinct.*
[k] *2. 2. quæst. 100. art. 1.*

cui præbere obligatur, etiam si ob id alius ad mortaliter peccandum moueatur: quia eiusmodi actus sinapte natura primum ad solum veniale mouet, & ita, qui ob id mouetur, non peccat, sua prauitate motus sic peccat, ex mente Caietani, quem sequimur: quamuis in hoc, & nonnullis aliis contradicat Syluester, statim dicetur, Syluester & nonnulli alij contrarium putant. Sed non satis, vt dixit Caietanus, naturâ peccati mouetur, quia non nisi ad mortale mouet. Item dicunt: neque etiam fœminæ mortaliter peccant, quæ nudis pectora nuda, quo pulchriores videâtur absque vlla mortali intentione mortali, secundum eundem: quia id nullo iure diuino, aut humano, saltem ad mortale obligatur. Sed falsum est hoc, quàm pulchritudinis gratia nudare pectora, quæ, quâuis summa esset, nõ tamen adeo incenda, vt ineſt, dicatur peccare, eò quod alius per eã mortaliter peccet, quia non quod ille ibidẽ neruosè probat, & deducit potest ex hoc, quod occasione vitanda, dicta sunt, quamquam contrarium sit digna sit, vt à locis, in quibus est, pudendi tales, se tamen adeo tenui veste, vt pudenda tralucean, tam viro, quàm fœminæ: quia eiusmodi nuditas per se xuriã mortalem prouocat, quod non facit pectorum quæ per se solam pulchritudinis ostentionem respicit.

10 Non est tamen de se mortale, augere, & fingere tudinẽ maiorem, quàm insit, ornatu, & fuco: licet species mẽdacij operis, nisi ob luxuriam, vel alium talem id fiat, secundum S. Thomam, quamuis sit niale, sicut diximus, nisi fiat ad deformitatem gendã iuxta eundem S. Thomã: nullũ item est bus, siue capillis alienis vti, ad commodum ornatum lana aliena, aut lino terræ vti ad se commodè quia de similibus idem iudicandum, quæ de dacium operis, iuxta dicta.

11 Et vt confessarius absoluere debet, quem veniale vti eis fingendo esse proprios, quippe, quod ter peccet: quamuis persuadere illi non possit, ret, quia se mortaliter peccare non credit: nec esse mortale, quod forte talo nõ est, ne postea uis nõ sit mortale, peccet mortaliter, iuxta S. Anto. Syluestrum. Nostro tamẽ iudicio cautius agetur, si se prius per se, vel alios, an sit mortale, neque, & postea tiretur, aut negaret absolutionem, per eo, per quæ peccare iudicem, qui iudicat, antequam diligenter

a *In dist. q. 169. art. 2.*
b *Verb. ornatus.*
c *In cap. 3. supra cod.*
d *2.2. quæst. 169. art. 2. ad 3.*
e *In summa. de conf. dist. 1.*
f *Capit. duas. 2. de elect. & l. illud. ff. ad l. Aquil.*
g *In ca. 18. supra nu. 3.*
h *2. par. tit. 4. cap. 3.*
i *Verb. ornatus. §. 7.*
k *Eod. ver. quæst. 8.*
l *In capit. si quis autẽ de pœn. dist. 7. num. 130.*

mouatur: tertiò ei, persuadeat, antequam eum absoluat, vt ab illo abstinere, si per viros idonea scientia, & consideratos mortale iudicetur: alioqui enim (ni esset ignorãs nõ habet sufficientẽ contritionẽ, aut attritionẽ. Quarto, mulier cõsentiens peccat mortaliter, quæ monialis, vel inhabitum religionis ingressum secretò vouerit, licitè sui corporis appetatur, quo in aliis rebus sibi, vel suis fauorem, & ob alium bonum finem: quia id nullo iure diuino, prohibetur, & consequenter non damnandum. Quinto, peccat fœmina, quæ veste virili se vestit, nec ob iustã de causa, veluti ne ab inimicis agnoscatur, aut alia vestem, secundum S. Thomã, neque plusquam ob leuitatem id faciat, absq; alio fine, & circumspecto peccat, qui vestit se habitu religionis in illius, aut vt eo ad turpia personatus siue larua- vtatur, secus tamen si ad solam leuitatem, curiositas, quæ satis cognata videtur huic secundæ est, *vana mouens ad nimis, vel immoderatè scire*, Thomæ & semper est peccatum saltem ve- quis ita scire velit, per aliquem quinque sensuum interiorum, siue per intellectum: quia est studiosi vanã eundem, & Caietanum vt quũ quis transgrediendo aliquam legem ad mortale, aut ob finem mortaliter malum, se, vel alium probabili perdẽdæ salutis animæ, vel cor- notabili damno honoris, vel fortunarũ, dicenda. tam vellia, & quotidiana sunt de virgine, esse, quanta sit copulæ carnalis delecta- experiri nolit, nam si eam experiri vel- luxuriæ, præter curiositatem com-

a *Cap. cor. saluisti. 2. quæst. 4.*
b *2.2. quæst. 169. art. 2. ad 3.*
c *Ibidem.*
d *Arg. cap. cum decret. de vir. & honest. cler. & auth. de sanct. Episc. §. fin. col. 9.*
e *2.2. q. 167. & S. Ant. 4. par. tit. 7. cap. 7. §. 2.*
f *Cap. nonne. 27. dist.*
g *2.2. quæst. 169.*
h *Dicta q. 167. art. 1.*
i *In summa verb. curiositas.*
k *Cap. seq. de quinque sensibus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cajet. 2.2. quæst. 167. art. 2.

mitteret, a de illo item, qui vult scire alienum peccatum consultando confessionem sacramentalem alterius fictam, de illo, qui vt discat aliquid, missam præceptam omittit, maleficium aliquod conficit, aut diabolo se commendat, cum in magistrum ad discendum suscipit per malum diximus. c

b Arg. cap. omnis. de pœnitēt. & remiss.

c In ca. nouit. de iudi. not. 1. num. 12. & seq.

26 Et de illo, qui cognitionem rerum officio suo accommodatarum negligit, quo non necessarias cognoscat, vt parochus ob studium poëseos, vel officij mechanici, ignorat res ad confessionibus, vel aliis agendis, officio suo accommodatas, vt diximus, c de illo, qui vitia alterius inquirit animo condemnandi tabiliter infamandi, facere enim id bono animo, quo proximum ra imitemur, aut praua ex caritatis regula corrigamus, in alia mala circumstantia, virtutis actus est, & quia id non petitus inordinatus, sed ordinatus.

d Capit. sacerdotes. 35. dist.

e In Enchiridio de Orat. cap. 13. nu. 173. & in d. ca. nouit. not. 2. num. 14 & num. 15.

27 Exemplum item eR de illo, qui appetit scire aliquid creta ab eo, qui absque peccato mortali, non violando taliter legem naturalem, vel iuramentum, vel præceptum nem de secreto seruando, non potest ea illi reuelare, per

f S. Tho. 2. 2. q. 169. ar. 2. ad 4.

suprà. g

g Capit. 12. num. 2. & c. 28. nu. 62.

28 Et de viro volente videre fœminam nudam, vel denda, & de fœmina volente videre virum nudum, vel pudenda, credens, aut credere debens, ex illo aspectu & tempore habito consensum in actus, aut delectationem tali, aut pollutionem sequuturam.

29 Et de illo, qui vt sciat quantum in castitate conflat ipse, & alia habeant, loquitur solus cum sola tempore, & secreto credens, aut credere debens, se causam ruter eorum alicui mortali saltem delectationi consentiat.

30 Et de illo, qui legit, vel audit libros amorum, & rum lasciuorum, & luxuriosorum, credens, aut credebens, se vel alium consensurum saltem alicui delectamorosæ, iuxta mentem S. Isidori, h & S. Antonini, i & Republ. Christiana foret, ne libri Ouidij amatorij, & legerentur, nec Martialis, Iuuenalis, Catulli, Tibulli, Propertij, Plauti, Terentij, & alij eius generis, nisi purgata à lasbidinis incentiuis.

h Cap. 1. dist. 37. dist.

i 2. part. tit. 3. ca. 7. §. 2.

31 Et consequenter etiam Cœlestina liber vulgo alias sibilis, nisi magna ex parte purgatus: quin & studiosa scholas Grammatices, hymni, & orationes, quæ colliguntur cant, Homiliæ, & auctores Christiani egregiè latini, qui soli olim in eis prælegebantur, vt latè diximus, & quos

k In Enchiridio de Orat. c. 13. nu. 172. & seq.

cum litteris pietatem imbiberent.

Dominicano peccat, qui per Hypocrisim tertiam filiam vanæ gloriæ modo dicto, vel a pertinaciam, quartam filiam, dominandi suam opinionem defendit in iis, quæ ad fidem, & mores pertinent, contra communem sensum Ecclesiæ, aut in damnum iniustum proximi alias enim pertinacia est venialis, præsertim quando non contra manifestas intellectus, credendo, & operando secommunem Ecclesiæ doctrinam. b

a Supra c. 12. num. 8.

Dominico peccat, qui per discordiam inordinatam filiam vanæ gloriæ, voluntati alterius non vult suam circa doctrinam boni diuini, aut humani necessarium proprium, aut alienum, animæ, vel corporis, vel alterius boni proximi, secundum mentem S. non venialiter tantùm præceptis: neque etiam veniale in sola etiam sub pœna venialis concordare non reneconcordare roganti, vt ambo religionem ingreantur, &c. secundum eosdem. d

b Iuxta Cajetan. in suma verb. pertinacia.

c 2. 2 quæst. 37. ar. 1. & Caietan. in suma. verb. discordia.

d Vbi supr.

Dominico, qui per contentionem, sextam filiam vanæglo- perficiam veritatem altercatur circa pertinentia eandem Catholicam, aut ad salutem animæ, aut necessaria: alias enim non peccat nisi venialiter, iuxmentum. e

e In suma verbo contentio.

De inobedientia septima filia vanæ gloriæ.

Inobedientia & inobedientia specialis, & generalis quid.
Inobedientia qua mortalis. & 36.
Inobedientia in quo non est superiori. & 4. seq.
Superiorum legis verus quid, & quis præsumptus.
Inobedientia ad mortale, etiam receptæ transgressionem, quæ exigat. & 44.
Inobedientia regulæ, & quid vnaquæque illarum. & 46.
Inobedientia verbum excusat à pœna legis, & ab ea.
Inobedientia, vel artem sine peritia. & scientia exercens quis
Superiorum humana obliget ad mortale. & seq.
Superiorum verbo constitutiuo, & non præceptiuo, quid fa-
Superiorum vnicum verbum originario significatu signat
Superiorum naturales ad solum veniale obligant.
Superiorum verbis præceptiuis, maximè istis vtens ad

mortale obligat, secus de seculari, qui tamen non subjacet nam per aliam statutam. & seq.

56 *Lex pure pœnalis, & mixta, vt differant.*

57 *Pœna magna, vt potest esse iusta sine culpa. & seq.*

62 *Vidua fornicata peccat, fruendo re à marito vtente, quamvis ipsa non vtatur.*

63 *Lex in parte recepta, ad eam ligat.*

63 *Pœna exclusionis à collegio ipso iure incurrenda, non tamen in conscientia.*

64 *Commissum capitur iuste in conscientia, & etiam coram Deo.*

65 *Laudemium soluere non tenetur dominus, sed se vendens.*

66 *Pœna etiam ipso iure imposita non dubitatur in conscientia, nisi, &c. num. 67.*

62 *Consuetudo optima legis interpres.*

35 DE inobedientia septima filia vanægloriæ dicendum primo, quod obedientia, prout est specialis virtus, sit *virtus inclinans ad faciendum, quod iubetur ea principaliter, quod iubetur.* Et contra inobedientia, prout est speciale vitium, sit *vitium inclinans ad non faciendum, quod iubetur, ea principaliter, quod iubetur.* a Vt singulariter tradit S. Thomas, b quòd ex duobus conficitur inobedientia specialis, scilicet non faciendo iussum, & ex animo non faciendi illud, ea principaliter, quòd iubetur. Et è contrario obedientia specialis, virtus generalis, comprehendit omnes virtutum omnium actus, quibus fit, quod iubetur, siue faciendo, siue omittendo. Item inobedientia, prout est generale vitium omnes actus comprehendit vitiorum, quibus non fit, quod iubetur, siue faciendo, siue omittendo, secundum eundem vbi supra receptum. Et ita est inobedientia, non facere consultum, sed sic non facere peccatum, etiam si non obliget ad plusquam veniale, vt post Caietanus. c

36 Est tamen hoc discrimen, quòd non facere iussum obligans ad mortale, est mortale, quamuis nõ omittatur materia, quæ iubetur. Non facere autem, quod ad solum venialiter obligans, non nisi quando omittitur eo principaliter quòd iubetur, est inobedientia specialis, vt idem ibidem docet. Hoc præmisso dico quod peccat, qui deliberatè omittit id, quod sibi iubetur satis apertè à superiore, animo eum obligandi ad mortale nescienti id sibi ab eo iuberi non posse. Dixi, *deliberatè*, quia primus motus, quo renititur iussui, & omittit, est venialis, secundum eundem S. Thomam. Dixi, *quod sibi iubetur*, quia omittere consultum, non est de se vllum peccatum.

37 Dixi, *animo eum ad mortale obligandi*: quia aliter non peccat, si ignorat, Dixi, *nescienti id sibi ab eo iuberi non posse*. Tum quia non oportet, quod sciat, id ab eo iuberi posse, satis enim est, quod iudicet de illo, d quamuis talem dubietatem deponere teneatur, si commodè id facere, credendo id posse sibi iuberi propter rationem eius, ne faciendo contra conscientiam dubiam, quæ dixi. e

Tum quia non crederet probabiliter superiorem per errorem non præcepisse, si veritatem nosset, non peccaret ignorando. f Tum quia multa sunt, ad quæ superior non potest obligare non potest, secundùm S. Thomam recepta. Item est contrarium præceptis superioris iubẽtis, scilicet quòd subditus faciat, aut alterius, g quale illud, ad quod iubẽtis non se extendit, vt sunt actus omnino interiores, quibus præceptis exterioribus implẽdis, vt post eundem dixi, vt etiam sunt actus spirituales respectu superioris. h & vt actus gubernãdi Ciuitatẽ respectu dubiæ conscientiæ, aut alterius. Item Reuelatio itẽ peccati omnino occulti, i & itẽ legitimæ respectu omniũ, vt dictũ est supra. k Item non tenetur subditus, ne iubentis superiorem alloquatur, quia non fuisse, ne iubentis superiorem alloquatur, ad quas nec expressè, nec tacitè extenditur. Qualia vtẽ alia impertinentia ordini, & religionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

taliter peccare iuxta glossam receptã,[a] quamuis illa non dicat. Dixi, *Iustam*, quia iniusta non obligat, quæ ab habente potestatem,[b] aut principaliter ob priuatam, non autem publicam secundùm S. Thomam,[c] contra diuinam naturalem, aut supernaturalem legem ditis est inæqualis.[e] Dixi, *Promulgatam*, quoniam lex mulgationem non obligat,[f] quòd rectè defendit Dec. 41 Dixi, *Receptam*, quia antequam recipiatur, iatorem partem vniuersitatis, cuius pars est transgredi gat: quoniã promulgari videtur cum cõditione, si *altem per maiorem partem*, vt singulariter dixit Dom. recentiores receptus ibi,[i] & profundius Felinus. *brogatam*, quoniã abrogata per aliã legẽ contrariã suetudinẽ, nõ obligat. Dixi, *Quæ ad mortale obl* grediens eã, quæ solùm ad peccatũ veniale obligat tantùm peccat,[m] qui autẽ solum consultoriam, tiam, nec etiã venialiter peccat,[n] nisi faciat id 42 Dicitur autem transgredi id, eò quòd illã principaliter mouetur ad id, eò quòd illã, vel tem paruifacit: non autẽ qui mouetur, & inducitur cipaliter per iram, anaritiam, aut aliam causam, secundùm vtrumque Thomã[q] & Archid.[q] & Dom. tumlibet illud inuoluat Felinus.[s] Nec etiã ad id fuetudo peccandi, iuxta S. Thomæ mentẽ,[t] quã lucidè declarat Caietanus, quicquid dicat Richardus, quitur Angelus:[x] quia quãuis cõsuetudo multum præsumendum prædictũ contemptum in foro exterio men facit quo ad interius, vbi sola veritas cõsideratur illa glossa celebris,[z] quę dicit, eum, qui sine iusta greditur, videri contemnere, intelligenda est in foro ri, non interiori, per prædicta. Verum tamen est nem transgrediendi aliquam legem multum excusat temnendam illam, ideoque ab ea cauendum est. 43 Dixi, *Sine iusta causa*: quia hæc semper à mortali iuxta mentem S. Thomę[a] & Archid. & Pan. videtur iusta, propter quam legislator ii præsumi cusaret,[d] & etiã causa, quæ bona fide pro iusta quã, nisi talem eam iudicaret, contra legem nõ faciens

a *Inc. quæ in ecclesiarum, de constitut.* b *Arg. c. 2. de constitu. lib. 6. & l. final. ff. de iurisd. omn. iudic.* c *1. 2. q. 90. art. 3.* d *Capit. erit autem lex. 4. dist.* e *Cap. cum omnes. de constit. & Panorm. recept. in cap. 2. eod. tit.* f *Capit. in ista. 8. leges. 4. dist.* g *In cap. 2. de constit.* h *In dict. 8. leges.* i *Et in c. 2. de constit.* k *In cap. 1. de treug. & pac. an. 12.* l *Cap. 1. de const. lib. 6. & gloss. & omnes in c. 2. eod. tit.* m *Ca. omn. 8. crimina. 23. dist.* n *8. sin. 4. dist. & c. si.* o *Iuxt. gla. singul. cap. quin autẽ.* p *2. 2. quæst. 154. art. 2.* q *In cap. cum quidem de immu. 2.* r *Verb. inobedientia. 2. 2. quæst. 186. art. 9.* s *In Quod lib. 3. quæst. 13.* t *In cap. nullus 33. dist.* u *In Quod lib. 3. quæst. 13.* x *Verb. inobedientia. 2. 2. quæst. 186. art. 9.* y *Cap. sua. de sponsal. cap. summa. 32. quæst. 2. alibi sæpe.* z *1. 2. quæst. 96. art. 6. & 2. 2. quæst. 147. art. 3. quæst. 7.* a *In 4. dist. 15. quæst. 4.* b *Verb. iniunctum. q. 8.* c *2. 2. quæst. 147. art. 3.* d *Cap. 2. de vsur. & cap. de multa. de præb.* e *In comm. 2. non licet Papæ. 12. q. 2. §. 4.* f *Auctæ. ex facta nona constitutio. nou. 5.* g *In cap. 2. de constit.* h *Cap. præsumitur. de reg. iur. lib. 6.* i *Psal. 35. velat. in ea. ideo. 27. dist.* k *Capit. 17. num. 171. 1. q. 4. §. notandum.* m *Vbi sup. q. 88. art. 3.* n *Arg. cap. capellanus. iuncta gla. 2. de fer. & eorum, quæ tradit Alexan. consil. 1. column. 4. vol. 2. & S. Anton. 1. par. tit. 3. c. 16. §. 10.*

recusi excusat: quamuis non à veniali, iuxta mentem & 3. sic. si quod singulariter explicat Caietan. *dispensatione*, quia si est iusta, omnino ex- & si est iniusta, eo solo, quod sit data sine iusta dente absque surreptione per eum, qui sine causa posset dispensare, licet sic dispensando peccet, ex- mortali, secundum omnes, licet quandoque non excusetur ex quæ nuper scripsimus. e Dixi, *Elapso tempo-* tiones Pontificiæ, vel Imperatoriæ non obli- tempus in ipsis præfixum, si quod præfigatur, dens ab iplarum promulgatione facta in opinionem communem, & verã Ant. quam lex inferiorũ, quæ non præfigit tempus, promulgatur, & scitur, liget, iuxta communem (& & Imperatoria, si in illa dicatur, vt iam inde obliget) quo ad pœnam intrinsecam irritationis prohibitionem quo ad pœnã extrinsecam, sem- excusat, etiam post quemcumque tempo- non ita præsumatur sicut antea. h *ignorantia iusta causante illud*: quia vt excusat, iusta, & causa actus, est enim triplex, præfata affectata, crassa, siue supina, & iusta. Affe- quis ignorat quod scire tenetur: quia liberius absque suæ conscientiæ contra- agere, quæ adeo non excusat, aut minuit causa iniusta peccet, iuxta illud, i *Noluit* augeat ob circumstantiam mali deside- crassa est, qua quis ignorat id, quod com- supina est, qua quis ignorat id, quod con- ordinis scimus, quod contingit per cul- (quæ à Theologis inuincibilis, & à nostris est, qua quis ignorat quòd non opor- communiter homines eiusdem ordinis & quæ excusat à toto. k quæ excusat à tanto, sed nõ à toto. diligentia laborant, iuxta S. Thomam, m qua- consilium à viris habitis pro prædictis scien- sufficienti, qui falsè illi consulunt, n excusat, quando est causa actus: ignorantia peccati causa, interdum non, sed eius co- quando actus non fieret, nisi ignoraretur. Est peccaretur, etiam si sciretur: & hæc excusat: illa verò interdum omnino, in- prædictum est.

Notandum quòd non excusantur omnino prælati, medici,

a *In 4. dist. 15. quæst. 4.* b *Verb. iniunctum. q. 8.* c *2. 2. quæst. 147. art. 3.* d *Cap. 2. de vsur. & cap. de multa. de præb.* e *In comm. 2. non licet Papæ. 12. q. 2. §. 4.* f *Auctæ. ex facta nona constitutio. nou. 5.* g *In cap. 2. de constit.* h *Cap. præsumitur. de reg. iur. lib. 6.* i *Psal. 35. velat. in ea. ideo. 27. dist.* k *Capit. 17. num. 171. 1. q. 4. §. notandum.* m *Vbi sup. q. 88. art. 3.* n *Arg. cap. capellanus. iuncta gla. 2. de fer. & eorum, quæ tradit Alexan. consil. 1. column. 4. vol. 2. & S. Anton. 1. par. tit. 3. c. 16. §. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

medici, aduocati, & alij officiales, qui suas artes exercent, sine
iusta scientia, & notitia eorum, quæ sua officia, & munera pos-
requirunt: cum inde notabile damnum spirituale, aut corpo-
rale proximis euenturum probabiliter credi possit; quan-
rum ignorantia non est iusta, cùm sit eorum, qua illi omnes
homines communiter scire solent: & debent.[a]

Addo his, quod licet ignorantia communiter non excu-
iusta circa legem naturalem, vel diuinam, quo ad eius obli-
sitionem, & quatenus est talis: potest tamen esse iusta, quo
pœnam humanitus statutam, si illa est excommunicatio,
quælibet communiter non statuta eadem ratione, vt ex-
ter defendimus[d] post S. Antoninum, cui consentit Aegi-
f & Syluester g & Caietanus. h Quod maximè procedit in
ro conscientiæ, quo ad quod multos pios quis condemnet
test, maximè in materia censurarum, & irregularitatum.

Quæ lex humana obligat ad mortale.

48 Est tamen quæstio quam hoc in loco operæpretium
definiretur à sacrosancto Conc. Trid. quod & præstitisse
runt alij, in quibus fuerunt Caietanus[i] & Henricus[k]
lex humana obligat ad mortale. Pro cuius aliquali expli-
tione dico primo iuxta doctrinam S. Thomæ[l] communiter
per Theologos, & Canonistas approbatam, non omnes
ges diuinas, sed etiam humanas iustas, etiam penales,
humanæ, tam seculares, quàm ecclesiasticas posse obli-
etiam in foro conscientiæ, ad peccatum veniale, inter-
mortale,[n] & alia multa, quæ nuper adduximus ex Adria-
mutando, & detrahendo multa ijs, quæ Cathredi, qui
scripsit in duobus libris, P in quorum priori hanc hoc-
cit. Quod ipsum etiam facere possunt illatæ censuræ,
ta glossam singularem[r] receptam quo ad hoc, quamuis
mihi non satis dicat. Immo & de facto obligant ad mo-
illæ leges, & statuta, quorum auctores intendunt per ea
mortale obligare, iuxta communem, falsem si vera sint
sunt: quod addo, propter 10. dictum infra positum.

49 Secundo, quod nullæ leges, quarum latores id non
tenderunt, obligant ad mortale. Tum quia non obligant
consultoriæ, etiam ad veniale obligant, iuxta S. Augustinum
receptum[s] & aliquot earum præceptuarum tenentur ad
niale obligant secundùm Caietanum. Tum quia ex
Thomas[u] receptus à Ioan. Andr. & alijs à damna Domi-
norum non obligant ad mortale, nec veniale: sed potius

a *Per l. 1. de iuris. §. 1. ff. ad leg. Aquil. & can. non est putãda. 2. q. 1.*
b *In cap. Abbates, 1. de sent. excom.*
c *In cap. 2. de constitu. lib. 6.*
d *In cap. 2. de constit.*
e *3. par. tit. 24. cap. 33. sub fin.*
f *Ver. ignorantia. §. 4.*
g *Ver. ignorantia. q. 8.*
h *2. 2. quæst. 78. artic. 3. col. 2.*
i *2. 2. quæst. 186. art. 9. col. 4.*
k *De sanct. 3. part. art. 1. num. 270.*
l *1. 2. q. 69. art. 1.*
m *In ca. 1. de constit.*
n *Per c. 13. ad Rom.*
o *In Comment. capi. fraternitas. 22. quæst. 2.*
p *De leg. pœnit.*
q *Cap. 4.*
r *Cap. quæ in Eccles. de constit.*
s *Caps. vlt. 24. quæst. 1.*
t *Tomo 1. tract. 25. quæst. 1.*
u *2. 2. quæst. 186. art. 9. ad 1.*
x *In cap. gelatum. scribit. vel nouam.*

rationem: quia eorum auctores hanc vim illis tri-
buerunt. Tum quia actus agentium non operantur
nem eorum.[a]

quod non obligant ad mortale leges etiam cano-
non habent verba præceptiua, vel prohibitiua: sed
stitutiua, etiam si sint imperatiui
sunt illa: facite, dicite, faciant, dicant,[b] & alia si-
nem intelligentiam non significant
probitionem, iuxta[c] S. Thomam communi-
probatum à Panor. & communi, d licèt Feli-
scribit, f cuius opinio procedit in illis, quæ po-
materia, quæ de se ad mortale obligat, quia funda-
ad illa sola extendi videntur, & id sentit glossa re-
gamus tunc non tam obligat illa lex, quàm alia,
à tanto materiâ talem fecit. Exēplū in cap. statuimus, h
tanto, importat præceptū, eò quòd ponitur in
excepta, scilicet transactionis iustæ, quæ præ-
ratio huius tertij dicti est, quia illa verba vi-
transgredièdi illam legem sit vitiosus,
& consequēter voluerit obli-
quamuis auctor eiusmodi legis ha-
indifferēs,
quia vt minimùm tale est quilibet actus vitio
præcipit, nec prohibet, videtur noluisse obli-
iuxta singularem declarationem Caietani, k
nullum est verbum Latinum, quod solum
sufficienter significet suo significatu
transgressorem obli-
illa verba. *Tenentur, De-*
Obligamus Vetamus, Inhibe-
Tum quia sunt generalia, & tam
ideo in dubio intelligenda potius de
quàm de mortali: cùm leges, quæ rectè
maiori, & minori, in dubio de mi-

leges, etiam diuinæ, & naturales præce-
obligant, vt probat Caiet. m qualis est
vel officiosè sine dāno alterius: qua-
minima, de non ridendo immodera-
sunt præceptiuę: earū tamē trāsgres-
secundū omnes Catholicos. Tum quia
præceptis caritatis, n & prudentiæ, o &

a *l. non omnē. ff. si cert. pet. l. in acquir. rer. dom.*
b *Clem. exiui. §. & quia de verb. signific.*
c *In dicto art. 9.*
d *In capit. nam. de cōstitut.*
e *Ibi.*
f *Col. 5.*
g *In clem. 1. de testib. vere exhortamur.*
h *De transf.*
i *Per cap. qualiter. de pœn. & l. 1. ff. eod.*
k *1. 2. q. 69. art. 1. c. 4. & d. opus. 25. quæst. 1.*
l *Argu. 2. de dispens. imp. & prācip. regula S. Aug. & eorum, quæ habentur 8. Ezechiel. de præcepto quod sit actus prudentiæ.*
m *l. interpretatione. & l. si pratices. ff. de pœnis. & c. in pœnis. de reg. iur. lib. 6.*
n *Vbi supra.*

iustitiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitiæ,[a] & fortitudinis,[b] & tẽperantiæ,[c] ita cõpetit ea quæ obligant ad veniale, sicut quæ ad mortale: vnde tim tradit Caiet. [d] & à Castro tacito eodẽ, & non expr.

51 Dixi, *De se, & suo originario significatu*: nã de quẽ vsus Ecclesiasticus, & cõmunis interpretatio Pontificũ, & aliorũ Prælatorũ, & Doctorũ illis tribuit, & singula verba præceptiua, & prohibitiua Ecclesiastica, significãt in dubio conditorẽ eius habere obligãdi ad mortale: nisi aliud in ea positũ communiter per d. clem. exiui, [g] quæ habet, S. Francisci nolentis obligare omnes suos religiosos æqualiter ad omnia, quæ ipse præcepit, cõtinet, eò quòd ad aliqua ex regula addidit verbũ, præcipio, quod ex vi sua ad mortale obligat, & ad alia non.

53 Et quãuis respõderi posset, esse ibi speciale in hoc verbo *Præcipio*, posito in ore tam magni Sancti, & auctoris tis: quãuis itẽ fortè expediret respõdere, quo obligarentur legum Ecclesiasticarũ antiquarum suo modo obligandi restitueretur: quia tamen illa clem. videtur gnificatione, & vi verbi præceptiui nascitur eadem gatio, tutius esse cẽseo quoad vs aliter interpretetur des Apostolica, sequi prędictos patres, clarissimos, & ter cõcedẽdũ est vnũ quod est iuris durũ populo Christ quod intẽtio cuiuslibet legislatoris Ecclesiastici, vbi lege verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, est obligare tale, vt tenet cõmunis, [h] nisi per aliquod aliud verbũ gnũ exprimatur cõtrariũ, aut significetur. Et à fortiori cat, *Arctè præcipimus*. [i] & adhuc à fortiori si ita, *Sub obedientia præcipimus*, [k] aut, *Sub obtestatione* per eiusmodi additiones obligationis incremẽtũ Propter quod iustius nobis videtur, quod doctissimus na dicit, [m] quàm dictũ Castrẽsis, [n] scilicet hoc verbũ in lege canonica positũ rãtũ obligare, quã illud (*obligatur*) quia vsus sacrorũ canonũ, & ipsius communiter interpretatur, [o] & Fort. [p] à fortiori net pœnã præsupponentẽ peccatum mortale ad hoc quãuis verba præcipiẽtia, & prohibentia nõ cõtinentia la magis, quàm prędicta verba animũ ad mortale significet: nã qui vult aliquid, videtur velle aliquid esse non potest. [q] Atque ideò ad mortale obligare cipit, aut vetat aliquid sub pœna excõmunicationis aut simpliciter sub pœna excõmunicationis, quæ intelligitur, [r] sine addatur, ipso iure, sine ab

a quæst. 122. b quæ. 140. c quæst. 170. d 2. 2. quæst. 186. art. 9. e Lib. 2. de leg. pœnit. cap. 5. f In ea fraternitat. 12. quæst. 2. g §. cũ autem. de verbor. signifi.

h In dict. cap. nam. § Vt in clement. duduum. de sepul. in prin. i Glos. clement. si domin. § ideòque. de reliqu. & vener. k Clemẽt. 1. de immun. eccles. l In C. de pœn. tract. de iciunio. est. 33. m In d. c. 5. n In d. c. 5. o Iux. glos. ea 2. derelig. lib. 6. p In l. 2. ff. de iust. & iur. q l. illud. ff. de acquir. hæredit. ea. præterea. de offic. deleg. r Cap. primũ. de sent. excommun. s Caiet. in dict. art. 2.

præsupponit peccatũ mortale, [a] nisi prærequisitum, ista Caietanum [b] & Castrensem. [c] Non est de quæ suspensionis, interdicti, aut irregularitate, quando sine culpa adhibetur. [d] Sed sic de æternæ Dei, & SS. Petri, & Pauli, aut alia simili, quæ sopotest facere peccati mortalis locum habet. Et idem in præcepto.

54 Et hoc quarto dicto sequitur, quòd leges secundum se non obligãt eo solo, quòd verba præceptiua, quæ continent. Tũ quia nec significatio, & vis eorum, nec accidẽtaria inducta per vsum secularem, ipsarum regularitèr interpretatos fuisse ita, vt in quãuis obligatio contineretur: quia principaliter, & non spirituales, quas nec infligere, nec eãdem indicãt. Cùm manifestũ sit reges & iudices ciãs (quas infligere, & tollere trãsgressori- possint, [e] & non spirituales, quas nec infligeregulariter, vt Ecclesiastici. [f] Tũ quia leges diuinæ obligationẽ ad mortale non solo, quòd per verba præceptiua ferãtur, vt re- ipsa, [g] & cũ vsus iuris canonici sicut robur diuinum, & ita eiã nõ addit, vt quatenus est diuinũ, obligãtes ad mortale, vel nõ per suã legẽ, in qua ante illũ obligaret, [i] atq; ideo volũtas Dei, præcipiens, & mandãs, colligẽda est ex declaratione sanctorũ, & sapiẽtium: qui sua auctoritate, & efficacibus illã eiusmodi esse persuadent. [k] quodcunque contrarium à sancta sede Apostolica, probabilius nobis videtur, leges humanas especialiter seculares, quæ pœnam temporalem in dubio ad æternam non obligare, quatenus, qui eam pœnam statuit. Tum quia si hoc esset, defendi deberet: quia cõueniret, vt leges humanæ ad mortale obligarent, paucæ essent. Tũ quia leges quãuis pœnas temporarias non obligarent: licèt nobis oppositũ videatur, ad mortale trãsgressorẽ sine culpa adhibetur. Tum quia leges humanæ, & voluntatem legislatoris fuisse, ut

a Capit. nec. non ea. nul. lus. 11. q. 1. b Ibidem num. 338. c Vbi supr. cap. 5. d Capit. si cuncta. & c. si sententia. de sent. excom. lib. 6. & c. si quis vidua. cum glo. 55. dist. e Capit. falsa 4. dist. & l. 3. ff. de iust. & iur. f Capit. ipsi sacerdotes. 1. q. 1. cap. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. vers. ipsi e. nim. & ea. quæ ẽ quæ 24. quæst. 1. g In dicto art. 5. h Cap. sunt quida. 25. quæst. 1. clem. ne Romani. de elect. i Arg. cap. cũ inferior. de maior. & obed. ea. inferior. 21. distinct. k Capit. scãdum. 10. dist. cap. de libello. 20. dist. clemẽt. ad nostrum de hæreti. l In repet. cap. cum contingat. m In summa verba clericus. §. ve-

a Capit. in parua. de vsu. lib. 6. & l. si præses. & l. interpretationes. ff. de panit

eius simplicem transgressorem ad mortale obligare. Ti
in dubio iudicare debemus legem esse minus peccatum. Ti
quia qui de duobus propositis alterum affirmat alterum
gare videtur. b Et ita legislator qui ad pœnā aeternam a
porariam potest obligare, hāc introgando, illā exigendo
tur, vt dixit Mar. Mathes. doctor doctissimus. c Ti
suetudo antiqua ita videtur interpretata, præsertim leg
res, de quarū transgressione nō consueuit fieri mentio
cientiæ, neq; doctis, nec indoctis, neq; pœnitentib
fessariis neq; aliis cuiusuis conditionis, ordinis, vel
minibus, nih cùm per eas etiam lex diuina, natural
lata, aut canonica infringeretur. Tū quia gentiles leg
res de pœna æterna nil curarunt, & paucissimi fecer

b l. cū prator. ff. de iudic. & cap. nouit. de præsumpt.

c Not. 38.

d Lib. 1. ca. 9. de leg. pœnit.

e Quod lib. 3. quæst. 22.

f In summ. verbo inobediēt. §. 1. & End. ver. inobedient. §. fin.

Christianis reperiuntur, qui dicant suam intentionē
do eas ferunt, aliam pœnam temporāriam imponēs, q
æternam obligare, ad quam diuina, vel naturalis
56 Tum quia satis superque probat Castr. dicens
nalem, hoc est legem, quæ constituit pœnam alīq
bibitione, ad aliquam culpam non obligare, quatenus
lis, vt dixerūt Henr. e & Angel. f & non est magna
realis inter hanc, & illam, quam idem mirantur appo
prohibet, & pœnā decernit, vt sentit Henr. & probat
qui profecto non erat dignus tanta reprehensione, q
farus Alphonsus Castren. eum reprehendit, eo quod
ctionem verbalem, & puerilem appellasset, quia quam
cut efficaciter ille probat, pœna nō semper præsuppo
pam, h & ideo licet qui constituit pœnam, nō semper
pam obligare velle, nec præsupponere obligationē ad

h Cap. ita quorūdam. de Iudæor. 5. per illū textum, ibiuell. ca. quod olim. eod. tit.

deatur: communiter tamen sic, vt probauimus. Reg
enim ob culpam statuitur, quamuis interdum ob
sam, k & prædicti Henr. & Ang. & Syl. loquuntur de
constituta ob malè commissum, vel omissum. Et
nostra consideratione colligit Syl. vtrumq; legē
obligare, quia cū altera obliget, & neutra ab altera
ferat, etiam altera dicetur obligare ita nec contra
quòd cùm altera nō obliget, & neutra ab altera
tat, etiam altera non dicetur obligare ita nec contra
magis est recipienda, quàm sua, quia nititur est
minutis. m Dixi in hoc sexto dicto, Pœnam temporā

k Cap. sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & ca. 2. sum. ff. de constit.

l Vbi supr. in Argum. d. l. si præses ff. de pœn. & cap. panit. de panit. dist. 1.

m Arg. cap. nouit. de præsumpt.

nō præsupponit æternā, ad excludendā eā, quæ impo
municationem, aut aliam prædictarum, quas in
mus præsupponere culpam mortalem. Dixi ea

illas, in quibus vtraque pœna exprimitur: & eas,
authoris intentione constat eum ad vtramque o
per aliquam aliam legem, aut consuetudinē,
modum legitimum. Dixi, *Quatenus sunt leges*
contemporariam posuit: quia si sunt etiam leges alio
obligare voluerūt, ad illud obligabūt qua
per quod respondetur ad c perpetuo. & cap.
quæ pro singularibus citantur ad probandum
predictorum, scilicet, quòd illa exprimunt vtrā
& quod loquuntur de legibus pœnalibus, quæ
temporariam imponunt ei, qui per transgressionem
incurrit, vt prædicti post Decium b respon
intendimus dicere, vnam legem, quæ pœ
imponit, tollere æternam per aliam sta
quando sunt diuersorum Legumlatorum.
quod sextum dictum præcedens locum habet
statuit pœnā amissionis magnorū bo
& alicuius membri, & vitæ: quia eadem
militat. Nec obstat, quod aliqui di
peccare: id enim nō est verū, vt dixim⁹, d
circumstantia, quæ mortale faciat. Nec etiā
mortale, se periculo probabili amissio
obiicere: & qui contra hāc legem facit,
quia aliud est dicere aliquem pecca
periculum violare, & aliud dicere, eum peccare eo,
legem, quæ talem pœnam statuit: nam tan
hāc legem violare potest, vt probabile pœ
periculum, non incurrat.

a De elect. lib. 6.

b In capit. nam. in 2. lectura de constit.

c In d. cap. perpetuo.

d In repet. cap. inter verba. 17. quæst. 1.

Et licet aliqui dicant, quòd si quis ponat se tali periculo obiicit, quod est quintum
præceptum violare, & aliud dicere, eum peccare eo,
contra legem, quæ talem pœnam statuit: nam tan
non incurrit periculum violare potest, vt probabile pœ
dicere, quod ex hoc sequeretur, legem, quæ
non fieret, iniustam fore, eo quòd adeo ma
ad legis iustitiā satis est, vt præsumatur mor
peccatum ob actum, qui non est
quæcis tale non sit in interiori: Et legis
possit, immo re vera præsumit. eum qui sine
iustā violat, per contēptum legis, aut
violare, iuxta glosā quæ ita intellecta est ve
communis, quod certū est peccatum mor
illa sui trāsgressorem ad mortale tunc
obliget: sed velle, vt qui sine iusta
præsumatur per contēptum id facere,

c Cap. Metropolita nam. 7. q. 7. 1 Per totū singul. cap. quæ autē. de diffinit. arg. ad for tiori.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ob id pœnam illam incurrere, per dicta S. Thomæ & Cæ-
a 2.2.quæst. 186.ar.1.v. tani, a & nostrorum. b Et consequenter etiam iuxta eo-
b In capit. relatum. ne clerici. vel monachi. quæ tacitè hoc contineret, quod nostrum sequimur, dicit
intendit, cùm solùm intendat, quod legislator, qui tale
c In c. cum contingat. colum. 17. de iurisd. nam temporariam ob contemptum præsumptam, ex-
videtur tacitè æternam excludere ab eo, qui sine contem-
eã violat, quod etiam satis apertè sensit Ioan. Imola, cæ-
dens ad multa argumenta, quæ aptius per hoc, quàm
responsiones solui possunt. Per quod etiam solvantur ra-
menta, quæ pro contraria parte, maiore verborum appa-
quàm nervorum robore adduxit vbi supra Cabrera, to-
d In rubr. de panit. & re. In d. cap. fraterni. d explicuimus, d & nuper in vrbe. e Ad quæ facit, quòd alio-
exercituum ductores nostra ætate laudati sunt, eò quòd
minima furta, quæ de se nõ erãt mortalia, aliquos ex
disciplinam militarem conseruandam morte afficerent.

f l. minimo. ff. de leg. & sen. cum declar. de consuetud. Octauo, ꝙ seruãdũ est id, quod antiqua consuetudo
rauit de intentione legũ humanarũ, quousq; à sede Apo-
ca aliter declaretur: quia optima est earum interpre-
59 Et credimus, quod consuetudo cõmunis non solùm
beiorum, & indoctorum: sed etiã nobilium, & doctorũ
non reputari peccata mortalia in foro interiori tanquã
nes legum purè humanarum, aliquam pœnam tempo-
continentium in foro exteriori: nisi sint tales, quæ pro-
nant peccatum mortale, vt transgressiones aliarum legũ
uinarum naturalium, aut supernaturalũ. Nec transgre-
aliarũ legum præcipientium non pœnalium, factas per
g In 4. distinct. 15. q. 3. & 2.2. q. 147. art. 3. ad 2. Colleg. in cap. 2. de consti. Card. in cle. sina. de sepult. ranttam non crassam, nec affectatam, aut obliuionem
curiam, aut obliuionem leuis culpæ, aut cum causa pro-
vera, aut pro tali habita, bona fide sine dolo, aut cum
tentionẽ legislatoris non fuisse, ita obligare in tali casu
iuri consonare videtur, iuxta mentem S. Thomæ & Ca-
videtur contra mentem Archid. h nec Panor. i & alios
Felino relatorum, k si bene ponderenturquæ per hos
fortasse conciliari possunt.

Caieta. 2. 2. quæst. 147. art. 3. 60 Nono, quòd ex prædictis elicienda est determinatio
rimarum, & perplexarum quæstionum, quas gallus
gãtur docti ab iis, qui importãt in regna, vel extrahi
h In c. vtinam. 76. dist. tãt ab eis prohibita inferri, vel extrahi, vel pernoctando
vectigali, & portorio, quæ Hispani *Alcauala & Puerto*
i In rubr. de obseru. iei. col. fin. *Sisa*, Itali, & Galli, *Gabella*, vel *Dogana*, & Panor. vbi
itẽ piscantur in fluminibus veritis, aut montes vulpes
k In cap. 1. de excess. hibita depascunt: aut cædunt ligna in syluis eis vetitis: &
aliis rebus similibus, qui solam legem humanã sine

rem pœnalem, vel non pœnalem violant.
quæ respondetur ad primum hic nouè quæsitũ, quod
opinione, quod non peccat importans, aut ex-
ccat tamen volendo ea defendere vi & ar-
ferre si auferant illa: quia qui resistit iustè aggredi-
doctrinam Bart. receptam. a Dixi, *vi, vel armis*:
fuga, vel blandis verbis, aut alio modo licito, &
faceret. Ad secundum autem nouè quæsitũ, quòd
aliquã pœnã temporariam ipso iure in-
aliquid, præsumitur excludere spiritualem, b
confessarius absolueret eum, nisi prævia
iustus potest operari effectus alios ab illo, c
immo etiam potest absolui auctori-
Papæ ante solutionem. d

a In l. vt vim. ff. de iust. & iur.

b Per dicta 6.

c Arg. l. si quando. C. de maffic. testam.

d Arg. glos. sing. actum. to tex. cle. 2. verb. effect. de hæret.

e l. in conditionibus. ff. de conditi. & demonst.

f Nouv. 40.

g Arg. l. quæ de tota. ff. de rei vend.

h De reb. eccles.

i Iuxta ea quæ. & cap. cum de spons.

dem. quòd vidua realiter fornicata, non
consentia retinere bona relicta sibi à marito ea
esset viduetur, per supra dicta. Dixi, *realiter*: quia
mente, verbo, vel alio actu citra copulam la-
videtur hoc intendisse testator, cuius volun-
arguenda. e
quòd sicut lex in nihilo recepta ad nihilum obli-
dictum est, f ita lex in vna sola parte recep-
solum obligat, ꝙ hoc fit, vt aliquot leges obligẽt
positionem principalem, & non quo ad pœnam:
sunt receptæ, & nõ quo ad hanc: & aliquot
partem pœnæ, & non quo ad aliam. Exem-
quam definitiue pronunciauimus o-
illius diœcesi receptam esse quo ad suam
& pœnam intrinsecam annullationis locatio-
nium: non autem quo ad extrinsecam ex-
& consequenter fieri posset, quòd aliqua
Ecclesiastica, ligaret quo ad pœnam exterio-
ad interiorem, licet eius lator veramque po-
quo ad hanc non esset recepta, & quo ad
& non interiori, quoties veritas præsumptioni
fundata in præsumptione ligat in
optarẽ, multas leges purè humanas, siue
mẽ alis earũ latorum, quo ad pœnas
derogatas: quis etiã cuperẽ, vt
dixi leges imitarentur auctо-
ordinis prædicatorum, quos alij
imitati sunt, quatenus earũ auctores

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad nullã pœnam, etiam minimam animæ iniectionem, & ad grauem corporis ſubditos obligant, modo etiam iniectio eorundem in puniendis eis ſeueritatem, & diligentiam ſuperio-ro exteriori pœna corporali, vel alia.

63 Potrò ad primũ hic noué quæſitũ reſpondeo, quod ſolaga vel municeps trãſgrediens ſtatutũ imponens pœnã, non lionis à collegio, vel municipio, ipſo iure, non tenetur in conſcientiæ relinquere collegium, vel municipium, nec iubeatur id facere, per prædicta.

64 Ad ſecundum, quod pœnam commiſſi, ſiue quæ ipſi re committitur, iuſtè capere poteſt is, in cuius fauorem mittitur, ſi iuſtè fuit impoſita, ſecus, ſi iniuſtè: quia quæ in emptione cenſuum ſuper immobilibus impoſita ſub pœna commiſſi, ſiue rei, ſuper qua imponitur in ea non ſolutionis per biennium dilatæ: quod intellige ſolum poni, & nunc per multa, quæ non oportet aſſerre. Vide fœl. recor. Pius V. id, & aliquot alia, quæ in eiuſmodi ctibus fiebant, prohibuit. b

Ad tertium, quod non tenetur quis in foro conſcientiæ manifeſtare rem in commiſſum eccidiſſe. c

65 Ad quartum, quod verè donans emphyteuſim, non tur ſoluere in foro conſcientiæ laudemium: immo nec in ro exteriori, per allata latè à Saſone. d Vendens autem tur teneri ad ſoluendum illud in vtroque foro: quippe videretur eſſe pars pretij, ob quod emphyteuſis fuit minor tio conceſſa: quod non videtur tam pœna, quàm quod in vtroque foro debetur. e

66 Secundo peccat, qui iuſſus à iudice ſoluere mortale nã ob legem violatã non ſoluit, ſecundũ S. Thomã. f Quia ſus à iudice: quia non ſoluendo priuſquam iudex ferat ſen cat, & etiam ſi pœna ipſo iure, & ipſo facto incurratur. communem recentiorum, quam tentauit ſtrenue Soto, & ſenſit, l & aſſerit Syluester k & Caietanus, quam ſecuti ſumus, & etiã probauimus olim coptoſe, quando pœna eſt talis, quę aliquã executionem requirat, lis eſt amiſſionis bonorum ob hæreſim, aut proditionem, lis eſt de ſoluenda tali, vel tali ſumma, & regulariter uis. Tum quia regulariter lex humana ſecularis pœnã peccari mortalis nõ obligat, vt dictum eſt ſupra, mè. o Et ſub lege gratiæ omnis lex pœnalis coactiua

a Capit. poſtuit. de ſa. l. 1. & 2. C. de inr. empt.
b Per extrauag. Cum omne, latam anno 1561. & relatam ad verbum ſupr. ca. 17. tit. 234. & in commun. de vſuris. num. 84.
c Arſum. pradict.
d Inl. 2. C. de iur. emphyt.
e Per l. 3. ff. de eo quod cert. loc. & l. 2. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt. & gloſſa. conqueſtus de vſur.
f 2. 2. q. 62. art. 5. ratione ſtium.
g Iunt. gloſſ. ſing. in cap. fraternitat. 22. q. 1. magna cap. ſine. 8. ubi 33. q. 2. & communiter in ca. 1. de conſtit.
h In ea. auctoritatem. de ſimon.
i Ancha. in cap. fin. 1. de cellat. 1 de eymoi lib. 6.
k Verb. pœna. q. 11. & verb. hæreſis. q. 1. Mair. in 3. diſt. 21. q. 3. ad fin. Tabi. verb. excommunicat. 1. caſu 11. fin.
l Capitulo ſecundum, de hæret. lib. 6. & 1. q. 1. ſignificat. ad fin.
m In modo pœnitendi, in 2. tom. ſum. c. 3. q. 4.

determinatã, eſt puræ humana quo ad illã: quamcapio ad actã diuinã, aut naturalis. Tũ quia nõ eſt credẽdũ ſolum ipſi præoculis ſæpe æquitatẽ habere debet, præſertim ſuæ ipſam contra ſe executricem, b præſertim ſi agat ſ. c. omnia gloſſa, quã didicimus ex ſolo Franc. Marc. cuius nemo ex tot commentantibus meminerat, dispenſationem legis non ſolum à peccato, ſed etiã ab obligatione ob illud incurſa abſolui poſſe, ante ſolutionem eam debitæ. Tum quia conſuetudo, quæ eſt humanæ interpres, e id habet.

Dicatur quia id fallit in pœnam excommunicationis, interdicti, irregularitatis, amiſſionis beneficij, & aliorum ſimilium, quę executionem iudicij requirunt, conſiderata mẽte, ſaltẽ tacita legiſlatoris, ne ea ipſa contra ſe foret executrix. Quod quã ſit in aliis tamẽ grauibus, (vt credimus) non poſſit in aliis pœnis ſpiritualibus, & aliis paruis tẽporariis pœnam, & facto incurritur: ſed quia potius eſt legatum ſecularẽ fieri pœnarũ contra ſe ipſos impoſitarũ & communis noſtrorum, h quorum opinio locum vbi ſupra dicimus reſpondendo ad fundamẽ. impoſita à teſtatore iuxta gloſſam, i non eo ſoquam pœna, iuxta Caietanum, k & ante ipſum ctis eadẽ locus in pœna cõuentionali, quam contractibus adhibent, ſecundũ Felinũ m & Deopinio, quãuis hactenus placuerit: nunc tamen Tũ quia Aucha. o cuius illos ad id auctoniſi coactus ſolait. Tum quia cum in omcontractuum apponantur pœnæ, & durimq; confeſſariis eſſet, negare abſtituendi firmum propoſitum non habeomnes, qui huiuſmodi pœnas incurhoneſtos dedecet pœnam accipere, quamuis de rigore iuris

non eſſe partibus eiuſmodi pœnas in intentio, vt qui eas incurrit, ſolutionẽ debiti principalis

a l. quod ſi Epiſt. ff. quod cert. loc.
b Argn. l. nimis grauet. C. de reſtia & l. ſua magiſtratu. Cde excuſſat.
c Verb. effect. de hære.
d Inl. 4. 8. Caro. ff. de verb. oblig.
e Cap. cum dilectus. de conſuet.
f Contracta. ex part. de conſtit. & l. communiter. ff. de paſt. dor. vt ſenſit Aucha. in c. poſſeſſor. num. 11. de reg. iur. lib. 6.
g In libr. 1. de leg. pœn.
h In ea. c. 1. de conſtit.
i In capit. Raynaldus à Pauor. & communi ibi recept. de teſtam.
k In ſumma. verbo pœnit.
l Vbi ſupr.
m In ea. 1. de conſtitu. num. 43.
n Ibidem. num. 2.
o In d. cap. Poſſeſſor.
p Ca. ſuam.

offerre debet, sed vt per eas ad obseruationem cōmandata cogantur, vt per pœnas ad legum obseruationem. Tum dicque, quòd non solum communiter tam boni, quàm mali concipiunt: sed etiam consuetudo ita interpretatur. Quæ admitanda est eorum opinio, vt proceda: in illis pœnis, quæ satisfactionem interesse debentur, iuxta Archa. recepta. Hæc enim pœna licet sit pœna ex parte soluentis, tamen est ex parte recipientis, secundum omnes, & hoc sensu recepta. Itaque qui eam incurrit ad eius solutionem tenetur, sciencia tenetur, aut saltem ad tantam eius partem, quanta est verum interesse eius, cui debetur, iuxta latè tradita per textum, glossam & doctores. c

a *Ca. peccatum de restitu. lib. 6. num. 19.*

b *Quæ vltima est differentia peccati.*

c *Inf. t. C. de sentent. quæ pro eo quod int. prof.*

De auaritia, secundo vitio capitali, & filiabus eius.

69 *Auaritia quid, & quæ contraria est iustitiæ, & amori Dei.*
69 *Liberalitas virtus inter quæ vitia media. & vt.*
70 *Prodigalitas quid, & quæ mortalis.*
71 *Pecunia dicitur numerata, & quidquid ea est æstimabile.*
72 *Auaritia capitale vitium hos septem habet filios.*
73 *Iniustitia omnis genere sine mortalis.*
74 *Auaritia in retinendo superflua quæ mortalis.*
75 *Beneficiarius superflua retinens, vel propinans peccat mortaliter.*
76 *Duritia cordis quæ mortalis, & vt confunda.*
77 *Prudentia vera, & carnis seu mundi quid, & qui differant.*
77 *Astutia quid, & quòd duobus mirabiliter vitiat.*
77 *Dolus, & fraus quid, & sunt genera, & species.*
78 *Fretium rerum iustum, quid, & triplex. & vt.*
79 *Merx panes vnum cur plurio valet quàm panes alias.*
80 *Valor rei iustus est, quo præsenti pecunia vendi potest.*
81 *Pretium non auget periculo recipientis rem vendendam.*
82 *Pretium non auget, nec minuit dilata solutio.*
83 *Pretium auget vtilitas vendentis, non vtilitas, vel necessitas ementis.*
84 *Pretium minuit copia venditorum, & auget paucitas ementis.*
85 *Pretio maiore, vel minore dimidio: ex peccatur.*
86 *Retrouendendi pactum diminuit pretium.*
87 *Pretio minore iusto emere volens quis non peccat.*
88 *Pretium quando taxandum, & taxatum, & secundum.*
89 *Emens, vel vendens aliud pro alio, vel vltra pretium iustum peccat.*
90 *Vendens arma inimicis bellaturo, vel alia nocua, vt pecunia, vinum, vel vinum tempore messis, vel vindemiæ, vt emat eius.*
Communiter vendens monopolio, vel solus priuilegio, vt peccat.
Vendens vetita a nefidelibus, vt peccat, & est excommunicatus.
Vendens publicæ rationi, ea & vtendo, & emendo, vt peccat.
Vendens liberi emptio regulariter illicita.
Vendens bonum, aliàs periturum, licita.
Vendens Æthiopem liberorum pro seruis vsitata, peccatum.
Vendens plures, quam sit mandatum, cui restituat.

Primò ergo ad primum, quòd *Liberalitas*, est vna virtutum cardinalium iustitiæ, quę dicitur pars eius potentialis, vt docet S. Thomas. Quę ex eius mente, & Aristot. 4. Ethic. de- a 2. 2. quæst. finitur, *Virtus inclinans ad appetitum dandi ordinatè pecunias.* 117.
Dicitur autem *ordinatè*, cum datur quid, cui, vbi, quomodo, & propter quod oportet.
Dicitur, quòd quia quælibet virtus consistit in medio inter duo extremorum, quorum alterum opponitur per defectum, alterum per excessum, vt dictum est supra. Liberalitas consistit inter vitium auaritiæ, quod opponitur eidem per defectum appetitus dandi, & vitium prodigalitatis, quod opponitur eidem per excessum appetitus dandi. Et sic

a Libr. 31. Moral. b 2.2.quæst. 118.art.3.

71 Quinto prænotandum, quod auaritia est vitium capitale, siue cardinale, iuxta S.Gregorium [a] & S.Thomam, [b] fons septem aliorum vitiorum, quæ suapte natura ordinantur in finem, quem auaritia prætendit. Primum est duritia cordis, quòd est vitium à compassione pauperum auertens, & ipsi nimium seruandam pecuniam tendit. Secundum inquietudo mentis, quod est vitium animum ab ordinata quietate auertens, & frequenter nascitur ex nimio acquirendi studio. Tertium violentiæ, quod est vitium ad vim inferendam proximo, & frequenter in eundem tēdit finem. Quartum fallacia, quod inclinat ad decipiendum verbis, & sæpe in eundem finem. Quintum periurij, quòd est vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, quod in eúdem finem sæpe fit. Sextum fraus, quod est vitium inclinans ad decipiendum factis, quod frequenter fit in eundem finem. Septimum proditio, quod est vitium ad decipiendum factis, quo ad periurium, & de quibus omnibus S.Thomam. [c] Et quia supra actum est de periurio, [d] & de violentia, [e] & de fallacia, [f] & de reliquis tribus dictione, [g] de violentia, [h] & de fallacia, [i] & de reliquis tribus agendum est.

c 2.2.quæst. 118.art.8. d In secundo præcepto.in ca.12. e In ca.15. f In 17. g In 18. h Cap. parati. 22.q. 5. adiuncto cap.sæpe.de restit.spol. i In dict.c. 18.num.4.

72 Circa auaritiam igitur peccat mortiferè primo, qui beratè, & inordinatè appetit quærere, vel retinere pecuniam in damnum notabile alterius. [k] Dixi, *inordinatè*, quia appetere est virtus. Dixi, *pecuniam*, quia appetitus alterius rum non est verè auaritia. Dixi, *in damnum notabile*, quia sine illo solùm est veniale, per dicta.

k 2.2.q.32. art.4.

Secundo peccat mortiferè, qui inordinatè retinet, aut digit pecuniam in alterius damnum: quia horum primus ctus auaritiæ, non solum qua parte opponitur iustitiæ: & posterius est etiam actus etiam, qua opponitur iustitiæ: & constat omnes iniustitiæ digalitatis vtrique contrariæ: & constat omnes iniustitiæ suo genere esse mortalem, vt docet S.Thomas recepta. idem de illo, qui periculo mortis corporalis, aut spiritualis propter appetitum pecuniæ quærendę, vel retinendæ, si vel cit, secundum mentem vtriusque Thomæ.

l In dicta q. 118. art. 4 ad 3. & 119.art.3.

74 Tertio peccat, qui pecuniam superfluam, hoc est rem, quàm necessitas vel decentia status requirat secundum ditate inordinata delectandi se illa, in dies eam augendo, non subueniendo pauperibus, secundum Caietanum. [m] Quod est certum, si id faciat negando opē extremè egenis, vel grediendo aliquam aliam legem ad mortale: quia tunc etiam secundum eum, si id faciat ad mortale obligatorium, possessione, non erogando pauperibus occurrentibus, transgreditur legē, qua diues tenetur superflua distribuere

m Ind.qu. 118.art.4. sub fin. n Per supradicta.

communitis eorum teneatur illa singulis erogare: tenetur aliquibus, quos elegerit. [a] Adeo quidem, vt ad secundum glossam cōmuniter receptam & puto, quæ tamen habet duas similes. Ampliatio quo ad necessitatem faciēdi eleemosynam, communem, vt infra insinuabitur. Tū quia quolibet tempore, etiā affluentiæ, posset iuuenes diuites ad dandum superflua pauperibus: tempore grandis necessitatis, in quo ad necessitatem futuræ necessitati suæ, vel suorum, collocandorum matrimonio, vel munere ad faciendæ, non est actus vitiosus, sed prudentiæ promouendum, quo altioribus virtutibus præcipiatur accepram ex mente Caietani, [c] alioquin peccet, quod est absurdum, & ideo non dicendum habere tale superflu um, quòd de prę- beneficiarius Ecclesiasticus, qui non erogat ex reditibus Ecclesiasticis pauperibus, id faciat auarè retinendo, siue prodigè mentem S.Thomæ: [d] quia vt rectè insinuat contrarium iustitiæ, non solùm legum canonum, sed etiam pauralium, quod nos latius olim probauimus in tractatu de reditibus eccles. [e]

a Cap. sicut hi. 47. dist. cum concord. b In d. cap. sicut hi.

c Vbi supr. a 1.1.

d L.nā quod absurdum. ff. de bon. libert. e In ca. seq.

tibus auaritiæ, duritia cordis, & inquietudine mentis.

f Quodl.6.q. art.12. g 2 quæst. 118.art.4. h In cap. 1. & in ca. cum secundum. de prab. i Quæst. 1. mouit. 24. & 25. k In capit. seq.

cordis, & inquietudinem mentis peccant, subueniunt pauperi, quoties tenentur de præ- ad mortale: quod quando cōtingat dicetur, [k] talia tantum sunt. Immo, & quia hæc ferè mortalia, nisi coniungantur aliis actibus mor- necessario continenda: quia satis est confiteri per prædictam duritiam, & inquietudinem

l Vt rectè annotauit Caietan.

De emptione,& venditione,dolo,& fraude filiis auaritiæ factis.

77 PEr astutiam vero, dolum vel fraudem peccatur qui contrahendo,vel quasi cõtrahendo, afflictio damno notabili per commutationem rei minoris pretij minoris pro alia maioris, vel pretio maiori, contra septimum præceptum, & contra illud a *Negotiamini dum venio, & quæ circumueniat in negotio fratrem suum.* Oritur bus facit primo, quòd prudentiæ veræ duo vitia fiunt contraria per similitudinem: prudentia carnis, vel mundi: & astutia in malam partem acceptam: nam vera prudentia est virtus, quæ *inclinat ad quærẽdum vera bona per verè bona media, iuxta* stotelem c & S. Thomam. d Prudentia vero carnis, vel mundi, *est vitium inclinans ad quærendum vera bona per media mala, vel mala media.* Astutia vero, est vitium *existens per bona, vel mala media. Astutia vero carnis, vel mundi, est inclinans ad quærendum vera bona per media mala, iuxta illud* ceptum: e Cuius astutiæ ministri sunt duo, dolus, qui est mul *uentio mala ad decipiendum adhibita,* f & comprehendit eam, quæ fit verbo tantùm, quàm quæ facto tantùm, vel verbo que modo. Fraus autem, quæ tantum facto fit, ita quod est species doli, quod eleganter insinuat Iurisconsul. *Fraus dando. ff. de fraudem inesse dolo,* quod solerter exponit Accurs. de illa fione, qua species inest generi, & clarius S. Thomas. 78 Secundo, quod pretium iustum rei (cuius notitia mè necessaria est plurimis vtriusque iuris, & aliquæ locis intelligendis) *est pretium communiter, attenta illam intrinseca bonitate, estimatur res valere tunc, attenta illam intrinseca bonitate, & dentia vtilitate, loco, tempore, & copia, vel defectu rerum, & ne-* *neris, & emptorum. & venditorum earum.* Dixi, *Communiter*, ad excludendum pretium affectionis, quo vnus, vel alter rem suam æstimat. i Dixi, *Attenta bonitate* sens tantùm æstimatio, & quâ habetur vendita pecunia, ad nia, est attendẽda. k Dixi, *Vtilitate vendentis*, quia altera eiusdem tis. m Dixi, *Vtilitate vendentis*, quia vtilior est illa ei, quam alij illis, secundùm S. Thomã, & communiter receptos, secundùm alij quos vtilius proueniunt, vel necessitas habendi eam, alij pecuniæ copiam. Loco, quia cadẽ res pluris valet in vno loco, quã in alio. Tempore,

a 1. Ethic. d 2.2.q.77. art.1. e 2.2.q.55. ar.1.2.&3. f l.1.ff.de dol. g l.in iurisdictione.§. sed si fraudando. ff. de pact. h Vbi supr. i De quo l. fi in emptione. ff. de minor. k l. pretia rerum ff. ad l. falcid. l l. in lege eam, statutum à gubernatore lati. falcidia. §. genere, & Pecuniarium, ad flu. ad legem falcid. m l. vbi autem non apparet. ff. de verb. oblig. n 2.2.q.77. art.1. o In 4. dist. 15. quæst. 1. p l.1.& in toto tit. ff. de eo, quod cert. loco.

a 1. vltima. ff. de rebus cred.

eadem ratione. a Dixi, *Copia, vel defectus*: quia hic augetur, secundum omnes. Dixi, *Emptorum, vel vendentium*: quia horum minuit, & defectus auget, & contra, *Attenta bonitate vendendi*: quia minoris valet merx, quum rogatur, quàm quum rogatur venditor, iuxta illud *Bona mercatoris vilescunt*, quò fit, vt idem pannus, & *bona mercatoris valeant* in taberna mercatoris, quàm in *quærentis* quærentis emptorem: & longè minoris vaquàm alia eiusdem generis, quæ etiam à proxeneces est illud statuere. b Dixi, *A Domino*: quia definitione communi, & gubernatoris, potest ipse Dominus confideratis industria, impensa, & labore transferendis de vno ad alium locum susceptis, & ipse illas conferendi. c

b l. 1. §. vacuum. ff. de ass. & ref. Vrb.

c Gabr. in 4. dist. 15. quæst. 10. d In 4. dist. 15. quæst. 2.

79 Tertio, quod pretium iustum rei (cuius notitia indiuisibili, immo habet latitudinẽ, cuius superius appellatur pium, & superius rigorosum: & duos interiacet medium, vel moderatum. Verbi gratia vinæ panni iustum pretium dicentur decem & octo, & quodlibet aliud interiacẽs, medium, quibus inferunt primo, nõ solum pretium esse illud, quo communiter in aliqua regione, sed etiam, quo in hoc loco, tempore, & modo vẽ- haberi potest. Secundo, quòd non est peccatum emere tempus, locum, & casum, in quo res vilius expectant fines nundinarum, in quibus vt venditorum, & defectum emptorum, valent: & alij auctiones publicas bonorum defunctorum: & alij delationes mercium procausa necessitas venditoris non facit emptionem probat Caietanus. e

e In d. art. 1. & in tota verb. summe.

80 Quarto, quod dictum illud cõmune, *Tanti valere rem, quanti emitur*, intelligendum est de pretio, quo vendi tempore, & modo communi vẽdendi vendecem pecunia, f modo cessent omne monopolium, tum 5. Antoninum, g in quibus est astutia illa *Emere vt reuendam*, quia minoris emitur, vt reuendatur, quàm quum rogatur venditor, iuxta illud *Bona mercatoris vilescunt*, quò fit, vt idem pannus, & *bona mercatoris valeant* in taberna mercatoris, quàm in *quærentis* quærentis emptorem: & longè minoris vaquàm alia eiusdem generis, quæ etiam à proxenecessitas venditoris non facit emptionem

f l. 1. ff. ad l. falcid. l. si quis vxori. §. viti. de fact. g Ang. l. pretia rerum ff. ad leg. falcid. inc. Alex. ibi. h 2. par. tit. 11. tit. 28. §. 2. per l. 1. C. de monopol.

81 Contra prædicta facit primo opinio Medinæ, quæ res carius vēdi posse creditò, quam præsenti pecunia: quia modus vendendi videtur augere, vel minuere pretium propter periculum, quòd cōtingere potest, eo quod debitor fieri poteſt inops, & impotens ad solu-pretium, vel tradēdā mercem, vel ingratus, & malignus, nolit id facere: sed eam nerunosè confutat Sotus, & contra omnes alios confutari poteſt, eo quod eſt noua, & contra omnes Theologos, & Canoniſtas, & quod Eccleſiā declarauit illicitum, c per quod ſoluuntur omnia eius argumenta, ex illo inferatur, Eccleſiam Catholicam determinare peccatum illa non eſſe magis conſiderabilia ad augendum pretium, ad aliquid dandum vltra ſortem mutuam, & legi ipſi contrarij, & diuina, qua vetantur vſuræ, conſiderabilia in mutuo ad augendum pretium.

a *In C. de reb. reſt. q. 30.*

b *Lib. 6. q. 4. art. 2. de iuſt. & iur.*

c *Per ea. in ciuitate. de vſur.*

82 Facit ſecundo, quòd præfatus Sotus teneat licitam emptionem lanarum anticipata ſolutione minoris pretij, modo illa fiat ante annum, & quod etiam mercator ſolui poſſit tio, modo illa fiat ante annum & quod etiam mercator poſſit vendere maioris iuſto pretio, quo venderet pecunia præſenti: quæ tamen opinio non eſt tenenda. Tum quia omnes rationes eius infirmæ, & æque ferè concludentes oppoſitum Medinæ, quam reprobat, ac ſuam. Tum quia non licet cōcedere mercatoribus aliarum mercium facultatem vendendi propter verum intereſſe lucri ceſſantis (quod eis præfatus Sotus negat) quàm mercatoribus lanarum, & cium nauticarū propter reſpectus, quos tangit Sotus, ille dicat, certum eſt nobis cum communi, licere in foro ſcientiæ mercatori carius vendere propter verum intereſſe lucri ceſſantis, monito emptore, quod verè coram Deo erari propter dilatam ſolutionem, tantum quanti mercatores ſto vēdit ei merces ob dilationē: & quod ſi nolit emere ditione, non emat: qua ſola ratione poſſent etiam dicti pradicti emptores lanarum, & vēditores nauicarum, ſi verè coram Deo interueniret tantundē intereſſe lucri ceſſantis, quanti carius ob dilatam ſolutionem vendunt. Sed *foro conſcientiæ*: quia in exteriori difficile executioni mandare præſertim extrauagante Pij V. d quæ tamen non comprehendit ſunt in lanis, & nauticis mercibus vendendis, quæ in alia

d *Relata cap. 17. nu. 300.*

83 Ex quibus omnibus ſequitur primo, quòd nō poteſt rem, qua magnopere opus habet, importunitate alterius, vendit tanto pluris iuſto pretio, quanto damno illius afficitur. Secundo, quòd peccator

ob magnam neceſſitatem emptoris, vel magnam inde illi proueniret, a licet honeſtum eſſet, vt ſua nauleum lucraretur, aut ſe inuaret plus alio venditori daret. b Tertio quòd licet minoratio aliquid emere, quando plurimi refert vendi- tore, & emptoris parui eam emere, & pietate cum quis emit à paupere ſuam operam ſolo ne pereat. c Quarto, quòd etiam prædium aliquod cum pacto, vt vēditor, fructus eius percipiat: aut in tot annos, quam ſortem percepturus eſſet, d pro quo eſt textus in ca. Quinto, quòd etiam licet venditori vendere tanto plus addendo pretio iuſto poſtea ſolo credit ſe in eo recuperando inſumpturum, id remittere debitori, ſi abſque impenſis ſtaquod nō videtur tutum Sylueſtro, à quia vē- mutare voluntatem, aut eius obliuiſci, aut mori: dogi totum ſoluere, ſed occurri poteſt omni pevenditore ſchedam ſubſcriptā, qua promittat pretio remiſſurum, ſi ſtato die ſoluat quantum ſine cauſæ remiſſionis expreſſione, ne in præſumatur vſurarius. Per quæ omnia clarent cui addo, quod ſi deceptio fuit vltra dipretij, deberet reſcindi contractus, vel pretium minui in vtroque foro. i Immo, & ſi deceptio partem iuſti pretij, cum pacto de retrouēnis Laſitaniæ per ſtatuta Regia, k & ſi deceptio dimidio, & etiā quarta parte iuſti preeſt notabilis, peccaretur cū obligatione reſtituēdi iuxta S. Thom. l & etiā in exteriori canonitamen hoc loco id, quod ibi non fecimus, reſcindendum hac ratione contractum, non rem emptam, vel aliàs commutatam, tanto pluris, aut minoris valuiſſe in illa nimem æſtimationē: ſed etiam, tārò pluhabet, & quo modo vendita fuit. Et quod etiam rem non eſſe emptam pretio minore anno illo, tempore, & loco homines laneſſe, bello, vel peſte, aut alia ſimili calaabundantia vendentium res venales rius erat empta, & penuria pecuniarū,

a *Iuxta S. Thom. & Scot. ſupra citatos.*

b *Secundum eoſdem.*

c *Syl. verb. emptio. q. 7.*

d *Maior. in 4. diſt. 15. quæſt. 40.*

e *De fide inſtrum.*

f *Maior vbi ſupra.*

g *In Roſa aurea caſu 2.*

h *In prædicto 2. præcepti modo.*

i *l. 2. C. de reſc. vendit. & ca. cum dilecti. de emptio. & vendi cum annot. xii.*

k *Liber. 4. Ordinat. tit. 14. §. & ſe fſſ. tit. 17. §. 3. & 2.*

l *2. 2. q. 77. art. 2.*

m *In capit. nouit. de iudic. notab. 6. cauſa 11. 4.*

& cum

& emptorum, ob quod venditores rogabant emptores, qui ægrè emebant, quo probato, probaretur res empta iusto maioris valuisse, quàm alio tempore, vel loco, per dicta supra a Eod. cap. num. 74. & etiam venditor, qui prætenderet rem non esse venditam tio maiore iusto, posset probare prædicta contraria huiusmodi habuisse: & ideo non sunt facilè consulenda huiusmodi. Tum quia sunt periculosæ: tum quia nemo facilè condemnare debet in iudicio, vel extra eos, contra quos intenditur præsertim si damnum passus sciebat se illud petij, & ex tua persona, quæ illam, vel eius partem donare potuisset absque vi, metu, & graui necessitate id passus est: quia non iudicari voluisse illud damnum donare, secundum Ancharanum, b quem post Salicetum c defendimus. d Tum quia denunciationis Euangelicæ est fragilis contra negantem, ceptionem, e & iudices sæculares tam non permittunt via tractari huiusmodi lites apud iudices Ecclesiasticos. 86 Admonemus item per dicta alibi f quod pactum de trouendendo multum diminuit de pretio, & conficeretur leges, quæ loquuntur de deceptione vltra dimidiam, tam partè pretij, debere intelligi de dimidia, vel quarta tij per tale pactum diminuti, frequenter enim tale pactum tam partem, vel ampliorem pretij diminuit atque tium, g quatenus probant, annuum censum duodecim posse iustè pretio 100. cum pacto de retrouendendo tuo, qui sine illo valeret 200. & amplius. 87 Secundo mortaliter peccat, qui vult deliberatè emere aut per alium cõtractum obtinere aliquid minoris iusto tio pio, aut vendere, vel dare per alium contractum extra sto pretio rigoroso notabiliter, secundum omnes. Dixi, *deliberatè*, ad excusandos innumeros, qui sensualitate ducti uocãte, sine iusta deliberatione emunt, vt dicebamus supra excusatur etiam à mortali, qui non vult emere tam caro iusto pretio, quod valet in loco, tempore, & modo quo emit, sed sic minoris pretio pio, quo venditur in officina, aut per emptores rogant. Oh quod à mortali excusantur multi malentes emere libros aliorum discedentes, aut vita functorũ, minoris iusto pretio pio, quàm in officina bibliopolarum valent apud venditorem, eo modo, quo eos venditor emit, seruant occasionem emendi pannum, tela aut alia huiusmodi nibus, vel à proxenetis quærentibus, tela aut alia ad vendendum traditarum: quæ minoris æstimantur, & minoris qui verò per ignorantiam probabilem emit, aut vendit, aut biliter iniustè, non peccat, donec id resciverit, & tenetur

b *In capit. prouisti de reg. iur. lib. 6. num. 27. & gl. quæst. quin. C. de rescind. vendit. diuisionis l. quod quidam. ff. de aedilitio edict.*

c *In authẽ. sed hæc. C. de usur. §. 21.*

d *In c. nouit. de iudic. notab. 8. num. 81.*

e *Per notata in l. 2. §. 3. mandati.*

f *Supra ca. 17. à num. 245.*

g *l. 1. & 2. ad empt.*

h *Sylues. in verb. rest. §. 15.*

Thomam 2 & alios, quos adducimus. b peccat mortaliter, qui vẽdit triticum, aut aliquid tum certo pretio iusto à Repub. maiore notabiliter, & exceptione restituendi illum excessum, secũdum Castrensem, d nec à peccato excusat pœna in ea imposita, secundum eosdẽ: nec donatio emptione, quia præsumenda est non esse facta libera, sed necessitate coacta. Dixi, *in emptione*: quia necessitate necessitate, excusaret, per dicta, c qua in ergi sæculari non subiiciantur: subiecti tamẽ sunt diuinæ, quæ præcipit, ne quis sua vltra iustum aliquam autẽ pretium est, quod ab habente in id æstimatur, secundum omnes, quod eriã tenẽdũ est pretiũ rei in illis collectis, & non aliũde res clericorum æquè bonæ sunt, ac importa- sint exẽpti à iurisdictione edictis, ac ex- quo ad aliqua. f confitẽdum tamen est, illa magis subiici illi quàm extera, & quod cau- necessitati suæ Reipub. iussè potest dari priuile- vt tã subditi, quàm externi possint im- in suis terris, excludendo ab eo bona suę exẽptorũ ab eo: quãuis caritaris Christianæ Ecclesiæ, qui maiore misericordia respien- & pœnas sæculariũ, quas ob misericordiã iuuarent. Dixi, *iusto æstimatũ*: quia æstima- satis in foro conscientiæ, secundũ om- pronendam esse hanc taxam. Tum vẽdẽ di corrupta, & fere inutilia eodẽ pre- omnino taxa, & illa nõ occurrente, parum quia nemo diuitum vult mutuare, nec ven- nisi pretio taxæ, eriã tempore abun- habet occasionẽ innumerorum peccato- modis taxã fraudãtibus: quorum vnus rem taxatã, puta triticum, nisi ematur etiam duplo, & quadruplo maiore pretio, specialim reprobat Medina h emit vili rem pretiosam, ab id igno- equum sanum, à putante esse auri- aut conerã, vendit vile pro pretio- flanno, stannum pro argento, aurum naturali, &c. cum obligatione restituendi damnum,

a 2. 2. quæst. 77. a. 2. & S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 16. §. 1.

b *In regul. ca. nouit. de iudi. notab. 6. num. 66.*

c *Cutic. de restit. q. 36.*

d *Del. pœ. lib. 1. ca. 12.*

e *Supra ca. 17. num. 21.*

f *Ca. decernimus. de iudic. & c. si diligenti. de for. cõp.*

g *Cap. tenetur quidem. 96. d. ca. Eccleſia S. Mariæ. de cõſt.*

h *Vbi supr.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 2.2.q.77. ar.2.adiun-ctio Caiet. in summa verb.alie-nat.

damnum secundùm mentem S.Thom. recepram. a Illi au-ditore, qui sciens rem vitiosam sine declaratione eius vendit nescienti,& ea de re non monito secundum eundē, non satisfacit, dicendo se nolle teneri de aliquo cuius ignorat & quod vendit cū omnibus suis defectibus,expresse: daciter lōge plures,quàm habeat, etiā si id non sit falsos exprimat:ita vt emptor moueatur vt credat se illi occultū verum,cùm iudicet eum mentiri in parentibus, vt cùm ait,vendo hunc equum tibi pro claudo,cæco, mutilo,& quouis defectu laborante, mentiendo cæcum, tes defectus secundum Specul. receptum. c Tum quia mentiri in occultis cùm in parentibus, patet ex dictis. Dixi *sciens*:quia nesciens celando non peccat, licet ea ignorat. Tum quia mouet emptorem ad credendum, quod non est. d Arg.c. si mei malum. de reg. iur. lib.6. Dixi *occultum*:quia manifestum non tenetur declarare, licet ciuerit, tenebitur ad restarciendum damnum emptori. e Vbi sup. quus patenter est cæcus, vel claudus &c. modo tamen emptor aut dicat,quo id non appareat,nec etiam occultum,quod tor i non erit notabiliter damnosum : nec tale, propter quod desineret emere,licèt grius esset emptus,modo tamen pretio detrahat,quanti ob illud vetè minoris valet. Idem Mai. d post venditionem tamen admonere debet de rem illius vitij,& quod obiā minoris ei veralibi,& ea alteri pluris venderet, esset causa damni illius tertij, annotauit Caiet. f idem de vendente rem quam scelus corrumpendam ementi ad diu seruandum. g

f 2.2.q.77. artic.3. pro quo est cap. fi. de iurer. & l.2. C. de præs. & ea. quæ vend. g Arg.c. cum essent. de appel. & l. adigere. 5. quam sit. de iure. patr.

Quæritur hic nouè, an peccet mortaliter, qui vendit quid amissum ipso iure ob hæresim,crimen læsæ Maiest. aliam similem causam, emptoti id ignoranti, cuius ius h In c. cum admonito? Respondeo quod sic:quia per supra dicta ipso iure amissa, secundum Ioan. And. communiter. i Arg. cap. ceptum, h nisi tam occulto modo fuisset ablatum, quod habiliter credit vendens illud nemini debere restitui, & sequeretur rem venditam ab emptore eandem iterum. k

h 2.par.tit. 1.cap.2.§. 11. arg.cap. notum. 2. quæst.1.

cessante causa,ob quam peccaret,cessat peccatum. l 90 Quinto peccat mortaliter, qui vendit arma eis, scit emere ad necendum iniustè,aut ad bellum, quod est se iniustum,vt tenet S. Anton. k vel dubitat, & id ad

militare:subditus enim potest dubietatem
quid autem sit dicendum de illo, qui vendit illa
ob iustum lucrum, licet credat ementem
iniustum, colligendum ex resolutione po-
quo loco colligitur item,quid sit dicendum de
venalia toxica,aconita inutilia, char-
fucos,& pigmenta,& id genus alia.
mortaliter,qui tempore messis, aut vinde-
moderate oleum,triticum, aut vinum, quo
caritatem inducat. c Dixi, *vt caritatē*
enim secus,præsertim ad prouidendum suę do-
etiam paulo plus quàm egeat, & postea quod
tempo currente vendat: vel si emit ad prouiden-
vt Ioseph, d aut pauperibus egentibus, aut ne
dissipentur aut ob alios fines honestos, secun-
Innocentij. e
aurum supra par eo,quod Itali *Sterchi*,& His-
vocant,minorum quum quis,non inueniens pe
emit efflato argentum factum,vel pānum,
quo statim eas minoris vendendo pecuniā
primo, quòd vendens illa ei pretio iusto,
non peccat, alioqui sic, per dicta supra f Se-
cum denuo emere à se vendita,etiam
illo,quo vendidit, ne pro iniquo merca-
habeatur cuius infamiæ periculo
pecc aret. g Tertio, quòd de rigore
emere illa iusto pretio mediocri,vel pio
quo vendidit:quia nulli legi iustitiæ vide-
quidem, sed non teneretur ad restitutio-
legis iustitiæ transgressio obligat, h ad
quæstum super venditione census, respon-
aliàs hoc in loco dixerim, non licet ho-
exanagantem Pij V. emere, vel vendere
impositum pluris, vel mi-
impositione fuit emptum,vel venditum
vendens qua quis posset simulare se eme-
pretio ad reuendendum illū postea

mortaliter,qui facit monopolium cum
illas, aut illas merces minore pretio,
vendant, i aut à Principe priuilegium im-
merces ab alio,quàm ipso vendantur

a Arg. cap. quid est patar 23. q.5. b Capit. 21. num.16.

c Cap. quicunque 14. quæst.4.

d Gen. 41. e In cap. 1. de cler. vel mon. & S. Ant. 2 par. tit. 1.capit. 23.§.16.

f Capit. 17. num.322.

g Arg.cap. non sunt audiendi. 22.q.5.

h Iunt. de fin cap. 17. num.11.

i Arg.l. 1. C. de mo-nop.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Verb. emptio. §. 23.*
b *Vti supra.*
c *Capit. 13. num. 8.*
d *Vt supra cap. 12.*
e *Vt supra cap. 18.*
f *Per ca. ita quorūdam. de Iudæ & bullam Cœnæ Domini.*
g *In regest. prædict. c.*
h *C. de his qua exhib. vellat. lib. 10. adiūcta. ea. penult. 24. quæst. 3. 1 2. part. tit. 1. c. 13. §. 3.*
k *Cap. 17. a num. 231.*
l *Arg. l. & liber. hom. & l. liberi homines. ff. de contrah. empt.*
m *l. seruitutem, ibi. Fare. adiūct. glos. & l. quod attinet. ff. de regul. iur.*
n *l. 2. C. de pat. qui fil. distr.*
o *Prouerb. 24.*
p *Relatum in cap. non sit inferenda. 23. q. 3.*
q *Inf. 3. ff. de pœn. mil.*
r *Vt dict. l. 2. C. de patre qui fil. d.*
s *Supra cap. 17. a num. 60.*

in populi damnum notabile, ex meute Rot.s quorūdā Principi, aut Gubernatori in bonum publicum obligatorū id aliquos, statuere vt soli deputati ab eis talia, aut tātū tio tolerabili minutatim vendant, puta vinum, olea, Rotellam.h

Octauo peccat mortaliter, qui emit, vel vendit festa, vt suprà, c vel peierando, d vel mentiendo. e

93 Nono peccat mortaliter, qui ad terras infidelium titas exportat, veluti arma, ligna, & alia ad bellum, f

94 Thesaurarius itē, aut receptor alicuius Ciuitatis, nitatis, aut domini, qui emit, aut negottatur pecunia, g in custodiā recepta, per tres leges, h quod limitāda est, dere solū in eo, qui id facit sine superioris cōcessu, vel uēdo, quibus debet statis tēporibus illa distribuere, presso, vel tacitu, vel soluit, sed eū damno notabili, quod tuere tenetur ex mente S. Antonini. i Itē, qui scienter cum alio, nolens discedere ab eo nō respiscēte, per dicta.

95 Decimo peccat mortaliter, qui emit bonum non constitutum in extrema necessitate se vendentis, fessum pro seruo, quem credit, aut certo scit, esse fuisse captum in bello iusto, nec ob crimen amissæ reptum, aut captum à latronibus, qualescunque, vel ti Aethiopes, & Indi capti à Piratis Christianis, & bus suæ regionis, & postea venditi extra suam gatur restituere illum suæ antiquæ libertati. k Dicit fatum, propter eos, qui emunt captos malè per gagnantes eos in cibum, ob idque eos impinguantes, vel sim cōtingit Brasiliæ, ac in aliis terris, quas incolat phagi: licet enim eos emere, & illis cmptionē libertatē re tamen extremæ filiū vendere posset, o Tū quia pater eripere illos à morte iniusta, ad quod tenemur, iuxta *Ejus est, qui damnatur ad mortem.* p Tū quia tradit Imola q & Salycetus. r Tū quia nemo tenetur subueniendum egenti, etiam extremè; modo commodè vel mutuando satis ei succurrat, per dicta. s Tū quia illa temperatur, eo quod huiusmodi emptis per se, vel per lium se redimere licet, reddito pretio, quo comparauit, saltem eo, quòd alterent tempore redemptionis, si vera ni essent, etiam inuito possessore; & eo quòd restituendo liberi, & non liberi, perinde ac si nunquam fuissent em-

t *Vt dict. l. 2. C. de patre qui fil. d.*

rentes a patre ob famem venditorum, a desumpto pretio de requisitis, b ex quo fit, ex moneti debeat se- super modum, quo ille fuit antea emptus: vt secun- filij a patre ob necessitatem venditi est monēdus: valet ob priuilegium redimendi se inuito pos- minoris valet prædium cum pacto de retrouenden- ta supra dicta. c Non obstat, quod melius fa- illa ab extrema illa necessitate liberaret. Tū hoc esse malū quia bono melius datur. d Tū dicere hoc, quā contrariū, ne bona opera im- illud nemo, vel rarus facturus sit: hoc verò & faciunt, quos arbitror iustè posse capere, e- pretij pro eis dati. e

autem hic nouè, an peccent, cum obligatione Aethiopes, Indos, vel alios deiatos è suis respondeo quod non: si sciunt, aut probabiliter esse à se, vel ab aliis cum consensu eorum ven- iusto captos: alias sicus. f autem mala fide relatione oriam, quòd dolo, vel vi extra fuerant capti, vel in naues introducti, ac po- adducti: quod aiunt esse frequentissi- vitandū, famā quod sit excommunicatus: & me fama, nec scientia excōmunicatiōis ad tamen fama, quod est denunciatus. h peccat mortaliter proxeneta, vel licitator, qui dum accipit, & sibi partem pretij notabilē ratione restituendi, iuxta Angelum i nisi pro stipendio à domino non soluto acciperet, & stipendio acciperet, si gratis se venditurum pro- accipit certo pretio vēdendum, retinere po- quod vendiderit, nisi excesserit pretium ri- excessus emptori est restituendus, iuxta limito procedere, quando expresè, aut ta- sibi retineat, vt cū conuenit nihil ei pro stipē- vero quod tenēt S. Antoninus m & Ioan. etiam Maior, quādo id non esset actū. stipendio à domino soluto accipiat, vel amico gratis vendū certo pretio, vel proxeneta, qui sua industria illud pre- tenetur, excessū sibi retinere possit. p

a *Iunt. prædictum l. 2.* b *Ita gloss. 2. sed sunt cauteandum. de fern. ord. & glo. fin. 3. si quis seruor. C. de fort.*
c *Capit. 17. num. 242. d. vbi auct. ff. de verb. obl.*
e *Arg. d. l. cum et aduersar. C. de fer. qua pro eo, quod in- ter. & alia supra sæpe citata.*
f *Arg. gloss. singul. in l. Titio. fin. dū ff. de condit. & demonst. & natal. per gloss. in ca. qualiter & quando. 2. de accu. & ea illud de cler. excom. ministr.*
g *Ver ex- tranea. ad exonanda. Acurtin. Ver. ad. infra c. 27. nu. 33.*
h *Vt ibi dicetur.*
i *Verb. emptio §. 23.*
k *Arg. cap. non sanè. 14. q. 1.*
l *Vbi supra.*
m *Vbi dicetur.*
n *In 4. dist. 38. quæst. 1. a. 2. q. 3. ad 3. dub. 4.*
o *In 4. dist. 38. quæst. 1. a. 2. q. 3. ad 3. dub. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

98 Duodecimo peccat mortaliter, qui suo stipendio ab
non contentus, rei domino dixit, neminem pro illa pr
centum dare velle: & accepta potestate dandi illa ce
vendit centum, & viginti, sibi retinens 20. a cum obl
restituendi.

a Caietan in sum. verb. proxenetæ.

De simonia, quæ per speciem emptionis, & venditionis auaritiæ cognata est.

99 *Spirituale, etiam vt hic sumitur multiplex.*
99 *Spirituale alterum à solo Deo, alterum ab eo, & homine.*
vtrumque iure diuino vendi vetatur.
99 *Spirituale humanum antecedens, & consequens.*
99 *Spirituale purum, & mixtum, & hoc ex vendi prohi.*

Definitio rei spiritualis.

99 OMissa breuitatis causa inquisitione illa inutili, vt
hoc vitium simoniæ potius denominetur à simo
qui volendo emere spiritualia illud incurrit quæ à Deo
vel Balaan, vel Iuda, qui volendo ea vendere illud incurr
cùm per venditionem ita committatur, sicuti per empti
præmittendum primò, quòd vt ait Ioan. Maior. b non est
cilis definitio rei spiritualis. Cuius ratio, licet eam illi
assignet, potest esse, quòd spirituale sine spirituale dicatur
mune, quod pertinet ad spiritum. Spiritus autem dicitur
priè halitus, iuxta illud. c *Spiritus meus attenuabitur*. Inde
priè vero per figuram metaphoram, siue translationem,
pellatur nunc anima. d *Tradidit spiritum*. nunc venter. e *
quam aduenientis spiritus vehementis. nunc omne inuis
iuxta illud. f *Spiritus est Deus*. nunc alia, vt ait S. Thomas,
ideo necesse videtur esse, vt spirituale quoque multipli
dicatur: & ita in hoc proposito non capitur pro habitu
pro re pertinente ad illum, neque pro vento, neque pro
tes, pro re incorporea: sed pro re pertinente ad salutem
mæ, quæ est cuiusdam generis spiritus improprij accep

b In 4. lib. sent. dist. 25. quæst. 2.
c Iob. 17.
d Ioan. 19.
e Act. 2.
f Ioan. 4.
g 1. part. q. 67. artic. 3. ad 4.
h In d. cap. conflatere. de simon.

Quare omisso stylo, quo in vulgari hoc in loco vti
sequuti Ioan. And. Panorm. & communem, h adiungo
S. Thomas & communis ait, i spirituale, vt hic sumitur,
donũ supernaturale à Deo datũ, ad animam saluandam
lud institutũ supernaturaliter ab eodem ad eam efficie
Ecclesia potestate supernaturali, & gratis pro data ad
illud, & gratis dandum, quæ definitio satis colligi potest
gratia. & cap. qui studet. k & cap. quam pio. l & ex Dionysio

i In 4. dist. 25.
k c. quæst. 1. quæst. 3. in 2. dist. 25. quæst. 1.

Thom. a & Ioan. And. & Panor. b Dixi, *donum* pro ge-
supernaturale, ad includendum spirituale per es-
ad differentiam donorum naturalium, quæ natura-
Dixi, *ad salutem animarum*, ad excludenda insi-
dotes, & victorias, & alia huiusmodi Regibus,
aliquot, vel aliis in alium finem, quàm salutem
supernaturaliter concessa. Dixi, *vel aliquid institu-*
naliter ab eodem ad eam efficiendam, ad includẽ-
per causam, qualia sunt Sacramenta, quæ ipse
& sola efficiunt instrumentaliter gratiam, vt
c Dixi, *vel ab Ecclesia potestate supernaturali*
includenda spiritualia, quæ à Ioan. Andr. & Pan.
spiritualia fatura: qualia sunt Sacramentalia, &
ab eodem instituta, quibus Sacramenta parantur,
& conferuantur: vt consecratio, & benedictio
altaris, valorum, ornamentorum, aquæ baptis-
exorcismus, catechismus, iurispatrona-
collationes, præsentationes, renũciatiões & id ge-
gratis dadum: quia omni rei spirituali repugnat
& omnis nõ gratuita donatio, triplici ratiõe
sumpta, scilicet: quia non est pecunia æ-
quia nemo alius à Deo est verus dominus eius:
eius procedit ex gratuita Dei voluntate.
definitione infertur primo, quædam esse spiritua-
quæ gratis gratum faciens, septem dona Spiritus san-
Sacramenta, & gratiæ, quas gratis datas appel-
Ecclesiastica supernaturaliter primùm à
nostro data, vt diximus. f Alia vero ministe-
qualia sunt reliqua prædicta. Non tamẽ
solum priorum venditio est iure diuino
consequenter prohibita, quia simoniaca: quia e-
priorum est eiusmodi, vt infra tangetur, g
quòd omne sacrum est spirituale, vt hic acci-
mobilia, & immobilia Ecclesiastica sunt sa-
receptam, h & probatur, i quæ tamen nõ
hic sumuntur, & ita eorum emptio etiã in-
simoniaca: licet sit sacrilega, k quia definitio eis
tam licet dedicentur ad sustentationem spi-
S. Thomas, l non tamen per benedictionem
quæ de sola potestate supernaturali, & spi-
vt nouè resoluimus nuper in
quòd omnia spiritualia instituta ab

a 2. 2. quæst. 100. art. 1. & 4.
b In c. conflatere. de simonia.
Capit. 24. nu. 1. & 2.
c In c. conflatere. de simonia.
d 2. 2. quæst. 100. art. 1. in cor. quæst.
e 2. 2. quæst. 86. art. 3.
f In ca. nullus. de iud. natab. 3.
g Nu. seq. n. 2. 2. quæst. 90. art 3.
i In ca. nulli. & c. prædia. 12. q. 2. k Per cap. prædicta.
l Vbi supr. m In c. non licuit. 12. q. 2. §. 17. & num. 3.

Ecclesia, sunt instituta virtute potestatis accepta à Ec-
rito vocantur annexa spiritualibus, quia sine
manitus spiritualibus datis diuinitus: quædam quæ
cedenter, puta quæ non requirunt in habitu
tuale, quàm Christianissimum: vt ius patronatus, ius
calix, & similia. Alia dependenter, siue consequen-
quirunt aliquid spirituale vltra Christianismum: qualia
beneficia, & officia Ecclesiæ, quæ est doctrina S. Thom.

a 2.2.qu.88. art. 4. munitet recepti.[a]

Tertio, quod quælam sunt spiritualia puta ab omni
porariæ mixtione: qualia sunt gratia, & dona Spiritus
alia mixta ex spirituali, & temporario, & horum quædam
bent plus spiritualis, quam temporarij: vt Sacramenta
conficiendi ea, qui constant ex parte puré spirituali, & parte
temporali: alia contrà, quorum maior est temporalis, & ideo
nor spiritualis: vt calix sacratus, & ornamenta sacra ob
materia, quæ est maior pars, est res temporalis, & consecra-
tio, & benedictio, quæ est spiritualis, minor. Et quamuis ex
tra horum pretio vendi possint, quo ad partem spiritualem
neque eius ratione debeant maioris æstimari: ratione ea
sunt generis posterioris vendi, & emi possunt ratione pa
temporariæ. Ea verò quæ sunt prioris generis non.

Definitio Simoniæ.

100 *Simonia definitio declarata.*
100 *Emptio, & venditio propriè, & improprié sumuntur.*
100 *Simonia absque re temporali formaliter inuenitur.*
100 *Simonia non est emptio, vel venditio artis, vel scientiæ.*
100 *Simonia omnis datio spiritualis propter pretium.*
101 *Simoniam vt non fiat causa minus principalis.*
101 *Causa non omnis, ob quam non fieret actus, est principalis.*
102 *Simonia non est dare pecuniam pro alimentis, panis, vestimentis redemptione, missa, precibus, vel laude.*

100 SEcundo principaliter præmitto, quod simonia stricta, studiosa emendi, vel vendendi spirituale, vel spirituali annexum, secundùm glossam solennem à receptam à Canonistis,[c] & à Theologis,[d] & à S. Thoma,[e] Doctore
b In sūma 1.quæst. 1.
c In rub. de simon.
d In 4. dist. 25.
e 2.2.qu.88. art. 1.

vult committere simoniam conuentionalem, vel realem
verè peccatum mortale simoniæ, etiam non sequente con
tionali, nec reali: quia radix malitiæ simoniæ, licet
bet alius peccati, in actu interiori voluntatis existit, [f] Tum

num acceptum, & *Non quod intrat per os &c.* [b] Tum quia
malitiæ, orit, & operis eiusdē speciei, & malitiæ sunt, [c]
ne adhærente simoniam conuentionalem, vel realem
dum mortale. [d] Tum quia talis voluntas est pecca-
um secundum omnes, & non nisi peccatum simo-
ge est simonia: propter quod Maior, [e] malè deridet
quam eam dicere contrarium, quod tamen non
malitiæ explicitè aliunt ambæ glossæ esse peccatum: sed
dicit simoniacum, id est, de numero eorum, quos
simoniacos, id est, punibiles pœnis contra eos
quod quia non satis aduerterunt aliqui, grauiter
sunt. Dixi, *studiosa*, ad excludendam indelibera-
emendi vel vendendi, ad includendum omnem vo-
dendi, vel acciptendi aliquid pro spirituali non gra-
quodlam pretium, vel interesse formaliter, vel æ-
temporale, iure id non permittēte, vel prohiben-
lucrida. Dixi, *spirituale*, ad includendum omne
tum, vel institutum ad salutem animarum iuxta
dictum spirituali annexum, tum ad includendum
humanitus per potestatem diuinitus datam
ad conficiendum, & conseruandum spirituale di-
3. Tum ad significandum, quod in nullo alio,
committitur simonia, per prædicta. [i]

dictione, & eius declaratione infertur primo,
non committitur simonia circa corporea, vel
quæ sunt naturaliter quæfibilia: quia non sunt
spirituale sumitur in hac definitione, & conse-
circa sententiam iuris vel alium, & artem, & confi-
quæfibilia, licet contra senserit glossa vio-
habet non licere Doctori vendere
labore præstitum, innuens id esse simo-
quod grauiter labuntur Hostiensis,
& aliquot alij, [l] sentientes com-
illos, qui docent aliquam scientiam pecu-
se aliunde subsistent: quia non vendunt
simitur: & grauius Panorm. significant
docendi esse tale spirituale, quod ali-
dam per mutationem cum beneficio spiri-
possit, in

duplex est simonia. Altera prohibita, quia
diuino prohibita: altera simonia, quia pro-
quod solo iure humano sit prohibita, vt
à Canonistis recepta sed quia iure

a 2.2.q.100. b Matt.15. c S. Thom. 2.2.qu.2. a.3. & dicit esse fa- tta prof. 2. & cap. 12. n.m. 1. sub final.
d Cajetan. & ver. tit. de simon.
e In 4 dist. 25. quæst. 3.
f Dicit. cap. fin. aut con- cordat glos. præfati. ca. consulerit.
g Supra num. 92.
h Per hoc dicta. dicta.
i Num. 93.
k In capit. non liceat. 88. quæst. 3.
l In c. quia vacuum de mag.
m Arg. ea. ad quæstio- nes. de re- rū. permu. male ad hæc applicari.
n Capit. ex parte de of- fic. deleg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

humano ab Ecclesia per potestatem spiritualem, & dispensationem ei traditam instituto, est prohibita. Puta si quis voluntas emendi, vel vendendi verè spiritualia: sicut ea Deo sint data, vel institura: sine ab Ecclesiastica potestate uinitus accepta, iuxta dicta, [a] posterioris generis: sicut faciendi collationes, renunciationes, vel recipiendi cum conditionibus, modis, vel pactis in aliis licitis, & in his, nisi ab Ecclesia prohiberentur: & ita frequenter nia committitur sine interuentu pecuniæ nunciatio ea æstimabilis: nam cùm quis renunciat beneficium fauorem alienius, vt ille, vel alius renunciet aliud in fauorem tem alicuius, vel alius renunciet aliud in fauorem vel suffragatur cuipiam in aliqua electione, vt alius fiat tur alteri: vel renunciat beneficium suum simpliciter, vt impetret sibi aliud ab Episcopo, vel alio collatore: & in libus casibus, non datur formaliter pecunia, neque aliud ea æstimabile: & tamen est simonia secundùm dum quem sequuntur Angelus [b] & Syluester. Tum tamquam simoniam prohibet Ecclesia. Tum quia, id prohibet: nam his omnibus datur, vel relinquitur res le cum onere, vt fiat aliquid quasi pro pretio rei spiritualis causa principali immediata eam habendi, quod prohibetur & includitur sub declaratione tertia definitionis: quæ non procedunt in conditione, & modo, quæ iure iuuant, do exprimatur eo solo modo, quo iniunt, vt Felinus ex ab eo ibi declarant. [f] Per quæ pridem dell. nullius esse nem cuiusdam commendæ factam cuidam adiecto solueret quadraginta aureos annuos, quos ordinis luere tenebatur, quisquis eam haberet.

Tertio, quòd permutatio beneficiorum, etiam quæ lum est simoniaca, si fiat absque superioris auctoritate niam per eam quis vult dare, vel facere aliquid spirituali do aliquo spirituali in quoddam pretium, vel exercitium palem, & immediatam quærendi illud, licet non sit æstimabile, vt palam est: quamuis licita sit, si fiat superioris: quia id iure permittente fit. [h] Et quia, licet permittunt permutationem beneficiorum, quæ sunt tantumodo Simoniaca est permutatio, qua quis ab quòd habet per regressum, accessum, electionem, præ tionem, optionem, vel aliam nominationem, electionem alio simili iure, vel beneficio alteri iam quæsito, vel Et idem de permutatione, qua renunciatur beneficio ris valoris recipit pecuniam, vel constituit; præterea

a *Nu. præced.*

b *In cùm nerb. simonia. 3 §. 1.*
c *Verb. simonia. qu 13. num. 4.*
d *In cap. sicut 1. & cap. non satis. de simon. cap. quam pio. 1. qu. 2. cap. sicut de pact.*
e *Capit. significauit. cum glos. de rest. & c. ad audientiam 2. cum glos. de rescript.*
f *L. qui 1. §. ff. de lib. & c.*
g *Cap. quæsitum. & c. pen. de rer. permut.*
h *Cap. cum olim. c. cum pridem de rer. permut & clarius in cap. 1. est tit. lib. 6. & clem. 1. eod. titul.*
i *Per d. cap. cum et ad notat. præsertim per Ioan. And. & Franc.*

permutandi maius ad æquandum illa: quia id nullo iure [a] *Capit. ad quæsitum. de rer. permut.*
[b] *In consil. 28.*
[c] *In capit. quia verisimile. de præsumpt. num. 1.*
[d] *Vid. sup. pro n. 3. & maius in suma verb. simonia.*
[e] *Vt probat præditum ca. sicut. & cap. non satis. de simon. & declarat Archid. in cap. sicut ca. pitulorum. & ca. pitulum. 1. quæst. 1.*
[f] *In 4. Sent. dist. 25. q. 3. ar. 3. ad 1. & dicta q. 100 ar. 3.*
[g] *In d. cap. indices. & ca. Apostolicæ. 83. d. ubi etiam Archid. & cõmunis in d. ad Apostolicam de sponsum.*
[h] *Cap. cum esset. de simon. & ca. cum ad nostram. de elect.*
[i] *Quodlibet. 8. artic. 2. In ea quid*

[a] *Nu. præced.* [b] *In cùm nerb. simonia. 3 §. 1.* [c] *Verb. simonia. qu 13. num. 4.* [d] *In cap. sicut 1. & cap. non satis. de simon. cap. quam pio. 1. qu. 2. cap. sicut de pact.* [e] *Capit. significauit. cum glos. de rest. & c. ad audientiam 2. cum glos. de rescript.* [f] *L. qui 1. §. ff. de lib. & c.* [g] *Cap. quæsitum. & c. pen. de rer. permut.* [h] *Cap. cum olim. c. cum pridem de rer. permut & clarius in cap. 1. est tit. lib. 6. & clem. 1. eod. titul.* [i] *Per d. cap. cum et ad notat. præsertim per Ioan. And. & Franc.*

quòd licet peccet, qui mutuat principaliter obiectum ad
tamen, qui principaliter id facit, vt inuet proximum quem
minus principaliter, & secundario id sperat. Causam autem
pulsiuam, & excitatiuam voco etiam illam, sine qua tamen
actus: modo ille fiat principalius ob aliam, quàm illam. Vel
hac specie dixit Maior [a] & ante illum sentit S. Thomas
quens de clerico surgente ad matutinas ob distributiones
aliàs non surrecturo. Tum quia, vt [c] probatissimus, noster
na definitio illa Bartoli, qua definit causam principalem
causam, qua cessante, cessat effectus: tum quia secundum
minus principalibus, sine quibus actus non fieret, sed non
tum quia secundum eam omnis causa, sine qua non, est
cipalis: quod est falsum, secundùm omnes, & per
textus & glossas quæ habent locum etiam in his qui
uirent Ecclesiis, vel prælatis, nisi sperarent beneficia: &
actus virtutum, licèt fiant vitiosi ob finem principalem
porarium: non tamen fiunt tales ob minus principalem.
lioqui enim omnes fere actus nostri essent vitiosi: quod
cissimi fiunt purè propter solum Deum, & solam
ne aliquo respectu retributionis, quam etiam Dauid habe
in seruiendo Deo, inquiens, [f] *Inclinaui cor meum &c. propter*
dat, vel accipit etiam temporale pro spirituali tanquam
Deo, in foro conscientiæ simoniam committit: quamuis
ro exteriori interdum præsumatur committere, quia
tio ex prædictis, & ex Archidiacono & Caietano
biliter colligitur. Per quæ pridem respondi, non
simoniam, qui mutuauit Episcopo nouè promoto
cuniæ summam principaliter, & immediatè, vt
ret, & ad ineundam amicitiam, sperans secundariò
alij gratiam alicuius beneficij: quia non mutuauit
neque pro causa principali, nec immediata rei spiritualis
tem vt hic accipitur.

102 Sexto, quod non est simonia dare, vel accipere
quid pro sustentatione ministri: quod [p] probabiliter
cedit in sustentatione necessaria, quo ad [q] communem
rum, & etiam in non necessaria quo ad forum conscientiæ,
quoniam licet diuites accipientes pro illa ex fidei

a *In 4. dist. 25. q. 1.*
b *Soto lib. 8. art. 2.*
c *In comm. ca. cum minister. 25. q. 3. num. 25.*
d *Inst. 2. §. final. ff. de donat.*
e *Per additta in d. cum ministr. post Adria. ibi citatum.*
f *Psal. 118.*
g *Innoc. sup. 10.*
ff *Vbi supr.*

admittere: verè tamen non admittunt, si non ac-
pro pulso, vel causa principali, & immediata suæ actio-
per prædicta: & pauperibus licet in vtroque so-
pulso accipere, vt dixit Caietanus, [a] quæ sanè dif-
ficult defendi, nisi ratione diuersitatis inter v-
& inter veritatem, & præsumptionem.
quid dare, vel accipere pecuniam pro impensis, vel
nationis, vel absolutionis per iurisdictionem
posita, non est simonia, [b] etiam si pœna nō ero
licet id esset melius: Ad quod reducen-
& Thomas d cum aliis quibusdam.
neque datio pecuniæ ob vexationis redem-
simonia, [e] modò, qui dat iam habeat ius ac-
possessione, [f] quæ ampliatio per prædicta
quo ad formam exteriùs, & præsumptionem
aliquid aliud eam tollat: sed non quo ad inte-
quod non est verè simonia, si dans nil iuris in-
sequeretur dationis causa principalis, & im-
possessionis acquisitio: licet illa sit causa, si-
aliud, vel amicitiæ conciliandæ, vel
scandalorum, & damnorum vitatio, vt
cuiusdam habentis ius firmum impediti
nem per arma cuiusdam nobilis, nil aliud
quam potentiæ, vel indignationis, & iræ
aliquid temporale ei daretur. Dixi, *modo hæ-*
quia antea non liceret dare aduersariis,
impedientibus eius promotionem secundùm
impedirent vim inferendo: vel procurando
ipse occurreret dignus, qui eligeretur,
Sotus. h
eleemosynam pauperi, vel sacrificio pro
non est simonia, nisi pro pretio, & ani-
quo animo dare, etiam pro vita æter-
quidquid aliqui dicant citantes
non dicit: nam & illud, k *Peccata*
non est intelligendum de venditione,
impropria, & metaphorica, vt
Idem de dāte alicui, vt excubias
aequamur accessorie intelligatur illum
debere, n
est simonia dare, vel accipere aliquod mu-
vel obsequio, o quando obsequia, vel lau-
fiunt munera linguæ, dātur, vel accipiūtur

pro pre

a *Vbi supra.*
b *Arg. cap. venerabilibus. §. porro. de sent. excommun. lib. 6.*
c *Arg. cap. dilectus. de pœnit.*
d *In 4. sent. dist. 25.*
e *Per text. sing. in cap. dilectus. 1. de simon.*
f *Iuxt. communem ibi dem.*
g *2. 2. q. 100. a. 2. ad. 4. per quæ cæsus in cap. Matthæus. de simon.*
h *Libr. 8. q. 6. de iustitia. & iur. i 2. 2. quæst. 100. artic. 2. ad 3.*
k *Daniel. 4.*
l *Relatum in cap. nouit. de pœnit. dist. 1. in Ibidem, & in 4. li. sent. dist. 25. quæst. 3.*
n *Host. in summa de simonia. §. qualiter. versic. si ele vicius.*
o *De quibus in cap. sunt nonnulli. 2. 2. quæst. 1.*

pro pretio, & causa principali, & immediata rei spiritualis, vel ei annexæ: vt dum conuenit inter duos, vt alter alterum det apud illum, vel illum, illo, vel illo loco, vel negotio, vel inseruiat sic, vel sic in illo, vel illo negotio, vel aliquem pro aliquo, & alter dabit ei aliquod beneficium, vel ordinem: secus autem si non daretur, vel acciperetur pretium, vel in causam principalem, & immediatam, vel & accipiuntur, cùm non excunt fines suæ naturæ: quia laudes essent falsæ, & preces malæ, & obsequia perperam. ta mentem S. Thomæ, [a] quamuis glossa, [b] cui fatetur Antoninus, Cardinalis & communis, contradicat. [c] ces carnales, & pro se, vel pro indigno oblatas: quod singulariter retellit ibidem Iano. dicens per eas quidem cari, sed non peccatum simoniæ: ad quod reducendum etiam id quod idem S. Thom. ait, [d] de rogante pro beneficium. Idem dicendum de dante alicui causa missam, vel faciendi alia similia, quæ componuntur pro lius ex spirituali, quod est ipse actus, qui sic potest tuali ad id cõcessa, & minus principaliter ex temporali est labor, qui in eis agendis suscipitur: distinguendum an det in pretium, vel causam principalem, an ob quam cipalem, vel alias rationes supradictas post resolutum mam, [d] qua ratione Episcopi, clerici, monachi, & quæ sint pauperes, huiusmodi non possunt pro proprij, siue alicui cato accipere possunt portiones, clericatus, & quæ pia consuetudine, aut lege naturali diuina, seu iusta iis, qui tale, vel tale opus spirituale facient, non quidem pro pretio, & causa principali immediata, nec laboris, qui in opere suscipitur, sed tamquam tum, vel causa excitativa, & minus principali, [e] do, quod etiam pro pretio, & causa principali immediata, test dare quis aliquod temporale pro obligatione munus vicarij Episcopi, vel parochi, vel capellani, vel natoris vnum annum, mensem, aut hebdomadam, Innocentium receptum? vel subeundi laborem alicui quem locum longinquum, vbi rogatur missam dicere, quem alium actum spiritualem agere, quia huiusmodi gatio vel labor non sunt de se accessoria illis actibus, declarauit Caietanus & ante illū senserat Innocentius

Vndecimo, quod non committit veram in hoc simoniam, qui notario Episcopi pro instrumento aliquid, etiam amplius, quàm debet, vel etiam ipse Episcopus pro pastellis, præsertim post susceptū ordinem

a 2.2. quæst. 100. artic. 3. explicatam à Cajet. ibi & in sum. verb. simo.
b In capit. tuam. de ætat. & qualitate.
c Eadē. q. art. 2. ad 3.
d 2.2. quæst. 100. art. 3.
e Per supradicta. & per cap. significasti de præbend. vir id latius dicetur.
f In c. quoniam. ne præl. Vic. sum.

vendiderit pro pretio formali, vel æquipollenti ordinario in foro exteriori possit præsumi contrarium. [a] de beneficio, qui soluit aliquid in possessio- nem alijs beneficiarijs, ad quod non poterat cogi, [b] consuetudine, si dandum veritur in priuatum, profanum eorum commodum: quale est prandium, vel pro pretium eorum: secus si pro fabrica, pauperi- bus, & quod constituere videtur Concil. Trident. [d] ordinationem, quatenus videtur permittere dationem ad aliquam speciem simoniæ, quod tamen videtur in humanum, & consuetudinem: & ita corrigere Pa- normitanum communem, [e] quem sequitur Alexander [f] qua- si dicat sententiam exæquat in hoc constitutio- nem, quod ipsum videtur statuere de marcha duodecim data possit accipi, etiam stante consue- tudine capi pro commodo proprio: quia non erat ne capi pro rebus piis, vt pro alijs caperetur: & ea quæ pro commodo sublata est, & iure communi, etiam pro capi. [g] Notarium autem, qui magis accipit quo de ordine maiori datur fides, & Prælatus exigit pro titulo, quo maius est beneficium, Simoniacos: quia vendunt temporale mix- tum, quàm venderent purum, [h] præterquā, dicto Cone. Idem arbitror de dante vel alteri, vt baptizet aliquem in necessi- tate, iuxta Panormitanum communiter rece- ptum, licet glossa secum pugnans, [k] nam, & in ne- cessitate accipitur ab hæretico. [l]

a a Per cap. 1. de simon.
b Cap. Iacobus. eod. tit. & cap. ex multis. 1. quæst. 3.
c In d. cap. Incubus.
d Sess. 24. capit 14. de reform.
e Vbi supr.
f In d. cap. ex multis.
g Dicto c. exemplis.
h Per præd. dict. an. 99.
i In ex. cum Ecclesia. de simon.
k In capit. baptizandi. 1. q. 1.
l Iunct. gl. in cap. præter. 1. hæc 30. dist.

Simoniæ, & quid mentalis.

Simonia mentalis, conuentionalis, & realis.

Mentalis duplex, & vtraque mortalis.

Conuentionalis non obligat ad restitutionem, etiamsi sit realis.

Realis mentalem obligare ad restituendum de-

Quæ non obligant opera sola intentione interiori mala.

Quæ sola interiora, nec exteriora sola intentione

103 TERTIO principaliter præmitto, quòd *Simonia triplex* triplex mentalis tantum conuentionalis tantum, & realis: simonia mentalis tantum est *simonia mere mentalis, cepta, extra omnem conuentionem expressam, vel tacitam, tradatur, siue non*, & est duplex altera: quæ neque pro- dationem citra omnem conuentionem, quatenus ad esse peccatum mortale simoniæ supra probatum est, & dicto commentario [a] vbi [b] probo neutram harum rum mentalium tantùm obligare ad restituendum, acceptum, siue id sit spirituale siue temporale: & quo ad priorem, in qua realiter nil datur, nec accipi- nes conueniunt: sed quo ad posteriorem, qua simpli- vel accipitur, etiam siue illa conuentione expressa, & contrarium tenet Ioan. Maior, [c] & Adrianus, [d] & quòd vsura mentalis tantùm obligat ad restitutionem, ctum est supra, [e] & latius in Commentario, [f] & quod ratio idem debet suadere in simonia mentali, sicut per placuit communis opinio, quam irrefragabiliter pro- mus. [g] Primo, quia illud in secunda parte tam manifes- dicit, vt nimiæ cuiusdam audaciæ fuerit illud infitian- ciendo ei glossas omnino dissonas.

Secundo, quod ita in hodiernum diem intellexerunt glossæ, & fere omnes doctores Theologi, & Canonis- quibus est Innocentius IIII. ibi, quidquid illi impo- uester tenens tamen communem, [h] expanit enim *Vtrimque*, in eo positum sic. *Ideoſſ, ex parte dantis, & beneficium, qui ideo seruit, vt beneficium accipiat, & beneficium, ideo dedit, quia sibi seruitur*, & ita intelligit secunda simonia mentali in qua datur, vel accipitur in ea etiam est S. Thomas [i] in quidquid dicat Sotus, & prædicto commentario efficaciter monstratum, & idem probamus de Hostien. Ioan. Andr. & Caietano, qui suspicantur fuisse in contraria sententia: & sunt in nostra communi.

Tertio, quod illud cap. non potest intelligi [k] lud intelligit Maior. [l] vt clarè ibidem monstramus ta, quæ breuitatis gratia prætermittimus.

Quarto, quod illud cap. non potest intelligi, sicut nusp sentit, quem Sotus vbi supra sequitur. Tum textum in suam trahant sententiam iubent de mi beam (quæ paragraphum, & diuisionem sibi ante illa verba, *Et ad &c.* & ita tacitè, & manifestam

a *Capit. fin.* b *Num. 12.*

c *In 4. dist. 25. quæst. 1.* d *In quæst. lib. 2.* e *Lib. 2. q. 8. art. 2. de iust. & iur.* f *Capit. consuluit. de vsur.*

g *Capit. 17.* h *De vsur.* i *Vt est in ex. mandato. de simon.* k *In dicto comment. a num. 21.* l *Ver. simonia q. 10. in 2. 2. quæ. 100. art. 6. ad 4.*

n *Vbi supr.*

o *In 4. dist. 25. quæst. 1.*

p *Quolib. 6.*

ratio apium, quod semper in prædicta connexione [a] vt paruum mutari iubent, contra perpe- dinem à Gregorio IX. hucusque seruatam, [b] exemplaris: sicut videmus mutatum esse Parisiorū impressione. Tum per alia omni [c] quæ affermus, præsertim quòd impos- tolerabilem illi versiculo. *Eos, &c.* vt palam erit.

non obstat fundamentum aduersantium, vi- non potest dari ratio apta diuersitatis, cur vsura ad restituendum, & non simonia mentalis, probat non esse idoneas ante ipsum red- quas ipse reddit, & meritò: quia postre- aliis præstare, præsupponit falsum, nempe de illo: qui non dat, vel facit tempo- pro spirituali, sed minus principaliter, & falsum, quia illud capit. agit de simonia, mentale, vt supra probatum est, quale non mines principaliter, & secundario pro spi- obstat prædicta eorum ratio. Tum humiliter declarationi Papæ: licet ra- moueris sint, non attiugamus, [e] credentes non ista declarandi. Vnde dixit Ioan. Ana. illius decisionis ab auctore petenda erat. apta est, quam reddit Caietanus scilicet, quod datur, coactè datur: quod autem pro simo- datur pro emptione aut venditione. Nec sint, si videlicet, quod pares sunt in hoc sol- aliquid pro beneficio: quia vterque mallet ideo dat: quia non potest, quod desi- Non inquam, obstat hæc replicatio con- ad hoc vt consensus dantis impediat resti- quod mallet habere gratis, quam pre- omnis venditor teneretur restitue- sufficit consensus præstitus via con- quod datur per viam simoniæ, datur per de se iure probatur: non autē quod da- ideo cōsensum datum per viam simoniæ ad impediendā restitutionē: consensum repputauit ad id insufficientē Vrba- alia ratio diuersitatis efficacior supradicta scilicet, quòd vsura bene soluitur, & malè

a *In dicto ca. mandato. de simo.*

b *In dicto Comment.*

c *In d. cap. final.*

d *Vt supra num. 101. o- stenditur.*

e *Arg. cap. ego solu. 8. distinct.*

f *Vbi supra.*

g *In d. c. fi.*

h *In d. cap. consuluit.*

recipi

Universidad de Deusto
Biblioteca

recipitur: nam vsuram soluere non est peccatum, imprimis autem sic, [b] & qui malè recipit ab eo, qui bene dat, tenetur restituere danti. [c] At qui per simoniam mentalem recipit ab eo qui malè dat, bene suscipit ob ignorantiam mali: ergo nis, aut saltem accipit à malè dante; & consequenter malè tenetur illud restituere, saltem si præstet id, propter quod tumescit, per regulam supra [d] positam, scilicet quia aut malè accipit ab eo, qui male dat ad illud restituendum præcepto non teneri: saltem si illud cuius causa datur, cit, & nulla speciali lege id iubeatur. Et quamuis de per simoniam realem sit lex specialis, quæ id iubeat, men talis est de accepto per simoniam mentalem, quæ traria expressè ponitur. [f] Concludo igitur primò, simonia mentalis non obligat ad restituendum quod eam, siue illud sit spirituale, siue temporarium: quod etiam in simonia iure naturali vel diuino prohibita illud cap. generaliter loquitur, & ita generaliter est dum. [g] Tum quia speciatim agit de simonia, quæ fuit datum pro statu spirituali religionis, quæ iure prohibetur, per dicta supra. [h] Procedit etiam, quæ fotum quidquid dicat Med. [i] qui nescio cur illo verbo altera pars simoniam tantùm mentalem comprehendat, quando vtraque, quidquid aliqui dicant. Tū quia textus de quæsito ab vtraque parte in illis verbis, Procedit quia Innoc. quartus ponit exemplum textus in decretali alter seruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro beneficio. Procedit etiam non solùm in eo, qui quærit aliquid, sed etiam qui quærit aliquid le, non dato spirituali, & ratio textus quærite aliquid &c. altero dato: quia verba, & ratio textus æque aliquid dicunt illos comprehendunt, per prædicta, quidquid dicat Sanch. dit etiam in datione cuiuscumque rei temporalis, & quæ ue à lingua, siue ab obsequio, de quibus supra cap. [k] Vbi *fusè. liter acquiruntur.* & nihil facienda est declaratio Mart. quia Innoc. quartus ponit exemplum textus in decretali alter seruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro beneficio. Procedit etiam non solùm in eo, qui quærit aliquid, sed etiam qui quærit aliquid le, non dato spirituali, & ratio textus quærite aliquid &c. altero dato: quia verba, & ratio textus æque aliquid dicunt illos comprehendunt, per prædicta, quidquid dicat Sanch. dit etiam in datione cuiuscumque rei temporalis, & quæ ue à lingua, siue ab obsequio, de quibus supra cap.

a *Capit. debitores. de iureiur.*
b *Cap. quoniam. de vsur.*
c *Capit. non sunt in gl. 14. quæst. 3.*
d *Capit. 17. num. 32.*
e *Capit. de hoc. de simonia.*
f *In diffin. cap. final. g. 1. de præb. ff. de pactis. item Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 19. diff.*
g *Rot. dec. 1. in Cod. de rescin. q. de vsur. resp. fo. 240.*
h *Cap. cum prudem. de pact. & ea. cum effet. de simonia.*
i *Inoc. ass dicit. nu. 33. de iudic.*
k *Cap. cum olim. de rescript. lib. 6.*

Simonia conuentionalis quid.

104 *Simonia conuentionalis quid, & pœne mentalem similitudo.*
104 *Simonia conuentionalis non ita realis, sicut ea pleta.*
104 *Emi, obligari, & stipulari possunt fructus.*
104 *Dominij translatio per simoniam solo iure diuino prohibitam.*

Collatio beneficij pura, quòd non possit pendere, fallit hic.
Commendatio pura, quòd non possit pendere, fallit hic.
Dispositio amissio pendet à voluntate domini, cui acquiritur.

Ordinationes celebratæ ante completam vtrimque, an irregularitatem incurrat.

Irregularitas solo lapsu termini non excommunicatur.

Simonia verò conuentionalis tantùm, *est simonia conuentionalis, vel tacitè, nondum tamen ab vtraque parte* complex. Altera ex neutra parte executa. Altera & vtraque est peior mentali tantùm: quia etiã ad exterius: cum sit peccatum mortale graue [a] & grauissimum Rotæ prætorium propter eam super beneficio soleat priuare eo illam commit- non peruenit ad realem, non declaret eum priuatum. Quod satis mite est, quum etiam posset de rigore iuris: quia pro crimine ex resolutione Panormitani & Decij. [b] ad restituendum acceptum ei, qui dedit, ex sententiam, vt Caietanus adnotauit. quod acceptum est temporale: falsum autem si acceptum est spirituale. quod accipiens non potest reddere beneficium ecclesiasticum: quamuis priuari ratione præuia, & collatione superioris subsecuta illud delictum, vt prædictum est, & falsius si quod nullatenus auferri potest, qualis est per sacramentum ordinis, qui nulla potest celebrilis. [c] Dixi, *Ab vtraque parte*, quia ex parte promittentis temporale non efficit, esse conuentionalis tantùm, & fiat realis: cedit Caietanus [d] quem sequitur Sot. [e] quo- negat idem esse de impedimento ex parte spirituale, quia secundum eos sufficit illud simoniam realem. Primùm quidem, quia quod credito vendere, est vendere. Sed secundum, donec aliud statuatur, cum Cassa- quos ille non citat, dicens ibus collatio- simoniam conuentionalem factam valere, confirmatur, id obseruat stylus Curiæ Roma-

a *& Cap. cum prudem. de pact. & ea. cum effet. de simonia.*
b *Inoc. ass dicit. nu. 33. de iudic.*
c *Cap. offert. ditur. capit. quamuis de consec. d. 4. & notat. gloss. vlt. in c. de gradatione. de præb. lib. 6. d. 2. 2. quæst. 100. artic. 4. ad 6. & in summa verb. simonia.*
d *Lib. 9. q. 8. art. 1. de iust. & iur.*
e *In decis. 3. de iust.*
f *In regu. Cancel. de trien. q. 11.*

næ, qui facit ius, a cuius in hac re notitiam per eos habemus magnifecimus olim, vt scripsimus. b Tũ quia non est dubium ratio, qua mouetur Sotus, dicens, quod conferre, & nolle conferre tim beneficiũ dilato pretio est simonia mētalis, & realis ab vna parte perfecta: nã etiã tenetur contrahens re, & tradere pecunias statim pro beneficio promisso. Nã rendo tempore, quo vacabit, est simonia mentalis, & conuentionalis ab vna parte perfecta: & ita conficeri debet instrumentum pœnas per vtramque, vel neutram: & cùm secundum eos incurratur per vtramque, per neutram debet incurri. Non sufficit dicere, quod sanctus Thomas ait, quod est simonia promittere beneficium ob futura obsequia: sicut etiam est simonia tio vendere aliquid dilato pretio: quoniam etiam dicitur se simoniam dare statim pecuniam pro beneficio postea ferendo: sicut dixisset, quod est emptio dare pecuniam pro sentem pro merce postea tradenda. In contractu emptionis posse merces futuras, etiam nondum natas, immo & tũ, c sicut & obligari, d & promitti, e & legari. f Tũ quia Sotus fatetur, & rectè, si quod trãslatio dominij beneficij simoniã collati impediatur non iure naturali, nec diuino, humano tantùm ecclesiastico. Quod ipsum est dicendum *translatione pretij per simoniam dati*, quidquid ille dicat, dùm Panormitanum h Caietanũ, i Syluestrum & complures Et idẽ à fortiori de aliis pœnis cõtra simoniacos statutis go eatenus est dicendũ eas incurri, quatenus iure humano exprimitur, & nullo tali est expressum, quod ipsum est dicendum tur per simoniã conuentionalẽ completa ex parte dantis tantùm, Tum denique, quod extrauag. 1. quæ has pœnas duxit, non induxit eas contra omnes simoniacos statuendo, contra eos, qui simoniã in ordine, vel beneficio commiserunt. Nec etiam contra hos omnes: sed solùm cõtra eos, qui fecerunt dando, aut accipiendo: ita quod non habet locum contra simonia, quæ ad opus dandi, aut accipiendi pertinet. Quæ sunt danda, sufficere, quia vterq; fatetur non sufficere dationẽ pretij, nisi ad dationẽ beneficij perueniatur. Et quia dicit gãs non magis de datione vnius, quã alterius loquendum ligenda est de vtraque. Multo fortiora sunt argumenta quẽdam magnum Aduocatũ consistoriale proponẽtem ius grauissimo Rotæ Auditorio refert præditus Caietanus qui ea, m soluit, & multò magis quàm illa obstat nobis, quæ nos pridem proposuimus Auditorio nostro Conimbricensi

a *Capit. ex litteris. de constit. cap. quã grauidè. de crimin. fal.*
b *In cap. si quando. de rescript. in excerptione. 4 num. 3.*
c *l. nec emptio. ff. de contrahen. emptio.*
d *l. quæ nõdum. ff. de pignor.*
e *l. interdũ. ff. de verb. oblig.*
f *§ en. qua Institut. de locat.*
g *Vbi supra.*
h *In d. cap. ff. & ea. de hoc. de simonia.*
i *In summa verb. simonia. q. 100 ar. 6.*
k *Verb. simonia qua.*
l *De simon.*
m *Vbi supra.*

solutione exerceret, quã numquã inuenit, nulla collatio beneficij purè facta sine condi- esse pendens, sed statim aut valet, aut est nulla, a quia fiat per Felinum, b Ad secundũ eorum opinionem non soluantur, valet, si soluatur non valet iã inde excommunicatio purè lata nõ potest esse pẽ- secundum eorum opinionem, excommunicatio la- Extrauag. esset pedens: quia si soluantur il- excommunicati iam inde à principio, & si numquam. Post autem maturam considera- Cassadero, & Gomez. & quod ad defendendũ om- responderi posset concedendo quidẽ, quòd antiquo nec collatio, nec excõmunicatio põ- sed quod illud ius est humanum, & non na- dominum, & consequenter tolli potest alio iure scripto nouo, d & quod ius, quod colligitur ex Extrauag. inducta modo supradicto, stylo curiæ ad- contrarium in hoc prædicto antiquo: & ita quã posterius, e pro qua solutione vrget, quod ipso iure incursa, f est ita in pendenti, propriet arios antequam illam petat, vel de- moriatur, non censetur amissa: & si pe- ea multa, quæ dictus Cassador adducit. g proprius, quod excommunicatio lata ipso iu- in casu solutionis faciendæ in certo censetur incursa, donec is, cui illa debe- illam esse incursam: & illo etiam post declarante habetur pro excommunicato lapso: & si antequam declaret moriatur, fiat concordia, vel pensionarius mo- incursa, vt stylus habet, & prædictus dici posset, quod illa extrauagans Papa sciente. & to- singulariter, quòd nullitas tituli, & per illam, sint ita in pendenti, vsq; parte compleatur simonia: im- etiã si longè postea implcatur ab iam inde à contracta simonia. Non posse dicendo, nullitatem tituli, & ab ipso tempore datæ tituli

a *Arg. cap. 2. de elect. lib. 6.*
b *In 6. constitutus. de rescript.*
c *Ca. ad hæc quoniam. de appellat.*
d *Cap. fi. de consuet.*
e *Cap. 2. de consu. lib. 6.*
f *Per cap. suit. de loca. & l. 2. C. de iur. emphy.*
g *In decis. 2. & 3. de locat.*
h *In d. decis. 2. & 3. de locat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

incurri, sed à tempore simoniæ ab vtraque parte peractæ, nisi contrarium seruaret stylus antiquus, cui standum est.

Succedit tamen quæstio non minus quotidiana, quàm grauis, An incurrat irregularitatem, qui celebrat post lapsum ab altera parte simoniam, & ante completam ab altera, in qua idem videtur respondendum, quod de penitente celebrante post lapsum termini ad soluendam pensionem excommunicationis latæ sententiæ præfixum. Æquius tamen videtur eam non incurrere, saltem quo ad forum conscientiæ. Tum quia appellans à declaratione excommunicationis, cuius valore dubitatur, non incurrit irregularitatem, vt declarat Felinus.[a] Tum quia appellanti ante excommunicationem, & fidens appellationi celebrando nō incurrit irregularitatē, etiam si declaretur malè appellasse: b Tū quia, vt ait Panormitanus, c pœna irregularitatis ponitur nō in odium delicti, sed ad cautelam, nec præsumitur habere locum, quē prædicti verè nō habēt, nec præsumitur contemptus in casu simoniæ non completæ nō est incursa excommunicatio: & in casu non solutæ pensionis creditor potest dicere, quod non intendit excommunicare debitorem, nisi in casu quo fiduciarius se excusatum iri per impotentiam, vel contemptum, vel bonitatem eius, cui debet, quod non volet eū declarare excommunicatum, &c. Facit quod Rota non iudicat irregularem eum, qui celebrat post intimationem executorialium, antequam declaretur, vt sentit Felinus d quatenus ait, Rotam suo rēpore iudicasse validā collationem factam ab episcopo excommunicato, eo quòd non paruerit executorialibus intimatis ante declarationē, quę fieri nō pōt, nisi seruatis quatuor terminis, quibus ibi per eū. Quare hoc videtur procedere, donec aliud statuatur, excepta simonia confidētiali, quę ipso iure annullari titulum, & incurri excōmunicationem alias pœnas probant, duæ nouæ extrauag. Pij III. & Pij IIII. e notatur. An autem earum exēplo statuere idem in alia re Christiana, scribetur in comment. prædicti cap. Ita.

a *In capit. Rodolph. num. 43. de rescript.*
b *Iua. glos. penul. communiter recept. in cap. solet. de sent. excōm. lib. 6.*
c *In ca. pastoralis. §. verum. de app. & Do. mus. in dicta. solet. & Fel. in d. ca. Rodolph.*
d *In ca. ad probādum. nu. 3. de iudic.*
e *Infra num. 100.*

Simonia realis quid.

105 *Simonia realis quid, & in quo peccat mentali.*
105 *Simonia realis omnem dispositionem beneficiorum annullat.*
105 *Renunciatio per simoniam realem facta non valet.*

105 SImonia realis est *simonia consumata expressa, celebrata in vtraque parte completa, saltem quo ad aliquam partem promissorum vtriusque partis.* Dixi, *Vel saltem*, quibus verbis, solis nutibus, quibus vtique vtrinque interdum fit, ait Caietanus, significat se facere, vel dare aliquid pro illo, vel

dare velle accipere aliquid pro illo, vel factis tantùm: vt saltando, vel faciendo Scommessam, vt Itali dicunt, Aquestam, 100. vel 1000. cum episcopo, quòd nouus beneficium tale vacans suo filio, vel nepoti: & ille acceptet illa, confert illud ei. Vel vt, quod quidam fecit, dicendo regi percupienti, vt successor cuiusdam episcopi mortui solueret viginti millia scutorum, quę sibi placet suæ maiestati, ego soluam illa omnia ex illis quæ debentur ex bonis maternis filio meo, &c. Vel pro episcopatu, nihilo expresso de episcopatus valore, pro quo tacitè promittebat: nam si rex nihil sibi præsentasset illum eius filium, & magnas res tacitè conuenta, & ab vtraque parte completa. Dixi, *saltem quia non sufficit, quod impleatur ab vna parte, quia non sufficit, quod impleatur ab vna parte saltem per supra latè adducta. Dixi, nouè, Saltem quoad partem promissorum vtriusque partis*, ad inclusionem cuius conuentionem non implent partes quia in partem fit, vt cùm quis promittit 100. pro recipiendo 1000. tantum.

Simonia realis, vt minimum est æquè mala, ac conuentionalis: quia non solùm est mortalis in voluntate mentali, & punibilis in exteriori, vt conuēnit, cui punitur annihilatione, siue nullitate, & exclusione, restituendi, & obligatione. Ità quod beneficia non possit, nō queūt verè beneficia, nec faciūt. fructus percipiendi, & tenētur relinquere illa, & restituere fructus percepti, & ipso iure excōmunicantur: & nihil valet confirmatio, & quæliber alia dispositio, & extrauagante, a quę etiā satis pōderata, probat b Innocentius, & ibi Innocentius c communiter intellectum, & ibi Innocentius c communiter intellectum, licet ita renuncians castigari possit, & priuari beneficio tamen perdit ipso iure illud: quia renunciatio prædictum est.

Renunciatio non dabet statui quid certum.
Quod vt certum dari consuetum potest capi.
Simonia conventionalis est promissio sine animo soluendi, &
Remissio realis.
Quæ an sanet obligationis antideratis remissio.
Simonia, & rapiens sibi vt roget. simon iacut.
Quam non est conferenti ob consanguinitatem, amicitiā,

a *Extrauag. 1. de simon.*
b *De reg. permut.*
c *Per Pan. & alios.*
d *Et Rot. 7. de renunc. in antiq.*

vel preces etiam indigne, nisi &c.

107 *Simonia quædam vsitata in Curia inter præsentandum.*

107 *Renunciare beneficia intentione vt detur N. licet, non sentet.*

107 *Renunciare beneficio intentione vt detur N. licet, non presso.*

108 *Simoniam interdum Papa incurrit pœnam eius non incurrens.*

108 *Beneficium spirituale in quem sensum sit venabile à Papa.*

108 *Simoniam quam Papa incurrit.*

108 *Papa, & alij prælati, vt possunt spiritualia profanare.*

108 *Papa, & episcopus, vt possunt rē spiritualem integrā vendere.*

108 *Beneficium vendi, quo ad partem temporalem, vt cedit sacra.*

108 *Papæ beneplatici reseruatio nihil prodest, antequam ei fiat cedat.*

109 *Confidentia quid & quotuplex.*

109 *Confidentia plus nocet, quam simonia, etiam realis.*

109 *Confidentia inducit nouam reseruationem.*

109 *Confidentia huius mediator excommunicatur sicut simoniacus.*

109 *Confidentiam hanc non facit promissio conferendi.*

110 *Bulla Pij V. de confidentia cum 12. adnotationibus.*

111 *Pensio beneficialis non potest emi, nec redimi, sed grata remuneratio: quia est spirituale dependenter.*

111 *Pensionis emptio, si simoniaca est, non valet, sed non excommunicat.*

111 *Vicaria spiritualis venditio simoniaca, sed non excommunicat.*

111 *Vicaria alius iurisdictionis secularis emptio valet.*

111 *Simoniacus qui ipso iure suspensus, vel excommunicatus.*

111 *Simonia omnis mortalis, qua excommunicat, qua dimittit obligat.*

111 *Simoniam committit emens carius ob spirituale annexum, non excommunicatur.*

a *Infra ca. 23 nu. 61.*
b *Ibidem num. 112.*
c *Ibidem num. 8.*

CÆterum vltra quæsita decisa circa simoniam in ordinibus, & in beneficiis,[b] & in præsentatione,[c] quæruntur noua.

106 Ad quorum primum respondeo, quòd non licet Episcopo iubere, vt certa pecuniæ quantitas detur pro vtilitate ecclesiæ, & nemo minorem accipiat. Tum quia talis taxatio non est necessaria, sed sufficit voluntas faciendi, aut dandi, & nemo minorem accipiat. Tum quia nulla non est pecunia æstimabilis. [d] Tum per alia ponenda in dicto cap. 8. præsertim, illud S. Thomæ, [e] quod quamuis constitui possit aliquid quia Ecclesia, vt fiat supplicatio in funere eius, qui tamen non dederit, non tamen ne fiat pro eo qui tantùm non dederit. Ad secundum, quòd consueta dari pro actibus spiritualibus iam præstitis licitè possunt accipi, antequam præstentur

d *Capi. qui studet. 1. quæst. 1.*
e *2. 2. quæst. 100. artic. 3. verò rectum.*

a *In idem verb. simonia. & per supradicta probatur.*
b *In 2. tom. opusc. opusc. 9. q. 2. & Lib. 9. q. 5. art. 1. de instit. & iur.*
d *Supra num. 109.*
e *l. legauit. ff. de liberat. leg.*
f *In capite. tuam de act. & qualit.*
g *Per supra dicta num. 100.*
h *De qua num. 101.*
i *Capit. veniens, de testam.*
k *Vbi supr. Fel. in cap. ad audientiam, 2. de rescr. nu. 10.*

ne eundem peti ad impediendas contentiones, & motus quosdam, quos aliqui probabiliter putantur futuræ, quod determinant. [a]

Secundum, quod est simonia conuentionalis tantùm promissum, & instrumento publico 100. scuta alteri, vt conferat beneficium sine vllo animo emendi illud, nec soluendi illud alterum. [b] & Sotus, qui eum sequitur, [c] contradicit, mentiendo item, & scandalizando, non tamen committendo, & ex eo inferentes non teneri ad restitutionem eiusmodi dolo acquisitum: quia ad essentiam non est necessaria vera voluntas emendi, sed præsupponunt, sed sufficit voluntas faciendi, aut quod formaliter, vel virtualiter est temporale consequendo, per dicta, [d] quod in hoc casu fit, quod verum velit dare spirituale, & alius promittere in publico quocunque animo id faciat. Verum tamen ratione talis simoniæ: non quidem committit simoniam: sed conuentionalis tantùm, quæ, non est realis sed excommunicat, neque annihilat actum, sed obligat. Quamuis possit dici simonia realis, qua conuenirent duo, vnus ad dandum spirituale, & alter daret spirituale promissum, & alter tradendum instrumentum authenticum promissi eiusmodi promissum, etiam si nūquam ex bona parte impleret promissum tradendo promissum fuit: & vt prædictum est, sufficit eam ex parte, quo ad partem promissorum. Non tamen est realem illam, qua quis promitteret tempore instrumenti publico, quod traderet: quum hoc casu instrumenti non sit pars rei promissæ, vt in solam probatio promissionis: quod est quo-

e *l. legauit. ff. de liberat. leg.*
f *In capite. tuam de act. & qualit.*
g *Per supra dicta num. 100.*
h *De qua num. 101.*
i *Capit. veniens, de testam.*
k *Vbi supr. Fel. in cap. ad audientiam, 2. de rescr. nu. 10.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitum legale, sed solum antidorale remittitur, quod non ha-
a 2.2.q.71. art.2. ad 2. bet vim pretij, vt S. Thomas clarius aperit, a & genitat omnitudo S. Sedis Apostolicæ, & omnium Prælatorum, quibus sunt beneficia his, qui bene meriti sunt de se, vel suis, vel Repub. quibus sunt obligati sola antidotali obligatione.

Ad quintum, quòd mediator simoniæ communicat, & excommunicatur. b Immo & dans mediatori, seu intermittenti pecuniam, vt procuret sibi collationem beneficij secundum, & ratum tium c quem ibi Anton. Panorm. & Bellam. sequuntur, & Innoc. d quem ibi Felinus sequitur: quia, vt ille ait, parum collatori, & dare tertio, vt moneat collatorem ad recipiendum dum: nisi daretur illi, quod decceret pro labore, quæ sola in semel, vel frequenter adeundo collatorem, & rediendo eo, vel in compensationem alicuius interesse consideratio damni, vel lucri cessantis ipsius mediatoris, vel nis daret principaliter ad ineundam amicitiam, & secundariò, vt illa moueretur ad monendum collatorem, vt conferat beneficium per prædicta. Per quæ, & hoc proximum dictum detur saluari, qui dat munera à manu, à lingua, vel obliqui familiari Papæ principaliter ad ineundam amicitiam, lo, & secundariò, vt impetret ei à Papa aliquod beneficium cùm se ad id occasio obtulerit, & postea occasione oblata alia illicita conuentione impetrat illud. Secus autem si principaliter daret ei, vt rogaret Papam pro eo, vel vt collaret ei beneficium: quo casu intelligendus est Sotus e & Soto ster f contrarium significantes.

b Per extrauag. 2. de simon. c In d. cap. tuam. de elect. & qualit. d In c. tuæ. de simo.

e Lib. 6. q. 7. art. 3. vers. 2. de iust. & iur. f Verb. si monia. q. 8. & 2.2. q. 100. art. 6. ad 2.

107 Ad sextum, quod non est simonia conferre propter sanguinitatem secundùm S. Thomam, & quidquid aliqui rum caute dicant: quia illa nec emitur, nec venditur, nec contractu non gratuito quæritur: quod ad simoniam requitur, per eius definitionem: quod & Sotus g probat, quod conferens ob illam principaliter peccat secundum Innotium, i non tamen incurrit censuram, qua simoniaci tenentur. Idem eadem ratione dicendum de conferente ob amitiam licet ob eam indigne conferret. Idem puto de illo, pro se indigno precatus collatorem, obtinet beneficium, preces pro pretio fiant, & accipiantur, quo casu teneretur est S. Thomas. k Idem de hypocrita, qui ob laudem humanam spiritualia facit: sed alia ratione, scilicet quia tunc facit quam spirituale propter laudem secundum eundem S. Thomam: l nam si daret, vel faceret in pretium laudis, simoniacus esset, per prædicta.

g Vbi supra. h Vbi supra. i In d. cap. tuam. k 2.2. quæst. 100. artic. 3. ad 3. l Vbi supra ad 2.

Ad septimum respondeo, quòd simonia realis committitur

habito ab Hispania nuncio de aliquo beneficio vacante cum aliquo Papæ familiari, vt impetret illud pro eodem & quòd ipse consentiret certæ pensioni à Papa soluenda. Et postea familiaris impetrat illud pro eodem consentit prædictæ pensionis constitutioni, & nulla mentione facta Papæ de conuentione constituendæ: quia est conuentio simoniaca, ab habito ex Hispania nuncio de duobus beneficiis conueniunt vt vtrumque illorum in caput vnius tur, & inter ambos diuidatur ex æquo vtilitas cepta facienda in soluendis pensionibus eis, qui dictum. Et postea is in cuius caput impetrata fuequidem huiusmodi conuentione facta mentione, renunfauorem alterius, qui contribuit dimidium diam est simonia ab vtraque parte completa. nem, quod simonia realis admissa fuit à duobus nos conuenit, vt alter existens in Hispania ribus alterum residentem in curia, & is impetrationes, per mutationes, vel pensionum constiquæ necessarias. Cõtrà tamen puto de his, inter quos moueret, & alter impetraret vtrique, vel vtri sine vlla obligatione ciuili alia ab antidorali, qui inest, vt benefacienti benefaciamus, a & poimpetrat, & resignat, vel consentit pensioni ratis, quia expressio eorum, quæ tacita in simoniam, vt prædictum est post Felinum. b admittit simoniam qui habito nuncio de in Hispania, notum facit illud alicui famiabtinere ab eo gratiam conferendi aliud cuiiste ipse nominabit: & postea nominat illum dicto, quod illi vel illi pensioni annuente Pa- ad secundam eius necessaria facit: & poillum, & ille consentit pensioni prædictæ, nulla facta mentione Papæ: quia est conuentio ab vtraque parte, & non purgata auctoillum aliquo nouit. Secus autem si nullo pacto conueniret eum, & ille consentiret, quia nulla occurreret.

a Iuxta l. si non fortem. 3. libr. tut. adiect. gl. singul. ff. de cõdit. inst. b Inca. ad audientiam. de rescript. uum. in specie hæc dicentem.

Ad primo, quòd renunciatio facta in fauo- c Iuxt glos. c. ex parte. 1. de offic. deleg. & c. cum: prædē de pact.

nullo modo, vt confetatur illi, vel illi, est

à multis sæculis seruatum, à quo tamẽ cæpit recedere S.D.N. Gregor. XIII. quamuis permittit, vt vna cum renunciatione vnius, præsentetur petitio alterius, cui renunciatur: quæ postea ferri. Quibus consequens est conuentionem, qualis [illegible] moniaca, desinere esse talem per clausulam adiectã, [illegible] tenus S. Sedi Apostolicæ placuerit, & non aliter, nec [illegible] do. Quod receptissimũm est: sed malè intellectum. [illegible] seruatum ab his, qui prius quàm Sedis Apostolicæ [illegible] tum accedat, eam, saltem ex parte exequuntur. Et quia [illegible] renunciatarij, qui promittunt renunciantibus pensionem, [illegible] aliud temporale, si Papæ placuerit. Et qui faciunt renunciationem [illegible] de dando, vel faciendo aliquid temporarium pro quarum [illegible] iure aduersarij: & postea prius præstant promissa, vel [illegible] eorum, quàm Sedis Apostolicæ beneplacitum [illegible] sentit Gomez.[a]

a In regul. Cancel. de Trien. q. 18.

Secundo, quòd renunciatio beneficij facta, etiam in manibus inferioris ea intentione, vt conferatur alicui cognito [illegible] nunciantis, vel alij, nulla cõditione, modo, vel pacto exp[illegible] valet: & renuncians non admittit simoniam etiam mentaliter [illegible] secundum glossam sollennem,[b] & expressam sententiam [illegible] uissimi hac in re auctoris S. Antonini,[c] quãuis Panor. & [illegible] & citati per eos incautè teneant eum admittere mentaliter [illegible] quod palam est falsum: quia nullatenus consentit in [illegible] simoniæ suprà posita.[d] Cum enim pactio, vel conuentio [illegible] virtualis, nec vllus contractus nõ gratuitus, nec vlla [illegible] faciendi aliquid horum etiam tale, quale in proximo [illegible] diximus, interueniat, vt palàm est: & cautius loquitur [illegible] Decius.[e] quamuis si vellet renunciare principaliter [illegible] tionem, vel vt conferatur indigno eo peccaret, nõ tamen [illegible] catum simoniæ, sed aliud iniustitiæ, vel accepti[illegible] inordinatè concepæ, vel procuratæ. Pro quo facit, [illegible] datum datum ad renunciandum beneficium in manibus [illegible] dinarij libere, & ad petendum ab eo postea [illegible] beram vt prouideat illi, vel illi, non est simoniacum, [illegible] let, & renunciatio virtute illius facta, & collato [illegible] nem mandatarij consecutæ sunt validæ, vt Rota [illegible] testante Cassadoro.[f] Et negari non potest ex [illegible] colligi intentionem renunciantis fuisse, vt Rota [illegible] minato per eum: sed quia non fuit id pactum sub [illegible] do, vel conditione, cessabit simonia. Et quòd his [illegible] extrauagans Pij V. de confidentia, annotabitur infra [illegible] Quamuis certum sit, quòd velle renunciare [illegible] modo, vt detur illi, vel illi, est simonia mentalis, [illegible]

b Cap. ordinationes. 1. qu. 1. verbo pretio, communiter receptam.
c 2. part. tit. 2. c. 3. §. 11.
d Num. 100.
e Cassl. 141. ad secundum.
f In decis. 2. de simon.

renunciatio cum pacto, vel sine pacto per dicta.[a] [illegible] volentium de committente simoniam cum Papa [illegible] quid alias hoc in loco scripserim, alios in a[illegible] Papam peccare posse peccatum simoniæ in em[illegible] tione cuiuslibet rei spiritualis, sicut quilibet [illegible] sanctorum verba S. Thomæ.[b] Ex quo infertur pri[illegible] ipsum liberare à peccato simoniæ alium ven[illegible] nem ab ipso rem spiritualem, qua parte est [illegible] se ipsum potest ab eo excusare.

Quod Papa non potest efficere, vt actus, qui est si[illegible] naturali, vel diuino absque adminiculo iuris [illegible] esse simoniacus: quia sua Sanctitas subest il[illegible] lorum quo ad vim directiuam secundùm eun[illegible] receptum.[c]

Quod Papa potest rẽm, cuius spiritualitas iure tan[illegible] ducta est, frangendo, vel mutando, efficere [illegible] simus,[d] immo, & alij Prælati ex iusta causa [illegible]

Quod Papa potest rẽ spiritualẽ, quæ constat ex spi[illegible] tali, vt calix, & vestiæ sacræ, emere, & vendere, [illegible] talem, etiam integrã, & sanam absq; præuia [illegible] consecratione, qua mutatur forma, vt colligi[illegible] Immo, & alij Prælati ad vsum ecclesiasticũ, [illegible] modo ratione spiritualitatis, vt satis colligi[illegible] tores.[e] Quamuis non ad vsus profanos.[h]

Quod Papa nullam pœnam temporalẽ sta[illegible] tuit, quòd Papa nullam pœnam temporalẽ sta[illegible] tatos, etiã qui sunt tales in rebus spirituali[illegible] a suo institutis incurrit: & quòd potest facere, [illegible] ipse, & põt alios eximere per prædicta. [illegible] authoritas eius de facto eximit à pœnis simo[illegible] eo, vel cum consensu eius iacitur actum, [illegible] niacus: esto quod expresse eos non libe[illegible] Differentia inter prædictas simonias: quia quo [illegible] militat in vtraque. Et idco quidquid [illegible] & Felinus eum limitans,[k] in rebus spi[illegible] Deo institutis commissa, veritas habet, quòd [illegible] tantùm à pœna simoniæ, & à culpa, & [illegible] tantùm humano prohibitæ, tum per præ[illegible] consulebat,[l] & ea quæ de certa scien[illegible] communis dicuntur ab iis, quos latè ci[illegible] Curiæ, qui hoc seruat, vt satis te[illegible] Cairanus contrariũ iudicauerit esse [illegible] verius,

a Supra num. 100.
b 2. 2. quæst. 100. artic. 1. ad 7.
c 1. 2. q. 98. art. 1.
d In c. non liceat Papa. 9. 17. num. 10.
e Arg. c. autẽ. 12. q. 2.
f 2. 2. q. 100. art. 4.
g Libr. 4. sent. dist. 25. q. 3. artic. 1. & 2.
h Per reg. semel Deo de reg. iur. lib. 6. & c. cõperimus. de constit. dist. 1.
i In repet. §. qui vero. e. extirpanda. de prab. sub fin.
k In ca. de cætero. sub final. de re iudic.
l ff. de re iud. & l. illẽ Vipianus. ff. de ex cus. tut.
m In cap. cum inter. de except.
n Decis. 2. de simon.

verius,[a] sequutus in hoc Panormitanum quatenus hîc sese remittat iuristis.

Septimo, quod ex his est hauriendæ decisio quæstionis. Papa vendens beneficium, & emens illud cõmunis sententia est. Et quidam aiunt absolutè quod nunquam. Alij quod sæpe. Alij quod non, si beneficium est simplex: si autẽ est curatum, sic. E quibus est Panormitanus. [b] Quorum primum ego nẽ sequutur cõmuniter Theologi, quos sequitur Caietanus. nósque soliti sumus sequi hoc syllogismo firmo in forma. Omne spirituale, vt hic sumitur, est inuendibile iuris diuini. & diuino, [d] nõ solùm datum, vel institutum immediate à Deo, sed etiam ab ecclesiastica potestate sperata. lo Deo, sed etiam ab ecclesiastica potestate sperata. diuinitus ei data, per dicta, [e] & adducta per Caietanum. omne beneficium est ius spirituale, vt hic sumitur, S. Thomas [h] à quo nullus etiã Canonista recedit. Ergo ne beneficium ecclesiasticum est inuendibile. Et confirmatur. ius spirituale clericale est à Deo solo institutum, cui beneficia sunt annexa: & quidem adeo, quòd reditus cio censetur venditum ius clericale, [i] & ius clericale dibile, per prędicta. Confirmatur etiam eo, quòd ius tus est inuendibile, [k] & tenet S. Thomas. Ergo Canonistis receptus, quod tamen est minus spirituale, beneficium, quippe quod cadit in laicum tanquam antecedenter non præsupponens clericatum, sed tuale, præter Christianismum, cùm tamen beneficium dependenter, & præsupponens clericatum, quam item eo, quòd ius decimarum est inuendibile: quia tum ab Ecclesia ministris eius, vt ipsemet S. Thomas nibus receptus, [n] ait, & probatur. [o]

Octauo infertur, quòd quidquid aliqui facile decreuerint non arbitror vllum Papam vllo tempore ter vendidisse contra conclusionem prædictam. perit aliqua non via venditionis, nec permutationis, contractus non gratuitus: sed aliis viis iustis. Quæ ex eo, quòd potest beneficia extinguere, & alia uidere, & reditus eorum augere & diminuere, & partem reditum eorũ vacantiũ, & non vacãtium de fu beneficiariorum, immo & sine illo ex iusta causa re alicui bello pio, vel aliis piis operibus, & necessariis dis Apostolicæ, vel alterius, & in iustam pensionem ac consequenter annatas, vel compositiones, quæ Sedis Apostolicæ, vel aliis piis operibus applicare.

Nono, quòd quamuis Theologorum sententiam

[a] In 2. 2. q. 100. artic. 2. ad 2.
[b] In c. 1. de simon. & in capi. extirpanda. §. qui vero de prabend. num. 13.
[c] 2. tomo tract. 10. q. 1.
[d] Capit. qui studet. 1. q. 1. ca. quam pio. eadem quæst. 2.
[e] Sup. eod. num. 96.
[f] Vbi sup.
[g] Cap. dilecto. de præbend.
[h] 2. 2. q. 100. art. 4.
[i] Ca. si quis obierit. 1. quæst. 3.
[k] Capit. de iure patr.
[l] Vbi supr.
[m] Ca. cum adeo. de rescri. & ca. ex litteris. de transl.
[n] Ibidem.
[o] Inca. altare. 1. q. 3.
[p] Ca. ex parte. de const. & c. materiis. & c. extirpanda in princ. & §. qui vero. de præben. cap. sicut vnire. de excess. prælat. cum eis adnotat.

profundissimè confirmat Caietanus [a] sequi soleam: nonnullis tenendum, primo Caietanum dicere quòd metaphysica in illo tractatu, quæ nõ satis probo, quòd Papa sua potestate absoluta, & plena potestate peccato ex iusta causa beneficia, quo ad habent pecuniariam, & temporariam: sicut spiritualia, quæ constant partim ex spirituali, pecuniata: qualia sunt calix, vestis, & vasa cõ- quod eadem ratio est in omnibus. Tum quia, id vendenem absolutè beneficium, vel aliam rem, re spirituali, & pecuniaria præsumi, vel videri quæ tollit eam, si est ei contraria, [c] & ita non qui verè solùm tẽporale intenderet vende- expressè protestaretur se solùm intẽdere ad partem tẽporalem. Tum quia omnes cõ- Papam, sed etiam omnes alios Prælatos collegæ, vel aliam rem consecratã, etiã integram clericis ad vsum spirituale, quod quotidie fit. vsque potest, posse Papã ex causa iusta do- permutare aliquam rem immobilẽ vnius alterius Ecclesiæ, etiam profana: & aliquam vnius Ecclesiæ pro aliqua re alterius Eccle- quod quidquid dicat Caietanus efficaciter quidquid spirituale vendit, donat, vel permutat, Quòd facit Caietanus scilicet, quòd omnia be- sunt annexa iuri clericali consequenter: annexa, vt nequeant auctoritate Papæ sepa- præcisũ est. Tum quia etiã autũ, argen- & vestis consecratorum est annexum consecratis, immo magis quàm reditus benefi- posset ex iusta causa vendere illud aurum, alij Ecclesiæ, vel clerico, etiam non mu- ex iusta causa poterit vendere reditus episcopatus, vel archidiaconatus ha- militum, etiã non separando illos à re- vel archidiaconatus: & ea lege, vt archi- quotannis soluere. Reditus enim be- sunt iuri clericali, quod non possint au- Apostolicæ diuidi, & vendi, saluo existente, & sacrificat: sicut venditur pars materiæ calicis,

[a] Vbi supr.
[b] Tum. præd. dictum. 5. si quis obiecerit.
[c] Cap. tua. de sponsal.
[d] Et omnes tit. de rerũ permut.
[e] Vt supra dictum est.

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non vendita eius tota materia, neque consecratione cum Canonistæ, qui tenuerũt contrariã partem communiter. Theologorũ noluerunt dicere id, quod Caietanus imponit eis, mium notãs eos, & nec per somnium imaginati sunt eis quasi metaphysicæ, sed in nostrũ hunc sensum videntur fe Papam posse vendere beneficia: licet Panormitanus guendo inter curata, & simplicia iure reprehendi possit noluerunt dicere, quòd plus rei spiritualis vendere possit dendo curata, quàm simplicia: sed quod vtrũque vendere test ex iusta causa, quoad partem temporalẽ: & non quoad partem spiritualem, quo ad ius exercendi curam, vel ministrandi officia diuina, cui iure naturali, & debetur stipendium. Sicut potest vendere calicem, & sacras, quoad partem temporalem, & non quoad spiritualem siue consecrationem. Adde iis illud, in quo sæpè graviratur, scilicet, quod concordiæ, & aliæ dispositiones ritualibus, quæ sine Papæ consensu factæ essent simoniacæ non sunt tales, si fiant cum clausula, saluo, vel reuocato neplacito Papæ, siue S. Sedis Apostolicæ: quæ tamen quuntur antequam beneplacitum eius impetretur, sunt a moniacæ: quia fiunt sub conditione, si Papa voluerit, spositio conditionalis nihil prodest, donec conditio impletur, b & ideo cauendum à tali executione, quæ indo- suras, & annihilat actum.

109 Ad duodecimum, quod ex responsione ad decimum cedentium quæstionum sequitur, non esse simoniacam dentiam illam, qua quis confidit, quod collator conferet neficium renunciatum illi, cui renuncians voluit, posset ciationem liberè, & sine vllo pacto, & modo: aut quod nus præsentabit ad illud ita renunciatum: quia nullus contractus non gratuitus, nec voluntas illum faciens uenit, neque vllo iure naturali vel diuino talis fidutia betur, si aliud non obstat. Et eadem ratione non est tia simoniaca conferre beneficium, vel procurare, tur alicui ea intentione, & spe, quòd ille aliquando fauorem alterius à se nominandi, vel sui ipsius nulla conditio adiiciatur, quod certum est solùm nulla attento. Et quod idem sit aliis extravagantibus, IIII. & Pij V. super confidentia beneficiorum efficaciter eo, quod illæ nihil prohibent, quod fuisset prohibitum, solùm enim disponũt contra illicitam beneficialem, & non omnẽ: sed tantum

a *Argum. l. à testatore. ff. de condi. & demonst.*
b *Cc. si pro eo, de rescr. lib. 6. & §. omnia. Inst. de verbo obligat.*

tur erat omnis confidentia beneficialis. Tum quia nosci in genere est certa spes de re aliqua, quod ita ctus, & interdum sonat in bonam partem, vt in illo: & interdum in malam. b *Qui confidunt* a *Psal. 10.* b *Psal. 111.*
mentis est confidentia licita, & confidentia illa qua quis ordinatè sperat, illicita qua inordinatè: qua hoc consequitur, quòd confidentia beneficiacita, qualis est illa, qua quis ordinatè confidit, conferet beneficium fratri suo cum primis eo cita, qualis est ea, qua quis inordinatè confidit, conferet beneficium suo fratri eo indigno. c c *Arg. c. cũ in cunctis. 8 ff. de elec.*
confidentia illicita beneficialis est duplex. Altera illa, qua quis confidit, quòd collator confemediante pretio, pacto, modo, vel conditione cita digno, vel indigno. Altera non simoniaca qua quis confidit, quòd collator conferet beneionem, vel amicitiam indigno; sine tamen di, vel conditionis interuentu.

extrauagantes prædictæ non sint editæ confidentiam beneficialẽ, sed tantùm contra illiemem illicitam: sed tantùm contra illicitam Primo, quod principium extrauagantis Pij *Sanè licet dudum, cum certam simoniacæ praui-*
tatem beneficiorum confidentiam vocant, &c. Et ex gitur intentio disponẽtis, d Secũdo, quòd mox de confidentia, qua quis accepit custodiam cũ pacto, vt postea cedat alteri. Tertio, quod git ad eam, adiiciens verb. *Confidentiam*, quod restringit ad prædicta. e Quarto, d *l. fin. ff. de hæred. instit.*
eadem omnino confidentia disponit, de qua e *l. huiusmodi. ff. de leg. 1.*
exordio, quàm reliquo contextu palam quod declarant præteritas, de quibus agũt, illicitas: quod non potuisset iustè fieri, nisi confidentia ante illas erat licita, etiam nunc tio, quæ nunc est illicita, antea erat illi- f *Cap. 2. & cap fina. de constit.*
nunc est simoniaca, antea erat simoniaerat simoniaca, nec nunc est simoniapossit in foro exteriori per modos ad per extrauagantem cuius tenor sequitur,

de iusta. Bene quidem, & prouidenter fœlic. decessor noster ad tollendam fiduciariã

manci

mancipationis beneficiorum ecclesiasticorum reprobatum, & decreuit: vt ipso iure vacarent Ecclesiæ monasteria, beneficia ecclesiastica in confidentiam à quibuscumque, E. Cardinalibus cuiuscuis personæ conceptatione, vel ta, liberam illorum dispositionem sibi. & Apost. sint nec vaterent ipsorum collationes seu cessiones, nec pensionum reservationes, nec facultates illas transeundi, gredienti, seu accedendi & ingrediendi ad Ecclesias beneficia supradicta, illaque recipientes, fructus res eorundem indebitè perciperent. Prohibuit sub censuris ecclesiasticis, ne quid huiusmodi etiã decreuit omnes & quascunque præsentes, net, commendas, & alias dispositiones de Ecclesiis beneficiis, nec non reservationes fructuum & rium, ac etiam transferendi, regrediendi, aliásque facultates, siue per se, siue futuros tiam motu proprio, ac consistorialiter siue etiam latores, etiam ad patronorum præsentationem confidentiæ huiusmodi siue expressè, siue pto, & aliàs contra prædicta pro tempore re, nec cuiquam suffragari: sed Ecclesias, huiusmodi ipsa iure vacare, an prædicta dispositiones sicq; per quoscunque etiam per præsumptionem timas, & alias eorum arbitrio procedendo tias huiusmodi in lucem erui, & probari non ri, & definiri debere. Nec non irritum & tigerit attentari, quemadmodum confictio continetur, & infra. Multi enim ipsa beneficia untes: alij ne cogantur ad sacros ordines, & micos occidant, alij vt alieno nomine propter crimina incapaces: quidam vt purgato tione consecuta illa repetant, eadem in alios visque fructus ipsorum aut eis ministrentur, „ sepe laicis, & inhabilibus. Plerique vel „ ficia in domibus suis perpetuent, illa retineant „ alios, qui vel profanam familiam „ astitiæ alant: vel illa etiamsi infamibus aliarũ rerũ, aut accessu, præsertim ab illis quæ mera Apost. sũt immunes. Alij aut incapaces ecclesiast. omnsti aut eccl. ordini se se mancipare rè laici beneficia ecclesiastica aliis conferenda

ad illicitum suum disponatur, fructus etiam percipiendi, ad hæc plerique ordinarij, & alij collatores, ac etiam tenuerint deponenda beneficia, vt fructus, seu pensiones alios, vel faciant ministrari. Alia item permulta committantur, quibus immaculata rerum diuinarum disciplina ecclesiasticæ nervus dirumpitur, & animarum animarum. Quare nos volentes periculum, vt si quis quacumque auctoritate Ecclesiã, aut aliud beneficium ecclesiasticum qualecumque, vel cessione cuiuscumque personæ simpliciter, retrocessionis cum regressu, vel accessu, etiam sola recepit, vt illa, vel illud etiam in euentum eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur ex eisdem, hæc confidentia censeatur. Itidem si collator contulerit antehac, aut conferat in futurum ecclesiasticum quouis modo vacans, ea conditione, vt postea in alterum pro arbitrio collatoris, quoquo contra iuris communis ordinationem dispositionem illi, vel illis, quem, vel quos idem collator, per se, vel alium, scripto aut verbo iusserit, seu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad Cameræ, aut Cardinalis, aut alium à solutionem vel cessionem alicuius extranei de Ecclesia, beneficio ecclesiastico in se Apostolica vel alia admissam illam, vel illud etiam confectis literis apprehensa in eundem resignantem vel aut retrocedat in futurũ, & ex illa retrocessione monasterij, aut beneficij, vel eorum pars, seu pẽ- vel illud ipsi clerico, vel Cardinali, aut alij exregularitate dispensatum est denuò receperit, Ecclesiam, monasterium, vel aliud beneficium ante, vel post commissum delictũ, aut conin quouis horum casuum confi- casuique huiusmodi litteris prædictis

Universidad de Deusto
Biblioteca

comprehendantur, ac si illis speciatim expressi fuissent: licet ipsa confidentia crimen alterius tantùm partis conficiens sit admissum. Ad probandam verò plenè confidentiarum absentiam, aliasque has præsumptiones, & coniecturæ habeantur legitimæ, videlicet, quis post cessam ab Ecclesiam, vel monasterium, aut beneficium, & publicatam resignationem, seu cessionem, septimanis à tempore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius per se, vel alios de facto immiscerit, aut fructus perceperit: aut quicumque pro illo, vel eius propinquis ipsos, aut partem aliquam rerum, vel bonorum illi, vel eius propinquis ipsos, aut partem aliquam rerum, vel bonorum dem: si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel haeredes, aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel habendum fructus beneficij dimissi, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donatione fecerit: si vel sola procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis expressa, aut personam recipientis concernit prosecutasit similique expensas, quae necessariae ab illo factae fuerint. Denique si quae pro concessione cui facta, quamque auctoritate de beneficio ecclesiastico, vel alium, seu alios intercesserit, vel aliàs in negotio concessionis se miscuerit quoquomodo: deinde aliquid de fructibus talia beneficio facto etiam per manus possessoris, ac etiam simplici donationis tulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem suam fuerit dispositum quandocunque. Testes autem de quacumque singulares singulas probare valeant praesumptiones, & coniecturas, plures que huiusmodi praesumptiones, & coniecturae plenè probent faciant in praedictis. Caeterum crimino si, & caeteri omnes qui habendum in casibus simoniae testimonium recipi possunt, ad probandum omnia admittantur. Sed ne quisquam crimino si, & caeteri omnes qui non intendendi contra se iudicij in crimine personae: cuiusque malum gravioris censurae stimulo usque Ecclesiae, monasterij, beneficiorumque, & singulos, qui hucusque Ecclesiae, monasterij, beneficiorumque ctus, pensiones, aliasve res interedente hos confidentia vsque perunt, ac retinent, nisi statim ad se reversi, & resipiscentes missione sibi prospexerint: & qui quid tale admiserint in futurum etiam omnibus, & singulis aliis monasterij, dignitatibus, officiis, & beneficiis obtentis, quae pariter sub districta servatione comprehendi volumus: necnon fructibus, pensionibus, aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanae Curiae, & aliis temporalibus praesertim auctoritate primatus, & ad sacros biles decernimus, & in iuris subsidium excommunicationis, & ad sacros innodamus, à qua nullus nisi in mortis articulo constitutus, & quam à Romano Pontifice absolutionis beneficium consecutus, & re, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae Millesimo quingentesimo sexagesimo nono, Kalend.

nostri anno quarto.

nostra primo, quòd intentio praedictorum Piorum Praedecessorum nostrorum fuit renouare antiquam, a Vt supra dictum est. & inducere aliquam prohibitionem nouam confidentiae, sed Pius IIII. intendit renouare antiquam, & inducere illa inducendo modos probandi eam, quae non fuerant. Itaque quòd non intendit asserere esse vera confidentiam illicitam simoniacam in praedictis statuit pro tali esse habendam, sed quod in futurum sit praemenda talis.

Secunda, quòd simonia conuentionalis confidentiae praecedit prior alia conuentionali beneficiali, qua patet vel venditur beneficium: quia per illam non antea, nec inducitur censura, antequam ab vtraque b Supra, num. 103. dictum est, b per hanc autem sic: quia si accipit beneficium in confidentiam praedictam, & non adimpleat, quod promisit, ipso iure est excommunicatus, & omnium fructuum, quos perceperit à die accepta nouam, & amplam reseruationem, qua omnia collata, & accepta in confidentiam illicitam, & simoniae reseruata Sedis Apost. collationi, qua ratione hanc simonia conuentionalis etiam ex vna tantum parte consumpta, quam alia realis ex vtraque parte exercita, quia ordinario potestatem conferendi, nec Papae, haec autem vtrumque facit. Quam ob rem qui huiusmodi beneficia accipiunt per ordinarios reseruatione, saltem per clausulas generales inseruntur: quae tamen communiter in impetrationibus quòd non solùm collationes per huiusmodi facta sint nullae: sed etiam omnes accessus, & alia quaecumque etiam auctoritate Apostolica, siue confidentiariis huiusmodi, in processionibus, quibus postea illa admittit: arbitror esse plurimos, qui debent sibi cauere. c c Ead. cap. num. 11.

Tertia, in quo fructus beneficiorum confidentiam collatorum, & pensionum conseruantur cameræ Papæ à die constitutionis: quod est notandum ad consultationem hac in re peccarunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sexto, quòd hæc extrauagans in illis verbis, *sola adeorum intentione*, & in illis, *Conscientia tantùm vnius partis*, videtur significare contrariũ eius, quod supra resonatum est ad finem decimum, Scilicet quòd sola intentio absque pactione renunciandi beneficium, vt detur alicui non facit simoniam. Sed respondetur quod non intendit asserere per illa verba quòd sola talis intentio constituat in foro interiori simoniam, sed quòd probatio eius faciat in exteriori præsumptionem. Tum quia, vt supra probatum est, prædicti Pij nil poterant buerunt, & Quintus solùm addidit quatuor modos probandi simoniam in exteriori foro. Tum quia non ait posse fieri confidentiam: sed quòd censeatur, hoc est, præsumatur. a De vsur. confidentia, vt in simili habet cap. fin. a quod ibi posuimus.

Septimo nota, octo coniecturas ad præsumendam simoniacam confidentiam in foro exteriori. Prima probatur ex tentionis, etiam tantùm vnius partis, quæ tangitur in verbo *Quare*. Secunda in ver. *Itidem*, scilicet quòd collator ita ferat, vel patronus præsentet, vt postea de beneficio, vel ctibus eius sic, vel sic disponatur. Tertia, in ver. *Ad hæc*, licet, quòd exemptus à solutione iurium Curiæ broccharum acceptum per resignationem alicuius etiã post literas diras, & possessionem acceptam retrocesserit in eum. Quarta, in ver. *Postremo*, quod absolutus à delicto vel seruato sibi aliquo infrà spatium duorum, aut trium gularitate denuo accepit beneficium quod cessauit ipso te, vel post delictum, vel incursam irregularitatem. Quinta vet. *Ad probandum*, quod quis post cessum beneficium plicata cessione, & capta possessione à cessionario illud per se, vel alium ingerit, & fructus à cessionario rum accipit, aut successor ipsi, vel propinqui eius fructus remiserit. Sexta, in illo ver. *Si recipient beneficium*, Septima, in verbo, *Vel sola probatio*, &c. Octaua, in verbo, *quæ quod interceserit*, &c.

Nota octauo, quod verbum *ad probandum*, & clarius sic, *testes*: significat, quod vnaquæque harum coniecturarum b. *Argum. l. 1. ff. de iur. delib. ea de* sola non sufficit ad plenam probationem, quod expressum est *constit. §. 1.* bitror æquum: nam durum videtur, quod prima, & octaua *de vsu. dele.* aliquot aliæ per se solæ sufficiant. Quare videtur hic arbitrio *c. 1 de elec.* iudicis librandum. b

d Capit. per tuas. de si. mon. Nota nono casum, in quo testes singulares sufficiunt contra regulam cap. bonæ, c quod autem subdit, *vt supra proximo si, &c. admittantur*, commune est omni simoniæ. d Nota

decimo ex ver. *Sed ne quisquam*: duos casus nouos, quibus genera beneficiatorum ipso iure priuantur beneficiis etiam iustè obtentis, & fiunt inhabiles ad illa obtinenda. Alter est eorum, qui ante hanc extrauagantem beneficia per simoniam confidentialẽ, & huiusmodi sententiã de ea non respuerunt, & dimiserunt pensiones & pensiones per eam obtentas. Alter est eorũ, qui acceperunt, vel acceperint aliqua beneficia, vel per huiusmodi confidentias: quæ est pœna terribilis tamen: quia statuta est, a quam tamen relaxare, vel in ea dispensare iustæ misericordiæ fuerit. Et an, quatenus liget, dicemus. b

Vndecimo, quod mediator confidentiæ veritæ ipso facto est excommunicatus: quia per præfatam confidentiam, de qua ipsi agunt, est simonia beneficium. Et mediator simoniæ in beneficio, vel ordine excommunicatus ipso facto. c

Duodecimo, quòd promissio simplex consentiendi alicui beneficiũ, nihilo alio addito, non tenet in præfatis bullis damnata. Tum quia casus non aptantur ei, & cui verba legis non aptantur, non aptatur. d Tum quia non erat simoniaca, ante quam licebat olim huiusmodi promissio simoniam fuerit statutum, ne illa promissio ostenderet pactica, f fuerit statutum ea ratione, quòd esset simoniaca, per prædicta.

Vltimum quæritur respondetur, quòd pensio super beneficio Ecclesiastico, nõ potest peculiter constitui, quod nuper neruosè probaui coram Sadoleto, eodemque clarissimo, Cardinali Alciato, in quibus inferetur prædicto cõmentario, § vbi breuiter, propositionem, vt in hac materia sumitur, à nemine definitam. Et quod non est beneficiũ, nec portionem, sed ius non temporarium, sed spirituale, non antecedenter vt ius patronatus, sed consequenter instar beneficij, & subinde, immo minus emi vel vendi, quàm ius potest gratis remitti, etiam sine auctoritate tamen redimi anticipata solutione sine Et quod redẽptio sine illa pretio facta non illaesa illa, lapsis annis, pro quibus anticipata

a *l. prospexit. ff. qui, & a quib. & capit. in monasterio. 12. diff.*
b *In comm. c. 3 aeternitatis. 12. q. 1. cf et extrauagan. 2. de simon.*
d *Capit. indemnitatibus. 5 pen. de electio. lib. 6. & l. 4. §. series. ff. de damno infec. vbi Bart. & Paul.*
e *Cap. accedãt de iudic. prob.*
f *In cap. 2. eo. tit. lib. 6.*
g *Cap. 3. de simon.*

est solutio potest peti. Et denique, quod simonia committitur in emptione, & venditione illius: sed illa non incidit communicationem ipso iure, plusquam simonia, committitur iurepatronatus: quia extrauagans 2. de simonia solum communicat simoniacum in ordine & beneficio, quorum non est pensio, & ideo tamquam pœnalis, & restringenda non extenditur ad simoniam super ea commissam. Sed quamuis emeretur, vel redimeretur pensio ad quærendum, vel inueniendum aliquod beneficium, quia tunc videretur committi simoniaco quod datur pretium ad dandum, vel quærendum ius spirituale, veluti admittitur simonia, quando temporale datur, vt dictum est, [a] & eadem ratione idē dicendum videtur de emptione iuris patronatus alterius rei spiritualis annexæ.

Ad decimumtertium de emente, conducente, vel procurante quamlibet contractum non gratuitum quærente Vicariam, quamuis iurisdictionem, vel potestatem spiritualem, vel temporalem ad tempus episcopi, vel parochi, vel cuiuslibet alterius beneficiati, rij, respondeo in summa, quòd latiùs dixi coram eodem Illustrissimo Cardinali Alciato, & inferetur prædicto communiter recepto, [b] primò, quòd committit simoniam. [c] Secundò, quòd incurrit priuari: sed non est ipso iure priuatus officio ecclesiastico, secundum Hostiensem, Panormitanum & communem. [d] Tertiò, quòd ipso iure talis contractus est nullus: & consequenter non quærit talem vicariam: & ita tenetur eam relinquere, & iustè pœniteat. [e] Quartò, quòd non est ipso iure excommunicatus, [f] quia non admittit simoniam in ordine, vel beneficio, quale non est talis vicaria per adducta à Felino. [g] Quintò, quòd non est ipso iure inhabilis ad illam: quia nullo iure cauetur, & ita non est dicendum. [h] Sexto, quòd prædicta non procedunt in iurisdictione sæculari secundum Panormitanum, [i] quia circa eam non potest committi simonia, per ea quæ supra. [k] Septimò, quòd neque procedunt in vicaria perpetua, quæ est beneficium, [l] & consequenter in illa incurritur simonia, & excommunicatio illi annexa.

Ad decimum quartum, de pœna simoniaci dico primò, quòd nem simoniacum pœna æterna esse dignum: mentaliter tem tantùm nulla pœna temporalis etiam restituendus uentionalem autem tantùm pœna temporalis etiam restituendus stitutionis accepti, si est restituibile: alioquin, si non est restituibile, extraordinaria arbitraria, per dicenda ibi, & supra dicta. [m]

Secundo simoniacum realem in ordine tam sacro quàm publicum esse ipso iure suspensum quo ad &

omnia hoc omnium optimum, [a] vt hoc ibi dicit Innocentius communiter receptus.

Tertiò dico, quòd simoniacus in beneficio non est ipso iure excommunicatus, excommunicatione reservata, vt ibidem dixit Innocentius quatenus ait simoniacum in beneficio, acta pœnitentia, & relicto illo posse celebrare, & consequitur, quidquid vterque Thomas dicat, [b] quia nullo iure antiquo, nec nouo prædicta extravagans id cauetur.

Quartò dico, quòd simoniacus realis, tam in beneficio quàm in ordine, non est ipso iure excommunicatus, excommunicatione reservata, per dictam extrauagantem nouam.

Quintò dico, quòd hæc consequitur simoniacum realem in ordine, ab excommunicatione, & suspensione vero in beneficio, ab excommunicatione

Sextò dico, nullum alium simoniacum, præterquam in ordine, esse ipso iure suspensum, & excommunicatum: quia si maximè foret simoniacus in beneficio, qui tamen

Septimò dico, quòd nullus simoniacus, præterquam in ordine, & ipso iure excommunicatus, quod rectè affirmat & probatur: quia nullo iure antiquo vllus simoniacus est excommunicatus, per prædicta, & ius no extrauagantis solum excommunicat ipso iure in ordine, & beneficio. Nam verba illa ipsius, *in* intelligenda sunt tantùm de officiis, quæ

Octauò dico, quòd simoniacus ordinatus recipit quidem sed non executionem, per rationem S. Thomæ, [f] est indelebilis, non potest illum relinquere. omnis præsentatio, electio, collatio, & quæuis beneficiaria per realem simoniam est ipso iure consequenter quæritum per illam debet relinqui tialiam, quia iure naturali debent reliqui quidem cum fructibus, vt dictum est suprà. [i]

Nono dico, quòd committens cum Papa simoniam sudum profanata, incurrit quidem pœnam temporariam per suprædicta. [k]

Decimo dico, quòd simoniacus etiam tantùm conuentionalem, ad iuris quæsiti in beneficio per eam obexcommunicatur: & perdit alia beneficia inhabilis ad omnia. An autem & quos prædictis pœnis, præsertim ab hac huius

a Sayr. to. num. 108. in fin.

b Cap. fin. de simon.
c Cap. licet. de præb. & cap. ad nostram. de simon.
d In cap. 1. per illum text. & sequentib. ne prælat. vic. suas.
e Arg. ea. si sci. 14. q. 1.
f Per extrauagan. 2. de simon.
g In ca. postulasti. de rescript.
h Gloss. famosa in fi. de iure patron.
i In ca. 1. ne prælat. vi. su.
k Rod. nu. 100.
l Clem. 1. de esse. vica.
m Nu. 103.

a In extrauag. 2. de simon. & per capi. tanta. eod. tit.

b 2. 2. quæst. 100. art. 6. c Lib. 2. q. 2. art. 1. de lust. & iur.

d Verb. simon. q 19.

e Vt in cap. de multa. de prab. & in cap. cum accessissent. de constit.
f Vbi supr.
g Cap. quamuis ca. sententia. de constit. 4. h Ca. sires. 14. q. 6.
i Capit. 17. num. 25.
k Nu. 109.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In commen. ca. fraternitat. 12. quæst. 2.* noui iuris dicetur. a Et quidem non auderem extra necessitatem illos, qui ante præfatos Pios confidentiam, etiam patris, admisissent tempore, quo confidentiæ, etiam ex se illicitæ, probabantur in Curia, quòd redderetur ius contra non petentes beneficia in custodiam, & confidentiam accepta: quia illa iure tantùm humano est illicita, & ita

b *Arg. c. 1. de constit. lib. 6.* Papæ approbatoria potuit fieri, & facta fuit licita. b Potuit licet ipsa iure diuino esset prohibita, pœnæ tamen statutæ, & titulorum, & alij, iure humano sunt statutæ, & ita per illos dicta permissione potuerunt tolli, c & ita iure diuino

c *l. qui condemnare. ff. de reg. iur.* los dicta permissione potuerunt tolli, c & ita iure diuino fendi posset, non fuisse per ipsos annihilatas renouationes, collationes, & pensionum impositiones, factas ante primum tempore: & consequenter non teneri ad restituendos fructus

d *l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adulter.* perceptos: quia legitimè factum pœnam non meretur, quo inferretur limitatio eius, quod supra dictum est, non confidentiam, quæ post dictos Pios est illicita, sed etiam ante illos, ne procedat in ea, quam præfata potuit Papæ approbatoria fecit licitam.

Duodecimo dico, quòd peccat, qui emit, aut vendit bona ratione iuris præsentandi ad aliquod beneficium annexum: aut aliquem calicem, aut corporalia, eò quòd consecrata, aut rosaria, aut alia eo, quòd sunt benedicta,

e *Num. 99.* dicta supra, e licet non incurrat excommunicationem, non committit simoniam circa ordinem, vel benedictam.

f *Supra num. 100.* dicta. f

De luxuria tertio vitio capitali & eius filiabus.

112 *Luxuria quid in genere, & quid in specie.*
112 *Luxuria quibus modis maximè resistatur.*
113 *Luxuria vitium capitale gignat has esse filias.*
113 *Cæcitas quibus modis seruatur.*
114 *Cæcitas, præcipitatio, inconsideratio, & incon-stantia, quæ ex ea proueniunt.*
114 *Amor sui, boninmundi, horror futuri, qui ex ea proueniunt.*

112 DE luxuria dico primo, quod luxuria, & luxuriosi generaliter sumpta significant omnem nimiã delectationem, tam cibi, tam cẽsus, potus, & vestitus, quàm veneereorum: sed specialiter, vt hic sumitur, luxuria est virtuosa ordinata ad

venereorum vsum: & actus, ex quo illud gignitur, & augetur: vsus venereorum, qualis est omnis excessiua (de quo supra, a & quoniam omnis habitus, qua- a *Capit. 16. num. 2. & ea. nenus. cap. meretrices. 32. quæst. 4.* tum est, b consequitur vsu venereorum augeri b *Sup. præ- lud. 7.* consequenter illo non sedari, immo accendi, vo- lendo eam experiendo: errareque grauissimè, qui dicit, vna, vel altera vice experiri, & numquam per illud Apost. c *Fugite fornicationem.* Tum per c *1. ad Co- rinth. 6.* quem S. Tho. e & omnes alij sequuntur. *Nullo* d *De inst. monach.* *quam suarum occasionum fuga vinci potest:* e *2. 2. q. 15. art. 2. ad 4.* *quis est fortior hostis fortiùsque impugat.* Quo fit, quòd castitas virginalis, quàm vidualis: similiter coniugalis absente diu coniuge: quæ continentia virginum cœlibatu est, vt latius diximus. f f *In ea qui sanctim. de pœni. dist. 1.* Duco, quod hoc vitium, præter sex, aut septem, quæ habet, de quibus supra, g dicitur vi- g *Capit. 16. num. 1.* tium capitale, eò quòd ex eo nascuntur octo fi- h *Liber. 31. Moral.* liæ, vt ex S. Gregorium h & S. Thomam, i scilicet i *Recept. 2. 2. quæst. 153. art. 5.* præceps ratio, inconsideratio, inconstantia, a- mor sui ipsius nimij, horror futuri, & odium Dei: quæ ex alijs nascuntur: ex hoc tamen frequentius: hoc ad delectationem venereorum, quæ est om- nium prona, occupat partem animæ inferiorem in ipsa illa: & rursus illa adeo trahit ad idem de cognatam, quasi vim inferendo, vt non ultimum, & alium debitum finem satis in- tendit amandum, futurumque horrendum, tan- quam vitiorem odio habendum. Quo fit, vt eo ab hoc obcecante vitio con- sideri debeant, litteris dediti, Gubernatores, Duces, & prudentia, sapientia, consilio, circum- spectis indigent, tam ad prælgendos fines, & eligendum media, quibus eos assequantur. peccatum luxuriæ, & filiarum eius peccat qui peccat contra 6. præceptum, de quo di-

k *Supra c. 18.* qui per cæcitatem, vel socordiam men- posuit pro vltimo fine Deum, & vitam

Universidad de Deusto
Biblioteca

æternam,per dicta,[a] aut per præcipitationem,& inordinationem,non deligit media de præcepto deligenda: aut per constantiam desistit ab eo,in quo de præcepto tenetur persistere: aut ob amorem sui præceptum aliquod transgreditur. Dixi,*rarò*, rò autem per has luxuriæ filias, quia peccat mortaliter genere peccati, quàm transgressionis præceptorum Dei, gi,Ecclesiæ, vel aliorum peculiarium præceptorum,& gantium.Dixi,*raro*,non ratione Caietani putantis, interdum peccat exponendo se periculo transgrediendi cepta propter præcipitationem, inconsiderationem, & prædicta vitia, non perueniendo ad ipsam transgressionem iuxta prædicta. [b]

Tertio peccat mortaliter, qui deliberatè vult semper perpetuo viuere in hoc mundo,sine Dei visione intuitiua, dicta supra, [c] aut deliberatò Deum odio habet, quod est genere omnium peccatorum maximum. [d]

a *In prælu. 4.num. 11.*

b *In præl. 9.nu.11.& co.11.nu.4.*

c *Capit. 11. num.20.*

d *Per ibidē dicta num. 11.*

De ira quarto vitio capitali, & eius filiabus.

115 *Ira sæpius passio,& est vitium capitale.*
116 *Indignatio qua Christiane mala,& qua mortalis.*
117 *Maledictio sui, vel Diaboli, vel irrationalis creaturæ mortalis.*

115 PRæsupponendum primo, quòd ira primum actus pro passione animæ sita in potentia irascibili, quæ habet contrariam, vt aliæ passiones eiusdem, quæ dum est bona,& interdum mala,vt dictum est. Ira vero habitum vitiosum sonat,vt hic, *est vitium animæ ad inordinatum vindictæ inclinans*,iuxta S. Thomam: peccatem iræ est actus inordinatus volendi vindictam: quia actus dicatur inordinatus, dictum est supra, & hoc autem tium iræ ea ratione est capitale,aut cardinale, quia ex cuntur alia septem vitia, scilicet indignatio, tumor cordiæ, blasphemia,contumelia, opprobrium, & rixa, iuxta illud mam, [h] quem copiosè defendit ibidem alter Thomas. Alia dunt istis aliàs quatuor, scilicet maledictionem, scilicet bellum,& vindictam: sed maledictio ad contumeliam, scilicet tio, & bellum, ad rixam rediguntur: vindicta autem est per prius actus iræ.

c *In præl. 1.*

f *2.2.q.158.*

g *Eodem c. num.1.*

h *In d. qu. 158.art.7.*

mortaliter circa iram, & filias eius primo, qui per quintum præceptum, de quo supra, [a] & [a] *Capit. 12.* deliberatè vult vindictam notabilem imaiorem meritā, vel meritam auctoritate proiuris ordinem, vel principaliter in malum proiustitiæ: quia hic est inordinatus actus & remissa suprà proximè.

peccat, qui committit prohibitum sub pœna sub eadem per indignationem inordinaquo animis cogitationibus vindictæ tumet, inordinatum. Dixi,*inordinatum*: quia hæc tria vitia,sed virtutes sunt. [b]

blasphemat eo modo, quo dictum est supra, [c] creaturæ irrationali quatenus creatura est. [d] peccat,qui ex animo deliberato maledicit imalium, cui non licet consentire, vel proximo sub ratione mali,iuxta illud Apostoli, [e] *Maqui non possidebunt*:& eo grauius, quo maiorem dixit debet,iuxta illud. [f] *Qui maledixerit matri, morte moriatur.* g Dixi, *ex animo deliberato*: vel ore tantum maledicere, non est mortale, maledicit parentes filiis, & coloni,& muinconsideratus etiam momentaneus voluntatis ad quod peccatū mortale, vt rectè declarat Caiemalum: cui non potest consentire: quia imboni, quod posset prodigere,nō est peius, quæ non est mortalis,per dicta suprà. [i] ignorantia excusat,vt sæpe dictum est. Dixi, quia sub ratione boni non est peccatum, vt malum auersio à Deo, vt ad eum conuer-

[a] *Argum. aut in dict. cap.11.*
[c] *Capit. 11. num.13.*
[d] *Iuxta ali. ibidem.*
[e] *1. ad Corinth.6.*
[f] *Exod. 21.*
[g] *Cap. plerunque. 2. quæst.1. & cap.9.*

[h] *2.2.q.76. art.3.*
[i] *Eod. cap. num 70.*

[k] *Supra c. 15.*
[l] *Tob 3.*
[m] *Vbi supra,artic.1. ad 4.*
[n] *Nu. 116.*

sat, qui maledicit diabolo ratione suæ naturæ: a Deo facta, secus si ratione suæ culpæ, [l] modo nec plus, nec aliter quàm meredicta. [m] Qui autem maledicit ex animo dicommitto te diabolo, vel maledicit aliquā [n] naturalem, puta equos,mulos,boues,& alia sencalorem,frigus,lapidem,pulucrem, filiis, si id faciat,qua ratione sunt creaphemat: si verò, qua ratione est res proximi,

perinde

perinde est ac si proximo malediceret: si autem mortua pe-
ctarum rationum id faciat, solum venialiter peccat: nequ
qui rem vanam exoptat: cum neque bonum, neque mal
conueniat rei rationis experti, per se consideratæ; quæ
a 2.2.q.66. art.6. tio est S. Thomæ.[a] Quare confessarius debet interrogare
fitentem si maledixit alicui rei, an id fecerit ore tantu
ore, & animo, nulla ratione Dei, vel proximi habita
casibus non est plusquam veniale: aut ex animo, cu
qua est creatura Dei, quo casu est blasphemia: aut qua
ne est res proximi: quo casu perinde peccat, vel amp
ac si malediceret proximo: quis verò, & quomodo pro
b Supra c. 15. rixam, vindictam, seditionem, & bellum, quæ sunt quæ
liæ iræ, dixi,[b] & quis per contumeliam & opprobrium
c In ca. 12. num. 11. duas eius filias.[c]

De inuidia quinto vitio capitali & eius filiabus.

118 *Inuidia quid, & genere suo mortalis.*
118 *Nemesis quid, & quæ mortalis.*

118 CIRCA inuidiam est dicendum, *quod est vitium*
nans ad inordinatè tristandū de bono alieno, eo quod
d 2. Rhet. e 2. 2.q.36. art.1. *excellentiam minuit*, iuxta Arist.[d] & S. Thomam,[e] q
chrè Caietanus ibi defendit. Dixi, *inordinatè*, ad exclu
tristitiam ordinatam, ad quam tæpe caritas inclinat,
Matth.5. lud.[f] *Beati qui lugent*. Dixi cætera, ad excludendam
de bono alterius eo, quòd sit suum, quæ pertinet ad
& eam, quæ est de bono alieno, quatenus est bonum
vel alteri, quæ potest esse bona, & mala: & eam, q
ex eo, quòd ille indignus est eo, quæ pertinet ad
g Vbi supr. nem, quæ est mala, iuxta legem Christianam: quam
secundum Aristotelem vt dicit S. Thomas: & ad
dam eam, quæ nascitur ex eo, quod minuit excellentiam
h Vbi supr. art.3. & hæc sola pertinet ad inuidiam, quæ semper est pecc
& suo genere mortale, secundum S. Thomam, h quia
tra caritatem inclinantem ad gaudendum de quol
proximi, quatenus est bonum ei. Ratio verò cur inuidia
tium dicitur capitale est: quia parit alia, nempe, detra
odium, susurrationem, detractionem, in aduersis alio
131. Moral. k Vbi supr. art.4. titiam, & in prosperis tristitiam, iuxta S. Gregorium
ratum per S. Thomam.[k]

Peccat autem mortaliter circa inuidiam, & filias eius
mo, qui deliberato dolet de bono notabili proximi, ad

nem, fama, diuitiis, fauore, veneratione, & id genus
cidere, quòd sua per illud excellentia diminuitur,
mat filia. Dixi, *deliberato, & notabili*: quia surreptio,
per à mortali excusant, vt sæpè dictum est.[a]
picat mortaliter, qui tristatur eo, quòd non sunt
temporaria, quanta aliis ob finem mortiferum:
sunt omnem actum efficit mortalem, iuxta di-
autem de hoc ob finem venialem, est veniale
tristari ob bonum, virtus, si cæteræ circunstantiæ
& tristari eo, quod careat virtutibus, quas in aliis
ter ea quærendi iuxta mentem S. Thomæ.[c]
erat, qui deliberatò tristatur eo, quòd Deus bona
, quòd est verum, si id faciat, diuinam in diui-
prouidentiam incusando, secùdum omnes, quod
tamen, & definiens idem de illo, qui proponit imi-
ribus mortalibus, vt fortunarum copia similis
illud.[f]

a *Præsertim in capit. 11. num. 4.*
b *In præl. 9. num. 19.*
c *Vbi supr.*
d *Late 1.2. q.46. a.1. & in summa, verbo Nemesis.*
e *Psal. 36.*
f *In cap. si quis semel. de pœnitēt. dist. 2.*

De Gula sexto vitio capitali, & eius filiabus.

Gula, & habet quinque species, & quinque filias.
non est edere carnes in terra aliena, vbi id licet.
non licet sibi, vel alij procurare, mortale.
non licet.
carnibus humanis vescuntur.

dicimus primo, quòd illa ex mente vtriusque
& eiusdem, & aliorum,[h] *est vitium inclinās,*
bilendum inordinatè: & actus eius est esus,
vel voluntas eum faciendi.
quinque sunt species gulæ, iuxta S. Grego-
ante tempus, nimis, ardenter studiosè.
S. Thomæ,[k] id est, ante tempus, nimium,
, nimia festinatione, nimio apparatu, & ni
vtinam vtriusque gladij principes suis san-
cerent ab occupādis prouinciis, quas non-
cellis eruntque ab eis, quas occupatas adeo
denituntur, vt ad cælestia mentes erigere

, quòd gula dicitur vitium capitale, ea
ratione,

g 2.2 quæst. 148. art.1. & 149.a.1.
h In 2. lib. sent. dist.42.
i 30. Moral. relatum in 2.a. quinquag. de conscr. dist.5.
k In dicta quæst. 148.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratione, quia quinque fœdæ filiæ ex eo nascuntur, quæ sunt hebetudo mentis, Immoderata lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

Quarto dicimus, quod gula regulariter est venialis, etiam si absque vtilitate vsque ad vomitum etiam interdum procuretur, quis cibo, & potu ingurgitet, vt sentit Caietanus, b & Syluester c incautè dicentes, dicant Angelus b & Syluester c incautè dicentes, num d affirmare hoc esse mortale: quod non affirmat Caietanus. *Absque vtilitate*: quia ob illam licet sumere ad vomitum, plius, quàm par est de consilio medicorum.

120 Quinto dicimus, quòd est mortalis, cùm in ea finis ponitur, cùm per eam aliquod præceptum ad morbligans violatur: cum notabile damnum salutis proximi infertur, aut procuratur: cùm debita lege iustitiæ eam non soluuntur.

Sexto peccat, qui vescitur carnibus, vel alio cibo aliqua regione etiam tempore, quo liceret ei vesci in fit, vel in qua moratur: licet in sua id ei non liceret. enim, & Lusitanus vescentes in Castella die Sabbathi mis, vel interioribus partibus animalium, non peccat cet in suis terris id eis non liceat. Castellanus autem ciés in Lusitania, vel Nauarra peccaret, per eiliud vi

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Et si sis alibi, viuito sicut ibi.

Quidquid dicat Alexandrinus ibi, & quidam alij alibi sentit Panormitanus, f & Cardinalis, g Imola & Bonic Porcius, h & alij alibi: quod & communis consuetudo riarum terrarum præcepta.

121 Septimo peccat quis, cùm se scienter inebriat curat alium inebriari secundùm S. Thomam, qui no ter vult nocere alteri, & ubi esse nocumento, cui non potest, volens se, vel aliũ actionis vía priuare. Dic uertentia nimietatis eius: quia tunc, aut nihil, aut leuiter peccaret. Idem est de scire debente, & vt quia co uit tali, vel tanto potu inebriari, & eum bibit, non cre se inebriatum iri: non quòd iteratio actus ex venali mu faciat: sed quia consuetudo facit, vt ille scire debeat, & modi potu inebriatum iri: quòd satis est secundùm Ca tanum.

122 Octauo peccat, qui humanis carnibus vesci

a *In summ. verb. gula.*
b *Ver. mãdicia.*
c *Verb. gula.*
d *2. par. tit. 6. ca. 4. §. 6.*
e *Cap. illa. 22. distinct. quod eius glos. probat.*
f *In ca. consilia de obseru. ieiun.*
g *In clem. 2. que. 3 de celebr. miss. & ibi.*
h *In §. sed & quod prin. instit. de iure nat. num. 26.*
i *2. 2. quæst. 150. art. 1.*
k *l. quod nefas. de v. b. ciuil.*
l *2. 2 quæst. 150. art. 2.*

rum decem ædes citra maximam necessitatem: etiam ne quis ibi occidat, nec occidi procuret: quia vt rectè dicunt, vt ibi formina humana est ad copulã licitam ita etiam animalis irrationalis est licita, qua vescatur de more prouidè Patres illustrissimæ Societatis Iesu tolerare Gentiles Anthropophagos catechumenos proponentes abstinere perpetuo à carnibus humanis in bello iusto interfectorũ: quia non sunt conuertendi, & consequenter non baptizandi.a

Hebetudo mentis, qua mortalis.
Immoderata lætitia, qua mortalis.
Multiloquium, quod mortale.
Scurrilitas & Spurcitia, qua mortalis.

123 A vero præfatas quinque filias gulæ peccat mortaliter primo, qui per mentis hebetudinem se terrenis delectibus inuocans conscientiam suam non dirigit, & quomodo præcepto tenetur.b

124 Secundo peccat mortaliter, qui ob immoderatam lætitiam, quam de re mortali habet, vel ex ea consequitur, verbis, aut gestibus vtitur, intendens in eo consensum alicuius actus mortalis, cordis, vel operis, vt rectè declarauit Caietanus c & probatur de eo, qui saltat, choreas ducit, & irreuerenter se habet, & præsertim in Ecclesiis, & cœmeteriis, e cum non sit sacerdos: nisi parum, & secretò id faceret, f quia tunc peccaret mortaliter, qui multiloquio in irreuerentiam vtitur: aut adeo eo delectatur, vt paratus sit ad implemento alicuius præcepti, secundum

125 Tertio per scurrilitatem, vel spurcitiam vestes valde aliàs intentione expressa, vel tacita proximam, vel alium finem mortalem, per præ-

a *Capit. sirmissime. 15. q. 1. & per dicta per nos supra, ca. 1. nu. 39.*
b *Angel. verb. hebetudo.*
c *2. 2. quæst. 114. art. 2.*
d *Notum. 1. q. 1. & c. fi. de iniur.*
e *Arg. cap. cum decorē. de vita & honest. cler. & ea quæ diximus in repet. capit. quando. de consecr. distinct. 1. & supra c. 18. num. 73.*
f *Argu. ca. clerici. de vit. & honest. cler.*
g *2. par. tit. 6. c. 4. §. 44*

125 *Euagatio mentis quæ mortalis.*

a 2.2.q.35. art.2. 124 DE accidia dicendũ primo, quod illa genera ipsa continet, *omnem tristitiam de spirituali bono*, secundum S.Thomã,[a] sed sumpta specialiter, vt admittur, est contraria charitati,& definiri potest, *ipse tædium inducens ad tristandum de bono spirituali diuino, ynanimum in eo, qui tristatur*, secundum mentem vtriusq; Thomæ.

b *Vbi supra.* Dixi, *De spirituali*: ad excludendum tristitiam de bono corporali. Dixi, *Diuino*: ad excludendum tristitiam de bono naturali & virtutum mortalium. Dixi, *Quatenus est laboriosum*, vel quia contristari de eo quatenus est laboriosum, vel aduersum operum impedimentum, non est accidia, vt aduertit Thomas vbi suprà. Dixi *In eo qui tristatur*: quia tristari quatenus est in ipso Deo, pertinet ad odium eius, & non est bonum diuinum in ipso pertinet ad accidiã, vt aduertit conciliando S.Thom.sibi ipsi,distinguit ibidem Caiet. num spirituale diuinum, vt est in homine, consistit in tate, & amicitia inter ipsum & Deum, qua fit conformitate, & amicitia inter ipsum & Deum, qua fit conformitate, & volendo ea, quæ ipse vult,& gaudendo colloquio,& tudine eius, tamquam veritimi, & supremi amici, & reuelando ei cum delectatione vias suas, & agendo

c *Psal.36.* *reuelando ei cum delectatione vias suas, & agendo*

d *Psal.138.* *Deus, & scito cor meũ, interroga me, & cognosce semitas meas, & vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna.*

ergo quis tristatur, & eum tçdet ciusmodi colloquij, & gaudij, hoc peccatum committit, cognatum odij, & suo genere omnium peccatorum grauissimum, secundum Thom.[e] vt supra dictum est.[f] Quare etiam hoc peccatum valdè graue, generéque suo mortale, cũ deliberato & tente animo admittitur: quod ratiõ videtur contingere quo infertur, meritò vitium hoc vocari accidiã, quia hoc animorem, & frigefacit, & repefacit calorem, ita hoc animorem, & rium boni diuini spiritualis fui, in animo tam alium de tum: & actus ille sic tristandi, siue tristitia inordinata, & seu peccatum accidiæ.

e 1.2.q.34. art.2. & q. 35 art.2.ad 3.& 1.2.q. 37. artic.4. ad 3.

f *Capit.11. num.13.*

Ex quibus infertur, primo quod qui tristatur de bonotuali aliarum virtutum moralium, veluti de temperãtia, alteri quod est bonum iustitiæ, aut moderato eis, & quod est bonum temperantiæ, &c non peccat hoc peccato, sed vitij contrarij virtuti, de cuius bono tristatur.

g 35. Moral.

h 2.2.q.35. art.4.

125 Secũdo, q ratio, cur hæc vitiũ dicatur capitale filiarum principalis, est, quia ex eo sex ipsius filiæ nascuntur, iuxta S.Gregorium declaratum per S. Thomam,[h] scilicet Desperatio, Pusillanimitas, Torpor animę, Malitia, Rancor, & Euagatio mentis.

Hæc per à vulgo vitium hoc appelletur pigritia, licet ...nem ignauiam & tarditatem significat, videlicet quod facit hominem pigrum ad bonum diuinum ...ratione, qua vt delectantia ad sui prosecutionem excitat, ita contristantia remouent, iuxta illud Aristotelis *Tenet operantem in opere.*

a *1. & 10. Ethic.*

Qui cum mortaliter circa accidiam, & filias eius primo omittit aliquid sub pœna mortali præceptũ, ...nem, missam, vel preces horarias: nõ tamen in...tiam necessario confitendam, sufficit enim ...fecerit, non exprimendo, quod per accidiam *...ceptum*: quia omittere aliud ad summum

b *In capit. qui vxor. 17.quæst.1.*

...mente Archidiaconi & Cardinalis S.Sixti.[b] ...peccat mortaliter, qui per accidiam, vel pigritiã, ...gritiam, vel non ædificit, vel non credit ea, quæ ...tuisero secundum suum statum tenetur, de ...t.

c *Capit.11. num.18. & prælud.3. num.19.*

...qui desperat peruenire in vltimum finem, nempe ...& visionem intuitiuam Dei, & vitam æternã,

d *In prælud.4.*

...tat, qui transgreditur aliquod præceptum mor...pusillanimitatẽ, qua fugimus ardua: vel per tor...mediocria, vel per rancorẽ, quo indigna...vel per malitiam, qua nos bonorũ spi...vel per euagationem mentis, qua fugiendo ...in illicita: quod tamen, vt prædixi, non ad...confitendam necessario confitendam, quod ob ...ptos.

De peccato in Spiritum sanctum.

...in Spiritũ sanctum sunt desperatio, præsumptio, impugnatio agnitæ veritatis, & inuidentia gratiæ, & cur irremissibilia.

e *In 2. lib. sentẽt. dist. 43.*

f *2.2.quæst. 14. art.2.*

g *Capit. si fœnerd. sub fin. de pœn. dist.1.*

...in Spiritum sanctum aliquo nomine accidiæ ...definiri potest secundum mentem Magi...communiter,[e] & S.Thomæ[f] & glossæ,[g] & ...peccatũ contra bonitatem Spiritui sancto at...Spiritus sanctus enim quod committitur ex infirmi...patrem, cui attribuitur potentia: & com...contra filium, cui attribuitur sapiẽ...per malitiam dicitur contra Spiritum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanctum, cui attribuitur bonitas. Peccatum autem in Spiritum sanctum est sextuplex. Desperatio, qua tollitur spes veniæ. Præsumptio, qua impeditur bonus timor. Impœnitentia, qua fugatur dolor præteritorum. Obstinatio, qua tollitur spes futurorum. Impugnatio agnitæ veritatis, qua tollitur recognitio veritatis. Inuidia fraternæ gratiæ, qua tollitur medium veniæ à bonitate Spiritus sancti. Quodlibet enim horum sex peccatum quòd verè contrito non condonetur, a non quidem quia ex secundum suam naturã repellunt medis, & principaliter remittuntur peccata, videlicet spem, timorem, dolorem, vt tradit S. Thomas. c Quamobrem mortuo dicuntur ma, quoties pars animæ superior consentit in eis, solùm sunt venialia: quia subreptio in omni materia à mortali. d

a *Matt. 12.*
b *Cap. quia diuersitat. de pœnitēt. dist. 1. & Nemo de pœnit. d. dist. 7.*
c *Vbi supr. art 3.*
d *Capit. sed pensandum dist. 6. & per sapientiam præsertim cap. 11. num. 4.*

De quinque sensibus exterioribus, & de operibus misericordiæ.

CAP. XXIIII.

1 *Sensus exteriores quinque, & quis eorum vitio malus, & talis.*
2 *Misericordia quid, & est virtus moralis maxima.*
3 *Eleemosyna actus misericordiæ, eiusque species.*
4 *Misericordiæ opera spiritualia septem, corporalia totidem.*
5 *Eleemosyna spiritualis præstat corporali, quando septem capita.* & 8.
6 *Superfluum duplex, naturæ tantum, & status.*
7 *Status decenter conseruandi, vel minuendi.*
7 *Restitui cur non debeat damnum ob eleemosynam factum consecutum.*
8 *Eleemosyna potius in vita quam post eam agenda.*
9 *Eleemosyna spiritualis quando cum vna corporali præstanda.* 10. & 11.
9 *Anima proximi salus præferenda corporis propriæ saluti.*
10 *Franciscus Azpilcueta & Xauier seruatur.*
11 *Eleemosyna à danda egenti extremè indigenti nullam vitam mutuat.*

rum damnum, vel damnosum, quod mortale.

Quidam secundo dictum est, quinque esse sensus exteriores, per quos veluti per quasdam fenestellas omnium rerum species suas similitudines in animos nostros introducunt, videlicet visum, auditum, tactum, gustũ, & olfactum: multos alios ad eos pertinentibus: de quibus dictum, quod eorum vsus suo genere indifferens est: quidam bonus: inordinatus verò malus. Ordinatus autem circumstantiæ ad actum bonum necessariæ coordinatus verò contra, cui aliqua deest: iuxta actus boni. a Est autem mortalis, cum ei conuenit peccati mortalis. b Venialis autem cum non cõ- & deest aliqua circumstantia ad bonitatem ne-

Hos sensus ille solus, & omnis peccat mortaliter, qui delectationis facit, aut gustat aliquid, transgrediendo aliquem obligans ad mortale: aut, vt aliquod horũ damnum notabile animæ, saluti, honori, aut alterius damnum notabile animæ, saluti propriæ, per proximè dicendum est, videtur necesse interrogare aliter pœnitentem per hos sensus patratis, nec vt ipse confitearis per eos: quia non inducunt circumstantiam confitendam, vt dictum est e de peccatis actualibus.

Secundò dicendũ, quod ex mente Augustini d & S. Thomæ misericordia est *virtus moralis inclinans ad miserendũ* aliquid *malum, vel defectũ, & ei subueniendum*, quia non solum est talis, sed maxima carũ, quæ ad proximum. f Dixi, *Ordinatè*: quia misereri indebitè, & ad subueniendũ, vitij est. g Dixi, *Subueniendum*: quia ad puniendũ, etiã ordinatè, pertinet ad iustitiã. h Dixi, *quod interdum actus*, & opera misericordiæ: etiam opera caritatis: quia licet immediatè misericordia: mediatè tamẽ frequẽtissimè proximum, quatenus amat proximi ex ea immediatè & volẽdi ei subuenire. Vocantur *eleemosynæ* verbum, eleemosyna, k interdum spirituali, vel temporali, qua necessitati alicuius subuenitur. l Cum facis eleemosynã, &c. & in illo, m Cum facis eleemosynã, &c. & interdũ accipitur pro actu virtutis, secundum mentem S. Thomę o &

a *Positum in prælu. 7. num. 1.*
b *Posita supra prælect. 8.*
c *Cap. proximè.*
d *9. de ciuit. Dei.*
e *2. 2. q. 30. ar. 1. 2. & 3.*
f *Vt idem ibi probat art. 4.*
g *Capit. est iniusta misericordia. 32. quæst. 4.*
h *Cap. omnis. & cap. quis emendat. 45. dist.*
i *Cap. inter opera charitatis. de pœnit. & rem. dist. & c. duo. 45. dist.*
k *Vt in dict. comment. dicimus.*
l *Vt in cap. trito. & in ca. duæ. 45. dist.*
m *Matt. 6. & Luc 11.*
n *2. 2. q. 32. art. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In 4. lib. sent. dist. 21. b In d. cap. tria. c 2. 2. quæst. 32. art. 2. d Ind. cap. tria. fusius. e In d. cap. duæ. f Dicta q. 32. art. 3. g Cap. pasce. 86. dist. 1, necare. ff. de libertate manumiss. h In cap. quid dicā. 24. q. 4. ca. hospitales. 25. dist. i In cap. sicut lit. 47. distinct. k 2. 2. q. 32. artic. 3. & quodlibet. 2. art. 12. l Ibi, & ntroque in 2. tomo de præcepto eleemos. q. 8. m In 4. dist. 15. quæst. 3. n In cap. si vera. de institut. o 2. par. tit. 1. cap. 24. p Ver. eleemosyna. q In dicto art. 3. r In dicta qualibet. art. 12. s Supra ca. 17. num. 81. & in tract. de restitut. cc. sect. quæst. 2. num. 3.

eiusdem, S. Bonaventuræ & aliorum, a & nostrorum, b & c liorum alibi: nam verbum, eleemosyna, idem sonat quod feratio. Sicut enim hoc verbum Latinum misereor, verbo Latino, misereor, ita illud Græcū ἐλεημοσύνη ab eo bo Græco, quod sonat misereor.

4 Quarto dicendum, quòd cum malorum, & defectuū lia sint corporis, alia spiritus, duplicia sint opera, & misericordiæ, sive eleemosynæ. Altera corporalia continua illo versu declarato per S. Thomā c & per Archidiaconū

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Id est, esurientem pasco, sitientem poto, captivum redimo, nudū operio, peregrinum hospitor, ægrotum visito, mortuum sepelio. Altera spiritualia, contenta in illo altero versu p eosdem declarato, scilicet.

Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora.

Intelligendo per consule, etiam doce, id est, indigenti filio consule, ignorantem doce, tristem consolare, peccantem corrige, offensam remitte, onerosum porta, ora pro vivis quamvis inueniantur alia mala, & alij defectus, tamen rum miserendum sit: vt frigus, & æstus: non tamen divisio antiqua omittenda est, quod quidā nouatores fac Tum quia alia possunt reduci ad hæc. Tum quia hæc muniora, & frequentiora.

5 Quinto dicēdum, q̄ misericordia, seu eleemosyna, spiritualis, quæ melior est corporali, seu eleemosyna, mā, f sive sit corporalis, est de consilio, vel tale pto obligāte ad mortale, exceptis duobus casibus. cùm quis habet superflua naturæ, & occurrit, & petit liquis superflua naturæ, & occurrit, & petit ab extremè. g Alter, cùm quis habet superflua natur & est alius egens necessariis ad suum statum, gustinus h & S. Ambrosius i & S. Thomas, k per adducta ab eo, & à Caietano l & Maiore, m quòd mitanus cōmuniter receptus, n S. Antoninus o & sella p oppositū teneāt, nō rectè S. Thomā q intelligen rū tamē opinio est vera, quo ad hoc, vt nō teneatur currenti egenti: tenetur tamē illi, vel alij quē elegerit tē resolvit S. Thomas. r In quibus tamen duobus præcepto subvenire donando: sed satis est subvenire dando, vel mutuando, vt diximus. s

Extremè autem egere dicitur, non solùm qui id est, gir, vel spirat: sed etiam cùm indicia probabilia apparent

ei subveniatur, & nō se offert, nec expectatur a In 4. dist. 15. q. 2. art. 4. quæst. 4. b In dicto tract. ca. 2. c Lib. 3. q. 1. art. 4. de iust. & iur. d Lib. 4. q. 6. art. 3. vbi supra. e Eadem num. 17. f De quo supra.

ab eis, qui ei subveniat, iuxta S. Thomā a & declaratum. b Quo fit, vt ratione necessitatis extremæ non communi opinione doti, dicentis c ei, qui est in periculo amittendæ honorem, de præcepto esse subveniendum. d dicit, & bene hominem esse dominū sui ad condonandum communiter cū merito, quamuis alia ratione infra e defendatur.

superflui naturæ, f dicitur omne id quod a- necessariis ad vitā suā, & suorum. Super- id, quod supereſt alicui deductis necessa- decentē suū, & suorū, habita ratione ca- qui contingere possunt: sed eorū, qui pro- expectari debent, secundū omnes, quibus quod ad eundē etiam statū pertinent ea, quę filiis, filiabus, mācipiis, famulis, hos- ribus honestis, & magnificentiis mo- S. Thomas, & exprimit Caietanus g & me- necessariū ad status decentiā, non cōsi- dinē: sed habet latitudinē eo maiorē, quo quia in vno esset decem plus, aut decē minus: centum minus: & in alio mille plus, mille ea, quę de pretio iusto, pio, mediocri, &

quod ex hoc sequitur, facilè iudicandum secularem plura, quàm quæ suo statui ne- eam etiam ille, qui ad aliquod dominiū ndum suum statū in alium maiorem, ad pecunias cōgerit, nō habet plus, quàm suū Dixi, l Secularē: quia Ecclesiastici nō illi pecunias coacervare, vt infra m at- em Koselam sine iusta ratione dixisse confessarios saluatum iri, si eleemosyna in bus de præcepto foret: nō enim tot sūt, li dubito, quibus sit superfluū status, cū Principes, qui habent thesauros ad bella, contra suas respublicas timent, aut quæ pro superflua habere censeantur.

, quod nemo tenetur ad dandam elee- decenti necessario, nisi egenti extre- debet decenter viuere, aut statum suum in singulariter S. Thomas docuit, n pro quo est

g Vbi supr. h Ver. eleemosyn. q. 1. § 3. in Ro- sa aur, casu 11.

i Argum. l. 1. ff. de iure delib. & c. de sanctis. de offic. de leg. k Supra c. 17. nu. 218. l Cap. præced. nu. 73. m Seq. ca.

n In d. qu. 32. art. 3. o 2. 2. qu. 1. & præmitt. cap. 1. & 3. 47. dist.

Nono, quod quamuis non soluens debitum, quando, vbi & quomodo debet, ad restituendum damnum, quod ex mora creditor accipit, tenetur, iuxta superdicta, pauperi eleemosynam non dat, etiam sub peccato mortali, non tenetur ad restituendum ei illam eleemosynam, nec damnũ, quod inde illi prouenit, quia vt latius dictum est caritas non obligat ad restituendum illud, ad quod obligat iustitia, aut faciendum, sub pœna peccati mortalis. Quod Alexandrum Alensem & communem, quam pulchre adducit Adrianus, concludendo ad restitutionem non esse cum, qui eum verbis, aut factis posset, furtum & damnum proximi non impediuit nisi ex officio, & iustitia ad id tenetur.

Omittimus autem hic gratia breuitatis enumerare eiusmodi necessitatem patitur Christianus, quam per contritionem absque alia ope saluari tamen illam, qui existens in culpa mortali, & putat se quauis peccatorũ attritione saluum fieri, curat eam augere: ad perfectionem necessarium valetur extremè indigere doctrina de vera Eadem etiam necessitatem patiuntur paruuli monti proximi existentes apud infideles, vel peficientes baptizare Dixi, *Christianorum*: quia secundum S. Thomæ receptiorem, filij infidelium rationis, sine parentum consensu non debent

etiam pati dici possunt multi Gentilium in Indi Petri, mortui propinqui, qui conuerterentur, si conuerterentur. Qualem habuisse satis videtur ar- ille Dei seruus Magister Franciscus ab Azcalo ordinis Societatis Iesu, cognatus noster, familes cuiusdam Insolæ, ad quibus prædi- calus, variaque discrimina rerum, cum profectus fuit, qui postea ibi, & ahbi Eum fructu prædicato, anno 1552. traiecit in regna literarum studiis, & sæculari po- Tarraconæ vt creditur extremina: quã- potuit ille eiusmodi pericula subi- gentis salute: licet non iudicasset eam constitutam, nec se ad id de præcepto abilibus cum exemplo cruces nostras tol- Chr. Max. crucifixum sequendi, etiam Apo- quæ illi quoddam martyrium iam inde Societatis fuit, cũ immortali commutauit.

2 Capit. 17. num. 24.

b In reper. capit. inter verba. 11. q. 3. conclu. 6. & in tract. de reddit. eccle. quæst. 2. monit. 2.

c 1. parte quæst. 77.

d In 4. de restit. qu. 1. solum. 9.

e Luc. 11. & Matth. 23.

f In serm. 4. ad fratres in Eremo.

g In ca. medicamen. de pœn. dist. 1.

Res seruata perit, miseris data parcitur ægris.
Ad superos alæ duplices, argentea lanx,
Auron dextra, viamque dator ad sidera pandit.
Certa præit vitæ pietas, incerta sepultæ.
Consequitur: nam quod nostri est dum vita superstes,
Arbitrij, mox est alieni, vt vita recessit.

h Capit. vnum. sub. §. 21. dist.

i In 4. dist. 15. quæst. 1.

9 Circa vero prædicta opera misericordiæ, fine quis quærere alios: nisi id ei ex officio incumbat, per Idem de non redimente, fratrem mutuando, cæptum dit alias iniustè occisum iri. Idem de non visitante

dicta. Per quod respõdetur ad nonũ quæsitum, sub culpa mortali quærere eiusmodi egenos hospitalibus, & aliis locis.

mortaliter, qui grandi, licet non extrema, non fert opem necessarium, quam commodo & credit, neminem alium eam ei laturum, per

mortaliter, qui non facit aliquam de septem prædictis eius extremam necessitatem patienti: etiam si id non posset corporalis facere: quia tenetur quis præ- corpori, vt probat vterque Tho-

2 2. q. 26. art. 1. ad 3. & q. 32. ar. 3. & 9.

b In capite. inter verbi. 11. q. 3. c Cap. 2. xi. & cap. ma. gis. de pœnit. dist. 1. d In ca. dist. 1. num. 1. e 2. 2. q. 10. artic. 12. & 3. par. q. 68. art. 10.

f Vt capitulus in eapet. capit. si peccauerit. 2. qu. 1. explicauimus.

Cuius rei Altissimus, cui tam feruenter inseruiuit, mutua gna dedit, corpus eius in dura casa montis asperrimi incolu mortui illæsum præseruando: Lusitanosque aliquot cum appellentes nullo alio vinculo, quam caritatis conuin mouendo, vt terras sibi vetitas intrare aut quærere cos quæsitumque naui inferrent: in eaque ad Goam bis ma cis, & à Lusitania quatuor millibus distantem transfere Mouendo item innumeram multitudinem, primum hu deinde Goæ, ad excipiendum eum de naui honorifice, & reponendum in Ecclesia, simul magna deuotione celebra vt & nunc colitur: exemplo suo adhortans nos omnes Deum Opt. Max. ex animo oremus & flagitemus, qui tanto muneri aptos efficiat, eisque fortem animum commigrandi eò, vbi tanta messis, & tam pauci sunt operarii vbi etiam ipse iam pridem vitam futilem, laboribus Vlissyppone discessit, me iam senescentem, & tabescentem suo conceptis imparem iudicasset, scribens, vt abscessum tienter ferrem in terris, præsentiam speraus in cœlis, Amen.

Quæ prædicta consequitur primò, eum, qui non est paratus ad inuisendum pestilentia, aut morbo corporalis contagio nec prælatus, non teneri cum probabili periculo vitæ suæ ad fectum, & in extrema necessitate vitæ corporalis cuiuscunque quamuis secus, si in extrema spiritualis versaretur, in quo soluendum est, quod dicit Gabriel in quodam sermone.

11 Secundo, nullo statu, voto, aut præcepto humano excusari quem, si alioqui potest, à subueniendo proximo in extrema necessitate constituto: adeo quidem, vt etiam clericus religiosus sus debeat detegere proditiones, & coniurationes contra Rempub factas: & si opus fuerit in remedium etiam cleros tores ipsos: nec fiet irregularis, licèt ob eas illi mors inferatur: modo id faciat protestatus se id facere, vt periculo subtrahatur nenti citra sanguinis pœnam obuietur, a quod recte admonuit Caietanus. b

Tertio sequitur: magna laude dignos esse, qui spiritualia ministrant per ibidem dicta.

Quarto peccat mortaliter, qui consilia mortale proximo, aut dolo vel culpa lata aliquid notabiliter per prædicta, c nisi id faceret, quo minus peccaret, iusta gustinum. d Quædam hic antea posita de non docendo, gnorantia, consilio, rancore, tristitia, & oratione mus, ne supra opportunius dicta repetamus.

a Iuxta ca. prælatus. de homicid. libro 6.
b 2. 2. q. 33. art. 7. relatus supra. c. 33. nu. 14.
c Capit. 14. nunc. 22
d Relatum in capit. si quod vero. 23. quæst. 5.

De correctione fraterna.

Correctio fraterna quid, & qui ad eam teneantur.
Correctio fraterna de solis mortalibus facienda.
Correctio fraterna ordo, & quando non seruandus.

Problema primo quod fraterna correctio vna de septem operibus spiritualibus, *est monitio proximi secreta*, vt se a peccato emendet, a ad quam præceptum omnes: etiam infideles, & etiam Euangelium fideles, prælati, & subditi, iusti, & peccatores: magis prælati, quàm alij: & qui maioris sunt auctoritatis, minoris, modo quatuor cõcurrant. Primum, vt proximum peccare peccatum mortale, vel venturum. Secundum, quòd speretur emendatio: aut saltem quòd magis ipse, quàm alij ad id tenetur, ratione eorum, ad quos id magis spectat, negligentiæ eorum, & temporis quæ colligunt ex vtroque Thomas, & Innocentio, Panormitano & aliis, f Armilla, & alijs præsertim Turrecremata, g quamuis de hoc inter illos sit controuersia, quam tollere h Quærunt, vt ea commodè fieri possit, id est, absque debili salutis, honoris, famæ, & fortunarum detrimento: quod amendandus sit in extrema eiusmodi correctione, quod sanè contingit per supradicta. Nec excusatur quis ab ea facienda, eo quòd non peccat quis peccato mortali omisso, cum nemini sua malitia prodesse, debeat. i Cumque quilibet possit ope diuina facienti, quod in se est, denegatur) suorum peccatorum veniam consequi. k

Quod ex his sequitur responsio ad nouè quòd non peccat quis peccato mortali omisso, eo quòd non corrigat eum, qui per ignorantiam eo non peccat ille mortaliter, nec vecessante, cessat præceptum de correcundo, quòd peccat, si non corrigit eũ, gnorantia non probabili, vel fragilitate: præsertim facere potest, iuxta posita. l Tertio, gnorantia corrigendi, qui transiens per non reprehendit eos tractantes sacraetenter, vel docentes, aut prædican-

a Argum. ca. nouit de iud. & c. si peccauerit. 24 quæst. 1.
b Ad art. 18.
c 2. 2. q. 33. & S. Tho. in 4. libr. sent. dist. 19.
d In 4. de correct. fraterna.
e Libr. de rat. seq. mêbr. 2. q. 2.
f In capit. nouit de iudic.
g In cap. si peccauerit. 2. quæst. 2.
h In d. ca. si peccauerit.
i Capi. 1. de pœn. prælat. in fine. de sent. excom. lib. 6.
k Cap. prædecess. eod.
l Iuxta, nu. mer. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes hæreses, si nulla est ei spes emendationis, imò tenetur ad correctionis malitiquia deest secundum eorum quatuor, quæ dicta sunt ad obligationem corrigendi requiri.

13 Ex quibus sequitur, quod quamuis laudabile sit consilium proximum de peccatis venialibus, puta illis ociosis, monere, ne otioso, nimia audiendi curiositate tempus terat, id non facere, iuxta S. Antoninum, [a] Confessarius autem latenus, nec publicè, nec secretò debet corripere proximum de peccatis ab eo sibi confessis, vt rectè monuit Soto, [b] probatur copiosè per ea, quæ dixi, & nisi pœnituerit, significare id esse sibi gratum, inducendo colloquia, vel confessiones per eis. Sequitur item, non esse interdum peccatum, quod ex meritum, differre correctionem cuiuspiam, quousque aptius ius delabatur, quo aptius correptus emendetur, vt [c] Dixi, *Interdum*: vt cum is, qui debet corripere, non credit eum, qui peccauit per negationem peccati, quod aliis circumstantiis eius non emendatum iri, si tunc corripiatur. tur: & si expectetur alius casus, in quo deprehensus erubescat. tur, sic quia hoc effectu, est temporis opportunitatem exspectare. furtum, & alia vitia proclivibus permittimus, & occasiones labendi, vt in eis comprehensi vtilius castigari queant.

14 Tertio dicendum, quod ordo corrigendi est, vt primò secretò, & fraternè peccans corripiatur. Deinde, si se non emendat, coram duobus testibus, & postea iudici denunciatur, [d] nisi damni periculum esset in mora. & non esset certum sua monitione illum ab eo cessaturum. Si enim adhuc certus esset, non deberet statim iudici denunciare. Quod S. Thomam & ab omnibus receptum. [f] Dixi, si certo esset, si dubitaret, statim deberet iudici denunciare. Quod tamen quitur raro opus esse fraterna correctione secreta vtentes ditiones Reip. & [h] erectæ fidei Catholicæ: quia raro quis certo habere potest talem propositionem, aut hæresim cessaturam. Non est item opus secreta admonitione, quando peccatum publicum est, iuxta S. Thomam recepta. do peccatum publicum (vt paulò clarius quàm Cajetanus & alii eximus [i] ad hunc effectum, quod est notorium, iure, vel dentia facti, vel saltem fama.[i]

Quarto dicendum peccare mortaliter eum, qui proximum de aliquo peccato cum intentione mortaliter eum, qui proximum aut de peccato occulto coram illius ignaro, non coram illius do ordinem supradictum; cum damno notabili spiritualis, imæ, aut illius probabili periculo: [k] nam eadem peccat, qui

a 2. par. tit. 28. cap. 9.
b Vbi supra membr. 2. quæst. 1.
c Luca. in 3. verbo. exulus. 9. & in cap. sacerdos. de pœnitēt. distinct. 6.
d Matt. 18. & capit. si peccaverit. 2. quæst. 1.
e 2. 2. q. 33. art. 7.
f In 2a. nostr. de iud. & in 4. distinct. 19. & ab Air. in 4. de correct. fratern. & à Soto de rat. tegi. membr. 2. quæst. 4.
g 2. 2. q. 33. art. 3.
h In d. cap. inter verba.
i Argu. ea. final. de iudic. cleric. cap. fin. de temp. ord. in 6. & fin. & c si præsbyt. 2. q. 3. k Et ex d. ea. 17. num. 12.

...superioris, non seruata forma prædicta, etiam in ...dicat, ne illud iteret, vt rectè asserit Sotus, [a] & ...Adrianum, quem ille nō citat, contra Richardum.

a Vbi supra membr. 6. q. 2. pag. 11.
b In 4. dist. sentēt. dist. 19. artic. 3. quæst. 2.

De defensione proximi quando sit necessaria.

...dicat cap. non in referenda 23. quæst. 3.
...non inferre imbecillitas, propellere virtus.
...quatenus peccat, si consentit, & etiam dissentiens, si
...ter eiusmodi cum moderamine.
...nam, & bona proximi, & impedire damna, vt
...dicit.
...omittens, non omnis consentit, & quis præsumitur
...quitur.
...volens opitulando prior simpliciter omittente.
...omittens qui præsumitur consentire, & opitulari.
...non est simpliciter consentiens homicidio facto, vel
...furto.
...consilio etiam sine consensu, cur peccatum.
...dans qui omittit consentit, vt verum, triplici opinione
...dicta.
...homo cap. quanto, de sent. excom.
...illa apparatus delicti, cur interdum morte plectitur.
...ne ex caritate omisso cur impunis in foro exteriori.
...quia omisso irregularitatem, & censuras inducit.
...proximum à damno magis præceptum, quàm sub-
...ad lucrum.
...proximi etiam mediocre quando impediendum.
...mortaliter, qui proximi mortale peccatum non im-
...dicit.
...cum necessario fiat, etiam inuito, non egenti illa
...dicit.

...locum ad id opportuno, piè lector, inferam sum-
...rerum, quæ huc pertinentia continet comment.
...Cardinalis, e qui est quintus eorum, qui Manuali c 22. q. 5.
...adnotabant: ea igitur est, quod ibi d admonui, d Num. 1.
...dictum ex e S. Ambrosio: sed vitiosè, quate- e Ci. 36. lib.
...nostra, fortè, referenda: & imberillis, sive imbellis, pro, 1. de offic.
...imbecillitas, fortitudinis, verbum, repellere, super-
...sic legendum.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non in inferenda, sed in depellenda iniuria lex virtutis ad nos
enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tam qui in eum
ille, qui facit: unde S. Moyses hinc primo ortus est testimonio fidei
fortitudinis: nam cum vidisset Hebræum ab Ægyptio iniuriam
pietem, defendit, ita vt Ægyptium prosterneret, atque in arenam
a Proverb. 24. *sconderet. Salomon quoque ait,* a *eripe eum, qui ducitur ad mortem.*

b In num. 2. & 3. c Ad Plancium. d In num. 4. & 5. e Exod. 2. f Prouer. 24. & idē ait in ca. pasce. 29. dist. g In ca. fin. eadē caus. & quæst. h 37. dist. in princ. i Ca. quatuor. de sent. excommun. k In num. 6. 7. & 8. l In num. 9. m Ad Ro. 1. relatum in cap. 1. de offic. deleg. n 1. 2. q. 60. art. 2. & 3. 2. qua. 154. art. 4. o In num. 10. & 11. p 2. 2. q. 62. art. 7. q Inc. 1. de hæret. & in d. ca. quatuor. relatum ambo supra cap. 14. num. 6. r Relatum in cap. non satis. 8. dist.

16 b Colligimus autem ex eo, quemuis Principem non debere sibi persuadere imbecillitatem suam, & nō fortitudinem iniuriam infertę, indignámque esse, quæ aliij puniuntur, per multa ibi adducta: eisdem enim, *tutis*, in illd cap. positum more castius loquentium, hominem significat, vt in illo Cicer. c *Omnia summa cum ratione virtute duce, comite fortuna.*

17 d Et paulò post, quod peccat, qui proximum non defendit, quod ipse S. Ambrosius ibidem comprobat exemplo Moysi & auctoritate Salomonis, f cui concordat Augustinus g Symmachus h & gratius Innocentius III. i

17 Deinde k multa dubia contra conclusionem hanc adducimus: pro quorum resolutione, I posirmos primum hanc declarationum, scilicet eam planè procedere in eo, qui nec fendit consentiendo: quia siue defendere possit, siue non, fit præsens, siue absens, consentiendo iniuriæ peccat, & peccatum, quale qui iniuriatur, iuxta illud Apostoli, *sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt.* l

dit S. Thomas speciatim. m

o Continetur deinde secunda declaratio, scilicet quod procedat prædicta conclusio in eo, qui ad defendendum tenetur, secundum vtrumque Thomam, & non tenetur ad defendendum, qui sine damno honoris, existimationis, pudoris, id facere non potest, secundum Felinum, & quia contradicit, nec nos vnquam in cathedra contradicimus ante prædictum commentarium: in quo tamen id facimus multa, quorum summam ex præmissis, & subiectis declarationibus colligas. E quibus est, quod in extrema necessitate damno omnium eorum, quæ ad conseruandam vitam necessaria, & fortunarum sustentandæ vitæ non sunt necessaria, & consequenter honoris, existimationis, & fortunarum sustentandæ vitæ non necessariarum, iuxta illud S. Ambrosij. *Est quando vtilius est, quam vita mercatori, plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita hominis. Vide leue peccatum.*

a In num. 12. & 13.

dicimus, quod caritatis lege tenemur ad defendendam vitam, ne iniustè ei adimatur, etiam cum omnium prædictorum, sine tamen vitæ periculo. Secundo ait adimatur quia non tenemur ad redimēdam vitam, si condemnati, etiam si Rex, vel lex, statutum, aut pœna redimendi facultatem faceret, & ita limitat prædictum cap. non satis. Tum quia sanctum, vt ea sic ei adimatur, per doctrinam aliosqui Rex ipse, vel iudex damnans eum, non redimendo, quod est absurdum: posset damnatus vendere se in seruum redimēti per ea, quæ dicta sunt supra, c & quod tenemur etiam ad defendenda illa eius damna externa, etiam cum incommodo nostro probabiliter credimus, nullum alium id facturum proximi esset tam paruum, vt arbitrio nobis incommodare tantùm, quantum ad illa impedienda, f vel nisi scandalum, vel ista significant prædicta capp. quatenus loquūtur, & de asino iacente in via, ad quem reducendum frequenter alij non inueniūtur. Tum magnitudo, & honoris paruitas aliud suadet. Dixi, *vel nisi scandalum, vel damnum in*

b In 4. dist. 15. qu. 3. §. de secundo. relatum supra cap. 15. num. 31. c Capit. 23. num. 95. d Arg. l. 2. ff. de iurisd. omn. iudic. ea. præterea de offic. dele. e Argum. Exo. 23. & Deuter. 22. f Argum. l. præter. Cde seruit. cà. si nō liceat. 23. quæst. 5.

g Capit. 18. num. 47.

h In 4. de cure. fil.

i In nu. 14.

& con

Universidad de Deusto
Biblioteca

a de pœn. ca. veniens cap. administratores. 23. q. 3. & ca. 32. de sententiis.

& contra, subditi suos superiores, a præsertim studeant, & corum domini, b patres item, tutores, curatores, hos, pro gogi, parochi, custodes, & alij similes: & è contrario filij, pupilli, minores, famuli, mancipia, parochiani, & custoditi notata à Panormitano. c

b Capit. de fornicat. 22. q. 3. & c. 1. de foro comp. deliz. in vi. fid. fund. c. In c. 1. de restit. spol. num. 3. ar. 1. ut parentibus. ff. de iust. & iur. ea. duo ista nomina. 23. q. 4. l. 1. C. de emendatione proplugn. & præcept. 4. Deca. quod ad eos extenti de Rom. est supra cap. 14. num. 3.

d Tertia sequitur declaratio conclusionis prædictæ, quæ licet, quod multi ab iniuria non defendentes, ei vere consentiunt: vnde textus pro conclusione citati, habentur qui non defendit cum possit, consentit, non sine intermissione de vero consensu: sed de præsumpto, quum teneatur defendere, & commodè possit. quamuis enim quis teneatur ad defendendum aliquem cum damno omnium suarum facultatum: præsumi tamen non debet consentire, si illud non, nisi cum tali damno facere possit. Tum quia in dubio non est præsumendum delictum. Tum bium est, an qui omittit defendere cum tanto damno, velit tatem defendere ob complacentiam iniuriæ, vel ob damnum tationem: & hoc posterius præsumendo vitatur præsumptio delicti. Tum quia experientia, quæ est rerum magistra, cet, multos principum, & alios ad familiares nimis dire innumeras iniurias, ad quas impediendas, etiam damno facultatum tenentur, non quidem, quod illæ ceant, sed ne gratiam eorum, & spem bonorum amittant. Ex quibus infertur, frequentissimè quem præsumi consentire iniuriæ, qui verè non consentit: & contra non consentire, verè consentit.

c In num. 21. e Cap. 1. de reff. iur. & homic. ff. pro soc. f Ca. quam sit. de elect. lib. 6. g In num. 16. h Lib. 4. qu. 3 art. 2. de inst. & iur. i Capit. 17. num. 11. & ind. Tract. de restitutione Eccles. q. 2. num. 2. & in locis ibi allegatis.

19 g Quarta accedit declaratio, scilicet quod medium tertium est inter non defendere solùm, & non defendere, & sentire ex vna parte: & inter consentire, & auxilium præstare ex altera. Tum quia prius tantùm est peccatum contra re ritatem, aut misericordiam, & contra præceptum de proximo, vt rectè sensit Sotus, h posterius verò contra do proximo, vt rectè sensit Sotus, h posterius verò contra consentire, & auxiliari iniuriam inferenti, est contra tiam, vt ibi latè probatur. Tum quia prius non obligat restituendum, posterius verò sic: quia vt supra dictum solum contra præcepta caritatis & misericordiæ peccatur, num inde sequutum restituere non teneatur: qui verò consentit iustitiam peccat, sic.

k Adiungitur quinta declaratio, scilicet, quod non qui iniuriæ consentire præsumitur, iniuriam inferenti liari præsumitur, saltem auxilio, quod delicti participare directè faciat. Tum quia duæ præsumptiones speciales

eidem concurrere, præsertim ad augendum delictum, quod sit, si non solùm consensus, sed etiam auxilium. Tum quia communis opinio, quam tenet Panormitanus, quamuis aut communem Decius d tenet, non sit, quod iure ciuili, qui solùm non defendit, non canonico regulariter delinquat, non tamen in foro exteriori: & si præsumeretur auxiliari, esse, cùm vtroque iure opem ferentes delinquendi sint secundum omnes. e Tum quia vt sentit Innocentius communiter receptus, & homicidium, quod nouit tractari, non fit irregularis: & si præsumeretur opem tulisse, censeretur, non sufficit, vt consentiat etiam mali prædictis, si eius nomine non fiat, nec aliquo & si præsumeretur iuuare censeretur excommunicatus. f

Ad ultima adiungitur, quòd præcedens declaratio locum habeat, quando concurrunt, scilicet, potestas impediendi, & commoditas eiusdem & notorietas delicti, & manifestum sit illud esse delictum, & manifestum sit illud esse delictum, & manifestum concurrentibus, non solùm præsumitur consentire, & auxilium, in per quod ibi latè ostenditur, sed etiam probari hanc fallentiam, sed etiam præceptum regulariter esse veram: quod ad intelligentiam plurimos canones, & leges, memoriæ mandandos.

Ad primum inferri ostenditur quòd ratio, qua non peccatum peccat, non est: quia consentit offensioni, sine non: nam consentiendo peccat, & non defendendo, sine defendat, sine non, si alia lege ad Ratio autem vera cur peccat est: quia omittit lege caritatis, vel iustitiæ præcipitur, vt tam damno suarum facultatum, & honoris, dictum est: quamuis cæteris paribus peccet. Et ita iuxta dicentia, cum qui non non defendentem præsumi consentire: de illo, qui debet, & potest commodè: immo & cum his tribus concurrat euidentia

Quod ex prædictis inferuntur decem, & octo conclusiones. Primum, nullam trium opinionem

a l. 1. C. de dat. prom. & hic per Card. in ca. quia circa. de conjug. b In c. 1. de restit. spol. c In c. 1. de offic. deleg. & in l. sul pa caret. ff. de reg. iur. & Iaf. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. d In c. 1. de offic. deleg. cum ei adnot. e In cap. si quis. vi. de cons. 22. distinct. f Inca. Petrus. de homicid. g 11. q. 3. h Vel cap. cum quis. de sent. excom. lib. 6. i Per ca. sicut dignū. 8. ext de homicid. k In num. 18. l Per cap. quamuis. de sent. excom. m In num. 22.

nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem celebrium exponentium prædicta iura, eis omnibus ra:non opinionem Ioannis, quam Bernardus refe-
a In dicta. quanta. mis ea extendit ad omnes qui quomodo libet possent. fendunt:nō etiam opinionem Bernardi, qui nisi ea git ad solos habentes publicam potestatem: eorum constat loqui etiam de priuatis:non item & Panormitanum & communem, qui partim ampliant tim restringunt piusquam prædicti, dicentes, ea loqui nibus personis, tam publicis, quàm priuatis, sed de id facere omittentibus: veritas enim habet, quod ad peccandi loquuntur de omnib⁹ personis, tam priuatis, publicis: & tam de omittentibus dolo, quàm negli deferendo, vel non deferendo opem: modo lege caritatis ad id teneantur. Dixi, *ad effectum* fectum incurrendi censuras, & restituendi damnum comprehendunt obligatos ad illud non solum lege
b Capit. 17. num 25. & in prædicto Tract. quæ. 2. mon. 3. sed etiam iustitiæ: quia hi soli incurrunt censuras per ēta latius ibi, & tacta supra. b

11 Item, c Ponitur, quod nec glossa, nec doctores runt verum sensum prædicti capituli, *si quem tamen*
c In 11. nu. damus, c scilicet quod quicunque potest commode, & sine
& duobus sequentibus. sendit clericum ab iniuria manifesta, vel censendus est excommunicatus, vel censendus talis esse
d Quanta de sentent. excommun. quia opitulatur, aut præsumitur aliquo modo ei opitu-
e Num. 10. ita lege iustitiæ violare. Dixi, *Est excommunicatus vel censendus*: ad includendum eum, qui non vere dendū eum, qui verè omittit defensionē ad opitulandum, sed ob timorem, pudorem vel negligentiam. At quia non obuiat manifesto delicto, manifestè facto, commode possit, præsumitur velle opem ferre, vt hic deducitur.

f In nu. 32. & In l. 6 trum. ff. ad l. pomp. de patri. Dicitur deinde. f Quod ratio à nemine reddita, quæ test rigida illa, sed iusta decisio Bart. g scilicet, quod regulariter nemo puniri debeat, eo quòd scire patiatur & nō indicet: fallit tamē in filio, seruo, & subdito erga ri illud in patrem, dominum, aut alium superiorem, supremum. Est, inquam, ratio, quod alij soluin tenentur linquunt contra præcepta caritatis, hi verò contra iustitiæ, quæ iubet, vt superiores defendant inferiores tra, inferiores superiores, vt supra tactum est, quare
h In d. cap. quanta. Baldus si consideraſſet, & qui eum sequitur relata non tam acerbè in Bartolum inuectus esset. Quæ rito acrius animaduertitur in eos, qui

rum non defendunt, quàm qui aliquos priuatos

a In nu. 33. iam ex eisdem colligi rationem nouam, cur re-
dum non defendit, quamuis in eo peccet, non
exteriori, neque canonico, iuxta communem
regulariter non est contra iustitiæ leges, quā-
contra leges caritatis, & ideo legum iustitię
non debet.

b In 14. & seq. c Arg. gloss. cap. si quis vidua. 21. dist. & doctrina Innoc. in cap. Peccat. de homicid. & Sylvest. v. Homic. 2. part. dub. 18. cap. 2. d In nu. 38. & 40. e Num. 3. Præterea, neminem incurrere censuras, vel ir-
endum defendendo alium, nisi lege iustitiæ ad id
atque rectè nos respondisse clerico cuidam in-
incurrisse irregularitatem propter homicidium
, quod ipse sciens illud tractari non monuit

f Iuxta d. c. Exo. 23. & Deuter. 22. quod recognoscēs Manuale Hispanū antea cō-
sanctissimæ Magdalenæ sacro, anno 1556. eius, vt
ueniendi solutionem cuiusdam antinomiæ, quæ
nonnē tortetur inter conclusionem communi-
, & supra à positam, quod nemo regulariter te-
ndendā opera misericordiæ corporalia sub culpa
gravis nisi extremè: & inter illam certam, quod
hominem proximi etiam inimici errantem re-
ad illum: afinum item sub onere iacentem su-
leuandum iuuare, si credit probabiliter a-
, quod probat idipsum faciendum esse
liberet alia re proximi amissa. Quę procul-
habere, etiam cum proximus non egeat eis ex-
autem vera, & noua est, quòd illa procedit
egenti, & de lucro tractanti, hæc quoad
damno vitando tractanti: pro quo discri-
plus fauent iura agenti de damno vitan-
lucro captando. g Ex quo, & positis su-
dictis conclusionem procedere ad iter fa-
mulionem egentem ope alterius, ad e-
probabiliter ei auxiliaturos, non pec-
quando ei: alioquin sic, vt peccaret, si iter
neatur: & ad inuenientem iumenta
dolentia: & ad videntem ædes, segetes,
proximi ardere, & non extinguit, cùm pos-
videntem famæ proximi grauiter detrahen-
credat, putat tamen alios credituros, si

g l. 2. §. pen. ff. ad l. rhodi. de ra. Iu. & d. l. fin. ff. de pe. & com. rei vend. l. si vi. cui. §. fin. de iurt. & l. fi. fe. silu. & cum per vsufructuarium. ff. de act. empt.

h Num. 17

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In num. 41. & septem seq.*
b *In ca. 14. num. 27.*
c *2. 2. q. 26. artic. 5. & probatur in ca. si habet. 24. quæst. 3.*
d *Ca. resuscitatus. & cap. omnis. de pœnitent. dist. 1.*
e *Capit. nimium. 23. quæst. 4.*
f *Dilloca. ipsa pietas. & Exod. 23. & Deute. 22.*
h *Aygum. 2. præterea. 2. de sponsi. & eorum, quæ latè citamus in c. inter verba. 17. q. 3.*
i *Matt. 18. & capit. si peccaverit. 2. quæst. 1.*
k *In cap. 1. de postulat. prælat. communiter recepti.*
l *In cap. 18. & dicetur infra capit. 23.*
m *In ca. 3. & c. ut fama. de sent. excomu. & ca. non ab homine. de iudic.*
n *Capit. 2. de restit. spol. numer. 21.*

ipse non resistit: & alios id genus innumeros, videmus peribiliter lædi proximi salutem mentis, vel corporis, & bonum vel rem familiarem: nam, si credunt alios non impedire illa mala, & ipsi non impediunt, peccant mortaliter: quia etiam esse videtur, qui videt alium ementem animale, vel prænos, prædia, vel alia vitiosa, vel longè minora, vel pro quàm putat ipse, & non monet illum.

23 [a] Probatur rursus, & defenditur cõclusio hæc pro posita suprà, [b] scilicet, peccare mortaliter eum, qui cõsilium fit nõ impedit peccatũ proximi. Quæ quidẽ conclusio probatur primò, quòd per dictum cap. non in inferẽdis, & alia ta conclusum est suprà lege caritatis obligari nos omnes ad impedienda mala vitam corporalem proximo adimentia. Vita animæ pretiosior est, & magis diligenda quàm ris, secundum S. Thomã receptum, ergo magis tenemur ad impedienda mala, quę ei vitã animæ adimunt. Sed peccatum mortale, ei adimit vitam animę, [d] ergo, &c. Secundo, mortaliter peccat, qui proximum volentem se præcipitare retinet, cùm possit, [e] & qui non extrahit, etiam inuitus, domo iam ruitura. [f] Tertio, quòd peccat mortaliter, qui supra proximè dictum fuit, potest impedire damnum proximi, quod credit ab alio non impediendum iri, & non impedit: at nullũ damnum est maius proximo, quàm mors animæ, quã peccatum mortale infert: ergo, &c. Quarto, quia ad ea tenemur ad impedienda futura peccata, quàm ad præterita, [h] at constat, ad corrigenda præterita peccata nos teneri, [i] à fortiori ergo tenebimur ad impedienda peccata futura in omni casu inquiri potest, iuxta quod dictũ est singulare Innocẽtij IIII. [k] nõ tamen ad punienda terita, nisi certis casibus, vt dictũ est, [l] à laico clericum, potest, ne cõmittat, non tamen pro communibus, iuxta [m] communiter receptum. Quinto, quòd ad impedienda mitanum scandalum, quo proximus peccaret, debemus facere omittere omnia, etiam in Euangelio consulta, quæ [n] cato possumus, vt sunt aliquot eleemosynæ: ergo, &c.

Quæ conclusio procedit primo, nõ solùm quando homo, pudore: & dedecore id facere possumus, vt dictũ est, relatus, & cõfutatus suprà, [o] sed etiã si oporteat eo id tere facultates, & honoré, immo & vitam, quando hæc in extrema nostræ opis necessitate constituta est. Secundo etiã quando nõ est in extrema nostræ opis necessitate

ignorantiam, vel ignorantiam crassam, aut affectatam, & occasiones peccãdi in ea est necessi- eis opitulemur, peccatum mortale commissu- mortaliter moriturus, & si opitulemur, non: quæ doctrina pientissimi, eiusdémque doctissimi præcipitio die Magdalenę sacro, casu reperta animi angustia, simul dolore afficiens, ꝙ fiducia, solum inferens ex ea eleemosynam præcipi, quam corporalem. Pro qua tamen videlicet, nos teneri ad impedienda mala ille vitare potest, si vult: modo sint eiusmodi, quæ nõ potest consentire, qualia sunt præcipitium, ruentis oppressio, [b] quales itẽ, cibi, vel potio ad vitam necessariæ renuntus, [c] mors item, & mortis. [d] At mors animæ, quam peccatum inferr, tenemur ad impediendam eam, etiam illi, extrema nostræ opis necessitate constitutus. eleemosynam spiritualem, & corporalem in hoc vt per suam illationem significauit Adriadifferunt in eo, quòd eleemosynã spiritualem constituto in extrema illius necessitate, etiã vitæ: corporalem autem non, nisi citra illud, illatio verificatur. Procedit item præfata conad impediendum peccatum mortale proximi, possumus non vti argumento illius. [e] Quæ

præmissa conclusio, nisi cõcurrẽtibus tribus conditionibus, vt nos præceptũ fraternę correctionis certitudo quod peccatum est mortale: spes & opportunitas; tã personę, scilicet quod tenemur, saltẽ ob negligẽtiã magis obliquis vt colligitur ex rationibus S. Thoquibus præmissa esse necessafraternę correctionis obliger, mõstrauimus, quando proximus non est peccaturus ex malitia, & ad impediendum vti iure, vel bono suo spirituali, vel Suarte illas, quæ sunt, &c. & allata per S. non teneri quẽ ad donandum centũ (etiã fortia suspensurũ affirmat, nisi ea donẽtur.

a *In 4. de correct. fra. col. 13.*
b *De quibus prædictum agit ea. nimium. & d. c. ipsa pietas.*
c *Iuxt. illud solen. in 1. 1. 23. dist.*
d *Videor in. ff. ad l. Aquil. cap. contingit. de sent. excom.*
e *Matt. 18.*
f *Et cap. 2. de oper. nouit. nunc. S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. & 8.*
g *Matt. 18.*
h *Vt supr.*
i *In ca. qui sea. dali. reuerit. de reg. iur. & dicto capit. 2. de oper. nouit.*

Per quas declarationes facilè soluuntur quatuor argumenta contraria. Primum, quod non peccat mortaliter, qui petit mutuũ ab vsurario, quẽ credit non nisi ad vsuram daturum. Secundum, quod nec qui à parocho petit, vt suum filium baptizet, credens eum peccaturum mortaliter: quia credit eum in mortali, & antea non contritum iri. Tertium, quod nec mulier, quæ ob vanam gloriam venialiter sine alio fine se comit: talí se comit: quamuis credat, aliquem ob id concupiscendum, mortalẽ concepturum. Quartum, quod nemo teneatur ad eleemosynam impartiendam sub pœna peccati mortalis, quia extrema illius necessitate constituto, vt dictum est. a Et quamuis vult mortaliter peccare sciens id esse tale, non est in eum necessitate opis alienæ, cùm voluntariè id faciat. b Postremum autem soluitur per primam, & secundam declarationes. Quatenus habent, teneri nos ad impedienda mala proximorum, quibus ille iustè consentire non potest: quamuis non teneamur extrema nostræ opis necessitate constituto.

a Supr. nu. 11.
b 1.1. quæst. 1. §. 1.
c Cap. 3. nu. 3. & ca. 23. nu. 19.

De peccatis diuersorum statuum, & primùm Regum.

CAP. XXV.

1 *Rex vt peccat aliena capiens, & capta non restituens, male ob malum finem gubernans.*
1 *Rex seditiones excitans, vel subditos non exercens peccat.*
2 *Rex arces non muniens, vel armenta non curans vt peccat.*
4 *Rex legem pœnale ferens, vel vias, & lites negligens, peccat.*
5 *Rex disponens circa legem naturalem, vel suam, vt peccat.*
6 *Rex tollens subditis bona sua, & libertates, vt peccat.*
6 *Rex bellans iniustè, vel male finem vt peccat.*
6 *Rex iura nouа inducens, & vigentes impedimus, vt peccat.*
7 *Rex cogens operari subditos, & eorum debita non persoluens, peccat. & 2.*
7 *Rex officia sua vendens, & indigna conferens, peccat. & 8.*
8 *Rex matrimonium contrahere cogens, vt peccat.*
8 *Rex beneficia indigna conferens, & malum non seruantem seruans. 9.*
9 *Rex dãnans inauditum, vel audiendum malè, vt peccat. & 10.*

1 DIcendum quòd peccat mortaliter primò Rex, vel Monarcha, qui aliena regna, dominia iniustè capta, vel iniustè quæsita non restituit, nulla iusta causa ab hoc excusante.

Peculiariter autem periculosè, qui ea, etiam iustè quæsita, principaliter ob voluptates, vel diuitias, aut gloriam. b Nam vt sanctè resoluit S. Thomas, c finis humanæ vitæ tolerabilium debet esse ipse Deus, vera beatitudo, de qua supra. d Peccat, qui iustè possessa iniustè gubernat non prouidendo annonæ, vel aliarum rerum cuique ius, vel excitando factiones, vel non puniendo rectores indignos aut non ferendo leges, vel constitutas non exequendo, aut non committendo artibus, & exercitiis ad se, & illa tuenda iudicio prudentis, ea vel partem eorum, periculo subiiciat, iuxta mentem eius.

a Cap. quod culpatur. 23. q. 1. ca. si res 14. q. 6. ad auctor. c. supr. de rest. spol.
b Per supradicta v. 33. num. 33.
c De regim. princ. lib. 1. cap. 7. & 8.
d Prælu. 4.

Peccat, qui per incuriam non habet propria armẽta, & gregem ouium, aietum, porcorum, & mares scientes carnes in obsonium suum, & suorum: aut non habet proprios, quo triticum, hordeum, & alia fructus necessaria colligat: aut non habet equitia ad bella necessariis, hæc enim sunt mortalia periculosa, secundum S. Thomam. f Quia iudicio nostro non sunt peccata omittenda, & ad quærendum plus ex prædiis locatis, & de suis herbis locatis, quàm per se colligere depastis, aut ad melioribus curis occupandum quando his imponendum est, g quod miror, non plures animaduertere: quum fere omnes peccent, qui adeo negligit coaceruare diuitias argenti, pecuniarũ, & aliorum similium, vt se, aut alios probabili periculo pereundi fame, exponat probabiliter defectu pecuniarum emendi, quibus est mutuari à subditis cum pudore, & difficultate, aut interesse, ad quæ postea soluenda nimium populum, ex mente eiusdem. h Peccat, qui pecunias congerit grauando notabiliter subditos, & mercatores, nullo iusto fine proposito, i quia id est contrauenire præceptis Ecclesiæ, k quia superflua pauperibus, iuxta dicta supra, sunt debita. Peccat, qui prodigis largitionibus ita indulget, vt probabili periculo vsurpandi aliena, vel tributa

e Vbi supra cap. 1. & probatur per ea. ad ministra tores. 23. q. 5. & ca. 2. lum. 15. q. 1.
f Vbi supra lib. 3. cap. 5. & 6.
g Arg. cap. non mediocriter. de consecrat. dist. 5.
h Vbi supr. cap. 5.
i 2. part. tit. 1. cap. 2.
k Cajet. 23. num. 78.

maiora, quàm par est exigendi, aut debita statim debeo
soluendi, aut onere grauissimo interesse, ac cumbrorum
suumque regnum in maximam paupertatem inducere, præ-
pter rationes Arist.[a]

Septimo peccat, qui adeo negligit munire suas ciu-
occasionem populo præbeat irrecurentiæ, vel rebellionis
aliis inimicis occupandi regni, aut partem illius, sicut
tem eiusdem S. Thomæ.[b]

4 Octauo peccat, qui negligit per incuriam impedire
ctionem, & custodiam viarum publicarum, sibi re-
viatores notabilia ob id damna incurrant, aut de fur-
cis redditibus pauperibus extremè egentibus à se pro-
non subuenit, iuxta eundem S. Thomam.[c] Dixi, negli-
secus si per ignorantiam, aut impotentiam id omitti-
uis hoc alij non animaduertant.

Nono peccat, qui habet cum alio Rege Christiano
aliquo regno, vel dominio aliquam dubiã, & antiqua-
trouersiam, quæ de iure non potest extinguitquia vel
superiorem: neque bello, quippe quorum arma alter-
runt, vt neuter ab altero omnino superari possit, nisi
strages copia Turcis inuadendi, quod reliquum est C
cione carentes conuenire, nec petere, vel accipere
ni orbis, vel bonam partem eius, & non vult in arbitros
nes honestas, quibus pax firma fiat: quod probauimus.

Decimo peccat, qui aliquam legem pœnalem
principaliter propter suam vtilitatem priuatam,
transgressione, aut dispensatione multas pecunias cog-
5 Vndecimo peccat, qui dispensat in legibus diuinis
turalibus, absque iusta causa: & qui in propriis cum no-
damno, aut scandalo publico, vel priuato: & qui de
na lege, aut naturali damnata, sine iusta causa condo-
dens, aut videre debẽt, se ad alia similia occasionem
aut lites, vel solutiones debitorum sine iusta causa
Tum per glossam singularẽ. f Tú quia omnis iniustitia
tabilis est mortalis, iuxta S. Thom. b Dixi. Sine iusta
cum causa, & sine scandalo notabili, illa licitè facere
6 Duodecimo peccat, qui non permittit populo
suas libertates, sibi ex iure diuino, aut humano iure
tas: aut bona populi vsurpat, & restituere obligatur.
Decimotertio peccat, qui minis, aut precibus impor-
adigit aliquem ad donandum sibi sua bona, absque iusta
causa, cum obligatione restituendi. l

a 2o epist. ad Alexa. & per leg. part. Castel. latit. 14.2. part. tit. 3. & mentem S. Tham. vbi supra.
b Vbi supr. leg. 2. ca. 11.
c Vbi supr. c. 12. & 13.
d Arg. l. impossibilium ff. de reg. iur. & ca. Iguranti. eod. tit. lib. 6.
e In repet. ca. quando. de sponsor. dist. 1. ca. 9. num. 50.
f Capit. erit autem lex. 4. distin. & communis in c. 1. de cõst.
g Capit. non est de vsu. c. ex parte. de consuet. ca. ex iure. de iureiur. ca. si eccles. 25. q. 4. ca. regum. 23. quæst. 5.
h 22. q. 59. art. 4.
i l. 1. C. de l.
k Arg. cap. regii. & c. principes. 23. quæst. 5. & l. 1. C. si quacunque prad. pu. & capit. si vero. 14. quæst. 6.
l Arg. cano. 23. q. 8. 2. Reg. 21. & remissio ff. & C. quod met. causa. gestum.

quamo peccat, qui gerit bellum iniustum defectu
aut iustæ causæ cum obligatione restituendi, aut
& animo, & fine iniusto sine obligatione resti-
uumque Thomam.[a]
no peccat, qui impedit visitationem moniã-
, & est excommunicatus, si admonitus non
a 2. 2. q. 44. art. 1.

adato peccat, qui exigit à suis subditis aliqua tri-
que necessitate publica cum obligatione resti-
is in bonum finem ea exigat.[d] Et multò magis
sum, vel vestium pompas, conuiuia, prodi-
gus liberalitates appellat.[e] Dixi, *Nouas*: quia
hautaita prodigit, non tenetur restituere,
ecat, nisi aliqua circumstantia finis, formæ,
alis mortalis interueniat. [f] Dixi etiam, *Absque*
quia cum hac exigere & accipere posset, si ad
non sufficerent. [g]

imo peccat, qui adigit subditos suos, ad id non
domos ædificare, agros colere, vineas fodere,
facere sine integra sui laboris compensatio-
, hos eum peccare, qui diebus festis ad hoc eos

amo peccat, qui officia sui regni vendit tam
personis, vt probabiliter credat, aut credere
illis vsuras, aut subditos oppressuras, [i] aliàs
Thomam, [k] quamuis præstaret non vendere.
Panormitani, [l] scilicet, id quod domini
alibus suæ iurisdictionis accipiunt, lucrum
& accipiendo mortaliter peccare, restringen-
nam, quæ superiorem agnoscit, & locum, vbi
obligante ad mortale, cui consuetudo præ-
aut, sine licentia eius, qui eam dare potest
honesto pretio personis idoneis. Et conse-
damnandi reges, & principes, qui ea dant
m, vel mercedem obsequiorum, neque
illa vendentes tam honesto pretio talibus
probabiliter creduntur, eas illis non malè vsuras,
malè damnum peius extorqueant. Quare ob ea,
monarcharum fieri vidimus eorum confessa-
regni procuratores admonemus, videri è
salute fore, lege aliqua circumspectè
officio, vel muneri certum pretium, vltra
ad accipi posset, declarando eum, qui plus acci-
b Clem. attendentes. de stat. mo-nach.
c Ead. cle. 1. fin.
d Cap. milites. sub fi. 23. quæst. 1.
e Summa theol. 2. 2. tit. 5 q. 33. num. 31.
f Per sua practica c. 25. num. 75.
g Arg. ca. cum secundã de prab. & ca. 1. 13. quæst. 2. & eorum, quæ ibi citantur.
h S. Ante. part. 3. tit. 3 ca. 4. §. 4.
i Per ratio nes Auth. vt iudic. sine qua. & Authen. de mand. prin. §. 1.
k Ad Duuissum Lirancie in epistol. 21. quæst. 2.
l Communiter recepti in cap. 3. & 5. ne prælat. vic. so.

peret, plus iusto pretio accipere, & addendo, aestimationi eius esset, & tempore quo titulus conferitur, cogerentur iurare de non plus dando, vel accipiendo: cum indies eorum pretia crescant, vtementes honestè viuere nequeant, nisi magno reip. malo, vt illa quæ fortè mutuo, & sub vel interesse acceperunt, recuperent.

Admonemus verò hic, fœl. rec. Pium V. tulisse legem, a 1571. mense Decembri, a contra ambientes officia iurisdictionis administrationem habentia, in hæc verba. *Nemo ... ro liceat, mediante pecunia, vel solutione, & traditione, aut ... stione aliarum rerum, & per interpositas personas, aut alio ... modo faciendas, aliquas dignitates, & officia exercitium, & ... stirationem iurisdictionis habentia procurare, aliqui, vt ... ac si quis his præsentibus contrauenisse quoquomodo dici, aut ... potuerit ipsum contrauenientem eo ipso confestim omnium ... rum, degradationis, & amissionis, tam priuilegij delinquendi ... quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam secu ... quàm ecclesiasticorum, ac demum vltimi supplicij poenam ... sibiter incurrere volumus, & infra. Et quod vbicunque, & ... documque compertum fuerit per interpositas personas ... cumias, seu alias res traditas seu promissas fuisse alicui ... liari, vel cuicumque alteri personæ pro effectu, & dignitate ... dictionis administrationem habentibus, aut qui effectum ... tinuerit, se à præmissis attenta interpositione personæ ... latenus excusare queat: quinimmo nulla ad ea ignorantia ... sationem, ipso iure præsumatur solutionem, & præmissorum ... di de eorum, qui officia & dignitates simila obtinuerunt ... & mandato penitus esse facta, eidémque propterea pœna ... re omnino intelligatur.*

a *In extrauag. cum. & si Romani.*

b *S. Anto. 3. part. tit. 2. cap. 4. §. 1.* c *Trid. Sess. 24. ca. 3. de reform. matrim.* d *Scot. in 4. lib. sent. dist. 15. quæst. 2. art. 4.* e *In prælect. cap. si quando. de rescript. except. 18. nu. 3. & 4.*

8 Decimonono peccat mortaliter, qui cogit aliquem ad certum matrimonium contrahendum, vel à contrahendo impedit, b quod Concil. Trid. c in hæc verba confirmauit. *Statuit S. Synodus omnibus cuiuscunque gradus dignitate, & ... nis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ... quouis modo directo, vel indirecto subditos suos, vel quoscunque ... alios cogant, quo minus liberè matrimonia contrahant.*

Vigesimo peccat, qui præficit officiarios indignos, imperitos, malæ conscientiæ, credens, aut credere debens eos esse, aut per iustam ignorantiam præfectos, posse rectè officium exercere, d per ea, quæ copiosè diximus. e

Vigesimoprimo peccat, qui ad sacerdotia, vel beneficia

... eorum est patronus, præsentat personas non ... scientia, vel moribus: aut inducit legatos, epi- ... & alios potiores ad conferendum talibus, aut patro- ... cantandum. a

... eorum quæsitum respondeo, non peccare possiden- ... & alia iuris secundi aliqua bona tamquam profa- ... nec ea impossibile onus aliquarum missarum, cō- ... tionum eorum, & earum: quia etiam absque ... ea iustè possidere, vt talia, quippe quæ nul- ... tantum sunt, vt colligitur ex S. Thoma rece- ... dicta. f

... cundo peccat, qui non cohibet suos subditos ab ... furto, vt furtum, rapinas, munera, aut per alium ... illicitum, cum obligatione restituendi. d

... peccat, qui negligit abolere prauas suæ ... aleas, veluti vsurarum, ludorum periculoso- ... & compotationum, cum fine scandalo id possit aut perinit- ... tendi. e

... peccat, qui per se, vel alium condemnat ... ob crimen indicta causa, aut non concessa ... audientia, aut sine scientia publica per publicam ... ductus scientia priuata per priuatam ... secundum mentem S. Thomæ f & cla- ... quia sententia, quæ actus publicus est, ... publica, & non priuata ferenda est. ... naturalis est, ne quis inauditus, & indefensus ... secundum eos, grauissimè peccare reges, ... homicidas, qui aliquem etiam subditum, ... veneno, aut alio mortis genere in- ... beneficiis, officiis, honoribus, aut aliis bo- ... nobilibus priuant, sola scientia priuata ... peccare exequutores talium man- ... oberientia, quam suis regibus id ... quoniam contra ius naturale, vel di- ... dum. f

... peccare cum, qui secundum allegata, ... vti priuatus oppositum iustum ... quem priuatè scit innocentem, in- ... probatum nocentem, saltem quando ... omnia facit vt veritatem cognosce- ... dicaret, iuxta S. Thomam. k

a *Contra vt. cum. in cūct. de ele. & c grauc. de prab. & alia late dā ita in d. re- lect. except. 18.*
b *2.2. q. 99. art. 2.*
c *Arg. cap. ex parte. de consuet.*
d *Richar. in 4. libr. sent. dist. 15. art. 3. quæst. 2.*
e *Rich. vbi supra. argu. capit. error. 23 dist.*
f *2. 2. q. 69. art. 1.*
g *Ibid. & in summa verbo homi- cidium.*
h *Compar. Bonacin. de caterum. de rei iud. glass. memorabi. In ix extrauag. 1. de del. & pēn.*
i *Cap. si do- minus. cap. qui resistit. 11. qu. 3. & Cajetan. in dicto verb. homicid.*
k *Io. A. qu. 67. art. 2. & alios gra- ves auctores. quos Cajetan. ibi adducit.*

Pro quibus est textus. a Dixi, *ad rectum non omnibus*
quia in aliis secus est, b qualia sunt officia Cathedra regis. Illi
quum res notoria est, vel ex natura rei, vel actis consilio, ad
lam condemnando defensionem competere, æquu
rei publicè notoriæ publica est, & non privata, vt
Thomas. c Idem quum aliqua magna, & iuris de
recognoscens superiorē omitti audire & vocare rei,
bauimus, f modo curet allegari, & probari pro parte
quæcunque possunt. Per quòd excusauimus magnos
dam Monarcham, qui virtute processus in absentia
sententiæ sine citatione latæ, fecit capite plecti
suorum militum ducem, sibi in alio regno militantem
nec capi, nec sine metu rebellionis illius, & magna
ercitus, audiri poterat.

11 Non autem omnino placet consilium Raymundi
ti à S. Antonino g quod rex, aut dominus, qui suis subdi
qua de superioribus causis restituere tenetur, & non
aut certè difficile id facere, condonet eis aliquas
iura sibi debita in perpetuum, citra annuam pensionem
peruam, aut temporariam in id sufficientem super
gni constituat: aut aliquod Xenodochium, aliudve
de illorum consensu si haberi possit, instituat, & non
omnino placet. Tùm quia impotentia regni diminuere
cta. h Tum quia non potest iura regni imminuere, nec
augere. i Tum quia non sufficit dare pius, quod debetur
Tum quia consensus subditorum in constitutio
neus, iuxta illud, *Preces Principi iustæ inest*. l Quare
consilium esset, vt superflua sui status rescindo, & pro
uendo, & à donis gratuitis abliuendo, quantum pos
ditu suo decenter reliquaret quo debita solueret, & ne
ret, iuxta mentem Aristotelis. m & S Thomæ. n

Vigesimoquinto peccat mortaliter rex, qui vocatus
aliquid, quod iudici esse mortale, o dicetur.

De peccatis Iudicis superiorem agnoscentis.

12 *Iudex vt peccat mortaliter suscipiendo efficium cui*
12 *Iudex iudicans iniustè, aut accipiens pretium pro*
etiam iusta.
Exemptus hodie multo plus subiacet ordinario, quàm

a *In l. illicitas. §. ne ipse. ff. de offic. præsid. & in cap. pastoralis. §. quia vero. de offic. deleg. & vbi frequenter communiter.*
b *Arg. l. qui præest. 5. ff. de reg. iur.*
c *Lib. 1. ordin. tit. 70.*
d *Ca. bonæ. 1. de elect. vbi Panor. adiunctis. cum alijs. de re iudic. vbi post alios Felyn. col. 1. & 2. n. 9. 07. ar. 2. & finit capit. ad nostram. de iureiur.*
f *In c. 1. de cauſ. poſſeſſ. per g. of. ſingul. in Lanfranc. ff. in quib. cauſ. maieſt. Mandatam per Rauen. in d. cap. 1. & Decium in cap. ex parte. 2. de offic. deleg. col. 2. & cap qua in eccleſiarum de conſtit. col. 9.*
g *2. par. tit. 13. 7. Capit. 7. §. 3.*
h *Supra in cap. 13. num. 10.*
i *Capit. inclusis. cum glossa. & ibi*
k *Argumentat. extit. ea re. ſe iuratur. & capit. cum ea de vſur.*
l *Cap. 1. §. 1.*
m *Ethic.*
n *2. 2. qu. 188. art. 1. & alibi. p. 31. art. 1. ad 2.*
o *Ethic.*

ordinarius iurisdictionem, non seruans ordinem iudicia-
rium vt peccat.
Iudex audiens, & victis non condemnas in expensis peccat.
Iudex sola fraudem, nec consulens, affectu condemnans, &
non deferens, vt peccat.
Iudex appellationem non deferens, vel eam non admittens, vt
peccat.
Iudex legis augens, vel diminuens, vt peccat.
Iudex ab interlocutoria in quibus casus criminalibus be-
nè defert.
Iudex potestatem nullam superioris exequens, vt peccat.
Iudex claudens Ecclesiæ, non seruans interdicta, præhen-
dendo Ecclesiasticum, qui eum excommunicauit, co-
gens abiurare libertatem Ecclesiæ minuens, res intra Ec-
clesiam rapiens, vt peccat.
Iudex absoluens quem ab Ecclesia, approbans falsitatem offi-
cij, & damnans confessionem, vt peccat. & 23.
Iudex in immunitate gaudet regulariter omnis Christianus
per totum. & non alij. & seq.
Iudex non audiens aduocatos non assignans, non visitans
carceratos, vt peccat.
Iudex excommunicatum admittens, clericum suo iudici
subijciens die festo, iura nimia exigens, fingens
crimen, vt peccat, & 23.
Iudex inquirens generaliter, interrogans, & inquirens spe-
cialiter.
Iudex collectarij à Sarracenis ea decimatibus hoc agat.
Iudex sciens quod peccat mortaliter primo iudex petens,
recipiens munus gubernandi, aut iudicandi, quo
ad hoc: vel verisimile inde notabile aliquod dam-
num sequatur, a per ea, quæ latè adduximus in
2. quando, b ponendo exemplum de eo, qui no
potentes sententiam ferre non ausurum, iudex
peccat, qui sciens, aut scire debens, sententiam in-
iustam ferre negligit amore, odio, precibus,
de causa, & cum obligatione restituendi, non so-
lum damnum impensas, damnum, & interesse,
quæ creditor fecerit, c siue appellet, siue non, d nisi
cepto.
Iudex sententiam animo remittendi debitum: de quo
infra. e Et si est Ecclesiasticus, & tulit eam
excommunicationem, ipso facto est suspensus, & irregu-
laris, & nisi absoluatur ab ea, celebret. h

a *Per c. non est putanda. 1. quæst. 1.*
b *Excepta. 17. ca. tribus. de reſcript. & in capit. inter verba concluſ. 1.*
c *Contra c. 7. Eleutherij.*
d *Capit. si quis diuitem. 11. quæſt. 3.*
e *Cap. fin. de iniur.*
f *Gliſſ. cap. pastoralis. §. quia vero. de offic. deleg. communiter tenet.*
g *In C. de epiſc. qu. 1. cauſ. 3. ver. ſi.*
h *Ca. 1. de re iudic. lib. 6.*

Tertio

Tertio peccat, qui pecuniam accepit vt bene, vel male dicet: aut vt iudicare omittat, a cum eadem obligatione ad ſtituendi (vt dictum eſt b) ea, de quibus in præcedenti. etiam quod accepit, ſi pro bene iudicando acceperit, ſtinctionem noſtram ſuprà. c Adde extrauag. quæ incipit ipſo Gregorij XIII. quæ innouat extrauagan. c. de latè nuper commentati ſumus.

13 Quarto peccat, qui iudicat aliquid eſſe iuſtum, vel ſtum: etiam ſi re vera ſit tale: ſed non habet in id nem, eo quod reus eſt exemptus, licet aliquando ordinario concedatur, e quod Conc. Trid. ſanxit, & pliauit in hæc verba. *In cauſibus cauſis merodum, & lium perſonarum clericis ſæculares, aut regulares extra degentes, quomodolibet exempti: etiam ſi eorum iudicem non habuerint, eorum locorum ordinario ſubdi hoc ab ipſa ſede delegatis remouiri. & iure medio ad debitum cogi, & compelli poſſint, priuilegiis exemptionum uatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſa ſa nequaquam valiturus.*

Quinto peccat, qui iudicat etiam rectè ſine tamen tione ſufficienti: ſiue quia teſtes ſunt ſuſpecti, vel inſuf tiraut non vidit ſaltem mediocriter proceſſum, aut tionem legitimam non admiſit S. Thomas, & addunt quoque eum, qui probationem minorem neceſſaria Pro quibus omnibus ſunt cap. ita, 9. & cap. 2. iuris non ſeruat, procedendo ſine libello (aut ſine tione litis, vbi ſunt neceſſaria: aut ſine dilationibus riis, aut ſuperfluas concedendo, non admittendo ptiones: aut iniuſtas admittendo, k interrogando pars reſpondere non tenetur. l Et qui in ſententia clauſula obſcura vtitur, qua condemnatus aliquo ſe contra iuſtitiam defendere poſſit. Et qui appellat aut recuſationem, quã non debet, admittit: vel contra debet, non admittit, præſertim propter prece, quod eſt peccatum quotidianum, causa expeditionis iudiciorum petitorum.

14 Et qui propter pietatis famam peccã abſque faciendi remittit totam, aut partẽ, aut eam dẽ augẽ rum ſe oſtendat, a non faciendo ea in ipſa ſententia ciendo in ea. ſed ſine iuſta cauſa, & probatur ex post alios, p vbi latius id diximus: & quamuis qui ſuperior

rem, aut illius partẽ remittere poſſit, ant mu- dem in pecuniariam, ſi videt illud in honorẽ Dei, ſtitutum: ve cùm reus vtilis eſt populo, aſſ- damnũ publicũ emergere, de cõſenſu ſuperioris, examen præuidet, vel præuidere debet, occa- ſione damnũ, homicidis, latronibus, iniquis iudicibus, & per illud præberi, quæ vt plurimùm præ- graviter peccat, quamuis pars aduerſa in id

ſuperioris exequitur, ſciens eã nullã eſſe, ſententiã cõtineat intolerabilẽ ſiue manifeſtã ſolui poſſit, quã procuraverit ne executioni mãdetur, d ſine iuſta cauſa cõprehẽdi, ſicuti ſuprà di- à victore, f & qui ignorans ea, quæ ad iudi- ſtia, quæ debet, non conſulit. Dubitauerunt omnes in præfatis modis peccandi con- teneantur: quibus reſponſum fuit, quòd ſpecialis agẽdo, tenetur reſtituere damnũ, vt di- modos peccandi præcedentes peccatur contra tenetur quidẽ reſtituere id, in quo contra ea omnia, in quibus malè iudicat: ſed iuſtitiã ſpecialem læſit, vt qui contra ordi- nando, vel abbreuiãdo, vel malè concedendo, tionẽ læſit, ſolùm reſtituat id, in quo ſic in quibus condemnauit, vel abſoluit, & quem debet conſulit, & eius ſententia, non peccat: aſſeſſor autem, & obligationẽ reſtituendi, h qui verò mortali ſententia, vel alia pœna: i quamuis peccet, reſtituere, ſecundum mentem vtriuſque peccat contra leges ſpecialis iuſtitiæ, ſed virtutis, quæ communiter non obligat

Trident. m ſic circa hæc ſtatuit, *In cauſis habilitatis, & inhabilitatis, nec non illius in ſpiritualibus vitiario generali*

a *l. ad hæ- ſtitut. ff. de pœn. & Alexand. vbi ſupra.*
b *Sueta. in ſumm. verb. tudic. pec- cata.*
c *Gloſſ. re- cept. 14. pa- ſtorala. §. quia vero, de offic. de- le. ſan. Alex. Alex. ſ. 3. p. tractat. de quinto pra- cepto. memo- br. 1. art. 4. circa fin.*
d *Per di- ctũ §. quia vero. & ſa- pradicta.*
e *Capit. 13. num. 14.*
f *Cap. 1. ca- lumniam. de pœnit. l. propterea- dum. §. fin autem alte- rutra. C. de iudic.*
g *Supra ca. 17. num. 6. & ſeq. & ea tractat. de reditib. eccleſia. q. 2. monit. 3. & 7. n. 6.*
h *Cap. ſa- ctum. 3. aſ- ſeſſorem. de reſcrip. lib. 6. Pane. & Ant. in ca- tua vos. de homicid. & multa ibi per*
i *l. 1. C. de reſcind. vend. l. Per eap. cum miniſter. 22. q. 3. & multa ibi per*
k *Gloſſ. in l. ſi quis ſuſpectum. C. de iudic.*
l *Vide Ioan. Andr. in d. mo. Inducitur.*
m *Seſſ. 25 ca. 1. de reſorm.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Per capit. iuxt. de off. ord. & cap. reprehensibilis. de appellat. cum ex au-thorat.
b l. præ-terea. C. de appellat.
c Iuxt gl. sing. in l. qui restituere. ff. de rei vend.
d Arg. l. 3. ff. de appel. & capi ad nostrum. eodem tit.
e Arg. cap. pernos. de sent. excom. & ca. solet. eo tit. lib. 6.
f Capit. regan. 23. q. 3. Reba. in 4. dist. 13. art. 1. qu. 4.
g Cap. 2. de tregu. & pac. eod. & ex. 22. quæst. 3.
h Clem. gra-uis de sent. excommun.
k Cap. 1. de his qua vi met. lib. 6.
l Cap. quicunque. de sent. excom. lib. 6. de quo infra ea. tit. num. 91.
m Cap. ea. de immun. eccle. lib. 6.
n Capit. 2. de rebus eccles non alien. lib. 6.

ante definitiuam sententiam ab interlocutoria, vel alio grauamine non appelletur. Circa quod nota primo, reuocandum illud iuri antiquo quo ad causas vitiationis, & inhabilitatis.[a]

Nota secũdo, quòd dissonat illi, quo ad causas criminales & videtur solùm esse locus ei in criminalibus, quæ non coram Episcopo: & vicario generali eius: & non in causis tractantur coram inferioribus, vel delegatis à Papa, Legato vel Episcopo. Tũ quia procœmium illius habet id tacite, ctoritatẽ Episcoporũ: quò libentius residẽt in suis Episcopis, & vicariis eorũ, & non quibuscũque delegatis, tibus. Tum quia verba sæpius repetita solùm loquuntur de neralibus. Tũ quia est ius cotrectoriũ, & nouũ, per quod recedimus ab antiquo, nisi quatenus in eo exprimitur.

Nota tertio quòd iura remouẽtia appellationẽ, in quibusdam casibus, & admittẽtia regulariter in omnibus, & solùm dũt in foro exterioti, quia in interioti iudex, qui grauat, cat nõ admittendo appellationẽ, vel alia via grauamen mouẽdo: siue sit casus, quo liceat appellare, siue non. re quamplurimi litigantes, & aduocati, ac procuratores passim grauissimè peccant eum obligãtq; restituere.

Nota quarto quo ad hoc, vt iudex peccet, non sufficit appellationẽ, & pars appellando, nõ requiritur, quod sit iniusta, secundũ acta: sed sufficit quod credatur esse iniusta, & per agenda de nouo possit moniri esse talis.

Sexto peccat mortaliter, qui personas negligit notabiliter & alias miseras personas negligit notabiliter promouere iure sibi reddendo, [g] Et qui iudex sæcularis procurat aut aliorum prælatorum non paret aut eorum excommunicationes, aut interdicta, vt debet, non seruat.[h]

16 Septimo peccat, qui cogit, aut præcipit tempore ecti celebrare: aut ne denunciari excommunicatus. [i] Et qui officiis egrediantur: & est excommunicatus, aut præcipit absolutionem extorquet: aut excommunicare, vidua, dictum reuocari facit. [k] Et qui iudex sæcularis mandat dendi, aut vexandi iudices Ecclesiasticos in personis, nis eo quòd contra ipsum censuras tulerint, vel non paruerunt.[l]

Octauo peccat, qui prohibet subiectis, ne vadãt, vel ab Ecclesiasticis: & est ipso facto excommunicatus. [m] Et compellit, vt bona immobilia, aut iura Ecclesiæ subiecta laicis: aut ad eosdem transferãtur, [n] Et qui iubet, cap

Ecclesiæ, aut alia Ecclesiæ bona.[a]

a Capit. indigne. 12. quæst. 1.
b Per cap. definitt. c. si quis contumax. & cap. reum. 17. quæst. 4.
c Liber. de immunit. eccles.
d Conf. 11. & dictum Remig. vbi supra ampliat. 1. 2. & 3.
e Cap. quisquis. 17. q. 4.
f Argu. ea. eũ pro ea. de sent. excommun.
g Dict. c. si quis contumax. Pana. in c. penult. de immunit. eccles.
h Ex Remi. vbi supra ampliat. 3. sequitur ad 11.
i Ca. id constituit. 17. q. 4. Innoc. & immunis in d. c. licet alia. de immun. eccles.
k Dict. ea. quisquis.
l Cap. sicut antiquitus. & ca. quisquis. 17.

qui ab Ecclesia vitur hac immunitate aduersus Papæ: licet domus Cardinalium cum imperatorum regum, & Rerump. ea gaudere vi-

Quod hac immunitate gaudent omnes, & soli ad prædictum locum sacrum, siue ob de-coniugium. [s] Et etiã serui, ob delicta, quæ possunt, confugientes: aut ob sæuitiã ire, & oleo suis dominis reddi debẽt: præ-iuratoria, de non sæuiendo in eos.[t]

m Ex dict. cap. reum pro causa. o Panorm. in cap. peruol. col. 2. de cel. miss. & Remig. vbi supra amplia. 11. p Remig. vbi supra. q Iuxta Pan. & communem in d. c. integr alia.
r Dict. ea. s Dict. ea.

Tertium,

Tertiò, quòd ex hoc infertur, ab immunitate gaudere cōmunicatos, interdictos, & suspensos, iuxta suos gradus communem: [a] quia non excipiuntur à regula prædicta, & eadem ratione, qui de licētia custodis exeunt, vel sine violato iuramento de nō egrediendo è carcere cōducti licet teneamus, [b] quod iustē in carcere cōclusus vim tamen educi nō potest. [c] Et etiam, qui violato fugit. Et qui comprehensus per locum sacrum ut iam damnatus ad supplicium ducatur, tentatus receptus: & à fortiori, qui à iustitia minuta fugit, est ingressus. [e] Gaudet etiam percutiens clericum & consequenter omnis sacrilegus, qui in loco sacro mittit, quidquid relati per Remig. [f] dicunt sine ratione: cùm à regula prædicta nō inveniantur exceptæ les ità, siue banniti, etiā ita, vt impunè occidi possint gatus ad reddendas rationes: & mercator, qui decessit dem fefellit: & qui transfugit ad hostes quidquid dixerit ti à Remigio, & quos ipse sequitur, [g] modò nō dicat Ecclesia, neque alia delicta excepta cōmittāt contra tus nec vlla ratio firma, quę eos à prædicta regula excipiat.

20 Quartum, quòd non gaudent immunitate [h] Mauri, Pagani, hæretici, & alij infideles: licet quidam giunt, vt verè fideles efficiantur, [i] & neque blasphemi Nicolaū Boërium, [k] & alios quos refert, & sequitur Quod nostro iudicio non probatur per rationes ab lati malè digestas: cum (quidquid ille dicat) certum est phemum quatenus tantum talis est, non efficitur hæreticus ta vtrumque Thomam receptum, [l] & si vna cum hæresi tenetur, non quidem qua parte est blasphemus. tate. Non item gaudet viatum grassator, neque necessarius getium, & aliorum fructuum [m] Neque qui occidit, mutilat, vel aliud graue crimen in loco sacro admittit, à prædicta regula excluditur per rationes adductas. an delinquant cum spe immunitatis, an sine illa, & Quod Lusitania nō seruat cui [n] leges Regni non præstant. 21 Neq; qui infidiosè occidit, [o] quam præsumit Remig. [p] iuxta communem, [q] quam præsumit Remig. [r] seqq.

[a] In clem. 2. de punit. & remiss. [b] Cum glos. singu. com. pāte alio. vers. per violentiam. de re iudic. [c] Steph. de cis. cap. 8. Thol. 422. [d] Nic. Bon. dicis. 100. collat. 2. & communis contra Arelud. in cap. sinut. 4. 17. quæst. 2. [e] Remigr. vbi supra fall. 31. [f] Fall. 32. & 34. [g] Fall. 37. & duabus seq. [h] l. 1. cum gloss. C. de Pa. qui ab Eccles. eam fug. Nicol. Boer. decis. 100. [i] In di. de cis. 100. [k] Vbi supr. fol. 24. [l] 2. 2. q. 13. art. 1. [m] Cap. in ter. 2. 11. de immunit. eccles. [n] Capit. fin. de immunit. eccles. [o] Secundum Panor. in d. cap. fin. [p] Secundum Steph. in decis. 422. cap. 8. Thol. homicid. contra Panormit. [q] Vbi supra fol. 11. [r] Lib. 2. de

quo, qui absque tali animo percutit, secundum ius [s] iuxta leges Lusitaniæ vsu receptas, nemo qui percutiendo, vel in duello occidit, aut percutit, hac immunitate gaudet. [t] Nemo item ea gaudet, qui ex Ecclesia Ecclesiam existentem percutit: neque contra, qui extra illam existentem in illa percutit, [u] quia in Ecclesiam delictum fieri, quo ad delictum, extra Ecclesiam delinquere. Neque qui existens intra Ecclesiam committit: quia in Ecclesia patratum fuit: quā vel delictum patratum ex iussu suo. [x] Neque qui Ecclesia erat, per vim extraxit, saltē per vestes tra Ecclesia delinquit. Neque qui extrahi eū iussit, dictum, quod in hoc commisit: quamuis sic, quo interficiendo, aut percutiendo post eum [y] quia hoc extra, & illud intra commisit: [z] quia qui sponte egreditur. [a] Neque is, quem Pa receptum. [b] Neque personæ Ecclesiasticæ, iuxta Panor

Hactenus limitandum quo ad iudicem Ecclesiasti ciendum ab Ecclesia clericum in minoribus con quo ad iudicem sæcularem, quem arbitror cap. fin. ordis delictum: licet quo ad illud post Conc. [c] Sess. 25. cap. 5. [d] Iuxt. Ho fugnat: quia intra Ecclesiā delinquit, [e] Iuxt. Ho propè Ecclesiam delinquit, animo ad eam confu- stis. in sum. de immun. §. inquantum. num. 8. & alias quos refert. & sequitur Remig. vbi supra fall. 2. [k] Lib. 2. tit. 4. §. 2. [l] Vbi supra fol. 23. [m] Cap. fin. de immun. eccles. [n] Vbi supr. [o] Cap. 1. ad Rom. cap. 13. de effect. de leg. & clement. 2. §. notarij de hæret.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Cap. 1. de iureiurand. lib. 6.*
b *Clemen. 1. de pœni. & remiſſ.*
c *In tract. incip. Vale te, in fine alphabeti auct.*
d *De poteſt. eccleſ. caſu 118.*
e *In vita Ludouici. 11.*
f *In dicta clem.*

ſuetudinem contrariam.[a]

Vndecimo peccat, qui damnato ad mortem non præbet locum ſuſcipiendi ſacramentũ pœnitentiæ ab eo petenti: nã contraria cum conſuetudo excuſat, [b] idem eſſe de ſacramento communione tenet ibi gloſſ. communiter recepta quam iuuennas defendit. [c] quæ tamen in Gallia non obtinet. Nã cundũm Stephanum, [d] & Robertum Gaguinum, [e] Ludouico Decimo negatam fuiſſe Comeſtabili Galliæ Ludouico Luxemburgio, ſi, quando anno 1475. iugulatus fuit. Neque etiam ſuperiori nia: & quidem non malè noſtro iudicio (quamuis pro Rauennus cum communi oppoſitum teneat) vt ſupra diximus fendimus, eo quòd ita fieri expedit ob multa ne ex hoc tentiæ criminalis differatur pluſquam differri oporteat. condemnato tribueretur. Tum quia ſtreuenuæ eſſe poſſent re ſupplicium de aliquo eo ipſo die quo communicauit non conſtet ſpecies ſacramenti eſſe digeſtas. Tum quia eſt tanta ratio concedendi hoc ſacramentum, quanta tentiæ, cui ſuſcipiendæ prædicta clem. præcipit dari. Eſt tamen conſuetudo vrbis, vt diximus ſ. alibi, ximæ Maximorum Pontificum prudentia, quam orbis deberet, vt damnato ad mortem denuncietur ſeruanda mediam noctem, vt liceat ei confiteri, & communicari quatuor horas, quam ducatur ad mortem: & ſi libeat teſtari: vt iam corrupta tanto tempore ſpacio parcatur ſine vlla irreuerẽtia ſacramenti cum magno eius fructu.

g *In Enchiridio de ſacrat. cap. 11. num. 11.*

h *l. prouidendum. C. de poſtul.*
i *Nec quid quam. §. fi. ff. de offic. proconſ.*
k *Sylueſt. verb. adiuocatus q. 11. l. Argum l. iudices. C. de epiſcop. aud. & ex. poſſe. 11. d. m Cap. de cetum. de ſentent. excommun. li. 6. & Inno. in cap. 1. de offic. ordin.*

riatur ſemper victurus, Amen.

14 Duodecimo peccat, qui coram ſe litigantibus aduocatos, & procuratores ex eis, qui coram ſe aduocant, procuratoris munere vtuntur, non concedit, cum damnabili alterius partis, [h] præſertim perſonis miſerabilibus interdum ciuã non petentibus perſonis miſerabilibus, & aduocati ſine tali ſtipendio illis patrocinari poſſunt.

Decimotertio peccat mortaliter, qui non vitat aut non procurat, vt in eos coniectis neceſſaria ditentur, cum illorum damno notabili, [i] aut ſi excommunicatum admittit in actoris, aduocatum contra ſuperioris iuſſum, aut iuſtam partis requiſitionem. Dixi, *Contra, &c.* alias enim non videretur vltra ſuperiorem agere. Dixi, *cum damno notabili*, quia ſecus eſſet, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequeretur. Dixi, *ſine vlla irreuerentia*, quia ſecus eſſet, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequeretur. Dixi, *ſine vlla irreuerentia*, quia ſecus eſſet, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequeretur. Dixi, *ſine vlla irreuerentia*, quia ſecus eſſet, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequeretur.

Decimoquarto peccat iudex laicus, qui ob reuerentiam Eccleſiaſtico captum dicentem ſe eſſe clericum, & ex eo ſtitutum clericali inuenit, aut manifeſto cõſtat cum clericum eſſe

communicatus. [a] Dixi, *in habitu clericali*: alioqui enim tenetur Eccleſiaſtico, donec ei de clericatu conſtet. [b] eſt clericus coniugatus: niſi probet, quòd virginem vxorem duxerit, & habitum, & tonſuram geſtauerit. [c]

Quæſtum reſpondeo, peccare iudicem laicum, qui vi abſtulit ab eo proceſſum, & reſtituat, ſi poſt factum delictum, vel non capiat, & non remittat ad iudicem Eccleſiaſtico. [d] per notata à Panormitano, & Decio. [e] qui diluciduis aliis hoc reſoluit.

Decimo peccat, qui die in Dei honorẽ feriato temporis debitum, [f] aut aliquem aliũ actum iuriſdictionis exercet, niſi neceſſitate excuſetur, [g] quod nõ feruatur, nec eſt verũ, vbi eſt lex, quæ cõtrariũ induxit, quidquid ille ſentiat. [h]

Decimoquinto peccat, qui fingit aliquid, quo eat, aut mittat ad monitionem alicuius fœminæ: & eſt excommunicatus, [i] Aut ex officio ſuo procedit ſine petitione partis priuatã, aut etiã publicã, in delictis ſine actore, in quibus id ius permittit, qui ſunt [k

cæremoniis Mahometicis vti, per mandata inquisitorum, qui in hoc sæpe fiunt.

De peccatis Aduocatorum, & Procuratorum.

28 *Aduocatus, vt mortaliter peccat, necessaria ignorans, aut uens litem iniustam: aut est in casu, quod aduersarius* 29 *iustam causam perdat: aut ob minas dilationes, & subornationes testium, notabiliter illi offert, &c.*

Aut aduersario secreta suæ partis panlit, aut patrocinium subuenit.

30 *Aut stipendium immoderatum, aut ex re, quod non debe cipit, aut aduersæ parti fauet: aut de suo stipendio sibi non conuenit.*

Prænaricator est aduocatus, qui parti aduersæ fauet.

Stipendium aduocati quale iustum, quando iniustum potest.

28 Dicendum primo, quòd mortaliter peccat aduocatus qui non existens ad id idoneus patrocinatur, qui sine iuris peritia id facit, nisi ob defectum tribunal id faciat ad tribunal, in quo patrocinatur, criter instructus ex libris fermone vulgari scriptis.

Secundo peccat, qui defendit causam quam scit iniustam, cum obligatione restituendi damna parti aduersæ, si eam id non admonuit. c Et qui licet nesciat omnino esse iniustam: magis tamen reputat esse iniustam, quam nouit non esse talem: quia quamuis aduersarius iustam. d Et qui à principio credit iustam, & non debeat, neque secretum detegere: à patrocinio men suæ partis desistere debet, & ei suam sententiam rare: immo & inducere eũ ad concordiam honestam. uis si causa est dubia ob varietatem opinionum virorum, aut ob diuersos intellectus legis, qua est dubia poterit ad finem vsque sine peccato prosequi, si pars monita voluerit. f

Tertio peccat, qui notabili sua negligentia, aut partis suæ causam iustam perdit, cum obligatione & interesse, g si prõ doctore se gerit, & pari eius ignorat: alias secus, ni sit in dolo, vel lata culpa, iuxta Innocentij. h

Quarto peccat, qui facit aliquid, quo causam iusti sarius amittat: aut infert ei aliquod damnum notabile do superfluas dilationes, dando, aut subornando

a l. nemini. C. de aduoc. diuer. Pan. in rubr. de postul. Bar. in l. 1. ff. eo. S. Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 2.

b Argu. l. 30 certi. C. de iudi. & gl. cap. ad audientiam. de consuet.

c Arg. c. 1. ad Rom. & c. 1. de offic. deleg.

d Ant. Butri. in capit. breui. de iureiur.

e S. Thom. 2. 2. qua 71. artic. 3.

f Sylueſter. verb. aduocatus. q. 10.

g l. idē ri. ru. §. 1. ff. ad l. Aqui. & Hoſtiē. in capit. cū lumiā. de pœnit.

h In cap. ſi cui. de homicid. quæ in hac appēx. Sylueſt. verbo aduocatus. quæſt. 20.

facerentur, aut id genus aliis modis, eũ obligando ad omnia damna, & interesse. a Et qui facit testes inducendo aliquos, quæ scit esse falsa, b quamuis possit tacere, & tacere id, quod ius suæ partis impediret, & simulando suum aduersarium fallere, d

Peccat qui aduersario indicauit secreta notabilia suæ partis, e cum obligatione restituẽdi damna. Peccat pauperi in extrema necessitate sui auxilij ex defectione illius causæ vita ipsius aut alias nõ per dicta suprà: h quia nõ tenetur vicemet; nam de sua arte, quàm diues de Hoſtiē. Ange. Roſel. & Sylueſt. k

Peccat qui ſtipendium exigit de eo, propter quod notabiliter maius debito pro patrocinio. l parti aduersæ publicè, aut secretò fauet, quod agere. m Stipendium verò, siue honoratiũ iuxta magnitudinem causæ, & laboris, & consuetudinis regionis. n Conuentio autem non scandalo fucta, non videtur peccatum, saltem exterius. o

Peccat qui conuenit, de quota parte litis, puta decima, aut quinta, aut decima, q quibus id vetatur, ſolẽdi per fas, & nefas vincere. Idem si pacta ea causam sibi soluatur, r quãuis sine peccato, vt sibi certa quantitas iusta pro suo labore vincat, siue non iuxta cõmunem in dictis de certo aliquo palmario sibi dando, præter modo sit moderatum. t

Peccata Accusatoris, Denunciatoris, & Custodis.

a Hoſtiē. in d. c. calumniam, commun. recep.

b Summa confeſſ. lib. 2. tit. 3.

c Gloſſ. ca. ne quis. 22. quæſt. 2.

d Gloſſ. ca. dominus. 23. q. 2.

e Argu. d. ca. ne quis.

f l. §. ſi is qui. ff. ad leg. cor. de falſ.

g Cap. paſce. 86. dist.

h Cap. præced. & ſentit. S. Tho. & declarat Caiet. 2. 2. q. 71. ar. 1.

i De pœnit. & remiſſ. §. quibus. verſ. quid de aduocat.

k Verb. aduocatus. q. 10. in ſuis ſummis.

l Capit. non ſane. 14. quæſt. 3.

m l. 1. ff. de præuaric. aduoc. de Hirina Bar. ibidem.

n l. 1. §. in honorariis. ff. de var. & extraord. gloſ. ca. non licet.

33 *Denunciator vt mortaliter peccat denunciando, quod non debet, siue, vel modo non debet, aut non denunciando, quod debet, cum exemplis.*

33 *Denunciator secum, & cum alio testè probat.*

34 *Custos, apparitor, & Merum, vt mortaliter peccet, non custodiendo, vel custodiendo inuentum, aut damnum non intimando, aut non restituendo hoc, & hoc.*

31 DE iis dicimus primo, quòd peccat mortaliter, qui accusat aliquem in iudicio criminis falsi vel peti tum falsum; cum obligatione restituendi omnia damna secuta, [a] aut ignorantes, sed simul ac nouit illud esse fal non desistit, [b] & qui etiam post definitiuam sententiam ipso latam, nouit suam causam iniustam fuisse, & non tuit, quod per illam accepit. [c]

Secundo peccat, qui accusat aliquem veri criminis, tit verum debitum, animo tamen, vel fine malo: [d] sed non obligatur ad restituendum. [d] Dixi. *Mortaliter* enim tantùm venialiter peccaret. [e]

Tertio peccat, qui post citatum parrem, non renunciat procurat eum suspendi contra voluntatem aduersarij deserit causam spiritualem contra ius. [f]

32 Quarto peccat, qui paciscitur, aut transigit in causa minali adulterij, vel alius criminis, in qua pœna sanguinis non est imponenda, [g] quamuis nostro iudicio, si ex num Reipub. aut proximi non sequeretur, in foro conscientiæ non esset mortale: quia causa principalis, quare id vetatur, detur esse damnum, vel scandalum publicum, quod scitur: & ita cessante illa videtur cessare prohibitio. Illa nibus autem casibus esset mortale, si tranlactio fieret niente periurio, vel mendacio pernicioso, [h] & etiam sessionem à lite iniusta quidquam accipit, cum obligat restituendi. [i]

Quinto peccat, qui ad obtinendum in causa iusta tis, instrumentis vel testimoniis falsis vtitur hoc obligat restituendi. [m]

Sexto peccat, qui omittit accusare aliquem, cuius in magnum damnum spirituale, aut temporarium Reip. dundat & aliàs id impediri non potest, quod plurimum mendat ibidem Caietanus. Idem de eo, qui iurat, non tit non accusare, de peccato mortali nõdum patrato: quia iniustè accusare. [o] Dixi, *Nondũ patrato*: quia secus de

a *Capit. ea. inuentum. 2. q. 3. c. ea. lumniam. de pœn. ca. fin. de dol. & contum.*
b *Arg. ea si quæ. 2. q. 3.*
c *Innocen. c. quia plerique. de iudæis, cleric. coniugat. vel cleric. peregrin.*
d *Cap. cum minister. 23. q. 3. ibi ibi à nobis latè notatis.*
e *Aret. verb. accusat. §. 4.*
f *Argum. ea. prout. de dol. & contum. antiq. qui semel. C. quando. & quãdo.*
g *Argum. ea. super ea. glos. de cæpa. spirit.*
h *l. transigere. C. de transact. iuxta communem intellectum.*
i *Capit. cum cessante. de appell.*
k *S. Thom. vbi supra q. 68. art. 3.*
l *Iuar. ver. in c. dilect. 1. de simon.*
m *S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3. ad 3.*
n *S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3.*
o *Ioan. Andr. in illud. ff. de pœn.*
p *Dist. 3. palea gloss. cap. quomodo. dist. 86. Sylu. verb. accusat. 3. q.*

pecat, qui denunciat, quod non debet notabili- vel quando debet, intentione mortali, [a] aut omit- tractatum criminis committendi in damnum aut corporale, publicum, aut priuatum, vt proditio- hæreſis, aut aliorum simlium: quamuis es- set se non denunciaturum. [b] Idem si non delicta peruiciosa soli aucturi, à quibus per fraternam non resipiscit, modo ea probare pos- possit probare, si habet vnum testem inte- denunciator in hoc iudicio locum alterius testis

pecat, præfectus custodiæ vrbis, qui iurans se ac- quam post sonum campanæ inuecit, non accusat: iuramentum iustum, [c] quamuis sine obligatione pœnas, quas accusari incurrissent, iuxta S. Bernat- citat Syluester, [f] & ex dictis, [g] deduci potest: quod recepit, ne accusaret, tenetur ad necessariò iuxta opinionem, quam secuti sumus supra, [h] aliquem aliquod damnum facientem, & ei, non dicat non indicat, contra id quod iurauit, aut officij, non solùm peccat mortaliter, sed damnum tenetur. [i] Idem videtur dici & de præfectis circa importandas, & ex- in conuentibus regnorum, prouinciarum, & permittunt exportari, vel importari veritas, mortaliter, & esse periuros, nec absolui posse. numquam id amplius permittendi: sed restituendum pœnas, quas soluissent transgrei- tenerentur ad restituenda vectigalia, quæ vel exportatores deberent: quia hoc non est facient infra dicenda, de teste falso. [k]

De peccatis rei accusati, & inquisiti.

a *S. Thom. 2. 2. qu. 33. artic. 2.*
b *Innoc. in c. qualiter. 1. de accus. & Fun. in c. dilectus. de excess. prælat. per additam in d. cap. inter verba. cum clus. d.*
c *Vt in ea cunct. 9.*
d *Capit. omni. de iudæis.*
e *Cap. sicut. 23. de iudæis.*
f *Verb. restitut. 1. qu. 1. vers. 7.*
g *In ca. 33. num 42. & 52.*
h *Capit. 87. num. 42. & seq.*
i *Sylues. vbi supra.*
k *Num. 40.*

Rb 4 Dicen

35 Dicendum, quod peccat mortaliter primo testis, qui iniuste, scienter suscipit defendendam aliquam litem iniustam, aut non desistit ab eius defensione, postquam iniustam, cum damno notabili aduertit.[a]

36 Secundo peccat mortaliter, qui interrogatus à iudice seruato iuris ordine, non fatetur verum, etiam si inde sequatur mortis periculum, secundum S. Thomam recentiores.[b] Dixi, *seruato iuris ordine*, quia si iudex non seruet ordinem debitum in examinando testem, non tenetur testis ei obedire, nisi prius moneatur, & habeat tempus deliberandi, an dicat veritatem, vel non.[c] Dixi, *secundum recentiores*, quia Caietanus, Nauarrus, & alij antiqui docent, quod non peccat mortaliter, qui non fatetur veritatem, quando ex ea sequitur mors, vel grauis damnum, quem tria in hoc requirunt. Primum, vt delictum sit notorium, famosum, aut semiprobatum, quod contingit, quando testis est vnus testis oculatus, & omni exceptione maior, aut quando est indicium, vel pluta æquipollentia, vt sentit Bartolus.[d] Secundum, vt probatio sit iam posita in processu. Tertium, vt sententia sit notificata, quo videat se ad obediendum mandato iudicis teneri, secundum vtrumque Thomam,[e] tunc autem adhuc non tenetur, vt à confessario non sit absolucndus: nisi proponatur ei, vt ad id confiteri. Nam, vt rectè ait Sotus & alij, reus in mortem non tenetur fatendo peccatum, neque eum peccati permittez, immo in eo seuerat: & consequenter veniam non meretur, nec absolutionem,[f] quæ est singularis, & quotidiana conclusio.

37 Quare diligenter confessarius consideret, ne præcipiendo, in iacturam animæ, vt[g] monuimus addendo, in iacturam corporis, & in bona, dicendum de illo, qui confessus suum delictum fictis probationibus deregit: & de illo cui à Praelato præcipitur, vt sub pœna excommunicationis aliqua occulta, certum tempus reueleat. De fugiente autem è carcere, & impleute iuramentum de redeundo ad illum, dicta est supra.[h]

38 Ad nouè autem quæsitum respondeo eum, qui tacendo rogatus, negauit delictum, quod confiteri tenebatur, & ob id dominus damnatus ducitur ad supplicium, non teneri ad fatendum illud: nisi notabile aliquod damnum inde alteri probabiliter sequeretur: quia nullo iure contrarium videtur, quum potest ad eius animæ salutem sufficiat iusta confessio cum absolutione sacramentali.[i]

39 Tertio peccat, qui sciens se iustè condemnatum, ad ferendum executionem appellat,[m] cum obligatione tuendi omnia damna, & interesse, S. Thomæ.[n]

De peccatis Testium.

40 *Testis vt mortaliter peccat asserens falsum, & non reuocans suum dictum verum, putat falsum.*

41 *Testis dubitans, &*

Quomodo se testem non fore, excusans se illicitè, absentans se petat.

Quibus peccet, quod non debet, non testans quod debet, num. 1. Quomodo accipiens, num. 45. non parens edicto iubenti num. 46. Quæ sint aliqua octo excusationum, quibus non se excusat quis, ne peccat. 46.

Quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet.

Quibus teneatur se offerre, & quis non, & quis potest, & quando. 47. & seq.

Quando dicuntur deesse, vt admittantur inhabiles, & quando priuilegiati, & seq.

Quis testans, vt non restituit fisco bona quæ venda ei, si non testaretur.

Primum, quòd peccat mortaliter primo testis, qui iuratus verum esse in iudicio affirmat, aut iuratus verum esse in iudicio affirmat, aut tacet verum, quod falsum, aut dubitat esse verum, aut tacet verum, quod dubitat esse verum, aut tacet verum, quod dubitat esse verum, aut tacet verum, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

non tamen nocet, & qui iurat non testificari etiam falsum
superiore in casu, quo tenetur.

Tertio peccat, qui casu, in quo ad testificandum tenetur,
quo se ab eo excuset, falsò dixit partem aduersam fal-
cam esse, sciens, aut scire debens, suum testimonium ali-
uandam iustitiam necessarium esse, cum obligatus sit
tuendi.[a] Idem de latente, vel abterrente se, ne testimo-
post Sotum [b] diximus [c] aut se non offert in testem, hum-
esse necessarium ad impediendum aliquod notabile damnum
publicum, vel priuatum, per dicta [d] post S. Thomam, vel
promisisset, vel iurasset seruare secretum.

42 Et qui alienum peccatorum secretum detegit, tene-
gnitio non est necessaria ad malà, & damna impedienda,
quamuis particulariter de eo interrogetur, iuxta dicta. [e]
Thomam, [f] maximè, si illud per solam confessionem
mentalem, vel consultationem didicit, iuxta dicta. [g] Qui
aduocatos, confessores, medicos, & alios similes, quibus
guntur secreta litium, dubiorum, & morborum, peccant
ficando de secretis communicatis secretò eum eis: nisi
de illa nouerint, vel nisi sint talia quæ non detecta in
damnum redundarent: nec tunc est detegendum aliquid
tra necessarium: neque quantum est necessarium; quàm in
eo damnum famæ, in eum, qui detegitur, quàm in damno
tum bonorum redundat, per multa tradita, [h] donec
rant tria supra dicta.

43 Porro, qui non tenetur ad testificandum, debet dicere
dici se ad respondendum interrogatis non teneri, quod
sciret: & si illum cogere velit, appellare debet: si non re-
dicem in eum sa uiturum: & si hoc timet, respondere
nihil scire, intra se intelligendo: quod dicere teneatur
ctum est, [i] discedendo in hoc abeloquentissimo, & doc-
doctore Genesio Sepulueda, [k] ottimo condiscipulo
artibus liberalibus, quem credo non meminisse legere
danum, quia dicit, vsque ad Gabrielem neminem hoc
xisse: quum tamen antea ille dixisset, quodque
probauimus. [l]

44 Quinto peccat mortaliter, qui sciens alium esse in
ma sui testimonij necessitate: quia sine alio vitam
est, vel ea, sine quibus vita eius, vel fortuna probabiliter
bit, nisi se ad id in testem offerat, & non se offert. [m] Dixi,
extrema necessitate: quia ob aliam, quamuis magna
mortalis non tenetur, nisi eo modo, quo obligatus
proximi errantem tenetur. [n] Non tamen tenetur

a *Angel. verb. testis. §. 17.*
b *Libr. de rat. tegen. membr. 2. quæst. 7.*
c *Vbi supr. num. 704.*
d *Vbi supr. num. 705.*
e *2. 2. q. 70. art. 1.*
f *2. 2. q. 70. art. 1.*
g *Capit. 12. num. 51.*
h *Vbi supr. num. 9. & breuius supra, cap. 12. num. 60.*
i *Supra ca. 21. ma. 61.*
k *Libr. de vsu reddit testib. c. 13.*
l *In cap. 2. de confess. & in cap. humanæ, 21. q. 2.*
m *Per d. in d. cap. inter verba. concl. 6.*
n *Vt supra c. 24 nu. 17.*

tus non se offert: quia lex caritatis, qua se tene-
non obligat restituere, vt dictum est suprà. [a] Secus
si non testificetur, & ob id aliquis suum ius amit-
periculi, in quod incurrere posset, eum excusa-
dictum est: lex enim iustitiæ, qua iustè iussus tene-
obligat restituere, vt sæpe dictum est.

restituendi ei, qui dedit, [b] & qui accipit, vt
sint tamen necessitate restituendi, nisi de con-
per dicta supra. [c] Omne tamen, quod per suũ
alterutra partium amiserit, restituere de-
tamen potest impensas itineris faciendi ad se-
eum, & meretedem operariam dierum, qui-
in eo, vna cum interesse damni emergentis,

peccat, qui absque causa non paret iudici præ-
cuiuslet talia & talia crimina, vel debita: & est
si mandatum fuit sub pœna excommunica-
tionis, teneturque damna restituere. Dixi, *Ab-*
multa excusare possunt, vt copiosius aliis di-
magna prudentia, qua est opus ad rectè pa-
mandatis. Quorum primum est, quod pec-
& peccator iam emendatus aut sola fra-
probabiliter emendabilis: tunc enim nõ est
fraternam correctionem, etiam si præciperet,
habita ratione fraternæ correctio-
Thomam, & B. Antoninum. [h] Secundum, de-
peccati denunciandi, vt dictum est supra. [i]
libros, & taliter audiuit, vt ob id moueri nõ
denunciaturus esset talis, qui leuitatis ob
notaretur, aut cuius testimonium iu-
conueniret, moueret. [k] Quartum, denun-
audiuit. Quintum, nosse eum, qui futurus est,
in compensationem alterius tanti, vel
Sextum, quòd per solam sacramen-
Septimum, quòd per solam consul-
habendo nouit.

respondeo, eum, qui non denun-
in edicto contentum, teneri ad de-
quàm cito commodè potest. [l]

a *Capit. 17. nu. 1. & in tractat. de restitut. q. 1. monit. 2. & in locis ibi citatis.*
b *Cap. non sanè 14. quæst. 1.*
c *Capit. 17. num 32. & seq.*
d *Dicto ca. non sanè.*
e *Cap. si testes. §. venturis. 4. q. 1.*
f *In d. cap. inter verba. concl. 6*
g *2. 2. q. 33. art. 7. ad 3.*
h *2. par. tit. 9. ca. 6. §. 4.*
i *Ca. 10 nu. 31.*
k *Vt ibidē dictum est.*
l *Arg. cap. cū dilectus. de dolo. & contra. cum citatis à gl. & doct. ibi.*

tenetur

a *Et contrallius hic in Manuali Hispano.*

tenetur, vt copiosè, & vtiliter tractamus vbi suprà. a quorum aliqua, quæ parum inseruiunt confessatis, omittendo, primo, quòd offerre se tenetur, sciens præpatam aliquam notabilia, quæ sine suo testimonio probabiliter

b *Iuxta Caieta. per nos relatũ in d. ca. inter verba. conclus. 6.*

sciens itẽ crimen, de quo aliquis accusatur, aut denunciatus, aliũ, ob solã conscientiæ obligationẽ, b Secũdo, quod regulariter non debent se offerre, nec oblati admitti ad testificandum contra descendentes, nec è contrario: & idem fere de exascendentes, vel contra maritũ: & è cõtrario: & de liberto cõtra patronũ.

c *Iuxta decis. 3. Capel. Tholos.*

48 Tertio, quòd regulariter nemo tenetur ad se offerendum in testem, d & quilibet iussus testificari tenetur ad id faciendum, ceptis priuilegiatis. Quarto, quòd regulariter priuilegiati possunt cogi ad testificandum, in defectum aliorum idoneorum, etiam maritus contra vxorem, & è contrario. e

d *Argu. eorum quæ de operibus misericordiæ supra proced. diximus.*

e *Iuxta decis. 4. Capel. Tholos.*

49 Quia iura statuentia, vt aliqui non admittantur, quia sunt inhabiles: & alij vt non cogantur ad testificandum.

Quia sunt honorati, aut comunũ, intelliguntur, quia alij non desunt, iuxta glossam. f

f *Ca quamquam. 14. q. 2. per illud c & gl. receptã ab Archid. & Alexa. ibi, & communiter alibi, in cap. statuendum. 3. q. 8. & alibi vbi supr. adducta per Fel. in rub. & cap. dilectorum. de testib. cog.*

50 Quinto, excusatur, qui probabiliter timet ibi ex dilatione aliquod magnum damnum spirituale, aut temporale, aut rium, personæ, honoris, aut bonorum euenturum, secundum Baldum receptũ, g vt si ex eo scandalũ oriatur, vt aut subditi citatus à nobis vbi supra. Sexto, quod quamuis ad effectum mittendi testes inhabiles ob defectũ aliorũ, non sufficiant, esse alios idoneos quia opus est, quod ne que sint, nec possint interuenire cõmuniter in eiusmodi facto, ad effectum les personæ priuilegiatæ, aut inidoneæ, ad effectum compellendi priuilegiatos, satis esset iuramentum partis centis non adfuisse alios, quàm priuilegiatos & excusatos interueniente in contrarium coniectura, h nisi ex ea damnũ timeatur: l addendo, quòd quamuis teneatur aliquis denunciandã hæresim patris, & ad testificandũ de ea, non desint: nisi sciat, eum iam pœnituisse, aut certò credat, monitus ab ipso, aut ab alio verè reũpliter: loquitur de debet ei prouidere adhibendo magnum secretum, ne ipse pater, & ne illi aliquod magnum damnũ ex eo eueniat. Septimo, probare nos ibi, quod inhabilitas non excusat à pœna eiusmodi mandatis: licèt aliquando excuset priuilegium.

g *Inc. cum nuntius. de testibus & eundem, & Fe yn. in d. ca. dilectorum & nos vbi supra.*

51 Ad quæsitũ autẽ è longinquo à viro vsque ad simo, & pientissimo respondeo, quòd testis, qui in iudicio

h *Verb. denunciatio. q. 1. & verb. correctio q. 7. subfin.* i *Vt sonat glos. communiter recepta. de probat. vt vbi supra diximus.* k *Argum. cap. 2. de fide instr. vbi supra adducta per eos.* l *Vt vbi supra addunt ei.*

interrogatus super crimine, ob quòd bona publicantur, excommunicatur, propter quod reus absoluitur, non tenetur ad id, propter fiscũ, quod ad eũ perueniret, si damnaretur. Bernardini relatũ à Siluestro a quẽ sequitur.

a *Verb. restitutio 5. vers. 7.*

Tum quia pœna non debetur in foro animæ ante condemnationem. b Tum quia etiam interesse remotũ, & extra rem penitissimum in foro animæ, nisi quatenus sunt reducibile suprà, c & nullibi vlla lex damnati iubens publicationẽ bonorũ est ita recepta, vt ante damnationem ad fiscum deferantur. Tum denique, quòd alioquin omnes custodes confinium Regnorum deputati ad id, vel non saltem, nisi soluto vectigali, vel pottotius sub pœna priuationis bonorum, teneri restituere eadem: ne quis aliqua exportet ex illis, vel importet, sine vectigalia debita: sed etiam bona, fisco applicare: quod nullus, vt arbitror, ha-

b *Sup. eod. num. 14.*

c *Gloss. ca. fraternitas. 12. quæst. 2. & l. si sterilis. 9. cum per venditorem. ff. de actio. emp.*

c *Cap. 25. à num. 49. & seq.*

...ecratis Notariorum, & Tabellionum.

...ione cum sit aqua & quot capitula iurat.

...ntem faciat instrumentum falsum, & rescin-
...non faciat faciens instrumentum falsum, & rescin-
...ntem non deleat verum.
...ntem, ex pactat male componens, & non tradens illud.
...ntem non informant satis renuntiantem. aut transcribens
...illis.
...ntem seruiens pauperi, vt debet peccat.
...ntem, vel faciens instrumentum de re illicita. & scribens
...ntem extra.
...ntem scribens protocollũ, & faciens testamentũ insano,
...ntem, vel ebrio, secundum minimum capiens, litteras ordinum earius
...ntem.

f *Hostiens. in ca. sicut. ...ns enim vel manu scbi. recept. per Ioan. And. Panorm. & Comm. ibidem, & S. Anton. 3. part. tit. 6. cap. 3. §. 1.*

...ndum quòd peccat mortaliter primo notarius, qui ...ntem aliquod capitulorum à se iuratorum: cum ...ntione, f quorum primum est, quod conficiet ...ntem, de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, ...ntem addendo. Secundum, quòd non reuelabit, quod ...ntem mandatum fuerit, nisi iusta de causa. g Tertium, ...ntem faciet aliquod instrumentum scienter de aliquo ...ntem, nec de alio quouis illicito. h Quartũ, quòd ...ntem omnibus instrumẽtis, quæ dederit, protocollum, ...ntem. Quintum, quod erit fidelis ei, à quo est creatus

g *Secundum Panorm. in d. cap. sicut. num. 19.*

h *Panor. vbi supra.*

notarius:

notarius: & admonebit eum ea, quæ sciuerit in eius damnum vergere. Sextum, quòd nullo amore, odio, spe, vel timore officio suo abuteretur.

53 Secundo peccat, qui instrumentum conficit falsum, aut verum vtile, & parti necessarium occultat, aut rumpit, vel delet: & qui per malitiam, aut ignorantiam notabilem malitiam quod testamentum, aut instrumentum conficit, adhibendo quas clausulas obscuras, aut necessarias omittendo; propter quod aliquis suum legatum, aut debitum perdit, & qui solennitates necessarias dolo, aut lata culpa omittit, quæ forma nomen, signum, testes, diem, mensem, aut annum.

Tertio peccat, qui rogatus ab aliquo, vt ibi det, aliquod instrumentum, quod dare tenetur, non dat, nec aduertit, aut amicis eius displiceat, & qui non informat partem ignorantem tem, quæ renunciatura est alicui iuri, quale est illud, 5 d. die festo, absque necessitate ob auaritiam instrumenta non cit: cùm in alium diem commodè differre possit, & qui gatus à pauperibus non valentibus soluere iura, nó vult rum instrumenta scribere, aut iam scripta in publica tradere, secundum eundem vbi supra: quæ tamen non tenent dare gratis, per dicta supra. b

54 Quarto peccat, qui excipit, aut in publica forma, statutum, vt soluantur vsuræ: aut non reperantur, sed est excommunicatus, c & qui excipit, aut in publicum mam statuta contra libertatem Ecclesiæ redigit. d

Quinto peccat, qui conficit testamentum carens aut ratione non vtentis, cum obligatione restituendi ab intestato succedurus erat, e & qui stipendium maius debito accipit, etiam sponte datum, si publicum pendium constitutum illi erat, f & qui aliquid accipit teris ordinatorum, g quamuis, si non datur ei, obit publico, licitè potest aliquid pro suo labore considerata qualitate, & non ordinis, accipere, hoc est, vt nos accipere eo, quod de maiori ordine fidem faciat, per supradicta. h

a *Secundum S. Anto. 3. part. tit. 8. cap. 1. §. 6.*
b *Eod. cap. num. 29. & 44. & cap. 14. num. 3. & 4.*
c *Clem. 1. de vsur.*
d *Ca. grauc. de sent. excommun.*
e *Arguitur ex eo, quia ait Rald. in l. 3. C. de hæreticis. Eccles. nu. 17.*
f *Bald. in authen. sed hodie. C. de Episcop. & cleric.*
g *Iaso. Anton. Butr. in cap. 1. nat. 3. de simon.*
h *Cap. 21. num. 111.*

De peccatis Magistrorum, & Doctorum.

55 *Doctor, vel magister, vt peccat mortaliter lauream consequens, vel principaliter ob honorem petens, vel inquirens.*

55 *Doctor docens Theologiam in peccato mortali notorio, vel excommunicatus, vel religiosos, vel presbyteros. nu. 56.*

57 *Doctor approbans ad lauream indignum, falsa docens, vel*

inutilia, aut male siue mortali, præsertim vltimo, subornans auditores, vt indignos ad munera studij delegetur. Non seruans diem festo, & seruans nouum festiu vt peccet. Non præcat stipendium priuatum accipiens, vel benemerentem palio legendi, castigans discipulos, aut contemnens parentes.

a *De plaet. Eccles. lib. secundo.*
b *S. Anto. 3. par. tit. 5. c. 2. §. 10. & 2. part. tit. 3. ca. 5. §. 6.*
c *In d. cap. inter verba. num. 97. post glos. singu. clem. 2. de mag.*
d *In d. §. 6.*
e *Vbi supra §. 6.*
f *Verb. doctor. q. 4. vbi supra.*
g *Vbi supr. dicto §. 10.*
h *In 4. dist. 19. q. 2. art. 3. ad 4.*
i *Vbi supr.*
k *In dicto §. 10.*
l *Iuxta ca. statutum ca. constitutionem. ca. præsentis. de sent. excommun. lib. 6.*
m *Habita. Cue fil. pro par.*
n *In c. præced.*
o *Cap. 2. ne cleric. vel monach. lib. 6. aliuntla glos. ca. non magnopere. & c. super spec. de. titul.*
p *3 par. tit. 24. & 38. conclus 6.*

q *Verb. lauar. §. 7.*
r *In d. cap. inter verba.*
s *Anto. 3 par. tit. 3. cap. 2. §. 11.*

contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Idem vbi supra, §. 10.
b Li. 3 sent. dist. 21.
c S. Anton. 2. part. tit. 3. cap. 3.
d Vbi supra.
e Dicto 3. part. tit. 1. cap. 2. §. 11.
f In miscel. lanen. de rat. in miss. collat. 38.
g Arg. cap. fi. de iniur. & l. 1. ff. de furt.
h Ca sienri de regul. iur. lib. 6.
i Arg. cap. penale. 14. quæst. 5.
k l. 2. §. fin. ff. de orig. iur.
l Eod. num. 29. & cap. præcedent. 3. & 4.
m Per dicta cap. 23. num. 20.
n Ca. significatum. de pæn. & re mit. in cap. 1. vt Eccles. benef.
o Cap. prof byterum. de homic. & l. præceptoris. ff. ad l. Aquil.
p Cap. 27. à num. 80. & seq.
q S. Anton. d. §. 10.

contra dignum reprobat,[a] aut alio modo illicito quempiam à consequenda laurea impedit, cum obligatione restituendi notabile damnum spirituale, vel temporale docendo auditorio magis, quàm vtilia docendo auditorio notabiliter nocet, qui docet malo fine mortali[b], per sæpe dicta: vel pertimũ finem in docendo: quia fruitur vtendo, contra ordinem nam B. August. relatam à Magistro. [b]

Quinto peccat, qui per se, aut alios inducit audientes auditorium doctoris, vt cum non audiant, cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris, cum obligatione restituendi[c], & qui per factiones, aut subornationes, aut alio modo artes procurat, vt aliquis indignus eligatur rector academiæ, thedrę, iuxta mentem Aluari, [d] & S. Antonini, [e] idem de procurantibus, vt eligatur notabiliter minus digni quod est verum saltem, quando, & vbi electores, aut procurantes res iuramẽto, statuto, aut alio mandato, ad dignum eligendum sub pœna peccati mortalis tenentur, & tenentur[f] iis, exceptis ad summum sex cabib', quos nuper dicta[g] & qui prælegit die festo, illis horis tamdiu, vt prædicator credat auditores ob id omissuros missam & qui facit[h] festum non seruandum, cum damno notabili audientes, vel consentientis. § Dixi, *non consentientis*: aliàs enim sic[i] 58 Sexto peccat mortaliter, qui habens præbendam, vel beneficium in id ei collatum, exigit aliquid ab[k] bus.. i Dixi, *habens*, aliàs enim etiam a pauperibus tibus extremè, exigere potest, [l] iuxta dicta supra, quid dicãt Hostiensis, Raymund & alij ibi citati, & qui[m] eatum, aut prębendam, aut aliud beneficium cum pacto di in scholis suscipit, & est simoniacus. [n] Dixi, *cum pacto*, secus, si cum onere tali beneficio vacanti incumbat.

Septimo peccat mortaliter, qui scholasticum[o] stigat: quia solùm leuis castigatio est ei permissa. [p] gatus est clericus, est excommunicatus: ibi Dixi, *cum pæ*fra dicenda. [q] & qui simpliciores contemnit, & quos restringendum ad contemptum, per quem notabile dahonoris, aut bonorum illis ex iustitia legali debitorum[r] tur. [s]

Qua quidem in re Concilium Tridentinum [t] statuit, mo quòd habens beneficium, cui est annexum onus gendi sacram Scripturam, cogatur prælegere per se, & neus, alioqui per alium eligendum à nominatis ibi; & qui

r Per dicta supra cap. 23. s Sess. 5. cap. 3. Item.

ferat, conferatur, nisi idoneo ad per se id faciendum. [a] quod in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, & collegiatis in aliquo insigni oppido, in monasteriis mendicantibus, & conuentibus mendicantiũ sacræ Scripturarum, & conuentibus mendicantiũ sacræ Scripturam habeantur: in Ecclesiis verò tenuioris prouentus quod vnus, qui gratis grammaticam doceat.

Quod docentes sacram Theologiam, dum publicè docuerint, & in scholis eam discentes priuilegiis personalibus, & personali perceptione fructũ in absentia à iure concessis gaudeant. Quod ipsum dicendũ est de [a] In ea. fin. de magist. iure legente canones, vt probat Felinus [a] cuius ratio est, quod nulli scientiæ capescendę tãto tẽpore ac canonicæ: vt enim quis perfectus canonista, [b] Argum. c. pauperet. 50. dist. vt canonicæ prudentiæ nõ mediocrem legũ, [b] vt adipiscatur eruditionem. Rara itaq; auis est perita, & vtilis foro per necessarius: vt qui multas tres disciplinas professus esse debeat. [b] Quod nemo ad huiusmodi lectionis officium admittatur, & approbatus fuerit.

De peccatis Scholasticorum.

Quomodo mortaliter peccat ob finem mortalem studens, [c] Arg. cap. cum minister. 23. q. 5. cum ei mu per à nobis admot.
quando præcepta studij, discens vetita, auocans auditorem, [d] In d. §. 11.
quando negligenter studens, male insumens viaticũ, [e] Argu. eorum, quæ de causa nõ sciuntur, negligenter studens, male insumens viaticũ, [e] Arg. cap. cum minister. 23. q. 5. cum ei mu per à nobis admot. d In d. §. 11. e Argu. eorum, quæ de causa nõ sciuntur, arrogans sibi gradum, quem nõ habet.

Quod peccat mortaliter primo scholasticus, [c] qui studet mortalem studet. [c] Et qui statuta præcepta ad mortale obligantia nõ seruat, iuxta mẽ- [d] nisi iusta de caula id fecerit, quam quo ad [e] moniter in academia habetur. [e]

Quod peccat qui suffragatur, aut curat alium suffragari [f] Arg. cap. non magnopere. & ca. super specula. ne clerici vel monachi. g In d. §. 11. & alijs.

Quod peccat, qui fieri facit præfectum, rectorem, beneficiarium: immo [g] si tamen competitor esset dignior, præsertim [g] si dignior, iuxta proximè dicta in simili.

Quod peccat, qui scientias vetitas, aut superstitiosas discit, [h] docet, aut admittit scholasticos, aut adiicit, vt pro- [h] fessus dictum est, & qui in studendo notabili- [i] ter, iuxta mentem S. Antonini [i] quod restringendum ad eum, qui impensis alienis, vel redituum

suorum Ecclesiasticorum, & non proprijs studet, per superfluas de prodigalitate, [a] & multo magis, [b] prædicta bona in compotationibus, venereis, vel lusibus, & id genus alijs impendit: quin fratribus partem sibi à patre datam rebus tenetur, iuxta communem, quam bene laudo defendi.

Quarto peccat, qui contra veritatē, quam scit, alterum modo prædicto, [c] & qui stipendium debitum præceptoris possit, non soluit, [d] aut qui dicit habere se gradū, quo caret,

a Ca. 23. vn. 79.
b In auth. quod locum. col. 2. C. de collat.
c Supra ca. 23. num. 34.
d Arg. cap. sæpe. de restit. spoliat. & tradit S. Anton. vbi supra. e l. reddatur. C. de profess. & med. lib. 10.

De peccatis Medici, & Chirurgi.

60 *Medicus & Chirurgus vt mortaliter ob ignorantiam*

60 *Medicus non curans secundum præcepta, & negligens re, vel studere.*

60 *Medicus præbens medicinam dubiam, & deferens aegrotū peccat.*

61 *Medicus abscindens membrum, minuens sanguine, & monens confessionem.*

61 *Medicus medicinas non eligens, aut curationem differens peccat.*

63 *Medicus consulens, vel concedens animæ nocia pro corporis.*

63 *Medicus non admonens mortem vitandam, & stipendium petens.*

64 *Medicus nimias medicinas ordinans, pauperi non vel diuiti nolenti soluere.*

64 *Medicus detrahens aliis medicis, vt peccat.*

60 DIcendum, quod peccat primò medicus, vel chirurgus qui absque sufficienti scientia medicatur, vel chirurgiatur, laurea donatus & qui attem satis calleat: sed eius peccatum sequitur & qui notabiliter negligit studere, aut sufficienter visitare, [f] quamuis ægrotus sanetur, iuxta S. Antoninum, & obligatione restituendi, iuxta mentem Panormitani & aliorum, [h] & qui adhibet medicamenta morbo, antequam debeat, nium, [h] & qui adhibet medicamenta morbo, antequam debeat, cognoscat, [i] licet qui per diuturnam experientiam didicit rare aliquos morbos, puta scabiem, ossium fracturam, culam oculatem, fistulas, dolorem dentium, & molestiam rium, & aliorum similium possit licitè curare: quamuis las medicinæ ignoret, modo absque aliquo incommodo aut fascino id faciat, [k] & modò præsumptuose: quamuis medicum adhibeat peritum: & modò ne quid, quod ignorat, intentet. [l]

61 Secundo peccat, qui dubitans de aliquo medicamine

f Ca. tua de homicid. & ibi Innoc. & omnes. g 1. par. tit. 7. ca. 2. §. 1. h In d. cap. tua.
i Caieta. in sum. verbo medicus.
k l. 1. §. medicus ff. de var. & extraord.
l Arg. cap. non est sine culpa, de regul. iur. li. 6.

noxium, an non, præbuit illud, vt experiatur, aut non haberetur ignarus, &c. [a] & magis tenetur cum quam scit notabiliter nociuam: etiam si [b] & qui aliquem, aut vt ægroto placeret, præbeat, [b] & qui [c] ante quam debeat, ob quod mors, aut [c] & qui membrum aliquod necessario est abscindendum, cum membrum aliquod necessario est abscindendum, quē credebat bene abciſſurum: aut dubitans [d] & qui abscindendi, iussit abscindi & qui nesciens mi- [d] & qui sciens pharmacopolam medica- [e] & qui quo [e] & qui non persuadet infirmo confessionē, an- [f] quod [f] nec etiā, quādo credit esse periculosū, & [g] sed quia putant id infirmo nocuturum [h] nam vt ipse ait, & nos, [i] illa constitutio hoc [i] propter salutem corporalem, contra salutem ani- [k] & qui [l] & qui credens infirmum morituru,

a Antonin. Lutr. in di. ca. tua not. num. 14.
b Panor. in d. cap. tua.
c Asten. li. 6. titul. 14. art. 2. q. 1. a.
d Idem in ca. tua. num. 20. & Asten. vbi supra.
e Innoc. in d. cap. tua.
f Anto. vbi supra.
g Cap. cum institutus. de præb. & remiss.
h Iux. Angel. verbo medicus. §. 6. & Rosel. eodem §. 1.
i Verb. medicus. q. 3.
k Verb. medicus.
l In d. cap. cum infirmitas.
m Dist. ca. cum infirmitas.
n Io. And. d. cap. cum infirmitas.
o Ioan. de Neap. in 12. quodlib. probatus a S. Anton. 2. part. tit. 7. ca. 2. §. 2. & a Sylvest. verb. medicus. q. 4. & communiter.
p Iuxt. ea sd.

& quod eius admonitio est multum illi profutura, ad tran-
dum peccatum mortale, & ad restandum, quo iste grauia
inter hæredes impediantur, & neque per se, neque per alios
monet, vt peccatum exuat, & restetur. a Dixi, modum
eus si iuste petat suam admonitionem parum proficua
quia credit eum in bono esse statu, & de suis bonis ordina
fuisse secundum eosdem. b

Sexto peccat, qui petit stipendium notabiliter minus
blico carens: aut accipit mediocre habens publicum, ex
cto nihil præter id accipiendi plusquam petit. Et
vltro sibi datum, cum obligatione restituendi per ac
sequia, & visitationes tempore valetudinis id compensa
qui exigit stipendium quod ægrotus propter mortis
promittit, si aliunde habet vitæ necessaria. d

64 Et qui facit, vt infirmus plura, quàm opus est, m
menta emat, ob conuentionem inter eum, & pharma
lam, vel aliam causam iniustam, cum obligatione re
Septimo peccat, qui non vult gratis mederi pau
to, f quod nostra sententia restringendum est ad eum,
dit illum probabiliter moriturum, nisi el medicatur, &
alius, qui id faciat, nec qui soluat salarium, & non vult
ri salario credito: nã neq; cõstituto in extrema necessi
netur quis subuenire gratis: modo eum extimat ab eo
do, commodando, vel operas credendo per fugaditu
non vult mederi diuiti soluere nolenti, h quod interim
est de eo, qui vellet quidem ab eo curari: sed ob auaritiam
quærit medicum exiltens in magna eius necessitate, &
deatur illi, post eius mortem, vel curationem cæpta
suum stipendium, i & qui detrahit aliis medicis labo
ad curationes se omisso, accersantur. k

De peccatis exequutoris testamenti, tutoris, curatoris, & hospitalarij.

65 *Exequutor testamenti, vt peccat mortaliter non solue-*
ta, & debita.

65 *Viduus, aut vidua, cui aliquid reliquitur quo ad cas-*
tum

65 *Exequutor testamenti nimis tardans vt peccet. & qu*
municatus.

66 *Rem pupilli non seruans, eius pecuniam lucre impedi*
vt peccat.

67 *Vxor transiens ad secunda vota peccat tutela fungen*

69 *Hospitalarius vt mortaliter peccet.*

a Io. Neap. quodlibet. 11. & R. Anton. vbi supra §. 7.
b Vbi supr.
c S. Anto. vbi supra §. 3. proba. me ab Angel. verbo medicus. §. 6. Sylu. eo. quæst. 5.
d l. medic. ff. de var. & extra. cogn.
e Astensis lib. 6 tit. 4.
f Iuxta glo. celebrē, & recept. in sum. §. 3. d. & S. Ant. vbi supra, & aliter. verb. medicus.
g Ca. 17. nu. 118. & ca. præced. nu. 17. & supra eadem ca. num. 19.
h Iux. eandem gloss. in §. 1. §. 3 diss. & c. pasce. 86. dist.
i Iuxt prædictam gla. & mentem omnium.
k Per dictũ cap. 18.

Sciendum, quod peccat primo exequutor, qui
debita, aut legata præsertim pia defuncti,
bona ad vtraque sufficientia, & qui, vt soluat le-
dum debita, credens bona non sufficere vtrisque
debita autem sunt etiam vota realia defuncti per
quæ vidua, cui maritus reliquit vsumfructum
dum quo ad castè viueret, stuprum committit
tur, ac si id non commisisset, cum obli-
dicit, iuxta Caietanum, c & ea quæ diximus, d
dem, dicitur iudicio, si vsumfructum reliquit quo ad
eadem ratione videtur de marito, qui relin-
vsufructuarius.

solum quidem, sed post moram notabilem, e &
catus, si qua constitutio synodalis excommu-
tergemem intra certum tempus eum compre-

peccat, qui tutor, aut curator non cõseruat, nec
suis pupilli, vel minoris: & qui sine vtilitate, vel
nat: & qui est in culpa vt actionem, vel aliud
qui non vendit res mobiles, quæ obseruatę nul-
riant, & pretium non conuertit in bona im-
utilitatem parerent, si inuenitur emptor, cum
dem restituendi. g Tutor autem dicitur, qui
hunc est minori 12. annorum, si est fœmina,
malcolat ad protegendum personam, & bona
eo, qui natiori 12. vel 14. & minori 25. præsi-
prodigo administrandis eius bonis, i &
officio suo rectè vsurum. k
notabiliter est negligens in pupillo bo-
ando, & à vitiis, & peccatis seruando. l
ad lucrum pupilli, vel minoris pecuniam
per res contractus, de quibus supra, m & te-
pupillus, vel minor non restituat, sed po-
eius accipere, quod huic rei satisfuerit,
administrationem habeat, siue non, seruatis su-

peccat mulier, quæ officio tutelæ fungitur post
vel post stuprum commissum per eandem
hoc ponderat Salicetus. p

a Arg. l. sci. mus. §. & si præsitam adducta gl. Cdetur. de l. b. l. 1. §. penul. ff. ad trebell. S. Ant. 3. par. tit. 12. cap. 3. §. 11.
b Ca. 12. nu. 18. & 19.
c In summa. verb. pœna.
d Inca. 23. num. 62.
e Arg. cap. non quidem cap. tua. & ca. Ioannes. de testam.
f Arg. cap. præterea. 2. de appell.
g l. tutor, qui reperterium. §. 1. & 3 ff. de adminigrat. tutor. Barr. ibi. & alij.
h Instit. de tute. §. 1.
i Instit. de curat. in princ.
k Glos. celebris. elem. quia contingit. §. 61 antè de relig. domib. quo gloss. omnia. hæc ponit, post Specul. tit. de tute. & titu. de cũ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Octauo hospitalarius, qui reditus hospitalis non in ea, in quæ sunt destinati, & qui finit eos perire: aut qui dispendit,[a] & qui nimis tardè recuperat bona eius alienata, & qui adeo negligit reficere ædificia, quod ob id cadant obligatione restituendi.[c]

Porro Concil. Trid.[d] commendata plurimùm electione hospitalitate statuit, quod hospitalarij hospitalium onera subire pleant: quæ si commodè non possint, fructus illorum in alios pium vsum conuertant: prout ordinatio cum duobus sequentibus de capitulo videbitur, & quòd omnes hospitalarij regulares, vbi viget regularis obseruantia, ad prædicta ab Episcopis compelli possint, si sint laici, non tamen regularibus subiecti, præterea in foro conscientiæ teneantur ad restitutionem percepti, actum, quos contra hospitalium institutionem percepere, nulla eis remissione profutura. & quod administrantes eodem modi vni, & eidem personæ vltra triennium non conferantur, non obstantibus etiam priuilegiis, & immemorabili consuetudine. &c.

a *Cle. quia contingit de relig. domibus ex mente S. Anto. 2. part. tit. 21. c. 1. §. 1.*
b *Cap. quicunque. 12. quæst. 2.*
c *Gloss. di. clemē. quia contingit.*
d *Sess. 25. cap. 8. de reformat.*

De peccatis Clericorum quoad ordines.

68 *Ordinando prima tonsura hæc sunt necessaria, & hæc nobis sacris.*

68 *Ordinando cui Capitulum, vel alius iode vacante non dare licentiam.*

68 *Ordinandi facultas papa, qua legitima, & qualem*
genda.

68 *Ordinandi atas mutata, & multa nouæ ab ordinatis*
nandis facienda.

68 *Missa pro noua nil detur, nec merces pro alijs ignotis*
set: nec quis extra sacrum.

69 *Dispensat quis ad ordines, & cum malè ordinatis.*

69 *Ordinem sumens vt peccat, & cum malè ordinato.*
ab Episcopo excommunicato, & cum malè ordinato
occultus, num. 70. si extrema tempora legitima, si per
statam atatem, si sine iusta licentia, si excitus ab
num. 71. si non supplet suppleuda, si eodem die multa
nes sumit, si deformis, si energumenus, epileptus, aut
mus, excommunicatus, aut mortalium reus. 72.

73 *Clericus, vt peccet Sacramenta in mortali sumendo, aut*
tangens, aut post notorium peccatum, etiam occul-

missæ, num. 74.
eius, & eius visum, quod peccatum notorium impedit.
quid dicitur.
Papa aliter quàm inferior, etiam in quo vterque
105.
ingressu Ecclesiæ, rebaptizans, chrismate veteri vn-
quis eorum celebrans, non confessus, concubinarius noto-
num. 78.
vt Episcopus in irregularitate peccati notorij.
carum clericus, & fornicarius vagus, pares, non hu-
minor in sacris. & 78.
concubinarij audire vt mortale, & cur melior boni
num. 80.
carum notorius quis euitandus.
Cardinalis multis nominibus suspiciendus.
extra locum sacrum celebrandi facultas non datur, &
quod si celebrat intra illum, 82. & vt si in Ecclesia in-
cidat. si super aram fractam, si ante preces matutinas
& sine aliis necessarijs etiam timore mortis 84. si sine lu-
mine aut aqua, si in pane, & vino corruptis, si in omphā-
cio, si post meridiem num. 86. si pluries quam semel
effundit sanguinem, & si reliquias corporis post ablu-
num. 89. & 90.
quis vellet sacras stola pro cingulo ferre.
facienda die Natiuitatis, quis optimus modus.
audiat Episcopus, nemo eam nisi semel in die
septem casibus, nec in his vnquam ter, nec se-
& Sabbatho Sancto. 92.
reliquias calicis, patenæ, & oris, & suppleat
num. 91.
applicanda, num. 111. non dicenda à li-
num. 93. nec coram interdictis. num. 94.
alios clericos ad diuina officia admittens.
excommunicatos sepeliens, absoluens
confessum, & non monens eum.
omittens, aut voluens omittere horas
earum, male eas recitans, non at-
& 96. & num. 97. & seqq. Hostias multas con-
num. 91.
occupationes, vel morbos, omisit horas nisi bis
recitat.
ob quas causas iniustè omittuntur. & seqq.

105 *Attentio ad horas sufficiens triplex, & sufficit virtualis.* 776
seqq.

108 *Horæ, ad quas tenentur clerici sacri, & ad quam moram.*

109 *Clericus vt peccat dicens vocarem tabellam, scortum, aut*
inuiseris, Monasteria frequentans, habitum, & tonsuram
non deseres, arma gestans, ludens, mendicans, lanam
narius, mercator, aut mensam non benedicens, aut
quæ antiquo, & nouo iure hic relata vetantur, ne
sunt omnia officia secularia, cum arte medica ex-

109 *Concubinarij clerici pœnam innouat Concilium Tri-*
dens nouam.

111 *Missa triplex valor, quis, cui applicandus, quid de tan-*
pro multis.

111 *Missam pro duabus pitantiis non alendus ob missam.*

68 DIcendum, quòd peccat mortaliter primo, qui sine ordine insigniti contra canones Concilij Tridentini

a *Sess. 23. c. 4. de refor.* quod a sic statuit, *Nemo initietur prima tonsura, qui non*
nis Sacramentum non susceperit, & fidei rudimenta edoctus
rit: quique legere, & scribere nesciat, de quo probabilis coniec-
non sit, eum non secularis iudicij fugiendi fraude, sed ex Dei

b *Et cap. 1. sic.* *ter inserviat hoc vitæ genus elegisse.* b

Ad minores promouendus ordines bonum à parocho, & ma-
schola, in qua educatus est, testimonium habeat. Assumendus
ad singulos maiores vno mense ante ordinationem. Episcopus
eat, qui parocho, aut alteri, cui magis expedire iudicauerit,
tat, vt nominibus, aut desiderio volentium promoueri publi-
clesia propositis, de eorum natalibus, ætate, moribus, & vita
dignis diligenter inquirat, & testimonium quamprimum ad

c *Et sess. 7. cap. 10.* *Episcopum transmittat.* c

Non licet Ecclesiarum Capitulis sede vacante vllo modo
die vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias
re alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi tempore ad
fuerit. Et capitulum contraueniens Ecclesiæ illius subtra-
cho: sic verò ordinatus si in minoribus constitutus sit priuatus
cali non gaudeat. in maioribus verò, ab executione ordinum
neplacitum futuri Prælati sit ipso iure suspensus. quod ipsum

d *Sess. 23. capit. 8. de reformat.* tuitur, d de impertiante dimissorias ab alio quàm eo, qui
Capituli succedit in iurisdictionem Episcopalem.

e *Sess. 7. ca. 11.* *Et alio in loco sic, Facultates de promouendo à quocumque*
suffragentur, nisi habentibus iustam causam in literis expressam
dam, ob quam à propriis Episcopis non ordinentur: & eam ma-
neantur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel pro eo

...dum prænio diligenti examine a 2 *Sess. 23. c.*
...ri literarum gratiæ, aut cuiuslibet rescripti, aut priuilegij, nisi 9. *sic.*
...& mores ordinarij testimonio commendentur. b
...mores per temporum interstitia conferantur: nisi b *Et ca. 11.*
...videbitur, idque latinam linguam tallen-
...non nisi post annum à susceptione postremi
...ad sacros promoueantur: nisi necessitas,
...iudicio Episcopi aliud exigat. c c *Et ca. 12.*
...ad diaconatum ante 22. ad sacerdotium ante 25. ætatis annum promoueatur, & quod nulli
...nisi primæ Episcopi examine, ordinentur. & nota,
...Concilij abstulit mendicantibus, ob reuocatio-
...bullam Pij V. quæ hoc onus, & aliquod
...D.N. Gregorium XIII. cuius tenor est qui
...cap. 17. & mox, sic.

...ordinati non promoueantur ad maiores, nisi bo-
...testimonium, in minoribus sint probati, & per annum
...egerint se Deo auspice continere posse. & mox
...altem diebus dominicis, & solennibus cum altari
...ministrari. & mox sic, Duo sacri ordines, eodem die,
...non conferantur. d

...ad presbyterium in minoribus probati sint, ac bo- d *Cap. 14.*
...mores, & anno integro diaconatum exercue-
...rint, & administrandis Sacramentis necessaria
...sufficientia, & vitæ bona exempla expectentur, &
...per saltem, si non ministrauerint, Episcopus ex
...percipit. e

...quis non ascribatur illi Ecclesiæ, aut loco pio, e *Ca. 16. sic.*
...vel vtilitate ordinetur, & si eum locum Epi-
...gerat, ei sacrorum vsus interdicatur, & nullus
...sine commendatitijs ordinarij sui litteris, ad divi-
...cedat. f

...ad ea ferre valentibus assignari stipendia f *Ca. 17. sic.*
...procurent, & quod nulli exerceant of-
...quibus carent, vt in iis constituti se in illis

...prohibeant, ne quid pro missis nouis cele- g *Sess. 22.*
...importunas, ac illiberales eleemosynarum exa- *Decret. de*
...& ignoto sacerdoti missas celebrare liceat, & *abstem. & cuit in ce-*
...criminosus sancto altari ministrare, aut *leb. miss. sic.*
...& ne sanctum hoc sacrificium extra
...tantum cultum dedicata oratoria à sa-
...quibuscumque peragatur.

a *Extrauag. Ion. 2. de simo. de quæ inf. cap. 27. num. 126.*
b *In c. tanta. de simo. num. 3.*
c *Arg. ff. ea. tenendi. 1. q. 1.*
d *In ca. statuimus. & d. ca. si quis 1. quæst. 1.*
e *Capit. 27. num. 37.*
f *Verb. simo. q. 3. §. 1.*
g *Num. 113*
h *Ca. 23. num 100.*
i *Ca. si quis à simoniacis. 1. q. 1.*
k *Cap. 1. de fil. presbyt. cap. 2. eod. tit. lib. 6.*
l *Ca. 2. eod. tit. lib. 6.*
m *Dist ca. 2. de fil. presbyt. lib. 6.*
n *Ca. 27. nu. 121. vsque ad 130.*
o *De irreg. calu. p. & Reuif. 2. part. sua prax. benef. tit. 11. de clerico ad sacros ordin. malo pro. gloss. 4.*
p *In repet. Ca. accepta, oppos. 2. nu. 34. de rest. spol.*
q *Cap. vel non est compos. de temper. ordin.*

Secundo peccat mortaliter, qui suscipit aliquem vidiuum etiam minorem per simoniam propriam tralem ante vidiuationem commissam, quamuis occultam, quæ est causa excommunicationis: & est excommunicatus,[a] etiam si crimen sit occultum, & non ordinatori secundum Innocentium. b Dixi, *propriam*, quia si quis tertio, & non ordinatori secundum Innocentium. b Dixi, *propriam*, quia si quis *ante ordinationem*: quia dato post eam, non efficit simoniacus, vel certè non talem, quæ excommunicet. Dixi, *propriam*, quia si quis alius dat, aut promittit aliquid episcopo, aut alteri, vt ordinet ipso inscio, vel scio, sed contradicente non peccat, accipit, non solum characterem, sed etiam ejus exercitium, iuxta Bellamerам quem sequitur Cardinalis Alexandrinus, d quidquid glossa cap. si quis & alij dicant maximè extra. ad euitanda Martini V. de qua infra, e nec potest uendo illud, quòd se inscio datum fuit, suspensionem, nec communicationem incurrit, secundum suffectum, nec peccat, saltem in foro conscientiæ, quidquid ille sentiat. f Nec habet ratam, neque gratam illam dationem: quia nulla vetat, quo ad illud forum. Dixi, *quæ est causa ordinum*, enim contrà, per dicenda infrà, g & dicta supra. h

69 Tertio peccat mortaliter, qui scienter ab Episcopo communicato denunciato ordinatur, immo & postea ordine illo absque dispensatione Papæ: quia licet ordinem rem accipiat, non tamen illius exequutionem, quo ad quam solus Papa dispensat. i

Quarto, qui non existens legitimus sine dispensatione dinatur. k Ad minores autem episcopus dispensat. l Ad verò ordines solus Papa, & eum intrante religionem. m Ad mune ad omnes ordines etiam sacros dispensat. n Ex quo ad forum conscientiæ, an illegitimitas, vel ita dicta secreta, vel publica: quidquid aliqui existimauerint. o Ex textu, & iusta ratione. Idem de qualibet alia irregu- te, quo ad peccatum, licet non quo ad dispensationem. cum aliis pertinentibus ad irregularitatem, infrà dicta.

70 Quinto peccat mortaliter, qui ordinatur habens extra tempora à iure statuta, aut ante legitimam ætatem absque litteris dimissoriis: & est ipso iure suspensus. ne illo vtitur fit irregularis, in quo solus Papa dispensat. extrauagantem Pij II. *cum ex sacrorum*, quæ nuper fuit sa, de qua meminit Villadie, o quā nos declaramus. Dixi, *dine sacro*: quia licet sic minores capiendo peccet non ipso iure suspensus: quia iuxta cōmune ius defectus tem fio ipso facto nō incurritur. q Per quod omnes, qui per

rem non nouerant, contrarium dixerunt, putan- ipso iure: propterea quod ante legiti- ordinem sacrum etiam presbyterij suscipiat, in S. Antoninus. a & Maior. b nec videtur prodesse obseruantiæ suum priuilegium. c

mortaliter, qui furtim contra prohibitionem latæ sententiæ, est excommunicatus, & irregu- Papa dispensat. d

peccat mortaliter, qui sciēter per saltum, id est, omisso, maiore ordinatur: & est suspensus. Su- autem dispēsandi super hoc sequuti fuimus hic tentis e quam videtur etiam elegisse Concil. quod Episcopus potest dispensare antequam tamen est intelligendum, modo antequam sem addimus. g

mortaliter, qui ordinatur omisso aliquo ne- tate præcepti: licet non de necessitate sacra- defectu, eo vtitur: nō tamen fit irregu- eadem die duos ordines sacros suscipit, non so- est etiam à posteriore suspensus, in quo solus immo & irregularis, vt exprimitur infra, k quare hic ponitur suspensus. Et qui eodē die & subdiaconatū suscipit, l & magis qui duos eodem die suscipit, etiam si sit religiosus, per non tamen, qui quatuor minores eodem quod etiam post Concilium prædictum proce- eum quo Episcopus dispensaret, vt non ser- tis posset accipere. Quin videtur, quod & subdiaconatum eodem die, vbi est ta- quæ valet, secundum S. Antoninum. m Conci- consuetudinem non tollit.

mortaliter, qui ordinatur habens facie, vel deformes: vt si oculo caret, vel habet na- vel cōpactos, vel superfluos, p non licet promotus celebret. q Et idē de eo a dæmone obsessus, aut morbo caduco in Et qui antequam in hos morbos inci- frequenter eis correptus, celebrat. r pie lector, quòd in Manuali Hispano nihil

a *3. par. tit. 14. cap. 16.*
b *In 4 dist. 24. quæst. 1.*
c *Per supradicta num. 68.*
d *Cap. inno- tuit. de eo, qui furt. ordi. suscept.*
e *In sum- ma de ele. per sal. pro. §. 4.*
f *Relatum supra num. 63.*
g *Per cap. de ele. non ord. minist.*
h *Syl. ver. irregularis. tar. q. 12.*
i *Cap. litte- ras. ea. dile- ctus. adiū- cta glos. de temper. or- di. & d. ca. innotuit.*
k *Cap. 27. num. 241.*
l *Cap. 2. de eo qui furt. ordin.*
m *Sup. nu. 68. relatū.*
n *Secundū glo. c. de ea. de temper. ordinat. & ca. 2. de eo, qui furt. ordin.*
o *3. par. tit. 14. cap. 16. §. 12.*
p *Cap. si a- liquis. 55. dist.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixi de verso in insaniam, vel furorem: licet præsbiter c
ritum etiam de illo agat: ne inficerem scripulos in, qui ante
vel post ordinationem alienantur à mente per ebrietatem
phrenesim, lethargiam, aut alium morbum, quibus alienatis
non occurrebat tunc ratio, sufficiès: quæ postea in eis cum
dam nobilissimi viri occurrit, videlicet illos esse vitandos
esse ad eos solos, qui alienantur mente directè, & immedia
per inordinationem organi sensuum: non autem, qui mediè,
tè, & indirectè vi morbi, vulneris, ictus, vel alicuius pote
breuis. Quæ declaratio multis viris eruditissimis illatis

a Cap. si celebrat. de cler. excommunicat.
b In c. cum illorum. de sent. excom.
c Verb. dispensatio, q 20. §. 10.
d Ca. illud. 93. di. Ric. in 4. d. 24. art. 4. q. 1.
e In 4. d. 5. & 24. & 3. part. qu. 62. art. 6.
f Verb. ordo. 4. q. 2. §. 3. part. q. 4. art. 6.
g Verb. baptismus, 3. quæst. 4.
h Cap. fin. de temporib. ordi.
i Cap. vestra. de cohabit. cleri. & mul. & c. si de tempo. ordin.
l Verb. nouorum. qu. 4. §. 4.
m In d. ca. vestra. nu. 31.
n Ibidem num. 18.

ordinis Dominicani placuit.

Decimo peccat mortaliter, qui excommunicatus ecclesiam
quamuis minores suscipit, a & ut irregularis, si excommu
catio erat maior: cum quo solus Papa dispensat. Panormitanus
& communis b nec Silvester, c contrarium sentiens, dicit
nullis ita visum est. Et qui in peccato mortali existens, eccle
suscipit, aut aliquod sacramentum ministrat, & etiam
sacras tangit, vt aliquid aliud tamquam minister Ecclesiæ
cit suo officio fungens, iuxta mentē S. Thomæ d & Scoti
sed non, si eas tangit, ita vt laicus posset, vt si tempore
tatis baptizat, è terra sacramentū ferat, aut epistolā
pulo cantat, iuxta S. Thomā e per Silvestrū. f Et qui
notorio depositione digno suscipit ordines ante dispen
nem, etiā post actam pœnitentiā. g Dixi, Notorium
effectum, non sufficit esse famosum, nec celebres
Notorium autē dicitur quo ad hoc, quod est conicibus
te in iudicio: vel super quo est lata sententia, quæ transi
rem iudicaram aut est adeo manifestum, vt nulla tergi
tione celari possit: vt est peccatum eius, qui tam publice
bet concubinam, ac maritus habet vxorem, & publice
alit, h & etiam illud, quod scit euidenter maior pars
vicinorum, aut collegij: modo in eo falsum sint deceptæ
scientia pauciorum quam sex non faciat rem notoriam,
sex, quando illi non sunt maior pars illius congregationis,
cuius respectu illud dicitur notorium, quidquid dicat Pa
fster, l & alij per ipsum notati contra communem Ana
quē Panormitanus n & cōmunis ibi, & in alijs locis sequitur.

Neque obstat id, quo nititur Silvester quod ex hoc sequeretur, nihil posse dici notoriū in magna aliqua ciuitate, quod serè nihil agatur, quod maior pars videat. Tum quia publica fiunt tota ciuitate euidenter vidente, vt obseruatio festorum, mentorū explosio in ouatione publica, & id genus alia. Tum

quia sunt in magna vrbe, quæ licet non sint ei toti notæ, tamen ratia regioni, vicinitæ, aut collegio quod ita dicatur. Dixi, Depositione digno: quia ficti notorij dicatur. Dixi, Depositione digno: quia fictus non oritur, iuxta Cardinalem a quæ sunt ...tionem, homicidium, & falsum testimonium, ...d faltem pœnitentiam: quia ad excusandū à peccatum est. An episcopus, qui eum eo potest dispen... ipso facto ordinando eum, dispēsare. Ad quod ...affirmatiuē, si talis est eius intentio: li... ...rat. Et idem de prælato, qui suum subdi... ...ordines mittit. Quod quamuis forsassis ...in foro conscientiæ interiori, non tamen in ex... ...communem, & veram opinionem, quæ ...nium s sibi ipsi d tenet, quod inter Papam, ...hoc interest, quod Papa præbens aliquid ei, quem ...ad id inhabilem, ipso facto, sine dispensa... ...censetur habilem facere: non autem Epi... ...finitis ratio est, quod Episcopus non po... ...dispensare: Papa verò sic, vt copiosè scripsi... ...rendo. e Nunc autem addimus ex prædicta ...tandum esse, quod dictum est de Episcopo: ...quando dispensat circa ius commune: non au... ...facit circa suam constitutionem synodalem: ...eus circa eam fine causa facta, valeat.

...o peccat mortaliter, qui interdictus ingressu ...ficitis interest: & li celebrat est irregula... ...irregularis, nec peccat celebrando extra Ec... ...tatus etiam precandi causa tempore, quo di... ...gantur. h

...peccat mortaliter, qui baptizat, quem certo ...um: & est irregularis, vt declaratur infra. i Et ...ingit chatismate veteri eum, qui erat ex... ...dem. k Et qui celebrat aduertēs sumpto ali... ...fora post mediam noctem, l etiam pro medi... ...num. m Dixi, Aduertens: quia secus si non ...nullam inchoatā: licet aduerteret post eam ...ante consecrationē, & eam sine scandalo non ...inquere, iuxta Angelum n & Silvestrum, ...de illo, qui post inchoatam missam me... ...excommunicatum, vel irregularem esse, ...irregularitatem incurrit.

a In dict. cap. fin. per exempla ibi tum text.
b Verb. irregularis. quæst. 12.
c In ca. veniens. de fil. presbyt.
d In ea. diuersis falsarius. de cler. coniug.
e In capite. si quando. de rescript. excepto. 10. num. 3. & in comment. capit. non licet. ex quæst. 1. §. 3.
f Ca. is qui. de sent. excommunic. libr. 6. cum annotat. per Dom. ibi.
g Secundum Gof. 2. d. ca. is qui.
h Iuxta Archid. & communem in dict. cap. in fin.
i Ca. 17. nu. 14.
k Ca. si quis de oleo. de consec. dist. 4.
l Ca. iniquisti. de. cons. dist. 2.
m Recept. 3. part. q. 1. a. art. 2.
n Verb. eucharistia. 2. §. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

76 Decimoquarto peccat mortaliter, qui celebrat missam inchoatã, si esse in peccato mortali, qui celebrat confesso celebrat, per dicta supra. a Dixi, *Celebrans*, & quia aduertens post inchoatam non debet à missa desistere etiam si absque scandalo posset: debet tamen illud ante tam confiteri, si sine scandalo facere potest: si non missam tus, missam perficiat. b

Decimoquinto peccat mortaliter notorius concubinarius, aut fornicarius, qui ante pœnitentiam celebrat, & irregularis: quia est suspensus ipso iure, c saltem omnes pontificalia agat, d & qui suspensus celebrat est irregularis, e Idem est diaconis, & subdiaconis, f & etiam de initiatis solis minoribus ordinibus, si aliquem actum sui ordinis propriæ ceant, g in qua irregularitate solus Papa dispensat secundum eosdem. Dixi, *Notorius*: quia non sufficit ad has pœnas rendas, quod sit infamatus, vel probari posset esse tali nis mortaliter iuxta omnes peccet.

77 Dixi, *Ante actam pœnitentiam*: quia post actam celebrando sine dispẽsatione, h vt alij peccatores notorii catis depositione dignis notati: nouum tamen irregu tem non incurrit, quam ante actam pœnitentiam celebrat incurreret, super qua solus Papa dispensat. Dixi, *Concubinarius, aut fornicarius*: quia quo ad est reliqui antiqua, quam peccatum notorietũ induxit, super qua pus dispensare potest, vt expressius aliis resoluit. Dixi, currendi suspẽtionem à sacramentis, & excludendi ab diuinis idem est de fornicario vago, qui cum multis fi miscet, quod de eo, qui vnam concubinam habet. k

Est autem non mediocre dubium inter recentiores, de audiunt missam publici concubinarij mortaliter peccent, quod resolutorie dico tria. Primum quod peccãt: tũ, auditio est causa, vt ille eam dicat, & sine tũta causa eam diunt: quia mortale peccatum est præbere causam mortali peccandi, sine iusta causa, vt dictum est supra. l

79 Quo fit, vt prudentiꝫ sit potius commendare missam cerdoti bono, quàm malo. Tũ quia cõmendare autem huic, le peccandi periculum: cõmendare autem huic, nullum. quia licet quo ad essentialia mille, scilicet consecrationem lem corporis, & sanguinis Domini, & quo ad effectum operati pares sint missa boni sacerdotis, & malj, in quo ad mẽ preces, & effectũ operis operantis, multo melior, & cior est missa boni, quã mali, secũdũ omnes, vt diximus

80 Secundo

dum, quod qui probabiliter ignorat legem prohibentem, ne quis missam concubinarij notorij, aut fornicarij audiat: quia ignorantia probabilis iuris positiui excusat. Nempe confessarius tenetur ad docendum eam quamuis imprudentiæ esset id facere, vt ait Gabriel c Verk. eleemosyn. §. 2. quod nostra sententia intelligendum est, quando d Ca. nullus 32. dist. & pœnitentia moraliter pœnitentis, & clerici illa admonitio caput. si qui non moueretur.

Quod scientes, aut scire debentes prædictam legem, & quamuis ante Concil. Trid. de licentia epi- h Cum communi, in d. c. vestra & alibi sæpe. & moraliter audiendo eam. Tum per e. præter, d Tum quia S. Thomas, e cum omnibus ferè an- i In 4. d. 8. q. 1. a. 3. quæst. 3. ar. 3. tiquis. Tum quia Card. Turrecremata f addens, se dignissimum, scilicet quod mortui in eiusmodi peccato k Vbi supr. sacrificio facere sepeliendi. Quod notandum est contra l In d. dist. 9. & Adrianum in 4. de sacram. Eucharist. quosdam superstitiosos candelam in manu tenẽdam tra- cel. 1. dentes. Tum quia idem asserit Panormitanus h & m In c. 14. de reforma. sess. 25. quicquid dicat Gabriel k & Maior, l n De consecr. dist. 1. c. missarum. cum Concil. Trid. canones antiquos su- o Cap. concedimus. de consecr. dist. 1. c. septebat, adiiciendo pœnas grauiores, quàm il- p Supra n. 82. q Dicta cap. concedimus.

Secundo peccat mortaliter, qui sacrificat extra lo- & quamuis ante Concil. Trid. de licentia epi- Manuel Hispano diximus, celebrari poterat extra ea sacra portatili aliis necessariis interuenientibus tamen, non licet episcopis illud cõcedere per ea descriptum. Nec ipse Papa eam cõcedit, sal- quia in vrbe morantibus, neque aliis quàm nobis in singulare beneficium ea data sit, pars magna fuit Illustrissimus, & Reuerendissimus Iacobus Sabellus S.D.N. Vicarius, generis Sabini, recõditæ prudentiæ, & immortæ in recto dominibus Vrbi, & orbi gratissimus. Credo, sicut de licentia, q poterat ante prædictum propter necessitatẽ sine licentia episcopi: & consequenter ei adhærendum. r Quod in quibus frequentissimæ supplicatio- para ætemitoria, præ quorũ foribus solet multos audiatur: & pro primitiis seu pri- ad quas maxima multitudo, quam Eccle conuenire. Multo minus autẽ pos- in mari, vel flumine, vbi effusio

sanguinis

a S. Ant. 3. part. tit. 13. cap. 6. §. 4. b Ver. Alisj. §. 39. c Ca. 11 qui. in prin. & §. 1. de sent. excommun. lib. 6. d Ca. 1. cum et annot. de cæsser. eccles. e Ead. tit. f Syl. verb. missa. q. 6. g Vas supr. §. 1. & Syl. vbi supra. h In 4. d. Euseb. Cl. 13. i In 4 sap. In quibus de consec. d. 2 h. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 1. & Silvest. lib. 1. tit. 2. §. 11. l 1. 2. q. 96. art. 4. m In 4. di 13. q. 2. col. 3. n In 4. dist 13. q. 1. art. 3. o In 4. dist. 13. quæst. 2 p Compend. privilege. verb. benedicere. q Cap. fi. de celeb. miss. r Ricar. in 4. d. 11. art. 2. q. 2. ad 1. & q. 3.

sanguinis timeri posset; etiam vrgente quauis necessitate, per quod ipsum decretum videtur sublatum priuilegium dicatorum, & Minorum, in quouis loco honesto celebrandi allegatum per Angelum, c cuius in Man. Hispano mentionem facimus.

83 Decimoseptimo peccat mortaliter, qui in Ecclesia cta celebrat, & sit irregularis, & qui in polluta sepulta semine: non tamen fit irregularis. Et qui scienter, aut norantiâ crassam celebrat super ara consecrata, aut inconsecrata quæ hostiam & calicem consecratam, aut lebrat, non capit, c Dixi, Enormiter, per 6. quod in dubio constitutio contraria: quæ & si esset, intelligenda missa maiore, & recitatione in choro, & non de alio dum Angelum. g

Nec quid, quam obest cibus, & potus sumptus per nas preces recitatas ante mediam noctem: modo nihil sumatur, iuxta Adria. h & alios, quos refert Sayr. libus, aut sine libro, saltem continente canonem, celebrat, igitur. vsque ad communionem, celebrat, iuxta S. etiam si festum vrgeret, iuxta eundem ibidem: quod mortem vitare nequeat, secundum Caietan. l quod tis durum videtur) licet si celebrat non sit irregularis, rest loco cinguli stolam longam adhibere, & loco pulum longum, iuxta Paludm. Quia etiam cingulum nedictum adhibere poterit, iuxta Rich. n & Scotum, gulum, & calcei, secundum ipsos, benedicti non sunt quos facit, quod etiam pro eis benedictio ad cingulum stro reperitur. Hæc autem benedictio ad cingulum non iure communi: priuilegio autem Papæ minutis, & ciales fratrum Minorum possunt benedicere quoscumque dem, & custodes, & guardiani alia ornamenta pro & pro monialib. o S. Claræ & tertij ordinis, & pro

85 Decimonono peccat mortaliter, qui sine debito celebrat. q Et qui cõsecrat in pane fermentato, aut in ita vt substantiam panis perdat, r Aut in cymbalo no, adeo acido, aut adeo lymphato vt substantiam tat, & consecratio nulla est. Dixi, Substantiam

Et qui solũ vinũ sine aqua cõsecrat, licèt a In 4. dist. 12. consecratio. b Et qui noctu ante lucem celebrat, iuxta b Cap. 1. & 2. cum gloss. episcopo, secundum Paludanũ. c Quæ quãuis Ariis. Cor- fecta videtur niti (vt alias hic d dixi) quia tamẽ dan & com- rum de cẽ- sect. dist. 2. c In 4. dist. 11. q. 2. arti- cul. 2. art. 2. post gloss. ca. fi. de pri- vileg. lib. 6. d Ex m ca. nolle fan- cta. de con- sect. dist. 1. e 3 part. tit. 13. c. 6. §. 4. f Arist. cap. quod non est de regu- lari. g In c. 1. de celebr. miss. communiter receptum. h In ca. so- lent. de con- sect. d. 1. & breuiat. in præsato lin- cla. de orat. cap. 1. num. 44. & cap. 11. num. 31. i In dicto ca. quanto. cap. 2 num. 17. & c. 19. num. 34. k 8. dist. 12. l 2. 1. quæst. 147. art. 7.

Et qui solũ vinũ sine aqua cõsecrat, licèt
consecratio. b Et qui noctu ante lucem celebrat, iuxta
episcopo, secundum Paludanũ. c Quæ quãuis
videtur niti (vt alias hic d dixi) quia tamẽ
est, defendi posse videtur ob episcopi
glossa prædicta refert, & quia etiã, vt nos
hinc sexaginta circiter annos in Gallia
audiebant missã, quo ope-
& in Gallia Belgica etiam nunc fie-
quotidie audiebant missã, longè ante lucẽ incipiebant
ipsum & in Gallia Belgica etiam nunc fie-
difficile puto relictũ iri, etiã post rece-
horis tantũ debitis celebrari: nã & de
superioris licentia, propter necessitatẽ
infirmum morti proximum, & defectum Eu-
ante lucem dici posse ait S. Antoninus c quem
& posteriores sequuntur: immo & no-
communiter illicitum celebrare post prætéritam
sextam, secundum Ioan Andreã, g sed no-
bene. Tum quia non est textus, neq; rario,
inconueniens, vbi sine scandalo potest facere eã ante
est oblatio, & sacrificium incruẽtũ à sacerdote
oblatum: & idem, quod ea hora ab ipso
probari, h & frequẽter id feci, præsertim die-
mei iter facientes, & post meridiem per-
intenta, satisfaceremus præcepto. Cui con-
privilegia de dicenda missa circa, vel post meri-
est commune, & tantùm prodesse ad fedãdos
dolorum, qualia esse etiã alia multa diximus. i
obstare prædictũ decretum, k quatenus pro-
horis, quàm debitis celebrent: quia l
est de horis ante lucẽ, vel post nonam, qua
Christi cõsummata fuit nam & in Quadra-
post nonam, quam constat esse post meri-
dicendi in die ieiunij, vt docet S. Thomas; k
solebant fabricare priuilegia Sixti IIII. Innoc. V. &
secunda missa ante horam legitimam, quorum
Hispano hoc in loco relatos prætermitto.
quæritur de presbytero non potente finire
respondeo primo, quod potest relinqui im-
esset facta consecratio: quia cap. nihil, m
dum diuinum non debere relinqui imperfe-

m 16. q. 1.

a In ca. 21. num. 14.

ctum, intelligitur sine iusta in id causa, nam tunc à Ecclesia missam cœptam relinquendam etiam sæpe cum excommunicato, qui nolit abesse.

Secundo, quòd si facta sit consecratio, est perficienda alium ieiunium, qui continuabit eam à loco, in quo

b Dicto ca. nihil. c Cap. conquerimur. & ea. relatum de consecr. dist. 2.

quit, b vel per non ieiunium, si deest ieiunium: quia momenti est præceptum de missa post consecrationem alium presbyterum perficienda, quod est diuinum, aut proximũ, c quàm de cõmunicãdo ieiunũ, quod est humanum.

d Ca. liquido. eod. dist.

Tertio, quòd quamuis nec prædictum ea nihil nec cordantia præcipiant, vt alius presbyter eucharistiam sens teneatur illam perficere: arbitror tamen teneri non esset ieiunus: debereque se vestire sacras vestes pere contritionem, & confiteri, si opus foret, & copia di adesset: tum ad euitandũ scandalum, quod ex ea

e In commento. cap. non in instituta. 23. quæst. 3.

cta oriri posset: tum ob conseruandum tanti norem, ad quod longè magis tenemur, quàm ad fortunas proximi: quas tamen, si sunt notabiles, seruare: saltem quum commodè possumus, per

f Capr. præced. an. 15. g Arg. c. 1. §. fi. de sum. Trinit.

& redacta in summam suprà. f,

Quarto, quod non est tamen perficienda per clericum presbytero minorem: quia non potest

h Cap. consuluisti. de celebr. miss. & ea. suffic. de consecr. d. 2. i In dict. persona. de clericorum. k In 4. dist. 13. quæst. 2 l 2. par. tit. 31. c. 6. §. 4. m Dic. c. 92 Ite sanctã. n Ver. missa §. 3. 40. o Ver. missa. 1. qu. 6. & 7. p In d. ea. nostr. q Dist. ea. §. de priuil. l. 6.

dem die celebrat, h per quod probatur recte dici sam, quod moneo, ne quis mali consulat eã phrahm terdũ vtor, & grauiter vetuit illustrissimus Cardinalis lus, i nisi in septem casibus, iuxta Paludan & S. Ant Primus die Natiuitatis, in quo tres dici possunt, vt darum optimus modus videtur, vt prima, media, da, diluculo: tertia, hora tertia dicatur: quãuis etiã tur interdiu omnes tres, sine intercapedine, aut ea lucem non potest dici rectè, nisi vna: vt post Angeli uestrũ diximus. p Secundus casus est, quando sup cta iã missa aliqua persona notabilis, veluti episcopus singulis diebus decet eam audire, vel dicere. q Et maiori ratione, cùm superueniũt peregrini: etiã si non ti status, si præcepto illo die ad audiendũ missam tenet Tertius, cum repente post dictam missam corpus de currit sepeliendũ: & consuetudo habet, ne sepeliatur sa, quando ea celebrari potest. Quartus, quando aliq grotat, vt communicare necessario debeat, & non est tristia. Quintus cùm quis præest duabus ecclesijs, quarum bus missis indigẽtibus: & nõ est alius, qui alteri dicat, p

benedictionem. Septimus, cum occurrit causa, adhortare ad hoc arbitrio boni viri, a quod habet li- a Ver d. ca. consuluisti. uidere plures, quàm semel vrgente necessitate.

Octauus tamen, quod neque in prædictis casibus est li- cet ei, qui semel celebrauit, non est ieiunus: etiam non fuerit calicis purificationem sumpserit: neq; ne die duas dixit, excepto die Natiuitatis: neque si celebrauit, qui potuit, & velit illam missam necessa- rio communem prædictorum. Notandum est b Ca. visum de consecra. dist. 1. duobus missã dici posse, b exceptis feria sex- hebdomadæ sanctæ. c Nec obstat consuetudo, c Ca. sabba- tius. de con- secr. dist. 3. in sabbato sancto videmus: quia missa, quę non est eiusdem diei, sed noctis resurre- ctionem. paulatim imbecillitas humana tanti ad horam reliquarum retraxerit, vt signi- ficet. *Deus qui hanc sacratissimam noctem*, feria sancta nec dicitur, nec dici debet: secretò sed solum suscipitur hostia, quæ ex consecrata remansit. At die Iouis sancto, aut eadem hebdomadæ, & publicè & secretè dici prohibetur: immo dictum cap. sab- permittit, licet illo die fere omnes à alij ob defectum commodatis: quia in denudant: alij quia falso putant, non confessionum.

d Et in præ dicto Eu- cherid. sine Manua. de orat. cap. 3. nu. 43. præ- sumitur.

Quinto peccat presbyter, qui nõ celebrat sine iusta quater in principalibus festis anni, in qui- communicare solent, e vt latius tradi- de orat. f etiã si nõ habeat curã animarũ, presbyterij sit obligatus. Quin Cõci- Episcopis curare, vt presbyteri saltem sacrificent, & qui curam habẽt muneri suo satisfaciant. Per quod ra- Episcoporum, non videtur presbyter dum, quàm ante Concilium: quum tamen curam ad id agendi Episcopis

e S. Tho. 3. part. q. 82. artic. 10. & Rich. in 4. d. 13. art. 2. f Art. cap. dolentes. de celeb. miss. g Sess. 23. cap. 14.

Secundo peccat is, cuius negligentia sanguis in ecclesia: & quid fit circa faciendũ statuitur, h h In cap. si per negligentiã aliquid de sanguine Domini stilla- uerit, lambatur, & tabula radatur. Si non fuerit uerit, locus corradatur, & igne consume- tur, & cinis recondatur: & sacerdos quadraginta die-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus pœniteat. Si super altare stillauerit calix, per horas tribus diebus pœniteat. Si super linteū altaris, & ad aliud pertenerit quatuor diebus pœniteat. Si vsque ad tertium, diebus pœniteat. Si vsque ad quartum vigenti diebus pœniteat. Si linteamina, qua tetigerit stilla tribus vicibus mundet, & ita suppositio & aqua ablutionis sumatur, & intra altare reponatur.

Ex quo infertur non debuisse cremare ob hoc quædam poralia pretiosa amicum cuiusdam, qui è longinquo per hoc consuluit.

Vigesimotertio peccat mortaliter, qui reliquias sacræ quæ in calice, aut in patena remanent quálibet exigua ablutionem sumit, iuxta mentē Paludani [a] & Rosellæ: est verum, si ex interuallo id factat, secus si inconsideratè. neruosè probat Caietanus, [c] quia quę inconsideratè fiunt videtur, [d] Quare quas ex interuallo inuenerit cuilibet ber in alterū diē sumendas: aut certè ministrare eas a cōmunicandū dispositō, iuxta cōsidē. Potro, humor remanens post sumptionem sanguinis, quo à omnino cetur, magna cū reuerentia tractādus est, quia ibi est D.N. Iesu Christi: & ideo prima ablutio facienda est summa cum reuerentia sumenda, [e] & quamuis post nem corporis, & sanguinis aliqua particula hostiæ remanserit, licitè potest sumi ablutio: licet ea prius tur, quin & toties potest sumi, quoties opus fuerit ad deglutiendam: quod decentius videtur, quàm ad id ori inferre secundum Rosellā. [f] Et si sumpto sanguine hostiæ in calice manserit, debet eam digito ori calicis uere, & ante mixtionem vini sumere, iuxta Scotum. tius tamen videtur, quod Ang. dicit, [h] quod quę cere, scilicet, vt vinum infundatur, & simul cum panis stiæ sumatur. [i]

91 Præterea notandum, [k] cū post hostiam sumptam sumere sanguiné aduerterit nihil, vel solam aquā esse ce, debet secundum Scotum, [l] accedere ad corpus altaris si ablutionem accepturus: & sumpto vino & aqua, no, cum aqua, quæ remansit in calice, redire ad corpus ris: & ibi consecrare, incipiens ab illis verbis, *Vnde & memores*, prosequens vsque ad illa, *Vnde & memores*, &c. alia lis, ne populus propter moram errorem incidat. Domini cum reuerentia percipere, & mox percipere cepta reliqua prosequi. Quæ praxis videtur probanda Thomæ qui [l] censuit, quod debeat altetam hostiam secratā, cum nouo vino aqua misto sumere, & iterum

a *In 4. d. 8. q. 1. in fin.*
b *Verb. eucharistia 3. §. 13.*
c *3. tom. de celebr. miss. quæst. 1.*
d *l. Iesta ff. de reb. cred.*
e *Ca. ex parte. de celeb. miss.*
f *Verb. eucharistia 3. §. 22. Sylu. ea. q. 4.*
g *In 4. dist. 8. quæst 3.*
h *Verb. miss. sa. §. 22. & Sylu. verb. Eucharistia. 2. q. 9. & eucharistia 3. q. 8.*
i *Argu. d. l. Iesta. ff. de reb. pet. &* [illegible] *l. omnes. ff. de verb. obl.*
k *In 4. d. 8.*
l *In 3. part. q. 83. art. 6.*

consecrare sub vtraque specie, & missam in finem [illegible] ac si alterā hostiam non cōsecrasset, [illegible] aquam calicis degustasset. Ac si is, cui, [illegible] præceptum Ecclesiæ: quo qui celebrat [illegible] specie consecrare, & sumere, [a] aut inopi- mentū non suscipit, nec consecrat vinum, non [illegible] hostias consecrandas accipit & memor [illegible] manibus tenet, verba consecratoria pro- consecrare, quia quamuis non habeat intentionem [illegible] consecrandi, habet tamen virtualem manātem [illegible] habuit consecrandi, quando illas accepit cō-

[illegible] peccat mortaliter, qui aliquam pecuniam [illegible] si, vel alium dicēdas missas: & facit eas ab aliis [illegible] sibi retinendo de pitantiis pro eis tradendis, se- [illegible] Contrarium tamen sentit Sotus, [e] Nobis ve- [illegible] opinio Maioris procedat, quando qui pecu- [illegible] habet vllum officium, ob quod iex, aut cō- [illegible] stipendium pro eiusmodi cura ex quaque [illegible] constituit, impensis eorum, qui eas dicere de- [illegible] tenetur sibi commissas dicere faciat: non ta- [illegible] eas dicentibus persoluit, & sic iniustitiā [illegible] vero quando est persona, quæ officium præfa- [illegible] & etiam quando qui dat pecuniam, dat plus- [illegible] ei satisfacit, cū voluntate saltem tacita: vt [illegible] sibi pro cura, & industria: quam ei rei f [illegible] videntur esse aliquot parochi, & fa- [illegible] commendari missæ dicendæ, & [illegible] pro distarorum pitantiis.

[illegible] peccat mortaliter, qui obligatus ad di- [illegible] aliquo, non applicat ei totam illam eius [illegible] applicare. Tum quia, vt diximus, g [illegible] non tantūm valet cuilibet eorum, [illegible] pro eo solo. Tum quia secundūm Scotū [illegible] triplex est valor missæ: scilicet [illegible] iuxta intētionē illius: me- [illegible] & (specialis, qui dicenti, & ita qui [illegible] non applicat totū mediū ei, pro h [illegible] quinon applicat totū mediū ei, pro [illegible] iniustitiam committit: quamuis valo- [illegible] debitum iustè possit applicare sibi, vel [illegible] plures collectas, quàm debeat sine

c *Scot. in 4. d. 11. & Ang. verb. eucharistia. 1. §. 27. Panorm. cum communi in ca. sacerdos de offic. ordin.*
d *In 4. dist. 45 q. 3.*
e *Lib. 3. ar. 2. de iusti. & iur.*
f *Arg. cap. scienti non fit iniuria de reg. iur. lib. 6.*
g *In Ex. cohrid. de cons. dist. 1. c. non mediocriter de consec. d. 2. & infra eo. tit. Quelib. 20.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In 4 dist. 13. q. 2. art. 4.*
b *In addi. ad 4.*
c *Vbi supr.*
d *3 part q. 78. art. 5.*
e *Ver. missa. 5. 8.*
f *In summa. 2. tract. 3. de celeb. miss.*
g *Vbi supra.*
h *L. lib. 9. q. 3. art. 1. de sust. & iur.*
i *In eadem art.*
k *Arg. c. ex tenore. de foro. comp. & ca. denique. 14. q. 5.*
l *Ca. non licet. c. episcopus. cap. sanct. & ca. eum secundum. de prab.*
m *Ca. cler. villam. 81. dist.*
n *1. ad Corinth. 9.*
o *In d. cap. eum secundum.*
p *Ca. 1. cum vocatus. de cel. vic. miss.*
q *In d. quo lib. art. 2.*
r *Ca. si quis. de sent. excom. lib. 6.*
s *Capit. 27. nu. 244. & seq.*

non iuxta Maiorem [a] cui consentit ibidem Vasq. licet pugnare videatur in hoc vltimo Scoto, [b] Quæ doctrina singularis, vsu Ecclesiæ merito reprobatur. mas [d] & post ipsum Sylvester [e] & Caietanus [f] & aliud tenuerint. Tum quia qui tenetur ad dicendum sam alicui, siue quia liberaliter eam illi præstare, & ca dicenda pitantiam accepit, non satisfacit nisi eam alio dicendo, nisi ille tacitè, aut expressè consentiat, communi diximus. Tum quia paupertas dicentis non vt pro vna missa duæ pitantiæ capiantur, quamuis Scotus tra minus bene teneat. Tum quod nullo ad id tenetur, ne, vel alio auctore fulcitur. Tum quod ipsemet aut habet vnde sustentetur, duas pitantias pro vna missa accipere non potest: & paupertas dicentis non tollit iustitiam, bitum alterij. [k] Tú quod Ecclesia non in litteris missas dos pauperes clericos: immo sanxit, vt nullus pauper retur, [l] & qui ordinatus in paupertate incidit, re, siue agricultura sibi victum quærat. [m] Tum quod stat illud. [n] *Qui alteri seruit, de alteri viuat.* per ea, quæ ligentiam illius diximus, [o] & quia quilibet facere dicenda missa Ecclesiæ seruit: siquidem vt nunciam nonicas recitat, [p] & ideo non tenetur ei victum præbere, illæ, pro quo celebrat: & quia quælibet peccatrix dari muniter sufficit pani, & vino emendis, quibus solis, mo paucioribus multi laici etiam coniugati sufficiunt, ta die laborantes. Ex quibus infertur responsio ad situm, scilicet, quod neque parochus, neque alius, qui dicere missam pro vno, satisfacit dicendo pro illo, & de consensu eius, pro quo tenetur expresso, vel tacito: colligitur ex consuetudine seruata in parochia, vt pro dicat missam publicam de defunctis pro parochiano cto sepeliendo, vt sentit Scotus. [q]

93 Vigesimosexto peccat mortaliter excommunicatus, terdictus, aut suspensus suspensione maiore, qui alteri ctum particularem, & propriè suæ specialiter ad illum nem pertinentem exercet: & sit irregularis, si quis Papa dispensat: [r] cum moderatione adhibenda infra. missam, aut alia diuina officia celebrat in loco non coram personis interdictis: & est ab ingressu Ecclesiæ sus: [s] & si stante illa suspensione celebrat, si irregularis

94 Quod quantum ad suspensionem, & irregularitatem telligendum est de excepto à iurisdictione ordinaria, &

cepto: quia cap. episcoporum quod de hoc loquitur, prehendit non exemptos, iuxta opinionem Ar- recepta per Dominicum Perusinum & Villadiego, [a] quo nonnullos consolati sumus: dominum, & aliqui Summistæ sequuntur glossam quæ opponitur tenet, non perpendentes Io. Anthorem super eadem glossa postea ob multas quod à nobis dicitur.

peccat mortaliter clericus vnius Eccle- alterius Ecclesiæ ad diuina officia tempore admittit, iuxta opinionem Archidiaco- in Gallia vidimus. Cuius tamen contra- quæ in tota Hispania obseruatur, vetio-

peccat mortaliter, qui interdicta genera- de quibus [d] dicetur) non prout debet ob- excommunicatum, aut nominatim in- manifestum vsurarium sepelit: & est excom- dicemus.

peccat mortaliter, qui non habens ad id facul- per ignorantiam crassam confessum à ca- quibus non poterat, excepto mortis arti- irregularitatem non incurrit, nec aliâ cen- monere sic absolutum, si commode, & [g] Et qui commutat vota, aut in eis ab- dispensat, vt dictum est supra. [h]

peccat mortaliter clericus ordinis sacri, aut monachus, qui deputatus ad cho- omittere per totum diem horas canoni- notabilè earum: aut notabiliter malè propositum rerum recitandi, absque iusta cau- necessaria: quia, vt probamus alibi, [i] genera tenentur ad legitimè recitandas singulis diebus, [k] adiuncta ratione probat, ad id teneri monachos. Dixi, *ad* monetur ad alia opera seruilia, non tenetur ad illas, sed eis ab ordine statutas. Dixi, *omittit*, *vel* tes peccat mortaliter, quoties id facit Dixi, *per totum diem*: quia licet peccet: totum, etiam priuatim extra, aut intra ecclesiam aliqua causa, (vt probamus, [m] non tamen ante mediam noctem eas dicat, vt post

a *De irregular. col. 7. & Cardin. consil. 4. de sent. excom.*
b *3. par. tit. 13. cap. 1.*
c *In ca. alma mater. de sent. excom. lib. 6.*
d *In ca. 27.*
e *Clem. 1. de sepul.*
f *Ca 27. nu. 161. & seq.*
g *Sylv. verb. confessor. 3. in prin.*
h *Ca. 12. nu. 72.*
i *In Enchir. de orat. ca. 7. n. 1. & 4.*
k *Arg. cap. 1. de celebr. missa. & c. fin. 92. dist.*
l *Arg. in. cap. tria sunt. 2.*
m *In dict. Enchir. n. 44. per tot. Clem. 1. de celebr. miss. & per c. 1. ex. tit. vbi Ioan. And. id sentit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 2. par. tit. 9. cap. 12. §. 2. & 3.
b In d. Enchir. cap. 3. num. 97.

S. Antoninum ibidem a probamus, b addentes primo omnium esse anticipare illas, quam postponere: quando præsertim nem debitis horis dici nequeunt: quia illud propinquius negligentiæ videri potest. Secundo, non esse reprehensibile meritum propter honestas occupationes matutinas horis spere præcedenti recitare, & mane vsque ad nonam indulsit & post meridiem reliquas simul, c quia vt ait S. Thomas melius est anticipare laudes Dei, & postea alues attendere diosum agere, quàm vnum per alterum impedire: quamvis anticipans, vt voluptuosius mane dormiat venialiter peccat.

c Arg. cap. 2. de celebr. miss.
d Quo? lib. 3. art. 11.
e Arg. cap. clericus. 1. 91 dist.

98 Dixi, *Partem notabilem*: quia omittere parvam partem, dictionem: aut partem versus, etiam sine voluntate repetendi non est plusquam veniale: modo ne ob contemptum, aut notabili scandalo omittatur, per dicta alibi, f quidquid dicat Sanctius. Veniale quidem est aliquam partem notabilem cum causa omittere, veluti ob tussim, colloquutionem, aut similem fionem ad aliquam rem necessariam recitando cum expectantibus. Dixi, *Aut notabiliter male recitat*: quia qui toties contrahunt syllabas, dictiones deglutiunt, & versus incipiunt, antequam ij, quibus cum recitant finiuant: quod est graue peccatum, & omnium, quæ in horis tandis & cantandis admitti vidi frequentissimum: & eos, qui recitant cum iis, qui toties hoc faciunt, vt indubitatum ni viri fiat notabilis confusio: ij enim mortaliter peccant quamuis qui parum, non nisi venialiter, per dicta ibidem

f In d. Enchir. c. 10. nu. 18. in fi. & num. 13. & supra c. 11. a num. 2.
g 2. par. tit. 9. c. 12. §. 3.

99 Dixi, *Sine proposito eas* iterum eas repetit, non peccat recitat, & postea iterum eas repetit, non peccat: quia qui faciebant quidem amici mei, qui moniti à nobis, quod satisfaciebant recitando cum prælatis, & aliis balbutiendo & versus notabiliter anticipantibus, retentes eos motores suos versus anticiparent, excusabant se, dicentes se sic cum proposito iterum bene recitâdi. Non etiam peccat taliter, qui per obliuionem, aut inaduertentiam aliquid aut eius partem notabilem omittit: aut bocam, quam recitare debet, posterius recitat: veluti qui prius primam: aut prius aliquem psalmum, hymnum, aut lectionem posterius dicendam, immo nec tenetur ad ea iterum da neque parte omissa suppleta ad prosequendum omissa, postea dixit: satis enim est supplere per obliuionem, aut uertentiam omissum.

h In d. Enchir. ca. 10. num. 11. per elemõ. 1. de celebr. miss. & e. adeo ter. eod. tit. & in statu Ecclesiæ Gallicani tit. Qualiter diuina.

i Palud. in 4. di. 13. q. 1. art. 2.

100 Dixi, *Sine causa iusta*: quia sunt etiam aliquot causæ excusantes. Prima infirmitas eiusmodi, ob quam diuersi

infirmo nocere, iuxta Innocentium a quod videtur intelligenter de nocumento quod timetur non solùm recitando horis debitis, sed vt post illas, vsque ad mediam noctem, & etiã tione, si cum haberet: & aliàs nõ, vt diximus, b quæ statis horis recurrit, non excusare illum quod illas commodè dicere valentem: nec consequartanam, aut aliam leuem, c nec aliam, quę gravia, & negotiorum, ac rerum gra- excusare. Equidẽ non sum ausus excusare me ob nunciandis horis, nisi vno vel altero die quibus recito: licet quinquies con- illa omittas, e ita non est opus eas ab alio recipsalmis tempore, f nec aliud sentiunt Innoformulæ, g quidquid dicat Gerardus, h & mon- quidquid dicat Maior, k sine textu, aut ratione

a In c. 1. de celeb. miss.
b Vbi supr. ca. 11. nu. 1.
c Hostiē. in d. cap. 1. de celeb. miss.
d In d. c. 11. nu. 4. & 5.
e In xt. Innoc. & Hostien. recepto. in di. cap. 3.
f Palud. in 4. d. 11. q. 3. art. 2. conclus. 1.
g In d. ca. 3.
h De assidu. stat. orand. vi. 4.
i Ca. 11. n. 3.
k In 4. dist. 12. q. 1. post argum. 10.
l Vbi supr.
m In quodlib. 10. q. 12.
n In 4. dist. 12. q. 1. col. 4. & super Matth. ca. 6. col. 12.
o Verb. hora. q. fin.

causa à recitando excusans, vt l diximus, est ventia, aut quę sine scandalo, aut peccato omitHenricum de Gandauo m cui latis consentit ludere, n vt si necesse foret horas omittere ad seludus, qui exirẽtur: aut vt ad concionem, aut magno dãno omitti non potest, necessi- eadem quando occurrit necessitas habendi concessa publico, vel cõclusionum defensiocaueret plurimum reipublicę, vel priuatæ interesrecitatio se nõ compateren- quamquam nos, gratia Deo ad hunc earum recitationem ante, vel post eius & si frequenter nobis occurrerunt: ne- lectiones, quas multis annis Tholosæ, Salmanticę, & Conimbricę habuiquas toto anno in Gallia singulis diebus etiã Matriti, Dominicis, & Apostolorum tolerauimus alteri, qui recitando partem vel lectionem, & partem inter studia omnia fieri possint, iuxta illud Pauli, p

p Ad Philipp. 4.

a *Argum. l. impossibilium. ff. de reg. iur. & ca. nemo ad impossibile. eo. tit. lib. 6.*

b *In ca. Ieuiorem. 91. dist.*

c *In clem. 2. de celebrat. miss.*

d *Vbi supr. num. 1.*

e *De offic. dilect. quand. quæst. 6.*

f *In ca. 1. de celeb. miss.*

g *In d. Ecclesiæ.*

h *Ca. 7. nu. 18.*

i *Ca. presbyterum. 28. d. & ca. 2. & c. illud. de cler. exeun. minist.*

k *Num. 17.*

l *Per gloss. sing. in cap. cler. vitiu. 91. dist.*

m *Lib. 10. de iust. & iur. q. 6. art. 3.*

n *In d. c. 7. num. 11.*

o *Ref. qui pter alium. lib. 6.*

p *Decis. Rot. 24. in nouis, per notata, in cap. grauis. & per Innoc. in cap. in litteris, vbi. ff. el. l. certum. C. de el. vend. & l. 4. ad diuersa ff. eod.*

Tertia causa est defectus breuiarij, siue id sua culpa, siue absque ea contingat: quia quamuis peccet breuiarium non comparando: non tamen peccat non recitando, quia præstare nequeat: modo iustè pœniteat illud nō comparāsse. Turrecremata[b] neque aliud sensit Cardinalis Florentinus, quamuis Papa in hoc dispensare possit: rarissimè tamen hoc facit. Nec cotquam eā (meā sententia) expedit: experientia enim docet, benignitate Dei fieri, vt nihilominus quis peccet non recitando, quàm omittendo. Vbi etiam probamus neminem teneri ad recitandum officium, quod studeat, inseruiat, vel peregrinando, quidquid dicat Gerardus[e] & Abbas antiquus, quos copiosissimè,[f] quod neque excommunicatio etiam declarata à recitando seorsum excusat. Et[g] quòd neque temporalis beneficij excusat, quidquid Sotus[m] dicat: tum quia beneficium arbitrio nititur: tum quia tituli beneficiarij acceptatione quantitas reditus, ad id obligat, tum quia hoi debet integre, quod accepit illud, præsertim si permittitur dimittere non desit, qui velit illud accipere.

103 Quinta est, quod non teneatur ad hoc nisi ratione beneficij: & quod eius nullos fructus nec per se, nec per alium piat, nec capere possit, nec in posterum capturus sit eo tempus, vt dixi.[n] Addo, *Nec per alium*: propter multos & alios familiares, vel amicos, quorum patres, heres, vel domini pro illis capiunt: quia isti non minus quàm si ipsi caperent, nentur.[o] Addo, *Nullos*, quia quamuis non nisi distributiones quotidianas caperet, ad illud tenetur iuxta eosdem. Addo, *que capere possit*: propter eos per quos stat, quominus fructus non accipiendo possessionem, vel non rebdendo.

104 Addo, *Neque in posterum capturus sit*, &c. quia si habita sententia fructus sequestratos, aut ab aduersario ceptos obtinere deberet, tenetur restituere eosdem. Addo possessionē non accepisset, nec accipere posset, quod Cardinalis S. Sixti, & Paludanus ramquam magis Th. dinalis S. Sixti, & Paludanus ramquam magis Th. Canonistæ in hoc senserint: quia fructus percepti litem contestatā, debentur vero beneficiario, si recuperet uis contra possessorem de proprietate litiget, tam spiritualibus, quàm profanis. [p] Vnde infertur, eum, qui in pensionem omnium fructuum reseruauit, quod suum fauorem beneficium renunciauit, quod

autem sub S.D.N. Gregorio XIII. numquam, aut ea verè beneficiarius est, & habet possessionem per ipsum stat, quo minus eam habeat: & si vult, fructus capere: quia potest seruire, & ad mer- cogere eum, cui omnes fructus reseruati enim illi solùm intelliguntur, qui reliqui sunt ribus. [a] Oppositum tamen nobis ibi visum fuit, de eo, qui consensit, vt renunciauit omnes fru- seruitium, & administratio beneficij reserua- a nil potest percipere, neque seruire nolente pen- est conclusio quotidiana, & singularis.

In principali conclusione, *Sine necessaria attentione:* defectus est mortalis, vt probauimus alibi.[b] necessaria consistit in habendo à principio propositio actuali, aut virtuali ad eas attendendi: & quæ est triplex. Prima, verborū: ne alia pro aliis, aut irreuerēter dicantur. Secunda rerū significa- Tertia personarū ad quas diriguntur, puta San- Trinitatis: Angelorum, ac Sanctorum eius, & rerum eis, puta beatitudinis, gratiæ, caritatis, fidei, spei, quidē, vt clarius aliis[c] diximus: addentes, quod attentionum secūda est melior prima, & tertia se- tertiam omnibus esse communem, & etiam pri- bus, sed secundam solùm callentibus idioma, dicuntur.

Verbis autem addidi, *virtualis*: quia vt[d] dicebamus, quale habet, qui petit, vel accipit breuiarium obligationi satisfaciendi, aut eundi ob id ad Ec- simile habet, qui interrogatus, quare petis, aut fa- responderet, ad recitādi obligationi satisfacien- quæ post alios præsertim Maiorem scripsimus,[e] propositum actuale, aut virtuale tollitur per pro- actuale, aut virtuale non attendendi: quale habet ex- non vult attendere, & tacitè, qui aduertit se eua- ea à sua precatione alienas, & ad nullam di- animum reuocare nititur, iuxta cōmunem: deliberatè se occupat in rebus exterioribus om- pijs attentionibus impatibilibus, attenta rectantis, & ita se occupantis.

Nonnulli peccare, etiā mortaliter, si deliberatè saltem partem notabilem precum debitarum, saltem

a *Al fructus. ff. de v. mat. cum notat. ibi, & per Fely. in ca. ad nostram de iureiur.*

b *In d. cap. 13. per illud cap. & per c. dolentes. de cele. missa. & alia multa.*

c *In Euchi. de orat. ca. 13. nu. 4.*

d *In d. cap. obstetas. 2. notab. 13.*

e *In d. cap. 13. & in c. inter verba. 11. q. 3. num. 107.*

f *In d. cap. 13.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

saltem sine proposito iterandi: quia scribere, aut legere aliena ab eis, quæ recitantur, est opus exterius, quod omnibus modis attentionis repugnare videtur. Addidi, *Cùmque ipsa necessitas, vel vrbanitas respondendi alicui, vel subscribendi epistolæ, vel aliud simile faciēdi, excusaret eum, qui eam alius recitaret, & proponeret supplere posteà, quæ socij, dum ipse scribit recitant.* Addidi, *Deliberatè, & recitando partem horæ*

a *Per supradicta.*

lem: quia faciens illud non aduertendo esse ita contentum recitationi, aut solum dum quid paruum recitatur, non peccat saltem mortaliter.[a]

Ad primum circa hæc nouè quæsitum respondeo ita. Quod officium matutinum diei sequentis recitare etiam ante occasum, sicut post illum toto horarum diei pensō petitionē: vt post Caietanum dixi. [b] Ad secundum, quod non satisfacit recitans per breuiarium nouum trium lectionum sine quadragesima: quia sine illa non est iustus modus recitandi secundum canonicas, vt ex eius proœmio patet, & dixi alibi. [c] Ad tertium, quod non satisfacit quis recitando per breuiarium cuiuscunque dioecesis nisi esset ordinatus ad solum titulum pensionarij. Iure namque communi ad nihil deseruit recitandum tenenturnisi cum ordinantur: promittebat ordinatori præcipienti consentiant dicere aliquid, vt fecit bat ab hinc circiter septuaginta duobus annis in Cathedrali cùm primùm primam tōsuram accepi: promittebat ordinatori præcipienti consentiebat initiatus alii minori recitare quotidie Miserere mei: & initiatus alii minori Cāticum graduum, siue quindecim Psalmos graduales. tamen iam ptidem non fieri audio. Dixi, *Vel pensionarij* licèt ante extrauagantem Pij V. infra relatam, ad nullum ces obligarentur: post eam tamen obligantur ad officium nus B. Mariæ quotidie recitandum.

Ad nouè autem quæsitum respondeo licere etiam insigniri prima tonsura, sine intentione ascendendi vlterius. Tum quia id nullo iure diuino, aut humano prohibetur. Tum quod illegitimus Episcopi dispensatione promoueatur. nores, & simplex beneficium, qui tamen postea non pos cendere vltra. Tum quia Concil. Trident. [e] requirit, quibus non est hoc. Idem eadem ratione videtur dicendum de quatuor minoribus.

109 Trigesimoprimo peccat mortaliter, qui ordine sa-

b *In d. Enchir. cap. 3.*

c *Vbi supra cap. 19. nu. 205.*

d *Secūdum Dirill. lib. 1. cap. 5.*

e *Sess. 23. cap. 4. supr. num. 22. relatum.*

cum contrahit matrimonium, & matrimonium non va-
let excommunicatus, vt dictum est. [a] Et qui cohabitat
cum quacunque fit illa, cognata, vel extranea, formosa
vel fœmina, vel libera, iuuenis, vel senex, credens, aut cre-
dens de voluntate, vel opere, vel vtroque modo peccat
mortaliter illud. [b] *Qui amat periculum, peribit in illo.* & ea, quæ
dicit Stephanus, & per cap. 1. [d] Nec obstat cap. interdi-
um habent licere clerico cohabitare filiæ, matri,
sorori, aut fratriæ, aut extraneæ seni: quia procedunt
de foro exterius: & quando nō sunt alias suspectæ, nec
habent iuuenes, & clericus est bonæ famæ, iuxta men-
tem Concil. & humanitquod satis sentiūt Ioan. Andreas
& communis, [f] non autem procedunt quo ad
conscientiæ, quando verè coram Deo imminet huiusmodi
periculum: licet à multis hæc non satis intelligantur.
Dominum solius de fornicatione suspectæ adit, [g]
periculosæ, vt credere debeat se in consensum for-
mortalis, vel operis inductum iti, etiam si esset re-
commater. [h] Porro Concil. Tridēt. [i] vetat clericis,
suæ domi, vel foris habeant: alioquin pœnis à sacris
impositis puniātur: & si à superioribus moniti non
eo facto sint primati tertia parte fructuum bene-
pensionum fabricæ Ecclesiæ, aut alteri loco pio
applicanda. Si verò, nec secundo moniti re-
eum eo ipso perdāt omnes fructus, & pensio-
beneficiorum administratione arbitrio Epi-
Sedis Apostolicæ delegati suspendantur: & si
persisteret, beneficiis, portionibus, officiis, & pen-
habiliter perpetuò priuentur, & ad illa inhabiles
donec iuuis de causis eum eo fuerit dispensatum.
semel dimissas redierint, aliasve mulieres scan-
alias non tenerint, præter dictas pœnas, omni appella-
excommunicentur. Horum autē cognitio non
Ordinarios, aut Decanos: sed ad Episcopos pertineat,
summariè procedāt. Clerici verò beneficia eccleſia-
pro delicti modo castigentur pœnis carce-
ordinis, ac inhabilitatis ad beneficia. &c.
delinquendo peccat mortaliter, qui monasteria
sine iusta causa & manifesta, post prohibitionem
Ordinarij, [k] Dixi, *Qui sine iusta causa, &c.* quia so-
sine monitione, & mala mortaliter intentione
mali mortalis occasionem, vel scandalum, non

a *Supra ca. 22. num. 23.*

b *Eccles. 3.*

c *In cap. si quis autē. de pœnitēt. dist. 1.*

d *De cohab. cleric. & mulier. & per adducta à Raph. Velaterrana lib. 21. Anthrop.*

e *22. d. cap. volumꝰ. & ca. cum omnibus 21. d.*

f *In c. 1. de cohab. cler. & mul.*

g *Cap. cleric. 81 dist.*

h *Arg. proxime citatorum.*

i *Sess. 22. cap. 14.*

k *cap. monasteria. de vit. & honest. cler.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trigesimotertio peccat mortaliter clericus laicè ordinis, beneficiarius, vel monachus, qui habitum non gestat, & tonsuram, aut comam, vel barbam nutrit: aut coronam nō defert, aut vestes sibi indecētes induit: aut arma offensiua portat. Dixi, *Habitum non gestat*: quia non tenetur habitum monachalem deferre, sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde

a Ca. si quis. & 2. cleric. 3. de vit. & honest. cler. & clem. 2. eod. tit.

cundum iura communiter recepta. a Dixi, *Arma offensiua portat*: quia laicus potest facere in ciuilibus secūdum Panormitanum & communem vsum receptum, & in theorica communiter probatur, sed nullibi æquè bene probatur ac in d Concil. Trident. quod ad hoc notauimus alibi: & immo in criminalibus eadem non licet: ne. Nec obstat quod irregularitatem contrahat qui ea portat, quia etiam illud subit laicus. Et cum non teneatur ordinem, vel beneficiū suscipere non videtur teneri periculum vitare: licet putem non licere id facere ratione capite deferēdo: sicut nō licet eum ea vestem portare. Alioquin enim nulli iudices sæculares, nec aduocati, nec curatores coram eis causas criminales agerent: nec ra insigniti possent absolui, nisi firmè proponeret se non id facere, vt etiam tradimus, f dicentes indolere non habuisse ista in hoc loco. Dixi, *Omnino coronam*: quia nō licet tonsuram & coronam deferre vna cum veste virgata, vel &c. g Dixi, Secundum iura communiter recepta: nam consuetudo Vrbis, & multæ partis orbis eam permittit, vt labium superius radatur.

b Argum. glos. recept. in ver. tonsuram cle. 2. de vita & honest. c In cap. 1. & 2. de postul. & in pragmatica. d Si quis cler. 3 & 4 clerici 2. de vit. & honest. cler. & cap. 2. ne clerc. vel mo. nach. d Cap. 6. de reform. sess. 14. e In cōmen. cap. statuimus. 14. q. 3. num. 17. f In eam mentē capit. non dicatis. 22. quæst. 1. num. 80. g Per dict. clemēt. 2. de vit. & honest cler. h Vide pra dictum ca cleric. 1. de sumptum fiat. i 44. dist. k De vit. & honest. clerit.

Trigesimoquarto peccat quidē clericus non seruans scripta decreta, sed non mortiferè, nisi iuxta relationem iectam in fine huiusmodi peccandi, ubique qui non fingit *nullus*, vetans ingressum tabernæ. & cap. *quando*: vetans prorsus uitent, *nisi forte causa necessitatis in itinere vel* alios bonis studiis exerceant diligenter. Claris deferat de dumenta nimia brevitate, vel longitudine non tondat, & bus, aut viridibus, nec non manicis, aut scalaribus non tondat, nis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam pro

...tum vtuntur. Cappas manicatas ad diuinum offi... Exhibitam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdo... ...ne constituti: nisi iusta causa timoris excegerit ha... ...formari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias ...rum ornatum habentes, sed neque annulos, nisi qui... ...ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in ...mentis suis omnes vtantur, nisi monachi fue... ...oportet ferre habitum monachalem. Pallijs diffibulatis ...publico, sed vel post collum, vel ante pectus hinc in...

...erio tabernarius, & lanio, siue macellarius, vltra ...tantit pœnam clem. 1. a & qui vitgata, aut partita ...pugio seu tabardo, vel caligis scacatis, viridibus, ...tibet, aliam grauem pœnam, b quam innouando ...addidit, vt beneficiarius etiā exemptus ab Epi... ...ritus habitum clericalem non gestans ab ordi... ...cijs suspendatur: & si id non sufficerit, iis pri... ...fiatur. Obseruentur, quæ de clericorum vita, ho... ...honestis, rammessationibus, choreis, lusibus, neenō sacula... ...sancita sunt, sub pœnis statutis, vel maiori... ...venerari iubeant. Ex quo e collige omnia ...esse prohibita clericis: limitando per supra ...nem Panormitani ad beneficiarios, & ordi... ...& medicā, & ita licet nullo iure speciatim ...exercitiū harum duarum artium, nisi cum fit ...inctione, f quia tamen sunt sæcularia offi... ...exerceri à prædictis, nisi causa pietatis er... ...& cognatas personas, g quibus fit eis facultas ...huiusmodi personis. Possent etiam causa neces... ...animi operari aliqua honesta, pura, vt ...scribere libros, fiscellam iunco texere, ...in areolis serere, & inserere, &c. & illa vēde... ...exercere mercaturā, & vilius emere, vt carius ...quod sibi supereſt de eo, quod vilius ad suā, ...nem emunt, vendere possint pretio iusto ...carius. Possunt etiam negotiari ali quo ...suam, & suorum necessariā sustētationem, ...scutit glossa i & S. Antoninus, k ...censemus l ait, quòd clerici non peccant mor... ...secundo leges humanas, neque has, neque alias, ...grauc scandalum, aut aliquod peccatum,*

quod

a De vit. & honest. clerit.
b Clem. 2. eod. tit.
c Sess. 14. capit. 4. de reform.
d Sess. 22. capit. 1. de reform.
e Et cap. 2. ne clerc. vel monach. & cap. clerici 2. de vit. & honest. cler.
f Iuxta ca. sententiam ne cler. vel monach.
g Relatus in ca. nunquā. de consec. dist. 3.
h In c. pervenit. 26. d. ea. negotiatorem. 88. dist. & Panor. in ca. 2. ne clerici vel monach.
i 3. part. sūm. 1. ca. 3. §. 2.
k In suma verb. clericus peccata.

quod iure diuino sit mortale, vel magna occasio eius, vel irregularitas, vel excommunicatio maior incurratur. Inmo subdit, neque propter illa quemquam excommunicatum esse ante iustam monitionem iudicis: licet transgressionem iusmodi multa peccata venialia etiam grauia continentur. tamen doctrina nimis laxa videtur, num per relationem

a Capit. 23. num. 14. pra positam,[a] scilicet canones, & constitutiones Ecclesiastes verbo *Præcipio*, vel ei æquipollenti, ad mortale obligent (etiam sine contemptu & scandalo) transgredientes. Quod ipsum Caietanus ipse fatetur, [b] Videtur tamen posse prouenire, quo ad eas transgressiones earum legum, quæ non verbo præceptiuo, & quæ communiter nec à præcatis, subditis inter magna peccata numerantur, qualis videtur missio benedictionis mensæ: & aliæ huiusmodi: quæ suetudo leges illas à principio obligantes ad mortale, tauerit, ne obligent plusquam ad veniale, siue, quod

b 2. 2. quæst. 122. art. 3.

de à principio ita receptæ sunt. c

c Arg. ca. 1. & ibi glos. addullo'is. per Felin. de treug. & pac. & Lap. in 3. legis. 4. dist. 18. d Eadem & illa sub eorundem specie Dei patris offeruntur. Nec dicendum est. num. 87. e Deut. 16.

111 Trigesimoquinto peccat mortaliter, qui obligatus ad celebrandam missam pro aliquo, non applicat valorem eius. d Pro cuius probatione dico primo, vt debet, vt dictum est supra. Secundo, quod fructus sacrificii missæ, quatenus est sacrificium, est limitatus, certus, soliq; Deo notus, nobis autē ignotus, qui distribuitorum nunc hic quæsitorum solutione dico primo, missa est, *actio, qua ex institutione Christi in memoriam eius, & facienti offerri, & pro quibus offertur: nec* missa est, *actio, qua ex institutione Christi in memoriam eius, & facienti offerri, & pro quibus offertur*: nec id quod offertur, scilicet Christus totus, sit sa) est nouè, vt nonnulli aiunt, ficta, sed deducta olim ex Hebræo, & Chaldæo ▭▭ missach. e quod bus ex Hebræo, & Chaldæo ▭▭ missach. e quod nem spontaneam significat: vt pie ac erudite tradit mus Democharcs. f

f Cap. 1. de sacer. & miss. g In capit. sufficit. de consecr. d. 1. h Inn. Sanctinian. d. 3. dist. i Cap. nihil. 7. quæst. 1. k Libr. 3. cap. 4. l In tract. de sacrific. eis missa. m Libr. 6. cap. 18. n Deut. 16.

Quare non impropriè dixit Felinus g & Gregor. VII. Concil. Toletan. [i] facere missam, pro die cre, vel legere sam: nā, & eius pars præcipua, etiam in ordinario missæ appellatur, & etiam apud Innoc. [k] ministerii missæ. Hoc faciunt etiam ea, quæ subtiliter Caiet. tradit de ritu Hoc facite, &c. licēt ipse Innocentius [l] immerito eum ei n originē verbi (missa) à mittendo deducat. Ob nia nos quoque interdum gratiæ breui tatis, retinemus missare, pro missam facere vel dicere.

Secundo, quòd in illo articulo non minus obscure, quotidiano valoris missæ, & eius applicationis, [m] cogitata, in hęc infra scripta digesto. Primò, missam esse te est bonus actus ex opere operantis habere vim meritandi, satisfaciendi, sicut omnes alios actus bonos, quatenus est actus missantis, sed etiam quatenus

per illam eius nomine factus: & qua parte continet ex illa habere vim impetrādi, sicut alias omnes orationes quatenus sub nomine Ecclesiæ per eius ministros fit à missante. Qua parte verò continet sacerdotem, operari ex opere operato gratiam soli sacrificio ipsi, & aliis circumstantibus communicantibus. Primo est oblatio, & sacrificium incruētum corporis Domini, non solùm repręsentans illud cruēntum factum in cruce, sed existens omnino idem, ex opere operato quo ad remissionem pœnæ offerendum offerri, & pro quibus offertur. Quod satis

a In 4. dist. 45. quæst. 2. b Lib. 9. de inst. & iur. q. 2. art. 2. c Qualib. 2a. d Dist. 47. quæst. 1. e Ibidē ad 4. Gab.

Item, quatenus ait, missam etiam sacerdotis magis & implicitè Scotus c & eius cōterraneus Maconsequenter, quod gradus gratiæ, qui confertur, est limitatus, certus, soliq; Deo notus, nobis autē ignotus, ita & gradus remissionis pœnæ, missa quatenus est sacrificium, est limitatus, Deo notus, nobis autē ignotus, qui distribuifacienti offerri, & pro quibus offertur: nec id quod offertur, scilicet Christus totus, sit & finito modo applicatur, & ita limitaeffectum operatur, sicut & in aliis Sacramētis quia limitatè, & finitè applicatur, per ea effectum gratiæ operatur, vt pulchrè B. ab omnibus receptus dixit, f quanta veofferenti, & facientibus offerri, & quanta offerentem, & quanta iis, pro quibus offertur, Arbitror autem, quòd non præstituitur à quātas dividenda æqualiter inter omnes, qui fructu satisfactionis missæ, sed quòd pro cuilibet orthodoxo, eo solo nomine, deputat certam particulā, quæ nec crequas sanctiones orthodoxi: nec decreuit: eo quod hanc deputat aliam cuilibet circumstanab ea, scilicet Papę, Antistiti, & Regi, quę etiā facienti missam, & nominatis ab eo priuatim fieri, & ei, vel eis pro quo, vel quibus fit,

f In 3. part.

Eo quæ

quæ etiam crescit, vel decrescit, pro numero faciendum sanctis pro multis.

fieri, vel eorum, pro quibus fieri faciunt. Ratio autem distinctionis inter tres priores, & duos posteriores sit, quod in illis datur pluribus, vt singulis, in his autem pluribus, vt vnitatem habent missans, & voluntariè nominati ab eo: & ea ipsa quadam vnitate, quam habent facientes eam fieri cum his, pro quibus eam faciunt fieri.

Ex quibus infertur, posse quem quadruplicè partem capere, vnam, quia orthodoxus, alteram, quia circumstans, tertiam, quia nominatus ab Ecclesia, quartam, quia faciens fieri, missantem autem semper duas, vnam, quia orthodoxus, alteram, quia oblator, & interdum tres, quum sciens, & nulla obligatione missat: quia tunc gerit personam singulorum tres, vt combinanti patet. Quæ omnia confirmantur ex tione, quòd vinculum multiplex plus operatur, quàm simplex, [a] credimus autē partes facienti, fieri & missanti distinctas, esse maiores, quā alia tres: quia plus impendunt, ciendo: secundum quid tamen minores, quatenus possunt communicationem cum aliis decrescere, vt prædictum est.

Secundo sequitur, quod sacerdos teneatur ad applicandum valorem missæ satisfactorium iis, & eo modo, quo debet, & ad hæc reducendum est, quod dicit Scotus, Maior & [b] quatenus loquuntur de applicatione valoris missæ generali, speciali, & medio modo: & quod partem sibi obseruando luerit, secundum Maiorem & Vuend. [c] quod ipse sicut ter soleo facere: licet Scotus aliter sine iusta ratione contra rationem legis. [d] Ex quo subinferrur, eos sibi nomina sua parte obuentum iri, quò plures ad communionem nominauerit.

Tertio sequitur eum, qui obligatur ad celebrandam missam pro aliquo lege, statuto, promissione, vel pro quocunque, sine pitantia, (quod verbum videtur deductum per metathesim nostros à verbo πίτδι, quod latinis significat bibere, vnde vulgatum, πίτδι ἢ πάτδι, id est, aut bibe, aut abi) non satisfacere, dicendo illam pro illo, & alio, sine illius consensu. Tum quia iniustè partem satisfactionis vni debitā, aut alteri applicat. [e] Tum quia, vt dictum est, missa non solum ex opere operato, sed etiam ex opere operantis: & secundum has satisfactio, quæ fit, ex opere operantis tanto minor est, quanto pro pluribus fit, vt patet de eremito, & [illegible] deest vni, quantò pro pluribus fit, vt patet de eremito, & [illegible]

a Cap. 1. de treug. & pace.

b Vbi supr.

c Vbi supr.

d Quod fatuare. C. de let. ca. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.

e Contrac. eare. de iurisd.

Quod paupertas dicentis non sufficit, vt pro vna [illegible] capiantur: quamuis Sor. [a] contra minus [illegible] per fundamenta suprà [b] formata.

Simpliciter dico, quòd sacrificus tenetur orare pro Papa, & antistite suo, vt missale nouū Pij V. editum iubet, & etiam pro Rege suo. Tum quem in hoc allegat Innocentius III. d id [illegible] Tum quod in omnibus fere missalibus ante hoc [illegible] iubeatur. Tum quia licet in hoc non iubeatur ex- [illegible] iubeatur tamen tacitè, quatenus iubetur fieri [illegible] Romanis est Rex.

Quo presbyterum Romanum satisfacere nomina- [illegible] alio Episcopo, vel Rege nominato: quia ipse [illegible] Rex, & antistes: modo extra eius Imperium [illegible] Episcopatum Romanum particulare, nō habeat [illegible], vel beneficium, saltem residentiam persona- [illegible]: qui verò subditur diuersis ratione domicilij, [illegible] sacerdotij, [e] videtur teneri orare pro Episcopo, & [illegible] quis secundum glossam magnā receptam, [f] [illegible] illius maior est, quàm originis, & benefi- [illegible] sine adierit, qui natus in vno regno, & habens [illegible] dio. Regem originis nominat: quāuis scho- [illegible] ginis, & alius non habens constitutum domici- [illegible] debeat, nisi beneficium requirat residen- [illegible], quod satis confert domicilium, iuxta do- [illegible] origo enim præstat simplici habitationi. [h] [illegible] quidem eum iustè, sed non teneri orare no- [illegible] prædictis, & illo, vel illis, pro quibus mis- [illegible] vel pro illis, qui eam fieri faciunt: nam [illegible] necalia id præcipiunt: sed facultatem tan- [illegible] alios, vt suprà insinuaui, quo ad par- [illegible] operato ei obuenire debet.

Breuis modus applicandi missam [illegible] mente Scoti [k] est hic *Memēto Domine mei, [illegible] possum sine præiudicio prædictorum va- [illegible] & humillimè supplico tibi omnia scien- [illegible] ordine feras applicatum, quo possem [illegible] applicare.*

Sacrificio volenti meminisse illorum, quos [illegible] sine, [illegible] timo memento, vbi licet ei nomi- [illegible] decima parte, qui est locus nominandi [illegible] vti pro locis imaginum sex casibus gram- [illegible]

a Lib. 9. [illegible] 3. art. 1. de iust. & iur.

b Eadem e. num. 92.

c 1. ad Ti. moth 2.

d Vbi supra.

e Iuxta ca. cum eccliae. de temp. ordin. lib. 6.

f In ca. statuit. §. vere. de rescript. lib. 6.

g In l. 1. ff. ad municip. num. 13. & segq.

h Argum. l. cinem. C. de incol. libro 12.

i Nec capit. versum. & sequent. de consec. di. 1.

k In d. qualibet. 20.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maticalibus, vt post, & ante alios consuluit pius, & eruditus
a In canon. missa. Gabriel a cuius consilio iam inde à prima cuiusq; quam feci, vti cœpi: qui tamen nec alius quē legerim satis aperte ac expediat speciatim nominare multos: nam à parte negotium stat, quod id mentem vagam facit, & partem latisfactionis fibi debitam communicando multis, minuit: & nelcit enim qui præponere debeat. Pro parte verò affirmacia stat, quod multi pij, & eruditi id rogant, & rogantur: & quod Ecclesia in prima parte canonis nominari Papam, Episcopum, & Regem. Equidem mihi iam pridem perfuasi non esse concipienda nomina propria nomina, siue imagines individuas, ne mens nostra tota deberet esse in actione illa diuina, nimium dilabens: vtile tamen esse concipere aliqua, quæ affectum magis excitent; nec nocebit concipere quam plurimos generatim, & breuiter: quia id auget reuerentiam erga Deum, & actionem erga proximum. Quare, arbitror non esse vitandum pondus memoriis compositis à pio, & erudito P. Ioan. Iusto Lanspergio Carthusiano, & ab aliis postea auctis, ita credo vnà mediocri, qua frequentissime vtor, collocando in genitiuo me, & eos qui sunt causa meæ missæ: in genitiuo parentes, & genitos: in datiuo, datores: in accusatiuo, accusatores: in vocatiuo vocatos siue inseruientes: in ablatiuo, quos obtuli preces meas, vel qui suas mihi obtulerunt: interdum per casus, interdum per aliquos tantùm, interdum per nullos accipiendo propriam imaginem vnius, vel alterius, per quos iecta clausula iustificatiua in hanc quæ sequitur sententiam. *Memento Domine horum famulorum famularumque tuarum pro primis mei miserimi peccatoris, & N. qui est, vel qui sunt causa pulsiua principalis huius missæ, & eorum, qui me genuerunt, ter Sacramento, vel doctrina, & in his N. aut N. & eorum, qui mihi benefecerunt, & in his N. aut N. & eorum, qui mihi inseruiunt, & in his N. aut N. & eorum, quibus preces meas obtuli, & qui suas mihi obtulerunt: interdum in his N. aut N. quibus tamen hanc missam ex modo, & forma applicatam esse, quo quàm optime te Domine (qui vnus es omnium consulente, applicare deberem.* qui autē millas sine obligatione extranea, tollat illa verba (& N. qui &c.) & loco illorum hæc (*etiam quatenus sunt causa impulsiua missæ*) qui sunt mei parentes corporales viuos, addat in secundo casu verbum (*genuerunt*) ibi positum: in secundo (*mei*) quia in eo (*corporaliter*) verbo mento, tollat in primo casu verbum (*mei*) quia in eo mortui nominantur, vel concipiantur, prosequendo reliqua vt in primo.

beneficiarius clericus, vt mortaliter peccet per simoniam in beneficio propriam.

communis non sit, qui constituit certum salarium alicui, donec ei aliquod beneficium.

beneficiarius vt peccet per simoniam in beneficio alie-

beneficium sine iusto titulo habens, vexationem, vel pensionē redimendi, vt peccet.

beneficiarius vt peccet per simoniam acceptum, non restituēs, non relinquens incompatibile.

beneficium curatum capiens, aut dignitatem ante 25. annum, non suscipiens presbyterium intra annum post beneficium curatum obtentum, aut sine proposito sumendi presbyterium. & quid de dubitante, & accipiente non cupiente. num. 118.

beneficium capiens beneficium sine dispensatione, vel pensionem

poena ob iure incursa quando solenda in foro conscientiæ.

beneficium intra quot menses sub duplici pœna consecrandus.

beneficium a Papa ob paupertatem concessa laico licita, & non.

beneficiarius non peccat vxore ducta beneficium retinens

beneficium quodlibet residentiam requirit, & quæ ab ea excusent.

beneficium Episcopo, & curato iuris diuini, & quæ excusant ab ea.

beneficium retinens etiam pensionarius, cui restituet, & per quem. Pius V.

beneficium tam perdit finitum ob peccatum regulariter, nisi sit excommunicatus, vel non recitat: & tunc cui retineri. & an sibi pauperi retinere possit num. 124.

beneficium omnium sufficiens habendum, & quæ ex causa non. seqq.

beneficium ad retinendum tam prodest consuetudo quam

beneficium ministrans Sacramenta subdito ad ea non obligatus.

beneficium excommunicatum, vel notoriè malum, vel ad se-

beneficium adigens, &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

133 *Beneficiarius vt peccat neſciens neceſſaria, & quæ ſint ſa-*
non iuuans peſte infectum.

134 *Beneficium capiens in excommunicatione, & irregulari-*
tate, & mortali, non miſſam quocidie, vbi, & quomodo
tenetur.

135 *Beneficij habendi ætas, curatus præditus, & profeſſus ſine*
quod requirit gradum, & ordinem, actum num 136.

137 *Penſio quanta poni poſſit ſuper Epiſcopatu, & parochiali.*

138 *Miſſas conſtituens Epiſcopus, Generalis, & alius maior*
poſſunt.

139 *Beneficium ad nullum datur acceſſus, regreſſus, mandata*
coadiutoria.

139 *Parochialis Eccleſia, etiam reſeruata, per cuiuſcunq;*
ſeratur.

140 *Religioſus vt peccet contra votum paupertatis remiſſi*

112 PRimo peccat mortaliter clericus, quo ad beneficia
vult quærere illa per ſimoniam, ſiue mentaliter
conuentionalem, ſiue realem: ſine tamen excommu-
ne, & obligatione reſtituendi ſi non quærit, & etiam ſi
niſi ſimonia ſit realis: quid autem ſit ſimonia, & quoq;
quæ excommunicat dictum eſt latè ſuprà. a

113 Quibus addo non admittere ſimoniam Epiſcopum,
accipit aliquem in familiarem ſuum, conſtituta certa
de annua, donec ei aliquod beneficium conferat, ſecus
Hoſtienſem, b modo nullum pactum poſt illud collatum
gratis ſeruiendo intercedat, & ita Maior. c cui conſentit
itienſis exiſtimans ſe contradicere illi.

Secundo peccat mortaliter, qui per ſimoniam ab alio
miſſam in fauorem eius ipſo ignorante, & non consentiente
te, quærit beneficium, in quo, vel ad quod nullum ius
habebat: & reſciens id conſentit, vel illico non renuit
lud, d Dixi, *in fauorem eius, & eo non conſentiente*: qua
ſi ad nocendum ei, vel commodandum, ſed eo contradicente
committeretur. e Dixi, *in quo, vel ad quod nullum ius habebat*
alias enim ſecus, ſi ipſe in eam non conſentit, & etiam
ſimonia aliena non fuit cauſa quærendi illa: ſiue quæ
miſſa fuit cum vno ex multis electoribus, præſentatoribus
aut à collatoribus, quorum maior pars, ea non interueniente
illum elegiſſet, præſentaſſet, aut ei contuliſſet: ſiue quæ
cum quo admiſſa fuit, non fuit ob eam principaliter promo
quamuis ob id data fuiſſet, vt reſoluimus, & ſequuti ſumus
opinionem gloſſæ, h quæ quamuis limitetur ab Hoſtienſe, &
etiam à Panormitano licet minus quàm ab ipſo, & recte

a *Supra eo. 23. nu. 100.*

b *In c. cum eſſent de ſimon. recept. per Ioa. Andr. & cæteros.*

c *In 4. diſt. 25.*

d *2 q. 3. per totam. & ea. nota. de ſimon.*

e *Dicta ea. notab. & e. ſicut. eod. titul.*

f *Dict. cap. ſicut. 2. eodem tit.*

g *In d. cap. nobis.*

h *In verb. interueniẽte, per Bſi. 1. quæſt. 6.*

ad forum exterius, per rationem Ioan. Andreæ, ta-
ad forum conſcientiæ, quod ſola veritate nititur,
tem Deo ſimonia quæ verè non fuit cauſa quæ-
ſi, quod ſine illa æque, atque eũ illa quæreretur.
peccat mortaliter, qui ſine titulo canonico ſcien-
vel tenet beneficium cum obligatione relinquen-
percepros reſtituendi: & qui à principio putat
canonicum: ſed reſciens non eſſe talem retinet

peccat mortaliter, qui vexationem, vel penſionem
quam debet: iuxta dicta, c & qui precibus ſuis,
quærit beneficium, quod quando fiat, dictum
acquirat ius ad rem, cum iure in re. e

peccat mortaliter, qui quæſitum per ſimoniam
in beneficio nõ reſtituit Eccleſiæ cuius eſt illud, f
ita illi reſtitui, quidquam cedat delinquenti,
poteſt, reſtituat cum auctoritate ſuperio-
vel pauperibus, & eam tamen auctoritatem
in foro conſcientiæ neceſſariam.

peccat mortaliter, qui poſt obtentum ſecundum be-
nam, dignitatem, aut perſonatum, & poſt habi-
ſionem, vel poſtquam per eum, quo minus eam
renunciat prius, vt debet: quia ipſo iure per-
& poſterius, ſi pergat retinere vtrumque, &
quodlibet aliud, & etiam ad ordines. i

peccat mortaliter, qui beneficium curatum ca-
ſione Papæ ante 25. annum cœptum, & colla-
& teneatur relinquere illud cum fructibus: niſi
quærat. & idem de eo, qui accipit dignita-
num non curatum: excepto, quod hoc cum
Epiſcopi poſt vigeſimi annos completos obti-
quis tamen Concil. Trident. ad 22. produxit, m

quæ quæſtiũ reſpõdetur, quod in Epiſcopatu Pa-
per concurſum dantur beneficia, poteſt eſſe
presbyterale, etiam poſt Concil. Trident. licèt
teneatur 25. annos, & ſtet conſtitutio ſynodalis
beneficium presbyterale intra annum fiat
quia iure antiquo ſufficit attingere 25. an-
illud, & quodlibet curatum, o & ei nulla
ordinandum presbyterio, intelligendum

a *Cap. tua, de ſponſ.*

b *Cap. 1 de reg. iur. lib. 6. & cap. eum qui de præben. & cap. 3. de ea, qui mitt. in poſſ. cauſa rei ſeruan. eodem libr. & ea. dicitur. 2. cum ei adnot. de præbend.*

c *Supra ea. 23. nu. 112.*

d *Supr. eodem cap. 23. num. 122.*

e *Vt ibidem num. 104.*

f *Ca. de hoc. de ſimonia.*

g *Arg. cap. de hoc. de ſimon. vbi omnes, & S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 4.*

h *Capit. de multis. de præbend.*

i *Per extrauag. exterabilis §. qui vero eodem titul.*

k *Cap. cum in cunctis §. inferiora. de elect.*

l *Ca. 2 de ætat. & qual. lib. 6.*

m *Seſſ 24. capit. 12. de reform.*

n *In cap. ſi quando. de*

o *Cap. cum in cunctis §. inferiora de elect.*

est de anno cœpto: quia licet regulariter tempus possessionis accusatiuo intelligatur de perfecto, secundum communem quam Baldus, Alexander & Iason sequuntur, a tamen quod tenet ibi Bartolus, cuius opinio sequenda est secundum eundem, quando concurrit aliqua alia conditiua intelligendum est nouum, quum id fieri possit, & alia requisita cœpto, pura fauoris, qualis adest in proposito, & ita quod ius antiquum solùm requirebat cœptum, b ut consequeretur beneficium ipso iure, esse, vt peccet, qui illud tarum ei, qui attigit 25. annum & eadem ætas ad illud, & presbyterium sufficit secundum omnes. Tum quia mens Concilij non fuit mutare annum cœptum in completum, sed rum, ita quod vt antea sufficiebat, & requirebatur ad natum 18. annus, & ad diaconatū 20. & ad presbyteratum requiratur ad subdiaconatū 22. ad diaconatū 23. & ad terium sicut olim, 25. & ita potest hodie quis fieri subdiaconus in 22. cœpto, & diaconus in 23. cœpto, & presbyter in pto. Tum quia non obstat dicta constitutio hyemalis, quia etiam hodie potest quis intra annū à suscepto subdiaconatu ri presbyter, si Episcopo videatur id conuenire, e vel tem debet, vt is, quis per concursum obtinuit presbyteratum, dinetur intra annum: quod si Episcopus noluerit adscribere, cusatur à pœna, qui obtinuit illud: quia iusto impedimento sine sua culpa impeditur. f

117 Octauo peccat mortaliter illegitimus, qui absque dispensatione Papæ beneficium curatum accipit, aut simplex, ne dispensatione Papæ, aut Episcopi, & & acceptio est nulla, tenetur relinquere, nisi dispensationem obtineat. Quia tenetur relinquere, nisi dispensationem obtineat. Quia do, quod Concil. Trident. h statuit, ne filij illegitimi clericorum habeant pensiones super beneficiis, quæ parentes obtinuerunt: neque etiam vlla beneficia in Ecclesiis, in quibus tres beneficium aliquod habent, aut habuerunt: quod etiam signationes, quæ posthac à parentibus clericis in fauorem liorum, aut alias fraudulenter fient, ipsis nequaquam genturi quin peccat mortaliter, omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationem statuta, vel alia requirit. i

118 Nono peccat mortaliter, qui post obtentam ecclesiam parochialem, & habitans illius pueritiam posse elapsam, promouetur ad presbyterium intra annum, & eo lapso non retinet, & non relinquit illam, vel fructus post annum, & eo lapso pros non restituit: quia eam ipso facto perdit, & nec adhuc quod continenter soleam tenere, & tenui, l quod prima vice

rum ipso iure incursa, non debetur in foro conscientiæ, si non processit cum contrarium constat de mente vel cum non imponitur propriè, vt pœna, sed vt conditio, vel modus rei traditæ: vt cùm testator requisitum communiter receptum, a & in proposito filio, meminem Pontificum statuentium, vt illo, vel beneficium ipso iure, esse, vt peccet, qui illud retinuerit, & fructus non restituerit: & quod beconsequatur quodam modo sub illo modo, vel condi- vel expressè, vt tetigi alibi b & latiùs trado, c Episcopus ratione studij dispensare, ne intra septem presbyterium suscipiendū teneatur, modo intra annum presbyter fieri debebat, subdiaconus fiat, d quæ tamen nil prodest ei, qui ad studendum non profi- mentem textus. e Adde quod Concilium Tri- sufficit, vt promotus in Episcopum intra tres men- consecrari sub pœna perdendi fructus ipso iure, ses, sub pœna ipso iure perdendi Episcopatum. peccat mortaliter, qui Ecclesiam parochialem ac- ordinatione presbyterium suscipiendi, vt eius fructus percipiat, & post eum illam dimittat cum obli- dicendi fructus nisi voluntate illa mutata presby- ante suscipiat, cap. commissa, h quod habet, nil ecclesiam, qui eam illi scienter confert, tenerique ad ser- Ecclesiam: idemque dicendum esse de il- ascendendi ad presbyterium, quoduis aliud accipit, sensit glossa, i quod & si prima facie æ- potest: contrarium tamen iure verius est, quum missa, prenale, extra suum casum non debeat ex- hinc rationis (vt ita dicam) identitate, vel ma- non est, & quamuis alias idem visum sit principio quidem voluntatem habuit suscipien- sed postea, ea mutata beneficium retinuit: videtur de rigore iuris dicendum, quum longè ab initio eiusmodi cōtrariam intentionem pater ex lei & textus solùm agit de accipiente Quod ipsum maiore ratione videtur de eo, qui de mutanda ea dubitare cœpit: & etiam de beneficium accipit animo illud relinquendi, sibi conferatur, modò suæ functioni satisfaciat primum obtinuerit, quidquid dicant Panor-

a *In l. cui. ff. de legat. 1.*
b *Clem. gener. de ætat. & qualit.*
c *Cap. cum ex. de elect. libro 6.*
d *Sess. 24. capit. 12. de reform.*
e *Sess. 23. capit. 11. de reform.*
f *Arg. cap. licet canon. & ca. commissa de elect. libr. 6. inulla gloss. memorabile verb. iuste. & Capit. 1. & 2. de fil. presbyter. lib. 6.*
g *Sess. 23. cap. 15.*
h *Sess. 21. cap. 3. de reform.*
i *Cap. licet canon. de elect. lib. 6.*
k *In comment. cap. fraternitas. 21. qu. 2. & in vulr. de pœnis & alias sæpe.*

a *Super gl. verb. adiecerit, in ca. Raynaldus. de testam.*
b *In c. non liceat. 21. quæst. 2.*
c *In d. cap. fraternitas. 21. quæst. 2.*
d *Cap. cum ex eo. de elect. lib. 6.*
e *Syl. verb. beneficium. 3. quæst. 2.*
f *Verb. insistentes, & qua in re dicunt Archi. & Ioan. Andr.*
g *Sess. 23. ca. 2. de reform.*
h *3. cæterū. de elect. libro 6.*
i *In cap. relatum. de cler. non resid. & alias ibi Panorm.*
k *l. præses ff. de pœnit. & c. pœna. de pœnit. dist. 2.*

mitannus, [a] Sylueſter, [b] Gabriel, [c] ſine textu & ratione ſuæ
obligantes homines ad inſolita, & nullo iure præcepta, ſi ſup-
mo, & de illo, qui accipit beneficium, quidé eius oneribus ibi
cer ordo, animo firmo ſatisfaciendi quidé eius oneribus ibi
non aſcendendi ad preſbyterium, nec aliud ordinem ſacrum.
quia id nullo iure prohibetur. Quin etiam puto, quod & cum
ſului, poſſe quem iuſte accipere beneficium animo, vt illum
eſt, ſatisfaciendi, & cum propoſito, quod ſi fraus eius ſuppo-
genitus obierit mortem ſine liberis, aut ad compoſendam
pacem, aut extinguendas lites, aut alia ſimilia, aut ad ſup-
dum decus ſuum, vel ſuæ familiæ vel patriæ expediret, fau-
re vxorem, id faceretvidetur autem rectum, quod ait Sotus,
peccare mortaliter beneficiarios etiam ſimpliciter benefi-
ciorum, qui abſque animo ſe initiandi factis incedunt ſuis
habitu clericali, non quidem eo quod non habeant animum
di animum: ſed quia non deferunt habitum clericalem per
tamen puto non obligari ad reſtituēdos fructus per id
119 Nec tamen probo, quod ait, peccare coniugatos ſu-
piendo auctoritate Apoſtolicæ penſiones ſuper beneficiis
modò eas accipiant in ſuſtentationem ſuo ſtatui neceſſa-
tum quia id non eſt contra ius diuinum: tum quia Papa
teſt applicare fructus beneficij, de conſenſu beneficiarij, &
piis operibus, quibus poteſt ipſe beneficiarius: & cum
eum poſſe applicare illos coniugatis egentibus: quod
Papa raro, & numquam ſine magna cauſa videtur facere
bere, ob ſcandalum, quod inde oriretur, ſi eas ei
ſequens, poſſe quem iuſte gaudere penſione à Papa
conſtituta non ſeruiendo Eccleſiæ, licet contra
Sotus. [g]

120 Vndecimo peccat mortaliter beneficiarius minoris
ordinum tantum, qui poſt matrimonium contractum per
ba de præſenti, retinet beneficium, iuxta mentem glo-
communis, [h] quia ipſo iure illud amittit, adeo vt non
ret illud: quamuis vxor ante conſummatum matrimo-
religionem ingrediatur ſecundum omnes: quod eſt ver-
etiam ſi matrimonium ob aliquē defectum extrinſecum
luti conſanguinitatis, aut affinitatis non valeat, modò
ſenſus interueniat, vt declarat Panormitanus, [i] non ſo-
eſt idem de contrahente ſponſalia de futuro, ſecundum
nes: nec conſtitutio in ſacris contrahere matrimonium
etiam per verba de præſenti: quia is non perdit beneficium
ipſo facto: quamuis eo priuari poſſit, vt glo. ſic communiter
121 Duodecimo peccat mortaliter, qui in ſeo beneficio non

[a] *In d. cap. relatum.*
[b] *Verb. beneficium. 3. quæſt. 5.*
[c] *In 4. diſt. 25. q. 2. a. 3.*
[d] *Contra c. conſuluiſti. 2. quæſt. 4.*
[e] *Lib. 10. q. 3. art. 6 de iuſt. & iur.*
[f] *Argum. ca. nihil. de præſcript.*
[g] *Vbi ſupr.*
[h] *In capite. 1. de cleric. coniug.*
[i] *Diſt. ca. 3.*
[k] *Iud. ca. 1. communiter recepta contra Auer.*

cula ipſum ab ea cauſa excuſante: quia omne bene-
cumbit tenue, iure communi requirit reſidentiā, [a]
tamen cauſa excuſat. Prima auditio Theologiæ ad
mum prælectio eiuſdem donec durauerit, etiam ſi-
a Pelagius quia eam ius concedit, [b] & idem eſt de au-
& prælectione iuris Pōtificij iuxta Archidiaconum [c]
nani, [d] quod per nouas rationes defendimus. [e] Ad
ſententias ætatis Epiſcopi requiritur, niſi vbi con-
ſuetudo viger, per notata. [f] Secunda cauſa eſt, obſe-
copi, quo ad duos canonicos, ac etiam alios, ſi oc-
ab eo in vtilitatem Eccleſiæ ſuæ, vel Cathedralis:
cauſa, & Eccleſia nō indigente ſeruitio. [g] Tertia cau-
ſalis ratione, eſt obſequium Papæ, per eadem
ſiat principaliter ad inſeruiendum, & non ad
beneficia, ſecundum Angelum. [h] Dixi, *principa-*
principalis intētio non nocet. [i] Quarta, licē-
uero autem legitimā eam, quā dat is, ad quem
& ex cauſa boni viri arbitrio probabili, & in
dilis requirit, de quo infrà. Quinta conſue-
ſta Innocentium, [k] quamuis conſuetudo ab-
cauſa, nihil valeat, iuxta eundem ibidem, &
cum ea fraudādo Eccleſiam obſequio debito.
obſeruandum, vt beneficium debito non
& ſubditi bene gubernentur: & quamuis
probabili cum licentia, aut ſine illa pec-
videtur teneri ad reſtituendos fructus, quoad
ſatis mentem Panormitani [m] quamuis Ange-
[n] niſi quando iure exprimitur.
dent. Primo, o præmittendo quales debeant
promoueri, monēdo promotos, vt ſuū officium
monendo omnes antiquos canones de reſidentia
& non ſtatuēdo, vt quicumque Epiſcopus, vel
ex menſes à ſuo Epiſcopatu ſine legitima cauſa
ſtat quartam partem omnium ſuorum reditūum:
ſed alteram quartam: & ſi vltra, denuncietur
per eos, qui hoc facere ibi præcipiuntur: quo
ſententia reſidentiā perſonalē, cogātur facere
priuilegium perpetuum de fructibus in ab-
ſentiis nulli profit: nec temporale, niſi ex cauſa

[a] *Cap. eos. quærēte. de cler. non reſidē. & ibi communis ſententia.*
[b] *Cap. fi. de magiſt.*
[c] *In cap. 2. de priuileg. lib. 6.*
[d] *In dicto cap. finali. clnc. licet. de præbēd.*
[e] *In ea tua. de cler. non reſid.*
[f] *Ca. ad audientiam. de cler. non reſid. adiunctis. quæ ſcribit ibi Pano. nu. 3. ad quod reducenda ſunt cap. de cætero. & cap. cum dilectus. eodem tit.*
[g] *Vere clericum. 3. 5. 2.*
[h] *Per dicta ſupra c. 13. num. 100.*
[i] *Glaſſ. recepta ca. inter quatuor de cleri. non reſid.*
[k] *In cap. ex tua. de cler. nō reſidēn. recepta à Pan. in d. c. inter quatuor. & alios communiter.*
[m] *In ca. 1.*
[n] *In ca. ſecunda.*

[o] *In ſeſſ. 6 cap. 1. de reform.* [p]

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationabili per ordinarium approbãda fuerit, decessorum casu Episcopi tamquam delegati Sedis Apostolicæ prouideg vt per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum assignationem, cura animarum nullatenus negligatur, nemini quo ad hoc priuilegio, seu exemptione

a *Sess. 23. capit. 1. de reform.* quacumque suffragante. Secundo prædictum Concilium additcit omnium prædictorum, & aliorum rationes, ob hæc ba. *Cùm præcepto diuino mãdatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oues suas agnoscere, pro his sacrificia offerre, ac diuina ministeria peragere, per sanctum Missæ sacrificium, necnon sacramentorum administrationem, atque exemplum bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarũ curam paternum gerere, & in cæteris omnibus munia pastoralia incumbere: quæ omnia ab iis nequaquam præstari, neque impleri possunt, qui gregi suo non inuigilant, neque assistunt, quo obiter notandum, non solum Episcopos, sed etiam omnes Parochos iure diuino teneri ad residendum in suis parochiis, ac in eis* prædicãdum populo, quæ alibi non videntur ita expressa. b *Ex d. ca. 1. sess. 6.* clarat item malè colligere aliquos, b licere Episcopis absentibus per quinque menses: & exprimit, quòd quilibet Episcopus qualiscumque & quantuscumque, etiam si sit Cardinalis, obligatur ad prædictam residentiam personalẽ: subiicitur etiam quod licet abesse, quum Christiana charitas, vrgens necessitas, vtilitas, debita obedientia, ac cuidens Ecclesiæ, vel Reipub. tas id postulat. Decernit autẽ, quòd causa huiusmodi cognita banda est in scriptis à Romano Pontifice, aut à Metropolitano, vel eo absente à suffraganeo Episcopo antiquior eius prouinciæ te, qui idem Metropolitani absentiam probare debebit. Quod cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipub. ficium Episcopatibus adiunctum: cuius quoniam causa notoriæ, & interdum repentinæ, ne eas quidẽ significare tropolitano necesse erit. Poterit itẽ abesse duos, vel tres ses in anno ex causa, cuius iustitia soli ipsius conscientiæ linquitur. Addit autem contrà facienti nouam pœnam peccatum mortale, & pœnas statutas per canones antiquos. c *Dict. sess. 6.* Et c vt pro rata temporis absentiæ non faciat fructus suos tur Ecclesiæ, fabricæ, vel pauperibus erogare, non obstante la compositione. Ex quo obiter nota calum, in quo versantur deest compositio. Addit item hæc verba. *Eadem omnino quo ad culpam, amissionem fructuum, & pœnas de iure statuta* ribus, & aliis quibuscumque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarũ habens obtinent, Sacro modo præfixo non deterrit: ita tamen, vt quandocũque ea causa prius per Ep[iscopum]

...ipsa, abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso ordinandum, cum debita mercedis assignatione, relinquat. ...autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam vltro ...tur, nisi ex graui causa non obtineant. Et quamuis ...in vtramque partem flecti possit, arbitror parochum ...esse duos menses, absque licentia scripta cum ...videatur ei iusta. Tum quia ante Concilium id licuit ...cum antiquo non est recedendũ sine iure nouo ex- ...cum Episcopo, qui magis tenetur residere per- ...cum quia verba Concilij habent eadẽ omnino ser- ...ad hoc in curatis inferioribus, quæ in Episcopis, ...non pars benignior. Ad primum autem noue quæsi- ...dum Capellanos Regum, perinde posse capere fru- ...a, ac Capellanos Papæ, si vtrisque eiusdem ge- ...a sunt concessa: immo & magis, si forte plus sit ...ti concessum. b Ad secundum verò, quod Caie- ...cauit ab his, quæ ante Concil. Trident. quod post ...est, seruanda fuisse supra diximus.

...cimterio peccat mortaliter beneficiarius, qui ho- ...nem non recitat, & fructus perceptos non restituit, ...nisi, laicè habitum sub Leone X. c *cuius tenor est, ...ut neme beneficium curatũ, aut simplex habẽs, qui ela- ...ipsum ab eius consequutione sine legitimo impedimento ...sum recitare omiserit, pro tempore quo non recitauit, ...sorat: immo eci impendere tamquam rem iniustè ca- ...beneficij aut eleemosynas pauperum teneatur, ...fel. tec. Pius V. cui nostra de hac re opinio, ...cemus, placuit, declarauit hunc §. per extraua- ...gantem.*

...Colligum seruat seruorum Dei. Ad perpetuam rei me- ...Lx proxime Lateranensi Concilio pia, & salubris san- ...cit, vt quicumque habens beneficium cum cura, & sine ...per mensem, quam illud obtinuerit, diuinum officium, le- ...impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fru- ...ctus, & offertj, & temporis suos non faciat: sed ...ctus in fabricas ipsorũ beneficiorum, vel ...erogare teneatur. Verumtamen multorum ...teneatur, cuiusmodi rata a prædicta ratio sit habenda ...euidentius, atque expressius prouidere volentes, ...quibus omnes canonicas vno, vel pluribus diebus ...beneficij seu beneficiorum suorum fructus, qui

illi, vel

a *In præliminar. C. de appellat. etiã per argum. à contrario sensu, capit. à nobis. 2. de sent. excom.*
b *Arg. cap. indultum. de regul. iur. lib. 6.*
c *Sess. 6. 5. statuimus.*

illi, vel illis diebus respondérent, si quotidie dimidium, pro matutinum tantùm, dimidium, qui cæteros omnes horas simul dimidium, qui harum singulas sextam partem fructuum capiebat amittat, tametsi aliquis choro additus non recitet, eundem tamen canonicis cum aliis præsens adsit, fructus quos, & distributiones tè aliter assignatas sola præsentia inexacta statuta, seu consuetudinem dationem, aut alias sibi lucrifecisse prætendatis etiam primo ctuum, & distributionum amissionem. Item ille, qui primo die sibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum quod ex cusauerit, grane peccatum intelligat admisisse. Declarant præmonia, præsimoniales portiones, & quascunque alias huiusmodi etiam nullum omnino seruitium habentia, obtinentes cum præ pariter contineri. At quicunque pensionem, fructus, aut alia officium paruum B. Mariæ Virginis deserentium obligatum, & sionum fructuum, rerumque ipsarum amissionem edixerim.

a In d. cap. quando. posita in Enchirid. de orat. cap. 7. num. 50.

Ex quibus nota primo reprobari opinionem Soti, & nullorum dicentium non obligare prædictum §. statu

b Per tradita à Sal. & Lid. quod pauperib⁹. qu. 32. C. de Episcopis & clericis. Cald. consil. 29. de restit. Anchar. in consil. 84. Domina Apollonia.

Nota secundo, verum esse, quod dixi declarando ctum §.[a] videlicet, quod prædicta restitutio non est tio facienda fabricis Ecclesiarum, vbi sunt beneficia tis est largiri eos pauperibus.

Nota tertio id, quod hinc ibi intulimus, & quòd non consolati sumus aliquos scholasticos pauperes, qui ab fructus suorum beneficiorum amiserant, scilicet, quod faceret eiusmodi obligatus, capiendo, saltem de consilio sessarij, eos sibi tamquam vni de pauperibus.

c In d. cap. 7. num. 34.

113 Tum quia, qui ad dandum aliquid pauperibus potest illud sibi accipere tamquam vnus ex eis, & vere est, saltem de consilio confessarij, & quo ad forum con tiæ,[b] per ea, quæ latiùs scribimus alibi.[c]

d Per cap. 2. de cler. non resid. lib. 6. cum ei adnexa.

Nota quarto, quòd non sufficit restitutionem præ facere fabricæ, vel pauperibus, quando restituenda sunt facta per distributiones quotidianas, quæ debentur horis illis diebus, in quibus illi non recitarunt, interim quibus accrescunt,[d] & non sufficit dare pauperibus, quod betur alteri,[e] nisi quando ignoratur quis sit.[f]

e Arg. cap. ea te. de in re iur.

f Cap. cum tu. de usur. vbi gl. cum omnib.

Nota quinto quòd idem eadem ratione dicendum voluit de fructibus Ecclesiarum, vbi est statutum, vt fructus percepti restituantur certis operibus pijs: quia illis debent lieri prædicta restitutio. Quod ipsum videtur de parte, quæ corpus, seu grossam canonicatuum vocant, quam canonici

tributione suorum canonicatuum, vt pars non lucrifa- tur, accrescat aliis, & obueniens tempore vacationis tur successori, qualem regulariter non habet ca- tur inter superstites,[b] idem eadem ratio eo, quod canonicus perdit ob excommunica- nem, aut aliam quamcunque causam, sicut recitandi: quia de similibus idem est iudicium.[c] tur ad restituendũ fructus beneficij, eo quod tali occulto, aut notorio fuerit. Tum quia id retur, Tum quia licet Angelus teneat quod sic.[d] & Syluester e idem, quod nos tenent. Tum per nimus: quo id probatur irrefragabiliter, qua- beneficiarum, qui suas horas recitare omittit, restituendum, quod primis sex mensibus à con- beneficij accepit: & manifestum est illum in pec- notorio fuisse, si notoriè omisit, & si occultè in sciente autem parochialem, & nolente ordinari

a Secũdum gl. ibi singul. in ca. quod sicut. de elect. verbo consentire.

b Iunct. notata in cap. relatum. 2. de restitu.

c Ca. duabus. 2. de elect.

d Verb. clericus. 2. §. 2.

e Verb. clericus. 4. q. 24.

f In Enchi. de orate. c. 21. num. 51. & seq.

g Hostiē. in summa in tam & remiss. §. quibus. verb. 2.

h Cap. cum Vintonien. sie. verb. amiserãt. de elect. elem. vt hi qui. de stat. & qualit. cap. postulatis. §. fin. de appellat.

i In locis ordinarijs & in c. Apostolicæ. de excepti.

k Ind cap. postulatis in fine.

l Ind. §. final.

m Cap. 17. num. 94.

n Sess. 25. ca. 1. de reformat.

Universidad de Deusto Biblioteca

seminarium, penitus exuat. De celebrante autem ad vnam horas principaliter propter peccuniã (quod simonia est) dictum est supra.[a]

125 Decimosexto peccat mortaliter, qui habet multa beneficia in titulum, quorum vnum sui status decens sufficiat, vel sine dispensatione, vel consuetudine iusta, extra singularẽ[b] receptam à Panormitano & communi, à S. Thoma.[d] Dixi, *diuisa*, quia secus si legitimè vnita aut annexa.[e]

126 Dixi *in titulum*: quia licet habere vnum in titulum, & aliud ad tempus commendatum, ad sex menses tantum, vt Ecclesia parochialis,[f] Dixi, *ad tempus*, nam de commendato in perpetuum idem dicendum est quod de dato in perpetuum, iuxta Cardinalem Alexandrinum, & quod probatum, excepto quòd vacans per mortem Commendatarij vacare eo modo, quo vacabat tempore, quo fuit ei commendatum: quod sit, ius Romanę Curiæ hodiernus falsum est.

127 Dixi, quorum vnum sufficit: aliqui sentiunt, vtrumque personalem residentiam requiri, quos duo collige, posse quẽ iuste tenere duo beneficia non requirentia residentiã personalem, quorum vnum sufficiat, absque vlla dispensatione, quę ante hoc concilium communis opinio.[h] Et quòd Concilium non prohibet tenere plurium, etiam requirentium residentiam personalem, per iustam dispensionem. Dixi *absque dispensatione*, quia sufficit habere iustam causam eam obtinendi, licet non sit de natura, & diuino fine dispensatione iuris positiui (quod bentis, iuxta S. Thomam.)

128 Dixi, *aut consuetudine iusta*: quia tantùm, licèt non valeret illa, quàtum dispẽsatio iuxta, eundẽ, in quia non test iuri humano derogare, & neutra naturali, vel diuino. Porro, iusta causa tenẽdi plura attẽto iure naturali, vel ter dispensandi & cõsuetudine circa id inducendi, vel eundẽ circunstãtia eiusmodi, quæ sufficiat ad collocandum miratem, quã multitudo beneficiorum circa id inducendi, vel dem beneficia tenere, vt ille ait, nec adeo stricte, vt per nullã malũ, vt per nullã circũstãtiã iustificari possint, quæ

[a] Capit. 23. num. 101.
[b] In ca. duduum. 2. de elect.
[c] Ibidem, & ab aliis, quos cita in repet. ca. ad hæc. de præbend. & pbatur per ea. conferẽt. de elect. non re fid.
[d] Quodlib. 8. ar. 13. & qualib. 9. ar. 15.
[e] Cap. vnic. 19. q. 3. cap. cum venissent. de rest. spol. c. cum te, de anat. & qual. c. extirpãda. 5. qui vero de præb.
[f] Cap. nemo de elect. libro 6.
[g] In ca. cũ antẽ. 44. d. Gomez. in regu. de infirmis resig. quæs. 13. & citatos per eũ. Maior. in 4. d. 24. quæst. 13.
[h] In capit. multa. de præbend.
[i] Sess. 24. capit. 17. de reform.
[k] In ca. cum iam duduum & cap. extirpãda. 5. qui vero de præb. fin. cum ibi late notatis de consuetud.

vitia: neque adeo indifferens, vt sine aliqua circunstantia liceat, vt habere duo prædia, vel domos, vt diximus a Talis est circumstantia eius, cui ratione qualitate non sufficit vnum beneficiũ ad viuendum. Talis item tanta prudentia, & solicitudo alicuius, vt speretur plus, eis quibus præsens: & absens, quàm cõmuniter alius præsens: & propter vtilitatẽ beneficiorum, aut subditorũ, iuxta Innocentium,[b] talis est etiam defectus nobilitas, & scientia:[c] quãuis hæc causa primis: quoniam ideo cum nobili, & graposse videtur,[d] quia eius honesta sustentaalterius indiget, vt ibi diximus. Talis etiã intentio tenentis plura beneficia, nõ ad victum, vestitum, & famulatum, & alia eiusargias erogandum in pauperes & opera pia, rem ad vitam decentem necessario, & vera hucexecutione.

confessarius non debet absoluere habentẽ pluconcurrat aliqua prędictarũ, vel alia sidispensatione iutis humani. Tum quia vltima licet, cùm absoluitẽ prohibeat habere plura comparibilia, vltra id, vel ea, quę sufficiunt hotenere beneficia ilconcilium non prohibet tenere beneficia ilconferantur collata: sed nec de cætero conferantur eum, qui ante illud plura obtinuit, limitando se iuxta d. opinionem Cardifacit pro contra Panormitanum & communem, veram antè illud, quò fit, vt iure quis mivnam sufficit vni, & multos sibi collata profectò iure retinere nequeunt, etiam cum dieundem Concilium[i] statuit, vt plures paeas aut vnam parochialem, & vnam cathedraverbum coganturr, &c. per quod respondiiure vacasse: pondera item id habere loqui per iustam dispensationem tenebãt plu-

[a] Capit. 23. num. 1.
[b] Ca. cum iam duũ. num. 4. de præbend. sept.
[c] Ca. grauc. coniũ. 2. eodem tit.
[d] Dist. ca. de multa.
[e] Per d. ca. de multa.
[f] In elem. gratia de rescript.
[g] Maior. vbi supra ar gum. 8.
[h] Dist. ca. duduum. 2. de elect.
[i] Sess. 24. cap. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

res parochiales: quãuis audiã aliquos cõtradicere, quod aut esse inouatũ peridẽ Cõcilĩũ, [b] quorũ opinio licet diligẽtius forte defẽdi posset: cõsuli tamẽ non debet. Tũ quia ex cõtra mentẽ Concilij, vt ex eius cõtextu patet. Tũ quia ex consuetudine pretatur Curia cogens ad dimittendam aliquã Ecclesiã nunnes, qui ante etiã cum legitima dispensatione tenebant duas. Tum quia licet principium d.ca. ordinarij; innocentius tertius ad §. cæterum: ille tamen tacetur: hoc tamen ius nouum non extenditur ad alia incompatibilia legitimẽ obtẽta: & ita quis habet alia beneficia incompatibilia, & aliam dignitatem, vel personatum vel vnam parochialem, & aliam dignitatem, vel personatum quæ non sunt Ecclesiæ parochiales, non est cogendus dimittere linquere vllum.

130 Decimoseptimo peccat mortaliter, qui fructus beneficij in plures, quàm tres annos locat, aut in emphyteusim dat, [e] & est excommunicatus in terris, vbi est receptatio.

uag. Pauli I I. de qua infra. [d]

131 Decimooctauo peccat, qui parochiano petenti sacramenta non ministrat: vel non dat licentiam alteri conficiendi, vel interest matrimonio clandestino, [e] aut benedictionem nuptiarum, [f] aut primas tempore indebito. [g]

132 Decimonono peccat, qui inducit aliquem ad promittendum, aut iurandum se accepturum sepulturam in illa Ecclesia, aut quam iam accepisset, non mutaturum, [h] & est excommunicatus excommunicatione Papæ reseruata, [i] de qua infra [k] diximus: & qui aliquem in peccato mortali mortuum in loco sacro sepelit. [l]

133 Vigesimo peccat mortaliter, qui non dicit ea, quæ cessatio scire tenetur ratione beneficij, vel officij, ex quo illud renunciare, [m] porro facerdos, quatenus est sacerdos, ficus, est obligatus scire legere, cantare, & conficere, glossam, [n] quam Cardinalis, Panormitanus & Imola fatentur, & faciunt multa, quæ adduximus, [o] & quatenus est ministrare debet, cuiuscunq; Sacramenti formã, & modum debitum administrandi: & quatenus est Curio, & iudex fori conscientiæ scire debet, quod supra [p] diximus, quo fit primo, vt religiosis, & quibus nõ est onus cantandi, neq; audiendi confessiones, satis sit scire, quæ sunt necessaria presbytero, iuxta mentem Innocentij recepti. Secundo quòd qui habet prædictũ onus, ignorãs ad id necessaria, peccat tur discere illa, aut relinquere onus, vt dictũ est; & tenetur discere cet sit idoneus ad ali quod beneficium, si tamen non est idoneus ad id, quod obtinet ratione loci, aut personatũ sub

discere, quo fiat talis non debet absolui. [a]

simo peccat sacerdos, qui negligit, aut ob timo- communicare proximũ tã morientẽ, vel eius confes- quamuis pestilentia laboret, si est in extrema sinali constitutus, iuxta dict. [a] b

secundo peccat mortaliter, qui beneficiũ Ec- decipit sciens, aut scire debens se irregularem, communicatum, aut interdictum esse: & titulũ dum, & qui in solo peccato mortali id facit iuxta quod non est verum, vt probauimus ibidẽ loan. Maior. [f]

decimotertio peccat mortaliter, qui non dicit, & tales & quales, & quo in loco teneatur, absque iusto im- quas omisit, vt debet non compler, & quot dicere parochus inquantum parochus, non determinatum, nec sufficienti ratione probari ratio concludit omnibus diebus eum missam di- omnibus, quibus commodè potest: quamuis fiẽ dicit, in quare primò institutio, vel constitutio par- lex deest, & ita vbi est consuetudo dicendæ diebus per se, aut per alium non satisfacit di- quibus commodè potest: quia tenetur per se, libet die dicere: & vbi est consuetudo, vt & festis, vel certis hebdomadę diebus, tenea- vel aliũ in illis: quãuis Sotus [k] nõ satis cauté cerui, & satisfacere celebrãdo quoties decẽ- cellani autem, siue capellani, tenentur dicere, modo institutio sacellorum, vel eorũ promis- quod onus annexum beneficio, vt illud ob- celebret de S. Maria, non obligat ad missam- missam tenetur, sed solùm illis, quibus frequẽ- & deuotione debita potest, [m] onus autẽ diebus, neque ad missam dicendam de illa om- quarto peccat mortaliter, qui contrauenerit præceptorum Conc. Trid. quod, [n] præ- ut ibidem diximus. sum sit, vt per alium omnibus diebus, de omnibus die- sum præceptum cum onere legendi legat per se, si c. qualiter. de past. per alium, & in posterum non valen- m Differt. Resignatũ. ne, per alium. & in posterum non valen- tis conferatur eiusmodi beneficium, decernens

Universidad de Deusto
Biblioteca

collationem ei factam esse nullam. Cui consequens est, accepto

a *Arg. cap. eum, qui de prab. lib. 6.* tem peccare. a Et b quod habens beneficium curatum prædi-

b *In sess. 5. cap. 2.* cet verbum Dei suo populo, vt minimum Dominicis, & festis solennioribus, & doceat ad salutem necessaria: quod

c *Sess. 23.* tamquam nouum, & singulare notandum. Et c quod nullus obtineat beneficium ante 24. annum. Et quod in minoribus

constitutus nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut in seminario, vel aliqua schola, quasi via ad maiores scientias

d *Sess. 24. cap. 12.* versetur, non gaudeat priuilegio fori. Quæ res nouissime d Et quod archidiaconi sint magistri, aut licentiati in theologia, aut canonibus. Nota non sufficere quo ad hoc doctoratum, vel licentiam iuris ciuilis, medicinæ, vel artiū, quod ex-

e *De offic. arch.* tria seruat: per quòd solùm quæritur quæstio missa mihi ex Hispania, an archidiaconus intelligatur solùm is, de quo

f *De verb. sign.* quitur rubrica, e qualem in Hispania neminem scio, qui est capax

g *De stat. & qualit. lib. 6.* dicta rubrica solùm videtur loqui de illo, qui est capax. Et f statuit, quod quarta funeralium solita iam ante annos

tuli, & primus post pōtificē, & tales Hispania in ecclesiis vocat decanos, & in regularibus priores. & Gl. ecclesiæ parochiali, soluatur, etiā si postea cōcess.

plurimum, præpositos, cui alluitur cap. quamuis. f Relinquo ad monasterio, non obstantibus, &c. Et f statuit,

ro dignitates non conferantur, nisi constitutis in hoc ætate, & Per hoc corrigitur cap. 1. g quod præscripsit in hoc ætatem accessus, regressus, aut coadiutoriæ cum

Et prouisi de beneficiis curatis teneantur infra duos menses futura non concedantur, nisi quoad episcopatum,

ses à die possessionis coram Episcopo, aut eius vicario, de- certis ad id causis concurrentibus. Et g quòd nec

teri fidem Catholicam, spondentes se in Romana Ecclesia obediendo, gratiæ expectatiuæ, etiam sub no-

obedientia permansuros. mine aliæ quæcumque gratiæ ad vacatura, aut

136 Quod ipsum de canonicatibus, & dignitatibus ecclesiarum Ecclesias cuiusquam concedantur, & hacte-

faciāt, non solùm coram Episcopo, sed etiam in capitulo, nus reseruata fuerit & vacet in Curia, nisi per

qui non faciant fructus suos, nec illis suffragetur. Et h quod nulla Ecclesia pa- resignationē præuio examine, de quo ibi, cōferatur.

Quod etiā valde nouum est, quatenus multum addicit. N. h respectiuè. Nemo etiam obtineat dignitatem, Qui autem religiosus peccet contra votum pau-

tum, aut portionē, qui non sit ordine sacro, quē ille tempus tatis quàm hactenus trado in Comment. cap. non

initiatus, aut in ea ætate constitutus, vt infra tempus in- *i 12. q. 1. nu. 2. & seq.*

initiari valeat. In omnibus verò Ecclesiis cathedralibus, h *Et c. nul. in. de in. reiur.*

nes canonicatus habeant annexum ordinem presbyteratus,

conatus, vel subdiaconatus. Hortatur etiam concilium,

tem dimidia pars canonicatuum conferatur etiam concionatoribus,

vel doctoribus, aut etiam penitentiariis in Theologia, vel

canonico. Pondera, quod posteremum non est præceptum,

tantùm exhortatio, quæ non obligat. Quodque ut

i *5. fin. 4. d.* tuti, aut consuetudinis vigore liceat, ab Ecclesia viuere

k *Per ea. 1. sess. 23. de reform. & cap. 15.* menses quoliber anno abesse.

117 Hic videtur permitti maior absentia dignitatis, & ca-

nonicatus obtinentibus quàm parochis, *k* quod super ita

copatus, nō excedentibus summam ducatorum mil-

libus parochialium non excedentibus centū duca-

tionibus, aut fructuū reseruationes non assignentur.

Quæ tangere Papam, qui licet ligari nō possit, a seruat a *Cap. præ- posuit. de concess. præ- bend.*

ecclesias inuiolabiliter, & vbi parochiales non sunt di-

uisæ, & vbi nō sunt, erigantur: non obstātibus &c.

b *Sess. 23. capit. 4. de reform.*

nem, b quòd Episcopi in synodis, & Abbates, & Genera-

les in capitulis suis generalibus pro sua conscientia

ex illis, si earū fuerit exorbitans numerus, vel

ex illis dicendis impares. Hoc videtur ius nouū quo

ad Generales, sed non quo ad episcopos, qui pos-

sunt, & etiam sine synodo, iure antiquo, quod non

est hoc sublatum, cum fuisset additū ad augendum,

quod

c *Arg. cap. cū accessis- sent. & ca. ex parte. de constit. & eius ador.*

d *Arg. cap. si. de verb. sign.*

e *Capit. 13.*

f *Sess. 23. cap. 7. de re- form.*

g *Sess. 24. capit. 19. de reform.*

h *Cap. 1.*

De peccatis Prædicatorum, siue Concionatorum.

Quæritur, an peccet, si id facit sine facultate, quam is dare po-
test, qui aduertens se esse in mortali, vel mentiens.

Quæritur, an peccet miscens ridicula, detrahens prælatis, de-
clamans, & scandalis, si religiosus sine consensu episcopi. nn. 143.

Quæritur, quid, quoties, quibus, & quibus.

Hæc dicimus, quod peccat mortaliter primo cō- k *Cap. ex- cōmunica- mus. §. qui vero de ha- ret.*

cionator, qui publice concionatur absque facultā-

te, quam habet Episcopus per totū orbē, & paroch⁹

in suo, qui potest dare illā alteri noto, & alias ꝓbato

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In ca. inter cætera de offic. ordin. & dicto §. quia vero le Gaet. & ex Cardinali in eodem, dicunt. de spoliis.*

b *Iuxt. glos. recept. cap. præcipit. 85 dist.*

c *In 3. part. q. 82. ar. 6. & 2. 2. qu. 127. art. 1.*

d *Vers. prædicatorum peccata 30 prim. & in mo 2. de visi spiri. quæst. 1.*

e *In summ. verb. prædicatorum peccata.*

f *Capit. 18. num. 3*

g *Supra numer. 1.*

h *Super. cum simil ser. 23. qu 3. num. 22.*

i *Par. 3. lib. 12. cap. 4*

k *2. 2. quæst. 154. art. 1.*

l *In dicto verb. prædicatorum peccata.*

m *In summa de potestat. eccles. quæst. 9 ver. art. 1.*

quo ad suam parochiam, sicut episcopus quo ad suam dioecesim,& Papa quo ad omnes, vt colligitur ex Panor. & communi,[a] quia sunt ordinarij, & ordinarius potest omnia quæ illius iurisdictionis, delegare iure canonico.[b]

Secundo peccat mortaliter qui aduertens se esse in peccato mortali, ante iustam contritionem concionatur, secundum Caietanum.[c] qui retractauit, quod diceret in summa, oppositum tenuit: quia actus prædicandi sacer per legitimam est actus peculiaris ordini Diaconatus. Et qui audientes tens mentitur concionando circa doctrinam fidei, bonorum morum, historiarum sanctorum: miraculorum, autoritiarum, ad cohortandum, inducendum aut mouendum tores, iuxta Caietanum.[e] Dixi, *Circa doctrinam fidei, &c.* mentiri circa alia non est peccatum mortale, nisi scandalizaretur, vt de mentiente in iudicio, & confessario dictum est supra.[f] Et peccat, qui principaliter, vel minus principaliter, ob laudem, honorem, vel pecuniam prædicat, cipaliter, ob laudem, honorem, vel pecuniam prædicat, quanto plus mercatur, qui purè ob Dei gloriam id facit, ligas ex cap. 13. § & latius ex commen. nostro. h

142 Qui verò concioni fabulam, & facetias, aut alicui diculum miscet, peccat quidem iuxta S. Antoninum i & tanum[k] sed communiter non plusquam venialiter, vt cum ad hilaritatem dem, immo nec semper venialiter, vt cum ad hilaritatem nestam breuiter dicuntur, vt tradit Augustinus Triumphus placeat. n Quod intelligendum est, dummodo detrahit, præsertim quo tim, expresse, vel æquipollenter facta: licet enim generatim prælatorum vitia reprehendere, modo id prudenter, & sine scandalo fiat. Et quamuis d. clem. solum loquatur de seculari cendum est, quo ad peccatum: quamuis non quo ad penam. sis: quia sæpius in eo peccant, idem tamen de facturis dicendum est, quo ad peccatum: quamuis non quo ad penam. constitutas. p Quæ confirmantur per Concil. Lateranense quod q vetuit concionatoribus populo prædicare nouas, falsa, incerta, aut prophetias per factam scripturam probatas: & Prælatis Ecclesiæ detrahere, addens alias pœnas exeommunicationem latæ sententiæ reseruata Papæ, non latuit Caietanum. r Et religiosus qui concionando suadet populo decimarum solutionem, est excommunicatus

n *Clem. 1. 8. quinto de priuileg.* o *Innoc. 3. scribens ad Caietanum in summa verb. excommunicatio cap. 21. fol. 80.* p *Argumint. 8. cap. clem. 1. de rescript. verb. præsbiter. admodum notus in Caietanum verb. excommunicatio cap. 21. fol. 80.* q *Sixt. Lemm. Nas. lib. 1.* r *In summa verb. excommunicatio cap. 21. num. 143. Cupiscates de vanit. de quo lib. 5. cap. 27. num. 143.*

gentis, qui contrauenit præceptis Concil. Trident. præcipit sic, *Nullus regularis prædicet in Ecclesiis sui ordinis, nisi examinatus & approbatus à suo superiore, de vita, scientia, obtenta ab eo licentia, quam Episcopo præsentet ab eo petendo. In Ecclesiis verò, quæ sui ordinis non sunt, curæ Episcopalis necessaria erit. Episcopi etiam nemini eorum claustra ingredientem nec sæcularem sacerdotem quamque priuilegij prætextu. Et* b *sic. Nullus sæcularis, etiam in Ecclesiis sui ordinis prædicet, contradicente Episcopi autem singulis Dominicis, & festis solemnibus, diligenter per se, vel per alios idoneos in suis Ecclesiis annuncient, vel si legitimè impediti fuerint, per alios sacerdotes, aut alios, si necesse fuerit, ab eisdem deputandos, ab eisdem aliis vero Ecclesiis per parochos, vel alios, quos ad hoc idoneos iudicauerint, diligenter, & accommodatè populo annuncient. Aduentus, & Quadragesimæ quotidie, vel saltem diebus in hebdomada, legem diuinam, & sacram Scripturam, & festis diebus pueros doceant doctrinam christianam, & obedientiam erga Deum, & parentes. Et* c *sic, missarum solemnia, in quibus populus non communicat, & festis diebus explicent, & inter missarum solemnia, vel extra, vsum explicent, & inter missarum solemnia, vel extra, officia vernacula lingua festis diebus legem diuinam, & salutaria Euangelia, quæ omnibus incumbit scire, curent, postpositis inutilibus quæstionibus, quæ non ædificant, & ex quibus parum pietas, aut speciem falsi habentes proponi non curent, & curent prædicari doctrinam veram de purgatorio, quæ animas animarum gerentes per se, vel per alios aliquando in missa legantur Dominicis, & festis exponant, & quæ sanctissimi huius Sacramenti declarent.*

a *Sess. 5. ca. 2.*

b *Sess. 24. ca. 4. de reform.*

c *Capit. 7.*

d *Sess. 22. cap. 8.*

De peccatis coniugatorum.

Matrimonia clandestina post Concil. Trid. complens, & vtens matrimonio præsumpto &c. vt peccat.

Matrimonium præsumptum cessat, & coram quo parocho debeat celebrari, siue eiusdem præsentia contractum nullum.

Primo coniux modis suprà positis, & non commonitus, spontalia clandestinè contracta, etiam post Concilium soluta matrimonium, & non illa annullat: matrimonio præsumpto per copulam carnalem eiusdem Concil. quia post illud cessant matrimonia, supra, f & qui discedit à matrimonio contracto parocho habitationis fœminæ, etiam si parochus vel non assistat: & qui vtitur contracto publicè, toto populo, siue præsentia parochi, vel alterius

e *Capit. 16. num. 23. & capit. 22. à num. 30.*

f *Per cap. 11. qui de sponsa.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

presbyteri, cum licentia illius, vel ordinarij quia congregatio Concil. Trid. sub Pio V. interpretata fuit sufficere parochum mulieris, quando matrimonium contrahitur in parochia sponsi lieris, sicut eadem sub Gregorio XIII. censuit, sufficere parochum viri, quando in eius parochia contrahitur, vt dictum

a Capit. 22. num. 28. 65. & 69.

suprà.[a]

Confessarius erga confessum vt se gerat.

CAP. XXVI.

1 *Confessarius doceat confessum hoc, & hoc.*
1 *Confessarius alium ad aliud exhortetur, alium laudet, alium dicat.*
2 *Confessarius hoc præstari faciat quinque casibus.*
3 *Confessarius facilè non iudicet esse mortale, quod ipse venialem fore iudicat, & quid tunc faciet.*
5 *Confessarius non absoluat nolentem facere necessaria.*
4 *Confessarius quid faciet: quando pœnitens contrariam opinionem habet, & quid quando vterque dubitat.*
5 *Confessarius quid dicet ei qui restituere debet, & qui restituturum se promisit, & non præstitit.*
6 *Confessarius quid faciet in absolutione reseruatorum casuum resolutione.*
6 *Peccatum reseruatum cui, & quatenus confitendum, & absolutio.*
7 *Absolutio excommunicationis præcedit peccatorum remissionem, ante illam faciet hoc, & hoc. num. 8. & 9.*
10 *Absoluatur pœnitens ab omni excommunicatione maiore sic.*
11 *Absolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad instantiam eius minus sufficit.*
12 *Absolutio conditionalis non detur: & data à parocho, vel ab irregularibus ab eo, qui pœnitentem potest absoluere ab omnibus, quas incurrisset, etiam ea in articulo mortis. 13. & cum datur ab eo, qui non potest, quid sentiendi dari possit. num. 14.*

b In prim. ca. 1. de pœnit. dist. 6. num 30.
c De principio ca. 1. de pœnit. d. 6. & quæ ibi tradimus, & argum. c. omnid. 5 sacerdos. de pœn. & remiss.

CIrca hæc dicimus primo, quòd confessarius, vt b docet ea, in quibus pœnitentem errare animaduertit putando peccatum esse, quod non est: aut contra, latere in illo esse mortale quòd est veniale: aut contra, latere in his, quæ scire tenetur: idem facier de censuris, quas falsò credit adesse vel non esse. c

Modo pro varietate pœnitentium, alium arguat, alium cum grauitate & diligentia, & ordine memorandi, & accusandi laudet, & ad gratias ob id agendum incitet: aliis magis commendet, aliis alia vitia acrius increpet. Pœnitenti docto, diligenti, & sæpe confitenti, & celeranti dicat, aut solum, vt faciat, quæ nouit facienda: aliquando, & sal aliorum, caueat ne sit eis offendiculo, vt dictum est.[a]

Si præmisit ante vel post prædicta interrogationibus, faciat concludi confessionem, dicendo se de his omnia peccata, & alia multa, quæ non satis recordatur, cognitione, verbo, opere, & omissione: & persuadeat nunquam amplius Deo iuuante ea, nec alia peccatum ob eius amorem peccaturum, iuxta dicta supra. Si obligetur eum ad id voto, iuramento, vel alia quæ nouum vinculum adiiciat: nisi quum ius id vitæ communicato notorio absoluendo, c & in inuasore, & mutilatore, d & manifesto raptore, aut ecclesiæ violatore, & vsurario publico, f & in publice iniuriante conficiet. h

Non audeat facile negare absolutionem pœnitenti dubitanti id, de quo sunt contrariæ opiniones, ne scrupulum propter conscientiam illaqueat: sed potius consulat, vel doctos, vel certè persuadeat ei propositum id, quod iuxta facere debet consilio N. vel N. quibus ipse fidem adhibet, quorum iudicio fidendum est: tale enim propositum sufficit, vt absoluatur. i

Si tamen pœnitens ab omni excommunicatione maiore, quod nullatenus absoluat pœnitentem nolentem facere id, quod certum est esse mortale, per dicta

Quod & sint contrariæ doctorum opiniones, quarum vnam confessarius, & alteram pœnitens sequitur, & quod ille euidenti ex textu, vel ratione niti: pœnitens debita, non debet eum absoluere. At si confessarius ratione nititur, vel pœnitens vtitur pari, habet aliquem pro se doctorem clarum, potest, vt post Adrianum l tenuimus, m non dicere pœnitentem parochum ad audiendum obligatum, qui potest audire, & non tenetur, vt nec Adrianum quidquid Gofredus relatus per S. Antoninum n quod, sicut cùm dubitatur, an aliquid sit peccatum, non tenetur confessarius & pœnitens facere partem quam dubitatur, an pœnitens hoc facere,

a In d. cap. 1. num. 32. & seqq.
b Capit. 1. num. 12.
c Capit. ex parte. de verb. sig. & ca. soler. de sent. excom. lib. 6.
d Cap. pessimã. 23. q. 8.
e Ca. si quis membrum eod. can. & quæst.
f Cap. super eo. de rapt.
g Cap. quãquã. verb. nullus de vsur. lib. 6.
h Cap. quisquis inuentus sterit. 17. quæst. 4.
i Angel. verbo confessio. 4. §. 3. & Sylu. verbo confessio. q. 20. ad finem.
quæ diximus supr. c. 23. num. 31.
k Capit. 10. num. 4.
l In 4. de confess. q. 5. dub. 7.
m In ca. si quis autem de pœnit. d. 3. num. 66.
n 3 par. tit. 17. cap. 10. §. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dare, aut pari debeat, benigniorem opinionem confessarius eligere debet, Angelus & Syluester. a Dixi, Suam debitam veram, non dubitant, vt diximus, b

5 Septimo, quod pœnitentem ad aliquam restitutionem quorum obligarum inducere debet ad proposítum eiusdem, quàm citò commodè poterit, iuxta dicta, c admodo: gratiam quam per confessionem & absolutionem adquisiuit, amissurum. Quin & eum, qui confessione prætermisit, tionem promisit, nec restituit, non debet absoluere quod restituat, nisi ratò vt insinuatum est. d

6 Octauo, quod pœnitentem habentem peccatum reservatum non debet absoluere ab eo sine priuilegio, nisi licentia eius, qui illa potest dare: sed e debet absoluere a bus potest, & pro absolutione reseruati mittere ad eum reseruatum est: cui solùm reseruatum conficatur, vt absoluatur, aut absoluendus ad priorem confessarium tatur. Quare, vt cuidam doctissimo respondi, non debet re absolute. Absoluo te ab omnibus peccatis tuis, sed cum limitatione, excepto tali & tali posse item per se, vel per alium ante, vel post suam confessionem trare facultatem fecerat, verbo, aut scripto ab eo, cui uatum est, absoluendi à proprio confessario: sed quia dus periculosus est, eo quòd peccatum extra confessionem detegitur, cuius esset, vt confessarius per se, vel alium traret sibi facultatem absoluendi ab illo, vel illo peccatum reseruato. Superior autem, cui est reseruatum peccatum, potest absoluere ab illo, antequam ipse, vel alteri sua rit confessus.

7 Nono, quòd pœnitentem excommunicatum prius absoluere ab excommunicatione quàm à peccatis: mortale sacrilegium committeret, vt diximus, f post danum g contra Angelum h sequentem Moualdum pro caute citantem Richardum qui contrarium tenet: solutio peccatorum, si concederetur valeret, modo: pradictum est. i Quod si facultatem absoluendi ab excommunicatione non habet, nullatenus à peccatis quousque absolutus ab ea, redeat, aut deferat ad absoluendum eum. Porro in absoluendo ab excommunicatione seruare debet formam iuris, quæ vt diximus, k habet, primùm, vt iuret parare super eo mandatis Ecclesiæ, cundo, quod parti satisfaciat, si offensa, aut damnum

a *Vbi supr.*

b *In d. cap. si quis autem num. 8. & seq.*

c *In ca. 17. num. 14.*

d *In d. cap. 17. num. 35.*

e *Vt dixi in ca. considerit. §. 2. autus. nu. 10. de pœnitēt. dist. 5.*

In d. cap. considerat. §. cautus. num. 24.

g *In 4. dist. 17. quæst. 1. col. 4. argu. cap. si celebrat. de cleric. excom. ministr. cap. seruu. de his quæ vi.*

h *Verb. confessus. 1. §. 10*

i *Capit. 5. num. 4.*

k *In cap. 1. in princ. de pœnit. d. 6. num. 34.*

l *Capit. ex tenore. cap. de eaten. de sent. ex communic.*

pœnas, si contumacia est notoria, b & hoc minus præstet sufficientem cautionem, id est dan- rel filiisfamilotes: & si neque hanc potest, det iura- autem addimus, quòd quamuis distinctio de- contumaciæ notoriæ & dubiæ locum habeat ri: in interiori tamen non habet, sed solùm si debere, aut offendisse, aut quatenus, aut quo- soluere debeat: quia in hoc foro cessant præ- & confessum à pœnitente pro certo notorium omnes, c quod est vsu frequens, & in theoria

quod humeros nudatum cum psalmo *Miserere mei* penitentiali, virga, fune, aut flagello cædat, & *Pater noster, &c.* cū ver- *Kyrie eleyson, &c.* Oremus, *Deus cui proprium est misereri,* deprecationem nostram, & hūc famulum, quem sententia ligatum tenet, misericordia tua pietatis Christum D. N. Amen. d & post absoluat in hæc *ego absolue te à vinculo excommuni- & communioni fidelium. In nomine Patris,* excommunicatus ob multas causas, expri- alioqui à solis expressis esset absolu- Quamuis mea sententia satis est habere in- ab omnibus absoluendi, & comprehendendi dicere, toties, quoties eam incurristi. Et quia expedire, vt generaliter absoluat quemli- ab omni excommunicatione, sub condi- opus & potest: quamuis non vi- à fortiori expediet, vt cum sic absol- absoluit ab aliqua particulari, qua videt

autem modus prædictus regulariter seruan- commodè potest in absoluendo excommuni- aliter facta valet etiam solum dicendo, excommunicatione. *Rebenedico te:* aut aliud incautione absoluendi, e vt diximus, f vbi fæminam nudare humeros: quia nullo & quod quatuor prædicta non sunt seruan- communicatio non est certa, & ad cautelam ab- PP. X. fratribus ordinis Minorum con- excommunicatos in foro conscientiæ

absoluunt

a *Ca. ex parte. de verbo sign. & ca. solet. de sent. excom. lib. 6.*

b *Ca. venerabilium. §. porro. eod. tit. & lib.*

c *Arg. cap. tua. capitt. in qui de sent. sal.*

d *Capit. à nobis. 2. de sent. excom. & tradit S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 17. §. 1. quæ sequuntur alij.*

e *Syl. verb. absolutio. 1. quæst. 2.*

f *In d. cit. §.*

g *Num. 35.*

h *à nu. 40.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

absoluunt, teneantur eos flagellare dicendo psalmi, *Miserere*
mei. a Quæ omnia procedunt etiam in absolutione à delictis
facta simpliciter, vel additis illis solitis verbis, (*Ego te*
forma) vel similibus. Secus si aliquid aliud delegans vsualis
uerit obseruari, quia priore casu solùm continetur mandatum
nem, posteriore verò etiam nouam formam. b
Decimo, confessarius imponat pœnitentiam ante absolu-
tionem, c quod tamen non est necesse: quia tantum vsus, &
tam sacramentalis est, quæ post, quàm quæ ante imponitur. d
dixi d post Gersonem. e
10 Vndecimo absoluat eum ad cautelam ab excommuni-
tione maiore, vel minore, suspensione, vel interdicto, in hoc
sententiam, *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, &c.*
Restituo te sacramentis Ecclesiæ, & communioni
Gersonem f & omnium mentem: quia eo ipso, quod ab-
tur, eis restituitur.
11 Duodecimo absoluat à peccatis præmittendo, *Misereatur*
tui, & c. Dominus noster Iesus Christus te absoluat. Et ego
ritate ipsius, qua fungor, te absolvo ab omnibus peccatis tuis,
mine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Passio D.N. Iesu Chri-
merita B. Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, &
quid boni feceris, & mali patieris, sint tibi in remissionem
rum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Non
men hęc omnia necessaria: essentialia enim, & sufficientia
illa, *Absolvo te*: vt diximus, & colligitur ex vtroque
h & e Conc. Floren. i quia quæ absolutionem præcedunt
preces: & quæ sequuntur, sunt iniunctio pœnitentiæ
vt diximus, k post S. Thomam. l Alia multa verba
iungunt, quæ non solùm sunt superflua, sed etiam
è quibus sunt illa, *De quibus contritus, &c.* Tum quia
non solùm comprehendit peccata contrita: sed etiam
parent contrita, ad effectum, ne iterum ea pœniten
tenearur: quin etiam attrita certæ speciei comprehendit
ad effectū remittendi, vt suprà dictū est. m Tum quia
los gignere posset, vt dixi. n ubi o etiam dixi, quòd
genda sit determinatio quædam Ioan. Gerson, quòd vera
12 Admonemus etiam id, p quod non debet obliuisci
excommunicatione de futuro, & minus à peccatis
Ego te absolvo ab excommunicatione, aut illud feceris, aut si insueueris. Tum quia
dictione, si illud aut illud feceris, aut si insueueris. Tum quia
solutio non debet esse in suspenso. q Tum quia hæc formula

a *Compen. priui. verb. absolutio 1. quo ad se. culares. nu. 14.*
b *Argent. celebrat. m clem. 1. de offic. deleg.*
c *Glass. fin. in clem. duodum. §. statuimus. verbo audire de sepultu. suspensionis, vel interdicti, à quibus te possum absolvere, abso dicti cap. 1. num. 33.*
d *In princ. si & quatenus possum, & expedit, sed non est necesse adiung*
e *In tract. de excõ. 3. part. arg. l. 11 lecta. ff. de reb. cred.*
f *Vbi supr.*
g *In dicto princ. nu. 3.*
h *3. part. q. 74. art. 3.*
i *In decreto Eug. §. 4.*
k *In cap. 3. nu. 4. & in d. ca. 1. num. 16. & 32.*
l *Qualib. 3.*
m *Capit. 1. num. 40.*
n *In d. c. in prin. nu. 31.*
o *Num. 27.*
p *Quod vt sup. num. 62.*
q *Argum. cap. ad hæc quoniam de appellat.*

Cap. XXVI. 829

absolutam conditionem, peccaret tamen, qui
Quamuis posset ferre sub conditione de præ-
sentem, a vt dixi
ibidem. nu. 45.
tum non suspendit, b veluti dicendo, *Si fecisti, aut*
dum rem, ego te absolvo, vt dicitur, quum de bapti- b *I. cum ad*
præsens. ff. si
cert. per at.
tum non es baptizatus, ego te baptizo. c Quod si c *Cap. 2. de*
baptism.
dum inferiori facultatem dederit, vt à casibus sibi
absoluat sub eo modo, vt iterum illi confiteatur,
fecerit, confessarius tenetur illū modum pœ-
nitentiæ: & si eū non acceptauerit non debet audire,
Summum id sciuerit: nec à reseruatis absoluere, si
absolutio: quòd quamuis postea pœnitens supe-
fiteatur, valere illa non definat: peccatum ta-
rum nouum committet.
Illud valde notandum, quòd qui confitetur alicui
facultatem absoluēdi ab aliqua excommunicatione,
tentus quibus ipse tenetur, & obliuiscatur illa,
ab omni excommunicatione, & peccato si, &
confessarius, vt suprà est dictum, absoluitur
ia quòd quamuis postea factus memor eorum
tur, alteri, qui talem facultatem non
posset absolui ab eo: quia desierunt esse reseruа-
excommunicationem adiunctam, quippe quę per
absolutionem sublata fuerunt, & peccata remanse-
runt. a quouis proprio sacerdote, vt dixi, d allegan- d *In c. 1. §.*
cautum. de
panit. d. 5.
& in cap.
1. in prin.
num. 72 vs.
distinct.
Idem qui confitetur habenti auctoritate absol-
Sylvester, Gabriel & Adrianus in locis, quos
peccatis, & censuris per viam confessionа
aliam prudenter facit, curando, vt modo e *In 4. dist.*
21. quæst. 3.
cal. penult.
ab omnibus excommunicationibus, & f *In dict. §.*
cautum.
immo, & vt secum in irregularitatibus
eas se extendit facultas: quia si postea
censuris, nec dispensatione ab irregulari-
notare debent, qui in visitationibus ab
censuris generaliter absoluuntur à su- g *Ang. verbo confessio 1. §. 12. Ref. verbo confessio 2. §. 8. Sylu. verb. confessor. 1. quæst. 4.*
tunc non meminerint illa, sublatæ cen-
aliam absolutionem quærere ab eis, sed
simpliciter peccata, ob quæ illa in-
dum, quod hic nihil dicitur de irregu-
Reuerendissimo episcopo Vulturа-
rien.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In lib. de irreg. lib. 6. ca. 13. nu. 8.
b De pœn. & remiss.
c Verb. confessor 1. confessarius. num. 5.

rienſi. a An autem idem ſit de illis dicendum, quod hic dicitur de cenſuris, quæſtionis eſt. Et etiam dubitari poteſt, an confeſſarius electus virtute cap. ſin. b poſſit diſpenſare, vt reuocatione, aut à caſu reſeruato, à quibus ipſe non poterat, habet procurare facultatem abſoluendi eum ab illis, & poſt habitam eam abſoluat, cum præſentem, ſi præſentiam eius habere poteſt, ſin minus abſentem ab excõmunicatione, quã incurrit, do voluerit, & à peccato reſeruato, quando ille in gratia eſt. videbitur, ſecundũm Antoninũ, qui ait multos ſtultos eſſe logos congregatos ſuper hoc in quodam concilio, quod nullum citat ibi, & c concluſiſſe, huiuſmodi pœnitẽtem poſſe abſolui in abſentia, etiam ſi præſentia eius haberi poſſet: quod ego refellere minimè audeo, licet nonnullis contrà videatur. & propterea oportet ipſum iterum confiteri. Quod equidem imminerer, dicendo ei, quod nequaquam eſt abſolutus, & ſi prædictam facultatem habere nequit, admoneo eum ſi poteſt, vt ſe abſoluere faciat à tali caſu, aut peccato, quibus ille non potuit. e Non enim ſatis placet illud Hoſtienſis, f ſcilicet, vt obtenta abſoluendi facultate, iterum poſſit tem accerſat, & cautè fingat, ſe eum de aliquo peccato confeſſo interrogare velle, quo melius eum erudiat de nullis aliis, ſi poſtea commiſit, & ab omnibus abſoluat, quia rarò id ſine ſcandalo fiet. Tum quia non poteſt illo peccato, & aliis abſoluere, niſi omnia peccata iterum propoſito abſque tali fictione confiteatur. g

c Vt dixi in capit. 1. in princ. de pœnit. diſt. 5. num. 60.
d Num. 13.
f Lib. 5. tit. 37. §. 143.
g Ca. omnis. de pœn. & remiſſ.

De pœnitentia imponenda.

15 *Pœnitentia iuſta eſt imponenda: alia omnia ex ſola diſcretè ponitur.*

16 *Pœnitentia iuſta quid, eam Deus ſolus nouit.*

17 *Pœnitentia ſeptennis vnicuique peccato mortali non datur in foro interiori.*

18 *Pœnitentia arbitrio confeſſarij relinquitur, cum ad illum: & quæ imponenda, ſit quæ commutanda, quales non ſunt hæ.*

19 *Confeſſarius antequam pœnitentiam imponat, alias hæ.*

20 *Pœnitentia ſatisfactoria alia à neceſſaria vnica diſtinctio. quæ earum acceptanda.*

21 *Pœnitentia ex cauſa diminui, & mutari poteſt, & ea*

nonnulla per opera alias debita fieri. & 24.
quid officium relinquet.
pœnitenti abſoluto hæc conſulat.

QUARTO, quòd frequenter rogati ſuper iniungenda pœnitentiæ imponendæ, eandem conciu- a In ca. ſolſ. de pœn. diſt. 4.
ſtantiam, quòd confeſſarius debet conari imponere b Circa ſimum ſuper ev. Matth. quæſt. 42.
pœnitentem inſtam pœnitenti. Tum quia ea minorẽ Gre c De ſatisfall. 5. ex præſcitis.
gorius fatis: ſed quia pœnitentem fallere poteſt, præ- d In 4. de
ſertim credendi, ſe per illam planè ſatisfacere. Clauis. q. 2.
Abulenſis b dixit confeſſarium imponentem pœ- col. 6.
nam ſuo libito, ſine alia circumſpectione, peccare: e Arg. ca. ſi
quia declaratam mortaliter, an venialiter, niſi quan- quis præ-
dam ſe has re tangens, & Adrianus d ſacerdotem non latus. 33.
debere inſungit, cui ſatis concordat Concil. Co- quæſt. 4.
loniense oſtendas contra Deum factas ſine multa f In 4. diſt.
pœnitentia, e & Major. f non eſſe veri amici im- 20. col. 3.
ponere pœnitentiam, neque prudentiæ, eius paruita- g Seſſ. 14.
tem ſequi. Concil. Trid. g poſt hæc ſcripta declaranit: cap. 7.
ſacerdotes pœnitentias eſſe à confeſſariis imponendas, & h Argu. l. iuſtitia. ff.
non graues iniungendas, ne participes eorum de iuſt. & iur. & proœm. Greg.
peccatorum fiant. Quapropter conſtanter affirmemus non rectè fungi of- i In cor. hoc
ficio confeſſarios, qui omnibus vnam, & eandem leuem ipſum. V. t.
ſatisfactionem, & non obligatoriam, & aliam grauiorem voluntariam 33. qu. 2. a.
iniungunt, illam eſſe pœnitentiam inſtam, quæ neque k In d. cap.
ſit quæ minor merita, quæque exæquat, & non ſatisfal. nu.
minorem peccatis confeſſis in purgatorio luen- 14.
dis. Soli Deo eſſe cognitam: ſolus enim ille nouit, l In d. cap.
quem debeatur in purgatorio peccato mortali per hoc ipſum.
contritionẽ & confeſſionẽ condonato: quia ſolus ipſe nouit & in cap.
peccatis & vim contritionis, & partem, quam ab- admonere.
ſtinentiis tulit: meritum item operis ſatisfacto- 33. qu. 2. &
rij, tum cuiuſlibet alius, quod pro magni- in cap. præ-
tudine gratiæ, & deuotionis magis, vel minus, dicendum.
ſua operantis ſatisfecit. 22. qu. 1. &
Vnicuique peccato mortali iux- e. ſunt pla-
ta vulgatum eſſe, vnicuique peccato mortali iux- rer. de pœn.
ta Gratianum, i Pro quo numquam nos tex- diſt. 3
pœnitentiam ſeptem annorum iniungendam eſ- m In ſumma de pœn.
ſe, vt diximus, k quamuis ſic multas & remiſſ. §.
ſolidi id dicunt: & cõmunis cum Hoſtienſi, m qua pœna.
& Palu

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In 4. dist. 20. quæst. 2.
b 3. par. tit. 17. cap. 10.
c In 4. lib. sent. dist. 20. quæst. 2.
d In c. mensuram: de pœn. dist. 1.
e In d. cap. hoc ipsum.
f Dist. cap. falsi num 14.
g In dic. §. quæ sunt
h Dist. ca. mensuram cap. Deus. de pœn. & remiss. & c. tempora 26. quæst. 7.
i Dist. cap. mensuram. & Pœn. in d. ca. Deus. qui. nu. 4. & Anton. Burgen. in capit. 2. de empt.
k In 4. dist. 21. & præhabita in d. cap. mensuram. & cap. Deus. qui. & in Summa §. in lectione. de pœnitt. dist. 1.
l Num. 20.
m 3. part. tit. 17. cap. 20. §. 10.
n In capit. nolite. de sent. excom.
o In 4. dist 7. quæst. 2.

& Palud. a S. Antonino, b cui consonare videtur Sylua enumerandi indulgentias 40. vel alius numeri annorum, & diem in pœnitentiam iniunctorum. Quare contrarium putamus. Tum quod id tenet S. Thomas, c ante quem idē fecit D. Hieron. Tum quia nec Gratianus dicit Ecclesiam singulis peccatis singulas tentiam in singula peccata statuisse, sed tantum pro grauioribus mis peccatis iniungi solitam fuisse. d Tum quia ibi oftendimus illa lam pœnitentiam non fuisse taxatam pro foro interiori, sed tantum exteriori, vt probamus. e Tum quia ibi oftendimus illos canones pœnitentiales, quos Hostiensis f colligit, ad forum exterius pertinere. Tum quia inepte imponeretur pœnitentia septennis pro vno quoque peccato ei, qui mille committit.

18 Quintum, quantitatem iustæ pœnitentiæ per relinqui, relictámque fuisse prudentis cuiusdam arbitrio, vt sensit glossa, g ad effectum, vt pœnitens non quidem, vt sensit glossa, g ad effectum, vt pœnitens ab omni pœcta pœnitentia iniuncta magna, vel parua ab omni peccato gatorij liberetur, quia hoc falsum est, iuxta Magistrum munem: h nec etiā ad effectum vt pœnitens ad peccandum impositam acceptandam teneatur, secundum aliquos, mus infrà, i sed ad effectum, vt animæ negutia, quæ mundum, & quo ad alterum mediocriter grauant.

Sextum, confessarium circumspicere debere in adhortando pœnitentia magnitudinem & paruitatem peccati, & tionis, & qualitatem personæ pœnitentis, an sit robusta, debilis, iuuenis, an senex, assuefactus ad peccandum, tur magnam recusaturus, vt quamuis acceptet, tamen pleturus, an sit pauper, aut dives, magnopere expe re, ne pœnitentiam ineptam imponat: quale est pauperi, ieiunium perpetuo laboranti, afflictis licato, & in altiori loco posito: qualis quæ imponitur filio, seruo, aut famulo, in notabile obsequiorum impedimentum, vel in periculum lapsus spiritualis. ctionis peccati occulti, iuxta mentem S. Antonini, peregrinatio mulieribus, iuxta Hostiensem, maxime maritis, vel cum illis in longinquum, eriam domi manentibus ctos inuisere spiritu poslint. Maior. o qualis pœna, & solitudinis melancholico, & scrupuloso: qualis multa tio prælectori, & ad longas preces obligato, vt diximus aliq; similes.

19 Septimum confessarium pœnitenti dicere debere, siam pœnitentiā, quæ sibi imponenda est, solum Deum Max. scire, & timentes Deum, & expientes vitare p In dicto cap. considerent 5. pœnar. num. 4. & 5. de pœnit. dist.

nostræ antiquitus septē annorū pœnitentiam pro vno mortali facere solitos fuisse, iudicates mortali peccato, tā magnæ offensæ purgādæ adhiberi oportuisse, si quis noū intendit imponere ipse, nisi sponte velit eā si respōderit se velle, & iudicat illum impositam ei, quæ prædictis canonibus pœnitentialibus præciat eam, quæ iusta videbitur, habito respectu, vt habet Concilium Colon. a iam quòd sperandum sit communiter ab hominibus iterum suscipiantiquæ antiquæ, bonum tamen esset, vt aliqui ad illas in quod mouere potest etiam formula antiqua indulgentias per relaxationem annorum, & diepœnitentiam iniunctorum: de quarum modo intelligendi, quæ hoc in loco scripsimus, remittimus ad in Leuitico. b

Septimum, quod pœnitēti nolēti acceptare tā magnā pœdebet hortari, diminuat quantū ei placuerit, declarāsi alterius mundi, iuxta Maiorē. c Dixi, *Satisfactoriā* consentiat, vel ad exeundū à peccato necessaria: qualis confessio, odij mortalis depositio, & dimissio cōcupiscentiæ, quod sine peccato exerceri nequit, & cōuersatio in mortale peccatum lapsurum, necessaria est, quam si nolit acceptare, nullatenus est absoluendus. Rectè autem facit concedendo, vt dixi. d Rectè autem faciet concedendo, vt pœnitens acceptauerit, aut non ieiunauerit die præscripto redimendo, vel eleemosyna redimere.

Octauum, ex his pōst satis inferri decisio quæstionis, an pœnitēs de præcepto teneatur ad acceptandā aliquantulā, & saltem breuem pœnitētiam iustā à confessario præscriptā? Conclusio subtilis Doctoris Scoti, f quā sequitur Sotus, & hanc remissā. An

Universidad de Deusto
Biblioteca

per bona opera, & indulgentias, vel mortuus in purgatorio cruciatu horrendo: quamuis contra teneæ Paludanus, & aliquot alijs. Pro quibus vrget c. omnis, b habens, pœnitentiam à confessario iniunctam à pœnitente acceptari debere, & Concil. Flor. agens de sacramento pœnitentiæ debere, & sufficere pœnitentiam arbitrari debere: & quod omnes Catholici confitentur, confessarium ficut potestatem habet soluendum, ita ad obligandum habere, cuius oppositum Cod. hæreticum declarauit Concil. Trid. c & Concil. Later. d præcepit confessarijs, ne blasphemos Dei, & fux matris Ecclesiæ que magna pœnitentia ad arbitrium fueri confessarij adiuuant. Sed his respondeti potest, solùm per ea probari, non confessarium sine iusta causa non deber imponere maiorem ea, quam arbitratur iustam, sed cum illa sit, & etiam non imponendo: vt cum iam ità spirantem, nec pœnitentiæ impositione cere potentem, sine vllius pœnitentiæ impositione absoluit.

21 Multæ autem sunt iustæ causæ minuendæ pœ- puta impotentia eam implendi, vt proximè dictum est, tudo contritionis, quæ sola interdum totâ pœnam re- seuectus, debilitas, ægritudo, timor probabilis, quod non implebit, & tempus iubilæi, vel aliarum indulgen- iniunctio, & acceptatio, & directio omnium bonorum rum totius vitæ in satisfactionem pœnæ peccati bitæ. i

22 Porrò, cùm valde diminuit iustam, moneat, pro- cius rei ignarum, quàm grandis esset imponenda iustitia prodest exigua præsentis vitæ, quàm magna futuræ, & dirigat omnes curas, & labores in præsenti perfecto- mortem ipsam etiam necessariò subeundam, in fauorib- nem pœnitentialem: quæ omnia ratione hac fulcepta ferer. Addo, quod etiam iniuncta, & acceptata mutari & diminui iusta de causa: puta quia bona fide putat se eã implere non posse, aut non sine difficultate, vel lo salutis animæ, vel corporis: quia tunc, non solùm sarius, qui eam imposuit, sed etiam alius si ipse facile non posset, etiam eo inferior mutare potest, sed etiam impositam à Papa, & parochus impositam ab epi- glossam singularem & receptam, & velatius post dixi- cimus, l etiam non iterata confessione eorundem peccato- ob quæ imposita fuit: modò imposita ob peccata confessa quibus, qui eam mutat, absoluere potuisset, iuxta Mo-

a *In 4. dist. 21. quæst. 2 art. 1.*
b *De pœn. & remiss.*
c *Sess. 14. ca. 8. & can. 11.*
d *Sub Leone X. sess. 9. §. ad abolendam.*
e *Argum. l. quod ergo. 9. pœna gra uior. ff. de his, qui not. infam. & additarii per Dec. in cap. at §. 8. de adulteriis. de iudic.*
f *Iunct. gloss. solemn. di. cap. mensuram.*
g *Ang. & si cut dixnus de homicid. & cap. aut furta de pœn. dist. 1.*
h *Arg. cap. cum ex eo de pœn. & remiss. & extrauag. 1. & 2. eodem titul.*
i *Aug. ca. 1. & 2. 20. quæst. 3.*
k *Cap. tempora pœnitudinis. 26. quæst. 7.*
l *In d. cap. at §. 8.*

meatis stricto iuri consonantius ageret, qui eius differet, quousque posset eum, qui illam imaliquis pro breui adeundi foret.

23 Quæ facit, quod (gratia Deo misericordissimo) facere operibus bonis, etiam alia ratione ad Deum à Deo inflictis, & patienter toleratis facilitate etiam naturæ subeundis, vt post Cãnaturali, aut violenta inculpabili. Quo fit vt illam clausulam. *Quidquid boni fecerit, &c.* quam consequenter toleratis facilitate etiam naturæ subeundis, vt post Cãnaturali, aut violenta inculpabili. Quo fit vt illam clausulam. *Quidquid boni fecerit, &c.* quam absolutionis vtiliter addi, declarato præcedente modo eius valore. Confessarius tamen ad aliquorum dierum, aut precum imponere eorum, ad quæ pœnitens consequenter is, cui ieiunium quatuor dierum, non satisfaceret dies quatuor temporum, quas tenetur, ieiunando, secundum omnes. Quæritur, An cessatio à peccato, & emẽdatio ab eo, verũ opus est: & ita nõ obstat, quod dicunt sola opera esse in pœnitentiam imponẽda. Quæritur, An cessatio à peccato non sit opus, & licet pura cessatio à peccato non sit opus, imponi in pœnitentiam? Respondeo affirmatiue, quod & S. Thomas sentit, k & Gabriel. Maior obicit, qui clericis non iniungit in sacris ordinibus constitutis pœnitentias canonicas dicendas, nec aliis alia Latinis dictas, quia prudenter cauet ab eo faciendõ, ne contemptum incurrant. Tum quia omnis virtutis actus, licet vno modo sit pœnalis, & ita qua parte est pœnalis est ad pœnam, & quia omne opus bonum, etiã purè mẽtale, meretur remissionem peccati remissi secundum Scotum p

a *In summa de pœnit. §. Ans ponit impo. nr ãnũ pro. priis facere. date. Syla. verbo confessio. 3. quæst. 12. Rosel. verbo confessio sacramentalis. §. 11.*
b *De satisfact. q. 1.*
c *In c. 1. de pœn. dist. 1. num. 40.*
d *Sess. 14. cap. 9.*
e *Supr. ea. c. nu. 16. & in prine. d. c. 1. de pœn. d. d. nu. 36.*
f *Iuxta ea.*
g *Gloss. recepta. ind. 2. ff. de verb. obligat. per §. ff. vxor. instituit. de nupt.*
h *In 4. dist. 15.*
i *2. par. sit. 6. cap. 20.*
k *In eadem dist. 15. qu. 3. art. 3. & 20. quæst. 2. art. 1.*
l *Quæst. 2. in Capit. 9.*
m *Vbi sup.*
n *In 4. dist. 19. quæst. 2. art. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõmuniter receptum. Tum quia sicut dirigens vnũ & eũdem actum in multorũ præceptorum implementum, omnia illa implet, ita pœnitens dirigens vnum, & idem opus in augmentum præcepti Ecclesiæ, & confessarij, vt eumque impleat, satisfacit. Per quæ facile respondeas argumentis Maioris. [a] Nihilominus tamen dicere, quod sacerdos prudenter faciat iniungendo pœnitentiam cessationem ab omnibus peccatis, & tentationem vitæ sub pœna noui peccati: quia id effet dare occasionem bis peccandi, vt prædictum est: sed quòd aliquando possit præcipere cessationem ab aliquibus peccatis, & tentationibus quem meritò credit eam seruaturum, & semper ponit, quia consultiuè imponere: sicut & alia omnia bona opera, quæ futurus est, potest iniungere sine nouæ obligationis adiectione quàm implendo, tamquam pœnitentiã consultiue iniungendo, plus satisfaciet, quàm sine illa iniunctione satisfaceret.

Decimosexto dico, quòd confessarius non debet pœnitenti, vt deserat officium alioqui licitum, in quo probabiliter peccat, quando est periculum incidendi in alium actum, in quo plus peccet: quod contingeret, si mercatori mercaturam exercendo peccanti, consuleret relinquere mercaturam. Quia futurum sit ei magna occasio adulterandi, furandi, &c. Non enim faciendi: sufficit enim, vt firmiter proponat nunquam amplius se quemquam decepturum & redditurum, quod iniustè acquisiuit, vt diximus, post Adrianum. [c] Aliqui dicunt, quod secus est de illicito, quod exerceri sine mortali non potest, quia præcipiendum ei est, vt relinquat: quamuis ex eo relicturum proponat, vt diximus. [d]

Decimoseptimo, post absolutionem admonendus est, vt magis peccandi præbeatur, neque absoluendus est, nisi fugiat occasiones peccandi non solum eas, quas de præsenti tenetur fugere, sed etiam alias, de quibus verisimile sit, quod est suprà de acceptis quidem, [e] & de datis. [f] Consulas pluries, quam semel in anno confiteatur, vt audiat confessionem bonorum precibus se commendet, & eorum conuersationem habeat, etiam si credat pœnitentem sua confilia non seruaturum, vt contra tentationem vitij, quo maxime conuincitur, vinam opem imploret: per preces aliorum Sanctorum, quos in cõtrarij plurimam emiuit, vt mediantibus Sanctis, qui sunt magnas, & perpetuas, vt obuiet inimico suggerenti, quod pœnitentiæ locum esse: memoria repetendo, quot peccata mille modis subitò absque pœnitentia, & confessione morianturi & aliquo vitio maximo illaqueato perdita sint, vel firmiter proponat, & interdum vocat, se illam, vel

a *Vbi supr.*

b *In capit. qualiter. de pœnit. distinct. 1.*
c *In 4. de sacra. confess. q. 4. colum. 23.*
d *In can. negotium. de pœn. dist. 5.*
e *Capit. 3. à num. 1.*
f *Cap. 14. à num 31.*

nam subeuntem, si recidat in illud: non autem vt iuret, se id non admissurum, [a] nec se, si reciderit, recidiuum grassaturum: quæ res frequens est, frequenterque excommunicationem varie torquet.

a *Arg. cap. clericos. de cenab. cler. & mulli.*

Confessarius vt se geret cum pœnitente in articulo mortis.

Absolue ab omnibus etiam reseruatis, etiam in articulo mortis quilibet presbyter potest, sine pœnitentia exteriori secunda hoc.nu.33. ad petenda alia sacramenta indulgentias.nu.24.

Excommunicari, an debeat proximus morti, vel alius priuatus.nu.28.

Pœnitentiæ superiorib. debita an Ecclesiis fieri possit. nu.30.

Obligationum per incuriam quibusdam in morte non

Oratio primo vsu expirat.

Corpus mortui quis dicatur.

Sepulturæ pro humilem, quam formam requirat: & an extra

Bona & censuræ quid prosit mortuo.

Mortui qui non sepeliendus, quid admonebitur, ad quid in-

mortuum.nu 33.34. & 35.

Absolue ab omnibus etiam reseruatis, etiam in articulo mortis quilibet presbyter potest, sine pœnitentia exteriori secunda hoc.nu.33. ad petenda alia sacramenta indulgentias.nu.24. Excommunicari, an debeat proximus morti, vel alius priuatus.nu.28. Pœnitentiæ superiorib. debita an Ecclesiis fieri possit. nu.30. Obligationum per incuriam quibusdam in morte non Oratio primo vsu expirat. Corpus mortui quis dicatur. Sepulturæ pro humilem, quam formam requirat: & an extra Bona & censuræ quid prosit mortuo. Mortui qui non sepeliendus, quid admonebitur, ad quid inmortuum.nu 33.34. & 35.

Sanchez dico, quòd quilibet presbyter, Catholicus, non præcisus ab Ecclesia absoluere potest quemcumque mortis, à quolibet peccato etiam reseruato, [b] excommunicatione, si copia superioris desit, vt copiosè dixi. Et ad illam textum, c & alia multa: & nouissime per verba, *In Ecclesia Dei custoditum semperi* 3. part. tit. 17. capit. 4. §. 1. hæc verba, *In articulo mortis, atque ideo omnes fideles quantumcumque à quibuscunq; peccatis, & censuris absolui possunt.* Presbyter alius enim etiam deficiente præfato, a peccatis absoluere, [e] neque ab excõmunicationibus, & defendimus ibidem, [f] cum prædicto Panormitano & Felino h & contra S. Antoninum, Caietanum & non præcisus: quia hæreticus, excommunicatus excommunicatione maiori, & excommunicatus notorius, aut denunciatus non potest absolui à Papa, nisi in mortis articulo, vt ibidem probamus. [k] Quamuis autem hæc opinio communis ante Concilium Tridentinum videtur, verius cõtrarium, scilicet,

b *In cap. 2. in prim. de pœnit. dist. 6. Anu. 72.*
c *Et capit. quem pœnitet. de pœn. dist. 1. cap. super iis. de sent. excom. cap. si quis suadente. 17. quæst. 4.*
d *Sess. 14. capit. 7. de casuum reseruat.*
e *Inn. glos. fin. recept. in cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ordin. t. anum. 88. & l. 1. col. 3. ff. de publ. iudic.*
h *In cap. à nobis. 2. de sentent. excommunic.*
Panorm. & Præpos. in cap. non est de sponsal. cum eius
k *Num. 27. post gloss. in c. præterea. 9. per manus. 32. dist. communiter*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod omnis sacerdos Catholicus, etiam si sit excommunicatus, interdictus, vel suspensus, etiam denunciatus possit in articulo mortis absoluere ab omni peccato, & censura, vt dicemus infra,[a] vbi ponderantur verba Concilij ibidem relata. Idem credimus de schismatico, si non esset haereticus, non de haeretico, quod etiam voluit Sotus.[b]

An autem qui absoluitur à peccato relaxata in articulo mortis excommunicatione reseruata in articulo mortis ab eo, vel eo, qui tenerat de iure id facere, teneatur iterum confiteri, vel confiteri, quaestio quotidiana est. Ad quam dico breuiter, quòd si non confessa, & absoluta legitimè ad hoc tempus, quia peccata semel confessa, & absoluta legitimè nō tenetur confiteri,[c] tum confitenda, vt dictum est. [d] Tum quia omnis reiteratio cessat in articulo mortis, vt habet praefatum Cōcilium. [e] Tum quia licet excommunicatus absolutus in articulo mortis, non teneatur parere mandatis excommunicatoris, non tenetur quærere absolutionem. Nec obstat, quod excommunicatus reincidit in eandem excommunicationem, si non paruerit mandatis excommunicatoris, quàm cito commode potuerit. [f] Tum quia non est idem de confesso peccato, & absoluto, ac de alio peccato. Tum quia aliud est teneri ad absolutionem quærendam, aliud reincidere in excommunicationem, quam vitare videtur. [g] Tum quia non videtur teneri ad parendum iudici, si non præcipiat, vt te concordauerit, vel aliàs satisfecerit tantùm, quam videtur. bebat, coram Deo: quia mens prælati cap. cuncta videtur, quæ magis est attendenda, quàm verba, præsertim si conscientiæ.[h]

27 Decimonono dico, quod sacramentum Eucharistiæ, strari potest infirmo à iudicio mentis per phrenesim, vel alienato, qui antea signa contritionis ostendit, vel dedit. nus, tundendo pectus, dicendo *Miserere mei Deus. Deus propitius esto mihi peccatori*: aut id genus alia, etiam si non sacramenta, & obstinatus multo tempore in peccato mortali manifisset, nec per multos annos confessus fuisset, quia sendus est contritus, & in sacramenta deuotus, & ita cramentum Extremæ vnctionis, & absolutio à quibuscensuris, si & quatenus eas incurrerit, tanquam si non ta gratias, quas habuerit, vt post alios dixi in Commentis indulgent. [k] sed nullatenus reiterario sacramentali confessario tis, quia illorum confessio est pars quædam essentialis menti pœnitentiæ, sine qua illud nec constare, nec esse vt supra dictum est, [l] per definitionem traditam in cap. pœnitentia, 2. quam post Maiorem [m] tradimus in cap. pœnitentia, 2. pularitèr determinauit Abulensis cupiens paradoxa

[a] *Capit. 27. num. 271.*
[b] *In 4. dist. 18. quæst. 4. art. 4.*
[c] *Supr. c. 5.*
[d] *Vbi supr. in fine.*
[e] *Per cap. eos. de sent. excō. l. b. 6.*
[f] *Per d. cap. eos.*
[g] *Cap. pen. de reg. iur. lib. 6. & l. in conditionibus. ff. de de cōdit. & demonst.*
[h] *Ca. si qui. 26. q. 6.*
[i] *Cap. a nobis. 2. de sententia excom.*
[k] *Not. 30. num. 31.*
[l] *Cap. 2. & in glo. sum. de pœn. dist. 3. num. 14.*
[m] *In 4. dist. 14.*
[n] *De pœn. dist. 3.*
[o] *In ca. 16. super Mat. quæst. 48. col. 3.*
[p] *In verb. pœnit.*

rum infirmet, sed non probat: quia non debet intelligi tione sacramentali, sed de absolutione excommunicatione, de qua illud intelligi sentit glossa, quatenus alleri a nobis. Loquela vero priuatus, qui per signa confiteri posset, vt alius mutus, qui etiam matrimonium contrahit.[a] Quare vtentes in articulo mortis absoluendi Manualium vulgarium caueant ne inabsoluere sacramentaliter eos, qui sibi nec nutu, vel signa fuerint confessi. Publicus autem vsuratius factus quam ipse, vel hæres eius præstaret ea, quæ iuberi b ita videretur, quòd neque ad communionem, antequam confiteri potuisset: quamuis signa contritionis præstet quæ ante confessionem eius ipse debebat

[a] *Cap. cum apud de sponsa.*
[b] *In cap. 1. sub finem. de vsur. libro 6.*
[c] *Supra ca. 17. num. 79.*
[d] *Argu. de maiori. ea. quæ in cōsil. de elec. c. 2. Reg. 11.*
[f] *Luc. 7.*
[g] *Luc. 23.*

ostendo dico, quòd infirmum, qui nec sermonem, nec nutum intelligit, inducere debet ad concipiendam remissionis peccatorum spem, per instam de illis contritionem, & ex confitendi, exemplo Dauidis, [e] Magdalenæ, [f] & aliorum: & monere diligenter, vt quidquid metu debere ex delicto, aut quasi delicto, ex contractu, vel ex testamento, statim si commodè fieri potest prouideat, vt quam citissimè post mortem restituat: sin minus declaret se id debere, & quàm citissimè fieri potest prouideat, vt quam citissimè post mortem restituatur. Caueatque ne aliena hæredibus, aut Ecclesiæ pro calicibus, vel ornamentis relinquat, quin potius certa creditoribus certis, & incerta pauperibus hæredes, [i] iuxta S. Antoninum. [k] Quam-restituenda pauperibus possunt restitui mea sententia, aut monasteriis pauperibus, saltem Ecclesiis, aut monasteriis pauperibus, quæ sunt, per citata à nobis, [l] quod si noluerit facere,

[h] *Arg. cap. peccatum de reg. iur. lib. 6. & 4. si rei. 14. quæst. 6.*
[i] *Capi. cum tu. de vsur.*
[k] *3. par tit. 11. 22. 1. §. 2.*
[l] *In Tract. de rest. eccles. quæst. mon. 26. num. 2.*
[m] *In dict. §. in Leuitico. nu. 32. num. 16.*

Postremo admonemus id, quod pridem admonuimus, [m] ne nimis multos confessionalia, aut alias gratias, per quæ facilè concedit directè indulgentiam, sed eam confessario largitur, & sæpe, quia hoc non confessarium confessario largitur, & sæpe, quia hoc non contingit, vt quis confiteatur, aut moriatur bullis indulgentiis. Ideoque confessarius curet vbi vacuus indulgentiis. Ideoque confessarius curet vbi infirmus habeat talia, & hahabeat talia, & ha-quos fuos fasus, fiue infirmus ab peccatis absoluerit, dicat hæc verquam eum à peccatis absoluerit, dicat hæc verba eadem sententiæ, *Authoritate qua fungor, concedo tibi indulgentiam peccatorum tuorum, quantùm tibi conuenit, & quantum tua gratia, in nomine Patris, &*

a 2. par. tit. 10. c. 3. §. 1. col. 3.

b In d. §. in Leuitico. not. 16.

c In d. §. in Leuitico. not. 30. à num. 6.

Filij & Spiritus sancti: iuxta mentem S. Antonini, a

30 Quòd autem vulgo dicitur, & nos copiosè diximus, b necessarium esse seruare formam Bullarum, ad veniam, vel indulgentias consequendas, intelligitur, quo ad electionem ieiunia, & alia, propter quę conceduntur: sed non quo ad vim absoluendi exemplis impressis inserta. Tum per ea, quæ c tradimus. Tũ quia in originali ea non ponitur, & solum inseritur in dictis exemplis ad docendum indoctiores, quid facere debeant, vtendo illis, vel aliis verbis iuxta mentem concedentis.

31 Vigesimosecundo, quòd videtur dici totus, quod ex virtute Bullarum communiter extra cõfessionem absoluat, testẽ. Tum quia communiter Bullæ concedunt facultatem confitendi confessario, qui absoluere possit, &c. & its videtur

d *Arg. l. in delicti n. 8. si detr. act. ff. de noxa.*

quiri, vt confessio concurrat cum absolutione. d Tum quia hæc facultas absoluendi à censuris videtur tribui, vt dam præludium necessarium ad absolutionem peccatorum, quam constat non posse dari nisi confesso, vt prædictum est, e idcirco infirmus, qui iam in aliqua simili infirmitate vsus est bulla concedente aliquam facultatem in articulo mortis, non poterit vti ea in alia: quia illa per

e *Supra c. 3. num. 5.*

f *Argum. l. hoc. ff. hoc titulo ff. de verbo signif.*

vsum expirauit. f nisi addatur in ea, quod si non moriatur infirmitate, in qua infirmus ea vtatur, reseruetur ad quo moreretur: vel contineat, vt possit ea vti quotiescunque articulus mortis ei occurrerit, quod vidimus inseruisse quibus, iuxta mentem omnium.

32 Vigesimoquarto dico, quod infirmus, qui cum contritionis moritur absque absolutione ab excommunicatione, post mortem potest, & debet absolui: sed tantum ab qui eum sanum in vita absoluere poterat, & non à quoquo cerdote, qui in articulo mortis absoluere cum potuerit, iam est in loco sacro sepultus, non est extrahendus, vt flagellare sepulchrum: sed

g *Eodem.*

h *In cap. 2. nouis. 2. de sent. excom.*

i *Rosel. verbo absolutio 1. §. 31.*

lando absoluatur: quia sufficit flagellare sepulchrum, verò si fuerit sepultus in loco non sacro, iuxta dicta, ab absoluendis, & notata suprà, b & valet illa absolutio ad in loco sacro sepeliendum, aut ad illum ab eo non excommunicato dum, & vt pro eo publicè oretur. i

k *Cap. quibus. 13. q. 2. & v. omnia. de pœn. & remiss.*

33 Vigesimoquinto dico, quòd non sepeliar mortuum in eo sacro non confessum totum vnum annum à confessione postrema: neque notorium peccatorem publicè absque signo contritionis morientem, hæc cõtinentibus in articulo mortis

pœnitentiam exteriorem, saltẽ mox agendam ad interiorem contritionem quàm maxime, non tam proponendo pœnas inferni, quam spem gratiæ Christi pro eo crucifixi, & brachia ad eum tendentis, & præsentando gaudia paradisi

a *Prol. 4.*

quæ, a quia in eo articulo, vt ait S. Gregorius, magis quam præsumptione quis oppugnatur. Item ad volendum satisfacere diuinæ iustitiæ, quatenus in hoc sæculo, si conualuerit, & ad offerendum illi in instantem in peccatorum suorum satisfactionem, vt de bonis suis sibi fiant missæ, & eleemosynæ pro defunctis. Consulat simul, vt roget amicos si quos precibus, ieiuniis, & disciplinis eum iuuent quæ peccatis eius debetur, agendam, mittendo, & eleemosynas pro conditione rogatorum, vt id agant, ex mente Hostiensis b & Paludani, c

b *In summ. §. quando. de pœn. & remiss.*

c *In 4. dist. 20. quæst. 2. art. 1.*

d *In d. §. in Leuitico not. 13. nu. 2. & 3.*

etiam pro alio pœnitentiam agere posse, qua eius pœna in purgatorio soluenda, v dixi. d

Postremo dico, quod post hoc moneat eum ad Extremam vnctionem magna cum deuotione suscipiendam: simul, vt permaneat constans in contra quam acrius quam vmquã in illo tentatos à Dæmone, vel à se quid credat; & quod sacta mater Ecclesia credit; & retentatus, quod ego credo, nec ad vlteriorem disputationem. Tentatus item, quomodo est possibilis tantus? respondeat id ad gubernatores Ecclesiæ me, hoc saltem tẽpore, quo satis superque mihi simpliciter, atque bona fide, quod tot Apostoli, tot Confessorum, & virginum crediderunt, & produxerunt, quique nunc me in cœlo (si in eadẽ Christi, & eorum ornata, cõstanter discessero) porabsolutur. Tentatus verò, quo ausu tantus pecipse est, ipsetet adire locum, quem tam iusti incolunt? Tentatus demum, quomodo tot peccata dissus mihi, & meritis meis, quatenus autem meritis D. N. Iesu Christi infinitis, & dissimæ matris, & omnium prædictorum, ipse confidenti multis modis communi-

Confessarius, primo, inter cetera, curet confessarius, & qui ægrotum circa eius bona gratia communicabunt.

eum sua bona gratia communicabunt. Deinde, quam minimum fieri potest, de cognatis, & amicis, de vxore, filiis, & opibus, &c. corporalibus, cura

Postremo, si omnis salutis corporalis spes ei fiat: quia sæpè ob

Universidad de Deusto
Biblioteca

paruam, & fallacem consolationem, & incertam illius spem in certam damnationem corruit ægrotus. Ideoque opportunum est sæpè colloqui cum eo de morte, etiam si id contristitia compunctus saluetur: quàm vana lætitia lazarus damnetur: & quidem improbandæ consuetudinis est, pollicitationem tam salutē mortis periculo probabili laboranti, contra tantum Isaiæ. [a] qui saluari metu Regem Ezechiam ad animæ induxit dicēdo. *Dispone domui tuæ: quia morieris, & non vives.* optimi enim amici est, admonere tunc cum periculum imminere, esseque tempus opportunum testandi: quam se amplius saltem mortaliter peccaturum, & super omnia, quod Deum ita offenderit, redemit, saltem effectus fuerit eius, qui se condidit, & sua culpa sibi vitam, salutem, honorem, & bona conseruauit: & iudicaturus est, & per suam sanctissimam misericordiam gna cœlestia datutus, vbi cum sua sanctissima matre Angelis, & Sanctis, ipsum videamus, ipso petiuamur: glorificemus in æternum, Amen.

2 Isai. 38.

Admonitio pro volente testari.

36 *Testamentum cur à sano, vel inito morbi, & statu ciendum.*

36 *Testari impedient vt peccat, & quibus cognatis prospe stabitur.*

37 *Pater cur non tenetur præligere filium dignorem, co nator publicus.*

38 *Lege Nauarrorum, & Aragonum cur pater filium fu exhæredare queat.*

39 *Pater minuere non potest legitimam verè debitam, sed nerando, & faciendo pia sic.*

39 *Donna Maria à Mendoza laudata.*

36 TEstari volens, sanus, vel in principio morbi id fac- b l. 1. C. si quis aliqu. Testam. prohib. & S. Antonin. 3. part. tit. 12. cap. 1. §. 2. c Supra ca. 17. num. 72. d In l. 3. C. eod. tit.

ne postea successuri ab intestato de more vestio, dis, & in his notarios, & testes auertendo, ab eo faciendo pediant, quominus aliis aliquid relinquat: qui tamen grā mè peccant, cum obligatione restituendi, & parua peccata hæreditatem, b quod intelligendum est, iuxta dicta supra. Precari tamen per se, aut per alios, vt sibi potius quàm relinquat, sine magna importunitate, non est peccatum. Salicetum. d Debet item testator operam dare, vt ea facta tiæ testamentū faciat: quia id faciens in statu peccati mortalis

gloriam mereatur iubendo suffragia, & missas fieri: quamuis postea in statum gratiæ temorietur: sicut nec ad illum effectum alia opemortali facta prosunt, a immo, nec ad satisfacerent, quas in purgatorio debet, vt significant in id citati à Magistro, b & affirmant S. Thomas, Richardus & communis, c licet contra tenerentur per Gabrielem & Maiorem, quos ad effectum magnificandi misericordiam ratam, vilius esse, vti opinione S. Thomæ ad requiem. Quare consulendum est temprobabilius existimat se esse in statu gratiæ videtur esse post confessionem, & commuantea factum, cum omnibus in eo cōoffeat Deo ad gratiam eius per remissiomeretendam, iuxta mentē omnium. Quòd testatorem, qui nec parentes, nec liberos, hæredes,) habet, teneri ad relinquenda paueribus, (nisi mali, & indigni sint,) limiprecedere tātum in cognatis extremè egeutibus, alius proximior cognatus est, qui eos alere nulla lex naturalis, diuina, vel humana ad obligat, f

nonē quæsitum, an pater relinquens in Cadiuino tertiam partem bonorum, quam rerit, vel pluribus filiis quem, vel quos elegenegatiuē: quia nullam per hoc legem violat. Ioan. Lupus contrariū tenuerit. g Tum quia tos tantùm comprehendunt eos, qui potestate eligere ad honores, & munera publica Eccleria iuxta leges iustitiæ distributiuæ, quæ diquoque ad ea deliguntur, h nos autē agimus qui priuata potestate ad sua priuata bona lex obligat ad eligendū optimum filiorū, voluerit. Tum quia prædictus Ioannes partem distribuentem bona inter fiiustitiæ distributiuæ, quæ solùm ligāt eos, publicæ, & communia bona distribuunt secundum merita eorum: vt quum & officia, aliquando secundum fortunas distribuunt pecunias. i

reliquo, quod leges regnorum Nauarræ, permittitur patribus exhæredare filios, relictis

a Capit. nihil de confess. dist. 5. glos. x. quod quidem, de panitent. & remiss. & diximus in 1. 1. in prin. nu. 45. de pœn. dist. 6. & in dict. Comment. de Indult. super 5. in Leuitico. not. 19. num. 9.
b In 4 dist. 21.
c Dist. 18.
d In d. dist. 15. quæst. 1.
e In c. 1. in prine. num. 47. de pœn. dist. 6.
f Arg. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. & diuersum supra cap. 24. & Inca. per vestra. §. 28. de donat. inter vir. & vxor.
g Cap. licet. 8. quæst. 1. cap. vnum. §. nunc. 25. dist.
i Iuxta Arist. 2. & 4. Ethi. & S. Tho. recept. 2. 2. q. 118. artic. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

relictis singulis eorum quinis solidis, & singulis præbendis ratione iustificeantur, quod per illam facultatem filij continentur in officio, & obedientia paterna: ne dicatur, quod Castella frequenter audiuimus, filius vnicus ius parentibus meis, velint, nolint, succedam in omnibus eorum bonis, quinta parte: vel, & si habeam fratres, meam tantum quintam mihi tollere nequeunt, &c. Nec obstat illud à maiori assertum, legitimam partem bonorum parentum deberi filio naturali iure, quod humano illorum regnorum tolli nequit, non inquam, id obstat: quia solùm est verum, quo ad filios pauperes, debiles, infirmos, & inhabiles se sua arte, & labore honestè sustentare non valentes, & ad id legitima parentum maiore indigentes: non autem, quo ad alios, vt prolixam efficaci ratione, & per l. si quis à liberis, c

a *Capi. quæ contra. 1. distinct.*

b *In ca. ius naturale. 1. dist.*

c *Idem in liberu ff. de lib. agnosc.*

39 Ad tertium respondeo, quod liceat parentes non iusta conscientia minuere filijs partes bonorum suorum iure debitas per veras donationes, nec contractus onerosos, scilicet forma onerosos, & re gratuitos: possunt tamen contractus verè onerosos, & donationes remuneratorias fundamenta Iasonis, d & Ioan. Lupi, e quibus, & omnium aliorum per eos addo posse etiam donando aliquid antequam tantis per eos addo posse etiam donando aliquid antequam meritis donatarij: quia perfecta gratitudo non solum in vt tantum quàtùm accipitur retribuatur, sed aliquid amplius secundum Aristot. f quod applicauimus § ad donationes muneratorias beneficiariorum.

d *In l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.*

e *Vbi supr. §. 39.*

f *1. Ethic. & S. Tho. 2. 2. qu. 106. art. 6.*

Ad quartum respondeo, quod pater potest sum vitæ ri de suis bonis in veras eleemosynas, & opera pia, ad Dei, salutem animæ suæ, & redemptionem pœnæ peccati pertinentia: tum quia dare eleemosynam, non est donare, quia hoc non est vera donatio, sed donatio ob causam. Per quam tam, quæ omnes fortunas hominis superat. Per quam derationem bis defendimus à murmure quorumdam Deorum torum illustrissimam eandémque pientissimam Dominam riam è Mendoza, quæ iuuandis pijs operibus, & eleemosynis multis, & magnis eleemosynis, quàm fœlicibus, & operibus pijs tam religiosis, quàm secularibus, superare mihi videtur nes, quotquot à quinque fœculis videram, audiueram, & rim, etiam Reges, & Reginas, optimo cum exemplo rium magnatum, & non parua reprehensione Ecclesiæ rum, in ea re plus satis dormitantium: quam vtinam omnes sic feruientem Christo vsque in finem in cœlis, & ego olim regnantem sine fine cum eo in cœlis. Amen.

f *1. Ethic. & S. Tho. 2. 2. qu. 106. art. 6.*

E *In tract. præditi. q. 1. moni. 30.*

h *Secundum Alberi. in dicto. verbo donat.*

censuris Ecclesiæ, scilicet excommunicatione, suspensione, & interdicto, & de irregularitate, déque Ecclesiæ pollutione, ac de casibus reseruatis, & de quibusdã miscellaneis ad confessarios plurimũ pertinentibus.

CAP. XXVII.

Censura quid, & est triplex.
Excommunicatio quid, dividitur in maiorem & minorem, quæ dividitur & quod in dubio significatur maior. Dividitur etiã in iustam, & specialem, & generalis in latam à iure, & ferendam ab homine, quo differant. Dividitur etiam in iustam, & iniustam quid, & quid efficit, num. 2.
Excommunicatio iniusta, quæ dividitur in iniustam validam, & iniustam nullam: iniusta validus in duas, quæ differentias iniusta est nulla in his quinque casibus.

PRIMO primo, verbum cẽsura significare dignitatem, & etiam correctionem alicuius, in qua censoris, & etiam correctionem alicuius, in qua applicatione hic sumitur, & nõ pro qualibet correctione ordini mediante iurisdictione Ecclesiastica fori qua privatur communione sacramentorum, vel hominis diuinorum spiritualium, vel prohibentur officium sacramenta, vel sepultura. Dixi, sententia: pro genere, vel cum ea, sed temporaria nõ est censura. quia lata mediante iurisdictione fori tantum declarauit Panormitanus per textum Dixi, quæ quis, &c. ad denotandũ triplicem excommunicationẽ, suspensionem, & communicatio autem definitur esse censura, excommunicationis sacramentorum tantum, aut sacramentorum, duplex, minor, & maior. Minor est priuãs participatione iam actiua quàm passiua sacramentorum,

a *In c. dilecta. num. 1. & 3. de maiori. & obedient.*

b *Arg. glos. singu. in cap. 2. qui. de sent. excom. lib. 6. verb. de iure.*

c *Cap. quæritis. de verbor. significat.*

d *Capit. si celebrat. de cler. excom. minist.*

torum, & hominum, secundùm sententiã Panormitani & communem nostrorũ, [z] & Theologorũ, [b] & quãuis dispositiones pœnales in dubio intelligantur de minori pœna, [c] tamen cum iudex excõmunicat aliquẽ simpliciter sine expressione maioris vel minoris excommunicationis, intelligitur de maiori. [d]

2 Duplex est iterum excommunicatio, [e] specialis, & Generalis autem rursus est duplex, scilicet iuris, & lata ab homine: lata à iure est, *quæ generaliter statuitur, aut statutum, excommunicat eum, qui illud, aut illud fecerit, vel non fecerit*, [f] lata verò ab homine est, *quam iudex proponit aut non fecerit, vel non fecerit, vel non fecerit: siue eam ferat in eũ, qui illud, aut illud fecerit, siue in eum, qui illud, aut illud non fecerit*, vt infra [g] dicetur, est magnum discrimen: nã lata ab homine moritur mortuo, aut ablato ab officio eo, qui eam tulit, vt glossam solemnem, [h] idemque tradit S. Antoninus, prout communiter textus facit. [k] Moritur ioquam, quo ad eos, qui eam non incurrerunt, antequam ille moreretur, aut priuaretur. [l] Lata à iure minimè. [m] Ex quo colligi potest, quid dicendum de excommunicationibus, & aliis censuris latis in mandatis visitationum, quæ non sunt statuta, sed mandata particularia aut specialia hominum.

Diuiditur etiam excommunicatio in iustam, & iniustam. Excommunicatio *iusta est, quam fert iudex potest, & debet & quomodo debet*, quæ nihil operatur, quo ad Deũ, iuxta glossam singularem, quam profert Panormitanus, & Felinus, [p] vt dixi in cap. fin. de offic. leg. sequendum eosdem in prælud. loc. [n] Iux. glos. in sum. 11. quæst. 3. [o] Ca. quadcunque. 24. quæst. 1. [p] In d. rubr. de sent. excommun. [q] In glossam. in d. de pœn. [r] Cap. cum inter dilectos. de appellat. [s] Vt num. 18. [t] Cap. cum non ab homine. de sent. excom. [u] Vt num. 18. [x] In cap. sicut. de regul. iur. [y] In rubr. de sentent. excommun. [z] In 4. dist. 18. [a] Cap. in præsentia. de regularib. lib. 6. [b] Cap. 1. de consuet. eod. tit. lib. 6. [c] Cap. 2. de consuet. lib. 6. rem. 15. verum de hæret. [d] Num. 49. & 41. [e] In d. cap. à nobis. 1. quã Host. Panor. Felyn. & communis sequ. [f] 2. part. tit. 23. cap. 24. [g] In l. fin. ff. de pœnit. [h] Secundum Panor. & communem ibidem. [i] Cap. fin. de offic. leg. secundum eosdem in prælud. loc. [k] In l. prolatam. C. de sent. & inter l. cum nobis.

Cap. XXVII. 847

ma formæ, quæ non est essentialis, & in iniustam ex causa ad excommunicandũ, quæ multum differunt enim vtraque valeat, prima tamẽ tantùm in foro interiori, & exteriori: secunda vera, & iusta in foro interiori, & exteriori: secunda vera, & iusta in foro exteriori, propter scandalum [a] Felyn. post alios in ca. vlt. de tolli. bus cega. [b] In tract. 10. quæst. 2. [c] In d. cap. penult. de sen. excom.

[d] In Topic. in l. communicula. C. de episcopis, & cler.

[e] Vt cap. 1. 11. quæst. 3. [f] In ea. cum ecclesiast. de rescript. extra. 2. & in d. c. pen. de sent. excommun.

[g] Cap. præsenti. de sent. excom. lib. 6.

[h] Cap. nullus. de pœnit.

fictionem: quia non adimit communionẽ, quæ omnibus fidelibus, nisi in foro exteriori, propter scandalum [a] Felyn. post alios in ca. vlt. de tolli. bus cega. [b] In tract. 10. quæst. 2. [c] In d. cap. penult. de sen. excom.

[d] In Topic. in l. communicula. C. de episcopis, & cler.

[e] Vt cap. 1. 11. quæst. 3. [f] In ea. cum ecclesiast. de rescript. extra. 2. & in d. c. pen. de sent. excommun.

[g] Cap. præsenti. de sent. excom. lib. 6.

[h] Cap. nullus. de pœnit.

denunciatus talis. a Secundus casus, quando fertur contra tenorem priuilegiorum. b Tertius, quando post legitimam appellationem fertur. c Quartus, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem, quem habet illa, quæ datur contrè aliquem ex quod rectè aliquid fecit: puta quia dedit eleemosynam pauperi, aut quia non fecit aliquid illicitum, aut impossibile. d Quintus, quando excommunicatur ex municat eos, qui participat cũ excõmunicato à se, quia scit eum nãdo eos expressè prędicta trina monitione, eamvitandos quot dierũ. e Dixi, *Cum excommunicato à se*, quia licet communicatione lata contra participantes, cum excommunicato tis ab alio, vt dixit Peruſin[9], ſi reputãs eſſe id ſingulare, non dictis capitibus quum de more non dentur litteræ participantes nominatim. Tum quia in Lusitania passim in quibus id non faciunt iudices ſuadente ſeruãt nõ eorũ præcepta: & vt illi ſunt in poſſeſſione litteras contra participantes ſine ſolẽnitate illorum ita iſti ſunt in poſſeſſione non patendi illis, & non ſe pro excõmunicatis maiori excõmunicatione ad ſe abſtinendi à dimiſſis, & obtinendi abſolutionem. f Nec obſtat, quod videtur derogatum conſuetudini conſequeretur illas litteras eſſe ſuperuacaneas: quia dici, quod profunt ad effectum perueniendi ad interdictum & brachium ſæculare. g Non obſtat etiam, quod regionibus eſt conſuetudo dandi denunciationes eos, qui non ſunt confeſſi ante Paſcha, excommunicatos participantes cum eis. Et quod illa excommunicatio ſcatur valida, & ligare vicinos eis participantes: quia datur contra participantes cum excommunicatis à nunciante: ſed cum excommunicatis à conſtitutione li: denunciens enim non excõmunicat, ſed tantum de-

a *Capit. a d probandum & ibi gloſſ. de re iudic.* b *Ca. quanto de priuileg. & ca. 1. de conceſſ. præben. lib. 6. §. ex par.* c *Capit. per tuas. de ſententi. excom. cap. ad præſentiam. de appellat.* d *Capit. venerabilib⁹. 9. ff. de ſentent. excom. lib. 6. & c. præſ. 11. quæſt. 3.* e *Cap. præſenti. & ca. conſtitutionis. de ſen. excõ. lib. 6.* f *In ca. peruenit. 1. de appellat.* g *Cap. præſenti. in verbo à ſe.* h *Argum. eorum quæ notantur in cap. fina. de conſtit.* i *Iuxta ea. 2. cũ ei annot. de offic. ordin.* k *L. hæredes palam. 6. ſed ſi non ff. de teſta.*

Quis poteſt excommunicare.

5 *Excommunicare poteſt regulariter omnis qui habet iuriſdictionem Eccleſiaſticam, ordinariam, vel delegatam in foro exteriori.*

6 *Excommunicare nequit Epiſcopus extra ſuam Epiſcopatum nec laici, nec mulieres, neque quis ſibi ipſum.*

7 *Excommunicare non poſſit conſuetudo, aut ſtatutum, ſuſpenſus, aut interdictus.*

8 *Excommunicans ſine faculate, cauſa, ordine, forma, monitione peccat.*

mitto, quòd cauſa efficiens excommunicationis poteſt eſſe Papa, & omnes alij prælati, etiam ſi ſint Epiſcopi, quales ſunt Abbates, Præpoſiti, & Priores collegiatarũ regulariũ, & ſęcularium, etiã ſi non ſint benedicti: modo ſint confirmati, vel prouiſi: poſſunt excommunicare iure communi ſuos & etiam reliqui omnes, qui conſuetudine præſcripſerunt iuriſdictionem, b & non alij. Dixi ſupra, quia alij qui vocantur Abbates, & Priores in beneficiarios non viuentes collegialiter, non communicare iure communi: quia nullam eo habent ſede vacante poſſit excommunicare, d & Archiepiſcopus, & delegatus ſummi Pontific. e & etiã eos, in quos habent iuriſdictionem de foro exterioris, iuxta notata. c Quò fit, contrario, quod Abbates, Rectores, aut parochialium non poſſunt ſuos parochianos iure communi, neque ſpeciem ſimplicium generaliter: quia facultas excommunicandi, immo eſt pars iuriſdictionis fori exteriori receptam & quam ipſi non habent: eam habere ex conſuetudine præſcripta, iuxtà Clementinam, quantã habebunt, quantã cõſuetudo dederit, nec Epiſcopus extra ſuũ Epiſcopatum poteſt excommunicare etiam ſuos ſubditos, i etiã ſi eſſet vi pulſus, & habet domicilium, l aut in re adeo manifeſta, quæ non requirat cognitionem cauſæ. m Videtur tamen non poſſe excommunicare extra ſuam Epiſcopatum non reſidentiã conſuetudine, & habet beneficiis ſuis, eo quòd non reſidentiam inſit ſua Epiſcopatui vel quia res eſt ſita intra illum. n Fit ſine Apoſtolico. p Nec mulieres, o Neque poſſunt excommunicare generaliter quemcũ- qui excommunicat, ſine furabitur, luſit, aut ludet, licet ipſe id excommunicatus ſecundũ Hoſtiẽſem excommunicat receptos, vt probat Hericus, t ſed ſi

a *Ca. tranſmiſſam. ca. ſuffragan. de clerc. & cap. cum ab eccleſia. de offic. ord.* b *Cap. duo ſimul. de offic. ordin. & ca. cum cõtingat de foro compe.* c *In capit. licet canon & gloſſ. c. ſtatutum. verbo collegiatis. de elect. lib. 6. & Panz. in cap. nobis. de iur. patr.* d *Cap. cum olim. cum ei annotat. de maior.* e *Capit. de iu. 12. diſt.* f *Cap. P. & G. de offic. deleg.* g *In d. cap. trãſmiſſam.* h *Argu. d. e. duo ſimul & d. e. cum contingat.* i *Cap. Epiſcopum. 11. quæſt. 3.* k *t. de reform. ſimp.* l *Ret. 13. de conſuet. in antiq.* m *Arg. ea. cum ſit. §. ff. de appel.* o *Arg. ca.* l *Iqui iuriſ-*

Episcopus solũ esset denunciator excõmunicationis sum-
Pontificis, aut excommunicationis alterius Episcopi, aut Ca-
Vicarij, aut alius qui excommunicat, maneret excommu-
catus secundùm Bernardinum de Rusto, & mente omnium
7 Nec consuetudo sola absque sententia, aut constitu-
aliquem excõmunicat, b nisi legitimè præscripta sit, aut ap-
probata à summo Pontifice aut alio prælato quamũ ad
subditos: quia tunc vim haberet statuti secundùm Angelum
Neque excommunicatus, quamuis sit occultus, & scitur
oppositum est verius, scilicet, quod si non est denunciatus
test excõmunicare, & valet excommunicatio lata ab eo
cundum Panormitanum c & Felinum: f quamuis contra
fauorem eius, qui scit eum excommunicatum, vt dixi.
8 Quibus consequens est, peccare mortaliter quamuis eam
qui scire debens se non posse excommunicare alienũ, aut eius vi-
cat: quia vsurpat iurisdictionẽ alienã, aut eius vim.
peccatum mortale, iuxta S. Thomam g Et qui excommu-
aliquem iniuriè: quamuis id non faciat odio, iniuria,
la voluntate, sed per ignorantiam crassam, aut supinam
dum Richardũ. h Et etiam qui excommunicat
monitione, k vel solo verbo, sine Scripturæ publicæ
ta, nisi iusta de causa id omittat: quamuis excõmuni-
get, & excommunicans, maneat suspensus pes vna mo-
ingressu Ecclesiæ. & à diuinis officijs. Iuxta quem
ucrit aliquod officium diuinum alicui ordini præcipuum
dictum, erit irregularis, cum quo solus Papa dispensat
tamen pœna suspensionis non afficit Episcopos: qui
eorum particularis mentio, quod est necesse, vt ipsi
suspensionem, n nec prælatos religiosorum, quando
culum in mora, vel constitutiones ordinis præiudicant
formam, vel propter ignorantiã iuris secundùm Gabrielem
non satis vigilanter loquitur: quia quãdo periculum
ta, etiam alij omittere possunt solennitate præscripta, aut
stitutiones, nisi essent confirmatæ à summo Pontifice
sent derogare iuri communi, q & ignorantia, nisi effe-
ees non excusaret, r præsertim quòd regulari religioni
tius excommunicare debent, quàm secularium, propter
iorem charitatem, qua debent esse erga fratres.

De causa, & forma excommunicandi.

9 *Excommunicatio maior non ferenda est propter*

mortalem, aut peccatum futurum, &c.
excommunicatio, quæ sine monitione, sententia & clausula
excommunicatio est nulla, nu. 11.
excommunicatio de rebus perditis à solo Episcopo danda, &
non nisi in subsidium.
excommunicatio annalis suspectum hæreseos facit.
excommunicatis, quibus verbis fit, & conditionalis, vel sine
sententiæ legendi, an liceat, nu. 11.

Illo præmitto circa hæc primo, quòd nemo debet excommunicari maiori excommunicatione, nisi ob culpam mortalem, qua perstitit in peccato mortali præcedente mora, culpa, aut offensa. a Et consequitur inobedientia non comparendi iusto præcepto, incurrit excommunicationem impositam à iure, vel particulari, nisi peccando mortaliter: quæ conclusio, a plenissima, quam tradidit Paludanus, applicuimus multis, & in his parua furanti-eadem ratione dicendum, quo ad hoc de excõmunicatione generali lata ab homine.

Quæ excõmunicatio fertur à canone, aut ipse fecerit illud, aut illud ipso facto sit excommunicatus, quod illud non fiat sub pœna excõmunicationem, per ea, quæ diximus: d immo, qui eõ sententiæ, non requirit præcedentem canonicam excommunicatur, e

Quod Concil. Tridentin. f huic rei multa adiecit, Quapropter excommunicationes illæ, quæ ad finem reuelationis: vt aiunt, aut pro aliis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam à Romano Pontifice, aut Episcopo determinantur: & tunc non aliàs, quam ex re diligenter, ac magna maturitate per Epi-, quæ eius animum moneat: nec ad eas concedendas, etiam magistratus auctoritate adductus, & conscientia sit pastum, persona, aut tempore eas decernendas, indicialibus mandatis, omnisque dignitatis existant, vt in qualibet parte ab ipsis fieri poterit, abstineant se quam definiendo à censuris Ecclesiasticis, expedire videbitur, in causis ciuilibus Ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus

a *Iure mentem ca. qualibet cap. nemo. 11. qu. 3. cap. 1. de cod. capit. à nobis. 2. cap. sæpe. de sent. excom. & cap. Romana. 5. ea uenant. eod. tit. lib. 6.*
b *In 4. dist. 18. quæst. 1. art. 2.*
c *In ca. inter verba. 11. q. 3. nu. 470.*
d *In prælect. 6. cum cõtingat. de rescript. 5. cauf nullit. post Innoc. in princ. ca. sæpe. de sent. excom. communic.*
e *Ca. si quis suadente. 17. q. 4. cap. à nobis. 1. de sent. excom. & ca. 2. de const. lib. 6.*
f *Sess. 25. capit. 3. de reform.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra quoscumque etiam laicos per multas pecuniarias, quas bonis piis ibi existentibus eo ipso quod exactæ fuerint assignantur, per captionē pignorū, per sonarumque districtionē per suos proprios, aut alienos executores faciendā, siue etiam per priuationē beneficiorum, aliáque iuris remedia procedere, & tanquā delictū, in quo ratione seruitutis realis, vel personalis aduersus eos hac ratione seruientes committitque ergā iudicem contumacia: tunc eos etiam anathemate, seu excommunicationis sententia, aut alia quacumque censura, arbitrio suo, præter alias pœnas ferre poterit, & coercere, quæ in criminalibus, vbi executio realis, vel personalis, vt supra, fieri non potest, erit à censuris abstinendum. Sed si aliter executio fieri non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes vti: si tamen delicti qualitas, præcedente saltem binâ monitione, requirat, & edictum id postulet. Nefas autem sit seculari, cuilibet vetare, aut prohibere Ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet, seu vt latam excommunicationem renocet, sub præterea, quod in præsenti decreto non sint obseruata: cùm non ad seculares, sed Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatos autem, quos si post legitimas monitiones non respuerit, non solum a sacramentis, & communionem fidelium, ac familiaritatem non habere, sed etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum, si obdurato animo censuris annexum in illis per annum duerit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum, si obdurato animo censuris annexum in illis per annum

a Dist. cap. facto.
b Cap. constitutionem de sententia excommun. lib. 6. adde d. cap. facto.
c Iuxt. Inoc. in cap. propositum. de concess. præbēd. vol. 2. & in c. 1. eod. tit. lib. 6. Oldrad. consil. 81. num. 2. & alios quos citauit in prælect. dict. cum eam ringat. 1. cauſ. nullis.
d Supra num. 8.

possit. Hæc ibi. In quibus nouū præcipuè notanda videntur duo. Primum, quòd solus Episcopus potest ferri huiusmodi excommunicationes generales. Secundum, quòd in causis criminalibus nullus iudex debet vti excommunicatione, nisi in subsidium aliorum iuris remediorum: neque in criminalibus, nisi executio personalis, vel realis fuerit valde difficilis.

II Tertium, quòd infordescens in ea per annum, habetur hæresi suspectus. Quartum, quòd ob culpam præcedente debet ferri nisi canonica monitione præcedente, quæ saltem binæ sunt, & quantum oportuerit, & nō plùs, nec minùs. Quæ omnia na, a cum interuallo saltem duorum dierum inter vnam & aliam monitionem, aut vnam pro tribus contestationibus dies pro illis: quando non est periculum in mora. Quæ tale periculum interuenerit, diminuendū est tempus quantum do, & quantum oportuerit, & nō plùs, nec minùs. Quæ est verum, quòd excommunicatio effet omnino nulla, si ret eam prælatus, vel iudex in executionem feruentes, quæ cepti sine præuia cognitione, & sine aliquibus solemnitatibus circa præterita, id est, dato termino ad alterum, & alterum quas habuerit contra huiusmodi mandatum, quod est hæresi ximi populens. Quintum, quòd qui excommunicat, debet monitione, & sine scripto, in quo declaretur causa, propter mortaliter: licet valeat, vt sūpra dictum est. Sextum, quòd

sententia sub conditione, ante implementum eius, non a Cap. pr terea. 2. de appell.
b In summa de sententia excommunic. §. qualiter cessat. 1.
c Arg. cap. 2. de testibus cog. & d. cap. præterea de appellat.
d Iuxt. glos. celeb. in ca. 1. de sagit. cui similis in cap. 2. de matrimon. contract.
e Iuxt. Pelyn. in cap. Rodulph. col. 2. de rescript. & quæ ipse citat.
f Capit. si quis ex clericis. de vita & honest. cler. & cap. de foro competent.
g Dist. 50.
h Cap. 2. de foro com-

est excommunicatus, e nisi quando alia iura declarant. Tum quia verbū, excommunicatus, non denotant sententiam, nisi cū alia iura id declarant. Tum quia verbū, excommunicandi ipso facto, sed cōmunicationē excommunicatus: quia verba illa non significant, d Neq; etiā hæc excōmunicationē conditionali: quales sunt non incurrunt, licet se putēt incurrere. Octauū, quòd nō parēs cautionis. Nouū, quòd nō parēs cautionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbum *sit*, exponit per fiat futuri temporis.

Quis possit excommunicari, & quis in excommunicatione non includitur.

13 *Excommunicari solum potest homo baptizatus, & habens superiorem: proinde nec diabolus, nec Papa, nec fidelis, nec locusta, licet possit adiurari.*

14 *Excommunicatio generalis non ligat impotentem parere, neque eum, qui scit, &c. Nec etiam specialis terminis prolata, nisi sit latè sententiæ, &c. num. 15.*

16 *Excommunicatio non ligat ignorantem eam, etiam sui negligentia, nec illicita.*

13 QVarto præmitto circa hæc primo, quòd nemo excommunicari potest, nisi homo baptizatus: monstratum est, superiorem, iuxta cap. Romana, vbi Dominicus Papa dicitur, & nos dilatamus alibi, b proinde non possunt excommunicari diabolus, anima separata à corpore, collegium, universitas, quæ non sunt homines, c neque ludæus, vel Turca, qui non sunt baptizati, etiam si sint catechumeni, hoc est conuersi nondum baptizati, per dicta, d quamuis indulgeantur, excrari possint, vt ibi dixi. Neque resuscitatus denuo non incurrit, e nec Papa, qui nulli homini, vel legi humanæ, turus, f fertur excommunicatio, quo ad pœnam subijcitur, quæ propter hæresim incidit in excommunicatum, de qua loquimur, sed in diuinam secundum nam, de qua loquimur, sed in diuinam secundum Caietani, g quidquid dicat S. Antoninus. h Et quia hæc pographo iam imprimente hoc cap. 27. ostensum fuit, librum in Hispania impressum, cuius auctor ait dicere, cubi non esse obediendum Papæ statuenti aliquid in mentum beneficiorum patrimonialium Cathedralium, est falsum: nec vllibi ego vnquam id scripsi, nec debui lo scribi. Tum quia sapit hæresim Anglicanam. Tum cedit ex defectu cognitionis essentiæ rei spiritualis, latius, & resolutius, quàm vllus alius, quem meminerim rum, qui ante nos scripserunt, definimus. i Tum quia ignorantia est causa, vt aliqui nimis amplient potestatem cam ad spiritualia, quæ nemo potest construere, nisi Papa, struere, nisi Papa, qui plenitudinem potestatis habet, mediatè accipit à Christo: vel alius, qui mediatè, vel immediatè accipit à Christo: vel alius, qui mediatè, vel immediatè parrem eius acceperit à Papa. k Tum quia nullus Catholicus debet ignorare omnia beneficia Ecclesiastica, siue iurispatronatus, siue patrimonialia, siue præstimonia,

a 2 *Cap. Romana. 7. in vniuersitatem de sent. excom. lib. 6.*
b *In ca. ita quorundam de Iudæis. in fab. 2. num. 7. & gloss. vlt. num. 2.*
c *Capit. in quadam. de celeb. miss.*
d *In commentar. de iudæis. supr. §. in Leuitico. notab. 31. & arguca. venient. de presbyt. non baptiz.*
e *Arg. simi. simbol. Athan. & ea. firmiter de summa Trinit.*
f *Cap. proposuit. de excessib. prælat. capit. cuncta per mundum. 9. quæst. 3.*
g *De auth. Papæ, & Conc. ca. 17. 19. & 20.*
h *3 par. tit. 24. cap. 34. §. 1.*
i *Supra in ca. 13. à num. 89.*
k *Capit. in nouo. 21. dist.*

modo sine præceptoriæ, esse iura spiritualia, a & nullus, a *Cap. dilect. de præbend.*
Imperator, neque vllus alius princeps habet potestatem, vel extinguendi vllum ex illis, etiam quàm minimum, nisi habeat ad id potestatem immediatè, vel mediatè à Papa. Quæ est fides Catholica, quam nisi quis firmiter crediderit saluus esse non poterit. A quo saltem prius nos liberassemus, si prius id nouissemus. Nec à se ipso, nec à suis statutis excommunicari potest, b ab inferioti. c Quare superstitionis est credere, quod b *Arga. l. penult. ff. de excepr. arb.*
excommunicari locusta, bruchus, aut aliud genus vermium irrationalium: quamquam religiosè vti c *Argum. cap. cum in furore. de magor. & obedien. & ea. inferior. 22. dist.*
contra ea aqua benedicta, precibus, adiurationibus
clusus in diuina bonitate, & misericordia, & suis
verbis, & institutione Ecclesiæ Catholicæ: quibus
non vtentur, qui audacter promittunt se eiectures
illa regione, si illud, vel illud sibi detur: quando-
quod superat vires naturales, & effectum sacra-
mentorum institutionis Ecclesiæ, & reuelationem particu-
promittit tam certò, atque ipsi promittunt, nec
sine specie cuiusdam simoniæ.

Quod in excommunicatione generali non in-
cens proferens, vel petens illam non intendit inclu-
dere, qui non potest parere, aut iusta de causa ad id
ea causa ab eo excusatur: modo adhibeatur reme-
dium quo modò adhiberi potest, vt cessante necessitate,
cessitas ipsa, quorum remedium dedimus alibi, d d *In capit. inter vera. 22. q. 2. & in d. cap. graterea 2.*
quod excommunicatus sub conditione, si non
peccatum terminum, non erit excommunicatus
quem Panormitani & citatorum à Decio, e sed si f *Ioannes Andreas & eum mantem idem.*
ante effluendo prorogatum fuit consensu iudicis, *Verb. excommunicat. 1. vers. 2. & 3. q. 1.*
termino prædicto, erit excommunicatus. f Quod
sententia lata ad petitionem partis tolli possit ante- *cap. 13.*
de consensu eiusdem: non tamen suspendi, *l. primo rum. C. de sacrosanct. eccles.*
quæ ita notari, vt semel sublata iterum in-
dictionis est, quam pars non potest stri- *iudic.*
gulares decisiones citatas suprà. i quod *i Christ. 23. num. 104.*
in termino, non est excommunica-
declaret. *k Capit. 23. num. 68.*
id, quod iudex iubet reuelare: sed haber
reuelandi, iuxta dicta suprà. k

Universidad de Deusto
Biblioteca

16 Quinto, quòd ignorantia facti probabilis excusat à excommunicatione secundum omnes: & etiam illius error, qui fertur excommunicatio propter aliquod opus de se licitum, quod ipse ignorabat, neque tenebatur scire esse prohibitum. Idem de ignorantia eius, qui facit opus de se illicitum, cui annexa est excommunicatio per statutū inferioris Papæ, quam ignorat: nisi crassè, aut supinè id faciat, secundùm Adrianum, & omnes, [a] secus tamen secundùm eum, & omnes tenentes eo, si adnexa esset lege Papæ, vt est percussio clerici, de qua cum ab speciali: nobis tamen videtur verius contrarium. Silvestro. [c] Tum quia eadem ratio ignorantiæ aliqua vtaque enim est ignorantia iuris humani, nullumque aliud hoc discrimen, quàm quod ignorantia pœnarum legum non præsumitur, nec tam facilè potest probari, quo ad exterius, quàm pœnæ statutorum ordinariorum. Tum per dicta superius, [d] ignorans pœnam legis quo ad notæ, non incurrit eam in foro conscientiæ. Tum per ponimus, [e] vbi respondimus ad argumenta Adriani.

a Per ca. 2. §. vltim. de const. lib. 6.
b Arg. d. cap. 2.
c Vers. excommun. 3. not. ab. 3. & excom. vlt. quæst. 3.
d Capit. 23. num. 47. & infra num. 274.
e In capit. fraternitas. 22. quæst. 2.

Quid operatur excommunicatio maior.

17 *Excommunicatio, vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mixtam, & priuet à sacramentis, &c. num. 18. diuinis officiis num. 19. & omni contactu fidelium, Os, orare, &c. num. 20. facet, & alia vide num. 20. & 23. seq.*

18 *Excommunicatus est iumentum diaboli, frater asini, &c. num. 19.*

21 *Excommunicatus, vt infamis, & vt perdat debita, &c. num. 22. & 23.*

17 QVinto præmitto, quòd vt dixi post S. Thomam, triplex est communio. Prima omnino interior est communio gratiæ, qua efficimus membra eiusdem corporis mystici Christi: à qua solùm peccatum mortale nos separat. Secunda minor exterior, qua inter nos alij alijs communicamus dendo, bibendo, colloquendo. Tertia media, seu mixta, scilicet sacramentorum, & suffragiorum generaliter, facit, aut præcipit fieri Ecclesia Catholica. Et quod excommunicatio non tollit primam communionem, sed dignitatem nit sublatam esse: & ita operatur primo, non quidem, vt nulli dicunt, exclusionem à gratia Dei, sed declarationem clusionis factæ per peccatum mortale. Secundo excludit

e In expos. symboli in illa parte t. Sanctorum Communionem.
f Ca. refusitatus. de pœnit. dist. 1. cum duabus seq.

a Cap. Excommunicamus. 3. quæst. 4.
b In capit. audi. & c. omnis. 11. quæst. 3.
c Gloss. in d. ca. audi. d. Arg. ca. dixi. & ca. magna. de pœni. dist. 3.
e In tract. 19. tom. 1. f In 4. dist. 18. q. 2. colum. 2.
g Cap. quod in 2. de pœnit. & remiss.
h Capit. super. de sent. excom.
i Capit. statutum. de sent. excom. lib. 6.
k In summa de sent. excommun. §. exquisita pœna.
l In 4. dist. 13. 17.
m Mille in loco.
n Cap. cum excommun. & seq. 11. quæst. 3.
o Ind. cap. nupter. & dicenda infra num. 30.
p In clem. fin. de sent. excommun.
q In 4. dist. 13. in 2. fin.

a Argumen. l. non omnis. ff. si cert. petit. l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a 3. par. tit. 24. cap. 7.
b In d. cap. nuper.
c Per cap. infames. 6. Quæst. 1.
d In fine. 262.
e Singul. 289.
f Cap. cum bona. de arat. & qualit. & cap. postulasti. cum gloss. & et anat. de elect. excommun. minist.
g Cap. constitutus. 1. de appell.
h Cap. pastoralis. §. verum. eod. titul.
i Capit. approbandum de rer iudic. & ibi gloss. verb. inuadatus.
k Cap. penul. & vlt. 23 quæst. 8.
l Cap. 1. de rescript. libro 6.
m In repet. ca. ita quorundam. de Iudæ.
n In gloss. vlt. nu. 18.
o In Enchirid. suæ Adan. de erar. & hon. can. ca. suæ not. ab. 1. p. nu. 89.

lecto: quamuis domus sit aliena, secundùm §. Antonius, a iuxta quem, & Innocentium, b non potest quis etiam in casu ab vsurio alicuius tertij comedere cum excommunicato: imò debet surgere ex mensa, si excommunicatus accumbat: imò tenetur tamen exire domo: immo potest vxor cum viro excommunicato domus parte, si vterque nō erat inuitatus ad idem conuiuium: nam si erant ambo inuitati, licet in duabus mensis diuersis, tamen simul edere quantùm ad hunc effectum, iuxta mentē Hostiensis, c moderent, videbuntur communicare in eodem conuiuio. d

21 Sexto, facit irregularem vtentem aliquo actu ordinis peculiari, vt dictum est suprà. Septimo facit infamem, e si communicatio est manifesta, c quod Ludouicus Romanus ad hoc singulare, d limitauit tamen c vt solùm procedat excommunicato ob causam afferentem infamiam iurente. Octauo, ob contumaciam in causa infamiam iurente. Octauo, collationem beneficij Ecclesiastici adeo nullam, vt non conualescat per absolutionem, nisi renouetur, f & confer. tenetur relinquere illud, & restituere fructus ad tempus perceptos. Nono, priuat facultate eligendi passiua. g Decimo, suspendit ab officio, & beneficio, quam si habet officium publicum, valebit quod per ciet ratione eius, quousque toleratur. i

22 Vndecimo, eximit subditos ab onere seruiendi fidelitatis, aut subiectionis iurisdictionalis, quandiu communicatus. k Duodecimo, priuat facultate docendi rem sine peccato mortali per supradicta de sacramentis quam hic secundo continetur. Decimotertio, annullat pta obtenta à summo Pontifice, præterquam super ciusdem excommunicationis, l nih, quod de mente &c. absolutio, ad effectum illorum consequendum, & non duerit per annum, vt diximus alibi, m vbi potiùs rem regulæ Cancellariæ de infortalentibus.

23 Decimoquarto, priuat alios faculate pro eo blicè, & solenniter: quamuis possint priuare, vt dictum Decimoquinto, repellit à iudicio, vt non possit ad se defendendum, p vt habet communis ibidem, & vtam stituit procurator, vt absolutus procurare possit, vt dictum Decimosexto, facit, vt perseuerans in excommunic per vnum annum in causa criminali videatur confessus men, r per quæ malè intellecta glossa, s cum aliis

p Capit. intelleximus. de iudic. q In rep. publicorum. r Cap. cum sit & cap. quicunque. 11. quæst. 3. s Ad ea quæ

Quod debet etiam priuari suis beneficiis: quod non est communiter scriptum super illam. Decimoseptimo, amittitur loci sacri. a Decimooctauo, obligat manentem per aliquod tempus ad soluendam, antequam absolutus, b & quam constituram in aliquibus episcopatibus, b & per leges quam erant per leges sæculares Castellæ, c & per leges Anglicas, postea quam captus fuerit. d Decimonono, vt alia multa, quæ scribit Rebuffus, e quædam

a Capit. sacrosanct. de statut.
b Angel. verb. excommunic. vltr. §. 13.
c l. 1. tit. 3. lib. 3 ordin.
d §. item bona de auct. tit. 13. lib. 1 ordin. & tit. 20. libr. 2. ordin.
e In gloss. concord. tit. de excommun. vitand.

excommunicatione minore, & participatione cum excommunicato.

Excommunicatio minor solam participationem passiuam sacramentorum tollit, non missæ auditionem, &c. nu. 25. sicinde non equatur mortali: tollitur à quouis presbytero, & non incurritur in his casibus. num. 26. & 27.

Excommunicatus communicat cum vxore, filio, & famulis: vitandus denec denuncietur.

Excommunicato participare veniale, num. 29. nisi sex casibus. num. 30. 31. & 32.

Excommunicatio Christianorum triplex, quam non tollit principalis excommunicatio.

Excommunicatus feriatiter non denunciato præsente, quæ missa celebranda, & 2. seq.

Excommunicatus ad euitanda, tenor.

Excommunicatus ob iustum timorem participari potest sic, & non publicè, &c.

Excommunicatus pro denunciato orari potest oratione priuata, excommunicatio lata à iudice in participantes cum excommunicato à se, sine ista monitione, nulla.

Ego præmitto circa hoc primo, quòd excommunicatus, vt dictum est, f solùm separatur à participatione sacramentorum: & ideo potest eligere, & vti omnibus quamquam non potest eligi, g potest & ministrare, & dando non recipiat: nam missans ad comunicandum, & Episcopus missans ad dandum ordines dant, sed quia sumunt: qui est verus ordinis illius celebris, h quem pridem dedimus Hostiensis i relicto Panormitano, quidquid & Adrianus l contra illum textum, eius ra-

f Supra ea. num. 1.
g Capit. si celebrat. de cler. excommunic.
h Cap. si celebrat.
i Ibidem.
k In 4. dist. 18. quæst. 1.
l In 4. de elamib. q. 3.

Secun

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundo, quod prædicta minor excommunicatio non incurritur, vt peccet audiendo missam, nec sumendo pacem, quæ in missa offertur secundum Dominicum & Francum comma Auctoritatum.

24 Tertio, quod hæc excommunicatio maior, quæ non incurritur nisi per ius in octo casibus, quos ponit Innocentius, & quia solum vnū videmus in vsu, & quia dici soler in alio, quia esse veram excommunicationem minorem, ideo eos tantum. Casus autem vsitatus est, participatio cum excommunicato maiore excommunicatione, in casibus prohibitis. Dixi autem maiori excommunicato minori: nam non transit in tertiam personam.

Quarto, quod post eam incursam nullum sacramentum potest recipere antequam absoluatur ab ea: non quod peccatum mortale, vt dixerunt Panormitanus & alij, quidem in multis excedit, & in multis excedit. Dixi autem ibidem docemus.

Quinto, quod quilibet sacerdos simplex, etiam sine parochus, sicut potest absoluere à peccatis venialibus, ita potest absoluere à peccatis mortalibus, ita potest eundem absoluere ab excommunicatione minori, vt efficaciter contra eundem probamus.

26 Sexto, quod regulariter participans cum excommunicato maiori excommunicatione incurrit minorem. Dixi regulariter, quia fallit in sex participationibus. Primum in sacramentis, vel diuinis officiis. Secundum, in communem, & S. Thomæ & aliorum, quam-

Hæc anathema quidem soluunt, necesse.

Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per, *Vtile*, excluditur qui participat cum excommunicato vtilitatem eius animæ prædicando, vel admonendo, quæ conuenit: quamuis interponat nonnulla alia verba, commodius persuadeat, vel ad vtilitatem propriam, vel talem præsertim sibi debitam, vt petendo ab eo debitum, iudicio, aut extra illud, aut consilium spirituale pro aliis, & etiam temporale valde necessarium, quando occurrit alius similis, a quo petatur.

27 Per, *Lex*, vxor excommunicati, quam lex coniugalis municandum ei obligat. Per, *Humile*, filij, quos secum habet serui, famuli vrbani, & rusticani, qui ante excommunicationem

a *In cap. h cui. de sent. excommun. lib. 6.*
b *Arg. cap. duobus. de sent. excom. & d. cap. si celebrat. & Mai. in 4. dist. 18. q. 2. culum. 2. Adrian. in 4. de clauibus q. 3. colu. 2.*
c *In c. 1. de sent. excom.*
d *In ca. excellentissimus. 11. q. 3.*
e *In d. c. 2. si celebrat.*
f *In ca placuit. de pœnit. dist. 6. num. 25.*
g *Cap. nuper. ca. cum voluntate, in princ. & §. 1. de sent. excommun.*
h *Cap. cum desideras. de sent. excommun.*
i *Cap. resp. enia. colum. tate. de sen. excommun.*
k *Cap. intelleximus. de iudic.*

[illegible] illi: & ideo tenētur inseruire, a nisi eorum con- [illegible], & auxilio perseuerer in sua contumacia. b Dixi, [illegible], qui post excommunicationem scienter cœperunt [illegible] non extenſantur. Et quamquam iuxta glossam [illegible] recipiam e maritus, pater, dominus, & herus nō [illegible] communicare vxori, filiis, mancipiis, & famulis ex- [illegible] nobis tamen verius videtur oppositum, quod [illegible] quos rectius ait excludi per verbum, *Vtile*, [illegible] Lex: per illud enim excluditur creditor, qui [illegible] debitum petere à debitore excommunicato, & [illegible] personę subiectæ sunt debitores mariti, patris, do- [illegible] quatenus debent eis debitum coniugale, aut vi- [illegible] tendum. Per verbum, *Res ignorata*, excipitur igno- [illegible] rantia est facti secundum omnes, & etiam [illegible] suis dubij per notata. e Nunc autem dicitur iusta [illegible] eius qui ignorat excommunicatum esse denun- [illegible] verum est tamen, quòd qui à fide dignis audiuit il- [illegible] denunciatum, debet euitare, h sed qui dubitat, [illegible] tate, præsertim in præsentia aliorum: quia in- [illegible] veriam. i Per, *Necesse*, excipitur qui participat pro- [illegible] necessitatem propriam, vel excommunicati: vt [illegible] uerius elemosyna indiget, quam ab aliis com- [illegible] non potest. k

[illegible], quod participatio cum excōmunicato maiori [illegible] ratione non est communiter plusquam venialis, [illegible] non exceptis superius, secundum opinionem [illegible] cōmunem, m & S. Thomæ & aliorum, n quam- [illegible] dicit: quia fallit in sex participationibus. Pri- [illegible] sacramentis, vel diuinis officiis. Secun- [illegible] præceptum iudicis. Quinta, cum excommu- [illegible] participibus. Sexta, in peccato mortali: qua- [illegible] ordinaria est, quod quælibet illarum est princi- [illegible], vel coniuncta cum alia malitia mortali. [illegible] est mortalis, quia cōmunio sacramentorum, [illegible] officiosa est illi principaliter vertia. Secūda ve- [illegible] intelligitur de frequentia, quæ habet cō- [illegible] mortalem animandi ad deliquendum, p [illegible] habet coniunctam malitiam mortalē inobe- [illegible] autem dicatur cōtemnere, dictum est supra. r

a *Cap. quoniam. multi. 11. q. 3.*
b *Dicit ea. quoniam. inter alia. & ca. si ve. de sent. excommun.*
c *Dicit ea. quoniam.*
d *In 4. de Clauibus. q. 1. col. 3.*
e *Dicit ea. quoniam.*
f *In capit. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. & §. notandum. 1. qu. 4.*
g *Per extrauag. ad euitanda. reliarum ineffa nium. 3.*
h *Argum. ea. illud. de cler. excom. ministr.*
i *Plator. in 4. dist. 18. q. 2. col. 2.*
k *Dicit. ea. quoniam.*
l *In summa de sacr. excom. c. fin.*
m *Ioann. And. & alij in c. sacra. de iis qua vi.*
n *In 4. dist. 18.*
o *Ind. cap. sacra.*
p *Contra l. consuluit. ff. de pæn.*
q *Contra capit. 13. Ad Roman. & capit. solita de maior.*

Quarta,

a Cap. 2. de maior.
b Num. 56.
c In dicto num 56.
d Vers. excommunicatio. 1. cas. 43 §. fin.
e Eod. tit. dubio 1. & 2. & excommunicatio. 5. cas. 41.
f In ca. super. num. 7.
g Ibid. num. 8. de sent. excommun.
h Verb. excommunicatio. 5. cas. 1. §. 37. & 38.
i Num. 112. per cap. super. & ea si concubinæ. de sent. excommun.
k Num 51.
l In summa de sentent. excomm. §. & qua sit pœna, verbis sed quid. sunquid. tenet. etc. Gratis. adimplia. gloss. recept. de sent. excommun.
m In d. ca. super.
n In 4. dist. 18.
o Eod. cap. num. 10.
p In ca. Rodulphus. de rescript.
q 3. part. tit. 24. cap. 3. non vitand.

Quarta, quia est duplex inobedientia iuris, & iudicis, quod limitatur infrà. b Quinta, ea ratione qua quarta: qualem cumque excommunicationem solus Papa potest ferre, quia dicta da. c Sexta, quia miscetur ei malitia mortalis ipsius peccati.

32 Octauo, quòd quidquid dicant Rosella d & Sylvester e prius Ancharanus f & Panormitanus g & Ioan. Tabiena multum refert, an quis participet cum excommunicato nominatim licto habente annexam excommunicationem, antequam incurrat, vel post eam incursam: nam qui communicat cum eo incursam, vel cum incurritur, non incurrit eam, quia non verò postea sic, modo cõcurrant ea, de quibus infra, h & i. Non verus intellectus est hic. Non obstat, quod sæpe vocabulo mandans, iubens, & iuuans ad faciendum aliquid, cui de nexa excõmunicatio, excõmunicantur: quia non excõmunicatur ratione prædictæ participationis, sed quia ierunt excõmunicat facientes, sed etiam cõsulentem, mãdantem, qualis est lex excõmunicans percutientié Cardinalem, autè lex excõmunicans simpliciter facientem regulariter cõprehendat consulentem, nec mandantem, probatur quia missæ cœptæ in nondũ inceptus est canon, id est, Te igitur nam si esset cœptus, perficienda est ad finem vique cum tantum ministro, sumendo etiam sacramẽtum, Hostiam Innocentius m S. Thomas & communis. n Non tamen tenentur, eo quod transeat excommunicatus per aut non orando maneat in ea propter alia negotia pertinentia neque etiam eo quod flectat genua, & dicat aliquam nem priuatim.

34 Decimo, quòd textus, qui declarant, quando excommunicatus debeat euitari occultè, & quando non, procedunt secundum tempus antiquum, & non secundum in quo seruari debet extrauagans ad euitandã, relata Felino. p & à S. Antonino q & bene à nobis, r lata per Martinum V. & relata in statutis Ecclesiæ Gallicanæ, s & iterum nouata à Concil. Lateran. t & in cõcordatis inter Leonem & Franciscum I. cuius tenor est hic.

35 *Ad euitandã multa scandala, & multa pericula, & [illegible] niendum conscientiæ timoratis, constitutum, ut nemo [illegible] neatur abstinere, & separare se, neque euitare communicationem [illegible]*

r In cap. 1. §. laboret de pœnit. dist. 1.
s Habita sub Leone X. sess. 11.

...administrando, aut recipiendo sacramenta, aut in aliis ...aut extra illa, ratione alicuius sententiæ, aut censuræ ...aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, aut à iure ...priuatis, aut neque seruare interdictum ecclesiasticum, ...pœnam, prohibitio, suspensio, aut censura non fuerit prodenunciata specialiter, & expressè à Iudice contra ...personam, collegium, vniuersitatem, Ecclesiam, ...excommunicationis, quod nullo modo potest aculiari, ...remedium iuris excusari: quia à communione huius, ...se separent iuxta canonicas constitutiones. Per hoc ...relaxare, neque iuuare sic excommunicatos, ...ribus, aut prohibitos.

...quod hæc extrauagans in verbo, *generaliter*, ...nihil prodesse, quo ad excommunicatum spe... tenet glossa a quam sequimur. Tum ob au- a *In d. §a.* ...tum per addicta in d. §. laboret. Tum quia vsus Vi- *turo Gallicanus.* ...non vitare excommunicatos specialiter ob ...compatendi, vel non parendi, antequam ...denuncientur.

...quod hæc extrauagans nihil prodest excom... ...ita per eam tenetur nunc ac antea ad euitandum ...sit occultus.

...quod hæc extrauagans nihil prodest quo ad ...manifestos, qui nullo modo possunt occul... ...sequi videtur peccare omnes catholicos Gal... ...qui Lutheranis manifestis, immo & palam ...communicant. Tum quia sunt manife... ...propter hæresim notoriã per bullam Cœ... ...non videtur prodesse dicere, quod finis re- b *De qua infra.* ...ad excommunicatum ob percussionem clerici ...habet tenor relatus à Felino, Antonino ...quin vel illa restrictio non fuit posita, vel ...dicto Concilio Lateranensi, & in dictis ...quia dorum est damnare gentem, in qua sunt ...& academiæ celeberrimæ præsertim Pa... ...& Louaniensis, probabiliter dici potest ...communicationem esse vsu receptam cum sola illa li... ...communicatione manifesta percussionis cle... ...vel quod multitudo hæretico- c *Iuxt. reg.* ...communicandi, & negotiandi facit licitum, *quod nõ est licitum. de reg. iur.*

36 Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Per gloss. celebr. cap. proposuit. de cler. excom. minist.

b Ang. ver. excòmunic. 8. §. 16.

c In cap. si vere. de sent. excom.

d In 4. dist. 21. quæst. 4. col. 2.

e Syl. verb. excòmunic. 3. quæst. 4. § Cap. prest. hyeron. 30. dist. & cap. ita nr. 22. quæst. 3.

g De hu. qua vi.

h In cap. si cui. de consecr. dist. 1.

i Vbi supr.

k Quæstio. 11. art. 3.

l In 4. dist. 18. q. 2. art. 2. quæst. 1.

m In d. ea. quando. notab. 19. nu. 87. & seq.

n In c. cum voluntate. de sent. excommun.

o Num. 19.

36 Vndecimo: quod qui semel est excommunicatus, & denunciatus semper vitari debet quousque constet de absolutione, nisi persona sit eiusmodi, cui affirmanti se absolutam esse probabiliter debeat credi, b & quod qui timore mortis aliquando excommunicatum non peccat, neque incurrit aliquam excommunicationem secundum Innocentium, c & Martinum, d quia si colloqueretur, & participaret in diuinis officijs, e modo non participet in peccato mortali, neque cum tergiuersatione fidem Catholicæ, qui erubescit ex communicatione sua opinione contemptum, & vilipendium excommunicationis aequa oportet tius mori, quam sic communicare: cum magis teneatur defendere articulum fidei de auctoritate, & potestate Ecclesiæ ferendi excommunicationem, & illius valorem, f corporalem, f & hoc modo limitandum est dictum cuiusdam cris, g vt dixi, h & senserunt Maior & S. Lucifer, i

Duodecimo, ad primum dubium hic propositum respondetur quod illud S. Thomæ, k scilicet esse peccatum mortale excommunicato, est intelligendum primo de oratione priuata, & non de priuata: quia ipsa quæ nomine Ecclesiæ fit, & non de priuata: quia ipsa quæ nomine Ecclesiæ fit, & non de priuata: quia ipsa net licitum esse orare pro excommunicato, & pro quo li oratione priuata. Secundo, quòd vt dixi, m non prosit excommunicato nulliter, seu inualidè, neque in excommunicato valide, sed ex iusta causa, neque in excommunicato to validè, sed ex iusta causa, neque in excommunicato iustè, quem credimus verè pœnitere: modo non fat e publicè pro illo, iuxta mentem Hostiensis, n immo si nibus qui ante nos scripserunt addimus, posse quem dicere sam orando in ea, & applicando eius valorem quibus mandat applicari eo fine, vt illud suum opus orandi & di ad quem, & pro quo debet accipiat Deus pro oratione ta, vt aliquis infidelis, vel excommunicatus conuertatur, niam aliud est applicare preces missæ, & eius valorem, liud applicare illud opus orandi, & applicandi vt ibidem piosius declaratur.

Ad secundum, quòd pro excommunicato non denunciato nec notorio potest orari publicè per præcidtam extraugantem quæ post Sanctum Thomam lata fuit, per quam mandatur gatur sepultura iis, qui excommunicati nominatur, nisi sint nunciati.

Ad tertium, quod incurrit minorem excommunicationem qui, vt minister Ecclesiæ, aut nomine eius orat pro excommunicato denunciato: quia ex dictis S. Thomæ p colligitur, quod non solùm est veritū orare cum excommunicato, vel pro eo est sed etiā orare pro eo oratione publica Ecclesiæ omnino

p Dist. 20. 9. & in 4. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 1.

cationem, de participantibus cum excommunicato cō-
tra formam iuris, & iudicis, dico, quòd non solùm peccant
sicut dictum est, a sed etiam incurrunt excommuni-
cationem, nisi quum excommunicans dat litteras
participantes cum excommunicatis à se, sine moni-
tione legitima, b quia excommunicatio sic lata est nulla,
& non est.

Ad primum, quòd illud vulgatum superius positum, scilicet quod mortaliter qui communicat cum excommunicato
communione, intelligendum est de oratione publica, quæ fit
in Ecclesiæ, quales sunt missæ, horæ canonicæ, quas
dicunt sui ministri nomine ipsius, qualis est con-
secratio altaris, & virginum, benedictio solennis
abbatissæ benedictæ & officia defunctorum, & sepul-
chri: secus de oratione priuata, qualis est salutatio Ange-
lica, meridiana, & vespertina, qualis est benedictio
mensæ, & aliæ similes, quæ non sunt prohibitæ tem-
pore, vt dicetur, c immo videtur quod neque ve-
tentur in aliquibus earū. Tum quia S. Thomas d ait
pro excommunicato participare cum illo oratione
quæ licet dicere excommunicato, cum me salutat,
dominum illa *Deus te conuertat*: quæ est magna
pars. Tum quia possumus alloqui excommunicatum
quæ ad eius animam pertinent. e Tum quia licet le-
excommunicato aliquam partem Euangelij, aut
Quinquidem illud eius animæ conuenit, & con-
dicere *Miserere nobis. & leuauit oculos meos*, quæ sunt
Tum quia possumus audire cum eo concionem, f
omnes frontem cruce consignamus, dicentes
quæ est egregia oratio, & salutamus Vir-
gine *Aue Maria, &c.* quæ est oratio præcellens,
omnes facimus preculas à concionatore iussas,
fine precatur, *Misereatur vestri omnipotens*

, quod actus extraiudiciales excommunicati
, & in illo agendo peccantis etiam mortali-
valeat, vt alterius non excommunicati. Tum
communione non definit esse verus homo, imo,
habeat potestatem naturalem, & ita potest regu-
re, vt quilibet alius, & facere omnia, quæ iure
, & ciuili nituntur, g & consequenter testa-

a Supr. nu. 31.

b Num. 4.

c Infra nu. 177.

d In dicto art. 3.

e Cap. cum volentes. de sent. excommunicatis.

f Capit. respondeo. de sent. excom.

g Ang. cap. ius naturale. & cap. ius ciuile. 1. dist. & l. 1. §. ius naturale. & l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.

a In rubr. de testamē. contra glos. in c. decernimus. de sent. excom. lib 6.
b Ca. significauit. de ea qui ilux. in matr.
c Cap. si celebra. & c. postulasti. de cler. excom. minist.

ri, secundum communem, quam sequitur Francus a quod præsertim procedit in actibus, quos lex humana non potest annullare, quales sunt sacramentales: nam baptisma, confirmatio, & ordo collata excommunicato, vel ab excommunicato, valent, secundum omnes, immo & matrimonium, fallit autem regulariter in actibus pertinentibus ad potestatem, & iurisdictionem Ecclesiasticam humanam, per quam illi annullari possunt: quales sunt, ad beneficia præsentatio, electio, postulatio, confirmatio, institutio, collatio, prouisio & nominatio. c

De absolutione excommunicationis, & à quo ferri potest.

37 *Excommunicatio, & absolutio conueniunt in his, & in his.nu.38.*

38 *Excommunicatio sine causa parum nocet, absolutio prodest: an falsa vtramque annihilet.*

39 *Excommunicatione à minore, & maiore lata à non homine hic absolui.nu.40. etiam sola tonsura incurrenda cet non soleat fieri cum magno interdum incommodo*

d Num. 9. & 11.
e Cap. Iisdem. de reg. fur'. & ea quæ ibi Anton. not. 7. & Decis. post alios in l. transact. not. 5. C de transact. trad.
f Arg. gl. off. subtilis, & singulem. 1. de iur. pat. verb. exhibemus. & eorum, quæ ad eius declarationem fert Felyn. in cap. 1. ex parte, rub. 4. de const.

41. & 2. & seq.

44 *Absolutio excommunicationis à quo delegatur. nu. 47.*

45 *Absolutus ob impedimentum, vel à Papa cum mero*

tandi se faciat hoc.

47 *Excommunicationis absolutionem huiusmodi satisfactio cedat. nu. 48.*

37 SEptimo præmitto circa hoc primo, quod absolutio excommunicationis conuenit in multis. Tum quia tra requirit certa verba pro forma substantiali, vt supra est. d Tum quia neutra valet quidquam non seruata alia quam iuris, cum qua data est potestas, excommunicandi, vel absoluendi ei, qui antea habebat. e Quare licet absolutio facta ab habente potestatem iure ordinario non seruata forma iuris valeat, etiam ante satisfactionem: nihilominus facta à delegato non seruata forma absoluendi, seu delegationis, f Et ita absolutio facta extra mortis articulum ab eo, qui per bullas, vel alia priuilegia habet facultatem soluendi in eo, non valet: neque facta ante satisfactionem ab eo, qui haberet facultatem absoluendi post eam. Tum quam iuris: quia, vt pridem respondimus, absolutio data

Papæ ad absoluendū secundū formā iuris valet, non seruetur, vt valeret facta sine illa ab ordinario ordinaria: quia non fuit intentio Papæ inducere formam per illa verba, sed admonere committendum quod secundum ius debet facere, quod in simili dicit Rota quem sequitur glossa singularis & receptissima, magna est. b Tum quia vt excommunicatio valet quamuis sit iniusta, ita absolutio. c

Tum quia excommunicatio valet quod differunt in multis: quia excommunicatio causa nihil nocet quo ad forum conscientiæ vt absolutio verò iniusta prodest, nam constat absolutio à suis peccatis absolutū iniustè ab excommunicatione & absoluto iniustè prosunt suffragia generalia, quæ nō prodessent nullatenus absoluto, quæ declaratio est Tum quia excommunicatio latæ sententiæ valet, etiam quo ad forum conscientiæ, subtracta causa ad excommunicandum, e absolutio verò Tum quia excommunicatio lata ex falsa causa absolutionis, & quamuis Cardinalis h exequat eas dicere, quia nō potest esse datarus iudex, si sciret causam esse falsam: & vtrāmq; verò valere, si ita ex haberet animū sciens: ego verò contrà puto non esse dubium quin magis dubitant de valore absolutionis quàm excommunicationis; etiam quantūm ad forum conscientiæ excedit facultatem humanam, neque continet irrefragabilem: siquidem non pertinet nisi ad iudicem, in eo, quòd potest malè, aut benè: & adeo excommunicationis datæ ex falsa causa, quam excessum facultatis humanæ, eo quòd vult aliquem, siue peccauerit mortaliter, siue nō, per illud Panormitani & Felini quod ex valere illam: quia videtur continere errorem & excessum facultatis humanæ, eo quòd vult per iudicem contra citatum non compa- impedimento nihil valet: quia non intendit, communicare, si ipsum haberet impedimentū: & absolutionem, siue esset iustè impeditus, siue nō, impotest excommunicatum minore excommunicatione, absoluere quilibet sacerdos, qui potest absolucre quamuis non sit eius parochus, si non habet nisi

a In cap. sin. de præscript.
b Cle. 1. de offic. de reg.
c Cap. venerabi ciue §. vbi. de sent. excom. libr. 6. quæ est in hoc singulari.
d Num. 1.
e Glos. fin. in cap. 1. de his quæ vi. secundum Panor. me. Abbat. co. sent. col. 4. & Rauen. to. dem. & alios.
f Fe. textum sing. in dict. cap. 1.
g Iux. gloss. c. ex parte. de offic. ordin. & in capit. quod super is. de fid. instr.
h In ca. ab excommunicare de rescrip. in d. c. ex part. & d. cap. quod si per iudicem.
i Eod. cap. num. 4.
k In cap. 2. de rest. spol. licet.
l Capit. pertuas de sent. excom. c. venerabilibus. 5. fin. ex sit. lib. 6.
m Capit. ne

n In cap. 4. num. 1. & cap. placuit. de pœnit. dist. 6. num. 23. & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarto, quòd excommunicatum maiori excommunicatione à iure nō reseruata alteri, potest absoluere propterea quòd latus, [a] per proprium prælatum intelligo Papam, episcopum & capitulum sede vacante, & alium quemuis prælatum exemptum Ecclesiæ regularis, aut secularis, qui dicuntur habere iurisdictionem quasi episcopalem, secundū glossam receptā & etiam quiuis alius non exemptus habens iurisdictionem in foro exterioti, & etiam parochus, aut sacerdos simplex, potest absoluere à peccatis mortalibus: secundùm Thomam & Hostiensem, [c] quæ est communis opinio S. Thomæ & Bonauenturæ & aliorum Theologorum, [d] & etiam ministarum, quos latè citat Syluester, [e] quamuis oppositum neat Panormitanus [f] per glossam singularem quæ non loquitur nisi quod ille iuxta quam communem pridem consuluimus tando illam nouè, vt procedat solum quantum ad forum scientiæ, & altera quantùm ad forum exterius: limitando illam cum S. Thoma ita quod prædictus sacerdos simplex potest hoc facere sua auctoritate, sed vt commissarius tatus à Papa, [g] qui pro hoc est quasi expressus: & quod tus proprius potest absoluere ab excommunicatione iure extra suum episcopatum, & parochiam, *Non reseruata* ticum [h] communiter receptum Dixi, *Non reseruata*: cui reseruatur debet eam dare secundum omnes.

40 Quinto, quòd excommunicatum ab homine potest absoluere, aut eius successor, superior, aut delegatus nisi quod delegatus Papæ, qui potest excommunicare vnum annum post sententiam diffinitiuam, eo transacto potest absoluere, [k] quod est singulare secundū Panormitanum ibidem, qui cum communi idem dicit de quolibet alio gato habente facultatē exequendi suā sententiā. Et nisi cendiarius excommunicatus ab episcopo, qui non potest solui ab eo post denunciationem, [l] quod est singulare dum Cardinalem. [m] Et nisi excommunicans, qui potest municatur excommunicatione maiori, & denunciatus quam potest si solum excommunicatur minore, & confirmatus communicatio sit pronunciata ab inferiori, & confirmata Papa ex certa scientia: nam ab ea non potest absolueri, tulit, secundum Ioan. Andream receptum. [p]

41 Sexto, quod si qui excommunicauit non est sacerdos potest absoluere in foro conscientiæ: quamquam peccatorum absolutione: nam ab excommunicatione

Absolutio etiam sola prima tonsura initiatus, vt affirmat Thomas [a] receptus à S. Antonino [b] & Ioā. Tabienna, [c] quamuis nemo illud affirmaret, affirmandum tamen esset [a] quæ in id adduci possent, commodius tamen videretur presbytero secundùm Maiorem receptum, quem facit, quòd multi omittunt quærere absolutionem parochi putantes illas commissiones iudicum esse secretas: & quod pauci sunt, qui possunt probare suam absolutionem factam per hanc commissionem à parocho: debeant secreto sine notario & testibus. Per quæ puto fore, vt iudex si ei vacaret, absolueret, & daret absolutionias: & cùm de more committit, excommunicatis dare operam, vt coram notario, & testibus absoluat parocho, quo cum oportuerit possit probare absolutionem: quia semel excommunicatus, semper præsumitur aliquando ausi fuimus affirmare, quòd qui habet commissionem, vt absolueretur, & diceret se absoluisse à suo parocho, præsumeretur absolutus cum solo recipiebatur, & admittebatur ad diuina officia; & consuetudinis receptæ absoluendi absque notam clausulæ cuiusdam nouæ magni momenti addi- à D. N. Gregorio XIII. in Bulla Iobelæi dati anno rem illi, *Declaramus*.

Item, quòd executor mandati Papæ, quo iubetur excommunicare certum hominem sine cognitione causæ, non debet absoluere, postquam excommunicauit. Et quòd qui potest ab excommunicatione lata à iure; potest absoluere excommunicationem generaliter latam ab homine, excommunicationem singularem Ioannis de Imola, [e] relatam [f] dicentem numquam se in alio legisse: quamuis ante Ioan. Imolam dixerunt Ioannes Andreas & resumpserunt, [h] per illum textum, quod de-

Item, quòd qui possunt absoluere ab excommunicatione iurisdictionis delegatæ à Principe, aut concessæ [i] ordinariæ potestatis, possunt committere alteri receptum ratione dignitatis, aut officij, aut quam receptam, [k] quę conciliat illud cum ca. fin. [l] procedere in illis, quibus solum simplex ministerium absoluendi potest

Ii 3

a *In 4. dist. 18.*
b *2 par tit. 24. cap. 17.*
c *Verb. absolutio ab excommun.*
d *Iuxt. gl. solenn. cap. præpositi, de elect. excom. minist.*
e *In c. grauc. de præbēd. col. 4.*
f *In ca. pastoralis. §. præterea de offic. ordin.*
g *In d. cap. grauc.*
h *In ca. ex frequentibus. de institu.*
i *In fin. ca. grauc.*
k *In ca. fin. de offi. ord.*
l *§. fin de offic. deleg.*

test delegari etiam à delegato ordinarij, & à subdelegato delegati Papæ, quamuis non possunt delegare suas iurisdictiones,ratione quarum id eis competit,neque etiam aliquem ad[illegible]

a Perea super. quæsito num.3.quæ vera & sequ. & ea quæ notat ibi Felyn. num. 4. & 20. de offic. deleg.

ticulum iurisdictionalem,[a] quod quotidianum est.

46 Nono, quòd excommunicati à iure, vel homine, qui ob grauem morbum, aut ob aliud iustum impedimentum ciunt se absoluere ab eo, qui sine illo non poterat, debent se præsentare cessante impedimento, quàm cito commodè poterunt, et qui eos iure poterat absoluere: alioquin recidiuant eandem excommunicationem. [b] Idem de iis, quos absoluit legati Sedis Apostolicæ cum onere præsentandi se suo ordinario, aut alijs quibuslibet ad suscipiendam pœnitentiam, aut satisfaciendum ei, quem iniuria affecerunt: sed non tenentur regulariter se præsentare personaliter, sed satis est mittere procuratores ad id idoneos secundùm Caietanum, quem absolutum esse iudicem, quo ad forum conscientiæ, ad eligendum tempus intra quod commode potuit se præsentare.

b Cap. cui. de sent. excom. lib. 6. c In summa. ver. X. nu. exp. 22. d Innoc. & n. quæ ibi. & Cordin. ibidē. q. 4. & Felyn. in ca. pastoralis. 3 preterea colu. 1. de offi. a. d. & in ea. cū cautæ sqq. de offic. deleg. colum. 1.

47 Decimo, quod omnia iura, quæ iubent satisfacere ante absolutionem in articulo mortis, intelligenda sunt, si excommunicatus potest satisfacere: & si non potest, satis est præstare cautionem,[d] quamuis Imola teneat oppositum.

e Super di. g' est.

49 Nostro vero iudicio cautio debet esse sufficiens, si cum pignore, vel fideiussore si eam potest dare, sin minus de eam, quam potest, saltem iuratoriam, per eandem cautionem Cardinalis [f] & Felini. [g] siquidem ad impossibile nemo tenetur. [h] Quin & putamus eum, qui potest satisfacere ante tempus, sed non commodè, d est, non nisi notabiliter vitæ dendo bona sua, si potest differri absque magno damno no, non teneri ad aliud, quàm ad dandam cautionem cientem, quod satisfaciet primo quoque tempore, per Adde quod Sotus, [k] tenet non sufficere inoptam ad hoc legatus præuia satisfactione absoluat.

f In d. cle. g In § preterea. h L impossibilium. ff. de reg. iur. i Capit. 17. num. 3 & 5. k In 4. lib. sentēt. dist. 22. q. 2. art. 3. concl. 2.

De excommunicationibus à iure latis, & p[illegible] mum de reseruatis Papæ per Bullam Cœnæ, & alia iura.

49 *Excommunicationes iuris antiqui paucæ, nouæ multæ, mi quamplurimæ num. 50.*

51 *Excommunicatio vt interpretanda: & lata in facientem ineludit regulariter consentientem.* 51

51 *Consilium quis dicitur dare. & quod nocet danti.* 52

Cœna Domini quæ, & iterata non multiplicat censuras, 49 qq.

XIII. fœliciter cœpit, fœlicius prosequitur, fœlicissime 50 feliciter.

Excommunicatio prima bullæ Cœnæ in hæreticos. num. 56. Se-
cunda, in schismaticos. num. 57. Tertia in appellantes ad fu-
turum Concil. num. 58. Quarta in Piratas. num. 59 Quinta
recipientes naufragorum bona num. 60. Sexta in impo-
nentes noua pedagia. num. 61. Septima, in falsarios. nu. 62.
Octaua, in deferentes arma Turcis num. 63. Nona, in impe-
dientes necessaria Romam adducentes. num. 64. Decima,
in male tractantes Romipetas. num. 65. Vndecima, in vsur-
pantes sibi iurisdictionem in Vrbe. num. 66. Duodecima, in
nouos Cardinalibus. num 67. Decimatertia, in impedien-
tes causam causarum Curiæ, &c. num. 68. & seqq. Deci-
maquarta, in vsurpantes fructus, &c. num. 71. Decimaquin-
ta laicos cognoscentes de criminibus clericorum num. 72.
Decimasexta, in occupantes bona Sedis Apostolicæ. nu. 73. De-
cimaseptima, in male absoluentes à censuris bullæ: quæ ta-
men non est reseruata. 74.

Defendentes, fautores, & receptores, qui num. 56.

Quæquid, quo differt ab hæresi, & excommunicatur in
bulla Cœnæ.

Item ad futurum Concilium excommunicatus bulla
Cœnæ.

Alij qui excommunicati bulla Cœnæ.

Eorum bona accipientes excommunicati, etiam ante
sententiam vellituendi. num. 118.

Consultum, & auctum exequuntur.

Quæ causa quis potest imponere, vel augere.

Curiæ Apostolicæ an dicatur signatura: & aliud falsare,
aliud falsi uti.

Bullæ quæ, & sunt offensiua, & defensiua.

Curiæ, & Sedes Apostolica, vel eius Curia diuersa.

Episcopalis eniciens Episcopum à suo episcopatu, &c. ex-
communicatus.

Quot tot iam causarum Curiæ, vt excommunicatus.

Iura Romana iura, & bona nulla taciturnitate, vel patien-
tia perdi.

Quæ bullæ Papæ reseruata non continetur etiam in sua
bulla.

Quorum remuneratorium per contractum iusta de causa
cessio.

74 *Absolutio malè absoluentis à censura bullæ, cur non reseruata.*

49 PRæmitto primo, quòd glossa Magistri a colligit 30. excommunicationes latas ipso facto per solas clementinas, & alia prius, b triginta duas latas per solos textus Sexti, & prius congessit Hostiensis c triginta tres, quas solas inuenerunt omnia iura Decreti, & Decretalium ad eius vsque tempora, cum vna. d Ex quo facile intelligas, quam parci fuerint antiqui patres in excommunicando, & quam largi recentiores: quum ad annum vsque 1398. quo promulgatus est Sextus, vix inuenirentur triginta tres casus, qui in pauciores quam in 26. redigi possunt.

50 Et per solum Sextum inducti fuerunt 31. & per solas Clem. 50. Postea, per bullas Cœnæ, per extrauagantes communes, per visitationes, & reseruationes sæcularium, & regularium, pene innumeræ. Quarum multitudinis diminutionem Hispano sermone composuimus, imo & cum illud opusculum Romæ fecimus. Nunc autem postquam Bullarium quatuor primarum extrauagantium antiquarum, Max. Pontificum, prodiit impressum videtur valde vtilis, imo & necessaria huius materiæ aliqua, saltem quoad forum conscientiæ. Iuxta D.N. definitione.

Secundo præmitto, quòd quia alij alium ordinem seruarunt in casibus recensendis, nos sequemur eum, quem apud Ius à Clauasio seruauit, e cui ex bona parte consonat Auctor qui primo ponit reseruatas Papæ, secundo, reseruatas pro scopo, tertio, nulli. Et vt facilius quis quam velit inueniat, primis ponentur antiquiores, præterquam quod inter reseruatas Papæ per bullam Cœnæ erunt primæ, quia magis seruatæ.

51 Tertio præmitto, quòd ad iudicandum an quis sit excommunicatus necne à iure, vel ab homine, debent perpendi diligenter verba, quibus ius, vel iudex vtitur, & personæ quas, & opera, ob quæ excommunicat: non enim vna quælibet tenditur. Vnde lex excommunicans facientem aliquid, comprehendit regulariter solùm consentientem etiam dando, consulendo, fauendo, vel auxiliando, antequam sententia ferri, nisi ex eius tenore, vel aliarum legum id expresè, aut necessariò colligatur, quod firmiter asseuerat Caietanus f & Sylueſter. Contrarius, g & Ioan. Tabienna, h quod & nos hic in Manuali Hispano tenuimus, & nunc tenemus. Tum quia licet dum omnes excommunicatio non debet extendi de vno ad

a *Clem. 1. de sent. excom.*

b *In ca. 25. de sent. excom. lib. 6.*

c *In summa, de sent. excomm. §. 3. in princ.*

d *Cap. 1. de hæret. lib. 6.*

e *Verb. excom. 3. n. 7.*

f *In summa verbo excom. ca. 43. notab. 3.*

g *In verbo excomm. 17. dubio 4.*

h *Verb. excom. 3. cas. 42. Bonif. cum cæteris in clem. 1. de cens.*

a eo quod pœnæ sunt restringendæ, b & prædicti proprie, & verè facientes, nam mandatum, & consilium precedunt factum, & nihil præcedere potest id, quod vocatur, & frequenter hæc præcedunt mense, & anno facto, & plerumque post vitam dantis ea fiunt, & interim impossibile, quod per factū accipientis ea, excommunicatus ille, qui mortui ante, & forte martyres in cœlo beati. Tum quia participans cum excommunicato in commissum crimen, habens annexam excommunicationem, quam committitur, non incurrit eam, c & constat eos prædictos communicare in crimine, ante crimē commissum. Tum quia cap. quod in dubiis. d habet participantem communicato esse excommunicandum, & nō excommunicatum: quod Ioannes relatus à glossa intellexit etiam de communi, quo ad participantem in crimine commissum quo ad participantem ante illud commissum: participant ij, de quibus loquimur. Tum quia ea. fœlicia missa, exprimunt consulentes, mandantes, &c. debent eos includere. Tum quia cap. quicunque, e communicationem latam contra dantem licentiam di. non extendi ad vtentem illa, nisi expresè id ex- & de. t. & excommunicans contrahentes, non com- consulentes, mandantes, nec aliter consentientes, ex his repellentes excommunicatum, comprehendit nuantes, & prosequentes funus ad sepulturā, non inferunt eum illi, secundum glossam ab receptam. Tum quia Bartolus f communiter re- dum Iasonem k ex professo tenet, cum qui per a- verè, sed fictè videri id facere: nisi quādo illud mentorum motum ab eo necessario faciens, qua- facere id quod mandatarius facit, præsertim quum non obligetur ad id etiam post susceptum man- gerit in materia delictorum, de qua loquimur. mulieres, l non habet id quod Panormitanus imponunt ei, scilicet, quod mandans percuti percutit illum: sed quod verè committit, cui in legem, id est verè delinquit: quia mandare delictum, vt respondit Bartolus m quem sequun- Romanus & Iason, & ita nulla ratione defendi verè & propriè sint idem mandare, vt aliquid virtute mandati: quamuis frequentissimè fictè

a *Secundum glossā recept. in cle. 1. de sepul. & in clemē. 1. de consang.*

b *l. penu. ff. de pœn. & cap. pœna. de pœnitēt. dist. 1.*

c *Per resolutionē supra, nu. 32. positam.*

d *De sent. excommun.*

e *De pœn. libr. 6. & clero. si quis suadente eadem tit. & multa cap. bullæ Cœnæ. & l. si quis id. ff. de iur. om. iudic.*

f *De sent. excom. li. 6.*

g *De consang.*

h *Per clem. 1. de sepul.*

i *In l. si in. qui pro emptore. ff. de vsucapi. à num. 10. & melius in l. sed si vni. §. 1. ff. de iniur.*

k *In d. l. si quis. colum. 14.*

l *De sent. excommun.*

m *In d. §. 1.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Vbi supr.* reputentur idem, sicut hæres, & defunctus, pater, & filius, Epi-
b *Et prædicta eapp. fulcin. & si quis sua-dente. & multa bulla Cœna.* scopus, & Vicarius, &c. Nec consequenter Iason a iustè recedit à Bartolo cui dixit communem adstipulari. Dixi, *Nisi eius tenore expresè, &c.* ob d.l. si quis id quod, b & alia, quæ pa-
c *17. q. 4.* nam impositam facienti expresè excendunt ad mandantem,
d *Dicit. ca. mulieres. & c. quanta. de sent. excō. & ca. sicut. dignū. de homic.* significando tacite alioqui non excensum iri: non quidem quòd mādare fit facere, sed quia l. gillatori placuit vtrumque. c Idem ad pœnam hi positam exæquare. Dixi, *Vel ex tenore aliarum* vt ex aliis iuribus, & consuetudine ecclesiæ, cap. si quis suadente, c loquens de iniiciente manus in clericum, extendit ad mandantem, consulentem, & iubentem. d Dixi, *Tamen.* pter cap. significauit, e quod habet mittentem armis Sarace-
e *De iudic.* nis, ita esse excommunicatum ac de exentem, per canonem
f *De sent. excommun.* latum contra facientem: non quidem quòd idem sit delin-
g *Cap. 1. de vsur. lib. 6.* per se, & mittere per alium, sed quia lex pœnalis extenditur
h *Per cap. falcin. §. illud. de pœnit. libr. 6. inulta glos. celebr. verbo simplic. casu simili glos. magna & ele. si quis suadente.* de vno casu ad alium, quando alioqui effet frustratoria. quasi cap. si ciuitas, f quod habet interdictum exire ciuitatem, di ad suburbia, ne fiat frustratorium, & glossa g quæ cap. loquens de testamento, extendit ad codicillum, ne fiat frustra-torium. Quibus addendum, quod canon se extendit ad consulentem, non comprehendit ita simpliciter consulentem, consilio adeo simplici, quòd sine illo tam certo, & iniquo mo fuisset admissum delictum, ac cum illo. h Idem ratione est dicendum de mandato, iussu, & fauore, sine bus perinde omnino peccatum admissum fuisset, ac cum per dicta suprà. i
i *Cap. 17. a vno. 17.* Adde, quod refert, an disponens loquatur principaliter
k *Arg. notatorum in d. ca. mulieres. de sent. excommun.* faciente, & secundariò de mandante, consolante, aut pa-liter de omnibus: quia priori casu non incurrit excom-nicationem consulens, aut mandans, antequam fiat quod vnde mandans cuipiam etiam centies percutere clericum, non excommunicatur, donec percussio sequatur, & num-
l *Cap. 1. de hom. lib. 6.* si ea numquam sequatur. k In posteriore verò sic: man-
m *Clem. cupientes. §. 1. de pœnit.* dat interficere aliquem per assassinos, statim quam non sequatur mors, est excommunicatus, k quia æquè pe-
n *In l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur.* paliter excommunicat mandantem, ac occidentem: & giosus qui concionatur animo retrahendi auditores à tione decimarum est excommunicatus; quamuis audito non retrahantur. m
o *Secùdum Iuno recep. in c. ad audientiam. de homic.* 52 Consulere autem dicitur quicunque monet, persua-aut precatur, vt illud faciat, secundùm Bartolum: n imò qui instruit, aut proponit vtilitatem inde sequuturam. o

Quarto notandum, quod bulla, quę nostra ætate appella-

Domini, est bulla continens processum Papæ, quo die excommunicat variũ genus peccantium: dicta quòd illa dies appellatur Cœnæ Domini propter Cœ-nam maximam Domini nostri, quam vltimam fecit cum discipulis suis, de cuius antiquissima ori-ginis tenore, quem variis temporibus sub variis Pon-tificibus Maxim. vsque ad S. D. N. Greg. XIII. habuit, nihil certitatis scribimus & id solum quod antea subtici-mus, quod glossa solennis a & eius auctor Ioan. An-dreas ter in anno solere Papam facere processus ge-nerales contra certos delinquentes, scilicet die Iouis Sanctã Cœnæ, & Dedicationis S. Petri, & Pauli. Cardinalis Hostiensis quod suo tempore solum faciebat prædicta die Cœnæ, quam S. Antoninus d exposuit secundum teno-rem Martini V. cui multa addiderunt, & detraxerunt alij Papæ, vsque ad Iulium III.

Cuius bullæ tenorem nos in Manuali Hispa-nico curauimus. At quia successores eius, & etiam S. D. N. Pius XIII. nonnulla mutarunt eam secundum teno-rem eius, me audiente promulgatæ, primo sui ponti-ficatus exposui in editione prima huius Manualis lati-næ. Hanc autem declarabo eam secundum tenorem, quem nunc hoc anno eiusdem sui pontificatus vnde-cimo. Cum eius ordinem sequutus. Quia item S. D. N. Pius V. fel. recordat. Sixtus V. nonnulla in ea Bulla mu-tauerunt. Confessariorum, quorum plurimum interest huius rei notitiam habere cognitionem nos eam sicubi à Bulla Gre-gorii Maxim. discrepat, hic inseremus. Precatus tamen humillimè Deum Optim. Maxim. vt Sanctitatem suam summum ecclesiæ suæ Vicarium donet summo illo perseue-rantiæ bono omnia heroicà, summáque auctoritate sa-pientia eruditione, & cana prudentia dignissi-mum, qui cœpit, & fœlicius profequitur, fœliciſſimè fi-niat.

Quòd annua bullæ iteratio non multiplicat censu-ras, & quòd excommunicationes per alia tura e confirmata bulla repetitæ sunt in effectu eædem, præ-mittit bulla hæc addit reiteruationem absolutionis pro-prima excommunicatio bullæ Cœnæ fertur per Pium eius in hæc verba.

Excommunicamus quoscumque Hussitas, Wicleffitas, Luthe-ranos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trini-tarios, & singulos alios hæreticos quocumque nomine nun-cupentur,

a *Clem. 1. de iudic. verb. solenniter.*
b *In c. quod olim. de iu-da.*
c *In d. cap. quod olim. quem Ioan. de Anan. ibi, & non sequimur in ea. ita gu-rudam not. 6. num. 7. de iuda.*
d *3. par tit. 2. cap. 32.*
e *Vt dixi-mus in di. ca. ita quo-rudam not. 2. num. 37.*

cupentur, & cuiuscumque Secta existant, ac eorum credentes, ipsorumque receptatores, & fautores, & generaliter quoslibet defensores ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra, & sedis Apost. scienter legentes aut tenentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quauis causa publicè, vel occultè quouis ingenio, vel colore: nec non sub pœnis eos, & eos, qui se à nostra, & Rom. Pont. pro tempore existentis obedientia, pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

Declaratio prima, quòd quid sit hæresis, & quid hæreticus definitur supra, [a] & quod excommunicatio in hæreticos vt dicitur omnium antiquissima, [b] sed non erat reseruata ante bullam. [c]

Secunda, quòd hæc excommunicatio non comprehendit magos, qui aliàs non sunt hæretici, [d] quos tamen comprehendebat bulla Pij V. quod est valdè notandum.

Tertia, quòd verbum, *Credentes*, omissum in bulla Pij V. expressum in hac potius ob declarationem, quàm ob substantiam: nam etiam eo non expresso fuissent inclusi, quoniam verè sunt hæretici, [e] eo quòd, quamuis non credant explicitè hæreses: credunt tamen implicitè, credendo pertinaciter falsum, verum, quod alius hæreticus credit, nescientes quidem in specie. [f]

Quarta, quod fautores, receptatores, & defensores dicuntur ad effectum incurrendi hanc censuram, seu excommunicationem eis eo respectu, quo sunt hæretici. [g] Tum quia quis hæretico extremè egenti subuenit. [h] Tum quia quis, licet non teneatur, eidem etiam nō extremè egenti subuenire, quatenus est homo, argum. cap. duo ista nomina. 1. *Quia peccator est, corripe, quia homo miserare*: & ibi, *Nulli laudenda est misericordia: sicut nulli peccatori impunita relinquenda est*. Tum quia alioqui omnes ferè Catholici etiā regni Germaniæ, Angliæ, Scotiæ, & bonæ partis Galliarum, incurrent in has censuras: quippe qui habent commercium cum hæreticis, quatenus sunt homines, quod sine aliquo fauore vel auxilio eis præstando haberi nequit. Tum quia nullus est, qui non contrarium probatur: licet multis probati possit præsumi fauere hæretico, qui sciens eum esse talem, fauere sine aliqua circumstantia, quæ excusare posset eum, etiam foro exteriori à tali præsumptione: quales multæ occurrere possunt fundatæ in timore, necessitate, cognatione, vel vitate, in pace, militia, & bellis, in quibus videmus, & legimus Carolum V. & Philippum II. omnium Regum, quos ita a te terra eoluit, & colit Catholicissimos fauisse domi, & [illegible]

a *Capit. 11. num. 22.*
b *Arg cap. Achatius, & c. audiuimus. 24. quæst. 1.*
c *Vt dixi-mus in di. ca. ita quorundā. nat. 11. num. 41.*
d *Arga. eorū qua habentur. 26. qu. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. S. Thom. 2. 2. q. 91. art. 1. & 2.*
e *Capit. excommunicamus. 1. §. credentes. de hæret.*
f *Iuxt. Palud. in 4. dist. 13. q. 3. conclus. 2.*
g *Vt vellet not. Cajeta. in d. cap. 1. Tum arg. l. 1. delictu. §. si de tractat. ff. de noxal.*
h *Argum. cap. pasce. 86. dist. 14. qu. 4.*

Lutheranis Maiestati suæ militantibus. Quo ad [a] facilè a *Cap. tua. de sponsa.*
fauorem datum alicui eo respectu quo malus, & à Christo
est. [b] b *Dist. ca. duo ista.*

Quod Caietanus c oblitus fuit ponere id, quod in c *In prædicta cap.*
tenuit, & alij aliis locis, quod adducimus
pœnam nemo meretur, [f] scilicet, hæreticos d *Quæst. 2. art. 3. & 4.*
non incurrere hanc censuram, neque aliam e *Verb. hæresis.*
latam: quales tamen non sunt ij, qui hæresim f *De pœnit. dist. 1.*
verbo, scripto, vel nutu, & signo verbis æquipol-
ne id vidente, vel audiente prompserint: quia
ura esse probabile, licèt contingat probari non
includatur sub potestate, & iurisdictione hu-
eius, quòd multis confirmaui. [g] g *In d. cap. cogitat.*

quòd in foro interiori non sufficit hæresis exterior h *In cap. 2. num. 24. & 25.*
ad quod superius contra eum & alios diximus. [h]
quod qui habet, vel legit libros Catholicorum re-
ficta hæreticorum etiam desumpta ad verbum ex
non incurrit hanc excommunicationem: quia
hæreticorum, etiam si principaliter legeret illos
dicta, & rationes eorum: sicut non incideret au-
relata verbo per alium. Neque eadem ratione
Catholicorum elucidatos per annotationes
licet iste incidere posset in censuram indicis li-

IIII. Secunda excommunicatio profertur vna
contra schismaticos in hæc verba.

maticos, & eos qui in animarum suarum perieu-
& Rom. Pontif. pro tempore existentis obedientia
habere, seu quomodolibet recedere præsumunt.

quod hic significatur hæresim differre à schis-
maticum à schismatico, & rectè quidem, vt colligi-
[i] & S. Thoma [k] loquentem in hæc verba. i *24. qu. 1.*
schisma distinguuntur secundum ea, quibus vtrumque k *2. 2. q. 39. art. 1. ad 3.*
se opponitur. Nam hæresis per se opponitur fidei, schis-
per se opponitur vnitati Ecclesiasticæ charitatis. Et ideo
sunt diuersa virtutes, quamuis quicumque ca-
ritate habet etiam schisma, & hæresis sunt diuersa
quicumque est hæreticus, sit etiam schismaticus, sed
hoc est, quod Hieron. dicit, & refertur in c. In epist. ad Titum. cap. 3. m 24. q. 3.
inter schisma, & hæresim hoc interesse arbitror, quod
quia dogma habet, schisma ab Ecclesia separat. Hæc
ille:

illetex quibus colligas quod schisma generatim sumptum est peccatum, quo quis se ab vnitate debita separat: specialiter verò sumptum est peccatum, quo quis se separat ab vnitate Ecclesiæ, nolendo subesse ei, vel membris eius, quatenus sunt eius: licèt credat non esse nisi vnam Ecclesiam, & vnum Vicarium supremum. Tertia fertur in hæc verba.

58 Anathematizamus omnes & singulas personas cuiuscumque status, gradus, seu conditionis fuerint, & inter diuinas vniuersitates, collegia, & capitula quocumque nomine nuncupentur, ab vrbibus, tionibus, sententiis, seu mandatis nostris, ac Rom. Pont. pro tempore existentium ad vniuersale futurum Concilium appellantes, non eos, quorum auxilio appellatum fuerit.

Declaratio prima, quod hæc excommunicatio nuperrimum facta est Bullæ Cœnæ: antea enim licet lata, & ta fuisset per Pium II. & Iulium II. vt tradit Syluester, tamen fuit hactenus inserta Bullis Cœnæ. Secunda, quod excommunicationi adiungitur interdictum propter quod tates, in quas non fertur excõmunicatio. b Tertia, quod sulens, & auxilians prædictis non incurrunt, donec subsequatur Quarta fertur in hæc verba.

59 Anathematizamus omnes piratas, latrunculos maris, & los præcipuè qui in mari nostro à monte Argentario vsque racinam discurrentes eos, qui in illo nauigant depredantur, tilant, interficiunt, rebusve, & bonis suis spoliant, receptatores eorundem, & eis auxilium scienter dantes, uorem.

Bulla Sixti V. hanc sic continet. *Excommunicamus & thematizamus omnes piratas, curiarios ac latrunculos maris discurrentes mare nostrum, præcipuè à Monte Argentario que ad Tetracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, defensores.*

Declaratio prima, quod excommunicatio ista nostra tentia comprehendit omnes, & solos eos, qui principaliter versantur in agendis prædis, percutiendis, aut interficiendis in mari occurrentibus: quia hi sunt Piratæ, & latrones maris, quidquid dicant Angelus, c Syluester d & Caietanus, e cuius temporis Bulla speciatim includebat cõsulentem, licet hæc speciatim non includat, generatim tamen includere videtur: quia includit auxiliantes, & fauentes, & negotiantes, non potest, cum qui consulit, auxiliari, vel fauere. f

Secunda, quod qui gerunt sua negotia, aut mercimonia cum amicis, aut bella iusta, vel iniusta cum inimicis, & prædonibus

a *Verb. excommunic. sub fin.*

b *Vt infra dicetur.*

c *Verb. excommun. 3. cas. 12.*

d *Verb. excommunic. cas. 12.*

e *Verb. excommunic. cas. 12.*

f *Argum. l. quasi sua re, C. de legat. tradit Bart. in l. si omnia §. 1. ff. de inter.*

nus aliquando incidenter, non includuntur hic, iuxta quem sentiam.

Secunda quod non includit eos qui in solis fluminibus faciunt, quidquid sentiat Angelus.

Tertia, quod sufficit facere hoc alicui, vel aliquibus nationibus, non est necesse facere omnibus, vel ferè omnibus, cum in id incumbentes principaliter Piratæ, aut latrones dicantur, rectè in eis verificantur verba huius tertiæ, quidquid dicat Syluester. a Quinta fertur in hæc

a *Vti supr.*

Anathematizamus omnes & singulos, qui Christianorum nauibus tempestate in transuersum (vt dici solet) vel quomodolibet naufragium passis, aut etiam submersis, quamque generis bona tã in nostro Tyrrheni & Adriatico, quibusque alijs, cuiuscumque maris regionibus, inuaserint, aut scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta scienter receperint: ita vt nec etiam eb quodcumque consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis possessionem, seu alium quemcumque pretextum ex-

Quæ etiam subuersis Bulla Sixti V. habet, *Sive ex ipsis eorundem electa in mari, &c.*

Prima quod hæc excõmunicatio nuper facta est Bullæ licet antea fuisset lata, non tamen eius absolu- data, b de quo infra, c vbi dicetur an sufficiat acquærantur voluntas (vt sic dicam) mora, & mo- quam iniqua sit lex contraria. Sexta fertur per illa

Excommunicamus omnes, qui in terris suis noua pedagia, seu gabellam non habentes imponunt, vel augent: aut augeri prohibita exigunt.

Quæ sic habetur, *Item excommunicamus & anathematizamus omnes, qui in terris suis noua pedagia seu gabellas, præter sibi à iure, seu ex speciali sedis Apostolicæ licentia imponunt, aut augent, seu imponi aut augeri prohibita exigunt.*

Quæ prima, quod hic statuitur idem de augmentis nouis, quod de nouis: quod ipsum dicendum, nihil fuisset expressum de augmentis, vt in præcedenti constitutione alterius bullæ, vbi hoc nõ erat expressum. Sic Angelus e & Syluester. f

Secunda,

b *Vt videbitur est in cap. excommun. de rapt.*

c *Num. 117.*

d *Argu. l. si ex toto in princip. de leg. 1. & in l. peculium. ff. de leg. 2.*

e *Verb. pedagium.*

f *Verb. excommun. 7. cap. 19.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secunda, quod per pedagia, & gabellas intelligi possunt, etiam portoria, de quibus in bulla Pij Quinti, & alia vectigalia, ob identitatem mentis legislatoris, & rationis legis, & tritam vulgarem significationis eorum. Qua de re latius a tractamus alibi.

Tertia, quòd per illa verba, *Ad id potestatem non habentes*: includitur solus, & omnis qui recognoscit superiorem in temporalibus, ad quem ab eo appellari potest: talis enim talis huiusmodi potestatem habet, & quilibet alius sic. b

Quarta, quod per, *Exigit*, intelligitur hæres illa imponentis, publicanus, conductor, siue arrendator illorum vectigalium, & recipiens etiam famulus à non sponte soluentibus, c quia exigere est extorquere à nolente soluere. d Dicitur autem nolens, & nolens soluere, etiam qui soluit rogatus soluere non debitum. Caietanus. e Excusare tamen posset ab hac culpa probabilis ignorantia iuris, aut facti. f

Quinta, quod prohibita debent intelligi simpliciter prohibita, id est, quæ à nullis, neque à laicis, neque à clericis possint exigi: & prohibita exigi à clericis, & non à laicis, non sunt simpliciter, sed secundum quid prohibita: & ideo non illa à clericis incurrit quidem excommunicationem, quæ non est reseruata, non tamen hanc. Septima fertur in

a *In c. fraternitatem. 12. quæst. 2.*
b *Perea. 1. quæ sunt regalia in vsibus feu. & not. in cap. super quibusdam. de verbor. significe.*
c *Iunt. rub. de exact. tribut. lib. 11. C.*
d *Glos. in dicto text. in l. soluendo. ff. de negat. gest. glos. & Cardin. circumscript. in. de censibus.*
e *Vbi supr. cap. 30.*
f *Arg. ca. 2. de constit.*
g *Ca. quam quã. de constit. lib. 6.*

verba.

62 *Excommunicamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum etiam in forma breuis, ac supplicationum gratiam, vel iustitiam concernentium per Roman. Pontif. vel S. R. E. Vicecancellarium seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontif. seu cancellarij aut gerentium vices prædictorum signatores supplicationum eorundem. Ac etiam falso fabricantes litteras Apostolicas in forma Breuis ac supplicationes huiusmodi. Extendentes quoque gratiam fa. re. Innocentij Papæ I I I. quæ incipit. Ad fructum: cum omnibus pœnis in ea contentis, ad easdem fabricantes & etiam ad falsificantes, seu mutantes supplicationes per nostrum mandato nostro signatas, & datas sine nostra, aut Datarie nostri licentia.*

Pro his verbis: Ac etiam falso signante §. ibidem habetur: *Ac etiam falso signantes supplicationes huiusmodi sub nomine Pontificis, seu Vicecancellarij, aut gerentium vices eorundem.*

h *Panilla c. ad falsarium. de crimi. falsi.*

Declaratio prima, quod per hanc clausulam, prohibentem falsificationes, & mutationes litterarum Apostolicarum in materia oblationum

dationes à Papa signatas, quas signaturas vocant, superfluè extenderetur per hanc illud capit. falsantes litteras Apostolicas ad falsantes signa-

Secunda quod hæc excommunicatio non est reseruata Papæ, sed ex quæ includuntur in hac clausula: quia quatenus in illo cap. non est reseruata, vt patet ex eo, a Caietano. a

Tertia quod videntur bene pridem respondisse, quod nec excommunicationem, neque in illam d. cap. ad quem incidit falsarius litterarum Episcopi, vel nuncij: quia non sunt litteræ Apostolicæ: nec eadem ratione litterarum pœnitentiariæ: quia non sunt Papæ, sed eius commissarij constituti viuæ vocis oraculo tamen de falsario Breuium Papæ, iuxta

a *Vbi supr. cap. 11.*
b *Libr. de breuibus pag. 2.*

Quarta quod non includit eos, qui subreptitiæ, vel obreptitiæ litteras Apostolicas, vel vtuntur illis, vt dicunt non sunt litteræ falsæ. Neque eos, qui vtuntur c quia solum loquitur de falsantibus: & aliud est aliud vti falsis, vt colligitur ex dicto cap. d quo exemplo omnes falsarij, & non omnes fallis vtentes, etc.

c *In c. ad audientiam. 2. de refcri.*
d *Ad falsarium.*
e *Vbi supra*

Quinta quod ille dicitur habere litteras falsas, vel vti scit, vel debens scire esse tales, vtitur eis iuxta

arg. l. in delictis. §. fi de tractat. ff. de nox.

Sexta quod non satis est corrigere aliquam litteram, aut f quod non mutat substantiam alicuius, vt faciat incidere excommunicationem, vt dictum est, f post g contra Hostiensem h & Caietanum, i saltem in foro conscientiæ: quum id facere bona mente in damnum alterius damno, non videatur mortale, nec excommunicare, iuxta dicta. k Octaua fertur in

f *Capit. 17. num. 169.*
g *2. parte Alph. 32. c. quidã fol. 118.*
h *In summa de crimin. falsi. §. parte. versic. sed hodie.*
i *In summa verb. falsarium.*
k *Sup. eod. num. 9.*

Excommunicamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, filum, galeas, omniaque alia metallorum genera, aut ligna, ligna, canapem, funes, tam ex ipso canapo, quam quæcunque alia materia, & ipsam materiam aliquibus Christianos impugnant, deferunt Sarracenis, aut Christi nominis inimicis. Nec non illos, qui per se, vel alios de rebus Christianæ Reipub. statum concernentibus, Turcarum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & eorum inimicos certiores faciunt, illisque ad id auxi-

lium, consilium, vel fauorem, quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscunque priuilegiis, quibuscunque principibus, & dominis siue priuatis personis per nos, & sedem præditam, huiusmodi concessis, quæ illis nolumus in aliquo suffragari.

Pro his verbis Sarracenis, Turcis & Sixtus V. habet: *Quo ad Sarracenos, Turcas, & alios Christianæ nominis inimicos, vel hæreticos per nostras, seu huius S. Sedis sententias expressè & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt: nullus Christianæ religionis Catholicus impugnat.* Et post illa verba & Christianæ religionis inimicos, addidit *nec ne hæreticos in damnis Catholicis irrogatis.*

Declaratio prima, quod hanc excommunicationem præcessit posita in cap. ita quorundam. [a] Hæc autem videtur exercitus ... nibus illis amplior: quia licet [b] excommunicentur ... mercimonium cum Sarracenis tempore belli, & ... magis bello, quam paci æquet: & licet [d] victualia, ... meatus ad eos deferri prohibeat, quod est intelligen... tiam per nuncios, [e] tamen hæc non solum excom... speciatim deferentes multa: sed etiam prohibita, & ... tur excommunicare omnes illos, quos singula eorum ... municarent, etiam si hæc non facerent.

Secunda, quòd ad respondendum dubiis, quæ ... interrogabamur in Lusitania, etiam ex Africa ... teria à confessariis illustrissimæ Societatis Iesu, ... nuale quamdam repetitionem composuimus, [f] dicam... gni collegio eiusdem societatis Conimbricensis, ex ... aptè posset hæc clausula illustrari.

Tertia, quòd per equos intelligendi sunt etiam ... les, claudi, vel morbosi traditi à præfatis inimicis, & ... arte Christianorum in eorum terris curati, & feroces ... quia est verbum generale eadem ratione includens ... alios apud nos genitos.

Quarta, quòd per arma, vt ibi accuratè diximus, ... tur tantũ bellica, id est, quæ sunt vna species armorũ ... tim sumptorũ, [g] principaliter ad pugnã facta, vel ... animi ad eã designata, quorum posterius dico propter ... trabes, ferrũ, & alia metalla, quę nõ sua forma artificiali, ... praua deferẽtis intẽtione deitinãtur ad pugnã confectio... eis naues, vel alia instrumenta pugnæ accõmoda: & ... ter in hac clausula cõtinentur non solũ offensiua, vt ... enses, pugiones, bõbardulæ, seu selopi, cultri, & enses ... quia suapte natura sunt ad pugnã apta, quãuis ob parui... aliquando pro subiecta materia nõ dicãtur arma. Item ... pides, nec alia defensiua, vt post alios dixit eruditissimus ...

a Et capit. quod alias significauit. & ad liberãdam. de Iuda. & extrauag. I. eod. tit. & extrauag. I. eod. tit. inter communes.

b In d. cap. quod alias.

c In cap. significauit.

d In dicta extrauag.

e In extrad. cap. significauit.

f In d. cap. ita quorundam.

g In l. armorum. ff de verb. significauit.

tatus, a cuius titulũ cõmentariis ob reconditã eru... *scipiendis, illustrauit.* Non, inquam, solum offen... *sua defensiua*, vt cassides, loricæ, scuta, peltæ, clypei, ... alia. [b] Arma vero illa, quæ per se non sunt bellica: ... lapides, & fustes, & baculi, non iveluduntur plus... *merces*, nisi cum intentione deferentis destinantur ... immediatè ad pugnam.

... quod per ferrum intelligendum videtur factum, & ... non tamen vena ferri, vel auri, vt dixi, [d] contra ... quamuis etiam illa incudi etur, si deferretur ... vt ex ea fieret ferrum, & ex ferro arma pugnæ ... per prædicta.

... per aurum, argentum, & alia metalla, etiam in... *facta*, & infecta. [f] Et quamuis, & in legatis eorum ... non continentur nummi, & pecunia signata: ... video iustam rationem, quare sic magis metalla ... inepta vetentur deferri, quàm pecunia signa... *aptior* sit ad arma comparanda, quàm illa, & ... mercimonij permitteretur, eadem ratione ... alia deberent permitti. Per bellica instrumen... *intelligi*, tympana, fistulæ, litui, cornua, & tubæ. ... intelliguntur trabes, & alia ligna nauibus, & ... & alia instrumentis bellicis fabricandis opportu... *Per* restrictius liguamina galearum prohibeantur, ... *sed* etiam lanei & spartei: quia dictum generali... *debet* est intelligendum. [i] Quod autem naues, & ... *continentur* probat cap. ad liberandam, [k] & illud ... *per quod vnumquodque tale, & illud magis*: [l] & li... *prohiberetur*, ne inde naues fiant: ligna vero ad ... *Item* non vetantur magis, quàm aliæ merces, vt ... *Item*, & non videntur includi hæretici. Includit [k] Sixtus V. addidit enim *vel hæreticos per nostras ... seu sententias expressè & nominatim declara...* ... *nec* Iudæi, neque Gentiles: quibus cum nõ ... *Christianis*: quia nec mens, neque ratio, neque ... *videntur* eis conuenire, nec Turcæ, & Sarrace... *contra* alios Turcas, vel Sarracenos iuuarent: vt ... *quando* Carolus V. Regem Tuneri ab ea [n] ... *& contingere* potest quoties populus ali... *in* suã iustam, & necessariam defensionem ... *pro* infideles. [n] An autem excusetur princeps, ... *dus* vbis vel castri donans vnum vel alterum ...

a In d. l. armorum.

b Arg. l. 2. C. quæ res asport. non deb.

c Arg. d. l. 2. C. quæ res asport. non deb.

d In d. re... post.

e Verb. ex... communi. 7. cas. 11.

f I. cum au... rum. & l. Quidam Mucius. 9. ff. de au... & arg. leg. Vt abiicem decimus.

g In d. cap. ita quorum... dam.

h In d. cap.

i I. de per...

k In ff. de pu...

l In l. in rem ff. & cap. solite. de maior.

m Vbi supr.

n Iuxta O'd. consil. 77. probatũ à Ia. Andr. in rubr. de Iuda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

equum, ensem, hastam, vel scloporum in gratiam cuiuspiam beneficij accepti, vel spe accipiendi, dubitari potest; quia verba eum includunt, sed credi potest excusari ex defectu non quidem verborum sed mentis. a Per illa verba. *Quibus Christianæ impugnãt*, videtur significari esse necessum ad violãdam eius fulam, vt deferentes hoc malo animo deferant: quod ea sum, & ad hanc inductionem res ponderati potest, quod verba potius ponuntur ad demonstrandum factum commuiter solitum, quam ad significandum necessitatem tam pui animi: nemo enim excusaret mercatorem deferentem tas hastas fraxineas, multas cassides ferreas, & sclopos Tecis, solo animo lucrandi, desiderando, immo pacificando vmquam eis contra Christianos vterentur.

a Argum. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patri.

Septima, quod Christiani metu mortis, aut verberum, gantes in triremibus Maurorum, etiam contra Christianos non videntur excommunicati, vt b probamus: quãuis tali peccato nesciamus vllatenus excusare, quod ex animo fero, quum hoc consequatur non posse eos absolui, neque iustè communicare, antequam firmiter nant se numquam ita remigaturos, etiam si ob id oppetere mortem. c Remigantes autem etiam sponte gentes eorum naues contra alios infideles, nec excommucantur nec peccant: quia d. cap. ad liberandam de regno eorum naues contra Christianos intelligendum videtur.

b In d. cap. ita quorundam. Not. ab. 3.

c Per dicta supra cap. 2. num. 18.

d Argum. a cessatione rationis & mentis legislat. l. adigere. §. quamuis ff. de iur. pat.

Nona fertur in hæc ferè verba.

64. *Excommunicamus omnes impedientes, siue impedimenta præstent, qui victualia, seu alia ad vsum Romanæ Curiæ necessaria eunt. Ac etiam eos, quinè ad Romanam Curiam adducentia, afferantur impediunt, seu perturbant, vel pro eis aliquid exigunt aut soluere faciunt, seu hæc facientes defendunt per se, vel alios, cuiuscunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, status: ac etiam si Pontificali, vel Regali, aut alia quauis Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.*

In Bulla Sixti post impediũt additur *prohibeat*, & verba sublata sunt, vel pro eis aliquid exigũt vel soluere faciunt.

e Vbi supra ea. 19. verb. excommun. facit. l. si quis nec eausam. ff. si cert. pet. & cap. non dubium. de sent. excom.

Declaratio prima, quod includit omnes Christianos faciunt aliquod in ea contentorum.

Secunda, quod non comprehendit eos, qui ob victum sãte in Curia, suis ad eandem proficisci commeatibus & similibus: quia non intendunt impedire: licet ex eo occidens id consequatur, vt dixit rectè Caietanus. e Declaratio fertur in hæc verba.

excommunicamus omnes ex proposito interficientes, mutilantes, detinentes, capientes, seu depradãtes Romipetas, seu alios ad vrbem causa deuotionis, seu peregrinationis, & prorsus recedentes ab ipsa, & illis dantes auxilium, consilium.

habet ex proposito. & in ea hæc verba & prorsus alios, &c non habentur.

Secunda, quod hæc clausula includit venientes ad vel ab ea recedentes causa deuotionis, vel peregrinaquos includebat Bulla eiusdem D.N. quam expoMutiani Latino, nisi quando in ea maneret sedes

Tertia, quod includit omnes venientes ad sedem Apoab ea recedentes ab ea, siue maneat Romæ, siue foris: venientes Romam, si alia de causa, quam deuoperegrinationis ad eam veniant: neque venientes ratio cessat illam fuerit Curia, si alio respectu, quàm ibidem fuerint ad eam, vel recesserint ab ea. a

a Arg. not. in cap. ego N. de instit. verb. limi. iuncta declarationem Ioan. Andr. Panormit. & Felyn.

Quarta, quod non includit eos, qui vadunt, degunt, aut remorantur vbi est Curia, si non proficiscantur; versentur, ratione Curiæ, si illa non est Romæ. b

b Caiet. vbi supr. ea. 4.

Quinta, quod ad hanc incurrendam non oportet, quod id committat iurisdictione, quod requirebat Bulla in alio delicto saltem quo ad aliquos.

Sexta, quod propositum percutiendi, seu interficiendi, ad peccatum mortale, non sufficit ad incurrendam, ob percussionem, vel interfectionẽ: imo quod concipiatur tempore animi pacati, vel tranquillitatem, c quamquam nostra sententia, satis tempore etiam tempore turbati & irati: modo consteterit etiam & tempus percussionis vel mortis: quia mentem proprietas, seu specialitas, quam hæc clausula in hoc cap.

c Vbi supr.

Septima fertur in hæc verba.

In Bulla Sixti præcedit priorem sic habet. *Item omnes illos qui ad sedem Apostolicam venientes de eadem, sua vel aliorum opera interficiunt, mutilant, detinent: necnon illos omnes, qui iurisdictionem vel delegatam à nobis, vel nostris iudicibus non temere vendicantes similia contra morantes in aliquod perpetrare.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

66 *Excommunicamus omnes illos, qui non habentes in eadem Curia iurisdictionem ordinariam: vel delegatam eius præterea capiunt, spoliant, detinent morantes in eadem, vel qui talia fieri mandant.*

Duodecima fertur in hæc verba.

67 *Excommunicamus interficientes, verberantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, sedisque Apostolicæ legatos, vel Nuncios, aut eadem tyrannide à suis diœcesibus, territoriis, terris, seu dominio, eaque manutenentes, vel rata habentes, seu præstantes eis auxilium, consilium, vel favorem.*

Bulla Sixti post verbum interficientes addidit mutilando vulnerantes.

Declaratio prima, quòd ob singula horum septem delicta contra Cardinales incurritur hæc excommunicatio.

Secunda, quòd quo ad cap. fœlicis: & pœnas in eo contentas ex equantur Cardinalibus Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Legati, seu Nuncij sedis Apostolicæ.

Tertia, quòd licèt expresè non dicatur, quòd sententia prædicta contra Patriarchas, Archiepiscopos, &c. incurratur censuram Bullæ, cum censura prædicti cap. fœlicis: non tamen sequitur se censura Bullæ: de mente tamen S. D. N. videtur fuisse, quòd conferetur censura Bullæ. Tum quia intendit in hoc æquare illos Cardinalibus. Tum quia Pius V. in sua Bulla expressè excommunicauit iniuriantes eis, sicut iniuriantes Cardinalibus.

Quarta, quòd hæc censura includit etiam ejicientes [illegible] ris suis Legatos, & Nuncios sedis Apostolicæ Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos à suis diœcesibus, eosque mandantes, tes, consulentes, & ad id auxiliantes. Ita quòd latius protenditur iis, quo ad hoc, quàm Cardinalibus, quatenus tunc Cardinales, qui cum Episcopos non parentes suis [illegible] possunt capere, neque punire, iubent eis, vt è regno exeant, quòd non solùm iubentes, sed & lictores iussa exequentes opem ad id ferentes, immo & consulentes liganter: subaudem autem exire Curiam Regis, vel alium locum, qui non est ram diœcesum, esto male faceret, non tamen hac ligarentur: quia neque eius verba, nec eadem ratio aptantur.

Sexta, quòd excusatur ab hac censura, qui defendendo

determine inculpatæ tutelæ, aliquid horum facit, a & [illegible] scitèr ignorans faceret aliquid in prædictos noctu, [illegible] interdiu habitu alieno repertos. b

Secundò, quòd per hanc clausulam cessat, quo ad principium id, quod in Hispano innueram, scilicet, quod [illegible] cadente, c largius prouidebat Episcopis, quàm [illegible] Pontificum, eo quòd illa prouidet contra [illegible] quod prædictæ Bullæ non faciebant: cessat in[illegible] hæc prouidet etiam contra ejicientes, quod est [illegible], quàm bannientes. Immo etiam videtur cessare [illegible] cos: quia tria illa verba, scilicet mandantes, [illegible], vel auxilium præstantes, includere videntur [illegible] plura verba illius elemen. continent. Nam per [illegible] comprehenduntur ratum habentes, d & per consi[illegible] auxilium cætera: nam & defensare, & socium esse [illegible] dentur sub auxilium præstare.

Quarto, quòd Episcopus dicitur, qui est consecratus, & non [illegible] electus, præfectus, confirmatus, institutus, aut [illegible] sibi iam adeptus sit possessionem. e Decimaterta [illegible] hæc verba.

*Excommunicamus illos, qui per se, vel alium, seu alios, quascumque Ecclesiasticas, vel seculares ad dictam Curiam [illegible] causas, & negotia recurrentes, illasque in eadem Curia [illegible] procurantes, negotiorum que gestores, Aduocatos, [illegible] rum, seu etiã auditores, vel iudices, super dictis causis [illegible] deputatos, occasione earundem, vel negotiorum huiusmodi [illegible] quarlant, occidant, bona spoliant: seu qui per alium, [illegible] dicte, vel indirectè prædicta exequa procurare, aut eisdem [illegible] auxilium, vel fauorem præstare non verentur cuiuscunque [illegible] & dignitatis fuerint. Ac etiam omnes tam Ecclesiasticos, [illegible] seculares cuiuscunque dignitatis, qui pratextentes [illegible] dem appellationem a grauamine, vel futura exe[illegible] Apostolicarum, etiam in forma breuis, tam gra[illegible] concernentium, necnon citationum, inhibitio[illegible] monitoriorum, processuum, executorialium & [illegible] à nobis, & à sede prædicta, seu Legatis, Nun[illegible] Camera Apostolica, Auditoribus, commissa[illegible] & delegatis Apostolicis emanatorum, & [illegible] emanauerint, aut alias ad curias seculares, & [illegible] recurrunt, & ab ea instante etiam fisci pro[illegible] tenus appellationes huiusmodi admitti. ac litteras, [illegible] sequestra, monitoria, & alia prædicta capi & [illegible] quæve illa simpliciter, vel sine illorum beneplacito,

a *l. vt vim ff. de iustit. & iur. & l. 1. C. vnde vi.*

b *Arg. c. 2. de constit.*

c *De pœn.*

d *Capit. ra[illegible] illa de iurisdictione, de reg. iur. lib. 6.*

e *Per glass. solenn. in Clement. dudum. de rescript. missarũ & alia multo citata per Felyn. in cap. exhibita.*

consensu, vel examine executioni demandari, aut ea tabelliones, & notarij super huiusmodi litterarum, & processuū executione instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cum interest, tradere debeant; impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu earum agentes, notarios, executores, & subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, detinent, ex eisdem latis, locis, & regnis expellunt, bonis spoliant, pertèrrefaciunt, concutiunt, & excommunicant, se vel alium, seu alios, publicè vel occultè, seu capi, carcerari, timeri, vulnerari, minisque agitari faciunt. Qui ve aliis quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusvis negotiis prosequendis, seu gratiis, vel litteris impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu processus: vel litteras à dicta sede impetrent, seu impetratis vtantur, vel directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, ceteraque facere, aut notarios, seu tabelliones, vel alias quomodolibet præsumunt.

Declaratio prima, quod hæc clausula includit primum impedientes cursum causarum ad Curiam, vel in Curia. Secundum impedientes executionem litterarum Curiæ sedis Apostolicæ. Tertia tractantes malè personas illas agentes, & audientes dari instrumenta super his petita. Quarta impedientes impetrationes litterarum gratiæ, vel iustitiæ à sede Apostolica. Quinta, quòd non est necesse ad incidendum in easdem huius clausulæ, vt prædicta impedimenta fiant auctoritate iudiciatia laica: sed sufficit, vt fiant priuata, vel Ecclesiastica. Tum quia id patet quoad primam & secundam partem, quo ad eos qui procurant, vt superiores ponant impedimenta prædicta. Tum quia non est cur excludatur Ecclesiasticus qui auctoritate Ecclesiastica intimantem, citantem, & iussa sedis Apostolicæ implentem, capit, conijcit in carcerem, vel verat, ne instrumenta super executis à se petat. Tum quia nulla verba eius id indicant, neque vlla ratio concludit, & vt est generalis, generaliter intelligi debet. Tum quia quod contra sentit Caietanus potest intelligi de contentis in §. sequent. Sexta quod hæc excommunicatio includit malos alios quos non includebat bulla prædicta in Manuali Latino posita, vt patet legenti. Decimaquarta fertur in hæc verba.

a Cæsi Romanorum, 19 distinct. l. de pretio, ff. de publi. in rem, act.

69 Excommunicamus omnes, & singulos Camerarios, Vicecamerarios, Thesaurarios, & Consiliarios, ordinarios, & extraordinarios, quorumcunque Regum, & Principum, ac præsidentes Camerarum, Consiliorum, & Parlamentorum: necnon procuratores, &

eosdem, vel aliorum Principum secularium, etiam si Regalis, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant dignitate, quibuscunque nomine nuncupentur: aliósque iudices tam ordinarios delegatos, necnon Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Decanos, Vicarios, & officiales, qui per se, vel alium, seu iudicialiter propria, & de facto, quarumcunque exemptionum, & decimarum, ac aliarum causas spirituales & annexas, & connexas, collegia, causásque ipsas prosequi volentes, & commissariis nostris, aliisque iudicibus illarumve cursum, & audientiam, ac personas, & se de illarum cognitione tamquam iudices interponentes, & reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, & decreta in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum, quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris, & pœnis in eis contentis absolui per statutum, vel alias compellunt, seu litterarum Apostolicarum, seu executorialium, aut decretorum prædictorum quomodolibet impediunt, impedimentum, consilium, aut assensum præstant, etiam si prohibendæ, vel aliarum pretensionum, seu etiam informandos (vt dicūt) supplicauerint, aut supplicationes huiusmodi coram nobis, & sede Apostolica pro tempore pendentes, & pendentia, & quæ pro tempore pendebunt. Decimaquinta fertur in hæc verba.

Omnes, & singulos quorumcunque, personas Ecclesiasticas, Capitula, & Collegia Ecclesiarum quarumcunque, coram se, ad suum tribunal, & cancellariam, concilium, vel parlamentum, seu quorumcunque dispositionem trahunt, vel trahi faciunt, vel trahi indirectè, quouis quæsito colore. Necnon qui contra nos, vel in specie, ex quauis causa, & quouis quæsito colore, constitutiones, pragmaticas, seu quauis alia decreta, vel litterarum Apostolicarum vsu non recepta, & quæ ipsi fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel facta fuerint: vnde libertas Ecclesiastica tollitur, seu ipsi sedi de primitur, aut alias quouis modo restringatur, & ipsi sedi, ac quarumcunque Ecclesiarum iuribus directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præiudicare, seu attentare præsumunt, in hæc verba,

Archiepiscopos, Episcopos, aliósque superiores, vel inferiores, & omnes alios quoscunque iudices Ecclesiasticos ordinarios impedimus, quominus sua iurisdictione Ecclesia

clesiastica contra quoscunque vtantur, secundum quod tenentur ex
sacræ constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum præ-
lium, & præsertim Tridentini statuunt. Ac etiam eos, qui post
rum ordinariorum, vel etiam delegatorum quorumcunque, con-
tias, & decreta, aut alias, fori Ecclesiastici iudicium elude-
Cancellariæ, & alias Curias sæculares vocarunt, & ab hu-
bitiones, & mandata etiam pœnalia ordinarii, aut delegati
ctu decerni, & contra illos exequi procurant. Eos quoque,
decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, fa-
nium, & fauorem in eisdem. Decimaseptima fertur in hæc
verba.

71 *Et qui iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proue-*
nos, & sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas
nas ratione Ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum hu-
rum Ecclesiasticorum personarum, vsurpant, vel etiam quo-
casione, vel causa sine Rom. Pont. vel eorum, ad quos de iure
tinent, expressa licentia sequestrant. Decimaoctaua fertur in
verba.

Et qui collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera
eis, prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & e-
rum, monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiast-
bonis, illorumque fructibus, redditibus, & prouentibus hu-
que simili Rom. Pont. speciali, & expressa licentia, impo-
uersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic impositas, exi-
re dantibus, & concedentibus recipiunt: nemo quiper se,
seu alios, directè, vel indirectè, prædicta facere, exequi, vel
vare: aut eisdem, auxilium, consilium, vel fauorem, aut vo-
suffragium, palam, vel occultè præstare non verentur, nec
sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status
Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu præsint
Comites, Barones, Respublicæ, & alij potestatum quicunque
regnis, prouinciis, ciuitatibus, & terris, quamuis de fratrum
quauis etiam Pontificali dignitate insignis: innouantes diui-
per his per sacros Canones, tam in Lateranensi nouissimo
to, quam alijs concilijs generalibus edita, etiam cum re-
pœnis in eis contentis. Sequuntur declarationes harum
censurarum.

Declaratio prima, quòd in hanc censuram non incidat,
nisi qui auctoritate iudiciali, & laica hic vetita faciendo
finem primæ partis huius clausulæ exprimitur.

Secunda, quod per, *Præextum violentiæ, inducit*
dientes executionem litterarum Apostolicarum, inhibi-

prouocandi violentiæ: quales an sint semper, vel
prædentes enim post appellationem, vel supplicatio-
propter: & forma interpositã, quæstionis est, vt quo-
a maximæ dignissimæque, quam summa Ecclesiæ
summa sæculari audita determinet: quamquam sa-
lis dete: minari, quo ad eos, qui propter illas nul-
nal. tribunal eius, ad quem supplicatur, vel appellatur
vel adducendas impediunt. Quod etiam video pro
nca haberi in Hispaniis, & Galliis, posse regulari-
defendere possidentes colorato titulo beneficia Ec-
ne ablique iulia causæ cognitione deturbentur, vel
ntur illarum litterarum, etiam Apostolicarum.
ibique fere in illis regnis seruatur, ita multi iure
ntur: an verò satis muniant nécne, S.D.N. desi-
nisceret videatur non posse iure probari consue-
am quorumdam recentiorum, qui decernunt be-
ne appellatum ab interlocutoris, ob actus, quos
bus appellatũ est, faciens, vel definent facere post
ab eis interpositas: cùm omnis sententia inter-
solis ante illam actis sit approbanda, vel repro-
glossa finalis recepta, [a] quo facto appellatio- [a] *Inc. cum appellatione. 8. si vero. de appella. lib. 6. per l. penult. C. de temper. appellat.*
tio perinde negligitur, ac si à iudicibus, ad quos
ententia sententia lata esset: quamquam prosecu-
larionis nil innouato minimè impediant.

Quod per verba illa, *Præter iuris, canonici, &c.* nouè
dicuntur ab hac censura iudices sæculares, qui in
permissis vocant ad sua tribunalia Ecclesia-

Quòd quarta pars huius clausulæ videntur nouè
rem iudicum ordinariorum, & meritò, cum or-
dictio sit fouenda, & fauorabilis, iuxta glossam
& exceptam [b] per quam videtur reduci ad Bul- [b] *Clement. 2. de offic. ordin.*
excommunicatio capit. quoniam [c] vt super ea infra di-

Quòd per eandem partem innouatur Concilium [c] *De immunit. eccles.*
graviter hortatur Imperatores, Reges, & [d] *Sess. 25. cap. 20.*
os regulos, & dominos: vt maiores suos imi-
sanctam, & cultum Dei, ministrósque illius,
opera recipiant, obseruent.

Quòd per illa verba quintæ partis, *Quinæ iurisdi-*
ctionis, prouidet, indemnitati fructuum Ecclesia-
ubi de loco debent concurrere quinque. Primum
dictum Ecclesiastici, & non prophani, etiam si ad

Ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vbi supr. ap. 27. Ecclesiasticum pertineant, iuxta Caietanum,[a] quod est intelligendum de bonis non pertinentibus ad eum, quatenus est
b Argum. c. nouerint. 19. q. 1. & capit. cum dilectus. de iureiurando. Ecclesiasticus, neque ratione beneficij.[b] Secundum, quod capiantur tamquam reditus Ecclesiastici. Tertiam, quod petiantur ad aliquem. Quartum, quod capiantur absque licentia Papæ. Quintum, quod capiantur auctoritate, & potestate
c Vbi supra. vsurpata, iuxta Caietanum.[c] Quare latrones, & milites, qui rapiunt eos, vt quælibet alia bona, non incurrunt hanc constitutionem: neque qui minuta portoria, siue pedagia exigunt à ricis, sicut ab aliis laicis, nulla habita ratione fructuum, qui bonorum Ecclesiasticorum: neque qui capiunt eos tempore vacationis: quia nullius sunt personæ veræ secundum Caietanum cui non assentior. Tum quia nemo dixerit, quod capiantes fructus sedis Apostolicæ vacantis non contineantur contenta in 17. excommunicatione: neque eadem ratione pientes bona conuentuum, monasteriorum, neque conuenia conuentui, & prælato, quæ tamen ad nullam pertinent. Tum quia fructus vacationis tempore obtentes, pertinent ad successorem, & durante vacatione ad
d In comment. capit. non licet. 22. quæst. 2. mendatarium, vel œconomum, vt latè dixi. d Tum quia, quia potest dici, quod verbo, *personas*: hic posito significetur
e Argum. gloss. solemnuin in cap. si postquam de electio. lib. 6. etiam fictæ ob paritatem æquitatis, & rationis. e Decima fertur in hæc verba.

72 *Excommunicamus omnes, & quoscumque Magistratus, natores, Præsidentes, Auditores, & alios iudices quorum quauis vocentur, ac Cancellarios, Vicecancellarios, notarios, scribas, cutores, & subexecutores, & alias quoquomodo se interponentes causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas illas banniendo, capiendo, processando, seu sententias contra ferendo, vel exequendo, etiam prætextu quarumcumque priuilegiorum, à sede Apostol. ex quibusuis causis, ac sub quibuscumque tenoribus, & formis in genere, & specie concessorum quibuscumque bus, Ducibus, Principibus, Rebusque sub. Monarchis, Comitatibus, quibuscũque potentatibus, quocũque nomine censeantur, quamus illis in aliquo suffragari, illa omnia existimus irrita*

Declaratio prima, quòd hæc excommunicatio tuendam iurisdictionem Ecclesiasticam in causis ciuilibus, bus, sicut superior ad tuendam in ciuilibus.

Secunda, quòd tollit priuilegia data, etiam Regibus quod dubitari posset de iudicibus Galliarum, qui indicia ricos pro portu, siue delatione armorum, & aliis casibus vocant priuilegiatos: equidem arbitror difficile esse ab abstenturos, fide quod præsupponant priuilegia illa esse

nia obsequiorum à se magnis impensis, sanguinis, rum præstitorum: siue quod sint immemorialia, & ibus leuibus concessa,[a] siue alia, quæ an audiri a Arga. eo. rum, quæ nit. Innoc. in capit. no. uit. de iud. cum latè ad dita ibi à Panor. Felyn. & Deos. iudicio S. D. N. relinquo. Vigesima fertur in hæc

communicamus omnes illos, qui per se, vel alium, seu alios dolose eũt, sub quocumque titulo, vel colore de facto occlesiæ vel hostiliter destruunt, vel inuadunt, aut occupare, vel destruere, aut inuadere hostiliter præsumpse- ctum, vel in partem Almam Vrbem, regnum Siciliæ, Insu- am, & Corsicæ, Terras citra Pharum, patrimonium B. Pe- ctum Spoletanum, Comitatum Venayssinum, Sa- rchiæ, Anconitanæ, Massæ Trebariæ, Romãdiolæ, Cam- narinam, prouincias, illarumque Terras, & loca, ac Ter- e dominionis Arnulphorum, Ciuitatesque nostras Bono- , Ariminum, Beneuentũ, Perusium, Auenionem, ciui- ad S. Iudertum, & alias ciuitates, terras & loca, vel iu- Rom. Eccles. pertinentia, dictaque Romana Ecclesia mediatè subiecta: quiue supremam iurisdictionem eidem Rom. Eccles. competentem de facto vsurpa- re, & vexare variis modis præsumunt: necnon fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, con- rem quomodolibet præstantes. Vigesimaprima

& singulos supellectilium, librorum, scripturarum, nera, & palatij Apostolici, ex eodem palatio infir- Pontif. ac sedis Apostol. vacationis tempore ablato- fautores, at quoscumque alios, ad quorũ manus bona quemque titulo, & quauis causa scienter peruenerint, bona non continet.

, quod includit factionem, quæ existens extra ctent Papæ, & vi armata irrumpit in aliquam ntra aliam factionem, intra eam existente per ratio- b Dict. ca. 17.

Palmetes. in quo statuitur, vt hæc Bulla non ex- ultro, nec alio modo, donec edatur alia noua, in

ntes, at omnia, & quæcumque his litteris conten- alia huiusmodi processus à nobis, aut Romano Pont. ulterius fiant, aut publicentur durare, suosque effe- ctus. Sequitur 5. continens reseruationem ha-

absolutis sententiis nullus per alium, quàm per Rom. Pont.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pont. nisi in mortis articulo constitutus, neque etiam tunc, nisi de
standa Ecclesiæ mandatis. & satisfaciendo cautione prælata ab
ni possit, etiam prætextu quarumuis facultatum, & indultorum
quibuscumque personis Ecclesiasticis, secularibus, & quorumuis
dinum, etiam mendicantium, & militiarum regularium, etiam
scopali, vel alia maiore dignitate præditis, ipsisque ordinibus &
rum monasteriis, conuentibus, & domibus, ac Collegiis, Congre-
nitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis pijs, eorumq;
eis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia splen-
tibus, per nos, & dictam Sedem, ac cuiuslibet Concilij decreta, co
bo, litteris, aut alia quacumque scriptura, in genere, & in spe
concessorum, & innouatorum ac concedendorum & innouan-
dorum.

Declaratio prima, quòd hæ censuræ includant omnes, etiam Imperatores, & Reges, & Vniuersitates, quibus illæ aptæ: & quod nulla consuetudo, etiam immemorialis, præscriptio quælibet longissima, nec priuilegium, etiam viam contractus, vel remunerationis concessum contra prodest. Secunda quòd satisfactio sufficiens, de qua supra, est intelligenda ex limitatione, de qua supra, & legium in remunerationem, vel contractum concessum causa reuocari potest, quæ communis opinio est. derogetur Concil. Trident. dicitur infra, c sequitur fortè, contra absoluentes ab his censuris.

74 *Quod si fortè aliqui contra tenorem præsentium* communicatione, & anathemate laqueati, vel eorum alicui lutionis beneficium impendere de facto præsumpserint, municationis pœnam incidamus, grauius contra eos temporaliter, pro vt expedire nouerimus, procedi.

Declaratio prima, quod non comprehenditur hac Confessarius, qui obliuione, incogitantia, aut ignorantia non cralia absoluit: quia fertur contra præsumentem uere, de quorum numero non est, qui sic absoluit, per diximus, dpost Cardinal. e & per dicta Caietani. f

Secunda, quòd absolutio huius excommunicationis est reseruata Papæ, vt ex littera patet, licet ex Bulla Mar V. quam ponit S. Antoninus, g quamuis cõtrarium visum tit Felino h & Caietano. i

Tertia, quòd ab ea potest absoluere ordinarius, siue aliæ latæ in Bulla putentur latæ à iure, siue ab homine: sunt generales, per dicta. k Equidem latas in Bulla fuit quam in Manuali Hispano exposui, iudicaui esse latas

a Extr. cap. num. 47.
b In cle. ne mir. de iud. & in ca. 1. de probat.
c Extr. cap. num. 514.
d In repet. ca. accepta de restitut. spol. oppo- sit. 1. nu. 32.
e In clem. 1. de priuil. quæst. 38.
f In summa verb. excõ municatio. n. 18. & 81.
g 2. par. tit. 24. cap. 30.
h In ca. pa- storalis. §. præterea. in fin. 3. de offic. ordin.
i Vide supra cap. 77.
k Sup. eod. num. 43.

Bulla illa non habebat vim legis, quæ perpetuat, a Cap. fi. de quod cum præcipiente finitur, vt b dictum est, & offic. deleg. per S. D. N. potius putatem dicendas latas à iure: quia b In della non nisi sua morte, quæ vtinam ante diem Petri num. 43. veniat. Amen. Sequitur §. *Declarantes*, in quo absolu- tio, & protestatio magna adiicitur.

Declarantes, ac protestantes quamcumque absolutionem, etiam
per nos faciendam prædictos excommunicatos sub præ-
dicta, nisi prius à præmissis, eumue propesito vlterius
committendi destiterint: ac quoad eos, qui contra liber-
tatem statuta fecerint, nisi prius statuta ordinatio-
nes, pragmaticas, & decreta huiusmodi publicè re-
uocauerint, seu capitularibus locis, aut libris, in
quibus reperiuntur deleri, & rasari, ac nos de reuoca-
to tertiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis
suffragari. Quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut
quos ad hos contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam
nostram, & tolerantiam nostram, vel successorum nostro-
rum quocumque tempore continuatam, in præmissis omnibus,
& quibuscumque aliis quæsitis, vel quærendis, nullatenus
præiudicium generari debere.

Quibus priuilegiis, indulgentiis, & litteris Apostolicis
& specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu ali-
quibus similibus quocumque ordine, statu, vel conditionis dignita-
te fuerint, etiam si vt præmittitur, Pontificali, Im-
perio, Regni, Prouincia, Ciuitatibus, seu locis à prædicta
sede, quauis alia etiam mundana præfulgeant digni-
tate, etiam per viam contractus aut remunera-
tionis, quauis alia forma, & tenore, ac cum quibusuis clau-
sulis, & derogatoriis derogatoriis concessis, etiam conuenti-
one, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non pos-
sint Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac
de verbo ad verbum de indulto huiusmodi, ac de ordinibus, locis,
personis, regnorum nominibus & dignitatibus eorum mentionem.
Quibus etiam immemorabilibus ac præscriptioni-
bus, quauis longissimis, & aliis quibuslibet obseruantiis
& consuetudinibus, per quæ contra hos nostros processus, ac sen-
tentias includantur in eis, se iuuare valeant, vel tueri?
Volumus ad hæc eorum omnium tenores, ac si de verbo ad
verbum essent, nostris omisso inserentur præsentibus, pro expres-
sis habentes, & omnino reuocamus: exterisque con-

Vt ve

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vt verò præsentes nostri processus ad communem notitiam fa-
lius deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes
valuis Ecclesiæ S. Ioannis Lateranensis & Basilicæ principis Apo-
stolorum de urbe appendi faciemus: quæ processus ipsos quasi
præconio, & patulo indicio publicabunt, vt si, quos processus hu-
insmodi contingunt, quo ad ipsos non peruenerint, aut quod ea
ignorauerint, nullam possint excusationem prætendere, aut quod
rantium allegare, cùm non sit verisimile id remanere tam
quod tam patenter omnibus publicatur.

Insuper, vt processus ipsi, ac præsentes litteræ, ac omnia & sin-
la in eis contenta, eo fiant notiora, quo in plerisque ciuitatibus
locis fuerint publicata, vniuersis, & singulis Patriarchis, Primi-
tibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum ordinariis, Prælatis
Rectoribus vbi libet constitutis, per hæc scripta committimus, &
virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, vt
se, vel alium, seu alios præsentes litteras, postquam eas receperint
seu earum habuerint notitiâ semel in anno, aut si expedire
rint etiã pluries, in Ecclesiis suis, dum in eis maior populi multi-
ad diuina conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium
mentes reducant, nuncient & declarent.

Cæterum hortamur eosdem vniuersos, & singulos Patriarchas
Archiepiscopos, Episcopos, aliosque locorum ordinarios & quo-
rum Prælatos, necnon Rectores, exteràsque eorum auctoritates
exercentes, ac presbyteros sæculares, & quorumuis ordinum
lares ad audiendum confessiones quauis authoritate fungentes
transumptum harum litterarum pares se habere, legere, & in
geuter examinare procurent.

Volentes earundem præsentium transumpti etiam impressi
notarij publici manu subscripti, & sigilla Iudicis præsidentis
Curiæ, vel alterius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ
munitis, eamdem prorsus fidem in iudicio, & extra illud
locorum adhibendam fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur
essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ
communicationis, anathematizationis, interdictionis, declara-
protestationis, sublationis, renouationis, commissionis, mandati
mandati, hortationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu
vario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit
gnationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli
stolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud
Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingente-
ctogesimo tertio, pridie Nonas Aprilis, pontificatus nostri
undecimo.

...communicationibus reseruatis Papæ non contentis in bulla Cœnæ.

...municatio prima reseruata Papæ extra bullam Cœnæ
...dinum transgressores. Secunda in percussorem cleri-
...nu. 76.

...percussio quæ excommunicat, & quæ non, à nu 80. &
...clericis quoad hæc nu. 79.

...qui possunt ab Episcopo à canone si quis suadente. 17.
...q. 4. ob enormem percussionem, & qui ob media-
...& quod omnes possunt ob leuem, vsque ad nu. 91.
...enormis, mediocris, & leuis, quæ dicantur, nume-
...ra.

...in trãsgressores Canonum: sed quia restringitur ...qui transgrediuntur negando Papæ potestatem ...cos, hæc reducitur ad primam bullæ Cœnæ. ...per hæc verba. *Si quis suadente diabolo incce-*
...tus in clericum, vel monachum subiaceat excom-
...& à nullo episcopo absoluatur, donec conspectui Apo-
...eatur, nisi in articulo mortis.

...prima, quòd illa particula, *Si quis* comprehen-
...feminas, e iuuenes, & senes cuiuscunque ætatis
...diam ad peccandum mortaliter, d & etiam cle-
...religiosos. e

...quod ex illis verbis, *Suadente diabolo*, colligitur, ...mo man⁹ debet esse illicita, & adeo quidẽ, vt sit pec-
...quia nemo incurrit in excommunicationem
...canonem, vel hominem generaliter latam, nisi
...liter iuxta dicta supra. f Nec sufficit vt iniectio
...fiat suadente diabolo, vt ait Cardinalis g licet
...contingit tamen aliquando, vt dicitur, h
...Cardinalis i quia nostro iudicio rarò contin-
...iniectio sit lethale peccatum, & non sit satis
...inferendum iniuriã, per quam incurratur hæc
...percussor ignorat percussum esse clericũ.
...sufficit conatus ad percutiendum, se-l re-
...iuxta glossam receptam, k vbi idem dixi-
...quod iniuria sit immerita: sed sufficit
...vel iniusto modo, vel per quem non

a *Inc. nulli fus. 40 d.*
b *In cap. si quis suadẽte. 17. q. 4.*
c *Iuxta gl. eius appro-batam.*
d *Cap. 1. ca. malitiosa. & ca. pue-ru. de sent. excom tuun-cta gloss.*
e *Ca. de me-nialibus & cap. cum il-larum. eod. titul.*
f *Eod. c. nu. 9. per cap. nemo. & c. nullus. 11. quæst. 3.*
g *In d. cap. si quis suadente. qu. 3. art. 1.*
h *Infra nu. 80.*
i *Ibi in ar-tic. 1.*
k *In cap. si quis pul-sauerit. de pœ-nis dist. 1.*
l *Et in cap. si quis non dicã eod. d.*

debet, irrogetur.[a]

77 Quarta, quod per *Manus*, intelligantur etiam pedes, brachia, genua, & alia quælibet pars corporis, quia non exprimuntur manus, vt excludantur reliquæ membra, quia est instrumentum aptius ad percutiendum & ita comprehenduntur omnes partes corporis.[b]

Quinta declaratio, quòd dicitur manus violentas iniecisse clerico, qui immediatè, aut mediante instrumento iniecto aut rei eũ tangenti, & per consequens qui eum percutit, vel baculo, aut aspergit puluere, vel aqua, saliua, aut alia re, iuxta glossam singularẽ, c & etiam qui eripit è manibus, aut corpore aliquid vi, & qui capit, in carcerẽ conijcit, aut cogit aliquo loco, vnde egredi nisi cum pudore non potest, ad frænos equi manus admouet, aut abscindit cingulũ quo pijs, aut eum adeo furiosè persequitur, vt cogat se dare pitem in fluuium, vel aliud discrimen ad se liberandum. mentem textus & Innocentij & communis d & glossæ & rum e, Paludani f & omnium aliorum & S. Antonini, si aliàs fugiens cadit, & vulneretur, iuxta S. Antoninum sequitur Syluester k quam Angelus l contra teneat.

78 Sexta declaratio, quòd sufficit mandare hanc nem, si ea consequatur, m vel consiliũ, auxilium, vel ad id præbere, n per locum à fortiori, aut ratificare eius nomine facta fuit: alias non, o quamuis enim canon de solo iniiciente loquatur, extenditur tamen dictos ratione tacta supra. p Idem si non iussit, sed se vindictam eius expetere, credens, vel credere debẽs, ex hoc illi mouerentur ad percutiendum: quia licet eat eo animo, præuidere tamen debebat eos eo animo ctum putaturos. q Item qui ex officio possunt, & tenentur propulsare percussionem, & non propulsant, r Immo forum exterius quilibet alius, qui videt facinus esse manstum, & se posse commode obuiare, & non obuiat, per cap. quantæ. nouè declaratum per nos. s Et etiam minister stitiæ laicæ, qui in quantum tales percutiunt eos nam si leuiter percusserint, ad Papam sunt remittendi, miranum t & Stephanum. u Immo & ipsemet clericus iratus percutit, x cum limitatione posita supra, y sed quam potest excommunicari, per caput contingit, z

a *Capit. vniuersitatem. de sent. excommun.*
b *Arg. glos. singu. clem. 1. de vsur.*
c *In dicto cap. si quis.*
d *In ca. nuper. de sent. excommunic.*
e *In dicta cap. si quis.*
f *In dicta dist. 18.*
g *Ibidem.*
h *3. par. tit. 24.*
i *In d. c. 1. §. 1. col. fin.*
k *Verb. excommunic. 6. nota. 3. col. 1.*
l *Verb. excommunicati. 3. col. 1. §. 16.*
m *Per d. ea. mulierem. de sent. excom.*
n *Argum. ea. quanta. de sent. ex commun.*
o *Ca. quum quis. de sen. excommun. lib. 6. cum ei adnot.*
p *Eod. cap. num. 31.*
q *Arg. cap. penul. de homic. lib. 6.*
r *Dist. 1. quanta. & communiter ibid. Caiet. verb. excom. 1. n. 3. Sylu. verb. excommun. 6. Nat. 4. col. 2.*
s *Dicta da. 23. q. 1. & supra eod. c. 24. nu. 17.*
t *In cap. si vero. lib. 1. de sent. excom.*
u *Ca. si quis. 23. q. 4.*
x *Arg. c. si non licet. 23. q. 4.*
y *Ca. 17. nu. 11.*
z *Ca. fin. de sent. excom. lib. 6.*

a *Ca. clericos. 21. d. 2. per tex. in. 22. d. & ca. cum contingat. de etat. & qualit.*
b *Cap. 1. de cler. coniug. lib. 6.*
c *Innoc. Pan. cor. & cæt. manu. cap. ex parte. de cler. coniug.*
d *Cap. non ab homine. de iudic.*
e *Cap. cum illorum. de sent. excom.*
f *Ca. de monialibus. eo dem tit.*
g *Cap. non dubium. de sent. excom. religiosor. eo. tit. lib. 6.*
h *Dec. 332. in antiq.*
i *In ca. 2. de for. compet. & in libr. quando litera Apostolica &c. limit. 4.*
k *In dicto cap. 10.*
l *Ca qui vere. 11. q. 1.*
m *Verb. excæsia. q. 1. & verb. remitto. 2. q. 1.*
n *Capit. 26. num. 26.*
o *Capit. 2. num. 8.*

exemptionem. q *In 4. dist. 18. art. 21. quæst. 1.* r *Num. 78.* s *Cap. si vero.* t *Verb. excommun. 6. Nat. 4. col. 2.* u *Dicta cap. si vero 2.* x *Cap. cum in audientia. eod. tit. & cap. fin. de vit. & honest. cleric.* y *Cap. in audientia. eod. tit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Clemēt.1. eod.tit.
b In ca.fin. eod.tit.
c Sing.179.
d In cle.1. de immun. eccl.pag.8.
e In vlpit. cleru. 1. de offic. ordin. notab.5.& veg.1 fa.19
f In ca.per pēdimus.de sent.excom.
g Cap.1.de bigamis libro 6.
h Cap.1.de cler.coniug. lib.6.
i Capit.cum non ab homine.de iudic.
k Vbi supra.regu. 5. fallit.
l Cap.1.de lit. & testim. cleric. lib.6.
m Cle.1.de vit. & honest.cleric.
n Cap.1.ea. cum voluntate.de sen. excom.cum glos. apt. l. 1. ff. de e mend. pra. picuorū.
o In d.cap. cum voluntate.
p Verb. excommunio.3.§.10.

tum dierum,nec sufficeret vna pro tribus iuxta glossam singularem a & Panormitanum b & Ludouicum Romanum, quidquid dicat Bonifacius.d

81 Sexta,eius qui relictis habitu, & tonsura, turpibus, & enormibus se miscet, licet non admonitus, iuxta communem Steph. Aufridus e dixit se bis vidisse vsitata fuisse : & si Panormitanus & Cardinalis teneant oppositum bigami.f Octaua,coniugati etiam cum vnica & virgine, si non gestantis vestem,& tonsuram clericales.g Nona, si dati realiter.Decima, depositi verbaliter , & incorrigibiles. Vndecima,ei[h] qui priuilegiū clericale quoquomodo amisit. Stephanus Aufridus.k Duodecima , circulatoris fuisse totis,& scurræ per annum, vel si ter monitus ante non abnet.l Decimatertia,exercentis per se ipsum tabernam, nisi quia percutit principaliter,vt corrigat tamquam magister, ter,herus,propinquus,senex,aut superior in Ecclesia, principaliter non fiat odio,malitia,vel ira:& percussio moderata,saltem iuxta suum propositum,& modo castigandi habeat ordinem sacrum, iuxta Panormitanū, o nisi regulariter Sylūester p stricto iure idem posset dici de aliis, cum dicatur voluntate:non distinguat,nec vlla ratio ad id cogat.Decimaquinta inuadentis in suam necessariā defensionem, quando honoris,quando fuga ei esset ignominiosa, vt ait Panormitanus t & Caietanus.u Decimasexta,quæ est necessaria defensio te recuperandū bona,quæ iniustè capta clericus aliquando vi occupat,x & qua detinetur clericus debitor fugiēs, exigam prēmeditans ad præsentandum suo prælato iuxta Panormitanum & communem. y

83 Decimaseptima,qua magister iustitiæ secularis,qui clericū in delicto flagrāti,vt illū præsenter suo prælato Panormitanum & communem,z aut inuentum in delicto, præsumat probabiliter illum aliquod scelus intendere, secus,vt quia fert lumen , vel sociū,vel est petitor picione omnino aliena,& modo iustum modum in capiendo non excedat,puta si permittenti se sponte capi,& duci de industria pugnos impingit,aut calcem,a aut mittit in cerem eum , qui offert fideiussionem præsentandi se quando

q In dicta capit.cum voluntate. r Verbo excommunio. s In cap.alia.de reptis.fin. t Capit.si vera.1. & capit.ex tenore de excommunic. u In cap.alia de reptis fin. x Dicta cap.alia de reptis fin. y Verbo excommunio.3.§.10. z Glossa.in dicta ex cap.si clericus.de sent.excommunic.lib.6.

ter etiam iudex ecclesiasticus,nisi grauitas delicti,vel causa id exigat.a Decimaoctaua,qua volēs delinquere vel qua liberatur ab inimicis,vel alio incōmodo.b Nona, qua in suam necessariam defensionem ei aufert, aut qua cogit equo desilire , quo super eo fuerit Antoninum.c Vigesima, inuēti inhoneste cū sua ancilla,aut qua cogit equo desilire , quo super eo fuerit Antoninum.c Vigesima, inuēti inhoneste cū sua ancilla,aut filia legitima,vel naturali, d etiam si occidat, scilicet Fortunius cōtradicat, e modo id fecerit,& passione subita faciat.g Dixi, *cum vxore mea*, quia secus in coniunctis remotiori gradu , vel adoptata, h sufficit autem quod inueniat amplexantem,aut in loco suspecto,quamuis non inueniat carnali,iuxta communem,modo fraus absit,quę inter eum maritus & vxor conueniunt , vt dolo accerserem, vigesimaprima, quia detinetur clericus domi inuentus quidem cū vxore post monitionē, vt ab ea re abstineat,i nihil aliud mali ei faciat , quā detinere spatio continuarum ad tradendū suo iudici , iuxta glossam in textui d.c.si verò:quàm eius oppositum, quod tamen tentantem defendendæ suæ castitatis causa, sine fiat facto,& non solo verbo: quia tunc nō licita defensio verbalis , n ob quod pridem respondi, excommunicationem incurrisse quandam monacham nobilem,quę alapā cuidam nobili,quod eā amore spretō rapere tentasset, Vigesimatertia , tam subita vel tam illata laico non esset mortalis iuxta sententiam communem optime explicat Caietanus,o

Vigesimasecunda, qua mulier percutit clericum per se, aquarta,qua prælatus capit suū clericum per se, vel per laicum, aut verberat per se , vel alium laicum , aut verberat per se , vel alium probabili suo iudicio iustam. Dixi , *suum clericum* : quia licet non tamen verberare , nisi per clericum, aut per alios, si ipse per se cōmodè non possit. r Epīscopo qui non debet verberare suis nisi quando non adesset alius ad id faciendum. t Epīscopo qui non debet verberare suis nisi quando non adesset alius ad id faciendum. t Vigesimaquinta, quando non adesset alius ad id faciendum. t Vigesimaquinta, quando non adesset alius ad id faciendum. t Vigesimaquinta,

Universidad de Deusto
Biblioteca

clerici ad id idonei, iuxta Panormitanum [a] & Syluestrum [b] quamquam vt dixi alias, [c] ecclesiasticus, qui consuetudinem sequutus torquet, aut cædit clericum per laicum non est excommunicatus, licet peccet, vt dixit Auricus, [d] quia confessus etsi non excusetur à culpa, excusat tamen à pœna, iuxta glossam [e] pœna inquam, saltem ordinaria, licet forte non extraordinaria, vt post Decium [f] diximus.

87 Vigesimaquinta, qua iustè eiicit ab Ecclesia excommunicatum, aut alium diuina officia turbantem. [g] Vigesimasexta, qua eiicit è Sede Apost. eum, qui sine canonica electione Cardinalium eam occupat. [h] Vigesimaseptima, qua præcipit nere sibi iniuncto includit, & continet Cardinales conclaui ad eligendum Papam. [i] Vigesimaoctaua, qua vult, & statuit ire etiam iaculando, & non ferit: quia errat.

a *In cap. vniuersitatis.*
b *Verb. excommunic. cas. 3.*
c *In d. cap. vt iuuenis.*
d *In d. reg. 3 fal. 2.*
e *Inn. cum venerabilis de consuet.*
f *In d. ca. 2. de cons.*
g *Capit. veniens. de sent. excommun. & cler. grauiu. iuncta glos. eodem tit.*
h *Capit. si quis præsumpserit. 79. d.*
i *Capit. vbi per calum. & præcepta, de elect. libro 6.*

Quos excommunicatos ab hoc canone absoluit Episcopus.

88 POrro multi possunt ab Episcopo ab hac excommunicatione absolui, puta morti propinquus, [k] & mulier cuiuscunque conditionis sit, [l] membra sua captus scilicet claudus, cœcus, &c. iuxta communem, [m] a grotus perpetua, vel diuturna ægritudine nequiens iter facere, puta tertiana, vel quotidiana, vel podagra, [n] qui ante pubertatem eam incurrit, [o] senex, [p] qui iudicio Episcopi eam solutionem petat, [q] adolescens cui iter esset diferimini Angelus, [r] non posse ad Sedem Apost. venire iuxta mentem Innocentij, nullo iure probat, nec Panormitanus quem citat ait, [s] pauperem arte (qua iter agendo vti non potest) viuens, [t] quia non tenetur mendicare, si aliàs non est mendicus, alioqui ficta mendicando soleat sibi, & coniugi prouidere, & iter facere, [u] qui præstare non possit, iuxta Ioan. Andream & Panormitanum, [x] qui ob inimicitias vel alia iusta impedimenta iudicio eius, [y] viri Sedem Apost. sine periculo vitæ adire nequit, [z] qui sua culpa inciderit in ea, [a] filius familias, [b] qui est in potestate patris non valens ire ad Papam sine præiudicio eius, [c] qui sentiat eius ad Apost. Sedem profectioni, vel emancipetur: seruus, nisi dominus

k *Per idem cap. si quis suadente.*
l *Ca. multi rei. de sent. excommun.*
m *Iuxta Cano. ibidem.*
n *Per not. in d. capit. ea noscitur. Rosel. verb absolutio. 2. 5. 19.*
o *Cap. 1. & fin. eod. tit.*
p *Ob eapi. ea noscitur, & cap. quamuis. cum ea annet. de sent. excommunic. 5. cas. 1. 5. fe.*
q *In d. cap. quamuis.*
r *Per not. in d. cap. ea noscitur.*
s *In dict. cap. ea noscitur.*
t *Cap. quod dicis & cap. proposuisti. de excessib. prælat.*
u *In dict. cap. ea noscitur.*
x *Cap. de cætero. eodem tit.*
y *Inn. in cap. cum sperent de sent. excommunic. Bart. in l. 1. §. de iis quibus ut indig. & Felin. in cap. cum sperent de sent. excommunic.*
z *Cap. relatum de sponsa.*

dicat ibidem Panormitanus, vt probat Syluester. [a] quia secus est in famulo libero percussore: impotens, quod arbitrio Episcopi relinquitur. [b] Tales enim non tam delicatus, vt non posset sustinere iter adeundi Romam, sed prius consulendus Papa, & audiri eius imperio, quidquid dicat glossa, [c] nisi fuerit periculum probabile mortis in mora: quia tunc absoluendi sunt qui fuerint in eodem periculo.

89 Quilibet alij (quibus iustum adest impedimentum à latere, qui etiam potest absoluere,) [d] possunt Episcopis, quamtumuis negent Innocentius, Au- Cardinalis, [e] vt probat Felinus, [f] & Syluester, [g] motibus satisfaciant, & iurent sublato impedimento se apud Sed. Apost. [h] qui postea nisi se præsentent commodè poterunt, recidunt in eandem excom-

a *Verb. absolutio. 4. in fi. dubio 6.*
b *Iunc. glos. eiusdem ca.*
c *Inn. Pan. & Felin. in eo cap. nullieres.*
d *Cap. ad eminentiam. de sent. excom. & ea. Pan. de offic. deleg.*
e *In d. cap. quamuis.*
f *Ibidem nerussi.*
g *Verb. absolutio. 4. dubio. 4.*
h *Iunc. ca. quamuis. c. quod de hu. de sent. excommunic.*
i *Capit. sua quit. de sent. excommunic. lib. 6.*
k *Supra citati.*

Responsio ad quæstiones propositas.

Quam verò septem quæstionum hic quæsitarum resolutionem, quòd non solum excommunicatus ob percussionem, sed etiam ob aliam quamlibet causam, cuius absolutio seruata Sedi Apost. possit absolui ab Episcopo, quod idem impedimentum negocat eam adire: quia in generaliter loquuntur Felinus & Syluester, [k] & in eadem ratio idem ius suadet.

Quantum, puta, quanti temporis debeat esse impedimentum, an plurium mensium, vel annorum? Respondetur primo non esse habendam rationem appulsionem hanc nouam, & grauem esse: qua maturandum: alioqui omnes pene Hispani haberent impedimentum, triumve mensium. Secundo sufficere quantum tanti temporis, quantum est necessarium à appellium. Tum quia optat Ecclesia, ne agens id, ob impedimentum in excommunicatione moratus non videtur posse determinari tempus apcasibus, & conformius canonibus. Tum quia impedimento nulla erit absolutio, & si cessante non arripuit iter, recidit in eandem excommupe per quæ duo cessat occasio fingendi falsa intentio matris Ecclesiæ seruatur.

Nullum impedimentum esse, habere curam animæ sumere eas ob suam absentiam notabile dam-

l *Capit. qua fronte, de appell.*
m *Dict. ca.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

num accepturas: nisi posset constitui idoneus Vicarius.

Ad quartam, quòd non potest absolui ab Episcopo, qui licet ad sedem Apostolicam ire nequeat, potest tamen adire legatum, vel alium eius ad id priuilegio munitum.

Ad quintam, quòd iustum habet impedimentum is, qui non potest, licet pro absolutione mittere possit: non euadit id ius eum obligat, sed vult, vt si possit, vadat.

Ad sextam, quòd tale impedimentum habet non valens nisi relinquendo in necessitate extrema, vel valde magna vxorem & filios.[a]

a *Arg. cap. cæterum & cap. pasce. 86. dist.*

Ad septimam, quòd eiusmodi impeditus absolui non possit à simplice sacerdote, etiam si eum Nuncius, vel Episcopus absoluere recusent: non enim ad id potestatem habet, nisi in articulo mortis, in quo simplex sacerdos fit, quo ad hoc, Pontifex,[b] & pulchrè in Concil. Trident. c dictum est.

b *Arg. d.c. si quis suadente.*

c *Sess. 14. cap. 7.*

Octauam, quòd licet casum esse reseruatum in articulo mortis.

91 Præterea absolui possunt per Episcopum à percussione mediocri, non tamen enormi, clerici simul viuentes in congregio,[d] & religiosi, sed hi possunt absolui à suis prælatis, quia non nisi à suo Episcopo secundùm Panormitanum recepto. Ianitor, seu executor, merinus, aut alius ministet, qui stodiat fores, aut cohibeat homines manus infert clericis, que intentione lædendi, & si non sine culpa, & læsio est aut mediocris, g quãquam si est enormis solus Papa absolui ab incursa verò ob paruam, vel leuem Episcopus. h Non ligitur in hac materia per leuem percussionem illa, quæ perueniat ad peccatum mortale: siquidem ob eam, quæ potest mortifera non incurritur excommunicatio maior, vt fertur actum est,[i] sed ea, quę est quidem mortifera: at collatione rum magis mortiferarũ est leuis, & non enormis, neque mediocris. Quæ vero sit leuis declaratur per extrauag. adscribitur Papæ Ioan. xxij. & perperam, quoniam tempus eam allegauit Hostien. Vbi tamen ait respondit bi Innoc. IIII. se non fecisse eam, insultus autem buunt Pio II. cuius exemplum iam diu Roma addiscentibus curauimus, & cuius præcipua verba sunt h.e. *Perlecta spondemus percussionem leuem esse pugni, palma manu geti, aut lapidis, qua nullam maculam, neque sugillationem relinquit, neque abscindit membrum, sine effractione dentium aut ulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. lumus tamen dicere, quod huiusmodi leuis percussio, vt puto, vnguis fiat atrox ob multi sanguinis effusionem. Ad indicandum tamen, qua læsio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus*

d *Cap. quoniã. de vit. & honest. clerie.*

e *Ca. monachi. de sent. excommun.*

f *In d. cap. quoniam. col. 2.*

g *Capit. si vero. §. officialis. de sent. excom munic.*

h *Ca. peruenit. de sent. excommun. vbi tex. singularis.*

i *Eodem c. num. 9.*

k *Quæ in exiit. perlectu.*

l *In capit. peruenit de sent excom. sub finem.*

...dum solum factum sed etiam qualitatem eius, & modum ...di, & ladendi cum omnibus suis circumstantijs, loci, perso...na, personæ, si est magister, iudex, prælatus, pater, patronus, ...percussus iniuste à subdito, aut alio se viliori: quia ex ...hoc reputantur graues iniuriæ, quæ ex se sunt leues, aut me... quia conditio negotij non patitur integram determina... tionem, relinquimus tuo arbitrio, vt declares quæ sit leuis, ...quæ grauis iniuria, admonentes vt potius declaret in dubio esse ...grauem, & ab ea non posse absoluere, quam declaran... do excommunicationem præbeas ladendi statum ecclesiasticum.

Hæc verba Extrauagantis.

Addimus primo enormem esse percussionem, qua membrum, aut inutile, vel quasi ad ...quod efficitur: & illam, ob quam factam in alia parte, ...ab omnibus, vel alia vnde sanguis facile erumpere solet, ...multum sanguinis: & illam quę fit in proprium Episcopum, ...& quæ magno scandalo est populo, vt de... Innocentius III.[a] Et quamquam idem dicat ...quolibet excessu notorio, & idem asserat Sylue... quæ infertur in foro, vel audientia publica coram ...oculo, aut in facie, d aut in Ecclesia, aut in dor... tamen credimus id esse verum, nisi quando per... notabilis, & gignit aliquod magnum scanda... Reges & Cardinalis e declarant aliquas ex his non ...esse, sed leues. Secundo addimus quod iniu... est, quæ est media inter leuem, & enormem: & ...certa regula tradi non potest, relinquitur arbitrio ...eam confessarij, qui habet facultatem Episcopi ...eam receptum ab omnibus, f vt iudicent habita ...constantiarum personarum, locorum, & tempo... vt iudicent leuem eam, quæ enormis est. g Ter... Reges h concluserit esse percussionem leuem, à qua ...Episcopus, colaphum, quem impegit Cappel... perpetuus Aretinæ Ecclesiæ cuidam Canonico ...iusta absque sanguinis emissione, & quòd Cardi... percussiones duorum clericorum, qui sibi ip... pedes impegerunt in itinere, esse leues, à ...soluere Episcopus.

a *In d. cap. cũ illorum.*

b *Eiusdem c. verb. mo... tiuationem.*

c *Verb. ab... soluto. 4. in princip.*

d *Secũdum Gloss.*

e *In loco proxime ci... tandis.*

f *In d. cap. peruenit.*

g *Iux. Pan. ibidem.*

h *In alle... gat. 16.*

i *In consil. 42.*

...terna reseruata Papæ extra bullam Cœnæ est la... Lapso anno. Quarta in falsarios. Quinta lata ...habentes bullas falsas, &c. Sexta in clericos ...excommunicatos à Papa, num. 93. Septima, in ...post denunciationem &c. Octaua, in sacrilegos

infringentes Ecclesias, num. 94. Nona, in male viginter se-
natorem Rom. Decima, in clericos soluentes talia, sed re-
notata fuit. num. 95. Vndecima, in insequentes Cardinales
num. 96. & 97. Duodecima, in vexantes excommunicat-
tium cognatos &c. num. 98 & seq. Decimatertia, in impe-
sitores male procedentes. num. 100. Decima quarta, in mo-
gios absque facultate administrantes certa sacramenta
num. 101. Decimaquinta, continetur in bulla Cœnæ num. 102.
Decimasexta, in facientes eligere sepulturas. num. 103.
cimaseptima, in eos, qui cogunt celebrare in loco interdicto
num. 104. Decimaoctaua in absoluentes per confessionem
Sexti IIII. Decimanona, in exercentes actus mercatur. nu.
Vigesima, in dantes, aut accipientes ob ingressum monaste-
rij. Vigesimaprima, in committentes simoniam in ordine
beneficio. Vigesimasecunda, in eos, qui ab ordine monast-
tium ad alium transeunt. num. 106. Vigesimaquarta, in
qui asserunt hoc de conceptione Virginis matris nu. 107.
gesimaquinta, in delegatos, qui male auctorant alios
ecclesiasticas. nu. 108. Vigesimasexta in septem genera
sonarum violantium monastica. nu. 109. Vigesimaseptima
in peregrinantes in Ierusalem absque facultate Papæ
simanona in Cardinales, qui secreta manifestant nu.
Trigesima, in praedirantes miracula falsa. Trigesimapri-
in Cardinales sede vacante simoniam committentes nu.

106 *Consuetudo excusat à pœna, licet non excusat à culpa.*
111 *Bartholomæus à Carranza Doctor doctissimus, Archiepis-*
pus Toletanus.

a *De offic. deleg.*

93 TErtia excommunicatio reseruata Papæ extra Bullam Cœnæ
na ponitur in cap. quarenti, a quod habet delegatus
lapso iam anno ad exequendam suam sententiam delegatus
concesso, non posse absoluere ab excommunicatione à se lata ob
eius iurisdictionem, & ita absoluit eius superior, qui est solus Papa

b *Cap. sicut de offic. leg. & cap. sane. de offic. deleg.*

Quarta est in cap. ad falsariorum, c quod excommunicatio
rios, de quibus dictum est supra, d quæ quæ ad aliquos casus non
tinetur in Bulla Cœnæ.

c *De crim. falsi.*

d *Eodem c. num. 32.*

Quinta est in cap. dura, e quod reseruat Papa excommuni-
nem latam ab Episcopo in habentes litteras falsas Papæ, nisi co
tra viginti dies destruant, vel resecent.

e *De crim. falsi.*

Sexta in cap. significauit, f quod reseruat Papa absolutionem
communicationis, quam incurrunt clerici, qui scienter, & sine
communicant cum excommunicatis à Papa, administrando eis ad
na officia.

f *De sent. excommun.*

Declaratio quod ad hanc incurrendam requiritur

bum Caietanum. a *Primum, quòd sit clericus. Secun-*
excommunicatio fiat cum excommunicato à Pa-
quòd ad diuina officia admittat. Quartum, quòd
id faciat. Quintum, quòd id faciat sine vllo timore,
homo, qui licet non excusaret à peccato mortali, ex-
excommunicatione secundum eundē, contra quem
quod verbum illud sponte, in quo se fundat, non probat
ge ait: vt ex duobus iuris capitibus colligitur, b qui-
ror satis sponte fieri dici, quod sine metu iusto fit,
contineat aliquis metus leuis, & non iustus: per quod
timorio tollitur efficaciter, quo ad forum exterius:
interiori seruari posset in tali metu, qui est causa
non fuisset communicatum: quia talis metus quo ad
non exæquatur iusto, vt dixi supra. Sextum, quòd fit
carus à Papa iudicialiter, aut nominatim secun-
uista quod hodie requiritur denunciatio. c

a *Vbi supr. cap. 38.*
b *Arg. cap. super hoc de renunciat. & ca. ad audientiā. de sta. qua vi.*
c *Per extrauagant. de emendā. re-latam supr. eodem cap. nu. 11.*

na cap. 2na, d quod reseruat excommunicationem la-
nunciatam in incendiarios.

d *Lib. sexto excommun.*

plo prima, quòd d. cap. 1um, non excommunicat, ne-
denunciari, vt cap. cōquestus: de quo in octaua: sed
denunciati non absoluantur nisi à Papa, & ob hoc
non esse excommunicatos à iure. Secunda, quod Caie-
eandem ptidem sequuti fuimus f & nunc etiam sequi-
dicunt nullum esse canonem, qui excommunicet in-
etiam Ecclesiarum, licèt glossa g & communis Pa-
illorum h S. Antoninus, i & Stephanus, k cōtra-
in incendiario Ecclesiæ, sed sine textu & ratione
defendi nō potest, nisi id haberet consuetudo,
quod illa tolerata, & approbata à prælatis vim ha-
statuti excommunicantis per dicta supra. l

e *Vbi supr. cap. 22.*
f *In dicto cap. 1na.*
g *Dicto ca. 1na.*
h *Panor. & alij ibidem.*
i *3. par. tit. 24. cap. 11.*
k *Clem. 2. de offic. ordin. & de potestate Eccles. nu. 12.*
l *Eodem c. num 1.*

cap. conquestus, m quod habet excommunicatos esse
frangant, & spoliant Ecclesias.

m *De sent. excommunic.*

prima, quòd illud c. non excōmunicat, sed præ-
excommunicatos: siquidem inbet denunciari eos
secunda, quòd duo requiruntur ad incurrendam
pertingere, & rapere, siue furari. o & ob id, qui
sacrarium, aut perpetrat alia similia nefaria
facratur, nō incurrit eam. Nec sufficit quæcum-
pia ferre, vel arcæ: sed requiritur Ecclesiæ, vel so-
prima, quod per Ecclesiam intelligūtur monaste-
& reliqua ædificia pia, p auctoritate Episcopi
nō alia. q Quarta, quod is dicitur effringere
effregit, vel effodit parietem, aut frangit fores,

n *Arg. cap. postera. §. verum. de appell.*
o *Panor. in c. fi. de sacr. S. Ant. vbi supra. et. & Caiet. vbi supra cap. 11.*
p *Panor. in d. cap. 1na.*
q *Secundum*

cap. ad hæc de relig. domib. diruit

Universidad de Deusto
Biblioteca

diruit seras, & qui impellendo, vel quouis alio modo violen-
a *Syl. verb. excommun. 7. cas. 6.* to ingressum sibi parat, a non autem, qui refert eas cla-
siue etiam surripuerit, vel extorserit, siue non, iuxta sa-
tentiam omnium. Quinta, quod non sufficit denunciatio ge-
neralis. b

b *Iuxta dictam extra nug. ad euitanda.* 95 *Nona, & prima libri Sexti,* c *excommunicat eum reseruando, qui eligentes in Senatorem Romanum aliquem Imperatorem, &c. Comitem, procerem aliquem potentia, aut aliam dignitatem insignem, aut fratrem, aut filium eius &c. & huiusmodi electioni sine consensu Papæ se intruserunt in illud, & qui præbuerint auxilium &c.* De quo quia est de raro contingentibus, nil amplius dicendum.

c *Inc. fundamenta. de elect. lib. 6.*

d *Inca. clericis. de immunit. eccles. lib. 6.* e *Clemen. 1. de immuni. eccles.* f *Inc. faliceu. de pœn. lib. 6.* Decima, d *Excommunicat clericos, qui pendunt vectigalia &c. mas, vel talia, sæcularibus.* sed reuocata fuit à Clem. e

96 *Vndecima,* f *excommunicat cum reseruatione eum, qui ille tuus fuerit, percusserit, aut ceperit tanquam inimicum Cardinalem, aut comitatus fuerit eũ, qui hoc patrauerit, aut dauerit, aut id ratum habuerit, aut dederit consilium, vel fa- aut sciens receperit, aut defenderit, etiam si ob ea non esset ve iure excommunicatus. Principem item, & gubernatorem liber, & suos ministros, qui contra præditos non obseruarent constitutionem intra mensem postquam sciuerint.*

97 Declaratio prima, quod hæc extenditur nunc ad Archi- piscopos, & Episcopos per bullam Cœnæ Domini. Secun- quod infectantes, domini, Iudices, & officiales negligen- qui non percutiunt, etiam si id maximè velint, non in- in d. cap. si quis suadẽre, sed in hoc sic. Tertia, quod qui

g *Verb. excommunic. 7. cas. 11.* dicat Syluester & quos ille refert, g qui iubet, alicui, ve tur Cardinalem tanquam inimicum, non incurrit nisi quuta infectatione, sequuta verò sic quamuis nulla cõ- tur percussio, licet qui iubet percutere non incurrat quuta percussione, non quidem per rationes Sylueſtri

h *Eadem c. num. 11.* dicta supra, h puta quia iussio percussionis prohibetur cessorium illi: & ita non sequuta illa iussio non habet ectum: sed iussio infectationis est accessoria illi, & ita illa quuta, etsi nõ sequatur percussio, impleta est iussio eius. ta, quod excusantur principes, domini & iudices, si incipi- procedere intra mensem postquam sciuerint, quamuis

i *In ca. quicunque. de sen. excom. lib. 6.* fiant processus, neque puniant.

98 *Duodecima,* i *excommunicat cum reseruatione omnes, qui cultatem tribuerint alicui interficiendi, capiendi, aut vexandi, sonas aliquorum, aut eorum facultates, aut bona, eo quòd rint sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti contra Reges, &c. aut contra quoscunque alios eorum mandato*

*vel alios quoslibet, aut illos, quorum ratione eiusmodi senten-
tiæ latæ fuerunt, aut eos, qui obseruant, aut qui nolunt com-
municare cum his excommunicatis, nisi ante quã dicta facultas exe-
quenda daretur fuerit reuocata ab eis: aut si eius occasione iam
data bona, & intra septem dies non restituuant, aut satis-
non fecerint. excommunicat etiam eos, qui vsi fuerint tali facultate, aut
participarunt in dicto excommunicatione, non possunt absolui, nisi
a Papa fuerint.*

Secunda prima, quòd ex sola datione facultatis non
incurritur eam, neque etiam ex eius exequutione, si ante
reuocetur: neque etiam si post exequutionem, si ea
restituantur bonis, & illa intra septem dies restituantur, vt
docet Caietanus. a Secũda, quod ex Sylueſtro b col-
ligitur, quia in suo libro decrãt illa verba, *Et quoslibet alios*, quia
non pertinent ad excommunicationes latas contra solos
Dominos, & eorum ministros, contra verum teno-
rem earum. Tertia, quod iustè vexando non incurritur
excommunicatio, c iuxta Caietanum, quod nostro iudi-
cio licet etiam quãdo ob vindictam, & odium vexat,
dummodo, & alio modo quàm iustitia postulat, d & quòd
consanguinei, aut cognati excommunicantis dicuntur
excommunicati, iuxta Ioan. Andream, & cõmunem, e & etiam,
quòd familia, eius intimi amici, & omnes illi, quorum gra-
tia, vel commodi grauanti esse grauamen excommunicantis, &
quod ipse facit: siquidem negari non potest esse suum
commodum ad hanc cõstitutionem, & eius rationem, quæ
satis bene comprehendit. f

Quarta, & cum reseruatione, excommunicat Inquisi-
tores, & æquantes officio Inquisitionis ab episcopo, qui odio,
vel commodi temporalis gratia contra iustitiam,
Inquisitores mittunt procedere contra aliquem, vbi fuerit
suspectus super huiusmodi prauitate, aut ob easdem causas, &
impedientes quominus do hæresim, aut impedimentum offerre præfati,
procedere aliquem.

Quod ad incurrendam hanc est necesse, vt sit In
quis datus ad eius officiũ ab Episcopo: quia ipse
non incurrit suspensionem officij in tres annos, h
procedat quando, & quomodo debet, aut proce-
dendi, & quòd hoc faciat contra iustitiam, & suum
officium illud esse iniustum: & quòd hoc faciat
odium, aut lucro, i quia non satis esset facere
iustitiæ, aut ad euitandum scandalum. k

a *Vbi supr. cas. 30.*
b *Verb. excommunic. 7. cas. 12.*
c *Argum. l. 1. ff. de appel. & cap. vt debitus. eo-
dem tit.*
d *Arg. cap. cum minus. 23. q. 5.*
e *In d. cap. quicunque.*
f *Arg. l. illud. ff. ad l. aquil. & l. de re ds. prælat.*
g *In clem. 1. in §. verum. de hæret.*
h *Per eundem §. verum.*
i *Inn. Card. in dict. §. verum. vbi Ioannes. & Canta. vbi supr. cas. 1.*
k *Inn. glos. in d. §. verum.*

a Deprivilg.
b In dicta clem. 1. q. 3. & 4.
c Iua. mey tom Felyn. & eorum quæ citat in cap. cum quidam. col. 2. de iudic.
d In eadem clem. 1.
e Ibidem.
f Iuan. Gut. de sacrem. reiect. 2. quæst. 32.
g In d. clem. 2. quæst. 32.
h Eod. cap. num. 21.
i Ca. accepi. 21. appell. 2. de restit. fol. 111. 32.
k Vide supra. cas. 80.
l In distinct. clem. qu. 7.
m Ver. excommunic. 7. cas. 14.
n Argum. c. suffraganeis. de elect.
o Eiusdem elem. verbo parochialibus.
p Arg. cap. 2. de consti. lib. 6.
q In dicta clem. q. 11.
r Vide supra. dub. 7.
s Gloss. & Comm. in d. clem. verb. non habeat.
t Ibidem. verb. canonice.
u Capit. 21. num. 31.
x In clem. exportis. de pœn. & cen.

101 *Decimaquarta habetur in clem. 1.* a *& excommunicat cum reseruatione religiosus, qui sine licentia expressa præbyteri parochialis, præsumunt administrare clericis, vel laicis sacramentum confessionis, aut eucharistiæ, aut benedicere nuptias, aut absoluere excommunicatos à canone, præterquam in casibus à iure, aut priuilegiis Apostolicis sibi concessis, aut à sententijs promulgatis à synodalibus, aut à prouincialibus, aut à peccatis à papa.* & cæt.

Declaratio prima, quod ad incurrendam hanc est necesse, quod sit religiosus: quamuis non sit exemptus, neque prælatus, iuxta Cardinalem b & quod non sit Rector, seu curatus Ecclesiæ parochialis, c quamuis glossa dubitet, d vt prius super ea diximus, quid quid dicant e Cardinalis & Imola.

102 Secunda, quod satis est, vt in licentia exprimatur tantum mentum cuius causa petitur, etiam si non exprimantur omnia personarum. f Tertia, quod est necesse, vt faciat absque ex quinque hic expressis per præsumptionem: & non sufficit facere id per ignorantiam, vel credulitatem, quod parochus id æquo animo feret, saltem quo ad forum conscientiæ. dum Cardinalem g & ea quæ nos diximus supra, h & latius repet. i Quarta, quod non sufficit, vt vnus religiosus ministret Eucharistiam alteri religioso exempto. Tum quia est subiectus presbytero parochiæ, quam subiectionem tur præsupponere textus esse ad hoc necessariam, iuxta Cotanum. k Tum quia ille non est clericus, neque laicus, textus loquitur, secundum Cardinalem l quamuis opposita sed non iustè, teneat Syluester. m Quinta, quod per tum parochialem intelligitur rector, quamuis opponatus ordine missæ, n aut eius vicarius, & episcopus, iuxta gesam, o & eius vicarius generalis. p Sexta, quod incurritur ob administrationem factam in articulo mortis, iuxta Sylnalem, q etiam si faciat ob defectu parochi, iuxta Syluchiano, qui ait habere se facultatem, cum non habeat, eo, quod administret sacramentum pœnitentiæ aut bapsecundum omnes ibidem: neque eo quod absolutus ab excommunicatione lata ab homine, iuxta glossam & communem. Octaua, quod fratres minores, & alij qui participant, priuilegia possunt ministrare sæcularibus quolibet die cepro Paschatis, vt dictum est supra. u

Decimaquintain clem. si quis suadente de pœn. Nunc sedet Bullæ Cœnæ per S.D.N. Gregorium XIII.

103 *Decimasexta,* x *excommunicat clericos, & religiosos, qui*

clericum illic prohibentem aliquem inducere ad vouendum, aut promittendum eligere sepulturam in sua Ecclesia, quam mutabit electam.

Declaratio prima, quòd ad incurrendam hanc est necesse, quod sit clericus, aut religiosus: & quod inducat ad iurãdum, aut promittendum de electione sepulturæ, aut non mutandi electam: & quòd persuasus aliquid horum faciat: quod sepultura pertineat ad Ecclesiam eius qui persuadet, & quod temere faciat non existimando a In dicto §. fin. b Vbi supr. cas. 49. c 3. par. tit. 24. cap. 31. d In clem. grauc. de sent. excom. e In d. cle. f Syl. verb. excommun. 7. cas. 16. §. 7. g In extrauaga. & §. dominic. de pœn. & remiss.

id facere posse, iuxta Caietanũ. b Secunda, quod precari, aut inducere ad eligendam sepulturam, si iurat, aut vouet, iuxta S. Antoninum. c

Tertia, d *excommunicat, cum reseruatione nobiles temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda diuinis interdicti, siue compulsio fiat per personã clericorum, consanguineis. Et qui voce præconis, aut sonitu campanæ, aut cornu tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendum in tali loco præcipuè excommunicatos, aut interdictos, qui prohibent ne excommunicati, aut interdicti ab homine arcentur, quando peraguntur diuina officia, qui admoniti nominatim nolunt exire.*

Declaratio prima, quòd per tria priora ex his quatuor, soli nobiles temporales incurrunt in hanc, quamuis sint domini temporales iurisdictionem iuxta glossam & Imolam, e per quartum autem omnes. Secundo declaratio debet fieri aliquo modo ex prædictis, & vt notetur. Et quòd excommunicati sint nominatim.

Quinta, f *excommunicat cum reseruatione, eos, qui contra Papa Sixti IIII. absoluunt ab aliquo illorum casuum, scilicet peregrinationis in Hierusalem, & Romam, religionis, castitatis, nisi in dictis confessionalibus illorum de certa scientia, cum derogatione illius*

Bullæ huius extrauagantem nunc nihil, vel parum prodest: quia iam consentium in ea principaliter: quia iam consensum defuerunt: sed est notanda ad hoc quod dispensationes votorum in ea contentorum reseruatur Papæ. Et huius textus ante hunc in libris iuris Pontificij

Sexta, g *excommunicat cum reseruatione eos qui* h *In extrauagan. 2. de sepult. inter communes.*

ad eos conseruandos, aut eos concidunt in [illegible] *vt ossa carnibus denudata deferant, & sepeliant*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Sylu. vbi supra cap. 41. & colligitur ex text.
b Vbi supr. cas. 30.
c In extrauagan. 1. de simon.
d Vbi supr. cas. 31.
e Tertia parte, titul. 29. cap. 30.
f Vbi supra cas. 44.
g In c. quoniã. de simon.
h In d. cap. quoniam.
i In ca. sum vtile abilu de consuet. capit. demique. 4 dist.
k In repet. clemẽt. 1. de offic. ord. in reg. 3 fol. 3.
l Verb. monialez. nu. vlt.
m In tract. de red. q. 1. manit. vlt.
n In extrauag. Pauli 2. de simon.
o Vbi supr. cas. 32.
p Ca. 33. nu. 226. & ca. 35. nu. 113.
q Cap. fin. de simon.
x Vbi supra cas. 43.
y Vbi supra cap. 66.
z Vbi supra.

Declaratio prima, quod non habet locum in bit-qui mori-tur in terris infidelium, vbi non est facer locus ad sepelien-dum neque in eo, qui hoc facit viuo, neque etiam mortuo alia quam sepeliendi in alio loco, quamuis in vindictam, & ad vescendum id faceret, a Secunda, quòd non incurrit, qui facit cadaueri ne feræ at, aut in anaromtam, aut cadaueris gio, vt ab eius populis iustus honor habeatur, Caietanus in vsu habet Gallia.

106 *Vigesima,* c *excommunicat eum reseruatione eos, qui aut accipiunt aliquid ob ingressum in aliquod monasterium.*

Declaratio prima quod non incurritur per accep-tionem vel largitionem absque pacto, an ob consuetu-dinem, vel qua iura, aut sine præsumptione bono animo: quia hoc illa verba *Eos, qui præsumunt.* Neque per accep-tionem in victum eius, qui ingreditur ob necessitatem, iuxta Clem. num. d Secunda, quod Innocentius VIII. declaratur, les non incurrere hanc, nisi ob receptionem cum pacto, cuius non idoneæ, ob largitionem. Et quod S. Antonin. referunt Syluester f & Felicula g ait, quod Martinus V. se nolle hac teneri moniales, Tertia, quòd consuetudo ria excusaret à prædicta mortali, vt diximus hargum. singularis i & eorum quæ Aufredus dicit. k Quarta Clemens VII. concessit, vt moniales nullam simoniam incurrerent propter pacta, & conuentiones, quas conse-in dotib⁹ monialium, in commodum earum victum, vel in compendio priuileg. l ua de re latius scripsimus. m

Vigesimaprima, n *excommunicat eum reseruatione eos tes simoniam in ordine, vel beneficio, & eius mediatores.*

Declaratio prima, quòd non intelligitur, nisi de ea quæ committitur in ordine, & beneficio secundum quæ de ea tantùm agit, quod etiam dicit Caietanus. o Secunda non habet locum in simonia mentali, neque etiam in ea uentionali, sed in reali per prædicta, p & latius in cõtra q Tertia quòd mandatum positum in ea, vt dictum scientes, non obligat alios, quam Curiales Romanos dum Syluestrum r neque nunc eos, neque alios S. Antoninum, s quia non est quo ad hoc recepta, Sylu. & Caietanus. u

Vigesimasecunda, excommunicat eum reseruatione dinum mendicantium sine speciali facultate Papæ non mendicantes, excepto ordine Carthusianorum, &

u Post cas. 31. x De regularibus in extrauagan. Martin. V.

ne. Hæc facit ad istud Ioan. Maioris a Carthusia re-matricia, b *quam refert Ioan. Andr.* c *excommunicat eũ omnes eos, qui largiuntur, aut accipiunt aliquid, aut* Curia Romana *ad obtinendam iustitiam, aut promo-aliquem alicuius rei.* Sed Paludanus, d & Angelus e & & Caietanus g asserunt fuisse reuocatam per Cle-Fuit autem innouata, & maioribus pœnis aucta Gregorium XIII per extrauagantem, quæ inci-promulgata die 8. Nouemb. an. 1574. quam statim commentario donauimus in honorem sanctissimarũ, fortissimarum virginum & martyrum Luciæ, & tra viginti dies, quibus festa earum distant.

quarta, h *excommunicat eum, qui dixerit peccare eum qui credideris Virginem Matrem fuisse conceptam & etiam è contrario eum qui dixerit peccare ipsum tenentem.*

quòd qui sincero, & solido animo sine alia an-præsumptione dixerit hoc nõ incurret, iuxta Caiet. temerario, & paulo ante *præsumerent*, & ita dolũ, eam culpam requirit per supradicta. k Quamquã fuisset. l fuit declaratum fuisse conceptam sine peccato. Quoniam plurimum interest scire, quo-Basiliense B. Virginem sine peccato conce-dixerit: verba eius hic subiiciemus. *Nos verò dili-auctoritatibus & rationibus, quæ iam à pluribus relationibus ex parte vtriusque doctrinæ coram allegatæ sunt, aliisque etiam super hac re visis, deliberatione prolatis doctrinam, illam differentem Deiparam genitricem Mariam præueniente & ope-gratia singulari, numquam actualiter subia-sed immunem semper ab omni originali & Ecclesiastico fidei Catholicæ, rectæ rationi, & sa-omnibus Catholicis approbandam fore, tenendam definimus & declaramus, nullique de cætero li-prædicare & docere.* Hæc ibi: Qua in re m In summa eiusdẽ Concilij. esse Sixti IIII. declarationi & Tridentino n Sess. 4. sub finem. quale quale tandem illud Concilium dixerit, vt asserit Dom. Bartholomæus à Carran-Archiepiscopus Toletanus m renouata o Apud Sylu. verb. excommun. 9. cas. 47. p *excommunicat eum reseruatione, com-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

missarios, & delegatos ad cognoscendum, an illa aut illa alienatio bonorum ecclesiasticorum sit in vtilitatem euidentem Ecclesiæ, &c. non, qui amore, timore, aut pecunia ea auctorat. Quamquam Caietanus hanc non posuit, siue quòd non haberet pro autentica, siue quòd non esset vsu recepta, quod ipsum dicendum est.

a Post cas. 81. multis significat.[a]

b 1. par. tit. 24. cap. 20. & Caiet. vbi supra casu 81.

109 *Vigesima sexta in priuilegiis ordinum relata apud S. Antonin.* num [b] *excommunicat cum reseruatione ingredientes monasteria monialium. Minorum, & Prædicatorum sine licentia præfectorum, aut generalis, aut eius, qui ab ipsis ad id habet facultatem. Et eos qui præsumunt proferre in lucem libellos famosos linguæ vel alia, aut componunt, aut habent, aut in vulgus emittunt, &c. sus, aut cantilenas in infamiam, & detractionem status prædictorum, vel Minorum. Et eos qui præsumunt prædicare, &c. defendere prædictos religiosos non esse in statu perfectionis, &c. licere eis viuere ex eleemosynis, neque prædicare, neque audire confessiones cum licentia summi Pontificis aut aliorum præfectorum inferiorum sine licentia Rectorum Ecclesiarum, vel prædicationalis. Et eos qui præsumunt inferre aliquam, qua incumbit violentiam locis prædictorum Prædicatorum, & Minorum. Et in suis monasteriis, vel Ecclesiis detinent apostatas prædictos, &c. ejecerint, postquam à monachis ipsorum ordinum fuerit requisitum, ne eos retineant. Et monachos Minores, qui præsumunt recipere ordinis Prædicatorum professos absque licentia superiorum, &c. ficis, quæ faciat expressam mentionem huius indulti, aut petant, & impetrent facultatem suorum priorum, & quæ prædictam conantur expellere ex vniuersitate Parisiensi, &c. vel Minores.*

c Vbi supr. d Vbi supr. e Iuxt. eundem. f Capit. 18. num. 11. g Vbi supr. cas. 14. h Vt habetur in compendio verb. absolutio 2. num. 8.

Declaratio prima, quòd septem excõmunicationes forum Pontificum in hac continentur, quas S. Anton. Secunda, quòd primam nõ incurrit, qui ingreditur dicta nasteria ignorantia iusta, vel quasi iusta ductus secũdum, dem, & Caietanũ: [d] neque qui ingreditur sciens, sed sus iustã esse causam, ob quam ingreditur. [e] Tertia, quòd cũda non habet locũ contra componentes prædictos in iguominiã ipsorũ religiosorum, & non eorũ status, cta suprà. [f] Quarta, quòd in septimo loco pro, Parisiens. apud Syluestrũ & *Perusinũ*, per errorẽ. Quinta, quòd quæ priuata intentione ingrediuntur monasteria sium prædictarum, possunt absolui à confessariis suis nis per priuilegium Sixti IIII. [h] Sexta quòd præfati ctorum ordinum, & eorum qui gaudent priuilegiis eorum tarum, possunt excommunicare omnes clericos & laicos,

apostatas sui ordinis. [a] Septima, qui faciunt dictam violentiam, possunt absolui à cõseruatore, & præ- in foro conscientiæ per priuilegium Leonis X. [b] septima excommunicat qui peregrinantur in Hie- sine vllaque licentia Papæ.

a Vt habetur in dict. compendio verb. Apostata. num. 7. b Vt dicitur in dict. compendio. verb. absolutio 2. quo ad secularei. 3. fin.

Scotiam &c. excommunicat eos, qui appellant à Papæ ad [c] D N. Gregorium XIII. Sed hæc hoc anno facta est tertia Bullæ

c Apud S. Anton. & Syluest. vbi supra.

Quarto quòd qui consulit, vt appellet, non incurrit, si ipsum secus de consulente licitum esse appellare, [d] quia non prohibetur consilium secundariò, posteriore verò

d In extravaga. Iulij. II. relata per S. Anton. vbi supra cap. 20.

Decima excommunicat cum reseruatione Cardinales aliquid de secreto actis in Consistorio Papæ cum ab eo ipsum specialiter & expresse, vt id maneret secretũ. Vndecima excommunicat eos, qui prædicant miracula falsa vel prophetias, quæ non continentur sacra Scriptura. Quod aut, [h] quem sequitur Frater Bartholomæus Senensis Nauarrus, tunc doctissimus, & religiosissimus ordinis, autem Illustrissimus Archiepiscopus Toletanus, Decimus Conc. non fuisse receptas.

e Iuxt. Caiet. vbi sup. f In Concil. Lateranen. sub Leone X. sess. 9. g In eodem Concil. h Ver, excõmu. in fine.

Duodecima [i] excommunicat Cardinales, qui Sede Apost. vacante conuenerint, ordinauerint, disposuerint, aut aliquo modo tractare facere, vel attentare contra ordinata ab eodem ante omnia eligatur Papa.

i In fine summa Concilij Lateranẽsis sub Leone X.

Excommunicationibus reseruatis Episcopis Papæ, partim illis, partim neutris.

Excommunicationes reseruatæ Episcopis sunt tres, & alia duæ Panorm. num. 112. & 2. seq.

k In extravaga. Iulij II. approbata in dicto Concilio Lateranen. sess. 1.

Primo incurrit, [l] incursa ob leuem percussionem clerici, monachi, de qua supra. [m]

l De sent. excommun. m Eod. n. 91. & seq.

Secundo confert Episcopus per suum statutum reseruando absolutionem, secundum omnes. [n]

n Angam. c. super. de sent. excom.

Tertio excommunicatio Papalis, cuius absolutio ob aliquod delictum reseruatum conceditur inferiori: quia illam dare Episcopus, & non alius inferior.

o In c. 1. & ca. monach.

Quarto Innocentium communiter receptum, [o] quia absolutio, vel absolutio reseruata Papæ priuilegio inferioti, videtur concedi Episcopo, & non data eundem Innocẽtium [p] probatum per

p Ibi, de eo qui fuit ord. suscep.

Panormitanum [a] qua eadem ratione excommunicatio p
ma harum quinque censetur esse reseruata Episcopo.

*Quarta partim Episcopalis, partim non, [b] excommunicat non
qui scienter participat cũ excõmunicato in crimine, ob quod est
municatus cũ reseruatione absolutionis ei, cui esset reseruata
gio excõmunicationis ob crimẽ, in quo participãdo eũ incurrit*

Declaratio prima, quòd ad incurrendam hanc excom-
nicationem oportet: quòd fiat participatio in crimine p
lud commissum, & ob id incursam excommunicationem a
eo, cum quo participat, vt dictum est. [c] Et quòd partici
eo sciens illum esse excommunicatum. Secunda, quòd
ante extrauagantem præfatam, *ad euitanda*, à sufficien
requirebatur scientia excommunicationis, ita post
quiritur, & sufficit scientia denunciationis illius, per
Tertia declaratio in solutionẽ proposita dubij, quòd
percutit pluries clericũ, ita vt appellentur diuersæ p
nes, [e] singulis vicibus incurrit excommunicationem
participat in crimine multoties cũ excõmunicato, in
cãtur iteratæ participationes, singulis vicibus incurrit
municationem. Quarta, quòd ab hac debet absolueri
qui ab altera. [f] Idcirco, cui reseruata fuit prior, eidem
erit, & si illa nemini fuerit, neque hæc erit vlli.

*Quinta etiam partim Episcopalis, & partim non, [g] excom-
municat eum, qui ob articulum mortis, aut aliud iustum impe
absolutus ab eo, qui aliter non potuisset, recuperata valetu
sublato impedimento, quàm citò commodè potest, non repa
superiori, à quo debet absolui, quo obediat eius mandatis. Et
qui absolutus à Sede Apost. aut eius Nuncio præcipientibus
præsentet ordinariis, aut aliis iudicibus, quo exequatur sua
vel quo satisfaciat læsis, vel aliis, ob quos fuit excommunicat
facit quàm citò commodè potest.*

Declaratio prima, quòd prima pars huius excommu
tionis habet locum in absolutis à quibuscunque, vt ex
palam colligitur: & secunda non nisi in absolutis à Sed
post. aut eius Nunciis, de quibus solùm loquitur. Itaque
habet locum in absoluto ab Episcopo, vel alio delegato,
Caietanum [h] quamuis habeat nostro iudicio in absolu
summo Pœnitentiario. Secunda, quòd tẽpus intra quo
citò commodè potest tenetur præsentari: quo ad forum
terius relinquitur arbitrio boni viri, [i] quo ad interiora aute
conscientiæ absoluti. [k] Tertia quòd hæc est Papalis, vel E
copalis, si prima talis erat, & nemini, si prima non erat reie
uata: quia textus habet eandem esse.

a *Ibi, & in d. c. manae. & in alio loco multis ibi per Felyn. citatis.*
b *In ca. nuper. & ca. si cuncubina. de sent. excommunic.*
c *Supra eodem nu. 32.*
d *Relatam num. 33.*
e *Iuxta dicta supr. eodẽ ca. nu. 16. & seq.*
f *Dict. cap. nuper.*
g *In ca. cum de sent. excom. lib. 6.*
h *Vbi supr. cas. 69.*
i *Argum. l. 2. ff. de iur. deliber. cap. de cansis de offic. deleg.*
k *Arg. c. cum super significasti. 8. de homic.*

excommunicationibus nemini reseruatis, in Decreto & Decretalibus.

*municatio prima nemini reseruata; in saculares non
ulgatos ius Ecclesiasticis. Secunda, in consentientem ele-
ionis de se in Papam malè facta. Tertia, in eum, qui sic su-
ptos nimis administrandi partẽ talis Episcopatus. Quar-
in Scholasticos Bononiæ, qui sic conducunt. Quinta, in im-
tentes tributa, &c. Ecclesiasticis, nu. 115. Sexta, in certos
cos, qui audiunt leges, aut medicinam, num. 116. Septi-
in clericos suscipientes præfecturas saculares. Octaua, in
nos. Nona, in capientes bona naufragorum. nu. 118.
nia, in seruantes statuta contra libertatem Ecclesiæ,*

*ua amissum in mari tribuit, &c. Nimiusta.
ras Ecclesiastica quæ, quis eam violat. nu. 120.*

*a qua excommunicat Gubernatores, & Iudices, qui
nos ab Episcopis, & aliis Ecclesiasticis, omittunt ius il-
ligentiam, vel iniquum animum.*

*excommunicat eum, qui non electus saltem à duabus
alium in Papam, consentit suæ electioni; & etiam
in Papam. Hæc non est reseruata Papæ, nisi per-
rethim credendi duas esse Ecclesias, aut schis-
& tunc reseruatur per Bullam Cœnæ in clau-
secunda. c*

*excommunicat Episcopum, qui in Ciuitate diuersarum
Episcopo gubernationem eorum, qui sunt sua, priusquam
Episcopo in coadiutorem suum.*

*tius e hodie esse parũ vtilem significauit: quia
confert omnes Episcopatus in similibus lo-
set Episcopatus Castellæ, Nauarræ, & Galliæ,
Valconicè, alij Hispanicè, alij Gallicè, alij Teu-
set id non dixisset.*

*excommunicat doctorem, & scholasticum vniuersitá-
candalis domos alterius doctoris, aut scholastici si-
ante finem termini. Iuxta Innocentium & com-
Hostiensem hæc non habet locum extra
Bononiæ: & ideo nihil amplius dicimus*

*excommunicat consules, rectores, & potestates
impo*

a *Ibi, & in d. c. manae. & in alio loco multis ibi per Felyn. citatis.*
b *In ca. nuper. & ca. si cuncubina. de sent. excommunic.*
c *Supra eodem nu. 32.*
d *Relatam num. 33.*
e *Iuxta dicta supr. eodẽ ca. nu. 16. & seq.*
f *Dict. cap. nuper.*
g *In ca. cum de sent. excom. lib. 6.*
h *Vbi supr. cas. 69.*
i *Argum. l. 2. ff. de iur. deliber. cap. de cansis de offic. deleg.*
k *Arg. c. cum super significasti. 8. de homic.*
a *In ca. administratores. 23. q. 5.*
b *In c. liceat de elect.*
c *Supra eodem ca. nu. 16. & 17.*
d *In c. quoniam. de offic. ordin.*
e *Vbi supr. cas. 62.*
f *In cap. 1. de locat.*
g *In eodem cap.*
g *In ca. nemo. de immunit. Eccles.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

imponentes Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis talia, vel vsitata, si admoniti non desistunt, & omnes, qui præbent consilium, fauorem vel auxilium, & eorum successores.

a In d. cap. non minus.
b Innoc. Host. ibidem.
c In ca. ad uersus. eodem tit.
d Verb. excommun. 9. cas. 3.
e Cas. 11.
f Ibidem.
g In capit. nouerint. de sent. excom.
h Aug. cap. Ephesin. 43. dist.
i Ca. nemo, & ca. nullus. 11. q. 3.
k Eadem c. num. 9.
l Innoc. Panor. recept. in d. ca. non minus.
m In c. non magnopere. & c. super specula. nec. vel monach. & ca. 5. eodē tit. lib. 6.
n Vbi supr. cas. 30.
o Cap. cum ex eo. verb. litterarum de elect. libro 6.
p In diffin. trib. capp.
q Vbi supr.
r Verb. excommun. 9. cas. 8.

Declaratio prima, quòd per potestatem hic intelligitur ordinaria, quæ immediatè spectant ad eorum bona, nec ob reuerentiam, quæ imponuntur personis & bonis.l

116 *Sexta,*m *excommunicat religiosos, qui exeunt à suis monasterijs, vt audiant leges, vel medicinam, & audiunt, & non redeunt intra duos menses ad illa. Et clericos, qui habent dignitatem, personatum, officium, vel beneficium ecclesiasticum, quamuis non sint presbyteri. Et presbyteros, quamuis non habeant dignitatem, personatum, officium, vel beneficium ecclesiasticum, quamuis non sint presbyteri. Et presbyteros, quamuis nullam habeant dignitatem, neque Ecclesiam parochialem, audiunt dictis duobus mensibus.*

Declaratio prima, quod hanc non incurrit religiosus, qui audit intra monasterium, aut extra in eadem Ciuitate, aut egreditur ad audiendum aliquod gens in eadem, aut egreditur ad audiendum aliquod dium, vel aliquam prælectionem, vel honoris, vel informanis causa, vel rediit ante prædictos duos menses ad iuxta mentem Panormitani, cui Caietanus n & alij res consentiunt. Secunda, quòd clerici sæculares, quamuis tineant beneficia, etiam si sint subdiaconi, vel diaconi, non habeant dignitatem, vel personatum non incurrunt cam: quia non loquitur de illis, juxta glossam singularem. Tertia, quòd presbyteri, etiam beneficium non habentes, qui habent dignitatem, vel personatum: quamuis non habeant nisi minores ordines, eam incurrunt, si audiunt dictis menses, etiam si non egrediantur è fais terris, neque mibus, iuxta communem. p Quarta, quòd nemo ideo incurrit eo, quòd doceat eam, etiam extra domum suam, iuxta Innocentium & Panormitanum q quidquid dicat Syluester.r

prima, s excommunicat sacerdotem, qui est Vicarius Vicecomitis, vel alterius præfecti secularis, si admonitus non relinquat eam.

a In ca. clericis. ne cler. vel monach.
b In d. cap. clerici.
c Vbi supra cas. 17.
d Cas. 18.
e In c. nullus 19. dist. & cap. 1.
f In ca. excommunic. de raptor.
g Supr. numer. 90.
h In d. cap. excommunicationis.
i Vbi supra cas. 13.
k In d. cap. excommunicationis.
l Verb. excommunicatio 7. cas. 20.
m Cap. cum persona 7. qu. 1. & l. Diuus. ff. de off. præsid.
n In capit. nouerit. de sent. excommunic.
o Vbi supra cas. 11.
p Cap. grauem de sent. excommun. & Commun. in dict. cap. nouerit.
q Verb. excommunic. 9. cas. 10.
r Vbi supra.
s Dicta ca. sus 31.

Declaratio prima, quòd non incurrit hanc clericus minoratum, iuxta Panormitanum b quidquid Syluester dicat. Secunda, quòd incurrunt in eam prælati, qui sunt gubernantes Cancellariarum, iuxta Caietanum. d Tertia, quòd non incurrit prælatus, qui habet eiusmodi prouisionem suæ dignitati, aut suo patrimonio, iuxta Caietanum.

Sexta, t excommunicat eos, qui rapiunt bona Christianorum naufragata.

t De schismaticis: Sed hæc hodie continetur Bulla Cœnæ.

Septima, u excommunicat eos, qui rapiunt bona Christianorum naufragata, & non restituunt eis.

Declaratio prima, quòd hæc facta est Bullæ Cœnæ per S. Pium capitum XIII. vt patet,g quæ tamen etiam tantum incurritur excommunicat, quamuis non videatur excommunicat eos, qui bono animo, aut saltem non malo animo, differre eos, qui bono animo, aut saltem non malo animo differunt in mora restituendi. Secunda, quod neminem incurrit ex sola acceptione bonorum, sine mora, & voluntate (ut ita dicam) restituendi secundum omnes. Quod est intelligendum decretali, & etiam attenta Bulla, nisi acceptio fuerit palefacta: quia tunc illa sufficit, licet sic absque mora. Tertia, quòd secundum Panormitanum h & Caietanum, i quos sequitur Syluester, l Tertia, quòd ex his sequitur, quæ statuit bona naufragorum esse tribuenda piissimis, quippe quæ afflictio addit afflictioni.

Octaua, x excommunicat eos, qui obseruari faciunt statuta contra libertates inducta, aduersus libertatem ecclesiasticam, & eos qui ea faciunt, & scribunt, & potestates, consiliarios, & consiliarios quorumlibet locorum, vbi statuta seruantur: & qui iudicant secundum illa, & qui firma scribunt.

u De excommunicat.

x Vbi supra cas. 12.

Declaratio prima, quòd non incurrunt hanc omnes, qui libertatem ecclesiasticam, vt nonnulli censuerunt, sed violant per viam statutorum, & consuetudinē secus dixit Caietanus. o Secunda, quòd non seruari non obseruari, si non eradit ex libris intra duos quamquam Syluester, q contradicit & Caietanus r Tertia, quòd quidquid dicat Caietanus s po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

testates, consules, gubernatores, & consiliarij incurrunt eam, quamuis non obseruent, neque obseruari præcipiant, si scilicet & non impediant eorum obseruantiam, quia hæc est aperta sententia textus dicti cap. nouerit. Nec obstat eius ratio, quia cet, quod ex omissione non videtur incurri excommunicatio, quia falsum est, [a] & ipsemet contra Syluestrum tenet. [b] Quinta, quòd qui faciunt obseruari, vel scribi eiusmodi statuta, cero corde: quia credunt esse salutaria, non incurrunt, [c] quia me si credunt de consilio viri eruditi, & pro idonea scientia conscientia prædito habiti, [d] & glossa singularis quæ est ex qua Panormitanus communiter receptus hoc tenet. Quinta, quòd *libertas ecclesiastica est, quam habet Ecclesia* uersalis, *quatenus est talis in spiritualibus, & temporalibus* sam *à Deo, vel Papa, vel Imperatore, iuxta Innocentium.* quòd qui ordinat contra hanc, vel illam Ecclesiam tem, non incurrit hanc excommunicationem, nisi ille pertineat ad hanc Ecclesiam vniuersalem. Septima, [e] sufficit aliquid esse contra societatem humanam, vt esse contra libertatem ecclesiasticam: vnde h nō dicitur statuere, ne laici coquant, molant, aut vendant clerici quia per se non tangit Ecclesiam, quatenus est congregatio gulare dictum Caietani [i] quòd aliàs, dicto c. vlt. addidit. 120 Octaua, quòd ad hoc vt aliquod statutum dicatur tra libertatem ecclesiasticam, debet esse factum intra derogandi ei aut alicui rei eiusmodi, quod ex sua natura uersetur eidem, quale est statuere, ne Ecclesiæ, vel eccle cis dentur eleemosynæ, vel decimæ, vel vt vectigal, gabe seu scissam soluant de his, quę emunt sibi, & non ad dum, seu ad causa lucri reuendendum. Nona, quòd huius generis statuere, ne in funeralibus, primis missis, ptiis extra modum offeratur, neque fiant immoderata uia, neque sumptus ceræ, lusus, & reliquæ pompæ, iuxta tanum, [k] licèt Tabienna [l] contradicat, cui per præsens spondeas. Quamuis enim hoc fiat Ecclesiæ, & ecclesiastici nus luerentur: tamen hoc factum suapte natura non co tur, sed per accidens, quod non consideratur, vt & lapi ditur per Arist. [n] declararum per B. Thomam. [o] Decima, ca. vlt. [p] quatenus dicit, quòd laici non possunt statuere de neralibus, intelligendum est de his, quæ sua natura dirigu ad Ecclesiam, vel salutem animæ mortui, vel ad cultum num, vt sentit Felinus. [q] & exp. essit Caietanus, [r] & non

a Per clem. 1. §. verum de hæret.
b In ca. 21. c Iuncta Innoc. in d. ca. nouerit. in fin.
d Archi. notatum. in capit. 1. de constit.
e Ibidem.
f Ca. cæpellanus. de feriis.
g In dicta ca. nouerit. colum. 2.
h In ca. fin. de immun. eccles. lib. 6.
i In d. cap. 31. & 37.
k In dicto cap. 31.
l Cas. in Argu. l. si quis ne causam. ff. si cert. per ea. quia diuersitatem. de concess. prabend.
n Lib. 2. de physico auditu.
o Ibi Sect. 8.
p De reb. eccles.
q In ca. ecclesia colu. 32. de constitut.
r Ibi supr.

decima, quod hæc excommunicatio hodie est refer-
ta, vt patet supra. [a]

a Num. 61.

Excommunicationes lib. Sexti Decretalium nulli reseruatæ.

Excommunicatio vndecima nulli reseruata, & prima Sexti
nent qui secreto mittunt &c. Cardinalibus, quando sunt in
uitati ad eligendum. Duodecima, in dominos, &c. qui in
dictione Papa non faciunt obseruari &c. Decima tertia, in
nes qui molestia afficiunt electores, eo quod non elegerint o-
ptatam ab eis. n. 122. Decimaquarta, in nouè vsurpantes ius
deferendi aliquam Ecclesiam sede vacante &c. num. 123.
Decimaquinta, in directorem electionis monialium, qui hoc,
quod fecit. num. 124. Decimasexta, in eum, qui procurat
eorum conseruatorem &c. Decimaseptima, in facientes se
quod, quo iudex vadat ad mulierem. nu. 125. Decimanona
in impedientes submittere bona ecclesiastica. nu. 126. Vige-
sima in inuentores nouarum religionum num. 127. Vigesima
prima in exigentes ab ecclesiasticis portoria. nu. 128. Vigesi-
ma secunda, in sic impedientes iurisdictionem ecclesiasticam.
nu. 129. Vigesimatertia, in dominos, qui prohibent subditis ne
mendant, neve emant à clericis &c. nu. 130. Vigesimaquar-
ta in religiosos temere habitum deferentes. nu. 131. Vigesima
quinta in religiosos ad studia sine licentia euntes &c. 133.
Vigesimasexta in doctores docentes religiosos. Vigesimasepti-
ma in fouentes hæreticos. num. 134. Vigesimaoctaua, in in-
dictum auxiliantes contra hæreticos &c. num. 135. Vigesi-
ma nona in interficientes per assassinos. num. 136. Trigesima.
Trigesimaprima, in
ministrantes funerarores. num. 136. Trigesimaprima, in
iudices regni salius contra ecclesiasticos. n. 136. Trigesima se-
cunda in negligentes persequi iniurias Cardinalibus. n. 136.
Trigesimatertiam amorum est longum tempus.
Trigesimaquarta extraiudicialis non debet esse necessario trina.
Trigesimaquinta quæ, qualis non est monasterium asportans ter-
ram &c.
Trigesimasexta vendat prædium nisi tributario, valida.
Trigesimaseptima habitum quis relinquit, quando peccat mortaliter,
excommunicatus. 132.
Trigesimaoctaua fuit à Nauarra olim prior Ronceuallis, post Archie-
piscopus Valentinus laudatus.
Trigesimanona Dathan qui excommunicatus.
Quadragesima auxilians contra hæreticos, vt excommunicatus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

136 *Assassinus quis sit proprie, & quis improprie.*
136 *Repressaliæ quis concedat contra clericos.*

a *Cap. vbi periculum de elect. eodem libr. 5. nulli.*

121 VNdecima, a excommunicat omnes, qui mittunt literas vel nuncium, vel clam loquuntur Cardinalibus inclusis conclaui ad eligendum Papam.

Declaratio prima, quòd non obligat ipsos Cardinales, qui sunt intus. Secunda, quòd quamquam Archidiaconus b quem sequuntur Ioan. Andreas Dominicus & Francus cum aliis dicat, vnum quoque horum trium secreto faciendum esse ad reddendum: contextus tamen eius id de solo tertio significat, quòd ante dicit Caietanus.

b *In d. 5. nulli.*

c *In d. cap. vbi periculum. 5. præterea.*

Duodecima, c excommunicat Dominos, Gubernatores, & quoslibet alios magistratus, seu officiales Ciuitatis, vbi eremdus est papa, qui diligenter obseruari non fecerint omne id, quod ea tempora faciendum esse statuitur in illo cap. Huius declarationem dedimus: quia rarò, & in paucis locis sunt necessaria.

d *In capit. sciant cunctis de elect. lib. 6.*

122 *Decimatertia, d excommunicat omnes, qui per se, vel alios præsumpserit vexare aliquam personam ecclesiasticam, vel alias pias, eo quod rogati, sed aliàs inducti, eum pro quo rogabantur inducebantur eligere noluerit, vel consanguineos eorum &c.*

Declaratio prima, quòd ad incurrendam hanc necesse sit vt interueniat grauamen spolij, vel iniusta persequutio: quod id fiat, quia noluit eligere eum, pro quo fuit rogatus vel suasus: & quod persona eligenda sit ecclesiastica: & quod quamuam, seu molestia fiat rogato, vel eius consanguineo, vel Ecclesiæ, monasterio, vel pio loco. e Secunda, quod ex hac ferretur nos bene respondisse cuidam domino, cum non recisse hanc, quòd prætermisisset largiri eleemosynas consuetas cuidam Ecclesiæ: quia non fuisset electus in ea is, quem optaret. Tertia, quòd per spolium intelligitur *quæcunque auferuntur quorumlibet bonorum mobilium, vel immobilium, occulta, vel violenta*, iuxta Archidiaconum in d. cap. sciant cunctis. Quarta, quòd id ipsum, quod dicitur de electione, dicendum est de præsentatione spectante ad personam ecclesiasticam, sed secus ad laicam, iuxta glossam finalem f & idem de confirmatione, institutione, & postulatione, iuxta Dominicum receptum.

e *Caietan. vbi supra cas. 14.*

f *In dicto cap. sciant. 5. In ca. generali de elect. lib. 1.*

h *Caietan. cas. 31. & ante ipsum Dominica. in d. c. cum quæstus. de sor. comp.*

123 *Decimaquarta, g excommunicat eos, qui vsurpare audent ius custodiendæ, & seruandæ alicuius Ecclesiæ vacantis, seu sumunt capere aliqua bona illius.*

Declaratio prima, quòd duo sunt necessaria ad incurrendam eam, scilicet, vt velint vsurpare tale ius, & vt capiant bona, ita vt alterum sine altero non sufficiat. h Secunda, quòd

fecit, eo quòd ad eum pertinet ex fundatione, vel antiquissima consuetudine, vel præscriptione, non incurrit per finem Tertia, quòd nouè vsurpare dicitur, qui nòdum possessionem, iuxta glossam. a

a *Eiusdem cap. verbo de nouo.*

Decimaquinta, b excommunicat accersitum in directorem monialium, non temperantem à rebus, ex quibus nasci, &c.

b *In ca. indemnitatibus. 5. postrem. de elect. lib. 6.*

Declaratio prima, quòd nihil refert an is sit religiosus, ad- c *In dicto 5. postrem.*
mittens vir, vel fœmina, iuxta glossam receptã. c Secunda, quòd hinc colligitur quantum errent, qui existimant Sanctæ Clarꝫ, & cuiuscumque alius religionis, non posse eligere aliquam personam extraneam, scientia, & conscientia idoneã præditam, cui fidant ad faciendam sanctam, deuotam electionem suæ Abbatissæ, cùm possint vocare ad id cementarios, latomos, fabros ligiarios, & alios minimè necessarias: cùm canonica electio sit maximè necessaria ad monasterio, & recitè factu difficilima, in qua tanta sæpe dubia, vt pauci, quamuis sint consummata canonistæ, eam sic dirigãt, quin super aliquo errent. Verum ceteris paribus, quòd satius esset vocari in directorem ordinis virum, quàm extraneum. Tertia, quòd Dominicus ibi ait, non incurrit hanc, qui interest electioni iam facta iam electione, iuxta Caietanum. d

d *Vbi supra cas. 30.*
e *In ca. fin. de offic. de leg. lib. 6.*
f *Lod. capnum. 51.*
g *Sess. 14. ca. 5. de reformat.*
h *In cap. 2. de his, quæ vi. lib. 6.*
i *Archid. ibidem.*
k *Glossa ibidem.*
l *Caietan. vbi supra cas. 21.*
m *Glossa & communis ibidem.*

Decimasexta, c excommunicat partem incitantem conseruandum in eo, quæ non continent apertam violentiam, & quæ requirunt altiorem indaginem. Hanc declarat, qui non est pars in iudicio, neque si est, & processit per dicta supra. f Neque cum index non processit per dicta supra. f Neque cum darur cum clausula, vt possit cognoscere etiam requirit altiorem indaginem, vt communiter hoc fiat. Quæ verò nouè de hac re induxit Concilium videre licet ibidem. g

Decimaseptima, h excommunicat eos, qui vi, aut metu consequuntur, vel renouationem sententiæ excommunicationis, &c.

Declaratio prima, quòd non satis est iniicere metũ, si absolutio impetrata. i Secunda, quòd nil refert, an sententia sit iniusta, k neque quòd sit lata à iure, an ab homine: vt ipse excõmunicatus faciat hoc, an alius. m Tertia, quamquam oppositum dicat Caietanus. o quod vt timor sit iustus, sicut fecit glossa pen. n & eõ quo ad horum conscientiæ, per posita. p

n *In verbum, eiusdem cap.*
o *In dicta cas. 21.*
p *Capit. 17. nu. 5. & 30. & melius c. 22. nu. 41.*

Decima

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In cap. 2. de iudic. libro 6.
b In dicto cap. 2.
c Vbi supr. cas. 19.
d In c. 2. de reb. eccles. non aliena. lib. 6.
e Illius ca. si l. fin. ff. si ager. vectig. vel emphiteu. & gloss. elem. 1. de rebus Eccles. & Dec. consil. fin. 1. part.
g Cap. 2. de reb. eccles. lib. 6.
h Iux. gloss. & Sylvest. ver. excommunicatio. 3. cas. 19.
i Clemēt. 1. §. 1. verbo requisierit de hæret.
k In c. cum causa. de officio. delegat.
l Tit. 3. lib. 1. ordinat. Castella.
m In c. 1. d. relig. domib. lib. 6.
n In eadem capit. verb. habitum.
o Consil. 3. lib. 1.
p Capit. 3.

Decimaoctaua,[a] *excommunicat eum, qui fingit casum, vel fingendem aliquam facit, quo iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ.*

Sed nihil refert, quòd qui fingit sit ipsemet iudex, neque quod iudex sit clericus, aut laicus, modò profectio personalis iudicis perficiatur: sed non erit excommunicatus, si ipse non fingi fecit, iuxta communem opinionem.[b] & Caietani.[c]

126 *Decimanona,*[d] *excommunicat omnes, qui compellunt prælatos, & alias personas ecclesiasticas ad submittendum perpetuo, vel in longum tempus Ecclesias, bona immobilia, aut iura earum alienanda in casibus iure prohibitis, & accepta referentes illis tamquam superioribus, patronis, vel defensoribus. Et qui aliquid horum habentes per aliquem contractum licitè factum, vsurpant plusquam per eundem illis est permissum, & admoniti ab eo non desistunt.*

Declaratio prima, quòd ad incurrendam hanc est necessarium interuenire omnes qualitates in ea tactas: & ideo iuxta glossam,[e] eam non incurrit, qui hoc facit ad breue tempus, quod iuxta cōmunem est illud, quod est minus decem annis: sed quid glossa dicat. [g] Secunda, quòd admonitio secunda debet fieri, antequam sententia excommunicationis debet esse trina. [h] Quamquam nostra sententia, vna est satis per glossam celebrem: & resolutionē Panormitani & Decij, [k] quæ habet monitionem extra iudicium quam non facit iudex ad excommunicandum, sufficere eam, & etiam eam, quæ fit in iudicio alteri, quam patribus tigantibus, & hæc est extraiudicialis, quæ non fit patribus tigantibus, neque ad ferendā excōmunicationem, quod glossam decepit, sed ad incurrēdum à iure statutam. Tertia, hic modus submissionis appellatur in Castella commendatarij, quibus fit commendatarij, vt apparet ex lege 1.[l] quæ sub alia pœnis id prohibet.

127 *Vigesima,*[m] *excommunicat eos, qui instituunt nouum religionis, aut accipiunt nouum habitum illum, & monasteria, exceptis quatuor ordinibus, qui absque facultate speciali Papæ non possunt aliquem ad suum ordinem, & qui acquirūt nouam aliquam domum, vel locum, aut vendunt ex acquisitis.*

Declaratio prima, quòd nō incurritur hęc, eo quod aliquis vel aliqua accipiat aliquod nouum habitū, vt per se soliti degat in sua domo, vel in alio loco iuxta glossam singularē, quam cōmendat Panormitanus [o] modo non instituat ordinem viuendi in societate. Secunda, quòd nostra sententia Caietanus [p] prætermisit hanc: quia visum illi fuit eam collectā sufficere à doctoribus ex quadam extrauagante relata per eum ibidem: vbi hoc significat, quæ non extenditur ad tot.

128 *Vigesi*

Vigesima prima,[a] *excommunicat eos, qui per se, vel alios suo vel alterius exigūt ab Ecclesiis, vel ecclesiasticis personis portoria, pedagium, & ductarum per se, vel alios pro suis personis rebus, quæ non deferunt causa negotiandi.*

Exceptio prima, hanc hodie cōtineri in bulla Cœnæ, iuxta quam,[b] sed quia, vt rectè declarauit nostro iudicio per illa verba, *Portoria prohibita,* ibi non ineludunt quæ licitè exigūtur à laicis, sed quę illicitè petūtur quàm clericis, dictū Sylueſtri limitādū est, vt nō quo ad ea, quę licitè exiguntur à laicis, qui non sunt quamuis illicitè exigantur à clericis, & laicis imneque videtur posse fulciri dictū Sylueſtri ad intelquod generaliter vt loquitur sexta clausula, [c] quare municat eos, *qui exegerint aliqua onera ab ecclesiasti*cōcibus impositis petitis, & rogatis saltē indire pronuntiauerūt ecclesiasticorum: & non de iis, quę peab aliis quibuslibet laicis, prout significatur in eadē in eius declaratione. Secunda, quòd ex hoc infer concepisse responsionē negatiuam in illo dubio, exactores, seu publicani, qui exigūt à clericis porbigal, siue gabellā, seu seissam in casibus prohibiexcōmunicationē Cœnæ, sicuti hanc? quia dicquod nō. Tertia, quod ille solus dicitur exercere vel emit, vt vēdat absque mutatione eius: nō aucui emit, vt vendat mutatū in aliā formā, iuxta in suos vsus, & postea per accidens, vendit non & cōmunem. [d] Quarta, quod monasteriū, vel habet venam ferrariā suam & exportat eā in alias ferrū conficiat, & vendat, non debet vecturam, [f] vt nec deberet ecclesiasticos, si deuēheret, vel sui patrimonij, quę sequitur Ancharius, ex per illā legē, [h] quāquā deberet, si emeret edericū in hoc vltimo. Quinta, quod locatoparte, iuxta Dominicū & Perusinū. [k] Sexta, quod guibagia, seu ducatus, seu mercedē ob id, quod a clericis, & Ecclesiis persoluentibus sua Caietanum. [l] Qui verò recipiunt fictas tallias, illis impositas, quamuis spōte soluant, incurrunt in Bulla Cœnæ, de qua supra. [m]

129 *Vigesi*

a In c. quā de cens. lib. 6.
b Verb. excommunic. 3. cas. 21.
c Postea supra cod. 22. nu. 76. dicta bulla.
d In d. ca. 1. fuit c. ellect. 11. d.
e Cons. 207.
f In dicto cap. quamquam.
g In l. omnes. C. de Episcop. & cler.
h In §. priuilegia.
i In d. cap. quamquam num. 3.
k In dict. c. quāquam.
l Cas. 39.
m Ead. ca. num. 61.

a In c. quoniã. de immun. eccles. lib. 6.
b Eodem num. 89.
c In ca. fin. de immun. eccle. lib. 6.
d Domin. ibidem.
e Eodem num. 120.
f Caietan. vbi supra cas. 31. & 37.
g Domin. ibidem.
h In c. 2. de ele. vel monach. lib. 6.
i Glass. cap. si quis ex clericis. de vit. & honest. cler.
k Capit. vedua. 20. q. 1. c. sanctimoniales. 33. d.
l 3. part. tit. 24. cap. 33.
m In 4. d. 21. qu. 3. col. 1a.
n Verb. excõmunicatio. 9. cas. 2. notat. 2.
o Vbi supr.

129 *Vigesima secunda,* a *excõmunicat impedientes iurisdictionem, & iudices ecclesiasticos amplè.* Sed quia id amplius facit bulla Cœnæ, de qua supra, b eius rationem omittimus.

130 *Vigesimatertia,* c *excommunicat eos, qui habent dominium, & prohibent subditis, ne vendant vel emant quidquam per suos ecclesiasticis, neque molant frumenta, neque coquant panes, neque præstent alia officia.*

Declaratio prima, quòd per dominium intelligitur tempo-rarium, secundum omnes. Secunda, quòd non est necesse, vt de hoc statuto caueãt, sed sufficit vt imperent subditis d ea, quæ ria, quòd vt suprà dictũ est, e hoc ex se non est contra libertatem ecclesiasticam, sed cõtra societatem vitæ humanæ præ-sumitur tamen fieri contra eam, vt dicit textus singularis, quia præsumitur, quòd intentio est vexare cã. f Quarta, quòd statuere, vt nemo vendat sua prædia ei, qui non contribuit communia vectigalia, non est ex se contra libertatem ecclesiasticam, g quia intelligendum est, ita vt non compellendo clericos, quamquam posset esse ob prauam intentionem, iniustam extensionem.

131 *Vigesimaquarta,* h *excommunicat religiosos, qui temere quunt habitum sui ordinis.*

Declaratio prima, quòd hæc non incurritur ob hominem dimissionem, qualis est quæ fit iusta de causa. i Secunda, quòd neque etiã incurritur ob quamlibet dimissionẽ temerariam, quia quælibet dimissio absque rationabili causa est talis, necessario vti debet religiosus suo habitu in omni loco, tem de honestate, iuxta S. Antoninũ, l & quælibet talis peccatum mortale, cum dimissio ad currendum, vel incedum lapidem, non sit talis, iuxta Paludanum. m Tertia, non incurritur etiam ob quamlibet dimissionem temerariam mortiferam: quia non incurritur ob dimissionẽ, vt expediat fornicationi indulgeat, Syluester n credens recte id, quod ludanus o prima facie huic contrariũ dicit intelligi de co-telinquit, vt dissimulatus ad fornicandũ vadat. Quarta, quòd incurritur ob dimissionẽ, quæ fit ad vicendum alio ad hoc aliquod mortiferũ, aut in tantum tẽpus, aut ob talem causam & rationem, quòd iudicio boni viri dicatur dimisisse habitum, vt probat Syluester. Quinta, quod ex hoc sequitur, quòd non ceptionẽ alterius adeo exiguo spatio, vt vix sit notabile tem-cio boni viri, vt dicatur reliquisse, siue relinquat illum ad monasteriũ, siue extra in aliquo hospitio, vel extra: vt qui liquit hilari aliqua leuitate, vel ob lætum festum primæ missæ

rum, vel doctoratus, vel alterius rei similis secun-dam Cardinalis. a Sexta, quod incurrit etiam, qui omnino, sed gestat occultum, iuxta glossam fin-ti oppositum teneat Panormitanus. c cuius opi-nio vera cùm adeo non occultat, quin familiares co-gnoscant talis familiaribus, vt optimè innuit Caie-tanus, qui communiter gestant paruum habitum super talari obtectis. Dixi, *Simplices*: quia ordinum mi-nores sunt Diui Iacobi, & Christi, deferunt alia in-strumentis exterioribus, quibus internoscuntur pro-septima, quod incurrit, qui dimittit etiam ad acci-dens alterius religionis, iuxta communem, quam-dum & Dominicus h oppositũ teneant, detorquen-do a suo proprio sensu.

Octaua, quod Concil. Trid. i statuit, quod nullus regu-laris a vi, vel metu ingressum religionem, vel ante ta-professum, aut quid simile, volensque habitũ quacum-dimittere, aut etiam cum illo sine licentia superiorum exire, nisi intra quinquennium tantùm a die profes-non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit co-ram suo & ordinario. Quod si ante habitum sponte dimi-sit ad allegandum quamcumque causam admittatur, ad eum redire cogatur, & nullo priuilegio sua religio-molliat etiã regularis cuiusuis facultatis vigore trans-eorum ordinem, neque detur cuiquam regulari facul-mundi habitum sui religionis.

Nona, excommunicat religiosos, qui vadunt ad aliquam theologicã siue licentia sui prælati, aut cum ea, sine con-tuis conuentus.

Decimo prima, quòd solenniori licentia indiget re-ad studia, quàm alia negotia: quia ad hæc sui prælati, & ad illa non sine sui conuentus. quod non incurrit hanc, qui proficiscitur ad alium sui conuentus sui ordinis, & est studium litterа-eam, eo quòd dicitur mutare conuentum, studium litterarum, iuxta Caietanum. l Tertia, curritur, qui proficiscitur cum sola licentia supe-a quo pendet licentia habitandi extra mona-ordinibus mendicantium. Quarta, quòd ne-habbas, vel prior superior ob id, quòd ad

littera

a In elem. 2. de vit. & honest. cler. quæst. 3.
b In dict. cle. 2. verb. ex-transeuntes.
c Ioan. Deus qui. de vit. & honest. cleric.
d Cas. 61.
e Verb. excommun. 9. cas. 23. q. 6.
f Vbi supr.
g Alle. 34.
h In d. c. 2.
i Sess. 25. capit. 19. de reg.
k In d. c. 2. ne cler. vel mon. lib. 6.
l Vbi supra cas. 61.

litterarũ studia proficiscatur sine licentia sui superioris, & cõ-
uentus, iuxta Anchariũ quem sequũtur ibi Ioan. Andreas, Do-
minicus & Angelus [a] & cõmunis: quamuis Petrinus hic
dubiter, & Syluester [b] teneat oppositũ, quod per locum
ciali probatur hic nõ esse quem excõmunicatum eo solo
exeat monasteriũ sine licentia prælati non dimisso habitu
contrariũ asserat Rebuffus. [c] Quin & videtur expressum
nitionẽ prærequiri, vt eiusmodi exiens sine licentia excom-
cetur, quæ opinio Archidiaconi obseruata fuit Toleti
lustrissimũ D. Frãciscũ à Nauarra, qui cũ hoc Mantuæ
no sermone cõponebamus, erat Reuerẽdissimus Episcopus
censis, cùm antea fuisset prior maior celeberrimi Mona-
mul, & Xenodochij seu hospitalis generalis B. Mariæ
Rõceuallis, qui illustribus virtutũ, eximiarum litterarum
mirabilis vitæ, & eõsuetudinis ornamẽtis, & insigni
vsq; tẽpus semper suam regiã stirpem honestauit. atq;
quẽ tunc Cæsarea Maiestas archiepiscopum Valentinũ
guauit, declarãs exterioris dignitatis accessione interiora
teriora heroicarum eius virtutum, quæ diuino munere
magis, ac magis illustriores fiebant, & ferebantur in
vbi iam à multis annis, vt par est credere, tam fœlicem
Christo, quàm sanctè vixit in terra, cui viuenti, vt
pore suauissimè conuixi, vtinam liceat post fata
longè abesse nequeunt, beatè conuiuere æternum. Amen.

[a] *Verb. excom. cas. 27.*
[b] *Verb. excommun. 9. cas. 35.*
[c] *Sine tex. in praxi. benef. de dispens. cum reg. num. 7.*
[d] *In extrauag. de re iudicat.*

Vigesima septima excommunicat Doctores qui reliquerunt suum habitum ant medicinam religiosos, qui reliquerunt suum habitum ant medicinam religiosos, qui reliquerunt suum habitum tinent eos arroganter suis scholis.

[e] *In dicto cap. 2.* 134

Declaratio quòd quatuor faciunt hanc incurrere
cet, quòd auditor sit religiosus, & audiat leges, vel
nam, & id fiat relicto habitu: & quòd doctor id fac
que doceat, vel arroganter doceat in scholis, iuxta
num [f] quamuis Archidiaconus [g] & Ioan. Andreæ
ster [h] teneant non esse necesse, vt relinquat habitum,
auditio non relicto habitu sufficiat, vt doctor incurrat
excommunicationem latam per cap. nuper, i cete
pantes cùm excommunicato in crimine, ob quod ei
municatus, vt participat doctor, qui prælegit leges, vel
cinam religioso, postquam ob auditionem incurrit
nicationem: non tamen sufficit ad incurrendam hanc
quirit habitus dimissionem.

[f] *In dicto cas. 61.*
[g] *In d. cap. 2.*
[h] *Verb. excommun. 9. cas. 26.*
[i] *Et cap. si concubinam de sent. excommun.*

[k] *In c. 2. de hæret. lib. 6.* *Vigesima vltima, [k] excommunicat eos, qui sciunter præsumpserint sepelire in loco sacro hæreticos, credentes, & eorum receptatores, defensores, aut fautores. & prohibet absolutionem, quam qui*

quibus è sepultura extrahant, & foras mittant.

casum prima, quòd qui sint hi credentes, & qui sint
& non explicitè hæretici, dictum est suprà. [a] Secun-
tum laicus quàm clericus hanc incurrit. [b]
quorumcunque, & vtto excommunicationes complexa, excom-
municat habentes iurisdictionem temporariam non obedien-
tes, & inquisitoribus in requirendis, prahendendis, & cu-
stodiendis credentibus, defensoribus, ac fautoribus: & qui
non duxerint illos ad Curiam, & loca ad quæ requiruntur, &
non curauerint prædictos, postquam eorum brachio sæculari
fuerint traditi, ad puniendum illos sine mora, & eos qui postquam
fuerint admittunt sine licentia episcopi, vel inquisitoris: & eos
qui modis cognoscit, vel iudicant de crimine hæresis & qui
quantumcunque impediunt episcopos, aut inquisitores in illorũ
officio, & eos qui ad aliquid prædictorum præbuerint auxilium,
consilium fauorem.

[a] *Supr. nu. 16.*
[b] *In c. And. in d. cap. 2. quæ sequitur Perus. cum communi.*
[c] *In cap. inquisitionis de hæret. lib. 6.*

Secunda prima, quòd hæc non est reseruata, sed illi con-
currunt, toties incidunt in eam, quæ est bullæ Cœ-
ne de faciunt fautores huius pestiferæ gentis, [d] &
per clausulam primam bullæ positam suprà. [e] Se-
si episcopus iuberet vnum, & inquisitor contra-
superseder, iuxta Ioan. Andream. [f]
excommunicat, & excommunicat omnes eos, qui per assassinos
quemquam Christianum, aut iubent interfici, quamuis non
fuerint aut receperint, defenderint, vel celauerint.

[d] *Cairet. vbi supra cas. 2.*
[e] *Ead. cap. num. 55. & 56.*
[f] *In d. cap. vt inquisitionis.*
[g] *In cap. 1. de homicid. lib. 6.*

Tertia, non incurrunt hanc, qui faciunt interficere ob
quamuis huiusmodi interfectores vulgus Italicũ
ciosos: quia non sunt propriè tales: illi enim soli
quidam pagani ditionis cuiusdam domini, ita per-
nere præcellens opus esse interficere, quem sunt
nes, quomodocunque, & quacunque de causa iu-
esse id omittendum, quamuis ob id occumbere
glossa Ioan. Andreæ & Archidiaconi sentiũt, [h] &
vbi non fuit ausus tueri contrariam opinio-

[h] *In d. cap.*
[i] *In consil. antepe. cal. 16.*
[k] *In c. 2. de vsur. lib. 6.*

excommunicat clericos, qui non sunt episcopi, ob
quatuor, scilicet, quòd permittunt versari in
terris publicis alienigenas, vel quòd non expellunt
quos sciunt illos vel alio prætextu concedunt domos
conducendum.

Quinta, in excommunicationem duorum prio-
currunt solum clerici, qui sunt domini, in po-
libet, vt annotauit Caietanus. [l] Secũda, quòd per

[l] *Vbi supra cas. 51.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

alienigenam intelligitur, qui non est natus in illa terra, neq; est filius orti in ea: quia dicit alienigena, & nõ oriundus, ut ta commun em. Tertia, quod nihil refert an fœnerator sit ciuis, vel Christianus quo ad hoc iuxta Dominicum & Fo-
a In d. ca. 1. dæus, vel Christianus quo ad hoc iuxta Dominicum & Fo-
sinum. a Quarta, quod non satis est dare domum in habi-
tionem, vel in hospitium, nisi concedat ad fœnerãdum, aliter, vel virtualiter iuxta sententiam communem. b
b Ibidem. c In c. 1. de iniur. lib. 6. *Trigesimaprima*, c *excommunicat eos qui concedunt, vel dant represalias ad ecclesiasticos, vel eorum bona, nisi immediatè sem à concessione, vel extensione reuocauerint.*

Declaratio prima, quòd hæc locum habet tam in regulis, quæ iustè conceduntur contra gentem, vel ciuitatem, quàm in his, quæ iniustè: quia de est clericus, vel Ecclesia, quàm in his, quæ iniustè: quia xtus generaliter edicit, & eadem est ratio quo ad hoc. Secunda, quòd concedere pertinet ad superiorem, qui concedit ad inferiorem, cui concedũtur. d Tertia, quòd
d Glos. d. c. 3. verb. extendit. e Vbi supr. cap. 31. concederet represalias contra bona alicuius clerici, quæ sibi debita, iudicans hoc conuenire, non incurreret hanc Archidiaconum quem Ioã. Andreas, Dominicus & Petrus
f Glos. eius dem capit. verb. concedi. probãt: quod validis rationibus cõfirmat Caietanus, quòd ta, quòd propter debita clerici vnius episcopatus, non sunt cõcedi cõtra bona alterius clerici eiusdem episcopatus.
g In ca. fœlicis. de pœnit. libr. 6. §. quapropter. h Ead. cap. num. 67. *Trigesimasecunda*, g *excommunicat omnes principes, & minos, & iudices non obseruantes tenorem illius statuti, nec cutientes, vel insequentes hostiliter aliquem Cardinalem.* Quæ die videtur facta bullæ Cœnæ, vt suprà. h

Excommunicationes Clementinarum nulli reseruatæ.

137 *Excommunicatio trigesimatertia non reseruata, & pro clem. in frangentes sequestrum, vel impedientes. Trigesimaquarta in sepelientes in loco interdicto. Trigesimaquinta in religiosos, qui sibi appropriant decimas. Trigesimasexta, in religiosos adeuntes aulas ad nu. 138. Trigesimaseptima, in monachos habentes monasterio. nu. 139. Trigesimaoctaua, in impedientes tationẽ monialiũ. nu. 140. Trigesimanona, in beguinarũ. nu. 140. Quadragesima, in contrahentes moniũ in sex casibus. n. 141. Quadragesimaprima, in tores pecuniã accipientes, &c. nu. 142. Quadragesima da, in faciẽtes statuta ad soluendũ vsuras. nu. 143. Quadragesimatertia, in mẽdicantes accipiẽtes domos. n. 144. Quadragesimaquarta, in religiosos dissuadentes decimas.*

145 *Quadragesimaquinta, in negligentes suadere decimas, &c. nu. 145. Quadragesimasexta, in religiosos non seruantes interdictum nu. 146. Quadragesimaseptima, in impetrantes litteras Papæ electi. nu. 147. Quadragesimaoctaua, in interpretantem clementinã Eximi nu. 147. Quadragesimanona, in beg ochos, aut beguinos. nu. 148. Quinquagesima, in imprimẽtes libros sine examine. nu. 148. Quinquagesimaprima, in impedientes nũciorũ. n. 149. Quinquagesimasecunda, in alienãtes, vel locãtes bona ecclesiastica. nu. 149. Quinquagesimatertia, in mulierũ raptores, &c. Quinquagesimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera. Quinquagesimaquinta, in cogẽtes ad virginẽ, &c. ingredi monasterũ, &c. Quinquagesimasexta, in impedientes virginẽ iustã vel accipiendi voluntatem, &c. Quinquagesimaseptima, in concedentes locũ ad duellũ, &c. Quinquagesimaoctaua, in committentes duellũ, &c. Quinquagesimanona, in dantes consilium in causa duelli & illius spectatores. Sexagesima, in non habentes pro authenticis libros sacrorum bibliorum, &c. Sexagesimaprima, in mulieres intrantes clausura monasteriorum. Sexagesimasecunda, in prohibentes tractantes ministros inquisitionis. Sexagesimatertia, scientes, & non reuelãtes iniurios, Cardinalibus. Sexagesimaquarta, in capientes fructus beneficiorum primi anni. &c. Sexagesimaquinta, in moniales exeuntes monasterium. Sexagesimasexta, in capientes Christianos in seruitutem. Sexagesimaseptima, in non parentes inquisitioni generalis. nu. 150.*

Quæ a nonnullis fingent cur hodie excommunicatus.

Monialis ob retentas quas religiosus incurrat excommunicationem.

Religiosus adiens Regiam ad nocendum prælato, vel monasterio.

Monachus regularis arma gestans excommunicatus.

Impedientem monialium impediens est excommunicatus.

Religiosi ob acceptam pecuniam quomodo excõmunicati.

Religiosus quis loca ad habitandũ accipiens excõmunicatus.

Religiosus quis dissuadens, vel non suadens decimas est excõmunicatus.

Religiosi non seruantes interdictum Ecclesiæ matricis excõmunicati.

Papa electus, est confirmatus à Deo.

Clementinam eximi, de verb. sign. an prohibitum.

Impressio & editio librorum vt prohibita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

149 *Legati qui impedit receptionem est excommunicatus.*
149 *Locat qui bona ecclesiastica vltra tres annos an excommunicatus.*

a In clem. 1. de sequest. possess. & fruct. b Vbi supr. cas. 43.

137 TRigesimatertia, a *excommunicat eos, qui capiunt, vel beneficij impediunt, vel infringunt sequestrum indictum super beneficio ab ordinario, ob litem in curia Romana vertentem definitiuam super possessione, vel proprietate eiusdem.*

Declaratio, quòd visum fuit Caietano b hunc casum non contingere: quòd aliquando mirum nobis fuit contingere: quòd aliquando mirum nobis fuit contingere quotidie sequestra poni, & infringi, & impediti, donec redeatur ad sequestrum huius temporis non poni ab ordinario, de quibus loquitur hic textus, sed ab ipsis auditoribus Rotæ ex auctoritate Papæ: & sic hodie non incurritur hæc lata à iure, sed alia, quam fert iudex, qui decreuit sententiam.

c In clem. 1. de sepult. *Trigesimaquarta, c excommunicat sepelientes aliquem publicè sacrato interdicto in casibus non permissis, aut interdictos nominatim, vel excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos.*

Declaratio prima, quòd incurrunt hanc clerici exemptos, d etiamsi iussu prælati hoc fecerint. e Secunda, quòd incurrunt sepelientes in Ecclesia, f quamuis textus nō loquatur nisi de sepelientibus in cœmeterio. Idem de sepultis in agris, & locis profanis, etiamsi benedicta sacratis. g Tertia, quòd omnes, & soli illi videntur incurrere quo ad hunc effectum publici excommunicati, vel nominatim interdicti, qui pro talibus sunt denūciati, per eandem rem *ad euitanda*, h quamquam gloss. 7. eiusdem cle. & Panormitanus, Felinus & alij, i aliud dicant. Quarta, quòd vsurari "manifestus dicitur qui ob hoc contractuum fœnerat, secundum mentem communem, & exprimit Caietanus. k Quinta, quòd solùm qui sepelit, & collocant corpus in sepultura incurrit hanc, & nō qui runt, vel prosequuntur, aut diuina officia peragunt, l quamsolus baiulus sepeliret iuxta Caietanum, quod videtur di muni retragetur, m eo quòd constituto esset iudibrio, qua facit limitatio quædam ibi tacta, & fundata in ca ficauit. o At quis audeat dicere mille profequentes communicati vno solo baiulo sepulturæ inferente: quòd sequeretur ex glossat. Sexta, quòd neque sepelientes nisi scienter & præsumptiuè id faciant: & ita qui eos fuisse absolutos, aut dedisse cautionem iuflam non

d Gloss. 1. d. clem. e Card. q. 3. ibidem. f Idem q. 7. me ibid. g Gloss. 3. ibidem. h Relatam supra eod. ca. num. 35. i In ca. exceptionem. de excep. tio. k Cas. 46. l Iux. gloss. eiusde cler. verb. sepelire. m In eadē clem. n Contra ca. committ. de elect. lib. 6. o De Iuda.

tam. 4 Septima, quòd horum absolutio sine debita est iniusta, & nulla, quia præfata clem. habet, vt tenetur absoluantur: quæ dictio nullitatem ipso

Trigesimaquinta, c excommunicat religiosos quoscumque qui aut alias decimas Ecclesiis debitas ad eos ex aliqua causa spectantes appropriare sibi præsumpserint, aut qui decimas, & dolis vsurpant, & eos qui non permittunt, quin solati decimas Ecclesiæ animalium suorum familiarum, vel aliorum, quæ suis commiscent: aut animalia eiusdem Ecclesiarū in multis locis emūt, & tradūt vendenda, aut terrarum quas colendas aliis tribuerunt, quorum interest, non desistant intra mensem, quod contra prædicta præsumpserint vsurpare, non restituerint intra duos menses Ecclesiis lœsis.

Declaratio prima, quod hanc incurrunt quilibet religiosi, d etiam ordinum mendicantium, sed non laici, neque clerici, d neque religiosus translatus ad Ecclesiam quia non est simplex religiosus, e neque etiā, nō incurreret suspensionem quam incurrunt alij religiosi habent beneficia regularia, per dicta supra. f per cessionem Felini. g Secunda, quòd nemo eam incurrit, quod non soluit, nisi appropriet, vsurpet, aut vel non permittat. h Tertia, quòd non incurrunt habent ecclesiam, vel præceptionem: quia textus habet præsumunt credentes eas pertinere ad sua beneficia per requiritur dolus. i Quarta, quòd sufficit vna re-

Trigesimasexta, l excommunicat religiosos simplices, qui pessimum animo nocendi suis prælatis, aut monasterijs.

Declaratio quòd hanc incurritur ab eo, qui prædictum fa- proficiscatur in aulam proficiscatur in aulam cū licentia, m

Trigesimaseptima, n excommunicat monachos, qui sine facultate habent arma intra claustra monasteriorum.

Declaratio prima, quòd non incurrunt hanc canonici re- monachi qui habent lapides, & baculos, p quidquid monachatus, quō quia non sint propriè arma, sed quia ex intētione intelligere de illis, & quia per se nō sunt eadem per intētionē fieri possint talia per ea, quæ latè dictum est supra, q incurrunt tamen qui habent

d Clericus vbi supra. b Iux. gloss. sing. clem. 1. de sequest. possess. c In clem. 1. de decim. d Gloss. 1. eiusde. cle. e Syl. verb. excōmu. 8. cas. 38. f Eod. cap. num. 220. in exam. cle. 1. de priuil. g In c. tua. 2. de iurein. h Gloss. recep. ibidem. verbo præsumpserint. i Per dicta in repet. ca. acceptā. de restit. spol. oppos. 2. nu. 32. & seq. k Glo. ver. sūcta eiusdem clem. l In clem. ne in agris. §. quia vero. de stat. monachor. m Gloss. in verbo ipso facto recep. commun. in d. §. quia. n In eadem clement. & eod. §. o Gloss. 3. recept. eiusdem clem. p Gloss. 3. eiusdē cle. q In dicta clem.

p Non prohibendi est. 22. num. 13 de Iuda. r Num. 63.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cassides, thoraces, & alia arma defensiua, quæ ex se sunt ad
secundum communem. Secunda, quod clausturam est
vnde exire non licet sine facultate.[a] Tertia, quòd non
rit, qui per negligentiam, ignorantiam iuris, vel obli-
sine praua intentione offendendi habet eiusmodi arma
in cubiculo,[b] neque qui habet ad resistendum loco
quem probabiliter timet se inuasuram,[c] neque qui habet
alio monasterio: neque qui fortis venit cum illis in
sterium, nisi in eodem seruauerit.[d]

140 *Trigesimaoctaua,*[e] *excommunicat eos, qui præsumunt*
dire visitatores monialium in eo, quod statuitur à Concilio, per
sitatoribus admoniti non cessant.

Declaratio, quòd hæc admonitio fieri debet posito
pedimento, & non sat est ea, quam ante nonnulli vi
faciunt: quamquam satis est, vt sit generalis, glossa
ibidem.

Trigesimanona,[g] *excommunicat fœminas, quæ sequuntur*
beguinarum, vel de nouo instituunt, & religiosos, qui eis
consilio, auxilio, & fauore.

Declaratio, quòd non ineluduntur hac moniales
dinis S. Dominici, neque S. Francisci, neque fœminæ,
regula aliqua degunt in suis domibus, vel suorum
cognatorum, vel aliorum, cœlibes inseruientes Deo,
so affiatæ fuerint, iuxta Caietanum.[h]

141 *Quadragesima,*[i] *excommunicat eos, qui scienter in*
consanguinitatis, vel affinitatis constitutione canonica
aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur,
non religiosos, moniales, ac clericos in sacris ordinibus constitu-
trimonia contrahentes, & inter eos scienter eadem celebrantes.

Declaratio prima, quòd hęc ligat septem genera
quamuis glossa prima[k] recepta dicat sex: quia omissa
cum, qui sciens eiusmodi celebrat contractum. Secunda,
interpretatio Caietani principalis,[l] huius clem. est cele-
ipsa: & quod non incurritur ob Matrimonium con-
cum Iudęa Sarracena, vel Pagana, vel cum affine spiritu-
cum qua intercedit publicæ honestatis impedimentum,
aliud quodlibet, quamuis sit tale, vt impediat valorem Ma-
monij, nisi in solis prædictis septem casibus: nec in illis
quando sine iusta dispensatione contrahitur,[m] & sine
tione, si Papa dispensauerit.[n] Tertia, quòd illud adverbium
scienter tres priores casus tantùm respicit, & in septimo
eius ponitur, *sciens*: quia in aliis non est communiter
ignorantiæ: vbi tamen esset, idem iuris foret, vt dixi

a *Card. ibidem.*
b *Cait. cas. 63.*
c *Card. ibidem.*
d *Gloss. in verb. conuentus eiusdem clem.*
e *In clem. attendentes. §. fi. de stat. monach.*
f *Ibid. clem.*
g *In clem. 1. de regu. domibus.*
h *Vbi supr. cas. 6. & cõmu. in d. clem.*
i *In clem. 1. de cons. cons.*
k *Eiusdem clementi.*
l *Vbi supra cas. 47.*
m *Iuxt. dicta in glo. 1.*
n *Couar. in epit. cap. 3. num. 7.*

gra, quod à pœna istius clem. sola ignorantia facti
excusat secundum glossam[b] quam dixit singula-
gistros, & contra quam tenui prælegendo illam Sal-
ter, & super consulendo in sacro Pœnitentiariæ præto-
Ioan. Imola & Bonifacio.[d] Tum quia dicta clem. nõ
simpliciter de contrahente, sed de contrahente scien-
ter potens facientem aliquid sciẽter, requirit dolum,[e]
aliter ignorantia, etiam crassa excusat.[f] Tum quia
ad id refertur, an lex diceret simpliciter, qui contrahit,
scienter contrahit, quod est contra mentem omnium.
certum est, quòd quacumque ignorantia quis ali-
ue, verè non facit scienter: & ita verè non continetur
contra facientem scienter: quamuis quo ad forum
aliud interdum præsumi posset, sed hic de foro con-
gimus. Tum quia quæcumque ignorantia, quæ non
mes, sed etiam causa sine qua non fieret actus,
de culpa illius, secundùm S. Thomã receptũ.[g] Quin-
incurrunt contrahendo sponsalia, siue Matrimo-
verba de futuro, neque ob id, quòd rem habeant an-
neque postea, si eam habuerunt sine voluntate mari-
eam hac habuerunt, incurrunt, in quo casu intel-
dicta glossa quæ est vera secundum antiqua iura,
Conc. Trid. in locis vbi legitimè publicatum est, se-
quod hodie nulla sponsalia possunt transire in Ma-
per copulam: quia nullum est validum nisi fiat, sal-
parocho, & duobus, vel tribus testibus, vt dictum
vel huc addendum erat: sicut & huic loco adden-
quod fugia habetur.[k] Sexta, quod ad incurrendam
sufficit, quòd scientia supradictorum impedimento-
reatur post contractum, licet sufficiat ad peccatum,
contrahentes secundùm glossam communiter receptam,[l]
quod qui præbent consilium, auxilium, vel fauorem
contrahendi, non incurrunt hanc, quę contra solos con-
Matrimonium, & clericum celebrantem datur, vt
verbis: quamquam per constitutiones synodales so-
tum ad testes. Octaua, quod qui contrahit Ma-
timorem, qui in aliis contractibus foret iustus,
per supradictam licet peccaret mortifere, etiam
sanguineam in tertio, vel quarto gradu: quia ta-
nem iustus timor non excusat à mortali, iux-

gesimaprima,[o] *excommunicat omnes inquisitores,*
sint, aut Episcopi, vel capituli Sede vacante, qui

a *Verb. contrahentes, eiusdẽ ele. recept. sub fin.*
b *Ver. sciens.*
c *In cap. ex parte 1. colum. penult. de appell.*
d *Super eandem, el. sed si leges. §. scire. ff. de petit. hared.*
e *Ff. legitur ff. de lib. caus. & Ip. agyC. ad legem Flam. de plag. vbi gl. hoc dicit, citan. in id aliaq; leges in verbo, iusta.*
f *1. 2. q. 76. art. 1.*
g *Glo. sing. dicle. verb. contrahere.*
h *Copit. 24. nu. vbi per præfatum Concil. vtpublicatum in c. 21. nu. 18.*
i *In d. cap. 22. num. 44.*
k *In dicto verb. sciens.*
l *Cap. 22. num. 31.*
m *1. 2. q. 96. art. 4.*
n *In clem. 2. de hæret.*
o

Universidad de Deusto
Biblioteca

prætextu sui officij illicitè sumunt pecuniam aliquam, & qui soluere consueuerant bona ecclesiastica.

Declaratio prima, quod per Commissarium potest interdictum relaxari.

Vicarius Episcopi, [a] & per pecuniam quælibet res, quæ data æstimari potest. [b] Secunda, quòd est casus Episcopalis, sed præcedere debet satisfactio, & aliàs non valeret: quia adimpleretur testatem dicendo, quòd non possint absolui sine ea, quod est verum quando potest satisfacere, [c] nisi in articulo mortis. Tertia, quòd non est soluenda pœna vltra id, quod fuit exactum, vt valeat absolutio, iuxta glossam [d] quæ probat quandam conclusionem singularem supra positam. [e]

143 *Quadragesimasecunda, [f] excommunicat omnes officiales Ciuitatum, vsitatum, vtcunque appellentur, qui faciunt, scribunt, vel statuta, vt soluantur vsuræ, vel quòd soluta non possint repeti, aos, qui iudicant vsuras esse soluendas, aut non esse repetendas, tas: & qui ad id potestatem habentes, non eradunt à libris tuta, vel consuetudinem vim eorum habentem.*

Declaratio prima, quòd duo requiruntur ad incurrendam hanc, scilicet, quòd sint officiales Ciuitatum, & quod statuant aliquid ex sex prædictis in ea prohibitis, & ideo, qui scribit tiam scribit eam non incurrit, [h] quamuis in casu ea noctanter de quo supra, [k] incurrat. Secunda, quòd non incurrat tuendo, vt nemo accipiat pro vsura, nisi tantùm quod ginti in mensem, iuxta glossam singularem Lusitaniæ. pridem defendimus quamdam legem Lusitaniæ.

144 *Quadragesimatertia, [m] excommunicat omnes religiosos dicantes, qui accipiunt nouas domos, vel noua loca in habitationem aut commutant, vel alienant acquisita ante Concilium Lugdunense se aliquo titulo.*

Declaratio prima, quòd non incurrit hanc, nisi qui est professus dicans, & præsumit facere aliquam rem ex his tribus per quæ dictam clem. coniunctam prædicto cap. 1. ob id non incurrit qui relinquunt, vel mutant accepta post Concilium, & quæ illud relinquere, & mutare ad hos solum refertur, iuxta charium & Dominicum. Secunda, quòd neque etiam rit, qui ad finem, vt sit eremita, accipit, vel construit sibi quam domum remotam à populis, vt probatur, [p] vel ob causam, quam ad habitationem antiquam, iuxta Dominicum & communem. [q] Tertia, quod Papa Iulius II. de plemento, [r] concessit Minimis, vt non obstante hac tione, possint recipere quaslibet domos, & ædificare siue eremitoria, & loca in suam habitationem, sine ea tate Apostolica, & per consequens omnes qui eisdem

[a] *Caieta. in sum. verb. excommun. cas. 4.*
[b] *Cap. fin. 1. qua. 1. & gloss. in d. clem. 1.*
[c] *Secundum gl. in verb. satisfecerit. in d. clem. 1.*
[d] *Ibidem verb. affici.*
[e] *Capit. 23. num. 65.*
[f] *In clem. 1. de vsur.*
[g] *Caietan. vbi supra cas. 22.*
[h] *Gloss. recept. in d. clem. verbo iudex.*
[i] *De sent. excommun.*
[k] *Eod. cap. num. 119. in princ.*
[l] *In d. clem. 1. verb. fecere.*
[m] *In clem. cupientes de pœnit.*
[n] *De quæ dict. cap. 1.*
[o] *Ibidem.*
[p] *Ibidem sub fin.*
[q] *In d. c. 1.*
[r] *Fel. 2. sum. ff. 27.*

prædicti, vt gaudent fratres minores obseruantiæ per concessionem. Quarta, quod etiam possunt ministri prouinciales obseruantiæ per priuilegium Leonis X. [a] occurrente causa transferre, vel mutare Ecclesias, tam fratrum monialium ab vno loco in alium, & conuertere ædificia ad vsus humanos, vt melius videbitur conducere locis, & monasteriis, sic vt materia ædificiorum adducatur ad alteram Ecclesiam.

Quadragesimaquarta, [b] excommunicat religiosos, qui concionantes dicunt aliquid ad auertendos audientes à soluendis debitis Ecclesiæ.

Declaratio prima, quòd tria requiruntur ad incurrendam dictam, quod sit religiosus, quod habeat intentionem [c] & quod decimæ debeantur Ecclesiæ. Addimus quartum, quod decimæ debeantur Ecclesiæ. Addimus quartum. Secunda, quòd nullus religiosus excluditur ab hac, siue non sit mendicans, [d] & quod nulla religiosa, nec clericus sæcularis comprehenduntur sententia. Tertia, quòd receptum communiter. [e]

Quadragesimaquinta, [f] excommunicat religiosos, qui de inscientia scrupulum incutiunt in confessionibus pœnitentium, & de solutione decimarum, & postea non expiata hac negligentia commodè possent, præsumunt concionari.

Declaratio prima, quòd quinque requiruntur ad incursionem. Primum, quòd sit religiosus. Secundum, quòd fuerit in onerando scrupulo conscientiam pœnitentis [g] vt solueret decimas. Tertium, facere hoc scienter, & vt purgare illam negligentiam, cùm commodè possit concionari absque purgatione illius. Quintum, quòd religiosus monasterij, quod accipit decimas. Secundum, quòd ad hanc non est necesse præcedere requisitionem, non colligitur ex littera, & notat Caietanus, [g] quòd soluere sentiat oppositum. [h]

Quadragesimasexta, [i] excommunicat religiosos, qui non seruant, vel cessationem à diuinis, quam seruat ecclesia matrix, vel parochialis oppidi.

Declaratio prima, quòd in hanc non incidunt laici, neque [k] religiosi: & hi sic, siue sint mendicantes, siue non obseruationem interdicti. Secunda, quòd non in interdicto, vel cessatione speciali, sed solùm [l] Tertia, quòd habet locum, etiam in interdicto, vel nullitate, siue nulla, ratione præcedentis appellationis. [m] Quarta, quòd non satis est illud obseruari à

[a] *In dicto supplemento fol. 92. col. 2. & 3.*
[b] *In d. cle. cupientes.*
[c] *Caietan. vbi supra cas. 62.*
[d] *Gloss. verb. religiosi. recept. in d. clem.*
[e] *Ibi, & gloss. præd.*
[f] *In d. clem. cupientes.*
[g] *Cas. 46.*
[h] *Verb. excommun. 9. cas. 40.*
[i] *In clem. 1. de sentent. excommun. verbo religiosis. diff. clem. recept.*
[k] *Gloss. ibidem verbo soluerit.*
[l] *Gloss. d. cle. præcepta communiter, & singulariter secundū Rauennatem ibidem.*

a *Glos. cum communi, etiãsi clericus verbo matricem.*
b *Cardin. Panorm. & Innoc. contra Steph. in d. clem.*
c *Gloss. celebr. & recept. in verb. observare. & verb. licere dicit. clem. 1.*
d *Cap. fi. de excess. prælat. cap. auctoritate. c. Episcoporum. de priuil. lib. 6.*
e *In d. clr. colum. 10.*
f *Sess. 25. capit. 12. de regul.*
g *1. par. tit. 24. cap. 61.*
h *In cap. ea te. col. 3. de rescript.*
i *Cap. in nomine. 23. d.*
k *In dicto capit. in nomine.*
l *In d. ca. licet. colum. 7. & in ca. cum terra. colum. 3. de elect.*
m *Lib. de vit. fi. clar. 21. colu. 11. num. 310. 1. 1. par. tit. 24. cap. 82.*

nonnullis canonicis, si portionarij, vel alij capellani non seruant illud, & celebrant publicè. Quinta, quod quando non est in oppido Ecclesia Cathedralis, neque matrix, & sunt multæ parochiales diuisæ, necesse est ab omnibus eam obseruandam huius incursionem, [a] quamuis parochialis intra cuius fines tenentur obseruare, quod matrix obseruat, etiam si matrix fit: non tamen sunt immunes ab obseruatione validi, licet a matrice non seruetur. [c] Immo incurrerent, nisi seruarent præ- nas per alios textus positas. [d] Septima, quòd quãuis relaxatio omnibus interdictis, & cessationibus generalibus posita à re, vel ab homine quacumque auctoritate, vt bene decernunt Bonifacius [e] contra aliquas limitationes Cardinalis & Innocentij lx. Octaua, quod Concil. Triden. [f] statuit, quod censuræ & interdicta nedum à Sede Apost. manantia, sed etiam ab ordinariis promulgata mandante Episcopo, à regularibus in suis Ecclesiis publicentur, atque seruentur.

148 *Quadragesima septima in extrauag. fin. de sentent. excom. inter communes, quæ ibi tribuitur Clem. V. & à B. Antonino 3. p. tit. 22. ca. 3. §. ned. III. & à Felino.* [h] *excommunicat impugnantes litteras P P. antequam coronetur.*

Declaratio prima, quòd ratio extrauagantis est: quoniam eodem momento, quo canonice Papa eligitur continuò à Deo immediatè, & eamdem habet potestatem, quam post coronationem. [i] Secunda, quod non habet locum in eo, qui ob iustum timorem fuit electus, per textum singularem, quem ponit Panormitanum 1 dicentem hoc procedere quando in electione fuit timor in electione illius, vel illius, & non quando timor fuit ex illis, vel ex illis: sed idẽ esse in hoc casu probat Fortunius. [k] *Quadragesima octaua, in extrauag. Nicolai relata per S. Antoninum* [a] *excommunicat commentantes clem. exiui. de verb. sig. qua declarat regulam S. Francisci.*

Declaratio hæc suspensa fuit per quandam extrauag. Ioannis xxij. quam S. Antoninus, [o] quem sequitur Sylueſter & Pisa- bienna asserit se vidisse: & quod Cardinalis eam refert. Ego men nõ affirmat hoc, sed quòd Papa Nicolaus III. excommu- nicat omnes, qui quamdam suam declarationem, [p] de quo nescio, cur nullus tati fuerint, nisi certo modo, [q] de quo nescio, cur nullus eam facit mentionem, neque glossa, [r] quæ colligit omnes, lib. 6. & quod illam excommunicationem suspendit Ioannes xxij. & quod nemo voluit interpretationem d. clem. Quamobrem

n *Vide supra.* o *In princ. d. clem. Cardin.* p *Cap. exiit. de verb. sig. in fin. d. clem. cap. exiit.* q *Cap. exeo de sent. excommunic.* r

nem suspensionem, quam vidit S. Antoninus fuisse ex- declarationis d. cap. exiit, & non eius, quæ data fuit con- cernentes d. clem.

Quadragesimanona relata à Caietano videtur esse eadem, quæ est pro trigesimanona: ideo eam omitto.

Quinquagesima in Concilium Lateran. sub Leone X. sess. 10. ex- tat, qui aliquem librum, vel quamlibet aliam scri- pturam imprimet, vel facient imprimi sine approbatione certarum

personarum.

Declaratio quòd Caietano & Fratri Bartholomæo Carran- zæ, neque hanc, neque reliquas censuras positas in Bulla Lateran. postremò obstringere: quia non sunt receptæ, sicut fuit supra, [a] quamuis pars solennitatis huius seruetur, & Concil. Trid. decreuerit sub iisdem pœnis in Lateran. quòd nemo imprimat, vel imprimi faciat de sacris rebus absque nomine authoris, neque ven- dere habeat, nisi examinatum per ordinarium, neque si- bi fas sit superiotis, si fuerit religiosus: & idem statuit si quis edit librum aliquem manu scriptum: & amplius, si habuerit, censebitur pro auctore eius, nisi det alium, qui eum tradetur in scriptis, idque gratis, quæ reponatur ipsis libris, quod nescimus an sit receptum, vel an reci- piatur: videmus libros impressos sine illius observatio- ne. Ambros. Catharini, qui eidem Concilio interfuit, & Ambrosij Catharini, qui eidem Concilio impressos cum dicta solennitate. Quamquam nunc in recentibus editionibus [b] Regia vsu recepta requiritur, & sufficit licentia Regis supremi, cuius auctoritate examinatur prius opus, & id designato, quod etiam seruari audio in Curia, cum magno Reipub. fructu. In Vrbe autem Vicarius gerens remittit videndum Magistro Sacri Palatij, qui decernente posse imprimi, Typographus [c] scripta in principio libri sola clausula, *de licentia su-* *perio-* *rum*, aut eius vicem gerens equipollenti.

Quinquagesima prima, [b] *excommunicat omnes, qui impe- trant, & Nuncij Papæ recipiantur: vel ne exequantur* [c] *ea, quæ sunt missi, non obstante quacumque consuetudine, secunda legato, nisi eo, qui petitur, &c.*

Declaratio quòd quamuis virtute huius extrauagantis non est re- cessum quatenus includitur in Bulla Cœnæ, de qua

Quinquagesima secunda, [d] *excommunicat omnes, qui alienant,*

vel

a *Eodem. num. 222.*

b *In extrauag. super gentis. Ioan. xxij. de sent. excom.*
c *Num. 87.*
d *In extrauag. Pauli II. qui est prima, de rebus eccle. non alien.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel locant in plures quam tres annos bona immobilia, vel mobilia pretiosa Ecclesiarum extra casus iure permissos: & qui praedicta bona percipiunt.

Declaratio prima, quòd hęc extrauagans non vetat alienationē in casibus permissis à iure: & quòd in nihilo fuit recepta iuxta Syluestrū: [a] & quod consuetudo valet contra illā inta Rochum de Curt. [b] Secunda, quod Caietanus [c] dicit, quod in aliquibus locis ad nihil, in aliquibus ad aliquid est recepta, quod in hac re Confessarius inquirere debet de cōsuetudine, ad internoscendum quem, & quanti debeat condemnare.

150 Tertia, quòd idem per eandem rationem debet proprie dere iudex fori exterioris. Et credimus nullibi esse omnino receptam: quia in nullo loco est vsu recepta priuatio beneficiorum, quam incurri iubet ipso iure ab aliis, qui fuerunt nores, quam Episcopi, vel Abbates intra sex menses, si uerant in dicta alienatione: & quòd in Lusitania non videmus fieri locationes in quatuor. Quarta, quod tempus nos Salmaticæ tulimus sententiam, quā iudicamus esse tis coram nobis, irritam, & nullam fuisse quamdam locationem in plures, quàm in tres annos factam: clericum qui eam fecit, non debuisse iudicari excommunicatum credimus in paucis locis esse receptam, quo ad pœnas secas: quamquam in multis est recepta, quo ad dispositionem principalem, & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis locationis factæ in plures, quàm tres annos. Quinta, quod Cōcil. Trid. [e] statuit, quòd nullæ locationes beneficiorum ticipatis solutionibus factæ valeant in præiudicium successorum, quocūque indulto, vel priuilegio non obstante: nec huiusmodi locaciones in Romana Curia, vel extra confirmentur. Non liceat etiam iurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus locorum, nec conductoribus per se aut alios ea exercere. Locationes verò rerum ecclesiasticarum: etiam auctoritate Apostolica confirmatas S. Synodus irritas decernit, quas à 30. annis citra ad longum tempus factas Synodus prouinciali, vel deputandi ab ea in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt. Per longum verò tempus intelligitur decem annorum, etsi varient glossæ. [f]

Quinquagesimatertia in mulierum raptores, ac illis consentientes, auxilium, & fauorem prębentes, qui etiam sint perpetui &c.

a *Ver. alienatio. q. 13.*
b *In reper. cap. fina. de consuetud. fol. 23.*
c *Vbi supr. cas. 55.*
d *Cap. 1. ne prælat. vic. suas.*
e *Sess. 25. capit. 11. de reform.*
f *l. cadicillis. §. instituto. ff. de leg. 2.*

rum incapaces. Et si fuerint clerici, de proprio gradu de- & teneatur raptor mulierem raptam, siue eam duxerit, discretioni iudicis arbitrio dotare. [b]

quinquagesimaquarta in eos, qui quouis modo subditos suos, vel alios, cogunt minus liberè matrimonia contrahere. [c]

quinquagesimaquinta in eos, qui quomodocumque coegerint uxorem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem quam in casibus iure expressis, ingredi monasterium, habitum, aut profiteri: quique consilium, auxilium, fauorem in id dederint, vel præsentes ei actui scienter

quinquagesimasexta in eos, qui sanctam virginum, vel aliarum voluntatem veli accipiendi, vel profitendi, quoquomodo impedierint. [d]

quinquagesimaseptima, in concedentes locii ad monomachiam, in terris suis inter Christianos, & iurisdictione, ac dominatu, & loci, in quo, vel apud quem fieri permiserint, Si quæ obtinuerint, priuantur: & si feudalia sint, directis dominis acquiruntur. [f]

quinquagesimaoctaua in eos, qui duellum commiserint, & eorum bonorum proscriptione, ac perpetuæ infamiæ, ac sepultura. [g]

quinquagesimanona, in eos qui consilium in causa duelli dederint, fautores fuerint, non obstante quocumque priui-

anno proximè præterito 1582. nonis Decem. S. D. XIII. addidit præfato Concil. Trid. hæc ver- omnes illos, qui ex condicto statuto tempore, & in lo- monomachiæ commiserint, etiamsi nulli patrimi, sociive fuerint, nec loci securitas habita, nullæve prouocatoriæ denunciationis chartulæ præcesserint, censuris, & pœnis Concilio propositis teneri perinde, ac si publico, & singulare certamen iniissent. Volentes etiam loca- si certamen ex condicto huiusmodi permiserint, aut fieri non prohibuerint, omnésque illud fieri man- auxilium, consilium, vel fauorem dantes, equos, commeatum, & alia subsidia scienter submini- ex composito spectatores, vel socios quouis modo sese eisdem censuris, & pœnis subiacere, etiamsi illi qui ad pugnaturi accesserint impediti pugnam non com- non fecerit, quominus illa committatur. Hacte- quorum illo. Statuimus, colligitur hanc ad-

a *Concilij. Triden. sess. 24. ca. 6. de reform. matrim.*
b *Ibidem.*
c *Concilij. Triden. vbi supra ca. 9.*
d *Concilij. Triden. sess. 25. cap. 18. de reg.*
e *Ibidem.*
f *Concilij. Triden. sess. 25. cap. 19. de reform.*
g *Ibidem.*
h *Ibidem.*
i *In extra- uagan. quæ incipit ad tollendum.*

ditionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Arg. glos. except. in c. vt Iniuantes, verb statuimus. de offic. ordin. lib. 6.

ditionem continere ius nouum, [a] consequenter non inclu-
re præterita. [b]

Sexagesima in non habentes pro authenticis omnes libros sacro-
rum Bibliorum, iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris
Esdræ: aut etiam constitutiones apostolicas scienter contemnentes

b Capit. fin. de constit.

Sexagesimaprima à Pio V. lata excommunicat, cum reseruatione,
omnes mulieres etiam Ducissas, ingredientes clausuram monaste-
rium etiam monialium, virtute facultatum apostolicarum, quibus
uocati: & concedentes licentiam, committentes & recipientes, &

c Concilij Triden. sess. 4. decre. de canon. seri.

latos, ac monachos eas introducentes, vel admittentes sub pœnis

d Lib. suarum constitutionum. fol. 41.

Adde his primo id, quod, e scripsimus, scilicet per gratiam
extrauag. solum excõmunicari ingredientes monasteria mo-
nialium virtute licentiæ Apostolicæ: sed Pius V. declarauit
mentem suam fuisse includendi etiam ingredientes hac de-
centia.

e In comment. capit. statuimus. num. 60. 19. quæst. 1.

Adde secundo, quòd S.D.N. Gregorius XIII. anno
idibus Iunij, [f] reuocauit omnes facultates ingrediendi mo-
nasteria concessas quibuscumque personis, etiam conse-
tione Imperatoris, &c. cum omniũ derogatione amplissi-
nulla tamen mentione facta de intrantibus sine tali facul-
te: sed credendum est eandem mentem ei fuisse, quæ Pius V.
ita seruare sacram Pœnitentiariam.

f Per extrauagan. quæ incipit. Vbi gratia.

Adde tertio, quòd idem sanctissimus quando supra, qui
eam ad intrantes cum licentia episcopi, vel aliorum p
rum, quam possunt dare per Concil. Trid. exceptis ne
tibus vrgentibus.

g Capit. 1. sess. 25. de regularis.

Adde quarto, quod idẽ sanctissimus anno 1581. 21 Decem.
extendit eam ad episcopos, & alios prælatos, quibus
est facultas ingrediendi monasteria, ne vi antiut ea
fibus necessariis, & à paucis, illisque seniotibus, ac
personis comitati.

h Per extrauag. quæ incipit Dubiũ, qua.

Sexagesimasecunda eiusdem Pij, [i] excommunicat, & pœnis
inde ac hæreticos, omnes quicumque ex Inquisitoribus, aduoca-
procuratoribus, notariis, aliisque ministris præditi officij, vel
porum, id metus in sua diœcesi, aut prouincia ebenutium, seu
fatorem, denunciatorem, aut testem in causa fidei quomodolibet
productum, vel euocatum occiderint, verberauerint, deuor-
seu perterrefecerint, quiue Ecclesias, ades, alia seu res sibi pro-
officij, aut ministrorum expugnauerint, inuaserint, incenderint,
pilauerint, aut libros, litteras, auctoritates, exemplaria, reperta
tocolla, exempla, scripturas, aliáve instrumenta, siue publica
priuata, vbicumque posita combusserint, diripuerint, seu mutauerint
rint, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quouismodo

i Per extrauagan. quæ incipit. Si de prouisi. de. editam anno 1569.

uerint, seu qui in conflagratione, expurgatione, aut direptio-
ne intermissue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi
rint siue vel, aut personas seruari, defendiue prohibuerint,
rum, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam
dantúmve eripuerint, receperint, occuluerint, seu facultа-
rum dederint, seu iusserint id fieri. Qui eorum concursum,
ne, siue vi aliquid prædictorum fieret hominem accommo-
, siue alijs consilium, auxilium, aut fauorem publicè, vel
quibet prædictorum scienter præstiterint, licet nemo oc-
verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil
bulo effractum, succensum, direptumve, nullum deni-
reipsa sit secutum. [a]

a Eod. lib. fol. 122.

materia eiusdem Pij, [b] extendit excommunicationem
depœnis, lib. 6. ad scientes quomodocumque crimen in
commissum, vel committendum, & non reuelantes illud
ue, vel ordinario, &c. [c]

b Per extrauag. qua incipit. In solicis, edi- tam anno 1560.

quarta excõmunicat cum reseruatione personæ ac-
ligia, vel consuetudine aliquid ex fructibus primi, vel
beneficij vacantis, & interdicit Capitula, & suspen-
eidem facientes, non autem includit loca pia. [d]

c Eod. lib. fol. 152.

d Eod. lib. fol. 184.

quinta eiusdem Pij, [e] excommunicat omnes abba-
les exeuntes à monasteriis, quacũque de causa etiam
excepta magni incendij, vel ægritudinis lepræ, vel epi-

e Per extrauag. quæ incipit de eori. editam anno 1569.

laterit superioris, & episcopi. [f]

f Eod. lib. fol. 192.

sexta eiusdem, [g] excommunicat eos, qui Christianos
terris occupatis à Turcis, capiunt in seruos, & nolunt
liberè cum bonis suis. [h]

g Per extrauag. quæ incipit licet omnibus.

h Eod. lib. fol. 232.

septima, eiusdem [i] excommunicat omnes dominos to-
rum, qui Romæ, in pertinẽtibus ad officium S. Inqui-
ue à viris fide bonis audio, suo imperatorio, &
confirmarũt ante paucos dies Imperator Ro-
Catholicus, Philippus II. mittendo ad vrbem
inquisitionis requisitionem duos de crimine hæ-
, quę res vtriq; Monarchæ magnæ gloriæ fuit.

i Per confirmationem quæ incipit sanctissimè.

k Eod. lib. fol. 288.

De suspensione quid, & quotuplex.

quid, aut peccatum, excommunicatio, irregularitas
suspensionum. 152.
vera non tollitur sola pœnitentia, & est triplex,
ipso iure clericus notorius fornicarius, eligẽs talẽ
in Epi

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cisterū. & gloss. & alij in clement. 1. quæstion. & in rubr. de sent. excom. & cap. fin. aduersus. de haret.
b De eccle. interdicto 151 membr. 1.
c Capit. veniens. de iureiur.
d Capit. pastoralis. 11. de causs. possess.
e Cap. quæritis de verbo sign.
f Eod. cap. num. 1.
g Arg. cap. cudum. 2. de elect.
h In clem. 2. & cæterū. num. 9. de peruol.
i In cap. at si. num. 7. de iudic.
k In clem. inquisitores. de pœn. nu. 43.
l In capit. cum non ab homine. de iudic.
m In summa verbo suspensio.
n Argum. ca. 1. de consuet.
o Iuxta c. tua nos. & ca. de rebus. & cap. fin. de cler. ægro. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. lib. 6. post Specul. de dispensat. §. nunc autem. 18.

in Episcopum, ordinatus sine licentia, vel extra tempora. vel sine legitima ætate, num. 155. An in duello pugnans, excommunicans sine monitione, vel sine scripto, exponat fructus vacantis Ecclesiæ, num. 156. Conservator cedens, iudex Ecclesiasticus malè iudicans concurrentibus 4. admittens ad sacramenta tempore interdicti, nouitius tiũ prælatus admittens professionem ante annũ. Clericus vellem versicolorẽ deferens. Religiosus sit alienatus.

157 Ordinatus cum pacto non petendi alimenta, num. 1.

CIRCA hæc dico primo, quod suspensio generaliter accepta, iuxta mentem iurium, a & etiam doctorum, præsertim Calderini b est prohibitio vsus officij, vel ministerij alterius: nam & appellatio dicitur suspendi, c & petitorium per possessorium, d sed hic accipitur specialiter pro certa specie censuræ Ecclesiasticæ: quæ definitur esse censura, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij, vel beneficij Ecclesiastici, in totum, vel in partem, in certum, vel in perpetuum, quo ad partem ob suam culpam, vel à lege. Dixi, censura, pro genere: quia suspensio est censura, non contra, e & ad significandum quod non potest ferri, nisi ab habente ordinem, & iurisdictionem Ecclesiasticam exteriorem, ad quam pertinet dare censuras (vt suprà dixi f eam definiens.) g Dixi quæ prohibetur persona Ecclesiastica, ad excludendas prohibitiones rerum exercitiorum, vel ab illis factas aliis personis prophanis aut Ecclesiasticis, alio respectu, quàm quia sunt Ecclesiasticæ. Dixi, vel in perpetuum quo ad partem: quia prohibitio exercitij, officij, vel beneficij in perpetuum, est deprivatio vel priuario, & non suspensio, iuxta Cardinalem h & Panormitanus i & Bonifacius. k Dixi, ob suam culpam mortalem licet suspensio ob qualemcumque culpam mortalem sit secundum Aretinum l immo, & ob venialem secundum Caietanum m non potest tamen sine vlla propria causa infligi, na, n nam quæ ob senectutem, lepram, debilitatem, vel alia causam sit, o licet possit dici generaliter suspensio: non tamen est strictè censura, de qua loquimur. Vnde sequitur primo, quòd prohibitio, siue suspensio: confessarij à celebrando non est propriè suspensio: quia non est facta ab habente iurisdictionem, quæ est vera ratio, cur contrahentes illi non incurrant irregularitatem, p regularis secundum gl. ossam receptam. p

152 Secundo dico, quod quidquid ferè omnes incogitanter

dicunt prohibitio, qua mortali peccato infectus prohibetur celebrare, vocetur generaliter suspensio, a non est tamen strictè accepta. Tum quia suspensio nõ est peccatũ, a pœna, iuxta omnes. Tum quia peccatum mortale antecedit multis canonicis, quorum inuentum est suspensio: quia non est censura, qualis est suspensio. Tum quia suspensio, quòd neque excommunicatio maior, neque minor suspendant à perceptione sacramenti. Tum quia est species diuersa censuræ: quia non vetat exercitium Ecclesiasticum quatenus est irregularitas, quatenus est species communionis humanæ vitæ.

Secundo dico, quòd quamuis quodlibet peccatum mortale excommunicatio minor suspendant à perceptione sacramenti. in hoc sensu, quod percipiendo peccetur mortaliter, non incurritur irregularitas: quia non cõtrauenitur prohibitioni, prout est species censuræ, sed solum prout est peccatum resultans ex natura illorum.

Tertio dico, quòd neque irregularitas, neque depositio, neque degradatio realis, est suspensio: licet Innocẽtius & alij appellent eas suspensionem, quod verum est, quia verbum suspensio generaliter, non strictè, vt hic, quia non sunt priuationes, vel inhabilitationes, officio, vel inhabilem faciunt omnino ad ordinandam, vel exercendum. At suspensiones solùm impedimenta exercitij, iuxta mentem Panormitani d &

Quarto dico, quòd illa diuisio suspensorum Panormitani e scilicet, quòd quidam sunt quo ad se solùm, alij quo ad se, & quo ad alios, licet cõmunis vera, accipiendo vocabulum suspensum generatim accipiendo, vt hic, pro impedito per suspensionem ecclesiæ Ecclesiasticæ, per proximè dicta de peccato, & de excommunicatione minore. Et quia exẽplum membri, quod afferunt de sacerdote peregrino, causa potest celebrare in occulto, & non in est idoneum: siquidem peregrinus non peccãs, suspensionem, quæ sine peccato à iure non imstrictè dixit Caietanus. g

Quinto dico, quod neque vlla suspensio laici est suspẽsio, agimus, & per consequens, neque suspensio officialis, etiam in foro Ecclesiastico: quia non est prolatum regem, vel Imperatorem, quidquid sentiat

a Inno. fin. de exhibit. cler. & ca. fin. de cler. excommun.
b In capit fi. de excess. prælat.
c Cap. quæritis. de verbo sign.
d In d. cap. at si. num. 7. de iudic.
e In cap. si celebrat. de cler. excom. num. 4.
f Cap. tua. de cler. peregr.
g Verb. suspensio.

Universidad de Deusto Biblioteca

glossa,[a] & Tabienna.[b]

154 Octauo dico, quod suspensio est triplex, officij, & beneficij simul,[c] officij tantùm, vel partis eius, & beneficij, vel partis pertinentis ad illud tãtùm, vt colligitur ex exẽplis positis per glossam magnã, & finalẽ.[d] Est item duplex, lata à iure, & ab homine. A iure ipso facto fertur multæ, quas tangit dicta glossa & ante omnes Angelus[e] in ordinẽ redegẽ. Quarũ (omissis raro contingentibus) prima in cap. nullus. multis capitulis suspendit presbyterũ diaconũ vel subdiaconum fornicarium notorium, donec pœniteat, & ita quoad ipso iure, incurritur per notoriam fornicationem, ita quod re, tollitur per pœnitẽtiam, iuxta glossam receptam, & plura, supra[f] vbi dicitur, quod huiusmodi fornicarius vtitur ordine suo ante pœnitentiam, sit irregularis: quia ante censurã suspensionis. Et nota, quòd longè differt prædictã huiusmodi fornicarius vtitur ordinis sui vsu, à prædictione, qua infectus crimine magno depositione digno, & torio prohibetur: quoniam hæc est irregularitas delicti Episcopo, cui contraueniens peccat, sed non incurrit irregularitatem, de qua supra:[k] illa verò est suspensio, & censura, cui contraueniens incurrit irregularitatem, de qua Papa delebilem, distinctam à suspensione sic violata, &

155 *Secũdam suspẽdit triẽnio à beneficiis clericos eligentes illegitimè, qui nõ est legitimus, vel legitima ætate, scientia, & moribus.*

Declaratio prima, quòd comprehendit etiam eos, qui eligunt tanquam compromissarij.[n] Secunda, quòd non comprehendit eos, qui eligunt in aliam dignitatem, neque etiam vt reges, & Imperatores, qui præsentant in Episcopos, aut Cardinales, qui eligunt Papam,[o] quia solùm loquitur de electis eligentibus Episcopum.

Tertia[p] *suspendit eos, qui sine legitima facultate, vel alias extra tempus legitimum, ordinem sacrum accipere præsumpserint, & facit irregulares ordine vtentes.*

Declaratio prima, quòd ob ignorantiam illius excusatur & per cap. vel non est compos,[q] quod non suspendit, sed debet suspendi, oppositum dixerunt ferè omnes cum glossa. Secunda, quòd non comprehendit eum saltem quo ad forum conscientiæ, qui bona fide, & simplicitate existimans se legitimum, ordinatus est, vt latè diximus,[r] quia textus habet *præsumpserint*, quod significat dolum, secundum doctrinam Cardinalis.[s]

[a] *Dist. cleric. qui non ordinandi. a.* [b] *Verb. suspensio. in prima.* [c] *Cap. tuarum. de priuileg.* [d] *Clem. cupientes. de pœnit.* [e] *Verb. suspensio. à num. 1.* [f] *Cap. præter. 32. dist. & cap. scitis antibus. 11. quæst. 3.* [g] *Et capsi. qui sunt. 21 dist.* [h] *In d. cap.* [i] *Capit. 23. num. 77.* [k] *Capit. 23. num. 77.* [l] *In dict. c. 23. num. 77.* [m] *In capit. eum in cunctis. §. fin. de elect.* [n] *Capit. si compromissarius eod. tit. lib. 6.* [o] *Arg. l. interpretationes. ff. de pœnit. cap. pœna. de pœnit. dist. 1.* [p] *In extrauag. cum ex sacrorum Pij II.* [q] *De tempor. ordin.* [r] *Clem. generalem de ætat. & qu. & in d. ca. vel non est compos. S. super. in 3 part. sit. 14. cap. 10. histor. dist. 24. qua. 1.* [s] *Super cap. accepta. de restit. spol. opp. 3. num. 32.* [t] *In clem. 3. de sent. excom.*

Quod idem ausi fuimus dicere ibi de eo, qui temerariè ordinarus est, postea tamen bona fide, & candida simplicitate pœnitentiam purgato peccato, exercuit ordinẽ, quem sibi licitum esse: quamquam ad illud vsque tempora à nobis ausi affirmare.

Suspendit clericum qui prouocat ad duellum, vel accedit ad illum, & in arenam descendit, iuxta Sylvestrum[b] quam[c] sed non est verum: quia textus[d] solùm dicit [illegible] solum fore.

Suspendit vno mense ab ingressu Ecclesiæ eum, qui excommunicat ab aliquo monitione, quæ debet esse talis, qualem su[illegible]

Suspendit ab ingressu Ecclesiæ, & diuinis officiis eum, qui excommunicat, interdicit, aut suspendit aliquem solo verbo sine [illegible] aut expressa causa illius, vel non dat copiam requi[illegible]

Suspendit à quolibet officio, & beneficio, capitula, & personas, quæ vacante sede Episcopali, vel collegiata, [illegible] aliqua bona: quæ reliquit vita functus, aut collecta [illegible] & in quolibet alio emolumento.[i]

Suspendit Episcopos, & superiores eorum ab ingressu [illegible] inferiores ab officiis, & beneficiis, qui vsurpant alienam dignitatem, & Ecclesiarum vacantium, & illis quæ reliquerunt mortui, vel collecti fuerunt durante [illegible] habeant speciale priuilegium, vel consuetudinem [illegible] ad hoc.

Suspendit vno anno ab officio conseruatorem sedis Apostolicæ, nisi cognouerit causas, quæ non sunt notoriæ. Quod [illegible] est de his, quæ conceduntur sine clausula, [illegible] cognoscere etiam de aliis, cum qua ante Concil. [illegible] dabantur: per illud tamen statutum fuit,[m] vt essent [illegible] efficior vsus.

Suspendit vno anno à suo officio iudicem Ecclesiasticum, [illegible] contra iust. & suam conscientiam aggrauat partem [illegible] sal. [illegible] debuit. Sed debent concurrere quinque, vt [illegible] tum. Primum, quòd non sit Episcopus.[o] Secundum, [illegible] aggrauet contra iustitiam Tertium quòd faciat [illegible] Quartum, quòd sit iudex: quia non sa[illegible] meros executor, vel arbiter. Quintum, quòd [illegible] amore, timore, vel odio, vt ex glossa recepta

[a] *Est in c. 1 de cler. pugn. vel.* [b] *Verb. suspensio. vers. fic. 11.* [c] *Ibidem.* [d] *In dicto cap. 1.* [e] *In c. sacro de sent. excommunic.* [f] *Eod. cap. num. 10. & 11.* [g] *In cap. 1. de sent. excom. lib. 6.* [h] *In c. quia sæpe. de electi. lib. 6.* [i] *Clem. statutum. de elect.* [k] *In c. præsenti de offic. ordin. lib. 6.* [l] *In ea. fin. de offic. delegat. lib. 6.*

a In ca. Episcoporum de privileg. lib. 6.

b Supra. 25. nu. 94.

c In ca. non solum. & c. constitutione de regul. lib. 6.

d In cle. 2. de vita & honest. cler.

e In dicta clem. q. 3.

f In cle. 1. de reb. eccl. non alien.

g Per final. illius clem.

h Extra. nag. 2. de reb. eccl. non alien.

i Eod. cap. num. 149.

k In capit. penalti. de simonia.

Vndecima a *suspendit ab ingressu Ecclesiæ (quousque satisfaciant) eos, qui admittunt ad diuina officia, aut sacramenta aut Ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, aut interdictos publicos.* Quæ tamen, vt dictum est, b locum non habent nisi contra exemptos, iuxta communem, contra gloſſam in dem capitis.

Duodecima c *suspendit eos, qui admittunt aliquem ad profeſſionē, ante finitum annum probationis in aliquo ordine mendicantium.*

Decimatertia d *in sex menses clericos beneficiarios, qui portant vestes partitas, vel coloribus distinctas, & sacro ordine minores non sunt beneficiarij, & minoribus insignitos, qui cum prima tonsura gestant tales vestes, inhabiles efficit ad beneficia in eodem tempore.*

Non autem incurrit illam qui ob celebrationem nouæ missæ vel doctoratus, vel alicuius alterius similis festi, aut alium talem causam gestat, iuxta Cardinalem. e

Decimaquarta f *suspendit quoslibet religiosos, qui habent quam administrationem, & alienant aliquam rem ad eorum nentem, etiam solum præbendo alicui ad vitam absque aut absque facultate sui capituli si habet, vel sui prælati, si bet capitulum.*

Hāc nō incurrūt, qui in modicū tēpus locant fructus, cet incurrant aliam excommunicationē, h vt supra dictū

Decimaquinta k *suspendit Papaliter, qui sacra ordinatur ad præsentationē alicuī beneficiarij, cū pacto non petendi ab Episcopo vllum, & patrimonio cum pacto non petendi ab Episcopo vllum, & natur ad præsentationē alicuī beneficiarij, cū pacto nō petendi*

Declaratio prima, quòd per eandem rationē nostra tia suspenditur, qui ordinatur cum patrimonio, vel promissis, vel donatis ab aliquo pactus antequam ordi tur se non perituru, postquam ordinatus fuerit, qui est valde quotidianus. Secunda, quòd qui post ordinat remittit, vel retrodonat ius, aut patrimonium, quod donatum, vel promissum sine pacto ante ordinationē non incurreret. l Tertia, quòd qui ordinatur cum fa sui Episcopi, impetrata ad titulum patrimonij donati, & ordinationem renunciati, non censetur nostra sentē dinari absque facultate, quo ad effectum incurrendi suspensionem supra positam, m quia talis renunciatio antequam ordinetur, non videtur valere, per ea, quæ dicunt, n etiam si esset iurata, iuxta Felinum, & Ange contra Panormitanum, hanc tamen incurrit.

Decimasexta o *suspendit Episcopum ordinantem, absque clericum religiosum ordinis, in quo solum sit votum tempora ligionis: quia is, quo ad hoc reputatur secularis.*

l Arg. c. ffectus. capit. tuu. de præben. & glo. memorabi. lu. capit. si Episcopus. eo. tit. lib. 6.

m Nu. 111.

n Ind. cap. penult.

o In constitutionibus Fÿ V. fol. 457.

Pij V. constitutio, qua inter alios religiosi Societatis dispensatione ad sacros ordines promoueri prohibebātur: & Gregorium XIII. reuocata fuit per bullam quæ extat in Bullario Apostolicæ editam anno 1573. die vltimo Februarij: qui in eadem Societate tria vota simplicia re- emiserint (quæ hic temporalia dicuntur) ante solem- professionem de licentia Præpositi Generalis ad sacros ordines promoueri posse: Proinde hæc constitutio est sublata.

Nunc dico, quòd rursus est duplex suspensio, altera à di- altera ab aliis, a & quantum differat hatum altera, quo ad gravitatem transgressorum dicitur infra.

a Vt colligitur. ex c. 1. §. fina. de sent. excom. lib. 6. & c. 1. de re iudic. eod. lib. cum glo. annotat.

Cur, & quomodo potest suspendere, & suspendi, & absolui, & quæ pœna contrauenientis.

Suspendere, & suspendi quis potest: requiritur monitio scripta, & peccatum, non certa verba.

Suspensio ab vno non est ab alio: & sic à iurisdictione nō est ab ordine nec contra, & à beneficio, non est ab ordinibus, vel iurisdictione: nec quæ ab officio est à beneficio, nu. 161.

Quibus aliis non incurritur ab Episcopo, qua forma tollitur. 162.

Quousque quis potest à suspensione lata à iure, vel ab homine.

Transgressionis transgressor quis irregularis, & vt peccet partialiter.

Circa hoc dico sequentia. Primo, quòd communiter omnes, & soli illi qui possunt excommunicare, possunt suspendere: & quamuis omnis Christianus possit excommunicari, solæ tamen personæ Ecclesiasticæ possunt b per definitionem suspensionis supra b positam, & per scripto ferenda est, sicut excommunicatio, c c antecedere monitio suspensionem, quando pœnalis, quamuis non quando in pœnam iuris d receptum per Panormitanum & communiter ob quodliber peccatum mortale, immo & venialis, quòd vt excommunicatio lata post legitimā

b Eod cap. num. 111.

c Cap. 1. de sent. excom. lib. 6.

d In capit. fi. de excess. prælat.

e In cap. reprehensibilis. de appel.

appellationem est nulla,& inualida,sic suspensio:& vt appellation non suspendit excommunicationem præcedentem, &

neque suspensionem. a

160 Tertio dico,quòd suspensus à quibusdam actibus, non est suspensus ab aliis non annexis eis. Ex quo sequitur, quòd suspensus à iurisdictione,non est suspensus ab ordine, nec diuersus ab ea, b neque contrà, suspensus à beneficio, est suspensus à iurisdictione,neque suspensus à beneficio, est suspensus ab ordine,neque à iurisdictione, quæ ei conuenit ratione, quàm beneficij, à quo est suspensus. Neque suspensus simpliciter ab officio,censetur esse à beneficio quo ad ea dantur non interessenti diuinis officiis, modò suspensio non sit tam diuturna, vt tacitè, vel expresse habeat vim privationis, c quidquid dicant Cardinalis & Imola, post Gosp. quia multa ad beneficium pertinentia potest facere suspenso ab officio clericali,qualia sunt regere, & gubernare illa, quæ ad se attinent,& quæ non sunt diuina officia.

Per quæ nuper respondi beneficiarium suspensum, quod presbyter factus fuit ante annum 25. cœptum, non perdidisse fructus beneficij : quia per illam transgressionem suspenditur tantùm ab officio.

161 Quarto dico, quòd suspensus ab ingressu Ecclesiæ, tùm,potest excommunicare, & absoluere: quia adhuc retinet iurisdictionis vsum, d & quod quis, eo quòd sit suspensus à beneficio, non est ab officio, neque suspensus ab officio, tùm,est à beneficio : & vt suspensus ab officio, & beneficio, simul,est ab vtroque,iuxta omnes, sic suspensus ab officio, & beneficio diuisim,à nullorum est, iuxta Panormitanum, contra

ptum contra glossam. e

Quinto dico, quòd non incurrunt hanc censuram latæ generaliter à iure Episcopi, nisi fiat mentio specialis illorum, licet secus de excommunicatione. f

Sexto dico,quod suspensio ferti, & tolli potest quibusdam verbis id significantibus : quia nulla sunt præscripta in forma substantialem suæ lationis, vel solutionis, quamquam in absolutione necessarium est iusiurandum, vt in excommunicationis absolutione, g licèt communiter quando est certa suspensio,docti vtantur hac forma. *Absolue te à vinculo iuramenti, quam incurristi ob talem, vel talem rationem, & restituo te priſtinæ executioni* : & si est dubia hæc, *si temerè aliquo vinculo suſpenſionis, quo te possim absoluere, absoluo te*, iuxta sententiam Sylvestri h aliquantulum reformatam: & quod suspensio tam lata ab homine,quàm à iure,quæ certo tempore,aut facto,

a *Domin. cum cõmuni,in cap.2. §. & hac. de sent.excommun.lib. 6. per capit. ad hæc quo niam.de appell. & ca. 2 cui.§.fin. de sent.excom.lib. 6.*

b *Ca.a qua. de constitut. eccles. vel alta. & ca. transmissũ. de elect. cũ suo annot.*

c *Innoc. Bonifa. in dict. clemen. capientes. a num. 31. vbi hoc latissime probat.*

d *Capit. færo. de sent. excommun.*

e *Cap. latæ rei. de cler. excommun. minist.*

f *Cap. quam periculosũ. de sent. excom. lib. 6. cum glo. & ibi notat.*

g *Capit. super eod. ca. venerabili. de sent. excommun.*

h *Verb. ab. solutio 6. dubio 1.*

facti alicuius terminatur, tollitur lapso tempore, a *In clem. 1. verb. de. nec. de decim.*

termino, ipso facto, absque vlla absolutione, b *In c.1. de ind. not. 6.*

glossam a receptam communiter, & putatam sin- c *Ang. ca. nuper. de sent. excom. & melius ca. ex litte. ris de cen. sitat.*

Panormitano b quæ tamen habet alias similes,

dico,quod à suspensione lata ob contumaciam, d *In cap. 2. de sol.at.*

pœnam delicti absolutè sine termino,& reseruatio- e *Clem. 1. de haret. §. pe. nal. ver. ex. com. & ca. cupientes. §. cæterũ ver. ba suspen. sit. de ele. ctio. lib. 6.*

communi, siue particulari, confirmata, vel non

per Papam,potest absoluere Episcopus, & eius Vi-

vt tradit Innocentius communiter quo ad hoc

& quod à lata in pœnam alicuius delicti etiam à

potest absoluere Episcopus, siue sit temporaria, siue

quidquid dicant glossæ e licet communiter reci-

in iuris locis, vt probat efficaciter Panormitanus, f vbi

Aretinus & Felinus, altius ibi rem perpendens,

cap. nuper, g vbi aliud dicit,eo quòd non satis per-

dicta Panormitani recepti ab omnibus, qui ea dili-

penderunt,quod non fecerunt aliqui, vt Syluester h

ibi ipsis contradicunt, dum sequuntur Panormita-

rem contrarium eius,quòd ipsi. Potest tamen in ea

posita fuit ob adulteriũ, aut alia minora delicta

eundem Panormitanum. i Dixi, *à iure* : quia à sus-

absolutè posita ab homine regulariter non potest

alii qui eam tulit,aut eius superior,aut successor. k

exceperunt à regula prædicta, quæ habet suspen-

contumaciam posse absolui ab Episcopo, cleri-

sos, qui administrant sacramenta, aut sepultu-

licit,aut accipiunt eleemosynas ab illis:quia textus

communicamus. 2. l quo nituntur, non loquitur de su-

officio,sed de priuatis,& de suspensione irrogata in

non ob contumaciam, & de pœna reseruata. Malè

cipione exauthoratum,siue degradatum, aut deposi-

per dicta supra. m Malè etiam excipiunt suspensum

suum beneficij factum indignis, n quia illa suspen-

in pœnam,& non ob contumaciam.

dico,quòd omnis, qui violat suspensionem stri-

pro vna specie trium censurarum Ecclesiastica-

moraliter,o & incurrit irregularitatem, si violat

aliquem actum peculiarem alicuius ordinis,

nec minoris, per cap. 1. P & q Innocentius recc-

dicit,quod illa duo capita non solũ habent,

m *Rot. cap. num. 122.* n *Iuxta cap. grauc. de prab.* o *A. Ang. cap. 2. de sentent. excommun. & cap. 1. de re iudicata lib. 6.* p *Vtrobique.* q *Felyn. de offic. delegat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quo ad hoc locum in casibus, in quibus loquuntur, sed etiam in omnibus aliis violantibus suspensionem: quia non fuit mens eorum conditoris, qui fuit ipsemet Innocentius III. quidquam nouè inducere in illis, sed declarare secundum antiquas sanctiones canonicas, de quibus meminit textus, tam incurri. Dixi, *aliquem actum peculiarem ordinis*: quia licet exerceret alium, etiam Ecclesiasticum, & ad officia diuina pertinentem, qualis est psallere etiam in choro cum aliis, extra responsa defunctorum, vel litanias, baptizare sine, solenniter vt alius laicus, & alia id genus, quæ non sunt peculiaritèr alicui ordini deputata. Illa autem dicuntur deputata alicui ordini, quorum faciendorum specialis potestas traditur in ordinatione, vt in presbyterio potestas confecrandi, baptizandi solenniter dicendi collectas in choro: in diaconatu potestas canendi solenniter Euangelium: in subdiaconatu cantandi solenniter epistolam, in acolytatu ferendi cereos, &c. Dixi, *minoris*: quia violans exercendo solenniter actum deputatum ordini minori, ita incurrit, ac exercens deputatum maiori. Repetij sæpe, cundum Innocentium & communem. a Repetij sæpe, ter: quia faciens aliter aliquod horum, vt cantans epistolam, ferens cereos, vel vrceolos tamquam alius laicus, non incurrit secundum omnes.

a *Capit. fin. de excess. prælat.*

Ex quo infertur primo, quòd verius est Episcopum obtinentem in apparatu Pontificali incurrere irregularitatem, quia id est actus peculiaris ab aliis ordinis Episcopatus quos esse verum ordinem distinctum ab aliis significasse Conc. Tr. dent. dictum est. b

b *Supra cap. 22.*

Secundo infertur, quòd psallere in choro non facit irregularem: quia non est peculiare vlli ordini vero: licet enim deatur peculiaris Psalmistatui, siue primæ tonsuræ, tamen non est verus ordo. c

c *Per ibid. dicta.*

Tertio infertur, quòd suspensus à perceptione sacramentorum, quamuis peccet mortaliter in percipiendo ea, non tamen est irregularis, d quia perceptio non est officium diuinum, neque opus peculiariter ordini alicui addictum.

d *Capit. si celebrat. de cler. excom. ministr.*

Quarto infertur, quòd suspensus ab eorum collatione, dato illa non tamquam ad suum ordinem pertinentia, sed alius quilibet laicus, non incurrit eam, iuxta Hostiensem. e

e *In c. 1. de sent. excom.*

Quinto infertur, quòd sacerdos suspensus ab officiis diuinis dotalibus administrando in ordine inferiori non peccat, neque est irregularis.

f *Cap. cum in vestr. 9. fin. de elect.*

Sexto infertur, quòd suspensus à beneficio non peccat ordinando, si ius eligendi non competat ei ratione illius. f

Septimo

mo infertur, quòd suspensus ab officio peccat, sed incurrit irregularitatem eligendo, & acceptando electionem de se factam, a & excommunicando, & conferendo

a *Cap. cum dilectus. de consuetud. sanct. glass.*

Octauo infertur, quòd licet suspensus ab officio prædicando non peccet, nec fiat irregularis, secundum Panormitanum & communem, c concionando tamen peccat, & diuersitatè. regularis, secundum opinionem, quam sequimur supra, d prædicandi est lege diuina, vel humana, vel consuetudine humana videtur deputatus diaconatui, vt d Capit. 25. num. 144. e Iuxta ea. Cajetanus & concludit: quando saltem solenniter vti additionum. 18. q. 1. tamquam sacerdos prædicat.

b *In dicta clementina cum pientes.*

Nono infertur, quòd sicut tenemur vitare excommunicatos, per supra dicta, h ita suspensum in eo, à quo f *Vbi supr.* g *Eod. cap. num. 26. & seq.* h *Relatam supr. nu. 51.* i *Cap. 1. §. laborent. de pœnit. dist. 6.* k *Insist. de interdi. in princ.* l *Vt in re pet. ea. dilectus. de appell. dixim. in Instit. de eccle. interdi. manubr. 1. col. 1.* m *De offic. ordin. & c. quidam eod. tit. lib. 6.* n *De effectu interdicti.* o *In dicto ca. dilectus. num. 18.* p *Vbi supr. co'um. 2.* q *In d. cap. 1. & super. de sent. excom. lib. 6.* r *Verb. interdictum.*

Interdictum quid, & quotuplex.

Interdictum hic non generaliter, sed specialiter sumitur, quo nominat. & differt ab excommunicatione, & suspensio- num. 167.

Interdictum triplex, & quid vnumquodque includat. n. 167.

Circa hæc dico sequentia. Primum, quod vt interdictum significat prohibere, k sic interdictum generaliter sumptum quilibet prohibitio: sed hic accipitur speciatim pro prohibitione cautarum Ecclesiasticarum, quòd l cautius definiam à Calderino, m *esse censura Ecclesiastica, qua* [illegible] *sacra officia, sacramenta, & sepultura actiuè, & passiuè aliquibus.* Dixi, *censura Ecclesiastica*: pro genere, n [illegible] non est censura Ecclesiastica: quia non est nisi [illegible] officiorum diuinorum, iuxta Panormitanum. o [illegible] addatur ad differentiam inter interdictum ex vna [illegible] excommunicationem, & suspensionem ex alte- [illegible] conueniunt in nouem, iuxta Calderinum p rece- [illegible] communem, Dominicum & Perusinum, q Sylue- [illegible] Nauarrum r & per complures alios alibi.

Sciendum enim primo, quòd quælibet earum est censura

Ecclesiastica.[a] Secundo, quòd quælibet in scriptis debet ferri,& cum causa in eis expressa.[b] Tertio, quod nullam earum suspendit appellatio subsecuta, & quamlibet annullat præcedens.[c] Quarto, quòd quamlibet debet præcedere monitio, cum fertur ob contumaciam, & non cum in pœnam.[d] Quinto, quòd quælibet est nulla, cùm fertur sine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excommunicatis à se.[e] Sexto, quòd quælibet impedit à diuinis, exceptis illa suspensione, quæ non sit ab eis.[f] Septimo, quòd in absolutione omnium iuratur.[g] Octauo, quòd nulla earum contra receptos in filios speciales Papæ ab ordinario ferri potest.[h] Nono, quod quælibet est à superiore seruanda,[i] immo,& à ferente quousque eam tollat, Calderinus.[k]

165 Differunt autem primò, quòd excommunicatio dicitur priuat communicatione, quatenus est communicatio spiritualis: na. Suspensio priuat directè vsu facultatis Ecclesiasticæ: Interdictum verò priuat directè sacramentis,& diuinis officijs. Dixi, *directè*: quia indirectè,& per consequentiam priuant etiam consequentibus directè prohibita. Secundò, quòd excommunicatio non potest suspendi, & aliæ sic,[m] quamquam dicat esse de excommunicatione dixit Dec.[n] quem per multa damenta sequimur.[o] Tertiò, quod Episcopus non potest suspensionem, neque interdictum latum à iure, nisi expressum tur in eo, excommunicationem verò sic.[p] Quartò, quòd Ecuersitas non potest excõmunicari,[q] suspendi: autem, & interdici sic.[r] Quintò, quòd excommunicati nunquam admittuntur ad diuina officia, alij verò sic interdum.[s] Sexto, quòd excommunicatio, & suspensio non feruntur nisi ob culpam priam, & maior ob mortalem, & minor, & suspensio, etiam ob venialem: interdictum tamen etiam ob alienam.[t] Septimo, quòd absolutio excommunicationis semper requirit aliquod verba: suspensionis verò, & interdicti non, quando seruandum quousque certum quid fiat: quia sufficit, vt illud fiat postea purata singularis,[u] quæ tamen habet alias quatuor similes tatas à nobis alibj.[x]

166 Secundo dico, quod interdictum est triplex, locale tantùm, personale tantùm, locale, & personale simul. Locale le tantùm est, quo solus locus interdicitur: quod rursus est plex, generale, quo interdicitur locus vniuersalis, vt regnum, prouincia, episcopatus, ciuitas, oppidum, pagus, aut par-

a *Cap. quæsti. de verb. sign.*
b *Cap. 1. de sent. excom. lib. 6.*
c *Ca. in cui. §. fin. eod. tit. lib. 6. & cap. ad hæc quæri. de appell.*
d *Capit. reprehensibilis. de appe.*
e *Cap. 2. de constit. lib. 6. & cap. quæquam. de censibus. eod. lib.*
f *Capit. statuimus. iun. Ho ca. statutũ. de sen. excom. li. 6.*
g *Capit. pastoralis. §. verum. de appel. inuill. d. ca. in cui.*
h *Capit. venerabili. & ca. ex tenore. de sent. excommun.*
i *Cap. 1. de verbo sign. lib. 6.*
k *Cap. cum ab Ecclesiarum. de offic. ordin.*
l *Vbi supra membr. 1. colum. 3.*
m *Dicto cap. ad hæc quæritur.*
n *Ibi.* o *Ibidem.* p *Cap. quia pericul. sum de sent. excom. lib. 6.* q *Cap. quia sæpe. de elect. lib. 6.* r *Cap. fin. de sent. excom. eod. lib.* s *Cap. 1. de sent. excom. lib. 6.* t *Clemen. 1. de decim. verb. decet.* u *Ibidem.* x *In cap. 1. notat. 8. de iudic.*

ticulare, quo interdicitur aliquis locus particularis, vt Ro. non definit esse tale, eo quòd comprehendat multa loca sint particularia, quale est, quod interdicit multas ciuitates, aut quotquot sunt in mundo, iuxta Calderinum per Dominicum Perusinum & Communem.[b] finitum, quod addit Angelus.[c] est species interdicti parum necessaria. Interdictũ personale tãtùm est, interdicit personas tantùm, quod etiam est duplex, scilicet generale, quod interdicit aliquam vniuersitatem hominum populi, regni, prouinciæ, ciuitatis, oppidi, collegij, &c. & speciale, siue particulare, quod interdicit personam, vnam, aut multas, certas, aut incertas, vt quod ad hoc, vel illud faciendum. Interdictum locale,& personale est, quod interdicit locum,& personas simul: & interdicit locum, & populum, & tales, vel tales personas. Quotidianũ est in interdicto, quod appellant ciuitatem, quo interdicitur aliqua persona, & locus vbi fuerit, quamdiu ibi fuerit, aut etiam certo tempore ibi non recesserit, de quo quatenus est locale, iudicandum est, vt de locali tantùm: & quatenus est personale, vt de personali, quibus addimus, vnumquodque illorum posse esse simplex,& mixtum, hoc est generale tãtùm, aut particulare tantùm, aut generale,& particulare simul. De quo quare, iudicandum est, vt de generali, & particulari.[f]

Ro. dico, quòd interdictũ generale loci non includit personas eius: neque interdictum generale populi loci cõprehendit eũ: itaque quãdo est interdictus qui sunt in eo, & nõ fuerũt causa interdicti, possunt dicere in alio loco diuina officia, & dare, & accipere sacramenta,& alij aliorũ oppidorũ non possunt hoc facere in loco interdicto, cuius illi sunt. Et quando interdictus populus, illi qui sunt eius, nõ possunt audire, neq; alibi & exteri possunt audire ibi, & in eo potest celebrare sanctis, exclusis eius loci hominibus, perinde ac si esset interdictus.[g] Rursum interdictũ cleri alicuius comprehendit locum, neque populum, & habitatores. neque è cõtrario interdictum populi comprehendit locum, neque clerum, & religiosos.[h] Cuius rei nouam rationem tradidimus,[i] quamuis interdictum cleri videatur includere religiosas, conuersos, & conuersas, nouitios, & secundum Dominicum[l] & Calderinum.[m] Item ciuitatis includit suburbia, & ædificia prope

a *Vbi supra membr. 2.*
b *In c. præsenti. de sent. excom. lib. 6.*
c *Verb. interdictum. 1. §. 1.*
d *Dict. ca. si sententia.*
e *Argum. l. qua de re. ff. de rei vend.*
f *Argu. d. l. qua de re. & e. pastoralis. §. item eam tenet. de off. dele.*
g *Dict. ca. si sententia. cum ei annotat.*
h *Dict. ca. si sententia.*
i *In cap. 2. de prob.*
k *Ibi, & in ca. ecclesia. de constitu. colum. 2.*
l *In d. cap. si sententia. in fin. prin.*
m *Vbi sup. membr. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Capit. ſi ciuitas. de ſent.excom. lib.6.*
b *Gloſ.ibi. dam.*
c *Dilt.cap. ſi ciuitas.*
d *Arg.cap. per exemptionem. de priuileg.libro 6.*
e *Cap. Romana. §. in uniuerſitatem.de ſentēt. excom. lib.6.*
f *Vt ſupra dictum eſt.*
g *Dilt. ca. ſi ciuitas. & d.cap. ſi ſententia.*
h *Arg.cap. denique. 7. quæ.1.& l. præparehatur. ff. de iudic.*
i *Dilt.cap. ſi ſententia. vbi id affirmāt Demi. & Per.*
k *Extrau. prouide. de ſent.excom.*
l *Vbi ſupra memb. 1. cap. 4.*
m *In cap. præſenti. de ſent.excom.*
n *De poteſt. eccleſ. caſ 10.*
o *Ca.quam quā.de cenſib.lib.6.*
p *Cemen.1. de punitent.*

mœnia,[a] quæ verò ædificia dicenda ſint talia relinquitur arbitrio iudicis. [b] Interdictum etiã Eccleſiæ, licet ſpeciale tantùm,includit ſacella,& cœmeterium contigua,alia non. [c] Interdicta verò Eccleſia, non cenſentur interdicti clerici eiusdem:neque contra,interdictis clericis,cenſetur interdicta eorum eccleſia.[d]

Quis,cur,& quomodo poteſt interdicere,& interdici.

168 *Interdicit communiter,qui excommunicat, & ſuſpendit contra.*

168 *Interdictum fertur ob culpam alienam, ſed non ob culpam debiti, & ponitur ipſo facto à iure his caſibus,num.169. quæ opera prohibeat,num.170.*

169 QVARTO dico,quòd communiter,qui poteſt excommunicare,& ſuſpendere, poteſt etiam interdicere. [e] qui poteſt excommunicari,& ſuſpendi,poteſt etiam interdici. Et vniuerſitas,quæ non poteſt excommunicari,[f] & locus non poteſt ſuſpendi, [f] poteſt interdici. [g] Et quamquam totus eſt populus,vel vniuerſitas, & aliud particulares eiusdem. interdicto tamen illo, cenſentur interdicti omnes singulares,ſontes & inſontes,[i] quia poteſt vnus interdici propter culpam alterius,licet non excommunicari,vel ſuſpendi,vt prædictũ eſt : quamuis ſemper debeat intercedere culpa propria vel aliena, vt feratur interdictum : nec ſufficit culpa præterita uendi debitum , vt feratur interdictum generale auctoritate ordinaria,vel delegata ſine ſpeciali Papæ mãdato, [k] quamuis patticulare Eccleſiæ ferri poſſet , iuxta Calderinum [l] & Dominicum [m] non tamen parochiæ,quamuis per incogitantiam noſtro iudicio,contradixerit Stephanus, [n] interrogans etiam Salmanticæ,an infans lactens, & amens includantur interdicto:Reſpondi,includi,nec eſſe admittendos ad diuina;quia prædictum eſt,ſine culpa propria quis poteſt interdici.

169 Quinto dico , quod fertur generale ipſo facto contra eam,quæ facit,vt capiatur,percutiatur,vel in exilium mittatur ſuus Epiſcopus. [p] Et contra eam cuius dominus pedit ingreſſum, aut negotia nuncij Apoſtolici. [q] Immo & omnibus caſibus,in quibus iure fertur interdictum locale generale , ob delictum populi, in eiſdem fertur etiam locale perſonale contra ſuum populum:quamuis nõ,quando ferri

q *Extrauagant. ſuper gentes.de conſuetud.*

a *Capit. ſi ſententia. de ſent.excom. lib.6.*
b *Dilt.cle. 1. de panit.*
c *In cap. 1. de ſepult. lib.6.*
d *Inn.gloſſ. ea. in cui de ſent.excom. libro 6. & commun.*
e *1. par.ſit. 29. c.2.§.2.*
f *In d.cap. in cui.*
g *Capit.qui ſtudet. 1.q. 1. & Inno. in cap. nuper.de ſent. excommun.*
h *In d.cap. in cui.*
i *Vbi ſupra col.16.*
k *Arg.eorum , quæ ſupra eod. ca.num.14. diximus de excommun.*
l *Dilt.cap. in cui. eum ti annat.& c. præſenti. 1.quæſt.2.*

ſolius domini, ſi non exprimatur, [a] fertur etiam locale Eccleſię in aliquot caſibus,ſcilicet,quando facit,vt capiatur,percutiatur, vel mittatur in exiſ epiſcopus. [b] Et quando clerici , aut conuentus Ecclet reſtituere corpora,aut monumenta eorum,quos ſepeliuerunt:eo quòd inducti ab eis iurauerunt ſe electuras.[c]

ero dico,quòd interdictum perſonale particulare ſoldit perſonas nominatas, & actus in eo expreſſos, & ldetur in illis.Si verò nulli exprimantur,omnes qui interdictis cenſentur incluſi.Vnde interdicto ſimpli-, omne illud, quod interdictum prohibet , vetatur dicto autem eo,quo ad miniſterium altaris, reliqua poteſt facere ; quo ad ingreſſum verò Eccleſiæ, omnia ficia illi prohibentur intra illam : quia includuntur ione ingreſſus illius, & nulla extra illam:quia poſ domus,vel in tabernaculo, [d] aut in ſacello non ereitate epiſcopi , perinde ac ſi nulla re eſſet interdi- 5. Antoninum:[e] & ante illũ Calderinus,ſecundum robatum ab Anchario,Dominico & Peruſino, [f] cui ſas ingreſſus Eccleſiæ bene poteſt introire in eam, ando non aguntur diuina officia,vt gloſſa ſingulaexcommunicato, [g] quamuis multi contra ſentiãt, ſum poteſt tamen audire diuina officia,iuxta Domi- Communem, [h] quidquid dicat Calderinus [i] ſed noia poteſt tranſire per eam,etiam quando illa fiunt: em eſt audire. [k] Quorum ratio eſt : quia prohibitio Eccleſiæ ſolùm reſpicit diuina officia , ne ea faciat,

Quæ prohibeantur Interdicto, & tempore interdicti.

dicto vetantur omnia diuina officia , ſacramenta,& ſe- ſepulturæ,præter expreſſa.
diuina quæ , & permiſſa quomodo in interdicto gene- .num.174.
ſingulis hebdomadis licita in interdicto ſpeciali.
etiam alieni admittuntur ad diuina tempore inter- & an contingati.
benedicta , vt benedicenda, & vſui adhibenda tem- interdicti.
loca , & etiam in Eccleſia clerici recitant horas, 170.& vt campanæ pulſatio , Epiſcopi benedictio , &

ſacra

sacramentalium vsus liceant num.177. Confessio item, & alia plurima.178.
179 *Interdicta quæ priuilegia particularia relaxant. & 2. seq.*
182 *Interdictum iure suspenditur quatuor festis, & an aliis priuilegio, & 2. seq.*
187 *Interdictum non denunciatum non obligat, neque nocet, & quando tale, & validum violando qui luci, & mulcti pecant.*

171 SEPTIMO dico, quòd per quodcumque interdictum prohibentur omnia diuina officia sacramenta, & ecclesiastica sepultura (exceptis his, quæ expresiè, vel tacitè permittuntur) vt colligitur ex cap. non est & aliis, a & notatis eis, & ex definitione interdicti. b Ex quo sequitur, quòd singulariter prohibentur omnia exercitia specialiter deputata illi cui ordini, siue maiori, siue minori, vt dicendi epistolam leniter cum manipulo Subdiacono, & Euangelium Diacono, offerendi vrceolos Acolyto, dicendi missam, aut aliquam hebdomadarium, quando peragitur matutinum, aut aliquæ canonicæ Presbytero, & ordinandi Episcopo: quia omnia talia exercitia sunt diuina officia, quæ est ratio nouæ, & non perpensa ab aliis.

a *Desponsat. & c. fin. de excess. prælat. & cap. quod in te de pœn. & remiss. & ea. responsa de sent. excom. ea. quoniã. & ea. fin. eod. tit. lib. 6.*
b *Supr. num. 164.*
c *Verb. interdictum. 5. §. 4.*

172 Octauo dico, quòd malè definierunt Angelus, c Rosella, qui alij diuina officia in hac materia, esse officia diuina non sali, & breuiario contenta: quia neque omne in illis contentum est diuinum officium, nec omne diuinum officium in illis ordinatum: siquidem multa sunt ordinata in Pontificali, & multa in missalibus & breuiariis, quæ non sunt diuina officia prohibita tẽpore interdicti. Qualis est benedictio palmæ, & fructuum, qualis baculi, & sæculi ad peregrinandum, habitus nouitiorum. Possunt autem rectè definiri esse officia ordinata in dictis tribus libris, aut in aliis legitimè ad hoc ordinum, & aliorum sacramentorum, vel sacramentalium aut ad horas canonicas.

173 Nono dico, quòd potest dici vna missa quæque hebdomada etiam in Ecclesia specialiter interdicta, ad remouendum sanctum sacramentum, quod asseruatur infirmis, cum moderatione versiculi sequentis, d & etiam plures quam vna, si necessitas infirmorum id postularet. e Ex quod patet sunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto, sicut prius ianuis clausis, voce submissa, non pulsatis campanis, & exclusis excommunicatis, & interdictis, pulsis item non habentibus priuilegium iuris communis, &

d *Cap. permittimus. de sent. excommun.*
e *Iunct. Host. in sum. lib. 6.*
f *Cap. fi. §. adiicimus. de sent. ex com. lib. 6.*

a Dixi, *In loco generaliter interdicto*, quia in interdicto
b non habet locum, iuxta glossam receptam. b
quamuis Anchanus dicat, quod talia officia diuina
debeant per solos clericos, & monachos illius Ecclesiæ, vel
Prouincie; & non per alios, cuius opinio obseruabatur
olim in Gallia, vbi pauca interdicta ponuntur: sed
c communiter, scilicet, quod omnes clerici maiorum, & mino-
rum etiam primæ tonsuræ vndecumque, & cuiuscumque
Ecclesiæ, nisi fuerint causa interdicti, possunt admitti
ad missam, & audiendum illa, tenent Ioan. Andreas, Domi-
nicus Villagus & alii, c quod seruatur in tota Castella, vbi
plura interdicta, & etiam in Lusitania, vbi ferun-
tur, etsi plura, quàm in Gallia: sed clerici coniugati
non sunt de horum numero: quia quidquid dicat Margarita
Rotæ, non gaudent nisi duobus priuilegiis, d è qui-
bus hoc, & consequenter, quo ad hoc habentur pro
laicis. Eamdem respondimus Salmanticæ: quamquam
consuetudo præscripta, qualis fertur esse in Aragonia,
vbi, etiam si esset introducta per errorem iuris, f
quidem excludendi sunt non habentes priuilegium,
admittendi ad oblationem, quæ fieri solet in me-
dio, neque est eis porrigenda pax, neque aperienda fe-
nestræ foramen, per quam intueri possint corpus D.
Sacerdos potest benedicere aquam absque prædi-
catione, neque benedicta illa inspergere populum
ante missam, cum antiphona, *Asperges, &c.* sicuti
docet Calderinum. h Quamquam credimus populum i
benedictam aquam benedictam, cùm ingreditur Eccle-
siam dare ei, tamquam laicum sine peccato, quid-
dem Calderinus, i quia id nullibi prohibetur. Et
esse eam submissa, quæ foris non audiatur, vel
fieret ea intentione, vt non audiatur, & cum
hoc: quia hoc excusaret peragentes officia, quam-
vis curiosis audirentur contra eorum voluntа-
tem clarè est proferenda, vt alij ab aliis pos-
sint in choro. k Possunt tamen accipere funeralia, l
missas factas pro defunctis, quamuis sepeliantur
eorum, & illi essent interdicti, si decesserunt
quidem potest, & debet rogari pro eis. m
Quod dico, verum esse id, quod Salmanticę respondi-
mus sequentes mentẽ Hostiẽsis n cũ cap. illud
contra Villadiegũ o & satis cõtra Calderinũ p

a *Iunct. gloss. d. §. adiicimus. verbo interdict.*
b *In d. c. fi. verb. eccles.*
c *In eod. c. fina. Feder. consil. 70. Ang. verb. interdictio. 5. §. 3. & Syla. verb. interdict. 3. quæst. 1.*
d *Cap. 1. de cler. coniug. lib. 6.*
e *Arg. cap. fin. de consuetud.*
f *Argu. eorum quæ in sexto. 177. dicuntur.*
g *Iunct. element. 1. cum sua gloss. de sent. excom.*
h *Vbi supr. membr. 6. col. 14.*
i *Vbi supr.*
k *Iunct. mentem rec. ca. alma mater. & omnium doctorum.*
l *Cardin. in d. membr. 6. col. 10.*
m *Arg. ca. final. de sepult. & ca. nobis. 2. de sent. excommun.*
n *In capit. quod in te. de pœni. & remiss.*

p *Dicto membr. 6. colum. 13.*

& Ange

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *Verb. interdictum. 4. quæst. 2.* & Angelum & Syluestrum a scilicet, quod in tempore generalis interdicti non solùm vnus, sed etiam duo, tres, & plures recitare possunt suas horas in campo, ianuis, quæ non sunt, nec clausis, & domi, & in cubiculo clausis illis, & etiam non clausis, modò non audiantur ab alijs non habentibus priuilegium audiendum, quamuis audiant aliqui per transitum, & casu. Et quod etiam intra Ecclesiam potest quis solus non clausis ianuis recitare horas ita submissè, vt à nemine alio à se audiatur: & duo, vel tres diuisi in aliquo sacello, aut tam submissè, aut tam seiuncti à populo, vt audiri nequeant, & à fortiori intra sacellum clausum, quamuis ianuæ Ecclesiæ, vbi illud est, apertæ, quidquid dicant Hostiensis Ioan. Andreas, & Catelis, quia intentio iurium, quæ permittunt diuina officia celebrari, prædicta moderatione in Ecclesijs, non est excludere alia loca, vt ponderabat Villadieg. c immo à fortiori includere ea, quæ regulariter non audiuntur ab alijs, permittendo ea, quæ in Ecclesijs, vbi solent audiri: & principalis scopus prohibendi diuina officia est, ne audiantur à laicis, d cum non obstante illo periculo que clericus teneatur dicere suum officiū. e Dixi, *tempore interdicti generalis*: nam in loco specialiter interdicto, nō esset licitum quidquam horum facere, neque clausis ianuis, neque apertis. f

176 Vndecimo dico, quòd non prohibetur oratio matutina, meridiana, & vespertina, quam vocant Aue Maria, seu benedictio mensæ, & neque ea, quam Episcopi iter facientes recedunt. Neque prohibetur lectio, neque declaratio ipsius, aut euangeliorum, aut aliorum similium, quæ in diuinis officijs dicuntur, cum non prohibeatur prædicatio, h neque oratio peruata in Ecclesia, etiam illis ipsis, quorum causa pulsum est interdictum, licet illi sint interdicti personaliter: neque denique que acceperè aquam benedictam in ingressu Ecclesiæ: neque cantus laicorum, etiamsi cantent litanias, aut psalmos, neque des Dei, aut eius sanctorum in suis conflatetur: neque intra Ecclesias, k neque excommunicare, neque absoluere communicatum absque stola, & solennitate sacerdotali, ut Innocentium, l & Carderinum, m neque etiā introducere peram in ecclesiam ad reddendum Deo gratias in illa, cum cōfessione generali absq; stola, & ornatu sacerdotali, ut que consequenter confessio generalis, quam solent facere sacerdoti, o neque adoratio crucis in die Veneris sanctī, p neque recommendatio animarum defunctorum, q neque alia milia: quia non sunt diuina officia. Et quamuis laici non possint sepeliri in loco sacro tali tempore, neque extra illum cō

y *Idem ibidem colum. 11.* q *Calder. vbi supra.*

dinum; licet sublato interdicto deferri debeant ad illum, & sepeliantur in illo durante interdicto, non sunt excommunicati. r Clerici tamen seruantes interdictum possunt sepelire in loco sacro absque solennitate: quia id eis permittitur, quamuis sint coniugati, si consuetudo præscripta habet, quod coniugatus cum vnica & virgine, perinde possit celebrare diuinis tempore interdicti, ac alij non coniugati, iuxta dicta suprà. s

Dubitatum, an dictum Calderini de litaniis habeat locū in his, quæ solennitate consueta crucis leuatæ, superpellicij, & aliis solennitatibus procedendi, de quibus loquitur Calderinus, quæ licent clericis, quàm laicis: cum prædicta verò solennitates licent minus clericis, quàm laicis: quia hæc sunt diuinum, illiæ verò nequaquam. d

Decimo dico, quod non possunt pulsari campanæ, *ut* ad Aue Maria prędictū, aut ad oſtēdēdū reliquias, *supra* candum horas, aut prædicandum, aut ad aliud, quod ficium diuinum. f Vnde forsitan originem duxit consuetudo pulsandi ad interdictum (hoc est candum illud) horis quibus finienda erat pulsatio ad ad vesperas: quæ tamen etsi nostra sententia iam a peccato, ob id quod potuit sua antiquitus interdictorum quo ad hoc minuere: tamen nō exordio, neque modo excusaret, vbi primum inesset manifesta fraus, vt ad aliud propositum publice benedicere solenniter cum baculo, & versu *nostram, &c.* secundum Calderinum, h neque benedicere Abbatissam, neque consecrare calices, neque etiam potest Episcopus tempore dicendum missam, neq; vela monialium: neque in parochijs possunt benedicere aquam, vt declarauit Federicus & Calderinus k neq; candelas in die Purificationis, neq; palmas, & ramos in Dominica palmarum, l quam ficcam dicunt, sine cōsecratione, Syluester divina officia. Dixi, *Publice*: quia clā ianuis clausis possunt iuxta eundem: quia nō sunt, vt ille dicit, *num. 182.* fieri divina officia ad facienda quædam sacramē- possunt in festis, in quibus tollitur in- de quibus infra, n iuxta Federicum o

Decimo tertio dico, quòd sola & omnia illa sacramenta, &

a *Iuxta gl. receptam, c. 2. de sent. excommun.* b *Dist. ea. quod in te.* c *Eod. cap. num. 174.* d *Per dict. supra.* e *Cald. vbi supra memb. 6. col. 16.* f *Cardin. d. membr. 6. col. 14. recepta communiter in cap. sinā. de sent. excom. lib. 6.* g *Dist. mē. br. d. col. 16.* h *Memb. d. col. 16.* i *Conf. 3. col. 2. & 3.* k *Vbi supra, colum. 12. & seq.* l *Caldin. d. col. 13.* m *Verb. interdictum. quæst. 2.* n *Eod. cap. num. 182.* o *In dicta const. 3. & Calder. vbi supra.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Memb.6. col.29. ta.& sacramentalia,quæ ius,aut priuilegiũ exprimit,aut tacitè permittit,sunt permissa in loco interdicto, iuxta Calderinũ, a quale est
b Ca.nõ est. de sponsal. fit generale,siue speciale,iuxta Calderinũ, a quale est
c Cap. quamiã de sent. excommun. lib.6. mentũ baptismi pro paruulis, b & etiã pro adultis, c quale
d Cap. accepisti. de cons. dist.4. sunt catechismus,& exorcismus,& vnctio olei,& chrismatis,
e Capit. reprehensõ. de sent.excom. siquidẽ in baptismo iubẽtur hęc fieri, d quale etiã est sacra-
f Dist.cap. quamiam. mentũ confirmationis, e & cõsecratio chrismatis,quę ad id. & baptismũ est necessaria, f & cadẽ ratione cõseruatio olei
g Dist. c. nam est. zandorũ.Quale est sacramentũ pœnitentiæ pro infirmo,
h Dist.c.fi. etiã pro sanis, hqui nõ fuerint excõmunicati, neq; interdicti,
i Dist.cap. fin.§.illu. neq; fuerint causa interdicti sua culpa,neq; consilium, opus
k Dist.ca. quod in te. fauorẽ,neq; auxiliũ præbuerint delicto, ob quod fuit publicatum.
l Gloss.d.c. fin.recepta. Siquidẽ hi nequaquã sunt admittendi ad sacramenta
m In dicto membro. 6. col.21. 179 Quod verum est,nisi haberent priuilegia, quibus
n In d.cap. fin.§.admonemus. & §.seq. præiudicaret Bulla S.D.N.Gregorij XIII.cõtenta in
o Nu.vlt. licèt secundùm ius cõmune possint sumere, quando
p Cap.permittimus de sent.excommun. c. quale est celebrare semel in hebdomada ad renouandam
q Calder. vbi supra membro 6. col.19. ctissimum Sacramẽtum,p quale etiam pulsare campanas
r Dist.cap. quamiam. quando fertur ad infirmos, & etiã ostendere ipsum in
s Gloss. dicam.fin. vbi mos est, q partim quia videtur iustum & decori,
t Dist.mẽbr.6 col.21. quia nõ est de actibus prohibitis per interdictũ con-
u In d.cap. non est. Sacramenti,nisi in missa.Quale est etiam sacramentũ
x Dicitur. monij, s etiam inter interdictos personaliter, & specialiter
y Dist.mẽbr.6. col.29. iuxta Cardinalem t sed non est talis benedictio super
z Dist.c.quod in te. iuxta Hostiẽsem u receptum per Communẽ, x & Calderinum.
Non est etiam tale sacramentum extremæ vnctionis, y quo ad clericos:quia quamuis sint priuilegiati quo ad extremam vnctionem, iuxta Innocentium, b neque extra illum ti ordinare in loco interdicto, iuxta Innocentiũ, b neque extra illum ti ordinati, c vel ordinatę sunt interdicti personaliter Pan. & mul. Cal-

180 Decimoquarto dico, quod priuilegiũ audiendi officia tempore interdicti cum prædicta moderatione, ad-
let ei,qui fuit causa eiusdem,aut cuius culpa, aut fauore
positum,aut commissum delictum,ob quod fuit positum
autem qui hoc non commisit,si est persona singularis, vale-

a Dist.c.quod in te. b In d.ca.non est. c Dicitur. d Memb.6.

tam pro se,sed etiam pro suis familiaribus domesticis, qui sunt fraudulenter recepti ad audiendum, aut celebrandum cum illo, a sed si est collegium non valet, nisi col-

Etiamquam in aliis materiis per familiares & domesticos intelligantur mulier, filij, nepotes,serui, & famuli illi ratione potestatis paternæ, vel dominij degunt
b Dist. ca. licet. in hoc tamen casu non sumitur tam latè, iuxta
c Iux. gloss. & discussionẽ Anton. Fel. in capit. in litteris. de testibus. d & sic,nostro iudicio,in hoc casu illi tantùm intelliguntur familiares domestici alicuius,qui eum de mo-
d Cap. licet. e Dict. ca. licet. f In ca.cum ordinem. de rescript. ca. cum.2. g Vbi supr. membr.6. dicum,Hæc enim ampliatio huius priuilegij fit,ne interdictum posset esse,nisi sic ampliaretur ad multos, qui sine
domo nõ possunt honestè ad Ecclesiã ire, aut celebrare in
ea peculiam solennẽ quæ penultima est, e & cõmendata
per conclusionem per Decium f Et sic clericus qui habet familiã laicũ,potest dicere missam in Ecclesiã seruiẽtem,si recepit ante interdictũ,siue post,& in eius locũ
h Capit. vt priuilegia. de priuileg. i In 6. mãb. edum.14. k Verb. interdictum. 6.§.15. l Cons.3. successerit,vel abesset,posset sumere alium etiã merè laicũ, g Addo etiam,quod priuilegia concessa aliquibus tempore interdicti possint admittere ad diuina
confratres,intelliguntur de illis, qui licet sint, & habeant priuilegia, quòd tempore interdicti possint ad diuina officia,possunt sepeliri in cœmeterio, i quem sequitur Angelus k licet Federicus l sepultura pro principali, & officium pro accessorio. Calderini consideratione contraria, & quamuis fauorabiliora seruanda videtur.

Quinto dico, quod etiam possunt fieri omnia officia festis Natiuitatis,Paschę, Pętecostes, & Assũptionis nostræ diebus solùm,& non octauis, etiam
cum modificatione,apertis ianuis, cãpanis pulsatis, excluſis excommunicatis & admissis interdictis:
vt quorum culpa tale interdictum positum fuit, ad altare:quia id expressè permittitur. m Quod
m Per c.alma mater. §. in festiuitatibus. de sent. excom. lib.6. permissum fuit in festo Corporis Christi,& tota Martinum V.& Eugenium IIII.in suis extrauag.
octauam Virginis Matris in Ecclesiis, in quibus
ordinatum per protonotarium Leonardum

Nogarolum, & eius missa, quæ incipit, *Egredimini*: & non in quibus illud non dicitur, vt monuimus.[a]

183 Decimosexto dico, quòd in diebus, in quibus à iudice suspenditur interdictum, id omne & solùm, ad quod suspenditur potest fieri in illis: ita quod si non suspenditur ad missam, aut certum officium, aut dandum certum sacramentum vt sæpe fit Salmanticę, non potest fieri nisi illud: & ideo non suspenditur aliquod interdictum scire oportet quo ad quæ tum tempus, & quo ad quæ officia illud suspenditur, quod nor suspensionis monstrabit.

184 Et si nouerimus interdictum esse simpliciter suspensum in vnum diem, vel dimidiatum, poterimus in eo facere omnia quæ possunt fieri, si nullum esset interdictum. Si autem nouerimus esse suspensum quo ad officia diuina tantùm vel ad aliquot missas tantùm facjendas: non licebit facere alia: & ita non licebit alia sacramenta, vel sacramentalia dare, suscipere, vel facere. In prædictis autem quatuor diebus suspenditur à primis vesperis illorum,[b] vsque ad completorium inclusiue dici, aut octauæ postremæ, Archidiaconus, Domicus & Perusinus.[c]

185 Et suspenditur illis diebus,[d] quo ad omnes missas, & omnia diuina officia illorum festorum, & quæuis alia publica, quàm peculiaria, & tam ordinaria, quàm extraordinaria, iuxta glossam receptam,[e] quia textus dicit generaliter missæ celebrentur, & alia diuina officia dicantur licet priuata, & quia sic vsus habet.

186 Et consequenter publicè potest Episcopus in illis consecrare, Abbates, Abbatissas, calices, Ecclesias, virgines, sacra poralia, & alios apparatus altaris, vela, & omnia alia, quæ possent secretò prædicto tępore, de quibus supra. 187 Quam alias nobis visum fuit quod die Corporis, & Octauarum non poterant peragi, nisi officia octauarum eorum festorum, ponderantibus illud verbum, *Hanc*, *dii officia*, quòd est in dicta extrauagante Martini V. & Eugenii IIII. quia tamen mens auctoris videtur fuisse suspendere quo ad illos dies tantùm, quantum suspendebatur à iure communi ad prædictos quatuor dies, & etiam amplius, siquidem suspendebatur quo ad octauas: & quia videtur sic eam interpretari consuetudo, dicimus permissum esse in illis omne id, quod permittitur in præfatis quatuor festiuitatibus, & etiam in octauis aliorum Sanctorum prædictorum ordinum in ecclesiis, in quibus suspenditur.

a *In Enchirid. siue Manual. de oratione, & hor. canonic. & sine repet. c. quando, de consecra. dist. 1, ea. 10. nu. 8.*

b *Arg. cap. 1. & 2. de feriis.*

c *In ca. fin. de sent. excom. lib. 6. eamq; g. sef. interpret. vltimo. eiusdem.*

d *Ibid. cap. fi. 6. fictitiarum. de sent. excom. lib. 6.*

e *Ver. sicut prius. per Dom. Petrus. & ibidem. ibidem.*

f *Eod. cap. num. 117.*

Decimoseptimo dico, quod nemo tenetur nostra ætate seruare interdictum aliquod, nisi denunciatum, vt supra dictum est, *ad euitanda*: cuius tenor de verbo ad verbum refertur. Nec quando interdictum est in se nullum, & nullo modo sufficienter publicata: exceptis religiosis, qui debent obseruare, si Ecclesia matrix id obseruat, vt dictum est. Interdictum autem est nullum regulariter in eisdem casibus excommunicatio, de quibus supra. e

Decimooctauo dico, quod laicus non dicitur violare interdictum, quamuis sit validum & denunciatum, audiendo missam, vel alia diuina officia in loco interdicto, etiam ibidem eapeccet, & quamuis audiat cum aliquo excommunicato, interdicto, iuxta Caietanum,[f] exceptis quatuor casibus, in quibus peccaret, quamuis non incurreret irregularitatem. Nisi cum ipsemet est interdictus personaliter, etiam si interdictum sit generale oppidi eius, quidquid ille dicat, g

Decimonono dico, quod monachi, & moniales, qui nullum habent, peccant mortaliter faciendo officia prohibita, quia merentur includi ob id in aliis monasteriis arctioribus, quo faciant pœnitentiam, h & licet non incurrant irregularitatem, sunt tamen ineligibiles actiuè, & passiuè, vt Caldetinum.[m] Et à fortiori clerici, qui violant interdictum, peccant mortaliter, quantumliber dubitet Caietanus.[n] Nec videtur violare quo ad hunc effectum, quoties facit illis est prohibitum per interdictum personale, & non incurrendi irregularitatem, illis tantùm vigore dictum est. o

a *Eodem c. num. 163.*

b *Num. 15. & 33.*

c *Eodem c. num. 33.*

d *Eodem c. num. 116.*

e *Eodem c. num. 4.*

f *Verb. interdictū violare. 3. pen.*

g *Ibidem.*

h *Arg. c. 1. ad Rom. & cap. 1. de offic. deleg. & sicut optime glos. fin. gul. cle.*

i *Argu. rationem c. pastoralis. 3. 1. de cleric. excom. ministr.*

k *In dicto membro. 6. cal. 10.*

l *Dict. cap. pastoralis.*

m *Dict. membro. 6.*

n *Vbi supr. o Ca. 23. nu. 83. & 84.*

De Cessatione à diuinis.

Cessatio à diuinis quid. & est duplex, & in his differt ab interdicto.

Quæ qualis & cur ponatur post interdictum.

Vigesimo dico, quod cessatio *à diuinis est quædam defensio à diuinis officiis, & ab administratione sacramen-*

mentorum, iuxta mentem Innocentij & communis, [a] quæ c
duplex, generalis, quæ fit in loco vniuersali, vt ciuitate, opi
do, aut parochia, & particularis, quę in particulari, vt in Eccle
sia, aut ecclesiis. Quo fit, non esse certum, quod asserit auctor
compendij priuilegiorum : [b] allegans in hoc duos doctores
Salmanticenses, scilicet, cessationem à diuinis generalem, &
interdictum generale esse idem, contra mentem Caldenat. &
& Cardinalis [d] vbi Bonifacius [e] declarat. Tum quia religio
dixi, cessatio non est censura, & interdictum sic. Tum quia se-
cundum Innocentium [g] receptum ibi per Antoninum, Barto-
mitanum, Perusinum & Præpositum, qui transgreditur cessa-
tionem à diuinis etiam particularem, non est irregularis, &
qui transgreditur interdictum, quamuis sit generale, fit ir-
optimè probat Bonifacius [h] post Cardinalem & Imolam, &
Ioan. Andreas [i] quem sequutus fuit Angelus [k] tenet contra-
rium, sed malè, vt demonstrauimus Salmanticæ. Tum quia
ipse Angelus [m] fatetur cessationem particularem, non esse
idem, quod interdictum particulare, neque facere sui ingres-
sorem irregularem, [n] ob idque qui habet priuilegium
audiendi diuina officia tempore interdicti, non potest
pore cessationis, [o] neque qui habet priuilegium audiendi
pore cessationis generalis, poterit tempore specialis
verum sit, quod interdictum generale, & cessatio
æquantur quo ad modificationem prædictam, [p] & quo ad
gorem prædictæ clem. [q]

189 Rogati verò cur ponatur sæpe cessatio post excom
nicationem, & interdictum, quibus non est paritum, &
dictum est fortius illa? Respondeo, quod hoc non
summo Pontifice: & quod ille non ponit cessationem
lem post interdictum generale, sed aliud interdictum
le, aut cessationem specialem, quæ aufert celebrationem
norum officiorum etiam clausis ianuis, &c. Cæterum
seruntur simul interdictum, & cessatio specialis, ponendo
sunt diligenter litteræ, & secundum eas iudicandum. Tum
quia transgressor censetur irregularis ea ratione, quia
terdictum, & non ea, qua est cessatio, per prædicta. Tum
interdicta, & cessationes posita à summo Pontifice non
quam sunt strictiora, nonnumquam vero laxiora, quàm
munia, tantũ enim, & nõ plus obstringunt, quantum ille
secundum omnium sententiam. Alia de cessatione vtili
confessariis non vsque adeo necessaria, tradit nouissime
eruditissimus, & clarissimus Alphon. Aluarez Guerrer [r] Iu
Regius in Regno Neapolitano, in suo laude dignissimo

a *In c. dilectis. de appellat. & c. irrefragabili. de offi. ordin.*
b *Verb. interdictum. 2. §. 17.*
c *Vbi supra membro. 3*
d *In clem. 1. §. in cessatione. de sent. excom.*
e *Num. 4.*
f *Rod. cap. num. 10 2.*
g *In d. cap. irrefragabili num. 4. & in dict. ca. dilectis num. 3.*
h *In d. cle. 1. num. 30.*
i *In capit. si canonici. de offic. ordin. lib. 6.*
k *Verb. cessatio.*
l *Reperuntur dicta ca. dilectis.*
m *Ver. cessatio.*
n *Ca. 11 qui. de sent. excom. lib. 6.*
o *Arg. cap. priuilegia. 3. d. & cap. parro. & c. sane de priuileg.*
p *Dicto ca. alma.*
q *1. de sent. excommun.*

Cæsarei Speculo, varia eruditione referto. [a] Qui
rebus referre, quam probare videri debet Philip. Fran-
cum, cessationem generalem positam ab habente
eam ponendi, vim interdicti ad inducendam irre
habere, quum paulo ante cum communi contra-
teneat.

Ideo, vt quòd ad numerum vltimum huius cap. rerule-
opportunius expediamus, multa super interdicto-
ne priuilegia sunt à Sede Apost. concessa reli-
summam hoc in loco in vulgari scripseramus:
iamus ea esse sublata per. [c] Concil. Trid. consulto
go hoc S. D. N. eam prætermittimus, desiderantes, vt
tius faceret illis facultatem suspendendi interdicta
tantum, & non octauis Sãctorum sui ordinis, modo
faceret etiam parochis quo ad dies Sanctorum sua-
rum patronorum, quam puto faciet, si humiliter
Dixi, *In diebus tantum*, ne nimis eneruetur neruus cen-
sallicæ. Dixi, *Modo, &c.* vt seruetur æqualitas &
, vt post Salustium, [d] ait Hiero. etiam paruæ
discordia magnæ dilabuntur. Non arbitror ta-
priuilegia super necessitate, vel modo præ-
ordinariis confessarios: quia credimus, quòd per
cap. [e] solum tolluntur eis priuilegia contraria iuri-
bus, quæ in capitibus præcedentibus eiusdem
seruari, & in nullo illorum iubetur seruari ius
præfendi præfatos confessarios, sicut ius cõmune
seruandis iubetur seruari, [f] & alia in aliquibus
tione idem dicendum est de aliis priuilegiis con-
contra alia iura communia, quæ non iubentur in il-
Et hæc quidem de tribus censuratum ecclesiasti-
bus, puta excommunicatione, suspensione, & in-
dicta sufficiant. Veniamus nunc ad irregularitatem.

De irregularitate, & de eius multiplicitate, & regulis generalibus.

Irregularitas quid humanum inuentum est: tollitur manente lege, & est quintuplex: nulla mentalis tantùm. nn. 192. Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori, sed sic non esse. Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla cœnæ.

Primo dico, quòd nomen irregularitas est parum latinum, & generaliter acceptum significat id,

a *Cap. 17. de ecclesiastico interdicto.*
b *In cap. si canonici de offic. ordin.*
c *Capit. 12. & postremo d. regu. sess. 21.*
d *Sallust. in bello iugur.*
e *fi. de ref.*
f *In dict. cap. 12.*

quod aliquem extra regulam ponit: quia componitur ab in-
pro, non, & regularis secundum omnes. Sed irregularitas ac-
cepta, vt in hac materia sumitur, definiri potest ex mente ce-
nonum & Innocentij [a] communiter recepti paulò cautius
quàm definiat Speculator, [b] & Villadiegus, [c] Nicolaus, [d] Ar-
tonius [e] & Aluarus [f] & alij alibi, *esse impedimentum inducto*
à iure canonico, directè impediens acceptionem ordinum, exercitij
eorum, aut aliquem vsum eorum, quatenus sunt ordines, etiam post
pœnitentiam. Dixi, *impedimentum*, pro genere: *& inductum à iu-*
re canonico ad significandum non esse inuentum iuris naturæ
lis neque diuini. Dixi, *directè impediens*, ad differentiam im-
communicationis, suspensionis, interdicti, & aliorum impe-
mentorum canonicorum, quæ quamquam ordines, & eorum
vsum impediunt, quatenus sunt communicatio, aut sus-
menta, aut beneficia ecclesiastica: non tamen quatenus
ordines, saltem directè, Dixi: *Aut aliquem vsum acceptorum*
quia aliqua irregularitas impedit acceptionem, & non alium,
acceptorum, & aliqua vnum vsum, & non alium, & vt
dicetur. Dixi, *post pœnitentiam*, ad maiorem eius naturæ de-
rationem, & ad significandum posse quem absolui à pœna
quo irregularitas incurritur, remanente ipsa, secundum Ca-
dinalem, [h] quidquid innuat extrauagans 1. de priu.

Ex quo sequitur primo, quòd recte dixit Innocentius
nem irregularitatem inductam esse à iure canonico huma-
quamuis aliqua eius origo in veteri testamento fuisset, sicut
dum mentem gloss. [k]

Secundo, quòd incautè Syluester & Tabienna [l] significa-
runt irregularitatem esse suspensionem, & plus aliquid. Tam
quia irregularitas non est censura ecclesiastica, suspensio-
rò sic. [m] Tum quia est species pœnæ multum differens ab
illa.

Tertio, quòd incautius Speculator [n] significat omnem
excommunicatum, & suspensum, aut interdictum esse irre-
gularem.

192 Quarto, quòd iuxta mentem textuum (omissis mo-
modis diuidendi Doctorum) irregularitas diuidi potest in
quinque species, quæ manant ex quinque defectum genere-
bus, scilicet, sacramenti, corporis, animæ, ætatis perfectæ, &
delicti: quamquam Aluarus Pelagius dixit esse innumerabi-
les, [o] quod verum esse potest accipiendo eam generalissimo,
sed non accipiendo specialiter, vt prædictum est, quia in hoc
casibus iure expressis incurritur. [p]

Quinto, quòd prima regulatum, quibus regulanda est irre-
gularitas

a *In ca. nisi num. 7. de renunc.*
b *De d. sp. §. iuxta.*
c *De irreg. calum 1.*
d *De irreg. 2. par. tit. 2. cap. 1.*
e *3. par. tit. 24. cap. 1.*
f *De plaff. eccles. lib. 1. art. 46.*
g *Cap. 2. de elect. agro.*
h *In clem. dudum. §. ac deinde. qu. 9 de sepult.*
i *Ca. ad audientiam de homic.*
k *§. 1. de eò fecer. dist. 1.*
l *In principio verb. irregular.*
m *Cap. quæsiti de verb. sign.*
n *In dicto §. iuxta.*
o *In lib. de planct. Eccles. libr. 1. art. 2. arg. c. fi. 1. q. 1.*
p *Capit. is qui de sent. excom. lib. 6.*

est, quòd nulla earum incurritur sola voluntate fa-
ciat id, ob quod imponitur, & ideo nulla est menta-
dicetur. [a]

Secundo dico, quòd vt Panormitanus [b] receptus per com-
interiores dixit, in foro exteriori nemo in dubio ir-
non incidendus est, quamuis in interiori secus, in quod
cepatus in cap. significasti. 1. [c] Interius autem reputa-
dictum forum pœnitentiæ, sed etiam consilij, secun-
Ludegum, [d] Cuius differentiæ ratio non est, vt dixi-
quod in rebus dubiis non sit accipienda pars securior,
nemo potest facere absque peccato id, de quo dubi-
de peccatum, necne, & quod nullus iudex debet con-
quem, de quo dubitat, an debeat cõdemnari nec-
pro his allegata, monstrando, quod Innocentius [e] non
tem Panormitanus & alij imponunt.

Tertio, quòd licet irregularis, qui celebrat antequam
a dispensationem peccet mortiferè, & non tamen in-
dam irregularitatem. Tum quia Innocentius [h] rece-
ctum primo de irregulari ob defectum corporalem, aut
mentis. Tum quia paulò post idem asserit de irregula-
delictis notorietatem. Tum quia ratio eius sci-
quod ad iure non cauetur, & quòd sedes Apostolica
dispensat cum præfatis irregularibus qui celebrarunt,
dispensat saper irregularitate, quam ante celebratio-
runt, militat in aliis. Tum quia firma ratio dicto-
rum, quam nec ille, nec alius aduertit, est quod, vt
irregularitas non est vera suspensio, nec cen-
aliquid aliud, cuius violatio nouam infligat ir-
illa non incurritur, nisi cum exprimitur, vt

Quarto, quòd potestas absoluendi à peccatis ad dispensa-
irregularitatis non extenditur, Dominicus & Alexan-
dum, vt rectè dixit Villadiegus, [k] & probatur ta-

Quinto, quòd nemo sit irregularis, nisi in casibus à iure ex-
per quam respondetur quæstioni circa hæc pro-
quòd irregularitas quamlibet occulta, tan-
quo ad forum conscientiæ, quantùm publica, &
est dispensatio in vtraque. Nec obstat, quod
loquens de illegitimitate occulta contrarium te-
nouum, & sine textu, & efficaci ratione dictũ,

a *Nu. 218.*
b *In cap. ad audientiam de homic.*
c *De homic.*
d *De irreg. calum. 4. §.*
e *In cap. si quis autem de pœn. dist. 2. num. 32.*
f *In d. c. ad audientiam.*
g *Arg. cap. fi. de temp. ordin. & ca. inquisitionis. de accus.*
h *In capit. si celeb. at. numer. 3. de cler. excom.*
i *In ca. nisi cum. 10. dist.*
k *Vbi supr. in fine.*
l *Nu. 214.*
m *Lib. 2. de leg. penit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a In c. 1. de fil. presbyt.
b Cap. nisi. §. persona.
c De renunciat.
d Capit. 6. sess. 24.

contra Communem, Antoninum, a & contra textum fere expressum, b ibi. *si tamen culpa latet.* & causa. c Tum quia est contra omnem vsum Ecclesiæ hactenus seruatum. Tum quia communis efficaciter colligitur, ex d Conc. Trid. cuius verba sunt: *Liceat episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta, ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, & in quibuscumque occultis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per se, aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absoluere, imposita pœnitentia salutari. Idem & in casibus crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Ordinariis sit permissum.*

e In cap. in mstr. coroll. 7. de rescri.

Ad quæsitum autem circa hoc dico, eum qui tacita irregularitate occulta ordinatur, & impetrat beneficium, debere occultè dispensationem impetrare: & si sciemter accepit publicè dispensationem, quia per id indicit in intrusionem, quæ fecit eum inhabilem ad illud, iuxta citata per Felinum: e debet saltem mentionem de illa in impetratione à Papa, vel certè impetrare habilitatem ab eo, & postea clam collationem ab ordinario, modò non fuisset reseruatum Papæ, quando obtinuit illud, quod nos nuper consuluimus.

f Dist. c. 6.

Septimo, colligitur ex f Conc. Trid. quòd in omni irregularitate descendenti ex delicto occulto, & non deducta in iudicium, excepta ea, quæ descendit ex homicidio voluntario, g potest Episcopus dispensare. Ex quo, g nota primo, quòd efficilior impetratu est dispensatio super irregularitate ex homicidij, & mutilationis iustorum, quàm iniustorum voluntariorum: quia illa à solo Papa potest haberi, vt colligitur, h hæc verò etiam ab Episcopo. Secundo, nota tum expressum contra Castrensem i ad hoc, quòd omnis irregularitas descendens ex crimine quantumlibet occulto, indispensatione, licet hæc dari possit bodie ab Episcopo. Tertio, quòd per illud non datur Episcopis vlla potestas dispensandi super vlla irregularitate occulta descendente aliunde, quam ex delicto, & consequenter, neque super illegitimitate, vt dicitur infra. k

g Eod. c. 6.
h Ex dict. cap. 6.
i Vbi supr.
k Nu. 331.

De prima specie irregularitatis ex bigamia.

Dico primo, quod *bigamia est status coniugati cum duabus coniugibus siue ante, siue post baptismum ductis*, a de quorum glossam b fuit statutum, vt esset impedimentum ordinum quatuor, scilicet, quod bis coniugatus non posset significare vnionem Iesu Christi cum Ecclesia vniuersali sancta sponsa, iuxta caput debitum, c cuius glossa manifestè declarat: & quod excellentia Sacramenti ordinis mereretur, c & quod est signum incontinentiæ, f & ad persuadendam castitatem auctoritatem adimit. g

a Cap. actum. 21. dist. glo. ca. vna. eod. dist.
b In summa eiusdē distinct.
c De bigam.
d Verb. Sacramentum.
e Dicto ca. vna.
f Cap. proposuisti. 12. distinct.
g Dict. ca. vna.

Secundo dico, quòd triplex est bigamia, scilicet vera, interpretatiua, & similitudinaria, iuxta glossam receptam, h quam ibi Antoninus & alij, & dixit antea Rota. i & decisionem speculator. k Vera est eius, qui habuit, & cognouit duas veras, altera mortua altera, l quauis vtramque, antequam fuisset Christianus habuisset. m Interpretatiua est, quâ incurrit is, qui fingitur duas vxores habuisse, est contrahens cum vna sola, sed vidua, aut cum corrupta alium, n secus si per se. o Idem si cum virgine, quam missum adulterium ab ea, cognouit, p quamuis per accidens id contingeret, q qualis est eriã contrahens cum aliquam matrimonium, cum alia inualidũ, aut cum duabus cum neutra validè, ob aliquod impedimentum ambabus, aut cum vna, mortua altera. Similitudinarius incurrit ordine sacro insignitus, vel voto solemni adstrictus cum aliqua etiam vnica contrahens, & consummauerit licet illa sit virgo, vt sentit Angelus s cui consentit & S. Antoninus. u Primo, per d. cap. quotquot, quòd licet neque de iure, neque de facto contrahat aliquis, vel vna corrupta validè, tamen habet affectum cum opere subsequuto, postea quam per ordinẽ sacrum, vel votum solenne cõtrarit similitudinariè cum Christo. *Ordine sacro insignitus, vel voto solemni adstrictus*, ad significandum, quòd nec laicus, nec minoribus tãtùm initiatus contrahens cum vidua, siue corrupta inualidè, siue nulliter cum aliquo impedimento efficitur irregularis, vt in sacra Rota nuper conclusum fuit. Tum quia nullo iure irregularitas non contrahitur, nisi in casibus à iure. x Non obstat Rota, y quæ per ca. finale z tenuit locum in clerico minorum ordinum: quia non aduertit intentionem decidẽdi illius cap. finale esse præd: ctam

h In cap. 2. de bigam.
i Quæ in mo nissimè rubricata est prima eiusdem tituli. decisi. 447. in nouis.
k De dispen. §. iuxt. num. 6.
l Dicto ca. debitum.
m Dicto c. deinde. & ca. sequinus. 28. dist.
n Cap. maritum. 27. distinct.
o Gloss. recept. in dict. ca. fi. de bigam. & ca. 2. de cleric. coning.
p Capit. si cuius. 29. d.
q Gloss. recept. in dict. cap. si cuius

r Cap. de adult. s Cap. quotquot. 27. q. 1. & cap. fin. de bigam. t Verb. bigamia. u 2. part. titul. 31. capit. 1. x Cap. ex qui. de sentent. excom. y Decis. 1. de bigamia. z Eiusdem titul.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ cessat in tali clerico. Tum quia non obstat cap. *super.* quia loquitur de presbytero, & verb. *clericis*, in eo posito ad. Innocentius *constitutis in sacris*. Nec etiam obstat d. cap. fin. quia loquitur de subdiacono, nec ratio in eo expressa, scilicet quòd habuit affectum contrahendi opere subsequuto; quia non est integra, sed integranda supplendo (& quia tam litudinariè contraxerat cum alia) quæ suppletio colligitur ex ipso textu, non frustra loquente de subdiacono, cui est nexum votum solenne castitatis.[b]

196 Tertio dico, quòd non incurrit quis sine matrimonio de iure, aut facto contracto, eo quòd habeat concubinas multas, etiamsi eas cõiugatus cum vna sola virgine haberet neque eo quòd cum desponsata alteri per verba de præsenti matrimonium contrahat, modo adhuc illa virgo esset, quæ etiam si cum multis contraheret, si non haberet copulam, nisi cum vna tantùm.

Quarto dico, quòd qui matrimonium cum muliere servili, serua, aut cum publica fabularum actrice contrahit, non est bigamus, si erat virgo, quamquam mortua illa, non debet ordinari.[e]

197 Quinto dico, quod quidquid aliqui dicant, pro certo habetur posse Papam cum bigamis dispensare ad ordines, ait Innocentius [f] & S. Thomas [g] quē sequitur Ancharius & Rota,[i] & Cõmunis habet in omni bigamia posse Papam dispensare: quia omnis irregularitas solo iure humano introducta est, licet fuerit inducta à S. Paulo, [k] quamuis in vera soleat, neque possit sine magna causa ordinaria potestas dispensare.[l] In interpretatiua verò, & similitudinaria solet, & potest saltem cum iusta causa.

Sexto dico, quòd nemo alius à Papa in vera, vel interpretatiua ad ordines sacros potest dispensare, iuxta omnes, imo ad minores, iuxta Ioan. Andream, Ancharium & Philippum [m] quamquam S. Thomas [n] & Syluester [o] oppositum dicant, & Rota, [p] quorum opinio admitti posset quo ad vsum ordinum susceptorum, [q] sed non ad accipiendum nouos.

Septimo, quòd super similitudinaria si illa erat virgo, Papa scopus dispensare potest, [r] quod ibi tenēt Panormitanus cum Cardinali Præpositо & communi.

a *Eod. tit.*
b *Ca. à multis. de etat. & qualit.*
c *Cap penu. de bigami. & c. fi. 34. distinct.*
d *Capit. de bitrum. de bigam.*
e *Ca. si quis vidua. 2. 24. distin.*
f *In ea. 2. de bigam. & cap. ad audientiam. de homic.*
g *In quo lib. 4. ar. 2.*
h *In c. 1. de bigam.*
i *Quæ in no uā rubrica tit est prima eiusdē titu. decis. 447.*
k *Capit. lector. cum gla. 34. dist.*
l *Iuxt. Rot. in prædicta decis. 447.*
m *In ca. 2. de bigam. libr. 6. vbi hanus textu. & ibi Domin.*
n *In 4. dist. 27.*
o *Verb. bigam q. 8.*
p *In d. decis. 447.*
q *Arg. d. c. lector.*
r *Cap. 1. cui glossa. qui clerie. vel vouent.*

De secunda specie irregularitatis ex defectu corporali.

198 *Irregularitas ex quali defectu membri, vel visus manifesto & qua*

que quo ad vnum officium, & non quo ad aliud. In qua Solus Papa dispensat nu. 199. & 200.

Irregularitas illegitimitatis quos notat & à quo tollitur.

Irregularis quis minor, æger, obsessus, lunaticus, furiosus, hermaphroditus num. 203. seruus, infamis, & abitemius. 204.

Dico primo, quod defectus cuiuslibet membri principalis contingens ob culpam inducit secundæ speciei irregularitatem, [a] quamuis membrum sit occultum, neque eorum ordine impediat, vt sunt pudenda, [b] quamuis ibi non abscindat, sed alius sua culpa: quia iussit, aut [c] aut quia rei illicitæ dans operam id casù perdidit, [d] quam alicuius delicti ab inimicis fuit illi abscissum, [e] dubitans d quem sequuntur Ioan. Andreas & Comes determinauit de eo, cui maritus mulieris, cum qua fuit pudenda abscidit, & à fortiori, si iure à iudice [f] tolleretur.[e]

Secundo dico, quòd etiam defectus partis membri, quam [g] ob indignationem abscidit, eam inducit, [h] quamuis naturalem bene celebrandi non adimat, si est [i] quod per indignationem, & impatientiam fecerit non, iuxta Antoninum & Cardinalem [g] quamquam Villadiegus dubitet, [h] & possunt conciliari dicendo, quòd non est irregularis ob defectum membri, honorificentiam peccati, quod se abscindendo commisit.

Tertio dico, quod neque imbecillitas membri, neque [k] ex vitium contingens absque propria culpa (nisi impedimentum [l] irregularem efficit, qualis est illius, cui [m] chirurgi propter valetudinem, aut ab inimicis sine sua culpa abscinditur. Qualis [n] ab inimicis fuit sine pudendis, aut post per vim à parentibus [o] castratus. Qualis claudicatio eius, cui scipio in [p] necessarius. [k] Qualis macula oculi, quæ non [q] neque notabilem deformitatem tribuit. [l] Qualis [r] nimia magnitudo alterius, aut vtriusque oculi, si notabilis deformitatis.

Quarto dico, quod verum videtur, quod iampridem refert, quòd quamuis monoculus sit irregularis, [m] qui caret visu oculi dextri, qui aliis videtur sanus, [n] tamen satis est ad bene celebrãdū cernit, licet glos de carente oculo, & de carente eius visu videatur [o] quam si integer appareat, secundum Alexandrū & Vuendel.

a *Cap. 1. ca. si euangelica. 55. dist.*
b *Ca. si quis abscederit. & ca. seq. 55. distin.*
c *Arg. ca. presby. cap. continetur de homic.*
d *In summa. de corpor. vitia. §. Et qua & in c. 4. ex par. te. eod. tit.*
e *Arg. cap. si. de temp. ordin.*
f *Capit. quā partem. 55. distinct.*
g *In ca. fin. de corpore vitiat.*
h *Vide supr. cal. 31.*
i *Dict. c. si.*
k *Glossa. si quis in infirmitate. 55. dist.*
l *Cap. 1. de corp. vitiat.*
m *Dict. ca. si euangelica.*
n *In cap. 1. de verb. signi. lib. 6.*
o *In c. hinc etium. 44. distinct.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vuendel. s quod teneri potest de oculo sinistro, quem stylus Romanus oculum canonis appellat, cum est necesse videre eo, vt canonem missæ sine indecora, & nimia facies ad populum conuersione legere possit, alias secus, quod nuper cognouimus ei, qui visu dextri oculi tantùm valebat, vt sine nimia conuersione legere posset: magis enim deformitas, quàm defectus visus videtur in hoc expensus, & ideo caput, si euangelica: disponens de carentia oculi, quæ grauem inducit deformitatem, non est extendendum ad carentiam visus, quæ tamen non facit. b

200 Quinto dico, esse errorem vulgi dicere, oportere eum cui abscissa sunt virilia, ea arefacta, aut in puluerem redacta secum gestare ad celebrandum, c & Hostiens. d dicit melius etiam fore, quod nonnulli neque virilia gestarent, quia falsum dictum est verum, quando ob illud non essent irregulares.

Sexto dico, quòd quilibet defectus, aut imbecillitas membri, quæ inhabilem facit ad celebrandum, dummodo sit libet membri, quæ inhabilem facit ad celebrandum, dummodo sit ne notabili horrore, deformitate, aut scandalo, irregularitatem cit, siue incurratur culpa, siue sine ea, e quæ est regula Panormitani f quam dixit singulariter Villadiegus. g Quamuis membro superuacaneo, aut nimis grandi dicendū h Quamuis defectus, aut deformitas sit talis, determinabit Episcopus, & ta Innocentiū i per cap. 2. k receptum per Cardinalem & toninum & non confessarius, neque alius prælatus eius est ordinandus, quamuis sit religiosus, Syluester. l

Septimo dico, quod defectus, aut excessus membri, quem efficit inhabilem ad exercendum aliquod officium, clesiasticum, efficit irregularem ad illud, non autem ad secundum Panormitanum m per illum textum. Exceptio de clerico, qui eo quòd membro aliquo captus sit, non potest missare, sed sic pœnitentes absoluere, & aliqua alia officia exercere. Quod verum nobis videtur, quando non incurrit set eum sponte, aut sua culpa, iuxta Villadiegum n & probatur per supradicta, quo ad iam ordinatos, non autem quo ad ordinandos, o quod etiam sensit eruditissimus R. D. Sylmachus. p

Octauo dico, quòd in illa irregularitate solus Papa dispensat, secundùm Innocentium q receptum à Ioann. Andrea & Antonino, r licet Villadiegus, s Syluester t & alij contrarium teneant.

a *In 4. dist. 25. q. 1. colum. 18.*
b *Arg. cap. odeu. de reg. iur. lib. 6.*
c *Vt ait gl. fing. recept. in capit. enumbus. 55. distinct.*
d *In ca. fin. de corpo. vitiat.*
e *Cap. penu. & cap. fin. de corpor. vitiat.*
f *In ca. 1. de cler. agro.*
g *De irreg. colum. 59.*
h *Arg. glos. di. cap. qui partem.*
i *In cap. 1. de corpo. vitiat.*
k *Eiusdem tituli.*
l *Verb. corpore vitiat. quæst. 1.*
m *In c. 1. de cler. agro.*
n *Vbi supr. colum. 59.*
o *Arg. c. fi. de corp. vitiat. & notat. ibi per glos. & arg. c. 2. de cler. agrot. & nota. ibi per Fan. & gl. in ca. forum de verbo significa.*
p *In tract. de irregul. cap. 2. & alii lecti. gnificatis. de corpor. vitiat.*
q *In cap. 1. de re iudi. lib. 6. & in cap. 2. de corpor. vitiat.*
r *Col. 49.*
s *Verb. corpore vitiatur. quæst. fin.*
t *proba*

Nono dico, quòd defectus natalium, siue, vt ita dicam, defectus, qui ad defectum corporalem redigitur, includit irregularitatem, a & omnes facit irregulares, b quorum defectus occultus sit, & publicè habeantur infames, quales sunt multi, quos coniugatæ ex adultero nascuntur: adeo quidem, vt qui scit, aut credit per dictum matrem esse, legitimationem occultam debet petere, cui filio conceditur, iuxta Antonium post Hostiensem quod matri adulteræ credere si nolit, non teneatur, iuxta ea quæ dicta supra. c

Decimo dico, quòd in hac irregularitate solus Papa ad ordinum, dignitatem, & beneficium curatum dispensat, d nonnullos & vnum beneficium simplex, potest etiam quilibet, f & professio religionis ad omnes ordines, g non tamen possit esse prælatus, aut prælata, h etiam cum dispensatione episcopi, secundùm Villadiegum, i & sufficiaciter probatur in cap. 1. de fil. presb. k adiuncta glossa, l quarenus habet verba illa, *Nullo modo, tolli potestatem dispensandi*

Vndecimo dico, quòd ætatis defectus, qui etiam ad defectum corporalem reducitur, dum durat, irregularem facit, vt Villadiegum. m Quæ verò ætas in ordinando requisita est supra. n Et quamquam ordinatus ante legitimam ætatem characterē accipiat (licet sit infans, & ordinetur virtute Archidiaconū) o non tamen ordinum exercitium, neque priuilegia ad eam pertinentia, quamuis sic ordinatus spectantia, qualia sunt canonis & fori. p

Duodecimo dico, quòd in hoc defectu solus Papa dispensat, quamuis sit religiosus, non obstantibus priuilegiis, quæ habeat, ea per Conc. Trid. r

Decimotertio dico, quòd lepra, quæ etiam ad hunc defectum redigitur, irregularitatem inducit, & non solum ordinem ordinum, sed vsum susceptorum impedit, ipsum in qualibet alia corporis infirmitate, quæ non solum ordinum vsui præbet, videtur dicendum, quo ad actus, in quibus id facit, s & in hac solus Papa

Decimoquarto dico, quòd qui patitur epilepsiam, quam appellant epilentiam, alij morbum caducum, x

a *Gloss. cap. nisi cum prædicti. deueniat. verbo manser. & cap. per venerabil. §. quod autē. qui si ly sinelegit. b Cap. 1. & final. de fil. presbyt.*
c *In d. ca. 1.*
d *Ibidem.*
e *Cap. 18. à nu. 41. & alia super hoc, vide supr. num. 49.*
f *Capit. 1. & 2. de fil. presb. lib. 6.*
g *Cap. 1. de fil. presb.*
h *Pal. in 4. dist. 43. q. 4.*
i *Vbi supr. colum. 59.*
k *Verb. nullatenus.*
l *fin. cle. vt bi qui verb. nullo modo. de ætat. & qualitat.*
m *Vbi sup. col. 59. ficit c. fi. de cęp. ord. lib. 6.*
n *Cap. 25. num. 168.*
o *In cap. fi quis suadente. 77. q. 4.*
p *Innoc. d. c. si quis suadente. & c.*

q *Innoc. & gloss. & Cardin. ibi.* r *Sess. 23. cap. 12. de reform.* s *Cap. cum*
t *Argument. illud ff. ad l.*
u *Argument. text. in capit. at si clerici §. 1. de iudic. &*
x *Cap. in litteris. 7. quæst. 2.*

arrepti

Universidad de Deusto
Biblioteca

arreptitius item, energumenus, aut à dæmone obsessus, est irre-
gularis, iuxta Aluarum [a] qui dicit epilepsiam duplicem esse
(quod ille philosophicè declarat) & quod solus Papa super ea
dispēsat, [b] & adeo est irregularis, vt semel hoc morbo infectus
numquam amplius possit ordinari, quamuis omnino sanus ap-
pareat, [c] neque qui iam ordinatus est, si sæpe decidit, nec
etiam si rarò, modo spumas ore vomat: celebrare potest. Ad-
huc, vt colligitur ex cap. communiter, [d] & duobus sequen. de
iuncto socio præparato ad perficiendam Missam incepta, si
forte morbo corriperetur, [e] exceptis obsessis à dæmonibus,
qui numquam celebrare debent, vt sentit S. Antoninus. Ita
quod dicitur de epileptico, idem de amente, lunatico, & fu-
so, [g] dicendum est.

Decimoquinto dico, quod Hermaphroditus, qui est ma-
que sexu præditus, non est capax characteris, si sexu fœmi-
magis quàm virili præstet: & licet sit eius capax, si magis
quàm Fœmineo polleat, non debet tamen ordinari, [h] dum
dum S. Antoninum [i] receptum: quia est monstrum, & solus Papa dispensat. [k]

204 Decimosexto dico, quòd est irregularis seruus, qui
non possit sine facultate sui Domini ordinari, & si cum illa or-
dinatur, fit liber, illo verò ignorante, vel contradicente, non
net seruus sicut antea, si non mittitur nisi minoribus. Si ta-
tietur subdiaconatu, vel diaconatu se liberare potest, dando
seruo æquali sui loco, aut iusto pretio soluto. Ad presbyte-
autem promotus, manet liber dato suo peculio, aut reddito,
se, si peculium non habet: & si nec illud habet, nec hoc tan-
potest, satisfaciet præstando Domino obsequia non ordinato
presbytero, iuxta S. Antoninum. [l]

Decimoseptimo dico, quod infamis tam facti quam
infamia, est irregularis, [m] in qua, cùm nascitur ex infamia
ris, solus Papa dispensat, iuxta Villadiegum [n] nisi quan
Episcopus dispensat super delicto, ad quod sua facultas se
tendit, accessoriè infamiam demit, iuxta glossam singula-
o cui similis in cap. Domino, [p] & ea, quæ post Decium
mus, [q] in ea verò, quæ nascitur ex infamia facti, quamuis
quæ nascitur ex crimine graui notorio, etiam Episcopus dis-
sat. [r] Quin etiam pœnitentia iusta, & emendatione vitæ
dum aliqua tollitur: quia omnis res per quascumque cau-
componitur, per easdem dissoluitur. [s]

Decimo-

octauo dico, quòd qui vinum non potest bibere, [a] glos. sin-
nmunicat, est irregularis, [a] cum quo etiam Papa non pos- gul. de capite
gulare, nisi teneatur eum posse dispensare, vt qui cele- ipsius Apo-
bret, sumat sub vtraque specie, [b] de quo tractare hic non stoli.
nem video tamen, cur is non possit promoueri ad b Contra e-
minores, cùm nō teneatur communicare sub specie eiusmodi
ed si seruaretur, cap. peracta, [c] quo glossa illa mouetur. di. confecr.
dist. 2. & ex
illiteratos.
30. dist. cap.
fi. de temp.
ordin. lib. 6.

Tertia specie irregularitatis ex aliquo defectu animæ.

Irregularis quis Idiota, Neophytus, & infidelis, & quis dicatur.

Dico primo, quòd idiota siue illiteratus, penitus
ignarus litterarum, est irregularis, [d] de quo latè
dissertione. [e] Nunc autem addo Concil. Trident.
[f] declarat facere irregularem, etiam ad primam tonsurā
[g] nescit legere & scribere, & ad quatuor minores, eū,
nem Latinam linguam non intelligit.

Secundo dico, quòd raro, aut numquam in hoc defectu
Papa dispensat, quamquam sic indirectè, dispensando
sunt necessaria ad discendum, vt dixi, [g] de amentia
defectu iudicij continuo, vel interpolato supra [h] me-
dito.

Tertio, quod defectus fidei, irregularem facit, ita vt
non baptizatus non est capax ordinis, [i] quamuis sit ca-
nonicus & sanctus: quia character ordinis præsupponit
ctum baptismi, iuxta Ioā. Andream & communem, [k]
baptizatus ordinatur, licet capax. si est hæreticus, aut
hæreticorum, quamuis sit iam conuersus, [l] neque etiā
infideli, qui talis excessit vsque ad secundam genera-
nem per lineam virilem, aut vsque ad primam per fœmi-
nam, neque Sarracenus, Iudęus, aut Paganus, Neophytus,
nouus conuersus, aut baptizatus. [n] Dixi, *recenter con-*
uersus, aut nouus Christianus: quia vulgus nouos Christia-
nos vocat etiam ab hinc plus decem, viginti, triginta, &
pluribus annis conuersos, in quibus hoc locum non ha-
bet. Secundo nouos Christianos appellat: quamuis sta-
tum eorum filiis, quos etiam praua nonnul-
lorum Ecclesiarum à sede Apostolica confirmatis
non sit.

c Dec. consuet. de rescript. vbi Felin. num. 1.

d Gloss. fin.
gul. de capite
ipsius Apo-
stoli.

e Capit. si
quando. de
rescript. ex-
cept. 13.

f Sess. 23.
capit. 4. de
reform.

g In d. præ-
lect. cap. si
quando. de
rescript. ex-
cept. 13.

h §. proxi-
mo.

i Cap. 2. &
ca. veniens.
de presbyt.
non baptiz.

k In d. c. 1.

l Cap. si quis
omnem. 1. q.
7. & can. 2.
§. hæretici.
de hæret. li-
bro 6.

m Dict. §.
hæretici. &
c. statutum.
2. eod. titul.
& lib.

n Cap. 1. &
2. 24. dist.
& ca. con-
stituit. 17.
quæst. 4.

a De plāct. Eccles. lib. 1. ca. 41. littera F.
b Per not. in d. ca. aisi c. & Villad. vbi supra col. 41.
c Arg. §. fin. 33. q. 1.
d 33. dist. & ca. illud ca. nihil. 7. q. 1. & cap. peruenit. 7. q. 1.
e Dict. cap. illud. & d. cap. nihil.
f 3. part. sit. 21 ca. 1. & Villadieg. col. 42. vbi supra.
g Iux. eundem ibid.
h Arg. cap. illiteratus. 30. dist. & can. fin. 49. distinct.
i Vbi supra cap. 6. §. 1.
k Per præallēg.
l Vbi supra cap. 8. §. 8. & colligitur ex c. 12. & 13. & c. nulli. & c. ex eutiquio & cap. sequenti. 34. dist. & toto tit. de frum. non ordin.
m Cap. in similibus cū glos. & not. ei per Franc. de reg. iur. lib. 6. & cap. 3 iuncta glos. fi. de ordin. cogn. & cap. sicut. Apost. quod
n Vbi supra, col. 2.
o Cap. Euphemiam. §. 1. 1. q. 3.
p Ia. ibid. q
r Vt dictum est supra.
s Cap. 1. de reg. iur. & c. 1. fi. in fine. de reg. iur.

Quarto dico, quòd in his irregularitatibus defectus animæ solus Papa dispensat, [a] neque ille satis benè potest in defectu iudicij continui, vt sentit Baldus, [b] neque in defectu haptismi: quia ea iure naturali, aut diuino in eo, qui est ordinandus requiruntur, iuxta illa, quæ adduximus. [c]

a *Argu. eorum, quæ supra proxime §. dicitur, & notatur in §. 1. cap. at si. de iudic.*
b *In c. cum adeo. num. 10. de reser.*
c *In d. ca. si quando excepto.*

De quarta specie irregularitatis ex homicidio iusto ob defectum perfectæ lenitatis.

206 *Deformare hic capitur pro occidere, vel mutilare circa irregularem ex homicidio, & seq.*
208 *Irregularis est ex defectu perfectæ lenitatis sit, & filius, & 210. & ita iudex, accusator, testis, &c. qui fuerunt causa deformationis secutæ, numero 212. & 214.*
211 *Causa propinqua deformationis quid, & quotuplex, & mota illata, & seq.*
211 *Intentio virtualis specialior necessaria ad irregularitatem iustam quàm iniustam.*
213 *Irregularis deformans ob defensionem parentum, & patriæ, &c. non autem denuncians, &c. nu. 214. & quid debeat chirurgum deformantem, nu. 218.*
215 *Irregularis non est se dans arma portans, iuuans, propugnans, &c. contra Aluarum Pelagium. Et qui ferens ligna ad tormentum funes, & alia ad deformandum, & seq.*
217 *Dispensare nequit Episcopus cum irregulari iniuste, & malè ordinato, nu. 241.*

d *2. 2. q. 40. art. 2.*
e *Adgaeta. singula. 19. distinct.*
f *In l. 2. ff. de publi. iudic.*
g *2. 2. q. 31. artic. 1.*
h *Lib. 2. q. 5. art. 1. de iust. & iur.*
i *Iuxta ea, de quibus 20. dist. & Ioan. And. recepi. in c. 1. de consecr.*

206 DIco primò, quòd hæc oritur ex occisione, vel mutilatione membri hominis in casu licito: quia vtique non posse eum satis referre lenitatem, atque mansuetudinem D. N. Iesu Christi (qui propter nos suum proprium sanguinem fudit, & morti se tradidit) qui occidit, vel mutilauit etiam licitè, per dicta S. Thomæ. d

Secundo dico, quòd illa sola pars hominis dicitur membrum, quæ officium per se distinctum habet, vt manus, pes, auris, [e] quare digitus non est membrum, sed pars membri iuxta Bartolum receptum, [f] quem firmiter sequimur contra Caietanum, [g] licet eum sequatur Sotus. [h] Primo, quòd à communi opinione præsertim recepta, nō est discedendū sine ratione necessaria, [i] qualia ipsi non afferunt. Secundo, quod Caietanus confitetur, quòd ille, cui vnus digitus abscinditur, sine quo bene celebrare potest, non est irregularis, & con-

sequenter non perdidit membrum, cùm amissio membri non faciat irregularem faciat. [a] Tertio, quòd [b] habetur, habens abscissum vnum digitum, habet abscissam partem membri, & non ipsum membrum. Et alibi [c] innuitur habenti æquo plures digitos, non habere æquo plura membra. Ex quo patet, quod falsum est id quod Caietanus pro se adducit, quod vt sit membrum, non est necesse, vt habeat aliquem distinctum ab aliis membris, & satis est, quod sit solum adiutor in illo officio faciendo: quia etiam pars digiti potest in suo officio iuuat, attamen non est membrum, vt ipse facetur: tum quod cap. 1. [d] ab ipso citatum, potius pro nobis pro eo facit, quamquam neutram partem probet. Secundo, quòd non est verum id quod assumit, scilicet, reum hominis sine parte genitali membrum per se facere: quia qui sua culpa eos amisit, non possit ordinari, quia ex eo sequitur esse membrum: nam non potest ordinari, qui sua culpa partem digiti amittit, [e] quam tamen non membrum ipsemet confitetur. Sexto, quòd nullus æquus iudicare auderet, quòd statutum irrogans magnam alicui pœnam in abscindentem alteri membrum, includat abscindentem: nam & Felinus [f] ponens sex casus, vnus digitus habetur pro membro, oppositū pro regula tenemus tamen nullam esse glossam, quæ hanc contrariam Bartoli expressè teneat, licet Soto fuerit visum principalitèr dico, quod quamuis paria sint quo ad abscindere, & membrum abscindere, [h] non tamen sunt idem abscindere illud, & debilitare, etiam adeo, vt nihil eo possit, secundum Cardinalem, Panormitanum & Præpositum Calderinum [k] quia saltē excusat à deformitate. Contra quod tamen facit, quod idem Panormitanus, [l] Antoninus Angelus, Syluester, & quidam alij, contrariū tenent, quod clement. 1. [m] quæ de hoc loquitur, pro mutilare, & truncare: & quòd per mutilare intelligitur. Pro quo facit, quod Bonifacius [n] ait, quod ille, qui facit alium irregularem, id est, inhabilem ad celebrandum, quæ duo assumpta esse falsa, probauimus Conimbricæ. Tum quia præfata clem. habet truncare, sed solum mutilare, vt palàm est. irregularitas non contrahitur, nisi in casibus expressis, è quibus non sunt illi, quos ipsi de Tum quia iura statuentia irregularem eum

a *Iuxt. omnium sententia.*
b *Inl. item Officium. ff. de adilit. edict.*
c *In l. non sunt liberi. ff. de statu hom.*
d *De corpo. vitiat.*
e *Capit. quæ partem. 55. dist. & cap. 1. de corpor. vitiat.*
f *In d. cap. cum illorū. de sent. excommun.*
g *De homicid.*
h *Clem. 1. de homic.*
i *In c. 1. qui cler. vel vouent.*
k *Ibidem.*
l *In d. cap. cum illorū.*
m *De homicid.*
n *Ead. clement. 1. cognitum. 6.*
o *Vt supra dictum est nu. 194. & 202. per ea qui. de sent. excommun. lib. 6.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Arg. cap. vnic. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic.

qui occidit, aut mutilat, oppositum de debilitante significat. a Tum quia generans filium extra matrimonium, irregularem facit, b non tamen est ob hoc ipse irregularis: & iudex furtum furti damnando, facit eum irregularem, c ipse tamen ob hoc non est irregularis. Tum quia membrum aridum verè est

b Cap. 1. de fil. presb.

membrum, vt habetur d, *si cuius manus arida est, membrum pu-dem est, licet inefficax.*

c Cap. tanzu Daniel. 21. dist. & ea. omnipotens. de accusat.

108 Quarto dico, quòd ad maiorem brevitatem vitandam hoc verbo deformare, loco illorum verborũ occidere, & mutilare membrum, & non absre, quia vterque potest dici formator. Mutilator quidem: quia tollit formam figuræ accidentalem. Occidens autem: quia tollit formam substantialem. e

d Cap. sicut vrgeri. 1. quæst. 1.

e Argu. eorum, quæ habentur in ea. de fabrica. de consecr. dist. 1. & in cap. quadam. de celebr. miss.

109 Quinto dico, quod omnis & solus ille est irregularis huius speciei, qui iam baptizatus *hominem deformat ut citò, alio quàm infirmitatis, aut dat causam propinquam deformandi aliquē, aut saltem, vt citius deformetur, quàm aliàs fuisset formatus, extra necessitatē inevitabilē suæ vitæ defendendæ.* Dico *iam baptizatus*: quia per mortem iustam anteriorem irregularitas non incurritur, f secundùm Panormitanũ & Cardinalē b quē secuti sumus cũ glo. c & Innocẽtio d & Ladiegũ l non quia infidelis sit incapax omnis irregularitatis, est enim capax bigamiæ m, sed quia iura solum constituũt hoc de actibus baptizatorũ. n Per quod soluitur argumentum, quod ad oppositũ tenendũ Villadiegus induxit. o Dixi, *deformat*: quia nisi deformatio sequatur, non incurritur.

f Per cap. si quis viduã. 50. dist.

g In c. gaudemus. de diuort.

h In clem. 2. nu. 13. de homicid.

i In summa 51. dist. & in d. cap. si quis viduã.

k In d. cap. gaudemus.

l Vbi supra volum. 54.

m Cap. accusatus. 26. dist. finit.

n Dict. ea. si quis viduam.

o Vbi supr. nollat. 44.

110 Dixi, *hominem*: ad includẽdum eum, qui deformatur in vtero matris, & excludendum eum, qui deformatur in racenum, aut alium infidelem, & excludendum eum, qui deformatur in lum corpus mortuum, aut antequam animetur deformatus, vt dicenda. p Dixi, *in casu licito*: quia qui in alio hoc facit, licet irregularitatem non incurrit, sed aliã peioris speciei, scilicet homicidii delicti. q Dixi, *alio quàm infirmitatis*: quia deformitas ex infirmitate inducta deformatorem irregularem non facit, neque deformatum, si per hanc facultas rectè celebrandi non aufertur, r quorum tamen nullum loquitur de deformatore, sed solùm de deformato. Quod autẽ idem sit dicẽdum de deformatore colligitur ex dicendis infra. s Dixi, *aut ea saltem, vt citius deformetur*, ad includendum quatuor causas, scilicet, efficientem materialem, formalem, & finalem, de quibus infra. t

p Infra nu. 219. q De qua d. nu. 219. r Cap. si quis à medicis. cum 3 sqq. 11. dist. s Num. 218. t Cap. si quis viduam. 50. dist. u Argument. cap. de occidendo. 55. q. 1. & glos. sing. in c. de cæter. de homicid.

sufficiẽter in deformationẽ inde secutam. Dixi, *licitã*: quia oportet, vt sit tale, quod tendat in deformationem, quæ suaptè natura, vel intẽtione operãtis, vt est ictus etiã sine intentione occidendi, vel contrà, ictus ex deformatorius cũ intentione deformandi. Dixi, *sufficiens*: quia non sufficit qualiscunq; : non enim sufficit directio per quamlibet generalem intentionem, qualem, qua præbet arma militi ad bellum iustum generaliter, dicitur generaliter exercitũ ad prælium iustum, & ad illum, etiam inuando sine intentione speciali deformandi. Dixi, *deformatum*: quia sufficit, vt sit causa, vt deformetur citius quàm deformaretur. Dixi, *extra necessitatẽ inevitabilem*: quia excusat, a quãuis ante illam oppositũ tenuit S. Thomas, quod nondum per illam hoc ius nouum erat inductum. Dicitur Caietanus, c licèt illa non contineat verba iuris communis, ignorantia: sed parui refert an nouum, an vetus contineat. Dixi autem esse de deformante ob necessitatem cuiuslibet defensionis, dixit Cardinalis. d Ille verò dicitur esse in tali necessitate, qui neque fuga, neque vllo alio modo, nisi occidendo, aut deformando aggressorem, eam vitare potest. e quia licet regulariter quis non teneatur fugere, sed potius vitandum, ne aggressorem interficiat: tenetur tamen ad vitandã irregularitatem, vt rectè Panormitanus, f & senserunt glossæ, g quia hæc sine peccato non tamen dicitur fuga posse vitari, cui ipsa est *liat.* secundum communem, quam sequitur Felinus i & Decius post Zenzelinũ. k Dixi, *secutam*: quia sine illa non sufficerent, etiã si alia pœna sanguinis adesset, l Dixi, *inde*: quia non sufficeret aliunde: nã si iudice contra quem sum testatus, occideretur ab alio iudice, vel ab eo alia de causa, vel non moueretur dictum: quia non vidit, vel floccipependit, non esset regularis: quippe quòd ex meo dicto non fuit secutum.

a Iuxt. clement. 1. de homicid.

b 2. 2. q. 64. art. 7. ad 3.

c Ibi.

d In d. clemen. 1. q. 3.

e Iuxt. glo. clemẽ. 1. & ea. suscepimus. eo. tit.

f In cap. olim nu. 27. de reg. spoliat.

g Dict. ele. 1. verb. non valens, & ea. suscepimus eo. tit.

verb. interimetur.

h Vt supra dictum est.

i In d. cap. suscepimus.

k In d. clement. 1. nu. 33.

l Iuxt dicta supr. num. 191. & glo. recept. in c. si aliquis. de homic.

Ex hac regula sequitur primo, quod est irregularis hu- iudex iustè procedens, accusator, aut promotor fi- scalis, notarius, qui sententiam scribit, aut pronun- testimonia testium scribit, aut legit quando publi- literas aut dictans litteras, quibus iubetur deforma- aut procurans contra reum talem deformationem ad eam pro reo, qui vicit eum condẽnatione talionis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quam accusatus fuit deformatus. assessor, & quilibet alius officialis, [a] omnes enim hi deformant, vel dant causam propinquam deformandi, per prædicta.

Secundo sequitur, quòd non est irregularis, qui alteri arma præbet, vt se aliàs se defendere non valentem defendat, si ipse aggressorem deformet: quia quum per se ipsum deformando non incurreret, [b] à fortiori non incurreret faciendo id per alium. [c]

Tertio sequitur, quòd è contrario qui dat arma potenti non valenti se sine illis defendere, & ille occidat inualentem, est irregularis, quia tota regula conuenit ei, quum non adsit ad necessariam suæ vitæ defensionem: & à fortiori si daret illi arma, sed ipsemet illis occideret eiusmodi imbecillem, vt tenet glossa ferè ab omnibus recepta. [d]

213 Quarto, quod est irregularis, qui deformat alium ob defensionem iustam vitæ alterius, etiam patris, aut matris, etiam in bello iusto, etiam in casu in quo, nisi ipse id faceret, ciuitas obsessa caperetur, aut exercitus iustum bellum pugnaretur: & à fortiori, qui ob iustam defensionem sui bonorum & bonorum, aut proximi deformat, licèt id iustè fecerit, quod fieri posse dictum est: [e] quia solus ille, qui necessariò ineuitabili suæ personæ deformat ab illa excusatur. [f] Nec obstat, quod doctissimus Fortunius, [g] oppositum tenuit, quòd aliqui secuti sunt moti eo, quòd non incurrit excommunicationem, qui clericum propter defensionem necessariam percutit, iuxta Innocentium receptum, [h] quod certum est licere, immo & interdum oportere proximum defendere. Non inquam hæc obstant: quia excommunicatio generalis non incurritur sine peccato mortali, vt suprà [k] dictum est: regularitas autem sic, per dicta, [l] & quia non sufficit iustè deformationem, quo non inducat irregularitatem: & quia requeretur, quod qui defendendi honoris, aut bonorum causa in casu licito interficit, non foret irregularis, quod asserunt esset mille decisiones in theoria & praxi receptas sine ratione sufficienti mutare contra textum fere expressum. [m] Dico ergo *stam*: quia qui ob iniustam defensionem, aut in bello iniusto hoc facit, non est irregularis huius speciei, sed in bello iniusto deterioris, & difficilioris dispensationis: nullam tamen illarum incurrunt, qui iudicibus denunciant proditiones, homicidia, & alia delicta cum protestatione, se hoc facere solum, vt impediantur, ne fiant, & non vt aliqua pœna saltem defensionis mante puniantur, etiamsi sint clerici eiusmodi denunciantes.

a *Cap. aliquanto. 11. dist. & ea. clericis. & cap. sententiam. ne cle. vel monac. & gl. summa. 15. distin. & clement. 1. de homic.*
b *Per tex. clementi.*
c *Arg. ca. penult. de homicid.*
d *In d. clement. verb. suum. solerter ab illa expensam.*
e *Capit. 15. num. 2. & 2. post alias citator ibi & latè in cap. olim. 2. de restitut. spoliat.*
f *Dict. cle. 2. cum gloss. ferè ab omnibus recepta de homic. Cajet. 2. 2. qu. 40. artic. 2.*
g *In l. 21 vim. ff. de iust. & iur. colum. 2.*
h *In capit. si vero. de sent. excom.*
i *Cap. delato de sent. excom. lib. 6. ea. quæst. 12. tit. in antiq.*
k *Ext. com. num. 9.*
l *Num. 108.*
m *In dicta lem. vbi gloss. recepta fuit per omnes hoc num.*

a *Capit. 18. & in repe. capit. inter verba. 11. quæst. 3.*
b *Vt supra dictum est.*

diximus, modo ea extra confessionem sciant: quia [a] clericus, qui alium ob alienas iniurias coram iudice ecclesiastico prædicta protestatione accusat, irregularitatem non incurrit accusatum deformet, [b] non tamen incurreret si denunciata mala, quæ imminent eos denunciet cum prædicta protestatione, præsertim ad id conscientia eum perstringeret. Idem locum à maiori. Quamquam etiam laici, qui hoc modo cum prædicta protestatione, huius speciei irregularitatem incurrunt, licèt non peccent: & clerici beneficiarij, qui non sacro initiati alterius speciei deterioris, quia

Quinto infertur, quod eam non incurrunt laici, vel clerici qui deferunt ad iudicem crimen, quod non meretur deathem, licèt captum ob illud, iniustè, vel ob alia aliunde delata deformet: modo non tenerentur credere id esse: quia non præbent prædictam causam propinquam sufficit, quòd interfint deformationibus, quæ per [c] ecclesiam fiunt, iuxta glossam, Panormitanum & alios, nisi interfint, auctoritatem, vel auxilium præstando tantum nil dicendo, aut faciendo, quo deformatio impedirentur, quamuis clerici, [d] peccent, si eis interfint irrationabili, vt consolandi, aut confitendi condemnatos. [e] Quod nostro iudicio restringendum est ad clericos ordinum, & beneficiarios, per supra dicta, [f] & Ansylvestrum. [h]

Sexto infertur, quod clericus præsens bello iusto etiam hortando ad victoriam generaliter, & percutiendo multos hostibus, & efficiendo, vt commilitones eius ope, & hortatu multos occidant, non fit irregularis, si per se non deformet: quia non dat causam propinquam deformandi supra dictam. Quia enim non faciat actum specialem ad deformationem quo ad percussos ab aliis: & licet faciat talem actum quo ad percussos à se: illi tamen non sunt deformati secus si deformet: quia licet necessitas defendendæ patriæ, patris, propinquorum, aut alius proximi à peccato excusat, non excusat ab irregularitate per proximè dicta.

Septimo infertur, quod ex hoc colligitur ratio, cur interdum qui iaculatur lanceam, aut ensem, ballistam, aut sclopetum in aliquem irregularem, & interdum sic: & interdum qui sagittam non, & in eo sic: quia interdum dando causam propinquam, & interdum non, & ita interdum incurrit irregularitatem, interdum non: non enim facit talem actum qui dat principaliter ad deformandum, licet det ge-

c *In c. sententiam. ne clerici, vel monachi.*
d *Secundum eam d. gloss. recept.*
e *Secundum Panor. ibid.*
f *Capit. 15. num. 110.*
g *Verb. clericus. 4. §. 1.*
h *Verb. clericus. 2. §. 4.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

neraliter ad bellandum, præliandum, & vincendum, vt passim dant patres, patrui, cognati, amici, & domini Ecclesiastici: & sæculares, vt colligitur ex Panormitano & communi, a & ex Antonino, b & aliis supra citatis: neque etiam, c qui dat hastam, aut sagittas sagittariis, vt iaciant in hostes sine tamen intentione speciali, vt deforment, sed generali, vt vincant: neque eadem ratione qui seloperum, aut globulos præbet: & alioquis nec qui dat lanceam, ensem, & alia arma quibus ratione fortiori, nec qui hortatur milites, vt animosè & fortiter aggrediantur prælium iustum, vt Deo, iuramento fidegi, & Imperatori suis satisfaciant: neque etiã, qui in ipso prælio cohortatur, & dicẽs præliamini, vincite, iuxta cõmunem d quatenus habet sacerdotes, qui ad præliandum incitant in bellis esse irregulares, & glossæ, e f dicentis irregularem esse, qui ad præliandum dat arma, si eis aliquis interfectus fuerit, & communis g concludentis, qui in prælio ad interficiendum incitat esse irregularem, quamuis bellum iustum sit ex parte sua: & illius dicti Innocentij approbati communiter ibidem, scilicet, eum qui ballistam, aut sagittas præbet ei, quem credit interfecturum, si interficit, esse irregularem, quamuis bellum iustum sit: intelligi enim debent de incitante, vel dante arma cum prædicta intentione sufficienti ad constituendam causam propinquam deformationis.

Contra hæc tamen omnia plurimum vrget primò, quod intentio actualis, siue expressa, & virtualis, siue tacita ex præcedentia virtualis, siue tacita ex præcedentia actualis, siue expressa, & virtualis, siue tacita ex præcedentia tantur. h Et qui incitat, iuuat, aut præbet arma ad præliandum & vincendum hostes, virtualiter videtur velle, vt percutiant, & mutilent, & occidant eos, vel aliquem eorum, quum id non possit contingere moraliter nisi ea faciendo: & qui vult consequens, vult necessarium antecedens. i Secundo vrget, quod qui hortatur suos in prælio iniusto secuta deformatione & irregularis ea sola ratione, quòd videatur virtualiter deformare, mare. Tertio vrget, quod dupliciter vult quis aliquid, si vult in se, vel in causa sua: & quod sufficit velle in causa hominem ad incurrendam irregularitatem. k Ad soluendum hæc & constituendum definita supra in hoc dicto, & septimo, & octauo corollario eius prædictis, quæ nullibi satis reflexa inveni gimus, adhibito multo studio, & diuino fauore per sacra implorato in vigilia S. Matthæi anno 1556. ea occurrerunt, vna cum consideratione, quod nõ omne, quod sufficit ad damnum causam propinquam, & habendam intentionem sufficientem deformandi quo ad deformationem iniustam, vt incurratur

a *In d. cap. sententiam.*
b *3. par. tit. 21. cap. 2. §. fin.*
c *Iuxt. Innocen. in d. cap. sententiam.*
d *In d. cap. sententiam.*
e *De pœn.*
f *Capit. ita quorundam de Iudæ.*
g *In d. cap. sententiam.*
h *In l. cum quid. ff. de reb. credit. & c. quem admodum de iureiur.*
i *l. 3. ff. de iurisd. omn. iud. & a. præterea de effect. deleg.*
k *Tres quæ est ea. presbyteri. & ea. continebatur. cum multis alijs, de homicid.*

tum, sufficit ad dandam causam propinquam, & habere sufficientem intentionem occidendi, quo ad occisionem, vt eadem incurratur. Tum quia qui iubet aliquẽ iniustè, etiam expresso modo, ne interficiat, si interficit, est irregularis: quia dat propinquam causam, & intentionem ad id sufficientem. a At prælatus qui ciuitatem iurisdictionem temporariam habet, gubernatoriam, vt iustitiæ munera exequatur, non videtur dare propinquam, nec habere intentionem sufficientem, vt quamquam expressè id non prohibeat, b cum tamen sit illum gubernatorem aliquem morte condemnare, vt iustum percutere, occisurum. Tum quia opem ferens etiam sine armis iniustè præliantibus, dat causam, & habet talem intentionem sufficientem, vt supra dictum est: qui tamen assistit iustè armatus non, c etiam si assistat armatus, d etiam si hortetur, etiam si percutiat. e Per quam responderur tribus argumentis prædictis, quòd assumpta in eis sunt vera quidem sed fallunt in his, quæ spectant ad hanc irregularitatem. Licet speciale est in ea, vt pro actu etiam iustissimo contrahatur, ita speciale est, vt ad id requiratur causa ita & intentio adeo specialis, vt dictum est.

Hinc consequitur hæc omnia modus excusandi ab irregularitate prælatos & clericos, qui non solùm solent interdum facere: & piis cum suis subditis, & militibus, sed etiam hortari eos ad præliandum, & vincendum, sine tamen animo speciali ad deformandum per alios, & sine deformatione ipsimet facta, quamquam nulla probabilis excusatio occurrisset Aluaro Pelagio, h modus item excusandi clericos, & fratres Lusitanos, qui magno zelo Christianos, & non minori animo suos in Indijs contra Paganos hortari solent, manibus crucem gestantes, & ipsam præeuntes, qui non irregulares, sed reuera facit, quòd est irregularis huius speciei, qui vt conterreat diligentias, fert ligna, quibus hæreticus vratur, si ad id cooperatus fuit ad occidendum, aliàs non, iuxta communem. Quę consequitur, quod quamplurimi regulantur hæretici, quàm vrantur, non fieri irregulares, qui huiusmodi ligna detulerunt, neque etiam qui vruntur, si ligna iacta fuerint mortuis iam

Item facit, quod fit irregularis comitans iudicem

a *Capit. fin. de homicid. lib. 6.*
b *Cap. prælatis de homicid. lib. 6.*
c *Cap. penult. de homic.*
d *Cap. igitur. cum 3. seq. 23. q. 8.*
e *Cap. continebatur. de cler. pugn. eius.*
f *Cap. 3. eod. titul.*
g *Dist. cap. penult.*
h *De plac. eccl. ar. 48.*
i *3. part. tit. 28. c. 2. §. 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamquam notarius, satelles, aut custos damnati ducti ad mortem, aut deformationem: vendens item, vel commodans scalas, funes, enses, sagittas, ballistas, aut alia instrumenta ad gittis configendum, ad laqueo suspendendum, iugulandum autem, aut aliud membrum decidendum.

Duodecimo, qui capit, aut indicat furem, aut reum, vt dicte capiatur, & qui etiam suæ vtilitatis causa tradit, aut concedit eum irregularem, quàm chirurgum, & eum iniustè queritur de aliquo apud iudicem sine protestatione, ne proce- quoque facit primum dictum supra. b Ex quibus infer- b Nu. 216.
dat ad deformationem: a quia omnes isti sunt causa proxima qua deformationis, in casu licito, & ita irregulares. Dixi, *suæ vtilitatis causa*: quia si causa alienæ tantùm id faceret, non tiam cum protestatione, fieret irregularis. b Quod autem pro- testatio non solùm verbo, sed etiam mente debeat fieri, quo ad forum conscientiæ, dicetur infra. c

Decimotertio, quod etiam est irregularis hortans, consulens, natum, vt admoueat caput ad stipitem, aut eippum, aut ascendat scalas, aut faciat aliquid aliud ex quo acceleretur, & ad- matio. Et qui acuit gladium, aut præparat funes, aut instru- menta, quo citius, & minori cum dolore fiat executio, licet

218 An autem adiuuans chirurgum ad secandum infirmum affirmante facit, quòd adiuuans iudicem iustè iudicantem, cidere, vel mutilare sit irregularis per præcepta. Ergo ratione adiuuans chirurgum iustè mutilantem incurrit. Sed tenenda est pars negatiua. Tum quia rem, quæ culpæ est, in damnum vocari non conuenit. e Et quod præcipitur, iuuandi est bonus, iuxta illud Apostoli. f *Alter alterius onera portate.* Tum quia nullo iure cauetur, quod iuuans chirurgum incurrat irregularitatem absque sua culpa propter mutilationem, g de iuuante autem iudicem hic. Sed ex positum, cui nullibi respōsum memini, respondetur, quod in vtroque casu eandem rationem idem ius dicat: quia sicut iudex damnans aliquem, vt mutiletur, & is, qui eum quoquo modo ad mutilandum reum iuuat, licet moueantur ad id tute iustitiæ: finis tamen eorum est vindicare, & actum, rorem, & horrorem incutientem facere, vel ad illum re: chirurgus autem volens mutilare, & qui eum iuuat, uentur misericordia, & pietate ad sanandum egrotum. Ecclesia induxit irregularitatem ob homicidium, & mu- lationem, ad assimilandum Christo mici, & manuero, ne stros eius, quo mites essent, & non crudeles, nec similes delibus: quales sunt etiam, qui iustè occidunt, vel mutilant

a *Cap. prælatu. de homic. lib. 6.*

b *Per d. ca. prælatu. in verb. suæ, secundum communem quã Franc. sequitur ibi.*

c *Nu. 226.*

d *Vbi supr.*

e *Cap. 2. de const. t.*

f *Ad Gal. 6.*

g *Capit. ad aures. de cl. stat. & qu. & cap. tua. de homicid. cum ea ad. nat per Inoc. recept.*

h *Cap. fœ- rētiam san- guinis, ne clerici, vel monach.*

...um est crudelis, qui crudeles iugulat, sed crudelis ideo ...quia crudelis patientibus esse videtur. Nam latro suspen- ...dium misericordiam putat, a chirurgus autem, & qui 2 23 qua. 5.
...dat crudelibus: & ita longè diuersa ratio induxit Ec- ...clesiam ad constituendum iudicem, etiam iustè iudicantem, ...esse iudicandum de medico, & iuuante illum, quod ...est de chirurgo, & eum iuuante: quoniam nec illi, nec ...illos absque culpa incurrunt irregularitatem: cùm ...principaliter dico, quòd in hac irregularitate solus ...peccat, sed longè facilius, & ex minore causa, quàm ...quæ ex actu illicito nascitur: licet post Conc. Tri- ...dent. & est occulta dispenset Episcopus, & in hac non, ...etur.

c *Vt Innoc. communi- ter recept. ait in dict. c. ad aures. & ca. tua. argum. l. illicitas. 5. fi- cuti. ff. de offic. præsid.*

d *Infra nu- mer. 240.*

Quinta specie irregularitatis, ex homicidio iniusto vno ex delictis, vnde illa nascitur.

...gularis per deformationem illicitam est omnis, & solus ...&c.

...sunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis.
...& proxima deformationis nuè definita, & seq.
...regularem facit omnis deformatio illicita merè intenta, &
...lis merè casualis, mixta verò facit contentum in hac re-
...lem. 12. corollariis ornata de monacho, chirurgo, abortien-
...te, culterante, & deformante, ministrante arma, iuuante,
...tante, accusante sine protestatione, detinente furem,
...feram, magistro castigante, ludente illicitè clerico,
...ante, cordigero equitante, & de adulterante, vsque ad
...num 239.

...dans, vel consulens hoc, differunt, nec refert, an citò, an ...tio executio fiat, & seq.

...o primo, quòd quo ad hunc effectum paria sunt ...cidere, & mutilare, siue abscindere membrum: non ...mutare, vt dictum fuit supra, c & vt ibi, ita hic vte- ...deformate pro occidere, aut mutilare, seu mem- ...dere.

...dicto, quod deformatio est triplex, merè volùtaria,

merè

Universidad de Deusto
Biblioteca

merè casualis, & mixta. Merè voluntaria est deformatio intenta, seu volita in se iustè, vel iniustè: qualis est quam quis intendit facere iustè, vel iniustè, per se, vel per alium, iubendo, consulendo, aut cooperando, vel iuuando, testimonio, vel patrocinio, ferro, veneno, aut aliis modis, aut deducendo ad [b] cum, vbi deformetur, aut procurando, vt faciat aliquid, ex quod deformetur. Merè casualis est non intenta, seu volita in se, neque in causa ad eam sufficiēter ordinata, qualis est mors, quam infert fulmen eo loco illi, qui sine talis deformationis [c] præuisione ad eum iuit, vel missus fuit. Illa enim neque est volita in se, neque in causa ad illam sufficiēter ordinata. Mors ta est, quæ non est intenta, vel volita in se, sed sic in causa sufficienter in illam ordinata, qualis est facta à seruo iudicis, [d] cædere alium citra deformationē, & rectificatio in causa delinquinis nolentis deformationem. Illæ enim non sunt intentæ, siue volitæ in se, sed sic in causa sufficienter in eam ordinatæ, vt bene declarat S. Thomas.[a]

[b] 2.2.quæst. 64.art.2.
[b] Clem.2.de homicid.
[c] Capit. si quis vidua. 60.dist. & per dicta supra n.207.
[d] l. liber homo. ff. ad l. Aquil. 1. cunctis. 1. de sentent. excommun.

Tertio dico, quòd sicut ad soluenda dubia occurrentia circa irregularitatem quartæ speciei posuimus vnam regulam, ita nunc ad soluenda dubia circa hāc tradimus alteram, scilicet, *quod omnis, & solus ille est irregularis hac specie irregularitatis, qui discretus, & baptizatus seipsum, aut alium hominem deformat, aut causam propinquam illicitam illius, aut sua antecessionis præbet.* Dixi, *discretus:* quia infans, & furiosus, qui non quam habuit iudicium, aut amisit illud ante deformationem, eam non incurrit.[b] Dixi, *baptizatus:* quia prius facta non baficit.[c] Dixi, *deformat,* ad includendum occidētem, & mutilantem, sed non solùm debilitantem, etiam sic, vt sine scandalo nō possit celebrare, vt proximè diximus. Dixi, *seipsum:* quia ei nemo sit dominus suorum membrorum,[d] etiam irregularitatem tem incurrit, qui seipsum illicitè deformat,[e] quamuis ad ficta intentione faciat, vt qui se castrat, quo melius castitatem colat.[f] Dixi, *aut alium hominem:* quia non satis est deformare embryonem nondum anima rationali animatū, & aut caducos ea destitutum.[h] Dixi, *illicitè:* quia qui ob morbum consilio rurgi abscindi facit, aut abscindit aliquod sinum, aut alterum membrum, hanc irregularitatem non incurrit,[i] quamuis quæ ex defectu corporali nascitur incurreret, si ob eam inhabilis, aut deformis ad celebrandum sine scandalo per dicta. [k] Dixi, *causa:* generaliter ad comprehendendas tuor causas, quæ sunt efficiens, materialis, formalis, & finalis, iuxta Aristotelem.[l] & nos collegimus dudum,[m] & tradit Martianus in hoc proposito,[n] & consequenter ad includendum

[a] Per glos. singu. ca. de cæter. de homicid. receptam per omnes.
[b] Nu. 211.
[c] Num. 211.
[d] De dispensat. §. 3. tax. 12. num. 12. & 13.
[e] In ea sententiam. de cleric. vel monach.
[f] Vbi supra calum. 22.
[g] 3. par. tit. 28. c. 2. §. 3.
[h] De homicid. & cap. fin. eod. tit. lib. 6.
[i] Eodem titulo.
[k] Capit. lator ea. Alexius. cap. ex litteris. 1. & 2. capit. Ioan. de Lausic. & ex. prælatis. 12. tit. lib. 6.
[l] Capit. cum minister. 23. qu. 3. glos. tunicatæ ex. ca. 1. de cleric. percuss.

est causa efficiens deformitatis, qualis est, qui eam facit, mandat, ratificat, vel iuuat: & eum qui est causa actionis illius, qualis est, qui dat arma, aut deducit aliquem cum alijs sunt inimici parati ad deformandum ipsum: & [a] est causa formalis, qualis est, qui instruit, docet, aut [a] eum qui est causa finalis, qualis est, qui præmium, [a] pecuniam deformatori pollicetur. Dixi, *propinquam:* [a] quia sufficit, quòd sit causa remota, qualis est de se omnis fabricatio. Dixi, *illicitam:* quia irregularitas huius [a] speciei oritur ex deformatione illicita, numquam sine [a] causa veniali nascitur, vt statim dicemus.

[a] Per glos. singu. ca. de cæter. de homicid. receptam per omnes.

Causa verò propinqua illicita deformitionis potest de- [b] finiri, *aut factum illicitum directum sufficienter in deformationem inde secutam,* declarādo partes eius, vt supra [b] ex- [b] Nu. 211. plicauimus, quod non requiritur intentio tam specialis ad incurrendum ex [c] causa illicita, de qua hic, quam ad incurrendum ex [c] causa illicita, de qua ibi, vt [c] declaratur. Dixi, *sua anticipationis:* ad [c] Num. 211. differendum eos, qui dicunt, aut faciunt aliquid, sine quo de- [d] De dispēsat. §. tax. cretum eos, qui dicunt, aut faciunt aliquid, sine quo de- [d] sat. §. tax. 12. num. 12. & 13. quidem sequeretur, sed non tam cito, iuxta Specu- [e] lum, & Panormitanū, [e] Villadiegum [f] & S. Antoninum, [g] & [e] In ea sententiam. de cleric. vel monach. regula sic declarata infertur primo, quòd prima de- [f] Vbi supra calum. 22. liberata, & volita in se semper inducit irregulari- [g] 3. par. tit. 28. c. 2. §. 3.

tatem: quia neque est in se, neque in sua causa

Secundo infertur, quod omnis, & sola deformatio mixta [h] De homicid. & cap. fin. eod. tit. lib. 6. ex opere illicito lege iustitiæ, quod est causa propinqua, [i] Eodem titulo. & quæ de opere in se illicito loquuntur, & cap. co- [k] Capit. lator ea. Alexius. cap. ex litteris. 1. & 2. capit. Ioan. de Lausic. & ex. prælatis. 12. tit. lib. 6. cap. presbyterum, [i] quę de opere licito illicitè fa- [l] Capit. cum minister. 23. qu. 3. glos. tunicatæ ex. ca. 1. de cleric. percuss. cta. Dixi, *lege iustitiæ:* non enim sufficit, quod sit iniustum, & homicidā occidi: licet fortè id faciat animo vindicandi, vel etiam, quia erat clericus beneficiarius, qui [l] non decuerat esse talis iudex: neque miles, qui occidit in bello hostem, malo tamen animo nō est irregularis hac irregularitatis, sed tātùm specie præcedentis defectus [l] ex qua est facilè dispensabilis. Dixi etiam, *sola:* quia [l] deformatio casualis, quę ex opere licito licitè facto nascitur, [l] quamuis irregulatè huius speciei. [k] Non dixi, vt alias, *licitè facto:* quia opus licitum illicitè factum il- [l] Dixi, *quod est causa propinqua eius:* quia nō sufficit, quod

quod sequatur ex illicito, nisi sit causa eius propinqua, qualis est deformatio fulminis ictu facta eius, qui malè iussus ad quò ibat: quia illa mala iussio, neque de se, neque per intentionem directam in illam est causa propinqua ipsius per accidens: sicut, & culpa præcedens casum fortuitum non efficit, ut fortuita imputentur, [a] nisi illa culpa dirigatur sufficienter ad illum, vt in hac ipsa specie singulariter dicunt Anchaitan. & Francus: [b] nam & tunc demum culpa præcedens casum accommodatario, cum illa aliquatenus ordinatur ad illum, ita ta mentem omnium. [c] Mula enim commodata perienti nere ictu fulminis non perit commodatario, licet propter culpam in ludendo, vel fornicãdo non transiit prius locũ, ubi fulminauit: quia culpa illa non fuit sufficienter directa ad casum, [d] & ideo mandans percutere citra mortem, si mandatarius occidat, fit irregularis: quia percussio culpabiliter mandata, sufficienter dirigitur in mortem. Quid autem dicendum sit sufficienter directum boni viri arbitrio terminandum est.

122 Quarto infertur, pro resolutione eorum, quæ supra hæc adduci possent, ex Soto, [f] & aliis infra citandis, dicendum esse, quod non est aptus, nec verus intellectus, quem præbet Sotus cap. tua: [g] scilicet, quod monachus, qui vtendo phlebotomia ob solam pietatem curat vulnus, & aperit, ex qua apertura rurgia ob solam pietatem curat vulnus, & aperit, ex qua apertura mus exponens se vento contra præceptum eius, mortuus est irregularis: & si ob lucrum curat, sic. Tum quia textus aperte dreas, Panormitanus, Anagnias & Felinus dicunt in simili nachum exercendo alienum officium sibi vetitum propter casu esse irregularem, quamuis in altero casu, quam in isto facilius dispensetur. Tum quia textus apertè dicit illum monachum ibi: *Licet ipse monachus multum deliquerit officium alterius usurpando, quod sibi minimè congruebat*: & ita ex opere illicito secuta fuit deformatio. Tum quia ex opere cienter ad id tendenti secuta fuit deformatio. Tum quia textus in illis verbis, *si tamen*, &c. palam concludit necessitatem fuisse illi dispẽsationem, etiam si ob solam pietatem curasset.

Quinto infertur, quòd nimis audacter videtur dixisse Sotus contra omnes Canonistas, immo & Theologos non solum re textum probantem, quod ex deformatione casuali ex opere illicito secuta, fiat quis irregularis. Tum quia cap. dilectus, & cap. ex litteris, [h] id probant: a contrario sensu, quod locutus ipse ait, sit infirmum logicis: iurisconsultis tamen firmum est, [i] saltem quando desumitur ad probandum illud, cuius contrarium non est iure expressum, [k] vt in proposito contingit. Tum quia prædicta duo cap. dilectus & ex litteris non solum probant id à contrario sensu, sed etiam à ratione

a Contra l. si creditor. & l. quæ seruitu. C. de pig. act.
b In gloss. penult. cap. fi. de homic. lib. 6.
c In d. c. 1. de consuet. & c. fin. de depos.
d In ca. fin. de homicid. lib. 6.
e Arg. l. 2. ff. de iure deliber. ea. de causis de offic. deleg.
f Libr. 5. q. 2. art. 2. de iust. & iur.
g De homicid.

h De homicid.
i l. 2. ff. de offic. eius, cui mandata, est iurisdict. & ca. Apostolica. de his, quæ fiunt à prælat. sine con. cap.
k Vide ea, q. nobis, 2. de sentent. excom. & gloss. cap. significasti. de for. comp.

ratio causa, quod est validum, [a] vt palam est ea perpendenti. Tum denique, quia plurimi sunt textus, quibus pro regula traditur, quòd qui deformat, irregularis est, [b] & adeo videantur includere etiam eos, qui iustè, & sanctè, aut indirectè deformant, aut illius causa sunt. Quin & ipse S. Thomas [c] contra casum clement. 1. [d] tenuerit irregularem, etiam deformantem ob necessariam defensionem. Cum ergo à regula non sit discedendum, aut ratione in id cogente, [e] cúmque ius ab hac regula non eximat, nisi casu citra culpam deformantem præfata probata relinquitur.

Tertio infertur, quod deformans embryonem inanimatum, vel cadaver exanimatum, non est irregularis, per dicta hactenus. Nec qui propinat mulieri, aut viro potum, quo eis generationis facultas impeditur: quia non deformat, [g] neque qui fœtum abortire facit, antequam fœtus anima rationali [h] quæ quadragesimo die masculo, & octuagesimo [i] fœminæ infunditur. i Si verò nescitur, an fœtus abortivus quē [k] abortivit post diem quadragesimum, sit mas, an fœmina, non infertur, quòd non est irregularis, qui eius causa fuit. k

Quarto infertur, quòd non est irregularis, qui vulnerat [l] fœminam, etiam cum maxima sanguinis effusione, [m] non percutiendo aliquas partes membrorum, modo non [n] mutilet membrum, nec vulneratus moriatur, etiam si mater [o] non ad decenter celebrandum: quia non deformat. [p] Nec autem, quod licet auris, siue cartilago illa sensum [q] non videatur esse membrum eius: tamen [r] videtur inducere irregularitatem, ob deformitatem, [s] quæ adeo edita, & publica inducit, [t] quod colligitur [u] ex eo quod paulò ante diximus, per illud quod [x] placuit, m

Quinto infertur, quod nõ est irregularis, qui iustè aliquem [y] & eo occidit, licet ab aliis sine ipsius culpa occidatur, [z] moriatur culpa medici, aut regimine, aut morbo [a] inde: quia illa mors non est sequuta ex eius opere [b] tamen est de iniustè percutiente: nam etiamsi [c] non sit mortifera, est tamen causa, quod alius eum [d] aut incidit ob illam in morbũ, quo moritur etiam [e] vel malo regimine: quia quo ad hoc paria sunt [f] iniustè percutere, ex quo mors sequatur, etiam [g] percutientis. o

a l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patron. c. cum cessante. de appellat.
b Cap. mirator capit. si quis vidua. cap. clericus. capit. de libel. ad. capit. continebatur. & cap. presbyterum. de homicid.
c 2. 2. q. 64. art. 8.
d De homicid.
e Gloss. l. omnis defensionis. ff. de reg. iur. & in rubr. de regulis iur. lib. 6. recep. per omnes.
f Nauar. cap. 8. §. Ca. si aliquis. de homicid.
g Cap. sicut ex tuarum. de homicid.
h Iuxt gloss. singular. in prin. dist. 5.
k Arg. cap. ad audientiam de homicid.
l Arg. ea. qui partem. 55. dist.
m In §. sua ta. de dispensa.
n Capit. significasti. 2. de homicid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

224 Nono infertur, quòd non est irregularis, qui non occidit, nec mutilat, licèt debilitet membrum, adeo vt nequeat celebrare per supradicta.

Decimo infertur, quod est irregularis huius speciei prædecessor

a Capit. ita quæritur. de Iudæ. sunt datum in c. quod in dubio de pœn. b Tit. de despōs. §. iuxta. vers. 16. c Inc. pen. de homicid.

arma ad bellum iniustū euntibus, si quis in eo deformetur, a fortiori si ipsemet prælietur. Immo & quidquid dicat Specula-tor b & nonnulli alij, nos opinionem Innocentij Panormitani & communis, c certam putamus, scilicet, quod qui in pratio, vel alia quacumque rixa interfuit illis, ex quorum parte fuit iniusta, auxiliando, vel fauendo, sunt irregulares, si aliquis in eo deformetur, qui interfuit ad diffuadendū prælium, & suadendam pacem, licet inde nonnihil animi suorum parti, & nonnihil timoris aduersæ redderetur. Neque etiam, qui interfuit iis, qui iuste bellum gerunt, etiam ad fauendum, modò suis manibus non occidat, etiamsi animo deformandi percutiant, & ex percussione postea sequatur deformatio culpa percussi, vel medici, quæ differt iusta percussio ab iniusta. Addo etiam, quòd qui suis manibus interficiunt in iusto bello, non sunt irregulares huius speciei, sed illius quæ nascitur ex defectu perfectæ lenitatis, de qua supra, d si sunt laici, nec si sunt clerici, si initæ ipsis pugnæ tanta est necessitas, vt excuset à peccato, quamuis non ab irregularitate, vt contingere potest, iuxta notata per Caietanum tractatur suprà. f

d Anu. 206. c 2. 2. q. 40. art. 2. f End. cap. nu. 214. & 217.

225 Vndecimo infertur, quòd est irregularis huius speciei iudex, vel clericus, qui alium in iudicio iniustè criminis mortem, aut deformitatem accusat, si ea sequatur. Ergo medicus iudicat vbi sit, quo iter teneat, quomodo incedat, quærit ad deformandum iniustè, si illud sequatur. Imò qui condemnans iniustè, & omnes eiusmodi condemnationi fauentes. Dixi, *Iniustè*: quia quamuis laicus, qui iustè accusat, ter sententiam fert, vel exequitur, cum omnibus ad id auxiliantibus sit irregularis alterius speciei, vt dictum est, tamen huius quæ est deterior, & difficilioris dispensationis quàm illa, excepto clerico ordinis sacri, qui hoc facit etiam iustè accusando sine protestatione prædicta: quia tunc actum illicitum, iuxta regulam S. Thomæ, h vade sequitur deformatio.

g Supr. nu. 206.

h 2. 2. q. 64. art. 7.

226 Duodecimo infertur, quod non est irregularis huius speciei, nec alterius, qui ad recuperandum sua detinet furem quo iudex veniat, aut eidem tradat: neque qui furti sibi facti accusat in iudicio, quamuis suspendatur, modo expresè protestetur

se vt iudex illi inroget pœnam sanguinis, a & alias sit in foro conscientiæ, licèt id ei vere displiceat, vt colligitur ex Glossa & Archidiacono b & affirmat Calderinus pro-Perusino: c si autem vere placeat, fiet irregularis, forum conscientiæ, etiamsi scripto, aut verbo protestetur contrarium, secundum Ioan. Andream, Dominicum & d Er ideo non semel confuluimus, quibus id concedispensationem obtineret: quamquam Felinus e cō-significet, allegando in id Ioan. Andream, f qui tamen id non dicit, neq; in libris Dominici & Perusini g nostra parte allegant, & bene: quia ipse remittit rensem h vbi copiosius quàm omnes id, quod nos nere tenet. Nec obstat, quòd per solam voluntatem, aut sine opere exteriori irregularitas nō incurritur, actum fuit, i quia in proposito cum voluntate consecutio, aut querimonia exterior, quæ ad iudicem & deformatio illam consequuta, & protestatio non talem ius requirit ad excusandum ab irregularitatem non requirit protestationem mendacem, & fraqualis est prædicta: in nullo enim casu mentiri peris. Hæc tamen irregularitas non est huius speciei, ris, quæ ex defectu perfectæ lenitatis nascitur, sacris initiato, vel beneficiario, qui peccat sic dendo, aut accusando sine dicta protestatione, est.

a Cap. prætato. de iniur. lib. 6. b In d. cap. prælatis. c Colum. 2. d In d. cap. prælatus. e In ca. postulasti. de homic. lib. 6. f In ca. 2. de homic. lib. 6. g In d. ca. 2. h In summ. de homicid. §. quapœn. verb. si vero. i Num. 102. per cap. fin. 23. quæst. 1. k Cap. 1. 22. quæst. 2. ca. super eo. de vsur.

Quinto tertio infertur, quòd est irregularis huius speciei, qui dilectè rixatur, aut certat cum alio, si eius amici sumptuosè eum deformet, etiamsi absque aliquo eius cō-sciant, iuxta Ioan. Andream l receptum à Panormi-sco & Communi, quia ex eius opere illicito in id alio ordinato, sequuta est deformatio.

l In ca. Felicitas. de homicid.

Quarto infertur, quòd est irregularis huius speciei, qui ex alit, aut custodit feram aliquam bestiam, vt leonem, aut vrsum; & est in culpa soluendo, vel tedandam Innocentium, Cardinalem & cōmunem, m non est in culpa, ex opere illicito sequitur deformatem, cum non est in ea.

m In d. ca. ad audientiam.

Quinto infertur, q; est irregularis huius speciei medicus, cuius dolo, ignoratia, aut negligētia, omittēdo suę artis regulas, ictus, vel ægrotus de-fas secos, iuxta mētem Speculatoris receptā, n & omniū. o Custos item infirmi, qui dolo, aut no-

n Vbi supr. num. 11. o In c. tua. de homic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tabili culpa, aut contra consilium curantis præbet, aut facit a-
liquid, quo infirmus deformatur saltem citius, non autem si
id faciat bona fide sine culpa notabili, licèt in aliquo erret au-
rit, & potest se liberare scrupulo ex filio Doctorum, qui si
dubitant, irregularem se debet putare, iuxta Speculatorem.

a *Vbi supra num. 13.*
b *Vbi supr.*

229 Decimosexto infertur, quod est irregularis, secundum
Speculatorem b receptum, qui cùm non sit medicus, neq; alii
rurgus, sagittam, aut aliud telum corpori infixum percus-
euellit, vt citius moriatur, vel si ob id clericus moriatur, qui
alias moreretur: & etiam qui ad aliam partem infirmum re-
tit, vt citius moriatur: & qui aliquid horum iubet, roga
consulit, & ob id citius moriatur, aliàs non.

a *Clem. 1. de homicid.*

230 Decimoseptimo infertur, quòd non est irregularis in-
fans neque dormiens, neque furiosus alium deformans.
Infans autem quo ad hoc dicitur minor septennio, secundum
glosã, d quod certum est quo ad forum exterius; quo ad in-
rum autem interius, videtur iudicandus talis maior vel
nondum nactus est iudicium sufficiens ad peccandum. Et
minor eo, si nondũ nactus est illud, vt colligitur ex Ioan.
drea & Panormitano, e Imola & Bonifacio, f vbi fuit defensus
iudicij, quod præsumitur post septẽ annos, & non ante. Et
uis Zezelinus receptus per Cardinalẽ & Ioã. Colonien. &
Villadiegũ, g & Syluestrũ h dicat, quod est irregularis qui
brius iudicio carẽs deformat: quia causa fuit illius, cũ in-
briauit, i nobis tamen numquã placuit, quo ad omnes casus,
& extra iudiciũ positum. Tum quia furiosus quãuis sua cul-
furat, siue insaniat, non est irregularis deformando. Et ita
multi inebriantur citra suã culpam. Tum ob duodecim ar-
gumenta, quæ adhibet Maior, k ad probandum, quòd ebrius
non peccat in eo, quod extra iudicium manens facit. Tum quia
neque qui dormiens deformat, fit talis, etiamsi deformet, quo
vigilans deformare intendebat, vt m communis declarat. Et
magnopere lætatus fui, cum primum hoc Bonifacium vidi, n quamquam communis opinio procedere posset in e-
brio, qui iudicium omnino non amisit, & quo ad forum exte-
rius, si tanta ebrietas non probaretur: & etiam quo ad forum
interius, in eo qui sciens solere se inebriatum, fumere ausus
& alios percutere, sua culpa inebriatus fuit, vt Marianus no-
notauit, o quia facit opus illicitum ordinatum ad id quod
tudine ipsius. Quod ipsum dici potest de dormiente, & furio-
so, qui interdum ad se redit, si admonti se dormientes, aut
furẽtes capere arma, & percutere alios, sunt in culpa non pro-
uidendi tempori, quo dormierint, vel furuerint, nec talia in-

b *Vbi supr.*
c *Glos. recepta. cap. si quis vidua.*
d *3. part. tit. 22. cap. 2.*
e *Per d. ca. 1. 24. nu. 5. & in tractatu de redditu ecclesiastici quæst. 2. munito.*
f *3. part. tit. 22. cap. 2. in princ.*
g *Verb. homicid. 2. q. 1.*
h *Verb. homicid. 1. §. 17.*
i *De sent. excommun. & Sup. c. 24.*
k *Capit. si quis vidua. 50. dist.*
l *In ca. ad audientiam. de homic. cum manifesta. ibi.*
m *Vbi sup. cas. 32.*
n *Cap. fin. de homicid. lib. 6. & gl. recept. ibidem.*
o *Verb. homic. 1. q. 4. Nu. 211.*

gitate, siue identitate rationis. a

a *d. illud ff. ad l. Aquil. & cap. 2 de transf. prælat. b. 22. cap. si quis vidua. 20. dist. cap. peculiari. de pœn. dist. 1.*

Decimooctauo infertur, quòd sit irregularis iniuria af-
cius amici iniuriantem deformant, rogati, vel iussi
& etiam si eo sciente, & non contradicente id fa-
alias fecus.

b *Liberando alio ab iniusta deformatione, quia ex*

Decimonono infertur, quòd est irregularis, qui auertit ali-
a libertando alio ab iniusta deformatione, b quia ex
opere illicito ad eam ordinato, sequuta est, quamquam
se irregularis ex sola complacentia, quòd deformetur
quia id non sequitur ex ea, c licèt in eo peccet. Nec
tenetur medicus, qui non vult curare infirmum, qui ob
urrentes dies non pascens, vel non vestiens, fame, vel
moriatur, nec qui eum potest, non defendit, quem
quis aut, nisi sit iudex, aut qui suo officio ad id tenetur,
Adomnium, d quia non sequitur ex opere illicito iu-
ege: & omissio operum caritatis etiam obligantis ad
non obligat ad restitutionem damni, nec ad pœnas
ecclis. e

c *De d. ca. 1. 24. nu. 5. & in tractatu de redditu ecclesiastici quæst. 2. munito.*
d *3. part. tit. 22. cap. 2. in princ.*
e *Verb. homic. 2. q. 1.*

Quo sequi videtur, non esse irregularẽ eũ, qui omit-
rium prædictorũ facere, etiamsi omittat voluntа-
cietio mortis eius, cui subuenire omittit, secũdum S.
quanis Syluester oppositũ teneat, g & ante illũ
sine ratione, & textu idoneo: quia ea. quantæ, i
gitas adducit, & est fortissimum fundamentum om-
ne allegari possunt, non loquitur de irregularitate
communicatione, & magis inducit præsumptionẽ
eum exercitus, quàm veram dispositionem, vt di-

f *Verb. homic. 1. §. 17.*
g *Verb. homic. 2. q. 1.*
h *Verb. homicid. 1. §. 17.*
i *De sent. excommun. & Sup. c. 24.*

Decimoseptimo infertur, quòd est irregularis qui iubet, man-
cosulit aliquem deformari illicitè, sequuta defor-
, siue statim, siue multo post id faciat, antequã ius-
mandatũ reuocetur expressè, aut tacitè per restitu-
nos primæ amicitiæ, ita vt in notitiã iussit vel mã-
ciat, iuxta Innocentiũm & Villadiegũ. n Idẽ de iu-
dente, vel consulente percussionẽ alicuius citra de-
rem, ea sequuta. o Dixi, & repeti supra, *illicitè*: quia
, quidquid Syluester p subtiliter, sed periculosè
quia tunc non sequitur deformatio ex opere suo il-
quia ex dicto Syluestri inferretur, eũ qui exercitum
& vincendum absque alia intentione expressa,
interficiendi cohortatur, esse irregularem huius
tamen non sit etiam speciei præcedentis per pro-
Idem de ratificante deformationem suo nomine

k *Capit. si quis vidua. 50. dist.*
l *In ca. ad audientiam. de homic. cum manifesta. ibi.*
m *Vbi sup. cas. 32.*
n *Cap. fin. de homicid. lib. 6. & gl. recept. ibidem.*
o *Verb. homic. 1. q. 4. Nu. 211.*
p *Verb. homic. 1. q. 4.*
q *Nu. 212.*

factam,quam antequam fieret mandare poterat:quia ratiha-
bitio his duobus concurrentibus mandato comparatur, a pro
quo facit glossa b quidquid ibi Archidiaconus dicat, & aliter
non: vt si factum fuit alterius,nomine, aut suo, cùm esset in-
fans,aut furiosus,qui mandare non possunt, iuxta Ioan. An-
dreã & Panormitanum. c Hæc autem procedunt,siue in ter-
tia quem consulitur,iubetur, vel mandatur,deformetur, siue
consultus,iussus,vel mandatarius,iuxta Panormitanum. Ma-
ter consulentem autem, & alios hoc distat, quòd consulens
non satisfacit reuocando consilium:quia tenetur persistere
contrarium:nam consilium datur gratia eius, cui consilium
qui non tam cito credit ei, qui contrarium priori consilio
suadet,quàm iussus,vel mandatarius mandanti, vel inhere-
Ex quibus colligitur,fuisse irregularem illum clericum, qui
me pridem consuluit, dicens se consuluisse, contigit eundem
absentis,quæ facta erat prægnans,certum modum abortio-
quod consilium postea pœnitentia ductus reuocauit: sed illa
verita maritum regredientem,exequuta consilium,abortum

a *Cap. ratihabitionem iuncta c. rarum, de reg. iur. libr. 6. & ca. cum quidam de sent. excom. eod. lib.*
b *In ca. omnes. 17. q. 4.*
c *In cap. 1. de conuers. infid.*
d *In d. c. ad audientiam.*

234 Vigesimoprimo infertur,quòd non est irregularis, qui
scit tractari de alicuius deformatione illicita, & non figu-
cat illud ei,(quamuis peccet mortaliter,) si nec dicto,nec fa-
cto ad id iuuet,quidquid dicat Syluester: e per dicta saperius.
est tamen qui interest pugnæ iniustæ auxiliando, incitando,
aut exhortando suos,aut animos contrariis imminuendo, vel
etiam custodiendo vestimenta, aut sarcinas eorum, quæ ad
præliandum iniustè proficiscuntur.

e *Verb. homicidiũ. 1. quæst. 10.*
f *Eod. cap. num. 232.*
g *Ca. presb. de homic.*
h *Capit. latr. & cap. continebat.* tur. de homicid.

235 Vigesimosecundo infertur, quòd magister cathe-
cipulum non fit irregularis,etiamsi moriatur, si circumspe-
faciat,aliàs secus,g & clericos ludens cum clerico aut laico,
qui decidẽs suo se cultello deformat, sine alicuius culpa,
culpa,non fit irregularis,si licito ludo licitè ludebat, aliàs se-
cus. h Et quod tecta reficiens, aut aliquos lapides in suos
locum iacens,aliquem deformans,est irregularis, si dicto aut
signo debitè non præmonuit illac transituros,alioqui secus.
Et quod iaciens lapides in sues, aut alia animalia aliquē de-
formans,est irregularis, si admisit culpam non satis circum-
spectè id faciendo, aliàs non, k & quod clericus venans,
ballista se exercens,aliquem casu deformans, est irregularis
iuxta Angelum l & Syluestrum, m quod intelligendum est de

i *Arg. l. si putator. ff. ad l. Aquil. & c. fidus. & cap. clericus. 50. dist.*
k *Gloss. dict. cap. clericus.*
l *Verb. homic. num. 2.*
m *Eodem verb q. 7.*
n *Arg. glo. recepe. in. 1. de cler. venat. & nat. in cap. 1. de fugit.*

venatione aut exercitio illi illicitis,non autem de licitis. Nã
enim omnis venatio, nec ompe ballistæ exercitium est illicitum
tum illi,vt illi præsupponunt. n

Vigesimotertio infertur,quod clericus introducens mere-

per tecta in domum suam, si decidens moriatur, vel
fit irregularis, si verò introducat per viam planam,
contingat,minimè:quia licet vtrumque opus sit illi-
& ex vtroque sit secuta deformatio casualis, prius
sufficienter ordinatum ad eam, & posterius non.
nem deformat, non est irregularis, si non fuit in
ligandi tintinnabulum, aliàs secus: vt quia erat
ad id obligatus. a

a *Cap. Ioan. cum ex annot. de homicid.*

moquarto infertur,q̃ iocans, aut saltans cũ gra-
quæ ob id abortit,non est irregularis, si licitè
frater,propinquus,aut amicus honestus,secus si il-
amator obscenus aut clericus, aut monachus, cui e-
latio esset prohibita. b Et quòd monachus,vel cle-
ficiarius, aut ordine sacro initiatus videns furem
vociferatur,*latro,latro*,secuta deformatione,est
huius speciei,si animo,vt deformaretur clamauit
quod superuenientes cum deformaturi erant,vel
vt deformaretur ducturi, aliàs non. c Laicus autẽ
clericus idem faciens, esset irregularis præcedentis

b *Cap. sicut ex tuarum eum annot. de homicid. ei per Pan.*
c *Cap. significasti. eum ei annot. de homicid.*

quinto infertur,quòd est irregularis,qui dormiẽ-
infantem in eodem lecto illicitè à se positum,
Quando autem id licitè fiat, & quando non, di-
d Idem de mittente puerum ad puteum,aut ad
suffocatur. Et de eo qui fugiens ictum vnius, pro-
vnum,qui deformatur, & alia similia, quæ illicitè fa-
irregularitatem,aliàs non.

d *Capit. 15. num. 13.*

sexto infertur,quod rectè dixit Sotus, e aber-
dicendo irregularitatem incurri à clerico, qui
ã abortem,casu aliquem interimit, etiam ad-
neris,quæ ipsum cædentem propriam,à culpa ex-
etiam dixit,non fieri irregularem monachum,
sam versus ipso mouente campanã tempore pro-
tintinnabulum aliquẽ occidat, si eã diligentiam
sufficeret ad excusandum eũ à culpa, si tempore
crescerlicèt enim in his duobus casibus opus sit il-
ramen nullatenus dirigitur in mortem.

e *Lib. 5. de iust. & iur. re. quæst. 1. art. 5.*

septimo infertur,quod eadem ratione recedo ab
Soto f dicente irregularem fieri clericum, qui
casu occidit aliquem absque alia culpa in id
quod limitandus est Caietanus,dicẽs, q̃ licèt cle-
casu venando,si rãtam diligentiam, quantam

f *Verb. homic. 5. q. 2.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

laicus adhibet, ne homicidium sequatur, non magis peccet, quàm ille, incurrit tamen irregularitatem, quam non ille, remittendus est, inquam, ne procedat in venatione, quæ sua natura in homicidiũ non dirigitur, qualis est venatio passerum, & perdicum ad aucupis cantum, vel accipitris sine armis, in prouinciis, in quibus non est prohibita: licèt clericus peccet id faciendo tempore, quo diuinis interesse teneatur: nequit rogatus, vt se venantem comitaretur, fulminis ictu percussus. Dixi, *Limitandum*, quia saluari potest in venatione vrsorum, aprorum, & ceruorum, quæ armis exercetur, si inopia pabuli contingeret.

238 Vigesimooctauo infertur, quòd non sit irregularis monachus minor peccans equitando, eo quod mula manifestissima, qua vehitur citra suam aliam culpam puerum occidat, quia culpa incessionis eiusmodi mulæ nullatenus dirigitur in talem mortem: & quod adulter qui à marito cum uxore deprehensus suæ defensionis causa eum occidit, est irregularis, vt dixi supra, [a] sequutus S. Antoninum, [b] quia adulterium est actus illicitus, & sufficienter directus ad mortem adulteri, & casibus patri, & marito eos, & adulterantes occidere. Eadem ratione clericus adulter fit irregularis, si maritus adulterum occidat vxorem secundum meam opinionem, quem secutus est Cord. Pius V. probauit, cum in sacra pœnitentiaria id consuleretur. Adde hic ea quæ tradimus in rub. de iudic. d

a *Capit. 11. num. 7.*
b *3 part. tit. 5.*
c *Arg. l. 3 patri. l. marito. ff. ad leg. Iuli. de adult. & l. Gracchus. C eod.*
d *à nu. 107.*

De dispensatione Irregularitatis.

239 *Missam quis irregularis iussu dicat.*
239 *Dispensare potest, sed non solet, Papa in irregularitate homicidij voluntarij.*
239 *D. Franciscus Toletus Societatis Iesu insigniter laudatus.*
240 *Homicidium voluntarium exactè definitum, & quo pacto dispensat Episcopus.*

239 DE dispensatione huius irregularitatis dico primò, quòd pridem respondimus, scilicet, licere sacrum post debitam contritionem & confessionem ante dispensationem ei, qui occultissimè occidit alium, & probabiliter est certum, & creditum, infamatum in eum iuisse, se, nihil celebret: quia lex naturalis & diuina de defendenda sua fama præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate, per dicta supra. e Ad quæstionem autem, quam quærit quidam vir eruditus, scilicet, an idem sit dicendum de

e *Cap. 7. nu. 2 & 3. & ea. sicut. de consecrat. dist. 1.*

communicato occultissimo posito in simili periculo infamiæ, & de mundali incidente occultissime in censuram Papæ, ne ante moram petendi absolutionem possit communicare, quando aliæ ad id tenentur, & interesse choro, & aliis, quibus afficeret fama eius & monasterij periclitaretur? Ad quæ respondeo affirmatiue eadem ratione.

240 Quòd tam mala est quo ad forum conscientiæ hæc irregularitas occulta, quàm publica, per dicta supra, & per tran- a *Eidem num. 184.*
situm à Concilium Trident. quo Episcopis nouè conce- b *Capit. 6. sess. 24.*
ditur facultas dispensandi super quacunque irregularitate oriente ex quocunq; delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Super dispensatione verò descendentis ex voluntario Concil. c statuit in hæc verba. *Cum etiam, qui per* c *Sess. 14. c. 7. de reform.*
casum accidentem proximum suum, & per insidias ab altari euellerit, qui sua voluntate homicidium perpetrauerit, etiam si eriminalis, ac ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicè fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoueatur, aut illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiam si curam non habeant, conferre liceat: sed omni ordine, ac beneficio, & ecclesiastico perpetuò careat. Si verò homicidium non ex casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defendat commissum narretur, quam ob causam etiam ad sacros ordines, & altaris ministerium & beneficia quæcunque ac dignitates quodammodo dispensatio debeatur committatur loci Ordinario aut ex causa Metropolitano seu viciniori Episcopo, qui causa cognita, & probatis precibus, ac narratu, aut aliter, quam ipsi possit.

Ex duobus cap. nota primo, quòd ante prædictum non licebat Episcopis dispensare super hac irregularitate publica, neque occulta. Ad quod probandum alias hic adducimus multa, quæ nunc tamquam superuacanea omitto.

Secundo nota, d duplex homicidium voluntarium illici- d *Ex dicto cap. 7.*
tum, scilicet, rerum in se intentum, ac volitum, super quo statuitur, & imponitur. Alterum volitum in se causa defensionis: nam imponit duplex genus homicidij illiciti, scilicet, causam causa defensionis, quod intelligendum est de causa & volito in se, licet causa defensionis, alioqui enim subiret, quia contineretur sub casuali altero membro distinctionis. Ex quo tertio nota, quòd homicidium intentum, & volitum se causa defensionis, licèt sit illicitum ob excessum moderamineæ, non est indispensabile, quod est quotidianum in praxi: ad quod hunc canonem efficaciter in sacra Pœ-

nitentiaria inducentem iucundè audiui admodum Reuerendum Collegam in ea meum Franciscum Tolletum, excellentem sacræ paginæ Doctorem, & acerrimum antea Gymnasiarcham, ac nonnullis annis primum fœl. record. Pij V. & nunc S.D.N. Ecclesiasten cum primis Vrbis, & orbis suspiciendum. Illustrissimæque Societatis Iesu singulare ornamentum.

a *Capit. 7.* b *In principio d. 7.*

140 Tertio nota, quòd ex eodem Conc. a & his quæ hic, & prius, b de consec. dixi, potest definiri homicidium voluntarium, super cuius irregularitate dispensandi potestatem habet in omnibus facultatibus dispensandi super irregularitate factis eam summo Pœnitentiario, quàm Legatis, Cruciatarum Commissariis, & quibusuis aliis. Definiri inquam potest, *esse homicidium illicitum, intentum, siue volitum in se solum æquipollenter, alias quam vitandæ mortis causa ab oratore.* Dico *Illicitum*, ad differentiam eius, quod neque licitum, neque licitum quale est factum ab infante, vel furioso, c cui non imputatur ex homicidio voluntario posse dispensare super eo, quod est iustum, quale est quod ministri militiæ, vel milites in bello iusto iustè faciunt, de quo suprà in quarta specie. Ex quo videtur inferri prædictos, & alios, quibus sit facultas dispensandi super omni irregularitate exceptis illa, quæ habetur ex homicidio voluntario posse dispensare super eo, quod nascitur ex homicidio iusto, cum solùm homicidium voluntarium dicatur voluntarium per prædictam definitionem. *Intentum, vel in se volitum*: quia non sufficit, vt sit voluntarium in causa, quale est omne casuale producens irregularitatem secundum S. Thomam receptum. d Dixi, *Saltem æquipollenter*, ad includendum illud, quod non est quidem intentum, siue volitum in se, sed in causa adeo propinqua morti, vt omnibus ferè vix sint patibilia, velle illam causam, & nolle occidere. Cuiusmodi sunt, nolle occidere, & venenum, quod ferè semper mortiferum propinare, vel ferire ense punctim circa pectoris, vel circa caput etiam cæsim. Dixi, *Aliàs quam*, &c. excludendum intentum ob defensionem vitandæ mortis ipsius. e Dixi, *Ab oratore*: quia non sufficit vt intendatur ab alio, sit enim sæpe, quòd idem homicidium sit voluntarium ex parte non alteri; quale est, quod faciat Petrus percutiendo alium animo occidendi, mandante Ioanne, vt aliquem iuliatur, quemcumque citra deformationem ei dicat, vel faciat. Illud enim respectu Petri est voluntarium, & Ioanni non. Et contra quod famulus facit propinando potum veneno infectum animo iocandi, mandato heri persuadentis esse solo sale insperso, id enim famulo non esset voluntarium, & hero sic. Quæ definitio datur, tum in d. cap. 7. quatenus in tribus locis significatur

c *Cap. illud 23. quæst. 1.*

d *2. 2. q. 64. art. fin.*

e *Per dictũ 7. cap.*

omicidium indispensabile esse volitum in se scilicet, *directo, vel per insidias*, & ibi, *Voluntate sua*, & ibi, *Tum quia* S. Thomas receptus, a ait voluntarium a casuali, eo quod illud est volitum in se, & casuale in tantum. Tum quia longè magis peccat, qui intendens occidit, quàm qui nõ intendens illud facere, id facit. quòd occidens sine animo occidendi, minus peccat, quàm vulnerans animo occidendi; b quia hic est in culpa, & dolus præponderat culpæ. c Tum quia non debet pœna ordinaria mortis puniri, sed minori, Communem, quem post plurimos alios sequitur & Alciatus, e & non alia ratione, quàm quia non incurrit irregularitatem indispensabilem, quam incurrens occidere, quum secundum mensuram debeat esse plagarum modus. f Tum quia capit. finale, g minimè contra hoc facit, non probat mandantem percutientis mortem, ea consequuta, esse homicidam voluntarium, neque irregularem irregularitate indispensabili, sed esse irregularem, quòd & nos fatemur. Tum quia non probat Caietanus h quòd percutiens in vtero præ- gnantem sine animo occidendi, sed animo causandi abortum, si ille sequatur, est homicida voluntarius. Et quòd faciens sine animo occidendi, ex quo vt plurimùm sequitur mors illa sequuta, est homicida voluntarius: quia id maxime fundat in dict. cap. finali, vt dictis S. Thomæ, quod autem in dict. capit. finali dicitur, suprà probatum est: & quòd dicta S. Thomæ id probatur eo quòd ait in corpore quæstionis, quod non est volitum in se, sed in causa tantùm, esse casuale, licet punibile, & non voluntarium. Tum in secundo argumento & eius solutione sentit homicidam voluntarium percutientis in vtero prægnantem sine occidendi animo finale si probaret, quod ait Caietanus probaret, quòd non faciens id, ex quo non sequitur, vt plurimùm homicida voluntarius: quia vt plurimùm non sequitur ex percussione nolentis occidere: nam & ex percussione volentis occidere pluries, definit sequi mors, quod significatur, vt experientia docet. Tum quia in cap. finali dicitur sacrilegum fossorio, sine animo occidendi, licèt ob hoc fecerit occisus. Tum denique quòd, vt supra ponderatum est cap. 7. probat non omne homicidium

a *Vbi supr.*

b *l. 1. §. diuus. ff. de sicar. & ferent. l. & l. si qui. Cod. eodem.*

c *l. item si obstetrix. §. fin. ff. ad l. Aquil.*

d *Cassil. 922.*

e *In l. magna negligentia ff. de verb. sign.*

f *Deut. 25. & cap. nos asserimus. 24. quæst. 1.*

g *De homicid. lib. 6.*

h *In dicto art. fin.*

i *2. de homicid.*

illicitum intentum, & volitum in se, esse indispensabile, dicens, *non esse tale intentum causa defensionis.*

Quarto nota, quòd post prædictum Concil. non potest Episcopus dispensare cum homicida voluntario ad vllos ordines, neque vllum beneficium, etiam simplex, vt disponat, quamuis cum alio posset dispensare quo ad ordines minores, b & etiam ad beneficium, per capit. 2. c omnium iuris quorum secundum Anagniam, d modo sit simplex, iuxta Panormitanum e & Felinum f & etiam ad retinendum curatum obtentum, licet non obtinendum, iuxta Decium g concordantem sic opiniones contrarias.

a In d. ca. 7.
b Iunct. notata in c. ad audientiam. de homic.
c De cler. pug. Vduel.
d Ibidem.
e Ibidem.
f In d. cap. ad audientiam.
g In ca. ais §. 1. de iud. num. 16.
h Cap. 1. de eo, qui furt. ordin. suscep. & cap. cùm illorum. de sent. excommunic.
i Capit. si celebrat. de cler. excom. ministr.
k Ca. Apostolica. de cler. excom.
l In d. cap. Apostolica.
m Cal. 4. vbi supra.
n Cap. fi. de eo, qui furt. ordin.
o Sess. 24. cap. 6.
p Argu. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. act.
q Capit. 2. eod. tit.
r 3. parte. tit. 14. cap. 16. §. 16.
s Capit. 21. num. 71.

De Irregularitate delicti accipiendi, aut exercendi male ordines.

141 *Irregularis, vt sit ordinatus, aut ordine vtens in tempore ab Episcopo censurato, aut extra tempora, aut à non suo, ne non habito. & seq.*

Circa hæc dico primo, quòd est irregularis, qui sciens, aut scire debens se esse excommunicatum excommunicatione maiori, aut interdictum, aut suspensum, à suscipiendis ordinibus, ordinatur. h Dixi, *Excommunicatione maiori*: quia minor quamuis sufficiat ad peccandum, non tamen sufficit ad irregularitatem incurrendam. i Dixi, *Debens scire*: quia ignorantia crassa non excusat, k quale est eius, qui ad constitutum diem sub pœna excommunicationis fuit citatus, & non comparuit, & postea celebrat nesciens se à iudice fuisse excommunicatum, vbi de consuetudine contumaces excommunicantur, iuxta Archidiaconum. l Dixi, *Ordinatur*: quia non est irregularis, qui ordinem accepturus communiter, & per saltum ordinatur, m Neque Episcopus in hac re potest iure antiquo dispensare, nisi cum ingrediente religionem, post bonam aliquanti temporis conuersationem. n Dixi, *Iure antiquo*: quia nouo Tridentino o potest, si delictum sit occultum, etiam si excommunicatio lata sit occulta licet celebratio sit publica, p quia quamuis ordinandi est occultum, est tamen publica eius materia, celebrandi sit publicus, non est tamen publica eius materia, quod in sacra Pœnitentiaria definitum fuit.

Secundo dico, quòd etiam est irregularis, qui quamuis ordines minores, & subdiaconatum vno eodemque die suscepit, q sed consuetudine excusari potest, iuxta S. Antoninum, vt supra diximus. Et à fortiori, si duos sacros ordines suscipit.

Nec

obstat, quod suprà a dicitur, quòd est suspensus, ideoque est irregularis: tum quia cap. litteras, b quod de illo dispositum verbo suspensus, vti antiquiora iura, quæ præcesserunt, c ante quod non erat frequès in canonibus verbum irregularitas, vel potius quia d. cap. litteras: loquitur de casu duplici ordine sacro non præcedente excommunicatione contra eum, qui sic ordinaretur: qui licèt sit irregularis, tamen est tantum, quantùm, qui duos ordines sacros suscipit præcedente excommunicatione contra sic accipientem, vt colligitur ex cap. 1. 2. & 3. d cum eis adnotatis à Panormitano, & aliis, quamuis Episcopus potest concedere vsum ordinis suscipiendorum. e

Secundo dico, quòd est irregularis, qui ordinatur ab Episcopo, qui se abdicauit episcopatu suo quo ad locum, & ad dignitatem, f sciens, aut scire debens eius abdicationem, quamuis de facultate sui Episcopi ordinetur, iuxta

Tertio dico, quòd qui ab Episcopo excõmunicato, interdicto, suspenso, simoniaco, schismatico, hæretico, aut deposito, degradato ordinatur est irregularis: quãuis characterem non habet per prædicta: h non tamen exequtionem, siquidem habet, alteri dare nõ potest, modo sit denunciatus per extranaganten *ad euitanda* relatam suprà, i & ad hoc minore non cogatur. l Potest autem Episcopus dispensare eo, qui ignorans denunciationem, ordinatur. l

Quarto dico, quòd qui ordine sacro ordinatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora legitima, vel absque litteris dimissoriis, non est irregularis, est tamen ipso iure suspensus, donec absoluatur, cum exerceat sit irregularis. m

Quinto dico, quòd quamuis qui per saltum ordinatur peccet maiorem ante minorem ordinẽ, verum ordinem recipiat, & ideò si primo saltu ex laico presbyter fiat, iuxta glossam communiter, est tamen suspensus, & præterquam ordinem sine dispensatione accipere nequit. Potest tamen Episcopus antequam accepto vtatur, dispensare, vt ordinem suscipiat, & postea ambobus vtatur, sed si dispensetur, vtatur accepto, aut prætermisso, videtur regularis, cum quo solus Papa ad maiorẽ ordinẽ dispẽsare potest: immo & si scienter vsus fuerit ad exercendum, quamuis non ad maiorem suscipiendum. o

Sexto dico, quòd est irregularis, qui ordine, quem non habet

a Capit. 25. num. 71.
b De temp. ordin.
c De renuntiat.
d De eo, qui furt. ordin. suscepit.
e Dict. ca. 2. de eo qui furt.
f Cap. 1. de ordi. ab Episcop. qui Episcop. renunci.
g Cap. 2. 10. d. cap. quod quidam. §. quãum. & §. sciẽdum. 1. quæst. 7.
h Et per c. 5. tation. & 2. Stat. 1. & 2. 2. quæst. 1.
i Eadem num. 75.
k Argum. ca. constat. 1. quæst. 1.
l Arg. ca. fi. de ordin. ab episcop. & ca. Statuim. & cap. fi à simoniacis 1. quæst. 1.
m Per extrauag. cum ex sacrorũ citata supr. ea. 25. num. 70. & in hoc num. 151.
n Cap. solicitudo 50. d. & cap. 1. de cle. per salt. promot.

habet

Universidad de Deusto
Biblioteca

habet vtitur, [a] modo illo vtatur serio, & non ioco, [b] & tamquam ordinatus eo, & non vt laici ex consuetudine interdum exercent officium minorum ordinum, iuxta S. Thomam, & S. Antoninum, [d] aut non initiatus presbyterio, sine consueta solennitate, vt alius baptizat, aut nondum subdiaconus, quia stolam cantat ex choro, aut altari, etiam cum dalmatica, sed sine manipulo, aut cum eo, vbi est talis consuetudo, iuxta S. Antoninum [e] & affirmat Villadiegum [f] fratribus membrum esse consuetudinem eam dicere, etiam cum manipulo, secus enim si solum executionē careret, eo quòd in ordine aliqua solennitas accidentalis defuit: licet enim propter vtendo, antequam illa suppleatur, [g] non tamen fit irregularis. Quia pridem respondi, quòd quamuis clericus primæ tonsuræ, qui solenniter cantauit epistolam cum manipulo tamquam subdiaconus, vbi non erat consuetudo cantandi eam cum illo, nisi subdiacono, sit irregularis: in foro tamen animæ non talis, si noluit id facere tamquam subdiaconus, licet in foro exteriori putaretur talis: quia præsumeretur id fecisse, vt diaconus. Ad dubium de laico audiente serio confessionem sacram, & absoluente, simulando se presbyterum, respondeo quod sit irregularis per prædictum: quia solenniter facit actum appropriatum ordini presbyterali, quo caret.

243 Octauo dico, quòd est irregularis clericus violàs interdictum generale, aut speciale, locale, aut personale sepelendo, administrando sacramenta, aut celebrando diuina officia, &c. vt aliquod opus peculiare alicuius ordinis faciat, vt dictum est supra. [h] Dixi, *Clericus*, quia laicus quāuis sæpe peccet mortaliter interdictum violando, numquam tamen irregularitatem incurrit, vt supra [i] dictum est. Dixi, *interdictum*: quia secus de cessatione non mixta interdicto, vt dictum est supra. [k]

Nono dico, quòd solus Papa cum tali ad ascendendum ad maiorem ordinem dispensat, quamuis ad vtendum accepto possit Episcopus. [l]

a *Cap. 1. de cleric. non ordin. ministr.*
b *Arg. c. illud. 15. q. 1.*
c *In 4. dist. 24.*
d *3. par. tit. 21. cap. 1.*
e *Vbi supra §. 3.*
f *Vbi supr. colum. 42.*
g *Cap. 1. de sacrament. non iteran. cum annot. ibi.*
h *Eod. cap. num. 189.*
i *Eod. cap. num. 187.*
k *Eod. cap. num. 188.*
l *Panor. in c. 1. de cler. non ordin. ministr.*

De Irregularitate ex delicto violandi censuras celebrando.

214 *Irregularis vt sit censuratus celebrando, aut actum ordinis proprium agendo. & seq.*

244 PRIMO dico, quòd excommunicatus excommunicatione maiori, interdictus, aut suspensus, qui sciens, aut scire debens, celebrat officia diuina, faciēdo solēniter aliquid

certo ordini suo deputatum tamquam ordinatus tali, aut audit authorando, est irregularis, iuxta cōmunem, contra Hostiēsis Ioan. Andreas, Panormitanus & alij tenent. [a] Dixi, *Scienter*: ad excludendum eum, qui per ignorantiam probabilem hoc facit, [b] & de suspenso in cap. 1. [c] Dixi, *Excommunicatione maiori*: minor ad hoc non sufficit. [d] Dixi, *Sciens*: ad excludendum eum qui per crassam. [e] Dixi, *Diuina officia*: agendo alia, puta iudicando, visitando, castigādo, præficiendo, confirmando electum, &c. non incurritur: quia ibi cauetur, & ita non est dicēdum. [f] Dixi, *Aliquid*: ad excludendum, iuxta doctrinam Innocentij communiter, eos qui recitāt aliquas horas, etiam & responsoria ad sepulchra mortuorum cantant, cereos in choro, quod etiam consueuerunt laici facere, cereos, aut faciunt aliquid aliud minoribus ordinum, quæ merè laici consueuerūt facere, vt S. Thomas & Antoninus [g] dixerunt. Dixi, *solenniter*, ad excludendum qui facit epistolam aut euāgelium sine apparatu solito, quod dictum est. Dixi, *Tamquam ordinatus tali ordine*, ad eundem hebdomadarium, qui tamquam sacerdos capit & orationem in choro, & aquam solenniter benedicit. Quod Sylvester declarat. [i] Dixi, *Aut audit authorando*, eundem prælatum, aut dominum, qui ligatus aliqua censura se celebrare facit aliquem, siue sit ligatus ea, aliquem ligatum, licet ipse non sit ligatus, iuxta [k] commendatam per plurimos.

Secundo dico, quod non distinguimus, vt alij inter suspensum ad se solum, & inter suspensum quo ad se, & quo ad alios: quia loquimur de suspenso suspensione propria, quæ est censura ecclesiastica [l] definita, qualis non est ea, quæ est peccatum mortale, vel irregularitas facit, vt ibidem dictum est.

Tertio dico, quòd in hac irregularitate solus Papa dispensat, vt Innocentium & communem. [m]

a *Inn. 2. de cler. excom. ministr.*
b *Ead. tit.*
c *Here nu-dica a lib. 6.*
d *Per d. ca. si celebrat. de cler. excom. ministr.*
e *Arg. cap. Apostolica cum ei ac-not. eodem titul.*
f *Cap. degatur. 24. q. 3. & capit. in qui. de sent. excommun. lib. 6.*
g *In ca. fin. de excess. prælat.*
h *Citati supra præsertim.*
i *Verb. irregularitas. quæst. 83.*
k *In clem. 2. de priuileg. verb. celebrare.*
l *Eod. cap. num. 151.*
m *In ca. 1. de re indic. lib. 6. adiūctu, quæ dicit in cap. 1. de sent. excomm. eod. lib. & cap. fi. de excess. prælat.*
n *Cap. ent. de consecr. dist. 4.*

De Irregularitate ex delicto iterandi Baptismum.

Irregularis est bis baptizans, aut bis baptizatus. num. 247.

245 PRIMVM dico esse irregularem, qui sciens se esse baptizatum, iterum se permittit baptizari, [n] & qui rebaptizat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptizat,quem scit esse baptizatum,[a] etiam ignorãter; [b] nisi ignorantia esset probabilis & iusta, iuxta Scotum, [c] & Card. S. Xisti,[d] quamuis glossa, Archidiaconus & citati per eum aliter ibi dicant per illum textum, cui nos ibi nouè respondimus: & etiam dubium probabile excusat: quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum. [e] Ignorantia probabilis est ei, qui adhibita diligentia, debita iuxta non potuit, an qui offertur, sit baptizatus, vel nõ, qui baptizandus est sub ea conditione, *si non es baptizatus, ego te baptizo*. Talis tamen non est ei, qui scit eum natũ ex parentibus Christianis, & educatum inter Christianos, qui infantes recebaptizare illum, quem obstetrix baptizauit, donec cognouerit ex ea, an & quomodo baptizauit: & si cognouerit eam non baptizare, etiam sub conditione, *si non es baptizatus*, quosdam tamen qui sic baptizarunt bona fide, respondem non fuisse irregulares quo ad forum externum, licet peccassent: quia vetè non baptizarunt cum conditio esset de præterito, vel præsenti, & talis falsa faciat cessare actum, quia intentio eorum non fuit iterare baptismum, & alias agentium non operantur vltra intentionem eorum. [k]

247 Tertio dico, quòd idem est de iteratione reliquorum sacramentorum, quæ characterem imprimunt quæ sunt confirmatio, & ordo, secundum S. Antoninum per cap. dilectus, quod agit de bis confirmatis, & cap. 1. [m] quod agit de bis ordinatis, licet acerrimus Scotus, [n] communiter receptus opinionem situm teneat, cuius opinio etsi iuri scripto aptior videatur, consuetudini tamen illud interpretandi aptior est S. Antonini & ideo tenenda. [o]

De Irregularitate ex delicti notorietate.

248 *Irregularem sola enormitas peccati non facit, quid alud requiratur. num. seq.*
249 *Sodomita non est irregularis, sed hodie grauissime punitur.*
250 *Matthæus Contarellus S. D. N. Datarius laudatur.*
251 *Collatio beneficij facta a irregulari nulla.*
252 *Irregularis an omnis incapax beneficij.*
252 *Irregularitas pœna maior excõmunicationis minoris. num. 253.*
253 *Commissio sicut mandatum expirat morte committentis.*
254 *Confessarius quis per Bullam cœnæ tollit irregularitatem.* 255 *Quæ-*

a *Cap. 2. de apostat.*
b *Cap. qui bis quater. de consecr. dist. 4.*
c *In 4. d. 6. quæst. 2.*
d *In d. cap. qui bis.*
e *Capit. sollicitudines. 2. de cõsecr. d. 5. & cap. 1. de cler. per saltum promot.*
f *Cap. 2. de bapt.*
g *Capit. vt iuxta. de presbyter. non baptiz.*
h *In d. cap. qui bis.*
i *l. cum ait prætor. ff. de reb. cred. cum gl. & citat. in ea.*
k *l. non omnis. ff. eod.*
l *De consecrat. d. 5. in 2. dist.*
m *In 4. d. 7. quæst. vlt.*
n *Arg. ex dilectus & cap. fin. de consuet.*

Occultum, & pene occultum quid, & quotuplex.
Publicum quid, & quotuplex.
Qualitas adiuncta verbo iuxta eius tempus intelligitur.
Quis sit, vt Episcopus in irregularitate notorij criminis, & non alia Confessarius.

Dico primo, esse irregularẽ eum, qui notorio crimine, enormi, & digno depositione notatur. [a] Dixi, *Notorium*, quia requiritur. Quod autem sit illud dictũ est supra, [b] de quo declarando. Quibus est consequens, non sufficere probari possit, aut sit fama de eo, aut sit confessum coram iudice, vt S. Antoninus dixit. [c] Dixi, *depositione digno*: quia non dicit dictum est. [d]

Secundo dico, quod crimina depositione digna sunt adulterium notorium, & stuprum virginis, & alia similia, de quibus omnia alia maiora illo, concubinatus diu continuatus. Hinc Panormitanus & alij, [e] & Arctinus [f] dico, quod quæcumque enormitas sine notorietate facti, quamuis contradixerunt glossæ, [g] & Villadiegus [h] Sylvester [i] post S. Antoninum [k] malè iniiciẽtes scrupulos multis ecclesiasticis, qui delicta enormissima commiserunt. Tum quia contra eos est dispositum *de tenore*, vbi expresse hoc ait Innocentius. Tum quia Brixiensis [l] tenet contra eam, inducendo ea, quæ nouè declarauit Gregorius IX. nulla crimina esse homicidiũ facere irregularem. Tum quia hoc per cap. 18, qui, [m] quatenus habet, nullum crimen, nisi de quo id caueat graue irregularitatem inducere, nisi de quo id specialiter statuatur, vt hunc effectum habeat, vt homicidium. Tum quia nullo solido fundamento nituntur contrarium: solum enim nituntur auctoritate Bernardi & Hostiensis & Speculatoris [p] & Ioan. [q] quos licèt Antoninus secutus sit primo loco, [u] refert opinionem Vincẽtij contrariam, & denique per ea, quæ adducit cõtra eos Arctinus. [x] Ego dico, quòd hæc consequitur crimen occultum [y] licet nefandum, de quo interrogamur, non inducere irregularitatem: quamuis Speculator [z] contra teneat: nisus rationes reiectæ, tũ per prædicta. Tum quia, vt dictum est supra non sufficit, nec requiritur ad inducendam irregularitatem; hæresis enim mentalis enorme crimen est, & tamen quam quædã alia inducentia irregularitatem, [z]

a *Dist. cap. fi. de temporibus.*
b *Capit. 25. num. 33. 3. par. tit. 22. c. 6. §. 7.*
c *Vbi supr.*
d *In cap. at si clerici. §. 1. de iudic.*
e *In c. cum non ab homine. eod. tit. & in summa 25. q. 8. & cap. 1. 81. dist.*
f *In ca. fin. 23. d. & ea. ex tenore. de tempor. ordin.*
g *Vbi supr. colum. 35.*
h *Verb. irregularitas. quæst. 4.*
i *Vbi supr.*
k *In additionis glossi. in d. cap. fi. 23. dist.*
l *In 2. de tempor. ordin.*
m *In 2. de sent. excom. li. 6.*
n *In ca. nisi §. 1. de renunciat.*
o *In tit. de dispens. §. in 11. nu. 17.*
p *In c. vlt. 23. dist.*
q *In d. cap. nisi. §. 1.*
r *In d. cap. ex tenore.*
s *Ibidem.*
t *Num. 18.*
u *In c. cum*
x *In dicto num. 17.* y *S. Thom. 2. 2. quæst. 11. art. 3.*
z *& etiam*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Idē ibid. q. 20 art. 3.
b Idē ibid. q. 34 art. 2.
c Cap. presbyterum. 6. extincta-tur. de homicid.
d Vt supra num. 386.
e Vbi supr.
f In clem. 2. de homicid. 1. part. num. 6.
g Num. 192. per dd. cap. vnic.
h Qua in cipit Horrendum e ditum anno 2261.
i Cap. excōmunicam. de hæret. & multa capitula Bullæ Cœnæ inserta sup. eod. num. 12.
k In capit. Rodulphus. num. 23. & multos nu. 33. de reser.
l Ca in pœnis. de regu. iur. lib. 6.
m Arg. l. fœdum. §. illud. ff. de adil. edic.
n In præmio. ff. nu. 10.
o In cap. 1. num. 24. de tadic.
p Iul. quæ sit fœstiva. §. sexcenis ff. eodem. & l. fin. ff. de aligen.

& etiam desperatio, [a] & multo enormius odium Dei, [b] quorum tamen nullum irregularitatem inducit: & alia multò minora eam inducunt, [c] quin aliquando opera bona. [d] Tum quia numquam vidi, nec audiui dispensationem super hoc à Sede Apostolica datam esse vel petitam. Tū quia [e] Arctinus expresso, hæc tractans irrefragabiliter id comprobat. Nec pro contrarium mouent illa plurima, quæ diligentissimè tractat præfatus Illustrissimus Præses, [f] quia vt ipsemet tacetur, non est de casibus expressis in iure, extra quos non incurritur irregularitas, vt dictum est suprà. [g]

Quinto, quòd dubitari potest, an incurrat eā iure nouo excommunicationis tœlicis record. Pij V. [h] cuius tenor, quo ad hoc: *Omnes & quoscumque presbyteros, & alios clericos seculares, & quoscumque regulares cuiuscūque gradus, & dignitatis tā dirum missas (præterquam in domiæ) exercentes, omni priuilegio clericali, omnique exemptione, & beneficio ecclesiastico præsentis canonis auctoritate priuamus. Itaquod per iudicem ecclesiasticum degradati, potestati seculari tradantur.*

Ad quod dico primo, non inducere illam, quo ad me, quia nil agit de illis. Secundo dico, quod nec quo ad clericos, si teneamus pœnas eius ipso iure non incurri: quod tamen neri non potest, propter illa verba, præsentis canonis auctoritate priuamus: quæ cum sint præsentis temporis, inducunt ipso iure pœnam, [i] vt tradit Felinus. [k] & sentit glossa, licet non recepta. Tertio dico, non includere illam quemcumque, ricum sodomitam, sed solum exercentem, quod verbum exercendi. eundemque doctiss. ac integerrimum, nec precibus à recto flexibilem virum Matthæum Contium, mihi S. D. N. Gregorius XIII. de industria posuisse, ac nec lum Datarium eiusdem Sanctissimi fidelissimum, quod consultus id ipsum respondit.

250 Ideóque arbitror tantùm comprehendere eos, qui [m] per quem Bartolus [n] quem sequitur Panormitanus, si ex vsu continuato id exercent, vt colligitur ex §. secundum artificem, vel mercatorem non dici eum, qui semel, aut rum, attem, vel mercaturam exercet, sed eum, qui exercet, vulgi opinione habeatur pro tali: sicuti etiam exto. & aliqui non dicitur quis pro vno, vel altero actu, [o] & ita temporis videntur dicta extrauagans saltem, quo ad forum conscien vt solum comprehendat eum, qui sic habetur in præsentia men, vt boni viri arbitrio dici possit exercitor eius, non tem, qui tantum cadit aliquoties, & pœnitet eccidisse.

Quinto

Quinto dico, quòd cupienti mihi, vt solum forum exterius rem, idem Sanctissimus respondit, etiā interius respicere non fundetur super præsumptione, nec ponat discretatet vtrūq; forum. Quinto dico, etiā videtur temperā- comprehendat omnem exercentē luxuriam contra na- nē comprehendit omnem pollutionem extraordina- dem S. Thomā [a] neq; exercentem actū sodomiticū, [b] comprehendit omnem pollutionem habitā cum alio, vel ria vas ordinarium secundū eūdē, [b] sed solū habentem sodomiticam, argum. capit. fin. [c] quod habet, non mati copulam, nisi intra vas naturale semen effun- & cap. extraordinaria, [d] quòd habet ex tali pollutio- gni affinitatem. Quærenti autem, an vt vidimus ceptam in foro exteriori receptam, ita ea in foro inte- recepta? respondemus, quæstionem esse facti, ad respondere non est iurisconsulti. [e] Sexto dico, quòd illos, quos comprehendit inducit depositionem ipso non est irregularitas sed peior illa. [f]

Principaliter dico, quòd nulla irregularitas in- rationem beneficij iam quæsiti ipso iure, quæ vide- tia Innocentij. [g] communiter recepti, [h] præsertim & probatur per cap. clericis, [k] quod probat irregu- ex homicidio natam, non inducere illam: & cum il- dicta, [l] à fortiori non inducent aliæ.

Non dico, quòd omnis irregularitas præcedens colla- tollit ipsam subsequutam nullam ipso iure: quod primo, quod verior resolutio illius grandis quæ- sustinæ à multis citatis à Felino. [m] An collatio bene- criminoso valeat, est, quod facta irretito crimine irregularitatem non valet, facta verò alij sic, vt ex capit. finali, & aliis quæ citantur [n] per Fe- tota ratio, cur valet, vel non valet, non est crimi- quando, vel patuitas, sed quod inducit irregularita- non esset iusta, nisi irregularitas impediret va- lationem. Tum quia inhabilis ad vnum, est inhabilis rem, [o] vt in hac specie dicit hoc glossa notabilis, [p] postulatis. [q] At irregularis est inhabilis ad or- eius, & beneficium ecclesiasticum prærequi- illius vsum: quia datur propter officium, ergo est inhabilis ad beneficiū, & consequēter collatio valet. Deide quod c. 2. [r] & d. c. studeat, [s] probāt irre- habilē, etiā ad beneficiū simplex sine disp̄satiōe. ouera tamen hoc facit, quòd ex eo sequeretur, quòd

a 2. 2. quæst. 154. art. 2. c.
b Ibi.
c De pœnit. d. 35. qu. 2.
d Arg. l. vt responsum. C. de transf.
e Per dicta supra.
f In c. cum nostras de concess. præbend.
g Ibi. & vbique.
h In cap. inquisitionis. de accus.
i Ne cler. vel manac. verb. principaliter.
k Arg. c. miror. 3. dist.
l In ca. 2. de rescript.
m Vbi supra de temporib. ordin.
n Ca transmissa de constitut.
o In ca studeat. 50. d.
p De cler. excom. ministr.
q Cap. fi. de reser. lib. 6.
r De cler. pug. Duel.
s 50 dist.

Universidad de Deusto
Biblioteca

collatio facta initiato aliquo ordine, qui sine sua culpa fieret irregularis defendendo iustè proximum, vel amittendo aliquod membrum, vel deformitatem grandem incurrendo casu, vel morbo, vel malitia aliorum non valeret, quod videtur contra totum titulum de cler. ægrot. & cap. cum percussio, 27. quæst. 1. quòd licet omnis irregularis sit incapax omnis ordinis suscipiendi, non tamen est incapax omnis ordinis vsus suscepti, per eius definitionem patet, & constat ex cap. 2. b quod probat, clericum qui perdit aliquod membrum, quo fit inhabilis ad sacrificandum, non ideo fieri inhabilem ad alium vsum ordinum, scilicet ad canendum in choro, vel ad audiendas confessiones, & ab absoluendum: ergo saltem irregularis quo fit habilis ad aliquem vsum ordinis suscepti, etiam erit habilis ad beneficium, cui seruiendo sufficit ille vsus, & consequenter videtur, quod qui est irregularis ob defectum, quo fit inhabilis ad celebrandum, & nō ad canendū, licet inhabilis sit ad suscipiendum beneficium non requirens maiorem vsum, quòd ei qui duos digitos, & simplex ei, cui non conceditur dispensatio ad beneficium ponderi potest, per hæc solum probari, quòd ei qui sine sua culpa incidit in irregularitatem, quæ nascitur ex defectu vsum vnius ordinis & non alius iam suscepti, potest dari beneficium non requirens maiorem vsum, quod concedimus & consequenter in casu d. cap. 2. d ei qui duos digitos, & simplex ei, cui non conceditur dispensatio ad beneficium ponderi potest, per hæc solum probari, quòd ei qui sine sua culpa incidit in irregularitatem, quæ nascitur ex defectu vsum vnius ordinis & non alius iam suscepti, potest dari beneficium non requirens maiorem vsum, quod concedimus & consequenter diam palmæ amisit sine sua culpa, posse conferri beneficium non requirens celebrationem, non autem requirens illā. Nec ex hoc sequitur, quod cuilibet laboranti quarta specie irregularitatis, quæ sine culpa contrahitur, possit conferri beneficium, ad quod clericus huius ordinis iam suscepti sufficit: non inquam hoc sequitur: quia licet sine culpa contrahatur, non tamen contrahitur ob defectum habilitatis ad vsum vnius ordinis, & non alius suscepti, sed ob defectum contrarium cuiuslibet ordinis suscepti, & suscipiendi vsum requisitæ.

Octauo dico, quod ad incurrendam irregularitatem, quæ ex delicto nascitur, non sufficit, quod illud sit veniale, quod sentit Sotus. e Tum quia irregularitas est pœna valde grauis, quippe quæ omnium ordinum vsu priuat, & ideo non imponenda pro culpa veniali. f Tum quia sine contemptu non incurritur, dicente Panormitano g quod est pœna contemptus, quod ipsum dixit Dominicus. h

a 7. quæst. 1.
b De corp. vitiat.
c 50. dist.
d De cler. ægro.
e Lib. 3. q. 1. art. 3. de iust. & iur.
f Argum. ea. non affectamus. 34. quæst. 1.
g In ca. pastoralis. 6. de appel. nu. 3.
h In ca. sollet. de sent. excom. lib. 6. vbi bon. gloss. punit. pro illu. & Fel. in cap. Rodulphus. num. 43. de rescript.

Tum quia non obstat ratio Caietani contrà tenentis, a quod excōmunicatio minor, quæ incurritur per peccatum venialē, est maior pœna quam irregularitas: quia id etiā licet irregularitas nō priuet sacramentorū participatione, vt excomunicatio minor, b priuat tamen administratiua, & omnis ordinis vsu, quod est maius, à quo non priuat illa, c & præterea excōmunicatio minor est facilis, & facilè solubilis. d Irregularitas autē difficilis, neq; nisi à solo Papa sit delebilis, qua ratione licet excōmunicatio maior dicatur pœnarū maxima, e quia tamē est fatalis, & medicinalis, cēsetur minor aliis multis secundum & Communem. f Nec obstat, quod Panormitanus ibidem tenet, & quod licet excommunicatus minore excommunicatione non peccet mortaliter, nisi celebrando, quod videtur exprimere: quia ille intellectus est ineptus, & contrarius textui, probanti, quod minor excommunicatio tantum prohibet à participatione sacramētorum, quia perceptione constituit: & ita ne textus sibi sit contrarius ait peccare conferendo sacramenta, debet intelligi de collatione, quæ sit vna cum perceptione, ex mente Innocentij & Ancharij, k qualis est collatio eucharistiæ à celebrante, & ordinis ab Episcopo missante. l

Quæ glossatoris Pragmaticæ sanctionis quā attulerunt, m quam quia intelligo non esse adeo communiter solent esse aliæ illius viri doctissimi omitto, & eius rationem, qua non debeat D. Lector fidere illi quotidianæ, ac periculosæ relatę in hac materia diffidentiæ, quam à viro alioquin eruditissimo, n scilicet, quod cū conferatur per cōmissionē factā ordinatiis, vt de veritate gloscatur, iuxta Concilium Trid. o cōmissio illa non sit Papæ, etiā re integra: ad quod citat Syluestrū, & Federicū, immo & me aliqua ex parte in id inuolutum. Sed non est verum: quia mandatū, & commissio p expirat re integra morte mandatis, q etiā si sit iustum. C. de mandato. Nec obstat auctoritas eorum, quos allegat: nam Felinus, & alij sequuntur, nō loquitur de mādato, vel cōmissione sed de gratia potestatis factę ad dispēsandū & dispensatione iam facta, loquitur enim de gratia, qua Papa solet facere Magistro Prædicatorum potestatem dispensandi cum eorum fratribus sui ordinis illegitimis vt possint ordinari: & de dispensatione iam facta ab illo Magistro,

a In summa. verb. irregularitas.
b Cap. fi. de cler. excom. minist.
c Per d. supra eodem num. 24.
d Cap. cum desideres. de sententi. excommunic.
e In ca. corripiantur. 24. quæst. 3.
f Vbi supr.
g In dicta cap. final.
h In 2. par.
i In dicto num. 24.
k Videtur.
l Vt ibidem dixit.
m Tit. de concubinariis, vers. inhabiles.
n In tract. de irregularit. nuper edito lib. 3. cap. 3. nu. 6.
o Ca. 3 sess. 22. de refor.
p I. mandatum. C. de mandato.
q Cap. relatum de offic. & ibi per omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& non de mandato, & commissione dispensandi cum tali, vel tali religioso: nos autem loquimur de commissione dispensandi cum tali, vel tali, si preces eius veritate nitantur, quæ non est gratia facta Commissario, sed mandatum constitutionale de gratia facienda alteri tertio expresso: sicut facultas, quam facit Papa cuipiam conferendi aliqua beneficia aliquibus personis idoneis non exprimendo eas, censetur gratia facta illi delegato, quæ non expirat re integra mente Papæ. Facultas autem à Papa concessa cuipiam conferendi aliquod beneficium alicui certæ personæ non videtur gratia facta illi, sed mandatum de gratia facienda ei, cui conferendum est beneficium: & ideo si Papa re integra moriatur expirat, vt expressè habet textus singularis cap. ſi cui, [a] & hoc est quod voluit dicere Decius, [b] quatenus ait id, quod Panormitanus concessionem quæ gratiâ continet, non expirare mortem mandantis, [c] intelligendum esse de concessione facta per viam gratiæ eius, cui fit concessio, & non de facta per viam simplicis commissionis alij tertio: qualis est commissio dispensandi cum aliquo, expresso *ſi preces veritate nitantur*, quia tunc non fit gratia ei, cui committitur, sed tertio, cum quo est dispensandum, in quo citat Ioan. Andream & alios, & sufficiaciter probatur per prædicta.

254 Decimo dico, quòd cum nulla irregulari dispensatus teſt cõfessarius electus per bullas Papæ, quę solũ habent absolui absoluendi à qualicunque censura: quia irregularitas non est censura, neque absolutio eius est necessaria ad peccatum abſolutionem, vt dictum est supra, [d] post Dominicũ, Alexand. & Villadiegũ ibi citatos, neque etiam si habent clausulã dispensandi à quibuslibet votis, & absoluendi à quibuslibet omnibus, & singulis peccatis, & censuris, & pœnis. Tũ quia stylus Curiæ habet, quod per eã non intelligatur data facultas dispensandi super irregularitate, nisi exprimatur, quod colligitur ex eo, quòd aliquoties cum exprimit. Tũ quia quoties id exprimit dando facultatẽ expediam dispensandi super irregularitate, solet excipere ibi, quæ ex bigamia, & homicidio voluntario nascitur. Et ita ex contrario cõsequeretur quod clausula absoluendi simpliciter ab omnibus censuris, & pœnis, quę passim in Iubilæis & bullis indulgentiarũ ponitur sine irregularitatis expressione, maioris virtutis esset quàm cũ ea: quia in hoc casu semper exprimitur irregularitas, quę ex bigamia, & homicidio voluntario manat, & in illo nõ. Tũ quia pari ratione posset absolui à pœna pecuniaria pro illo peccato à iudice imposita, vel imponenda, quod est palam falsum. Tum quia facultas illa absoluendi à cen-

[a] *De prab. lib. 6.*
[b] *In dicto c. relatum. num. 3.*
[c] *Cap. ſi ſuper gratia. de offic. deleg. libr. 6. & d. cap. ſi cui de præbend. eod.*
[d] *Eod cap. num. 184.*

sura & pœnis, quæ ponitur in dictis Iubilæis & bullis non videtur respicere illas censuras, & pœnas, quæ impediunt absolutionem à peccatis: quia in illum finem datur, vt constat ex illis verbis. Et cùm absolutio peccatorum remittatur sine sublatione irregularitatis, vt supra [a] dictum est, videtur eius sublatio concessa, nisi exprimatur: quia [b] restringenda est intentio Auctoris. [b] Non obstat, quòd sequantur hoc verba illa, *aliis pœnis*, superfluerent, quum non possit occurrere alia pœna distincta à censuris; cuius sublatio prærequirat absolutio Sacramentalis, & sacra cõmunio inquam hoc obstat: quia immo potest dari alicui suspensio à Confessario, ne intra certum tempus celebret, vel communicet, quam non esse propriè censuram supra. [c] Et etiam illa, quam ipse pœnitens propter aliquo bono fine subire, vel soluere, si intra certum tempus non suscipiat Sacramenta suscipiat. Et illa, qua aliquot canonicis mandant arceri quem intra aliquod tempus communione. [d] Adde quòd fere omnes prælati omniũ possunt dispensare super qualibet irregularitate ex bigamia, excepta illa, quæ nascitur ex homicidio voluntario, non quidem iure communi, sed priuilegio specialiter eis, vel generaliter communicando omnia omnibus aliis concessis.

255 Decimo dico, quòd in hac materia, irregularitatis conficiendum super occultis, & non publicis, vt in c. [e] Concilio Tridentino [f] & aliis, ac Bullæ Sacræ Pœnitentiariæ aliquorum Legatorum circumspectis omnibus [g] soluendum, quod occultũ est, quod non est publicũ. Occultum autem, quod est notorium, manifestum, vel [h] Tum quia ratio cur alterum concedatur, & alterũ [i] vt obuietur scandalo publico, & cui satis obuiatur dando in notoriis, manifestis, & famosis. Tum [k] de occulti essentia, quod suapte natura non sit [l] probabile, nullatenus tamen probari possit: quia [m] hæc ergo, quatenus probat dici occultum facultatia quinque: & contra cap. 2. quatenus probat Acolyti iuuantis rebaptizantem posse esse [n] quia pene occultum videtur esse species occultũ, quatenus occultũ & pene occultũ dicit esse occultũ, quod probari põt, licet difficulter. Tum irregularitas cõtrahitur sine facto sua natura pro-

[a] *Eod. cap. num. 192.*
[b] *l. & ſi nõ ſint. §. penultim. ff. de aur. & arg. lega. & l. fin ff. de hæred. inſtit.*
[c] *Eodem num. 152.*
[d] *Cap. presbyter. 32. d. & cap. de his vero. 33. quæſt. 2.*
[e] *De ſortileg.*
[f] *Capit. 6. ſeſſ. 14.*
[g] *iuxta ea. nihil de præſcript.*
[h] *Ca. cruhescant. 32. d.*
[i] *licet g. off. verb. ſecreta. ſub cap. quis aliquã do. de pœn. d. 5.*
[k] *De apoſtat.*
[l] *Dict. cap. veſtra.*
[m] *Et cap. manifeſta. 2. q. 1. eodem modo recepta.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

babili,& pauci sunt, quarum factū aliquo modo probari non
a Eod. cap. num. 139. possit,per supradicta.[a] Tū quia omne,quod est publicum per-
test dici occultum,& publicum definitur esse, quod pauci-
b In l.1. §. penult. ff.de iustit.et. nibus, secundum Bartolum.[b] Et ita oportet esse saltem ma-
rium,manifestum,vel famosum, sufficit tamen esse talem
niæ,Collegio,vel monasterio, licet non provinciæ, Civita-
vel parochiæ. Tunc autem diceretur tale alicui eorum, quando
maiori parti eorum fuerit tale,modo saltem decem homi-
c In d. cap. vestra. nu. 20. & 30. & sup.cap. 25.num.73. tur in eo, per notata à Panormitano & citatis ab eo.[c] Pu-
cum autem est triplex,scilicet notorium, quod nititur fa-
tia maioris partis prædictarum communitatum. Manifes-
quod nititur fama eiusdem partis maioris, orta à facto
& famosum, quod nititur fama maioris partis, orta ex pro-
scienti,vel ex indiciis,vel præsumptionibus illi aequipol-
d Iuxt glos. d.ca. manifesta 2. q.1. & cap. vestra. de cohab. clem. bus.[d] Occultum item triplex,scilicet, quod non est publi-
suapte natura, qualia sunt sola mentalia: & quod est pro-
le suapte natura, sed non potest probari: quia coram iudice
factum est: & quod probari quidem potest, sed adhuc à nemine
quòd nulla inde fama orta est,nec est in iudicium deductum,
quòd prædictæ gloriæ pene occultum appellant.

Duodecimo dico,quod vt delictum dicatur publicum, non
sufficit,vt actus qui est delictum, sit publicus, nisi etiam pu-
blice sciatur esse delictum: missa enim facta coram pluribus
excommunicato occulto actus publicus, & delictum est,
tamē delictum publicū: quia nescitur publicè esse delictum.
Tū quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundū na-
litatem eius;[e] in delictis,[e] quatenus probat nō dici dominum
e ff. 1. ff. de noxalib. l. Titius. ff. de testam. serui delinquentis, qui non erat dominus serui cum delinquebat,
& vt aiunt Dialectici, nō dicitur vidisse Papam, qui non vidit
solùm antequam esset Papa. Tum quia testamentum factum
ab aliquo ante militiam, non censetur militare, nisi ex verbis
probetur,[f] & Bartolus[g] ait,quòd pupillus morietur sciens ma-
f Ibi, & in dict. §. 1. g Ibi, & in dict. §. 1. tem tutoris, per cuius scientiam reputabatur scire ea quæ
h l. cum antiquitus C. de iur. delib. eius,dicitur mori ignorans,quo ad effectum.[h]

De sex casibus,quibus Ecclesia pro polluta habetur, ita quod non liceat in ea celebrare.

256 *Ecclesia,vt dicatur polluta in sex casibus.& sep.*

258 *Polluta Ecclesia pollutum est cœmeterium contrà. non contrà.*

256 PRimus casus est,[i] quando intra eam sanguis humanus
i In c. ecclesia. 22. d. & cap. ex literis. de eā fecer. vel ex. l. 1. in. pronūcia. ff. de cons. & effund. ecclesi. nis,aut mortis datur. Dixi,*intra*: quia secus si extra consecratam

fiat in tecto, vel subter eam in specu, iuxta Archidiaconum.[a] Dixi,*Ecclesiam*,generaliter, ad comprehendendā etiam
a In d. cap. ecclesia & ibi. in ca. 1. de consec. eccle. lib. 6. consecratam,[b] quamuis, quo ad reconciliationem sit
b Cap. si. de consec. eccl. differentia: quia reconciliatio consecratæ debet fieri
c Cap. aqua de consecr. eccl. d. 1. fin. episcopo, & cū aqua benedicta ab ipso,aut ab alio Episco-
d Ibidem. consecratæ verò potest fieri à solo presbytero, & cum
e Ibidem. à simplo benedicta,[c] quod probant[d] Ioan. Andreas, An-
f Ca. veteratissimi. 16. q. 1. & glos. sing. in hac specie ca. cū illarum. de sen. excom. ver. effusionem, communiter data per Fel. ibi, & Panor. in d. cap. proposuisti. tonius Cardinalis & Panormitanus, licet dubitet Antonin[e]. e
dendum: ad significandum, quod non sufficit aliquarum
humanum sanguinis emissio: quia iura requirunt effusionem,
cruentationem denotat.[f] Dixi,*sanguinis*: quia non sufficit per-
cussio, quæ non sit mortifera sine eius effusione, quamuis sit
modi, vt carnes contundat, aut ossa frangat, iuxta Specu-
g De diuis. eccles. col. 10. in restaurali divin. offic. h Gloss. dicta. ca. 1. de consecr. eccles. verbo sanguinis. lib. 6. i Gloss. dicta. ca. 1. recept. k Pan. in d. capit. proposuisti. & Dominicus in d. cap. 1. l Specul. vbi supra tolum. 9. m Argum. cap. contrarium. de homicid. n Argum. cap. cum decorem. ad iuncta glos. de vit. & honestat. clericor. & per ea quæ in cap. quando. de consecr. d. 1. cap. 1. o Archid. in dict. cap. 1. p Cūctatur ius in d. cap. fin. argu. cap. 1. de immunit. eccles. lib. 6. q Gloss. in d. cap. communiter recept. r Gloss. in d. cap. proposuisti. facit l. qua de aqua. s Abb. & gloss. recepta. in dict. no. 1. t Cap. 1. de consec. eccl. lib. 6.
dam receptam, intuli fieri posse, vt effusio sanguinis,
ex qua cum eam Sal-
tem extra eam,quamuis sufficiat mors,vel effusio facta in
ctum per tormentum foris missum,secundum mētem præ-
dico: alia pollutio occulta impedit celebrationem in
secundum glossam receptam,[t] ex qua cum eam Sal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel seminis facta ab hinc octo diebus, hodie incipiat impedire, & non ante: nam facta tunc videntibus duobus, & vsque nunc tacentibus, nunc autem publicantibus, ita vt fama gignatur, non impediet, vt ita dixerim, ex tunc, sed ex nunc.

257 Secundus casus est, quando in ecclesia semen humanum voluntariè effunditur. Dixi, *humanum*: quia cæterorum animalium ad id non pertinet, [a] & quia satis est, vt sit cuiuslibet hominis, siue fœminæ, viri clerici, laici, fidelis, siue infidelis: & quod effundatur iuxta, contra, aut extra cursum naturalem. Immo, & per copulam coniugalem, iuxta glossam notabilem & alias tres, quamuis alia oppositum teneat, [d] quam eius additio à nobis ibi probata confutat. Dixi, *Voluntariè*: quia non sufficit quæ dormiendo fit, [e] quamuis Angelus, [f] oppositum dicat, sed absque sufficienti ratione, quia ex eo quod teneatur coniugalem violare, non sequitur sufficere eius, qui dormiendo ista non contineat eã irreuerentiã, quam illa erga Ecclesiam.

Tertius casus est, quando in ea aliquis excommunicatus sepelitur. [g]

Quartus est, quando in illa aliquis infidelis sepelitur, quamquam in hoc casu non solum reconcilianda est ecclesia, sed etiam parietes illius abradendi: licet in præcedenti reconciliatio sufficiat, iuxta Panormitanum. [i]

258 Quintus est, quando Ecclesia per Episcopum excommunicatum publicum consecratur, aut benedicitur. [k]

Sextus, quando omnes parietes renouantur. [l] Sed contrarium verius videtur, vt docuimus, [m] nisi quando omnes, aut maxima pars eorũ simul deiiciuntur, quod rarò fit. Et addo, quòd quando ties aliqua Ecclesia polluitur, etiam cœmeterium illi cõtiguum est pollutum, quãuis non id, quod nõ est contiguũ, licet contrario, polluto cœmeterio ecclesia illi cõtigua nõ polluatur. [n]

a *Gloss. in d. c. 1. verb. humanum.*
b *Text. in ca. ecclesia. verb cuius que. 6. d. 3. & Specul. vbi supra tit. de defect. cap. eccles. colum. 10.*
c *In d. c. 1. de consecr. & in d. ca. ecclesia.*
d *In d. cap. ecclesia. de consecr. d. 1.*
e *Gloss. reg. in d. cap. ecclesia. communiter recepta.*
f *In verbo conficer, ecclesia. §. 9.*
g *Cap. consuluisti. de consec. rem. vel n'to.*
h *Ca ecclesiam. c. 1. & 2. de cons ecrat. di. 1.*
i *In d. cap. consuluisti.*
k *Arg. dict. cap. consuluisti. vbi notat. Pan.*
l *Gloss. in cap. litteris. de consecr. eccles.*
m *In dict. ca. ecclesia. notat. 3.*
n *Cap. 1. de consecr. eccles. vel al. tot. lib. 6.*

De casibus reseruatis.

259 *Casus reseruatus quid, & quotuplex.*
259 *Casus reseruatus dicitur, quia tollitur, non quia non datur.*
260 *Absoluere omnes omnis Sacerdos iure diuino potest.*
260 *Papa à quo, & quã potestate absoluitur.*
260 *Absoluitur Episcopus, non potestate à se data.*
261 *Casus nullus reseruatus Papæ, sine censura, qua sublata sufficit reseruatio: secus in episcopali.*
262 *Casus quot. & qui reseruantur Episcopis.*
262 *Blasphemi absolutio, vt faciendo.*
263 *Papa iurisdictionem immediatè sumit à Deo in omnes.*
263 *Papa absoluit ab omnibus sibi, & aliis reseruatis.* 265

Regni operibus præfecti sæpe hoc modo peccant.

Circa hoc dico sequentia. Primo quod casus videtur à proprie descendere à cado, & significare ruinam, iuxta illud Cartij. *Casu rhedæ inopinato oppressus.* per translationem significare alia, scilicet miseriam, per quam quis ruit in deteriori, iuxta illud,

[a] *Sed sit tantus amor casus cognoscere nostros.* a *Virgil. 2. Æneid.*

Eorum inopinatum, quia cadit, & deuiat à regula prudentiæ. In proposito autem significat peccatum, quo quis caret rectitudine virtutis, & est duplex. Alter reseruatus, alter non reseruatus. Reseruatus est, *cuius absolutio adimitur alicui immediatè à iure dati*: & est duplex. Alter Papalis, *cuius absolutio adimitur omnibus Parochis, & etiam Episcopis*: alter Episcopalis, *cuius absolutio adimitur solis Parochis.*

Primo dico, quod ex his infertur, casum non dici reseruatum, quia non concedatur potestas absoluendi ei, qui habet eam actu, vel habitu, (vt aliqui sentire videtur,) quia tollitur, & minuitur ei, qui eã actu, vel habitu habet. Secundo, quod verissimum videtur id, quod ait Paludanus [b] relatus à Scoto, scilicet omnes sacerdotes simul cum ordine sacerdotij habere potestatẽ super verum Christi corpus ad consecrandũ Sacramentũ Eucharistiæ, & super Christi mysticum corpus absoluendũ ab omnibus peccatis mortiferis, eius sumptionem dispositis: quòd nos latius quam alij fundauimus, [d] & ibi contextum, & multa alia. Quibus nunc addimus primo, [e] & cap. generaliter, [f] in quibus Gratianus dicit, quòd omnes sacerdotes, siue regulares, siue in sua consecratione, & ordinatione æqualem susceperint potestatem baptizandi, prædicandi, & pœnitẽtias dandi, & alias potestatis, donec iure ordinario per electionẽ postea omnes, qui eum legerunt sunt sequuti. [h] Antonin. ipso re certa præsupponit, sacerdotium esse plenariam potestatem absoluendi à Christo, & posse diuino iure omnia quæ pertinent ad forum præter ea, quę iure humano fuerint ei adempta. Quod Gratianus, [k] concludit monachos accipere tantum in hoc per suam cõsecrationem, quantã parochi sacerdotes: quia eisdẽ verbis consecrantur omnes: quibus, cùm in consecratione coniũgantur, non debet diuisa, siue diuisio quo ad potestatẽ: sed tantùm quo

b *In 4. lib. sent. dist. 17. q. 3. art. 2.*
c *Luca 1. in princ. num. 93 de pœni.*
d *dist. 6. In capit. placuit. de pœnit. d. 6. c. 5. eccc.*
e *5. eccc. 16.*
f *5. eccc. 18. quæst. 1.*
g *In elem. 1. de præbend. leg.*
h *In cap. significasti. de foro com pet. 1. 3. par. sua summa tit. 17. cap. 11.*
k *In d. cap. adiicimus. & d. ca. generaliter. §. eccc.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad exequutionem eius. Quinto, quod Bartolus quem sequuti
a *Iol. 1. ff. de iudic.* sunt omnes, dixit [a] esse iudices, quos vocat cæsulatios habentes iurisdictionem in habitu, & non in actu, super eos qui se voluerint illis subiicere: sicut delegatus à Sede Apostolica contra aliquem expressum cum clausula, & quosdam alios, generaliter habet quidem in expressum iurisdictionem in habitu,
b *In ca. Sedula Apostolica. de rescript. & in cap. cum in multis. eodem titul. lib. 6.* & actu, & in non expressos habitu tantùm, vt probatur. Quales videntur fuisse in primitiua Ecclesia communiter omnes sacerdotes, donec parochiæ diuiderentur. [c] & Vrbanus statuit, ne quis audiret confessiones alienorum parochianorum.
c *Iuxta ea. 2. 15. q. 3.* 260 Tertio principaliter dico, quòd etiam ex præcepto fertur nō satis cautè dixisse Sotus, [c] vnum esse omnium consensum, quòd in ordinatione sacerdotis nulla iurisdictio absoluendi à mortalibus cōferatur. Tum quia omnium communi
d *In capit. placuit. de pœnit. d. 6.* iure diuino competit eis potestas, & iurisdictio absoluendi, & per nullum actum eis conceditur illa iure diuino, nisi per
e *In lib. 4. sent. dist. 18. q. 4. art. 2.* consecrationem: ergo in sua cōsecratione, & ordinatione accipiunt illam iurisdictionem saltem in habitu. Tum quia re-
f *In d. cap. adiecimus. & ea. generaliter.* præsè habetur, [f] quod potestas absoluendi datur in consecratione iure diuino: licèt iure humano adempta sit eius exercitio, donec assequantur eam ratione tituli, vel de alia licentia.

Quarto dico, quòd etiam infertur ex eisdem incautè dictis,
g *Ind. cap. placuit.* dixisse, Papam constituere sibi confessarium, & dare illi iurisdictionem super se. Tum quia si confessarius acciperet iurisdictionem à Papa, non posset eum absoluere potestate iure
h *Capit. inuestit. de elect.* diuino sibi data, cùm eam solùm haberet ab ipso iure humano. Tum quia non aduertit id, quod nos longè ante
i *l. penul. ff. de recept. arbit. & l. ille à quo. §. tempestiuū. ff. ad Trebell.* scripsimus, [g] scilicet non posse asseri, quod ipse dicit. Tum quia Papa non habet iurisdictionem super se: immo, neque
k *Cap. quod a sede. de reparat. l. si vniuersi. C. de leg.* per successorem suum. [h] Tum quia iure naturali vetatur quis habere iurisdictionem super se, secundum omnes, & nemo potest dare alij, quod ipse non habet. [k]

Quinto dico, quòd incautiùs idem subijcit, idem posse
l *Iuxta ea. pœn. de pœn. & remiss.* esse in Episcopo, quod in Papa, scilicet, quod in eligendo confessarium, [l] ipse dat iurisdictionem illi, quod in eligendo
m *Dist. 20. q. 1. art. 3.* dixit: cùm secundum omnes confessarius non absoluat in foro
n *Arga. 1. & dist. 18. q. 4. art. 1. in 2.* scopum virtute iurisdictionis acceptæ per claues, quas accepit in consecratione, non ab homine, sed supernaturaliter à Deo, vt probatur. [m] & sentit, [n] dum per multas rationes nobis ostendit, & plaudentes concludit, solum sacerdotem esse verum ministrum sacramenti pœnitentiæ, nec sufficere quod sit sacerdos, sed oportere, vt sit proprius, vel delegatus à propria: & quod

soli dicuntur, quo ad hæc proprij sacerdotes, scilicet Papa, Episcopus, & parochus, quos ait esse iure diuino proprios: qui accepere à Deo diuinitus potestatem absoluēdi. Et cùm nullum alium actum, quàm per consecrationem eam accipiant, & omnes eodem modo, & eisdē verbis cōsecrentur, [a] sequitur eos accipere à Deo iurisdictionem, saltem in habitu, in sua ordinatione, & consecratione, vt eruditissimè [b] dicit Sotus, quem omnes postea secuti sunt, & dilucidè Gratianus concludit, omnes sacerdotes accipere potestatem dandi pœnitentiam, & absoluendi à peccatis per consecrationem, licet iure humano vetetur eis executio eius, donec per titulum, vel alio modo licentiam assequantur.

Secundo dico, quòd ex hoc sequitur aliud esse casum reseruatum, aliud cēsuram, quæ est pœna eius, vt est tactum suprà. [d] Tertio dico, quòd Concilium Trident. [e] definit esse hæreticum, quod Episcopus nō possit reseruare aliquem casum quo ad forum interius, sed solùm quo ad exterius. Et dicit, quod in articulo mortis omnis casus, & omnis censura possunt esse reseruata, & [f] quòd Episcopi absoluere possunt in omnibus casibus occultis reseruatis Papæ: cuius tenor refertur supra, §. Huic §. in éditionibus prioribus Latinis hic posito contradicere bulla Cœnæ Domini, [h] quatenus reseruationes excommunicationum illius bullæ, non obstantibus quibusuis Conciliis. Per quæ verba videtur derogatum cap. 6. [i] Et quod, vt audio S. D. N. non permittit, vt Episcopi absoluant per seipsos, nec per suos vicarios speciales in casibus occultos: licèt illud concedatur eis. [k] Et quòd ratione videtur eis ablata facultas absoluendi ab omni excommunicatione, & casibus reseruatis in illa bulla: nisi dicatur, quod hic §. limitat illum, ne procedat in occultis, & notoriis complicibus, & ita non sunt cōtrarij. Pro quo facit, quòd casus specialis non censetur tollì per generalem, siue præsequatur, iuxta glossam singularem & receptam [l] in l. sciendum, [m] quatenus probant præfatam authen. licet posterior limitari per præfatam l. sciendum: & non tolli per d. authenticam licet sit posterior, vt tradit Decius. [n]

Octauo dico, quòd nullus est casus reseruatus Papæ, cui non sit annexa aliqua censura, vt testatur S. Antoninus o & Caietanus. [p] Quò fit vt bulla, quæ concedit facultatem absoluendi à casibus Papalibus, videatur concedere potestatem absoluendi à censuris Papæ reseruatis.

Nono dico, quòd ab omnibus peccatis habentibus annexā

censuram

a *Vt in supra dictis capp. adiicimus. & generaliter habetur.*
b *Vbi supr.*
c *Vbi supr.*
d *Eod. cap. num. 181.*
e *Capit. 7. & can. 11. sess. 14.*
f *In cap. 6. sess. 24. de reform.*
g *Eodem num. 194.*
h *In §. ceterum relata supra eo. num. 71.*
i *Sess. 24. de reform.*
k *Per illud cap. 6.*
l *In authē. offeratur. C. de sanct. epis.*
m *ff. qui sanctis. eorum.*
n *In reg. 1. ff. de regul. iur.*
o *Vbi supr. colum. 1.*
p *In verbo casus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

censuram Papæ reseruatam, post sublationem eius legitimam simplex parochus absoluere potest: quia per id desinit esse reseruatum, [a] nisi cum reseruatione censuræ Papalis concurret etiam Episcopalis, qua sibi reseruat peccatum, ob quod illa censura ponitur, [b] quatenus habent, altero ex duobus impedimentis sublato, alterum non tolli, quòd quamuis iure sit tatur, videtur tamen vsu indistinctè inter: pretatum, sublatam esse episcopalem reseruationem, & censuram sublata Papali per ea quæ diximus alibi. [c]

Decimo dico, quod Episcopus concedendo casus suis subditis sibi reseruatos, non videtur concedere absolutionem à censuris sibi reseruatis: quoniã à diuersis non fit illatio, [d] & aliud est peccatum reseruarum Episcopo, aliud censura ei reseruata: nam aliqua sunt peccata annexam censuram non habentia, quæ sunt Episcopo reseruata: & etiam sunt censuræ aliquæ illi reseruatæ, peccatis ob quæ illæ dantur ei non reseruatis. Nec etiam concedendo absolutionem à suis casibus, & à censuris, videtur concedere absolutionem, aut dispensationem torum, aut irregularitatum, à quibus ipse potest: quia necessarium casus, nec censuræ ipsi reseruatæ, & ita ex illis non infertur ad hæc, neque è contrario. [e] Ad quæstionem de parocho habente facultatem absoluendi à casibus reseruati Episcopo suo, an possit absoluere pœnitentem alterius Episcopatus: cum tali licentia sibi concessa à peccatis reseruatis suo Episcopo, ibi spondi, posse. Tum quia glossa, [f] & clarius per multa Panormitanus [g] habent confessarium legitimũ vnius parochiæ posse absoluere confessum à peccatis vbicumque commissis. Episcopi videntur tacitè velle debere, vt idem sit de peccatis eis reseruatis, quando confessio sit habenti facultatem absoluendi à reseruatis suo Episcopo. Tum quia id videtur habere consuetudo: num quam enim intellexi vllum confessarium legitimum, cui esset præfata facultas, remisisse quem ad Episcopum alterius Episcopatus. Et consuetudo ampliare potest iurisdictionem, immo & dare non habenti. [h]

Vndecimo dico, quòd Episcopus concedendo alicui omnem suam facultatem, & omnem suam auctoritatem ad audiendam confessionem, & absoluendum auditos, non videtur concedere casus sibi reseruatos iure communi, aut suo particulari, aut cõsuetudine generali vel speciali, [i] quamquam oppositum credo, quando concedit omnes suos casus: quia sic communè loquendi consuetudinem, quæ attendi debet, [k] per suos casus peccata illi reseruata intelliguntur: nec S. Antoninus [l] oppositum tenet. Et etiam quando concedit omnes casus

[a] *Cuieta. in sum. verb. casus.*
[b] *Arg. ex tuarum. de auctor. & vsu pal. & l. si damus. ff. de seru. vrb. prad.*
[c] *In capit. ita quorundam de Iud. nota. 11. num. 31.*
[d] *l. Papinianus. ff. de minor. & cap. Ad audientiam. de decim.*
[e] *Arg. præ-dictorum iurium.*
[f] *Cap. placuit. 16. q. 1.*
[g] *In c. cum contingat. num. 29. de for. competen.*
[h] *Cap. duo simul. cum gl. ff. de offic. ordin.*
[i] *Arg. cap. fin. de offic. vic. libr. 6. & eorum, quæ Ioan. Andr. sit at in cap. tua. eod. tit.*
[k] *Cap. 1. ex litteris. de sponsal. l. Iurorum. §. quod tamẽ Cassius. ff. de leg. 1. 3 part. tit. 17 cap. 13.*

rem excepto tali casu reseruato. [a] Et etiam quo ad forum conscientiæ, quando apparet intentionem Episcopi fuisse reseruatos ei, cum omnẽ suã facultatẽ concessit. [b] Duodecimo dico, quod excommunicationes Episcopo factæ referuntur supra. [c] Qui autem, & quot sint casus ei reseruati, magna est inter doctores cõtentio, vt colligitur ex S. Antonino [e] & Angelo [f] & Syluestro: [g] in qua communior conclusio est, esse quatuor, quinque, aut plures, peccatũ clerici, quòd irregularitatẽ annexam secundum Syluestrum & eos quos ipse refert, [h] sed notitiæ & vsitatius videtur dictum Cardinalis [i] scilicet, clericum ob aliquod peccatum irregularitatem incurrit, posse à censura, si qua subest, & à peccato, antequam cum irregularitate dispẽsetur. Secũdus est incẽdium domorum, aut aliarum rerum ex proposito factum, & consilium in id præstitum. [k] Tertius est peccatum, ob quod pœnitentia solennis imponẽda est, quæ ob solum notoriũ peccatum graue, & scandolosum imponitur. [l] Quartus, ob blasphemiæ publicæ & notoriæ, per capita statuitur communis innititur, sed non probat: quia loquitur contentioso, vt rectè Angelus insinuauit, [n] & quia ius Concil. Lateranensis sub Leone X. oppositum eius, communis dicit, significat: quatenus verans, ne confessarius blasphemos in foro conscientiæ, nisi cum grauissima pœna ad arbitrium seueri confessarij imposita absoluant, posse cum prædicta pœnitẽtia absoluere, prout sufficiens est. Quintus, dispensatio votorum, & iuramẽtorum: hic non debet numerari inter casus cùm nõ sint peccata illos esse diximus supra. [q] Sexus, absolutio excõmunis maioris, [r] sed hic non est casus reseruatus: quia peccatum, sed illius pœna: neque intelligenda est de excommunicationibus, sed de reseruatis Papæ, quadiuersis in aliquibus casibus inferiori conceditur, per Episcopus intelligitur, vt dictum est: [s] nam ab aliis casibus parochi quo ad forum conscientiæ iure communi absoluere possunt, per dicta supra. [t] Per quæ videtur, sed alterum tantum ex his casibus esse vsu receptum. casus reseruantur Episcopis ipsis per cõsuetudinem aut quasi generalem, quos tãgit & refert glossa. [u] Homicidium voluntarium, aut realis membri abscissionem excepto tali casu reseruato.

[a] *Arg. ea.*
[b] *quæst. 1. & eorum, quæ late notat. Dec. in reg.*
[c] *Arg. cap. intelligenda. de verber. signif.*
[e] *Eod. cap. num. 111. cum seq.*
[f] *Cap. 2. de pœn. & remiss. lib. 6.*
[g] *3 part. tit. 12 cap. 11.*
[h] *Verb. casus in prin.*
[i] *Eod. ver. 9. 2. & glo. & doctores in element. ductum. §. statuimus. de sepult.*
[k] *Vbi supr. quæst. 3.*
[l] *In element. ductum. §. ac etiam. de sepult.*
[n] *Vbi supr. 2 3. q. 8. c. 1 Capit. fin. de sent. excom. 10. q. 1. quia tamen non est in vsu. in Decretal.*
[q] *Eod. cap. num. 114.*
[r] *Eodem cap. 111.*
[s] *Eodem num. 19.*
[t] *Vbi supr.*
[u] *§. ad absolendam.*
[p] *Capit. 12. num. 83.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cussionem non comprehenditur, secundum S. Antonium.[a] Secundus, peccatum falsitatis fallàndi scripturas, ac dandi testimonium falsum, aut tacendi verum coram iudice, iuxta notata à Panormitano [b] & Bartolo, [c] & peccatum admissum ab Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs offendẽdo scripturas partibus aduersis. [d] Tertius violatio libertatis, aut immunitatis Ecclesiæ, de qua supra, [e] per quam iniustè personis, aut rebus Ecclesiasticis iniuria infertur. Quamquã nunc sæpe habet annexam excommunicationem cœnæ, per dicta supra. [f] Quartus sequenter videtur, quod omne sacrilegium est casus reseruatus papalis per consuetudinem. [g] Quartus peccatum retinendi iniuste certa aliena, quem supra [h] vtiliter declarauimus. De casibus tamen qui per consuetudinem, aut constitutionem speciales episcopatuum reseruantur, certa regula dari non potest, iuxta quam omnes: quia vnaquæque prouincia suo sensu abundat.

263 Decimotertio dico, quod non videtur satis tuta opinio cuiusdam viri eruditi, quàm publicauit in tractatu suo de casibus sedi Apostolicæ reseruatis sub finem: nempe quod confessores fratres sanctissimæ Trinitatis, & alij Christi fideles non possunt absolui à casibus reseruatis Episcopis eis inconsultis auctoritate bullæ S.D.N. Gregorij XIII. per quam facultatẽ præfatis Christi fidelibus in hæc verba. *Et volumus insuper confratres, & alij Christi fideles indulgentiarum, remissionum, & omnium aliarum spiritualium gratiarum participes existere, dummodo ad confessionẽ, & sacram communionem accedant, & alias dispositionis debitæ existant, & ad id requisita adimpleant, ac ad confessionem huiusmodi, & sacram communionem, ac alia præmissa, & quæ infra dicentur, per eos adimplenda, ac ad ea peragenda, & adimplenda, ac ad ea peragenda, & adimplenda, ac ad ea peragenda, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Cap. 7. de casibus reseruat. sess. 24. Concil. Trident.

fibi aliquos casus iure diuino Episcopis conuenire, a negando tamen, quod non possit Papa illam ex iusta causa limitare, & restringere aliquo prædictorũ modorum: negando item, quod per limitationem, & restrictionem in hoc casu factam, tollatur Episcopis potestas reseruandi sibi facultatem absoluendi in aliquot casibus per supradicta. Quin & Panormitanus dicit, b secutus Innocentium receptum ab omnibus, quod per rationem naturalem potest declarari, & limitari ius naturale, & diuinum, non solum per legem Papæ, quo ad spiritualia, & per legem alterius principis quo ad temporalia, sed etiam per conclusionem rationabilem, vt passim limitatur præceptum de non occidendo, & de standō duorum, vel trium testimonio, &c. Dicit supra, *Immo & concedendo, &c.* Tum quia Concilium Trident. c non habet præfatam potestatem reseruandi dati Episcopis a diuino, id est immediatè à Deo: sed magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere, vt hanc potestatem habeant Episcopi quidem Pontifices in toto orbe, Episcopi verò in suis diœcesibus. Quod longè aliud est, cùm multa iure humano constituta multum ad Christiani populi disciplinam pertineant. Tum quia hæc reseruandi potestas non pertinet ad ordinis substantiam, neque ad iurisdictionem ad absoluendum necessariam: sed ad aliam extrariam Ecclesiæ Christianæ gubernandæ vtilem opportunam. Tum quia nullibi probari videtur iure diuino petere Episcopis aliam iurisdictionem, quàm illam, quæ datur eis per ordinationem, & consecrationem: quia omnis alia conceditur eis mediatè, vel immediatè à Papa. d Per quam considerationem negari posset, quòd ita immediatè suscipiant Episcopi iurisdictionem hanc reseruandi extrariam à Deo, sicut ordinis characterem: sed à Papa per electionem, confirmationem, vel aliam dispositionem ordinariam, vel delegatam, expressè aut tacitè per traditionem, & consuetudinem tam inde ab ipso Petro in hunc diem continuatam.

b In ca. fin. de consuet. num. 3.

c In practico cap. 7.

d Capit. in nouo 33. d.

Ad primam quæstionem hic propositam respondeo, quod Regis præfectus publicis operibus, qui minore precio cogit subditos ad importandam materiam eorum, non potest in gratiam alicuius priuati etiam gratis curare, vt imponere similem ipsius operi. Ad secundam, quod non sufficit ad consensus Regis, qui operas subditorum non potest ita re vendere tem priuatam, ac publicum imperare. Ad tertiam, quod priuatus non excusatur, eo quòd ipse præfectus fiat conscius iniuriæ oneri id accipit, magis quàm Pilatus suscipiendus in Iudæis culpam damnationis Christi: nec magis quam iudex ad furandum cum, qui totam culpam in se recipit, quod facinoris

rum, & consentientes, &c. a

Bellanum 1. de præsentatione Confessariorum religiosorum.

Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones, &c. Concilio derogatur nisi expressè.
Præsentatus semel, & admissus nouæ præsentationi non indiget.

De præsentatione fratrum confessariorum facienda ordinariis, b hoc in loco scripsimus in vulgari multis diligenter quidem, quę ob iustas causas præter hęc pauca latina omittimus. Primum, quòd c tenentur quidam petere ab Episcopis, & superioribus, vt placeat illis fratres ad id per suos prælatos nominati, possint in ciuitatibus, & diœcesibus liberè eorum subditorum confessiones audire, & salutares pœnitentias imponere, & cum debita, & bona venia absoluere, quidquid dicat Syluester Bellegando Cardinalem: e qui licèt ibi subobscurè loquatur in §. ac deinde, f resoluit, teneri fratres ad petitionem prædicta. Secundum, quòd g debent fratrum Prælati i præsentare idoneos in numero conuenienti ad tria prædicta, præsentare Episcopis. Dixi, *Præsentare*: quia nõ sufficit, h quod dixit esse sensibus corporis exhibere. Tum quod Episcopo sine iusta causa nolente admittere. i Tum quia præsentati facere illa perinde, ac si fuissent admissi. i Non debet obstare k Conc. Trid. Tum quia huiusmodi præsentatio sine causa ab Episcopo reiectus habetur pro approbato eo, sicut & regularis petens licentiam transeundi ad aliam strictiorem negata ea sine iusta causa habetur donato, l & sicut Abbas, qui petiit tertio benedici ab Episcopo, habetur pro benedicto, si eam sibi ne-

Item quia Concil. Trident. non videtur voluisse derogare, & conciliari, m neque Concilio Lateranẽ. dicti solemnis Archidiaconi quod requirit nem expressam Concilij ad hoc, vt illi censeatur de- Ac quo latè Felinus. p Tum quia expedit iura con- & possumus hæc iura commodè concordare dicẽ- Concil. Trid. limitetur per alia duo prædicta ob ra- specialitatis, quæ colligitur ex eis, *Ad frenandam ali-*

a Ad Rom. 1. & cap. 1. de offi. dele.
b Inuct. cle. dudum. de sepult. c In vita dictam clem. dudum. §. statuimus. & Concil. Later. sub Leone X. sess. 11.
d Verb. confessor. 2. q. 1. n. 60. dicto §. statuimus.
e Quæst. 5. f Inuicta dictum §. ac deinde.
g Inuct. §. 10. sing. & recept. ibidem verb. præsentare.
h Dict. cle. §. si vero.
i Cap. si. de regula.
k Cap. licet. de reform. sess. 25.
l Cap. licet. de regula.
m Cap. 1. de supp. negli. prælat.
n Dict. cle. dudum. §. si vero.
o Sess. 11. c. 1. de reform.
p In vnic. nonnulli. de rescript.
q Cap. cum expediat. de electio. lib. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *De supp. negl. prælat.* b *l. fin. & posteriorat. ff. de legib.* c *Dist. cle. 9. indè. ibi Card. q. 1.* d *Iun. glosſ. recept. in d. 8. si vero.* e *3. part. tit. 17. cap. 11.* f *Verb confessor. q. 1.* g *Supple. fol. 52 con. cess. 119.* h *Ang. ea. quod ob gratiam. de regul. iuris lib. 6.* i *Prædicta sess. 11.* k *Ver. præsentatio fratrũ. & melius verbo absolutio quo ad sa. cularet. & habatur in monumẽtis prima impressionis. fol. 91. & secũda impressiõ. 81. & in supplemen. fol. 9. con. cess. 332.* l *Cap. parro. & ca. sanc. de priuileg.* m *Ver. præsentatio. §. vlt.*

quorum Episcoporum duritiem: vt in d.c.1. a statuitur, tum etiã posteriores leges limitentur per priores. b

268 Quartum, quod semel præsentatus, & admissus nõ indiget nouâ præsentatione, etiam si aliquoties exierit diœcesim, ad quam fuit præsentatus. c Quintum, quod præsentatus non debet absoluere à casibus Episcopo reseruatis, nisi data ei ad id facultate, & minus dispensare in iuramentis, vel votis, d quod est tutius secundùm S. Antoninũ: e licèt Syluester f contra teneat quo ad casus per ipsum Episcopũ reseruatos. Sextum, quod prædicti cõfessarij per priuilegium Papæ sint IIII. possunt audire confessiones omnium, qui ad ea loca confitendi causa venerint, licèt non sint ex episcopatu, ad quę fuerunt præsentati, g non tamen possunt extra loca quibus sunt præsentati nisi, &c. Septimũ, quod Episcopi possint & luerint possunt remittere religiosis obligationem personis præsentandi, habendo eos pro præsentatis, h & sentit Cõcor. Laret. ibi, nisi eos exhiberi sibi petierint. Octauum, quod prædicti Patres habent priuilegiũ Innocentij VIII. quo se possunt aliter præsentare Episcopis, relatũ in Compendio priuilegiorum fratrũ Minorum. k Hæc tamen præsentatio non est tãquam vtilis, ac alia: quia non nisi in vnum annum durat, neque transit in successorem, sicut cætera, quæ habent vim iuris, nec consequenter, vt gaudeant priuilegiis, quibus præsentati gaudent, vt colligitur ex tenore cõcessionis, quæ quia est priuilegium, stringi debet, l & eo non esse vtendum constat. m lit Compilator præfatorum priuilegiorum. n

Miscellaneum secundum de quibusdam regulis Confessariorum.

267 *Bona facta in peccato mortali ad hæc multa prosunt.*

268 *Absolui non debet sacramentaliter non confessus, etiam vo-*
lens.

269 *Confessio facta vni non sufficit, vt alter absoluat.*

269 *Voluntas non fertur in incognitum.*

270 *Religiosus qui testans non absoluendus.*

272 *Excommunicati mortui cuius absolutio non potenda.*

272 *Mortuus absolui & excommunicari an possit.*

272 *Hæres cuius excommunicati absolutionem quærere vt debeat.*

272 *Excommunicatum etiam non confessum absoluit sacerdos*
etiam excommunicatus in morte.

272 *Absoluere non potest laicus excõmunicatus etiam in mortis*

273 *Collatio beneficij facta excommunicato quæ valida.*

273 *Excommunicatio non ligat extra Episcopatum, etiam ipse*

ipse volente.
Excommunicatio conditione non trahitur retro.
Appellatur ab excommunicatione durante conditione, etiam post decendium.
Iuramẽti qui quis per se consentit statim tenet.
Iuramẽti cur non incurrit pœnam extraordinariam.
Absolui quis ab hæresi per Papæ commissionem.
Dispensare potens super voto, cur non potest super iuramẽto.
Votum intrare religionem, an tenetur extra prouinciam.
Absolutio excommunicati ad cautelam quatuplex: à Concilio vt dari potest. 278.

Do contentis in regulis Confessariorum, & Pœnitentiariorum inferiorum, subsitio illud; & alia texentia totidem nouè quæsitorum. Primo, quòd vltra a diximus prodesse opera bona facta in peccato sciant etiam ad implenda præcepta, & excusandum peccato, iuxta ea quæ diximus, b & ad illustrandam peccatoris, quo sunum statum agnoscat, & ad quærẽdas virtutes morales, d & ne peccatum suo pondere in aliud trahat, secundùm Altisiodorenses, & ne angelus noster tutelaris ob ingratitudinẽ deseratur, & ne tam citò nos Deus puniat: tardius Achab: quia se humiliauit. e Id autem quod hic vulgari de actu de se malo fieri bonum ex circumstãtia, explicatũ est supra, h per quod soluitur dubiũ. secundo, quòd firmiter est tenenda sententia posita sup. non debere quem absoluere sacramentaliter interrogat verbis, vel nutibus non fuerit ei confessus aliqua tenetur antequam obmutesceret, vel iudicium amitteret cum, quantumlibet voluntatem confitendi cum contritionis ostenderit alij, vel aliis quã absoluturo. rationem irrefragabilem ibidem insinuarã. Tũ quod pro contraria parte citatus, k dicens posse talem qui baptizari, & à peccatis absolui, intelligendus confessione alia quàm sacramentali, puta generali de- vel à pœna per indulgentias ei concessas. Item pro eadem citatus, qui solùm ait in tali casu sa- debere præbere infirmo quidquid humanitatis po- cendo, & reconciliando, est secundum prædicta in- Medina etiam pro eadem citatus, a potius con-

a *In præl. 7. num. 3.* b *In princ. ca. 1. dep. nit. dist. 8. num. 45.* c *Cap. fal. sus de pœn. dist. 3.* d *Capit. vi. dei. 23. q. 8.* e *In 4. par. summa.* f *Rom. 11.* g *3. Reg. 21.* h *Capit. 23. num. 1.* i *Capit. 22. num. 17.* k *In eund. 85.* l *3. part. tit. 10. cap. 2. de infirmo.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

a *In Cod. de confess. tract. 1. de absolut. ab ablitu.*
b *Ca. si qui. 26. quæst. 6.*
c *Vbi supra.*
d *Capit. 21. num. 30.*
e *In lib. 9. & 13. de Trinita. & probatur in capit. 1. 19. quæst. 1.*
f *l. de quæ re. ff. de iudiciis.*
g *Sess. 14. c. 1. 3. & 5. & can. 4.*
h *Iaan. 21.*
i *Vbi supra.*
k *Sess. 14. ca. 1. & ca. 3. & 9. de sacramen. punit.*
l *Cap. quod Deo de pœnitent.*

cordat sequēdo glossam, b quæ vtę diximus, verbum, *panitentiam*, in textu positum intelligit de alia absolutione, quàm sacramentali. Tum quia quamuis valeat confessio facta scripto absenti, saltem ex iusta causa, vt dictum est supra, d non tamen sufficit velle scribere illa, nisi scribat, & id faciat animo confitendi ea, & non cuicumq; , sed illi presbytero, à quo vult absolui : & ita non sufficiet vocare cōfessariū , & dicere se velle cōfiteri, immo neq; cōfiteri peccata corā alio, nisi ad summum quum confiteretur omnia ei mandando , vt deferret illa ad quam nuncius ad presbyterum eum absoluturum.

269 Tum quia contra Conc. Trid. & omnes receptas sententias esse videtur dicere , quod voluntas confitendi absque confessione, vel confessio facta vni , præsertim non presbytero, vel aliter, quàm sacramentaliter, sufficiat, vt absoluatur alio, qui eam non audiuit , & iudicialiter debet absolueuntem voluntas non feratur in incognitū, secundùm Augustinum, e præsertim iudicis (qualis est confessarius.) f Tum quia non vendicat sibi locum eadem ratio in hoc sacramento, quæ in Baptismo, Eucharistia, & Extrema vnctione : nam illa ministrantur iudicialiter, & causa cognita, vt hoc : nec ipsa eorū pars essentialis est concursus vllius actus actualis in sumpturi quo ad eorum ministrum ; immo sufficit voluntas præcedens ea suscipiendi , in hoc autem non sufficit voluntas confitendi, & accipiendi absolutionem , immo confessio est ejus pars substantialis, vt definit Conc. Trid. g Tum quia quo , quòd si maior cognitio peccatorum non requiritur ad absolutionem, non concluderetur confessionem esse de diuino præceptam, per illud. h *Quorum remiseritis &c.* vt illa

remiam, quòd tamen solum intelligendum est de facta ea mente, vt sint testamentum, codicillus , donatio causa, vel alia vltima voluntas vim ex sua dispositione, non autem de illo , qui expresè, vel tacitè protestatur testari, vel nullatenus disponere, solùm rogat Præsentes, aut misericordiæ opus, illi, aut illi faciat , cùm commodus sit disponere , sed ad piè disponendum alium inducat, aut exhortari, quod cuilibet religioso, etiam Fratri licet, quia misericordia est virtus omnibus, etiā pauperibus communis, a quæ quotidiana conclusio est , quam in locis tradidimus. b

Quarto, quòd hęres eius qui moritur absolutus à peccatis, susceptis aliis sacramentis , & in loco sacro sepultus, non debet credat eum obiisse excommunicatum , non tenetur petere absolutionem. Tum quia mortuus propriè , & quo ad hoc nec absolui, nec excommunicari potest : quia nō est viator, nec mortalis , quem solum excommunicati posse supradicta dixit per illa verba. *Dicatur mortuo, anathema*: quia nō potest, quòd excommunicetur , vt putauit glossa cū Panormitano, sed quod fiat ei maledictio , qua declaretur denunciatus, vt pulchre ait Castrensis c nec absolutio potest absolui , qui & excōmunicari , & è contra. Nec obstat prædictum c. à nobis, g quia sensus nō est, quòd excommunicatus mortuus propriè quo ad Deum absolui, quòd denūcietur Ecclesiæ decessisse quo ad Deum vita vt liceat ei nominatim orare pro illo, secundum Panormitani , & communis h & Castrensis. i Tum quo ad Deum, & culpam per pœnitentiam fuit absolutus, indiget absolutione quo ad illa : & quū excommunicatus occulta, non indiget etiam quo ad Ecclesiam , quæ dicat de occultis, k & si per pœnitentiam non fuit absolutus, adest quo ad Deum absolutio. Tum quia solus denunciatus excommunicatus indiget absolutione quo ad Ecclesiam, & hic de quo quæritur , non erat denunciatus , non indigeret, immo nec expedit petere, quia nihil prodest quo ad Deum, & nocet honori quo ad homines.

Quinto, quòd idem omnino dicendum est de hærede absque absolutione cū signis tantùm contritionis in excommunicatione occulta moritur, m non autē de hærede excommunicati denunciati: quoniā is debet quærere absolutionem à quo vitus , & sanus erat absoluendus, si non fuit

a *Capit. in singulis. 44. dist.*
b *In Commun. 2. de regula. super cap. non dicatur 12. quæst. 1.*
c *De hæret.*
d *Ibidem.*
e *Lib. 2. de iust. hæret. punit. c. 19.*
f *Per supradicta.*
g *In 2. de sen. excom.*
h *Ibidem.*
i *Vbi supr. cap. 20.*
k *Capit. si omnia. 6. quæst. 1.*
l *Per d. extrauaga. ad euitanda.*
m *Argum. cap. fin. de sepult. & c. in litteris. de rapt.*

m Arg. ca. non dicatur. 22. quæst. 1. cap. 1. de testamen. ca. 1. in 6. & ca. super 10. & ca. cum ad. de stat. monach.
n In capit. 22. lib. primi ex quatuor libris de eadē ordine Canonicorum regulariū pię valde, ac eruditè scriptis qui in capit. 44. num. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

absolutus, saltem ab aliquo sacerdote simplici in articulo mortis, [a] qui tunc potest absoluere, vt clarius, quàm omnia alia iura antiqua definit Concil. Trident. bin hæc verba, *In articulo mortis omnis sacerdos quoslibet pœnitentes à quibuslibet peccatis, & censuris absoluere potest.*

Sexto, quod per hoc videtur, quòd omnis sacerdos possit absoluere ab excommunicatione in articulo mortis, etiamsi confessum, modo signa contritionis præcedant: quia in tali articulo non solùm habet facultatem absoluèdi à peccatis reseruatis, sed etiam à censuris, vt per prædicta verba patet. quod clarè sentit Panormitanus [c] dum ait, quòd præsumitur quod laicus posset absoluere à censuris in articulo mortis, illa prodesset, ne iterum oporteret eum absolui. Et confirmatur, quia non est verum, vt dictum est, quòd secundum omnes non posse laicum absoluere à peccatis, quanto fortiori absolutio sacerdotis sine absolutione à peccatis prodesset. Præsuppositum tamen non est verum, vt dictum est prædicto. [d] quod ipsum postea videtur confirmasse prædictum Concil. Trident. per prædicta verba, quę non habent, omnis homo, sed (*omnis sacerdos*) significando nō posse id facere etiam laicum clericum etiam sacris initiatum, quantò minus laicum.

Septimo, quòd per eadem verba ausim dicere, quod excommunicatos etiam excommunicatus, & denunciatus potest hodie absoluere licitè constitutum in prædicto articulo, sicut nunc cōmunicatus. Tum quia Conc. vniuersaliter nullum excipiendo loquitur. Tum quia non obstat, quod per excommunicationem tollatur, vel certè suspendatur iurisdictio, quam habet habitualem habet iure diuino, [e] sine qua non potest consistere absolutio: quia probabiliter credi potest piam matrem Ecclesiam non auferre illi, nec suspendere iurisdictionem quoad talis articuli tempus, licet, vt proximè dictum est, non debeat concedere: quia quo ad eum non agitur de non absoluenda, vel non suspendenda iurisdictione, sed de non absoluenda, quod est difficilius, [f] præsertim incapaci, qualis est laicus iurisdictionis, [g] Ausim, inquam, id nunc dicere, quamuis prædictum Conc. communis contra tenuit, [h] quam ipse quoque immemor prædicti Concilij sequutus fueram ipse. Cæterum faceſſat subtilis illa nouitas differentiæ quoddam inter articulum mortis, & periculum mortis: cadunt nim sunt quo ad iura facientia facultatem absoluendi in 173 Octauo, quod illud dictum de collatione beneficij facta alicui excommunicato, quòd sit nulla, procedit etiam in eo qui se excommunicatum ignorat, secundum glossam. Panor-

a *Dist. cap. a nobis.*
b *Sess. 14. cap. 7.*
c *In d. ca. a nobis. num. 11.*
d *Capit. 26.*
e *§. cccx. 16. quæst. 1.*
f *Cap. quem admodum. de iureiur.*
g *Ca. tuam. de ord. cog. & ca. 2. de iudic.*
h *In ea non est de §hāſ. & S. Tho. in 4. libro sent. distinct. 17. q. 3. & 3. p. tit. 23. art. 3. ad 2.*
i *Capit. 26. num. 16.*
k *Vt sæpe probat cap. nos. de sent. excommun.*

nem & communem: [a] nam licet ignorantia excuset à pœnis constitutionis, non tamen efficit capacitatem acquirendi. Item excommunicatus est incapax, [b] sufficeret tamen dicere Episcopi, si ad eum spectabat collatio, secundum Panor. tamen si ad alium, quidquid dicat Panormitanus. [c] quod tamen non procedit in collatione facta à Papa, qui apponit eam clausula *absoluentes quo ad effectum præsentium* [d] dum, in litteris eorum apponi solita.

Item quod non est tenenda opinio Bartoli [e] communiter a Legistis, vt tradit Hippolytus [f] scilicet, excommunicatus Episcopi ligat extra Episcopatum ipso id volente: quia non absolutè confuratur, per ca. 1. §. & fortius per rationem quam vt rectè affirmat Panormitanus. [i] Nec obstat l. fin. [k] quæ loquitur de colore motus fuit Bartolus, quia est malè traducta à textu latinum, vt testatur eruditissimus Andr. Alciatus [l] in eum eius translationem nihil facit pro Bartolo & secundo.

Item quod excommunicatio conditionalis impleta contrahitur non retrotrahitur: quia fictio retrotractionis non habet locum in censuris. Tum arg. cap. licet. [m] Tum quia fictio habet locum in æquitate, [n] & nulla æquitas suadet, vt qui iuste excommunicabat ante conditionem impletam censeatur iniuste excommunicasse: id enim esset fingere impossibile sequens. [o]

Decimo, quòd sicut excommunicatio lata sub conditione non incurritur ante eam impletam, ita potest quis appellare antequam impletam, etiam post decendium: ita quod sine sententia communicare, etiam ea impleta, vt sentit glossa, [p] contra quam Panormitanum sequitur communis. [q]

Undecimo, quod pensionarius, qui personaliter contra constitutionem pensionis, non soluens eam die statuto, incurrit in censuram etiam ante intimationem litterarum, secundum quod incurrit per procuratorem, iuxta stylum Curiæ, de quo tradit Card. Cassador. [r]

Duodecimo, quod pro communi opinione, quam tenuit Panor. [s] contra glossam secundam, [t] scilicet, quod ignorantia probabilis excusat ab excommunicatione statuti pro delinquentis in pœnam, vt obligetur ad eam, quia non nititur eius consensu, sed potestate legislatoris eam, requiritur tamen consensus in causam, ob

a *In capite de cler. excommunic.*
b *Capit. pastoralis. eodem tit.*
c *In d. cap. pastoralis.*
d *De qua Fel. in cap. apostolicæ. colum. 1. de except. & alij al. bi.*
e *Inst. 1. nu. 43. Cod. de sum. Trinit.*
f *In l. fin. ff. de iustit. omn. iudic. num. 142.*
g *De constit. lib. 6.*
h *Sumptā ex d. l. fin.*
i *In capite. a nobis. 1. num. 11. de sent. excom.*
k *ff. de decret. ab ord. fac.*
l *Lib. 2. disputat. cap. 18.*
m *De sent. excom. li. 6.*
n *l. qui in vtero. ff. de stat. homin. tradit Bar. recept. in l. si qui pro emptore. ff. de vsuc. nu. 67.*
o *Central. vbi regnantia. ff. de reg. iur.*
p *In capit. Num. 16.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.2.q.64. art.8. quam imponitur, vt dixit S. Thomas, [a] & vt quis dicatur consentire in causam alicuius, non sufficit, quod consentiat in quod est causa, sed requiritur quod sciat, aut scire debeat esse causam, [b] & qui scit aliquid esse malum, & ignorat poena ob id impositam, scit quidem id quod est causa illius, non tamen causam illius. Nec obstat, quod ex eo sequeretur, quod mulier, rusticus, & alij, qui probabiliter pœnas legum ignorant: in nullam earum incideret: responderi enim potest, negando quidem sequelam, quo ad pœnam ordinariam, & proportionatam delicto, secundum naturam eius, vel statutam, vel prudentia communi imponendam, quam quilibet discretus paulo plus minus præuidere potest, saltem balucinando per legem naturalem dictantem delicta mediocriter punienda, [c] concedendo verò sequelam quo ad pœnam extraordinariam, & exorbitantem, & auctã vltra naturam illius nudè consideratam propter frequentiam, vel alias circumstantias personæ, temporis, loci, &c. ea ratione diuersificato dicto, quòd quicunque scit, vel scire debet aliquid esse malum, vel debet scire id esse puniendum iuxta naturam eius: & non solùm, consentit in eo, quod est causa eius, sed etiam in eo, quod scit, vel debet scire esse causam eius: secus tamen est de pœna exorbitanti aucta, & addita vltra naturam eius, ob frequentiam, & alias circumstantias, quia nec scit nec scire debet illud malum esse causam illarum, cuius generis est excommunicatio, & eo magis, quo sola ratio naturalis, quæ dicet pœnam debitam malo, non pertingit ad illam hinc inde addendam. Quæ est ratio germana cap. 2. [d] per quam extenditur ad quascumque alias pœnas exhorbitantes, sola natura delicti considerata. Per eamdem rationem idem censeo cum dicto nostro [e] de excommunicatione lata per legem communem Pont. Max. [f] cum multis eruditis Curiæ putantibus nouas extrauagantes cum censuris grauissimis latas super eiusmodi damnatis, quarum notitia numquam transit Pyrenæum, nec Alpes, non excommunicasse Hispanos eas penitus ignorantes: nam & percutiens clericum, aut patrem, aut dolose & interpellans monialem, vel virginem ignorans præcedenter eorum qualitates, quas sciens id non fecisset, non incurrit pœnas extraordinarias pro illis additas, [g] quia etsi sciat esse malum, id quod facit, nescit tamen, nec scire debet tantam pœnam pro illo malo impositam: & minùs peccat, qui fraudem legem grauissimis, & extraordinariis pœnis munitam ignorando eas probabiliter, quàm sciendo: sicut minus committit, & peccat qui ingreditur hortum, leui cespite septum

b Arg. l. cum de ill. ff. de noxal.

c l. ita vulnerarius. ff. ad l. Aquil.

d De constitut. lib. 6.

e Cap. 1. de sent. excom. in 6.

f Ver. ignorantia §. 8. & 9. Vt probo in commentar. Epitet. Fraternitas 22. quæst. 2.

g Capit. si vere. 2. de sent. excom. & l. si quis ignorauit ff. de iur.

cludendi, quàm qui alto pariete cinctum.

Decimoquarto, quòd nullus præter Papam sine eius absolutione speciali, potest absoluere ab hæresi, & censura annexa, etiam occultissima: quia Papa eam sibi reseruat in Cœnæ quamuis Conc. Trid. [a] concedit Episcopo, vt per se in suo Episcopatu possit absoluere subditos suos ab hæresi: quamuis item possit contendi, quod non sit casum, quo ad hoc illi per Bullam Cœnæ: quia S. D. N. Pius XIII. & Pius V. adeo id expressè declararunt, vt Sanctissimo Pœnitentiario negauerint illam facultatem, nisi certis modificationibus, sine quibus, nec hic absoluit ullam causa, nec ille dum vixit absoluebat, etiam cum [b] quod, [b] moueor ad credendum, quod nec virtute Iubilæi, nec Bullarum Cruciatarum, in quibus non datur facultas absoluendi ab hæresi, potest quis absolui ab ea, nisi expressè detur facultas absoluendi à casibus Bullæ Cœnæ: [c] iuncto dicto S. Antonini, [d] scilicet quod facultas generalis absoluendi ab excommunicatione non includit absolutionem illius, quæ spiritualiter non fuisset concessa.

Decimosexto, quòd Confessarius, eo quod sit munitus facultate dispensandi super voto, non potest dispensare super iuramento etiam eiusdem materiæ. Tum quia iuramentum vim continere duo vincula, promissionis, & iuramenti, quæ [e] quæ ratione S. Thomas [f] ait votum iuratum esse firmius non iurato. Tum quia secundum eumdem non ligat iuramentum, quam votum. Iuramentum præ, quia est sacræ rei attestatio, ratione reuerentiæ, quam debet implere, quod per nomen eius promittit. Votum ratione fidelitatis, qua quis debet implere, quod promisit. Tum quia secundum omnes votum, vt votum, est iuramentum, nec contra, nam diuersitas nominum, & titulorum, [g] & rationum obligandi supra dictas concludit esse diuersę speciei iuramentum, & votum, vt dispensandi super vna specie, non extenditur ad alteram probat, virtute mandati, vel priuilegij de beneficio valoris maioris, non posse conferri beneficio minoris. Tum quòd Abbates habentes potestatem [h] à sententia canonis *si quis suadente*, [i] non possunt à multis aliis excommunicationibus minoris auctoritate Federicum, [k] quia exorbitantia à iure communi sunt extendenda de alio, ad aliud. [l]

ipso die, quo hęc in prima editione latina excudebantur, pridie Idus Octob. An 1575. (quo sui sacræ Pœni-

a Capit. 6. sess. 24. de refor.

b Et arg. c. fin. de offic. vic. libr. 6. & capit. in generali de regul. iur. eod. lib.

c Arg. cap. frater noster. 16. q. 1.

d 3. par. tit. 24. cap. 17. §. 1.

e Cap. 1. de transg. & pact. 2. 2. q. 89. art. 8.

f De iure in 2. Distr. & de voto in 3.

g Arg. cap. cui, de voto facienda alt. de prohib. lib. 6.

h Iuxta ea, cũ illorum. de sent. excommunic.

i Conf. 14. Almain. Petrusinus.

k Regnatus de iure lib. 6.

l Regula

tentiariæ Prętorij primum habuit conuentum Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Stanislaus Hosius, postea quàm fuit in summum Pœnitentiarium à S.D.N. designatus, magna cũ laude, & gloria vtriusque, vt pote gratis, & absens, nihilq; minus præuidens ob solam eamdemque celeberrimam pietatis, integritatis, & eruditionis famam, qua non solùm Vrbi, sed orbi toti Christiano etiam ante purpuram fuit notissimus) tradituri fuit, an qui Hispanus probabiliter ante 20. annos vouerat ingredi Religionem ordinis fratrum minorum Cõuentualium (qui postea à fæl. recorda. Pio V. in tota Hispania abrogatus fuit) teneretur quærere extra illã, vbi nõ erit abrogatus, monasterium in quo reciperetur? Et videtur non teneri, tum per ea quæ supra. a Tum quod actus agentium non operantur vltra fines eorum. b Et orator nõ intenderat intrare extra Hispaniam Confessarij electi per confessionalia, Iubilæa, & alias Bullas Apost. dico tumultuariè primo, quod absolutio excommunicationis simplex est absolutio integra excommunicationis, quæ scitur esse lata, & valida. Absolutio verò ad cautelam est, quæ non est talis: & ista est triplex, dimidiata, quæ adest tempus, vel actum tñ: & integra, eius, quæ dubitatur esse lata, & eius, quæ scitur esse lata, sed dubitatur an valeat. Quę colliguntur ex ca. solet, c & scribẽtibus ibi præsertim Innocentio d

277 Eodem die rogatus de potestate absoluendi ad cautelam Confessarij electi per confessionalia, Iubilæa, & alias Bullas Apost. dico tumultuariè primo, quod absolutio excommunicationis simplex est absolutio integra excommunicationis, quæ scitur esse lata, & valida. Absolutio verò ad cautelam est, quæ non est talis: & ista est triplex, dimidiata, quæ adest tempus, vel actum tñ: & integra, eius, quæ dubitatur esse lata, & eius, quæ scitur esse lata, sed dubitatur an valeat. Quę colliguntur ex ca. solet, c & scribẽtibus ibi præsertim Innocentio d

Secundo, quod præfatus electus Confessarius non potest dare primam harum, & ita non potest absoluere cum reincidentia. Tum quòd illa non est integra. Tum quod in effectu est quædam suspensio, vt ait Innocentius e & Decius f & Confessario huiusmodi non est potestas dimidiandi absolutionem, nec suspendẽdi. Tum quia eam dare esset ferè absoluere pure & excommunicare sub conditione, ad quod faciendum nulla est illi potestas: nec potest absoluere ad certum tempus, vel actum: quia id effectu esset absoluere cum reincidentia.

278 Tertio dico, quòd potest dare secundam, quam petunt Confessarij confessis ignorantibus se esse excommunicatos per verba illa, *Si reneris vinculo excommunicationis*, &c. Per quam absoluitur ab ea, vel eis in quas potestas eius extenditur, modo præmiserit satisfactionem, vel aliud quod fuit requirat, vel certè eo sit animo, quo faceret illud, si meminisset se esse xxcommunicatum, & faciet cùm primum meminerit. Tum quia attenta sua ignorantia, satis videtur facere, quod potest, & facienti quod potest, non est neganda absolutio. Tum quia passim ita absoluunt Confessarij laudati ab hoc ab eruditis, vt etiam prædictum est. g

Quarto

a *Capit. ex. num. 48.*
b *I. non omnis. de reb. cred.*
c *De sent. excom. li. 6.*
d *Et capit. veniens. 2. inuita. de testi.*
e *Inno. & Ant. de. & Pan. super ea, & alii alibi.*
f *Cæsal. 241.*
g *Inno. 16.*

Quarto dico, quòd non potest dare tertiam sine præuia satisfactione, si confessus agnoscit esse verã offensam, ob quam excommunicatus: quia quum offensa est manifesta, non debet dari illa etiam cum cautela sufficienti sine præuia satisfactione. a Potest autem dare, si dicat se non offendisse: sed quia se dubitare de offensa, videtur, quod non possit: quia remissa simpliciter absolutione non censetur commissa absolutio ad cautelam. b Non obstet, quod semper tenuerim, & dixerim, quod delegatus, cui commissa est causa, potest parcere, & absoluere ad cautelam, cum Aretino c recepto frequenter in foro, & nobis, contra glossam communiter receptam, d quia glossa loquitur de commissione absolutionis ab excommunicatione, quæ tractari potest commodè sine absolutione ad cautelam, & decisio Aretini, & vsus loquitur de commissione causæ, quæ sine absolutione partium ad cautelam fieri non commodè posset tractari. Adde iis illa, quæ scripsi in cap. 1. e

Quinto dico, quod Confessarius, cui committit Sacra Pœnitentia, vel alius superior, vt absoluat latorem ad cautelam in foro conscientiæ tantum, non tenetur seruare formam quam solet: quia illi foro non congruit citatio partis, quam requirit, f sed satis est, quod constet ei per confessionem penitentis veritate niti.

Sexto dico, quod Confessarius, cui simpliciter, vt simplici confessori committitur absolutio ad cautelam in vtroque foro, non tenetur accipere cautionem sufficientem, g licet non denegare partem, nec audire excipientem de manifesta offensa. Secundo, si aliquid amplius, vel minus faciendum ei præcipiatur quia vno onere sublato, non censetur sublatum alterum, & ita cum absolutio ad cautelam requirat citationem, & sufficientẽ cautionem, etiamsi sit dubia offensa, h licet onus illud tam quam incongruum foro pœnitentiæ tollatur, satisfactio tamen, vel cautio sufficiens, quæ etiam illi foro conuenit videtur tolli: adeo vt putem, quod si excommunicatus agnosceret offensam esse veram, deberet eum cogere ad satisfaciendum. Dixi, *in vtroque foro*: quia si committeret quo ad forum conscientiæ tantum, putarem sufficere si propositum firmum satisfaciendi debito, vel offensæ inuenerit eam valere, quum quo ad illud cor magis quàm manus, k Dixi, *nisi plus, vel minus præcipiatur*: quia si præciperetur, vt sine vlla cautione, vel cum solutione, vel satisfacto dimidio, vel toto absolueret, id esset dandum. l

a *Dixi ea. solet.*
b *Iuxta gl. singu. ca. pitalum. de rescript.*
c *In d. cap. de restitut. etiam. 3.*
d *In d. cap. solet.*
e *In princ. num. 6. de pœn. dist. 6.*
f *Secũdum Inno. recep. in dict. cap. solet.*
g *Iuxta d. cap. solet.*
h *Capit. ex tuarum. de auctor. & vsu pall.*
i *Per d. cap. solet.*
k *Capit. si quid inuenisti. 14. quæst. 1.*
l *Capit. cum dilecta. cũ notat. ibi à Fel. de rescript.*

Septimo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Septimo, quòd Cõfessarius, cui committitur absolutio specialis alicuius ad cautelam in vtroque foro, deberet absoluere coram notario, & testibus, vel saltem testibus, vt absolutus posset probare aliis suam absolutionem, quæ non præsumitur, nisi probetur.[a]

a *Cap. sicut nobis. de sent. excom. & gloss. ca. propositi. de cler. excom. minist.*

Octauo, quòd excommunicato, denunciato, & absoluto à Confessario, siue simpliciter, siue ad cautelam, quo ad forum conscientiæ tantùm, non tenentur communicare alij præsentim publicè, neque iure possõnt, nisi probabiliter illud credentes, quia limitata causa limitatum producit effectum, nec absoluto, quo ad vtrumque forum, nisi legitimè id offeratur, vel probabiliter credatur.[c]

b *l. in agru. ff. de acqu. rer. dom.*

c *Per d. ca. sicut nobis. & per dict. gloss. d. cap. propositi.*

Micellaneum III. de scientia, credulitate, opinione, dubitatione, & scrupulo.

279 *Scientia, fides, opinio, dubium, & scrupulus quid, vt differant, & conueniant. & seq.*

280 *Conscientia quid, quotuplex, ad quid obligat, scrupulosa quæ mala, nascitur ex sex causis, & curatur 10. medijs. num. 282.*

281 *Dubijs in rebus pars tutior an necessario eligenda.*

283 *Legis rigor temperatur per æquitatem quinque modis.*

284 *Intellectus illius dicti,* Bonæ mentis est culpam timere, *vbi non est.*

d *In cap. si quis autem. de pœn. dist. 3. à num. 9.*

e *Gloss. fin. in l. 2. ff. antep. ff. aqua plu. arc.*

279 DICIMVS primo, quod scientia, fides, opinio, dubitatio, & scrupulus, in quibusdam conueniũt, & in quibusdam differunt, vt resolutius aliis tradimus alibi. à Quarum summa est, quòd scientia est cognitio visiua rei eam intellectus, quã sensus.[f] Fides est cognitio, qua firmiter ita esse iudicamus, id quod non videmus, iuxta illud Augustini: *Fides est credere quod non vides*,[g] iũcta gloss. 7. quę citat illud Greg. h *Fides non habet meritũ, vbi ratio humana præbet experimenta.* Opinio est cognitio, qua iudicamus aliquid esse vel non esse, quod nõ videmus, nec firmiter credimus ita esse, sed cũ formidine, ne cõtrarium sit verum.[i] Dubitatio est cognitio duarũ rerum contrariarum neutram earum iudicando veram iuxta gloss. 7. quæ dubietatem appellauit titubationem. Scrupulus est cognitio argumenti apparentis contra prædicta. Ex quibus infertur, hæc quinque conuenire in hoc, quod sint cognitiones, & actus potentiæ cognitiuæ & non appetitiuæ, vt ex verbo, *cognitio*, apparet: & quod differunt in eo, quod scientia est firma,

f *Vt pr. n. 2. & 3. dictum est.*

g *Ca. in domo de pœnit. dist. 4.*

h *Hom. 26. Euang.*

i *Facit glo. d. 3. ante pen. & gloss. in l. 8 dub. 3. penul. ff. vti possidet.*

k *Gloss. recep. l. de fun. tu. ff. de test. cum. & glos. rubr. ff. de iur. & fact. ign.*

ma, & euidens cognitio. Fides firma non tamen euidens, sed obscura. a Opinio autem nec euidens, nec firma, quamuis sit coniectiua. Dubitatio vero, nec euidens, nec firma, nec iudicatiua. Scrupulus autem est solùm quoddam argumentum rationis aliquam prædictarum. Et quod quatuor prima sunt cognitiones, quæ non possunt simul inesse vni, & eidem personę secundum eundem respectu. Scrupulus autem cum qualibet aliarum quatuor esse potest.

a *Ca. firmiter. de sum. Trin.*

Miscellaneum IIII. de conscientia.

CONSCIENTIA, vt definit, & diuidit S. Thomas,[b] non est potentia, nec propriè habitus animę, sed actus iudicatiuus, interdum testificans, quod illud fecimus, vel non fecimus, iuxta illud.[c] *Scit conscientia tua te crebro maledixisse tibi*, &c. interdum accusans, vel excusans dictãdo aliquid esse, vel malè factum esse, iuxta illud B. Augustí. *Senti de Augustino quidquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset.* Interdum dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciendum esse,[e] & ita hic accipitur: definitiúque potest conscientia, fides, opinio, aut dubitatio, de aliqua re facienda, vel non facienda, secundum communem in locis proximè citatis. Est duplex. Vera, quæ verè iudicat aliquid esse faciendum, vel non faciendum. Et erronea, quę falsè iudicat esse faciendum, vel non esse faciendum.[f] Est, & aliter triplex: certa, quæ pro certo iudicat. Dubia, quæ nullatenus iudicat: & scrupulosa, quæ contra id quod iudicat, habet argumenta. Porrò, quamlibet conscientia certa ligat eam habentem. Quantum verò quælibet harum obliget dictum est suprà.[g]

b *1. part. q. 79. art. 13.*

c *Eccles. 7.*

d *Cap. senti. 22. quæst. 5.*

e *Capit. per tuas. 2. de simon.*

f *Dict. cap. per tuas. ca. inquisitioni. de sent. excommun.*

g *Prælud. 9. à num. 3.*

Quibus addo, non semper esse necessariam partem tutiorem eligere: quia satis est quoad præcepti implementum aliquam eligere, vt latè,[h] probauimus, etiam in his, quæ ad fines, & mores pertinent: in aliis enim, nec de consilio, quis tenetur eligere tutiorem, vt ibidem probatur.

h *In d. ca. si quis autem. à num. 14.*

Miscellaneum V. de causis, ex quibus fit conscientia nimis scrupulosa.

DICO primo, quod conscientia nimis scrupulosa nascitur ex vitio naturali, vel acquisito.

Secundo dico, quòd conscientia nimis scrupulosa gignit multa mala scilicet inconstantiam, augmentum peccatorum, pusillanimitatem, nebulas intellectus, inquietudinem mentis, tristitiam, & id genus alia.

Tertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertio dico, quòd huius vitij causæ, secundùm S. Antoninum [a] sunt complexio timida, melancholia, & mania, dæmon tranquillitatis osor, vigiliæ, ieiunia immodica, & conuersatio cum scrupulosis.

283 Quarto dico, quòd decem sunt huius ægritudinis medicinæ, secundùm S. Antoninum. [b] Prima Deus per suã gratiã intus habitãs, & foris benignè assistens. Secunda pharmacum contra melancholiã, maniã, & alios malos humores, iudicium debilitantes. Tertia auersio cogitatus à re scrupulosa. Quarta submissio sui aliorum iudicio. Quinta cõtrauentio scrupulorum. Sexta vsus epiikeiæ siue æquitatis circa leges, de quâ Thomas [c] persuadendo sibi non peccare, qui implet legẽ secundum mentẽ auctoris, licet in verba offendat, [d] neque qui eã in sensu benigniore seruat, quãuis in duriore violet, neque qui eã non seruat vbi, & quando est impossibile, vel valde difficile, [f] neq; qui eã non seruat, vt pro stulto nõ habeatur: septima qui in rebus dubiis secundũ cõmunẽ bonorũ vsum eã seruat. 284 Septima rectus intellectus illius vulgati, *Tutior pars eligenda in dubio*, [h] nempe, in eo quod est propriè dubium, quia le non est, cum sufficienti auctoritate, aut ratione altera pars creditur: neque eũ ex multis opinionibus vna pro vera eligitur. Octaua rectus intellectus illius: [i] *Bonarum mentium est culpas agnoscere, vbi culpa non est*: cuius vnus verus sensus est generaliter se culpatum agnoscere, licet non meminerit specialiter culpã, iuxta glossam, [k] & latè tradita à S. Antonino. Alius, (qui visus est [m] Ioan. Gerson. aptior) signum animæ bonum propensæ, timere, ne sit culpa, quod nõ est tale: quia quam hoc non est bonitas, immo scientiæ, aut probi iudicij defectus.

a 1. part. tit. 8. c. 1. §. 20.
b 1. par. tit. 12. in. §. 10.
c 2. 2. q. 120.
d S. Thom. ibi art. 1.
e l. benignius. & l. seq. ff. de legib.
f S. Anton. vbi supra colum. 6.
g Argu. §. leges. 4. dist. & l. minime. ff. de lest.
h Capit. ad audientiam. de homicid. si quis autem. de panit. dist. 3.
i Capit. ad vrsi. 1. dist.
k Dist. ca. ad vrsi. 1. part. tit. 3. cap. in exilium. 6.
m 2. part. de nat. & qual. conscient. alph. 2.

Quæ opinio deligenda. Missella. VI.

285 *Opinio communis qua, & quando alteri præiudicat.*
286 *Opinio, qua deligenda latè, & resolutè. 287.*
288 *Opinans deponat dubium. antequam iudicet, consulat, aut operetur. & seq.*
290 *Scrupulos mitigat sibi parum, & multum Christo fidere, & eum talem imaginari.*
290 *Auxilio sine speciali Dei, qua bona moraliter agi possunt.*
291 *Deus, vt Deus, nullius figuræ, vt homo, gratiosissima, & benignissima.*

285 NONA medicina est electio bona ex variis opinionibus, & quiescere in ea. Electio autem bona hæc secundum Matth. Matthesium [n] & alios alibi eligendo primo conscientiæ

n Lib. de excell. verter. opin. 1. volum. tract.

dum receptam, nisi sit contra legem naturalem vel diuinam certam, contra quam consuetudo nihil potest. [a]

Dixi, *certam*: quia dubiam interpretari potest consuetudo, & eius interpretatio seruanda est iuxta Panormitanum. [b] Quinto cessante consuetudine eligendo eam, quę nititur aliquo, cui contraria, licèt sit communis, nequit aptè resistere, etiamsi quæstio principalis sit vnius iuris, & textus ibi per citata à Philip. Franco. [c] Tertio eligendo eam, quæ nititur aliquo argumento, cui aptè respondeti non potest. Quarto cessantibus his eligendo communem, si scitur esse. [d] Quinto cessante communi eligẽdo eam, quæ plus habet fundamentis, & rationibus nititur, quamuis satis aptè vtraque queant: quia cęteris paribus funiculus duplex, aut triplex difficilius rumpitur. [f]

Sexto cessantibus prædictis, eam quæ benignior, aut fauorabilior fuerit. [g] Qualis est quæ iuramento fauet. [h] Et quę matrimonio, doti, testamento, aut libertati, [i] aut aliis piis, & favorabilibus, [k] aut pupillo, viduę, peregrino, aut alteri personæ miserabili. [l] Qualis etiam quæ priuato contra fiscum fauet. [m] Etiam fiscus in delicto priuati fundatur, alias secus, nisi aliter Decius declarauit. [o] Qualis etiam est quæ valorem actui tribuit, siue actus, de cuius fauore agitur, sit vltima voluntas, [p] siue contractus, [q] siue libellus, litis contestatio, sententia, aut quilibet actus iudicialis, rescriptum, aut priuilegium. Quæ præsumptio pro actus valore præponderat aliis, [s] vt valeat valor actus in actoris fauorẽ, & damnum rei redundet. Septimo prædictis deficientibus illam, quæ reo fauet. [u] Octauo & nullo modo prædictorum alia opinio aliã superat: quam affirmant Doctores auctoritate, & scientia in materia, de qua agitur præstantiores, [x] & ita quam tenent Theologia, Medicina est theologa, & quam Canonistæ, si Pontificia, Legistæ si ciuilis. [y]

Octo autem nobis videntur addenda omnibus, qui de his scribere tractarunt, quo ad forum conscientiæ. Primum est, vt quilibet consultor, aut agens, qui in re dubia iudicaturus est, aut facturus est aliquid, antequã id faciat, debet, si possit, & tenetur, expellere ex animo illam dubietatem, & credere firmiter, & certè opinari opinionem dicto modo electam esse

a l. antiquitus. cum glossis. ff. de leg. & c. vñ dixi lius. de consuet.
b Cap. mala. & c. frustra. 1. dist.
c In v. 1. de indic.
d In prima. ea. ff. pater. de testam. lib. 6.
d Dist. ca. Capellanus de ferijs.
e Arg. cap. prudentiam. de offic. delegat. de quibus. 2a. dist.
f Excel. 2 ca. 1. de treug. & pace.
g l. semper in dubijs. ff. de reg. iur.
h Arg cap. quamuis. de pact. lib. 6. & cap. cum cæcinerat. de iureiur.
i l. quoties dubia. ff. de reg. iur. v. ff. de re iudic.
k l. sunt personæ. ff. de excusat. & sumpt. fun. Argu. totius dist. 23.
m l. non puto. ff. de iur. fis. sed.
n ff. de verb. sig. n l. 2. C. de iur. ff. lib. 10. o In l. in ambiguis pro doce ff. de reg. iur. p Quam ad hoc ibi ponderat Dec. nu. 6 ff. de reg. iur. q l. quoties ff. de verb. sig. r Matth. in d. tract. col. 4. s Argu. l. inter pares. ff. de re iudic. cap. cum sint iuxta partium. de reg. iur. lib. 6. & l. frumentarij. ff. de statu hom. & eorum, quæ per eam alt Decis. in cap. proposuisti. ff. de testib. x Argument. dict. cap. proposuisti cum notat. per Panorm. & alios.

veram,

veram, & secundum eam debere in eo casu iudicare: quia si prinsquam id faceret, & dubius iudicaret, consuleret, aut facere[t], peccaret contraueniendo conscientiæ dubiæ per dicta. [a] secundum est, quòd in vtroque toro vnus, & idem de vna, & eadem re potest, & debet credere aliquid esse verù quo ad vnum effectum propter vim alicuius rationis, & contrarium, quoad alterum propter vim alterius, argum. cap. Dominus, [b] & multorum, quæ pro eius vera concordia adduximus, [c] per quæ probatur vnam, & eandem mulierem posse, & debere suum debitum, & cum esse illum, cui cohabitat, quo reddat debitum, & contrarium ad effectum exigendi. Tertium, quòd quamuis in foro contentioso regulariter prædicta obseruari debeant, in foro tamen conscientiæ, ad effectum non peccandi sufficit eligere pro vera eius opinionem, quem merito censemus esse nobis idonea ad id scientia: & conscientia prædictum, iuxta dicta quibus adde glossam [d] adiuncta doctrina Pauormitani.

289 Quartum, quod non videtur vna opinio appellanda communis, ad effectum præiudicandi alteri eo solo, quòd plures eam sequantur tamquam oues aliæ alias, quæ præcedenti iudicio sequentes: velut aues, quæ vnam volantem aliæ omnes sequuntur secundum Decium. [f] Commemorem eum ad hoc existimatem illam, quam sex, vel septem auctores classicos ex professo tractantes assererent, quam probatam à quinginta sola ferè auctoritate priorum ductis. Opinio enim communis non ex numero opinantium, sed ex ponderc auctoritatis fit, vt dicit Alexander [g] relatus à Ludouico Gomez, hoc arbitror vtramque ad hoc posse dici communem, quando vtramque habet octo vel decem assertores graues, & eam deligentes. Quò fit, vt non sit multum laudanda diligentia quorundam recentiorum inquirentium vtrum teneant plures: doctrina enim præfata Ioan. Andreæ ideligenda communi, intelligenda videtur, cùm pauci reperiantur rum teneant contrariam.

290 Decima scrupulosi medicina colligitur: considerando primo, quòd opinio, quæ videtur esse S. Augustini, & aliorum antiquorum, (quam sequitur Gregorius Ariminẽsis, [k] & in qua inclinat S. Thomas, [l] & S. Bonauentura, [m] quamquc magis ibi Maior vigintiquatuor argumentis) tenet neminem posse solo libero arbitrio, & concursu Dei generali, sine auxilio speciali etiam moraliter tantùm bene operari. Et quod contrariam teneat Guilielmus Ocham, [n] & videatur recepta apud recentiores: licet item, nostra sententia, ei sit locus in operibus bonis, quæ suapte natura, & ex propinquo, ad

a *Supra num. 277.*

b *De secund. nupt. & cap. inquisitioni. de sent. excommun.*

c *In dicta ca. si quis à num. 121.*

d *Num. 283. & 2. cap. Capellanus. de feria.*

f *In consil. 484. incipiẽte, quod supra, & circa.*

g *Consil. 102. libr. 2. num. 6.*

h *In qu. 2. proœmij regul. cancellaria.*

i *In ca. 2. de consist.*

k *2. lib. sentẽt. dist. 27. l. 2. q. 109. art. 6.*

m *Dist. 28.*

n *Dist. dist. 28.*

bus bonis, quæ suaptè natura, & ex propinquo, ad solos rum moralium fines attingendos ratione naturali duce rent, qualia sunt secundum rationem naturalem, honarere, alterum non lædere, ius suum cuique tribuere: quæ dum decent, quid deceat, quidve expediat, iuxta naturalem tum, & rationem prouidere) necessariò tamen tenenda est eorum sententia in actibus moraliter bonis, quæ ex prosuo spectant ad iustificationem: qualia sunt bene credere, re, diligere, pœnitere, qualia percupere cœlestia, contemnere, & horrere inferna, & id genus alia, vt colligitur ex sensu ex [a] Concil. Trid. in hæc verba. *Si quis dixerit* [a] *Canon. præuenientem Spiritus sancti inspirationem, atque eius adiutorio sess. 6.* *nem credere, sperare, aut pœnitere posse sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit.* Qui sacer canon sensu a contrario sensu satis etiam probat opinionem reorum, quo ad alios actus moraliter bonos. Secundo consideratione, quòd bona pars scrupulorum nascitur ex quadam nimia diffidentia propriarum virium, per quam ferè quis putat sufficere illis bene pœnitere, confiteri, communicare, bene orare, & alia id genus operari, & videns ea non tam rectè, ac debuerit, facere, furies iterat ea non implorato, vt deberet, à Deo auxilio, & postrema facit imperfectius, quàm prima: & sic quam sibi plenè satisfacit, & turbatur tristitia erratorum, & minute errandorum. Huiusmodi ergo scrupulosi meminisse considerare paruitatem, & infirmitatem suam, & communem, ob quam vix quis potest, etiam moraliter bene agere sine gratia gratum faciente, vel auxilio Dei: & ita reputare sua opera, qua parte sua sunt, non tam perfectè, vt sint digna tanta maiestate: & confidere sibi, & fidere infinitæ bonitati eius, qui ad misserendum, quàm vlciscendum. Et quòd, vt est eos, qui nimium sibi fidentes, & sine illo ei bene re curantes, & sic non satis, de ipsius auxilio curantes, tis viribus facere nituntur, & non faciunt: ita illimus erga eos, qui memores suæ imbecillitatis, necessitatis, sine quo ei placere non possunt, illi iciunt, & pro naturalibus sui liberi arbitrij viribus auxilio ab eo superaddito, bona fide, obseruantiæ & Ecclesiæ suæ studeat, sperantes eum boni æquorum eam, quæ mediocris fuerit, etiam si non sit enim hæc pio animo secum voluerit, contentus mediocriter obligationi suæ satisfecerit, & gra-Deo, quòd ad id ita sua diuina bonitate eum iuuerit,

desiderans, sperànsque fore, vt in dies màiore opere auctus, meliùs id faciet, scrupulos abiget, animúmque serenabit.

291 Et quia Deus vt Deus, nullam figuram, & ita neque vultum seuerum, neque gratiosum nisi metaphoricè habet, quippe qui longè, imo infinitè simplicior est, quàm anima & angelus, plurimum scrupuloso conducet imaginari vultum illum speciosissimum, & benignissimum reuerendissimæ & benedictissimæ humanitatis D. N. Iesù Christi, qualem Sancti contemplantur eum, cùm olim doceret, concionaretur, & conuersaretur, exhibere solitum, nempè serenum, subhilarem, ad se amorem rapientem, consolantem, & lætificantem: imo & pro se mittentem se à nobis fragilibus & humilibus nostræ paralisi parum fidentibus, eiúsque magnificentiæ plurimum confidentibus, & bona fide sibi seruientibus, non exacturum adeo seueram rationem, qua nos condemnet, sed adeo benevolam qua saluet, Amen.

a In ca. 31. num. 1. Quoniam verò a promisimus inserere hîc tenorem eiusdam Bullæ fœl. record. Pij V. & moderationis eorum, de quibus in subiecta Gregorij XIII. Bulla, si exiret interea: quia non exiit, solam hanc subijcimus:

b Capit. 25. num. 88. prout supra b etiam promisimus.

GREGO

GREGORIVS EPISCOPVS SERVVS, &c.

Ad perpetuam rei memoriam.

IN tanta negotiorum mole, qua Rom. Pontifex assiduè premitur, vix vitari potest, ne aliqua interdum exiliant, quibus postea recognitis necesse est moderationis remediũ adhibere. Cùm itaque aliàs sanct. Pius PP. V. prædecessor noster auditis grauaminibus, quæ Fratribus ordinum Mendicantium Conuentualium locorum, & parochialium Ecclesiarum Rectoribus multis modis inferri dicebantur super sacris concionibus, & lectionibus habendis, confessionibus audiendis, pœnitentijs iniungendis, fratribus ad sacros promouendis, celebratione Missarum, cura animarum, sacramentorum ministratione, sepulturis, funeribus funeralium, legatis, donationibus, eleemosynis, testamentarijs electionibus, aliisque huiusmodi iuribus, necnon quibusdam, & diuersis oneribus, ac etiam super statu, & regimine sanctimonialium ipsis fratribus subiectarum, reformatione processuum, censurarũ publicationibus, confessionibus, præcedẽtia, locorum acquisitione, quibusque alijs rebus tunc expressis, multa per quascunque litteras pro dictis Fratribus non modo statuerit, sed & quæ iam in Concilio Tridentino decreta fuerint ad hæc pertinentia declarauerit: multáque alia priuilegia eisdem 17. Kalen. Iunij, Pontificatus sui anno secundo, & deinde illa diuersis ordini-

bus,&c. concesserit. Postea, de Vicarijs perpetuis Ecclesiarum quæ illis sunt vnitæ,&c. decreuerit. Demum animaduerso, quòd illa multas lites, &c. inter eos, & ordinarios concitauerant, primum illa restrinxerit. Deinde plenius prouidens priores litteras moderatus fuit,& alias instar earum concessas reuocauit, litesad se aduocando. Postremò circa confessariorum regularium approbationem aliqua declarauerit. Nos harum varietate cognita,& infra. Statuimus de prædictis,& alijs omnibus litteris,& constitutionibus, quæ ab eodem prædecessore eisdem de rebus pro quorumcunque regularium, etiam Mendicantium ordinibus,& congregationibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuscúque in eis contentis, eam deinceps dispositionem atque decisionem pro subiecta materia futuram esse, quæ siue ex iure veteri, siue ex sacrorum litterarum, & constitutionum editionem erat, & dicti Concilij decretis, siue alias legitimè ante dictionem & decisionem, suúmque pristinum statum si ipsæ non emanassent futura fuisset, ad quam dispositionem illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irritantia, & alia decreta, & quæcumque alia nostris statuto, ordinationi, & reductioni aduersantia. Decernentes illa pro infectis haberi, ac omnes lites, coram quibuscuis iudicibus, &c. motas necdum decisas, & iam decisas, si modo tractum habeant successiuum, & futura dubia quandocumque orientur, ad nos reseruenda esse. Necnon irritum, &c. Dat. Romæ Pontificatus nostri anno primo.

Deo Iesu Christo æterni Dei æterno filio laus & gloria.

CAPITA

CAPITA QVAEDAM ET LEGES VTRIVSQVE IVRIS, ET ALIQVOT ITEM GLOSSÆ

quæ à Doctore Nauarro breuiter aliquando, & aliquando satis copiosè in hoc Manuali explicãtur: quibus etiam addimus Bullas Pontificũ Maximorũ in corpore iuris non extantes, quas magna ex parte Auctor explicauit. Loca aliquot S. Scripturæ in hoc opere explicata ad vocem Scripturæ. Iudicem rerum propter eorum paucitatem cõtulimus.

EX DECRETO.

...ab eius. dist. 1. habens bonum mendum esse, ibi timendum, vbi non est. 1025.b
...2. 23. dist. quaten⁹ habet ...cum stola & superpelliceo communicare debere. 569.a
...15. distinct. quod habet ...peccatum adeo esse vehemens non fiat criminale, ...explicatur. 643.b
...32. dist. & similia, ...licere clerico cohabitare, matri, furori, amicæ. 797.a
...d. 33. quatenus habet ...cum qui in infantiã versus fuerit. 780.a
...Neapolitanũ. 2. q. 7. quæ ...sine caussa legẽ transgredi conferre. 650.b
...c. omnis. 11. q. 3. quando excommunicatum ...diabolo. 857.a
...15. q. 1. quod habet ...Iudicem non debere recusari. 785.c
...Iudice 17. q. 4. habetur ...ciare. 897.b.c.d. & seq.
...10. q. 4. quaten⁹ habet ...licere vouere. 216.b
...Gratian. 23. q. 5 emendatus fuit. 731.c. 732. & seq.
...Iudicis 23. q. 5 quatenus ...non posse velle aliũ ...nisi ne, vel publica ...vtilitatem. 375.b.c
...24. q. 3. quatenus insinuat ...excommunicationis signa offendentem absoluendum. 839.a
Cap. Agathosa. 27. q. 2. quatenus habet maritũ cuius vxor fornicaria est posse religionẽ ingredi. 592.b
Cap. Sacrificium. de consec. dist. 2. quatenus habet sacramẽtum esse sacrum signum, vel inuisibilis gratiæ formam. 571.572.a
Cap. Cum in cunctis. de election. quatenus suspendit clericos eligentes in episcopum eum, qui non est legitimus, &c. 646.b
Cap. Litteras. de rescript. quaten⁹ dicit suspensum, qui duos sacros ordines extrà die suscipit. 1003.a
Glo. cap. 1. de sac. vnctione quatenus habet cor esse animæ sedem, explicatur. 7.c
Cap. fin. de sacram. non iteran. quatenus habet baptismum supplendum esse & non iterandum. 481.a
Cap. finale, de bigamis, quod dicit clericũ irregularẽ esse etiã contrahat matrimoniũ nulliter. 971.c
Cap. fin. de offic. delegati quod excommunicat partem inexaminem confessorem ad procedendum in eis, quæ non debet. 913.b.c
Cap. fi. de his quæ vi. quod excommunicat eos q vi vel metu abeuntes cẽsuræ absolutionẽ consequuntur. 923.c
Cap. licet. de feriis, quatenus habet tam veteri, quàm noui testamenti paginam septimũ diem humanæ quieti deputasse. 229.c
Cap. Veniẽs. de iureiurando, quaten⁹ habet in quocunq; iuramẽto esse superioris iuris excerptum. 221.b.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cap.1.de re iudicata.quod suspendit iudicem ecclesiasticum, qui contra ius aggrauat partem gratia vel sordibus. 947.c
Cap.2.de reb Eccles. non alienand. quod excommunicat compellentes prælatos ad submittendum bona Ecclesiæ laici. 914.a.b
Cap.fin.de reb. Eccles. quatenus dicit, quod laici non possunt statuere de funeralibus. 920.c
Cap. In aliquibus. §. ille de decimis quatenus habet diuino iure decimas deberi. 556.a
Cap.non minus.de immunit. Eccle. quod excõmunicat seculares magistratus clericis taleas imponentes. 918.a.b
Cap.non magnopere. ne clerici vel monachi. quod excommunicat religiosos, qui exeunt à suis monasteriis, vt audiant leges & medicinam. 918.b.c
Cap.1. de despons.impub. quatenus habet filium teneri ducere vxorem illam, de qua assumenda pater pacisci tur. 238.d
Cap.significasti. de diuortiis. quatenus habet non posse coniugem innocentem discedere ab adulterante sine iudicis auctoritate, explicatur. 592.a
Cap. Per vestras. de donatio. inter virum & vxorem, quatenus habet vt marito vergente ad inopiam dos apud fidelem mercatorem deponatur. 468.b.c
Glos. Cap. vir. de secundis nuptiis. dicens sacramentum, id est, benedictionem nuptialem non debere iterari reprobatur. 628.a.b
Gloss. Cap. consulere. de Simonia. quatenus habet voluntatem non efficere quem simoniacum. 679.a.b
Cap. de hoc. de Simonia, quatenus habet acceptum per simoniam iuste retineri non posse. 544.b.c
Cap. mandato. de Simonia. quatenus habet eos nõ teneri de simonia, qui solo affectu animi vtrinque spirituale pro temporali dederint. 659.b
Cap. penult. de Simonia quod, suspendit eum qui factis inierat pro patrimonio cum pacto non petendi ab Episcopo victũ. 946.b
Cap. Si qui's, de hæretic. quod habet *Dicatur mortuus anathema.* 1029.
Cap. Ad audientiam. de homic. quod habet turior pars est eligenda. duo. 1029.b
Cap. Excommunication. de regul. bus, quod excommunicat eos qui bona capiunt Christianorum naufragio perdita. 918.b
Cap. fin. De vsuris. quatenus habet vsurarium censendum, qui mutuat pecunias nauigaturis, aut ad tales proficiscenti, pro eo quod suscipit in se periculum. 482.a.b c. & seq
Cap.fin. de cler. excom. ministr. quatenus habet clericum minime excõmunicatione irretitum peccare confitendo sacramenta. 1011.b.
Cap.1. de pœn. & remiss. quatenus semel in anno communicandum esse præcipit. 944.b.c
Cap. officij. de pœnit. & remiss. quatenus habet quem à reliquis excusari, eo quod sine vitæ & facultatis periculo retinere non possit. 378.b.c & 379.b.
Cap. Nuper. & cap. 2 concubinarii. sententia excommunic. quæ excommunicant eum qui communicat cum excommunicato in crimine criminali. 2.a
Cap. Ex de sententi. excommunic. quod excõmunicat eos qui propter aliquam causam ab ecclesia fuit, à quo non processit, non præsentatur quam primum potest. sunt ei, qui eos potest absolvere. 916.c.
Cap. Nouerit. de sent. excom. quod excommunicat eos qui statuta fecerint, vel consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. 916.a
Cap. Significauit. de sent. excommunic. absolutionem excommunicatis Papæ reservans, quam clerici excommunicati à Papa. 916.a

...ad.967.a
...ellus. eo. quod habet excommunicatos esse sacrilegos, ...tringit & spoliant Eccle... 907.c.908.a
...solgi. 2. de sent. excommu. ...habet excommunicato ...qui vltus signa contri... ...dendit beneficium absolu... ...pendendum. 1029.b
...ra. de. quod referatur excõ... ...ne latam & denuncia... ...in incendiarios. 917.b
...Cum desideras. de senten. ...quæ habet hunc versum, ...homicide res agitur arta necesse. ...a.b.c
...gnid in dubiis. de pœnis qua... ...habet sacerdotes, qui ad ...dum in bellis incitãt esse ...certa. 924.b.c
...cuncti de electio. libr. 6. ...excommunicat omnes, qui ...personas ecclesiasticas eo ... non elegerint, quem vo... 922.b
...ministratibus. de electio. in ...quod excommunicat directo... ...dinis monialiũ. 923.a.b
...dicis. lib. 6. quod excõ... ...eum qui fingit casum, ...se al mulierem vadat.
...quæ. de sent. excommu. ...quod excommunicat eos ...cat eos qui se excõmu... ...vel cognatos eorum.
...de Decimis lib. 6 quate... ...decimam partem fru... ...deberi in lege noua iure di... ...coniungitur. 556.a
...domib. in 6. quod ex... ...eos qui instituunt ...ordinẽ religionis. 924.c
...de censib. lib. 6. quod ...eos qui exigunt ...portorium vel duca... 925.a
...immun. eccles. in 6. quod ...prohibentes sub... ...remanẽt vel remanẽ à cle... 916.a
...cler. ne mon. in lib. 6. quod excommunicat religiosos semetẽ habitum relinquentes. 916.b & qui valunt ad aliqua studia sine licentia sui prælati. 927.c & doctores qui docent religiosos leges & medicinam. 928.b.c
Cap.1.de homicid. libr. 6. quod excommunicat mandantes aliquem interfici per assassinos. 929.b
Cap.1.de vsuris. lib. 6. quod excommunicat clericos quatuor modis vsurariæ prauitati fauentes. 929.d
Cap.1. de iniur. lib. 6. quod excommunicat concedentes repræsalias in Ecclesiasticos. 930.a.b
Cap. Fœlicis. de pœnis libr. 6. quod excommunicat eum qui infectatus fuerit aliquem Cardinalem. 908.b.c
Cap. Qui prior. de reg. iur. in 6 quatenus habet, *qui prior est tempore potior est iure.* 359.b
Clem.1. de sepult. quæ excommunicat sepelientes aliquem in loco sacrato in quo non debet sepeliri, vel qui non debet. 932.b.c
Clem.1. de decim. quæ excommunicat, qui decimas vel alia jura Ecclesiæ appropriare sibi præsumpserint. 933.a.b
Clem.1. Nec in agro de statu monac. quæ excommunicat monachos sine facultate abbatis arma in claustro tenentes. 933.c
Clem.1. de consanguin. quæ excommunicat eos qui matrimonium in certis casibus scienter contrahunt. 934.b.c
Clem.2 de hæreticis, quæ excommunicat inquisitores, qui prætextu sui officij illicite sumunt pecuniam. 935.c. 936.a
Clement. 1. de vsuris quæ excommunicat officiales ciuitatum, qui factum statutum, vt vsuræ soluantur. 936.b
Clem.1. de priuilegiis. quæ excommunicat religiosos certa sacramenta sine licentia parochi ministrantes. 910.a.b
Clem. Cupientes de pœnis, quæ excommunicat religiosos inducẽtes aliquem ad vouendum eligere sepulturã in sua Ecclesia. 911.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

excommunicat religiosos mendicantes, qui nouas domos accipiunt. 936.b. & qui concionantur, ad auertendos audientes à soluendis decimis. 937.a. & qui de industria in confessionibus nullum faciunt scrupulum sis, qui non soluerunt decimas. ibid.b

Clem.1.de sent.excom.quæ excommunicat religiosos, qui non seruant interdictum, quod seruat matrix Ecclesia. 937.c

Clem.Grauis de sent. excom. quæ excommunicat nobiles & dominos temporales qui cogunt diuina celebrare tempore interdicti. 911.b.c

Extrauag.1 de sepult. quæ excómunicat eos qui exenterãt mortuos ad eos conseruandos. 911.c. 912.a

Extrauag.vn.de sent.excomm.quæ excommunicat impugnantes litteras electi Papæ antequam coronetur. 918.b.c

Extrauag.1.de Simonia. quæ excómunicat eos qui dant aut accipiunt aliquid ob ingressum in monasterium. 912.b

Extrauag.2. de Simonia quæ excómunicat committentes simoniã in ordine, aut beneficio. 912.c

Bulla Martini V. de vitandis excómunicatis quæ incipit *Ad euitandas.* 862.c. 863.a

Bulla Pij V. de censibus quæ incipit, *Cum onus.* 415. 450.

Bulla Pij V. de officio sociandi, quæ incipit, *Expressus.* 813.c. 814.a

Bulla Pij V. aduersus tauros agitationem, quæ incipit, *Decet.* 814.

Bulla Pij V. de cambiis, quæ incipit, *In eam pro.* 401. 402.

Bulla Pij V. de Simonia contractiali, quæ incipit, *Inscrutabili.* 703. 704.

Bullæ Pij V. contra ambientes officia administrationé iustitiæ annis habentia. 744.a.b

Bullæ Pij V. aduersus nefandum concubitum exercentes pœnæ. 1008.a

Bulla cœnæ Gregorij XIII. quæ incipit, *Consueuerunt*, cui additum est id, quod eidem Sanctus V. addidit vel mutauit. 876. 877. & seq.

Bullæ Gregorij XIII. de locis, quæ incipit, *Ad tollendum.* 940.941.b.c

Bullæ Gregorij XIII. de indulgentiis concessis fratribus Sanctissimæ Trinitatis, pars. 1022.b

Bulla Gregorij XIII. quæ gratia quædam à Pio V. fuerant mendicantibus concessa renouatur, quæ incipit, *In cunctis.* 1016

LEGES ALIQVOT QVÆ IN HOC OPERE explicantur.

L. iuris gentium. 7. sed si fraud. ff. de pactis quatenus habet. fraudem inest. dolo. 566.b

L.4.§.sed & quod. ff. de condict. ob turpem cau. quatenus ait meretricẽ & si turpiter faciat eo quod sit meretrix, non tamen erit accipit, cũ sit meretrix. 547.b.c. & 549.b.c

§. Sæpe l.2. ff. depositi, quatenus agit de illo qui se gratis offert ad depositum custediendum. 107.a

L.1.§ Denique. ff. de aqua pluuia arcend. quatenus habet eum qui fecerit effodit in suo, nõ teneri de damno vicino illato, si non animo nocendi faciat. 870.b

L. Si quis in metallis. C. de pœnis quatenus habet facinus hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ. 1028

INDEX RERVM COPIOSISSIMVS, OMNIVM QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR summam complectens, in quo littera a, columnæ principium, b. medium, c. verò finẽ denotat. Definitiones porrò, & quædam alia diuerso charactere designantur.

A.

ABAS qui petiit benedictionem ab Episcopo si eam non obtineat, habetur pro benedicto. 1025.c

Abbates quinam non possint excommunicare. 849.a

Abbas qui pro vno vel altero non dicitur. 1008.c

Abortus vel abortiendi periculũ procurans vt peccet. 1.

Abortum qui procurat antequam fœtus rationali vegetetur animali, 993.c

Absolutus ponitens ab omni excommunicatione maiori, & minori. 858.a

Absolui quando quis, licet excommunicationem non vitet.

Absolutio quæ familiares peccãtis cognatis, & heris. 100.c

Absolutio qui milici nõ sunt Reipublicæ præsentes. 102.b

Absolutio quæ potestas à censuris, & quo extenditur ad irregularitatem. 1012.b

Absolutio omnis sacerdos quo ordine possit. 1019.a

Absolutus qui potest à suspensione ab officio, vel ab homine. 951.a

Absolutus non potest laicus excommunicatus etiam in mortis articulo.

Absolutus vel communicati an debeat proximus morti vel aliud loquela priuatus. 838.b

Absolui qui possũt ab Episcopo à cã. si quis suadente 17. quæst. 4. ob enormem percussionem: & qui ob mediocrem, & quòd omnes possunt ob leuem. 902.b.c

Absolutio sacramentalis, quòd sit actus iudicialis est de fide. 109.c

Absolutio malè absoluẽtis à censura Bullæ, eur non reseruata. 894.c

Absolutio per bullam, quàm formam requirat, & an extra confessionem detur. 840.a

Absolutio à censuris quid prosit mortuo. ibid.c

Absolutio excommunicationis à quo delegatur. 869.c

Absoluitur Episcopus non potestate à se data, sed à Deo. 1018.c

Absolutus ob impedimentum, vel à Papa cum onere præsentandi se, ordinario quid facere debeat. 870.a

Absolutionem sacerdotalem esse actum iudicialem Tridenti definitum est, & alia de ea. 109.b

Absolutio à peccatis quæ confertur maiore aut minore excommunicatione ligato communitor valet. 137.c. & multo magis si excommunicatio erat inualida. 138.b

Absolutio concessa excommunicato scienti, & peccatum quod committit eam accipiendo non ignoranti nulla est. ibid.c

Absolutio non habentis iurisdi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem nulla est & debet iterari. 139.b
Absolutionem quæ ratificatio bonam efficit. ibid
Absolutio illius qui potest absoluere ab his & non ab illis partim valida partim inualida. ibid.c
Absolutio per scriptum data valet. 559.c
Absolutionem peccatorum accipiens qui nouum peccatum contrahit. 581.b
Absolutio non neganda pœnitenti ob peccatum, de quo sunt contrariæ doctorũ opiniones. 825.c
Absolui non debet qui habet reseruatum, sed pro eo ad eum cui reseruatum est remitti. 826 b
Absolut pœnitens excommunicatus prius debet ab excommunicatione, quam à peccatis. ibid.c
Absoluitur quis ab excommunicatione quomodo. 827.b
ad Absolutionem sacramentalem quæ requiratur attritio, & quæ non sufficiat. 85.c. & 86.a
Absolutio sacerdotis regulariter valet etiam si fuerit iniusta. 137.b
Absolutionis sacramentalis forma, & multa ad eã spectantia. 828 b,c
Absolutio cum conditione de futuro dari non debet. ibid.c
Absolutus ab omni excommunicatione & peccato reseruato ab eo qui potest, potest à quocunq; absolui, ab ea excommunicatione, vel peccato reseruato, quod tunc non meminit confiteri. 869.b.c
Absoluens ab aliquo casu, vel excommunicatione, à quibus non poterat, quid facier. 830.
Absolutio non neganda pœnitenti eo quod nolit acceptare pœnitentiam. 835.b
Absoluere potest quilibet sacerdos in articulo mortis quemlibet à quolibet peccato vel censura. 837.b Modo sit Catholicus, aut non præcisus. ibid.c. quod ampliatur ad omnem, qui non est hæreticus. 838.a
Absolut in articulo mortis à peccato à quo poterat absolui, nõ tenetur iterum confiteri. ibid.
Absolutio sacramentalis est à culpa & pœna. 1034.a
Absolutio ab excommunicatione simplex, quid sit, & ad cautelam triplex. ibid.
Absoluere non potest confessarius cum reincidentia. ibid.
Absoluere ad cautelam ab excommunicatione ignorãtes se reseruatos communicatos laudabile ibid. c.
Absoluere ab excommunicatione quæ scitur esse lata, sed dubitatur an valeat, sine præuia sententia non confessarius non debet. 1035.a
Absolutus ab excommunicatione quod forum conscientiæ attinet est vitandus sicut antea. 1036.a
Absolutio ab excommunicatione & excommunicatio, in quo differant. 1037.a
Absolutio data mandato Papæ ad absoluendum secundum formã iuris, valet quamuis ea non fiat uerbo. 1037.a
Absolutio & excommunicatio in quo differant. ibid.b
Absoluere potest ab excommunicatione minore quilibet sacerdos, & à minore non reseruata quilibet prælatus, & propriꝰ sacerdos. ibid.c. & 1038.c
Absoluere potest excommunicatum ab homine ipso, aut eius successor, aut superior. ibid.
Exceptis tamen quibusdam qui excommunicarunt. ibid.c
Absoluere qui potest ab excommunicatione lata à iure potest etiam à lata ab homine prædicto. 1039.b
Absoluere qui possunt ab excommunicatione virtute iurisdictionis delegatæ à principe, aut virtute alterius ordinariæ potestatis vices suas possunt alii committere. ibid.c
Absolut qui possunt ab Episcopo ob perculionem clericl. 1039.b
Absoluere possunt ab Episcopo quamcunque excommunicationem Papæ reseruatam laymen impediti. 1040.a
Absolutio

Absoluere ab hæresi sine speciali commissione Papæ nemo potest. ibid.
Anni iubileorum quibus non habent speciales facultas absoluendi à casibus reseruatis, ab ea absoluere facultas non potest. ibid.
Absolutionem omnem tristitiam mortalem, & mortali bono, sed propriè ad tristitiam ordinans ad tristandum de bono spirituali diuino, quatenus huiusmodi in eo quo tristatur. 45.a. in quo maximè consistat peccatum Accidiæ. ibid. b sex species desperatio, pusillanimitas, torpor animæ, rancor, malitia, suggestio mentis, & cur hoc peccatum pigritia vulgo nominetur. 721.a. qui peccat mortaliter in accidia, & eius filiabus. 722.b.c
Absolutum insufficiẽs de voluntate peccandi ex vtraque parte videtur, nulli regulariter absoluendum. 341.b
Absolutus aliquid, vt faciat bonum, tenetur facere, debet restituere. 341. b. Quod etiam contra Scotum affirmatur verum esse in illis, quæ contra specialem legem non sunt. ibid.
Absolutus aliquid ne male faciat, in foro conscientiæ non tenetur reddere illicitum quod dedit repetat. ibid.
Absolutum ob operam meretricium & ob alia maleficia non redditum, quia vtrinque turpiter versatur. 346. c. 347. a. b.
Absolutum aliquid occulte ab eo cui non licet acceptio sibi nota peccat venialiter. 408.c
Absolutum alienum magis peccat quam qui restituit. 409.c
Absolutus bene aut malè ab eo qui potuit, ad restitutionem non tenetur. 688.a.b
Absolutus iudice non peccat, imo tenetur excommunicatus omnibus requisitis concurrentibus. ibid.
Absolutione peccata aliorum secreta reipubl. pernicios detegens non peccat. 510. a
Accusare tenetur quis alium eius criminis, quem scit alteri falso imponi. ibid.b
Accusatus de vero crimine secreto non tenetur ad restituendam famam, quam accusator amisit. 517.c. 518.a
Accusans in iudicio criminis falsi, vel potens debitum falsum. P.M. 758.a
Accusans aliquem veri criminis sed malo animo vel fine mortali P. M. ibid. b. Qui paciscitur in causa criminali adulterij quando peccat. ibid.
Accusare omittens quando peccat. ibid.c. & 246.c
Actus humanus est *Actus hominis transitorius & voluntarius perfecte & simpliciter, vel omissio eius.* 45.a
Actus in genere naturæ vnus, quomodo bonus & malus esse possit. 48 b. non tamen eodem tempore. 49 c
Actus vnus malus, vel bonus, quomodo multiplex peccatum, vel meritum esse possit. 61. b
Actio & passio eiusdem rei dantur contrariæ mala scilicet actio & passio bona. 463.c
Actionis mater obligatio. 50 c
Actio furti dari non debet pro re, quæ non pertingit ad culpam mortalem. 326.b
Actus de se est inuendibilis, cum misceatur inuendibilj, vt peccatum, & spirituale. 351 b
Ad actus bonos virtus, & ad malos vitium mouet, & multæ actuum diuisiones tam boni quam mali. 631.a.b
Actum faciens regulariter plus peccat quam consulens. 392.b
Actus indifferens in specie datur, in individuo nullus. 633.b
Adoratio imaginum quæ illicita. 173.a
Adultera de Ecclesia non extrahitur sine debita cautione. 382.a
Adulterans perdit ius exigendi debitum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitum, debitè tamen petit. 591.b
Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti. ibid.c
Adulterantis coniunx quando religionem ingredi potest. 592.b
Adulter non tenetur credere esse filium suum, sed si credit alterius vxorem ex se concepisse, quid restituere teneatur. 321.c. adulter magis est, quam fur, qui furatur vt adulteretur. 506. a. ab adultero marito vxor non cogitur discedere. 591. adulter suæ defensionis caussâ maritum mulieris occidens est irregularis. 998.b
Aduocatus non idoneus ad patrocinandum, & id muneris subiens P.M. 756. b. & qui iniustam caussam tuetur, vel dubiam. ibidem. negligentia sua iustam partem suam amittens. ibid. c. & id faciens per quod aduersarius iustam causam suam amittit. ibid.c. pauperi in extrema necessitate non subuenions. 737. a. stipendium accipiens quando non debet, & maius quã debet. ibid b conuenions de quota parte litis si vincat. ibid.c
Aduocatus peccat litium secreta sibi reuelata detegens. 762.b
Ægrotis sanæ mentis præditis quid maximè consulendum. 839.b
Ægrotis in mortis articulo quomodo indulgentiæ concedendę. ibid c.840.a
Ægrotus qui cum signis contritionis moritur, post mortem ab excommunicatione absolui potest. ibid.b. ei moriturο pœnitentia non imponenda, sed spes in Deum maximè excitanda. 841.a
Ægroti de fide Catholica dum moriuntur maximè tentantur, & quid tunc respondere debeant. ibid. b. cum eis de cognatis, & rebus temporalibus non colloquendum, nec spes eis vitæ facienda. ibid.c
Ægrotis interdicti tempore etiam clericis extrema vnctio data non est. 962.c
Ægrotum in articulo mortis excommunicatum & signa contritionis dantem etiam non confitentem sacerdos non laicus ab excommunicatione potest absoluere. 1010.a
Ægroto à iudicio mentis alienato quæ sacramenta ministrari debeant. 818.c
Æger pœnitens quem ante expectandum non pœnituit, cur absolui Augusti securus non erat. 69.c
Ægrotus refugiens humanum remedium, & soli se prouidentiæ diuinæ committens, quando peccet vel non. 177.b.
Ægrotus non petens extremæ vnctionis sacramentum per contemptum P.M. 144.c
Ægrotus quis à peccatis absolui potest vel non. 844.c
Ægyptium seu Cingarum de sua fortuna percontans quando peccat. 870.b
Æquitate seu ꝛꝯ latrocinia quomodo scrupulosus vt potest. 1038.b
Æstimabile est aurum maximum, fama licet minima non item. 381.c
Æthiopes à piratis captos qui emunt quando antiquæ eis libertati reddere teneamur, & quando non. 674.b. Qui eos emunt, ne peccato pollutis vel nobis pollutis. 870.b
Affinitas est *propinquitas duarum personarum, quarum vna cum alterius alterius consanguinea copulâ habitudinem hanc affinitatem quæ copula sunt.* ibid.c
Aliena peccata audita ab alio referre, quando peccatum sit vel non. 452.b
Alienum qui retinet tantum furtum peccat, quam qui accipit. 322.a
alienum qui retinet quoties peccat non restituendo illud. ibid. b
Alienum restituere facis nisi cum id commo-

commodã fieri potest, boni viri ibid.c
non semper domino re- 590.b
ea retenta, cui perrat & ad restitutionem obli- 246.a
gna est qui non est verus in re- habitat, nec filius erit 930.a
est vitium inclinans ad in- bonum appetitum. 640.a
quando quis pec- 642.a
aliquorum bonam no- lædere intendens vel læ- 502.c
sequens amatam vt pec- 303.
maximus esse debet 65.b
quo plus quam alia om- est virtualis pœni- ibid.c b.
obedientialis, virtuali- voluntatem adim- quidquid Deus præcipit.
minus principalis ob e- bonus, si principa- Deum sit. 67. b
non maior sit quam ad sempiternitatem non suf- ibid.c
super omnia solis viri- bus haberi non po- ibid.c
in hac vita qualis esse 76.a
parentes & Deum iubet. 154.a.b
non super omnia quo- 156.c
est maximè bonus. de amando proximo cur non in decalogo 165.a
omnia præcepta pul- 242.b
diuinus & humanus que horum.
duplex alter concu- piscentiæ, alter amicitiæ. ibid. diuinus amor est caritas, quæ si haberetur ad proximum eiusdem est naturæ cum Dei amore. 243.a
Amor nostri & proximi quomodo caritatis esse poterit. ibid.b
Amor concupiscentiæ quomodo caritatis esse poterit. ibid. c
Amor caritatis ratus inter Christianos. ibid.c
Amor proximi quo nos tempore ad actum obligat. 244.a
Amor honestus in libidinem qua ratione non conuertatur. 245.c
Amoris gradus non seruans peccat. 256. a qui illi sint. ibi.b amans aliquem vt eius caussâ Deum velit offendere, peccat. ibid. b ad amorem inhonestũ quouis modo volens alium allicere M.P. 262. c
Amore Dei principaliter datum, acquiritur Deo. 394.c
Amore libidinoso & mortali ab alio amari voleus P.M. 526.c
Ancilla qua dominus abutitur, ab eo separari debet. 307.b.c
Animæ cognitio parum à plurimis curatur. 3.b
Anima est *substãtia per se subsistens incorporea, immortalis, creata à Deo ex nihilo, vbi & quando infunditur corpori. vt sit forma corporis, per se ad beatitudinem per gratiã, & bona opera consequenda apta* ibid. c
Animæ in homine tres esse, & duas in morte interire, tertiam verò superuiuere falsum & hæreticũ. 4. b
Anima non est creata ante corpora, sed simul creatur & infunditur. 5. a. Est verè forma corporis, ibid. est incorporea. 6. c Et tota in qualibet parte corporis ibid. anima non est homo. 7. a. omnes corporis partes simul informat. 8. a. animæ scientia præstat reliquis scientiis, ibid.b. De animæ essentia male sentientes qui sint hæretici, & qui non. 9.a b
Animæ vt vegetatrix est, tres sunt potentiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentiæ, nutritiua, augmentatiua, & generatiua. 12. a. eius item vt sentiens est, vires sunt exteriores sensus quinque & interiores quatuor. ibidem b. & habet vim appetitiuam, quæ sensualitas dicitur, cuius partes sunt trascibilis & cõcupiscibilis. 13. a. hæ vires non sunt anima. ibid. b. c. Habet item intellectum & voluntatem. 14. c anima est intellectus, & voluntas ipsius. 15. b Diuersa ratione diuersa sortitur vocabula. ibidem c. Quæ & quot quatenus intellectualis est cognoscere & appetere possit. 16. a. & 19. c. Seipsam per actum sui intellectus cognoscit. 30. b
Anima est imago Dei secũdum suas potentias & actus. 21. c
Animæ proximi salus præferenda est corporis proprij saluti. 727. b
Animal laqueo captum alterius est accipientis. 424. b
Animal domesticum alterius in prædio suo damnum inferens, occidens aut percutiens peccat. 401. a. b
per Animalia domestica vel feras nocens proximis peccat etiam si postea cumulatissimè satisfaciat 405. c
Animalia aliena etiam fugitiua accipiens, vt eis vtatur, peccat. 404. b.
Animalia qui locans peccat. 470. b
Animalia in societatem qua ratione conferenda sint. ibid. c. Excommunicari non possunt. 855. a
Apum examina antequam in aluearia includantur sunt accipientis. 404. c
Appellationem iura remouentia in aliquot casibus, intelligenda sunt in foro exteriori. 750. b
Ad appellationem non requiritur, vt sententia sit iniusta, sed sufficit, vt creditur esse iniusta. ibidem.
Appellans ad futurum concilium excommunicatur in bulla cœnæ. 878. a
Appellatio ab interlocutoria in quibus causis criminalibus hodie sublata sit. 750. a
Appellatur ab excommunicatione durante conditione etiam post decendium. 906. b
Appetendi vis rationalis dicitur sicut & sensualis. 17. b
Appetitus excellentiæ de re vera & bona, & in bonum finem dirigitur bonus est. 21. c
Appetitus excellentiæ quatenus non excellentia est non est superbia, sed alia vitia. 22. a
Appetens propriam excellentiam cum actuali contemptu Dei P. M. 637. b, c
Appetitus bonorum honorabilium quando bonus vel malus. 639. b
Aqua vt benedicenda & aspergenda tempore interdicti. 944. b
Arma mittens Sarracenis ita ad communicatus ac deferens. 874. *Arma bellica sunt arma principaliter ad pugnam facta, vel destinata animo ad eam deputata.* 881. c
Arma offensiua & defensiua quæ sint. 882. a
Arma præbens generaliter multis ad bellum iustum, neque eos exhortans ad præsentem iustum est irregularis. 983. b
Arma præbens alteri, vt se alijs defendere non valentem, defendat, non est irregularis. 983. a
Arma dans proximo valenti sine illis defendere est irregularis si ille alterum deformet. ibid.
Arma dans eunti ad præsentem quando est irregularis, & quando non. 983. c
Arma præbens eunti ad præsentem iustum, si quis in eo deformetur est irregularis. 983. a
Artes mechanicæ quarum vius bonus & malus esse potest sunt huiusmodi, quamquam plures aliis malè vtantur. 569. a
Ars faciendi opera, quibus male ex ria moraliter vti homines pos sunt, non est prohibita. ibid. b

bonis & alijs rebus homi- maior pars male vtitur. ibi. mechanicarum professores modo peccant accipiendo quor in alijs rebus occu- 396. b
à ieiunio qui excusantur. 964. b
fidei qui sine explicili cre- 164. c. & 165. a. b
quæ propriè nominentur. vitio male hoc nomen ac- 929. c
principale in societate modo licear. 467. b. c
licita & vtilis. 468. b
iudiciariæ fidens aut P. M. aut physiognomicę nibus necessitatem ho- imponentibus credens P. M. 175. b
tium est inclinãs ad quæ- vera bona per media que administri sunt & fraus. 666. b
ad hostis necessaria quæ sit esse potest verborũ, re- fictionarum. 795. b
virtualis sufficit & quę il- ibid.
virtualem is non ha- abscrit se cuagari, & ad attentionum animum 796. a.
quæ lectio, vel scri- 796. a.
alienorum locutio & ibid.
quis dolet se non satis dolere, quomodo va- obtinendã absolutionem.
plex, vna cum qua ab- potest, altera non.
sacramẽti sit con- non attritio contritio.
quæ non putatur esse con- fractura talis accedente calore non sufficit.
Baptizando non sufficit, quæ non videtur esse contritio. 182. a
Attritio quæ sufficit ad absolutionem recipiendam non sufficit ad Eucharistiam sine confessione. 85. b
Auaritia est *vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ.* 665. b
Auaritia quæ liberalitati opponitur peccatum veniale, & quę iustitiæ, mortale. ibid. c
Auaritia est capitale vitium, cuius septem sunt propagines, scilicet duritia cordis, inquietudo mentis, violentia, fallacia, periurium, fraus & proditio. 964. a
Auaritia in retinendo superflua quando sit peccatum mortale. ibid. c
Augurijs credens peccat mortaliter. 175. b
Auctorum dicta de passionibus animæ qualiter interpretanda. 39. c
Auris non est membrum, sed carentia eius facit irregularem. 991. b

B

BAptizandi qualem de suis peccatis, si sint adulti, concipere pœnitentiam debeant. 81. b
Baptizatus qua ratione ex decalogo vitam suam conformare debeat. 151. b.
ante Baptismum actualẽ Dei amorem concipere quomodo sit necessarium. 155. b
Baptizans filium suum ex fornicatione conceptum, non potest eius matrem in vxorem ducere. 314. b. c
Baptismus, *est sacramentum aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti cum debita intentione abluitur.* 774. c
Baptizans quem scit certo esse baptizatum. P. M. & est irregularis. 781. c
Baptismus aquæ solum proprie baptismus est, flaminis autem & sangui

Universidad de Deusto
Biblioteca

sanguinis metaphoricus. 575.a
De baptismo errores Tridenti damnati. ibid.c Baptizans bis vel se baptizari permittens peccat & est irregularis.ib.5.c Baptismi ministri qui, & quando peccant. 576.a
Baptizando qui peccare possunt. ibidem b. Ad baptismum sufficit quātulacunque pars tinganr aqua. 577.a. Ad baptismum aquam esse consecratam non est necessarium. ibid.b. Baptismus est ianua sacramentorum. ibid. c. Ad baptizandum in extrema necessitate dans pecuniam est simoniacus. 685 c
Non baptizandi anthropophagi non proponentes perpetuo carnibus humanis abstinere. 719.a
Baptizandi non sunt filij infidelium sine parentum cōsensu. 727.b
Baptizans bis quē scit esse baptizatum etiam ignoranter, nisi ignorantia sit iusta, vel probabilis est irregularis. 1006.a
Beatitudo obiectiua nostra Deus est,effectiua alia eiusdem adeptio. 26.a
An hæc sit in intellectu vel voluntate dubitatur. ibid significat omnem rei volitæ possessionem, & in veram & falsam diuiditur.ibid.b aliæ eius diuisiones. ibid.
Beatitudo summa creata est cognitio intuitiua Dei cum fruitione eiusdem. ibidem c. hæc duplex perfecta, & imperfecta Illa est, *cognitio Dei intuitiua, perpetua, cum fruitione eiusdem producente summum gaudium ac delectationem & suauitatem omnium desiderabilium.* 27.b.c. Imperfecta est, *cognitio Dei intellectiua, non intuitiua, perpetua cum fruitione eiusdem.* 29.a. b. A paucis aliorum comparatione nota est.ibid.b Beatitudo creata est,*qua vita quædam creata in potentia intellectiua,qua Deus clare & facie ad faciem cognoscitur.Beatitudo inserta Deus &* ibid.c. Est operatio in animo manens 30.a. Imperfecta habetur in hac vita ibid b. Quomodo sit vita æterna. ibid.c. nulli perfecta in hac vita contingit. 31.b. Quomodo replear omnium hominum desiderium cumulatissime.ibid.c. Quot & quanta bona hominibus conferet.32.a.b. Beati non omnes pares in gloria. ibid c
Beatitudo viæ imperfecta consistit in cognitione, non intuitiua, sed iuncta cū fruitione 29.a. Quinque sunt hæc beatitudinis facilitates. ibid.b. Beatitudo summa & contraria sunt explicitè credenda 35.a. Beatitudinis & miseriæ perpetua mediatio est magnum ad pœnitentiam incitamentum. ibidem.b. Beatos non videt Deus præsentiam afferre est hæresim. 27.c. Ad bellum iniustum nullo redire volens non est absolvendus. 99.c. ad Bellum iniustum præeiscens,vel ad illud intentione perua pergens. P.M. 281.c. In bello iusto cur incitans ad præsentiam non est irregularis, sed hic in bello iusto 984.b. Benedictio sacrorum vasillium ad sacrum faciendum necessaria. 784.b Benedictio ecclesiarum quibus danda, & an ante eorum pulsam præmittenda. 624.b.c
Beneficiorum electores non facile damnum iis,quos non eligunt,fit Ecclesiæ. 372.a Beneficiatorum officium non recitantium pœna ex Bulla Pij V. & Concilio Lateranensi statuta 811.b.814.a.b Beneficia aut officia publica male distribuens vbi & quando restituere tenetur. 371.b.c. Beneficia ipsa instituta propter seruitium Ecclesiæ non eius cui conferuntur. 372.a Beneficium quamuis exiguum ad recitationē officij obligat. 794.a.b
Beneficij Eccles. datio ac possessio à restitutione nō excusat 372.c
Beneficiarij fructus suorum beneficiorum impendentes in vanos & prophanos vsus peccant,& ad restitutionem tenentur. 815.a.b
Quæ bona illi in prophanos vsus impendentes peccāt mortaliter vel non. 386 a.b Sine Ecclesiastico beneficio nemo ordinari debet quod ad victum sufficiat. 370.c
Beneficiū dicitur incorporari vni, 9i aliis multis est competens.814.c
Beneficij collatio facta excommunicato non valet. 168.c
Beneficia incompatibilia plura acci-

piens vel cupiens sine iusta dispensat. P.M. 642.a. Aut plura incompatibilia a quibus sui honestam sustentationem sufficiant. ibid. b. Principaliter propter honorem vel temporalem. ibid.c. Beneficiarius non erogans fructus decentiæ. P. M. 815.c. Beneficiorum permutatione facta superioris auctoritate confirmatio est. 680. c. Beneficiorum permutatio qua ius ad rē cum re communicatur, & qua reddit beneficium minoris valoris pecuniam permutanti maioris beneficium est iusta. 682.a. Beneficij dominij per simoniam collati impedimentum humano iure ecclesiasticæ pendens. 691.a Beneficium nouum. ibid.b. Beneficium omne inuendibile esse videtur. 700. a. b. Beneficium per simoniam per se vel per alios vel quærere volēs. 806.b.c. Beneficiarius qui non sunt pensionē male renuens simoniam quæsitum non restituit. P.M.807.b Beneficiatus suspensus quod officium beneficij. 950.b Beneficium tenens vel accipiens sine canonico cum obligatione.P.M.807.a. Post beneficium curarum obtenta renunciās prius P.M. ætatē legitimam ætatem ordinatione.ibid.c. Beneficium tenens carens qualitatibus requisitis.P.M. 808.c Beneficium quodnam accipiens in presbyterium accedere. Vel non. 809.b.c Beneficium accipiens cum intentione reddendi illud,si pinguius aliud peccat, neque cum intendendi vxorem,si expectat.ibid & 810 a. Beneficium clericus post matrimonium per verba de præsenti contractum.P.M.ibid.c. in Beneficio non residens sine, iusta caussa. P.M.811 a. à non residendo in beneficio quę caussæ excusent. ibid.c
A Beneficio abiens sine caussa licet peccet, nō tamen tenetur restituere fructus ibid.c. Abesse à beneficijs etiam curatis quando licet. 812.a.b
Beneficiarius non tenetur ad restitutionem fructuum eo quod in peccato notorio fuerit. 815.a
Beneficiarij bona sui beneficij destruentes & suspensi, & excommunicati sui beneficij fructus percipientes.P.M.& tenentur ad restitutionem.ibid.b.c. Beneficia plura habens diuisa in titulum, quorum vnum ad sustentationem sufficiat,vel sine iusta dispēsatione P.M. 816.a.b
A beneficiorum pluralitate quæ caussæ excusare possint. ibid.c
Beneficiorum fructus in plures quam tres annos locans est excommunicatus. 818. Beneficiarius accipiens beneficium aliqua censura notatur. P. M. & titulus eius nullus:etsi eum qui nō dicit tot missas, quot dicere tenetur.P.M. 819.a.b
de Beneficiarijs Tridēti definita. ibid.c. Beneficia Ecclesiastica omnia sunt iura spiritualia, quæ nullus sæcularis princeps erigere, vel destruere potest, nisi habeat potestatem à Papa. 855.a. Beneficij cuiusuis facta criminoso, quæ valeat vel non.1009. b. Beneficium aliquod clerico iam ordinato, qui sine culpa irregularis factus est conferri potest. 1010.a. Beneficij collatio facta excommunicato etiam ei qui sese ignorat,est nulla.103.c Bigamia est,*diuersarum coniugatū cum duabus cōiugibus siue ante, siue post baptismū ductis.* 971.a. Cur tit ordinis impedimentum. ibid. triplex est,vera, interpretatiua,& similitudinaria, & quid sit harum vtraque. ibid.b.c
In Bigamia omni dispensare potest Papa, & in similitudinaria etiā episcopus. 971. b. Blasphemum quis tenetur corrigere, etiāsi emendatio nō speretur.126.a. Blasphemiæ formæ horrendæ. ibid.b,c
Blasphemiæ in sanctos horrēdæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

227.a. Blasphemia non est dicere, *per corpus Domini* & cur. ibid.b
Blasphemia est *infamatio gloriæ Dei & sanctorū & angelorū.* 505.a.b
Blasphemus non est hæreticus quatenus talis est. 751. b.c. Blasphemus quomodo absoluendus in foro cōscientiæ. 1021.b. Blasphemare Deum audiēs ad actum diuini amoris tenetur, & illum qui eum blasphemauit redarguere. 157.a
Blasphemare est, *dicere tacite vel expresse, verbo aut scripto, contra Deum aut eius sanctos quippiam contumelioſum.* 225 c. Blasphemia triplex, mentalis, vocalis & scripta. ibid. est grauissimum peccatum sed non hæresis. 226.a. Blasphemia est confessioni fidei & cantari diuinę contraria. 225.c. Bona nō sunt omittenda ob scandalum sed occultanda aut differēda. 270.b. Bona incerta sunt, *bona debita alicui homini, qui vel quorum quantitas ignoratur, etiam post inquisitionem debitam.* 382.c. Horū bonorū restitutio per se citra epis. copi consensum fieri potest. 383.a
incertorum Bonorum restitutioni obnoxius si est pauper, potest sibi ea capere. ibid. c. Bonorum incertorum compositio facta in camera valet, si nō sit indiscreta. 384.b
Bonorum omnium impensa & retentio inordinata peccatum est. 385.b. Ecclesiasticorum bonorum impensa inordinata peccatum mortale, & laicorum veniale est. ibid.
Bona naufragorum qui accipiāt quomodo pecceni, & sint excommunicati. 389.a. Bona alicuius delinquentis abscondens ad compensationem alicuius dotis vel debiti, non tenetur ea manifestare, etiam sub pœna excommunicationis vel iuramenti. 407 c. Bona quæ nullius sunt cuiusmodi sint. 421.b
Bonus volens videri cūm nō sit, ven aliter saltem peccat & mortaliter si id ad mali finem faciat. 501.b
Bonum siue bonus actus constat ex integra causa, malum autem siue malus actus ex quocunque defectu. 633 c. Bona honoraria quinque laus, honor, fama, gloria, reuerentia & definitiones eorundem. 638
Bonorum honorabilium aggregatus est indifferens & quādo meritalis. 639 a. Bonum spirituale finum hominis consistit in caritate & amicitia inter ipsū & Deū. 728.b
Bona opera in peccato mortali facta ad quæ prosint. 41.c. & 1027 a.b. Bonum conferre in tegra causa. 49.b Bona opera in statu mortali facta nō mortua. 1027 a.b
Prosunt ad multa etiam hīpocrisin ad iustificationem. 95.a. Non sunt peccata, & quoad substantiam bona præcepta implent. 160.b. Bona corporis, salutis, libertatis & famæ mobilia sunt, quæ pro ratione debitis non est necesse reddere, illa interdum ville. 178.b. Bonis operibus ne mala admisceantur quanta cura adhibenda sit. 1
Bonum absolute cōsideratum obiectum potentiæ concupiscibilis vt arduum vero irascibilis. 2
Borbonium ducem in vita expienda qui inuit, quid refferat beat. 135 b fructus fuit illis a quatuor habēt cōditiones & illæ. 174 a. Bullam ex rogatis Tridenti. Concil. facultatem episcopis absoluendi hæresi contenta patet.
Bullæ cruciatæ admittunt facultatem absoluendi cum Tridentino Concilio tur. 1019 c. Bullæ cruciatæ & vnde dicantur, & vnde sumpserit. 873.a.b.
D. Antonin & alii interpretes ipse auctor aliter, & non Gregorij XIII. exponi debent iteratio non facit, vt vocabula iteratur, nouā indicatur excommunicatio. ibid. c. In Bullis quibus potestas datur absoluendi quibuslibet censuris & peccatis modis fiat intelligenda.
Bullæ indulgentiarum in concessis quibus non pendeat
C
Cæcitas mētis luxuria fit per socordiam non prouidam sibi pro fine Deum & præmium
& cæcitas

quādo sint peccata mortalia. 714.a. Cæsar a Costa refellitur Papæ laudatur insigniter. 1
Calidorum esus non est occasio qua peccandi mortaliter. c. Calidorum esus, ob ministerio in somnis euenit P.M. 298.c. Calidorum luxuriæ nisi sint consuetudinis. P.M. 305 b. Cambium est *commutatio vnius rei pro*
Cambium in cambium pecuniæ, & aliarum rerum.
Vel cambium, *est contractus*
pecuniæ non gratuitus, & in locum & reale. 481.a
Cambiorum septem sunt genera sunt. 482 b. Cambiendi Christianis ibid. in omnibus nō potest accipi aliquam iustum valorē pecuniæ, cambiēs ratione cambij. Cambium per officium libid b. Cambium per mipso quis cambit præsentiam pro præsenti licitū. rum est autem quando quam lege vel consuetudinum. 484.a. Cambiorum quale sit, & licitum, necessarium. ibid.b
Cambium in eo æqualitas seruanda nec creſcere nec terium nec creſcere nec debeat, quod tardius vel velocius traducitur pecunia. ibid c
Cambium de tempore scire debet persona rem recipiendā in reddenda habere eā in eo loco, vel Cambij & recambij quomodo vsuram continet. Cambium de tempore non licet. ibid. Cambiū est ciuitate vnius regni in aliud licet. ibid. Cambium
Cambium realem quomodo actum est. 486.a. Cambium recipit aliquid ratione veri interesse ibidem b. Cambium quo ob custodiam pecuniæ quæ eum deponuntur Cambij species qua quid camporem depodeponens lucrum ex
parte recipit est vsuraria. 487.b
Cambium quo commutatio fit præsentis pecuniæ pro absente licitum. 487.c. Cambij pretium pro multitudine vel paucitate eorum, qui pecuniæ ad cambium capere volunt augeri potest vel minui. 489.a. Cambium quo campsor dat pecuniam alibi alio tempore soluendam cum censu auctario, quomodo licitum esse possit. 490.a
Hoc cambium licitum esse potest, ratione ea qua absens pecunia maior minori emitur. 491.c. Vt hoc cambiū sit licitum necesse est, vt accipiens præsentem pecuniam eam habeat in solutionis loco virtualiter saltē. 491.b. Cambia sicca qualia sint ex bulla Pij V. 491.a
In cambijs realibus quid vitandum, ibid c. Vsura est cambij nomine personata, illud lucrum quod capiunt campsores à creditoribus propter dilationem. 494.c. Campsor dans Romæ centum ad agendum sua negotia soluenda Parisijs post octo menses cū auctario quomodo sit vsurarius. 495.a. alia de Cābijs multa vide. ibid. Cāpsor capit & reddit pecuniam dupliciter re & chirographo. 487.a. Canonum scientia plus indiget tempore quam aliæ omnes & quæ ad perfectum canonistam requirantur. 709.b
Canones & constitutiones Ecclesiæ vtentes verbo *præcipio*, vel ei æquipollenti ad mortale obligant. 800.a. Canon se extēdens ad consulentem non comprehendit eum, sine quo delictū fuisset admissum. 874.c. Canonicus regularis arma in claustro tenēs nō est excommunicatus. 933.c. Canonicus, in capitulo vel quilibet alius eius congregationis vbi maiori parti statur, consentiens delicto peccat, sed non tenetur de damno, quod iniquam sententiam secutum est. 336.b
Cantiones profanæ & turpes cultui diuino non admiscendæ. 227.b
Cantiones in die Natali quæ non canendæ in officio diuino. ibid.c
Capitulum sede vacante litteras dimissorias non dare nisi post annū

Universidad de Deusto
Biblioteca

debet.776.c. Capitulum sede vacante excommunicare potest. 849.a
Captiuus fugiens, aut in causa existens, vt captiuus fugeret peccat & ad restitutionem tenetur. 391.c
Carceri manciparum ob debita, iniustè soluens vt fugiat quando peccat vel quādo non.391.a. è Carcere licite fugiens ad damna custodis non tenetur ibid. Carceratus ob delictum morte dignū, aut abscissione licite fugere potest. ibid.b
In carcerem se redditurum iurans, & non rediens, nisi carcer sit iniustus.P.M.187.c. In carcere aliquē iniustè cōtinens.P.M. aut in causa fuit vt cōijceretur.280.c. Caritate annonæ quo modo regularis gaudere possit.557.b.c. Caritatis iura violans ad restitutionem non tenetur.734.b. Carnibus vesci diebus ab Ecclesia prohibitis ex aliqua causa occultare sine illius manifestatione peccatum est.270.c. Carnalis omnis copula extra legitimum matrimonium prohibita. 298. b
Carnibus vescentes in alia regione eo die, quo eis vesci licet in patria. P.M 712.b. Carnibus humanis vesci extra extremam necessitatem est.P.M.719.a. Carolus V. præscripsit pretium moderatum quō suorum regnorum campsores cambient. 485.b. Carolus V. legem sanciuit ne quis obligaretur fide sua ad absoluenda quæ iusic 535.b
Castitatis votū simplex impedit matrimonium, nec potest debitum petere. 314.c.& 620.a b. Castitas virginalis facilior seruatu quam vidualis,& hæc coniugali in absentia. 711 a. b. Castitatis seruandæ remedium est fuga & resistentia 711.a Castitatis seruandæ multa remedia, super omnia præstantissimum gratia diuina 415. Casus quid propriè & metaphoricè significat. 1017 a
Significat peccatum, & est duplex reseruatus & non reseruatus, & quid sit vterque. ibid. Casus reseruatus ideo dicitur quia potestas absoluendi tollitur ab eo, qui eam actu vel habitu habebat ibid.b casus reseruatus aliud est & aliud censura eius 1019.b. De eis Tridenti statuta. ibid. Casus fortuitus est, *inopinata rei euentus, qui præuideri non potuit* 435 c. Casus fortuitus ei qui est in mora nocet. 427.b
In casu fortuito nemo de damno tenetur nisi in tribꝰ casibus. 428.a b
Casus episcopis reseruati nō sunt iure diuino sed humano ad disciplinam Christiani populi spectantes. 1023.a b. Hanc potestatem à Papa acciplunt. 1024.b. Casus reseruatus Papæ annexam habet excommunicationem. 1019.c. Casus papalis sublata censura desinit esse papalis & à quolibet absolui potest. 1020.a. Casus sibi reseruatos episcopus concedens non concedit easdem sibi reseruatas.ibid.b. Casus episcopi reseruati sunt quatuor, quinque aut sex. l. Peccatum clerici quod irregularis facit annexam habet. 1021.a. 11 l. concilium. 114. Peccatum ob quod solemnis prouincia imponenda. 111 l. Alia sententia publica. 1021.b. Alia non sunt peccata. ibid. Casus reseruati episcopo per cōstitutionem. ibid b. Causa finis ea, diminuens, producit effectum 365.c. Causa ea tam, remota ad restitutionem obligat.21.b. Causa iusta ignorantiæ culpabilis excusat legē humanā factam à mortalibus.60.d. Causa impulsiua *est illa sine qua non fieret actus, modo principaliter ab illo fiat.* 87.a
Causæ principales distinctæ ab *effectus effectiue, reproductiue.* 365.a
Causarum quatuor genera. 88. c. Causa, materia, forma, & finis à quo modo hæ in irregularitate reperiantur.988 c. Causa propinqua irregularis deformationis est dolus ex licita deformationem inde locutus in deformationem inde locutus in deformationem inde locutus. 989.b. Causa emi non potest cum pacto de restituendo. 464.c. Censum illicitum emptus vi peccat.& Bulla Pij V. de eodē. 458 c.& 459.a.b. Censum vendere plures, vel emere minoris non licet quam primo fuit venditum vel emptum. 673.a
Censuræ non incurrunt per solum

tum confessum. 159.c
Censuræ ecclesiasticæ omnes contentæ in nouem & quæ illa sint. 1046.a. Quomodo hæ incurrantur. 1.ibid b. Censura Ecclesiæ *est sententia lata à capace iurisdictionis ecclesiasticæ exteriorem qua quis priuatur communione sacramentorum, vel exercitio diuinorum spiritualium, vel prohibentur officia diuina, sacramenta, vel sepultura.* Censuræ vel Irregularitates incurrendo alium non incurrit. 1011.a. Censura triplex est, excommunicatio, suspensio & interdictum. 845. c. Cessatio à diuinis *est quædam desistentia à diuino officio ab administratione sacramentorum.* 564 c. Duplex est generalis & specialis & quomodo ab inuicem differant. 966.a
Clericum à diuinis non obseruans fit irregularis, sed sic non obseruans non obseruans. ibid. Clericus honorum in foro exterior à solutione, sed in foro conscientiæ nisi quantū necessitas excusaret. 378.a
Clericus Christianus omnis in Christo regitur,& est, *spiritualium ad recipiendum capacitas necessaria.* 375.b
Clericorum religio optima 303.a. Chirurgus iuste membrum secans nec qui secatur est irregularis. 986.b
Clericus aut medicus cuius dolo mors, vel culpa æger mortuus est irregularis 995.c
Clericus fundens vir aut mulier non absoluendus.105.b
Clericus docens quando peccat 719.b. Christianus ostendens quo tempore tenetur. 544.b. Christianus patiens immunitate Ecclesiæ.b. Christianus cadens in infideles fugiendo non peccat. Item si inutile ab alio detinetur. 192.a
Christianus iustam compensationem dare. ibid.
Christi anima in instanti suæ conceptionis iustificata & beatificata. 6.b. Christus caruit peccato originali, & secundū plerosque ipsius mater. 54.c. Christus quam gratioso vultu & serena facie hic fuerit,& in cœlo sit.1042.b. Christi corpus in tota hostia & in qualibet eius parte continetur. 6.a
Cibum quemcunque sumens credens eius esu se deuictum ira carnis illecebra P. M. 546.c
Circunstantia est accidens alius humani, qui peccatum est. 112.a
Hæ sunt septem. *Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* ibid.c. Quæ sint necessario confitendæ. ibid. De earum confessione Concil. Trident. decretum explicatur. 113.a
Circunstātia loci & personæ confitenda ibid c. Et finis. 114.a b
Diminuens non confitenda, sed si eam aperiat non peccat. ibid.c
Nisi ita diminuat, vt de mortali, vel nullum vel veniale peccatum faciat. 115 a Quæ augent si non mutant speciem non confitendæ. 115.b. Nisi quandoque & quando hoc sit. 117.b
Circunstantia diei festi vel alterius non confitenda. ibid. c. Nisi in duobus casibus & qui illi. ibid.
Et loci sacri in quibus casibus confitenda, vel non 118 b. Et personæ non est confitenda nisi cum peccatum repugnat statui vel voto. ibid. c. Circunstantia scandali quando cōfitenda. 124.c. Circunstantiam confiteri oblitus tenetur illam dicere, sed nō peccatum quod confessus est. 125.a. Circunstantia in confessione tacenda quando ex eius manifestatione alienum peccatum nascitur. 127.a. Circunstantia graduū cognationis in incestu confitenda 128 b. Circunstantia quæ persona regularis exprimi potest, quādo id et obesse non potest. 129.b
Circunstantia peccati contra conscientiam quando confitenda. 119.a
Circunstātia non est peccatorum numerus. ibi l.b. Claustrum *locus est vnde exire nō licet sine licentia.* 834 a

Clerico seruire Ecclesiæ cum spe ascendendi ad superiorem gradum minus principaliter licet. 444 c
Clericus sibi ipsi manus violentas inficiens excommunicatur. 280.a Clericorum bona quæ post clericatum acquirunt sunt quasi castrensia 410 c Clericis vectigalia imponentes nisi ob mercaturam, vel à Papa facultatem habrát, vel ab eis exigentes quantum peccent. 418.a.b.c Clericus & monachus licite possunt etiam talis & charris ludere. 529.b Clerici & monachi lege obligante ad mortale prohibentur ludere summa notabili. 531.b Ludum etiam spectátes quando peccant. 535.c.d. Clerici non possunt vendere suum triticum plúris quam sit æstimatum communiter. 671.a.b
Clerici transgredientes leges humanas quomodo peccent mortaliter. 799.c Clericus quærens vel quærere volens beneficia per Simoniam qualemcunque. P. M. 806.b. Clericum percutiens quis incidit in canonem. 898.b.c Et quis non. 899.b.c Clerici percussio, quæ non est mortifera non excommunicat. 904.b Percussio clerici leuis ob quam adeundus Papa non est quæ sit. ibid.c. Clerici percussio gravis quæ iudicanda. 905.a.b Clerici portoria soluere debent, quæ licite exiguntur à quibusuis laicis etiam immunibus. 915.a.b Clericus nõ debet vectúrã de reditibus suis ecclesiasticis, nec de bonis patrimonialibus. ibid.c Clerici coniugati interdicti tẽpore diuinis interesse nõ possunt. 959 b Clericus non obstante interdicto tenetur dicere diuinum officium. 960.a.b Clerici seruãtes interdictũ possunt sepeliri in loco sacro. 961.a
Clerici non seruantes interdictum. P. M. 965. b.c Clericum percutiens ob necessariam proximi defensionem non est excommunicatus. 982.b. Clericus qui alium ob alienas iniurias cum protestatione accusat est irregularis, nõ tamẽ si accuset ob virãda mala. 983.a
Clericus deferens alium ob crimen, quod deformationem non mereretur, si ille aliunde deformetur, non est irregularis. ibid.b
Clerici qui interdum deformationibus, quæ per iudicis sententiam fiunt non sunt irregulares, quamuis peccent si sine rationabili causa interfint. ibid. Puniens iusto bello, adhorians, & ethnicos vt milites suo honorata mulier occidant, non est irregularis. ibid.
Clericus, qui mulierem cognitam dedit vt aborsum fieret, quod postea reuocauit, sed illa iecura ejus, fit irregularis. 996.b Clericus ludens ludo quo aliquis deformatus quando est irregularis. ibid.c. Clericus introducés mercenem in domum suam per tectã, si ille decidens moriatur fit irregularis, non si per viam planam. 997.a Clericus cum muliere grauida fabulans ex quo illa aborsit est irregularis. ibid.b Clericus occidens aliquem venando quando est irregularis, non. 998.a. Quis habitus non conueniat. 798.a In habitu, incessu, gestu, sermone & cantu quales esse debeant. 799.a Quis eis interdicantur in montibus. ibid.b Negotiari eis quomodo licet vel non. 799.c
Clericale ius cui omnia beneficia sunt annexa, est à Deo institutum, & inuendibile. 740.b Clericum qui non defendit ab iniuria manifesta cùm possit, excommunicatus est. 736.b Clericus à principe capi potest, ne communitas detrimentum, non tamen pro communi. 738.c Clericus vitio Ecclesiæ tempore interdicti clericos admittens 791.a Clericus ordines sacros beneficiarij' horas omnes non dicens, misere volens toto die. P.M. 861.c
Clerici minorum ordinum non sint beneficiati ad horas instandas iure communi non obligati. 790 b
Clericus facri ordinis & beneficiarius & religiosus habitum & tonsuram gestare debent. 790.a
Clerico minorum ordinum non beneficiato licens omnia, quæ laicis licent & criminalibus. 790.a
Clericis in iure prohibita licere quæ, sed non sub peccato mortali. ibi.c. Clerici tabernarij & artificium pœnæ. 799 b
Clerici. ibid.c
Clericatus spiritualis est attinentia [illegible] quæ ex statuto Ecclesiæ, vel ab baptismi & confirmationis administratione, vel susceptione ordinis vel reformati. 599.a
Clericus ex olim fuerit. ibid.
Clericus hæc à Concilio Trident. [illegible] ibi.c. Non nascitur clericalitate baptismi, quæ in [illegible] sed ex baptismo, qui [illegible] conferitur. 600.b [illegible] iam ex confirmatione [illegible] 601.a Cognatio [illegible] impedit, quo minus [illegible] illegitimi, quem ipse ba[illegible] cum eius matre possit con[illegible] ibid. Cognatio carnalis [illegible] duarum personarum [illegible] ex altera, vel ambæ ex [illegible] descendant. ibid.b Cognatio spiritualis propinquitas ex adoptione [illegible] firmam proueniens. 601.c Quos & quas [illegible] comprehendat. 603.a [illegible] inter istas quod sit [illegible]. 619.a
Cognatio spiritualis nata ex catechismo, & quæ comprehendat. 620.b Cum cognata contrahens matrimonium dispensatione [illegible] incestu, falsum exprimens gratiã obtinet. 632.a
Cognatio spiritualis sponte contracta ligat quam coactè. 633.a
Collatio beneficij pura quoad [illegible] esse pendens. 691.a Collatio beneficij facta irregulari [illegible] 699.b Collatio beneficij excommunicato nulla. 1050.c
Concubinarium illicitum quis habeat sic, & peccare illum habitualiter. 401.c. 404.a in Columbo [illegible] fœmina spargens quò [illegible] columbariorum Columbo peccat. 404 b
Commissio seu mandatũ finit morte concedentis. 1012.a Commissi pœnam quãdo quis iuste capit vel non. 660.a Commodare ballistã vel alia arma quando occasio peccati mortalis esse possit vel non. 264.c Commodatum ante tẽpus à commodatario cum eius tamnõ repetens. P. 428.a Commodatarius quomodo peccat re commodata vtendo. ibid.b. Commodatarius qui rem sibi commodatam cũ Domini damno alteri commodat peccat. ibid.c. Commodatum mittẽs per nunciũ nõ habitum prõ fideli si perit, perit ipsi, sed per fidelem mittens perit commodanti. 429.b Cõmodatarius nolens reddere commodatum nisi solutis impensis leuibus peccat. ibid.c
Commodatũ quid sit. ibid.c. Debet esse gratuitum sicut & mutuum & quomodo ab eo differat. 442.a.b Commune fieri & communi candũ esse longe differunt. 363.b.c
Communicare quãdo aliquis possit sine confessione. 129.a Communionem ab alio quam à proprio parocho accipiens quando peccat vel non. 568.a Communicare quando quis potest censura ligatus vel nõ. 566.c Communio petenti ob occultum peccatum non est neganda ob notorium vero sic. 569.b.c Communionem in Paschate quis non sumens peccat & quis ab ea excusetur. 564.a
Communicandum non est statim post primam totius anni confessionem. ibid.b Non communicãs in Paschate tenetur communicare cum primum poterit. ibid.c
Communicans credens aut credere debens se moralis culpæ reũ. P.M. 565 b. Adcõmunicandum rectè non necesse est licite se esse in gratia 566.a Communicans contra præcepta Ecclesiæ. P.M. ibid.b Communicans ante confessionem omnium peccatorum mortalium habita confessarij copia. P.M ibid.c Non communicans propter odiũ. P.M. 567.a Communionem à nõ proprio parocho accipiens etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

extra quadragesimam, nisi habeat facultatem. P.M. ibid. c. Communicans post aliquam cibi sumptionem à media nocte nisi sit æger. P.M. 568. b. Communicare in die pluries quam semel peccatum est, 569. a Communionem suis subditis tempore quo debent non procurans. P.M. ibid. b. & 570. a De communione sub utraque specie Tridenti definita, ibid. Communicare quotidie melius est quã contrarium. ibid. c. Communio triplex interior, exterior, & mixta, & quid hæ sint. 856. c

Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requirit. 782. b. c Compensatio quæ sit pro vita & fama non facit eas æstimabiles. 580. b Compositio de incertis quæ iusta. 583. c Concilio non derogatur nisi expresse. 1015. c

Concilium Tridentinum quatenus habet publicis peccatoribus pœnitentiam publicam imponendam esse explicatur. 132. c. 133. a

Concionator publicè prædicans sine legitima facultate. P.M. 821. c Item prædicans in mortali, & mentiens in doctrina fidei & morum. 821. a Item in aliis multis, sed venialiter tantum peccat. ibid. b. c De concionatoribus tam sæcularibus, quàm regularibus Tridẽti statuta. 823. a. b Concubinarius clericus & fornicari⁹ vagus, si sint notorij eadem pœna plectuntur. 782. c

Concubinarius in loco sacro nõ sepeliendus. ibid. Concubinarij neque publici neque occulti absolui debent. 59. c Concubinarij sacerdotis Missam quis audiens nõ peccat. 783. a Concubina absolui non debet, quæ vult suo concubino in agone mortis assistere. 100. b Concubinarius cohabitans concubinæ absolui non debet sine separatione. 302. a Concubinarij sunt in quibusdam decretalibus excommunicati, vel certè vbique excommunicandi. 308. a Concubinum retinens non vere pœnitet. 366. c Concubinariorum electionẽ pœnæ à Concil. Triden. decretæ. 997. b

Concupiscentia inordinata contra iustitiam & deliberata est P.M. 527. c Concupiscentia quæ venialis. ibid. Conditio est suspendit alicuius dispositionis donec aliquid futurum fiat. 614. b

Conditionum in matrimonio tria sunt genera: turpes & contra matrimonij bonum, quæ illud annihilant, & turpes sed non contra illud, quæ pro non appositis habentur, & honestæ quæ illud ꝛ̃ficiunt. 613. a Conditiones de re præterita nõ suspendunt. ibid. b *Contrahe tecũ matrimoniũ, si pater meus voluerit*, quomodo implicanti parere tacente. 614. a Conditionis impedimentum non retrotrahi aliorũ ad impetus dispositionis in his quæ ex voluntate solius disponentis pendent. ibid. c Conditiones quædã in matrimonio adhiberi solitæ explicantur. ibid. c Cõditio de re quæ necessario eventura est, pro non apposita habetur. 615. c Conductor qui eo quod domo non vtitur pensionem non vult soluere peccat. 413. Et qui infert damnum mercibus conductæ & non vult satisfacere. ibid. c Conductor partiarius tenetur soluere fructus arborum ab eo cædendi. P.M. 417. a Confessarius prudens quæ ratione confessionem imperito faciendam esse reiterandam esse cognoscet. 146. b

Confessarius pœnitentem audire non debet, qui non adhibuit ea præparandi via diligentiam. 144. b Confessarij pœnitentiæ quot & quales esse debeat. 146. a Confessarius tenetur qualis esse. ibid. b Quibus de rebus cum principiante interrogabit, ibid. c Quomodo in progressu confessionis se erga pœnitentem gerat. 147. b Confessarius ob lucrum, fauorem, & amicitias confessiones principaliter morialiter peccat. 150. a Confessarius male agunt cum pœnitentibus gratificando ad iurandum vel vouendum. 150. a

Confessarij non possunt negare absolutionem iis qui ea digni quibus homines vt plurimum ad venialia vigilant, eos tamen absolvere debent. 269. a

Confessarius non debet reuelare quæ nomis per sacramentalem confessionem etiamsi damnatum à morte liberaret. 282. b Confessarius quid facere cum adulter petit alterius vxore filium in matrimonio, & qui hæreditatem patris habet vel adiuit, vel adiuturus est. 284. b Confessarius absoluẽs in peccatis vel antequã eam restituat, ad restitutionem tenetur. 336. c Confessarius debet hæredibus defuncti, quorum est, quibus ipse debet, manifestare. 357. b Confessarius imputandarum vel quibus aliquid ob scelus pœnitentium & non datum restituere debeant. 352. c Confessarius non debet absoluere quibus restituere tenetur, nisi restituat, qui prius iustas res habet. 362. a Confessarius videns pueros ludendo aliquid furandi & non præcipiendo iactura aufferre sit. 760. b Confessarius simul multos pueros audiens peccet. 114. c Confessarius teneat se & confessarios reprehendere. 324. b Confessarius pœnitentiam non inducit sigilli. Confessarius similitudinaria ignorantia. 521. a. b Confessarius tenetur, vt pœnitentiam iniungat. 821. a Confessarij pœnitentiæ semper imponi debent. 822. a Confessarius in pœnitentia quot & quales imponere debeat. ibid. b Confessarius pœnitenti dicere, vt eum ad communionem suscipiendam admoneat. ibid. Quid facere debeat pœnitenti impotenti satisfactoriam pœnitentiam facere. 823. b Confessarius quando peccante prædicto quid facere debeat. 829. b Confessarius bullarum electus est. 1000. b Confessarius dispensare potest. 1000. b Confessarius munitus facultate dispensandi super votis non disponere super iuramento. 1038. b Confessarius cui facultas absolutionis ab excommunicatione in vtroque foro quid facere debeat. 1055. b Confessarius ignarus quando confessiones audire possit. 108. c Confessarius debet esse ad minimum à lethali culpa liber. 109. a Tenetur interrogare pœnitentem de his quæ ignorat, vel occultare velle videtur. 110. a. b Confessarij maxime de numero & specie specialissima debent interrogare. ibid. b De quibus sunt maxime communiter a confessario pœnitentes interrogandi. ibid. c In peccatis carnalibus quomodo confessarius interrogare debeat. 111. a Non nominet turpiter, quod turpe est audiru. ibid. b Confessarius est iudex & nõ posset absque manifestatione circumstantiæ æquam proferre sententiam. 113. b Confessarius non tenetur confiteri peccatum, ex quo confessio manifestaretur alterius. 128. b. & 131. c Confessarius directè vel indirecte cõfessionem detegens semper peccat moraliter. 110. c Non potest publicam pœnitẽtiam imponere pro peccato publico, quamuis illi eam sponte subire debeant. 135. a. b. Quomodo se vocatus cum publicis peccatoribus geret. ibid. c Quomodo possit de his quæ in confessione audiuit testari, si ea aliunde didicerat. 135. a. b Confessarius quando pœnitenti restitutionis dilationem dare potest etiamsi pars nolit, & quando non debeat. 367. a. b Confessarij beneficiorum qui male fructus suorũ beneficiorum se impendisse confitentur, quid considerare debeant. 385. a. b Confessarius vsurarium absoluens peccat, nisi ipse hoc & illud faciat. 477. a. b Confessarius vel alius detegens peccatum medio confessionis sacramentalis auditũ. P.M. 515. b. c Confessarius quid consulet ei, qui se non posse ieiunare putat. 551. c Confessarius quid cum eis faciet quos videt in ornatu peccare venialiter. 644. a

Confessarius audita confessione quid facere debeat. 815. a. b Quid pœnitenti inuigere debeat. ibid. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid faciet cum pœnitens contrariam sententiam sequitur de aliquo peccato, de quo diuersæ doctorum sententiæ. ibid.c Confessarius cum pœnitente non plenè contrito quomodo se gerere debeat. 70.c Confessarius debet pollere potestate, scientia & bonitate. 104.a

Confessarij quæ scientia perfecta & quæ sufficiens. 104.a.b

Confessarius audiens sponte non maioris pollere debet scientis, quam qui ex obedientia. 107.a.b

Confessarius non sufficienti scientia quis. 108.b Confessarius reũ quando ad confitenda sua delicta impellere debeat vel non. 760.b

Confessio sacramentalis *est accusatio peccatoris secreta de suis peccatis coram proprio sacerdote vt ab illo sacramentaliter absoluatur.* 76.b

Quæ definitio explicatur fusè. Ibid.c. & 77.a Confessionem qui non iterat quando debet, vel nõ eã ore proprio per semetipsum sed per scriptum vel per nuncium facit peccat. 559.c Confessio per scriptum facta valet. ibid. Confitens negans in confessione se cõmisisse peccatum alias legitime confessum non peccat. 560.b Confiteri non proponens peccatum mortale nisi à confessario interrogetur & principaliter ob malum finem confiteri volens peccat. ibid.c Confiteri omnia sua peccata confessario familiari, & postea levia quædam alteri quale sit peccatum. 561.a

Laico, vel clerico non sacerdoti confitens peccata sua absque necessitate vt peccet. ibid.b Confessionem laico factam non iterans, vel eam propter scrupulos sæpius iterans peccant. ibid.c Confessionem sæpius iterans & nunquam eam benefacere proponens peccat. 562.a Confessio eorundem peccatorum fieri sæpe potest. ibid.b ad Confessionem obligat semel in anno non confitens vel non confiteri proponens. P.M. 555.a

Confessionem non faciens in casibus in quibus ad eam obligatur. P.M. 559.a

in Confessione sibi aliquid à confessario dictum revelans in eius dispendium notabile. P.M. 562.a

Confessio alteri quam sacerdoti absoluturo facienda non est, nisi nuncio qui confessario referat. 1028.b Confessio sacramentalis à Christo est instituta. 87.b Et non ab alio. ibid.c Etiam decem cõditiones explicantur breuiter. 88.a Confessio publica esse fieri potest, sed non est necesse. 90.a Ad confessionem quando quis teneatur. ibid.c Vel ob canonico teneatur. ibid.c Vel ob alias causas. 90.b de Confessione errores in Concil. Trident. damnati. 91.a.b Confessionem alicui facere quod eius necesse est. requisiti. 164.a Christianæ interest.

Confessio quando & cui facienda iteranda. 137. 138. Pœna excommunicato non denunciato valet. 140.c Etiamsi confitens id non ignoraret. 141.a Confessio facta parocho nullum ritum habenti nulla. ibid.c Confessionis obiectus ob quos ea iteranda est. 141.a.b Cõfiteri qui reus tenebatur si dimittatur, nõ tenetur se publicare. 142.a

Confidentia est certa spes de re aliqua quod ita fiat, vel sit, interpretatio in bonam partem & incertum in malam sumitur. 705.a Confidentia beneficialis duplex licita & illicita, & quæ sit vtraque. ibid. Et illicita duplex altera simoniaca & altera non. ibid.b Confidentia beneficialis à Pijo III. & V. prohibita solum est simoniaca. ibid.c Bulla Pij V. de Confidentia beneficiali. 704. 705. Per confidentiam beneficialem quot & quanta mala committantur. 704.b.c

Confidentiæ beneficialis ampla per Pium V. facta descriptio. 705.a in Confidentiam beneficialem sunt reseruata sedis Apostolicæ. 707.b Ad confidentiones simoniacam probandam ob quas inquisitiones adhibeantur. 708.a.b Cõfidẽtia simoniaca grauius punitur alia omni simonia. 707.c

Confirmatio, *est Sacramentum quo baptizatus per manuum impositionem, & sacri chrismatis in fronte unctionem Christianæ confortatur, & Spiritus sancti roborem firmat.* 577.b.

Ad confirmationem Chrisma consecratum esse necessarium est non balsamum. ibid.d. Confirmatus baptizatus sit miles Christi, & de confirmatione Tridenti sess. 578.a.b. Confirmari non contemni vel familiam per contemptum peccat. ibid.b. Confirmari se parituro finens, vel ante omnem ætatem eam non sumẽs peccat. ibid.c Confirmationis minister ordinarius est episcopus sed non solus est presbyter. 577.b

Coniunx cognoscens suum eo impotentem, vt quamuis non esset sua non cognosceret. P.M. 309.a

Coniunx coniugi debitum negãs non tempore idoneis petitum, grauibus contrarium suadeat, quæ aliquod periculũ subeat, peccat. ibid.b Potest denegare debitũ ante consummatum matrimoniũ initum gonem ingredi. 310.a. Cõsuetudinem votum habens consummati, & consummãs & ingressa peccat. ibid.c & 311.a Coniunx cum alterius cõsensu votum debitum petit vel reddit petitionem qui vouit. P.M. Coniunx debitum petens tempore menstrui non peccat. In loco sacro coniugati habentes peccant. ibid.c. Coniunx grauens vel sumens alimenta ad conceptionem impediendã. ibid.c Coniunx filij patrinus non potest reddere debitum peccat. 314.a. Coniunx sine sufficienti matrimonium clandestinum vel sine testibus cõtrahens. P.M. 315.a.b.c Coniunx matrimonium contrahens clandestinum priore & publice cũ potente. 316.c Coniunx cum hac relicta priore coniugis morte dubitans & secũ & permanẽte eadẽ debitum, vel reddens debitum. P. 317.b Coniunx potest à cõiuge discedere eum ad suam fidem inducens, non tamen no-

ue contrahere. 590.a. Idem de alio ad quoduis peccatum inducente. ibi. b

Coniunx à coniuge ob amentiam vel morbum gallicum non discedere potest. 591.a.b

Coniunx adulterans non potest exigere debitum à consorte innocente, potest tamen petere tanquam rem iure licitam. ibid.b Coniunx innocens negare debitum potest adulteranti sine iudicis auctoritate. ibid.c. Si tamen postea adulteretur, tenetur reddere. ibid. Coniugatus quis quomodo ordines possit suscipere. 608 b.c Coniunx cõtrahens cum secunda priore viuente, audita de huius prioris morte fama debet iterum contrahere. 609. b.c Coniugum aliqua peccata circa matrimonium vel sponsalia. 823.c. c.824.a

Coniuges post copulam non debent ad communionem accedere, non tamen peccant si id faciunt. 567.a.b

Coniuges qui inter se continere pepegerunt vsque ad certum tẽpus possunt tibi pactum remittere. 210.c

Coniugum votum de non soluẽdo vel exigendo debitum est illicitum. 211. a. Votum autem eorum de non habendo nisi quando mos gerendus est alteri coniugum licitum. ibid.b

Coniunx sine alterius consensu religionem profitũ nõ potest petere, nec exigere debitum, nec mortua vxore aliam ducere. ibid. Coniunx vota non seruans quæ non præiudicant alteri cõiugum peccat. ibid.c. Coniuges possunt sine mutuo consensu vouere terræ sanctæ succurrere, sed non debent. 212.b Coniunx votans vxori missam vel alia præcepta Dei & Ecclesiæ P.M. 251.b Coniuges quæ vota alter alterius irritare possunt. 214.b Cõiuges se mutuo infamantes. P.M. ibi. c Et qui se ad blasphemiam per iram prouocant. 252.b

Coniuges quorũ alter vouit continentiam vel vterque quomodo peccent debitum exigendo vel reddendo. 210.a.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Coniunx in absentia coniugis delectans se de copula quam habuit, vel habiturus est. P. 300.c
Conscientia quid sit & quã vim habeat. 1037.a. Duplex est vera, & erronea: & erronea triplex, certa, dubia, & scrupulosa. ibid.b. Cõscientia scrupulosa vnde nascitur. ibid.c Eius decem medicinæ. 1038.a Cõtra conscientiam faciens quando mortaliter, & quãdo veniáliter peccat. 157.b Conscientia quæ peccatum facit specialis esse debet. ibid.c
contra Cõscientiam opus factum tunc confitendum est, cum nulla alia lege ad id obligant. 119.a
Consentiens in alterius peccatum quando tenetur impedire in vno ex nouem modis. 159.c. Consentiens peccat sicut principalis. 59.c Cõsentiens vno ex nouem modis quãdo tenetur ad restitutionem. 354. b
Consensus damnis impedit restitutionem, quando quod datur, datur per viam contractus approbati. 687.c
Consilia euangelica vel canonica per contemptum non implens nec implere proponens. P.M. 537.a Seruanda sunt in præparatione animi. ibid.b Consultum omittere nõ est de se vllum peccatum. 648.c
Consilio aut fauore aliis mortalis criminis causã exibens. P. M. 158.c Consilio peccandi alteri dans etiam sine animo inducendi ad illud. P.M. 265.a. Consulens mortale aliquod proximo aut damnum notabile lata culpa. P.M 718 c. Consilium non dicitur dare is sine quo factum fuisset admissum 874.b. Cõsulens suæ scientiæ aut prudentiæ non multum confidat. 406 a.
Consilium dare licet diebus etiam pro lucro. 236.c. Cõsulens appellare à Papa ad cõcilium quomodo excommunicetur. 878. b
Consulens male scienter & dolose, vel non abs bito studio peccat. 408.c
Consulere dicitur *quicunque monet, & persuadet, & precatur, vt faciat aliquid.* 874.c
Consulens deformationem debet eam reuocare & persuadere contrarium, alioqui ea secuta est irregularis. 500.a
Consuetudo regionis in qua cessatis, ieiunis & aliis seruanda. 718. b Consuetudo sola per se non excommunicat, nisi legitime præscripta sit. 870.a
Consuetudo puniendi clericos per laicos excusat à culpa seú non à pœna. 902.a Cõsuetudo potest auferre iurisdictionem, immo & legem. 102.a
Consuetudo quæ contra ius est non est ampliteanda. 148.c. Consuetudo in sacramentalibus valet. 618.c
Consuetudo peccandi in foro interiori non probat legem per contemptum violari. 650 b Consuetudo optima est legum humanarum interpres 658.b. Contemptu peccet quis vere dicatur, & quis vere contra Deum ex cõtemptu peccet. ibid. Consuetudo non inducit habitum di contemptum licet præsumatur. ibidem.
Contentio *est virium inclinans ad inordinate altercandum.* 640.a. per Contentionem quomodo quis peccet mortaliter. 647.a
Continentiæ simplex votum habens contracto matrimonio tenetur religionem quam cõsummet quam cõsummare religionem ingredi. 223 a. Continentiæ votum habens matrimonium contractum & consummatu duo peccata facit. 221 a Contractus quãdo fiunt cum tenetur de dolo & culpa & quando non 426 b. Per Contractum quomodo fit dominium in alium transit, & per alios non, & qui illi sint abdicatis bis seruanda est iustitia commutatiua æqualitas. 682.a
Contritionis effectus est delere peccatum quoad culpam & pœnam pœnæ minuere 81.c. Circa contritionem errores in Concil. Tridentina damnati. 84 a. Contritionis defectus, qui sunt causa repetendæ confessionis. 141.c
Contritus se esse nemo scire potest. 141.a. Cõtritio diebus festis non necessaria. 238.c. Contritio qua se probabiliter credere potest vere Deo tria dicere potest. ibid. Contritio suapte natura remittendi, sed per accidens virtualiter. 65 b. Cõtritioni non repugnat minus principaliter propter Deum 67. a. Contritio & attritio peccata quoad culpã non tollit obligationem ea confitendi. a Contritio est animi dolor, qua est causa doloris. 69.a. Contritus non est qui non mauult omnes pœnas subire, quã mortifere. 70.a. Contritio omnium peccatorum non requiritur. 73 a. Contritionem venialium non habet. ibid. c. Contritio ante quam deleat peccata. 74.c. Ad contritio post peccatum statim habetur. 76.b. Cõtritio quãdo pœna noui peccati necessaria. ibidem. ka statim post peccatum mortale. 77.c. De grauiore peccato requiritur maior Cõtritio ex necessitate. 78.b. Quænam contritio ad debitam cõtritionem requiratur. ibid.c
Contritionis causa ex parte Dei gratia & ex parte nostra sex, quæ eam mouent. 85.b.c
Contritio est punitiua voluntaria cum actuali vel virtuali peccati, remissio cum proposito non peccandi amplius, & confitendi. 64.a.
Contritio fuse explicatur. ibi.c
Contritio est significatio facta prælati, vel pœna. 501.a. Cõtritio sine peccato quid habeat. ibid.c
Contritio est significatio facta prælato vel pœna vel pœna. 501.a
Contritio fraterna in prælationibus rem. & hæreticis non valet 181.c. Correctio fraterna *proximi facta, aut eo ipso se à peccato extendet.* 8.a eam sub peccato quãdo tenetur. ibid.b. Correctio fraterna ab eo qui est in peccato mortali. ibid. à quorum correctione quis sine peccato abstinere potest. ibid.c. Correctionem differre interdum non est peccatum sed meritum. 730. a. Correctionis ordo quis. ibid.b. Non est necessaria secreta peccato publico. ibid.c circa Correctionem fraternam quis peccat mortaliter. ibid. Correctio iusta quomodo contumelia carere debeat. 502.b
Credere explicitè quæ quis teneatur, & quando quis hæreticus censendus est non credens ea quæ sunt fidei Catholicæ, & quando non. 8.b.c
Credendum est explicitè cur articulos quos Ecclesia solenniter celebrat. 35 a. Credens à Deo se non posse sufficiens auxiliũ ad non peccandum impetrare mortaliter peccat. 145.a. Credens quemlibet in sua lege posse saluari. P. M. 164 b Credes patrem in diuinit filio malorem vi peccet. 165.b
Crimina depositione digna sunt adulterium & omnia alia maiora eo. 1007 a. Crimina enormia occulta non faciunt irregularem præter homicidium. ibid.b
Culpa *est voluntaria inordinatio actus, vel deuiatio à bono.* 425.a. Diuiditur in dolum & culpam simplicé. ibi.b Culpa à dolo differt, quod ille scienter, hæc vero ignoranter & negligẽter fiat. ibid.b. Culpa est triplex, lata, leuis & leuissima & quæ sit quæque earum. ibid.c. *Culpa vbi nõ est, pœna esse non debet regulariter.* 442.c
Cum culpa remitti totam peccati pœnam dicere est hæreticum. 95.b
Culpa minor minorem meretur restitutionem male dictum est, sed meretur minorem pœnam verum. 290.a. Culpa præcedens casum fortuitum, non efficit vt fortuita imputentur, nisi culpa dirigatur sufficienter ad illum. 990 a. Et tunc sic ibid. Curiositas quæ *est vitium mouens ad nimis vel immoderate sciendum* quando sit peccatũ mortale vel veniale. 545 b. Curiositatis multa exẽpla, quibus peccatum mortale committitur. ibid c. 646. 1.b. Custos vrbis qui nõ accusat, quos nocturnos vagantes deprehenderit vt peccet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

759. 2. b.
759 2.b. Custodes qui positi sunt ad vtendū quæ merces exportentur vel importentur, vt peccent. ibid. b. Ad restitutionē non tenentur mercium quæ exportantur, etiamsi hæ fisco applicari debeant sed vectigalis. 765. b Custos infirmi quando fit irregularis & quando non. 994.a
Custodes piscatus, venatus & aliarum rerum contra fidem datam venari, piscatiue sinentes quando peccāt, vel non. 401 c Custos ciuitatis aut agri non obstās damno notabili quod fieri videt, peccat cum obligatione restituendi. 408.a

D

Dæmonis inuocādi duplex modus expressus & tacitus, & quis sit vterque. 167. c. Modi aliquot quibus tacitè dæmon inuocatur. ibid. & 168. a. Dæmonū & cæterarū creaturarum inuocatio & adoratio. P.M. 169. c. Dæmonum inuocatio in auxilium vel quid aliud. P.M. 171. a. Adiurans illos obsecrationis modo, non coactionis P.M. ibi.
Dæmonis opera vtens ad thesauros inueniendos. P.M. ibid. b. Dæmoni maledicere ratione suæ naturæ malum est, secus ratione culpæ. 715. c. Dæmoni herbæ aut mutica resistere non possunt. 175. c. Dānato ad mortē concedenda pœnitētia, sed non Eucharistia nisi vt sit in vrbe. 754. a. Damnum emergens quid sit. 447. a. Quādo peti potest. ibid. b. Damnum datū à multis vnitis vel diuisis ad restituendū quis obligatur. 405. b. Damnū datū alicui quis etiamsi sit iudex cū periculo nō tenetur. 516 a. Damnum ad inferendum proximè incitās. P.M. 406. a Damnum datum alicui cōtra suam voluntatem regulariter est damnificato restituendum. 542 a Damnum iniustè datū per acceptionem iniustam restituēdum est damnificato. 545. a. Damnum magnum proprietorum bonorum non est res alienas magni valoris restituere, vel desinere lucrari. 561. c in Damno dato participantes qui & quot peccant & restituere teneantur. 405. c. de Damno nemo tenetur quod casu fortuito contingit nisi in tribus casibus. 426. a. Damnū notabile ex quod *est causa infamare, vt aliquod humanis animæ corporis, vel pecuniæ auferatur vel pactetur tali bono* genus. 506. c. ad Damnum prouidendum etiam si is non extremæ egestatisque tenetur, ad opera reddā vero non, nisi extremæ. 507. b Datum ob maleficium quo modo retineri potest. 352. a. Desistentio & condonatio quando à peccato excusat & restitutione. 574. a Habiti remissio quæ sit propter minas creditori illatas de non soluendo non est bona.
Debitor paratus quantum suffecerit ad soluendum, & rogans cuius fert ad soluendum creditorem vel debitū remittat, id consecutus & à peccato & à restitutione liber est. 175. a. Sed non habet animum soluēdi peccat. ibid. b. Debitor à soluendo non excusatur, eo quod creditor meru non petat. 176. a Debitor in genere non tenetur speciei perēptione, sed si facta debitor, si absque fraude dolo & culpa perierit. ibid. b pro Debitum nullus inter Christianos iam venit. potest. 379. a. Debitum occulte restitui, quod palam recuperare possit peccat.
Debitū sibi iure, occultè recuperare peccatum non est, quando aliter illud recuperari non potest. ibid. b à Debitore creditor si minoris pignus vendat, quātilli creditum fuit, potest repetere reliquum, & ipse debet reddere. 440. b. c. Debitum qui non vult recipere, nihil tamen quo eius pretium crescit postea. 455. a.
Debitum soluendum à quo vel ab alio post annum quomodo exigi peccet vel non.
Debita iuste emi possunt.
Debitor vnius rei soluendo alium non liberatur.
Debitum in India cōtractū possit solui i Vrbe deductis obstantibus. Iud in vrbē trāsuehi obstantibus.
Debiti ad condemnationem non necesse est offerre pecuniam præsentem quæ debetur. 555. b
Decima certa prius soluēda quam alia. 562. a Nisi res incerta debitæ integra ibidem. c. Debitor qui seruato ordinem præscriptū non satisfacit conscientiæ non satisfacit. c. Nisi creditor petendo adhibuerit diligentior. ibid.
Debitum sciens se debere creditoribus priuilegiatis, & sua sponte alteri posteriori fraudans priores peccat. 359. a. Debita ex contractu iusto facta sunt restituenda non differunt ex delicto sunt cōtracta. Debitorū ob non solutionē damnantur, credentes se non ad ea soluenda antequam, damnum condemnētur. 566. c Debitum quotes nouum peccatum non restituendo. 560 a Debitor qui potest totū soluere, & particularim nō absoluitur Debitum ex contractu vel non, soluendum vbi petitur tur.
Decimæ ex delicto aut quasi soluendum passim est. ibi. b Decimas continet summam omnia faciendā sunt. 150. c. Decima lege perseuerat. 151. a Decimæ speculum in quo baptizati suam contemplari debent. Decalogo cur duo caritatis precepta non comprehendantur. Præceptum primum decimæ compehendat. ibid. c. Decimæ precepta impleri possunt Decimantem operis ab eo qui decimas. 160. b. Decimam ecclesiæ qui non soluit integrè, P.M. 555. c. Decimarum lex erat iudicialis partim, moralis. 556. a Decimas qui non impedit solutionem, non possit absolui antè earū 561. b. Decimæ non debentur quorum iure diuino, quod necessariā sustentationi. 556. a. Decimæ prædiales, personalis & quid sint hæ tres. ibid. b. Decimis fructibus decimam non, vel minus quam decimā non peccat, si cōsuetudine rationabili ita sit receptū. ibid. c. Personalis decima fere toto orbe non debetur, nisi in Hispania de quibusdā. 557. a. Decimę soluendę nō sunt deductis impensis. ibi. b. de Decimis Conc. Trid. cōstitutio. ibid. à Decimarum solutione concionator vel cōfessarius, religiosus auertēs est excōmunicatus. ibi. c. Defendere proximum quis sub peccato teneatur. 732. b. Qui non defendit consentiendo peccat. ibid. Qui non tenetur defendere quādo peccat non defendendo. ibid. c. Defendere proximi bona quando quis teneatur. 732. a b Defendere se & alios lege caritatis & iustitiæ qui teneantur. ibid. c. Nō defendentes ab iniuria, etiamsi non verè consentiant præsumuntur. 734. a Inter non defendere & nō defendere cum cōsensu, & cōsentire, & auxilium præbere, quæ sit differētia. ibid. c. Nō defendens proximū cur peccet. 735. b. c. Nō defendens proximū quāuis peccet, cur in foro exteriori nō puniatur. 737. a. Defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ quomodo esse debeat. 274. b. c. Defensionis omissio quę cēsuras & irregularitatē inducit. 737. b. Deformate *est aliquē occidere aut mutilare aliquo membro.* 989. b. Deformatio triplex est, mere voluntaria, mere casualis, & mixta & quid sit harū vtraque. 987. c. 988. a. Deformatio prima inducit irregularitatē, sed non secūda. 989. b. Mixta etiā secuta ex opere illicito lege iustitię, quod est causa propinqua eius, inducit irregularitatem. ibi. c. Deformatio casualis, quę ex opere licito, licitè facto nascitur, nō facit irregularem. ibid. ex Deformatione casuali ex illicito opere secuta fit aliquis irregularis. 999. c. Deformās embryonē & cadauer inanimatum nō est irregularis 991. b. Delectatio morosa vt peccatū sit, quatuor requirit, & quæ illa sint. 157. c. Delectatio morosa vnde dicatur. 158. c. Delectationi resistere quę nascitur ex cogitatione peccati mortalis virtus est, assentiri peccatū. 159. a. De his delectationibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus confitendō & quomodo.ibid b
Delectari propter bonum quod sibi ex alicuius morte oritur peccatum non est, sed sic delectari cogitatione homicidij. 179.c. Delectatio ex copulæ cogitatione nascens, quam habiturus est cum aliqua, si esset eius vxor. P. M. 300.
Delectare se bono effectu ex peccato nascenti quisque potest modo de ipso peccato nō delectetur. 561.c
Delectatio tenet delectantem in opere, & tristitia removet. 721.a
Deliberatio ad obligationē quæ sufficiat. 500.b
Delinquens non excusatur, eo quod aliud fecisset. 336.b
Delictum quis parari sciens, & non reuelans punitr debeat. 736.c
Delictum vt dicatur publicum non sufficit vt actus sit publicus, necesse est, vt sciatur esse delictum. 1014 b.c. Denuncians iudicibus proditiones, homicidia, & alia delicta cum protestatione, non est irregularis. 782.c
Denunciare personas, quando sufficit admonitio generalis non est necessarium. 523.c
Denunciare quando non debet, vel quando debet intentione mortali, vel omittens denunciare quando debet, peccat. 759.a
Denunciare iussos crimina vel debita debet parere nisi legitima causa excuset. 763.b
Causæ ob quas quis denunciare non tenetur. ibid.c. qui non denunciauit debita eū debuit, tenetur cùm potest. ibid. per Denunciationem cum quid manifestari præcipitur intelligitur de eo qui scit & probare potest. 407.b
Depositum furioso, iratóue, vel eo in suū dominum abusuro nō reddendum 366 a. Nisi quando ex retentione multo maiora mala euentura crederentur. ibid. b. Depositum apud Ioannem clam accipiens pro debito, quod Ioannes ei debet, tenetur reddere. 398.c. Depositum facta potestate depositario vt eo vtatur incipit esse mutuum. 426.c
Deponens rem in pondere, numero mensura, cum potestate vtendi ea, & pacto lucri peccat. 427.a. Citra deposita quæ peccata committuntur. ibid.b. Depositarius tenetur de dolo & lata culpa, non de leui vel leuissima. ibid.
Deponens pecuniam apud mercatorem & salus forte æquali exigentem certo tempore est vitanda. 462. c
Depositum custodiens sponte magis obligatur quàm qui coactus. 107.b. Deponens suos nummos apud nummularios vsurarios peccado peccat vel non. 165.c. Desiderio est significatio inordinata mali cupiti aut pœnæ admittendam euitandorum & graue peccatum est. 501.b. Cupidissima est in Deum & sanctos ibi. &c. Desiderare quædam licet, quæ non licet procurare. 298. b Desiderare malum pœnæ alicui non illicitum. 532. a Desperatio mortalis. 721. b Detractio mali proprij, aut famæ neglectio quæ mortalis. 525. c Detractio est significatio alicuius, mali culpabilis hominis non cauendi, aut inordinate prælati, siue detecti & indirecti, siue expressa, siue detecta & indirecta. 405.a Detractor est qui seipsum infamat. ibid.c Detractio sæpius diuiditur. 506. c Est peccatum mortale aliquando peccatum mortale aliquando veniale. 507.a Detrahentium audiens plus & minus, & æque ac ille qui detrahit peccare potest. 511.c Detractor est non corrigens qui fraterna correctione peccatum alterius erimen malo animo fideliæ denunciat. 624.a Detractor est qui seipsum infamat ex actus. 505.c Detractor non est accusator, aut iuste crimen deferens. 509.c Deus totus in toto orbe & totus in qualibet parte. 22. Deus est quicquid in eo est. 22. Dijs dealbúsque gentium aliquid putaris tribuere impiissimū est. 278.a Deum creatorem omnis elegantiæ & sapientiæ Gothum qui ignorant docendi sunt. 9.b Quid significent figuræ, quibus Deus componens res repræsentantur. 4. diuersa ratione diuersa sortitur nomina. 15.c Dei in cognitione per creaturas vel per prædicationem ventimus. 21 c. Dei cognitionem quomodo possit per cognitionem nostræ animæ. 21.c. & 22. in Deo generatio & processio infinitissimæ. 23.b. Dei beatitudo Deus est. 26.c. Dei cognitio beatitudo quomodo habeatur. 28.a Deum in specu videre non officit beatum. ibid.c Deus non obligat ad impossibile nec ad nimis difficile. 115.b Deus facienti quod in se est gratiam non denegat. 145.b. Dei amor in nobis qualis esse debeat. 154.b Deus diligendus est plusquā creatus, comparatiuè, & absolutè, & non intensiuè. 161.b Deus colendum & honorādum spiritualiter & diuinum præcipit, quomodo non definit. 229.b.c Deus pro sua bonitate nostris peccatis bonos fines vtitur. 265.c Deus est spontaneus virorum æquè ac eorum qui se Deo consecrarunt. 304.a. Deus qua ratione clementiam suam exerat, in eos qui in eo confidunt, & seueritatem in eos qui propriis viribus nituntur. 311. Deum dominicum Apostolorum traditione sua corpernnt celebrādum indicere. 230.a Festis diebus & festis omnibus missam & non plures, nec alia diuina officia audire licet. 139.a.b Festis diebus qui ieiunans non peccat. 155 a. Digitus non est demonstratiuus. 978 c Deum, & credens se esse filium Dei quamuis non sit, de facto Deum præceptum impleuisse naturali. ibid.e Deum principaliter ob præsentia vel futura peccata. 161.a. Dilectionis præceptum quomodo sit omnium. 153 b.c. Potest esse in statu peccati, quoad substantiam. 154.b. Quando implendum est sub noui peccati pœna in hac vita. ibid.c. Discordia est vitium inclinans ad ostendendum nostram voluntatem, voluntati alterius præstare. 640.a. Per discordiam quomodo quis mortaliter peccet. 647.a.b. Dispensationem voti impetrans vel in eo dispensans sine iusta causa peccat mortaliter. 209.c
Dispensare, irritare, & commutare voti quomodo differant. 215.b
Dispensandi & commutandi votum potestatem habens potest imponere aliquid loco voti ipsi voueni. ibid.c. Dispensare & commutare vota soli prælati possunt, irritare vero plurimi. ibid.
Dispensans, commutans, & irritans votum quādo non potest peccat. 218.b. Dispensare super quinque votis solus Papa potestatem habet. 220.a. In cæteris prælati eo inferiores possunt dispensare. ibid.b. Dispensandi potestatem habens non habet commutandi, nec contra. 223.a. Dispensare in votis religiosi quinam, & in quibus possint. ibid. Dispensari potest virtute cruciatæ in votis post ipsam emissis. 225.a. Dispēsare in ieiunio cuius sit. 552.a. Dispensatus vt pluries in die comedat, non videtur dispēsatus vt carnes comedat. ibi.b
Dispensatio in matrimonio raro danda & quas ob causas. 631.b.c
Dispensat Papa aliter quam episcopus etiam in quo vterque potest. 781 b. Dispensare super voto qui potest, nō potest super iuramento. 1033 b. Dispensationis vna iusta causa est leuitas vouentis. 221.c
Dispensat cum illegitimo ad minores episcopus ad sacros antē solus Papa. 778.b. Dispensatio difficilius datur post contractum matrimonium in casu prohibito, quam post contrahendū. 631.b. Dispensatio iusta à peccato contra legem diuinam & humanam excusat. 58.c
Quæ dispensatio iusta. 59.a
Dispensatio sine causa legis humanæ valet, à peccato tamen nec dispensans nec dispensatus excusatur. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. ibid. Dispensatio est relaxatio legis caussa cognita, ibid. c. Dispensatio inferioris circa legem superioris sine iusta caussa non valet. ibid. Dispositio nõ cessat cessante vna ex duab⁹ caussis eius finalibus, 394.c. Dispositio pœnalis in dubio de minore pœna intelligenda excepta excommunicatione. 845.a
in *Dispositione dubia mitior eligenda est.* 851.c. Disputare de fide laicis quando sit peccatum mortale. 170.c
Distributor onerum & commodorum alicuius cõmunitatis cõtra iustitiam distribuiuam vt peccet mortaliter. 388.b. Diuertere ob quæ potest coniunx à coniuge & ob quæ non. 590.b. Diues qui gratuito contractu recipit à beneficiario aliqua sciens non esse patrimonialia. P.M. 386.a. Diuites qui agros colonis suis locãt pluris iusto pretio rigido ob aliqua commoda eis præstita redarguuntur. 446.b
Diuitibus regibus mutuantibus ad vsuram quid cõsulendum. 495.c
Diues quando ad eroganda superflua cogi potest. 665.a. Doctor diebus festis consulere & prælegere potest. 536.c. Doctor erudiens scholasticum castigans, vel qui simpliciores contemnit. P. 768.c
de Doctoribus Tridenti definita, ibid. Doctor religiosi quis excommunicatus. 918.b.c. Doctor laurea magistrali indignus accipiens vel principaliter propter honorem quomodo peccet. 767.a
Legens scripturã peccato mortali infectus. P. M. ibid. Scholasticos admittẽs excõmunicatos vel prauis moribus vtentes quando peccat. ibid. b. Doctor legũ vel medicinæ religiosum presbyterum, vel clericum, vel doctor theologiæ religiosum sine licentia sui prælati admittens excommunicatur. ibid. c. Inducens scholasticos alterius, vt se audiãt peccat. ibid. Disputo prælegens quando peccat. 768.a. Exigens stipendiũ quãdo peccat. ibid. b
Præbendam cum pacto docendi accipiens est simoniacus. ibid. c
Dolor de peccatis maximus esse debet quoad æstimationem. 44.b
Dolere de peccato plus aliquo debet, eo quod sit offensa Dei, quã quod incommodet. 44.c. Dolor sensus ad contritionem minime necessarius. 72.a.b. Nec rationalis debet esse intensior quouis alio dolore ob alia incommoda ibid. b
Nec nimius. ibid. c. Dolor *machinatio seu circumventio ad dependendum alium adhibita.* 423.a. Duplex vnus, verbis vocatur filiationis, & alter rebus qui dicitur ibid. Diuiditur in verum & sumptum ibid. b. Dolus, mera fraus omnem contractum irritat vel irritandũ facium. 515.b. Dolus item quid & eius species. 44.c
Doli actio non datur ob dolum quandocunque etiãsi illud quoque ad P.M. peruenisset. 514.b
Dolia aut alia vasa vitiosa fieri locans aut vendens P.M. 414.c
Domus quæ gaudent priuilegio Ecclesiarum, nec ex eis rei extrahuntur. 751.a.b. Domicilij mutatio subiectio maior est, quãm originis. 801.b. Domini seruorum salutem notabiliter negligentes. P.M. 252.c. Et seruorum errata ea corrigenda notabiliter negligentes. 251.a. Et eos seruos discere prohibentes. ibid. b. Dominus rei quis dicatur cui rei alienæ restitutio facienda est. 140.c. Dominus seruum vel seruam non manumittens matrimonio cum libera vel libero sibi iuncta, & non dans ei ad id debitum, minus matrimonio seruat consentiens, & non dans ei ad id debitum, reddendum locum peccat. ibid.
Potest cum vendere pallium regionem contractum, sed non in regiones remotas. ibid. b. Dominus terrarum in quibus proprium sustentare, & ad inquisitionem deferre, qui mahometistas fouent, tionibus vtuntur. 755.c. Dominus rei per vsuras quæ fiunt in eo rarium. 473.a. Et rei emptæ vendi in emptorem. ibid. b. Dominus translatio per simoniam facta diuino non impeditur. 890.b

Dominium vsus rei esse penes in solidum iura non patiun- 38.c. Dominus omnis eius non est, quem licite consumit. a. Dominus rei consumptæ aliquando tenetur restituere. Dominium directum ha- dicitur qui proprietatem rei vsufructu habet, dominium qui sine proprietate ha- fruendi re perpetuo vel pro 421.b. Dominium dire- quando fructus pignoris empiteusim capere possit. b. Dominium rei venditæ emptorem irrẽsit in emptorem. b. Dominus cui restituenda dicatur. 140.b. Dona- de mobilibus etiam sine vxoris valet, non autem mobilibus. 416.b. Donatio ex mera liberalitate, sed quæ est vera. 463.b. Donatio non valent, quæ non libero. 317.c. Donare Abbates, religiosi, mo- & alij 391.b. Donatio filio, qui est in ipsius po- non valet, nec contra nisi in 412.a. Donatio pa- non remuneratoria, si quantitatem de qua patres possunt reuocanda est. Donatio à marito facta matrimonij & reuocari potest. 431.a quibusdam casibus. ibid. licet cum pacto vt si do- ad tantum tempus vixerit 454.c. Dotem ab faram quomodo quis re- 475.b. Dos tota 515.c. Dotis ob solutionẽ vel lucrum accipere licet. Dubia sunt in bonam 43.c. In Dubio eligẽda quomodo in- 1038.b. Dubitans de fi- peccat mortaliter, dubietas vel nõ est pec- vel veniale tantum. 164.b dubitatur an aliquid sit mortale nec ne, securior pars eligenda: cùm verò an aliquid sit dandum vel faciẽdum beniginor. 825.c
Dubitatio est *cognitio duarum rerum contrariarum neutram earum iudicando veram.* 1036.c. Dubius deponat dubium antequam iudicet cõsulat, aut agat. 1039.c. Dubitare quis potest de vna re ad vnum effectum & ad alium effectũ minime. 609.c. Duellum qui prouocatus acceptat peccat mortaliter nisi in duobus casibus. 178.b. de Duello quæ Tridenti definita. ibid. c
ad Duella illicita vel torneamẽta illicita procedens. P.M. 178.c
Duella licita quæ 279.a. Duellis etiã qui interest peccat. ibi. b. Duella militum. 19. ad 10. vel. 20. ad 20. possunt esse licita vel non. 290.b.c
Duellum quibus pœnis & à Concil. Trident. & ab alijs prohibitum. 941.b. Duritia cordis quid sit & quando peccatum mortale. 665.c

E

EBrius iudicio carens alium deformans etiam sua culpa non est irregularis. 954.c. Ebrietati seipsum scienter dedens & procurans vt alter inebrietur. P.M. 718.c
Ecclesiæ priuilegio, ne rei in ea capiantur, quæ loca sacra & prophana gaudeant 751.a. Quæ loca eo priuilegio includantur. ibid. b
Ecclesiæ Christianæ praxis cogit seruos redire ad suos dominos 395.a
Ecclesię principalis præcepta quinque & quæ illa. 538.c. Ecclesiam adiens principaliter ad videndum fœminam potest etiam præcepto de audienda missa, satisfacere. 544.a
Ecclesiæ priuilegio ne ab ea rei extrahantur qui & quod hominum genera non gaudeant. 752.b
Ecclesiæ parochiales plures vel vna parochialis & altera cathedralis ab eodẽ retineri non possunt. 817.c
Ecclesia in sex casibus pollutа censetur, & primo cum intra eam sanguis humanus iniuriosè effunditur, aut caussa eius effusionis aut mortis datur. 1014.c. II. Cum in

Universidad de Deusto
Biblioteca

as semen humanum effunditur voluntarie.1016.a. III. Quando excõmunicatus in ea sepelitur. IIII. Quando infidelis in ea sepelitur. V. Quando per excõmunicatum episcopum consecratur. & V i. Quando parietes eius incrustantur, sed hic non tenetur. ibid.b. Ecclesia non polluitur ob occultã sanguinis vel seminis effusionem.1015.c. Ecclesiæ facies, quæ olim & quæ nunc dicitur.617.c. in Ecclesia quæ fieri non debeant.546.a Eleemosyna aliquid per simulationem acquisitũ quando tenetur illud restituere. 394.a.b. Eleemosynæ causæ finales duæ, amor Dei, & necessitas proximi. ibid.c. Eleemosyna interdum sumitur pro re, & interdum pro opere.713.c. Eleemosyna spiritualis melior est corporali, & quando corporalis est de præcepto. 714.c. Eleemosynam dare nisi extremè egenti nemo tenetur. 727.c

Eleemosynæ encomiũ per præteritionem.726.b. Eleemosynam de superfluo naturæ vel personæ quando quis facere teneatur. ibid.c

Eleemosynam quando vxor inuito marito largiri potest. 414.b.c

Eleemosynam præstat in vita facere quam eam faciendam hæredibus relegare.716.b. Emanuel à Sa doctor Societatis Iesu laudatur. 490.b. Electio bona opinionis dubiæ pro scrupulosis quomodo fieri possit. 1093.a.b. Emens rem alienam bona fide postquam rescierit, reddere illã venditori potest, & pretium recuperare.331.b. Non tenetur eam vero domino restituere. ibid.c. Emens rem alienam ignorantia crassa & supina non excusatur à restitutione & peccato. 377.b

Emens aliquid, & dicens se plutis emisse, vt sibi illud plus reuneret. P.M.388.b. Emens minore iusto pretio, ob anticipatam solutionem & vendens maiore propter dilatam sunt vsurarij.446.a.b. Emens triticum ante messem minoris ob anticipatam solutionem quomodo peccet.456.b. Emens aliquid cum pacto de retrouendendo simulatè peccat, sed non si sine simulatione id fiat.464.a. Emi, vendi, & permitti res nõdum nata potest. 493.b

Emptionem iniustam non facit vẽditoris necessi as.648.c. Emptor minoris prædium licet cum pacto vt venditor quandiu vixerit habitet eius percipiat.669.a. Emere vili pretiosam rem ab existimante rem vilem. P.M.671.c. In Emptionem rem Ecclesiæ habens is prælatus soluere desinat per duos annos non rem amittit, si verò re priuatæ ponat ad tres annos solutionem differens eam perdit. 432.a. Emptor reuerendi donans non tenetur soluere in foro cõscientiæ laudemium, sed vendens tic.660.b. Emptor quo amissio quomodo possit esse pendens.691.b. Epilepticus erit semper hoc morbo infectus nunquam ordinari potest.976.a. Episcopus dispensare possit super voto religionis dienda religionis si hoc vel simili peccatum admissum sit. 200.c.d.

Episcopi quomodo possint in voto commutiæ dispensare.200.d

Episcopus præcipere non possit vt diebus festis nõ laborent in necessitate.237.c. Episcopus potest dispensare cum coniuge voto abstricto ad petendum debitum.264.b

Episcopi bonorum incertorum restitutionem quomodo sibi reuocent. 385.a. Episcopi quando bonorum incertorum restitutum immittere debeat 385.c. Episcopus excommunicatio, qua innodetur qui alicui nescienti res subtractas rint, non comprehendit eum qui debito legali subtraxerit. 390.a

Episcopo monenti, vt sacram non celebret, obedire non debet sacerdos. 407.b

Episcopus seipsum infamat, & fuæ infamiæ nõ resistit. P.M.414.a

Episcopus non potest præcipere vt quisque missam in sua parœcia audiat.543.a. Episcopus dispensare ad matrimoniũ cum his qui in ceptu potfuerit.623.b. Episcopus ordinans aliquem impellendo sacratum, in quo potest dispensare, si facto non dispensat, sicut papa &

.b. in Episcopum promoquomodo consecrari debeat. Episcopus abesse à sua Ecquando potest. 812.a. Episnon potest excommunicare fabilius extra suum territo.849.b. Episcopos non affiquando de eis non fit mentio. 850.b. Episfalis terris exire iubentes, & ista exequentes & alij fiexcommunicantur. 886.a Episcopus dicitur qui est consecratus electus. 887.a. Per se clericos punire non Episcopus potest ab irregularitate occulta dispenquæ oritur ex homiet quæ ad forum pertiner. 990.a iurisdictionem haet votis suorum subditorum dispensare possit. 820.b qui inquirere debent an cleaggrauentur. 438.c aperito quæ mortalia. Exagatio mentis quando mortale constituat. 721.c sacramentum est po- 179.a. *Est sacramen-*
sub specie panis & vini vel rum verum corpus & san-
Christi continet. ibid.b Eucharistia definita Tridenti. Eucharistia non danda ad mortem, nisi vt in vrbe Eucharistia ægrotanti, labore tantea contridebent dari potest.932.b communicatio minor non communicando cum ex.927.a. Excommunicatio geomnes, qui furantur, eos qui furtum fa- gens ad quantitatẽ pec.327.b. Excommunon ligat, nisi quos & quot excommunicat, aut qui ibid.c. Excommunicaest ipso facto ille pendens & quo- 844.a. Excommunicatio *quæ primas communione sa-*
tantum, vel communione sacramentorum & hominum, & est duplex, maior & minor & quid sit vtraque. 845.c. Item generalis & specialis & generalis duplex lata à iure & ab homine & quid sit vtraque. 846.a. Inter has duas quod sit discrimen. ibid.b. Item iusta & iniusta, & quid sit vtraque. ibid.

Quid operetur iusta. ibid. Iniusta diuiditur in validam & inualidam & quid sit vtraque ibid.c. Iniusta item valida diuiditur in iniustam defectu rectitudinis, & defectu causæ & quid vtraque operetur. 847.a

Iniusta defectu causæ vera est excommunicatio. ibid.b.c.

Excõmunicatio iniusta in quinque casibus nulla & qui illi sint. ibid.c. & 848.a. Excommunicare qui possunt iure communi. 849.a

Excommunicare non possunt mulier, laicus, neque quis seipsum. ibid.c. in Excommunicatione ferenda qui peccẽt mortaliter. 850.b

Excommunicari nemo debet nisi ob contumaciam mortalem aut ob futuram inobedientiam mortalem. 851.a

Excommunicatio lata à canone aut statuto non requirit monitionem. ibid.b. De rebus perditis non dari debet nisi ab episcopo. ibid.c

Excommunicatus per annum de hæresi suspectus. 851.b. Excommunicatio nisi præcedente monitione ferri non debet nisi sit periculum in mora. ibid.c. Sub conditione lata non ligat ante eius implementum, neque eum quem excommunicans ligare non intendit. 853.a

Eius nulla certa forma est. ibid.

Excommunicatus statim non erit non parens canoni, vel iudici sub pœna excommunicationis, cum ea non detur verbis futuri temporis. ibid.c. Excommunicari non potest, *nisi homo, baptizatus, mortalis habens superiorem*: & proinde multi excommunicari non possunt. 854.a

Excommunicatione generali nõ includitur quem profitens non intendit, nec qui si non soluat intra terminum excommunicatur, si illud prorogetur. 855.b

ab Excommunicatione quomodo & quatenus ignorantia excuset. 856.a Excommunicatio quâ tollit communionem & quam non ibid.c Item à quibus officiis & precibus & commerciis excludat. 857.b Eius alij effectus quâ plurimi. ibid. Excommunicatio minor solum priuat participatione sacramentorum. 859.c Excommunicatione minore innodatus potest dare sacramenta, audire missam, & alia multa 860.a Solum per ius fertur, idque in octo casibus, qui tamen vno dempto non sunt in vsu scilicet *participatio cum excommunicato*, ibid. Excommunicatio non transit in tertiam personam. ibid.b Excommunicatio minor non incurritur ab his, qui hoc versiculo designantur, *Vitæ, lex, humilè, res ignorare necesse*. ibid.c cum Excõmunicato participatio non est plus quam venialis, nisi in aliquibus casibus. 861.b cum Excommunicato participans in delicto, ob quod incurritur excommunicatio ante illud non excõmunicatur, sed post, sic. 862.a Excommunicato ingrediente Ecclesiam Missæ tempore quid faciendum, ibid.b cum Excommunicato non denunciato, nisi ob crimen notorium communicare licet. ibid.c Excommunicatus denunciatus semper vitari debet donec saltem de alio constet. 864.a cum Excommunicato timore mortis communicare licet, nisi quando ex hoc contemptus clauium Ecclesiæ sequeretur. ibid. pro Excommunicato orare quomodo fit. P. M. ibid.b cum Excõmunicato participantes contra præceptum iudicis, P. M. 865.a cum Excommunicato orare quãdo sit peccatum mortale vel non. ibid.b Excommunicati actus extra iudiciales etiam denunciati valent regulariter. ibid.c Exceptis his qui pertinent ad iurisdictionem ecclesiasticam humanam. 866.a Excommunicatus semel semper præsumitur talis. 869.b Excommunicati à iure vel homine, si casu aliquo absoluantur ab eo, à quo non possunt, se præsentare ei debent qui eos potest absoluere quam primum possint. 870.a Excommunicationes nouæ veteris quot & quam paucæ. ibid. Sed postea earum numerus auctus nimium est. ibid.b Excommunicatio non debet extendi de casu in alium. ibid.c Excommunicatio. I. Bullæ est in hæreticos credentes, & fautores, & libros eorum legentes. 875.c II. In bullatos, maticos & eos qui se ab obedientia Rom. Pont. subtrahunt. 876.a III. In appellantes ad futurum concilium. 876.a IIII. In piratas & latrocinales maritimos. ibid.c V. In falsarios gorum bona dissipantes. 877.a VI. In nouæ pedagia imponentes. ibid.c VII. In falsarios terarum Apostolicarum. 880.b VIII. In prohibita ad Sarracenos deferentes. 881.c IX. In impedientes in Rom. curiam vocatos deferri. 884.b X. In vexantes Romipetas. 885.a XI. In eos qui non habentes iurisdictionem in curia eam vsurpant. 886.a XII. In capientes & carcerantes Cardinales & similes. 1042.b XIII. In impedientes curiam caussarum Rom. curiæ. 887.b Quot & quæ hominum genera hac excommunicatione comprehendantur. 888.b XIIII. In iudices vsurpantes. 889.a XV. In iudices seculares personas ecclesiasticas ad sua tribunalia perrahentes. 889.c XVI. In impedientes curiam caussarum Ecclesiasticarum. 890.a XVII. In bona Ecclesiastica inuadentes. ibid.b XVIII. In inuadentes gentes prohibita ab Ecclesia. ibid.c XIX. In iudices in personas ecclesiasticas iurisdictioni vsurpantes. 891.b XX. In inuadentes terras Rom. Ecclesiæ. 892.b XXI. In inuadentes bona mobilia sedis Apostolicæ tempore vacationis. 893.a XXII. In eos qui absoluunt ab Excommunicationibus in bulla contentis. 894.b Excommunicationes reseruatæ propter lîgillam cœnę quarum. 895.b I. In violentas manus in clericos vel monachos iniicientes. ibid.b III. Lata à delegato lapso in. IIII. In falsarios, V. Lata Episcopo in habentes bullas falsas. VI. In clericos communicãtes excommunicatis à Papa. ibid.c VII. In incendiarios ab excommunicatos & denunciatos. 907.b VIII. In sacrilegos effringentes & spoliantes ibid.c IX. In eligentes aliquem regem aut principem. 908.a In clericos laicis decimas persoluere sed reuocata. ibi.b. XI. In Cardinales & auxiliã. ibid.b XII. In vexantes eos quam tulerunt excommuni. 909.a XIII. In officio suo non recte in officio suo non recte. ibid.c XIIII. In sine licentia parochi ministrantes. 910.a In religiosos, qui inducunt ad vouendum eligere sepulturam in sua Ecclesia. 911.a In nobiles qui cogunt cleri tempore interdicti. XVII. In eos qui absolaliquo quinque voto. ibid.c XVIII. In eos qui exenterãt mortuos conseruandos. ibid. In eos qui dant aut accipiũt ingressum in aliquod 912.a XX. In simoniam in ordine ibid.b. XXI. In transeuntes ad alios excepta Carthusia. ibid.c In accipientes aliquid in pro iustitia vel gratia 913.a XXIII. In eos peccatum mortale esse conceptam est sine ibid.b XXIIII. In cõqui malè probant alienabonorum ecclesiasticorũ. XXV. In ingredientes monasteria mulierum ordinis Prædicatorum & Minorum, & eis ordinibus iniuriam inferentes aliquam. ibid.b XXVI. In eos qui peregrinantur in Hierusalem sine licentia Papæ. 915.a XXVII. In Cardinales reuelantes de secreto actis in consistorio Papæ. ibid.b XXVIII. In eos qui prædicant miracula falsa. ibid. XXIX. In cardinales qui auti fuerint attentare, vt Papa non sine simonia eligatur. ibid.b

Excommunicationes Episcopis reseruatæ sunt tres & duæ aliquando & quæ illę sint. ibid.c

Excommunicationes nemini reseruatæ, quarum I. Est in Iudices ius Ecclesiasticis non reddentes. II. In non bene electum in Papam, & electioni suæ consentientem. 917.b III. In episcopum qui in ciuitate diuersarum linguarum suscipit suæ episcopatum antequam ab alio suscipiatur. ibid.c IIII. In scholasticos Bononienses. ibid. V. In imponentes talias Ecclesiasticis. 918.a VI. In religiosos vel clericos qui audiunt leges vel medicinam. ibid.c VII. In clericos suscipientes præfecturas sæculares 919.a VIII. In eos qui obseruari faciunt statuta vel consuetudines contra libertatem ecclesiasticam. ibid.c IX. In mittentes litteras ad Cardinales in conclaui cõgregatos. 921.a X. In magistratus eius loci vbi Papa erandus est, & in eos qui vexãt ecclesiasticas personas, eo quod nõ elegerint quem voluerint. ibid.b XI. In vsurpantes ius custodiendę alicuius Ecclesiæ vacantis. ibid.c XII. In directorem electionis monialium. 923.a XIII. In partem incipientem conseruatorem ad procedendum contra quod debet. ibi.b XIIII. In eos qui extorquent absolutionem à censuris. ibid.c XV. In eum qui fingit casum, quo iudex vadat ad mulierem. 924.a XVI. In eos qui cõpellunt prælatos laicis bona Ecclesię submittere. ib.b XVII. In eos qui instituunt nouum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qum ordinem religionis. ibid.c
XVIII. In dominos qui prohibent subditis ne vendant vel emant aliquid à clericis. 926.a XIX. In religiosos qui temerè habitum relinquunt. ibid.b. XX. In religiosos qui vadunt ad studia sine licentia sui prælati. 927.c XXI. In doctores qui docent religiosos medicinam vel leges. 928.b
XXII. In sepelientes hæreticos in loco sacro. ibid c
XXIII. In eos qui inquisitores non adiuuant in deprehendendis hæreticis. 929.a. XXIIII. In hæreticiétes Christianos per Assassinos, ibid.b. XXV. In clericos vsurariæ prauitati quatuor modis fauentes. ibid.c. XXVI. In eos qui concedunt representationes in clericos. 930.a. XXVII. In eos qui capientes fructus impediunt, &c. 931.a. XXVIII. In sepelientes excõmunicatos vel vsuratios manifestos. ibid.b. XXIX. In religiosos qui decimas sibi appropriant. 933.a. XXX. In eosdem ad aulas principum proficiscentes. ibid. c. XXXI. In eosdem arma in claustra tenentes. ibid.c
XXXII. In impedientes monialium visitationem. 834.a
Excommunicatio XXXIII. In mulieres quæ statum Reginarum sequuntur. ibi.b. XXXIIII. In contrahentes matrimonia in certis quibusdam casibus prohibitis. ibi c
XXXV. In inquisitores qui illicitè sumunt pecuniam ratione sui officij. 935.c. XXXVI. In magistratus qui statuunt vt vsuræ soluantur. 914.a. XXXVII. In mendicantes qui accipiunt novas domos. ibid.b. XXXVIII. In religiosos concionãtes, vt auertant à soluendi decimis. 934.a
XXXIX. In eosdem qui nullum de non soluendis decimis confitentibus scrupulum faciunt. ibid.b
XL. In eosdem qui non seruant interdictũ matricis Ecclesiæ. ibi.c
XLI. In impugnantes litteras Papæ antequam coronetur. 938.b
XLII. In commentantes clementinas, ibid.c. XLIII. In imprimentes vel facientes libros impressos sine licentia. 939.a. XLIIII. In impedientes ne legati vel nuncij Papæ reciptantur. ibid c. XLV. In alienantes bona Ecclesiæ. 940.a
XLVI. In mulierũ raptores. ibi.c
XLVII. In cogentes ad matrimonia. 941.a. XLVIII. In cogentes mulieres religionẽ ingredi. ibi.c
XLIX. In impedientes eas religionem ingred. ibid.b L. In concedentes locum ad duellum. ibi.c
L I. In duellum committentes vel spectantes 942.a. L II. In non obedientes pro authẽticis libros sectæ
purix. ibid. c. L III. In ingredientes monasteria firminand sine debita licentia. ibid. L IIII. In eos qui inquisitores in suo officio quomodocũq; molestauerint. ibi.c
L V. In eos qui crimen in Cardinales committũt vel committendum Papæ vel ordinario non reuelauerint 943.b. L VI. In accipientes aliquid ex fructibus primi anni beneficij vacanti. ibid. L VII. In moniales exeũtes è monasterio sine causſa. ibid. L VIII. In capientes Christianos in seruos. ibi. L IX. In principes non parentes Cardinalibus inquisitoriis generaliter Romæ. ibid.c. Excommunicatio nisi quamuis sufficiat ad prædicandum non tamẽ ad irregularitatem incurrendam. 1002.b. Excommunicatus celebrans diuina officia illicite, singularis, non autem officia publica. 1005.a. Excommunicatio Episcopi etiam ipso valente non agit extra episcopatum.
Excommunicatio conditionalis impleta conditione non incurritur. ibid.b. Excommunicatus pœna non incurritur ab ignorante eam esse tali statuto positam. ibid.c
Executor sententiæ filios vel nullam & irritã peccat exequendo, sed non validam sed iniustã. 744.a
Executor testamenti non soluens debita vel legata P. M. 771.a. vel etiam minis tardans. ibid.b
Exigere est extorquere à nolente solvere. 880.b. Exactor iustus, iniu-

stus, impositorum vt peccet. 437.c
Exercitus hodie multò plus subiacet auditorio quam olim. 748.a
Exercitæ vnctionis sacramẽtum *Est sacramentum quo presbyter vngit infirmos certas corporis partes in forma, probabiliter periclitantis, certa cum debita intentione proferẽdo.* Quibus hoc sacramentum conferendum vel non. 582.b Materia & forma huius sacramẽti. ibi. Hoc sacramentum ad veniam peccatorũ instituerunt, fieri tamen potest vt mortalia crimina remittantur. 583.a Per illud quis damnari potest. ibid. Quare morbo grauiori vel morbo & non alteri confertur. ibid. b. De eo Trident. sanctio. ibid.c. Extreme peccat furtum mutuando non donãdo. 364.a

F.

Fabricare per alium non vere sed fictè videri facere. 873.c
Facies species dolus est quæ fit in re. 415.a. Falsarius litterarũ Papæ vel nuncij non est excõmunicatus. 881.b. Falsans litteras Papæ quando excommunicatus est excommunicatione Papali. 421.b
Falsare pondera, & mensuras subditorum & sigillum. ibid.c
Falsitas mãnorũ in substantia vel mensura, aut falsis verbis. 870.b.c. Falsis reliquiis aut falsis, aut veris turpis lucri causa. 426.c. Fama *est existimatio alicuius, qua existimatur bonus in aliquem vsum bonum.*
Fama duplex altera quæ pura & qua vtilis. ibid.b
Fama nuda est bonũ quã quod ad proximi bonum, nec cum ea facienda est restitutio. Quod datur pro compensatione famæ, non datur pro soluto ipsius sed pro damno. 480.b
Famam qui illustri familiæ abstulerunt compensare cum viræ non tenetur. 381.b.c. Famæ cum iactura restitutio bonorum, vel pecuniarioru fieri non debet. Fama virtutum naturalium non æstimabilis, non autem est virtutum. ibi.b. Famæ restituẽdæ obligationis condonatio non solã potest esse iusta, sed etiam meritoria. 514. b. Famã mulier honesta plutis facit, quam libertatem. 381.a
Famã qualis mali relator restituere teneatur. 518.b. Famæ damnum notabile quodnã fit. 506.a. Famę ablatio non tollitur cõpensatione reciproca. 816.b. Fœminam qui manu ducens nõ absoluendus. 103.c
Famulum alicuius odio prosequẽs, & faciens vt herus eũ dimittat, quãdo tenetur ad restitutionem 570.b
Famulæ cum heris peccantes fine separatione quãdo absoluí possunt. 100.c. Quomodo se gerendũ sit, cum his quæ reciderunt. 101.a
Famula ab hero fugere potest, cui se nõ posse resistere putat. 508.c Vel certe eum ad eã vendendam cõpellere. ibid. Famulum habens ad *ei* seruiẽdum omnibus horis obligatum victum & vestitum ei prebere debet. 397.a. Si vero ei tantùm famulus certis horis vel certo tempore inseruiat, non tenetur nisi ad certã mercedẽ. ibid. b. Famuli qui capiunt occultè esculenta à Dominis non peccant, sed sic si ea ad dandum alijs accipiãt. 409.a Qui capit vno die minutatim quid, & sic alijs peccat venialiter & tenetur ad restitutionẽ. ibid.b. Famulus, qui non expresse iurat peccatum, neque in id consentit, quamuis inseruiat peccati non peccat. 534.b. Fertuor quid signet in bulla. 883.a Festa Sanctorũ quibus ludis maxime exhilarando. 286.b.c. Festo die viator per locum transiens vbi festum celebratur Missã audire debet. 233.a
Festis diebus contritio bona sed non necessaria. 238.b
Festis diebus quæ opera pietatis fieri possint, vel non. 231.b diebus Festis tam licitè fieri potest ob pecuniam, quãm gratis, id quod in eo fieri conceditur. ibid. c. dies Festi seruandi in vnaquaque regione qui ibi lege vel consuetudine seruantur. 232.a. dies Festos regionis in qua degit quisque seruare tenetur. ibid.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Festis diebus euntes ad ea loca vbi non celebrantur laborandi gratia non peccant. ibid.c. Festis diebus laborantes qui peccent mortaliter. 233.c. Et qui quotue laborantes excusentur. 234.a. diebus Festis in festorum cõtemptum aut Ecclesiæ laborare nullus debet. ibid.a. Vendere aut emere diebus festis quatenus liceat. 235.a Tondere die festo quantum liceat. ibid. Et piscari. ibid. Laborare in subsidium pauperum diebus festis vt liceat. 236.a. Ad se sustentandum licet modo id occulte fiat. ibid.b. Venans audita missa diebus festis non peccat. ibid. diebus festis Christiani grauius Deum offendunt, quam reliquis hebdomadæ diebus. 238. a. In necessitate sine licentia episcopi laborare licet. 237.b.c. Festis diebus audita missa ludens vel saltans coram iis qui eam nõ audierunt. P. M. 263 a. Festi dies omnes iure humano in Ecclesia introducti. 229.b

Festi dies Christianorum non ita stricte celebrandi ac olim. 230.a diebus Festis exterior tantum cultus non interior præcipitur. ibid.d diebus Festis opera seruilia prohibentur & quæ illa sint. ibid.c

Septem opera seruilia diebus festis licita. ibid. Et quinque opera non seruilia prohibentur. 231.c

Opera necessitatis non pietatis iis diebus fieri possunt. ibid.

Fidei cognitio ex parte Intellectus imperfecta est. 28.b. de Fide in veteri testamento præcepta data nõ sunt, quãquã sine ea Deo placere impossibile fuerit. 161.c. Fides explicita post Christi aduentũ necessaria. 164.c. Fidẽ negans verbo & non corde. P.M. Non tamen hæreticus est, nec excommunicatus. 170.a. *In malis premissa reuiuiscit fides.* 402.b

Fideiussor potest accipere aliquid pro fideiussione. 482.b. Hoc autem intelligitur modo sit sine fraude & dolo. ibid. Fides *est cognitio quæ firmiter esse iudicamus id quod non videmus.* 1036.b

Filius ingressus religionem etiam professus quando teneatur egredi ad subueniendum patri in necessitate constituto. 248.a

Filius odiendo parentes, vel damnum aliquod notabile eis optando P.M. ibid.c Vel qui eis signa amoris non ostendit, essque in rebus ad regimen domus, vel ad bonum mores pertinentibus non obedit. ibid.c

Vel leuiter percutit, vel maledicit eo animo, vel eos accusat alicuius criminis, vel eos contemnit. 247.a.b. Vel eorum mortẽ optat, vel eis in necessitate constitutis non opitulatur. ibid.c. Filius quando teneatur ex precepto Patris vxorem ducere. 248.c Filius male parta à patre non restituens, vel debita vel pia eius legata nõ soluens. P.M. 249.a Filij parentibus vitandis quatuor peculiorum genera habere possunt. & quæ illa sint. ibid.

Filius de bonis paterais tanto plus debet habere, quanto plus in eis quærendis laborauit. 250.a

Si tamen pater non dat, non debebit. ibid.c. Filius familias quæ voua possit edere inuitis parentibus. 317.b

Filij vel filiæ renunciatio legitimæ quando valet vel non. 413.c. 414.a. Filius quas impensas in diuorum causa factas in legitimam computare teneatur. 415.b

Filij quinam sunt legitimi ad matrimonio puriano genere. 418.b

Filius qui patri viuenti succurrere quãdo plus alijs capere possit. 419.a

Filium vel filiam inoffitiose offerens, in quo læsa videatur. 91.b monachus vel monacha posse. 207.a.

Filiis naturali iure debetur legitima bonorum paternorum, & quæ bonis filiis intelligendum. 514.a

Filius qui accipit aliquid ex bonis paternis contra voluntatem patris peccat. 517.a

Non potest ex his aliquid impere ad eleemosynam dandam non extremè egenti.

Filius ex patris consensu bona piens fructus aliquorum

, & post mortem eius nolaudatur. 285.c. Nauarri cognatus fuit, fidemque Catholicam in Indijs latissimè propagauit. 707.b.c. Mors eius gloriosissima & miraculis clara. 718.a.b

Franciscus à Nauarra quis quantusue fuerit. 918.b

Fracisci Toleti Societatis Iesu laudatur. 1000.a

Francorum regna & patria communis omniũ Roma, Christianum in eis nullum seruum esse patiũtur. 393.a. Franci & Germani participantes cum Lutheranis manifestis quomodo excusentur à minori excommunicatione. 863.a. *Fraus est dolus qui factũ fit.* 425.a. Fruitio *est inhæsio rei per amorem propter ipsam solam conceptum.* 27.b. Fructus pignoris frugiferi quando ex pacto legis commissoriæ legitimè capiantur, & quando non. 451.b. *Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora.* 15. b. Fugere potest in carcerem coniectus ob aliquod delictum. 391.b. ad Fugiendũ etiam cum alijs fuuare potest. ibid. Fugere quis tenetur aggressorẽ ad irregularitatem vitandã, sed non ad peccatum. 981.b Furtum *est dolosa contrectatio rei alienæ inuito domino suo, ad proprietatem eius aut possessionem aut vsum acquirẽdum.* 323. a Duplex est mentale & & reale. ibid.b.

Furtum genere suo mortale est nisi paruitas rei excuset. 323.c. Furtum quæ quantitas mortale faciat boni viro arbitrio definiendum. 324. a. Furari multum volens licet parum furetur. P. ibi. b Furatus rem paruulã, ex qua notabile damnum ad dominum prouenit non furatur rem notabilem. ibid. b. Est tamen hoc. P.M. si fur damnum illud sciat vel scire debeat. ibid.c

qui Furatur rem paruulã, ex qua scit dominum eius magna molestia afficiendum. P.M. ibid.c

Furtum duorum regalium vel duorum ducatorum notabilẽ esse vel non esse quantitatem malè quidam colligunt. 325 b Furtum mortale duorum regalium vel iuliorum quantitas constituit vel circa. 326.a b

Universidad de Deusto
Biblioteca

516 a.b. Excusat item à culpa mortali iudicij subreptio & probabilis ignorantia & necessitas. 517. b. c Et conditio iustificans & quædam alia. 518.a

Furem quis videns furantem non peccat semper eum non manifestá-domnee tenetur id reddere quod ab eo, ne eum reuelaret accepit nisi ad id ex officio teneatur.535.c. Fur non tenetur restituere nisi aliquando lucrum quod ex pecunia furtiua fecit. 538.b

Furtum aut aliud damnum datum sine sui manifestatione qui nó potest restituere per alium faciat. 567. b

Fur cui remissum est furtum peccaret,si esset animo non restituendi illud etiam si non esset remissum. 584.c. Furtorũ varij modi & species. 587.b. Furans cum aliis aut damnum inferés peccat,& quid restituere teneatur. 405.b. Furta solum venialia obligare possunt ad restitutioné sub pœna peccati mortalis. 409.b. Fur tenetur ad expensas quas fecit furtum passus in sua re quærenda.ibid.c. *Fur omnia est in mora.* 418.b. Furta quæ non erant mortalia exercitus ductor morte afficiens laudari potest.658.b. Furem detinens quoad iudex veniat, aut eidem tradens non est irregularis si protestatione vtatur. 592.c

Fur & altereas damnatur parti in conscientia satisfacere tenetur. 188.a

Furi res furtiua ablata restituenda est,& quando non. 349.c. Furtum idem diuidi & pauperi factum quomodo in vno peccatum in alio non esse possit. 325.a

G

GAbellæ rerum quas quis ad suã necessitatem portat soluendæ non sunt. 419.a.b. Gabellarũ debitor quomodo verum interrogatus dicere teneatur. ibid.c.

In Gallia pauca ponuntur interdicta. 959.a

Galliã vtraque Hesperia olim hilarior quibus iudis sua festa Sacrorum celebrauerit. 186.b

Gener vestes pretiosas & alia ornamenta etiam nuptiarum à socero vxori data in legitima compensare quando debeat vel non. 405.c

Gener licitè recipit fructus pignoris frugiferi traditi sibi à socero. 450.b. Gener à socero vsurario accipiens quando peccat. 475.a. Generatio & procellio in diuinis spiritualissimæ. 21.a

Gloria est clara cum laude notitia. 638.c.

Gloriam æternã se suis meritis & libero arbitrio adepturũ præsumit peccat mor. 641. c. Gloriosa est philosophia magis quam ex Euangelio veritatem discere cupientes degustant. 25.a. Gnostici hæretici vnde dicti & eorum de natura error. 40.

Gratia gratum faciens valet plus quã omnia bona totius mundi. 45.b

Gratiam solus Deus creare potest. principaliter, sacramenta vero instrumentaliter. 57.b

Gratia Dei gratum faciens, *est donũ Dei supernaturale, infusum à Deo creaturæ rationali, qua illa ejt ad vitam æternã accepta.* 45.b. In Gratia quis se probabiliter esse credere possit. 566.b.

Gratia Dei qui se priuatum non iri, nec punitum quancunque peccator sit credens.b.M. 942.c

Gratiã primã nullus meretur primã. eam tamen nullus adultus absque motu liberi arbitrij consequitur. 5.c.b.a. Infantes eam quomodo consequantur. 6.b

Gratia Dei egemus ad perseuerandi in bono statu. 19.b. Gratiam Dei esse Spiritum sanctum vel eam non esse inhærentem falsum 40.b. Gratia animæ essentiæ inhæret. ibid.c. Est formalis causã ob quam peccata remittuntur. 71.a

Gratiam expressi falsi amittitur nõ autem veri taciturnitas frugis. 631. c. ad perstandum in Gratia & perseuerandum egemus speciali Dei auxilio. 19.b

Gratis qui tenetur aliquid facere turpiter aliquid pro eo accipit. 442.a

Gratuitum aliquid accipiens ab eo qui donare non potest peccat. 442.a

Gratitudinis obligatio non adimit iustitiam,neque ius peredi fi-obligatio legalis. 39.c

Gratitudinis ergo aliquid ob debitum pecuniam datum licet accipere. 46.a

Gratis accipiens aliquid ab vsurario tenetur ad restitutionẽ si sciat non habere bona ad restitutionem sufficia. 477.a

Gregorius XIII. Pontificatum ineunte,fœlicius prosecutus nullus. 877.b

Gressus ejt vitium inclinans ad concupiscendum inordinate. 717.b

Gregorius quinque, *Fraproperè, festinanter, audacter.*ibi.c. Gregorius quinque hebetudo mētis, stupor, & spurcitia.718.a. Vegetabile quandoque mortale.ibid.c Gregis vitulũ non est cibus vetitus licet. 718.b

H

Habitus ejt qualitas mentis mouens ad actus similes ex quibus producitur. 632.a. Habitus animæ *est quidam habitus inhærés essentiæ ipsius, potentiæ eius, inclinans eam ad agendũ.*40.b. Omnes habitus animæ inhærent essentiæ.ibi.c. Habitus duplex, & qualitas, & quis sit vtrobique. 42.b. Item bonus & malus. Quid peior est actu malo simpliciter habitu peior est. Habitus non sunt actus, sed inter eos differentia. 44.b

Hæredes defuncti vota tenentur soluere non autẽ personalia. Si votum partim reale, partim personale sit, tenetur illud soluere. reale est non autem personale. ibid. b. Nisi realia sint necessaria. ibid.

Hæredes damnati ad mortem tenentur ad refarciendum damnum datum & alia debita. 289.b

Hæredes miserandi qui non soluentes debita suorum propinquorum defunctorum, eos & nõ se miserantur. 368.b

Hæres detractoris in iudicio exteriori & interiori tenetur restituere. 515. b. Hæres mortui suscepti sacramentis,& in loco sacro sepulti, si postea credat eum obiisse excommunicatum non tenetur eius absolutionem petere. 1029. b. Hæres item excommunicati occulti nõ tenetur,sed sic denunciati. ibid.c

Hæresis mentalis non inducit excommunicationem.10.c. Hæreticus *est qui pertinaciter credit aliquid fidei Catholicæ contrarium*, & est excommunicatus si errorem suũ prodideriit.163.b.c. Hæreticus sine pertinacia nullus. 164.a

Hæretici non sunt simplices qui sine pertinacia male de rebus fidei sentiunt.10.a. Modo ea scire non tenearur. ibid,b

Hæreticorũ credentes & fautores qui saltem ad effectũ vt excommunicationem contra tales latã incurrant.876 b. Hæretico extremè egenti tenetur quis subuenire,& nõ extremè egenti quatenus homo est. ibid. Hæretici mentales pure non incidunt in bullæ censuras. 877.a. Hæresis exterior sine mentali ad bullæ censuras non pertinet. ibid. inter Hæresim & schisma differimẽ. ibid.c.

Hæretico notorio si non est denunciatus excommunicatus quãdo licitè communicatur. 140.b. Hæretici non gaudent priuilegio immunitatis Ecclesiarũ.752.b. In Hæreticos excommunicatio omnium est antiquissima, sed non erat reseruata ante bullam. 876.a

Hebetudo mentis quid sit quãdo peccatum mortale. 719.b

Henricus infans Portugalliæ & Cardinalis,& postea rex eximiè laudatur. 441.c

Homicidiũ qui patrauit occultè præmissa contritione & cõfessione potest celebrare ne prodatur. 958.c. Homicidiũ voluntarium illicitum duplex,alterum in se intentũ ac volitum, alterum volitum causa defen

Universidad de Deusto
Biblioteca

sensionis.999.c. Homicidiū intentum ac volitum in se causa defensionis, licet sit illicitū ob excessum inculpatæ tutelæ non est indispensabile. ibid.

Homicidium voluntarium, super cuius irregularitate non dispēsatur, *est homicidiū illicitum, intentum ac volitum in se saltem æquipollenter, aliàs quam vi tuendæ mortis causa ab oratore* 1000.a. Homicidiū iniustum dicitur voluntarium.ibid.b. Homicidium iniustum dicitur volūtarium vni & nō alteri, ibid.c. Homicidium voluntarium & casuale quomodo differant. 1001.a

Homicida quid restituere teneatur, & quā pœnā subire debeat.287. b.c. & 288.b. Homicida furoris magis restituere debet quam nobilis.ibid.c. Etiamsi à iudice puniatur tenetur parti læsæ satisfacere. 289.a. Homicida excedēs modum legitimum defensionis tenetur satisfacere parti læsæ.ibi.c. Homicidiū alterius iussu faciens tenetur de dāno. 334.c. Homicida qua ratione potuerit petere id quod sibi promissum fuit,si patraret homicidium. 351.c 353.a

Homicidium casuale quando sit peccatum mortale.177.b. Homicida non tenetur se carceri offerre. 288.a

Homicidium percutiētis in vtero prægnantem sine occidendi animo est casuale licet punibile.ibid.b

Homo est imago Dei nō secūdum corporalem formam, sed secundum mentem.21.a. Homo secundū corpus repræsentat Deum per modum vestigij magis quam aliter. ibid.b

Homo nō est anima sed compositum ex anima & corpore.7.a Homo differt à reliquis rebus,quòd libero vtatur iudicio.18.a. Homines omnes mundi qui moriuntur in peccato originali damnati sunt saltem pœna damni. 54.c. Homines omnes quomodo inter parentes cēseri debeant. 241.c. Homo liber nullo pretio æstimari potest. 282.b Homo suæ vitæ non est dominus sed custos, & potest eam pro Deo, & pro Rep.& pro aliis ponere.378.c

Hominis liberi emptio scienter facta nihil valet.379.a Vēdere tamen se ipse potest.ibid.c. Hominis liberi emptio vt liceat vel non. 674.b Homo ad cognoscendum Deū rectum & vnum qua maximè ratione perueniet. 21.a

Honor in Scripturis pro amore obedientia, & subiectione sumitur. 242.a. Honoris coendi causa sine detinem etiam sine armis licet repellere. 378.c

Honor *est exhibitio reuerentiæ in testimonium alicuius excellentiæ in me virtutis.* 930.b

Horas recitare horis indebitis finale.791.c Horæ vesperi dicendæ sequentis vsque ad matutinum & laudes tātùm dici possunt. 791.a

Ad Horas recitādas, sacris initiati,beneficiarij, & religiosi obligātur.791.b. Horas omittens vel aliquam partem eius notabile P.M.ibid.

Horas non recitandi propositum. P.M.ibid.c Horæ partis notabilis omissio facit.P.M. 791.b

Horas anticipare melius est quam postponere.792.a. Horæ matutinæ vesperè dici possunt. ibid. In Horis recitandis quod peccant grauissimum & frequentissimū committitur.ibid.b. Causæ aliquæ quæ ab horis recitandis excusant. ibid.c

Horas à recitādo primus causa excusans est infirmitas corporis, & quę,qualisue illa esse debeat. 792.a Secunda est occupatio præsentis quæ sine scandalo præmitti non potest.ibi.b. Tertia est debitus hospitalitatis, & quarta Papæ dispensatio. 792.a. Ab eis recitandis tenetur quod studeat, inferatur peregrinatio, excusatur.ibi.b. Negligentia vt cū detrimento beneficij. ibidem. V. etiā Quod fructus nec per se nec per alium potest recipere.ibi. ad Horas recitandas teneatur,qui ligat ad beneficio fructibus sequentibus,& qui in pensionem omnium fructuū & sentis el qui in eius favorem beneficium resignauit.ibid.c. Quod non consensit,vt omne seruitium & ministratio renunciantis cederet. 794.a

ad Horas necessaria est debitus. ibid.b

Horæ matutinæ ante solis occasum recitari possūt,neque earum obligatio tardatur,qui per nouum vel breuiarij cuiusq; ordinē recitet. 796.a

Horas canonicas beneficiarius nō P.M. & ad restitutionē fructuum quomodo teneatur. 813.b.c

Horas cū hospite rē habere solendo absolui potest. 190.b

Horarius hospitalis bona infirmarius & nō bene conseruans. P. 2.a. de Hospitalitate Tridentini. ibid.b

Horas ad sui essentiā non requisitas contemptum subesse Deo. 615.a

Horatius actus est sua bona vel diuina subiicere aliis Deo & omnia diuinæ gratiæ.

Horgueil est vitium inclinans ad appetendam propriam excellentia 640.a. per Hypocrisim quis peccet mortaliter.

I

Iacobus Sabellius Cardinalis multis rebus suspiciendus celebratur. 783.b

Ieiunia est vitium inclinans ad ea non debite verba propriam 640.a. per lactantiam quis peccet mortaliter.

Ieiunij cessatio quando obligatus alio die & quādiu. 208.a

Ieiunium quod naturali lege Dei 546.c. Pluries quā semel ieiunij vel carnibus vesci. ibid.b. Ieiunij dies desiderati a Ieiunia Christianorū instituta.ibid.c. Ieiunium bibere licet.548.a. Ité quantū, vel melicinā sumere licet. Vesperè aliquid sumere, in ieiunio sola secūda peccatum est. 549.b. Vesperi ieiunium frangunt. ibid.b Causa nō ieiunandi reducitur vel ad impotētiā,vel ad necessitatē,vel ad maius bonū.ibid. à Ieiunio opera misericordiæ excusant etiam mercede facta.550.c. Ieiunij tempore inuitans cū ad cœnā,quem scit aliàs cœnaturū an peccet. 552.c

Ieiunij diebus cibos ministrans suis vel aliis,quibus credit eos sine caussa ieiunū soluturos. P.M.554.a die Ieiunij per inaduertentiā comedens & postea non ieiunans ob id. P. M. ibid.c. Horam prandij diebus ieiunij notabiliter sine caussa præuenies peccat.ibid. Ieiunij diebus famulos ad ieiunandū obligaros ad opera ieiunio incompatibilia agidens quæ differre possunt, peccat. 555.a. Ieiuniū quare die præfinito non obseruans vel preces horarias non recitās ab alio die ieiunandum vel recitandum non tenetur. 565.a

Ieiunij obligationē quæ peregrinatio & cū vxore discordia tollat. 551.b Ieiunio legitime solutus, si comedat carnes sine necessitate P. M. 552.c. Ieiunare qui totā quadragesimā non potest,sed sic bis aut ter tenetur.551.c. Ieiunij dispēsatio ad quem pertineat. 552.a

Ignorātia iuris quod quis scire tenetur non excusat. 10.b per Ignorātiam factum quādo est actus humanus & quādo non.44.a. Ignorātia facti & quandoque iuris à peccato excusat. 58.b. Ignorantia probabilis facti aut iuris obscuri à restitutione excusat.377.c. Ignorātia triplex affectata, crassa siue supina, & iusta & quid hæ sint.651.b.c. Ignorātia interdum est caussa peccati & aliquādo comes tantum,illa à peccato aliquādo excusat,hæc nunquam. ibid. Ignorantia quoad legem naturalem vel diuinā cōmuniter iusta esse nequit,nisi quoad pœnam humanitus statutā 651.a. Ignorans pœnam legis quoad alia sibi noxæ non eā incurrit.850.b. Ignorātia quæ non est tantum comes,sed etiam caussa sine qua nō fieret actus,multū diminuit de culpa illius 935.b. Ignorātia licet excuset à pœna legis non tamen efficit capacitatem acquisitionis. 1031.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Illegitimus absque dispensatione beneficium accipiens. P.M. 808.b
Non potest habere pensionem super beneficio patris, neque vllum beneficium, in Ecclesia, in qua patres habent. ibid c. Illiteratus penitus ignorans litterarum est irregularis. 917.b. Imago Dei in homine est secundum intellectualem eius naturam. 11 a. Ita est in muliere ac in viro. ibid.c. Imago Dei est anima secundum suas potentias & actus. ibid.c. Hoc differtissime explicatur. 22.a.b. Imagines & reliquiæ venerandæ & quid de eis Tridenti constitutum. 168.b
Propter ipsas imagines eas adorans peccat. 373.a
Impedimentum publicæ honestatis ex nullis sponsalibus ortum sublatum Tridenti. 610.c
Impedimentum excusans cum qui ad Papam pro absolutione recurrere debet, quod & quale sit. 303.b. Impediens alium à consecutione officij seu beneficij quando restituere teneatur. 369.a
Impediens ne alicuius cathedræ candidatus eam consequatur vel etiam à labore agricolam vel alium quando restituere teneatur. 375.a.b
& Impediens à consecutione beneficij aliquem vt non restituere teneatur. ibid.b
Impediens alium à consecutione beneficij & officij vt peccat. 388.c Impediens aliquē qui impedire volebat damnum quod alter alteri inferre volebat, peccat, & restituere tenetur. 410.a
Impedire furū quis & quomodo teneatur. 408.b
Impediens cursum causarum cuiæ excommunicatur. 887.b.c
Impensa omnis inordinata, sed magis clerici quam laici. 385.b
Impensæ quas commodatarius exigere potest quæ sint. 429.c
Impressio & editio librorum vt prohibita. 919.a
Incantatio quantum sit peccatum & fide indigna. 172.b
Incendiarij peccant mortaliter, & locorum sacrorum sunt excommunicandi. 150.c
Incendiarius excommunicatus ab episcopo non potest absolui ab eo post denunciationem. 885.c
Incestus est etiam copula in virgine facta vel homine sacro. 218.b
Incestus *est carnis cum consanguineo vel affine in gradu prohibito.* 672.b
ex incestu cum affine dirimit matrimonio admisso oritur impedimentum impediens matrimonium contrahendum cum quacunque alia. ibid.
An ex incestu cum consanguineo tale impedimentum oriatur disputatur. ibid.c
Incestuosi quales sint dispensatio ad contrahendum. 673.b
Incestus in quo gradu commissus sit confitendum est. 228.b
Indignatio secundū legem Christianam mala quamuis non secundum Aristotelē. 716.b Indignatio quando est peccatū mortale. 718.b
Indulgentia in mortes consulis quomodo sit absolutio à Consilio. 894.a
ad Indulgentias consequendas quomodo sit necessarium formam bullæ seruare. 830.a
Infamare alterum & reuelare aliena peccata ea ignorantibus quando est. 504.b
Infamans alterum & peccatum mortale falso illi imponens. 506. 507.b. alium infamans de peccato veniali non infert damnum mortale, nec de se peccatum mortale facit. ibid. Infamans alterum alium potest esse mortale. ibid.b
Infamans alterum de peccato mortali vero secreto. P.M. ibid.c
Infamare seipsum aut alterum peccatum veniale confitendum. ibid.c
Nisi quando notabile damnum sequitur. 509.a. Infamans quando ex sua infamia reputabit damnum fore restitutione 514.b. Infamantes se mutuo à restitutione non liberantur. 516.b. Infamatus cum infamante conuersans videtur consentire iniuriam, sed non restituere iniuriam, sed non restituere iniuriam, sed non restituere

Universidad de Deusto
Biblioteca

Intentio principalis sufficit ad constituendū peccatum vlurę non autem minus principalis. 444.c
Interdictum generale seruandum est ab omnibus religiosis siue valeat siue non, quando seruatur ab Ecclesia matrice. 937.c
Interdictum generale non excusat ab audienda Missa eum qui potest eam audire 540.c
Interdictus ingressu Ecclesiæ si diuinis interest. P. M. & si celebrat fit irregularis. 781.b
Interdictum propriè *est censura ecclesiastica, qua prohibetur diuina officia, sacramenta, & sepultura alicui & passiue exercis aliquibus.* 957.c
In nouem cum excommunicatione & suspensione conuenit, & quæ illa sint. quomodo hæc inter se differant, & interdictum triplex locale tantum, personale tantum, & locale & personale simul 954 a.b
Quid sit horum vtrumque. ibid.
Locale diuiditur in generale & speciale, & quid sint. 955.a
Personale duplex, generale & speciale. ibid.b
Item in simplex & mixtū ibid.b
Interdictum ambulatorium quale sit. 955.b. Interdictum generale loci non comprehendit populum, neque interdictum generale populi comprehendit locum. ibid.
Interdictum populi non includit clerum, neque cleri populum. ibid. Interdictum ciuitatis comprehendit suburbia. ibid.c
Interdicere potest, qui potest excommunicare, & interdici qui excommunicari, & vniuersitas & locus. 956.b. Interdici vnus potest propter culpam alterius. ibid.
Interdictus est ciuitas quæ facit solui illicitè portaria clericis & alia. ibid.c. Interdictum personale, solùm includit personas, & actus in ea expressos. 957.c
Interdictus ingressu Ecclesiæ, potest introire in eam, & orare quādo in ea non aguntur diuina officia. ibid.b. in Interdicto prohibentur diuina officia, sacramentum, & ecclesiastica sepultura. 958.b
in Interdicto diuina officia prohibita quæ sint. ibid. tempore Interdicti Missa vna singulis hebdomadis celebrari potest. ibid.c
In loco generaliter interdicto diuina officia quomodo celebrari possint ibid. Et a quibus. 959.a
Interdictū generale temporis clerici quomodo possint suos inire vel in campo, vel in Ecclesia interrare. 960.a. Interdicti tempore quæ & quæ licitè fieri possint etiā in Ecclesia ibid.b. Interdicti tempore quomodo & quatenus excipere panæ pulsandæ sint. 961.b
Sacramenta & sacramentalia quæ interdicti tempore celebrari prohibentur. ibid.b & quæ non. 962.b
Qui priuilegium habent cum suis familiaribus diuinis officijs interesse interdicti tempore possunt, & qui non. 963.a. Quibus diebus interdictum iure communi tollatur. ibid.c. Interdictum aliquādo suspenditur, & quomodo. 964.a
Interdictum nemo tenetur seruare nisi denunciatum. ibid.
Interdictum est nullū, in quibus excommunicatio. ibid. Interdictum quando relaxandum religiosis & prælatis. 965.a.b. Interdictum violare clericus exercendo aliquem ordinem facium sit irregularis. laicus excommunicatus. P. M. 1004.c. Interdictum *est damnum temporale & bonorum ecclesiæ ex se vel aliquid sacri efficax.* 447.a. Interdictū duplex damni emergentis & cessantis ibid. Interdictū quotuplex peti potest. ibid.b. ad Interdictum petendum quæ conditiones requirantur ibid. Interdictū quando sit & quæ non. ibid.c
Interesse verum peti & ratione testi, etiamsi promissio de testando non præcesserit. ibid.c
Interesse multi capere nō possunt. 450.a. In materia cambiorum de interesse verisimili à principio percipi non debet, in aliis verò licet. 494.b. Inuentionis alienum, & illud retinens, & quam citò & commodè potest non reddens vi peccat. 442.a
Inuentum post debitam inquisitionem non apparens cuius sit pauperibus distribuendum. ibid.c
Inuentum pecuniam dispersam, in sacrario, aut metu belli occultatam restituere tenetur. 421.c
Inuentum aliquid vi fluminis delatum quando id pro suo potest retinere. 424.a Inuentio nouitatum *vitium inclinans ad offendendum in propria excellentia vera vel vana dignit.* 640.a
Inuentione nouitatum quomodo P.M. 641.a
Inuidia est vitium inclinans ad tristandum de bono alterius, eo quod suam excellentiam minuat. 716.b
Inuidiæ septem vitia nascuntur, susurratio, detractio, in aliorum lætitia & in prosperitate. ibid.c. Quis circa illam peccet mortaliter. 717.a
Inuictissimæ vxoris Principis Lusitaniæ obseruabilis in morte sui conscientia summopere prædicata. 741.c. Ioannes I. ultimiq; rex & magnus principis quomodo mortuus fuerit. ibid.b. Ira est passio nō quatenus irrationalis nisi priuatiuè. 712.a
Ira quæ & quatenus à peccato excusetur. ibid. Ira cum est causa contumeliæ, correctio, graue peccatum, & frequenter mortale. 502.c
Ira eorum vel iuramentum quādo obligat vel non obligat. 712.a. Ira & passionem & furorem quid significet & prout *vitium animæ ad appetendum vindictā inclinans.* 712.b
Ex eo nascuntur septem filiæ, indignatio, tumor, clamor, contumelia, conuitia, opprobria. ibid. Circa iras & eorum peccata mortaliter. 715.a
Irregularis non est qui celebrat incompetam ab altera tantum excommunicatam. 692.a. Neque celebrat post intimationē excommunicationis antequam declaretur. ibid.
Irregularitas quid generatim. 967.c. Specialiter *impedimentum inducens à iure diuino, vel ecclesiastico, aut aliquem defectum impediens susceptionem ordinis, aut executionem eius eorum quatenus sunt ordines etiam post pœnitentiam.* 968.
Irregularitas diuiditur in quinque species videlicet in eam quæ manat ex defectu animæ, corporis, sacramenti, lenitatis perfectæ & delicti. ibid.c
Incurritur solum in casibus in iure expressis, & mentalis nulla est. ibid. In foro exteriori in dubio nullus censendus irregularis, in interiori sic. 969.a Irregularis celebrans ante dispensationem. P. M. sed non incurrit nouam irregularitatem ibid.b. Irregularitas non tollitur per bullas Papæ. ibid.c
Irregularitas contrahitur ex homicidio etiam fuisse illato nisi ob propriam vitæ defensionem. 276.c
Irregularis est homicida ob sui defensionem si ea in facto illicito adhibeatur. 277.c. Irregularis non fit qui non impedit homicidium quod nouit tractari, eo sequuto, sed si præsumeretur auxilium tulisse, talis fieret. 735.a. Irregularis est iudex ecclesiasticus, si celebret post sententiam contra cōscientiam latam. 747.c. Irregularitas omnis iure humano canonico inducta est. 968.b. Irregularitas non est suspensio ibid. Irregularitas occulta in foro conscientiæ tantum nocet quantum publica. 969.c
Irregularitas omnis descendens ex crimine, dispensatione indiget. 970.b. de Irregularitate quæ ex bigamia oritur qualis. 971.a
Irregularis non est qui cum muliere scurrili serua, & publica fabularum actrice contrahit licet ordinari non possit. 972.b
in Irregularitate ex bigamia solus Papa dispensare potest. ibid.c
Irregularitatem inducit defectus cuiuslibet membri principalis ex culpa cōtingens 973.a. Et defectus patris membri quam quis sibi per indignationem abscidit. ibid.b
Sed ille cui sine propria culpa contigit, non, nisi celebrationem impediat ibid. Irregularis est monoculus, sed nō omnis & quis ille. ibid.c. Defectus aut imperfectitas cuiuslibet membri, quæ inhabilem facit

facit ad celebrandum irregularitatem inducit. 974.b. Defectus qui efficit inhabilem ad exercendum vnum officium ecclesiasticum, non inducit irregularitatē in alio. ibid.c

Irregularis est omnis illegitimus etiam occultus 975.a in Irregularitate ex defectu natalium quis dispensat. ibid. Defectus ætatis irregularem facit, & quis in eo dispensat. ibid.b. Lepra, & alij morbi qui faciunt irregularem. ibid.

Irregularis est seruus sic vt non possit sine facultate fieri domini ordinari. 976.b. Irregularis est infamis tam facti quam iuris infamia. ibid.c. Abstemius irregularis est, potest tamen ad minores ordines promoueri. 977.a. Irregularis est idiota seu illiteratus. ibid.b

Et qui non est baptizatus. ibid.

Hæreticus & hæretici filius, nouus Christianus seu recenter conuersus. ibid. Irregularitas ex defectu perfectę lenitatis, vnde oritur, & cur ab Ecclesia introducta. 978.c

Irregularis non est omnis qui irregularem facit. 979.c.& 980.a

Irregularis *est ex defectu perfectæ lenitatis omnis baptizatus qui in casu licito hominem deformat, alio quam infirmitatis, aut dat causam propinquam deformandi aliquem aut saltem vt citius deformetur quam alius fuisset deformatus, extra necessitatem iniustabilem suæ vitæ defendendæ.* 980.a

Irregularis est iudex iustè procedens accusator, testis & notarius & multi similes in causa sanguinis. 981.c. Irregularis est deformans alium ob defensionem iustam vitæ alterius. 982.a Irregularis est indicans furem, aut reum vt à iudice capiatur, aut conqueritur de aliquo apud iudicem sine protestatione. 986.a. Et qui reum hortatur vt stipiti caput admoueat vel scalas ascendat. ibid. in Irregularitate ex defectu perfectę lenitatis solus Papa dispensat. 987.b. Irregularis est ex homicidio iniusto, qui discretus & baptizatus, seipsum aut alium hominem illicitè deformat, aut causam propinquam illicitam illius, aut suæ anticipationis præbet. 988.b. Irregularis nō est qui multum sanguinis effundit modo non deformet. ibid. Irregularis est qui cum non sit medicus neque chirurgus, sagittam vel aliud telum corporis infixū euellit quo citius moriatur. 994.c. Irregularis est qui ebrius vel furiosus vel dormiēs deformans. ibid.b. Irregularis est qui auertit aliquem à liberādo alio ab iniusta deformatione. 995.a

Nemo fit irregularis ex sola placentia quod alius deformetur. ibid. Irregularitas ex homicidio occulto prouenicat tam mala est, quām ex homicidio publico. 995.b.

in Irregularitate ex homicidio proueniente quis dispensare possit 999.c. Irregularitas suscipiendo ordines quomodo contrahatur. 1001.b. Irregularis est qui quatuor minores ordines, & subdiaconatum vno die suscipit, nisi confessus excusetur. ibid.c. Irregularis est qui ordinat° est ab episcopo, q se ab episcopatu abdicauit. 1003.b

Irregularitas non est verbum antiquum in canonibus. ibid.a

Irregularis qui ab episcopo hæretico, simoniaco & denunciato ordinatur. ibid.b. Quis in irregularitate ob susceptos malè ordines dispenset. 1004.c. Irregularis qui celebrat diuina officia scienter scire debens se excommunicatum. ibid.c. In hac irregularitate solus Papa dispensat. 1005.c. Irregularis est bis baptizans vel bis baptizatus, nisi probabilis ignorantia excuset. 1006.a. Irregularis est qui in crimine enormi depositionem notatus. 1007.a. ad irregularitatem inducendam enormitas delicti non sufficit. ibid.b. Irregularitas non induxit priuationem beneficij iam quæsiti, sed præcedens suspensionem reddit ipsam nullā. 1008.b

Irregularis omnis licet sit incapax omnis ordinis suscipiendi, non tamen ordinis susceptī vsu. 1009.a

ad Irregularitatem incurrendam quæ ex delicto nascitur, non sufficit peccatum veniale. ibid.c

Et petra maior minori excommunicatione. 1011.a. in Irregularitate nullus confessarius per bullas Papæ electus dispēsare potest. 1012.b

In dispensatione irregularitatis quomodo publicum & occultum distinguatur. 1013.b.c

Iuramentum non præstatur, quod nescitur esse falsum. 1006.a

Iudex non debet agere aut aggredi ob famam vel iudicium quod ex confessione confessionis oritur. 701.a. Iudex ecclesiasticus à seculari quod eius fieri potest absque 734.a. Iudex sæcularis episcopum à sua sede ejiciens est excommunicatus. 886.c. Iudex aduersus contra hæreticos non præsumit excōmunicatus. 919.a.b

Iudex sciens aut scire debens, sententiam iniustam ferens, aut iustam negligens. P.M. 747.c. Et petens vt bene vel malè iudicet accusatus. 748.a. Iudicans iustè, sed intentionem nō habens, eo quod pena exempta sit. ibid. Iudicās insufficienti probatione aut iuris ordine non seruato. ibid.b

Iudex remittēs aut augens. ibid.c

Iudex qui grauat, peccat non admittendo appellationem siue liceat siue fuerit non. 750.b. Et qui malitiose præferre alijs miseras personas vel ecclesiasticam libertatem quibuscumodis violat. ibid.c. Iudex aliquem vel extrahi iubens reum à sacris locis ad ea confugientem. ibid. Iudex suis officiarijs committens aliquo dolo aut falsitate committat. 751.c. Dānato ad mortem Confessionis locum non tribuens. 754.a. Item aduocatos partibus non tribuens, eriā pro eorū causam acturos si paupes fuerint. ibid.b. Clericum capti non restituens. ibid.c

Iudex diebus nisi in necessitate audientiam exercens. 755.a

Iudex aliquid quo erat ad actum testimonium alicuius excommunicatur. Ibid.b

Iudex in quisitione non ritè procedens. ibid.

Iudex malè interrogās non obligat reum ad respondendum vel iurandum ad mentem suam. 183.a

Iudex diebus festis litigantes audiens peccat. 257.a. Ab hoc tamen plurimi excusantur. ibid. Iudex iniquam sententiam ferens ob iuris ignorantiam ad restitutionem tenetur. 534.a. Iudex vsuras vsurario adiudicans, & eas restituendas non cogens. P.M. 475.a. Iudex procedens contra aliquem nulla præcedente infamia. P.M. 512.b. Iudex reum conuictum interrogans de socijs occultis peccat. ibid.c

Iudex interrogans præter iuris ordinem de se & socijs reum aliquem. P.M. vel omittit interrogare iuxta iuris ordinem. 524.c.& 525.a

Iudex munus iudicandi accipiens quo est indignus. P.M. 747.b

Iudex in re dubia iudicaturus antequam id faciat debet ex animo dubietatem expellere. 1039.c

Iudicium temerarium de proximo in eius damnū notabile peccatum mortale est & quale sit illud & eius exempla. 501.b.c. Iurare *est affirmare vel negare aliquid adducēdo expresse vel tacite Deum in testem tanquam infallibilem veritatem.* 179.a

Est actus suapte natura bonus, quia est actus latriæ. ibid.c

Iurare non est *per fidem meam* dicendo. ibid.

Iuramentum requirit tres comites veritatem, iustitiā, & iudicium, alioqui peccatum est. 180.a

Quādo mortale vel veniale. ibid.

Duplex est iuramentorum & promissorum ibid.b. Iurare per dæmonem, Mahometum, &c. blasphemia est. ibid.c. Iurare per creaturam quomodo sit vel non sit peccatum. ibid. Iurare per creaturam non tanquam testem infallibilis veritatis, sed talis qualis est, non peccat. 181.a. Iurans falsum & aduertēs se iurare. P.M ibi.c Iurare falsū non considerando se iurare, vel an sit falsum non est mortale. 181.a

Iurans secundum mentem suam, non illius à quo iurare iussus est, si iudex sit competens, vel se ad iurandum obtulit. P.M. Ibid.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuramentum de re parua licita non obligat ad mortale. 183.c
Iuramenta de cædendis filiis vel huiusmodi nõ sunt mortalia. 184.b
Iuramentum de ludo non amplius exercendo, graue est, & dispẽsari non potest. ibid.c. Iurans se aliquid facturum sine animo adimplendi, P.M. 185.b Iurans sophistice sine causa. P. M. ibid.c. Iuramentum non obligat extra intentionem eius qui bona fide iurat. ibid.c. Iuramentum eius qui dolo circumuentus iurat, non obligat. ibid. Iurans ob metum cum intentione obligandi se, de iuramento tenetur. 186.a. Iurare non tenetur quis ad intentionem eius qui male ad hoc ipsum cogit. ibi.b
Iurans contra præcepta diuina vel consilia Euangelica. P.M. ibid.c
Hoc postea limitarur ad id tempus quo hæc ad mortale obligant. 187.a.
Iuramentum de re leui melius frangitur quam seruatur & otiosa. ibid.b.
Iurans redire in carcerem, redire tenetur, etiam si mors illi oppetenda sit. ibid.c
Iurans dicere quicquid scit intelligitur iurare, dicere quod licitè potest. 526.b. Iurans in ludo se soluturum si perdiderit & non soluens, peccat. 533.c. Potest tamen repetere quod soluit, vel iuramenti solutionem impetrare. ibid.c
Iuramentum duo vincula continet promissionis & iuramenti & magis obligat ea ratione quam votum. 1033.b. Iurans ad portas vbi falsum quando peccat vel non. 188.b. Inducens ad iurandũ eum quem perperam iuraturum arbitratur iudice excepto, ex officio id faciente. P. M. ibid.c. Iuramentum à seruis vel famulis exigere quando peccatum vel non. 189.b
Iurans se id facturum quod scit se non posse præstare. P. M. ibid.c
Iuramentum quando magis vel minus obligat quam votum. 195.b
Iurans à iudice incompetente rogatus iuxta suam mentem non illius, non peccat. 227.c. Iuramentum de actu qui tempore iuramenti erat illicitus, quomodo obliget iuramentum pro tempore quo cœpit esse licitus. 228.a.b. ad iurandum eum inducens quem scit perdeos falsos iuraturum non peccat. 265.b. Iurare coactus vtrum acceperit aliquid quod bene accepit, si non accepisse iurare potest. ibid.
Iurans soluere vsuras est obligatus 465.c. Iurisdictione vel quis non habet peccatum mortale est. 218.b. Iurisdictione alienæ vel suæ extra suum territorium, vel absoluere a peccatis vel dispensare & cõmutare vota sine ea. P.M. 840.b
Iurisdictionem Ecclesiasticam emens, conducens vel aliquo contractu non gratuito quæsitus monitus, 710.b. in Iurisdictione exercitus. 710.b. in Iurisdictione exercitus. 710.b. in Iurisdictione exercitus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leges multæ naturales & diuinæ ad solum veniale obligant. ibid.c
Legislatoris ecclesiastici vtentis In sua lege verbo præceptiuo imitio est ad mortale obligare. 654.a
Lex quæ continet pœnam præsupponentem peccatum mortale ad hoc obligat. ibid.c. Leges sæculares quæ pœnam temporariam inducunt in dubio ad æternam non obligant. ibid.c. Lex purè pœnalis quatenus est talis ad aliquam culpam non obligat. 656.b. Leges etiam quæ statuunt pœnam amissionis magnorum bonorum non obligant ad mortale. 657.a ad Legis iustitiam sufficit, vt præsumatur mortale in foro exteriori, quàis non sit in interiori. ibi.c. Lex quoad nihilum recepta, ad nihilum obligat, & quoad partem, ad partē. 659.b. Legislatores qui ad nullā pœnam animæ interiorem, & ad grauem corporis subditos obligāt, laudantur. 660.a. Lex non extēditur ad præterita. 704.c. Lex excommunicans facientem aliquid non comprehendit regulariter solum consentientem, nisi id aliunde colligatur. 872.c. Lex pœnalis extenditur de vno casu ad aliumquando alioqui esset frustratoria. 874.b. Lex puniens aliquid facientem scienter, requirit dolum. 935.c
Lex specialis non censetur tolli per generalem siue præcedat, siue sequatur. 1019.c
Libellos famosos contra ordines prædicatorum & Minorum scribentes sunt excommunicati, vel qui affirmant illorum statum perfectionis non esse. 914.b
Libellum famosum componens, aut talem inueniens & non rumpens. P.M. 511.b. Libri qui purgandi, & quomodo in lectione librorum curiositatis peccatum cōmitti possit. 546.c
Libros imprimentes vel imprimi curantes qui excommunicētur. 935.a. Libros Catholicorum in quibus sunt hæreticorum verba legens, nec elucidatos ab hæreticis legēs in bullæ censuras incidit. 877.b. Liberalitas est pars iustitiæ & definiri potens *virtus inclinans ad appetitum dandi ordinatè pecunias.* 663.a. Est inter suos vitia prodigalitatem & auaritiam. ibid.b
Libertas ecclesiastica est, *quam habet Ecclesia vniuersalis, quamuis est alia in particularibus vel temporalibus concessam à Deo, vel à papa vel bonis concessam.* 910. a. Libertatem Ecclesiasticam qui violant vel non. ibid.b. contra Libertatem ecclesiasticam qui statuere dicendi facultatem. ibid.c. Libertas animi magis nobilitur meru quàm blanditiis. ibid.c
Liberum arbitrium est in homine, quatenus ratione prædituſ. 17.c. Est ipsamet anima, *quæ ostendo aliquid, illud velle & non velle potest.* 18.a. Hæreses circa liberum arbitrium quæ confutantur. ibid.b. Liberum arbitrium sufficit ad mala operanda sed non ad bona facienda. 19.a. Libido non extinguitur eius vsu sed resistentia. 414.c. contra Libidinem vtere media. 435.a. Ligna quis ad sacrificos ferens excommunicatur. 883.b. Linguam reum non facit nisi rea mens. 108.c
Lites ad rescindendam venditionem citra dimidium iusti pretij non leuiter mouendæ. 301.c
Litteras aliorum obsignatas aperire scripturas malo animo reliquit. P.M. 521.b. Venialiter qui peccant eas legentes. ibid.c. Litteras falsas habere is dicitur, qui illas esse tales eis vtitur. 521.b
Locans domum suam reperta in ea perpetranda peccata. 413.a
Locare domum meretrici in ea parte in qua ei habitare permittit peccatum est. ibid.c. Hoc tamen postea non ita certum esse mōstratur. 414.a. Locationis mercēs quando sit soluenda. 416.b
Locatio bonorum ecclesiasticorum cum

vltra triennium an licita, & excommunicet. 940.a. circa Locationes bonorum Ecclesiasticorum Tridenti definita. ibid.b
Locator tenetur ad reddendam debitori pro rata temporis pensionem, si eius fundus ob malefi- cium publicetur. 430.b. Locatarium qui compellit ad soluendam integram pensionem domus locatæ imminente peste, vel alia causa quam habitari non potuit, & locator fundi qui non vult deducere pensa agricolæ debitam ob sterilitatem peccant. ibid.b
Locatio in longum tempus quātum ad remittendam pensionem. 430.b. Locationis pensio quando augenda propter copiam pecuniæ, & quando non. 431.a
Locare domum suam ad certum tempus quatuor cāsibus inquibus finitur tempus ab ea amouere. ibid.b.c. Locus sacer in quo delictum committitur quis 913.a. Loci sacri circumstantia quādam mortalem reddat. 751.a
Locus sacer ex quo reum inde confugit non licet extrahere quis. 751.a
Ludi mediocris etiam eo die quo non celebratur, communicauitve ludentibus. 528.c. Ludus secundum circumstantiis fiat mortalis vel non. ibid.c. in Ludis ordinem seruare quale peccatum. 529.b
Ludi scenici accorum ad honestam recreationem ineptus. ibid.c
Ludi mortalis quis. ibid.
Ludis mulieris prohibetur qui ludere alios. 510.a
Ludi ac prohibitus quis. ibid.
Ludus etiam arte & industria nimis principaliter lucrū quæritur prohibitus etiam laicis. ibi.
Ludus laicis nulla lex ad mortale obligans sed clericis sic. 531.a.b
Ludus iuxta naturali quando. 510.a. Ludus quis ob lucrū ludere dicendus. ibid.b.
Ludus petionis in Ludo lucrari aliquid notabile peccatum est ibi.c
Ludis subministrantes domum, &c. Quando peccent. 534.a
In ludo fraus & dolus vitanda sunt. ibid.c. In Ludo fide sua se ad soluendum si perdiderit adstringens non tenetur soluere nisi iurauerit. 535.a.b. Ludicra exercitia quibus olim Gallia se recreare solita erat. 286.b. *Ludus est actus principaliter factus ad recreandum animum per voluptatem.* 528.a. Ludus duplex est bonus & malus, & quis sit horum vterque. ibid. Ludus malus quis & vi plurimum venialis. ludus ob lucrum principaliter actus negotiatio mala est. ibid.b. Ludum clericus vel monachus spectantes quando peccant. 533.c Lumen gloriæ admirabile à Deo animę inditum, eam eleuat ad Deum videndum. 30.b. Lupanaria permitti non expedit reipublicæ. 434.b.c
Luxuriæ species fornicatio peccatum est, idque fide tenendum. 291.b. Luxuriæ sex species explicātur. 295.a.b. Luxurię octo infernæ filię sunt cæcitas mentis, præcipitatio, fœlideratio, amor sui amor huius mundi, horror futuri sæculi, odium Dei. 713.b. à Luxuria qui maximè alieni esse debeant. ibid.c
per Luxuriæ filias quomodo quis peccat 704.a. Luxuria *contra naturam comprehendit omnem pollutionem extraordinariam.* 1009.a
Luxuria est nimia diffluentia in esu, & potu & similium sed propriè *est vitium inclinans ad inordinatum venereorum vsum* 712.a.b. Luxuria est capitale vitium & eur. 713.b
Luxuriæ peccata omnium tribulationum quas hic patimur causſæ. 294.b. Luxuriæ species specialissimæ plures sunt quam sex, quæ confitendæ sunt. 295.a. Non est tamen confessario in his immorādum. ibid. Luxuriæ peccatum tantum est si decies cum vna, quàm cum decem semel cōmittatur. 296.b
Luxuriæ peccatum est contra naturam habere copulam, & impedire conceptionem. 297.b. Luxurię verba quomodo sint peccata. 301.a

Luxuriâ resistendo maximè sedatur, & fugiendo. 713.a.

M.

MAgicas artes discens, vel eis vtens, vel volens vtrumque facere. P.M. 171.b. Magorũ effectus non tribuendus verbis vel rebus quas applicãt, sed dæmonib⁹ 172.b

Magi ti alias non sint hæretici, non sunt excommunicati. 876.a

Magister castigans discipulum si moriatur, quando est irregularis vel non. 996.b.

Magister prophanos poëtas explicans, & Deorum vanitatem ridendam suis non propinãs peccat. 178.a.

Magistratus secularis iudicem ecclesiasticum ut vratur censuris prohibere non debet. 852.b.

Magistratus qui vectigalia prohibita à clericis exigunt grauiter redarguuntur. 418.b.c.

Maledicere creaturæ quomodo sit peccarum blasphemiæ vel non. 227.b. & 715.a.

Maledicere proximo dicendo *diabolus te arripiat* diabolica est consuetudo. 144.c

Maledicens imprecãdo sibi malum vel proximo animo deliberato. P.M. 715.b.

Maleficos aut diuinaculos consulens aut consuli suadens. P.M.

Maleficium alio maleficio soluere volens. P.M. ibid.c

Maleficium licitis modis solui potest, vel sine dæmonum inuocatione. ibid. ad maleficium rebus sacris & ecclesiasticis vtens. P.M. 172.a.

Maleficiis vtens ad consequendum suæ concupiscentiæ effectum. P.M. 302.c. ob Maleficium datum titulus ipso iure nullus est. 544.a. ob Maleficium quod datur non est restituendum danti sed pauperibus. 543.c.

Malũ quicumq; scit aliquid esse, scire debet illud esse puniendum. 1012.b.

Mandans aliquem deformari, & iubens & consulens opere secuto fuit irregularis. 995.c. Et citrà deformationẽ mandans percuti ea secuta. ibid.

Mandans delictum tenetur ad restitutionem. 406.b.

Mandans nõ verè sed fictè facit id, quod mandatarius facit. 851.c.

Mandans percuti clericum verè committit in legem. ibid.

Mandans clerici percutionem, si ea sequatur excommunicatur. 898.b.

Mandatum & commissio alteri facta re integra expirat morte mandantis. 1011.c

Mandans & consulens quomodo differant. 996.a.

Manifestum aliena peccata diuina lege prohibitum. 126.b.

Manifestum est quod minoris partis communitur fama maioris partis communi alijs orta ex scientibus. 1014.a

in Mari amissum quomodo occupantis esse possit tribus concurrentibus. 390.a.

in Mari mercimonia agentes etiamsi aliquando prædas agant non inciduntin bellum. 778.c.

Maria virgo dicés, *quomodo fiet istud*, non dubitauit sed modũ inquisiuit. 870.b

Fuit cõcepta sine peccato, cõmunis tamen dicentes dãnandi non sunt. 911.b. Nec obstat Basilienſe Concilium. ibid.c. Mariæ & filiæ & Ioannis Baptistæ anima quando iustificatæ. 6.b. Mendza ob singularem in pauperes liberalitatem laudatur. 814.a.

Maritus cuius vxor ab ſide cius morte alteri nupsit, tenetur eam recipere, nisi ipsa postquam eum vxore rescíuit, cum secundo rem habuit. 610.a. Maritus qui non potest habere copulam perfectam, dicitẽ potest nisi. 612.b. Maritus in bonis vxoris captus quomodo peccat. 414.b. Maritus tenetur dotem integram vxoris reddere, & parapherna, quæ male impensa. 415.c. Maritus in rebus vxoris quæ sunt communia inter eum & vxorem donans aliqua clam vxore tenetur eã monere. 416.b. ad Maritum pertinet, quod consanguinei eius offerunt vxori, & ad vxorem quod cõsanguinei sui viri offerunt. 420.a. Maritus quando potest capere fructus prædiorum sibi prodore dati. 420.c.

Maritus adulteratus grauius peccat quam vxor adultera.

Maritus post copulam cum vxore etiam eo ignorante adultera est, fit irregularis.

Non se lepra ab vxore adultera sed ei

ri filiolum soluens, peccat. ibi.b

non potest adulterij vxorẽ incusare qui ipse est adulteratus. ibid.c

Mariti vxoris votum continentiæ cõsensu factũ irritare non potest. 222.

Marius vxoris vota quæ contraheret facta irritare potest. 225.c. Maritus vxori missam non prohibens, vel eam cædens, peccat. 251.c. Maritabundũ vxor quando sequi debeat. 251.a.

Maritus vxorem in adulterio deprehensam non potest occidere. 275.a

Maritus vxorem a quibus casibus accusare possit. 310.c.

Martini V. extrauag. de excommunicatis quã vim habeat circa. 140.a. Et alibi. ibid.b.

Martyrium sine vllo dolore passi nec ea condonantur. 65.c

Martyrium soli martyris proprium est ex soli amor Dei obedientialis ibid. Martyrium quãdo præceptum, vel de consilio, vel non. 177.a

Martyrium ob vitæ tædium excitatũ, vel ob alium finem inordinatum. 180. b. Martyrium in repentino animi quisque subito 547.b

Martyres multi prouocarunt ipsi ad sui occisionem sine peccato. 513.c

Mater filium propriis vberibus lactare peccet 149.c. Vsque quo filium nutrire teneatur. ibid. Mater quæ tenellum filium in lecto secum cum periculo suffocationis qui post simplex votum consummauit, nõ potest debitum. 224.c

Matrimonia quando sine separatione possunt, qui non possunt aliquod impedimentum dirimens. 592.a

Matrimonia ex iusto timore cõtracta, quibus prohibitis, excipiuntur non est excommunicatio. 914.c

Matrimonia cõtrahentes in quibus casib⁹ sint excõmunicati. 954.b

Matrimonium contrahi non debet ab eo, qui habet cõtinentiæ votum, etiam sine animo consummandi. 311.b

Matrimonium contrahens sine iusta causa etiam præsente parocho & testibus peccat. 315.c. Matrimonij clandestinè contrahendi quæ iusta causa esse possit. ibid.b.c

Matrimonium clandestinè contrahens eo solo, quòd ipse nõ vult publicare. M.P. 316.b. Matrimonij impedimentum ex iniusta copula ortum sciens antequam illud fiat tenetur reuelare. 512.c Matrimoniũ *est sacramentum, qua sit mariti & feminæ coniunctio. Hic individuam vitæ societatem retinent.* 588.b

Matrimonium vt contractus est apud infideles sed non vt sacramentum. ibid. Est insolubile. ibid.c

Matrimonium Christianorum gratiam cõfert ex opere operato. 589.a

Materia & forma matrimonij sunt consensus legitimus & verba. ibid.

Verba sunt apta huius sacramenti forma. ibid.b

Matrimonium diuiditur in totum, vel quoad torum & habitationem tãtùm vel quoad torum tantũ. ibid.c

In totum quando diuiditur. ibid.

Quando quoad habitationem & torum 590.a

Matrimonium qui clamante Conc. Trident. contraxit, & coram iudice id postea negauit, vxore alteri copulata non potest religionem ingredi. 592.b

ad Matrimonium contrahendum quæ ætas legitima & qui sunt ad illud habiles. 595.c

Matrimonij impedimentum dirimens & impediens simul, & impediens tantum quodnam sit. 596.a

Prioris generis duodecim sunt, posterioris verò ad duo reuocantur. ibid.b

Matrimonij impedimenti primum dirimens est *errore personæ* & quis sit iste error. 597.a

Error fortunæ vel alius qualitatis non dirimit matrimonium. ibid.b

Impedimentum *conditionis seruilis*, quo & quatenus matrimonium dirimit. ibid.b

Matrimonium erroneum clande

Universidad de Deusto
Biblioteca

clandestinum propria auctoritate separari potest, sed in facie Ecclesiæ cõtractum non nisi per sententiam iudicis. ibid. III. Impedimentum *est votum solemne* castitatis, in quo contrahens excommunicatur. 598.c IIII. *est cognatio* quæ est triplex spiritualis, carnalis & legalis. 599.a XI. *est affinitas*, quod in copula illicita est, Tridenti limitatum. 601.c Matrimonium cõtrahentes in gradu affinitatis vel consanguinitatis prohibito sunt excommunicati. 602.b V. *Est crimen homicidij* ad contrahendum cum coniuge illius, *& adulterij* data fide illi de contrahendo cum adultera. 603.c

Matrimonium vt inter ignorantem impedimentum & scientem impedimento sublato valere possit, necesse est nouus vtriusque cõsensus. 604.b Quomodo talis cõsensus haberi potest ibid. VI. *est cultus disparitas* ibid.c Matrimonium infidelium non diuiditur eo quod alter eorum ad fidem conuertatur. 605.a

Matrimonium cum hæretica vel schismatica valet. ibid.b VII. *est Vis*. ibid.c Vide metus. VIII. *est ordo sacer*. 608.b IX. *Est ligamen*. 609.a Matrimonium cum secunda viuente prima nullum. ibid. X. *Honestas* seu *impedimentum publicæ honestatis* quod est *impedimentum ab Ecclesia inditum dirimens matrimonium cõtractum inter sponsum aut maritum, aut omnes consanguineos sponsæ suæ aut mariti intra gradum prohibitum*. 610.b Huius impedimenti gradus Tridenti limitati. ibid.c XII. *Impotentia coëundi* quæ *est impedimentum perpetuum naturale aut accidentale ad copulam naturalem perfectam*. 611.c Matrimonium contrahens potens cum impotenti sciens esse impotentem potest se separare ab eo contra eius voluntatem. 612.b Impedimentum impediens tantum. I. *est conditio i. est suspensio alicuius dispositionis, quousq; aliquid quod futurum est fiat*. ibid.c II. Impedimentum impediens *est interdictio & feriarum*, & quod illud sit. 616.a de Matrimoniis clandestinis Tridenti statuta. ibid.c Matrimonia clandestina Trid. Conc. non annullat: sed illa solum quæ præsente parocho & duobus vel tribus testibus non fiunt. 617.b

Matrimonia clandestina *sunt quæ non præsente trina denunciatione seu duobus vel tribus testibus fiunt* hæc valida sunt. 618.a Matrimonium cõtrahi sine parocho & duobus vel tribus testibus non potest concedere episcopus. ibid.

Matrimonium contrahi potest sine parocho & testibus, quãdo sublato impedimento denuo contrahendum est, inter eos qui publice contraxerunt. ibid.b

Matrimonij celebrandi tempus Tridenti ampliatum. ibid.c VI. Impedimentum impediens est *id quod oritur ex affinitate*. 619.b IIII. *est cognatio spiritualis nata ex Baptismo*. ibid. V. *est votum simplex castitatis*. 620.a an Matrimonium post votum simplex castitatis valeat: vbi varij respõdens affirmatiue pro quibus dubitatur & resolvitur. ibid.b

Matrimonij VI. impedimentum *vxoricidium*. 621.a *incestus*. VII. *vxoricidium*. VIII. *Est raptus sponsæ alterius*. quod per Conc. Trident. tollitur. est dirimens. 622.a IX. *propria filia & sponsa suscepta*. X. *Præsentia nisi Ecclesiæ*. XI. *Pœnitentia solemnis*. XII. Monasterium scienter cum monialibus ibid.b tractum.

Matrimonium sine consensu nullum, & quomodo validandum. 623.c Matrimonium secundum contractum post sidum valet. 624.a Matrimonium cõtrahens ob timorem mortaliter malum. P.M. 625.b in Matrimonium consentire ob timorem posse tempore fieri potest, modo altera pars in suo consensu perseueret. 626.a Matrimonium reconciliatus vel mortali peccato iniens contrahens. P.M. ibid.b post Matrimonium contractum sciens illud non valere eo vitio. P.M. ibi. Impedimentum matrimonij scitum quando illud, & quomodo denunciare teneatur. 627.a Scitus impedimentum inter duos bona fide contractum, non debet illis reuelare. ibid. Matrimonij impedimenta humani iuris sunt & ea tollit præcepto impedimento inter ascendentes & descendentes. 628. Impedimenta matrimonij cessant forte furis naturalis, & Canonis aduenientes cessarunt. ibid. In omnibus impedimentibus episcopus potest dispensare excepto voto simplici castitatis. 630.b In impedimentibus episcopus dispensare non potest nisi quando- 631.a

in gradibus prohibitis matrimonium contraxerunt difficilius dispensatio quàm aliis. ibid.c

matrimonium consummare antequam quale peccatum 627.c

matrimonium contrahens cum viuente primo quid faciet. 628.

matrimonium & sponsalia contrahi hodie quæ ætas legitima. 629. Matrimonium confert gratiam ex opere operato. 589.a Matrimonium præsumptum cessat, & sine parocho contrahẽdum. 630.

Matthæus Contarellus Gregorij Contarelli laudatus laudatur. 1008.b Matthias Simoniæ eam incurrit excommunicatur. 646.c Medicus Simoniæ Simoniacæ ipso facto excommunicatur. 709.b Medicus empiricus quomodo peccet. 770.b Medicus de infirmitate dubitans & illum P.M. 771.a Medicus potest desiderare, vt ei infirmus sine sua culpa eueniat 598.c Medicus sine sufficientia medicans vel negligens P.M. 770.b Medicus curando infirmum, vt peccet. 771.a Non admonens ad confessionem quomodo ibid.b. Qui contra salutem aliquid præcipit, vel homicidij causa est. P.M. ibid.c Media causa frangendi ieiunij licentiam concedens, & multa eiusmodi peccat. ibid. Pauperi non medicans vel diuiti nolenti soluere expensas quando peccat. 772.a Medici & chirurgi clerici esse non possunt nisi causa pietatis. 799.b

Medico mutuare non licet cum pacto vt sibi medeatur. 455.a

Membrorum suorum nemo est dominus. 988.b Membrũ *est pars hominis quæ officium per se distinctum habet*. 878.

Membrum abscindere & interficere paria sunt in irregularitatis materia, sed non debilitare. 979.c Membrum aridum verè est membrum. 980.a

Mendacium *est significatio falsi vel putati falsi pro vero*, & quandoque mortale & quandoque veniale. 498.a

Mendacium in formale tantum & in materiale tantum & mixtum diuiditur, & quod sit horum vtrumque. 498.b

Itẽ in iocosum, officiosum & pernicioſum ibid. Mendacium de re leui ad iudicium pertinente non est mortale. ibid.c

Mendacium omne in materia fidei pernicioſum & mortale est. 499.b

Mendacium in factis quomodo peccatum sit. 500.a Mendacium in confessione sacramentali quando peccatum. 560.a

Mendicantes quomodo possint nouas domos construere, vel mutare. 937.a

Mendicantes religiosi qui nouas domus accipiunt in habitationem excommunicantur. 936.c

Mercaturam *exercere vdicitur qui emit vt vendat, sine aliqua rei mutatione*. 915.b Mercator non est qui emit vel vendit semel & iterum. 1008.c

Mercenario diarium suum statim non soluens, vel non vt debet. P.M. 915.b Mercenario non tenetur soluere herus pro tempore quo ægrotauit. ibid.c

Meretrix quomodo peccet non solum contra sextum & nonum

Universidad de Deusto
Biblioteca

præceptum, sed etiam contra oßauum. 351.c

Meretrici promissio facta, quomodo valeat: vel non. 351.a Quando mercedem prostibuli tenetur restituere. 351.c

ex Meretricum opera & lucrum & vectigal impurum exigitur. 415.b

Meretricis opera an sit inurendibilis in genere entis, sicut est in genere moris. 350.b Meretricū permissio vt licita. 433.a Meretricum & aliarum impudicarum confessarij, quid eis consulere debeant circa eis promissa. 351.b

Meretrix cur in foro conscientiæ accepta ob turpem causam non teneatur restituere. 346.c Meretrices peccant quæ accipiunt mercedem tamquam debitum. ibid.

Meretrici dominus ad meretricandum locans peccat. 350.b Meretrices non tenentur restituere, quod suis blandiciis, absque dolo, fraude & mendacio obtinuerunt. 334.a

Meretrix vel alia mulier impudica non tenetur id restituere, quod pro mercede prostibuli accepit. 343.a

Meretrici quod datur ne fiat talis repeti potest. 345.c

Meritum & actus bonus idē sunt, meritum autem duplex de condigno, *qui est actus hominis filius ab ea qui habet gratiam Dei gratum faciētem*, & de congruo, *qui est ab ea filius qui non habet gratiam.* 45.a sine Meritis gloriam se adepturum sperant, aut meritis sui liberi arbitrij. P.M. 641.c

Merx minoris valet cum rogatur emptor, quàm cum rogatur venditor. 661.a Merces futuræ etiam nondum natæ emi, obligari, promitti, & legari possunt. 690.b

Messem lædens non tenetur restituere quantum valet in area sed in herba. 515.a

Metus iustus quis sit boni viri arbitrio definiendus est. 606.a Qualem esse iudicabit iudex prudens iustum metum. ibid.c

Metu factum est actus humanus partim voluntarius partim non voluntarius. 43.a Metu factum meritum esse potest & prodesse & nocere. ibid.b Rescindi tamen potest, nisi sint sacramenta, quæ characterem imprimunt. ibid. Metu aliquid iniustè datum est restituendum, non autem iuste. 333.b Metu facta negotiari valent, & sacramenta quæ characterem imprimunt, sed nequam matrimonium. 606.c

Metus minor iusto reddit actum coram Deo inefficacem. 607.a

Metus reuerentialis annullat votum pueri vouentis religionem. ibid.b Metu mortis tectis deprehensus peccat, sed nullum est eius testimonium. ibid.b

Metu mortis matrimonium contrahens & consummans peccat, sed nullum est matrimonium. ibid.c

Metus iustus annullat matrimonium eius etiam qui verè odiebat. 607.c Metu coactus, si ponere opus putam habeat videtur consentire quoad forum exterius. 607.a

Minores & alij qui efficè privilegijs gaudent quolibet die exequi Paschalis Eucharistiam possunt ministrare. 345.a

Miracula facta aut vitam Sanctorum aliter quam se habet prædicare. 426.c P.M.

Miseria duplex vera & apparens ex malo duplici oriens. 32.c Ista summa & non summa illa *est pœna carentia visionis & fruitionis Dei vel miseria carentia visionis & fruitionis diuinæ accumulata ad eum qui in illa creatur, & omnium malorum genere.* ibid.b non summa *est miseria carentia gratiæ & fruitionis Dei sine ereatura.* ibid.c

Miseriæ gradus, & qui in eis sint. ibid. Miserorum in inferno damnatorum pœna [illegible] plicatur. 34.b Vide damnati.

Misericordia virtus est omnibus etiam pauperrimis communis. 1029.a

Misericordia *est virtus mouens inclinans ad miserendum ordinatum tristari aliquod malum vel defectum subuenendum ei.* 732.b

Misericordiæ opera cui virtuose opera caritatis & eleemosynæ. Misericordiæ opera duplicia corporalia. *Visita, pasce, cibo, redimo, tege, colligo, & corporalia. Consule, instrue, solare &c.* 724.b

Misericordiæ opera non exercens aliquo peccat mortaliter. 726.c

Missam audire cum mediocri attentione omnes tenentur sub pœna peccati mortalis. 238.c

Missam integram die festo tine causa non audiens. P.M. 539.a

Missa pars notabilis quæ nō audiatur mortalis culpæ facit. ibid.b

Missam audire profesto die nullatenus. 540.a Ab audienda missa quæ causa excuset. ibid.b

Missa non audienda necessario tenetur parœcia 541.a Missam audiens cum debita attentione & specie ipsius notabili. P.M. 539.a

Missam die festo iusta de causa non audiens, non tenetur aliquid se orare. 544.b Precet non recitans præcepto potest satisfacere. ibid.c Missam ne audiant, aut filij Dominus aut famuli, aut filij Dominus aut famuli die festo. P.M. 545.a

Missæ errores qui Tridenti damnati. ibid.b.c in Missarum celebratione obseruanda, ibidem deficientia. pro Missa facienda dare pecuniam quomodo non sit figenda. 685.c

Missa pro dicenda certum quid pro ea statui non debet. 694.a Missa publici concubinarij qui non sit vt eius dicendæ causa sacerdos. 782.b

Missam commendare bono sacerdoti prudentiæ est. ibid. Missam concubinarij audiēs & ab ea non peccat, si autem ad eam celebrare debeat, &c. 783.a

Missam celebrare extra locum sacrum Concil. Trid. non licet. 784.a

In necessitate post illud sine altari episcopi licere potest. ibi.c Missa non potest celebrari non potest. ibi. Missa ecclesia interdicta vel polluta, vel ante matutinum celebrata. P.M. 784.a

Missa plurimos alios defectus [illegible] peccat etiam. ibid.b.c

Missam ante lucem celebrare an liceat. 785.a

Missa post meridiem celebrari potest. ibid.b In quadragesima post nonā potest. ibid.c Missa quam sacerdos finire non potest relinquenda est, nisi sit perfecta consecratio. ibid. Non tamen per laicum vel clericum sacerdote minorem perficienda est. 786.b Missam pluries quam semel facere in die non licet, nisi in septem casibus. ibid.c

Missam facere omnibus diebus excepto Parasceues & Sabbatho sancto licet. 787.a Missæ triplex valor. generalis, medius & specialis & qui illi sint. 789.c

Missa vna pro duabus pitantiis dici non potest. 790.a Missæ valorem non applicans cui debet peccat? est autem Missa *actio quæ ex institutione Christi in memoriam eius passionis panis & vinum in corpus & sanguinē eiusdem transubstantiatur, ac illa sub eorundem specie Deo Patri offeruntur.* 800.b

Missæ nomen vnde deductum. ibid. Missæ valor & quatenus est opus bonum & quatenus sacramentum & quatenus sacrificium. 801.a

Missæ valor quatenus est sacrificium certus & limitatus est. ibid.b ex Missa quid singuli orthodoxi & nominati à sacerdote cōsequantur. ibid.c Missa non solum prodest ex opere operato, sed ex opere operantis. 801.c

In Missa quis modus optimus faciendi viuorum & mortuorum commemorationem. 803.c

Missam de B. Maria dicendi onus habens, non tenetur de ea quotidie missam facere. 819.c

Missas episcopi, generales & abbates possunt minuere in suis ecclesiis. 821.a Missam pro excommunicato vel infideli qua ratione quis dicere possit. 864.b

Missam post debitam contritionem & confessionem potest facere ante dispensationem qui occultissimè occidit alium. 998.c

Missam celebrantis excommunicati delictum occultum est, si excō-

municatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

municatio est occulta, licet celebratio sit publica. 1001.& 1014.b
Missa vna in interdicto speciali singulis hebdomadis celebrari potest. 985.c. Missis pro nouis nil detur, & ignorus Missam celebrare non debet. 777.c
Missæ tres in die Natiuitatis quando dicendæ. 786.b
in Missa nulla cautio prophana misceri debet. 546.b
Missa ab audiendo quæ vidua excusetur. 540.c
Molliriei peccatum faciens quando pluries peccat. 123.c
Mollities quomodo contingat, & vt peccatum sit. 296.b.c
Vide pollutio.
Monachus quis sit in canone si quis suadente. 899.a
Monachi & moniales non habentes facultatem facientes ea quæ prohibita sunt clericis interdicti tempore. P.M. 965.c
Monachus vtendo chirurgia siue ob pietatem siue ob lucrum sit irregularis, si ægrotus quem ille curat moriatur. 990.b
Monachis per fusam ordinationem fama potestas datur, quanta parochis aut alijs. 1017.c
Monasteria monialium nulli nec viro nec mulieri, nec puero nec fatuo ingredi licet. 942.a.b
Moniales mulierum lasciua ornamenta fingentes, vt peccent. 269.a
Moniales tres ob causas exire monasterio possunt. 943.b
Moniales professæ ad chorum ad horas dicendas obligantur, & non aliæ. 791.c
Monialium monasteria ingredi qui & quoties Pontifices prohibuerint. 942.a
Moniales exeuntes è monasteriis excommunicatæ. 943.b
Monialis quæ se polluit, vel fornicata est, non potest consecrari. 294.c
Monialis semel in mense cõmunicare tenetur. 570.c Monialis vel ad contrahendum inhabilis volens ab aliquibus videri quo ab eis in vxorem appetatur. P.M. 645.a
Monialium monasteria clericus frequentans vt peccet. 742.c
Moniales vt rectè eligãt abbatissam directore opus habent. 941.a
Moniales an incurrant Simoniam pro dote quã dant in ingressu religionis. 972.b Monitio extrajudicialis quæ non fertur ad excõmunicandum vnica sufficit. 914.b Monitus denunciare sub pœna excommunicationis quid faciet. 807.b
Monitus testificari ad plus tenetur quã monitus denunciare. 808.a
Monopolium qui faciat & quomodo in eo peccent. 674.c
Montes pietatis sunt liciti. 430.b quomodo instituantur. ibid.
in Mora restituendi quis sit dicatur. 576.b. In Mora debitor tenetur restituere damnum euidians quod ipse accepit, non illud perperi, cui non dedit elemosynam. 726.a. Mortem alterius optans quando peccat. 279.b Et quando non ibid.c. Mortem suam qui optat, peccat. 280.a. Mortis sententiam iniustè pronuncians, vel iniustè morte damnatum non liberans. P.M. 522.a
Mortis articulus quomodo intelligendus, vt quis in eo absolui possit. 840.b
Mortis timor naturalis vel cautelis non irritat votum nisi violent. 207.b.
Mortis triplex animæ per tres mortuos à Christo suscitatos designata. 59.a.
Mors inuasoris intendi potest tãquam medium defensionis propriæ. 271.b
Mortuus nec absolui nec excommunicari propriè potest. 1012.a.
Morituris de cognatis & amicis & rebus temporalibus quam minimum loquendum est. 841.b
Mortuus excommunicatus quomodo absolui possit, & in loco sacro sepeliri. 840.c. Mortuus quid in loco sacro non sepeliendus. Morientes sine loquela non absoluendus quamuis communicari possit. 838.c.

Mulierem grauidam qui percutit quo abortus sequatur, peccat, & quoque est irregularis. 281.a
Mulier grauida abortum procurans non sequatur. P.M. ibid.b
Mulier vim patiens si non alicui vim adhibeat creditur coram deo, non in foro exteriori. 291.a
Mulier si aliquid cooperetur stupro extra metu coacta. ibid.c
Mulieri cohabitanti, cum qua stare & nõ manere posse sine peccato scit, non debet absolui sine emendatione. 307.b.c. Mulier fugiens sibi partum peccat mortaliter. 3.c. Et quæ cõcepit filium adulterio, non tamen tenetur se occidere. ibid. Nisi fam esset de crimine infamis. 319.b
Mulieri virili vesse, vel vir muliebri quando licitè vti possunt vel non. 441.a. Mulierem nudam vir, vel virum nudum videre vouens. P.M. 646.a. Mulier tutelæ nomen fingens, post secundas nuptias vel post fluxum. P.M. 771.c
Mulier percutiens clericum eam excommunicatur. 901.b
Mulier grauida saltans ob quod abortat, quando est irremissibile. 297.a. Mulier vanæ gloriæ causa fucis vtens non peccat mortaliter etiam si sciat alios ob id in eam cupiscentiam exarsuros. Mulier is suspectæ conuersationis vtens & ob id scandalum patiens peccat. 260.a
Mulierem longo tempore pertractare ex fruens, quoties peccet. 642.a. Mulieres licitis quibusdam benedictionibus & orationibus vtentes non peccant mortaliter. ibid.c. Mulieribendæ tamen sunt. 175.a
Mulier feretrum habens impedimentum, ratione cuius habitare cum viro non potest quid faciet, si se ei habitandam iurare compellat. 31.b. Mulieris votum ante nuptias à viro irritantur. 215.c
Mulier ex adulterio filio concepto quid faciet vt filius bonis mulieris quæ tradidit filium suum ad supponendum alteri partum, & adulter ex quo concepit filiũ aliena vxor damnum refarcire hæredibus tenentur, quod ex supposito partu, vel filio spurio eis prouenit. 320.b
Mulier quæ habet filios spurios testari potest. ibid.c
in Mulierum absentia castitas liberius seruatur. 175.a Mulier honesta potius seruitutem quam libertatem cũ infamia debet eligere. 381
Mulier ob menstrua die festo à missa non excusatur. 545.b
Mulieres ostentãtes pectora nuda quo pulchriores videantur absque mala intentione, quomodo peccent. 644.b. Multiloquium quando peccatum mortale. 719.c
Mutuans quomodo cognoscere id quod sibi à mutuatario datur, non dari ratione mutui, sed gratis. 441.c
Mutuum si non peruenit ad mutuantem perit mutuatario. 429.a
Mutuum & commodatum quomodo differant. 441.a
Mutuum duplex verum & palliatum, & quid sit vtrumque. ibid.
ex Mutuo sperare possumus lucrum amicitiæ & gratitudinis 443.a
accipiens aliquid à Mutuatario credens sibi ob gratitudinem dari non peccat. ibid.b
Sed sic si sentiat sibi coactè datum. ibid. Mutuans pecuniam expositas negotiationi, potest capere interesse lucri cessantis ante moram & culpam. 447.c
Mutuum non soluens statio die nisi impotẽtia excuset peccat. 452.a
Mutuans appositis pœnis ei quem à principio credebat non posse soluere peccat. ibid.b
Mutuator accipiens pignus cum pacto legis commissoriæ quando peccat, vel non. 453.b
Mutuans triticum cum pacto vt sibi reddatur tempore quo pretium eius creditur auctum isti, quando peccat. ibid.c
Mutuans cum pacto molendi in suo molendino & similibus peccat. 454.b
Mutuans cum pacto assecurationis vt peccet. ibid.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mutuans cum pacto vt si superuiueret duplum redderet, si moreretur nihil, peccat. ibid.c. Mutuans cum pacto regi, vt sibi conferat officium pecunia æstimabile, peccat. 455.a. Mutuans triticum vetus, vt tantundem nouum alio tempore recipiat vt peccat vel non. ibid.b

Mutuans cum pacto vt mutuatarius det alicui tertio est vsurarius. 469.c. Mutuans cum pacto, vt sibi iniuria, remittatur non peccat, nisi etiam damnū quod alteri passus est sibi remitti postulet. 461.a

Mutuans in malos fines non habenti vnde sua debita soluat, dignus est cui non soluatur. 471.c

Mutuans pecuniam trajiciendam per loca periculosa eo pacto, vt mutuatarius faciat eam assecurare à mutuante est vsurarius. 480.b

Mutuans centum ducatos ad annum, si eorum valor crescat quando potest accipere eorū valorem quo tunc valent & quando non. 488.b

Mutuo dans Romæ centum soluenda in Hispania qua ratione poterit plura his centum in Hispania accipere. 494.c. Mutuantes regibus vel alijs principibus sub vsuris defendi non possunt. 496.a.b

Mutuans argenteam pecuniam vt aurea ei soluatur quando peccat, vel non. 456.b. Mutuans ea quæ mutuo accepit pro vsura quam ipse soluit quando peccat vel non. 458.c

Mutuare cum pacto vt mutuatarius teneatur assecurare mutuantem non est vsura 480.c. Mutuans pecunias alteri præstita assecuratione pretio iusto non est vsurarius. 481.a

N

NAuarrus annum agens octuagesimum ieiunare poterat. 549.c

Nauarrus cum Francisco Xauier Societatis Iesu voluit in Indiam proficisci. 728.b. Nauarrus spacio 30. annorum horas canonicas recitans bis aut ter ob morbum ab illis recitandis desistit. 793.a. Ob nullas occupationes, quæ ei grauissimæ contigerunt eas omisit. ibid.b

Nauarrus falso accusatus quod male de potestate Papæ senserit, sese defendit. 854.b. Nauigiorum bona esse danda illi vel illi lex statuens est iniquissima. 919.b. Naufragorum bona accipientes excommunicātur. 879.a. Si sunt in mora & voluntate restituendi. 919.b

Nec requiritur monitio. ibid.

Necessaria Saracenis & hæreticis in bello subministrans est excommunicatus. 881.c. Necessitate absque extrema aliquid ab alijs accipiens etiam superflui vel pro se, vel pro alijs peccat. 400.c. In necessitate extrema peres sibi sub vsuram dari non peccat. 472.b. Necessitas extrema dicitur cum non sequitur quis agit animam, sed creditor rerum, nisi ea subueniatur. 724.c

Necessitatem extremam spiritualem quando Christiani pati dicantur. 725. a subueniendo cōstituta in extrema Necessitate nemo nullo voto aut statu liberatur si potest. 728.a. Necessitate in extrema aliquid quis per se, vel per aliū aliquid potest accipere. 400.b. In ea pro alio accipiens ad restitutionē manet obligatus, nisi parua sit. ibid.c. Necessitas extrema à restitutione excusat, nisi creditor eadem necessitate premitur. 563.b. Necessitas extrema nō excusat à restitutione eius quod quis in ea constitutus accepit, si ad pinguiorem fortunam veniat. ibid.c. Non efficit dominum rei eum qui est ea constitutus. 564.b

Necessitas ineuitabilis, in qua quis potest sine irregularitate aggredi. 580.b

Necessitas status decentis à restitutione statim facienda excusat. 564.c

Negotiatori aut militi suam vitam sine peccato exercere difficile. 462.c

Examen vt ab arte sua desistant præcipiendum non est. 97.b. Negotiorum alienorum gestores, damnum notabile nomine sui principalis alteri inferētes peccant, & tenentur ad restitutionē. 408.b. Necessitas quare & quale peccatū sit. 717.b

Nobiles præ ipsis plebeios contemnentes, & ex caritate, non discernere

discernere relinquuntur. 244.a. Nobiles qui accipiunt pueros à pedibus & non decēter alunt non peccant. 380.c. Nobiles qui famulum conducit ad certum tempus, non tenetur ei victum præbere. 397.a

Nouitius est simoniacus, accipiens plus pro instrumento quo vtitur, quam pro illius fide. 5 b. Notarius scribens instrumentum vsurarium simulatum peccat, & quando tenetur ad restitutionem. 478.a. Notarius non debet accipiendo mercedem pro instrumento vsurario. ibid.b

Notarius qui non seruat iurata secretum facit est notarius. P.M.& ideo illis fint. 765.c. Et instrumentum falsum conficiens, aut verum celans. 766.a. Et nō dans instrumentum rogatus quod dare tenetur. ibid. Et statuta de vsuris seruanda in publicam formam redigens & testamentum extendens ratione officij. ibid. Et stipendium non debito notabiliter accipiens. Notarius de maiori ordine manum apponens. ibid.c. Notoria ars quibus & quæ illa sit. 175.c

Notorium est quod est manifestum [illegible] vel per confessionem in [illegible] euidentiam rei quæ nulla possit [illegible] celari. 569.c

[illegible] quod est confessum à parte [illegible] vel super quo est lata sententia [illegible] in rem iudicatam, aut [illegible] manifestum, vt nulla possit [illegible] celari 780.b. Nouitij [illegible] inferni & paradisi meditandæ sunt. 273.b. Nouitates fugiendæ sunt. 273.b. Nouitij de [illegible] regimine ad superiorem Ecclesiasticum pertinet. 215.b

Nouitas est iusta causa discedendi à prælatis. 593.a

Numerus peccati non est circumscriptus, sed multiplicatio peccati, & quando ille confitendus sit. 119.b

Numerus peccatorum augetur, quia voluntas peccandi renouatur in peccatis internis, non in externis. 120.a. Neque etiam per varia diuersa ad peccatum. 121.a. Neque per plures actus in genere entis, qui vnum sunt in genere moris. ibid. Neq; actus consequentes actum principalem peccati numerum augent. 121.a. Sed sic si diuersi actus sint quorum vnus ab alio non pendet. 122.b. Numerus multorum peccatorū vno verbo exprimi potest. 124.a. Nūmos in substantia, pondere aut forma falsificans, aut falsis scienter vtens, P.M. 400.b. Nūmos adulterinos dās pro veris non excusatur, eo quod tales ab alio accepit. ibid.c. Nummos auctoritate priuata circumcidens aut attenuans. P.M. 401.a

Nummus aureus pluris valet vbi est magna inopia auri, & argenteus vbi est argenti inopia. 488.c

Nuptiarum secundarum benedictio nec danda nec accipienda. 627.b. Nuptiæ primæ benedicendæ sunt. ibid.c. secundæ Nuptiæ cur non benedicantur. 628.a

In benedictione Nuptiarum vbi altera pars nunquam nupsit, standum est consuetudini. ibid.c

Nuptiarum benedicēdarum tempus Tridenti ampliatum. 618.c

O

OBedientia à peccato excusat in dubio, modo ex animo dubietas pellatur. 437.c. *Obedientia est virtus inclinans ad faciendum quod iubetur, & quod iubetur.* 648.b. Obedictia vt virtus est generalis omnes omnium virtutum actus comprehendit. ibid.c. Obediendū quando non est superiori. 649.b. Oblatio in Missa quādo est necessaria. 239.c

Obligatio quando præfinitur ad dilatandam solutionem, non finitur post lapsum temporis, quo præfinita est, sed vegetior efficitur. 565.a

Obligatio finitur quando tempus ad eam finiendam præfinitum est. ibid.c

Obseruantia *est virtus, qua viros in dignitate constitutos veneramur, tanquam principia nostræ gubernationis.* 241.b. Est pars iustitiæ. ibid.

Obstetricis officio fungens & baptizandi formā nesciēs peccat. 576.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Occasio propinqua peccandi vni non est alteri. 56.c. Occasionem qui non vult relinquere, qua sui similes ad peccandum pertrahuntur, non est absoluendus. 98.b. Occasio peccandi quæ datur per actus de se bonos vel indifferentes vitanda. 262.c
Occasione peccati remota se nunquam vsuri pœnitens facere non debet. 96.a. Sed à propinqua, & quæ illa sit aliorum sententia ibid.c
Occasio nulla est, quæ nos possit ad peccandum cogere. 97.a. Occasio propinqua est illa *quæ est peccatum mortale, aut talis occasio peculiaris, qua credit vel credere debet confessarius vel pœnitens nunquam vel raro se vsurum ea, sine peccato mortali bene perpensis eius circumstantijs.* ibid.c
Occasione etiam propinqua non fugiens absolui potest pœnitens. 98.c. Occasio peccati alterius *est illa quæ per naturale peccatum datur, aut intentione principali aut minus principali inducendi ad illud, aut edificandi, aut contemnendi salutem spiritualem proximi, aut in id saltem interpretatiue consentiendo.* 260.c
Cum proposito huius occasionis dandæ nullus absolui potest. 261.a
Occasionem venialiter peccandi dans solum venialiter peccat. 261.b
Occasionem peccandi si præbeas sine mala intentione, quem scias ex malitia peccaturum, nō est malum. 265.c. Occasione peccari qua quis semel vsus est non abstinens quando peccat. 641.c. Occidere mandans, per assassinos opere non secuto excommunicatur 874.c. Occidere alium licet auctoritate publica, in bello iusto ob vitæ propriæ defensionem & rem suam tuendo. 271.c
Et ob defensionē proximi. 273.a
Quomodo hi casus differāt ibid.
Occidere velle alium etiam ob sui tuitionem licet. ibid.b.c
Occidere alium antequam is aggrediatur, etiam si sciatur id velle facere non licet. 274.a
Nisi aliter nulla mora interposita aggrediendus non possit effugere. ibid.b. In tribus postremis casibus occidere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. ibid.
Occidere non potest vulnerans aggressorem, qui eum reliquit & fugit, nisi id non faciendo sui boni spiritualem iacturam faceret. 274.d
Occidens alium iniustè, mutilat aut notabiliter percutiens vel percurans. P.M. 276.a. Occidens furem diurnum aut nocturnum, cum possit eum apprehendere, & iustificare defendere. P. M. ibid.c
Occidens aliquem casu quando peccat. 277.a. Occidens alium ad necessariam sui defensionē in opere illicito est homicida. ibid.d
Occidens ministros iustitiæ homicida est. ibid.e
Occidens sine animo occidendi minus peccat quam vulnerans animo occidendi. 1021.a
Occidens aliquem non intendens occidere, non incurrit irregularitatem indispensabilem. ibid.
Occultum est triplex. *quod simpliciter naturæ probari non potest, quod probari non potest nec præsumi, & quod difficulter probari potest.* 1014.b
Occulti species est pene occultum, & id est quod toleratur etiam ab aliquibus sciatur. 1015.c
Odium & rancorem malum ab quamlibet iniuriam in proximum habent. P.M. 1044
Odium huc malus animus per opere iniurioso non obligat ad restitutionem. 371.b. Odium Dei cur omnium peccatorum maximū 101.a. Offerre Deo aliquid tempore Missarum solemnia quando teneatur. 239.c. Officia publica quomodo & à quibus cum possint 743.c. Officium nemo debet accipere, ad quod per inscitiam non est idoneus. 106.b. Officium ad quod appetes quod nescit exercere quando peccat. 642.a. Officia iurisdictionem habentia in curia Romana emere prohibitum à Pio V. 744.a.b. Officium per beneficium procuratum non obligatur quis à restitutione, sed per circulum. 376.c. Officia diuina quænam sint quæ interdicti tempore prohibentur. 884
per Omissionem incurritur excommunicatio. 910.a. Omissio operum caritatis etiam obligantis alimentale, non obligat ad restitutionem damni, nec ad pœnas irrefutatis. 995.b. Omissio cuiusquam, vt sit voluntaria tria requirit, & quæ sint illa. 42.c. Quomodo in peccatum etiamsi factum non sit, 44.c. Operas suas qui locant ad opera quæ sunt peccata, sed permittit in foro exteriori, non tenentur ad restitutionem. 349.c
Operarius fideliter non laborans in quod conductor damnificatur, pecc. 416.a. Operarius potest sibi retinere pretium operarū suarum, sibi emolit ob preces alterius. 448.c
Opera bona facere quibus bonus ex peccat, quando sit peccatum mortale vel non. 501.b. Opera bona in peccato mortali facta ad multa profunt. 1027.b. Opinio quæ elicida & scrupulosis ostenditur. 1019.a
Opinio fauorabilior & benignior in quibus maximè sequenda. 1035. Opinio communis potius sequenda quam sex aut septem auctores contrarium tenent, quam ea quam quinque alij sola vnius auctoritate defendunt. 1040.b. Opinio & sententia in quo conueniant vel differant. 1047.a. Opinionem tutam aliquando in rebus agēdis conuenire tantum est, non præceptum, ibid.c. *Opinio communis non facit ius.* 1052.a. Opinio est *qua iudicamus aliquid esse vel non esse, quod non videmus certo credimus.* 1056.c
Opinionis damnum dari aliquando ad restitutionem totius, & aliquando ad partis & aliquando nihil tenetur. 345.b. Oratio Dominica omnium eorū quæ petenda sunt summam complectitur. 150.c
Ordinandus prima tonsura quid scire debeat & quid minoribus constitutis. 776.b. Ordinando cui ordinem vel alius sede vacante nō possit dare licentiam. ibid.c
Ordinatus per saltum verum ordinem suscipit, est tamen suspensus, & quis cum eo dispensare possit. 1003.c
Ordine vtens quem non habet quomodo sit irregularis. 1004.a
Ordo generaliter est *partium dispariumque, sua cuique loca tribuens dispositio.* 584.b
Pro ordine Ecclesiastico definitur *Sacramenta ministrantium habitudo legitima, cuique ratione sui ministerij legitimè conueniens.* ibid.
Ordinis sacramentum non requirit necessario characterem confirmationis sed baptismi. 578.c
Ordo est Sacramentum quo traditur character & potestas consecrandi Eucharistiā, vel in id administrandi. 584.c
Hoc sacramentum non est character, sed hic effectus eius. 585.a
Ordines nouem sunt canonistis & septem theologis, quorum alij sacri sunt alij non. ibid.b
Ordine sacro insigniri se faciens contra Canones Trident. Concil. P.M. 776.a
Ad minores ordines quid requiratur. ibid. Et ad maiores assumendus quid faciet. ibid.b
Ordinatus ab episcopo denunciato excommunicato. P.M. Et suspensus est. 778.b
Et illegitimus, & qui in eo dispensat. ibid. Et extra tempora, & ante legitimam ætatem. ibid.c
Et qui furtim vel per saltū. 779.a
Et qui ordinatur omisso aliquo quod est de necessitate præcepti. ibid.b. Minores ordines & subdiaconatum vbi est consuetudo, quis vno die potest accipere. ibid.
Ordines suscipiens notabiliter deformis peccat. ibid.c
Item si est excommunicatus vel peccato mortali infectus. 780.a
Et notatus aliquo peccato notorio depositione digno, etiā post actam pœnitētiam. ibid.b. Ordinis aliquem actum specialem exercens excōmunicatus, interdictus, & suspensus. P.M. Et sit irregularis. 790.c
Ordine sacro insignitus matrimonium contrahens. P.M. Et est excōmunicatus. 797.a. Et fœminę cohabitans cum periculo. ibid. Et solus domum fœminæ de fornicatione suspectæ adiens. ibid.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordine sacro insiguiendi iuxta Tridenti definita, qua ætate esse debeant. 808.b. Ordini sacro deputata illa dicuntur, quorum faciédorum potestas in ordinatione traditur. 532.a. Ordinatus tacita irregularitate occulta, petere debet dispensationem tacitè. 970.b

De ordinis sacramento Tridenti definita. 585.c. Ordines quatuor sacri scilicet episcopi, presbyteri, diaconi & subdiaconi sacramenta sunt, reliqui verò quinque sacramẽtalia. 586.b.587.a. De hoc sacramẽto Tridenti statura.ib. Ordiné sacrum meru iusto suscipiens non obligatur ad continentiæ votum, sed accipit characterem. 607.b

Ordinem sacrum suscipiens ad castitatem seruandam voto se obstringit etiam si id non proponat. 608.b. Ad ordines promouendi à quocunque facultates nisi ob causam non concedendæ. 776.c

Ordines minores nisi sigillatim non concedantur, nec maiores nisi tempore statuto. 777.a

Nullus sine titulo promoueri potest. ibid.c. Ordinari nemo debet per Simoniam. 778.a. Per simoniam se inscio factam ordinatus non peccat. ibid. Origenis error de anima redarguitur. 5.a

Et de beatitudine. 31.a

Et de miseria. 35.b

Ornatus & vestitus animo pelliciendi alium ad sui concupiscentiã mortalem est P.M. 643.b.

Ornatu eo se ornans, vt non desisteret etiãsi ei prohiberetur. P.M. ibid. Ornans se splendide pro statu sui decentia & more regionis bono fine non peccat. ibid.c.

Ornatus vanus ob leuitatem, peccatum veniale est. ibid. Ornans se contra morem, vel supra decentiam status quando. P.M. vel non. ibid. Ornatu aliquo ficto, vt fuco & pigmentis vti de se non mortale. 644.b.

Osculari, amplecti &c. fœminam quando peccatum sit. 301.

Otiosus omnis actus malus est. 31.a.

P.

PActio qua quid ob maleficium datur, non valet ipso iure, nisi forte vt donatio. 144.b

Pactum de retrouendendo multũ diminuit de iusto pretio. 670.b

Pactum de retrouendendo *est quo emptor promittit reuendere rem emptam venditori quandocunque voluerit, vel intra certum tempus.* 464.a.

Licitum est si aliqua in eo concurrant. ibid.b. Potest esse pactum ne intra certum tempus redimere illud quis possit. ibid.c. Pactum in quo qui aliena pecunia negotiatur, omne lucrum domino tradit, & ei certum quid assignatur licitum. 469.b. Pactum ne depositarius de dolo teneatur illicitum. 427.b

Papa solus in quinque votis dispensare potest 220.a. Papa solus potest dispensare in voto cõtinentiæ emisso per sacri ordinis susceptionem vel professionem solemnem. ibid.c. Non potest pura mera voluntate sua dispensare aut commutare vota. 221.a

Papa habet generalem administrationem omnium quæ debentur parœciis. 584.b. Papa non dispensat in gradibus matrimonij in Leuit. prohibitis, non quia non potest, sed quia non solet. 630.a.

In matrimonio legitimè contracto & consummato dispensare non potest. ibid. Papæ declarationi assentiri debemus, licet rationem qua ille motus fuit, non assequamur. 687.b. Papa peccare potest peccatum simoniæ sicut & quilibet homo. 699.a. Non potest efficere, vt actus Simoniacus iure diuino, desinat esse simoniacus. ibid.

Potest rem cuius spiritualitas iure tantum humano indocta est prophanam efficere, & rem spiritualem quæ constat ex spirituali & temporali vendere. ibid.b. Nullam poenam contra simoniacos latam incurrit, & potest facere ne alius eam incurrat. ibid. Eximit à pœnis simoniæ omnes qui eũ, vel eius cõsensu faciũt actũ simoniacũ. ibid.c

Papa habet in omnes Christi fideles iurisdictionem immediatè sibi à Christo concessam. 1022.c

Non tollit episcopis potestatem reseruandi sibi casus, dans aliquibus ab eis absoluendi potestatem. 1022.a. Papa ius diuinum tollere non potest, sed limitare. 1024.a. Papa vendens beneficium mentem illud committit Simoniã. 700.a. Papa non vendit beneficia, sed accipit aliqua non via vẽditionis, sed aliis viis iustis & licitis. ibid.c. Potest vendere beneficia quoad partem quam habent pecuniam & temporariam. 701.a

Papa consentiente multæ dispositiones super spiritualibus quæ aliquin sunt tales, non sunt simoniacæ. 702.b. Papa nulli homini vel legi humanæ quoad pœnam obligatur. 854.b. Papæ in beneficiis statuendis vel deiiciendis potestas astruitur. 855.a. Papa eodẽ momento quo eligitur cõfirmatur à Deo immediatè, & habet eumdem quam post coronationem potestatem. 958.b. Papæ facultas conferendi alteri ad conferenda beneficia aliquibus, idoneis, nõ expirat morte Papæ, sed facultas ad ea conferendæ certæ personæ eius morte expirat. 192.a. Papa constituens sibi confessarium, non dat ei iurisdictionem super se, neque Episcopus. 218.b. Papa super se iurisdictionem non habet. ibid. Papæ beneficiati reseruatio nihil prodest quousque de ea constet. 702.a.b

Paupertina *bona sunt, quæ vxor sibi reseruat præter dotem, quam marito pro oneribus matrimonij dedit.* 414.b

Paternum nomine, in decalogo qui comprehendantur. 241.c

Parochi malè agunt suis parochianis pœnitentias imponentes, eo quod in aliena parœcia laborantes, diebus in sua festis. 233.c

Parochi in vrbibus muratis domiciliũ esse debent quam in pagis. 238.a. Parochi sunt sacrilegi qui suos pueros multos confitentes audiunt. 234.c. Et qui parochianos ob festum vel ieiunium violatum veniam petere cogunt. 238.c

Parochus peccat communionem subdito denegans propter peccatum occultum, quod in confessione audiuit. 569.b. Manifestis autem negare illam potest peccatoribus. ibid. Parochus qui ob studium poëtis vel officij mechanici ignorat res ad confessiones audiendas necessarias. P.M. 646.a. Parochꝰ quis tenetur dicere missam pro vno non satisfacit dicendo pro illo & alio. 790.c. Parochialem Ecclesiam accipiens sine intentione accipiendi ordines. P.M. 809.b

Parochus habens potestatem absoluendi à casibus reseruatis suo Episcopo, potest absoluere à casibus alterius episcopi subditum illius. 1020.b. Parochi iure diuino tenentur residere in suis parœciis. 812.b. Aliquando tamen abesse possint & quomodo. 813.a

Parochus in sacramentorum administratione vel aliis suis muneribus vt peccet. 818.b.c. Parochus quando & quoties missam facere teneatur. 819.b. Parochus est ordinarius suæ parœciæ, & potest delegare alteri, quæ sunt iurisdictionis suæ. 822.a. Parochus mulieris in matrimonio sufficit, quando contrahitur in Parœcia mulieris & viri quando in viri parœcia id contrahitur. 824.a

Parochi non possunt excommunicare. 849.b. Parochus non debet baptizare quem obstetrix baptizauit. 1006.b. Qui tamen hoc facit bona fide, non est irregularis ibid.b. Parochialis Ecclesia nisi per concursum & præuio examine conferatur. 822.b. Passio animæ *est motus appetitiuæ virtutis, sensibilis, in imaginatione boni vel mali.* 36.a

Passiones animæ principales quatuor. ibid.b. Omnes sunt vndecim, in concupiscibili, sex, & in irascibili quinque. 37.a. Sunt bonæ vel malę ratione obiecti de quo sunt. 38.b. Quæ bonæ & malæ. 39.a. Passiones continentes quomodo peccent. 40.a. Pater legans bona sua filiis non tenetur legibus iustitiæ distributiuæ. 843.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pater exhæredandi filios iusha-
bens, eos melius in officio continet.
844.a. Pater quomodo possit iu
sta conscientia partes bonorum suo-
rum filiis minuere. ibid.b. Pater
dum viuit potest largiri de suis bo
nis in veras eleemosynas & opera
pia ibid.c. Pater filium in extre-
ma fame necessitate vendere potest.
674.c. Pater relinquens tertiam
partem bonorum suo minus digno non peccat. 845.b. Pater po-
test filium obligare ad peccatū mor-
tale. 141.c. Pater non potest filiā
exhæredare eo quod contra ipsius
voluntatem maritum elegerit. 248.b
Pater qui filio necessaria non ministrat non suppeditat. P.M. 249.c. Et
filium exponens in hospitali, vel
alibi nutriendum, 250.a. Et vota
filiorum antea concepta irritans, vel
à religione retrahens vel ad coniu-
gium contra votum continentiæ
compellens. ibid. Et eum ad reli-
gionem intrandam adigens. ibid.b.
Pater & mater qui filias amari
turpiter patiuntur, vel fucis vti, vel
cultibus impudicis cum spōsis pec-
cant. ibid.c. Pater potest filios
suos alios aliis iuxta variarum re-
gionum leges præponere. 311.b
Patris peccata in filiorum bonis,
quæ & quot. 410.411.& seq.
Pater qui inducit per metum vel
fraudem filium vel filiam, vt legiti-
mæ suæ renuncient, vel patrimonio,
peccat. 413.c. Patrini in baptis-
mo qui sint & quot esse debeant.
599.b. Patrinus vir & vxor esse
possunt. 600.b. Quando per cul-
pam parochi non deliguntur omnes
tangentes sunt patrini. ibid.
Quando plures admittuntur, omnes item cognationem contrahunt.
ibid. Pauperes in quor bonorum
incertorum restitutio fieri de-
beat, qui & quot sint. 184.a. Pau-
peres intelliguntur *egentes ijs, quæ sunt eis ad decentiam necessaria.* ibid.b
Pauperem qui se simulauit vel
religiosum vt aliqua obtineret pec-
cat cum obligatione restituendi.
194.a. Pauper qui factus est sua
bona donans, vt posset cooptari in
aliquod collegium, vbi soli pau-
pres recipiuntur, est habilis ad illud.
395.c. Pauperem eleemosynam pe-
tentem dure repellere inhumanita-
tis est barbariæ. 716.b. Pauperibus
dare aliquid debens, potest sibi il-
lud retinere si sit pauper. 814.b
Peccare faciens quis & quid re-
stituere. 311.a. Peccata omnia, cō-
dis & operis solum differunt se-
cundum maiorem & minorē per-
fectionem. 300.a. Peccat mortali-
ter qui facit aut dicit aliquid quod
non est mortale ex quo alius ad pec-
catum mortale inducitur. 150.a.b
Peccans venialiter ad inducendū
alium ad peccandum venialiter ve-
niale peccatum facit. ibid. Peccat
qui bona petens ab eo qui sine pec-
cato ea non præstabit vel non. 248.c
Peccantium ministri vel tenu-
læ quando peccant vel non. 514.b
Peccat suadens alij peccatum fa-
cere nolit vt faciat. 267.a.b
Peccator quilibet præsumitur
mori contritus, si quā contritionis
signa ostenderit, non tamē hæc fuit
vera contritio. 69.b. Peccator non
solum tenetur compensare damnum
alteri illatum, sed etiam ad satisfa-
ciendum Deo pro offensa. 91.a
Peccatum duobus constat, actu
scilicet & rectitudinis defectu. 48.b
Peccatum mortale non potest
cum charitate, neq; cum gratia cō-
sistere, sed tūc ea aliqua alia virtus.
41.c. Peccatum generaliter *est de-
uiatio & declinatio a rectitudine opere debita.* 45.c. *Peccatum est dictum, factum vel concupitum contra legem Dei æternam.* 46.a. vel, *Voluntas re-
tinendi vel consequendi quod iustitia vetat.* 47.a. Comprehendit de-
fectum. ibid.c. Et originale pecca-
tum. ibid. Et veniale. ibid.c. Omne
peccatum non *ideo* malum quia
prohibitum, quomodo intelligen-
dum. 48.a. Peccatum in genere
naturæ, & in genere moris alia & di-
uersum. 48.c. Peccatum vnum
sunt actus, interior & exterior. 48.c
Peccatum exterius confitens non
tenetur confiteri interius, sed non
contra. 141.a

Hæreses circa peccatum quot
fuerint. 51.c. Peccatum in origi-
nale & actuale diuiditur. illud de-
finitur: *Peccatum primum primi pa-
rentis, quatenus fuit natura, transfu-
sum per virtutem seminalem in omnes
immediatè vel mediatè ab eo genitos,
qua sibi & illi perdidit iustitiam ori-
ginalem, quoad hoc facultum, & beati-
tudinem æternam quoad alterum.* 52.a
Tollitur per baptismum sed non
carentia iustitiæ. ibid.c. Illud ne-
gare hæreticum est. 53.a
Peccatum originale est vere pec-
catum. 47.b. quomodo sit volun-
tarium. 52.b. Non est reatus. 53.c
Peccatum originale non est multa
quæ dicitur. 54. est propriè pecca-
tum. ibid.b. Est vnum in omnibus
hominibus quod excludit à regno
Dei. ibid.c. Peccatum actuale est
peccatum quod non est originale.
55.c. Peccatum veniale est vere pec-
catū. 57.b. Peccati diuisio in mor-
tale & veniale non est generis in
species ibid c. Peccatum mortale
est contemptus consilij diuini aut
salutis proximi. 60.b. Peccatum
diuiditur in peccatum oris, cordis,
& operis. 58.a. Aliæ plurimæ eius
diuisiones. ibid b c. Peccatū mor-
tale est. *Peccatum contra præceptum
diuinum, vel humanum promulgatum,
receptum & non derogatum, æterna
pœna mortuum, vel contra aliquid pro
tali habitum, vel an tale sit dubitatum,
quod ignorantia, subreptio, aut paruitas
rei, aut dispensatio iusta vel causa iu-
sta, quæ ad legem humanam non excu-
sat, vel contra diuinum consilium con-
temptum, vel contra salutem proximi
spectatum, vel ob finem malum, vel in quo
finis vltimus ponitur.* 57.a. Quæ de-
finitio fusè explicatur. ibid b
Peccatum veniale est, *Peccatum
quod non est mortale.* 60.c. Pecca-
tum multiplex etiā vnus actus esse
potest. 61.a. Peccata ante Chri-
stum per pœnitentiam dimittebā-
tur. 75.a. Peccata nobis nunquā
complacere debent. 77.a. Et ea
filiorum memoria non refricanda.
ibid. Peccati præambula opere
peccati subsecuto non iacitur nisi
vnum peccatum. 120.a. Peccatum
operis non est circumstantia pecca-
ti mentis, sed eius perfectio. 125.c
Peccatum semel legitimè ritè
confessum non est necesse iterum
confiteri. 137.a. Peccatum mor-
tale est *quicquid est contra aliquod ex
decem præceptis, nisi tria excusent.* 151.b
Peccatum vnum est quod com-
mittitur cōtra duo præcepta vnum
generale & alterum speciale. ibid.c.
Sed duo quando contra duo pre-
cepta specialia. 152.a. Præcepti
transgressio peccatum est, & propo-
situm transgrediendi, & voluntas in-
terpretativa & expressa. 157.a.b
Peccati non solum executores,
sed etiam in illud consentientes
peccant. 159.b. Ad peccatum in-
uitare alium quomodo quandoque
sine peccato fieri potest. 553.a
Peccata venialia quando neces-
sariò confitenda. 558.c
Peccatum *ex quocunque defectu sit
obiecti non iustificabilis, sine non
iustificati, sine finis, sine alterius cir-
cumstantiæ constat.* 633.c.
Peccatum in Spiritum sanctum
*est peccatum contra baptismatem spiritus
sancti aduersantem commissum.* 722.c
Peccata in Spiritum sanctum sex
sunt, desperatio, præsumptio, im-
pœnitentia, obstinatio, impugna-
tio agnitæ veritatis, & inuidia ca-
ritatis fraternæ. 722.a. Cur dica-
tur irremissibile. ibid.
Peccatum etiam per contritionē
dimissum necessario confitendum.
68.a. Peccatum & delictū in hoc
opere idem sunt. 47.a
Peccatum quod non est, in Deum
referri potest. 567.c
Peccatum reseruatum non absol-
uendum sed mittendum ad eum qui
potest absoluere. 816.b
Peccato alieno vti licet, quando
ipsa res peccatum non est, non au-
tem peccato consentire, neque aliū
etiam paratum ad peccandum in-
ducere. 171.c
Peccatum mortale alterius pro-
hibere valens & non faciens, mor-
taliter peccat. 258.c
Ad peccatum mortale inducere

volens. P.M. 258.c
Peccatũ nulla ratione desiderare, licet neque finis principalis, neque minus principalis esse potest. 161.b
Peccatum veniale ob nullã caussam committendum est. 264.b
Vnum tantum veniale disponit ad mortale. ibid.
Peccatum ad minus cum inducere, qui est ad maius committendum paratus non est malum. 166.a
Mala omnia mundi potius debet homo perpeti quam peccato consentire. 291.c. Ad peccatum mortale constituendum iudicium integrum requiritur. 199.b
Peccata nullius pretij sunt, & inuendibilia. 350.b
Pro opere quod peccatum est nihil accipi potest, nisi pro opere meretricio. ibi.c
Peculium castrense, quasi castrése, aduentitium, & profecticium quid sint. 410.b
Peculium quoddam mixtum est, partim aduẽtitium, & partim profectitium, & quod illud sit. 411.b
Peculia castrensia non fiunt bona quæ pater emit filio, si ea non ei tradantur. 418.b
Pecunia absens maior minori præsenti emi potest, & minus emi quo maior est locorum distantia. 489.b. *Pecunia est numerata, & quicquid ea est æstimabile.* 665.c
Pecuniam inordinatè cuius appetitus per se nec bonus nec malus est rectus & congruens, quando peccat mortaliter. 664.c
Pecuniam adulterinam bona fide alteri tradens postquam id rescierit tenetur ei legitimam reddere. 329.c. Pecunia negotiationi exposita, vel alterius rei emptioni destinata pluris valet quam alia. 448.a
Pecuniam argenteam in auream vel contra mutare, emere, & vendere cum moderato lucro licitum. 456.b
Pecunia inuenta est, vt esset pretium rerum, & mensura quædam publica. 482.b
Pecuniæ fines sunt septem, & qui illis ibid.
Pecunia præsens pluris valet quam absens cæteris paribus. 489.b
Pecuniam habens quæ ratione materiæ vel altero respectu pluris sit ab eo quam vulgo æstimetur illud plus accipere potest. 485.c
Pecunia emi vendiue potest. 486.a
Pecuniæ depositio apud campsorem, & traditio eiusdem duobus modis fit, numeratione & traditione chirographorum. 487.a
Pro pecunia deposita apud campsorem nihil soluitur sed gratiæ habentur, & redditur aliquando 5. vel 7. Pro centum, sed hoc vsura esse potest. ibid.b
Pecunia deposita facta potestate ea vtendi mutuata censetur. ibid.c
pecunia vna plus valere potest in eadem specie quam alia octo ob caussas. 488.b
Pecuniæ publicæ pretium qua ratione priuata auctoritate mutari possit vel non. 488.c
Pecuniæ publicæ custos qua ratione ea lucrari vel lucrari non possit. 674.a
Pedagia noua quis potest imponere vel non. 580.a
Pelagij error quem posse sine gratia saluari redarguitur. 5.c
Eius alij errores in Concilio Trident. damnati. 18.b
Pellæ & folliæ Lusitanæ quæ sint. 286.c
Pensionarij beneficiorum tenentur ad officium minus B. Mariæ. 796.c. & 814.a
Pensionarius qui personaliter pensioni consensit, non soluens eam in censuram incidit. 1031.c
Pensionarius non soluens tempore statuto non censetur excommunicatus donec is cui debetur id declaret. 697.c
Pensio emphyteusis duplex, & quæ ob casus fortuitos minuitur. 431.b
Pensio super quorum Episcopatuum & Ecclesiarum parochialium reditibus constituti non possit. 821.a

Pensio super beneficio Ecclesiastico non potest pecunia redimi neque constitui. 709.a
Potest gratis remitti etiam sine auctoritate constituentis, non tamen redimi anticipata solutione. ibid.c In emptione & venditione illius committitur simonia. 710.a
Pensionem super beneficiis confugati auctoritate apostolica accipientes quomodo non peccant. 810.b
Percutiens aliquem iustè & non deformẽs, non est irregularis, etiam si ille sua culpa vel alterius moriatur. 991.a
Secus si iniustè. ibidem.
Percussio leuis, mediocris, & enormis quæ sint. 504.a
Peregrinatio voluntaria non excusat à ieiunio semper. 551.a
Peregrinatio mulieribus ineptè in pœnitentiam imponitur. 851.b
Periculo peccandi se exponens peccat. 257.b
Periculo amittendi vitam vel alium, vel alterum eidem periculo obliciens. P.M. 277.c
Permissio peccati non est licita cum participatione lucri procedentis. 433.b
Permutatio rerum antiquior emptione. 482.b
In permutatione rerum non est necesse vt res accipienda iam sit in rerum natura. 483.b
Pertinacia *est vitium inclinans ad inordinatè æstimandum proprium iudicium.* 604.a. Per pertinaciam quomodo quis peccat mortaliter. 647.a
Pertinax est *qui credit animo non diffidẽti à sua persuasione, etiam monitus contrarium ab Ecclesia teneri & hæreticus censendus est.* 164.a
Peste laborantibus qui non est parochus nec prælatus subuenire non tenetur. 722.b Qui hoc tamen faciũt magna laude digni sunt. ibi.c
Philtrum alteri propinans. P.M. 172.c
Pietas est *virtus quæ impellit homines ad colendum parentes, cognatos, patriam & amicos, tanquam principia quædam secundaria, quibus subsistimus & conseruamur.* 240.a.b Pietas & misericordia quomodo differant. ibid.c
Pignore qui vtitur absque cõsensu debitoris, furtum committit, & vsuram si cum eiusdem consensu. 439.c
Pignus qui leui aut lata culpa perire aut damnificari consentit peccat. 440. Pignus ab vsurario amissum emens tenetur restituere domino. 472.c Pignus vendere quomodo liceat. 440.c Piscatorum quæ societas sit vsuraria. 478.a.b Alia circa pignora peccata. 440.b
Pignoris traditi fructus in sortem computandus est deductis expensis. 452.c
Et hi etiam quos creditor colligere non cogitabat. 453.a
Pœna ipso iure incursa ob legem violatam non debetur in foro conscientiæ priusquam à iudice statuatur. 660.c
Hoc fallit in his pœnis, quę executionem iudicis non requirunt. 661.a.b Pœna impossa à testatore ante sententiam iudicis soluenda, sed non pœna cõuentionalis, quam partes in suis contractibus conuentionalibus adhibent. ibid.b
Pœnæ quę in satisfactionem interesse debentur, sunt ante iudicis sententiam soluendæ. 661.a
Pœna ciuilis non excusat quem à soluendo damnum læsæ parti, si habeat vnde possit. 188.c
Pœna pro iniuria impossa vel imponenda in foro exteriori non debetur in foro conscientiæ. 584.c & 505.a
Ad pœnam obligatus, quam non subit eo quod veritatem iudici negat, non tenetur eam in foro conscientiæ subire. 518.b *Pœne non debet extendi vltra suum casum*, fallit in illis correlatiuis, in quibus eadem ratio idem suadet. 621.c
Pœnam commissi iustè capere potest is, in cuius fauorem committitur si iustè fuit impossita, secus si iniustè. 660.a
Pœna iure statuta debetur in foro conscientiæ etiam antequam à iudice

Universidad de Deusto
Biblioteca

dice constituatur, cum ita constat ex mente legislatoris vel cum apponitur vt conditio. 809.a
Pœna temporalis in quam commutata est æterna ab eo qui est, statu peccati mortalis exolui potest. 94. b. c
Pœna damnatorum in inferno septuplex & quæ illæ sint. 34.a.b
Pœna magna quomodo ob lene peccatum infligi possit. 657.c
Pœnam statuti aliquis probabiliter ignorans non eam incurrit. 1031.c
Pœnam delicti ordinariam naturaliter omnes norunt, sed pauci extraordinariam. 1031.a.b
Pœnitentiã septennem pro quouis mortali peccato imponi solitam vulgarum est. 831. Verius tamẽ contrarium putandum est. 832.a
Pœnitenti sufficit habere propositum satisfaciendi Deo hic vel in futuro. 833.b
Pœnitentiæ minuendæ mulæ causæ esse possunt & quæ illæ. 834.b Pœnitentia iniuncta minui & mutari potest. ibid.c
Pœnitentiam sacerdos imponens ieiunij aliquot dierum, in dubio vltra ea quæ de præcepto iniũcta sunt, intelligendus. 835.a
Cessatio à peccato & emendatio vitæ in pœnitentiam imponi potest. ibid. c
Hoc quomodo intelligendum sit explicatur. 836.a
Pœnitenti relinquete officium, in quo multum peccat, non facile consulendum. ibid.b Pœnitenti ad euitanda in posterum peccata quid consulendum. ibid.c Pœnitentes confessi religiosis habentibus priuilegium non tenentur peccata sua parochis suis iterum confiteri. 1025.c Pœnitentia cur dari non potest infirmo non confitenti per se, & Eucharistia & baptismus & extrema vnctio possunt ea non intelligentibus conferri. 1028.c
Pœnitens nec Confessarius non tenentur credere se numquam peccaturum mortaliter occasione oblata peccandi vt possit absolui. 97.c
Pœnitens quomodo confessionem inchoabit. 148.c
Pœnitens quis confiteri alteri licentiam petere debeat. 128.c Pœnitens mutato habitu confiteri debet si aliter confiteri non possit. ibidem.
Pœnitentes qui accedunt ad pœnitentiam & communionem cum animo peccandi valde deplorandi. 71. c
Pœnitere *est pœnam tenere*. 61. c
Pœnitere est nolle fecisse aliquid tam à se factum. 61. c
Pœnitentia verbum latinum ad sacramentum translatum. 61.a
Pœnitentia solemnis vt impedit matrimonium. 62.a
Pœnitentia duplex alia satisfactoria alia restitutoria: hæc necessario subeunda, illa non. 833.b
Pœnitentiam ob non acceptatam non est neganda absolutio. ibid.c
in Pœnitentiam opera alias debita imponi possunt. 835.b
Pœnitentia iusta pœnitenti imponenda. 811.a
Pœnitentia falsa dicitur quia pœnitentem fallere potest credẽdo iustam quæ non est. ibidem.
Pœnitentia iusta quæ sit, quam solus Deus nouit. ibid.b
Pœnitentia imponenda arbitrio prudentis confessarij semper relicta. 832.b
Pœnitentia *est secunda post naufragium tabula*. 581.a
Pœnitentia duplex bona & mala: & bona vt actus pœnitentis est ab Animo, & vt sacramentum à Christo incepit. 62.b
Pœnitentiæ materiæ sunt tres actus pœnitentis, & forma *ego te absoluo*. ibid.c
Pœnitentia virtus, voluntas puniendi, pœnitudo peccati, & susceptio punitionis quomodo differãt. 64.b
Pœnitere metu pœnæ si voluntatem peccandi excludat bonum est. 67.b
Pœnitentię bonum signum est si dicat se malle mortuum esse, quam Deum mortaliter offendere. 71.b
Pœni

Pœnitentia semper fuit & est iure naturæ peccatori necessaria. 75.a.b
Pœnitentia quæ ad baptismum requiratur Soti sententia, & quę ad pœnitentiæ sacramentum. 81.a
Hæc sententia quoad pœnitentiam in baptismo requisitam reiicitur. ibid. c
Quæ sit inter pœnitentiam ante baptismum & eam quæ post illum differentia auctoris sententia. 81.b
Pœnitens peccati consortes nominare non debet. 126.c
Qui nõ potest manifestare suum peccatũ sine alterius infamia quid faciet. 127.a.b
Pœnitens ad iterandam cõfessionem accedens quid facere debeat. 141.b.c
Pœnitens sua ipse peccata ruditer exponens audiendus patienter. 149. b
Pœnitenti quamuis fides habenda sit pro se & cõtra se dicenti, prouidendum tamen est ne qui decepit iterum decipiat. 363.a
Pœnitenti in foro conscientiæ contra se & pro se dicenti creditur. 465. b
Pœnitentiæ sacramentum *est sacramentum absolutionis quæ fiebat filio fabulitam, & confitentem legitimè sua peccata cum iusto dolore & proposito satisfaciendi absolut ab eis*. 580.b Eius partes integrales. Contritio confessio & satisfactio. ibid.
ad Pœnitentiam accedentes qui & quot peccant mortaliter. 581.b
Pœnitentiam sibi impositã & à se acceptatã qui nõ implet. P.M. 562.c
Pœnitentia violenta & momentanea non sufficiunt. 64.c
de Pœnitente in fine vitæ cur tacuerit D. Augustinus dubitauerit. 69.c
Pœnitens plus debet odisse peccatum, quam quodvis aliud malum pœnæ. 70.b
Pœnitens dẽ singulis peccatis mortalibus concipere pœnitentiam non debet. 73.a
De ea Tridenti quæ definita sint. ibid.c
Pollutionis periculo se exponens loquens cum fœmina non absoluendus. 101.a
Pollutio quę citra peccatum potest contingere. 296 c
Pollutionem aduenientem, qui non tenentur impedire, & qui sic. 297.a
Pollutionem cupere sibi in somnis euenire non est peccatum. ibidem.c
Pollutio in somnis non est peccatum. 299.a
Quæ post somnum placuit, quomodo sit peccatum. ibid.b
Pollutio Ecclesiæ occulta non impedit celebrationem. 1015.c
Pollutio aut copula illicita non impedit communionem si quis de ea verè contritus & confessus existat. 567.b
Minus autem pollutio in somnis ibidem.c
Potestas publica permittere potest, vt in aliqua parte ciuitatis sint meretrices. 451.a
Potestatem Ecclesiasticam emens, conducens vel contractu non gratuito quærens est simoniacus, sed non excommunicatur. 710.b
Præcepta negatiua semper & ad semper obligant. Affirmatiua obligant ad certum tempus tantum. 360 b
Præcepta naturalia, & diuina, positiua, & humana quandoque obligant ad mortale. 57.b
Præcepta affirmatiua non obligant nisi pro tempore necessitatis. 76.c
Præcepto sexto & septimo cur additum sit nouum & decimũ cum illa hæc comprehendant. 291.c
Præceptum Ecclesiæ cum in totum seruari nequit in aliqua sui parte seruandum. 551.c
Præceptum de diligẽdo Deo impleri potest in hac vita extra statum gratiæ. 154.b
Præceptum de diligendo Deo quando adimplendum sub pœna peccati. 155.b c
Præcepta Dei impleri possunt extra statum gratiæ quoad substantiam operis. 160.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præcepti transgressio etiam mentalis est peccatum mortale. 157.b

Præceptum de diligendo Deo & proximo cur in decem decalogi nõ numerentur. 151.b

Præceptum de diligendo proximo quid maximè sub pœna peccati mortalis præcipiat. 244.a

Præceptorum multorum transgressio quomodo sit vnum peccatum vel plura. 151.c

Prædicare est officium ordini sacro peculiariter deputatum, & ideo suspensus prædicando fit irregularis si prædicet. 963.a.

Vide concionator.

Prælato dissipanti res Ecclesiasticas restituendum est quod ad eum pertinet, nisi sit suspensus. 341.b

Prælato præcipienti audire confessiones quando subditus obedire debeat vel non. 109.a

Prælatus, iudex, visitator, aut quiuis alius peccata secreta alterius quando non debet, scire volens, &c. P.M.513.b Prælatus imponens aliquam pœnam temporariam facienti aliquid, præsumitur excludere spiritualem. 659.a

Prælatus aut dominus qui ligatus aliqua censura coram se celebrare facit, vel ligatum si ipse solutus est, est irregularis. 1005.b

Prælati religionum possunt dispensare cum suis super irregularitate excepta bigamia & homicidio. 1013.b

Prælati religiosorum cõfessarios sui ordinis ordinarijs præsentare tenentur. 1025.b

Præscriptio canonica excusat à restitutione. 377.c

Præscriptio modus est *acquirendi dominium alicuius rei, ex eo quod eam legitimo tempore modo ad id legitimo bona fide possiderit.* ibid.

Præscriptio & vsucapio quomodo differant iuxta doctissimum Alciatum. ibid. Præscriptio ciuilis non excusat à restitutione. 378.a

Præscriptio quæ continuata fuit & inchoata mala fide & cœpta bona fide sed non cõtinuata à restitutione non excusat. 378.a

Præsentatio fratrum ad audiendas confessiones facienda est ordinariis. 1024.a.b

Præsentatus semel & admissus nouæ præsentatione non indiget. 1026.a

Præsumptio cessat in foro interiori, vbi sola veritas valet. 194.b

non Præsumuntur facta, nisi probentur. 614.b

Præsumptio *est vitium inclinans ad inordinatum appetitum earum quæ vires & meritа excedunt.* 640.a

Præsumptiones quæ speciales non debent circa idem concurrere. 734.c

Præsumptio quãdo sit peccatum mortale. 641.b

Præuaricator est *qui parti aduersæ secretò aut publicè fauet.* 757.b

Precarium *est cum res commodata est, quousque commodanti placuerit.* 428. b

Precario res commodata vt reposti possit vel non. 428.b

Preces canonicas reciranti necessaria est intentio, sed sufficit virtualis. 680

Precibus qui non vacauit tempore quo debuit quando mortaliter peccauit. 279.a

Præsbytericidium quomodo impediat matrimonium. 622.a

Pretium rei iustum est, *pretiũ pecuniarium, quo communiter æstimatur res valere tunc, attenta illius intrinseca bonitate, & vendentis vtilitate, loco, tempore & copia, vel defectu verũ illius generis, & emptorũ & venditorum earum: & modo vendendi eam, statutum à gubernatore loci, vel rei domino.* 666.b Res tanti valet quanti vendi potest quomodo intelligendum. 667.c

Pretium iustum est, *in rebus vacuis quod ab habente in id potestatem præstituitur.* 671.b

Pretium certum rebus præfigere non est è republ. ibid.c

Pretium iustum habet suam latitudinem. 456.c

Iustum Pretium non est id aliquando, *quo quis suas merces plures quam emit sumptibus & lucro moderato vendis deducto.* 457.b

Pretium rei iustum propter anticipatã vel dilatam solutionem nec crescit nec diminuitur. 484.c

Pretium quod communiter iustum est, in vno loco vel anno non erit iustum alio loco vel anno. 632.c

Pretium rei iustum triplex est, plum, rigorosum & medium, seu moderatum. 667.b

Pretium iustum est, quo communiter res in hoc loco & tempore & modo vendendi haberi potest. ibid.

Pretium rei non auget dilata solutio. 668.b

Pretium rei non auget periculum perdendi rem creditam. 668.a

Pretium auget vtilitas venditoris sed non ementis. ibid.c

Pretium rerum defectus & copia emptorum & venditorum augent & minuunt. 667.a

Pretio minore iusto emens quis non peccet. 669.a

Primitias iure vel consuetudine legitima debitas non soluens. P.M. 357.a Priuatio præsupponit habitum. 369. c

Priuilegium in remunerationem vel contractum concessum ex causa reuocari potest. 894.b

Priuilegium aliquid contra ius cõmune operari debet & dato quopiam quod operetur, sed in aliis stringi debet. 223.a *Priuilegia sunt restringenda.* ibid.

Prodigalitas *est vitium inclinans ad inordinatum appetitum effusionis pecuniæ.* 663.b

Prodigalitas quædam mortalis & quædam venialis. ibid.c

Prodigalitas famæ regulariter non est peccatum mortale. 508.c

Profitens religionẽ nõ ad finem iuxta quem fundi sed sperans in ea se ad id occasionem habiturum vere profitetur. 194.b

Prohibita ex regno exportans vel importans non peccat, nisi velit ea vi defendere. 659.a

Prohibita deferens ad Saracenos excommunicatur. 883.a.b.

Promissio facta de eo quod est mortale peccatum, est mortalis & de veniali venialis. 195.a

Promissio de re indifferenti quatenus est talis non est votum, ibid.b

Promissio obligans ad mortale *est animi vera, deliberata, voluntaria, etiam modo rei licito & possibili, & notabili, quam mutatis rerum statu non eneruauit.* 499.c

Promissio cuius causa principalis non est vera, si ei qui promisit se absque ea obligandi, non erat animus non obligat. 500.a

Promissio simplex conferendi, vel restituendi alicui beneficium non est confidentia, sed ea non obligat. 709.b

Promissio reciproca ob futurum aliquem euentum dandi aliquid quando licita. 535.c

Propinans mulieri aut viro potum quo eis generandi facultas impediatur non est irregularis. 991.b

Propositum faciendi aliquid boni absque animo seipsum obligandi non obligat. 191.c

Propositum ingrediendi religionem absque promissione non efficit votum. 191.c

Propositum faciendi aliquid censetur esse prohibitum, simul atque illud factum vetitum fuit. 191.c

Propositum habendi copulam & & delectatio morosa in ea sunt. P. M. 299.c Propositum nocẽdi alicui vel damnum inferendi non obligat ad restitutionem. 369.c

Propositum conferendi beneficium multum differt ab ipsius collatione. 371.b

Propositum restituendi damnificato non excusat à peccato, quod admittitur damnificando aliena inuito domino. 403.b

Propositum quod requiritur ad incurrendam excommunicationem bullæ contra vexantes Romipetas quale sit. 885.c

Protestatio quæ facto contraria est nihil prodest. 615.b

Protestatio quæ fit in causa sanguinis ad vitandam irregularitatem fieri debet ex animo. 991.a.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Proxenetæ vsurarum quãdo peccant petendo sub vsuris. 473.b
Proxeneta aliquid ad vẽdendum accipiens, & sibi partem retinens quando peccat. 675.b
Proximum videns in ea necessitate, à qua nisi ipse subueniat liberari non potest, sub pœna peccati ad eum liberandum obligatur. 246.a
Proximum non diligens amore caritatis vel humano quando debet peccat. 255.c. Eum à communione orationum separari, vel ad subueniendum animum non habens. ibid. Proximum non reprehendens vel denuncians cum debet peccat. 256.c. Proximi salutem negligens adeo vt id faciat, quod eum ad mortale inducat. P.M. 259.c
Proximi vitam quandoque plus tenemur diligere, quam fortunas nostras. 272.c. Proximi peccatum, qui cum potest non impedit peccat mortaliter, quod multis probatur. 738.a. Proximi damnum qui potest impedire & non impedit. P.M. ibid.b. Proximi mala impedire tenemur etiam quæ ille vitare potest si vult, modo talia sint, quibus ipse consentire non possit. 739.a. peccatum Proximi impedire cum sub peccato tenemur, tria necesse concurrere, & quę sint illa. ibid.c. Cum quis ex malitia nõ ex fragilitate peccat, tunc non tenetur quis eius peccatum impedire. ibid.c. Proximo qui deficerat, vt ille peccatum mortale, vel damnationem æternam incurrat. P.M. 256.b. Proximi omnes in quarto præcepto comprehenduntur. 242.a. Prudentia carnis *est vitium inclinans ad quærendum bonũ apparens & non existens per bona vel mala media.* 666.b Prudentiæ vero duo vitia sunt cõtraria, prudentia carnis & astutia. ibi.a Prudẽtia vera *est virtus quæ inclinat ad quærendum vera bona per vera bona media.* 666.c
Publicum *est quod pater omnibus* & est triplex notorium, famosum & manifestum, & quid sit horum quodlibet. 1014.a Publici conuentus in bonum finem instituti licet in eis multi peccent, iusti & boni sunt. 269.c Puer habere discretionem quando dicendus sit. 552.b
Pueri in articulo mortis nisi sint iudicio admodum puerili communicare debent. 570.b in Purgatorio existentibus prosunt suffragia, à peccatoribus facta 94.c in Purgatorio animæ non detinentur quotquot eorum debita soluantur. 368.a
Pusillanimitate qua fugimus ardua quis peccat mortaliter. 721.b
Puteum fodiens in suo, si venas aquæ in alterius puteum fluentis abscindat, non peccat modo id animo malo non faciat. 570.b.c Nec tenetur vicino de damno. ibid. Pyraticam exercentium naufragorum bona an occupantis esse possint. 389.c Piratæ qui propriè dicantur. ibid. Piratæ & latrones Missam audientes prospera sibi cuncta euentura superstitiosè putãt. 878.c

Q

Quæstus turpis reliquiarũ quis sit, & quod peccatum sit. 421.c
Qualitas verbo adiuncta intelligẽda est secundum tempus verbi. 1014.b

R

Rancor bonus est, qui nascitur ex ira qua quis appetit, vt castigetur delictũ per iudicem. 257.a
Rancor malus est vna ex filiabus acediæ. 256.c. Rancor filia acediæ est quo indignamur in bene monẽtes. 721.b. Rapina grauius peccatum quã furtũ, & obligat ad restitutionem honoris. 387.b. Raptus est impedimentum impediens matrimonium, & dirimens quãdiu rapta in potestate raptoris manserit. 621.c
Rationi subduntur vires concupiscibilis & irascibilis. 15.a. Ratum & gratum habens, quod alter suo nomine alteri nocuit. P.M. 406.a
Ratihabitio æquipollet mandato. ibid.b. *Ratihabitionem rerum trahi & mandato comparari non est dubium; decerni, qui mandauit vel ratam habuit.* ibid. Ratihabitio non solum habet vim augẽdi peccatum, sed etiam faciendi incidere quem in pœnam. ibid.c. Ratificans delictũ suo nomine factum est puniendus pœna, sed extraordinaria. 407.a
Ratificans clerici percussionem si eius nomine facta hic excommunicatur. 898.b. Ratificans rem suo nomine acceptam fingitur accepisse. ibid. Ratihabitio mandato comparatur duobus concurrentibus. 596.a. Ratificans deformationem suo nomine factam est irregularis, si eam antequam fieret mandare poterat. 995.c
Reatus *peccati est obligatio nata, ex peccato ad pœnam subeundam.* 50.b
Vel *status rei criminis* apud I.C qui accusatus est & apud reos receptus. ibid. Reatus duplex est, vnus ad mortale, & alius ad veniale. ibid.
Vel triplex secundum triplicem ordinem, quem peccator offendit ad triplicem pœnã obligans. ibid.c
Reconciliatio ecclesiæ à quo, & quomodo fieri debeat. 1015.a
Referre qui omittit omnia sua ad Deum, tempore quo debet, peccat. 161.b. Referri potest ad Deum quicquid non est peccatum. 207.c
Regularis petens licentiam transeundi ad arctionem regulam, ea non obtenta habetur pro licentia donato. 1025.c. Regularis semel præsentatus ad audiẽdas confessiones, non indiget noua præsentatione etiamsi diœcesim exierit. 1026.b
Haberi possunt pro præsentatis si episcopi voluerint. ibid.b. Regularis vllus neque etiam canonicus restari volens est absoluendus, neque in sacro loco sepeliẽdus. 1028.c
Potest tamen rogare suum Superiorem, vt hoc vel illud de suis reputis faciat. 1029.a Regularis benefactorij impensa quæ iusta & quæ non. 389.b. Religio est *virtus imperans homini ad honorandum colendumque Deum, tanquam primum principium nostri, a quo sumus, & in quem tendimus.* 240.c. ad Religionem spectant tria prima præcepta decalogi, quartum ad pietatem & observantiam. 241.b. Religiosus quis non seruans interdictum Ecclesiæ matricis excommunicatur. 917.c
Religiosus aliens curiam ad nocendum prælato vel monasterio excommunicatur. 933.b. Religiosus concionãdo prælatis detrahens. P.M. 822.b. Et decimarum solutionem dissuadens est excommunicatus. ibid.c. De religiosis concionatoribus Trideti statuta. 823.a.b
Religiosus temerè habitum relinquere quando dicitur. 926.b.c
Habitum occultum gestare religiosos non decet. 917.a. Religiosus prætendens se vi vel meru religionem ingressum, audiri nõ debet, nisi intra quinquennium. ibid.b
Adire non potest studia sine licentia prælati. ibid.c. Religiosi habentes priuilegia quos confratres suos ad diuina possint admittere tẽpore interdicti. 963.c. Religiosi præsentari ordinarijs ad audiendas confessiones si sine iusta causa non admittantur possunt confessiones audire, ac si admissi essent. 1025.b
Religionem ingredi vouens laxã ingrediendo non satisfacit, & si eam intendit ingredi nullum est votum. 205.b. Religionem ingredi vouẽs in genere, non satisfacit, si non recipiatur in eam quam vellet ingredi, sed qui restrinxit ad vnam nõ obligatur ad aliã. ibid.c. Et qui vouet religionem ingredi animo se obligandi ad seruandam continẽtiam, nec eam seruat peccat. 104.a. Sed si non eo fait animo, & post vxorem ducat, non tenetur ad continentiã seruãdam ex sua parte. ibid.b
Religionem qui vouit ingredi & in ea profiteri magis obligatur, quã qui ingrediendi solũm votũ habet. ibid.c. Religionem qui vouit ingredi ad probandum satisfacit ingrediendo licet exeat. 105.a. Religionem strictiorem qui vouit ingredi, & laxiorem ingreditur quando tenetur in priorem intrare. ib.b
Religionem aliquam sine limitatione qui vouit ingredi tenetur multas quæ rere non autem qui votum ad aliquam limitauit. ibid.c
Ad ingrediendam religionem deliberatio cur nõ sit instituẽda. 105.c
Quis animus ingressuro reli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gionem concipiendus. 206.a
Religionem professus non obseruans ea quæ sunt religionis substantialia P.M.ibid.b. Alia q̃ sunt accidentaria non obseruans si cõiter non obseruantur,excusatur. ibid.c
Religionem vouens generaliter à multis ingressum petere tenetur. 211.c. Religiosorum vota superior irritare potest, non autem nouitiorum. 215.b Religiosorum vota quare inualida dicuntur. 216.a
Valida sunt quandiu eis à superiore non resistitur. ibid.c
Religiosus ordinis mendicantiũ quomodo peccet, dum dispensationem transeundi ad ordinem non mendicantium impetrat. 218.c
Religionis votũ minus est quàm votum castitatis, vel certè æquale. 221.b. Religiosi quamuis exempti dies festos ab episcopo indictos in suo episcopatu seruanto. 231.c
Religiosus etiam professus quando tenetur egredi monasterio vt parentibus subueniat. 248.c
Religionis ad ingressum compellentes excommunicantur. 250.b
Religio nulla hæreditatis incapax præter Capucinorum & Minorum obseruantium. 320.a
Religiosum quis laudans vituperet. 505.b. Religiosus fuæ infamiæ non resistens vt peccat. 525.c
Religiosus potest iustè gaudere quod pretium modiorum tritici creuerit, qui sibi à suo abbate assignantur. 537.a. Religiosus D. Benedicti semel in mense communicare tenetur. 507.c
Ad religionem inducere, in qua non seruatur obseruantia regularis peccatum est. 201.c
Vouere ingredi eam nulli suadendum. 201.a
Religiosus non potest audire confessiones nisi in articulo mortis sine superioris licentia. 104.c
Quod intelligendum est, vt ibi habetur. 105.a
Habet suum velle & nolle in multis. ibid.b
Religiosi aliorum religiosorum audire confessiones possunt & confiteri sæcularibus idonei. ibid.c
Religiosi ex obedientia audientes confessiones vt peccant vel non. 107.a. Religiosus quando tenetur personæ suæ circunstantiam confiteri vel non. 119.a
A religione retrahens eum qui propositum ingrediendi habet vel iam ingressus est, peccat, sed non tenetur ipse ingredi. 202.a
Nisi hoc fiat bona intentione. ibid.c. Reliquias falsas, vel miracula falsa venditans P.M. 170.c
Reliquias sanctorum vana aliqua superstitione ductus gestans. P.M. 174.b. Reliquias falsas aut veras turpis quæstus gratia aut nouas ab episcopo non approbatas proferens peccat. 421.c. Remiges in classe Sarracenorum contra Christianos verberibus adacti remigantes peccãt mortaliter & nõ sunt excommunicati non possunt absolui à confessarijs, nisi amplius non remigare proponant. 884.b
Remigantes sponte contra alios infideles non peccant, nec excommunicantur ibid. Remissio debiti sine rei solutionis præsentia ad restitutionem sufficit. 333.b
Renunciatio beneficij per tituliam realem facta nulla,nec renuncians non perdit illud. 693.c
Renunciatio facta in fauorem alterius est simoniaca, nisi fiat in manibus Papæ. 697.c
Renunciatio beneficiorum facta in fauorem propinquorum, quominus dignis conferuntur beneficia postpositis dignioribus est P. M. 698.b. Renunciatio beneficij in manibus superioris facta ex intentione vt conferatur alicui cogitata renunciantis non est simoniaca. 698.b. Renunciare velle compacto vel modo vt detur illi vel illi etiam si nulla sequatur renunciatio simonia mortalis est. ibid.c
Renuncians beneficium minoris valoris reddens pecuniam vel annuam pẽsionem alteri, qui ei cedit maius beneficium est simoniacus. 680.c. Renunciatarij qui promittunt renunciãti pensionem si Papæ placuerit, si eam exequantur ante Papa beneplacitum peccant. 698.a. Renunciatio virtute mandati facta, qua post renunciationem ordinarius rogatur, vt conferat illi vel illi liberè est licita. ibid.b
Renuncians beneficio cooptari potest in collegio vbi soli pauperes recipiuntur. 395.c
Repetsaliæ ad clericos extendentes excommunicantur. 930.a
Repetsalias concedere velextendere quorum sit. ibid.b
Repetsalias contra bona alicuius clerici propter sibi debita concedens,non est excõmunicatus. ibid.
Repetsaliæ propter debita clerici non possunt concedi contra bona alterius clerici eiusdem episcopatus. ibid.c
Reseruatio censuræ hæreseos in quo sit maior alijs. 1035.a
Reseruare aliquem casum non licere episcopis asserens est hæreticus. 1019.b
Residentiam personalem iure communi omne beneficium exigit, licet de consuetudine & statuto multa non requirant. 811.a
de Residentia beneficiariorum in suis beneficijs Trident definita. 812.a. Residentia in beneficijs curam animarum habentibus est de iure diuino. ibid.b
Restitutio quæ facienda ei, qui in bonis animi proximum damnificauit. 271.a.b
Restituere is tenetur bona animæ, qui vi,dolo aut fraude ad peccandum induxit. ibid.b.
Restitutio facienda nulla est ob eandem hominis liberi. 287.b.c
Restitutio est facienda impensarum & stipendiorum, quæ sanus lucrifecisset homini libero vulnerato. ibid.c
Item earum impensarum, quæ is qui occisus est in se medicando fecit, & in funere, & in damno libertorum. 288.a
Restituere tenetur percussor, sicut & homicida & impeãs & damna quæ fecit, & per totam vitam facies vulneratus, si iniustè occidit vel percussit vel vulneravit. 289.b
Restituere nemo tenetur bona inferioris ordinis cum iactura bonorum altioris. 319.a
Restituere non obligant peccata solius voluntatis. 323.c
Restitutio est actus iustitiæ specialis commutatiuæ, quo redditur alteri quod suum est, vel quod ei debetur lege vera iustitiæ formaliter vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris vel iustitiæ. 328.c. Restitutiones sunt condonationes & aliæ satisfactiones virtualiter. 331.b
Restituere rem alienam subreptã tenetur fur vel ipsius pretium siue ea perierit,siue non. 330.c
Restituere quid teneatur patri, qui virginem defloruit. 306.b.c
Restituere tenetur quisquis habet rem alienam, sed alio modo si eam habuit bona fide, & aliam si mala. 329.b
Restituendi necessitas ex transgressione legum veræ & specialis iustitiæ nascitur. 331.c
Restituere tenetur ille, qui rem alienam tenet, vel aliquid lege iustitiæ specialis verè debet. 332.c
Quod postea multis sigillatim docetur. 333.a.b
Restituendum est regulariter id ipsum quod acceptum est,vel quod debetur. 337.c
Et si res fructifera est, fructus & emolumenta. 338.a
Restituendum est tantum, si res certa est,quanti res valet, si incerta, arbitrio boni viri. 339.a
Restituenda est res aliena regulariter domino absoluto aut dispensatori. 340.b
Nisi sit furiosus vel prodigus & prælatus bonorum Ecclesiæ dissipator, vel is ignoratur, vel nimis remotus est. 341.a
Restitutio quæ non est facienda alicui certæ personæ sed pauperibus non debetur ex præcepto, sed ex consilio. 342.c
Restitutio facienda est, vbi solutio fieri debet, & ita vbi res sita est, quando restitutio est facienda. 554.a
Restituere est rem in primo statu reponere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reponere. ibid.c
Restitutio occulta esse debet si delictum occultum est. 355.a
Restitutio etiam est debiti remissio & condemnatio. ibid.b
In restitutione nullus ordo seruandus quando suppetit, vnde omnibus soluatur. 356.a
Cùm autem non suppetit, vnde omnibus soluatur, quis ordo seruandus ex Baldo. ibid.b
Restitutio facienda est statim. 360.a. Restitutionis impotentia à statim restituendo excusat. 361.a
Restituere commodè quis non posse dicitur. ibid.
Restituere statim non tenetur, qui non posset decenter pro ratione sui status viuere. 365.c
Nec quòdo ex restitutione damnum redundaret. 366.a
Restitutio in ludo acquisitorum, quæ necessaria & quæ non. 536.a
Pro restitutione quæ compensatio in ludo valeat, & quæ non. ibid.b. Restituere iudex iniustè iudicans quando & quomodo tenetur. 749.b.c
Restitutio fructuum beneficij ab his qui horas non recitarunt, quibus facienda. 814.b
Restitutio non statim facienda quando mortalia peccata, si ea fiat, euentura sunt. 366.c
Restituere qui potest totum & non vult nisi partem, non est absoluendus. 367.b
Restituere potens, si id solum testamento faciat, non discedit securus. ibid.c
Restituere non tenetur ius ad rem impediens tantum, quantum si ius in re eripuisset. 369.b
In mora restituendi quis esse dicatur. 376.b
Restitutio non obligat ad danda bona alterius ordinis, pro bonis quæ sunt ordinis inferioris 378.b
Ad restitutionem non obligatur, qui sine amissione famæ nõ potest restituere. 379.b
Restitutio bonorũ incertorum pauperibus facienda est. 383.a
Restituenda non sunt capta ómnino pro derelictis habita. 389.b
Restitutio eorum quæ simulans se esse pauperem acquisiuit, facienda est Deo. 394.b
Restituere quid, teneatur. Qui cum alijs damnum aliquod intulit 405.c. Restituere tenetur, qui procurat ne alijs debita soluantur, vel suum cuique tollatur. 405.c
Restituere testis tenetur ob testimonium & iudex ob sententiam latam acceptum. 346.a
ad Restitutionem nulli ita tenentur ac delinquens. 114.b
Restituere quis tenetur Confessarius negligens. 356.c
Restituere damnum quod fecit, quæ venari non licet, præsertim alienis faciunt domini venandi tenentur. 401.b
Ad restitutionem non obligat peccatum mentale tantum. 444.b
Restituere tenetur vsurarius vxor, liberi & alij. 472.c
Restituendum est bonum fama quod & probatur. 513.b.c
Famam qui ob vitæ periculum restituere non potest eam contra fare tenetur. 514.b
Restituere non tenetur nocens volens noxa non secura. ibid.c
Restituere tenetur qui immodo laudando alium, alterius famam notabiliter extenuat. ibid.c
Restitutio famæ de peccato vero & occulto quomodo facienda 515.b
Restitutio famæ ab infamato obtinari potest. 515.b
Restitutionem famæ quæ conferre impediant. ibid.c
Qui ad famæ restitutionem non tenentur. 516.c
Restitui cur nõ debeat dãnum ob eleemosynã denegatam cõsecutum 726.a. Restituendum est quod male accipitur, sed non male datum. 344.b.c. Restituere magis tenetur qui accepit pro eo quod debet facere, quam qui accipit pro eo quod non debet facere. 345.b
Reuelare aliorum peccata occulta in visitationibus quando sit P.M 526.a. Restituendi pœna minuit de pretio. 678.b

Reus

Reus iniustam litem defendendam suscipiens, aut prosequens, vel iudice interrogatus non respondens. P.M. 760.a
Reus negans veritatem iudici cõpetenti eum interroganti cur peccet mortaliter. 499.b
Reus negans veritatem secundum ordinem iuris, & reuelans, contra iuris ordinem. P.M.
Et quæ sint vt iuridicè interrogetur necessaria. 514.a
Rei quos socios detegere debeat, & quos non. ibid.b.c
Rei ad socios reuelandos non torquendi. 515.b
Reus non tenetur confiteri delictum, ob quod ad mortem duceretur, si illud antea negauerat. 760.c
Appellationem iustæ sententiæ interponens P.M. ibid.
Reus non tenetur reddere famam accusanti, qui eum vere de crimine quod ipse negauit accusauit. 518.a
Rex regna & dominia iniustè quærens, vel quæsita non restituens. P.M. 740.c
Regis laborũ finis est Deus. 741.a
Rex iustè possessa iniustè gubernans. P.M. ibid.
Et per incuriam non prouidens rebus statui suo, & sibi necessarijs. ibid.b. Et pecunias non coacervans, vel eas iniustè congerens. ibid.c. Et effusis largitionibus ærarium exhauriens, & suas arces munire negligens. 741.a
Controuersiam inter se & alium regem non componens. ibid.b
Legem pœnalem in sui vtilitatem statuens & in legibus diuinis & suis male dispensans. ibid.
Iniustum bellum gerens. 745.a
Tributa noua absque necessitate publica exigens. ibid.b
Officia vendens quando peccat, ibid.c. Cogens ad matrimonia, vel officiarios indignos præficiens, vel ad ecclesiastica beneficia personas idoneas non præsentans 744.c
Non abolens prauas consuetudines, aut indicta causa alium condemnans. 745.b. Reges homicidæ sunt qui inauditum & indefensum subditũ tollunt. ibid.c. Eis contrà ius naturale & diuinũ non est obediendum. ibid.c. Sine citatione cum res notoria est potest condemnare. 746.a Rex quomodo debita sua restituet. ibid.c. Rex vel iudex superiorem non agnoscens quando peccat veniam reis concedendo & quando non. 749.a. Regum capellani possunt capere fructus in absentia ficut & Papæ. 819.b
Reges, Imperatores, & domini, Ecclesiam sanctam obsequare magnopere debent. 896.c
Regis præfectus curans materiam aliquam vehi minore sumptu pro publicis ædificijs, nõ potest curare, vt similis materia pro priuatis ædificijs eodẽ sumptu vehatur. 1014.c
Rixæ qui interest vel prælio ex parte iniusta auxiliando, vel fauendo, est irregularis si aliquis in ea deformetur, sed non si ad suadendam pacem interfit. 991.a
Rixans, illicitè cum alio, si eius amici superueniant & deformet, eti irregularis. 993.b

S

SAcerdotes proprij vniuscuiusq; sunt tres, Papa, episcopus & parochus. 1019.a. Sacerdos non potest absoluere nisi habeat iurisdictionem actualem. 104.b. Nisi in articulo mortis & habentem sola ventalia. ibid. Sacerdos omnis absoluere potest ab excommunicatione etiam non confessum modo signa contritionis dederit, & à quibuslibet peccatis. 1030.a. Idque etiam si sit excommunicatus & denunciatus. ibid.b. Sacerdos non omnis ad audiendas confessiones idoneus. 104.a. Sacerdotem mortali peccato irretitũ inducés ad celebrandũ quis peccet vel non. 141.b.c
Sacerdos simplex etiamsi in articulo mortis de omni voti fractione possit absoluere, non tamen in eis dispensare. 222.b.c. Sacerdotem mortali peccato irretitum qui inducit ad infantem baptizandum non peccat. 259.a. Sacerdotem qui inducit ad celebrandum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quem scit in eo mortaliter peccaturum, quãdo peccat vel non, 166.c
Sacerdotibus in ordinatione nullam dari iurisdictionem ad absoluendum à peccatis, malè dictum est à Soto. 1018.a. Sacerdos in ordinatione accipit potestatem absoluendi, sed non executionem ipsius. ibid. Sacerdos est minister pœnitentiæ. ibid.c. Sacerdos sciens aliqua secreta aliter quam per sacram confessionem vergétia in damnum reipubl. tenetur ea reuelare cũ protestatione sine periculo irregularitatis. 522.c. 523.a. Sacerdos sine stola & superpelliceo communicãs ob infirmitatem non peccat. 569.a
Sacerdos quilibet dispensatione Apostolica confirmationis minister esse potest. 577.b. Sacerdotiũ visibile & extremum in Ecclesia esse fide tenendum est. 585.c
Sacerdos aduertens, si celebrat post cibum sumptum. P.M. vel si est in peccato mortali, vel est concubinarius & fornicarius. 782.a
Sacerdotis boni & mali missæ quoad quid pares vel impares. ibi.c
Sacerdos qui non celebrat ter aut quater in anno saltem. P.M. 787.b
Sacerdotis cuius negligentia sanguis cecidit pœna. ibid.c
Sacerdos cõsecrationis reliquias quomodo sumere debeat. 788.a
Quid faciet si aquam pro vino consecrauerit. ibid.c
Consecrans plures hostias si non aduertat, omnes consecrat. 789.a
Accipiens pecuniam ad dicendũ missãm per se vel per alium, quomodo peccet, si aliquid sibi datæ pecuniæ retineat. ibid.b
Sacerdos qui obligatus ad dicendam missam pro aliquo non applicat ei totum valorem quomodo peccet. ibid.c. & 790.a & 800.b
Sacerdos sine auctoritate absoluens à casibus à quib⁹ nõ potest. P.M. & quid facier. 791.b. Sacerdos tenetur applicare valorem missæ satisfactorium iis quibus debet. 802.b
Sacerdos pro quibus in missa nominatim orare teneatur. 803.a
Sacerdos non ordinãdus ante 25. annum cœptum. 808.b
ad Sacerdotium intra annũ promoueri tenetur, qui Ecclesiam parochialem accepit. ibid.c
Sed Episcopus potest cum eo ratione studij dispensare, si hac intra annum subdiaconus. 809.c
Sacerdos vt talis est, quid scire teneatur, vt verò est aliis officiis decoratus quid. 818.c. Sacerdos negligens confessionem audire & communicare morientem etiam pestilentia laborantem. P.M. 819.a
Sacerdos non debet sepelire mortuum, qui toto vno anno non est confessus & alios. 804.c
Sacerdos quilibet à minori excommunicatione potest absoluere. 860.b. non Sacerdos ab excommunicatione in foro exteriori, & interiori si non habeat confunctum peccatorum absolutionem potest absoluere. 868.c. 869.a
Sacerdotes omnes in sua ordinatione accipiunt potestatem super Christi corpus verum & mysticum. 1017.b. Eis tamen potestate vti per corpus Christi mysticum non conceditur. ibid.c. Sacramenti nomen quid significet. 573.b
Sacramentum est sacra rei signum. ibid.c. Vel *inuisibilis gratiæ visibilis forma eius similitudinẽ gerens & causa existit.* 572.a. Sacramenta conferre gratiam ex opere operato quid significet. ibid.b. Sacramenta nouæ legis septem sunt. ibid.c
de Sacramentis Tridenti definita. ibid.c. Sacramentum quod habet materia & forma constat. 573.b
de Sacramentis in genere Tridenti definita. ibid. Sacramenti ministrans vel suscipiens à sacerdote excommunicato, excepto baptismo & Eucharistia necessitatis tempore. P.M. 584.a. Sacramẽta quæ & sacramentalia inter licita tempore vetita. 962.a. Sacramenta quæ characterem imprimunt si iterentur faciunt irregulares. 1004.a
Sacramenta quæ characterem imprimunt metu facta vt valeant. 41.b. Sacramenta ad conficiendũ sufficit virtualis intentio. 67.a
Sacramenta cum proposito mortalis peccati percipientes, si se eis occasio offerat, mortaliter peccant & deplorandi sunt. 71.a
Sacramentorum Eucharistiæ & pœnitentiæ differentia. 85.a.b
ad Sacraméti Eucharistiæ & pœnitentiæ susceptionem dispositionis diuersitas. ibid.c. Sacramenta ab excommunicato ministrata vel suscepta vera sũt & valida. 117.c
Sacrilegium species luxuriæ est *quando alter vel vterque est persona religiosa vel ordine sacro insignita.* 293.c
Sacrilegium non est omnis copula habita in loco sacro quæcũque speciei. 294.c. Sacrilegium horrendum est copula religiosi cum religiosa. 294.b. Et copula omnis ratione loci sacri. ibid. Inter quæ non computantur dormitoria & monasteria. ibid.c. Datum alicui ne sacrilegium faciat, repeti potest. 345.b. Sacrilegium committit *qui rem sacram ex loco vel non sacro, & rem non sacram ex loco sacro surripit.* 387.c. Sacrum omne non est spirituale inuendibile, vt sunt bona Ecclesiæ. 577.c
De vrandis Sanctis Tridenti definita. 568.c. Sarracenis arma & alia necessaria deferentes, quibus Christianos impugnant sunt excõmunicati. 842.a.b. Sarraceni vel Iudæi habitum gestans in loco, vbi ex habitu talis quis esse cognoscitur. P.M. 170.c. Sarracenis dans vnum vel alterum equum & similia, vt gratiam eorum ineat, nõ putatur in bullam incidere. 884.a
Satisfacere possumus Deo per opera aliàs debita. 835.a
Et per flagella ab eo inflicta. ibi.c
Satisfacere ante mortem debere excommunicatum, vt absoluatur, quomodo sit intelligendum. 870.b
Satisfaciendi quæ cautio sufficiens esse possit. ibid.c
Satisfactionis tres species non rectè ex tribus peccãdi formis, oris, cordis & operis colliguntur. 95.b
Satisfactio fieri potest per opera aliàs debita, & tribulationes à Deo immissas. ibid.c
à Sacerdote iniuncta præstantior est illa, quam quisque sponte suscipit. ibid. de Satisfactione errores Tridenti damnati. 95.b
Satisfactionis defectus non facit confessionem nullam. 144.b.c
Satisfactionem sibi à Confessario iniunctam, & à se acceptatam non implens quando potest & meminit. P.M. 562.c
Satisfactio æquè potest post absolutionem ac ante imponi. 831.a
Satisfactio pro peccato levis esse non debet. 831.a.b
Satisfactio quæ iusta solus Deus nouit. ibid.c. Satisfactionis septenarium vnicuique peccato mortali imponi solitum falsum. 832.a
Satisfactionis impositio prudentis Confessarij arbitrio semper relicta. ibid.b
Satisfactio largè & strictè sumitur. 92.b. Propriè sumpta est *passio voluntaria pœna pro peccato ad placandum Deum cum proposito non offendendi eum amplius.* ibid.c
Satisfactionis opera tria, scilicet oratio & eleemosyna. 91.a
Satisfactio in mortali peccato facta à Sacerdote imperito valet. 94.a. Satisfactio habet duas partes, vna continet passionem pœnæ, altera cessationem ab offensa. 95.c
Scandali circumstantia duobus in casibus confitenda, de tertio dubitatur, sed resolutur. 124.c
Scandalum magnum confessario credens se exhibiturum, si aliquod peccatum confiteatur, potest illud tacere. 117.b.c. Scandalum pharisaicum quod quis sibi accipit negligendum. 148.b
ob Scandalum præcepta imo neque consilia omittenda sunt. 17.a
Scandalum quod ex ignorantia vel infirmitate oritur & pusillorũ dicitur quomodo virandum. ibid.b
Schedulam alienorum peccatorum quomodo quis reperiens vel legens peccet. Et eam diuulgans vel peccet mortaliter. 511.a
Schisma & hæresis quomodo differant. 877.c
Schisma generaliter *est peccatum*

quo quis se ab vnitate debita separat. specialiter verò est *quo se separat ab vnitate Ecclesiæ* 878.a

Schismatici in bulla excommunicati qui sint. 877.b

Scholarum gradus & magisteria sunt licita, nec præbent peccandi occasionem ex se. 268.b

Scholasticus ob finem mortaliter malum studens, statuta Academiæ non seruans, suffraganis indigno, & scientias malas addiscens. P.M. 769.b. Notabiliter negligens in studiis, & contra veritatem altercans. 770.a

Scholasticus arrogans sibi gradum quem non habet. P. ibid.

Scholasticus pauper qui amisit fructus sui beneficij, eo quod officium non recitauerit, potest eos sibi capere. 814.b. Scientia Dei & Angelorum, & nostra quomodo differant. 20.b. Scientias licitas in Academiis docere & gradus in eis conferre peccatum non est, etiamsi ob eas multi peccent. 268.c

aduersus Scientias impius Cornelius Agrippa & impurus Lutherus scripserunt. ibid.

Scientia est *cognitio visiua rei tam intellectus quam sensus.* 1036.b

Scientia à fide opinione & dubitatione quomodo differat. 1037.a

Scientia res est spiritualis circa quam Simonia non committitur. 679.b. Scientiam docens pro labore aliquid sumens non vendit spirituale, & quod cum permutatione beneficij comparari possit. ibid.c. Scire debet vnusquisque quod illi necessarium ut ad suum munus exercendum iure naturæ. 106.b. *Scienti & consentienti non fit iniuria neque dolus.* 304.a

Scire & debere scire parua sunt. 405.c. Scientiæ malus vsus non efficit eam malam. 268.c

Scientia sola apparatus delicti, cur interdum plectatur, & aliquando non. 736.c

Scriptura loca qua in hoc opere explicantur.

Genesis 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. pag. 21.a. Ex. 20. Non habebis Deos alienos coram me. 152.c Ibid. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanũ. 178.c. 179.a.b *& ita decalogus fuisse expositus in hoc opere dum de decem præceptis agitur.*

Iob 10. Vadam & non reuertar ad terram tenebrosam, & operta mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, &c. 34.a.b

Psal. 50. Cor mundum crea in me Deus & Spiritum rectum innoua, &c. 146.a. Psal. 118. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes, &c. 67.b

Eccles. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. 17.a

Matth. 10. Qui amat patrem aut matrem plusquam me non est me dignus. 241.b. Luc. 10. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &c. 153.c. Luc. 14. Qui non odit patrem & matrem & vxorem & filios, 241.a. Ioan. 1. Sine ipso factum est nihil. 48.b. Ioan. 20. Et quorum retinueritis retenta sunt. 68.a

Rom. 6. Non regnet peccatum in mortali vestro corpore. 58.b

Scribere de se non est opus turpe, sed transcribere. 279.b

Scripturam aliquam falsam aut sciens esse falsam ea vtens, aut maiorè contingens. P.M. 421.b

Scriptura sacra ad iocum minimè vtendum est ibid. Neque ad vlla profana opera. 518.c

Scrupulosus nesciens se aliquod peccatum esse confessum, potest credere se illud rite esse confessum. 561.c. Scrupulus *est cognitio argumenti apparentis contra id quod fides credit.* 1036.b. Scrupulosus sua peccata sæpius ac sæpius confiteri non debet. 561.c. Scrupulus quomodo cum fide & cæteris conueniat. 1037.a. Scrupulorum magna pars vnde oriatur. 1038.a

Eius medicina salubris. ibid.b

Scurrilitas & spurcitia quando sunt peccata mortalia. 710.a

Scurra quando dat occasionem peccati mortalis vel venialis tantum. 264.a.b. Secretum confessionis vna cum ipsa ab ipso Christo Domino institutum. 130.b

Magis obligat quã vllum aliud. ibid. Secretum confessionis nullus confessarius vel quiuis alius pãdere potest præterquam facultate à pœnitente facta. 519.b. Secretum *est quod à nemine vel à tam paucis scitur, vt neque sit famosum vsque notarium.* 519.c. Secreti aliquot diuisiones. ibid. Secreti cælandi obligatio quibus legibus cauta sit. 520.a

Secreti seruandi promissio de re parui momenti non obligat ad mortale. ibid.c. Secretum in cõfessione auditum, quis reuelans etiã plura peccata potest committere. ibid.c. Secreti detectio non in cõfessione audita potest esse venialis sed non illius quod in confessione auditum est. 521.a.

Secreta ciuitatis vel consilij in iniustam aliorum perniciem non vrgentia nemo etiam si sibi moriẽdum esset reuelare debet. 522.a

Sed ea quæ iniusta sunt sic. ibi.c

Secreti peccati detectio non licet, nisi fraterna correctione præmissa. 521.b. Secretum peccatum sibi communicatum non vergẽs in dãnum alterius iudici competenti nõ reuelandum. 525.c

Secreta peccata in visitationibus non pandenda. 525.a

Secretum sibi commissum diuulgans. P.M. ibid.b

Secreti detectio venialis est, quã constat nemini nocituram. ibid.c

ad Sepulturam eligendam in sua Ecclesia sacerdos adigens aliquem vel sepelliens in loco sacro in peccato notorio mortoũ peccat. 818.b

Sepelliens in Ecclesia vel cœmeterio interdictos & excommunicatos quis excommunicetur. 932.b

Sepelientes hæreticos in locis sacris, credentes & receptatores sunt excommunicati. 928.c

Sensualitas *vis est anima appetitiua, qua in irascibilem & concupiscibilem diuiditur.* 13.a

Sensus exteriores quinque sunt, & interiores quatuor, & qui illi sint. 12.b

Sensuum actus de se sunt indifferentes, & boni si bonè ordinentur, & mali si malè. 723.a

Per quinque sensus quomodo homines moraliter peccent, & vt non est de eis necessarium pœnitẽtes interrogare. ibid.b

Sententia interlocutoria ex solis antea actis vel reprobanda vel approbanda. 891.b

Sepulchrum Domini visere sine licentia Papæ non licet. 915.a

Sequestra hodie qui infringunt vel seruant. 932.a

Seruile opus *solum est quod proprie seruientibus conuenit.* 230.b

Seruilia septem operis diebus festis permittuntur. ibid.c

Seruus in bello iusto captus peccat fugiens à Domino. 302.b

Et hoc etsi sit Christianus ab infidelibus iusto bello captus. 303.a

Sub Sigillo confessionis nõ habetur, quod in aurem sub protestatione tãtũ sigilli dicitur. 136.b

Ad hoc sigillũ omnes tenentur, qui quomodocũque aliquidin cõfessione reuelatum audierũt. 131.c

Sigillũ confessionis *cõprehendit nõ solum peccata sed & circumstantias & omnia quibus detectio aliquod peccatum pœnitentis cognosceretur.* 130.c

Sigillum est obligatio vel debitum occultandi aliquid. 130.a.

Diuiditur in sigillum legis diuinæ naturalis, & in sigillum confessionis. ibid.b. Illud potest reuelari aliquando, hoc nunquam, nisi in vno casu. ibid. sigillo confessionis obligantur qui quoquomodo confessionem audierunt. 131.b

Sigillum Confessionis fortius est sigillo secreti. ibid.c. Sigillum Confessionis per mortẽ durat. 132.a

Sigillum qui & quibus modis infringant. 131.b. Sigillum Confessionis quãdo non velatur. 133.b.c

sub Sigillo secreti se aliquid habiturum iurans, & illud sine causa rumpens. 189.c. sub Sigillo confessionis non habetur, quicquid ab hominibus sub hac forma *dico tibi in confessione* exprimitur. 535.a

Signum genus est Sacramenti quatenus est sensibile, & efficit quod significat. 571.c

Simonia in receptione monialium quomodo non committatur. 912.b. Simonia non est dare eleemosynam pro regno cœlorum, nisi pro pretio darent sicut eam committeret qui daret principaliter eleemosynam pauperi, vt oraret pro eo. 685. c. Simoniam committit canonicus, qui principaliter it ad maturinas, vt distributionem consequatur, non qui minus principaliter. 681.c.

Simonia non est prælato seruire principaliter ob finem aptum, & minus principaliter ad beneficium consequendum. 681.b

Simonia *est voluntas studiosa emendi vel vendendi spirituale vel spirituali annexum, qua definitio fusè explicatur.* 679.a.b. per Simoniam acceptum iustè retineri non potest, sed dandum est Ecclesiæ damnificatæ vel pauperibus. 344.c. Simonia est mutuare alicui vt præsentetur, vel eligatur ad beneficium. 441.a

Simonia mentalis verè peccatum est. 678.a. Simonia non committitur circa corporeà vel spiritualia, quæ sunt naturaliter quæstibilia. 679.b. Simonia duplex altera prohibita, quia simonia, & altera simonia quia prohibita. ibid c Simonia committitur frequenter sine interuentu pecuniæ, vel rei ea æstimabilis. 680.a.

Simonia non est dare vel accipere alia ratione quam pro pretio quærendi spirituale. 681.a

Simoniam non facit minus principalis interuio. ibid.

Sed sic principalis lucri quantumuis minimi. 681.b

Simonia non est dare pro sustentatione ministri. ibid.c

Neque pro impensis, vel pœna excommunicationis, vel absolutionis. 683.a

Neque pro vexationis redemptione, modo qui dat, iam habeat ius acquisitum. ibid.b

Simonia quando est munus à manu, vel lingua pro spirituali accipere. ibid.c. Simoniam non committit, qui dat pecuniam notario pro litteris ordinis: nec Episcopo post susceptum ordiné pro patellis, nec canonici leue aliquid in postillionis adeptione ad quod tamen cogi non potest. 684.c. 685.a

Simonia triplex mentalis, conuentionalis, realis: mentalis *est mente tantum concepta citra animum conuentionem tacitam & expressam siue pertradatur siue non*, & hæc item duplex. 686.a. Simonia mentalis non obligat ad restitutionem, siue illud sit temporariú, siue spirituale quod per eam acceptum est. ibid.b

Simonia mentalis cur ad restitutionem non obliget, sed sic vltra mentalis. 687.b. Simonia conuentionalis *est ea quæ conuenta est expressè vel tacitè, nondum tamen ab vtraque parte executa.* 689.a. Duplex hæc item est, & vtraque in foro exteriori punibilis. ibid. Per eam acceptum restituendum, si acceptū sit temporale, non spirituale. ibid.b

Simonia realis *est ea quæ conuenta est expressè vel tacitè ex vtraque parte completa, saltem quoad aliquam partem promissorum vtriusque partis.* 691.a

Simoniæ hæc quibus pœnis puniantur. 693.b Simonia est conuentionalis promittere 100. scuta alteri pro beneficio, sine animo emendi ea vel persoluendi illa. 695.a

ad Simoniam sufficit velle dare aliquid quod formaliter vel virtualiter est temporale pro spirituali. ibid.b. Simonia non est conferre beneficium ei cui est ad antidora obligatus animo se ab ea obligatione liberandi. ibid.c. Nec propter consanguinitatem, quamuis conferens ob illam principaliter peccet. 696.b. Simonia realis quomodo committatur à duobus quorum alter familiaris est Papæ, quem alter monet de beneficio alicubi vacante, qui illud pro illo imperret, & ipse conuenit de pensione inter se constituta danda illi. 697.a

Simoniaca conuentio desinit esse talis adiecta clausula *si & quatenus sedi Apostolicæ placuerit,* 698.a Et iterum. 702.b

Simoniaca confidentia non est, *qua quis confidit quod alter conferet beneficium à se renunciatum alteri sine vllo pacto & modo.* ibid.b

Simonia conuentionalis confidentiæ beneficialis est pelor alia conuentionali beneficiali, qua palam emitur, vel venditur beneficium. 707.b. Simoniacorum pœna primú ignis æternus. 700.b.c Reliquę pœnæ. 711.a.b

Simoniacus ordinatus recipit quidem characterem, sed non executionem. 711.b

Simonia non est accipere aliquid in familiarem constituta ei mercede, donec ei beneficium conferatur. 806. per Simoniam ab alio in eius fauorem commissam eo ignorante quærens beneficium, & rescindens illud si non renunciat illicò. P.M. ibid.

Simonia quæ verè non fuit causa quærẽdi beneficium coram Deo, non nocet. 807.a

per Simoniam quæsitum restituendum est Ecclesiæ, ita vt nihil cedat delinquenti. ibid.c

Simonia quomodo non incurritur dando aliquid ob ingressum in aliquod monasterium. 912.b

Ob quam simoniam excommunicatio incurratur. ibid.

Simulatio qua significamus esse quod non est mendacium in factis quando peccatum mortale sit. 501.b

Societas omnis circa animalia quæ illicita quæ autem sit illicita habetur. 471.a. in Societatem mutuarum volentium ire piscatum & commeatum non habentiú mittens pecuniam quis est vsurarius. 478.a. Societas *est conuentio plurium suam pecuniam, industriam, vel laborem conferentium ad lucrandum.* 465.c

Ad societatem vt iusta sit tria requiruntur, & quæ illa sint. 466.a

Societas qua ratione peritorum iudicio exæquanda sit. ibid.b

In societate pecuniæ lucrum subire debet, qui eam dedit, & laboris qui eum contulit. ibid.c

Pecunia perire potest communiter, si pactum fiat, vt ea communis esset, & communiter diuideretur. 467.b

In societate quomodo sors & lucrum assecurari possit. ibi.b.c

In societatem dans pecuniam ei, quem scit ea non negotiaturum peccat. 469.c

Pecuniam in societatem conferens, sed à socio scripturam mutui vel depositi accipiens, peccat. 470.a

Socius qui industriam confert quas impensas à se factas computare debeat. 478.c

Societatis Iesu clerici verè sunt religiosi & promoueri possunt ad ordines aut professionem. 949.a

Sodomita occultus non est irregularis. 1007.c

Satis in hoc nefando opere diu voluatus per extrau. Pij. V. puniendus. 1008.b

Eiusdem ab eodem pœnæ huic sceleri constitutæ. ibid.

Quis illis pœnis subiicitur, & an obligent in foro conscientiæ. 1009.a

Est dignus depositione, quod grauius est, quàm irregularis solum ibidem.b

Somniis credere quatenus sit vel non sit peccatum. 173.b.c

Somnians qui omittit aliquid facere propter sua somnia, quod debebat peccat. ibid. c

Sortes iacere quando peccatum sit vel non. 176.a

Sorte salua qui lucrantur in Gallia. 468.b.c

Spes vna est quatuor animæ passionibus, est expectatio de bono arduo. 36.c

Spiritus multas habet significationes. 676.b

Spiritus in materia simoniæ *est res pertinens ad salutem animæ.* ibidem.c

Spirituale *est donum supernaturale à Deo datum ad animarum salutem, vel aliquid aliud ita Spiritum supernaturaliter, ab eodem ad eandem efficiendam, vel ab Ecclesia potestate supernaturali,*

Universidad de Deusto
Biblioteca

turali, & gratis sibi data ad emficiendum illud, & gratis dandum. ibid.
Spirituali repugnat emptio & venditio. 677.b
Spiritualium quædam sunt à Deo solo immediatè creata, vel instituta, quædam ministerio Ecclesiæ instituta: & vtrorumque venditio est simoniaca. ibid.c
Spiritualia ab Ecclesia instituta, sunt instituta virtute potestatis diuinitus acceptæ. 678.a
Spiritualium quædam sunt pura ab omni rei temporalis mixtione, quædam mixta, & mixta duplicia sunt. ibid.b *Quæ vendi possunt & quæ non.* ibid. Pro spirituali nihil accipi posse quomodo verum sit, & non. 681.a
Spiritualia quædam antecedenter, & quædam dependenter, & quæ illa sint. 678.a
Pro spiritualibus tanquam pro caussa impulsiua & minus principaliter aliquid temporale licet dare aut accipere. 681.b Pro labore qui suscipitur in rebus spiritualibus potest accipi aliquid tempotale minus principaliter, sed non principaliter. 684.a
Et principaliter item pro obligatione exercendi munus aliquod spirituale. ibid.c Pro spiritualibus actibus dari cõsueta l. citè peti possunt antequam præstentur. 694.c
per Spolium intelligitur *quæcunque acceptatio iniusta quæ unius boni rum mobilium vel immobilium occulta vel violẽta.* 912.b Spõsalia clandestina non prohibita sicut matrimonium & qui illa non cõpler peccat. 835.c Sponsa Dei est anima viri qui se Deo consecrauit sicut & fœminæ quæ idem facit. 294.a Spõsalia quando ipso iure sine Ecclesiæ auctoritate soluuntur. 595.b
Sponsalia cõtrahens cum aliqua, & deinde matrimonium cum eius cognata priorem debet accipere, nisi cum secunda rem habuerit, & tunc neutram habere potest. 611.c
ex Sponsalibus & matrimonio inualidè & clandestinè contracto non nascitur impedimentum publicæ honestatis. ibid.b post Sponsalia cum vna contrahens matrimonium cum alia sine iusta causa vel sponsalia peccat. 619.b
Sponsalia quomodo dirimantur per sponsi in aliam regionẽ migrationem. 593.b
ex Sponsalibus ante septennium non oritur publicæ honestatis impedimentum. 594.a
Spondens non ducturum aliam, non tenetur eam ducere cui spõdit. ibid.b Sponsa certam dotem sponso non promittens videtur omnia sua promittere. ibid.c
Sponsalia à quo regulariter dirimi possint. 595.a
Sponsalia duobus modis in matrimonium transeunt per carnalem copulam (quæ tamen post Concil. Trident. non habet locum) & per declarationem consensus verbo aut signo factam. 595.b Sponsalia *sunt promissio mutua seu reciproca matrimonij.* 592.b Multis modis solui possunt & primò per partiũ remissionem. ibi.c II. per alterius in religionem ingressum. III. per verbis, de præsenti contractũ, & sic aliis multis modis. 595. 594. Sponsi quomodo possint inter se sine copula honestè versari. 302.a Sponsalia non transeunt in matrimonium per copulam. 595.b
Sponsi inter se soli ante matrimonium versari non debent. 302.b
Sponsio de aliquo præterito vel futuro quomodo sit peccatum. 535.c
Sponsalia tantum sunt matrimonia impuberum. 602.b
Sponte fit quod sine metu iusto fit, etiamsi interueniat alienus. 507.c
Status quem necesse est conseruare etiamsi restitutio alienorum non fiat, intelligitur de statu iure quæsito. 562.a
Statum suum mutare & ex plebeio nobilis fieri quomodo quis possit. 665.b Status decentia in individuo non consistit. 725.b ad Statum mutandum sæculares pecunias congere possunt. ibid.
Sterilitas fortuita quę dicenda sit & quando eueniat. 431.a Sterilitas quæ ex vitio agri, aut tenuitate nascitur fortuita dicenda non est, nec ob eam remissio pretij facienda est. ibid.b
De annonæ sterilitate quomodo quis gaudere possit. 537.c
Stipendium aduocati quando iustum & quando de eo paciscendum est. 757.b
Stipulationis quę interrogatione & responsione fit materia & forma sunt consensus & verba. 589.b
Stoicorum opinio asserentium omnes passiones esse malas falsa. 58.c
Studium non est idonea caussa excusandi à recitandis horis canonicis. 394.b
Scryges & Sagas raptum à dæmone per aëra an credendum. 176.a
Subditus quando peccat superiorum iussa & leges non obseruans. 253.b Subditus tyranni petens ab eo iustitiæ administrationem vel beneficium, non peccat. 166.c
Subreptio in materia peccati mortalis quomodo excusat. 58.b
Superbia non est vnum ex septẽ capitalibus vitiis, sed regina vitiorum. 634.b
Superbia quid ex aliorum opinione, & vnde ducatur. ibid.c Superbus quid significat. 635.a
Superbia bona & mala, & vt habitus definiri potest esse *vitium mouens siue inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, quatenus est excellentia.* ibid.b
Ad superbiam requiritur actualis contemptus Dei nisi ad mortale. 636.a
Superbiæ actus qui & quot. ibi.c Superbiæ species quatuor & quæ illæ. 637.a Modi quibus quis per superbiam peccat. ibid.b
Superflua beneficiorum male impendentes teneri ad restitutionem, probatur. 38.a Superflua naturę & statui quando pauperibus danda. 726.c
Superfluum naturæ est *id quod superest alicui deducto necessario ad vitam suam & suorum, statum verò, quod superest alicui deducto necessario ad vitam statumque decentem suum ac suorum.* 725.a
Superior quando potest subdito præcipere vt audiat confessiones, & ille obedire tenetur. 109.a
Superior quomodo dicatur religiosi votum irritare. 217.a
Quomodo peccet irritando votum, prius à se ratificatum. 218.c
Superior votum cõmutans quid considerare debeat. 222.a
Superior ad multa subditum obligare non potest. 649.a
Quæ & quot illæ sint. ibid.b
Superstitio maximum vitiorum quæ actibus moralium virtutum opponuntur. 166.c Eius quatuor species. 167.a
Superstitionum specialium & particularium grandem numerum vide pag. 140. 150. & seq.
Superstitionis omnes species excepta vna sunt peccata lethalia. 167.b
Superstitionibus homines dediti gautier redarguuntur. 168.b
Superstitio Iudaica & Mahometica prohibita, & peccata mortalia. 169.c
Suspensio generaliter est *prohibitio vsus, efficij vel facultatis alicuius.* 944.a
Propriè est *censura qua alicui personæ ecclesiastica prohibetur exercitium sui officij, vel beneficij ecclesiastici, in totum vel in partem, in certum tempus, vel perpetuum quoad partem, ob suam culpam à iudice vel à lege.* ibid.b
Sine aliqua culpa propria ferri non potest. ibid.c
Non est peccatum mortale, neque excommunicatio, neque irregularitas. 546.a
Suspẽsandi diuisio quidẽ quoad si, alij quoad alios suspensa dicuntur reprobatur. ibid.b
Suspensio triplex officij & beneficij simul, officij tantum, & beneficij tantum. ibid.
Item à iure, & ab homine, & à iure quot. Et I. qua notorius fornicarius. 946.a II. Qua eligentes in episcopum eum, qui non est legitimus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

timus.947.a III. Qua qui sine legitima ætate ordinantur,& sic deinceps.946 b.c Quæ sunt in vniuersum sexdecim,quarum tamen postrema sublata est. 949.a

Suspensio vna à diuinis, alia ab aliis. 949.b

Suspendere potest,qui potest excommunicare,suspendi autem possunt solæ personæ ecclesiasticæ. ibid c

Ob quodlibet peccatum mortale,imò & veniale potest quis suspendi. ibid.

Suspensus à quibusdam actibus, non est suspensus ab aliis non annexis eis. 950 a

Suspensio quibuslibet verbis ferri & tolli potest. ibid c

Suspensio quæ certo tempore terminatur tollitur lapso tempore. 951. a

à Suspensione lata ob contumaciam potest absoluere episcopus, sed à lata in pœnam alicuius delicti non. ibid.

à Suspensione lata ab homine regulariter non potest absoluere, nisi qui eam tulit. ibid.

Violans suspensionem Ecclesiasticam,P.M.& est irregularis. ibid c

Exercens ordinem etiam minorem suspensus fit irregularis. 952.a

Suspensus ab episcopatu si solenniter celebrat fit irregularis. ibid.b

Suspendi, qui fiunt irregulares vel non. ibid.c

Suspensus est euitandus si est denunciatus. 953 a

Sufurrario est *sacrificatio, inordinata malæ culpæ alienæ,alteri falta,per quã fertur discordia, vel caussa discordandi inter eos.* 502.c

Graue peccatum est,& quid facere debeat vt absoluatur. 505.a

Symbolum Apostolorum summa est credendorum omnium. 150 c

Synagogas Iudæis Mesechitas Turcis, templa paganis aut hæreticis construens.P.M. 265.a

T

TAbernarij & caupones diebus ieiuniorum cibos veritos ministrãtes aut ieiuniorum fine caussa soluturos recipientes vt peccent. 554.a

Tactus sponsi cum sponsa qui permittuntur, & qui prohibentur. 250. a

Tactus mammillarũ vel aliarum corporis partium quãdo peccatum non est. 267.a

Tactus,amplexus & oscula & voluntas eorum quando sunt. P. M. 301.a Tactus sponsorum & delectatio ex eis nascens, sine tamen vlteriori propositio liciti. 302.a

Tactus verendorum sponsis nullo modo liciti. 302.a

Tactus impudici coniugibus illiciti si ipsis se polluant. 317.c

Est periculosior visu. 301. c

Tacens non fatetur nec negare videtur. 614.b

Taciturnitas veri quod iura iubent exprimi, & falsi expressio ad gratiam impetrandam à principe nocet. 631.c

Taurorum agitatio an sit licita, rogatus quæ,respondent Nauarrus. 283.a Taurorum agitatio in Gallia non est vsitata & illa est multorum vitiorum caussa. ibid.

à Pio V. bulla de ea edita prohibita est 284.a Moderata nõ reprehenditur nec prohibetur. 285.b

De taurorum agitatione præpositorum quorundam Hispanorum iudicium. 286.b.c

Tempus decem annorum est longum tempus. 914.b

Tentare Deum quis dicatur, & quomodo hoc peccatum mortale sit. 177.b

Tentandi Deũ modi aliquot.ibi.c

Terribilia multò plus terrent & speciatim cogitentur,quam si generatim. 70 c

Testamentum mutare faciẽs aut legatum in alium transferri blanditijs fine vi,metu & dolo non tenetur ad restitutionem. 369.c

Si autem per modos iustitiæ contrarios

trarios id faciat,tenetur. 372.c

Testamẽti executor qui non soluit debita & legata præsertim pia, P.M. 773.a

Testari volens sanus,vel in principio morbi id faciat. 842.c

Testator in statu gratiæ id faciat. ibidem.

Non habens hæredes legitimos nõ tenetur relinquere bona cognatis nisi extremè egentibus. 843.b

Testanti non sufficit iubere vt restituatur, si ille potest restituere. 367.c

Testis qui testatur verum, quod credit esse falsum, vel se excusat, quando ad testificandum tenetur, P.M. 761 c

Et secretum peccatum alienum detegens. 762.a

Qui ad testificandum non tenetur quid respondere debeat iudici eum interroganti. ibid.c

Testis suo testimonio non succurrens ei,quem scit esse in extrema sui testimonij necessitate.P.M. ibidem.

Et si iustus non testificetur tenetur ad restitutionem. 763.a

Mercedem accipiens vt verum testetur tenetur ad restitutionem, sed non vt falsum. ibid.a

Nisi accipiat ratione laboris, & interesse. ibidem.

in Testem cum tenetur, qui non se offert,vel se offert cum non tenetur peccat. ibid.c

In Testem qui admitti non possunt nisi quando alij desunt. 764.a

Testis qui legitimè interrogatus super crimine ob quod bona publicantur negat veritatem, & reus absoluitur,non tenetur fisco de damno. 765.a

Testis in instrumentis vsurarijs scienter adhibitus vel dubitans. P. M. Et tenetur ad restitutionem. 476.b

Testimonium falsum,ob tria peccatum mortale est. 497.c

Testatus aliquid esse tale, sed credens cupiam illud affirmanti graviter peccat, sed non tenetur ad restitutionem. 498.a

Testes singuli ad probandam confidentiam simoniacam sufficiunt & criminosi ad omnem simoniã probandam sunt idonei. 708.c

Testis verum esse in iudicio affirmans quod scit esse falsum vel dubitat,aut tacet verum.P.M. 761.a

Testis quando & quomodo suum testimonium reuocare teneatur. 762. b

Testis integer quis sit. ibidem.

Testis vnius etiam fide digni, dictum non sufficit ad alicuius credendæ rei necessitatem inducẽdam, 626. b

Testimonium vnius sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum. 627.a.

Testimonio suo qui potest alterum à morte vel pœna liberare nec facit,M.P. 282.b

Ad testimonium ferendum quo quis condemnetur nemo se tenetur offerre. ibid.

Testimonium falsum qui protulit,ob quod alter est in vitæ periculo,illud reuocare tenetur,etiamsi sibi vita perdenda sit. ibid.c

Testis restituere tenetur quod accepit ob testimonium quod ferre tenebatur. 346. c

Testis à iudice legitimè interrogatus an sciat tale furtum, & sciens tacet,peccat,& tenetur restituere. 407.b

Testificari quis teneatur post semipleuam probationem coram ipso factam. 408 a

Theologiæ, legum, & medicinæ disciplinæ, quamuis ob eas multi pereant vtilissimæ. 268.c

Thesaurus est *pecunia sub terram, vel alibi abscondita vetustiore tempore, cuius dominus ignoratur, & de cuius occultatione nulla est memoria.* 421.a

Est eius qui inuenit in suo, & in alieno dimidium est eius, & dimidium loci domini. ibid.

Thesaurum in loco sacro aut publico inueniens partiri debet cum fisco aut prælato Ecclesiæ. ibid.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibidem.c
Thesaurum inuenient in agro quem emit, nil tenetur restituere venditori. 424.a
Thesaurarius alicuius ciuitatis negotiando pecunia publica vt peccet. 674.b
Thesaurum inueniens in alieno quando partem & quando totum restituere tenetur. 422.c
Thesaurus non est omnis pecunia abscondita. 423.c
Thesaurum qui inuenit in sua arte magica peccat & ille est fisci, 424.a
D. Thomæ mirabilis in sacros canones & leges obseruantia. 372. b
Tonsura prima insigniri volens quid habere debeat ex Conc. Trident. 776.b
Ea licet etiam hodie insigniri sine animo ascendendi ad ordines. 796.c
Tormentorum metu qui seipsos infamant peccant. ibid.b
Sed non nisi venialiter nisi in quatuor casibus. 509.b
Torneamenta prohibita, iure canonico & qui in eis moritur, in loco sacro non est sepeliendus. 283. c
Quædam tamen licita sunt. 279.a
Tributa & iura regia iuste publica auctoritate, consuetudine immemorabili imposita nō soluens peccat cum obligatione restituendi. 437.b
Eadem sine auctoritate imponens vel imposita exigens cum eadem obligatione peccat. ibid.c
Tributa & gabellas licitè laicis impositas à clericis exigens peccat & est excommunicatus. ibid.
Tributa soluenda non sunt de iis etiam quæ quis in suam suæque familiæ, necessitatem inuenit. 419.a
Tributi debitor, qui obstrictus iureiurando, vt veritatem suarum mercium proferat & eam non profert peccat. ibid b
Tributa seu vectigalia nullus potest imponere, qui recognoscit superiorem in temporalibus. 880.a
Sanctissimæ TRINITATIS fides explicita omnibus est necessaria. 184 c Incomprehensibilis Diuinissimæ. ibid.a
Trinitatem personarum solo lumine fidei possumus cognoscere. 20.a
Trinitatis imago in hominis anima clarè explicatur. 21.a
Trinitatis sublimissimæ adorandissima & augustissima cognitio per animam magis quam per alia comparatur. 22.c
De TRINITATE errores aliquot. 165.b
Trinitatis beatissimę personę spiritualissimæ concipiendæ. 23.b
Tristari quod non fiat tanta bona temporalia quanta alteri, quando peccatum mortale, vel veniale vel nullum. 717.a
qui Tristatur quòd Deus bonis malis tribuat quando peccat. ibid.b
Qui tristatur de colloquio & familiaritate cum Deo, P.M. 720.b
Qui tristatur de bono spirituali aliarum moralium virtutum non peccat peccato accidiæ. ibid.c
Triticum vel aliud tam immoderatè emens, vt caritatem inducat, P.M. 673.a
Triticum vēdere vno mense pretio, quo valiturum est altero, quando peccatum. 46.b
Tritici caritatem desiderare: vel gaudere quod illa euenerit simpliciter peccatum est. 538.a
Triticum vendens pluris quam sit æstimarum à gubernatore, peccat cum obligatione restituendi. 671.a
Triticum mutuare caritatis tempore eo pretio, quo tunc venditum vt tempore solutionis reddatur triticum eo pretio quo tunc valebit non est vsura. 455.c
Triticum quod sibi debetur qui non petit nisi tempore quo illud carius erit, non peccat nisi solutionem impediat. 456.c
Turpis quæstus *dicitur qui quæritur ex vendi tione, locatione, traditione vel oblatione reliquiarum & aliarum sacrarum cum pacto vel fine principali aliquid recipiendi.* 421.c
Turpes

Turpes cantilenæ cultui diuino admiscere qualem peccatum. 227.b
Tutor aut curator non conseruans bona sui pupilli aut minoris. P.M. 735 b. Tutor & curator qui dicantur ibid. Qui det sui pupilli pecunias salua sorte, nisi per tres contractus peccat. ibid.c
Tyrannum aliquē pro iustitia & gratia rogare peccatum nō est. 266.c

V

VAlor rei iustus est quo res præsenti pecunia emitur. 667.c
Vana gloria *est vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloriæ.* 639 b
Vana gloria vitium capitale, & parens septem vitiorū, iactantiæ, inuentionis nouitatum, hypocrisis, pertinaciæ, discordiæ, contentionis, & inobedientiæ. ibid.c
Per vanam gloriam qui peccant mortaliter. 640.a
Ob vanam gloriam res ad diuinam gloriā institutas principaliter faciens vt pecces. 641.b
Vagabundum maritum quando vxor sequi teneatur vel non. 252.a
Vasa vini vitiosa locans aut pro integris vendens scienter, peccat & ad restitutionem tenetur. 436.c
Vasa Ecclesiæ nisi in magna necessitate pignorari non possunt. 440.c. Vendere aliquid pretio iusto, quo illud valiturum est aliquo tempore, non debet exigere summum pretium, sed medium illius temporis. 461.c. Vendens aliquid dilata solutione pretio maximo quo valebit ad aliquod tempus peccat, sed non medio, si illud erat vsque ad illud tēpus seruatus. 462.a
Vendens aliquid, vt statim illud sibi venderetur, peccat, sed non, si non habuit emendi animum. ibid.b
Vendi res posse cariùs creditò, vel emi anticipata pecunia viliùs reprobatur. 968.a
Vendens equum pluris ob dilatam solutionem quam valeat peccat, licet tempore solutionis tantum valeret quantum venditus est. 463.a
Vendens arma infuste bellaturo quando peccat. 672.c
Vendens arma infidelibus peccat & est excommunicatus. 674.a
Vendere tantum vel minus quā emit quis tenentur. 457.b
Vendibile per se nō potest vendi, quando miscetur inuendibili. 551.b
Vendere cariùs licet iusto pretio propter verum interesse lucri cessantis. ibid.b. Vendens rem tanto plutis iusto pretio quanto damno saltem affectionis cius venditione afficitur non peccat. ibid.c
Vendere licet dilata solutione tāto plutis, quanto credit se in eo recuperando insumpturum. 669.a
Venditio qua non exceditur dimidium iusti pretij est rescindenda. ibid.b. Ad illam venditionem rescindendā quid tis seruandum ibid.c
Vendere volens cariùs iusto pretio rigoroso vt peccat. 670.a
Vendens rem vitiosam debet declarare defectus in specie, quibus illa laborat. 672.a
Manifestum vitium non tenetur dicere, nec occultum quod non est notabiliter damnosum. ibid.b
Vendens aliquid amissum ipso iure ob hæresim, vel aliud simile, tenetur id manifestare. ibid.c
Venditio qua quis emit rem aliquam ab alio, & iustum eidem vendit, quomodo licet vel non. 673.b
Vendens aut emens aliquid temporale ratiùs eo quod aliquid spirituale annexum habeat. P.M.
Sed non est excōmunicatus 712.b
Venans diebus festis etiam quæstus gratia audita Missa non peccat sed tic si Missam non audiuit. 536.b
Venari aut piscari prohibēs, cum non possit, peccat cum obligatione restituendi. 401.a.b
Ad iuste prohibendum ne quis venetur quinque necessaria sunt. ibid.b. Venantes prima vice in locis prohibitis, occidentes, vel mutilantes malè faciunt. ibid.c
Venatus custodes tinentes venari quando peccant vel non. ibid.
Venatio ferarum certis temporibus iustè prohiberi potest. 402.c

Ad venandum profectus permittens canes nocere auibus domesticis peccat. 403.a
Venepi negotiatio vt licita esse possit. 673.a
Venenum qui sumit, vt experiatur theriacam quando peccat vel non. 278.b
Verba plura iniuriosa vel blasphema quando vnum vel plura faciunt peccata. 122.c.123.a
Verbum generale in dubio in bonum sensum interpretandum. 19.c
Verborũ omnis inordinata prolatio octauo præcepto prohibetur, & quæ sit mortalis. 497.b
Verecundia quando excusat à confessione apud proprium parochum & quando non. 129.c.
Vestitus quis licitus, & qui venialis & quis mortalis. 643.c
Vestiens se habitu religiosi quãdo peccat. 645.b
Vexationem suam cuique licet redimere, iniustam scilicet non autem iustam. 460.c
Vexationem suam vel alienam redimere virtutis actus est. 186.a
Vicariam spiritualem emens vel ad tempus conducens est simoniacus, sed non excõmunicatur 710.b
Vicaria temporalis iurisdictionis vendi potest. ibid.c
Vicaria perpetua est beneficium & vendi non potest sine excommunicatione. ibid.
Vidua vel repudiata potest accipere aliquid donec dos ipsi soluatur. 451.a
Vidua gaudens de præterita copula & in ea se delectãs. P.M. 300.b
Vidua post mariti mortem sacrũ per plures menses non audiens an peccet 541.a. Benefaceret quæ post mariti mortem quotidie sacrũ audiret. ibid.b. Viduas toro primo à morte mariti anno à missa abesse cõsuetudo ab Episcopis tollenda. 541.c. Vidua fornicãtis realiter non potest retinere bona relicta sibi à marito, vt castè viueret. 659.b. Vidua à marito vsufructuaria bonorum relicta quoad castè viueret, si stupro commisso is gaudeat, cum obligatione restituendi peccat & viduus sim liter. 773.a
Violentus actus est ille *cuius principium est ab extrinseco, passo non conferente vim.* 42.b
Violenter facta & metu facta quomodo differant. 43.a
Violenter factum quomodo peccatum est, nec puniri potest. ibid.b
Vir volẽs intueri fœminas nudas & contra mulier viros vt peccent. 646.a. Viri peccatum adulterij grauius est quam fœminæ. 309.a
" Virginem qui corrupit sine dolo & deceptione ipsius ad nihil tenetur in foro conscientiæ. 304.a
In foro exteriori quid ei faciendum. ibid.b
Tenetur tamen ad ei satisfaciendum. ibid.c. In foro conscientiæ quando tenetur ad restitutionem. 305.a. Qui pollicitationibus eam decepit ad quid tenetur. ibid.b
Si promisit eam ducturam tenetur id facere, nisi sint admodum inæquales. ibid.c
Neque si magnũ sequeretur scandalum. 306.a. Quando obligatur ad satisfaciendum pro fractione sigilli virginalis. ibid.b
Et quid de ea quæ putatur virgo, & non est. ibid.c
Virgo quæ vult scire quanta sit carnalis copulæ delectatio etiamsi eam experiri nolit P.M. 645.c
Virginitas cui renitenti violatur non peccat. 43.a
Virginitatis circunstantia considerenda, etiamsi qui conãtetur non perueniat ad actum. 116.c
Virginitatem quæ vouit tenetur castitatem seruare, postquam corrupta est, & pœnitere. 199.c
Virtus est *qualitas, qua bonum facit habentem.* 41.b
Virtutis omne opus iuramento promissum est faciendum. 186.a
Virtutis actus vno respectu delectabilis, alio pœnalis. 835.c
Virtus compati potest peccatum, sed non regina virtutũ caritas. 41.c
Virtus bonus habitus est, & mouet ad bonos actus. 633.a
Virtutes duplo pauciores sunt vitijs, eo quod habeant duo semper opposita vitia. 634.a
Vis quoties iusta est, resistentia est iniusta. 277.c
Vis absoluta excusat à crimine eam quæ ob eam virginitate amisit. 291.c. Vi qui resistit iustè aggredienti peccat. 659.a
Visitatores monialium impediẽs est excommunicatus. 834.a
Visus & colloquium fœminæ pulchræ etiam cum aliqua delectatione quomodo peccatum non sit. 501.b
Vita contemplariua, qua ratione actiuam antecedit. 31.b
Viuere volens perpetuo in hoc mortali sæculo peccat. 161.b
Vi am sibi per abstinentiam decurtans idq; aduertens peccat. 280.b
Vita est pretiosior libertate 674.c
ad Vitam redimendam iustè condemnati non tenemur, etiam si Rex potestatem faceret. 733.a
Vita proximi quando magis diligenda quàm res propria. 272.c
Vita non est amittenda propter famam illustris familiæ. 381.c
Vitium est qualitas, secundũ quã malus est animus. 41.b
Vitium compatitur secum actum bonum. ibid.c
Vitia duplo plura sunt quam virtutes & cur. 634.a
Vitia capitalia septem sunt & cur ita dicantur. ibid.b
Vniuersitates non incurrunt excommunicationes, sed interdictum. 878.b. Vniuersitates quando ipso facto interdicuntur. 956.c
Voluntas vt alius mortaliter peccet mortifera est. 163.a
Voluntas est animi motus ad aliquid tmirandum vel non mirandum. 16.b
Quomodo à vi volendi appetitiua differat. ibid.c Voluntas mouet intellectum imperando, intellectus autem voluntatem præsentãdo. 17.a. Habet vim concupiscibilem & irascibilem diuersam ab appetitiua facultate. ibid.c
Voluntarij actus qui simpliciter, & qui secundum quid. 42.c
Voluntarius actus elicitus, non potest esse violentus. 43.c
Voluntarius est actus per concupiscentiam impulsus. ibid.c
Voluntas quæ semel in peccatum corruit vix multis admonitionibus ad virtutem resurgit. 271.c
Voluntas non patitur violentiã & si à Deo ad volendum cogatur. 43.c.
Voluntas non fertur in incognitum. 1028.b
Votum omne expresse vel tacite Deo fit. 191.a
Votum absque verbis expressis fieri potest. 192.a
Votum deliberatio & propositum debent præcedere quomodo intelligendũ. ibid.b
Votum non est promissio de rebus necessario euenturis & de peccato. 193.a. Votum de re indifferenti quatenus talis non est votum. ibid.b. Votum non est abrenunciatio quæ fit in baptismo. 195.a
Votum qui violauit non liberatur ab obligatione adimplendi illud. 196.a. Vota per iracundiam facta, quæ rationis iudicium non tollit, irrita non sunt. 191.a
Votum cuius finis malus est, nullum est. 194.a
Quando tamen nõ fit mali causa, sed alicuius boni ex malo prouenientis obligat. ibid.b
Votum est *promissio Deo facta de aliquo bono melioris, deliberata & superiore non irritata.* 190.b
ad Votum promissio mentalis sufficit, & deliberatio ad peccatum mortale sufficiens. ibid.c
Votum & de præcepto & de consilio esse potest. 191.b
Vota filiorum familias & aliorum legitimè irritata non obligant. ibid.c. ad Votum deliberatio necessaria in momento temporis fieri potest. 191.a
Votum quod fit magna præcedente deliberatione, & illud quod non præuia deliberatione fit in dispensatione maximè differunt. ibid.c. Vouens sine animo adimplendi peccat & obligatur, sed vouens sine animo se obligandi nõ

obligatur. ibid.
Votum non faciẽdi ea quæ Christus consuluit quando sit peccatum mortale, vel veniale. 193.c & 197.c. Votum maioris boni ob malũ finem emissum quando obligat vel non obligat. 194.a
Voti causa impulsiua mala non reddit votum nullum. ibid.c
Votum quod in vitionẽ proprij peccati fit validum est. ibid.c
Votum duplex solemne & simplex, & quid horũ vtrumque. 195.b
Votum quomodo magis vel minus obliget quam iuramentum. ibid.
ex Voto bonum opus factum melius quam sine eo. ibid.c
Votum de faciendo peccato mortali mortale est, de veniali veniale. 197.a. Vota stulta & temeraria faciens peccat. 198.a
& Vouens quod animaduertit se implere non posse. ibid.c
Votum qui vouit, & non potest id præstare, præter quod potest. 199.a.b. Votum cum conditione factum non implẽs, cuius ipse conditionis implementũ impedit peccat. 200.a. Vota conditionalia quando obligant vel non. ibid.b
Votum eundi Hierosolymam genibus flexis ore bufonem tenente non valeat. 201.a
Votum ducendi vxorem quando valet vel non. ibid.c
Vouens timore mortis spiritualis & corporalis, & impleta conditione votũ non reddens. P.M. 207.a
Vouens se numquam bibiturum vinum quotiescunque illud facit. P.M. ibid.c. Vouens & pœnitẽs se vouisse non peccat, sic si adimplere votum ductus pœnitudine non vult. 208.b.
Casus in quibus loco alterius quis votum implere potest. 209.a
Votum validum nullus potest emittere alterius potestati subiectus absque illius consensu. 214.a
Vota realia & personalia quæ, a tentes, vitiores, &c. irritare possunt, & quæ non. ibid.b
Votum de non peccando quando valeat vel non valeat. ibid.c
Voti rei minimæ violatio non obligat ad mortale. 199.b
Votum ad certum tempus limitatum, qui non implet præfinito tempore peccat, sed qui non præfinit tempus non. ibid.c
Votum non ducendi vxorem, nõ est votum continentiæ. 201.c
Vouens dignum quod vouerat, sed impedit maius bonum, & non seruat alterum, P. 207.c
Votum qui non impleuit statuto tempore quando non implendo cũ commode potest peccat. 208.a
Vouens abstinentiam, quam dubitans se nõ posse implere sine dispensatione violat peccat. 208.c
Voti materia est materia præcepti, quamuis consilij magis propria sit. 215.a. Vota impuberum irrita non obligãt simul atq; illi qui vouerunt, de potestate suorum exierunt. 216.a Vota eorum qui carent ætate sufficienti, sed iudicio vigent, eos obligant. ibid.c
Vota impuberum etiam solemnia antequam ad legitimam ætatẽ peruenerint irritari possunt non postea. 217.b.c. Votum suum inualidum quomodo quis ratificet. 218.a. Vota dispensandi & commutandi soli prælati potestatem habent. 219.c. Votum de non nubendo & Votum continentiæ non æquiualent. 221.a
Causa iusta dispensandi in voto quæ. ibid.c. Votum omne in religionis votum commutari potest. 222.b. Votum non alium nisi vouentem obligat, nisi ratione cõtractus & promissionis. 223.c
Vota commutanda sunt in vtilitatem bullæ, quæ eorum commutandorum facit potestatem. ibid.c
Vouens ieiunium die veneris nõ potest comedere carnes in natali Domini eo die incidenti. 547.b
Votum castitatis præcedens spõsalia illa dirimit non autem sequẽs sicut votum religionis. 594.b
Votum simplex castitatis impedit, & non dirimit matrimonium, & quid ei faciendum qui sic vouit & contraxit. 610.a

Votum

Votum de non nubendo, nõ cẽsetur castitatis votum, & in eo episcopus potest dispensare. 630.c
Vota quinque quorum dispensatio Papæ reseruata. 220.a
Votum lex est quam sibi vouens tulit, quod non magis obligat quã lex diuina vel Ecclesiæ. 215.a
Vsus principalis alicuius rei si mortifer est, mortiferum quoque erit rem eam efficere. 262.b
Vsusfructus nummorum legari potest vt ex eo Missæ dicantur. 469.c.
Vsucapio iustificat acquisitionem rei alienæ, ne incerta sint rerum dominia. 390.b
Vsuram capiens aliquas merces ad res vanas. P.M. 472.b
Vsuram suadens volenti mutuare gratis. P. M. cum obligatione restituendi. ibid.c
Vsurarij bona non sunt obligata pro vsuris extortis. 473.a
Vsurarij minister, & qui nomine sui principalis ad vsuram dat vel colligit eas. P. M. & tenetur ad restitutionem. ibid.b
ministri Vsurariorum sunt principales agentes & magis tenentur ad restitutionem quam illi. ibid.
vxor Vsurarij, liberi & famuli quando peccant viuendo de bonis vsura acquisitis. 474.a
Vsurarij testamentum, nisi hoc vel illud faciat nullum est. 477.b
Vsurarius manifestus est, *qui palam & notorie ad vsuram dat, aut suas res ob dilationem solutionem carius iusto pretio vig. do manifestè vendit.* ibid.c
Vsuras nauticas per ius pontificium prohibitas esse, quomodo sit intelligendum. 421.a
Vsura mentalis cur obligat ad restitutionem non simonia. 487.b
Vsura bene soluitur, & male accipitur. ibid.c
Vsurarius publicus factus amens quomodo poterit sacramenta accipere. 839.a
ab Vsurario mutuũ petens, sciens eum non nisi ad vsuram daturum, non peccat. 258.c
ad Vsuram petens etiam ab vsurario parato peccat, sed non qui mutuum petit tempore necessitatis. 265.b
Vsurarij manifesti tenentur vsuras restituere. 476.c
Vsurarij famulus iussu domini dans ad vsuram ad restitutionem obligatur. 334.c
Vsurarius non tenetur restituere lucrum, quod ipse fecit ex pecunia in vsuram accepta. 338.b
Vsurarius primo debet soluere debita per contractus licitos, quam vsuras iniquè extortas. 338.a
Vsuræ nomen apud Græcos, Hebræos & Latinos vnde ducatur. 442.a
Vsura duplex vera & palliata. ibidem.b
Vsura est *lucrum pecuniæ æstimabile sua pte nasc. quod principaliter vi mutui veri vel palliati quæritur.* ibidem.c
Vsura est *illicitum lucrum, & velle & accepere illam.* P.M. 443.b
Est prohibita in vtroque testamento. ibid.
Vsuræ peccatum duplex mentale tantum, & mentale & reale simul. ibidem.c
Vsura mentalis obligat ad restitutionem, sed non peccatum vsuræ mentale. ibidem.
Vsura mentalis *est voluntas quærendi lucrum ex mutuo dato intentione principali quærendi illud sine vlla pacto expresso vel tacito.* 444.a
Prohibita est iure Christianorum principum. ibid.
Vsura centesimæ quæ. ibidem.b
Vsuram constituit intentio principalis non autem minus principalis. ibid.c
Vsurarius non est qui suum peccatum agnoscens magis principalem lucrandi intentionem in minus principalem mutat. 445.a
Vsurarius non solum quoties ad vsuram dedit, sed quoties dare voluit confiteatur. 451.b
Vsuram etiam ad redimendos captiuos lucrari non licet. 460.c.

Vsuras soluere qui iurauit debet eas soluere. 463.b
Acceptio sub vsuris qua ratione licita. ibid.c
ad Vsuram dari non potest in fauorem ecclesiarum, pupillorum & viduarum. 468.c
Vsurarium inducere ad vsuram peccatum mortale est. 471.c
Accipiens ad vsuram quãdo peccat. 472.a
Vsurarius manifestus qui in sacro loco sepeliri non potest. est *qui notoriè sine palliatione, sine simulatione damni vel interesse fœnerat.* 512.b
Vsurariorum absolutio sine debita satisfactione nulla est. 933.a
Vxor marito iurãs se adulterium non perpetrasse, quod tenetur quando peccat vel non. 188.a
Vxoris vota quæ inualida 211.a
Vxor quæ contemnit marito debitam subiectionem præstare. P.M. 312.c
Vxor quorum locatium est domina. 410.a
Vxor quæ marito est notabiliter inobediens P.M. 252.a
Quando teneatur eum sequi vel non. ibid.c
Vxor non tenetur viro cohabitare qui eam ad peccandum pertrahit. 307.c
Vxoris merus indicandi suum adulterium marito eam à restituenda hæreditate liberat. 381.b
Vxor qua ratione toro adulterium marito indicare poterit. ibidem.c
Vxor quæ præter dotem non habet bona paraphernalia, donare non potest. sine expresso aut tacito consensu mariti. 393.c
Vxor de bonis mariti occultè potest accipere ad soluenda eius debita. 400.
Vxor vsurarij quando peccat viuens de bonis mariti per vsuram acquisitis. 474.a
Vxor quando potest dotem sibi ex vsuris datam reddere sine scandalo tenetur. 475.b
Vxor quæ sine mariti scandalo Missæ interesse non potest non tenetur. 542.a
Vxor quæ marito si ieiunet placere non potest non tenetur. 550.c
Et à ieiunijs voluntariè votis si maritus repugnet excusatur. 55.b
Vxor cuius maritus eam ad peccandum inducit, ab eo potest discedere. 590.c
Vxor de mariti bonis accipiens quando peccat. 414.b
Vxor potest in octo casibus sine consensu mariti aliquid donare. ibid.c
Vxor heredes aliquam partem potest ex lucro illius alteri donare. 415.b
Potest licitè eam aliquid accipere necessitatis tempore congruæ, si maritus sit prodigus. ibid.c
Potest integram dotem mortuo marito repetere, etiamsi ille multa superflua in eam impendisset. ibid.c
Vxor quæ etiam maximam dotem marito attulit, non potest 40. aureos sine mariti consensu donare. 416.a
Vxor de prioris mariti morte dubitans, petens debitum coniugale vel reddens peccat. 609.b
Potest tamen reddere credendo maritum mortuum & non petere de eo dubitando. ibid.c
Vxor quæ decepta est à viro fingente se matrimonium contrahere quando potest secundo nubere. 624.b.c
Vxoricidium & mariticidium impediunt matrimonium. 621.c

Deo Iesu Christo, æterno Dei, æterno filio, animarum nostrarum vis terrùe sponso suauissimo, honor & gloria.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

AZP
Enc